„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conține suplimentul gratuit *DILEMATIX*

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **268** ● 2-8 aprilie 2009 ● 24 + 16 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Jurnalul doamnei Alice Voinescu“
pagina **3**

Radu Cosaşu
„Protest-fantezie la vreme de fandacsie“
pagina **16**

Cine este Dilematix?
supliment pentru copii

Moare jurnalismul?

„Jurnalismul este literatură la repezeală.“

MATTHEW ARNOLD

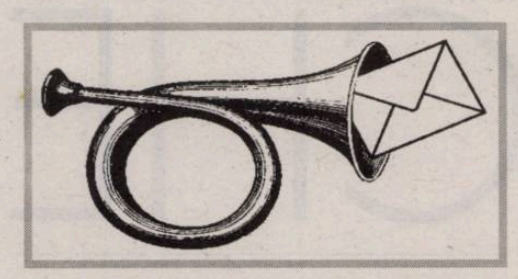

Nr. 264: *„Ghid TV pentru oameni deştepţi“*

Stăpînul Inelelor *şi cam atît*

În ultima perioadă am cam renunţat la televizor, uitîndu-mă în schimb la filmele de pe calculator. Aproape că nu i-am simţit lipsa, ştirile le cunosc prin natura meseriei mai mult decît aş avea nevoie. Însă atunci cînd mă uitam la TV, urmăream în special filmele de pe TCM – Turner Clasic Movies – o minunăţie, căutam pe TVR 1 serialul *Anatomia lui Grey* sau pe TVR 2 emisiunea de gătit a lui Jamie Oliver. Mai urmăream *Top Gear* pe Antena 3, o excelentă şi obiectivă emisiune englezească despre maşini sau Brava TV, un post românesc cu teme culinare. Însă în ultimele trei săptămîni nu am urmărit decît trilogia *Stăpînul Inelelor* de pe PRO TV şi cam atît. Nici nu am simţit nevoia televizorului. Însă mîine joacă Steaua Bucureşti şi cum nu ajung pe stadion, sigur voi urmări transmisiunea TV de pe Antena 1. Ce folos să ai multe canale dacă nu ai ce alege?

enghin.ciaus@newsin.ro

Un fericit pensionar din Iaşi

Stimate dle Ghinea, mă număr printre fericiţii (puţini) pensionari din Iaşi, care-şi pot permite, săptămînal, să-şi cumpere *Dilema veche*. Articolul dvs. din ultimul număr mi-a confirmat că încă se mai poate schimba ceva (sau mai mult) în media românească, în special la TV, unde cotizăm abitir milioane de români. La fel ca mulţi alţii, după programarea făcută de reţeaua de cablu (digital), sînt în situaţia de a nu mai putea opta pentru anularea anumitor canale care sînt, în opinia mea, subculturale, suburbane şi nocive pentru orice creier între 3 şi 80 de ani. Nu sînt o cîrcotaşă, am şi emisiuni la care mă uit cu plăcere (teatrul de luni seară, *Profesioniştii* dnei Vodă, *Garantat 100%* a dlui Cătălin Ştefănescu, *Dr. House,* din cînd în cînd, rarisim, cîte un film bun). Recunoaşteţi că este foarte puţin. La canalele comerciale, scuza fluturată cu ostentaţie este ratingul, dar şi aici CNA-ul ar trebui să impună nişte standarde minime (nu reguli). Problema este dacă se poate schimba ceva la canalele noastre publice. Am mari speranţe legate de dl Sever Voinescu, care sper să poată, în comisii parlamentare, să încerce îmbunătăţirea cu paşi mici, dar îndrăzneţi, a situaţiei. Ştiu că la conducerea CNA şi TVR sînt numiţi manageri pe criterii politice (păcat), dar se pot numi şi acolo comisii cu tineri cultivaţi, cu şcoală bună, cu idei, care pot aduce o infuzie de bun-gust şi profesionalism. Mi-ar plăcea, de exemplu, un canal (serial) de dans, (de la tango la *Lacul lebedelor),* emisiuni-concurs de cultură generală, concerte tip şcoală (Bernstein), seriale bune, emisiuni de divertisment de calitate, într-un cuvînt, eliminarea şabloanelor şi a prostului-gust. Dacă în revista dvs., într-o rubrică mică, aţi solicita opiniile cititorilor şi recomandările privind programele TV, aţi putea demonstra celor în drept că în ţară sînt mulţi oameni care nu agreează manelele, telenovelele sau emisiunile de divertisment penibile, ca să nu spun sinistre. Sper că nu v-am irosit inutil timpul!

Cu deosebit respect,

Gabriela LOZNEANU, Iaşi
gabitoloz@yahoo.com

Actualităţi

Poveste de aprilie

Mergeam prin oraş într-o zi de aprilie, să tot fi fost anul 1990. Primăvara, desigur. Mergeam eu aşa, fără chef, spre şcoală (cum optzeci, nouăzeci la sută dintre studenţi şi elevi se îndreaptă către numita instituţie, nu s-a stabilit exact procentul, cercetătorii islandezi lucrează însă la asta, la concurenţă, desigur, cu cei din Australia), mergeam pe bulevardul 6 Martie (încă îi mai zicea aşa, cel puţin aşa ştiu că-i spuneam toţi, şi comunişti, şi anticomunişti) printre razele Soarelui renăscînd şi printre oamenii veseli ai anului 1990, în vesela zi de april, mohorîtă îmi părea mie. Da, eu n-aveam nici un chef, nu numai de şcoală, ci, aşa, în general, n-aveam chef de nimic.

Ştiţi cum e cînd ţi se îneacă toate corăbiile. Mergeam prin Bucureştiul anului 1990 (vă mai amintiţi? portocale şi banane, Tipi Top şi Topi Tip, sau cum le mai zicea, buticuri nou-născute la tot pasul, pantofi Gregorio Rizo, cine-o mai fi fost şi ăsta). Mie vremea aia mi se întoarce în cap cu două chestii, acum, dacă nu stau mult pe gînduri: o mai mare varietate de conserve la alimentara din Kogălniceanu sau la cea din Cotroceni (mi-aduc aminte de nişte sarmale la borcan: trei exemplare plinuţe, în foi de varză era ambalat mult orez, trei sarmale grase şi cam de post împărţind paşnic un borcan tot gras, plutind ele acolo înăuntru într-o zeamă incertă, un prînz bun, mîncare pe două zile şi-mi mai amintesc de maioneză; cum dracu' puteam mînca atunci maioneza aia infectă pe pîine?), unu. Şi doi, de un mic aurolac care cerşea pe lîngă o coadă la senvişuri în Pasajul Victoriei (cu şuncă, mai ştiţi? azi oricine şi le face acasă) zicînd nemulţumit, după ce a văzut că nu se alege cu mare lucru: „Să trăiască feseneul, c-a făcut suta cît leul!“. Dar asta parcă a fost un an mai tîrziu decît ziua mea mohorîtă de aprilie. Cînd mi se înecaseră toate corăbiile, n-aţi uitat, da? Că uite, eu am divagat iar, conform prostului meu obicei (care e, poate, totuşi, cel mai bun dintre obiceiurile mele proaste).

De ce eram eu aşa supărat? Vă zic drept, n-are nici o importanţă pentru dvs., aşa cum nu mai are acum nici o importanţă pentru mine (şi cred că nici nu mai ştiu bine). Să zicem doar că nu-i uşor să fii printre străini şi să trebuiască să mai şi înveţi, sau să faci ceva, orice. Asta aşa, ca să fie şi un motiv pentru doritorii de motive. Şi să mergem mai departe, adică să mergem la şcoală, unde aveam curs de analiză funcţională, cu Profesorul Colojoară. Ţinea dl Colojoară un curs impecabil, o frumuseţe, puternic şi limpede ca un rîu de munte. Un curs de cristal. Era o plăcere să-l urmăreşti, cu mare bucurie mergeam la cursul de analiză funcţională (dar nu şi în ziua aceea, v-am mai explicat). Aşa că stăteam acolo la curs, trist şi necăjit cum fusesem toată ziua, şi se părea că nimic nu-mi poate schimba tristeţea şi necazul. Ei, nu ştiu cum s-a făcut, taman atunci s-a găsit dl Colojoară să ne spună povestea ceasornicarului care voia musai să facă toate ceasurile să meargă la fel. Cum voia el să aranjeze mia de ceasuri pe care le avea în ceasornicărie aşa încît să arate toate aceeaşi oră. Voia, dar..

...Evident, nu reuşea niciodată. Şi ne-a zis dl Colojoară (care nu obişnuia să ne spună multe poveşti, dar mereu ne spunea: „măi copii, măi“) ce a păţit ceasornicarul: adică, aşa cum puteţi lesne bănui (dacă nu-i cunoaşteţi deja povestea tristă, povestea tristă a ceasornicarului sau povestea tristă a vreunui prieten de-al dvs. sau poate chiar a dvs., cel/cea care vă aflaţi sau care-aţi fost vreodată), ceasornicarul a înnebunit! (Sărmanul!)

Nu ştiu ce s-a petrecut atunci. Nu ştiu cum, dar a fost exact povestea potrivită spusă la momentul potrivit, omului potrivit. Desigur, n-avea de unde să ştie dl Profesor (trebuie cu literă mare, vă asigur) atunci că are un student în amfiteatrul „Spiru Haret“ (ăla de la parter, da, pentru cine cunoaşte) care-l ascultă cu atîta atenţie şi care are impresia că numai lui i se vorbeşte. Dar avea.

Şi acel student eram eu şi, poate părea ciudat, dar povestea ceasornicarului (care nu e nici măcar cine ştie ce poveste, nu?) a fost foarte importantă pentru mine în ziua de aprilie, şi m-a făcut să văd seninul iar, şi a fost importantă şi pe mai departe. Nu mai ştiu analiză funcţională, evident, şi cred că nici n-o să mai ştiu vreodată, dar povestea ceasornicarului m-a urmărit, n-am uitat-o şi cred că de folos mi-a fost, uneori. (Sigur mi-a folosit atunci, mi-a schimbat radical starea de spirit, dar nu e numai asta, cum spuneam.) Şi, fie chiar şi numai pentru atît (dar nu-i *doar* pentru atît, nu) şi-i mulţumesc dlui Colojoară (tîrziu, după douăzeci de ani, dar uite: îi mulţumesc). Asta e tot.

Da, vă aud, vă simt: răspunsul e nu. Nu, nu am nimic de criticat de data asta, nimic, nimic, nimic de rău nu spun, nu scriu. Un lucru ar mai fi, o întrebare pentru mine (fără răspuns) sau pentru elevii mei (nu aştept răspuns, dar nici nu resping vreunul, dacă va veni).

Oare eu, în ăştia 16 ani de cînd o fac pe profesorul, am avut vreun moment în care i-am transformat vreunuia din toţi elevii mei ziua într-una (puţin, măcar) mai bună? (Că din categoria cealaltă, ştiu, au fost, slavă Domnului! Doar îs profesor de matematică! Dar nu-mi mai amintiţi de astea, vă rog, că şi eu m-am săturat de ele, ca şi voi!) Am spus eu cuiva vreodată povestea ceasornicarului la momentul potrivit?

Marian TETIVA, Bîrlad
evitalro@yahoo.com

Nopţi vieneze

Nu prea mai dorm bine nopţile. Mă trezesc şi privesc ceasul digital de la capul patului. Arată ba 4,00, ba 2,22, ba constat că uitasem să-l programez să mă trezească. Nu mă grăbesc să numesc asta insomnie.

Nu ar trebui oare să dăm un nume fiecărei zile trăite? Ar fi frumos. Cînd s-o botezăm? Dimineaţa sau seara? Sau mai bine perechi de nume: cel de dimineaţă de împerecheat cu cel de la sfîrşitul zilei. Pare demn de încercat.

Citesc şi eu cu mare plăcere *La théorie des nuages* şi ascult *en boucle* Avishai Cohen Trio.

Mulţumesc, domnilor. Ştiu ei cine.

O prietenă îmi spunea că singurul timp în care are timp să fie cu sine este cel în care se deplasează de acasă la birou şi invers. De două ori cîte 30 de minute, *fair enough*. Timp în care visează, citeşte, îşi aminteşte de ea copil. Apoi la birou e acoperită de task-uri într-o lume de bărbaţi misogini, iar acasă o aşteaptă treburi cît pentru un soţ şi trei copii preşcolari. Da, e de săpat pe tema eului călător între două destinaţii în care nu are timp de el.

Am început să-mi trăiesc şi week-endurile după agendă. De concediu ce să mai zic... Arta programării din timp şi aproape fiecare zi – o capodoperă în ale organizării. E grav!

Străzile şi numele lor, iată o temă ce se repetă prin visele mele. Cel mai banal e cînd străzile nu au nume (iz de U2). Dar mi-a plăcut oraşul în care la intrare străzile au un nume, iar la ieşire altul... Sau acela în care plăcuţele străzilor îşi schimbă automat culoarea în funcţie de anotimp (ne pregătim să sărbătorim sosirea plăcuţelor verzi! Plăcuţe-urzici, plăcuţe-spanac, plăcuţe-zambile). Dar nu e de colo nici micul oraş în care zilnic străzile iau numele locatarilor lor. Şi e corect – zic eu – o stradă are atîtea nume cîţi locatari încap în ea. Nu zicem noi mereu: „Strada mea“? Zicem. Şi e multă duioşie în aceste cuvinte.

Viena, vineri, 13 martie 2009

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

N. red.: Staţi blînd; noi, la Bucureşti, vineri, 13 martie, am visat cu totul alte aiureli!

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Jurnalul doamnei Alice Voinescu

Îmi dau foarte bine seama ce om de calitate trebuie să fi fost Alice Voinescu. În această privință, prefața lui Alexandru Paleologu la jurnalul ei (aproape 900 de pagini, tipărite de Editura Albatros în 1997) e mai mult decît convingătoare. Alice Voinescu reprezintă un tip uman dispărut astăzi, produs de o lume de asemenea dispărută. Fată de familie bună, deșteaptă și sensibilă, bine educată, bine școlită, elevă, la Marburg, a lui Hermann Cohen, titulară a unui solid doctorat la Sorbona, participantă la decadele de la Pontigny (alături de Roger Martin du Gard, André Gide, François Mauriac, Charles du Bos, Ernst Robert Curtius și alții, de același calibru, mulți dintre ei prieteni personali și interlocutori ai unui intens schimb epistolar), Alice Voinescu a făcut, în țară, o impozantă carieră universitară și a rămas în memoria mai multor generații pentru frumoasele ei conferințe publice. Un om ales, un intelectual distins, o doamnă. După 1950 a trecut, inevitabil, prin detenție și domiciliu obligatoriu și a trăit, apoi, din traduceri și amintiri. Am apucat să cunosc și eu o serie de versiuni, în cheie secundă, ale acestui tip feminin: o lume întreagă de „cucoane bine“, de mătuși elegante și sprințare, stăpîne pe două-trei limbi străine și pe un incoruptibil *usage du monde*. O lume întreagă de *tantes* Madeleine, Tity, Mimy, Lily, Valérie, Colette, care mai de care mai amuzante, mai romanțioase și mai tandre. Alice Voinescu avea, desigur, în plus, referințe culturale asimilate sistematic și, se pare, capacitatea de a trăi erudiția ca pe o afacere personală, ca pe o materie primă pentru întrebările aspre ale vieții. Mare cititoare și comentatoare harnică a lecturilor sale, angajată patetic în traseele labirintice ale credinței, Alice Voinescu e unul dintre acele personaje benigne, cultivate, civilizate, pe care România interbelică le producea, adesea, și pe care răzătoarea comunistă le-a lichidat nemilos, dezlănțuit, fără altă motivație decît utopia grosolană și resentimentul. O grațioasă școală de fete intrată pe mîna unor plutonieri.

Și totuși... Jurnalul se citește cu sentimente amestecate. Episoade duioase alternează cu reflecții pe care autenticitatea nu le poate salva de platitudine. Buna creștere și recursul nonșalant la citate memorabile nu sînt suficiente pentru a feri textul de un ce virginal, cuviincios, dar lipsit de anvergură reală. Interogația religioasă și consemnarea unor dramatice împrejurări politice trec, prea des, în umbra unui sentimentalism minor, confiscat de sfera privată. Stello, soțul doamnei Voinescu dispărut prematur, apare într-o lumină drastică în primii ani de căsnicie, pentru a fi monumentalizat *post-mortem* cu o pasiune exasperantă. Alexandru Paleologu vorbește de „marea îndrăgostită“ care a fost autoarea acestui jurnal. (Conu' Alecu devenise, în ultimii ani, un mare consumator de idile patetice, gata să lăcrimeze dinaintea cîte unui cuplu „reușit“, și să identifice în relația Efimiței cu conu' Leonida abisul unui afect demn de Romeo și Julieta). Dar expresia îndrăgostirii e, în cazul de față, de o previzibilă febrilitate școlară. Jurnalul consemnează melancoliile destul de fruste ale unei femei superioare. Nici ea, nici lumea ei nu erau pregătite să înfrunte catastrofa dictaturii de după război și, de altfel, ca și marii noștri politicieni de-atunci, nici nu o anticipau. Nu poți să nu fii nostalgic față de această lume, cu bunele ei maniere, cu farmecul ei *vieux jeu*, cu candoarea ei, dar nu poți să nu-ți spui că ea era minată de o anumită inconsistență, că era – vorba lui Cioran – „coaptă spre a dispărea“. Același Alexandru Paleologu povestea, odată, că după cîte un galop matinal, la moșie, pe spinarea calului preferat, era, de regulă, așteptat acasă cu o cupă de șampanie frapată. „Simțeam încă de pe atunci că ceva nu e în regulă și că va trebui să plătesc pentru asta!“ Nu știu dacă plăcerea echitației și cea a șampaniei trebuie neapărat amendate, dar e limpede că nu poți practica, nepedepsit, confortul intelectual și voluptățile de castă.

Din cînd în cînd însă, o altă Alice Voinescu, nobilă, viguroasă, străină de orice complezență de sine iese la iveală din paginile jurnalului. Ea nu se sfiește să-și facă un portret nemilos: „Îmi apare din oglindă o cucoană de modă veche, îmbătrînită, incoloră, cu un cap de batracian, cap de broască, cum spuneai tu *(Stello,* notă A.P.), o cucoană gen provincie, mijlocie în toate, esențial inelegantă“ (p. 435). Sau: „...eram, cum spuneai tu *(același „galant“ Stello,* notă A.P.), un fel de păianjen, nu femeie“ (p. 427). Și, în sfîrșit, apoteotic, într-o notă din 1943: „Sîntem o țară de pungași, asta e cert“ (p. 455).

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Dragi femei și stimați domni...

O broșură distribuită, la mijlocul lunii martie, membrilor Parlamentului European le recomandă funcționarilor instituției un „limbaj neutru“ din punctul de vedere al genului, în redactarea documentelor. În primul rînd, ar trebui eliminați termenii „doamnă“ și „domnișoară“, pentru că se referă la starea maritală a femeilor, deci sînt „sexiști“. Pentru a păstra, totuși, o oarecare notă de respect, se recomandă folosirea numelui întreg pentru adresarea către o femeie. De asemenea, se oferă înlocuitori pentru acele denumiri de profesii care, în limba engleză, conțin *man (athlete* pentru *sportsman, political leader* pentru *statesman)* și se cere evitarea altora *(policeman, fireman, salesman* etc.). Se acceptă, totuși, *midwife* (moașă), pentru care în engleză nu există echivalent masculin. (Limba română e mai „corectă politic“, căci are și „mamoș“ – deși nu e chiar totuna...) Există în broșură și o secțiune rezervată aplicării acestor măsuri în diversele limbi europene, acceptîndu-se, de la caz la caz, excepții. Care va să zică, funcționarii PE au încercat să împace capra corectitudinii politice, adusă cu barca de peste Ocean, cu varza diversității culturale și lingvistice pe care instituțiile europene o clamează la tot pasul. N-au reușit.

Presa britanică a fost prima care a reacționat. *Daily Telegraph* a comentat cu ironie broșura pusă în circulație de secretarul general al Parlamentului European Harald Romer (ultimul său act înainte de a ieși la pensie) și a lansat chiar o campanie printre cititori pentru a refuza „eliminarea termenilor de politețe“ pe care Europa ar vrea să o impună tuturor statelor membre. Pe forumul ziarului, un cititor a ajuns chiar să exclame *„we want our country back!“*, parafrazînd celebra frază a doamnei Margaret Thatcher, care își cerea înapoi contribuțiile la bugetul UE *(„we want our money back!“)*.

Chiar dacă *Daily Telegraph* s-a grăbit întrucîtva să tragă concluzii (căci broșura nu conține norme și obligații, ci doar „recomandări“, și nu pentru deputați, ci doar pentru personalul birocratic), problema nu e doar o știre de fapt divers. În spatele unei astfel de inițiative stau ani întregi de dezbateri despre egalitatea de șanse între femei și bărbați și necesitatea de a exprima această egalitate și prin intermediul limbajului. Cînd se dezbătea, de pildă, proiectul de Constituție europeană, socialiștii din Comisia pentru egalitate de șanse a PE erau foarte preocupați ca în redactarea textului constituțional să apară clar alternanța masculin/feminin, astfel încît să fie limpede că se referă deopotrivă la cetățenii-bărbați și la cetățenele-femei. Prezența tot mai intensă a femeilor în viața publică și accesul lor la demnități au făcut ca limbile să se adapteze, uneori, de la sine, la noile realități: germana a „inventat“ femininul *Kanzlerin* ca echivalent al lui *Kanzler,* cînd în funcția de cancelar a ajuns o femeie, italiana a creat, pentru *Presidente,* femininul *Presidentessa* etc. Astfel de adaptări sînt firești, dar ele se fac în ritmurile de funcționare a sistemului limbii – uneori în ani și decenii. Alteori însă, limbile „refuză“ să se schimbe atît de repede și păstrează cu încăpățînare formele consacrate de decenii și secole. Dacă în SUA corectitudinea politică a fost efectul unei lungi perioade de discriminare (față de femei, dar și față de negri) și privea *doar* limba engleză, importul mecanic al acestei ideologii și încercarea de a o aplica la Babelul european creează monștri lingvistici și erodează un întreg fond cultural. Conservatorii britanici s-au revoltat pe bună dreptate împotriva acestui atac față de formele de politeță. Politețea este *marcată cultural,* de la o țară la alta și de la o limbă la alta, și contribuie la construcția identitară. Iluzia că acest edificiu complicat poate fi re-construit prin decret au mai avut-o, în secolul trecut, doar dictatorii. Mussolini a încercat să impună folosirea pronumelui de politeță *voi* (ca fiind „mai popular“) în locul pronumelui *Lei* (resimțit ca „prea aristocratic“), iar Ceaușescu a vrut să impună *tovarăș/tovarășă* în loc de *doamnă/domnule,* dar și *retribuție* în loc de *salariu* (căci acest din urmă termen era „prea capitalist“ și sugera exploatarea omului de către om). Evident că n-au reușit nici unul, nici celălalt, și nu din motive „pur“ lingvistice, ci din motive *culturale:* înlocuirea mecanică a unor cuvinte ar presupune renunțarea la o întreagă cultură a relațiilor interumane, la un întreg bagaj de civilizație fixat în timp, și ar duce la o totală dezorientare a individului în raport cu ceilalți. Și nu e vorba de o poziție tradiționalistă aici, mai ales dacă avem în vedere diversele culturi europene. N-au reacționat doar conservatorii britanici (care sînt, nu-i așa, de dreapta), ci și unii reprezentanți ai stîngii italiene (căci în Italia eticheta și bunele maniere au în continuare un preț, pe deasupra ideologiilor). Chiar și ziarul comunist *L'Unità* a titrat, cu ironie: „În Parlamentul European nu mai e nici o domnișoară“...

Pe forumurile ziarelor, cititorii și-au amintit, pornind de la aceste „recomandări“, de alte chestiuni reglementate de instituțiile europene, precum curbura bananei și grosimea castravetelui. Egalitatea de șanse nu intră, evident, în această serie – e o problemă mult mai serioasă. Dar impunerea anumitor formule de adresare înseamnă a da cu stîngul ideologiei în dreptul civilizației, dragi femei și stimați domni... Riscul este de a generaliza tutuiala amorfă și uniformă, care distruge tocmai „diversitatea culturală“ de care facem atîta caz...

PUBLICITATE

Sanguin
și culorile tropicelor

Excentrica viață a lui Gauguin,
frumusețea culorii, un alt fel de a picta,
toate adunate într-o biografie care
le deschide celor mici o poartă
către universul artei.

VELANT

ținerea de minte

Sînt străfulgerat de o idee, mă apropii cu entuziasm, este vorba într-adevăr de *Semiramida* a lui Rossini, anunțată pentru seara asta, la ora șapte. Toate ideile mele iau numaidecît alt curs.

În primul rînd, trebuie să invoc o scuză ca să pot lipsi de la cina la care mă poftise personajul îndatoritor care îmi împrumutase alaltăieri calul; o clipă sînt ispitit să-i spun adevărul, pe șleau. Dar, din fericire, mi-aduc aminte de o vorbă a domnului de Talleyrand spusă tinerilor secretari de ambasadă: *Păziți-vă de prima pornire; este întotdeauna generoasă.*

Și zău așa, bine am făcut; cu provincialii nu trebuie să fii sincer, doamne ferește, cînd e vorba de lucruri care pot stîrni susceptibilitatea lor. Își închipuie că un om sosit de la Paris: 1. se gîndește la ei; 2. caută să-și bată joc de persoana lor.

Mi-am tras părul pe frunte, mi-am slăbit mult cravata și, cu o înfățișare îndurerată, i-am declarat noului meu prieten că m-a apucat o migrenă; dar ce migrenă! Dacă mă va zări în seara asta la teatru, am dat-o dracului.“

(Stendhal, *Memoriile unui turist,* traducere de Modest Morariu, Editura Sport-Turism, 1976)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Cum să furi ce nu există?

Cu foarte puţin timp înainte de aderarea noastră la UE, să fi fost prin decembrie 2006, mă vizitează o trupă de ziarişti nemţi (DW, ZDF, FAZ etc.). Cafele, dulceţuri, politeţuri. Oamenii erau în documentare, vizitau Bucureştiul şi Sofia, să scrie în cunoştinţă de cauză la momentul aderării. Din vorbă-n vorbă, îi întreb ce îi neliniştește în legătură cu cele două ţări. În cor, mi-au spus că au două probleme: utilizarea fondurilor europene (noi am utiliza bani munciţi de ei, în principal) şi corupţia. Deşi detest să mă autocitez (după mine, autocitarea dovedeşte lipsă totală de umor), mă văd nevoit, de dragul argumentaţiei necesare prezentului text, să vă reproduc pe scurt răspunsul meu. Le-am zis, aşadar, că nu trebuie să îşi facă griji. Cel puţin 5 ani (pînă prin 2011-2012), nu vom fi mari meşteri la făcut proiecte, iar la povestea cu corupţia m-am gîndit să le dau un exemplu pe înţelesul tuturor. Le-am zis, aşadar, că la un buget de 1 milion de euro pentru „promovare şi marketing“ al unei corporaţii farmaceutice, în Germania sînt „convinşi“ 10 directori de spital, în timp ce, la preţurile din România, aceeaşi companie „convinge“ 100 de directori de spital. „La voi e fenomen, la noi e sistem.“ Cam aşa i-am lămurit eu pe confraţii mei germani în legătura cu hibele pre- şi post-aderare ale României.

Nu ştiu cît de mult am greşit în aprecieri. Cert e că, la doi ani „după“, din ziare aflăm două lucruri paradoxale. Pe pe o parte, că România nu „trage“ fondurile. Unii politicieni dau tare şi cu „nu s-a tras nici un euro din banii europeni“. Pe de altă parte, cam aceleaşi gazete informează ritos, pe prima pagină, cum că „românii sînt campioni europeni la delapidări din fondurile structurale“. Cu alte cuvinte, nici nu au intrat banii în casă că s-au şi găsit compatrioţi care să-i fure. Pas de mai înţelege ceva. Singura explicaţie este că ambele păreri atît de des exprimate sînt doar simple legende româneşti contemporane. Nu este adevărat că nu s-au „tras fonduri europene“ (cu acte, pînă acum, sînt 2 miliarde de euro contractaţi). Nu este adevărat nici că, la noi, banii ăştia se fură pe rupte (conform statisticilor OLAF).

Nu se fură, în primul rînd, pentru că, la aşa activitate, îţi trebuie competenţă, nu glumă. Nu am atins (încă) nivelul de sofisticare în manevrat hîrtii şi dosare al italienilor, grecilor, francezilor şi celorlalţi veterani într-ale fondurilor europene. Nu am ajuns încă să luăm Lamborghini galben (trecut în acte ca utilaj agricol) pe subvenţie comunitară (s-a întîmplat în Italia), să construim şcoală de 3 milioane de euro pe o insulă locuită numai de pensionari (Grecia), să introducem la subvenţia agricolă directă terenurile aeroporturilor şi staţiunilor turistice (Franţa şi altele) sau să sponsorizăm echipa naţională de fotbal cu bani din fondurile de coeziune (din nou, Italia).

La noi, abundă mai ales neregulile, nu ilegalităţile. Altfel spus, doritorii de fonduri pun ştampila pătrată în loc de rotundă şi nu semnează fiecare pagină a proiectului în stînga jos, ci în dreapta jos, nu au mereu certificate de origine (sănătoasă, hehe) pentru toate cumpărăturile şi aşa mai departe. Oricine este bugetar ştie ce nervi poate să-ţi facă „doamna de la financiar“ la decont, cînd vii din deplasare şi contabila îţi cere tot soiul de trăsnăi de acte. Ei bine, înmulţiţi asta cu 2 şi aflaţi cam care este nivelul de „rigoare birocratică“ a mecanismelor comunitare, atît de admirate de unii „puriști“. Nu degeaba se fac apeluri peste apeluri pentru scăderea birocraţiei în actele europene. Întocmirea unui dosar eligibil pentru oricare dintre axele prioritare ale fondurilor structurale este un coşmar. Nu degeaba au apărut firme specializate care cîştigă un ban muncit din scris proiecte. Să treci la nivelul următor, adică să ai îndemînarea de a mai şi jongla pe lîngă birocraţia respectivă, ehe, asta cere timp şi multă competenţă. Care competenţă este, deocamdată, firavă în România.

Luaţi cazul funcţionărimii din AM-uri (autorităţi de management, scuze de expresie) şi OI-uri (organisme intermediare, scuze din nou) care este, în general, personal de minister. Funcţionari publici, care va să zică. Unii sînt harnici şi au pus mîna pe carte. Ştiu cum să se descurce în hăţişul acquis-ului. Pînă de curînd, lucrau pe un salariu de bugetar plus un spor de „lucru cu bani europeni“ (azi, în mare primejdie). Unii au devenit pasionaţi de domeniu (da, există şi dintr-aceştia) şi învaţă mai departe din pură dragoste de acquis. La schimbarea de guvern li se întîmplă să li se schimbe şeful. Cel nou nu este obligatoriu competent. E venit de la partid. Oricum, în multe cazuri, nu îi ştie. Au de ales. Mai rămîn şi riscă să fie puşi pe liber pentru că nu sînt „siguri“ din punct de vedere politic sau pleacă la o firmă de consultanţă. Mai e şi varianta EPSO (adică plecatul la Bruxelles, extrem de greu, deşi nu imposibil). Dacă rămîn, tac. Stau în banca lor şi tac. Nu se iţesc pentru că nu ştiu dacă nu cumva calcă pe bec. La „vremea ficusului“ (pentru *connaisseuri,* asta e perioada de schimbare de guvern, cînd lumea îşi mută ficusul dintr-un birou în altul), e mai potrivit să stai cuminţel şi să „calci apa“. Nu e cazul să te afirmi, că nu ştii exact ce au „ăştia“ în cap. Rezultatul: pană de idei în administraţie, lîncezeală, ne facem că muncim, adică un soi de paralizie enervantă. „Lasă-i nene, să facă ei. Nu zic ei că tot ce a fost pînă acum a fost prost? Lasă-i să facă, dacă se pricep mai bine. Partidul i-a pus, Partidul să scrie strategii.“ Cam asta e reacţia prin ministere, acum. Credeţi-l pe subsemnatul, că şi el lucrează într-o instituţie publică aflată în perpetuă schimbare de stăpîniri politice.

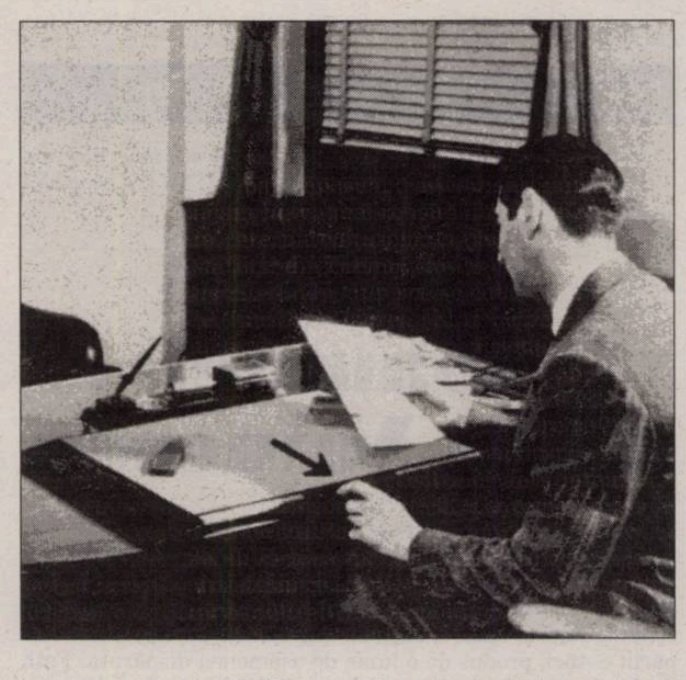

Cred că, dintre cele două legende („ne-atrasul“ şi „furatul“), cel mai tare mă enervează aia cu furatul. Pentru că nici măcar asta nu putem, deocamdată. Nu-i nimic. S-avem răbdare. Creştem noi mari.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Stabilitate

Premisa noii tactici a aliaţilor conduşi de SUA în Afganistan este recunoaşterea situaţiei de fapt: succesele primei etape nu au fost consolidate, insurgenţa talibană se întăreşte pe zi ce trece, baza ei de putere de dincolo de graniţa cu Pakistanul este accesibilă şi eficientă. Preşedintele Obama a fost cinstit: războiul din Afganistan pare „de necîştigat". O strategie confuză, corupţia şi incompetenţa Guvernului Karzai (iniţial omul providenţial, capabil să găsească un limbaj comun cu toate fracţiunile aflate în luptă) au contribuit la crearea unei situaţii greu de înţeles şi dificil de corectat. În august, sînt programate alegeri în Afganistan: după ani de derive politice, declin economic şi violenţă oarbă, există probabil o majoritate care speră în restabilirea unor echilibre, speranţă greu de concretizat într-un nume sau într-o formaţiune politică în actuala atmosferă de intrigi şi intimidare. Dacă acesta e scopul, trebuie modificate mijloacele, iar declaraţiile lui Obama şi ale altor oficiali americani par a dovedi că acest lucru a fost înţeles.

În presa americană, majoritatea articolelor despre Afganistan încep printr-un scurt reportaj unde sînt reproduse replicile unor oameni de treabă reticenţi faţă de prezenţa trupelor străine pe teritoriu; ei consideră că „au făcut Occidentului o mare favoare contribuind la distrugerea Uniunii Sovietice şi nu au fost răsplătiţi pe măsură (...)

Reprezentanţii occidentali ai organizaţiilor de ajutor îşi consumă timpul elaborînd planuri supuse aprobării colegilor lor, sînt atît de obsedaţi de inspectorii generali încît n-au cum să cunoască lumea reală din jurul lor... Soldaţilor le place să-i ucidă pe băieţii răi.

Agenţiile umanitare vor să construiască şcoli. Dar cea mai importantă parte a oricărui ajutor este efortul de guvernare în ordine, respectînd spiritul legii" *(The New York Times,* 29 martie). Eforturile militare nu au reuşit o lovitură semnificativă împotriva organizaţiei Al-Qaeda, în declaraţiile sale Obama pare convins că reţelele ei continuă să fie o ameninţare imediată. Infuzia forţelor suplimentare ţinteşte victoria în această confruntare. Dar dacă Al-Qaeda a fost pomenită în intervenţia prezidenţială, de vreo opt ori, talibanii au fost evocaţi o singură dată. Or, aceştia alimentează atentatele sinucigaşe şi îşi instalează puterea în zonele pe care le cuceresc. Pentru un acord cu această forţă, sînt convocate Pakistanul şi Rusia, Iranul şi China. E o răsucire majoră nu doar în ceea ce priveşte tactica din îndepărtatul Afganistan, ci politica externă americană. Vecinătatea la masa tratativelor cu Iranul este o premieră şi un pas într-o direcţie care poate fi doar bănuită. Se pleacă de la presupunerea că obiectivele unei ordini mondiale se pot realiza prin negocieri, şi nu prin victorii militare, dacă aceste negocieri nu vor acoperi, în fraze sforăitoare, acceptarea ordinii impuse de dictaturi. Unul dintre argumentele „tari" ale propagandei comuniste din timpul Războiului Rece a fost alianţa *de facto* a Statelor Unite cu dictaturi oribile din America Latină şi Asia. Afganii tînjesc după o viaţă normală, orice om care iese dimineaţa pe stradă vrea să aibă certitudinea că se va întoarce seara acasă nevătămat. Dacă Bush promitea nesăbuit de nerealist afganilor democraţia, Obama vrea să-i asigure că va contribui decisiv la stabilitatea ţării. La acest obiectiv, contribuţia Pakistanului şi a Iranului poate fi decisivă, iar armatele şi serviciile secrete ale acestor ţări pot – dacă vor – să sprijine dezmembrarea reţelei Al-Qaeda. Ceea ce ar putea da ca rezultat consolidarea unui pol islamic al puterii într-o regiune cu un extraordinar potenţial de violenţă. Fie că va reuşi, fie că va eşua, strategia Obama va readuce Afganistanul în primplanul politicii mondiale.

globul cubic

„Economii, Horatio, economii...

...fripturile de la pomana mortului sînt reîncălzite, acum, la nuntă" – i se plîngea prinţul Hamlet prietenului său. Mai nou, fripturile se numără lîngă scaunul electric. În ceea ce priveşte pedeapsa cu moartea, nu toate statele sînt unite în Statele Unite: 14 din cele 50 au exclus-o din Codul lor Penal. Se duc discuţii în încă opt state, printre care Colorado, Kansas, New Mexico, New Hampshire, despre o decizie asemănătoare. Motivele nu prea au legătură cu drepturile omului, ele sînt de natură pur economică. Eliminarea pedepsei cu moartea ţine seama de costuri: „Studiile au demonstrat că pentru un condamnat, administrarea pedepsei cu moartea costă mai mult decît închisoarea pe viaţă. Selecţia juriului, procesele şi apelurile în cazurile care s-ar putea încheia cu o condamnare la moarte ţin cu deceniile şi cîntăresc greu în balanţa de cheltuieli a statului. Grupul de celule unde condamnaţii la moarte aşteaptă executarea sentinţei în încăperi izolate, sub o intensă supraveghere, e foarte costisitor".

O execuţie capitală costă 3 milioane de dolari, cu 2 milioane mai mult decît ar fi costat întreţinerea unui deţinut la a cărui judecare nu a fost luată în consideraţie condamnarea la moarte. „Într-o perioadă de austeritate, fiecare milion de dolari contează. Partizanii abolirii susţin că pedeapsa cu moartea este un program prea scump în raport cu beneficiile aduse. Nu se poate dovedi că pedeapsa cu moartea îi face pe criminali să ezite: state cum sînt Texas şi Oklahoma, unde condamnaţii sînt executaţi cu conştiinciozitate, au o rată a criminalităţii mai ridicată decît statele care îi condamnă pe criminali la închisoare pe viaţă fără drept de eliberare condiţionată. Există şi pericolul condamnării unor oameni nevinovaţi. Au fost deocamdată dezvinovăţite 130 de persoane condamnate la moarte. (...) Texas, statul unde au avut loc jumătate din toate execuţiile capitale din toată America, nu plănuieşte vreo modificare. Dar o recesiune prelungită ar putea modifica unele lucruri chiar şi în mintea texanilor." *(The Economist,* 14 martie)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

NATO – 60

Pe 4 aprilie, NATO împlineşte 60 de ani. Un trecut glorios, un prezent provocator şi un viitor pe cît de cert în privinţa existenţei organizaţiei, pe atît de contradictoriu în privinţa substanţei şi a scopurilor ei – cam aşa aş caracteriza viaţa acestei alianţe, al cărei admirator şi susţinător total am fost şi sînt pe mai departe, dacă cineva m-ar provoca să spun în cîteva vorbe ce simt în legătură cu această aniversare.

Primul secretar general general al NATO, lordul Hastings Ismay, spunea la începutul anilor '50, că scopul organizaţiei este acela de a ţine America „înăuntru", Germania „jos" şi Rusia „în afară" *(to keep America in, Germany down and Russia out)* în arhitectura de securitate a Europei. Vorba lordului Ismay – aproape un clişeu, astăzi, printre experţi – a surprins, cu geniul britanic pentru formule laconice, pragmatice şi memorabile, rostul NATO la începutul existenţei sale. Astăzi, vorbele sale sună, desigur, vetust, dat fiind că lumea s-a schimbat atît de mult de atunci. Ele mai sînt citate astăzi pentru a arăta că NATO şi-a împlinit rostul. Însă vorbele Lordului spun ceva şi despre prezentul şi viitorul Alianţei. Dacă la înfiinţarea ei, Alianţa Nord-Atlantică avea un scop care putea fi enunţat atît de simplu şi de clar, astăzi nu mai e deloc aşa. NATO trece, de aproape 20 de ani, prin operaţiunea dificilă de a-şi redefini rolul. La începutul anilor '90, cînd URSS a pierdut competiţia strategică şi a dispărut pur şi simplu de pe harta lumii, iar Germania se transformase radical dintr-un pericol la adresa securităţii continentului, într-unul dintre cele mai importante elemente de stabilitate şi unitate ale Europei, multe voci importante susţineau că NATO nu mai are nici un rost. Cei care încă mai credeau în destinul NATO înţeleseseră deja că securitatea Europei nu mai poate fi serios periclitată de nimeni şi pledau pentru ieşirea NATO din spaţiul geo-politic căruia îi fusese de la început destinată. *Go out of the area or go out of business* – era sloganul care făcea carieră în mediile transatlantice de atunci. Dar unde să se ducă NATO în afara Europei, cum şi de ce?

Paradoxal, salvarea Alianţei a venit de la foştii inamici. Cu uimire, preşedintele Clinton a aflat de la recenţii preşedinţi Havel şi Walesa – deveniţi, pe drept cuvînt, vedetele libertăţii în Estul european tocmai scăpat de comunişti – că foştii membri ai Pactului de la Varşovia vor să devină membri ai NATO. În momentul crucial în care era tot mai greu de identificat rostul NATO în Europa post-comunistă, est-europenii, purtaţi de entuziasmul lor pro-occidental şi condiţionaţi de traumele lor recente, au dat un nou sens organizaţiei: extinderea. În acel moment, mulţi experţi occidentali priveau extinderea NATO spre Est ca pe un fel de încununare formală a victoriei împotriva sovieticilor şi ca pe un fel de premiu dat ţărilor care au rezistat comunismului, păstrînd, nealterat, visul interior al libertăţii, democraţiei şi prosperităţii capitaliste. A venit, apoi, dezastrul destrămării Iugoslaviei. Dimensiunea militar-strategică a Europei care avansa uluitor de rapid pe calea integrării era inexistentă. Comunitatea internaţională nu avea un alt mijloc de intervenţie militară în Iugoslavia în afara NATO. Dezastrul genocidar produs de Slobodan Miloşevici a venit ca un argument puternic pentru cei care credeau, încă, în rostul Alianţei. Şi NATO a acţionat, întărindu-se. Extinderea Alianţei a continuat prin rafinarea mecanismelor de manifestare politică a Alianţei.

A venit, apoi, cea mai serioasă diviziune atlantică postbelică: războiul din Irak. Poziţia obtuză a cîtorva ţări care vedeau în NATO manifestarea unei Americi agresive a pus la încercare serios soliditatea Alianţei. Totodată, în august 2003, NATO a asumat conducerea ISAF în Afganistan declanşînd, astfel, prima operaţiune militară a Alianţei în afara Europei.

Acum, NATO a priceput că trebuie să răspundă unei lumi în schimbare şi că e important să poată interveni imediat în caz de catastrofe naturale, în caz de războaie civile sau pentru a patrula mările lumii împotriva piraţilor. Pe acest fond, au apărut disensiuni de viziune. În interiorul şi în jurul Alianţei, aliaţii şi aspiranţii văd diferit rostul organizaţiei şi asta duce, inevitabil, la o pierdere sensibilă de forţă. America şi Marea Britanie vor ca NATO să asume profil global, să lupte în Afganistan, să intervină în crize umanitare africane şi să patruleze pe mări nesigure. Franţa şi Germania vor ca NATO să rămînă ceea ce a fost de la bun început: o organizaţie dedicată apărării Europei, în jurul faimosului articol 5 din tratatul constitutiv, conform căruia orice atac asupra unui membru atrage automat reacţia întregii Alianţe. Noii membri (printre care şi România) văd în NATO, mai ales, şansa rezolvării cu „muşchi" americani a situaţiei de securitate regionale: România presează NATO pentru o acţiune concertată la Marea Neagră, Bulgaria, viitorii membri (Croaţia, Albania, Macedonia) au grija Balcanilor, ţările

baltice caută apărare sigură de coşmarul rusesc etc.

Aşadar, NATO intră în al şaptelea său deceniu făcînd faţă unor provocări multiple. Dar dincolo de toate acestea, rolul NATO în 2009 este acela de a păstra coeziunea transatlantică în condiţiile unei Europe tot mai unite şi mai întregate. Visez că NATO este embrionul viitoarei integrări transatlantice pentru că nu este departe momentul care va aduce aproape, din ce în ce mai aproape, pînă la integrare, democraţiile de pe cele două maluri ale Atlanticului. În această lume tot mai periculoasă, democraţiile spaţiului euro-american nu vor putea supravieţui decît împreună. Iar NATO este primul loc al acestei unităţi.

ready made

„Potrivit dispoziţiunilor primite, organele de control ale Primăriei au cõntrolat cu strictețe dispoziţiunile în vigoare, ca evreii să nu se aprovizioneze decât după orele 10 dim.

Numai la Hala Ghica au fost amendaţi în decurs de o săptămână, cu amenzi dela 500-2000 lei, un număr de 28 evrei.

La fel a fost amendat pe loc cu 5000 lei, evreul Adolf Eşanu din str. Carol Papazzoglu 81, care a fost prins făcând pe intermediarul la păsări."

(Gazeta municipală. Organ săptămânal de informaţie şi critică edilitară, Anul XII, Nr. 566, Aprilie 1943)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Dialog (fără liniuţe)

Să fie, oare, finalismul fratele denaturat (sau doar naiv) al teleologiei?... Dacă m-aş lua după Amicul (cu *A* mare, – dar nu şi cu amare gînduri, căci optimist din fire) YZ, lucrurile-ar sta exact pe dos: avem păr pentru-a fi traşi de el; urechi, pentru-a fi traşi de ele; limbă, ca s-o scoatem la toţi ăia care ne trag de păr şi de urechi... „Nas, adaug eu, ca să-i fac jocul, pentru a fi duşi de el?“ „Aiurea, zice YZ, nasul îl avem, dintotdeauna, ca să avem pe ce ne pune ochelarii.“ „Ce vrei să spui, amice, cînd spui *dintotdeauna?*“ „Că îl avem ca *porte-lunettes,* monşer, de dinainte ca ocheţii să fi fost, în fine, inventaţi de către Roger Bacon, – *Doctor mirabilis* (iar nu oftalmolog). Asta înseamnă finalism... Porcul e mult mai dinainte ca Ignatul să fi fost ziua cînd îl hăcuim. Aristotel a existat cîndva pe lume pentru ca eu să pot, acum, să te numesc *Amicus Plato*. Ai priceput, amice Plato?“ „Dar nu mă cheamă Plato.“ „Ba da, căci, iată, stăm de vorbă *à la* Plato. După care gîtul ne-a fost dat ca să avem de ce ne strînge; sau să avem ce pune-n streang; sau pe butuc; sau sub cuţitul ghilotinei.“ „Eu credem că Plato-l consideră un *istm* între raţiune şi iraţional, adică între cap şi trup.“ „Păi, istmele, amice Plato, îs făcute spre a fi tăiate; de unde, altfel, Panamaua sau Suezul?“ „De unde ştia Plato de Suez?“ „Cum de unde? N-a fost în Egipet?“ „Bine, dar şi de Panama?“ La care, YZ, zîmbind subţire, îmi replică prompt: „Dar Atlantida?!“

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Şmecherie cu fotografie

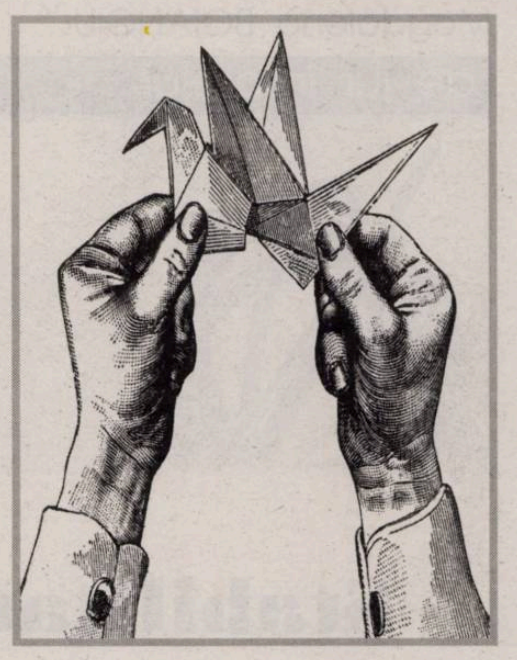

Instalarea radarelor pe şoselele României de către nişte firme private care încasează şi cea mai mare parte din amenzi (60%) este o nouă afacere din categoria capitalismului românesc sălbatic. Adică, şoferii care depăşesc viteza legală şi, teoretic, îşi pun în pericol concetăţenii pe drumurile *publice* sînt amendaţi în mod practic de nişte societăţi private. Poliţia nu face decît oficiul de a întocmi procesele-verbale şi nu încasează nici un ban.

Prima oară cînd am auzit de această afacere am crezut că e o glumă. Circula, sub formă de zvon, ideea că banii de amenzi ar fi încasaţi de Irinel Columbeanu. Părea absolut neverosimil şi semăna cu gogoaşa lansată la începutul anilor '90, cînd se spunea că Petre Roman ar fi proprietarul primului magazin mai răsărit de produse electronice: Bucureşti-Berlin. În acest caz însă, presa a descoperit că e vorba într-adevăr de două firme private din Cluj (Codec şi Benefic) care încasează partea leului din amenzile date pe baza măsurătorilor făcute de aceste aparate înmulţite peste noapte ca ciupercile. Restul de 30-40% revine bugetelor locale ale primăriilor din localităţile în care sistemele de supraveghere sînt instalate.

Un radar nu costă cine ştie cît, mai ales în comparaţie cu sumele care se strîng din amenzi. Cu toate astea, firmele care au montat aparatele declară că nici nu şi-au recuperat investiţia. Or avea, probabil, mari cheltuieli colaterale...

România liberă a scris pe larg despre această afacere şi chestiunea a fost dezbătută şi la Realitatea TV. Uimitor în toată povestea este că statul îşi abandonează atribuţiile în favoarea unor particulari. Contractele dintre instalatorii de radare şi primării nu pot fi legale – după cum spun specialiştii –, tot aşa cum nu poate fi legală nici asocierea Poliţiei în contracte de comodat cu respectivele firme. Poliţiştii, fie ei şi de la circulaţie, ar fi trebuit să se opună primii unor asemenea înţelegeri dubioase. Ei s-au bucurat însă, iar atitudinea invitatului în uniformă albastră de la Realitatea TV era absolut tipică. Spunea că Poliţia nu poate fi decît fericită pentru că, fără să investească nici un ban, a reuşit să reducă numărul accidentelor rutiere. Aducea drept argument şi faptul că Ministerul de Interne nu are nici un interes financiar în această chestiune pentru că amenzile nu merg la bugetul de stat. Misiunea Poliţiei – explica el – este aceea de a asigura o cît mai bună respectare a regulilor de circulaţie şi scăderea numărului accidentelor, ceea ce s-a întîmplat în zonele în care au fost montate asemenea radare. O dorinţă dezinteresată de a face bine din partea unei poliţii rutiere care, nu de mult, a lansat pe şoselele ţării vreo 15 mii de bombe pe patru roţi prin eliberarea, pe bani, a tot atîtea permise de conducere unor persoane care nu dăduseră examen.

Justificarea pentru asocierea cu firme particulare, exprimată de şeful instituţiei, a fost că, fiind bugetară, Poliţia nu are bani pentru achiziţionarea de radare. În urmă cu cîteva luni, cînd aceeaşi poliţie era interesată să achiziţioneze Logan-uri cu cîte 70 de mii de euro bucata, nu se punea problema fondurilor. De altfel, nu mi se pare că vreodată în istoria ei, poliţia noastră rutieră a dat măcar senzaţia că şi-ar lua în serios rolul de a preveni accidentele. Nu e vorba neapărat de agenţii de pe stradă (dintre care unii muncesc de se spetesc la dirijat), ci mai cu seamă de managementul instituţiei (ne amintim şi de celebrul fost şef al acesteia acuzat de relaţii cu traficanţi de maşini furate şi care, după ce a fost schimbat, a devenit avocatul unor indivizi acuzaţi de... furturi de maşini).

Poliţia vorbeşte de *black-spot*-uri, zone periculoase în care sînt montate aceste radare. În realitate, multe dintre ele au fost instalate în aşa-numitele capcane, locuri în care şoferii sînt tentaţi să accelereze. Aparatele, nesemnalizate, mai sînt uneori corelate şi cu restricţii nejustificate de viteză.

Povestea seamănă cu aceea de acum cîteva ierni în care nişte băieţi de cartier din Bucureşti turnau apă într-un loc mai în pantă, pe o alee dintre blocuri. Apa îngheţa iar maşinile patinau şi nu mai puteau înainta. Atunci, apăreau băieţii, plini de bunăvoinţă, gata să ajute la împins, contra unei sume de bani...

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

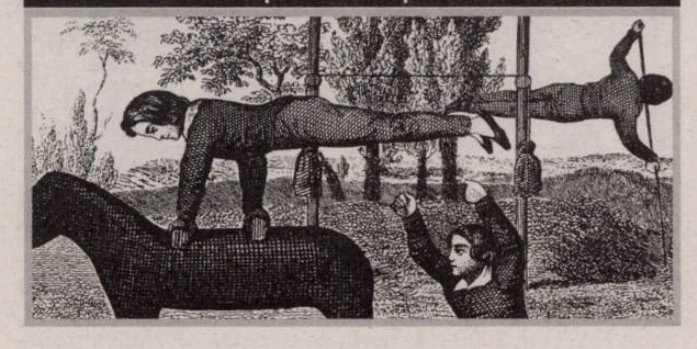

Sindicatul groazei

Acum cîteva luni mi-am închiriat o maşină în America. Iniţial cerusem un Ford, însă compania de la care am luat-o avea doar Chevrolet în acea zi, o maşină mai mare, pe care am luat-o însă, conform contractului, la acelaşi preţ. Înăuntru, primul şoc: maşina presupusă a fi premium avea un plastic pe bord care mi-a adus aminte brusc de prima mea Dacie 1300, model 1997. Detaliile erau şi ele în mare suferinţă: spaţii largi între panouri, ceasuri de bord simpluţe şi triste, un aer de sărăcie care n-avea nimic american. Motorul V6 pe benzină, presupus rafinat, suna ca Dieselul din România. Iar direcţia pe autostradă era la fel de aproximativă ca temele copilului meu din clasa I, grăbit să ajungă mai repede la joacă. Atunci am văzut pentru prima oară ce poate să facă un sindicat, în lupta lui cu cel mai sălbatic capitalism. Se numeşte dezastru.

Săptămîna asta sau cealaltă, General Motors devine Government Motors – sub controlul statului, dacă nu cumva sub protecţia legii falimentului. Firma are o problemă de mulţi ani, şi nu e vorba de maşini. E vorba chiar de muncitorii ei, înrolaţi în cel mai puternic sindicat din industrie, UAW. Salariul lunar e aproape dublu faţă de ce obţin muncitorii de la fabricile non-sindicalizate ale Toyota, în aceeaşi ţară. Pe lîngă asta puneţi pensii, asigurări sociale, securitatea locului de muncă dusă la extrem, mă rog, o mulţime de avantaje care ar trebui să recomande acum GM drept unul dintre cei mai buni angajatori din America.

Angajator bun, poate. Producător de maşini, foarte prost. Din cauza unei foarte simple chestiuni de costuri. Cînd iei o Toyota, dai, să zicem, 2000 de dolari muncitorilor care au făcut-o. Cînd iei GM, dai de două ori mai mult, şi nu doar celor care muncesc, ci şi celor care stau acasă, la pensie. Diferenţa se vede în calitatea maşinii: GM trebuie să plătească vacanţele în Bahamas ale foştilor lucrători, în vreme ce Toyota investeşte într-un motor mai puternic sau un tablou de bord mai şmecher. GM a ajuns o Lada a Americii: o maşină făcută într-o oază socialistă, de muncitori care aplică, peste mări şi ţări, principiul estic al lui „merge şi aşa!“.

Toată lumea interpretează criza drept un eşec al capitalismului american. De fapt, cel puţin în piaţa auto, e eşecul *socialismului* american. Socialismul sindicalist, care a folosit puterea organizaţiei pentru a strîmba tocmai pîrghiile prin care piaţa se reglează. Piaţa muncii în acest caz: muncitorii au obţinut practic împărţirea profitului, luînd din mîna managerilor deciziile cele mai importante ale companiei, timp de decenii. Salariile lor mai mari au însemnat, în fiecare an, maşini mai mici, în toate sensurile. Au însemnat mai puţină cercetare (cine a făcut primul hibrid? Toyota!), mai puţină calitate (cine poate să te dea afară ca membru de sindicat?), chiar mai puţină prosperitate tocmai pentru America (Hyundai, la jumătate de preţ, vrea cineva?).

Asta nu mai e capitalism. Pentru că în capitalism, profitul îndeamnă afacerile să facă performanţă. Nici un business nu va ajunge prea departe dacă nu va putea lua decizii fără să se gîndească la tichetele de masă sau la cîţi oameni poate da afară cînd un produs nu se mai vinde. Nici o companie nu ajunge prea departe cînd trebuie să facă o maşină cu cinci oameni, cînd de fapt e nevoie de trei, dacă se poate mai prost plătiţi. Nu din răutate, ci pentru ca alţi oameni, cu mult mai mulţi, să poată să cumpere maşina mai ieftin, de la tine, nu de la concurenţă.

Sindicatul, ca organizaţie de masă, vine din zilele în care angajatorii aveau pîinea şi cuţitul, iar bieţii angajaţi erau nevoiţi să aleagă între mină sau fabrica asta şi foame. Astăzi nu mai e cazul: sînt şi alte lucruri de muncit, în altă parte. Forţa unei economii stă tocmai în capacitatea lucrătorilor ei de a se adapta. Dar cum te poţi adapta cînd tu nu mai concurezi de mult? Asta e întrebarea cu care ne lasă realitatea sindicală. O organizaţie care a transformat solidaritatea într-un instrument de protecţie şi promovare a slăbiciunilor omeneşti. O organizaţie care trimite responsabilitatea individuală pentru cariera fiecăruia la panoul de „aşa nu!“ de la intrarea în fabrică. O organizaţie care a luat omul şi l-a înfofolit în atîtea haine călduţe, încît nu mai e în stare să iasă iarna afară să ducă gunoiul!

Din păcate, gunoiul nu mai încape sub preş. Nici măcar sub preşul de la maşina *low cost* de pe la noi.

PUBLICITATE

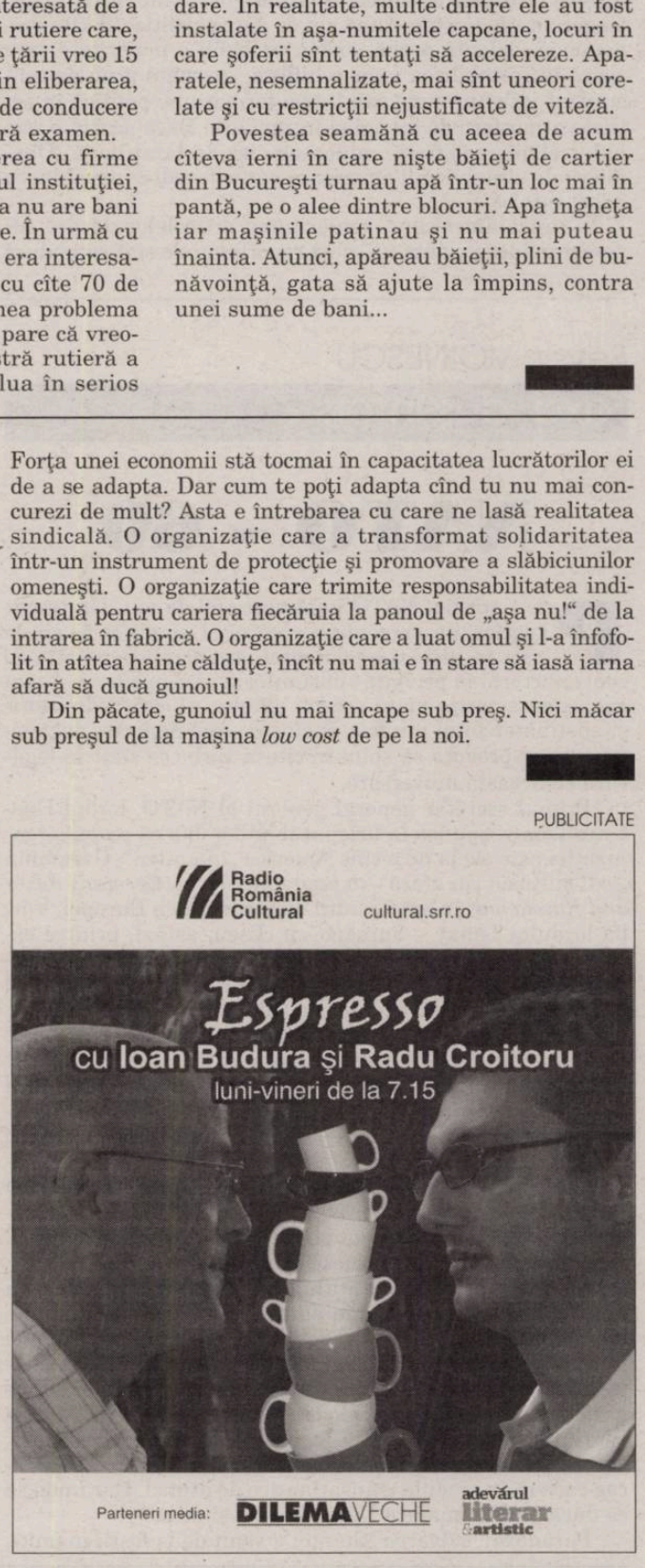

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Antropologul şi blogul

Soţia mea avea obiceiul să-i întrebe pe studenţi, ca să îi provoace la vorbă şi observaţie, ce au văzut pe drumul de acasă pînă la facultate. Iniţial se minunau de întrebare, apoi se minunau împreună de cîte se întîmplă *on the road* şi cîte îşi pot povesti unii altora. Am încercat şi eu acelaşi truc zilele trecute, se potrivea bine cu un curs despre cotidian. Cîte lucruri se petrec pe stradă, în jurul caselor şi al magazinelor, în mijloacele de transport! E suficient să mergi cu ochii deschişi ca să vezi oraşul. *Deci voi ce-aţi văzut?* – îi provoc eu pe studenţi.

Pauză. *Păi, ce-ar fi trebuit să vedem?* – întreabă unul, uitîndu-se lung la mine. Revin cu întrebarea, făcînd un elogiu al efemerului, al detaliilor din care este făcută viaţa, al primăverii din aer şi al seninului din privirile oamenilor. *Asta-i viaţa cotidiană, de aici pornesc şi aici se întorc toate* – le explic eu, uşor patetic. *Cu asta trebuie să începem şi noi!*

Tăcere. *Tu nu mai ieşi din casă?* – îmi aduc eu aminte în această tăcere că m-a întrebat un amic de curînd. *Cum adică?* – m-am mirat eu. *Păi, pe vremuri, toate pilulele tale începeau pe stradă sau într-o cîrciumă sau într-un sat, nu ştiu, afară, în mijlocul lumii. În ultima vreme toate încep, parcă, pe scaunul din faţa calculatorului.*

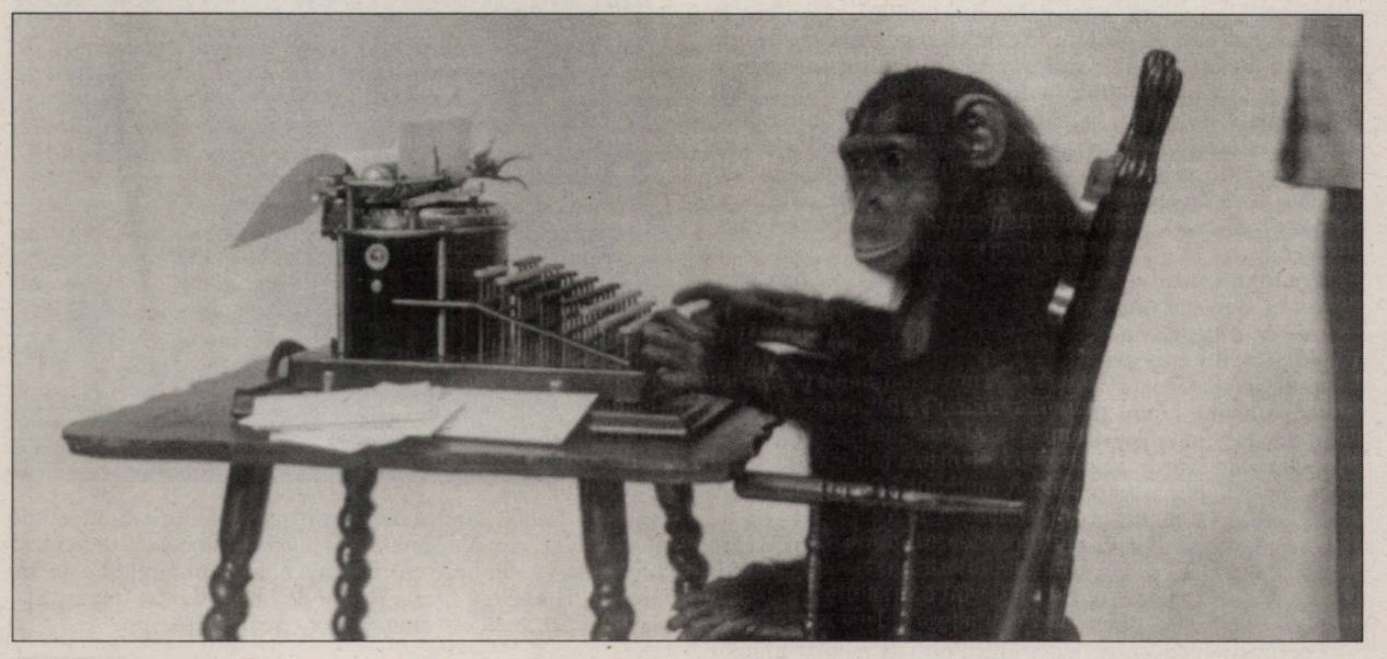

Aşteptînd ca studenţii să-mi povestească drumul lor prin lume pînă la facultate, îmi dau seama că prietenul meu avea dreptate. Reiau în minte ultimele subiecte din *Dilema veche*. Cam toate mi-au venit pe Internet. Mă alimentează B. cu ultimele ştiri şi evenimente „antropomorfe", îmi trimite link-uri G. din celălalt capăt al lumii, zapez şi eu seara, obosit, în faţa calculatorului. În drum spre culcare, îmi mai arunc, eventual, un ochi pe televizor. În drum spre facultate... Chiar aşa, oare casa din colţ, despre care a vorbit şi Andrei Pippidi tot în *Dilema veche,* pe lîngă care trec aproape zilnic în drum spre facultate, o mai fi în picioare sau a fost dărîmată în întregime? N-am observat...

– Eu vin pe jos pînă la facultate – intervine, în sfîrşit, un student. Tot drumul trebuie să ocolesc maşinile de pe trotuar şi să am grijă să nu mă calce maşinile de pe carosabil. Nu ştiu, altceva n-am observat... – încheie el morocănos, după care se lasă din nou tăcerea.

Poate că ar fi trebuit să schimb întrebarea, să le zic ceva de genul: *povestiţi ce aţi mai văzut ieri seară pe Internet*. Poate că asta e, cu adevărat, viaţa lor cotidiană. Poate că aşa am ajuns şi eu să-mi trăiesc cotidianul.

Poate că ar fi cazul să-mi fac şi eu un blog...

Radu GOLOGAN

Che, ziare studenţeşti

– Teaching in the USA –

Iau în fiecare dimineaţă, de la standul gratuit pendent de staţia de autobuz, ziarul studenţilor din Universitate, *The Daily Illini*. Este în întregime realizat de studenţii de la jurnalistică, sigur, cu îndrumarea profesorilor din departament şi ca parte a pregătirii lor. Mijloacele financiare nu par o problemă, după cum arată cantităţile îndestulătoare din jurnal pe care le găseşti mai peste tot. În treacăt fie spus, departamentul de mass-media de aici este foarte bine clasat în topul şcolilor de gen din SUA.

E uşor să realizezi de la prima lectură că studenţii învaţă să facă presă echilibrat, civilizat, uneori cu agresivitate rebelă, tinerească, dar şi cu acelaşi rebel umor şi bine-înţeles, cu respectul deontologiei. Multe dintre ştirile de pe prima pagină privesc viaţa universităţii, a studenţilor, a oraşului ce găzduieşte campusul. Poţi remarca şi o uşoară naivitate în alegerea ştirilor, caracteristică de altfel tuturor localităţile americane ce nu sînt metropole. De exemplu, o ştire ce a ţinut o vreme prima pagină a fost votul ce urma să fie dat în Consiliul local, unei propuneri ca în barurile cu bere să nu mai aibă voie să servească decît cei şcoliţi pentru asta, ceea ce ar fi eliminat multe dintre locurile de muncă pentru studenţi.

Apar zilnic ştiri internaţionale importante, pe scurt, dar îndrăzneţ comentate. Pagina a doua conţine eseuri pe probleme ale zilei şi preluări din ziarele altor universităţi. În rest, mult despre sport şi mai ales cel rege aici – fotbalul american. Deunăzi m-a distrat un interviu cu fiul lui Michael Jordan, student aici şi component al echipei de baschet. E de remarcat că un student, oricît de bun sportiv ar fi, nu poate juca în echipa oficială a universităţii decît dacă dovedeşte că are medii de cel puţin B (asta înseamnă cam 7-8 la noi). Jordan Jr. părea foarte conştient de asta.

De fapt, ideea de a scrie aceste rînduri este urmarea unui articol preluat de la ziarul Universităţii Michigan, ce mi s-a părut pertinent şi binevenit în lumea tinerilor de azi. Se referă la multele discuţii din presa de aiurea, provocate de împlinirea a 40 de ani de la execuţia lui Che Guevara, execuţie fără proces, ce azi e condamnabilă. Iată concluzia tînărului gazetar: „Che a executat cu mîna lui zeci de oameni şi a ordonat execuţia altor sute (probele sînt prezentate în articol) şi iată, e erou. Felix Rodriguez (subofiţerul bolivian ce l-a executat la ordinul superiorilor, se pare fost agent american) este banditul. Al cărui chip să-l purtăm pe tricouri. Nu vărs nici o lacrimă pentru moartea lui Che; pot să spun însă că mă surprinde uneori că aniversarea ei nu e încă sărbătoare internaţională. Che merită să fie identificat ca una dintre brutele istoriei, nu ca o figură, culmea, rebel-angelică pe tricouri".

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cinema Dacia

Am crezut altădată că n-o să-mi ajungă subiectele pentru fiecare săptămînă: acum, cu viteza cu care se dărîmă vechiul Bucureşti, mi-ar trebui un cotidian. Aţi fost vreodată la cinema Dacia? Era pe Calea Griviţei, nr. 137, la colţul cu strada Atelierului, avînd în spatele său Piaţa Matache. Pe acelaşi trotuar cu Hotel Nord, devenit între timp IBIS, şi între ele a mai apărut un hotel nou, Hello. Fostul cinematograf se găseşte ceva mai încolo, spre răspîntia cu Calea Buzeşti, unde, după cum ştiţi, era alt cinema de cartier, Feroviarul, care de mulţi ani a devenit o ruină. Aceeaşi soartă îl aşteaptă şi pe acesta pe care îl plîngem azi.

Cinema Dacia este lăsat să moară. Fără geamuri şi tocuri, ferestrele se cască larg. Din acoperiş lipsesc bucăţi mari, deschizînd dinadins nişte pînlii prin care năvălesc ploile ca să distrugă ce o mai fi rămas înăuntru. E nevoie de imaginaţie ca să ne închipuim luxul interbelic al acestei săli. Afară, faţadele, cele două de pe colţ, sînt ornate cu basoreliefuri pe jumătate roase. Se mai pot distinge scene de dans sau de sport şi, pe Calea Griviţei, chiar o scenă macabră: o tînără fată pe care o răpeşte Moartea, un schelet călare. Nimeni nu mai ştie cine a fost sculptorul, nici nu e clară ideea care i-a condus mîna. Totuşi, e sigur că un asemenea exemplu de artă, chiar de nivel semi-artizanal, dar interesant prin destinaţia sa originală, merită să fie păstrat. Iarăşi mă întreb cui îi aparţine clădirea, cui i-ar reveni deci răspunderea de a o împiedica să se prăpădească. Ca orice cinema înainte de 1990, era proprietatea statului, dar altădată, cînd se numea Marconi, prin anii '20 ai secolului trecut? Există moştenitori care au revendicat imobilul, l-au recăpătat şi aşteaptă ca, prin demolarea lui, să facă marea afacere din care s-ar îmbogăţi?

Sînt două feluri de a vedea această problemă, care se pune aproape la fiecare dintre restituirile menite să repare confiscarea de către regimul comunist. De cele mai multe ori, familiile la care s-a întors proprietatea nu mai au mijloacele dinainte de război. O casă în Bucureşti, din cele atît de frumoase pe care le vedem în paragină, avea în spate o moşie. Aceea s-a recuperat sau nu, oricum moştenitorii doresc să vîndă, şi situaţia de monument istoric, în care se află şi vechiul cinematograf, limitează libertatea cumpărătorului de a modifica aspectul iniţial al clădirii. Cine ar vrea să investească într-o ruină? În schimb, cînd terenul va fi deschis unei noi construcţii, amplasarea pe Calea Griviţei este foarte atrăgătoare. Mărturisesc că nu simpatizez cu justificarea pe care o încearcă proprietarii. Bănuiesc că, atunci cînd, să zicem, au redobîndit imobilul, el nu era în halul în care este în prezent. Avînd de ales între cheltuiala din ce în ce mai mare a restaurării şi cîştigul pe care demolarea îl va face posibil, proprietarii, în general, nu stau mult pe gînduri. Ce-i drept, legea prevede un ajutor din partea statului pentru întreţinerea monumentelor istorice aflate în proprietate privată, dar aplicarea acestei prevederi se poticneşte de diverse dificultăţi, pe care criza actuală le va creşte. Şi povestea, pe care am auzit-o de nenumărate ori, se repetă.

Prea mult din Calea Griviţei a fost deja sacrificat exigenţelor modernizării. Atmosfera acestei caracteristice artere bucureştene nu mai supravieţuieşte decît pe alocuri. Şi cum s-ar fi putut menţine, cînd natura social-economică a populaţiei cartierului s-a schimbat? Să ne aducem aminte ce vedea acolo, acum mai bine de un secol, unul dintre preoţii de la Sfinţii Voevozi, a căror parohie se întindea pînă spre Gara de Nord: „magazine cu coloniale, băuturi spirtoase, berării, bragagerii, brutării, simigerii, birturi, tutungerii, cofetării, neguţători ambulanţi cu mărunţişuri de mîncare, hotele, cafenele cu petreceri de noapte, dintre care în vreo două cîntă şi joacă turcoaice după obiceiul oriental" (Pr. Ec. Vasile Pocitan, *Notiţe istorice asupra bisericii Sf. Voevozi din Bucureşti,* Bucureşti, 1904, pp.102-103).

Partizanii modernizării sînt duşmanii de moarte ai unor unghere din oraşul vechi, cum ar fi cinematografele Feroviarul şi Dacia, fiindcă ar vrea blocuri salubre şi impersonale cu KFC sau McDonald's la parter. Am regretul (pentru dînşii) să le comunic că nu s-au născut în Omaha sau în Oregon. Hotărîrea lor de a veni de hac Valahiei ancestrale va mai găsi, încă o vreme, ici-colo, rezistenţă.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Cătălin BĂLĂN* ● *Iulian COMANESCU* ● *Ionuţ IAMANDI* ● *Selma IUSUF* ● *Cristian LUPŞA* ● *Cristina MODREANU* ● *Călin NEACŞU* ● *Petrişor OBAE* ● *Marc-Olivier PADIS* ● *Laura TOMA* ● ***Coordonatorul temei:*** *Matei MARTIN*

Cum să „omori" un jurnalist fără să încalci legea

– ghid practic în zece puncte –

1) Ţine-l în redacţie. Munca de teren îi deschide apetitul de cunoaştere. Şi îi întăreşte organismul.

2) Pune-l să realizeze simultan materiale pentru ziarul tipărit şi pagina online. Dacă-l obligi să facă acelaşi subiect de două ori, sigur nu va mai avea idei pentru un alt articol, la sfîrşitul zilei.

3) Organizează-i cu stricteţe timpul de lucru; eficientizează-i munca la birou; impune cît mai multe reguli administrative. Cu cît are mai multe sarcini, cu atît îi va scădea imaginaţia.

4) Redu drastic cheltuielile profesionale. Obstrucţionîndu-i accesul la cursuri, ateliere şi seminarii, îl menţii în starea de (sub)mediocritate.

5) Mizează pe cultura organizaţională: logica de grup mai presus de orice! Un jurnalist n-are de ce să gîndească individual, el trebuie să se identifice cu turma din care face parte. În plus, dacă transmiţi mesaje pozitive, creezi jurnalistului sentimentul de autosuficienţă, care, la rîndul său, va determina o scădere a vigilenţei şi a spiritului critic.

6) Evaluează-i în permanenţă prestaţia. Procedurile HR îl vor stresa şi îi vor accentua sentimentul de supunere.

7) Introdu un sistem de recompense & penalizări în funcţie de numărul de accesări pentru fiecare articol. Astfel, te asiguri că textele produse de secţiile politic, cultură, social şi sport vor conţine, toate, cuvîntul „sex" în titlu.

8) Începe şedinţele de sumar comparînd ediţia curentă a publicaţiei cu ediţiile ziarelor concurente. Trage-l la răspundere dacă a pierdut ştiri publicate în alte ziare. Sigur o să-l zăpăceşti cu această măsură: pentru că îi întăreşti spiritul de competiţie prin... mimetism.

9) Informează-l în permanenţă despre situaţia companiei (pune accent în primul rînd pe probleme). Astfel, îi induci un sentiment de vinovăţie care îi va accentua inhibiţiile.

10) Spune-i în permanenţă că ziarul poate apărea în aceleaşi condiţii şi dacă e făcut cu jumătate (o treime, un sfert, o zecime etc.) din angajaţi. Sentimentul valorii de sine va scădea pe măsură ce „plusezi" cu reducerile de personal. ***(M. M.)***

Călin NEACŞU

News burger sau jurnalism *gourmet?*

„Un reporter ştie doar o singură linie: linia de cale ferată."
Albert Londres

Lumea s-a globalizat. Asta am aflat-o cu toţii. Dar informaţia, cu informaţia cum rămîne? Continuă ea să fie tratată şi recepţionată în acelaşi mod ca acum – să zicem – 20 de ani? Ce ştire „trece"? Ce informaţie reuşeşte să-şi facă loc în jurnalele de ştiri, globalizate şi ele?

În general vedem, auzim şi citim ştirile „grave" şi „importante". Din informaţia internaţională, presa locală extrage ştiri într-o ordine aleatorie: asasinate, uciderea unor grupuri de copii prin şcoli, atacuri sinucigaşe, revoluţii, lovituri de stat, summit-uri etc.

E trist, dar, cel mai adesea, aceste ştiri sînt prezentate fără elemente de detaliu consistente, şi asta nu pentru că amănuntele nu ar exista. Interesul pentru internaţional nu a venit neapărat odată cu globalizarea, dar a fost fără îndoială accentuat pe măsură ce acest fenomen s-a împământenit.

De la nevoia postului TV, a radioului şi a ziarului, de a surprinde, de a şoca pentru a face audienţă şi a vinde, pînă la a alege cu precădere ştirile „brutale" pentru deschiderea jurnalului nu a fost decît un pas. „Dacă nu se întîmplă nimic special «la noi», sigur găsim ceva prin lumea largă." Aşa şi este. Desigur că ştirea cu asasinatul doamnei Benazir Bhutto, sau cel şi mai recent, cu parfum de lovitură de stat, al preşedintelui Guineei Bissau, Joao Bernardo Vieira, meritau să deschidă sau să fie incluse în jurnalele de ştiri. Dar cine are timp să facă o prezentare consistentă a situaţiei din Pakistan? Cine e dispus să plaseze în context regional şi internaţional drama familiei Bhutto? Şi cine să stea să descurce iţele politice ale unei ţări mici din Africa de Vest?

Agenţiile internaţionale de presă, în special cele trei „mari" – Agence France Presse, Reuters şi Associated Press – fac ierarhia ştirilor. Furnizoare de informaţie *en gros,* ele propun/impun o listă a „evenimentelor dominante" şi ajută astfel redacţiile să distingă rapid ce e mai important dintre miile de depeşe şi articole transmise zilnic. Au devenit astfel un fel de Biblie/Coran/Tora pentru jurnalişti şi redacţiile lor (termenii sînt chiar utilizaţi ca atare).

Aceasta e poate una dintre explicaţiile care ar putea lămuri de ce, în general, citim, auzim şi vedem cam aceeaşi selecţie de ştiri internaţionale. Însă existenţa acestor servicii extrem de utile nu ar trebui să ducă la „moartea" jurnalismului de profunzime, fie el de investigaţie sau de *grand reportage.* Din contră: ar trebui să incite instituţiile de presă, jurnaliştii şi, mai ales, conducerea redacţiilor să ia o lopăţică şi să sape în căutarea detaliilor. La faţa locului, aşa cum se cuvine, şi nu pe Google, cum fac cei mai mulţi jurnalişti, presaţi de timp.

Criza financiară actuală afectează toate domeniile societăţii, inclusiv mass-media. E limpede că a avea un corespondent într-o ţară străină sau a trimite un jurnalist pe teren şi a-i lăsa timpul să dospească un reportaj poate fi costisitor pentru o instituţie de presă. Totuşi, refuz să cred că, prin deciziile sale, contabilul va ajunge să sufoce adevăratul jurnalism, din motive de eficacitate financiară. Păstrînd vigilenţa asupra finanţelor, instituţiile de presă care se respectă nu au voie să se predea în faţa unei crize, oricît de grave. Criza e trecătoare. Chiar şi în vremuri grele pot fi găsite modalităţile de a conserva simultan stabilitatea bugetului, dar şi, mai ales, reputaţia – sinonimă cu respectul faţă de jurnalişti şi valoarea profesională a instituţiei. Exemple există.

Pe de altă parte, în jurnalism există un soi de legendă sau de proverb, dacă vreţi, care spune că în general cititorul nu parcurge decît primele trei rînduri ale unui articol; de unde şi agresivitatea titlurilor şi a unghiului de atac al informaţiei, pentru a-l face cît mai „sexy" (chiar acesta este termenul care se foloseşte), şi concizia ştirilor, în detrimentul unei prezentări ample. Cititorul, ascultătorul şi telespectatorul, în funcţie de caz, sînt astfel serviţi cu un soi de informaţie *fast-food.* Cu precizarea că primesc acest *news burger* deja mestecat şi digerat, numai bun de înghiţit, dar, evident, foarte uşor de regurgitat. Ceva asemănător cu festinurile din vremea Imperiului Roman.

În ciuda globalizării care ne invadează cu bune şi cu rele, paginile de informaţii externe ale unor ziare sînt inconsistente şi slăbuţe de li se văd oasele, parcă ar fi fost lovite de foametea de după Marele Război. În faţa unei asemenea realităţi, chiar că-mi vine să o citez pe-o bunicuţă de la poalele Bucegilor, spunînd cînd vedea cîte-un copil uşor rahitic pe care-l primea în grijă pe timpul vacanţei: „Sileacu'!"...

Nu e rolul meu să critic, dar aş zice că modul de a trata informaţia internaţională miroase a lipsă de viziune. Globalizarea invită, chiar impune, cunoaşterea lumii (terestre, pentru că de celelalte lumi se ocupă alţii mult mai competenţi), cu mai multă vigoare decît în alte timpuri nu foarte îndepărtate, cînd nişte vizionari-precursori, precum un domn pe nume Albert Londres, dezvăluia semenilor săi, cu pana lui inspirată, realităţile altor culturi şi popoare. Dincolo de asasinate, de lovituri de stat şi alte revoluţii, sînt atîtea lucruri la fel de importante de aflat. Politico-strategic, informaţia a echivalat mereu cu a deţine puterea. Nu vreau să mă refer aici la puterea în sine, ci la puterea de a învinge ignoranţa şi blazarea. Majoritatea habar n-avem despre ceea ce se întîmplă în ţările vecine, dincolo de informaţiile pe cît de meschine, pe atît de (uneori) adevărate, conform cărora „la ei e mai rău decît la noi". Din nefericire, ziarele nu ne ajută să trecem dincolo de această realitate. Acolo unde ar trebui să ajungem.

Privind la realitatea mediatică de azi, aş zice că sîntem pe cale să pierdem una dintre calităţile cele mai importante ale consumatorului de informaţie: aceea de a-l ajuta mai întîi să cunoască, pentru ca apoi să fie capabil de a elabora propriul raţionament, propria analiză asupra celor pe care le-a aflat. Însă eu unul nu disper. În viaţa de zi cu zi, deşi cultura culinară *fast-food* se menţine, opusul ei, adică plăcerea de a degusta, revine. În engleză, acestui fenomen i se spune *slow-food.* Dacă nu vi se pare prea fortaţă comparaţia, şi în ştiri există, poate, o şansă asemănătoare pentru a ajunge la căutarea şi aprecierea calităţii informaţiei, fie ea internă sau internaţională. Informaţie care circulă astăzi cu o viteză aiuritoare pentru cei care cunosc cum se făcea jurnalism acum 20 de ani. În 1990, am „prins", pentru scurtă vreme, e drept, transmiterea ştirilor pe telex. Primul telefon mobil pe care l-am folosit prin 1992 era cît o baterie de maşină. Într-o mare agenţie de presă internaţională, cînd au apărut computerele, angajaţii au intrat în grevă. Dispărea slujba stenodactilografelor, care de ani şi ani de zile preluau, sub dictare, telefonic sau direct, ştirile jurnaliştilor, înainte de a fi transmise mai departe. Odată cu introducerea primelor laptop-uri, datele se transmiteau prin modem, iar cum conexiunile erau precare, unii confraţi blestemau la propriu dispariţia dragelor de „steno"... Ar rîde cu poftă jurnaliştii tineri ascultînd astfel de poveşti. Astăzi, graţie progresului tehnologiei, nici nu se poate imagina viaţa de jurnalist fără telefon mobil (cu legătură prin satelit în zonele fără acoperire GSM) şi laptop-uri cu cartelă *broadband.* O schimbare a cărei amploare e încă greu de estimat e pe cale să intervină chiar în felul de a face jurnalism. Există deja redacţii care cer ziaristului nu numai să-şi scrie articolul, ci şi să facă fotografii, să înregistreze sunet şi imagini în mişcare. Jurnalistul e acum invitat să devină un soi de om-orchestră, cu toba în spinare, manevrînd-o cu o sfoară legată de picior, cu ghitară pe piept şi cu muzicuţa în dreptul gurii, folosind-o atunci cînd nu-şi etalează calităţile vocale. Vi-l puteţi închipui într-o conferinţă de presă, cu o cască pe cap la care să fie ataşată o cameră de luat vederi, precum o lampă de miner, cu un aparat fotografic digital ancorat pe frunte precum o lampă de speolog, şi care să se declanşeze (tehnologia sigur va ajunge şi acolo) cînd face cu ochiul? Şi, în acelaşi timp, acelaşi jurnalist să ţină în mînă clasicul block-notes şi stiloul, numai şi numai pentru a face exact ceea ce e chemat să facă? Pe mine această imagine mă sperie.

Călin Neacşu *este şeful biroului de la Zagreb al Agenţiei France Presse.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 2 aprilie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Laura TOMA

Jurnalistul recent

Acum 112 ani, prin presa locală, naţională şi internaţională umbla zvonul că Mark Twain a murit. Pe 2 iunie 1897, Mark Twain răspunde acestor zvonuri declarînd în şi pentru *New York Journal:* „Ştirea despre moartea mea a fost o exagerare“. Cu ceva timp în urmă, un amic, fotoreporter, declara că şi-ar fi dorit să împrumute replica lui Twain ca să ne spună că ştirea despre bătaia pe care a încasat-o pe teren a fost o exagerare. Dar n-a fost să fie aşa.

Era pentru el o delegaţie ca oricare alta, în apropiere de Bucureşti. Plecaseră în echipă completă – el, reporterul şi şoferul – pentru a se documenta despre satul cu cele mai multe radiouri locale. Nu mare le-a fost mirarea cînd, după o primă întrebare, către un trecător, despre celebrităţile de pe calea undelor, au fost atacaţi de trei indivizi care au făcut pe spatele lor o demostraţie ce semăna leit cu meciurile de *wrestling*. După minute bune de pumni, timp în care amicul fotoreporter avea ca primă grijă nu să-şi ferească faţa, ci aparatul din dotare, care valora aproape 10.000 de euro, încleştarea se stinge cu ajutorul Poliţiei. Întrebaţi care a fost motivul pentru care i-au atacat pe jurnalişti, agresorii au replicat ferm: „Nu stăm la discuţie cu ziarele de scandal“.

Fotoreporterul a început să le explice că sînt de la un ziar *quality,* că nu sînt de la tabloid, şi că vor să facă un reportaj despre viaţa de DJ de ţară. Suspiciunea agresorilor persistă însă, şi asta – spun ei – pentru că pe capota maşinii jurnaliştilor trona numele unui tabloid care face parte din acelaşi trust cu ziarul „serios“. Pînă au desluşit ei ţiţele, explicînd că „oamenii de la marketing“ din trust lipesc colante de promovare a tabloidului şi pe maşinile redacţiei lor, a trecut mai bine de un ceas. Apoi, oarecum lămuriţi, DJ-ii rurali i-au invitat pe jurnalişti în casă, să le explice pe îndelete despre satisfacţia de a fi în direct cu „inima satului“. Ospitalieri, le-au oferit un aperitiv şi apă rece, ca să mai potolească durerea şi vînătăile care dădeau să răsară. Reportajul a fost destul de citit, cei trei din echipă au primit cîteva zile libere pentru refacere şi redactorii-şefi au decis ca măcar o maşină a redacţiei să rămînă nebranduită.

În timpul acesta, o colegă de breaslă, angajată a unui ziar concurent celui de care vorbeam mai sus, primeşte o temă de la redactorul-şef, subiect care nu prea i se potrivea, dar deh... Misiunea: să meargă la Guvern şi să depună o sesizare, în calitate de simplu cetăţean, pentru a radiografia modul greoi în care se răspunde unor astfel de cereri. A doua zi se îmbracă elegant şi porneşte înfipt spre Guvern. Încă de la intrare, portarul o primeşte cu amabilitate şi o direcţionează spre departamentul potrivit. Acolo este preluată de o doamnă plină de solicitudine, care o întreabă cu ce îi poate fi de folos. Jurnalista îi răspunde că are de făcut o sesizare. Doamna de la ghişeu îi întinde o coală albă şi un pix şi o îndeamnă să-şi verse oful. Atît de surprinsă a fost de realitatea găsită pe teren, care nu se mula deloc pe ipoteza şefului, încît ezita să ia coala şi pixul. Femeia insistă şi o întreabă: „Cu ce problemă aţi venit?“. Tînăra jurnalistă răspunde „Am uitat“. Întoarsă în redacţie, se prezintă în faţa şefului. „Ei, cum a fost? S-au uitat scîrbiţi la tine, nu?“ – o întreabă redactorul-şef. „Nu mai ştiu, am uitat“ – răspunde ea. Peste cîteva zile, în semn de revoltă, a scris „Reportaj despre nimic“. Şi a fost destul de citit.

În altă redacţie de ziar *quality,* un şef de secţie negociază cu reporterul, pe marginea unui articol, un limbaj „mai pe înţelesul cititorului“. La un moment dat, în text, reporterul inserează ca intertitlu expresia: „*Habemus* comisar“. După lectura lui, şeful de secţie, intrigat, spune: „Aici, spre exemplu, trebuie neapărat să explicăm clar cine e Habemus“.

Laura Toma *este reporter la cotidianul* România liberă.

Marius MATARAGIS

Informaţie pe surse

Semnez cu pseudonim. Din laşitate. Şi pentru că am observat că libertatea jurnalistului ţine doar de la redacţie pînă la bancomatul de unde îşi ridică salariul.

Am trei ani în presa scrisă şi un an în televiziune. Nu am petrecut nici o zi însă în vreo facultate de jurnalism. Cu alte cuvinte, „sînt inginer“ precum CTP-ul în ale scrisului şi am opinii în orice domeniu. Vrei să îţi scriu o cronică la meciul Foresta Fălticeni-Steaua Mizil şi să juri că e din *Gazzetta dello Sport?* Mă bag! Vrei să-ţi fac o analiză pe deficitul de cont curent? Sînt omul tău! Şi asta pentru că ştiu să (mă) vînd. Este primul lucru pe care l-am învăţat în presă. Colegii mei numesc asta „cîrlig“ (pe care desigur îl muşcă consumatorul de media).

Am terminat Filozofie, deci folosesc neologisme... După un an de la absolvire, mi-am luat licenţa în Ştiinţe Politice. Deci, practic, nu ştiu să asamblez, să înşurubez, să repar mai nimic. Sînt unul dintre aceia pe care sistemul de învăţămînt umanist din România nu îi învaţă în patru ani decît să scrie referate. Cu toate astea, de cînd am intrat în presă, am devenit expert în macroeconomie, medicină şi energie nucleară.

În 1998 mi-am pus cămaşa bună şi sacoul în carouri al tatălui meu şi am citit pentru prima dată în cenaclul „Noduri şi Semne“ din Galaţi. Pentru că a doua zi a apărut cronica cenaclului într-un ziar local, am început să visez. Mă prindea dimineaţa în faţa maşinii de scris Olivetti imaginîndu-mă jurnalistul de care ţara avea nevoie. A urmat facultatea începută la Galaţi şi „funcţia“ de redactor la revista de cultură *Akademia.* Născută din frustrarea unor tineri provinciali ce vedeau Bucureştiul cultural precum paşoptiştii Revoluţia Franceză, revista asta era scrisă cu nerv. De la Paul Evdokimov la Jacques Derrida, de la teatru absurd la experimente literare dadaiste, revista urma un dicton: nu sîntem tributari nimănui. De asta urma să îmi amintesc mai tîrziu. Ajuns la facultate în Bucureşti, am plimbat revista ca pe sfintele moaşte în Casa Presei Libere, sperînd în cronici elogioase. A venit doar una, de la *România liberă.* Asta era în 2002. Deja îmi crescuse puful pe aripi. Mă „închideam“ în biblioteca Facultăţii de Filozofie (care pe atunci era la Drept) şi citeam zece ore pe zi. Trăiam cu sentimentul ciudat că „îngrăşam“ prin lecturi o fiară cu maxilare justiţiare pe care urma să o tai la debutul jurnalistic.

Au urmat primii bani cîştigaţi din scris. 350.000 de lei pentru un articol publicat în fosta revistă *Deci,* cu o caricatură a lui Perjovschi inserată în materialul meu. Din acei bani mi-am cumpărat primul volum din *Dialogurile* lui Platon şi o mască pentru colecţia mea. Eram un om împlinit. Cartea de muncă a venit în 2005, odată cu statutul de tînăr jurnalist al unei publicaţii economice. Tot atunci am luat prima palmă peste ceafă în presă. Scriam despre starea deplorabilă a cinematografelor din România, dar titlul ales de şeful ziarului a fost „Sergiu Nicolaescu spune că o dă în judecată pe Mona Muscă“. Cu alte cuvinte, era vorba de „cîrlig“, acea sămînţă de scandal care urma să vîndă, să intre în concurenţă pe tarabă cu tabloidele. Am semnat apoi articole despre bănci, asigurări şi cursul valutar, deşi nu ştiam care este diferenţa dintre salariul net şi cel brut. Salariul *(n.m.* – net) mi-a crescut însă odată cu impresia mea că ştiu ce se întîmplă în domeniile de care scriam.

Apoi, lumea presei a devenit un parc de distracţii în care caruselul îi face pe unii să vomite; cum aceştia sînt atît de puţini, toată lumea îi consideră o sursă de bună-dispoziţie. Deplasările de presă organizate de companii erau adevărate chiolhanuri după care toţi jurnaliştii prezenţi scriau la unison că respectiva companie face şi drege: investiţii, achiziţii, profit. Am văzut zeci de ţări şi oraşe pe banii marilor corporaţii, am băut şi am mîncat gratis în cele mai luxoase hoteluri şi am trimis în ţară texte binevoitoare care nu erau verificate din trei surse. M-am împrietenit cu „piariştii“ care sînt cei mai amabili oameni cînd compania trebuie să iasă bine în articole şi cel mai greu de găsit cînd dai peste ceva putred în curtea lor. Au venit apoi sărbătorile de Paşte şi de Crăciun cu cadouri sosite la redacţie, baxuri de bere şi de suc, zeci de kilograme de mîncare şi invitaţii gratis la concerte şi evenimente de tot soiul. *Test drive*-uri cu maşini date de companii, laptopuri şi telefoane uitate ani de zile „în probă“ la jurnaliştii care vor scrie obiectiv, desigur, despre aceste minuni ale tehnicii.

Am căpătat apoi încredere că legitimaţia de presă îmi dă putere şi am început să merg cu RATB-ul fără frica de a fi prins, pentru că altminteri îi spuneam controlorului cuvîntul magic al publicaţiei şi îmi dădea drumul. Banii s-au înmulţit şi mi-am luat maşină, iar controlorul s-a transformat în poliţistul pe care nu mă mai temeam să-l înfrunt, chiar dacă beam trei beri înainte de a urca la volan. Uşile mi se deschideau pe rînd, îi sunam pe directori şi miniştri şi ne aminteam cu haz de şpriţurile organizate pe banii statului. Iar cînd aceştia aveau nevoie, mai scăpam şi eu o informaţie pe surse în articolul meu, scris în cinstea celui care m-a ajutat să-mi trag canalizare la casa mea din nordul Bucureştiului.

Acum, din urmă vin mereu alţi tineri învăţăcei care îşi exersează semnătura pe articole de presă. Studenţi la Litere scriu fără pic de metaforă despre motorizările maşinilor Diesel, primesc din cînd în cînd banii în plic fără să figureze nici măcar la erată pe lista contabilităţii firmei şi intră direct în istorie. Dar aşa am început toţi. Între timp, animalul pe care îl îngrăşam cu lecturi nu a mai fost niciodată tăiat în cinstea acestei meserii care nu-ţi cere decît o singură abilitate: să faci rating.

De un an sînt în televiziune şi mă simt deja ca un mic Dumnezeu: „Dă-mi te rog cadrul ăla cu mult sînge“, „Bagă sinucisa prima ştire“, „Vreau ambianţa cu bocetul“. Cred că în meseria asta ar trebui să se dea totuşi un spor anti-demiurgic. Adică nişte bani în plus cu care să ne cumpărăm plumb pentru a rămîne cu picioarele pe pămînt. În momentul în care decizi care moarte e mai importantă în jurnal, ce lacrimă trebuie scoasă la montaj şi în cîte cuvinte trebuie să exprimi durerea sau fericirea, pentru a te încadra în pagină, cred că e uşor să o iei razna.

Ultimul rînd al acestei poveşti aş fi vrut să-l scriu cu maşina mea Olivetti Lettera. Din păcate, banda înmuiată în tuş negru pe care o loveau ciocănelele cu litere de plumb se uscase de mult. Am băgat totuşi o coală albă, am încadrat-o central şi am tipărit aproape ilizibil: Cătălin Bălan.

Cătălin Bălan (alias *Marius Mataragis) este jurnalist la PRO TV.*

Ionuţ IAMANDI

„Oamenii de la BBC“

Nu demult, încă îi mai puteai găsi prin punctele-cheie ale Bucureştiului. Sau la redacţie, la etajul IV într-un bloc de pe strada Maria Rosetti. Erau oamenii antrenaţi ani de zile să-ţi poată spune la orice oră care sînt principalele trei ştiri ale momentului. Care gîndeau şi dezbăteau în redacţie fiecare subiect cîte o jumătate de oră. Şi care, dacă subiectul nu cădea lat, mai stăteau de vorbă încă o jumătate de zi cu toţi subiecţii implicaţi pentru a face la final o relatare sau un interviu de 150 de secunde. Informaţie concentrată, sortată şi perfect ambalată. Asta în ceea ce priveşte actualitatea. Dar mai ştiau să facă ceva, în domeniul îngust al radioului bun de arhivat. Un documentar sau un reportaj în care, în faza de producţie, fiecare clip avea cîte cinci variante, fiecare text era cîntărit la virgulă, fiecare jumătate de minut în plus era tîrguit îndelung cu editorul. Două-trei zile de muncă în patru minute de fiesta radiofonică.

Şi în fine, mai aveau o apucătură. Se schimbau guverne, se primenea componenţa redacţiei, erau introduse noi formate, apăreau Internetul şi telefonia mobilă – dar „oamenii de la BBC“ erau orientaţi de aceleaşi teme majore ale societăţii româneşti. Au avut o coerenţă editorială imună la efemerele farmece social-politice ale zilei/lunii/anului/mandatului, alimentată direct la problemele de fond ale ţării. O coerenţă care nu se preda la intrarea în apartamentul-redacţie, şi nici nu se scria pe tabla cu subiecte. Dar era prezentă în fiecare ştire, relatare sau interviu. Şi a venit momentul august 2008 cînd s-a produs surpriza aşteptată. Britanicii au sistat fondurile. Redacţia s-a dezmembrat, redactorii şi-au împachetat lucrurile şi au plecat. Au ajuns care pe unde. În plin baroc al cutumelor editoriale. Aici nu li se permite să întrebe autorităţile pentru că este considerat politicos ca acestea să fie lăsate să reacţioneze singure. Dincolo, au de construit în cîteva minute subiecte cu grămada, pornind de la nişte vorbe aruncate de multe ori la derută de unul sau altul dintre potentaţi. În altă parte, sînt trimişi la un curs intensiv de convertire la zeul audienţă-tiraj-profit, în care regula numărul 1 este „şochează telespectatorul/cititorul cu orice preţ!“. „Oamenii de la BBC“ sînt debusolaţi. Mai tot din ceea ce ştiau nu le mai e de folos. Aici, în piaţa media, contează mai mult adjectivul, nu verbul. Contează mai mult iuţeala de limbă, nu credibilitatea. Primează înfloritura de stil, nu acribia.

Dar şi dinspre partea cealaltă se trăieşte o deziluzie. Pe unii i-a cuprins furnicăreala la auzul veştii că „oamenii de la BBC“ sînt pe liber. „Îi luăm“ – au spus repede. Dar au turnat deodată BBC-ul în bolul comun şi nu-i de mirare că „maioneza s-a tăiat“ – expresia îi aparţine unei colege din presă. Alţii şi-au dat seama curînd că nu prea au ce face cu ei. Business-ul lor este acut, ritmul de presă – galopant. Şi pot presupune că, în măsura în care „oamenii de la BBC“ se încăpăţînează să nu se recalifice, au concluzionat deja că „nu e mare scofală şi cu BBC-ul ăsta...“

...Şi atunci, a avut oare vreun rost? Greu de afirmat. Presa din România, cu toată posibila intenţie colonialistă a BBC-ului, şi-a construit propriul profil şi-l consolidează acum de zor. Nu m-aş repezi însă să spun că britanicii s-au grăbit ridicînd ancora de aici. Simt că şi după alţi 20 de ani de prezenţă la Bucureşti, şcoala de presă britanică tot nu ar fi lăsat urme.

Ionuţ Iamandi *este editor senior la* Adevărul.

Cristian LUPŞA

Realitatea se mai cheamă şi viaţă

Într-un week-end din martie am fost la Craiova să vorbesc cu nişte liceeni despre jurnalism. Înainte de curs le dădusem să citească un articol despre un puşti de 16 ani, fundaş la juniorii Rapidului, care visează să devină profesionist. Textul se întindea pe opt pagini de revistă şi totuşi l-au devorat. Au înţeles imediat că nu era vorba doar despre fotbal sau despre Florin. Putea fi orice şi oricine – politică sau ştiinţă, adolescenţi sau adulţi –, şi articolul ar fi fost la fel: o poveste despre vise şi perserverenţă. Era un text despre banalul vieţii, cu personaje, acţiune şi emoţii. Şi era jurnalism.

Jurnalismul nu moare, dar se schimbă, iar în această schimbare ştirea pierde din valoare pe zi ce trece.

Cei trei-patru care n-au fost atît de impresionaţi (din vreo 25) mi-au spus că ei consideră că jurnalismul trebuie să vorbească despre lucruri grele şi grave – Ce lege s-a votat? Ce disponibilizări s-au făcut? Pe unde au trecut inundaţiile? Corect, le-am spus. Jurnalismul e *şi* despre lucruri grele şi grave. Dar cîţi dintre voi citiţi ştiri, pronunţările seci despre lucruri grave, redate aproape identic în toată media, tipărită sau electronică? Tot ei au ridicat mîna. Şi ceilalţi se informau – dar nu vînau ştiri.

Jurnalismul nu moare, dar se schimbă, iar în această schimbare ştirea pierde din valoare pe zi ce trece. Unitatea de bază a profesiei e acum peste tot: pe canalele de ştiri, în buletinele dedicate, prin ziare. Dar pînă a urmat fluxul editorial şi a ajuns la consumator, acesta a prins-o deja pe scrol la TV, în actualizările de pe Twitter sau în posturile de pe bloguri. Majoritatea jurnaliştilor încă trăiesc cu nevoia de a fi primii care dau ştirea, chiar dacă asta înseamnă aceeaşi superficialitate de care îi acuză pe cei care nu fac parte din tagmă. Da, agenţiile de presă vor continua să servească informaţia imediată – dar noi ceilalţi ar trebui să ne reorientăm dacă vrem să supravieţuim.

Nu de ştiri şi de comentarii ducem lipsă – sîntem copleşiţi de oameni care încearcă să ne vîndă ceva şi să ne convingă de ceva. Lumea fiecăruia e o colecţie de poiene ale lui Iocan şi în fiecare se dezbate aprig. Ce ne lipseşte sînt jurnaliştii care să ne arate impactul unui eveniment; jurnaliştii care înţeleg că banalul ne preocupă mai mult decît extraordinarul; jurnaliştii care să ne arate cum iubim, cum cîştigăm, cum pierdem, cum construim. Nu ducem lipsă de ştiri şi păreri. Ducem lipsă de poveşti despre lumea în care trăim.

Reportajul este un gen jurnalistic menit să spună poveşti despre ce şi cine ne înconjoară: grele sau uşoare, triste sau vesele, toate despre oameni. F. Brunea-Fox, părintele reportajului românesc, le răspundea astfel celor care-l întrebau unde găseşte aşa subiecte extraordinare: „Dar ce înţelegi dumneata printr-un subiect «gras», extraordinar? (...) Realitatea există independent de reporter, nu e un produs al imaginaţiei sale. Ea se mai cheamă şi viaţă". Ce spunea Fox e că jurnalismul pe care-l practica el e făcut în stradă, cu oameni. Şi-a făcut o carieră scriind despre „viaţă", în special despre viaţa celor care nu erau subiect de ştire: cerşetorii, leproşii de la Dunăre, călătorii din provincie care înnoptau la hanurile întunecate de lîngă Gara de Nord. Fox era un avocat al celor uitaţi, un om care folosea jurnalismul ca să arate lucrurile pe care nu catadicsea nimeni să le privească. A îmbrăţişat naiv ideea socialistă, sperînd că poporul va avea parte de dreptate. Dar asta era latura blînd-ideologică. Cea reportericească era ascuţită, iar Fox a înţeles că oamenii vor să citească despre oameni. Umanizarea subiectelor grele şi grave i-a permis să ia „temperatura socială a perioadei".

Din păcate, generaţiile de reporteri care i-au urmat lui Fox au înţeles doar că secretul stă într-un subiect „de senzaţie" şi-un „condei" poleit. De aceea, multe din aşa-zisele reportaje de azi – atît cele din ziare, cît şi cele de televiziune – sînt mai degrabă poveşti lacrimogene, patetice, împopoţonate cu adjective de poţi doborî un elefant. Într-un interviu, Fox îşi amintea cum a fost primit primul lui reportaj în redacţia ziarului *Adevărul*. Aflat la început de carieră, şi el credea în întorsătura frazei. „Ce e elucubraţia asta lirico-suspinătoare din introducere?" – l-a întrebat editorul Constantin Mille. „Dispui de o panoplie poetică, literară, chiar lirică. E bună pentru poem, odă, dar nu pentru reportaj la gazetă. Trebuie să ai în vedere, înainte de a te avînta pe hîrtie, că articolul e destinat cititorului. În loc să arăţi de la începutul începutului despre ce e vorba, în mod simplu, banal chiar, îl năclăieşti în frazeologie." Secretul – şi-a dat seama Fox – stă în „umblatul pe propriile picioare. Pe pămînt, în toate colţurile ţării. (...) Cincizeci de ani de contact cu oameni, peisaje, evenimente...". Privită astfel, povestea jurnalistică este dependentă de informaţii. Iar cititorii ne abandonează pentru că mult prea puţini reporteri umblă pe pămînt, pe propriile picioare, să o adune.

Prefer să nu folosesc cuvîntul „reportaj", cu studenţii mei sau cu reporterii pe care îi editez. Aleg mai puţin pretenţiosul termen de „poveste", iar cînd vorbesc despre meşteşug, folosesc termenul american de „jurnalism narativ". (Da, meşteşug: jurnalismul bun e tîmplărie. Construcţia piesei de mobilă – adică documentarea şi structurarea – e partea cea mai dificilă. Scrierea e finisajul.)

Am pornit acest text de la două idei: că jurnalismul de informaţie, reprezentat de ştire, nu mai e suficient. Jurnalismul narativ, reprezentat de poveste, poate vorbi mai profund despre realitate. Ele nu se exclud, ci se completează. Dar diferenţele sînt clare:

- Unul face *un raport,* celălalt spune *o poveste.*
- Unul transmite *informaţie,* celălalt transmite *experienţă.*
- Unul e interesat de *ce e nou,* celălalt e preocupat şi de *ce e.*
- Unul transmite *simpatie,* celălalt transmite *empatie.*

În practică e mai greu. Fox a fost un reporter care şi-a antrenat scriitura ca să stoarcă totul din informaţiile pe care le aduna. Dar aproape toate textele lui urmează cronologia actului de reportaj. Jurnalismul american de acest tip – pe care-l prefer – pune mai mult accent pe faza de organizare a informaţiilor.

Procesul de construcţie a poveştii face din acest tip de jurnalism un lux pe timp de criză. E nevoie de bani, de timp, de răbdare. Puţine trusturi sînt dispuse să le acorde pe primele două, şi puţini jurnalişti – dispuşi s-o înveţe pe-a treia. Dar Fox a făcut cel mai bun jurnalism din viaţa lui, în plină recesiune interbelică. Şi publicul – care ne semnalează clar că nu e interesat de mare lucru din ce facem azi – gusta din plin povestea celui mai gras om din Europa, care slăbise din cauza crizei şi îşi pierduse astfel slujba de la circ. Îl citeau pentru că le arăta cum se descurcă semenii lor.

Cristian Lupşa *este editor senior la revista* Tabu *şi trainer la Centrul pentru Jurnalism Independent.*

Iulian COMANESCU

Cum am supravieţuit patru ani la o revistă de femei

Prin 1999, prin vară, căscam cam fără ţel în redacţia nou-nouţă a *Libertăţii* de la Aerofina, clădirea unde Ringier ne mutase din impregnatul de amintiri şi de praf palat Universul, unul din centrii de putere ai presei interbelice. O cunoştinţă m-a întrebat dacă nu vreau să fiu redactor-şef adjunct la *Unica*. De ce n-aş încerca ceva nou? mi-am zis. Am acceptat.

Într-un colţ, o ochelaristă cu nişte beţişoare de la Wu Xing înfipte-n cap făcea horoscoape. O alta îşi număra agrafele din sertar. Două puştoaice mai drăguţe se hăhăiau într-un colţ. Mă simţeam ca un exponat de la British Museum pornit la plimbare printre vizitatori. Revista era-n calculator, calculatorul era pe birou, biroul era ca altele – dar în rest, acolo oamenii (fetele, femeile) făceau altceva decît ştiam eu că e cotidian, săptămînal, televiziune, presă. Şi totuşi, lucrurile alea pe care le făceau erau necesare.

Treaba mea erau lucrurile celelalte. Să editez texte şi să am idei de subiecte. Textele erau pline de trei puncte, mărci de cosmetice, fascinaţie, ispită, răsfăţ şi greşeli de gramatică. M-am apucat să le editez. Am ajuns la Bianca Brad, care trimitea prin e-mail o rubrică de frumuseţe, prefaţată cu poezii gen: „Bătături, bătături / Trendy, glossy, juicy, glamour / Numai *Unica* îţi spune / cum să te prosteşti în spume". Asta-i o parodie răutăcioasă, faptul că Bianca Brad scria poezii cu pile de unghii şi exfoliere – jur că nu. Am tăiat poezia şi o parte din fascinaţia, ispita şi răsfăţul din proză.

După vreo săptămînă de corectat texte, pe uşă a intrat o doamnă înaltă de vreo trei metri, de la Publicitate, care mi-a dat c-o mătură-n cap şi mi-a explicat că „mascara" nu înseamnă „paiaţă de bîlci", ci rimel, iar cuvîntul rimel nu înseamnă nimic, fiindcă vine de la firma Rimmel, şi nu poţi să-l foloseşti în nici un caz în textele de la firma ailaltă, că ne taie publicitatea, idiotule.

După încă vreo săptămînă, Bianca Brad a sunat indignată în redacţie, revista apăruse fără rimele ei şi a cerut „să fie sancţionat drastic corectorul". Ăla eram eu. A fost începutul unui lung şir de necazuri care a durat ani de zile. Rimelul era mascara, chestiile alea ale Biancăi Brad erau poezii şi aşa mai departe.

Habar n-am de ce nu mi-am dat demisia. De fraier, leneş, fiindcă n-aveam altceva mai bun. Cert e că fraiereala asta a dat roade. După vreo doi ani, am ajuns la putere. Bianca Brad se dusese-n treaba ei (nu ştiu exact care), horoscopista cu furculiţe în cap plecase pe Alpha Centauri şi, uite-aşa, m-am trezit cu o mînă de puştoaice în redacţie. Puştoaicele mă credeau cînd le spuneam că... nu mai ştiu exact ce, dar aplicam oarecum axioma că şi la revistele de femei se poate face presă.

Bun, eram la *Unica*. A doua apărută pe piaţă, după *Avantaje,* lunarul Edipresse, care este prima revistă de tip occidental din România. La început, textele erau stupide, blamul „adevăraţilor" jurnalişti – unanim, prestigiul – redus. Lucrurile s-au mai pus la punct ulterior cu *Elle, Cosmo, Joy, Bolero* şi o mulţime de alte lucruri. Toate aceste reviste au un nume neruşinat-stîrnitor, *glossy,* adică lucios, care vine de la modul cum le percepem cu ochiul şi le pipăim. Greu de înţeles şi dezirabile precum cititoarele lor, au invadat lumea odată cu hîrtia sclipitoare şi mătăsoasă pe care se tipăresc, sinonimă cu luxul şi calitatea.

Cei patru ani petrecuţi într-o redacţie de femei au fost pînă la urmă foarte interesanţi. Scriam pentru un public care diferea radical de mine (în primul rînd, ca sex), a trebuit să mă pun în locul cititoarelor şi am scăpat din toată povestea asta fără crize de identitate sexuală. Am învăţat, în schimb, ce înseamnă imaginea tipărită, şedinţele foto, poziţionarea, lupta cu clienţii de publicitate, iar un consultant elveţian, Stéphane Carpentier, mi-a arătat cît de şic şi, în acelaşi timp subtil, se poate opera în zona asta de presă. Lucruri care mi-au folosit din plin în cele mai surprinzătoare locuri, mai departe.

După fix patru ani, cînd am simţit că am început să mă anchilozez, mi-am luat tălpăşiţa de la *Unica*. Puştoaicele cărora le ţineam teorii au devenit femei, iar apoi redactori-şefi la *Marie Claire, Bolero, Glamour* sau *InStyle.*

Pînă în momentul în care inteligenţia va accepta şi va omologa revistele de femei, vor mai trece poate vreo 15 ani. Deocamdată însă, ele plac şi publicului, şi, cum se spune, advertiser-ilor – cumpărătorilor de reclamă. Pe piaţa românească sînt cam multe, o să asistaţi la nişte anunţuri de decese în 2009, dată fiind criza. Însă necesitatea socială a *glossy*-urilor, ca şi cuminţenia lor deocamdată banală (nu stîrnesc umori negative, îmbie la perfecţionare, mai dau şi cîte-un pont cultural) nu sînt de contestat.

Iulian Comanescu *este consultant media, editor al blogului http://comanescu.hotnews.ro/*

Selma IUSUF

Consum onest de media

Eu una vreau să plătesc pentru conţinutul ziarelor. Online, evident. Cinci lei, trei lei, un leu optzeci pentru un articol, suma rămîne de stabilit pentru capetele de business. Rar cobor la chioşc să cumpăr un cotidian. N-o fac nici măcar pentru promoţiile broşca sau aproape broşca: o carte, un CD, un supliment cu reţete sau ce-o mai fi. Cu Internet în aer, e evident foarte simplu să accesezi online ce se vinde jos, în stradă. Numai că eu sînt dispusă să plătesc pentru conţinutul zilnic. Şi din asta cred că ar veni, în cele din urmă, salvarea jurnalismului. Nu discut de modalitatea de plată care ar trebui să fie extrem de prietenoasă şi accesibilă cu un click, cel mult două. Personal, înţeleg să plătesc pentru un reportaj făcut ca la carte la porţile Mittal din Galaţi. Un reportaj pentru care un jurnalist e trimis mai multe zile pe teren. O piesă de gazetărie în stare să-mi spună o poveste dramatică a supravieţuirii unui oraş, o poveste care atinge suflete şi la Copşa Mica şi la Mioveni, şi la Braşov şi la Rîmnicu-Vîlcea şi în orice altă zonă în care se trăieşte din ambele salarii ale unei familii, salarii provenite de la unica fabrică din regiune. Aş da bani pentru o analiză făcută independent, cu ochi românesti, despre impactul crizei economice şi financiare asupra industriei textile din România. Subiectul nu exclude o realizare spectaculoasă şi un titlu pe măsură. Nu aş aprecia două-trei telefoane date din redacţie şi gata. Aş aprecia să văd în spatele textului o lectură şi o documentare temeinică a jurnalistului, care să-mi deschidă ochii dincolo de limita provincială în care mă consemnează în calitate de cititor. Aş da bani pentru reportaje făcute în Irak la trupele româneşti staţionate acolo. Nu ştiu însă dacă aş mai accesa pe bani puzderia de opinii care inundă ziarele online. Două-trei cel mult, alese pe sprînceană, ştiind că acel om care scrie nu mă va dezamăgi. Adică va scrie consistent, cu opinie vie, pentru mine, cititor, şi nu pentru colegii din presă. Evident, producţia media consistentă se face cu bani. Şi bani, acum, nu prea sînt. Departamentul vînzări devine cel mai important în toate instituţiile media. Problema însă e veche, criza actuală a acutizat-o. Pentru cine fac produsul? Pentru advertiseri şi mai puţin pentru cititor, despre care oricum ştiu(!!) că vrea circ? Deunăzi, o analiză de „qualitate" încerca să extragă din povestea Mihaelei Rădulescu, de pildă, o manifestare simptomatică a unui gen anume de relaţii sociale, profesionale şi aşa mai departe. Dar, singură, scrisoarea respectivei a făcut generalizarea necesară interesului public: era vorba de condiţia de nevastă şi de copil de milionar. Foarte simplu. Foarte bine. Ce pierdeau ziarele care nu se revendică din zona bulevardieră, dacă ignorau povestea asta? Sau, pardon, dacă o degradau de pe primele pagini, pînă la secţiunea de „vedete" şi „show biz"? Cine are curajul să ia o asemenea hotărîre? Ce se pierde? Banii cui îi vreţi, dragi advertiseri? Ai mei, care-mi schimb periuţa de dinţi la două luni, sau ai celor care se calcă în picioare să facă poze mortului? Oricum, voi decideţi cum se face jurnalism în ţara asta. A început să se vorbească în România despre un plan de salvare guvernamentală a presei după model franţuzesc. Să salvăm, dar avem ce? Dezbaterea e mai vie în Statele Unite, care se întreabă direct: „Ce se întîmplă cînd un oraş îşi pierde ziarul?" *(Time Magazine,* martie). Cu exemplele recente ale închiderii a două ziare locale, ambele mai vechi de o sută de ani. E vorba de venerabilele *Seattle Post-Intelligencer* şi de *Rocky Mountain News.* Plus un studiu care a pus cap la cap efectele închiderii la finele lui 2007 a ziarului *The Cincinnati Post.* Cu rezerva localismului prin excelenţă, studiul a ieşit cu cîteva concluzii simple: după închiderea ziarului, a scăzut prezenţa la vot a localnicilor, a scăzut numărul de candidaţi pentru instituţiile locale, drept urmare, în posturile respective au rămas vechii decidenţi realeşi de tot mai puţini oameni. Mai puţină informaţie locală, mai puţin interes pentru guvernare al cetăţenilor. Şi în România, ca să ştii ce pierzi presupune să ştii ce ai. Date recente ale Studiului Naţional de Audienţă (SNA) arătau că sînt destule ziare locale care performează mult mai bine decît publicaţiile centrale *quality.* Presă care ar merita ajutată. Personal, demersul mi se pare extrem de periculos pentru independenţa editorială. Cum pot să rămîn colţos şi să pun întrebări jenante, dacă ştiu că depind de banii de la stat? Pe de altă parte, există în lume exemple remarcabile de proiecte comune ale unor organizaţii media altminteri rivale tradiţionale: BBC World Wide cu ITV şi Channel 4, CBS radio cu AOL. Lumea media încearcă să găsească mixul învingător: ce conţinut pe ce platforme, cu ce bani şi pentru cîţi bani. Atîta vreme cît consumatorul final – fie el cititor, ascultător sau telespectator – rămîne cel pentru care se scrie, se vorbeşte şi se face, e OK. Pentru că vreau să ştiu, de pildă, ce-s alea „activele toxice", dragi jurnalişti. Mă interesează, trăiesc ca voi, în criză, dar scrieţi, vă rog, pe înţelesul meu: o persoană nici deşteaptă, nici proastă, nici needucată, nici peste măsură de educată. Să ştiţi că dacă aveţi sclipirea să-mi vindeţi briliant şi onest jurnalism adevărat, mouse-ul meu va face întîi click pe un reportaj despre provenienţa mieilor de Paşte, decît pe o poveste cu dive.

***Selma Iusuf** este redactor-şef la SBS Media.*

Cristina MODREANU

Jurnalismul în criză – moare sau se transformă?

Jurnalismul, aşa cum îl ştim, trage să moară. Dar afirmaţia n-ar trebui să întristeze, ci să stîrnească o vie curiozitate: ce urmează după? – se întreabă cineva care practică această meserie de peste 15 ani, zi de zi, fără întrerupere. E foarte uşor să devii patetic cînd ai traversat împreună cu presa românească aproape toată perioada ei „romantică", plină de iluzii, de intuiţii, dar şi de greşeli, o perioadă necesară, ca o etapă spre profesionalismul presei din ţări mai civilizate, dar atît de tulbure încît ar fi putut îngrozi un profesionist adevărat. Am terminat Facultatea de Jurnalism şi am fost angajată iniţial într-o redacţie, în 1993. Cu timpul, m-am specializat în jurnalism cultural, dar asta numai fiindcă am avut norocul să lucrez în redacţii unde asta însemna ceva, aducea un fel de prestigiu, probabil din nostalgie pentru lumea pierdută, ce fusese impregnată (artificial? în scopuri propagandistice? – e o altă discuţie...) de cultură – *Azi, Adevărul, Gândul* – şi pentru că voinţa mea proprie m-a condus într-acolo. Am crezut că timpul va întări această „ramură", că tot mai mulţi tineri vor dori să relateze despre evenimente culturale şi să înveţe, în timp, cum se scrie despre un domeniu fascinant, ridicîndu-te la înălţimea lui. Aveam permanent în minte exemplul marilor ziare din lume ce dedicau fascicole întregi culturii, în toate aspectele ei, şi credeam că nu e decît o chestiune de timp pînă vom ajunge acolo. M-am înşelat complet: ziarele de acum abia dacă mai includ pagini de cultură, şi acelea scrise de anonimii redacţiei. Tot mai rare sînt rubricile semnate de personalităţi culturale, iar cînd sînt, atunci ating subiecte conexe, cum ar fi televiziunea sau, mai rău, singura zonă considerată fierbinte, aceea a politicii (o falsă impresie – după mine – care contribuie la declinul presei scrise, cititorii fiind, de fapt, plictisiţi de veşnicele înfruntări dintre politicieni). La fel ca la începuturile presei libere, pagina de cultură e prima sacrificată, iar jurnalistul care scrie în ea – cu puţine excepţii – a ajuns acolo fiindcă n-a fost în stare să acopere alte zone, considerate mai importante, respectiv viaţa socială sau politică. De cele mai multe ori, el însuşi e primul obstacol în calea unei eventuale evoluţii: dacă nu crezi în ceea ce scrii şi în utilitatea pledoariilor tale pentru cultură, atunci nu poţi convinge pe nimeni. Cu atît mai puţin un redactor-şef ostil ideii de cultură.

Şi totuşi, nu există vreun plan diabolic menit să distrugă cultura sau să o ostracizeze prin excluderea ei din paginile ziarelor, aşa cum cred multe voci importante. Cazul trebuie privit în ansamblu, iar ansamblul ne arată un peisaj al presei dominat de confuzie, de profundă derută şi lipsă de direcţie în plan editorial. Dacă mărim lupa şi privim presa mondială, vedem că şi acolo există o criză, iar afirmaţia privind moartea sau agonia jurnalismului aşa cum îl ştim e la fel de valabilă. Scăderea tirajelor în print şi concurenţa explozivă a ediţiilor online au devenit un fenomen mondial, dezbătut public chiar de publicaţiile aflate în primejdie, dar şi de către societatea civilă. Ce ne deosebeşte pe noi profund, la fel ca întotdeauna, de peisajul general este lipsa atît a unei conştiinţe de breaslă, cît şi a unei puternice societăţi civile.

„Partea bună este că această criză va pune capăt, vrem, nu vrem, perioadei romantice a presei româneşti."

La noi, criza presei scrise se ascunde, ca şi cum ar fi o pată pe obrazul unei afaceri de succes, mai ales de cînd ziarele au devenit parte din trusturi de presă care echivalează cu grupuri de influenţă. Cum să recunoşti deschis că faci un ziar care nu se mai vinde, cînd forţa ta e tocmai asta – numărul de cititori pe care îi poţi influenţa/la o adică manipula? Numai că, dacă nu diagnostichezi o boală, întîrzii şi în a găsi tratamentul potrivit pentru ea.

Partea bună însă este că această criză va pune capăt, vrem, nu vrem, perioadei romantice a presei româneşti, despre care vorbeam mai sus. E o coincidenţă fericită. Chiar dacă nu intrăm în dezbateri menite să găsească soluţii pentru o renaştere a jurnalismului, poate altfel decît îl ştim, dar la fel de prezent în viaţa unei societăţi, influent prin obiectivitate demonstrată, vom fi măcar influenţaţi de direcţiile salvatoare pe care le vor găsi alţii, din alte ţări, adevăraţii profesionişti, pentru care presa nu e numai o afacere, ci şi o vocaţie. Să imităm am învăţat cel mai repede în toţi aceşti ani de transformări, iar uneori imitaţia prinde bine. E oricum de preferat perpetuării inerţiei.

Cu cîteva săptămîni în urmă, revista *Time* publica un dosar amplu despre criza presei scrise în lume. Relatări ale unui peisaj dezolant, cu publicaţii închise după decenii de apariţie, cu pericolul ce pîndeşte chiar numele mari – ca *The New York Times* –, cu sfaturi gen „cum să-ţi salvezi ziarul", toate demonstrau o îngrijorare bazată pe cifre reale, dar şi o căutare sănătoasă pentru o ieşire din criză. Jurnalismul nu moare, de fapt, dar e o evidenţă că el trebuie să se transforme, sub ameninţarea Internetului şi a televiziunii. Numai că transformarea poate fi văzută de unii ca un abandon al calităţii analizelor, al anchetelor şi comentariilor ce merg în profunzime şi dau personalitate unui ziar, abandon „compensat" cu o imitare mai *soft* a tabloidelor, singurele care nu dau semne de declin în vremuri de criză. Plus o încăpăţînată preluare inutilă a ştirilor zilei, pe care toată lumea le află mult mai rapid de la TV sau de pe Internet. Este exact ceea ce se întîmplă acum la noi, cu rezultate vizibil dezastruoase pentru mai toate cotidienele. Soluţii inteligente, abile, printre care şi cea sugerată de *Time,* anume folosirea Internetului ca mod de incitare a curiozităţii, şi nu de propagare a conţinutului identic cu acela din versiunea *print* – dublare care a provocat falimentul mai multor publicaţii – întîrzie să fie luate în calcul, cel puţin la noi. Cît despre soluţii cu o doză mai mare de risc – cum ar fi aceea să mizezi pe jurnaliştii specializaţi într-un domeniu sau altul, care pot da nu doar informaţia brută, ci şi explicaţiile profunde ale unui eveniment, ceea ce poate îndemna un cititor să gîndească singur şi să facă propriile legături – nici să nu mai vorbim! Din lipsă de viziune, în presa românească nici un risc nu este asumat, nici o decizie gîndită pe termen lung, ci se adoptă numai soluţii de moment, care amînă superficial un deznodămînt ce nu se anunţă fericit. Dar nu e acesta modelul aplicat de întreaga societate, de la mic la mare?

Refuzul unei transformări creative, abia asta ar putea omorî cu adevărat jurnalismul, nu numai pe acela aşa cum îl ştim, ci şi pe acela care i-ar fi putut urma.

***Cristina Modreanu** este senior editor la ziarul* Gândul.

> Traversăm o perioadă economică spectaculoasă şi stranie, traversăm o criză profesională, care n-are nici o legătură, absolut nici o legătură cu situaţia economică, traversăm după părerea mea şi o criză organizaţională. (...) Vreau să spun că acum, cînd vorbesc de toate lucrurile astea, le văd şi ca pe nişte eşecuri, nişte erori ale mele. Bunăoară, ne-a fost frică de reglementare. Ne temeam că va veni o altă lege a presei, care va fi folosită în stilul legii presei lui Ceauşescu. A fost o foarte mare greşeală. Am trecut dintr-o perioadă de cleşte, dictatorială, din comunism, într-o libertate iresponsabilă. Noi, care încercasem să practicăm o jurnalistică militantă, ne-am trezit cum, nereglementînd nimic, pe lîngă noi şi printre noi au ţîşnit publicaţii şi jurnalişti şi oameni care nu aveau nici o legătură cu profesia. Nici o normă etică sau nici o normă gramaticală. (...) Tot peisajul a derapat cumplit: în şantaj, în incapacităţi grave de redactare, în inapetenţă pentru subiecte dificile, într-un facil exagerat, în mutilări de adevăruri, într-un mod de a întoarce spatele societăţii. Mă refer aici la problemele de fond ale societăţii. Constat o bulevardizare chiar şi a publicaţiilor serioase, de referinţă. Şi ele au simţit nevoia să tragă cu coada ochiului la galerie, crezînd că ăsta e succesul...
>
> (Cornel Nistorescu, într-un interviu acordat lui Petrişor Obae pentru *paginademedia.ro)*

Lecţia 1: „Să nu dăm lecţii“

– interviu cu Marc-Olivier PADIS –

Prieteni buni sau duşmani de moarte? Presa scrisă şi mediile online sînt într-un joc de-a şoarecele şi pisica. Miza e, firește, audiența. De cîțiva ani, tirajul ziarelor e în scădere, în vreme ce publicațiile de pe Internet cîștigă tot mai mult teren. Ce e de făcut? Cum va putea să supraviețuiască presa generalistă de calitate? Marc-Olivier Padis, redactor-şef al revistei Esprit, *spune că „trebuie să reînnodăm legăturile cu cititorii, să înțelegem care le sînt aşteptările, să credem în inteligența lor, să spunem lucrurilor pe nume şi, mai ales, să nu dăm lecții“.*

(...) Apud Sexy Brăileanca, în România dacă nu zici prostii, nu te bagă nimeni în seamă. Presa de astăzi din aceeaşi țară este presă audio, video, scrisă şi zisă, presă zisă – dacă nu înjuri, dacă nu faci pe careva, simplu şi din suflet, „bou“, „porc“, „dobitoc“, „vacă“, „impotent“, „curvă“, dacă nu arăți că mai ai puțin şi îl iei la pumni pe respectivul sau o smotoceşti pe respectiva, trăieşti cu teama că nu te bagă nimeni în seamă. Nu sînt un absolvent al şcolii de maniere elegante în jurnalism. Folosesc destule exprèsii dure la adresa politicienilor. Dar ştiu exact care este diferența dintre sarcasm, causticitate, imprecație, poemul-invectivă şi înjurătura tîmpă, grobianismul chior. Din păcate, o ştiu tot mai puțini, gazetari şi cititori. Aşa arată jurnalismul în care încă mai lucrez, la 19 ani după ce am crezut că intru într-o nobilă ghildă, rudă de sînge cu scriitorii, cu literatura: condeieri schilozi ai prostiei oarbe laolaltă cu moraliştii de bordel, sub privirile scînteind de inteligență şi cultură ale madmuzelelor de presă.

(Cristian Tudor Popescu în „Cretineți şi gurnalişti“, *Gândul*, 11 martie 2009)

De cîțiva ani s-a constatat o scădere a audienței presei scrise. De ce e amenințată în primul rînd presa generalistă?

Amenințările vin din două direcții. Pe de o parte, audiovizualul a pierdut orice legătură cu presa scrisă: mediile audiovizuale atrag atenția publică şi o păstrează doar pentru ele. Pe de altă parte, în ceea ce-i priveşte pe intelectuali, aceştia, prin specializările pe care le dobîndesc, au dificultăți în a înțelege şi a acoperi preocupările publicului larg. Uneori, specializarea e chiar însoțită de un soi de condescendență în ceea ce priveşte munca de difuzare a cunoştințelor şi de confruntare cu actualitatea (văzută, adesea, ca o formă de „vulgarizare“).

Care sînt schimbările cele mai evidente în ceea ce priveşte munca jurnalistică în era informației?

Jurnalismul e, pînă la urmă, un fel de tratare colectivă a informației. Acum, cu accesul larg la Internet, jurnalismul se confruntă cu o nouă formă de inteligență colectivă, care poate fi la fel de pertinentă ca el, şi care ar putea să-i conteste modul de a trata informația. Rămîne de văzut dacă se va isca sau nu un conflict între vechea şi noua legitimitate... Oare jurnaliştii profesionişti vor şti să profite de pe urma confruntării cu internauții? Sau vor rămîne ancorați într-un perpetuu joc de-a şoarecele şi pisica, urmărindu-i pe internauții care-şi dau cu presupusul – pe drept şi pe nedrept – în privința oricărui subiect?

Există şi avantaje în ceea ce priveşte dezvoltarea noilor medii?

Avantajul e că motoarele de căutare ne permit să punem în valoare o muncă țintită şi exigentă. Scăpăm sau putem scăpa de constrîngerile comunicării în masă: nu mai depindem, în aceeaşi măsură ca ieri, de mediile care ating un public larg, pentru a spera să intrăm în contact cu cititorul potențial interesat de subiectul nostru. Acum se pot stabili legături directe cu el, se poate sublinia o muncă de calitate care va fi accesibilă celui care-şi dă silința să o caute.

Ce înseamnă pentru dumneavoastră presa „de calitate“?

În primul rînd, nu vorbim aici de nivelul de dificultate sau de elitism în scrierea articolului. Calitatea depinde în primul rînd de independență, de capacitatea de demarcare față de putere. Asta înseamnă, printre altele, şi să urmăreşti preocupări care nu intră în ceea ce marile medii audiovizuale numesc „actualitate“. Trebuie să ne ferim de falsele aparențe, de comunicarea organizată prea bine, de ideile rapide sau seducătoare care declanşează efectele de modă.

Se poate găsi o formulă în acelaşi timp populară (deci vandabilă) şi de înalt nivel pentru presa scrisă? Care ar fi modelele de urmat?

Revoluția digitală ne permite să imaginăm tot felul de modele economice, cu o mulțime de suporturi media, cu formule de abonament variate şi mai ales cu legături mult mai strînse cu cititorii. Dar asta presupune o re-punere în discuție a jurnalismului clasic, care s-a bazat, vreme îndelungată, pe un model destul de confortabil, care emana senzația de falsă prosperitate. Asta presupune din partea jurnaliştilor să regăsească o anumită modestie în raport cu profesia lor şi cu cititorii.

Care e viitorul ziarului de informație?

Curiozitatea cititorilor nu va dispărea. Dar e tot mai greu să le captezi atenția, mai ales din cauza Internetului, care poate satura nevoia de conținut. O soluție ar fi să le oferim cititorilor mijloacele de a tria inteligent ofertele existente pe piață. Aici intervine şi funcția de „labelizare“ pe care presa scrisă încă o mai are. Cu condiția să nu-şi piardă credibilitatea...

a consemnat Matei MARTIN

Petrişor OBAE

Democraţia neînţeleasă a Internetului

Internetul! Ce supradoză de libertate! Ce ocazie uriaşă! Libertate fără frontiere! Oare? Mediul online a dat oricui „o hîrtie“ de scris. Iar puterea de diseminare a informației adusă de noua „hîrtie“ nu te lasă insensibil, mai ales jurnalist fiind. E vorba de libertate şi de putere. Puterea cuvîntului asupra cititorilor. Dar în ce măsură putem vorbi de responsabilitatea cuvîntului electronic?

În linii mari, presa online seamănă cu mediile tradiționale (o spune un jurnalist prins de mirajul Internetului, doar de cinci luni). Tocmai de aceea, principiile fundamentale ale jurnalismului se aplică întocmai şi pe Internet, şi vorbesc aici, desigur, de site-urile care se declară de ştiri şi informații. Verificarea din surse credibile şi competente este pe primul loc. Iar site-urile care au respectat normele jurnalistice sînt acum respectate, la rîndul lor, în breaslă.

De ce spun în linii mari? Pentru că vorbim de un suport cu o multitudine de particularități, dintre care una iese în evidență, pentru mine, ca ziarist: oricine, oricînd poate avea noul instrument la îndemînă! Fără un mogul, fără complexa maşinărie birocratică şi tehnică a audiovizualului sau a presei scrise. La investiții infinit mai mici. Față de celelalte medii, jurnalistul online mai are un avantaj enorm: reacția imediată. Avantajele Internetului sînt indiscutabile, numai dacă ne gîndim la cantitatea de informații şi conexiuni rapide din online. Am sesizat însă cîteva posibile derapaje comportamentale ale jurnalistului din ziua de azi. Atît ale ziaristului online, cît şi al celui „de modă veche“. Vin din interacțiunea tradițional-Internet. Toate se pot evita. Şi toate țin de un cuvînt care sună poate prea pompos într-o societate în care a respecta deontologia nu mai este o virtute, ci un motiv de a fi pus la stîlpul infamiei: responsabilitatea.

Din 2004 jurnalistul, după părerea mea, s-a refugiat pe net. Românul a fost extrem de impresionat de acest miracol şi a zis că acolo este viitorul, esența acestei comunicări şi a profesiei. Şi atunci toată lumea a dat năvală pe net, în documentare, în expunere şi a crezut că aşa se modernizează. Fals! Am văzut în acelaşi timp şi pe net lucruri de o imbecilitate perfectă, aberații scrise cu dezinvoltură... Deci, întîlnirea cu netul n-a fost una lucidă, profesională şi echilibrată. Jurnalistica românească s-a dus în net cu o dezinvoltură care, după părerea mea, a deteriorat-o, ca să nu spun că aproape a sufocat-o. Relația jurnalistului român cu realitatea este relația de acasă, cu autobuzul sau maşina, pînă la ecranul calculatorului de la birou. Asta este relația lui cu realitatea românească. (...) Or, după părerea mea, asta înseamnă o limitare absolut şocantă a profesiei.

(Cornel Nistorescu într-un interviu acordat lui Petrişor Obae pentru *paginademedia.ro)*

Google-jurnalismul

De ce să te mai documentezi, cînd toată lumea e la picioarele, pardon, în vîrful degetelor tale, la doar cîteva apăsări pe butoanele tastaturii? Este adevărat, rețeaua World Wide Web oferă o uriaşă cantitate de informație. Uriaşă, dar atît. Cum poți observa detaliile unui eveniment privind un ecran? Cum poți „simți“ mulțimea adunată pe un stadion, cum poți „mirosi“ atmosfera de pe teren? Documentarea la fața locului nu e deloc un concept desuet, ci un *must* al profesiei. Relația directă cu realitatea, contactul nemijlocit cu oamenii care produc evenimentele se alterează şi se diminuează. Iată unul dintre riscurile jurnalismului de birou: realitatea se rezumă doar la ce apare pe ecran.

Internetul este un mediu de informare, ceea ce nu presupune, automat, că informațiile sînt publicate în urma unui demers jurnalistic. Mulți iau de bun tot ce citesc pe net. Iar cei care speculează asta, cu bună ştiință, dar cu rea-credință, nu sînt nici ei puțini. Tendința este remarcată în special pe blogurile oamenilor politici. Dar un jurnalist bun, responsabil ar trebui să facă diferența între o „cioacă“ şi o informație reală. De multe ori, îşi dă seama cînd deja e prea tîrziu, iar „gogoaşa“ (adică zvonul sau dezinformarea) şi-a făcut deja efectul.

De multe ori, afirmațiile unei personalități sînt preluate *ad litteram*, direct de pe bloguri, fără nici un fel de verificare, şi prezentate ca adevăr suprem. E comod, dar valoarea jurnalistică a unui articol compus din asemenea informații tinde spre zero. E un derapaj nevinovat, care vine, pe de o parte, din naivitatea celui care postează informația pe Internet şi, pe de altă parte, din incapacitatea jurnalistului care citeşte mediul online de a selecta sursele credibile. Fără vreo intenție ascunsă, poate doar din teribilism, apar pe Internet informații abracadabrante. În lupta surdă de a fi primul, jurnalistul intră într-o cursă nebună, energofagă, pentru verificarea informației.

Dictatura cuvîntului-cheie

Goana după rating (în audiovizual), după cititori (în presa scrisă), după ascultători (la radio) se transformă în cursă după afişări în presa online. Tehnica de acum permite atragerea cititorului nu prin subiect, ci doar cu ajutorul unui singur cuvînt. O menționare a unui cuvînt-cheie înseamnă mai multe şanse ca articolul să fie citit. Acum o vreme, dacă titlul unui articol conținea cuvîntul „Becali“, în textul propriu-zis putea să apară orice, că tot aveai afişări. Interactivitatea mediului online poate conduce natural către responsabilizarea jurnaliştilor care îl populează şi dintr-un alt motiv: supraviețuirea. Cititorul, foarte selectiv, devine mai atent, în timp, la sursele de informare pe care le frecventează. Poate fi păcălit o dată, de două ori, dar ajunge să renunțe, în final, la site-ul care îl dezamăgeşte.

***Petrişor Obae** e jurnalist liber-profesionist, editor al site-ului paginademedia.ro*

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Exoticul

– o vorbă inventată –

● **Jean Bazin, *Des clous dans la Joconde*, Anacharsis, Toulouse, 2008.**

Alban Bensa şi Vincent Descombes semnează un *avant-propos* al acestei culegeri de studii risipite prin reviste de-a lungul timpului de regretatul profesor Jean Bazin. Subtitlul dat cărţii – *L'anthropologie autrement* – avertizează că aceasta se înrudeşte cu o lucrare apărută cu puţină vreme înainte, scrisă de Alban Bensa: *La fin de l'exotisme – essais d'anthropologie critique*.

Jean Bazin a condus vreme de zece ani alături de Marc Augé *l'École des Hautes Études en Sciences Sociales*, iar Alban Bensa este director de studii la aceeaşi instituţie, aşadar privirile critice vin din partea unor cercetători bine instalaţi în interiorul disciplinei, şi nu din perspectiva unor marginali resentimentari, care caută notorietatea demolînd teoriile şi conceptele care se bucură de succes în nucleul activ al domeniului.

Demersul lor se înscrie în curentul mai larg al antropologiei reflexive, dar nu se confundă cu antropologia postmodernă, în felul în care a fost teoretizată peste Ocean, cu decenii bune în urmă. De altfel, scrierile lui Jean Bazin pot fi cu greu cantonate într-o singură disciplină, examenul critic-coroziv, incomod-lucid punînd constant sub semnul întrebării condiţiile de posibilitate a cunoaşterii în ansamblul ştiinţelor umane şi sociale. El nu avea încredere în convenţiile conceptuale curente, demonta imediat orice edificiu teoretic construit pe ipoteze expirate, destabiliza siguranţa suspectă cu care majoritatea colegilor de breaslă manipulează noţiunile primite de-a gata de la iluştrii înaintaşi, fără să le mai verifice validitatea. A evitat înregimentarea în orice curent de gîndire, şcoală ori simplă modă, nici nu avea cum, fiind prea preocupat de caracterul problematic şi de dificila legitimare a noţiunilor fundamentale: cultură, culturi, credinţe, etnie, dar, schimb, alteritate, mit, rit, semnificaţie.

Sub diverse forme denunţă caracterul circular al „ipotezei etnologice" şi inerenta ei derivă esenţialistă. Iată cum ironizează verdictul dat de cercetătorii grăbiţi să generalizeze şi să facă saltul de la descriere la interpretare, cu ochii închişi la evidenţe, gata să explice diferenţele prin recurs la o presupusă identitate culturală ireductibilă, imuabilă, ascunsă adînc sub faptele observate: „A spune că francezii mănîncă broaşte este o observaţie etnografică. A spune că aceşti oameni mănîncă broaşte pentru că sînt francezi este o interpretare etnologică".

În înţelegerea diferitelor comportamente, Jean Bazin refuză să acorde o valoare cauzală culturii, în sensul dat acestei noţiuni de relativismul cultural dogmatic, care pretinde existenţa unui decupaj absolut al umanităţii în sectoare ambalate rigid în culturi impenetrabile şi, în definitiv, neinteligibile din exterior. Cultura ar putea fi definită din acest punct de vedere drept „tot ceeea ce nu înţelegem în comportamentul unui alt grup uman".

Puse în borcane şi etichetate drept specific cultural, aceste lucruri neînţelese devin pretextul speculaţiilor teoretice, aspectul vizibil, manifest, al unei presupuse organizări mentale de alt tip. Prea des felul în care se vorbeşte de culturi diferite abia maschează faptul – poate şi regretul – că astăzi nimeni nu mai îndrăzneşte să vorbească de rase diferite. Separările mecanice de tipul ei-noi, acolo-aici, atunci-acum duc la ceea ce Jean Bazin numeşte „balcanizarea umanităţii". El constată, cu regret, cît de slab este ecoul aprecierilor pe care le face Montaigne cu prilejul voiajului său în Italia. Oricît de mari ar fi diferenţele constatate faţă de obiceiurile de acasă, oricît de ciudate i se par tradiţiile locului, Montaigne consideră că nu sînt decît variaţiuni ale „condiţiei umane", doar un alt mod de a rezolva aceleaşi probleme prezente pretutindeni.

Jean Bazin crede că obiectivul antropologiei nu este acela de a interpreta un presupus rezervor de simboluri, de structuri, de scheme procedurale, care ar avea o existenţă independentă de orice context concret de enunţare şi acţiune, ci analizarea diferenţelor aşa cum apar ele în situaţii reale, actuale, în toată complexitatea lor. Paradoxal, acest sceptic este un optimist care refuză să creadă că o cultură străină e un manuscris indescifrabil, într-o limbă necunoscută.

Regăsim aceeaşi reorientare a demersului antropologic şi la Alban Bensa. Şi el caută să se îndepărteze de utopiile primitiviste şi de alterităţi fantasmate. Cartea sa despre sfîrşitul exotismului face un bilanţ al rateurilor antropologice, un bilanţ al nemulţumirii, dar el promite un volum nou, în care va vorbi despre noua antropologie a acţiunii, atentă la realitatea situaţiilor concrete. Îl aşteptăm. Pînă atunci însă reţinem colaborarea sa cu arhitectul Renzo Piano. Centrul cultural kanak din Noua Caledonie nu este doar o minune a arhitecturii secolului XX, ci şi o mărturie asupra rostului antropologiei în cetate.

Alex. Leo ŞERBAN

eurocinema

Luna filmelor europene

Filmul european este, pentru mulţi europeni – şi mai ales pentru mulţi români –, faţa nevăzută a Lunii. 365 de zile pe an, lumea stă cu ochii aţintiţi spre „Luna care se vede" (= marele ecran hollywoodian); în februarie, cinefilii se pasionează pentru Oscaruri, deşi acestea sînt premiile industriei *americane* de film: „restul lumii" începe, cum-necum, într-o singură categorie (mică şi subţire) de cinci titluri.

Anul trecut filmul lui Cristian Mungiu, anul acesta filmul lui Matteo Garrone *Gomorra* (deja premiat la Festivalul de la Cannes şi cîştigător al premiilor Academiei Europene de film) nici măcar nu au fost nominalizate de Academia Americană. Dincolo de ceea ce se poate specula în legătură cu aceste absenţe de pe „shortlist"-ele Oscarurilor, rămîne totuşi un paradox că momentul cinematografic actual – care coincide cu afirmarea în forţă a cinema-ului românesc şi cu revenirea spectaculoasă a unor cinematografii odinioară puternice precum Franţa, Germania şi Italia – este mai mult sau mai puţin trecut cu vederea de votanţii Academiei Americane. Care, atunci cînd catadicsesc să premieze un film european, optează – de regulă – pentru filme pe care le-ar fi putut face ei înşişi (ca formulă), doar că vorbite în altă limbă...

Şi totuşi, n-ar trebui să ne preocupe atîta nerecunoaşterea americană – ar fi un semn că „faţa nevăzută a Lunii" are nevoie de aceea vizibilă ca să existe. Pînă una-alta, cele mai importante (şi mai vechi) festivaluri de film au loc în Europa (Cannes, Veneţia, Berlin). Pînă una-alta, direcţiile cele mai fertile, încercările cele mai îndrăzneţe şi propunerile cele mai substanţiale vin, cu precădere, dinspre cinematograful european. Faptul că acest „cinematograf european" este – în plus – multilingv (dincolo deci de „limbajul universal al imaginii") dă acestor direcţii, încercări şi propuneri o frumoasă diversitate culturală, pe care cinematograful american nu o poate decît mima. Poate că ar trebui să schimbăm perspectiva: văzute dinspre Europa, SUA reprezintă – într-adevăr – o fabrică nonstop de produse identice. Asemenea feţei văzute a Lunii, este în acelaşi timp familiară şi reductivă, parţială; ne-am obişnuit atît de tare cu ea încît avem impresia că cinematograful este *doar asta*. Din fericire, nu este aşa.

Distribuţia filmelor europene fiind caracterizată de sincope şi de „regula" aleatoriului, orice festival care focalizează pe acestea nu poate decît să atragă – în primul rînd – acei cinefili puri şi duri pentru care descoperirile sînt mai pasionante decît „pontările". Lipovetsky spunea că festivalurile au devenit modul preferat în care omul grăbit al zilelor noastre bifează noul; argumentul practic nu trebuie subestimat (e mai simplu să vezi un pachet de filme într-un interval determinat decît să le urmăreşti distribuţia, cum spuneam, întîmplătoare), însă cred că nu atît „noutatea" este ceea ce-i scoate pe oameni din casă, cît garanţia unei selecţii prealabile. Filmele dintr-un festival sînt – la modul ideal – cele mai bune pe care festivalul respectiv a reuşit să le adune. Ele pot da seamă, de la an la an, de evoluţia unui autor, a unei şcoli sau a unui „trend", după cum pot depune mărturie despre lucrurile care-i preocupă pe oameni la un moment dat.

Festivalul Filmului European şi-a propus, anul acesta, să renunţe la o tematică anume – aşa cum o făcuse la ediţiile anterioare –, preferînd să privilegieze diversitatea în chiar toate formele ei (deci inclusiv al conţinuturilor). Este, cred, o decizie înţeleaptă: dacă multitudinea de festivaluri „de profil" şi-a constituit, deja, un segment de nişă (format din oameni interesaţi în primul rînd de problematica respectivă şi abia apoi, eventual, de formula cinematografică propriu-zisă), Festivalul Filmului European are menirea să fie, înainte de toate, o sărbătoare a Cinema-ului multilingv în toate formele sale. Este un plus de libertate, ceea ce e sinonim cu însăşi ideea de sărbătoare. Libertatea de a vedea acea „faţă nevăzută a Lunii" şi de a-i sărbători surprinzătoarea diversitate.

PUBLICITATE

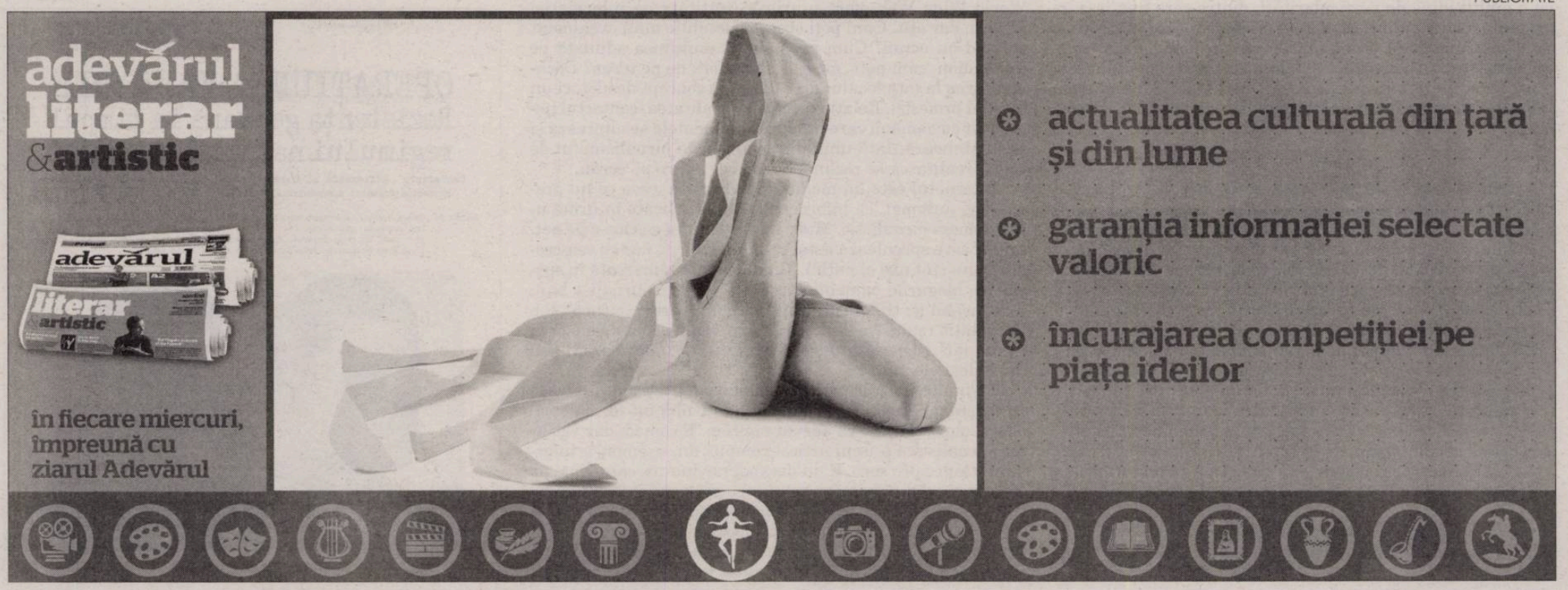

Marius CHIVU

feedbook

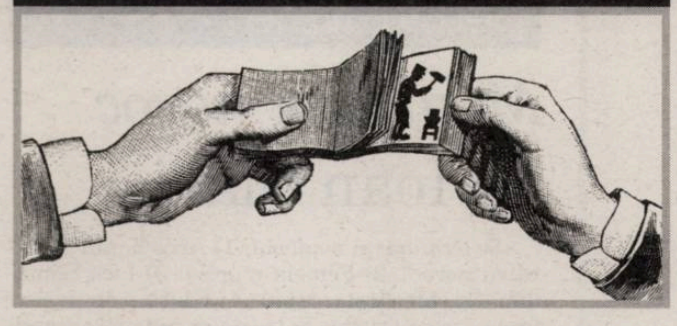

Dragoste & pocăinţă

● **Dan Lungu, *Cum să uiţi o femeie*, Editura Polirom, 2009.**

Dintre toţi scriitorii noului val, lui Dan Lungu i-a mers cel mai bine. Pentru cărţile lui s-au semnat, pînă acum, cele mai multe contracte de traducere (pentru nu mai puţin de nouă limbi), anul trecut a fost nominalizat de două ori pentru Premiile „Jean Monnet“, se va turna un film după un roman de-al lui, astfel că sociologul convertit la literatură a putut spune, la un moment dat, că scrisul îi asigură cea mai mare parte din venit. Condiţia acestei profesionalizări occidentale – lucru care îi permite lui Dan Lungu să fie recomandat în propria ţară cu fraze din *Lire*, de exemplu – este publicarea regulată, la fiecare 2-3 ani, a cîte unui nou roman, preţul succesului fiind o receptare critică mai atentă, dar şi mai severă, ce va avea pretenţia ca scriitorul să se reinventeze permanent. Altfel spus, cu fiecare carte publicată, va trebui să-şi confirme valoarea şi palmaresul şi, mai ales, să nu se repete. Dacă pînă acum cea mai mare încercare a scriitorilor era captarea atenţiei şi pătrunderea pe piaţa literară occidentală, pentru un scriitor ca Dan Lungu adevărata provocare o reprezintă acum fidelizarea cititorilor, menţinerea interesului unui public pretenţios, asaltat constant de alternative, poate chiar predispus să aleagă noul. Cu aceste gînduri am deschis noua lui carte.

Intrăm în roman odată cu intrarea lui Andi în bloc. Curînd aflăm că iubita l-a părăsit lăsînd în urmă un bilet de adio fără nici o explicaţie. Andi este jurnalist de investigaţie la un ziar dubios unde munceşte fără pasiune, cîştigă prost, iar şeful se foloseşte de articolele lui în scopul şantajării oamenilor de afaceri şi a politicienilor corupţi. La fel de naiv, tern şi delăsător este şi-n dragoste: crede că plecarea Margăi este o farsă şi acceptă ruptura tîrziu, abia cînd dispariţia ei devine o certitudine, să zic aşa, socială. Andi resimte absenţa ei nu atît sentimental, cît fizic. Izgonirea din intimitatea în doi îl derutează, iar Andi recurge la tot felul de subterfugii pentru a coexista cu amintirile şi inventează posibile scenarii care să justifice plecarea femeii. Subita singurătate nu-i declanşează însă un sevraj sentimental autodistructiv, ci o dezorientare comportamentală, iar confuzia cu privire la motivul despărţirii îl predispune la rememorările celorlalte două iubite din trecut, ambele ratate: una cu Luana, bolnavă psihic, cealaltă cu alcoolica Andreea. Cocheta Marga, ne dăm seama, este cea care l-a „reabilitat“ ca bărbat, iar el suferă mai mult din nostalgia după echilibrul în doi. Inclusiv după echilibrul financiar. Căci, cum nu poate plăti singur chiria garsonierei, Andi ajunge, printr-un amic ocazional, să fie găzduit de prezbiterul Set. Prejudecăţile lui faţă de pocăiţi funcţionează din plin, dar este şi atras de armonia şi altruismul comunităţii adventiste. Bun cunoscător al oamenilor, versatul şi deloc habotnicul Set nu-l stinghereşte cu discursul pocăinţei, îl aşteaptă, iar relaţia dintre cei doi se deschide treptat. Inteligenţa, bunulsimţ şi umorul lui Set cîştigă mai întîi amabilitatea lui Andi care, cu prudenţă, consimte la discuţii religioase tot mai profunde. Andi nu are curajul confesiunii, nu-şi recunoaşte „situaţia“ în faţa misionarului Set, se protejează şi îşi atribuie propria poveste unui prieten imaginar. Set are însă tactul de a accepta jocul de măşti al lui Andi şi îl ajută în singuru-i mod accesibil: îi vorbeşte despre responsabilitatea alegerilor, efectele benefice ale suferinţei, iubirea de aproape, puterea rugăciunii şi a credinţei, iertarea păcatelor, nevoia de pocăinţă şi posibilitatea mîntuirii. Deşi are un interes apostolic, agreabilul Set este, de fapt, singurul prieten al lui Andi. Îi spune istoria misionarismului adventist ca pe o poveste exemplară cu momente de criză şi revelaţii, îi face cursul scurt al Bibliei cu un anume umor şi o ştiinţă a pledoariei pentru credinţă memorabile („Sîngele Mîntuitorului care curăţă şi vindecă [este] cel mai miraculos detergent din istorie“). Set cel „vesel şi şugubăţ“ îi expune, astfel, posibilitatea unei ordini divine şi îi promite, indirect, liniştea spirituală, iar Andi, la finalul celor cîteva luni cît durează acceptarea şi depăşirea despărţirii de Marga, va fi liber să se întoarcă de bunăvoie în mijlocul „şlehtei de nebuni“ a adventiştilor.

„Cum e posibil ca doi oameni să rupă brusc o relaţie ca şi cum unul dintre ei a murit?“ – aceasta este, de fapt, întrebarea care îl chinuie pe protagonist. Nu pierderea dragostei, nu despărţirea, ci *maniera*, după cum singur admite, deşi Set îl asigură că „explicaţiile nu au ce căuta într-o despărţire“. Cu toate astea, dilema lui Andi are prea-puţin de-a face cu vanitatea de a fi fost părăsit şi aproape nimic cu imposibilitatea de a trăi fără iubirea femeii. Iar asta pentru că dragostea dintre Andi şi Marga n-are, de fapt, o istorie. Iubirea lor e o paranteză sentimentală care sfîrşeşte la fel de brusc precum a început: Marga l-a agăţat pe Andi din necesitate, pentru a scăpa de insistentul ei fost iubit, şi apoi a rămas o perioadă cu el. Atît. Persistenţa ei în memoria afectivă a lui Andi este, aşadar, consecinţa banală a unei echivoce despărţiri predictive. O iluzie care mai degrabă nedumereşte decît doare. Aici găsesc eu punctul vulnerabil al romanului. Povestea (sfîrşitului) iubirii lor doar aspiră la dramatism, în realitate e lipsită de pasiune. Marga nu e memorabilă prin nimic: insuficient de frivolă şi de capricioasă pentru a fi seducătoare cu adevărat, erotismul ei e confecţionat în amintire, prin urmare, este şi mult prea absentă pentru a fi o altă enigmatică Otilie. Andi, în solitudinea lui posacă post-amoroasă, nu creează empatie, ştie cum să se autoanalizeze, dar emoţiile lui sînt plate, este doar un ratat cu prea puţină personalitate care joacă intuitiv rolul iubitului părăsit. Povestea lor de dragoste (sau, mai exact, de convieţuire amical-sexuală) se desfăşoară în locuri comune, n-are un ideal şi, prin urmare, nici resurse de combustie – altfel spus, între cei doi pretinşi iubiţi nu e suficientă chimie. Dar toate acestea n-ar fi contat dacă Andi şi-ar fi tratat dragostea fie cu cinismul macho beigbederian, fie cu patetismul autoironiei lui Alain de Botton.

Celălalt filon narativ, relaţia dintre Set şi Andi, îmi pare a fi (în ciuda lipsei partiturii conflictuale ce ar fi trebuit asigurate de mizantropul Andi) partea consistentă a romanului. Aici Dan Lungu realizează un veritabil tur de forţă prin firescul şi autenticitatea cu care recompune discursul misionar şi mesajul religios. De altfel, văd în alternanţa vocii narative (Andi este cînd narator, cînd doar personaj) o proiecţie la nivel textual a relaţiei dintre om şi Divinitate, dintre „eu“ şi „El“. Set este adevăratul personaj al acestui roman (scris elegant, dar fără pretenţii stilistice) care are, în cele din urmă, suficient patos pentru un subiect mult mai delicat decît dragostea pentru o femeie, şi anume iubirea de aproapele. Pentru unii cititori, aceasta poate însemna foarte mult.

Dilema veche vă recomandă

● John Updike, *O lună de duminici* (traducere de Teodor Fleşeru, Colecţia „Cotidianul“, nr. 112). Tot ce am citit mai bun – Marin Preda ar fi spus „mai tare“) – în acest an. De citit pînă la Paşte. Veţi vedea de ce. (Radu Cosaşu)

● http://traianungureanu-tru.blogspot.com. Un blog(ger) care ne citeşte atent, competent, pătimaş uneori – sesizînd şi bucuriile (împărtăşite), şi idiosincrasiile (evident, neîmpărtăşite): *http://masa-pustie.blogspot.com/*. Şi care are candoarea (o calitate în sine, în vremurile astea de vanitoase ipocrizii...) de a comenta astfel numărul precedent: „Oricum, textul meu este mult mai viu şi mai închegat, aşa vehement cum îl ştim, decît platfusul, scremut umorizat, al *luciei t.*“. Ca pururi antiterorist, nu pot să nu subscriu. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Capitalul

● ***The International* / *Puterea banului* (SUA, 2009), de Tom Tykwer.**

The International e un *thriller* cît se poate de „la zi“: personajul său negativ e o bancă. Bineînţeles, faptul că e atît de „la zi“ nu înseamnă că are şi ceva de zis. Ca multe alte filme comerciale care se cer felicitate pentru că aduc în multiplexuri dezbaterile fierbinţi ale momentului, filmul lui Tom Tykwer nu face decît să flateze o opinie la modă: aceea că actuala criză n-ar fi rezultatul unor abateri de la regulile capitalismului, ci însăşi încununarea logicii lui. O logică – se înţelege – malefică. Dacă vă mai spun că această condamnare a capitalismului e pusă în gura unui fost securist est-german transformat, după 1989, în slujitor al mamonei bancare, şi că întoarcerea lui finală împotriva băncii e prezentată, aprobator, ca o întoarcere la vechile idealuri (alea securistice), vă veţi face – cred – o idee despre seriozitatea contribuţiei lui Tykwer (care e german) la dezbatere. Pe de altă parte, pretenţiile unui film de genul ăsta cum că ar avea ceva de spus sînt destul de uşor de dat la o parte, iar ce rămîne – partea de *globe-trotting* detectivist şi crimă „ştiinţifică“, de balivernism inofensiv – e uşor de privit. Luînd filmul ca pe un *thriller* globalisto-balivernist, m-am simţit destul de bine la el: mai bine, în orice caz, decît la ultimul film din seria Bond, deşi nici pe departe atît de bine ca la ultimul film din seria Bourne. Incapacitatea lui finală de a lăsa o impresie cu adevărat tare are ca principală cauză indecizia realizatorilor în ceea ce priveşte nivelul de „realism“ al întregii afaceri: acesta e setat mai sus decît al Bourne-urilor şi al ultimelor Bond-uri, dar prea jos pentru ca „realismul“ să înceapă măcar să se elibereze dintre ghilimele. Asta înseamnă, pe de-o parte, că vechile mărci ale „realismului“ thriller-esc (dezvoltate iniţial de romancierul John le Carré ca nişte mărci anti-Bond, dar pătrunse ulterior, unele dintre ele, în tot felul de stilistici mai degrabă neo-bondiene cum este cea a seriei Bourne, ba mai nou şi în stilistica Bond-urilor) sînt puse la lucru cu ore peste program: eroul Interpolist (fost Scotland Yard-ist) interpretat de Clive Owen o fi călătorind el în toată lumea, dar peste tot e vreme urîtă (mai puţin la Istanbul), iar lumina e pusă astfel încît să nu flateze nici măcar tenul lui Naomi Watts, care e colega lui; apoi, or fi ei colegi, dar ea are soţ şi copii, iar el e atît de nedormit şi de şifonat încît între ei nu poate fi vorba de nimic altceva, deşi Owen e unul dintre starurile alea cărora le stă cu atît mai bine cu cît le stă mai rău. Nu-mi amintesc să mai fi văzut un erou de *thriller* căruia să-i sară balele din gură în timp ce se zbate să supravieţuiască unei pistolade – atît de animalic se agaţă de viaţă. Şi, ca să închidem capitolul „realism“, în aceeaşi pistoladă (care se desfăşoară la Muzeul Guggenheim) vine la un moment dat un glonte care-i zboară o bucăţică de ureche. Pe de altă parte, filmul lui Tykwer *este* genul de film în care ăia răi lovesc în plină zi şi chiar în mijlocul Muzeului Guggenheim. Atît în secvenţa asta, cît şi în urmărirea finală de pe străzile şi acoperişurile Instanbul-ului, regizorul încearcă să nu sară calul – să nu se ia la întrecere cu Hitchcock, Brian De Palma sau Paul Greengrass (regizorul Bourne-urilor), transformîndu-şi scenele de acţiune în numere de bravură; dar la ce bun sobrietatea asta – cramponarea asta de iluzia ancorării în realitate – din moment ce *The International* e genul *ăla* de film? Scenele lui de acţiune sînt prea *mult* ca să fie „realiste“ şi prea *puţin* ca să fie memorabile.

Astea fiind zise, e totuşi un film de Tykwer (*Aleargă, Lola, aleargă*), ceea ce înseamnă că plastica imaginii e foarte rafinată pentru un film comercial (observaţi coordonarea culorilor – bleu, bleumarin şi gri, toate metalizate – în secvenţele plasate la sediul băncii) şi că (deşi maşinăria scenaristică e cam încropită, şi încă din piese destul de tocite) decupajul dă senzaţia de ascuţime şi precizie – imaginile mai că nu fac clic-clac îmbucîndu-se. Calofilia asta nu e ceea ce numesc eu „stil“, iar în filmul precedent al lui Tykwer, *Parfumul*, am găsit-o chiar respingătoare: atît de multă grijă pentru cadru şi pentru ritm, atît de puţină înţelegere a materialului. Tykwer a luat cartea lui Patrick Süskind ca pe o provocare adresată măiestriei lui tehnice (pot să redau mirosuri prin imagini şi sunete?) şi rezultatul e o mostră de măiestrie fără minte, de „artisticitate“ nesprijinită pe o *gîndire* veritabilă de artist. „Stilul“ tykwerian – de fapt, un supertehnicism impersonal – e mai la locul lui într-un film ca *The International*, care nu trebuie să fie o operă de artă, ci un vehicul în care spectatorul să se simtă confortabil. Vehiculul ăsta nu te duce nici pe cine ştie ce culmi de jubilaţie cinetică, nici în inima întunericului capitalist; nu te duce nicăieri, dar înăuntru e destul de bine.

trecerea prin reviste

Bietul canon

Pe măsură ce avansează receptarea critică a *Istoriei...* lui Nicolae Manolescu, se relansează discuţiile pe marginea canonului. Două astfel de grupaje, unul dedicat *Istoriei...,* celălalt, canonului, publică revista *Viaţa Românească* în numărul dublu pe martie-aprilie. Aşa cum văd eu lucrurile, *Istoria critică a literaturii române* este, în ciuda unor tonuri critice inedite, suficient de previzibilă (cel puţin prin natura textelor) şi mult prea contestată / contestabilă pentru a produce schimbări canonice. Cît despre canon, la noi oricine pare îndreptăţit să-şi dea cu părerea, deşi n-are competenţa teoretică, cel mai adesea bibliografia nefiind mai lungă de un titlu – *Canonul occidental,* fireşte, al lui Harold Bloom. Între timp s-a tradus o carte esenţială pentru înţelegerea conceptului: Cosana Nicolae – *Canon, canonic* (Editura Univers Enciclopedic, 2006), dar nimeni n-a citit-o, nimeni n-o citează! Prin urmare, chestiunea canonului a rămas la fel de confuză cum era şi acum cincisprezece ani. În mod ironic, o frază din editorialul lui Nicolae Prelipceanu se potriveşte ca o mănuşă mini-dezbaterii despre canon: „Schemele se repetă, sînt identice pînă la plictiseală, mai ales pentru un observator neutru, uluit de lipsa de originalitate a formulelor şi pretenţiilor".

În cele cîteva texte extrem de inegale ca valoare (semnate de Iulian Boldea, Ioan Lascu, Elisabeta Lăsconi, Constantin Pricop, Doina Ruşti şi Ion Bogdan Lefter) se observă imediat numele rău pe care, în mod inexplicabil, îl are canonul la noi. Ca şi cum firava noastră tradiţie teoretică şi arhi-insuficienţa bibliografică n-ar fi de ajuns (unul dintre eseişti aproape recunoaşte că nu l-a citit nici măcar pe Bloom), la noi canonul irită, canonul trebuie demascat şi combătut, canonul trebuie persiflat din moment ce este un „produs al ipocriziei intelectuale", „o complicitate", „un fanatism" elitist ce ameninţă să lase scriitorii pe dinafară. Ne sînt livrate în continuare rezumate şcolăreşti care amestecă truisme, clişee, confuzii şi ignoranţe, iar ca ton, predomină tot panica, jelania şi resentimentul. Printre articolaşe superficiale, frustrate sau chiar isterice, merită reţinute cele cîteva consideraţii ale lui I.B. Lefter pe marginea autorilor clasici care „nu e musai să fie mereu citiţi" şi, mai ales, „Reflecţiile despre canon" ale Elisabetei Lăsconi, singurul text aplicat în care este analizată (din păcate fugitiv) reprezentarea scriitorilor canonici în manualele şcolare ale ultimilor ani: „Baza canonului, centrul său de greutate, îl reprezintă canonul şcolar. Şi el se construieşte continuu, dar cu alte reguli de joc. Cele trei paliere ale sistemului şcolar preuniversitar, de la ciclul primar la cel gimnazial sau liceal, familiarizează treptat pe copil şi adolescent cu operele autorilor canonici. Sînt mai curînd tatonări, prin puţinele fragmente accesibile la o asemenea vîrstă. Operele autorilor canonici au aici o concurenţă serioasă din partea unor autori minori". Şi Elisabeta Lăsconi dă cîteva exemple din care reies mutaţii, incoerenţe şi paradoxuri.

Dincolo de chestiunea canonului – care ar merita restricţionată publicistic –, pot fi citite în *Viaţa Românească* (cu greu, întrucît volumul este legat catastrofic, cu salturi şi goluri de zeci de pagini) cîteva texte interesante: un eseu al lui Dumitru Radu Popa despre „Allen Ginsberg şi Generaţia Beat", un fragment din romanul *Un om din Est* al lui Ioan Groşan sau grupajul de poeme noi al lui Ioan Es. Pop, din care citez începutul unui poem „de sezon", intitulat „campanie":

„primăvara devreme, oamenii dorm mai mult. / după atîta iarnă, calciul din oase s-a dus / şi nici războaiele nu pot începe acum, / pentru că războinicii dorm pe ei de oboseală. // abia din aprilie dac-o mai fi să pornească / o nouă campanie, cu mai mulţi morţi. / altfel de ce s-o pornească?...". (**M. C.**)

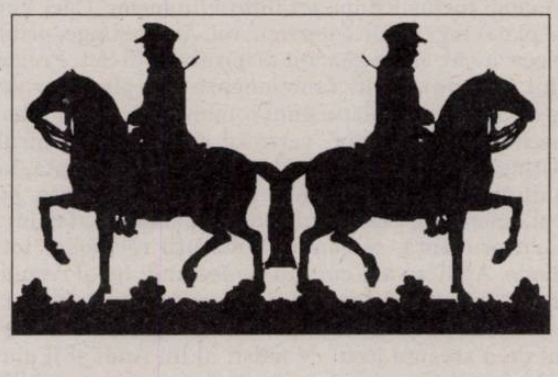

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Protest-fantezie la vreme de fandacsie

Nu voi înţelege niciodată
de ce a fost batjocorit, umilit, dispreţuit,
aruncat atît de jos pe scara valorilor –
balonul
De ce atîţia oameni nu acceptă să fie luaţi
în balon?
De ce acceptă să fie luaţi în avion,
în limuzine, în transatlantice,
dar cînd aud de balon se supără, se întunecă şi sînt gata să te mănînce?
A fi luat în balon a devenit sinonim
cu a fi ironizat.
De unde pînă unde?
Ce legătură poate fi între un balon
şi o ironie?
Ce îndeamnă la o asemenea legătură cînd vezi
un balon?
Absolut nimic.
De ce nu ar fi obiect al ironiei blestemate
un alt mijloc de transport?
De ce nu m-aş enerva cu spume cînd aş auzi
că mă iei în troleibuz?

Balonul e infinit mai frumos
decît un tramvai.
(ca să nu discutăm pe larg că un autobuz
nu va ajunge niciodată la graţia şi geniul
unui balon)
Avionul?
Avionul e prea concret, prea serios, prea puţin frivol
Trenurile?
Trenurile sînt nişte omizi la care orice nacelă
se uită, de sus, cu milă, cu silă.
Balonul e o stare de vis a lumii.
Balonul e tot ce a dat mai straniu
(şi mai fastuos) (şi mai neserios)
imaginaţia noastră la dimensiunea marilor spaţii
Balonul e o invenţie la fel de patetică
precum zborul lui Icar,
la fel de elementară,
la fel de naivă şi ingenuă,
poate mai grozavă în candoare, fiindcă la baza nebuniei ei stă aerul.
Balonul e un strigăt al plămînilor noştri –
modelat din aer, în aer,
sfidînd atmosfera, semn magic pe cer,
peste munţi,
peste turle de biserici,
peste paratrăsnete,
peste curcubeele lirice,
peste umbrelele atomice şi neatomice –
o întruchipare a fantasmelor care ne străbat mintea şi trupul.
Balonul nu are nimic ironic.
Tot ce semnifică el e grav, fragil
(şi nefiresc)

Restul interpretărilor e fîs.

Am scris toate acestea
în calitatea mea de perfectă tîrîtoare,
de om care în viaţa lui nu a urcat
într-o nacelă,
dar a aruncat mult lest
şi a fost des luat în balon, fără să crîcnească.

N. red.: *Dl Radu Cosaşu îşi va relua rubrica în numărul din 7 mai.*

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Moara cu noroc de Ioan Slavici

Se termină: şi neplăcut: 1) Arde hanul „Moara cu noroc". 2) Femeia e ucisă. 3) Lică Sămădăul îşi zdrobeşte capul. 4) Ghiţă e împuşcat fără să vadă de cine. Şi optimist: bătrîna şi copiii scapă, binele şi jandarmul Pintea înving.

Moara cu noroc *în trei cuvinte:* norocul nu se macină la moară.

Povestea: pantofarul Ghiţă vrea mai mult – cîrciumărie la „Moara cu noroc". Şi aşa se şi întîmplă, în ciuda vorbei aruncate de soacră. Dar cîrciumăria nu e doar cîrciumărie. În timpul liber, vin şi pleacă oameni, plătesc, se duc, împărtăşesc un vin, un gînd, cîrciumarul îşi numără banii, îşi joacă nevasta. În timpul povestirii principale, dau năvală porcarii, Ghiţă ezită şi dă drumul compromisurilor. Îi simte puternici, doar că-s cu mai mulţi porci, decît cu oameni, îi simte puternici fiindcă a vorbit soacră-sa, cînd el a tăcut, îi simte puternici fiindcă Lică îl pune să-i fie „ciripitor", îi simte puternici fiindcă ei omoară pe oricine, îi simte puternici fiindcă Lică-i ia femeia pe faţă la scărmănat. Cu toate ezitările lui, ceea ce-l doboară aparent e lipsa lui de solidaritate cu femeile. Să-i fi spus, dom'le, nevesti-sii că s-a aliat cu Pintea, jandarmul, în contra lui Lică. Să-i fi spus, dom'le, că el e sigur pe poziţia lui şi nu-i lasă pe toţi brambura, în voia porcilor, porcarilor, compromisurilor. Cert este că, luat la jandarmerie de către Pintea, atunci abia începe să deznoade ghemul propriului dispreţ faţă de sine şi faţă de Lică. Şi jandarmul îl simte cinstit şi-l pune să-i dea de ştire cînd l-ar putea prinde asupra faptului pe Lică. Dovada însă pare a se ivi într-o zi cînd Moara e pustie, înconjurată doar de porcari şi aerul unor noi fărădelegi. Ghiţă are de ales între a-l da în vileag pe Lică sau a-şi ţine cinstită femeia de care se zăpăcise. Fuge spre Pintea şi iubirea cu Ana n-o mai poate lua de la capăt. O ucide. El e ucis. Moara cu noroc e făcută scrum. Lică îşi sparge capul. Soacra care avertizase dezastru, acum ia copiii, vorbeşte iarăşi şi pleacă.

Şmecheria textului: totul e pe alegere. Ce alegi? Sărac şi cinstit, îmbogăţit şi cu dureri de cap? Fata sau jandarmeria? Să ceri bani sau să iei porci? Să iei porci cinstiţi sau porci necinstiţi? La asta adaugi nişte semne sinistroide. Cruci, morţi vechi, omoruri noi. A, plus miza: banul.

SMS, head-uri de bloguri şi croll-uri de televiziuni: omul să fie mulţumit cu sărăcia sa. Voi ştiţi, voi faceţi. Afară plouă ca din ciur. Om cu om, toţi trebuie să moară, toţi care mă pot vinde, viaţă cu viaţă trebuie să se stingă.

Business: joc pe net Moara cu noroc, gen Conquistador. Joc de strategie şi cultură generală. Întrebări, concurs, competiţie, inteligenţă, răspunsuri, cîştig, licitaţie, quizz, vînzare, cumpărare, publicitate. Fiindcă e de ales ori aia, ori cealaltă.

Mişto: „El îşi opri calul înaintea cîrciumii, aruncă o privire la Ana, apoi alta la bătrîna care şedeau pe laiţa de lîngă masa cea mare din umbra cerdacului, trase cu ochii o raită primprejur, apoi întrebă unde-i cîrciumarul.

– Noi sîntem, răspunse bătrîna ridicîndu-se.

– Ştiu, grăi Lică, dar cred că vor fi şi oameni pe aici. Eu întreb de cîrciumarul; cu el vreau să vorbesc."

„Ghiţă îşi dete trupul înapoi, se plecă, îi apucă cu amîndouă mîinile capul şi privi dus în faţa ei.

– Nu-ţi fie frică, îi zise el înduioşat; tu ştii că-mi eşti dragă ca lumina ochilor! (...)

– Dar de ce să mă omori? zise ea agăţîndu-se de braţele lui. Ce-am păcătuit eu?

– Nu ştiu! răspunse el. Simt numai că mi s-a pus ceva de-a curmezişa în cap şi că nu mai pot trăi, iară pe tine nu pot să te las vie în urma mea. Acu, urmă el peste puţin, acu văd c-am făcut rău, şi dacă n-aş vedea din faţa ta că eu te-am aruncat ca un ticălos în braţele lui pentru ca să-mi astîmpăr setea de răzbunare. Dacă mai adineoară l-aş fi găsit aici, poate că nu te-aş fi ucis."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

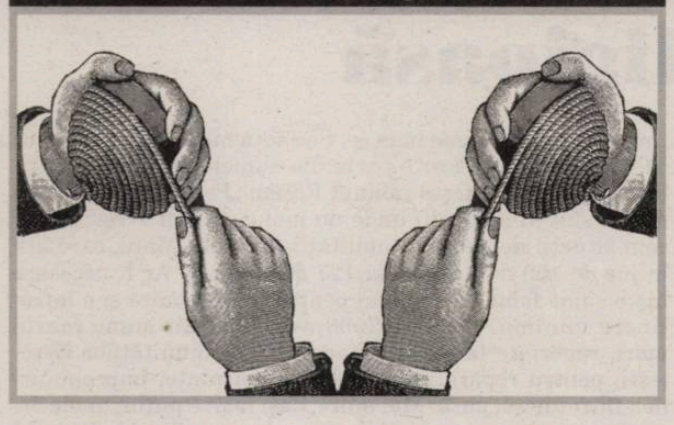

Scăpaţi-ne de reclamele de pe blocuri

Anul trecut am trăit campania electorală pentru alegerile locale din Londra într-o apatie odihnitoare. Şi asta nu pentru că aş fi fost dezinteresat, ci pentru că oraşul părea că nu vrea să mă deranjeze. Singura publicitate electorală mi-a venit prin cutia poştală (candidata liberal-democrată pentru Consiliul local a trimis o scrisoare semnată de mînă şi mi-am imaginat cum o fi fost să semneze atîtea mii de scrisori, săraca de ea!). Altfel, în Londra nu vezi feţe mari pe blocuri, nici mustăţi cît o intersecţie sau ţîţe cît trei balcoane. Pentru că în Londra nu există publicitate pe clădiri. Pe la începutul secolului trecut Primăria şi-a dat seama că oraşul arăta ca un mare bazar ţipător din cauza reclamelor de pe clădiri. Aşa că le-a interzis cu totul. S-a lăsat cu vaiete şi zbierete, dar economia imperială şi capitalismul englez au supravieţuit lipsei de cearşafuri de pe clădiri. O firmă de mezeluri pe nume Oxo a avut ideea de a construi un turn de cîteva zeci de metri, foarte înalt pentru vremea aceea, care să ocolească interdicţia: structura clădirii şi ferestrele de la ultimele etaje formează numele firmei, văzut de departe. Cum stai pe lîngă Westminster şi te uiţi în stînga peste gîrlă, Oxo Tower se înalţă şi astăzi ca un martor posac al faptului că economia capitalistă şi societatea modernă se sprijină pe reguli, nu pe absenţa lor.

Ar trebui ca toţi să ne asumăm nişte costuri ale vieţii în Bucureşti.

Am circulat prin multe oraşe şi aproape pe nicăieri nu am văzut dezmăţul greţos şi nesimţirea grosieră cu care reclamele mari cît blocurile sluţesc Bucureştiul. Nici măcar New York-ul, marele oraş care-şi machiază clădirile cu reclame, nu se compară. Nu sînt peste tot (Times Square este excepţia, nu regula) şi, oricum, un nas de doi metri pe un zgîrie-nori nu are aspectul sufocant pe care acelaşi nas îl capătă cînd atîrnă ameninţător pe colţul Universităţii din Bucureşti. La intersecţia dintre Occidentului şi Buzeşti există un loc-parabolă: o casă veche cu un singur etaj din care a rămas doar un schelet de cărămidă. Acest schelet este mascat de un panou publicitar cît tot etajul. Este o privire în viitor: oraşul există doar pentru a susţine reclama.

Pe scurt, ceva trebuie făcut pentru a scoate Bucureştiul din această situaţie. Consiliul General a pus în dezbatere publică un regulament privitor la publicitatea stradală. O asociaţie eroică, vrînd să salveze oraşul, luptă pentru votarea acestui regulament. Deja firmele de panotaje au reacţionat vehement. Am văzut la ştiri cum au dus la Primărie administratori de bloc care şi-au pus mîinile în şold, spunînd că panourile de pe clădiri le plătesc întreţinerea. Înţeleg interesele economice ale firmelor şi ale locatarilor, dar interesul lor economic ne agresează pe noi toţi. Acelaşi bîlci a fost pe vremuri cu chioşcurile. Iată că Băsescu le-a desfiinţat, oraşul arată ceva mai normal şi nu s-a murit pe capete fără ele. În plus, ar trebui ca toţi să ne asumăm nişte costuri ale vieţii în Bucureşti. Dacă nu îţi poţi permite măcar o întreţinere, poate că pur şi simplu nu ar trebui să locuieşti în acel bloc, ci undeva mai ieftin. Oricum, ideea că unii trăiesc gratis la bloc pe spatele imaginii oraşului este o aberaţie.

Există un principiu în teoria politicilor publice, formulat de un anume Mancur Olson, care spune că grupurile mici şi cu mize economice importante cîştigă în faţa publicului general care e mai numeros, dar care are mize vagi. Exemplul clasic îl reprezintă fermierii, care, deşi sînt puţini, se mobilizează foarte bine pentru a obţine subvenţii agricole. Acestea sînt plătite de contribuabilul general, care nu vede subiectul ca pe unul important, deci nu se mobilizează împotriva subvenţiilor. Sper ca principiul lui Olson să nu funcţioneze şi în cazul reclamelor din Bucureşti. Evident că grupul mic al administratorilor şi patronilor de firme de publicitate se mobilizează pentru că pierde bani. Dar grupul enorm al bucureştenilor care se strecoară printre reclame pierde şi el mult: nu te poţi dori metropolă occidentală cu reguli de maidan post-sovietic. Ceea ce a făcut Londra acum 100 de ani trebuie să facă şi Bucureştiul astăzi.

În afara lamentaţiilor celor implicaţi direct, am auzit în această dezbatere şi două argumente principiale, dar stupide. Primul argument: oricum Bucureştiul este un oraş urît, reclamele îi dau ceva savoare. E ca şi cum ai zice că dacă ai un catîr la îndemînă şi îi bagi nişte botox în buze te alegi cu un pur sînge arab. Dacă postmoderniştii frustraţi de prin oraş cred că viaţa devine mai interesantă prin reclame, nu au decît să-şi pună la ei în baie. Ca să aibă o şansă de a fi frumos, Bucureştiul trebuie dezbrăcat mai întîi de reclame.

Sîntem plătiţi prea puţin pentru capul de bucureştean furajat cu reclame.

Al doilea argument: acesta este capitalismul, dacă reclamele aduc bani, atunci punem reclame. Faptul că proştii şi marxiştii aduc cu predilecţie acest argument nu este deloc întîmplător. Cititorii acestei rubrici ştiu că sînt un apărător fervent al pieţei libere. Sînt deci un pro-capitalist pe care nici criza financiară (produsă de stat, nu de pieţe, dar v-am făcut altădată această teorie) nu-l clinteşte. Tocmai de aceea spun că trebuie să fii prost, marxist sau amîndouă pentru a arunca în spatele capitalismului ceea ce au produs lipsa de reguli, nesimţirea şi şpaga. Mai mult chiar, nu e limpede ce bani ies de aici, dimpotrivă, din punct de vedere capitalist, facem cu toţii o afacere execrabilă. Din moment ce reclamele sînt atît de mari şi atît de răspîndite, este evident că ne vindem prea ieftin. Lăsînd atît de mult spaţiu la dispoziţia publicitarilor, am creat un boom care acum ne copleşeşte. Ori economia României este cu totul excepţională, ori metrul pătrat de reclamă în centrul Bucureştiului este jignitor de ieftin, din moment ce o firmă medie de telefoane îşi poate întinde (la propriu) nişte picioare de vreo zece metri în buricul Capitalei, timp de luni de zile. Cu alte cuvinte, am ajuns în inflaţie de reclame, sîntem plătiţi prea puţin pentru capul de bucureştean furajat cu reclame. Adică nu numai că luăm peste picior capitalismul construit de alţii prin reguli şi responsabilitate, dar nici nu-i înţelegem logica şi ieşim negustori proşti.

Indiferent ce se întîmplă cu dezbaterea din Bucureşti, guvernul ar trebui să pună o taxă specială la nivel naţional pentru publicitatea outdoor (aplicabilă indiferent de pofta de bani a primăriilor). Cînd vii dinspre aeroportul Otopeni înspre oraş e greu să mai vezi România din cauza reclamelor. Reclame pe marginea drumurilor sînt şi în Anglia sau Franţa în afara oraşelor, dar sînt mici, rare, aproape speriate. Prin celebrul oraş Otopeni, care aud că are şi echipă de fotbal în prima ligă, panourile sînt enorme şi unul lîngă altul. Asta arată că sîntem ieftini. Guvernul ar trebui să ne apere onoarea şi să ne vîndă mai scump (şi nu pentru a aduce mai mulţi bani la buget în acest caz, ci pentru a omorî practica nocivă, acelaşi argument ca la taxa pe tutun).

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

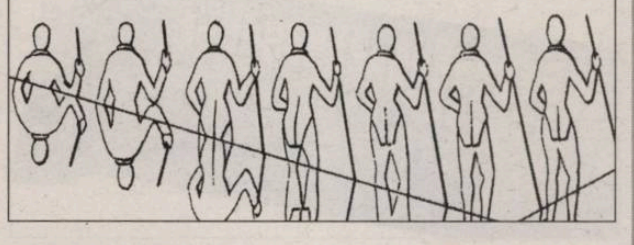

Căi spre succes

Am început să povestesc, în numărul trecut, despre conferinţa JTI (Japan Tobacco International) de la Tîrgul de cariere din perioada 20-21 martie la Sala Palatului. Deja în sală, la conferinţă, prima întrebare lansată de responsabilul cu resursele umane al firmei a fost – cum am spus deja – „Ce ai controla prima dată?“. Răspunsul corect – aşa cum am mai amintit – era „De ce nu începi cu tine însuţi?“. După care, conferenţiarul, ce nu era lipsit de cunoştinţe într-ale retoricii, deschidea varii perspective temporale. Întîi, cea trecută. Evident, nu pot (eu, aspirant către succes şi „performator“ al unei lucide analize de sine...) controla trecutul. Dar îl pot evalua; şi polariza. Trecutul oricărui individ e făcut din... reuşite („altfel n-aţi fi aici“ – punctează vorbitorul) şi eşecuri. Eşecul, de fapt, în viziune corporatistă pozitivă, înseamnă „să nu învăţ nimic din experienţa pe care am avut-o“.

Destul de subtil. Şi de deprimant, pentru cei ca mine, veşnicii bătrînei din Muppets, care vin la astfel de evenimente doar ca să comenteze negativ şi să se amuze în barbă. „Ce am învăţat eu din experienţele trecute ratate (destule...)?“ – m-am întrebat, deşi nu eram în target, nu-mi căutam (cel puţin aparent, poate doar nu conştientizam...) un alt job. Această bruscă scrutare a conştiinţei, chiar în straturile ei nu foarte esenţiale, e o dovadă a succesului conferinţei... Care nu s-a terminat nicicum aici.

Nu avem „puteri“ asupra trecutului, dar posedăm unele, cu siguranţă, asupra viitorului... continuă oratorul. Toţi vor să obţină mai mult în viaţă. Dar numai unii reuşesc. Ceilalţi, care nu intră în categoria asta, spun „nu am avut noroc“. Dar – subliniază vorbitorul – „cel mai rău lucru care vi se poate întîmpla în viaţă e să aveţi noroc“.

Iarăşi, lovitură de teatru. Sînt, culmea, total de acord cu conferenţiarul: deşi am avut, pînă la un punct, destul noroc, nu mi-a plăcut niciodată. Mi s-a părut o chestie necuvenită şi aleatorie. Obiecţia domnului de la JTI era că norocul nu poate fi controlat. Or, într-o companie, şi în viaţă aşijderea, cei mai de succes sînt „cei care fac planuri şi le duc la bun sfîrşit“. *Top manager*-ii.

Cei care nu-şi aşteaptă norocul, ci şi-l fac, sînt jucătorii. Cealaltă categorie, cea care stă pe margine şi comentează maliţios, este formată din spectatori. Evident, diferenţa esenţială dintre cele două categorii o dă doza de încredere în sine. Care nu trebuie să fie nici prea-prea (aroganţă...), nici foarte-foarte (depresie...). Totul e „să te hotărăşti în ce echipă vrei să joci“.

Deja, din sală, la această ultimă întrebare, au venit răspunsurile celor care nu stăteau acolo de amorul artei, ci pentru o slujbă mai bună: „JTI!, JTI!“. În ceea ce mă priveşte, discursul îşi făcuse efectul mult mai profund – nu visam la nici o „poziţie în companie“, dar intrasem în jocul psihologic: ştiam că mă aflu în categoria spectatorilor fără sorţi de izbîndă...

Noroc (am înţeles că vocabula e inadecvată, dar totuşi...) cu clipul final, menit să transmită mesajul firmei. Firma – în cazul în care aţi uitat, de la început pînă acum – este una de ţigări („tutunul dăunează...“). Clipul ne înfăţişează un tip în vîrstă care îl vede pe unul mai tînăr făcînd ceva pe malul oceanului, gimnastică, la prima impresie. De fapt, acesta se ocupa cu complet altceva: arunca stelele de mare în ocean... Tipul mai copt la început nu-l înţelege, dar, după un timp, i se alătură, şi încep să le arunce amîndoi. Dacă toţi ne găsim propriile stele de mare, şi le azvîrlim bine în ocean, lumea va deveni un loc mai bun – spune sloganul lor. Acţiunea şi viziunea pot schimba lumea – vine completarea. Imaginile sînt poetice şi puternice. Mesajul – nu doar voluntarist şi comunitarist, ci şi ecologist şi soteriologic. Totul atît de profesionist făcut, încît uiţi că vine din partea unei firme de ţigări. Abia atunci îţi permiţi să zîmbeşti, detaşîndu-te brusc şi recăpătîndu-ţi conştiinţa cîrcotaşă, dar lucidă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

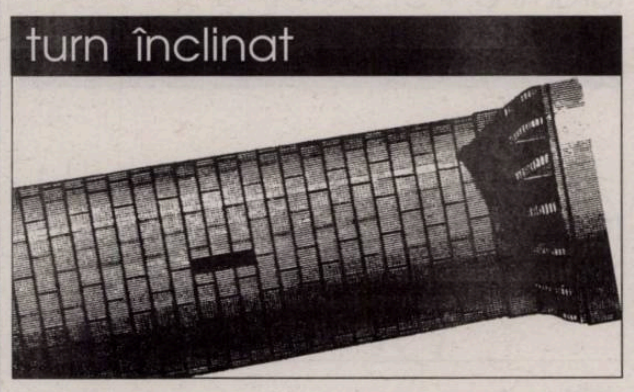

Un secol de jazz

Muzeul parizian al Artelor Primare, numit şi Musée du Quai Branly, oferă publicului acestei primăveri în criză o expoziţie dedicată primului (şi probabil ultimului) secol dominat de jazz. Abordare interdisciplinară, graţie căreia arta, cinemaul, fotografia şi muzica ilustrează împreună un fenomen cultural care a marcat secolul XX şi a contribuit la apropierea dintre SUA şi Europa, universalizîndu-se apoi într-un iureş de expresii locale. Nici o altă tradiţie muzicală nu a fost mai liberă şi mai diversă, rămînînd laolaltă fidelă rădăcinilor şi arborescenţei pe care a ştiut să o dezvolte. Îi cunoaştem originile: gospelul negro-american, formaţiile de culoare din New Orleans şi de pe vapoarele cu zbaturi plutitoare pe Mississippi, cabaretele din Harlem şi teatrele de pe Broadway... vitală onomatopee menită să concentreze vigoarea meditativă, curajul viril şi magnetica efervescenţă a fericirii de a trăi.

Data oficială de naştere a jazzului e 26 februarie 1917, cînd a fost gravat în ceară primul disc al instrumentiştilor (albi!) din *Original Dixieland „Jass" Band.* Muzica aceasta „jungle", în care avea să exceleze Duke Ellington, a cucerit imediat elitele intelectuale. De la Hopkins şi Scott Fitzgerald, trecînd prin Boris Vian şi Marguerite Yourcenar, pînă la Toni Morrison, jazzul le-a oferit americanilor şi ulterior europenilor prima depeizare şi cea mai insolitantă revenire în orizontul „paradisiac" al primordialităţii. Jazzul interbelic a fost terenul de luptă dintre emanciparea rasială, rasismul soft, fascinaţia fuziunii şi spiritul cosmopolit al avangardelor artistice, susţinute de antropologia culturală. Negrii preluau, ilicit şi ofensiv, repertoriul alb de music-hall, dar şi performerii albi adoptau stilul „negro", pentru a şoca burghezul şi a celebra, *avant la lettre,* patriotismul constituţional. Elvis n-ar fi existat fără Memphis-ul muzicienilor de culoare, tot aşa cum Picasso şi Brâncuşi n-ar fi fost ei înşişi fără tentaţia „africanismului".

Spre deosebire de standardizarea industrială, alienantă şi inumană, precum în *Metropolis*-ul unui Fritz Lang, *standard*-ul jazzistic e matricea deschisă unde fiecare interpret pune orice tonuri doreşte. Un dans tribal în faţa arhitecturii Art Déco. O revizitare insolentă a locului clasic. Între infinitatea variantelor şi *jam session,* jazzul consacră, oximoronic, *practica improvizaţiei.* Văd reflectîndu-se în spiritul binomului ortodox *acribie* & *iconomie,* raportul dialectic dintre normă şi libertate, atît de fin teoretizat de Horia Bernea în cartea noastră despre Roma. Omul realizat, împlinit, persoana care gustă bucuria mîntuirii nu e nici fanatică, nici anarhică. Viaţa spirituală autentică se consumă la confluenţa dintre memorie şi revelaţie, la intersecţia dintre smerenie şi elanul vital. Variaţiunile pe o temă dată existaseră înaintea jazzului. El are însă meritul de a fi răsturnat raportul dintre termeni: tema inspiră, ca un ţărm de care te îndepărtezi indefinit. Avem aici o poetică a darului, o metafizică a tonului dezlănţuit, o spiritualitate a nemăsuratului care aminteşte mistica patristică a „urcuşului nesfîrşit" *(epektasis).*

„Muzică degenerată" – aşa cum credeau naziştii? Nu. Jazzul călătoreşte, odată cu omul modern, pe acele trasee ondulate – *Watery Paths* – din titlul unui tablou de Jackson Pollock, prezent în expoziţia de la Musée Branly. *Action Painting. Action Music...* sau cum să organizezi cultul spontaneităţii. Jazzul, coloană sonoră a filmului *Noir* (Miles Davis & Louis Malle). Jazzul, vibrantă eclipsă a negritudinii luminoase, pe care fotografia alb-negru a exaltat-o nu doar pe copertele de disc sau în instantanee mişcate, ci şi în ambianţe urbane electrice, pline de angoasă, de melancolie şi ritm... Jazzul care continuă să explodeze în adîncimea psihicului, pentru a ne cînta fricile şi victoriile, secunde fără cadran. Ascultaţi-l plini de iubire, pentru a-l regăsi în voi înşivă pe Thelonious Monk, monahul vagabond.

Mădălina ŞCHIOPU

Evreii din România: viaţa religioasă

Înainte de Al Doilea Război Mondial, în România trăiau peste 800.000 de evrei. Primele comunităţi importante au început să apară în Ţările Române încă de la începutul secolului al XVI-lea, după ce evreii au fost expulzaţi din Peninsula Iberică în timpul Reconquistei. Aşa se face că, datorită numărului mare de membri şi vieţii religioase intense, România a fost unul dintre centrele de naştere şi propagare a mişcării hasidice, alături de Rusia şi Polonia. Aproape jumătate din populaţia evreiască a fost exterminată în timpul Holocaustului, atît în Transilvania de Nord, de unde evreii au fost deportaţi în masă spre lagărele din Polonia şi Germania, cît şi în ceea ce a rămas din Regat, de unde au fost trimişi în Transnistria. Cealaltă jumătate a emigrat în Israel în perioada comunistă.

Acum a rămas 1% din populaţia de odinioară: 8000 de persoane în toată ţara. Peste jumătate au mai mult de 65 de ani şi unii s-au îndepărtat de viaţa religioasă propriu-zisă a comunităţii. În schimb, au rămas în grija lor 817 cimitire şi aproape 100 de sinagogi. În 2007, a fost numit primrabin un tînăr care nu împlinise încă 30 de ani – Shlomo Sorin Rosen – cu sarcina să gestioneze, din punct de vedere religios, datele complicate ale problemei comunitare şi demografice prezentate succint mai sus.

Muzică la sinagogă

Ce curent iudaic a predominat printre evreii din România, conservator sau reformat? „În România, majoritatea comunităţilor au fost tradiţionale, ortodoxe – spune primulrabin. În Vestul ţării, în comunităţile cu influenţe maghiare, a existat şi aşa-numitul iudaism neolog, reformat. Sînt şi acum sinagogi şi cimitire de rit neolog în Arad, Oradea, Timişoara. *De facto,* comunitatea se afiliază ortodox, dar membrii nu sînt neapărat tradiţionalişti, sînt evrei, pur şi simplu. Evreii au trăit mult timp fără o limbă proprie: în comunităţile aşkenaze s-a vorbit preponderent idiş, în cele sefarde – ladino, au existat şi comunităţi orientale în care s-a vorbit arabă, dar limba rugăciunii a fost întotdeauna ebraica, şi scris, şi vorbit. Există o problemă destul de mare acum în iudaism, recunoaşterea convertirilor între diversele denominaţii. Iudaismul este astăzi destul de fragmentat, cu tot felul de grupuri şi grupuleţe, cu dispute între iudaismul american şi rabinatul israelian, între evreii tradiţionalişti şi cei moderni. Se spune că fiecare evreu e responsabil pentru celălalt, dar în practică e mai complicat. Altminteri nu pot să spun că solidaritatea e inexistentă, dar e păcat că nu se realizează şi pe latura aceasta, care nu e foarte bine definită".

După ce îşi descoperă identitatea, dacă doresc să fie şi evrei practicanţi, lucrurile încep să devină un pic mai dificile.

Însă pentru atragerea tinerilor sau a celor secularizaţi, unele schimbări sînt permise chiar şi în iudaismul ortodox. „Din păcate, şi la noi partea religioasă este mai puţin atrăgătoare pentru generaţia tînără, cu excepţiile de rigoare. Mai nou, există şi un Centru Comunitar care atrage mai mulţi tineri, ei nu sînt axaţi pe latura religioasă, dar încearcă să facă o combinaţie între social şi puţină educaţie iudaică. Se fac anumite programe în jurul sărbătorilor şi de Shabat, dar nu este neapărat o viaţă religioasă propriu-zisă. În ceea ce priveşte activitatea educaţională a Cancelariei Rabinice, a biroului pe care îl gestionez eu, chiar acum avem în desfăşurare un concurs online pe teme iudaice, cu 50 de înscrişi, ne prezentăm în fiecare an la concursul internaţional de cunoştinţe biblice din Israel, cu copii între 14-18 ani. Rabinatul încearcă să se ocupe şi de aceste lucruri, precum şi de proiecte educaţionale pe perioada verii. Acum pregătim sărbătoarea de Pesah. Sînt multe lucruri de făcut pentru fiecare proiect în parte. În ultimii cîţiva ani, am încercat să facem chiar şi ritualul mai accesibil, am editat multe materiale cu traducere şi transliterare în alfabet latin, pentru aceia care nu ştiu ebraică. Am introdus şi muzică, dar nu instrumentală. Dacă veniţi într-o vineri seară la sinagogă, veţi auzi o muzică simplă, dinamică – sigur, păstrînd un cadru adecvat vieţii sinagogale. Acestea sînt noutăţi pentru comunitatea din România, dar la nivel mondial se încearcă în multe sinagogi atragerea oamenilor şi prin atmosfera care se creează."

O moştenire greu de întreţinut

În grija acestei comunităţi reduse au rămas însă peste 800 de cimitire şi 100 de sinagogi, pentru întreţinerea cărora e nevoie de sume imense. Se caută modalităţi prin care să fie acoperită măcar o parte din sumele necesare pentru întreţinere, povesteşte rabinul Rosen: „Peste 700 dintre cimitire sînt în localităţi unde nu mai e nici un evreu sau avem situaţii de genul comunităţii din Satu-Mare, care are în jur de 150 de membri şi 127 de cimitire. Ar fi necesare nişte sume fabuloase numai pentru împrejmuire şi o întreţinere minimă. În 2007-2008 s-au cheltuit sume foarte mari, raportate la bugetul Federaţiei Comunităţilor Evreieşti, pentru reparare de garduri, morminte, împrejmuiri noi, întreţinere, pază. Mai ajută, deşi foarte puţin, unele organizaţii internaţionale. Statul român contribuie la bugetul Federaţiei şi o parte din sumă se alocă şi pentru cimitire, dar sume foarte mici, raportate la necesităţi. Avem şi situaţii în care se implică municipalitatea, pentru sinagogi în special: unele au fost date în comodat, sînt folosite ca săli de concerte, biblioteci municipale etc. Noi sîntem încîntaţi că nu se dărîmă, municipalitatea – că are un spaţiu. Sînt şi evrei din Israel care vin la mormintele părinţilor şi plătesc o contribuţie. Unii vin cu ideea aceasta, să întreţină măcar mormintele rudelor lor. Pe deasupra, ne confruntăm din cînd în cînd cu probleme suplimentare, cum au fost devastările şi profanările de la Cimitirul din şoseaua Giurgiului din Bucureşti".

Cum sună viitorul

În ultima vreme însă, în România se reîntorc evrei din Israel. Unii pentru afaceri sau studii, alţii ca turişti, dar există şi unii care vin să se stabilească definitiv, fie dintre cei originari din România, fie dintre cei aflaţi la a doua generaţie de emigranţi. Sînt acestea cazuri izolate sau vorbim de o tendinţă? Prim-rabinul Shloma Sorin Roseu precizează: „În nici un caz nu se poate afirma că toţi evreii originari din România vor reveni în ţară, dar vorbim de 800-1000 de familii de israelieni în Bucureşti, o comunitate egală ca număr de membri cu a comunităţii existente din Capitală. Atragerea lor în viaţa comunitară este o prioritate. Momentan, există o organizaţie care se ocupă de acest aspect, Fundaţia Chabad – la origine, o parte din mişcarea hasidică: ideea fondatorului Chabad a fost de a trimite în orice colţ de lume unde există o comunitate evreiască pe cineva care să le ofere partea de cult, de educaţie, care să formeze un nucleu comunitar. Chabad are filiale în multe ţări ale lumii, se spune în glumă că oriunde este Coca-Cola este şi Chabad – aş adăuga în afară de Cuba, unde nu este Coca-Cola, dar este Chabad. Au o sinagogă care aparţine comunităţii, în Piaţa Amzei, dar majoritatea israelienilor locuiesc în Pipera şi acum funcţionează un centru Chabad în Pipera. Există şi o grădiniţă acolo cu specific evreiesc, unde se duc şi cei doi copii ai mei. Sînt evrei israelieni care vin şi la sinagoga noastră. Dar – şi acest lucru este valabil pentru toţi evreii din România – după ce îşi descoperă identitatea, dacă doresc să fie şi evrei practicanţi, lucrurile încep să devină un pic mai dificile, în sensul de a găsi mîncare *kosher,* de a respecta Shabat-ul în condiţiile depărtării de lăcaşele de cult. Mă uitam pe programele candidaţilor pentru alegerea conducerii Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din Bucureşti, alegeri care vor avea loc în curînd, şi unii au în plan deschiderea unui restaurant *kosher* în Bucureşti. Momentan, avem un complex alimentar şi o cantină a Departamentului de Asistenţă Socială – prin care se face asistenţă socială şi medicală la nivelul întregii ţări – care asigură masa de prînz *kosher* şi mesele tradiţionale, şi la Centrul Comunitar, şi la sinagogă. Acum se deschide un restaurant *kosher* în Braşov şi există cantine şi în alte comunităţi mai mari. Ne ajută şi o organizaţie din SUA, Joint, partenerul nostru istoric, dar încercăm să atragem venituri suplimentare".

Cîţi dintre evreii din România respectă cele 613 porunci/reguli ale vieţii de zi cu zi pe care, conform iudaismului tradiţional, trebuie să le respecte orice evreu? „Puţini. Îşi aduc aminte din familie, de exemplu, că există o anumită sărbătoare, o celebrează, dar fac rabat de la reguli care ţin de ritual. Mănîncă conform poruncilor la o sărbătoare tradiţională, dar în viaţa de zi cu zi – altceva." Există sancţiuni religioase pentru ei, ca în cazul ortodocşilor care nu ţin post şi sînt opriţi de la împărtăşanie? „Nu. E posibil să existe în comunităţi foarte tradiţionaliste, dar în România în nici un caz nu se va face diferenţa. Mi se pare deosebit de jignitor că în unele comunităţi din străinătate se face diferenţa. Pentru noi, un evreu e un evreu şi cu asta, basta. În fond, Dumnezeu, care a dat cele 613 porunci, a dat şi liberul arbitru. Desigur, la nivel comunitar, instituţional, e important să se formeze un climat de încurajare a respectării regulilor, dar la nivel individual fiecare are relaţia lui cu divinitatea".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

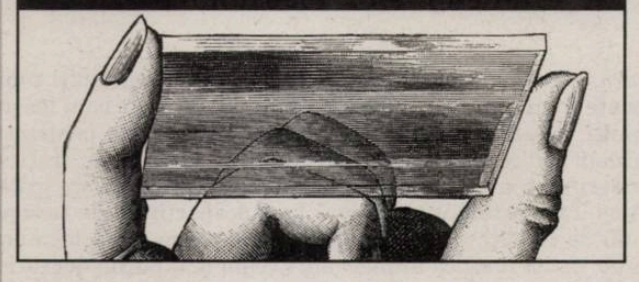

Lunga agonie a TVR Cultural

În *Adevărul literar şi artistic,* avem o rubrică de recomandări culturale din programele ce pot fi văzute la televizor, în fiecare zi a săptămînii. Acum un an, aproape că nu era zi în care să nu existe cel puţin o recomandare de la TVR Cultural. De ceva vreme însă, cu mare indulgenţă găsesc vreo două într-o săptămînă.

TVR Cultural a avut vremuri mai bune sau mai rele. Acum pare că mai aşteaptă doar să-şi dea obştescul sfîrşit.

Într-o perioadă, existau emisiuni interesante de talk-show în fiecare seară (moderate de oameni care aveau ceva de spus: Eugen Negrici, Cristina Modreanu, Florin Iaru ş. a.). Au dispărut. Singura care a mai rămas din seria aceea e *Înapoi la argument,* cu H.-R. Patapievici. Cea mai bună emisiune produsă de TVR Cultural, *Muzici dintr-o expoziţie,* realizată de compozitorul Dan Dediu, a fost şi ea scoasă din grilă. Un alt atu al postului erau filmele de artă. Existau sau nu emisiuni OK la TVR Cultural, cel puţin ştiai că, aproape în fiecare seară, ai la ce să te uiţi: un film de referinţă sau măcar unul care a luat ceva premii pe la festivalurile internaţionale. Acum, un astfel de film este o excepţie printre producţiile de duzină care se difuzează (e adevărat, cele mai multe sînt franţuzeşti, dar faptul că nu sînt de la Hollywood nu e o garanţie a calităţii).

Dar cel mai catastrofal la acest post e *Jurnalul Cultural* – principala emisiune de ştiri, „nava amiral" a oricărei televiziuni care se respectă. Este adevărat, nu putem spune că *Jurnalul Cultural* a cunoscut vreodată vremuri de glorie, dar parcă aşa de slab ca acum n-a fost niciînd. Dacă ar fi să mă refer la lucrurile care nu merg acolo, nici nu aş şti cu ce să încep – pentru că, de fapt, mai nimic nu merge. Te întrebi cum de poate să existe aşa ceva la un post de televiziune serios şi care se mai şi recomandă drept „Cultural"...

Pe site-ul postului, *Jurnalul* este prezentat în aşa fel încît te aştepţi la focuri de artificii (culturale, desigur): „Ca alternativă la «concertul» de voci cu evenimente politice, accidente, dezastre şi atacuri teroriste, TVR Cultural vă propune să vă petreceţi seara în armonie, urmărind, timp de o oră, *Jurnalul Cultural,* cu cele mai importante ştiri şi evenimente culturale ale zilei. Cine spune că muzica, pictura, literatura, dansul, teatrul, artele, în general, nu pot fi preferate ştirilor de senzaţie?". Te uiţi plin de încredere la această emisiune, în speranţa că-ţi vei petrece seara într-o „armonie culturală" şi, cînd colo, ce vezi?

O adunătură de ştiri puse cu furca, pentru a umple spaţiul de emisie. Evenimente culturale importante, lîngă nu ştiu ce lansare a nu ştiu cărui anonim grafoman (ştire care beneficiază şi ea de spaţiu de emisie generos) – totul redactat într-o limbă de lemn cu pretenţii culturale.

Oamenii care fac *Jurnalul Cultural* sînt total pe dinafară, n-au nici o treabă cu meseria de jurnalist şi nici măcar cu limba română (că de cultură – ce să mai vorbim?...). De exemplu, poţi vedea un material despre lansarea de la Cluj a romanului *Zilele regelui,* în care autorul să fie numit tot timpul Florian Filip. Sau poţi afla de „comemorarea a 80 de ani de la naşterea" nu ştiu cărei soprane. Gafele acestea sînt, pînă la urmă, beneficie, că te mai scot din amorţeală. Altfel, ştirile sînt de o plicticoşenie cruntă. De unde pînă unde să fie o alternativă la ştirile de senzaţie? Nici măcar cei interesaţi cu adevărat de cultură nu le pot urmări prea mult, fără să simtă nevoia să schimbe canalul, d-apăi masa aculturală care compune publicul privitor la televizor?

Ştiu, TVR Cultural primeşte din ce în ce mai puţini bani, are un buget ridicol. Dar este o vorbă: „Sînt prea sărac să-mi cumpăr lucruri ieftine." TVR Cultural e prea sărac să dea salarii unor oameni care chiar nu au ce căuta acolo. Şi care nu sînt deloc puţini.

Tudor Călin ZAROJANU

Anti-Apocalipsa presei

În numai cîteva săptămîni, am primit cu toţii următoarele semnale:

● *Ringier* închide cotidianul gratuit *Compact* şi se reorganizează;

● concedieri sau reduceri de salarii în marile televiziuni private;

● Lucian Ioniţă, *publisher* la grupul de reviste cu cea mai mare cifră de afaceri în 2008, *Sanoma Hearst România,* a apreciat că 10% din *glossy*-urile româneşti vor dispărea în 2009, urmate de alte 10% în 2010. El a precizat că, în unele cazuri, tirajele au crescut de la începutul crizei, dar scăderile din piaţa de publicitate au afectat profitul, fiindcă publicitatea reprezintă uneori peste 75% din venituri;

● cumpărătorii de publicitate TV au scos de la naftalină clipuri vechi de ani de zile, nemaiavînd capacitatea financiară de a comanda unele noi;

● proaspătul director *Cancan,* Lucian Romaşcanu, susţine că nu există titlu de presă scrisă care să poată face profit în 2009;

● *Evenimentul zilei* a concediat 40 de jurnalişti şi conrectori.

Şi la case mai mari

Problemele nu sînt specifice României, căci:

● conturile bancare ale *Dogan,* cel mai mare grup de presă din Turcia, au fost blocate după ce grupul a fost condamnat la o amendă de 368 de milioane de euro pentru fraudă fiscală. Decizia a atras imediat reacţia Comisiei Europene, care a invitat Ankara să respecte libertatea presei;

● *New York Times* şi *Washington Post,* două dintre cele mai prestigioase publicaţii americane, au anunţat noi reduceri de posturi, diminuarea salariilor şi planuri de concediere voluntară;

● acelaşi *New York Times Company* a anunţat că şi-a vîndut sediul central din Manhattan pentru 225 de milioane de dolari către *W.P. Carey & Co.* Compania media urma să închirieze birourile de la noul proprietar, deci să devină chiriaş în acelaşi spaţiu. Decizia a fost luată în încercarea de a-şi achita datoriile şi a mări rezerva de lichidităţi, pentru a face faţă scăderii publicităţii în industria media.

Dumnezeule, oare nu există nici o ştire încurajatoare din zona presei!? Ba da: Dan Diaconescu şi-a luat iaht de 2.368.000 de euro.

De ce există presa?

Cel puţin două dintre informaţiile de mai sus merită comentate – una de la ei, una de la noi.

De la ei: oricît ar fi de îngrijorător faptul că *New York Times* şi-a vîndut sediul, nu putem să nu observăm faptul că, în plină şi mult clamată criză, s-a găsit cineva să *dea* pe el 225 de milioane...

De la noi: dacă este adevărat ceea ce preconizează Lucian Romaşcanu, că nici un titlu din presa scrisă nu va face profit în 2009, atunci – dincolo de probabilele şi dureroasele „curbe de sacrificiu" – e cazul să ne amintim o veche întrebare: de fapt, *de ce şi cum există presa?* Mai exact, dacă nu (mai) este o afacere cu profit, ce este?

Răspunsurile sînt din categoria „secretul lui Polichinelle": pentru patronat, presa este o carte de vizită, un mijloc de presiune şi un mijloc de promovare a intereselor. Nu neapărat în ordinea asta...

Păi, dacă-i aşa – şi aşa este – partea cu publicitatea şi cu profitul e cireaşa de pe tort, dar tortul e valoros şi fără cireaşă. Sigur, nu poate fi trecut cu vederea faptul că şi patronatul de presă are, în acest moment, delicate probleme financiare, la fel ca toată lumea. Dar cît timp mai există măcar o afacere de făcut, măcar un lobby legislativ de susţinut, măcar un interes de servit – presa va continua să existe.

Să nu uităm că sîntem într-un an dublu electoral. Pentru marii oameni de afaceri, deci şi pentru cei implicaţi în existenţa şi buna funcţionare a presei, miza euro-parlamentarelor este uriaşă, mai ales în vremuri de criză. Globalizarea – care a devenit de mult o realitate – nu înseamnă numai încercarea Vestului de a-şi impune cultura organizaţională, valorile şi apucăturile, în cît mai mult din restul lumii (aşa cum bombănesc antiglobaliştii), ci şi extraordinara oportunitate ca, dacă viaţa ta nu merge bine în Portugalia, să poţi să încerci să trăieşti, fără mari eforturi de transfer, în Polonia sau în Canada. Ca persoană fizică, firmă, companie sau orice altă entitate.

Cît despre alegerile prezidenţiale – într-o ţară în care poporul aşteaptă totul, dintotdeauna, de la primul demnitar, iar acesta chiar poate influenţa, dintotdeauna, aproape orice – miza este la fel de mare.

Aşezaţi-vă liniştiţi!

Or, într-un asemenea moment, cum ar fi posibil ca marii patroni de presă să abandoneze cele mai puternice instrumente pe care le au în mînă? Evident, vor mai fi reduceri de personal şi de cheltuieli (am auzit de cazuri în care facturile telefonice depăşeau fondul de salarii...). Poate că vor dispărea mici publicaţii – deşi m-aş mira, căci pentru majoritatea titlurilor profitul n-a fost niciodată un criteriu de existenţă. Dacă ar fi existat o asemenea gîndire, la Bucureşti ar fi apărut doar vreo trei ziare, uneori poate nici astea. Mă îndoiesc, de asemenea, că va dispărea vreun canal TV. Foamea de notorietate este, în România, mai puternică decît foamea de mîncare – şi nu numai pentru persoanele publice! În plus, acţionează frenetic curiozităţile cele mai greu mărturisibile. M-aş mira să existe români concediaţi care să-şi fi anulat abonamentul de cablu TV...

Presa va continua să funcţioneze. Oricît s-ar fi înăsprit condiţiile din piaţă – piaţa afacerilor, cea a presei şi cea a publicităţii –, patronatul va continua să investească în jurnalism pentru că n-are de ales. Un om de afaceri care are o fabrică şi un ziar va închide mai degrabă fabrica, decît ziarul. Şi ştiţi de ce? Pentru că fără fabrică el continuă să existe, poate să se plîngă că statul nu ajută domeniul privat, că e atacat fără fair play de concurenţă, că e mafia pe urmele lui; pe de altă parte, se poate lăuda că are uşă deschisă la... şi poate lansa chiar subtile ameninţări. Dar fără ziar? Fără presă? Cîţi dintre oamenii de afaceri români pe care îi ştiţi – şi cîte dintre VIP-uri, în general! – s-ar fi impus în vreun fel, fără promovare masivă prin presă? Întrebarea nu este absurdă, pentru că un om de afaceri ar trebui să se impună în primul rînd prin afacere: faci robinete foarte bune, eventual le botezi cu numele tău, oamenii cumpără „robinete Vasilescu", sînt mulţumiţi de ele, vorbesc altor oameni, telefonul fără fir e super tare, şi – gata – numele tău s-a impus. Promovarea de orice fel – de la bannere la clipuri în prime time – e menită să ajute, nu să înlocuiască valoarea produselor ori a serviciilor oferite.

În România, valoarea produselor şi a serviciilor e cea pe care-o ştiţi. Aşa că presa n-o să moară prea curînd. Staţi liniştiţi!

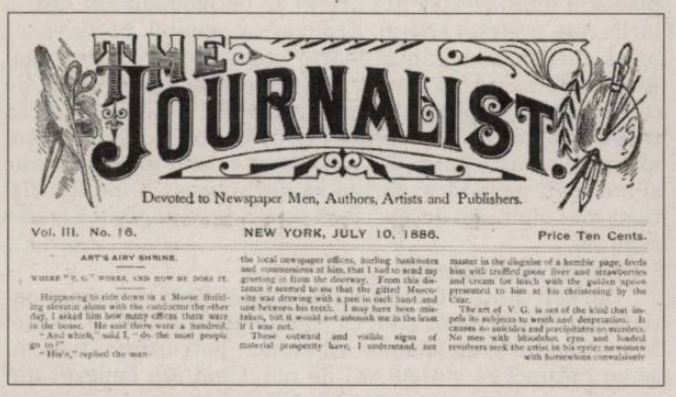
THE JOURNALIST.

Devoted to Newspaper Men, Authors, Artists and Publishers.

Vol. III. No. 16. NEW YORK, JULY 10, 1886. Price Ten Cents.

ART'S AIRY SHRINE.

WHERE "V. G." WORKS, AND HOW HE DOES IT.

Happening to ride down in a Morse Building elevator alone with the conductor the other day, I asked him how many offices there were in the house. He said there were a hundred. "And which," said I, "do the most people go to?"

"His's," replied the man-

the local newspaper offices, hurling banknotes and commissions at him, that I had to send my greeting in from the doorway. From this distance it seemed to me that the gifted Muscovite was drawing with a pen in each hand and one between his teeth. I may have been mistaken, but it would not astonish me in the least if I was not.

These outward and visible signs of material prosperity have, I understand, not

master in the disguise of a humble page, feeds him with truffled goose liver and strawberries and cream for lunch with the golden spoon presented to him at his christening by the Czar.

The art of V. G. is not of the kind that impels its subjects to wrath and desperation. It causes no suicides and precipitates no murders. No men with bloodshot eyes and loaded revolvers seek the artist in his eyrie; no women with horsewhips convulsively

PUBLICITATE

Ciocolată şi bune obiceiuri

– interviu cu George BĂLAN –

E unul dintre patronii unei mici prăvălii unde se vînd doar ciocolată şi îngheţată. Un fel de oază cu mirosuri ademenitoare în care fiecare client are parte de o primire specială şi de cîteva feluri de îngheţată oferite ceremonios spre degustare. Atmosfera e uşor retro pe un fundal muzical plăcut. Îţi sar în ochi trabucurile pe care scrie Cuba. Nu sînt din foi de tutun, ci din ciocolată, la fel ca bucăţile masive, triunghiulare, aflate mai jos în galantar, cu diversele lor nuanţe ciocolatii. Pachete şi pachetele colorate sînt risipite peste tot şi nu lipsesc nici bolurile cu bomboane de multe feluri învelite în poleială. În partea stîngă sînt tăvile cu îngheţată. Vreo 20 de sortimente, de la cele cu ananas şi vanilie, pînă la cele cu fistic sau ciocolată cu ardei iute. Toate se vînd sub numele unei vechi firme italieneşti. Patronul George Bălan vorbeşte cu toată lumea şi zîmbeşte. Spune că odată, cînd lucra în străinătate, a fost poreclit „Big Smile" (zîmbet larg).

De ce această combinaţie: ciocolată şi îngheţată?

Ideea iniţială a fost pur şi simplu o ciocolaterie. Însă după ce ne-am mai informat şi am hotărît să lucrăm cu o singură marcă, firma italiană Venchi, am aflat şi că, spre deosebire de mulţi alţi ciocolatieri, ei fac şi îngheţată. Deci formula este cumva rezultatul acestei asocieri cu Venchi. Iniţial doream să facem un *caramel lounge* pentru că, la începutul carierei, atît eu, cît şi partenerul meu am vîndut dulciuri. Şi ne-am spus că ne-am putea încheia carierele tot aşa: vînzînd dulciuri. Pînă la urmă, nu am avut foarte mulţi bani pentru aşa ceva şi am ajuns la ceea ce vedeţi aici. N-am abandonat însă ideea unui *caramel lounge*. Ne-a plăcut amîndurora foarte mult cuvîntul *caramel* şi mai cu seamă mie pentru că, dintr-o perioadă cînd lucram în Anglia la o fabrică de ciocolată, mi-a rămas în minte senzaţia din unele zile cînd tot oraşul acela mirosea a caramel. Şi nu e vorba numai de miros sau de gust, e şi culoarea specială a caramelului şi chiar felul în care sună cuvîntul.

Ce avem aici însă este o *ciocogelaterie*. Nu mai există aşa ceva în România, dar nu există nici în multe alte locuri. Însă, pe lîngă faptul că vindem combinat ciocolată şi îngheţată, mai este vorba şi de un anumit tip de cultură sau de filozofie pe care încercăm s-o reprezentăm. Sîntem nişte oameni care vrem să facem bani, dar în acelaşi timp vrem şi să ne simţim bine. Să oferim oamenilor mai mult decît alţii, nu numai produse de calitate, dar şi un loc în care să se simtă bine, cu program prelungit.

Ciocolată şi fericire

Remarcaţi o uimire a clienţilor care intră prima oară în magazin, pentru că nu sînt obişnuiţi şi nu se aşteaptă să fie trataţi aşa cum îi trataţi dvs.?

Da, sînt miraţi, dar de fapt aici e o chestie foarte simplă. Noi vindem dulciuri şi, ca oameni care stăm în preajma dulciurilor, cred că nu am avea cum să fim altfel.

Adică nu e potrivit un vînzător de dulciuri cu o mutră acră.

Sigur, ar fi greu de acceptat. Apoi, e vorba şi de cei care vin în contact cu noi, persoane care vor să cumpere dulciuri. Sînt oameni care ne zîmbesc şi ei, nu intră aici cu aceeaşi dispoziţie cu care intră la administraţia financiară, de exemplu. Şi mai e şi gustul ciocolatei. Cînd o guşti, n-ai cum să nu te binedispui.

Din cîte ştiu, ciocolata conţine endorfine, care sînt substanţe euforizante.

Da, stimulează fericirea. La fel cred că se întîmplă şi cu florile. Nu cred că poţi fi mînios sau iritat cînd vinzi flori sau cînd intri într-o florărie. Iar pentru noi este – trebuie să recunosc – şi un obiectiv (care ni se potriveşte în mod natural), să ne purtăm aşa cu clienţii. Pe de altă parte, nu vrem ca oamenii să se simtă paralizaţi de atitudinea noastră. Să se simtă inhibaţi şi să nu mai revină. Nu vrem să facem ceva foarte simandicos sau atît de diferit încît să nu mai creeze dorinţa de a te reîntoarce şi de a retrăi senzaţiile din magazinul nostru. Dacă un client ne percepe într-un anume fel, el va lăsa aici nu doar bani, ci şi farmecul lui sau unele sugestii care sînt foarte importante pentru noi. Începe să comunice, se deschide şi ne spune ce şi-ar mai dori.

Multă lume a perceput capitalismul venit după Revoluţie ca pe o dictatură şi o agresiune a marketingului şi a publicităţii. Mulţi români s-au simţit probabil potopiţi de oferte şi reclame care, de cele mai multe ori, nici nu-i interesau. Pare că dvs. aveţi o altfel de viziune despre ce înseamnă comerţul.

Da. De pildă, la îngheţată n-am pus în mod intenţionat etichete. Asta pentru că vrem să intrăm în dialog cu oamenii, să ne întrebe. Nu dorim acel contact clasic: omul vine şi cere, nu încearcă înainte, nu se informează... Vrem ca noi să îi putem spune, să-i explicăm. Şi facem în aşa fel încît să reuşim să stăm de vorbă cu fiecare client în parte chiar şi atunci cînd e mai aglomerat. Nu avem nici coş de gunoi, tot în mod intenţionat. Omul care rămîne cu linguriţa de plastic în mînă, după ce a gustat, trebuie să ni se adreseze din nou pentru a o putea arunca. Şi iarăşi se creează o comunicare. Oamenii vin aici şi pentru asemenea contacte. În vremurile astea, cînd nimeni nu-şi permite să mai stea prea mult acasă, apare nevoia unor astfel de contacte umane şi atunci cînd eşti în oraş.

Capitalismul este joncţiunea între o idee şi bani. Asta înseamnă o afacere. Marketingul transformă nevoile cuiva în afaceri profitabile. Dar trebuie să vedem cînd vrem să facem profitul, în ce fel îl facem, cît de mare vrem să fie şi apoi ce facem cu el. Ce-i drept, vorbind de reclame, noi sîntem într-o poziţie vizibilă, pe Calea Victoriei. Lumea ne vede oricum.

N-ar fi mers o astfel de afacere şi în Pantelimon, de exemplu?

Ba, da. De ce nu? Trebuie să fie mulţi oameni minunaţi şi în Pantelimon. Dar Venchi fiind o marcă veche (de la 1878) cu tradiţie, cu multă istorie, noi ar trebui să ne aşezăm în primii ani în România, în zona istorică. De altfel am şi căutat, în 2007, un loc în zona istorică. N-am găsit, dar n-am renunţat la idee. Am mers totuşi pe cea mai prestigioasă stradă din Bucureşti, istoric vorbind – Calea Victoriei. Însă, dacă ar fi să aleg între cea mai bună stradă veche, cu tradiţia ei, din Pantelimon şi Calea Dorobanţi, cred că aş alege Pantelimon.

Criza actuală e ca pubertatea

Cred că sînteţi oarecum apropiat de curentul slow-food. *Iar acum, că toată lumea se gîndeşte la criză, unii speră că aceasta ar putea aduce o modificare importantă, aşa încît oamenii să se întoarcă la mai vechi obiceiuri, la un ritm mai tihnit. Credeţi că fi posibil ca asemenea afaceri ca a dvs. să aibă de cîştigat de pe urma crizei?*

Opinia mea e că avem de-a face cu o transformare, nu cu o criză. E ca atunci cînd, în timpul vieţii, treci de la o perioadă la alta şi se întîmplă tot felul de lucruri cu tine, fizic şi mental, şi nu ştii ce-i cu ele. Pubertatea, de exemplu. Eu sper că această criză ne va duce în mod natural, nu provocat, la un alt fel de relaţii, că ne va face să ne uităm mai mult unii la alţii, să comunicăm, să ne purtăm aşa cum am fost de fapt educaţi. Sper să ducă şi la trasformarea de care spuneţi în relaţiile dintre clienţi şi cei care vînd sau prestează servicii. Dar mi-e teamă şi că s-ar putea întîmpla ceva nepotrivit, să se sară într-o altă extremă. Adică, oamenii să înceapă să plătească poliţe, să se răzbune, la fel cum au făcut după Revoluţie cu Poliţia sau alte asemenea structuri. Cu alte cuvinte, clienţii să se întorcă împotriva celor care i-au tot tratat atît de nepotrivit (mai ales că acum li se şi tot spune asta). Eu cred că ar trebui să ne punem zîmbetul pe buze şi să ne dăm o şansă unii altora. Şi să ne uităm altfel la semenii noştri. Să vă dau un exemplu. Eu, care am vîndut maşini şi am condus şi limuzine, şi maşini mici (îmi plac mai mult acestea din urmă), la un moment dat, într-o iarnă, am preferat trenul. Era mai convenabil. M-au văzut nişte clienţi şi au rămas foarte şocaţi că directorul unei firme auto merge cu trenul. Dar de ce n-aş folosi trenul, de ce să n-am şi această libertate. Noi sîntem construiţi ca să trăim simplu. Putem obţine lucrurile după care alergăm mereu, cu foarte puţin. Eu am crezut că sînt un copil sărac şi am fugit de sărăcie dorind să devin bogat. Cînd am cîştigat mai mult, am desoperit că povestea cu bogăţia e foarte relativă.

Sînteţi bucureştean?

Da, sînt dintr-o familie de oameni decenţi, dar eram patru copii, ceea ce în timpul comunismului era o ruşine. Mi-era foarte greu să spun că sîntem patru fraţi, asta însemna atunci că sîntem vai de noi. Cînd am emigrat din ţară, mi-am dat seama că în alte părţi a avea mulţi copii poate fi un semn de prosperitate. Cînd am avut bani foarte mulţi, mi-am dat seama că şi înainte eram bogat pentru că aveam tot ce-mi trebuia: părinţi care mă iubeau, fraţi şi surori care aveau grijă de mine sau de care aveam grijă. Apoi, fuga asta după *mai bine* ne-a despărţit foarte tare pe unii de ceilalţi. Şi am ajuns la concluzia că viaţa mea era mult mai autentică atunci cînd aveam mai puţine lucruri.

Aţi plecat la un moment dat în Occident.

Am fost unul dintre primii români care au plecat în Vest în cadrul unei firme multinaţionale. Mi-am început cariera profesională cu o asemenea companie de la care am învăţat foarte multe, dar lucrurile s-au încheiat după şapte ani. Era o firmă fantastică însă, de la un moment dat încolo, pot spune că avea aceleaşi păcate pe care le au toate multinaţionalele. Nu înseamnă că e ceva în neregulă cu multinaţionalele. De fapt, nu au altă cale de a opera cu asemenea mize. Trebuie să fie eficiente şi alerte, fără inimă, cum spunem noi.

Proba supremă: îngheţata de fistic

Firma Venchi e o afacere veche de familie?

Da, a fost începută în 1878 de Silvano Venchi. Acesta a fost cîţiva ani ucenic la Michele Talmone, care a fost unul dintre cei mai speciali ciocolatieri din lume.

Cum se face diferenţa între ciocolatieri?

E vorba de măiestrie şi bineînţeles de tradiţie, specializare, filozofie... Se poate pune accentul pe gust sau pe felul în care arată produsele. Noi punem gustul pe primul plan. Gusturile diferă însă de la generaţie la generaţie şi trebuie să te adaptezi. În perioada actuală, de exemplu, mulţi vor ciocolată amăruie şi foarte cremoasă. Amăruiul poate fi cremos sau uscat. Şi pînă la urmă, clienţii sînt cei care hotărăsc dacă ştii sau nu să faci ciocolată. Românii ştiu să aprecieze ciocolata. Noi sîntem foarte buni la ciocolata neagră pentru că acolo e proba de foc. Dacă ştii să faci ciocolată neagră înseamnă că eşti un bun ciocolatier, tot aşa cum la îngheţată diferenţa se face la cea de fistic, acolo e proba.

De ce e mai greu să faci îngheţată de fistic?

Pentru că gustul autentic de fistic e foarte greu de replicat, de transpus în îngheţată. La noi e simplu pentru că folosim ingrediente naturale şi soiul de fistic *bronte* din Sicilia, care e cel mai apreciat în Italia. Noi aducem toate ciocolatele din Italia, la fel ca şi bazele sau pastele pentru îngheţată. Aceasta se transformă în produs finit în acest laborator din România. Din ţară ne luăm ingrediente ca laptele cu grăsime 3,5%, smîntîna cu 30% grăsime, brînza sau fructele proaspete. Le găsim pe toate şi sînt bune.

Care e diferenţa dintre o asemenea ciocolată sau îngheţată, cum vindeţi dvs., şi cea obişnuită, de la supermarket?

Şi cea de serie, de la supermarket, poate fi foarte bună. Dar nu are aceleaşi ingrediente ca la noi şi nici aceleaşi proporţii. Ei pot face îngheţată de ciocolată cu mai puţină cacao, dar în limite legale. Noi punem cantităţi mai substanţiale. Şi, evident, sper ca, în timp, lumea să ne descopere şi să ajungă să aprecieze şi să respecte ceea ce facem.

a consemnat Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

Andrei VIERU

Costin Cazaban

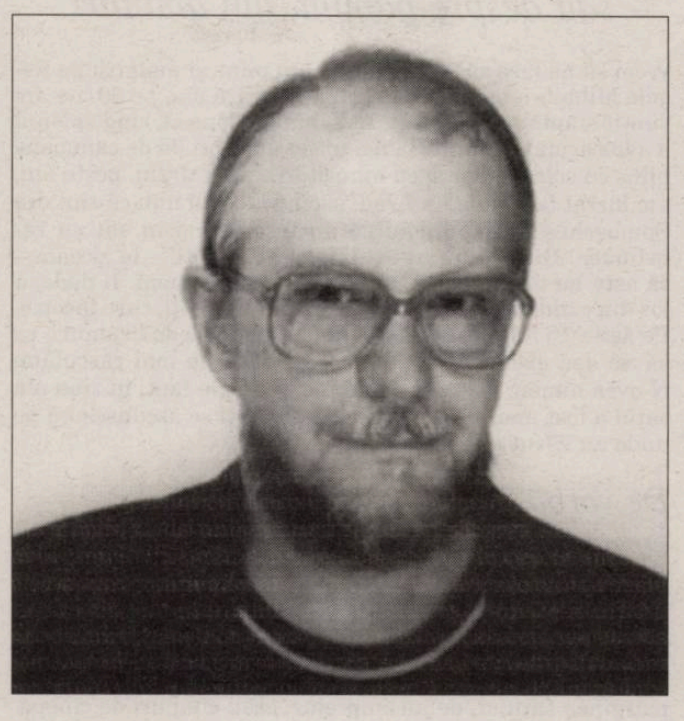

● Un obicei destul de răspîndit în toate colţurile lumii – iar în privinţa asta România n-a rămas niciodată în urmă – constă în a-i sprijini mereu pe cei puternici, gîndind bineînţeles ca ei. Or, cine dictează azi? Cine stabileşte normele în limitele cărora gîndirea noastră „are voie“ să se mişte? Cei mulţi. Costin Cazaban nu numai că nu gîndea ca toată lumea, dar nici nu făcea vreun efort pentru a se feri de tăvălugul gîndirii comune. De-a lungul anilor, şi-a exprimat punctele de vedere cît se poate de răspicat. Fără menajamente, de multe ori, poate, fără diplomaţie. Or, societatea are adesea *pică* pe cei ce *se disting*. Establishment-ul îi cooptează de cele mai multe ori pe cei în care ghiceşte o fibră solidă de *aparatchik*. Gîndirea non-conformistă sau pur şi simplu *diferită* a stricat şi va strica multe „cariere“, atîtea prietenii...

● Am devenit prieten cu Costin la scurtă vreme după ce am „rămas“ la Paris în 1988. Îmi fusese în anii '70 profesor de armonie, contrapunct şi forme muzicale. Îl cunoscusem deci, ca elev de liceu, cu tot ce presupune asta ca admiraţie de la distanţă. De cum ne-am revăzut, după mulţi ani (Costin „trecuse Rubiconul“ în 1983), mi-a spus: „Timpul a trecut, ca vîrstă ne-am apropiat, nu-i cazul să mă mai iei cu dumneavoastră“.

● La Bucureşti, locuind aproape unul de celălalt, ne întîlneam cîteodată pe drum, spre Liceul de Muzică din Lemnea. La 1 şi jumătate, cînd începeau orele de curs, el trebuia, cu prefăcută seriozitate, să strige catalogul – eu trebuia să spun prezent, tovarăşul Nicolae Ceauşescu să treacă val-vîrtej, să strige şi el catalogul la vreo şedinţă a CC al PCR. Calea Victoriei colcăia de „băieţii de pe Calea Victoriei“, toţi la costum, cravată şi pantofi cu şireturi, îmbrăcaţi în uniforma de „civil“. Semănau unii cu alţii ca două picături de apă. Privirile le erau metalice şi goale. „Mutre de securişti“ – îi spuneam eu lui Costin; „sistemul îşi alege reprezentanţii“ – îmi răspundea el.

● *L'aspect „liquide“ de la musique fait référence au „fleuve“ mythique d'Héraclite dans les eaux duquel on ne peut pas se baigner deux fois. Et c'est toujours Héraclite qui nous fait penser à un fleuve dans lequel on pourrait (...) se baigner une infinité de fois, car il est, en fait, immobile.* Aceste fraze sînt scoase din context: ele fac parte din prezentările a două lucrări diferite de Costin Cazaban. Le-am alăturat, poate abuziv, părîndu-mi-se că fiecare dintre ele ar putea fi cheia celeilalte.

● Costin a fost unul dintre rarii oameni în stare să-ţi arate cum să desparţi superficialul de ceea ce este mai profund în tine. Ce te faci însă atunci cînd dedesubtul unui strat din tine scăldat de apele fluviului în care nu te poţi îmbăia decît o singură dată, dai de un strat scăldat de apele celuilalt „fluviu“ – cel imobil, în care te poţi cufunda de o infinitate de ori? Şi cînd sub acesta din urmă dai de un alt strat, în care se oglindesc din nou apele fluviului lui Heraclit, sub care... iarăşi...?

● Mi-aduc aminte cum ne tăvăleam de rîs discutînd sau uneori chiar ascultînd, împreună, discuri; cum pufneam ascultînd muzica smerită a lui Arvo Pärt sau dulcea(ga) voroavă a lui Ghya Kantcheli. Ni se cam strepezeau dinţii şi lui, şi mie, dar care dintre cei doi *„holy“* minimalişti e mai kitsch decît celălalt a rămas o problemă de la bun început închisă: n-am stat să ne mai batem capul cu ea.

● Ne amuza credinţa nestrămutată a francezilor în capacitatea genelor franţuzeşti get-beget de a creşte dintr-odată în celulele oricărui venit de pe alte meleaguri îndată după publicarea decretului naturalizării sale în *Le Journal Officiel*.

● Cazaban era, cred, unul dintre puţinele spirite universale, căruia nu-i erau străine nici filozofia, nici religia, nici raţiunea şi nici mistica sunetelor şi a cifrelor, nici logica, dar nici dialectica. (Pe acestea două din urmă le opun una alteia, în măsura în care mi-l aduc aminte pe unchiul meu Sorel evocîndu-l pe Aleksandr Zinoviev care, la un congres de filozofie în plină epocă sovietică, a spus: *Sto takoe dialekticeskaia loghika, ia ne oceni znaiu...* – „Ce-i aia logică dialectică, nu prea ştiu...“. În măsura în care mi-aduc aminte şi de un alt unchi de-al meu care, la un curs de marxism de la Facultatea de Matematică din Moscova, unde se afirmase sus şi tare că adevărurile nu sînt imuabile, ci dependente de contextul istoric, l-a auzit, în plin stalinism, pe studentul Esenin-Volpin spunînd în gura mare: *Kogda neobhodimo i dostatocino, togda uj i naveki...* – „Cînd condiţia e necesară şi suficientă, păi atunci e pe vecie...“). Spiritul lui Costin se simţea la el acasă în foarte multe domenii în care avusese timp – niciodată n-am ştiut cum – să se specializeze. Îl admiram pentru înălţimea de la care vedea lucrurile, pentru agilitatea cu care putea sări peste prăpastiile dintre discipline.

● Costin putea scoate din mînecă un repertoriu întreg de anecdote interbelice, provenite fără îndoială din lumea teatrului, aceea a părinţilor lui, actorii Jules Cazaban şi Irina Nădejde. Nu le povestea însă niciodată fără vreun motiv anume: deşi detest elogiile funebre în care autorii uită de ce le scriu şi încep de la a doua frază să se elogieze pe ei înşişi, voi reproduce o vorbă de-a lui Costin care mă priveşte. Tocmai participasem, ca pianist, la nişte înregistrări şi-i spuneam că cea mai reuşită dintre ele fusese aceea a unei piese în care nu cîntasem, ci dădusem violonistului şi pianistei sfaturi „din cabină“. Mi-a spus imediat: „E ca-n bancul ăla în care Lady, după ce se culcă cu Sir, se culcă cu valetul ce le ţinuse lumînarea şi-l pune pe Sir să le-o ţină. La sfîrşit, Lady exclamă: «Vai, Sir, niciodată n-ai ţinut lumînarea aşa de bine». Nu reproduc această anecdotă de dragul anecdotei, ci mai degrabă ca ilustrare a concepţiei lui Cazaban – pe care o împărtăşesc – despre ce înseamnă „a face muzică“ şi ce înseamnă „a vorbi despre muzică“.

● Costin n-a cerut niciodată nimănui nimic. Dacă m-a învăţat să văd ce este beethovenian în sonatele lui Skriabin sau ale lui Bartók, nu e mai puţin adevărat că am aflat de la el, fără să mi-o spună, ce-i beethovenian în demnitatea artistului ce se ştie unic: „Conţi, duci, miliardari şi miniştri sînt mulţi, Beethoven e unul singur!“.

● Îmi închipui ce bancuri ar mai fi spus Costin la slujba religioasă de la propria-i înmormîntare. Lîngă peretele stîng al bisericii româneşti de la Paris, se formase – hazard al mişcării dezordonate a celor ce tocmai îşi făcuseră rost de o lumînare – un grup compact de evrei care nu se cunoşteau între ei nici măcar din vedere. Parcă l-aş fi auzit pe Costin, spunînd, văzîndu-ne de sus: „Mda, sînt şi creştini pe-aici!“.

● Costin ne-a părăsit pe 20 februarie 2009, la 10 dimineaţa. Am aflat vestea morţii lui un sfert de oră mai tîrziu, dînd telefon la spital Dianei. Cu riscul de a fi prost înţeles, atunci „nici nu mi-a păsat“. Două zile mai tîrziu eram dărîmat, cum sînt şi acum.

Cred că încă n-am aflat cine ne-a părăsit...

Fiul actorilor Jules Cazaban şi Irina Nădejde, ***Costin Cazaban*** *(9 septembrie, 1946, Bucureşti – 20 februarie 2009, Paris) originar din România a fost compozitor, muzicolog şi profesor universitar. Absolvent al Conservatorului Naţional Superior din Bucureşti. Critic muzical şi compozitor de muzică spectrală. Profesor de armonie şi scriitură la Conservatorul „George Enescu“ din Bucureşti (1971-1983), bursier DAAD (1974-'75, Germania), laureat cu premiile I şi II la concursurile de compoziţie ICONS (Torino, 1987). În 1983 s-a stabilit la Paris. Doctor al Universităţii Paris I Panthéon-Sorbonne, cu teza* Temps musical/Espace musical comme fonctions logiques *(1994), în care elaborează un sistem de compoziţie şi analiză muzicală bazat pe logica lui Ştefan Lupaşcu. Profesor la Universităţile Paris I, Paris III, Paris IV şi Lyon II. A participat la conferinţe şi congrese de specialitate în Franţa, Italia, Statele Unite, Olanda, Germania, România. A fost membru al Centrului Internaţional de Cercetări şi Studii Transdisciplinare (CIRET) şi al SACEM (din 1981). A publicat peste 3000 de studii şi articole de muzicologie şi critică muzicală în* Le Monde, Le Monde de la Musique, La Revue Musicale, Silence *şi a fost corespondent al Radio France Internationale. Costin Cazaban a fost căsătorit cu violonista Diana Josan. (sursa: wikipedia.org; alte informaţii, pe www. costincazaban.org)*

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

Cum se nasc „rebeliunile“

– sau despre pămînt, din amintiri –

„Mă scuzaţi că sînt cam ţăran...“

Bărbatul vorbea în faţa unui public select. Dumnezeule, venise şi ministrul Culturii! Pe doamna Blandiana o ştia de la televizor şi o respecta. La fel pe soţul ei, domnul Rusan, care-l invitase în Capitală, la Muzeu.

Aici, într-o vitrină, a văzut o poză cu el. Era în faţa bisericii din sat. Mai tînăr şi mai slab în poza aia. Dar tot chipeş! Se tot uita, nu-i venea să creadă, şi se întreba dacă ceilalţi ştiu că el e în poză. Ar fi vrut să le atragă atenţia cumva sau să le spună direct: „Eu sînt ăsta!“.

Călătorise toată noaptea cu trenul şi era obosit, chiar dacă dormise tot drumul. „Vorba aia, am 70 de ani! Nu mai sînt flăcău!“

Acum, stătea în faţa a zeci de necunoscuţi, rotindu-şi în mîini pălăria bună, pe care o purta doar la ocazii. Bliţurile clipeau, microfoanele se întindeau către el. Camerele n-aveau cum să scape emoţia de pe chipul bătrînului înalt, mîndru, dar modest, totodată, şi un pic fistîcit. Aşa că a spus simplu, de la început, să ştie lumea cu cine are de-a face: „Mă scuzaţi că sînt cam ţăran şi nu prea ştiu cum să mă prezint în faţa dumneavoastră. Aşa că n-o să vorbesc mult...“

În mai puţin de un minut, bărbatul îşi spune povestea. Vorbeşte despre „revolta din sat“, despre cum au fost împuşcaţi 16 oameni şi au fost lăsaţi toată ziua la răscruce de drumuri, fără să se atingă nimeni de ei.

„Am răbdat, am răbdat, dar pînă la urmă n-am mai putut“

Îl cheamă Augustin Aurel Saş. Are 70 de ani şi e dintr-un sat de lîngă Arad. Somoşcheş. L-am întîlnit într-o zi la Muzeul Satului. Era marţi, ploua şi la muzeu se vorbea despre ţărani şi comunism. Despre colectivizare. Anul acesta se împlinesc 60 de ani de la începerea colectivizării forţate din România. Un proces care avea să ţină din 1949 pînă în 1962. Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei, precum şi Centrul Internaţional de Studii asupra Comunismului din cadrul Fundaţiei Academia Civică au strîns de-a lungul timpului documente de arhivă, fotografii de epocă şi mărturii despre ce s-a întîmplat în acei ani. Dar cel mai important a fost că au venit acolo, la expoziţie, ţărani din diverse zone ale ţării care au trăit perioada colectivizării. Augustin Aurel Saş este unul dintre ei. I-am aflat povestea, pe larg, după ce sala muzeului s-a golit şi lui i-au mai trecut emoţiile.

Îşi roteşte în continuare pălăria în mîini şi-i roagă pe ziarişti să stea în dreapta, ca să le audă întrebările. „Cu urechea stîngă nu mai aud deloc de la bătăile din beciurile Siguranţei.“

Îşi aminteşte totul cu lux de amănunte: ce zi a săptămînii era, dacă era zi sau noapte, soare sau vreme rea, cum s-a întîmplat şi de ce s-a întîmplat.

În satul lui, aşezat la vreo 70 de kilometri de Arad, între nişte munţi cu nume ciudat – Zărand şi Codru Moma – trăiau pe atunci 800 de oameni.

Era sfîrşitul lui iulie, 1949.

El avea 19 ani. „Cotele creşteau de la an la an. Toată treaba era că aveam greutăţi mari. Nu puteam să plătim cotele şi nici nu aveam ce mînca. Ajunsesem să mîncăm pîine de orz pentru că nu ne dădeau voie să mergem la moară... nu că am fi avut ce să măcinăm. Pe părinţi îi băgau iarna la închisoare, pentru că nu plăteau cotele, iar primăvara le dădeau drumul, pentru că nu avea cine să muncească pămîntul!“

Augustin Saş îşi aminteşte de o maşină neagră care mergea noaptea prin sat: „Chiar aşa îi ziceam: maşina neagră. Mergea noaptea prin sat, se oprea pe la cîte o poartă, doi activişti intrau în casă şi ieşeau de-acolo cu un bărbat pe care-l îmbrînceau în maşină. Îl duceau la Primărie, două-trei zile bătaia era a lui, după care îi dădeau drumul acasă. Voiau să ne sperie, dar tot ei parcă ne încurajau să ne răsculăm“.

Prin sat apăruseră nişte spioni. „Nişte prăpădiţi de activişti, îmbrăcaţi prost, ca să pară de-ai noştri!“ Spionii îi întărîtau spunîndu-le că sînt partizani şi, dacă se vor răscula, ei îi vor ajuta, le vor aduce arme. Din cînd în cînd, mai venea prefectul să-i potolească şi să verifice că nimeni nu se încumeta să treiere grîul, aşa cum erau ordinele, primite din om în om.

În tot satul erau la vremea aceea două aparate de radio. Nu prea aveau cum să afle ce se întîmpla în ţară. Rar veneau veşti chiar şi din satele şi comunele învecinate, unde nemulţumirea şi sărăcia erau la fel de mari. Poate tocmai de aceea, revoltele au izbucnit la Somoşcheş şi în satele din jur în aceeaşi seară (30 iulie 1949), cînd maşina neagră plecase iar prin sat să mai ridice cîte un nemulţumit. „I-am căutat pe activişti, să-i batem. N-aveam arme, n-aveam bîte, n-aveam nimic. Strigam pe uliţe că... vrem mîncare, vrem să ne lase să treierăm. «Vrem pîine şi mălai şi pe Regele Mihai!» – asta mai strigam. În seara aia, pe 30, ne-am simţit stăpîni acolo în sat. Asta pînă a doua zi, cînd spionul a adus armata. Numai la noi în sat au venit 35 de camioane pline cu soldaţi, dar şi cu muncitori... Mai tîrziu, peste ani, am lucrat la strung, în Arad, şi cînd auzeau unii că sînt din Somoşcheş îmi spuneau că au fost la noi în sat cu rebeliunea. Bine că nu ne-aţi împuşcat pe toţi! – le ziceam – că asta au făcut atunci, au împuşcat 16 oameni. Îi dădeau jos din camion şi-i împuşcau. Noi am fugit toţi, care încotro. Pe ăştia 16 i-au lăsat toată ziua la răscruce de drumuri, ca să ne dea exemplu ce putem păţi dacă ne mai răsculăm. N-avea nimeni voie să se apropie de ei. De fapt, în ziua aia satul a fost mai pustiu ca niciodată. Toţi se ascunseseră pe unde au văzut cu ochii.“

De vorbă cu amintirile...

Uliţele pustii din Somoşcheş erau pline de praf şi bătute de soare, încît aveai impresia, în lumina soarelui, că praful se ridică uşor, ca un fum şi plutea aşa, la o palmă de pămînt. În anul acela toată lumea pusese cînepă multă şi, la marginea satului, de jur împrejur, erau cîmpuri de cînepă. Într-unul din ele avea să stea ascuns o vreme Augustin Saş. Pe urmă şi-a dat seama că nimerise chiar în lanul unui activist de partid! O săptămînă întreagă s-a ascuns ca un fugar hăituit, într-un alt sat, la un unchi, frate de-al mamei. Dar şi acolo se ducea doar noaptea, iar ziua stătea ascuns prin grădini.

După o săptămînă, Augustin Aurel Saş s-a întors acasă. „Am dormit vreo două ceasuri în patul meu, cînd de-odată m-am trezit cu o lanternă în ochi: «Aurele, scoală! Hai cu noi!» Era primarul, iar afară... maşina neagră. M-au luat cu ce aveam pe mine. La Primărie, mai erau şi alţii din sat. Pe seară ne-au urcat într-un camion şi ne-au dus la Arad. Acolo a început tortura.“

Tortura e greu de descris prin cuvinte, chiar şi de către Augustin Saş, care îmi explică mai mult prin semne: cum luau o rangă şi o băgau pe sub picioare şi pe urmă o strîngeau. Bărbatul se chirceşte pe scaunul de la muzeu încercînd să-mi arate poziţia în care stătea chinuit în fel şi chip.

De la Arad – la Timişoara. În urma unui proces este condamnat la trei ani de închisoare pentru „crimă de răzvrătire“. Cîteva luni avea să stea la Gherla, iar vreo doi ani jumătate la Canal. „La Canal lucram cîte 12 ore, la cazma, căram pămîntul cu roaba. Ştiţi, Canalul ăla pe care-l vedeţi cînd vă duceţi la mare!“...

După trei ani s-a întors acasă şi a găsit sărăcie mai mare decît era cînd plecase. Tatăl era înscris în colectiv, nu mai aveau nici pămînt, nici vite, nici căruţă. El a luat calea şantierelor ca să nu moară de foame.

Bărbatul îşi termină povestea şi se declară mulţumit că n-a venit degeaba la Bucureşti. „Chiar mă bucur că am venit şi că pot vorbi despre tot ce a fost.“

Acum, locuieşte la Arad. Casa părintească din Somoşcheş mai e şi astăzi în picioare. „Mă duc uneori, descui uşa, fac focul în casă, mai lucrez prin grădină şi stau de vorbă cu amintirile. Pămîntul însă nu mai este. L-am vîndut acum cîţiva ani cu un million şase sute hectarul. Vă daţi seama?! Un milion şase sute hectarul!! Şi am avut 9 hectare. O nimica toată! Ce am făcut cu banii ăia?!... Nimic!“

Povestea lui Augustin Aurel Saş e una dintre cele cîteva spuse în ziua aceea de marţi, la Muzeul Satului. A mai fost un bătrîn din Săpînţa, care purta o traistă din lînă pe umăr, o femeie din Teleorman, mai exact din Dobroteşti, care venise gătită cu o broboadă verde, înflorată şi care şi-a spus povestea la fel de simplu, ca şi cum ar fi spus o reţetă unei vecine („Şi mi-au luat boii, şi mi-au luat căruţa, şi pe urmă m-au purtat din închisoare-n închisoare, pînă am ajuns la Periprava şi am tăiat stuf un an de zile. Şi, după un an, cînd m-am întors de la închisoare, am găsit casa pustie şi... asta e! Să trăiţi!“).

În vremea aceea au fost peste 100 de răscoale ţărăneşti.

Potrivit lui Romulus Rusan, directorul Centrului Internaţional de Studii asupra Comunismului, de la Fundaţia Academia Civică, circa 200.000 de ţărani au trecut în perioada colectivizării prin închisori, lagăre şi deportări. Iar faptul că întreaga cooperativizare a durat 13 ani (cel mai mult din întregul bloc sovietic, inclusiv URSS, după al cărui model s-a făcut colectivizarea la noi) arată – spun cei care au studiat procesul – o rezistenţă fantastică. Pe de o parte. Pe de alta, nu era deloc simplu să „faci“ cooperativizarea într-o ţară preponderant agrară (în 1949, din 16 milioane de locuitori, aproximativ 11 milioane locuiau la sate).

Apoi, nu toţi s-au împotrivit. Mulţi dintre ţăranii săraci, fără pămînt, au trecut de bună voie de partea autorităţilor de atunci, obţinînd – unii – chiar o slujbă plătită în acest sens.

Pămîntul pîrjolit

O mînă de ajutor în unele sate au dat-o şi preoţii şi învăţătorii care erau folosiţi de partid pentru a-i convinge pe ţărani să renunţe la pămînt şi la alte mijloace agricole, iar mai tîrziu să-şi plătească cotele. Era aşa-numita „propagandă“ a vremii.

Începutul colectivizării a fost marcat de Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, din 3-5 martie 1949, la care Gh. Gheorghiu-Dej, secretarul general al PMR, a anunţat declanşarea „transformării socialiste a agriculturii“. Procesul avea să se încheie în 1962, cînd comuniştii au anunţat că au făcut o colectivizare „totală“. În realitate, multe zone au rămas necolectivizate (în special cele de munte, reprezentînd circa 15% din suprafaţa agricolă totală).

După 1989, primul gînd al ţăranilor (şi nu numai) a fost acela de a elimina efectul cooperativizării, care anulase proprietatea privată, prin confiscarea „mijloacelor agricole de producţie“. Numai că de atunci durează procesul invers: reconstituirea proprietăţii. O parte dintre cei care şi-au primit pămîntul înapoi l-au vîndut, precum Augustin Saş. Pe de altă parte, în fiecare an, aşa cum citim în statisticile Ministerului Agriculturii, milioane de hectare sînt abandonate, rămase nelucrate.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Tinerii, victime şi autori ai violenţei.** Un studiu recent l-a „înspăimîntat" pe ministrul de Interne al Germaniei. Conform unei anchete efectuate printre tinerii de 15 ani, se pare că un german din şapte e rasist. Institutul de Criminologie din Niedersachsen a intervievat peste 45.000 de elevi de clasa a IX-a (14-16 ani) pentru o cercetare intitulată „Tinerii, ca victime şi autori ai violenţei". Dincolo de rezultatele alarmante cu privire la consumul de alcool şi droguri, studiul vorbeşte şi despre potenţialul de agresivitate al adolescenţilor. Un adolescent din trei consideră că în Germania sînt prea mulţi străini; unul din cinci i-ar trimite pe străini acasă; unul din şapte se declară „foarte ostil" străinilor; unul din douăzeci are legături sau este afiliat unor mişcări declarat de extremă dreaptă. Potrivit studiului, băieţii sînt mult mai predispuşi la xenofobie şi/sau rasism decît fetele. Iar cei mai intoleranţi sînt tocmai elevii din regiunile în care numărul de străini e scăzut. (după *www.droitshumains-geneve.info)*

● **40.000.000 de automobilişti *vs* statul francez.** În Franţa, o organizaţie neguvernamentală vrea să dea statul în judecată pentru a anula cîteva mii de amenzi pentru exces de viteză. Argumentul invocat e că societatea care a produs cele peste 2300 de radare fixe este aceeaşi care face şi verificarea tehnică a aparatelor. Cele mai multe radare fixe dispuse pe şoselele din Franţa au fost construite de Sagem, şi tot Sagem se ocupă şi de inspecţia tehnică anuală. Or, potrivit legii, acest control trebuie efectuat „cu imparţialitate", de un organism care „să nu se ocupe în nici un fel cu fabricarea, certificarea, întreţinerea sau repararea radarelor". Pe înştiinţările cu privire la contravenţie este scris, negru pe alb, că inspecţia tehnică a fost efectuată de Sagem, însă autorităţile au cu totul altă versiune: doar ultima operaţiune de verificare este înscrisă pe amendă, iar firma respectivă îşi verifică aparatele în baza garanţiei. Inspecţia tehnică anuală ar fi de fapt efectuată de agenţi ai statului. Asociaţia „40 de milioane de automobilişti" a început deja să-şi pregătească pledoaria. Specialiştii în legislaţie rutieră consultaţi de presă sînt de părere că are şanse bune să cîştige procesul. Oricare ar fi verdictul, în urma procesului se va afla cum funcţionează aceste controale şi care e relaţia dintre producătorul radarelor şi autorităţile publice.

● ***Spiegel* online angajează redactor.** Versiunea pe Internet a săptămînalului generalist are nevoie de un vorbitor nativ de limba engleză, de un „spirit renascentist", de un „jurnalist cu extinse cunoştinţe despre politica germană, europeană şi transatlantică", de un „bun cunoscător al tendinţelor din societate şi cultură". Candidaţii ar trebui să aibă cel puţin cinci ani de experienţă în presa scrisă, să fie *„web-minded"* şi iscusiţi în scrierea de reportaje şi la traduceri. Durata contractului este de un an.

ÎN LUMEA OAMENILOR PARŢIAL RESPONSABILI (UNDEVA PRIN EUROPA), SÎNTEM UN POPOR DE OI CU PICIOARE PORTOCALII

● Rar, dar se mai întîmplă şi minuni în lumea asta de hîrtie în care foşnim: marţi, 24 martie 2009, un poet a împlinit 90 de ani. Bravo, Lawrence Ferlinghetti! (**D. S.**)

● Pentru că sistemul de pensii în România este la pămînt, Banca Mondială ne-a recomandat să împingem vîrsta de pensionare spre 70 de ani. Recomand şi eu, în acest caz, ca în loc de tichete de concediu să se distribuie oamenilor muncii septuagenari locuri de veci, iar transportul de la birou la cimitir să fie compensat. (**S. G.**)

● Preşedintele Braziliei, Luiz Inacio Lula da Silva, face titluri mari în presa internaţională după ce a afirmat că actuala criză economică a fost provocată de „oamenii albi cu ochi albaştri". Declaraţia n-a fost făcută la o bere cu amicii, cum s-ar putea crede, ci în cursul unei întîlniri cu premierul britanic Gordon Brown. Pe deasupra, liderul brazilian nu este vreun membru al unei minorităţi persecutate istoric, ci un alb – e adevărat – cu ochi căprui. Ceea ce ar putea să sugereze că afirmaţia respectivă nu reprezintă o metaforă pentru înfăţişarea tipică a exploatatorului alb, ci trebuie luată *ad litteram*. Două întrebări ar putea să se nască de aici: 1) în ce categorie trebuie încadraţi cei cu ochi verzi-albaştri? „Parţial responsabili pentru criza economică"? şi 2) albii cu lentile de contact ar trebui numiţi „infractori financiari sub acoperire"? (**M. Ş.**)

● Mai am o singură mare ambiţie legată de echipa naţională de fotbal a României, din păcate imposibil de înfăptuit: să-şi dea demisia Piţurcă! Cică ar fi spus cu seninătatea (ca să nu-i zic nesimţirea) care îl caracterizează că ar pleca undeva prin Europa, însă nu fără un salariu mai mic de 2 milioane pe an. Mă întreb cine or fi proştii care să plătească 2 milioane ca să-şi facă varză o echipă. Pentru asta e suficient să angajezi un zarzavagiu... (**A. P.**)

● Eu cred că mesajele pe care telespectatorii sînt invitaţi să le trimită în timpul emisiunilor sau al partidelor de fotbal au ca scop demascarea faptului că sîntem un popor de agramaţi. Poate exagerez, dar n-ar trebui să fie totuşi corectate înainte de a fi afişate pe scroll?! (**M. C.**)

● Odată cu primăvara a revenit şi teroarea cîinilor vagabonzi în Bucureşti. Pentru că e sezonul în care sînt mai vioi ca niciodată, se strîng în haite care blochează intersecţiile, ca turmele de oi drumurile rurale, şi răsar acolo unde te aştepţi mai puţin, plini de o agresivitate cu posibile cauze hormonale. Propun să fie daţi afară hingherii care oricum nu se văd pe nicăieri, iar în locul lor să fie angajaţi nişte dresori care măcar să-i „civilizeze". (**A. P.**)

● În Anul Darwin s-au descoperit în nord-vestul Columbiei, printre cele 754 de specii de amfibieni care trăiesc aici, cîteva noi: o broască cu picioare portocalii, trei specii de broaşte „de sticlă" (sînt aproape transparente), o broască arlechin şi încă două specii de broaşte tropicale veninoase. Mă

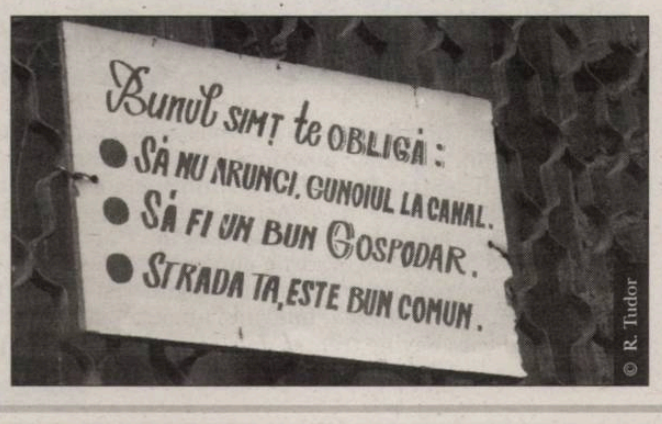

Cu ochii-n 3,14

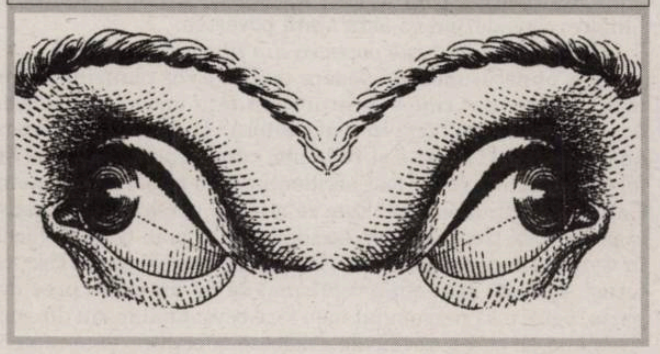

încearcă un sentiment de eco-nostalgie de fiecare dată cînd se descoperă pe planeta noastră aproape distrusă noi locatari. Şi încă unii aşa simpatici! (**M. C.**)

DIN CICLUL „CENUŞĂ-N PANTALONI": LA ORICE DEZASTRU DE ADIO, MÎNCAREA PREFERATĂ!

● Din ciclul „Cenuşă-n cap": săptămîna trecută, la *„Dilema veche* vă recomandă", am scris că noua revistă de teatru *Scena.ro* va apărea bilunar. Greşit. (Vorba cîntecului: „Am greşit şi mi-e ruşine..."). Va apărea *o dată la două luni*. De comandat, o puteţi comanda (măcar asta am scris bine!) pe www.fnt.ro. (**M. V.**)

● Săptămîna trecută am fost la un parastas. (N-are rost să divulg numele bisericii, de ajuns să spun că era undeva în centru.) Pentru că slujba era foarte lungă, iar eu am probleme cu coloana, am ieşit şi m-am aşezat pe o bancă, în grădină. Era soare, era cald, era calm. La un moment dat, o femeie (din cele legate la cap) a venit şi s-a întîlnit cu alta (tot legată la cap) pe scările bisericii. Femeia care tocmai venise avea cîteva cărţi bisericeşti (gen *Credinţa te ajută)* pe care i le-a arătat, mîndră, celeilalte, ca şi cum ar fi etalat ultimul model de geantă Vuitton; femeia fără carte (şi fără geantă) păru impresionată. O femeie mai tînără, cu ochelari, dar tot legată la cap, s-a aşezat pe bancă lîngă mine. Era avansat însărcinată, ceea ce nu a împiedicat-o să-i spună fetiţei ei: „Uite, şezi aici, la mine în poală". Băieţelul (tot al ei) era neastîmpărat, aşa că trecuta, prezenta & viitoarea mamă l-a strigat: „Stai locului, Nectarie!". Aşa am aflat şi numele băiatului. Apoi am intrat în biserică, unde începeau – în fine – parastasele (cred că erau pe puţin 30 de colive). Preotul a venit în partea cea mai înghesuită (chiar la intrare), a luat foile cu numele morţilor (extrăgînd, expert, bancnotele aferente) şi a-nceput să le citească. Le-a turuit precum cei din reclamele la medicamente – partea de la final, cu „...dacă apar manifestări neplăcute, adresaţi-vă medicului sau farmacistului". Întorcîndu-mă spre casă, cînd să traversez Piaţa Cantacuzino, un tînăr cu căciulă trasă adînc pe ochi, bărbiţă, rucsac, bocanci şi pantaloni trei-sferturi model camuflaj şi-a făcut de cîteva ori cruce traversînd piaţa în sens invers. Imposibil să fi văzut biserica unde fusesem, cea pe lîngă care trecusem sau, în general, vreo biserică prin preajmă. Am ajuns acasă confuz. (**a. l. ş.**)

● Le recomand tuturor oficialilor din Ministerul Transporturilor – în mod special dlui ministru, dar şi celor care, pentru că aşa „dă bine", la orice dezastru sau situaţie de urgenţă, hop şi ei – o călătorie cu trenul. Dar nu orice fel de drum, ci unul de peste 400 km şi zece ore, şi nu orice fel de tren, ci un accelerat. Ce nu le recomand stimabililor: să consume lichide, oricît de cald le-ar fi în compartimentele minuscule, ticsite de oameni, în care căldura care nu poate fi „domolită" nicicum pentru că butoanele on/off nu există; dacă au băut şi vor să facă pipi, să nu care cumva să le dea prin cap să folosească toaletele – sînt mizerabile, băltesc în urină, nu există hîrtie, săpun sau apă de spălat pe mîini, iar mirosul pe care îl emană se simte din compartimente (în fiecare astfel de infectă budă există un tabel pe care este trecută data ultimei dezinfectări – ştiţi ce scria în buda pe care, recunosc, nu m-am putut abţine să o folosesc în data de 28 martie: 8 martie!); să fie extrem de fermi (se admit şi isteriile) cu bădăranii de controlori care, spre finalul călătoriei, cînd se va fi înserat, iar compartimentele se vor mai fi golit, mai că te iau pe sus din locşorul tău insalubru, „să tragem o ţigară, madam, în vagonul din spate, unde nu ne deranjează nimeni". Dar dvs. nu sînteţi femei, ci domni – la dvs. e mai simplu: dacă vă răstiţi scurt, se vor speria şi vă vor lăsa în pace. Acestea fiind zise, vă doresc călătorie plăcută! (**R. T.**)

● Am dat şi eu un *search* pe hub-ul de cartier în căutarea concertului de adio din 1970 al trupei Cream şi motorul de căutare mi-a „găsit" următorul filmuleţ: *Large chested whore alexis amore gets her kicks with whipped cream all over her awesome delicious rack boobs fetish tittyfuck*. Jur că nu l-am descărcat! (**M. C.**)

● În plină globalizare a mediocrităţilor care conduc azi lumea, o declaraţie a dnei Obama („Aş putea să mă hrănesc doar cu cartofi prăjiţi, e mîncarea mea preferată") m-a entuziasmat într-atît, încît imediat m-am întrebat, uşor îngrijorat, cum stă cu glicemia. (**R. C.**)

SĂ APLICĂM METODA ANTISTRES VICEVERSA: CUVINTE ROMÂNEŞTI ÎNFIPTE ACASĂ ÎN STRĂINI

● Zoologul Vitus B. Dröscher, autorul unui eseu despre supravieţuire, arată în ce fel stresul continuu şi hărţuirea morală (denumită în diferite coduri penale europene şi *mobbing)* îmbătrîneşc şi provoacă insondabile probleme cardiovasculare, distrugerea colagenului, răspunzătoare de riduri, acnee şi „căderea" pielii. Sfatul lui e să aplicăm metoda antistres a iepurelui: respiraţia rapidă şi fuga sănătoasă. Cine vrea piele fermă şi viaţă lungă trebuie să ştie rapid cînd e de fugit mîncînd pămîntul... (**S. S.**)

● Din ciclul „Care pe care şi viceversa", părerea lui Marian Vanghelie despre Lavinia Şandru: „E o fată tînără care am tot respectul din punctul meu de vedere". (**M. V.**)

● Panicată în urma unor analize făcute într-un mare şi prestigios spital bucureştean, o prietenă de-a mea s-a dus la celebra clinică AKH din Viena. Ei bine, nu doar că medicii vienezi desconsideră aprioric orice analize făcute în România (de altfel, analizele prietenei mele erau greşite), dar saloanele de acolo sînt pline de români, iar asistentele au învăţat deja cuvinte româneşti. Pentru gloria şi tradiţia medicinei româneşti – *Ura!* (**M. C.**)

● Pe stradă, un afiş anunţa (pentru duminică, 29 martie 2009) un „miting de proporţii ANTI-CIP", organizat de Asociaţia Civică Dreptate. Anunţul era prins în piuneze pe un copac, iar piunezele alea înfipte în scoarţa copacului semănau destul de bine cu nişte cipuri. (**D. S.**)

● Un bacşiş gras, pe măsura şoferului la fel de corpolent (şi aproape de pensie) care m-a adus acasă din zona Mătăsari, sîmbăta trecută: radioul era pe Classic şi difuza Wagner! Şi domnul de la volan nu l-a închis!! Vă place Wagner? Atunci căutaţi Cristaxi cu şoferul meloman. (**a. l. ş.**)

● Conform unui sondaj realizat (între decembrie 2008 şi februarie 2009) de agenţia matrimonială Hangniang, doar 16,8% dintre chinezoaice mai doresc să se mărite cu străini, faţă de cele 42,5% „sondate" anul trecut. Ziarul *China Daily* diagnostichează că această dramatică scădere s-ar datora falimentului celebrei bănci americane Lehman Brothers. De mult trezită, China ne e din ce în ce mai puţin enigmatică. (**R. C.**)

„Eu doar am dus la extrem o tehnică de filmare“

– interviu cu Adrian SITARU –

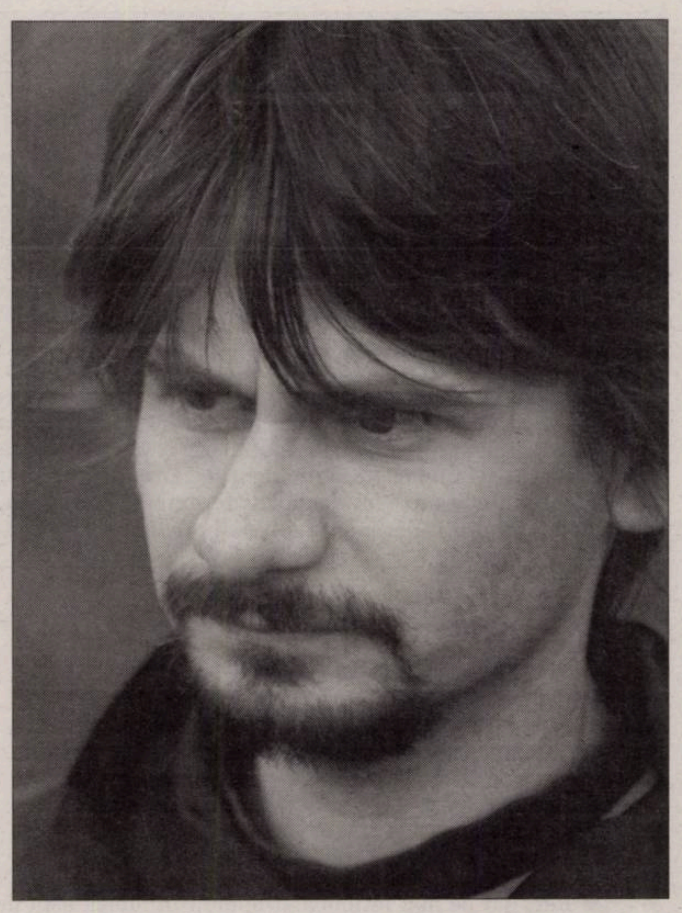

Regizor, scenarist şi producător, Adrian Sitaru (n. 1971) s-a impus în 2007 la Festivalul Internaţional de Film de la Locarno cu scurtmetajul Valuri. *Anul acesta, în luna ianuarie a primit Marele Premiu al secţiunii* New Voices/New Visions *la Festivalul Internaţional de la Palm Springs pentru* Pescuit sportiv, *lungmetraj pentru care a fost deja recompensat anul trecut cu Premiul special al Juriului în cadrul Festivalului de Film de la Salonic (festival unde pentru rolurile din* Pescuit sportiv *Maria Dinulescu şi Ioana Flora au împărţit distincţia de cea mai bună actriţă) şi cu Premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul Internaţional al Filmului de Dragoste de la Mons.*

Cum s-a produs trecerea de la inginerie la film?

S-a produs normal. Adică am trecut printr-o televiziune ca inginer şi acolo am învăţat multe despre montaj, camere video etc. Tot pe atunci am primit o cameră video de la părinţi şi am făcut primele filmuleţe. Acestea au fost văzute de Radu Aneste Petrescu, care mi-a recomandat să fac următorul pas, şi anume să merg la Universitatea Media proaspăt înfiinţată, unde mi-a fost şi profesor. Asta după ce am căzut cu brio de vreo trei ori la UNATC, dar tot răul spre bine, aş zice acum.

Aţi cîntat şi în trupe de rock şi jazz...

Da, credeam că muzica va fi viitorul meu sau asta speram pînă am descoperit cinema-ul. Au fost trupe mici, underground şi jazz; ne strîngeam doi, trei prieteni într-un loc şi cîntam fără nici un scop final, comercial sau de altă natură.

Sînteţi regizor, scenarist, actor, monteur şi producător. În ce calitate vă simţiţi cel mai „eficient“?

Ca regizor. Iar actor nu mă consider, a apărut informaţia asta pentru că am jucat într-un film de-al meu, mai mult experimental. Adică eram singur acasă, am avut camera şi o idee, fără dialoguri, deci nu a fost mare joc, mai mult o glumă. E departe de ce se cheamă actorie.

Pescuit sportiv *este un film cu o tehnică care poate obosi un spectator obişnuit. Nu vă este teamă de ochiul derutat al acestuia?*

Spectatorul poate fi derutat în primele zece minute, de două aspecte: primul, că totul este filmat doar din unghiuri subiective, adică actorul se uită în camera/ochii spectatorului, dar asta nu e nimic nou, se foloseşte în orice film aproape, aici e doar folosit sută la sută. În al doilea rînd, în primele zece minute sîntem în maşină şi camera se mişcă destul de mult, uneori deranjat de agresiv, iar asta nu neapărat pentru că mi-am dorit eu să ameţesc spectatorul, ci pentru că am avut un buget prea mic ca să evităm toate gropile din şosea, sau să tragem suficiente duble de unde să avem a alege şi un joc impecabil, şi o cameră care se mişcă mai sinuos, mai lin. Dar din nou, poate este neobişnuit pentru un spectator mai puţin avizat cu acest gen, camera din mînă şi foarte mişcată s-a folosit demult, îmi amintesc acum primele filme ale lui Cassavettes, iar *Dogma* a globalizat acest tip de filmare, seriale comerciale de televiziune fiind filmate mai mult sau mai puţin în acelaşi stil. Este, firesc, şi puţin experiment în alegerile mele, mai ales că niciodată nu am visat că distribuitori serioşi vor găsi un potenţial comercial în acest film. Şi oricum ai face, întotdeauna cînd decizi genul şi stilul unui film, rişti să nemulţumeşti o parte din public. E foarte greu, sînt chiar excepţii filmele care împacă şi festivalurile, şi succesul de public.

Povestea este spusă din punctul de vedere al personajelor; cum justificaţi această opţiune?

Sînt mai multe justificări. În primele versiuni ale scenariului era aceeaşi poveste de la început la final, spusă de trei ori, din punctul de vedere al celor trei personaje principale. Ulterior, am renunţat la această structură părîndu-mi-se plictisitoare. Am rămas cu acest unghi subiectiv în cap, poate şi pentru că, personal, îmi place mult. Apoi, cînd într-o formă finală a scenariului mi-am dat seama că, dacă spectatorul va vedea întreaga poveste din unghiuri subiective, va şti cu siguranţă că şi ultimul cadru este văzut prin ochii cuiva, iar asta ar da o mai mare forţă finalului. Acum, oricum aş spune-o, există şi puţin formalism şi experiment în toate astea, însă filmul nu credeam să aibă mai mult decît un parcurs festivalier bun, loc unde este căutat experimentul şi noul. Deşi nu e nimic nou, au mai făcut-o şi alţii înaintea mea, n-am descoperit eu nimic, doar am dus la extrem o tehnică de filmare, considerînd că asta ajută povestea.

Cît de plauzibilă este povestea din film?

Din punctul meu de vedere, este foarte plauzibilă. Am mai fost întrebat cine s-ar arunca în faţa maşinii, doar aşa, de dragul de a se băga în viaţa altora? Ei bine, după vreun an de la filmări a fost o ştire la noi, cum că poliţia a prins un fel de infractor care a fost accidentat pe o trecere de pietoni. Care e infracţiunea aici? Este că aceeaşi persoană în aceeaşi zi pe aceeaşi trecere a fost accidentat din nou. Omul o făcea în vederea unor foloase materiale, asumîndu-şi unele riscuri, totuşi. Această ştire mi-a confirmat că nu am mers prea departe, pentru că personajul meu face ceva similar, nu din motive băneşti, ci din nevoie de dragoste, afecţiune şi apropiere umană. Filmul meu este o ficţiune, merg puţin mai departe, dar da, cred că este plauzibilă povestea. Ar trebui să ne gîndim de cîte ori nu am provocat noi mici „accidente“, ca să fim băgaţi în seamă. Cred că de aici vine şi veridicitatea personajelor mele, chiar dacă se poate citi povestea şi într-o cheie mistică, de basm sau orice altceva.

În ce măsură se poate identifica spectatorul cu povestea?

Eu cînd am scris scenariul şi am lucrat cu actorii, am mers pe un fir realist, pe o logică a psihologiei personajelor. De fiecare dată actorii au ştiut care e subtextul, de ce spun, cu ce scop şi ce e în spatele cuvintelor. Sînt deci personaje şi personalităţi reale, dacă se identifică şi în ce procent nu o pot spune eu, însă reacţiile în general au fost că da.

Ce rol a avut Radu Jude?

Cum scrie şi pe generic, filmul a fost inspirat (nu bazat) de o idee luată dintr-un scenariu de scurtmetraj al lui. Mi s-a părut corect să spun chestia asta mai ales că au apărut tot felul de alte surse posibile de inspiraţie, cum ar fi *Cuţitul în apă* de Polanski sau Cassavettes.

Şi au fost surse de inspiraţie Polanski sau Cassavettes?

Da, văzusem *Cuţitul în apă,* mi-a plăcut şi probabil m-a şi influenţat, deşi nu m-am gîndit la el cînd am scris. Cassavettes nu văzusem, însă adevărul e că prima idee mi-a venit citind povestea lui Radu, şi nu văzînd Polanski, şi nici luna plină de pe cer...

Aţi lucrat şi pentru televiziune; a fost un compromis sau o experienţă?

Au fost ambele. E şi compromis – dar cum o spun undeva şi în film – situaţia în care munceşti pe bani şi faci ceva ce nu-ţi place se poate numi compromis, dacă nu chiar, într-un anumit context, prostituţie. Acum depinde pentru ce faci prostituţie, pentru a-ţi da copilul la şcoală sau să-ţi cumperi un BMW? Eu din banii de la televiziune am filmat *Pescuit* (şi nu din bani împrumutaţi de la prieteni, cum a spus cineva din presa românească). Televiziunea este o experienţă nemaipomenită şi, poate, doar trecînd prin TV şi lucrînd în viteza a cincea am învăţat şi am reuşit să filmez *Pescuit* în zece zile fără a se simţi asta.

Aţi fost unul dintre cei şase rezidenţi ai Cannes Cinéfondation din 2008; cum aţi profitat de această şansă?

Am avut timp şi relaxare să lucrez la scenariul următorului film şi, printr-o coincidenţă, post-producţia *Pescuitului* s-a făcut cam în acelaşi timp la Paris, deci am stat aproape de film. Altminteri ar fi fost destul de scump şi complicat.

Ce îmi puteţi spune despre proiectul din acest an: Din dragoste cu cele mai bune intenţii*?*

Scenariul e foarte aproape de final, avem nişte bani de la CNC, aşteptăm să completăm finanţarea din alte surse externe. Este o poveste inspirată dintr-o experienţă personală, cînd mama a avut o formă foarte uşoară de atac cerebral. Totul s-a terminat cu bine pentru mama, şi în film este la fel, doar personajul principal, adică eu, este ireversibil schimbat.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Gina ŞERBĂNESCU

Omul butaforic

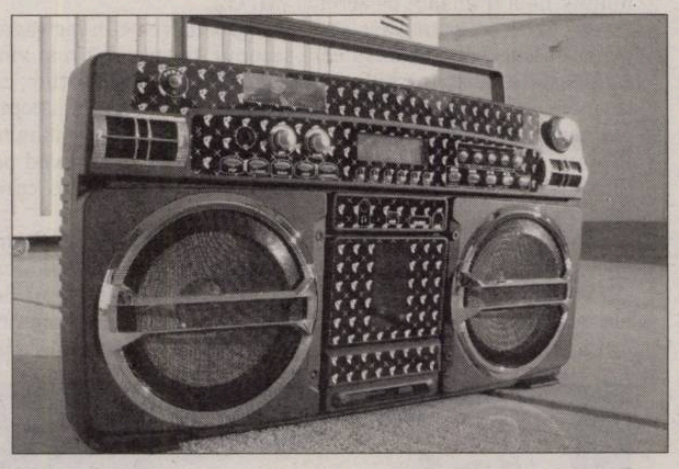

În această stagiune, la Teatrul Masca din Bucureşti poate fi văzut spectacolul *Ghetto Blaster*, „o experienţă coregrafică şi sonoră“ în regia Vavei Ştefănescu, costumele şi scenografia – Damian Bulz, o „înscenare“ critică la adresa societăţii de consum. Asistăm la o ironică prezentare a unui context *glam* care marchează, de fapt, trecerea lumii contemporane la stadiul de simulacru, etapa preschimbării realităţii în butaforie. Prin experimentele sonore (realizate de Julien Trambouze) şi corporale din acest spectacol este punctată, de fapt, separarea individului contemporan de propria esenţă, trecerea într-un stadiu în care sinele nu este mai mult decît un discurs standard într-o emisiune repetabilă la nesfîrşit.

Cel mai important aspect al spectacolului mi s-a părut de departe a fi transformarea lumii în butaforie. Lumea omului contemporan devine un simulacru, un perpetuu divertisment în care identitatea fiecăruia dintre noi nu se mai construieşte în funcţie de nevoi interioare. Profilul personalităţii noastre nu este altceva decît un semn în plus într-un context material în care nu mai există transcendenţă, deschidere spre o lume de sensuri, ci o perpetuă implozie în non-sens a coordonatelor societăţii de consum. Este foarte importantă relaţia dintre coregrafie şi sunet, dintre expresia corporală şi investigaţia de tip sonor. Această intersecţie dintre cele două tipuri de medii care asigură coerenţa ideii de fond a spectacolului conduce la o constatare simplă, ce dă seama de condiţia omului contemporan: individul acestor vremuri este din ce în ce mai despărţit de sine, esenţa lui este din ce în ce mai diluată, expresia lui este tot mai mult confundabilă cu vocea tuturor, cu indistincţia unor prezenţe nedefinite. Elementul fundamental tragic al spectacolului Vavei Ştefănescu este reprezentat de butaforie (sau, mai bine-zis, de funcţia ei): pînă şi cerul devine element butaforic în ansamblul simulacrului, în contextul consumerist ale cărui mărci fundamentale sînt mall-ul şi produsele show business-ului. Te aştepţi din clipă în clipă, privind acest spectacol, ca omul însuşi să devină marfă în căruciorul cu produse pe care îl poartă la nesfîrşit. Sau te poţi gîndi că mai e un pas pînă la transformarea individului într-un decor dintr-o lume acoperită cu un cer de carton.

Spectacolul *Ghetto Blaster* este un exerciţiu de expresie corporală, corelat cu un experiment prin care se găseşte o funcţionalitate inedită a sunetului: aceea de a puncta abisul dintre om şi sine, înstrăinarea esenţei tradiţionale a omului, specifice lumii contemporane supuse logicii de consum. Actorii nu rostesc nimic în timpul spectacolului, totul fiind auzit prin intermediul unor CD-player-e (*ghettoblaster*-ul fiind semnul raperilor americani ai anilor ’80). În mod normal, am fi tentaţi să credem că atunci cînd un discurs nu este rostit „în direct“ de actori, el e gîndit ca o emanaţie a lumii lor interioare. În cazul spectacolului *Ghetto Blaster,* intenţia este opusă: discursurile sînt exterioare şi vin din logica semnelor ce compun sistemul consumerist. Ele nu fac altceva decît să modeleze o imagine, un semn cu trăsături umane, dar care devine treptat un element în butaforia generalizată a lumii contemporane.

DILEMATIX

Cine este Dilematix?

supliment pentru copii editat de Dilema veche

În momentul în care am lansat tema acestui număr şi v-am rugat să mă ajutaţi să-mi redescopăr identitatea, nu-mi aminteam mare lucru despre trecutul meu. Pur şi simplu, m-am trezit într-o redacţie (de fapt, habar n-aveam că se numeşte aşa, pentru mine era doar o încăpere cu computere şi cu multe hîrtii), iar pe un birou am zărit o cutie de pizza în care mai erau vreo două felii. În acel moment nu m-am gîndit decît că mi-era foame şi trebuie să recunosc că m-am furişat pînă la cutie şi am ronţăit un pic dintr-un colţ al ei (da, aţi ghicit, pentru mine e comestibil orice este confecţionat din hîrtie sau din carton, deşi nici pizza nu-mi displace, însă de acele două felii, din politeţe, nu m-am atins!). Aşadar, eram cocoţat pe un birou, în faţa unui computer şi cînd m-am uitat din întîmplare pe ecranul monitorului am văzut cîteva poze cu mine, în diverse ipostaze! Vă daţi seama că am fost şocat! Era o oglindă mare pe-acolo, m-am tot uitat ba la oglindă, ba la monitor, pînă cînd m-am convins: eram eu şi într-o parte şi în cealaltă! După ce m-am obişnuit cu ideea, am început să mă admir: nu mi s-a părut că eram prea frumos, însă aveam ceva special. Oamenii mari ar fi spus despre mine că sînt *charismatic,* însă eu nu cunoşteam încă acest cuvînt. În fine! După aceea, am auzit două voci în apropiere şi m-am ascuns rapid.

– Ce zici de Dilmaticus? a întrebat una dintre voci.

– Nu. E prea... academic! Mai bine, Dilematix. E mai *trendy,* mai SF! a zis a doua voce.

– Perfect! a aprobat prima voce. Să fie atunci Dilematix!

Din această scurtă conversaţie am priceput că vorbesc despre mine şi că mă cheamă Dilematix. În fond, nu e un nume rău! Ştiu că mulţi dintre voi sînteţi nemulţumiţi de numele voastre şi că aţi dori să purtaţi nume de prinţese sau de luptători de *kung fu,* dar să ştiţi de la mine că fiecare nume îşi are personalitatea sa.

Apoi, cei doi care vorbiseră au plecat, luminile s-au stins şi am rămas singur. Nu prea ştiam ce să fac. Şi pentru că tot aveam la dispoziţie un computer, m-am gîndit într-o doară să-mi fac o adresă de e-mail. Nu mă aşteptam însă ca în zilele următoare să primesc deja scrisori şi mesaje de la voi, de parcă m-aţi fi cunoscut de cînd lumea. De aceea v-am rugat pe voi să mă ajutaţi să-mi găsesc povestea, fiindcă se pare că ştiţi mai multe despre mine decît eu însumi. Desigur, unii dintre voi m-au flatat cînd au scris despre mine că sînt un personaj faimos. Nu mă consider un VIP, n-am limuzină şi nici conturi în băncile din Elveţia.

Aşadar, din acea zi am început să locuiesc la redacţie, să citesc e-mail-urile şi poveştile voastre, precum şi alte cărţi pe care le-am găsit pe acolo (unele destul de complicate, de critică literară) şi să mă hrănesc sporadic cu pagini de ziare şi cu alte hîrtii. Din această cauză aud mai tot timpul în jurul meu întrebări de genul:

– N-ai văzut printul ăla pe care l-am dat ieri?

Sau:

– Unde o fi dispărut articolul domnului Pleşu?

Nu mă conversez cu nimeni, în afară de asistenta mea cu care port discuţii epuizante pe tema suplimentului. Ceilalţi nu au timp, fiecare e cu treburile lui, iar eu încerc să-i deranjez cît mai puţin, mai ales atunci cînd ţin şedinţe şi vorbesc chestii intelectuale. Pe masa „de consiliu" sînt însă mai mereu nişte prăjituri care mă atrag foarte tare, dar nu îndrăznesc să cer permisiunea de a lua şi eu una.

De cînd locuiesc la redacţie, m-au contactat: un inorog bătrîn, bufniţa lui Potter care m-a întrebat: „Ce faci, vere?", iar eu i-am răspuns înţepat: „Nu cred că sîntem rude!", un vampir literat, o stafie care mi-a adus nişte poezii cu rimă pe care n-am reuşit să le citesc fiindcă dispăreau la lumina zilei, o vrăjitoare care căuta animale înţelepte de companie, deşi eu nu dădusem nici un anunţ în acest sens, o ceată de orci care voiau să mă bage în nu ştiu ce combinaţie cam dubioasă şi, desigur, am refuzat.

Încă nu ştiu cine sînt, de aceea am sperat că-mi voi aminti cu ajutorul vostru măcar o frîntură din povestea mea. Pînă atunci am insistat să fie publicate acele texte la care am tresărit – „Ei, parcă întîmplarea asta am trăit-o cu mult timp în urmă!" –, care m-au amuzat sau care m-au înduioşat.

Numai bufniţă să nu fi...

O cunoaşteţi cu toţii pe celebra Dilematix, nu-i aşa? Ei, care Dilematix... bufniţa Dilematix! Absolventa *cum laude* a Academiei Bufniţelor, cîştigătoare a Premiului Oscar pentru scurtmetrajul *Bufniţă pentru o zi* şi a trofeului Pana de aur, datorită eforturilor depuse la azilul „Vîrsta fericită".

Ceea ce nu se ştie despre ea este faptul că are prostul obicei de a uita totul, căpătînd amnezii de toată frumuseţea. Trist, nu-i aşa? Şi partea proastă este că are aceste amnezii din ce în ce mai des.

Aşa s-a întîmplat cu ceva timp în urmă, în cartierul Malibu-fniţă unde se afla reşedinţa lui Dilematix. În aripa de Vest, acolo unde îşi avea apartamentul, bufniţa se trezi fără să aibă habar măcar de ce se află acolo. Şi tocmai în ziua cînd preşenditele Barack Bufniţă O. trebuia să-i înmîneze cheia oraşului pentru activitatea ei. Nu ar fi fost aşa tragic, dacă i-ar fi revenit memoria în cîteva minute; iată însă că trecuse de ora zece, iar ea se plimba prin casă, neavînd nici cea mai mică idee că aceste amnezii reprezintă un pericol, căci mulţi erau cei care rîvneau la faima şi bogăţia bufniţei. Cum ar fi secretarul ei, George Bushfniţă, care de mult aştepta momentul propice pentru a o scoate pe Dilematix din peisaj. Şi ce era şi mai rău este faptul că acest secretar se afla veşnic în reşedinţa din Malibu-fniţă şi ştia deci cînd Dilematix îşi pierdea memoria; şi cum bufniţa avea încredere oarbă în el, ar fi fost floare la ureche să-şi ducă planul la bun sfîrşit.

Aşa se face că Dilematix era deja instruită să spună că se retrage şi că lasă totul lui Bushfniţă, cînd limuzina ce trebuia să-i ducă la eveniment aştepta în faţa vilei. Isteria

şi ţipetele se puteau desluşi încă de la jumătatea drumului. Mai era doar o jumătate de oră pînă la marele eveniment, timp în care invitaţii de soi păşeau deja pe covorul roşu. Vocea răguşită a preşedintelui Barack Bufniţă O. ura bun-venit invitaţilor şi o pofti pe Dilematix pe scenă. Biata bufniţă avea mintea în ceaţă şi uitase pînă şi ce îi spusese Bushfniţă. Aflată în faţa mulţimii, aplauzele şi zîmbetele îi amintiră însă eroinei noastre de ce se afla acolo. Mulţumi preşedintelui şi oamenilor pentru sprijin şi primi cheia, semn al recunoştinţei locuitorilor oraşului. Ca prin minune, bufniţa şi-a amintit şi de indicaţiile secretarului şi a avut grijă ca acesta să-şi petreacă restul zilelor ca ajutor, la Azilul „Vîrsta fericită".

Astfel, totul s-a terminat cu bine. Dilematix şi-a reluat activitatea şi a pus pe picioare propria-i afacere: o linie de îmbrăcăminte marca Dilematix. Asta pînă cînd amnezia a lăsat-o iar în ceaţă, însă pentru un timp la fel de scurt.

Irina VASILE, clasa a VIII-a, Şcoala Generală nr. 27 „Principesa Ileana", Bucureşti

Un copil de hîrtie

Din cîte ştiu, Dilematix este un supliment pentru copii, editat de *Dilema veche.* A fost înfiinţat din multă iubire şi hîrtie.

Fiind isteţ, Dilematix are o formă rotundă şi este de culoare roşu deschis, cu o faţă blajină şi iubitoare. Îl descriu pe Dilematix ca pe o minge personificată care este de asemenea foarte prietenoasă cu copiii şi amuzantă. Părinţii lui sînt Dilemateca şi Dilema veche care sînt, desigur, intelectuali şi redactori la ziar.

Dilematix este singur la părinţi, foarte cunoscut în special de copii, deoarece are mulţi prieteni „pitici". El s-a născut în urma unei explozii de cartoane, realizată accidental de către părinţii lui actuali. A fost găsit într-o bibliotecă din apropiere, de către cei doi.

Din cauza nehotărîrii părinţilor de a-i da un nume noului membru al familiei, l-au botezat (Dilema)tix. Din păcate, el nu mai are şi alte rude, deoarece ele au fost găsite şi mîncate de către canibalii de hîrtie.

Tot timpul Dilematix se îmbracă în coperţi colorate şi se încalţă cu ascuţitori. Nu are nici o coafură interesantă, deoarece din cauza unei reacţii chimice i-a căzut tot părul.

Acum, Dilematix nu este foarte bătrîn, are 5 ani, dar arată tot ca un copil de hîrtie, deoarece după 5 ani trebuia să arate ca un carton. Dar e fericit...

Şi azi, împreună cu soţia lui, Dilematoxa, trăiesc împreună într-o poveste de ziar foarte amuzantă.

Alexandra NIŢU, clasa a VI-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

Călătorii, multe călătorii... da, asta îmi amintesc, dar parcă s-au petrecut într-o altă viaţă! Oare m-am născut pe Pământ, într-un alt secol şi sub alte auspicii sau vin de pe o altă planetă? Într-o zi, băiatul care aduce ziare la redacţie mi-a spus că găsise la obiecte pierdute un cufăr mare despre care susţinea că-mi aparţine. Pe el scria, într-adevăr, „Dilematix“. Înăuntru erau aruncate de-a valma tot soiul de obiecte obişnuite sau ciudate printre care: o lunetă, o hartă cosmică, o busolă, o flintă veche, o paraşută, un dinte de dragon, un covor zburător şi mai multe perechi de şosete.

Noul meu prieten

Ciudat! Văd un necunoscut îmbrăcat în stranii străluci-toare straie. Sigur nu este de la noi din cartier. Mergea, bolborosea ceva şi dădea din mîini: „Oare unde sînt? De ce lacrimi amare îmi curg pe obrajii aprinşi? De ce simt că inima îmi bubuie, iar capul mă doare rău?“.

Mă apropii sfioasă de el şi-l întreb:

– Cine eşti?

– Eu? Mi se spune... ăăă... ăăă... Dil... Dilematix!

– De unde vii?

– Nu ştiu. Îmi amintesc doar că cineva m-a rugat să-mi pun o dorinţă şi după ce m-am gîndit la ceva frumos, am căzut. Atît îmi amintesc.

– Deci nu ştii unde locuieşti, cum o cheamă pe mama ta?

– Nu... nu... nu-mi amintesc. Ştiu doar că faţa ei palidă strălucea în întuneric.

– Poţi veni la mine acasă dacă vrei.

– Mi-ar face plăcere. Dar nu se supără părinţii tăi?

– Nu. Se bucură cînd îmi fac prieteni.

Pe drum am vorbit tot timpul despre mine. Afară se înnsera şi pe măsură ce cerul se înnegrea, noul meu prieten strălucea mai tare.

– Bună, mamă, el e noul meu prieten, Dilematix. L-am găsit pe stradă dezorientat şi singur.

Mama l-a privit cu uimire. Nu înţelegea de unde vine atîta lumină. Ne-a poftit la masă pe terasă. Dilematix mînca cu poftă, alegînd doar alimentele care aveau culorile soarelui: portocale, mere, roşii...

Deodată se opreşte din mîncat şi se uită spre cer. Priveşte Luna şi stelele. O amintire caldă îi reînvie: nişte mici steluţe care chicoteau de pozna lor şi Luna speriată că luceafărul ei drag, Dilematix, a dispărut.

Şi cum stătea el aşa şi se uita cu drag la Lună şi la stele, o rază îl încolăci şi-l luă cu ea. A apucat doar să-mi mulţumească şi să-mi arunce o ultimă sclipire a ochilor lui frumoşi.

De atunci, în fiecare seară senină îmi trimite lumina lui de prietenie.

Ege APTI, clasa IV-a, Şcoala Generală „Gheorghe Ţiţeica“, Constanţa

În căutarea trecutului

Dilematix este un om-bufniţă care are cunoştinţe vaste despre toate cele ale lumii. Toţi îl cunosc, numai el nu se cunoaşte. Deşi ştie atîtea lucruri despre restul lumii, nu ştie nimic despre el însuşi. Habar nu are cum îl cheamă de fapt, cîţi ani are, cine sînt părinţii lui... Ştie doar un lucru: că este înţelept. Dacă este atît de înţelept, nu ar putea să afle cine este? Ştie toate limbile lumii, deci ar putea merge în orice ţară, ca să afle. Dar alta era dilema lui: de unde să înceapă căutările? Dacă nu ştia nici unde s-a născut, cum să plece în căutarea trecutului?

După multe nopţi nedormite, Dilematix reuşi să se hotărască de unde să înceapă. Întotdeauna îşi dorise să meargă în Egipt. De-abia aştepta să viziteze piramidele, templele. Numai că trebuia să nu uite de ţelul său: să afle cine este. Avea o maşinărie ciudată care semăna cu o maşină zburătoare. De-a lungul timpului, confecţionase diferite maşinării ce-i apăreau în vis. Îşi pregăti maşina şi porni astfel spre Egipt. Drumul nu fu uşor. Cînd mai avea puţin pînă la ieşirea din deşert, o furtună groaznică de nisip se porni, aşa că a fost nevoit să se oprească. Dar plecă din nou, imediat ce furtuna se linişti, şi ajunse în Egipt peste două zile. Egiptenii l-au primit cum se cuvine, cu onoruri, cu mîncare şi băutură. Nu mai văzuseră un om zburînd. I-au arătat piramidele şi i-au explicat că, dacă s-ar fi dus singur în piramidă, ar fi căzut multe blesteme asupra lui. Oamenii aceia îl credeau aproape un zeu şi l-au dus la cel mai înţelept om de pe-acolo. Însă totul a fost în zadar. Dilematix tot nu află cine este.

După cîteva zile, porni spre Finlanda. Voia să-l cunoască pe adevăratul Moş Crăciun. Şi l-a cunoscut. Apoi a mai vizitat cîteva locuri, întrebînd şi pe-acolo dacă auzise cineva despre un om care se transformase în bufniţă ori despre un înţelept-bufniţă. Au mai urmat cîteva călătorii în Germania, Italia, Elveţia, Ungaria, Anglia, Africa, Australia. În zadar. Cînd tocmai voia să se dea bătut, o voce îi spuse în vis:

– Du-te în Franţa. Acolo vei afla multe.

– Unde în Franţa? – întrebă Dilematix.

– Aproape de graniţa cu Spania este un sat lîngă Munţii Pirinei, care se numeşte Montaillou. Dacă eşti destul de înţelept, vei afla cine eşti şi unde te-ai născut.

În dimineaţa următoare, Dilematix cotrobăi prin vechiul său dulap, căutînd nişte haine. Găsi însă ceva ciudat: o robă maro şi o geantă veche de culoarea untului, plină cu tot felul de lucruri vechi, parcă adunate de prin toată lumea. Se gîndi că i-ar putea folosi, aşa că îmbrăcă roba, surprins fiind că i se potrivea perfect, luă geanta şi porni spre Franţa cu mare nerăbdare. De cum ajunse, începu să întrebe în stînga şi-n dreapta dacă ştiau de vreun om înţelept, care făcea maşinării ciudate şi care călătorise prin toată lumea. Oamenii de-acolo, cu toţii, ştiau de un anume Signor Leo, din Barcelona, care venise cu o sută de ani în urmă cu o maşină zburătoare foarte asemănătoare cu a lui.

Dilematix nu mai stătu pe gînduri. Porni spre Barcelona. Ajunse în cîteva ore. Acolo întîlni un om pe nume Quinn, recunoscut pentru remediile pe care le făcea, remedii pentru orice boală. Acesta se uită lung la el şi îi spuse că semăna cu vechiul său prieten, Signor Leo. Dilematix îi răspunse că i se mai spusese despre acest Signor Leo şi că era posibil să fie chiar el. Quinn îl mai întrebă cîteva lucruri, apoi îl puse să atingă o carte veche. Cînd o atinse, simţi ceva ciudat şi rosti:

– Nu poate fi magie! Magia nu există.

– Aici greşeşti, prietene – răspunse Quinn. Tu ai în tine un spirit magic care te ajută să faci magie. Cum crezi că ai făcut toate acele maşinării? Oh, iar numele tău adevărat este... Leonardo da Vinci. Prietenii îţi spun Signor Leo. Te-ai născut pe lîngă Florenţa, dar ai trăit mult în Barcelona şi, de-a lungul timpului, ai călătorit prin toată lumea. Ultima dată cînd am auzit de tine, trăiai în România, o ţară mică din Europa. Apoi, am auzit că ai avut un accident, care, probabil, a făcut ca spiritul tău să-ţi dea trăsături de bufniţă pentru a te apăra.

– Acum îmi amintesc! – exclamă plin de bucurie Dilematix. Mai ştiu că aveam un prieten pe nume Miguel de Cervantes.

– Ceea ce spui este adevărat. Tu eşti unul dintre puţinii oameni care pot face magie şi sînt nemuritori. Mai sînt cîţiva în Barcelona, Montaillou şi Toulouse.

Astfel a aflat Dilematix trecutul său. De atunci a rămas în Barcelona, dar, din cînd în cînd, se mai plimbă prin lume cu maşina sa zburătoare.

Daria-Ioana TUDOR, clasa a VI-a, Liceul de Artă „Dinu Lipatti“, Bucureşti

Castelul fantomelor

În vremea zeilor, cînd toţi se temeau de crize şi războaie, s-a născut un băiat căruia i-a fost scris să salveze lumea. Numele lui era Tix.

Într-un mic sat, numit Questra, trăia o fetiţă de cinci ani pe nume Dilema, care era orfană şi locuia cu singurul ei bunic, domnul Circ. Acesta era de felul lui un tip amuzant, dar de cînd părinţii fetei muriseră, s-a întristat şi nu a mai zîmbit niciodată. Acolo copiii nu aveau prieteni, aşa că Dilema stătea toată ziua cu nasul în cărţi. Într-o zi, cînd citea o carte de legende, a descoperit povestea marelui erou Tix, dar nu a prea crezut-o adevărată.

Timpul trecea şi fetiţa a ajuns la vîrsta de doisprezece ani. În jur, lumea era tot tristă şi ofilită. Au aşteptat prea mult eroul, legenda s-a risipit. După ce a terminat ultima ei carte, Dilema s-a săturat să vadă lumea cum suferă şi a pornit în căutarea băiatului. Tot ce ştia era că se numeşte Tix.

A străbătut mult drum şi a întrebat multă lume, dar nimeni nu ştia să-i spună unde se află marele erou. Într-un sat îndepărtat, un bătrîn i-a spus că ceea ce caută se găseşte la sfîrşitul lumii. A mers ea ce a mers, pînă cînd a dat peste o casă dărăpănată şi părăsită, cu o plăcuţă pe care scria: „Aici este sfîrşitul lumii!“. A intrat înăuntru. Casa nu avea decît o singură cameră. Uitîndu-se mai atent, Dilema a văzut o trapă în podeaua prăfuită. A deschis-o şi a coborît pe o sfoară, într-o pivniţă întunecată şi rece. Aici era un dulap închis cu un lacăt ruginit. Dilema l-a deschis cu greu, folosindu-şi o agrafă. Dînd uşile la o parte, i s-a arătat o lume neagră, cu copaci uscaţi şi cîteva animale triste şi înfometate. Foarte mirată, fata întrebă un iepuraş:

– Ce s-a întîmplat şi cu lumea voastră?

Iepuraşul îi răspunse:

– Este aşa de multă vreme de cînd un băiat, pe nume Tix (fata căscă urechile), a fost închis de o vrăjitoare rea în castelul de acolo! Şi iepuraşul îi arătă ceva în depărtare. Se spune că vrăjitoarea bîntuie şi acum acele locuri.

„Aaa... de asta lumea noastră a aşteptat atîta, degeaba, venirea lui!“ – îşi spuse în gînd Dilema.

După ce i-a mulţumit iepuraşului, a pornit spre castel. Cînd a ajuns la baza lui şi s-a uitat în sus, acesta părea nemărginit. A intrat şi în faţa ochilor i-au apărut nişte scări rablagite. Fata şi-a luat inima-n dinţi şi a spus cu un glas hotărît:

– Am ajuns pînă aici, nu mă mai pot întoarce!

Numai că la primul etaj a văzut ceva ireal. Fantome ale oamenilor se plimbau şi vorbeau cu ei înşişi: „Cum am ajuns aici? Cum am murit? Unde sînt cei dragi de-acasă?“ şi tot felul de lucruri ciudate. Nu-ţi făceau nimic rău, dar era un chin să vezi aşa ceva. Aşa a urcat Dilema 99 de etaje. La al 100-lea, a văzut că drumul se oprea într-o odaie, unde pe o masă stătea întins însuşi Tix, salvatorul lumii. Foarte bucuroasă, fata se apropie de el încercînd să-l trezească. În cele din urmă a reuşit. În momentul acela toate au revenit la normal: plantele, animalele, oamenii...

Nici n-au avut timp să se cunoască copiii, că a şi apărut vrăjitoarea spunînd:

– Am trăit mult şi bine cu sîngele semenilor voştri, n-o să vă las să mă opriţi acum!

Furios, văzînd relele făcute de vrăjitoare, Tix îşi luă sabia şi dintr-o lovitură o omorî.

După ce Dilema şi Tix şi-au spus fiecare povestea, au plecat spre casa fetei. Cînd au ajuns, bunicul i-a primit cu drag, iar Tix i-a spus Dilemei:

– De acum încolo o să-ţi spunem Dilematix pentru că, de fapt, tu ai salvat lumea noastră.

Şi aşa au trăit toţi, fericiţi, pînă la adînci bătrîneţi.

Ioana TODEA, clasa a III-a, Şcoala Generală nr. 195, Bucureşti

Accident în bibliotecă

Într-o zi frumoasă de vară, redactorii revistei *Dilema veche* şi-au prezentat suplimentul revistei în cadrul unei ceremonii fastuoase în biblioteca Matix.

La această prezentare au participat o mulţime de copii, deoarece mascota revistei era o bufniţă fermecată, pe nume Dilematix. Toţi copiii s-au îmbulzit să facă poze cu ea fiindcă era mereu veselă, interesantă şi drăgălaşă. Dilematix a crescut în preajma copiilor şi de aceea îi iubea foarte mult.

Dilematix mai are o soră, Mimi, şi un frate pe nume Lolu. Ei locuiesc în provincie şi se văd foarte rar. De aceea au fost invitaţi şi ei la prezentare.

Din nefericire, în timp ce Dilematix făcea poze cu micuţii, o bucată din tavan s-a desprins şi l-a lovit în cap.

De urgenţă a fost dus la spital. Timp de cîteva ore nu a ştiut cine este, de ce se află acolo şi cum îl cheamă. Nici măcar fraţii şi părinţii săi nu au reuşit să-l readucă la realitate.

Ameţit, stătea lîngă geamul salonului de spital, cînd, deodată au intrat nişte jurnalişti care au început să-l pozeze şi să-l filmeze. Neştiind ce se întîmplă, s-a speriat şi a început să zboare debusolat, lovindu-se din nou la cap. Se pare că această lovitură a făcut ca memoria să-i revină.

În prezent, Dilematix este tot mascota revistei, dar se află într-un scurt concediu, unde îşi reface forţele pentru alte poze şi alte prezentări.

Mulţi dintre voi cred că am fost animalul de companie al unui om de ştiinţă şi că am participat la experimente bizare. Încerc să mă închipui pe post de cobai! Pot să bag mîna-n foc că nu m-am transformat, nu m-am reîncarnat, nu m-am teleportat şi nu am băut cucută. Poate că eu însumi sînt un soi de experiment.

Alexandru PÎNDARU, clasa a III-a,
Şcoala Generală nr. 176, Bucureşti

De pe planeta Dilema

O navă cît o maşină a căzut în apropierea Bucureştiului. Din ea a ieşit vestitul Dilematix. Dar ce să vezi, micul prieten al copiilor nu ştia unde se află şi cine este.

În drumul lui, a întîlnit un grup de băieţi care se certau. Cînd micul nostru extraterestru i-a văzut, a întrebat:

– De ce vă certaţi, copii?

Cînd au văzut copiii cu cine stau de vorbă, au început să vorbească unul peste altul.

– Hei, mai uşor! – a spus Dilematix. Vreau să înţeleg şi eu ceva.

Atunci fiecare a început să-şi spună „discursul“ aşa încît Andrei, supărat că pe el nu-l ascultă nimeni, a plecat. Matei şi Mihai au încercat să-l oprească, dar Dilematix le-a spus:

– Lăsaţi-l în pace să-şi limpezească gîndurile. După ce am auzit ce s-a întîmplat, asta este cea mai bună idee.

– Bine – au spus copiii. Şi l-au lăsat în pace.

– Eu cred că ar trebui să vă duceţi mîine la el, pentru că acum este tîrziu, să-i cereţi scuze şi să-i cumpăraţi o pompă cu care să-i umflaţi roata bicicletei, pe care voi aţi dezumflat-o. Dar să nu-i spuneţi asta pe un ton răutăcios, bine? – a spus Dilematix.

– Bine – au răspuns cei doi băieţi în cor.

– Eu peste noapte voi sta lîngă nava mea, dacă o mai găsesc.

Şi aşa a şi fost. A doua zi Matei şi Mihai au făcut exact cum a spus Dilematix şi a funcţionat.

Cei trei copii, acum din nou prieteni, au venit la navetă şi l-au găsit pe Dilematix exact acolo unde spusese cu o zi înainte că îl vor găsi. Matei şi Mihai au mulţumit pentru ajutor, iar Andrei i-a arătat lui Dilematix bicicleta.

În acel moment, Dilematix şi-a amintit cine este şi şi-a dat seama că se află în capitala României, numită – de cei de pe planeta lui – Aglomeratina.

– Şi eu vă mulţumesc. Cu ajutorul vostru am reuşit să-mi aduc aminte cine sînt şi de ce sînt în stare. Numele meu provine de la o legendă care s-a adeverit şi care spune că îi pot ajuta pe oameni să răspundă la întrebările cu mai multe răspunsuri, adică dileme. Vă mulţumesc din suflet, dar acum trebuie să plec, părinţii mă aşteaptă.

După mii de mulţumiri şi după multe îmbrăţişări, Dilematix s-a urcat în navă şi a plecat spre planeta lui, Dilema.

– Mă bucur că l-am putut ajuta, băieţi – a spus Matei.

– Aşa e! – au spus într-un cor băieţii.

Această întîmplare am auzit-o de la prietena prietenei mele, acum cîteva zile.

Ioana DICU, clasa a IV-a,
Şcoala Generală nr. 75 „Leonardo Da Vinci“,
Bucureşti

PUBLICITATE

EDITURA ART

EDITURA ART

Charlie Ayres,
Viața marilor artiști

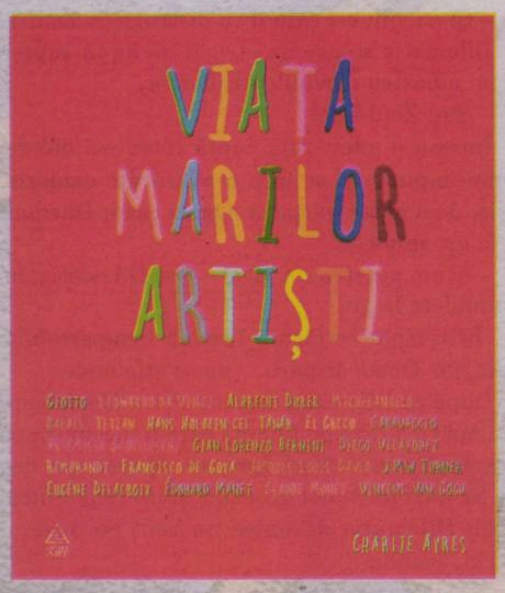

Cine a realizat prima sculptură la vârsta de opt ani?
Care artist celebru era obsedat de ideea inventării unui aparat de zbor?
Cine a vândut o singură pictură de-a lungul întregii sale vieți?

Philip Steele,
Cea mai bună carte despre castele

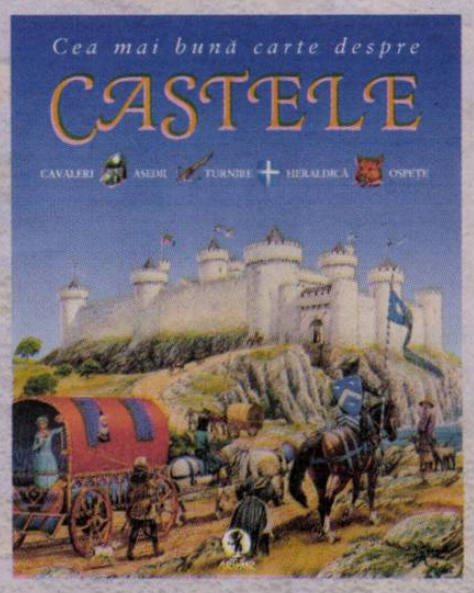

Studiază fiecare parte a castelului, de la poarta de intrare până la toaletă.
Află cine se ocupa de treburile murdare în castel și cine își permitea să facă baie.
Ia parte la un turnir amical și la un asediu inamic.

www.editura-art.ro

Amuleta Zeului-Tigru

– prima carte din seria Cronicile lui Dilematix –

Era odată, acum mulţi ani, pe un continent necunoscut numit Oreya, un drumeţ rătăcitor numit Dilematix. În copilăria sa, stătuse într-un orăşel din sudul cald al Oreyei. Apoi au venit o căldură şi o secetă insuportabile. Foametea pusese stăpînire pe oraş. Astfel, a fost nevoit să plece din oraş şi să caute tărîmuri mai prielnice vieţii.

Capitolul I – Călătoria

Dilematix plecă din oraşul său natal doar cu nişte provizii amărîte. Pămîntul era uscat şi arid, soarele dogorea fără încetare, dar drumeţul continua să înainteze anevoios. Călătoria pe aceste tărîmuri dură în jur de o săptămînă. În a şaptea zi, lăsă pămînturile calde în urma lui şi ajunse într-o mlaştină. Înainta greu prin noroaie, dar se gîndea: „Bine că-i mai răcoare!“. Mlaştina era mică şi o trecu repede, ajungînd într-o pădure cu palmieri. Nu mai băuse apă de cîteva zile şi abia mai putea să se ţină pe picioare. Norocul său că a întîlnit în cale un lac! Bău pe săturate, dar cînd să plece, din apă ieşi un crocodil. Dilematix se urcă repede în cel mai apropiat copac. Din apă ieşiră încă trei crocodili care înconjurară copacul. Nu era cale de coborîre. Dilematix se urcă din ce în ce mai sus, pînă cînd dădu cu capul de ceva. Era mînerul unei săbii, probabil a unui drumeţ ca şi el, care o uitase acolo. O luă, coborî pînă aproape de crocodili şi înfipse sabia în fiecare dintre ei. Fiind în siguranţă, coborî şi îşi continuă drumul. Făcîndu-şi loc cu sabia printre lianele şi tufişurile care erau peste tot, ajunse la o casă. Era o cabană frumoasă din lemn. Bătu la uşă. Ieşi un om în vîrstă de 50 de ani.

– Bună ziua, domnule! – zise Dilematix vesel.

– Bună, tinere! Cine eşti şi ce doreşti?

– Sînt Dilematix, un drumeţ care vine din Kareharon (oraşul său natal) şi care caută găzduire.

– Da... da... Intră tinere! De mult timp nu m-a mai vizitat cineva.

Cei doi intrară în casă. Dilematix mîncă, iar apoi se culcă. Dimineaţa se trezi, îşi luă rămas-bun de la om şi îi mulţumi pentru ospitalitate. Îşi continuă drumul. Merse ce merse pînă ajunse la marginea pădurii. În faţa lui începea un oraş mare, fără nici un bloc, dar cu multe case frumoase şi destul de mici. Văzu o poartă deasupra căreia scria: *Paertas Lobis* (acesta era numele oraşului; în limba oreyană însemna „Oraşul Lupului“, denumire care vine din faptul că primarul său, un războinic priceput, era poreclit Lupul, pentru felul cum se lupta). Dar cînd să intre în oraş, apăru în faţa sa un soldat cu o sabie care avea pe ea încrustate desene cu nişte pumni de metal.

– Sînt Lios, unul dintre cei mai puternici soldaţi din oraş! Valvif (Lupul) m-a însărcinat să păzesc intrarea!

– Nu vin cu gînd rău! – zise Dilematix cu un aer relaxat. Dacă mă laşi să intru, nu vei avea de suferit.

– Nu! – răspunse tăios străjerul.

Dilematix îşi scoase sabia găsită în pădurea cu palmieri şi începu o luptă aprigă din care ieşi învingător. Trecu vesel pe poartă şi intră în oraş.

Capitolul II – Paertas Lobis

Dilematix îşi făcuse o casă. Zilele, săptămînile, lunile treceau, şi Dilematix ducea aceeaşi viaţă monotonă. Într-o zi însă, bătu cineva la uşă. Dilematix deschise şi dădu nas în nas cu cinci oameni ai lui Valvif. Îl luară pe sus şi îl duseră la Primărie, la Valvif. Acesta făcu semn ca cei cinci să plece şi să-i lase singuri.

– Deci tu eşti acel nebun care l-a omorît pe Lios!?

– Da.

– Atunci haide, ia-ţi o sabie, să vedem dacă mă baţi şi pe mine!

Îi dădu o sabie cu aceleaşi însemne ca aceea a lui Lios. Valvif îşi puse în una din mîini o mănuşă de fier, probabil aceea de pe sabie. Porni mai întîi cu un pas încet, ameninţător, iar apoi se năpusti dintr-odată, lovindu-l în faţă pe Dilematix cu mănuşa de fier. Acesta ripostă lovind cu sabia, dar Valvif pară cu mănuşa. Continuară aşa pînă cînd Valvif îi rupse sabia lui Dilematix. El îl luă de mînă pe Valvif şi îl forţă să se lovească singur. La sfîrşit, Dilematix luă o bucată din sabie şi o înfipse în gîtul lui Valvif. După această ispravă, nimeni nu mai cuteză să se ia de el.

Capitolul III – Omas şi amuleta

Timpul trecea, iar Dilematix ducea o viaţă liniştită. Dar începuse să simtă un dor. Îi lipsea ceva: călătoriile sale, aventurile, oamenii pe care îi găsea prin locurile prin care cutreiera. Se hotărî să părăsească Paertas Lobis-ul o perioadă pentru a se duce în călătorii. Dar cînd să înceapă să-şi facă pregătirile, auzi zgomote afară. Ieşi şi văzu în jur de o sută de oameni înarmaţi invadînd oraşul şi furînd lucrurile preţioase. Era o armată formată din oameni cu arme felurite. Unii aveau săbii, alţii – arcuri, unii – chiar pistoale, o armă extrem de rară prin părţile acelea. După ce plecară lăsînd în urmă case distruse şi luînd cu ei aur, un bătrîn îl chemă pe Dilematix la el. Cei doi intrară în casa omului. Bătrînul îi spuse:

– Aceştia au fost o parte dintre oamenii lui Omas, un războinic temut din părţile vestice ale Oreyei. Legenda spune că locuieşte într-un templu mistic ascuns printre vulcani şi că pînă acolo trebuie să străbaţi un drum nesfîrşit. Şi se mai zvoneşte că Omas are o amuletă magică ce îi dă puteri uriaşe. Această amuletă are pe ea nouă cristale, iar dacă unul lipseşte, celelalte nu mai au nici o putere. Ascultă-mă bine, tu trebuie să te duci să iei amuleta şi să-l învingi pe Omas. Vrei?

– Da! Spune-mi drumul!

– Mai întîi va trebui să treci printr-o pădure întunecată numită Pădurea Întunericului, apoi vei ieşi din ea şi te vei trezi lîngă un oraş numit Garilob, unde sînt nişte docuri, vei fura o corabie şi o vei mînui spre Insula Piraţilor. Dacă vei trece de piraţi, te vei strecura printre mulţi vulcani, pînă vei găsi *Felin Montemp* („Templul Tigrului“), unde îl vei găsi pe Omas, iar apoi fie ce-o fi.

– Bine, om bun! Plec.

Dilematix îşi luă sabia şi plecă. Nu avu probleme cu pădurea, aşa că noaptea a fost la docuri. Văzu vreo 50 de corăbii. Se hotărî să o fure pe cea mai mică. Sări în apă, înotă pe lîngă corabie şi aşteptă cuminte. Cum a trecut un marinar, a şi sărit din apă, i-a tăiat capul şi i-a luat cuţitul. Apoi, cu ajutorul cuţitului, a scos cîteva scînduri din pereţii corabiei şi a intrat. Urcă pe punte unde se luptă cu echipajul, ieşind victorios. Apoi plecă spre Insula Piraţilor. O-

Pe undeva, mi-aş dori să fiu un personaj războinic dintr-un roman *fantasy* cu multe capitole în care să capăt puteri magice şi să mă lupt cu forţele răului. Însă cu cît mă gîndesc mai mult, îmi dau seama că sînt prea timid pentru aşa ceva. Şi... hai să fim serioşi! Nu prea semăn eu nici cu Eragon, nici cu Prîslea cel Voinic. Locul meu este mai degrabă într-o bibliotecă unde să citesc despre faptele de glorie ale altor eroi. Însă nu am putut să mă abţin să nu-mi imaginez că povestea de mai jos (de senzaţie!) face parte din „Cronicile lui Dilematix“. Poate chiar le va scrie cineva vreodată.

dată debarcat, o luă prin nişte munţi, ocolind astfel piraţii. După ce termină acest ocol, îşi reluă drumul pe care îl stabilise de la-nceput. Văzu la depărtare zece vulcani. Se duse spre ei. Văzu o intrare într-un templu. Deasupra era o plăcuţă de piatră pe care scria *Felin Montemp,* între două capete de tigru sculptate în piatră.

– Asta e! – exclamă el cu o oarecare nuanţă de îngrijorare în glas.

Intră. Înăuntru era o căldură insuportabilă. Curgeau rîuri de lavă fierbinte, iar din depărtare se auzeau strigăte feroce de tigru. Dilematix porni cu răsuflarea tăiată. Se trezi în faţa unei cascade de lavă. Se uită împrejur. Nu avea unde să se ducă. În stînga şi-n dreapta erau pereţi de rocă, iar jos era o prăpastie care se termina cu un lac de lavă. Văzu o statuie a unui tigru privind demn spre cer, cu prada răpusă la picioare sale. Lovi statuia cu sabia. Aceasta se sparse şi din ea căzură nouă săbii. Dilematix înfipse una în roca din spatele cascadei. Puse piciorul pe ea şi înfipse alta. Aşa urcă pînă sus, rămînînd cu o singură sabie. Îşi continuă drumul pînă întîlni un om cu o sabie mare şi lungă, cu armură medievală pe el, şi care purta la gît Amuleta celor Nouă Tigri, amuleta despre care povestea bătrînul; acesta era Omas. Cei doi erau despărţiţi de un rîu de lavă.

– Amuleta! – zise nervos Dilematix.

În loc de răspuns, sări un jet de lavă care era cît pe-aci să-l lovească pe Dilematix.

– Amuleta aceasta a fost făurită de cei nouă tigri, cei care au clădit acest templu şi care mi-au încredinţat-o mie.

Omas îşi dădu jos armura. Purta o haină de pînză cu un tigru pictat pe ea. Sări rîul şi începu să se lupte cu Dilematix. Făcu o incantaţie:

– Maintusavadeslingheroudaridispocum!

Acelaşi jet de lavă apăru din nou, fără a-l atinge pe Dilematix. Omas îşi atinse amuleta şi deveni de un roşu strălucitor. Se duse cu pumnul spre Dilematix, dar rată şi lovi un perete pe care îl şi sfărîmă.

– Eu sînt Zeul-Tigru! – zise Omas cu o voce de bronz.

– Şi eu sînt cel care îl va distruge pe Zeul-Tigru.

Dilematix scoase un strigăt de luptă suprem, devenind de un albastru movuliu strălucitor.

– Sînt Zeul-Lup!

Începu o adevărată luptă între cei doi zei. Se loviră pumn-în-pumn şi se făcu o adevărată explozie, de o parte roşie, de o parte albastră. Omas căzu. Dilematix îi smulse de la gît amuleta.

– Acum puterea e a mea! – zise Dilematix, în timp ce puse amuleta la gît.

În templu se făcu o lumină insuportabilă, Dilematix plecă, iar Omas dispăru... nu se ştie unde.

După ce Dilematix ieşi din *Felin Montemp,* se uită spre cer. Apăru o rază de lumină care îl înconjură pe Dilematix. Începu să se urce încet spre cer. Ajunse sus, deasupra norilor. Se auzi un tunet groaznic şi un fulger albastru brăzdă cerul. Dilematix devenise un zeu! Se duse, ca spirit, la bătrîn, zicîndu-i:

– Mulţumesc! Datorită ţie l-am înfrînt pe Omas şi am devenit zeu!

Înainte ca bătrînul să apuce să zică ceva, Dilematix dispăru. Bătrînul ieşi din casă şi se uită filozofic şi gînditor la soarele care apunea, în timp ce Dilematix se bucura de puterea sa.

Horaţiu CHEVAL, clasa a V-a,
Liceul bilingv „Miguel de Cervantes“, Bucureşti

Pe Tărîmul Magic

La început, Dilematix era un simplu căţel. Avea stăpînul lui şi se bucura de îngrijire şi iubire. El era foarte curios. Într-o zi, a găsit o groapă mică unde-şi putea ascunde un os. Dar văzînd că groapa este mai adîncă, a intrat în ea. Cînd a ieşit, nu a mai recunoscut nimic în jur: iarba strălucea într-un mod straniu, casele parcă erau vrăjite, iar oameni nu mai existau. Dilematix era un căţel destul de inteligent încît să-şi dea seama că a ajuns pe Tărîmul Magic. Prin cap nu-i trecea nimic altceva decît să iasă de aici.

A mers pe lîngă acele case şi a intrat în cea mai primitoare. Trebuia să întrebe pe cineva de acolo cum să ajungă din nou pe Pămînt. Ştia că cei de pe Tărîmul Magic pot vorbi cu animalele. Înăuntru era un domn îmbrăcat într-un halat alb şi lung. Părea că lucrează la un experiment. Dilematix s-a dus către el. Cînd l-a văzut, domnul s-a speriat şi a vărsat peste căţel poţiunea la care lucra. Sticluţa a căzut pe jos cu un clinchet înfricoşător. Atunci, Dilematix s-a făcut mai mic şi mai mic, pînă a ajuns de mărimea unui pui de găină. Speriat, a fugit afară. Acum, casele erau extrem de mari pe lîngă el, copacii – la fel, se simţea aşa de mic...

După ce s-a mai obişnuit puţin cu înălţimea lui, a continuat să meargă pînă a ieşit din orăşel. A văzut o pădure deasă, străbătută de un rîu negru. A intrat în ea şi nu după mult timp a zărit un animal ciudat în spatele lui. Creatura voia să-l împungă cu coarnele. Dilematix a luat-o la fugă. Animalul se ţinea după el. Alergînd şi tot alergînd, a ajuns la rîul negru. A vrut să-l sară, dar creatura a ajuns în spatele lui şi l-a împins în apă. Cînd a ieşit, a observat că rămăsese fără blană.

Dar nu a apucat prea mult să se uite la felul cum arăta acum, căci creatura cu coarne era din nou în spatele lui. Au început să fugă iarăşi prin pădure pînă cînd au ajuns la un munte. Dilematix a început să urce alergînd, dar văzînd că animalul nu putea urca muntele, s-a oprit. A privit în jur. Căuta un loc unde să se odihnească deoarece era frînt. A văzut o peşteră mică în roca muntelui. A strîns nişte pietricele pentru a-şi face un culcuş. S-a culcat pe ele şi a avut un somn dulce. Dimineaţă, a ieşit din peşteră şi a vrut să se întoarcă în oraş. Cînd cobora muntele, a alunecat şi s-a rostogolit pînă jos. I se schimbase forma, acum era rotund! Dilematix nu înţelegea cum se produseseră aceste schimbări.

Trist, cu noua sa înfăţişare, a pornit spre oraş. Păsărelele ciripeau un cîntec plin de bucurie, dar nu-l puteau înveseli pe Dilematix. În depărtare, se putea zări soarele, încercînd să răsară. Cînd acesta a apărut pe cer, Dilematix a rămas cu privirea aţintită la el, parcă hipnotizat. Ochii i se măreau, de parcă voia să vadă soarele mai de aproape. Cînd a coborît privirea, ochii i-au rămas mari.

Dilematix nu mai era un simplu cîine, acum era o creatură magică. La scurt timp, şi-a descoperit şi nişte puteri, harul său fiind inteligenţa. A rămas pe Tărîmul Magic, veghind mereu la fostul său stăpîn, pe care-l iubea foarte mult.

Miruna COSMESCU, clasa a V-a,
Şcoala Generală Nr. 197, Bucureşti

Am primit ceva informaţii că aş veni din Lumea Basmelor. Atunci de ce nu am nici măcar o baghetă magică cu care să transform prinţii în broaşte, şi invers? Sau vreun gadget spectaculos (că acum astea-s la modă) care să mă ducă la vreo comoară îngropată...? Timiteţi-mi pe adresa redacţiei măcar un inel fermecat şi n-o să-l refuz!

PUBLICITATE

IDEAL BAR
BATON NUTRITIV CARE POATE FI COMERCIALIZAT ŞI ÎN ŞCOLI

Baton indicat ca aliment sănătos, prin conţinutul de nutrienţi de calitate şi în proporţii optime pentru necesităţile organismului uman, care dau energie şi au un rol benefic, putând înlocui cu succes o masă. L-carnitina şi acizii graşi Omega 3 contribuie la stimularea arderii grăsimilor şi a reglării nivelului colesterolului seric, vitamina C este un bun antioxidant. Fulgii de grâu germinat sunt biostimulatori şi, împreună cu fulgii de porumb crocanţi şi alunele, dau un gust excelent batonului. Este bogat în proteine şi fibre vegetale fiind recomandat şi pentru folosirea în timpul dietelor pentru slăbit. Nu conţine ingrediente de origine animală, deci poate fi consumat şi de către cei care sunt vegetarieni sau ţin post. Batonul are 50 g şi 192 Kcal.

Datorită principiilor nutritive sănătoase după care a fost conceput, acest baton se încadrează în cerinţele legii privind alimentaţia sănătoasă pentru copii şi adolescenţi, deci se poate comercializa şi în şcoli.

Se fac comenzi de minimum 5 batoane.

Preţ: 1,40 lei/buc. 25% reducere pentru comenzi de peste 50 bucăţi.

SILUET BAR
BATON NUTRITIV VEGETAL CU CEAI VERDE ŞI L-CARNITINĂ

Baton cu o valoare energetică redusă, conţinut mare de fibre vegetale, ceai verde (1.000 mg) şi l-carnitină (320 mg). Datorită fibrelor, se reduce asimilarea grăsimilor şi se favorizează eliminarea lor. Combate senzaţia de foame şi are un efect de detoxifiere a stomacului. Se recomandă consumarea a 1-3 batoane pe zi, uñ baton putând înlocui o masă, deoarece asigură şi necesarul de nutrienţi. Cu cât sunt înlocuite mai multe mese, cu atât se va realiza mai repede eliminarea grăsimilor. 100% vegetal. Batonul are 40 g şi 155 Kcal.

Datorită principiilor nutritive sănătoase după care a fost conceput, acest baton se încadrează în cerinţele legii privind alimentaţia sănătoasă pentru copii şi adolescenţi, deci se poate comercializa şi în şcoli.

Se fac comenzi de minimum 5 batoane.

Preţ: 1,40 lei/buc. 25% reducere pentru comenzi de peste 50 bucăţi.

REDIS NUTRIŢIE

Comenzile se pot face la tel. 021.300.75.46 sau online pe siteul **www.redis.ro** şi se pot trimite oriunde în ţară, prin poştă sau curier (pentru serviciile de curierat se plăteşte o taxă de numai 5,00 lei).

Magazin de prezentare în Bucureşti: Calea Şerban Vodă, nr. 159, zona Tineretului, sector 4.

PUBLICITATE

Tabere Externe

OFERTA SPECIALA

Turcia - Kusadasi
Pret de la 150 € - la 275 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Austria - Semmering
Pret 495 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Vacanta la Paris
Pret 375 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Tabara in Grecia
Pret de la 150 € - la 245 €
1 gratuitate la 6 persoane platitoare

Croatia
Pret 280 € + 299 lei
1 gratuitate la 10 persoane platitoare

Vacanta in Italia
Pret 395 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Antts Tours - Agentie Tour operatoare
Adresa: Bd-ul Ferdinand, nr. 128, corp C, Sector 2
Telefon: • Fix: 021/ 252.01.43; 252.01.72
• Fax: 021/ 252.01.73
• Mobil: 0728.070.526; 0766.263.816
E-mail: office@anttstours.ro; loredanamihai@anttstours.ro
Web: www.anttstours.ro

O mascotă picată din cer

În clasa a VI-a, am plecat într-o tabără de vară în munţii Apuseni, aproape de Sarmisegetuza, locul străvechilor sanctuare dacice. Trebuia să organizăm un foc de tabără, în jurul căruia urma să alegem numele unei reviste şcolare. Au fost copii care s-au gîndit la titluri diferite. Ideea era ca titlul să facă aluzie la înţelepciune. Unii au propus „Piciul înţelept“, cei mai mici au ales „Bufniţica“ (ştiau şi ei că e o pasăre înţeleaptă), dar altul care avea acasă *Dilema veche* s-a gîndit să-i spună „Dilema copiilor“. Pînă la urmă, ultimul titlu a ieşit din discuţie, părînd prea savant. Pentru că unii susţineau un titlu, iar alţii – altul, inevitabil au apărut două echipe adverse. Discuţiile erau în toi cînd, deodată, din mijlocul pădurii s-a ivit o arătare care ne-a tăiat la toţi răsuflarea. Era o combinaţie de pămîntesc şi extra-pămîntesc. Părea a fi un robot, dar avea ochi şi gheare de bufniţă, îmbrăcate cu nişte mitene strălucitoare, şi ochelari cu rame pufoase. Purta într-o gheară un pergament pe care, de fiecare dată cînd vorbea cineva, tasta, fără vreun pix, diferite semne extra-ciudate.

Ne-am repezit cu toţii la el şi, la un moment dat, extra-ciudatul a căzut lat. Informaticianul grupului a încercat să desluşească misterul şi, apropiindu-se, a descoperit nişte fire scoase din ochelari... După ce colegul nostru l-a repus pe picioare, arătarea a strigat:

– *Wow! Que passan aqui? Were am I? Qu'est-ce je cherche ici? Dove siamo?* Mă aflu cumva în România?

– Ştii să vorbeşti româneşte?

– Da.

– Dar cum te numeşti şi de unde vii?

– Păi...

– Pare a fi amnezic.

– Hei! Mi-a venit o idee: vrei să fii mascota noastră?

– Ba a noastră!

– Da, dacă vreţi voi...

– Bine, vei fi mascota noastră!

– Ba nu, a noastră!

Tot trăgînd de el, a picat din nou la pămînt. Din fericire, de data asta şi-a revenit mai repede.

– Eşti bine? – l-a întrebat un copil.

– Acum a uitat sigur cine este şi de unde vine... doar s-a lovit la cap!

– Ba nu! Eu sînt Dilematix şi vin de pe planeta B319PI.

– Dilematix?! Ce nume ciudat!

– Da. Am fost botezat aşa, deoarece familia mea are o dilemă, o maximă dilemă.

– Care?

– Cum de oamenii de pe Terra care, inteligenţi fiind, au pus piciorul chiar şi pe Lună, pot fi atît de proşti încît să nu

Complicată treaba asta cu identitatea! M-am dus la Poliţie ca să-mi fac buletin şi mi-au spus că nu figurez nicăieri. Unii mi-au zis că ar trebui să mă înregistrez la brand. Dar ce sînt eu? Coca Cola? O bătrînică care nu mai vedea prea bine m-a zărit pe stradă şi m-a confundat cu motanul ei care fugise de acasă. A început să strige după mine şi să-şi agite bastonul: „Mişule, treci acasă să-ţi bei laptele!“. Mi-a fost atît de jenă!

le pese de planeta lor. O distrug pe zi ce trece, poluînd-o.

– Aşa este! Ar trebui să avem mai multă grijă de planetă, de casa noastră.

– Promiteţi?

– Da.

– Atunci eu mi-am făcut datoria. E timpul să plec.

– Dar nu mai vrei să fii mascota noastră?

– Offf... Uitasem.

Şi, uite aşa, ne-a picat nouă din cer mascota.

Ioana POPA, clasa a VI-a,
Liceul de Muzică „Dinu Lipatti“, Bucureşti

Un leu pe nume Dilematix

A fost odată ca niciodată un leu numit Dilematix. Dilematix avea o coamă aurie parcă poleită cu aur, ochi verzi ca smaraldul şi o coadă stufoasă şi hazlie ca un pămătuf. În fiecare zi, tînărul leu pleca împreună cu mama şi cu tatăl său la vînătoare şi nu era zi în care nu învăţa ceva nou.

În una din zile, familia lui Dilematix hotărăşte să facă un „test de vînătoare“. Leuţul nostru a zărit un pui de antilopă gnu şi a luat-o la fugă după ea. Antilopa nu s-a lăsat mai prejos şi a luat-o la goană de era să rupă pămîntu-n două. Antilopa o ia la stînga şi apoi la dreapta şi iar la stînga şi tot aşa pînă ce săracul leu dă cu capul d-un copac şi rămîne la pămînt cîteva minute bune. Cînd se trezeşte, vede în jur fel şi fel de animale de la cele mici ca şoarecele, la coloşi de elefanţi. Animalele pînă în clipa aceea nu mai văzuseră leu păcălit de-o antilopă, dar bietul rege al junglei nici măcar nu înţelegea ce se petrece în jur. Mai întîi a început să pună tot felul de întrebări ciudate pentru părinţii lui, ca de exemplu „Cine sînt?“, „Unde sînt?“ şi lista poate continua.

În următoarea zi, consiliul leilor a hotărît ce urma să i se întîmple lui Dilematix. Aveau de gînd să-l izgonească de pe teritoriul lor, pînă cînd Dilematix îşi va recăpăta memoria. În acea noapte, vestea s-a răspîndit de la tărîmul de sud pînă la cel de nord. Toată lumea aflase că *regele junglei* a rămas fără memorie.

La răsăritul soarelui, Dilematix îşi luă cîteva lucruri cu el şi plecă înspre tărîmurile de nord, mai exact spre satul ierbii. Au trecut ore bune în care Dilematix a parcurs nenumăraţi kilometri, străbătînd jungla, iar în final se opreşte la un puţ ca să-şi facă plinul cu apă şi hotărăşte să stea cîteva ore acolo. La un moment dat, observă că în spate avea o poartă imensă care se înălţa cîţiva metri în sus, toată acoperită cu iarbă. Un moment s-a gîndit că nu mai e funcţională de cîţiva ani buni, dar îşi schimbă părerea cînd vede că aceasta se mişcă, şi dintr-odată se deschide larg.

Dinspre poartă, în razele soarelui, o trăsură sparge răsăritul, avînd la bord o girafă şi un elefant care amîndoi, cunoscînd povestea leului, se hotărăsc să-l ajute. Doar că pentru asta trebuiau să ajungă la un templu maiaş care se afla la ieşirea din junglă, după un rîu. Cei trei planificaseră totul şi aveau să ajungă la *gura adevărului* care era, de fapt, o uriaşă faţă de om, sculptată în piatră, care îţi spunea trecutul.

Pentru a ajunge acolo, aveau însă nevoie de un ghid care urma să-i ducă pînă la templul maiaş, aşa că l-au cunoscut pe Tay, un tigru bengalez care cunoştea tot tărîmul de nord. La răsăritul soarelui, cei patru pornesc pe urmele călăuzei şi străbat jungla şi fericirea lor a fost că au putut vedea fel

şi fel de animale şi păsări, ca de exemplu, *faimosul ghepard, papagalul Marele Macaw Albastru* – un papagal enorm, cu ciocul foarte puternic, capabil să spargă nucile şi, desigur, *vestita pasăre paradis*.

La ieşirea din junglă, prietenii remarcă faptul că barca cu care trebuiau să traverseze rîul era distrusă. Cu ajutorul ghearelor sale puternice, Tay le face o demonstraţie de forţă brută şi distruge un copac pe care apoi îl transformă într-o plută cu care urmau să traverseze rîul. Ajuns la templu, Dilematix îşi pune palma în gura adevărului şi îşi află tot trecutul, dîndu-şi seama că el este de fapt un animal feroce, iar cei ce l-au ajutat nu sînt decît nişte biete animale din junglă pe care ar trebui să le vîneze, dar îşi dă seama că nu e chiar aşa. Dilematix se întoarce acasă cu prietenii săi, promiţînd că nu va mai vîna alte animale niciodată.

Mihai IONIŢĂ, clasa a VI-a,
Şcoala Generală nr. 85, Bucureşti

Poveste uitată

A fost odată un arheolog pe nume Dilematix. Acesta a descoperit într-o zi manuscrisul Zalazac, care era păzit de Zeul Abis. La descoperirea acestuia, arheologul a păţit ceva îngrozitor. Din cauza Zeului Abis, care a făcut o vrajă, acesta a fost aruncat în oraşul Tala, amnezic.

Nemaiştiind nimic, adesea se plimba fără rost prin oraş. Într-una din zile, un băieţel pe nume Valentin, care era foarte pasionat de arheologie, l-a recunoscut şi l-a întrebat uimit:

– Dilematix, vestitul arheolog, ce faceţi aici, în oraşul acesta uitat de lume?

– Cu mine vorbeşti? Cine este Dilematix?

– Dumneavoastră sînteţi Dilematix! Un mare arheolog, cel care m–a inspirat şi din cauza căruia astăzi am devenit căutător de comori pierdute.

– Este adevărat ce-mi spui?

– Da!

– Deci mă cheamă Dilematix! Dar ce este acela un arheolog?

– Un arheolog este o persoană care se ocupă cu descoperirea şi publicarea textelor şi a manuscriselor antice.

– Dar eu ce am descoperit?

– Dumneavoastră? Dumneavoastră aţi descoperit manuscrisul Vandarin, cartea Disam, incantaţia lui Caranca şi multe altele.

– Da! Parcă îmi amintesc ceva!

– Veniţi cu mine la Muzeul Talar şi am să vă arăt multe dintre lucrurile găsite de dumneavoastră.

Au plecat împreună spre muzeu, iar cînd au ajuns, Valentin i-a arătat totul. În dreptul unui manuscris, Dilematix s-a oprit şi a început brusc să citească, într-o limbă ciudată, cele cîteva rînduri scrise cu litere vechi. Era o incantaţie care l-a făcut pe marele arheolog să-şi amintească totul.

– Sînt Dilematix! Un arheolog vestit!

– Aşa este! Mă bucur că v-aţi reamintit!

– Îţi mulţumesc, dragul meu, iar pentru ajutorul oferit îţi propun să devii asistentul meu!

– Accept cu mare plăcere, a răspuns băiatul, fără să stea prea mult pe gînduri. Este o mare onoare pentru mine! Vă mulţumesc!

Astfel, cei doi au lucrat împreună şi au reuşit să descopere o lume ascunsă a obiectelor de valoare.

Valentin CRĂCIUN, clasa a III-a,
Şcoala Generală nr. 176, Bucureşti

Nebunul călător

Povestea mea începe cu „A fost odată...“. Ba nu! Sună un pic demodat, nu-i aşa? Atunci poate să înceapă cam aşa: „În vremurile de demult, într-o ţară îndepărată...“. Sau: „La mii de ani lumină de Pămînt, pe o planetă necunoscută...“. Pînă la urmă nu contează cum începe o poveste, dacă este clasică sau modernă, dacă se petrece în trecut sau în viitor. Important e ca poveştile să existe sub diferite forme în viaţa noastră de zi cu zi. De aceea eu îmi doresc atît de mult o poveste care să fie doar a mea. Sînt convins că dacă ascunzi în ghiozdan, în pălărie sau chiar în buzunar o poveste cît de mică, eşti mai cîştigat decît dacă ai avea o insulă sau un continent întreg.

L-am întîlnit odată, pe un drum înăbuşit de puzderia de case de pretutindeni. Era abătut, trist şi parcă părea un nebun... un nebun călător.

Am întrebat cine este... dar răspunsurile celor întrebaţi se contraziceau, aşa că am fost nevoit să-l întreb personal pe „nebunul călător“. Unii ziceau că e o bufniţă, o bufniţă din poveşti cu grai omenesc, iar alţii spuneau că ar fi un înţelept din vremuri străvechi şi că ascunde multe taine. De fapt, era un omuleţ pletos cu capul mare, cu năsucul ca un cartofior, afundat în barba deasă şi cîrlionţată. Avea nişte haine vechi, parcă purtate un secol şi nişte cizme mari şi grele cît toate zilele. Părea a fi un al optulea pitic din poveste... pierdut şi visător.

În mine se pitula o teamă faţă de acel personaj misterios ce străbătea lumea greoi şi întristat. Cînd m-am hotărît să trec pe lîngă el ca toţi ceilalţi trecători, piticul mă-ntrebă:

– Prietene, ştii cine sînt eu?

– Păi, tocmai acest gînd mă frămîntă, oare cine eşti tu?

– Păi, vezi, asta vreau să aflu şi eu, cine sînt?

– Chiar nu ştii cine eşti?

– Nu... probabil am suferit un accident în urma căruia am rămas amnezic.

– Îmi pare nespus de rău pentru tine, să te duc la un doctor, el te va ajuta...

– Eu nici măcar nu ştiu unde sînt, cine sînt şi ce caut aici...

– Hm... eşti foarte misterios!

– Da, se poate... doctorul acela este un vraci bătrîn?

– Nu, dar este foarte înţelept. Te va supune unei consultaţii şi te vei face bine.

– Ce înseamnă consultaţie? Un fel de lichior magic, o baghetă?

Personajul era într-adevăr misterios. Se pare că nu era în totalitate amnezic.Vorbea de nişte lucruri ce se întîlneau doar în basme. Să fie oare un pitic din poveste? Nu, nu ar fi cu putinţă. Dar oare cine să fie? La această întrebare, nimeni nu putea răspunde, nici chiar el.

Am vrut să luăm un taxi, dar micul meu prieten a exclamat: „Fierul magic!“. Mi-am dat seama că este speriat de maşinile înghesuite pe şosea, dar mai ales cînd am vrut să intrăm în acel taxi. Credea că vom fi înghiţiţi de „fierul magic“, ba chiar a vrut să-l scoată pe şofer crezînd că este o victimă. Săracul şofer a rămas cu gura căscată. L-am liniştit, spunîndu-i că simpaticul meu prieten a avut un accident şi suferă de amnezie.

După o consultaţie îndelungată, doctorul nu m-a putut ajuta, m-a îndemnat să-l duc la un psiholog, dar n-am făcut-o.

L-am dus la mine acasă unde l-am îndemnat să facă un duş şi să mănînce ce-şi doreşte. Era ca un copil neştiutor. Apoi am început să-i explic fiecare lucru în parte. Cînd am deschis televizorul, s-a speriat şi m-a întrebat de ce ţin „omuleţii în cutia blestemată“. Am rîs cu poftă explicîndu-i ce este televizorul şi despre imaginile virtuale transmise dintr-o sursă oarecare.

După multe căutări, micul meu prieten nu a reuşit să-şi descopere identitatea, nu era trecut în nici un act...! L-am rugat să rămînă la mine acasă şi să înceapă o viaţă nouă sub numele de Dilematix. A acceptat bucuros, devenind astfel şi bibliotecarul nostru. S-a acomodat repede şi a fost îndrăgit de copii. Acum purta o salopetă verde şi o cămaşă cu pătrăţele. Îi stătea foarte bine!

Stătea toată ziua cu nasul în cărţi, mai ales în cele cu basme şi poveşti. Am continuat să-l întreb, dar el îmi spunea despre vraci, magie, comori. Credeam că vorbeşte din basmele citite. Dar viitorul îmi rezervase adevărul altfel decît mi-l imaginam.

– Prietene, spune-mi te rog, nu-i aşa că arăt ca un pitic din poveşti? – mă întrebă el într-o zi.

– Da... un pitic tare simpatic! am răspuns eu vesel.

– Eu cred că îmi aduc aminte cine sînt, spuse el serios, arătîndu-mi o poveste. În acest basm se spune despre un pitic ce păzea comoara de preţ a Albei ca Zăpada şi elixirul tinereţii al zînelor. Acesta a fost blestemat de un vraci bătrîn şi atins de bagheta sa vrăjită, după care a dispărut. Se spune că zînele au pierdut elixirul şi au devenit bătrîne, precum şi roabele vraciului. Acesta a devenit stăpînitor peste cele nouă regate al Albei ca Zăpada. Eu sînt piticul acela care a dispărut!

– În nici un caz! Basmele nu sînt adevărate. Ele sînt doar nişte invenţii ale unor oameni.

– Trebuie să te contrazic! În haina mea cea veche am găsit o cheie de diamant şi o căciulă pe mărimea mea...

Rămăsesem uimit. Oare chiar poate un basm să devină realitate? Dilematix voia să se întoarcă cu orice preţ în basmul său, pentru a salva Împărăţia Celor Nouă Regate. Voiam să-l urmez, dar... o îndoială se strecură în mintea şi sufletul meu.

Într-o zi nu l-am mai găsit pe Dilematix. Am făcut cercetări pentru a-l găsi, dar el dispăruse definitv. Dilematix – pentru că povestea sa este o dilemă – a rămas însă mascota revistei noastre.

Ioan DAVIDESCU,
clasa a VII-a,
Şcoala Generală nr. 109, Bucureşti

Un mesaj de pe planeta Zenon

Planeta Terra a primit un mesaj spaţial de pe planeta Zenon, în care scria: *„Din păcate, am căpătat o amnezie temporară şi nu îmi mai aduc aminte cine sînt!!! Vă rog, ajutaţi-mă să-mi amintesc numele meu!!!“.*

Doi călători interspaţiali au început căutarea planetei Zenon. Dintr-odată, un asteroid a lovit racheta lor, care s-a prăbuşit chiar pe planeta Zenon. Călătorii erau fericiţi că au găsit-o, dar erau trişti că li s-a stricat nava. Au pornit însă în căutarea celui care a trimis mesajul. Au întîlnit un zenoist:

– Ai trimis un mesaj pe Terra?

– Nu! Nu ştiu despre ce vorbiţi! Nu am fost eu!

Dintr-odată, o fiinţă, pe jumătate robot, pe jumătate extraterestru, cu un calculator portabil implantat în corpul ei, îşi făcu apariţia. Pe monitor au putut citi: „Dilematix“.

– Dumneavoastră aţi trimis un mesaj pe Terra?

– Da! Eu am trimis!

– Vă mai aduceţi aminte ce aţi scris în mesaj?

– Da! Nu mai ştiu cum mă cheamă!

Călătorii erau fericiţi că l-au găsit.

Ei i-au spus că numele lui este „Dilematix“; lor le-a fost uşor să-şi dea seama, pentru că scria chiar pe monitorul calculatorului său. El a fost foarte încîntat că şi-a adus aminte cine e şi s-au amuzat teribil pentru faptul că nu şi-a dat seama să se uite pe ecran. Dilematix a spus că-i ajută cu orice, drept recompensă, dacă au nevoie.

Călătorii i-au cerut o navă spaţială, deoarece a lor avea prea multe defecţiuni. Prietenul lor le-a făcut imediat rost de o navetă care îi poate duce acasă.

Ei au plecat fericiţi că l-au ajutat pe Dilematix.

Eduard Costin MIREA, clasa a IV-a, Şcoala Generală nr. 139 „Mircea Sântimbreanu“, Bucureşti

PUBLICITATE

Identităţile de coşmar ale lui Dilematix

Stimată redacţie,

La Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău există o singură clasă a V-a. Pentru că sînt cei mai mici din şcoală (au, în medie, 10 ani), sînt şi cei mai iubiţi. Aşa că, atunci cînd am văzut invitaţia de a-i da lui Dilematix o identitate, m-am şi gîndit la ei. Compunerile s-au scris în clasă, după ce am lămurit ce este aceea o „dilemă". Vă trimit cîteva dintre „identităţile" scornite de copii.

Cu drag,

prof. Mihaela NICOLAE

● Dilematix este un agent super-secret. Are 45 de ani, părul zbîrlit şi ochii bulbucaţi. A fost lovit de fulger de cinci ori, dar trăieşte încă foarte bine. La 20 de ani a absolvit Facultatea de Agenţi Super-Secreţi de la Făurei. La 22 de ani prinsese deja un hoţ pe acoperişul cocioabei din curtea lui. Însă chiar în ziua cînd a împlinit 27 de ani a intrat la pîrnaie pentru că a ucis, din nebăgare de seamă, un şoricel care era la furat de caşcaval. I s-au întîmplat şi lucruri bune. Într-o zi a fost la o grădiniţă, iar copiii l-au primit cu plăcintă caldă. Se poate spune că Dilematix a avut o viaţă ciudată, dar el o vedea minunată.

Răzvan GHEORGHE

● Pe Dilematix l-am întîlnit azi, în dulapul bucătăriei mele, mai exact acolo unde ţin cerealele. Avea doar un pantof, iar în celălalt picior avea o sacoşă cu inimioare roz. Purta o rochiţă foarte scurtă şi, de aceea, picioarele îi păreau strîmbe. Pe cap avea o pălărie de vreo 56,38 cm, decorată cu tot felul de sortimente de cereale. Poate că de asta l-am găsit acolo, în raft. L-am întrebat ce face, iar el mi-a răspuns că îi plac cerealele. L-am mai întrebat o dată, crezînd că n-a înţeles. El mi-a răspuns din nou: „Îmi plac cerealele!". Văzînd că nu pot purta o discuţie cu el, l-am pus la coşul de gunoi. Ce era să fac cu el?! Dar în noaptea aceea m-am trezit cu el în pat. Şi sforăia îngrozitor! Tot aşa în fiecare seară, pînă n-am mai rezistat şi l-am aruncat pe geam. Ce stresant a fost Dilematix!

P.S. Am uitat că Dilematix avea 90 de ani, 6 luni şi două zile!

Andreea POŞIRCĂ

● Ieri m-am întîlnit cu un împiedicat ciudat. Am făcut cunoştinţă, îl chema Dilematix. E un personaj legendar! Bine... este cît de cît legendar! Ştiţi, desigur, *Povestea lui Harap-Alb*. Ei bine, Dilematix a fost unul dintre cascadorii importanţi în film. A jucat rolul unei stînci. Ar fi jucat şi acum acelaşi rol, dacă nu s-ar fi împiedicat de el actorul din rolul principal. Zice că are un ghinion teribil. Acum arată cam aşa: netuns, nebărbierit, într-un palton galben ca soarele, cu pantaloni verzi ca frunza porumbului. Am aflat că are 120 de ani, dar arată cam de 200. Azi-dimineaţă mi-a bătut iar la uşă. Părea un războinic adevărat. Pleca în căutarea Meduzei. Cînd i-am spus că a fost deja omorîtă de Perseus, a fost tare dezamăgit. Nu prea e la curent cu astea... Tocmai mi-a trimis un SMS: „Plec în căutarea Dragonului. Mă întorc peste o lună. Te rog să-mi faci o programare la medicul orelist". Mă duc să-i fac o programare, poate prinde totuşi încă o sută de ani...

Oana Roxana MANEA

● Am citit despre el în *Profetul Zilei*. Se pare că a descoperit bagheta invizibilă. Cel-Ce-Nu-Trebuie-Numit îl caută încă din pricina asta. Se spune despre el că e un bărbat de 65 de ani, care seamănă izbitor de bine cu Nicolas Flanel, creatorul Pietrei Filozofale. Are părul roşcat şi este puţin sărit din fire. Poliţia Vrăjitorească îl caută, de asemenea, pentru că se zice că poate face ravagii cu nebunia sa. Tot din ziar am aflat că acest om în vîrstă trăieşte într-o pădure întunecată, de la marginea Londrei, într-un cort şifonat. Mai bine zis, se ascunde... Zi de zi îşi schimbă locul, pentru a nu fi găsit. Într-o seară, cînd a vrut să se culce, a văzut pe cer o lumină care devenea din ce în ce mai puternică. S-a aflat într-o mare dilemă: să dispară din nou, spre alt locuşor al Globului, sau să rămînă nepăsător (doar avea bagheta invizibilă!). A aşteptat ceva timp, pînă cînd s-a trezit brusc într-un loc rece, pe o insulă pustie. Nu mai avea nici o baghetă alături. Acela a fost momentul cînd o mică dilemă a devenit, pentru el, o dilemă foarte mare...

Cosmin Gabriel TUDOR

● Dilematix este un om căruia îi plac poeziile. Asta am aflat într-o zi, cînd m-am întîlnit cu el pe stradă. Mi-a mai spus că e personajul principal într-o poveste. Un fel de erou care salvează lumea de toţi aventurierii ce încearcă să jefuiască oamenii bogaţi. Are o mulţime de prieteni, printre care şi Asterix, şi Obelix. Este şi fotbalist profesionist. Are o sută de facultăţi şi este un bun medic psihiatru. Are suflet de om.

Alexandru GHIŢĂ

● Dile Matix este un omuleţ pitic, pitic. El vrea să fie mult diferit de ceilalţi oameni. Înainte avea alt nume, Clonă Matix, şi era ca şi ceilalţi. Pentru că oamenii rîdeau de el, s-a schimbat mult. Ca să nu mai fie înalt, şi-a tras un bolovan în cap, să se micşoreze. Acum are o barbă de doi metri, pe care şi-a răsucit-o pe spate, ca o pelerină. Are ochii mai mari decît capul, dar îi ţine mereu închişi. Se gîndeşte mereu ce alte nume să poarte: Strange Matix, Enigma Matix, Mister Dile Matix...

Alexandru ZĂVOIANU

Cînd am citit cîteva dintre impresiile despre mine ale copiilor de la Buzău, am avut senzaţia că mă uit la ştiri, la televizor. Fotbalist profesionist, agent supersecret, cascador, spărgător de bănci?! Sau poate că au văzut prea multe filme de acţiune... Ei bine, nu m-am supărat şi am considerat că părerile lor sînt originale, chiar dacă pe alocuri există şi nişte exagerări, aşa că le-am publicat. Fiecare dintre noi are dreptul la o opinie.

● Puşcăriaş evadat, Dilematix s-a înrolat în FBI. Este acum un spion care se duce în America deghizat în vînzător de şosete, care strigă mereu: „Trei la zece mii, hai, băieţii, nu vă ruşinaţi!". Conduce un Trabant obosit în care ţine şi o oaie, drept companie. Are cam 1,80 înălţime şi este slab ca un băţ. Odată, colega mea de clasă ne-a spus că îi lipsesc o găină şi trei porci şi a întrebat cine vine cu ea la secţie. Normal că Dilematix a fost!

Gabriel TOMESCU

● Am văzut o fotografie a lui Dilematix, însoţită de informaţii referitoare la acesta. Scria acolo că Dilematix este un mare spărgător de bănci şi mai scria să ne ferim cu toţii de el, pentru că acesta îşi caută mereu o casă unde să stea. Merge din oraş în oraş, în căutarea unui adăpost. Cineva, la un moment dat, l-a primit în casă. Dilematix doar a luat cina cu acea persoană şi a plecat. În cîteva minute, acea casă a luat foc. Acest băiat de 19 ani îşi schimbă mereu numele. Cînd a venit în Bucureşti, a spus că se numeşte Marin, iar cînd a ajuns la Cluj, a spus că se numeşte Ionel. Lumea îl crede, dar peste tot pe unde a păşit acest „pericol", s-a întîmplat cîte ceva neobişnuit.

Lucia JIPA

Ceva din Dumbledore şi puţin din Gandalf

Dilematix trebuie neapărat să semene cu Dumbledore, deoarece mereu era prezent în momentele grele, şi nu doar pentru Harry Potter, ci şi pentru ceilalţi elevi ai şcolii Hogwarts. Tot el dispărea pentru a-i lăsa să se descurce singuri în faţa problemelor, atunci cînd ştia că o pot face. Avea ochelarii cu lentile în formă de semilună pe vîrful nasului, parcă potriviţi pentru a putea oricînd să-şi aplece ochii peste vreo carte groasă şi cu filele îngălbenite de vreme, tăinuitoare ale întregii înţelepciuni a lumii.

Nu toţi copiii, dar cei mai conştiincioşi, ca Hermione, petreceau ore întregi în biblioteca şcolii, studiind cărţi vechi, uitate de mulţi. Cu informaţiile pe care le aduna din acestea, l-a ajutat de multe ori pe Harry în situaţii grele.

Dilematix trebuie să aibă puţin şi din Gandalf, înţeleptul din *Stăpînul Inelelor* care, în vremurile bune, era glumeţ şi-i distra pe hobbiţi cu tot felul de surprize magice. Tot dintr-o carte veche a aflat cum a fost creat şi cum poate fi distrus Inelul cel purtător de rău. Astfel, a ştiut să-l însărcineze pe Frodo cu treaba aceasta foarte importantă şi să-i găsească şi tovarăşi de drum, care să-l ajute. A fost ca un concurs pentru Frodo, pe care l-a cîştigat.

Dilematix tot timpul face concursuri cu copiii. Ba chiar îi lasă să-şi spună ghicitori unii altora, despre diverse personaje pe care le-au întîlnit în cărţi, făcînd descrieri sau desene.

Deseori, Dilematix se întîlneşte cu copiii la ei în oraş, în parc sau la o librărie, unde le citeşte o poveste frumoasă şi apoi discută împreună la un suc.

Aişa GELAL, clasa a IV-a, Şcoala Generală „Gheorghe Ţiţeica", Constanţa

Amicul Dile

Era o zi însorită de vară. Dilematix se plimba prin parc. El era un bufniţel bondoc, cu ochi mari şi negri ca două măslinuţe, cu pene maro ca ciocolata şi cu un suflet de aur. Dile ajuta pe oricine la nevoie şi era mereu bun cu alţii. De aceea i se dăruise chiar şi un premiu: „Cea mai generoasă bufniţă". Dar nu toată lumea îl iubea pe Dilematix. Erau şi cîteva bufniţe rele care erau geloase. Dilematix sau Dile, cum îi spuneau prietenii, încerca să fie pe placul oricui. Dar bufniţelul nostru nu numai că era un bun cetăţean, ci era şi un bun elev. De aceea, toţi profesorii au spus că el ar trebui să studieze la Academia Bufniţelor şi Şoarecilor din Antile. Dile a fost foarte încîntat şi şi-a făcut imediat bagajul. Dar, în drum spre gară, bufniţele rele i-au apărut în cale şi cînd l-au văzut s-au gîndit să-i facă o farsă. S-au prefăcut că vor să-l ajute cu bagajele, dar, de fapt, le-au aruncat în rîu. Dile n-a reuşit să recupereze decît cîteva caiete şi cîteva haine ude. Şi a pierdut trenul, aşa că a trebuit să zboare. Dar trebuie să vă spun că din Som Niucăr (orăşelul în care locuia Dile) şi pînă-n Antile era cale lungă.

Cînd a ajuns acolo, Dile s-a instalat, apoi a plecat să se plimbe. A mers să vadă Academia. Peste tot erau numai tablouri cu foşti directori sau premianţi. Dar cea mai ciudată a fost uşa închisă de la etajul III. Şi de ce vă spun că era ciudată? Pentru că acolo toate uşile erau mereu deschise. Şi cum Dile este aşa de curios, a deschis-o. Ce să vezi? A ajuns în lumea oamenilor mari. Dile îi înţelegea doar pe copii. Chiar a vorbit cu cîţiva. I-a dus să vadă Academia şi, la sfîrşitul anului, cînd Dile a luat premiul întîi, i-a dus în orăşelul Som Niucăr. De data aceasta au fost cu trenul. Acolo toată lumea i-a îndrăgit pe copii, dar numai Dile îi înţelegea.

Din acea zi, Dilematix are mereu prieteni. Dar din cînd în cînd mai merge în lumea oamenilor mari. Deci s-ar putea să-l vezi şi tu.

Miruna MOROCA, clasa a V-a, Şcoala Generală nr. 56 „José Marti", Bucureşti

Pe strada Pierzaniei, nr. 13

După cum îl vedem pe Dilematix, el este un om mic, mic, cu sprîncene stufoase şi negre, cu ochii mari şi căprui, cu mustaţă finuţă de „toreador“, şi de aceea vă amintesc, dragi cititori, că omuleţului nostru îi făcea nespusă plăcere să enerveze pe oricine; acel oricine reprezenta un taur, în ochii lui Dilematix. Voi, în schimb, vă întrebaţi de unde ştiu eu atîtea lucruri despre el.

Îl cunosc pe Dilematix de cînd a intrat în Poliţie, la serviciul judiciar-criminalistică. Pentru a deveni cel mai bun prieten al lui, nu mi-a trebuit decît o privire pătrunzătoare şi o strîngere de mînă. Fiind prieteni apropiaţi, am devenit, automat, şi parteneri în rezolvarea oricărui caz ce se ivea. Am rezolvat cazuri mai grele... mai uşoare... dar cel mai interesant a fost ultimul, acel caz datorită căruia omuleţul nostru şi-a pierdut preţioasa-i memorie...

Era o seară de toamnă. Afară ploua torenţial, iar eu şi partenerul meu stăteam plictisiţi în biroul nostru. Şi ce mai birou... În mijlocul camerei se afla o „catedră“ neagră care ţinea în „cîrcă“ o mulţime de teancuri de hîrtii îngălbenite, pătate de cafea şi cine mai ştie ce. Eu stăteam tolănit pe un scaun, rezemîndu-mi picioarele pe masă. În acelaşi timp fumam o pipă şi „admiram peisajul“. Podeaua era acoperită cu o mochetă de culoare gri, iar pereţii... vai de ei! Aceştia erau de culoare crem, afumată de la pipele noastre. Pe ici, pe colo lipsea cîte o bucată de tencuială şi se vedeau cărămizile roşii. Sus, atîrna de tavan un bec. Un bec! Nu lustră sau cine ştie ce lux! Un bec! Şi acela cam sleit de puteri... Ignorînd acestea, mie şi partenerului meu ne plăcea „cuibuşorul“ nostru. În descrierea de mai sus, nu am precizat unde era Dilematix. Acesta se afla la fereastră, fumînd un trabuc. Era linişte... Nimic nu bîzîia. În timp ce Dilematix încă mai scotea fum pe nări ca un tren cu aburi, el striveşte bucata de trabuc, care i-a rămas, de pervazul vechi şi cenuşiu al ferestrei.

Deodată, apare secretara şi ne anunţă că avem un nou caz pe strada Pierzaniei, nr. 13. Noi intrăm în febra noutăţilor, ne luăm pardesiurile şi plecăm. Pe drum facem pariuri:

– Pun pariu pe 30 de lei că este femeie! – spune Dilematix.

– Eu te contrazic, tot pe 30, că e bărbat! – zic eu un pic nesigur...

Ajungem la locul faptei. Ne aflam în faţa unei case vechi, foarte vechi. Tencuiala din exterior era la fel de scorojită ca aceea din biroul nostru.

– Stop cardiac – spun eu.

– Omor cu premeditare! – mă contrazice, convins, Dilematix.

Nu prea îl înţelegeam eu pe prietenul meu... Dar nu mă supăram pe el, dacă avea dreptate, iar eu nu.

Intrăm în casă. Uşa de la intrare era complet deschisă, pe podea se vedeau urme de bocanci uzi. O dovadă că făptaşul se afla în afara casei, cînd începuse ploaia. Odăile de la parter erau mobilate într-un stil... pot spune chiar un fel de baroc mai simplu. Semn că victima făcuse parte dintr-o familie cu sînge albastru. Urcăm treptele către etajul superior. Dilematix era primul, iar eu îl urmam îndeaproape. Scările care scîrţîiau şi liniştea ce ne înconjura erau de-a dreptul sinistre.

Deodată auzim o bufnitură în spatele nostru. Amîndoi scoatem pistoalele şi ţintim spre locul cu pricina. Era doar uşa de la intrare care se trîntise. Mai arunc o privire prudentă în jur... nimic! Ne continuăm drumul. Mergem după urmele umede spre o uşă dublă, din lemn masiv alb. Una dintre uşi este uşor întredeschisă. Ne oprim la un metru depărtare de uşă. Nu ştiu din ce motiv ne-am înţepenit acolo, dar pur şi simplu împietrisem. Privesc urmele ce se duc pe sub uşă, în odaie. Dar mă înspăimînt! Pe prag a început să se zărească un lichid gros şi roşiatic. Dăm buzna în cameră şi ce ne-a fost dat să vedem nu spunem cititorilor, căci nu vrem ca aceştia să aibă coşmaruri la noapte. Ce pot să vă spun, în schimb, este că am pierdut ambele rămăşaguri: victima era o femeie foarte tînără, de 18-23 de ani, iar poziţia ei de pe podea spunea clar şi sigur că nu a fost un stop cardiac, ci o crimă în adevăratul sens al cuvîntului. Deoarece rănile victimei încă sîngerau, am decis că ucigaşul nu avea un avans mai mare de un ceas şi jumătate. Corpul victimei prezenta multiple răni produse de gloanţe şi cuţite.

– Winchester de calibrul 5,5 mm, cu amortizor. Locul crimei: strada Pierzaniei, nr. 13; ora: aproximativ 7,30 PM. Indiciile lăsate de ucigaş: bocanci cu talpă chinezească, numărul 46, greutatea aproximativă: 100 kg; trăsături: nici un indiciu. Închei prima parte a cazului cu: omor cu premeditare al unei domnişoare de 19 ani – acum, partenerul meu umbla prin poşeta victimei, în care găsise un act de identitate – pe nume Bella Blesniski, de origine ceho-slovacă! – încheie Dilematix, la care eu mă simt nedumerit:

– Partenere, colega, măi! Cum ai reuşit tu să deduci greutatea tipului?!

– Bobocule! Cu cît firele mochetei sînt mai apăsate şi cu cît rănile de cuţit sînt mai grave, cu atît ucigaşul este mai masiv şi mai puternic!

– Mmmda! Aşa-i! Nici atîta lucru nu ştiu... Şi am făcut asta de atîtea ori...

– Bine, lasă asta! Cheamă ajutoarele, spune-le să ridice probele, bla, bla, bla! Ştiu ei! Tu, hai cu mine după făptaş!

– Dilematix! Are un avans de o oră şi jumătate! Cum vrei să-l prinzi?!

– După ce a săvîrşit crima, persoana are conştiinţa încărcată. Fără să conştientizeze, ea va avea un mers grăbit şi apăsat. Persoana nu se va feri de ploaie, fiind mult prea pusă pe gînduri. Ei bine, asta trebuie noi să-i întrebăm pe trecători!

Ieşim din casă şi ne oprim în centrul străzii:

– Ei bine, eu o iau prin stînga, iar tu – prin dreapta! fac eu pe şeful. Să mă suni dacă afli ceva!

Dilematix nu-mi răspunde, ci pur şi simplu o ia pe drumul din dreapta, întrebînd orice trecător despre necunoscuta persoană. Eu am mers pe drumul meu, dar nu am avut succes în găsirea vreunei urme. În scurt timp, m-a sunat omuleţul nostru şi mi-a impus să ne întîlnim la restaurantul „La Terra“ de pe strada Lacrimei. Am executat ordinul primit şi m-am dus la restaurantul indicat. Îl zăresc pe Dilematix înăuntru, intru şi mă aşez lîngă el.

– Ei bine? Care dintre aceştia crezi că e? – mă întreabă toreadorul.

Eu privesc în jur, nu cred că este cineva care atrage atenţia printre oaspeţi.

– Nu cred că se află în această încăpere...

– Nu vorbi fără să cugeţi... Mai priveşte!

– Ce să privesc? Nu-i aici! Eu aşa cred!

– Eu îţi spun că am găsit persoana! Priveşte chelnerul ce stă la bar! Ce crezi despre el?

– Cred că a dat criza economică peste el şi este nervos!

– Nu! Este nervos din cauza conştiinţei! Priveşte-i pantalonii! Sînt uzi la tiv. Bocancii! Model chinezesc, mărimea 46. Tipul este lat în umeri, fumează repede, îi tremură mîna... El este! El este ucigaşul! Mă duc!

– Şi ce ai de gînd?!

– Vei vedea...

Pe cît Dilematix înainta, pe atît eu mă impacientam. Partenerul meu cere o băutură la bar, apoi:

– Ce faci, omule?! Pari abătut, nervos... Dacă îmi permiţi... ce te-a supărat?

– M-a înşelat, omule, asta e! – răspunde suspectul.

– Cine te-a înşelat, bre?!

– Iubita, măi! Sînt jalnic, nu-i aşa?

– Ei, şi tu acum! Aşa-i dragostea! Şi cum era tipa?

Chiar mă gîndeam că mulţi dintre voi vor spune că sînt extraterestru. Sau că alţii vor susţine că nu sînt decît o bufniţă cu fiţe. Însă nu-mi închipuiam că voi ajunge erou de roman poliţist! Adevărul este că mă recunosc oarecum în personajul cu mustaţă de toreador (am renunţat la ea de curînd!) din povestea Dianei. O poveste care m-a amuzat copios.

– Era frumoasă... şi de viţă nobilă pe deasupra! Cred că sîngele albastru în exces i-a dăunat şi i s-a urcat la cap!

– Cum o chema?

– Eu îi spuneam Betty, dar numele ei era Bella... Blesimiki... Blesiţiki... Bles... nu mai ştiu! Dar pe tine de ce te interesează?!

Suspectul era mult prea apropiat de victimă, din cîte auzisem eu. Dar acum trebuia să intervin, căci devenea deja violent. Nu am apucat să mă ridic înainte ca vinovatul să-l doboare pe omuleţul meu cu o lovitură la cap şi să fugă. Poliţia l-a prins la cîteva străzi mai încolo. Deşi vinovatul a fost prins... Dilematix nu şi-a mai revenit după lovitură, aceasta i-a furat toate amintirile...

Totuşi Dilematix nu şi-a pierdut iscusinţa, înţelepciunea şi plăcerea de a mă enerva...

Diana CUSTURĂ-CRĂCIUN, clasa a VII-a, Şcoala Generală nr. 114 „Principesa Margareta“, Bucureşti

PUBLICITATE

Asociația Difuzorilor și Editorilor – Patronat al Cărții
Str. Petru Maior nr. 32, sect. 1, București
Tel./Fax: 021.222.02.13; www.adepc@adepc.ro

Alegeți dintre cele peste 4.000 titluri de pe site-ul www.carteataonline.ro sau comandați direct

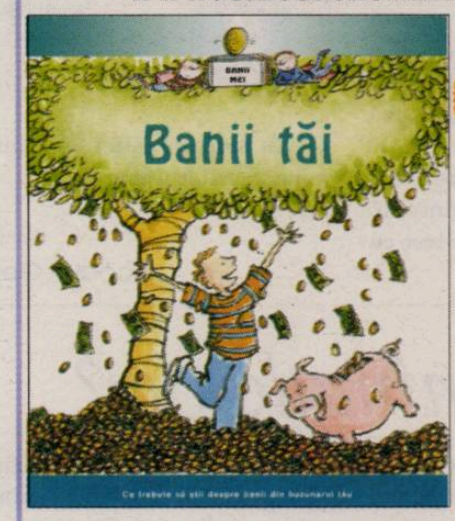

Editura VOX vă prezintă Colecția BANII MEI ce se constituie într-un ghid al educației financiare pentru tineri. Cele 12 volume ale seriei îi educă pe copii în managementul banilor și al alegerilor pe care aceștia le oferă. Cu cât știu mai mult cu atât vor fi mai capabili să îi controleze, să se bucure de ei, sporindu-i și cheltuindu-i înțelept.
Preț: 20,99 lei

Editura VOX vă prezintă Colecția BIOGRAFII CELEBRE care conține 6 titluri prin care copiii își pot îmbogăți cunoștințele de cultură generală într-un mod și interesant și distractiv. Însoțind doi dintre eroii seriei, frații Puiu și Steluța, fac cunoștință prin intermediul domnului Scotocilă cu Cleopatra a Egiptului, Galileo Galilei, Alexandru cel Mare, Sittting Bull și alții.
Preț: 20,99 lei

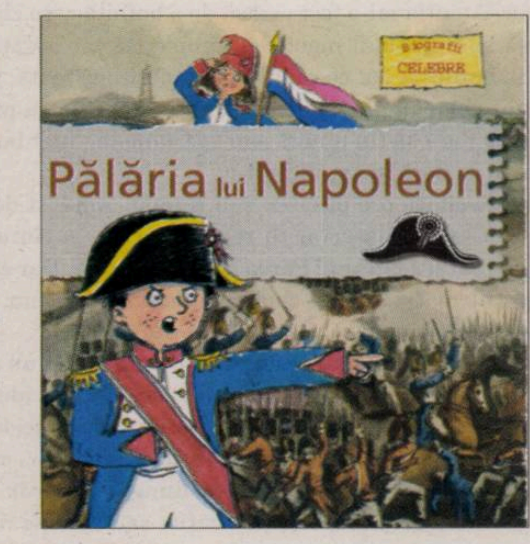

Eroii nu devin înțelepți decît din greșeală

Toată lumea zice că Dilematix e bufniţă, dar, de fapt, este o furnică. Şi are o viaţă destul de plictisitoare. Trăieşte în muşuroiul multicolor din bolovanul verde de lîngă brutăria de la marginea oraşului şi adună mereu firimituri de pîine alături de celelalte furnici.

Asta făcea de cînd se născuse şi asta avea să facă dacă nu adormea pe o bucată de pîine şi nu era luat în cioc de o vrabie. Dar pentru că tocmai zărise o rîmă apetisantă, vrabia a aruncat bucăţica de pîine drept în mijlocul oraşului plin cu hoteluri gigantice, cu oameni şi zgomot.

Speriat, Dilematix a luat-o la fugă, printre picioare gigant, apucînd doar să zărească un 44 imens pe talpa unui adidas monstruos.

– Cine mai eşti şi tu? De unde vii?

Speriată, furnica se întoarse şi zări cum o căpuşă imensă şi holbată se uita la ea cu furie.

– Moon, vezi să nu-ţi facă probleme! – zise ea către un melc gri, apoi se îndepărtă rapid.

– Ce e? Tu de unde ai mai apărut? – întrebă melcul.

– De la brutărie, din bolovan.

– Bolovani există peste tot.

– Dar bolovanul era verde!

– Aici nimic nu e verde! Asta e realitatea!

– Realitatea e verde? – întrebă plin de speranţă Dilematix.

– Nu! Ah, dar lasă-mă! – exclamă melcul plecînd furios.

Dilematix se îndepărtă amărît. Pe cînd mergea căutînd ceva de făcut, ameţit de lumini şi zgomot, căzu într-un canal... şi căzu... şi căzu pînă cînd ateriză într-o mică băltoacă. Ameţit, îl zări pe Moon, alături de un alt melc cu gura imensă şi de o omidă lungă şi bleagă cu mustăţi şi barbă.

– Ştii... poate că m-am grăbit. Nu trebuia să te las baltă. Ei sînt Mern şi Cosa.

– Bine. Eu sînt Dilematix. Hai să mergem.

Cei patru se îndepărtară.

Deodată Cosa strigă şi alunecă printr-o ţeavă. Dilematix o prinse de mustaţă şi cu un efort imens o trase afară. Din ţeavă se auziră bubuituri.

– Repede! Sînt Tina, Diros şi Coda! Trebuie să ne grăbim sau ne vor prinde.

– Luaţi-o înainte! – le spuse Dilematix.

– Dar tu nu poţi....

– Ba da! Fugiţi acum!

Dilematix rămase singur în mijlocul drumului. Trei ţînţari mari se apropiară de furnică. Aceasta nu aşteptă. Sări, atacă gîngăniile, făcîndu-le să se îndepărteze, apoi le atrase într-o ţeavă. Cînd le văzu pe toate trei înghesuite înăutru, căutînd să iasă, se strecură pe lîngă ele şi, ridicînd o piatră, o azvîrli în ţeavă, blocînd ieşirea.

O luă la fugă în urma celorlalţi şi îi găsi în curînd.

– Ai reuşit! Eşti minunat! – exclamă Cosa.

Dar cînd încercă să-l îmbrăţişeze, îl împinse din greşeală şi Dilematix căzu pe o piatră.

Cei trei l-au dus într-un loc sigur, dar cînd s-a trezit, furnica avea amnezie. De atunci a început să se creadă bufniţă şi să dea sfaturi înţelepte tuturor.

Acum şi-a mai revenit, dar tot va dura pînă îşi va aduce aminte cine este şi prin ce peripeţii a trecut.

Cîteva detalii despre mine: sînt scund, însă cînd mănînc prea mult mă umflu ca un balon şi par mai înalt, am trei perechi de ochelari („pentru distanţă“, „pentru citit“ şi „pentru privit lucrurile chiorîş“) şi o lupă, iar dacă reuşesc să mă concentrez, pot să mă fac nevăzut, însă doar pentru cîteva secunde.

Ana Melissa Gabriela ANTONESCU,
clasa a VII-a, Liceul de Coregrafie
„Floria Capsali“, Bucureşti

Scriitorul universal

Într-o zi, la şcoală, am primit un bilet în care ni se cerea să scriem o poveste despre Dilematix, un personaj care-şi pierduse memoria.

Imediat m-am întrebat: Cine este Dilematix, ce este Dilematix?

În imaginaţia mea, Dilematix este un om de pe o altă stea, mult mai evoluat decît noi şi care de-abia mai are loc în propria casă din cauza multitudinii de cărţi pe care le are. Cred că lui îi place să citească şi să scrie cărţi pentru copii.

Posibil ca într-una dintre călătoriile lui în spaţiul cosmic să se fi pierdut şi astfel a ajuns pe o planetă necunoscută unde trăiau o mulţime de oameni. Pe cînd explora această lume nouă, Dilematix a suferit o amnezie. Atunci, el a învăţat să se comporte ca oamenii aceia, dar în adîncul sufletului simţea că iubeşte cu înflăcărare cărţile, aşa că s-a făcut scriitor.

Majoritatea cărţilor pe care le-a scris le-a semnat cu pseudonim şi i-au fost publicate pe tot întinsul Pămîntului.

Şi în ziua de astăzi, copiii din întreaga lume îi citesc cu plăcere poveştile.

Eu sînt un astfel de copil, iar Dilematix este, pentru mine, Scriitorul universal.

Maria PEPINE, clasa a III-a,
Şcoala Generală nr. 176, Bucureşti

Un animalo-om?

Afară plouă. Eu stau în spatele geamului, numărînd picăturile mici de apă care cad pe pămînt. Deodată mă opresc. Atenţia mi-a fost atrasă de o bufniţă care zboară cu viteză spre geamul meu. Se apropie, se tot apropie pînă cînd... buffffff! A dat cu capul în geam. Inconştientă, pasărea a căzut chiar în ghivecele cu flori de la fereastra mea. Eu, neştiind dacă să fiu uimită sau speriată, am luat bufniţa la mine în cameră şi am îngrijit-o.

Peste cîteva ore pasărea şi-a revenit. Am fost destul de uimită cînd am observat că repeta întruna cuvîntul „Dilematix“. Săraca bufniţă! Părea că are amnezie. Dar cine este acest Dilematix? Poate chiar stăpînul ei! Oricum, are un nume foarte amuzant. Oare cum arată?

Eu cred că Dilematix este un om. Ba nu, este un animal! Cel mai bine ar fi să fie un animalo-om. Asta da idee bună! Bineînţeles că are un cap, două mîini, două picioare şi o coadă. Este acoperit de o blăniţă verde şi pufoasă... cu cîteva buline mov pe burtă. Şi cîteva dungi. Tuturor le plac dungile. Are urechile mici şi ascuţite sau mari şi rotunde? Mai bine mari pentru a putea zbura cu ele. Nasul este roşu, îi cade cînd strănută şi trebuie să alerge după el ca să-l lipească la loc. Ochii lui sînt mari... foarte mari. Şi au culoarea albastră. Cînd plînge, culoarea lor se schimbă în galben. Dar el nu prea plînge. Este mereu vesel şi rîde cu gura pînă la urechi. Are o gură foarte mare şi poartă aparat dentar. Are cel mai strălucitor aparat dentar de pe planetă... ba nu, din lume! Dilematix are şi codiţă. Ea este tot verde, pentru a se asorta cu restul corpului. Vai, am uitat să vă spun de mustaţa lui! O să vă zic acum: Dilematix are o mustaţă neagră şi lungă pe care se pot căţăra zece copii odată. Mîinile şi picioarele lui sînt mici şi pufoase. El are doar trei degete la fiecare mînă. Oricum, de ce i-ar trebui mai multe?

Staţi aşa! Bufniţa a mai spus cîteva cuvinte: „Eu sînt Dilematix!“.

Se pare că Dilematix nu este un animalo-om, ci doar o bufniţă vorbitoare care a dat cu capul în geamul meu.

Greta Gabriela NIŢĂ, clasa a VII-a,
Liceul de Coregrafie „Floria Capsali“, Bucureşti

Un experiment reuşit

Era odată un bătrîn înţelept care locuia cu o bufniţă.

Într-o seară, bătrînul, obosit, se băgă în pat aşteptînd cu nerăbdare a doua zi. Îşi pusese în minte să inventeze o maşinărie cum nu mai făcuse nimeni. O maşinărie de schimbat trupurile. Ceva cu totul senzaţional!

De cum soarele şi-a aruncat prima geană, bătrînul, cu capul plin de planuri care de care mai năstruşnice, a sărit din pat şi s-a apucat de meşterit. Era înconjurat de şuruburi, de piuliţe, de arcuri, de motoare, iar peste toate privea enigmatica bufniţă.

Înţeleptul se oprea din cînd în cînd şi dădea din cap nemulţumit. Apoi se uita la bufniţă, ca şi cum ar fi măsurat-o din priviri. Iar mai meşterea la şurubăraia lui, iar mai privea enigmatic spre bufniţă. Aceasta clipea şi apoi îşi afunda capul în pene.

A trecut o zi, şi altă zi, şi altă zi, apoi alta, pînă cînd un zîmbet de satisfacţie a luminat chipul înţeleptului. Era convins că maşinăria complicată la care lucrase va putea să facă o schimbare nemaipomenită: el să intre în corpul bufniţei şi bufniţa în corpul său!

– Bufniţă, treci în tubul de schimbare!

Bufniţa, mirată, gîndi: „Hai să-i fac hatîrul!...“

Dar tocmai atunci, uşa se trînti de perete şi intră în fugă un şoricel alungat de un motan vărgat. Bătrînul se sperie, alunecă în tubul de schimbare şi, odată cu el, bufniţa şi şoricelul.

Minune! Schimbarea se produse! El intră în şoarece, şoarecele în bufniţă şi bufniţa în bătrîn. Bufniţa începu să se smiorcăie:

– Vai ce bătrînă sînt! Eu vreau să trăiesc mult! Uitaţi-vă la mine! Sînt o epavă!

– Mie-mi spui? – se văită şoarecele. Eu am aripi, dar nici nu ştiu ce să fac cu ele. Vreau să alerg, dar încep să zbor şi mor de frică!

Bătrînul, adică şoarecele, stătea mulţumit în frigider şi ronţăia la caşcaval, neştiind cine mai este.

Motanul cel vărgat, supărat că şi-a pierdut prada, dădea tîrcoale frigiderului. Deodată, a făcut un salt neinspirat şi a căzut exact pe butonul *„Convert off“!*

Atunci, ca prin minune, toţi şi-au revenit! Din păcate, şoricelul a căzut chiar la picioarele motanului, dar din fericire, înţeleptul l-a pocnit pe motan cu uşa frigiderului, iar bufniţa a avut timp să se refugieze pe cea mai înaltă creangă.

– Da, da, da! Experiment reuşit! se bucură bătrînul înţelept, pe cînd bufniţa îl privea cu ochii încrucişaţi gîndind: „Nebun bătrîn! Şi eu mă pun la mintea lui!“.

Înţeleptul Dilematix a trecut rapid la treabă ca să-şi noteze uimitorul experiment, lăsînd posterităţii o carte uluitoare!

Christian Teodor ILIESCU, clasa a V-a,
Şcoala Generală nr. 130
„Luceafărul“, Bucureşti

Bizarerii eleFANtice

De cînd locuiesc într-o redacţie, am învăţat ce înseamnă să scrii un articol. Există mai multe tipuri de articole cum ar fi ştirile, anchetele sau interviurile. Însă mie cel mai mult îmi plac reportajele pentru că întotdeauna conţin cîte o poveste. De aceea mi-a venit ideea de a publica în supliment reportaje scrise de copii. Şi iată că pagina de reportaj e inaugurată în acest număr de Ileana!

Vreau să vă povestesc cum am ajuns eu să încep să merg la concerte, cu acordul părinţilor, desigur, de la... hmm... 13 ani! Şi vreau să vă explic şi cum de părinţii mei s-au hotărît să mă lase.

Da, într-adevăr, sună absolut plictisitor ceea ce vreau să vă povestesc aici despre mine, dar eu nu cred că-i aşa.

Totul a început la mare, în vara anului... nu... nu 1967, ci 2008! Fusese primul an în care surorile mele mai mari m-au luat sub o aripă şi m-au transportat în vacanţă într-un mic sac de cort, deportîndu-mă pe malul marii, în final, la 2 Mai.

Şi cum ştiţi, în Vama Veche exista pe atunci şi Stuffstock, care nu ştim dacă mai există şi acum, dar ştiind şi cum salvează Stuffstock-ul Vama Veche, eu cred că e mai bine aşa.

Iar după-masă sînt micile concerte de pe scena mică, unde vin trupele noi care vor să se lanseze.

Şi bănuiesc că v-aţi prins şi voi unde eram eu într-o asemenea zi şi ce am găsit! La început, o trupă din Cluj care cînta binişor, după care, o trupă veselă care s-a urcat pe scenă, aproape ieşind dintr-o ambulanţă! O să vă întrebaţi, „oare de ce dintr-o ambulanţă? Era dubiţa lor de World-Tour sau ce?". Într-adevăr, ceva se întîmplase, nu ştiu exact ce, dar un lucru pot să vă zic cu siguranţă: ambulanţei i s-a dedicat o melodie în timpul concertului, asta ca să vedeţi despre ce cîntăreţi generoşi o să vă vorbesc! Au cîntat bine, o muzică de dans şi... ce să mai, de-ţi venea chef să faci o baie, după cît dansai! Uite aşa, eu stăteam şi ascultam live pentru prima oară ceva cîntat de nişte oameni care vorbeau cu publicul pe care îl invitau la dans după fiecare melodie! Încă şi acum mai regret faptul că n-am dansat, dar dacă ai probleme cu genunchii, apoi, mamă, ţine-te bine!

Şi aşa am stat o oră jumate dînd din mîini şi din picioare, şi din cap şi din buze pe un scaun în primul rînd, la un pas de scenă, parcă-ntr-o arenă!

După ce au terminat de cîntat, lumea era deja în picioare, pregătită să danseze şi cînd a venit următoarea trupă, L'Orchestre de Roche.

Clao, Proka, Mişu, Ştef şi Nae

Şi acum să încep să vă povestesc despre trupa care m-a lăsat pe mine cîntînd şi iar cîntînd diverse refrenuri! O să încerc să vă spun eu adevărul, pentru că tot l-am cercetat încontinuu de cînd m-am întors de la mare pînă la începutul şcolii!

Numele este, desigur, pentru cunoscători, Les Elephants Bizarres! Nu e aşa că sună incredibil de misterios şi de bine numele trupei? Elefaaanţii bizaaaari...! Eu mă gîndesc la ciocolată cînd pronunţ numele, asta cel mai probabil pentru că eu în general mă gîndesc la ciocolată... Ce m-aş face dacă ar dispărea ciocolata de pe faţa Planetei? Ciocolata e azotul meu din aer! În cel mai bun caz m-aş arunca într-un butoi cu vin, iar în cel mai rău caz, într-o fîntînă.

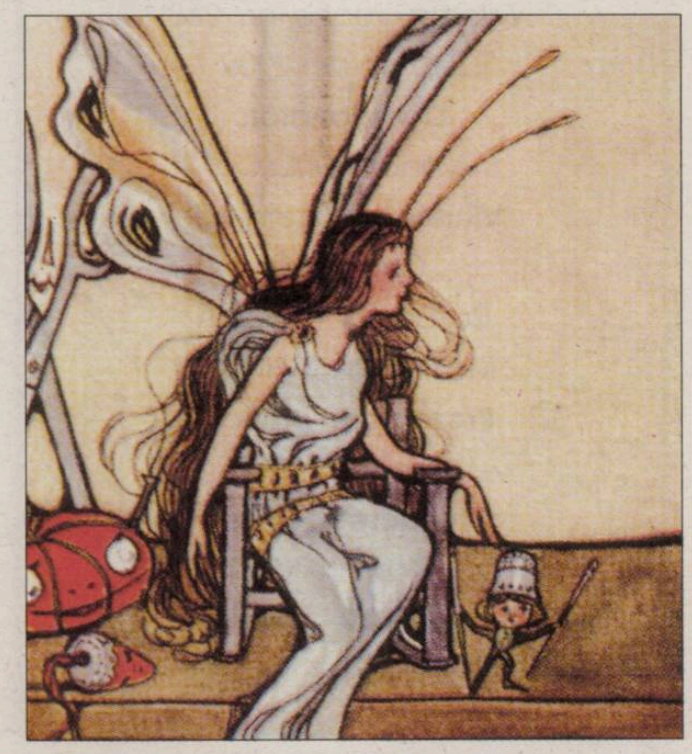

Nici nu v-ar veni să credeţi că cei despre care vorbesc sînt români din partea centric-sudică şi estică a României! E adevărat! Şi îi cheamă Clao – elefantul suprem toboşar, Proka – elefantul cu o chitară, Mişu – unu' dintre primii elefanţi creativi cu un bass, Ştef – elefantul vorbăreţ şi cîntăreţ, dar şi creativ; şi ultimul, dar nu şi cel din urmă, Naaaae – elefantul cu synth-ul şi cu pantofii şi cravata cu Homer Simpson! Dar şi video-proiecţionistul lor, Dragoş – elefantul care aruncă şi el cu elefanţi verzi pe pereţii cerului. Cu siguranţă, chiar dacă sînt români, e foarte posibil ca numele lor de familie să fie de altă origine, dar, din păcate, oricît de mult aş fi scriitoare, istoric n-am devenit încă.

Şi acum să continui să vă spun despre numele trupei, Les Elephants Bizarres, care pe net poate fi găsit şi ca „Bizzares" şi „Elephantes", şi „Bizars", şi „Bizzarres" (bine că nu şi Bbiizzaarrss) şi, din fericire, şi în denumirea românească „Elefanţii Bizari", iar site-ul lor e pur şi simplu www.leseb.ro!

Ei bine, în primăvara anului 2007, pe cînd turma acestor elefanţi avea doar trei membri stabili şi schimba vocalii ca pe ceşcuţele de ceai în casa unui om care spală vasele de-abia cînd le murdăreşte pe toate, au început să răsară ca din pămînt şi diverse întrebări privitoare la nume şi stilul muzical pe care îl cîntau aceştia. Bine, cum se ştie, e greu să te hotărăşti ce fel de muzică reuşeşti să cînţi, căci, după cum ştiţi sau nu ştiţi, Les Elephants Bizarres nici pînă acum nu s-au lămurit exact ce cîntă! Dar dacă e atît de greu să te hotărăşti ce cînţi, să găseşti un nume trupei nu este atîîîît de greu! Aşa că într-o zi, cînd turma noastră s-a adunat la sală să mai repete şi să mai scoată din ea şi-alte compoziţii, în loc de cîntat, s-a pălăvrăgit! Şi oare despre ce? Despre numele trupei! Pe vremea aia era la modă să ai un nume care începea cu „The"! Doar că elefanţii vroiau să fie mai misterioşi şi au vrut ca numele să fie franţuzesc. Toată ziua s-a scurs printre diversele invenţii, printre care şi un alt nume care avea în el şi cuvîntul „bizarre"! Tot nu s-au hotărît elefanţii, aşa că după o zi lungă şi puţin cam pierdută (din punctul de vedere al autorului) ei s-au retras româneşte, pentru a încheia discuţia: la un pahar de bere!

Şi după cîteva rînduri, elefantul-chitarist l-a rugat pe elefantul-şef să facă cinste cu încă o bere, dar şeful nostru a dat din cap şi a recunoscut: „Sînt lefter de data asta! Dacă vrei îţi arăt elefantul!". Oare voi mai ştiţi că se spunea la un moment dat că buzunarele scoase pe dinafară erau urechile unui elefant? Şi aşa arătai, de fapt, că eşti falit în toată puterea cuvîntului?

Ei bine, este exact ce a vrut să dovedească Claudiu: că el e falit, adică „milionar excentric! Şi dintr-una într-alta s-au oprit la „elefanţii bizari"! Iar de dimineaţă, cînd şi-au mai dezmorţit mintea după atîtea titluri, Mihai a realizat că numele franţuzesc pentru elefanţii bizari, Les Elephants Bizarres, sună foarte bine! Ceea ce e adevărat, nu? Şi uite aşa a pregătit el un discurs prin care a reuşit să-i convingă pe ceilalţi trei elefanţi (se mai alăturase unul între timp) că ăla era numele ideal!

Cred că o să vă las un pic şocaţi cînd o să vă spun ce face fiecare dintre ei în viaţă! Şi, da, ştiu că nu e politicos ceea ce am să fac, dar la ce vă aşteptaţi de la un om care vrea să-şi şocheze cititorii?! Claudiu, şeful nostru, tocmai îşi face masterul în... fizică nucleară! Şi în vară, tot cu ajutorul lui, o să se lanseze primul satelit românesc! Cătălin lucrează la elven soft, Mihai e student la UNATC, la multimedia-sunet montaj şi e art director-ul unei agenţii şi se ocupă de acvarii şi de benzi desenate. Domnul Simpson, Nae, e student în ultimul an la Automatică şi are ca slujbă, printre altele, să facă soft-ul noii staţii de metrou de la periferia Capitalei, iar Ştef e şi el artist, student la UNATC şi sunetist de teren la diverse reclame! Ce pot spune? Ei sînt veseli şi de cîntat cîntă bine!

Cum ziceam, toată vacanţa de vară, de la jumătatea lui august pînă la începutul lui septembrie, am dat search-uri şi m-am documentat în materie de muzică! A fost şi cea mai înfloritoare perioadă a mea, cînd am început să descopăr şi eu trupe noi şi m-am mai despărţit de Beatles şi Manhattan Transfer!

Nu ştiţi ce-am făcut eu între timp, de fapt, nu? Păi, e uşor de explicat. Pe lîngă ideea că mi-aş fi făcut temele de vacaaanţă... ceea ce e oarecum ireal, eu am început să mai inspectez Paint şi m-am jucat un pic. În final, mi-a ieşit un desen cu pisici, care era inspirat din melodia mea preferată de la „elefanţii bizarri!" *„Dark Kitties staring at the wall, / Watching people's pictures long time gooone, / You got to see more / You got to watch them all. I see them coming / I see them coming up the wall/ I see them climbing, / I see them climbing up the wall!"* Şi eu mă codeam şi mă fistîceam, deşi nici eu nu prea ştiam de ce! Pînă la urmă, sora mea cea mai mare îmi propune să le trimită celor din trupă desenul făcut de mine. Eu, încăpăţînată ca de obicei, am refuzat! Pînă la urmă, m-am înduioşat şi mi-am dat seama ce vreau şi le-am trimis chiar eu un mail foarte dubios, primul meu fan-mail, prin care le spuneam cît de mult îi admir şi eram destul de penibilă pentru că făceam glume la fiecare pas din scrisoare, doar că nu-mi ieşeau prea bine! (Închipuiţi-vă că mă caracterizasem drept Thorin, din *Stăpînul Inelelor,* un pitic care se chinuia să scrie şi care stătea la celălalt capăt al oraşului. De ce? Nu mă întrebaţi pe mine, întrebaţi-l pe pitic!)

Pînă la urmă, mi-am luat inima în dinţi după zile întregi de... editare şi le-am trimis desenul şi scrisoarea! Am rămas într-un super suspans zile întregi, pînă mi-au răspuns şi mie! Iar răspunsul a fost scurt, că de, era probabil şi primul lor fan-mail! Dar mare mi-a fost mirarea cînd am văzut peste juma' de oră şi un mail cu un interviu cu ei din vară!

Eram în total extaz şi cea mai veselă persoană de pe faţa Planetei! Vă închipuiţi cît de tare i-am înnebunit pe ai mei după asta! Darămite pe prieteni, ca şi pe surori!

O dedicaţie

Iată, de exemplu, cum i-am înnebunit pe unii şi pe alţii cu... bizareria elefanţilor „mei": mă duceam înspre Club Control în Romană, să mă întîlnesc cu sora mea şi cu renumita actriţă Ana. Din fericire, fanii ăştia mai timpurii sînt în general ceva mai norocoşi decît alţii; ca mine, aşa, care am avut mare succes cu marea actriţă Ana în a juca o piesă, piesa făcutului cunoştinţă cu Ştef şi cu la-fel-de-renumita, dar şi studenta UNATC-ului – prietena lui Ştefan, Graţiela. Iar eu, cu două actriţe şi un elefant, am reuşit să fac pînă una-alta cunoştinţă şi cu Proka, înainte de concert.

De fapt, lucrurile s-au petrecut cam aşa: dansam, cînd brusc l-am auzit pe Ştefan:

„Iar următoarea melodie i-o dedicăm fanei noastre celei mai înfocate, care ne-a făcut un desen ce reprezintă prima strofă din următoarea melodie! Şi o cheamă.... Ileaaanaaaa!!", iar întreaga sală a izbucnit în aplauze.

Una dintre colegele mele susţine că m-a auzit în înregistrarea de pe YouTube urlînd „da, da..." ironic, deşi eu ţin minte că am urlat *„merci"* şi am început să dansez de data asta muult mai fericită şi, de asemenea, am început şi să cînt fals şi absolut groaznic, deşi eram prea entuziasmată să-mi mai pese! Dacă ţin bine minte, ştiu că am călcat foarte multă lume pe picioare şi că se cam uitau şi alţii urît la mine pentru că dansam (??).

Şi cred că vă las aşa, plictisiţi sau încîntaţi de povestea mea... Vorba unui prieten de-al surorilor mele: „Eu am 21 de ani şi nu mi s-a dedicat nici măcar o melodie, iar tu ai 13 şi deja ai fost salutată de pe scenă şi ţi s-au dedicat două melodii! Hmm... adolescenţii ăştia!".

Ileana Cristina Ecaterina ZIRRA,
clasa a VII-a,
Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuţă", Bucureşti

Numărul trecut i-a fost dedicat, în mare parte, lui Moş Crăciun, în diversele lui ipostaze, deoarece Crăciunul e o sărbătoare care îi bucură în primul rînd pe copii şi un moment potrivit pentru a scrie poveşti. Acum se apropie Paştele care este o sărbătoare mult mai „serioasă“. Probabil că mulţi dintre voi nu-i înţeleg prea bine semnificaţia, iar Iepuraşul nu e atît de faimos ca Moshul, de aceea nu am insistat prea mult să publicăm texte despre Paşte. Mai ales că multe păreau scrise de profesori sau de părinţi. Totuşi, am rezervat o pagină dedicată acestei sărbători, fiindcă am primit cîteva impresii care ni s-au părut oneste.

Paștele: mai multe perspective

● Cînd mă gîndesc la Paşte, eu mă gîndesc la sfîrşitul postului pentru că mama mă cicăleşte mereu să ţin post. Îmi place să merg cu tata la biserică, „să luăm lumină“. După aceea, mergem acasă, ne strîngem în sufragerie şi ne uităm pînă dimineaţă la slujba de Învierea Domnului. A doua zi mîncăm drob şi alte chestii.

Răzvan GHEORGHE

● Pentru mine Paştele înseamnă o vacanţă prelungită, dar şi o sărbătoare religioasă, pentru că de fiecare dată merg să mă împărtăşesc şi să ciocnesc ouă roşii. Dar şi aşa e bine pentru mine, că avem vacanţă. De obicei stau acasă şi îmi chem prietenii să ne jucăm. Asta e partea mea preferată. Cînd mă duc la bunica, vine partea religioasă a Paştelui. Ea zice că trebuie să merg la biserică, fiindcă e sărbătoare mare, şi mă plimbă prin toată biserica. E mai mult ca la ora de religie, mă usucă.

Alexandru ZĂVOIANU

● În Vinerea Patimilor cînt Prohodul. Femei, bărbaţi, fete, băieţi cîntă toţi această rugăciune tristă. Apoi, în noaptea Învierii, eu iau lumină. Îmi luminează sufletul

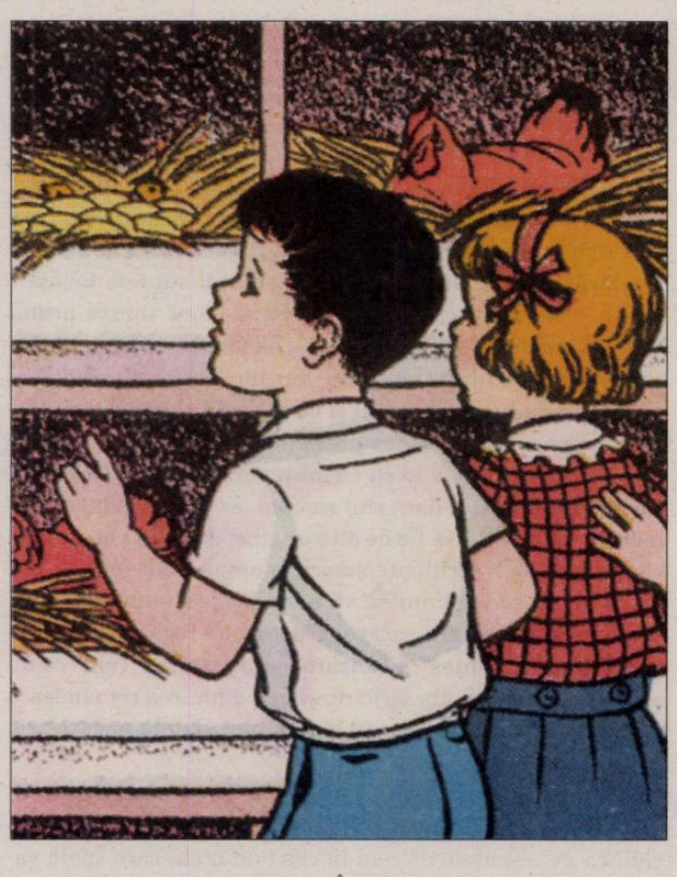

lumina cerească. La a doua Înviere slujba este mai mică. Apoi, cînd vin acasă, găsesc masa plină cu mîncăruri grele. Ouăle roşii îmi aduc aminte de sîngele care a curs. Petrecerile continuă toată ziua. După cîteva zile, încep să mă curăţ mîncînd mîncare uşoară. Sărbătoarea este tristă, dar noi o facem veselă. Poate chiar mai veselă decît trebuie.

Elena Teodora BĂLAN

● Cu o zi înainte mergem la ţară, la bunici. Mama o însoţeşte pe bunica la treburi. După ce se fierb ouăle, ne cheamă şi pe noi, copiii, să le încondeiem. Mama face şi drobul. Seara mă duc la biserică împreună cu bunica şi, la slujbă, dăm roată bisericii de trei ori. Ţin în mînă o lumînare care arde încontinuu. Pînă la urmă, adorm în picioare. Numai ceara care îmi pică pe mînă mă mai trezeşte. În sfîrşit, vine şi dimineaţa mult aşteptată, în care Mîntuitorul învie. Este o zi de neuitat.

Denisa PĂNESCU

● Paştele este o sărbătoare tristă, care semnifică momentul în care Iisus Hristos a fost răstignit pe cruce. De aceea, noi mergem la slujbă şi îl găsim pe preot în veşminte negre, care arată tristeţea pe care o trăim cu toţii. Copiii mai mici cred că Paştele este un moment vesel pentru că Iepuraşul le aduce cadouri. Eu văd Paştele din ambele perspective.

Teodor Aurelian MOLDOVEANU

● Este adevărat că în perioada Paştelui copiii iau vacanţă şi se distrează. În această perioadă, lumea face fapte bune şi postește. Vine primăvara şi toate plantele se trezesc la viaţă. Înaintea Paştelui oamenii fac multe cumpărături pe la mall-uri şi pe la toate magazinele existente. Este o aglomeraţie generală.

Lucia JIPA

Copiii din clasa a V-a,
Colegiul Național „Mihai Eminescu“, Buzău

Primăvara Învierii

Zăpada s-a topit. Oglinzile de gheaţă ale lacurilor au dispărut. Gerul a plecat supărat că nu mai lasă promoroacă pe mustăţi.

Norii s-au risipit şi soarele din ce în ce mai curajos îşi trimite cît mai multe raze către pămînt.

Pe cîmpie, acolo unde ieri era numai zăpadă, au răsărit mii de fire verzi de iarbă. Printre ele zburdă mieluşeii veseli şi neastîmpăraţi de diferite culori. Cînd obosesc, ei se adapă la izvorul care susură vesel la marginea cîmpiei.

În pădure, de sub covorul gros de frunze, scoate capul la lumină un ghiocel mic şi drăgălaş. Păsărelele cîntă vesele pe crengile copacilor abia înmuguriţi.

În sat este zarvă mare. Gospodinele nu mai prididesc cu treaba: scutură, mătură şi-şi aranjează grădinile. La streaşina casei, rîndunica abia întoarsă din ţările calde face şi ea pe gospodina: îşi curăţă cuibul părăsit peste iarnă. Dintr-un cuib aflat în vîrful unui stîlp, o barză, într-un picior, priveşte toată agitaţia.

– Hei, copii! Ştiţi ce cred eu? A sosit primăvara!

Primăvara a sosit cu adevărat. Natura e în sărbătoare! Se pregăteşte de o sărbătoare şi mai mare! E sărbătoarea Paştelui. Toţi vor să fie pregătiţi aşa cum se cuvine: natura – cu flori, păsările – cu ciripit vesel, iar oamenii – prin curăţenia locului şi a sufletului.

Bianca BĂLOIU, clasa a II-a,
Școala Generală nr. 117, București

Pozna lui Ţopăilă

Dilematix se trezeşte în mijlocul cîmpului. Îşi întinde penele cafenii şi se ridică. La scurt timp apar cîteva animale în jurul lui, care-i pun felurite întrebări.

– Îţi poţi mişca aripile? Îţi simţi capul? – îl chestionează o surată bufniţă.

– Ne poţi vedea sau eşti ameţit? – sar două vulpiţe roşcovane.

– Eu v-aş sfătui să-mi faceţi loc şi să vă îndepărtaţi niţel! – le spune doctorul urs celorlalte animale.

– Cine sînt? Unde sînt? tresare Dilematix. Cine sînteţi şi ce vreţi de la mine?

– Este amnezie! se aude verdictul.

– Sîntem noi, prietenii tăi! – strigă o ciocănitoare.

Văzînd că nu este chip să-i potolească pe curioşi, doctorul începe să-i povestească pacientului cum era el, Dilematix, cel mai înţelept dintre toţi ai pădurii. Şi, cum se întîmpla să fie Paştele, a fost ales în juriul concursului de căutat ouă. Totul mergea perfect pînă cînd un iepure neglijent, vrînd să-l nimerească cu un ou pe un prieten, a greşit ţinta, nimerindu-şi noua victimă, pe Dilematix, direct în tîmplă. Iepurele se numea Ţopăilă şi era cam zburdalnic de felul său.

Doctorul se gîndi că această poveste îl va trezi pe înţelept din „somnul“ mental. Însă cum asta nu s-a întîmplat, familia vinovatului l-a invitat pe Dilematix la masa de Paşte.

Cînd toţi se aşezară fericiţi să ciocnească fiecare măcar cîte un ou roşu, amnezicul nostru se oferă să fotografieze momentul. Doar că, ameţit cum era, a întors invers aparatul. Blitzul acestuia l-a orbit atît de tare, încît a căzut secerat la pămînt.

Toată familia de iepuri s-a adunat în jurul său, doamnele chiar făcîndu-i vînt cu batistele lor. La scurt timp, Dilematix se trezeşte din leşin, întrebînd pe toată lumea unde se află şi de ce s-a amînat concursul de căutat ouă.

– Pentru că un membru al juriului a căzut la datorie! – răspunde Ţopăilă provocînd rîsul tuturor.

Chiar şi Dilematix rîde. A fost nevoie de un blitz de aparat foto pentru a-şi reveni.

Familia Ţopăilă a developat poza pe care musafirul şi-a făcut-o şi o păstrează drept amintire în vitrina din sufragerie. În rama de lemn a fotografiei stau scrijelite cîteva cuvinte: „Paşte fericit!!“

Andreea NESTIAN, clasa a VI-a,
Școala Generală nr. 27
„Principesa Ileana“, București

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 268
2-8 aprilie 2009
Coordonator:
Adina POPESCU
Viniete: shutterstock
Corectură:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ȘCHIOPU
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
Secretar de redacție:
Ruxandra TUDOR

Albă ca Zăpada

– într-o variantă modernă –

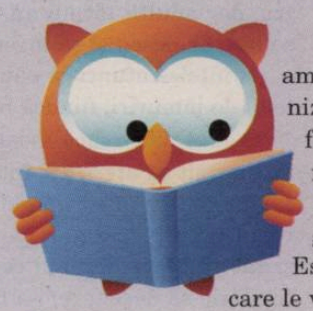

Nu am cunoscut-o pe Albă ca Zăpada sau poate că nu-mi amintesc eu, cine ştie?! Aşa că habar n-am dacă s-a „modernizat“, dacă participă la concursuri de Miss sau dacă şi-a făcut operaţii estetice. Însă mi-a plăcut ideea Dianei de a repovesti poveştile clasice, în variante moderne. Ce ziceţi de o Scufiţă Roşie (sau Verde) care să facă parte dintr-o organizaţie ecologistă, şi de un lup într-o variantă hip-hop? Este o invitaţie pentru voi toţi de a scrie astfel de poveşti pe care le vom publica în numerele viitoare.

Toţi copiii au auzit de faimoasele poveşti care încep mereu cu „A fost odată ca niciodată...“, dar nu se ştie cîţi dintre ei le-au citit pagină cu pagină, rînd cu rînd, cuvînt cu cuvînt. Iar dacă li le-au citit bunicii, cu siguranţă că au adormit şi dumnealor, şi nepoţii... căci le ştiau deja.

De aceea personajele basmelor s-au decis să se modernizeze un pic.

Albă ca Zăpada, cea care cu cîteva milioane de clipe în urmă avea părul „negru ca abanosul“, buzele „roşii ca sîngele“ şi pielea „albă ca zăpada“ a decis că, pentru a fi în trend, avea nevoie de o schimbare de look. Respectînd părerile criticilor, aceasta s-a vopsit blondă. Pentru a-şi ascunde albeaţa chipului, a început să folosească în mod regulat fond de ten, iar buzelor sale le-a dat o nuanţă cărămizie.

Aflînd că Albă ca Zăpada ocupa primul loc în topul celor mai frumoase femei din întreaga lume, mama vitregă, din dorinţa de a fi ea *number one,* i-a trimis secretarei printr-un e-mail porunca de a se descotorosi de Albă ca Zăpada. De altfel, cinci operaţii estetice şi produsele cosmetice marca Channel, Rymel London sau Maybeline New York au fost suficiente pentru a-i da mamei vitrege înfăţişarea unei VIP.

Secretara, necunoscînd noul look al fetei, i-a provocat un accident îngrozitor unei alte domnişoare cu caracteristicile vechi ale Albei ca Zăpada.

Albă ca Zăpada a aflat de la un fan al ei, vestit hacker, că intenţiile mamei sale vitrege nu erau tocmai ortodoxe şi a fugit să se ascundă într-un cartier rezidenţial aflat la 42 de kilometri de oraş, departe de privirile paparazzilor. În vila unde s-a adăpostit, locuiau cinci uriaşi şi două femei-pitic, toţi foarte ocupaţi cu job-ul pe care îl deţineau la bowling în Mall.

După cinci zile, aşteptînd ca topul să fie modificat, mama vitregă a descoperit confuzia făcută de secretară. Hotărîtă să nu renunţe, a angajat un detectiv particular ca s-o găsească pe Albă ca Zăpada.

Detectivul, eficient, a descoperit ascunzătoarea fetei, încă din prima zi, aşa că a transmis vestea bună printr-un SMS succint. În consecinţă, mama vitregă s-a deghizat într-o fetiţă dolofană, cu două codiţe şi cu rochiţă roşie cu buline. A întîlnit-o pe fată în timp ce făcea jogging în jurul piscinei din faţa vilei. S-a prezentat ca fiind nepoata vecinilor de peste drum şi i-a oferit un pahar de Coca-Cola, bineînţeles, contaminat cu bacterii. Fata, extenuată din cauza exerciţiilor, i-a mulţumit şi a băut tot, pînă la ultima picătură. Mama vitregă a plecat satisfăcută.

Albă ca Zăpada însă avea sistemul imunitar rezistent, deoarece consuma Activia în fiecare zi, şi nu a reacţionat conform aşteptărilor mamei sale vitrege.

A doua zi, mama vitregă a citit în ziar că Albă ca Zăpada a fost pozată de fotografi „mai în formă ca niciodată“, noul statut de „Miss Univers“ fiind binemeritat. Ştirea i-a creat mamei vitrege o depresie, dar tot nu s-a lăsat. În speranţa că poate cineva de aceeaşi vîrstă cunoştea mai bine posibilele puncte slabe ale Albei ca Zăpada, i-a trimis un rapper care urma să se descotorosească de ea.

Ajuns la vila binecunoscută, băiatul a auzit-o pe Albă ca Zăpada cîntînd. Spunîndu-i că este impresar şi totodată un muzician foarte interesat de tinerele talente ale muzicii hip-hop, i-a oferit un contract şi a servit-o cu o pastiluţă aşa-zis menită să-i ofere o sonoritate aparte glasului său. Datorită vocii sale impresionante, băiatului i s-a făcut milă să o elimine pe aceea care ar fi putut deveni cîndva prinţesa muzicii hip-hop. Aşadar, în schimbul pilulei de otravă iniţiale, i-a oferit un somnifer.

După cîteva momente, Albă ca Zăpada a căzut la pămînt ca moartă.

Băiatul i-a dat mamei vitrege un beep pe telefonul celular, ca să-i confirme reuşita misiunii sale.

Seara, cei cinci uriaşi şi cele două femei-pitic au găsit-o pe Albă ca Zăpada întinsă pe jos şi, după mai multe încercări de a o trezi, au declarat-o decedată, supăraţi în acelaşi timp că nu le plătise chiria pe luna aceea. Dintr-un oarecare respect pentru ideea trecerii în nefiinţă, s-au decis să-i pună trupul într-un sicriu. În ziua următoare, stăpînii vilei au urcat pe scooter sicriul şi l-au transportat la crematoriu pentru a-l transforma în cenuşă şi pentru a scăpa astfel de o grijă.

Chiar atunci în cartier şi-a făcut apariţia un tînăr parlamentar aflat în campanie electorală. Acesta era curios să afle cine păşea chiar atunci dincolo de această lume. Uitîndu-se prin fereastra sicriului, a recunoscut-o pe frumoasa Albă ca Zăpada al cărei fan era încă din adolescenţă, aşa că le-a cerut imediat purtătorilor, acordul să se ocupe el de funerali. Aceştia au acceptat şi au plecat uşuraţi. Tînărul parlamentar a pus sicriul fetei într-una dintre maşinile sale 4x4 şi a pornit la drum, lăsîndu-şi campania abandonată pe o pală a uitării.

În timp ce maşina era blocată într-un ambuteiaj, Albă ca Zăpada s-a trezit chiar atunci cînd, enervat, şoferul maşinii a claxonat foarte puternic. Tînărul parlamentar, care nu îşi lua ochii de la ea, a aflat astfel cu uimire şi cu o maximă fericire că fata trăia. Acesta a eliberat-o din sicriu şi i-a propus să fie soţia sa. Albă ca Zăpada (căreia unul dintre bodyguarzi îi şoptise că parlamentarul era favorit în viitoarele alegeri) a acceptat pe loc cererea în căsătorie.

Cei doi mai trăiesc şi astăzi, fericiţi că s-au modernizat în cel mai cool mod. Iar mama vitregă încă mai cheltuieşte banii tatălui Albei ca Zăpada pe şedinţe de masaj, împachetări şi eventuale operaţii estetice...

Diana ŢIGĂNILĂ,
clasa a VII-a,
Şcoala Generală nr. 109, Bucureşti

PUBLICITATE

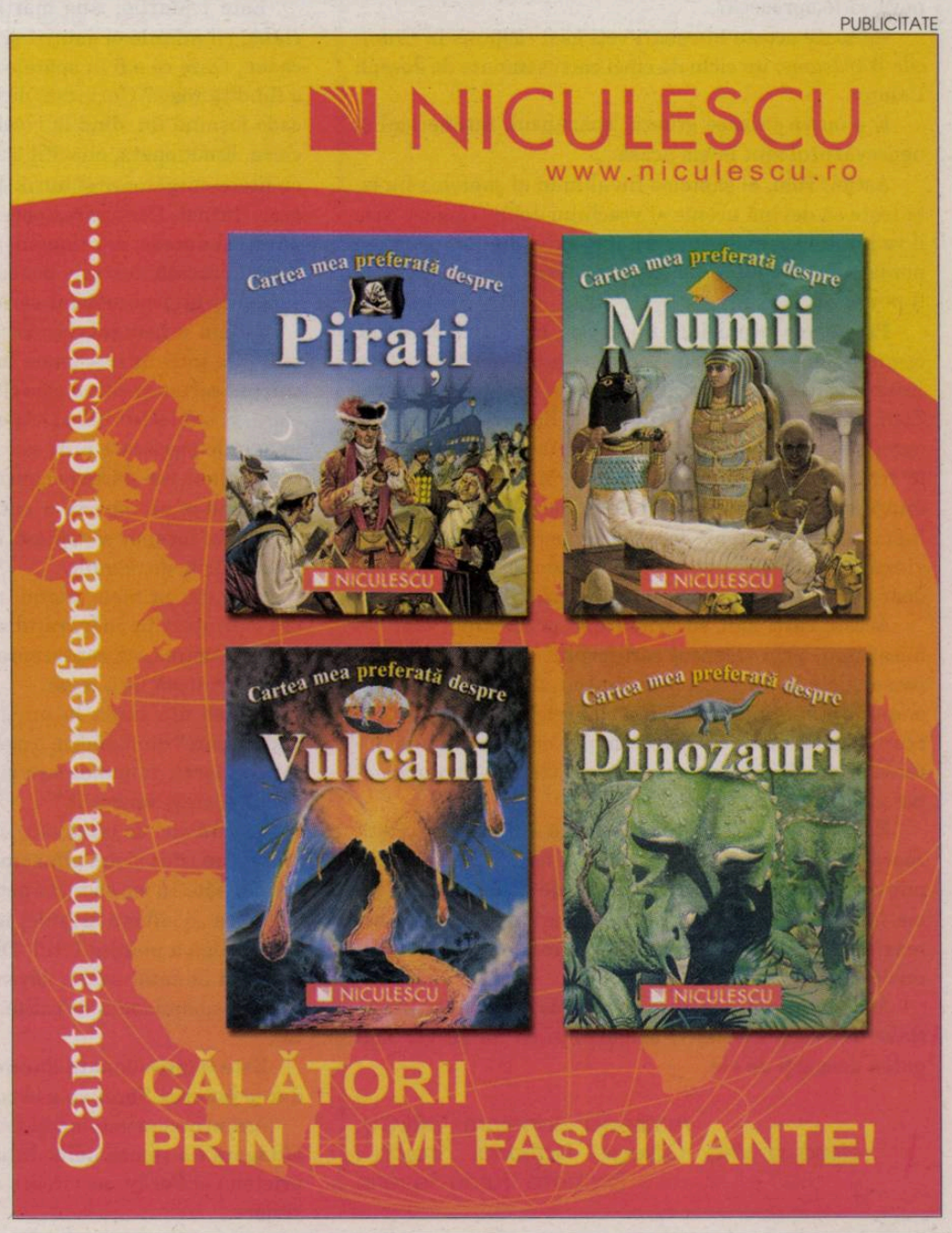

Despre Micul Prinț

Pe cînd avea şase ani, povestitorul (Antoine de Saint-Exupéry) găsise într-o carte o poză înfăţişînd un şarpe boa care înghiţea o fiară sălbatică. Citise în carte că aceşti şerpi nu-şi mestecă prada, ci stau nemişcaţi şi dorm şase luni, pînă ce o mistuie.

A desenat şi el un elefant înghiţit de un şarpe boa şi le-a arătat desenul său oamenilor mari, întrebîndu-i dacă acesta îi sperie. Toţi însă se mirau de ce ar trebui să se sperie de o pălărie. Atunci copilul a desenat un şarpe boa pe dinăuntru, dar adulţii tot nu au înţeles desenul şi l-au sfătuit să se lase de desen şi să înveţe alte lucruri folositoare.

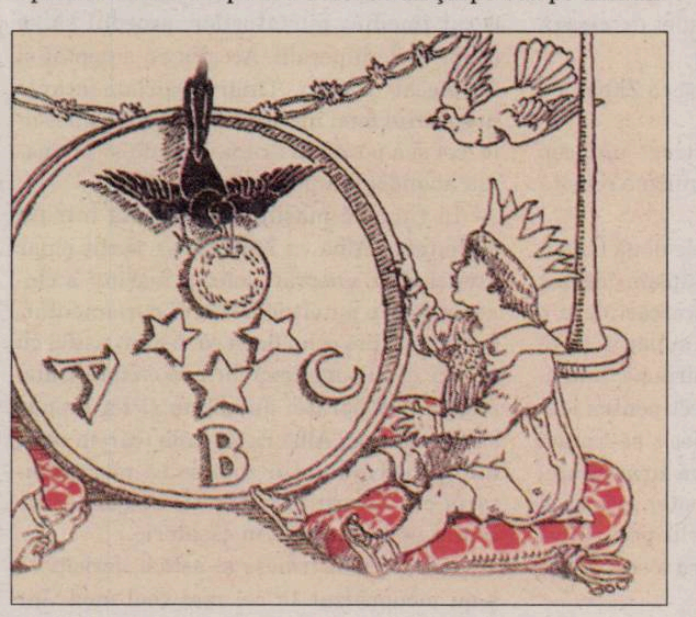

A înţeles atunci că oamenilor mari trebuie să le dai tot felul de lămuriri, fiindcă nu pricep singuri nimic.

A ales să se facă aviator, a călătorit mult şi, odată, a fost nevoit să aterizeze într-un deşert.

Deodată a auzit un glas cerîndu-i să deseneze o oaie. A văzut un copil care nu părea rătăcit în pustiu şi care a insistat să-i facă desenul cerut. Cum nu fusese încurajat în copilărie să deseneze, i-a făcut copilului primul său desen. A rămas uimit în momentul în care acesta i-a spus că el nu doreşte un elefant înghiţit de un şarpe boa, ci o oaie. A încercat să deseneze diferite oi, dar nici una nu i-a plăcut copilului. Atunci i-a desenat o cutie şi din nou a rămas uimit că acest desen i-a plăcut copilului.

Aceasta este întîmplarea prin care a făcut cunoştinţă cu Micul Prinţ.

Urmează o serie de întîmplări din care înţelegem felul în care văd copiii lumea, cum interpretează ei diferite aspecte din viaţă, ca pe nişte planete.

Una dintre situaţii prezintă întîlnirea cu un beţiv. De la acesta, Micul Prinţ află că bea ca să uite că îi este ruşine de faptul că e beţiv.

O altă „planetă" este cea a businessman-ului care calculează toată viaţa ca să fie bogat şi ca să stăpînească prin bogăţie, ajungînd chiar să se considere stăpînul stelelor! Acestuia, Micul Prinţ îi arată că nu poate fi stăpînul unor lucruri cărora nu le poate fi de folos. Iar explicaţia sa îl lasă pe businessman cu gura căscată.

O altă „lume" este cea a lampagiului, un om care stinge şi aprinde consecutiv un felinar, doar pentru că respectă un consemn. Chiar dacă lampagiul acţiona ciudat, pe el Micul Prinţ l-a simpatizat fiindcă îşi respecta o îndatorire acceptată, chiar dacă aceasta îl supăra, deoarece nu mai avea timp de odihnă.

Seria de întîmplări ia sfîrşit prin plecarea Micului Prinţ pe planeta sa. Înainte de aceasta, el îi spune povestitorului că, deşi trebuie să plece, poate să păstreze legătura cu el dacă se uită la stele.

Din întreaga povestire înţelegem că lumea Micului Prinţ este lumea copilăriei, iar Micul Prinţ îi reprezintă pe copiii care percep altfel decît adulţii lumea şi, pentru a-i putea înţelege pe copii, adulţii ar trebui să aibă mai multă imaginaţie.

Ioana POPA, clasa a VI-a,
Liceul de Muzică „Dinu Lipatti", Bucureşti

Ce înseamnă o recenzie? Este o cronică a unei cărţi care poate să cuprindă un rezumat al poveştii din carte, dar mai ales opiniile voastre legate de cartea respectivă. Astfel, veţi putea să le recomandaţi altor copii cărţile care vă plac sau, dimpotrivă, să le atrageţi atenţia să se ferească de cărţile proaste! Aşadar, dacă aţi descoperit o carte care v-a impresionat în vreun fel, nu mai păstraţi acest secret doar pentru voi! Aşteptăm recenziile voastre, iar cele mai interesante vor fi publicate în numerele viitoare.

Cronici de groază

Vreţi să evadaţi din realitate? Credeţi în puterea magiei? Lumea e ameninţată de vrăjitoare şi trebuie ca cineva să le oprească?

La toate aceste întrebări veţi găsi răspuns în *Cronicile Wardstone,* un ciclu de cinci cărţi semnate de Joseph Delany.

E o operă în care groaza, suspansul, întunericul şi neprevăzutul sînt la ele acasă.

Astfel, Tom, al şaptelea fiu al unui al şaptelea fiu izbuteşte să devină ucenic al vraciului John Gregory care îl va iniţia în tainele apărării împotriva Răului pentru a putea apăra Comitatul chiar cu propria sa viaţă, dacă va fi nevoie.

Pregătirea ucenicului nu e însă lipsită de capcane, cea mai ispititoare fiind Alice. Aceasta este însăşi fiica Întunericului, dar, în mod paradoxal, îl apără pe tînărul Tom, riscîndu-şi viaţa şi puterile. Ea devine fiinţa pe care Tom nu o poate lăsa în urmă şi fără de care nu poate trăi. Cu toate că timpurile grele nu le permit să fie împreună, ei depăşesc limitele impuse de orice forţă şi luptă pentru prietenia lor. Dacă vor reuşi cei doi să învingă piedicile ridicate în calea prieteniei lor, o veţi afla doar după ce veţi citi integral *Cronicile Wardstone.*

Aceste cărţi sînt cuceritoare şi prin ritmul alert al naraţiunii, prin talentul scriitorului de a-şi portretiza personajele în mişcare, prin capacitatea de a transmite o anumită morală. Cititorii vor înţelege că lupta împotriva forţelor obscure cere de multe ori sacrificii, că puterea prieteniei învinge şi că fiecare trebuie să pună mai presus decît orice datoria.

E o lectură agreabilă, chiar dacă editorii ne avertizează că nu e indicată după miezul nopţii. Mai ales copiii vor descoperi o lume cu personaje neobişnuite, o lume în care oasele şi sîngele devin arme redutabile ale magiei negre, iar sarea, fierul şi lemnul de scoruş devin unelte puse în slujba Luminii.

Aşadar, recomand tuturor copiilor *Cronicile Wardstone* de Joseph Delany, asigurînd-i că nu se vor mai putea despărţi de ele.

Andreea Hanelore GRECU,
clasa a VI-a, Colegiul Național „Traian",
Drobeta Turnu-Severin

Micul meu univers

Este 1 Martie, ziua mărţişorului. Bătrîna mătuşă Mariana, cu mîinile ei subţiri şi tremurînde, mi-a pregătit un cadou. Oare ce o fi în spatele hîrtiei lucioase împodobite cu o fundiţă roşie? Curioasă, deschid repede darul. Ambalajul cade foşnind lin, dînd la iveală paradisul oricărui cititor, o carte. Emoţionată, am citit titlul şi numele autorului, scrise cu litere curgătoare şi aurii: *Mica prinţesă* de Frances Hodgson Burnet. Denumirea povestirii îmi sugera o lume cu împăraţi şi ducese, dar imaginea de pe copertă îmi arăta o fetiţă îmbrăcată în straie ponosite, strîngînd la piept o păpuşică, într-un pod mobilat sărăcăcios.

Aveam o nedumerire: ce căuta o prinţesă în astfel de straie şi într-un asemenea loc? Răspunsul l-am aflat deschizînd cartea şi citind cele cîteva informaţii despre romancieră şi subiectul cărţii. Apoi, am răsfoit cartea, privind imaginile presărate prin ea.

La final, am parcurs cuprinsul cărţii cu cele 19 capitole. Închizînd-o, pe coperta a patra am citit un mic fragment. Astfel am început să trăiesc, alături de eroina Sara Crewe, întîmplările de demult.

Încă din primele pagini, mi-am dat seama că Sara nu era o prinţesă în adevăratul sens al cuvîntului. Rămasă orfană de mamă, ea reprezenta toată împărăţia tatălui său. Era o prinţesă fără regat.

Adusă din India la un „internat select pentru tinere domnişoare" din Londra, o cunoaşte pe Miss Minchin, „înaltă şi ştearsă, impunătoare şi sobră, cu mîinile mari şi îngheţate, ca şi zîmbetul".

Lăsată aici de tatăl său, micuţa Sara nu ştia ce o va aştepta. Am trăit şi am plîns împreună cu ea la aflarea morţii tatălui său. În loc să fie la petrecerea organizată de ziua ei, Sara era „o siluetă stranie, îndurerată, aproape grotescă". Într-o clipă a pierdut totul. Dintr-o mică prinţesă răsfăţată şi iubită de tatăl său, a devenit o cerşetoare „îmbrăcată cu o rochie abandonată de catifea neagră, prea scurtă şi strîmtă".

Este impresionantă durerea fetei, brusca transformare, dar şi puterea Sarei de a-şi continua viaţa.

Amintirea primei nopţi petrecute în podul în care a fost alungată i-a rămas adînc întipărită în minte. Împreună cu prietena ei Becky, servitoare în internat, făcea treburi înjositoare.

Autoarea descrie pe parcursul a numeroase pagini umilinţele, durerile, foamea şi frigul pe care le-a îndurat Sara. I-a stat alături păpuşa sa Emily, ultimul cadou primit de la tatăl său.

Într-o zi, spre marea ei bucurie, cineva s-a mutat în casa de alături. Acum nu se mai simţea atît de singură. Tare m-am bucurat cînd am citit şi am aflat că noul locatar al casei nu era altul decît bunul prieten şi partenerul de afaceri al căpitanului Crewe. Acesta descoperise că tatăl Sarei nu era ruinat, dar a fost prea tîrziu pentru a-l mai salva. Şi astfel, de ani de zile, o căută pe micuţa fată, pentru a-i înapoia averea. Sara a revenit în lumea ei, neuitîndu-şi prietenii, dar mai ales pe Becky, pe care a luat-o cu sine.

Fiecare capitol a fost captivant, fiecare pagină – emoţionantă. Am închis cartea, fascinată de întreaga poveste, şi mult timp m-am gîndit la ea. M-a tulburat tragedia micuţei, dar mai ales faptul că în durerea sa nu a uitat că sînt alţii şi mai oropsiţi. Din puţinul pe care-l avea, le potolea foamea şi altora. În lumea reală, rare sînt aceste cazuri. Întotdeauna trebuie să ne gîndim că oricînd putem cădea din vîrful piramidei, şi că doar tăria, bunătatea şi dragostea ne vor ajuta să trecem peste cele mai adînci prăpăstii.

Astfel, zi de zi, oră de oră, eu încerc să-mi modelez caracterul cu ajutorul personajelor din cărţile citite. Să nu credeţi că n-am avut şi deziluzii! Lumea reală este mult prea crudă, iar principiul „Întoarce şi obrazul celălalt" azi nu se mai aplică!

Mi-aş dori să scriu şi eu o carte în care să descriu personaje după inima şi mintea mea!

Izabela Patricia OLARIU, clasa a IX-a,
Colegiul Național „Gh. Lazăr", București

Cărţile bune sînt acelea a căror poveste te urmăreşte o vreme. Mi se pare ciudat că, deşi nu reuşesc să-mi amintesc cine sînt şi de unde vin, îmi amintesc totuşi anumite cărţi pe care le-am citit mai demult. Tocmai le căutam într-o librărie, cînd m-am întîlnit cu Geo, o adolescentă drăguţă, care m-a zăpăcit: cred că citise mai multe cărţi decît mine! La scurtă vreme, mi-a trimis o scrisoare pe care am decis să o public în supliment chair dacă nu vine din partea unui copil.

Despre o inimă de cerneală

Această carte scrisă de Cornelia Funke mi-a plăcut în mod deosebit. Este vorba despre o fetiţă, Meggie, al cărei tată are un talent special: cînd citeşte cu voce tare, obiectele sau fiinţele despre care citeşte se materializează exact în faţa sa. Pare un lucru extraordinar şi cu siguranţă te gîndeşti cum ar fi dacă şi tu ai avea acest „dar". Ei bine, nu e atît de bine, căci Meggie şi Mo, tatăl ei, au intrat într-o mare încurcătură din această cauză. Totuşi, totul s-a terminat cu bine, ca în orice poveste. Povestea a fost ecranizată şi are şi o continuare la fel de palpitantă. Şi înainte să finalizez această (foarte) scurtă compunere despre o carte care mi-a plăcut în mod deosebit, aş vrea să mai adaug că am scris atît de puţin despre *Inimă de cerneală* deoarece aş vrea să te las să descoperi singur restul istorisirii.

Ana GHENCIULESCU, clasa a IV-a,
Colegiul german „Goethe", Bucureşti

Povestea fără sfîrşit

În *Povestea fără sfîrşit* de Michael Ende este vorba despre un copil, Bastian Balthazat Bux. El rămîne închis în propria şcoală şi începe să citească *Povestea fără sfîrşit* în care este vorba despre o altă lume numită Fantazia, care era în pericol, fiind încet, încet înghiţită de neant. Atreiu porneşte într-o aventură pentru a salva Fantazia. Se dovedeşte că regina Fantaziei, Crăiasa Copilă, are nevoie de un nume nou, iar singurul care i-l poate da este Bastian, care intră în poveste. După ce salvează Fantazia, Bastian se trezeşte într-o nouă lume, numită Perelin, pădurea nopţii, iar mai apoi în Goab, deşertul culorilor. Are parte de multe aventuri împreună cu Atreiu, dar devine nebun după putere, iar acest lucru aproape i-a devenit fatal. Uită totul despre el, chiar şi numele, dar mai are o singură dorinţă: să se întoarcă acasă. Atreiu îl ajută iertîndu-l că l-a rănit şi îl duce la Apa Vieţii, locul de unde trebuia să meargă acasă.

Michael Ende prezintă într-un mod original şi inspirat nişte aventuri interesante pe un subiect frumos. Arată felul cum din normal poţi să ajungi nebun după putere şi să fii în stare să faci orice pentru ea, chiar şi să-ţi omori prietenii, dar la sfîrşit vezi ce prostie ai făcut, puterea întorcîndu-se contra ta.

Mi-a plăcut faptul că Ende a vorbit în mod direct, dar şi indirect, despre lucruri legate de spirit, de suflet şi în special despre dorinţe cum ar fi faptul că, pentru ca Bastian să redevină normal şi să-şi reamintească ceea ce a uitat din cauza maniei pentru putere provocate de Lumină, trebuie să-şi găsească adevărata sa voinţă.

Horaţiu CHEVAL, clasa a V-a,
Liceul bilingv „Miguel de Cervantes", Bucureşti

Dragă Dilematix,

Te-am cunoscut la Librăria „Mihai Eminescu", căutai *Moartea pinguinului* de Andrei Kurkov. Pentru că tu, ca un pinguin care locuia la bloc, te-ai cunoscut cu Mişa a lui Victor Zolotariov, iar eu căutam *Legea melcului* de acelaşi autor. Am purtat o discuţie despre proliferarea cititorilor din perioada comunistă. Apoi dialogul a continuat şi a staţionat la ultima carte citită. Mi-ai mărturisit că a fost *Lolita*. Am vrut să mergem undeva ca să bem o răcoritoare, dar timpul se scursese pentru mine. Tărîmul alcătuit din mine şi din

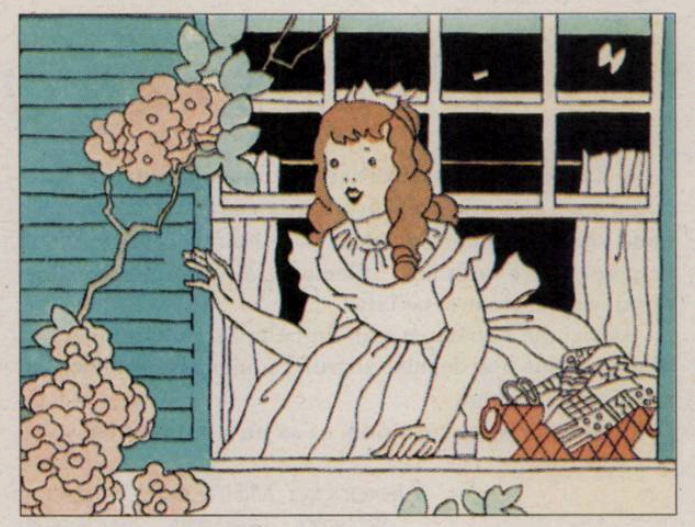

tine, Dilematix, fusese situat undeva la Polul Sud, cînd te-ai pierdut de toţi ceilalţi, tu, micul pinguin, cu un cioc atît de portocaliu ca bluza mea.

Tu aveai alte preocupări decît ceilalţi, erai atras de literatură. Aveai o carte de Luigi Pirandello şi îmi ziceai că vrei să joci alături de ceilalţi prieteni ai tăi în piesa „Şase personaje în căutarea unui personaj". Îmi mărturiseai că îţi plăcea Depeche Mode. Erai trist că mulţi copii nu mai cred în Moş Crăciun, cînd tocmai tu ai vorbit cu el şi era într-un ATV, iar Rudolph purta o cască roşu cu alb. Îmi spuneai să le comunic tuturor copiilor că Moş Crăciun există şi să credem în el ca să nu-l supărăm. Dar cînd orologiul a bătut ora 7,00 seara, mi-am dat seama că eram în librărie şi tu, Dilematix, micul pinguin, mi-ai mărturisit că te afli aici deoarece o familie mare şi cu o inimă bună şi largă te-a înfiat: *Dilema veche*. La despărţire am plecat melancolică, dar cu speranţa că ne vom mai revedea. Sper că îţi vei aduce aminte de mine, o fată brunetă, pe role, într-o zi cînd cerul era pudrat în obraji de razele soarelui.

Cu multă căldură, a ta prietenă,
Geo

Georgiana STAN, 17 ani

PUBLICITATE

În atelierul ludic "Pasărea ascunsă în piatră" copiii sunt invitaţi să pătrundă în universul operei lui Constantin Brâncuşi prin intermediul jocului, al simţurilor şi al experienţei directe.

Atelierul este structurat în 8 secţiuni interactive ce pun "în joc" tematica şi vocabularul plastic al operei marelui sculptor: materiale, unelte, forme. Cunoscând lucrările lui Brâncuşi, participanţii desluşesc secretele sculpturii moderne.

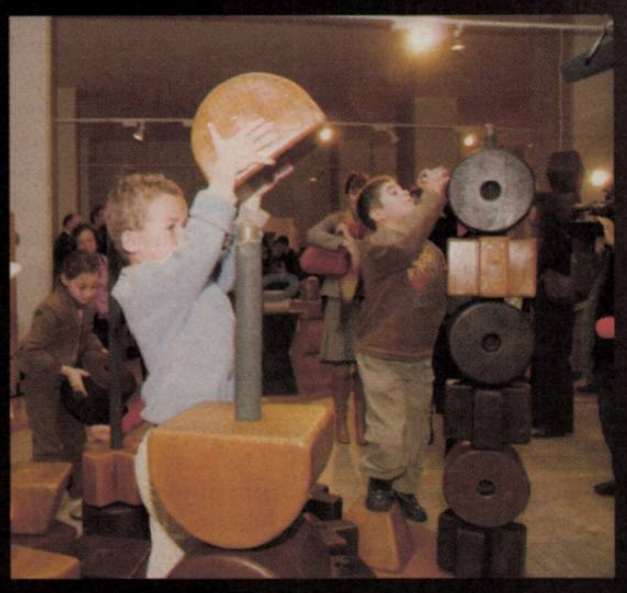

Pentru copii cu vârste între 4 şi 14 ani, însoţiţi de adulţi şi îndrumaţi pe parcursul vizitei de un educator muzeal.
Program:
pentru şcoli: miercuri şi joi, de la orele 11.00, 13.00 şi 15.00
pentru familii: ultima sâmbătă din fiecare lună, de la ora 11.00

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI

Pasărea ascunsă în piatră

UN SPAŢIU INTERACTIV DE INIŢIERE ÎN OPERA LUI CONSTANTIN BRÂNCUŞI

După ce mă joc în atelier, pot vizita sau pot să-mi conduc unul dintre părinţi în Galeria de Artă Românească Modernă a muzeului (etaj II, sala 7) pentru a descoperi împreună lucrările originale ale lui Constantin Brâncuşi.

Bilet atelierul ludic = 10 lei

Bilet special:
1 şedinţă în atelierul copiilor + 1 vizită în Galeria de Artă Românească Modernă = 12 lei

MNAR

Programări la telefon 021.314.81.19 sau prin e-mail: angelica@art.museum.ro

Un personaj cu personalitate

● Era odată o buburuză care se numea Dilematix. Dilematix era o gîză mică, jucăușă, care zboară și se așază acolo unde vrea ea: pe flori, pe pomi și pe mîinile copiilor. Nouă ne place foarte mult cînd Dilematix, din zbor, se așază pe capul nostru, chiar și pe față.

Atunci noi o luăm cu grijă în palmă și suflăm în ea, ca să-și continue mai departe zborul. Fiind o gîză așa mică, ea merge și pe pămînt.

Cînd noi o vedem, o ocolim ca să nu călcăm pe ea.

Alexandra MIHĂESCU, clasa I,
Școala „Genesis", București

● Era odată un dragon care suflă foc și atacă o prințesă frumoasă.

– Ajutor, ajutor! – a strigat prințesa.

Un războinic pe nume Dilematix a strigat:

– Stai pe loc, te voi salva!

– Ce vrei să fac? – întreabă prințesa.

– Nimic – spune Dilematix.

Și a luptat zile și nopți. În final, Dilematix a salvat prințesa.

Ioana OPRESCU, clasa I,
Școala „Genesis", București

● Eu cred că Dilematix este un robot construit de extratereștri. El are cipuri, în loc de creier, care pot să stocheze foarte multe informații. Robotul a fost trimis pe Pămînt de către extratereștri, pentru a înregistra tot ce fac oamenii. Vor să facă cercetări despre obiceiurile oamenilor, despre condițiile de mediu, despre viața de pe planeta noastră în general.

Roboțelul Dilematix își poate schimba culoarea și se poate transforma sub diverse forme. Din această cauză, el s-a împrietenit cu foarte mulți copii și, jucîndu-se cu ei, s-a lovit. Este posibil să-și fi ars niște circuite.

Pînă se repară, el rămîne mascota Dilematix.

Alexandru Theodor GRAUR, clasa a II-a,
Școala Generală nr. 117, București

● Dilematix este un fel de pisoi-bufniță. Aș crede că el a fost făcut de o pisică și de un bufnițoi sau invers. Povestea lui a început cînd o pisică s-a îndrăgostit de un bufnițoi sau invers.

Pisica se tot gîndea: să îi spun sau să nu-i spun, să-i cer numărul de telefon sau nu, și tot așa. Iar bufnițoiul se gîndea: să-i cer inima sau să nu i-o cer, îi cer numărul de telefon sau nu? La un moment dat, s-au întîlnit.

– Îmi dai numărul de telefon? – au zis amîndoi în același timp.

Apoi s-au îndrăgostit, și tot așa, pînă l-au făcut pe Dilematix.

Adeline IONESCU, clasa a III-a,
Școala „Genesis", București

● Mă cunoști? Nuuu! Sînt un om care-mi pun mereu întrebări cine sînt și de unde vin. Pe scurt, sînt dilematic. Prietenii îmi spun Dilematix.

Eu am călătorit din basm în basm pînă am ajuns aici! Defectul meu este că uit ce am făcut și cine am fost.

Acum am înfățișarea unui elev din clasa a IV-a. Merg la școală, învăț lucruri noi, îmi fac prieteni, dar sufăr cînd se vorbește despre familie. Nu știu al cui copil sînt.

Odată, o săptămînă întreagă doamna ne-a vorbit despre lumea poveștilor. Am tresărit. Am recunoscut casa bunicii unde lupul a intrat s-o mănînce pe Scufița, pomul cu merele de aur din grădina lui Prîslea, fîntîna cu apă proaspătă din care a băut fata moșului, iar cei șapte pitici semănau cu colegii mei de clasă. Toate îmi erau cunoscute. Și pentru că le știam așa de bine, doamna mi-a spus că aceasta este familia mea.

De atunci sînt foarte fericit. Am și eu familia mea. Pot să vorbesc despre ea.

Cătălina NAUM, clasa a IV-a,
Școala Generală „Gheorghe Țițeica", Constanța

● Dilematix nu este bătrîn. El are doar... vreo 400 de ani! Bineînțeles că seamănă cu o bufniță pentru că mămica lui este o bufniță polară, albă și frumoasă. Și l-a născut pe Dilematix pe calota polară, cînd soarele se zbenguia jucăuș pe piscurile de gheață. Iar tatăl lui? Ei bine, tatăl lui era un vultur vrăjitor, care păzea porțile Palatului Fericirii. Cum Palatul Fericirii avea o bibliotecă foarte mare (cred că se aflau acolo milioane de cărți), Dilematix le-a citit aproape pe toate, în numai cîțiva zeci de ani. Cel mai mult îi plăceau mascotei noastre cărțile cu enigme, dileme și indicii. Era capabil să descîlcească orice mister, în numai cîteva secunde. Și avea o memorie extraordinară, știa pe dinafară tot Palatul Fericirii, care nu era mic deloc. Să spunem numai că era cît mai multe țări adunate laolaltă. Dar Palatul Fericirii avea și dușmani, niște foci bătrîne și rele de la marginea ținutului. Așa că l-au răpit pe Dilematix și l-au forțat să deseneze tot Palatul Fericirii, cu intrări, ferestre și soldați. Degeaba l-au căutat mama și tatăl lui, degeaba au făcut vrăji de descoperire, nu l-au putut găsi. Iar Dilematix a făcut în așa fel schița Palatului Fericirii, că focile au fost prinse, împreună cu toată armata lor de milioane de pescărași, chiar la intrarea în palat!

Dilematix, încercînd să evadeze din locul în care era ținut, într-un aparat de zburat inventat chiar de el, s-a prăbușit de la mare înălțime și... a supraviețuit! Dar și-a pierdut memoria. Așa că acum este mascota revistei *Dilema veche* și se simte foarte bine. Și părinții lui? Stați liniștiți că îi anunț eu. Cum, cine sînt eu?

Sora lui, bineînțeles! Însă asta este o altă poveste...

Alexandra Teodora NOVAC, clasa a IV-a,
Școala Generală nr. 75
„Leonardo Da Vinci", București

● Dilematix este o bilă care are ochi, mîini, picioare, nas și gură. El este tot roșu. Ochii lui sînt foarte mari, gura – lungă, nasul – rotund și mic, mîinile și picioarele – scurte.

El trăiește doar pentru copii, nu poate muri niciodată, decît dacă copiii nu-l mai iau în seamă și nu se mai interesează de el. Dilematix a luat viață din *Dilema veche*. Prima dată a fost un personaj de hîrtie, iar acum este real. Lui îi place mai mult să trăiască în ziar, deoarece primește multe povești de la copii. El nu are nici o familie, decît pe prietenii lui, copiii. Dilematix nu se îmbracă niciodată și nici nu se încalță, pentru că este o simplă bilă roșie.

Lui îi place cel mai mult să citească poveștile copiilor și să asculte muzică. Cel mai mult se pricepe să facă pozne. Mereu se distrează și rîde de năzbîtiile lui. El se hrănește cu hîrtia de la ziar care este goală. Dacă vede vreun loc gol în ziar, îl mănîncă, pentru ca *Dilema veche* să nu aibă vreun spațiu nescris. Dilematix nu bea nimic, fiindcă lui nu îi este sete niciodată. Chiar dacă nu mănîncă și nici nu bea, el tot trăiește. El nu poate vorbi niciodată, decît atunci cînd le citește altora povești.

Acesta este Dilematix, o bilă neastîmpărată.

Raluca NICA, clasa a VI-a,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", București

● Cine este Dilematix cu adevărat? Poate vreun poet, vreun prozator sau poate animalul de companie al vreunui scriitor? Cine știe? Dar cum arată el?

Unii oameni care susțin că l-au văzut spun că este o bufniță maronie și rotofeie, cu urechi pufoase ca de pisică, folosind ecolocația (ultrasunetele) pentru detectarea viitorilor scriitori. Ochii îi sînt negri precum cărbunele, cu privirea fixă și pătrunzătoare. Poartă niște ochelari progresivi, heliomați, antireflex. Gura îi este micuță și timidă, care lasă la iveală un surîs enigmatic și tăcut. Nasul său cel mic, semănînd cu un sîmbure de caisă, poate adulmeca de la trei kilometri distanță. Are două lăbuțe mici și scurte, cu cîte patru degete, care țin în mîna dreaptă o foiță împăturită, legată cu un fir de blăniță acestuia (iar aici mai apare o întrebare: ce scrie pe acea foiță? Poate numele celor care au scris pentru el?); de asemenea, poartă o pălăriuță de absolvent al școlii pregătitoare de bufnițe cu capacitate intelectuală superioară, pe care acesta a terminat-o foarte bine... (din asta deducem că este deștept, talentat și original). Mai are două lăbuțe și mai mici, încălțate cu niște pantofiori eleganți cu care Dilematix merge pretutindeni.

M-am întîlnit o dată cu el și l-am întrebat cînd s-a născut și dacă va pleca vreodată dintre noi. El mi-a răspuns: „m-am născut atunci cînd primul rînd a fost așezat pe hîrtie și voi pleca dacă și numai dacă nimeni, dar nimeni nu va mai scrie niciodată nimic. Doar atunci voi dispărea cu adevărat". Iar eu i-am spus: „dar întotdeauna există cineva care să scrie ceva! Atunci tu ești nemuritor?". Dilematix s-a uitat încrezător la mine și mi-a șoptit: „Așa se pare..." și... a plecat.

Mă uitam în zare după el, dar nu i-am mai văzut decît pămătuful său îmblănit de codiță, pînă cînd s-a făcut complet nevăzut.

Adriana Iulia NIȚU, clasa a VI-a,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu",
București

Am ajuns la final și nu cred că vom putea să tragem o concluzie. În ultimele... 16 pagini am fost pe rînd bufniță, extraterestru, leu, căței, furnică, bilă, polițist, spion, un erou de legendă undeva prin Spania și multe altele. Adevărul este că tot nu m-am lămurit cine sînt, însă mi-a plăcut toată această aventură în căutarea unei identități. Aș mai vrea să vă spun că selecția textelor publicate în acest număr nu a fost deloc ușoară. Ca de obicei, n-au prea contat pentru mine „expresiile frumoase" care vă ajută să obțineți note mari la olimpiadă și m-am ferit de poveștile care conțineau acele banalități care se numesc clișee. Am căutat povești originale, chiar dacă unele aveau greșeli de ortografie pe care mi-am permis să le corectez. Nu m-au interesat acele povești în care se simțea un „mic ajutor" din partea părinților sau profesorilor, căci e important să-ți asumi o responsabilitate, chiar dacă ai 10 sau 12 ani. Mi-au plăcut poveștile scrise cu umor și cu onestitate.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 269 ● 9-15 aprilie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“
pagina **3**

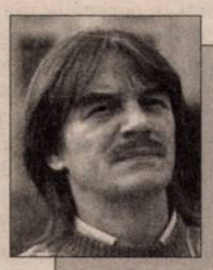

T.C. Zarojanu
„Cine ne reprezintă,
cine ne lămureşte,
cine ne apără“
pagina **21**

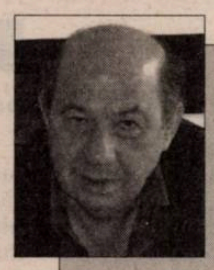

„Oameni
care iubesc muzica“
interviu cu
Adrian Enescu
pagina **24**

Dreptul de a fi supravegheaţi

Trăim în societatea Big Brother?

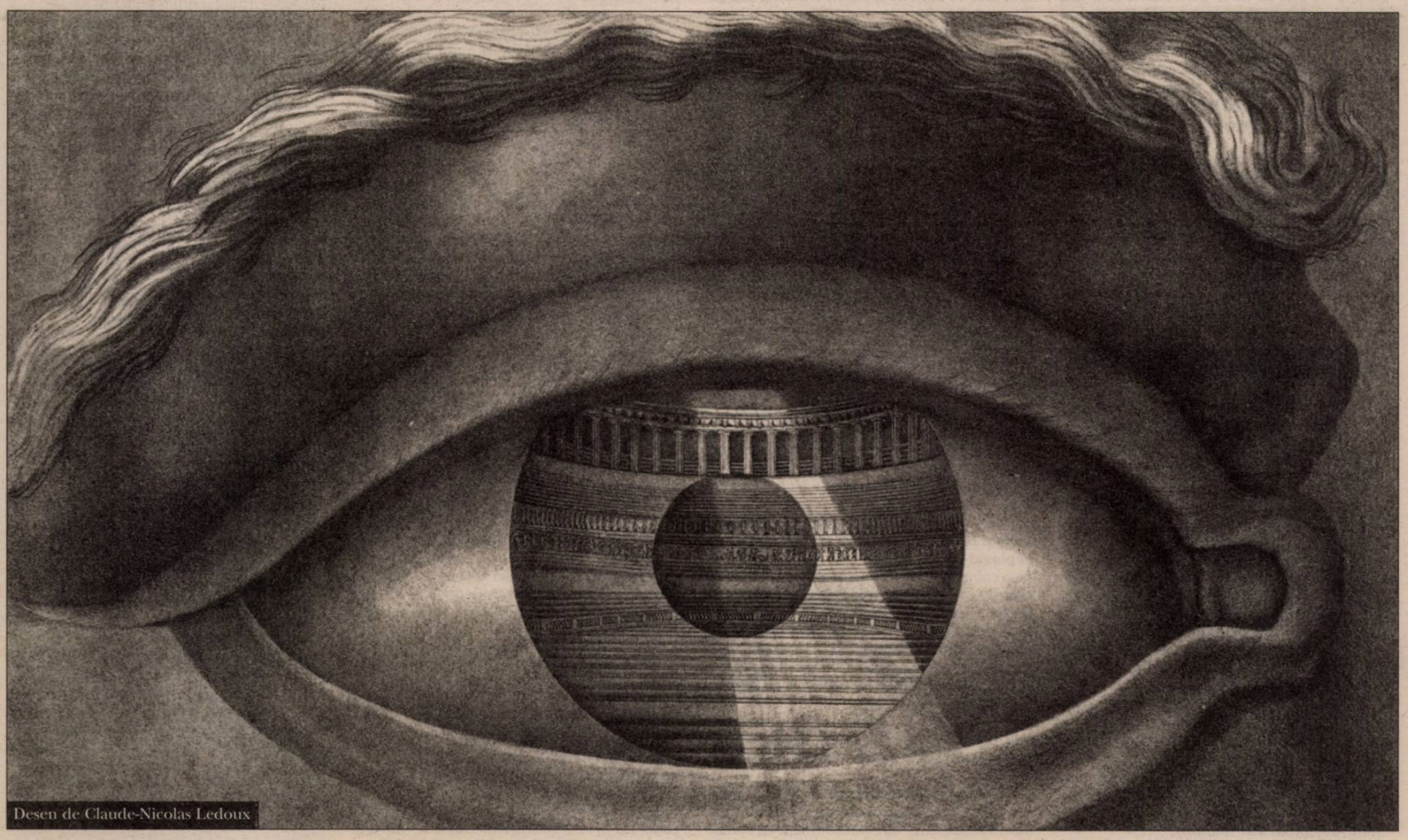

Desen de Claude-Nicolas Ledoux

„Oriunde s-ar afla, indiferent dacă doarme, dacă este treaz, dacă munceşte sau se odihneşte, în baie sau în pat, el poate fi inspectat fără a şti dinainte şi fără a şti nici măcar că este *inspectat.“*

GEORGE ORWELL – „1984“

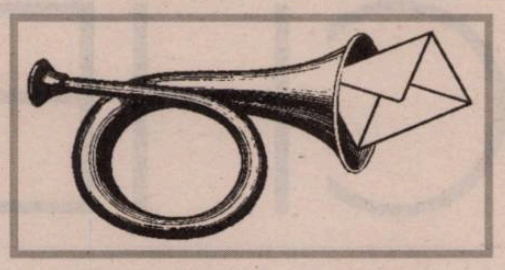

Nr. 267: *„Mai puneţi mîna pe o carte? E criză!“*

O combinaţie

Stimată Redacţie,

Pentru că sînteţi o revistă citită în căutarea unei anume calităţi şi formaţi, vrînd-nevrînd, opinii, oferind căi către răspunsuri pe care mintea noastră sau sufletul nostru le contextualizează, doresc să lansez o provocare derivată din două articole mai vechi (Teodor Baconsky – „Astăzi şi mîine“ şi Dan C. Mihăilescu – „Aspiratorul de nevroze“): „Cum îmi conving copilul să citească?“ – întrebare densă, preocupare grea, părintească şi nu numai şi care, în ce mă priveşte, are înapoia ei o permanentă preocupare, dublată de eşuarea sistematică. *Dilema veche* se roteşte de ceva vreme în jurul acestui aspect al modernităţii noastre, dar formulează problematica fără să precizeze o vîrstă-ţintă.

Eu am un copil cuminte, îndeajuns de studios, cu minte bună şi iute, cu imaginaţie şi memorie excepţională. Este un copil care munceşte pentru şcoală, face sport, rîde cu poftă, nu e foarte obsedat de calculator sau televizor, care învaţă cu plăcere limba arabă, ceea ce – ştiu bine – nu e puţin lucru. Ne vede pe noi, părinţii, cu cartea în mînă dintotdeauna, s-a născut într-o casă unde biblioteca a fost mereu un reper şi, în plus, la vîrsta rebelă de 14 ani iubeşte spectacolul de operă. Dar nu îl interesează deloc cartea, nu este atras de activitatea de a citi, de subiectele cărţilor, de „ce se întîmplă mai departe“, nu are răbdarea şi interesul de a petrece timp cu cartea în mînă. Eu am să cred întotdeauna că nu există alt rezervor de informaţie culturală în afara cărţilor şi simt o reală durere că băiatul meu nu citeşte. Să mă mulţumesc cu ce am? Să insist mai departe?

Sau să accept realitatea, care într-una din zile avea următoarea formă: Matei, la calculator, jucînd un joc de wrestling şi ascultînd în căşti *Cavaleria rusticană!* Ce spuneţi de această combinaţie? Poate fi o provocare la dialog?

Cu stimă,

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Nr. 267: *„Cu ochii în 3,14“*

„Ceea ce înseamnă“

În *Dilema veche* din 26 martie 2009, dl M.V. (Mircea Vasilescu?) scrie că expresia „la nivelul“ face carieră; ca şi „în zona“. Observaţie corectă!

Doresc să îi semnalez dlui Vasilescu şi cariera nemeritată a sintagmei „ceea ce înseamnă“. Este o construcţie inutilă, o înflorătură inutilă de limbaj, care nu aduce nimic în afara ridicolului în care se plasează vorbitorul. Exemplu de utilizare (cu scopul de a se înţelege despre ce vorbesc): „măsurile luate vizează ceea ce înseamnă infracţionalitatea“. Exemplul este luat dintr-un interviu al dlui ministru Nica. Era mai simplu să spună „măsurile vizează infracţionalitatea“.

Primul pe care l-am remarcat folosind expresia care dă senzaţia că vorbitorul e un tip mai citit (mai sofisticat!) decît unul care vorbeşte fără înfloriturі a fost Dinu (Mister, procurorul, nu-mi spuneţi că nu-l ştiţi! E domnul care ne explică filozofic şi literar felul în care se loveşte „balonul rotund“ de fotbaliştii români).

Ultimul care mi-a lezat timpanele prin folosirea excesivă a expresiei a fost dl ministru Nica al Administraţiei şi Internelor. Într-un expozeu de cîteva minute despre „ceea ce înseamnă“ activitatea dansului de ministru (nu sună mai românește „despre activitatea dansului“?), a folosit expresia mai sus-amintită (şi incriminată) de mai multe ori decît verbele „a face“ sau „a avea“. Şi nu e decît unul dintre îndrăgostiţii de „ceea ce înseamnă“.

Vă mulţumesc pentru „ceea ce înseamnă“ atenţia acordată acestui mesaj şi pentru „ceea ce înseamnă“ activitatea echipei redacţionale!

Cu stimă,

George MITROI
gmitroi@yahoo.com

(In)actualităţi

Sentimentul patriotic la români

În timpul ultimei noastre vizite în România, am constatat printre altele cu bucurie că sentimentul patriotic la români a avut în ultima vreme o evoluţie remarcabilă, plasîndu-se, dacă nu pe primul loc în multitudinea de sentimente ce-i bîntuie pe cetăţeni în momentul de faţă, dar sigur undeva pe la vîrful scării sentimentelor actuale.

Patriotismul este un termen care desenează o supremă virtute, termen extrem de complex, în care, ca-ntr-o găleată, intră de-a valma gînduri şi fapte înalte, gîndite şi făptuite în favoarea ţării în care te-ai născut, amestecate cu un total dezinteres personal şi cu o puternică dorinţă de jertfă pentru cauza naţională, care dorinţă poate fi împinsă pînă la jertfa de sine, adică de tine, fiindcă de mine e mai discutabil.

La români starea de patriotism este înfocată, permanentă, dominantă, manifestă în orice moment din zi sau din noapte şi în tot locul. Şi dacă înainte vreme românul avea ocazia să se adune în felurite ocazii în şedinţe raionale, regionale şi naţionale, şedinţe în care să-şi dea drumul la „sentiment“, astăzi, cînd baza materială, politică şi socială a marilor adunări a dispărut, omul mai cu dare de mînă se adună nu la şedinţe ca mai demult, unde discuţia se ducea într-un cadru organizat, mergînd liniştit într-un sens unic, sens impus de gaşperii din C.C., ci – mult mai plăcut şi mai inteligent – la berărie, unde măreţul sentiment este întors pe faţă şi pe dos pînă la lacrimi sau la caft.

Pentru ceilalţi, mai fără dare de mînă, care de altfel reprezintă majoritatea, cadrul poate fi mai modest, mergînd de la peisajul rural cu poartă şi stănoagă în faţa curţii, avînd ca prim-plan şanţul ce mărgineşte şoseaua, pînă la cîrciuma fostă M.A.T., unde se bea ţuică şi se „vorbeşte“ discuţii.

Discuţiile majoritarilor, după un anumit nivel de alcoolemie, eşuează în ciomăgeală sau într-o mare de lacrimi vărsate pe piepţii cămăşii lăutarului, dacă e gurist, sau pe umărul lui, dacă manipulează acordeonul, fiindcă instrumentului nu-i prieşte umezeala.

Am mai constatat că sentimentul naţional, ca intensitate, este prezent şi manifest invers proporţional cu starea de educaţie şi informaţie a participanţilor la discuţie, ca şi faptul că acest nobil sentiment este exacerbat atunci cînd printre participanţii la discuţie se află şi vreun român care mai demult sau mai recent a trădat cauza poporului său, refuzînd să mai mănînce deliciosul „salam cu soia“ şi, într-un fel sau altul, şi-a deplasat existenţa pe alte meleaguri înafara celor în care odihneşte cu cinste partea osoasă a strămbunilor săi, pînă la Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi Vlad Ţepeş, care cu toţii s-au bătut cu turcii şi, dacă n-ar fi fost ei, ţările din partea de vest a Europei ar fi fost şi astăzi paşalîcuri turceşti şi ar fi fost ca nivel de civilizaţie mult sub civilizaţia daco-romană, careeee... şi careeee... dar aşa... ghinion! Că naţie mai ghinionistă, mai bătută de Dumnezeu şi care să fi suferit mai mult în lungul istoriei sale nu există-n lume.

Ferească Dumnezeu să încerci să aduci un cît de mic argument împotriva certitudinii recunoscute de „toată lumea“ că România a fost salvarea Europei, că ţi-ai aprins paie-n cap. Mai bine lasi dracului ţuica şi te duci în altă parte, fiindcă şi aşa, ca nemîncător de „salam cu soia“, eşti undeva la marginea infracţionalităţii, dar să mai ai şi nasul să denigrezi trecutul, naţia, neamul ar fi prea de tot şi ai putea să iei şi vreun cap în gură.

Asta s-ar putea să se întîmple dacă te învîrţi în cercurile majoritarilor.

Aflat în cercuri minoritare în care VIP-urile mişună ca peştii în acvariu, bineînţeles că argumentele contondente pînă la un anumit moment nu ar avea prioritate, şi anume pînă la momentul în care ai încerca să spui că bietul Ştefan, în disperare de cauză, a încercat să obţină ajutor împotriva turcilor, de la puterile europene din acea vreme şi nicidecum că ar fi vrut el neapărat să stea cu pieptu-i de aramă în calea necredincioşilor, ca să apere Europa. Asta cu atît mai mult cu cît la vremea aceea drumul către Viena sau Roma nu trecea prin Muntenia sau Moldova, aşa cum nu trece drumul de la Bucureşti la Tirchileşti prin Salzburg. Poate numai dacă nu cumva turcii ar fi avut o idee tactică de care istoria nu are cunoştinţă, să atace Roma dinspre Polul Nord, numai aşa, la derută, ca să-i facă Papei o surpriză neplăcută.

Din acest moment ţi se spune că, dacă tăceai, înţelept rămîneai, dar aşa, mai bine te duci acasă să te culci, că prost ai fost, prost eşti şi prost ai să rămîi. Probabil că aşa şi este, fiindcă de ce să contrazici omul lezîndu-l în amorul propriu, trecîndu-te automat pe post de antipatic, în loc să-ţi vezi de treabă.

Un alt lucru demn de remarcat şi de laudă este răspîndirea simţului politic şi al sentimentului patriotic în sînul sensibil al sexului frumos, care palpită de emoţie naţională cu o ardoare şi o violenţă la care nu te-ai putea aştepta din partea sus-numitului sex.

Dacă înainte, în vremea comunismului, femeia română intrată în domeniul politic avea un concept clar, drept, ce mergea pe o linie ideală trasată de partid ca o locomotivă ce se îndreaptă hotărît spre victoria finală, astăzi ea aleargă pe diverse linii, mai mult sau mai puţin drepte, ca nişte drezine bezmetice, mişcîndu-se furios de colo pînă colo, nu în funcţie de raţiune, ci în funcţie de simpatie pentru un personaj politic masculin sau altul. Pentru colegele lor ce se ocupă şi ele cu politica, orice culoare ar avea doctrina pe care ar reprezenta-o ele, în momentul în care nu sînt de acord cu propriul punct de vedere, nu au decît un uriaş sentiment de greaţă şi desconsiderare, manifestat prin epitete mergînd de la „dobitoacă“ şi „vacă“, pînă la „curvă“.

Toate drezinele, în orice parte ar alerga, sînt animate totuşi la unison de sentimente patriotice ardente, realizîndu-se în felul ăsta o unitate de concept în cadrul sexului, demnă de respect. Şi dacă, într-o societate strict masculină, prin contradicţie ai reuşi să te alegi cu cîteva remarci neconvenabile la adresa mamei tale, într-o societate de patrioate nu ar trebui să îndrăzneşti, fiindcă ai trezi tigroaica naţională care zace adînc în fiecare dintre componentele sexului frumos din România de astăzi, care, cu sau fără argumente, ţi-ar sări în cap cu toatele, lăsînd la o parte disensiunile cronice de care sînt animate, şi te-ar sfîşia pe loc în numele trecutului glorios.

Bineînţeles că, în caleidoscopul social-politic românesc actual, sînt enorm de multe lucruri de remarcat şi nimănui nu i-ar sta în putinţă să-l descrie, dar din crîmpeie de impresii şi păreri poţi să-ţi faci o idee despre cum stau lucrurile acolo.

Una peste alta, nu pot să spun că nu mi-a plăcut, că nu mi-a priit vizita şi nici că tot ce am văzut şi am simţit ar fi fost de natură negativă, ba din contră. Dar, cum românul prin definiţie e cîrcotaş, îi vine mai uşor să înjure decît să laude.

Ioan Vlad NICOLAU
vlanic007@yahoo.de

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dispute şi conflicte**
- **Sănătatea mintală azi**
- **30 – generaţie de succes sau de sacrificiu?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.700
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

18 mai 1977, Bonn

Un neurochirurg american (Robert White) se antrenează de cîțiva ani buni pentru a reuși transplantul unui cap de om pe un alt corp. Scopul întreprinderii sale e prelungirea vieții individuale, în cazul în care corpul e degradat, dar capul e funcțional. Se ia capul (bun) și se pune pe un corp valid. „Filozofia“ unei asemenea încercări include două din derapajele tipice ale ideologiei contemporane: 1. Viața pură și simplă e o valoare în sine. A o prelungi artificial, în orice condiții, e moral. 2. Capul, respectiv creierul, este esența însăși a persoanei. Tot restul nu există decît ca soclu, ca dispozitiv apt să întrețină viața „suprastructurii“ cerebrale. Experimentul e, din plecare, supus unui dizgrațios eșec: chiar dacă transplantul reușește, corpul „anexat“ rămîne paralizat: coloana lui vertebrală nu se poate suda la centrii nervoși ai noului cap. O emisiune de televiziune dedică ingeniosului savant un medalion encomiastic: insul e înalt, masiv, adipos, cu un chenar de plete albe în jurul unei chelii bonome. Are o droaie de copii, între cinci și nouăsprezece ani, e respectat, ba chiar iubit, de colegi și de pacienți. Se declară catolic practicant. În biroul său, pe un perete, sînt expuse fotografii din timpul unei audiențe private la Papă, în vreme ce pe alt perete atîrnă un portret al lui Lenin. Experimentele în vederea transplantului se fac în afara programului, *noaptea*, cu ajutorul unui conclav de specialiști de toate rasele. „Materia primă“ sînt cîteva maimuțe. Se filmează o asemenea noapte. Vreme de zece ore, profesorul White explică destins, fumează pipă, glumește optimist cu colegii și operează. Se încearcă păstrarea în viață a cîte unui cap de maimuță izolat de corp. De cele mai multe ori, experimentul se termină cu moartea „pacienților“, dar au existat și reușite. În asemenea cazuri, ceea ce vezi sînt capete vii de maimuțe fără corp. Fizionomia lor e sfîșietoare. După un astfel de martiraj absurd, nu-ți poți imagina bietele vietăți decît sanctificate... Deocamdată, totul are aspectul unei liturghii negre, oficiate de un grup „multicultural“ de diavoli bine-intenționați (ca și infernul). „Știința“ medicală se bizuie, impenitent, pe un adevărat holocaust al regnului animal.

13 mai 1977, Bonn

„Elvețianul e rezultatul unei încercări ratate a Creatorului de a transforma un scoțian în tirolez.“ Gluma mi-o spune un neamț, care are aerul că se crede efectul unei încercări asemănătoare, dar reușite.

16 mai 1977, Bonn

Sentimentul uluitor, miraculos, de a avea un țel. Cînd ajungi să ți-l știi, nici măcar faptul de a nu-l atinge nu te mai poate descuraja.

19 iunie 1977, Bonn

Oscar Wilde: „Fidelitatea în viața sentimentală este ca și consecvența în viața intelectuală: simplă recunoaștere a eșecului“.

26 iunie 1977, Bonn

Scrisoare lui Nené Culianu despre Mircea Eliade ca fiind modelul *și* riscul nostru suprem. Confesiuni despre experiența erudiției aici, în Vest: „Am descoperit că, de la o vreme, plăcerea de a medita asupra unei teme e înlocuită de plăcerea de a «aduna material», iar efortul de a formula expresiv – de acela de a cita exact. Amîni opinia personală din scrupulul de a inventaria, doct, opiniile altora. Am cunoscut acea juvenilă *dilatatio animi*, stîrnită de sentimentul cunoașterii de cărți, al posesiunii suverane de detalii. Am fost, cu alte cuvinte, scuturat vehement de orgasmul propriei competențe. Dar era o competență anonimă, plină de exactități și lipsită de orice adevăr“.

De fapt, aș putea spune, îngroșînd nițeluș nota, că subiectele despre care știu ceva cît de cît important sînt cele pe care le-am „cercetat“ cel mai puțin.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Becali, Băsescu, Obama

– în această ordine? –

Cineva care a lipsit mult din țară și nu a urmărit actualitatea românească are toate șansele, dacă se întoarce zilele acestea, să nu priceapă pe ce lume se află. Dacă deschide televizorul, dă peste un lung sos de vorbe în mijlocul căruia plutește „cazul Becali“. Pe marginea lui se fac scenarii (că ar fi un „caz politic“, că ar fi o manevră pentru a-l face, de fapt, contracandidatul lui Băsescu la prezidențiale etc.) ori se „dezbate“ situația statului de drept în România. O pleiadă întreagă de avocați, jurnaliști și moderatoare cu ochi albaștri sau căprui încearcă să țină poporul în fața micului ecran, cu orice preț. Dacă omul nostru citește ziarele, observă că mai toți editorialiștii români se ocupă de același caz, dar ceva mai serios și mai argumentat, fără mareea verbală de la televizor. În orice caz, constată că scena mediatică e dominată de arestarea lui Gigi Becali. Dacă insistă, mai află de prin ziare și de la telejurnale că Mircea Geoană a solicitat să fie anchetat fratele președintelui, iar Crin Antonescu a vorbit despre „clanul Băsescu“. În fine, dacă perseverează, s-ar putea să mai afle și altele, dar nu-și va reveni prea ușor din șoc.

Să presupunem că omul nostru vine dintr-o țară europeană occidentală, unde subiectele acestor zile au fost cu totul altele: summit-ul NATO, reuniunea G20 de la Londra – unde s-au luat decizii importante pentru relansarea economiei mondiale –, întîlnirea informală SUA-UE de la Praga, care – se spune – a relansat relația transatlantică după atîția ani de „răceală“ din timpul președinției lui Bush. Va regăsi cu greu informații și comentarii pe aceste teme și, mai ales, va observa că mai nimeni nu le bagă în seamă.

În general, știrile externe sînt puține și superficiale la principalele televiziuni, iar cotidienele – în afară de *Adevărul* – nu le acordă prea mult spațiu. Cînd este vorba însă despre asemenea evenimente importante, care chiar vor avea consecințe (și) asupra vieții noastre, ar trebui tratate mai serios. Din păcate, s-a format un fel de stereotip printre jurnaliști și manageri de presă: se zice că știrile și comentariile pe teme internaționale nu au audiență, așa încît n-are rost să risipim timpul de emisie sau spațiul în ziar cu ele. Statistic, s-ar putea să fie așa. Dar, după ce ani la rînd a criticat mersul prea lent spre Uniunea Europeană, după ce a fost o voce atît de pregnantă în favoarea reformelor și a europenizării, presa ar trebui, acum, să fie în continuare atentă la ce se întîmplă „în afară“ și să discute și subiecte internaționale. O face, de multe ori, provincial și neglijent. De exemplu, despre summit-ul NATO au scris destule ziare, dar insistînd ridicol pe gafele lui Berlusconi sau pe stîngăciile lui Băsescu, într-un stil tabloid care arată (tot) dorința de a stoarce audiență. Antena 3 a transmis în direct, de la Kehl și Strasbourg, trecerea liderilor Alianței peste Podul Europa, dar prezentatoarea din studio a repetat de cîteva ori „comentariul“ despre convorbirea telefonică a lui Berlusconi care a încălcat protocolul. În rest, mai nimic – nici o vorbă de substanță despre importanța evenimentului, nici un cuvînt despre situația actuală ori provocările viitoare ale NATO. În acest fel, transmisia în direct demonstrează nu că dăm importanța cuvenită evenimentului, ci doar că avem acces la satelit. Sîntem „în rîndul lumii“ doar din punct de vedere tehnologic, gîndirea ne-a rămas undeva în urmă.

Problema însă nu este doar a presei. Ar fi inutil să ne enervăm că o mulțime de editorialiști n-au avut altceva mai bun de făcut decît să comenteze arestarea lui Becali, și nu alt subiect: de ani întregi, personajul a tot „crescut“ (tot datorită presei!), astfel încît acum nu mai poate lăsa pe nimeni indiferent. Era deja un caz social, înainte de a deveni și unul juridic. Ne indignăm de pomană că nu avem mai multe știri și comentarii externe: comentatorii care se pricep sînt puțini, astfel încît încă nu poate fi *format* un public mai numeros care să le citească. Mă tem că problema e una generală și ține de provincialismul nostru, de obstinația cu care rămînem veșnic în ograda proprie, privindu-ne foarte des în oglindă doar pentru a ne văita că nu ne bagă nimeni în seamă. După ce ne-am lamentat atît că vrem în Europa, acum ne pasionează doar fondurile europene, nu și viața de toate zilele ori problemele concetățenilor noștri europeni. Nu știm să facem legăturile potrivite între „intern“ și „extern“, iar deciziile luate la nivel european sau internațional,

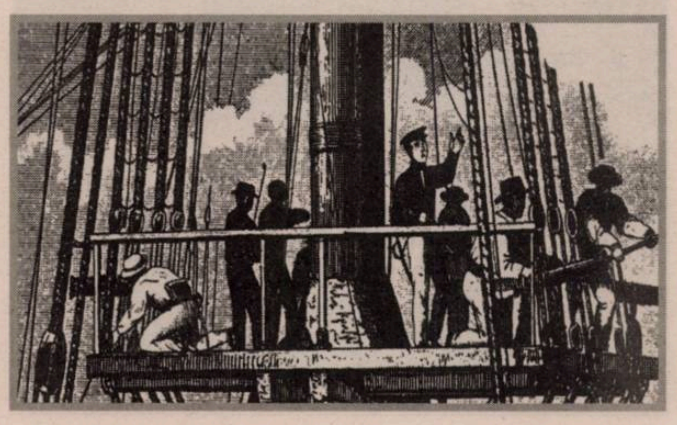

la reuniunile Comisiei Europene sau ale G20, le privim cu veșnicele noastre porniri scenaristice, care explică totul prin cabale, conspirații, planuri ale „celor mari“ de a-i subjuga pe cei mici și amărîți (ca noi, desigur!). Așa că, dacă președintele Băsescu spune, de pildă, că relația transatlantică s-a relansat, confirmînd opțiunea României de acum cîțiva ani, nu-l luăm în seamă: e mai pasionant să privim spre gafe, și oricum, nu-i așa, opțiunea României „nu contează, că nu se uită nimeni la noi“... Dacă toată presa europeană scrie despre relația bună stabilită de liderii UE cu Barack Obama, nu ne interesează să înțelegem cum și de ce, dar consemnăm la gazetă că președintele nostru a dat mîna cu cel american, ba chiar au schimbat și cîteva vorbe. (Și, bineînțeles, gazetarii mor de curiozitate să afle acele vorbe, deși există 99% șanse să fi fost pur convenționale – căci marile secrete nu se discută „din mers“, la fotografia de grup.)

Nu ne vom lecui ușor de obișnuința noastră veche de a nu privi dincolo de gard. Dar poate că ar trebui să începem tratamentul: ar da rezultate mai repede...

PUBLICITATE

Sanguin
și culorile tropicelor

Excentrica viață a lui Gauguin,
frumusețea culorii, un alt fel de a picta,
toate adunate într-o biografie care
le deschide celor mici o poartă
către universul artei.

VELLANT

tinerea de minte

„Ca atîția artiști de certă valoare, domnul Yoshoto nu preda desenul cu nimic mai bine decît un artist mediocru, dar cu simț pedagogic. Prin metoda sa practică de supracopiere – adică de trecere a corecturilor sale pe hîrtie de calc, suprapusă peste desenele elevilor și însoțite de observații pe spatele desenelor – era în stare să indice unui elev cu talent rezonabil cum să deseneze un porc ușor de recunoscut într-o cocină ușor de recunoscut, sau chiar un porc pitoresc într-o cocină pitorească. Dar n-ar fi putut nici în ruptul capului să arate cuiva cum să deseneze un porc arătos într-o cocină arătoasă (care era, bineînțeles, singurul detaliu tehnic pe care cei mai mulți dintre studenții săi mai răsăriți îl așteptau cu mult interes să le fie trimis prin poștă). Și asta nu pentru că, trebuie să adaug, ar fi fost cu voie sau fără voie zgîrcit cu talentul său, sau că în mod intenționat se ferea să-l risipească în beneficiul altora, ci pur și simplu pentru că nu-i stătea în puteri să facă altfel.“

(J.D. Salinger, „Perioada albastră a lui De Daumier-Smith“, *Nouă povestiri*, în românește de Marcel Corniș-Pop, Editura Univers, 1971)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Articol despre altceva...

...decît arestarea lui Gigi Becali. Asta am hotărît să scriu. De obicei, omul îşi alege un subiect, un unghi de abordare, caută un clenci şi începe să scrie. Eu m-am hotărît numai despre ce *nu* voi scrie. Scărpinîndu-mă tacticos în creştet, am descoperit că săptămîna trecută, la Londra, s-au strîns şefi a exact 20 de ţări care produc cam 90% din economia mondială. Mi-am spus că, în plină criză, o asemenea reuniune o fi oarecum importantă. Nu o conta în România, unde nu am aflat mare lucru din presa băştinaşă, dar în restul lumii o fi fost vreun impact. Aşa că, am început o documentare timidă din surse externe.

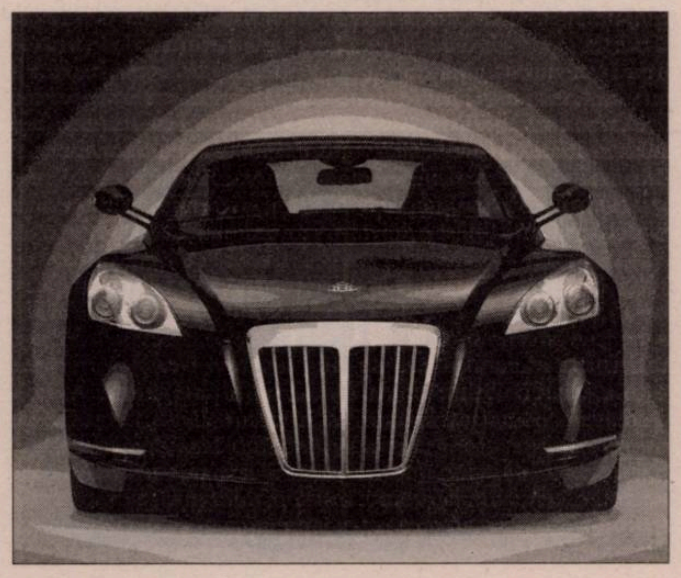

O declaraţie prilejuită de summit a atras atenţia tuturor: „era secretului bancar s-a încheiat". Scurt. Zăpăcitor. Senzaţional. Autorul nu este preşedintele Rusiei sau al Chinei. Este chiar preşedintele Obama. Acesta e primul element care mi-a atras atenţia. Apoi, mai e ceva. Dacă o eră se încheie, alta începe. Să înţeleg că reuniunea G20 de la Londra a deschis o nouă epocă în economia mondială? Am mai auzit de conferinţe şi congrese care declarau că fac istorie sau că lumea nu va mai fi la fel de atunci încolo, astfel încît nu eram mega-emoţionat. Totuşi, sînt argumente destule care dovedesc că, de astă dată, vorbele „istoric", „punct de cotitură", „revoluţie financiară" nu sînt chiar inadecvate.

Autorul declaraţiei nu este orişicine, este un tip cu uriaşă priză la public şi care posedă un deosebit simţ al pulsului electoral. Omul ştie că, în acest moment, unul dintre cei mai detestaţi indivizi ai planetei este bancherul. Este omul care, din lăcomie, ne-a dat prilejul coşmarului de azi. Este cel care ascunde banii făcuţi la limita legii. Mai mult, este cel care păstrează, în paradisuri fiscale, sumele care ar trebui să se ducă la bugetul statului şi nu se duc, pentru că sînt spălate prin Andorra, Liechtenstein şi Monaco. Mai mult, tot el, bancherul, s-a bucurat la profit şi acum ne cere să împărţim cu el paguba. Cere bani din banii noştri, din buget, pentru a nu da faliment. Iar guvernele îi dau. Argumente suficiente pentru ca bancherul să fie ţapul ispăşitor iar Obama să fie dur cu el, ostoind astfel din frustrările publicului. Lumea uită că alocarea eficientă şi profitabilă a resurselor unei economii libere este asigurată tot de el, bancherul. Tot el, pînă la urmă, a şi contribuit din greu la prosperitatea de pînă mai acum un an. A finanţat afaceri noi şi a adus lichiditate suplimentară pe piaţă. Asta s-a uitat.

Cealaltă ţintă a declaraţiei este bogătaşul, omul cu bani. El este cel care profită de pe urma secretului bancar, nu? Publicul nu are nimic împotriva fotbaliştilor, mult prea bine plătiţi, sau a cîntăreţilor cu averi fabuloase. Ei sînt cei care au cîştigat prin propriul talent. Cei care au făcut bani de pe urma speculaţiilor bursiere în anii din urmă nu sînt consideraţi pe aceeaşi treaptă de respectabilitate, deşi este clar că unii au fost talentaţi şi au muncit din greu. Alţii au fost doar norocoşi, e drept. Norocul li s-a cam terminat, vor rămîne pe piaţă doar cei talentaţi. Va căpăta publicul vreun pic de simpatie pentru viitorii speculanţi bursieri sau investitori de portofoliu? Greu de crezut.

Oricum, dacă tot se termină o eră, ce altceva începe? Foarte posibil, una a reducerii decalajelor dintre bogaţi şi săraci, mai ales în ţările occidentale. Politicile publice se întorc acum hotărît spre poporul lovit de trăznetul recesiunii.

Guvernele intră din ce în ce mai hotărît în managementul resurselor economice. Schemele de ajutorare a sectorului privat din bani publici sînt nu numai din ce în ce mai populare, încep să fie considerate ca obligatorii în cele mai liberale societăţi. A nu interveni în economie de undeva de la Centru, prin strategii anti-criză, este văzut ca un păcat capital. FMI-ul va creşte mult în importanţă. La Londra s-a hotărît majorarea substanţială a fondurilor proprii ale acestuia, precum şi mărirea marjei sale de manevră.

Unde este România în acest vîrtej? (Răspuns rapid: în faţa tribunalului unde e judecat Becali.) Cred că, paradoxal, România este într-o poziţie ceva mai bună decît a altor ţări. Nu cred că va îndrăzni cineva să mai încerce vreo declaraţie ca a lui Viorel Hrebenciuc (ţineţi minte, aceea cu BNR şi controlul politic), deşi ideea nu este autohtonă. Se vehiculează bine mersi în Europa vestică. Avem avantajul unei Bănci Naţionale cu imagine (aproape) impecabilă. Nu cred că se va da drumul la găleata de bani pentru exagerări cu programele sociale, că ne observă Fondul, iar PSD şi PDL se observă reciproc. De aceea, sînt relativ optimist. Restul este la îndemîna contextului mondial. Să ţinem pumnii şi să sperăm că valul va trece repede.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

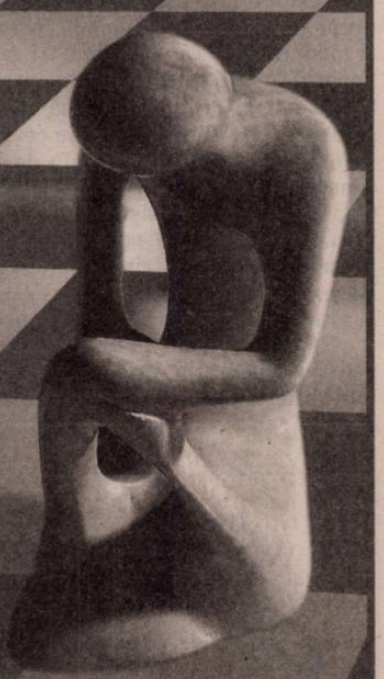

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

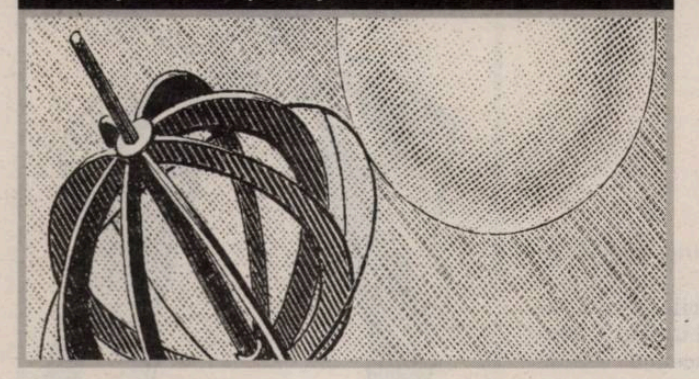

Protocol

Între discursurile şi glumele şefilor de stat din saloane şi violenţa contestatarilor de pe străzi, a celor anti-orice, cei care rămîn, adică oamenii copleşiţi de ceea ce li se întîmplă acasă şi la serviciu, la bancă şi la magazin, au urmărit săptămîna trecută evoluţiile de la Londra şi Strasbourg, de la Praga şi Istanbul, încercînd să prevină dezacordurile din viitorul apropiat. S-au vehiculat cifre imense, s-au afişat zîmbete şi s-au produs îmbrăţişări nu întotdeauna sincere, divergenţele s-au discutat discret, în aşa fel încît a fost vizibil efortul concentrării oamenilor puternici să producă încrederea atît de necesară în redirecţionarea cursului actual.

Războiul cu terorismul musulman, cu organizaţia Al Qaeda, şi prăbuşirea economiei mondiale au fost în centrul dezbaterilor şi domeniile în care s-au formulat proiectele unor soluţii pe termen scurt. Vedeta summit-urilor, preşedintele Barack Obama, s-a străduit să arate că de ţara lui depinde direcţia, fără să etaleze aroganţa brutală a înaintaşului său.

Statele Unite şi-au modificat poziţia faţă de conflictul israelo-palestinian şi pledează pentru o atitudine mai nuanţată faţă de organizaţiile musulmane. „E important ca în Europa să se înţeleagă că, deşi acum eu sînt preşedintele Statelor Unite, şi nu dl George Bush, Al-Qaeda este încă o ameninţare şi o provocare majoră (...) Componenta militară va continua, şi Europa nu trebuie să se aştepte ca Statele Unite să poarte această povară singure." Dar dorinţa europenilor de a sprijini efortul militar este modestă: mai mult sau mai puţin explicit, cît nu sînt împinşi de agresiuni spectaculoase, liderii europeni tind spre menţinerea *statu quo*-ului, şi un comentator american, Robert Kagan, consideră că „George Bush le-a făcut europenilor o imensă favoare dîndu-le o scuză atît de bună ca să rămînă inactivi în desfăşurarea istoriei transatlantice" *(The Washington Post,* 2 aprilie). A fost evident acest lucru la Praga, cînd Guvernului reticent i s-a alăturat un mare număr de oameni care nu vedeau deloc necesitatea unui scut anti-rachetă preventiv faţă de eventualele arme nucleare iraniene sau faţă de altele de prin împrejurimi. Extinderea europeană a NATO – fie că e vorba de Turcia, de Georgia sau de Ucraina – e privită cu suspiciune de europeni, cei mai binevoitori considerînd că amînarea e cea mai bună soluţie.

Navigînd între pesimism – necesar ca să-şi învingă adversarul republican – şi optimism – necesar ca să cîştige el – Barack Obama trebuie acum să insufle americanilor încredere în sistemul lor (care a dat recent atîtea rateuri): în Guvern şi în bănci, în industria automobilului şi în disponibilitatea cetăţenilor de a lua totul de la început. Oamenii cu picioarele pe pămînt spun că problema e pusă cu susul în jos: „Economia s-a prăbuşit şi oamenii şi-au pierdut încrederea, nu invers. Nu încrederea oamenilor va reda băncilor solvabilitatea, şi nu aşa se va reface ciclul consumului" (Peter Morici, economist, Universitatea Maryland). Şi în domeniul economic, Europa apasă pe frînă: sistemul de protecţie socială apără majoritatea ţărilor europene de consecinţele imediate ale crizei şi, în noua ca şi în vechea Europă, preocuparea pentru reglementare depăşeşte ispita acţiunii.

La Londra, la Strasbourg, la Praga, chiar şi la Istanbul s-au făcut eforturi vizibile pentru a mima înţelegerea şi consensul. Uneori prefăcătoria creează obişnuinţă. Sfidînd protocolul, Michelle Obama a atins-o într-un gest mai degrabă tandru pe Regina Angliei. Majestatea Sa nu s-a formalizat şi i-a răspuns în aceeaşi cheie. În ceea ce-i priveşte, liderii europeni par mai degrabă dispuşi să-şi păstreze morga: îşi asigură fondul principal de resentimente faţă de viitorul unilateralism al Americii.

globul cubic

Dreptul la plîns

Considerat o descărcare, un tonic psihologic, o manifestare a unei trăiri profunde, greu de raţionalizat, un semn al limbajului inimii, respiraţia emoţională a umanităţii – plînsul este o componentă a bagajului expresiv din raniţa fiecărei fiinţe omeneşti, instrument indispensabil din trusa de extremă urgenţă a sentimentelor. Nu am găsit nicăieri codificat dreptul la plîns, n-am auzit să fi provocat mari mişcări de masă sau împotriviri din partea patronatelor, nu cred că există sindicate ale plînsului şi este cu siguranţă unul dintre cele mai folosite procedee pentru sensibilizarea interlocutorului. „Plîng cînd sînt fericită, plîng cînd sînt tristă, plîng cînd sînt în situaţia de a împărtăşi cu cineva ceva, un lucru cu o mare semnificaţie pentru mine, iar uneori plîng cînd trebuie să vorbesc în public" – spune Nancy Reiley, 62 de ani, lucrătoare la un azil pentru femei din Tampa, Florida.

Considerat o vreme drept o bună posibilitate de eliberare a tensiunii nervoase, plînsul a fost studiat mai în amănunţime şi s-a constatat că „nu toată lumea îşi poate recîştiga echilibrul după ce varsă puhoi de lacrimi" – scrie *Current Directions in Psychological Science*. Descărcarea prin lacrimi poate provoca o confuzie emoţională mai profundă decît cea iniţială. Oamenii plîng pentru ca să stimuleze sprijinul şi simpatia celor din jur, dar impactul emoţional al lacrimilor depinde de persoana care stă lîngă omul cu lacrimi şi de felul cum se comportă acest martor. Efectul catarctic e mai probabil dacă plînsul unei persoane are un singur martor, şi nu mai mulţi. De binefacerile dreptului la plîns se bucură, în special, cei care varsă lacrimi pentru că n-au altceva mai bun de făcut: depresivii – demonstrează studiile ştiinţifice – „îşi blochează gîndirea, pun bariere în calea problemelor şi găsesc cu greu răspunsul la întrebări inevitabile după o pierdere majoră, sînt în imposibilitate de a clarifica rezolvările practice. Pentru oamenii cu un sistem psihologic dereglat, şuvoaiele de lacrimi nu îmbunătăţesc percepţia realităţii" – se conchide pe baza statisticilor celor care plîng. Statistici incomplete: unii plîng pe ascuns. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Obama în Europa

– cîteva observaţii –

● Scriu aceste rînduri la jumătatea turneului european al noului preşedinte american – adică imediat după încheirea summit-ului NATO şi înainte de aşteptatul discurs de la Praga şi de vizita în Turcia –, dar primele impresii sînt deja fixate. Obama mizează serios pe marcarea diferenţei faţă de administraţia Bush în relaţia cu europenii.

● Primul examen a fost summitul G20 de la Londra. Analiştii spun că Obama nu a obţinut ceea ce îl interesa mai mult, adică un pachet masiv de măsuri financiare şi fiscale de sprijin global al economiilor. Toţi ceilalţi lideri erau mult mai interesaţi de aspectele instituţionale ale lumii financiare, venind la summit cu aşteptarea unui nou set de reguli, şi nu a unei noi infuzii financiare în sistemul existent. Faptul că Obama nu a obţinut ceea ce a vrut l-a făcut pe extravagantul Sarkozy, pe deplin mulţumit de rezultatele reuniunii, să declare emfatic: „Capitalismul anglo-saxon post-belic a murit!". Sigur, una dintre victoriile lui Sarkozy, şi anume decizia reprimării paradisurilor fiscale, a fost posibilă doar după ce Barack Obama a avut un dialog între patru ochi cu liderul chinez Hu Jintao, care, altfel, ar fi blocat o atare decizie. În orice caz, chiar şi în condiţiile date, Obama a repurtat cîteva succese. Deşi cei mai optimişti analişti credeau că la Londra se va reaşeza ordinea financiară mondială, deciziile nu au făcut decît să ranforseze bătrînele instituţii fundamentale de la Bretton-Woods – Fondul Monetar Internaţional, Banca Mondială şi dolarul american au rămas temelia stabilităţii financiare a lumii.

● A urmat summitul NATO. Cu această ocazie, Obama a criticat deschis aroganţa americană a trecutei administraţii, a admis că America poate să nu aibă cele mai bune idei cu putinţă în diferite probleme, a vorbit despre umilinţa cu care e datoare America, a ridicat parteneriatul cu Uniunea Europeană la nivelul parteneriatului cu Marea Britanie, a admis că SUA sînt factorul cel mai important în poluarea globală, a mulţumit europenilor pentru ajutorul dat în Afganistan şi, de ar fi făcut numai aceste declaraţii, ar fi fost deja suficient pentru ca Europa să înţeleagă că a sosit la Casa Albă exact opusul lui George W. Bush. Adăugaţi la toate acestea şi cîteva decizii anterioare ale sale: închiderea închisorii de la Guantanamo, suprimarea restricţiilor adoptate de administraţia Bush în relaţia cu Cuba, chemări la dialog către Iran, reintrarea în paradigma dezarmării nucleare în relaţia cu Rusia, abandonarea proiectului scutului anti-rachetă din Europa. Toate acestea l-au făcut pe Obama imun la critici pe care, sînt sigur, predecesorul său le-ar fi încasat din plin, cu sarcasm şi ironie, dacă ar fi gafat la fel. Am urmărit resemnat-amuzat toată presa importantă de limbă engleză şi franceză a acestor zile şi nici un ziar nu menţionează că Obama, răspunzînd unei întrebări venite de la o jurnalistă austriacă, a spus că nu ştie ce echivalent există „în limba austriacă" pentru expresia *willing and dealing*. Imaginaţi-vă ce ar fi fost prin ziare şi pe Internet dacă Bush ar fi spus aşa ceva!

● Sigur că Europa nu poate rămîne insensibilă la această schimbare de atitudine americană. Nu mă îndoiesc că, foarte curînd, va reacţiona cu gesturi similare, care vor întări parteneriatul transatlantic. Aud însă că în anturajul strategic al preşedintelui Obama apare nerăbdarea. Europa nu reacţionează aşa rapid cum s-ar fi aşteptat unii dintre apropiaţii liderului american. În afacerea Guantanamo, nici un stat european nu a sărit în sprijinul Americii pentru a prelua din deţinuţii islamici. Doar Franţa e gata să preia un cetăţean alegerian pe care – spun experţi în *intelligence* – serviciile franceze îl aşteptau de ceva vreme în curtea lor. Planul Obama pentru cîştigarea războiului din Afganistan, deşi unanim apreciat de NATO, nu a făcut nici Franţa să trimită mai mulţi militari pe teatrul de luptă, şi nici Germania să mişte un deget mai mult decît a făcut-o pînă acum. Cheia în relaţia cu Europa este, acum, răbdarea. Iute la mînie, Europa e lentă în faţa complimentului şi respectului. Dar reacţia europenilor va veni...

● Oricum, summitul NATO a fost un succes de imagine pentru Obama şi asta a întărîtat cîteva psihologii tari de lideri europeni importanţi. Sarkozy şi Berlusconi nu au ratat prilejul de a fura prima pagină cu gesturi tipice temperamentului lor. Nu este greu de imaginat ce o fi fost în mintea Angelei Merkel, un politician serios şi aplicat, cînd extravagantul premier italian a lăsat-o să-l aştepte pe covorul roşu, în faţa a sute de jurnalişti, pentru a continua o convorbire la telefonul mobil sau cînd preşedintele francez nu scăpa nici o ocazie de a se individualiza pregnant în „fotografiile de familie", după ce, oricum, îşi luase porţia de publicitate primind de unul singur sosirea pe teritoriul francez, pe faimosul pod dintre Strasbourg şi Kiehl, a tuturor şefilor de state/de guverne din ţările NATO. Şi totuşi, Obama a fost starul, aşa cum era normal să fie. Poate de aceea, Sarkozy şi Berlusconi s-au străduit atît de mult.

● O serioasă victorie diplomatică a constituit-o obţinerea acordului Turciei pentru numirea danezului Anders Fogh Rasmussen în funcţia de secretar general al organizaţiei. Berlusconi se laudă peste tot cu meritele sale în obţinerea acestui acord şi nimeni nu-l contrazice. Semn că fudulia lui are temei. Totuşi, cred că sprijinul apăsat promis de Obama pentru aderarea Turciei la UE a cîntărit mai mult. Dar asta e doar speculaţia mea. Legenda o produce Berlusconi...

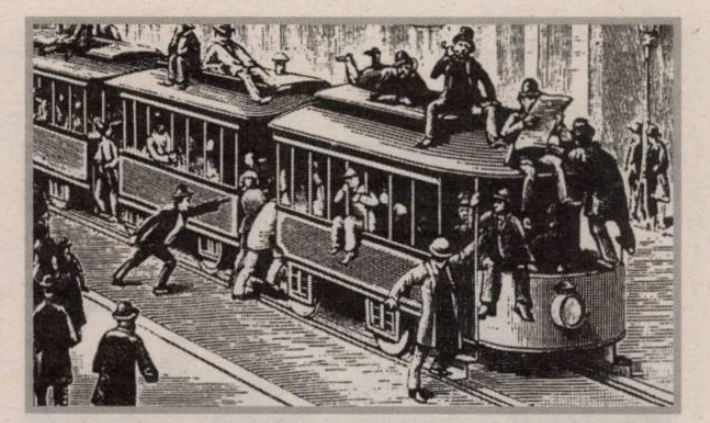

ready made

„Lîngă panoul cu graficul de producţie flutură uşor drapelul roşu pe care este brodat cu fir de aur: «Cea mai buna tură de exploatare a turbinei»."

(Constanţa şi împrejurimile ei,
Editura Ştiinţifică, 1960)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Critică (literară)

După „divinul critic“, – Maiorescu, în pofida studiilor vieneze, a unui dublu doctorat, a rangurilor academice supreme, a voiajurilor în străinătate, a vizitelor la Palat, a excelentelor relaţii cu Vodă şi cu Carmen Sylva, a remariajului cu o cucoană din *high life,* posesoare de blazon (sau doar de nume) rosettesc, ba chiar a (prim)-ministeria(bi)lităţii sale, avea, într-însul, o rusticitate care-l făcea inapt de *fin'amor* şi/sau de alte eterate eroticeşti idealisme (cărora le prefera o căsnicie fără prea multă cazuistică subtilă şi, în principiu, reciproc avantajoasă). Avea,-ntr-o bună zi, să-şi recunoască, în Parlament, el însuşi, modesta obîrşie rusticană, calitatea de nepot de fiu al unui ţăran de dincolo de munţi... „Divinul“, eufemizînd în joacă, face a-(ma)bila retroversiune a termenului amintit, graţie căreia vocabula *ţăran,* lesne convertibilă în (şi mai!) peiorativul *ţărănoi,* devine, după cum se ştie (dacă se ştie-ntr-adevăr), *terian!* Enorm de ambiţios, acest „terian“, va deveni, în jurul vîrstei de douăzeci şi cinci de primăveri, un critic literar temut. – *P. S. & N. B.* Dacă, *in extremis,* Maiorescu e, după „Divinul“, un „terian“, – nu orice terian e Maiorescu!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Omul în maro

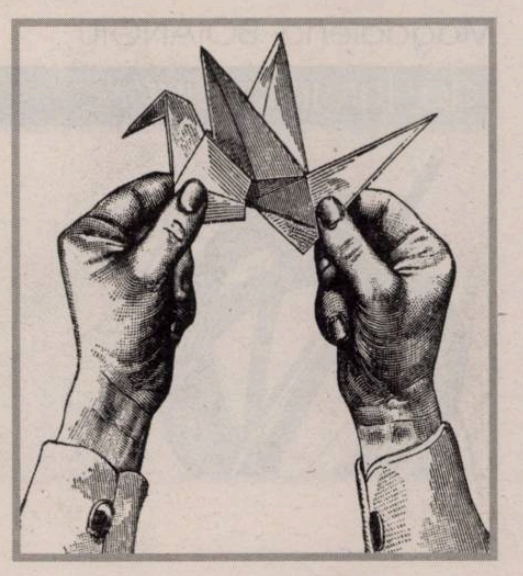

Mergeam odată cu trenul între Craiova şi Bucureşti. În compartiment mai era un cuplu de tineri, un ţăran bătrîn într-un pulover gros de lînă şi un ins corpolent de vreo 60 de ani, cu ochelari groşi şi faţa pătrată, într-un costum maro cu reverele uşor presărate cu mătreaţă. Tinerii stăteau lipiţi unul de altul şi vorbeau în şoaptă, ţăranul moţăia, în vreme ce insul în costum maro îşi tot făcea de lucru scoţînd din cînd în cînd cîte un document din geanta sa diplomat pe care apoi (de fiecare dată) o închidea tacticos şi o punea pe locul de bagaje de deasupra scaunului. Îşi tot foia dosarele de carton pe care le ţinea pe genunchi (părea să compare nişte date). Uneori îşi arunca privirea pe geam făcînd ochii mici. „Pămîntul nu-i lucrat!“ – a zis la un moment dat, dorind parcă să fie băgat în seamă. „E pîrloagă. Dacă nu se iau măsuri o să se aleagă praful, o să se deşertifice tot.“

Ţăranul a devenit dintr-odată prezent: „Dacă nu mai ştie nimeni pe ce-i proprietar? La noi în Mehedinţi e mai bine. Şi oamenii-s mai vrednici“. „Da, dar voi aveţi proprietăţi fărîmiţate acolo. Eşti om bătrîn şi ar trebui să ştii că nu se poate face agricultură pe parcele risipite, de cel mult un hectar. E mult criticată acum cooperativizarea, dar oamenii ăia avuseseră ceva în minte.“ „Eu n-am aceeaşi părere, dar nu mai zic nimic, că văd că dumneata eşti om de pe la Bucureşti“ – a conchis ţăranul, vîrîndu-şi capul în speteaza scaunului, ca pentru a mai trage un pui de somn. „Nu contează că-s de la Bucureşti, dar ştiu fooarte multe“ – i-a replicat omul în costum, privind undeva în zare.

Tinerii îşi încetaseră micile şoapte, atraşi de discuţie. „Avem şi noi un teren – interveni fata – voiam să ne facem o casă de vacanţă pe la Mehadia, dar nu mai avem bani şi ne gîndim acum să-l vindem. L-am primit în dar de la rude cînd ne-am căsătorit.“ „Nu e momentul să vindeţi acum – le spuse ferm omul în costum. Mai ales dacă e intravilan.“ „Păi, intravilan e, şi chiar aproape de centru.“ „Atunci, vă recomand să nu. Chiar dacă nu imediat, o să mai crească. Ştiu eu. Cu timpul însă, o să vedeţi că o să înceapă să se mărească şi preţul la terenul agricol. Ţara asta are nevoie de mîncare. O să şi exportăm alimente. Tot aşa cum e nevoie de revigorarea industriei, care a fost lăsată de izbelişte în mod intenţionat...Eu ştiu exact cum s-a întîmplat. Sînt interese fooarte mari în joc.“ Ultimele cuvinte le-a pronunţat abia perceptibil, ca pe un mare secret. Apoi a prins iarăşi a se uita în zare, peste pîrloagele care se perindau în mare viteză prin dreptul geamului. „Mata pari a fi un om mare“, se băgă iar ţăranul care părea că nu mai putea adormi. Omul în maro confirmă uşor din cap vrînd parcă a spune: dacă aţi şti voi...

„Mergeţi la Bucureşti?“ – îl întrebă din nou fata. „Da, eu sînt de la Severin, dar acum stau mai mult la Bucureşti, cuuu.... treburi. Uite că ne apropiem de Videle. Acuşi vom ajunge.“ Şi se ridică să-şi încuie în geanta diplomat ultimele foi care-i rămăseseră pe genunchi. Îşi aranjă apoi poalele hainei şi-şi scoase un piepăn din buzunarul de la piept cu care începu a-şi aranja ceremonios puţinele fire de păr alb pe care le mai avea. Albul mătreţei de pe revere spori. Sfîrşind operaţiunea, omul ţinu să mai repete sfatul către tineri: „Să nu vindeţi acum, e mai bine să aşteptaţi“.

Ţăranul începu a se foi pe scaunul cu tapiţerie roşie, tot mai interesat de persoana în costum pe care o avea alături: „Dacă nu vă e cu supărare, domnu', 'mneavoastră ce lucraţi?“ Omul îşi umflă, plin de satisfacţie, pieptul, dar nu răspunse nimic. Ţăranul se frecă în cap. „Sînteţi funcţionar de stat?“ – întrebă şi fata. În cele din urmă, după un oftat adînc, omul zise: „Lucrez sus“. „Unde, adică, nu v-am văzut niciodată la televizor“ – insistă fata, în ciuda ghionturilor cu care soţul ei încerca a-i da a înţelege că nu e cazul să pisălogească aşa o personalitate. Veni un alt oftat plin de importanţă şi omul făcu din nou ochii mici, murmurînd ca un suspin: „Fooarte sus“. Tinerii îl priveau deja amuţiţi, iar ţăranul încerca parcă să se lipească de perete pentru a-i face mai mult loc pe scaun. Pînă la Bucureşti nimeni nu l-a mai întrebat nimic.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

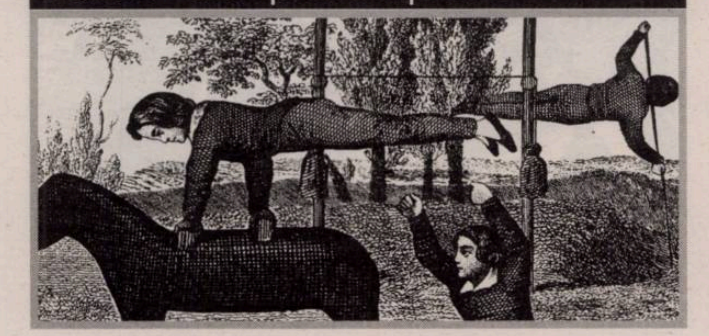

Senzaţional!

Mama presei cere ca moartea ei să fie răzbunată!

Deci presa a ajuns la ştirile de la ora 5 (Mişule*, sper că eşti atent pe undeva!). Frumoasa ironie, tocmai în *Dilema veche!* Am citit numărul de săptămîna trecută cu Moartea Presei cum citea bunica, în anii '80, rubrica de decese din *România liberă*. „Familia şi prietenii anunţă cu nesfîrşită durere trecerea de printre noi a Ziarului Cutare, după o lungă şi grea suferinţă (ca alternativă, în caz de accident, fulgerătoare). Nu te vom uita niciodată, Cutare, vei rămîne mereu în sufletul nostru. Comemorarea şi parastasul, la capela din Piaţa Presei Libere. Dumnezeu să-l ierte, să-l odihnească!“

Cum adică? Presa trage să dea colţul, tocmai în anul fericit în care cel puţin trei ziare au raportat creşteri de tiraje? Presa e pe moarte tocmai în deceniul în care nu zeci şi sute, ci chiar mii de oameni s-au apucat de presă la ei în bucătărie sau dormitor, sub formă de bloguri, reţele de socializare şi chiar ziare virtuale de tip one-man-show? Presa e pe moarte tocmai în vremurile în care presa îţi spune ce să discuţi acasă cu nevasta şi la serviciu, cu colegii? Haida-de!

E ca şi cum ai spune că moare sado-masochismul în anul în care producătorii de bice primesc, în sfîrşit, raft de bice şi căluşe în supermarket. E ca şi cum ai spune că moare industria auto, în epoca în care nici un cetăţean n-are curul mai mic de 2000 de centimetri cubi, fiecare dobîndit de la statul pe scaun, la volan. E ca şi cum ai spune că nu mai e la modă respiratul, că nu se mai poartă suflatul mucilor (în fasole sau oricare alt fel de mîncare la care vă puteţi gîndi), că a ieşit din trend bîrfa la coafor şi tămîia la biserică. N-are cum!

Presa e bine mersi. Totul e să nu fii fixist: presa e ce face Zoso şi ce face Badea, chit că nu se înghit (cam ca SUA şi URSS în timpul Războiului Rece). Presa e ce face *Libertatea* şi ce face Ciutacu. Presa are o singură cerinţă, de fapt, pentru a i se elibera certificat de naştere: să fie consumată şi să nu fie vorba de ficţiune. Asta e tot, n-ai nevoie nici de studii, nici de enciclopedii în cap, nici (cîteodată) de verificare din trei surse. Presa e ce oamenii cred că le aduce informaţii despre realitate. Nu e realitatea însăşi, de-aia şi cerinţele de veridicitate sînt mici. Cui îi pasă?

Problema decesului presei e un zvon care vine însă dintr-un mic detaliu adevărat. Presa clasică mai respiră. Banii ei sînt însă pe moarte. Soluţia „eu scriu, voi daţi reclamă în aceeaşi pagină, eu trăiesc“ e astăzi ameninţată de modelul blogger-ului întreprinzător „eu scriu, eu fac reclamă, voi plătiţi, eu abia îmi duc zilele“. Altfel spus, oamenii cu talent se vînd prea ieftin şi îi ameninţă pe oamenii cu talent lansaţi acum 10-15 ani, care nu mai pot vinde aceiaşi castraveţi pe care net-ul ţi-i aduce gratis în casă, de la alţi furnizori, din care unii îi şi taie în felii, cum îţi place ţie.

Problema asta se va rezolva însă de la sine: talentul va găsi căi să se vîndă, iar noi vom accepta noi graniţe între moralitate şi comercial, tot aşa cum am acceptat în televiziune, cînd am văzut primul bemveu care frîna în faţa casei eroinei din telenovelă.

De fapt, adevărata durere e a gazetarilor după model clasic. Ei sînt în situaţia actorilor de kabuki, un gen de teatru tradiţional japonez, în care regulile sînt aceleaşi de 1500 de ani sau cam aşa ceva, care încearcă să se bată cu prima ecranizare americană, în care lumea se mişcă, rîde şi se pupă ca în viaţa reală. Problema presei e că înjurătura, scuipatul, băşina, strigătul îi par încă deplasate. Chiar şi gazetarii care fac presă de succes, vandabilă, o fac cumva cu jenă. Părinţii îi întreabă acasă „măi mamă, dar de ce daţi voi atîtea crime şi orori?“. Prietenii fac mişto de ei la o bere. Şi aşa mai departe, dar nu foarte departe. Mai exact, pînă la bancă.

Pentru că despre asta e vorba cînd moare o industrie: despre faliment. Şi nu, nu-mi vorbiţi despre ăla al moravurilor. Pentru că nimeni nu şi-a luat încă frigider cu cardul de credit moral.

Presa e aia pe care o citeşte şi prostul, şi ATM-ul. Restul e mulţime care se află în treabă.

* Mişu: amic de-al meu care a inventat formatul ştirilor de la ora 5. Acum se odihneşte, la adăpost de munca veritabilă de presă, într-o poziţie managerială!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Ochii basarabenilor

– Îmi cer scuze... nu ştiu, mă opresc... nu vreau să vă fac să pierdeţi timpul dumneavoastră preţios..., îşi frămîntă mîinile candidata şi amuţeşte, lăsînd privirile să-i plutească deasupra noastră, a tuturor, către un cer de unde aşteaptă, parcă, un semn de mizericordie.

– Ia o gură de apă şi linişteşte-te!..., o încurajăm noi, căci proiectul este excelent, iar doctoranda din faţa noastră are toate calităţile „obiective" pentru a fi admisă printre primii. Dar este basarabeancă şi asta îi ocupă toată mintea.

Interviul continuă încet şi jenant, între scuze şi îmbărbătări. Îi pun o întrebare relativ simplă, la care urmează cel mai complex şi pertinent răspuns de care am avut parte pînă acum în astfel de situaţii. „Mă scuzaţi, nu cred că v-am răspuns cum trebuie..." – se scuză din nou fata din faţa mea. Preşedintele comisiei decide să ne oprim aici, iar candidata îşi mai cere scuze o dată că ne-a dezamăgit şi ne doreşte să avem parte de candidaţi mai buni decît ea.

Desigur, B. are şi probleme personale, o timiditate ieşită din comun, care o face permanent vulnerabilă. La extrema cealaltă, A. îşi poartă cu o mîndrie voit arogantă această identitate fragilă, supracompensînd-o printr-o provocare permanentă: „ăsta sînt eu şi nu mă dau pe zece ca voi! (în ţara de unde vin, trebuie să fii macho!" – mi-a aruncat el la un moment dat, senin, cînd l-am ironizat pentru machismul său afişat cu impunitate). Dincolo de aceste ecuaţii personale, amîndoi împărtăşesc însă cu majoritatea celorlalţi studenţi de peste Prut, pe care i-am cunoscut, gustul greu al *provinciei,* devenit *stigmat* din momentul în care s-au instalat dincoace de Prut. „Am plecat de la noi ca să nu mai fim europeni de mîna a doua şi am ajuns aici *români* de mîna a doua!" – mi-a rezumat odată unul dintre studenţii mei basarabeni. Pe unii acest lucru îi revoltă, pe alţii îi inhibă; unii hotărăsc să se „descurce", aşa cum au învăţat destul de repede printre colegii lor români, iar pe alţii acest lucru îi îndîrjeşte. Cu toţii au însă ceva de dovedit, lor şi celor din jur.

Dar mai ales au ceva de pierdut, ceva de cîştigat, ceva pentru care să lupte. Iar acest lucru li se vede pe faţă: au totdeauna ochii vii! Uneori te sfidează, teribilist, alteori intervin incontinent, vor să spună, vor să întrebe, te sufocă, aproape, cu prezenţa lor. De fapt, cei mai mulţi vor pur şi simplu să afle, să înveţe!

Vor să înveţe... Trebuie să fii dascăl în zilele noastre ca să înţelegi ce frumos sună aceste cuvinte! Să ai într-o clasă care trimite SMS-uri pe sub bancă şi te întreabă în pauză „la ce bun toate astea?" o pereche de ochi care se uită în ochii tăi, ce minune! Mă gîndesc că mi-ar fi, probabil, mult mai greu să-mi ţin cursurile fără ochii studenţilor mei basarabeni...

Victor Iulian TUCĂ

O instituţie redutabilă!

Cum funcţionează mecanismele de decizie la nivel comunitar? Sînt birocraţii de la Bruxelles (Comisia şi Parlamentul) cei care decid sau doar cei care răspund cînd lucrurile nu merg bine? Cine ţine cu adevărat frîiele Uniunii Europene? În fapt, unul singur!

Comitetul Reprezentanţilor Permanenţi ai Consiliului de Miniştri se întîlneşte 5 zile pe săptămînă, în diverse structuri (Coreper 1, Coreper 2 şi Comitetul Politic şi de Securitate). Mai mult de 90% din legislaţia la nivel european trece prin mîna Comitetului Reprezentanţilor Permanenţi, care nu reprezintă altceva decît statele membre. Deşi este inclus între instituţiile Uniunii Europene, *de facto* reprezintă tot statele membre. Cu sute de comitete şi grupuri de lucru, şedinţele Comitetului lucrează în secret. Jens Peter Bonde, un parlamentar danez ieşit de curînd la pensie, declara că 70% din legislaţie se decide, în secret, de 300 de comitete de lucru.

Deşi atît şeful statului ceh, Vaclav Klaus, a cărui ţară deţine preşedinţia semestrială a UE, cît şi preşedintele Partidului irlandez Libertas, Declan Ganley, se declară adversari deschişi ai Tratatului de la Lisabona, ambii sînt interesaţi de politica internă şi mai deloc de problemele Uniunii Europene. Declan Ganley va participa la alegerile europarlamentare din 2009 cu un singur scop: să cîştige din nou referendumul din Irlanda, deşi, faţă de Vaclav Klaus, se declară un „european convins". Care ar fi argumentele lui: „Nu vrem să avem un preşedinte al Europei, nedemocratic ales şi care nu este răspunzător politic, nu vrem să avem un ministru de externe nedemocratic ales, pe care îl creează Tratatul de la Lisabona, nu vrea oameni care să ne reprezinte la nivel global, forţîndu-ne să ne reprezinte în calitate de cetăţeni europeni, fără să fie mandataţi în acest sens. Cum poate preşedintele european să meargă în China, să semneze tratate, cînd nimeni nu a votat pentru el? Sînt un european convins. Dar în Europa trăiesc 500 de milioane de oameni ce nu aparţin unei mici minorităţi elitiste din Bruxelles, care nu poate fi răspunzătoare pentru ea".

Însă cu actuala stare de fapt, prezentul şi viitorul politicii UE sînt aproape moarte, cînd aproape toate deciziile se iau la nivelul Comitetului Reprezentanţilor Permanenţi *(de facto* adevăratul legislativ, şi nu PE), un forum ce reprezintă interesele statelor membre de la agricultură şi pînă la justiţie sau relaţii externe. Aşa se face că şefii de stat şi de guvern ai ţărilor membre, întruniţi de cel puţin două ori pe an, discută în privat şi iau decizii fără nici o responsabilitate în faţa oamenilor din ţările europene. Să luăm un exemplu concret. O delegaţie naţională la un summit european nu stă în aceeaşi cameră cu oficialii statelor membre. Din acest motiv, ei trebuie să se bazeze pe o regulă cunoscută ca „Antici" (jurnalistul Bruno Waterfield vorbeşte de un „italian obscur" din anii '60 de la Bruxelles). Conform lui Bruno Waterfield, la fiecare 20 de minute, un lider se întîlneşte cu un „Antici" (în total, 27 de Antici, unul pentru fiecare delegaţie) pentru a-i raporta ce s-a mai discutat între timp. Dacă lucrurile nu merg bine, un „Antici" poate raporta prin telefon delegaţiei naţionale starea de fapt, dar nu poate face mai mult. Deciziile care se iau normal în parlamentele naţionale, printr-o inversare a jocului, se hotărăsc la nivel de Coreper, şefi de stat şi Comisia Europeană, în absenţa oricărei practici democratice.

Pe de altă parte, Comisia Europeană este mult mai slabă decît se pretinde în realitate, deciziile sale fiind limitate la arii restrînse. Cine conduce este tot Comitetul Reprezentanţilor Permanenţi şi şefii de stat şi de guvern. Birocraţii de la Bruxelles sînt cei mai criticaţi pentru tot ce nu merge bine în Uniune, dar politicienii statelor membre sînt, în fapt, cei care decid în continuare la nivelul UE. Bref!

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Biserica Sibilelor

Cu strîngere de inimă se va scrie aici despre încă o biserică părăsită, uitată şi înjosită. Este un monument istoric înscris pe lista oficială – ceea ce se vede că nu-i asigură respectul şi protecţia la care ar avea dreptul – la adresa sa din Calea Moşilor, nr. 79. De fapt, acolo se întîlnesc Calea Moşilor şi strada Sfinţilor, al cărei nume chiar de aici vine, de la „Biserica cu Sfinţi", aşa cum i se spune, datorită picturii murale exterioare care o împodobea pe vremuri. Cele două turle, una pe naos şi alta pe pronaos, se înalţă deasupra unui cartier altădată frumos, acum un colţ necăjit al oraşului vechi, în spatele Pieţei Rosetti. Pe acolo e şi strada Caimatei, cu amintirea bisericii care se chema aşa, „Nenorocita", pe greceşte, pe care a dărîmat-o Pache Protopopescu, primul primar cu ambiţia de a moderniza Capitala şi pe care, chiar pentru asta, îl înjura una dintre mahalagioaicele lui Caragiale.

Biserica de care e vorba n-a fost încă demolată, dar nici nu mai are mult. Singurul semn al unei încercări de consolidare de acum vreo zece ani, care s-a oprit aproape de început, este o cingătoare de ciment, trasă în locul brîului împletit din piatră de pe latura de nord. În 1728, adică „în zilele Măriei Sale Nicolae Alexandru Voievod" (Nicolae Mavrocordat), mitropolitul Daniil a închinat hramului Intrarea Maicii Domnului în Biserică acest lăcaş, pe care-l voia întru pomenirea celor răposaţi din neamul său. Pe atunci, amintirea morţilor familiei era o datorie pe care mulţi şi-o împlineau astfel sau, măcar, săpînd o fîntînă, ca o binefacere pentru cei din jur. Tot lui Daniil, de altfel i se datorează şi splendidul paraclis, construit cu cinci ani mai devreme, care e astăzi împresurat de clădirile mai noi ale palatului Patriarhiei. Iar Mavrocordat îşi are şi el portretul ctitoricesc aici înăuntru: l-am văzut odată, demult, azi nu l-am putut revedea fiindcă uşile bisericii sînt mereu închise. Un lacăt e pus şi la cutiile de tablă de afară, unde se aprindeau lumînări pentru morţi şi pentru vii. Probabil, monumentul a ieşit din cult, iar partea cea mai vizibilă din populaţia cartierului arată ca indigenii din insulele Salomon pe vremea cînd îi mîncau pe misionari.

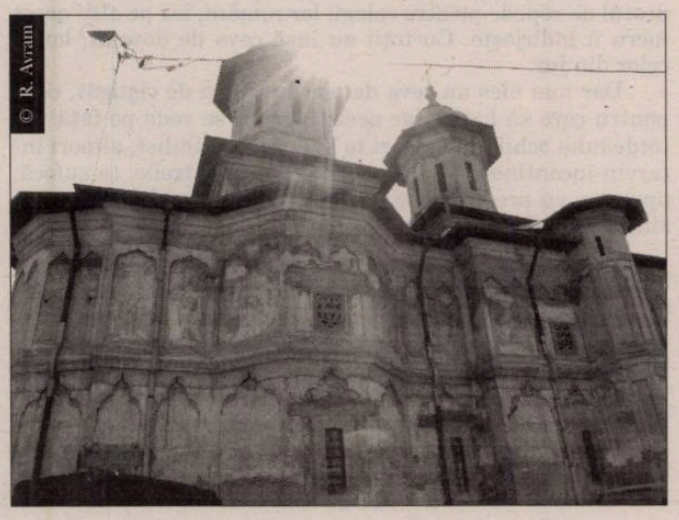

Zidurile bisericii, cu ferestre încadrate de ornamente de piatră, sau pe care cîte o încrengătură de piatră le închide în loc de zăbrele, au fost zugrăvite după un tipic pentru care pînă astăzi mai stau mărturie vreo 25 de biserici din Muntenia şi Oltenia, din veacurile al XVIII-lea şi al XIX-lea. Frescele de pe faţada de la Bucureşti, realizate pe la 1817, desfăşurau un şir de 19 figuri de filozofi şi sibile. Sibilele, care au pătruns în literatura populară românească de prin secolul al XVI-lea, fiind apoi reprezentate în iconografie, sînt profetesele care au prevestit venirea Mîntuitorului. Aceleiaşi tradiţii a „cărţilor de înţelepciune" îi aparţin filozofii păgîni (elini), care, după cum se ştie, sînt prezenţi şi în pictura exterioară a bisericilor din Moldova de Sus. Această decoraţie gingaşă şi fragilă este aproape ştearsă. Cel mai clar se poate citi *Sibila Persica,* identificarea uneia dintre figurile feminine. Filozofii poartă coroană regească, iar unul – care ţine în mînă un filacter cu o inscripţie religioasă – este Aristotel. Ceilalţi, ale căror nume le-a descifrat Andrei Paleolog, autorul unei admirabile lucrări, *Pictura exterioară din Ţara Românească,* dar din 1984 picturile s-au deteriorat

grav, erau Platon, Plutarh şi Tucidide! Avem aici o excepţional de preţioasă dovadă a utilajului mental al bucureştenilor de acum două sute de ani. Dar e gata să se piardă. Culmea este că şi în 1915, cînd Ioan Bianu semnala importanţa acestor fresce, intervenţia sa urmărea să salveze de la demolare biserica Sibilelor. Învăţatul academician a izbutit atunci să prelungească viaţa monumentului.

Se apropie, iată, Săptămîna Patimilor. Lîngă pridvorul în care au rămas două pietre de mormînt, cu epitaful şters, a înflorit primul zarzăr, ca un mesaj de încredere.

PUBLICITATE

OFERTĂ SPECIALĂ!
ADEVĂRUL REDUCE PREŢUL PENTRU COLECŢIONARI
AZI, 9 APRILIE
URAGAN ASUPRA EUROPEI - VOL. I
DE VINTILĂ CORBUL, EUGEN BURADA
~~109 lei~~
DOAR 7,99 LEI
100 DE CĂRŢI pe care trebuie să le ai în bibliotecă
• Uragan asupra Europei - vol. II - Vintilă Corbul, Eugen Burada
• Somnul de veci - Raymond Chandler
• Mara - Ioan Slavici
• Idiotul - Fiodor Dostoievski
...şi multe altele!
NU ÎNCURAJA SPECULA LA CHIOŞC! POŢI CUMPĂRA CĂRŢILE ADEVĂRUL DE LA SEDIUL EDITURII SAU ON-LINE PE WWW.ADEVARUL.RO

Texte şi opinii de: ● *Ioana AVĂDANI (director executiv, Centrul pentru Jurnalism Indepedent)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Cristina FOARFĂ (jurnalist online)* ● *Ruxandra MIHĂILĂ* ● *Cristian PĂTRĂŞCONIU (senior editor,* Cotidianul) ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Pe cîţi GB începe viaţa unui om?

Primul lucru pe care îl fac în fiecare dimineaţă este să-mi verific cele trei adrese de email – una personală şi două de serviciu. Trimit pe zi, în medie, 15 email-uri şi primesc alte 30, pe care le citesc, fără să le pun la socoteală pe cele care iau, by default, *drumul coşului de gunoi – imposibilele* spam-*uri sau* junk-*uri. Cum petrec mult timp online, nu de puţine ori m-am întrebat ce se întîmplă cu datele mele personale şi unde, mă rog, pot ajunge ele în cursul unei zile. Mai nou, datele de identificare ale email-urilor şi ale altor tipuri de conversaţii online (cele pe messenger, de exemplu) ajung la furnizorii de servicii electronice, care va să zică, în grija provider-ilor de Internet. Aceştia ştiu în orice moment data şi ora la care am trimis un mesaj electronic şi destinatarul căruia îi este adresat. Chiar şi numele, adresa de domiciliu, browser-ul pe care l-am utilizat şi adresa IP au aceeaşi destinaţie.*

De plăcere sau forţată de împrejurări, dau cel puţin 20 de telefoane pe zi. Cei patru furnizori de telefonie mobilă şi fixă cu care am de-a face vor şti în orice moment cîte telefoane am efectuat în reţeaua lor, numerele de telefon pe care le-am apelat, ziua, data şi ora acestor convorbiri. Nu se vor lega însă şi de conţinut – legea spune că furnizorii de servicii electronice şi de telefonie mobilă şi fixă nu au voie să reţină şi să stocheze conţinutul email-urilor, al SMS-urilor, al conversaţiilor telefonice etc., ci doar datele de identificare ale acestor metode de comunicare. Mă întreb dacă nu cumva, „la cerere", locul în care mă aflu sau direcţia spre care mă îndrept nu ar putea fi detectate chiar şi atunci cînd cele două telefoane mobile din dotare stau liniştite în poşetă...

Cum sînt de modă veche şi prefer banii cash, *folosesc rar card-ul, cînd vreau să scot bani sau cînd, neavînd un bancomat în preajmă, sînt nevoită să fac plăţi POS. De fiecare dată însă ştiu sigur că cineva, undeva ar putea să facă un raport complet care să includă semnalmentele mele, locul, data, ora tranzacţiei şi suma utilizată. Unde şi cum ne folosim banii nu mai reprezintă de mult un secret.*

Aproape în fiecare zi merg cu metroul şi cu mijloacele de transport în comun. De fiecare dată trebuie să validez un card de călătorie pe care figurează numele meu şi primele şapte cifre din CNP. Mă întreb ce se întîmplă în momentul în care pe micul ecran al aparatului apar cuvintele „card validat, valabil pînă la data de..." – cine va şti în ce zi, la ce oră şi unde am fost? În staţii, în autobuze, în tramvaie, pe culoarele de acces la metrou şi pe peroane sînt camere de luat vederi. Vigilente, atente la semnalmente, ştiu oricînd unde am urcat, unde am coborît şi cum m-am comportat în timpul călătoriei. Nimic nou; Marea Britanie bate recordul în materie, fiind ţara cu cele mai multe camere de luat vederi amplasate în locuri publice – peste patru milioane estimate în 2002, deşi se crede că numărul este mult mai mare. În metroul londonez, de exemplu, funcţionează în jur de 8500 de camere, în staţii – 1600, iar în autobuze – aproximativ 60.000.

Am mers într-o zi la o bancă pentru a plăti o taxă de alimentare a unui card. De la intrare şi pînă în biroul către care m-a direcţionat agentul de pază am numărat nu mai puţin de zece camere de luat vederi şi tot atîţia senzori de detectare a mişcării. Nu am scăpat de ele nici mai tîrziu, în decursul aceleiaşi zile, cînd am mai trecut, în ordine, pe la o clinică, un magazin de electrocasnice, un supermaket şi... culmea, o piaţă agro-alimentară.

Sub diverse forme, sînt „imortalizată", pe zi, de cel puţin 40 de ori. Faceţi o socoteală; sînt curioasă – dvs. ce vă iese? E clar că supravegherea va fi din ce în ce mai mare. Se va ajunge ca în orice context public, dar şi privat, să fim supravegheaţi, înregistraţi şi stocaţi sub formă de arhivă digitală. Pentru a împiedica acţiunile antisociale, terorismul, infracţiunile contra siguranţei naţionale şi crima organizată. Teoretic, pentru că proba contrarie, care să combată discuţiile cu privire la măsurile represive de control, la drepturile la intimitate şi viaţă privată, încă nu s-a materializat. Pentru că tot e la modă şi se poartă, propun un „top" al celor mai arhivate persoane. Viaţa căruia dintre noi are mai mulţi şi mai mulţi GB? Şi de ce? Teoretic, dar şi practic! (**R. T.**)

Cristian PĂTRAŞCONIU

Piedica emoţională

Există cîteva trucuri verificate în tranziţia socio-politică autohtonă care ajută decisiv la demersuri de ridiculizare sau de îngropare a unor teme cu adevărat importante. Toate au de-a face, într-un fel sau altul, cu emoţia. Luate împreună, ele alcătuiesc ceea ce s-ar putea numi o periculoasă şi manipulantă „piedică emoţională". Voi face referire în acest text doar la trei dintre ele, în contextul discuţiilor – majoritatea, din punctul meu de vedere, *false dezbateri publice* – despre cum s-ar putea concretiza în viitorul imediat şi mediu ideea de „supraveghere" şi, implicit, aceea de control.

Reactivarea mitului trecutului recent teribil şi readucerea în prim-plan a înspăimîntătoarei fantome a Securităţii

Deşi mitul e, ca regulă, „dincolo de adevăr şi de fals", trecutul relativ recent – cel care desemnează perioada comunistă a României – e cu adevărat îngrozitor. La fel, „braţul înarmat şi murdar al regimului comunist" – aşa cum a fost denumită Securitatea inclusiv în studiile politice – a fost o instituţie terifiantă, indubitabil terifiantă. În legătură cu aceste două afirmaţii, există un „consens destul de larg" la nivelul opiniei publice româneşti, aşa încît, atunci cînd apare o problemă sensibilă cum e aceea a controlului (de pildă, prin intermediul filtrelor drastice de la aeroport sau, mai nou, prin paşapoartele biometrice), aşezarea în prim-planul agendei publice a acestor neîncheiate şi neexorcizate poveşti de istorie recentă a României temperează semnificativ sau anulează un început de dezbatere serioasă. E interesant de observat că, în momentele de acalmie publică, cei care se folosesc cu precădere de asemenea „bombe nucleare emoţionale" relativizează mult perspectiva sumbră pe care o propun în mod repetat şi chiar impun în termeni absoluţi şi nenegociali în momente excepţionale. Cunoaşteţi, spre exemplu, formulele: „au fost şi securişti buni!", „nu am murit", „ne-am descurcat noi cumva", „au fost şi securişti patrioţi", „turnătoria avea adesea raţiuni înalte" etc. etc.

Cultivarea, în mass-media, a opiniilor oamenilor „cu experienţă" în detrimentul celor „cu expertiză"

A avea experienţă nu e în sine un defect; poate fi însă aşa, dacă prin „om cu experienţă" înţelegem suma acelor calităţi pe care le posedă cineva care a lucrat în interiorul sau în imediata apropiere a laboratoarelor sociale de fabricare a omului nou socialist-comunist şi care perpetuează şi acum reflexele dobîndite acolo. Nu e obligatoriu – mă grăbesc să adaug, pentru a nu fi citit într-un sens tare şi pentru a nu fi înţeles greşit – ca lucrurile să stea automat aşa. Totuşi, există covîrşitor de multe indicii că oameni cu mintea formată şi deformată în aparatul de partid/propagandă/Securitate au dovedit suficient de multă fidelitate faţă de matricea intelectuală cu care au fost amprentaţi încît să nu fim suspicioşi faţă de ei. Ei bine, o parte dintre oamenii aceştia sînt rulaţi de mass-media sau conduc mass-media (fie şi prin intermediari); producţia de discursuri care afirmă teama şi care produc teamă reprezintă un exerciţiu de rutină pentru ei. Doar ignoranţa şi prostia nu mai sînt – decît în mod excepţional – explicaţii pentru seria de dezbateri emoţionale, nu de puţine ori isterice pe care le putem privi la televizor sau – nu chiar aşa de rar – chiar citi în presă. Oamenii cu experienţă (doar cu „experienţă") de la noi se disting uşor de oamenii „cu expertiză" – primii produc sau denunţă temeri, panici colective; ceilalţi obişnuiesc să discute calm inclusiv despre chestiuni urgente şi presante, nu se feresc – dimpotrivă – să facă uz de înlănţuiri logice coerente. Primii folosesc şi atacă emoţia; ceilalţi, de regulă, „atacă" intelectul, raţiunea, logica şi, în fond, bunul-simţ.

Senzaţionalismul

Sfîrşitul tranziţiei nu e suficient să fie doar „interesant"; el trebuie să fie de-a dreptul senzaţional. Să arunce în capul celor care îl trăiesc, ca o cascadă, tone de *news alert*-uri şi de *breaking news*-uri, să răscolească viscere, să frisoneze, să inducă fibrilaţii, să captiveze, să năucească, să impresioneze, să stoarcă (lacrimi, dacă se poate!) etc. etc. A, şi să nu uit: să *îngrozească!* Ideea unei scanări a ochiului în aeroporturi îngrozeşte! La fel aceea a unei discrete (deşi, inexistente, *sic!)* camuflări a „cifrei diavolului" într-un paşaport biometric! Nu e chiar confortabilă o supraveghere cu camera video! Un chestionar la bancă a cărui completare echivalează cu transcrierea unei jumătăţi de roman scurt poate fi o sursă semnificativă de stres! Toate acestea, repetate şi îngroşate, pot să îngrozească.

Şi totuşi... Citez: „Paşaportul electronic românesc nu conţine acest cod de bare. Există un cip şi o antenă. Pe fila informatizată sînt tipărite datele titularului, fotografia, mai multe tipuri de fotografie, avem un MLI, unde se regăseşte fotografia în miniatură. Cipul nu este vizibil, iar în acesta se găsesc imaginea facială, amprentele titularului şi datele de identitate. Nu există absolut nici un cod de bare". Pe codul de bare, au spus diverşi lideri religioşi din sau afiliaţi BOR, s-ar regăsi teribila „cifră a diavolului". Argumentaţia, clară şi distinctă, îi aparţine dlui Viorel Popa, inspector la Centrul naţional unic de personalizare a paşapoartelor biometrice. În dezbaterea – covîrşitor inutilă, întreţinută, repet, şi de o falangă semnificativă din BOR – cu privire la chestiunea prezenţei „cifrei diavolului" în paşapoartele biometrice, o asemenea perspectivă a fost într-o minoritate dezarmantă. A fost, în schimb, în locul argumentelor, agitată fantoma Securităţii (o Securitate, de această dată, de „substanţă" vestică, pro-americană, pro-NATO, bla-bla-bla). Am avut, săptămîni întregi, cohorte de „oameni cu experienţă" care şi-au expus ostentativ opinii despre o chestiune pe care era evident că nu o cunoşteau dincolo de limitele înguste ale prejudecăţilor lor. Am avut, de asemenea, o voluptate a mass-media de a cultiva, de regulă necritic, o problemă falsă în fond.

Dau doar un singur exemplu – cel mai recent! –, dar situaţiile similare sînt mai multe. În fond, aşa cum se poate vedea în tot acest text, dau tîrcoale, dilematic, unei teme – aceea a controlului (e o temă care include şi sub-tema „controlul controlului")! – care nu poate fi tranşată cu uşurinţă. „Piedica emoţională", care e de obicei accesată cînd e vorba de această chestiune, e într-adevăr redutabilă. Conştientizînd-o, e cu atît mai urgentă invitaţia la a discuta raţional. Sau măcar, atunci cînd eşti depăşit de datele „hard" şi „soft" ale unei probleme profunde precum e aceasta, la a te instala într-o tăcere strategică şi, în cele din urmă, poate fertilă. Repet şi accentuez: poate *fertilă!*

BARBURISME

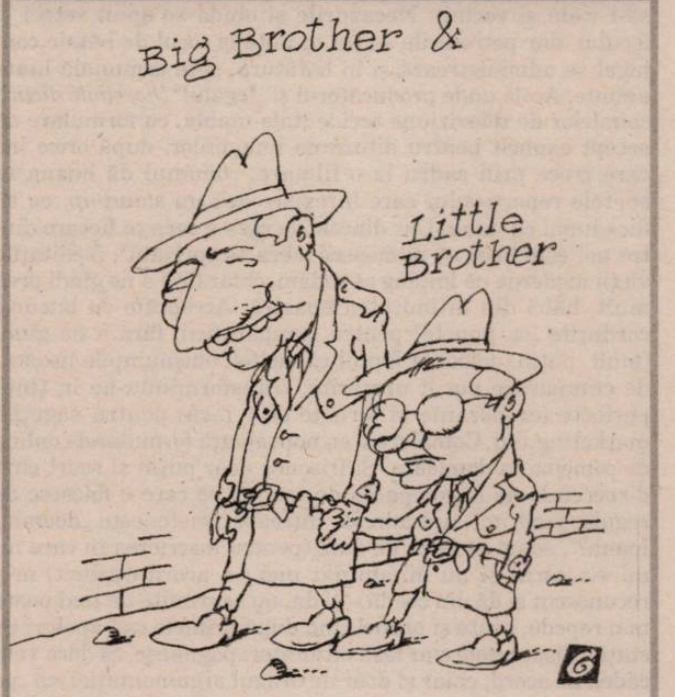

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 9 aprilie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

DILEMA VECHE
Dreptul de a fi supravegheaţi

Ioana AVĂDANI

Eu mă apuc de şah

Am o problemă: cum, Doamne iartă-mă, să fac să mă opun invaziei statului în viaţa mea, fără ca: 1) să creadă cineva („lumea"?) că am ceva de ascuns, 2) că sînt pe felie cu teroriştii, 3) că sînt în gaşcă cu anarhiştii, 4) că pot fi racolată să mărşăluiesc, în sus, pe dealul Mitropoliei, împotriva ocultei iudeo-masonice sau a Antihristului. Căci, cu o oarecare stinghereală, am constatat – cu excepţia notabilă a teroriştilor, care păstrează o rezervă suspectă – că acestea ar fi vocile din dezbaterea publică (şi chiar din acţiunea militantă) în chestiunea „Big Brother" – statul atot-cu-ochiul-trăgător. Problema a fost formulată în termeni oarecum mai tehnici (la propriu şi la figurat) cu ocazia intrării în vigoare (nu a dezbaterii, nu a adoptării – ceea ce spune cîte ceva despre apetenţa noastră pentru dezbaterea reală şi cu posibile efecte; şi-mi mai spuneţi mie povestea aia cu drobul de sare!) a legii privind stocarea datelor de trafic, în ianuarie 2009. Mare zarvă s-a făcut atunci – deşi momentul era tardiv şi lovitura nu fusese tocmai fulgerătoare, din moment ce era vorba despre o directivă europeană pe care germanii avuseseră timp să o şi conteste la Curtea lor Constituţională. A apărut apoi discuţia despre paşapoartele biometrice, apoi cea cu camerele de supraveghere a traficului şi uite-aşa, pas cu pas, am început să nu ne dăm seama că locuim un univers supravegheat, în care nu sîntem nici singuri, nici de capul nostru. Ba, mai mult, contribuim voluntar la instalarea şi buna funcţionare a acestuia.

Excesul păzitorilor noştri

Românii (ca mai toate naţiile balcano-mediteraneene) au avut dintotdeauna o relaţie ambivalentă cu „viaţa privată". Da, rufele se spală în familie, dar ţolul se aeriseşte pe gard, să-l vadă şi vecinii. Necazurile şi obida se spun vetrei şi focului, dar petrecerile se ţin în uliţă şi tocul de bătaie conjugal se administrează şi în bătătură, spre comunală luare aminte. Acolo unde producătorul şi „legalul" *(horribile dictu!)* canalelor de televiziune occidentale umblă, cu formulare de accept explicit pentru difuzarea imaginilor, după orice ins care trece prin cadru la o filmare, românul dă buzna în spatele reporterului care înregistrează un *stand-up,* ca să facă lumii cu mîna. Dar dincolo de raza a ceea ce fiecare dintre noi este liber să numească sfera sa „privată", facilităţile vieţii moderne ne împing să cedăm, chiar fără a ne gîndi prea mult, hălci din intimitatea noastră. Acceptăm cu bucurie cardurile „cu puncte" pentru cumpărături, fără a ne gîndi (mult, puţin, deloc) la faptul că, astfel, obişnuinţele noastre de cumpărare pot fi urmărite, transformîndu-ne în ţinte perfecte (cooperante şi fericite să o facă) pentru săgeţile marketingului. Completăm cu nonşalanţă formularele online de comenzi la domiciliu. Şi frisonez doar puţin şi scurt cînd dispecerele de la compania de taxiuri pe care o folosesc de regulă, cînd îmi aud adresa, întreabă prieteneşte „doamna Ioana?", semn că baza de date (pentru înscrierea în care nu mi s-a cerut şi nu mi-am dat nici un acord explicit) m-a recunoscut şi dă din coadă – şi da, mi se trimite un taxi poate mai repede, poate şi atunci cînd după primele trei apeluri pe staţie, dispecerele s-ar lăsa altminteri păgubaşe. Şi dacă vom cădea de acord, chiar şi doar de dragul argumentaţiei, că „pe nou" consimţim cu uşurinţă la diluarea vieţii noastre private, tot mă voi opune cît voi putea încercării statului de a mă proteja dincolo de propria voinţă. Şi, uneori, împotriva ei.

Punctul de inflexiune în paradigma vieţii private este reprezentat de atacurile de la 11 septembrie. Aţi observat că nici nu mai contează anul? Uităm astfel că vorbim de 2001, că s-au scurs aproape opt ani şi că multe dintre temerile, poate legitime atunci, nu s-au materializat, că, odată cu emoţia momentului, ar fi trebuit să se diminueze şi presiunea găsirii răspunsurilor administrative şi legislative vehemente, că ar fi trebuit să ne venim cît de cît în fire (aceea ţîfnoasă, liberă şi cîrcotaşă) după şoc. Lupta împotriva terorismului a devenit, de atunci, un argument forte, aproape imbatabil şi funcţionează cam peste tot în lumea occidentală cu eficienţa mioriticului „ne-a cerut-o Europa!". Adică, se execută. O astfel de atitudine produce încă efecte la nivel de decizii statale şi suprastatale, care au cîteva caracteristici definitorii.

Una dintre ele este excesul. Păzitorii noştri, în mare grija lor, întocmesc construcţii legale care uneori rîd în faţă realităţii şi simţului practic. Deja pomenita lege privind stocarea datelor de trafic este doar un astfel de exemplu. Reglementarea ne neagă tuturor prezumţia de nevinovăţie, obligîndu-i pe operatorii de servicii electronice de comunicare să stocheze datele tuturor comunicărilor noastre, că doar-doar ne-om da în fapt ca terorişti, în decurs de şase luni. Dacă încercăm să facem un exerciţiu de imaginaţie – ce înseamnă „toţi", ce înseamnă „toate" comunicaţiile – ajungem la cifre ameţitoare, care ne duc spre ideea că, de fapt, din această decizie trage folos doar industria producătoare de medii de stocare. Căci un terorist cu ceva imaginaţie nu-şi va folosi adresa de acasă pentru a ţine legătura cu tovarăşii lui, ci, mult mai probabil, un calculator „anonim", de Internet café, care cu greu poate fi pus în legătură cu persoana sa. Iar dacă vrem să ne jucăm, putem să imaginăm mici motoraşe de *auto-spam* (să nu deranjăm pe alţii), care să ne trimită nouă înşine email-uri, vreo 3000 pe zi – să zicem – să aibă oamenii ce stoca. Sau să ne schimbăm telefoanele şi SIM-urile între noi, să vedem cum se descurcă cei care trebuie să pună laolaltă un portret-robot electronic al fiecăruia, compus din „tipul echipamentului", numărul de telefon şi persoană.

O victorie a teroriştilor

Un alt lucru care a devenit vădit în anii din urmă este cît de subţire este ataşamentul civilizaţiilor noastre faţă de valoarea libertăţilor personale. Libertatea a fost bătută la scor de ancestrala nevoie de protecţie şi am cedat cu uşurinţă dreptul de a face ce vrem în speranţa unei apărări iluzorii în faţa unui rău desenat în tuşe foarte groase. O majoritate de cetăţeni francezi, italieni, britanici, americani şi-au exprimat (prin sondaje), cu relaxare (vinovată, aş spune), susţinerea pentru măsuri care vizau violarea corespondenţei, de exemplu („ei, să-mi citească email-ul, să fie sănătoşi, oricum nu am nimic de ascuns"). Şi se îndoieşte cineva de sprijinul popular pentru o măsură formulată de genul „Sînteţi pentru menţinerea în arest, pe termen nelimitat, a unui terorist, pînă la definitivarea anchetei?". Reformulată cu bună-credinţă, întrebarea ar fi trebuit să sune: „Sînteţi de acord să fiţi menţinut în stare de arest, pe termen nelimitat, pînă la finalizarea anchetei?". Dar noi sîntem băieţii buni. Întotdeauna am fost şi evident că pe noi nu ne va acuza nimeni, niciodată de nimic – nicidecum de terorism. Ar mai fi de remarcat doar că cetăţenii statelor ex-comuniste s-au opus cu mai multă vigoare unor astfel de abordări, semn că 50 de ani de „big-brotherism" ca politică (şi practică) de stat fac mai mult bine reflexelor democratice decît decadenta libertate considerată garantată odată pentru totdeauna.

Scepticismul şi opoziţia esticilor spune, de fapt, şi o altă poveste: cea a neîncrederii în bunăvoinţa statului. Ei ştiu că statele lor i-au trădat, în calitate de cetăţeni liberi, şi se aşteaptă să o mai facă. Nu vor să le dea în păstrare datele lor, pentru că nu ştiu niciodată ce vor face cu ele – şi amintirea colectivă a statului care li se strecura sub pătură, în casă şi în gînd este pentru estici un factor motivant. Încă. Fragilitatea democraţiilor est-europene funcţionează, de data aceasta, paradoxal, în sprijinul reflexului libertăţilor.

Şi dacă este să vorbim despre paradoxuri, lupta împotriva terorismului şi limitarea voluntară (sau acceptată) a libertăţilor cetăţeneşti este, la limită, o victorie a teroriştilor. Dacă dorinţa lor a fost să afecteze fundamentele democraţiei de tip occidental şi să ne facă să ne simţim nesiguri în căminele şi ţările noastre – iată, au reuşit. Cu concursul nostru şi pe banii noştri. Şi utilizînd mecanismele democratice împotriva lor însele.

Eu, una o să mă apuc serios de şah. O să-mi comand un manual de pe Internet (plătesc cu cardul), o să-mi cumpăr o tablă şi piese – cu livrare la domiciliu (asta dacă nu voi găsi în supermarketuri, de unde le voi putea cumpăra pe puncte de fidelitate), voi chema un taxi pentru „doamna Ioana", voi traversa cîteva intersecţii unde camerele de luat vederi îmi vor reţine, fidel şi cu drag, amintirea trecerii. Cu două telefoane şi cîteva email-uri, ale căror momente şi destinaţii fi-vor păstrate şi ele pentru posteritatea următoarelor şase luni, voi găsi cu siguranţă un partener. Şi ne vom aşeza la soare, în Cişmigiu, în văzul lumii şi vom juca. Căci – spune un autor drag inimii mele – şahul este chintesenţa „meditaţiei de urgenţă", tehnica supremă a celor care sînt nevoiţi să-şi găsească solitudinea în medii aglomerate, populate şi cu mulţi, mulţi ochi şi urechi. Cine joacă cu mine?

„Unul dintre motivele pentru care am plecat din Marea Britanie în 2007 a fost lipsa de intimitate din ce în ce mai acută, inclusiv în propria casă. Guvernul britanic a introdus sau urmează să introducă nenumărate restricţii, sisteme şi echipamente de monitorizare şi de recunoaştere după semnalmente. Acum, locuiesc în China şi pot să intru sau să ies din ţară fără să trebuiască să dau raport statului în legătură cu ceea ce fac sau unde mă duc. În timp ce China este o ţară liberă, Marea Britanie devine din ce în ce mai draconică. Cum mai pot eu, aşadar, să susţin virtuţile unei democraţii liberale în faţa studenţilor, cînd propria mea ţară se îndreaptă vertiginos spre un stat poliţienesc?"

(Adrian D. Evans, provincia Shanxi, China, *The Daily Telegraph,* 19 martie 2009)

Mickey Mouse bulversează sistemul

În august 2008, *The Sunday Telegraph* a publicat o investigaţie despre cantitatea de informaţie cu caracter personal, stocată, pe zi, de Guvern, de agenţiile de stat şi de companiile private din Marea Britanie. „Într-o săptămînă – explică Richard Gray, autorul articolului – fiecărui cetăţean i se reţin aproximativ 3300 de date personale. Majoritatea sînt păstrate în baze de date cîţiva ani, dar, în anumite cazuri, stocarea se face pe termen nelimitat. Informaţiile includ detalii despre cumpărături, despre telefoanele primite sau efectuate, email-uri, locurile în care persoana respectivă s-a aflat în cursul unei zile, vacanţe sau search-uri pe Internet." Reproducem mai jos cîteva dintre cele peste 80 de comentarii la acest articol:

● „Cred că fiecare cetăţean (sau, mai corect spus, subiect) ar trebui să bulverseze sistemul furnizînd informaţii personale false. O greşeală în scrierea adresei şi a zilei de naştere sau chiar un nume fals vor încetini sistemul şi vor complica extragerea informaţiilor din diversele baze de date. Nu sînteţi curioşi ce s-ar întîmpla dacă v-aţi numi Mickey Mouse sau Lord Duckmuck?"

● „Cea mai simplă metodă de prevenire a stocării datelor personale este să plătim cu bani *cash* şi să nu folosim telefonul mobil mai mult decît este strict necesar. Cînd ne facem un cont de email, ar trebui să utilizăm informaţii false, iar cînd mergem pe stradă, să purtăm un nas mare de clovn, ochelari de soare şi o şapcă. Parcă şi văd că în cel mai scurt timp vor da o lege prin care vor interzice utilizarea nasului de clovn şi a ochelarilor în public. Eu, dacă aş fi criminal, în nici un caz nu aş folosi un card de credit sau de transport înregistrate pe numele meu real."

● „Este nevoie ca oamenii să înceapă să-şi apere intimitatea. Propun ca în fiecare zi, la aceeaşi oră, fiecare dintre noi să trimită informaţii false în masă. În prima zi, să trimitem texte care conţin anumite cuvinte-cheie. A doua zi – email-uri cu aceleaşi cuvinte şi să o ţinem tot aşa. Întrebarea este însă: au curajul oamenii să facă acest lucru? Mă tem că nu. Guvernul pare să-i trateze în mod egal atît pe terorişti, cît şi pe cei care respectă legea. Dacă Guvernul face astfel de discriminări, nimic nu mai are sens şi totul este inutil."

● „Procedeul de reţinere a datelor s-a dezvoltat gradual, aşa încît oamenii nu-şi mai dau seama cît din intimitate le este violată şi nici nu reacţionează în consecinţă. În Statele Unite, Departamentul de Securitate a Transportului public a introdus în aeroporturi echipamente care îi scanează pe cetăţeni din cap pînă-n picioare. Reacţia oamenilor? Zero. Din păcate, tac şi acceptă. Vă imaginaţi ce s-ar fi întîmplat în 1958 dacă Guvernul ar fi introdus maşinării care să-i scaneze pe cetăţeni prin haine?"

● „Big Brother nu-i agresează decît pe cei tineri. Oamenii în vîrstă nu mai reacţionează pentru că nu vor decît să-şi trăiască viaţa în linişte şi pace. Tinerii pot schimba însă ceva – pot furniza informaţii false, pot semna cu nume fictive, pot trimite email-uri fără sens. Sînt măsuri minore; ca o muscă – dacă vreţi – care îl necăjeşte pe Big Brother, dar pe care o îndepărtează cu un simplu gest din mînă. Trebuie să recunosc însă că este distractiv cîteodată să fii muscă."

Ruxandra MIHĂILĂ

Mahalaua şi vocea din *off*

Imaginea unui individ ficţional, născut odată cu partidul, prinsese contur în mintea noastră foarte de timpuriu, căci educaţi fiind pe două voci, eram avertizaţi că trebuie să ne controlăm vorba, să înţelegem că adevărul se păstrează în familie. „Omul din umbră" al partidului stătea de veghe... Comunismul românesc nu poate fi redus la absurd şi grotesc. Sub aceste formulări, se ascund destine individuale mutilate sau distruse, precum şi adjuvanţii umili ai marilor moguli, care au pus umărul la „implementarea" directivelor de partid şi de stat în viaţa noastră cea de toate zilele.

Administrator de suflete

Pe măsură ce şi-a pierdut semnificaţia iniţială (de cartier periferic al unui oraş, depozitar de multiple straturi şi aluviuni culturale, o lume plină de pitoresc, care a dispărut în mod natural, prin reconfigurarea spaţiului geografic, dar şi intenţionat şi susţinut distrusă de regimul comunist, fiind un spaţiu eterogen greu de controlat), termenul „mahala" şi-a reconfigurat aria semantică, denumind spaţiul ideal pentru colportarea de informaţii tendenţioase, de clevetire şi delaţiune. Mahalaua s-a restructurat pe verticală şi s-a mutat „la bloc", generînd acel tip de populaţie nevertebrată, mimetică, nivelată la acelaşi numitor comun, prin numărul fix de metri pătraţi alocaţi, prin repartiţie, pe cap de locuitor, prin design-ul unic al spaţiului aferent, prin „trăirea laolaltă", într-o existenţă vecină cu promiscuitatea. Iar dacă încercai o evadare din ritmul turmei, erai cel puţin suspect.

Anunţul de la avizier, în prima zi de Crăciun, te avertiza concret că ai devenit, peste noapte, un posibil infractor: „Fam. X se comportă ca animalele sălbatice din pădure. Se vor lua măsuri". Acuza: „În ap. x s-au cîntat colinde". Semnat: Administraţia. Ştiai că intraseşi în colimator. Ştiai că vei fi ocolit cu privirea, că e preferabil să te strecori tăcut şi neştiut printre vecini, care te măsurau mustrător, că – dacă se întîmpla rareori ca vreun „străin" să-ţi păşească pragul – era bine să-l instruieşti în prealabil să nu vorbească pe scară, iar în casă – cu voce joasă, căci orice vizită de acest tip trebuia declarată întîi la administraţie şi apoi la Miliţie, unde semnai o declaraţie cu date despre eventualul tău musafir, cuprinzînd istoricul acestei relaţii (de cînd datează, în ce împrejurări v-aţi cunoscut, întreţineţi sau nu corespondenţă – întrebare superfluă de altfel, căci scrisorile oricum erau filate, dezlipite sau rupte –, cîte zile va sta la dvs.). Toate aceste date erau dealtfel consemnate în Cartea de imobil.

Recrutat de obicei din medii umile, dintre muncitorii fără un profil tehnic definit (nu se ştia care era ocupaţia lui de bază, cu toate că lucrase „la fabrică" înainte de a fi administrator, bineînţeles „ales" pe viaţă), acest ctitor al lumii noi era responsabil cu liniştea de scară a supuşilor săi.

Pe cînd Alimentara devenise natură moartă cu lumînări aprinse, curba de sacrificiu se îmbogăţea semnificativ şi cu bilanţul tragic al numeroaselor cazuri de toxiinfecţie alimentară. Dacă experimentai neşansa să-i găseşti pe cei dragi răstigniţi, ca o reacţie în lanţ, pe linia de sosire, aveai în replică şansa ca, luni de zile după aceea, un individ la costum şi cravată să bîntuie pe la uşi învecinate spre a se interesa dacă nu cumva tu însuţi erai autorul teribilei înscenări. Călăul şi victima îşi schimbau măştile pe palier. Din cască răzbăteau vii aplauze la scenă deschisă...

Secretarul miciurinist

În anii '70... o vacanţă pe cont propriu în oricare dintre ţările lagărului socialist necesita în prealabil cîteva semnături pe cererea întocmită în vederea obţinerii paşaportului. După aprobarea de la serviciu, cererea pleca la „Sector" (etapă obligatorie şi dacă nu erai membru de partid, sau poate tocmai de aceea). Urma rechizitoriul secretarului de partid de la centru (cel mandatat în acele vremuri era poreclit „Cîinele roşu"): „În ce scop plecaţi? Cîte zile urmează să staţi? Cam ce traseu v-aţi stabilit?". Cu acest tip de interogatoriu eram obişnuită, căci nu mă aflam la prima „abatere". Dar la precizarea: „Indiferent cu cine staţi de vorbă, vă sfătuim să nu daţi relaţii despre rezultatele agriculturii sovietice"(!?), simţeam că nebunia atingea cote paroxistice aiuritoare. Muşcasem din roada miciurinistă... Dar nu, nu eram cîtuşi de puţin liberi de a ne petrece vacanţa de capul nostru... Libertatea ne era chibzuit controlată. În statul orwellian, fericirea individului era dozată cu minuţie. Formulări de acest tip deveniseră clişeu în epoca tot mai poleită. Trecuserăm de la prezenţa fizică, agresivă, a „Fratelui de la Răsărit", în plină stradă, cu „davai ceas", brutalitate, sudălmi, arestări... la modalităţi perfide, diversificate, de menţinere a fricii odată inoculate... Perfuzorul era alimentat continuu. Se schimba doar substanţa de contrast.

Dealtfel, cei nu foarte sănătoşi la dosar (pentru care fuseseră cu abnegaţie trataţi la vremea respectivă) erau constant căutaţi (pînă în zorii lui '90) de acelaşi personaj, care se interesa de soarta lor. Descinderile aveau loc, de regulă, la marile zile onomastice ale familiei, care trebuia astfel avertizată că boala celui apropiat era una cronică, el nu putea fi recuperat printr-un proces de *catharsis*. Purificarea administrată în Templu nu-l putuse îmblînzi pe Tătuc. Pacientul era stigmatizat pe viaţă.

În aceiaşi ani, la Muzeul Literaturii Române, într-o şedinţă de partid „lărgită" (asta însemnînd că participa toată suflarea, nu numai membrii de partid; rezonanţa termenului îşi păstrează neştirbită eleganţa), am fost informaţi că se deschisese Institutul Francez din Bucureşti şi că avem acces, după ce în prealabil lăsăm o cerere scrisă la sediul biroului de partid, dar ni se sugera că, totuşi, era preferabil să nu-l frecventăm prea asiduu. Se mimează jocul de-a Occidentul. Iar Occidentul acceptă tacit regulile.

Pe scenă se înlocuiesc panourile. Limba de lemn e dată la rindea. Actorii îşi schimbă în grabă costumele. Dar pe chip păstrează ştanţat ochiul drapat în membrană. La lumina zilei e cu atît mai vizibil.

Stela GIURGEANU

De veghe în lanul de infractori

În uniforma sa de un albastru întunecat, cu bluza abia încheiată deasupra unui ditamai pîntecul, încins pe orizontală cu o centură de care atîrnă un baston de cauciuc şi pe verticală cu nişte hamuri dotate, după cum urmează, cu una bucată *walkie-talkie* şi una bucată spray paralizant, domnu' de la securitatea METROREX îşi morfolea tacticos sandvişul luat de la automat, cînd, din senin şi fără nici un fel de avertizare, s-a pomenit aşa, netam nesam, cu ditamai întrebarea pe capul lui: faptul că s-au montat camere de supraveghere la metrou vă ajută la pază?

Acum, el ce putea să răspundă? Dacă aproba „pozitiv", oamenii şi-ar fi pus problema: da', atunci pe voi de ce să vă mai plătim? Şi, pînă să le explice el că de pomană vezi p'ormă pe monitor cine te-a jefuit, că important e să ai pe cineva care s-ar putea să şi alerge după mitocanul care a smuls geanta sau a săvîrşit infracţiunea, pînă să le explice el toate astea, poate veni un deştept care să spună că de azi nu ne mai trebuie bodyguarzi, că avem supraveghere video. Apoi, dacă zice că nu – adică frecţie la piciorul de lemn cu camerele astea – şefii lui se vor supăra pe el, îl vor bănui de subminarea autorităţii şi poate, mai ştii, iar e în pericol să-şi piardă slujba. Oricum ar fi dat-o în cazul de faţă, tot prost ar fi ieşit. Aşa că, înghiţind şi ultima frunză de salată verde, găseşte soluţia de compromis şi răspunde, superior: nu vorbesc cu presa dacă n-aveţi aprobare!

Îi spun că nu e vorba de nici un fel de anchetă, că vreau doar să ştiu despre utilitatea camerelor. Dacă îi ajută, dacă au fost cazuri în care supravegherea video a dus la vreo identificare de infractor. El nu ştie din astea, ştie doar că pe tura lui nu sînt incidente. Că au mai fost la colegi, a mai auzit, dar de obicei la metrou, jos, nu se prea întîmplă nimic.

Nu se întîmplă nimic pe peron – intervine atunci un călător pe care-l dibuiesc a fi, din vehemenţa discursului, un fel de Stan Păţitu'. Pe scări, spune, dacă te jefuieşte cineva, ai pus-o! Pentru că acolo n-au montat camere, acolo nu-s nici bodyguarzi, nici oameni. Aşa că acolo operează de obicei criminalii. Şi mai ales pe timp de noapte. Nu aici, jos, unde sînt şi oameni, dar şi bodyguarzi. Camerele? Foarte bine că le-au pus, da' trebuia mai multe. Pe peron mai prinzi niscaiva curaj şi, mai ales după o anumită oră, măcar ai impresia, dacă nu şi certitudinea, că nu eşti chiar al nimănui. Cît despre intimitate, despre violarea intimităţii cu aceste camere, să fim serioşi! În România mai trebuie să treacă o bună bucată de timp pînă să ajungem să ne plîngem, pe bune, că sîntem hăituiţi de prea multă siguranţă!

Cu toate acestea, încă de la începutul anului, de cînd a intrat în vigoare controversata lege 298 (cea care legalizează înregistrarea datelor tehnice ale convorbirilor, ale mesajelor şi cele generate de utilizarea Internetului), atît societatea civilă, cît şi diverşi politicieni au protestat vehement, denumind aceste măsuri „încălcări ale drepturilor omului". S-a susţinut că România va deveni o ţară „a lui Big Brother", iar cetăţenii săi vor fi transformaţi în „roboţi controlaţi şi controlabili, de către autorităţile statului". Pe acelaşi fir au fost brodate zeci de alte discuţii privind dreptul la intimitate şi despre cum acest drept e sistematic încălcat de metode importate din Vest, în urzeala broderiei intrînd şi discuţiile legate de paşapoartele biometrice şi de supravegherea video a domeniului public. Revolta e dusă însă mai mult la un nivel ideologic, pentru că, deşi societatea civilă a făcut valuri-valuri pe aceste teme, invocîndu-se principiile de care libertatea individului are musai nevoie pentru a exista, coborînd în stradă şi întrebînd trecătorii unei după-amieze total întîmplătoare dacă se simt „hăituiţi" în intimitate de supravegherea video a domeniului public sau de înregistrarea telefoanelor, „încălcarea libertăţii individului" este printre puţinele sintagme folosite.

Bunăoară, trecătorul numărul 1, un pensionar dintr-o piaţă bucureşteană, zice că pe uliţa lui, în prelungirea Giuleşti-Sîrbi, nu e nici canalizare ca lumea, darămite camere de luat vederi. Acolo – spune – dacă s-ar monta aşa ceva sofisticat, mai mult ca sigur că ar dispărea peste noapte şi ar fi vîndut dimineaţa următoare în piaţă, laolaltă cu parfumuri şi alte chestii „din plasă". Trecătorul numărul 2, după ce îşi închide conversaţia la mobil şi după ce ascultă amabil întrebarea cu legea 298, rîde şi întreabă retoric: păi, pe cine să intereseze telefoanele date soacrei ca să confirme sau nu nevoia de pîine în casă? Trecătoarea cu numărul 3 e niţel ruşinată şi mărturiseşte că ea nu ştie despre ce este vorba, dar că nu vede nimic rău în asta, iar trecătorul cu numărul 4 susţine că la noi – în Capitală, adică – chiar dacă s-ar monta camere din metru în metru, tot nu te-ai simţi în siguranţă.

Cobori aşadar la metrou, luînd întrebarea încă nelămurită cu tine, treci pe sub un cîrd de camere video, pe lîngă un grup de agenţi de pază, aştepţi metroul, iar ochii îţi cad pe un anunţ veştejit, care pare că strigă ostentativ: „Supraveghere video". Te gîndeşti la un copil care se joacă cu fardurile mamei şi aşa, din instinct, strîngi mai abitir de geantă.

Legea 298/2009 prevede stocarea informaţiilor cu caracter personal, de către furnizorii de telefonie fixă, mobilă şi de Internet, pentru şase luni, urmînd ca după expirarea acestei perioade, să fie distruse printr-o procedură automată şi ireversibilă. Informaţiile reţinute nu se referă însă la conţinutul convorbirilor telefonice, al email-urilor, SMS-urilor etc., ci la datele de identificare, respectiv – în cazul convorbirilor telefonice, de exemplu – la numerele de telefon ale apelantului şi apelatului, data, ora şi durata comunicării, codul, numele şi adresa clientului. Aceste date pot fi solicitate doar după începerea urmăririi penale sau în cazul actelor de terorism, al infracţiunilor contra siguranţei naţionale şi crimei organizate şi nu pot fi utilizate decît în baza unei autorizaţii emise de un judecător sau de un procuror.

Mecanismul de reţinere a datelor prevede că procesarea şi stocarea datelor se vor face în spaţii special amenajate de către furnizori. Aceste locuri ar trebui să fie prevăzute cu căi de acces securizate corespunzător, să nu fie traversate de conducte de apă sau gaze, nivelul temperaturii şi al umidităţii în cameră să fie monitorizat, să nu fie amplaste într-o zonă cu trafic intens şi să nu fie amplasate în apropierea unor spaţii de depozitare cu risc de incendiu – de exemplu, arhive de documente, spaţii de reciclare a hîrtiei etc. De asemenea, amplasarea acestor spaţii şi modalitatea de acces la ele trebuie să asigure protejarea datelor împotriva distrugerilor accidentale sau ilicite, alterării ori pierderii accidentale, stocării, prelucrării, accesării sau dezvăluirii neautorizate ori ilicite.

Spaţiul de reţinere a datelor trebuie să fie prevăzut cu un sistem de alarmă conectat la un serviciu de monitorizare, să fie prevăzut cu senzori de detectare a incendiului, inundaţiei, să se utilizeze pentru sistemul de alarmă coduri de acces unice, al căror transfer de la un angajat la altul să fie strict interzis, să fie prevăzut cu un echipament de monitorizare video permanent şi cu un sistem electronic de înregistrare a accesului pe bază de cartelă magnetică. Toate aceste date vor fi reţinute pentru o perioadă minimă de 30 zile.

Reţinerea datelor se va face pe servere care trebuie să dispună de o aplicaţie software care să permită transmiterea datelor solicitate, stocarea şi ştergerea automată a acestora, transferarea informaţiilor pe un suport electronic într-un format agreat de operatori şi autorităţile competente, care le solicită şi înregistrarea fiecărei utilizări a bazei de date.

Cristina FOARFĂ

Urmele noastre online

Cîteodată, doar Google ştie ce e în mintea ta. Stai singur la birou sau acasă şi te gîndeşti cum ar fi să divorţezi. Nici cel mai bun prieten nu ştie despre asta. *Search words:* „divort + acte“. Alteori, nervos, scrii un comentariu anonim pe un blog, despre compania unde lucrezi. Uiţi că pe baza IP-ului poţi fi identificat, mai ales dacă ai mai comentat acolo folosind numele tău real.

De asemenea, îţi faci un cont anonim pe o reţea de socializare unde speri, teoretic, să cunoşti alţi oameni decît cei cu care ai de-a face zi de zi. În scurt timp, vezi că prietenii din viaţa reală ţi-au dat *add*. De ce? De unde ştiu, cum te-au găsit? Reţeaua le-a scanat *address book*-ul, a identificat adresa de email cu care te-ai înscris acolo şi v-a pus în legătură. Că doar de aia sînt de socializare. Şi pentru că atunci cînd ţi-ai făcut contul cu o adresă cunoscută de alţii te-ai gîndit că nu au cum să afle.

Pe web, nu există „într-un singur exemplar“. Conţinutul se copiază, se distribuie pe diverse canale, se multiplică. Dacă a ajuns online, acolo rămîne oricît de mult ar încerca cineva să şteargă. *Social media* înseamnă comunicare, distribuţie şi descentralizare a informaţiei, chiar şi a celei personale. Google, de exemplu, păstrează informaţia despre ceea ce facem online între 18 şi 24 de luni, iar un studiu *„Privacy International“* din 2007 îl pune pe primul loc în topul site-urilor mari cu probleme de gestionare şi păstrare a datelor despre useri. Totuşi... am putea trăi fără el?

Dacă trimiţi informaţie pe Internet, nu mai ai vreun control asupra ei. O fotografie pe un blog poate fi copiată, ceva intim trimis pe email unui prieten poate ajunge pe YouTube. Ne facem probleme şi scandăm în mijlocul străzii că paşapoartele biometrice au un cip unde e stocată fotografia noastră şi cîteva date, dar ignorăm că profilul nostru de Facebook e mult mai complex decît atît sau că acum cinci ani am scris ceva undeva pe web de care am uitat. Cîtă lume citeşte *terms and conditions* atunci cînd îşi face cont undeva?

Ce îi interesează ce fac eu pe net? Exemplul cel mai banal e cînd vor să-ţi vîndă ceva. Se scanează activitatea ta online, se observă preferinţele şi se trimit reclame targetate. Scrii un email despre pisici? Ia de aici reclamă la mîncare premium pentru ele. Pînă la urmă, tot o violare a intimităţii este, deşi procesarea se face în general automat, nu uman, pe baza unor cuvinte-cheie.

Bazele de date cu adrese de email sînt o mină de aur pentru companii. De unde vine *spam*-ul care ne îngroapă inbox-ul? De aici, un website unde ne-am făcut cont a vîndut adresele de email ale userilor producătorului X de cafea, să ne „ţină la curent cu ultimele noutăţi“. Cîteodată este vina companiilor că nu sînt suficient de atente cu securitatea datelor sau că le folosesc cu alte scopuri decît cele iniţiale, alteori e şi naivitatea noastră cînd lăsăm email-ul sau alte informaţii te miri pe unde.

Nu o singură dată au fost scandaluri cu baze de date care au ajuns la liber pe Internet. Cel mai mare dintre ele a fost cînd au scăpat online cele cu search-urile din AOL (AmericaOnLine), cu scopul de a ajuta în cercetare. Totuşi, deşi AOL înlocuise *nickname*-urile cu numere, era uşor să vezi ce a căutat un singur user într-o perioadă şi, în unele cazuri, să-l poţi identifica. AOL a scos după cîteva ore baza de date, dar deja era prea tîrziu. Fusese deja copiată pe multe alte site-uri.

Nu e nevoie de nume pentru a stabili identitatea unei persoane. E vorba doar de informaţii puse cap la cap pe baza cuvintelor introduse într-un motor de căutare. Pînă la urmă, de la cea mai mică dilemă legată de masa de prînz, pînă la cea mai mare legată de o boală, o persoană sau o decizie importantă, pe toate le ştie la început Google pentru că primul lucru pe care am început să-l facem este să căutăm. „Întreabă un prieten“ se transformă în „caută pe Google“ sau „întreabă pe un forum“.

Probabil că Google ştie mai multe despre mine decît ştiu eu. Ce am căutat acum un an într-o dimineaţă, ce scrie în gmail-ul meu, pe ce site-uri am navigat luna trecută cînd eram logată, ce bloguri citesc.

Toate sînt unelte de care ne folosim pentru a ne face viaţa mai uşoară, pentru distracţie şi pierdut timpul pe net, pentru informare sau pentru socializare. Ne mai pasă de intimitatea noastră atunci cînd ne-am obişnuit să *share and receive,* una dintre „poruncile“ web-ului actual? Probabil că nu atît de mult. Dacă ar fi cu adevărat importantă fiecare informaţie despre noi, care e făcută publică, am mai *share*-ui atîta online, ne-am mai customiza cu atîta atenţie profilele, am mai completa datele din buletin şi de pe card pentru shopping-ul online şi am mai pune detalii ale vieţii noastre intime pe blog, în email sau pe Facebook? Practic ne expunem singuri şi ne place asta.

În epoca informaţiei rapide, a democratizării şi a circulaţiei, ne asumăm faptul că intimitatea noastră online e limitată. Pe Internet laşi urme mai mult sau mai puţin vizibile. Fie că introduci adresa de email pentru a-ţi face cont pe un site, fie prin IP, fie prin *cookie*-urile lăsate pe calculatorul tău de paginile *web*, fie prin Internet provider-i, îţi laşi amprenta virtuală în mediul online. Este greu, dacă nu imposibil, să fii total invizibil. Ne lăsăm momente din viaţa noastră virtuală prinse în noduri din plasa imensă a reţelei, uneori voluntar, alteori involuntar, alteori doar inconştient.

Ruxandra TUDOR

Ignoră şi nu da mai departe

Acum trei săptămîni, din joacă, dar mai ales pentru a verifica anumite bănuieli şi poveşti pe care le-am tot auzit cu privire la circulaţia datelor personale pe Internet, mi-am făcut un cont de email. Trebuie să spun de la bun început că am folosit informaţii false sau, mă rog, „aduse din condei“ pe ici, pe colo. Mai greu a fost la capitolul cod poştal – am făcut cel puţin şase încercări pînă cînd am scăpat de mesajul „acest cod poştal nu este localizat în ţara selectată“. Mi se fac cel puţin trei sugestii de adrese de email, eu nu accept nici una. Încerc, la rîndu-mi, alte trei, fac şi ei nazuri cum că *„this ID is not available“,* dar pînă la urmă cădem de acord. Îmi aleg o parolă (între 6 şi 32 de caractere, fără spaţii şi fără să-mi folosesc numele din formular), o reconfirm, selectez o întrebare şi-mi dau singură un răspuns, care mi-ar fi de ajutor în cazul în care aş uita parola, şi ajung la *„terms of service“* şi *„privacy policy“*. Dau un click şi în faţa ochilor încep să mi se succeadă sute de detalii. Dacă nu aţi verificat pînă acum – ceea ce nu ar fi tocmai bine – sau dacă nu credeţi, încercaţi un *„copy&paste“* într-un document word şi vedeţi cam cîte pagini A4 vă ies la socoteală! Cu puţină răbdare, am citit multe informaţii de ajutor, nenumărate paragrafe care încep cu „Ne rezervăm dreptul să..., fără o notificare în prealabil“ sau „Nu ne facem responsabili pentru...“, dar şi sfaturi practice care te pot feri de fraudele pe Internet, care îţi asigură securitatea computerului şi a datelor personale.

Dr. Stevens de la Loterie

Mă fac că uit un timp de noua mea adresă de mail, dar mă roade curiozitatea şi intru la un moment dat să văd dacă am primit „ceva“. „Nici un mesaj necitit în inbox.“ Într-o zi însă, un mesaj mă anunţă că am cîştigat suma de 750 de mii de lire sterline la Loteria irlandeză. Ca să intru în posesia banilor, trebuia să iau legătura cu un anume Mr. Gibbs, şi cam atît. Evident că l-am lăsat baltă pe stimabilul domn, dar am dat un search pe Internet ca să mă luminez – am fost redirecţionată către o pagină în care se menţiona fabuloasa sumă (de data asta însă trebuia să iau legătura cu Dr. Andrew Stevens) şi în care, culmea, fuseseră postate chiar şi comentarii de genul „Mulţumesc pentru bani, dar unde sînt?“ sau „Vă mulţumesc pentru amabilitatea de a-mi da nişte bani. Vă rog însă să-i trimiteţi victimelor atacurilor din Palestina. Ele au mai multă nevoie decît mine...“. Am ştiut din prima că este vorba de un spam care a ajuns la mine pentru că „cineva“ mi-a furat adresa de email. Dacă, de exemplu, vă înregistraţi pe un site pentru a primi – să zicem – un newsletter, fiţi siguri că în acest proces – altfel simplu şi de scurtă durată – oricine vă poate prinde din zbor email-ul. Acest lucru este posibil şi în cazul mesajelor trimise în lanţ (cele care conţin bancuri, de exemplu), dar cum eu nu am avut chef de glume în masă cu nimeni, mă întreb cum or fi aflat, totuşi, dnii Gibbs şi Stevens de mine şi cum de i-a apucat generozitatea, fără ca măcar să ne cunoaştem.

Email-urile în lanţ sînt simple instrumente folosite de către cei care administrează pagini ale companiilor care vînd orice, ale cazinourilor online, ale agenţiilor de cîştiguri rapide, cu alte cuvinte, ale unor firme care negociază şi vînd liste de adrese de email sau se folosesc de spam pentru a exista. Temele preferate sînt „Virus nou: nu deschide“, „Vei avea mare noroc, cu cît trimiţi mai repede şi la mai multe persoane acest email“ sau „Retrimite-l celui/celei care ţi l-a trimis ţie, ca să-i arăţi cît de mult îl/o iubeşti“. Foarte multe dintre aceste email-uri nesolicitate ne sugerează să răspundem cu *remove,* dacă vrem să fim eliminaţi de pe listă şi să nu mai primim acest gen de mesaje – o altă metodă dibace prin care se poate verifica foarte uşor ce email-uri sînt valabile. Răspunzînd automat, nu facem altceva decît să confirmăm că adresa noastră este reală, şi nu numai că vom primi în continuare spam-uri, dar sînt şanse foarte mari ca şi alţi spammer-i să intre în posesia acestei adrese, printr-o tranzacţie simplă de vînzare-cumpărare.

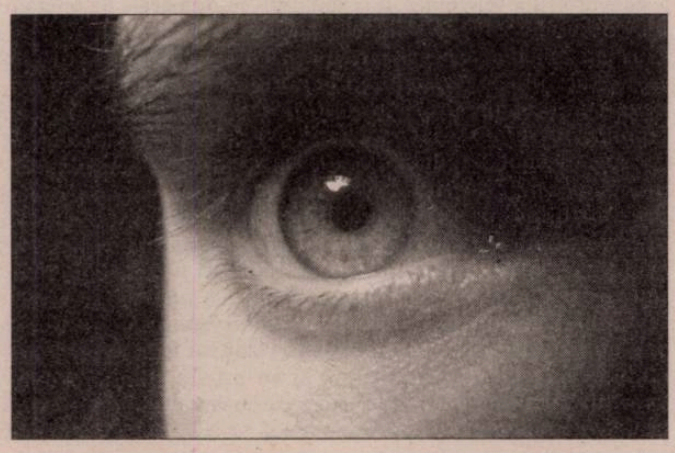

Ajutaţi-l pe Craig Shelford

Un alt subiect care apare frecvent în mesajele trimise în lanţ sînt copiii care suferă de boli incurabile şi care au nevoie de bani pentru tratament. Acest gen de email-uri pot fi uşor verificate intrînd pe site-ul fundaţiei care vă solicită ajutorul – majoritatea acestor instituţii nici măcar nu există, informaţiile sînt false, iar forward-înd mesajul (aşa cum se specifică aproape fără excepţie) nu facem decît să ne expunem atît datele personale, cît şi pe cele ale prietenilor. *„Make-A-Wish“,* o fundaţie din SUA care se preocupă, încă din anii '80, de întrajutorarea copiilor cu boli grave, primeşte zilnic sute de notificări cu privire la mesaje în lanţ prin care oamenilor le sînt solicitate sume de bani în numele acestei instituţii. *„Make-A-Wish“* specifică foarte clar că nu participă la astfel de acţiuni şi le recomandă internauţilor să fie foarte atenţi la acest gen de email-uri, punîndu-le la dispoziţie inclusiv o listă de nume false, dar des frecventate în aşa-numitele *„chain letters“.* Dacă primiţi, aşadar, un mesaj prin care sînteţi rugaţi să-l ajutaţi pe Craig Shelford (dar şi Shelton, Shepperd sau Shergold!), ignoraţi-l – oricît nu v-ar lăsa inima – şi, foarte important, nu-l forward-aţi „la cît mai mulţi prieteni“.

Fishing, hunting sau Viagra?

Printre mesajele pe care le-am mai primit se regăseau şi oferte la diferite produse, unul mai „ciudat“ decît altul. Cum nu le-am solicitat, în continuare mă întreb cum or fi aflat ei de mine!? Într-un articol publicat în *The Sunday Telegraph* (*„How Big Brother watches your every move“,* Richard Gray, 17 august 2008), autorul aduce în discuţie îngrijorarea organizaţiilor care apără drepturile la viaţa privată, în legătură cu faptul că cei mai importanţi provider-i de Internet din Marea Britanie – BT, Virgin Media şi Talk-Talk – pun la dispoziţia unei companii de publicitate online datele de identificare ale utilizatorilor, pentru ca aceasta să poată analiza ce gen de produse caută internauţii pe web. Cu alte cuvinte, dacă fac imprudenţa să caut detalii despre – să zicem – lansete telescopice, spam-urile *„on fishing and hunting“* vor curge gîrlă! Explicaţie plauzibilă, dar cum informaţiile pe care le caut pe Google nu sînt dintre cele care fac obiectul publicităţii online, de ce nu mai scap, măi, frate, de ofertele la Viagra şi de mesajele care se încăpăţînează să mă convingă să accept un *„penis enlargement in no time“!*

Aron BIRO

Între Vlad Ţepeş şi Kenny G

– calendarul concertelor rock –

În urmă cu doi ani ajunsesem la concluzia că, în ce priveşte concertele din România, trupele favorite ale rockerilor maturizaţi şi cultivaţi după Revoluţie se cam terminaseră. Adică fuseră, ne lămuriseră şi se duseră. Rămînea de speculat dacă România era capabilă să treacă la nivelul următor, recuperînd decalajul cu contemporaneitatea (care în anii '90 era cam de 20-30 de ani, iar în ultimii ani a fost redus la 10-15), sau dacă venise timpul să luăm de la capăt aceleaşi trupe, doar-doar ne-om sătura de ele.

Nu ştiu exact ce le place atît la noi, dar în 2009 am fost deja vizitaţi pentru a treia oară de Sepultura (7 februarie) şi de Soulfly (16 martie), două trupe care încearcă să păstreze vie amintirea Sepulturei de acum 15 ani, la data respectivă o revelaţie ridicată din improbabila scenă braziliană (mai neproductivă decît scena românească actuală de metal). Tot cam la a treia vizită au fost şi colegii de generaţie Kreator (9 februarie), probabil cea mai reuşită replică europeană la genul thrash-metal (bunicul metal-ului american actual). Cu Anathema (29 aprilie, Sala Palatului) am discutat şi am înţeles – fete ca la noi nu mai sînt, iar vinul moldovenesc umileşte concurenţa europeană în ce priveşte raportul calitate/preţ. În plus, afară trupa e relativ huidită datorită încăpăţînării de a se înscrie la festivaluri de muzică extremă, evident, spre amuzamentul fraţilor Cavanagh, care stilistic concurează cu Porcupine Tree la titlul de „Floyd-ul mileniului 3", dar, sentimental, îşi au rădăcinile în genuri muzicale mult mai mocirloase. Alte trupe cu afinitate pentru vinul roşu şi romînce misterioase, plus o fascinaţie declarată oficial pentru Vlad Ţepeş şi Cioran sînt Moonspell şi Cradle of Filth, cu cota în creştere de la lansarea filmului *Twilight* încoace. Cele două titulaturi sînt printre puţinele trupe ale generaţiei gotic-metal pentru care eticheta „gotic" chiar are sens, iar spectacolul pe care îl oferă, mai ales în tandem, aşa cum se vor prezenta la Filth Fest-ul de la Cluj (23 aprilie, Sala Sporturilor „Horia Demian"), nu se dezminte. Totuşi, îi vedem pentru a treia, respectiv a doua oară, prin părţile noastre, ce-i drept pentru prima dată în Cluj Napoca, unde încep în sfîrşit să vină trupele care au vizitat deja celelalte oraşe ale ţării (cele mai recente vizite – elveţienii electro-black metal Samael şi nemţii

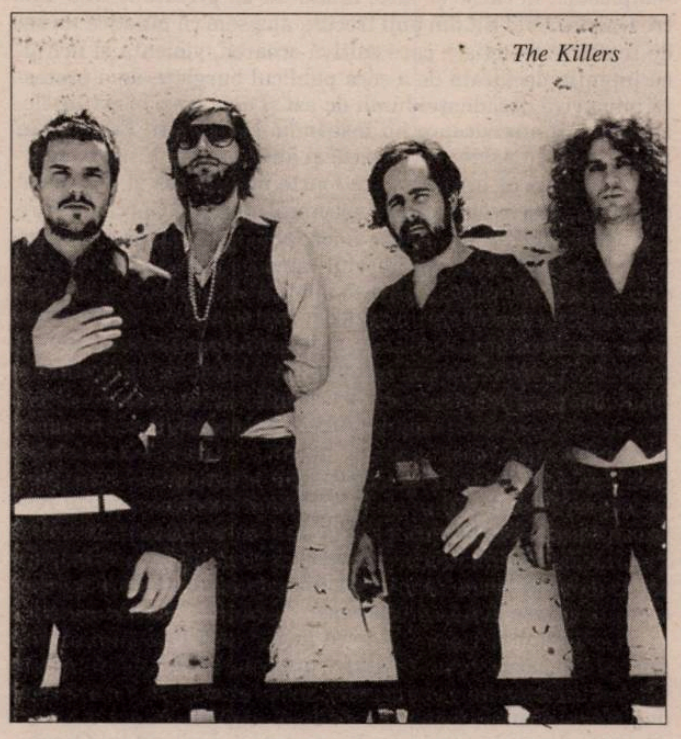
The Killers

simfonici Haggard). Americanii Gogol Bordello (17 iunie, Arenele Romane), autorii unui măiastru punk ţigănesc cu elemente de manele şi un show delicios, se simt la noi ca acasă. Acasă la ei, în Ucraina, nu în SUA, unde membrii imigranţi ai grupului au reuşit să-şi transforme statutul social în virtute şi manifest artistic. Ca şi în cazul lui Kusturica, prin alte părţi Bordello sînt apreciaţi pentru exotism, la noi, din empatie; motiv suficient să ne viziteze şi ei pentru a treia oară.

Toate cele enumerate aici sînt trupe merituoase, pe care le-am apreciat sau le apreciez în continuare, dar pur şi simplu reprezintă o listă închisă de opţiuni de la care managerii de evenimente rock români nu au curajul să se abată. Sau, dacă încearcă, o fac în direcţia opusă curgerii timpului – în 2009 vom mai avea parte de „amurgul zeilor" – Nazareth (26 aprilie, Arenele Romane), Motörhead (2 iulie, Romexpo) şi Manowar (5 iulie, Romexpo) – artişti care sînt datori să treacă şi pe la noi înainte ca sănătatea precară şi vîrsta să se pună de-a curmezişul unor astfel de oportunităţi. În contextul sistemului de reciclare şi al lipsei de curaj antreprenorial de la noi, începe să-mi sune interesantă venirea lui C.C. Catch (11 aprilie, Sala Palatului), cîntăreaţa mea favorită din clasele primare, ori a colindătorului Kenny G (30 aprilie, Sala Palatului). Nici organizatorii de mega-evenimente nu par mai curajoşi – îi vom revedea pe Depeche Mode (16 mai, Parcul Izvor), Placebo (21 iunie, Romexpo) şi o vom admira pe priMadonna muzicii pop din anii '80 (26 august, Parcul Izvor).

Se pare că fraţii Cavanagh sînt muzicienii rock care ne-au vizitat cel mai frecvent ţara (poate după Smokie) şi, avînd în vedere disponibilitatea pentru comunicarea cu fanii, nu cred că mai există rockeri în România care să fi dorit şi să nu fi avut şansa de a sta la un pahar de vorbă cu membrii Anathema. Poate a venit timpul să depăşim momentul. Dacă stau să trag linia, abia reuşesc să găsesc cîteva nume care să aducă deopotrivă noutate şi relevanţă – The Killers la B'EstFest (1 iulie, Romexpo) şi Opeth la Festivalul Artmania (17 iulie, Piaţa Mare din Sibiu), cele două festivaluri în care îmi dau speranţele pentru intrarea României în normalitatea circuitelor de turneu/festival din lumea înconjurătoare. Merită menţionate şi cele cîteva evenimente de calitate la nivel de club, un nivel care trebuie să se dezvolte chiar mai accelerat decît cel al concertelor mari. Aici semnele sînt încurajatoare şi s-au evidenţiat în ultima jumătate de an o serie de iniţiative riscante: seria concertelor de „rock ezoteric" (asocierea termenilor e improvizată, eticheta uzuală fiind mult mai abstractă şi criptică) organizate de DonisArt/Kogaionon la Braşov, Deine Lakaien şi New Model Army la Bucureşti şi recentele iniţiative de la Cluj (Flowing Mist şi Hatework, organizatori ai unor excelente concerte de nişă cu vizibilitate internaţională). Să sperăm că recesiunea nu se va dovedi o frînă în calea rockului.

Gina ŞERBANESCU

Dandysmul coregrafic

Spectacolul Remember *de la Teatrul Naţional din Timişoara este o construcţie artistică în care spiritul nuvelei lui Mateiu I. Caragiale reprezintă un suport surprinzător pentru discursul artistic contemporan. Răzvan Mazilu este interpretul personajului Sir Aubrey de Vere, semnează dramatizarea şi regia, realizează coregrafia şi este şi creatorul costumelor. Rolul lui Mateiu I. Caragiale este interpretat, cu sinceritate şi naturaleţe, de actorul Ion Rizea.*

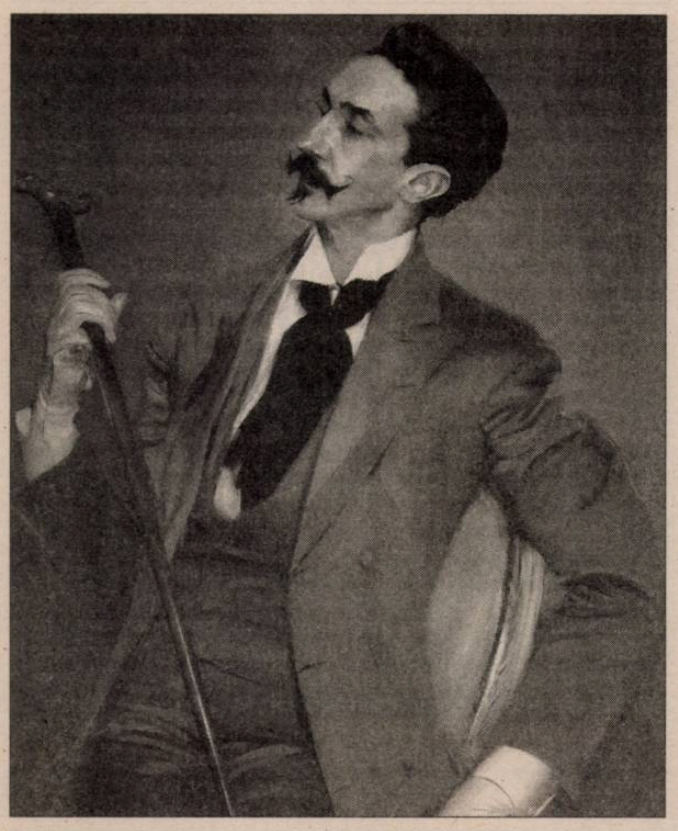

Remember reprezintă „înscenarea" unui set de principii specifice dandysmului, pe care se mulează rigorile artei contemporane. Dandysmul devine astfel un factor de anamneză, un complex de amintiri legate de un anumit timp şi de o filozofie de viaţă din care cresc imagini specifice interogaţiilor din arta contemporană. Vă întrebaţi, probabil, cum ar putea exista coerent pe o scenă atmosfera berlineză de început de secol XX, laolaltă cu aerul suprarealist introdus de un diamant uriaş al cărui centru viu devine, la finalul spectacolului, chiar personajul principal, Aubrey de Vere? Cum ar putea să se îmbine eficient imagini dintr-un spital alternate cu secvenţe înfăţişînd căutări de sine printr-un labirint de oglinzi? Răspunsul la a doua întrebare îl deţin fără doar şi poate Răzvan Mazilu, care şi-a conturat ideea regizorală pe astfel de contraste, şi creatorul proiecţiilor video, Dionisis Christofilogiannis.

Poate cel mai important cîştig al acestui spectacol este opţiunea lui Răzvan Mazilu de a-şi schimba radical registrul coregrafic şi estetic prin inserarea unor modalităţi surprinzătoare de expresie în chiar universul pe care el l-a impus în spaţiul coregrafic românesc: dandysmul ca generator de substanţă coregrafică. Artistul îşi asumă (cu succes) un mare risc, atunci cînd alege să scurtcircuiteze contextul construit pe rigorile filozofice ale dandysmului, cu o nouă ipostază estetică: aceea a lebedei negre (interpretată de Răzvan Mazilu pe poante şi în cîrje), prezentată ca materializare a unui discurs agonic. Imaginea dandy a lui Sir Aubrey de Vere este trecută într-un plan în care estetismul specific acestui personaj „se topeşte" într-o imagine opusă.

Cheia spectacolului este, fără îndoială, cuvîntul „mister". Într-o lume în care dezvăluirile şocante, expunerea completă, incriminarea imaginii publice sînt preocupări de căpătîi ale omului contemporan, *Remember* ne întoarce la rezervorul de autenticitate pe care îl impune păstrarea misterului. Din taina configurată de Mateiu I. Caragiale care ni-l poate modela pe Sir Aubrey de Vere în orice formă ar dori imaginaţia noastră, Răzvan Mazilu alege o ipostază legată de condiţia artistului. Sir Aubrey este mesagerul care îi arată „domnului M" misiunea artistică. Pentru acest moment al întîlnirii reale dintre cele două personaje este necesar un întreg proces alchimic la a cărui construcţie contribuie toate elementele spectacolului, de la creaţia video a lui Dionisis Christofilogiannis la *sound design*-ul semnat de Vlaicu Golcea, de la costume la decoruri, de la contrastele coregrafice concepute de Răzvan Mazilu pînă la interpretarea lui Ion Rizea, care îl tranformă pe „domnul M" într-un personaj care ne vorbeşte ca şi cum ne-ar cunoaşte personal pe fiecare dintre noi.

Nu e deloc întîmplător faptul că Răzvan Mazilu a optat pentru creaţia lui Wagner ca suport muzical al spectacolului. Nietzsche vedea în muzica lui Wagner posibilitatea renaşterii spiritului tragediei greceşti căruia îi este specific jocul cu limita, discursul agonic pe care se fondează o nouă condiţie umană. Ca în *Remember*.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

HRISTODUL AGHIORITUL
La apusul libertăţii (ed. a II-a)
224 pp., 10 lei

DAN BĂDULESCU
Conflict între legile ştiinţei şi minunile credinţei
184 pp., 12 lei

VASILE MUNTEAN
Istoria creştină generală
2 volume,
844 pp., 73 lei

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Cum se trezesc conştiinţele

Premiul Europa pentru „noi realităţi teatrale“ a avut, în 2009, cinci laureaţi. Distincţia este un fel de pui al Premiului Europa pentru Teatru, mai tînăr cu doi ani decît oul (sau găina) care l-a plodit, ajuns(ă) în această primăvară la a 13-a ediţie. Cele două premii sînt decernate împreună, în cadrul unei ceremonii itinerante, „lipită“, de regulă, pe structura unui festival sau a unui alt eveniment sărbătoresc. Anul acesta, de pildă, Premiul Europa pentru Teatru şi mezinul său cvintuplat au fost găzduiţi de oraşul polonez Wroclaw, faimos în lumea scenei internaţionale prin faptul că aici s-a desfăşurat, vreme de peste trei decenii, cercetarea – unică, în felul ei – înfăptuită în şi prin spectacole de Jerzy Grotowski şi al său Teatr Laboratorium, cercetare cu urmări (teoretice şi practice deopotrivă) cruciale asupra artei actorului în epoca modernă. Cum anul 2009 a fost decretat de UNESCO „Anul Grotowski“ şi cum el marchează aniversarea a jumătate de secol de la naşterea Laboratorului, Premiul Europa pentru Teatru şi-a găsit locul la Wroclaw cum nu se poate mai bine. În principiu, cel puţin.

Beneficiarul laurilor destinaţi să contribuie, şi pe calea culturii, la edificarea unui continent, dacă nu unit, măcar conştient de necesitatea acestei uniri a fost, fireşte, un polonez: regizorul Krystian Lupa, autor al unor montări extrem de diverse ca sursă de inspiraţie (de la texte clasice la biografii contemporane reale) şi, totodată, profesor la Academia de Teatru din Cracovia. Cîştigătorii coroniţelor mai mici (fiecare dotată cu 30.000 de euro, ceea ce nu e, totuşi, chiar de colo) au fost, în ordinea alfabetică respectată şi la ceremonie, olandezul Guy Cassiers, italianul Pippo Delbono, spaniolul argentinian Rodrigo Garcia, ungurul Árpád Schilling şi francezul François Tanguy, însoţit de al său Théâtre du Radeau. Ca justificare publică a alegerii operate de un juriu continental unde prevalează criticii de teatru, cei interesaţi au putut urmări şi o mostră (sau chiar mai multe) din opera fiecărui premiant. Personal, am verificat gusturile juraţilor în patru cazuri. Pe cel de-al cincilea l-am ocolit în mod deliberat.

Pînă să ajung la Wroclaw ştiam cîte ceva despre Rodrigo Garcia. Ştiam, de pildă, că e dramaturg şi regizor, uneori şi actor; ştiam că spectacolele lui sînt – cum se zice – controversate; ştiam că e un idol al tinerei generaţii anticonvenţionale; citisem o piesă de-a lui, tradusă, într-un volum apărut sub egida Fundaţiei culturale „Camil Petrescu“ şi a revistei *Teatrul azi* (piesă este mult spus; un fel de monolog); îl contemplasem, în carne şi oase, înmînînd un premiu la una dintre Galele UNITER din anii trecuţi; auzisem că practică un soi de teatru extrem(ist), care cultivă oroarea, violenţa şi urîtul, cu intenţia declarată de a şoca publicul burghez, de a protesta împotriva decadenţei lumii de azi şi de a trezi conştiinţele. Desigur, să auzi despre nu înseamnă să cunoşti. Eram, prin urmare, cît se poate de curioasă şi abia aşteptam să şi văd.

Din cauză că asistenţa era foarte numeroasă şi din cauză că sala unde avea loc primul spectacol oferit de Garcia (dintre cele trei, diferite) era foarte mică, organizatorii prevăzuseră trei reprezentaţii cu spectacolul numit *Accidens. Matar para comer* (Accidente. Să ucizi ca să mănînci), care, de altfel, dura, conform programului, doar douăzeci şi cinci de minute. Cum nu m-am mişcat suficient de repede, nu am „apucat loc“ la prima reprezentaţie. Am avut parte, în schimb, de relatări detaliate. Spectacolul consta, pare-se, în vivisecţia efectuată de interpret asupra unui homar atîrnat mai întîi, minute întregi, de un cablu electric. Ulterior, homarul, încă tresăltînd, era îngurgitat; pe parcursul operaţiunii, animalului i se ataşa în dreptul toracelui un microfon HiFi, care îi capta sunetul respiraţiei şi al bătăilor inimii. Pentru că şi homarii au inimă. Din cîte am înţeles de la un spectator mai experimentat, varianta prezentată la Wroclaw era una *soft;* prin alte locuri, protagonist fusese un iepure de casă.

Programul manifestărilor ce încadrează Premiul Europa prevede, în cazul fiecăruia dintre premianţi, o discuţie publică în care artistul în chestiune este prezentat pe larg asistenţei, după care omul ia cuvîntul el însuşi, răspunzînd întrebărilor adresate de moderatori sau de spectatori. În jurul lui Garcia, pe scenă, un număr de domni respectabili, cu păr alb, cu burtă, cu ochelari în ramă de metal, cu costum şi cravată, foloseau extrem de multe şi savante cuvinte; îşi frecau mîinile; zîmbeau şi îi zîmbeau; îşi dregeau glasul; îşi aranjau manşetele; îi spuneau că e geniu. Geniul stătea tolănit pe scaun, în blugi peticiţi şi cu bocanci enormi; îi privea; tăcea. Cînd a început să vorbească – glas răguşit-impersonal – ne-a înştiinţat că în Argentina natală, cînd era copil, a existat o dictatură militară care a torturat şi asasinat oameni; în rest, a fost mai degrabă incoerent; se adresa interlocutorului, indiferent de vîrsta, sexul şi naţionalitatea aceluia, cu „tu“.

Că Garcia, pentru a-şi răzbuna, pasămite, copilăria nefericită, se joacă de-a Dumnezeu chinuind pe scenă fiinţe incapabile să se apere, poate fi, vorba ceea, treaba lui. Că persoane cu funcţii şi demnităţi, cu salarii corespunzătoare şi titluri academice îi acordă, pentru asta, un premiu continental ar trebui să fie treaba tuturor. Pentru cei ce au îndoieli, o scurtă informaţie, în încheiere: la a doua reprezentaţie cu spectacolul amintit, un tînăr din public a coborît în scenă, a desprins homarul (al doilea homar) din cîrlig şi i-a dat drumul în acvariul în care fusese păstrat în vederea actului artistic; artistul a scos din nou homarul din acvariu, după care l-a scos pe tînăr din sală cu urlete şi îmbrînceli. Probabil, ca pe un reprezentant burghez al decadenţei lumii de azi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jean Mattern, *Băile Király*, traducere din limba franceză de Silviu Lupescu, cuvînt înainte de Gabriela Adameşteanu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2009.**

Daţi fiind traducătorul şi prefaţatoarea acestui roman de debut, e limpede că s-a dorit o prezentare sărbătorească a cărţii în faţa publicului român. Nu-i de mirare, atîta vreme cît Jean Mattern nu e doar un autor debutant, ci şi coordonatorul a două colecţii importante de la Gallimard, axate pe literatură străină, respectiv pe autori contemporani de origine străină. Hainele de gală ale acestei ediţii româneşti ţin întrucîtva de ceremonialul politicii culturale est-europene, atentă cu potenţialii promotori ai producţiilor proprii „în afară“. E normal, e de înţeles.

Pe de altă parte însă, romanul lui Jean Mattern nu e rău deloc. Dimpotrivă, are un rafinament atît de inspirat – al scriiturii, al construcţiei – încît deturnează artificialitatea înspre autenticitatea unor trăiri tari şi complicate. Mattern e un delicat subtil care ţese din ceţuri mărunte negura grea şi adîncă a unui suflet strivit. Proza lui pune un pariu – atît de dificil astăzi – cu patosul, pe care îl cîştigă într-un mod deloc patetic, pe tonul şoptit al unui singuratic obişnuit cu tăcerea.

Personajul cărţii e un astfel de solitar, neîncrezător în puterea cuvintelor. Părinţii i-au ţinut ascuns trecutul familiei (evrei unguri), moartea surorii sale a impus un doliu încă şi mai mut, iar el, Gabriel, crescut în limba franceză, şcolit în Anglia şi ajuns un traducător poliglot, nu mai poate decît să tălmăcească vorbele altora, să se ascundă în spatele lor, acestea înlocuindu-i orice mărturisire de sine.

Cartea e tocmai încercarea lui de confesiune şi are farmecul pe care îl au poveştile despre abisurile ascunse sub tăcere. Nu e un roman despre Ungaria, ci despre interioritatea unui om clădit din goluri şi absenţe pe care încearcă să le exorcizeze, să le umple prin înţelegerea propriei biografii şi prin destăinuirea ei.

Următorul roman plănuieşte să atingă – în acelaşi chip tangenţial – România. O altă geografie interioară, pe care nu văd de ce n-am aştepta-o cu bucurie.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un act de tristeţe

● **Chris Cornell, *Scream*, Interscope, 2009.**

Păcat: Chris Cornell are 44 de ani, nu poartă fustă scurtă şi nu este căsătorit cu un cîntăreţ de rap. Cineva, poate domnul producător Timbaland, poate soţia, poate oricine altcineva, ar fi trebuit să-i spună că are cel puţin trei dezavantaje care îl vor împiedica să devină un star pop. Asta dacă nu-i punem la socoteală pe toţi acei fani buimăciţi (în care „buimăcit“ este cuvîntul care prevesteşte furia) care nu vor accepta niciodată că una dintre figurile emblematice ale grunge-ului lasă deoparte tot ce a însemnat Soundgarden ca să devină coleg de breaslă cu Britney Spears. Şi încă ceva: dacă domnul Cornell s-ar fi născut în România, iar numele lui Timbaland era Moga, şansele ca metamorfoza să-i reuşească i-ar fi crescut simţitor. Patria noastră e mai împăciuitoare, oamenii mai puţini, iar cazuri similare cu cel al lui Chris Cornell sînt cu duiumul. Aşa însă, fostul mare vocal grunge a trebuit să simtă pe pielea lui cît de neîndurătoare este America cu starurile care calcă strîmb.

În mod normal, cînd ai de-a face cu astfel de schimbări drastice, nu doar de piele, dar şi de năravi, unii specialişti se grăbesc să măsoare gradul de curaj al experimentului, iar alţii, concentraţia de inconştienţă. Apoi, pe baza unui calcul simplu care are de-a face întotdeauna cu numărul de albume vîndute, aceiaşi specialişti obişnuiesc să tragă o linie şi să ajungă la o concluzie. Deşi arată ca un album născut să polarizeze discuţiile, deşi, în aparenţă, pare a fi produsul perfect pentru o nesfîrşită dezbatere legată de curaj sau inconştienţă, mă tem că *Scream* nu poate onora nici măcar aceste pretenţii. Pentru că, să mă bată Dumnezeu, dar nu ştiu despre cît curaj şi cîtă inconştienţă se poate vorbi atunci cînd îţi doreşti ca discurile tale să se vîndă mai bine, videoclipurile să-ţi fie difuzate la MTV, iar chipul tău să devină un poster vecin de cameră cu Justin Timberlake. Şi asta ar mai fi cum ar mai fi, dacă, în demersul tău pentru o viaţă mai bună (paparazzi sînt incluşi în preţ), linia melodică nu ar coborî îngrijorător de mult ştacheta, versurile nu ar fi pleoştite, goale şi repetitive, muzica nu s-ar transforma într-o adunătură scîlciată de ritmuri dance îndoielnice şi rock reşapat, iar vocea nu ar ajunge un simplu element decorativ, o frumoasă nucă în perete, un obiect inert, pedepsit de producători, obligat la mici chicoteli răsfăţate şi ţinut departe de orice fel de exces care ar presupune suflu, amplitudine sau nerv. Nu ştiu, zău, cît curaj sau inconştienţă ascunde Chris Cornell atunci cînd a ales să fie deposedat de bunul său cel mai de preţ, vocea. Că această voce a fost pusă în slujba unor albume şi a unor formaţii cu rezultate formidabile – Soundgarden: *Badmotorfinger* sau *Superunknown* –, acceptabile – Audioslave: albumul omonim sau *Out of Exile* – sau mediocre – albumele solo: *Euphoria Morning* şi *Carry On* – are prea puţină importanţă. Esenţial este că, pînă şi în compoziţiile mai puţin inspirate, vocea lui Chris Cornell a sunat fără cusur, puternică, înaltă, maiestuoasă, pătimaşă şi emoţională, contorsionată şi demnă, vibrantă şi devoratoare. Să supui o astfel de voce, să o dai uitării, să-i testezi o versatilitate inutilă, să o scoţi la vînzare şi s-o transformi într-un obiect de consum nu se poate numi un act de inconştienţă, ci de tristeţe. Pentru că a venit, totuşi, primăvara, iar copacii au început să înflorească, pentru că nu strică să-ţi păstrezi optimismul şi să rămîi, pe cît se poate, vesel, *Scream* poate fi ascultat şi într-o cheie ludică. E ceva hilar şi simpatic în încercarea lui Cornell de a-şi camufla octavele rock, în saltul lui orbesc de a plonja în plasa subţire întinsă de armoniile kitsch ale lui Timbaland. Miezul lucrurilor nu poate fi găsit niciunde, nepotrivirea de timbru şi de caracter este evidentă şi, *pour la bonne bouche,* nici măcar armoniile popdance nu merită să primească o notă de trecere. Dezastrul este total şi, încetul cu încetul, ca orice dezastru care se respectă, devine un spectacol.

Întrebat ce şi-a propus să facă atunci cînd s-a aliat cu Timbaland, Chris Cornell şi-a descris albumul ca pe un întreg asemănător cu *The Dark Side of the Moon* şi *A Night at the Opera*. Ceva s-a întîmplat cu acest om. Mi-e teamă să aflu ce.

PUBLICITATE

Petre RĂILEANU

bon de lectură

Ce citim în vremuri de criză

Pasternak între CIA şi KGB

Una dintre afacerile cele mai enigmatice ale secolului al XX-lea este publicarea în limba rusă a romanului *Doctor Jivago* şi încoronarea lui cu Premiul Nobel pentru literatură. Misterul pare a se dezlega graţie eseului pe care i-l consacră Ivan Tolstoi sub titlul *Doctor Jivago între CIA şi KGB*.

Cunoscut mai ales ca poet în Uniunea Sovietică în anii '20, Boris Pasternak a aşteptat moartea lui Stalin, survenită în 1953, pentru a prezenta revistei *Novîi Mir* manuscrisul unicului său roman, *Doctor Jivago*. E vorba, cum se ştie, de o istorie a revoluţiei bolşevice departe de canoanele realismului socialist şi romanul îi lasă perplecşi pe membrii comitetului de lectură. Puşi în faţa unei asemenea bizarerii, aceştia pun manuscrisul într-un sertar amînînd *sine die* luarea unei decizii.

Dar lucrurile se complică şi încep să ia aspectul unei aventuri rocambolești, Pasternak devenind, fără voia lui, una dintre mizele Războiului Rece dus în subteranele istoriei. Astfel, în 1956, italianul Sergio D'Angelo, militant al Partidului Comunist din ţara sa, este trimis la Moscova pentru a lucra la postul de radio internaţional din capitala sovietelor. El află de existenţa manuscrisului, şi-l procură şi îl trimite unui prieten, tînăr editor pe nume Giangiacomo Feltrinelli. Comunist el însuşi, dar – mai presus de orice – editor, Feltrinelli publică romanul în noiembrie 1957, în ciuda presiunilor exercitate de camarazii săi.

Istoria se mută acum peste Ocean, în SUA, unde în 1956 serviciile secrete americane creaseră la New York aşa numitul Book Project, care avea drept misiune coordonarea publicării de opere critice la adresa regimurilor comuniste. În fruntea acestei administraţii a fost plasat un anume George Minden, exilat român, pe atunci director la Free Europe Press. George Caputineanu Minden – cum sună numele său întreg – a murit în 2006 în vîrstă de 85 de ani, dar din 1956 şi în răstimpul a 33 de ani, serviciile conduse de el au reuşit să traducă şi să difuzeze dincolo de Cortina de Fier nu mai puţin de un milion de cărţi, opere literare sau studii de istorie, economie şi chiar cărţi de poezie. După apariţia în italiană, *Doctor Jivago* a atras atenţia celor de la Book Projekt şi – crede autorul eseului la care ne referim, Ivan Tolstoi – serviciile secrete americane au întrevăzut posibilitatea ca opera lui Pasternak să fie propusă pentru Premiul Nobel. Dar pentru asta era nevoie de versiunea rusă, întrucît juriul de la Stockholm ia în consideraţie doar versiunile originale ale operelor. CIA oferă atunci 10.000 de dolari unei edituri olandeze, Mouton&Co, cunoscută pentru reeditarea de clasici ruşi dispăruţi din circuit în Uniunea Sovietică. Italianul Feltrinelli, deţinătorul drepturilor mondiale pentru romanul lui Pasternak, află de aranjament şi poate interveni *in extremis*, aşa fel încît noua ediţie să poarte menţiunea Giancarlo Feltrinelli – Milano. CIA n-are nimic împotriva acestui aranjament, şi romanul apare în o mie de exemplare şi este difuzat, conform planului iniţial, în septembrie 1958, cu ocazia Expoziţiei Universale de la Bruxelles, sub nasul reprezentanţilor sovietici. Cîteva săptămîni mai tîrziu, lumea afla că Premiul Nobel pentru literatură a fost atribuit lui Boris Pasternak. „Recunoscător, mulţumit, mîndru, confuz" – se declara scriitorul rus la aflarea veştii. Acesta – cum se ştie – nu s-a deplasat la Stockholm şi a refuzat onorurile, nu e greu de imaginat presiunea pusă de servicii – de KGB, de data aceasta – nevoite să se recunoască înfrînte de colegii de peste Ocean.

Doctor Jivago între CIA şi KGB, eseul lui Ivan Tolstoi, publicat deocamdată doar în limba rusă, a suscitat numeroase reacţii în presa din Italia, Spania, Germania, Suedia şi Franţa, unde noua publicaţie, intitulată *(mondialisation oblige) Books*, îi consacră un dosar. *La Stampa* afirmă că Pasternak a fost susţinut de CIA în detrimentul lui Alberto Moravia, unul dintre favoriţi în cursa pentru Nobel în 1958, iar ziarul spaniol *ABC* lansează ipoteza că un agent CIA făcea parte din comitetul Nobel: e vorba, nici mai mult, nici mai puţin, de Dag Hammarskjöld, pe atunci secretar general al ONU.

Serviciile secrete bătîndu-se pentru o carte, iată un lucru mai puţin obişnuit. La fel, un Premiu Nobel pentru literatură obţinut de CIA. Un gust de cenuşă rămîne totuşi după revelarea acestui episod. Chiar dacă se întîmplă ca autorul să merite pe deplin consideraţia noastră, nu putem evita întrebarea: pînă unde se întinde zona de umbră, cît din istoria pe care ni se pare că o trăim e o ficţiune a subteranei.

Plagiatul prin anticipare

Le plagiat par anticipation / Plagiatul prin anticipare, Editions de Minuit, este titlul unui volum de eseuri publicate de profesorul universitar de literatură franceză Pierre Bayard. Mare iubitor de paradoxuri şi specialist în inversări cronologice, autorul susţine cu inteligenţă şi umor ideea anunţată din titlu: posibilitatea plagiatului prin anticipaţie.

A plagia înseamnă a se inspira sau a copia de-a dreptul dintr-un text. Plagiatorul uită sau, mai precis, are grijă să uite să semnaleze operaţiunea. În domeniul intelectual plagiatul se practică pe scară largă, toată lumea copiază pe toată lumea, doar în domeniul literar el este considerat un delict, cel dovedit de păcatul plagiatului se acoperă de ruşine pînă la sfîrşitul zilelor sale.

Pierre Bayard, un explorator original al literaturii, nu se mulţumeşte cu aceste evidenţe la îndemîna oricui, el susţine că există un plagiat cu anticipaţie. Care ar putea fi exprimat cam aşa: unii scriitori se inspiră din opere care nu vor vedea lumina zilei decît cu multe decenii sau chiar secole mai tîrziu. Ar fi vorba, cu alte cuvinte, de o serie de coincidenţe, o proximitate formală sau tematică între opere scrise în perioade diferite, întîlniri datorate hazardului, şi nu vreunei intenţii de însuşire frauduloasă. Se poate spune că pentru constatarea plagiatului e nevoie de stabilirea unei ordini cronologice: plagiatul nu poate fi decît acţiunea celui venit mai tîrziu, modelul fiind, bineînţeles, preexistent.

Tocmai acest raport este inversat de autorul nostru, el preferînd să se refere la un alt principiu: şi anume, opera majoră este întotdeauna cea plagiată. Conform acestui principiu, unele dintre afirmaţiile autorului nu se susţin, cum ar fi de exemplu aceea conform căreia în nuvela *Zadig* Voltaire se inspiră din metoda de anchetă a detectivului Sherlock Holmes. Orice criterii am folosi şi oricîtă subtilitate, povestirile filozofice ale lui Voltaire rămîn o operă majoră, în timp ce naraţiunile lui Conan Doyle, pasionante şi abile, se situează într-o altă zonă a literaturii, nu mai puţin onorabilă, mă grăbesc să precizez. La fel de problematic se prezintă un alt exemplu: acela că Sofocle în tragedia *Œdip Rege*, în care eroul îşi omoară tatăl şi se însoară cu propria sa mamă, Sofocle aşadar s-ar fi inspirat din psihanaliză, teoria inventată două milenii mai tîrziu de vienezul Sigmund Freud. Ipoteza propusă de autor seamănă cu faimosul şarpe care-şi muşcă propria coadă, întrucît Freud însuşi şi-a clădit teoria pornind de la mitul lui Œdip, magistral pus în scenă de Sofocle.

Mult mai la locul ei e metoda lui Pierre Bayard, cînd se aplică altui cuplu de scriitori: Maupassant a avut, într-una dintre nuvelele scrise către sfîrşitul secolului al XIX-lea, intuiţia memoriei involuntare, metodă descoperită şi omologată ca atare cîteva decenii mai tîrziu de Marcel Proust.

Este de fapt credinţa autorului că istoria literaturii în ansamblu ar trebui rescrisă prin abolirea cronologiei. Adoptînd logica acestui eseu, se poate spune că fiecare scriitor îşi inventează precursorii. Răsturnările operate de autor sînt „răscumpărate" de fineţea analizelor. Dar cartea lui Pierre Bayard este şi altfel semnificativă: ea aparţine unei culturi fără complexe, în care ereziile de felul celor semnalate nu intră nici în orizontul vreunui protocronism catarctic, şi nici nu riscă să fie asimiliate vreunei conspiraţii oculte împotriva valorilor naţionale.

Dilema veche vă recomandă

● Articolele lui Björn Lomborg despre încălzirea globală, preluate din cînd în cînd de *România liberă*. Discută cu calm despre subiect, fără isteria tristă a vedetelor de la Hollywood sau acţiuni inutile de stins lumina. Orientat spre soluţii concrete, nu spre milenarisme trendy. Ultimul articol, la acest link:http://www.romanialibera.ro/a150127/activisti-de-fatada.html. (Cristian Ghinea)

● Excelent editorialul lui Grigore Cartianu din *Adevărul* de luni: „Adevărul e că statul de drept trece printr-un mare pericol. Dacă alaiul interlopilor va reuşi să intimideze Justiţia, iar prestaţia procurorilor şi verdictul judecătorilor vor fi influenţate de frică, atunci putem schimba numele ţării în Republica Mafiotă România. O ţară la cheremul bandiţilor, al cămătarilor, al mîntuitorilor care cu stînga vor ridica biserici şi cu dreapta te vor face de la brîu în jos". (Alex. Leo Şerban)

● „Am principii de fier. Dacă ele nu vă sînt pe plac, mai am şi altele" – sub acest motto din Groucho Marx stă noul volum al lui Hannes Stein, *Cum să ai întotdeauna dreptate* (Editura Nemira, trad. Mihai Moroiu), al doilea mic tratat pentru intelectuali agasaţi, la fel de inteligent, adictiv şi ironic, în care jurnalistul german de origine evreiască scrie şi pro, şi contra pe marginea controverselor contemporaneităţii: SUA *vs* China, Windows *vs* Macintosh, Islam, eutanasie, tortură, efect de seră, energie atomică, fumat, sex, Dumnezeu etc. Hannes Stein este, pur şi simplu, cel mai dilematic eseist al momentului, iar cartea lui – o cură de dezintoxicare a radicalilor, intoleranţilor, dogmaticilor şi militanţilor de orice fel! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Apoteoză

● ***Gran Torino* (SUA, 2008), de Clint Eastwood.**

Rolul lui Clint Eastwood din noul său film, *Gran Torino*, este o recapitulare, o sumaţie parţial parodică, dar pînă la urmă apoteozantă, a rolurilor care au făcut din el o legendă. Ca şi pistolarul pocăit din *Necruţătorul*, personajul de-aici, un veteran al războiului din Coreea, e bîntuit de atrocităţile săvîrşite în tinereţe şi îşi venerează răposata soţie. Ca mulţi alţi eroi eastwoodieni, e un solitar şi un supărat: se foloseşte mai mult ca niciodată de căutătura urîtă care-i atrăsese la un moment dat porecla de „Squint" Eastwood *(to squint* = a privi chiorîş) şi de grimasa de scîrbă care face să-i dispară buzele într-o linie de desen animat, atunci cînd nu rămîne un colţ ridicat de buză superioară, de sub care ies acele faimoase mîrîituri letale – versiuni mai ale dracu' (şi *pre*-homocidale) ale vorbelor de duh post-homicidale ale lui James Bond. Aici, eroul eastwoodian, redus la ipostaza de moşul-ăla-rău-de-la-noi-din-cartier, a ajuns să-şi folosească mîrîiturile şi ochiturile pe familia de imigranţi asiatici care locuieşte peluză-n peluză cu el, dar, cum locuieşte într-un cartier terorizat de bande, în scurt timp ajunge să şi le folosească pe ţinte mai demne de „Dirty Harry" – personajul lui din seria de „westernuri urbane" din perioada 1971-1988. Conflictul lui cu cea mai agresivă bandă creşte tot după o logică de western, conducînd la situaţia clasică în care eroul merge de unul singur să cureţe cartierul. Ajuns aici, Eastwood ştie că e pe teren minat: primul *Dirty Harry*, în care eroul sfîrşea prin a rescrie, cu Smith & Wesson-ul, legile care i se păreau prea blînde cu infractorii, a fost acuzat la vremea sa că aţîţă nostalgia maselor după o idee fascistă de lege şi ordine. Deci ce-o să facă acum? Doar n-o s-o facă iar! Fireşte că nu. La 78 de ani, eroul eastwoodian nu mai are *nevoie* de Smith & Wesson. E atît de aproape de condiţia de zeu încît îşi învinge adversarii numai ochindu-i cu degetul. A devenit Eastwood *assoluto, über*-Eastwood. Despre asta e vorba în *Gran Torino*.

Filmul depinde de ecourile a 45 de ani de mitologie eastwoodiană. Pentru spectatorul care nu percepe aceste ecouri (şi care nu e extrem de impresionabil), nu-mi dau seama cîtă rezonanţă poate să aibă melodrama – adesea rudimentară – de pe ecran. Nu-mi vin în minte mulţi regizori la fel de respectaţi ca Eastwood, care să fi folosit dispozitive melodramatice la fel de primitive cum e cel în care băiatul bun din vecini, salvat de Eastwood de sub influenţa bandelor şi angajat pe şantier tot prin mijlocirea lui, e acostat de golani şi deposedat de unelte chiar în prima lui zi de muncă. Iar regizorii care-mi mai vin în minte aparţin epocii filmului mut. Şi pînă şi ei s-ar fi ruşinat să includă cadrul cu căţelul îndurerat de moartea eroului. Eastwood n-are ruşine. Nici din metadiscursul filmului – construit din ecouri ale mitologiei lui – nu reiese altceva: n-are ruşine. Ca şi-n *Honkytonk Man*, personajul lui suferă de o boală terminală. Ca şi-n *Million Dollar Baby*, îi tot dă peste nas unui preot catolic, dar sfîrşeşte prin a-şi deschide inima în faţa lui. Şi moare în poziţia crucificatului. Filmul n-are nimic de spus nici despre bătrînii aricioşi, cu vocabularul plin de măscări rasiste (măscările lor *nu* obişnuiesc să ascundă inimi de aur), nici despre salvarea prin iubire de aproape: toată iubirea filmului este orientată spre starul şi regizorul său – tot ce ni se spune este că existenţa acestuia e un dar făcut de zei întregii omeniri. Deci cu ce e mai acceptabil demersul lui decît demersul lui Sergiu Nicolaescu, ale cărui filme spun că existenţa *lui Nicolaescu* e un dar făcut de zei întregii omeniri? Oare nu sînt ele echivalente din punct de vedere intelectual? Ba da, însă, dintr-un alt punct de vedere, distanţa e imensă: e distanţa dintre un star în toată puterea cuvîntului şi un surogat creat într-un lagăr. Diferenţa dintre Eastwood dăruindu-ni-se ca zeu şi Nicolaescu dăruindu-ni-se ca zeu ţine de: 1. faptul că Eastwood are mai multe motive să se creadă zeu; şi 2. faptul că Eastwood ştie să se dăruiască. Prezentarea lui autoparodică – un dur îmbătrînit – nu are nimic degradant, pentru simplul motiv că încă mai pare capabil să bage în spital orice golănaş care ar călca pe peluza lui. Nici măcar un spectator care n-a mai auzit de el n-ar putea să-l găsească ridicol. Comic – da, ridicol – nu. Şi nu există pe lume actor mai stăpîn pe efectele lui: cantitatea de comedie şi cantitatea de autoritate amestecate în fiecare mîrîit şi în fiecare încruntătură sînt cîntărite la miligram. Aşa a fost întotdeauna – încă din tinereţe, Eastwood îşi cunoştea perfect resursele –, dar cantităţile n-au fost niciodată mai generoase. Un asemenea demers nu e compatibil cu o reputaţie de mare regizor, dar, pentru orice spectator capabil să recunoască un mare star, *Gran Torino* ar trebui să fie o plăcere. Vinovată, dar plăcere.

trecerea prin reviste

Diaspora online

Nu ştim exact numărul românilor care au plecat să muncească în străinătate de la Revoluţie încoace şi/sau sînt pe cale să se stabilească peste hotare, dar e posibil ca el să se apropie de două milioane. Înaintea lor, alţi români luaseră calea exilului în perioada comunistă, stabilindu-se preponderent în SUA şi Canada. Aşa se face că există comunităţi româneşti, mai mari sau mai mici, cam în toate colţurile planetei. Despre membrii lor obişnuim să spunem că sînt dezbinaţi, uşor de asimilat şi lipsiţi de un sentiment autentic al originilor, în comparaţie cu alte grupuri etnice. Greu de spus cît adevăr şi cît clişeu conţine această afirmaţie, pentru că un lucru este sigur: soarta lor ne interesează prea puţin.

În schimb, urmele lor pot fi găsite în publicaţiile online de pe Internet, cu sau fără variantă tipărită; urme destul de apăsate, din moment ce aproape orice listă de reviste româneşti online cuprinde şi secţiunea „diaspora". Una dintre acestea este *Român în UK,* publicaţie lunară pentru românii din Marea Britanie. Cu secţiuni de actualitate de tip „Se întîmplă în UK", „Se întîmplă în România", dar şi sfaturi practic-orientative cum ar fi „Utile în UK". Articolul de deschidere din 5 aprilie, „Românii din UK strîng cureaua... britanică", arată cu degetul spre criza economică ca principala sursă de anxietate a româno-britanicului din anul 2009: „Comunitatea românilor din UK pare să fie mult mai tăcută şi posomorîtă decît în anii precedenţi. Dacă pînă recent marea problemă a românilor era obţinerea permisului de muncă sau a *yellow card*-ului de *self-employed,* acum aceştia sînt mult mai îngrijoraţi de ziua de mîine, decît de restricţii şi discriminare. Efectele recesiunii britanice care se accentuează pe zi ce trece se fac astfel simţite şi printre românii stabiliţi deja aici". Opinie consolidată de sondajul cu titlul „Care este cea mai mare dificultate pentru imigrantul român?", în care pe primul lor ca număr de voturi se situează răspunsul „găsirea unui job" (aproape jumătate dintre respondenţi), urmat la mare distanţă de lipsa informaţiilor, dorul de casă sau dificultăţile de adaptare.

Român în lume (romaninlume.com) se prezintă ca bilunar gratuit pentru românii din Spania şi Portugalia, dar pare să fie un proiect mult mai amplu, din care „fac parte şi pagina web, emisiunea radio FM, radio online, agenţie de publicitate românească etc.". Pe prima pagină, un articol comemorativ la 5 ani de la atentatul terorist de la Madrid, din 11 martie 2004, în care şi-au pierdut viaţa şi 16 români. Familiile victimelor – aflăm – aşteaptă şi acum indemnizaţiile promise de statul spaniol: „...aceste rude încă mai aşteaptă, în conformitate cu sentinţele definitive pronunţate de Audiencia Nacional, primirea indemnizaţiilor care variază de la cîteva mii la cîteva sute de mii de euro. În urma declaraţiilor autorităţilor spaniole abilitate din cadrul Ministerului de Interne, plăţile se vor efectua de-a lungul acestui an". Iar editorialul „Ducem România cu noi...", semnat de Ana Florescu, cuprinde o constatare amară: „În Spania, comunitatea de români – şi ştiu că nu zic nimic nou – este frămîntată de invidii, dureri ascunse de tipul «să moară şi capra vecinului» sau mai bine «să sară gardul la mine», lupte pentru «putere» şi ieşit în faţă, chiar şi pe o scenă atît de mică şi greu de văzut cum este cea de aici". (**M. Ş.**)

Aurora LIICEANU

eurocinema

Triunghiul conjugal

– o întîmplare a vieţii –

Cu Premiul Trieste cîştigat în 2009 şi *Un Certain Regard* la Cannes, în 2008, *În al nouălea cer* este considerat o dramă romantică. O să vedem de ce. În plus, e un film nerecomandat celor sub 18 ani.

Eroina principală este Inge, o croitoreasă trecută bine de 60 de ani, căreia un client îi aduce de făcut nişte pantaloni, iar ea, îndrăgostindu-se de el, îi duce pantalonii acasă, lucru pe care nu obişnuia să-l facă. El o invită înăuntru şi are loc o scenă de sex, consimţit de ambele părţi. Pur şi simplu. Precipitat, spontan şi fără inhibiţii. Şi el o plăcea pe Inge. El are 76 de ani. Soţul ei, Werner, ceva mai vîrstnic, nu bănuieşte nimic, iar Inge i se destăinuieşte fiicei ei, care se bucură de trăirile neaşteptate ale mamei sale, sfătuind-o să nu-i spună nimic lui Werner. Dar Inge, frămîntată de febra îndrăgostirii, de întîlnirile cu iubitul ei, Carl, se destăinuie soţului, sfîşiată, vinovată, umilă chiar, dar raţională, în acelaşi timp. *Asta s-a întîmplat* – spune ea – *dar n-am vrut să se întîmple aşa ceva*. Soţul însă, uimit, face scandal, o îmbrînceşte, îi reproşează trădarea şi, în final, ea decide să se mute la Carl. Deci, ceva banal, am zice.

Dar nu este deloc banal; cine a mai văzut ca doi oameni de vîrsta celor doi să se îndrăgostească, să se bucure de prezenţa celuilalt, să le placă să doarmă împreună, să se mîngîie şi să se uite unul în ochii celuilalt, pe îndelete, zîmbindu-şi duios, ca şi cum ar fi în altă lume?

Inge decide să se separe, Werner fumează neîncetat, singur cuc în apartamentul în care Inge nu mai era, iar cînd se mai văd, întîmplător, repertoriul lui de reproşuri este clar exprimat: cum a putut ea să facă aşa ceva după 30 de ani de căsătorie, cum nu s-a gîndit la familie, nepoţi, la trecutul lor comun?

Werner moare singur, iar Inge află de moartea lui printr-un telefon dat noaptea de fiica ei. Ea suferă mult, asistată tandru, iubitor, de Carl. Acesta este finalul filmului.

Filmul invită la a gîndi la reacţiile oamenilor în asemenea situaţii, ca aceea în care un partener aflat într-o relaţie stabilă, longevivă, părăseşte relaţia, nu prin deces, ci în numele vieţii. Prin îndrăgostire, Inge devine vie, se bucură de viaţă, de apropierea şi prezenţa lui Carl – în contrast cu rutina vieţii cu Werner –, are nerăbdarea tinereţii – chiar Werner constată schimbarea ei, dar bucuria ei coexistă cu nefericirea lui Werner. Reproşul lui Werner ne arată că lui nu-i păsa ce este în interiorul lui Inge, ci doar faptul că ea îl părăsea. Nu-şi punea problema dacă şi de ce are ea dreptul să fie animată emoţional de Carl, de ce are ea dreptul să fie atrasă de altcineva decît de el, după 30 de ani de convieţuire? Nu este ea oare datoare să nu aibă asemenea trăiri? De ce să se instaleze între ei doi, soţ şi soţie, o diferenţă, o asimetrie? Bucuria ei trebuie să se conjuge cu vinovăţia. Dar faţă de cine? Evident, faţă de normele sociale ale relaţiei lor. Iar Inge se întreabă de ce trebuie să se simtă vinovată, deşi recunoaşte că aşa ceva nu se întîmplă de obicei.

Filmul invită la a reflecta asupra modelelor culturale de soartă admisă în cuplu, de interdicţii, şi ne aminteşte de vorbele lui John Updike: „Bărbatul şi femeia adulterului sosesc la locul faptei despuiaţi de falsele uniforme furnizate de societate". Inge trăieşte această întîmplare demnă de sine, vinovată în raport cu socialul, pentru că lumea sancţionează gestul ei, pentru că există o conspiraţie silenţioasă a interdicţiei. Învăţăm sentimentul culpabilităţii, nu ne naştem cu el.

Psihologii caută să regîndească conceptul de fidelitate şi infidelitate. Infidelitatea fizică poate fi însoţită totdeauna de infidelitate emoţională? S-ar fi putut ca Werner să fie mai permisiv, dacă relaţiei lui Inge cu Carl îi lipsea infidelitatea fizică? De ce, în fond, s-a întîmplat aşa? Era oare Inge disponibilă faţă de o altă relaţie? Şi oare de ce dimensiunea fizică este cea care îl face pe Carl să fie atît de agresiv cu Inge după ce aceasta îi mărturiseşte prin ce trece, ce trăieşte, ce simte? Desigur că exista un grad de disponibilitate a lui Inge, cînd ea îi spune foarte sincer: *noi doi nu am vorbit niciodată despre noi, despre visele mele, despre spaimele, bucuriile mele*. Inge îl lasă să înţeleagă că au trăit conform unui model în care viaţa curge, devine rutină, este secată de o emoţionalitate care iniţial exista, dar pe care timpul a erodat-o. Dar filmul ne lasă să înţelegem că, instalaţi în această relaţie, nici unul dintre ei nu s-a gîndit cum să cultive această relaţie, cum să păstreze acele emoţii care au existat. Iar riscul de a se întîmpla ceea ce i s-a întîmplat lui Inge poate apărea, cu cît mai tîrziu, cu atît mai rar, dar poate apărea. Oamenii amendează mai dur ieşirea tardivă dintr-o relaţie decît cea mai timpurie. Cine poate concepe că o bunică sau un bunic se poate îndrăgosti? Modelul cultural, prescripţiile ne fac să ne conformăm, să nu le încălcăm.

Filmul trebuie să ne facă să reflectăm asupra acestor modele, pentru că a căuta un vinovat este foarte dificil. Poate că nici Inge şi nici Werner nu sînt vinovaţi de ceea ce li se întîmplă, poate că nu cuplul este atît de vinovat, cît modelul pe care societatea, cultura ni-l oferă. Concluzia pare să fie faptul că durata unei relaţii este un mit, care din timpuri s-a erodat, dar la care noi ţinem şi pe care îl învăţăm de mici, atunci cînd toate poveştile se termină cu „şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţe".

Filmul german În al nouălea cer, *în regia lui Andreas Dresen, poate fi vizionat în cadrul Festivalului Filmului European, organizat de Institutul Cultural Român, în perioada 7-31 mai la Bucureşti, Braşov, Timişoara şi Iaşi. Programul complet şi detalii despre filme pe* www.festivalulfilmuluieuropean.ro. Dilema veche *va comenta, în rubrica „eurocinema", filmele prezentate în cadrul festivalului.*

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ciocoii vechi şi noi de Nicolae Filimon

Se termină: cel rău, Dinu Păturică pus la ocnă, înnebuneşte şi moare. Cel bun, Gheorghe, este ridicat în caftan boieresc şi dăruit cu fata Banului C.

„Ciocoii" în trei cuvinte: jupoaie-l, fură-l des pe aproapele tău, eşti pedepsit o singură dată.

Povestea: Dinu Păturică e trimis de ta-su să se facă om mare la curtea lui Andronache Tuzluc. Tuzluc hoţea de la săraci şi aşa va păţi şi el din partea lui Dinu Păturică. Întîi Dinu află cum se fură, îi devine om de încredere, îi ia femeia, în final, îl îndatorează, umflîndu-i cheltuielile şi-l dă pe mîna creditorilor. Dar, vine şi rîndul lui Dinu Păturică. Odată cu revolta pandurilor lui Tudor Vladimirescu. Dinu Păturică este uitat în ocnă, unde pînă şi minţile îl părăsesc.

SMS, head-uri de bloguri şi crolluri de televiziuni: „mărinimos", „sacrificîndu-se", „sărăcie şi ruşine", „omul să fie bun şi înzestrat de natură cu virtuţi şi inteligenţă", „mărire", „iubise pe Gheorghe cu multă pasiune", „preferase mai bine moartea, decît o fericire trecătoare şi dobîndită", „călcarea îndatoririlor sale de bună fiică", „suferinţele şi disperarea", om venal, ipocrit, laş, orgolios, lacom, brutal pînă la barbarie şi dotat de o ambiţiune nemărginită, vulpi cu două picioare. Tot omul este creat de Dumnezeu cu dreptul de a se hrăni pe pămînt.

Business: este un Big Brother acest *Ciocoii?* Este. În limitele unui „acvariu"-mahala se adună şi se devoră între ei cîţiva eroi. Cu bani, fată şi rating şi *awareness* iese Dinu Păturică. Cîştigătorul ia totul. Întîi i se arată prada, prada îl acceptă în preajmă. Jivina îşi înghite prada. Jivina devine vedetă şi, mai departe, o păţeşte ea însăşi.

Ciocoii este şi un model pentru parvenit: „Aşa se face! Aşa pot ajunge om mare."

Ciocoii poate fi făcut şi telenovelă. Orice scenarist are gata detalii privind decorurile, muzicile, mîncărurile epocii.

Mişto: „Vouă, dar, străluciţi luceferi ai vicilor, care aţi mîncat starea stăpînilor voştri şi v-aţi ridicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriţi în mizerie; vouă, care sînteţi putrejunea şi mucegaiul ce sapă din temelii şi răstoarnă împărăţiile şi domniile; vouă, care aţi furat cu zvanţul din funcţiunile cele mici şi cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, cînd v-aţi cumpărat moşii şi palate, stropiţi cu noroi pe făcătorii voştri de bine; vouă şi numai vouă dedic această slabă şi neînsemnată scriere.

– Ce să zic, dragă Duduco! Zic că Dumnezeu sau dracul ne-a făcut pe unul pentru altul. Apoi, strîngînd-o în braţe şi sărutînd-o, zise: De mîine, iubita mea, să ne punem la lucru.

– Tu-l vei încărca la socoteli.

– Tu-i vei cere şaluri şi mătăsării.

– Tu-i vei specula moşiile.

– Tu-i vei cere diamanticale.

– Şi unind jafurile la un loc, ne vom cumpăra moşii şi ţigani.

– Ş-apoi ne vom cununa; nu este aşa, Duducuţo dragă?

– Bravo, Dinule, ai ghicit!

– Bravo, Duduco!

– Pe mîine!

– Ia stai puţintel; am uitat un lucru! exclamă greaca, punîndu-şi degetul la buze spre a-şi aduce aminte. Nouă ne mai trebuie un om, ca să ne stoarcă banii grecului fără de-a ne da noi pe faţă.

– Ai dreptate, Duduco.

– Cunoşti tu vreunul?

– Cunosc, dară...

– Cine e? Cum îl cheamă?

– Chir Costea Chiorul.

– O fi Costea bogasierul, de la Sf. Gheorghe cel Nou.

– Tocmai acela.

– De minune!"

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

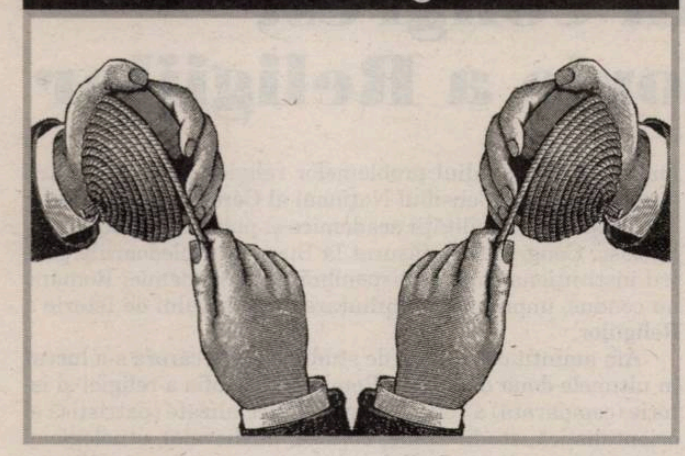

Şoimii făcători de pace

Benjamin Netanyahu a devenit premier în Israel. „Bibi“ este un dur. Procesul de pace este în comă, dacă nu chiar mort, spune presa internaţională. Nu pariaţi pe asta. În interviul din care am citat pe larg acum două săptămîni, Amos Oz este întrebat dacă îl vede pe Bibi dînd mîna cu liderul Hamas pe peluza de la Casa Albă. Oz răspunde: „Da, în mod cert. Absolut. Absolut. Pînă acum, aproape toţi premierii de dreapta israelieni au făcut concesii surprinzătoare pentru pace. Begin a cedat Sinai pentru pacea cu Egiptul, Sharon a evacuat Gaza, Netanyahu însuşi a cedat Hebronul“.

Schema este cunoscută: concesiile istorice le fac şoimii. Ei nu au nimic de demonstrat. Porumbeii păcii trebuie să arate că nu sînt fricoşi şi devin obsedaţi de asta. Cazurile celebre sînt De Gaulle care pleacă din Algeria şi anticomunistul Nixon care deschide relaţia cu China. Bibi însuşi, la precedentul mandat, a evacuat Hebronul. Dar exemplul lui Bibi păleşte pe lîngă cel al lui Ariel Sharon.

Avem în română o carte excelentă despre cel mai paradoxal dintre făcătorii de pace ai Israelului: *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, de Robert Assaraf, Editura Minerva, 2008. Este mai mult decît o biografie, este o istorie a încercărilor de a face pace între evrei şi palestinieni. Sharon este doar pretextul. Dar ce mai pretext: un om care a fost şi cel mai important inamic al păcii, şi cel mai important susţinător al ei. Un om în comă, care nu trăieşte, dar nici nu a murit, aşa cum pacea Israelului tot pare să învie, dar nu apucă să trăiască.

Istoric care devine soldat de elită, erou decorat, forţat să se retragă din armată pentru că era greu de strunit (a fost mereu mai degrabă un pionier care îşi ia puşca din cui ca să apere satul, decît un militar tradiţional). Ajuns parlamentar, îşi începe lunga carieră de opozant al concesiilor pentru pace. În 1973 a organizat manifestaţii de stradă pentru a împiedica Guvernul laburist să facă orice concesie la primele contacte oficiale cu Egiptul şi Iordania. Cînd dreapta israeliană a pus capăt în final lungii domnii a curentului socialist care fondase statul, Arik (numele său de războinic) a devenit ministru al lui Menahem Begin, căruia i-a făcut permanent probleme. Era şeful comisiei care organiza colonii evreieşti în teritoriile cucerite în precedentul război. Cum alţii de prin guvern ezitau, Arik obişnuia să întrunească comisia dimineaţa devreme, cînd era doar el singur, şi adopta „în unanimitate“ crearea unei noi colonii (întrebat de un ziarist dacă ştie ce face ministrul său, bătrînul Begin a răspuns că ştie întotdeauna, uneori înainte, alteori după). Arik a fost campionul planului de colonizare şi eroul colonilor. Mult mai tîrziu a recunoscut că a fost eşecul vieţii sale: dacă ar fi reuşit să mute un milion de evrei în teritorii, nimic nu ar mai fi schimbat situaţia. Dar de unde să scoţi un milion de evrei dornici să trăiască înconjuraţi de palestinieni în nişte teritorii a căror deţinere era văzută chiar de o mare parte din societatea israeliană ca imorală şi inutilă?

În 1978, Begin a făcut pacea istorică cu Egiptul. Dar înainte de asta, bătrînul nu dorea să renunţe la coloniile din Sinai, aşa că era gata să plece de la negocieri. Arik a dat prima sa dovadă de realism politic: l-a sfătuit să cedeze Sinaiul. Argumentul său: dăm Sinaiul pentru a salva Gaza şi Samaria, părţi din Israelul biblic. În 1989, un alt premier de dreapta, Iţac Shamir, era pe punctul de a face concesii. Arik a organizat rebeliunea internă în partid. Premierul a fost nevoit să se sprijine în Parlament pe laburişti, împotriva propriului partid. Apoi Iţac Rabin face pace cu Arafat, pace care atunci părea istorică. Arik îi transmite, ca de la erou decorat la erou decorat, că ar trebui să-i fie ruşine.

Ajunge candidat al Likud în alegerile pentru şefia Guvernului. Este victorios, pe o platformă dură, spunînd oamenilor că Israelul a cedat enorm, dar palestinienii continuă violenţele (ceea ce era adevărat, dar dumneavoastră ştiţi că asta nu se confundă întotdeauna cu dreptatea). Cîştigă 97% din voturile colonilor din Gaza. E omul lor. El i-a trimis acolo. Arik ajunge în sfîrşit conducătorul poporului său. În sinea sa ştia mereu că va fi.

Valuri de atentate sinucigaşe zdruncinau atunci oraşele. Robert Assaraf le înşiră aproape blazat în carte. Ce va face Arik? Ce poate să facă? Aproape nimic. Se consolează spunînd: eşti puternic atunci cînd te stăpîneşti. Mii de manifestanţi îi strigă la fereastră: „Sharon, fă război aşa cum ştii să faci!“. Dar Arik nu mai e Arik. E Ariel Sharon şi nu vrea să moară înainte de a aduce pacea poporului său. Un plan vechi zace pe masa Guvernului: un zid între evrei şi palestinieni, o barieră de beton care şerpuieşte Israelul istoric. Nici un guvern nu a avut curaj să îl facă. În opoziţie, Arik s-a opus ideii: ar fi însemnat să recunoşti o graniţă care nu ar fi trebuit să fie acolo, Marele Israel promis de Dumnezeu evreilor nu se poate înghesui după un zid. Premierul Sharon îl face. Opinia publică internaţională (a se citi „pacifist-habarniştii de pretutindeni“) este oripilată, Curtea de la Haga condamnă Israelul. Face zidul cu aceeaşi determinare cu care a făcut pe vremuri coloniile. Şi funcţionează. Atentatele în Israel scad dramatic. Dar coloniile lui au rămas de cealaltă parte a zidului. Protecţia a cîteva mii de coloni suprasolicită o armată întreagă. Acum vine momentul-şoc: Arik abandonează Gaza. Colonii nu pot să creadă. Cine e el să ofere ceva ce Dumnezeu a dat evreilor? În iulie 2004, jumătate de milion de oameni se întind într-un lanţ uman din Ierusalim pînă în colonii. Sloganul este „Un evreu nu poate expulza un alt evreu“. Şi totuşi se întîmplă. Militarii în termen urmează cursuri speciale de pregătire psihologică. Colonii au arme, armata are arme. Nimeni nu trage. Evreii în uniforme îi scot cu braţele goale pe evreii fără uniformă, din Gaza promisă de Dumnezeu evreilor.

Bibi Netanyahu conduce revolta în partid împotriva lui Sharon, aşa cum altădată Sharon condusese revolta în partid contra lui Şamir. Oamenii se schimbă – spune Sharon. Îşi creează un alt partid. Îl urmează personaje importante din toate partidele, şi de dreapta, şi de stînga. Ariel Sharon este omul păcii. Partidul său cîştigă alegerile. Dar Sharon intrase în comă. Electoratul i-a dat dreptate. Foştii coloni au văzut în comă pedeapsa lui Dumnezeu. Uneori se întîmplă ca lucrul pe care îl vrea electoratul să fie mai important decît ce a promis Dumnezeu. Se numeşte democraţie. Asta nu scrie în Biblie. Nici în Coran.

Sharon intră în comă, dar pace nu e în Israel. Dintre toate promisiunile făcute de-a lungul vieţii, doar pe asta parcă refuză să o încalce: refuză să moară înainte ca pacea să vină în Israel. Pe 26 februarie 2009 corpul său a împlinit 81 de ani.

„Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ – spune Isus Hristos. Aş da orice să stau măcar într-un colţ la Judecata de Apoi, să-L văd cum se descurcă cu personaje ca Arik Sharon (pentru acei creştini care cred că evreii, musulmanii şi alţi non-creştini ajung, din oficiu, în Iad: lui Isus I-ar fi ruşine cu voi).

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

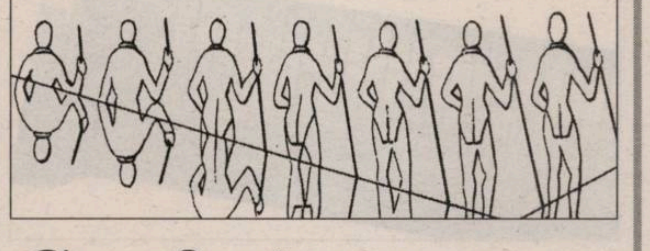

Conferinţe şi conştiinţe

Nu toate conferinţele se aseamănă cu cea analizată în articolul precedent. Există şi unele care nu încearcă neapărat să ne convingă să facem un anumit lucru şi nici să ne îndrume pe „calea cea bună“. Pur informative, dacă nu chiar academice, propunîndu-şi să ne transmită ceva, şi, uneori, să ne pună pe gînduri în legătură cu ceea ce ne-au împărtăşit. Conferinţele de la Şosea ale Muzeului Ţăranului Român intră în această din urmă fericită categorie. Reîncepute de aproximativ două luni, ele reînnoadă un ciclu mai vechi. Tematica întîlnirilor lunare de miercuri se învîrte în jurul ideii de tradiţie/tradiţii şi a accepţiilor pe care aceasta le are în momentul actual: cum se deosebesc tradiţiile de obiceiuri, dacă şi cît sînt legate de trecut, în ce măsură au devenit produse de marketing...

Temele abordate sînt, în general, studii de caz ale posibilelor teorii ilustrate mai sus. Întîlnirea din martie a fost despre căluş – cum s-a ajuns de la un dans, la un obicei, o tradiţie, şi, în cele din urmă, la patrimoniu cultural imaterial UNESCO. Deşi mai strict circumscrisă sferei etnografice (prin prezentarea impecabilă a etnocoreologului Anca Giurchescu), nu a fost lipsită de o latură polemică: în ce măsură includerea acestui obicei în patrimoniul UNESCO îl va festiviza şi altera?

Ultima conferinţă, cea din aprilie, a schimbat direcţia tematică, aducînd-o spre actualitate, piaţă, publicitate. Tema era *Publicitatea şi marketizarea tradiţiilor gastronomice*. Dacă, în privinţa căluşului, era vorba mai curînd de o etichetare şi de o încartiruire a unui anume ritual popular, această ultimă dezbatere se referea la exploatarea comercială a ideii de tradiţie în general. „Tradiţia“ preluată de consumerism şi cultura populară devine – după cum afirma Vintilă Mihăilescu – „valoare adăugată“. Apartenenţa spaţială şi temporală (de unde eşti?, al cui eşti? – întrebări tipice în mediul rural...) asociate unui produs sau altul ajută la stabilirea unui alt tip de relaţie între producător şi consumator: aparent mai apropiată, familiară şi, în acelaşi timp, mai nobilă (Bogdan Iancu, unul dintre conferenţiari, vorbea despre folosirea frecventă, în ultimul timp, a epitetelor „domnesc, nobil, boieresc“ în trendul publicitar tradiţionalist, mai mult decît cele din deja „vechea gardă“: „vînătoresc, haiducesc, ciobănesc“).

Evident, modalităţile de persuasiune a publicului consumator că aceste produse cu „pedigree tradiţional“ sînt mai bune decît altele şi oferă garanţii de toate felurile, inclusiv morale (vinovăţia industrializării excesive şi impersonale fiind diminuată), sînt... reclamele. Despre curentul publicitar care le promovează a vorbit Florin Dumitrescu, analist publicitar şi autor de reclame. S-a pornit de la imaginea bunicii din „untdelemn de la Bunica“, care a deschis ciclul produselor garantate de figuri maternale sau paternale. Bunica devenise emblema produselor adjuvante într-ale gătitului, inclusiv margarina, chiar înainte ca aceasta să fi fost inventată... Dacă în cazul personajelor feminine, recomandările sînt blînde şi sfătoase, în ceea ce le priveşte pe corespondentele lor masculine, lucrurile nu mai stau aşa. Bărbăţia tradiţională e *macho* într-un fel covîrşitor, fără drept la replică: impune şi nu îndrumă... Aşa sînt şi Matache Măcelaru, care nu te lasă să alegi ce ai chef, ci ce e adecvat şi competent; şi Babanu, uriaşul fără cap ce impune prin fizic, restul venind de la sine...

Nostim e că spiritul excesiv de viril al reclamelor a cuprins, cel puţin pe alocuri, şi publicul de la Clubul Ţăranului. În timp ce se derulau reclamele, un domn din sală i-a întrebat, brusc, pe conferenţiari: „Nu aveţi probleme de conştiinţă? Noaptea?“. După pauză, a adăugat, printre altele: „Să fiţi puţin mai selectivi, din cînd în cînd, şi să aveţi conştiinţă“. Problema conştiinţei, pusă într-un mod ce nu accepta comentarii, a încununat, relevant, o discuţie interesantă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Mozaicuri

Nihilistă, raţionalistă sau dedicată absurdului, filozofia „modernă“ se reazemă pe soclul melancolic al fragmentului. Pascal, Kierkegaard, Nietzsche, Cioran, Camus, Alain (şi mulţi alţii) au fost adversari conştienţi ai voinţei hegeliene de a topi lumea în scheme pretins exhaustive. Toţi simţeau că fragmentul rămîne cel mai avansat instrument al cunoaşterii. Aveau dreptate. Banchetul platonic e frugal. Poemele mitice şi tratatele mistice sau alchimice din afara Occidentului n-au fost niciodată dogmatice. Evangheliile s-au difuzat parţial, într-un cadru de ghirlande apocrife. Ideile Antichităţii au supravieţuit antologic. Suetoniu, Diogene Laertios şi patriarhul Fotie sînt, într-un fel, mistagogii cărţilor scăpate de flăcări.

Există şi celălalt mal. Între Aristotel şi Diderot, trecînd prin scolastica medievală, mulţi au cedat ispitei totalizante şi mai apoi totalitare. Dar ce s-a ales de marile Sisteme? Întrebaţi-i pe micii hegelieni, în frunte cu Marx. În secolul XXI, reticenţa noastră faţă de Sistem mi se pare justificată, prudentă, plină de bun simţ. Nu doar pentru că Sistemul naşte violenţă distrugătoare, ci şi pentru că direcţia istoriei desfide literalmente cadrul nostru intelectual. Ca simbol romantic, *templul ruinat* obsedează civilizaţiile, întrucît fiecare generaţie a făcut, undeva, experienţa decadenţei. Victoria din Samotrake şi-a pierdut capul... Domus Aurea a devenit mormînt, gheenă şi carieră de marmură... Relicva e viitorul oricărei creaţii. Ea ne predă lecţia limitei şi practica umilităţii. Prefer linia întreruptă a gîndirii pulsatile, aforismul, eseul, ba chiar şi eşecul, întrucît el omagiază cel mai subtil spiritul artistocratic.

Fragmentul degajă o vibrantă putere de evocare globală, în vreme ce ansamblurile „obiective“ degradează imaginaţia şi strivesc imaginarul, ca unic refugiu al libertăţii. Dintre toate valorile constitutive, ţin cel mai mult la libertatea de a călători pe drumuri spirituale fără miză prestabilită. Mă bucură reprezentările perfectibile, tatonările misterului, concluziile suspendate. Fragmentul asumă o asemenea funcţie, aglutinînd în operă pateticul aport al hazardului. Oricare dintre artefactele noastre (materiale sau mentale) se desăvîrşeşte printr-un concurs de împrejurări arheologice: sensul creaţiei se concentrează, pur şi simplu, în soarta fizică a suportului său de transmitere. La urma urmelor, lucrarea omenească se consumă deplin doar sub zodia precară a posibilităţii. Nu există elan cognitiv fără darul lacunei şi orice metaforă ţine locul, umple un gol, maschează breşa unei angoase. Putem spune, aşadar, că modernitatea îşi anticipează neîncetat originea. Pentru prima dată, ea contopeşte finalitatea şi finalizarea. Propune depăşirea cronologiei, exaltînd suprapunerea genezei şi a sfîrşitului. Dacă definim creştinismul ca pe o religie a ieşirii din religie, modernitatea fragmentului nu este neapărat biblică. Ea denotă în schimb o certă gravitaţie cristocentrică. Iisus Christos se opune Doctorilor (care proclamă adevărul exclusiv) şi Fariseilor (care predică deplinătatea formală a ritului). Asemenea cuvîntului, flancat de vidul celor neexprimate, Mîntuitorul apare şi dispare, comunică în scurte parabole, citează sau prevesteşte, descriind, cu propriul trup, figura deopotrivă majoră şi firavă a Crucii. Textele neotestamentare primesc adesea încheieri artificiale, obţinute ulterior. Ele încep brusc şi nu se sfîrşesc de la sine, ci prin lecturile succesive unde-şi află, de fapt, temeiul mereu deschis.

De cîte ori evoc învăţătura islamică a Coranului „nefăcut de mînă“, mă las copleşit de nedumerire. Îmi spun că Dumnezeu – Cel cu o sută de nume – nu ne poate trimite din cerul Său spiritual o revelaţie compactă, adică străină, prin chiar desăvîrşirea ei, de orice hermeneutică. Într-o logică similară, nu cred că altarul ideal trebuie să fie cubic, precum Kaaba. E mai multă apostazie potenţială în lenea de a primi totul de-a gata, decît în dialectica negativă a îndoielii.

Anca MANOLESCU

O revistă, un congres, un Institut de Istorie a Religiilor

A apărut recent un nou volum (XI-XII/2007-2008) al revistei *Archaeus*, dedicată studiilor de istorie a religiilor. E primul număr editat nu numai de Asociaţia română de istorie a religiilor (engl. RAHR), cea care a fondat în 1997 *Archaeus*, ci şi de nou înfiinţatul Institut de Istorie a Religiilor al Academiei Române. E de asemenea numărul unde încep să fie publicate lucrările celui de-al 6-lea Congres al Asociaţiei europene de studii religioase şi ale Conferinţei speciale a Asociaţiei internaţionale de istorie a religiilor, care au avut loc în septembrie 2006 la Bucureşti, fiind cunoscute, mai pe scurt, drept primul Congres european de istorie a religiilor ţinut în România. Drumul studiilor religioase de la cercetări personale sau de grup restrîns la instituţionalizare e astfel încă o dată marcat.

În deceniul precedent, au existat nuclee de studii religioase în universităţi, în instituţii academice şi culturale (la Facultatea de Filozofie din Bucureşti cursurile de filozofie a religiei şi de angelologie ale profesorului Andrei Pleşu, cercetările întreprinse la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Institutul de Studii Orientale, Colegiul Noua Europă, Institutul Român de Studii Avansate, Centrele de studii ale Universităţii Bucureşti, Muzeul Ţăranului Român); au existat cercetări academice personale (Andrei Pleşu, Teodor Baconsky, Andrei Oişteanu, Andrei Cornea, Ioan Pânzaru, Ioan I. Icã, Cristian Bădiliţă, H.-R. Patapievici, Augustin Ioan, Nicu Gavriluţă, Marius Lazurca, mulţi alţii), s-au organizat colocvii şi ateliere internaţionale, s-a tradus şi s-a publicat literatură de specialitate. De la sfîrşitul anilor '90, mai multe grupuri de tineri cercetători au avut energia şi competenţa de a face prezente pe piaţa academică din România cîteva linii de studiu, cu asociaţiile şi publicaţiile lor specializate, fiind sprijiniţi de personalităţi din domeniu, de cîteva instituţii, de asemenea. În domeniul filozofiei şi al studiilor medievale, Alexander Baumgarten, Bogdan Tătaru-Cazaban şi colegii lor au realizat alături de lucrări personale, ediţii critice de texte la editurile Anastasia sau Univers Enciclopedic, apoi „Biblioteca medievală“ de la Polirom (editură care publică, de asemenea, texte esenţiale în colecţia „Tradiţia creştină“). Ei editează, alături de H.-R. Patapievici, Ştefan Vianu şi alţii, revista de studii antice şi medievale *Chora*. În patristică şi studii asupra Răsăritului creştin, lucrează Ioan I. Icã, Petre Guran, Cristian Bădiliţă. Sub egida NEC, cel din urmă desfăşoară proiectul „Septuaginta“, în echipă cu Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Ioan Fl. Florescu şi cîţiva tineri cercetători, grup al cărui membru de prestigiu a fost profesorul Dan Sluşanschi. Vlad Alexandrescu şi Daniela Jalobeanu conduc Centrul de Cercetare a Fundamentelor Modernităţii, care include în mod necesar studierea cadrelor creştine ale civilizaţiei europene.

Unul dintre domeniile cele mai abordate a fost istoria religiilor. Echipa formată de Eugen Ciurtin, Mihaela Timuş, Andrei Timotin, cărora li s-a alăturat din 2006 Mihail Neamţu, a izbutit să facă din *Archaeus* o revistă care nu e numai recunoscută internaţional, ci e alimentată de contribuţii internaţionale de prestigiu. În volumul recent apărut, de pildă, Frantz Grenet (EPHE – Paris) publică un studiu privind temele iraniene în apocaliptica iudeo-creştină, iar Moshe Idel e prezent prin „Cuvîntul înainte“ la ediţia americană a cărţii lui Andrei Oişteanu, *Inventing the Jew* (University of Nebraska Press, 2009, ed. rom. Humanitas, 2001, 2004). Dincolo de calitatea contribuţiilor româneşti şi internaţionale, există un ceremonial al disciplinei pe care editorii îl pun atent în pagină. De la mulţimea instituţiilor şi a siglelor care acoperă filele iniţiale, la solidele şi numeroasele recenzii ale unor lucrări de specialitate, la informaţii privind activităţile RAHR (întîlniri ştiinţifice, colaborări, fonduri de publicaţii primite sau achiziţionate, anunţuri de evenimente şi de publicaţii similare), toate contribuie la definirea unui spaţiu de erudiţie şi de respectabilitate profesională. *Archaeus* este un „loc“ bine situat şi bine frecventat pe harta studiilor de istorie a religiilor, iar RAHR este un nucleu activ în reţeaua internaţională a disciplinei. Competenţa, tenacitatea şi entuziasmul dovedit de-a lungul anilor de membrii Asociaţiei române de istoria religiilor, al cărei preşedinte este Andrei Oişteanu, au fost hotărîtoare pentru organizarea la Bucureşti a Congresului european de istorie a religiilor. Performanţa logistică, mulţimea secţiunilor, prezenţa unor autorităţi din domeniile respective, participarea mai multor generaţii de cercetători au făcut din Congresul din 2006 un eveniment academic reuşit şi consistent. Organizatorii au fost sprijiniţi din plin în eforturile lor de cîteva instituţii: Universitatea, Preşedinţia, Agenţia Universitară a Francofoniei şi în special New Europe College, care e prezent în mai toate proiectele de studii religioase pe care le-am menţionat pînă acum. La începutul anului 2006, Colegiul a organizat de altfel un colocviu privind „Repoziţionarea unei discipline: Studiile religioase în Est şi în Vest“, pentru a nu mai aminti celelalte colocvii şi publicaţiile realizate în colaborare cu Institutul „Ludwig Boltzmann“ pentru studiul problemelor religioase ale integrării europene sau cu Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice.

Creşterea vizibilităţii academice şi publice a studiilor religioase, Congresul desfăşurat la Bucureşti, pledoariile pentru instituţionalizare şi disponibilitatea Academiei Române au condus, împreună, la înfiinţarea Institutului de Istorie a Religiilor.

Am amintit cîteva linii de studiu asupra cărora s-a lucrat în ultimele două decenii în România: filozofie a religiei şi istorie (comparată) a religiilor, studii specializate (patristică şi orientalistică, studii arabe, ebraice, medievale), etnologie şi antropologie religioasă. E de adăugat că mai ales tinerii specialişti au făcut ca aceste cercetări să comunice între ele, prin proiecte şi dezbateri comune, iar NEC – fidel programului său interdisciplinar – a fost mereu un loc de întîlnire organizată şi de dialog pentru aceste linii. De altfel, un asemenea *dialog* este astăzi insistent cerut şi pus la lucru. Importanţi specialişti pledează chiar pentru *colaborarea* diferitelor linii sau metode în cercetarea unei teme. În 1973, Michel Meslin prezenta în volumul *Ştiinţa religiilor* direcţiile de abordare a fenomenului religios – de la istoria religiilor, sociologie şi demersuri pe linia psihanalizei, la fenomenologie religioasă, morfologie a fenomenelor religioase, analiză structuralistă şi hermeneutica simbolurilor – pentru a sublinia în final necesitatea colaborării lor şi a propune drept „armătură esenţială a ştiinţei religiilor“ o antropologie religioasă. Dimensiunile unui fapt religios, ale unei forme de religie – de la structuri (doctrină, simbol, ritual, mit), la aspectele psihice şi intelectuale, sociale, politice, economice – sînt atît de legate încît un demers care ar urma o singură direcţie metodologică ar risca să adumbrească complexitatea obiectului de studiu, să ignore capacitatea religiei de a impregna mai toate sferele existenţei umane. În prelegerea inaugurală din „Culianu Lectures on Religion“ (cap. I în volumul *Ascensiuni la cer în mistica evreiască*, Editura Polirom, 2008), Moshe Idel a ales, şi el, să trateze direcţiile majore de abordare a religiei de către cercetătorii actuali. El inventariază opt categorii – abordarea teologică, cea istorică, psihologică, textual-literară, comparatistă, tehnico-ritualistă, fenomenologică şi cognitivă – insistînd asupra beneficiului pe care îl oferă combinarea metodelor, în adecvare cu structura obiectului cercetat. „Un cercetător trebuie să înţeleagă – spune Moshe Idel – că adoptarea prea riguroasă a unei singure metode poate produce rezultate simpliste.“

Aşa cum arată deja echipa Institutului de Istorie a Religiilor condus de Andrei Pleşu, *dialogul* metodelor de cercetare pare asigurat. Andrei Pleşu lucrează pe linia filozofiei religiei şi a studiului comparat al religiilor, Andrei Oişteanu are o abordare predominant etnologică şi antropologică, Eugen Ciurtin şi Mihaela Timuş sînt adepţi ai istoriei religiilor, Mirel Bănică face sociologie religioasă, Bogdan Tătaru-Cazaban e dedicat studiilor de filozofie medievală. Disciplina convivialităţii, a perspectivelor care se stimulează şi se îmbogăţesc reciproc are aşadar bune şanse de a prospera în studiile religioase din România.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

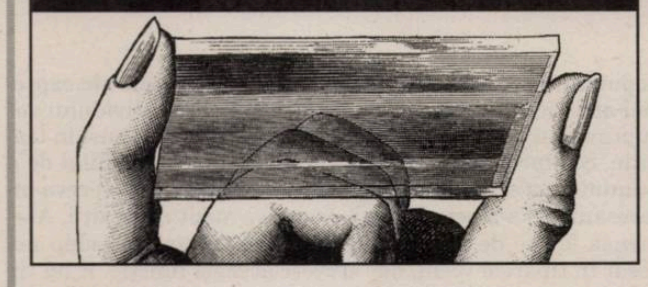

Nu e nimic de făcut cu TVR

Scriam, săptămîna trecută, despre situaţia dezastruoasă de la TVR Cultural. M-am oprit asupra acestui canal pentru că multe dintre emisiunile lui pot fi date ca exemplu pentru cum nu trebuie să fie făcută televiziunea şi pentru că îmi oferă tot timpul mostre de limbă de lemn, de incultură crasă şi de gafe (acestea din urmă par a fi de nesecat; cea mai recentă pe care am văzut-o: *Jurnalul cultural* transmite o ştire despre montarea unor piese scrise de actorul Mimi Brănescu, dar îl numeşte pe autor Mimi Georgescu...). De fapt, situaţia de la TVR Cultural nu e o excepţie în TVR. Cum, în cadrul acestei rubrici, sîntem interesaţi în principal de cultură, este normal ca atenţia să-mi fie îndreptată în special înspre un post care spune că face cultură. Altfel, TVR 2, de exemplu, stă la fel de rău: un post care şi-a schimbat de atîtea ori identitatea, încît nu mai ştii deloc ce vrea de la viaţă. Într-o vreme, era un canal destinat tinerilor, în alta pe TVR 2 puteai să urmăreşti integrala filmelor lui Almodóvar. Acum, pe acest canal sînt aruncate toate competiţiile sportive mai puţin importante, care nu intră la TVR 1, dar poţi vedea şi *Tonomatul DP2* sau *Liber pe contrasens* (rămase de pe vremea cînd postul se adresa tinerilor), şi emisiunile de business *Arena Leilor* sau *Bugetul meu,* şi emisiunile de *travel&living* stil Discovery (plus producţia autohtonă *Bazar),* şi *Jurnalul Euronews pentru România,* şi emisiunea de reportaje din lumea satului *D'ale lu' Mitică* sau cea cu problemele agricultorilor *(Ferma),* şi multe seriale fără sare şi piper, care nu interesează pe nimeni. După cum se vede, grila de programe a TVR 2 este una de umplutură şi e compusă din rămăşiţele de emisiuni din diferitele etape ale postului.

Încă şi mai rău stau lucrurile cu TVR Internaţional – care a ajuns un fel de groapă de gunoi a tuturor celorlalte canale, unde se deversează resturile pentru românii din afara graniţelor ţării. Cît despre nou înfiinţatele TVR 3 şi TVR Info, nici nu mai este cazul să mai vorbim – ele sînt o glumă proastă, pentru care se cheltuiesc pe degeaba banii contribuabilului, în situaţia în care oricum bugetul instituţiei este la grea suferinţă.

TVR în ansablu agonizează şi ea, la fel ca posturile ei. Peste tot se simt efectele managementului dezastruos, ale lipsei de perspectivă, ale gestionării defectuoase a fondurilor, la acestea adăugîndu-se lunga tradiţie a nepotismelor care guvernează în TVR sau a intereselor politice care continuă să facă jocurile.

Din păcate, intervenţia politicului în actul jurnalistic nu a încetat şi nu va înceta niciodată, atîta timp cît preşedintele – director general şi membrii Consiliului de Administraţie vor fi numiţi conform algoritmului politic. De curînd, mai mulţi jurnalişti din TVR au semnat a nu ştiu cîta petiţie pentru depolitizarea instituţiei. E un gest de conştiinţă, dar, în opinia mea, unul inutil. Televiziunea publică nu va fi depolitizată niciodată, oricîte voci ar susţine acest lucru, pentru că absolut nici un partid nu e interesat de asta. Bineînţeles, la nivelul declaraţiilor, mai toţi politicienii se arată dornici ca acest serviciu public să fie într-adevăr public, în slujba cetăţenilor, nu al grupurilor politice. Numai că, după cum ştim, oamenii politici una spun pe gură şi alta fac. De ce ar da din mînă o aşa vacă bună de muls? Nu contează că acum se află în ograda vecinului, va veni ea, vremea, cînd va ajunge şi în ograda proprie – şi astfel fiecare poate să profite de ea din plin.

Aud că Alexandru Sassu şi-a exprimat disponibilitatea ca instituţia pe care-o conduce să se pună la dispoziţia Parlamentului pentru postul de televiziune al Camerelor. La jumătatea lunii acesteia urmează să prezinte raportul de activitate în Parlament, iar Sassu speră desigur să cîştige bunăvoinţă din partea aleşilor neamului. Cum a fost soldat disciplinat, bunăvoinţa e deja cîştigată, nu are de ce să-şi facă griji.

Mihnea DUMITRU

Ciripeli de politică românească

Soarta a făcut ca John McCain să răspundă întrebărilor lui George Stephanopolous pe Twitter la cîteva luni după ce a pierdut competiţia pentru preşedinţia Statelor Unite în faţa celui mai „internaut" dintre candidaţii pentru Biroul Oval. Barack Obama a reuşit să transforme Internetul în propria platformă de comunicare politică şi a strîns sute de milioane de dolari prin intermediul computerului. În aceste condiţii, interviul lui McCain nu a reuşit să evidenţieze decît faptul că senatorul se numără printre cei 69 de membri ai Congresului american care folosesc noua tehnologie, în „siajul" noilor forme de media utilizate de către preşedintele SUA.

Pentru neiniţiaţi, Twitter este o metodă de comunicare publică simplificată, limitată la 140 de caractere, un jurnal zilnic al activităţilor pe care le întreprinzi. Răspunzi constant la întrebarea „ce faci acum?". Reducerea discursului public al unui senator american la mai puţine caractere decît un SMS pe telefonul mobil, nemaiadăugînd faptul că respectivul veteran de război se află la respectabila vîrstă de 72, mi-a adus aminte de campaniile deloc încununate de succes ale politicienilor români pe Internet.

Lipsa mesajului credibil

În situaţia în care Internetul românesc rămîne, în principal, un instrument de comunicare cu un electorat tînăr şi urban, încercările unora dintre politicieni de a comunica pe bloguri nu au reuşit să atingă nici măcar o valoare proporţională cu răspîndirea modelelor de succes din străinătate. Motivaţia principală, în acest sens, nu rezidă atît în lipsa de specialişti la nivel de comunicare politică pe Internet, cît în incapacitatea politicienilor de a-şi dezvolta o imagine unitară şi constantă în mediul internaut. Pe scurt, degeaba se bucură un candidat la europarlamentare, de exemplu, de o vastă creaţie „new media" aferentă imaginii sale, cu blog, site de campanie, conturi de YouTube, Twitter, Facebook şi Dumnezeu mai ştie ce altceva, dacă aceste construcţii virtuale nu sînt legate de un mesaj credibil, direcţionat unui public-ţintă.

Surpriza că nimeni nu citeşte o declaraţie politică făcută la Bruxelles, atent copiată şi lipită unui articol de blog, nu ar trebui să existe. Este unul dintre motivele pentru care am încercat, într-o serie de interviuri cu posibilii europarlamentari europeni, să duc întrebările într-un aparent ridicol, cerînd detalii despre culoarea mochetei din birourile lor. Unii chiar nu au ştiut, iar greşeala acestora nu era că trecuseră cu vederea un astfel de detaliu, doar că nu încercaseră vreodată să se conecteze cu electoratul la un nivel personal. Este nesurprinzătoare ideea că votanţii preferă să pună ştampila pe oameni, evitînd listele de candidaţi *en-gros.* Cum îţi gestionezi această imagine, ca şi candidat, poate reprezenta diferenţa între o campanie reuşită pentru întreaga listă şi eliminarea ta din concurs, în cadrul aceleiaşi construcţii electorale.

Greşeli ale comunicării pe Internet

Internetul, din acest punct de vedere, joacă un rol cu potenţial incredibil în comunicare, deoarece un candidat nu este limitat de paznicii sau de regulile formelor tradiţionale de mass-media. Lăsînd la o parte aspectul şocant, de multe ori pornografic, pe care îl are mediul, campaniile virtuale pot fi concepute cu scopul de creştere a notorietăţii uninominale. Candidaţii la europarlamentarele din iunie se vor prezenta pe Internet, iar acest fapt este un semn bun, dar ceea ce trebuie subliniat, înaintea oricărei prezenţe în mediu, este că un simplu site lansat peste noapte nu asigură nici un plus de imagine sau de votanţi. Din contră, exerciţiul respectiv reprezintă o pierdere de resurse, de la sumele ridicole plătite unor firme de profil, pînă la timpul pierdut de activişti de campanie în comentariile de pe site-urile ziarelor, pe forumuri şi pe bloguri. Acestea sînt exemple proaste ale comunicării pe Internet, iar orice echipă de campanie va trebui să ceară, poate paradoxal, promisiunile unor rezultate la urne înaintea oricăror oferte de marketing politic online.

Practic, nu poţi prezenta o declaraţie politică sau un clip electoral de 30 de minute unor vizitatori a căror medie de atenţie pe un site este de maximum două minute. Nu are sens să îţi faci un site de campanie, dacă discursul tău este destinat pensionarilor. Nu poţi avea 72 de ani şi cont pe Hi5, un site social pe care Piţi nu este prescurtarea lui Piţurcă. Candidaţii sau politicienii, în general, trebuie să găsească formula cîştigătoare între transmiterea unor mesaje politice online, cu toate nuanţele şi complexităţile aferente, şi comunicarea directă cu electoratul, folosirea resurselor pe care le oferă Internetul în folosul campaniei propriu-zise.

Resurse mari, rezultate sub aşteptări

În România, peste 200 de bloguri aparţin politicienilor, iar un număr egal – unor comentatori apolitici, dar pasionaţi de subiectele zilei. Încă 120 de bloguri sînt ale jurnaliştilor care analizează evenimentele politice. Mai puţin de 15 dintre toate acestea strîng peste 1000 de vizite pe zi, chiar şi în perioade electorale. Nimeni nu cere un Obama de România, dar resursele dedicate capitolului de comunicare politică pe Internet sînt mult prea mari, iar rezultatele obţinute la urne de pe urma acestuia nu sînt cuantificabile. Deoarece exemple de succes există, trebuie să ne întrebăm dacă nu cumva tocmai stilul de comunicare al aleşilor noştri reprezintă problema principală. Aceştia ar putea să nu mai găsească audienţă nici într-un mesaj pe Twitter. Şi atunci ce or să mai facă?

Mihnea Dumitru *scrie pe codexpolitic.us despre influenţa Internetului în politica românească.*

Agentul electoral 1 aprilie

La Chişinău, păcălelile de 1 aprilie din presă au avut conotaţie electorală.

Publicaţia de limbă rusă *Moldovskie Vedomosti* a scris că preşedintele Voronin şi familia sa au părăsit Republica Moldova, citînd surse din administraţia preşedintelui, care ar fi declarat că decizia a fost determinată de constatarea lui Voronin că poporul nu-l iubeşte. În plus – susţinea publicaţia – în ultimul timp tot mai mulţi politicieni moldoveni cer judecarea lui Voronin la expirarea mandatului sau chiar să fie creat un tribunal pentru cercetarea crimelor regimului lui Voronin, după modelul Tribunalului Internaţional pentru fosta Iugoslavie.

Portalul de ştiri Unimedia a oferit o informaţie de „ultimă oră!": preşedintele Parlamentului, Marian Lupu, numărul doi pe lista electorală a PCRM, a părăsit Partidul Comuniştilor şi-şi îndeamnă alegătorii să-şi ofere votul pentru partidele democratice cu şanse de a trece pragul electoral: PL, PLDM şi AMN. „Am vizitat zeci de sate în această campanie electorală şi am rămas îngrozit să văd cîtă sărăcie există în Republica Moldova. A urmat un proces de conştiinţă în care am conştientizat că Partidul Comuniştilor se face vinovat de situaţia dezastruoasă creată. Regret că nu am înţeles această situaţie mai înainte. Totuşi, fiind un politician de factură europeană, îmi cer scuze în mod public de la cetăţeni pentru susţinerea acestui regim comunist criminal şi anunţ că mă retrag din această campanie electorală, pentru a oferi o şansă în plus partidelor democrate – PL, PLDM şi AMN – să obţină un rezultat electoral, care să permită avansarea Republicii Moldova pe cale democratică şi apropierea de Uniunea Europeană" – ar fi declarat, conform Unimedia, Marian Lupu.

Ştirea publicată de Unimedia a avut un trafic mare pentru presa moldoveană online – 6000 de accesări şi peste 60 de comentarii.

PUBLICITATE

„Folclorul încă trăieşte, dar în alte forme“

– interviu cu Constantin ERETESCU –

Dramaturg, prozator şi etnograf, Constantin Eretescu (n. 1927, Cetatea Albă, Basarabia) a fost cercetător ştiinţific la Institutul de Etnografie şi Folclor al Academiei Române, între 1964-1980, după care a emigrat în Statele Unite unde a fost visiting professor *la Indiana University din Bloomington, apoi a devenit profesor de antropologie culturală şi folclor la Rhode Island School of Design (1986-1996). A publicat numeroase volume de teatru, proză şi eseu, dintre care:* În căutarea Alexandrei *(1999),* Dezvăluirile tîrzii ale unui pretins martor ocular *(2000),* Pasărea de fier şi fluturii *(2001),* Feţele lui Ianus *(2001),* Periscop. Mărturiile unui venetic *(2003),* Folclorul literar al românilor. O privire contemporană *(2004),* Fata Pădurii şi Omul Nopţii *(2007).*

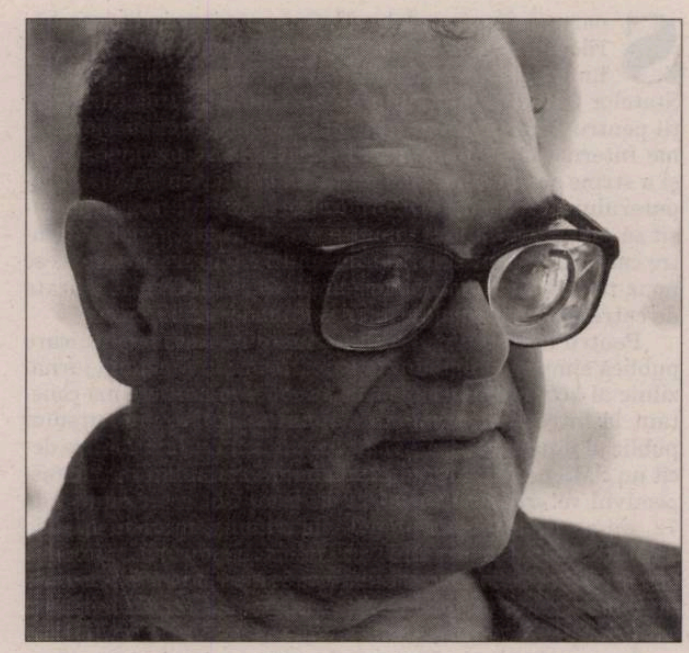

Viaţa dvs. este legată de două emigrări, prima din cauza invaziei Basarabiei de către ruşi, iar a doua, în 1980, din România în America...

Da, am părăsit Cetatea Albă la vîrsta de şase ani. Amintirile mele despre locurile natale sînt destul de vagi: casa părintească, nou construită, din piatră – a devenit policlinică, am aflat tîrziu –, cu grădină mare, viţă-de-vie şi poame de caise care se usucă pe pervazul ferestrelor, limanul Nistrului cu nenumărate bărci cu vele colorate, cetatea, mormîntul sfîntului Ioan cel Nou la malul apei... Ceea ce reţin după aceea au fost două cufere de dimensiuni diferite de care mă tot izbeam, aflate mereu în drum, şi pachete desfăcute, nedesfăcute. Mi-am petrecut copilăria între pachete înghesuite prin colţuri. Nici pînă în ziua de azi nu ştiu ce a fost într-unul dintre cele două cufere aduse din Basarabia. Atunci cînd am scăpat, în sfîrşit, de ele, am plecat în America şi am luat-o de la capăt. Îmi amintesc prima noapte dormită în Providence. Am venit cu un microbuz care a adus tot ce aveam, le-am dus sus şi cînd a sosit ora de culcare am descoperit că nu aveam pe ce dormi. În lipsă de altă soluţie, am întins pe podele pachetele cu cărţi şi ne-am culcat peste ele.

Aţi fost dat afară de la Facultatea de Filozofie cu un semestru înainte de a o absolvi pentru că aţi declarat în primul an de facultate că „Basarabia este un pămînt românesc, ocupat de sovietici“. Cum a fost?

Asta s-a petrecut în primăvara anului 1959. Ne aflam la trei ani după Revoluţia din Ungaria şi după primul val masiv de arestări care a avut loc atunci. Tocmai luase fiinţă Uniunea Asociaţiilor Studenţilor din România, al cărei preşedinte sau secretar general era Ion Iliescu. Atunci a început cel de-al doilea val de teroare, cu şedinţe de „precizare a poziţiei“, care durau cîte o săptămînă întreagă, de dimineaţă pînă seara. În timpul acelor şedinţe au fost chemate la tribună să se explice sute de persoane, de grupuri, unii acuzaţi că au luat parte la demonstraţii, alţii care doar s-au gîndit să se ducă, studenţi ai căror părinţi nu se înscriseseră de bunăvoie în gospodăriile colective, aşa cum se documentaseră serviciile de cadre, alţii pentru că aveau manifestări cosmopolite, o crimă majoră la vremea aceea. Un coleg al meu a fost dat afară din facultate fiindcă îşi vopsise balonzaidele vechi în negru. Degeaba a încercat el să spună că era o zdreanţă, peticită, pătată, care nu se putea curăţa, că nu avea altceva. Nu era o culoare agreată. O fată – fiindcă purta o fustă care-i arăta rotulele genunchilor. Au fost exmatriculaţi atunci sute de studenţi, dar şi profesori, pentru culpe dintre cele mai bizare. Unii au fost arestaţi. La şedinţe luau parte şi reprezentanţi ai comisariatelor militare şi nu puţini dintre cei daţi afară au luat imediat drumul cazărmilor. Eu fusesem dat afară din Uniunea Tineretului Muncitoresc, dacă-mi mai aduc bine aminte numele, asta s-a petrecut în 1956, în anul I, dar am fost lăsat să urmez facultatea. Acum s-a ivit prilejul să fiu eliminat de tot. Se împlinesc de atunci cincizeci de ani şi nu pot uita teroarea trăită atunci. Mă gîndesc că cineva ar trebui să studieze odată perioada aceea din istoria României, să descifreze motivaţiile acelor acte, victimele, pierderile de talent, de vieţi.

Pentru mine, tot răul a fost spre bine. În primul rînd, am scăpat fără să fiu arestat. Am pierdut un an, iar în cel următor mi s-a dat voie să continui studiile, nu la Filozofie, facultate cu caracter politic, pentru care se vădise că nu eram bun, ci la Filologie. Sigur că a trebuit să dau vreo patruzeci de examene de diferenţă, dar ce conta. Era o plăcere să vii la cursuri, să auzi lucruri interesante despre scriitori, amănunte despre viaţa lor. Trecerea a avut consecinţe şi pe plan personal. Atunci şi acolo am cunoscut-o pe cea care avea să fie soţia mea.

„Nu poţi trăi din onirism“

Aţi început să scrieţi din copilărie, iar primul cenaclu literar pe care l-aţi frecventat a fost Cenaclul „D.Th. Neculuţă“, care se ţinea în sediul Observatorului Astronomic...

La cenaclu am început să vin din anul întîi de facultate. La început împreună cu un coleg, apoi singur. Spaţiul nu era cultural peste măsură, dar a fost o binevenită infuzie de viaţă. Eu trăisem pînă atunci între tineri de vîrsta mea sau între rude şi prieteni ai lor, toţi refugiaţi basarabeni, înfricoşaţi de ceea ce se petrece, trăind în trecut, chinuindu-se să se adapteze, să se facă nevăzuţi. Teama că ar putea fi denunţaţi şi trimişi înapoi în URSS, că vor lua apoi drumul Siberiei era încă vie. Şi, dintr-odată, dau peste oameni cu alte preocupări, de vîrste diferite, unii care se considerau de acum geniali, alţii care doar îşi căutau drumul. Cei mai mulţi dintre ei s-au pierdut, dar, din grupul mereu înnoit, s-au ales scriitori de primă mînă. Cu unii dintre ei am rămas în bune relaţii.

Aţi debutat în 1967, în Austria, cu povestirea „Tramvaiul“, iar criticii literari din România au încadrat-o onirismului. Aţi reuşit să jucaţi o festă sistemului, de sub această patină onirică?

Ar trebui să public cîndva schiţa aceea. „Tramvaiul“ şi o a doua, nu mai ştiu care, au fost difuzate la postul de radio Deutsche Welle, iar scurtă vreme după aceea „Tramvaiul“ a apărut într-un volum de proză modernă. Erau publicaţi acolo Sorin Titel, Ţepeneag şi eu. Nu mai am volumul, poate că era în fapt o publicaţie periodică. Dar ar trebui să am pe undeva povestirea. Nu era rea deloc, subversivă pentru ideologia timpului, aspiraţia unui vatman de a conduce un camion, fiindcă acela îţi dă libertatea de a merge cum pofteşti, nu obligat să urmezi la nesfîrşit aceleaşi şine.

O scriitură oarecum oniristă – o tehnică de eschivare a tiparelor impuse de regim – sigur că nu era pe plac – şi pe drept cuvînt, fiindcă silea autorităţile să-şi bată capul să înţeleagă ce vrea autorul, încotro se uită, e ceva suspect în ce vede el? – tot întrebări care neliniştesc. E, în acelaşi timp, o tehnică de tranzit. Nu te poţi abandona onirismului, să trăieşti din el. O seamă de lucruri trebuie numite, realitatea este cea care te loveşte în cap în fiecare zi, n-ai cum s-o ignori. Dar în timpul acela a fost de ajutor. Iar povestirea a plăcut şi altora.

Care au fost întîlnirile literare preferate?

Cele mai interesante întîlniri literare ale mele le-am avut cu cărţile. O carte care-ţi place, care-ţi place cu adevărat, ţi-l face prieten pentru totdeauna pe autorul ei. Eşti în comunicare cu el, ajungi să-i cunoşti felul de a fi, anxietăţile, dorinţele, aspiraţiile. Te duci să vezi ce altceva a mai scris, iar asta te apropie încă mai mult. Te bucură cum a rezolvat un conflict care putea să fie şi al tău, cum s-a descurcat într-o altă situaţie. Te necăjeşti dacă nu i-a ieşit bine o carte, dacă nu s-a comportat aşa cum ai fi vrut într-o împrejurare a vieţii. Nu poţi să spui acelaşi lucru despre mulţi oameni cu care împarţi existenţa zi de zi. Eu pot să spun că am parte de prieteni mari: Thomas Mann, Vladimir Nabokov, John Steinbeck, García Márquez. Asta ca să-i amintesc doar pe cei mai buni.

„Folclorul nu rezolvă conflicte etnice“

Folclorul literar românesc este privit dintr-o perspectivă modernă şi proaspătă în volumul dvs.: folclorul nu s-a sfîrşit odată cu apariţia televizorului, nici a Internetului, iar dinamica sa se adaptează noilor forme de răspîndire a informaţiei. Întrevedeţi vreun sfîrşit pentru folclorul literar?

Folclorul urban este forma pe care o ia mai adesea astăzi cultura orală. Nişa ei de supravieţuire. Sigur că folclorul în formele lui tradiţionale, aşa cum a fost cunoscut de generaţiile anterioare, va dispărea treptat. Nu neapărat dintr-odată, nu neapărat toate genurile simultan. La nivelul comunităţii, festivalurile săteşti, judeţene, sărbătorile populare, religioase vor ţine în viaţă multe forme ale expresiei artistice populare. La nivelul familiei şi individului vor supravieţui tot felul de datini şi superstiţii cu ecouri în tradiţie. Şi dincolo de asta, va rămîne nevoia individului de a comunica cu semenii săi, de a spune celui de alături ceva interesant ce i s-a petrecut lui, ceva ce a auzit de la alţii. Asemenea forme de comunicare nu se încadrează în chip necesar în tiparele vechi, dar servesc aceeaşi funcţie. E un tip de folclor pe care îl vei întîlni în gazete, pe Internet, la televizor, dar şi în transmisie orală. E o practică întîlnită de acum – ca o legendă urbană să fie introdusă în film, într-o lucrare literară. Ca să nu mai vorbim de bancuri. Aproape că nu trece o zi fără să auzi sau să spui cuiva un banc. Folclorul trăieşte. Nu în aceleaşi forme, dar e acolo.

În spatele fiecărei poveşti care dă naştere unui film, roman sau dialog dintr-o piesă contemporană, se află un sîmbure de folclor, fie că este urban, vaporean etc. Credeţi că ar reuşi folclorul, ca o imaginaţie globalizată, să dizolve conflicte etnice, religioase, sau să schimbe mentalităţi?

Folclorul este mai ales local. El este produsul unei epoci, al unei ocupaţii, al unei culturi. Sigur, se pot da exemple elocvente de motive literare care au circulat dintr-o cultură în alta. O seamă de motive epice preluate din Biblie au devenit produse literare în diferite arii din lumea creştină. Dar, esenţialmente, produsele folclorice sînt marcate de acest caracter zonal. În condiţiile de izolare în care au trăit oamenii sute de ani, nici nu e de mirare. Folclorul nu are menirea să rezolve conflicte etnice. N-a avut niciodată o asemenea misiune. El dădea expresie momentelor de beatitudine ale comunităţii, o sărbătoare era dovada că totul funcţionează bine, că oamenii se înţeleg, că împart cu cei din jur bucuria lor şi bucata de pîine. Era şi expresia necazurilor prin care trec. Dar ceea ce bucură sau întristează pe unii într-o cultură nu bucură şi nu întristează în mod necesar pe toţi din toate culturile. Nu împărtăşesc toţi aceleaşi puncte de vedere, nu au toţi acelaşi mod de a reacţiona la întîmplările cu care se confruntă. Nici nu mi-aş dori ca toată omenirea să fie una, să aibă toţi o aceeaşi mentalitate, să se închine la aceiaşi zei, să mănînce toţi aceleaşi bucate. Ar fi o plictiseală fără margini.

Volumul dvs. Fata Pădurii şi Omul Nopţii *readuce în conştiinţa noastră riturile de iniţiere, spiritele malefice, faptele supranaturale, forţa naturii şi slăbiciunea omului. Mulţi folclorişti, etnologi şi antropologi deţin destul de puţine informaţii despre tînărul cioban care a devenit faimos odată cu* Mioriţa, *şi despre faptul că acesta a trebuit să înfrunte înainte nişte obstacole, simbolizate de Omul Nopţii şi Fata Pădurii. Ce-l diferenţiază pe acest om al nopţii de alte făpturi supranaturale, în care nu-şi găseşte nici un corespondent?*

Îmi puneţi o întrebare interesantă, la care nu poţi răspunde scurt fără să simplifici prea tare lucrurile. Pe de altă parte, un răspuns detaliat ar depăşi capacitatea de a răbda a unui cititor obişnuit. Prefer de aceea să spun doar că în spaţiul nostru geografic, ocupaţiile de bază ale oamenilor au fost fie cultivarea pămîntului, fie creşterea animalelor. Cele două ocupaţii au produs în timp două tipuri de folclor. Activitatea unui agricultor este relativ predictibilă, marcată de momente-cheie – aratul pămîntului, semănatul, recoltatul – repetabile. Lucrurile au stat diferit în lumea ciobanilor. Transhumanţa, umblatul pe spaţii mari au fost dintotdeauna însoţite de riscuri. Ei întîlneau în drum bandiţi, animale de pradă. Nu de puţine ori s-au ivit conflicte între ei. Au trebuit să facă faţă unor situaţii-limită. Violenţa a fost o prezenţă constantă în existenţa acestor oameni. Ameninţarea, moartea au fost întotdeauna aproape. În multe privinţe ciobanii au avut comportamente de luptători. Fiinţele mitologice i-au întovărăşit pretutindeni; cele malefice le arată primejdiile care le stau în faţă. Dar nu toate le vor pieirea. Unele le vin în ajutor şi-i scapă. Fata Pădurii e cea care-i vrea răul; Omul Nopţii îl salvează. Operele literare produse de crescătorii de animale sau de cei care le purtau de grijă acasă sînt diferite de ale agricultorilor. De obicei nu se face deosebirea între cele două forme ale culturii populare, dar ele sînt deosebite.

La care lucraţi acum?

Am, într-un stadiu semifinal, un roman epistolar. Gen extrem de rar practicat. Şi nu numai la noi. În literatura românească eu nu cunosc decît lucrarea lui Radu Stanca şi a lui Ion Negoiţescu, care e, într-adevăr, un produs epistolar, dar nu roman propriu-zis. A trebuit să inventez totul, fiindcă sursele epicului sînt aici diferite, personajele tind să fie doar acelea aflate în dialog... tot soiul de piedici şi de restricţii. Nu ştiu ce păcate am comis de a trebuit să fiu pedepsit cu asemenea canon. Dar şi o experienţă de viaţă unică. Abia acum încerc să văd cum s-au descurcat alţii. N-am vrut să văd dinainte, ca să nu fiu influenţat, nu ştiu dacă am făcut bine. Poate scap cu bine şi din asta.

a consemnat Andra ROTARU

Tudor Călin ZAROJANU

Cine ne reprezintă, cine ne lămureşte, cine ne apără

După decembrie 1989, România a fost invadată nu numai de noi realităţi, ci şi de un nou limbaj public. Unele dintre noile sintagme nu erau necunoscute, dar nu prea fuseseră folosite – fie pentru că nu aveau acoperire în realitate, fie pentru că erau interzise, tacit sau explicit.

Una dintre acestea, intens vehiculată azi, dar rămasă nedefinită în spaţiul public, este aceea de *societate civilă*. Uşurătatea şi naturaleţea cu care se vorbeşte despre *reprezentanţi ai societăţii civile* este egală doar cu lipsa de ezitări în a afirma că vorbeşti *în numele poporului*. Nu e de mirare că s-a stîrnit o puternică reacţie de respingere, de la atitudinea omului de rînd, enervat de ideea că unii ar fi mai „civili“ decît alţii, pînă la sarcasmul unor comentatori care au născocit sau răstălmăcit formule precum „inteligheţia“ ori „deontologii“. Caracterul elitist, lăsînd impresia de organizaţie cu caracter închis, al unor entităţi gen Grupul de Dialog Social, ca şi presupusa lor susţinere a unei părţi a scenei politice au amplificat polarizarea şi confuzia asupra a ceea ce este societatea civilă. Pe scurt, unii au considerat de la sine înţeles că fac parte din aceasta şi pot vorbi fără ezitări în numele ei, iar ceilalţi fie au încercat să creeze organizaţii simetrice (politic), fie au ajuns să renege însăşi existenţa ori relevanţa realităţii din spatele sintagmei.

Recurs la dicţionar

Societatea civilă include „forme asociative de tip apolitic şi care nu sînt părţi ale unor instituţii fundamentale ale statului sau ale sectorului de afaceri“. Actorii societăţii civile intervin pe lîngă factorii de decizie, pe lîngă instituţiile statului, pentru a apăra drepturile şi interesele cetăţenilor pe care îi reprezintă.

Sînt instituţii ale societăţii civile nu numai ONG-urile, aşa cum îndeobşte se crede, ci şi asociaţiile comunitare, profesionale, sindicale, organizaţiile filantropice, cluburile sociale şi sportive, instituţiile culturale, organizaţiile religioase, mişcările ecologiste şi – cu voia dvs. – presa.

Societatea civilă, prin definiţie, legitimează sau amendează celelalte două componente ale societăţii în ansamblu – politicul şi economicul.

În numai o parte dintre dicţionare, între componentele societăţii civile figurează, pe lîngă asociaţii, şi indivizi (cu acelaşi scop de a lupta pentru drepturile cetăţenilor). Dar creatorul conceptului şi al sintagmei de societate civilă, filozoful britanic John Locke, se referea la *„oameni* (s.m.) care au o lege la care pot apela, cu autoritatea să decidă în situaţiile de controverse între ei“, în vreme ce avocatul şi scriitorul australian Geoffrey Robertson susţine că „una dintre sursele sale moderne esenţiale *(ale societăţii civile* – n.m.) este răspunsul oamenilor de rînd şi al ONG-urilor pe care le susţin la abuzurile asupra drepturilor omului pe care le-au văzut la televizor, în sufrageria lor“.

Evident, nu putem exclude din conceptul de societate civilă individualităţile, liderii şi formatorii de opinie, fie ei membri sau nu ai unor organizaţii, vorbind sau nu în numele acestora.

Un gen mioritic: ştirea comentată

Cine şi cum vorbeşte în numele societăţii civile româneşti? Cine şi cum apără drepturile cui? Cine sînt formatorii de opinie, care le este competenţa – dar şi determinarea – şi ce fel de opinii formează ei? La urma urmei, cine ne ajută în lupta împotriva Sistemului – pentru că *despre asta e vorba şi asta contează: lupta cu Sistemul*. Indiferent cine conduce (ţara, judeţul, oraşul, sectorul, firma, instituţia), indiferent de doctrine şi tendinţe, individul este în luptă cu Sistemul, o luptă în care singurul lui sprijin posibil este societatea civilă.

Presa a ajuns în cel mai critic punct al istoriei sale postdecembriste. O mare parte dintre publicaţii sînt tabloide. Chiar şi în ziarele „serioase“, anchetele, reportajele şi interviurile au devenit rarităţi, conţinutul fiind împărţit între: a. *ştiri comentate*, cel mai adesea în stil mistocar şi căutînd cu ardoare un calambur, fie el cît de jalnic – gen publicistic specific românesc; b. *editoriale* (declarate sau mascate), tot românul fiind editorialist, ca şi analist. Pe termene scurte, presa e mai utilă decît orice autoritate a statului, în schimb lipsesc aproape cu desăvîrşire campaniile, continuările şi revenirile la un subiect, pînă se rezolvă. *Dacă autoritatea face o mişcare, face şi presa. Dacă nu, nu.* Jurnaliştii îşi abandonează subiectele la fel de furtunos cum le abordează. Rare sînt campaniile concertate, chiar şi în cadrul aceluiaşi trust de presă, cu atît mai puţin între trusturi. Dacă trei-patru ziare mari şi tot atîtea televiziuni s-ar fi pus de acord să nu mai promoveze nulităţi, respectivii ar fi dispărut din spaţiul public, întorcîndu-se în gaura neagră din care, Dumnezeu ştie cum, au reuşit să apară.

În plus, a devenit riscant să crezi ceva care apare în presă – chiar şi cînd toată lumea scrie/spune acelaşi lucru!

La canalele mass-media tabloidizate şi la cele generaliste serioase se adaugă cele specializate, dintre care o parte sînt incontestabil serioase, dar şi ineficiente. Fie sînt declarat neimplicate în vreo bătălie, fie se „bat“ în stilul „celui de-al 173-lea avertisment sever pe care ONU l-a adresat în legătură cu...“. „Oamenii de rînd“, îngroziţi de „abuzurile asupra drepturilor omului pe care le-au văzut la televizor, în sufrageria lor“, nu-şi găsesc aici vreun sprijin.

La cine căscăm gura

Organizaţiile neguvernamentale, în număr impresionant (peste cinci milioane de link-uri pe Internet), par să existe mai degrabă pe hîrtie. Ceva-ceva activitate răzbate din zona celor ecologiste, respectiv, pentru protecţia copiilor. În mai toate cazurile însă vorbim despre acţiuni şi atitudini punctuale, de criză, pompieristice, *consecutive* unei drame sau unui scandal. Societatea nu primeşte nici un semnal că ar exista vreo *strategie,* vreun plan pe termen măcar mediu, dacă nu lung. Cînd aţi văzut ultima oară un mesaj de orice fel, venit din partea unui ONG? Nu e nevoie să fie un *flyer glossy* şi scump, dacă ai ceva de comunicat sînt suficiente xerocopii sau afişe grafic modeste. Mai ales dacă e vorba despre ceva în favoarea celui care citeşte (spre deosebire de prospectele comerciale...) De fapt, întrebarea e mai simplă: cînd aţi auzit ultima oară ceva, orice, despre activitatea unui ONG?

Ajungem astfel la ultima speranţă a societăţii civile, *liderii de opinie.* În România contemporană, la nivel naţional, există cîteva zeci de persoane care ar putea revendica această calitate.

Grupul cel mai consistent este format din *politicieni!* E culmea, pentru că politicul şi societatea civilă sînt prin definiţie adversari. Or, mulţi dintre români îşi „iau ora“, în mod anormal, de la politicienii abonaţi ai emisiunilor TV, unde pozează – şi sînt lăsaţi să pozeze – în analişti ai scenei politice. În plus, televiziunile cultivă personaje cu zero performanţe în spaţiul politic, reprezentanţi ai unor formaţiuni cvasi-inexistente, traseişti politici şi foşti politicieni, reintraţi de mult în anonimatul din care ocazional ieşiseră. În ce calitate sînt chemaţi oamenii aceştia să-şi dea cu părerea despre tot ceea ce mişcă? Dincolo de evidentele *parti-pris*-uri, ei întruchipează *eşecul,* în unele cazuri eşecul asurzitor. Cum ar putea să ne înveţe ce avem de înţeles ori de făcut?

Separat de instituţiile de presă se manifestă cîţiva ziarişti care fie sînt *free lancer*-i, fie contează prea puţin unde lucrează sau colaborează, fiind personalităţi cu public propriu. Dintre „clasici“, cei mai frecventaţi sînt Ion Cristoiu şi Cornel Nistorescu. Amîndoi provin de la *Evenimentul zilei.* Din păcate, mai au ceva în comun: ambii propovăduiesc fatalismul. Publicul nu află niciodată de la ei cum să trăiască, ci doar că *nu* merită să trăiască (în România). Poate fi chiar corect, dar e al naibii de nefolositor. Cristian Tudor Popescu, al treilea mare fatalist, apare azi mult mai rar – urmare a unei decizii personale –, încît nu prea mai poate fi considerat lider de opinie. Dacă ne amintim şi ce tip de atitudine avea Octavian Paler, ne dăm seama că, de două decenii, românii îşi trag înţelepciunea aproape exclusiv de la gînditori cinici. Firește, există şi voci editoriale în care pesimismul e măcar îndulcit de umor (Tia Şerbănescu e cel mai bun exemplu), dar acestea nu sînt cultivate de televiziuni, de aceea impactul lor se reduce la tirajul ziarelor respective. Umor are şi Tudor Octavian, dar îl foloseşte cu un pic cam multă detaşare.

Cît despre mai-tineri, deocamdată nici unul (poate cu excepţia Corinei Drăgotescu) n-a ajuns în postura de lider de opinie, şi nu neapărat din vina lor, căci unii chiar au o minte sclipitoare. Oricum, pentru toţi sferele de influenţă sînt strict limitate, căci România nu are încă lideri de opinie pe care să-i creadă ori măcar să-i asculte şi „ai lor“, şi „ai noştri“.

Există, fără dubiu, numeroşi oameni de valoare care ar fi lideri de opinie peste media celor consacraţi, dar nu se manifestă ca atare fie pentru că sînt prea pasionaţi de meseria lor, fie din timiditate, fie din lehamite. Nu cred că pot fi acuzaţi pentru asta, dar e păcat.

Conform dicţionarelor, ar trebui să mai vorbim despre organizaţiile comunitare, asociaţiile profesionale, cluburile civice, organizaţiile filantropice, cluburile sociale, instituţiile culturale, organizaţiile religioase şi mişcările ecologiste – dar... Un cuvînt totuşi despre sindicate. De două decenii, toate organizaţiile sindicale mari (şi probabil multe dintre cele mici) sînt conduse de aceiaşi oameni. Probabil că sindicaliştii au dus-o din ce în ce mai bine – altfel de ce i-ar fi re-re-reales?

Prefer să nu trag linie. Dar poate că am uitat ceva sau pe cineva esenţial, care schimbă radical datele problemei! Ceva sau cineva care chiar care se poate numi societate civilă, oameni care chiar ne reprezintă, care chiar ne deschid ochii şi care chiar ne apără.

PUBLICITATE

Master-class de canto susţinut de soprana
NELLY MIRICIOIU
23 - 29 APRILIE 2009

SEOB

Studioul Experimental de Operă şi Balet „Ludovic Spiess" (SEOB), din cadrul Operei Naţionale Bucureşti organizează un master-class de canto, susţinut de **soprana NELLY MIRICIOIU.**

Cursurile vor avea loc în perioada 23 – 29 aprilie 2009, în Foaierul Galben (ONB), între orele 14.00-18.00 şi se adresează tinerilor artişti lirici, studenţilor şi absolvenţilor Universităţilor de Muzică.

Înscrierile se fac până la data de 20 aprilie 2009.

Informaţii la 021.310.26.97

PUBLICITATE

Tipar de calitate rapid şi ieftin!

TIPOGRAFIA RAPID TRANS

CĂRŢI, CĂRŢI, CĂRŢI

CATALOAGE

CURSURI UNIVERSITARE

CĂRŢI DE VIZITĂ

TIRAJ MINIM 1 exemplar maxim, cât doriţi

TEL/FAX: 021.312.30.20, 0733.671.650
E-MAIL: rapidtrans.ro@gmail.com
Str. General Berthelot nr. 90, sector 1 Bucureşti

PUBLICITATE

Forbes România

Business-ul se scrie altfel

Numărul doi, la toate chioşcurile de presă

Apare lunea, la fiecare două săptămâni

Cea mai citită revistă de business life din lume, acum și în România

Mădălina ŞCHIOPU

România: raport culinar

– mîncarea românească, prin ochii unui occidental –

William Banting a fost un tîmplar englez, altminteri destul de înstărit, şi a trăit în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Marea dramă a vieţii lui a fost greutatea, care îl împiedica să-şi desfăşoare activităţile zilnice, pînă în punctul în care devenise o corvoadă să urce scările. A încercat tot soiul de cure de slăbire, a trecut pe la medici faimoşi în epocă, a consumat o perioadă doar fructe proaspete, legume fierte şi ceaiuri. Din păcate, fără nici un rezultat: rămăsese la fel de gras şi era din ce în ce mai extenuat. Aşa că s-a hotărît să renunţe la tot efortul, la salate şi diete, şi să mănînce doar ce îi place. Şi anume, în principal fripturi consistente, în grăsime. Minune: în scurtă vreme a pierdut spectaculos în greutate şi a ajuns într-o stare fizică excelentă. A publicat o broşură în care şi-a povestit impresiile dietetice. Succesul lui în epocă a fost atît de mare, încît numele lui a intrat în vocabular în cel puţin două limbi europene: *to bant* în engleză şi *att banta* în suedeză înseamnă „a ţine dietă după metoda Banting“. Astăzi, e considerat părintele dietei cu nivel scăzut de carbohidraţi (cantităţi minime de pîine, cartofi, paste, dar carne la discreţie, gătită în casă).

La peste un secol şi jumătate de la moartea sa, el a devenit unul dintre inspiratorii unei mişcări care în Suedia se numeşte LCHF, adică *low carbohidrates, high fat*. Mişcarea a început să cîştige în popularitate din 2005: în principal, pentru că este una de rezistenţă. Într-o epocă în care se poartă vegetarianismul şi preparatele fără grăsime, ea exaltă carnea, lactatele şi ouăle în stare naturală.

De fapt, întoarcerea la bucătăria tradiţională, fără economii şi modestie gastronomică, este un curent tot mai la modă în toată lumea. Mîncarea a căpătat conotaţii aproape ideologice: spune-mi ce mănînci ca să-ţi spun ce susţii. În SUA, se manifestă, printre altele, prin Fundaţia Weston A. Price: ideea de bază este că trebuie să reînvăţăm să gătim şi să consumăm precum bunicii noştri. În sfîrşit, punctul comun dintre toate aceste curente poate fi rezumat în conceptul de *slow-food,* care este o contrareacţie nu doar la mîncarea de tip McDonald's, ci la tot ce înseamnă dietă, strînsul curelei şi remuşcări (mai ales occidentale) în faţa abundenţei culinaro-bahice.

Păr este suedez, adept al LCHF. A devenit atît de pasionat de subiect, încît în orice ţară se duce, colectează în primul rînd impresii culinare. Aşa a ajuns şi în România: a vrut să cunoască de aproape, în oraş şi la sat, în supermarket şi la piaţă, în Bucureşti şi în provincie, felul în care mănîncă românii şi ce fel de produse se găsesc. Avea nevoie doar de un traducător, totodată şi însoţitor, ca să nu se rătăcească complet prin hăţişul mioritic. Aşa a început aventura, presărată cu o mulţime de impresii şi opinii *slow-food*.

Supermarketul şi ouăle oltenești

„În LCHF nu se consumă prea multă pîine, dar nu vreau să adopt un punct de vedere extrem, în sensul că orice carbohidraţi sînt răi. LCHF dus pînă la ultimele consecinţe este folositor mai ales celor supraponderali şi diabeticilor. Însă, dacă mănînc pîine, vreau să fie adevărată“ – şi-a expus el concepţiile în faţa unui cuptor de pîine aflat în curtea Muzeului Ţăranului Român, după ce a aflat în detaliu – şi cu încîntare – cum se făcea pîinea la ţară, pe vremuri. „Da, din ce spui, pîinea de casă făcută de bunicii voştri era cea adevărată. Ca să dospească, era nevoie de cîteva ore; cea pe care o cumpărăm astăzi, fabricată pe scară industrială, e făcută în cel mult 15 minute. Normal că i se adaugă aditivi, altminteri n-ar fi posibil să crească atît de repede. Dacă nu găsesc pîine aşa cum era făcută odinioară, prefer să nu mănînc deloc.“

După MŢR, următoarea oprire a fost, oarecum surprinzător, la supermarket. A vrut să fie unul cît mai mare şi cu cît mai mulţi cumpărători, ca să-şi facă o idee clară despre ce cumpără românii pe scară mare în perioada post-integrare europeană. Aşa se face că am poposit la Cora Lujerului. „Cu cît lista de ingrediente este mai lungă, cu atît produsul este mai prost. Înseamnă că este plin de înlocuitori, iar componenta lui naturală este foarte mică“ – a continuat Păr în faţa rafturilor cu lactate. „Produsul prost prin excelenţă este margarina, e un fel de exemplificare totală a producţiei pe scară industrială. Margarina e o cremă care ar putea fi foarte bine folosită pentru lustruit ghete, căreia i se adaugă coloranţi şi arome. Ceea ce este fără precedent în alimentaţia contemporană e accentul pus pe produsele cu cantitate scăzută de grăsime. Toată lumea aleargă după lapte sau iaurt cu grăsime 1%, 0,1%, dacă se poate. Faptul că grăsimea ar fi nocivă pentru alimentaţie e una dintre marile mistificări ale epocii noastre, comparabilă cu o altă fobie recentă, încălzirea globală. E o teamă generală de grăsime. Personal, caut lapte natural şi unt normal. Grăsimea scăzută e unul dintre motivele cele mai importante ca să nu le cumpăr.“

La raftul cu ouă, a început o căutare acerbă. Fiecare cutie a fost verificată, ouăle au fost pipăite, cîntărite în palmă, le-au fost comparate culorile, forma, mărimea. Dar, în cele din urmă, Păr a găsit ceva care să-l satisfacă pe deplin: ouă produse la o fermă ecologică din judeţul Olt, cu inscripţia, pe cutie, Cortina SRL. Avea să facă omletă (în unt) şi să păstreze capacul cutiei. Ca să ştie ce să caute, în cazul în care se reîntoarce. În plus, vrea să recomande ouăle respective, dacă vreunul dintre prietenii lui va vizita România. Se vede că i-au făcut o impresie puternică.

Şi, la plecarea din supermarket, avea să admire îndelung bătrînele ţărănci care vindeau urzici, pătrunjel şi mărar pe marginea drumului. „Să nu le lăsaţi cu nici un chip să dispară“ – a spus el.

În Braşov, la Stejăriş

Pentru un oraş de provincie, Păr a vrut să combine utilul documentării gastronomice cu plăcerea turistică. Aşa că a ales Braşovul, stimulat şi de aşezarea lui în centrul ţării, şi de originile germanice. A aflat pe Internet de pensiunea Stejăriş, aflată pe drumul spre Poiana Braşov. I-au plăcut fotografiile, în plus, faptul că posedă şi o colecţie de vinuri româneşti. S-a dovedit o alegere inspirată: aici, avea să-şi găsească sufletul geamăn în materie de gusturi gastronomice, în persoana lui Radu, ginerele proprietarului pensiunii. Suc de mere natural, făcut din fructele din livadă, ouă luate de la vecinii crescători de găini, smîntînă din belşug, brînză de burduf. Din platoul cu gustări reci româneşti avea să fie cucerit complet de slana cu ceapă. Absolut LCHF, un aliment neoaş ardelenesc în conformitate cu ultimul răcnet suedez: nici un fel de teamă de grăsime. În plus, printre clienţi a găsit chiar interlocutori care ştiau de ouăle Cortina. „Se cunoaşte diferenţa între alimentele afumate acasă şi cele făcute pe scară industrială – a spus el. Acestora din urmă, de fapt, li se adaugă arome care au gust de afumătură. Slana asta e nemaipomenită. Din nefericire, am observat că tot mai mulţi români sînt cuceriţi de produse şi mode venite din afară. Cum ar fi, de exemplu, faptul că astăzi tot mai puţini folosesc pentru prăjit grăsimea animală şi preferă uleiul sau fierberea. Grăsimea animală e cea mai bună pentru gătit. Una dintre prostiile contemporane este moda consumului de soia, care e mai nocivă pentru organism decît orice tip de carne ai putea găsi, oricît de grasă.“ Deloc surprinzător că, avînd în vedere asemenea concepţii, Păr a aflat cu încîntare despre marota lui Ceauşescu cu soia ca piesă de bază a alimentaţiei raţionale. „E bine că, cel puţin pentru o perioadă, consumul de soia o să fie privit cu repulsie aici.“

Totuşi, dacă aşa stau lucrurile şi măcar o parte din mîncarea românească, cel puţin gătită tradiţional, i se pare atît de bună, de ce restaurantele noastre nu preţ au succes în lume? Unii spun că tocmai pentru că mîncarea ar fi foarte grasă sau „din topor“. „Nu cred că ăsta e motivul. De exemplu, mîncarea – aşa cum este prezentată în pensiunea de aici – ar putea să facă faţă cu succes oriunde în lume. Cred că problema e mai gravă decît calitatea mîncării, şi anume, ţine de imaginea României. Ca să fim sinceri, România nu

© M. Schiopu

are în Europa imaginea romantică de care se bucură, de exemplu, Spania sau Polonia, şi, în consecinţă, şi bucătăriile lor.“

O ultimă informaţie oferită de braşoveni a fost că la Rucăr există un tîrg unde se vinde brînză de burduf şi în coajă de brad. Suficient ca planurile să se schimbe instantaneu: trebuie neapărat să mergem la Rucăr. În plus, sînt şanse să găsim şi palincă. Făcută de ţărani.

Tîrgul din Rucăr

Rucăr e o localitate tipică de munte în care, de cînd se ştiu, ţăranii sînt înstăriţi. Pe lîngă pensiuni, se construiesc fără încetare vile, fie de către localnici, fie de către orăşenii cu bani. Bunăstarea nu se traduce, din păcate, în gusturi mai rafinate. Tîrgul de duminică există de multă vreme şi pesemne a fost impresionant odinioară, dar astăzi arată tot mai mult ca un talcioc bucureştean. Produsele tradiţionale sînt înlocuite treptat de chinezării: cojoacele de rochii colorate, fotele de blugi ieftini, vasele din lemn şi cazanele de alamă de păpuşi kitsch cu plete sclipitoare. Se vînd şi se ascultă neîncetat CD-uri cu manele. Trebuie să cauţi mult ca să găseşti ceva de calitate prin mormanele de nimicuri. În hala destinată tradiţional ţăranilor vînzători de brînzeturi, sînt doar doi ciobani. Ultimii mohicani cu căciuli miţoase de lînă. „Nu prea mai putem să vindem, se lamentează Ion, care vine dintr-un sat învecinat. Ne aleargă peste tot şi ne amendează. Cică ce vindem noi nu mai e de calitate. Cum să nu fie de calitate? Eu cu mîna mea mulg oile, eu fac brînza, de o viaţă. Ca să-mi spună ei acuma că nu e de calitate.“

Între el şi Păr se leagă o prietenie la cataramă, soldată şi cu rezultate în zona de business: suedezul îi cumpără şi brînza la burduf, şi pe cea în coajă de brad, după ce le gustă, ca un cunoscător. Tranzacţia e întărită de explicaţii despre avantajele conservării brînzei şi caşcavalului în băşică de porc. Din păcate, palinca nu e de găsit, pentru că acum se beau mai mult Unirea şi Alexandrion. Dar este încă ţuică de prune, vîndută la sticle de plastic, de Cola. Păr cumpără doi litri, după ce află că diferenţa principală constă în distilarea o singură dată a ţuicii şi de două ori a palincii. I se spune că există şi horincă, distilată de trei ori. În zadar înconjurăm tîrgul şi satul întreg: nu e palincă, şi pace. Dar mîncăm nişte mititei cu muştar, la botul calului. Din nou: complet LCHF, dacă facem abstracţie de pîinea de calitate proastă. Condiţiile igienice nu-l descurajează cîtuşi de puţin pe Păr: e de părere că astăzi am devenit supersensibili şi fără apărare în faţa microbilor, din prea multă protecţie. Apoi, cumpără nişte struguri de masă, nu foarte arătoşi, dar, ce e drept, cu o aromă nemaipomenită. Spune că n-a mai simţit niciodată o asemenea aromă a strugurilor în Suedia, unde viţa-de-vie nu creşte, şi sînt exclusiv importaţi.

Una peste alta, deşi la început tîrgul ne dezamăgise, Păr e mulţumit de rezultat. Îşi cară cu dificultate genţile pline de cumpărături. Pe Otopeni, avea să găsească o sticlă din palinca mult dorită, dar vrea să caute pe Internet, poate găseşte ceva direct de la fermieri. Se pregăteşte, cînd ajunge acasă, să-şi împărtăşească impresiile româneşti pe forumurile LCHF.

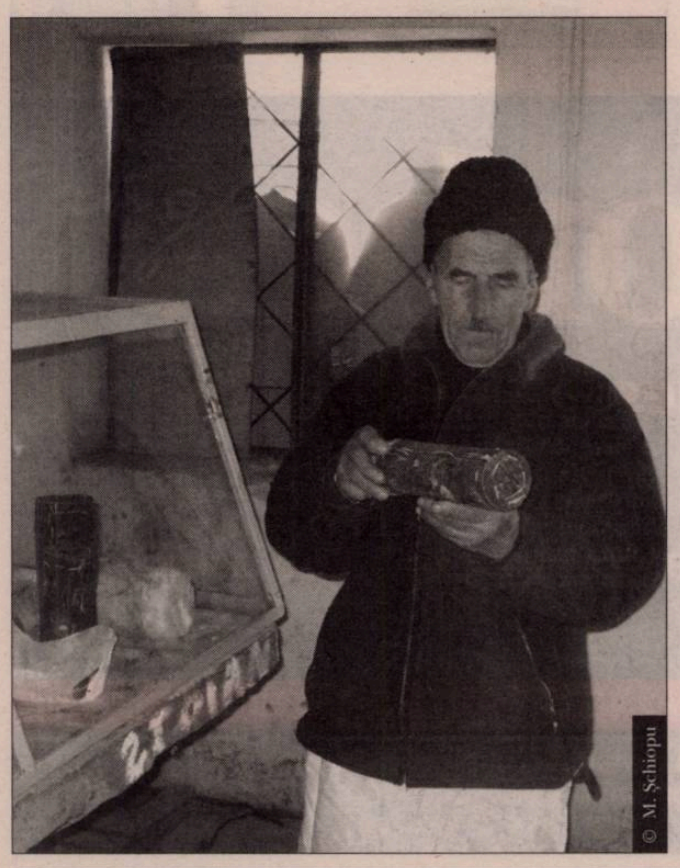
© M. Schiopu

Ştiri nebăgate în seamă

● **S-a găsit lista lui Schindler.** Cercetătorii au descoperit, într-o bibliotecă din Sydney, celebra listă pe care omul de afaceri Oskar Schindler a înscris cele 801 nume de evrei ce aveau să fie salvaţi de la exterminare, la sfîrşitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Documentul de 13 pagini a fost găsit printre hîrtiile scriitorului Thomas Keneally, păstrate la New South Wales State Library. Keneally este autorul celebrului roman *Lista lui Schindler*, publicat în 1982, roman ce a stat la baza filmului cu acelaşi titlu al lui Steven Spielberg. Documentul găsit este o copie la indigo după originalul dactilografiat şi a fost găsit printre mai multe tăieturi de prin ziare germane folosite de Keneally în timpul documentării pentru carte. Cum a ajuns însă australianul să scrie acest roman? Povestea începe în 1981 la Beverly Hills, atunci cînd autorul a intrat într-un magazin de valize ca să-şi cumpere o servietă nouă. Aşa l-a cunoscut pe proprietarul prăvăliei, Leopold Pfefferberg, un evreu supravieţuitor al Holocaustului. „Am o poveste bună pentru tine“ – i-ar fi spus evreul, aflînd că e scriitor. Aşa a ajuns să-i povestească istoria lui Oskar Schindler, pe care a documentat-o cu zeci de mărturii. Pe lista lui Schindler, Pfefferberg s-a aflat la poziţia 173. (după *Frankfurter Allgemeine)*

● **Războiul cartofilor în Belgia.** În Belgia francofonă, restaurantele care au în ofertă cartofi prăjiţi (adică aproape toate – cartofii prăjiţi sînt felul naţional de mîncare în Valonia) vor fi obligate să-şi instaleze recipiente speciale pentru trierea uleiurilor şi grăsimilor. Iar localurile care produc mai mult de 700 de kilograme de *frites* zilnic vor trebui să-şi facă rost de instalaţii pentru degresare. În fine, toate localurile sînt invitate să-şi instaleze pubele pentru stocarea selectivă a deşeurilor. Statul le acordă o subvenţie de maximum 500 de euro pentru a-i ajuta pe micii întreprinzători să se conformeze cu noile reglementări adoptate de Ministerul Agriculturii şi al Mediului. În Belgia consumul mediu anual de cartofi se situează la circa 90-100 de kilograme pe cap de locuitor: e mult în comparaţie cu media europeană, dar e mult mai puţin decît în urmă cu 20 sau 30 de ani. În aprilie 2008, Guvernul federal a făcut chiar o anchetă cu privire la preţul corect al unui cornet de cartofi prăjiţi: consumatorii sînt nemulţumiţi că preţurile sînt în creştere, patronii spun că nu-şi pot permite să vîndă mai ieftin. În acest război al cartofilor, noile măsuri ale Guvernului belgian se potrivesc ca nuca-n perete. (după *Le Soir)*

● **Roma, asaltată de emigranţi.** Douăzeci şi patru de minori cu vîrste cuprinse între 10 şi 15 ani, care trăiau în canalizările din apropierea gării Ostiense (Roma) au fost descoperiţi de poliţia italiană în timpul unei vaste operaţiuni de căutare a oamenilor fără adăpost. Copiii dormeau pe saltele improvizate şi în cutii de carton, în condiţii mizerabile – transmit reprezentanţi ai poliţiei feroviare. Alte aproape o sută de persoane de origine afgană au fost descoperite prin subsolurile aceleiaşi gări. Cum aceşti oameni nu vorbesc limbile italiană sau engleză, autorităţilor le este foarte greu să stabilească originea lor exactă sau traseul folosit pentru a ajunge în Peninsulă. Se pare însă că au traversat Iranul, Turcia şi apoi Europa de Est, ascunşi prin camioane, şi că au ajuns în Italia pe cale maritimă, fie ascunzîndu-se pe vapoare, fie cu ajutorul unor ambarcaţiuni pneumatice – cred jurnaliştii de la *Repubblica*. Acelaşi ziar speculează că Roma ar fi doar o staţie de tranzit pentru destinaţia finală, Marea Britanie sau ţările din Nordul Europei. Întrucît autorităţile sînt incapabile să-i identifice pe aceşti emigranţi (care au, pînă una-alta, statut de apatrizi), cu toţii au fost preluaţi de centre de plasament din zona capitalei. (după *Le Monde)*

DACĂ NU EXISTĂ SFOARĂ
LA JUMĂTATEA CÎNTECULUI,
VINA E A TA.
ESTE NU DOAR O LIPSĂ DE RESPECT
FAŢĂ DE MULTIPLELE RITUALURI
PRIMITIVE, CI ŞI UN EVENIMENT
CU ADEVĂRAT EPOCAL
ÎN PEISAJUL PUBLIC

Cu ochii-n 3,14

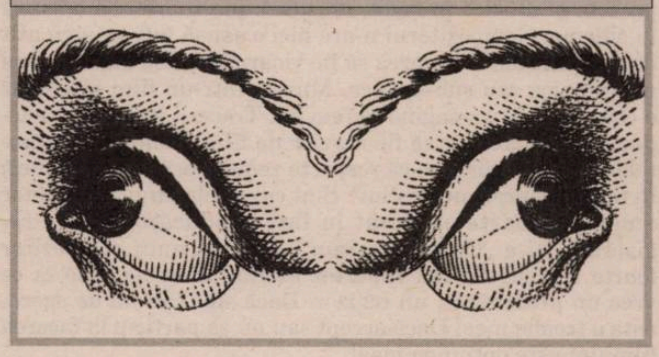

● Dacă la agenţia CFR de pe Brezoianu ceri bilete pentru Suceava, dar ţi se emit bilete pentru Iaşi, vina e a ta. Cel puţin aşa mi s-a spus cînd m-am întors să le schimb. Le mulţumesc pe această cale funcţionarilor care cu indulgenţă şi contra unei amenzi de 50 de lei m-au iertat şi mi le-au schimbat. (**S. G.**)

● Schimb de replici între Sandu Geamănu şi Giovani Becali pe OTV: „Cine ştia că Becali umblă în maşină doar de 100 de mii de euro!?“, „Bă, sifonarule care eşti! Tu care l-ai omorît pe Nicu Pămînt, toată lumea ştie!“, „Nu există sfoară, nici căluş pentru mine, mă lupt cu douăzeci deodată“, „Las' că vin ei în emisiune părinţii copilului care l-ai tăiat în casă cu sabia“, „Nu vedeţi, bă, că sînteţi nişte desene animate?! La oamenii mei nu le place banii“, „Bă, tu, care ne vorbeşti ca la Sorbona, nu se zice «banii care le place», se zice «plac»“, „Lasă că-ţi arăt eu cum e să fii dotat neuronal!“, „Ia uite pocăitu' cum ne ia el cu poezii de Oxford! Păi, oamenii lu' Geamănu sînt pericol social, nu Gigi, ei te ia prin surprindere. Uitaţi-vă la ei ce mutre de cocalari au!“, „Domnii din imagine nu sînt cocalari, ci cetăţeni ai acestei ţări“ etc. Nici un prozator român nu putea scrie un asemenea dialog. (**M. C.**)

● Despre televiziuni. 1) Prima TV e în stare să întrerupă un film muzical pentru a băga reclamă în momentul în care un personaj e la jumătatea cîntecului. Sloganul lor: *We love to entertain you!* 2) Deşi istericii de la Antena 3 au susţinut că arestarea lui Becali e o diversiune, nu le-a dat mîna să ignore subiectul. Păi, se putea să rateze bunătate de rating interlop!? 3) Oamenii Realităţii: Adrian Păunescu, Dan Puric, Silviu Prigoană, Cristian Gava. (**M. C.**)

● Franţa a votat (bravo!) o lege prin care se interzice aşa-numitul *„file-sharing“* (oamenii pot rămîne fără Internet dacă încalcă de trei ori copyright-ul). Aşa cum era de aşteptat, user-ii nu sînt de acord, invocă drepturile constituţionale, Parlamentul European ş.a.m.d. şi consideră că se creează, astfel, „un precedent periculos“. Evident că e un precedent, dar acesta nu e „periculos“ decît pentru haiducii net-ului, instrumentaţi de tot felul de mişcări stîngiste care sînt, oricum, împotriva copyright-ului din principiu... Ceea ce toţi aceştia nu realizează este un lucru la mintea cocoşului: fără copyright, nu vor mai exista chiar acele opere (muzicale, cinematografice etc.) pe care ei le „share“! Ideea că e OK ca ele să fie descărcate gratuit de pe net este nu doar o lipsă de respect faţă de autorii operelor respective, ci şi – la limită – o nerozie contraproductivă. (**a. l. ş.**)

● Am văzut un documentar foarte bine făcut, pe TVR 2, despre comportamentul suporterilor englezi de la Campionatul Mondial de Fotbal din Germania, din 2006. Grupul de suporteri a fost urmărit pas cu pas, de la distanţă, în toate oraşele în care Anglia a jucat meciuri, realizatorii filmului au încercat să le anticipeze reacţiile şi actele de violenţă, fără a stabili nici o relaţie cu ei. Erau doar „observaţi“ din afară, ca o turmă de animale de pe Animal Planet, lăsaţi să se desfăşoare în multiplele lor ritualuri primitive. Întrebarea finală era: care mai este imaginea noastră, a Marii Britanii, în lume? Un răspuns din trista ţară numită România, unde cel mai placid suporter se mulţumeşte să scuipe seminţe, iar parcurile sînt devastate zilnic fără să fi avut loc nici un meci de fotbal: încă e *all right!* (**A. P.**)

● În vreme ce toate televiziunile importante ale mapamondului transmiteau în direct intrarea liderilor G20 în sala de conferinţe, posturile TV româneşti, aliniate, transmiteau un eveniment cu adevărat epocal: Marea Intrare a Războinicului Luminii la Judecătoria Sectorului 1. Eu zic că de data asta le-am dat clasă: iată, noi ştim să sărbătorim cum se cuvine *April Fool's Day*. (**M. Ş.**)

● Din toată zarva făcută la televizor şi în ziare în legătură cu arestarea lui Gigi Becali, am reţinut că problema fundamentală este dacă respectivul e un pericol social sau nu. În funcţie de asta trebuia decisă arestarea sau judecarea în stare de libertate. Justiţia a ieşit din dilemă după lungi deliberări, cu puţin înainte de miezul nopţii: da, reprezintă un pericol social. *Societatea* însă trebuia să-şi dea seama de asta de multă vreme: Gigi Becali reprezintă de mult un pericol social prin „exemplul“ pe care îl dă, prin halul în care vorbeşte şi se poartă, prin apariţiile dezlînate la TV etc. Creat de mass-media, Gigi a stricat mult în peisajul public. Altminteri, în procesul de acum, îi acord prezumţia de nevinovăţie. (**M. V.**)

DACĂ NU EXISTĂ PĂRERE DE RĂU
CÎND CUMPERI AFLAREA,
OAMENII CU ALURĂ
DE GENTLEMAN SPART
DE PE ŞANTIERELE PATRIEI
POT RĂMÎNE ÎN AFARA DISCUŢIILOR

● Primesc de la Realitatea TV un newsletter. Vineri, 3 aprilie 2009, sub titlul „Cele mai importante ştiri“, apăreau, *în ordine,* următoarele: „Gigi Becali a fost dus la Direcţia de Cercetări Penale“; „Convorbirile îl disculpă pe George Becali“; „Un cameraman şi un reporter au fost agresaţi de susţinătorii lui Becali la Judecătoria Sectorului 1“; „Una dintre presupusele victime ale lui Becali ar fi fost împuşcată în picior în timpul incidentului“; „Cătălin Dancu: Tot ce se întîmplă cu dosarul lui Gigi Becali este o făcătură juridică“; „Dezbatere REALITATEA.NET: Credeţi că acuzaţia care i se aduce lui Gigi Becali este întemeiată?“. *După* acestea, urma „Un militar român a fost ucis în Afganistan“. Vărsăm lacrimi de crocodil de grija „băieţilor noştri“ din Afganistan şi Irak, dar, de dragul audienţei cu orice preţ, un caft între nişte derbedei (miliardari sau nu) devine mai important decît viaţa unui soldat. Fără părere de rău, nu mă mai uit la Realitatea TV, ceea ce vă recomand şi dumneavoastră. (**M. V.**)

● Ce cipuri, ce paşapoarte biometrice?! Ştie cineva de ce e nevoie de CNP şi de numărul şi seria buletinului atunci cînd cumperi diverse instalaţii sanitare? Am fost la două magazine care vînd aşa ceva şi, în ambele, mi s-au cerut aceste date pentru a fi trecute pe factură... (**a. l. ş.**)

● După aflarea rezultatelor oficiale ale alegerilor, pe străzile Chişinăului s-a scandat cu disperare: „Moldova, Ardealul şi Ţara Românească“. După aşa un rezultat, se poate spune la fel de bine şi că Moldova va fi, poate, *a urmaşilor urmaşilor voştri în veacul vecilor.* (**A. M.**)

● Deschid blogul luciatei (www.terorista.ro), cel mai inteligent, mai adecvat în comentarii şi mai decent blog despre cărţi din România, şi ce văd? „Aproximativ trei ani fără cîteva săptămîni. Atît a durat blogul ăsta. L-aş mai fi ţinut încă vreo zece-douăzeci de ani, probabil, că-mi plăcea. Dar nu e chiar aşa de uşor să ţii un blog despre cărţi. Iriţi, enervezi, stîrneşti ură şi pofte de răzbunare, ţi se declara războaie (...). Hărţuială, jigniri, amenînţări, calomnii. Aşa funcţionează unii, ştiu. Şi n-am ce să fac, nu pot să mă apuc să mă lupt cu unul şi cu altul, să atac la rîndul meu – nu pentru asta sînt făcută şi nu cu asta vreau să-mi ocup timpul. Vreau cărţi frumoase şi oameni decenţi în viaţa mea.“ Păi, cărţile frumoase sînt tot acolo, iar oamenii indecenţi pot rămîne liniştiţi în afara discuţiilor, sau mi se pare mie că în lumea virtuală porcăriile au altă greutate? (**S. S.**)

● Nu m-am simţit de mult atît de protejată ca în Intercity-ul Bucureşti-Suceava: nu doar un controlor, cu alură de gentleman, ci şi o controloare blondă s-au plimbat tot drumul printre noi, avînd grijă să nu ni se întîmple nimic nepermis. (**I. P.**)

● Într-o şcoală (aflu de la ştiri), un geam al unei clase i-a căzut în cap unui elev, s-a spart şi l-a rănit. Directorul şcolii, profesor de fizică, a explicat incidentul astfel: „Geamurile, în general, au o anumită mobilitate, efectuează mişcări de rotaţie...“. (**D. S.**)

● Doar o constatare, fără nici o intenţie xenofobă: încercăm de ani buni să ne obişnuim cu muncitorul român care duhneşte, la prima oră a dimineţii, a alcool şi pute a transpiraţie, în metrou, vorbeşte tare şi se scarpină dezinvolt în zonele intime, şi acum trebuie să-l suportăm şi pe muncitorul chinez de pe şantierele patriei, care se comportă şi pute la fel (mai puţin alcoolul, că ei nu prea obişnuiesc!). E vorba despre vreun pact al globalizării mirosurilor? Bine măcar că înjurăturile sînt în chineză... (**A. P.**)

„Am lucrat numai cu oameni care iubeau muzica“

– interviu cu compozitorul Adrian ENESCU –

A realizat, de-a lungul a peste patru decenii, muzica pentru aproximativ 50 de filme româneşti, lucrînd cu mari regizori precum Dan Piţa şi Mircea Veroiu. Ca muzician, compozitorul Adrian Enescu (n. 31 martie 1948) a fost primul artist de muzică electronică din România, începînd cu anii '70. A realizat muzică şi pentru spectacole de balet şi teatru, în ţară şi străinătate. Interesul său pentru zona pop s-a concretizat prin compunerea muzicii pentru două albume de succes ale Loredanei Groza, „Bună seara, iubite“ (1988) şi „Un buchet de trandafiri“ (1989). Creaţiile sale sînt considerate combinaţii de muzică simfonică, jazz şi pop, realizate cu echipamente electronice şi instrumente live.

Aţi realizat muzica pentru spectacolul Orfeu şi Euridice, *pus pentru prima dată în scenă în toamna anului trecut de Alexandru Darie, la Teatrul Bulandra. Un spectacol pentru care şi acum se epuizează biletele cu cîteva săptămîni înainte. Cum aţi ajuns să faceţi muzica pentru acest spectacol, pe variaţiuni de Gluck?*

E o poveste la care mă gîndesc de foarte mult timp. În materie de muzică, de două mii de ani de cînd se face muzică, un compozitor adoptă o temă muzicală a unui alt compozitor şi construieşte o muzică nouă care îl reprezintă în totalitate. Muzica de la care a plecat nu este decît un pretext, un punct de pornire. Această compoziţie se numeşte temă cu variaţiuni. În ultimii ani ea se mai cheamă şi remix. Din opera domnului Gluck am luat mai multe arii, pe care am dezvoltat şi am construit alt tip de discurs muzical. Am schimbat şi scenariul iniţial, pe care l-am dezvoltat, adăugînd texte din Dante. Numele pe care i l-am dat eu acestei opere a fost *„Călătoria lui Orfeu“ („The Journey of Orpheus“)*. Suna foarte bine în engleză, dar, pentru piaţa română, producătorii (Opera Naţională Bucureşti şi Teatrul Bulandra) au dorit să păstreze titlul original *Orfeu şi Euridice*. Publicul conservator al muzicii de operă e şocat şi întreabă: dar de ce s-a făcut aşa? Păi, s-a făcut. Simplu. E frumos sau urît?! Se practică în teatru. Un regizor ia o piesă de Shakespeare – să spunem – şi poate face o adaptare după textul original. Atunci, m-am gîndit: de ce să nu înfăptuiesc şi eu acelaşi demers artistic, mai ales că, în muzică, *tema cu variaţiuni* este o construcţie foarte folosită!? Cred că ar fi ceva nou pentru muzica de operă, muzică pe care oamenii de astăzi o percep în diverse feluri. Jucată într-un teatru de proză ar aduce la spectacol şi un altfel de public. Oricum nu m-am îndepărtat stilistic foarte mult de original. Am rămas într-o zonă neo-barocă. Am vrut iniţial să mă îndepărtez estetic, dar după aceea mi-am zis că e mult prea mult. În orice caz, cu opera am umblat mult prin lume să găsesc un producător şi a fost foarte complicat. Îmi trebuia un agent foarte influent şi nu l-am avut! Toată lumea îmi spunea: hai să vedem, hai să auzim! Să auzim nu e aşa de simplu. A aduna orchestră, cor, solişti, studio de înregistrări înseamnă mulţi bani. Am făcut un demo electronic, şi m-am dus cu el. Dar una e un demo electronic şi alta e un om care cîntă. După opt ani, Opera Naţională Bucureşti şi Teatrul Bulandra au devenit producători şi parteneri ai acestui proiect.

Pînă la urmă a ieşit un rezultat frumos.

Sînt foarte mulţumit de semnele şi imaginile inventate, de decodificarea muzicii de regizor. Cred că *Orfeu...* este un spectacol important şi în cariera lui Alexandru Darie, nu numai a mea. Corul, soliştii, orchestra şi dirijorul sînt minunaţi şi foarte muzicali. Cred că e un eveniment cultural.

Cum ajungeţi la o piesă de teatru pentru care faceţi muzica?

Simplu. Dacă sînt chemat de regizorul x sau y.

Şi cum lucraţi mai departe?

Eu am făcut foarte puţină muzică de teatru. Am făcut înainte de '89 o piesă cu Silviu Purcărete. După '90 am făcut o piesă cu Alexandru Hausvater. Şi, după aceea, n-am mai lucrat decît cu Darie. De ce? Pentru că mie îmi place să aplic un concept gen muzică de film. Muzica este un participant cu drepturi egale la acţiunea de pe scenă. Ea este un personaj, şi nu un comentator. Din păcate, unii regizorii vor numai o muzică „de trecere“ între scene, ceea ce pe mine nu mă interesează. Tuturor le răspund: asta este ilustraţie muzicală, puteţi să o luaţi de pe orice disc. Acesta e motivul pentru care am făcut puţină muzică de teatru.

Aţi explicat într-un interviu de acum mai bine de 20 de ani că sînt mai multe etape prin care ajungeţi să faceţi muzica la un film. Există, să zicem, două direcţii. Cînd regizorul cere muzica înainte de filmarea unor scene sau cînd compozitorul vede imaginea şi apoi face muzica. Dvs. cum procedaţi?

Procedez cum trebuie procedat de la film la film. Dacă sînt scene în care, de exemplu, unii dansează sau cîntă, se scrie muzica înainte, ca să se filmeze cu o maşină de sunet tocmai pentru a se păstra sincronul audio-video. Acesta este un tip de muzică, se cheamă muzică de cadru. Apoi este muzica de film care se face după ce regizorul a filmat şi a montat. Filmele minimaliste nu au nevoie de muzică. Orice muzică le-ar distruge frumuseţea. Imaginează-ţi că ai pune muzică la filmul *Moartea domnului Lăzărescu*. Ar deveni un film siropos şi neinteresant. Dacă ai pune muzică la *4,3,2* ar deveni un film stupid, banal, previzibil.

Cum vă raportaţi la aceste filme, dacă chiar dvs. spuneaţi că muzica trebuie să fie un „personaj cu drepturi egale“?

Mă raportez extraordinar. Sînt un bun spectator. Nu ştiu care este cheia succesului, dar ştiu precis care este cheia eşecurilor: încercarea de a fi pe placul tuturor. Filmul este a şaptea artă. Este o construcţie mult mai complexă, în care e nevoie şi de imagine, e nevoie şi de sunet. Şi e nevoie şi de muzică. Sau nu! Esenţa estetică a filmului e mult mai importantă. Filmul pleacă obligatoriu de la un scenariu. Tipul de film depinde de cum povesteşti acest scenariu. Scenografia, costumele, muzica, actorii, plastica imaginii depind *numai de regizor*. Am să citez un compozitor de muzică de film care şi-a început cursul la o facultate de specialitate, cu aceste cuvinte: „Muzica pentru film trebuie să fie o muzică proastă. Cîtă vreme un cîntec bun conţine versuri proaste şi muzică proastă, muzica bună n-are nici o şansă în cinema. Compozitorul n-are nici o şansă într-un gen atît de sincretic dacă încearcă să fie vioara întîi. Se impune deci non-muzica sau sub-muzica. Muzica într-un film este doar o cîrjă pentru o imagine nereuşită. Treceri, interludii, suspans – asta trebuie să fie muzica de film. Compozitorul înţelege bine şi aproape că respectă regula jocului, dar suferă în tăcere pentru muzica lui“. Sînt cuvintele unui compozitor american foarte obedient în faţa producătorului, a regizorului şi a „Unchiului Sam“! Sau ale unui compozitor foarte realist! Eu mă raportez extraordinar de bine la ce vrea un producător, un regizor. Dacă sînt sau nu de acord, asta e treaba mea! Dacă accept sau nu să particip la facerea filmului este opţiunea mea!

Într-un interviu din anii '80 spuneaţi că regizorii nu acordă importanţă muzicii de film, că o consideră un element „de umplutură“.

Era alt tip de cinematograf şi de estetică cinematografică. Noi discutăm de o perioadă în care lucrurile aveau alte conotaţii. Nici nu-mi face plăcere să-mi aduc aminte. Din păcate, majoritatea o considerau ca un element de umplutură. Pe vremea aceea nu se făcea priză directă. Sunetul nu se imprima în timp real. Actorii vorbeau la filmare, se făcea o bandă ghid, apoi actorii se duceau într-un studio special, se uitau pe ecran şi făceau *lipsync*. După ce se făcea postsincron se montau zgomote. Trecea o maşină, se deschidea un geam, toate acestea erau zgomote pe care o echipă specializată (echipa de zgomote) le simula în studio. La un moment dat, ceva nu ieşea bine şi atunci regizorul spunea: lasă că o rezolvăm cu muzică. Nu se aude bine geamul, nu se aude bine maşina, punem muzică. De-aia am şi lucrat cu foarte puţini regizori. Am lucrat numai cu oameni cu care m-am înţeles şi care iubeau muzica.

Aţi realizat muzica pentru filme destul de diferite, nu numai ca tipologie, dar şi în ceea ce priveşte calitatea lor. Unele au fost considerate mai proaste, altele – excepţionale. Cît reuşeşte muzica să ridice calitatea unui film?

Dacă scenariul e prost, dacă regizorul suferă de suficienţă, dacă producătorul vrea numai bani, *atunci* orice muzică bună, imagine plastică, actori credibili, şi nu teatrali, toate sînt de pomană! Uită-te la orice film de pe glob. Profesioniştii îşi fac meseria impecabil. Şi actorii, şi scenografii, şi compozitorii, dar dacă scenariul e imbecil, ce să facă oamenii!? E un paradox extraordinar că aceste scenarii se vînd. Sînt milioane de spectatori care se uită înnebuniţi ore şi ore în şir! Dovada este că această industrie merge şi se pot cîştiga mulţi bani. În ultimă instanţă, trebuie făcută o diferenţă între filmul de artă şi filmul de larg „consum“! Industria filmului înseamnă să faci ceva şi să vinzi! Milioane de oameni se uită la aceste porcării. Milioane de spectatori scot bani din buzunar ca să (se?) vadă (în) aceste producţii!

Uitîndu-mă pe lista filmelor la care aţi realizat muzica, observ că, dacă în anii '80 aţi avut peste 20 de pelicule la care aţi lucrat, cu timpul numărul lor a scăzut. După '90 aţi avut în jur de zece filme, iar după 2000 aţi mai lucrat la 3-4 filme.

E absolut normal. Generaţiile trebuie să se schimbe! Să lucreze şi alţi compozitori. Cu alte idei! Cu alte energii! Eu acum lucrez la alte proiecte. Sînt într-o perioadă a vieţii mele în care vreau să scriu muzică simfonică. M-am pregătit pentru asta. Mult timp nu mi-a plăcut ce compuneam. Am băgat multe idei la sertar. Acum a sosit momentul. Şi, ca dovadă, am scris opera asta *(Orfeu şi Euridice* – n. r.). Am scris şi alte lucrări. Toate energiile mele sînt direcţionate către acest gen de muzică. E o stare deliberată. Eu am optat!

a consemnat Ionuţ MAREŞ

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 270 ● 16-22 aprilie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Prezidenţiabilii“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Condamnarea comunismului în Europa“
pagina **3**

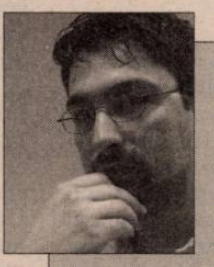

Sever Voinescu
„Moldova, gata!“
pagina **5**

La Chișinău,

A FOST SAU N-A FOST

revoluție/lovitură de stat?

© I. Barbu

„Bîta nu este străşnicia!“

(dintr-un discurs în Piața Marii Adunări Naționale, Chișinău, marți, 8 aprilie 2009)

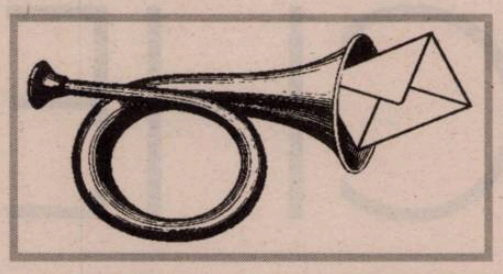

Nr. 267: *„Mai puneţi mîna pe o carte? E criză!“*

Un mic stimulent

Cine să mai pună mîna pe o carte? Dar s-o mai şi citească? Cîţi mai citesc azi? Am ajuns, mai ales în mediul rural, o adunătură de *click*man-i, *svobodnici* (în rusă, *svoboda* înseamnă *libertate)* şi *cancan*-işti. Ce ne mai trebuie cărţi? Doar avem hrană spirituală din belşug la TV: ne împărtăşim zi de zi, ceas de ceas şi în proporţie de masă din înţelepciunea unor Oane, Magde, Andree, Mădălini, Ogici, Sorini, Prigoniţi ş.a.m.d.

Pentru dnii editori, un sfat: să încerce să reînvie modelul de pe timpuri cu difuzorii voluntari de carte. Sînt sigur că ar avea succes. Căci una este să-i vîri omului cartea sub ochi şi alta este să caute el o librărie care nu mai există. Cu un mic stimulent, se vor găsi oameni care să facă treaba asta în întreprinderi (cîte or mai fi) şi instituţii (care sînt din belşug). Iar la o cumpărătură cu o valoare mai mare, facilitarea plăţii în rate.

Cu stimă,

M. COSTEA,
Ploieşti

Nr. 265: Scrisoarea lui Mişu, *„Un tînăr intelectual în deformare“*

Chibzuinţa, secretul reuşitei

Stimate tinere intelectual în „deformare“,

Din capul locului, vreau să vă asigur că nu am intenţia să dau sfaturi. Nu mi-au plăcut sfaturile şi cred că nici altora nu le plac, mai ales tinerilor. Întotdeauna am avut senzaţia că sfaturile îmi îngrădesc libertatea, că mă silesc să fac ceea ce mă „sfătuiesc“ ele, adică să mă comport cum gîndesc alţii pentru mine.

Îmi place să învăţ din întîmplările altora şi din ce îmi oferă viaţa, din ce descopăr în viaţă. Nu aştept să dau cu capul de pragul de sus ca să-l văd pe cel de jos, dar îmi place să învăţ, să studiez, să cunosc viaţa trecînd prin ea. Adică să trăiesc „şcoala vieţii“.

Am fost încîntat de felul cum v-aţi prezentat propria situaţie. Aţi făcut-o din perspectiva unui intelectual în plină formare. Dacă aş face o comparaţie cu mine cînd eram de vîrsta dvs., aş zice că sînteţi pe cale să vă găsiţi drumul în viaţă, însă în dezorientarea dvs. bîjbîiţi, dar nu vă daţi seama că sînteţi cu un picior pe el. În curînd îl veţi găsi şi vă veţi simţi atras de el.

La vîrsta dvs. îmi propuneam să apuc anul 2000 şi mi-am făcut un program care privea sănătatea şi dezvoltarea mea intelectuală – aşa am ajuns la 93 de ani. Nu mă consider un intelectual. Nici tata n-a fost un intelectual, dar a fost un om chibzuit şi cred că de la el am învăţat să chibzuiesc şi mult mi-a folosit în viaţă. A fi chibzuit, cred că ăsta e secretul reuşitei în viaţă.

Cu bine,

Nicolae CONSTANGIOARĂ
Bucureşti

Actualităţi

Litere şi note muzicale

O uşă greu de urnit. Afişe rupte. Un chip pe jumătate acoperit de breton, un rictus dispreţuitor, o ţigară aruncată pe prag, strivită apoi cu indolenţă de vîrful pantofului, o mînă lansînd pe lîngă coşul de gunoi ultimele flyere primite. Şi, mai ales, o privire pierdută, apatică. Nu o privire care să oglindească avalanşa gîndurilor, reflexivitatea, ci acel regard opac ce arată vidul lăuntric şi banalitatea existenţială. Numele tabloului: „Student intrînd în Universitate“.

Se ştie că adolescenţa este cea mai prolifică perioadă a vieţii unui om în ceea ce priveşte planurile măreţe, aspiraţiile înalte, precum şi convingerile că obstacolele în calea succesului nu pot fi insurmontabile. Adolescenţii cred că pot atinge cerul cu degetele numai dacă se ridică pe vîrfurile tenişilor. Ei bine, odată cu trecerea timpului, acest laborator de vise îşi pierde funcţionalitatea şi ori de cîte ori se iveşte un obiectiv aparent intangibil, reminiscenţă a vremurilor glorioase, omul consideră că mintea lui, printr-o mişelească uneltire, construieşte castele în Spania. Astfel apare mediocritatea, suficienţa, împăcarea cu sinele lipsit de strălucire, de cultură, cel mai adesea. Universitatea, în ciuda aspectului său impunător, a marmorelor sale reci şi inospitaliere, a statuetelor sale impozante, şi-a pierdut darul de a aduce laolaltă tineri care să aibă dorinţa de a excela şi nevoia de a-şi înfrumuseţa spiritul. Sînt acceptate limitele *sans mot dire*, toţi cei care păşesc pragul instituţiei rezumîndu-se la a fi mici Salieri. Dacă O. Paler considera ca „societatea e organizată ca să producă destine mediocre“, eu propun să încercăm să schimbăm această organizare, chiar dacă acest lucru ar face parte din categoria obiectivelor aparent intangibile, menţionată mai sus. Provocarea mea, mănuşa pe care o arunc, este să-i redăm Universităţii statutul său de refugiu din calea balaurului cu mii de capete numit mediocritate şi să întoarcem tinerii al căror reprezentant a fost prezentat la început, spre calea cea bună. Să facem astfel încît studenţii să părăsească băncile facultăţii în primul rînd formaţi ca Oameni şi mai apoi ca buni profesionişti. Pentru împlinirea acestui scop s-a format un nucleu de studenţi la Litere care împărtăşesc aceleaşi idealuri şi care doresc să pună în mişcare o campanie de rebranding al Universităţii, acest articol reprezentînd doar prima dintre acţiunile întreprinse. Următorul pas va fi amplasarea unui pian în holul facultăţii, eveniment care va fi însoţit şi de o conferinţă pe tema culturalizării. Un lucru e cert: nu vom lăsa armele pînă nu vom face din acest spaţiu unul al iubitorilor de cultură, de frumos, o insulă a lui Calypso unde să regăsim idealurile pierdute. Iar deviza noastră va fi constituită din cuvintele adresate de către regina Isabela lui Columb: „Dacă pămîntul pe care-l cauţi nu există, Dumnezeu îl va crea pentru a-ţi răsplăti îndrăzneala“.

Veronica STANCU
stancu_veronica@yahoo.com
anul 1, studentă a Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti

Eternităţi: cum e românul

România: goală, albă şi lunatecă

Să ne imaginăm un admirabil exerciţiu de disociere în părţi a recesivului geniu creator românesc. Şi asta în sensul de a admite că în vacanţa admirabilă pe care ne-a relevat-o Emil Cioran atunci cînd, după retragerea aureliană, cei rămaşi pe aici au intrat într-o transă deflectoare pentru aproximativ o mie cinci sute de ani, lăsînd pradă conviviului doar behaviorismul de stil balcanic şi izomorfismul de specie secvenţional lăutăresc şi neaoş, plugar.

S-ar putea spune, aşadar, că geniile creatoare ale unor Traian, Carmen Silva (guvernator roman), Caracalla sau Titus – ingineria ce a produs o adevărată logistică militară, oratoria unui Seneca, forţa şi volubilitatea unui Cezar s-au aşezat în ADN-ul proaspeţilor Ioni, Gheorghi sau Vasilici zonali, aşteptînd momentul prielnic pentru a se revigora în timpuri şi partituri moderne, îmbrăcînd estetica unei Românii demne de mileniul trei. Cum ar fi să ne trezim într-o dimineaţă în care să putem surprinde dialectica unei societăţi în care eleganţa de ritm a viului să facă o simbioză de esenţă cu o inventică harvardiană. Asta însă ar presupune să nu ne lăudăm cu 77-le din Petroşani, ci cu Charta Haveliana. Să nu ne epatăm cu '68-ul lui Ceauşescu, ci cu Dubcek-ul praghez, să nu defilăm cu izolaţioniştii de genul Dan Petrescu, Doina Cornea, ci să ne respectăm un Walesa dîmboviţean. Ce ar mai fi de adăugat?! Mda... în loc să binecuvîntăm şmecheria dejistă prin care am scăpat de ocupaţia de facto a tancurilor roşii, să respectăm un Imre Nagy de-al nostru de prin Bărăgan. Cînd comuniştii polonezi îşi retrăgeau tentaculele, noi ne bucuram cu Braşovul de noiembrie. Cînd Dreapta se impunea dincolo de Tisa, noi ne bucuram de decembriştii în pulovere. Noi băteam studenţii cu mineri, Mazoviechi făcea reforme, noi intram în Evul Mediu al politicii lui Văcăroiu, alţii începeau negocieri de aderare la UE. Noi vînam comunişti cînd alţii deja închiseseră de mult istoria, noi vorbeam de termopane şi Tamare, alţii îşi dimensionau PIB-ul...

Şi atunci încă se poate spune că recesivitatea genelor romanilor-strategi ai lui Titus Andronicus încă îşi duce pe mai departe inconştienţa şi irelevanţa formală. Noi stăm şi bîrfim pe margini sau încercăm prosteşte să intrăm în rîndul lumii de *high-class* cu Floricel Achim, agentul 0,007 – perioada trei, cîştigăm Insula Şerpilor şi băgăm şerpii sub preş sau în hidrocarburi cu aromă de Canada, facem guverne, apoi le înjurăm în tabere de iarnă, ne batem în faţa camerelor de luat vederi, în centuri de castitate sau siguranţă. Dar, bun! pînă cînd o să desfiinţăm Istoria ca disciplină de clasa a XII-a, asta pentru a diminua din cheltuielile cu dascălii şi nicidecum pentru a de-stresa bieţii elevi sătui de orele de curs, jumătate petrecute prin cafenele şi jumătate prin diverse, stupide manifestări de karaoke. Stau şi mă întreb cît de schizoidă va arăta societatea asta a noastră peste zece ani, cît de falşi vom vorbi numai în clişee *de jure* şi *de facto,* ne vom ocupa cu diverse şi legendare activităţi, îndeobşte similare albinăritului şi păstoritului traco-getic. Frustrarea noastră de români pezevenghi se orgasmizează în epopei magnific de stupide, precum o catedrală a mîntuirii neamului (care?), în a revigora mituri de stil anaerob, noi nu avem, domn'e, un atentat ca la carte, de noi *The New York Times* nu vorbeşte decît în silabe de prost gust structural, ne încordăm muşchii în faţa Ucrainei şi a bulgarilor, care, cei din urmă – bravo lor – au început deja podul de la Calafat, în timp ce noi călcăm apa. Mai nou sîntem ofensaţi în amorul propriu de violatorul din peninsulă, ce e descris în tabloidele lui Berlusconi şi imediat sărim ca arşi... „ia uite, domn'e, cine vorbeşte, ţara Mafiei!“. Da, vorbeşte ţara lui Michelangelo şi a Fiatului, îşi permite să ne critice, spun eu... noi să tăcem încă o sută de ani, să înfiinţăm şi noi o Crimă Organizată ca la carte, nu una cu caltaboşi, pălincă şi apoi ne putem permite retorici decente!!!

Nu, românul s-a născut doar din iţari şi ilice, oricîte costume ne-am pune pe noi, brăcinarul românesc iese pe sub şi în ultima clipă ne încălţăm în opinci şi plecăm la plimbare pe Corso! Ne-am născut fanfaroni şi guralivi, ne place să vorbim mult şi doar prin colaje, exagerăm în stil şi ne simţim nişte semidocţi perfecţi. Niciodată nu vom fi cehi, polonezi sau unguri. E pur şi simplu neamul nostru, în cel mai bun caz, ca membri UE, în vreo zece-douăzeci de ani, vom fi nişte greci de pe malul Oltului, păcat aici de cei care l-au născut pe Pitagora şi Anaximene, că ei vor fi doar nişte români la acea oră.

Liviu POPESCU
liviupopescu13@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dispute şi conflicte**
- **Sănătatea mintală azi**
- **30 – generaţie de succes sau de sacrificiu?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1, 012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Prezidenţiabilii

Ai fi zis că Traian Băsescu, încă sus în sondaje, hîrşit în lupte grele, sîngeros în atac, lăcrămos în defensivă şi „popular“ în moravuri, cînd jucător, cînd jucăuş, va descuraja orice potenţial contracandidat. La ce bun să te lupţi cu un adversar a cărui victorie pare garantată? Da' de unde! Contracandidaţii răsar ca ciupercile după ploaie. Cînd nu simte că s-a născut poet, românul simte că s-a născut preşedinte. Ca alegător, mă declar perplex dinaintea vitalităţii politice a concetăţenilor mei, dar şi deprimat de promptitudinea lor pugilistică. Au, n-au treabă, se văd capabili de confruntări supreme. Ies la bătaie. Cred în succesul propriu. Vor să salveze naţiunea cu orice preţ. Alegerile par un exerciţiu sportiv, la care nu poţi fi decît spectator. Cetăţeanul turmentat n-ar mai întreba, astăzi, „cu cine votez?“, ci, mai curînd, „la ce bun să mai votez?“. Bătăliile se dau într-un ring restrîns, închis, iar combatanţii nu mai trag cu ochiul la asistenţă. Se bat pentru ei înşişi, preocupaţi strict de punctele slabe ale adversarului. Problema este că toţi prezidenţiabilii care s-au înscris în cursă pînă acum sînt adevărate colecţii de puncte slabe. Ele – şi nu cine ştie ce calităţi impozante – ies, din primul moment, în evidenţă.

Corneliu Vadim Tudor e un recidivist tenace. A ajuns aproape înduioşător în încăpăţînarea lui de a mărşălui fără armată, de a viza poziţia supremă, bîjbîind în adîncurile nebuloase ale sufletului său cel adormit. Nimic din ce este echivoc nu-i e străin. Nu pupă decît ceea ce mai întîi a scuipat năvalnic şi nu scuipă nimic fără să pupe mai întîi, apăsat, locul viitoarei flegme. (Vezi dansul halucinant printre picioarele lui Becali, declarat cînd cretinul obştei, cînd erou naţional.) Pentru semianalfabeţi trece drept Mafalda, pentru chefliii de duzină – drept Avram Iancu. Va candida, va pierde şi va spune că a cîştigat, dar i s-au furat voturile.

Ioan Talpeş e surpriza de ultimă oră. Credeam că rolul lui preferat e acela de eminenţă cenuşie, de expert în secrete. Fraiereşte pe cine poate, proferînd, cu un aer confidenţial şi şugubăţ, tot felul de platitudini care îi lasă pe proşti cu gura căscată. Talentul lui e să sugereze că ştie mai mult decît spune, cînd, de fapt, abia dacă ştie ce spune. Or, iată çă, din eminenţă cenuşie, omul vrea să ajungă un cenuşiu eminent, de vîrf, un preşedinte care (spun acoliţii) e dorit de însăşi Europa. Profesionistul dedesubturilor vrea să capete suprafaţă. Va candida, va pierde şi va şopti în urechile naivilor diverse bazaconii despre complotul căruia i-a căzut victimă.

Ajungem la Principele Radu. Trebuie să admit că, faţă de restul contracandidaţilor, înzestrarea lui scenică şi retorică e superioară. Sînt sensibil la cuvinte şi, de aceea, cînd aud un discurs care conţine propoziţia: „Am pierdut (noi, românii) instinctul binelui!“ mi se pare că aud o muzică nouă, mai bună. Alteţa Sa Regală stă bine cu ambalajul şi, de altfel, îi place, în mod vizibil, ambalajul: uniforma de colonel, titulatura princiară, postura augustă. E mai atemporal ca Iliescu, joacă mai bine decît Constantinescu şi se comportă mai instituţional decît Băsescu. De aici încolo însă, mă încurc. Să treci de la actoria ieşeană la însemnele regale Hohenzollern-Veringen (ajungînd să te identifici „sincer“ cu propria ta ficţiune) şi de la ştaiful monarhic la candidatura republicană dovedeşte o flexibilitate ameţitoare. Cînd mai aud şi că ASR e prieten cu un impostor agitat (Aurelian Pavelescu, *pour ne pas le nommer)* şi cînd, urmărind un interviu realizat de Luca Niculescu, constat cu cîtă prestanţă reuşeşte principele român să formuleze locuri comune sau non-sensuri, îmi pierd speranţa. Îmi vine să vorbesc în felul lui Farfuridi: mă tem! Miroase a vanitate, miroase a slavă deşartă, miroase a făcătură. Să dea Dumnezeu să mă înşel şi să trebuiască să mă înclin cu scuze dinaintea preşedintelui nou ales: „Alteţa voastră prezidenţială, pardon!“.

Ar urma, acum, să trecem la profesionişti. La Crin Antonescu şi la Mircea Geoană. Despre cel dintîi, pot să spun, cu mîna pe inimă, că n-am reuşit, în atîta amar de vreme, să aflu cine este de fapt. L-am văzut în situaţiuni contradictorii, cînd binişor, cînd penibiluţ, cînd prizabil, cînd dezamăgitor. Va fi, oricum, pentru Traian Băsescu, un interlocutor amuzant... Dacă despre Crin Antonescu nu ştiu nimic lămuritor şi impunător, despre Mircea Geoană ştiu, dimpotrivă, prea multe. Nu-l văd zburînd pe deasupra naţiunii decît pentru a se pierde la orizont. Uneori, cînd nu ţine cu tot dinadinsul să fie nărăvaş, reuşeşte să fie decent. Îmi inspiră, mai curînd, un fel de compasiune, ca un personaj deturnat de la propria lui croială şi de la propriul destin. Era făcut să circule pe linia Timişoara-Turnu Severin şi a fost reinstalat cu forţa pe linia Braşov-Făgăraş. Fatalitate! Va candida şi, indiferent de rezultat, nu ne va fi nici mult mai rău, dar nici mai bine.

Rămîne Traian Băsescu. Ce să spun despre el? Deocamdată doar atît: probabil că rămîne!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Condamnarea comunismului în Europa

În focul crizelor de tot felul, a trecut total neobservată o ştire importantă care a venit de la Parlamentul European. După ce s-a luptat pentru scăderea tarifelor de roaming şi alte asemenea măsuri cu ecou concret în viaţa de toate zilele a cetăţenilor europeni, PE a votat, pe 2 aprilie, o rezoluţie prin care condamnă regimurile totalitare. Iniţiată de PPE, liberali şi Verzi şi sprijinită de socialişti, rezoluţia a fost adoptată cu 553 de voturi pentru, 44 împotrivă şi 33 de abţineri. De fapt, propunerea a venit din partea Preşedinţiei cehe a UE, iar iniţiativa e ceva mai veche: în iunie 2008 a avut loc sub patronajul Senatului ceh conferinţa internaţională „Conştiinţa europeană şi comunismul“, încheiată cu „Declaraţia de la Praga“, care a devenit documentul de referinţă pentru iniţiativele următoare. Existau, apoi, antecedente: o rezoluţie a Parlamentului European din 2005 (la împlinirea a 60 de ani de la terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial) şi o alta a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, din 2006. Dacă acestea au stîrnit, la vremea respectivă, controverse, iar redactarea lor a presupus îndelungi negocieri, pentru a proteja sensi-bilităţile ideologice ale stîngii, rezoluţia din 2 aprilie a fost votată de o majoritate zdrobitoare. Iar termenii ei sînt fără echivoc. Pe lîngă condamnarea explicită a „crimelor împotriva umanităţii şi a nenumăratelor violări ale drepturilor omului comise de regimurile comuniste“, PE formulează şi cîteva solicitări concrete: deschiderea arhivelor fostelor poliţii politice, „instituirea unei platforme a memoriei şi conştiinţei europene care să ofere asistenţă relaţiilor şi cooperării dintre institutele de cercetare naţionale specializate în domeniul istoriei totalitarismului“, precum şi „crearea unui centru/memorial pan-european pentru victimele tuturor regimurilor totalitare“. De asemenea, este propusă instituirea, la 23 august, a „Zilei europene a memoriei victimelor tuturor regimurilor totalitare şi autoritare“.

În presa noastră, ştirea a trecut prin fluxurile agenţiilor şi a poposit pe ici, pe colo, prin cîteva ziare şi pe cîteva site-uri. Deocamdată, n-au apărut şi comentarii. Lipsa de ecou s-ar putea explica prin faptul că, săptămîna trecută, atenţia jurnaliştilor a fost îndreptată în primul rînd spre evenimentele de la Chişinău. Hazardul face ca actul de condamnare venit din partea PE să coincidă cu un exemplu viu şi concret despre ceea ce înseamnă *încă* puterea şi mentalitatea comunistă, chiar la graniţa de est a Uniunii Europene şi cu consecinţe directe asupra unei ţări membre, România, transformată în ţap ispăşitor de preşedintele comunist Voronin. Pentru cetăţenii din ţările ex-comuniste, ce se întîmplă la Chişinău e cunoscut şi trăit pe propria piele: atitudinea puterii faţă de manifestanţi, modul în care opinia publică este manipulată prin intermediul televiziunii de stat, găsirea vinovatului „în afară“, arestările abuzive, intimidarea părinţilor pentru a nu-şi mai lăsa copiii să manifesteze etc. Aşadar, pentru jumătatea estică a Europei, rezoluţia PE are o legătură directă cu experienţele trăite şi care încă mai sînt ilustrate pe viu la doi paşi de UE.

Pentru jumătatea vestică însă, după 20 de ani de la căderea Cortinei de fier, această condamnare simbolică nu pare să aibă vreo mare relevanţă. Ajutat de prietenul Google, am căutat de m-am spetit ecouri ale rezoluţiei PE în presa franceză, italiană, britanică şi germană. Am avut sentimentul zădărniciei: mai nimic. O mîrîială în comunistul *L'Humanité,* sub titlul „Puseu de febră anticomunistă la Strasbourg“ (în care, evident, se „combate“ strâşnic!...), un articol în săptămînalul Partidului Comunist Portughez *Avante,* tradus pe site-ul Partidului Comunist din Corsica (trăiască internaţionalismul proletar!), în care se face o comparaţie rămasă absconsă pentru mine între rezoluţia PE şi ce a păţit Galileo Galilei cu Inchiziţia, cîteva preluări ale comunicatului de presă al Parlamentului European şi cam atît. Nici un ziar mai acătării n-a pomenit nimic.

Îmi e greu să-mi explic această nepăsare a presei occidentale. Înţeleg, preocuparea zilei este criza economică. Dar asta înseamnă că alte subiecte trebuie lăsate pe dinafară? Tocmai presa occidentală să-i dea dreptate lui Adrian Năstase, enervat cîndva de cei care „ling dosare“ prin arhive şi convins că subiectul nu mai e de actualitate, pentru că oamenii sînt preocupaţi de viitor? Nu exclud posibilitatea ca şi în Occident să existe destui oameni care gîndesc ca fostul nostru premier. Nu din aroganţă (precum Adrian Năstase), ci din necunoaştere. Mă tem că, la 20 de ani de la căderea comunismului, Vestul continuă să „nu ne înţeleagă“ pe noi, cea din Est. Există un

consistent deficit de cunoaştere a ceea ce a însemnat comunismul real şi, în timp, s-a răspîndit destul de mult şi o atitudine superior-detaşată a „Vesticului“ faţă de veşnicele noastre lamentări despre cîte am pătimit. Invadaţi de prezent, oamenii îşi pierd aproape orice urmă de conştiinţă istorică şi sînt dispuşi mai degrabă să uite ce li s-a întîmplat *lor,* cu atît mai mult ce li s-a întîmplat *altora.*

România a condamnat oficial comunismul prin discursul preşedintelui în Parlament, în decembrie 2006. Unele organizaţii internaţionale au considerat că „modelul românesc“ ar trebui extins la nivel european (de exemplu, Freedom Committees, care a adresat o scrisoare Parlamentului European pe 25 martie 2009, http://www.libertates.com/en/content/view/93/7/). În România, condamnarea a rămas fără consecinţe. Poate Europa va şti să meargă mai departe, nu să rămînă doar la acest act simbolic al Parlamentului European, tratat (deocamdată) cu indiferenţă de opinia publică.

PUBLICITATE

Sanguin
şi culorile tropicelor

Excentrica viaţă a lui Gauguin, frumuseţea culorii, un alt fel de a picta, toate adunate într-o biografie care le deschide celor mici o poartă către universul artei.

VELANT

ținerea de minte

„– Adică de ce să trăiască omul o sută de ani? Nu se simte deloc nevoia. Uite cum a fost treaba. Cînd... Allah, să spunem, a împărţit viaţa, el le-a dat tuturor animalelor cîte cincizeci de ani, atît. Iar omul sosi ultimul şi lui Allah nu-i mai rămăseseră decît douăzeci şi cinci.

– Un sfert de secol, cum ar veni? întrebă Ahmadjan.

– Păi, da. Omul se supără: e prea puţin, zice! Allah îi spune: e destul. Omul: e prea puţin! Păi, atunci, zice, du-te singur de întreabă, poate că are cineva în plus şi ţi-i dă ţie. A plecat omul şi iată că întîlneşte un cal. «Ascultă, zice, n-am destulă viaţă. Dă-mi dintr-a ta.» «Bine, poftim. Ia douăzeci şi cinci.» S-a dus mai departe, îi iese înainte un cîine. «Ascultă, cîine, dă-mi din viaţa ta!» «N-ai decît să iei douăzeci şi cinci!» S-a dus mai departe. O maimuţă. A cerşit şi de la ea douăzeci şi cinci. S-a întors la Allah. Acela îi zice: «Treaba ta, tu ai hotărît. Primii douăzeci şi cinci de ani o să-i trăieşti omeneşte. Următorii douăzeci şi cinci vei munci ca un cal. Următorii douăzeci şi cinci o să latri ca un cîine. Iar ultimii douăzeci şi cinci te va batjocori lumea ca pe-o maimuţă...»“

(Alexandr Soljeniţîn, *Pavilionul canceroşilor,* traducere din limba rusă de Eugen Uricariu şi Maria Dinescu, Colecţiile „Cotidianul“, Editura Univers, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Deficitul de siguranţă şi justiţia paralelă

Acum 15 ani, vizită în Anglia. Ajung la Eton, la mică distanţă de Londra. Bursă de studii, organizată de BBC. Sîntem duşi să vedem cum lucrează poliţia cu presa. Ne repartizează riguros, cîte un jurnalist în cîte o maşină de poliţie, să îi însoţim în patrulă. Zona e plină de vile superbe, domenii întinse, crescători de cai. Linişte. Încă de la secţie, ne povestesc cum că problema numărul 1 în zonă este reprezentată de coloniile de *gypsies*. „Iete, îi găsesc şi aici, te pomeneşti că or fi de pe la noi" – gîndesc involuntar şi uşor crispat. Nici poveste. *Gypsies* „ai lor" sînt nomazi veniţi în general de prin Scoţia, trăitori în rulote de pe o zi pe alta, săraci şi fără şcoală. Vin, se stabilesc pe unul dintre domenii, îşi aşază tacticos rulotele în cerc, fac cîte un foc zdravăn şi se pun pe treabă. Adică, încep să colinde pe la casele dimprejur, pe la cîte o bătrînă mai uşor de intimidat, îi trag de burlan, o conving că trebuie reparat, bătrîna scoate nişte bani. Mici găinării prin tot satul, cîte un furtişag colo, cîte o mică „schemă" dincolo. Între timp, proprietarul terenului unde s-au aşezat ţiganii (de la englezescul *gypsies*) face reclamaţie pentru încălcarea proprietăţii. Poliţiştii nu pot interveni fără ordin judecătoresc. Procesul durează cam şase luni. Proprietarul (normal) cîştigă. Apoi, vine poliţia. Îi evacuează. Ţiganii se mută peste gard, la vecinul. Povestea reîncepe. Zic: „Cum, nu se poate ca în America, ţi-a încălcat proprietatea, poţi să-l pui singur pe fugă?". „Nici vorbă – zic poliţiştii amărîţi – am vrea noi. Noi sîntem în Europa."

În America, acum două săptămîni, în Houston, un cetăţean a observat doi hoţi în casa vecinilor. A luat arma, i-a împuşcat şi apoi a anunţat poliţia. Procurorul local nu a considerat că respectivul cetăţean a făcut ceva rău. Nici măcar nu a început urmărirea penală (a primit NUP, cum se zice pe la noi). E drept, în America, procurorii sînt la mîna electoratului. Respectivul magistrat o fi considerat că riscă să devină mult prea nepopular dacă pune sub acuzare un cetăţean care a acţionat împotriva unor hoţi.

Acum vreo doi ani, în Bucureşti, în plin centru, vizavi de locuinţa mea, o doamnă se întoarce de la serviciu. E tîrziu, e noapte. Trei domni o atacă, îi dau cîţiva pumni, îi smulg geanta, se urcă în maşină şi o iau la goană. Fiul doamnei, un tip relativ solid, la vreo 25 de ani, aude ţipetele maică-sii, se urcă în maşina lui şi porneşte după hoţi. La prima intersecţie, îi prinde din urmă şi le buşeşte maşina. Doi hoţi fug, al treilea, strivit de airbag, rămîne blocat (sechestrat?) în maşină. Îl prinde poliţia. După doi ani de procese, mai este prins încă unul dintre cei care fugiseră. Doamna a simţit apoi nevoia să angajeze bodyguarzi pentru o perioadă, să îi păzească locuinţa.

Unui amic i se sparge maşina. Îi dispar o seamă de acte şi hîrtii importante pentru el. Hoţii îl sună să vină la ora X, în locul Y, cu ceva bani şi primeşte actele înapoi. Omul se duce, recuperează ce are de recuperat. Îl întreb: „nu ţi-a fost teamă, îţi dădeauăia cu ceva în cap şi îţi luau şi banii şi rămîneau şi cu actele, de ce nu te-ai dus cu încă cineva?". Tinde să îmi dea dreptate. Simt că, dacă ar fi avut ceva prieteni musculoşi la dispoziţie, nu ar fi ezitat să îi ia la întîlnire. „Becali ce eşti" – îi zic în glumă. Rîdem amîndoi.

Vecinul meu de la ţară s-a găsit să refacă gardul dintre noi. L-a mutat cu cîteva zeci de centimetri în terenul meu, astfel încît vreo trei pruni (cam chiombi) au trecut la el. M-am apucat tacticos să desfac gardul, i-am pus scîndurile pe terenul lui şi am băut o bere, obosit de efort. El a sunat la 112, a venit poliţia, a făcut constatări, poze şi a luat declaraţii. Am fost chemat la secţie, am dat şi eu declaraţii. Am aflat că procedasem îngrozitor de ilegal. Că, dacă ar fi continuat conflictul, eram într-o culpă teribilă. Eu ar fi trebuit să chem poliţia, fără să ating construcţia din terenul meu, apoi să chem cadastrul, apoi să îmi dau vecinul în judecată, apoi să deschid acţiune de „îngrănţuire" şi, eventual, să îl „acţionez" pentru tulburare de posesie. Cu totul, între doi şi trei ani de procese şi bani aruncaţi pe geam. Între timp, ne-am împăcat, gardul este undeva pe la mijloc, printre pruni, şi ne vedem liniştiţi de băut bere în weekend, fiecare pe terenul lui.

Morala comună din toate snoavele astea se numeşte deficitul de siguranţă individuală. El există în cele mai sigure şi democratice ţări. Unele (ca SUA) au trecut peste ipocrizii şi (dat fiind şi modul cum s-au constituit ca ţară, e drept) au acordat, prin al doilea amendament la Constituţie, dreptul la deţinerea de arme ca „fiind necesar pentru siguranţa unui stat liber". Acolo s-a înfiinţat faimosul NRA (National Rifle Association), o organizaţie extrem de vocală şi influentă politic. Nimănui nu i-ar trece prin cap că drepturile civile ale infractorului pot trece înaintea celor ale păgubitului. Reflexul de a-ţi apăra proprietatea împotriva răufăcătorilor este încurajat, nu inhibat. Omul rău este hoţul, nu păgubaşul. Întotdeauna. Aşa scrie şi în cele 10 porunci. Ştiu, nu e modern să le mai invoci, nu (mai) e cuviincios şi nici la modă. E o blasfemie civilă, de-a dreptul.

Dacă mai relativizăm mult nişte valori fundamentale, am putea ajunge să trăim într-o lume în care fiul vecinei mele ar fi acuzat de „tentativă de omor", procurorul american ar fi trebuit să acuze vecinul de „violare a dreptului la un proces corect" pentru hoţii de alături, amicul ar putea să fi „obstrucţionat justiţia" pentru că nu a depus plîngere. De mine şi de prunii mei, ce să mai zic? Între timp, ţiganii din Eton ar continua să se mute liniştiţi de pe o proprietate pe alta.

Şi mie îmi displace profund Gigi Becali, omul public. Dar asta nu are legătură cu subiectul acestui articol.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

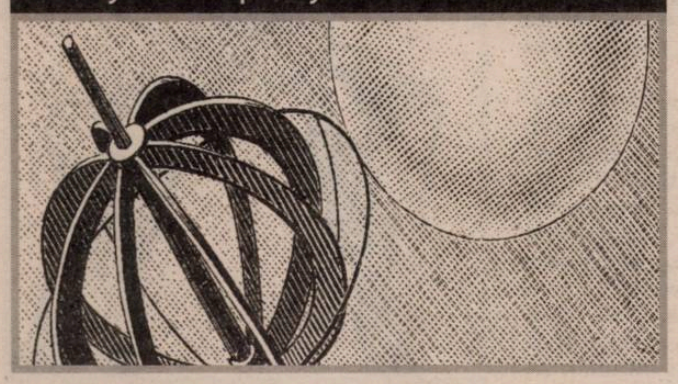

Închisori secrete

E oficial: închisorile care nu existau au fost desfiinţate. Noul director al CIA, Leon Panetta, a anunţat că CIA nu mai operează în „spaţiile negre" puse ici şi colo la dispoziţia ei, acestea urmînd a fi dezafectate. Administraţia Bush autorizase activitatea acestor închisori secrete pe teritoriile unor ţări aliate din Europa de Est, Asia şi Africa. Echipe de anchetatori delegate de Consiliul Europei au cercetat şi au adus la lumină unele detalii concrete privind existenţa unor centre de detenţie, destinate deţinuţilor suspecţi de activităţi teroriste, acolo fiind permise metode de interogare şi presiuni fizice şi psihice interzise pe teritoriul Statelor Unite. Rapoartele europene care scoteau la lumină aceste realităţi au fost negate, la început, atît de autorităţile americane, cît şi de preşedinţii europeni vizaţi (Kwasniewski, Iliescu, Băsescu – *International Herald Tribune*, 7 iunie 2007). Pe această hartă clandestină mai figurau Pakistanul, Afganistanul, Egiptul. Informaţiile au fost documentate şi de Human Rights Watch, şi de ziare americane importante.

În cele din urmă, preşedintele Bush jr. a admis existenţa centrelor „clandestine", a justificat necesitatea lor prin caracterul ireductibil al convingerilor fundamentaliste şi a promis că o să le desfiinţeze. Nu a adus nici o dovadă care să-i confirme intenţiile. Dezvăluirile greu de contrazis despre abuzurile de la închisoarea irakiană Abu Ghraib şi neputinţa de a obţine o condamnare împotriva celor ajunşi în faţa unui complet de judecată au contribuit mult la imaginea unei supraputeri incapabile să-şi utilizeze în mod raţional superioritatea. Şi ar intra în calcul, în primul rînd, superioritatea morală. Propaganda oficială a susţinut că războiul împotriva Irakului a fost declanşat pentru a da o şansă democraţiei.

Dacă mărturiile foştilor deţinuţi sînt adevărate, ceea ce au trăit cei închişi nu are nimic comun cu democraţia, cu drepturile omului, cu civilizaţia. Lucru ştiut şi de cei care au comandat şi permis interogatoriile. Altfel nu se explică ordinul Pentagonului de a distruge toate notele scrise luate în timpul mărturiilor, pentru că prin lectura lor s-ar fi putut afla cum au fost obţinute. Măsura e cu dus-întors: deţinuţii nu se pot apăra făcînd trimitere la condiţiile de detenţie, dar nici acuzarea nu poate folosi declaraţiile lor ca probă. Administraţia Bush a decis să nu aplice Convenţia de la Geneva privitoare la prizonierii de război celor bănuiţi de acţiuni sau proiecte teroriste, iar specialiştii în contraterorism afirmă că orice măsură este justificată dacă e folosită pentru salvarea vieţii unor nevinovaţi. Cînd deţinuţii colaborau cu anchetatorii, erau răsplătiţi, printre altele, cu proiecţii cinematografice de noapte: Marwan Jabour, bănuit că ar fi finanţat Al-Qaeda, a văzut într-o asemenea noapte *Titanicul*.

A fost una dintre promisiunile fără echivoc ale campaniei electorale a lui Obama: desfiinţarea închisorii de la Guantanamo şi a celorlalte facilităţi de detenţie folosite de CIA. Recentul ordin împlineşte această promisiune şi condamnă implicit metodele de interogatoriu brutale şi dure, atent detaliate şi incluse în manualele distribuite de CIA anchetatorilor. Sînt ani de cînd nu s-a produs vreun atac terorist spectaculos, ceea ce nu înseamnă că primejdia a dispărut. Iar cînd şi dacă se va produce, CIA va fi aspru condamnată pentru că nu a ştiut de el şi nu a folosit orice metodă pentru a-l preveni. Dar poziţia SUA în lume depinde atît de capacitatea acestui stat de a se apăra de duşmani, cît şi de metodele prin care îşi asigură invulnerabilitatea. Aşa cum spunea corespondentul BBC, Kevin Connoly, problema esenţială pentru administraţia Obama „e politica faţă de suspecţii capturaţi, nu clădirile unde sînt încartiruiţi". Scufundarea „Titanicului" le poate spune mai mult teroriştilor decît şi-au imaginat autorii filmului.

globul cubic

Farmec cubanez

În timp ce lumea se schimbă, Fidel Castro rămîne acelaşi: „fermecător, energic, vorbăreţ". Caracterizarea a fost formulată de deputata de California, Laura Richardson, care împreună cu o delegaţie alcătuită din şase congresmani americani au făcut o vizită în Cuba. Patru ore au stat de vorbă cu Raul Castro, fratele lui Fidel, conducătorul efectiv al ţării; apoi l-au vizitat acasă pe Fidel – „supravieţuitorul". „E uşor să supravieţuieşti cînd nu ţii alegeri. Supravieţuieşti lesne, cînd toţi opozanţii tăi sfîrşesc în puşcărie sau nu mor în pat. Cînd toţi cei care îndrăznesc, totuşi, să murmure un cuvînt de împotrivire cu privire la absolutismul tău sînt hărţuiţi, bătuţi, umiliţi şi întemniţaţi. Conform *Cărţii Negre a Comunismului*, din 1959 – anul venirii la putere a lui Castro – peste 100.000 de cubanezi au fost condamnaţi politic şi au executat sentinţe în ceea ce ar putea fi numit Gulagul cubanez. Persecuţiile cele mai puternice le-au avut de îndurat activiştii pentru drepturile omului, homosexualii, credincioşii. (...) Cei şase membri ai Congresului american nu au cerut să-i viziteze pe deţinuţii politici. Poate că ar fi fost bine să-şi facă timp pentru *Damas de Blanco* (Femeile în alb), grup care, din 2003, a încercat să se adune, pentru a atrage atenţia asupra soţilor lor întemniţaţi. În 2003, au fost arestaţi 75 de demonstranţi pro-democraţie, judecaţi sumar şi condamnaţi la ani lungi de închisoare. Soţiile lor şi alţi susţinători s-au îmbrăcat în alb şi au demonstrat la Havana pentru a atrage atenţia asupra angajamentului lor. În 2005, *Damas de Blanco* au primit Premiul Saharov pentru libertatea gîndirii, acordat de Parlamentul European. Regimul Castro a răspuns prin percheziţii la domiciliul femeilor, coborîndu-le cu forţa din autobuze în timp ce se îndreptau spre Havana şi arestîndu-le." *(Miami Herald,* 10 aprilie).

Prietenii lui Fidel se uitau în altă parte.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Moldova, gata!

Evenimentele care au avut loc la Chişinău după alegerile din 5 aprilie nu sînt doar efectul logic al unui proces electoral pe bună dreptate controversat, ci rezultatul unui deceniu de falsă democraţie. Văzînd imaginile difuzate pe toate canalele de ştiri, oricine era, în decembrie 1989, cît de cît matur ca să ştie pe ce lume se află nu-şi poate reprima senzaţia de *déjà-vu*. Iar discursurile lui Voronin seamănă ca două picături de apă cu cele ale lui Ceauşescu. Ca şi la cel mai celebru scorniceştean, şi în discursurile lui Voronin se exaltă un naţionalism inventat. Comunismul, în general – şi cel degenerat în stadiul de comunism naţionalist în special – minte sinistru în materie de patriotism, pentru că se bazează pe o falsă istorie, cerînd o falsă iubire pentru un neam falsificat. România din propaganda lui Ceauşescu nu a existat niciodată. Adevărata Românie a fost ucisă de comunişti vreme de două generaţii şi ceea ce a fost pus în loc era un surogat fraudulos. La fel în Moldova. Naţionalismul moldovenesc la care face apel Voronin este o mare minciună propagandistică – el nu are temei istoric aşa cum are orice patriotism firesc. Şi pentru că istoria nu-l justifică, Voronin apasă butonul de avarie: frica de străinii invadatori. Manipularea este greţoasă, pur şi simplu.

Republica Moldova a trecut prin multe. Condusă mereu de lideri politici de extracţie incertă, cu teritoriul ciuntit, cu statalitate slabă şi profund coruptă, dominată de Rusia pînă la anularea oricărei urme de voinţă proprie, Moldova nu a putut să-şi rezolve criza identitară în care singură s-a plasat de la momentul declarării independenţei, în 1991. Iluzia unui popor moldovenesc, diferit de poporul român, s-ar putea transforma în realitate dacă propaganda antiromânească a regimului de la Chişinău va mai continua să copleşească încă o generaţie, dar iluzia unei limbi moldoveneşti nu va putea niciodată să devină realitate pentru simplul motiv că oricine aude un cetăţean al Moldovei şi un cetăţean al României vorbind în limbile lor materne îşi dă imediat seama că cei doi vorbesc aceeaşi limbă.

Românii de dincoace de Prut care au îmbrăţişat cu entuziasm cauza Moldovei/Basarabiei au fost, la rîndu-le, dominaţi de o iluzie cu parfum vetust, paşoptist, şi anume aceea că poporul de dincolo de Prut se simte român, dar că o stăpînire manipulatorie şi înfricoşătoare îl face să-şi reprime simţămîntul. Personal, am început să am dubii auspra acestei dulci dorinţe luate drept analiză încă din vremea preşedintelui Petru Lucinschi (1996-2000), ales în fruntea Moldovei prin vot popular. În orice caz, victoria masivă a comuniştilor în 2001 şi, apoi, alegerea lui Vladimir Voronin ca preşedinte al ţării m-au convins. Adevărul pe care trebuie să-l acceptăm este că o mare majoritate electorală a Moldovei nu simte nici un fel de ataşament faţă de ideea de românism, nu vibrează identitar în faţa cuvîntului „român" şi nu vede în România ţara-soră. Cînd spun acest lucru, mi se răspunde imediat cu un discurs patetic despre agresiva spălare pe creier practicată cu sălbăticie de către sovietici asupra molcomilor moldoveni. Accept, aşa a fost. Dar explicaţia nu mă poate face să-mi reconsider concluzia. Un discurs descriptiv, cum e al meu, nu poate fi amendat cu un discurs explicativ, cum e al preopinenţilor, în acest caz. Iluzia existenţei, dincolo de Prut, a unei identităţi româneşti vii, dar interzise de puterea politică este, acum, pentru construirea unei atitudini adecvate a Bucureştiului în raport cu Chişinăul, cea mai dăunătoare din arsenalul de iluzii pe care ne bazăm deciziile de politică externă de două decenii.

Interesul nostru faţă de Republica Moldova ar trebui să fie unul singur: stabilitatea politică şi economică a debilului nostru vecin. În acest sens, păstrarea aderării la UE pe agenda Moldovei este esenţială şi păstrarea Moldovei pe agenda de extindere a Uniunii, la fel. Mai departe, România trebuie să fie sensibilă la această întreagă generaţie tînără de dincolo de Prut care are idealuri europene, să o sprijine şi să o cultive. În rest, propun să nu ne mai socotim obligaţi să-i scoatem din comunism. Vor ieşi singuri, cînd va veni vremea.

Ceea ce m-a uimit însă, în toate aceste zile, este exacerbarea unei boli de care suferim: de cîte ori ceva nu iese aşa cum ne-am fi dorit, ne învinovăţim imediat pe noi înşine. Departe de mine să spun că acţionăm politic, ca stat, fără greşeli. Nici vorbă! Dar sînt situaţii – şi relaţia cu Moldova este una dintre ele – în care chiar nu avem vreo vină. O spun clar: mie mi se pare că, din 1991 încoace, România a fost extrem de deschisă, de prietenoasă şi de generoasă cu Moldova. Economic i-am ajutat tot timpul, din puţinul pe care îl aveam. La fel, cultural şi educaţional. Cînd am intrat în UE, nu ştiam cum să mai păcălim exigenţele comisarilor de la Bruxelles astfel încît să permitem moldovenilor să vină în România cît se poate de uşor. Am deschis porţile cetăţeniei române peste Prut la maximum. Ne-am luptat diplomatic pentru Transnistria de parcă ar fi fost o parte a

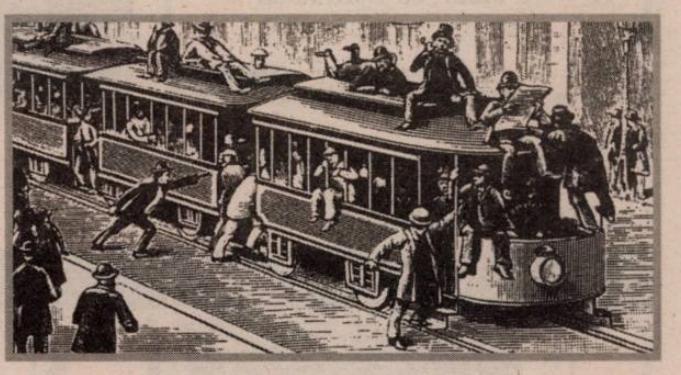

României şi ne-am alterat serios relaţiile cu Rusia tot din pricina ataşamentului nostru faţă de Moldova. Şi care a fost răspunsul? O suită de jigniri cu care pigmeii politici de la Chişinău au ruşinat România oriunde se duceau în lume. Diplomaţi români expulzaţi, cetăţeni români maltrataţi, acuze de fascism şi dat cu tifla în cel mai bolşevic-mitocănesc fel cu putinţă. Sigur, veţi spune, dar asta e atitudinea regimului de la putere, şi nu a poporului. Serios? Păi, văd că poporul alege continuu acelaşi regim, care îşi face un titlu de glorie în Moldova cu tratamentul pe care îl aplică României. Chiar nu ne vine să credem că majoritatea cetăţenilor Republicii Moldova aprobă acţiunile anti-româneşti ale Chişinăului? Ştiu, e greu să admitem acest fapt.

Oricum, nimeni, niciodată, nu a jignit atît de profund şi de nemeritat România precum a jignit-o, în ultimele zile, Voronin, liderul incontestabil al partidului reales. Ce cred că ar trebui să facem? Pe şleau spus: să nu ne mai încurcăm cu ei. Să le lăsăm un număr de telefon, în caz că se deşteaptă, să ne sune, şi să ne vedem de altele, mult mai importante, prin lume, cum ar fi construirea influenţei noastre în NATO şi UE, parteneriatul cu SUA, o relaţie nouă şi lucrativă cu China, identificarea unei soluţii împotriva dependenţei energetice a Europei, cîştigarea războiului din Afganistan etc. Nu vă fie frică, după un timp o să ne sune ei...

ready made

„Sînt realist, dar la oculist văd totul pesimist. Nici la penalist, nici la jurist nu sînt optimist."

(„Exerciţii recapitulative de scriere stenografică", în Sfinţescu Margareta, *Stenografie fără profesor*, Editura Ceres, 1973)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

I.V. Stalin *vs* N.I. Maar

Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno María de los Remedios Cipriano de la Santísima Trinidad Mártir Patricio Clito Ruíz y Picasso, posesorul celor 10 (zece) nume, dintre care 2 (două) de familie şi 8 (opt) de botez, a trăit 91 (nouăzeci şi unu) de ani, 5 (cinci) luni şi 2 (două) săptămîni, – ca şi cum fiecare dintre cei 8 (opt) sfinţi i-ar fi dat în dar cîte 4.185,125 de zile, plus (+) alte 24 (ce rezultă din surplusul anilor bisecţi). Don Pablo nu le-a fost, pesemne, acestora recunoscător, de vreme ce nu i-a zugrăvit nicicînd (cu excepţia, poate, a copilăriei, cînd făcea cò-pii prin muzee, iar nu, ca mai tîrziu, copìi). Sfinţii, însă, nu s-au supărat, nici, cel puţin, după ce el se-nfofolise în *la bandera roja*. S-a supărat, însă, *el compañero* Stalin (portreturat de... Pique-assiette, prin '50, în contumacie), cărui generalissim, însă, nu-i era nici un dor (un dulce dor, un dor amar?) să semene cu Dora Maar, cu Dora Maar, cu Dora Maar...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Viaţa la muncă

● Mă aflam în sala de mese de la subsolul clădirii unde funcţionează BBC World Service – Bush House. Era acolo o autoservire în care existau şi bucătari din diverse locuri ale lumii, care-ţi puteau prepara cîte ceva, ca la mama lor acasă. Odată, unul mare şi negru, cu o beretă albă pe cap, m-a oprit să-mi pun în farfurie nişte bucăţi de carne de pui acoperite cu şofran. Mi-a spus rîzînd că nu sînt gătite, dar că dacă într-adevăr doresc să le mănînc, el mi le poate prepara rapid, aşa cum trebuie. Nu l-am refuzat şi în cîteva minute m-am ales cu cea mai iute mîncare pe care am pomenit-o vreodată. Altădată, una dintre casiere – mai toate erau negrese, vesele şi binevoitoare ca nişte mătuşi – m-a îndemnat să iau toată cantitatea existentă în galantar, ca să nu fie nevoită să arunce puţinul rest ce ar mai fi rămas. După ce m-am executat, mi-a spus cu simpatie că, dacă vreau, ea îmi dă voie să-mi iau şi un al doilea pahar de vin (regula era doar unul).

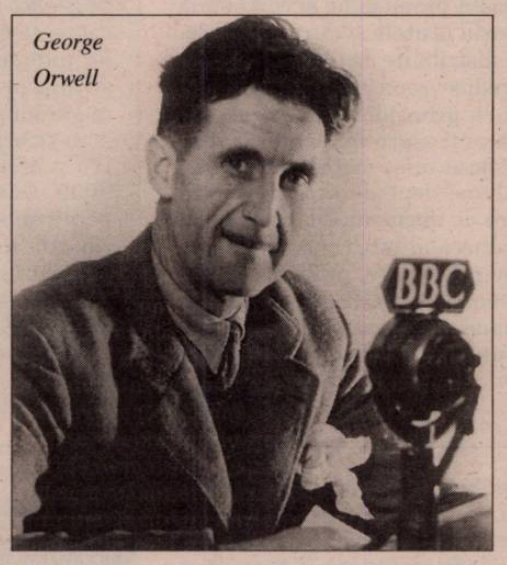

George Orwell

Ei bine, în acea sală a autoservirii mă aflam împreună cu un coleg mai în vîrstă, care continua să lucreze, deşi, în mod oficial, ieşise la pensie. Povesteam diverse lucruri în zumzetul cantinei. La un moment dat, el s-a oprit la jumătatea frazei zărind ceva peste umărul meu. „O vezi pe doamna aceea de la coadă, cu bluză verde?" – m-a întrebat. Era o cucoană cu părul alb, să fi avut spre 70 de ani. După ce s-a asigurat că am reperat-o şi eu, colegul a continuat: „A lucrat la secţia poloneză. Şi tot aşa mi-o amintesc, împingea tava pe masa aceea spre casa de marcat, exact în acelaşi loc. Ca şi cum ar fi fost ieri. Doar că nu era cărunţă. Eu abia mă angajasem aici, era acum treizeci şi cinci de ani...".

● Cartea lui George Orwell, *1984*, nu putea fi tradusă în ţările lagărului socialist pentru că sistemele totalitare din aceste ţări semănau prea bine cu cele descrise în roman. Autorul nu a prea avut însă cum să se inspire din funcţionarea sistemului comunist, a cărui grozăvie nu era bine desluşită în anii '40, atunci cînd el a scris cartea (pe de altă parte, Orwell avea simpatii socialiste, dacă nu chiar comuniste). În orice caz, societatea supercontrolată descrisă de el putea fi orice fel de totalitarism, indiferent de nume: comunism, nazism, fascism ori altceva. Cert e însă că omul a scris romanul după ce a lucrat cîţiva ani la BBC, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar atmosfera din sobra instituţie britanică de presă poate fi şi astăzi, în anumite privinţe, o bună sursă de inspiraţie pentru descrierea unui sistem perfect pus la punct şi care foloseşte oameni. O clădire rece, masivă şi cenuşie, cu lungi coridoare şi sute de uşi. Mai în glumă, mai în serios, managerii de astăzi ai instituţiei au pus în funcţiune un sistem video prin care îi pot vedea oricînd pe angajaţii birourilor din alte ţări şi pot şi ei fi văzuţi de aceştia, la fel cum făcea „Big Brother".

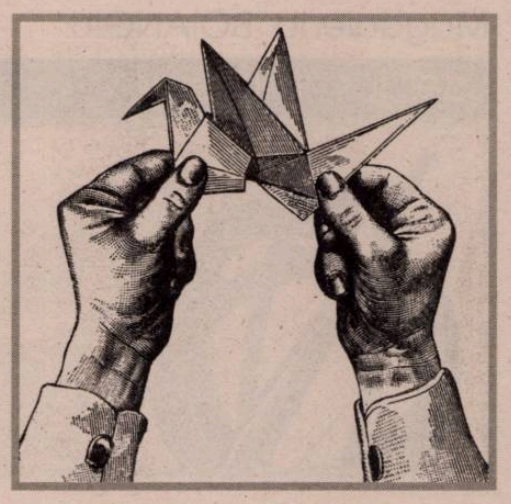

BBC-ul funcţionează ca o şcoală cît se poate de dură. Sînt reguli de fier care trebuie respectate şi care în timp îşi dovedesc valoarea şi eficienţa, dar care fac şi multe zile amare angajaţilor. Unii se simt încorsetaţi. Alţii se chinuie din greu pînă cînd reuşesc să atingă nivelul jurnalistic cerut. Uneori însă, constrîngerile severe produc defulări pe măsură. Un fost coleg îmi povestea că prezenta odată la microfon o emisiune de ştiri împreună cu o fată care făcuse gimnastică. Ea devenise o ţintă a dăscălelilor şefilor. Mereu aveau să-i reproşeze ceva şi cu cît o pisau mai mult, cu atît ea îşi pierdea încrederea în sine şi greşea mai des. În acea emisiune – povestea colegul – ea s-a bîlbîit, şi-a încurcat ştirile şi totul a ieşit prost. Cînd transmisia s-a încheiat, era foarte tulburată. Se gîndea cu groază la noile mustrări ce aveau să vină. Au ieşit amîndoi din studio, pe un culoar lung şi întunecat. El a privit-o nedumerit cum şi-a depus foile pe covor, lîngă uşa studioului. Apoi, fără un cuvînt, ca într-o scenă de film, s-a dezlănţuit într-o serie de salturi şi rotiri neîntrerupte ca într-un exerciţiu la sol sau la bîrnă, pînă la capătul cel îndepărtat al culoarului...

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

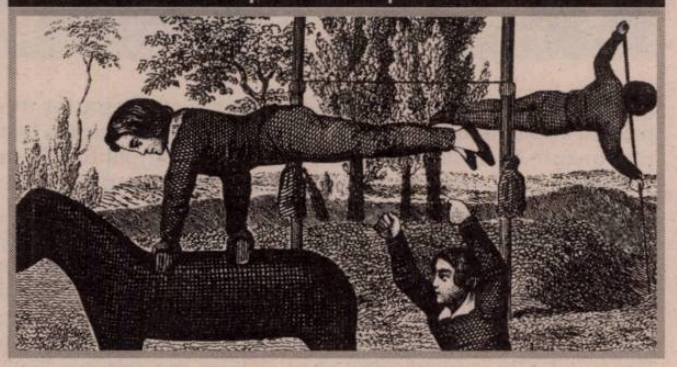

Fotbal aranjat

– o experienţă personală –

Ultimul meci l-am văzut în 1978. A fost şi primul pe stadion. Ca băiat de cartier, cu vechime în Pantelimon, ştiam o spărtură în gardul exterior al stadionului 23 August, şi pe-acolo am luat-o. Al doilea rînd de paznici – cei de la intrarea în gradene – a fost mai greu de păcălit, aşa că am scos zece lei din buzunar şi am urcat treptele de piatră spre locul din care se auzea rumoarea. Cu fiecare pas aveam senzaţia că mă apropii de un transformator electric gigantic, în care mii de volţi graşi şi musculoşi învîrt miliarde de scîntei micuţe şi le trimit în aer, să albăstrească şi să încarce nervos atmosfera. Asta e muzica stadionului: energia a 50.000 de oameni, care se simte şi cînd tac. Mai mult decît o divizie de menţinere a păcii, oleacă mai puţin decît o mică armată de ocupaţie.

Cu cinci trepte înainte de marginea căldării în care se bălăceau atîtea orgolii şi pulsiuni primare, ochii mei au ieşit la lumină. Lumină multă, cum nu văzusem niciodată: stadionul era deja pregătit pentru filmări color, pentru că Sahia Film făcea deja documentare, cu ani buni înainte de televiziunea în culori. Şi tocmai ăsta a fost şocul: după ani de faze prinse din zbor la televizorul alb-negru, realitatea vizuală a gazonului (verde, nu gri, doamnelor şi domnilor!) m-a orbit brusc. Jucătorii împodobiţi cu mult mai puţine sigle decît azi păreau şi ei din „Dacii şi Romanii" (un joc popular în epocă, cu decoruri cu mult mai optimiste decît – sînt sigur – prezenta provincia Dacia acum 2000 de ani) sau din filmele cu gladiatori, şi nu foarte departe de look-ul ăstora. În fine: am ieşit pe muchia stadionului şi-am rămas zece minute şocat: lumină, acţiune, culori, mii de respiraţii, strigăte şi oftaturi, amplificate de trăirea comună a fazelor de jos, de pe covorul acela de Oscar, de un verde cum nu văzusem niciodată în *zonele verzi* din cartierul nostru gri, mîngîiat cu praful de la termocentrale şi irigat cu ajutorul dezinteresat al cîinilor vagabonzi. Ce poate fi mai bun decît spectacolul ăsta? Ce poate fi mai minunat?

Orice altceva. Asta a fost concluzia după cele 90 de minute regulamentare. Jucătorii au alergat. Dar n-au marcat nici un gol. Nici măcar n-au alergat cu un scop vizibil: mingea scăpa de la unul la altul fără vreo grijă pentru cine ştie ce strategie. Cînd am plecat, lumea pe lîngă mine începuse să mîrîie, să se foiască şi să strige: *băăă, e aranjat, huoooo, dracu' să vă ia, jucaţi băăă fotbal, că vă ia mama dracului 'raţi ai dracului de hoţi, astăzi şi mîine!*

Nu m-am mai întors pe stadion niciodată. Nu că am ceva cu meciurile aranjate. Doar cu cele plicticoase. Şi sînt sigur că m-aş fi plictisit şi dacă băgau gol: pur şi simplu erau prea multe momente libere în joc. Prea multe sughiţuri. A fost un meci ca un cîntec în care solistul se opreşte din cînd în cînd, că nu mai are el chef sau nu-l mai ţine vocea. Asta e problema cînd ai meniu fix: te ia lenea să improvizezi.

Firește, există şi alte meciuri aranjate pe lumea asta. Spectacolele de operă: ştii de la bun început cine cîştigă, cine îşi pierde minţile, cine rămîne cu fata. Numai că acolo te duci pentru talentul cîntăreţilor. Există spectacolele de wrestling, în care numai o afecţiune psihică severă te poate împiedica să înţelegi că totul e aranjat. Da, dar acolo te duci pentru spectacolul vizual. Există piese de teatru, telenovele şi licitaţii cu dedicaţie. Cu toate astea, doar fotbalul ne enervează aşa de tare cînd e aranjat. De ce naiba?

E foarte simplu: aici spectacolul îl faci tu, spaimele, emoţia, unghiile tale roase. Îl face adrenalina care se plimbă prin venele tale, ca un explorator cu maceta prin junglă, tăind inhibiţii, griji şi bariere puse de educaţie. În privinţa asta, meciul aranjat e echivalentul calmantului pus intravenos. Eşti liniştit, poţi să-ţi desfaci cămaşa de forţă la primii doi nasturi, poţi să ieşi în curtea spitalului.

Doar că eşti o legumă. Iar show-ul e şi el un ghiveci. La mai bine de 30 de ani de la ultimul meci pe care l-am văzut, mă bucur să mă pomenesc în farfurie cu ce lipsea. Noroc cu arestările: acum ghiveciul naţional care e fotbalul a primit mult-aşteptata carne.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Nevoia de *realitate*

„Dumneavoastră, ca sociolog, ce părere aveţi, cît este realitate şi cît ficţiune în romanul Doinei Ruşti, *Lizoanca la 11 ani?*“ – îşi începe jurnalista micul său interviu. Un demon răutăcios mă împinge să-i răspund fără să clipesc: *37%, respectiv 63%!* Mă abţin însă şi încep să bîigui ceva despre faptul că avem de-a face cu un roman, iar acesta se ocupă, după ştiinţa mea, cu scrierea unor lumi şi mai puţin cu descrierea unor societăţi şi că, oricum, aprecierea „gradului de realitate“ a unui roman este o îndeletnicire prezumţioasă, nu e treaba mea, nu ştiu... Deziluzie. Jurnalista aştepta, se pare, un verdict al „specialistului“: da, aşa arată „satul românesc“ – deci Doina Ruşti are dreptate – sau dimpotrivă, vă spun eu, sociologul, realitatea este diferită, iar doamna aceasta nu ştie despre ce vorbeşte. Întrebarea era poate nefericit formulată, dar semnificaţia ei trimitea, am avut impresia, la o problemă legitimă şi care începe să revină cu o oarecare obsesivitate: cine şi cum ne povesteşte, în cele din urmă, realitatea? Aia „reală“!

După cum mărturiseşte Doina Ruşti, acest roman s-a născut şi el din revolta împotriva unei falsificări şi manipulări a „realităţii“: „Am deschis ziarul şi-am citit o frază care mi-a făcut gaură în creier: o prostituată în vîrstă de 11 ani a umplut un sat întreg de sifilis. Deşi ştirea a fost apoi preluată în aproape toate cotidienele importante, era evident că nimeni nu se obosise să investigheze sau măcar să verifice informaţia. Şi tocmai această indiferenţă năucitoare m-a determinat să scriu un roman. Şi-atunci am început propria cercetare. Fetiţa care umpluse satul de boli era în realitate...“. Revoltată de *reality show*-ul jurnalistic, ficţiunea pleacă deci în căutarea „adevăratei realităţi“.

Dar asta nu înseamnă că „a ieşit o probă de jurnalism superior“, cum consideră un ziarist (în acest sens ar fi de citit mai degrabă reportajul Laviniei Gliga în *Tabu*), şi nici că avem de-a face cu o amplă naraţiune socială. Ceea ce este surprinzător este însă că scriitoarea însăşi supralicitează, uneori, această dimensiune de cronică socială: „Să presupunem că vine cineva de pe la Uniunea Europeană şi spune: «cît de reprezentativ este Satul Nou *(unde îşi plasează Doina Ruşti naraţiunea)* pentru satele româneşti?». Ce-i răspunzi?“ – o întreabă Ovidiu Şimonca pe autoare. „Am încercat să fac din el un loc generic. Este adevărat că prăbuşirea satului românesc după experimentul colectivist, după ştergerea ierarhiilor sociale şi după o serie de mutaţii morale datează încă de pe la începutul anilor ’80, iar în momentul de faţă mi se pare un loc abandonat. Însă lucrurile nu stau cu mult diferit nici în oraşe. Tocmai de aceea, am plasat acţiunea romanului în apropierea Capitalei, mai precis, la 25 de kilometri de Bucureşti.“ Adică romanul este „reprezentativ“ pentru satele româneşti? Ei nu, nici chiar aşa! O spune, de fapt, tot autoarea, cu cîteva rînduri mai jos: „Romanul acesta nu este cumva şi despre promiscuitate?“ – o întreabă mai departe Ovidiu Şimonca. „În primul rînd!“ – răspunde prompt Doina Ruşti. „O promiscuitate întemeiată pe mici compromisuri, pe erori trecute cu vederea. De exemplu, în romanul meu este vorba şi despre un personaj, întemeietor al Satului Nou (Petrache Notaru), care găseşte un monogram creştin (de la *Sit tibi terra levis*), fără să aibă idee ce înseamnă, şi, încredinţat că este un mesaj protector, comite în numele acestei protecţii o serie de violenţe morale care, de-a lungul timpului, generează legături incestuoase, complexe ori acte de revoltă, adică «neglijenţele» pe care se sprijină lumea Lizoancăi. Iar acest Petrache, implicat accidental în viaţa mai multor personaje, este rudă de sînge cu Lizoanca, deşi nici unul dintre ei doi nu ştie. În acest amestec precar, de idealuri şi complexe, mi se pare mie că stă astăzi istoria noastră.“

Istoria noastră? Nu, în nici un caz. Istoria „Satului Nou“ însă da. Cu Petrache Notaru ne aflăm în prim mit de întemeiere, ba chiar într-un soi de cosmogonie a păcatului: dacă la baza oricărei *societăţi* umane stă tabuul incestului, această *lume* în care s-a născut şi Lizoanca s-a întemeiat tocmai pe răsturnarea acestui tabu, sub protecţia confuză a unor divinităţi difuze. Romanul Doinei Ruşti este deci mai „romanesc“ decît o afirmă însăşi autoarea – şi ar fi avut poate de cîştigat dacă s-ar fi distanţat mai mult de acea primă emoţie pe care i-au provocat-o paginile de ziar. De unde atunci această foame de „document“, de legitimare a scrierii prin descriere?

Nu este treaba mea să compar egolaliile postmoderne cu socio-filiile neo-realiste şi cu atît mai puţin să fac critică literară. Dar s-ar zice că avem de-a face deja cu un soi de fenomen social. În faţa unei realităţi care ne scapă tot mai mult printre ştirile sau statisticile celor care ar avea menirea să ne-o prezinte „aşa cum e“, arta pare să fi pornit, de ceva vreme, într-o campanie vindicativă de căutare a „adevăratei realităţi“. Lucrurile au început cu recuperările artistice ale lumii comunismului şi cu scrierile „rurale“ ale regretatului Sorin Stoica, de pildă. Acum ele tind să se apropie de o masă critică, răspunzînd unei nevoi reale: în ce societate trăim, de fapt, şi cine ne poate spune ceva coerent şi inteligibil despre ea?

La această întrebare ar trebui să răspundă, pentru mase, în primul rînd specia complexă a *documentarului*, de la marile reportaje sau anchetele de teren la literatura *non fiction*. Dar acestea – ne explică imediat managerii mediatici – nu aduc rating. Cred că diagnosticul a început deja să fie fals într-o măsură considerabilă: documentarele de pe Discovery sau History fac un rating onorabil, iar la o selecţie de filme documentare de la Astra Film Fest, prezentate la Muzeul Ţăranului Român, sala era plină ochi de tineri.

Carmen GAVRILĂ

Nouruz – sărbătoarea primăverii

Nouruz – *în traducere* mot-à-mot *„zi nouă“, adică Anul Nou – se sărbătoreşte în Iran, Turcia, Asia Centrală, Caucaz, Crimeea, părţi din Orientul Mijlociu, Asia de Sud, Nord-Vestul Chinei, India, Afganistan, ba chiar şi în Europa, în Kosovo, Albania şi Bosnia.*

În Iran, de Nouruz, vreme de două săptămîni aproape nimeni nu mai munceşte, iar programul în instituţiile publice este redus. Capitala Teheran se goleşte. Toată lumea se retrage în parcuri ori spre munţii din jurul Teheranului, la iarbă verde şi picnicuri care durează de dimineaţă pînă seara şi la care participă toată familia. Nouruz este sărbătoarea care marchează sfîrşitul iernii şi venirea primăverii. Din cele mai vechi timpuri, momentul sărbătorii este calculat exact şi se suprapune pe echinocţiul de primăvară. Începutul cade de obicei pe 21 martie, dar anul acesta a fost pe 20 martie. Este o sărbătoare de origine zoroastriană care a supravieţuit cuceririi arabe şi islamizării din spaţiul Orientului Mijlociu pînă în Asia Centrală şi de Sud. Se pare că însuşi Zoroastru ar fi stabilit Nouruz-ul ca sărbătoare oficială, momentul în care soarele învinge întunericul, binele învinge răul, viaţa învinge moartea. În mitologia iraniană cuprinsă în celebra *Carte a Regilor* de Ferdousi, cel care a creat această sărbătoare este eroul Jamshid, care a salvat omenirea de o iarnă cumplită. În timp, Nouruz şi-a pierdut din încărcătura religioasă, mai ales după trecerea la islam, şi a devenit doar o sărbătoare a primăverii, dar cele mai multe obiceiuri şi rituri s-au păstrat. Pregătirile se fac cu cîteva zile înainte. Toţi membrii familiei trebuie să fie proaspăt spălaţi, cu haine curate, dacă nu noi, iar casa, curată lună, pregătită pentru musafiri. Activitatea de curăţare a casei poartă un nume care în farsi înseamnă „a zgudui casa“. Este echivalentul românesc al curăţeniei de primăvară, înainte de Paşte. Rudele se vizitează şi se ajută la prepararea mîncărurilor specifice sărbătorii. În prima zi de primăvară se face schimb de daruri. În Iran, cei care dau tonul vizitelor sînt tinerii care îşi vizitează rudele mai în vîrstă, după care acestea din urmă le întorc vizita. Obligatoriu pe masa de Nouruz trebuie să fie aşa-numitele *haft sin* adică şapte ingrediente şi lucruri care în farsi încep cu litera „s“. Uneori sînt mai mult de şapte ingrediente ori lucruri, dar de obicei nu lipsesc următoarele: *sabzi* – adică verdeţuri care simbolizează renaşterea, *sanjid* – fructe uscate care simbolizează dragostea, *sir* – usturoi, simbolul pentru medicină, *sib* – măr pentru frumuseţe şi sănătate, *seke* – monedă, adică bogăţie, şi *serke* – oţet pentru răbdare şi înţelepciune. Acestea trebuie să stea pe masă pe toată perioada sărbătorii, adică două săptămîni în cazul Iranului şi Afganistanului.

© C. Gavrilă

Niciodată nu trebuie să lipsească dulciurile şi gustările pentru musafiri: alune, nuci, fistic, fructe proaspete, uscate ori confiate, şerbet, fursecuri, prăjituri, plăcinte, nelipsitul şi omniprezentul ceai îndulcit. De multe ori în Iran, Azerbaidjan şi Tadjikistan sînt pictate ouă, ca simboluri ale fertilităţii, cîte unul pentru fiecare membru al familiei. Dar sărbătoarea de Anul Nou nu înseamnă doar mîncare. Se spune că de felul în care te porţi şi te simţi de Nouruz depinde tot restul anului. Trebuie să te porţi atent cu toată lumea, să fii vesel, generos, iar asta îţi va aduce un an îmbelşugat şi fericit. Iranienii spun că dacă te certi cu cineva de Nouruz, numai în certuri o vei ţine tot anul. Focul este strîns legat de sărbătorirea Nouruz. În multe locuri, în special în comunităţile zoroastriene care au supravieţuit pînă astăzi, tinerii sar peste mici focuri de tabără aprinse în spaţii publice în timp ce fac incantaţii. Gestul semnifică o curăţare spirituală, arderea păcatelor, a defectelor şi slăbiciunilor omeneşti. Multe obiceiuri de Nouruz invocă norocul. De exemplu, tinerii iau o bucată de pînză, îi fac un nod, apoi roagă un trecător să desfacă nodul – astfel le este dezlegat norocul. Există şi practici ceva mai oculte, de ghicire a viitorului din cuvinte şi părţi de conversaţii auzite întîmplător pe stradă, între trecători. La finalul sărbătorilor de Nouruz, a 13-a zi cu un nume care în traducere înseamnă „Minciuna din ziua a 13-a“ este similară celei de 1 aprilie de la noi, cînd se fac farse.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Anonimul

Cine să fie? Cine să fie? În faţa blocului Perla a apărut un bust nou (sau nu l-am băgat eu de seamă pînă acum). Ei şi? Ce treabă avem noi cu el? Păi, poate că am avea, dacă am şti cu cine avem onoarea. Dar aşa, fără identitate...

Nu este un bust în toată puterea cuvîntului, ci doar capul şi un piept bombat ca o pînză în bătaia vîntului, de spate s-a făcut economie. Altfel, banal, banal. Nu se poate ghici numai după cravată cine e personajul. Un domn cu mustăcioară (asta ar fi singura trăsătură mai particulară). Părul înfoiat deasupra tîmplelor dezveleşte fruntea... Ei, fruntea normală, nasul, normal şi el, doar puţin ascuţit dacă îl vezi din profil. Ochii? Or fi privind înăuntru, că în afară nimic, dar nimic...

Inscripţia a fost, dar a căzut, sau o mînă duşmană a dat-o jos. Întreb femeile care sădesc flori de jur împrejur: „Ştiţi cine e dumnealui?“. Nu ştie nimeni. Pe soclu au mai rămas nişte urme de litere, pe ultimul rînd. Va să zică, unde şi cînd a murit. Cifre nu sînt, deci nu e o dată. O fi locul. Parcă ar fi: „în penitenciarul“ sau „la Paris“. Nu e deloc acelaşi lucru! Hm, nu e Paris, ce mi-o fi venit... Dacă e penitenciar, să ştii că e comunist, dar parcă nu dă bine, acum. La Doftana? Am avut un bust al lui Ilie Pintilie, care fusese băgat în locul lui Brătianu, dar din '90 l-au adus înapoi pe Brătianu, iar Pintilie a dispărut, săracu'. Să ştii că e socialist. Asta da, se poate. Parcă aşa arăta I.C. Frimu în cartea mea de istorie de la şcoală. Cu mustăcioară, da, da.

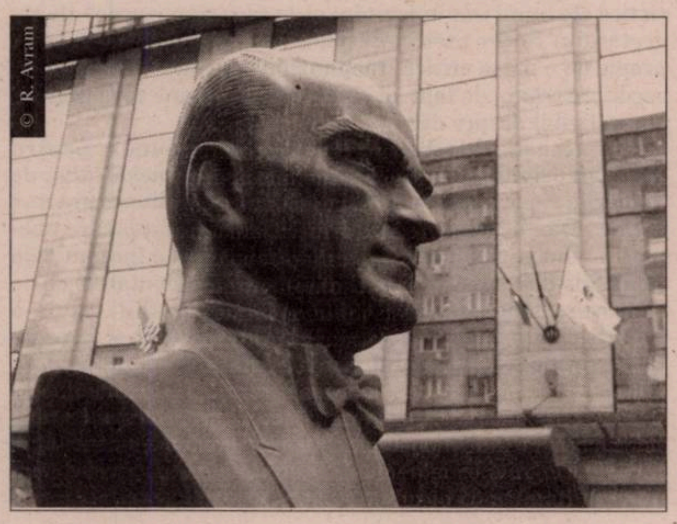

Ca să pun capăt acestor meditaţii sterile, am dat un telefon. Cînd ai relaţii la Ministerul Culturii... Aşa am aflat că sculptura nesemnată ne-a venit din Turcia şi că-l reprezintă pe Excelenţa Sa, domnul Hamdullah Suphi Tanrîover, istoric şi om politic turc care a fost ministru plenipotenţiar şi apoi ambasador la Bucureşti între anii 1931-1944. De aceea, monumentul a fost plasat aproape de ambasada Turciei, care e cea mai frumoasă dintre toate, fiindcă ocupă fosta casă a lui P.P. Carp, pe Dorobanţi. Diplomatul turc a fost una dintre figurile majore ale Războiului de Independenţă şi ale Revoluţiei Naţionale, un mare orator şi un om foarte cultivat. În timpul cît a stat aici, s-a interesat cu stăruinţă de găgăuzii din Basarabia, care erau atunci cetăţeni români. A avut legături prieteneşti cu Titulescu şi cu Gafencu, căutînd să consolideze colaborarea româno-turcă. Aşadar, cineva stimabil.

Bine, bine, dar pe Dorobanţi... Cu cine s-au luptat dorobanţii? Şi Kemal pe Calea Victoriei... Victoria împotriva cui? Se spune că bustul lui Atatürk a fost pus acolo la solicitarea proprietarilor hotelului Majestic, care sînt turci.

De altfel, n-am mai auzit să i se ridice o statuie reprezentantului unui stat străin, gest care întrece cu mult datoria ospitalităţii. De ce n-am pretinde şi noi un monument pe Champs-Elysées pentru domnul Oliviu Gherman?

Bănuiesc că turcii, în cadrul relaţiilor reciproc avantajoase, au cerut ceva în schimb pentru bustul lui Cantemir,

deşi acela era şi al lor, nu numai al nostru. Oricum, repartizarea în Capitală a acestor onoruri pe care le revendică partenerii noştri politici sau comerciali – mă gîndesc, de pildă, la colţul sud-american de pe Bdul Primăverii şi de lîngă Sala Floreasca – a început să favorizeze Orientul Apropiat. La rondul de pe Kiseleff unde era altădată statuia regelui Ferdinand a apărut, nitam-nisam, un poet persan (nu ştiu care dintre republicile Asiei Centrale îl reclamă pentru literatura ei naţională). Mă mir că nu mai e şi bardul poporului kazah Djambul Djambaev, al cărui bust îl vedeam pe vremuri în Parcul de Cultură şi Odihnă „I.V. Stalin“.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *Ion BARBU ● Cristian GHINEA ● Vitalie SPRÂNCEANĂ (masterand în Ştiinţe Politice) ● Victoria STOICIU (coordonatoare de programe, Friedrich Ebert Stiftung)* ● ***Coordonatorul temei (şi fotografii):*** *Cristian GHINEA*

Cristian GHINEA

A fost sau n-a fost revoluţie/lovitură de stat?

– patru zile la Chişinău –

Am ajuns la Chişinău luni, imediat după alegeri. Fără legătură nici cu alegerile, nici cu demonstraţiile. Am fost într-un proiect de consultanţă în domeniul asistenţei externe pentru dezvoltare. Am avut întîlniri cu jurnalişti, ONG-işti, oficiali. Au decurs toate bine, oamenii au fost punctuali, ne-am văzut de treabă, în ciuda fundalului. Marţi după-amiază, am asistat cîteva ore la asediul Parlamentului, plimbîndu-mă din cînd în cînd spre Piaţa Marii Adunări Naţionale. Acest text se bazează pe notiţele făcute acolo. Marţi seară, am transcris la cald notiţele din acea după-amiază şi le-am publicat pe Hotnews.ro. Aici am adăugat notiţele de luni, miercuri şi joi şi am adăugat pe alocuri comentarii de context.

LUNI, 6 APRILIE, LA PRÎNZ

Ajung la Chişinău fără probleme. Autorităţile nu par a aplica la aeroport politica de la graniţa terestră, unde au întors românii din drum. Puteam invoca statutul de consultant pentru o organizaţie internaţională. Dar nu mă întreabă nimeni nimic. Intru pur şi simplu. Nu am mai fost la Chişinău din 2003. Remarc pe drum că se construieşte masiv, blocuri noi, parcă nu mai este pustiul de atunci. Şi un prim mall. Malldova. Reuşit joc de cuvinte. Pe drumul de la aeroport, panouri uriaşe unde se spune că Uniunea Europeană şi Moldova conlucrează pentru protecţia mediului, pentru tineri etc. Şi panouri unde diverşi şefi de întreprinderi adresează urări şi gînduri de bine. Comunism şi UE.

Am cîteva ore pînă la prima întîlnire. Ajung în Piaţa Marii Adunări Naţionale. Cîteva mii de oameni strînşi, nici o organizare, nici un discurs. Scandează dezorganizat. *Jos Comunismul; Unu-doi, unu-doi, comunismul la gunoi; Refuz, rezist, sînt anti-comunist; România, România; Europa, Europa.*

Merg la treburile mele. Mă întorc spre seară. Aceeaşi atmosferă în Piaţa MAN. Dorin Chirtoacă, primarul Chişinăului, trece prin mulţime. Cîteva fete zbiară ca la Michael Jackson. Se scandează „Dorin, Dorin". Omul trece pur şi simplu, apoi dispare. Nici o tribună, nici un vorbitor. Merg să citesc ziarele în parcul de peste drum. Am găsit doar ziarele de vineri (vezi rubrica din p. 17). Cineva de lîngă mine spune: „Io-s tînără şi tot cu comuniştii am votat".

MARŢI, 7 APRILIE

Am lăsat ca atare notiţele de marţi, pe care apucasem să le transcriu imediat.

9,30. Trec prin Piaţa MAN. Doar cîteva pîlcuri de manifestanţi. Puzderie de poliţişti. Maşini vechi de poliţie, ponosite. Poliţiştii sînt militari în termen, foarte tineri, cu căşchete masive din tablă, cum avea USLA pe vremea lui Ceauşescu la noi.

11,20. Am terminat o întîlnire şi fug către alta. În Piaţa MAN sînt deja cîteva mii de oameni. Bulevardul Ştefan cel Mare şi Sfînt este blocat. Au apărut nişte boxe mari, cineva vorbeşte. Vreo 20 de tineri încearcă să blocheze un bulevard adiacent cu un banner mare pe care scrie: „Da democraţia; Nu dictatură". Se ceartă cu şoferul autobuzului. Cîţiva se caţără pe geamul autobuzului şi strigă „Jos comuniştii" către oamenii dinăuntru. Pînă la urmă se dau la o parte. Autobuzul trece. După mijlocul intersecţiei, o bătrînă dinăuntru scoate mîna pe geam şi arată semnul rusesc pentru *Fuck You*. Totul pare calm. Sînt sunat din România: eşti bine? La televizor zice că au atacat Preşedinţia. La naiba, e doar la cîteva sute de metri mai încolo. Dar cît am căscat ochii aici s-a făcut deja ora pentru o altă întîlnire. Fug. E uşor suprarealist să discut despre programe de dezvoltare în această atmosferă, dar parcă e cu atît mai interesant.

15,00. Sînt liber restul zilei. Întîlnirea cu un oficial se amînă, va avea loc joi dimineaţa. Liber să casc ochii. Ajung la Preşedinţie. O clădire înaltă, seamănă mai degrabă cu un sediu de bancă decît cu o instituţie oficială. Geamurile sînt sparte la etajele inferioare, arde un foc lîngă. Vizavi este Parlamentul. Piaţa dintre cele două clădiri e plină de lume. Cîteva mii de oameni stau şi se uită, din cînd în cînd scandează. La parterul Parlamentului, cîteva zeci de tineri iau cu asalt clădirea. Dinăuntru sînt stropiţi cu jeturi de apă. Sînt tineri, foarte foarte tineri, adolescenţi, de fapt. Foarte agitaţi. Mulţi şi-au pus tricourile în cap, alţii – tricoloruri. Nu îmi găsesc locul, dinspre Piaţa MAN se aud scandări. Aici lucrurile rămîn la fel: din mulţime se aruncă cu pietre în geamurile Parlamentului, unii se apropie, dau înapoi cînd sînt stropiţi. Merg spre cealaltă Piaţă. Bulevardul Ştefan cel Mare şi Sfînt pare un loc de promenadă. Oamenii se duc de colo-colo, ca şi mine. Două fete în fuste foarte scurte. Un tip învelit în tricolorul cu stema Moldovei le întreabă: „Fetiţele, la revoluţie?". Ele rîd. Oamenii stau la coadă la Fornetti. Se vînd şi floricele. N-ai zice că la două sute de metri se ia cu asalt o clădire. Ajung în Piaţă. Aici mulţimea s-a îngroşat, cred că sînt peste 10.000. De la boxe se aude o voce care face apel la calm. Îi imploră să fie paşnici. Pe margine, cîţiva tineri vin dinspre cealaltă piaţă. Unul are un scut de poliţist pe care îl agită. Strigă la lume să vină cu ei în cealaltă parte. Se apropie un domn în vîrstă, îmbrăcat în costum. „Mă, copile, şe vreţi voi să faşeţi?". „Acolo, acolo, să luăm Parliamentu'" – i se răspunde. Ei fug înapoi.

Eu rămîn fără cerneală în stilou. La naiba, de unde fac rost de pix la revoluţie? Uimitor, chioşcul de lîngă piaţă e deschis şi are şi pixuri. E coadă şi aici. O fată mă întreabă ceva în ruseşte. Rămîn perplex. Zic că vorbesc română sau engleză, rîde şi se întoarce. Cînd ajung să cumpăr, o altă fată din chioşc îmi zice: „Dumneavoastră aţi venit aici de la România să ne susţineţi pe noi?". De unde a ştiut că sînt din România? Probabil după lipsa accentului şi pentru că nu vorbeam rusă. Zic că sînt cu alte treburi şi zîmbesc. Dacă se va duce zvonul că agenţi din România au făcut revoluţia, să ştiţi că eram doar eu, cu un pix. *(Completare ulterioară: a doua zi, Voronin va spune că agenţi români au organizat totul. Îmi menţin declaraţia, doar dacă SRI şi SIE nu au pregătit şi paraşutat în Moldova cîteva mii de agenţi cu accent basarabean.)*

Tocmai cînd terminam de vorbit cu fata se aude o explozie dinspre Parlament. Cred că este gaz lacrimogen. Mă duc acolo. Pe drum mă întîlnesc cu un grup care strigă „La televiziune! La televiziune!". Pe bulevardul Ştefan cel Mare şi Sfînt aceeaşi atmosferă de promenadă. La Fornetti este tot coadă şi eu mor de foame. Multe fete au bentiţe tricolore sau brăţări la fel. Nu am mai văzut aşa bentiţă din şcoala primară, cînd luam premii împachetate în tricolor.

La conferinţa de presă

15,30. La Parlament, aceeaşi atmosferă de spectacol public. Aceleaşi cîteva zeci care dau asaltul la parter. Lumea scandează. Foarte puţini jurnalişti. Un car al PRO TV filmează în piaţă (într-una dintre întîlniri, cineva îmi spune că PRO TV local este o redută antiregim. „Ştiţi, nu este deloc ca PRO TV din România, tabloidizat." Mi se face ruşine. Lăsasem acasă televiziunile apărîndu-l pe Becali.). O petardă lacrimogenă plesneşte în mulţimea din faţă. Oamenii

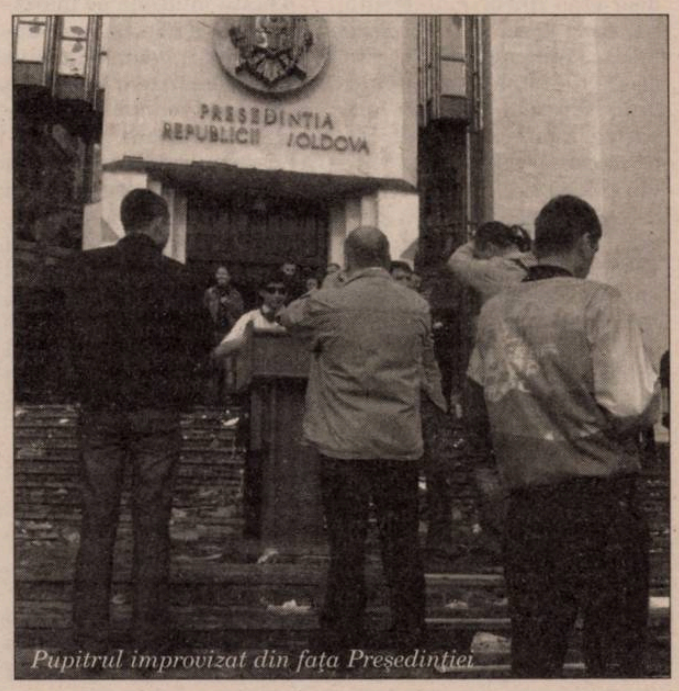

Pupitrul improvizat din faţa Preşedinţiei

Marţi, foarte devreme, în faţa Guvernului

Vlad Filat salvează Parlamentul

E luni seara. Merg pe bulevardul Ştefan cel Mare şi Sfînt. Doar cîteva sute de metri între Piaţa MAN şi o alta, unde stau, faţă în faţă, Preşedinţia şi Parlamentul. Aici cîteva sute, poate peste o mie de manifestanţi. Ceva mai agitaţi. Am asistat la o scenă care acum devine foarte semnificativă. Se lăsa deja întunericul. Clădirea Parlamentului nu era apărată decît de un rînd de poliţişti în uniforme, fără echipament de intervenţie (nici urmă de scutierii de a doua zi). Oamenii devin din ce în ce mai agitaţi. Mă aşez pe treptele din faţa Parlamentului, în spatele rîndului de poliţişti (se putea trece printre ei). La un moment dat, mulţimea devine agitată, se produce o buluceală şi îi împing pe poliţişti, care pleacă pur şi simplu. Au înaintat cîţiva metri spre Parlament şi au ajuns în dreptul meu. Printre ei apare un om mic de statură, care îi roagă să se calmeze. Nu l-am recunoscut imediat, pentru că era cu spatele la mine, se agita, iar oamenii îl tot împingeau. La un moment dat, mulţimea s-a oprit din înaintare, dar totul era haotic. Omul încerca să vorbească, dar nimeni nu-l asculta. Ţipau că vor să le arate ei comuniştilor, erau agitaţi. Şi cîţiva erau chiar agresivi faţă de el. Iniţial am crezut că e un poliţist în civil care vrea să restaureze ordinea. Abia cînd a spus că „partidul nostru" împreună cu cel liberal vor negocia, dar pentru asta au nevoie de calm şi de non-violenţă, mi-am dat seama că e un lider politic. Tipul mi s-a părut curajos, a venit în faţa mulţimii şi nu părea să aibă decît un singur om cu el care îl asculta, restul era mulţime furioasă. Agitaţia a continuat minute bune, pentru că el tot ţipa şi îi implora să fie calmi, dar nu se auzea ce spune decît dacă erai foarte aproape. Cei de lîngă el se opriseră, dar rîndurile din spate, în jos pe scări, îi împingeau pe cei din faţă. Cum mulţimea venise spre mine, m-am nimerit exact în spatele lui Filat. A început să ceară o portavoce, iar omul său a plecat după ea. Părea obosit şi extenuat şi în tot acest timp unii dintre tineri îl apostrofau că nu face nimic pentru ei. Cineva a început să cînte „Deşteaptă-te române!" şi mulţimea din jur a preluat cîntecul. Mi s-a părut înduioşător, am scos telefonul şi am început să înregistrez. Primele secunde se aude cum oamenii cîntă, apoi începe să vorbească Filat. Venise cel cu portavocea şi a început să se audă ceva mai bine, oricum nu foarte tare. În vîltoarea evenimentelor de marţi, uitasem de această înregistrare. Începe cu mulţimea care cîntă „Deşteaptă-te române!" şi continuă cu discursul lui Filat. Se observă în ea cam cît de haotică era atmosfera şi ce eforturi face omul să-i trimită acasă şi să-i calmeze. Totul se întîmpla luni seara, înainte ca orice violenţă să izbucnească. Asistînd la scenă, mi se pare evident că dacă Filat nu era acolo, mulţimea ar fi atacat Parlamentul încă din seara aceea. Peste cîteva zile, Filat, Chirtoacă şi alţi lideri ai opoziţiei vor afla că sînt anchetaţi pentru instigare la violenţă. Eu am văzut că a „instigat" intens la non-violenţă.

În final a reuşit să trimită oamenii acasă, cu promisiunea că se vor aduna a doua zi la 10 în Piaţa MAN pentru un miting paşnic. Din acest moment, cele două „revoluţii" de la Chişinău se despart. Una în Piaţa MAN, organizată şi paşnică, a doua la Preşedinţie şi Parlament, haotică şi violentă. (**C. G.**)

DILEMA VECHE
A FOST SAU N-A FOST

fug. Dintre ei răsare unul plin de sînge. Are tot spatele ars. Treningul său supraelastic a luat foc, i se vede fundul. Nu pare că suferă prea rău, se mişcă mai degrabă calm, poate nu e conştient că i-au ars hainele. E negru de funingine şi de sînge. Dispare în mulţime. Deodată se aude un mare vuiet. Dintr-o parte a pieţei vin scutierii. Lumea fuge, de această dată în masă. Există pericolul unei busculade. Scutierii stau puţin într-o parte a pieţei, apoi se retrag. Nu ştiu dacă şi-au propus asta, dar au dat o gură de oxigen celor care apărau Parlamentul. Clădirea nu mai este atacată pentru moment. Ca să văd mai bine, mă urc pe treptele din faţa Preşedinţiei. Abia acum observ: clădirea este devastată la parter, uşa mare de fier se hîţînă într-o balama. Scutierii sînt înăuntru. Geamurile sparte la etajele inferioare. Pe trepte, este un pupitru, ca atunci cînd oficialii susţin conferinţe de presă în picioare. Pe pupitru este scrijelit „Muie Voronin!". Oamenii vin şi se pun la pupitru. Vorbesc ca pentru presă. Cunoscuţii le fac poze. Cîţiva tineri aruncă cu pietre pe o stradă laterală. Nu pot să văd ce se întîmplă. Altă petardă lacrimogenă. O alta. Aerul devine înecăcios, dar vîntul împrăştie repede mirosul. Din mulţime se strigă: „fără vărsare de sînge, fără vărsare de sînge". Cineva de lîngă mine mormăie: „fără vărsare, dar dacă prindem pe unu' i-om da o bătută...".

Asaltul s-a mutat în dreapta clădirii. Manifestanţii atacă poliţiştii, care răspund. Altă busculadă. Un semn de circulaţie este smuls de trei tineri care îl hîţînau de ceva minute bune. Îl aruncă într-o grămadă de scaune care ard în centrul bulevardului. Oamenii vorbesc între ei cum că ar fi un mort. Un altul zice că s-au găsit sute de paşapoarte într-o clădire. Nu înţeleg ce paşapoarte şi de ce e asta suspect. Zvonurile lucrează.

Camionul deturnat

16,00. Mă întorc în Piaţa MAN. Tot calm, discursuri. Cineva de la unul dintre cele trei partide anticomuniste intrate în Parlament spune: singuri au dat foc acolo, ca să ne acuze pe noi. Aceste trei partide nu au nici o legătură cu ce s-a întîmplat la Parlament. Este o provocare. Voi aţi organizat manifestaţia aceasta. Noi am venit să vă ajutăm pe voi. Jos minciuna! Jos minciuna! Mulţimea repetă. Primarul Chişinăului trece prin faţa Guvernului. Clădirea este protejată de trei rînduri de scutieri. Spre deosebire de cei de la Parlament, aceştia mai degrabă se plictisesc. Chirtoacă este aplaudat. O vorbitoare invită la microfon nişte oameni care să depună mărturie de cum au fost fraudate alegerile. O tînără spune că a fost observator. „Pe liste erau oameni care de acum sînt morţi de trei ani în urmă." Vine altă femeie. Spune că este mamă şi bunică, fiul este în piaţă. Ştefan, te salut. Cineva din mulţime salută înapoi. Femeia continuă: printre voi sînt poliţişti infiltraţi, nu vă lăsaţi provocaţi. Nu vă lăsaţi provocaţi. Stăm aici, demonstrăm paşnic, îi lăsăm pe ei să ne atace. Mulţimea strigă: „vot repetat, vot repetat".

16,30. Dinspre cealaltă revoluţie vine un camion blindat de poliţie. Se mişcă încet prin mulţimea de pe bulevard. O secundă cred că poliţia va intra în manifestanţi. Ce naiba caută un singur camion aici? Este unul de tip vechi, micuţ, bătrîn. Apoi îmi dau seama: este împins de vreo zece tineri. Un altul este la volan, mîndru de el, se vede prin parbrizul spart. L-au capturat de la Poliţie. Se opresc. Se urcă pe el. Flutură steagul UE şi tricolorul cu stema Moldovei. Două fete se urcă în cabină. Îşi fac poze. Prietenii de jos le fac poze, ele fac poze cu telefonul celor de jos. Cei de sus coboară, camionul se hîţînă. Vor să-l răstoarne. Nu reuşesc.

Zidul de scuturi

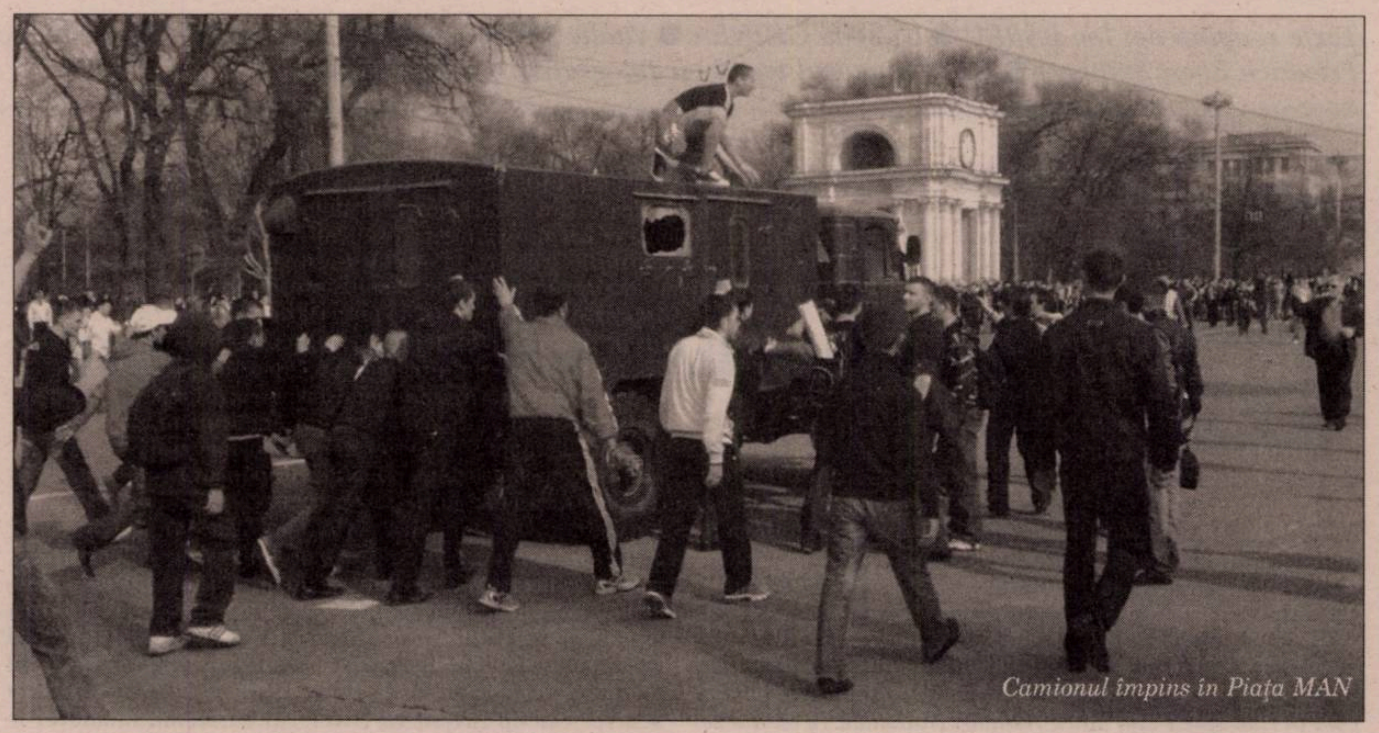
Camionul împins în Piaţa MAN

Un domn în costum, vîrstă mijlocie, vine şi îi roagă să nu-l răstoarne. Ce vor să facă? Zbiară la ei. Îi roagă, tinerii încetează. Trebuie să fim paşnici, le spune. Tinerii devin nervoşi. Îl înconjoară, el le spune că e om bătrîn, să-l asculte. O femeie în vîrstă vine şi îl ia la rost: „Staţi aişi şi vorbişi, dar nu duceţi un pahar de apă la tineretul care se liupă în partea ailaltă. A fost Roşca, acu sînteţi voi!". Vorbeşte de Iurie Roşca, fost opozant al lui Voronin, acum văzut drept colaborator. Tinerii se joacă cu camionul, nu îl mai răstoarnă, dar au descoperit cum se lasă cabina şoferului în faţă. O lasă şi o ridică la loc de cîteva ori. Au o jucărie. Vine o fată îmbrăcată ca de birou, e nervoasă. Ţipă la ei: „Vă rugăm, fiţi paşnici. Folosiţi-vă capul. Lăsaţi maşina în pace!". *(Sînt doar doi dintre mulţii oameni care au încercat să stopeze violenţele în acea zi. De ei mi se rupe sufletul acum.)* De la boxe se aude o poezie, ceva cu „avem trecut mare / avem prezent falnic".

16,40. Dinspre Parlament se înalţă o coloană de fum. Merg într-acolo. Dar chiar la marginea pieţei mă opresc uimit. Vreo 15 tineri stau pe jos, în cerc, pe nişte ziare şi cîntă folk, cu o chitară. Parcă habar nu au unde sînt. Cîntă. „Te uiţi cum trece fata zglobie...". Stau cinci minute şi îi ascult. Parcă îmi face bine. Un vuiet dinspre Parlament, momentul artistic se termină.

Parlamentul stă să cadă

16,50. În faţa Parlamentului o adevărată bătălie între poliţişti şi manifestanţi. Au intrat pe geamurile de la parter. Flăcări mari înăuntru. Aruncă afară monitoare şi hîrtii. Piaţa s-a umplut de hîrtii. Unii dintre ei încearcă să-i calmeze pe alţii. Mă impresionează un adolescent înalt. Calm, se ceartă cu cei care se maschează şi dau atacul. „Pentru şi faşeţi asta?" „Pentru viitor" – îi aruncă unul peste umăr. „Aşa e viitoru'?" „Viitorul în pulă" – îi răspunde celălalt.

Merg în dreapta clădirii. Aici, scenă fabuloasă. Vreo 150 de poliţişti înghesuiţi într-un colţ. Manifestanţii i-au înconjurat. Scutierii stau în formaţie „broască ţestoasă", total ascunşi după trei rînduri de scuturi suprapuse. Unii aruncă cu sticle de plastic în ei, alţii strigă „Poliţia e cu noi". Fac poze cu telefonul mobil. *(Pe lîngă pozele publicate de mine, puteţi găsi la acest link poze făcute de altcineva în exact acelaşi loc: http://benia.livejournal.com/249565.html)* Aici sînt doar vreo 100 de manifestanţi şi o mare mulţime pe margine, ca la spectacol. Mă apropii. Figurile devin tot mai dubioase. Sînt agitaţi. În interiorul clădirii, geamurile sînt acoperite total de alte scuturi. Nu înţeleg care e logica. În faţă, intrarea mare este apărată, dar unii manifestanţi devastează birourile din dreapta, intrînd pe geam. Aici, parterul este protejat de scuturi. Cei care au intrat în faţă nu vin şi încoace? Revin în faţa clădirii. Focul din două birouri este deja furios. Cineva strigă lîngă mine „Arde nomenclatura comunistă", dar nu este urmat de nimeni. Cei violenţi se tot suie pe geam (şi nu e uşor, trebuie să se caţere pe zid aproape doi metri) şi aruncă lucruri de acolo. Au scos nişte scaune pe roţi şi se plimbă cu ele. Un altul loveşte un ceas de perete cu o bîtă. Apoi îi vine ideea a-l lua la ţintă. Îl aruncă în sus şi încearcă să-l lovească. Se joacă. Doi tipi care şi-au făcut mască de faţă din tricolor ies din primele rînduri. Îşi dau tricolorul jos şi fumează liniştiţi.

Mi s-a acordat un interviu

17,00. Haos total. În faţă au intrat în birouri, în spate scutierii fac zid în faţa intrării. Mulţimea strigă „Afară, afară". Notez permanent şi fac poze. Doi tipi se uită insistent urît la mine. Mă scotocesc după legitimaţia de presă şi după paşaportul românesc, poate îmi trebuie. Monitoare şi calculatoare zboară de la parter afară. Unii le înşfacă şi fug cu ele, alţii le fac praf metodic, cu picioarele de masă pe care le au tot dinăuntru. Dacă este organizată povestea asta, e prost organizată. Eu cred că totul e haotic. Furie oarbă.

Un tip trece pe lîngă mine cu un filtru de cafea în mînă, ambalat în cutia sa. Pare nou. Captură de război. Un adolescent de nici 15 ani are o farfurie. Albă, cu eticheta pe ea. Se tot gîndeşte dacă să o păstreze sau să o facă zob. Mai tîrziu aveam să-l văd iar în mulţime. Avea farfuria în mînă. Altă scenă absurdă: nişte ursuleţi de pluş zboară prin aer. Tot luaţi dinăuntru. Apoi se aglomerează în faţă: scaune, monitoare, cărţi, multe cărţi. Cei de jos fac poze cu telefoanele celor dinăuntru, care aruncă lucruri. La un moment dat, unul dintre cei dinăuntru se opreşte şi face şi el poze cu telefonul, celor de jos. Revoluţia online.

În tot acest timp este un fum gros de la focuri şi se aud permanent trosnete de la geamurile sparte şi de la obiectele care cad. Mă aşez pe iarbă să-mi trag sufletul. La doi metri de mine, un adolescent se sprijină într-un scut de poliţist. Prietenul său are o caschetă. Eşti ziarist? Da. Vrei să-ţi dau un interviu? Dă-mi. Nu vrea să-şi spună nici numele mic. „Poliţia batie tare la noi, nu-ţi spun. Unii fură, eu nu am venit să fur. Am venit să lupt." Cît vor sta aici? „Mîiine şi poimîine şi dacă nu se întîmplî nimic, asta este." Îmi spune cum s-au organizat. Trebuia să fie luni un *flash-mob* la statuia lui Ştefan cel Mare. S-au strîns şi au ieşit ce a ieşit. Nu sînt conduşi de nimeni, nu ştie nici un şef. Nu au legături cu cei din piaţa mare, ăia doar vorbesc, nu fac nimic. Pot să-i fac o poză? Dar, dar să aştept să-şi pună tricoul pe cap. Şi-l pune şi pozează mîndru, îşi umflă pieptul şi ţine scutul ca pe un trofeu. Cîţi ani ai? „Am. Am ceva peste 18." Minte în mod evident. De la ce ziar eşti? De la *Dilema veche*, o revistă din România. Aha, aveţi site? Da, avem.

17,20. Mă întorc la cealaltă manifestare. Sîntem foarte mulţi oameni. Aici va fi centrul de greutate, îmi spun. Piaţa enormă este plină, sînt şi pe margine. Discursuri, îndemnuri multe la calm. Fiţi paşnici. Fiţi paşnici. Parcă asta este singura idee a zilei. Nu vă lăsaţi provocaţi. Apeluri disperate aproape. Ştiu că dacă se va întîmpla ceva semnificativ, acesta este locul. Dar sînt ziarist, violenţa este spectaculoasă. Nu mă pot abţine, fug iar la Parlament.

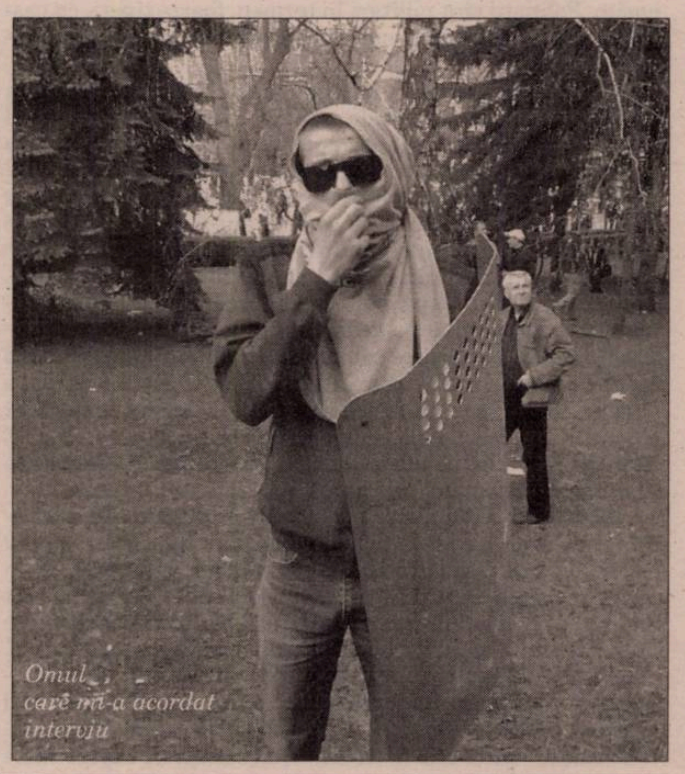
Omul care mi-a acordat interviu

DILEMA VECHE
A FOST SAU N-A FOST

Manifestanții urcă pe scara interioară, scutierii ies

Intrăm sau nu intrăm? Cade Parlamentul

17,40. În spatele clădirii, acolo unde era zidul de scuturi în formă de broască țestoasă, oamenii s-au înmulțit. Copleșesc scutierii. Aceștia primesc ordine să se retragă. O fac organizat. Rîndurile din spate și de deasupra mai întîi, apoi următorul, încet. Sînt speriați. Niște copii și ei. Ofițerii țipă să se retragă în ordine, o fac încet. Mulțimea înaintează pas cu pas în locul rămas liber. „Poliția e cu noi, poliția e cu noi.“ Nu se mai aruncă cu nimic. Este un calm parcă anormal. Zidul de scuturi se subțiază încet, încet, scutierii intră în clădire. Deodată apar oameni în uniformă printre manifestanți. Ciudat. Îmi dau seama că sînt pompieri. Vor să stingă focurile. Nimeni nu îi deranjează. Sînt agitați, dau drumul la un hidrant din parcul din spate. O coloană de apă împroașcă manifestanții. Unii urlă: „Fiți, bă, atenți, în pulă!“. Îmi vine să rîd de indignarea omului stropit, dar mă abțin. Pompierii își văd de treabă mai departe, astupă spărtura cu un furtun, scutierii continuă să se retragă încet. Oamenii îi alintă: „Hai, bă, că sîntieți d-ai noștri. V-au trimis pe voi, niște copii“. Ei nu zic nimic. În fața lor nu mai sînt doar adolescenții agitați de acum cîteva zeci de minute.

Pe mașinile de pompieri scrie mare „Feuerwehr“. Or fi vreo donație nemțească. A mai rămas doar un rînd de scutieri afară, și cei care blochează geamurile înăuntru. În tot acest timp, în față, manifestanții intră și ies pe ferestre. Parcă clădirea e ruptă în două și cele două părți nu au legătură. Deja scutierii din ultimul rînd au lăsat scuturile jos, se retrag cu spatele, oamenii înaintează pas cu pas în spatele lor. Parcă nu le vine să creadă. Acum ce facem? Un tip ceva mai în vîrstă cu o față de gangster urlă: „Nu intrăm, nu intrăm. Stăm aici“. Îmi amintesc de săracul Dan Iosif. Ăștia fac revoluțiile. Un altul, un malah enorm, zice: „Cum, bă, să nu intrăm, ești tîmpit. Ne așezăm pi fotolii și dăm noi legi, ha-ha-ha“. Încep să atrag atenția, sînt singurul îmbrăcat în costum, am rămas așa de la întîlniri, fac poze, notez. Ce caut acolo? Sînt ziarist. Aha. Dar scap repede de atenție, se ceartă între ei. Un tînăr urlă: „Cum să nu intrăm, trebuie să intrăm, să dăm semnalul că am luat Parlamentul“. Un altul îi dă cu flit: „Hai, mă, lasă-mă“. Primul urlă și mai tare: „Bă, tu di șe ai vinit aișî? Ca sî furi?“; „Unde, mă, viezi tu că am furat?! Eu nu am luat nimic“.

În spatele meu, printre copaci, o altă scenă suprarealistă: un moșneag a apucat o oală din aluminiu. Se uită în ea. Miroase. Apoi dă cu oala de un copac, să o golească. Era un orez galben înăuntru. Moșul pleacă cu oala goală. Înapoi la intrare, o mică busculadă. Un domn în costum, elegant, le spune ceva agitaților care dezbăteau dacă să intre sau nu. Le zice că nu e frumos să fie violenți, că trebuie să fie pașnici, să lupte pașnic. „Bă, da', șine ești tu?“; „Sînt X *(nu vreau să dau nume)*, sînt jurist. Nu trebuie să li dăm motiv, că vor declara stare de emergență la noapte și pun tancurile pi noi“; „Și de la șe partid ești?“; „Am vrut să candidez independent. Am agonisit semnăturile șele neșesare, dar nu m-au lăsat“. Am agonisit semnăturile. Ador arhaismele și accentul din Basarabia.

Dezbaterea se lungește. Tot discută dacă să intre sau nu, parcă polițiștii retrași înăuntru nu ar exista. Îmi închipui că polițiștii au secționat cumva comunicarea între laturile clădirii, pentru că după colț oamenii tot intrau pe geamuri. Sau nu au apucat să ajungă aici prin năuntru; e o clădire mare. Tot mai discută. „Mă, tu șe zîci?“ Pe mine mă întreabă. Dau din umeri și zîmbesc. Asta mi-ar lipsi acum, să am păreri despre asaltul Parlamentului. Dar e momentul să mă retrag. Mă duc spre parcul din apropiere să mă odihnesc. În fața hotelului de lux de lîngă, cîțiva străini privesc ca la spectacol, parcă intrigați, parcă cu frică să se apropie. Aveam să regret că am plecat. Nici nu am ajuns bine și aud aplauze. Văd polițiștii ieșind din clădire. Pînă ajung eu, manifestanții intraseră deja. Pe aceeași ușă, scutierii ies, ei intră. Scutierii par demoralizați, abia tîrăsc scuturile. Cîțiva îi aplaudă și strigă: „Poliția e cu noi“. Unul le strigă: „Dați, bă, jos caștchetele, pizdeților!“.

Gata, oamenii au intrat. Geamurile de la scara interioară încep să zboare. Zgomot infernal. Scara se umple de oameni, aproape se calcă în picioare, urcînd. Cei dinăuntru strigă: „Nu fărîmați, nu fărîmați“. Cîțiva însă fărîmă cu poftă. Unul apare la etaj cu un TV imens, o plasmă. O ține prin geamul spart. Să o arunce sau nu? Pînă la urmă, coboară cu ea pe scări. Un altul flutură un tricolor. Mulțimea de pe margine aplaudă. Unul cîte unul geamurile de la etaj se fac țăndări. Prin cîte o gaură, un adolescent extaziat scoate capul. Unul ține o pîine în mînă. Încep și aici să zboare monitoare pe geam, scaune, mese. Izbucnește focul în cîteva birouri. Scutierii s-au oprit peste drum, lîngă hotel. Stau într-un fel de formație, aliniați, dar nimeni nu îi bagă în seamă. Zgomot de geamuri sparte și de lucruri care se bușesc de pămînt. Niște tineri ies din clădire cu monitoare și calculatoare învelite în fețe de masă. S-au ales cu ceva. Zîmbesc larg. Moșul care fugise cu oala s-a întors. Are un prelungitor zdrobit în mînă, îl izbește de un pom, se alege cu firul și pleacă. Apar pompieri cu furtunuri, să stingă focurile. Nimeni nu-i deranjează.

Peisaj după bătălie

18,00. Merg în fața clădirii. Parlamentul a căzut. Geamurile încep să se spargă la etajele II și III. Dar mai sus nu. Doar unul singur, la etajul V, face spectacol. Cineva din acel birou este ca într-o stază distructivă: aruncă încontinuu pe geam monitoare, haine, cărți, hîrtii. Mulțimea de jos e în pericol de capete sparte. Un telefon zoară și el pe același geam, dar rămîne agățat de fir, hidos. Cum monitoarele să fărîmă jos, zgomotul este infernal. Deodată mulțimea de cîteva mii care urmărește spectacolul în față aplaudă. Sus de tot, pe acoperiș, cineva flutură un drapel al UE zdrențuit. E imaginea zilei. Tocmai acum mi se umple telefonul. Nu mai pot să fac poze. Nu mi-am luat de la București nici cartela suplimentară, nici firul de transfer. La ce mi-ar fi trebuit? Steagul UE zdrențuit este înfipt sus de tot și rămîne să fluture acolo. Altă scenă suprarealistă: doi bătrîni bine îmbrăcați, cu alură de burghezi, stau între pomi pe două scaune de birou, evident aruncate din clădire, și privesc spectacolul. Lîngă ei, un tip meștărește ceva la un fax, pare că vrea să-l repare. Un altul rupe dintr-o ramă o pictură, ceva ieftin, pobabil de pe holurile Parlamentului. Din toate cele aruncate, deja sînt două focuri foarte mari în stînga clădirii, fum înecăcios. Pompierii vin și aici să stingă. Sînt admirabili, își văd de treabă, nu zic nimic, așteaptă să mai apară un foc, apoi aleargă și îl sting. Nimeni nu îi deranjează, doar furtunurile le fac necazuri, se tot încurcă. Lîngă ei, doi tipi vin cu un dulap de fier. Încep să bată în el cu un picior de scaun, tot de fier. Bătăile atrag mulțimea, oamenii se îngrămădesc să vadă ce scot din dulap. Un pompier care tocmai stingea unul dintre focuri urlă: „Bă, mi-ai călcat pi furtun“. Omul se dă jos de pe furtun. Reușesc să spargă dulapul. Cărți, documente, hîrtii. Le aruncă în toate direcțiile. O fată cu ochelari pe nas vine și se uită prin cărți. Alege cîteva și rămîne cu ele în brațe. Lîngă dulap, un frigider strivit, aruncat de sus. Parlamentul a căzut.

Stop-cadru cu steaguri

Steagul UE zdrențuit pe care l-am văzut eu spune o poveste mai complicată decît pare. JurnalTV.md, un fel de televiziune online, a publicat imagini în care se văd polițiști pe clădire asistînd pasiv cum un tînăr flutură steagul respectiv. Năucitor este că același tînăr este cel care fluturase steagul României pe clădirea Președinției, dimineață. Nu se știe cum a ajuns acolo, la Președinție manifestanții au intrat doar la etajele inferioare. La momentul cînd am văzut eu steagul pe Parlament în scena descrisă mai sus, erau geamuri sparte doar la etajele I și II și bizarul geam izolat de la etajul V, din care tot zburau anormal de multe lucruri (de parcă fuseseră adunate special în acel loc). Deși mai erau destul de multe etaje pînă sus, steagul a apărut imediat. M-am mirat atunci de buna orientare a celui care ajunsese deja pe acoperiș și de faptul că nu a fost urmat și de alții. Imagini ulterior publicate tot pe Internet îl arată pe același tînăr printre alții care încercau să producă agitație la mitingurile a două partide de opoziție diferite, în campania electorală.

Provocatorii în vișiniu

18,20. Plec spre cealaltă piață. La Fornetti e tot coadă, nimic de mîncare. Tot atmosferă de promenadă pe bulevard. Parlamentul a căzut aproape anonim. Piața este plină. Mulțime cît vezi cu ochii. La o terasă din parcul din față, lumea stă și bea bere, mănîncă pizza. Trebuie să mănînc ceva. Dar mă atrag discursurile. O femeie: „Dragi cetățeni, nu vă lăsați provocați. Sînt zvonuri că șei de la Parliament sînt reprezentați ai partidelor politișe. Nu ieste adevărat, noi sîntem aișî“. Urmează apeluri disperate la non-violență. Primesc sms viral de la București: manifestație pro-Moldova la TNB în seara asta. Ha-ha-ha. O altă voce la boxe: „Un grup de tineri de la Parliament au vinit aișî. Le mulțumim că sînt aișî și sînt pașnici“. Mulțimea aplaudă. După ce am văzut la Parlament, parcă nu mă obișnuiesc cu această mulțime calmă. Parcă e altă țară. Prin mulțime trece un tînăr mascat cu tricoul, flutură un scut de polițist. Oamenii îi fac loc și se uită la el parcă mirați, parcă acum află că dincolo s-au bătut. Parcă el este din altă țară. La microfon, o tînără spune că cele trei partide nu îi reprezintă. Un poet celebru vine și ține un discurs patetic naționalist. Mă enervez. Într-una din întîlnirile mele cineva mi-l dăduse exemplu de tip care consumă fonduri românești pe niște publicații obscure și dubioase, fără să dea socoteală (a nu se confunda cu publicațiile scoase în Basarabia de ICR, banii respectivi sînt alocați pe proiecte și controlați). Tocmai pe ăsta îl prind la microfon. „Bun-venit revoluția tinerilor.“ Nici măcar nu s-a întîmplat și revoluția asta are profitorii ei. Cere Partidului Comuniștilor să se autodizolve, altfel va fi scos în afara legii. Omul aiurează, dar mulțimea aplaudă. Cere scuze mulțimii că liderii celor trei partide i-au numit pe tinerii de dincolo „copii vandali“. Așa or fi făcut? Pare că microfonul îi este smuls, pentru că imediat o voce feminină nervoasă îl pune la punct: eu am fost jurnalistă și acum sînt politician. Nu-i lăsați pe cei care vor să vă separe de politicieni, să fim uniți, noi vă apărăm drepturile dumneavoastră. Și ea este întreruptă în mod bizar de o voce de copil care recită o poezie. Nu apuc să notez totul, decît: „O, Ștefan, trezește-te / Uită-te la țară.... O, limbă cea română / Vorbită de străbuni“. Femeia de mai devreme o lasă să termine poezia, apoi spune: „Fiți calmi, avem informații că printre noi sînt mulți provocatori. Bîta nu este strășnicia. Fiți pașnici. Avem informații că grupuri de provocatori îmbrăcați în vișiniu și cu bîte vin spre piață. Nu le răspundeți“. Nu e momentul să fii îmbrăcat în vișiniu. O altă voce spune la microfon că este o manifestație legală, că e dreptul lor să se adune.

Și Europa...

19,00. Ajung din nou în fața Parlamentului. Chiar vizavi, pe treptele Președinției, primarul Chișinăului, Dorin Chirtoacă, ține un discurs. Este calm și stăpîn pe sine. În sfîrșit, ceva calm și în această piață. Focurile au fost stinse, clădirea pare pur și simplu abandonată. Cum s-or fi oprit din spart geamuri? Doar etajele inferioare sînt foarte afectate și celebrul geam de la etajul V. Telefonul atîrnă încă acolo. Chirtoacă spune că se negociază cu Guvernul și cu Voronin. Au pus cîteva condiții, să se renunțe la acuzația de lovitură de stat, să se permită manifestațiile pașnice și să fie repetate alegerile. Le spune să meargă cu toții în Piața MAN, la manifestațiile pașnice. Domină un calm ireal. Toată piața îl ascultă. Îi imploră să fie pașnici. Le spune că reprezentantul UE, Solana, a condamnat vandalismele, iar acum este momentul să arate că sînt un popor civilizat. Dacă au încredere în el, să meargă în cealaltă piață, să fie pașnici. Vreți? Daaa, răspunde mulțimea. „Haideți să mergem de aici. Clădirile astea nu vor păți nimic dacă vor rămîne nesupravegheate.“ Pleacă spre cealaltă piață, cu un mare grup după el. Cele două clădiri rămîn în urmă, afumate și părăsite. Eu merg să mănînc.

În seara respectivă am petrecut cîteva ore transcriind notițele de mai sus, publicate imediat pe Hotnews.ro. Cînd am plecat de acolo, violențele păreau terminate. Mare mi-a fost mirarea cînd am văzut cum arăta clădirea a doua zi. Se pare totuși că a pățit ceva după plecarea primarului.

În fața Parlamentului, unul dintre focuri

Împuşcături

Noaptea de marţi spre miercuri, în jur de 1,30. Sînt trezit de împuşcături. Hotelul meu este la cîteva sute de metri de Parlament, pe nişte străduţe laterale. Au fost cîteva rafale scurte. Pe fereastră, nu se vede nimic. Linişte totală, nici ţipenie pe străzi. Îmi vine să ies, dar mă abţin. Mi-e frică. Nu ştiu ce să fac. Rămîn în cameră. Mă uit le televizor, nici un program local în română nu este prins. La TVR Internaţional se dă filmul *Horia*. La BBC World sînt ştiri din Moldova, doar cîteva imagini cu violenţele de la Parlament. Nimic despre manifestarea paşnică. Mi se pare nedrept. Dar, în fond, şi eu tot la violenţe m-am dus. Din cînd în cînd se aud zgomote de voci dinspre piaţă. Focuri nu se mai aud. A doua zi aveam să aflu că au fost aproape două sute de arestări, iar focurile au fost cu gloanţe oarbe.

MIERCURI, 8 APRILIE

12,15. Am avut întîlniri toată dimineaţa. Oamenii cu care vorbesc sînt speriaţi, zvonuri despre arestări şi morţi. Ajung la Parlament. Îl lăsasem ieri seară devastat la primele etaje. Acum însă arată mult mai rău. Într-un colţ este ars de jos pînă sus, semn că a fost un foc mare care s-a întins în afară şi a afumat clădirea. Geamuri sparte mult mai multe decît ieri-seară, celebrul geam de la etajul V nici nu se mai remarcă. În jur, atmosferă ireal de calmă. Au început deja curăţenia pe lîngă clădire. Dacă încerci să te apropii, nişte tipi în civili îţi spun că nu ai voie. Nici nu se legitimează, nici nu îţi spun de ce nu ai voie. Trupe de scutieri stau pe lîngă clădire, unii pe scaune luate din interior, alţii direct pe iarbă sau pe bordură. Observ imediat că nu mai sînt militarii în termen de ieri, copii speriaţi. Ăştia sînt mai în vîrstă, masivi, cu altfel de uniforme. Emană încredere în ei. Unde or fi fost ieri? Oricum, situaţia este sub un control ferm – civilii care dau ordine, muncitorii care fac curăţenie ordonat, scutierii masivi şi mustăcioşi. Nu-mi vine să cred că acum cîteva ore se auzeau împuşcături, iar ieri-seară acest loc era un haos absolut. La ce am asistat? În jurul clădirii, pe trotuar, la distanţă, oamenii fac poze şi se plimbă, pare un pelerinaj. Atmosfera de calm bine controlat este întreruptă doar în faţă, unde o bătrînă se ceartă cu doi tineri, o fată şi un băiat. Prind doar „dar de tine cine are nevoie, comuniştii?“, la care bătrîna răspunde: „Sînteţi voi Moldova pi dreacu'!“.

Ceasul de perete ajuns minge de baseball

Mă duc spre cealaltă piaţă, bulevardul Ştefan cel Mare şi Sfînt este pustiu. În mod bizar, nu circulă oameni, dar nici maşini. Locul de promenadă de ieri este gol. De parcă ordinea care a înlocuit haosul alungă oamenii. În Piaţa MAN – mult mai puţini manifestanţi, vreo 2000. Discursuri multe, cereri politice. Se spune că Voronin a convocat directorii de liceu pentru a-i exmatricula pe tinerii care participă la demonstraţii. Altcineva spune că cei arestaţi sînt bătuţi. A început represiunea. Sînt sunat din România. Voronin l-a expulzat pe ambasadorul României şi a spus că Bucureştiul este în spatele evenimentelor. Ai grijă de tine. O să am. Este o zi superbă de primăvară. Toată ziua sînt în întîlniri, între ele mă uit pe Internet la ştiri. Expulzarea ambasadorului român, ziarişti arestaţi.

JOI, 9 APRILIE

Am o întîlnire chiar în clădirea Guvernului. Doar cîteva pîlcuri de oameni în faţa clădirii, eu discut înăuntru despre reforma justiţiei, standarde fito-sanitare şi integrarea în UE, între altele. Am avion spre România după-amiază. La Parlament, aproape pustiu. Aceiaşi civili care nu te lasă să te apropii. Aflasem că liderii opoziţiei sînt anchetaţi pentru organizarea violenţelor. Observ cîteva maşini diplomatice în dreapta clădirii, grupuri de oameni în costume, bine îmbrăcaţi, în faţa intrării. După steaguri, ambasada Marii Britanii, a Franţei, a Cehiei, care reprezintă Preşedinţia UE. Îmi dau seama că regimul face turul diplomaţilor, pentru a le arăta distrugerile. Îmi vine să le strig că sînt păcăliţi. Mă abţin, aş fi luat pe sus imediat. A doua zi, voi vedea imagini pe net: diplomaţii plimbaţi în cîrd prin clădire. Nu ştiu ce înţeleg ei din toată povestea. Aş merge totuşi spre ei să le zic ceva. Dar ce? Oare ce am văzut? Mă sună de la Realitatea TV. Mă gîndesc dacă să intru sau nu în direct, vreau totuşi să ajung acasă. Dar trebuie să spun că opoziţia a încercat să oprească violenţele. Acesta este mesajul cel mai important acum. Intru în direct de la Chişinău, mai mult pentru mine. Mă apucase o angoasă îngrozitoare, un sentiment de neputinţă. Măcar să simt că am făcut şi eu ceva, că am zis. Realitatea TV se vede în Moldova pe cablu (sau se vedea înainte de evenimente). Iau un taxi spre aeroport. Şoferul ascultă un radio oficial. Panourile de pe drum, cu UE şi Moldova, par altfel acum. Ascult ştirile: toţi observatorii internaţionali au spus că alegerile au fost corecte, dar liderii opoziţiei nu vor să accepte decizia poporului şi au provocat violenţele, dar statul va fi ferm şi va menţine ordinea. Urmează meteo. În aeroport sînt sunat de la *România liberă* să dau o declaraţie despre Vadim şi Becali candidaţi la europarlamentare. Spun că nu mă interesează. Ziarista insistă. Mă enervez: „Poţi să mă citezi aşa: mi se rupe de Vadim şi Becali“. Peste zece minute sun înapoi, îmi pare rău şi vreau totuşi să declar ceva: mi-a venit o idee, dacă tot punem gangsteri pe listă, nu am putea pune şi nişte basarabeni? Sigur găsim unul prin puşcărie cu cetăţenie românească, cetăţean UE, ar fi pentru o cauză mai bună. Încerc şi eu, e aproape sigur că listele nu se mai pot schimba. În aeroport, avionul de Bucureşti întîrzie. Nici o explicaţie oficială. Trecusem cu bine de controale, nu fără emoţii. Citesc revista gratuită *Moldova Today*. Voronin aproape pe fiecare pagină. Undeva la mijloc un titlu spune „Criza economică va ocoli Moldova“. O poză cu bursa de la New York şi explicaţia că occidentalii de rînd îi invidiază acum pe moldoveni. Posibil. Peste o oră voi fi în Occident. Cîteva zile după, rămîn cu mintea în Moldova. O mulţime de analişti îmi explică la televizor ce am văzut. Eu încă nu ştiu.

Ion BARBU

Industriile caricaturii vs *industriile dictaturii*

Ieşit nu de mult pe piaţă, *Imn hăituit de bărbaţi*, o antologie de distihuri româneşti, făcută în colaborare cu revista *Punkt* din Chişinău, aştepta în portbagajul maşinii mele desfacerea lui în Moldova.

Deplasarea o plănuisem să fie făcută cu vreo două săptămîni înainte de finalul alegerilor cu cîştigător cunoscut. Am fost sfătuit, de cei de acolo, s-o fac după, mizîndu-se pe o stare de euforie probabilă. Aşa că marţi, 7 aprilie 2009, ora 9, eram deja în vama Leuşeni, singur cuc, gata să trec. Dar vorba voroninului: socoteala din România nu se potriveşte cu cea din Moldova. Mi se cer paşaportul şi actele maşinii. Pe certificatul de înmatriculare este trecută societatea „Industriile caricaturii – Ion Barbu SRL“, pentru necunoscători, o umilă întreprindere la care sînt patron, lider sindical şi muncitor, în acelaşi timp. Se citesc datele de pe acte, iar apoi, în dulşele grai moldovenieşc, mi se spune: „Dieci, dumnia voastră făcieţi caricaturi?“. Cu mîndrie vizavi de meserie, am spus un *da* hotărît! Am fost des pus în situaţia de a profesa la faţa locului, pentru autorităţi, pentru a certifica apartenenţa mea la această meserie înfrăţită cu cea de prelucrător prin aşchiere. Dar vorba caricaturistului: socoteala din maşină nu se potriveşte cu cea din vamă. Am devenit brusc suspectul nr. 1, avînd în vedere că eram şi singura maşină din vamă. M-au invitat să-mi deschid portbagajul, operaţie pe care am repetat-o încă de patru ori pe parcursul celor trei ore petrecute în vamă. În porbagaj mi s-au descoperit două corpuri delicte: un banner cu *Dilema veche* şi un altul cu *Adevărul literar şi artistic*.

Ambele zăceau în portbagaj de cîteva luni, aşteptînd să fie predate la Bucureşti după expunerea lor la un festival. Am încercat să explic asta vameşilor încruntaţi, dar au căzut şi mai mult în ceatză. „Ce festival?“ Cînd le-am răspuns „Festivalul «Om Bolnav»“, au crezut că fac mişto de ei, un lucru pe bună dreptate interzis în Moldova. Au întins bannerele pe jos şi le-au fotografiat din toate poziţiile. În unele dintre ele am apărut, sigur, şi eu. Iată deci un model simplu şi eficient pentru mine şi *Dilema veche* de a intra în baza lor de date. Au vorbit apoi fff mult la telefonul mobil şi imobil, cu superiorii probabil, pentru a comunica intenţiile unui român de a face un parteneriat media cu mini revoluţia moldoveană. Pentru că nu dădeau nici un semn cum c-aş avea cale liberă, le-am cerut actele înapoi hotărît să mă întorc acasă. La cererea mea mi-au răspuns că abia acum devin dubios cu adevărat. Pierdeau o pistă... „O faceţi din voinţă proprie!“ – au fost ultimele lor cuvinte. De aici, lucrurile au luat o turnură normală: marşarier, viteza 1, 2, 3, 4, 5. Aceasta îmi este declaraţia pe care o dau, susţin şi-o semnez: Ion Barbu.

Sînt vechi, tovarăşe!

Ce a citit Europa

● Chişinău nu apare prea des printre titlurile presei europene. E capitala unei ţări mici şi sărace, de la periferia Europei, unde nu se întîmplă niciodată ceva cu adevărat important pentru „centru“. Şi totuşi, de ce, de mai bine de o săptămînă, acest oraş şi această ţară sînt atît de prezente în presa occidentală? Pentru că „moştenirea grea“ a lui Stalin, dar şi coliziunea dintre comuniştii locali, experimentaţi falsificatori ai alegerilor, şi tînăra generaţie au o relevanţă care depăşeşte graniţele ţării – spune Michael Stürmer în *Frankfurter Allgemeine*, într-un comentariu din 10 aprilie. Ziarul a urmărit prin articole zilnice – ştiri şi corespondenţe – evoluţia situaţiei. De la „Moldova se întoarce la comunism“ pînă la „Greaua moştenire a lui Stalin“. Central în toate aceste articole e că alegerile din Moldova nu au fost libere şi corecte.

Le Monde a avut nu unul, ci doi *envoyés spéciaux* la Chişinău. Şi asta încă din prima zi a revoltei, aşa că cititorii celui mai important ziar de ştiri internaţionale din Franţa au putut urmări în detaliu evoluţia. În corespondenţele lor, Antonin Sabot şi Alexandre Billette au vorbit cu participanţii la mitinguri, cu reprezentanţi ai forţelor de ordine, au găsit surse în Ministerul de Externe care le-au vorbit despre implicarea României, au stat de vorbă cu lideri ai opoziţiei şi cu analişti politici. Ei au scris despre atmosfera de pe străzi şi despre aşteptările oamenilor politici, au transcris sloganuri şi au transmis imagini de la revolte.

L'Humanité, care încă din prima zi de după alegeri s-a grăbit să anunţe „o victorie zdrobitoare a comuniştilor“, a revenit, cîteva zile mai tîrziu, cu informaţii despre „revolte“. Huliganii naţionalişti s-ar afla în spatele violenţelor din capitala Republicii Moldova – explică ziarul comunist *L'Humanité*, citînd presa rusă.

„Cine se află în spatele revoltelor de la Chişinău?“ – se întreabă, de pildă, *Rossïskaïa Gazeta*, într-un articol intitulat „Vinul moldovenesc e în fermentaţie“. Chiar, cine să fie? *Rossïskaïa Gazeta* zice că „huliganii locali, scăpaţi de sub control“, „o adunătură de oameni îmbătaţi de obsesia reunificării cu România“. Aceştia ar fi profitat de bunăvoinţa puterii comuniste, care nu ar fi avut de gînd să intervină în forţă, pentru a se ţine la adăpost de eventualele critici din partea Europei.

Cotidianul *Izvestia*, citat tot de *L'Humanité*, scrie că „electoratul moldav a ales comuniştii pentru că îi este teamă de naţionalişti, care îşi doresc unificarea cu România“. Ziarul pro-Kremlin mai notează că „dacă opoziţia cîştigă alegerile, Moldova ar putea pierde regiunea separatistă Transnistria, populată în cea mai mare parte de rusofoni susţinuţi de Moscova“.

„Ideologia lui Voronin“ ar fi, după *Izvestia*, nu comunismul, ci „un echilibru între Rusia şi Occident“. „Dacă această revoltă anonimă cîştigă, ar fi o adevărată lovitură de stat, o uzurpare a puterii de către naţionalişti, şi nu e deloc sigur că Moldova îşi va păstra frontierele oficiale actuale“ – avertizează *Izvestia*, citat de *L'Humanité*. (**M. M.**)

● Principalele cotidiene italiene – *Corriere della Sera, La Stampa, La Repubblica, Il Giornale* – au publicat zilnic ştiri despre ce se întîmplă la Chişinău: alegerile, protestele, atacarea Parlamentului, arestările. Unele publicaţii au găzduit şi cîteva comentarii sau opinii.

„Unul dintre sloganurile protestatarilor a fost «luaţi-le bunicilor legitimaţia de alegător» – aluzie la oamenii în vîrstă, crescuţi sub comunism, care continuă să fie nucleul dur al votanţilor pentru Voronin. De aceea, mi se pare că una dintre cauzele care au declanşat protestele ar putea fi tocmai conflictul între generaţii. (...) Renumărarea voturilor este mai puţin importantă decît clarificarea episoadelor de intimidare şi discriminare suportate de opoziţie şi denunţate sîmbătă, înainte de alegeri, la Comisia Electorală Centrală, în prezenţa tuturor observatorilor internaţionali.“ (Luigi Compagna, senator italian, observator OSCE la alegeri:, în *L'Occidentale*, 7 aprilie 2009)

„Pînă ieri era doar o rebeliune anticomunistă spontană şi zgomotoasă, multiplicată de flautul magic numit *twitter*, noul instrument de comunicare între tineri alimentat de schimbul de sms între telefoane celulare şi Internet. De ieri este o rană deschisă în inima Europei, o fractură care riscă să trezească fantomele războaielor din Basarabia de acum 69 de ani şi să redeschidă cicatricele niciodată vindecate între Moldova şi Rusia, pe de o parte, şi România, pe de alta. Cel care a transformat protestul opoziţiei în confruntare internaţională este preşedintele moldovean Voronin, acuzînd România că a instigat la atacarea Parlamentului şi expulzîndu-l pe ambasadorul român.“ (Gian Micalessin, „După revolta anticomunistă“, în *Il Giornale*, 8 aprilie 2009) (**M. V.**)

Vitalie SPRÂNCEANĂ

Starea de după orgie

Fizionomia sentimentului care stăruie acum asupra Chişinăului şi, indirect, asupra întregii ţări este una asemănătoare unei situaţii de după orgie, cînd una dintre fetele active a depus dimineaţa plîngere de viol la Poliţie, iar restul participanţilor-băieţi, luaţi prin surprindere, par deopotrivă descumpăniţi de noua calitate de „bănuit“ şi totodată derutaţi de noul cadru în care este gîndit întreg evenimentul din seara precedentă. Revizuirea reperelor, reprogramarea situaţiei şi, *post-factum,* a cauzelor ce au provocat-o s-au făcut din mers. Timpul ameninţa să se scurgă în defavoarea celor care îşi îngăduiau răgazul de a se sustrage, fie şi pentru o clipă, iureşului întîmplărilor, pentru a căuta sol tare sau refugii temporare.

Dinspre politicieni – manifeste, declaraţii, acuze. Dinspre cetăţeni, în mod general şi covîrşitor, teamă pentru pierderea unei securităţi personale ameninţate de represaliile – reale sau închipuite – ale forţelor de ordine, dar şi scîrbă împotriva „confiscării“ sau „eroziunii“ unor tipuri tradiţionale de identificare sociopolitică (etnie, protest, opoziţie, putere), complet reformulate în săptămîna 6-12 aprilie.

Proteste pe rînd

Moldova arată acum ca o cetate dublu asediată, din interior şi din exterior. Intern, de frustrările şi deziluziile care au luat loc entuziasmului cvasigeneral al zilei de marţi. Din revoluţie în „loviluţie“, de la revoltă firească la provocare înscenată – doi poli spre care opinia publică moldovenească a fost împinsă brutal, într-un timp foarte scurt: prea brusc, prea dur. Apoi, asediată de frica paralizantă care a îmbibat aerul Capitalei, alimentată atît de starea incertă proprie oricărei situaţii de tensiune, cît şi de un intens bruiaj zvonistic, lipsit de sursă, destinatar de mesaj care amplifică sentimentul colectiv de insecuritate şi caută supape eliberatoare prin culpabilizarea, fără triaj, a Poliţiei, a puterii, a opoziţiei. Se arestează în draci, se violează la izolatoarele de detenţie preventivă, sînt morţi, vin maşini blindate în oraş etc. Cum frica are ochi mari, aproape fiecare găseşte pisici negre pe fundalul primăvăratic al urbei. În fine, cumva ilogic, dar real, un duşman intern al cetăţii pare a fi himera intervenţionismului străin (românesc sau rusesc), monedă curentă în dezbaterile politice autohtone, ce a căpătat un oarecare grad de convertibilitate, asociată fiind unuia dintre firele lui 7 aprilie... Căutarea duşmanilor externi e un sport naţional, practicat atît de putere, cît şi de opoziţie.

Din afară, presiunea vine mai ales dinspre diaspora moldovenească, împrăştiată neuniform pe continentele şi ţările lumii – adunări şi manifestaţii de susţinere au avut loc la Iaşi, Cluj, Bucureşti, Boston, Washington, New York, Dublin. Tradiţionalul dor de casă, sentimentul abandonului de către autorităţi (majoritatea *gastarbeiter*-ilor moldoveni lucrează şi trăiesc ilegal) şi componenţa socială specifică a emigranţilor (covîrşitor, clasa medie) au generat emoţii spontane de solidarizare cu protestatarii de pe străzile Chişinăului, dar şi aşteptări de un anume tip (revoluţie, schimbare)...

Altfel, moldovenii au protestat pe rînd: luni şi marţi (6-7 aprilie) au ieşit în stradă tinerii: mult sentiment (frustrări, entuziasm, dorinţă acută de schimbare), mult potenţial de acţiune, mult „Să facem!“, dar foarte puţin „Cum să facem?“. Pietrele aruncate în clădirile Parlamentului şi Preşedinţiei (ghidate de un scenariu nevăzut sau de o stare de moment) au fost expresia inexistenţei unui plan de acţiune gîndit. Junii aveau nevoie de un comentariu coerent – ei au refăcut explicaţia în plan de acţiune – fapta fiind declaraţia şi manifestul lor. După, adică vineri, protestul a fost preluat de mamele şi taţii acelor tineri: mai puţin înclinaţi spre acţiuni violente, aceştia aveau în minte întîi soarta copiilor lor arestaţi, apoi, se aflau în căutarea intensă a unei explicaţii care ar fi ordonat, după o logică sau alta, tumultuoasele zile precedente. În fine, spre sfîrşitul săptămînii (protestul autorizat de duminică, 12 aprilie) strada a fost umplută de părinţii părinţilor copiilor, adică de bunici: cuminţi, ascultători, răbdători, rezistenţi la eventuale provocări, aceştia au citit poezii patriotice, au cîntat cîntece, au compus manifeste şi declaraţii, au organizat comitete...

Ce urmează?

Radicalizarea discursurilor de ambele părţi ale „frontului“ pare a fi o primă consecinţă, dar şi o primă linie a evoluţiilor de viitor. „Puci“ contra „provocare“ e, probabil, paradigma retorică ce va încadra, pe viitor, două tablouri istorice dominante ale zilei de 7 aprilie 2009. Eventual, neutrul „criză“ ar putea fi o soluţie retorică de compromis şi oarecum corectă din punct de vedere politic... În definitiv, această polarizare nu a făcut decît să strîngă rîndurile adepţilor şi simpatizanţilor partidelor/liderilor implicaţi în eveniment, majoritatea rămînînd pe poziţiile iniţiale: nimeni nu a convins pe nimeni.

La nivel pur politic, pot fi avansate două scenarii. 1) Votare (alegere) repetată – însă monopolul mediatic total al Partidului Comuniştilor face orice concurenţă electorală dezavantajoasă şi, cum este puţin probabil ca adepţii celor patru partide parlamentare să-şi modifice opţiunea, grupul-ţintă îl reprezintă indecişii, la care va ajunge, în mod primar, doar mesajul partidului de guvernămînt. 2) Alegerea unui preşedinte comunist cu voturile opoziţiei, prin recunoaşterea legitimităţii şi corectitudinii alegerilor din 5 aprilie. Se poate produce în două moduri: la nivel colectiv şi partinic (o coaliţie comunişti-cineva din opoziţie, aşa cum s-a produs la 4 aprilie 2005) sau la nivel individual (prin recrutarea/cumpărarea unor deputaţi aleşi pe listele opoziţiei). Ambele scenarii sînt relativ proaste pentru opoziţie. Aceasta se poate însă consola, prin perspectivele ce i se deschid, pe termen lung, din beneficiile funcţiei de primar a unuia dintre liderii săi, Dorin Chirtoacă, dar şi din resursele şi pîrghiile legislative ale statutului de deputat.

Victoria STOICIU

Orfanii Europei

Sioma are 27 de ani, este paznic într-un club de noapte şi este simpatizant al Partidului Liberal din Moldova, dar nu a votat în 5 aprilie pentru că nu are viza de reşedinţă în Chişinău, iar deplasarea pînă în satul de baştină i s-a părut prea anevoioasă. În 7 aprilie, Sioma era plecat din Chişinău să transporte cu maşina sa două mătuşi ce mergeau în vizită la o a treia. Seara s-a întors în capitală şi a văzut clădirea Parlamentului în flăcări, s-a plimbat un pic, i-a înjurat pe nesimţiţii care, după ce au incendiat clădirea prezidenţială, au deturnat cîteva microbuze şi au spart cîteva magazine. Şi-ar dori să cadă comuniştii, dar nu e de acord cu violenţa de care s-a făcut uz: speră că într-o bună zi aceştia vor dispărea pe cale naturală.

Ghenadie locuieşte într-un sat din nordul Moldovei, a fost multă vreme susţinător şi activist PPCD (Iurie Roşca) şi a candidat la alegerile locale de acum doi ani din partea acestei formaţiuni. În 5 aprilie a votat cu comuniştii, pentru că PPCD era de mult un aliat al acestora. Deşi crede ferm că o apropiere de România ar fi benefică ţării, este împotriva protestelor de la Chişinău – în comunicatul oficial al PPCD se spunea clar ca tulburările din capitală sînt puse la cale de serviciile secrete ruseşti şi au menirea să arunce ţara în braţele vecinului de la est.

Gheorghe este pensionar şi a votat de două ori la rînd cu comuniştii, în 2001 şi 2005. Este convins că pe vremea lui Stalin era mult mai bine, pentru că toată lumea era ţinută sub papuc şi era ordine, nu ca acum. A votat însă cu PDLM. A refuzat să voteze cu comuniştii pentru că au ajuns la urechea lui vorbe despre averea lui Oleg Voronin şi s-a supărat – fiul lui era cel mai tare la învăţătură, a intrat la facultate fără examene şi azi nu are nici măcar un apartament, darămite averea pe care o are Oleg. „Ce, e mai deştept ăla decît fiu-meu?“ – se revoltă Gheorghe. Nu îi susţine însă pe protestatari – îi este frică de răsturnări de situaţie, de tulburări şi de haos.

Veronica este profesoară. A votat cu „moşneguţul ei“, cum îi place să îi spună lui Voronin, pentru că le-a dat salariul la vreme. I-ar lua la bătaie pe toţi răzgîiaţii aceia ameţiţi din piaţă, care nu au apucat vremurile cînd salariul se dădea în kilograme de unt sau biscuiţi, nu în bani, şi venea cu întîrzieri de cîteva luni. Spre deosebire de ea, colega sa, Maria (59 de ani) consideră că banii le-au fost daţi pentru că au muncit pentru ei şi nu are de ce să-i fie recunoscătoare lui Voronin – „ar fi cea mai mare bucurie din ultima vreme că ar cădea comuniştii“. Cu toate acestea, nu îşi sfătuieşte fiul de 26 de ani să iasă în stradă, îi este frică pentru el.

Vitalie, Iuri şi Ana au în jur de 30 de ani, lucrează în presă sau în sectorul non-guvernamental. Au fost cu toţii în Piaţa Marii Adunări Naţionale, sperînd că revoluţia e posibilă. Dar cei ca ei sînt o minoritate. Desigur, există mulţi alţii, precum Maria sau Sioma, care nu li s-au alăturat şi care sînt solidari cu ei, dar curajul lor este un fenomen nou. Majoritatea locuitorilor Moldovei au învăţat, zeci de ani, lecţia umilinţei – supuşenia şi dezbinarea sînt principalele defecte autopercepute chiar de ei înşişi (Etno-Barometru 2005, Institutul de Politici Publice). Aceeaşi sursă ne indică faptul că 80% din cei de etnie moldovenească/română consideră că oamenii ar trebui să-şi sprijine ţara, chiar dacă lucrurile nu merg bine.

Majoritatea celor care au ieşit în stradă sînt în general tineri născuţi cu puţin timp înainte de prăbuşirea URSS – putem constata asta aruncînd o privire pe lista cu numele celor arestaţi în urma revoltei din 7 aprilie, dată publicităţii de MAI moldovean. Instinctul autoritarist nu a apucat să dea în pîrg la umbra unor regimuri totalitare. Dar ei sînt puţini. Şi mai ales singuri – chiar dacă poartă pe umerii lor povara tuturor speranţelor celorlalţi. Mamele lor îi cheamă acasă şi îi imploră cu lacrimi în voce să nu iasă în piaţă. Libertatea este un ideal prea sofisticat şi moldovenii sînt semnificativ mai puţin preocupaţi de încălcarea drepturilor omului (24%) decît de salariile mici (54%). Nu au susţinerea nici a celor de acasă, nici a celor de afară – UE s-a mulţumit cu o atitudine de o neutralitate paralizantă, chiar dacă la Chişinău ameninţarea unui regim dictatorial devine tot mai reală *(For heaven's sake, not another orange revolution!* – aşa îmi descrie un amic german reacţia tacită a Occidentului). România s-a abţinut de la orice altă poziţie oficială tranşantă în afara celei prin care se disculpă în faţa acuzaţiilor aduse de un guvern moldovenesc paranoic (spre deosebire de instituţiile publice române, mass-media şi societatea civilă au avut o reacţie admirabilă!).

„Dacă nu reuşim nici acum, atunci nu mai îmi rămîne altceva de făcut decît să plec“ – îmi mărturiseşte cu tristeţe Iuri. În aceste zile, sentimentul cel mai pregnant la Chişinău, în afară de speranţa timidă, este singurătatea şi abandonul. Singurătate care dă apă la moară Guvernului comunist, ce mulţumeşte solemn UE şi SUA pentru (non?) reacţia lor echilibrată. Dacă lucrurile nu se schimbă, dacă Europa persistă în atitudinea ei de „splendidă izolare“, s-ar putea ca în aceste zile să nu fi asistat la o revoluţie a florilor, aşa cum şi-au dorit-o cei care azi sînt persecutaţi, ci doar la o revoltă a orfanilor Europei.

***Victoria Stoiciu** este coordonatoare de programe la Friedrich Ebert Stiftung şi e originară din Republica Moldova.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 16 aprilie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Radu Sergiu RUBA

Stradivarius vindecă rănile României

La sfîrşitul lui 2007, cînd şi-a adjudecat prin concurs pentru următorii cinci ani singura vioară Stradivarius aflată în patrimoniul cultural al României, Alexandru Tomescu, solist permanent al Orchestrei Naţionale Radio, a declarat neechivoc că va pune această comoară la dispoziţia marelui public. Drept care, de două ori pe an, primăvara şi toamna, miracolul din Cremona purcede la drum, marcînd oraşele pe care le străbate cu amprenta de neuitat a fiinţei sale sonore. În prima parte a anului, este însoţit de pianul lui Horia Mihail, iar în a doua parte, li se alătură şi violoncelul lui Răzvan Suma. Antonio Stradivari a ştiut să imprime instrumentelor sale un sunet puternic şi totodată bogat în armonii, o glăsuire din fericire indescriptibilă. Numai în sala de concert poţi avea parte de energia ei. Şi este vorba de o vioară din 1702, una dintre ultimele zece confecţionate de meşterul din Cremona, corpul instrumentului fiind impregnat cu misteriosul lac pe bază de uleiuri care a făcut faima lutierilor italieni. Pe la 1750, în Franţa a fost lansat cu mare zgomot pe piaţă lacul pe bază de spirt care se usca mult mai repede. Abia după mulţi ani de zile, s-a observat că acesta conferea viorii un sunet sticlos şi din ce în ce mai slab. Lumea lutierilor, care îmbrăţişase cu încîntare invenţia franţuzească, a vrut atunci să se întoarcă la lacul italian preparat din uleiuri, numai că, între timp, reţeta se pierduse. Nimeni nu s-a priceput s-o mai reînvie.

„Quelle beauté!" – a exclamat un cunoscător francez căruia Alexandru Tomescu i-a prezentat vioara Stradivarius-Elder-Voicu. Iar această frumuseţe o va face tînărul maestru să strălucească în sălile de concert în compania pianului însufleţit de Horia Mihail, solist concertist al Filarmonicii de Stat din Braşov. Dacă vioara închide în sine sunetul fosil al începutului de secol al XVIII-lea, pianul – spune Mihail – vine cu o voce mult mai recentă, de pe la mijlocul veacului al XIX-lea. „Bach şi urmaşii lui au compus pe clavecin şi pe fortepiano, predecesor din generaţia imediat anterioară al pianului de astăzi. Mai răsunau pe atunci şi alţi strămoşi ai pianului precum spineta, clavicordul... Am cîntat pe astfel de instrumente şi îndrăznesc să cred că, dacă Bach, Mozart şi ceilalţi mari compozitori ar fi cunoscut pianul modern, ar fi ales să compună pentru acesta."

Experienţa lui Horia Mihail nu se limitează la cea concertistică: el a studiat la Universităţile din Illinois şi Boston, a predat timp de trei ani la aceasta din urmă, dar a decis să revină în România, „unde, român fiind, mă simt cel mai confortabil". Iar în această ţară, în 2008, discul compact *Stradivarius encore* (unde franţuzescul *encore* se traduce prin „bis"), s-a vîndut la fel de bine ca unul lansat de vreo vedetă a momentului, sălile de concert au fost arhipline, iar experienţa a dovedit că ea merită şi trebuie continuată.

Ineditul Turneului Stradivarius *Virtuoso* din perioada 15 aprilie-16 mai a.c., care se va desfăşura în 15 oraşe, constă în promovarea muzicii clasice, dar şi în sprijinirea unui proiect umanitar de urgentă necesitate al Asociaţiei Nevăzătorilor din România: construirea unui Centru de Reabilitare şi Recalificare Profesională pentru cei ce-şi pierd vederea în accidente sau în urma unor boli incurabile. Din păcate, şi aici România se distinge prin originalitatea de a nu deţine o astfel de instituţie, de majoră însemnătate şi utilitate. Fiindcă autorităţile care aveau datoria s-o construiască şi s-o doteze nu au venit cu nici o iniţiativă, Asociaţia Naţională a Nevăzătorilor a apelat la membrii săi care au donat pînă acum cca 225.000 de euro şi a demarat construcţia. Dotarea cu o tipografie braille electronică de ultimă oră a fost asigurată de organizaţii ale orbilor din Spania şi Olanda. Este un proiect paralel cu cel de redare a vederii unor copii şi tineri ce au şanse reale în acest sens. Foarte puţine voci din ţară s-au ridicat pînă acum în sprijinul acestui proiect al nevăzătorilor, din fericire însă, între acestea s-a evidenţiat *Dilema veche*, cu cele mai multe materiale publicate asupra subiectului. Citindu-le s-au informat şi cei doi tineri *Magistri Musicae*, predestinaţi poate unui astfel de parteneriat, întrucît este evident că orbii pe care vor să-i ajute nu au acces deplin decît la două arte: literatura şi muzica. Entuziasmul şi energia dezvoltate de ei au determinat patru companii de telefonie să aloce numere speciale pentru donaţii (mai multe detalii găsiţi pe www.anvr.ro), iar Televiziunea Română a aprobat totodată un Teledon cu acelaşi scop, aflat încă, din nefericire, într-o situaţie controversată.

Iată totuşi că într-un stat al Uniunii Europene, în care mulţi se vaită, se văicăresc, se plîng, se jeluiesc şi pretind că românii nu sînt în stare să se solidarizeze în jurul unui proiect de anvergură, există nişte oameni, cei cu probleme vizuale grave, iar alături de ei doi tineri artişti de primă mărime, înzestraţi şi cu geniu moral, care sînt dispuşi să contrazică această „superstiţie".

Anca MIZUMSCHI

Între Coelho şi Manolescu

„Cei din profesia mea sînt prea ocupaţi pentru a citi mult. Le tot spun colegilor mei de la Journal of Political Economy, *de fiecare dată cînd primim un articol, că dacă cincisprezece colegi de breaslă, din şapte mii de abonaţi, citesc cu mare atenţie un articol, acela trebuie să fie realmente un articol de importanţă majoră al anului."*

George Stigler,
laureat al Premiului Nobel pentru economie

Mi-am petrecut sfîrşitul anului prinsă între două imagini, pe de o parte Coelho, cu celebra eşarfă portocalie, cu asistenta lui personală, cu bannerul care anunţa cele 1.000.000 de volume vîndute, bîntuind standurile prin Tîrgul de Carte de la Frankfurt, pe de altă parte, coada de la Romexpo la *Istoria Critică a Literaturii Române*.

Nu am de gînd să discut aici conţinutul cărţii dlui profesor Manolescu, dintr-un sentiment de pudoare profesională, pentru că într-o ţară în care toată lumea are impresii despre orice şi, mai ales, se pricepe la orice, consider că nu am pregătirea necesară să construiesc un discurs critic pe un text critic. Ceea ce însă m-a frapat şi mi se pare că se va întinde pe o perioadă consistentă de timp este isteria colectivă declanşată de carte.

La nivelul unei bresle care se întreabă dacă e mai bine să fii în istoria lui Manolescu, în istoria lui Ştefănescu sau în istoria lui Mincu sau – de ce nu? mult mai bine – în toate trei şi discută pe reacţii punctuale şi stări subiective, nu am citit sau auzit, cel puţin eu personal, nici o reacţie care să discute *demersul* de a scrie o astfel de carte la începutul secolului XXI, în condiţiile în care, în ţări cu mult mai mulţi cititori *pe cap de locuitor,* nu se mai scriu astfel de cărţi, pentru că lumea nu e interesată de comentariul subiectiv, ci de informare eficientă şi în timp real. Mi-e teamă că viteza de circulaţie a informaţiei pe care o manipulăm zilnic reprezintă un context prea puţin generos cu acest gen de carte şi cu puterea ei de a impune criterii de validare. Orice critic profesionist, care s-ar ocupa acum de parcurgerea în întregime a operei a cît mai multor autori – nu pot să scriu: a tuturor autorilor – ar trebui, la volumul de titluri care apar, să se comporte ca un anahoret autosechestrat într-o cameră de lucru, fiind întreţinut şi hrănit de familie printr-o ferestruică la nivelul ochilor. Nu s-ar mai pune problema să stea în trafic, să aibă funcţii publice sau să găsească bani pentru o revistă literară şi mi se pare bizar să îi reproşăm profesorului Manolescu că nu face asta.

Probabil că şi mecanismul de validare în sine ar merita o discuţie mult mai amplă decît un simplu articol de ziar. *Ce validează* o operă literară, din fericire încă îmi este destul de clar, *cine o validează*, există controverse, dar se mai poate discuta, acolo unde am însă mari probleme lipsite de echivoc este *pentru cine?* Pentru cine se scrie o astfel de carte? Pentru cei care alcătuiesc manualele şcolare? Pentru librarii care fac topurile vînzărilor de carte? Pentru imaginea României afară şi alegerea celor care să ne reprezinte? Pentru cititori? Să fim serioşi... pe vremea cînd lucram într-o agenţie de cercetare de piaţă am văzut un studiu care îşi propunea să identifice motivele pentru care adolescenţii şi adulţii tineri nu citesc cărţi, primul dintre ele – la mare diferenţă statistic de celelalte – a fost „pentru că prietenii mei m-ar considera un ciudat". Îmi aduc perfect aminte cum la vîrsta lor, pe vremea lui Ceauşescu, tata a venit acasă cu *Istoria literaturii române* a lui Călinescu cumpărată cu pile pe sub mînă şi, mai ales, îmi aduc perfect de bine aminte că am devorat-o ca pe un roman. Avea consistenţă, avea savoare şi, poate cel mai important lucru, *avea relevanţă,* te făcea să iubeşti – cum scrie pe coperta manualului de şcoală – limba şi literatura română.

Pînă la urmă, mi-am petrecut sfîrşitul anului prinsă între un Coelho internaut şi mai profesional ca un director de vînzări lăudîndu-şi la televizor laptopul de patru ori pe zi, cu o voce învăluitoare şi caldă ca şi cum ar fi mîngîiat în direct o femeie, şi răsfoirea cărţii masive a profesorului Manolescu, întrebîndu-mă, în condiţiile în care supravieţuirea textului literar mă preocupă aproape cotidian, care dintre cei doi face un mai mare serviciu ideii de literatură.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

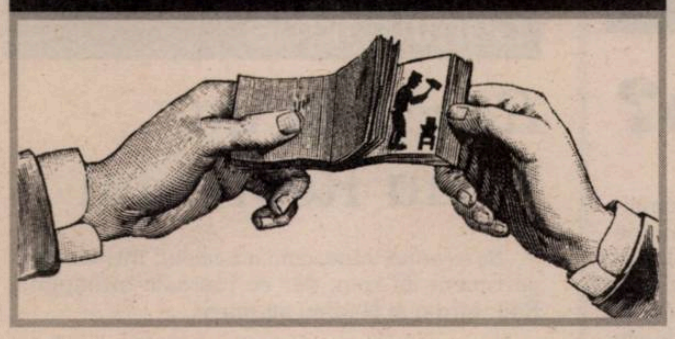

Heroin story

● **Vera Ion, *Weekend cu mama. ControlAltDelete*, Editura RAO, 2009.**

Primul care a scris despre droguri la noi a fost Alexandru Vakulovski, ale cărui romane cvasibiografice – *Pizdeţ* (2001), sequel-ul *Letopizdeţ* (2004) şi *Bong* (2007) – plasate în mediul studenţesc din provincie propuneau o atitudine grunge anti-establishment şi evadarea autodistructivă prin alcool şi narcotice. Romanele lui sînt însă schematice şi abundă în clişee de cartier: femeile sînt curve, şcoala induce conformismul social, societatea manipulează, legile sînt nedrepte, statul e hoţie, americanii – imperialişti ş.cl., astfel că existenţialism-anarhismul dependenţei chimice devine un soi de haiducie narcotică proliferatoare de clişee stîngiste în slang basa. Însă în timp ce basarabeanul Vakulovski scria în ritm de gangsta rap mixat cu rock alternativ la casetofoanele căminului studenţesc despre tripuri cu tramadol şi efedrină, clubber-ul Dragoş Bucurenci scotea drogurile din zona mizeră a nefamiliştilor şi a raketilor pentru a înregistra experienţa shoturilor mondene sub forma unui jurnal scris pe weblong de un techno-dandy ketaminic *(RealK,* 2004). Ceea ce la Vakulovski era retorica revoltei cu substrat etnic anticapitalist, la Bucurenci devenea exhibiţionism urban de blog cu tentă educativă. Abordînd aceeaşi formulă narativă a confesiunii, Vera Ion face trecerea de la poezie şi teatru la proză exploatînd însă tema consumului de droguri într-o direcţie ceva mai socială.

Coautoare şi a scenariului filmului *Weekend cu mama* (regia Stere Gulea), Vera Ion scrie în acest roman „tot ceea ce nu se spune în film“, sub forma jurnalului fetei de 18 ani internate pentru dezintoxicare la Spitalul Obregia. Listele pe care Cristina este încurajată să le alcătuiască pentru a-şi pune cît de cît ordine în viaţă, precum şi notaţiile zilnice de spital continuă cu scrierea poveştii dependenţei de heroină pe care fata intenţionează să o posteze pe blog ca mărturie adevărată a unei experienţe extreme. Jurnalul se întinde pe durata unei singure săptămîni, timp însă suficient pentru Cristina să-şi povestească, fragmentar şi necronologic, viaţa luată prematur pe cont propriu.

Rod al unei aventuri de-o noapte, Cristina a rămas, la numai trei ani, în grija mătuşii Elena, sora mamei plecate la muncă în Spania. Crescută fără dragoste lîngă un unchi mai întîi ostil, apoi libidinos, Cristina a fugit de-acasă şi a părăsit şcoala. S-a mutat la prietena ei cea mai bună a cărei mamă i-a fost, pentru o vreme, un înlocuitor matern, apoi a rămas gravidă în urma unei dezvirginări în garderoba unui club. Au urmat peripluri pe litoral şi prin diverse apartamente închiriate, moartea accidentală a primului iubit şi abandonarea Andreei, fetiţa nou-născută, la un centru de plasament, intrarea în diferite anturaje dubioase şi problemele cu dealerii, furturile din case şi din maşini pentru procurarea şi consumul de droguri în grup, relaţia lipsită de griji pentru o vreme cu un al doilea tip, băiat de politician, viaţa pe stradă cu bătăi primite de la taximetrişti şi sechestrarea de către un fost puşcăriaş, apoi întîlnirea cu Glonţ, cel care îi va deveni iubit şi care o va iniţia în consumul injectabil cu heroină, adevăratul început al sfîrşitului.

Frustrată sentimental şi debusolată din pricina abandonului matern la care, la rîndu-i, este constrînsă, Cristina este o „hateriţă“ fără prea mult discernămînt, obişnuită repede cu vagabondajul, furtul şi minciuna, depedentă de cel mai puternic dintre droguri, aşadar predispusă la o existenţă improvizată, promiscuă, narcotică şi infracţională. La doar 18 ani, Cristina trăieşte la limită, uzată fizic şi emoţional, rătăcind fără conştiinţă într-o rezervaţie de „zombies“ tripaţi în care prietenii se pierd şi se şterg printr-un simplu *ControlAltDelete* al voinţei, anturajele sînt decăzute şi tot mai periculoase, iar banii furaţi sînt cheltuiţi pentru propria distrugere. Reîntoarcerea mamei, după cincisprezece ani, cu ocazia unui atac cerebral suferit de mătuşa Elena, este cu greu acceptată de Cristina aflată deja la dezintoxicare. Ultimele notaţii din jurnalul ei de o săptămînă sînt făcute după externarea din clinică, în weekend-ul petrecut în camera de hotel a mamei. Perspectiva salvatoare a recuperării micuţei Andreea de la orfelinat şi a plecării în Spania o face pe Cristina să-şi controleze repulsia faţă de propria mamă şi să închidă ochii trecutului. Jurnalul se întrerupe brusc înaintea iminentei plecări, pentru ca o notiţă din off să informeze cititorul cu privire la întorsătura tragică a situaţiei din chiar decursul aceleiaşi zile.

Spre deosebire de Vakulovski şi Bucurenci, Verei Ion îi lipseşte autenticitatea, iar personajul Cristinei este realizat doar pe jumătate. Din lipsă de experienţă sau de imaginaţie, tripurile şi sevrajul sînt doar menţionate undeva pe fundal, fapt care menţine acest roman al dependenţei şi al derivei narcotice la un nivel aproape fals: exclusiv realist, preponderent epic şi banal reflexiv. Singurul cîştig al acestei inapetenţe este vaga incursiune de mediu. Pe lîngă clinica de dezintoxicare (episod expediat), sînt surprinse scene absurde cu dealeri, petreceri private cu droguri unde descind mascaţii, punkiştii de la TNB... Din păcate, toate aceste imagini sînt doar recuzita unui cadru de mediu, nişte decoruri evocate pentru a da iluzia unei lumi care are doar contur, dar nu capătă şi consistenţă. Cusută din prea multe locuri comune, povestea Cristinei suferă, la nivel ficţional, din cauza lipsei de autenticitate. Posibilele cauze ale consumului de narcotice – familia disfuncţională, anturajul, nefericirea – sînt şi ele prea la vedere, motivaţia e minimală, introspecţia lipseşte ca şi cum drogurile ar fi o fatalitate de la sine înţeleasă. Pentru o mărturie dramatică a celei mai puternice forme de dependenţă, aşa cum este dependenţa de heroina injectabilă, povestea nu are nimic angoasant sau disturbator. Totul e comun şi simplu, iar asta pentru că profilul psihologic al Cristinei este departe de cel hăituit, alienat şi delirant al adevăratului heroinoman, Cristina fiind doar o voce uşor agresivă care vorbeşte precipitat şi vulgar despre o pretinsă „viaţă megafututā“.

„Dacă vă uitaţi în ochii lor, veţi vedea atunci că ei nu au ochii ca ceilalţi oameni de pe stradă. Privirea lor este mereu undeva în gol, şi chiar dacă se uită la tine, de fapt se uită în altă parte, dincolo de tine, dincolo de lume. În ochii lor e un gol pe care nimic nu îl va umple niciodată. Ei sînt oameni doar aparent. Ei de fapt sînt zombies“ – ne spune ea despre narcomani. Or, eşecul cărţii vine tocmai din faptul că vocea Cristinei nu ne spune, la rîndu-i, nimic despre privirile aruncate „dincolo de lume“, nu ne face părtaşi la „golul“ teribil, nu ne înspăimîntă prin revelaţiile întunecate ale dependenţei. Cristina este un zombie doar aparent.

P.S. În interviul acordat lui Stelian Ţurlea pe www.zf.ro/ziarul-de-duminica din 13 martie, Daniel Cristea-Enache mă dă exemplu de „ipocrizie“ pentru eroarea „descalificantă“ de a fi afirmat că *Orbitor 3* este printre cele mai bune romane din literatura română „cînd e evident că e vorba de un eşec dureros al unui mare scriitor“. Îl invidiez sincer pe D.C.-E. pentru certitudinile sale literare absolute şi, recunosc, mi-a scăpat faptul că recenziile lui stabilesc standardele critice de la noi sau că diversitatea opiniilor critice ar fi un simptom al deficienţelor de caracter. Îi mulţumesc pentru iluminare şi promit să-i ofer în continuare motive pentru a se simţi superior.

Dilema veche vă recomandă

● Cevabun.ro – „magazin online de cultură culinară“, realizat de Emanuel Ciocu, jurnalist, scriitor şi – în cazul de faţă – „mîncător-şef“. Daţi o raită virtuală şi apoi veţi şti să mîncaţi mai bine, veţi înţelege de ce şi cum. Pentru că www.cevabun.ro nu conţine, pur şi simplu, reţete şi sfaturi, ci – exact aşa cum anunţă – texte de cultură culinară. (Mircea Vasilescu)

● O conversaţie video plină de savoare şi candoare, fără timpi morţi, fără fiţe şi fără farduri, cu cea mai premiată actriţă a momentului – aici: http://www.cotidianul.ro/omul_coolt_10_04_2009_maria_dinulescu-80306. (Alex. Leo Şerban)

● Că tot sîntem în Săptămîna Mare, recomand deopotrivă credincioşilor şi ateilor pasionaţi de istorie sau enigmofililor, o nouă serie de documentare fascinante de pe National Geographic: *Misterele creştinătăţii,* în fiecare luni, de la ora 21. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Şic gangsteresc

● ***RocknRolla* (Marea Britanie, 2008), de Guy Ritchie.**

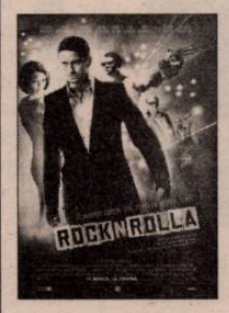

Guy Ritchie e un cineast catastrofal care trece drept un cineast bun în ochii multor oameni (tineri) altminteri deştepţi. Aşa-zisele lui comedii cu gangsteri londonezi nu sînt admirate de oameni cărora nu le pasă ce văd, atîta timp cît e cu violenţă, gagici „bune“ şi glume proaste; sînt admirate de oameni cărora le pasă de tehnicile de filmare, de calitatea muzicilor de pe *soundtrack* – de „stil“. Dar de fapt nu au stil. Decizia lui Ritchie de a rupe o secvenţă de acţiune în mai multe bucăţi şi de a intercala o parte din ele în secvenţa următoare – o conversaţie într-un restaurant – nu dovedeşte că are stil, ci doar că vrea să facă lucrurile într-un mod mai nuştiucum. La fel şi decizia lui de a monta în paralel ruperea picioarelor unui gangster şi confesiunea unui rocker despre dependenţa lui de droguri. Scena de sex a filmului, care e neobişnuit de expeditivă – un montaj ţac-pac cu faţa bărbatului care geme de plăcere, apoi faţa femeii care geme de plăcere, apoi iar faţa lui, apoi iar faţa ei şi apoi gata, un cadru final cu ea aprinzînd o ţigară –, e unul dintre puţinele momente din *RocknRolla* (dacă nu chiar singurul) în care în spatele tehnicii mai nuştiucum pare să mai existe şi altceva, cum ar fi un pic de umor. (Şi site-ul IMDb ne informează că montajul respectiv e rezultatul unei întîmplări – în ziua aceea, actorul avea o infecţie în gît şi actriţa refuzase să se sărute cu el.) De fapt, Ritchie nu face comedii cinematografice, ci reclame foarte lungi şi foarte calofile, care vînd – chiar, cum s-ar putea numi ceea ce vînd? – şic gangsteresc cu accent *cockney*. Problema nu e că produsul respectiv nu există în lumea reală, ci că nici pe ecran nu e cu adevărat şic.

Ce i se pare şic lui Ritchie? De exemplu, tulburarea gangsteraşului One Two, care arată ca un mascul heterosexual feroce (e jucat de Gerald Butler – regele spartan din *300),* la aflarea veştii că unul dintre membrii bandei sale e gay şi ar dori să petreacă o noapte cu el înainte de a intra la închisoare. „E normal să fii perv... ăăă, adică gay“ – se bîlbîie One Two, înainte de a accepta să meargă la dans cu tovarăşul său, într-un bar de homosexuali. Mai tîrziu, el află de la un alt tovarăş, poreclit Mumbles (Mormăilă – majoritatea gangsterilor lui Ritchie au porecle din astea de grădiniţă), că, în afară de el, toată banda cunoştea şi accepta de mult orientarea sexuală a băiatului. „Dacă mi s-ar oferi posibilitatea de a fi un om la fel de bun ca el, cu preţul de a fi homo, aş sta să mă gîndesc“ – dezvoltă Mumbles. Cam ăsta-i stilul lui Ritchie: mînca-i-ar mama de gangsteraşi, nu-i aşa că sînt dulci? Cuţucuţu! Şi nu e şic. Personajele lui dau prea mult din coadă ca să fie şic. Şi ce poate să le iasă pe gură! (Scenaristul e tot Ritchie.) Atunci cînd un rocker îi cere impresarului său să scoată din pălăria lui magică nişte zăpadă carbonică, impresarul răspunde prin următorul monolog: „Pălăria mea e adîncă şi plină de magie. Am în ea iepuri, batiste şi dansatoare la bară care beau Black Label. Am în ea maşini de făcut fum, maşini de făcut bule, pînă şi maşini de făcut dragoste, şi tot n-ajungi la fundul pălăriei. OK? Dar zăpadă carbonică n-am de unde **** mea să-ţi scot!“. Acest pasaj e destul de reprezentativ pentru ceea ce înţeleg admiratorii lui Ritchie prin „verva“ dialogului său. OK, verva o văd şi eu, dar nu văd umorul. Văd doar afectare, „spartă“ la final printr-o obscenitate. OK, mai există un ingredient: argoul *cockney*. Şi cantităţile pot să difere: gangsterii cei mai răi din filmele sale vorbesc cu mai multe obscenităţi şi mai puţine înfloriturii literare, pe cînd drogaţii vorbesc cu mai multe înfloriturii literare şi mai puţine obscenităţi. Dar, în mare, cam asta e combinaţia – şi ea constituie un stil dramaturgic cam în aceeaşi măsură în care tehnicile lui şmechere de filmare şi de montaj constituie un stil regizoral: adică deloc. Şi cîte bancuri obosite poate să aibă în el! Vreţi să vedeţi un gangster fioros, care se uită numai la filme de tip *Rămăşiţele zilei* şi *Mîndrie şi prejudecată?* Vreţi să vedeţi doi killeri ruşi, care intră în scenă comparîndu-şi cicatricile şi care, odată intraţi în acţiune, bineînţelesc că se dovedesc foarte greu de distrus? Şi vreţi să ştiţi ce muzică pune Ritchie pe *soundtrack,* la secvenţa în care şeful celor doi killeri, un miliardar rus menit să amintească de Roman Abramovici (o obrăznicie fără nici un schepsis într-un film atît de decuplat de la realitate), îi face o declaraţie de dragoste unei angajate? Da, „Oci ciornîie“ – se putea altfel? Atunci cînd n-arată ca o reclamă filmată şi montată inutil de şmecher, *RocknRolla* arată ca o serie de scheciuri de televiziune foarte proaste. N-am văzut prea multe urme de talent real nici în cele două filme care l-au făcut faimos pe Ritchie – *Lock, Stock and Two Smoking Barrels* şi *Snatch* –, dar în ăsta n-am văzut nici una.

trecerea prin reviste

Scena.ro

După apariţia, în noiembrie 2008, în cadrul Festivalului Naţional de Teatru, a numărului-pilot, *Scena.ro* va apărea acum cu regularitate, o dată la două luni. În plină criză, sau tocmai în ciuda ei, după cum explică, chiar în editorial, redactorul-şef al publicaţiei (şi directoarea Festivalului Naţional de Teatru) Cristina Modreanu. „Ne-am hotărît să sfidăm criza! Spaţiul public e plin de avertismente îngrijorate, iar ştirile agreate de televiziuni sînt numai acelea ce vestesc dezastrul. Dar în mijlocul mult invocatei crize există în continuare oameni care citesc, văd filme, ascultă muzică, merg la teatru, şi, atît timp cît ei nu renunţă la aceste bune obiceiuri, are sens ca această revistă să se nască, chiar şi în vremuri de criză. În ciuda acestora. Şi pentru a le aminti celor care se confruntă cu sus-numita criză numai la suprafaţă că există viaţă şi dincolo de afaceri, dincolo de serviciul zilnic, dincolo de investiţii, dincolo chiar şi de discursul politic ameţitor difuzat non-stop de canalele TV. (...) Să observi un fenomen artistic şi să-i descurci înţelesurile cele mai adînci, să-l urmăreşti în timp stabilind conexiunile culturale pe care le face şi plasîndu-l în contextul care îi justifică apariţia, ori, dimpotrivă, ridicînd vălul de pe un caz de impostură culturală – de care nu ducem deloc lipsă, din păcate – înseamnă să practici o nobilă ecologie a spiritului.“

„Pe două drumuri ar vrea să meargă *Scena.ro:* mai întîi să se constituie într-un nucleu de semnături deja consacrate, tratînd teme diverse – de la teatru, care va fi baza de discuţii a acestei publicaţii – la dans, operă, circ, musical, arte vizuale, film, în funcţie de oferta pieţei culturale, de la noi şi din lume. E nevoie de o consolidare a autorităţii critice, singura care mai poate apăra un sistem de valori aflat azi în derivă în societatea românească. Apoi, *Scena.ro* va încerca să declanşeze un interes al tinerilor pentru o ocupaţie aflată la noi într-un fel de comă prelungită, meseria de critic“ – scrie Cristina Modreanu.

Scena.ro şi-a propus, de fapt, să devină „o platformă de comunicare“, un forum al artiştilor, al criticilor şi al amatorilor. Sub semnul comunicării stă şi dezbaterea intitulată „Starea teatrului românesc“, la care au fost invitaţi regizori, actori, manageri şi critici. Este fără îndoială piesa centrală a acestei ediţii. Discuţia, înregistrată la începutul lunii noiembrie 2008, în timpul Festivalului Naţional de Teatru, e o bună continuare (de fapt, o completare, o rafinare) a dosarului din numărul-pilot al revistei, care urmărea legăturile dintre teatrul românesc şi ce se petrece pe scena europeană.

Magdalena Boiangiu a propus de la început ca discuţia să se focalizeze pe „dinamică“, mai degrabă decît pe „stare“. „În ce măsură oamenii pe care îi vedem la primul pas în artă întîmpină obstacole pe drumul lor înspre scena mare? În ce măsură teatrul underground ne propune un mesaj coerent, altul decît cel pe care ni-l oferă teatrul instituţional?“.

Un excelent interviu cu actriţa Dorina Chiriac, nominalizată la Premiul UNITER pentru cea mai bună interpretare feminină („Trebuie să credem că şi noi putem fi eroi“), o anchetă despre controversata (şi deocamdată greu de aplicat) lege a teatrelor, cronici, un eseu lucid şi poetic despre „Fulgerătoarea şi la fel de tulburătoarea întoarcere a sexului“ semnat de Iulia Popovici, ştiri, recenzii de carte, plus – bonus – o secţiune intitulată Voice Over, cu texte despre teatru de Radu Afrim, Theodor-Cristian Popescu şi Cristian Tudor Popescu – cam aşa arată sumarul acestui prim număr al revistei.

Bref – n-o mai laşi din mînă. Ba chiar pui bani deoparte (e criză, şi revista nu e tocmai ieftină, costă 18 lei) pentru numărul următor. **(M. M.)**

Monika ŠTĚPÁNOVÁ

eurocinema

Cui i-e frică de lup?

În Republica Cehă, cîteva generaţii au crescut în tradiţia unei combinaţii dintre filmul de animaţie şi filmul artistic. Metodele de animaţie originare, predecesoarele trucajelor digitale de astăzi, au fost folosite în anii '60 de personalităţi legendare, ca de pildă Karel Zeman. Filmul său *Drumul spre preistorie* este strămoşul celebrului *Jurassic Park* şi l-a inspirat pe creatorul lui *Godzilla*. De asemenea, ne amintim cu toţii de admirabilele trucaje din filmul *Arabela* sau de întîmplările incredibile ale copiilor şi figurilor de plastilină din *Caracatiţa de la etajul doi*. Maria Procházková, care a regizat *Cui i-e frică de lup?*, face parte din generaţia celor care ştiu aceste filme aproape pe dinafară.

Facultatea de film şi televiziune a Academiei de artă dramatică, cinematografie şi coregrafie din Praga a deschis în anii '90 catedra filmului de animaţie şi Maria a fost prima ei absolventă. Întrepătrunderea tehnicilor de filmare specifice filmelor de animaţie cu cele ale filmului clasic a devenit un element tipic al creaţiei ei. De altfel, filiaţia este aproape evidentă pentru cinefilii care îşi aduc aminte de maestrul ceh al filmului de animaţie Jan Švankmajer şi de obiectele lui, tacîmuri, hrană şi altele, însufleţite în mod fantasmagoric.

În cel mai nou film de lungmetraj al Mariei Procházková – *Cui i-e frică de lup?* –, eroii păşesc din nou în lumea necontrolată a fanteziei. Desenele micuţei Tereza, de şase ani, prind viaţă, iar actorii se întîlnesc cu animaţia. Filmul nu este unul exclusiv pentru copii; el povesteşte episodul unei crize de familie care se petrece tocmai sub ochii copilei.

M-am întîlnit cu Maria Procházková într-o cafenea din Praga şi, la un ceai, mi-a spus, pe scurt, povestea filmului şi mi-a destăinuit că animaţia-i apare tot timpul, chiar şi în imaginile cotidiene. Uneori, pe baza unor mici detalii, îşi imaginează întîmplările oamenilor pe lîngă care trece. Geanta unei doamne în vîrstă sau gestul unui călător oarecare din tramvai pot constitui mecanismul de declanşare.

De ce această revenire repetată la combinaţia filmului animat cu cel artistic?

De dragul chipului uman şi mai ales al ochilor. În filmul animat este posibilă abrevierea, deoarece, în pofida unei anumite simplităţi a simbolisticii sale, animaţia ne permite să înţelegem întîmplări chiar şi în lipsa dimensiunii concrete a realului. Ce-i drept, asta poate fi un avantaj şi un dezavantaj...

Ce importanţă are fantezia pentru tine în viaţa cotidiană?

Fantezia este absolut fundamentală, fără ea nu poţi nici să te îmbraci, nici să îţi ungi o felie de pîine cu unt. În filmul artistic lucrezi întotdeauna cu realitatea, dar în filmul de animaţie este extraordinar faptul că nu are nici o limită, la fel ca fantezia.

În acest film ai abordat o temă matură, prin ochii unei copile, pare destul de riscant. De ce aşa?

Ca să ne amuzăm – temele grave se găsesc pretutindeni în jurul nostru şi în noi. Printr-un erou-copil putem înţelege mai bine, din punct de vedere psihologic, o situaţie dramatică. Nu considerăm filmul ca un atac asupra celor maturi şi ca un fel de critică, ci un prilej de a privi problema maturizării prin ochii unui copil implicat. Filmul acesta este despre noi. Fiecare dintre noi are posibilitatea de a-şi alege o perspectivă proprie; aceea de părinte sau de copil.

Cum faci un film care are ca protagonist un copil preşcolar, care vorbeşte în film aproape tot timpul?

Şi în plus despre lucruri complicate! *rîde Maria*. Am ales intenţionat preşcolari, deoarece odată cu intrarea la şcoală copiii încep să îşi caute rolul şi locul, încep să se controleze. Pînă atunci sînt sinceri şi deschişi fără rezerve. Copiii-actori cu care am lucrat nu au cunoscut scenariul, întotdeauna le-am dat explicaţii doar atunci cînd am ajuns la scena pe care ne pregăteam să o turnăm. Apoi am repetat diferite situaţii direct în decor, împreună cu ceilalţi actori, în faţa camerei active. Le-am repetat replicile pe care urma să le rostească chiar cu intonaţia pe care o doream de la ei. Imediat după ce au reţinut textul şi intonaţia, am filmat.

Scenele au fost filmate în ordinea naraţiunii, în aşa fel încît copiii să poată înţelege întîmplarea?

Din păcate, nu ne-am putut adapta atît de mult, aşa că am filmat ca de obicei, mai multe scene într-un singur decor. Iar scena-cheie am reuşit să o filmăm în penultima zi. Şi abia atunci, Dorotka, eroina noastră principală, a aflat cine este ea, de fapt, în economia filmului. Şi acest lucru a contat, desigur, în acea scenă dramatică.

Filmul *Cui i-e frică de lup?* a avut premiera internaţională la Festivalul internaţional al filmului de animaţie de la Berlin. Publicul din România va avea posibilitatea să îl vizioneze la Bucureşti, în cadrul Festivalului Filmului European, precum şi la Timişoara, unde va avea loc un spectacol de gală, în prezenţa regizoarei.

Maria Procházková lucrează acum la o serie de filme de animaţie scurte, pentru copii, despre ţările Uniunii Europene, serie numită *Ghicitori europene*, şi în acelaşi timp cochetează cu ideea de a realiza un basm de lungmetraj. Doar că nu s-a hotărît încă ce o atrage mai mult – Albă ca Zăpada sau Fata cu părul de aur...

***Monika Štěpánová** este directoarea Centrului Ceh din Bucureşti.*

Filmul poate fi vizionat în cadrul Festivalului Filmului European, organizat de Institutul Cultural Român, în perioada 7-31 mai, la Bucureşti, Braşov, Timişoara şi Iaşi. Programul complet şi detalii despre filme pe www.icr.ro şi www.festivalulfilmuluieuropean.ro. Dilema veche *va comenta, şi în numerele viitoare, filmele prezentate în cadrul festivalului.*

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Răscoala de Liviu Rebreanu

Se termină: bine, cum a început, într-un compartiment de tren, dar cu răscoală întîmplată. Rău: Miron şi Nadine au murit.

Răscoala *în trei cuvinte:* în *Răscoala* se cere pămînt, se violează femei, se trag concluzii.

Povestea: sînt personaje pentru fiecare părere. Iar personajele acestea sînt în prima scenă a romanului. Aflate în compartimentul trenului spre Bucureşti, arendaşul, boierul cel nou, funcţionarul de la Interne discută despre ţăran ca fiind ori un leneş, ori un om care munceşte ca ceilalţi să huzurească. Cert este că problema ţărănească devine o obsesie a începutului de roman, iar vorba se rostogoleşte spre faptă. Grigore Iuga, nereuşind să-şi încheie socotelile la Bucureşti, se întoarce la moşie, însoţit de Titu Herdelea, ziarist în curs de devenire. Titu umblă prin sat şi descoperă viaţa ţăranului şi părerea moşierului. „Fapte mărunte fac să crească spiritul de revoltă printre ţărani. Arendaşul Cozma Buruiană inventează un furt şi, la ordinele boierului Miron Iuga, jandarmii îi bat pe ţărani. Nadina vrea să-şi vîndă moşia, ţăranii vor s-o cumpere, dar Miron Iuga le face concurenţă, în preajma sărbătorilor de iarnă, oamenii n-au lemne să-şi încălzească locuinţa şi nici mălai pentru mămăligă. Indignarea ţăranilor sporeşte: automobilul Nadiei calcă cocoşul babei Ioana; şoferul îl trage de urechi pe copilul lui Pavel Tunsu, lui Ignat Cercel i se ia purcelul din ogradă fiindcă n-a plătit birul, Aristide, fiul arendaşului Platamonu, o siluieşte pe fata lui Chirilă Păun. Nemulţumirea celor mulţi o exprimă mai întîi învăţătorul Dragoş, arestat din porunca lui Miron Iuga. În sat se zvoneşte că nişte călăreţi pe cai albi aduc porunca lui vodă de a se împărţi pămînturile celor ce muncesc. Scînteia răscoalei se aprinde brusc. Ţăranii înarmaţi rudimentar cu coase, topoare aprind conacele, sparg hambare. Primul ucis este Miron Iuga, boierul autoritar şi inflexibil, linşat de mulţimea dezlănţuită: Nadina, nora lui, este violată şi sugrumată. Aristide Platamonu este pedepsit chiar de către tatăl fetei care fusese necinstită. Plutonierul Boiangiu este bătut de Serafim Mogoş, Trifon Guju şi alţii, colonelul Ştefănescu este numai izgonit din sat. Ţăranii incendiază conacele, taie firele de telegraf, îşi dispută între ei jafurile. Ultimele două capitole ale romanului descriu represiunea răscoalei. În fruntea unui batalion de război se află maiorul Tănăsescu şi prefectul Baloleanu. Ţăranii sînt conduşi de Petre Petre, venit din armată. Trifon Guju şi Toader Strâmbu sînt executaţi pentru Miron Iuga şi pentru Nadina; Luca Talabă, Lupu Chiriţoiu şi Ignat Cercel sînt bătuţi; Niculina, fiica preotului Nicodim, este lovită cu cravaşa chiar de către maiorul Tănăsescu, pentru că îndrăznise să ridice cadavrul tatălui ei ucis de către un glonte rătăcit.“

Şmecheria textului: prezentarea în paralel a ţăranului şi a celor cu pămînt.

SMS, head-uri de bloguri şi croll-uri de televiziuni: „Rabzi, rabzi şi oftezi pînă nu mai poţi ş-apoi...“, „Din iarna asta nu-i chip să ieşim. Ori murim, ori...“ sau „Apoi pînă n-om pune mîna pe topoare nici noi n-om...“, „cu feţele roşii, cu ochii înflăcăraţi“, „alte urlete mai năvalnice“, „fără cunoştinţă... rămase în picioare în mijlocul ţăranilor care, îndesîndu-se să-l lovească, parcă-l sprijineau să nu cadă“.

Business: refacerea la Flămînzi a unui parc tematic Răscoala din 1907. Rezolvarea problemei ţărăneşti în favoarea ţăranului, transformarea extravilanului în intravilan.

Mişto: „Răsăritul“, „Pămînturile“, „Flămînzii“, „Luminile“, „Friguri“, „Vestitorii“, „Scînteia“, „Flăcări“, „Focul“, „Sîngele“, „Petre Petre“, „Apusul“.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

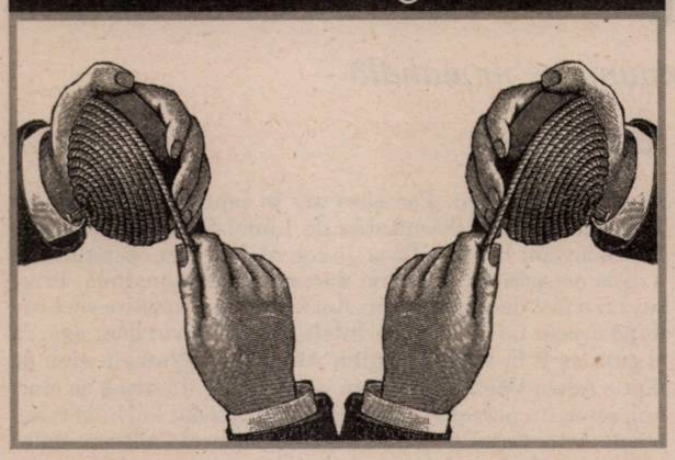

Comunistul

Deşi Partidul Comuniştilor este la putere în Republica Moldova şi controlează ferm televiziunile şi cea mai mare parte din presă, ziarul partidului este cam greu de găsit în Chişinău. Am apucat totuşi ultimul număr de dinainte de alegeri. Se numeşte simplu *Comunistul*. Mare, pe frontispiciu scrie „Republică, putere a poporului, socialism!“. Pe prima pagină: „Adresarea CC al PCRM către alegători în legătură cu alegerile parlamentare din 5 aprilie“. Din text: „Acestea nu sînt alegeri ordinare. Noi, niciodată, nu ne-am aflat atît de aproape de zona în care ne poate aştepta distrugerea tuturor speranţelor noastre. În acest moment decisiv, cînd întreaga lume trece prin cea mai cumplită criză economică, care este cu greu reţinută la hotarele statului nostru, soarta ţării, ca niciodată mai înainte, depinde de decizia noastră cu dumneavoastră, de votul nostru. Noi adresăm apelul să vă faceţi alegerea în mod chibzuit şi responsabil, fără a vă lăsa influenţaţi de nici un fel de momeli şi convingeri“. Fără convingeri şi momeli deci, să răsfoim în continuare *Comunistul,* care apare în limbile moldovenească şi rusă.

Pagina 2. Supratitlu: „Discursul Preşedintelui Republicii Moldova, Vladimir Voronin, rostit la întîlnirea cu reprezentanţii businessului“. Titlu: „Stabilitate şi dezvoltare ori haos şi distrugere“. Pagina 3. Titlu: „Guvernul actual a reuşit realizarea cu succes a tuturor programelor de stat“. Începutul articolului: „În primul an de activitate, guvernul Greceanîi a reuşit să realizeze toate proiectele prèconizate, să gestioneze mai multe situaţii de criză şi, cel mai important, să asigure o creştere a PIB-ului cu peste 7%. Iar rata inflaţiei a fost redusă pînă la 7%. Astfel, activitatea Guvernului a fost apreciată drept pozitivă şi profesionistă de către Preşedintele ţării, Vladimir Voronin, prezent la şedinţa Executivului“. Tot aici, alt titlu: „Comunitatea Moldovenilor din România se pronunţă pentru stabilitate şi prosperitate în Republica Moldova“. Din mesajul moldovenilor din România: „Pe această cale vă asigurăm de cele mai înalte sentimente de consideraţie şi gratitudine pentru tot ceea ce aţi făcut, în calitate de Preşedinte al Republicii Moldova, pentru moldovenii de pretutindeni“.

Din pagina 4 tonul se schimbă, atmosfera se întunecă, vine vorba despre opoziţie. Fiecare partid din opoziţie primeşte cîte o pagină. Pagina 4 este toată despre Partidul Liberal Democrat din Moldova, condus de Vlad Filat. Titlurile: „Comportamentul PLDM demonstrează înfrîngerea totală. Filat a pierdut. Votează în continuare fără frică, alegătorule!“; „Noi candidaţi la funcţia de deputat – implicaţi în scheme criminale internaţionale“; „Agresiunea este latura caracteristică a membrilor PLDM“; „Românii s-au politizat excesiv de mult – Cetăţenii României care nu au fost admişi pe teritoriul Moldovei confirmă motivele politice ale vizitei lor la Chişinău“. Pagina 5 este toată despre Alianţa Moldova Noastră, condusă de Serafim Urechean. Titlurile: „Nici un vot partidelor crizei!“, „Ei cumpără voturile alegătorilor“; „Acuzaţiile lui Urechean nici nu au valoare“; „Mai mult despre politică, mai puţin despre activitate“; „Făţărnicia unor primari este demonstrată repetat – Despre faptul că unii politicieni «democraţi» sînt cu două feţe ştie fiecare“. Pagina 6 este dedicată Partidului Liberal, condus de Mihai Ghimpu şi avînd ca figură proeminentă pe primarul Chişinăului, Dorin Chirtoacă. Titlu mare de pagină: „Partidul Liberal tinde doar spre unionism! Ghimpu şi Chirtoacă vor să îngenuncheze ţara“; „Între liberalism şi PL există la fel de multe lucruri comune ca între mare şi cobai“; „Alegătorul tipic al PL este unionistul în etate“; „Ghimpu este un exemplar al trecutului definitiv învechit“; „Proiectul «Partidul Liberal» este o escrocherie“.

Pagina 7 este dedicată ticăloşiilor făcute de opoziţie în raionul Ialoveni. În pagina 8 se reinstaurează liniştea. Titlul mare, cu roşu: „PCRM va continua procesul de modernizare a satelor“. Articolul este despre vizita şefului Guvernului, Zinaida Greceanîi, în două sate din colegiul său electoral. Pagina 9, titlul mare: „PCRM – unicul partid ce tinde spre prosperitatea ţării“. Titluri mai mici: „Procesul de indexare a pensiilor continuă“; „Medicii vor vota pentru PCRM“.

Paginile 10-11. Din nou la opoziţie: „Liberalii la Bălţi – Discută singuri cu sine“; „Opoziţionîştii la Chişinău – Plictiseala continuă“; „Politica AMN se duce pe apa Sîmbetei“. Sub genericul „Anul tineretului continuă“, un alt titlu spune că „Tinerii specialişti vor fi asiguraţi cu locuinţe gratuite“. Pagina 12 cuprinde doar mesaje electorale, grupate sub titlul „Mai mult de jumătate din electorat va opta pentru Partidul Comuniştilor“. Paginile 13-14 cuprind programul pe mai multe zile al primelor canale de la televiziunile publice din Moldova, România şi Rusia. O casetă mică poartă titlul: „Atenţie – Să evităm împreună cazurile nefaste“. Este un mesaj din partea pompierilor, despre comportamentul în secţiile de vot. Pagina 15 – fotografii mari de la un miting al partidului. Un text mic explicativ spune, printre altele, că „Partidul Comuniştilor a venit la putere în Republica Moldova în anul 2001, perioadă în care ţara se afla în prag de default“. Ultima pagină reproduce un afiş electoral al partidului.

Cazul nefast al pierderii puterii a fost evitat.

Iaromira POPOVICI

bazar

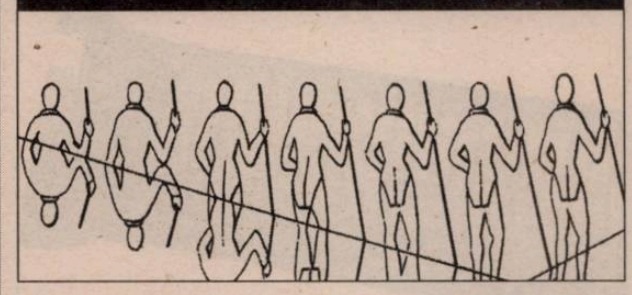

Laura şi bărbaţii

Am luat cartea Laurei Andreşan, *Bărbaţii la feminin,* pentru că voiam ceva care să mă şocheze. Ştiam despre „fenomenul“ Laura Andreşan, asistasem, întîmplător, la povestea ei de hărţuire sexuală (din partea unui „tînăr politician“, cum îl numea ea pe atunci) şi urmărisem evoluţia ei ulterioară de „divă“ a sexului de lux. În condiţiile acestea, aşa cum reieşea şi de pe site-ul ei, volumul trebuia să fie ori ceva tare scîrbos, ori ceva incendiar, cu dezvăluiri despre clienţii fostei jurnaliste; ori o combinaţie a amîndurora.

După ce, în cele din urmă, reuşesc să cumpăr cartea (care, de altfel, costă 30 de lei şi a apărut greu pe tarabe), dezamăgire: Laura Andreşan scrie, în mare, ca o fată bună... Nu porcos, obscen etc., ci mai curînd drăgăstos, sentimental... După cum îmi spunea o prietenă, scrisul ei seamănă cu acela al unei adolescente din primul ei jurnal sau dintr-un oracol: şi, uite, a apărut şi băiatul ăla, era aşa şi pe dincolo, m-a scos la un suc...

Desigur, în cazul Laurei, nu e vorba de băieţi, ci de bărbaţi. Despre majoritatea celor cu care „a avut relaţii“ (îmi place terminologia oarecum ambiguă, care presupune mai mult, fără să ştii exact ce...), Laura vorbeşte... de bine: „Ne-am văzut relativ recent, la o ţigară. Vali este melancolia clipei ce mi-a adus iluzia femeii. E o persoană pe care o păstrez cu drag în inima mea... face parte din ce-a fost deosebit, provocator...“.

În cazul autoarei noastre, contează mult şi contextul: unde au dus-o respectivii masculi. Bărbaţii se judecă după hotel: „Ne-am petrecut prima noapte de amor într-un hotel din Cluj-Napoca, un hotel oarecare, nimic spectaculos... aşternuturi albe, curate, sucuri şi vin în minifrigider“. Dar şi după modul în care fac dragoste: „Un bărbat ce adora femeia, o răsfăţa, o mîngîia, era atent... şi toate aceste gesturi le făcea cu mult prea vădită plăcere. Lingea, săruta, muşca uşor. Lua, parcă, nesătul, dar atent. Nici un cuvînt vulgar, nici un cuvînt, doar priviri uşor pierdute, sau poate zăpăcite“.

Sexul, la pachet cu hotelul, dă măsura adevăratului bărbat.

Desigur, există şi prostii, nu vă temeţi... Doar sînt „memoriile“ unei „dame de companie“, pînă la urmă... Dar naivitatea, inclusiv la nivel stilistic, cu care sînt scrise le face mai curînd comice: „Îmi plăcea să-l sug. Îmi era bine. Mă ademenea... dincolo de reţineri. Îmi plăcea să-l înghit. Apoi mă mîngîia. Parcă îmi mulţumea pentru gest. Prea atent, un bărbat prea atent în dormitor, cel puţin cu mine. Nu am înghiţit acea sperma ca una ministerială *(n.a.:* e vorba de fostul ministru de Interne Ioan Rus), ci am savurat un gust ce-mi plăcea“.

Explicaţia Laurei pentru trecerea ei de la cariera de jurnalistă la cea de patroană a unei „societăţi“ de Escort Girls e, pînă la urmă, una feministă: distrusă şi scoasă din peisaj de intrigile bărbaţilor potenţi, politic şi social, a fost nevoită să-şi schimbe profilul... Dar e vorba de „o mască“, pe care nu o regretă (Slavă Domnului, nu găsim puseuri de vinovăţii şi zvîrcoliri morale teatrale în carte): „E cea mai frumoasă mască, e a mea. Începe viaţa Amandei, şi va trece. Totul trece, e natural. Aş fi vrut să scriu despre un bărbat ce mi-a invadat dormitorul. Însă paşii vieţii mele nu-l găsiseră încă. Azi sînt o femeie cu o tehnică specială. Ciudat, nu? Ieri am fost o simplă tîrfă...“

Recunosc că expresia „o femeie cu o tehnică specială“ m-a fascinat. Mi se pare, cumva, exactă, modestă şi absolvitoare. Iar partea cu bărbatul din dormitor nu e întîmplătoare: cartea se termină cu capitolul... „Mr Bigger“. El, alesul, evident, mai mare şi mai tare decît al lui Carrie din *Totul despre sex*. Varianta neaoşă... Iar Laura e fericită, pentru că, de fapt, se visa, ca noi toate, în variantă de Cenuşăreasă. Doar uşor porno: „Diseară îl revăd pe acel bărbat ce a reuşit să-mi invadeze dormitorul şi apoi viaţa. Ciudat, îmi place, îl iubesc, chiar dacă mi-e greu să recunosc. Iar diseară mă fut. Cu drag, Laura“.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

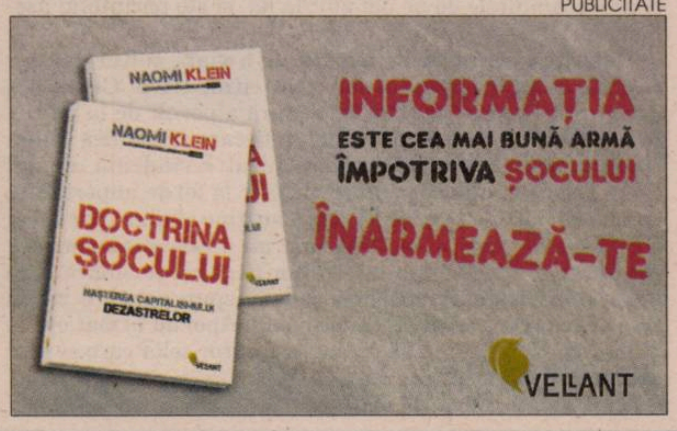

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Ocoliţi turma

Celor mulţi li se cer multe, pe cînd aleşilor li se recomandă selecţia. *Patericul egiptean* (colecţia sistematică, X, 179, SC, 474, pp. 130-131) conţine următoarea apoftegmă: „Un frate i-a cerut unui avva: dă-mi un (sfat) practic“. Bătrînul i-a răspuns: „Taie de la tine duhul contestaţiei în toate privinţele şi te vei mîntui“. Termenul grecesc folosit aici este *he philoneikia* (înclinaţie spre ceartă, gelozie, rivalitate, emulaţie) care apare în Lampe numai sub forma verbală *(philoneikeo* – a te disputa). Aşadar: alungă ispita conflictului şi te vei salva. Există scurtături către împărăţia divină. De vreme ce nu conteşti nimic, nici nu afirmi ceva anume, nu ai deci o cauză, aşa că nu suporţi nici un efect. Eşti dintr-o dată aproape despătimit. Contestatarul se înfurie, lăsîndu-se posedat de o agresivă forţă demonică. Omul supus mîniei nu-i place Domnului nici dacă învie morţii (X, 16). Cine nu contestă nimic devine obiectiv incontestabil. Dacă eşti incontestabil, nu agravezi prin prezenţa ta diabolica agitaţie a lumii căzute. Ce-i drept, acela care se simte sau doar se crede incontestabil riscă să alunece în păcatul mîndriei. El trebuie să se limiteze la a fi necontestat. Are nevoie de pace, nu de conştiinţa virtuţii, care sufocă virtutea.

A cîrti din principiu e totuna cu a te separa de semenul tău. Pe drumul contestaţiei dansează ura, discordia, deşertăciunea de a te socoti unicul posesor al adevărului. Dacă vrei să iubeşti, acceptă-l pe celălalt fără să-l judeci. Ajută-l, nu-l osîndi. Dacă vrei să fii iubit, nu te acuza nici pe tine însuţi, căci sufletul chinuit de revoltă şi dubiu e prea schimonosit pentru a fi îmbrăţişat. Este însă omeneşte posibil să nu conteşti nimic? Există atîtea stări inacceptabile pentru oricine caută calea, adevărul şi viaţa... Genocidul. Dictatura. Nedreptatea. Războiul de cotropire. Persecuţia. Crima. Suferinţa inocentului. Moartea copilului. Ipocrizia şi impostura. Cîştigul necinstit. Arbitrariul catastrofelor „naturale“... A le desfide *ca atare* înseamnă a te crede mai deştept, mai fin judecător decît Dumnezeu însuşi. În oricare dintre situaţiile citate, ai datoria de a-ţi compătimi aproapele, dar fă-o cu smerenia pe care misterul o pretinde. Se cuvine să fii empatic, fără să ataci sensul ultim al lucrurilor. Există o singură premisă care asigură distincţia dintre *apatie* şi *nesimţire*: convingerea că suferinţa purifică, scoate la iveală caracterul. Sursa ei nu e niciodată limpede. Poate că victima nu e de fapt o victimă. Poate că tot *ceea ce nu ştii* despre cazul deplîns e mai important decît ceea ce ai reuşit să afli. E posibil ca păcătosul „vinovat“ de ceea ce ţi se pare contestabil să fi făcut, totuşi, mai multe fapte bune decît tine. Cînd te cerţi, eşti parţial, pătimaş, partizan. Sporeşti tulburarea, alimentezi violenţa, menţii echivocul. Atitudinea contestatară e democratică, numai că Iisus Hristos este, cum judicios notează Steinhardt, „boier“. Fără Dumnezeu, contestaţia incită dezbaterea, mimează succesul unei lupte corecte, lasă impresia „progresului“. O asemenea concepţie e total străină de esenţa mesajului evanghelic. Omul fiind corupt prin păcatul originar, progresul finit se reduce la o tragică mişcare circulară, iar progresul nesfîrşit, consumat în spirit, e accesibil numai după moarte, prin comuniunea eternă cu Dumnezeu. Mîntuirea merită comparată cu o poartă, un prag, cu un salt, nu cu un munte. Poţi ajunge la „măsura divină“ de dimineaţă pînă seara. Măsura divină e, pur şi simplu, opusul lipsei de măsură *(he ametria)*. E o stare, nu un proces. Iar omul îmbunătăţit, simbolizat de călugăr, nu ascultă şi nu transmite bîrfa, tot aşa cum nu se scandalizează uşor (X, 159). Bîrfa pare o benignă distracţie socială, ba chiar o subspecie pedagogică, potrivit dictonului *castigat ridendo mores*. În realitate, ea multiplică diformul, sminteşte, perverteşte armonia, umflă amorul propriu şi generează iluzia că binele poate fi *localizat*, deşi numai răul, prin natura lui mărginit, se mută – la porunca Domnului – în turma de porci.

Iaromira POPOVICI

Stavropoleos

– povestire despre o comunitate monahală –

Am ajuns la biserica (pe atunci) Stavropoleos prin 1995, dintr-o întîmplare: cineva din străinătate îmi dăduse un pachet cu ceai pentru părintele Iustin Marchiş. Pînă atunci, nu eram o persoană prea bisericoasă, în sensul cît se poate de propriu al cuvîntului, dintr-un motiv destul de simplu: nu găsisem nici o biserică bucureşteană care să-mi placă (evident că nu fusesem decît într-o mică parte dintre ele, nu e o concluzie generalizatoare...). Nici în ceea ce priveşte amenajarea interiorului, nici a desfăşurării slujbei, nici a participanţilor: întîlnisem multe înţesate de kitsch-uri, supraîncărcate, în care nu înţelegeam decît prea puţin din ce se rostea şi în care comunitatea prezentă părea cu ochii pe mine, doar-doar o să mă prindă cu ceva greşit sau interzis. La Stavropoleos am descoperit exact contrariul: înţelegeam ce se spunea la liturghie, interiorul era sobru şi oamenii de acolo mă lăsau într-ale mele. Am continuat să mă duc, fiind, cumva, şi martoră – marginală şi neînsemnată – a transformărilor locului. Aşezămîntul este valoros din perspectivă istorică şi culturală: biserica hanului Stavropoleos a fost înălţată la 1724 de ieromonahul Ioanichie din Ostaniţa, iar în 1733 a devenit biserică de mînăstire. Ieromonahul Iustin Marchiş, sosit la Stavropoleos în 1991, a demarat imediat lucrările de restaurare a aşezămîntului. În 1995 au fost începute lucrările de consolidare a clădirilor, în 1996 – cele de restaurare a picturilor murale din interiorul bisericii (sub conducerea prof. Dan Mohanu), iar în 2005 – cele ale picturii exterioare. Odată cu acestea, au venit, treptat, întemeierea grupului psaltic Stavropoleos (condus de arhidiaconul Gabriel Constantin Oprea, lector la Academia de Muzică din Bucureşti), a unei colecţii de obiecte vechi bisericeşti, a bibliotecii cu manuscrise şi cărţi rare, dar şi a unui Centru Social pentru copii, Sf. Dimitrie (în 1998, în colaborare cu Organizaţia Umanitară Concordia şi Primăria Capitalei). Şi, deloc în ultimul rînd: retransformarea bisericii într-o mînăstire de monahi.

Maica Mihaela

Stareţa actualei mînăstiri, din iunie anul trecut, a rămas la Stavropoleos din 2000: „Prima dată am venit în '95, cînd eram studentă în anul II la ASE. Am intrat în biserică, mi-a plăcut cîntarea, şi am continuat să vin. Apoi i-am cunoscut pe părinte, pe tinerii din comunitate“. De atunci, maica Mihaela nu a mai plecat. Povestea ei, aşa cum o redă singură, e simplă şi clară, fără motivaţii, în fond, inutile: „Eva (actuala maică Gabriela) şi cu mine am ales să venim la mînăstire. Atribuţiile mele au fost legate de partea administrativă, de contabilitate. Atunci încă era şantier, lucrările de restaurare erau în toi. Ne ocupam şi cu asta. Încă de atunci aveam slujbe şi dimineaţa, şi seara. Viaţa de mînăstire presupune ascultare, slujbă, rugăciune, cele gospodăreşti, şi cele culturale, intelectuale. În fiecare seară de la 8 la 9, maicile cîntă, au oră de muzică; de la 9 la 10 – citesc din scriptură, *lectio divina*“.

Faptul că a devenit stareţă nu a schimbat-o în vreun fel. De altfel, ea însăşi spune că a vrut ca vechea rînduială, urmată de ea şi de colegele ei, să rămînă aceeaşi: „Noi sîntem împreună în toate cele. Dimineaţa mergem la biserică, avem o gustare, după care fiecare merge la ascultarea rînduită. Seara – din nou la biserică împreună. După care, cinăm. Facem cu rîndul la biserică şi bucătărie. La biserică – te scoli mai devreme, aprinzi candelele, pregăteşti cărţile pentru slujbă. De asemenea, cine e bucătar se scoală la fel de devreme, face mîncarea pentru ziua respectivă, pune masa. Doar strînsul meselor şi spălatul vaselor le facem mereu toate. Eu sînt cu ele-n rînd şi la bucătărie, şi la paracliserie. De cînd sînt stareţă nu s-a schimbat nimic, doar că, în plus, am o răspundere administrativă. Am pornit împreună, sîntem apropiate ca vîrstă, am crescut împreună prin grija părintelui Iustin, care ne-a format şi aşa vrem să rămînem, deşi e neobişnuit. În chilii avem toate la fel, pînă şi acoperămintele de pe pat sînt la fel, şi ale părintelui asemenea“.

Maicile şi surorile se bucură de o viaţă culturală, dar circumscrisă domeniului lor: „Nu citim orice. Citim din Scriptură, Dogmatica. Ora de lectură a pornit de la citirea Scripturii pe care e bine s-o faci în fiecare zi“. Maica Mihaela se pregăteşte, de altfel, şi organizat: e studentă în anul III la Teologie. Educaţia muzicală este la fel de importantă, pentru că maicile trebuie să poată susţine slujba: „Nu a fost o condiţie să avem voce. Nici una nu e talentată muzical. Am început să învăţăm cu Corina Popescu (o tînără care acum e în Canada): cînd m-a pus să spun gama, a zis în sinea ei că nu o să pot cînta niciodată. Apoi au urmat ore la pian. Acum cînt şi mă dă exemplu tuturor celor care se tem de muzica psaltică“.

Alte măicuţe

Sora Carmen: „Fac şase ani în ianuarie de cînd sînt aici. Am absolvit Facultatea de Limbi Străine. Părintele Iustin a venit la noi la liceu, la cercul de religie. Dinainte de a avea această întîlnire îmi doream viaţa monahală. Practic, nu a fost decît un ajutor. Am intrat în mînăstire zece ani după aceea. La început părintele a spus să vin doar aşa, ca şi cum aş fi în vizită“. **Maica Atanasia:** „Numele meu de fapt e Adela Văetişi, doctor în istoria artei. În urmă cu cinci ani, eram un personaj semipublic. Am predat la Universitatea de Artă. Eram ancorată în viaţa culturală a Bucureştiului, un mediu destul de secularizat. Treptat, m-am apropiat de biserica şi de comunitatea de aici. I-am cerut părintelui să-mi dea şi mie ceva de făcut. Maica Gabriela se ocupa de bibliotecă, dar am stat pe lîngă ea şi am ajutat la catalogarea cărţilor de artă. Eram un om la locul meu, cu o meserie stabilită, doctoratul era deja prin anul III. Şi l-am terminat aici, în mînăstire. Părintele Iustin a ştiut, probabil, să lucreze cu datele mele. Lucru care m-a ajutat să nu resimt ruptura ca fiind foarte brutală. Cel puţin în ceea ce priveşte activitatea“. „Sînt **Simona Boca.** Am terminat grafică, în 1992, în Bucureşti. Din aprilie 2008 sînt aici ca soră. Vin la Stavropoleos din 1994. A fost un gînd al meu mai vechi, de prin '96. Apoi am renunţat la el prin 2000. Viaţa şi lucrurile s-au aranjat însă aşa... Oarecum l-am întrebat şi pe Dumnezeu şi cred că ăsta-i răspunsul“.

Fiecare dintre ele (şi nu am stat de vorbă cu toate) îşi îndeplineşte obligaţiile, făcînd, în acelaşi timp, ceea ce îi place şi i se potriveşte, fără să fie nevoită să-şi lase deoparte vocaţia începută în viaţa laică, ori împiedicată să-i dea curs uneia noi: „Angajată sînt pe post de muzeograf. Fac toată partea de ghidaj pentru vizitatorii români şi străini. Am publicat catalogul colecţiei, monografii ale bisericii şi mînăstirii şi unele lucrări: *Biserici şi mînăstiri din România*, în colaborare cu Editura Noi Media Print, *Arta de tradiţie bizantină în România*. Fac într-un fel munca de istoric de artă. Una mai generală, de popularizare.“ (maica Atanasia); „Eu transcriu muzică psaltică pe calculator. Multe partituri sînt scrise de mînă. Ca să ne fie mai uşor la strană să le vedem. Ştiu notele, să le şi cînt. Atît cît trebuie ca să mă descurc la slujbă. Maica Gabriela, după ce transcriu, le pune pe Internet, să se bucure şi oamenii de ele.“ (maica Iustina); „Lucra o restauratoare la noi şi am vrut şi eu să fac acelaşi lucru. Am stat un an de zile aşa. Părintele a zis să învăţ să pictez: eu veneam cu dorinţele de acasă şi părintele le descoperea fără să întrebe. După aceea am început să pictez mai mult, să restaurez icoane pe sticlă. Îmi folosesc cunoştinţele de franceză, de limbi străine în general, pentru diferite articole.“ (sora Carmen); „Acum fac CD-uri, *layout*, imagine, pliante. Am lucrat şi pentru monografie şi am făcut prelucrare de imagini.“ (sora Simona). Atitudinea maicilor faţă de viaţa lor de la Stavropoleos este, cumva, sintetizată de sora Simona: „Nu mi-e dor de exterior. Mă simt ca într-o comunitate, şi nu singură. Ci iubită. Nu mi-e dor de lumea de afară“. Şi ea o reflectă, într-o anumită măsură, şi pe cea a comunităţii credincioşilor de aici.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Manipulări

În ziua de 7 aprilie, cînd în Piaţa Marii Adunări Naţionale din Chişinău erau strînse zeci de mii de demonstranţi şi aveau loc confruntări între protestatari şi forţele de ordine, TVRM, unica televiziune care mai transmite acum în Republica Moldova (după ce posturilor de la Bucureşti le-au fost retrase pe rînd licenţele), dădea imagini cu dansuri din buric. Apoi, cînd clădirea Parlamentului era luată cu asalt de manifestanţi, se difuzau şlagăre de muzică uşoară cîntate de copii şi desene animate cu veveriţa şi bursucul. Dacă, într-un prim moment, televiziunea de stat şi de partid a „fraţilor de peste Prut“ voia să distragă atenţia publicului înfierbîntînd minţile bărbaţilor trecuţi de o anumită vîrstă, apoi s-a repliat şi a mers direct la ţintă, fără mofturi şi ocolişuri: de fapt, se adresa unui public infantilizat, căruia îi arăta fetiţe cu fundiţe şi fuste mini, varianta Britney Spears de Chişinău („uite, mamă, aşa poţi să ajungi şi tu!“), după aceea nişte desenuţe drăgălaşe cu veveriţa cea cuminte. Pentru ca, în cele din urmă, să meargă toţi la nani. Copiii cuminţi nu se duc în Piaţa Marii Adunări Naţionale, să se înhăiteze cu golanii care vor să dea jos comunismul şi să-l supere pe tăticul Voronin. Noapte bună, copii! Pentru cei care, totuşi, nu pot să se culce aşa devreme, avem mesajul tăticului, care vorbeşte despre cît de neascultători sînt copiii care s-au strîns în piaţă şi despre cum au fost ei învăţaţi la prostii de către oamenii aceia răi de la Bucureşti. Apoi, un filmuleţ făcut în Parlamentul devastat, să vadă tot poporul la ce s-au dedat vandalii şi să se umple de indignare.

Cunoaştem foarte bine astfel de scenarii de televiziune, pentru că am avut şi noi parte de aşa ceva. Am auzit şi noi pretexte că nu se poate filma în Piaţa Universităţii pentru că e ceaţă (cînd soarele strălucea pe cer), am ascultat şi noi mesajele calde ale tăticului nostru Iliescu şi am văzut grija lui de a nu ne înhăita cu golanii şi drogaţii din piaţă, ni s-au arătat şi nouă imagini cu ce sînt în stare să facă elementele duşmănoase şi reacţionare.

Am privit programul televiziunii de la Chişinău din timpul protestelor de stradă şi mulţi dintre noi au zîmbit cu superioritate: „Ehei, săracii, păţesc şi ei ce am păţit noi acum 20 de ani! Noi am trecut de mult de etapa asta, ne putem uita de sus la ei! Noi sîntem stat european, civilizat şi democratic, iar la noi nu mai e posibil aşa ceva...“

E adevărat? Oare să nu mai fie posibil să fim manipulaţi atît de grosier? Păi, să luăm un exemplu recent: cazul arestării lui Gigi Becali şi discuţiile de la toate televiziunile noastre pe marginea acestui fapt. În mod sistematic, peste tot s-a construit imaginea unui om care nu este decît o victimă a maşinaţiunilor politice, a unui sistem judiciar corupt. „Adică ce mare lucru a făcut el? Le-a aplicat o binemeritată corecţie unor hoţi nemernici, iar acum el se află la puşcărie, iar hoţii sînt liberi. Astfel, el, un om drept şi credincios, îşi va petrece Sfintele Paşti în închisoare. Săracu'! Cît de rea a ajuns lumea asta, în care drepţii sînt arestaţi de către ticăloşi, manevraţi de Băsescu!“ Aceasta a fost concluzia tuturor dezbaterilor de la televizor, unde erau invitaţi aceiaşi susţinători ai „latifundiarului din Pipera“, care făceau neobosit naveta de la Antenă la Realitatea sau de la o emisiune la alta a aceluiaşi post: avocaţii lui (în număr de 14), Nicoleta Savin (recomandată ca jurnalistă, fără să se specifice că e angajata lui Becali, pe postul de director pentru o viitoare televiziune), omniprezentul Mugur Ciuvică sau reşapaţii Paula Iacob şi Victor Ciorbea. Aceştia, dirijaţi de cuplurile Radu Tudor & Dana Grecu (Antena 3) şi Cosmin Prelipceanu & Laura Chiriac (Realitatea TV) – care de fapt nu moderau, ci conduceau ostilităţile.

E adevărat, ne despart aproape 20 de ani de „aţi minţit poporul cu televizorul“ şi de Piaţa Universităţii, dar asta nu înseamnă că nu sîntem manipulaţi, cu sîrg, în continuare.

Cristina FOARFĂ

Revoluţia în direct pe Internet

– din Piaţa Marii Adunări Naţionale, #pman –

basarabeanca: *#pman Cu flori in mana veniti aici pe piata! Pasnic! Fara violenta! Veniti! Sa nu ne lasam!*

Pentru prima dată, Twitter a devenit vedetă în *prime time* la TV. Jurnaliştii citau informaţiile de acolo, urmăreau *feed*-ul de ştiri, dădeau update-uri, se implicau în discuţie, cereau lămuriri, confirmări. Totul în 140 de caractere, atît cît înseamnă un mesaj pe Twitter, principala platformă de microblogging din online, unde utilizatorii scriu mesaje scurte, au profile şi interacţionează între ei. Acolo şi nu numai, tag-ul #pman a devenit o referinţă. PMAN înseamnă Piaţa Marii Adunări Naţionale, locul unde în Chişinău se strîng tinerii să protesteze împotriva partidului comunist şi împotriva fraudării alegerilor. #pman marchează pe Twitter mesajele ce au legătură cu evenimentele de la Chişinău şi reuşeşte să strîngă la un loc, prin link-uri, şi informaţiile care apar în alte părţi. Reuşeşte să strîngă şi oamenii, pe #pman se anunţă orele la care lumea e chemată în piaţă, se află despre ultimele acţiuni ale autorităţilor. E practic un canal de comunicare live al celor din Chişinău între ei, dar şi cu cei din România sau cu cei din afară. Revoluţia este *„twitterizată“*.

IuliaNamashco: *in #pman a grenade thrown by the police has torn apart one of the protester's leg*

Atunci cînd televiziunea este blocată, cînd accesul la informaţie este tăiat şi cînd comunicarea este limitată, tinerii au apelat la social media, pentru a se face auziţi. Pun update-uri live pe Twitter, filmează şi pun video-urile pe YouTube, bloghează live, uploadează fotografiile pe Flickr sau pe Facebook (Facebook a fost blocat între timp în Republica Moldova, se intră doar prin servere *proxy* străine). Ţinînd cont că nici jurnaliştii români nu sînt primiţi acolo cu braţele deschise şi că nu sînt lăsaţi să intre sau să transmită, mediul online devine principala sursă de informare. Bună, proastă, corectă, incorectă, ea există. Site-urile de ştiri din Moldova au fost blocate, iar în timp ce în piaţă erau proteste, televiziunea naţională dădea desene animate şi filmări din galerii de artă religioasă.

nordastelo: *Ce ma face sa urlu de draci e ca nu exista nici o organizare. Doar o miscare browniana care isi face iluzia ca schimba regimul. #pman*

Totuşi, cum menţiona cineva pe #pman, nu Twitter a declanşat revoluţia în Moldova. A fost doar un instrument de comunicare mai mult cu exteriorul decît cu interiorul, un mod de a agrega informaţia şi de a atrage atenţia asupra problemelor de acolo. Probabil foarte puţini dintre cei care ies în piaţă folosesc Twitter, mai ales pentru că Internetul e în mare parte tăiat, dar şi pentru că platforma de microblogging nu e atît de populară în Moldova. Cît despre accesul din restul Republicii Moldova la Twitter şi la Internet în general, şi acesta e limitat. Aici este rolul principal al social media – puţini, mulţi, se trage un semnal de alarmă şi se fac cunoscute în afară întîmplări din interior la care altfel nu am avea acces. Ele sînt preluate şi trimise mai departe către un public din ce în ce mai mare şi mai divers. Acest lucru s-a făcut prin media din România şi din afară, prin bloguri foarte diferite între ele, prin reţele sociale sau chiar prin comunicare directă. Nu este prima dată cînd Twitter este folosit pentru a mobiliza tinerii, în timpul protestelor din Grecia s-a folosit #griots. Contextul este diferit, în Grecia accesul la informaţie nu era atît de restricţionat, dar instrumentele sînt aceleaşi.

Moscovici: *Protesters report the Parliament meeting hall is burning. #pman*

În *citizen media*, oamenii simpli devin jurnalişti. Tineri care pînă acum două săptămîni puneau filmuleţe haioase pe blogurile lor, aveau poze pe Facebook la chefuri cu prietenii sau twitter-e despre muzică sau afaceri au început brusc să scrie despre evenimentele de la Chişinău, să se implice şi să raporteze asemenea unui jurnalist profesionist. Practic, nu aveau de ales. Cu media blocată, cineva trebuia să spună ce se întîmplă acolo. Rolurile s-au schimbat. Jurnaliştii comentează acum ce spun oamenii, sensul informaţiei e invers. Revoluţia pe Twitter a atras atenţia şi presei străine, atît unor publicaţii ca *The Daily Telegraph*, *The New York Times* sau *Foreign Policy*, cît şi unor site-uri importante, cum sînt Techcrunch sau Smart Mobs.

Pentru că jurnaliştii nu au avut voie să filmeze şi să transmită, cea mai mare parte a imaginilor surprinse la proteste au fost ale amatorilor, participanţi care au filmat cu telefoanele mobile sau cu camere neprofesioniste. De pe YouTube, şi acestea au ajuns în media tradiţională, cu toate imperfecţiunile lor. Care e diferenţa dintre un video profesionist al unei televiziuni şi unul amator? Primul are un plus de dramatism, dat de montaj şi unghiurile de filmare, al doilea are un plus de autenticitate, deşi surprinde poate mai puţin. Pe de altă parte, un film pus online nu are atîta informaţie de context ca unul făcut de o televiziune, chiar dacă aceasta a existat iniţial. Un video de pe YouTube se preia cu uşurinţă pe bloguri, site-uri, la TV, uitîndu-se de unde a plecat acesta. Poate cel care l-a pus iniţial a dat nişte explicaţii fie pe YouTube, fie pe blogul său propriu, dar acestea se pot pierde foarte uşor de la o citare la alta. În plus, bloggerii nu au acreditare de presă, aşa că ceea ce raportează ei, scris, filmat sau fotografiat, este ceea ce se vede, nu şi contextul din spate, ceea ce e uneori bine, pentru că informaţia e sinceră, nu e viciată de interesele unora sau altora, dar pe de altă parte poate fi incompletă.

Decebalus007: *Fratilor... din pacate au patruns prea multi prostalani rusi si comunisti pe tweetul asta... cred ca e timpul sa plecam de aici #pman*

Pe #pman mesajele se amestecă, riscînd uneori, din păcate, să piardă scopul iniţial. E social media, e libertate, orice utilizator de Twitter îşi poate pune în coada mesajului #pman pentru a fi agregat ca avînd legătură cu ce se întîmplă la Chişinău. Mesaje ale tinerilor moldoveni de chemare în piaţă, ştiri, comentarii mai mult sau mai puţin relevante, mesaje scrise ironic, dat cu părerea, mesaje diversioniste ale „celeilalte părţi“ care a intrat şi ea pe net, română, engleză, discuţii prelungite, mesaje puse aiurea, informaţii false, toate îşi găsesc locul pe #pman. Mesajele apar într-un ritm incredibil, cîteva pe minut, e greu să ţii pasul şi să le selectezi în timp real. Ca în orice spaţiu online, şi aici apar trollii – persoane care pun lucruri false, care reinterpretează mesajele şi poluează mediul. E relavant atunci ce se întîmplă pe Twitter? Într-un fel da, e o oglindă, chiar şi distorsionată, a ceea ce se întîmplă acolo, unde dezinformarea se îmbină cu experienţa reală a oamenilor.

Bill_Nowling: *Follow Moldova protest / unrest on Twitter at #pman. I can think of no better example of democratization brought about by social media*

În cazul conflictelor sociale şi politice sau al regimurilor închise, Internetul s-a dovedit o poartă de comunicare eficientă, fie că e vorba de contestatarii comunismului din China, de bloggerii din Ţările Arabe, de cei care povestesc ce se întîmplă în Irak sau, acum, de cei din Republica Moldova. Este mai greu acum să ascunzi faptele, pentru că oriunde, oricînd poate fi un om cu un telefon conectat la net. Informaţia circulă mult mai rapid şi mai liber, mai ales pe Internet, un mediu greu controlabil, unde un utilizator experimentat poate găsi portiţe de scăpare chiar atunci cînd accesul la anumite site-uri e blocat şi cenzura în presa locală funcţionează perfect. Şi, chiar dacă s-ar reuşi blocarea totală de către autorităţi, aceasta s-ar face ca o consecinţă a ceea ce a apărut deja, deci un cîştig important există oricum. Noile forme de comunicare scot la iveală lucruri despre care altfel nu s-ar fi ştiut. Prin democratizarea comunicării, oricine şi orice pot deveni sursă de informare. Întrebarea rămîne totuşi: cît de credibilă?

PUBLICITATE

Aurora MARTIN

Mîndrie şi prejudecată

„Nu uita că eşti român / Că tatăl tău a fost cioban, / Bunicul tău a fost Traian...“ – ne stimulează memoria versurile unui cîntec al lui Furdui Iancu. Şi n-au uitat! N-au uitat toţi acei români care, imediat ce s-a deschis spaţiul Schengen, s-au grăbit să reîntregească marea familie cu strămoşi comuni, amintindu-le italienilor că nu sînt singuri pe lume. Bucuria părea reciprocă, la fel cum vizitele erau reciproce, aşa cum se întîmplă într-o familie respectabilă. Numai că, pentru unele rubedenii, figura *tatălui cioban* şi-a pus amprenta atît de puternic, încît pînă şi Freud s-ar minuna, nu atît de transferul genetic al unor instincte primare, cît de manifestările mioritice actuale ale unor pulsiuni josnice: „Mări se vorbiră / Şi se sfătuiră / Pe l-apus de soare / Ca să mi-l omoare / Pe cel *italian* / Că-i mai ortoman/ Şi-are oi mai multe...“.

Invazia ştirilor despre infracţiunile, crimele şi violurile comise de români în Italia, oricît de exagerată ar fi focusarea pe ele şi oricît ar încerca să abată atenţia de la o situaţie de criză a societăţii italiene, a zdruncinat din nou statutul meu identitar. M-am simţit, din nou, ruşinată pentru fapte comise de români şi, din nou, mîhnită pentru neputinţa de a îndrepta imaginea prea des şifonată a românilor în lume.

Cu această mîhnire în suflet, am mers într-o seară la Ateneu, la un concert dirijat de un român rezident în Japonia, Camil Marinescu. Nu voi vorbi aici despre sala plină, despre aplauzele insistente sau despre momentele de stingere a muzicii într-o liniştire premergătoare liniştii, care parcă te făcea să simţi că îţi stă sufletul în loc. Mă întreb doar cîţi români ştiu că, încă de la debut, Camil Marinescu a fost remarcat de Herbert von Karajan, care a avut atîta încredere în talentul şi perseverenţa tînărului român, încît i-a permis să dirijeze o serie de concerte în locul lui. A urmat apoi o carieră dirijorală internaţională, cu turnee de succes în toată lumea, turnee în care a avut mereu grijă să includă şi piese româneşti, pentru a face cunoscută lumii latura profund sensibilă a poporului român. Într-un interviu declara că „fără să fiu învestit cu nici un fel de semn din partea puterii oficiale din România, eu mă consider român, indiferent unde sînt şi indiferent ce fac. Acolo, în România, sînt şcolit, acolo sînt «cultivat» şi, din moment ce am izbîndit, cît am izbîndit, o fi ceva bun în toate astea. Unde mă duc, o spun clar şi decent: *sînt român*“.

Un român care ţine cursuri de dirijat la Universitatea din Osaka şi cursuri de estetică şi filozofie a culturii la Universitatea din Kyoto, dar şi conferinţe pe teme de analiză muzicală şi interpretare la universităţi din Franţa, Spania, Portugalia, Germania şi SUA.

Ieşind de la concert, mi-a venit în minte un alt nume binecunoscut în lume şi prea puţin cunoscut în România: Bogdan Băcanu, pe care l-am ascultat de trei ori la Bucureşti şi despre care am aflat, de curînd, că i-a fost student lui Camil Marinescu. La 13 ani cînta în Orchestra Filarmonicii George Enescu, iar la 23 de ani devenea profesor de marimbă la Universitatea din Linz, după ce studiase cu Keiko Abe. La numai 34 de ani, concertează în toată lumea, este invitat ca profesor de onoare în universităţi din Austria, SUA, Mexic, Olanda, Germania, Franţa, Spania, Elveţia, Grecia, Japonia, Australia şi este considerat cel mai bun marimbafonist din lume; mai mult decît atît, firma de instrumente de percuţie Adams îi cere consultanţă de fiecare dată cînd intenţionează să proiecteze un nou tip de marimbă şi, în onoarea lui, a lansat o *serie cu semnătură* de baghete pentru marimbă, numită *Bogdan Băcanu Series*.

Mîhnirii cu care intrasem la concert i-a luat locul un fel de mîndrie revigorantă; am intrat cu capul plecat, sub povara asocierii cu românii infractori, criminali, violatori şi am ieşit demnă, reamintindu-mi că nu asocierea cu ei mă defineşte în lume, ci coerenţa dintre standardele valorice individuale şi cele universale. Cele două ore de concert m-au sustras din cotidianul deformat de mass-media deformantă, dar atît de comodă, atît de la îndemînă şi atît de invazivă. Cît de periculos poate fi mediul actual pentru un adolescent în căutare de modele, atîta vreme cît violatorii sînt pe prima pagină, infracţiunile fac ştirile, modelele sînt neglijate, valorile – eliminate... atîta vreme cît află că românii sînt alungaţi, pentru că fură, omoară, violează, „C-aşa-i românul/ Cînd se veseleşte...“

Opiniile preconcepute defavorabile sînt generalizate şi impuse, astfel încît tînărul român, în căutarea identităţii sale între *Cine sînt?* şi *Cine sîntem?*, porneşte în viaţă cu o încărcătură de prejudecăţi cu care trebuie să lupte şi de care trebuie să se debaraseze treptat, pentru a putea avea lejeritatea de a-şi continua drumul demn şi încrezător. Modele, precum cele prezentate mai sus, nu sînt de natură să şocheze, dar sînt de natură să... modeleze. Despre astfel de modele se vorbeşte însă doar în cercuri restrînse, se scrie puţin sau deloc, de parcă românul plecat şi-ar fi pierdut spaţiul de afirmare în propria lui ţară. Şi, deşi nu am amintit aici decît două exemple, dintr-un singur domeniu, în diaspora românească sînt nenumărate modele de reuşită profesională, pe diferite paliere. Plecarea decisivă, cu desprinderea, cu drumul anevoios de la adaptarea la altă limbă şi la altă cultură, pînă la performanţă sau, pentru oamenii mai simpli, pînă la a se integra şi a socializa la standardele unui alt tip de societate, şi încrîncenarea de a reuşi, de a realiza mai mult decît în ţară îl fac pe fiecare dintre ei eroul propriei deveniri. O preţioasă şi neexplorată colecţie de biografii!

Şi, dacă tot ne văităm că ne pleacă tinerii inteligenţi, că românii valoroşi se lasă ademeniţi de Occident, nu ar fi mai simplu să găsim o cale de a valoriza realizările lor? Mă gîndesc că nu e rău să se dea ca exemplu, în manualul de istorie, cariera Andreei Esca, dar nu ar fi şi mai instructiv un manual sau măcar o culegere cu realizările diasporei româneşti în diverse domenii?! Astfel, nume apreciate în lumea largă ar ajunge să fie cunoscute şi de noi şi ar spori încrederea tinerilor în valorile româneşti, sprijinindu-i în propria lor devenire, stimulîndu-le spiritul creator şi făcîndu-i să se şi mîndrească de provenienţa lor, nu doar să roşească pentru faptele nesăbuite ale unor conaţionali, în resemnarea de a fi români.

Pînă la apariţia unui astfel de manual, trăim într-o Românie din care mass-media ne prezintă zilnic foarte mulţi oameni de succes, dar foarte puţini oameni de valoare şi nu ne rămîne decît să pendulăm anevoios între mîndria de a fi român şi prejudecata că a fi român nu te poate face să fii prea mîndru că eşti român.

Festivalul Naţional de Teatru, în pericol

Festivalul Naţional de Teatru este în pericol: printr-o decizie a Ministerului Culturii şi Cultelor bugetul acestui eveniment anual de importanţă naţională a fost redus cu aproape 80%. Hotărîrea vine după ce bugetul pentru proiecte culturale al ministerului a fost redus cu 4,7 milioane de lei (iniţial, bugetul se ridica la circa 22 de milioane de lei). Pentru Uniunea Teatrelor din România, e o lovitură dură şi neaşteptată, chiar şi în condiţii de criză. Preşedintele UNITER – Ion Caramitru, vicepreşedintele executiv – Aura Corbeanu şi directorul artistic al festivalului – Cristina Modreanu au adresat ministrului Theodor Peleologu o scrisoare deschisă în care cer explicaţii cu privire la această decizie. Ei reproşează ministrului faptul că nu a făcut o evaluare atentă a programului (derulat, de altfel, de 18 ani, de UNITER în parteneriat cu MCC) şi că nu a dat explicaţii cu privire la această reducere drastică a bugetului pentru festival. Vă prezentăm, mai jos, cîteva fragmente din această scrisoare.

„Eveniment cultural de importanţă naţională şi internaţională, Festivalul Naţional de Teatru şi-a asumat de-a lungul celor 18 ediţii de după Revoluţie rolul de promotor al celor mai valoroase creaţii teatrale contemporane din România, fiecare ediţie contribuind în mod real la afirmarea creaţiei teatrale româneşti, la susţinerea unui dialog cultural naţional şi – din 2006 – internaţional, la stimularea consumului cultural de calitate şi, nu în ultimul rînd, la stimularea creativităţii contemporane. (...)

Dar în acest moment dezvoltarea acestui proiect este blocată, ba mai mult, sîntem în pragul ruperii unei tradiţii de 18 ani. UNITER, structura care a avut pînă în acest moment rolul de propunere a conceptului FNT şi de implementare a programului acceptat de cei doi parteneri (iniţiatori) înţelege realitatea economică care ne guvernează, şi a lucrat în acest scop, de la începutul anului, pentru o redimensionare a proiectelor şi programelor culturale de importanţă naţională, dar reducerea bugetului festivalului de la 2.300.000 lei la 500.000 lei, adică, în procente, o reducere de peste 78%, nu poate fi acceptată pentru că ar deteriora în mod esenţial conceptul acestui eveniment.

Ne putem asuma munca făcută din luna noiembrie şi pînă în prezent de directorul artistic, de echipa executivă, ne putem asuma costurile activităţilor de pregătire, riscul de anulare a corespondenţei intense purtate în acest moment cu partenerii naţionali şi internaţionali, anulare care va aduce un prejudiciu greu de evaluat imaginii României, dar vrem să înţelegem – şi cerem o explicaţie publică în acest sens – care au fost criteriile de alocare a sumei propuse pentru Festivalul Naţional de Teatru? Nu înţelegem de ce nu aţi solicitat o discuţie cu partenerii şi co-organizatorii acestui eveniment pentru a găsi împreună cea mai bună soluţie şi pentru a depăşi acest moment împreună.

Nu putem şi nici nu dorim să discutăm deciziile Ministerului Culturii şi Cultelor, dar cu tot regretul, trebuie să atragem atenţia asupra faptului că cel mai important eveniment teatral al ţării este în acest moment profund afectat de lipsa unei evaluări profesioniste, responsabile, în contextul cultural actual al societăţii româneşti.

În aşteptarea unei discuţii serioase, aplicate, pe tema Festivalului Naţional de Teatru, vă asigurăm şi pe această cale de întreaga noastră consideraţie.

PUBLICITATE

Vitalie CIOBANU

Conflictul între valori şi interese

– cazul basarabean –

Trăim în acest moment cel mai prost scenariu post-electoral din cîte ne-am fi putut aştepta în Republica Moldova. O fraudă masivă, neruşinată, comisă ziua în amiaza-mare, prin metode simple, care însă au scăpat celor mai mulţi observatori OSCE, după cum rezultă din raportul pe care aceştia, grăbiţi să-şi consume o diurnă tihnită în Moldova, l-au prezentat în cadrul unei conferinţe de presă, deranjaţi de contestaţiile yenite dinspre opoziţia basarabeană şi societatea civilă. Fără a exclude alte posibile opinii separate, neexprimate public, excepţia de la această atitudine sfidătoare a observatorilor străini s-a numit baroneasa Emma Nicholson – vechea noastră cunoştinţă. Ea s-a disociat în termeni neechivoci de raportul OSCE, redactat de oficiali ruşi, cărora le-a imputat partizanatul în favoarea comuniştilor de la Chişinău. Curajul baronesei reprezintă un bun punct de pornire pentru a încerca să schimbăm ceva în indolenţa cancelariilor occidentale faţă de Moldova, dar nu ştiu dacă şi suficient.

Cum să rezolvăm conflictul între valori şi interese? Conflictul între, pe de o parte, setea de libertate şi idealurile democratice cu care au crescut tinerii basarabeni născuţi după 1989 şi, pe de altă parte, calculele geopolitice ale marilor puteri, care nu vor să fie jenate de confruntări locale, îndelung pritocite, de evenimente imprevizibile ce tulbură priorităţile de politică externă în această parte a lumii? Răspunsul la aceste întrebări în Basarabia a împrumutat culoarea sîngelui curs din arcadele sparte şi „aroma" gazelor lacrimogene... Se vorbeşte intens despre momentul internaţional nefavorabil pentru şansele schimbării în Moldova: noua administraţie americană încearcă să reconstruiască relaţia cu Rusia, iar Uniunea Europeană încă nu şi-a revenit din şocul cauzat de şantajul energetic comandat de Putin şi nu ar dori să revină la „tonul îngroşat" în dialogul cu Moscova, adoptat pe timpul războiului ruso-georgian din august 2008. A invoca sindromul „Ialta", la douăzeci de ani de la revoluţiile anticomuniste din Europa Centrală şi după ce Occidentul instituţional s-a extins pînă la actuala graniţă de est a României, echivalează cu o politică de abandon cinic al unui popor, care nu s-a bucurat deloc de atenţia Vestului, aşa cum s-a întîmplat cu popoarele din fosta Iugoslavie, cu Georgia şi cu Ucraina.

Conflictul din Moldova *este şi nu este* un conflict local. Dacă ar fi sută la sută local, România nu ar trebui să aibă dificultăţi să aducă Basarabia în interiorul comunităţii euroatlantice. Dacă ar fi sută la sută geopolitic, Rusia şi-ar impune relativ uşor punctul de vedere în faţa Uniunii Europene şi a Statelor Unite, invocînd „discriminarea minorităţii rusofone" şi „precedentul Kosovo" – obişnuitul său arsenal de fumigene. De aceea, nu poţi declama, ritualic, discursuri despre libertate, democraţie, dreptul la opţiune, transparenţă, responsabilitatea guvernanţilor faţă de cei guvernaţi ş.a.m.d., şi să te superi că cineva, într-un colţ părăduit de Europă, le ia în serios, ba chiar îşi pune pielea la bătaie pentru aceste frumoase sloganuri. Apoi, există un spirit al lumii contemporane, care nu are cum să ocolească Moldova – cu această *maree civilizaţională* ce facem, o îngrădim?... În Moldova, contrastul dintre aspiraţiile tinerilor, care au protestat în zilele de 6 şi 7 aprilie în stradă, şi frica, conservatorismul bătrînilor, potenţialul lor de a se lăsa manipulaţi, de a-şi vota „pensia" şi a alege „stabilitatea" comunistă (ce extraordinară metaforă, dar şi ce realitate macabră: pentru partidul lui Voronin, în actualele alegeri, au votat cimitirele!), este unul abisal, de-a dreptul insurmontabil. Avem o *cezură* politică şi de mentalitate între generaţii, la scară mare, în Basarabia, una faţă de care diferenţele dintre „tradiţionalişti" şi „postmodernişti", în cultura română din stînga Prutului, par aproape nişte divergenţe stilistice sau doar o polemică a unghiurilor de abordare în interiorul aceleiaşi paradigme.

Ce pot face intelectualii români, societatea civilă românească pentru Moldova? Lucrul de căpetenie este să aducă acest caz nefericit de tranziţie eşuată, în atenţia opiniei publice internaţionale. Avem nevoie de solidaritate. De mesaje şi memorii trimise presei, organismelor internaţionale şi asociaţiilor profesionale din Occident, de manifestaţii de susţinere în ţară şi în străinătate. Moldova este o gaură neagră pentru europeni, *un loc gol pe hartă:* lipsită de prieteni, de grupuri de lobby, de acces în zone de decizie politică importantă. Doar o prezenţă masivă a Occidentului, prin instituţiile şi prin emisarii săi înalt îndrituiţi, în Moldova, aşa cum a fost cazul cu Ucraina în zilele „revoluţiei portocalii", acum cinci ani, ar reuşi să stăvilească oribila vînătoare de oameni care e în plină desfăşurare la Chişinău şi în alte localităţi basarabene, ar ajuta opoziţia să obţină recunoaşterea dovezilor privind fraudarea alegerilor şi organizarea unui nou scrutin, după alte reguli decît cele ale lui Voronin.

Ca politică de stat, România s-ar cuveni să lucreze la toate nivelele, pentru a determina o *schimbare a conştiinţei publice* între Prut şi Nistru. Experienţa Poloniei în ce priveşte democratizarea Belarus-ului, inclusiv printr-o accentuată campanie de mediatizare a valorilor democratice, care să spargă bruiajul comunist, este de studiat şi de reţinut. Bucureştiul are şansa să închege în acest moment o redutabilă mobilizare de simpatie şi susţinere reală pentru Moldova printre fostele ţări din blocul sovietic, azi membre ale clubului occidental, şi astfel să determine „vechea Europă" să-şi ia în serios propriile table de legi, fondatoare, uitate sub straturile groase de interese şi aranjamente egoiste.

Vitalie Ciobanu *este redactor-şef al revistei* Contrafort *de la Chişinău.*

Două ziare, două „lovituri de stat"

● „Tentativa de lovitură de stat nu este deloc o glumă sau o speculaţie fără acoperire. În organizarea acesteia au fost angrenaţi tehnologi/strategi români (care deja, descoperiţi fiind, au şi şters-o peste Prut), politicienii Vlad Filat, Serafim Urechean, Ghimpu, Chirtoacă, Călin Vieru şi clanul Lucinschi, precum şi Gabriel Stati, feciorul miliardarului Anatol Stati, fugit deja ca un laş în România, de asemeni jurnaliştii de la ziarul *Timpul, Jurnal de Chişinău, Literatura şi Arta* sau *Ziarul de gardă,* persoane din interiorul Ambasadei României şi alţii de care ne vom ocupa în zilele următoare. Ca forţe de şoc, masă de manevră au fost folosiţi elevi minori de la licee şi colegii, studenţi, interlopi şi un număr de 200 de mercenari din Transnistria, ultimii plătiţi cu 50 de euro pe ceas. De aceea, fiţi atenţi, tot ei fotografiau ce devastau, ca să-i prezinte dovezi lui Filat, la plată. Eleviţi şi studenţii au fost mobilizaţi de către chiar directorii şcolilor, profesorii şi rectorii universităţilor, dintre care, pentru început, îi enumerăm pe Andrei Galben, rectorul de la ULIM, Ion Ababii, rector la Universitatea de Medicină şi Farmacie, Vladimir Hotineanu de la aceeaşi universitate, conferenţiarul universitar Al. Cujba, rectorul Belostecinic de la ASEM, Boris Volosatîi, prosperul director al Liceului «Gheorghe Asachi», liceele «Mihai Viteazul», «Spiru Haret» etc. Este inutil să mai amintim că faptele agravante ale acestora se încadrează penal. (Ion Berlinschi şi Mihai Conţiu, „Lovitura de stat a fost pregătită cu logistică românească", în *Moldova Suverană,* 10 aprilie 2009)

● „(...) Nu e o fraudă electorală, aşa după cum se insistă, ci o crasă lovitură de stat, trecută pe contul unui scrutin electoral pretins democratic. Faptul că comuniştii şi-au asumat la final exact 61 de mandate, cîte le afişase Voronin după schimbul vizitelor cu Kremlinul, nu mai lasă nici un pic de îndoială că scenariile electoralei 2009 aparţin în totalitate ruşilor. O confirmă, în plus, şi numărul masiv de «observatori CSI», dar şi graba cu care aceştia au insistat să dea, primii, «note bune» acestei campanii «ne-bune». (...)

Suspecţiile vizavi de cele întîmplate sînt mai multe: 1) Poliţia a intervenit doar formal în protejarea celor două sedii, fapt care dă de presupus că devastarea a fost un act planificat de serviciile speciale. Şi încurajat. Nu-i exclus că, la acţiuni, au fost mobilizate «brigăzile negre» ale preşedintelui, constituite din tineri puşcăriaşi, amnistiaţi anterior prin decret prezidenţial. 2) Declaraţiile făcute de preşedintele Voronin denotă clar că Partidul Comuniştilor din Republica Moldova avea nevoie de un pretext pentru a-şi îngheţa relaţiile cu România, în schimbul dezgheţului lor cu Rusia. 3) Voronin şi-a dorit un cap de acuzare pentru oponenţii săi politici, pentru a-i discredita în faţa electoratului şi a instituţiilor internaţionale, sperînd că îi va determina să recunoască valabilitatea alegerilor (...)." (Petru Grozavu, „Alegeri sau lovitură de stat?", în *Ziarul de gardă,* 9 aprilie 2009)

PUBLICITATE

PUBLICITATE

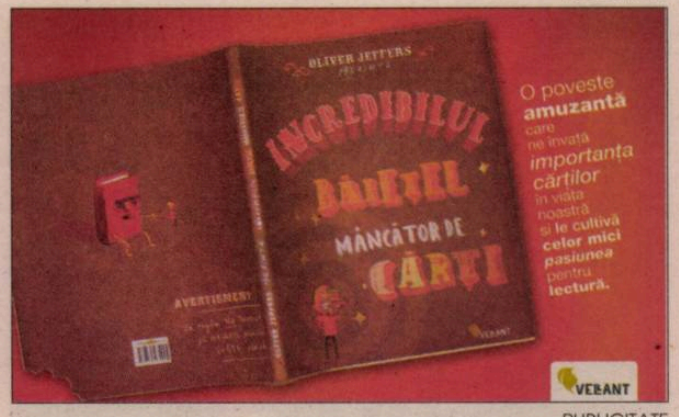

PUBLICITATE

Ruxandra TUDOR

Cu faţa spre apă

– povestea Canalului Morii din Cluj-Napoca –

În trecut, Canalul Morii, care străbate tot centrul Clujului, dar şi cartierele mărginaşe, pe o distanţă de 7,2 km, era principala sursă de apă a oraşului, fiind construit pentru a alimenta cîteva mori ridicate de-a lungul său. Avînd un interes utilitar atît pentru municipalitate, cît şi pentru locuitori, era curăţat periodic, debitul şi nivelul erau atent ţinute sub control, iar apa era atît de curată încît oamenii puteau să bea din ea. În timp însă, Canalul Morii s-a transformat într-un loc „dosnic", în care se aruncă gunoaie şi în care colcăie şobolanii. Deşi mai sînt încă zone care şi-au păstrat caracterul natural, cu vegetaţie şi maluri care au scăpat de structurile fixe, de beton, Canalul Morii şi-a pierdut valoarea urbanistică şi estetică, fiind acum doar un curs de apă cu aspect neplăcut şi miros insuportabil, un loc murdar şi poluat. Din cauza debitului foarte mic, pe fundul canalului se depune mîl, iar apa este plină de bacterii, fapt care arată că în canal se deversează şi reziduuri menajere. În unele zone, din cauza colmatării, apa intră în curţile oamenilor sau în beciuri, se infiltrează şi roade pe sub clădiri, iar zidurile caselor şi ale blocurilor de pe marginea canalului sînt într-o stare avansată de degradare. Din cele 12 mori care alimentau cu apă oraşul, nu au mai rămas decît ruinele uneia dintre ele, într-un colţ de şantier unde, în prezent, se construiesc blocuri. Oamenii spun că de ani de zile nu se mai întîmplă nimic şi sînt extrem de nemulţumiţi de starea actuală a Canalului Morii, iar unii cred că ar trebui pur şi simplu „desfiinţat" şi transformat în stradă sau în canal de conducte.

Centru sau periferie

Anumite porţiuni din suprafaţa canalului au fost acoperite cu dale de beton, pe care au fost ridicate dughene, garaje şi chiar construcţii care, deşi figurează drept structuri uşoare, provizorii, sînt clădiri pe mai multe niveluri. „A fost o măsură total greşită – îmi explică dl **Radu Mititean,** director executiv al Clubului de cicloturism «Napoca» (o asociaţie turistică, sportivă, civică şi ecologică) – pentru că, odată ce ai acoperit un curs de apă, acolo nu va mai pătrunde lumina, procesul de fotosinteză va fi oprit şi vor prolifera organismele anaerobe. Cînd plouă, debitul apei creşte şi aduce gunoaie care, odată intrate sub beton, nu mai pot fi scoase pentru că dalele au fost montate atît de jos încît sub ele nu încape nici măcar un om, darămite un utilaj. Toate deşeurile rămîn blocate şi încep mirosul, putrefacţia şi şobolanii. În plus, deşi problema deversării apei menajere în canal se pare că s-ar fi rezolvat, în continuare mai sînt puncte în care se deversează ilegal. Situaţia juridică a canalului este încă incertă – nu se ştie foarte clar cui îi aparţine de fapt, Primăriei sau Administraţiei Naţionale «Apele Române» – aşa că nici nu ai pe cine să întrebi cum de s-a ajuns aici şi de ce nu se face nimic. E drept, cînd se strîng nepermis de multe gunoaie, Primăria plăteşte o firmă care strînge mizeria, dar doar din partea vizibilă, accesibilă. Nu neg faptul că şi oamenii lipsiţi de bunsimţ, care aruncă resturi în canal, în loc să le ducă la pubela de gunoi, au partea lor de vină, dar sarcina autorităţilor locale este să prevină, să rezolve aceste probleme. Chiar şi în cea mai civilizată ţară vor apărea munţi de gunoaie, dacă firmele de salubritate nu îşi fac treaba două săptămîni."

Situaţia este atît de gravă – spune dl Mititean – încît nu mai este loc de „cîrpăceli" pe care să le pui în practică doar cîteva luni, de improvizaţii sau de lucrări punctuale care nu rezolvă mare lucru. Este nevoie de măsuri radicale şi de proiecte coerente care să fie acceptate, adoptate şi implementate sistematic şi pe termen lung. „Din păcate, legea transparenţei decizionale este ignorată sistematic. Din 2003, toate proiectele cu caracter normativ ar trebui prezentate şi dezbătute public cu 30 de zile înainte să fie supuse spre adoptare. Ele nu ajung însă decît în ultima clipă şi cu totul întîmplător la cunoştinţa cetăţenilor şi asta sub formă de notiţă în ziar, ca zvon sau frînturi din declaraţiile vreunui edil." Primul lucru care ar trebui făcut este desfiinţarea construcţiilor de pe porţiunile acoperite, majoritatea cu un „statut" provizoriu, dar cu iz definitiv. Canalul Morii ar trebui să devină un loc accesibil oamenilor, pentru că atîta timp cît vor mai exista zone în care nu se poate ajunge, porţiuni care trec prin spatele clădirilor, percepţia oamenilor de „parte dosnică", spre care nu te uiţi şi unde arunci gunoiul, nu se va schimba. „Canalul ar trebui să fie un centru, nu o periferie. Ar trebui amenajat un traseu pietonal, pe care oamenii să se poată plimba, dar nu există interes pentru astfel de investiţii pentru că nu ies bani repede. Este o greşeală să te preocupe numai firmele care produc bani, nu şi obiectele şi locurile. Să luăm exemplul unui muzeu: la un calcul succint, putem trage concluzia că se consumă mai mulţi bani decît se produc. Nu putem însă să-l dărîmăm şi să construim în locul lui un mall, după cum nu putem ascunde sau acoperi canalul."

Clujul – un exemplu de „aşa nu" pentru arhitecţii germani

În urmă cu cîţiva ani, o firmă româno-germană a făcut cîteva proiecte de reamenajare a unor zone din Cluj, care includeau şi Canalul Morii. Acestea au fost însă percepute ca fiind radicale, un pic prea curajoase şi au fost ignorate; un lucru deloc surprinzător într-un oraş în care – îmi explică dl Radu Mititean – situaţia a scăpat de sub control de peste 15 ani. Se ridică ilegal clădiri, sînt zone care se dezvoltă complet haotic, fără o reţea stradală organizată, se construiesc case atît de apropiate una de cealaltă încît camioanele, autobuzele, autospecialele de pompieri sau de la salubrizare nu au acces şi sînt cartiere întregi care s-au construit fără să se aibă în vedere vreo funcţiune de interes public – nu există şcoli, magazine, nici măcar trotuare. „Am avut o întîlnire cu un grup de arhitecţi germani care au venit în România într-o vizită de documentare. Au făcut fotografii, au filmat şi au plecat cu un excelent material didactic pentru studenţi, ca exemplu de «aşa nu»: lucrări la utilităţi care încep după ce construcţia clădirilor se va fi terminat de mult, cartiere cu o singură stradă cu sens unic de acces, zone de case «presărate» cu blocuri de 10-15 etaje, clădiri ilegale. Declaraţii de bune intenţii există, după cum există şi amenzi, dar absolut simbolice. Autorităţile spun public că vor lua măsuri în instanţă, pentru ca la puţin timp după aceea să declare că au pierdut procesul. Mi-au trecut prin mînă dosare care aveau greşeli grosolane de procedură, aşa încît nu poţi să nu te întrebi: nu se greşea oare intenţionat, tocmai ca să se piardă procesul?..."

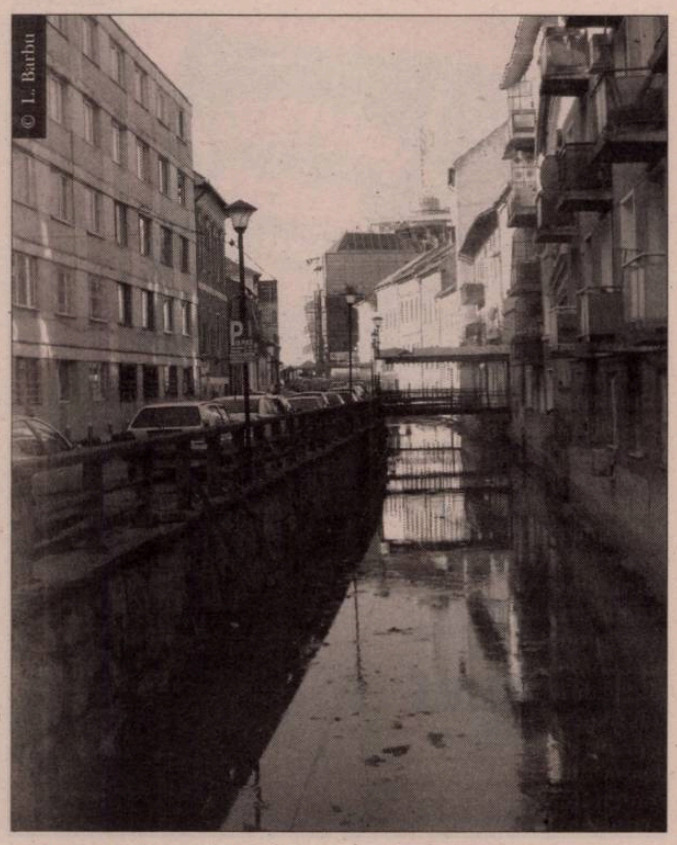

Priorităţi cu buget chibzuit

Punctul de vedere oficial, al Primăriei Cluj-Napoca, referitor la starea Canalului Morii, l-am obţinut de la dna **Raimonda Boian,** director executiv, Direcţia Comunicare şi Relaţii publice, care mi-a spus, tranşant, că „se poate şi mai bine". Am aflat că municipalitatea are un contract cu o firmă de salubrizare care curăţă canalul. A existat de asemenea un proiect care a durat un an de zile, prin care s-au executat lucrări de decolmatare. „Din păcate încă avem mentalitatea «dacă este canal, arunc» şi nu sîntem conştienţi că este un curs de apă de care trebuie să avem grijă. Cei care locuiesc pe malul canalului aruncă frecvent deşeuri menajere, dar noi, cu ajutorul voluntarilor şi al asistenţilor sociali, facem periodic curăţenie. Nu avem însă acces pe toată lungimea pentru că anumite părţi au fost betonate, iar pe dale au apărut magazine." Cine a dat autorizaţiile? „Ar trebui întrebat fostul primar. În momentul în care se va elabora un proiect coerent, se va lua o decizie în privinţa acestor construcţii, iar cînd va fi actualizat planul urbanistic general, sînt convinsă că se vor găsi soluţiile optime pentru reamenajarea canalului." Din cauza unui buget „foarte chibzuit" şi a nenumăratelor sesizări venite din partea oamenilor, care vizează şi multe alte zone din oraş, Primăria susţine în momentul de faţă unele lucrări de reparaţie şi reabilitare a parapeţilor din anumite zone ale canalului, mai ales în centru, unde este foarte degradat. „Pentru noi este importantă siguranţa cetăţeanului şi, pentru că devenise o zonă de risc, principalul criteriu de selecţie a proiectelor care au participat la licitaţia organizată de noi a fost consolidarea şi reparaţia malurilor."

Nu aruncaţi gunoiul sub preş

În urmă cu aproape două luni, un grup de elevi de la Grupul Şcolar de Chimie Industrială „Terapia" a lansat pe Internet un apel de salvare a Canalului Morii (http://www.petitieonline.ro/petitie/apel_pentru_salvarea_canalului_morii_din_cluj_napoca_de_la_dezastrul_ecologic_actual-p67962055.html), din convingerea că de starea de degradare a canalului se fac vinovaţi şi cetăţenii, nu numai autorităţile, dar şi din dorinţa de a schimba atitudinea faţă de acest loc. La scurt timp după lansarea acestui apel, petiţia a fost semnată de peste 2000 de persoane. „Numărul mare de semnatari ne-a încurajat să mergem mai departe – îmi explică dna **Mariana Szenkovits,** inginer chimist – şi am trecut la analize. În primă fază am măsurat debitul apei. Este foarte mic, ceea ce duce la o concentraţie mare de substanţe poluatoare. La un debit normal, apa are proprietatea de a se autoepura, dar în cazul canalului bălteşte, iar pe fund se strînge mîl care degajă un miros îngrozitor. Analizele fizico-chimice ale apei, pe care le-am făcut cu aparatura din laboratoarele de chimie şi biologie ale şcolii, au scos la iveală un număr foarte mare de bacterii de origine intestinală, fecală, fapt care arată că în canal se deversează ape menajere, de canalizare. Nu este normal ca prin mijlocul oraşului să existe o astfel de încărcătură microbiană – într-o sută de mililitri de apă am găsit în jur de un milion şase sute de bacterii E. coli."

Următorul pas a fost un proiect 3D de reamenajare a canalului, la care elevii au lucrat timp de o lună şi jumătate. „Dacă s-ar respecta toţi factorii – îmi povesteşte **Victor Bacalu,** elev, clasa a X-a, specializarea protecţia mediului –, prin asta înţelegînd decolmatare, igienizare, refacerea malurilor etc., zona ar putea fi mult dezvoltată. Mai demult, aşa se alegeau zonele în care urma să se construiască aşezări urbane – în apropierea unei surse de apă. Am prevăzut în proiectul nostru o stradă pietonală – care în prezent este parcare ilegală de maşini –, terase, pubele de gunoi, magazine, muzee şi o bibliotecă."

După ce au terminat proiectul, elevii au organizat pe Canalul Morii grupuri de dialog, gărzi ecologice şi au distribuit pliante, fluturaşi şi chestionare pentru a afla părerea oamenilor referitoare la proiectul lor. „Au văzut o imagine diferită de cea cu care erau obişnuiţi – spune dna **Leonora Barbu,** profesoară de biologie – şi au reacţionat pozitiv. Imediat după ce proiectul a fost făcut public, dl primar a promis că va face ceva, fapt care s-a materializat printr-o licitaţie de proiecte şi prin echipe de muncitori care au adunat gunoaiele. Pe 4 martie am organizat chiar şi o acţiune de protest la care au participat neaşteptat de mulţi oameni. Unii dintre ei chiar s-au oferit voluntari pentru curăţarea canalului, dar este atît de murdar şi plin de microbi încît oricine ar vrea să intre acolo fără un echipament special ar risca să se îmbolnăvească. Noi ne oferim însă să ecologizăm zonele accesibile. Evident că ne este ciudă că oamenii nu iau în seamă munca noastră şi că, la nici cîteva zile după curăţenie, canalul este din nou plin de gunoaie, dar sensibilizarea oamenilor face parte din proiectul nostru."

Unii dintre cei care au răspuns la chestionar erau de acord cu acoperirea canalului – cea mai proastă idee, după părerea elevilor, şi o lipsă de responsabilitate. Alţii, majoritatea, s-au declarat nemulţumiţi de aspectul, mirosul şi mizeria din apă şi au semnat pentru pedepsirea celor care sînt prinşi aruncînd deşeuri în canal. „Cred că problema gunoaielor ţine de cei şapte ani de acasă – spune **Valentin Ştefan Peştean,** elev, clasa a XI-a, specializarea ştiinţele naturii. Oricine ar trebui să îngrijească un loc în care stă, pe lîngă care trece, nu să-şi bată joc de el. La o simplă privire îţi dai seama că mulţi oameni practică acest sport, după cum mulţi preferă să ascundă gunoiul sub preş – adică cei care sînt pentru acoperirea canalului."

Valenţele spaţiului public

Semne de normalitate, atît din partea oamenilor, cît şi din partea autorităţilor, există – aflu că Primăria intenţionează să nu mai prelungească contractele firmelor care ocupă zonele acoperite şi că acestea vor fi descoperite. Ceea ce lipseşte însă – îmi explică dl **Eugen Pănescu,** arhitect, directorul firmei de arhitectură şi urbanism Planwerk – este o discuţie despre spaţiul aferent canalului, despre stradă. Dacă s-ar limita traficul şi s-ar interzice parcarea maşinilor, calitatea străzilor ar creşte, pentru că s-ar putea circula liber, ar putea fi puse mese şi bănci. „Degeaba ai nişte parapeţi noi, dacă pentru a ajunge pe malul canalului trebuie să sari peste maşinile parcate. Noi nu sîntem pentru interzicerea traficului auto, pentru că sîntem conştienţi de faptul că pietonalizarea aduce mari probleme. Vorbim de zone rezidenţiale în care oricînd poate fi nevoie de o ambulanţă sau de o maşină de pompieri, de magazine care trebuie aprovizionate. Cînd s-a închis centrul vechi a fost o dramă – jumătate din afaceri s-au închis. Traficul trebuie permis, pentru că nu poţi să ucizi străzile, dar trebuie limitat. Pe noi asta ne interesează – valenţele spaţiului public, calitatea lui. Unii se vor ocupa de cosmetizarea şi igienizarea canalului, de reparaţia parapeţilor, noi vrem să ne ocupăm de spaţiul aferent. Ca un efort în completarea lucrului curajos pe care îl fac elevii de la Grupul Şcolar «Terapia». Trebuie să ne întoarcem cu faţa spre apă."

Îi mulţumesc dlui Adrian Dohotaru, jurnalist Radio Cluj, pentru ajutorul acordat la realizarea acestui reportaj.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Apartheid social.** Guvernul argentinian vrea să analizeze dacă zidul care a început să se construiască într-o periferie a oraşului Buenos Aires, la iniţiativa primarului de cartier, nu este „ilegal", „anti-democratic" şi „retrograd". Şi pînă se termină analiza au fost oprite lucrările de construcţie: gîndit ca o barieră în calea criminalităţii de către primarul unui sector bogat, zidul urma să aibă o lungime de 800 de metri şi o înălţime de 3. Exemplul său i-a stimulat şi pe alţii, apărînd şi alte proiecte asemănătoare. Nu e clar dacă asemenea ziduri sînt proiectate pentru a-i păzi pe locuitorii cartierelor bogate sau pentru a-i ghetoiza pe cei săraci. La Buenos Aires, aceştia din urmă au protestat agitînd secere şi ciocane şi agăţînd graffiti pe care scria: „Sîntem egali". (după *The Guardian)*

● **Un film imperial.** Ministerul rus al Culturii a contribuit la finanţarea filmului *Taras Bulba* (ecranizare a unei nuvele clasice de N.V. Gogol), lansat pe ecrane la începutul lunii aprilie. Primele ecouri din presă analizează mai puţin meritele artistice ale operei cinematografice, cît calitatea ei de armă propagandistică în conflictul Rusia-Ucraina: cazacii ucraineni, conduşi de războinicul Bulba, luptă împotriva inamicului occidental, pentru „pămîntul ortodox rus". În precizarea naţionalităţii marelui scriitor (născut în Ucraina, Gogol şi-a scris opera în limba rusă) au intervenit oamenii politici: Vladimir Putin îl consideră „un remarcabil scriitor rus", în timp ce preşedintele Ucrainei, Viktor Iuşcenko, a spus că Gogol a fost „fără îndoială, ucrainean: a scris în ruseşte, dar a gîndit şi a simţit în limba ucraineană". Prezent la premiera moscovită a filmului, Vladimir Jirinovski a tras concluziile: „Oricine vede filmul înţelege că ruşii şi ucrainenii sînt un singur popor şi duşmanul e la Apus". (după *The New York Times)* **(M. B.)**

● **Pizza la Phenian.** Pentru milioane de nordcoreeni, ideea de a merge la restaurant e ficţiune pură. Şi totuşi, măcar o mică parte dintre ei vor putea merge să mănînce în oraş. Pentru că la sfîrşitul anului trecut, statul totalitar a aprobat deschiderea primei pizzerii din istoria Coreei. O obsesie veche de peste zece ani l-a determinat pe dictatorul Kim Jong-Il să accepte deschiderea unui restaurant cu specific italian în capitală şi importul celui mai popular fel de mîncare în cel mai izolat stat din lume. Încă de la sfîrşitul anilor '90, dictatorul a invitat la Phenian cîţiva bucătari italieni care aveau drept misiune să instruiască nişte ofiţeri din armata sa cum se prepară pizza. Unul dintre bucătari, un anume Ermanno Furlanis, îşi aminteşte că un militar l-a întrebat, de pildă, care e distanţa exactă la care trebuie plasate măslinele pe blatul de pizza. „Lecţiile" de gătit se desfăşurau pe un vapor, în largul mării; se pare chiar – îşi amintesc unii dintre bucătari – că dictatorul a venit el însuşi pe navă ca să verifice dacă ofiţerii săi au progresat. (după *The Guardian)* **(M. M.)**

VĂ INVITĂM ÎN VIAŢA FAMILIEI PE STIL NOU, A CĂREI TOXINĂ ACŢIONEAZĂ PRIN ÎNSURĂTOARE

● Printr-un anunţ din ziarul *Ziua* de luni, 13 aprilie 2009, un verb tinerel pătrunde vijelios în limba română: „SPECTACOLEŞTE-TE! Un nou spectacol. Vă invităm duminică 12.04.2009, ora 20.00 la Glenden Caffe fost Cinema Cotroceni". Aş observa că invitaţia la spectacolire a apărut la o zi după ce spectacoliştii s-au spectacolit. **(D. S.)**

● Se pare că Bo, căţelul primit de cele două fete ale preşedintelui Obama, Malia şi Sasha, după mutarea la Casa Albă, nu e un animal salvat, căruia i s-a dat a doua şansă etc., aşa cum a fost prezentat pentru înduioşarea iubitorilor (alegători) de animale. E un simplu (şi foarte simpatic) pui, primit de la primul său stăpîn, care ar fi trebuit să intre în viaţa familiei Obama pe uşiţa proprie şi, eventual, fără surlele şi tobele televizate. Sau deloc, dacă ar fi să ne luăm după alergia la părul de animale a uneia dintre fetele preşedintelui... **(S. S.)**

● De fiecare dată cînd se apropie Paştele şi Crăciunul, mă simt defazată. De Paşte nu spargem ouă cu catolicii şi protestanţii, pentru că ţinem la strămoşescul calendar ortodox. În acelaşi timp, Crăciunul nu-l sărbătorim cu restul ortodocşilor, pentru că am adoptat calendarul pe stil nou. Înţelege cineva ceva de aici? Probabil avem cel mai ciudat *timing* al sărbătorilor din tot arealul creştin: nici complet în stil nou, nici de tot în stil vechi. E ceva tipic românesc în această poveste. **(M. Ş.)**

● *Bacillus thuringiensis* este numele unei bacterii a cărei toxină acţionează asupra larvelor de insecte dăunătoare picturilor, goblenurilor, sculpturilor din lemn şi altor delicate opere de artă. Restauratorii ar putea petrece mai mult timp la soare dacă oamenii de ştiinţă ar şi inventa un mecanism care să permită tratarea cu această bacterie a picturilor, a ramelor şi a cărţilor deteriorate de insectele timpului. **(M. C.)**

● Ţin minte exact momentul în care mi-am format opinia că Principele Radu Duda este un actor orgolios. I-am luat un interviu pentru *Dilema* la numărul meu despre Carol I, i-am trimis nişte întrebări pe e-mail. Am vrut să încep printr-o glumă de atmosferă, aşa că prima întrebare era dacă să-i spun principe, prinţ, domn. Chiar îi ştiam titlul, dar voiam să vorbesc cu omul, nu cu consortul oficial. Nu s-a prins. Văleu, comisesem o maaaare gafă. Mi-a răspuns înţepat că, dacă i-aş fi întrebat pe ţăranii de la Săvîrşin, aş fi ştiut cum să mă adresez, pentru că ei ştiu să i se adreseze cu titlul oficial de Alteţa Sa Regală Principele bla-bla. M-a pufnit rîsul. Omul chiar se ia în serios. Prinţii născuţi aşa (vezi Charles al Angliei) încearcă să pară cît mai umani, iar prinţul nostru prin însurătoare este insurportabil de băţos şi de fără umor. Mi-am adus aminte de episod cînd am citit prezentarea Alteţei Sale bla-bla-bla pe Wikipedia. Începe aşa: „La data de 1 ianuarie 1999 a fost numit «prinţ de Hohenzollern-Veringen» de către ASR prinţul Friedrich Wilhelm, şeful casei princiare de Hohenzollern-Sigmaringen, numele său legal devenind Radu Hohenzollern Veringen Duda. Prinţul Radu nu are blazon, deoarece nu i-a fost specificat vreunul prin decretul princiar care i-a acordat noul nume. De asemenea, decretul nu i-a acordat lui Radu nici apelativul de «Alteţă». Alte familii regale, însă, i-au recunoscut folosirea de către acesta a apelativului de «Alteţă Serenissimă». Prin noul Statut al Casei Regale semnat de Regele Mihai al României la 30 decembrie 2007, Radu a primit titlul de «Principe al României» cu apelativul de «Alteţă Regală» şi urmează să poarte titlul de «Alteţa Sa Regală Principele Consort al României» începând de la moartea lui Mihai". Ce atîta polologhie? Putea să spună, simplu: „Băi, să-mi spuneţi Alteţă!". Mă enervez pentru că mă doare. Pentru că românul meu favorit rămîne Carol I. Iar unul dintre românii favoriţi – Regele Mihai. Trist. **(C. G.)**

Cu ochii-n 3,14

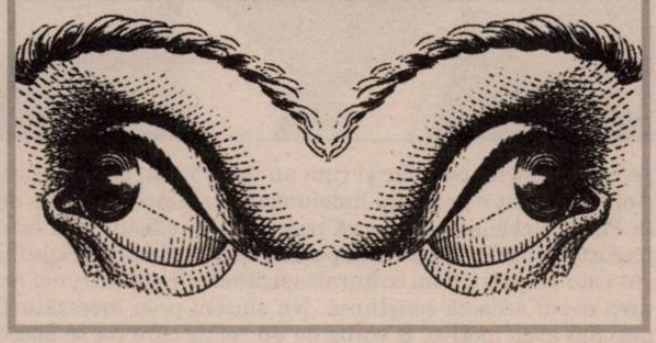

SE VEDE TREABA CĂ ÎN VIAŢA PERSONALĂ A FIECĂRUIA DINTRE NOI POT FI VĂZUTE ÎNTINSE CÎMPURI DE RAPIŢĂ AMESTECATĂ CU FRICĂ ALERGĂTOARE

● Într-o seară zapam şi, la B1 TV, mi-a apărut în faţa ochilor Ioan Talpeş. Am aşteptat cîteva momente cu presimţirea că voi auzi ceva mişto pentru rubrica asta. Ei bine, n-au trecut nici treizeci de secunde şi omul i-a zis *Naşului* că OSCE a declarat alegerile din Republica Moldova ca fiind corecte pentru că ar fi o organizaţie controlată de ruşi. Mi-am amintit că, acum un an, OSCE a renunţat să trimită observatori în Rusia la alegerile prezidenţiale, din cauza condiţiilor impuse de Moscova. Asta după ce şi la alegerile parlamentare din 2007 au existat o mulţime de divergenţe între OSCE şi autorităţile de la Kremlin. Lucruri certe. Se vede treaba însă că, pentru aşa un specialist al serviciilor secrete, certitudinea e o adevărată gogomănie şi viceversa. **(A. M.)**

● În numărul trecut, vorbind despre invazia statului în viaţa personală a fiecăruia dintre noi, Ioana Avădani îşi exprima nemulţumirea faţă de uşurinţa cu care dispecerele de la companiile de taxi îi recunosc numele după informaţiile din baza de date, pentru înscrierea cărora nu se cere, niciodată, un acord explicit. Subscriu: chem într-o seară, din redacţie, un taxi. Dispecera răspunde, salută scurt şi începe: „Mircea Eliade 2, nu?". „Da." „Ruxandra?" „Da." „Tudor, vizavi de parc, la vilă, nu?" „Tudor – da, vizavi de parc – da, la vilă... mă rog." „Vă «ocupă» în trei minute X, să fiţi în stradă". Are dreptate „doamna Ioana", sîntem sub ocupaţie. **(R. T.)**

● Şi în provincia franceză pot fi văzute întinse cîmpuri de rapiţă. Dar ce diferenţă! Nici o hîrtie, nici un pet, ordine desăvîrşită... Acum înţeleg spre ce ar trebui să tindă satele noastre europene. **(I. P.)**

● Dintr-un documentar difuzat de National Geographic am aflat de o populaţie pe nume *chachapoya* care, pe la 1530, s-a trezit atacată de conchistadorii spanioli. Mi-ar fi plăcut să fiu în pielea roşie a unui *chachapoya* doar pentru uimirea amestecată cu frică pe care strămoşii peruvienilor de azi au resimţit-o la vederea cailor, animale necunoscute lor pînă atunci. De altfel, calul a fost şi motivul pentru care *chachapoya* s-au aliat apoi cu spaniolii contra incaşilor. Aşa cred eu, deşi istoricii nu sînt încă convinşi. Din păcate, nici un *chachapoya* n-a văzut vreun căluţ de mare! **(M. C.)**

● Cea mai bună replică a săptămînii trecute: „Dacă şi Stolojan a ajuns să aibă umor, e clar că absolut totul în ţara asta s-a întors cu josu-n sus" – Ciprian Ranghel, în *Cotidianul*. Iar apropo de dl Stolojan: presupun că sîntem vecini, în orice caz l-am văzut duminica trecută făcînd jogging prin Parcul Ioanid *în jurul orei 12 (la prînz!),* cînd parcul era plin de lume... Nu m-am putut abţine să mă gîndesc că era ca o reclamă alergătoare la sănătate & vigoare – adică mai aleargă omu', da *chiar la ora aia?!* **(a. l. ş.)**

N-AR FI O SURPRIZĂ CA UN SURÎS NEGRU SĂ FIE TRANSMIS ÎN DIRECT

● Un tînăr american de 17 ani, Michael Mooney, a lansat un atac informatic asupra reţelei Twitter, în urma căruia mii de mesaje a trebuit să fie şterse. Scopul lui Mooney a fost să atragă atenţia asupra unui serviciu online asemănător cu Twitter, creat chiar de el. N-ar fi o surpriză ca primul user înscris la rivali să se numească v_voronin. **(M. Ş.)**

● Dintre multele şi măruntele manifestări, înduioşătoare, de solidaritate cu *vestida* cititoare teroristă „luciat" (care mi-au smuls un surîs săptămîna trecută), trei m-au făcut să rîd de-a binelea: „Pandele: Adio, luciat! O dată cu blogul tău, se pierde o parte din viaţa noastră, a fanilor tăi anonimi care-ţi aşteptau cu sufletul la gură postările şi recomandările sau ce mai scriai tu pe-acolo. Cultura română este în doliu"; „E ca şi cum ne-am fi pierdut Polul Nord!"; şi: „Aş spune că închiderea blogului «Terorism de cititoare» e echivalentă, în web-ul românesc, cu arderea bibliotecii din Alexandria". Fanatism, numele tău e Enormitate. Dar ce s-ar face terorismul fără fanatici? Ar fi ca primăvara fără flori, florile fără apă şi valiumul fără efect soporific... **(a. l. ş.)**

● În ceainăria Ramayana am fost îmbiată să beau un „ceai comunist". Iniţial, denumirea din meniu mi-a trezit repulsie, gîndindu-mă că ceaiul comunist poate fi doar muşeţel, tei sau mentă (sau o combinaţie letală între cele trei plante medicinale, singurele existente ca „ceai" pe vremea aceea). Mai apoi am aflat, m-am calmat şi am acceptat. Denumirea se referea, de fapt, la o combinaţie de ceai negru şi rom. Nu ştiu în ce timpuri şi locuri comuniste se bea aşa ceva, însă e cert că în prezent pînă şi ceaiul comunist s-a upgradat. **(S. G.)**

● Într-un material promoţional publicat de săptămînalul gratuit *Promo* (nr. 14, 9-15 aprilie 2009), Fundaţia SynergEtica îşi anunţă intenţia de a promova bunul-simţ „în rîndul populaţiei" (cum se exprimă autorii textului) printr-un mesaj care ar urma să fie transmis clienţilor prin SMS de către „marii operatori de telefonie mobilă", afişat în metrou, în mijloacele de transport în comun ale RATB şi în „marile benzinării prezente în Bucureşti", amplasat în spaţiile aparţinînd Loteriei Române şi tipărit pe „etichetele recipientelor în care se îmbuteliază băuturi nonalcoolice şi apă (plată/minerală)". Acest mesaj este unul simplu şi clar: *„Noblesse oblige"*. Presupun că populaţia de nobili a României va achiesa frenetic. **(D. S.)**

● Încă un lucru enervant la televiziunile româneşti. De-a lungul anului, transmit tot felul de tîmpenii, porcării şi păcătoşenii, ba se mai şi mîndresc cu asta. În Săptămîna Mare, le apucă brusc evlavia şi dau, pe bandă rulantă, filme cu Iisus şi ore întregi de slujbe în direct. Au impresia că aşa îşi spală păcatele? **(M. V.)**

„Sînt artist pentru că politica e o artă“

– interviu cu Theodor PALEOLOGU –

Înaintea funcţiei de ministru al Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional în Guvernul prezidat de Emil Boc, Theodor Paleologu (n. 1973, Bucureşti) a fost ambasadorul României în Islanda şi Danemarca (2005-2008). A studiat la Liceul German din Bucureşti şi a obţinut doctoratul în ştiinţe politice la École des Hautes Etudes en Sciences Sociales şi la Universitatea „Ludwig Maximilian“ din München. A scris pînă acum două cărţi: Sous l'œil du Grand Inquisiteur; Carl Schmitt et l'héritage de la théologie politique *(Cerf, 2004) şi* De la Karl Marx la stenograme: Cronica anului politic 2004 *(Editura Curtea Veche, 2005).*

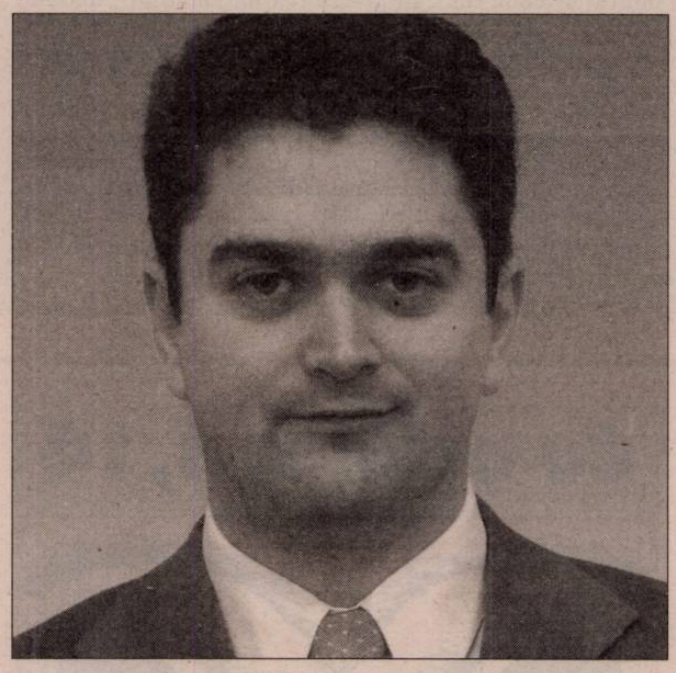

Ce amintiri plăcute aţi păstrat de pe vremea în care aţi fost ambasador în Islanda şi Danemarca?

Întrebarea dvs. este puţin indiscretă. Cele mai plăcute amintiri nu le mărturiseşti... Dar sînt amintirile legate de viaţa diplomatică de acolo, de plimbările cu bicicleta pe malul mării, de dineuri, recepţii, concerte pe care le-am organizat. Mai e vechea mea simpatie pentru cea mai veche monarhie europeană – îmi plăcea mult să mă duc îmbrăcat în frac la întîlnirea cu regina, cu steagul pus la maşină. Sînt lucruri foarte frumoase pe care nu o să le uit – prietenii, cursurile la universitate (aveam timp să predau), apoi a fost întîlnirea cu români pe care nu-i ştiam. Pe Angela Gheorghiu am cunoscut-o în Danemarca, şi a fost un concert extraordinar de care îmi aduc aminte cu emoţie, apoi întîlnirea cu Cristian Mandeal, care a dirijat şi el la Copenhaga. Îmi aduc aminte de discuţia pe care am avut-o cu el înainte de concert. Mai sînt succesele profesionale, care sînt şi ele amintiri foarte agreabile.

Dintre reperele specifice culturii naţionale, la care credeţi că rezonează străinii?

Ne putem pune întrebarea aceasta faţă de Franţa sau Italia – „care sînt produsele care îi reprezintă?“ şi, de asemenea, „la ce nivel ne situăm noi?“. Dacă vorbim de cultura culinară, la francezi am putea vorbi de *foie gras* şi brînzeturi, iar la români – de ţuică, de sarmale, de mici... Dacă vorbim de monumente arhitecturale, atunci francezii au Notre Dame sau turnul Eiffel, iar noi, în peisajul urbanistic românesc, avem Palatul Poporului, care se impune de la sine, şi, chiar dacă nu-mi place această clădire, este o realitate ce nu poate fi ignorată. Este celebră în lume. Iar lumea vrea să vadă această extravaganţă arhitecturală fără precedent în Europa. Alte clădiri care ar putea să reprezinte Bucureştiul urban, de data aceasta: Hanul lui Manuc sau Hanul Solacolu – dacă n-ar fi fost distrus. În afară, sînt cunoscute bisericile fortificate din Transilvania, iar Ardealul are un potenţial foarte mare, atrage străinii. În ţările în care am trăit pînă acum, se cunoaşte Bucureştiul, se cunosc mănăstirile din nordul Moldovei, iar Ardealul are ceva care incită. Probabil datorită diversităţii culturale, a unor mituri mai mult sau mai puţin fondate şi a peisajelor.

Dacă ne referim la personalităţi culturale, pe primele locuri, dar în registre diferite, putem vorbi de Gheorghe Zamfir şi de Angela Gheorghiu. Eu mi-aş dori mult ca Angela Gheorghiu să cînte mai des în România. Aşa cum Valery Gergiev are la St. Petersburg, în luna iunie, Festivalul Nopţile Albe, mi-aş dori un program care să o aducă în centru pe Angela Gheorghiu, o celebritate mondială. Iar discurile lui Gheorghe Zamfir sînt peste tot. Asta cred că ştiu cei din afară despre România, şi nu neapărat noi, din interiorul ei.

Bătălia dintre valoarea intrinsecă a unui produs cultural şi cea comercială a luat proporţii în ultimii ani; cum vedeţi rezolvarea acestei realităţi?

Această discrepanţă apare peste tot, este o lege a societăţii. Valoarea nu e neapărat recunoscută ca atare, se impun temporar alte valori, care au o mai mare trecere la un moment dat. În societatea românească, aşa cum e ea acum şi de 20 de ani încoace, discrepanţa e consternantă. Avem aici de-a face cu o problemă de educaţie, o educaţie a publicului, care începe din şcoală sau chiar de acasă. Se continuă cu televizorul şi cu tipul de gusturi promovate de acesta. Societatea românească de după '89 e o societate cu susul în jos, destructurată, în care această discrepanţă devine mult mai şocantă decît în alte locuri. Nu văd o soluţionare imediată; ea poate veni pe calea educaţiei ca un efort colectiv. Personal, voi încerca să iniţiez nişte programe care să deschidă mai mult accesul publicului larg la cultură. De mici trebuie învăţaţi copiii să meargă la muzee, şi aici putem acţiona pentru că mulţi români şi-au pierdut obiceiul. Nu este o soluţie, ci o cale pe care putem găsi soluţiile.

Vi se pare că literatura română e suficient de vizibilă în afară? Ce veţi face?

Nu e destul de vizibilă. Nu cred că statul poate face foarte multe. Există un program de traduceri al Institutului Cultural Român, şi foarte bine că există, dar nici asta nu poate fi suficient. Din păcate, foarte puţini români traduc pe cont propriu, cum fac şi cum au făcut ruşii, de exemplu. Am frecventat o perioadă îndelungată de timp exilul rus de la Paris. Acolo se apucau să traducă ce credeau ei că este important din cultura rusă, pentru că patriotismul exilului rus este un patriotism cultural, spiritual. Din păcate, noi nu prea avem această conştiinţă. Nu sîntem prea încrezători, deşi am avea motive. E vorba de un reflex care nu se poate modifica printr-o politică de stat.

„Viaţa mea, o suită de succese“

Care e moştenirea spirituală pe care v-a lăsat-o familia dvs.?

Sînt multe de spus aici. De exemplu, nu mi-am cunoscut bunicii, doar bunica dinspre mamă, şi sînt elemente de referinţă pentru mine, legate de fiecare dintre ei. Bunicul matern, de exemplu, era un colonel admirabil prin onoarea lui militară, un om care a refuzat să rămînă în armată după instalarea regimului comunist. Străbunicul patern a fost un erou al Primului Război Mondial şi era o mare personalitate a baroului, un jurist celebru. Nu pleda pentru cauze pe care nu le credea drepte – avea onoare profesională. În anii '30, a preferat prietenia unei cariere politice; ar fi putut să devină ministrul Justiţiei în locul lui Grigore Iunian, atunci cînd acesta a părăsit Partidul Naţional Ţărănesc. N-a vrut asta şi i-a urmat pe prietenii lui. Bunica mea paternă era *une grande dame,* o femeie extraordinară. Sînt multe de spus, iar în ceea ce-i priveşte pe părinţii mei, aici moştenirea e foarte importantă. Despre tata toată lumea ştie cîte ceva, dar mai e şi mama, care e o persoană mai retrasă şi care a fost persoana potrivită pentru tata. E un mare merit să fii capabil să fii nevasta unui mare om, sau invers, soţul unei mari femei.

Moştenirea e mare şi, mai ales, toţi înaintaşii mei au făcut politică. Ce vreau eu este să am o carieră politică care să nu-i pună în umbră şi, dacă e posibil, să meargă mai departe de ceea ce au făcut ei. Mai este şi o moştenire transnaţională, care merge mai departe de istoria recentă a României, care contează undeva, în background-ul meu.

Aţi făcut pînă la vîrsta aceasta tot ceea ce v-aţi fi dorit?

Dacă te uiţi din afară, viaţa mea de pînă acum e o suită de succese. Dar orice om care are succese ştie că în spatele lor sînt şi neîmpliniri. Există lucruri pe care mi le-aş fi dorit şi pe care nu le-am realizat: anumite proiecte intelectuale pe care nu le-am definitivat, voiam să scriu o carte despre Franţa secretă, o noţiune care apare la Nietzsche, şi voiam să-mi concentrez cercetarea pe figuri precum Leon Blois, Elémir Bourges, J.-K. Huysmans, Villiers de L'Isle-Adam, o serie întreagă de autori francezi mai puţin cunoscuţi, legaţi de ceea ce s-a numit *la nouveau catholique,* dar care nu-s neapărat subsumabili acestui concept general. Acesta este un proiect din care nu a ieşit decît un articol. E greu de spus ce este mai bine în viaţă, ăsta e destinul. În „Tatăl nostru“, se spune „Facă-se Voia Ta“. Ceea ce vrem noi nu e neapărat şi bine. Mi-aş fi dorit în mod spontan o viaţă liniştită şi exclusiv dedicată cercetării, o viaţă de familie liniştită, cu lecturi şi timp pentru scris.

Dacă aţi fi artist, cum ar arăta o zi din viaţa dvs.?

Sînt artist pentru că politica e o artă – o spunea şi Nero. Şi chiar era în felul lui pentru că era actor. O zi din viaţa mea arată aşa cum vă puteţi imagina, stau toată ziua la birou şi încerc să fac faţă constrîngerilor administrative. Lăsînd gluma la o parte, bănuiesc că mă iscodiţi asupra talentelor mele artistice. Nu sînt talentat la muzică, deşi îmi place foarte mult muzica şi am o afinitate cu totul specială pentru muzică şi muzicieni. Nu sînt talentat la pictură, însă cred că scriu bine, iar pentru un politician este foarte important. Chiar am o teorie că un politician de o anumită anvergură trebuie să fie musai un bun scriitor, e important să ştie să formuleze. Retorica ar deveni o artă importantă, din punctul acesta de vedere. Improvizez cel mai adesea speech-urile, dar le şi scriu, în unele situaţii, din timp. Sau scriu şi mă prefac că improvizez de la o bază pe care o ştiu.

Vă puteţi proiecta în timp? Veţi scrie despre viaţa dvs.?

Îmi voi scrie memoriile, şi cred că destul de curînd. Sper să am o carieră politică rapidă, după care să mă pot apuca de memorii.

Ce cărţi aţi citit în ultimul timp?

Nu am avut foarte mult timp să citesc, dar am lecturi destul de variate care nu ilustrează un program anume. Am citit o carte despre Alcibiade, o biografie scrisă de Jacqueline de Romilly, am recitit din Henry de Montherlant, *La guerre civile,* care e o piesă de teatru superbă; am o mare admiraţie pentru Montherlant ca autor de piese de teatru. Menţionez *La guerre civile* pentru că este vorba de Roma republicană, iar eu am fost oarecum crescut cu modelele acestei Rome republicane: Cicero, Cato. Figura lui Cato în această piesă este fascinantă – un intelectual integru în politică, un filozof, un om care moare citind dialogul „Fedon“ al lui Platon. E o moarte măreaţă, care mă umple de admiraţie şi de o anumită spaimă vizavi de sinucidere. Alcibiade este şi el un elev al lui Socrate, care a luat-o pe căi greşite. Aşa era văzut în epocă şi de Platon, şi de Tucidide. E vorba despre problema ambiţiei politice şi relaţiei dintre ambiţie, acţiune şi filozofie.

Am citit şi cîteva cărţi ale unei prietene, Rita El Khayat, o scriitoare „feministă“, din Maroc. Am citit *La liaison,* un roman erotic soft, apoi un manuscris al ei despre nebunie şi putere în care dezvoltă o teorie cu care nu sînt întru totul de acord: „nu puterea îl face pe om nebun, ci nebunii ajung la putere“. Este vorba de structura psihică paranoidă, care predestinează carierele politice de un alt nivel.

Am mai citit cărţi despre India, pentru că prin lunile mai-iunie voiam să ajung ambasador în India, dar destinul a vrut altfel. Astfel, am citit cărţi scrise de Alan Danelieu, despre Shiva, despre sistemul castelor în India. Apoi am citit despre economia actuală pentru că eu mă pregăteam pentru această variantă. Dar m-am pregătit pentru multe şi aceasta era doar una dintre ele.

Ce aţi spune dacă fiul dvs. ar fi un adolescent emo?

Eu cred că un om care are propria lui consistenţă interioară nu se lasă dus de fenomene de modă. Din fericire, pînă acum, băiatul meu e foarte pe placul meu, e independent în felul lui de a gîndi, e interesat de lucruri pe care şi eu le găsesc interesante, îi place să-şi pună costum şi cravată, îi place să meargă la recepţii diplomatice, m-a reprezentat în unele situaţii cînd nu mă puteam duce – am toate motivele să fiu încîntat de el. M-a ajutat şi în campania electorală cînd a venit cu mine şi am sunat împreună la uşile oamenilor. Am fost împreună pe strada Paleologu, în campanie...

Care dintre proverbe caracterizează cel mai bine societatea noastră de astăzi?

„Peştele de la cap se-mpute!“ sau „Unde nu-i cap, e vai de picioare!“. Realitatea vorbeşte de la sine.

a consemnat Andra ROTARU

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 271 ● 23-29 aprilie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

Cristian Ghinea
„A contat UE
în Moldova?“

pagina **17**

Stela Giurgeanu
„Un sat european:
Hudeşti“

pagina **24**

CONFLICTE

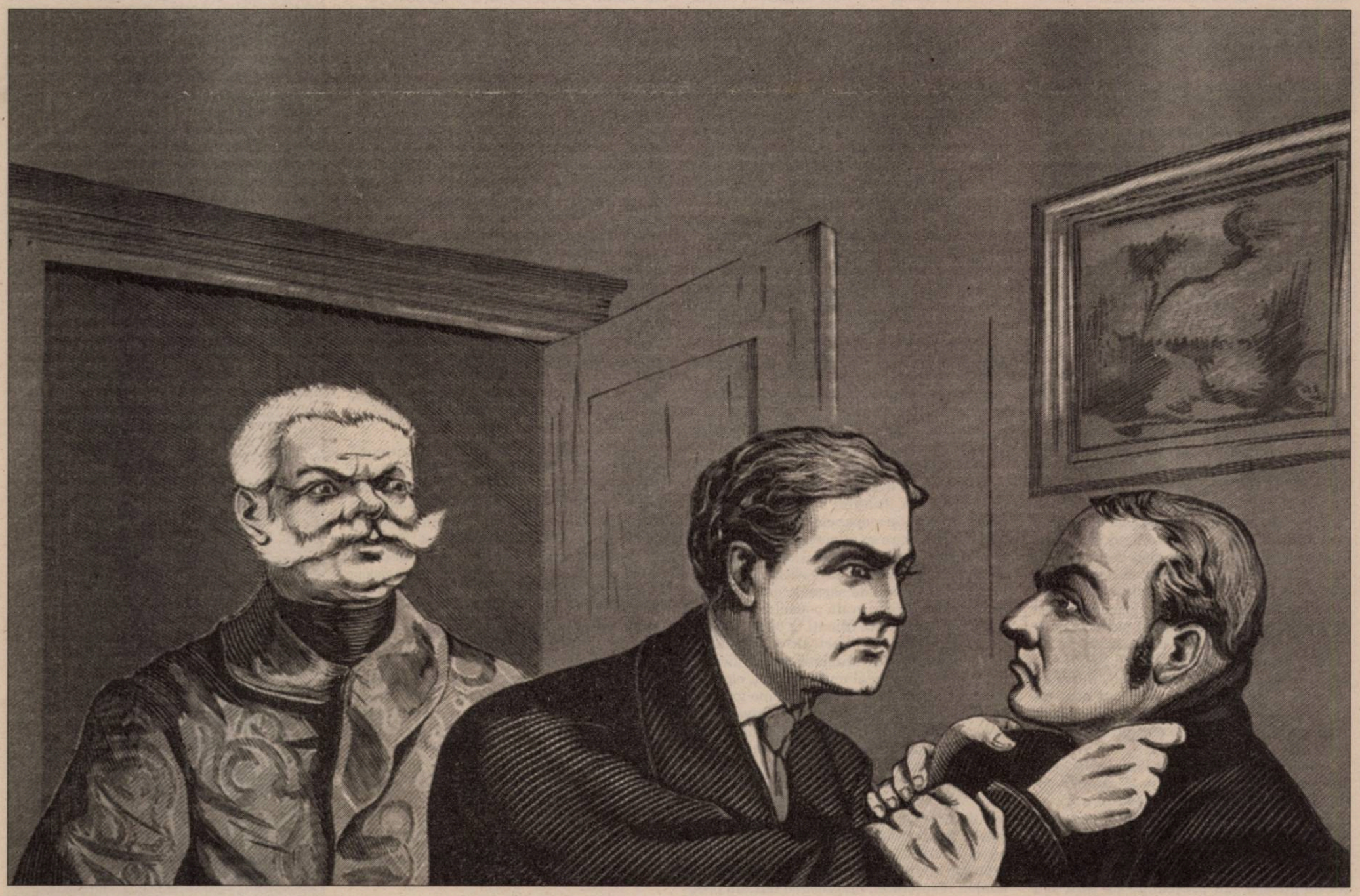

5 948467 000247 17

„Cearta e cea mai rea formă de conversație.“

JONATHAN SWIFT

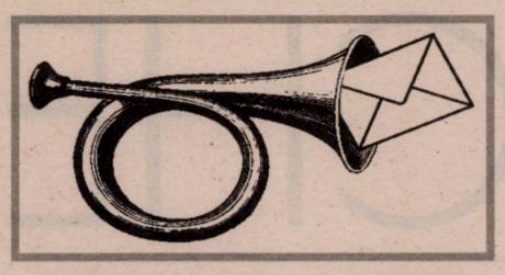

Actualităţi

Scrisoare către ţara mea

Nu-mi iubesc ţara. Trebuie să fie aşa, din moment ce nu-mi vine decît să vorbesc urît despre ea. Să-i spun vorbe grele în fiecare oră, în fiecare dimineaţă, cînd întîrzii cît pot de mult întîlnirea cu oamenii, locurile, serviciile, televiziunea, pîinea, mirosurile, maşinile, culorile, limba ei.

Am obosit de ţara asta. Am obosit de ţara în care cei care conduc mă cred prost şi-mi spun „omul simplu, de pe stradă“, omul căruia se simt datori să-i explice cum stau treburile, într-un limbaj gîngav, analfabet, ca acela folosit de adulţii inculţi, pentru a răspunde gîngurelilor unui bebeluş.

Am obosit de ţara în care nimic nu este ceea ce pare: un site colorat cu multe promisiuni al unei grădiniţe private e doar un paravan în spatele căruia se află o clădire care-i adăposteşte pe preşcolari de ploaie cît timp părinţii se află la serviciu (altfel, educatoarele îşi roagă colegele de breaslă mai norocoase, de la alte grădiniţe, să fure plastilină şi creioane).

Avocatul care-mi promite că va cîştiga procesul n-are niciodată chitanţier pentru banii pe care-i dau şi nici argumente în instanţă. Nici şefa firmei de recrutare nu-mi dă chitanţă pe banii primiţi, pe care i-am dat soţului ei, venit la întîlnire în trening, într-o staţie de autobuz. Atunci s-a desfăşurat şi ultima secvenţă de colaborare, fiindcă plata taxei n-a fost urmată de nici o invitaţie la un interviu. Editura la care s-a angajat prietena mea, editură foarte renumită, scoate cărţi de filozofie de pensionar trist, de jucător de table fără noroc, şi literatură erotică, pe lîngă care graffiti-urile din WC-urile şi gările publice sînt suave declaraţii de amor. Iar patronul te felicită dacă ai reuşit să-i promovezi cărţile doar printre cei sau, mai bine zis, cele cu care încă nu s-a culcat. Că aşa, ar fi putut s-o facă şi el... Profesoara de franceză a nepotului meu miroase a vodcă, profesorul de religie nu-l lasă să iasă în timpul orei să facă pipi, iar cea de fizică pleacă în Grecia din două în două săptămîni (plus în vacanţele şcolare). Redacţia la care m-am angajat are două birouri pentru redactori – unul pentru făcut sex – şi un art director care ilustrează un articol despre cartea *Golful francezului* cu două fotografii: una cu o lagună şi cea de-a doua cu un francez. Anonim. Adică nu ştim dacă e francez, dar are bucle pudrate de secol XVIII şi zîmbeşte tîmp spre obiectiv. Fotografie pe care a schimbat-o, la insistenţele mele, multe, năduşite, cu o imagine portocalie a unei corăbii în apus de soare. Pentru lagună n-am mai avut suflu. Şi nici pentru corabie. Redactorul-şef spune că-i genial, că face şi art şi e şi director, că numai el poate să aplice, în Photoshop, ghiocei pe rochia vedetei şi numai el poate să ilustreze un reportaj despre copiii orfani cu un copil cu ursuleţ în braţe, şi clipul Nokia – cu mîini înlănţuite. Din cauza lui, întreaga redacţie şi-a dat demisia. A rămas doar redactorul-şef. Isteric şi nefericit. Din cauza celor care au pregătit o conspiraţie împotriva lui.

Am obosit de ţara care-mi spune că orice speranţă are rădăcini firave şi că orice opţiune sinceră, onestă se dovedeşte a fi cretină. Am obosit ca din patru în patru ani să aleg prost, împreună cu alte 22 de milioane de locuitori, de oricare parte a baricadei am fi. Am obosit să sper că cel care se numeşte şef de guvern sau preşedinte de ţară sau măcelar sau avocat sau cîntăreţ chiar se pricepe la ceea ce diploma, votul, discursul spun că se pricepe.

Am obosit de ţara care mă transformă în victimă sau complice. În victimă, fiindcă oricît de multe rele s-ar întîmpla în ţara asta, oricît de multă corupţie ne-ar tăia răsuflarea cu duhoarea ei, statul, legile, funcţionărimea, judecătorii, DNA-ul, Guvernul, Parlamentul par cu toate că există într-un univers diafan, paralel cu al nostru, din care aruncă, din cînd în cînd, o ocheadă către noi, să ne supravegheze. Să ne certe că n-avem răbdare să ajungă şi la noi bunăstarea. Să ne dojenească, cu glas de domnu' Trandafir acrit, pentru iresponsabilitatea cu care le cerem imposibilul, în condiţiile unei moşteniri grele.

Am obosit să fiu victima statului care mă fură la facturi, la impozite sau în justiţie, victima patronilor care mă pot exclude din organigramă din trei ţipete şi două semnături, victima poliţiştilor care mă roagă să nu reclam furtul din buzunare. Orice protest este inutil. Orice gest de solidaritate, orice iniţiativă care m-ar putea transforma în cetăţean sau concetăţean, în membru al unei comunităţi rezidenţiale sau al unei organizaţii se fisîie în faţa privirilor nepăsătoare, a replicilor de tipul „c'eşti copil“ sau „mă laşi?!“ sau a celor care transformă iniţiativa în afacere profitabilă pentru ei şi dezastruoasă pentru beneficiari. Iar renunţarea mă face complice cu cei care acceptă ca lucrurile să meargă prost, din neputinţă, din interes, din indiferenţă. Sînt complice, prin tăcere, cu toţi impostorii, mincinoşii, neisprăviţii, hoţii, de care depind, într-un fel sau altul, în bătăliile mele mărunte, de zi cu zi.

Am obosit de ţara unui singur televizor, a unui singur program în care se amestecă, de-a valma, senzuale cu securişti nejudecaţi, brăilence cu analişti obosiţi, discuţii lălîi despre salarii enorme, furt la factură, poliţişti beţi, judecători mituiţi, miniştri penali cu *breaking news*-uri împotriva cărora tot românul moţăie: învîrteli, băşcălii, ogici, ciumace, anchete de doi şi un sfert, morţi de trei parale, incesturi de patru stele.

Am obosit să aud sau să citesc comentarii lungi, strivite de ură sau înmuiate de slugărnicie, ale jurnaliştilor obosiţi din presa românească. Am obosit de vorbe grele de prostie, nesimţire, ipocrizie, inepţii, vorbe care nu mai interesează pe nimeni, vorbe caraghioase, care-i transformă pe toţi ciutacii, dumitreştii şi morarii în bufoni disperaţi ai orelor tîrzii de televiziune.

Am obosit să văd societatea civilă, care face curat în universităţi şi alegeri, înghesuită pe liste de alegeri europarlamentare ale unui partid majoritar. Am obosit să aud că singurul lucru pe care-l avem de opus alegerii fiicei preşedintelui în Parlamentul European este pluralul nefericit „succesuri“. Am obosit să văd susţinători sinceri ai preşedintelui, care vor salariu de jurnalist independent. Am obosit să văd jurnalişti independenţi care devin guvernatori interesaţi. Am obosit să-l aud pe ministrul Culturii ţinînd-o langa cu explicaţiile despre pleaşcă şi iubire de preşedinte.

Am obosit să văd reportaje cu oameni care mănîncă din gunoaie, copii violaţi, preoţi care ţin liturghii erotice, puştile lui Michi Şpagă, termopanele lui Adrian Năstase, oameni care se întîmperechează cu oi, ţărani care tasează pămîntul cu obuze încă detonabile, pensionari care se străduiesc să prindă două porţii de sarmale de 1 Decembrie, ţigănci care-şi arată popoul poliţiştilor, şoferi beţi, criminali filmaţi în circa de poliţie, înmormîntări în direct, sicrie fotografiate cu mobilul, ştiri animate despre ficatul de 20 de kilograme al unui cîntăreţ, oameni urcaţi pe cruci ca să vadă mai bine groapa, cozile isterice de Sfînta Paraschiva şi de Izvorul Tămăduirii, proteste pe marginea balconului sau a macaralei şi comentariile profesioniştilor care încep cu: „Ce efect poate să aibă violul asupra unei fetiţe de 12 ani?“. Mă obosesc profesioniştii televiziunilor, chiar şi fără comentarii. Fiindcă sînt aceiaşi. Şi apar des. Foarte des. În ţara asta nu mai există un psiholog cumsecade, un profesor eminent, un cîntăreţ talentat, un analist respectabil, un preot cu har, un poet înzestrat: toţi devin vedete şi, în clipa imediat următoare, descoperă că au văzut idei. Despre orice altceva decît meseria pe care altfel ar fi putut s-o practice onest şi din care să aibă un venit regulat.

Mă obosesc emisiunile care-mi promit că vor dezbate soluţiile anti-criză şi în care invitaţi şi moderatori ajung să vorbească despre beregate, prostănaci, caraghioşi, şobolani rozalii, lupta dintre fata preşedintelui şi intelectuali, despre insinuările cutărui senator, despre sforăitul din Parlament al nu ştiu cărui deputat, despre nepoate de senatoare care sînt de fapt amante de miniştri. Am obosit să văd feţe lungi de jurnalişti care anunţă, cu acelaşi ton grav, de început de apocalipsă, şi că se măresc facturile, şi că s-a dus dracului rapiţa în Alexandria, şi că Mutu are tendonul rupt. Sau că nu-l mai are deloc. Am obosit să aud de mitică-de-la-ligă, naşu-sandu, memestoica, galactici, jucători-titraţi, distracţie-pe-cinste.

Am obosit să ştiu că din atîtea cazuri de malpraxis în medicină, un singur doctor a fost condamnat pentru viol. Mă oboseşte Mihaela Rădulescu, şi cei care o combat, şi cei care o apără. Mă oboseşte oricine comentează un film, o carte, un spectacol, mai departe de rude, prieteni sau părinţi, fără să poată arăta vreun act, o diplomă, care să-i confere acest drept. Am obosit să mă tot întreb cine este cel sau cea care apare pe prima pagină a tuturor ziarelor, fără să reuşesc să-mi amintesc vreo ispravă, bună, rea, dar în orice caz extra-ordinară, care să merite măcar efortul scanării fotografiei lor.

Am obosit să văd că patroni de firme de salubrizare îşi dau cu părerea despre expoziţii de artă, că pe Wikipedia Mircea Badea este actor român, că Monica Tatoiu are răspuns pentru orice – de la încălzirea globală, la cum nu trebuie să renunţi la speranţa de a avea orgasm. Am obosit ca, la douăzeci de ani de la Revoluţie, să-i înjur tot pe Iliescu, Năstase, Văcăroiu, Şerban Mihăilescu, Viorel Hrebenciuc, Talpeş, Mitrea, Vadim Tudor, Voiculescu, Adrian Păunescu etc. Am obosit, de fapt, să nu am încredere în nimic şi nimeni.

Am obosit să scriu acest protest. Nu va folosi la nimic. M-am gîndit, la un moment dat, să le cer oamenilor obosiţi ca şi mine să iasă în stradă. Dar am în faţa ochilor imaginile filmate la diferite proteste: pancarte şi lozinci analfabete, revendicări haotice şi isterice, feţe tîmpe în fundal care transmit salutări familiei, sindicalişti mîngîiaţi pe frunte de opoziţie, trecători plictisiţi şi amintiri duioase despre concediile la mare din vremea fraţilor Petreuş şi a Daciilor în rate.

Am obosit de ţara în care nu se întîmplă nimic. De ţara care m-a făcut să privesc cu lehamite drepturi la care am tînjit ani mulţi şi grei în comunism. Mie, omului simplu de pe stradă, mi-e lehamite de dreptul meu de a vota. De dreptul de a fi informat. De dreptul de a protesta. De dreptul şi obligaţia de a-mi apăra ţara. De dreptul de a mă asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate şi în alte forme de asociere. De dreptul de a avea acces la tratamente corecte în spitale. De dreptul de a fi egal cu ceilalţi români în faţa justiţiei.

De aceea spun că nu-mi iubesc ţara. Mi-a mai rămas, totuşi, un singur drept: acela de a circula liber în străinătate. De a emigra. Poate c-a venit timpul să-l folosesc. Ştiu bine că nici acolo nu umblă cîinii cu covrigi în coadă. Sper doar ca acolo, într-o limbă străină şi pe străzi curate, să am timp să mi se facă dor de ţara mea.

Ion IONESCU
monseurvasile@yahoo.com

N. red.: Ionescu, ai?...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sănătatea mintală azi**
- **30 – generaţie de succes sau de sacrificiu?**
- **Vîrsta a treia**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă cum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Joi, 17 iulie 1986, Tescani

Supliciul (autoimpus) al unor mistici e, pentru simțul comun, o „piatră de poticnire". De la Symeon Stylitul la Maria-Magdalena de' Pazzi, la Giuseppe de Copertino, Louise Lateau, Anna-Katherina Emmerich ş.a. (Cf. Aimé Michel, *Métanoia. Phénomènes physiques du mysticisme)* – toți declară că, în plin supliciu, resimțeau o indicibilă beatitudine. Ar fi, de altfel, singura explicație a capacității lor supra-firești de a suporta insuportabilul. Beatitudinea obținută e atît de intensă, încît poate compensa cele mai acute mortificări, asumîndu-le ca pe un „preț" convenabil. Omul comun nu-şi poate reprezenta tipul de emoție, de extaz, de „fericire", trăite de Luca din Enna în cei cincizeci de ani cît a stat în vîrful unui stîlp, expus necontenit tuturor stihiilor. Or, e limpede că ceea ce simțea ascetul era de natură să facă suportabilă – şi deci posibilă – implauzibila lui asceză. Dar în cazul acesta, lucrurile se complică: miracolul devine comprehensibil, dar mai puțin eroic. Căci dacă durerea suportată voluntar e inferioară, ca intensitate, bucuriei care o încununează, atunci asceza cea mai severă devine un exercițiu paradoxal al senzualității. O senzualitate de ordin sublim, firește, dar totuşi o formă de senzualitate. Dacă beneficiul unui chin acceptat e întîlnirea *desfătătoare* cu Dumnezeu, instalarea raptului mistic, atunci chinul devine „rentabil". De neînțeles şi de neexplicat ar fi mortificarea fără ieşire, mortificarea înghețată într-o grimasă a suferinței perpetue. Dar mortificarea cuplată cu fizionomia beatitudinii încetează să mai fie un scandal. Aşa stînd lucrurile, apare inevitabil suspiciunea că ascetul nu caută un *adevăr* (el şi-a găsit deja adevărul), ci o *bucurie:* bucuria comuniunii cu adevărul deja găsit. Autoflagelarea nu aduce un spor de *cunoaştere,* ci un spor de *realizare* lăuntrică: certitudinii i se adaugă fervoarea. Oricum, firea ascetică nu are drept axă intelectul, ci voința şi afectul. Ascetul e, în fond, un om de acțiune, nu un contemplativ. Ținta sa nu e *lumina* lui Dumnezeu, ci *căldura* Sa. Pentru firile contemplative e prea multă *faptă* în faptul ascetic: prea mult corp, prea multă exterioritate. Ascetul are intuiții mai înalte, contemplativul are intuiții constant-omogene. Contemplativul ratează, de regulă, „răpirile" ascensionale, nemijlocirea sacrului. Îi rămîne satisfacția de a trăi sacrul indirect, într-o calmă interogativitate. Experiența unitivă a misticului e înlocuită de experiența strictei proximități. Nu contopire, ci vecinătate: aceasta este răsplata şi limita contemplativității.

Vineri, 8 mai 1987

Sentimentul – după lectura *Jurnalului* lui Galaction – că, fundamental, rămînem, de-a lungul întregii noastre vieți, neschimbați. Ne dilatăm, ne distilăm, ne re-formulăm şi ne re-interpretăm la nesfîrşit, dar cheresteaua, şarpanta nativă, talantul căpătat subzistă tenace, oricît i-am schimba ambalajul şi oricît ne-am strădui să obținem mari corecturi şi reforme. Sfîrşim cu limitele, mereu remestecate, cu care ne-am născut. La ele ne raportăm mereu, cu ele intrăm în conflict, în hotarele lor evoluăm (sau nu) pînă în clipa din urmă.

Duminică, 20 decembrie 1987

Nu trebuie pornit niciodată de la concept. Trebuie pornit de la o nemijlocire. La concept poți, eventual, să ajungi, dar dacă începi cu el, pierzi, simultan, accesul la problemă, la lume şi la cititor.

Mereu ți se iese înainte cu bunul-simț! El singur ar fi, chipurile, adecvat la concret, omenos şi unanim. În realitate, tocmai bun-simțismul lucrează cu generalități, altfel spus, cu abstracțiuni. Filozofia adevărată e problematizarea concretului, pasiune a implicării. Bunul-simț e, prin definiție, dezimplicat. El formulează adevăruri care sînt ale tuturor. Adică ale nimănui.

Diferența enormă dintre „a rezolva probleme" (căutînd soluții) şi „a pune întrebări" (căutînd răspunsuri). Viața spiritului se pune întotdeauna în termenii celei de a doua variante. Răspunsul lasă întrebarea să subziste în deplinătatea misterului ei. Soluția o anulează.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

ONU, rasismul şi ideologia

„Oare ONU nu avea altceva de făcut decît să convoace o nouă conferință internațională despre rasism?" – se întreba un diplomat occidental citat de *Le Figaro.* Cu siguranță avea. De exemplu, să încerce să se reformeze. Nu că ar fi uşor, dar de multă vreme a devenit clar că ONU a rămas doar un aparat diplomatic greoi şi ineficient, care funcționează prea lent pentru dinamica lumii de azi, fără a-i putea rezolva efectiv problemele. Şi totuşi, ONU a convocat o astfel de conferință despre rasism, la Geneva, după ce prima (la Durban, în 2001) a fost un fiasco, întrucît în Declarația finală Israelul a fost condamnat pentru rasism.

La conferința de acum, mai multe state occidentale îşi anunțaseră deja neparticiparea: SUA, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Germania, Italia, Olanda, Suedia, Polonia. Aceste state erau nemulțumite de unele formulări din proiectul de declarație finală care puteau fi interpretate ca antisemite, precum şi de solidaritarea unor țări islamice de a recunoaşte „defăimarea religioasă" ca o atingere adusă drepturilor omului (ceea ce ar fi generat limitări ale dreptului la liberă exprimare). Alte state occidentale şi-au trimis reprezentanții, dar aceştia au părăsit sala în prima zi a conferinței, după ce președintele iranian Mahmoud Ahmadinejad a ținut un discurs în care a acuzat din nou Israelul de „guvernare rasistă" în Orientul Mijlociu şi a cerut „să se pună capăt abuzurilor sioniste". În acel moment, delegații statelor europene prezente s-au ridicat şi au părăsit sala, în huiduielile amicilor lui Ahmadinejad aflați în tribune.

Era cu totul previzibil că președintele iranian se va comporta aşa, mai ales că în Iran vor fi alegeri anul acesta, iar el are de vorbit în primul rînd alegătorilor săi. Era evident că el nu va respecta „linia roşie" fixată în negocierile dinainte şi asupra căreia îi atrăsese atenția, în *tête-à-tête,* secretarul general al ONU: să nu reia „tema" Israel. Aşa încît marea conferință s-a spulberat, iar ONU a ieşit şi mai prost din toată povestea.

„Problema acestor conferințe generale cu 192 de țări participante – spunea un diplomat occidental – este că pot fi cu uşurință luate în stăpînire de o duzină de state radicale. Şi atunci devin o tribună oferită tuturor dictatorilor antioccidentali de pe planetă." Simplu şi clar spus, ba chiar şi dovedit. Mai ales dacă ținem seamă şi de alte detalii, pe lîngă faptul că președintele iranian a fost „vedeta" întrunirii: în prezidiu se aflau reprezentanții Libiei lui Ghaddafi şi ai Cubei lui Castro, țări în care drepturile omului sînt în mare suferință. Dar astea sînt regulile ONU... În fața acestei abilități a liderilor nedemocratici de a folosi regulile şi procedurile internaționale pentru a „se afirma", Occidentul nu reuşeşte să fie unit, iar Uniunea Europeană e o prezență palidă. Angelo Panebianco, editorialist la *Corriere della Sera,* observa că o asemenea unitate ar fi fost necesară: „Dacă ar fi existat un bloc compact al țărilor occidentale în apărarea unor principii la care consideră că nu se poate renunța, acele țări islamice care mizează pe divizarea Occidentului ar fi trebuit să țină seamă de asta". Căci – crede Angelo Panebianco – „drepturile omului nu pot fi separate de contextul cultural occidental care le-a generat", fiind „expresia tradiției occidentale": „În momentul în care Occidentul îşi pierde din greutatea politică, alții, cu alte tradiții culturale în spate, pun stăpînire pe instituțiile şi pe limbajul drepturilor omului, schimbîndu-le radical orientarea şi sensul". Este ceea ce se şi întîmplă, sub ochiul grăbit al televiziunilor: totul devine retorică şi discurs, „în numele drepturilor omului" se pot propune aberații care încalcă flagrant drepturile omului, iar lideri precum Ahmadinejad (precum odinioară Yasser Arafat) reuşesc să cîştige adepți tocmai în Occident – oameni sensibili la „argumentația" lor şi care nu pot trăi fără să înghită pe nemestecate o ideologie. Aşa s-a ajuns ca, de pildă, prin capitalele europene să se manifesteze, acum cîțiva ani, cu portretul lui Ariel Sharon, căruia i se desenase mustața lui Hitler, şi cu inscripția aberantă „Israel – stat fascist". Aşa s-a ajuns ca în publicații ori pe site-uri occidentale să apară încercări de a înțelege şi de a justifica actele teroriste prin faptul că musulmanii „au o cultură diferită" – un sofism care *exclude* din discuție tocmai adevăratul Islam, tocmai diferențele culturale *semnificative* care au produs, de secole, moschei monumentale, poeme excepționale şi o artă de mare rafinament, nu sinucideri cu explozibilul la brîu. Conferința ONU nu este decît o nouă ideologizare a problemei rasismului, de care profită unele regimuri nedemocratice, pentru a se legitima internațional. Lecția ne este cunoscută: şi Ceaușescu încerca să facă uitate abuzurile din țară prin vizite la Washington şi plimbări în caleașca Reginei Marii Britanii.

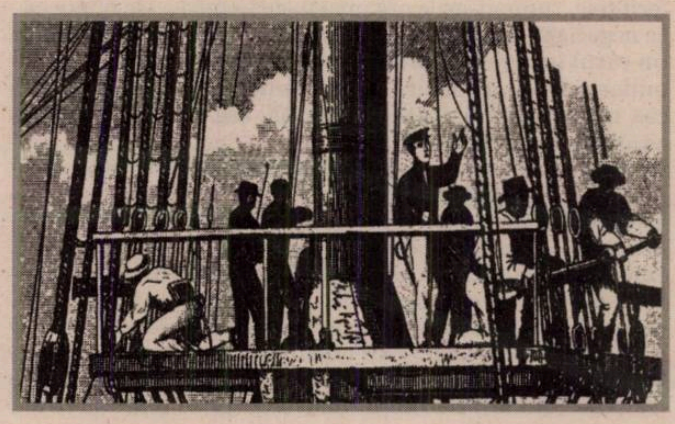

În tot acest amestec de conflicte diplomatice, discursuri politice şi piruete internaționale, rămîne aproape neatinsă tocmai problema reală a diverselor forme – tot mai subtile şi mai perfide – de intoleranță. În loc de solemne adunări ONU, eu aş opta, în tratarea lor, pentru mai multă educație şi cultură. Dar probabil sînt utopic...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Albă ca zăpada şi cei şapte pitici, «capodopera» genialului Walt Disney, film căruia i s-a făcut o reclamă enormă, reprezintă într-adevăr un spectacol foarte grațios. Mişcarea desenelor, expresiunea feței, desfăşurarea scenică arată o mare maturitate tehnică. Nu rareori ai impresia că filmul e jucat de actori adevărați. Tocmai aici stă şi slăbiciunea lui. Merituos lucru e să pastişezi realitatea, dar realitatea însăşi e mai concludentă decît pastişa, oricîtă îndemînare s-ar cheltui. Oare acelaşi basm, jucat de actori adevărați, n-ar fi fost mai feeric? De bună seamă, este în desenul animat un factor nou pe care nu-l poate înfăptui teatrul: libertatea deplină față de realitate. Gesticulația păsărilor, mimica animalelor de pădure sînt produse directe ale condeiului, cu neputință de realizat altfel. Aceasta este şi partea admirabilă din film. Admirabilă, nu însă şi genială. Unde este şi libertate de invenție, se cere un «stil», o artă. În definitiv, desenul animat e întîi de toate un desen. Iar desenul nu e o copie a naturii, ci un produs original al artistului, o supranatură. Ei bine, Walt Disney e un industriaş bun, dar un rău desenator, un om fără talent. Lucrul e bătător la ochi. Nemişcate, desenele sale sînt dizgrațioase, stîngace. Ar trebui arta lui Gustav Doré sau a lui Paul Gavarni ca această lume în mişcare să izbească ochiul prin originalitatea ei plastică. Să ne închipuim un film pictat de Raffael ori de Rembrandt. Nu se va putea vorbi de artă şi de geniu în desenul animat, decît atunci cînd desenatorul va fi artist ca desenator."

(G. Călinescu, *Scrieri despre artă*, ediție alcătuită de George Muntean, Editura Meridiane, 1968)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Scaunele şi tratatul

Dacă ai de-a face cu protocolul Comisiei Europene la nivel înalt, mereu se iveşte o problemă. Complicaţiunile se ţin şir. De exemplu, cîte scaune, pahare şi sticle de apă minerală să pui la conferinţele la nivel înalt. Aproape de fiecare dată sînt prea puţine locuri. Simpaticul şi causticul Charlemagne (rubrica permanentă a nu mai puţin causticului *The Economist)* povesteşte cum, la recentul summit UE-SUA, un ziarist german a întrebat: „De ce sînt patru scaune?". Era vorba despre un briefing de presă al lui Barack Obama. În sală, la prezidiu, patru scaune, patru pahare, patru sticle de apă minerală. Întrebarea era, astfel, justificată. Răspunsul ilustrează perfect modul în care operează procesul de decizie al iubitei noastre Europe comunitare. Cele patru locuri erau pentru preşedintele american (firesc, el era subiectul conferinţei de presă), pentru preşedintele în exerciţiu al Consiliului (sărmanul premier ceh Topolanek, proaspăt demisionar, deci la fel de interesant pentru ziarişti şi pentru Obama precum o tomată storcită, uitată pe o tarabă), viitorul preşedinte al UE (adică premierul Suediei) şi, evident, Manuel Barroso, în calitatea sa de şef al Comisiei Europene.

Astfel se petrec lucrurile pe la toate consfătuirile, conferinţele, summit-urile organizate de Comisie. De multe ori, se negociază complicate aranjamente de protocol cu gazdele (în cazul în care nu sînt membre ale UE, deci nu foarte familiarizate cu domeniul) evenimentelor, pentru a se găsi cea mai riguroasă aşezare la masă, cea mai potrivită poziţionare a invitaţilor europeni (întotdeauna mulţi). Unitatea în diversitate face deliciul presei de pretutindeni, reprezintă standardul politic pentru măsurile şi regulamentele Comisiei, dar reprezintă, totodată, coşmarul organizatorilor tuturor consfătuirilor internaţionale cu prezenţă europeană. Au existat şi situaţii la limita penibilului, cum ar fi întrebarea exprimată de un înalt diplomat la o reuniune NATO: „Ce caută în sală Barroso şi Solana? Din cîte ştim, UE nu este membră a organizaţiei. Unele state membre, individual, sînt şi în NATO, dar UE nu este organizaţie membră". Au fost necesare runde întregi de balet pe sîrmă (diplomatică) pentru a rezolva situaţiunea.

Evident, în spatele acestor (pînă la urmă) anecdote, stă marea problemă a felului în care se iau deciziile comunitare, mai ales în domeniul sensibil al politicilor externe (incluzînd aici cea energetică sau cele din domeniul supravegherii financiare). Cum fiecare stat membru are propriile sale priorităţi, pare firesc a se inventa un post de preşedinte al Uniunii, cu rol determinant în stabilirea agendei şi în negocierea unor poziţii cît de cît comune. Ce tip de persoană să fie individul? Un diplomat, tehnician, bun la culise, de profil public discret? Avem la dispoziţie Jean-Claude Juncker, fost premier al Luxemburgului. Este susţinut de Angela Merkel, favorabilă unui asemenea tip de personalitate. Necazul este că ar veni dintr-o ţară liliputană. Ca preşedinte al Consiliului European, cei care îl vor trage la răspundere nu vor fi cei 500 de milioane de cetăţeni europeni, ci „doar" cei 27 de şefi de stat şi de guvern. Parcă ar fi mai bine să provii dintr-un stat ceva mai mare şi puternic, eventual forţă nucleară. Apoi, cît de bun diplomat ar fi (sau poate de aceea), Juncker nu este defel cunoscut marelui public. Stai şi explică-le cetăţenilor că domnul respectiv are o funcţie relativ importantă şi că rolul lui este să mijlocească găsirea unor politici comune, cîteodată, în dauna cetăţeanului respectiv (cel puţin la prima vedere). Mereu, unii europeni vor avea impresia că au pierdut ceva, în momentul cînd alţi europeni cîştigă. De exemplu, caută de explică francezului de ce să subvenţionezi puternic energia eoliană, cînd Franţa îşi obţine 80% din energie din centrale nucleare. Invers, cum să convingi neamţul că ar trebui să renunţe la avantajele din greu negociate ale gazului rusesc (cu Schröder şef la o companie Gazprom), de dragul „independenţei energetice europene"? Ar fi Juncker persoana potrivită pentru a lămuri europenii? Are forţa de comunicare potrivită? Greu de anticipat.

La polul opus, celălalt tip de personalitate politică ar fi cineva ca Tony Blair. Prim-ministru de succes în ţara lui, comunicator de forţă, politician cu experienţă incontestabilă, extrem de cunoscut în toate statele membre. Ar veni dintr-o ţară puternică economic, politic şi militar. Ar netezi din asperităţile relaţiilor transatlantice. Ar putea explica, şarmant şi convingător, măsurile, deciziile, compromisurile. Pe plan extern, ar avea o altă poziţie de negociere (dat fiind profilul său politic) într-un dialog cu (să zicem) alde Putin – Medvedev sau liderii chinezi. Contraargumentele ţin de poziţia sa de moderator al celor 27 de şefi locali (scuzaţi expresia, e vorba de şefii statelor membre). Unii lideri ar prefera pe cineva mai dispus compromisului, fără (chiar aşa de) multă personalitate. Varianta Blair nu este tocmai agreată de „flancul nordic", cel care crede mai mult în reguli şi mai puţin în talentele personale ale unor lideri. Franţa este marea necunoscută în acest joc. Deşi, instinctiv, s-ar orienta spre un lider de tip Blair (nu trebuie să reamintim cîtă valoare pune Franţa pe panaş), faptul ca Blair este englez (tocmai englez!) reprezintă, oarecum, un disconfort. Adică, tocmai acum, cînd Sarko doreşte să devină campionul încălzirii relaţiilor transatlantice, cînd încearcă să-l convingă pe Obama că Franţa este *„the new best friend"* şi că Gordon Brown este prea plicticos cu cifrele lui macroeconomice cu tot, să vină Blair şi să le fure jucăria apropierii SUA-UE? Apoi, a nu se uita că englezii (Blair însuşi) nu sînt cei mai mari partizani ai subvenţiilor agricole, ceea ce, în Franţa, se cheamă că te plasezi pe un loc foarte apropiat de Satana. În plus, nu se poate imagina o situaţie în care Blair să stea în planul doi, ducînd geanta cu documente şi lăsîndu-l pe Sarko în prim-plan (aşa cum a fost în cazul vizitelor de la Kremlin cînd cu criza georgiană, pe post de aghiotanţi ad-hoc fiind Barroso şi Solana).

Măcar un lucru pare clar. Chiar dacă se va ajunge la ratificarea tratatului de la Lisabona, în condiţiile atît de adulatei unităţi în diversitate, greu de crezut că se va reduce numărul de scaune, sticle de apă şi pahare, la reuniunile internaţionale cu prezenţă europeană. Care să fie varianta mai eficientă? Juncker sau Blair? Nu vă chinuiţi să vă faceţi o părere, că nu o va cere nimeni. De decis, vor decide ei, cei 27.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Curcubeul

Probabil că după alegerile din 22 aprilie, Parlamentul sud-african l-ar fi ales oricum pe Jacob Zuma preşedinte, dar sprijinul acordat în ultimul moment de Nelson Mandela, primul şi legendarul preşedinte al ţării, i-a întărit în mod substanţial poziţia. Prezent alături de el la un miting electoral, la cei 90 de ani ai săi, fără să scoată un cuvînt, Mandela şi-a pus propria aură pe balanţa unor contestări cu argumente destul de solide.

Printre ţările vecine, unde loviturile de stat ţin loc de alegeri şi victoria din războaiele civile asigură alternanţa la putere, evoluţia politică din Africa de Sud pare a dovedi că haosul nu e în destinul acestui continent. După decenii de apartheid, în care minoritatea albă şi-a impus prin violenţă, în pofida sancţiunilor internaţionale, voinţa, obiceiurile şi privilegiile, tranziţia spre structuri democratice s-a produs în mod paşnic şi momentul 1984 rămîne probabil unul dintre cele mai luminoase din istoria omenirii: după 27 de ani de temniţă, Nelson Mandela, liderul mişcării anti-apartheid, ales preşedinte, dansa un dans tradiţional, în faţa Parlamentului unde majoritatea neagră urma să-şi ocupe locul.

Nu toată lumea examina în linişte perspectivele: evenimentele din Zimbabwe (fosta Rhodesie) nu prea inspirau optimism fermierilor albi. „Naţiunea cu toate culorile curcubeului" – cum i-a plăcut lui Nelson Mandela să o definească – şi-a mai pierdut din componente: 800.000 de albi au părăsit ţara, politicile sociale care favorizau accesul populaţiei negre la resurse şi la credite au creat un mediu favorabil corupţiei, continuitatea la putere a partidului Congresul Naţional African a dus la clientelism şi nu în puţine cazuri la schimbarea de semn a injustiţiei: violenţa albilor împotriva negrilor a fost înlocuită cu cea a negrilor împotriva albilor sau cu cea a negrilor împotriva negrilor; în Africa de Sud, rata criminalităţii este una dintre cele mai înalte din lume.

În cei 15 ani care au trecut de la abolirea apartheid-ului, afilierile politice s-au diversificat şi candidatura lui Zuma e departe de a întruni majoritatea începuturilor. Jacob Zuma, un personaj de extracţie umilă, fără educaţie instituţională, poligam, legat în trecut de formaţiunile comuniste, îşi schimbă măştile în funcţie de interlocutori: costum, cravată cu auditoriul alb, tricouri împodobite cu logourile unor populare formaţiuni muzicale cînd se adresează pe stadioane negrilor. Intenţiile lui politice sînt neclare: întrebat ce va face în anumite probleme specifice, el răspunde de obicei că va continua politica predecesorilor. Energia poftei de putere compensează parcă toate aceste handicapuri.

În pragul campaniei electorale, s-au încheiat şi procesele în care Jacob Zuma era învinuit de acte de corupţie, viol şi alte delicte. Acuzaţiile au fost retrase, înainte ca Zuma să fie declarat vinovat sau nevinovat. Ca preşedinte, Zuma preia o ţară cu structuri democratice, fără ca acţiunea instituţiilor să fie un reproş. Există o clasă mijlocie neagră, ceea ce a dus la multiplicarea partidelor şi la structura lor multicoloră.

Mai aproape de civilizaţia occidentală decît orice altă ţară de pe continentul negru, Africa de Sud, după epuizarea meritelor generaţiei Mandela, ar putea ceda tentaţiei dezordinii sau autoritarismului, poli între care se zbat aproape toţi vecinii ei. Dacă în campania electorală variaţiile în garderobă puteau să pară o simplă ciudăţenie, ca preşedinte Jacob Zuma va trebui totuşi să se decidă ce haine poartă.

globul cubic

Comunişti contra comunişti

Deşi consideră opoziţia un fenomen negativ şi nociv, oficialităţile chineze nu atacă Noua Stîngă, o formaţiune comunistă. Desigur, formaţiunea comunistă nu ţinteşte răsturnarea statului comunist, ci se mulţumeşte să critice tendinţele capitaliste tot mai evidente, promovate de partidul care se închină încă la învăţăturile lui Mao. „Deşi Noua Stîngă îşi publică lucrările teoretice în ziare, reviste şi pe Internet, încă din 1990, criza financiară globală i-a adus în lumina reflectoarelor. Această vizibilitate a intervenit de cînd Partidul Comunist (care deţine puterea absolută din 1949) are de făcut faţă nemulţumirilor create de şomaj, de alimentele infectate care au îmbolnăvit 300.000 de copii, de şcolile şubrede prăbuşite la cutremurul din Sichuan şi de corupţia funcţionarilor oficiali de la toate nivelurile" *(The Washington Post,* 19 aprilie). Formaţiunea comunistă, ale cărei precepte ideologice la zi sînt formulate de academicieni şi profesori universitari, ţine seminare publice, tipăreşte cărţi (cea mai recentă, *Nefericita Chină,* o culegere de eseuri critice), încearcă să influenţeze legislaţia şi să ridice nivelul transparenţei. „Obiectivul comun al Noii Stîngi din China este să creeze înţelegerea completă a fenomenelor politicii curente din ţară. Cred că dacă oamenii ar înţelege ce se întîmplă cu adevărat în China, ar fi mai puţin entuziasmaţi de reforme" – spune profesorul Wang Hui, care crede că ţara este prinsă între două extreme: „socialismul prost aplicat" şi „capitalismul clientelar". Zuo, membru al Academiei de Ştiinţe Sociale, îi critică pe baronii îmbogăţiţi prin jaful generat de privatizări. Pentru că nu au fost obligaţi să plătească datoriile vechi, băncile de stat au avansat bani pentru salarii şi au falimentat. „Astăzi, în China, această elită e leneşă şi parazită. Nu au introdus nici o inovaţie, nici după ce au risipit toţi banii contribuabililor. Realizările Chinei se datorează muncitorilor rurali şi industriali, şi nu lor." Conform acestei analize, în China nu e destul comunism, dar nici destul capitalism. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ce are de gînd Obama

Marţi, 14 aprilie, în faimoasa Gaston Hall de la Universitatea Georgetown, Barack Obama a ţinut o cuvîntare care va rămîne fundamentală pentru cei care vor vrea oricînd, de acum încolo, să înţeleagă temeiurile deciziilor sale şi viziunea sa asupra felului în care America îşi poate conserva rolul de naţiune conducătoare a lumii. În cea de-a 87-a zi a preşedinţiei sale, Barack Obama s-a explicat.

Gaston Hall este un auditorium de aproximativ 750 de locuri, puternic încărcat cu simboluri creştine, pictat şi pavoazat în deplinul spirit iezuit pe care universitatea îl profesa la începuturile sale. Este locul în care vorbesc şefii de stat cînd sînt găzduiţi la Georgetown. Orice discurs al preşedintelui american este însoţit de un decor abundent specific, alcătuit din steaguri, efigii, simboluri, steme etc. Peste tot, acest arsenal vizual este aşezat după indicaţiile specialiştilor în comunicare ai Casei Albe. La Gaston Hall însă, decorul prezidenţial nu acoperea întreaga imagine televizată a preşedintelui şi se puteau zări, în fundal, o statuie a lui Crist şi însemnul JHM *(Jesus Hominem Salvator).* Casa Albă a socotit că ar fi nepotrivit ca opinia publică americană să vadă aceste simboluri pe lîngă preşedintele Obama şi a cerut universităţii să le acopere. Universitatea s-a conformat. La aflarea acestei ştiri, s-au ridicat imediat voci indignate. Casa Albă a răspuns că însemnul JHM era perfect vizibil în alte 26 de locuri din sală, dar criticii nu s-au domolit deloc.

Imediat după alegerile americane din noiembrie 2008, comentam cu reţinere votul americanilor şi spuneam că sensul profund al victoriei lui Obama împotriva unui adevărat erou naţional, precum este John McCain, va putea fi înţeles abia după cîteva luni. A fost un vot prin care America optează pentru socialismul de tip european sau a fost pur şi simplu un vot pentru schimbare, un vot-protest la adresa administraţiei Bush? Răspunsul se conturează acum şi va fi limpede, probabil, în următoarele şase luni. E posibil ca masa electorală constituită din cei care mărturisesc o identitate culturală radical diferită decît cea „alb-protestantă" care a fondat capitalismul şi democraţia americană să fi ajuns la stadiul de masă critică şi o spectaculoasă răsturnare de opţiune să se fi produs, în sensul că americanii din 2009 vor cu totul altceva de la ţara lor, decît ceea ce vroiau americanii de acum 20 sau 50 de ani. Totuşi, e încă prea devreme pentru concluzii definitive.

Discursul despre economie al preşedintelui Obama nu e nici socialist după standardele europene, nici capitalist după standardele americane. Nu a vorbit despre „protecţie socială", dar nici nu a afirmat ataşamentul pentru fundamentele pieţei libere. Obama a refuzat să accepte naţionalizările pe ideea „măsurii preventive" (i.e. naţionalizarea preventivă a băncilor care au dificultăţi, dar nu au cerut, încă, sprijin de la stat – aceasta fiind situaţia celor mai multe bănci de pe piaţa americană). Dar este, în acelaşi timp, adversarul premierii riscului în domeniul financiar. Iată pasajul esenţial al acestui discurs:

„Este pur şi simplu nesustenabil să mai avem un sistem financiar în secolul XXI guvernat de regulile celui din secolul XX, adică de acele reguli care permiteau ca iresponsabilitatea cîtorva să ameninţe întreaga economie. Nu mai este sustenabil să avem o economie în care 40% din profitul anual al companiilor vine din sectorul financiar bazîndu-se pe preţurile umflate ale locuinţelor, pe cărţi de credit maximizate peste limită, pe bănci supraîndatorate şi pe active supraevaluate. Nu este sustenabil să avem o economie în care veniturile a 1% din populaţie au crescut ameţitor, în vreme ce familiile medii au venituri cu 2000 de dolari mai mici. Acesta nu este un model de prosperitate sustenabil. În ultima decadă, pe măsură ce tot mai mulţi au urmărit bonusuri şi profituri foarte mari pe termen scurt, noi am neglijat ameninţările pe termen lung la adresa prosperităţii noastre: povara copleşitoare a creşterii costului asistenţei medicale pentru familii şi companii, eşecul sistemului nostru de educaţie de a produce forţă de muncă pentru o nouă epocă, progresul altor naţiuni în domeniul energiei curate şi al tehnologiilor, în vreme ce noi am rămas dependenţi de importul de petrol, datoria tot mai mare pe care o punem în contul copiilor noştri. Chiar şi după ce vom ieşi din această recesiune, aceste provocări vor continua să reprezinte obstacole majore care stau în calea succesului nostru în secolul XXI. Aşadar, avem mult de lucru.

Există o parabolă la finalul Predicii de pe munte care spune povestea a doi oameni. Primul, a construit o casă pe nisip şi a fost curînd distrusă cînd a fost lovită de furtună. Dar cel de-al doilea era înţelept pentru că *a căzut ploaie, au venit rîuri mari, au suflat vînturile şi au bătut în casa aceea, dar ea nu a căzut pentru că era întemeiată pe stîncă.* Era întemeiată pe stîncă! Nu vom putea reconstrui această economie pe acelaşi teren nisipos. Trebuie să ne construim casa pe stîncă. Trebuie să punem o nouă temelie pentru creştere şi prosperitate – o temelie care ne va duce dintr-o eră a împrumutului şi a cheltuielilor într-una a economisirii şi a investiţiei, în care vom consuma mai puţin acasă şi vom trimite mai mult la export. Este o temelie construită pe cinci piloni care vor duce la creştere economică şi vor face ca acest secol să fie încă un secol american: unu – reguli noi pentru Wall Street care vor recompensa determinarea şi

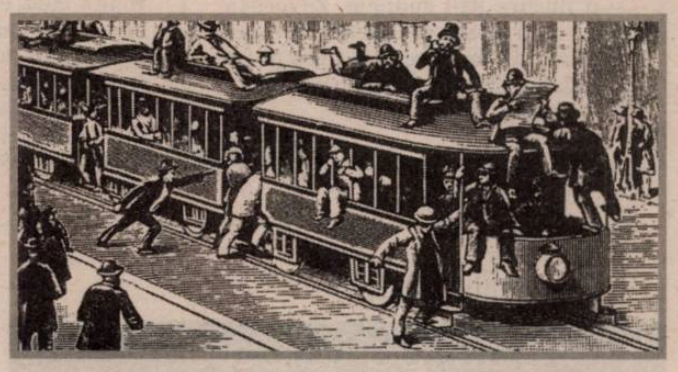

inovaţia, şi nu asumarea iresponsabilă a riscurilor; doi – noi investiţii în educaţie, astfel încît forţa noastră de muncă să devină tot mai competitivă şi mai calificată; trei – noi investiţii în energie regenerabilă şi în acea tehnologie care creează noi locuri de muncă şi noi industrii; patru – noi investiţii în sănătate, astfel încît costurile respective plătite de familii şi companii să scadă; cinci – noi ajustări în bugetul nostru federal, pentru a scădea datoria pe care o vor avea de plătit generaţiile viitoare. Aceasta este noua temelie pe care trebuie să construim. Aceasta este casa noastră construită pe stîncă. Acesta trebuie să fie viitorul nostru – iar administraţia mea este anume constituită ca să realizeze acest viitor."

ready made

„Decembre. *Poveţe economice.* Pivniţa, de mucezeşte câte ceva în ea, trebue afumată cu peatră pucioasă şi aerizată din când în când. Sălata şi alte legumi, dacă e neauă puţină, se acopere cu frunze ori cu cotori de buruiene. – Iarna nu e ca omul să se lenevească, ci ca să odihnească după munca cea grea de peste an. Vitele trebuesc ţinute în curăţenie deosebită şi sarea să nu le-o tragem. Să se care gunoiu. Când gerul e mare, ferestrile pivniţelor să se înfunde. Grajdurile să fie călduroase, căci atunci vitele mănâncă mai puţin. Pleava se opăreşte şi astfel cu napi de nutreţ ori cartofi se dă la vite. În chipul acesta se cruţă nutreţul. La finea anului închee socotelile de pe anul trecut, ca să ştii cum stai cu răsplata muncei tale şi cu venitele şi cheltuelile casei. Cumpără-ţi calendariu pe anul viitoriu, căci casa fără calendariu e întreg anul fără îndreptariu."

(Calendarul românului pe anul comun de la Christos 1934, Editura şi Tiparul Tipografiei şi Librăriei Diecezane Caransebeş, 1934)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Uvertură

Una din prietenele mele este Uşa. Mătuşa Uşei este Poarta, cu care, însă, nu-s bun prieten, – cum nu sînt portăreii cu uşierii. De altfel, chiar şi prietenia mea cu Uşa mai scîrţîie, din cînd în cînd: cînd o trîntesc sau o forţez. De forţat, ce-i drept, n-am prea forţat-o, dar cîte-un umăr greu tot i-am mai dat. În rest, mi-e dragă pentru că-i o rază: e raza unui arc de cerc. (Nu mă refer la uşile turnante, nici la acelea japoneze, ce glisează.) E pentru ce aduce cu o carte cu paginile (inclusiv ambele-i coperte) compactate. De fapt, e o copertă fără carte; dar, dacă ştii cum s-o (între)deschizi, ai ce citi într-însa. Coperta-i, dată-n lături, lasă, de obicei, să se-ntrevadă decoruri, personaje, chiar şi intrigi. Multe se ţes în dosul uşilor închise. Eu, însă, nu vorbesc de uşi, ci doar de Uşa. Vara, ea poate fi un evantai: Uşa,-n du-te-vino, adie răcoros... Pe prietenele altora le cheamă Puşa, Nuşa, iar cînd sînt mai bătrîne, Tuşa. – Pe-a mea o cheamă simplu: Uşa. Diminutivul i-ar fi Ushy (cu, evident, *sh* & *y*). I-ar plăcea, însă, nişte nume şanjabile în funcţie de propriile-i ipostaze şi manevre: Învîrtecuşa, Jucăuşa, Pituluşa, Capitonuşa, Tiptiluşa. Cînd este prevăzută cu un lacăt, s-ar învoi s-o cheme Lăcătuşa (pentru că nu-i o uşă snoabă, nici stupidă). Tot astfel, cînd e zăvorîtă, s-ar bucura să-i spunem, Zăvoruşa. Dacă aş fi oleacă mai gelos, aş suferi de răul lui Capac, rege sau zeu precolumbian. Uşa mea, însă, nu e o regină, fie şi dacă e „regina" mea!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Roma 2009

„Domnule, de obicei lumea e corectă şi foarte drăguţă cu românii, dar uneori poliţiştii de pe aici ne mai fac şicane. Adică, ne opresc şi ne întreabă de acte, tocmai cînd avem mai mult de lucru. E drept că sînt şi unii veniţi aici pentru rele. E vorba în special de cei cu tenul mai colorat, spun asta ca o realitate, să ştiţi că nu sînt rasist. Dar poliţaii îi iau la întrebări parcă numai pe cei cu mîinile crăpate de la ciment şi de la alte munci (pe care italienii nu le-ar face în ruptul capului), nu pe cei care cerşesc – cred că sînt pe mînă cu ăia. Că românu' de aici e de obicei ocupat cu lucrul, nu-i stă capul la prostii. Şi ce vină are el că lucrează la negru, că patronul nu-i face carte de muncă? Eu cu nevastă-mea muncim de ne spetim la curăţat apartamentele astea pentru turişti, sîntem cea mai rapidă echipă de curăţenie. N-avem timp să mai stăm şi să le dăm lor explicaţii. Şi e dreptul nostru european să fim aici şi să muncim aici. Dar ei caută pricină. Întîi au fost marocanii, apoi albanezii şi acum ne-a venit rîndul nouă, românilor. Uneori şi presa e cam rea cu noi. Cică au violat-o unii pe o italiancă. Apoi s-a descoperit că nu se potrivesc nici amprentele, nici ADN-ul, nici alte probe. Dar continuă să-i ţină închişi pe nenorociţi, că n-are cine să-i apere cum trebuie. Altfel, italienii de rînd sînt cît se poate de drăguţi şi, din experienţa mea, cu cît te duci mai la sud, cu atît sînt mai prietenoşi. La Napoli, de exemplu, acolo unde au problema cu gunoaiele, am întîlnit oameni de aur. Se zice că e mafie acolo. O fi, dar n-are treabă cu amărîţii, ba din contra, cică pe unii chiar îi ajută. Ei fac probleme celor cu bani. Merg unde e profit mare, unde au ce stoarce."

Omul, destul de tînăr, dar încărunţit, înalt şi slab, vorbea cu accent moldovenesc şi mergea cu paşi iuţi, în timp ce trăgea după el o valiză lungă. Ulterior am descoperit că înăuntru erau prosoape şi cearşafuri curate destinate şederii noastre la Roma. A fost ca un fel de briefing şi cea dintîi impresie. A doua a fost cea de la San Pietro, din aceeaşi zi a Paştelui catolic, cînd l-am auzit pe papă pronunţînd uşor nesigur: „Cristos inviat!". Şi apoi... imaginea celor doi tineri din gară care, înconjuraţi de bagaje, se sărutau la vremea apusului, chiar la capătul liniilor de tren (ea avînd pe cap un ţilindru). Tot la gară am văzut călugăriţa aceea în vîrstă cu sutană gri, batic alb şi adidaşi în picioare, care conducea cu paşi repezi un grup gălăgios de pensionari.

A mai fost şi africanul cel slab ca un ogar, de lîngă Colosseum, care fugea speriat, cărînd după el o panoplie cu ochelari ieftini de soare. Vînzător ambulant, probabil ilegal, văzuse o maşină pe care scria Guardia di Finanza.

Şi apoi, statuia lui Moise cel încornorat, de la San Pietro in Vincoli, sculptată de Michelangelo. Din cauza unei traduceri greşite din Vechiul Testament, se pare, razele soarelui au fost transformate de cel mai mare sculptor... în două coarne ce se ţesc din impresionantul cap de marmură.

Dar îngheţata cumpărată de lîngă Piaţa Spaniei... sau gustul de miere de portocale, ori culoarea spaghetelor cu cerneală de sepie!

Peştele cel verde gelatinos şi mustăcios care a sărit în faţa mea direct de pe taraba unui negustor din piaţa Vittorio Emanuelle

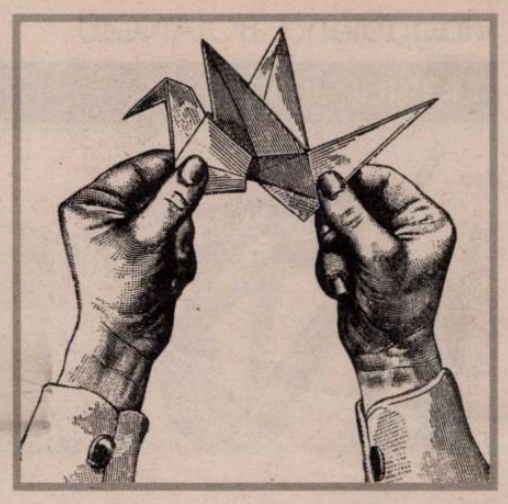

(i l-am pus omului înapoi cu oarecare grijă să nu-mi scape).

Ciorovăielile matinale ale italienilor din curtea interioară a blocului. Barmaniţa cu ochi albaştri care privea strada dintr-un subsol plin cu sticle de vin, deasupra căruia scria *Antica Enoteca,* sau chelnerul cu bărbuţă şi tichie din Piazza di Pasquino, care mi-a dat rest mai mult fiindcă n-a avut mărunt.

A mai fost şi neplăcutul individ care mi-a făcut un semn obraznic cum că ar fi cazul să mă aşez în spatele lui, la coada de la bagaje, că el ar fi venit înainte cu toată familia lui (cu care apoi aveam să-l aud vorbind în româneşte).

Şi înduioşătoarea reacţie a femeii îmbujorate din avionul de întoarcere care stătea în spatele meu (şi pe care din cînd în cînd o simţeam cum se agaţă cu mîini puternice de spătarul scaunului), atunci cînd comandantul ne-a spus la microfon cîteva cuvinte în engleză: „Ce ne-o tot vorbi ăsta în engleză, nouă, care nici româneşte nu ştim bine"... În sfîrşit, fata brunetă care la decolare îşi dădea ochii peste cap, speriindu-le pe stewardese, iar la aterizare avea să exclame vînturîndu-şi palma în dreptul feţei: „Scăpai şi de data asta!".

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

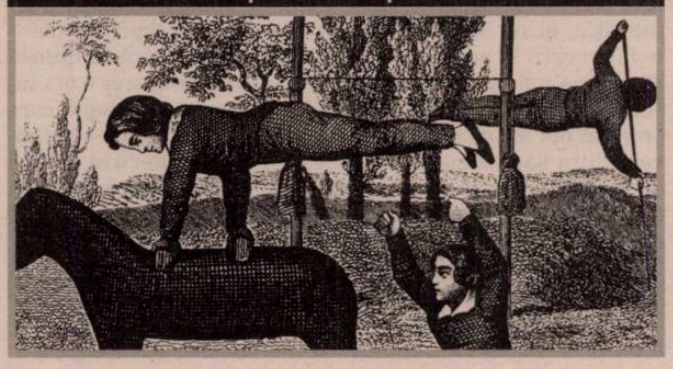

Unde am găsit societatea civilă

(raport de activitate)

Am stat o oră în anticamera lui Gigi Becali. Fotolii cu catifea verde, pereţi cu ghirlande de aur. Casă veche, boierească. Palat? Poate. Dar regele e demult plecat. În sufragerie, cu luminile concentrate pe chip, oierul. În direct la televizor. Eu, la coadă, la un alt interviu, tot cu el.

Curios cum fenomenul se repetă. Acum 60 de ani, boierii adevăraţi erau aruncaţi din case printr-un mecanism mai direct şi mai sincer: deposedarea, în numele acelui celebru „proprietatea e furt". Istoria are ironie: astăzi, *furtul devine proprietate*. Şi iar e stîngist să ne opunem: în fond, noii capitalişti, oricît de neplăcuţi ar fi nasului, îşi fac treaba lor. Reconstruiesc societatea civilă cu singurele instrumente pe care le cunosc: instrumentele de plată.

Abia acum înţeleg unde a greşit GDS-ul în anii '90. N-a avut buget de PR. N-a avut nici un plan de acaparare a resurselor şi redistribuire a lor către amicii politici. N-a avut viziune. A crezut că face politică, însă a făcut tot ce ştia de la „Ştefan Gheorghiu": propagandă.

Silviu Brucan a avut dreptate cu acei 20 de ani termen: în decembrie anul ăsta, dacă nu mă înşel, se încheie numărătoarea lui inversă, căreia nu i-a supravieţuit. Şi tot în decembrie anul ăsta, avem societatea civilă livrată la cheie, vizionată în fiecare seară de milioane de oameni, dezbătută în ziare. Dezamăgire? Să nu ne grăbim, chiar dacă e complet lipsită însă de profesori universitari, intelectuali angajaţi ori măcar inşi cu priviri inteligente.

De fapt, fără să ne dăm seama, pe lîngă noi a crescut chiar societatea civilă pe care o merită societatea, pur şi simplu: oameni cu gesturi scurte, vocabular cioplit, prieteni cu ciomege, amantă cu poze în reviste lucioase. Ideologii ei nu mai promit capitalism echitabil, ci scheme de îmbogăţit la loterie. Profeţii ei nu mai văd apropierea de valorile Occidentului, ci apropierea unui cutremur de fix 8 grade pe scara Richter. Discursurile ei frumoase sînt considerate aşa după lectura de a doua zi a ratingului, nu după nota dată de Ana Blandiana sau Nicolae Manolescu. Iar mascota noii societăţi civile nu mai e călugărul Vasile, ci piticul porno. Firesc, valoarea fundamentală se poate exprima mult mai simplu decît binele vag de-acum două decenii: acum vorbim de bani, la care oricine poate face o recenzie, spre deosebire de o carte.

În rest, recunoşti societatea civilă după faptul că are exact aceleaşi puteri ca în manualul american adus de ONG-işti de bine în 1990: poate deranja o decizie a unui guvern. Se poate afla în sptele alteia. Lansează dezbaterile de idei (recunoaşteţi: aţi vorbit măcar cîteva minute pe săptămînă anul trecut de Elodia? Nu? Felicitări şi ţineţi bine de uşa de la grotă, să rămînă aşa!). Şi e capabilă de campanii civice cu efect covîrşitor: cîte fete şi-au făcut vaccinul anti-HPV, deşi era gratis şi folositor? Nici măcar una din cinci, pentru că nişte vraci au scris pe Internet că e o problemă. La fel ca şi cu paşaportul biometric, ăla cu 666 sau E-urile din alimente, la fel de periculoase ca şerpii care ţi se pot strecura în burtă cînd dormi la marginea şanţului.

Trebuie să ne obişnuim cu asta. Pentru că nu putem schimba nimic. Pentru că aşa cum Ceauşescu ne-a lăsat o casă a Poporului din beton, tot aşa ne-a lăsat una din carne. În anii '70 şi '80, intelectualii au făcut un copil, muncitorii – trei şi romii – şapte. România de azi e expresia acestei realităţi demografice. Iar societatea ei civilă se face cu materialul clientului. Nu cu intelectuali, pentru că nu-s destui să cumpere detergent şi nici bine plătiţi să ia maşini străine, deci nerelevanţi ca public comercial. Nu cu trăiri complicate, pentru că sînt greu de vîndut unui public a cărui atenţie nu rămîne fixată pe ceva mai mult de 3 secunde. Nu cu noi, ci cu ei.

Ei şi noi: parcă ştim de undeva împărţirea asta, nu?

Tocmai pentru că o ştim, citim *Dilema veche*. Şi pentru că o putem accepta, închidem revista şi plecăm şi mîine la serviciu.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Parabola crizei

Săteni este un sătuc sărac undeva prin Moldova. Criza ajunsese acolo înainte de a începe aici, căci oamenii o duceau greu, de ani de zile. Dar acum era şi mai rău: lipsa de *cash flow* îi lovise în plin. Au luat ei ce au luat pe credit de la magazinul sătesc, care lua şi el pe credit de la furnizori, care Dumnezeu ştie cum se descurcau, la rîndul lor. Dar acum se terminase, căci nu mai erau bani nicăieri. Oamenii stăteau pe băncile din faţa casei şi aşteptau să vadă criza trecînd. Nu se mai puteau duce nici la cîrciumă şi nu se mai căsătoreau, nu mai făceau copii şi se rugau să nu le moară părinţii, căci nu mai aveau bani nici să plătească o slujbă la biserică.

Pînă într-o zi, cînd în sătucul lor a apărut un străin. A tras la motelul din capul satului şi a întrebat de o cameră. Recepţionerul s-a grăbit să-l asigure de bunele sale servicii şi de confortul stabilimentului.

– Cît costă camera? – a întrebat străinul, uşor rezervat.

– Un milion – i-a răspuns recepţionerul, cu cel mai mieros glas de care era în stare.

– Bine, uite un milion, dar mă duc să văd şi eu camerele, se poate?

– Sigur, sigur! – l-a asigurat recepţionerul, strecurînd grăbit hîrtia de un milion în buzunar.

Nici n-a apucat străinul să intre în prima cameră, că recepţionerul a şi zbughit-o la biserică, pentru a plăti datoria de la înmormîntarea soacrei sale, Dumnezeu s-o ierte!

Fericit, preotul nu a aşteptat să plece recepţionerul şi a dat fuga la magazinul sătesc, unde nu mai avea de mult credit şi unde şi-a plătit datoriile cu milionul de la recepţioner. Şi, ca să sărbătorească evenimentul, a cumpărat, pe credit, o pungă de cafea din cea bună.

Şeful magazinului a aşteptat respectuos să plece preotul, apoi a alergat pe uşa din dos la cîrciumă, unde şi-a plătit, fericit, datoria pe berile din ultima lună. Şi, ca să sărbătorească şi el evenimentul, a mai comandat una, pe care a băut-o cu nesaţ.

Cîrciumarul l-a lăsat pe magazioner să-şi savureze berea, a încălecat pe bicicletă şi a dat fuga la micul abator din satul vecin, de unde se aproviziona în zilele bune şi unde nu mai plătise nimic de cel puţin două luni.

La rîndul său, măcelarul a luat hîrtia de un milion şi s-a dus val-vîrtej la nea Gheorghe, cel mai gospodar om din sat, de la care obişnuia să achiziţioneze cîte o vacă sau un berbecuţ pentru cîrciumă. I-a dat milionul, au dat mîna ca între doi buni oameni de afaceri şi s-a întors la el la cîrciumă, să bea o bere cu şeful magazinului sătesc.

Şi n-a plecat bine cîrciumarul, că nea Gheorghe s-a dus pe poteci, numai de el ştiute, la Veta, prostituata satului, la care avea obiceiul să meargă în fiecare duminică pe înserat, dar pe care n-o mai plătise de prea multă vreme, aşa că stătea mofluz, aşteptînd să treacă criza.

Veta şi-a făcut o cruce mare, i-a mulţumit lui Dumnezeu pentru această minune şi a dat fuga la hotel. Aici îşi agăţa ea clienţii în vremurile bune, dar nemaiavînd bani, hotelierul n-o mai primise de mult. I-a dat acestuia hîrtia de un milion şi a plecat, anunţîndu-l că va reveni diseară „la lucru". Iar pînă atunci, Veta a dat fuga la nea Gheorghe, să-i mulţumească cum numai ea ştia.

În timp ce hotelierul admira hîrtia de un milion, a coborît şi străinul:

– Nu-mi place nici o cameră, mă duc să caut mai departe, a spus el sec, luîndu-şi înapoi hîrtia de un milion.

Şi a plecat străinul, lăsînd însă în urma lui un sat fericit, care tocmai ieşise din criză. Cel puţin pentru o vreme...

PUBLICITATE

ÎN CUVINTE FOTOGRAFIA ÎN

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

expoziție de fotografie
27 aprilie – 4 mai

Ultimul sas

de Harris Wallmen

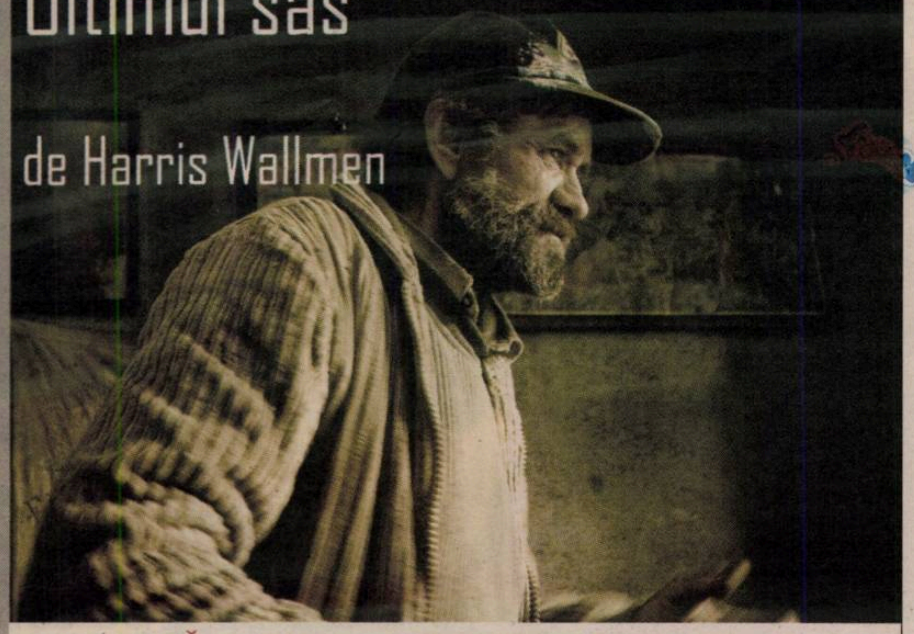

prezintă RĂZVAN VOICULESCU
luni, 27 aprilie, ora 18.30

Institutul Cultural Român,
Aleea Alexandru 38

sponsor hp

parteneri media Deutsche Zeitung PHOTO JURNALUL NAȚIONAL DILEMA VECHE SAPTE SERI Radio România Cultural

PUBLICITATE

ATLAS DE MITOCĂNIE URBANĂ

PIȚIPOANCA DE COMPANIE

Siliconatus Felina

Poate cea mai răspândită specie din fauna urbană, pițipoanca de companie se distinge ușor în peisaj, numele vorbind de la sine despre apucăturile speciei. Stridentă și opulentă, cu ochelari de soare și o gentuță inutilă, dar extrem de scumpă, ea se va afișa întotdeauna în dreapta unui „Mârlan de Dorobanți" sau a unui „Țăran de mall".

DACĂ AI FOST DERANJAT DE COMPORTAMENTUL LOR, POVESTEȘTE-NE LA ANTIMITOCANIE@ELIBERADIO.RO!

RADIO GUERRILLA ELIBERADIO

WWW.ELIBERADIO.RO/ANTIMITOCANIE

PROPAGANDA

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ce am pierdut

De cîtva timp (nu mult, cred), au apărut în spatele blocului Eva, adică pe strada Nicolae Golescu, între cîteva bănci pentru bătrîne doamne obosite, două panouri mari, cu inscripţii şi fotografii. Iniţiativa se datorează Primăriei sectorului 1 şi inaugurează o acţiune care, dacă va fi durabilă, va începe să întipărească în memoria publică amintiri pe care, pînă acum, foarte puţini bucureşteni le mai păstrau. De aceea, această evocare a trecutului unui cartier istoric merită încurajată şi imitată.

„Recuperarea memoriei oraşului" – sub acest titlu se înscriu fotografii comentate ale unor case care se găseau odinioară chiar în zona respectivă. Prima este casa lui Alexandru Marghiloman, în locul căreia vedem astăzi cinematograful Patria, fost Aro. Cînd a fost luată fotografia, omul politic conservator nu mai era în viaţă, locuinţa lui devenise un show-room pentru automobile. De la Marghiloman a rămas, în marginea Buzăului, Vila Albatros, care era, pînă prin 1998, foarte ruinată, dar acum este restaurată. Nu mai există nici casa lui Titu Maiorescu, nici Muzeul Simu. S-a salvat numai casa lui D.A. Sturdza, fostul prim-ministru liberal şi unul dintre oamenii de cultură care au pus temeliile Academiei Române: aici funcţionează Librăria Cărtureşti. În 1964 a fost demolată casa lui Maiorescu, ca o răzbunare întîrziată contra filozofului al cărui mare rol cultural nu mai era recunoscut, fiindcă se împotrivise mişcării socialiste. Aşa lungă şi joasă, albă – cum apare în fotografie – o mai ţineam şi eu minte, de cînd îmi fusese arătată în copilărie. Tot în 1964, pentru a ridica blocul ONT, a fost sacrificat micul templu grecesc în care Anastase Simu îşi adunase colecţia de artă pe care a donat-o statului. Ultima expoziţie pe care am vizitat-o acolo era a caricaturiştilor sovietici Kukrîniksî, ceea ce înseamnă că spaţiul interior fusese redistribuit, adăpostind şi unele expoziţii periodice, mai pe gustul vremii. Informaţiile de pe panou cu privire la istoria muzeului sînt însă ilustrate cu fotografii, pur şi simplu, minunate, în care revedem acele sculpturi şi picturi care formau colecţia, aşa cum le îngrămădise Simu în propria lui taxonomie, cu busturi de împăraţi romani (parcă şi copii), cu impresionişti (nu vine de acolo portretul doamnei Monet, care e acum la Palat?), chiar cu cîte un tablou de-ale inovatorilor din Montparnasse (un Pascin, dacă nu mă înşel!). Explicaţiile sînt şi traduse în englezeşte, pentru turişti. Foarte bine, dar cel mai important este să fie citite de locuitorii cartierului, ca să înţeleagă ce motive de mîndrie s-au pierdut şi de ce căutăm să împiedicăm continuarea devastării vechiului oraş.

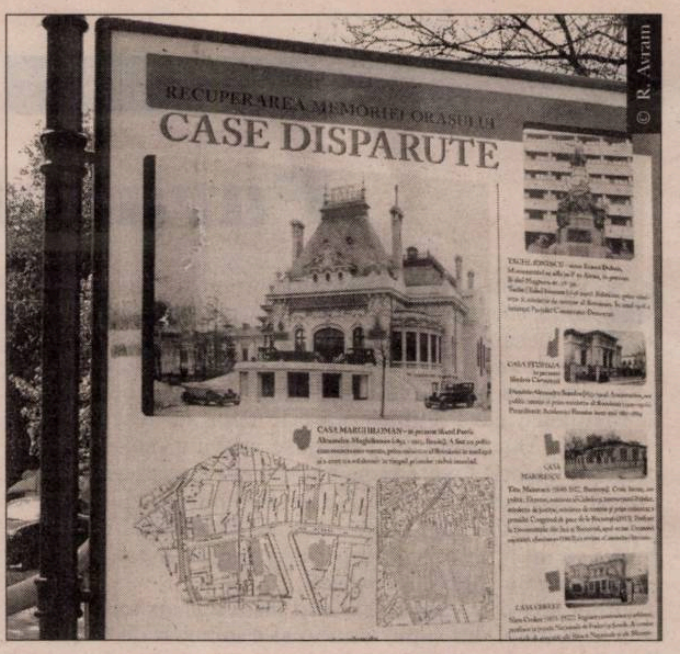

Ideea, de altfel, nu e originală. La Berlin, pe Wilhelmstrasse şi alte cîteva străzi din centrul imperial al capitalei germane, se găsesc evocări asemănătoare. Casa lui Bismarck sau alte palate bombardate în timpul războiului nu mai există, dar panouri cu fotografii şi explicaţii atrag atenţia trecătorilor. În jurul ruinelor fostului sediu al Gestapo-ului este un adevărat muzeu în aer liber. Pe Kurfurstenstrasse, în faţa unui hotel nou, te opreşte o fotografie a lui Eichmann, care-şi avea biroul în clădirea, acum demolată, unde, înainte, comunitatea evreiască a găzduit un congres de psihiatrie la care venise Freud. Palatul regilor Prusiei, la capătul lui Unter den Linden, deşi suferise din cauza bombardamentelor, ar fi putut fi restaurat, dar comuniştii l-au dărîmat în 1950 şi au construit în 1973-1976 sediul Guvernului RDG, cruţînd din vechea clădire numai un fragment de faţadă barocă: fereastra şi balconul de la care, în 1918, Karl Liebknecht proclamase republica. La rîndul său, Palatul Republicii a fost acum demolat, aşa cum ar fi trebuit s-o facem şi noi cu Casa Poporului. S-a săpat pînă la nivelul pardoselii pivniţelor. Viitorul Humboldt Forum, în care se vor aduce Muzeul Civilizaţiilor Extra-Europene de la Dahlem, o mare bibliotecă centrală şi colecţiile istorico-ştiinţifice ale Universităţii vecine, va fi îmbrăcat în faţadele refăcute ale palatului Hohenzollernilor. Istoria, în alb şi negru, este astfel rechemată în memoria unei naţiuni reîntregite.

Pas cu pas, avem de întreprins un tratament contra amneziei care, oriunde a fost un regim comunist, a şters trecutul. Înverşunarea de a dezrădăcina este în natura revoluţiilor: cea franceză şi cea fascistă din Italia au impus chiar refacerea calendarului!

PUBLICITATE

NUMAI CU ZIARUL ADEVĂRUL!

AZI, 23 APRILIE
ENIGMA OTILIEI
DE GEORGE CĂLINESCU

799 LEI
ÎNTR-UN SINGUR VOLUM

100 DE CĂRŢI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

TEXTUL INTEGRAL AL OPEREI ● 480 DE PAGINI

Texte şi opinii de: ● *Mirel BĂNICĂ (cercetător, Academia Română, Institutul de Istorie a Religiilor)* ● *Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Eugen ISTODOR* ● *Adela MARCOV (blogger)* ● *Florin POENARU (doctorand în ştiinţe politice, CEU, Budapesta)* ● *Adina POPESCU* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

În loc de argument, un experiment
– cum am dat-o jos pe „teroristă" (fără să pun nimic în loc) –

Recunosc că sînt un conflictual. O lume fără conflicte mă dezolează, mi se pare lipsită de anvergură, de aventură şi de riscuri. Dar sînt împotriva conflictelor fără scop (deci fără miză). De aceea, intrarea mea în jocul devenit (prin umflare mediatică) „Alungarea mişelească a luciat-ei din blogosferă" a avut cîteva scopuri precise.

Dar, mai întîi, iată faptele:

„luciat" (posesoarea blogului de cărţi terorism de cititoare*) şi-a închis respectivul blog după trei ani („fără cîteva săptămîni", cum a ţinut să precizeze), ca urmare – susţine ea – a „hărţuielilor, ameninţărilor cu războiul şi jignirilor repetate"; vinovaţi de acestea ar fi un alt blogger, „isuciu", şi alş (adică eu). La o zi după anunţul acestui abandon intempestiv,* Cotidianul *o contacta pentru amănunte, „teroristа" repeta aceleaşi acuze, iar eu eram sunat, la rîndul meu, pentru un punct de vedere. Publicitat* aşa *(în plus, cu un nume greu precum Mircea Cărtărescu luînd apărarea teroristei pe acelaşi blog), conflictul devenea cel mai răsunător „război" blogosferic din istoria recentă. Fanii (mulţi) ai luciat-ei nu au întîrziat să verse lacrimi amare pe altarul „jertfei", uneori lacrimile fiind înlocuite de ameninţări foarte directe de cafteală în caz de întîlnire nas în nas cu făptaşii... Alţii, în fine, s-au solidarizat cu luciat-a punîndu-şi pe bloguri un anunţ care spunea „*<u>eu</u>* sînt cititoarea teroristă".*

Ce m-a făcut să intru în toată această tărăşenie?

Dincolo de ispita conflictului şi de plăcerea jocului, atingerea cîtorva scopuri foarte precise:

1. aflarea identităţii misterioasei „teroriste"; cum luciat şi-a creat un brand din cultivarea acestui mister (nici secretele SRI-ului nu au avut atîta longevitate!), tentaţia de a descoperi cine se ascunde în dosul măştii blogosferice era irepresibilă... Paradox: luciat-a a denunţat „obsesia" de a (se) şti cine este; dar această „obsesie" nu era decît răspunsul firesc la obsesia de a-şi ţine ascunsă adevărata identitate. Odată ce te propui, public, în chip de enigmă/ghicitoare, nu faci decît să te oferi unei eventuale, şi finalmente inevitabile, ghiciri.

2. divulgarea caracterului superficial şi mistificator al lumii virtuale – cu „identităţile" ei fluctuante cu tot. Pe bloguri (dar şi pe forumurile ziarelor etc.), puţini sînt cei care semnează cu numele real; văzut ca o formă de „libertate", anonimatul este – de fapt – libertatea de a scrie orice insultă cu impunitate. Intrînd în acest conflict cu numele meu real (în fond, nimeni şi nimic nu mă obliga să o fac), am vrut să marchez o diferenţă – şi, în acelaşi timp, să duc la ultimele consecinţe caracterul inconsistent al unei identităţi virtuale.

3. crearea unui precedent; după acest conflict exacerbat – din raţiuni de (auto)publicitate –, blogosfera va fi aflat că există totuşi şi o lume reală în afara celei virtuale şi că, oricît de etanşă şi-ar dori să fie separarea lor, ele comunică la un moment dat...

4. demonstrarea de facto *a faptului că lumea virtuală este prin natura ei rapidă, schimbătoare şi fără memorie: postările se succed în ritmul de mai multe pe zi, cele vechi fiind deja uitate după trei zile. Totul stă sub semnul instantaneităţii şi al imediat-jetabilului; deloc surprinzător, aşa s-a întîmplat şi în cazul „răsunătoarei" ieşiri din scenă a teroristei.*

O ultimă precizare; ieşind din scenă, terorista a creat o diversiune: din aflarea identităţii ei, atenţia s-a mutat asupra „(melo)dramei" abandonului... Dar – deşi „actul" închiderii blogului nu era în programul lui isuciu sau al meu –, făcînd asta, luciat a demonstrat (fără să-şi fi propus) că orgoliul propriei pseudoidentităţi este mai mare decît ataşamentul „dezinteresat" faţă de cărţi şi faţă de propriii fani.

Q.e.d. ***(a. l. ş.)***

P.S. Evident, numărul acesta nu este numai despre acest conflict – ci despre multele (şi uneori măruntele) conflicte care „înviorează" scena socială românească... De la conflictele online (cea mai benignă formă de conflict) la cele din viaţa reală, de la „scara de blog" la scara de bloc şi de la virtuali la intelectuali, am încercat – de fapt – să descifrăm mecanismele care generează şi întreţin stările conflictuale. Pînă la urmă, dilema rămîne: a răspunde sau a nu răspunde (cu aceeaşi monedă)? – aceasta-i întrebarea. A întoarce o palmă sau a întoarce şi celălalt obraz? Nu vă grăbiţi să răspundeţi: uneori, un conflict este preferabil unui „pupat piaţa endependenţi" echivoc; întrebarea e pînă unde ar trebui duse – şi unul, şi altul...

Mirel BĂNICĂ

Born to fight
– agresivitatea la vîrsta Internetului –

Medium is the message! – exclama victorios, în cadrul optimismului generalizat al anilor 1960, canadianul Marsahll McLuhan, autorul celebrului studiu *Galaxia Gutenberg*. Între timp, cartea sa a primit nenumărate replici pro şi contra, „mijloacele" de comunicare s-au diversificat şi ele pînă la apariţia mijlocului „suprem" de comunicare, Internetul. În rîndurile care urmează, voi încerca să vorbesc despre agresiune şi violenţă pe Internet, felul în care aceasta se manifestă şi dacă există sau nu o autoritate capabilă să o regularizeze, să-i stăvilească o parte din avîntul de distrugător pixelizat.

Prima dificultate „supremă" în abordarea acestui subiect constă în abundenţa, diversitatea şi tipologia extrem de variabile ale site-urilor unde se manifestă violenţa, de la celebrele „forumuri" întreţinute de reviste pînă la site-urile cu conţinut pornografic. Aşa cum o spunea încă de prin anul 2000 un cercetător al mediului virtual, italianul Ronaldo Minuti, creşterea cantitativă, uneori exponenţială a numărului de adrese disponibile, ce pot fi repertoriate cînd se studiază un fenomen specific Internetului, nu mai constituie de multă vreme un avantaj. Din contră, el ridică probleme serioase cînd este vorba de a găsi un răspuns precis. Nu există deci *violenţă* pe net, ci sute, mii de forme de expresie a acesteia.

Marea majoritate a studiilor dedicate mediului virtual (din care aleg să citez doar un „clasic" al genului, Sherryl Turkle – *Life on the Screen: Identity in the Age of Internet,* 1995) pun accentul pe inegalabila capacitate a reţelei de a da naştere (aproape) spontan unor comunităţi electronice şi grupuri de aderenţi. Aceste comunităţi, de durată mai lungă sau mai scurtă, sînt caracterizate adesea prin forme de apartenenţă şi obiceiuri specifice, dar ele nu implică niciodată un angajament social şi politic total. Un exemplu foarte recent şi foarte ilustrativ pentru capacitatea Internetului de a *spontaneiza* participarea sînt apelurile lansate în cursul manifestaţiilor de stradă de la Chişinău, de acum cîteva zile. Diferite grupuri de persoane, imposibil de identificat pentru un utilizator normal, lansau apeluri disperate, pe forumurile principalelor ziare din România, pentru manifestaţii de solidaritate. Aş mai dori să remarc aici felul în care agitaţia şi violenţa intrinsecă unei manifestaţii reale, de stradă, ajunseseră să-şi pună amprenta asupra forumurilor, devenite ad-hoc *autostrăzi* informaţionale în timp real.

Dar foarte puţini dintre cei ce lansau mesaje pe Internet au şi ieşit efectiv să protesteze. Ne aducem aminte că în anii '90, una dintre cele mai mari critici ce puteau fi lansate la adresa cuiva era: *ai făcut Revoluţia la televizor!*. Acum urarea ar putea fi lansată şi ca *ai făcut Revoluţie pe Internet,* în sensul propriu, dar şi figurat al termenului. Este încă una dintre formele de „apartenenţă fără angajament", specifice web-ului, extrem de atrăgătoare mai ales pentru cei care vor să se elibereze, fie şi pentru cîteva momente, de anumite constrîngeri sociale. Rezultatul: o veritabilă dedublare a sinelui, o opoziţie marcantă între identitatea online şi cea offline. Poţi predica blîndeţea şi disciplina în faţa studenţilor, a elevilor sau a familiei, iar în faţa ecranului devii o fiară sau un monstru care cere „capul trădătorilor" de ţară. Spaţiul electronic constituie deci un veritabil laborator, ce permite exprimarea unor trăsături mai puţin cunoscute ale personalităţii fiecăruia, rezolvarea unor conflicte identitare, politice, psihanalitice sau de altă natură, toate avîndu-şi rădăcinile în viaţa reală. Numai că problemele ridicate de aceste noi forme de sociabilitate electronică dau naştere unor întrebări nebănuite în ceea ce priveşte trinomul violenţă-autoritate-conflictualitate. Raportul cu *celălalt* s-a schimbat fundamental, violenţa reală şi violenţa simbolică au ajuns să fuzioneze malign. Cunoaştem cu toţii celebra metaforă ilustrativă pentru teoria haosului: *bătaia aripilor unui fluture în jungla amazoniană poate declanşa o tornadă în Texas.* Nu ştim dacă acest lucru este posibil să se întîmple, dar ştim că un gest la fel de cuantificat ca un forum de discuţii violent poate influenţa opinia publică sau poate duce uneori la linşajul mediatic al cuiva, din cauza efectelor de interdependenţă media.

Diverse asociaţii „civice", extrem de zgomotoase, agresive şi vindicative nu ar fi putut exista dacă Internetul nu le-ar fi servit ca platformă de exprimare. Manuel Castells, un alt „guru" al domeniului virtual, scrie într-una dintre cărţile sale că una dintre marile mutaţii în sociabilitatea inter-umană din societăţile moderne este tocmai schimbarea paradigmei legăturilor sociale, *reţeaua* substituindu-se din ce în ce mai mult comunităţilor clasice. Violenţa individuală beneficiază deci de efectul de amplificare al reţelei. Frustrările *mele* devin frustrările *voastre* şi viceversa.

Nu ştim cum va evolua fenomenul violenţei pe Internet, care vor fi noile forme de conflictualitate specifice acestuia. Aşa cum o arată Sir Anthony Giddens, dezvoltarea nemăsurată a individualismului a făcut ca individul să nu mai accepte identitatea atribuită de genetică şi de bunul Dumnezeu la naştere. Căutarea disperată a unei formule pentru a fi *el însuşi* îl împinge să construiască în mod continuu, să-şi găsească o identitate pierdută pentru totdeauna. Inclusiv o identitate virtuală violentă, substitut otrăvit la modelele de succes ale unei societăţi care nu mai crede în ea însăşi.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 23 aprilie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Stela GIURGEANU

Noua gură a cortului: gîlceava online

Adrenalina

Dacă intri într-o după-amiază în ultimul Internet Café din Crîngaşi, o cameră micuţă şi întunecată, cu trei mese de plastic, cu calculatoare vechi şi monitoare asortate, sînt mari şansele de a-l întîlni pe **Mihai Trifu,** un adolescent de 17 ani, elev la liceul din apropiere, care, deşi copil cu faţă angelică şi nevinovată, virtual devine temutul „terorist_mosad". Plăcerea lui majoră, după cum îmi descrie adrenalina pe care i-o dă acest soi de joc, e să intre pe diferite site-uri, diferite forumuri sau liste de conversaţie *via* bloguri şi de a „incita" oamenii la ceartă. Uneori – ţi-ar mărturisi teroristul internautic – o face doar aşa, de plăcere şi doar ca să zgîndărească orgoliile unora prea închistaţi în propriile idei pentru a mai putea accepta că există şi alte păreri pe lumea asta. Altădată însă (şi mărturiseşte paradoxal!) devine el însuşi cel care îşi apără o idee pînă în pînzele albe, ignorînd faptul că s-ar putea să nu aibă dreptate şi dezlănţuind adevărate războaie ideologice de genul: „femeile sînt mai isterice ca bărbaţii". Un soi de ceartă care îi face bine, pe de o parte pentru că se descarcă de unele porniri violente, pe de alta, se poate exprima liber şi, cum cu cît enervezi mai mult, cu atît mai mult primeşti replici, simte că este băgat în seamă. Bineînţeles, el nu este de părere că trebuie să înjuri neapărat pentru a trezi o reacţie, deşi unii răspund şi la aceşti stimuli, uneori îndemnîndu-te să le plăteşti cu aceeaşi monedă. E o pierdere de timp, de energie? Probabil că da, probabil că o face din plictiseală sau din amuzament... şi probabil şi din singurătate. În orice caz, este felul lui nevinovat de a se distra după orele de liceu, cînd trebuie să omoare cîteva ore pînă la meditaţiile de la matematică.

Inhibiţiile

„Mă cert online, pentru că nu sînt în stare s-o fac faţă în faţă" – îmi mărturiseşte o dependentă de messenger şi de cearta purtată exclusiv *online*. Neavînd pîrghiile necesare pentru a susţine o dispută în lumea reală şi palpabilă, **Ileana M.,** o decoratoare de 24 de ani, face parte dintre cei care sînt dotaţi cu o doză semnificativă de laşitate sau care pur şi simplu nu sînt în stare să spună cuiva în faţă nişte lucruri dure. Din milă, din jenă, dintr-un amalgam de sentimente confuze şi norme ale bunei-cuviinţe. „N-am tăria necesară" – se încheie seria de argumente pro-ceartă pe Internet, spunînd că de fiecare dată cînd se supără pe prietenul ei, îşi închide telefonul şi se conectează pe messenger. Direcţionează adică posibilitatea oricărui fel de comunicare cu respectivul doar pe acest canal virtual. De ce? Pentru că în virtual ştie că nu-i va tremura niciodată glasul, îşi va putea menţine poziţia fermă pentru mult mai mult timp, nu va ceda atît de uşor şi, datorită răgazului de gîndire pe care ţi-l oferă intimitatea virtuală a scandalului domestic, va putea chiar să dea replici pe care altminteri le-ar da doar retroactiv şi doar în faţa oglinzii. Doar în faţa calculatorului – mai adaugă – e locul perfect de a te certa şi de a fi tu însuţi, fără presiunea inhibiţiilor de tot felul.

Combatantul online

Fentarea inhibiţiilor o încearcă şi cei „abonaţi" întru a distruge diferite articole publicate pe paginile de web ale revistelor sau ziarelor. Celor care odinioară se doreau ba ziarişti, ba critici, ba scriitori, ba formatori de opinie, netul le oferă şansa de a „combate" bine.

Cînd un asemenea combatant intră pe fir, pe un subiect oarecare, are tendinţa de a cădea într-un fel de nişă comportamentală. Firea reală este eludată şi devine un Nică fără frică, capabil să ţină piept hoardelor de internauţi căzuţi în dezacord faţă de sine. Deşi în viaţa reală este de multe ori un tip timid, şters şi fără personalitate, care doar virtual îşi poate forma un atare caracter şi care devine vizibil doar dacă „muşcă" din personalităţi deja formate.

Tocmai din cauza asta, cînd apare discordia, în decurs de cîteva ore, subiectul disputei tinde să se mute, de la obiectul propriu-zis al muncii, la atacuri personale, mărul iniţial fiind uitat undeva între post-urile trecute, iar cearta aprigă urmînd să se ambaleze în jurul personalităţii fiecărui posesor de ID. Aici primează însă ştiinţa scriiturii. Cu cît se pricepe „să-l facă din vorbe" pe celălalt, combatantul creşte în ochii cititorilor. De multe ori însă, trebuie să fie foarte atent şi să-şi verifice postarea de cîteva ori înainte de a apăsa butonul „send": greşelile gramaticale şi de exprimare pot da curs altora să îl minimalizeze – în lumea virtuală va fi mereu taxat şi catalogat de către unul mai deştept ca el, cel care pescuieşte asemenea scăpări şi le valorifică la maximum. Astfel, un cuvînt scris greşit sau greşit folosit poate oricînd să se întoarcă împotriva combatantului, desfiinţîndu-i nu doar ideile, dar compromiţînd mult timp şi ID-ul personal.

Oricare ar fi însă motivaţiile gîlcevei online, netul poate fi considerat şi noua gură a cortului, unde orice este permis, de la ironii fine la injurii bazate pe familie, pe acte sexuale sau denumiri animaliere. Beneficiile sînt multe, dar poate cel mai important dintre toate rămîne faptul că virtual poţi doar să înjuri, nu să şi sari la bătaie.

● „Conflictul este tăunul gîndirii. Stimulează observaţia şi memoria. Incită invenţia. Ne zdruncină din placiditatea noastră de oi." (John Dewey)

● „În 2024, cinematograful va fi contribuit la eliminarea oricărui conflict armat de pe suprafaţa lumii civilizate." (D.W. Griffith)

● „Cearta alimentează cearta şi-i îneacă pe cei care se aruncă în ea." (Seneca)

● „Certurile n-ar dura atît de mult dacă greşeala ar fi doar de o parte." (La Rochefoucauld)

● „Locurile cele mai fierbinţi din Infern sînt rezervate celor care, în vremuri de mari crize morale, îşi păstrează neutralitatea." (Dante)

● „Războiul este războiul oamenilor; pacea este războiul ideilor." (Victor Hugo)

● „Cearta este drumul cel mai lung între două puncte de vedere." (Anonim)

● „Mai bine să te certi cu socrii decît cu vecinii." (Proverb hindi)

● „Mai bine să trăieşti în pustie decît cu o femeie certăreaţă şi iute la mînie." (Biblia)

● „Există doar două dileme care frămîntă minţile noastre: cum să te agăţi de cineva care nu vrea să rămînă şi cum să scapi de cineva care nu vrea să plece." (Danny DeVito)

Adela MARCOV

Poiana lui Iocan & Biblioteca din Alexandria

Cînd am descoperit Internetul – să tot fie vreo 10 ani de-atunci – m-am bucurat la gîndul că de-acum o să am la dispoziţie un soi de Poiană a lui Iocan combinată cu Biblioteca din Alexandria în care să mă rătăcesc după pofta inimii. Din link în link, cercetînd, adulmecînd, „ascultînd" varii păreri pe varii subiecte, intervenind dacă simţeam că am ceva de spus – tastele şi exprimarea în scris îmi lăsau răgazul gîndirii, pritocirii ideii, rumegării argumentelor.

Sancta simplicitas.

Aveam să descopăr în scurt timp că pe net toată lumea simte că are ceva de spus. Şi o spune, cu aplomb şi parapon, cu bravura insuflată de anonimitate, cu sete, cu spume, cu năduf. Începînd de la forumuri şi terminînd cu blogurile, straturi peste straturi de comentarii fără legătură cu subiectul, ci mai degrabă cu autorul, agramatisme, remarci scrise de dragul de-a le scrie, injurii, certuri, conflicte izbucnite din nimic şi inflamate cu energii demne de o cauză mai bună. Intervenţiile ocazionale ale unor personalităţi consacrate în viaţa reală au darul să coaguleze reacţiile şi să le împingă la extrem – picături de sînge proaspăt într-un bazin cu piranha plictisiţi să muşte mereu aceleaşi cozi. Dacă ocazionalul devine regulat şi personalitatea cu pricina îşi face şi ea blog, cu atît mai bine – se creează cadrul perfect de a ne trage de şireturi cu cineva la care altminteri nu aveam acces. Avem de-a face cu bloggeri anonimi? Investigăm perseverent pînă le aflăm identitatea – sau măcar le confecţionăm una, de dragul jocului; riposta e mai amuzantă de la un *sparring partner* cunoscut, iar lipsa argumentaţiei va putea fi oricînd substituită de un atac la persoană.

În marea lor majoritate, dialogurile de pe netul românesc par a fi monologuri paralele în care nimeni nu e dispus să renunţe la adevărul propriu. Limbajul agresiv cu tente de mahala e garanţia traficului sporit, iar argumentul ultim se rezumă, de multe ori, la un sincer „ba pe-a mă-tii". Teme pe care în viaţa de zi cu zi le tratăm cu molcomă indiferenţă ori moderată pasiune devin brusc motiv de îmburicare retorică, se schimbă replici la cuţite (mai ascuţite sau mai boante), taberele adverse se scuipă cu voluptate peste gard. Bloggeri vechi *vs* bloggeri noi şi viceversa, bloggeri *vs* jurnalişti şi viceversa, intelectuali care deplîng extinderea „culturii de Internet" (Andrei Pleşu, *Dilema veche* nr. 244) şi bloggeri care îşi revendică dreptul la diletantism, de la Zoso la Mircea Badea, de la urbani trendy la cocalari, de la piţipoance la poetese de provincie, toată lumea e revoltată, enervată, dezgustată şi în genere nimeni n-are loc de ceilalţi în ditai spaţiul virtual.

Mie toată această agitaţie mi se pare obositoare. Poate pentru că nu mai am, de ceva vreme, ambiţia de a convinge pe nimeni de nimic. Poate pentru că detest conflictele, sub orice formă, aşa că egoismul (şi naturelul simţitor) mă îndeamnă să le ocolesc. O fi doar o formă de laşitate şi neasumare a unor principii – cine ştie –, dar mi se pare mai interesant rolul de spectator, cu sau fără bomboane agricole la îndemînă.

Cheia succesului în conflictele virtuale pare să fie reprezentată de discursurile care impun prin tonalitate, şi nu prin substanţă – simptom tipic vremurilor parfumate cu iz de tabloid, probabil la fel de răspîndit pe web ca şi în presa tradiţională. De pe margine, spectacolul poate fi chiar amuzant – anumite înţepături simpatice, fandări elegante, încăpăţînări înduioşătoare. Odată intrat în tăvălug însă nu-ţi rămîn prea multe variante: fie strîngi din dinţi şi mergi mai departe, alegînd să-i ignori pe cei cu care nu împărtăşeşti afinităţi elective, fie închizi taraba pentru că lehamitea a devenit mai mare decît plăcerea comunicării şi a scrisului (aşa cum declara recent „luciat"). Iar dacă sună a capitulare, tind să cred că e de preferat cea de-a doua soluţie: în fond, viaţa e scurtă, neuronii nu se regenerează şi – vorba poetului – *„living well is the best revenge"*.

Adina POPESCU

O bate, dom'le, sau n-o bate?

O imagine emblematică a unei petreceri de acum vreo opt ani – la finalul unei perioade mai mult sau mai puţin boeme – a rămas cea în care fata aceea brunetă şi gingaşă care vorbea aproape în şoaptă şi n-ar fi făcut rău nici unei muşte, studentă la psihologie parcă, l-a bătut pe iubitul ei cu o tigaie teflonată, plină cu resturi de ulei şi de omletă, reuşind pînă la urmă să-i spargă ochelarii. Interesant este şi modul în care noi, ceilalţi, am reţinut această imagine, căci era decupată prin geamul de la bucătărie care dădea spre balcon, locul unde s-a petrecut scena conflictului. Nu se auzea nici un sunet, se vedeau doar două capete, capul lui iţindu-se şi răcnind ceva, capul ei tăcut, uşor tras pe spate, într-o atitudine demnă şi din cînd în cînd tigaia ce lovea metodic primul cap care pentru cîteva secunde dispărea din cadru, apoi reapărea, încăpăţînîndu-se să nu se dea bătut. O secvenţă de film mut, cu gag-ul de rigoare sau, pur şi simplu, o scenă din *Tom şi Jerry*.

Cei doi veniseră la petrecere împreună. Pe la miezul nopţii, el era gelos fiindcă ea stătea de vorbă cu un necunoscut. Pe la unu, ea era furioasă, fiindcă el alesese să se îmbete, în loc să-i acorde ei atenţie. Pe la unu şi jumătate, ea a golit o sticlă de gin şi a decis brusc că a sosit timpul să se sinucidă, aruncîndu-se pe geam de la etajul VII. A ajuns însă repede la concluzia că n-are nici un sens să-şi pună capăt zilelor din cauza lui, aşa că l-a chemat pe balcon pentru o discuţie lămuritoare care a degenerat, iar apoi a urmat episodul cu tigaia. În tot acest timp, restul chefliilor şi-au văzut de petrecerea lor.

A doua zi dimineaţă, cei doi au plecat tot împreună, mahmuri şi obosiţi, ea ţinîndu-l de braţ, pentru că el era chior ca o cîrtiţă, în căutarea unei prăvălii unde se repară ochelari. Mi-ar plăcea să vă spun că la scurtă vreme după aceea s-au căsătorit, că şi-au luat un apartament în rate şi că în prezent au copii şi job-uri responsabile, iar tigaia şi-a găsit în sfîrşit o utilitate casnică, însă nu s-a întîmplat aşa.

Crima şi Misterul

Societatea ne învaţă să fim discreţi şi să nu ne spălăm rufele în public. Poate că undeva, într-un subconştient colectiv, mai există rămăşiţele unor vechi concepţii ţărăneşti, a temerii „de a nu ajunge de rîsul satului". De aceea, ne certăm cu uşa închisă, pentru a ne proteja intimitatea. Pe de altă parte, în deceniile comunismului, intimitatea aproape că se transformase în mit, iar uşile deveniseră de carton. Tot atunci, uram „la mişto" unui tînăr cuplu, aflat „la început de drum": „Casă de piatră şi copii de BCA!". Acei pereţi subţiri care despărţeau vastele noastre apartamente ne-au creat deprinderea de a şti totul unii despre ceilalţi. O deprindere care a căpătat treptat nuanţele unei dependenţe, căci graniţa între decenţă şi indecenţă nu mai era trasată de nimeni.

Astăzi, scandalurile domestice, divorţurile aşa-ziselor VIP-uri, dar şi cafteala în direct de tipul *Trădaţi în dragoste* se vînd bine. A asista la certurile altora nu mai provoacă nici o stînjeneală, iar penibilul e o formă de *entertainment*. Nevoia de a te hrăni din conflictele celor din jur e atît de puternică încît, fără prea mari eforturi, poţi ajunge cu uşurinţă vedetă chiar şi la tine în bloc. Dacă se acceptă „de comun acord" (şi cu aprobarea Comitetului, desigur) sforăitul lui domn Mitică care „are probleme cu polipii", televizorul dat la maximum al doamnei Dobrescu că „n-aude mai nimic, săraca!", tusea colonelului care „i se trage din război!" şi lătratul isteric al pechinezului de la V: „Apără şi el casa...

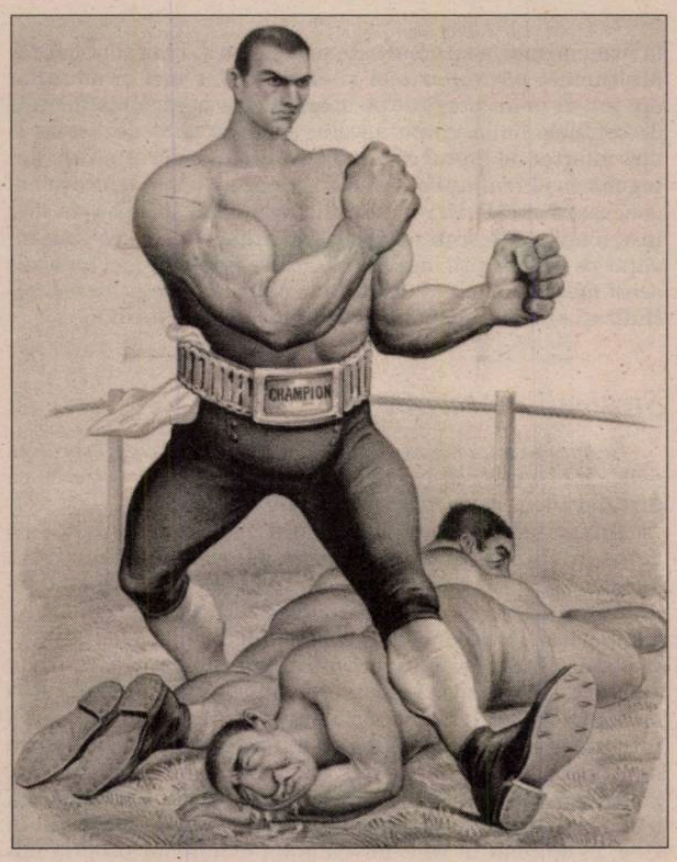

vă puneţi la mintea unui animal?", orice voce ridicată, orice trosnet la o oră suspectă au drept sursă un potenţial conflict domestic la care se trage cu urechea, pe acelaşi principiu şi din aceeaşi curiozitate cu care aceşti cobai ai experimentului socialist de inovare a spaţiului locativ frunzăresc paginile mondene ale ziarelor: „O bate, dom'le, sau n-o bate?". A doua zi, vei suporta privirile reprobabile şi întrebătoare, te vor studia ca să ghicească urmele, vînătăile, ascunse de ochelarii de soare sau de fondul de ten, vei auzi şoapte în holul de la intrare: „N-am închis un ochi toată noaptea! I-am zis şi la administratoră de dimineaţă că era să chem miliţia!", „Io aş fi dormit, dar am o pisică care e foarte sensibilă... şi asta s-a speriat şi a început să miorlăie... atunci abia m-am trezit şi i-am auzit!". Faptul că nimeni nu le confirmă „oficial" Marea Ceartă, Scandalul, Despărţirea (definitivă, irevocabilă etc.), Crima şi Misterul le pune imaginaţia la grea încercare: trebuie să-şi închipuie singuri faptele abominabile care s-au petrecut, „la drum de seară", în apartamentul 43. Vor avea drept indicii: un scîrţîit, uşi trîntite, nişte paşi apăsaţi, „tropăieli ca de elefant, dom'le!" şi o pereche de pantaloni numărul 44 care atîrnă în zorii zilei în copăcelul abia înmugurit din „grădina" din faţa blocului şi care mai mult ca sigur că provin din acelaşi apartament.

„Mai încet că te aud vecinii"

Aşadar, degeaba te certi la tine acasă şi cu uşa închisă, căci ceea ce consideri un comportament decent (în fond, n-ai dat nimănui cu tigaia în cap la vreo petrecere!), în ochii celor care ascultă „cu paharul" (înainte cîţiva aveau un alt scop: să „surprindă" vreun hohot de rîs în urma vreunui banc cu Ceauşescu, frînturile vocilor celor de la „Europa liberă" sau vreun ţăcănit al unei maşini de scris) trece drept indecenţă.

Fiindcă în majoritatea cazurilor „spaţiul locativ" nu-ţi oferă şansa unei intimităţi a conflictului (de cînd eram mică, m-a obsedat replica: „Mai încet că te aud vecinii!") şi pentru că, în fond, trebuie să te certi undeva şi e mai natural să o faci în mod direct decît pe mess, cauţi alte locuri în care cearta ar putea să se consume fără alte urmări şi, mai ales, fără martori. Unele cupluri îşi rezolvă problemele în maşină, altele se ceartă la telefon, însă cele mai multe se despart pur şi simplu, fără să se mai certe. Această despărţire „uscată" în care doi oameni nici măcar nu se mai obosesc să ţipe unul la altul ca „să nu-i audă vecinii" e cea mai tristă dintre toate. De aceea mi se pare viu şi memorabil momentul în care o fată mică şi brunetă îi dă iubitului cu tigaia în cap şi îi sparge ochelarii.

Vizavi de biserică

Însă cea mai reprezentativă ceartă din ultimii 20 de ani la care am asistat din întîmplare, pentru că pur şi simplu m-am nimerit pe-acolo, s-a consumat pe gardul de la monument, vizavi de biserica Silvestru, în cea mai paşnică duminică de mai posibilă. Mai întîi a apărut ea care plecase de acasă în papuci, s-a aşezat pe gard şi şi-a aprins o ţigară. Era îmbrăcată în pantaloni de trening, mesteca gumă, fuma şi plîngea. La scurt timp a apărut şi el în pantaloni scurţi şi maiou. S-a aşezat pe gard, la un metru de ea şi-a aprins o ţigară. Fuma şi tăcea. La un moment dat, ea nu s-a mai putut abţine şi i-a aruncat acea privire plină de reproş căreia nu-i rezistă nici un bărbat fără să înceapă să urle. El: „Şi ce dacă, fă, că m-am uitat la cracii lui aia?! Ce, n-am voie să mă uit?! Am omorît pe cineva?". Pe ea o pufneşte din nou plînsul. Ea: „Da' ce io n-am?!". El: „Ba ai, da' pe ai tăi îi ştiu!". N-am să reproduc replicile care au urmat, însă după vreo cinci minute am dedus că la ei acasă fusese cea mai paşnică duminică de mai posibilă şi că se uitau împreună la televizor, la *Duminica în familie*. Cele două babe de pe treptele bisericii care făceau schimb de colive (tocmai fusese un parastas sau mai multe) au căscat ochii în speranţa că vor vedea o păruială *live*.

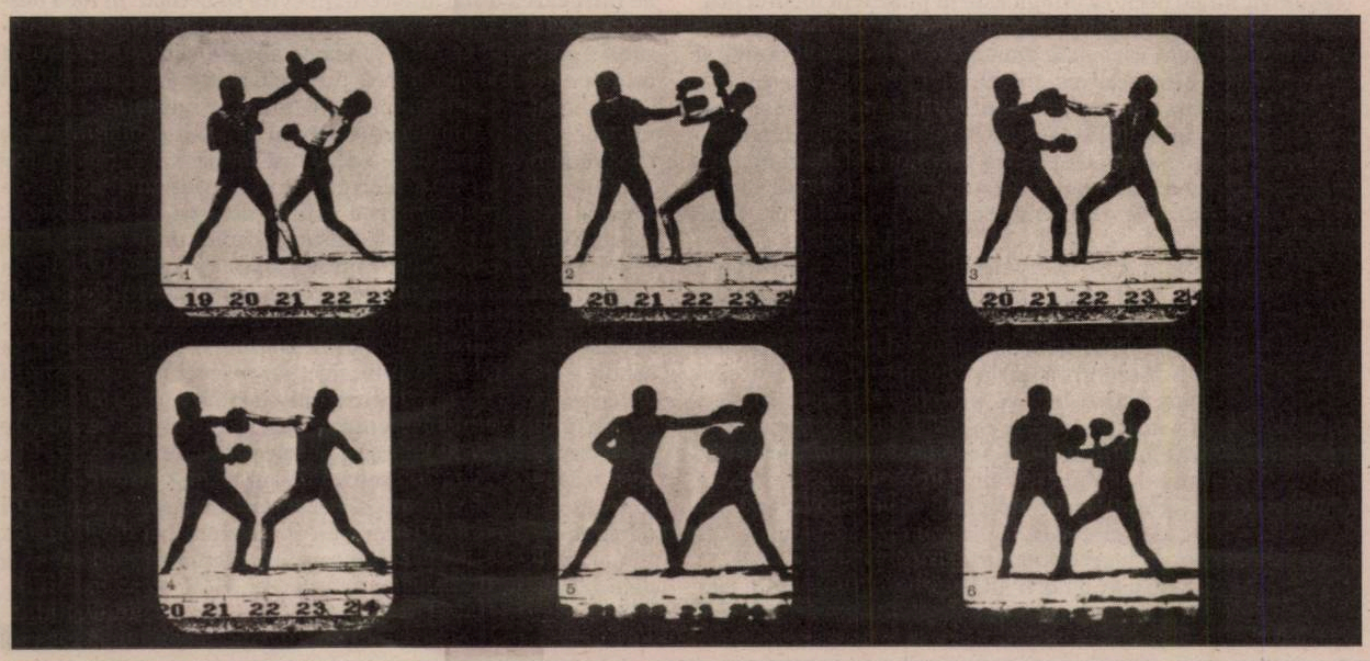

Un provocator ordinar

– *interviu cu Eugen ISTODOR* –

Cum vă alegeţi interlocutorii pentru interviuri?

Păi, interlocutorii sînt dictaţi de întîmplările făcute de alţii. Care-şi dă cu presupusul mai dihai, care se rupe-n petice mai abitir, ăla e alesul. N-am nici o vină. Ciugulesc de la ospăţul altora, debarasez, dau cu mătura, pun întrebări: asta vă mai trebuie? de ce nu mai mîncaţi? nu mai doriţi?.

Cum de acceptă să vă răspundă, de vreme ce stilul „neprietenos" le este cunoscut?

Răspund ca să-şi facă publicitate, răspund că nu ştiu ziarul, răspund ca să se afle în treabă, răspund că le place să răspundă, răspund ca să răspundă, răspund vorbind degeaba, răspund ca să îmbîrlige, răspund ca să bage o strîmbă, răspund ca să fie penibili, răspund că sînt şefi, răspund că sînt în opoziţie, răspund că le e viaţa scurtă.

Aţi intrat vreodată în conflict cu intervievaţii? Cînd? Cum? Cu cine?

Nu am intrat în nici un conflict, niciodată. Dacă m-au înjurat, dacă m-au ocărît, ne-am dat mîna la plecare şi eu am fost fericit că mi-am făcut treaba, ei că au alungat o muscă din preajmă.

Aveţi antipatii? Există oameni pe care nu vreţi să-i luaţi la întrebări?

N-am nici un fel de antipatie. Dar acum, de exemplu, mi-am jurat că nu-i mai iau interviu lui Becali. Să facă rating alţii, eu prefer să mă abţin. Omul acesta mie nu mai are ce să-mi spună. E ca maneaua vecinului. Ştii că la ora 8 şi jumătate, are, n-are treabă, maneaua te trezeşte duminică dimineaţa.

Întrebări incomode ştiu ce înseamnă. Există şi răspunsuri incomode?

Păi, răspunsurile alea îmi dau prima pagină. Aşa că sînt un provocator ordinar. Pînă la urmă asta-i meseria, nu? În fiecare săptămînă să provoci o apocalipsă mică.

a consemnat Matei MARTIN

„Încerc să mă împrietenesc cu ideea de conflict“

– interviu cu dr. Mugur CIUMĂGEANU –

De ce credeţi că lumea de azi este atît de conflictuală? Sau este doar o impresie, întărită / motivată de faptul că nu avem acces la o altă lume (trecută), cu care să o putem compara?

Inspirăm conflict. Îl evităm. Îl provocăm. Mai tot timpul. Şi asta de cînd lumea (e distractiv să vezi cum unii oameni de ştiinţă s-au plictisit să se aplece asupra conflictului la oameni, şi acum se concentrează asupra conflictului peştilor clown sau asupra cimpanzeilor, spre exemplu). Consider că lumea de azi nu este mai conflictuală decît cea de ieri – cred că lumea de azi îşi construieşte o dimensiune nouă, în care verbalizează şi meta-verbalizează conflictul, dincolo de a-l inspira/evita/provoca. Într-un cuvînt, în era comunicării globale, am ajuns să bombardăm retina şi timpanul cu veşti despre conflict. Despre orice conflict – între generaţii, între impulsurile sinelui şi eu şi supraeu, între şef şi angajaţi, între America lui Bush şi America lui Radu Pavel Gheo, între mine şi Alex. Leo Şerban (pentru că nu i-am trimis textul la timp)... Conflictul în sine este o condiţie/stare de fapt cu valoare de semnal – şi încerc să fiu cît de contemplativ cu această frază – el ne (îmi) spune că există o discrepanţă sau o ciocnire între nevoi sau dorinţe opuse.

Decibelii sau fuga

În general, cînd intri într-o dispută, lucrurile nu pot decît să degenereze... De ce credeţi că se întîmplă asta?

Conceptul de conflict creează o presiune emoţională care ne duce automat cu gîndul la harţă, ceartă sau dispută. Asta pentru că nu ne-a socializat nimeni la ideea utilităţii conflictului. Ieri, un motan al vecinilor s-a strecurat în dormitorul meu şi şi-a depus ofranda urît mirositoare pe pereţi, pentru a-şi însemna teritoriul. Nevoia lui era evidentă – avea noi teritorii de cucerit. Nevoia mea de confort olfactiv îmi este mie evidentă, iar o pedepsire a unui motan rapid nu face parte din repertoriul speciei mele. Aşa că m-am setat pentru disputa cu stăpînii, despre care nu ştiam exact ce nevoi au. Am urlat în interfon (nu mi-au permis accesul în imobilul lor!), am invocat posibilitatea achiziţiei unei arme cu aer comprimat, am menţionat posibilitatea unui deviz al zugrăvirii dormitorului, într-un cuvînt am fost drăguţcutottacîmul. Alternativa paşnică am epuizat-o vara trecută... De fiecare dată cînd intru în situaţii similare, mă văd confruntat cu propria mea limită – primele mele două decade de viaţă am fost educat că e nu este frumos să te cerţi, că este mai bine să rezolvi paşnic (*citeşte* – să te retragi sau să eviţi sau să cauţi compromisul), că, în fond şi la urma urmei, conflictul este urît şi rău şi imoral şi putrid. Mulţumesc părinţilor mei şi educatorilor mei şi adulţilor din jur că m-au pregătit pe această cale pentru momentele de confuzie de la vîrsta adultă, cînd mă simt dezarmat şi disconfortat de faptul că am o nevoie sau o dorinţă care antagonizează realitatea. Consider că acest bagaj educaţional generează escaladări ale conflictului, cînd în lipsă de alte instrumente foloseşti decibelii sau fuga. Nu ştiu ce v-au învăţat pe voi părinţii, dar puţini dintre prietenii mei au auzit acest mesaj explicit al utilităţii şi puţini dintre ei au fost socializaţi sistematic într-o paradigmă a capacitării.

Strategii de rezolvare

Se spune că nu e bine să ripostezi (la insulte etc.), este „mai bine“ să te prefaci că lucrul nu te-a afectat. Dar frustrarea pe care o resimţi, nereacţionînd, nu face mai rău?

Încerc să privesc conflictul ca pe un amic. Îl vizitez pe calea buchiilor, şi el îmi spune că există nenumărate variante în care poate fi abordat. Manualele care îi sînt dedicate vorbesc, rece şi obiectiv, despre strategii de rezolvare: competiţia, colaborarea, compromisul, evitarea şi acomodarea. Dincolo de algoritmii fiecărei strategii în parte (evident, toată lumea recomandă colaborarea, cu finalitatea ei *win-win),* conflictul implică emoţii. Satisfacţia de a avea ultimul cuvînt, deznădejdea de a fi călcat în picioare, furia de a nu reuşi să-ţi exprimi o nevoie sau o dorinţă. Dar noi, psihologii, nu privim lucrurile numai la acest nivel – noi aducem în discuţie şi alte emoţii care nu ţin de conflictul în sine, ci de felul în care ne evaluăm emoţional propria eficienţă de a face faţă conflictului. Sînt îngrijorat cînd mă duc la o întîlnire unde s-ar putea să iasă scîntei, mă enervez pe propria mea laşitate în a spune o replică dură, mă întristez că am fost prea abrupt într-o confruntare. Astea sînt meta-emoţii (emoţii asupra emoţiilor sau asupra gîndurilor/comportamentelor mele), pe care mi le-am construit din mesajele celor care m-au crescut – vezi capitolul de mulţumiri de mai sus. Cred că nivelul acesta, meta-emoţional, îmi creează mai multe probleme decît conflictul în sine. Devine problematic felul în care mă văd şi mă etichetez şi mă apostrofez în forul meu interior, în acea arenă nemiloasă înţesată de percepte contradictorii, absolutiste şi presante pe care le-am colectat în cursul existenţei mele. Într-un cuvînt, conflictul poate fi amicul meu, dar meta-emoţiile, cu siguranţă, nu... Ferice de cei care sînt *even* cu propriile lor acţiuni şi emoţii, care, indiferent de faptul că au pierdut sau cîştigat, pot să cinstească o halbă cu prietenul lor conflictul, contemplîndu-se într-o oglindă fără etichete şi metablablauri. Acolo vreau să ajung şi lucrez la asta, să ştiţi.

Există, indubitabil, satisfacţia de a „avea ultimul cuvînt“ (într-o dispută). Ţine acest lucru numai de orgoliu sau există şi alte resorturi psihologice?

Una bucată persoană: are nevoi, dorinţe, idealuri, planuri, agende. Are parte de o satisfacţie grăsană cînd ele sînt aduse în discuţie şi întîmpinate sau îndeplinite. Nu trebuie să-ţi fie ruşine, atîta timp cît ştirbirea nevoilor sau a dorinţelor celorlalţi au fost luate în considerare. Satisfacţia de a avea ultimul cuvînt, în contextul în care celălalt se adună umilit de pe jos bucată cu bucată, devine problematică. Cred că am putea reveni la placa de mai sus, cu socializarea la conflict – în momentul în care am fost învăţaţi că există numai un *win / lose,* sau cel puţin că aici stă cheia de boltă a rezolvării conflictului, ajungem dependenţi de acest tip de satisfacţie, dar ne vulnerabilizăm la înfrîngere (pentru că anticipăm că nu există o a treia cale, dincolo de dihotomia învingător-învins). Mă repet, conflictul este un semnal al unei confruntări între nevoi, el nu este în mod neapărat o ciocnire din care cineva trebuie să piardă. Dar asta e o lecţie greu de învăţat pentru unii.

O soluţie

Un psiholog, care cunoaşte pe dinăuntru toate „schemele“ psihologice, ştie să se retragă dintr-un conflict? Cum îl dezamorsaţi dvs.?

Un psiholog dobîndeşte treptat capacitatea de a lectura, cel puţin la rece, cîteva dintre resorturile conflictului. Eu personal încerc să mă împrietenesc cu ideea de conflict – evit mai puţin confruntările, utilizez la greu autoironia şi autoîncurajarea, îmi pun meta-emoţiile sub lupă şi uneori descopăr cu surprindere că supravieţuiesc mai puţin şifonat din conflicte. Un lucru îmi este clar – îmi propun să *nu mă retrag din conflict,* chiar dacă asta este o sarcină greu de îndeplinit de multe ori. Cînd reuşesc să fac atît o hartă a nevoilor mele, cît şi ale celui/celei care îmi este partener/ă de conflict, descopăr că pot să supravieţuiesc mai onorabil. Şi, pentru că face parte din armamentariul cu care m-am dotat, vorbesc despre conflict, despre nevoi, despre emoţii, cu interlocutorii. Am descoperit că asta e o soluţie...

a consemnat Alex. Leo ŞERBAN

Florin POENARU

Politeţea cărturarilor

Frecventele certuri şi conflicte dintre intelectuali par să producă totuşi, în ciuda exasperării generale, un anumit fel de consens. De fiecare dată părţile implicate în conflict recunosc că s-a mers prea departe, că a fost prea mult, că disputa a escaladat rapid spre zone ne-intelectuale, că s-a atacat mai mult persoana decît ideea, că interese meschine de grup au prevalat asupra confruntării argumentelor – din partea adversarilor, evident. De fapt, consensul acesta pare a fi dublat de o dezamăgire generalizată: nimic nu iese din gîlceava intelectualilor – nici măcar un învingător clar pe care să pariezi şi data viitoare. Paradoxal toată lumea se declară însă învinsă: de brutalitatea, ignoranţa, ignominia, violenţa şi, mai ales, prostia celorlalţi. Fiecare tabără aşteaptă să iasă cîştigătoare cealaltă, pentru a-şi proclama suprema victorie – încă o înfrîngere în faţa puterilor vremii.

O astfel de strategie nu ar avea sens dacă miza mai generală a oricărei dispute intelectuale nu ar fi o atentă definire a relaţiei dintre putere şi rezistenţă. Orice definiţie a intelectualilor, demnă de un minim interes, îi plasează pe aceştia inevitabil în opoziţie faţă de puterile (politice, economice, culturare etc.) dominante, la un moment dat. Un intelectual la putere nu este *cool,* şi oricum ar înceta să mai fie un intelectual pentru că ar intra la categoria „trădători“, fixată deja în imaginarul popular de Julien Benda acum aproape un secol. Alegeţi orice conflict intelectual din spaţiul românesc post-socialist şi o să observaţi că prima grijă a combatanţilor este să spună despre ceilalţi că se află într-o poziţie de putere, că sînt un „grup de prestigiu“, o „gaşcă“, un „clan“, „un grup de tineri“ etc. – desigur, toate în felul lor poziţii ilegitime şi obţinute fraudulos. Altfel, sublinierea puterii adversarului este, în contextul dat, o strategie cel puţin atipică. În teorie, ideea unei dezbateri intelectuale este să arăţi fragilitatea poziţiei adversarului şi să explici de ce a ta este mai bună. Practica ultimelor dezbateri autohtone a formulat următoarea relaţie de succes: cu cît adversarul meu are o poziţie mai puternică, cu atît eu am mai multă dreptate: sigur este ceva în neregulă cu el. De exemplu, puţine obiecţii au fost aduse criticii discursului dominant anticomunist, altele decît că stînga este la putere în mediul academic din Vest şi se apropie şi de noi. La fel, mai nimeni nu a explicat coerent care este vina aşa-zişilor „intelectuali ai lui Băsescu“, alta decît că sînt la putere. Nu e mai puţin adevărat că pînă acum cîteva luni preşedintele însuşi, deşi la putere, era în opoziţie faţă de Parlament, de Guvern, de jurnalişti, de moguli şi de cine se mai nimerea. A fi de partea lui Băsescu atunci avea aerul că mergi împotriva curentului, că e un act de disidenţă, deşi totul se întîmpla fiind la putere.

Daniel Barbu a scris că intelectualul român nu acceptă să fie în opoziţie decît din dorinţa de a ajunge mai repede la putere. De fapt, relaţia trebuie reformulată astfel: intelectualul român nu acceptă să fie la putere decît dacă prezenţa lui acolo poate fi prezentată (şi justificată) ca un act de opoziţie. Astfel, paradoxal, ceea ce animă conflictele intelectuale de la noi – contrar a ceea ce spun studiile sociologice şi istorice despre intelectuali – nu este dorinţa expresă de putere, ci dorinţa de delimitare de ea, de a-i denunţa pe cei care o au şi de a lupta contra hegemoniei lor – de obicei, doleanţe mai ales ale celor care chiar au puterea. Desigur, se poate argumenta foarte foucauldian, că însăşi această capacitate de a rezista puterii este în sine un exemplu clar de putere – rezistenţa şi puterea se creează reciproc în mod circular. Sau, împreună cu Bourdieu, se poate spune că perpetua căutare a rolului marginalului, a luptătorului împotriva sistemului este forma cea mai clară de succes pe piaţa intelectuală, modalitatea de a cîştiga o enormă putere prin denunţînd-o pe a altora (exemplul clasic: Sartre). Dar, dincolo de aceste formulări academice din partea a doi intelectuali care s-au considerat mereu în opoziţie, în ciuda poziţiilor influente pe care le deţineau în *establishment,* rămîne întrebarea de ce intelectualii evită să accepte în mod deschis puterea, atunci cînd o au, sau să admită că o vor, atunci cînd n-o au? Ce ar fi aşa de absurd şi de imoral ca un intelectual să-şi dorească puterea politică, economică şi simbolică, pentru a-şi pune în practică ideile, expertiza, morala – toate acele lucruri pentru care s-a pregătit şi care îi oferă prestigiul de care se bucură în societate? Exemplele istorice de intelectuali dornici să preia puterea în numele ideilor lor nu oferă prea multe motive de optimism. Suspectul de serviciu este desigur Lenin, dar nu singurul. Baletul heideggerian între ontic şi ontologic pentru salvarea esenţei nazismului nu prea încurajează pe nimeni să îşi dorească intelectuali la putere, în toată regula.

Ceea ce ne aduce înapoi la conflicte: poate principala condiţie de a rămîne un intelectual respectabil este tocmai aceea de a evita confruntarea intelectuală propriu-zisă, la modul ideatic şi argumentativ: nu din teama de a pierde confruntarea, ci de a o cîştiga. Orice victorie pe acest teren ar putea să ne confrunte cu miezul obscen şi totalitar al propriului nostru proiect intelectual. Prin urmare, gestul de maximă politeţe pe care un intelectual i-l poate adresa unui confrate într-o confruntare intelectuală nu este acela de a iniţia o discuţie atentă a operei, ci de a-i adresa complice cîteva injurii.

„Viaţa bate de la distanţă orice documentar“

– interviu cu Răzvan GEORGESCU –

Diagnosticat cu o tumoare cerebrală malignă, regizorul Răzvan Georgescu abordează în documentarul Testimonial *(coproducţie România-Germania-Finlanda, 2008) un subiect sensibil: moartea şi creativitatea. Filmul a obţinut la Berlin Premiul pentru cel mai bun documentar – Prix Europa, Premiul Special al Juriului la Festivalul Documfest din Timişoara şi a fost nominalizat pentru Cel mai bun documentar la Festivalul Banff World TV în Canada.* Testimonial *a avut premiera luna trecută pe canalul ARTE, urmează să fie difuzat de TVR, coproducătorul filmului, dar şi de televiziunile finlandeză, belgiană şi de Channel 4 în Anglia.*

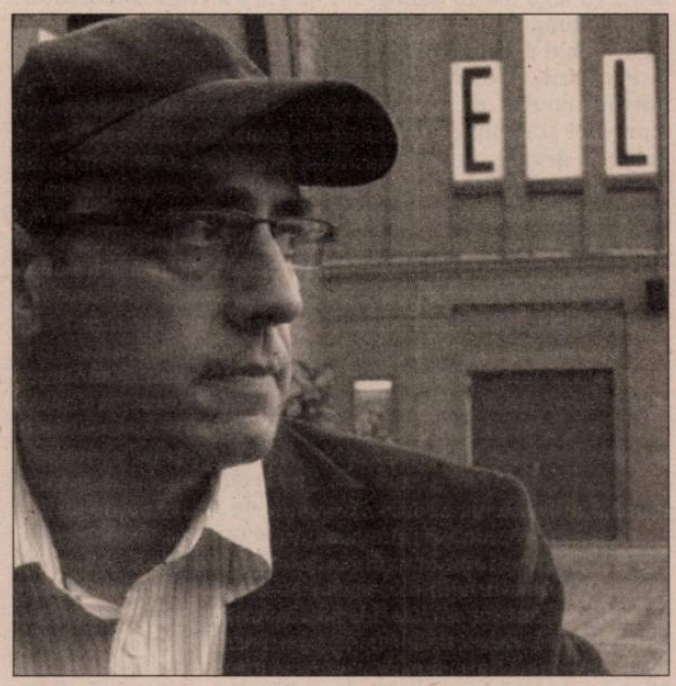

Aţi terminat Filologia, apoi aţi lucrat în Germania ca asistent de montaj. Cum aţi trecut de la Litere la regie?

Am terminat Filologia în Bucureşti în 1989. De fapt, dorisem de la bun început să studiez film la IATC (precursorul UNATC-ului), dar competiţia pentru singurul loc la regie era în anii-'80 atît de acerbă, iar criteriile de selecţie, atît de descurajante şi de arbitrare, încît am preferat să studiez filologia. Am avut norocul ca în cadrul Facultăţii de Filologie să mi se permită să-mi scriu lucrarea de diplomă despre semiotica filmului. Un fel de tentativă de a împăca şi capra, şi varza. N-a ieşit prea grozavă, dar cel puţin experienţa m-a lămurit că partea de teorie şi analiză a fimului nu mă tenta în acel moment. Asta a venit mai tîrziu.

Odată ajuns în Germania în 1990, am început imediat un voluntariat de un an la postul ZDF care mi-a permis să trec prin toate departamentele producţiei de film şi televiziune, de la făcutul cafelei pentru regizori veşnic prost dispuşi (da, o lecţie de viaţă!), la lumini, la montaj şi la regie de emisie. Am lucrat un timp în montaj deoarece mi s-a părut şi încă mi se pare o formă de naraţiune formidabilă, mult mai liberă decît limbajul scris sau vorbit. În plus, este un exerciţiu grozav de dramaturgie. Repet, experienţa aceasta se întîmpla în contextul în care îmi pierdusem practic limba maternă. Chiar dacă ştiam bine germana după ani lungi de liceu german, nu eram încă acasă în ea. Practic, vizualul mi-a permis să transcend graniţele limbii.

În ce a constat experienţa ca regizor la posturile de televiziune 3sat, RTL şi ZDF?

După voluntariatul de un an la ZDF şi alţi doi, trei ani de activitate în montaj, am început să lucrez ca regizor de emisie. Făceam o emisiune de economie dimineaţa, seara – o emisiune de bulevard pentru RTL, iar o dată pe săptămînă – o emisiune pentru 3sat. Cu timpul, am început să fac regie din care de emisie pentru diverse concerte sau spectacole cu mai multe camere, în studio sau în deplasare. Au fost nişte experienţe care m-au învăţat disciplina şi precizia în lucru. Chit că meseria era foarte tehnică, colaborarea cu o echipă, presiunea timpului şi necesitatea de a coordona multe informaţii simultan într-o perioadă scurtă de timp au constituit o şcoala bună pentru activităţile mele ulterioare.

Ca redactor la ARTE aţi intervievat şi personalităţi din România?

Da, deşi am încercat mereu să evit să intru în sertarul de specialist pentru România. Nu din pudoare, ci din simplul fapt că pierdeam contactul cu aspectele tot mai iritante ale tranziţiei din România. Din anul 1998 mi s-a încredinţat redacţia unor emisiuni culturale *Metropolis* pe ARTE. Cîştigasem împreună cu un prieten licitaţia de a produce 14 emisiuni pe an. Aceasta a fost platforma prin care am început să colind lumea şi să am întîlniri dintre cele mai inspirante. Inclusiv în România. În paralel, realizam documentare pentru ARTE şi ZDF.

„Striptease emoţional“

Cum s-a născut documentarul Testimonial?

Dintr-o nevoie de a înţelege sensul mai profund a ceea ce mi se întîmplă într-o cameră de spital unde tocmai mi se diagnosticase o tumoare malignă pe creier.

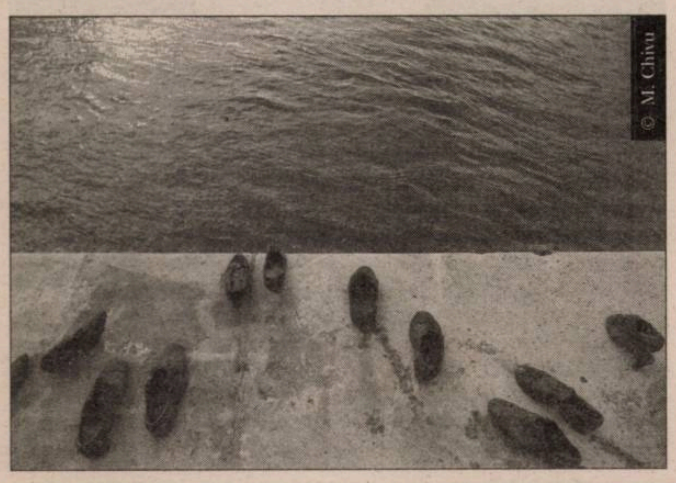

În realizarea documentarului, care au fost cele mai grele momente?

Cam fiecare moment. În primul rînd, cînd am luat decizia de a face *striptease* emoţional. Nu făcusem aşa ceva înainte. Să-mi expun propria slăbiciune înainte de a porni la drum era pentru mine o provocare după ani grei de bună educaţie în care mi se inoculase ideea că despre propria boală nu vorbeşti, nu-i plictiseşti pe alţii. Decît poate de la o vîrstă încolo, cînd asta devine oricum cel mai palpitant subiect. Dar eu aveam 38 de ani.

Pe urmă, a fost momentul în care am discutat ideea filmului împreună cu soţia şi cu copiii mei. M-au încurajat. Pe urmă, cînd am prezentat proiectul de film la diverse televiziuni sau fonduri cinematografice din Europa. Situaţiile au fost delicate deoarece interlocutorii mei se vedeau puşi în situaţia de a sprijini un proiect de care nu aveau cum să ştie dacă va fi terminat vreodată, în cazul în care boala mea va progresa mai rapid decît fusese preconizat. Sau să-l refuze. Nu mai puţin delicat. Au avut reacţii dintre cele mai impresionante, dar şi dintre cele mai surprinzătoare. Strîngerea fondurilor a durat mult, foarte mult. Şi deoarece starea sănătăţii unor protagonişti pe care doream neapărat să îi întîlnesc se deteriora, am pornit la drum pe cont propriu.

Aţi ezitat să vă expuneţi la persoana întîi?

Da. Repet, nu făcusem aşa ceva atît de vădit personal înainte. În cabina de montaj a fost o luptă permanentă între mine şi monteurul meu, Wolfgang Lehmann (şi el timişorean de felul lui), care trăgea de mine să-mi exacerbeze prezenţa în film. Aceste frecuşuri permanente au fost foarte utile. Întotdeauna am fost foarte critic şi rezervat faţă de filmele unor colegi – de breaslă şi de suferinţă – care au ales să-şi documenteze propria suferinţă sau propria decădere fizică. Aceasta nu a fost niciodată intenţia mea. Am căutat mereu un demers care să permită unui număr mare de oameni să se identifice cu problema filmului. Modul în care un cancer mă va doborî sau nu nu m-a interesat deoarece nu găseam sensul mai profund al acestei experienţe ostentativ voyeuriste.

Din fericire, interlocutorii mei din film, artişti elocvenţi, au înţeles demersul meu, dar şi rezervele mele. Aşa că uneori au inversat rolurile şi m-am trezit, la rîndul meu, interogat. Acest fapt m-a ajutat să-mi găsesc locul meu în film. Şi să mă confrunt cu boala mea în alt fel, mai *forţos*.

De ce apare Veneţia în film?

Veneţia, Los Angeles, New York, Timişoara, Düsseldorf – toate aceste locuri îşi au justificarea în film nu doar prin faptul că ele sînt locurile de baştină ale protagoniştilor mei, dar şi metafore pentru tema filmului.

Mi s-a părut interesant să vorbesc cu Bill Viola despre luerurile veşnice într-un oraş construit pe nişte stîlpi de stejar care putrezesc încetişor în mijlocul mlaştinilor unei lagune. Faptul că eram totuşi înconjurat de monumente care rezistă de secole, un fel de împietrire a spiritului uman creator, şi că totodată discutam despre temerile lui Bill Viola că arta lui video s-ar putea să nu supravieţuiască verdictului timpului m-a fascinat. În plus, Veneţia e un loc al apei, element predominant în creaţia lui Bill Viola.

Care a fost reacţia publicului în spaţiile culturale diferite ale festivalurilor?

Avînd o temă universală – relaţia între creativitate şi moarte – reacţiile au fost similare cam peste tot unde a fost arătat filmul. Se rîde la aceleaşi pasaje, se suspină la aceleaşi pasaje şi se tace la aceleaşi pasaje. Filmul va fi arătat în curînd şi în Japonia, poate că reacţia acolo să fie alta, nu ştiu. În spaţiul cultural predominant vestic-creştin (Europa şi America de Nord), în care a circulat filmul, reacţiile au fost asemănătoare. Doar în Italia mi-a reproşat un critic că el nu crede că, în faţa morţii iminente, oamenii ar avea răbdare sau o afinitate deosebită pentru ceea ce lasă în urmă, chiar dacă sînt artişti. După el, moartea este o experienţă atît de copleşitoare şi personală, încît nu lasă loc pentru alte preocupări decît cele legate strict de propria condiţie. L-am contrazis vehement împreună cu protagoniştii din filmul meu. Dar nu cred că l-am convins.

Vreţi să vă implicaţi ca producător executiv al filmului Decreţeii *al lui Florin Iepan...*

Deşi sîntem aproape vecini în Timişoara, Florin şi cu mine ne-am cunoscut întîmplător în Germania printr-o cunoştinţă comună. I-am văzut nişte filme şi trailere. L-am rugat atunci să facă un reportaj pentru emisiunea *Metropolis* pe care o realizam. A făcut un portret al actorului german Ulrich Tükür. Culmea, tot la Veneţia. Pe urmă au urmat discuţiile despre un posibil film despre fenomenul „decreţeilor“, trauma generaţiei noastre, şi nu numai a ei. Am pornit la drum împreună ca regizori şi coautori. Pe măsură ce proiectul înainta şi după ce am fost selectionaţi la Discovery Campus Masterschool, eu mi-am asumat tot mai mult rolul de producător, şi Florin pe cel de regizor. Dar pînă la urmă a fost o colaborare fructuoasă în care competenţele s-au amalgamat. Un proces lung şi uneori anevoios. Dar cu siguranţă, şi în viaţa mea, şi în a lui Florin, filmul reprezintă un punct de cotitură. Cred că un autor de documentar poate să facă la viaţa lui două, trei filme cu adevărat importante, necesare. Ei bine, *Decreţeii* a fost pentru amîndoi unul dintre aceste filme în traiectoriile noastre independente cu intersectări ocazionale, dar fructuoase.

Trăiţi în Germania, lucraţi şi în Timişoara, cum vedeţi viitorul documentarului în România?

Nu îmi fac nici o grijă din cauza talentelor în zona de documentar românesc. Sînt voci puternice şi interesante. Le aud tot mai răspicat la diverse foruri internaţionale, le văd în diversele comisii europene pe unde mă perind din cînd în cînd. Mai mult mă îngrijorează percepţia şi sprijinul acestui gen în ţară. Să fii autor de film documentar în România nu e prea vesel, şi fără sprijin din afară nu prea te descurci. Vorbim pe drept despre succesele fimului de ficţiune românesc. La fel de prestigioase sînt însă şi succesele documentarului românesc. Cu mijloace mult mai puţine. Riscul este ca el să rămînă în România un gen marginal, cel puţin în peisajul televiziunilor româneşti, atîta timp cît sprijinul nu este mai coerent la nivel de atitudine şi vizibilitate şi mai consistent la nivel financiar.

Ce urmează?

Principalul meu plan este unul foarte banal, aproape kitsch: să mă bucur de fiecare clipă de viaţă, să îmi văd copiii crescînd în fiecare zi. Dacă îmi va fi dat să realizez următorul proiect pe care îl am în lucru, un film despre iubire, bine, dacă nu... e bine şi aşa. Viaţa, aşa cum o simţi pe propria piele, cum miroase, cum luceşte, este mult mai interesantă decît orice film, bate de la distanţă orice documentar!

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Un pariu

Pentru a nu instaura impresia că Premiul Europa pentru Teatru (şi ai săi „pui" meniţi Noilor Realităţi Teatrale), premii decernate, şi unul, şi celelalte (sau ceilalţi?) la începutul lui aprilie, la Wroclaw, ar fi constat exclusiv din întîmplări scenice contestabile (despre care am scris, contestîndu-le, în articolul de acum două săptămîni), revin asupra acestui eveniment de proporţii continentale, cu atît mai mult cu cît minifestivalul prilejuit de acordarea distincţiilor a avut, de fapt, două „capitole": cel referitor la actualitatea imediată (sau, oricum, actualitatea dintre ediţia precedentă şi clipa de faţă) şi cel – să-i zic aşa – retrospectiv, dedicat celebrării unui fenomen purtînd două nume, numele unui om şi numele unui sau unei... iată o definiţie greu de formulat. Pentru că, dacă numele lui Jerzy Grotowski (1933-1999) îl desemnează pe teoreticianul şi practicianul unui tip de artă scenică de extraordinar impact asupra culturii spectacolului în secolul XX, numele Teatrului Laborator (Teatr Laboratorium), înfiinţat de el în 1965, la Wroclaw, se referă deopotrivă la o instituţie, la o trupă şi la o metodă de cercetare; dovadă că, transplantat, în 1986, împreună cu „părintele" său, în Italia, la Pontederera, Laboratorul a continuat să funcţioneze, chiar dacă nu a mai produs spectacole propriu-zise. Acestor două entităţi aproape mitice pentru oamenii de teatru din întreaga lume, Grotowski şi Teatr Laboratorium, le-au fost dedicate o parte dintre „manifestările" incluse pe agenda Premiului Europa.

Ocaziile comemorative nu se numără, pe lista intereselor mele personale, printre favorite. Îndeobşte, ca şi la înmormîntări, membrii distinsei adunări încep prin a-l pomeni pe dispărut, ajung (foarte repede) la chestiuni de ordin general şi sfîrşesc prin a vorbi (copios) despre ei înşişi; dacă primele două părţi ale programului se pot scurta ori chiar pot lipsi, ultima e garantată. Şi cum, în 90% dintre situaţii, vorbitorii sînt mult mai puţin interesanţi decît dispărutul, eu, una, mă plictisesc; sau mă enervez; sau mă întristez; pe scurt, nu-mi place. Aşa că evit să frecventez astfel de reuniuni, riscînd uneori – cum s-a întîmplat, parţial, şi aici – să pierd şi lucruri bune sau frumoase; de astă dată, am pierdut discursul Majei Komorowska, minunată actriţă de teatru şi film, care a lucrat mult atît cu Grotowski, cît şi cu Wajda. Asta mi-a servit de învăţ, drept care a doua zi am luat loc, cu oarece blazare totuşi, în faţa scenei pe care urma să aibă loc un dialog cu Ludwik Flaszen, colaborator, ani îndelungaţi, al lui Grotowski; îl ştiam după nume. Dialogul – mai degrabă un monolog – era tradus la cască; am început prin a asculta într-o doară, cu o ureche, şi am sfîrşit notînd, cuvînt cu cuvînt, totul. Domnul de pe scenă, mărunţel şi zîmbitor, cu bărbiţă albă şi costum cenuşiu, a povestit despre cum a început să lucreze cu Grotowski, aproape întîmplător (la data respectivă, el era critic de meserie), şi cum s-a făcut că această întîmplare a durat peste douăzeci de ani; despre cum gîndea Grotowski teatrul – şi viaţa; despre cum privea Grotowski actorii – şi oamenii; despre cum căutau, împreună, adevărul – pe scenă şi, apoi, dincolo de ea. Folosea, în general, cuvinte simple; din cînd în cînd, se oprea din povestit pentru a verifica, prin cîte-o întrebare directă, dacă auditoriul îl mai ascultă sau nu. Părea preocupat mai cu seamă să se facă înţeles. O întreagă lume stinsă revenea, prin vorbele lui, printre noi şi ne invita să descoperim teatrul, cu seninătate şi bucurie.

Aceeaşi impresie de naturaleţe, de simplitate şi, nu ştiu cum, de geniu mi-a lăsat-o un film de aproape două ore, proiectat, fără prea multe fasoane, pe un perete al unei galerii de artă, în faţa unei asistenţe aproape întîmplătoare. Era un film făcut pe la mijlocul anilor 1970, în alb-negru şi doar un pic mai profesionist decît s-ar face, astăzi, o peliculă „de familie", despre un atelier susţinut de actorul-fetiş al lui Grotowski, Ryszard Cieslak (a murit în 1990, la 53 de ani), cu doi tineri actori, un băiat şi o fată, de la Odin Teatret al lui Eugenio Barba, continuatorul danezo-italian al Laboratorului. Înalt, slab, cu ochi imenşi, cu frizura neverosimilă (azi, printre nenumăratele capete rase) a beatniks-ilor vremii, Cieslak părea că face exerciţii de înviorare: două-trei fandări, ceva genuflexiuni. Treptat, exerciţiile deveneau mai complicate şi, fără să-ţi dai seama cum, vedeai că omul stă, sprijinit pe podea doar cu un umăr, într-un fel de „lumînare" incredibilă, explicîndu-le, în acelaşi timp, învăţăceilor, cum să ajungă în acea poziţie. Cum am spus, filmul a durat aproape două ore; putea să fie agasant; era fascinant.

Nu ştiu ce se va întîmpla cu „noile realităţi teatrale" premiate la Wroclaw, cu teatrul ultrarafinat şi ininteligibil al lui François Tanguy, cu teatrul minimalist al lui Guy Cassiers, cu (mai nou) teatrul acţiunii sociale al lui Árpád Schilling, cu teatrul-măcelărie al lui Rodrigo Garcia (căruia, din raţiuni foarte omeneşti, i-am preferat filmul povestit) sau chiar cu teatrul umanităţii ultragiate al lui Pippo Delbono (singurul, după mine, care chiar şi-a meritat premiul). Mă tem că vor dispărea o dată cu noile realităţi neteatrale din care s-au născut. Sînt însă gata să pariez că, atunci cînd ele nu vor mai fi nici măcar amintire, Laboratorul lui Grotowski va continua să funcţioneze din plin.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Sam Savage, *Firmin. Aventurile unei vieţi subterane*, traducere din limba engleză şi note de Vali Florescu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2009.**

În 2006, cînd i-a fost publicat acest roman, Sam Savage împlinea 66 de ani. O vîrstă frumoasă pentru un debut – un fel de primăvară tomnatică, perfect normală, în fond, ţinînd cont de biografia acestui autor format în neconvenţionalismul pop-culturii americane din anii '60, şcolit în filozofie la Yale şi Heidelberg, apoi angajat ca depanator de biciclete, tipograf, tîmplar etc. Pe firul unei asemenea vieţi, e cu totul în firea lucrurilor să faci oricînd gesturi de tinereţe. Sam Savage pare să locuiască spiritual într-un *underground* vivace, unde pînă şi bătrîneţea devine un joc vioi al imaginaţiei.

De altfel, din *underground* vine şi personajul cărţii: din subsolul unei librării unde el, şobolanul Firmin, vede lumina întunecată a zilei. E al 13-lea pui – ultimul şi cel mai oropsit – din seria adusă atunci pe lume, iar pentru că ajunge cu greu la laptele matern, începe să ronţăie bucăţele de hîrtie tipărită. Treptat, această aberaţie alimentară capătă proporţiile unei „bibliobulimii" şi, tot treptat, „gustul" pentru cărţi al lui Firmin trece de la sensul literal la cel literar, de la papilă la intelect, generînd erudiţie în loc de saţietate. Acum, Firmin devorează cărţile citindu-le, se enunţă drept „un geniu... cinic, temperat, vicios şi melancolic", se simte „împovărat de o imaginaţie monstruoasă", avizat în privinţa „deşertăciunii absolute a vieţii omeneşti", dar şi ahtiat să trăiască ceea ce el numeşte „povestea mea de dragoste cu oamenii".

Va fi o poveste tristă, cu deziluzii şi demolări, însă mereu simpatică prin optica acestui damnat nostim pentru care o frunză de salată are „gust de Jane Eyre", iar otrava de şobolani - cel al unei „combinaţii de brînză Velveeta, asfalt fierbinte şi Proust". Firmin e şobolanul de librărie aflat la antipodul imaginii standard despre şoarecele de bibliotecă. Istoria lui, trecută prin praful cărţilor, are intensitatea unor pătimiri aproape ruseşti şi tonul lui Oblio.

Un cocteil Obliov aşadar, dulce-iute-amărui, de degustat pe îndelete.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

O, mag frumos

● **Nu & Apa neagră, *Omag*, Lollipop Shop, 2008.**

La adăpost de casele de discuri, ferită de compromisuri şi de ascultători comozi, lăsată în voia unei plutiri atemporale din care ritmurile ştiute au fost îndepărtate fără remuşcări, eterică, dosită şi pretenţioasă, muzica scoasă la iveală de Nu & Apa neagră ar avea destule şanse, într-un spaţiu ideal, să buimăcească, să nedumirească, să provoace dileme, extaz sau reacţii adverse. Cum patria noastră este departe de a fi un astfel de loc şi cum avangarda şi experimentul nu s-au numărat niciodată printre îndeletnicirile preferate ale omenirii, nu ne rămîne decît să ne construim acest spaţiu ideal singuri. Eu zic că merită. Şi asta din cel puţin două motive: o dată pentru că oricărui bun gospodar îi stă bine ca la răstimpuri să se îndeletnicească şi cu ridicarea de spaţii ideale (de florile mărului sau ca antrenament metafizic, e fix treaba fiecăruia) şi, în al doilea rînd, pentru că albumul acesta, *Omag*, merită cu prisosinţă să fie ascultat cu luare-aminte. Unde mai pui că extazul, dilemele sau buimăceala nu sînt chestiuni pe care să le capeţi în orice zi. Pentru cei nepricepuţi în antrepriza spaţiilor ideale, *Omag* se poate dovedi însă o încercare mult prea anevoioasă. Prea orgolios ca să dea socoteală altcuiva decît sieşi, ermetic multora prin bizareria sa electronică, psihedelic, dar şi etno, născut din întrepătrunderi bizare de fluier cu generatoare de sunet, de cobză cu sitar, de chitară electrică şi tilincă, de clarinet şi sintetizator, de bas acustic şi loop sampler, suficient de chibzuit avangardist încît să nu se îndepărteze de temele progresive, psihedelice sau medievale, *Omag* este genul de album care nu ia prizonieri, care nu-ţi lasă timp pentru răzgîndiri, nu-ţi oferă şanse, portiţe de scăpare, nu se aseamănă cu nimic din ce aţi putea asculta pe la balcaniadele sonore, nu pare a fi apărut pe aceste meleaguri şi – ce-i cu adevărat uimitor – nici pe alte teritorii cunoscute. Lumea sa se cere construită din detalii fugare, te iscodeşte, îţi cere să te prezinţi cu propriile închipuiri, stări, păreri, te ademeneşte şi îţi lasă libertatea de a-i descoperi resorturile. Sau nu. Recursul la intimitate nu are nuanţe, iar sunetul dens, şi totuşi fragil se poate volatiliza în orice clipă. Nu, nu-i uşor deloc să pătrunzi în tainele ce te aşteaptă aici, dar, pe de altă parte, acest album nu a fost conceput să fie pe placul oricui. Aspectul grunjos, asperităţile sonore pot fi altă capcană întinsă celor ce tînjesc după partituri închegate. Sunetele articulate se pierd, de cele multe ori, într-o libertate şi o improvizaţie deplină. Dacă îi intraţi în graţii însă, *Omag* devine un teritoriu magic. Temele bizantine precum în „omul cu gura de platină" sau desprinderea de doina şoptită din „peste munte" se preschimbă în incantaţii nocturne dincolo de care totul devine posibil. Presărate în doze farmaceutice peste întinderile neîngrădite ale sunetelor electro, frînturile folclorice acţionează cinematografic: spaţiile se deschid total, iar muzica încetează a mai fi un obiect în sine, ca să se transforme în pretextul şi suportul unei alte lumi, una în care sunetul poate fi totuna cu imaginea, imaginea – cu meditaţia, iar meditaţia – cu magia. Dacă aţi ajuns pînă aici înseamnă că ori Nu, ori Apa neagră, ori, cel mai posibil, amîndouă laolaltă v-au purtat unde trebuia.

În principiu, riscul major atunci cînd refuzi ritmul şi invoci starea, cînd te camuflezi în teorii abstracte, abisale sau experimentale este să te izolezi într-un soi de elitism găunos, disprețuitor pînă la refuz faţă de muritorul de rînd. Născut în laboratoare secrete din Timişoara şi Berlin, prin mijlocirea domnilor Saşa-Liviu Stoianovici, Alexandru Hegyesi, Vlad Sturdza, Călin Torsan şi Szilamer Farkas, *Omag* are suficientă viaţă proprie şi destulă lumină preţioasă şi fragilă ca să fie absolvit de orice fel de acuzaţii. Că pentru a-şi spune povestea pînă la capăt e nevoie şi de puţină mobilizare spiritual cetăţenească face parte din regula jocului. Şi ar mai fi ceva: aveţi grijă să păstraţi lumina stinsă pe toată durata celor 13 piese, başca mixul de final. Nu de altă, dar există ceva şanse ca muzica să se supere şi să dispară. După părerea mea, ar fi mare, mare păcat.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Arta leşinului şi alte abureli

● ***La philosophie des vapeurs*, Edition présentée et annotée par Sabine Arnau, Mercure de France, 2009**

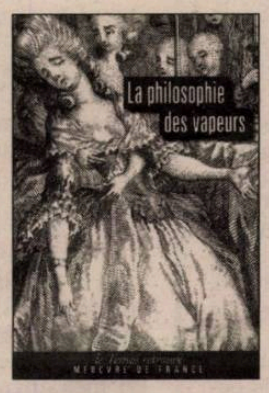

Astăzi, pentru a vorbi despre dispoziţii schimbătoare sau despre diverse tulburări, folosim termeni precum: oboseală cronică, depresie, căderi de calciu, colon iritabil, nervi la stomac, toane, mofturi sau fiţe. Căutăm cauza în gene, în mediatori chimici, în presiunea atmosferică ori socială, în mare vogă este atotvinovatul stres oxidativ. Cu vreo trei sute de ani în urmă, pentru a denumi cam aceleaşi disfuncţii, toată lumea – în Franţa, cel puţin – vorbea despre „vapori".

Pentru o gamă foarte diversă de afecţiuni nu foarte grave, dar supărătoare, nici că putea fi găsit un termen mai adecvat în acea epocă. Într-un decor plin de volute, printre mobile suple ce ondulau într-un contur fluid, cu peruci buclate sau coafuri amplu tapate *„monte-au-ciel"*, într-o îmbrăcăminte numai volane dantelate, jabouri înfoiate, voaluri spumoase, jupoane foşnitoare, savurînd atît jocul bulelor de aer din fîntîni arteziene cît şi efervescenţa din cupele de şampanie, ce putea fi mai potrivit decît să fii „vaporoasă" sau „vaporos" (da, şi bărbaţii erau pe vremea aceea „volatili", mai ales dacă erau aristocraţi sau *gens de lettres)*. Într-o atmosferă de curte ce punea mai presus de orice lejeritatea, fineţea, vorbele ascuţite de spirit, unde se începea o masă printr-un *soufflé* şi se termina printr-o *mousse*, nu e de mirare că stările sufleteşti, micile dezagremente trupeşti erau reprezentate şi resimţite într-un fel în care să „rimeze" cu toate celelalte detalii diafane care compuneau universul cotidian.

Sabine Arnaud readuce în atenţia publicului vaporii de odinioară, reeditînd două texte care s-au bucurat de mare trecere în secolul al XVIII-lea. Sub semnătura lui Pierre Hunauld, în 1756 a fost publicată pentru prima oară *Dissertasion sur les vapeurs et les pertes de sang*, lucrare concepută sub forma unui dialog între un medic ce apare sub numele convenţional de Asclépiade şi o tînără, dar înţeleaptă marchiză, pe care o cheamă – cum altfel? – Sophie.

Conversaţia lor, punctată de ironii şi de observaţii satirice la adresa nesănătosului regim de viaţă al elitelor pariziene, tinde să elucideze cauzele, să identifice tipologia, simptomele şi eventualele remedii împotriva acestei afecţiuni care tulbură atît de neplăcut *la douceur de vivre*. Cu tot efortul celor doi, singurul lucru care reiese cu claritate este că vaporii rămîn învăluiţi în mister. Fie că sînt *vapeurs d'usage, d'intrigue, errantes, hystériques* sau *à la mode*, aceştia se ilustrează prin ambiguitate, plutesc în vag.

Dialogul rămîne savuros prin felul în care conturează imaginarul acestei *bizarerrie vaporeuse* şi prin încercarea de a medita asupra naturii umane, atît de fragile, atît de schimbătoare.

Celălalt text este un roman epistolar scris de Claudio Giustino de Bethmont de Paumarelle – *La philosophie des vapeurs ou Lettres raisonnées d'une jolie femme sur l'usage des symptomes vaporeux* – şi datează din 1774. La prima reeditare, autorul adaugă şi un *Petit traité des crises magnétiques à l'usage des mesmériennes*, înscriindu-se în polemica iscată de teoria magnetismului animal, fără să facă economie de ironii la adresa practicilor celebrului Mesmer. După acest preambul, micul roman desfăşoară scrisorile unei *vieille marquise* adresate unei *charmante Comptesse*, care se pregăteşte să-şi facă debutul la curte. Tînăra este iniţiată în codul complicat al fragilităţii simulate, i se explică tehnica leşinului graţios, folosul migrenelor şi arta palorii languroase, tot arsenalul slăbiciunii menit să-i asigure prestigiul aferent rangului.

Ca şi cum şi-ar fi presimţit sfîrşitul, această societate *Ancien Régime* apreciază fragilitatea şi aerul maladiv. Variatele simptome ale vaporilor sînt luate drept semne ale rafinamentului, efect al unei educaţii alese, ce conferă atît o sensibilitate de mimoză în faţa celei mai minuscule contrarietăţi, cît şi receptivitatea de a rezona total, pînă la afectare viscerală, faţă de o melodie, o pictură, un peisaj sau un spectacol. Real sau trucat, în orice moment vaporii puteau invada scena sufletească sau doar cea socială, fie într-un vîrtej devastator, fie doar ca o abureală oportună. Ghilotina avea să reteze şi acest nor. După Revoluţie, vaporii dispar din repertoriul afectiv. Trăirilor sufleteşti li se vor găsi alte nume, în relaţie cu o nouă expresie corporală a sensibilităţii, ecou al transformărilor sociale ce se vor succeda apoi în cascadă.

Totuşi, vaporii nu au dispărut cu desăvîrşire. Oricînd snobismul îi poate recicla cu succes şi ridicol garantat. Dacă nu aţi cunoscut pe nimeni care să pretindă – neapărat cu ochii în tavan şi făcîndu-şi vînt cu gesturi largi – că abia a supravieţuit unei doze mortale de emoţii artistice, un astfel de exemplar atins de patologia vaporoasă poate fi găsit în insectarul lui Proust. Este vorba de Madame Verdurin. Ea nu acceptă să se cînte în salonul ei o anumită bucată muzicală care îi producea *„trop d'impression"* şi protestează teatral *„Alors vous tenez à ce que j'aie ma migraine?"*.

Dilema veche vă recomandă

● Articolul lui Dragos Aligică din *22:* „Interesul naţional şi «axa Washington-Bucureşti» în lumina evenimentelor din Moldova". Este despre Moldova văzută de la Washington, prin prisma celor trei teorii dominante: liberalismul internaţionalist, realismul şi neoconservatorismul. Evident, ne-ar fi prins bine nişte neoconservatori la putere în SUA. Pentru că – spune Aligică – „dacă eşti liderul unei organizaţii prodemocraţie româneşti şi te găseşti în situaţia ca tu şi mişcarea ta să vă aflaţi în pericol de moarte, ce este mai bine? Să ştii că la Washington sînt nişte yankei imbecili care cred că interesul lor naţional este legat de supravieţuirea şi succesul tău sau nişte multilateralişti şi realişti luminaţi, care vor trece nişte rezoluţii la ONU şi te vor lăsa să ai soarta celor din Darfur, Bosnia sau Moldova?". Unul din acele articole în cazul cărora plesnesc de ciudă că nu le-am scris eu. Link direct: http://www.revista22.ro/articol-5937.html. (Cristian Ghinea)

● Cea mai delicioasă incursiune prin „iepurarta cinematografică" – la http://cinesseur.blogspot.com/2009/04/iepuri-si-muove-in-movies.html. În blogosfera pestriţă de la noi, „cinesseur"-ul lui djerzinski este precum impermeabilul şi pălăria lui Bogart: imediat distinct & elegant cu nonşalanţă... (Alex. Leo Şerban)

● *Folk Songs vol. 1* (Nonesuch Records *via* Librăria Cărtureşti) este o primă antologie (prezentată de Elvis Costello) cu cele mai bune interpretări acustic/electrice ale lui Bill Frisell, unul dintre cei mai versaţi & versatili chitarişti în viaţă. Piese tradiţionale, clasice ale bluesului şi compoziţii originale interpretate cu fineţea, acurateţea şi sensibilitatea recunoscute ale unui muzician care a experimentat, de-a lungul a peste treizeci de albume, toate posibilităţile de exprimare ale corzilor chitarei, abordînd mai toate genurile, de la ultra-tradiţionalul bluegrass la jazz-ul de avangardă. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

"Why boxing rings are square?"

Pentru Dileme de pretutindeni:
Open Bell – cursuri de limba engleza

www.bell-bucharest.ro

bell bucharest

PUBLICITATE

Tipar de calitate rapid şi ieftin!

TIPOGRAFIA RAPID TRANS

CĂRŢI, CĂRŢI, CĂRŢI

CATALOAGE

CURSURI UNIVERSITARE

CĂRŢI DE VIZITĂ

TIRAJ MINIM 1 exemplar maxim, cât doriţi!

TEL/FAX: 021.312.30.20, 0733.671.650
E-MAIL: rapidtrans.ro@gmail.com
Str. General Berthelot nr. 90, sector 1 Bucureşti

Andrei GORZO

dilematograf

Derizoriu

● ***O secundă de viaţă* (România, 2009), de Ioan Cărmăzan.**

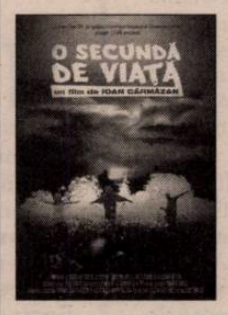

Ce e de făcut cu regizorul-scenarist Ioan Cărmăzan? Dintre cineaştii români care par să beneficieze pe viaţă de finanţare de la bugetul public, deşi investiţia în talentul lor aduce de fiecare dată acelaşi profit – zero pe frontul prestigiului, zero pe frontul vînzărilor –, aş spune că nu el e cel mai cinic. Judecînd după cum arată noul lui film, *O secundă de viaţă*, grosul banilor de producţie chiar par să fi *intrat* în producţie; aceasta n-are aerul acela de încropeală, de tip „am făcut decorul din ce obiecte am găsit şi noi prin casă", specific filmelor porno şi celor semnate Marius Th. Barna. Nici actorii nu par atît de nedirijaţi: e greu de spus ce-şi închipuie că fac, dar par s-o facă pentru a fi pe placul cuiva – se comportă ca şi cînd *ar exista* un regizor acolo şi ar avea încredere în el. Nu i-am văzut la lucru nici pe Barna, nici pe Cărmăzan, dar pe baza filmelor lor aş spune că primul vine pe platou cu mintea invariabil goală, pe cînd al doilea vine plin de entuziasm şi de idei. Dar iată ce distincţii jalnice, bazate pe ghicit, am ajuns să fac, numai ca să mă amăgesc pe mine însumi cum că un film de Cărmăzan poate fi un obiect de analiză critică. Nu e. Un critic de film nu funcţionează ca un critic de film atunci cînd se ocupă de aşa ceva. Funcţionează ca un gunoier.

Filmul e o adaptare „liberă" după un roman de Lucian Dan Teodorovici – *Circul nostru vă prezintă* – din care nu se mai pot recunoaşte pe ecran decît nişte resturi de subiect: cîteva personaje se joacă, la diferite niveluri de seriozitate, cu ideea sinuciderii. Aceste resturi, plus două-trei laitmotive vizuale sau sonore (simbolul crucii, pe care personajele îl profanează intens; un monolog din *off*, reluat de mai multe ori) sînt singurele elemente care sugerează un desen, o concepţie unitară, un autor care ştie unde vrea să ajungă. Dar *unde* vrea să ajungă? Pentru un răspuns trebuie mers la interviurile lui – la afirmaţii ca: „Este povestea unor tineri care nu ştiu să-şi ordoneze bine viaţa... ea vine în întîmpinarea unei generaţii care se caută şi care nu întotdeauna se găseşte..." – pentru că din film nu reiese. Ce legătură au personajele lui Cărmăzan cu vreo generaţie din lumea reală? OK, lumea lui nu vrea să fie cea reală; vrea să fie o lume alternativă – grotesc-carnavalesco-absurdă. Dar persuasivitatea unei asemenea lumi depinde (în aceeaşi măsură ca în cazul unei lumi realiste) de rigoarea prezentării, de controlul autorului asupra tonului pe care ne prezintă năzdrăvăniile pe care ni le prezintă. Cărmăzan n-are pic de rigoare. Tonul lui e complet debil. Atunci cînd sinucigaşul profesionist interpretat de Costel Caşcaval omoară o prostituată, moartea ei e tragică sau întunecat-comică? Pe de-o parte, e filmată în ralanti, ceea ce pare să-i confere o anumită gravitate. Pe de altă parte, atît autorul crimei, cît şi autorul filmului par s-o uite în secvenţa imediat următoare, pentru a nu-şi mai aduce aminte de ea decît mult mai încolo, şi atunci vag. Tot aşa, moartea absurdă a personajului interpretat de Antoaneta Cojocaru (se sinucide crezînd că are SIDA) se vrea tragic de absurdă sau doar derizorie? Într-un film de Cărmăzan, totul pare derizoriu, pentru simplul motiv că mijloacele lui artistice sînt derizorii. Secvenţele care descriu lumea de la bloc se vor grotesc-comice, dar tot meşteşugul lor constă în a băga camera sub nasul actorilor şi a-i pune să chirăie. Secvenţele cu Cornel Palade în rolul unui poliţist tind, probabil, spre un umor absurd, dar eşuează în obişnuitele cioace marca Palade. Nu că fără el ar fi mai bine. Pentru ca o lume ficţională să poată genera comic absurd, în lumea aceea trebuie să pară că există nişte reguli. În lumea lui Cărmăzan nu există aşa ceva. E o lume în care oricine poate să facă sau să spună orice, că oricum nu contează. Această lume n-are nici măcar consistenţa unei aglomerări de clişee din familia „viaţa e un circ". De exemplu, lumea lui Horaţiu Mălăele din *Nunta mută* avea o astfel de consistenţă; avea la bază o concepţie despre cinema, nu una educată sau inteligentă, dar una cît de cît coerentă în sărăcia ei – se înţelegea care ar fi teritoriul cinematografic asupra căruia autorul ar dori să-şi lase marca, de la ce tradiţii s-ar revendica etc. Şi, evident, Mălăele ştia să comunice cu publicul (chiar dacă la nivelul cel mai ignobil al minţii lui colective). Cărmăzan e opusul unui comunicator: e incapabil să-i dea spectatorului coordonatele care i-ar permite să intre pe lungimea lui de undă. Şi are atît de puţină continuitate în idei încît nici măcar nu reuşeşte să aglomereze ca lumea clişeele alea grotesc-circăreşti: secvenţă după secvenţă, pare să nu aibă în cap decît ce face în momentul respectiv, nu şi ansamblul filmului. Şi în ce face nu se poate desluşi vreo concepţie despre cinema: are un fel de inocenţă tembelă – pur şi simplu îi place să filmeze lucruri.

trecerea prin reviste

(Tot) despre filme

Acum, că dragul nostru extremist de centru şi-a luat o binemeritată vacanţă (deşi sînt convins că vede filme pe ascuns!) iar rubrica sa a fost împrumutată, cu tandreţe, unei serii de articole despre Festivalul Filmului European (se anunţă una dintre cele mai bune ediţii!), poate că nu ar trebui să scriu, aici, tot *despre filme... Dar, franc în faţă v-o spun, nu mă pot abţine.*

● Ultimul număr al revistei de cinefilie pură şi dură *Positif* conţine – printre multe delicatese – portretul unei actriţe pe care atît Cosaşu, cît şi Mlle d'Enţiclopedia Encarta o adoră: Audrey Hepburn. Fără nici un motiv special, doar pentru că merită, adorabila Audrey este evocată de cel care a îmbrăcat-o (în mai toate filmele) şi a însoţit-o de-a lungul anilor cu o indefectibilă fidelitate: creatorul de modă Hubert de Givenchy. Amintirile sale despre A.H. au fost înregistrate în ianuarie a.c. (vai mie, căci credeam că dl de G. nu mai trăieşte...). Stilistul povesteşte prima lor întîlnire (pe cînd ea se pregătea să joace în *Sabrina),* călătoria împreună în Japonia (unde Audrey era, de ce nu mă miră, a-do-ra-tă), lucrul la *Funny Face* (unde Audrey a avut bucuria să joace – şi să danseze! – alături de idolul ei Fred Astaire), primirea la regina Angliei, neobosita ei muncă umanitară şi dispariţia prematură... Două poveşti care spun tot despre nobleţea ei discretă: atunci cînd locuitorii satului elveţian unde trăia au vrut să boteze o stradă cu numele ei, Audrey s-a opus cu tărie (strada purta numele unui ţăran de-al locului); cînd a aflat că nu mai are decît trei luni de trăit, a spus: „Ce e minunat e că voi putea să mă ocup numai de copiii mei". Şi – adaugă Hubert de Givenchy – „exact asta a făcut".

● Revista de film *HBO* apare lunar şi conţine, pe lîngă programele canalelor HBO, Cinemax şi AXN, editorialele cîtorva dintre cei mai inspiraţi critici de film din România: (în ordinea din revistă) Mihai Chirilov, Anca Grădinariu, Magda Mihăilescu, Cristina Corciovescu şi Andrei Creţulescu. Care este şi coordonatorul acestei publicaţii. Şi al programelor TV. Şi în general, alături de Codruţa Creţulescu, un fel de *factotum.* Andrei Creţulescu, pe care l-am „descoperit" pe vremea cînd încă scria, foarte tînăr, la *VIP,* este un radical: între entuziasm şi radere nu există cale de mijloc. Clint Eastwood e-un zeu, cei care-i contestă divinitatea – nişte idioţi. Dar chiar şi cînd nu eşti de acord cu verdictele sale, stilul „liber direct" al lui Andrei Creţulescu este jubilator: omul „muşcă" fraza, nu se teme să vorbească la persoana I, îl ia de mînecă pe cititor – fie să-l îmbrobodească, fie să-l muştruluiască (uneori, acesta din urmă este un alt critic). Editorialul din acest număr se termină aşa: „Nu cred că se mai miră nimeni că un basm bollywoodian, complet cu muzică, dans şi antren, a cîştigat cupa şi campionatul. În fond, putea fi mai rău. Putea fi *The Reader.*" (Aici eu, care am gustat *The Reader,* am luat-o în plin...)

● Şi revista clujeană *Verso* (despre care am mai scris) are două pagini dedicate Cinemaului: una este semnată de un entuziast cinefil, Ioan-Pavel Azap, cealaltă – de Mircea Diaconu (nu actorul!). În numărul din martie, acesta din urmă revine asupra *Portocalei mecanice* al lui Kubrick; Azap se întoarce la *Ed Wood, Notes on a Scandal, A Prairie Home Companion* şi *Le genou de Claire.* Ultimul film al lui Robert Altman (care a murit imediat după) este numit „o capodoperă discretă", în schimb cel din 1970 al lui Eric Rohmer (care pe 4 aprilie a împlinit 89 de ani) e considerat „o demonstraţie plicticoasă de cinema intelectualist", interesant doar datorită Aurorei Cornu, care joacă în el... Să mi se îngăduie a nu fi de acord.

● Nici *Elle*-ul pe aprilie nu ocoleşte Cinemaul – dovadă, delicioasa anchetă a Despinei Bădescu printre membrele redacţiei (plus doi colaboratori: Dragoş Bucurenci şi Tom Wilson) pornind de la filmul lui Woody Allen, *Vicky Cristina Barcelona.* Întrebarea e „tare": Aţi fi de acord să fiţi trei într-un cuplu? Citiţi paginile 74-75 pentru a afla răspunsurile. (**a. l. ş.**)

Cătălin ŞTEFĂNESCU

eurocinema

Où sont les plages d'antan?

Nici că se putea un titlu mai convenţional, mai facil, mai la îndemînă. Dar, în mod paradoxal, el poate spune o bună parte de adevăr despre lumea filmului *Les plages d'Agnès,* al regizoarei Agnès Varda. Pe de altă parte, e cumplit de trist să pui o etichetă banală unui film profund neconvenţional. Însă tocmai suma de paradoxuri care se aşază, cuminţi, la rînd, după o asemenea etichetă, poate stîrni un sîmbure de dorinţă de a vedea un film dificil. Un film greu de urmărit pînă la capăt şi teribil de contrariant pentru cei obişnuiţi cu sintaxa pragmatică a filmelor de *box-office.* Sigur că lumea nu se împarte, atît de simplist, în proşti care se droghează cu meşterite droguri cinematografice americane, şi deştepţi care savurează fineţuri intelectuale europene. Dar, pentru cei mai mulţi, *Les plages d'Agnès* cu greu poate depăşi pragul bizareriei. Asta în cel mai bun caz. Pentru că e un film care vine din altă lume. Din alt mod de a înţelege cinematograful. E un fel de mîncare sofisticată, un soi de *haute cuisine* care, în mod aproape inexplicabil, poate ţine şi de foame.

Agnès Varda nu e prea des menţionată în istoriile Noului Val francez, deşi dintr-acolo vine. Prin urmare, atunci cînd îi judeci filmul, nu prea beneficiază de aura de legendă contemporană a istoriei culturale, de vecinătatea contaminantă a unor nume ca Truffaut, Chabrol sau Godard. Varda e, mai degrabă, parte a mişcării Rive Gauche, alături de Resnais, Colpi sau Marguerite Duras. Iar pe la noi, puţină lume îi asociază numele cu un film anume, sau cu marele fenomen cultural din care a făcut parte şi pe care, cumva, l-a anticipat. În plus, are ghinionul de a fi femeie, iar pe aici, pe la patriarhali, treaba asta nu e deloc în avantajul ei. Partea proastă e că, măcar la început, nici filmul n-o prea ajută. Nu ştii ce e. Ficţiune, documentar sau cine ştie ce experiment care te face să strîmbi din nas. Ani şi ani, noi am fost temeinic instruiţi că estetismul e maladiv. Că vine dintr-o societate în pragul putrefacţiei şi camuflează frica de realitate. Aşa că Agnès Varda nu prea are multe şanse la răbdarea noastră, cînd se arată, chiar de la începutul filmului, ca o bătrînă cam zărghită, care înşiră nişte oglinzi pe malul mării, pentru a ne povesti... viaţa ei. Chiar dacă oglinzile sînt superbe şi demontează realitatea în fragmente miraculoase, chiar dacă marea, pusă la lucru, joacă memoria şi mentalul colectiv, chestiile astea sînt mult prea mult pentru stomacul nostru greu încercat cu soia şi nechezol. Iar cum, pentru noi, acceptarea relaxată a jocului realităţii cu ficţiunea e cam ca apa plată pentru ruşi, auspiciile sub care începe povestea fascinantă a vieţii unui artist nu sînt dintre cele mai fericite. E foarte uşor, la prima vedere, să o iei ca pe o extravaganţă gratuită, lungă şi plicticoasă. Artificiile plastice, suprarealismele, stîngismele, feminismele şi tot cortegiul de „isme" se încolăcesc şi flutură, ca un boa de pene, în jurul gîtului delicat al filmului. Un film cu un trup bizar, iluzoriu, care nu se sfieşte deloc să-şi arunce, uneori, toate veşmintele, pentru a-şi exhiba ostentativ ascunzişurile. Un film de autor, în sensul cel mai profund al termenului, viaţa unui artist care se priveşte pe sine, în timp. Un timp care arată ca un dulap, în care anii s-au transformat în oglinzi şi nenumărate haine, pe care Agnès Varda le probează sau le răvăşeşte, cu nonşalanţă şi cu o senină melancolie. Cine se aşteaptă la un documentar ca la History Channel, cu mîncarea gata mestecată, cu savante curbe tensionale şi curgeri narative pe înţelesul întregului popor, se alege cu o bunătate de nevroză după filmul ăsta. Aici nu e nici o ordine de manual de expresie cinematografică. Nu există nici un producător executiv care aranjează momente vandabile. E doar un artist care face cum îl taie capul. Un om liber, care se mişcă în propriul film cu aceeaşi relaxare cu care o face şi în propriile fantezii. Un creator care se exprimă în film, nu ca într-un spaţiu al rigorii, de orice fel va fi fiind aceasta, ci ca într-un spaţiu al celei mai profunde subiectivităţi şi, în primul rînd, al libertăţii. Pentru că, aparent, „gestionarea" poveştii nu face parte din cele mai importante preocupări ale regizoarei, ci spunerea ei, cu un soi de voluptate extravagantă. Copilăria, evocarea amintirilor, imaginea anilor de tinereţe, omniprezenţa prietenilor cu nume mai mult sau mai puţin notorii se amestecă halucinant cu bucăţi de ficţiune, cu exerciţii de imaginaţie, cu citate filmice, într-un portret care se supune tuturor riscurilor. Poate fi considerat în toate felurile. De la o fascinantă operă de maturitate, pînă la un exerciţiu ridicol şi anacronic de *self-branding.* Şi poate că tocmai din această libertate a creaţiei şi a receptării vine farmecul acestui documentar. La urma urmei, pentru cine vrea hermeneutici cu orice chip, *Les plages d'Agnès* poate fi şi un film extrem de realist. Pentru că aşa arată, de fapt, realitatea unui personaj care a dat la o parte orice graniţă care separă filmul de propria existenţă. E dezarmant de normal, în condiţiile astea, să fii spectatorul unui amestec de genuri, care recompun o viaţă trăită fabulos, între mari evenimente ale socialului şi mari momente ale cinematografului. Regizor de film, fotograf, artist plastic, Agnès Varda, la cei 81 de ani ai săi, se joacă, fără frica de a risca ceva, într-un film de la care poţi ieşi după prima jumătate oră sau de care te poţi îndrăgosti.

Bineînţeles că asta e cea mai simplă soluţie pentru a te spăla pe mîini, atunci cînd fugi de răspunderea de a-ţi spune părerea despre ceva. Altminteri, dacă nu-ţi place, sofisticaţii îţi vor spune că eşti bocciu şi habar n-ai de valoare, iar dacă îţi place, cei mai puţin duşi la templul filmului de autor îţi vor spune că eşti plecat cu pluta şi lovit de snobită cronică. Asta pentru că aici, la noi, pe plaiuri, între alb şi negru nu s-a prea instalat încă nici o urmă de nuanţă.

Filmul Les plages d'Agnès *(regia: Agnès Varda) poate fi vizionat în cadrul Festivalului Filmului European, organizat de Institutul Cultural Român, în perioada 7-31 mai, la Bucureşti, Braşov, Timişoara şi Iaşi. Programul complet şi detalii despre filme pe www.icr.ro şi www.festivalulfilmuluieuropean.ro.*

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

O făclie de Paşte de I.L. Caragiale

Se termină: „– Leiba Zibal, zise hangiul cu tonul înalt şi cu un gest larg, merge la Ieşi să spună rabinului că Leiba Zibal nu-i jidan... Leiba Zibal este goi... pentru că Leiba Zibal a aprins o făclie lui Christos! Şi omul plecă încetinel spre răsărit la deal, ca un călător cuminte, care ştie că la un drum lung nu se porneşte cu pasul pripit".

O făclie *în trei cuvinte:* răzbunarea moarte n-are. Doar să nu te înnebunească.

Povestea: Leiba a făcut munci mai mici şi mai mari. A leşinat însă o dată şi şi-a pierdut locul preferat. Ei, dar uite, căsătorindu-se cu Sura, dădu norocul peste el. Preluă hanul de la Podeni al fratelui acesteia şi începu să facă cheag. Într-o zi însă angajă un rumân, Gheorghe. Sluga era urîcioasă, ca locul. Sluga îl ameninţă, ridică mîna la Sura borţoasă. Ei, aşa nu se mai putea şi Leiba îşi luă curaj şi-l dete afară pe Gheorghe. Rumânul însă nu se lăsă şi-l ameninţă cu o răzbunare taman de Paşte. Şi cum Leiba se simte fragil... nu era un om curajos niciodată, îşi aşteaptă cu înfrigurare pedeapsa. Şi din amorţeala zilei, pustietatea locului, gîndurile negre, lui Leiba îi vine un plan nebun de răzbunare. Şi cînd banditul veni împreună cu alţii, Leiba îi prinse mîna în poartă. O mai fi întreg la minte sau nu Leiba? Ce mai contează. Caragiale îşi rîde un pic de firea lui Leiba care a trecut de la frică paralizantă la nebunie tranchilizantă.

Şmecheria textului: traseul cuvintelor cheie – friguri, pică leşinat, răbdarea osteneşte soarta rea, friguri de baltă, oameni pricinoşi, ameninţarea, Iudă!, Noaptea Paştelui, Gheorghe, „La vederea acestui fenomen, Zibal tresări... prin ochii lui scăpărase o inspiraţie excentrică", „mijea de ziuă".

SMS, head-uri de bloguri şi scrolluri de televiziuni: Gheorghe... Noaptea Paştelui... Tîlhari... Ieşii... O crîşmă în miezul tîrgului... O dughiană veselă, care merge bine... Sănătatea. Atavismul... Alcoolismul cu urmările-i patologice... Viţiul de concepţie... Deformarea... Paludismul... Apoi nevroza! Atîtea şi atîtea cuceriri ale ştiinţei moderne... Dar cazul de reversie! Darwin... Haeckel... Lombroso...

Business: România n-are un muzeu al ororilor şi torturii. Acolo felul în care Leiba l-a terminat pe Gheorghe e la loc de cinste. Plus, un traseu al hanurilor din literatură. Moara cu noroc, hanul de la Podeni, hanul Ancuţei pot atrage turişti, fără doar şi poate.

Mişto: „o limbă îngustă de herăstrău trece prin borta întîia şi începe să ronţăie în mişcări dese şi regulate... Planul era uşor de înţeles: patru borte în patru unghiuri ale unui pătrat; între ele herăstrăul trage liniile; în centrul pătratului s-a înfipt sfredelul mai dinainte; cînd bucata va fi cu totul dezlipită de trupul întreg al lemnului, se trage-afară; prin golul rămas, o mînă puternică se introduce, apucă bîrna, o dă într-o parte şi... goii sînt la Leiba în casă.

Şi acelaşi sfredel, peste cîteva minute, are să fie instrumentul casnei lui Zibal şi a tutulor ai lui... Doi gîzi or să ţină victima răstignită jos, şi Gheorghe, cu călcîiul pe pîntecele ei, o să vîre încet, ca în blana de lemn moartă, sfredelul în osul viu al pieptului, adînc, mai adînc, pînă să atingă inima, pe care s-o oprească din zvîcniturile-i nebune şi s-o ţintuiască pe loc!

O sudoare de moarte scăldă tot trupul lui Zibal; omul se-nmuie din încheieturi şi încet se lăsă să cază în genunchi, ca o vită ce-şi pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pătrunsă ca de acuma ea însăşi trebuie să se părăsească pe ea însăşi.

«Da! s-o ţintuiască pe loc!... gîndi el pierdut... da! s-o ţintuiască pe loc!»

Şi rămase tîmp cu ochii holbaţi pe lumina de la fereastră... Cîteva momente el stete astfel încremenit pe altă lume..."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

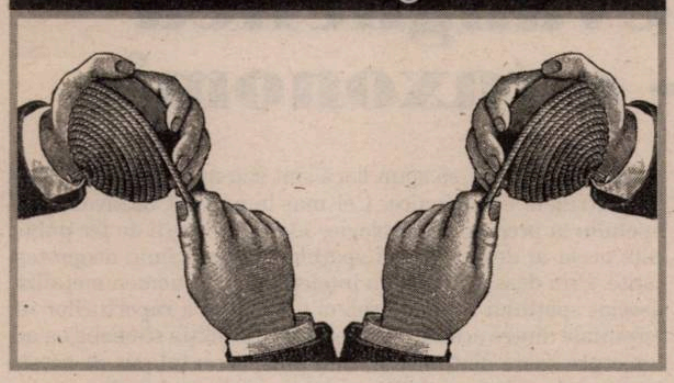

A contat UE în Moldova?

Europa ne-a trădat din nou. A stat ca proasta şi s-a uitat cum Voronin omoară români la Chişinău. România a fost iar singură în faţa istoriei. Singuri, neputincioşi, dar nervoşi, într-o splendidă izolare: Cît p-aci să regretăm că am intrat în UE, că, dacă eram liberi să facem ce vrem, i-am fi arătat noi mujicului.

Cam aşa au sunat pe scurt cîteva editoriale de la Bucureşti. La rîndul lor, publicaţii eurosceptice ca *The Economist* şi *The Financial Times* şi-au văzut reconfirmat punctul de vedere că UE este în general neputincioasă. Aşa a fost? Nu prea.

Întrebarea este bine pusă: ne-a ajutat apartenenţa la UE în această criză? Dar răspunsurile de mai sus sînt greşite. Ca să înţelegem dacă UE ne-a ajutat sau nu, trebuie să comparăm cu situaţia în care nu am fi fost membri. UE ar fi privit problema ca un conflict bizar între două state aflate în vecinătatea sa. Şi atît.

Este drept, la Bruxelles nu s-a ieşit în stradă ca la Bucureşti, pentru a-i sprijini pe cei din Basarabia. Faptul că basarabenii s-au găsit să încerce o revoluţie de Paştele occidentalilor nu a fost o idee bună. Dar nu asta a fost problema principală. Vreo două zile, UE nu prea a reacţionat. Sau, oricum, nu la fel de emoţional ca la Bucureşti. De ce nu? Aceasta nu mai este o întrebare îndreptăţită. Ţările din UE au fiecare interese şi sensibilităţi proprii. Să ne imaginăm că violenţele şi represiunea s-ar fi întîmplat în Ciprul de Nord. Am fi certat UE că nu se bagă să stingă focul? Ne-am fi întrerupt din vandalizat pădurile patriei în plin Paşte, doar de dragul cipriotilor? Cum se vede nordul Ciprului de la Bucureşti, cam aşa se vede şi Chişinăul de la Londra, Helsinki sau Madrid: un colţ de Europă de care oamenii află numai cînd se întîmplă ceva urît. A te supăra pe Europa că nu ne împărtăşeşte instinctiv emoţiile este nedrept. Data viitoare vom fi şi noi certaţi că nu ne emoţionăm pentru Cipru, Belarus, Magreb sau altă vecinătate dubioasă a Uniunii din care facem parte. Şi la cît de dezinteresaţi sîntem de restul lumii, ferească Sfîntul de aşa pretenţie.

Acceptînd deci că europenii au dreptul de a fi mai puţin sensibili decît noi, trebuie să discutăm ce au făcut după ce s-au sesizat. Adică după ce a devenit clar că un guvern care îşi tot arogă ambiţii europene arestează şi omoară oameni fără judecată. De aici încolo abia are rost să ne întrebăm: ne-a ajutat apartenenţa la UE?

Eu zic că a contat. A fost un prilej bun să ne vedem europarlamentarii la treabă. Membrii români ai Parlamentului European au provocat o şedinţă extraordinară a Comisiei de Afaceri Externe. Dezbaterea a ajuns la ideea unanimă că Voronin a reacţionat isteric şi a acuzat pe nedrept România. Preşedintele PE a declarat că provocările României reprezintă şi provocările UE. PE va trimite o comisie pentru a verifica situaţia celor arestaţi. România a reuşit să pună rapid Moldova pe agenda UE. Încă înainte de reuniunea PE, preşedinţia cehă în exerciţiu, prin premierul ţării, l-a sunat pe Voronin să-l întrebe de sănătate şi de viaţă. Ale celor arestaţi.

OK, mi se poate spune că la Chişinău mor oameni, şi UE se ţine de telefoane şi dezbateri. Din păcate, UE nu este un imperiu care să facă ordine cu armata la graniţele sale. Totuşi, fără UE şi fără acţiunea României prin intermediul UE, Voronin nu ar fi avut nici un motiv să se potolească. Acum vreo trei ani, un alt satrap fost sovietic a împuşcat prin Asia cîteva sute de protestatari ai opoziţiei. În plus, ar trebui să observăm diferenţa între Putin şi Voronin. Putin le spune europenilor să-şi vadă de nasul lor, cînd e întrebat de sănătatea şi viaţa opozanţilor. Voronin le aranjează diplomaţilor europeni tururi ale clădirilor vandalizate. Îi ia de fraieri (şi ei nu s-au lăsat totuşi păcăliţi), dar deranjul arată măcar că îi pasă de părerea lor. Nu degeaba la trei zile de la arestări, Voronin a declarat că cei arestaţi ar trebui amnistiaţi. Procurorii au înţeles mesajul.

De ce contează UE la Chişinău? În primul rînd, este cel mai important finanţator extern. O mulţime de proiecte de asistenţă care înseamnă în jur de 50 de milioane de euro anual. Plus încă pe atît ajutor economic pentru stabilizare şi acces la diferite alte linii europene de finanţare. Diverse ţări membre ale UE dau şi ele bilateral tot cam atît. Suedezii sînt pe primul loc, cu circa 10 milioane de euro, urmaţi de britanici, danezi, olandezi. România este mult în urmă, la coada listei (dar asta este altă discuţie, pe care am făcut-o într-un articol publicat miercuri, 15 aprilie, în *România liberă*, cu titlul: „De ce este votat Voronin. Şi ce este de făcut"). Asistenţa externă înseamnă într-o ţară mică şi săracă cum e Moldova ceva peste 5% din PIB, Europa fiind cel mai generos contributor. Iar moldovenii care lucrează afară, cu predilecţie în Occident, trimit acasă 30% din PIB. Voronin a cîştigat alegerile din 2005 promiţînd integrarea europeană, şi propaganda oficială tot mai spune moldovenilor că Europa e după colţ, mai e puţin pînă acolo. Planul de acţiuni UE – Moldova a fost un document prioritar pentru Guvernul moldovean în ultimii ani. El s-a tradus printr-o mulţime de strategii, planuri, legi şi instituţii nou create, dar şi prin asistenţă socială şi ajutor după seceta de anul trecut.

Ştim modelul de la Guvernul Năstase: creăm instituţii de luptă cu corupţia, dăm coduri de conduită, legi pentru conflicte de interese, facem planuri de dezvoltare. Dar le aplicăm selectiv spre deloc. Dar tot de la Năstase mai ştim ceva: putem să trişăm cînd e vorba de reforme fine şi de legi pretenţioase, dar cînd este vorba despre drepturile omului, arestări abuzive, decese suspecte în puşcării şi bătăi în secţiile de poliţie, nu mai merge. Voronin şi-a pierdut cumpătul şi apoi a dat înapoi: nu poţi să iei banii Europei ca să faci strategii de bună guvernare şi să omori opozanţii în bătaie.

Acum, că am captat atenţie la Bruxelles pentru Moldova, trebuie să facem un pas înainte. Pînă acum, oficialii români tot încercau să strecoare în concluziile reuniunilor UE fraze din care să reiasă că, dacă Moldova face reformele necesare, are perspective de a deveni la un moment membru. Ideea era că Moldova nu trebuie tratată pe picior de egalitate cu alte state foste sovietice fără şanse de a intra în UE, de gen Georgia sau Ucraina. Trebuie să renunţăm la poziţia asta, altfel vom deveni ridicoli. Dimpotrivă, trebuie să convingem UE că Voronin nu este cu nimic mai bun decît Lukaşenko al Belarus-ului.

Moldova nu mai este un campion, ci un codaş al pachetului estic. Alegerile recente au fost evident organizate în favoarea comuniştilor, cu liste fabricate, presa supusă, falimentarea primăriilor deţinute de opoziţie, intimidarea alegătorilor. OSCE a declarat votul corect, dar s-a văzut în ipostaza felcerului care constată că a avut loc un act sexual, dar nu e sigur dacă a fost viol sau de bunăvoie. Faţada democratică a regimului Voronin e compromisă şi ar trebui să fim nebuni să spunem tocmai noi către UE: mai daţi-i o şansă. Dimpotrivă, trebuie să convingem Uniunea să nu mai lucreze cu Guvernul de la Chişinău, să se adreseze societăţii pînă se va schimba regimul, exact cum face cu Belarus. Dacă va continua să bage bani în strategii finuţe şi proiecte de *twinning* cu ministerele de la Chişinău, UE se va minţi pe sine. Guvernul de la Chişinău nu există în realitate, e ca într-un teatru chinezesc de lumini şi umbre. Pe scenă se văd nişte umbre, o mînă de contabili castraţi politic *(The Economist* i-a numit tehnocraţi competenţi). Puterea reală este în mîinile lui Voronin, care controlează Partidul, care controlează statul. A băga bani europeni în reformarea unor umbre de instituţii înseamnă a-i arunca pe fereastră.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

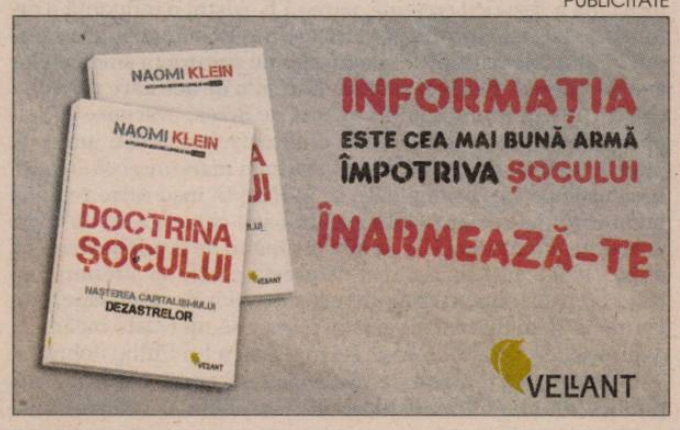

Iaromira POPOVICI

bazar

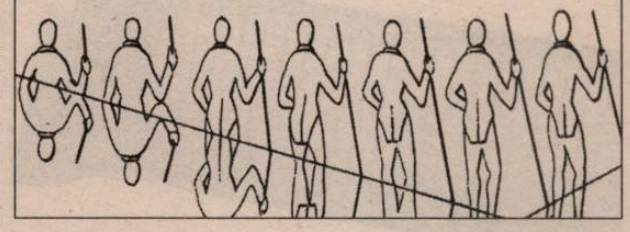

Mesaje pascale

Paştele e, cu siguranţă, o sărbătoare care nu se încadrează, în mod real, în obişnuitul *trend* consumist. Fie şi numai datorită lungului post ce îl precedă, care ar trebui să fie o perioadă, dacă nu de suferinţă, măcar sobră, pur şi simplu. Or, tocmai în acel interval, industria de kitsch-uri simpatice premergătoare oricărei celebrări trebuie să se facă simţită şi să-şi vîndă produsele.

Noi, oamenii, în varianta noastră comercială, sîntem pricepuţi în a transforma orice depăşeşte puterea noastră de înţelegere în ceva ce putem duce şi care se poate supune regulilor supravieţuirii noastre confortabile. Semnificaţia religioasă a Paştelui e prea complicată şi apăsătoare, încît s-o acceptăm ca atare. Drept urmare, încercăm s-o mulăm pe tipare omeneşti, care, în cazul de faţă, pot fi următoarele: să luăm numai partea bună, cu *happy end,* şi să-i găsim echivalentele „dulci"; să convertim semnificaţia sacră într-un soi de grav omenesc, rigid şi mai degrabă pompos; să asimilăm totul în modul cel mai direct, şi anume prin înghiţire: mai pe scurt, să mîncăm pînă nu mai putem.

Iepuraşii cîntători şi oile şugubeţe de prin magazine se încadrează în prima variantă; excesiva masă pascală, cu ouă, miel, cozonaci şi vin roşu – în cea de-a treia.

În ce-o priveşte pe a doua, putem plasa aici obiectele religioase „serioase" ce ne invadează în ajunul Paştelui: icoane cu chipul lui Iisus încruntat, ouă din diverse feluri de sticlă cu imagini *horror* ce parcă ne atrag atenţia că trebuie să luăm aminte... Dar şi mesajele telefonice sau pe e-mail ce încearcă să prindă spiritul grav al sărbătorii. Care se străduiesc – cred autorii lor (cine-or fi aceia?) – să surprindă „înălţimea" şi „intangibilul" sărbătorii: „Învierea este un act divin ce dă o nouă existenţă firii noastre. Ne este dată să o acceptăm şi să o înţelegem. Fie ca astfel să devenim mai curaţi, şi mai buni, şi mai înţelegători". Mesajul ar vrea să reconcilieze divinul cu umanul. Începutul său mi se pare fascinant: încearcă, parcă timid întîi, ca să nu ne sperie pe noi, limitaţii oameni, să ne arate diferenţa dintre cele două sfere. Apoi apare ideea, esenţială – asta e piesa lui de rezistenţă – că în ceea ce priveşte lucrurile superioare, nu avem decît să le luăm ca atare („să le acceptăm"). Întorsătura de condei vine după: „şi să o înţelegem". Divinul, deducem noi de aici, poate fi perceput doar domesticit. Aşa cum ni se va revela în final, prin filtrul mai uşor gestionabilei morale umane („mai curaţi, mai buni, mai înţelegători.").

Mesajul acesta s-ar putea încadra în categoria filozofico-sacră extremă. În gradaţie descendentă, există alte sms-uri ce coboară garda spre o variantă mai literară: „În noaptea Învierii, cînd clopotele bat/ Cu lumînări aprinse, şi sufletul curat/ Să spunem împreună «Hristos a înviat!»". Sonoritatea versurilor aduce vag a poezie romantică adaptată pentru oracole. Dacă ne-am mai afla la şcoală, am fi fericiţi să găsim aici şi imagini auditive („clopotele bat"), şi vizuale, într-un sincretism cu mesaj, cel puţin spre final, moral („sufletul curat"). Şi colectivist („împreună").

Continuînd alunecarea pe panta descendentă, ajungem şi la mesaje ce au mai curînd legătură cu varianta *soft* de percepţie pascală: „Iepuraşul mustăcios / Astăzi este norocos / Nu lasă cadou în ghete / Are el alte secrete: / Pasca, oul înroşit, cozonacul aburit". Aici ultimele două tipare de umanizare a Paştelui, cel fericit şi cel culinar, se îmbină într-o poezioară ce ne întoarce de unde ne-am străduit să plecăm: la imposibiliatea noastră, pînă la urmă, de a cuprinde gravitatea sărbătorii şi la bucuria de a o aduce spre ceva mai accesibil. Omul, în chestiuni transcedentale, continuă s-o dea în bară. Vorba unei măicuţe care i-a dat gazdei noastre, de pe lîngă Cîmpulung Moldovenesc, nişte lumînări, pe al căror suport de hîrtie scria, de astă dată din perspectiva iniţiatului: „Născocirile moderne / Fac pe omul trecător / Să-şi închipuie că este / Veşnic şi nemuritor".

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Sinteze

Între 10 aprilie şi 5 iulie 2009, Muzeul de Arte Frumoase al Parisului găzduieşte expoziţia *„Le Mont Athos et l'Empire byzantin. Trésors de la Sainte Montagne“*, organizată de Guvernul grec, sub patronajul Patriarhului Ecumenic Bartolomeu. Voită de autorităţile elene ca rampă de promoyare internaţională, expoziţia a obţinut acordul Consiliului athonit, chiar dacă exportul temporar al atîtor capodopere îi va fi dat fiori. Cu toate (vagile) riscuri de distrugere, furt sau degradare accidentală, egumenii s-au hotărît să sprijine organizarea evenimentului de la Paris, amintindu-şi probabil că „Oraşul Lumină“ a contribuit enorm la dezvoltarea studiilor bizantine.

Publicul s-a bulucit la inaugurare şi va continua să o facă. Pe de o parte, Athos-ul îşi păstrează inalterată legenda mistică. Pe de altă parte, cum femeile n-au voie să calce pe Sfîntul Munte, vor fi bucuroase să constate că Sfîntul Munte a venit la ele. E un caz de exotism intraeuropean şi o emblemă a Bizanţului detestat, dar nu mai puţin fascinant pentru Occidentul latin, de la Luitprand de Cremona (ambasadorul pontifical din secolul al X-lea) pînă la Claudel. În fine, succesul e meritat prin însăşi calitatea exponatelor, greu accesibile altfel.

Observ însă că discursul „dreptmăritor“ nu s-a primenit *nici* la Athos, locul conservator prin excelenţă. Se vede asta din prefeţele catehetice strecurate în catalogul expoziţiei. Textele sună straniu în urechile unui european din secolul XXI, pentru că folosesc un limbaj arhaic: „Săptămîna sfîntă ne face părtaşii unei mistagogii a adevărului“ etc. La nivel retoric, ne aflăm parcă pe la anul 1000, cînd apar primele comunităţi athonite (în vreme ce prezenţa *anahoreţilor* fusese semnalată aici încă din secolul al IV-lea). Pesemne că imobilismul acesta deliberat va persista pînă la sfîrşitul Muntelui, dacă nu chiar al Lumii, pe care monahii îşi propun să o transfigureze...

Expoziţia prezentată la Petit Palais (vă îndemn să o vedeţi, dacă treceţi prin capitala Franţei) are o miză polemic orientată contra secularismului contemporan, o ţintă apologetică („Răsăritul precede Apusul“) precum şi un scop legitimist: Sfîntul Munte nu e anexa Arhiepiscopiei de la Athena, ci produsul Imperiului Bizantin, din care n-a mai rămas decît Patriarhia Ecumenică. Detectez în speţă un savuros reacţionarism metafizic. Nu mai există bazilei, însă chrisobulele lor se păstrează intacte la Vatoped! Porfirogeneţii domneau şi, uneori, se călugăreau la bătrîneţe... Sfîntul Munte stă martor, cu miile de manuscrise aurite, cu icoanele tesalonicene zugrăvite la adăpostul Renaşterii din vremea Paleologilor, cu sublima lui zestre de relicve, hagiografii, apoftegme şi întruchipări filocalice.

Degeaba persiflează apusenii Bizanţul caricaturizat, între Gibbon şi Voltaire. Dincolo de clişeul raţionalist al declinului punctat cu dezbateri futile, Bizanţul a întrupat cel mai longeviv imperiu, singurul care a rezistat un mileniu. A operat cea mai vastă sinteză culturală, după cea datorată lui Alexandru cel Mare. Grecia, Roma, Persia, Egiptul, spaţiul siro-palestinian sau armean, dar şi acela slav sau viking şi-au topit resursele în furnalul alchimic al Cetăţii lui Constantin. Prin Evanghelie şi teologia politică a sinoadelor ecumenice, paradigma Noii Rome a integrat o arie geografică uriaşă. Popoarele prinse în constelaţia bizantină s-au „elenizat“, tot aşa cum neamurile romanizate pe vremea politeismului cezaric s-au lăsat cucerite de latină, de arhitectura urbană şi de superioritatea administrativă sau militară a Cetăţii Eterne. Fără continuitatea civilizaţiei, asigurată de Constantinopol, Occidentul carolingian n-ar fi avut nici un alt *model imediat*. Iată mesajul subliminal al expoziţiei de la Petit Palais. L-am recepţionat pe drept cuvînt orgolios, cu gîndul la ridicola „decadenţă“ a societăţii noastre pretins ortodoxe. Ilustrăm – orice s-ar spune – perfecta parodie a Bizanţului.

Augustin IOAN

Arhitectura evanghelică din România – o taxonomie

Un criteriu de departajare într-o hartă sinoptică a arhitecturii evanghelice din România ar putea fi raportul dintre arhitectura aşa-zicînd cultă (i.e. proiectată de un arhitect) şi cea vernaculară (făcută exclusiv prin apelul la meşteri constructori şi la comunitate). O asemenea distincţie o va urma cu mai multă fidelitate pe aceea dintre arhitectura urbană şi cea rurală. Acest lucru este explicabil: statistic vorbind, probabilitatea de a nu se fi făcut apel la serviciile unui arhitect este semnificativ mai mare în mediul rural decît în cel urban, unde legea obligă clientul să colaboreze cu un arhitect (dar nu spune nimic despre calitatea acestuia). Dar Legea 50, cea care reglementează activitatea de autorizare în construcţii, a fost, în România post-revoluţionară, mai degrabă încălcată, inclusiv de către arhitecţi, prin semnături de complezenţă date pe documentaţii întocmite de persoane din afara profesiunii, dar şi de autorităţi, care au acceptat documentaţii semnate de oricine se putea iscăli, mai cu seamă în anii '90.

Nici măcar în acest domeniu lucrurile nu sînt întocmai clare. O documentaţie proiectată de un arhitect a putut fi, ulterior, fagocitată de meşterii constructori şi/sau de comunitatea evanghelică în numele căreia se va fi edificat lăcaşul de cult. Se observă, nu de puţine ori, cum intervenţia, fără îndoială entuziastă, a meşterului constructor fără studii sau a comunităţii însăşi, mai cu seamă în ceea ce priveşte decoraţia interioară, face adeseori contrast cu croiala arhitecturală a bisericii. Unui proiect modern i se mai adaugă stucatură sau alte forme de decoraţie absentă din proiect, sculpturi în lemn (pupitre pentru pastor, frize, scaune fistichii, lambriuri) sau alte forme de ornamentare vernaculară, care nu aparţin aceluiaşi repertoriu morfologic şi/sau stilistic cu arhitectura. Îmi amintesc cazul şocant pentru mine al unei mari biserici baptiste din Oradea, a cărei modernitate exterioară contrasta, la momentul cînd am vizitat-o şi se afla în amenajare, cu atmosfera de cămin cultural rural dinăuntru. Există, fireşte, printre exemplele pe care le-am putut vedea, şi cazul invers: contaminarea unui proiect vernacular de elemente ale arhitecturii urbane contemporane, preluate necritic şi, evident, fără nici o relaţie cu contextul sau cu programul (lăcaş de cult); unui alt proiect vernacular i se adaugă materiale moderne (faţade-cortină, placaje de aluminiu, tîmplărie de pvc sau de aluminiu cu geam termopan sau termosisteme exterioare). Este o formă de snobare a mediului în care lăcaşul de cult este amplasat, dar nu se reuşeşte, din nefericire, inducerea unui caracter contemporan lăcaşului de cult, cîtă vreme chiar aceşti markeri modernizatori sînt, în contextul arhitecturii contemporane, retardaţi ca timp istoric, aparţinînd, de fapt, deceniilor imediat de după Al Doilea Război Mondial.

O distincţie încă mai interesantă este cea între tipul de expresie folosit în raport cu tradiţia (locală sau universală) a arhitecturii sacre. În chip vădit, arhitectura evanghelică, mai ales atunci cînd se amplasează în comunităţi fără o experienţă anterioară a evanghelismului, trebuie să se raporteze, *volens-nolens,* la lăcaşurile de cult pre-existente ale comunităţilor respective.

Care sînt posibilele poziţionări ale evanghelismului-oaspete? a) Estomparea identităţii proprii, sau *blending-in:* în interviurile dlui Cristian Alb se observă următoarele două tendinţe opuse: unele lăcaşuri de cult fac trimitere, în frontoanele stradale, la elemente arhitecturale care provin din arhitectura bisericilor celorlalte Biserici ale locului, ortodoxe sau catolice; motivul pare prozelitismul: a atrage credincioşii acestor religii, fără a-i aliena prin arhitectura lăcaşului de cult cel nou în raport cu reperele lăsate în urmă. Cu alte cuvinte, arhitectura lăcaşului de cult evanghelic este, aşa zicînd, *camuflată* în mediul arhitecturilor sacre locale sau al arhitectuii sacre majoritare. b) Detaşarea de spiritul locului: în alte interviuri din aceeaşi sursă se face referire la o deliberată evitare a confuziei cu ortodocşii. Dar evitarea analogiei cu lăcaşuri de cult pre-existente duce, mai cu seamă în cazul arhitecturii vernaculare, la invocarea altor tipologii monumentale, dintre puţinele existente în spaţiile rurale sau periurbane. În cazul lăcaşurilor de cult care se despart decis de expresia tradiţională a Bisericii creştine, pare să fi existat o influenţă a arhitecturii social-culturale anterioare din România, mai cu seamă a căminelor culturale şi a caselor de cultură (a sindicatelor sau de tineret). Motivul este simplu: sala de adunare a credincioşilor invită la un anumit aparat de acces, evacuare şi amplasare care este acelaşi, de la amfiteatrele greceşti antice şi pînă la teatrele de astăzi. Cu cît sînt mai mari *(megachurches),* lăcaşurile de cult evanghelice se îndreaptă însă către regulile auditorium-ului de mari dimensiuni sau chiar a sălii de sport acoperite; nu întîmplător, multe campanii de evanghelizare de după 1989 s-au folosit direct de aceste spaţii de adunare publică de mari dimensiuni, corturi sau chiar de stadioane, cîtă vreme în România nu au existat (şi par să nu existe încă) megabiserici de talia celei descrise mai sus, a lui Philip Johnson.

Dar această opţiune, ca modele de referinţă, către spaţiile publice de mari dimensiuni aduce cu sine şi dezavantaje, despre care nu pot să spun dacă sînt sau nu asumate teologic în doctrinele evanghelice. Cel mai important dezavantaj al apelului la precedente tipologice ale arhitecturii de for public este acela al desacralizării spaţiilor de rugăciune neoprotestante. Prin desacralizare nu înţeleg aici un fenomen metafizic asociat spaţiului arhitectural, ci o încetare a raporturilor referenţiale dintre această arhitectură şi tradiţia simbolică a arhitecturii sacre dintotdeauna. În plus, accentul pus de aceste lăcaşuri de cult evanghelice aproape exclusiv pe adunare, pe *ecclesia,* în spaţiul interior, înclină covîrşitor, aproape exclusiv, balanţa dintre public/privat către public.

O altă consecinţă în ordinea simbolică a tuturor celor spuse anterior este evacuarea oricărui mister al spaţiului interior şi exterior, mister asociat, anterior, cu un dozaj simbolic între lumină naturală/artificială şi absenţa, sau ponderarea acesteia prin (pen)umbră, bunăoară, sau chiar întuneric. Ca un bun spaţiu public, de adunare, lăcaşul de cult evanghelic din România beneficiază de un ecleraj generos, chiar şi atunci cînd, din punctul de vedere al design-ului luminii, nu poate fi remarcată vreo intenţie auctorială. De altfel, nu altfel poate fi interpretată abundenţa de lumină din Crystal Cathedral, anterior menţionată, a lui Philip Johnson, sau mult mai recenta structură vitrată proiectată de firma SOM (http://www.som.com/content.cfm/cathedral_of_christ_the_light). În aceste din urmă cazuri, este decelabilă nu numai o estetică a luminii clare, fără rest, ci chiar, mai mult, o teologie a luminii, cel puţin în cazul proiectului celui mai recent.

Casele de rugăciune şi bisericile neoprotestante din România, deşi au o tradiţie relativ scurtă (în comparaţie cu bisericile aşa zicînd tradiţionale, ortodoxă şi catolică), au reuşit – mai cu seamă datorită referinţei externe – să recupereze, arhitectural, acest relativ „handicap“ temporal, cu preţul, însă, al unei lipse de identitate arhitecturală proprie. Această indistincţie este, deocamdată, dublă: ea se raportează atît la propria tradiţie, a lăcaşurilor de cult evanghelice din lume, cît şi la tradiţia arhitecturală pan-creştină. Obiectele construite mai cu seamă după 1989 vorbesc uneori despre exuberanţă formală şi decorativă, dar nu depăşesc standardele anterioare ale tipologiei spaţiului interior, centrată pe adunarea credincioşilor.

Pe scurt, nu există aici experiment în felul în care îl găsim practicat în ceea ce pare să se constituie în sistemul de referinţă privilegiat al arhitecturii evanghelice – SUA. Bisericile evanghelice din România sînt, aşadar, săli de adunare ambalate în ceea ce locul oferă sau îngăduie: casă, clădire socio-culturală, biserică a locului (unde referinţa este la alte lăcaşuri de cult protestante, anterioare, sau chiar, foarte rar însă, la cele ortodoxe sau catolice). Rămîne de sperat ca viitorul să ne ofere, pe măsura maturizării arhitecturale a tipologiilor lăcaşurilor de cult evanghelice, sau pe măsură ce influenţa externă va creşte şi mai mult, surpriza unui salt calitativ al acestei ipostaze a arhitecturii sacre din România.

Textul face parte din proiectul editorial Omul evanghelic, *care urmează să fie publicat anul acesta.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Credinţă“ şi „tradiţie“

Evenimentul cel mai important din Vinerea Mare, cel căruia televiziunile de ştiri i-au acordat toată atenţia, a fost eliberarea din arest a lui Gigi Becali. Pînă atunci, Barabas fusese liber, iar Iisus crucificat, cum strigase dumnezeul din Pipera, cu cătuşe la mîini, în faţa camerelor de luat vederi. Iată însă că, în Vinerea Mare, cînd Biserica Ortodoxă rememorează patimile şi moartea Mîntuitorului, s-a săvîrşit o minune: cel care se identifica mediatic cu Iisus nu a fost supus la cazne, ci eliberat. O minune pentru care s-au rugat – ni se spune – maicile şi preoţii din toată ţara. Şi, deopotrivă cu ei, televiziunile dreptcredincioase Realitatea TV şi Antena 3, care au dus o susţinută campanie pro-Becali, transformîndu-l într-un martir prins în gheara forţelor oculte, diavoleşti, care nu vrea altceva decît „să ia şi el lumină de la copiii săi“ (lumina nu se ia, după cum ştim, de la copii, ci de la preot, dar trebuiau combinate cumva cele două elemente, „a lua lumină“ şi „copiii săi“, pentru sporirea efectului). Prin urmare, Gigi Becali nu a mai fost deloc „latifundiarul din Pipera“ care a făcut schimbul de terenuri cu MApN-ul, individul care e deasupra oricărei legi a ţării acesteia pentru că el face legea, cel care îi indica lui Voiculescu şi familiei lui ce parte anatomică să-i sugă şi alte lucruri de genul acesta, ci mielul neprihănit, pregătit pentru sacrificiu. Şi care – iată – scapă într-un mod miraculos de la tăiere (prin grija celor 14 avocaţi plătiţi regeşte, care au găsit, în ultimă instanţă, o portiţă prin care să-şi facă scăpat clientul).

Din declaraţiile pe care le-a dat Becali, imediat ce a ieşit pe poarta arestului, se dovedeşte fără putinţă de tăgadă că televiziunile nu s-au înşelat: finanţatorul echipei Steaua e un om bun, blînd, plin de credinţă, dacă nu de-a dreptul sfînt, care chiar şi duşmanilor le doreşte numai bine. (A doua zi, într-un interviu acordat Antenei 3, a promis şi ceva răzbunare, dar asta nu se pune, că doar şi Iisus a intrat cu ciomagul în Templu şi a dărîmat tarabele negustorilor nemernici!) Omul acesta blînd a avut grijă, desigur, să mulţumească preoţilor şi călugăriţelor care s-au rugat pentru el, dar şi trusturilor care l-au susţinut, în special „trusturilor lui Voiculescu şi lui Vîntu“. Împreună-lucrarea lor a fost ziditoare!...

Seara, tot în Vinerea Mare, după ce iureşul cu eliberarea omului sfînt s-a mai potolit, TVR 1 ne-a oferit un spectacol de mare trăire şi simţire, conceput de omul providenţial al tradiţiilor româneşti, Grigore Leşe. Acesta i-a adus pe scenă pe actorul Dorel Vişan, care a recitat cîţiva psalmi arghezieni creaţie proprie; pe nişte doamne îmbrobodite cu un fel de năvod de prins peşte (tradiţional, fără îndoială), care cîntau melodii din negura istoriei; pe Liliana Iorgulescu care dansa lasciv şi, desigur, tradiţional, în spatele unei pînze; şi pe el însuşi, marele rapsod, omul-orchestră, cu nelipsita lui pălărie pe cap, bundă albă şi cu un tradiţional fir care îi pornea din ureche ca lui Data din *Star Trek*, pe post de microfon. Scena era invadată periodic de un la fel de tradiţional fum, iar în intermezzo-urile dintre momentele artistice de pe scenă se auzea în difuzoare o melodie sacră, cu fluiere şi percuţie electronică, cam în genul celor care apăreau acum cîţiva ani sub marca Enigma.

Gigi Becali e considerat de un popor întreg un om plin de credinţă, iar Grigore Leşe – ultimul păstrător al tradiţiilor adevărate ale neamului acestuia. În realitate, „tradiţia“ lui Leşe e din aceeaşi plămadă cu „religiozitatea“ lui Becali. Nişte lucruri de paradă, nişte butaforii de operetă de pe urma cărora cei doi indivizi nu au decît de profitat. Oamenii nu văd ipocrizia, calculul pragmatic şi kitsch-ul din cele două personaje, pentru că preferă să se lase îmbătaţi de vorbele lor. Sîntem un popor plin de frustrări identitare, iar această îmbătare – chit că e cu tot felul de poşirci – are calitatea că ne face să ne simţim ceva mai bine.

Bogdan IANCU

Cuvinte şi imagini bune de mîncat

Primii paşi spre exploatarea tradiţiilor culinare s-au făcut, în publicitatea autohtonă, prin utilizarea adjectivărilor de-acum banale: rustic, ţărănesc, tradiţional. Primul personaj memorabil – Bunica (generică şi urbană) din Untdelemn de la Bunica – a apărut la sfîrşitul anilor '90. De pe site-ul personajului aflăm că s-a oscilat între două propuneri: *Mămăiţa* şi *Untdelemn de la Mamaia*. Pentru că *mamaia* suna regional, s-a optat pentru *bunica*. Notorietatea brandului a fost susţinută apoi de emisiuni de televiziune *(Acasă la bunica)* şi sponsorizarea apariţiei unui volum caritabil de povestiri despre bunici apărut la Editura Humanitas – *Cartea cu bunici*. Un producător din provincie, sedus probabil de succesul acestui brand şi intuind valenţele marketizabile ale etichetelor universului culinar domestic, a înregistrat la Ministerul Agriculturii produsul „Pîine de la bunica“, dar şi „poale-n brîu“ şi „cozonac de casă moldovenesc“.

Au urmat serii întregi de reclame la conserve de pate desprinse aproape fără excepţie din scenariul clasic lansat de campania „Fabricat în România“, cu un univers rural exploatat fie în cheie nostalgică (ce copil e acela care nu a mîncat pate făcut de bunicii lui?), fie în cheie parodică. Pate Sibiu aproape că pastişează fragmente din festivalul Cîntarea României, în timp ce Pate Ardealul mizează pe stereotipurile legate de gospodarii ardeleni, cu sloganul „Bine făcut“.

De la „haiducesc“ § la „domnesc“

Pasul următor l-a reprezentat nişa mai pretenţioasă obţinută prin etichete care conţin note rurale, dar vizează un public mai snob: „vînătoresc“, „haiducesc“, „ciobănesc“. Acestora li s-au adăugat adjectivări cu trimiteri aristocratice: „domnesc“, „nobil“, „boieresc“, „regesc“. Momentul-cheie în această evoluţie a persuasiunii publicitare către un discurs mai elaborat, pe gustul unei clase de mijloc pe cale de apariţie – ale cărei aspiraţii se îndreaptă spre produsele *gourmet* – l-a reprezentat clipul Murfatlar, cu o poveste în care tradiţia/meşteşugul vinului sînt parte dintr-o istorie a disidenţei faţă de sistemul comunist. Sistem asociat simbolic cu lupta împotriva gusturilor rafinate. Avem de-a face cu o arheologie recuperatoare menită să facă legătura cu un trecut idilic.

„Meşteşugirea“

Cuvîntul-fetiş în marketizarea produselor burgheze din ultimii ani este „meşteşug“ cu derivatele sale. Mezelurile sînt meşteşugite, vinul este meşteşugit, iar meşteşugul lui se transmite (chiar cu preţul vieţii – Murfatlar) de la o generaţie la alta etc. Retorica publicităţii la produsele gastronomice tradiţionale are o funcţie aproape eco-lingvistică, pentru că recuperează un vocabular pe cale de dispariţie din uz: *bucate* (evident *alese* sau *împărăteşti)*, (mezeluri) *plămădite* de mîini *iscusite, ca odinioară* (sloganul iaurturilor şi dulceţurilor Napolact din gama *Gusturi de demult)*. Este foarte probabil ca emisiunile şi cărţile lui Radu Anton Roman, cu felul său specific de a transmite cunoştinţe despre bucătăria românească tradiţională, să fi influenţat într-o mare măsură atît scenariile, cît şi registrele lexicale jucat arhaizante adoptate în publicitatea ultimilor ani.

Personaje

Publicului amator de produse *gourmet* îi sînt trimise oferte care poartă semnătura sau imaginea unor personaje literare sau reale: Conu Alecu (vin de la Murfatlar); Vinu' lu' Dinescu; Zaraza (cu sloganul „Pentru adevăraţii domni din România“) – personaj reintrat pe scena culturii populare, scos la lumină de autorul Mircea Cărtărescu şi de documentarul realizat de Stelian Tănase; Matache Măcelaru – în ipostaza educatorului de gusturi fine.

Reclamelor cu personaje neaoşe din specia Dorel, care driblează tradiţia pentru a se fixa într-un local descris în tuşe groase, li s-au adăugat cele care fac publicitate unor produse de calitate superioară: Murfatlar, Cotnari, Beciul Domnesc – care speculează teritoriul sensibil al tradiţiilor în termenii unei „pietăţi recuperatoare“ (Vintilă Mihăilescu). Această întoarcere la tradiţiile culinare locale nu este nici pe departe un fenomen autohton, sociologul George Ritzer arăta că acesta este un proces normal de răspuns al bucătăriilor locale la fenomenul mcdonaldizării. Alţi cercetători citesc în acelaşi fenomen semnele unei structurări pe clase a cumpărătorilor în legătură cu o diferenţiere dată de posibilităţile financiare şi nivelul de educaţie.

Să ne întoarcem, spre final, către Bunica de pe etichetele cu untdelemn şi bunătăţi. Personajul a fost adus la zi într-un clip în care o vedem vizitîndu-şi nepotul plecat cu părinţii în Italia. Acestuia, sătul de pizza şi paste – nemeşteşugite, evident – îi este dor de ciorba de acasă, pe care bunica o transportă cu cratiţa în Italia. Imaginea acestui *acasă gastronomic românesc* care traversează graniţele este probabil începutul unei lupte cu produsele globalizate.

Cîteva concluzii

Asocierea cu tradiţiile gastronomice reprezintă un canal de comunicare eficient, prin intermediul căruia se introduc pe piaţă produse pe care publicul local le poate considera dezirabile, în măsura în care trimit la valori împărtăşite de grupuri mai mari sau mai mici de indivizi. Bunica nu produce untdelemn şi nici margarină, bunicul nu produce iaurt amestecat cu dulceaţă de nuci, conserva de pate nu s-a inventat – la fel ca veşnicia – la sat, Matache Măcelaru nu produce mezeluri, dar personajele astfel interpretate pot mima paternitatea acestor produse în numele unui trecut din care ne zîmbesc sepia.

***Bogdan Iancu** este cercetător la Muzeul Ţăranului Român.*

PUBLICITATE

Mîncare şi pasiune

– interviu cu Violeta DINCĂ, patroana restaurantului Violeta's Vintage Kitchen –

Un prieten ecologist mi-a tot vorbit, plin de entuziasm, de Violeta's Vintage Kitchen: *un restaurant ecologist şi* slow-food. *M-am dus să văd despre ce e vorba, nu foarte încrezătoare. Un spaţiu mic, nu prea* trendy *amenajat; cu cîteva mese simple, fără un stil anume. Şi o vitrină în care... era afişată mîncarea. Ciudat, mi-s-a părut. Cînd am încercat un prim fel, m-am domolit, brusc. Şi am vrut s-o cunosc pe patroana locului, despre care mi-am imaginat că nu poate fi alta decît... Violeta. Am întrebat de cîteva ori de ea, la bucătărie, şi mi s-a răspuns politicos, dar ferm: „Găteşte". Cînd am reuşit s-o cunosc, în sfîrşit, am constatat, iarăşi cu stupoare, că Violeta nu e o bunicuţă sfătoasă, ci o femeie tînără. Arătoasă şi binedispusă. Mamă a trei copii.*

Cum v-aţi prezenta?

O femeie de 32 de ani. Am terminat Filologia, secţia română-germană. O vreme am încercat să merg în direcţia studiilor: mi-am deschis un birou de traduceri. Permanent însă, de-a lungul timpului, am avut această mare pasiune pentru mîncare.

Evident, următoarea întrebare logică ar fi: de unde vă vine?

Desigur, precum în cazul multora, de la bunici. M-am născut în Bucureşti: una dintre bunici este chiar de aici, cealaltă – din Vîlcea. M-au influenţat în privinţa bucuriei de a găti. Şi a respectului pentru masă, pentru familia care se adună acolo, pentru prietenii care vin la tine.

Cum şi cînd aţi început să gătiţi?

Găteam compulsiv şi obsesiv. Puţin după momentul în care a apărut primul copil. La 20 de ani, în anul al doilea, am născut-o pe fetiţa mea. La un an diferenţă – a venit şi al doilea copil. Acum am trei. Are cu siguranţă legătură cu dragostea, cu nevoia de a dărui afecţiune. Cred că pentru mine gătitul a fost cel mai uşor mod.

Ce anume găteaţi?

Găteam felurile preferate ale oricărui copil de pe lumea asta, şi anume pizza şi paste. Marea revelaţie a fost cînd am început să fac pîine. Era o operaţiune absolut fascinantă, şi fascinaţia asta s-a extins şi la copii. Nu aveam nici o maşinărie, ne aşezam şi o frămîntam cu toţii, eu şi ei trei. Apoi stăteau ghemuiţi în faţa cuptorului şi aşteptau să vadă în ce fel arată. Începînd cu vîrsta de trei ani şi jumătate au fost deja foarte interesaţi de cum iese mîncarea. În perioada aceea aveam o viaţă destul de relaxată: făceam traduceri, la un moment dat renunţasem şi la birou şi lucram de acasă. Vorbim de perioada cu un an-doi înainte de a deschide restaurantul (aceasta s-a petrecut în noiembrie 2007).

„Găteam pe unde puteam"

De unde ideile de slow-food *şi mîncare ecologică, nu tocmai tipice pentru restaurantele româneşti?*

Ecologia şi *slow-food*-ul au legătură tot cu sănătatea copiilor. De aici am pornit. În România nu e încă o tendinţă generalizată, dar cu siguranţă va fi: din ce în ce mai mulţi oameni sînt interesaţi de conceptele eco, bio, *slow*. E un lucru testat şi observat aici.

Cum aţi trecut de la gătitul privat, strict pentru copii, la unul public, pentru oameni necunoscuţi?

La un moment dat, copiii nu mi-au mai fost suficienţi. Trebuia să gătesc mai mult, pentru mai mulţi oameni. Veneau din ce în ce mai numeroşi prieteni în vizită, să mănînce la noi. Găteam pe unde puteam şi cu orice ocazie. Şi, mai în glumă, mai în serios, şi bărbatul meu, şi prietenii au început să mă întrebe dacă nu vreau să-mi deschid un restaurant şi să-i las pe ei în pace. Glumele le-am cam luat în serios. A fost un impuls de moment, deschiderea restaurantului.

Spaţiul pe care l-aţi ales nu e foarte generos. De ce aţi optat pentru el?

A fost o înşiruire de semne (deşi în general nu cred neapărat în aşa ceva): mă gîndeam şi vorbeam cu orice prieten întîlneam despre chestia asta. Din vorbă-n vorbă şi din prieten în prieten, am ajuns, pînă la urmă, la o amică ce lucrează la magazinul de decoraţiuni interioare de alături. Ea mi-a spus că lîngă ei tocmai s-a închis o cafenea. Am intrat, am văzut spaţiul, care mi-a plăcut foarte tare, mi-am adus familia şi am zis: „Eu aici fac restaurant". Toată lumea mi-a spus să mă mai gîndesc, dar eu am ţinut-o pe-a mea. E un spaţiu mic, dar tocmai asta mi-a dat încredere. M-am gîndit că e un loc în care pot face lucrurile în mod corect, onest şi plăcut. Pentru că nu-mi doream un restaurant gen companie, un spaţiu rece şi cu o sută de mese, ci ceva care să semene cu acasă. E tot un fel de acasă aici, nu-i chiar restaurant. Sîntem mai mult gazde...

„Nu am reţete scrise"

De fapt, cum gătiţi? Aveţi un stil, o şcoală anume?

Stilul meu de a găti, pe care l-am avut în familie, îl am şi aici: combinarea, în mod eficient şi creativ, a diverselor reţete, în dorinţa de a obţine un produs cît mai uşor, sănătos, hrănitor. Bineînţeles că, pornind de la copii, m-am gîndit la cea mai bună variantă de a găti. De pildă, ador uleiul de măsline, extravirgin, pe care îl mîncăm şi pe pîine, şi în salate şi îl folosesc la orice, în combinaţie cu untul. Îmi place foarte tare şi untul, care îmi aminteşte de bucătăria franceză (pe cînd uleiul de măsline – de cea italiană). De ziua îndrăgostiţilor, am făcut o masă specială pentru toţi clienţii şi prietenii noştri. Şi m-am gîndit care ar fi ingredientele afrodisiace pe care le-aş putea folosi cu ocazia asta. M-am uitat pe Internet şi am găsit pagini întregi; cu relativă surprindere, am văzut că sînt fix cele pe care eu le folosesc oricum: ghimbirul, în combinaţie cu ciocolata neagră şi cu portocala; chilli, pe care-l pun în orice, în salate şi în mîncăruri; condimentele exotice, seminţe, năut, coriandru, cardamon...

De unde vă luaţi reţetele de bază?

Cred că din cărţi. Nu din Sanda Marin, deşi nici aceasta nu e o carte de lepădat. Am o ediţie din 1959 şi o consult de cîte ori vreau să fac ceva clasic şi bun, cum ar fi mîncare de hribi. Oricum, volumul e o bijuterie: vorbeşte de fripturi de prepeliţe şi de fazan, pe care cu greu le mai găseşti în ziua de azi... Jamie Oliver e un fel de mentor pentru mine. Foarte asemănător ca direcţie: mîncare sănătoasă, ingrediente simple, dar de cea mai bună calitate, cît mai puţin gătite. Nu legume fleşcăite şi fără gust. Coptul, fiertul la aburi. Dar nu-mi iau reţetele numai din cărţi de bucate, ci de oriunde dau de ele. Am citit, de pildă, lunile trecute, Orhan Pamuk şi am venit la restaurant cu o dorinţă nestăvilită să gătesc pilafuri cu caise confiate, migdale, fructe exotice, despre care vorbea el în *Mă numesc Roşu*.

Care vă sînt ingredientele preferate?

Am o mare dragoste faţă de peşte. Îmi place să-l mănînc şi să-l gătesc. Şi la fel fructele de mare. De curînd am avut midii cu orez şi şofran: am găsit midii proaspete, mi-a adus soţul, le-am fiert în vin alb şi-n cimbru, le-am desfăcut pe masă, din carapace, şi miroseau atît de frumos, a mare... În privinţa legumelor, prefer, de exemplu, sparanghelul, care nu prea se foloseşte în România, dar şi plantele aromatice, rozmarinul, salvia, busuiocul, oregano – crude, şi nu uscate.

Conceptul de bucătar a evoluat, în ultimul timp, de la cel de executant spre unul mai artistic, de creator. Totuşi, nu aveţi momente în care vă plictisiţi de gătit?

Combinarea continuă a reţetelor are legătură cu teama de a mă plictisi. Cu dorinţa de a-mi păstra vii pasiunea şi interesul. Din acelaşi motiv am un alt meniu în fiecare zi. Găsesc, de pildă, o reţetă clasică atrăgătoare, cum ar fi borşul de hribi, pe care l-am făcut astăzi. Aceasta spune: foloseşti ceapă, mocovi, pătrunjel, piper... Eu am pus în ea şi leurdă, şi coajă rasă de lămîie, şi mai multe feluri de ciuperci, în afară de hribi. Instincte de moment, pur şi simplu. Nu am nici măcar reţete scrise. Nu mi le scriu. Nu le repet, iar acest lucru poate fi frustrant.

Sînteţi creatoarea reţetelor, într-un fel. În ce măsură şi executantă?

Sînt bucătarul restaurantului, singurul. Mai am un ajutor de bucătar, dar eu fac totul. Gătesc cu drag pentru oameni care îmi sînt dragi. Spaţiul ăsta mic s-a conturat foarte repede şi şi-a format în foarte scurt timp o clientelă stabilă. Mulţi mi-au devenit prieteni, şi îi primesc exact cum aş face-o acasă. De aici, respectul faţă de mîncare, faţă de ce le pun pe masă. Tot aici vin şi copiii mei şi mănîncă, venim şi noi, şi prietenii noştri.

Feluri la vedere

Am văzut în filme gen No Reservations *că există nişte locuri „secrete" de unde iniţiaţii îşi iau ingredientele proaspete. Aveţi vreunul?*

Am vrea noi să avem un loc de unde să ne luăm toate ingredientele proaspete... În proiect este o grădină personală unde să ne creştem plantele aromatice, fructele şi legumele. Deocamdată, tot ce putem face este să cumpărăm din *en gros*-uri marfa proaspătă, atunci cînd vine, şi dimineaţa – din pieţe. Leuştean, lobodă, ştevie, urzici, spanac...

Am mai observat ceva aici ce n-am mai întîlnit decît arareori: toată mîncarea e afişată în spatele unei vitrine din sticlă...

Da, şi nu întîmplător. Nu sînt de acord cu denumirile obscure, din care nu înţelegi cu ce e felul respectiv. Toate felurile de mîncare, la noi, sînt descrise în funcţie de ingredientele pe care le conţin. De pildă, cremă de cartofi cu nucşoară şi migdale. Vrem ca lumea să ştie exact ce comandă. Tot de aceea punem felurile la vedere.

Pe linia ecologistă, ştiu că aţi organizat nişte evenimente...

Am fost la Ziua Mediului, pe 5 iunie anul trecut, am asigurat mîncarea pentru eveniment. Am avut o acţiune şi cu ocazia Orei Pămîntului: am oprit curentul, am mîncat la lumînări, am chemat formaţia Trei parale (nişte băieţi simpatici care cîntă muzică medievală la instrumente foarte interesante: nai, fluier...). Ne-am hotărît să repetăm treaba asta, să facem o Oră a Pămîntului în fiecare săptămînă.

„Se refac găştile"

Credeţi că românii mănîncă, în momentul de faţă, dacă nu ecologic, măcar destul de sănătos?

De cele mai multe ori românii nu mănîncă sănătos. Felul nostru „tradiţional" de a găti, care include prăjitul zdravăn în ulei de floarea-soarelui sau untură, cărnurile grele şi prea puţine verdeţuri, nu e OK... Cred că aproximativ un procent de 20-30% dintre români mănîncă bio. Se încearcă o educaţie în acest sens, dar ideea e să existe şi apetitul necesar pentru aşa ceva. Şi dorinţa lor de a schimba ceva. Nici piaţa nu ne oferă prea multe produse bio. Pe de altă parte, dacă exagerăm în această direcţie, se poate ajunge la un fel de limitare care merge spre psihoză.

Există, în opinia dvs., mîncare românească tradiţională?

Sînt împrumutate toate, şi ce dacă? E un amalgam de reţete din zona Balcanilor, cu diverse influenţe. Nu ştiu, de fapt, dacă sînt mîncăruri strict româneşti. Nu am studiat problema. Singurul lucru pe care-l fac, în sensul ăsta, e să îndeplinesc dorinţele anumitor clienţi. De pildă, îmi spune cineva: bunica mea făcea nu ştiu ce pîine cu mălai... Şi încerc să o reconstitui.

Dar la fel de tradiţionala ospitalitate neaoşă există cu adevărat?

A existat plăcerea invitatului acasă, dar se pierde. Nu prea mai aud de oameni care să meargă în vizite, să stea la o cafea sau la un tabinet: era *slow-life*... În restaurant, încercăm să refacem ceva asemănător. Oamenii se împrietenesc între ei. Cred că o clientă care a venit după vacanţa de Crăciun a sintetizat spiritul ăsta cînd a zis: „Se refac găştile!". Iar noi, cel puţin deocamdată, nu vrem să schimbăm nimic aici. Am făcut un sondaj de opinie printre clienţii noştri, întrebîndu-i dacă ar dori un spaţiu diferit, mai mare: ne-au răspuns, în majoritate, că nu...

a consemnat Iaromira POPOVICI

Codrin Liviu CUŢITARU

Poveste doctorală

M-am întîlnit, zilele trecute, cu un fost coleg de şcoală, astăzi universitar în domeniul aeronautic. Cred că simpla menţionare a profesiei v-a spus deja ceva despre personajul în discuţie. Omul este un savant autentic şi a fost aşa de cînd îl cunosc, adică de pe băncile gimnaziului. Pe atunci rezolva instantaneu ecuaţii imposibile, ce ne dădeau nouă, celorlalţi, coşmaruri teribile. Ştia principii sofisticate de funcţionare a unor motoare supersonice şi inventa diverse mecanisme de propulsie, speriindu-şi profesorii şi prietenii. Ca toate geniile însă, la sport, şuta mereu pe lîngă minge, avea ochelari cu dioptrii mari, mergea şleampăt, purta ciorapi desperecheaţi şi nu se bucura de succes la fete. Într-un cuvînt, era un „Dexter" al comunismului tîrziu. Povestea care urmează (relatată mie chiar de protagonist) s-a desfăşurat în februarie anul trecut, cînd fostul meu coleg şi-a susţinut, finalmente, teza de doctorat. Spun „finalmente", întrucît omul – super-scrupulos, absorbit etern în calcule şi probabilităţi – a amînat impardonabil această formalitate academică, ajungînd să-şi exaspereze coordonatorul. La limita limitei, tînărul lector a pus pe masă un tratat de aeronautică, închizînd gurile tuturor cîrcotaşilor. De teama unor imprevizibile evenimente, conducătorul de doctorat a întocmit iute comisia, a simplificat birocraţia şi l-a împins pe erou, cu oarece impacienţă, către ziua susţinerii. Aceasta a căzut pe fond de nămeţi şi geruri ucigătoare. Ieşit din calculele siderale, amicul meu s-a văzut confruntat cu brutalitatea lumii reale, neconcesivă cu savanţii, după cum bine se ştie.

A descoperit, cu nedisimulată oroare, că trebuia să se ocupe de aranjamente foarte concrete, pentru care nu avea „pregătire" şi nici măcar „organ", după cum afirmă el însuşi în prezent. În comisia de doctorat sînt membri profesori de la mai multe universităţi din ţară, de ale căror cazare şi confort, pe perioada susţinerii, candidatul trebuie să se ocupe nemijlocit. Fericitul eveniment se serbează, în final, cu o „agapă", intrată – indubitabil – în sarcina aceluiaşi brav doctorand. Mai mult, tradiţia cere ca, la despărţirea de universitarii călători, proaspătul doctor să le ofere o amintire, o atenţie inofensivă, menită să proiecteze momentul în veşnicie. Bulversat, colegul menţionat – căruia, ca să fim sinceri pînă la capăt, şi achiziţionarea unei pîini îi punea probleme majore – trecu prin iad pentru a se ocupa de toate detaliile. Le rezolvă cum putu mai bine. Închirie o masă la un restaurant mai ieftin, bugetul nepermiţîndu-i nici cel mai mic exces, şi cumpără cinci sticle de şampanie (drept cadou simbolic, de sfîrşit), cîte una pentru fiecare referent. Alese o marcă mai ieftină (cea mai ieftină, de fapt), care-l impresionase prin modul de prezentare a sticlei (aceasta era învelită într-o hîrtie multicoloră, ce atrăgea imediat privirea). Îşi pregăti costumul bun şi se prezentă, în ziua cu pricina, la apelul furcilor caudine.

Nu vreau să insist asupra unor amănunte care alcătuiesc, de regulă, o zi proastă din viaţa oricărui individ. Totodată, nu vreau să credeţi că s-a întîmplat atunci ceva cu adevărat groaznic. Nicidecum. Personajul nostru a luat doctoratul cu brio (nici nu se putea altfel), iar comisia (formată, pe lîngă conducător, dintr-o doamnă taciturnă şi trei domni destul de inspizi, cu o excepţie poate – un bătrînel genialoid, personalizat de aerul gen „profesor distrat") s-a dovedit extrem de amabilă şi tolerantă cu stîngăciile lumeşti ale tînărului savant. În ciuda frigului de afară, nu au dorit nici ceai, nici cafea (colegul meu le-a băut pe toate, pentru a nu lăsa urme de „festin", urme ce l-ar fi înfuriat iremediabil pe şeful de Catedră; cu ocazia ingerării masive a lichidelor respective, el a descoperit şi misterul refuzului distinşilor profesori: atît cafeaua, cît şi ceaiul fuseseră preparate execrabil, protagonistul neavînd – cum spuneam – „organ" pentru mărunţişurile existenţei şi nici coechipier feminin pentru ajutor în asemenea situaţii). Ulterior, profesorii au acceptat însă invitaţia la masă, întrucît nimeni nu era pregătit să pornească la drum pe nemîncate. Au mers prin nămeţi şi ger (de unde maşină?), aterizînd, într-un final, în *pub*-ul unde colegul meu pregătise elementele „ospăţului" (între altele, trebuie să zic faptul că, purtat de evenimente, pişcat de frig şi atacat de multitudinea de lichide înghiţite, savantul nostru aeronaut simţea o presiune gigantică în abdomen, căutînd disperat o formă de eliberare).

Comisia s-a aşezat la masă, iar oficiile de gazdă şi organizator nu au permis noului doctor vreo clipă de intimitate. A scos darurile simbolice şi le-a oferit distinşilor oaspeţi, exprimîndu-şi gratitudinea pentru efort. Aceştia au luat sticlele de şampanie (colorate feeric), cumva ezitant, şi au mulţumit vag deconcertaţi. Abia acum prietenul meu observă un detaliu ce-i scăpase atunci cînd cumpărase bucluşele „spumante". Coloritul viu al hîrtiei de ambalaj reprezenta, în realitate, imaginea unui cunoscut personaj de desene animate. Ce să fi căutat el acolo? – se întrebă aeronautul, în timp ce o cruntă bănuială începuse să-i devasteze sufletul (revenit cu disperare a doua zi la magazin, bănuiala i-se confirmă: sticlele în cauză conţineau un suc ieftin, din coloranţi, îmbuteliat ca „şampanie pentru copii", adică licoare de servit la petrecerile de la *McDonald's* pentru preşcolari).

Chelnerul sumbru preluă comanda cu plictis, aruncînd doar o privire malefică „profesorului distrat" care repeta (e drept, cam deranjant): „Eu vreau ţiorbică!". Întorcîndu-se cu băuturile (clipocitul lichidelor în pahare îl făcea pe amicul meu să tremure din toate încheieturile, de parcă s-ar fi aflat într-un sadic exerciţiu psihedelic, de rezistenţă la presiune), sinistrul *waiter at the table* auzi iarăşi propoziţia obsedantă – „Ţiorbică! Aduceţi-mi ţiorbică!". Se bău în tăcere, eroul adăugînd *volens-nolens* material suplimentar de tortură în complicatele mecanisme renale – se vede, uneori, mai rebele decît sistemele de propulsie aeronautică. Chelnerul sosi cu farfuriile aburinde, pline de un lichid colorat incert. Observîndu-l, cu nebănuit ochi de şoim, „profesorul distrat" strigă deodată: „Am uitat să vă ţspun, dar eu nu mai vreau ţiorbică!". Chelnerul strînse bestial farfuria în mînă, introducîndu-şi degetul mare pînă la jumătate în supă şi, tocmai cînd se pregătea să i-o arunce în cap bătrînelului, doctorul în aeronautică ţipă: „O vreau eu!". Înghiţi lacom două castroane cu ciorbă şi se ridică apoi, cu mîna între picioare pentru a galopa către locul intim. Nu apucă. Îşi auzi conducătorul de doctorat ţipînd inuman: „Vai, doamna profesor... Oameni buni, sunaţi la 112! Sunaţi la 112!". Privi înapoi. Referenta taciturnă zăcea inconştientă, cu capul pe masă („toxiinfecţie alimentară paroxistică", se preciză pe fişa de diagnostic, mai tîrziu, la spital). Colegul meu ştiu atunci, fără dubiu, că pantalonii costumului bun fuseseră iremediabil compromişi...

Nu vreau să credeţi că pledez din nou aici pentru schimbarea frumoaselor obiceiuri româneşti. Mi-am susţinut şi eu doctoratul şi am dat, cu plăcere, de băut. În plus, astăzi, fiind membru în comisii, accept voios un pahar de şampanie

la sfîrşit, chiar dacă este turnat dintr-o sticlă viu colorată. Nu solicit nici măcar îngăduinţă pentru aceia dintre noi care, obişnuiţi mai mult cu biblioteca decît cu viaţa, se arată frecvent neajutoraţi în caruselul existenţei. Cer doar, cu deplină responsabilitate şi seriozitate, ca, la mesele festive, nimeni să nu mai comande „ţiorbică"!

PUBLICITATE

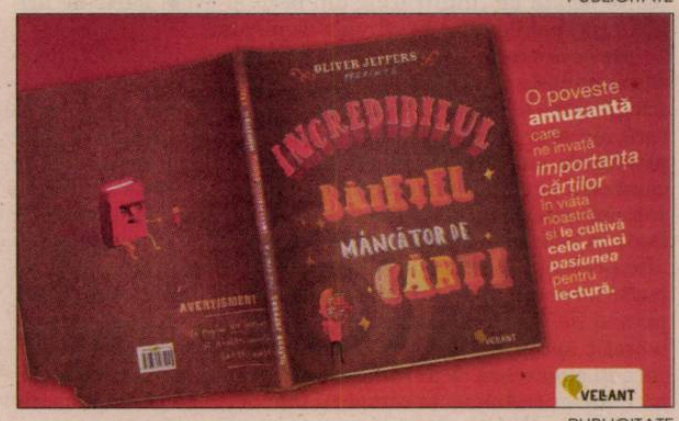

PUBLICITATE

PUBLICITATE

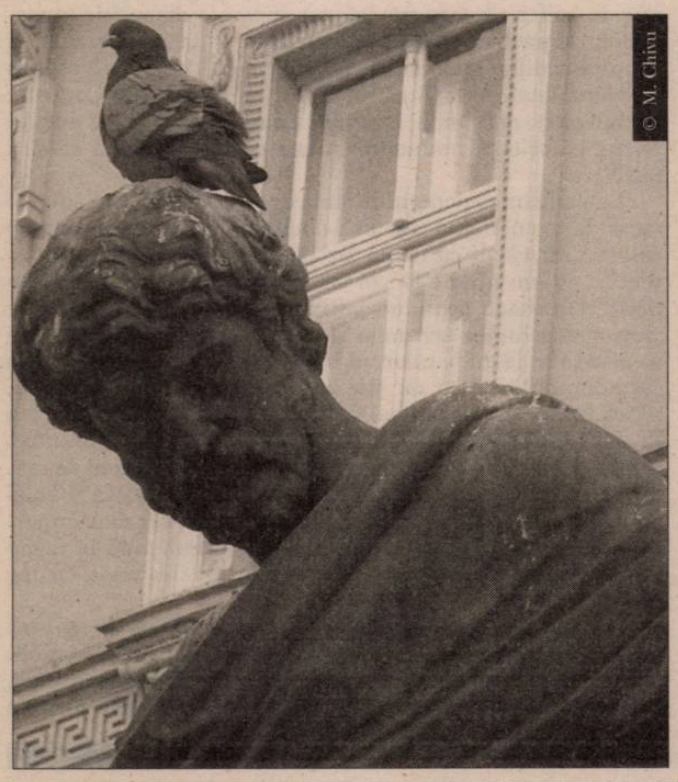

Adina POPESCU

Camere cu vedere

– garoafe de plastic şi margarete fictive –

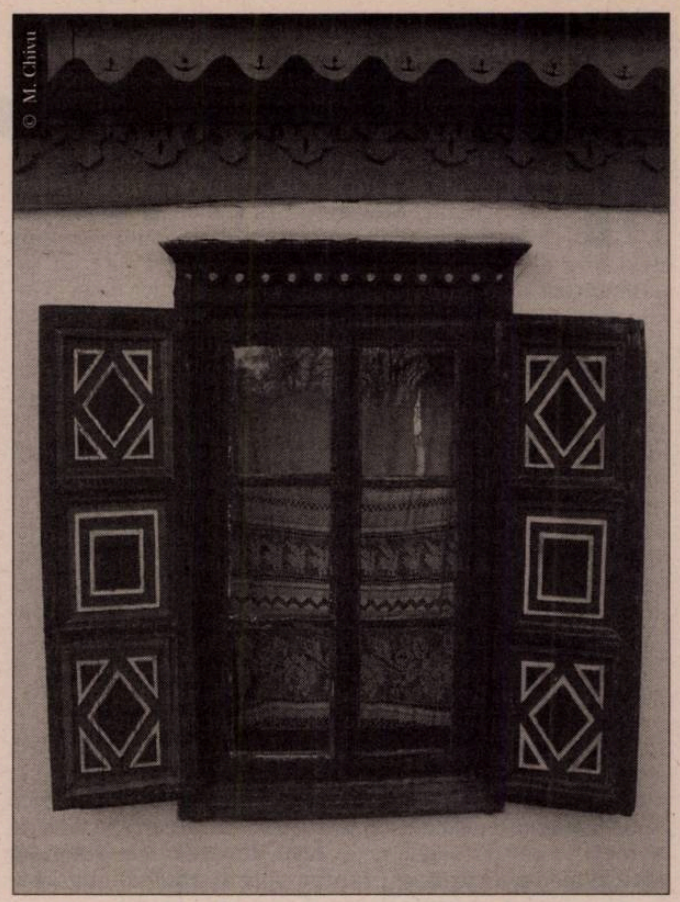

Mai demult, din vocabularul vacanţelor noastre termenul de „gazdă“ era nelipsit. O „gazdă bună“ era contractată cu luni întregi înainte, aşa cum astăzi îţi faci o rezervare la o cursă de avion *low cost*. Sunai prin mai, ca să-ţi oprească o cameră pentru iulie sau august. Acea cameră cu intrare separată, cu baie proprie şi cu acces la bucătărie, dar mai ales cu o fereastră care îţi oferea „priveliştea de-ne-uitat“ („puteai să faci o fotografie cu Smena şi s-o trimiţi la prieteni pe post de vedere“) a Caraimanului cu crucea lui cu tot, luminată în seara zilei de 23 August, imaginea emblematică a concediului petrecut „în condiţii“ de invidiat. Acea încăpere pe care gazda o denumea odaie de oaspeţi, deşi mai avea şi alte spaţii pe care le punea la dispoziţie turiştilor, însă ca să ajungi la unul trebuia să străbaţi o cameră „de trecere“, altul nu era dotat decît cu o canapea extensibilă şi erai nevoit să împarţi baia cu soacra, bătrînă şi cam tare de-o ureche, iar un altul era perete în perete cu dormitorul gazdei, aşa că auzeai toată noaptea sforăitul soţului. Cît despre vedere, unele ferestre dădeau spre coteţul găinilor, altele erau la stradă şi, în loc de ciripit de păsărele, te trezeau, în cel mai bun caz, camioanele de pe şosea şi, în cel mai rău, acceleratul de 5,20.

Aşadar, era o mică dramă şi puteai să-ţi consideri concediul ratat, dacă la doamna Roşca „era ocupat tot sezonu'!“ şi, în ultimă instanţă, trăgeai vizavi, la madam Spurcaciu, unde cearşafurile erau jilave şi nu ţi se dădea voie să-ţi depozitezi brînza şi laptele cumpărate din piaţă în frigiderul gazdei, iar la baie, dacă udai pe jos, ţi se făcea o întreagă teorie legată de „infiltraţiile din beci“ şi aveai parte de priviri reprobabile pînă la sfîrşitul sejurului.

De ceva vreme, acele gazde a căror personalitate îţi marcau vacanţele din comunism mai ceva decît frumuseţile patriei pe care le admirai în cele douăsprezece zile regulamentare „de stat la munte“ (sau la mare) au dat faliment. Camerele de oaspeţi „cu vedere“ au fost înlocuite treptat de camerele pensiunilor, afaceri de familie, iniţiate de fiicele sau nurorile doamnelor Roşca şi Spurcaciu de odinioară. De fapt, în cele mai multe cazuri, sînt aceleaşi gazde, însă cu alte pretenţii şi într-o altă prezentare (să amintim doar de facturierul din buzunarul de la piept şi de faptul că, înainte, plăteai „la negru“ şi la mica înţelegere). Deşi pensiunile sînt teoretic spaţii neutre, „de tranzit“, există încă mici indicii care îţi sugerează că ai rămas peste noapte într-o casă străină unde ar trebui să te comporţi mai degrabă ca un musafir decît ca un client.

Pereţii bleu, „stropiţi cu aur“

„Pînă cînd dumneavoastră mergeţi ca să serviţi masa, eu aranjez aici. Puteţi să vă lăsaţi bagajele! Cu ce aţi venit? Cu rapidul de doişpe? A fost aglomerat? Şi eu am o fată la Bucureşti şi numai cu ăsta de doişpe vine... Vedeţi, aici la geamul ăsta e o problemă, i-am tot zis la bărbate-miu să-l repare... eu zic, eu aud! Mai bine nu-l deschideţi, că-l puteţi deschide pe ăstălalt. Soba eu o las să meargă şi pînă deseară, cînd vă întoarceţi dumneavoastră, deja s-a făcut cald... o să trec eu ca s-o închid! Sau o închideţi dumneavoastră?! Cum vreţi... ca să nu vă mai deranjez! Uite, vă mai las o pătură, dar vă zic eu că n-o să mai aveţi nevoie... asta-i sobă în care dacă faci focul ziua, ţine pînă a doua zi... vă las floconelul ăsta, dar ascultaţi-mă pe mine că o să dormiţi dezveliţi! Aşa, mamă! Pune geanta aia acolo, n-o mai ţine în spate... Haideţi să vă arăt cu boilerul la baie! Eu zic că mîine n-o să plouă, deşi i-a dat lu' bărbate-miu la picior... să nu plouă, ca să puteţi să mergeţi pe munte, că doar n-o să staţi în casă! După mine, puteţi să staţi şi în casă că e toate condiţiile... şi săptămîna trecută am avut tot nişte domni de la Bucureşti, un medic. Te descurci, mamă, la baie? Vezi că lumina e sus, pe peretele din dreapta!“.

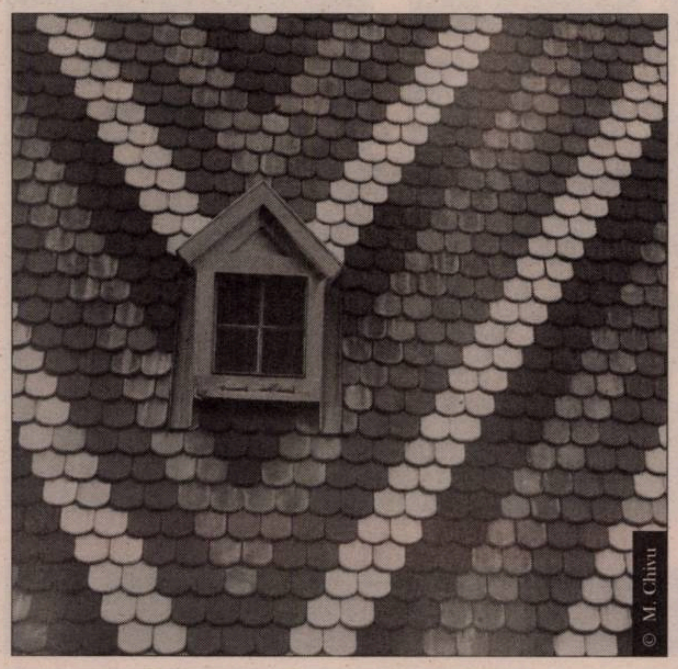

Doamna Cornescu, nevastă de fost CFR-ist, de cîţiva ani pensionar, din Buşteni, întindea cearşaful alb, scos din hipoclorit şi uscat pe sîrma din curte, alături de indispensabilii soţului (într-o staţiune puteai ghici gazdele, după frecvenţa cu care se spălau cearşafurile şi după numărul lor, atunci cînd erau întinse la uscat) pe recamierul destul de vechi şi de uzat. Într-un colţ al camerei, montase deja patul pliant, pentru copil. Apoi, a început să strîngă, cu gesturi de parcă s-ar fi scuzat tot timpul, resturile trecerii şi vieţuirii lor, a gazdelor, în acea încăpere: o pereche de ochelari lipiţi cu leucoplast, un ziar *Scînteia*, cîteva flacoane de medicamente, o pereche de papuci de casă. Au mai rămas: fotografia înrămată de la nuntă, de pe perete, cea a fiicei de la absolvirea liceului, mileurile, bibeloul lup în poziţia „culcat“ de pe raftul recamierului.

Înainte să iasă din cameră, doamna Cornescu a mai aranjat încă o dată garoafele de plastic din vaza de pe masa care trona în mijlocul camerei şi le-a privit cu un zîmbet satisfăcut. „Seara, dacă vreţi să vă uitaţi la televizor, veniţi la noi, în sufragerie... nu-i nici un deranj!“. După ce a plecat, am deschis larg geamul care nu se deschidea, pentru a alunga mirosul acela greu, inconfundabil, de om bătrîn care se impregnase în pereţii bleu, „stropiţi cu aur“, amestecat cu un iz de naftalină, şi ne-am îmbrăcat bluzele de trening bleumarin, toate trei la fel: începuse vacanţa!

„Puteţi vedea stelele, luna, ce vreţi voi!“

„Ei, cum v-aţi odihnit? V-a fost frig? V-am zis eu că nu-i frig, d-aia n-am mai dat drumul la centrală... şi-n fond, voi sînteţi tineri, cum să vă fie frig pe o vreme ca asta?! Poate sus, la 304, că e la mansardă, dar nu cred... v-aş fi dat camera 101, cea de le etajul 1, tot cu pat matrimonial, da' dormim noi în ea, eu şi cu doamna. Să nu uit să vă mai dau nişte prosoape că aseară, cînd aţi venit, nu erau uscate! Cum să nu fie apă caldă?! Las-o mai mult să curgă, că sus ajunge mai greu... dar stai vă zic eu care-i treaba! Aţi învîrtit stînga-dreapta de robinet? Se poate să fie montate pe invers, că instalatorul ăsta care a venit nu vede prea bine, e... cum se zice?... daltonist! Ce să fac şi eu? Am cinci sute de milioane de recuperat... de la nişte parteneri... şi nici nu-mi răspund la telefon... eu înţeleg că-i criză şi că n-au bani, dar eu ce să fac cu pensiunea? S-o închid? Nu pot să mai stau după ei, fac şi eu ce pot... de unul singur, că nimeni nu mă ajută! V-aţi uitat în minibar? Aveţi şi bere, şi whisky? Aveţi de toate? Atunci e bine... Ce-i cu apa de la closet? Nu se trage? A, e o şmecherie pe care n-o ştiţi... vin eu să vi-o arăt! E acolo sus, la bazin... tot ce am luat e din Italia, dar s-au prostit şi ăştia! Să trimit camerista să vă facă curat? Două, trei zile nu cred că e cazul... Şi tu de ce ai lăsat la 208 geamul de la baie larg deschis? L-ai uitat, nu-i aşa? L-am văzut de dimineaţă cînd m-am trezit! Păi, nu e bine, că se răceşte şi dup-aia veniţi şi-mi ziceţi că e frig în camere... nu ştiţi cîţi bani am băgat ca să izolez eu clădirea asta... nu adie nici un curent... numai să nu mai lăsaţi geamurile aşa, că dup-aia se simte!“

Domnul Stancu, fost şef de şantier, fost patron de minimarket într-un orăşel de pe lîngă Arad, fost cărăuş de produse alimentare din Ungaria, fost şi actual comerciant de ţuică urcă cele trei etaje pînă la camera de la mansardă ca să verifice instalaţia sanitară. „Aţi văzut? O nimica toată... trebuia să ridicaţi de ţîmburuşul ăsta, că se blochează!“. Apoi, verifică dacă sînt destule umeraşe în dulap. Camera e mică, curată, impersonală. În loc de televizor, e un LCD extralung şi extraplat. Deasupra „patului matrimonial“ (domnul Stancu ne-a făcut cu ochiul cînd am cerut un pat dublu: „Adică, matrimonial!“) e un luminator „puteţi vedea prin el stelele, luna, ce vreţi voi!“. Pe un perete e o pictură abstractă a unui artist local. Într-un sertar am găsit nouă euro, monede. Probabil bacşişul lăsat de vreun vizitator străin, cameristei. I-am luat. „Deseară, dacă veniţi mai devreme, vă ofer o pălincă bună. Din partea casei.“ După ce a plecat, am deschis larg singurul geam care se putea deschide, cel de la baie. Prin el intra soarele şi zumzetul TIR-urilor ce treceau pe drumul naţional, la mai puţin de o sută de metri.

Casa de tipul „bou-vagon“

Pe vremea comunismului nimeni nu construia de capul lui, aşa că gazdele îşi adaptau casele ca să-şi primească oaspeţii. Geometria caselor era întotdeauna aceeaşi, o ştiai cu ochii închişi. Erau case fără etaj, de tipul „bou-vagon“, cele mai bune încăperi erau cele „de la stradă“, celelalte erau, în cel mai bun caz, înşirate de-a lungul unui culoar, cu o baie comună. Case bătrîneşti, cu sobe de teracotă, cu tavan înalt, greu de încălzit şi de aerisit. Case îmbîcsite în care te simţeai ca o molie. Nu-ţi permiteai escapade nocturne, ca să nu vii tîrziu şi să sperii gazdele, deşi aveai asupra ta o dublură a cheii de la poartă şi pe cea a cheii de la intrare. Intrai şi păşeai în vîrful picioarelor spre camera ta. Dintr-o cameră alăturată, închisă cu un glazvand, se auzea televizorul şi vedeai umbrele pîlpîind alb-negru pe pereţi, auzeai o tuse, apoi o replică „ţintită“ cu privire la o veioză dintr-o anume cameră care „a ars degeaba toată ziua“.

Doamna Cornescu mai avea în fundul grădinii un soi de hambar unde amenajase trei camere „de vară“. Rustice, dar prietenoase. Era una dintre puţinele gazde care ofereau turiştilor aşa ceva. După Revoluţie, în momentul în care fiecare metru de pămînt din Buşteni a început să conteze, cei doi bătrîni au cheltuit suficient de mulţi bani ca să se judece cu o rudă îndepărtată pentru partea din spate a grădinii, astfel încît profitul lor din verile socialiste nu a mai însemnat nimic.

Şuete sub nuc şi în sala de mese

Pensiunea domnului Stancu este un bloc roz, cu adaosuri de tipul geamuri termopan sau balustrade din inox. A construit pe verticală, pentru a avea în jur cît mai mult pămînt de valorificat. Deocamdată, acolo nu-i nimic în afară de un iaz cu broaşte, însă el descrie oricui are răbdare să-l asculte, terenul de fotbal şi piscina pe care le va face atunci cînd va avea bani. Aşa cum meniul său de la restaurant „e copiat de la alţii“, inclusiv traducerea în limba engleză (tot de la alţii a învăţat că pîinea se plăteşte în plus şi că uşa de la cămară se închide cu cheia, ca nu cumva prea darnica bucătăreasă să pună o roşie în plus la salată), „obiectivele“ lui sînt cele standard. Primul pe care a reuşit să-l realizeze este sala de conferinţe.

La doamna Cornescu, în curte, şuetele se ţineau sub nuc, la banca pe care gazdele o puneau la dispoziţie musafirilor, „la pachet“ cu accesul la frigider şi la aragaz. Aici, în timp ce scuipai sîmburi de lubeniţă, erai nevoit să asculţi povestea fetei de la Bucureşti şi a ginerelui care „nu este tocmai ce ne doream noi, că nu e de familie“, dar, pe de altă parte, e serios şi muncitor şi „au doi copii, acum ce să-i faci?“.

La pensiunea domnului Stancu, şuetele au loc în sala de mese, la micul dejun „inclus“, două felii de brînză şi una de salam, „aţi văzut că le-am zis la fete să-l facă mai consistent?... m-am gîndit la voi să mîncaţi bine, că sînteţi tineri!“. Cu coada ochiului, patronul îşi observă angajatele: „Las-o să schimbe scrumiera, că-i face plăcere!“. Discuţiile se poartă în jurul banilor, al investiţiilor şi al fondurilor pe care domnul Stancu nu ştie să le acceseze. Pînă la urmă, parcă intimitatea doamnei Cornescu în care intrai fără voia ta, însă cu acceptiunea ei, era mai plăcută, mai reconfortantă. Patronul unei pensiuni poate avea atitudinea de stăpîn al unei case în care te simţi un intrus. Există însă şi pensiuni ai căror proprietari au învăţat că cel mai important secret al acestui job este discreţia, însă pînă la urmă tot nu se pot abţine să nu-ţi ofere frînturi din viaţa lor, pe post de desert.

„Ce aţi făcut cu Gigi Becali? Pînă la urmă de ce l-aţi închis?“ (noi, cei din Capitală, sîntem, desigur, responsabili cu tot ce se întîmplă aici) – ne-a întrebat domnul Stancu, înainte de plecare, în timp ce angajatele lui făceau piruete şi plecăciuni de „rămas bun“.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Surprize macabre.** Începe ca o telenovelă şi s-ar putea încheia cu un mare proces politic: Ana Corado, ofiţer de poliţie, ochelaristă, a fost repartizată în urmă cu şase luni la arhive de către superiorul ei căruia i-a refuzat avansurile sexuale. Ca să-şi ia noul post în primire, ea a intrat într-o clădire întunecoasă, unde hîrtiile murdare erau amestecate cu excremente de pasăre şi printre care circulau şoarecii. Poliţia a mai adus cîteva camioane cu dosare, laolaltă cu alte gunoaie, prezervative, hîrtie igienică, rufărie de corp. Corado a început să umble printre hîrtii, deşi superiorul ei îi ordonase să le dea foc. Treptat a reuşit să-i convingă şi pe alţii s-o ajute şi a ieşit la lumină o întreagă arhivă, cu amănunte şi date precise despre represiunea dictaturilor succesive împotriva opoziţiei: în Guatemala, războiul civil încheiat în 1996 a făcut 200.000 de victime şi au fost înregistrate 626 de masacre în satele Maya. „Nu cred că mai spera cineva că va veni ziua aceasta" – spune Barbara Bocek, specialistă a organizaţiei Amnesty International USA. „E o realizare deosebită, în special pentru Guatemala. În alte ţări asemenea arhive ar fi îngropate, sfîşiate, distruse." (după *The Washington Post)*

● **Greutăţi de adaptare.** Deşi visează ani de zile la această acţiune şi o pregătesc minuţios, refugiaţii nord-coreeni care reuşesc să ajungă în Sud sînt în marea lor majoritate derutaţi şi izbutesc cu greu să nu se deosebească de compatrioţii lor. La început le e frică de întuneric, nu înţeleg cum să scoată bani de pe cărţile de credit, fac foarte des indigestii şi, cînd mănîncă hrană într-adevăr gustoasă, se simt vinovaţi faţă de cei rămaşi acasă. Nu sînt mulţi, cam 35 pe săptămînă, şi ajung la ţintă după lungi şi epuizante eforturi, ocoluri care pot dura ani de zile, prin China, Vietnam, Burma sau Thailanda. Coreea de Sud nu-i încurajează, dar fugarilor ajunşi li se dă cetăţenia, un apartament şi cîteva îndrumări pentru a putea trăi. „Paranoia este un răspuns raţional la realităţile din Coreea de Nord. Acolo îi ajută să supravieţuiască, dar aici în Coreea de Sud este un obstacol în calea asimilării" – se afirmă într-un studiu care a operat cu 1.300 de subiecţi. (după *The Washington Post)*

● **Teroriştii terorizaţi.** Dezvăluirile despre metodele brutale de interogare a deţinuţilor din închisorile americane unde sînt încarceraţi suspecţii de terorism şochează comunitatea internaţională. Preşedintele Obama şi-a dat recent acordul ca mai multe documente pînă acum secrete să fie făcute publice. *The New York Times* a publicat săptămîna trecută un amplu articol (care a fost apoi preluat de mai multe publicaţii europene) despre Khalid Şeih Mohamed, considerat cel care ar fi planificat atacurile de la 11 septembrie. Conform raportului citat de ziarul american, împotriva deţinutului (capturat în 2002) s-a folosit de cel puţin 183 de ori aşa-numita metodă *waterboarding*. Un alt suspect de terorism, Abu Zubaydah, a fost şi el interogat de peste 80 de ori în acelaşi fel. Metoda *waterboarding* a fost „inventată" de Khmerii Roşii şi constă în imobilizarea victimei şi stropirea continuă a feţei cu apă, pentru a provoca senzaţia de înec. *Waterboarding* este considerată de convenţiile internaţionale şi de organizaţiile pentru drepturile omului o formă de tortură şi este interzisă în aproape toate ţările civilizate. În SUA, Departamentul de Justiţie permite această procedură. (după *Die Welt)*

SUFLETUL SUPERIOR NU ESTE ACELA CARE REACŢIONEAZĂ LA VEDEREA PROPRIEI REFLECŢII, CI ACELA CARE POATE SĂ ÎNTINDĂ MAI MULT VACANŢELE

● Nicolas Sarkozy ar fi spus, într-un cerc restrîns, despre premierul spaniol Zapatero că „nu i se pare destul de inteligent", iar cuvintele lui au ajuns în presă. Ségolène Royal (învinsă la prezidenţiale de Sarko, învinsă la conducerea Partidului Socialist de Martine Aubry) s-a simţit datoare să-i ceară scuze lui Zapatero în numele francezilor. Brice Hortefeux, ministrul Muncii, crede că „Ségolène Royal este atinsă de palilalie, o tulburare a vorbirii de care suferă persoanele care repetă sistematic acelaşi cuvînt. Acum descoperim «royalalia», care constă în a cere iertare tuturor". Şi încheie cu un citat din Chateaubriand: „Sufletul superior nu este acela care iartă, ci acela care nu are nevoie de iertare". Mi se pare tot o spălare a rufelor în public, dar măcar francezii nu-şi vorbesc cu „bă" şi au auzit de Chateaubriand... (**M. V.**)

● După cimpanzei, urangutani, delfini şi elefanţi, s-a descoperit că şi coţofenele se recunosc atunci cînd se privesc într-o oglindă. Dacă papagalii doar reacţionează la vederea propriei reflecţii, coţofenele sînt primele păsări conştiente că-şi admiră propria imagine. Cercetătorii germani au avut această certitudine observînd cum coţofenele petrec aproape o pătrime din timp curăţindu-şi penele în faţa oglinzii. Cochete şi conştiente de sine coţofenele astea! (**M. C.**)

● Am citit recent în ziare teoria unui sociolog italian cum că italienii au o imagine negativă despre români pentru că văd în ei propriilor lor defecte. Aşa o fi. Eu pot însă să spun că şi teoria inversă are ceva substanţă: românii îi consideră pe italieni macaronari fiţoşi şi îi tratează ca atare, pentru că văd că le merge bine, deşi nu se omoară cu munca, sînt dezorganizaţi, zgomotoşi, corupţi, plini de baliverne. Au avut doar ceva mai mult noroc istoric. Adică vedem în italieni o variantă avansată a noastră, fără să fie şi una evoluată. Frica noastră este că peste 30 de ani nu vom avea o ţară ca Suedia sau Anglia, ci o Italie (fără oraşele lor istorice). Italia este dovada vie a faptului că tranziţia se poate termina fără să se schimbe mare lucru. Părerea mea! (**C. G.**)

© D. Goace

Cu ochii-n 3,14

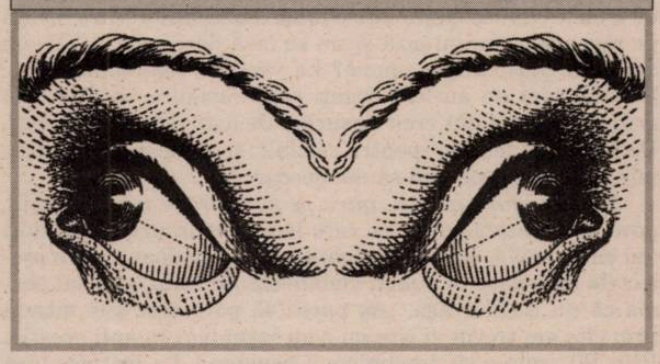

● Nouă în scaun ministerial, Elena Udrea e pornită să înflorească turismul românesc. Aflată pe teren, ba la mare, ba la munte, ba în căruţă, ba pe bicicletă, în afara noului slogan turistic „România, ţara alternativelor", a mai avut o idee: de ce n-ar vorbi cu ministrul Educaţiei, Ecaterina Andronescu, să mai umble niţel la durata semestrelor şcolare, să le facă adică să nu mai coincidă cu sezoanele turistice, să întindă mai mult vacanţele, ca elevii cu părinţii lor să cheltuiască mai mulţi bani în regiunile turistice decît ore pe băncile şcolare? În şirul acesta logic al gîndirii guvernanţilor, într-adevăr, de ce n-ar face-o? (**S. G.**)

NU CRED CĂ CINEVA ARE NEVOIE DE UN SIMBOL AL ANONIMATULUI MUCALIT ÎN DRUMUL SPRE SFINTELE FELINARE GRATUITE DIN ŞOSETE

● Fiind nevoit să stau la un prieten plecat din ţară în timp ce mi se zugrăvea casa, am renunţat la televizor (oricum nu mergea!) şi am ascultat mai mult radio... Ce diferenţă (în bine)! Radioul nu te agresează, nu-ţi solicită *toată* atenţia – e ca o mobilă discretă care cîntă. Într-o seară, totuşi, cînd ascultam Radio România Muzical, o reclamă la cvartetul Belcea m-a interlocat: se vorbea despre o „muzică ce-ţi *hrăneşte* urechile"! Acum, nu e vina prestigiosului cvartet – care va concerta la Ateneu –, dar reclama chiar mi s-a părut idioată: cum adică să-ţi „hrănească" urechile!? Nu cred că cineva are nevoie de urechi care vor să fie hrănite... OK, ştiu că este vorba despre sensul figurat, dar, pînă să ajungi la sensul figurat, cuvîntul îţi intră-n urechi (înfometate sau nu), de acolo în creier şi în creier, hop, produce o imagine. Iar imaginea e grotească – gen Urechilă-Flămînzilă. (**a. l. ş.**)

● Pe 14 aprilie s-a născut, în Dubai, prima cămilă clonată din lume. Directoarea Centrului de reproducere a cămilelor din Dubai se declară foarte emoţionată de naşterea cămiliţei Injaz şi promite să facă din noul specimen un simbol al geneticii. E un lucru pe care nu mi l-aş fi imaginat deloc astă-vară, la Palmyra, cînd m-am enervat cumplit din pricina unui beduin care bătea şi „cămilea" (că doar nu călărea) o cămilă neclonată. (**S. S.**)

● Am primit e-mail-uri şi sms-uri, am fost asediat prin messenger, ba chiar sunat de Radio RFI, fiind rugat/somat să-mi dau şi eu cu părerea despre blog-ul Teroristei. Cei care au simpatizat-o pe Teroristă să nu fie meschini: nemaiscriind despre cărţi, luciat va citi acum şi mai mult şi, *nota bene,* va fi fericită în deplinătatea absolută a anonimatului atît de protejat. Abia acum va funcţiona cu adevărat atît de clamatul principiu al dezinteresului, cînd luciat nu va mai şi scrie despre cărţi, doar le va citi în anonimat. Interesant mi se pare însă faptul că toată isteria ce a urmat declaraţiei de retragere din blogosferă este semnul a ceea ce eu aş numi fatalitatea autorităţii critice: există sau se retrage, autoritatea oricum creează frustrare celor care fie o contestă vehement în numele pluralităţii opiniilor critice, fie o deplîng pentru pierderea reperelor valorice. Iată o dilemă pe care nici un act terorist n-o va compromite vreodată! (**M. C.**)

● După ce odinioară faimosul Fabulospirit s-a pierdut undeva între deriziune şi ineficienţă, a fost găsit noul slogan al turismului autohton: *„Romania, the land of choice"*. Un mucalit ar putea să răspundă, după ce compară şi în anul 2009 raportul preţ-calitate al serviciilor turistice româneşti: „Ei bine, dacă-i vorba de *land of choice,* atunci aleg iar Bulgaria". (**M. Ş.**)

● Dialog, la radio, între un reporter şi un copil:
– *De ce mergem la biserică în noaptea de Paşte?*
– *Ca să sărbătorim ziua de Paşte.* (**D. S.**)

● Au început să apară cărţi practice de genul *Cum să treci cu bine peste criza financiară.* Iată o temă generoasă şi chiar profitabilă. Le sugerez autorilor şi editurilor, în primul rînd, soluţii de extremă urgenţă, cum ar fi: *5 minute de yoga. Cum să te relaxezi rapid după anunţul de concediere, Drumul spre Nirvana. Cum să atingi desăvîrşirea interioară cînd nu mai poţi să plăteşti leasing-ul* sau *Calea sprea pacea sufletească după reducerea de salariu.* (**M. Ş.**)

● Patriarhia şi politicienii s-au întrecut în a aduce în bisericile din ţară Lumina Sfîntă de Paşti direct de la Ierusalim. Unii preoţi s-au încurcat între Lumina venită pe cale ierarhică (numită oficială) şi cea „interceptată" de politicieni. Alţi preoţi, însărcinaţi să poarte *sfintele felinare* către judeţele patriei, au cerut ajutorul poliţiei rutiere pentru a le lumina calea cu girofarul. Lumea ar putea să înceapă să confunde Lumina de Paşti cu flacăra olimpică şi slujba de Înviere cu maratonul. (**A. M.**)

● Acum cîteva seri, am prins din zbor, în emisiunea *Sinteza zilei,* o declaraţie care m-a cam enervat. „Oana Dobre – spunea dl Gâdea, umflîndu-se în pene de mai avea un pic şi exploda în tot studioul – este *singura* jurnalistă care a văzut şi a simţit de aproape evenimentele din Republica Moldova". Permiteţi-mi, dle Gâdea, să aduc două precizări: 1) mi se pare total nepoliticos, în primul rînd faţă de colega dvs., să o chemaţi în studio şi vă lăudaţi cu „experienţa ei umană şi jurnalistică" fără să-i daţi însă posibilitatea să vorbească, măcar un sfert de oră, despre ceea ce a făcut acolo; 2), şi cel mai important, înainte de a face anumite declaraţii – absolut gratuite –, căscaţi, dom'le, ochii sau ciuliţi urechile şi la ce se întîmplă dincolo de gardul trustului Intact. Oricît nu v-ar lăsa orgoliul s-o recunoaşteţi, jurnalism se mai face şi prin alte părţi. Citiţi reportajul de patru pagini al lui Cristian Ghinea din *Dilema veche* nr. 270 („A fost sau n-a fost revoluţie/lovitură de stat la Chişinău?") şi veţi vedea, dle Gâdea, că nu sînteţi singur pe lume! (**R. T.**)

● Aflu din ziare că alde Pavel Stratan şi Zdob şi Zdub i-au crescut cota şi i-au ţinut isonul lui Vladimir Voronin. Ce bine că nu mi-au plăcut niciodată... (**a. l. ş.**)

● Sîmbătă, în Obor, am tras cu urechea la cîteva certuri la telefon între comercianţii care se grăbeau să-şi vîndă marfa şi să plece, şi cei de acasă pentru care Paştele venise mai devreme. „Cît ţi-ai pus în paharul ăla, Gheorghiţă?", se smiorcăia o vînzătoare de chiloţi şi şosete, în timp ce un nene care vindea ceapă verde vorbea cu cineva pe un ton plin de reproş: „Nu mă pot înţelege cu tine! Iar te îmbătaşi, nu-i aşa?". Se vede treaba că în privinţa băuturii nu-i niciodată criză. (**A. P.**)

Stela GIURGEANU

Un sat european: Hudeşti

– îndeplinitorii de vise –

Satul Hudeşti se află la o oră de mers cu maşina, dinspre Suceava, trecînd pe lîngă Dorohoi şi îndreptîndu-te înspre graniţa cu Ucraina. Aici se întind acele plaiuri pitoreşti din poeziile pastorale pe care, dacă n-aş fi acuzată de sentimentalism scriitoricesc, le-aş descrie numai în metafore. Pentru că decorul e încă unul proaspăt, plin de natură nealterată, plin de pante domoale şi dealuri împădurite, avînd inoculat parcă un soi de linişte binefăcătoare, care se transmite firesc oricărui călător prin meleagurile acestea de graniţă ale ţării.

Mai presus însă de frumuseţea locului, impresionantă este curăţenia. Deosebit de alte sate româneşti, aici domneşte o curăţenie „vestică". Casele frumoase, tradiţionale, fără culori stridente sau neo-brizbizuri, au faţade îngrijite, aproape noi şi par a aparţine mai degrabă unor oameni foarte înstăriţi – deşi aveam să aflu ceva mai tîrziu că nivelul de trai este destul de scăzut.

Explicaţia imaginii de bunăstare nu e una strict financiară; mai degrabă istorică, *via* cultura Imperiului Habsburgic care a imprimat în timp, din cultura propriei civilizaţii, locurile mioritice. Pe vremuri – se povesteşte –, pe aici era sarcina administraţiei să trimită, la fiecare lună, cîte un „portărel" pe la casele oamenilor, să le inspecteze gospodăriile. Astfel WC-urile din curţi trebuia să fie văruite în fiecare lună, la fel pereţii exteriori ai caselor. Cei care nu respectau minimele norme de igienă erau amendaţi, fără ezitare.

Totuşi, dacă pe atunci, în negurile istoriei, neregulile erau astfel sancţionate, bunul-simţ s-a impus peste pedepsele băneşti, fiind păstrat pînă azi, dar nu ca o frică de autoritate, ci ca un lucru absolut normal şi firesc. Comunitatea e mică, iar locuitorii nu-şi permit să intre în gura ei: căci dacă unul nu-şi primeneşte casa cum trebuie ori dacă nu îşi mătură sau grijeşte curtea, este imediat luat la ochi, iar trecerea sa pe uliţa satului va fi mai mult ca sigur însoţită de plescăituri dezaprobatoare de limbă şi de priviri inchizitorii.

Cu alte cuvinte, ceea ce odinioară le-a fost impus printr-un cod fiscal azi este cu grijă păstrat printr-unul moral.

Dacă nu faci ceva cu drag, nu-ţi iese

Pe actualul primar al Hudeştiului îl cheamă **Viorel Atomei,** este originar din zonă, dintr-un sat apropiat, aflat pe malul Prutului, se află la al doilea mandat, iar ca profesie e educator. Ne povesteşte cum, odinioară, pe aici erau multe grădini de legume, hudeştenii fiind recunoscuţi pentru produsele lor căutate pentru savoarea aparte, dată probabil de solul foarte fertil. Din păcate, acum pămîntul se lucrează din ce în ce mai puţin, cei care-l lucrau pe vremuri au îmbătrînit, iar copiii lor au plecat, din lipsă de bani, în străinătate, la muncă.

„Au fost vremuri grele pe aici" – povesteşte –, însă creşterea economică a început să se facă simţită. Cei plecaţi în străinătate au început să trimită banii în ţară, la rude, şi încet-încet au apărut iniţiative de afaceri. „Cum pe raza Hudeştiului sînt 500 ha luciu de apă, de vreo cinci ani am pus pe picioare, printr-un proiect SAPARD, o afacere profitabilă cu o fermă piscicolă. Acum ne vin oameni de pe la Dorohoi, dar şi de prin judeţ, să cumpere peşte proaspăt" – ne spune primarul în timp ce trecem cu maşina pe lîngă un punct de comercializare, unde zilnic adastă maşinile de transport ale diverselor firme. „Aici există credinţa că oamenii trebuie să se descurce. Sîntem într-o zonă frumoasă, la capătul lumii, dar nimeni nu-ţi bagă frumuseţea în traistă şi frumuseţea nu ţine de foame. Cum avem şi pădure, 2500 ha, ne-am gîndit că putem valorifica lemnul, fără însă a ne bate joc de resursele forestiere. Astfel am înfiinţat două fabricuţe de mobilă, unde se lucrează numai pe comandă. Se lucrează frumos din lemn masiv, scump, dar profitabil de ambele părţi."

Profituri se scot şi din micul comerţ... de frontieră. Cum Ucraina a devenit ceea ce România era pe vremuri pentru alte ţări europene, o ţară cu produse mult mai ieftine, cei care au disponibilitate trec graniţa, cumpără de dincolo diferite produse, de la detergenţi, la bijuterii, negociază şi cu grănicerul (căruia îi dau de obicei un pachet de ţigări) şi le revînd mai apoi la oraş, pe sume aproape duble.

Totul – ne asigură însă primarul – este un fel de „comerţ de subzistenţă".

Cum a devenit comuna Hudeşti „sat european"

Titulatura a venit, de fapt, de la cel mai mic sat din comună, Başeu, unde un grup de tineri întorşi de la muncă de pe alte meleaguri s-a hotărît să nu mai aştepte ziua cînd statul se va implica. Au decis să se unească între ei şi să

facă ceva împreună pentru comunitate. Nemaiaşteptînd un „plan de dezvoltare rurală" care ar fi durat la nesfîrşit, au pornit primul proiect, „aducţiune de apă", au strîns bani, au vorbit cu Primăria – care le-a dat un cazan rămas de la un fost CAP – şi, cu oamenii din sat, au început lucrările.

Didina Titieni, cea care a şi scris proiectul cîştigător – bazat pe aceste acţiuni –, este una dintre figurile marcante ale zonei. E o persoană activă, se mişcă foarte repede, genul de femeie care reuşeşte într-o lume a bărbaţilor, care învaţă pe măsură ce înaintează şi nu se lasă descurajată. „M-am adaptat. Ştiţi cum se spune? La vremuri noi, oameni noi. Părinţii mei nu au fost bogaţi să-mi asigure un trai fără griji. Am simţit din greu lipsurile. De asta îi înţeleg pe toţi. De multe ori mă lupt pentru celălalt, şi nu neapărat pentru mine, căci eu ştiu cum să mă descurc."

Mă dai afară pe uşă, intru pe fereastră – mărturiseşte, povestind dezamăgirile pe care le-a avut în urmă cu mulţi ani cînd, naivă, credea că finanţările merg doar înspre proiectele bine puse la punct, viabile etc. În timp, şi-a dat seama că nu e chiar aşa. „Aş putea să povestesc zile întregi prin cîte am trecut şi cîte mi s-au întîmplat în anii aceştia. Prin '90 vroiam să deschidem o pensiune. La licitaţie însă mi s-a zis că nu pot participa pînă n-am autorizaţia de construcţie. Or, autorizaţie nu puteam primi, pentru că nu era deschisă finanţarea. Aşa am pierdut acel proiect..."

Despre proiectul care le-a adus titulatura de „sat european" îşi aminteşte ca de o reuşită, atît materială, dar şi comunitară. „La început, cînd era vorba de alimentarea cu apă a comunei... nu vroia nici un om să ne semneze că e de acord să treacă conducta pe lîngă el pe la poartă. Ba că are fîntînă în curte, ba că n-are sens, ba că n-o să se rezolve nimic... Pînă la urmă însă s-a făcut. Şi ce e mai important, oamenii au fost convinşi că, dacă pun umăr la umăr, îşi pot rezolva singuri problemele!"

În prezent, în Hudeşti, mai mult de 90% dintre gospodării au baie în casă. După aducţiunea de apă, s-a trecut la infrastructură. „Drumurile erau prăpăd, cum vedeţi prin filmele de epocă: boii care merg prin mîl şi ţăranii pe lîngă ei. Practic nu puteai circula pe timp ploios, te înecai în noroaie. Dacă murea cineva printr-o zonă îndepărtată, trebuia scos pe targă şi purtat prin tot satul... era ca în vremuri istorice!"

În cazuri de urgenţă nici nu se punea problema să chemi Salvarea. Mai degrabă duceai tu bolnavul la Salvare. Bineînţeles, trebuia să te ai în foarte buni termeni cu vecinii. Dacă o casă lua foc, nu erau şanse să ajungă pompierii – depindeai, din nou, de cît de săritori îţi erau vecinii. „Cînd am pornit proiectul cu repararea drumului, oamenii au înţeles din prima că trebuie să se implice. Au fost extraordinari, şi aşa am ajuns azi să putem ieşi din casă în pantofi. Ceea ce pentru noi e mare lucru!"

Speranţă reală caută muşterii

Printre proiectele administraţiei locale, după sprijinirea proiectului cu aducţiunea de apă, după amenajarea infrastructurii, se numără şi lucrările filantropice. „Am făcut

destul de multe pentru sat, dacă mîine n-aş mai fi primar, pot trece cu fruntea sus pe stradă. Însă m-am concentrat mai mult pe nevoile materiale, acum e vremea şi pentru sufletul lor" – povesteşte primarul Atomei despre Centrul Speranţa. Un proiect sponsorizat de Banca Mondială şi Guvernul României, destinat bătrînilor, copiilor străzii, femeilor abuzate..., un centru de zi pentru cei din comună. „Ideea ne-a venit de la o donaţie. Ni s-au dăruit trei clădiri şi în loc să facem acolo discotecă sau mai ştiu eu ce, ne-am gîndit să înfiinţăm un centru pentru oamenii nevoiaşi" – spune şi Didina Titieni.

Din păcate însă, în prezent, deşi este modern, dotat cu tot ce-i trebuie, cu mobilă elegantă, camere spaţioase şi bucătărie „utilată ultimul răcnet", centrul e închis din lipsă de muşterii. Şi nu pentru că în comună n-ar exista oameni cu probleme. Administratorul, **Constantin Mirăuţă,** un domn înalt cu pălărie de pai, mai vine din cînd în cînd, cît să mai aerisească şi să nu lase clădirea să intre în paragină.

„Oamenilor din sat le e frică. Nu cred că cineva poate să le ofere ceva, pur şi simplu. Spun că, dacă vin aici, Primăria le va lua pensia, pămîntul... preferă să moară de foame şi singurătate acolo, în bojdeuca lor, în loc să trăiască în confort aici. Deunăzi am fost la o mătuşică, amărîtă, singură... i-am spus: nu vrei mai bine să vii aici? Să faci baie cum neam de neamul tău n-a făcut, să-ţi vie apa pînă la gît... N-a vrut. Nu-şi părăsesc bordeiele nici în ruptul capului."

Deşi arată mai mult a pensiune decît a azil, deşi există o sumedenie de oameni nevoiaşi, fără casă sau fără posibilitatea de a primi îngrijiri, clădirea destinată lor e în prezent nefolosită. Întreb de ce nu primesc şi oameni din judeţ şi de ce limitarea accesului a fost la nivel de comună. „Aşa a fost contractul cu sponsorii" – mi se răspunde, dar după cum stau lucrurile, probabil că se vor extinde la a primi oameni din tot judeţul. (Deşi, în cazul acesta, Centrul va trece de sub tutela Primăriei hudeştene, în jurisdicţia Consiliului Judeţean. Banii, sponsorizările – aşijderea...)

Hudeşteana

O şcoală veche, destul de prăfuită, după orele de cursuri. De undeva, dintr-o sală, se aude răsunînd Hava Naghila, ritm nebunesc de instrumente, instrucţiunile unei voci masculine, probabil profesorul.

Gheorghe Mitoceanu, un om „inimos", după cum îl descrie primarul, stă la o catedră de lemn plină cu tot felul de partituri şi cărţi de muzică, deasupra căreia se ridică un norişor de praf de cretă.

A terminat o facultate tehnică, dar cum pe vremuri fiecare clasă avea o ocupaţie artistică, el a „picat" la fanfară. A învăţat şi acasă, de la tatăl său, să cînte la trompetă. A făcut parte din fanfara întreprinderii unde lucra, urmînd şi cursurile Şcolii Populare de Artă. A învăţat să cînte la clarinet, la saxofon, la toate instrumentele. Acum e pensionar. „Am făcut o fanfară în satul meu. Acolo însă Primăria nu s-a implicat, am făcut totul pe barba mea, eram invitaţi la festivaluri, la concursuri, pe ei însă, la Primărie, nu-i durea capul de nimic, nici să asigure transportul. Am rezistat cîţiva ani, dar din bugetul familiei nu puteam face mare lucru."

Pînă cînd primarul din Hudeşti i-a făcut o ofertă: îmi pui pe picioare o fanfară, într-un an de zile, şi te angajez cu normă întreagă. „Şi n-am putut să refuz. Pe copiii de aici i-am luat de la zero, dar au prins repede şi deja am cîştigat o sumedenie de premii, la mai multe festivaluri. Am cîntat şi la o conferinţă de presă a lui Goran Bregovic, am fost la Bucureşti, am fost la MŢR, unde ne-a înregistrat Dan Chişu."

Acum e înconjurat de ceata de prichindei, unii aproape la fel de înalţi ca instrumentele pe care le manevrează. „Ei sînt copiii mei" – ni-i prezintă profesorul, pentru care străbate zilnic cîţiva zeci de km, dintr-o comună depărtată. Doar ca să pună pe picioare un vis care i-a fost refuzat la el în sat.

Deşi instrumentele sînt vechi, împrumutate de la fanfara militară (melancolia profesorului Udrea din *Steaua fără nume),* deşi fără vise de a avea vreodată instrumente noi şi de bună calitate (un bas e vreo 5000 de euro), profesorul Mitoceanu îmi spune că „mă simt un om împlinit, asta mi-am dorit să fac". Le mulţumim pentru cele cîteva mostre de muzică de fanfară, le urăm succes şi ne retragem discret, în timp ce repetiţiile fanfarei hudeştene sînt în toi. În mai au fost invitaţi să cînte la un festival din Olanda.

Părăsim şi plaiurile hudeştene. Lăsăm în spate peisajul, cu pantele domoale, casele decupate dintr-un album de artă, oamenii plini de vise, care nu se limitează doar la a visa, ci – cu instrumente împrumutate, cazane de la fostele CAP-uri sau clădiri donate – reuşesc, cu multă voinţă, să-şi îndeplinească visele.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 272 ● 30 aprilie – 6 mai 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

Andrei Codrescu
„Revoluţia Dada vrea
ca toţi să fim artişti“

pagina **20**

Iaromira Popovici
„Un sat (ne)european:
Pomîrla“

pagina **22**

Probleme psihice

„Singura diferenţă dintre mine şi un nebun este că eu nu sînt nebun.“
SALVADOR DALÍ

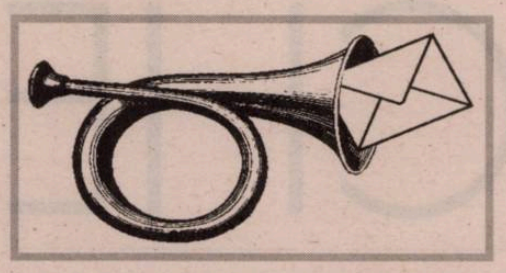

Replici

Politica

Dedicat domnilor Andrei Pleşu şi Sever Voinescu

Pe vremea cînd învăţam la liceul care purta celebrul nume al unui concitadin ploieştean, atunci cînd ajungeam la comediile lui, profesoara noastră de literatură română sublinia prudent comicul de limbaj, lipsa de logică a vorbirii personajelor, utilizarea greşită a unor neologisme şi eventual oglindirea comică şi critică a societăţii burgheze, bla, bla, bla.

Revelaţia *Scrisorii pierdute* s-a produs de-abia după anii '90, cînd am putut gusta, în fine, din avantajele unui regim constituţional (Curat constituţional... muzica!!!), acum adevăratele semnificaţii ale acestei capodopere caragialiene ni s-au revelat. Nu degeaba, parcă, Conu Alecu Paleologu spunea că atunci cînd urmărea această piesă resimţea avînturi patriotice! Oricum, Caragiale nu a aplicat teoria bergsoniană a mecanicii placate pe ce este viu, nu comicul de dragul comicăriei crea el. A reuşit, ca nimeni altul, să surprindă constantele caracterului românesc: spiritul de gaşcă, poltroneria, tranzacţionismul. Cît de bine seamănă Hrebenciuc cu Trahanache, cît de mult are Tăriceanu din Tipătescu, cît de mult îmi pare Duvăz a semăna cu Dandanache, deputatul de la centru, ales în actuala mea reşedinţă, în toate Camerele, cu toate partidele... Ce să mai zicem de Farfurizi şi, mai ales, de Caţavenci: Vadim Tudor, Păunescu, Geoană, Boc, Berceanu, Cezar Preda, Ghişe, Norica ne invadează micile ecrane cu platitudinile, minciunile şi ipocriziile lor.

Tocmai din acest motiv, n-a putut decît să mă bucure că un jurnalist inteligent şi interesant precum Sever Voinescu (apropo, ader complet la punctul său de vedere privind situaţia din non-statul vecin Moldova) a decis să se dedice politicii active. Nu îi discut opţiunea, toţi avem opinii şi vederi politice, chiar dacă în cazul unor jurnalişti partizanatul poate să le dăuneze. L-am revăzut recent la dezbateri televizate şi m-au pus pe gînduri anumite atitudini. Din spiritul liber şi necenzurat, domnul Voinescu a devenit un militant dedicat, ba mai mult, a devenit avocatul necondiţionat al preşedintelui Băsescu. Din omul liber, cu spirit de ploieştean, care are un simţ mai dezvoltat al umorului şi autoironiei decît prin alte părţi, Voinescu este acum încorsetat. Îmi aduc aminte vremurile cînd din legenda care era Petrolul Ploieşti, echipa ajunsese o umbră, galeria îi încuraja cu strigături pline de causticitate şi umor, dispărute din repertoriul de azi al suporterului dedicat. Ce s-a întîmplat, stimate Sever Voinescu?

Pe de altă parte, cel care personifică spiritul cel mai liber, cel mai competent ministru pe care l-am avut, adică Andrei Pleşu, face previziuni casandrice despre următorul preşedinte, mizînd în continuare pe acelaşi Băsescu.

Simaţi domni, fac parte din acei electori care l-au votat cu disperare în 2004 şi care acum, în 2009, nu ştiu cum să scape de el.

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com
Piteşti

Răspusul lui Andrei Pleşu

Stimate domnule Neguţ,

Vă mulţumesc pentru aprecierile dvs. privind virtuţile mele ministeriale şi consimt subtonului de exasperare obosită care însoţeşte scrisoarea pe care ne-aţi trimis-o. Sînt însă cu atît mai trist să observ că exasperarea poate provoca uneori, chiar cînd e vorba de un om atît de bine aşezat cum sînteţi, o atenuare severă a capacităţii de lectură. Textul meu avea o teză simplă şi, credeam, clară: contracandidaţii lui Traian Băsescu sînt atît de neconvingători (cel puţin deocamdată), încît avem toate şansele să-l vedem reales. Dacă veţi reciti începutul articolului meu, veţi constata, de altfel, că nu-l scutesc nici pe actualul preşedinte de un portret mai curînd ironic. Aşa stînd lucrurile, e, pentru mine, de neînţeles cum se poate citi rapida mea compunere drept o susţinere a preşedintelui actual, cînd ea nu face decît să deplîngă indigenţa celor care vor să-l învingă. Am constatat însă că şi alţii m-au citit la fel de tendenţios ca şi dvs. Nu am, pentru acest *malentendu*, decît două explicaţii posibile: ori scriu atît de prost şi de confuz, încît nu mai ştiu să mă fac înţeles, ori sintagma „intelectualii lui Băsescu" a intrat atît de adînc în capul oamenilor încît, indiferent ce produce unul sau altul din cei vizaţi, produsul e taxat, aprioric, drept propagandă. Nu mă pot lupta cu nici una din cele două variante. E prea tîrziu să reînvăţ tehnica scrisului limpede (primul caz) şi e imposibil să-i dezvăţ pe cititorii cu idei gata făcute, de propriile lor idiosincrasii (cazul al doilea).

Cu cele mai bune gînduri,

Andrei PLEŞU

Răspunsul lui Sever Voinescu

Stimate domnule Neguţ,

Vă mulţumesc pentru rîndurile îngrijorate pe care mi le-aţi adresat. Nu sînteţi singurul care îmi atrage atenţia că s-a schimbat ceva în atitudinea mea publică de cînd am intrat în politică şi, mai mult, de cînd am devenit deputat. Ceea ce dvs. numiţi „încorsetare" eu numesc disciplină. Nu neapărat „de partid" (aici nu stau bine deloc, după spusele colegilor din partidul meu), cît o disciplină la care cred că mă obligă voturile celor aproape 10.000 de ploieşteni care au pus ştampila pe numele meu, aflat pe buletinul de vot sub un anumit semn electoral. Pur şi simplu, cred că trebuie să-mi susţin ideile politice mai clar, mai tranşant. Cred că oamenii m-au ales pentru a încerca să impun ideile mele şi felul meu de a face politică, şi nu pentru a exprima dubiile mele în plăcute exerciţii stilistice. Niciodată nu mi-au plăcut intelectualii care au intrat în politică şi, de a doua zi, au început să se vaite, să se alinte, să joace rolul inadecvatului, spre deliciul unui anumit gen de public. Sigur că politica românească de azi nu e un mediu confortabil pentru cineva ca mine, dar am ştiut bine în ce am intrat. Pe de altă parte, discursul meu public se înscrie într-un context mai larg al dezbaterii politice. Lupta se ascute – cum ar zice un vers proletcultist. Sînt om politic şi nu mă dau la o parte. Şi mai am un argument. Discursul meu politic s-a radicalizat puţin pentru că am impresia unui dezechilibru mediatic evident în defavoarea partidului meu şi în defavoarea actualului preşedinte. Iar acest dezechilibru, deliberat indus, se accentuează sensibil pe măsură ce se apropie iarna.

Domnule Neguţ, nu ştiu de ce, dar epistola dvs. mă împinge spre confesiuni. Aşadar, vă asigur că am, în continuare, dubii – încă mai multe decît aveam înainte. Vă asigur că practic, încă mai asiduu, exerciţiul igienic al autoironiei. Cît despre ironie, ca armă retorică, o folosesc pe mai departe, convins fiind de forţa ei. În general, nimic din ceea ce e esenţial în ceea ce mă priveşte nu s-a schimbat.

Apreciez că nu discutaţi asupra substanţei opţiunii mele politice şi vă doresc numai bine,

Sever VOINESCU

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Nr. 270: *interviu cu Theodor Paleologu*

Paleologu şi Becali

Citind interviul cu dl ministru şi ex-ambasador Theodor Paleologu, am rămas impresionat de paralela, dar şi divergenţa de caracter pe care le-am întrevăzut între domnia sa şi Gigi Becali.

Dl Paleologu are un *pedigree* impresionant, ca de altfel şi studii dintre cele mai remarcabile şi încă în limbi diferite. Mărturisesc că sînt un admirator sincer al culturii clasice pe care o afişează şi al abilităţii lingvistice pe care o bănuiesc.

Dl Becali e considerat un fanfaron *nouveau-riche* care nu pierde nici o ocazie de a epata cu bogăţia acumulată în perioada tulbure post-revoluţionară.

Ce ar putea avea în comun aceste persoane aparent atît de diferite? Aş zice că e vorba de o anumită candoare care îi umanizează, însă în sensuri diferite.

Într-un talk show, dl Becali povestea cum, după o seară petrecută la cazino, cu pierderi de multe cifre, dar „care nu contează, la banii mei", a ajuns acasă spre dimineaţă şi s-a îndreptat spre oi pentru a „făta un miel", fiindcă asta i-ar fi una dintre cele mai mari plăceri în viaţă. Pentru mine e o declaraţie umanizantă şi destul de mişcătoare, despre un personaj care transcende condiţia de bogătaş epatant (v. capitolul XVII din *Zadig,* ştie dl Paleologu ce vreau să spun!).

Dl Paleologu nu posedă decît bogăţia spiritului, însă, în ceea ce priveşte trufia, o fi ea aparent de altă natură (poate datorată şi lipsei Maybach-ului şi a celorlalte semne de succes material), dar nu se deosebeşte mult de dl Becali. Dl Paleologu mărturiseşte în interviul din *Dilema veche:* „Mai e vechea mea simpatie pentru cea mai veche monarhie europeană – îmi plăcea mult să mă duc îmbrăcat în frac la întîlnirea cu regina, cu steagul pus la maşină". Cu atît mai amuzantă mi se pare candoarea dlui Paleologu, cu cît o privesc şi prin prisma culturii daneze, care, cel puţin din '68 încoace, abhoră pompa şi formalismul. Mi-e teamă că, pentru un aristocrat, Danemarca nu e tocmai soluţia cea mai bună. Îmi aduc aminte că una dintre ziaristele daneze de renume renunţase la particula *von,* dintr-o solidaritate cu semenii neînnobilaţi.

Dl Paleologu îşi doreşte, de asemenea, cît de repede, să îşi poată scrie memoriile. Nu neg nici pe departe faptul că domnia sa poate produce literatură memorialistică de calitate; ştim că şi istoria unei singure zile poate fi redată cu har. Însă la doar 36 de ani să fii înclinat către a-ţi scrie memoriile denotă o oarece supraevaluare a importanţei eului pentru contemporaneitate.

Corneliu CAZACU
ccazacu@epo.ro

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **30 – generaţie de succes sau de sacrificiu?**
- **Vîrsta a treia**
- **Profesorul**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Marți, 7 ianuarie 1997, Sinaia

Ce înseamnă, ce poate însemna *pentru mine, azi,* afirmația că „Dumnezeu e aproape“ (mai aproape decît vena jugulară, cum spun musulmanii). E, cumva, un fel de a sugera că Dumnezeu e la îndemînă? Că trebuie să-l caut în spațiul proximității, mai curînd decît în acela al orizonturilor distante? E, poate, o indicație despre *imanența* divină? Sau despre nemijlocirea (nesesizată în genere) a *prezenței* dumnezeiești? Toate acestea sînt, firește, adevărate și, în definitiv, știute. Dar adevărate sînt și contrariile lor: Dumnezeu nu poate fi atins fără „nevoință“, nu e „la îndemîna“ indiferentului, a neglijentului, a frivolității. Există, apoi, *transcendența* divină. Prin anumite aspecte ale Sale, Dumnezeu e *dincolo,* pe linia unei zări intangibile. El ne asistă neîncetat, ne e, așadar, „aproape“, dar, pe de altă parte, nu trece niciodată *dincoace* de hotarele libertății noastre.

Cîtă vreme dezbat mental problema, mă mișc în sfera religiosului, dar rămîn în afara religiozității. Mă apropii, însă, de un comportament adecvat, deîndată ce constat că sînt mai aproape de înțelesul pe care îl caut, acum, cînd cobor spre oraș, cînd trec printre vitrine, cerșetori, sportivi și automobile, cînd sînt atent să nu alunec și cînd, intermitent, revin asupra întrebării mele, decît atunci cînd cad pe gînduri în camera de la „Economat“. Nu înseamnă *chiar asta* că „Dumnezeu e aproape“? El nu trebuie hărțuit speculativ, în izolare intelectuală, ci trebuie să te însoțească în *imediatul* lumii, trebuie gîndit neîncetat *odată cu ea*. Mediul optim al reflecției asupra Divinului („optim“ în sensul că *numai el* e dat condiției umane de azi) e *larma cotidiană*. Întrebarea despre Dumnezeu se pune *în carnea lumii*. Sublimitățile spiritului riscă să o transforme în dexteritate logică și artificiu. Dumnezeu nu e sistematizabil. (De aceea religiile par să spună, uneori, lucruri contradictorii.) Fiecare construcție dogmatică spune *tot,* fără preocuparea vreunei consecvențe exterioare sau a vreunei forme de unanimitate. Diferențele sînt de așezare și de accent. Același cub pus mereu pe o altă latură a sa. Toți credincioșii lumii cred și spun același lucru, dar în numele *altei* „apropieri“. Toți se apropie de Dumnezeu din altă direcție, din alt unghi. Pentru că Dumnezeu e *altfel aproape* de fiecare. E *aproapele diferit* al fiecărui credincios. Nu pot pretinde că vena mea jugulară e singura existentă. Dar numai *una* din mulțimea venelor jugulare e *a mea*. Dumnezeu stă, fără să se repete, în preajma tuturora. E, prin definiție, aproape. Atît de aproape, încît e de neperceput. (Text sprijinitor, în *Efeseni, 2, 17:* „El a venit astfel să aducă vestea bună a păcii vouă celor ce erați departe și pace celor ce erau aproape“.)

Luni, 3 februarie, 1997, București

Pe nepregătite, întîlnirea săptămînală cu P. Scrima provoacă, astăzi, tuturor (Virgil C., Horia P., eu însumi), o stare de exaltare blîndă, aurie, liniștitoare. P. Scrima devine, ca niciodată, transparent: ni se comunică, prin el, o experiență intensă, greu formulabilă altfel decît ca încredere și bucurie. Avem toți trei aceeași reacție, în același moment, fără ca, ulterior, să ne amintim exact ce anume ne-a spus. Harul izbucnește prin cel care îl poartă, dincolo de mizeria contingenței lui, dincolo de persoana sa și a interlocutorilor săi. Cred că am fost, o clipă, „aproape“ de Dumnezeu, în acest al patruzeci și nouălea an al vieții, la începutul lui, în plină luptă cu inerțiile corpului. Nu știu și nu vreau să spun mai mult. Mi-e teamă să nu stric totul cu vreo manevră intelectuală abilă sau cu vreo formulare fericită. Dacă, totuși, consemnez episodul, e pentru că simt unicitatea lui, irepetabilul lui, singurătatea lui în spațiul tribulațiilor mele.

Scenă povestită de P. Scrima: Patriarhul Athenagoras se afla la Ierusalim, unde urma să se întîlnească, simbolic, cu Papa. La un moment dat, pe unul din drumurile orașului, dinaintea Patriarhului apare un șeic învestmîntat în negru, cu barbă albă. Cei doi nu se cunosc. Se opresc o clipă față-n față, după care se îndreaptă vertiginos unul spre altul și se îmbrățișează. Asupra întregului oraș, cu toate religiile lui, a plutit, în acele zile, duhul împăcării.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Oprim Codurile?

Adoptarea Codurilor (penal, civil, plus cele două Coduri de procedură) a devenit un fel de epopee comparabilă doar cu construcția de autostrăzi. Se vorbește despre ele de mulți ani, iar din timpul mandatului Monicăi Macovei a început să se și lucreze ceva mai sistematic. S-ar părea că s-a ajuns la capătul drumului: proiectele de legi pentru adoptarea Codurilor au fost înaintate Parlamêntului, iar șeful statului a solicitat votarea lor pînă pe 15 mai. Dar – ca și la autostrăzi, după ce în sfîrșit s-au deschis șantierele – unele probleme au rămas. Iar de curînd, o coaliție formată din 21 de ONG-uri a solicitat oprirea procedurilor de adoptare (http://www.opriticodurile.ro). Tocmai acum, „la spartul tîrgului“? – s-ar putea întreba cineva.

Tocmai acum. Și tocmai aici e problema. Codul Civil e cel instituit în secolul al XIX-lea (după model napoleonian, ceea ce poate fi, desigur, un motiv de mîndrie istorică) și adăugit pe parcurs. Codul Penal e cel din 1968. Vechimea în sine n-ar fi neapărat o problemă: în țări care au evoluat normal, e chiar o probă de stabilitate și continuitate a sistemului juridic. România însă a cunoscut, în ultimul veac și jumătate, sisteme politice diferite, iar o treime din această perioadă a stat sub semnul dictaturii. Intrată, după 1989, într-un proces de modernizare accelerată, trebuie să-și adapteze aceste documente esențiale pentru funcționarea justiției la vremurile de acum și, mai ales, să le refacă *unitatea* pierdută de-a lungul timpului prin diverse amendamente și intervenții. Odată adoptate, Codurile ar urma să rămînă în vigoare un timp îndelungat. Așadar, redactarea și votarea lor ar trebui să fie puse sub semnul unei responsabilități istorice. Dacă la redactare se lucrează de cîțiva ani și – pînă la proba contrarie – putem avea încredere în competența specialiștilor, procesul de adoptare riscă să intre în zodia agitată și superficială a actualității românești. Președintele Traian Băsescu solicită adoptarea rapidă, invocînd „angajamentele asumate de România la semnarea tratatului de aderare la UE“ și riscul de a avea, în iulie, un raport nefavorabil din partea Comisiei Europene: „România nu-și poate permite în luna iulie un raport negativ pe Justiție, care să nu constate progrese, care ar constata stagnare sau pași înapoi și care ar putea duce la suspendări ale fondurilor din partea UE“. E adevărat, justiția din țara noastră este în continuare monitorizată de forurile europene. Dar UE nu ne-a cerut în mod explicit adoptarea Codurilor, ci – foarte pe scurt spus – funcționarea eficientă a sistemului juridic, la standarde europene. Dl președinte cade în tentația lejeră a mai tuturor politicienilor și guvernanților noștri de a invoca „sperietoarea UE“ și plasează în opinia publică o falsă problemă. Presupunînd că ar fi votate pînă pe 15 mai, Codurile ar intra în vigoare peste 2 ani, pentru a le da timp magistraților să asimileze noua materie. Ceea ce înseamnă că, pe 16 mai (sau, mă rog, în iulie), justiția românească nu va deveni brusc mai eficientă în virtutea adoptării noilor Coduri. Ar rămîne doar faptul în sine că s-au adoptat. Crede președintele că, lăudîndu-ne cu asta la UE, am șterge cu buretele multele probleme ale justiției? Mă îndoiesc că oficialii europeni se pot lăsa păcăliți atît de ușor de un mesaj propagandistic de genul „iată, noi ne dăm silința, avem Coduri noi, de aici înainte prin tribunalele românești vor curge laptele și mierea dreptății și eficienței de tip european...“.

De partea lor, reprezentanții societății civile grupați în Coaliția „Opriți Codurile!“, primiți recent în audiență de președinte, reproșează nerespectarea legii transparenței decizionale: respectivele proiecte nu au fost supuse cu adevărat dezbaterii publice, pentru a putea fi corectate eventualele erori. Iar un raport preliminar al coaliției semnalează mai multe asemenea erori (http://www.opriticodurile.ro/files/Raport%20preliminar%20Final.pdf), care cu siguranță ar merita măcar discutate. Nu de „opinia publică“ în ansamblu, desigur, ci de către cei care se pricep. Or, nu numai că propunerile de corectare nu au putut fi depuse, dar s-a produs și o senzație falsă de dezbatere, din faptul că unele ziare și televiziuni au consemnat, în grabă și cu tamtam, cîteva „noutăți“ din noile Coduri, dar numai pe acelea care permiteau o exploatare senzațională, precum „legalizarea incestului“ și altele asemenea. În schimb, ONG-urile semnalează, cu argumente, că există probleme serioase în unele prevederi privitoare la chestiuni importante precum legitima apărare, viața și demnitatea persoanei, pedepsele pentru corupție (mai mici în noul Cod Penal), limitări ale dreptului de informare, expertiza din cadrul procesului penal și altele. Despre acestea nu prea s-a discutat. Iar președintele a dat un răspuns în doi peri, cu totul nepotrivit funcției sale și importanței momentului: „Dezbaterea asupra Codurilor îmi este greu să mi-o imaginez ca o discuție de masă. Rating la televizor face mai mult o dezbatere despre Gigi Becali, sau să-l chemi pe Florin Călinescu, decît să ai o dezbatere despre Coduri“. Nu ratingul e scopul dezbaterii publice, ci aducerea la cunoștința cetățenilor interesați a conținutului unor legi care le vor afecta viețile. Faptul că acești cetățeni s-ar putea să fie destul de puțini e nerelevant în acest caz: importantă e respectarea procedurilor.

Între graba de administrator eficient a președintelui, care vrea să „raporteze“ la UE un nou „succes“, și soluția radicală a ONG-urilor, care cer stoparea întregului proces, probabil că se va găsi o soluție de compromis. Rămîne însă gustul amar că, în fața unor legi atît de importante, prevalează, din partea guvernanților și aleșilor noștri, atitudinea mediocră de genul „să le vedem noi adoptate că pe urmă ne descurcăm“. Vrem, în continuare, să „ne vedem cu sacii-n car“ și să ne laude și UE pentru asta...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„...lumea noastră nu mai e aceeași ca a lui Othello. Nu poți face automobile populare fără oțel – și nu poți face tragedii fără instabilitate socială. Dar acum lumea e stabilă. Oamenii sînt fericiți; capătă ceea ce vor și nu cer niciodată ceea ce nu pot căpăta. Sînt înstăriți; trăiesc în siguranță; nu se îmbolnăvesc niciodată; nu se tem de moarte; voioși, nu le pasă de patimi și de bătrînețe; n-au mame și tați care să-i necăjească și să-i sîcîie; n-au soții ori copii ori iubiți și iubite care să le stîrnească sentimente puternice; sînt condiționați în așa fel încît practic nu pot să se poarte decît așa cum trebuie. Și dacă ceva nu e în regulă, au la dispoziție *soma. Soma,* pe care dumneata, domnule Sălbatic, te apuci s-o arunci pe fereastră în numele libertății. *Libertate!* spuse rîzînd Controlorul. Ca și cum te-ai putea aștepta de la acești Delta să știe ce-i aia libertate! Iar acum ai vrea ca ei să înțeleagă și tragedia lui Othello. Dragul meu băiat!“

(Aldous Huxley, *Minunata lume nouă,*
traducere și note de Suzana și Andrei Bantaș,
Editura Univers, 1997)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Da' noi cu cine votăm?

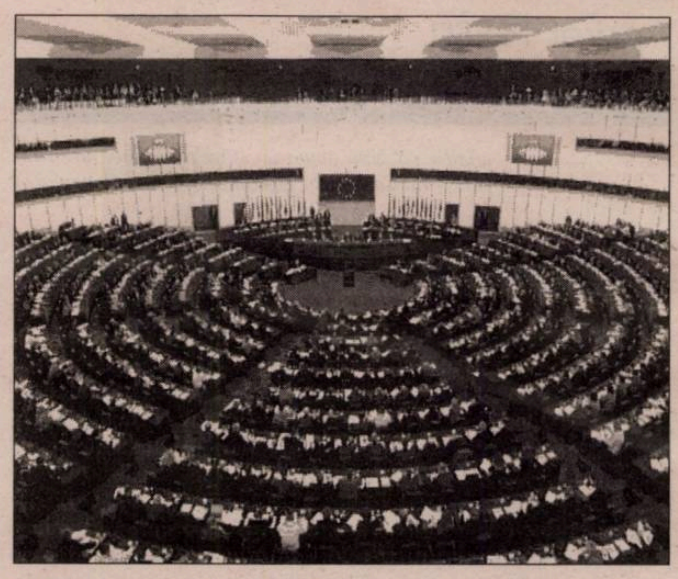

Dramatica întrebare se iţeşte des, des de tot, la Bruxelles, atunci cînd e vorba ca România să aibă o poziţie sau alta pe temele şi dosarele europene curente. Era firesc ca ai noştri să nu poată influenţa agenda comunitară. Sîntem o ţară medie ca mărime a populaţiei şi mică în materie de forţă economică sau influenţă militară. Politic vorbind, de-abia ajunşi în Uniune, este greu de crezut că putem fi băgaţi în seamă prea tare. Avem însă datoria de a ne exprima şi avem interese de apărat. Interese naţionale, evident. Cum votăm? Într-un fel sau altminteri? Cine decide? Care este drumul pînă la un Da sau un Nu pe dosarele energiei, mediului, agriculturii, extinderii? Mister.

Cu parlamentarii europeni ne-am lămurit, cît de cît. În funcţie de competenţă şi hărnicie, în directă relaţie cu influenţa cîştigată în Comisii, Comitete şi Grupuri, ei votează, raportează, negociază. Explică destul de puţin cele petrecute în spatele unor uşi închise, fac uz şi abuz de informaţie „corectă" şi „constructivă", au site-uri şi bloguri, emit comunicate şi organizează (rare) acţiuni de comunicare directă. Din toată varza aceasta, iese o salată eliberată de orice urmă de tensiune politică. Cuvîntul-cheie este Compromisul. Dezbaterea pasionată există, dar ajunge mult prea rar la urechea publicului. Parcă ar fi de ruşine.

Numai că Uniunea Europeană este astfel alcătuită, încît vioara întîi este (încă) Comisia, nu Parlamentul. Aici lucrurile sînt mult mai încurcate. România are dreptul şi îndatorirea de a-şi exprima părerea. Are argumente de adus în sprijinul intereselor sale naţionale. Din păcate, ele ajung mult prea rar în discuţia naţională. Media le consideră plicticoase (deşi nu sînt, credeţi-mă pe cuvînt) şi greu de documentat (aici, da, aşa e, trebuie să citeşti o grămadă, e mai greu de improvizat). Politicienii locali sînt la fel de leneşi ca ziariştii. Cine să mai discute? Ar mai fi grupurile de interese (sindicate, municipalităţi, patronate, ONG-uri de oricare). Ar fi, dar nu sînt. Greu de explicat apatia, în cazul lor. Excepţii există, dar ele doar confirmă regula.

Rămîn în joc, pentru definirea votului (poziţiei) într-un dosar sau altul, cîţiva experţi guvernamentali, tehnicieni, din Bucureşti şi de la Bruxelles. Pînă la urmă, în marea majoritate a cazurilor, ei decid după capul lor în ce direcţie o ia România, la cam toate capitolele. E bine, pentru că, în general, ei ştiu despre ce e vorba în dosarul respectiv. E rău, pentru că nu vor fi niciodată siguri că au luat cea mai bună decizie dacă nu au la dispoziţie părerile plătitorilor de impozite.

Propun, aşadar, trei teme mari de discuţie şi păreri despre poziţiile de interes comun pentru noi, românii. Ca orice simplificare, conţine lipsă cronică de detalii şi nuanţe. Mă scuz dintru-nceput.

Pe primul loc aş pune extinderea Uniunii. Poziţia oricărei ţări se exprimă sec prin răspunsul la întrebarea simplă: „Să intre Turcia au ba?". La fel de simplu, aş spune că votul României ar trebui să fie negativ. Nu, nu este în interesul nostru aderarea uriaşului din sud-est. Noi susţinem aderarea Serbiei şi a Republicii Modova, adică a vecinilor imediaţi. Nu este defel confortabil să deţii graniţele externe ale Uniunii. Oricît ajutor ai primi de la Bruxelles, întotdeauna cheltuielile naţionale pentru securizarea frontierelor vor fi prea mari, iar riscul de a fi criticat că nu ai apărat suficient de bine „clubul" este mereu mare. Pe scurt, cu cît mai la mijloc, sub plăpumioară, cu atît mai bine. În plus, turcii vor avea nevoie de fonduri uriaşe pentru acomodare instituţională, adică un concurent de care nu prea avem nevoie. Cu atare poziţie exprimată clar, am fi în tabără cu Austria, Germania şi, mai nou, Franţa.

Un alt dosar interesant este cel al energiei. Am cam luat plasă cu faimosul Nabucco, rămîne domeniul energiilor neconvenţionale şi cel al reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră. Aici ne găsim iar în barca franceză. Ei merg pe nuclear, noi la fel. Ei nu sînt foarte încîntaţi de subvenţii mari pentru energia eoliană, noi la fel, avînd în vedere cît de subdezvoltat este domeniul pe plan local. Fie vorba între noi, România are avantajul unei reţele cumsecade de baraje hidro şi o platformă de producţie a energiei electrice bine echilibrată, în raport cu alte state membre. Putem avea relaxarea de a negocia liniştit poziţia noastră în acest dosar.

Un domeniu cu „nervi" pentru noi este, clar, agricultura. La subvenţii directe şi buget total alocat, avem iar o tabără clară: flancul sudic cu lider galic. Din păcate – zic eu – pentru că practica subvenţionării hectarului de pîrloagă şi teoria agendei Lisabona nu se prea împacă. Avem însă prea mulţi oameni care trăiesc (prost) din agricultură, pentru a putea să jonglăm politic cu alte opţiuni. De aceea, poziţia englezească, mai orientată spre competiţie şi tehnologie e departe de noi în acest moment. Organismele modificate genetic sînt alt domeniu prea puţin discutat în România. Pare de la sine înţeles că respectivele plante sînt cîh. Nu am auzit poziţii publice contrare. Nu am sesizat părerea asociaţiilor de cultivatori (de soia, de exemplu). Ei tac mîlc. Intimidaţi sau ignoranţi? Nu ştiu încă.

Se prea poate să exagerez. Să nu fie nevoie de dezbateri sau de campanii de presă. Se prea poate ca tehnicienii să decidă bine, în cele mai multe cazuri. Îmi daţi voie, doar, să nu mă simt prea confortabil, ştiind că majoritatea românilor nu au nici o părere despre propriile interese negociate (poate bine) la Bruxelles. Li s-a băgat în cap că „regulile clubului nu se negociază", în timp ce, în realitate, regula clubului este tocmai negocierea.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

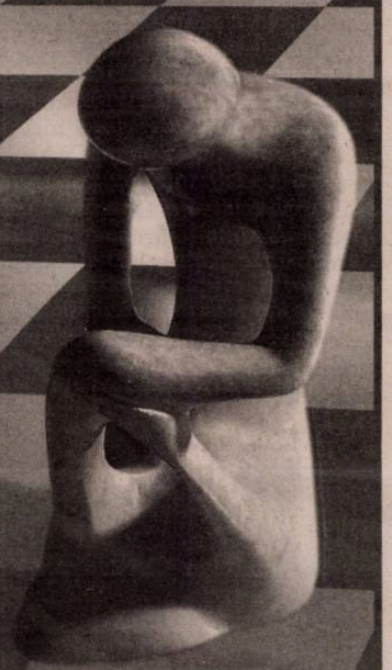

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

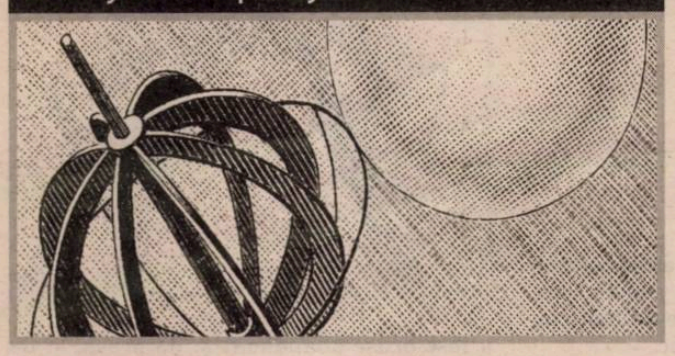

Proces de pace

Oricîtă modestie ar etala preşedintele Obama în discursurile sale pe probleme de politică externă, este evident că nu doreşte ca de numele lui să fie legat momentul în care ţara sa şi-ar pierde supremaţia, aşa cum e ea: acceptată, detestată, căutată. Echipa lui caută soluţii pentru ca obiectivele politicii externe americane să poată fi împărtăşite şi însuşite de cît mai mulţi, antrenînd în discuţii şi tratative diplomaţia unor ţări mari, dar şi pe cea a actorilor principali din conflictele deschise din lume. „Vasta agendă diplomatică adoptată de administraţia Obama va testa abilitatea sa de a armoniza priorităţile naţionale – cum sînt relaţiile cu Coreea de Nord şi Iranul – cu preocupările globale şi multilaterale. Preşedintele Obama şi-a ocupat postul în momentul unei unice oportunităţi: criza economică absoarbe energiile tuturor puterilor majore; oricare ar fi diferenţele dintre ele, toate au nevoie de întreruperea confruntărilor internaţionale“ (Henry A. Kissinger, *The Washington Post*, 22 aprilie). Iată, în sfîrşit, unul dintre domeniile unde criza economică joacă un rol pozitiv: greutăţile din calea fiecăruia scot în relief necesitatea acţiunii comune, a repartizării responsabilităţilor, cînd puterea dominantă se impune dovedind capacitatea de a-şi limita intervenţiile în forţă. În acest context, stabilirea unor acorduri credibile cu Iranul şi Coreea de Nord cu privire la armamentul nuclear reprezintă o prioritate pentru a înlătura primejdia care determină multe dintre opţiunile vizibile şi invizibile ale politicii mondiale.

De pe poziţii de forţă, intransigent în opţiunile sale şi indiferent la reacţiile celorlalţi (cînd nu le provoacă), preşedintele Irakului – Ahmadinejad – afirmă de la toate tribunele la dispoziţie hotărîrea sa de a acţiona ca o ţară suverană liberă să folosească energia atomică, să recunoască sau nu drepturile statului Israel, în regiunea unde se învecinează. În Israel, noul guvern ales, condus de Benyamin Nethanyahu, a obţinut voturile pe baza aceleiaşi hotărîri de a nu se lăsa intimidat de adversarul iranian care îi periclitează zilnic securitatea prin intermediul organizaţiei Hamas. Această organizaţie nu recunoaşte Israelul, nu acceptă renunţarea la violenţă şi nu acceptă să se supună acordurilor încheiate între israelieni şi palestinieni. Acestea sînt motivele din cauza cărora Hamas ocupă un loc bun pe lista organizaţiilor teroriste.

S-ar părea că în perspectivele noii politici externe americane, ecuaţia Iran-palestinieni va ocupa locul central. Guvernul american pregăteşte o decizie de repartizare a unor fonduri, Autorităţii palestiniene, guvern din care face parte şi Hamas. Eforturile de pace punînd bani în mîinile Hamas vor radicaliza opinia publică din Israel şi vor face inacceptabil „preţul“ negocierilor: americanii ar cere/ar impune Israelului o renunţare la prezenţa coloniilor în ceea ce unii numesc teritorii ocupate, alţii – teritoriul istoric al statului. Deoarece conform unei prese bine informate, aceasta ar fi miza viitoarelor negocieri: teritorii contra renunţarea la programul nuclear militar.

Din tot ce au spus pînă acum, George Mitchell (reprezentantul special al SUA pentru Orientul Mijlociu), Secretarul de stat, Hillary Clinton, şi chiar preşedintele Obama reiese destul de limpede că, fără a ataca în fond relaţiile speciale ale Israelului cu Statele Unite, noua administraţie nu e dispusă să accepte fără rezerve poziţiile Guvernului Netanyahu. Ar fi fost greu de găsit în spectrul politic al Israelului şi Iranului două personaje mai puţin inflexibile decît Ahmadinejad şi Netanyahu. Dacă se adaugă posibilele reacţii ale organizaţiei Hamas, împinsă în planul doi al negocierilor şi doritoare de a rămîne în planul întîi al acţiunii, perspectivele unei înţelegeri sînt destul de aproximative. E nevoie de mai mult decît modestie pentru a face faţă unui proces de pace care seamănă atît de mult cu un război.

globul cubic

Văzut din celulă

Deşi, în funcţie de propria contribuţie, politicienii situează sfîrşitul Războiului Rece la altă dată calendaristică, deşi cei care mai folosesc ideile şi termenii epocii sînt consideraţi nişte dinozauri supravieţuitori, liniile alianţelor şi adversităţilor trasate atunci n-au dispărut: Statele Unite şi Rusia sînt din nou angajate în stabilirea unui barem comun de înarmare nucleară, înţelegere cu consecinţe şi prin arsenalele de apărare (sau atac) alte altor ţări. Dar, după inventarierea armelor urmează numărătoarea ideilor: „Cea mai otrăvită moştenire a Războiului Rece rămîne mănunchiul de minciuni care a otrăvit atîtea minţi. Sovieticii au alimentat mişcările naţional-socialiste de pe tot globul convingîndu-i pe cei săraci că după ce revoluţia violentă va elimina capitalismul, tradiţia şi religia din societăţile lor, vor miji şi pentru ei zorii însoriţi ai Istoriei. Realitatea a dovedit contrariul: au fost măcelărite generaţii întregi, oamenii au supravieţuit ca şuruburi ale unui univers industrial sau prin munca silnică a cadavrelor vii circulînd printre scheletele albite ale consătenilor lor. Sovieticii au răspîndit minciuni despre natura democraţiei şi au distrus mişcările democratice originale, cînd nu se alăturau fervorii revoluţionare a unor grupuri criminale, loiale Kremlinului. În Occident se foloseau de idioţii utili din instituţiile academice şi din presă, pentru a argumenta ura de sine şi pentru a distruge încrederea în civilizaţie cu argumente sofisticate despre «echivalenţa morală» între Est şi Vest. (...) Dar lecţiile Războiului Rece nu sînt irelevante pentru vremurile de azi. Trecutul nu este niciodată irelevant. Un exemplu: Dan Henninger de la *The Wall Street Journal* a întrebat un fost disident din Europa de Est, întemniţat pe vremuri de comunişti: «Dacă aţi fi fost în Cuba, în Iran sau în Siria, într-o celulă, şi aţi fi văzut fotografia în care preşedintele american zîmbeşte în timp ce îi strînge mîna lui Hugo Chávez, zîmbitor şi el, ce aţi fi simţit?» Fostul disident a răspuns: «Că-mi fuge pămîntul de sub picioare!»“. *(Tribune Media Services)* **(M.B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Unii stau, alţii se întreabă

În Pakistan, talibanii avansează fără să întîmpine vreo rezistenţă din partea armatei regulate. După ce au acceptat tot ceea ce au cerut talibanii în legătură cu administrarea văii Swat din nord-vestul ţării, inclusiv suspendarea legislaţiei pakistaneze şi impunerea tradiţionalei *Sharia* în această regiune, guvernul condus de Yousaf Raza Gillani şi preşedintele Asif Ali Zardari, soţul regretatei Benazir Bhutto, asistă paralizaţi la avansul talibanilor spre alte zone strategice din Pakistan. Din valea Swat, unde s-au instalat fără să tragă un singur foc de armă, în urma negocierilor cu puterea de la Islamabad, talibanii au ocupat regiunea vecină, Bunar, fără să întîmpine nici o rezistenţă. Bunar a fost întotdeauna o regiune cu locuitori care s-au opus talibanilor şi care, în trecut, au organizat chiar forme paramilitare de rezistenţă anti-talibană. De această dată, nimeni nu a schiţat nici un gest de opunere, pentru că – aşa cum spune un politican local presei pakistaneze – Guvernul a ordonat tuturor forţelor de ordine să stea în cazărmi şi a livrat străzile provinciei talibanilor. Astfel, cei care aveau de gînd să reziste fie au plecat, fie s-au ascuns, dat fiind că au fost trădaţi de propriul guvern. Următorul pas, uşor de anticipat la o simplă privire a hărţii, va fi ocuparea de către miliţiile talibane a regiunii Swabi şi dobîndirea controlului asupra autostrăzii care leagă Islamabadul de Peshawar, obţinînd astfel un avantaj strategic major. Bunar se află la 110 km de Islamabad şi ar fi, poate, exagerat să spunem că însăşi capitala e ameninţată. Dar – ne asigură experţii – momentul în care talibanii vor putea fi o ameninţare reală pentru inima administrativă a Pakistanului nu e departe, în condiţiile în care statul pakistanez este puternic erodat pe suprafeţe atît de întinse ale ţării. Faptul că Guvernul de la Islamabad nu reacţionează în forţă confirmă analiza pe care secretarul de stat Hillary Clinton a făcut-o recent, în faţa Comisiei de Afaceri Externe a Congresului SUA, cînd a enumerat cîteva dintre ultimele decizii ale Guvernului pakistanez şi a concluzionat: „Cred că Guvernul pakistanez tocmai abdică în faţa talibanilor, ceea ce conduce la o ameninţare mortală la adresa securităţii ţării noastre şi a întregii lumi“. Cauzele incapacităţii administraţiei Gillani-Zardari de a face faţă presiunii islamiste aproape nu mai contează. Important este că o ţară care deţine arme nucleare a devenit atît de nesigură după ce Occidentul, pentru a mia oară orb şi ignorant în privinţa islamului, a salutat cu entuziasm alegerea noului guvern şi a noului preşedinte, în 2008. Chiar acum, cînd scriu aceste rînduri, ştirea declanşării unei operaţiuni militare pakistaneze de amploare, prin care se urmăreşte recucerirea provinciei Bunar, este transmisă ca *breaking news* în toată lumea. Presiunea americană dă rezultate. Totuşi, sînt sceptic. În ultimii ani, armata pakistaneză a reuşit de prea puţine ori să-i învingă decisiv pe talibani.

Ofensiva talibană în Pakistan vine într-un context nefavorabil pentru noi. Pe partea europeană a Atlanticului, cu cîteva nobile excepţii, Occidentul continuă să vorbească despre războiul din Afganistan, în termeni sforăitori, dar nu face mare lucru. Un război se cîştigă cu sacrificii, nu cu declaraţii politice – o ştie oricine. Reticenţa europenilor de a livra în Afganistan numărul de militari necesar cîştigării războiului cu talibanii se bazează pe prezumţia laşă că vor face americanii singuri totul, pe lenea etică deja cronicizată în spaţiul european al bunăstării supreme şi pe teama şefilor de state de a-şi asuma responsabilitatea apărării civilizaţiei care i-a propulsat în funcţii majore. Pe partea americană a Atlanticului, preşedintele Obama ia măsuri fără precedent. Recent, a trimis o companie de geniu direct de pe frontul din Irak pe cel din Afganistan, sărind peste obişnuitul concediu acordat militarilor americani care fac parte din marele său plan de a suplimenta forţele americane din Afganistan cu trupele pe care le retrage din Irak. Sigur, în Irak, nivelul de violenţă a ajuns la cea mai joasă cotă de la invazia americană din 2003. Totuşi, cîteva recente atentate sinucigaşe desfăşurate într-o evidentă coordonare îi fac pe experţii în *intelligence* să spună că nu e imposibilă o regrupare a miliţiilor islamiste sunnite pe fondul retragerii americane. Nu rămîne decît să sperăm că Guvernul de la Bagdad va putea face faţă singur unui posibil nou val de instabilitate. Revenind la Afganistan, conform noii strategii americane, urmează o masivă suplimentare a personalului civil american trimis să ajute la reconstrucţia ţării. Sute de ingineri, avocaţi, medici, profesori sînt recrutaţi chiar în aceste zile de Pentagon şi de celelalte agenţii cu atribuţii în domeniu, pentru a fi trimişi în Afganistan. Purtătorul de cuvînt al Pentagonului, Geoff Morrell, a spus-o limpede: „În final, victoria noastră în războiul din Afganistan va depinde de cît de mulţi civili vom putea duce acolo“.

America, protagonistul principal al luptei împotriva islamismului fundamentalist, trece printr-un proces serios de autoexaminare morală. Dacă e rău sau e bine că acest examen se petrece tocmai acum, vom vedea mai tîrziu. Cert este că închiderea închisorii de la Guantanamo – decizie salutată entuziast de toată lumea – ridică mici probleme. Au mai rămas acolo puţin peste 200 de prizonieri, dintre care 97 sînt yemeniţi. Trimiterea lor în ţara de origine – singura care a acceptat să-i primească, fireşte, contra unei sume de bani pe care Statele Unite o plătesc fără comentarii – echivalează cu reinserarea lor în reţeaua Al-Qaeda, dat fiind că Guvernul yemenit este un

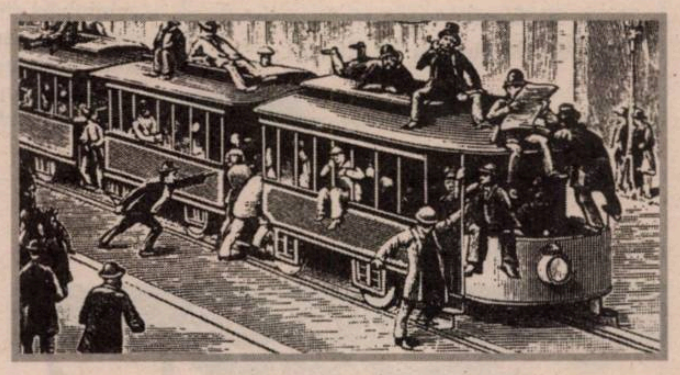

simpatizant al islamismului radical, iar Yemenul este un tărîm sigur pentru discipolii lui Bin Laden. Tot în aceste zile, administraţia Obama a decis publicarea unor documente care arată că CIA a folosit proceduri care pot fi calificate drept tortură, în interogarea prizonierilor. Susţinătorii unei abordări mai dure a războiului cu terorismul subliniază că aceste proceduri, deşi aprobate în 2005, au fost folosite numai în două cazuri şi doar în prezenţa medicilor, astfel că viaţa prizonierilor nu a fost niciodată pusă în primejdie. Unul dintre cazuri este cel al lui Khalid Shaikh Mohammed, omul care a plănuit şi coordonat atacurile de la 11 septembrie, iar celălalt este cel al lui Abu Zubayadah, un apropiat al lui Bin Laden şi unul dintre cei mai activi organizatori de reţele teroriste islamice. Mai mult, ceea ce s-a obţinut de la cei doi prin aceste metode este calificat de mulţi experţi drept „informaţii cruciale“. Susţinătorii preşedintelui Obama replică invocînd, pe bună dreptate, principiile respectării drepturilor omului, fundamentale pentru America însăşi. Dezbaterea va continua, desigur. Din păcate, vor continua şi lenea gureşă a europenilor, dar şi înaintarea islamului radical.

ready made

„CĂ-TE-TAI: O, tu, de trei ori fericit Caco, patriot ai fost, patriot eşti şi patriot vei rămînea! Numele tău, Caco, va rămînea în veci înscris în maţele şi burta, ba şi mai lăuntru decît burta, urmaşilor! Şi precum spîrcul cînd se mută de la un loc la altu, de va merge tot cu curu acela, îi zic pretutindenea tot spîrc, asemenea şi tu, o, preaopintitorule Caco, care te opinteşti pentru patrie, oriunde te vei duce, de vei merge tot cu sentimenturile astea, pretutindenea tot patriot o să-ţi zică.“

(Voiaj din Podul Mogoşoaii pînă în ţigănia Vlădichii. Călătorie pe uscat şi pe mare, în *Teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea,* Editura Minerva, 1986)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Madrigal

Caietele-ţi sînt pline de paiete şi de confettile culese din părul încîlcit al fetii. Are zulufi cam ca zuluşii, – dacă zuluşii au zulufi. Ar fi de căutat în Google, dar nu ai timp, nici poftă, *d'aucune boucle,* – de nici un doctoral detur... Nu dai examen la oral; şi nici extemporal nu dai. Nici n-aî avea de unde să rupi pagini. Caietele-ţi, ajunse estimp, nişte paragini, sînt pline, între pagini, de confetti şi de paietele culese din părul cîrlionţat al fetii. Din ele nu lipseşte nici amprenta-i labială, rozacee, tot mai pală (ca o sepală dintr-un vechi ierbar), nici cuvenita meşă de păr (creţ): un zuluf, cum au, în caz că-l au (eu, însă, n-am habar: au/n-au?), zuluşii... Parte din paginile scrise sînt contribuţia ei la catastif: semnificaţia diferitelor culori: verde, speranţă, alb, imaculare, roşu, pasiune, galben, gelozie; situaţii cînd e cazul să spui NU; o cadră cu temniţa lui Monte-Cristo, Château d'If; o ramură de tisă, în franţuzeşte *if;* începutul strofei ultime din *If*: „If you..."

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Primejdie bună pentru paza rea

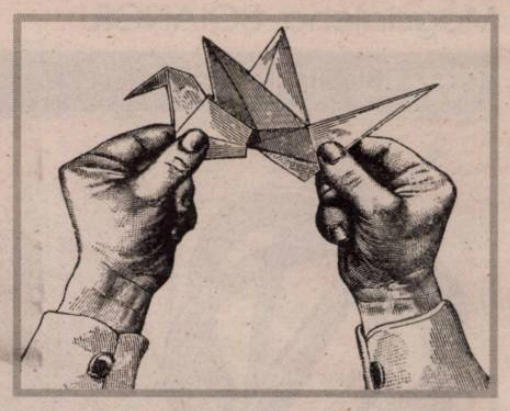

Pare-se că de la un timp omenirea are tot mai multe motive de a intra în panică. Deunăzi, un cutremur de cinci grade a reuşit să provoace palpitaţii mai importante decît mişcările scoarţei terestre. Despre criza economică, de care cu toţii ne temem, aflăm de la specialişti că nu se ştie bine nici cum va fi, nici cînd se va termina. Nu e deloc de mirare, atîta vreme cît experţii agenţiilor de rating nici măcar n-au prevăzut-o. Ce ştim este că ea poate fi amplificată de presa care îi sperie în mod iresponsabil pe consumatori.

O altă mare sursă de îngrijorare, teoria încălzirii globale, asociată aproape mereu cu un subiect la fel de grav, epuizarea petrolului şi scăderea resurselor energetice ale Pămîntului, dă frisoane locuitorilor informaţi ai planetei şi devine subiect de întîlnire şi dezbatere pentru şefii de state din întreaga lume. Armate de savanţi au fost plătite să descopere cauzele şi efectele acestei încălziri, iar cei de pe lîngă ONU au decis că vinovatul principal este omul, din cauză că prin activităţile sale emite gaze în atmosferă, gaze cu efect de seră. Natura şi-a văzut însă de ale ei, iar vara anului 2007 a fost atît de rece în vestul Europei, încît a discreditat eforturile specialiştilor. În România, anul acesta a nins în noiembrie şi a nins şi la sfîrşitul lui aprilie. Termenul de „încălzire globală" a început să fie înlocuit treptat de specialişti cu acela de „schimbări climatice", care pare mai potrivit chiar şi pentru lansarea teoriei unei noi şi iminente glaciaţiuni. Precedenta (teorie) a fost emisă în anii '70 cînd se constatase o tendinţă de răcire a planetei.

Trăim, de asemenea, sub ameninţarea pericolului plantelor modificate genetic, deşi ideea că acestea ar fi dăunătoare sănătăţii nu a fost dovedită vreodată ştiinţific.

În 2002, pneumonia atipică, sindromul respirator acut sever (SARS) din Asia a înfricoşat miliarde de oameni, mulţi trăitori în locuri în care virusul ucigaş n-a ajuns vreodată. Televiziunile arătau atunci imagini alarmante cu oamenii de pe străzile şi din metrourile oraşelor asiatice purtînd măşti pe faţă. Potrivit datelor Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OMS), SARS ar fi provocat, în cele cîteva luni cît a bîntuit, „probabil" 774 de decese dintr-un număr de 8096 de persoane „probabil" infectate cu acest virus.

Spaima de SARS a fost repede înlocuită de o alta similară, aceea de gripă aviară, declanşată tot în Asia şi care se putea transmite la om. Panica a fost şi mai mare decît la SARS, dar numărul victimelor a fost mai mic. Potrivit datelor aceleiaşi prestigioase OMS, din 2003 şi pînă astăzi, în întreaga lume au fost infectate cu acest virus 421 de persoane dintre care 257 au decedat. La noi n-a murit nimeni şi n-a fost nimeni infectat. Măsurile au fost însă, după cum ne amintim, draconice. Ministrul Gheorghe Flutur, foarte credibil pe atunci, decisese că oamenii trebuie opriţi cu jandarmii să părăsească localităţile în care se considera că ajunsese boala. Marele vinovat arătat cu degetul era patronul fermei avicole de la Codlea. Luni de zile roţile maşinilor au fost stropite cu o substanţă despre care se spunea că e dezinfectantă, deşi virusul cu pricina (H5N1), anaerob, nu putea oricum supravieţui pe roţi. Arzătorul subiect a fost brusc abandonat şi de presă, şi de politicieni. După un timp, ministrul Decebal Traian Remeş şi-a acuzat predecesorul că a alertat lumea, fără să aibă de fapt dovada că moartea în masă a păsărilor fusese provocată chiar de gripa aviară. Ce-i drept, şi credibilitatea acuzatorului a fost distrusă ulterior din pricina unui caltaboş de porc. Şi uite aşa ajungem la animalul a cărui boală ne frămîntă zilele acestea: gripa porcină despre care se spune că e rudă cu cea a păsărilor. Înrudită pare şi panica pe care o provoacă. La începutul săptămînii, presa vorbea deja de zeci şi chiar sute de morţi, în vreme ce datele seci ale OMS relevau existenţa a doar 38 de cazuri la om (confirmate în laboratoarele din Statele Unite şi Mexic) şi de alte cîteva zeci de suspiciuni, fără vreun deces. Dar pentru că tot veni vorba de gripa porcină, să nu uităm de bietele vaci nebune a căror maladie ar fi avut pentru om, cică, o perioadă de incubaţie de 30-40 de ani (destul cît să uite toată lumea de ea). Nu se ştie exact nici dacă a murit cineva de boala vacii nebune şi nici cum va evolua gripa porcului la om. Se ştie în schimb cu certitudine că o altă boală, care a ieşit aproape complet din atenţia mass-media, malaria, provoacă anual în lume aproape un milion de decese. Uite aşa am putea trage concluzia că remediul cel mai bun împotriva bolilor şi a spaimelor ciudate din ultima vreme e simpla scoatere a televizorului din priză.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

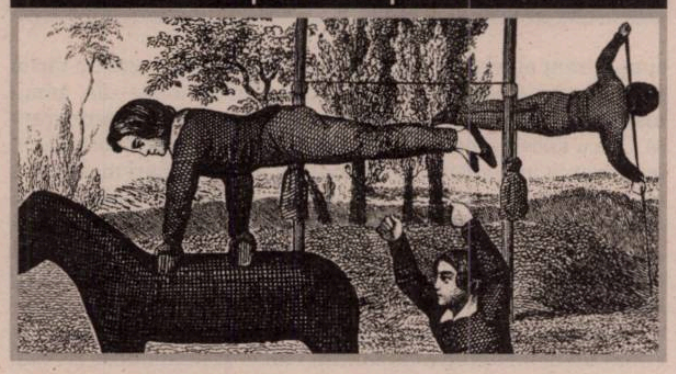

Democraţia e pe bani

Băiatul primarului din urbea T. are o firmă de arhitectură. Vrei să faci un proiect, te rezolvă imediat cu aprobările. Primarul? Am crezut în el: era în partidul care îmi plăcea mie, pe vremea cînd îmi pierdeam nopţile la un calculator oengist, recalculînd, la numărătoarea paralelă, voturile. Să nu ne fureăia, comuniştii.

Nu ne mai fură ăia. De fapt, nu ne mai fură nimeni la vot. Ar fi şi meschin: de ce să furi două-trei zile, cînd poţi fura patru ani? Asta e şi şmecheria: cu ochii pe voturi e toată lumea, că ţine puţin şi nu oboseşti. Cine să stea însă cu geana pe toate bugetele, pe toate contractele, pe tot ce se întîmplă pe sub mese?

„De fapt, democraţia e scumpă. Dumneata, care te plîngi de contracte dubioase, ştii dumneata cît costă o mie de fluturaşi de aruncat din maşină? Cît e steagul? Că nu merge aici după metoda aia, două la primărie, două la şcoala de fete: îţi trebuie sute! Abţibilduri, afişe, echipe de noapte, bătăuşi, răspîndaci, scribi pe net, fete să se agite în primul rînd la miting, astea sînt toate pe bani şi nu te aşteaptă nimeni şase luni cu factura, că s-au fript în campania trecută! Tre' să faci bani în avans să plăteşti!"

Aşa se plîng responsablii politici adevăraţi. Ăia care ştiu cum e cu cîrca democraţiei, nu cu vorbele. Votul costă, undeva e o contabilitate, unde nu treci pe răboj promisiunile, ci decorul lor. Media, sondajele, spectacolul, cravata şefului şi stilista doamnei. Nimeni nu-i votează pe săraci. Nici măcar săracii!

Asta e culmea. Adică trebuie să fii bogat ca să vrei să vorbeşti despre eradicarea sărăciei? Îţi trebuie microfon şi cablu să plîngi pe umărul ăluia fără curent şi televizor în casă? Ei da. Ba chiar şi elicopter, să acoperi cît mai multe mîini întinse în ziua-lumină (care începe de dimineaţă şi se termină sub reflectoare). Chiar să vrei să rămîi onest, chiar să nu-ţi doreşti nimic pentru tine, dacă vrei să rămîi la putere, dacă vrei să-ţi slujeşti poporul, trebuie să-l şi jumuleşti un pic. Aşa, ca la frizer: mai laşi cîteva pene răzleţe, că se poartă!

Fenomenul nu e românesc şi nici n-a început săptămîna trecută. Şi, paradoxal, dacă vrem politicieni mai oneşti şi politică mai curată trebuie să scoatem banul. Noi, ăştia care ne plîngem.

Pe bune. Şi nu e vorba de preşedinte, care şi el cîştigă prea puţin. Vorbim de partide şi de mecanismul prin care statul le dă banii de campanie. Pur şi simplu, trebuie mai mulţi. Şi trebuie pentru mai mulţi, nu doar pentru trei partide. Trebuie milioane de dolari pentru campanii, pentru că ele chiar atît costă. Dacă nu le dăm legal nu înseamnă că aceste campanii nu se fac, înseamnă doar că undeva s-a găsit o soluţie. Iar cînd politicienii se gîndesc doar la soluţii din astea, au cu mult mai puţin timp să se gîndească la celelalte, care contează pentru noi toţi.

Banii funcţionează cînd vine vorba de corupţie, nu poliţia. Ştim asta din diferenţa între sistemul medical românesc şi cel american, de exemplu. Cel american e printre cele mai scumpe din lume: însă acolo şpaga e inexistentă. Medicul cîştigă o sută de mii pe an şi peste, şi nu cere nimic de la nimeni: pur şi simplu, e mai confortabil spiritual să fii onest. Scepticii or să spună că nu-i valabil decît pentru anglo-saxoni. Bine, dar am încercat măcar o dată cu oltenii? Nu. Pentru că ne imaginăm că sîntem o naţie de hoţi.

E o scuză minunată, dacă stai să te gîndeşti bine. În România se fură, deci am să fur şi eu. De ce să mă opresc, ce, alţii sînt mai breji? Şi nici nu pot să mă opresc: o să mă calce în picioare ăia care aleargă în spate, să fure şi ei!

De fapt, problema noastră e cea a adolescentului sărac şi fudul: vrea o maşină cu motor de 300 de cai, cu emblemă cu căluţ ridicat pe două picioare şi rate de 120 de euro pe lună. Nu se poate. Ori mai munceşti matale pentru maşina adevărată pe care o vrei, ori te resemnezi cu ce ai.

Democraţia, ca şi maşina, face exact cît dai pe ea. Cînd nu dăm decît două parale, să nu ne mirăm că nu ne duce mai departe de Crevedia, unde nici pui ieftini nu mai găseşti. N-ai cum: şi puiu' face campanie, cînd noi o vrem moca!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Gusturi şi arome

„Prin gustul distinct, textura şi forma specială, Chio Tradiţional este snack-ul crocant, bun de ronţăit în orice moment al zilei. Chio Tradiţional este produs din ingrediente clasice, selecţionate cu grijă şi echilibrate în mod ideal. Atenţia arătată în pregătirea şi ambalarea produselor garantează că Chio Tradiţional îşi păstrează gustul proaspăt, timp îndelungat. Pentru cei care apreciază simplitatea autentică, Chio Tradiţional este gustarea perfectă în fiecare zi!

Totul pe un fond sepia, cu imaginea unei bucătării „ca la bunica". Cum altfel?

– Chipsuri „tradiţionale", cu „ingrediente clasice", „selecţionate" şi „echilibrate"... parcă ar fi un vin franţuzesc!

– E prea frumos ca să nu încercăm!

Aşa că alegem un Chio Tradiţional „cu aromă de friptură la tavă".

– V-aş recomanda pe cel cu gust de sare, e mai bun, vă spun eu că am încercat, ne sfătuieşte vînzătoarea, amabilă.

Noi ne încăpăţînăm însă şi plecăm acasă cu o pungă umflată de aromă de friptură la tavă, să vedem ce gust are. Nu are nici un gust!

Aruncăm conţinutul, dar păstrăm ambalajul, pentru prezentarea sa ademenitoare. Începem să evocăm alte gusturi şi arome din viaţa noastră cotidiană:

– *Secretul gustului,* bineînţeles! Are toate gusturile...

– Sau *plăcerea gustului*...

– Supe cu gust de pui, de văcuţă şi de ce mai vreţi voi...

– Suc din suc, cu arome de mere, pere şi tot ce vă doriţi...

– Iaurt cu gust de fructe de pădure.

– Muştar cu gust de hrean.

– „Bunătatea naturală a ceaiului are acum gust de zmeură". De la Lipton citire!

– Dar şi roşii româneşti, cu gust de roşii! – intervine unul dintre noi, mai patriot.

– Mîncare cu aromă de gust..., zîmbeşte M.

– Neapărat „autentic"!, o completează cineva.

– Parfum cu aromă de transpiraţie, lărgeşte un altul aria de prospecţie.

Apoi începem să creăm liber:

– Brînză de capră cu iz de fîn.

– Ceapă cu gust de usturoi.

– Gulie cu aromă de trandafir.

– Friptură cu gust de garnitură.

– Alimente cu gust *changeant*.

– Sau alimente fără gust, de ce nu, ce atîtea fiţe?

Şi lista aberaţiilor continuă, pînă ne plictisim şi ne turnăm un pahar de vin. Are gust de vin!

– Întîmplări cu gust de viaţă. Acum şi *en gros*, conchid eu, căzînd filozofic pe gînduri.

Radu NAUM

efectul de ecou

Stadionul umbrelor

Nu ţin cu nimeni. Dar am ţinut cu cineva, nu spui cu cine, echipă importantă, dom'le! Acum, sentimentul pentru ea e mort şi îngropat. Dar, evident, am trăit disperările şi extazurile oricărui băiat de cartier. În calitate de fiu al tatălui meu jurnalist, am fost un răsfăţat. Aveam *Sportul* la prima oră şi intrări garantate în spaţii interzise multora. Am trăit în culise, am văzut nervi şi lacrimi, am auzit înjurături şi mişţouri ieftine. La vîrsta mea eram invizibil pentru ceilalţi. Pînă cînd am căpătat o consistenţă de-a dreptul enervantă. Odată, la un mare meci al Naţionalei, tata m-a luat cu el, a vorbit cu un ofiţer şi l-a rugat să mă lase să-l însoţesc într-o zonă pentru care nu aveam bilet. Tata, atotputernic cum îl credeam, mi-ar fi făcut rost de respectiva acreditare, dar îmi pare că uitase. Totul era OK, pînă cînd m-a văzut, cu ochiu-i ager, un plutonier. A pus mîna pe mine şi m-a oprit în loc. Părintele meu a văzut negru în faţa ochilor. M-a tras spre el. Subofiţerul m-a tras înapoi. Tata a început să urle şi să tragă de mine tot mai tare, celălalt a făcut fix la fel, dar în sens opus. Mă simţeam ca o omidă între două păsări flămînde. M-am speriat. Asta a fost prima mea sperietură pe stadion. Nu m-am temut de petarde, huligani, bătăi sau poliţia călare, ci de posibilitatea de a mă vedea rupt în două. Chestiunea a degenerat şi tata s-a dus să-l caute pe ofiţerul de la care căpătase OK-ul de trecere. Atunci, în plin avînt socialist, am priceput pe deplin ce înseamnă excesul de zel. Omul a venit şi urlat la subaltern. „Lasă-l, mă, să treacă!" „To'arăşe gradu, nu pot, să trăiţi!" „Cum nu poţi, mă?" „Nu are bilet pentru acest sector, trăiţi!" Şi mă ţinea strîns la el, comoara ce eram. „Băi, n-auzi că îţi ordon să-i dai drumul?!". „Păi..." – dar n-a mai apucat să zică prea multe, că ofiţerul, profitînd de perplexitatea celuilalt, m-a smuls şi m-a redat tatei. Nu mai ştiu despre ce a fost meciul, că tot timpul m-am chinuit să scap de oribila senzaţie de a fi fost pe jumătate al unui străin. Zevzecul avea dreptate în principiu, dar pe moment mi s-a părut întruchiparea absurdităţii.

Am plîns. Am plîns cînd ai mei pierdeau. După un joc nefericit, tata s-a întors la mine, înainte să meargă la masa oficială (de unde lua întotdeauna marcatorii) şi a început să rîdă blînd cînd mi-a văzut lacrimile curgînd pe obraji. „Păi, se poate, eşti băiat mare! Aşa e în sport!" Nu l-am găsit nici nostim, nici convingător. Mi se părea total inacceptabil ca ai mei să nu cîştige tot timpul.

Mergeam mai des la sporturile de sală şi mai rar la cele de stadion. Într-o seară, Polivalenta s-a umplut ca la congrese. Se juca un meci important, cu nişte sîrbi răi şi urîţi. Aştia mi s-au părut mereu o rasă aparte. Reprezentau, pentru mine, cea mai bună întruchipare a spartanilor, unii purtau chiar barbă. Aveau mereu un spirit de echipă înspăimîntător. Şi aveau flăcări în ochi. În seara aia am urlat şi am gemut la fiecare pumn în ficat încasat de ai noştri, şi am blestemat orbirea vinovată a unor arbitri nemţi. Atunci am înţeles cel mai bine damnarea unui suporter: să nu poată face nimic ca să evite nedreptatea. Am vrut să intru pe teren. Am făcut-o mulţi ani mai tîrziu, cînd aveam la gît o acreditare, la finaluri de meci, ca să înţeleg ce se întîmpla în sufletul unui justiţiar care fura. Am întîlnit doar priviri negre ale oamenilor în negru. Nu se întîmplă nimic în sufletul lor.

Cînd Lucescu a intrat pe teren şi i-a dat o scatoalcă peste ceafă lui Răducioiu, care sărise la arbitru, am înţeles că se termina o epocă. O epocă europeană începută la Craiova, dusă la apogeu de Steaua şi care se termina cu generaţia minunată de la Dinamo. În acea zi, tribuna întreagă în care mă aflam mi s-a părut populată cu umbre. Amicul cu care m-am dus la meciul de Cupa Campionilor a lăsat capul în pămînt. Am sesizat în jurul meu greutatea unei ratări care urma să fie dusă acasă, aşezată la masă, culcată în patul fiecăruia dintre cei ce se aflau în acea curbă populată cu scaune. Meseria de suporter mi s-a părut de atunci cea mai blestemată din lume. E ca la cazinou, de unde nu te întorci cu nimic, chiar atunci cînd cîştigi. Îţi pui banii şi închizi ochii. Decizia nu-i a ta, fructele victoriei îţi sînt doar plimbate pe la nas, ai dreptul garantat şi absolut doar la tristeţe. Pentru un singur lucru mi-am mai permis să-mi pun gîtul sub ghilotină. Pentru România.

Să ţii cu ţara ta pare un lucru firesc. Dar e mai riscant decît fan-ariatul de club. E drept, te poţi alege cu ceva dacă iese bine. În seara în care am bătut Argentina, am ieşit la Universitate. O noapte în care România a fost frumoasă, transformată într-un stadion imens pe care oamenii cîntau şi dansau. Pentru prima oară după multă vreme, am resimţit rădăcinile unei naţiuni, adînc dedesubtul asfaltului fierbinte de atîta frămîntat. Am făcut un lucru urît, dar care a părut atît de urît-frumos atunci. Am scandat şi eu rima porcoasă cu Batistuta. Mi s-a părut o teribilă răzbunare împotriva baloanelor de săpun cu care eram ameninţaţi înainte de Cupa Mondială. Adică, cine mai e şi Batistuta ăsta?! Ia să ne mai lase!... În schimb, cînd am luat-o pe coajă, nu mai era nici un loc în care să ne ascundem, şi nici nu mai existau ceilalţi, „rivalii de moarte", pe care să-ţi verşi furia. Eram cu toţii în aceeaşi barcă scufundată... De ce naiba folosesc trecutul?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

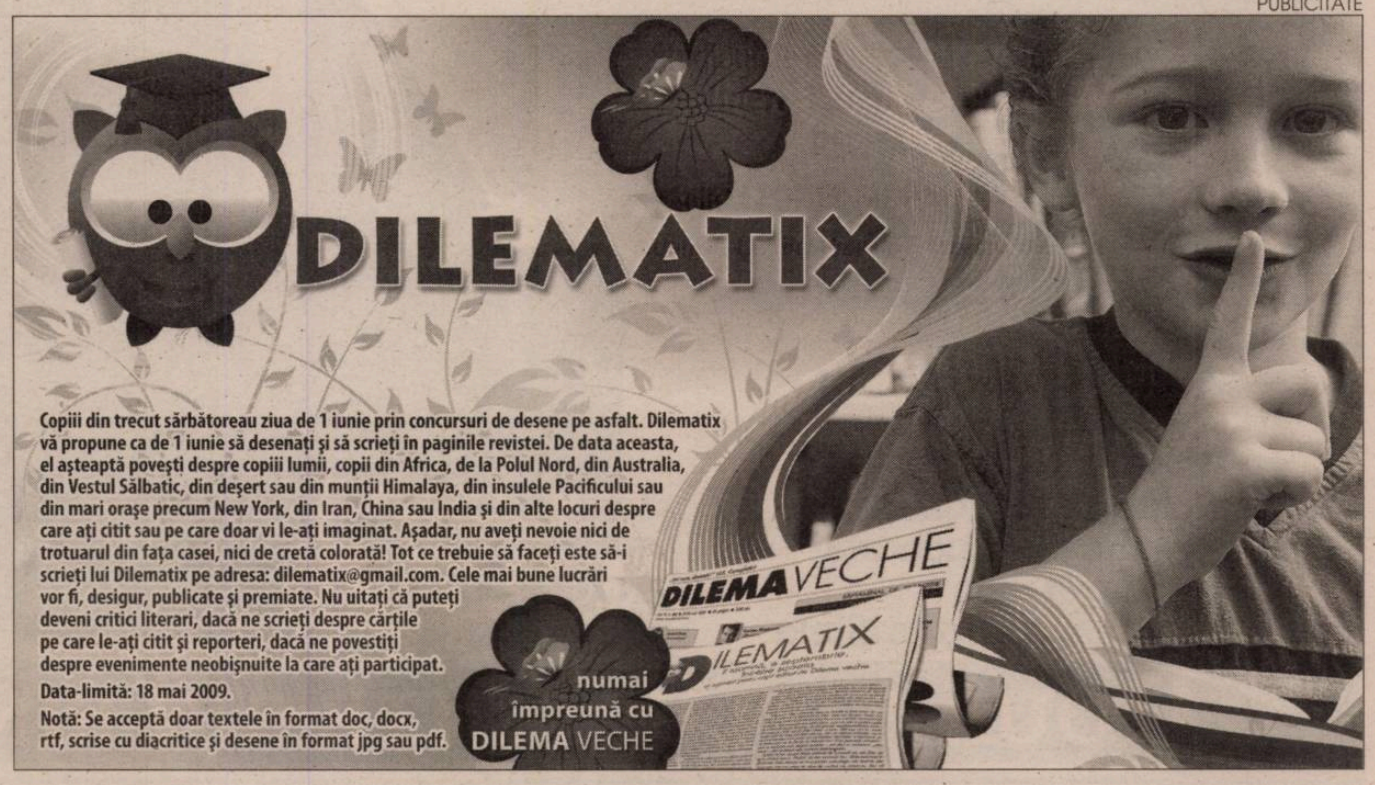

Andrei PIPPIDI

SOS București

Iar megalomania

Știm informați că, în ședința sa de pe 14 aprilie, Comisia tehnică de urbanism a Municipiului a avut de judecat un proiect ce ar amenința să desfigureze aceeași răspîntie despre care a mai fost vorba aici, fiind ținta unor mari apetituri de afaceri imobiliare.

Abia semnalasem reclama deșănțată pentru o arhitectă de reputație internațională care ar avea intenția de a ridica acolo, peste drum de hotelul Howard Johnstone (fost Dorobanți), un turn de 200 de metri. Dar încă din martie 2008 se ivise pericolul ca, prin demolarea a două vechi case boierești, una pe strada Mihai Eminescu (nr. 27) și încă una pe Calea Dorobanți (nr. 16), să devină posibilă construcția altui mare hotel. Am arătat că acele două case, construite, prima, în 1893, de către arhitectul Alphonce de Saint Omer, iar a doua, în 1911, de către Petre Antonescu, meritau de mult să fie înregistrate ca monumente istorice. Înscrierea lor pe lista oficială a fost în sfîrșit decisă de Comisia Națională în noiembrie trecut și mai așteaptă doar semnătura ministrului.

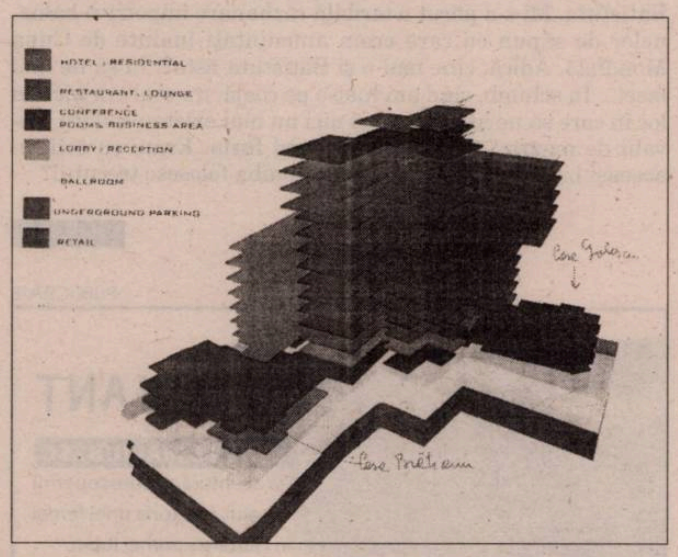

Între timp însă, planul de a utiliza terenurile care aparțin celor două imobile n-a fost părăsit, ci, dimpotrivă, rîvnește să se extindă prin cumpărarea numărului 18 de pe Dorobanți și a încă două case aflate după colțul cu strada General Ernest Broșteanu. E bine să se știe că nr. 18, alături de casa Dinu Brătianu, a adăpostit pe rînd ambasadele Albaniei și Tunisiei, pe cînd la nr. 16 era cancelaria ambasadei Ucrainei. În stilul „francez" al sfîrșitului de secol XIX, și această clădire înfățișează, cu neasemănată eleganță, năzuința elitei românești din acea vreme de a se integra într-un aristocratic mediu european. Oricum, vecinătatea a două monumente istorice și caracterul de zonă protejată al împrejurimii ar trebui să împiedice, în condițiile legii, o construcție supradimensionată. Proiectul prezentat de data asta are în vedere un hotel, un restaurant, săli de conferințe și de bal, birouri, spații destinate întîlnirilor de afaceri – totul deasupra unui parking subteran și ajungînd pînă la o înălțime de 67 m. Cele 17 etaje se vor întinde în surplombă peste casele de patrimoniu, pe care le vor îngropa astfel.

Autorul acestei mătăhăloase fantezii este domnul profesor arhitect Dorin Ștefan. Studenților d-sale li se oferă un exemplu – nici nu e primul! – de nepăsare față de trecutul arhitecturii românești, față de fizionomia consacrată a unui cartier bucureștean, față de cultura ultimei epoci normale pe care a trăit-o țara asta. Pretenția modernizării nu poate ascunde năpustirea la căpătuială.

Banii investiți acum în achizițiile de imobile și, mîine, în construcțiile care cațără un etaj peste altul sînt ai unei firme *off-shore* din paradisul fiscal al Ciprului: SC Rubin Gold 2004 SRL. Numele i se potrivește fiindcă evocă strălucirea aurului, iar rubinul este un vechi simbol al sîngelui. Asemenea societăți comerciale vampirizează orașul nostru.

Respins deocamdată de Comisia de urbanism, proiectul va reveni desigur, într-o formă sau alta, cu cel dintîi prilej favorabil. De aceea m-am socotit dator să fac cunoscute cititorilor *Dilemei vechi* peripețiile acestui caz caracteristic. răscrucea Dorobanților cu strada Eminescu e un loc de care se tem toți șoferii din cauza gîtuirii care-i silește să aștepte multe minute în șir. Vă închipuiți ce-ar însemna circulația pe Dorobanți în fața intrării în viitorul P+17. Strada Broșteanu, și ea îngustă, n-are cum să suporte fluxul de mașini care se poate prevedea. De altfel, locuitorii zonei din jurul bisericii Precupeții Noi au început să protesteze contra acestei crime anunțate. Dacă mai adăugăm că, la doi pași de acolo, Piața Romană este dezonorată de batjocura în care e ținută casa Lalu și de poluarea pe care o reprezintă reclamele luminoase, va înțelege oricine că nu putem lăsa fără apărare ce a rămas încă dintr-un oraș pe care, chiar astăzi, vizitatorii din străinătate îl prețuiesc mai mult decît locuitorii săi.

PUBLICITATE

OFERTĂ SPECIALĂ!

AZI, 30 APRILIE
SOMNUL DE VECI
DOAMNA DIN LAC
DE RAYMOND CHANDLER

7,99 LEI
NUMAI CU ADEVĂRUL

Urmează:
- Mara - Ioan Slavici
- Idiotul - Fiodor Dostoievski
- Mândrie și prejudecată - Jane Austen
... și multe altele

DOUĂ TITLURI ÎNTR-UN SINGUR VOLUM

Texte şi opinii de: ● *Emilia CHISCOP (jurnalistă)* ● *Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU (cercetătoare, Institutul de Istorie N. Iorga)* ● *Selma IUSUF (jurnalistă)* ● *Matei MARTIN* ● *Liliana NICOLAE (jurnalistă)* ● *Ioana SCORUŞ (psiholog, psihoterapeută)* ● *Bogdana TUDORACHE (psihiatru, preşedintă, Liga Română pentru Sănătate Mintală)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Motive pentru depresii

*În urmă cu două luni, problema sănătăţii mintale din Europa a intrat în atenţia Parlamentului European. Potrivit unui document al comisiei parlamentare de sănătate (raportul Tzampazi), una din patru persoane este afectată de o formă de tulburare psihică, cel puţin o dată în viaţă, iar depresia este una dintre cele mai frecvente asemenea tulburări. Una din şase femei este sau a fost afectată de depresie. Se estimează că pînă în 2020 depresia va fi cea mai frecventă boală din lumea dezvoltată. Anual, în Uniunea Europeană se comit aproape 60 de mii de sinucideri (mai multe decît decesele provocate de accidentele rutiere!), dintre care 90% cauzate de tulburări mintale. Acelaşi raport enunţă şi cîteva categorii vulnerabile: şomerii, emigranţii, persoanele cu diverse handicapuri, cei care au suferit abuzuri sau consumatorii de substanţe psihotrope. O criză economică este evident un factor agravant pentru că sporeşte numărul de şomeri. Pe de altă parte, îmbătrînirea populaţiei Europei duce la creşterea ponderii tulburărilor neurodegenerative. Aşadar, destule motive pentru a se lua măsuri. Iar Parlamentul European solicită statelor membre ale Uniunii Europene o serie de acţiuni, cum ar fi campanii de informare în rîndul populaţiei (este subliniat cît se poate de explicit şi rolul esenţial al mijloacelor de informare în modificarea percepţiilor şi mentalităţilor asupra persoanelor cu tulburări psihice), responsabilizarea organizaţiilor care se ocupă de persoanele cu asemenea tulburări, abandonarea unor tratamente inumane bazate pe principiul că bolnavii mintali trebuie ţinuţi închişi, eliminarea stigmatizării şi sprijinirea activităţilor de resocializare şi integrare a acestora. Raportoarea Evangelia Tzampazi îi invită pe angajatorii europeni să contribuie la aplicarea unor sisteme destinate protejării sănătăţii mintale la locul de muncă. În unele ţări europene, problemele de sănătate mintală au devenit subiect de campanie electorală. În România, chestiunea apare foarte rar pe agenda oamenilor politici. Necesitatea unor reforme în domeniu e bine cunoscută de specialişti, dar paşii concreţi sînt puţini sau mărunţi. Unele lucruri par neschimbate de cel puţin 200 de ani. Măsuri de urgenţă se iau cînd opinia publică află de cîte un caz grav, de tipul celui de acum cîţiva ani de la spitalul din Poiana Mare. Dezinstituţionalizarea e complicată şi simpla reducere a numărului de paturi din spitalele psihiatrice nu e o soluţie, atîta vreme cît un sistem capabil să-i preia şi să-i integreze social pe pacienţii externaţi nu e destul de dezvoltat. Inconsistenţa unui asemenea sistem complex riscă să devină însă un pretext pentru amînarea la nesfîrşit a reformei. Pentru mulţi bolnavi, psihoterapia ar fi benefică, însă de obicei cei care au mai multă nevoie de ea trăiesc dintr-o pensie de handicap şi nu-şi pot permite să meargă la cabinetele psihiatrice, iar casele de asigurări nu plătesc astfel de tratamente. De altfel, nici numărul mic de psihoterapeuţi nu ar putea acoperi nevoia existentă. Pe de altă parte, multor pacienţi le e încă ruşine să meargă sau să spună că merg la psihiatru sau chiar la psiholog. Ştiu că pot primi cel puţin o etichetă de „dus cu capul". Iar dacă unele persoane cu tulburări mai mult sau mai puţin vizibile ajung să fie marginalizate, altele care n-au ajuns niciodată la un medic şi n-au primit vreun diagnostic oficial au, se pare, norocul unor cariere publice de succes. (**A. M.**)*

Emilia CHISCOP

Fortăreţele sufletelor pierdute

Sîntem printre popoarele cu cea mai şubredă sănătate mintală din Europa. Un studiu efectuat la sfîrşitul anului 2007 de Fundaţia Europeană pentru Calitatea Vieţii şi Condiţiilor de Muncă arată că doar lituanienii, turcii şi bulgarii stau mai prost decît noi la acest capitol, al sănătăţii minţii. Aproximativ 300.000 de români (adică 1-2% din totalul populaţiei) au probleme psihice severe – indică statisticile Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii. Potrivit aceleiaşi organizaţii, 1 din 3 oameni a avut, are sau va dezvolta în viitor o tulburare psihică. La 22 de milioane de locuitori, ar însemna vreo 7 milioane de posibile suflete pierdute. În ciuda acestor cifre, sănătatea mintală reprezintă în România, atît la nivelul discursului public, cît şi la cel al politicilor de sănătate comunitară, un subiect marginal. Boala e ea însăşi victima discriminării, ca şi bolnavii. „Nebunia" nu ne priveşte. E o ruşine. Nu-i de-a noastră. O luăm în rîs sau o ascundem sub preş. Ne dezicem de ea pînă ce loveşte aproape de noi. Sau, mai cu seamă, după aceea.

Spitalele psihiatrice arată ca nişte fortăreţe. Sînt, în general, la marginea oraşelor, iar „prizonierii" sînt aduşi acolo, în general, cu forţa. Cu siguranţă, unii ar spune că e o exagerare. Dar cînd spun „cu forţa" nu mă refer neapărat la bice şi lanţuri, nici măcar la internările involuntare, deşi medicii ştiu că numărul lor real nu este tocmai neglijabil. Ci mă refer la faptul că mulţi, foarte mulţi dintre „prizonierii" spitalelor psihiatrice din România ajung la doctor în plină criză, flancaţi de rudele disperate. Prevenţie nu există, iar simptomele sînt negate sau minimalizate, după expresia „nu mi se poate întîmpla tocmai mie". În cele mai multe cazuri, nu există acceptare înainte de internare. Acceptarea vine abia după. Dar nu în sensul bun – asumarea, ca primul pas spre recuperare –, ci sub înfăţişarea unui blestem şi a unui stigmat: sînt nebun, deci sînt pierdut.

Pare un scenariu pesimist, dar este concluzia unor experienţe de viaţă pe care am ajuns să le cunosc mai îndeaproape ca bursieră „Rosalynn Carter pentru jurnalism pe probleme de sănătate mintală".

Odată intrat pe poarta spitalului, nu te mai poţi numi fiinţă liberă şi, uneori, nici fiinţă socială. Asemenea puşcăriaşilor, trebuie să îţi ascunzi trecutul. Iată o situaţie paradoxală: ca să depăşeşti boala, trebuie să ţi-o accepţi şi să ţi-o asumi, dar ca să poţi fi acceptat de către ceilalţi trebuie să o ascunzi şi să o negi. Sistemul psihiatric românesc este prin excelenţă hiperspitalizat, autist, izolaţionist. Cine are probleme e dus înăuntru şi ţinut departe de lumea dezlănţuită. Tratamentele pun accent pe legumizare, nu pe valorizare sau integrare. În loc să se facă eforturi pentru a găsi în sufletul pierdut fărîma de lumină, acesta e condamnat la amorţire şi întuneric, prin sedare.

Demersul meu nu este acela de a-i demoniza pe psihiatri. Sînt, printre ei, profesionişti admirabili, iar unii sînt nişte eroi, înotători contra curentului. Sistemul este vechi şi putred în profunzimea lui, are el însuşi nevoie de recuperare, valorizare, destigmatizare. Primul pas ar fi integrarea reală a domeniului sănătate mintală în sistemul românesc de sănătate publică, finanţarea lui adecvată şi gîndirea unui plan radical de restructurare. Legea sănătăţii mintale, adoptată în 2006, de gura Europei inflamate, după dezvăluirea morţilor suspecte de la spitalul din Poiana Mare, a creat doar un cadru, fără a schimba însă mai nimic. (Cînd spun de „gura Europei", nu e o exagerare: mergeţi pe pagina web a Ministerului Sănătăţii şi nu veţi vedea la secţiunea „sănătate mintală" comunicate şi documente mai noi de 2006!) Iar legea fără finanţare e formă fără conţinut. Sistemul psihiatric va rămîne la fel de hiperspitalizat atît timp cît ambulatoriile şi centrele comunitare de sănătate mintală sînt nefinanţate şi ţinute la stadiul de clădiri semimobilate, cînd ele ar trebui să devină principalele instituţii de sprijin, prevenţie şi diagnosticare. Numai această inversare a raporturilor poate aduce schimbarea de optică şi de abordare a bolilor şi beneficiarilor. Numai cînd aceste instituţii comunitare vor funcţiona „pe bune" putem spera că oamenii se vor duce la psihiatru pentru o tulburare mintală minoră, cu lejeritatea cu care bat la uşa medicului de familie. Este, aşadar, imperioasă o schimbare de sistem, pentru a putea lupta cu discriminarea şi cu stigmatizarea, întrucît, înainte de a fi izolat şi stigmatizat de ceilalţi, te izolează şi te stigmatizează fortăreaţa spitalului.

Însă pentru a fi oneşti, trebuie să vorbim şi de răul pe care mass-media îl face în perpetuarea şi adîncirea stigmei, iar pentru asta e de ajuns să răspundem la două întrebări simple. Cît de des aţi citit despre poveşti de succes ale unor persoane cu tulburări psihice? Dar despre „crime comise de schizofrenici", capete tăiate cu satîrul de „nebuni sadea" ori despre fiice minore agresate de taţi „descreieraţi"?

Şi totuşi, exemple pozitive există, trebuie doar să le vedem. Am cunoscut un medic şi un profesor diagnosticaţi cu afecţiuni psihice severe: şi-au revenit şi îşi fac meseria admirabil. Fireşte, cheia stă în păstrarea „secretului". În cadrul unui workshop de psihiatrie comunitară ţinut (printr-un proiect Phare) profesioniştilor români din domeniu de către profesorii vienezi Michaela Amering şi Hans Kroon, am vizionat un film cu istorii de viaţă ale unor persoane care au revenit din sălaşurile sufletelor pierdute. Istoriseau deschis şi simplu despre ceea ce li se întîmplase, ca despre o experienţă de viaţă pe care au depăşit-o cu bine. Cînd vom vedea mai mulţi români povestind experienţe similare, vom avea un prim semnal că sistemul românesc de sănătate mintală parcurge drumul spre însănătoşire. Pînă atunci, prizonierilor din fortăreţele psihiatrice din România le rămîne o singură consolare, rostită cu ani în urmă de un medic şi devenită fraza preferată a persoanelor de la Socola: „Adevăraţii «nebuni» nu sînt înăuntru, ci în afara spitalului".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Nu există o estimare naţională precisă

– interviu cu Bogdana TUDORACHE –

Specialiştii de la Parlamentul European spun că în ultima perioadă există o tendinţă de creştere (destul de alarmantă) a numărului de cazuri de depresie. Se întîmplă acelaşi fenomen şi în România?

Da, desigur, există această tendinţă de creştere – ea este permanentă, începînd din secolul trecut; pe de altă parte, în condiţiile social-politice şi economice din România, este evident că se accentuează.

Lăsînd la o parte aşa-zisa depresie endogenă care este, în mare măsură, efectul unei vulnerabilităţi biologice moştenite, depresiile „reactive" – la care se referă discuţia noastră – au cauze – ca să spun aşa – banale. Mediul cauzator de stres, o pierdere gravă, o boală cronică, relaţii interumane dificile, probleme financiare, pierderea locului de muncă sau orice schimbare nedorită şi radicală în mediul de viaţă pot declanşa un episod depresiv.

Criza economică actuală adună o mare parte din factorii menţionaţi, ceea ce explică în mare măsură importanta creştere a frecvenţei depresiei în societatea românească actuală.

S-au constatat creşteri sau scăderi în cazul altor tulburări psihice?

Au crescut semnificativ tulburările anxioase, sub toate formele: tulburarea anxioasă generalizată, crizele de panică, diversele forme de fobii, tulburările somatoforme. De altfel, este recunoscută asocierea frecventă dintre depresie şi anxietate. Sînt din ce în ce mai frecvente cazurile de adicţii: consumurile de alcool şi droguri.

Există vreo estimare a cazurilor neînregistrate, a numărului celor care, deşi au tulburări, nu merg la medic?

Din păcate, nici măcar în ceea ce priveşte numărul cazurilor înregistrate nu există o estimare precisă şi corectă la nivel naţional (efectuată pe baza unei cercetări de tip epidemiologic, aşa cum se procedează în multe ţări europene). Această deficienţă grevează, de altfel, şi alcătuirea politicilor şi programelor de sănătate mintală, cărora ar trebui să li se acorde o importanţă majoră, dar care, în aceste condiţii, sînt (atunci cînd există) mai mult decît aproximative. Puteţi deduce deci că în privinţa cazurilor neînregistrate este aproape imposibilă o estimare serioasă. Se poate doar afirma că numărul lor nu este deloc neglijabil şi este şi el în creştere, dar, din varii motive (lipsa conştiinţei bolii, teama de reacţia familială şi socială sau de consecinţele profesionale etc.), pacienţii în cauză fie se adresează unui medic de altă specialitate (sperînd că simptomele pe care le percep aparţin unei boli somatice), fie încearcă să depăşească starea de boală prin mijloace proprii sau extramedicale.

Obsesia şi delirul mistic

Se poate observa o legătură între felul în care se manifestă anumite tulburări psihice şi temele de dezbatere curentă din societate (de exemplu, într-o perioadă, părea că multe persoane cu afecţiuni psihice se considerau urmărite de Securitate)? Există astăzi anumite „obsesii la modă", dacă le putem numi astfel?

Experienţa personală a ultimilor douăzeci de ani de practică continuă mă face să afirm că legătura dintre tulburările psihice şi traumele sociale se menţine. Veţi fi mirat dacă vă voi spune că şi acum unii pacienţi continuă să aibă deliruri legate de fosta Securitate, ba chiar transferuri către serviciile secrete actuale – fapt care nu poate să nu ne trezească o oarecare anxietate.

Pe de altă parte, nu pot să nu remarc faptul că obsesiile şi delirul mistic au căpătat o amploare neliniştitoare din 1990 încoace (şi pentru că „s-a dat drumul" la religie, presa şi televiziunile fiind, evident, un factor favorizant).

Există programe care au drept scop îmbunătăţirea situaţiei la nivel naţional, impunerea unor tratamente moderne, reintegrarea socială a persoanelor cu afecţiuni psihice etc.?

Cum să nu! În ţara formelor fără fond, programele de toate felurile abundă, dar, iarăşi din păcate, multe dintre ele sînt abandonate (sau, şi mai rău, lăsate în coadă de peşte), chiar dacă şi-au dovedit eficacitatea. Deseori unele programe pilot – aplicate cu succes la nivel local şi receptate general ca atare – nu ajung să fie multiplicate sau extinse la nivel naţional, din motive arbitrare.

Iată de ce ar fi important ca o iniţiativă reuşită – cum este Centrul de Prevenire a Suicidului de la Cluj – condus de dna profesor Doina Cosman – a cărui valoare a fost recunoscută de forurile internaţionale de specialitate – să nu rămînă doar o realizare locală, mai ales în contextul actualei crize cu consecinţe alarmante în statistici.

În ceea ce priveşte programele naţionale existente, din cîte ştiu eu, singurul program naţional de sănătate mintală este „Programul de reabilitare psihosocială în patologia psihiatrică" (3.1) al Ministerului Sănătăţii, program care ar furniza fonduri pentru dezvoltarea activităţilor de reabilitare. Dar acesta este, după mine, prost alcătuit şi necontrolat, în aşa fel încît fondurile sînt utilizate deseori în scopuri foarte îndepărtate de ţinta propusă.

ONG-urile au un rol semnificativ? Există o colaborare eficientă între acestea şi stat?

Sănătatea mintală este un domeniu în care în Occident ONG-urile au un rol covîrşitor, ele contînd atît pe forţa membrilor proprii, cît şi pe fonduri substanţiale din partea statului.

În ţara noastră, Liga Română pentru Sănătate Mintală – singura organizaţie naţională de sănătate mintală – a aplicat cu succes unica modalitate posibilă de a acoperi funcţiile acestor ONG-uri de sănătate mintală; şi a făcut aceasta adunînd laolaltă persoanele implicate în/sau interesate de/ domeniul sănătăţii mintale. Făcînd legătură cu alte asociaţii profesionale, cu alte ONG-uri din domeniu, ea a reuşit atît o deschidere către societate, cît şi constituirea unui grup de presiune care să poată influenţa politicile de sănătate mintală ale statului. Sub egida Ligii au apărut şi s-au dezvoltat o serie de alte asociaţii sau fundaţii, ca Societatea Română Alzheimer, Fundaţia Estuar, Casa Ioana, Asociaţia pacienţilor, o serie de asociaţii ale persoanelor cu tulburări psihice sau ale familiilor acestora etc....), au fost elaborate o serie de documente absolut necesare în domeniul sănătăţii mintale (auditul naţional de sănătate mintală, legea sănătăţii mintale, politica şi planul naţional de sănătate mintală), Liga Română pentru Sănătate Mintală constituindu-se într-un partener ideal atît pe plan intern, cît şi extern.

Colaborarea cu statul a fost însă mai dificilă şi aproape întotdeauna în sens unic: ministerul prelua rezultatul acţiunilor noastre, integrîndu-le apoi ca realizări proprii.

Intervenţia pozitivă a Ministerului Sănătăţii a depins, de cele mai multe ori, de presiunile externe, de bunăvoinţa sau de interesul unui funcţionar superior; schimbarea Guvernului, implicit şi a acestuia din urmă, ducea la reluarea sisifică a efortului anterior.

Cu naturaleţe despre boala psihică

Există diferenţe esenţiale între modul în care e tratată, în general, problema sănătăţii mintale şi a tulburărilor psihice în Occident şi în România?

Nu ştiu dacă există diferenţe esenţiale, dar sînt unele semnificative în legătură cu modul în care este percepută problema sănătăţii mintale.

Să începem de sus. Aţi auzit vreodată, în ultimii 20 de ani, pe vreunul dintre preşedinţii sau prim-miniştrii acestei ţări referindu-se, măcar în trecere, la acest subiect? Sînt convinsă că nu; şi chiar dacă ar fi făcut-o, ar fi fost ceva pur formal. În Occident lucrurile sînt diametral opuse: nu numai că se face referire cu naturaleţe la boala psihică, dar se ajunge uneori chiar la declararea sinceră a experienţei personale sau familiale legată de aceasta.

Iată două exemple: un prim-ministru scandinav a făcut public, cu cîţiva ani în urmă, faptul că se tratează pentru o afecţiune psihică, iar un preşedinte francez a vorbit fără rezerve despre implicarea sa în suferinţa psihică a uneia dintre fiicele sale. Vă puteţi imagina reacţia publicului şi a presei româneşti la o declaraţie similară a unui demnitar român? Iată deci una dintre diferenţele dintre noi şi Occident.

Acelaşi gen de mentalitate poate fi constatat, păstrînd proporţiile, în toate straturile societăţii noastre de azi. De aceea nu trebuie să ne mirăm dacă în mass-media românească constatăm deseori folosirea termenilor de „nebun", „spital de nebuni" sau „balamuc", în locul unor termeni mai puţin ofensatori.

Nu trebuie uitat faptul că personalităţi deosebite din istorie şi din prezent – care prin creaţiile, ideile sau acţiunile lor au contribuit esenţial la progresul umanităţii – au trecut în decursul vieţii lor prin perioade de depresie, anxietate, hipomanie, paranoia... Nu este greu să-ţi închipui cum i-ar fi etichetat pe aceştia unii dintre grăbiţii şi superficialii noştri politicieni sau jurnalişti de astăzi!

***Bogdana Tudorache** este medic primar psihiatru, preşedintă a Ligii Române pentru Sănătate Mintală.*

a consemnat Andrei MANOLESCU

Liliana NICOLAE

La Spitalul Poiana Mare

Spitalul de Psihiatrie Poiana Mare e situat la marginea localităţii cu acelaşi nume (ca majoritatea spitalelor de acest fel).

Pavilioanele lungi şi vechi semănau cu o cazarmă. Exista inclusiv clopotul acela care dă în armată semnalul pentru masă.

În primul salon unde am intrat, pacienţii mă aşteptau în poziţie de drepţi, la capul patului, îmbrăcaţi în pijamale noi. Albe cu dungi albastre.

Podeaua strălucea. Tocmai fusese spălată şi nu avusese timp să se usuce. Paturile curate, cu aşternuturi noi, întinse perfect.

– Bună ziua!

– Buuuună ziuaaa!

– Vai, dar ce frumos e la dvs. aici! Aveţi şi pijamale noi! Cînd le-aţi primit?

– Acum două-trei săptămîni!, îmi răspunde unul dintre bolnavii aflaţi în primele paturi.

– Care două-trei săptămîni, bă?, intervine o voce răguşită din fundul salonului. Ieri le-am primit, domnişoară!

Mă uit în jur: un televizor, un casetofon, poze cu femei pe pereţi. Unul dintre bolnavi „iese din rînd" şi mă trage de mînecă: „Doamna! Vreau să vă zic şi eu ceva!... Aicea este bine, e condiţii bune, mîncarea este bună, nu este lagăr de exterminare! Uitaţi-vă!... să nu vă luaţi după nimenea! E... condiţii de lux! Eu sînt aici din '94. Din '94 nu puteam să trăiesc dacă nu mă spălam şi dacă n-aveam toate condiţiile."

„Ieri am avut varză. Varză călită" – intervine altul. „Iar seara orez. Pilaf de orez. Ce, dvs. mîncaţi acasă carne în fiecare zi? Nu mai mîncaţi o salată... un cartof pai?..."

Privind în jur, era greu de crezut ştirea care mă adusese la Poiana Mare, undeva pe drumul dintre Băileşti şi Calafat: „În Spitalul de Psihiatrie Poiana Mare au decedat în anul 2004 circa 100 de pacienţi. Numai în lunile ianuarie şi februarie au decedat 18 oameni. Aceste decese au survenit în condiţiile în care în spital la acea dată nu exista nici o sursă de încălzire, temperatura în saloane fiind aceeaşi cu cea de afară. Pacienţii erau îmbrăcaţi mai mult decît sumar. Nu exista lenjerie curată şi potrivită gerului din saloane. De fapt, lenjeria de pat aproape că nu exista. Rezervele de hrană erau ca şi inexistente".

Rîndurile de mai sus fac parte dintr-un raport al Centrului de Resurse Juridice.

Dar să continui povestea despre vizita mea... Cum spuneam, mi-era greu să cred ştirea care mă adusese acolo. Aşa că am insistat să văd încă un salon, şi încă unul, şi încă unul...

Cu cît înaintam, era mai frig, mai întuneric, mai multă mizerie, mai mulţi pacienţi îmbrăcaţi în zdrenţe. Şi mai nemulţumiţi.

– De ce e frig aici, la dvs.?

– Aşa e la noi, doamnă! Cînd e cald, cînd e frig... dar mai mult ne e frig, doamnă, ne e frig!

– Şi foame, doamnă! Ce ne dă? Două linguri de compot!

Spitalul a fost construit acum mai bine de 50 de ani. Cu pavilioanele lui lungi, se întinde pe 25 de hectare. În comunism erau internaţi aici şi pacienţi din motive politice. Iar pînă de curînd, cîteva pavilioane au fost destinate bolnavilor condamnaţi. Spitalul era singurul de acest gen din ţară, o „unitate de măsuri de siguranţă". Niciodată nu au fost însă bani suficienţi pentru întreţinerea spitalului. De aceea, mulţi dintre bolnavii condamnaţi preferau să stea la închisoare (unde alocaţiile de hrană, dar şi condiţiile păreau să fie mai bune decît la spital).

După aproape patru ani, noul manager al Spitalului de Psihiatrie Poiana Mare, medicul psihiatru Dumitru Ivanţu, spune că lucrurile s-au schimbat: 15 miliarde de lei investiţi în ultimii trei ani şi 30 de miliarde lei în acest an (s-au reparat pavilioanele şi urmează să se construiască sau să se modernizeze utilităţile). Un alt lucru bun – mi-a spus doctorul Ivanţu – este că, dacă în urmă cu cîţiva ani numărul angajaţilor spitalului era la jumătate din necesar, acum sînt 335 de angajaţi la 500 de pacienţi.

Andrei MANOLESCU

Integrarea în societate

Fundaţia Estuar a fost înfiinţată în 1993 şi de atunci se străduieşte să ofere soluţii sociale pentru adulţii cu probleme de sănătate mintală, să-i ajute să se reintegreze social. În Bucureşti deţine cîteva *locuinţe protejate* în care oferă adăpost şi asistenţă pentru 12 persoane cu afecţiuni mintale severe. Tot în Bucureşti există şi un centru de zi în care se adună persoane cu tulburări mintale. În limbajul de specialitate al ONG-urilor, aceste persoane nu se numesc *pacienţi,* ca în sistemul medical, ci *beneficiari* sau *aparţinători*. Oamenii ştiu că se pot întîlni la centru între 9 dimineaţa şi 3 şi jumătate după amiaza şi pot participa la programe instructive, recreative sau terapeutice.

Taclale şi gătit

Atmosfera dinăuntrul casei gri de la Răzoare te duce vrînd-nevrînd cu gîndul la filme de genul *Zbor deasupra unui cuib de cuci* sau *Awakenings* cu Robert de Niro. În salon stau mai multe persoane ce par absente, fiecare cu propria sa lume şi cu propriile-i mişcări mai mult sau mai puţin ritmice. În camera computerelor sînt alţii care tastează de zor. Nu răspund la salut şi atunci realizezi că nu fac parte din administraţia fundaţiei, ci sînt beneficiari (toţi sînt învăţaţi să folosească un calculator). Unele persoane par absolut normale, la prima vedere („handicapul care nu se vede" – cum numeşte **Mariana Armean,** membră a staff-ului fundaţiei, problema celor cu afecţiuni psihice). Unii joacă ping-pong, alţii fac lumînări decorative după o procedură complicată în care-i iniţiază unul dintre ei. Omul îmi explică şi mie foarte precis cum se face o astfel de lumînare, dar nu prea reuşesc să reţin succesiunea operaţiunilor. Un alt grup de persoane mai în vîrstă stau afară, într-o curte mică de beton. Fumează şi vorbesc între ele.

Managerul centrului **Claudia Popescu** spune că oamenii vin pentru a se întîlni între ei şi descoperă că problemele cu care fiecare se confruntă nu sînt chiar unice.

Pe lîngă tratamentul medical, celor cu probleme psihice li se recomandă activităţi de resocializare. Iar spre deosebire de tratamentul medical a cărui bază este în răspunderea sistemului sanitar public, reintegrarea şi resocializarea cad exclusiv pe umerii ONG-urilor. Fundaţia încearcă să-i facă să devină cît mai echilibraţi şi să se poată descurca singuri. La un moment dat, un specialist a început să-i înveţe pe beneficiari să gătească, iar familiile au remarcat progrese: „Ionel al meu, care nu punea niciodată mîna pe un cuţit, e în stare acum să pregătească o masă întreagă".

Tot mai mulţi pacienţi

Cei de la Fundaţia Estuar au constatat în mod direct creşterea numărului persoanelor cu afecţiuni psihice şi în special a celor cu depresii. Lunar vin cîţiva beneficiari noi, iar solicitarea e tot mai mare. Pentru a face faţă, fundaţia pune la punct tot felul de programe decalate. În ianuarie, a început şi un program de consiliere la domiciliu (multe persoane cu afecţiuni psihice nu ies din casă) şi există deja 35 de beneficiari înscrişi, dar se aşteaptă o creştere a numărului lor. Cînd situaţia o cere, fundaţia asigură şi consiliere juridică (în mod gratuit, ca şi în cazul celorlalte servicii).

Vîrsta medie a beneficiarilor fundaţiei este între 30 şi 40 de ani. Schimbarea radicală a condiţiilor de viaţă (pierderea slujbei, de exemplu) este întotdeauna o posibilă cauză de îmbolnăvire. Claudia Popescu observă că bărbaţii sînt în general mai des afectaţi. Deşi fac faţă mult timp diverselor situaţii grele, fără să se plîngă, la un moment dat cedează psihic. Femeile, în schimb, suportă mai bine stresul şi se adaptează mai uşor la greutăţile de zi cu zi şi la schimbările vieţii. Beneficiarii Fundaţiei Estuar nu au de obicei o slujbă stabilă. Le este foarte greu să se angajeze undeva, din cauza reticenţelor angajatorilor sau ale celor care ar urma să le fie colegi de muncă. Sînt sfătuiţi să spună dinainte că au o problemă, dar oricum angajatorii sînt reticenţi, iar membrii fundaţiei ştiu că pînă şi studenţii de la asistenţă socială, pe care-i primesc în practică, au la început prejudecăţi legate de beneficiarii cu care lucrează. Îi cred agresivi şi imprevizibili.

Pe de altă parte – spun membrii Fundaţiei Estuar – cei cu afecţiuni psihice se pot alege prea uşor cu statutul de *inapt de muncă,* de la cabinetele de medicina muncii. Un statut cu care greu se mai pot descurca apoi în viaţă. Aceasta în condiţiile în care multe persoane diagnosticate cu schizofrenie, de pildă, pot avea ani buni de remisiune a bolii, fără manifestări active, timp în care îşi pot desfăşura activitatea ca oricare altă persoană.

„Trebuie" să se integreze

Asociaţia neguvernamentală Trebuie se ocupă printre altele şi de integrarea socială a persoanelor cu afecţiuni mintale. **Diana Moraru** de la filiala din Bucureşti mi-a spus că solicitările către organizaţie sînt foarte multe. Şi ea remarcă o creştere a numărului de cazuri de îmbolnăviri psihice, în special depresiile.

Într-unul dintre centre se face terapie ocupaţională cu tineri adulţi, de peste 18 ani. Există un proiect de integrare în muncă – „Independent pentru viitor" – prin care tinerii sînt ajutaţi să-şi formeze anumite abilităţi, aşa încît să se poată descurca la un loc de muncă adaptat. Sînt programe de învăţare a tîmplăriei, croitoriei sau în domeniul bucătăriei, pentru două grupe distincte de tineri, una *în formare* şi alta a *profesioniştilor*. Cea de-a doua este ultimul pas înaintea integrării în muncă. Din grupa de 18 membri, a *profesioniştilor,* 4 deja au reuşit să se angajeze. Asociaţia păstrează legătura cu tinerii angajaţi, urmărind evoluţia fiecărui caz.

În general se caută locuri de muncă în care se poate lucra doar 3-4 ore, fără răspunderi sau sarcini grele. Specialiştii asociaţiei le oferă angajatorilor informaţii cît mai multe despre tinerii în cauză, încercînd să-i facă să înţeleagă că nu au nimic de pierdut, dacă-i acceptă, ci, dimpotrivă, că fac un bine, iar imaginea companiei are doar de cîştigat. Pe deasupra sînt şi scutiţi de anumite taxe către stat. Dar „angajarea persoanelor cu dizabilităţi mintale e totdeauna mai dificilă decît a celor cu dizabilităţi fizice" – spune Diana Moraru. Totuşi – remarcă ea – de-a lungul timpului, angajatorii şi-au mai schimbat mentalităţile. Greutăţi apar mai des din partea colectivelor de muncă. Organizaţia Trebuie se implică şi în consilierea celor cu care tinerii beneficiari ar trebui să devină colegi. Au avut o ocazie de angajare a unui ajutor de bucătar într-un fast food. Tînărul nu s-a putut însă integra din cauza colectivului. Diana Moraru acceptă că, de multe ori, o persoană cu dizabilităţi mintale e greu de înţeles, iar fără o informare foarte bună asupra tipului de probleme pe care le are, cei cu care vine în contact o pot jigni chiar fără voie.

Una dintre cele mai dificile probleme – spun reprezentanţii ONG-urilor – a fost şi rămîne relaţia cu familiile beneficiarilor. Aşa a apărut nevoia unor programe de consultanţă psihologică şi pentru acestea. Părinţii sau rudele sînt învăţate cum să procedeze şi cum să se poarte cu persoana suferind de o tulburare psihică. Dar sînt încă destui părinţi care nu vor să recunoască problemele copiilor, de ruşine sau de teamă că aceştia vor fi ulterior stigmatizaţi şi discriminaţi. Unii nu vor nici măcar să accepte ideea că pentru copilul lor e nevoie de un ajutor de specialitate şi resping diagnosticul. Iar mulţi copii sînt ţinuţi în familie într-o stare de supra-protecţie, ceea ce le scade şansele de a reuşi să se descurce singuri.

Angajaţii ONG-urilor de specialitate cred şi că mass-media prezintă prea des cazuri grave de violenţă săvîrşite de persoane cu afecţiuni psihice, într-un mod din care oamenii nu pot înţelege altceva decît că „de nebuni e bine să te fereşti".

Matei MARTIN

O problemă civică

Pe 12 noiembrie anul trecut, un student a fost omorît în bătaie la Grenoble de un schizofrenic periculos scăpat dintr-o clinică psihiatrică. Povestea ar fi putut rămîne îngropată prin paginile de fapt divers ale ziarelor franceze. Însă ştirea a intrat foarte repede în atenţia Palatului Elysée. Încă din timpul campaniei electorale, Nicolas Sarkozy s-a exprimat cu privire la siguranţa cetăţenilor, afirmînd că autorităţile trebuie să fie mai stricte şi să urmărească mai sever persoanele cu afecţiuni psihice. Bolnavii mintali ar fi delincvenţi potenţiali – spunea Sarkozy – iar ieşirea i-a atras, atunci, în campanie, critici dure din partea socialiştilor şi a militanţilor pentru drepturile omului, care l-au acuzat de incorectitudine politică. Supravegherea persoanelor cu afecţiuni psihice ar fi nelegitimă şi inumană – s-a spus atunci. Relaţia lui Sarkozy cu psihiatrii şi cu psihiatria nu se opreşte aici: tot în timpul campaniei electorale, într-un interviu acordat lui Michel Onfray (pentru *Philosophie Magazine),* prezidenţiabilul a afirmat că pedofilia ar fi o „boală moştenită". Cei 1200 de tineri care se sinucid anual în Franţa ar avea, şi ei, o „predispoziţie genetică" să-şi ia viaţa. Ambele afirmaţii ale fostului ministru de Interne au stîrnit indignare atît printre oamenii de stînga (era firesc), cît şi printre liderii dreptei.

Franţa are probabil cel mai complex dispozitiv de încadrare a bolnavilor psihic din Europa. Sistemul e o moştenire a spiritului umanist contaminat de elanuri şaişoptiste, un amalgam de proceduri medicale pro-active împănate cu tot felul de rezerve foucaultiene. Limitele profesiei de psihiatru sînt bine delimitate, condiţiile de îngrijire, de internare şi de externare ale pacienţilor sînt reglementate. Regimul de îngrijire este relativ flexibil – se încurajează terapia şi reabilitarea, nu izolarea, dar suficient de sever pentru ca erorile medicale să nu se transforme în tragedii. Una peste alta, doar 1% dintre cetăţenii francezi suferă de schizofrenie, şi numai 1% dintre bolnavii aflaţi în evidenţa instituţiilor specializate sînt consideraţi periculoşi.

Atunci cînd totuşi se produc derapaje, opinia publică reacţionează: în 2004, cînd o asistentă dintr-o clinică psihiatrică a fost decapitată de un bolnav incontrolabil, s-a vorbit de o lacună a sistemului de supraveghere. Episodul din noiembrie anul trecut a redeschis această discuţie. Acum, ca preşedinte ales, şi cu (încă) un caz concret de agresiune comisă de un schizofrenic, lui Sarkozy îi este mult mai la îndemînă să ceară reforme substanţiale ale sistemului de spitale psihiatrice. Este pentru prima dată cînd un preşedinte francez vizitează o instituţie psihiatrică şi se ocupă de reglementarea acestui domeniu sensibil. Obiectivul: „întărirea securităţii cetăţenilor faţă de bolnavii mintali potenţial periculoşi".

Este izolarea permanentă a acestor bolnavi singura soluţie? Miza e să se găsească un echilibru între protecţia societăţii şi reinserţia pacienţilor. O comisie specială, condusă de un fost director de instituţie psihiatrică – Édouard Couty – a fost însărcinată să formuleze recomandările. Raportul publicat la sfîrşitul lunii ianuarie pare să fie pe placul autorităţilor, dar a fost primit cu rezerve de opinia publică şi chiar de comunităţile ştiinţifice. Utilizarea la scară tot mai largă a psihotropicelor a favorizat şi căderea în desuetudine a azilurilor psihiatrice: de vreme ce există o medicaţie eficientă, închiderea, izolarea bolnavilor sînt inutile. Există însă din ce în ce mai multe voci care afirmă că azilurile sînt totuşi necesare: cum poţi verifica dacă un bolnav îşi urmează cu stricteţe schema de tratament? Cum se poate demonstra că acel tratament e, într-adevăr, potrivit, dacă pacientul nu e urmărit periodic? Se poate evalua potenţialul de violenţă al unui schizofrenic fără riscul de a greşi? Psihiatrii şi organizaţiile neguvernamentale vor cît mai multă libertate pentru pacienţi: adică tratament „la distanţă", terapii – pe cît posibil – externe; însă nu îşi asumă responsabilitatea pentru erori de tipul celei care a declanşat mania normativă a autorităţilor.

„Raportul Couty" conţine în jur de 30 de propuneri, generale sau punctuale, care înăspresc urmărirea bolnavilor. O primă recomandare se referă la „externarea controlată" a pacienţilor. Conform reglementărilor actuale, pacienţii pot ieşi din spitale cu aprobarea unui singur medic specialist care îi tratează în mod regulat. Conform noilor reglementări, va fi nevoie de o comisie formată din medicul terapeut (curant), de un infirmier care are de-a face cu bolnavul şi de un medic psihiatru din alt spital. Ei vor întocmi un raport care va fi examinat şi aprobat (sau nu) de prefect, deci de o autoritate publică din afara sistemului de sănătate. O altă reformă se referă la internarea din oficiu: reglementările în domeniu sînt formulate de o lege care datează din 1990 (care modifică un act normativ din 1838). E vorba, de fapt, despre obligaţia la tratament pentru orice persoană care prezintă simptome ale unor afecţiuni mintale. De vreme ce există reglementări cu privire la spitalizarea fără consimţămînt pentru numeroase boli, ar trebui ca şi afecţiunile mintale să poată fi tratate, în anumite cazuri, fără acordul pacientului.

În fine, cum numeroase instituţii psihiatrice nu dispun de mijloace financiare, tehnice şi umane, pentru a supraveghea îndeaproape bolnavii, s-a solicitat un buget care să acopere aceste cheltuieli: 30 de milioane de euro au fost deja direcţionaţi pentru întărirea securităţii în spitalele psihiatrice şi alte 40 de milioane, pentru crearea unor unităţi de înaltă securitate în clinicile care au nevoie de aşa ceva. Nu în ultimul rînd, a fost pus în aplicare un nou sistem pentru bolnavii cu potenţial agresiv: la externare, ei vor purta o brăţară cu emiţător pentru geolocalizare.

Termenul-cheie pentru toate aceste reforme este deci supravegherea. Iar rezonanţa acestui cuvînt provoacă – mai ales atunci cînd este rostit de Sarkozy – angoase aproape schizoide. În Franţa, psihiatria a devenit o temă publică de dezbatere, o problemă civică. Iar în ţara lui Foucault, a supraveghea rimează cu a pedepsi.

Ioana SCORUŞ

Ţara în care sănătatea mintală nu contează

Simple nevroze, aproape unicate în Europa

Doamna T. suferea de cinci-şase atacuri de panică pe zi. Una, două chema Salvarea să-i bage B-uri şi calciu-n venă. Ani de zile se controlase de toate cele, dar nici un medic nu acceptase să fie de acord cu ea, cum că suferă de o boală gravă. Pînă într-o zi cînd un endocrinolog a trimis-o la psihoterapie. Aşa a ajuns doamna T. la mine în cabinet. În fix 45 de minute formulase deja mai multe conflicte decît aş putea enumera eu aici. Le formulase doar, căci acestea rămîneau neauzite propriilor urechi ale doamnei T. Pierduse capacitatea de a auzi ce rosteşte, fiind necesare răstălmăcirea mea şi refolmularea. Abia rostite în alt fel, acele conflicte au putut accede la auzul doamnei cu pricina. Povestea asta cu reformularea, interpretarea şi susţinerea a durat vreun an şi jumătate, cu două şedinţe pe săptămînă, căci doamna se zidise în conflicte, venite în „aici şi acum" din vremuri imemoriale. Ca prin minune, atacurile de panică au cedat într-o zi. Numai că doamna T. era atît de preocupată cu revolta faţă de acele conflicte proaspăt descoperite, încît nici nu a observat că simptomul pentru care ceruse o terapie dispăruse. Acum, nu o mai interesa să scape de atacuri, treaba era rezolvată, dar voia, în schimb, să dizolve, rînd pe rînd, şi conflictele care o împiedicau să aibă un trai bun în casă şi la muncă.

Doamna L. se aşeza în iminenţă de atac de panică tot de vreo şase ori pe zi. De opt luni făcea acelaşi lucru. Ajunsese la mine în cabinet la recomandarea unui ginecolog şi graţie soţului mult iubit, despre care spunea că e întruchiparea bărbatului ideal, fără de care nu ar putea trăi. O oarecare agorafobie o petrecea de cîte ori voia să iasă din casă, drept pentru care nu mai pleca nicăieri singură, mult iubitul trebuind să-i fie la dispoziţie zi lumină. Ceea ce se şi întîmpla. După vreun an de terapie, ajunsese să dezidealizeze figura soţului în aşa măsură încît acum devenise furioasă pe ea însăşi, pe cît de proastă fusese cînd alesese să se mărite cu el, mult iubitul al cărui nume de familie refuzase să şi-l însuşească în mod oficial, cu toate că era căsătorită. Pînă-ntr-o zi cînd i-a ieşit porumbelul din gură: „Dacă n-aş mai avea atacuri, ce m-aş face cu atîta libertate?". Frica de propria libertate o făcuse să se lege de soţ cu lanţurile grele ale atacurilor de panică şi ale agorafobiei, alipind aici o idealizare infantilă necesară unei perfecte înlănţuiri. Simptomul o ajutase să rămînă în interiorul căsniciei.

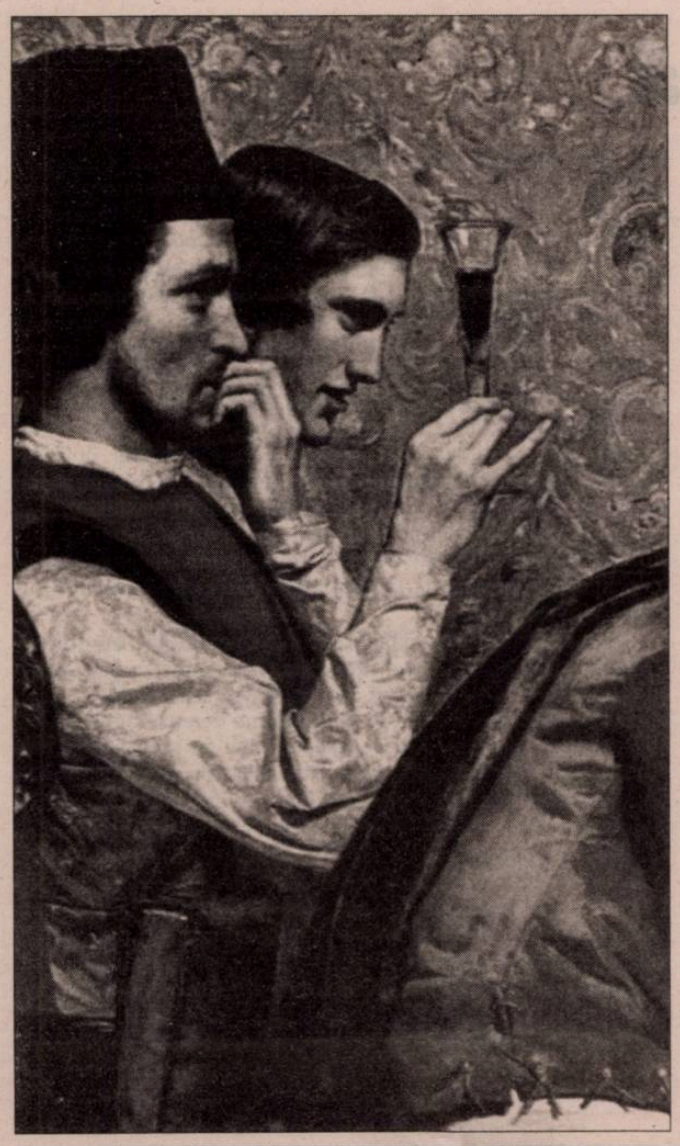

Cam în acest fel se prezintă majoritatea pacienţilor unui cabinet de psihoterapie. Un spectru larg de patologii nevrotice, ca desprinse din cărţile lui Freud de acum o sută de ani, formează clientela de bază a acestor cabinete. Alături de ele există şi patologiile de limită, cazuri grele ce necesită ani de muncă. Din nefericire, 99% dintre cei care solicită o terapie au trecut deja de cîteva ori prin cabinetele de psihiatrie şi vin îmbuibaţi cu luni şi chiar ani de tratamente medicamentoase care nu rezolvă, în cele din urmă, nimic. Cazuri care, în primă instanţă, nu ar fi necesitat astfel de tratamente, care vizează doar eliminarea simptomului, şi niciodată a cauzei. Or, a viza doar simptomul înseamnă, de cele mai multe ori, remiterea lui *şi* transformarea într-un alt simptom, substitutiv. Astfel, circularitatea mersului la psihiatru, după buline, devine un cerc vicios. Refuzul psihiatrilor de a colabora cu psihoterapeuţii face ravagii în sănătatea mintală a pacienţilor. În ceea ce mă priveşte, de fiecare dată cînd am decelat la pacienţii mei o patologie care necesita suport medicamentos, nu am ezitat să fac recomandarea către psihiatrie. Căci acesta este motivul pentru care mă ocup cu această „meserie imposibilă" – vorba lui Freud – pentru a ajuta. Iar atunci cînd eu nu pot, psihiatrul poate face ceva. Interesant este că în majoritatea ţărilor europene, patologia nevrotică este aproape dispărută, cazurile limită fiind în creştere vertiginoasă. Pacientul clasic din tratatele de psihanaliză este de întîlnit în societăţile arhaice, adică cele în care comunismul sau sistemele totalitare în general au condus timp îndelungat. Specialiştii francezi, de exemplu, se miră cînd aud că aici, la noi, ar putea studia nevrozele găsite în tratate, dar cu care ei nu au de-a face în cabinetele lor. Tătucul primordial – statul comunist – a conservat nevroza clasică, dar şi ea a început să capete, uşor, uşor, forme diverse, de cînd cu înaintarea în democraţie.

Formarea în psihoterapie – un drum nesfîrşit

Dacă în ţările civilizate psihologul sau psihoterapeutul însoţesc omul încă de la naştere, majoritatea cheltuielilor de acest gen fiind suportate de casele de asigurări, la noi nu doar că psihoterapeutul rămîne o mare necunoscută majorităţii covîrşitoare a populaţiei, nu doar că psihologul fără formare în psihoterapie se erijează în cel mai fin practicant de psihoterapie, nu doar că nu există terapie suportată prin casele de asigurări, nu doar că nu există colaborare psihiatru-psihoterapeut, ci mai ales există o mare jenă – o rană narcisică – de a apela la serviciile de psihoterapie, neexistînd nici un fel de educaţie în acest sens. A merge la terapie echivalează, în mintea tuturor, cu a fi nebun. Nu a existat nici măcar o singură campanie, pînă în prezent, care să mediatizeze conceptul de psihoterapie, în condiţiile în care Colegiul Psihologilor activează de ani buni, existînd o lege care reglementează activitatea terapeuţilor. Formarea în psihoterapie nu este o floare la ureche, aşa cum se crede. Cel puţin în domeniul psihoterapiilor psihanalitice şi al psihanalizei, lucrurile sînt de lungă durată, necesitînd ani lungi şi grei de formare, care deseori depăşesc, ca timp, formarea medicală. În afara anilor de facultate şi a celor de master, este necesară o analiză personală a viitorului practicant de cel puţin patru ani, cu un ritm minim de trei şedinţe pe săptămînă, după care urmează o altă formare, de astă dată teoretică, tot de patru ani, după care urmează supervizările de grup şi individuale, între doi şi trei ani, abia după 10-14 ani cel care se formează în psihoterapiile psihanalitice urmînd să devină terapeut plin – cum s-ar spune. Şi asta nu oricum, ci la capătul unui examen care să-l ateste în acest scop, care nu e deloc obligatoriu să fie trecut de toţi cei care se prezintă la examinare. De aceea, mulţi din cei care încep acest drum, aflînd pe parcurs cerinţele obligatorii formării, deseori neputînd face faţă uriaşelor cheltuieli de formare, sfîrşesc prin a se îndrepta spre terapii cu stagii de formare mai scurte şi cu cerinţe mai laxe. Să realizezi o asemenea formare de lungă durată într-o ţară în care conceptul de psihoterapie nu există la nivel public şi nici nu eşti susţinut din nici un punct de vedere echivalează, deseori, cu a te condamna la supravieţuire. Aceasta în condiţiile în care practica terapiilor fără nici o bază ştiinţifică este ferm reglementată. Interşanjabilitatea chiromantului sau a ghicitorului în maţe de capră cu psihoterapeutul este, aici, la ea acasă.

Patologii uşoare tratate cu anii în spitale

România este ţara în care spitalele de psihiatrie au secţiile pline cu bolnavi, foarte mulţi dintre ei fiind dintre aceia care, teoretic cel puţin, nici nu ar necesita o internare sau un tratament medicamentos, dacă serviciile de psihoterapie ar ocupa locul pe care îl merită. În acelaşi timp, România este şi ţara în care este necesară în foarte multe cazuri internarea nevoluntară, lucru imposibil de realizat, în afara condiţiilor legale foarte drastice. Vreau să spun că o mulţime de oameni cu patologii severe, care reprezintă un pericol măcar pentru familiile lor, dacă nu pentru societate, trăiesc într-o libertate deplină. Să nu se înţeleagă că pledez o clipă pentru spitalizarea cu orice preţ, ci pentru legalizarea dreptului specialiştilor de a examina persoanele cărora, cel puţin la Poliţie, li se fac plîngeri repetate de un anume fel. Dacă în ţări ca SUA, Franţa, Germania, Austria etc. nu mai este posibilă azi psihiatria fără o minimă formare în psihoterapie, la noi nici măcar la nivel de facultate de medicină nu există fie şi un singur curs de psihologie sau de psihoterapie. De aceea, majoritatea medicilor, de orice fel ar fi ei, nu ştiu să relaţioneze favorabil cu pacienţii, de aceea complianţa la tratament a pacienţilor este drastic scăzută, de aceea recăderile sînt la ordinea zilei şi, implicit, cheltuielile cu tratamentele şi spitalizările sînt înzecite. Pentru că totul pleacă de la a şti să te relaţionezi cu pacientul, altfel spus, de la alianţa de lucru. Reforma sistemului de sănătate ar trebui să înceapă prin introducerea acestor cursuri, care să asigure de la început viitorului medic cadrul unei relaţii bune cu pacienţii săi. Un pacient care îşi înţelege boala şi care îşi simte medicul empatic cu suferinţa sa este un pacient pe jumătate însănătoşit.

Culmea inconştienţei sau întrebări pentru guvernanţi

Mă uit pe stradă, mă uit la televizor şi peste tot mi se pare că văd semne ale unei patologii colective. Ambivalenţa, isteria de masă, proiecţia, identificarea, ba chiar şi clivajul sînt semne care mie îmi spun ceva. Mie şi altor cîţiva asemeni mie. Sîntem, fără îndoială, o societate bolnavă, şi asta poate s-o spună oricine cu un suficient simţ al observaţiei. Sîntem un popor care pare a transgresa acea „lege a tatălui" care face posibilă funcţionarea socială sănătoasă. Ba mai mult, aflu din presă că este posibilă scoaterea în afara legii a incestului. Terifiant! Este absolut siderant că a putut trece prin mintea cuiva un astfel de proiect de lege care nu poate fi calificat decît drept cel mai grav atentat la sănătatea psihică şi biologică a unei naţii. O asemenea propunere aduce din nou România în centrul oprobriului mondial, plasînd această ţară în zona sălbaticului, asemănarea cu animalele, de care ţara asta a mai avut parte, căpătînd astfel justificare reală. Întreb şi eu: pe ce noi criterii va fi stabilită filiaţia? Cum se va asigura funcţia de protecţie deţinută de figurile parentale, de vreme ce ea va fi confundată cu funcţia sexuală, avînd ca scop reproducerea speciei? Cu ce aparat de măsură se va măsura dimensiunea traumei psihice şi emoţionale a victimei unui incest şi cine va răspunde de urmările acestei traume? Care vor fi criteriile şi mai ales instrumentele prin intermediul cărora se va structura moral fiinţa umană, odată incestul acceptat, într-o lume în care funcţia religioasă este deja în liberă cădere? Ce relaţii vor exista între Stat şi Biserică şi între credincioşi şi Biserică? Cum se va ocupa statul de copiii născuţi în urma incestului, care vor prezenta anomalii genetice şi care la rîndul lor vor da naştere unor copii din ce în ce mai taraţi? Cum va reglementa statul propria complicitate la abuzul incestului? De ce peste tot în lume incestul rămîne un tabu? Cum se vor redefini conceptele de iubire şi siguranţă maternă/paternă? Care va fi rolul eticii în noua configuraţie care va da liber incestului? Cum se va rezolva problema discriminării la care vor fi supuşi cei abuzaţi şi cei născuţi în urma unui incest? Cu acest proiect de lege, România se va plasa definitiv sub spectrul legii plăcerii, dovedind cel mai atroce infantilism posibil, renunţînd la legea realităţii, care guvernează stadiul adult al oricărui om şi al oricărei societăţi.

***Ioana Scoruş** este psiholog şi psihoterapeută.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 30 aprilie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

„Cîți nebuni, la Sărindar“

– despre smintiți și zănatici la 1800 –

Iordache Golescu reține acest proverb în cartea sa de pilde și îl explică astfel: „arată unde trebuie să să trimiță cei nebuni, pentru că, din vechime, pă nebuni, la această biserică îi trimitea dă le citea“. Mai mult decît o altă boală, nebunia este legată de divinitate și de mînia dumnezeiască abătută asupra unei persoane care plătește astfel pentru păcate și greșeli individuale sau colective, păcatele întregului neam cad asupra lui. În aceste condiții, nebunul, smintitul, ipohondrul nu-și pot afla leac și mîntuire decît într-un lăcaș sfînt. Rețetele de leac, atît de numeroase și transmise de la o generație la alta, nu prevăd nici un fel de remediu pentru sminteală. Singura „speță“ a nebuniei căreia i se acordă ceva mai multă atenție este turbarea, cea provocată de mușcătura de cîine. Nici tratatul dr. Constantin Caracaș (medic al Capitalei între 1800-1828), nici tratatele dr. Ștefan Piscupescu (medic între 1805-1849) nu fac nici o aluzie la statutul celor cu „mințile pierdute“. Care este atunci statutul lor? „Cum „rătăcesc“ cei smintiți de minte printre cei întregi la minte? Cum sînt ei priviți de comunitate?

O definiție a nebuniei nu prea există. Legiuirea Caragea (1818) spune: „fără minte numim pe cei într-adevăr nebuni sau lipsiți de minte și zmintiți“, așadar o definiție destul de ambiguă și cuprinzătoare. Societatea, în schimb, știe să facă diferență între *ipohondri, isterici, îndrăciți, turbați, smintiți de minte și lipsiți de minte.* Cînd la 17 septembrie 1794, Joița Pîrșcoveanu cere despărțirea de soțul ei, fostul mare medelnicer Gheorghe Jianu, sub pretext că e nebun și se teme pentru viața ei, părinții clerici constată, în urma anchetării comportamentului, că are o patimă, dar „nu o putem zice îndrăcire sau nebunie, ci o *ipohondrie* sau *năucire*“. Or, ipohondria boierului nu se manifestă agresiv – nu are porniri „grozave“, nici „nu sare asupra cuiva cu arme și cu lemnu“, nici nu „vorbește niscareva vorbe de necinste“, ci doar are o „polologhie uimită și fără de nici un temeiu“, pe chipul lui nu se citește nici un fel de răutate, ci „o delungire de barbă, i o zănăticire și o sastiseală“. Și toate acestea din cauza necazurilor prin care a trecut și a morții copiilor. Un astfel de „nebun cuminte“ merită grija familiei sale, și nu zidurile unei mănăstiri. În aceeași situație se află și cei „lipsiți de minte“, adică cei incapabili să judece și să-și poarte singuri de grijă. Manda se plînge că soțul ei, Mihalache Bărbătescu (1803), este „neîntreg la măsurile minții și nevrednic a-și cumpăni trebuința și păsul“, motiv pentru care averea se tot împuținează; nu cere decît dreptul de a prelua administrarea acestei averi spre a evita ruina, dar Vodă constatînd „neajungerea de minte“ a tînărului îi impune epitropia unchilor. Ipohondria plutește, așadar, în

aburii melancoliei și ai compasiunii. Nu același lucru se întîmplă cu smintitul periculos al cărui loc nu mai poate fi în sînul familiei sau în mijlocul comunității pentru că manifestările lui perturbă liniștea și chiar viața supușilor. Mița „s-au deșteptat în fandasii“ de epilepsie că ar avea darul vindecării, astfel că umblă din sat în sat și adună bolnavii disperați, „înșelîndu-i cu multe basne“; asta pînă într-o zi cînd într-o criză de nebunie își ucide propriul copil și de teamă îl aruncă într-o fîntînă (1795). O altă „nebună“ umblă despuiată pe ulițele tîrgului, stîrnind hilaritate, dar și îngrijorare. Orice tentativă de acoperire a goliciunii dă greș, căci „ea în nebunie rumpe hainele“ (1823). Ion Pricea „pune foc“ (1796) caselor de prin mahalalele Bucureștilor; în timp ce un alt Ion, cunoscut ca „smintit de minte“, își ucide tatăl, fără alt motiv decît nebunia. Locul acestora este în spatele zidurilor, sub strictă supraveghere și pază – consideră Vodă, argumentînd măsura de trimitere la mănăstirile Țigănești și Snagov cu pericolul public reprezentat de astfel de „zăticniți“ și propunînd recuperarea lor printr-un tratament spiritual.

Izolarea și citirea din Sfintele Scripturi sînt singurele remedii cunoscute în atenuarea simptomelor smintelii și zăticnelii. Cum este boală ce vine de la Dumnezeu, tot de la Dumnezeu se așteaptă mîntuirea. Astfel că „spitalele-închisori“ apar cu precădere în locurile știute că ar deține icoane făcătoare de minuni și moaște: la mănăstirea Golia sau la mănăstirea Neamț, la Sfînta Vineri sau la Sărindar, la Curtea de Argeș sau la Căldărușani. La Biserica Sfînta Vineri din București se află icoana Cuvioasa Paraschiva, cunoscută ca vindecătoare a bolilor mintale. Afluxul de bolnavi îl determină pe banul Constantin Năsturel (1765) să ridice o serie de chilii în jurul bisericii pentru adăpostirea sărmanilor și să le acorde, ca danie, pîine spre hrană. Nebunii furioși sînt însă trimiși la mănăstirea Sărindar unde există icoana Maicii Domnului, socotită „izvor de tămăduire a tuturor ce aleargă cu evlavie și cu credință, draci gonind, orbii, slăbănogii și tot felul de boale și neputințe tămăduind“. Programul de recuperare al mănăstirii Sărindar – și presupunem că și al celorlalte mănăstiri – prevedea pază strictă pentru smintiții periculoși, obligativitatea participării la slujbe și citirea de rugăciuni „pentru îndreptarea minții“. Iată o astfel de îndreptare, prevăzută pentru Dumitrache „smintit de minte, ce încongioară prin politie (oraș)“ și poate oricînd să pună foc caselor din mahalale: „să orînduiești numaidecît a-l pune la odaia din mănăstire, care din vechime era orînduită și se ținea într-însa nebuni, și să-i orînduiești și paznic, a purta de grijă de dînsul și a-l duce la sfînta biserică în toate zilele, dimineața și seara, precum așa se obișnuia și mai înainte“ (1827), punerea în aplicare îi revenea egumenului de la Sărindar, în timp ce sarcina „culegerii“ acestor „zăticniți de minte“ de pe ulițele mahalalelor este atributul marelui spătar.

Mănăstirea de la Gherghița devine atît de cunoscută în primirea și vindecarea „lipsiților de minte“, încît și numele se preschimbă în Malamuci sau Balamuci. Denumirea este legată, de dr. Pompei Samarian (1934), de verbul slav *balamuți* care ar avea sensul de a „vorbi ce nu trebuie“, a vorbi aiurea. La începutul secolului al XIX-lea, locul nebunilor rămîne închisoarea-azil, mănăstirile Mărgineni și Mărcuța „specializîndu-se“ în acest domeniu. Doctorul Ștefan Piscupescu notează pe la 1840, în însemnările sale, cum unul din cumnații săi, cupid și desfrînat, sfîrșește la Mărcuța:

„Nu e botezat cu toată apa“, notează Iordache Golescu, explicînd: „să zice cînd la botez nu l-a muiat cu totul în apă, însemnînd că-i lipsește din minți, adică nu e cu mințile întregi“. Un astfel de „smintit“, nebotezat probabil cu toată apa, dar simpatic și inofensiv, generos și devotat, rămîne Manea nebunul ce colinda mahalalele Bucureștiului, pe vremea banului Ghica, strigînd, fără să supere pe nimeni: „Toți boierii să moară, mă! Numai Maneaa să rămîie, mă!“.

Selma IUSUF

Cine-i sănătos?

Trase îngîndurată de mîneca halatului de diftină. Și trase și din țigara rămasă cu scrumul nescuturat care luase o formă îndoielnică, amenințător încovoiată. Trebuia s-o trimită undeva pe soră-sa. Prea se făcuse de rîs în oraș de la ultima izbucnire în cancelarie. Ditamai profesoara de franceză. O nebună. Nu de alta, dar se uită lumea ocolit și la ea. Tot profesoară. Tot în orașul ăla. Și copiii au de suferit, alaltăieri a venit fata plînsă că i-a zis Dorina de la VII că scrînteala mătușă-sii se moștenește.

În România, multe dintre persoanele cu afecțiuni psihice

neinstituționalizate sînt stigmatizate social. Orice dezordine mentală e privită cu teamă, cu frică de contagiune, dezordinea din cap e alienantă și naște în cel de lîngă tine frici obscure, imposibil de pus în cuvinte. E încă greu de urnit o campanie de informare eficientă și onestă pentru că însuși sistemul care ar trebui să-i trateze pe cei cu probleme de sănătate mintală e extrem de șubred. Diagnostice aproximative de multe ori, tratament inadecvat, condiții de spitalizare adeseori ele însele generatoare de depresii adînci. N-au trecut patru ani de cînd știrea că 18 persoane au murit în mizerie la Spitalul de Psihiatrie de la Poiana Mare făcea de un titlu prin ziarele străine și prin presa din România. N-au trecut trei ani de cînd o tînără diagnosticată cu schizofrenie, tratată cîteva zile cu antidepresive și apoi cu o exorcizare la Tanacu, murea chinuit și spectaculos (pentru mulți) într-o mănăstire.

Ești trist? Simți că nu ai nici un rost? Nu dai randament la serviciu? Te înfurii foarte repede și durează mult pînă îți trece? Dacă răspunzi cu „da“ la toate astea ai mare nevoie de un specialist. Exact, celebrii *shrink* pe a căror canapeluță îți ostoiești nevrozele. În Vest. În Est, primești un „hai dragă, bagă-ți mințile în cap. Astea sînt sclifoseli“. Sau, cel mult, „ai nevoie de o vacanță“. La sat e mai rău. Cîți copii abuzați, care apoi cresc strîmb și-și chinuie la rîndul lor copiii, or fi? Dincolo de cazurile spectaculoase pe care le mai scot televiziunile în știrile de după-amiază, a făcut oare cineva, o instituție, un studiu temeinic care să dea măsura întregii situații? Cum ajunge o fetiță să se prostitueze de la 8 ani și tot satul să știe de asta, ba chiar să se folosească de ea? Unde e nebunia? Unde e sminteala? Cine și cum te ajută în România, dacă ai un părinte schizofrenic în ultimul stadiu și nu ai bani? Mergeți o zi prin București cu tramvaiul, troleibuzul sau metroul. O să vedeți multe persoane care ar avea nevoie de îngrijiri de specialitate. Deunăzi, în 92-ul luat de la Universitate, un bătrîn sărman se certa cu el însuși, cu Dumnezeu, cu toată lumea. Încet, în barbă, fără agresivitate. Era încălțat cu o pereche de pantofi de damă cu multe numere mai mici, călcați la spate. Stătea cuminte în colțul lui, cu supărarea lui murmurată. Trei melteni cu populara dată tare la celulare l-au luat de guler și l-au zvîrlit într-o stație unde omul nu voia să coboare. Unde e sminteala? Cu ce tare rămîne un popor care-și internează la psihiatrie vocile care s-au ridicat împotriva comunismului înainte de '89? N-a trecut un an de cînd Vasile Paraschiv, „nebunul“ care a îndrăznit să ceară respectarea Constituției prin anii '60 și primul sindicat liber al muncitorilor, refuza o decorație la Cotroceni. Pe vremea lui Ceaușescu omul a fost torturat și trimis la Bălăceanca, pe motiv de nebunie. A povestit cum a încercat să stea drept la minte în mijlocul unui iad omenesc contorsionat, în spitalele comuniste de psihiatrie. A refuzat deunăzi decorația primită. Știți cîte voci care au spus „e cam dus, săracu“ am auzit?

76 de ziceri...

Seria de mai jos de sinonime folosite pentru a exprima nebunia în multele ei sensuri nu are pretenția că ar fi completă:

alienat, apucat, bolînd, bufon, candriu, capi, căpiat, căzut în cap, cu mintea la plimbare, cu mintea rătăcită, damblagiu, debil mintal, dement, dereglat, descreierat, deșucheat, dezaxat, dezechilibrat mintal, diliu, dilimache, dilimandros, dus, dus cu capul, dus cu pluta, dus cu sorcova, fără o doagă, ieșit din minți, înapoiat mintal, întîrziat mintal, într-o dungă, într-o ureche, lovit cu leuca, luat, lunatic, măscărici, nerod, nesăbuit, nesănătos la cap, nesocotit, nechibzuit, nezdravăn la cap, paranoic, păläurat, retardat, sandilău, săltat, sărit, sărit de pe fix, schizo, scrîntit, scelerat, silhui, sisi, smintit, smucit, sonat, soni, strecheat, sucit, șucheat, șui, trăznit, tră-la-la, tui, tuieș, tulburat psihic, țaca, țăcănit, țicnit, zălud, zănatic, zărghit, zbanghiu, zgubilitic, zurliu, zvăpăiat.

Ioana BOT

Manuscrisele eminesciene

– între fantasmă culturală și obiect de studiu –

Rămase într-o ladă la Titu Maiorescu, dăruite Academiei, descifrate cu elan şi comentate artistic (exegeza lui G. Călinescu) sau – dimpotrivă – restituite cu minuţie şi studiate aidoma (exegeza lui Perpessicius), manuscrisele eminesciene au avut parte de destinul ambiguu, la noi, al monumentelor naţionale.

Ediţiile filologice, restitutive, critice etc. se construiesc în genere cu mari dificultăţi: editorii sînt specialişti a căror formare durează ani de zile (şi care, apoi, trebuie să se familiarizeze cu un obiect de studiu ce are reguli proprii, limite de lizibilitate sau de inteligibilitate), e nevoie de fonduri şi de susţinere instituţională. Calmul duratei lungi, necesară construcţiilor durabile, nu a caracterizat ultimii 90 de ani ai vieţii culturale româneşti, dimpotrivă. Totuşi, în pofida vremilor grele şi a metehnelor româneşti, *pentru opera eminesciană avem o ediţie critică, de acum – completă, respectînd criterii coerente de restituire*, cea începută de Perpessicius şi construită apoi sub auspiciile Academiei Române. Alături de alte, parţiale, tentative meritorii de restituire ştiinţifică a manuscriselor (întreprinse de Vatamaniuc, Murăraşu etc.). Ceea ce e mai mult decît au alţi autori canonici ai literaturii noastre, din păcate (ediţii critice neterminate, neprofesioniste, incoerente în principiile de realizare încarcă rafturile bibliotecilor, descurajînd tentativele cercetătorului de a se apleca pe texte...). Adesea, „marile realizări editoriale" sînt forme fără fond, care imită (spre pildă) formatul „Pleiadelor" franţuzeşti (celebre pe plan mondial), fără a avea însă cel mai mic aparat filologic, ca să nu mai vorbim despre aparatul critic profesionist ce li s-ar cere (recenta ediţie completă a poeziilor lui Şt. Aug. Doinaş e un atare exemplu). Între atîtea incompletitudini şi inconstanţe, putem afirma cu justificată mîndrie că opera manuscrisă a poetului naţional are parte de o ediţie critică, de o „lecţiune unică", pe care cercetătorii să se bazeze – adică, de o normalitate ştiinţifică a secolului al XX-lea, în vreme ce pentru alte opere lucrul rămîne doar o aspiraţie. Oricîte observaţii şi critici ar avea specialiştii la adresa „ediţiei Perpessicius" *(şi ele sînt remarcabil de puţine,* faţă de dimensiunile materialului restituit, de durata procesului de editare – pe majoritatea le-a sintetizat însuşi Petru Creţia, unul dintre prestigioşii coordonatori ai proiectului editorial, în vederea unei reeditări viitoare), ea este de acum „Referinţa", pentru textul eminescian, conform practicilor generale ale filologiei. Nici un exeget nu se întoarce, de fiecare dată, la manuscrisul autorului studiat, pentru a-l descifra din nou, dacă are la îndemînă o ediţie critică de încredere. S-ar putea spune că lucrurile sînt, în orizontul „filologiei eminescologice", limpezi.

Intelectualul român, cînd e vorba de Eminescu, simte enorm, retorizează monstruos şi se înconjoară mai lesne cu norii de tămîie ai adoraţiei, decît cu liniştea de bibliotecă a studiului aplicat.

Însă, în vreme ce restituirea filologică se construia în paşi dificili, orizontul cultural şi mediatic românesc a creat, în jurul manuscriselor lui Eminescu, aurele unor legende stratificate, avînd drept efect *monumentalizarea* acestora (observaţia lui N. Manolescu, deşi a scandalizat pe mulţi corifei de la statuia poetului naţional, e – ştiinţific vorbind – cît se poate de corectă; ea nu atacă valoarea manuscriselor, ci arată riscurile exacerbării unei asemenea atitudini neprofesioniste). Obiect de cult, manuscrisele au fost aruncate într-o horă de fantasme, legate de identitatea noastră naţională. „Momentul Noica" a avut, în context, un rol decisiv – mai ales prin lecturile ulterioare, alterante („fantasmatice"), care s-au dat pledoariei filozofului de a salva de la distrugere şi de a edita anastatic caietele eminesciene manuscrise. În contextul politic al anilor '80 româneşti, acţiunea lui Noica avea o dimensiune evident eroică.

Dar cine să îşi mai dea seama că *între a pleda pentru conservarea unor documente de mare valoare* (caietele în sine), prin reproducerea lor cu mijloace moderne, astfel ca studierea lor să nu distrugă originalul, deziderate fireşti într-un mediu academic, *şi aureolarea manuscriselor cu puterea... de a trezi românitatea din lîncezeala-i istorică e o diferenţă nu doar de limbaj, ci şi de mize şi strategii ale politicii culturale?* Intelectualul român, cînd e vorba de Eminescu, simte enorm, retorizează monstruos şi se înconjoară mai lesne cu norii de tămîie ai adoraţiei, decît cu liniştea de bibliotecă a studiului aplicat. Aşa cum notează Eugen Simion însuşi, în *Cuvîntul înainte* al ediţiei anastatice a manuscriselor, argumentele lui Noica „în favoarea facsimilării sînt multe, solide, şi însoţite întotdeauna de un număr de fantasme culturale". Pe care alţii le-au preluat şi le-au politizat, în buna tradiţie local-mioritică a transformării poetului naţional într-un cal troian pentru idei şi mize ale altora, nu ale lui, nici ale operei sale (v. intervenţiile parlamentarului Adrian Păunescu pe tema aceasta, sau presa peremistă şi legionaroidă recentă). Fantasmele au fost încurajate nu doar de nespecialişti (fapt oarecum de înţeles, deşi ei se bucură de vizibilitate şi de autoritate mare la public), ci şi de criticii literari, care au salutat, în anii din urmă, ediţia anastatică a Academiei Române (coordonator al proiectului Eugen Simion, redactor coordonator Dan Horia Mazilu, redactor Gabriela Dumitrescu, viziune grafică Mircia Dumitrescu, tehnoredactare, prelucrare imagini: Orban Anna Maria, Silvia Mihaela Rusu, Ovidiu Vitan, Delia Tancău), în termeni mesianici: „Cunoaşterea manuscriselor eminesciene are, în istoria culturii noastre, puterea salvatoare a unui odgon sigur" (Ion Simuţ, în *România literară*, nr. 21/2005), „Reconstitui, înfiorat de emoţie, ceva din spectacolul gîndirii eminesciene" (Alex. Ştefănescu, în *România literară*, nr. 3/2009). Discretă, sună în corul de encomiasme o notă interesantă, despre democratizarea accesului la manuscrise. Mass-media nota, entuziastă, că ele se vor putea afla astfel în casa oricărui român, „fiecare din noi va putea, într-un fel, să aibă în casă legendara ladă cu manuscrise" (Alex. Ştefănescu), ele sînt de acum „puse la îndemîna tuturor" (Ion Simuţ) etc. etc. Cu riscul de a fi acuzată de elitism, mă întreb dacă 1. accesibilitatea de masă a manuscriselor astfel reproduse e miza cea mai importantă a unei atari reeditări? şi 2. care e realitatea dindărătul discursului festiv, mitizant şi monumentalizant?

În aşteptarea unei dezbateri substanţiale – a specialiştilor – despre ce trebuie făcut în continuare pentru a studia manuscrisele eminesciene, conform practicilor criticii genetice contemporane, răspunsurile mele rămîn sceptice. Incontestabil, reproducerea anastatică facilitează pentru totdeauna accesul la informaţia obiectiv existentă în tezaurul eminescian din Biblioteca Academiei Române, protejînd originalul. Această măsură este costisitoare, presupune un volum mare de muncă, specialişti şi devoţiune filologică, toate – admirabile şi admirabil puse în act de proiectul Academiei Române. Ediţia reproduce cu fidelitate caietele manuscrise, mărindu-le paginile la format A4 şi unificînd culoarea de fond a hîrtiei. Dar, vrînd să fie mai mult decît atît, şi neştiind exact ce vrea să fie, proiectul coordonat de Eugen Simion se încurcă în propriile-i bune intenţii. Rezultatul este o struţocămilă filologică: o ediţie celebrată de toţi bunii români ai instituţiilor statului nostru, finanţată din bani publici (costurile finale vor depăşi, se pare, 2,41 mil. $) şi tipărită în 750 de exemplare (cam puţine pentru casele tuturor românilor!) per volum (vor fi 23 în total, însoţite fiecare de un CD cu fotografiile manuscriselor). Preţul de pornire al unui volum a fost de 200 de lei noi. Deocamdată, la patru ani de la începerea seriei, librăriile nu le vînd, iar multe biblioteci nu au achiziţionat serii complete.

Pentru un iubitor de Eminescu, volumele restituie, fără îndoială, spectacolul „freamătului germinativ" al manuscrisului, amestecul năucitor de lucruri importante, smîngăleli şi notaţii cotidiene, energiile scripturale... *Totul*. Dar, acolo unde filologul poate vedea trasee inteligibile, proiecte artistice şi intelectuale, nespecialistul nu vede de fapt nimic, decît grafia (cînd limpede, cînd ilizibilă) lui Eminescu. Editorii o descifraseră deja, tipărind ediţii critice; mai mult, ei au datat textele, au restituit o cronologie a însemnărilor haotice, au clasificat şi au reconstituit atelierele unor creaţii finalizate, au despărţit avantextele unor capodopere de „moloz" etc. Munca de cartografiere a haosului unor manuscrise de autor, de restituire tipărită, datare şi atribuire, pe baza cărora se pot, apoi, scrie studii despre cum scria Eminescu, este apanajul filologiei ca domeniu şi al criticii genetice, ca tip de demers specializat. Incontestabil, din nou, *ea trebuie aplicată manuscriselor eminesciene, ca şi altor autori din patrimoniul naţional, de către specialişti*. Şi, aş adăuga, „elitistă", deoarece pentru un nespecialist – oricît de fierbinte ar fi admiraţia sa faţă de Eminescu – ea reprezintă o „ţară străină".

Paradoxal, ediţia în discuţie nu e doar un progres al tehnicii reproductive, ci şi un regres faţă de editările filologice anterioare. Pentru că ea ne pune dinaintea stadiului iniţial al obiectului cercetării. Deschidem cartea şi...ce vedem acolo? Ştim noi, oare, ce citim? Ce, cînd şi cum a lăsat acolo „poeticul scris"? Recunoaştem fragmente (mai mari sau mai mici, după competenţe), dar nu altceva. Nimic, alături de reproducerea exactă a paginilor, nu ne trimite la „ediţia Perpessicius" (care descifrează şi datează totul), pentru că – după explicaţia lui Eugen Simion – „ar fi trebuit să dublăm numărul foilor şi să complicăm enorm procesul de reproducere" (p. IX a *Cuvîntului înainte* la vol. I). Colofonul (sumar) al fiecărui volum e insuficient (el descrie conţinutul caietului reprodus) şi incorect chiar şi faţă de intenţia reproductivă absolută, pentru că identifică textele, totuşi, potrivit lecturilor anterioare ale editorilor (Perpessicius, cel mai adesea), indicînd, de pildă, „variante ale *Odei*" (deşi dezbaterea despre care sînt primele variante ale *Odei* rămîne deschisă, încă) sau *Scrisorile* şi variantele lor după numerotarea...? definitivă? dată de Maiorescu? Care din ele, cînd însuşi poetul oscilase...? De ce colofonul vol. XVI indică *Diamantul Nordului*, dacă manuscrisul 2278 scrie *Diamant de Nord*? Ce realitate se respectă în atari situaţii? De ce unele exerciţii prozodice sînt identificate de colofon ca „dicţionar de rime", iar altele nu? Ce stă scris acolo unde ochiul nostru nu poate citi? Cînd a fost scris un vers răzleţ sau o traducere incertă? De unde ştim ce citim? Justificarea potrivit căreia „cititorul are libertatea, cu o fotografie bună a textului, să mediteze singur la ceea ce descifrează" (E. Simion) nu se potriveşte aici, pentru că libertatea şi meditaţiile cititorului nu fac parte din mizele principale ale unei ediţii anastatice. Desigur că indicarea corespondenţelor cu restituirile ediţiei critice *pentru fiecare pagină* ar fi crescut în dificultate realizarea proiectului, dar acestea erau indispensabile 1. inteligibilităţii ansamblului, 2. conservării variantei unice a referinţei critice, 3. credibilităţii ştiinţifice, 4. uşurinţei consultării corpusului. Aşa, ne aflăm dinaintea unui monument pios, ce ne invită să reluăm munca descifrării de la zero, desconsiderînd în chip inexplicabil truda editorilor care ne-au precedat în hăţişul manuscriselor, ordonînd materialul.

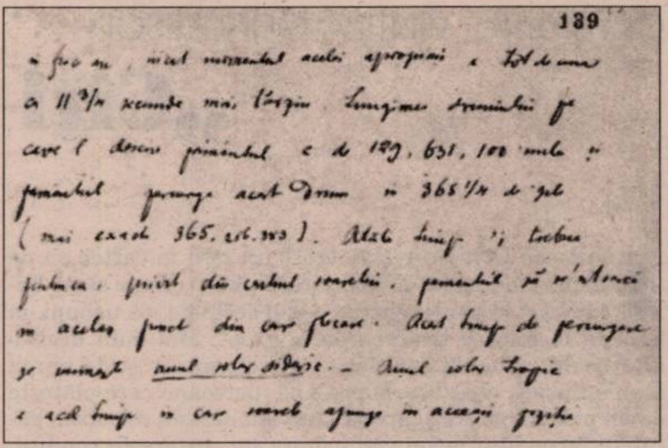

Aceasta nu e o ediţie genetică şi electronică a manuscriselor eminesciene, ci un pictorial cu poze ale paginilor, de complexitatea informatică a CD-urilor oferite ca suvenire de la nunţi, botezuri şi absolviri.

Electronic prin natură, precis în fotografie şi cochet-sumbru-Biedermeyer prin design, CD-ul ataşat fiecărui volum nu facilitează nici el, lecţiunea – dimpotrivă. Pagina manuscrisului nu poate fi mărită la dimensiunea ecranului, decît dacă oprim executabilul şi „intrăm pe uşa din dos" în CD, spre a deschide cu dublu click fiecare clişeu *jpg*, al fiecărei pagini. Altminteri, mărirea se face ca şi cum am apropia o lupă de un detaliu al textului, în detrimentul ansamblului: cu cît vom vedea mai bine un cuvînt, cu atît restul versului dispare din rama neagră a „paginii electronice". Imaginile nu au fost digitalizate pentru a permite căutări interne de nici un fel; spre a trece de la p. 37 la p. 48 se dă de 11 ori click pe *„next"*, încărcînd pe rînd toate paginile intermediare. Dacă vreţi să căutaţi în corpusul fotografiat structuri recurente (sintagme, forme, cuvinte, desene etc.), luaţi-vă gîndul, nu se poate. Nu încercaţi să vedeţi cum a fost restituită pagina de către diverşi editori şi în ce volume anume, pentru că *un asemenea tip de indice, de referenţiere, nu a fost prevăzut*. Din nou, probabil, pentru a nu... încărca volumul de muncă aferent. Da, avantajele suportului electronic în critica genetică rezidă tocmai în posibilitatea referinţei hipertextuale. Însă aceasta nu e o ediţie genetică şi electronică a manuscriselor eminesciene, ci un pictorial cu poze ale paginilor, de complexitatea informatică a CD-urilor oferite ca suvenire de la nunţi, botezuri şi absolviri. Un testimonial de iubire patriotică spre liberă visare (are şi muzică în fundal!)...

Reproducerea caietelor eminesciene „aşa cum se află, în dezordinea lor" (E. Simion) nu este decît atît: *o reproducere*, lipsită de instrumentarul filologic, genetic sau electronic care ar transforma-o într-o ediţie potrivită cu normele ştiinţifice şi posibilităţile tehnice actuale. Ea reprezintă o măsură salutară de conservare a materialului original – şi, deocamdată, nimic mai mult. Pe baza ei se poate construi o ediţie digitalizată a operei celui mai important scriitor al culturii româneşti, dar efortul cel mare abia de-acum ar începe (şi costurile pot continua...). Oricine consideră că ni s-a dat, prin proiectul Academiei Române, mai mult decît atît, se lasă înşelat de discursurile aburite ale specialiştilor în monumentalizarea poetului naţional – care nu sînt neapărat specialişti nici în opera acestuia, nici în critică genetică, nici în ediţii filologice pe suport electronic, ci în discursuri festive.

Marius CHIVU

feedbook

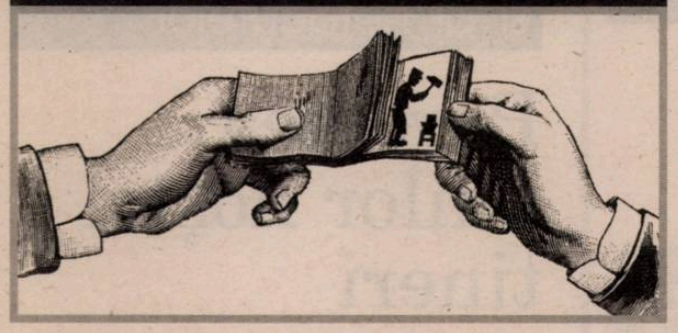

Haotica Nora

● **Nora Iuga, *Hai să furăm pepeni*, Editura Polirom, 2009.**

Cvasi-romanul Norei Iuga începe în forţă cu imaginea unui avort din trecutul comunist pentru ca imediat vocea naratoarei să se dedubleze în Nora A. şi în Nora B., *alter ego*-uri ce discută apoi în contradictoriu cazul, real, al ţigăncuşei de zece ani gravide în şase luni în urma unui viol incestuos şi care se află pe punctul de a suporta un avort riscant într-o clinică londoneză. Pe fundalul „limbariţei" celor două voci siameze stimulate astfel să „recupereze" întîmplări din propriul trecut, amănuntele cazului pătrund în text preluate din transmisiile postului Realitatea TV; numai că ceea ce pare a fi o pendulare între interioritate şi mediatic se transformă într-o preluare de identitate. Prin identificarea cu Floarea, fetiţa gravidă, naratoarea scindată încearcă, rememorînd propriile jocuri erotice din copilărie, să retrăiască şi, în acelaşi timp, să restituie inocenţa şi inofensivul instinct erotic confiscate sau ignorate de discursul psihologilor invitaţi la televiziune să explice traumele cauzate de abuzul sexual şi, mai ales, necesitatea avortului. Astfel, vehemenţa cu care psihologii condamnă experienţa sexuală prematură şi siguranţa cu care denunţă consecinţele (psihice şi sociale) negative ale violului, ale incestului şi ale sarcinii infantile sînt concurate de poveştile celor două Nore („îmi place la nebunie să vorbesc cu mine despre mine, atunci schimb mereu pronumele") ce încearcă deopotrivă să recupereze (pentru sine) şi să facă dovada (tuturor celorlalţi) a vîrstei inocenţei cînd erotismul era/este instinct inevitabil, necesar, natural şi plin de mister. Exagerării psihologizante a „agresiunii minore sau inexistente", vocile Norei îi răspund cu o încercare de reabilitare a instinctului erotic dincolo de orice moralitate, precum natura însăşi. Inocenţa şi libertatea fiind şi semnificaţia imperativului din titlu.

Jocurile imaginare de-a mama şi de-a tata sau de-a doctorul, surprinderea unor scene sexuale (inclusiv între propriii părinţi), prezervativele luate drept baloane, conştientizarea interdicţiilor şi învăţarea cuvintelor interzise, descoperirea goliciunii, explorarea corpului în intimitate sau în doi şi autosatisfacerea, toate aceste instantanee erotice pline de candoare ale avatarurilor infantile ale Norei (Norica, Ninel, Nori), precum şi figura mamei, strigată „Bastarda", sau a celorlalte femei din secolul trecut (Madame Teodorovici şi Omama) cu care naratoarea se tot identifică, funcţionează şi ca o istorie alternativă a ţigăncuşei rămase gravide. Astfel, în paralel cu rememorarea propriei copilării din şoseaua Giuleşti, naratoarea ficţionalizează trecutul Floarei restituindu-i libidoul confiscat de „nebunele de psiholoage frigide". În fond, violul este un act incert la vîrsta infantilă a explorării curioase şi instinctuale a sexualităţii – aceasta este teoria (mai deloc dezvoltată, din păcate) pe care se construieşte întregul joc al identificării Norei cu Floarea. Dincolo de reconsiderarea libidoului, naratoarea încearcă să redefinească – extrem de riscant, ca să nu zic altfel – noţiunea şi limitele violului întrebîndu-se dacă nu cumva fantezia sexuală, masturbarea sau împerecherea forţată a animalelor nu sînt şi acestea forme ale violului: „Ce e un viol? E pragul ăla îngust între tortură şi plăcere, te zbaţi, urli, zgîrii, vrei să te aperi şi pînă la urmă plăcerea tot dă peste tine ca un camion fără frîne. De fapt cine e violatorul şi cine violatul?". La adăpostul discuţiei în contradictoriu dintre Nora A. şi Nora B., condamnarea violului e considerată, la un moment dat, o „luptă fără ieşire între societate şi instinct", ca şi cum violul ar fi, în acelaşi timp, un act subversiv la adresa societăţii conformiste, o constrîngere politică a instinctului, un atentat la natura umană oricum a/imorală sau o formă a plăcerii şi a libertăţii individuale abuziv interzise. Ori greşit atribuite doar bărbaţilor: „Adevărul e că femeile pot viola un bărbat cu mijloace mult mai

perfide şi mai abile...". Cînd naratoarea afirmă că violul este „forma cea mai autentică şi cea mai veche de normalitate sexuală" sau „manifestarea iubirii în forma ei primară, neînfrînată şi neascunsă", ea pare să confunde fantezia cu trauma, seducţia cu posedarea şi tandreţea cu agresiunea. Dincolo de aceste excese retorice, probabil, calculate, exerciţiul ficţiunii biografiste în care Nora se substituie Floarei poate semnifica, dincolo de o anume libido-nostalgie, şi o frustrare maternală. Altfel spus, constrînsă la avort, Floarea este împiedicată de prejudecăţile şi ipocrizia frigidei societăţi să devină mama care Nora n-a fost niciodată. De altfel, romanul începe şi se termină cu detaliile obsedante ale propriului avort, o experienţă marcantă, niciodată depăşită şi profund regretată. De aici şi criticarea „zelului umanitar" care consideră violul un act mai reprobabil decît avortul.

Compoziţional, *Hai să furăm pepeni* este cea mai capricioasă formulă de proză abordată pînă acum de Nora Iuga. Eclectică pînă la haos, cartea mixează aproape orice tipar, convenţie şi discurs narativ: ficţiune, biografism romanţat, memorialistică, jurnal, epistolă, eseu, citat, monolog, discurs indirect liber, metadiscurs, fluxul conştiinţei... Fără a fi o carte ilizibilă, ritmul în care alternează toate aceste convenţii şi perspective este destul de derutant şi, cel mai adesea, pare un moft în măsura în care supralicitează sugestiile substituţiei. Ceea ce ar fi trebuit, poate, să rămînă un joc ambiguu al identităţii devine un procedeu explicit şi încîlcit. Fraze inteligente şi fragmente impecabile stilistic (cum sînt mai toate întîmplările copilăriei şi pasajele ţigăneşti în care vorbesc Zambila şi Floarea) sînt obstrucţionate de metadiscursul auctorial şi de referinţele biografice. Într-o ficţiune, în general, recursul explicit la biografie este vanitos şi uşor ridicol. Or, ca într-un roman conjunctural de rezidenţă în spaţiul german, Nora Iuga introduce în carte cam tot ce i s-a întîmplat în ultimul timp: burse, traduceri, recenzii, interviuri, reviste literare, tîrguri de carte sau lecturi publice, numărul scriitorilor menţionaţi depăşeşte numărul personajelor, iar comentariile autoreferenţiale abundă dintr-un soi de exhibiţionism auctorial cel puţin inutil. Autoarea îşi ia precauţii („sînt neconvingătoare, ştiu"), indică şi motivează unele opţiuni („scriu în stilul din timpul şi locul evocat – iată o idee de teorie literară"), bravează („îmi place de mor anomalia asta a mea, mă *distinge"),* face *statement*-uri („am scris totul aici pentru că n-am să-mi scriu niciodată propriul testament") sau chiar anticipează reacţiile dezaprobatoare („hei, domnule critic, tu ăla de colo etc."). Sigur, toate aceste artificii vorbesc despre autenticitatea şi felul dezinhibat, „fără rezerve", profund personal în care autoarea îşi scrie cartea. Romanul sînt eu, strigă pe fiecare pagină Nora Iuga.

Pornind de la un incident mediatic real în jurul căruia încearcă să construiască o problematică pe tema naturii sexualităţii şi a identităţii scriitorului (aceasta din urmă mult prea expediată), Nora Iuga scrie, aşadar, un roman despre sine cu cîteva episoade colaterale. Indiferent cîte voci (memorabile) ar exprima şi construi în această carte, scriitoarea nu se poate ignora pe sine. Îşi este cel mai bun personaj. Propriile amintiri, obsesii, frustrări, convingeri sau succese literare sînt mult prea tentante pentru a nu fi exprimate ca atare. Egocentric prin conţinut şi eterogen ca discurs, acest roman incert este ca un bazar cu cîteva lucruri strălucitoare şi preţioase înconjurate de multe nimicuri personale.

Dilema veche vă recomandă

● Autorii cărţii apărute la Nemira, *La limita vulgarităţii. Mic tratat de mare pudoare,* au făcut – recent – obiectul unui articol în *Cotidianul:* un citat de două rînduri dintr-o carte de 285 de pagini („O idee de-a gata: «Cînd un tip fură vedem cleptomania, cînd o ţară-ntreagă fură – aceasta-i România.»") a stîrnit o furtună de furie pe forumul ziarului. Întrucît tocmai am terminat cartea (pe care v-o recomand), aş vrea să-i asigur pe furibunzi că cei doi francezi care au scris-o (Hélène Sirven & Philippe Trétiack) sînt muuult mai severi cu propria lor ţară şi cu propriul popor. Păi, uite cum sună titlul capitolului final: „Libertate, egalitate, vulgaritate"! *Allons, les enfants...* (Alex. Leo Şerban)

● Urmuz a scris nouă proze pe care Victor Rebengiuc le-a citit într-o oră şi şapte minute. Pe audiobook, la Humanitas Multimedia. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Fidelitate

● ***Alb orbitor / Blindness* (Canada-Brazilia-Japonia, 2008), de Fernando Meirelles.**

Într-un oraş nenumit, oamenii încep să orbească din senin. Pare să fie vorba despre ceva contagios: printre primele victime înregistrate se numără un conducător auto care se întorcea de la serviciu, cetăţeanul care l-a condus acasă, oftalmologul care l-a consultat, ceilalţi pacienţi aflaţi la momentul acela în cabinetul oftalmologului. În foarte scurt timp, toţi aceştia – plus soţia oftalmologului, care încă mai vede, dar s-a declarat oarbă pentru a rămîne lîngă el – sînt carantinaţi într-un fost spital de nebuni. La puţin timp după aceea, toate saloanele spitalului sînt pline de orbi. Mîncarea e încă de la început insuficientă. Soldaţii care o aduc – şi care păzesc spitalul – au ordin să tragă în orice orb care s-ar apropia prea mult. Întrebarea e cît pot să reziste aşa-numitele „valori umane", în condiţiile astea. Cît poate dura pînă la dispariţia totală a preocupării pentru estetic, a deprinderilor igienice, a ruşinii? De ce n-ai fura din mîncarea altuia, din moment ce nu poţi fi văzut şi nici tu nu vezi de la cine furi? Chiar dacă te prind asupra faptului, nu-i acelaşi lucru atunci cînd nu pot vedea cum arăţi şi nici tu nu trebuie să te uiţi în ochii lor. Această investigaţie imaginativă asupra punctelor de fisură ale civilizaţiei se vrea riguroasă şi mai presus de compromisuri. Nu se poate vorbi de vreo „hollywoodizare" a romanului-sursă – *Eseu despre orbire* al lui José Saramago; loialitatea regizorului brazilian Fernando Meirelles faţă de viziunea romancierului portughez e demnă de respect. Şi totuşi, povestea e mult mai puţin puternică pe ecran. De ce?

Personajele. În roman, ele reprezintă diferite atitudini umane în faţa nenorocirii şi, în afara acestor atitudini, nu prea au alte trăsături care să le individualizeze. Faptul că, în pofida unidimensionalităţii generale, romanul nu pare populat de siluete de carton pe care scrie „Forţă morală" sau „Slăbiciune", ci de un omenet incontrolabil de viu, se datorează frazelor lungi şi suple ale lui Saramago, în interiorul cărora naraţiunea se poate transforma oricînd în dialog, care se poate transforma pe nesimţite în monologul interior al unui personaj, care se poate transforma din nou într-o voce narativă (aparţinîndu-i sau nu lui Saramago însuşi), care poate preda ştafeta unei alte voci narative (părînd să aparţină unei colectivităţi), care la rîndul ei îi poate preda ştafeta unui orb anonim. Scoase din extraordinara aglomeraţie umană a frazelor lui Saramago şi puse să-şi dea replica pe un ecran, personajele sînt însă prea subţiri. Unidimensionalitatea lor dă un aer mai degrabă teoretic decît dramatic – un aer artificial – certurilor care izbucnesc între ele, de cum ajung la spital: nu se ciocnesc nişte identităţi, ci nişte tipuri de reacţii umane la catastrofă. În plus, Meirelles nu poate urmări etapele degradării lor la fel de riguros cum o face Saramago; e obligat să le mai ardă şi să le mai condenseze – de exemplu arătîndu-ne, într-un montaj de supraimpresiuni, cum culoarele spitalului devin tot mai împuţite, iar pacienţii – tot mai puţin umani în aspect. O face ca să cîştige timp, dar graba lui sugerează nişte concluzii *prestabilite* despre cît de fragilă e civilizaţia, pe cînd Saramago îşi încordează toată imaginaţia pentru a *explora* această fragilitate. În carte există o mie de detalii, o mie de mini-bătălii – în fiecare moment, un principiu cade, altul rezistă –, şi toate astea creează fricţiune, acel ţesut viu fără de care o ficţiune speculativă e *prea* speculativă, e comod-speculativă. În film, ţesutul e mult mai subţire. Chiar şi aşa, oroarea escaladantă îşi păstrează o anumită forţă. Ea îşi atinge apogeul atunci cînd ocupanţii unuia dintre saloane pun stăpînire pe mîncarea tuturor şi cer să fie plătiţi în femei; lungul drum al celor şapte voluntare – în şir indian, ţinîndu-se de mînă – spre bîrlogul bestiilor e cea mai bîntuitoare dintre viziunile lui Saramago şi, încă o dată, Meirelles nu poate fi acuzat că nu face totul pentru a o transmite. Dar ceva nu e în regulă. Grupul de voluntare e condus de soţia oftalmologului, care continuă să vadă, deşi preferă să-şi ascundă avantajul. De ce? Ca să nu devină infirmiera tuturor. OK, dar de ce continuă să şi-l ascundă chiar şi acum, cînd ar putea să şi-l folosească pentru a li se opune violatorilor? Chiar atît de rău s-o fi paralizat oroarea? Nu, căci în rest îşi păstrează sîngele rece. Chiar atît de mult să ţină la principiul nonviolenţei? Poate, dar e mai greu de acceptat pe ecran, din partea unei femei în carne şi oase, decît pe hîrtie, din partea unei figuri mai curînd alegorice reprezentînd Civilizaţia. O viziune literară nu poate fi transferată întotdeauna pe film aşa cum e. Ar fi fost mai bine dacă, în loc de a sluji cu atîta umilinţă viziunea lui Saramago, Meirelles ar fi folosit-o doar ca sursă de inspiraţie pentru o viziune proprie.

trecerea prin reviste

De la arta rusă la antica păpuşă Barbie

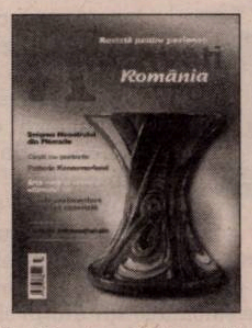

Printre reportajele şi articolele primului număr pe anul acesta al revistei *Antichităţi* – „Enigma Maestrului din Flemalle“, „Arta rusă în vremea ultimului ţar“, „Ţinute vestimentare la Curtea imperială rusă“ –, am dibuit şi un reportaj mai jucăuş despre aproape pensionara păpuşă Barbie. Deşi nu îşi arată vîrsta, certificatul de naştere o trădează: „9 martie 1959. La New York îşi deschide porţile Tîrgul Anual de Jucării. Printre noii veniţi se află şi o păpuşă de plastic. Poartă un costum de baie în dungi alb-negre şi papuci negri cu toc înalt. Pentru caz de nevoie, are la îndemînă şi o pereche de ochelari de soare cu rame «ochi de pisică», la mare căutare printre adolescentele la curent cu moda zilei. Dacă mai pui la socoteală coafura – coadă de cal, în variantă blondă sau brunetă – şi cerceii, e clar că pe podium a intrat o domnişorică tip-top“.

Iar de aici începe istoria, descrisă de autoare (Marina Tudor) într-un reportaj viu, printre imaginile creatorilor şi ale mult faţetatei păpuşi Barbie. Vedem posturile primei păpuşi, cea din 1959, apoi Barbie „vacanţă romană“, „fashion editor“, „la volan“, „strălucire roşie“ etc.

„Cine a adus-o? De unde a apărut? Păi, a venit cu ea o firmă – una, Mattel, proprietate a soţilor Ruth şi Elliot Handler şi a unui prieten de-al lor. Firmă micuţă, dar nu chiar nouă în breasla jucăriilor. S-a auzit ceva despre ea, fiindcă din 1955 îşi tot face reclamă la produse (mobilier de păpuşi, mai ales pe la show-ul de televiziune Mickey Mouse Club. Şi Barbie asta, că aşa îi zice păpuşii cu costum zebrat, se pare că a fost ideea doamnei Ruth, care a botezat-o după fiica ei, Barbara Handler.“

Articolul continuă cu prima dezamăgire suferită de creatori la acel tîrg. Cum firmele de distribuitori, nebăgînd în seamă prea mult păpuşa, fiind mai mult concentraţi pe cererea pieţii, şi anume: păpuşile-bebeluş, au ignorat în totalitate potenţialul comercial pe care l-ar fi putut avea aceasta (una la mînă, fiind mică, nu ar fi implicat prea mari costuri de producţie, doi la mînă, pentru că putea fi asociată personalităţii fiecărei mici cumpărătoare) şi au ridicat nepăsători din umeri spunînd că piaţa era deja formată şi că nu avea sens „să rişti cu moţata asta“.

Însă după numai cîteva luni, în vara aceluiaşi an, istoria păpuşii era asigurată. Succesul enorm de vînzări înregistrat de firma Mattel a doborît orice record la momentul respectiv şi „orice fetiţă americană care se respecta cît de cît voia să aibă o Barbie a ei. Ca să-şi îndeplinească dorinţa avea nevoie de... 3 dolari. (...) La nici un an de la debutul lui Barbie peste 350.000 de copile fericite strîngeau la piept păpuşa adorată“.

Iar istoria păpuşii, de 50 de ani împliniţi în luna martie a acestui an, implică – după cum se povesteşte mai departe în articol – o sumedenie de ipostaze. Barbie a „îmbrăţişat“ de-a lungul timpului peste 100 de schimbări de *look* (chiar şi de personalitate), toate feţele accesorizate însă la cîte o nouă carieră. „A fost mai de toate – soră medicală, doctoriţă, cîntăreaţă de rock, patinatoare, avocat, ba chiar şi astronaut. De vreo două ori a candidat chiar şi la preşedinţie.“

Articolul se încheie astfel cu o promisiune: aceea de a dezvălui într-un număr viitor atît numele designerilor faimoşi care au lucrat pentru creaţiile vestimentare ale păpuşii – pentru că în timp Barbie a depăşi stadiul de păpuşă doar pentru copii devenind mai mult un concept al modei – cît şi o poveste despre cei mai vestiţi colecţionari ai săi. (**S. G.**)

Mircea TOMA

eurocinema

Resemnarea ca suspans

Ingredientele de bază ale thriller-ului sînt prezente: o fată frumoasă, arme, droguri, sex, ruşi, mafie, crimă. Cu toate astea, *Le silence de Lorna* – filmul fraţilor Dardenne – nu e thriller. Mai precis, nu e *acel* gen de thriller, pentru că suspansul este deplasat, din teritoriul fricii, într-unul în care stîrneşte o altă specie de emoţii. La o primă vedere, scenariul – laureat al ediţiei din 2008 a festivalului de la Cannes – ne face martori ai unei inovaţii în materie de crimă organizată. E vorba despre o formă de criminalitate născută din aspiraţia la cetăţenia europeană. Europa de partea cealaltă a zidului a fost pentru lungi decenii o provocare la soluţii curajoase, unele extreme, deseori fatale. Saltul din teritoriul mizeriei, al persecuţiilor, în cel de „dincolo“, are, azi, un muzeu dedicat la Berlin, are martiri în cimitire şi supravieţuitori nimbaţi de gloria reuşitei. S-a trecut bariera dintre Europe în portbagaje, înot, călare pe tuburi de oxigen, în plafonul vagoanelor şi cu avioane furate; se trece şi azi, peste Mediterana, în ambarcaţiuni fragile, supraîncărcate. Dar traversarea barierei este doar o parte a problemei, pentru că te lasă în faţa unui alt zid, încă mai redutabil: statutul de cetăţean. Iar pentru a obţine cetăţenia, căsătoria a fost, din vremi apuse, un vehicul salvator. Aşa cum o priveam noi, de-aici, dintr-o ţară chinuită de istorie, în comparaţie cu soluţiile expuse unor riscuri sinistre, soluţia căsătoriei, chiar a celei „albe“, formale, a fost considerată ca fiind una umanitară. Faptul că un cetăţean german, francez sau italian accepta să se deranjeze administrativ pentru a ajuta un est-european să scape de umilinţele regimului comunist era un gest pe care-l vedeam ca fiind de mare frumuseţe morală. Deşi se încălcau legi ale ambelor state şi se încălcau legi nescrise, morale, ale sacralităţii relaţiei dintre soţi. Nu conta, eram perfect de acord cu „căsătoria“ asta, care oricum se desfăcea după cîteva luni, important era că scăpai în Europa ca european.

Şi atunci, de ce să acuzăm mafioţii ruşi că îşi cumpără cetăţenie europeană folosind aceeaşi cale? De ce să-i condamnăm că preferă o *soţie surogat* ieftină, uneia scumpe? Merită un drogat, un ratat, să mai trăiască după ce şi-a consumat rolul de soţ surogat?

Lorna, frumoasa albaneză (interpretată de Arta Dobroshi), ar avea răspunsurile ei la întrebările de mai sus. Dar dacă te interesează să le cunoşti, atunci trebuie să te urneşti intelectual. Filmul nu se poate viziona din poziţia tolănit. Semnificaţiile întîmplărilor Lornei nu sînt decodificate, sarcina ne revine nouă. Aparatul de filmat însoţeşte sec protagoniştii, nu-i treaba lui să dea explicaţii. De ce nu se culcă o femeie atît de frumoasă cu soţul ei tînăr, blond şi junkie? De ce vor oamenii ciudaţi cu care se întîlneşte Lorna să-l omoare pe blondul ei soţ (soţul surogat Claudy, interpretat de Jeremie Renier)? Şi dacă Lorna ştie – şi ascunde în tăcerile ei – că în curînd va fi văduvă, de ce nu-l lasă, dracului, să se drogheze? N-o să vînd aici, pe nimic, originalitatea soluţiei prin care un mafiot rus, asistat de mafioţi albanezi, poate obţine cetăţenia belgiană. Oricum, suspansul real al filmului se joacă în judecata Lornei. E o aventură în universul anomic al cetăţeanului mizerabil de la periferia Europei. Lorna e albaneză. Arată bine, e muncitoare, serioasă, cu simţul datoriei, devotată iubitului ei şi, totodată, sensibilă la problemele celui care, temporar, îi este soţ. Şi la omorîrea căruia este complice. Complicitate asumată cu seriozitate, cu devotament, şi, totodată, cu sensibilitate faţă de problemele celui care temporar este în viaţă. Lorna este, aşadar, o persoană morală, care cultivă un sistem de valori dezrădăcinat, aşa cum încerci să stropeşti o floare în imponderabilitate. Povestea Lornei e necruţătoare atît faţă de ea, cît şi faţă de noi. Ea este produsul unei lumi în care paradigma supravieţuirii a produs monştri. Şi e resemnată, mutanta! Singura concesie pe care i-o acordă scenariul înspre final – şi asta într-un gest de generoasă inconsecvenţă, atît conceptual, cît şi ca soluţie cinematografică – este o suferinţă psihică: Lorna sfîrşeşte prin a purta o sarcină falsă. Dintr-o căsătorie falsă. Dar care rămîne singura dovadă reală că şi-a iubit aproapele. Înainte de a şi-l ucide.

Oare noi am pregătit lumea asta de monştri? Noi, cu fugile noastre de la Est la Vest, cu căsătoriile noastre transfrontaliere, cu toate şmecheriile şi aventurile prin care, ca să ne fie nouă înşine mai bine, ne părăseam aproapele?

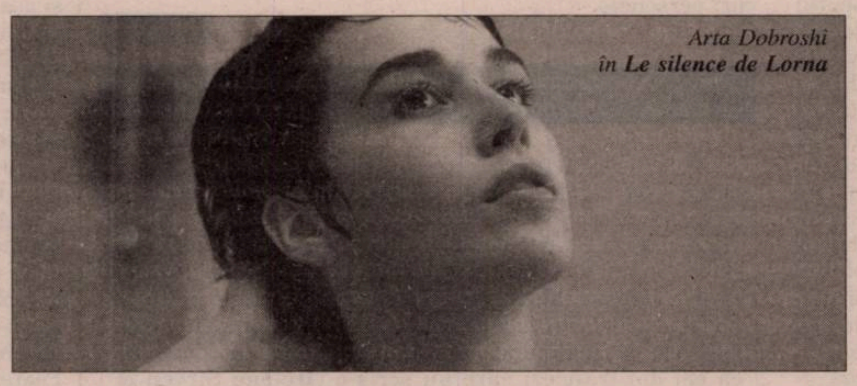

Arta Dobroshi în ***Le silence de Lorna***

Filmul Le silence de Lorna *(scris şi realizat de Jean Pierre şi Luc Dardenne, de două ori laureaţi Palme d'Or) poate fi vizionat în cadrul Festivalului Filmului European, organizat de Institutul Cultural Român, în perioada 7-31 mai, la Bucureşti, Braşov, Timişoara şi Iaşi. Programul complet şi detalii despre filme pe www.icr.ro şi www.festivalulfilmuluieuropean.ro.*

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Povestea anilor noştri tineri

Mîine-poimîine facem 20 de ani de la Revoluţie, scurt prilej de crize şi de superstiţii. Am îmbătrînit cu 20 de ani precum cei trei, ba nu, patru muşchetari. Voi reface drumul acesta printr-un dicţionar de idei fixe ce ne-au bîntuit de cînd ne-am născut ca democraţie şi pînă azi, cînd ne-am trezit în crizocraţie.

Arestarea: ar trebui să însemne primul pas spre facerea justiţiei, pe bază de dovezi solide. Din 1989 încoace, ideea însăşi de arestare e compromisă. Cele legendare rămîn cele trăite de foştii deţinuţi politici. Alea da arestări: vinovat-nevinovat, din ele rar te întorceai în cîteva zile, de obicei, după ani. Arestări de o asemenea putere n-au prea fost după Revoluţie. La nivel înalt, zic. Cîteva „tablouri“? Teroriştii, cîţiva, făcuţi de ruşine la televizor, pe timpul Revoluţiei, au fost arestaţi, apoi făcuţi dispăruţi. Prima arestare spectaculoasă a fost a lui Cozma (1997). Autor memorabil de mineriade, Cozma a intrat la răcoare, ieşind cît să aibă timp de două mineriade şi de încă o arestare. 1998 a fost anul colonelului Truţulescu, implicat în Ţigareta 2. Televiziunile au fost la datorie. Pînă în 2002, nimic de remarcat. Noţiunea de arestare a căpătat o nouă nuanţă: Ciuvică a fost luat pe sus pentru lansarea documentului „Armaghedon Năstase“ pe Internet. Arestarea? Determinată de o criză de nervi a premierului de atunci, numit Năstase, şi încheiată cu o eliberare imediată şi fără judecată. Arestarea de atunci a dat o vedetă justiţiară căutată azi de televiziuni: doctorul pediatru Ciuvică. Dacă n-a reuşit premierul să aresteze pe cineva, i s-a arestat lui „Crapul“: Păvălache, funcţionar al guvernului său, în octombrie 2002, pentru luare de mită. Abia prin 2007, mai mult pentru a arăta opiniei publice zelul cu care muncesc, două instituţii, DNA şi Parchetul General, au început o campanie de cîteva luni de arestări şi de plimbări ale unor suspecţi prin sedii şi prin faţa camerelor de luat vederi. Televiziunile s-au transformat în DNA TV, creîndu-se programul de rating şi suspans: arestările de vineri seară. Patriciu, Tender, Iancu – oameni de afaceri – au stat cîteva nopţi alături de deţinuţii de drept comun. Oamenii au fost eliberaţi, justiţia fiind lăsată „să-şi urmeze cursul“, adevărul rămînînd în continuare întemniţat. Arestaţii au rămas cu amintiri de neuitat privind răcoarea beciului, colegii de poveşti şi aşteptare. Tender a propus să renoveze el canalizarea şi reţeaua de apă de la Jilava, iar Patriciu a povestit mai departe patimile unui arestat uitat în detenţie. Dacă printre olimpienii momentului arestarea n-a avut consecinţe reale, decît, poate, „întîmplătoare“ înstrăinări ale afacerilor, pentru omul simplu, fapte precum furtul unei pîini, ciocnirea de interese dintre femei de peste 80 de ani, da, s-au rezolvat. Puşcăria i-a înghiţit pe toţi. Ceea ce a lansat ideea că, dacă ai bani şi televiziuni în cîrcă, „te-ai scos“. Enigmatici şi cuminţi au rămas în penitenciar Păvălache „Crapul“ şi Truţulescu. În situaţie de anchetă eternă s-a aflat o listă de patroni şi oameni din fotbal, acuzaţi de tranzacţii necurate. Totul a culminat cu scandalul Valiza. Becali, patronul Stelei, a trimis o valiză cu bani spre cumpărarea meciului „U Cluj – CFR Cluj“. A fost arestată doar valiza, nimeni judecat. Între timp, memoria colectivă „atacă“, şi condamnările lui Stănculescu şi Chiţac duc la directa lor întemniţare pe ani buni. Au peste 70 de ani. Sîntem la 18 ani de la Revoluţie, unde ambii au comandat represiunea de la Timişoara. Becali a fost arestat în pragul Paştelui 2009? Da! Rezultatul? O furie a televiziunilor asupra judecătorilor soldată cu eliberarea liderului de Pipera şi lansarea sa în campania de alegeri europene, de postdatarea celui mai parşiv dintre pămînteni: Vadim Tudor.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

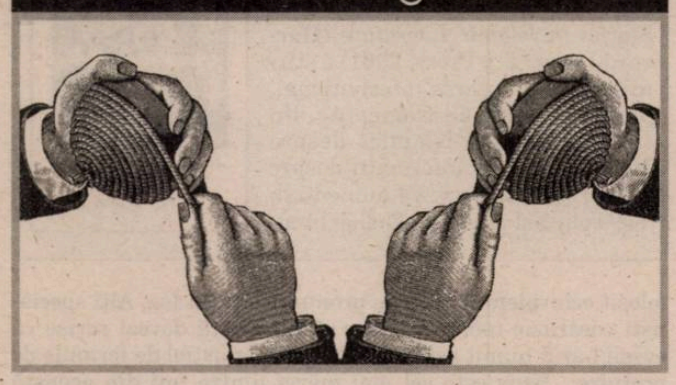

Citind proiecte pentru Parlamentul European

Am organizat săptămîna trecută împreună cu colegii mei de la Centrul Român de Politici Europene o conferinţă cu titlul „Ce vor face europarlamentarii în următorii cinci ani?“. Ideea era de a pune faţă în faţă candidaţii la europarlamentare cu editorialişti de marcă şi cu oameni din ONG-uri, pentru a închega o dezbatare adevărată, totul fiind transmis live pe Internet, de partenerii noştri de la Hotnews/Euractiv, cititorii acestor portaluri putînd adresa întrebări candidaţilor. Anterior conferinţei, am invitat candidaţii să ne răspundă la cîteva întrebări, între care cea mai importantă se referea la proiectul lor politic personal în Parlamentul European. Am făcut o sinteză a acestor răspunsuri (o puteţi găsi pe www. crpe.ro), dar citirea lor m-a făcut să meditez la cum ne plasăm noi şi politicienii noştri în dezbaterile mari ale Uniunii Europene. Remarc cîteva cazuri de europarlamentari actuali care s-au inserat bine în structurile PE şi par că s-au specializat serios în domeniul de activitate al comisiilor din care fac parte. Dintre cei care au răspuns, exemplele sînt Renate Weber, Magor Csibi şi Marian Jean Marinescu, primii doi de la PNL, al treilea de la PD-L. Renate Weber este membru în comisia de libertăţi civile a PE (LIBE) şi exprimă coerent poziţia acestei comisii în marea dezbatere legată de lupta cu terorismul, pe clivajul protecţia intimităţii şi a drepturilor individuale *versus* puteri sporite pentru autorităţile de anchetă. Grupul liberal ALDE din care face parte dna Weber s-a situat consistent de partea protecţiei intimităţii, iar în comisia LIBE s-au autoselectat apărători ai intimităţii. Astfel încît, LIBE acţionează practic ca un grup de advocacy pro-intimitate în PE, cînd se discută asemenea chestiuni. Un exemplu bun este directiva privind datele din telecomunicaţii (care a ajuns la noi sub numele de „Big Brother“ – lucrez acum la un studiu explicativ despre cum a fost adoptată această directivă). LIBE şi grupul liberal s-au opus constant, prin raportorii de acolo, principiilor acestei directive şi s-au văzut puşi în afara compromisului final, care a fost adoptat prin negocieri între populari, socialişti şi majoritatea guvernelor din Consiliul UE, condus atunci de Marea Britanie (care după atentatele de la Londra şi-a propus adoptarea unei legislaţii paneuropene în materie). Renate Weber exprimă în răspunsul pe care ni l-a trimis întregul set de valori care stau în spatele acestei poziţii (puteţi citi toate răspunsurile candidaţilor pe www.euractiv.ro). Chiar dacă mi se par exagerate temerile sale, constat doar că ştie despre ce vorbeşte. Mai mult chiar, Renate Weber militează pentru „crearea unui spaţiu de justiţie europeană – reglementări europene în materie penală şi procedural penală“, ceea ce ar putea duce, în percepţia sa, la apariţia unor procurori europeni, cel puţin în materie de jurisdicţie antiteroristă. Este o idee îndrăzneaţă, avînd în vedere că justiţia în UE este încă pe palierul interguvernamental, adică acolo unde guvernele membre doar cooperează, şi există o opoziţie puternică faţă de orice comunitarizare a domeniului (Irlanda, de pildă). Precizez toate acestea nu pentru că aş susţine neapărat ideile dnei Weber, ci pentru a lansa aici o dezbatere. Din păcate, nu ştiu să existe preopinenţi români pe aceste teme, adică să avem conservatori sau eurosceptici articulaţi care să argumenteze împotriva delegării de atribuţii pe aceste domenii către UE. E o dezbatere pe care o ratăm. Aceeaşi observaţie pentru planul politic expus de Magor Csibi. Membru în comisia de mediu a PE, şi-a făcut un portofoliu de iniţiative în domeniu, cum ar fi proiectatea ecologică a produselor cu impact asupra mediului sau defrişările, plus contribuţii la pachetul pe energie şi schimbări climatice. Şi el exprimă bine tendinţa generală a comisiei de mediu, din PE – reglementarea strictă şi sporirea atribuţiilor UE în domeniu. Pentru viitor, îşi propune extinderea necesităţii de proiectare ecologică la toate produsele şi crearea unor standarde europene în materie de defrişări. Cititorii acestei rubrici ştiu că mă număr printre cei rezervaţi la valul de heirupism legat de încălzirea globală, aşa că am o poziţie mai degrabă reţinută faţă de proiectele tînărului europarlamentar liberal (mai puţin cel cu defrişările – e clar că România nu poate împiedica vandalizarea pădurilor, la nivel naţional). Dar din nou remarc priceperea şi capacitatea de a obţine scrierea unor rapoarte importante atît pentru comisia de mediu, cît şi pentru grupul liberal din PE. Şi din nou remarc lipsa completă a preopinenţilor din România. Din păcate, sau din fericire, Magor Csibi este abia pe locul opt pe lista PNL, aproape sigur neeligibil. În ce îl priveşte pe Marian Jean Marinescu, acesta activează în comisia de transporturi şi face mai degrabă figură de tehnocrat taciturn. Îşi propune pentru viitor, printre altele, mai mulţi bani pentru proiectele paneuropene de transport care trec prin România şi extinderea lor spre ţările vecine României, care nu sînt membre UE.

Am vrut doar să ofer nişte exemple despre idei cu care reprezentanţii României în PE contribuie la dezbaterile europene. Deocamdată au aerul unor discuţii tehnice fără relevanţă în valori politice. Dar nu este aşa, politicile se leagă de obicei de valori. (Vezi şi articolul lui Gabriel Giurgiu din acest număr.) Săptămîna viitoare voi continua subiectul cu cîteva reflecţii de la dezbaterea propriu-zisă cu eurocandidaţii.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

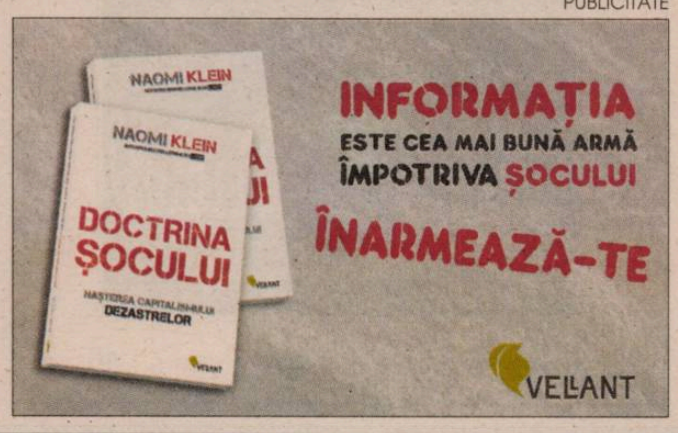

Iaromira POPOVICI

bazar

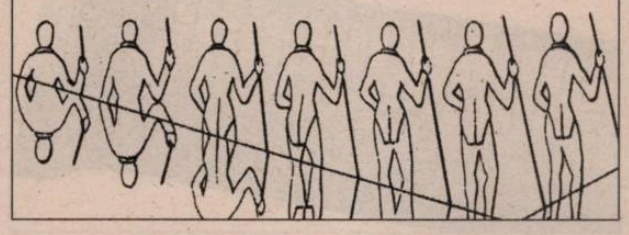

Printre inscripţii

Mesajele pascale de pe telefonul mobil nu sînt singurele texte de care m-am ciocnit în perioada vacanţei de Paşti. Ca să termin însă apoteotic cu această primă categorie, redau sms-ul cel mai complex primit cu ocazia „sfintei sărbători“: „Dumnezeu să vă dea curcubeu la fiecare furtună, un zîmbet la fiecare lacrimă, o binecuvîntare la fiecare pas, o promisiune la fiecare grijă şi un răspuns la fiecare întrebare“. Mesajul acesta, cel mai elaborat dintre toate cele amintite în articolul anterior, îmbină într-o etalare grandomanică aproape toate modalităţile omeneşti de luare în stăpînire a Paştelui: aproape, pentru că cea de-a treia cale de domesticire a sărbătorii, şi anume cea culinară, nu e prezentă. Celelalte două însă, varianta „dulce“ şi grav-pompoasă, sînt perfect reprezentate, într-un paralelism sintactic desăvîrşit, ce pare să ne „livreze“ următoarea semnificaţie: nu vă speriaţi, oameni buni, nu există nimic negativ sau neînţeles pe lumea asta, care să nu aibă rezolvare...

Alte inscripţii întîlnite în zona Cîmpulung Moldovenesc în aceeaşi perioadă nu sînt strict legate de timpul festiv, dar reflectă aşteptări umane asemănătoare, chiar dacă provin din registre foarte diferite: „Casa care o doreşti ţi o fabricăm noi din lemn stratificat sau lemn rotund“. Această frază stătea scrisă lîngă singurul magazin deschis în ajunul Paştelui, şi anume unul de suveniruri, din care se puteau cumpăra, printre altele, elefanţi albaştri din lemn, mişcători (versiunea avangardisto-postmodernă a tradiţionalei capre bej ce-şi mişca membrele cînd apăsai butonul ascuns dedesubt). Agramatismul deja devenit clasic mai ales în limbajul oral (înlocuirea formei de acuzativ a pronumelui relativ *pe care* cu cea de nominativ *care),* însoţit de cel, mai puţin consacrat, care constă în pierderea formei neaccentuate a pronumelui *(ţi,* în cazul de faţă), nu mai contează în faţa expresiei, curajoase, a unui vis: cel al căminului ideal, ce-i drept, mai concret decît *binecuvîntarea, promisiunea, zîmbetul* sau chiar *curcubeul* din sms. Dar nu lipsit de opţiuni: lemnul (trainicul...) poate fi rotund sau stratificat...

De la casă la familie e doar un pas. În oraşul Suceava, de astă dată, găsesc un alt afiş, ce duce lucrurile spre un nivel superior: cel al relaţiilor maritale. Şi nu pur şi simplu momindu-ne cu utopii, ci explicînd totul, ca la carte, printr-o conferinţă: „Soţul ideal, soţia perfectă“ (Seară duhovnicească organizată de Asociaţia Studenţilor Creştini Ortodocşi Români). Evident, cele două prototipuri înglobate în titlul conferinţei există, în viaţa de toate zilele. La fel ca şi „casa care o doreşti“. Totul e să afli calea corectă spre ele.

O posibilă asemenea cale ar putea fi cea preluată de pe o altă inscripţie, găsită, de astă dată, în Ocolul silvic Pojorîta: „Păstraţi liniştea vînatului!“. Aparent superficială şi concretă, ea poate da naştere multor decriptări metafizice... Numai *liniştea* în sine e un concept fascinant, ce depăşeşte dorinţa din al doilea mesaj şi perfecţiunea din cel de-al treilea: prin ambiguitatea lui. Ca să nu mai vorbim de *vînat,* unde interpretările ce includ fragilitatea condiţiei umane sînt inepuizabile...

Noroc cu alte două inscripţii, din aceeaşi zonă, care ne aduc la realitate. În faţa uneia dintre mînăstiri, nu mai ştiu care, Suceviţa sau Moldoviţa, scrie, rece şi limpede: „Fumatul interzis! Este interzisă intrarea în incinta bisericii cu pantaloni scurţi, fără cămaşă, sau cu altă ţinută vestimentară indecentă“. Gata cu utopiile, trecem la interdicţii. Aşa da, aşa nu, reguli să fie...

Şi, pentru tot acest parcurs, avem o posibilă explicaţie, pe un panou mare, de pe lîngă Voroneţ, pare-mi-se: „Judeţul Suceava, România. Drumul Ouălor încondeiate“. O hartă, însoţită de cîte un ou încondeiat la fiecare localitate. Pe care-l poţi vedea, de altfel, şi sub formă de statuie, în mărime naturală.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

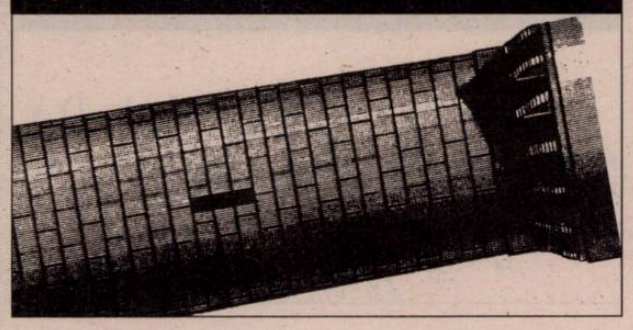

Progrese

Baudelaire, Poe şi alţi poeţi antimoderni sînt unanimi: infernul nostru este perfect meritat. Gînditorii politici de factură conservatoare împărtăşesc acelaşi pesimism istorico-antropologic. În definitiv, ei continuă teologia păcatului originar. Toţi au sentimentul că a visa, a guverna sau a propovădui adevărul înseamnă a te acomoda cu perversiunea intrinsecă a condiţiei adamice. Orice activitate mentală devine, atunci, o manieră amară de a limita efectele Căderii. Ştim că modernii se situează pe poziţii opuse, inspirate de Rousseau *(Contractul social)* şi Voltaire *(Candide)*. Această linie de gîndire este idealistă-utopică, dar mai ales contrazisă de fapte. Omul de azi e *la fel de rău* ca semenul său de acum 10.000 de ani. Nici un progres moral nu s-a petrecut între Salamina şi Treblinka. Dacă nu admitem o atare frapantă evidenţă, ne situăm de altfel şi în afara creştinismului, care nu susţine că omul modelat după chipul lui Hristos este *altceva* decît omul adamic, desfigurat de păcat, ci doar că persoana botezată *s-ar putea mîntui*. Eliberarea prin Evanghelie comportă negarea omului vechi, adică a omului pur şi simplu. Atîta vreme cît marxismul, consumismul sau postmodernismul hedonist vor coloniza (fie şi rezidual) intelectul generaţiilor prezente, acestea vor secreta ideologie mincinoasă asemenea unor păianjeni care-şi ţes pînza propriului exil. Omul nu este rău pentru că aşa susţin gînditorii conservatori, ci pentru că întruneşte unele caracteristici bio-fizice funciarmente nefaste.

Respectivele defecte de fabricaţie au fost bunăoară studiate de Arthur Koestler într-un eseu intitulat *Impulsul autodistrugerii*. Cinci simptome definesc, după autorul faimosului *Zero şi infinitul,* starea dereglată a lui *homo sapiens*. În primul rînd, sacrificiul uman. Sîntem unica specie care a practicat, pretutindeni, un asemenea ritual sîngeros. De la popoarele scandinave şi pînă la triburile din Mările Sudului, de la traci pînă la pre-columbieni (ca să nu mai amintim rugurile Inchiziţiei), universalitatea sacrificiului uman rămîne pe cît de uitată, pe atît de semnificativă şi indiscutabilă. Al doilea simptom priveşte non-inhibiţia asasinării congenerilor. Animalele de pradă ucid indivizi din alte specii. Sîntem singura specie ai cărei componenţi se masacrează reciproc. Al treilea simptom se regăseşte în permanenta stare intraspecifică de conflictualitate, de la război, pînă la persecuţia de masă şi genocid. Cu excepţia cîtorva (discutabile) fenomene de conflict intraspecific în cazul furnicilor şi al şobolanilor, nici o specie vie nu se autodistruge. Al patrulea simptom enumerat de Koestler vizează ruptura schizofrenică dintre raţiune şi emoţie, adică divorţul dintre facultăţile noastre critice şi credinţele noastre iraţionale, îmbibate de afectivitate. După Konrad Lorenz, această separaţie s-ar datora faptului că neo-cortextul hominizilor (care cuprinde ariile cerebrale responsabile de gîndirea abstractă şi simbolică) a apărut doar în Pleistocenul mijlociu, progresînd cu o viteză explozivă şi acoperind, ca un soi de capac, vechiul sistem limbic al antropoizilor (care se înrudea cu tipul de creier întîlnit la reptile şi mamifere). Al cincilea simptom al dereglării constitutive de care avem parte ca specie se referă, în fine, la disparitatea dintre curbele de creştere tehnologică şi comportamentul nostru moral. În secolul al VI-lea î.Hr., grecii inaugurează aventura ştiinţifică aflată la originea unor salturi tehnice fabuloase, dar tot atunci apar taoismul, confucianismul şi budismul. La fel, în secolul al XX-lea, radioul, televiziunea, energia atomică, explorarea spaţiului cosmic sau descoperirea antibioticelor coexistă cu stalinismul, hitlerismul şi maoismul. De 2500 de ani, distanţa dintre abilitatea tehnică mereu mai rafinată şi refugiul virtualmente asasin în nesfîrşita gamă a fantasmelor iraţionale rămîne constant. Cereţi-mi orice, dar nu să mă declar „progresist".

Carmen GAVRILĂ

Iisus – profet în islam

Iisus are un loc central în textele islamice şi în Coran. Dacă pentru creştini el este Fiul lui Dumnezeu, pentru musulmani el este profetul venit înaintea lui Mohammad. Conform Coranului, Iisus – Isa în arabă – este un om perfect pur, un mesager trimis să predice monoteismul, din voinţa lui Allah.

Întîlnire cu Iisus în Iran

Aglomeraţie de final de săptămînă, în Teheran, pe bulevardul Jomhuri, claxoane, magazine pline, forfotă, du-te-vino într-o căldură de 40 de grade, praf şi gaze de eşapament. Vara lui 2005. În faţa unui cinematograf – aglomeraţie mare, exclamaţii, oameni nemulţumiţi: s-au terminat biletele la *Patimile lui Iisus* – filmul lui Mel Gibson! Prietenii mei iranieni nu au de gînd să mai piardă vremea. „Hai la colţ, îl găsim piratat la tipii ăia cu cutii de carton." Aşa am văzut *Patimile lui Iisus* în Republica Islamică Iran. După lungi dezbateri, Ministerul Îndrumării Islamice aprobase ca filmul să fie difuzat în cinematografe. O premieră, după o lungă interdicţie pentru orice film american. Evident, o interdicţie valabilă doar în cinematografe, pentru că pirateria îţi poate pune la dispoziţie, ca şi în România, orice nouă apariţie în film ori muzică. „Au admis filmul pentru că îi pune în lumină proastă pe evrei, mai ales că Iisus e considerat sfînt în islam" – îmi explică un amic iranian.

Un profet musulman

Coranul spune că Iisus a primit de la Allah puterea de a face miracole, pentru a-i convinge pe oameni de mesajul său. Dar cartea sfîntă a islamului susţine că Iisus nu a fost fiul lui Dumnezeu, ci doar om, nu a fost crucificat, nici măcar ucis, ci doar s-a ridicat la cer. După cum reiese din textele islamice, Iisus va reveni pe pămînt în Ziua Judecăţii cînd va reinstaura dreptatea şi îi va învinge pe aşa-numitul „fals mesia", adică Anticristul, şi pe duşmanii islamului. Tot Coranul menţionează că Iisus a fost însoţit de discipoli numiţi „ajutoarele lui Dumnezeu". În tradiţia islamică, Iisus apare ca unul dintre profeţi şi evident este menţionat ca fiind musulman. În timp ce în creştinism mesajul lui Iisus are în centru iubirea, în islam misiunea sa era să predice supunerea absolută în faţa voinţei lui Allah. Islamul respinge cu totul, ca pe o erezie, divinitatea lui Iisus şi a oricui altcineva, inclusiv a lui Mohammad, pe principiul absolut că Dumnezeu (Allah) este unic în divinitatea sa. Iisus e considerat precursorul lui Mohammad şi ar fi anunţat, chiar, venirea acestuia din urmă.

Iisus sau Isa

În textele islamice Iisus apare cu mai multe nume, dar ca semn al preţuirii, cel mai folosit este „al Masih" – „cel uns, cel ales". În *Enciclopedia Coranului* o explicaţie pentru numele Isa, folosit de musulmani, este că evreii l-ar fi numit „Esaw" în semn de dispreţ, cu referire la fiul cel rău al lui Isaac şi al Rebecăi din Vechiul Testament. Mohammad ar fi preluat numele fără să ştie că era un apelativ jignitor şi a folosit echivalentul arab de pronunţie, adică Isa. Alţi specialişti contrazic teoria şi spun că nu există dovezi scrise că evreii l-ar fi numit astfel. În Coran apar astfel de formule de preţuire: „Iisus este cel mai măreţ dintre toţi din această lume şi din lumea ce va să vină" sau „Dacă tu, musulmanule, ai îndoieli în legătură cu ceea ce ţi-a arătat Allah, atunci cere sfat de la aceia (creştinii – *n.r.)* care citesc Biblia".

Tarif Khalidi este profesor de studii arabe şi islamice la American University of Beirut. Cartea sa *The Muslim Jesus: Sayings and Stories in Islamic Literature* (Harvard University Press, 2001) a stîrnit un mare interes internaţional, pentru că include fragmente din tradiţia literară islamică despre Isus. Mai multe informaţii despre autor, la http://www3.aub.edu.lb :8099/php/aubpress/site/khalidi.html.

Iisus în filmele iraniene

Mesia este un film realizat de regizorul iranian Nader Talenzadeh, care este difuzat şi sub titlul, în farsi, *Iisus, spiritul lui Dumnezeu*. Pelicula prezintă viaţa lui Iisus din perspectivă islamică, folosind ca sursă de informaţie şi Biblia, şi Coranul. Regizorul Talenzadeh a dorit ca pelicula să fie o replică la filmele occidentale, în special la cel realizat de Mel Gibson – *Patimile lui Iisus*. De altfel, Talebzadeh a catalogat producţia lui Gibson drept „admirabilă, dar complet greşită". Interesant e că filmul iranian are două variante de final, una de inspiraţie creştină şi una islamică. Pelicula lui Talenzadeh urma să fie adaptată şi transformată într-un serial TV, iar pe baza scenariului va fi produsă şi o piesă de teatru. Vaticanul deja a acordat filmului un premiu pentru promovarea înţelegerii între religii. Scrierile islamice şi Coranul au fost baza exclusivă pentru scenariul unui alt film iranian, regizat de Shahriar Bahrani, care a circulat în cinematografele iraniene şi la festivaluri occidentale fie sub numele *Sfînta Maria,* fie sub *Binecuvîntata Sfîntă Maria*. Echipa de actori, inclusiv cea care joacă rolul Mariei, este în întregime iraniană. Filmul a provocat controverse aprige în 2007, tocmai pentru că scrierile creştine nu au fost consultate pentru realizarea lui. Producţia iraniană prezintă viaţa Mariei şi povestea concepţiei imaculate a lui Iisus.

„The Muslim Jesus"

Iisus în varianta musulmană este titlul adaptat al cărţii lui Tarif Khalidi, profesor de studii arabe şi islamice la Universitatea din Beirut şi la King's College, Cambridge. Khalidi adună în volumul său, cu subtitlul „Zicale şi povestiri în literatura islamică", 303 povestiri şi referiri la Iisus din hadite şi alte texte islamice despre viaţa profetului Mohammad. Unele dintre povestirile menţionate se pliază perfect pe episoade din Evanghelii, iar altele provin exclusiv din scrieri islamice. La fiecare dintre menţiunile referitoare la Iisus, Khalidi adaugă analize istorice şi prezentări de context. Menţiunile provin din Coran, din texte islamice din secolul al VIII-lea pînă în secolul al XVIII-lea, de natură mistică, ori texte istorice despre profeţi şi sfinţi.

PUBLICITATE

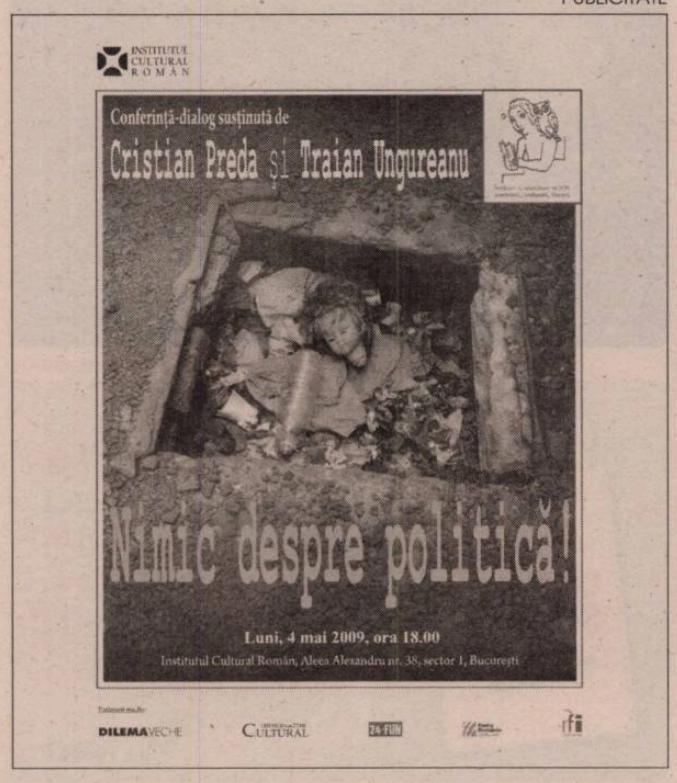

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Copilăria este un drog tare

O fetiţă de vreo 10 ani, Jeliza-Rose, trăieşte împreună cu părinţii ei, narcomani, cărora le prepară ea însăşi seringile cu heroină. Cartea preferată a Jelizei-Rose este *Alice în Ţara Minunilor*. Mama, ajunsă într-un grad de degradare extrem, îşi dă la un moment dat duhul, iar tatăl şi fetiţa pleacă în Texas, la fosta fermă a bunicii. Aceasta murise de mult, iar casa era în paragină, dar cei doi se instalează fără nici o problemă acolo. La puţin timp după ce a ajuns, tatăl îşi injectează o doză de heroină pentru „a lua o vacanţă“ şi „a merge în locul unde se nasc visele“ (aşa cum zicea de fiecare dată) – şi pleacă pentru totdeauna, pentru că nu mai reuşeşte să revină la viaţă. Este, practic, momentul în care începe filmul *Tideland* al lui Terry Gilliam (difuzat vinerea trecută de TVR 1, sub titlul *Ţara Minunilor*, în cadrul seriei „Filme-şoc“, prezentată de Alexandru Tocilescu).

Jeliza-Rose trăieşte mai tot timpul într-o Ţară a Minunilor, iar lumea ei nu este foarte diferită de cea a părinţilor drogaţi – de aceea cele două lumi coexistă foarte bine şi pare că una e în prelungirea celeilalte. Deşi tatăl e mort, fetiţa nu a rămas singură în casa părăsită din Texas. În primul rînd, nu-şi consideră părintele mort, crezîndu-l în continuare „plecat în vacanţă“. Vorbeşte cu el, îi poartă de grijă sau doarme în braţele lui. Dar, în afară de tată, mai există o mulţime de fiinţe care populează lumea Jelizei-Rose: capetele de păpuşă Mystique, Sateen Lips, Baby Blonde şi Glitter Gal, veveriţele care se aciuaseră sub acoperişul casei sau licuricii dintr-un autobuz răsturnat. Capetele de păpuşă au personalitate, veveriţele vorbesc, iar licuricii au nume. Ca orice copil, Jeliza-Rose trăieşte tot timpul „în locul unde se nasc visele“, fără să aibă însă nevoie de droguri pentru a ajunge acolo.

La un moment dat, în viaţa Jelizei-Rose mai intră două fiinţe: o femeie dusă cu pluta care împăiază animale şi are fobie de albine şi fratele ei, Dickens, un handicapat mintal. Ciudăţenia acestor personaje nu intră nici ea în contradicţie cu universul fetiţei. Mai mult, ea le acceptă în lumea ei şi-şi construieşte o relaţie amoroasă cu Dickens, relaţie care presupune multe săruturi. Săruturile sînt destul de nevinovate – nu cu limba transformată într-un peşte, aşa cum îşi aminteşte Dickens că îl săruta bunica Jelizei-Rose, cînd el era băieţel –, dar o lasă pe fetiţă gravidă. Stomacul îi ghiorăie de foame, iar ea e sigură că poartă copilul lui Dickens, în urma săruturilor. Îi spune asta şi viitorului tată şi amîndoi ascultă cum „sforăie ăla micu'“ în burta micuţei mame. Aceasta, ca multe altele din film, este o scenă adorabilă.

Recunosc că sînt un fan al lui Terry Gilliam (şi, deopotrivă, al celebrului grup britanic Monty Python), iar *Baronul Münchausen* al lui Gilliam este unul dintre filmele mele preferate. Şi *Baronul Münchausen*, şi *Tideland* sînt nişte admirabile ode închinate lumii iraţionale şi miraculoase a copilăriei. (În *Regele Pescar*, un alt film al regizorului englez, era vorba de lumea miraculoasă a nebuniei – care nici ea nu se deosebeşte prea mult de cea a copilăriei.) Iar Terry Gilliam se pricepe de minune să construiască astfel de ode. În *Tideland*, este ajutat şi de excelentul roman al lui Mitch Cullin, dar şi de incredibilul talent actoricesc al lui Jodelle Ferland, fetiţa care o interpretează pe Jeliza-Rose, care mai bine spus joacă toate rolurile pe care le presupune rolul Jelizei-Rose.

Acum cîteva săptămîni, criticam situaţia din TVR, mai ales managementul dezastruos. Din fericire, tot în Televiziunea Română lucrează nişte oameni OK, care, în ciuda tuturor vicisitudinilor manageriale, reuşesc să facă treabă bună. Iar la TVR încă mai găseşti mostre de cultură adevărată. Acestea fac faţă cu greu potopului de emisiuni inconsistente şi agresiv-comerciale, de prostie, de impostură sau de propagandă şi manipulări, dar iată că rezistă!

Rodica BINDER

Internetul – o nouă cutie a Pandorei?

„Preţul salutarei expansiuni a egalitarismului pe care Internetul ni-l face cadou este accesul nelimitat la articole prost redactate. Într-un astfel de mediu, contribuţiile intelectualilor îşi pierd capacitatea de a mai reţine atenţia.“

Verdictul formulat de filozoful german Jürgen Habermas în 2005 în discursul rostit la Universitatea din Viena cu prilejul decernării Premiului Bruno Kreysky pentru carte politică este premisa uneia dintre cele mai virulente răfuieli cu păcatele Internetului, la cele aproape două decenii care au trecut de la intrarea triumfală a acestui nou mediu în viaţa noastră de zi cu zi.

Dacă Andrew Keen, semnatarul cărţii-manifest *The Cult of the Amateur*, publicată în Statele Unite ale Americii şi tradusă în germană sub titlul *Die Stunde der Stümper* („Vremea diletanţilor“) – nu s-ar fi numărat el însuşi, pe vremea cînd în Silicon Valley era patronul www.audio cafe.com, printre corifeii Internetului, criticile lui ar fi fost mai puţin demne de luat în seamă, în pofida aplombului cu care sînt ele formulate.

„În anii '90 eram un pionier în prima febră a aurului în Internet. Visam să transform lumea într-o sferă deschisă muzicii şi am înfiinţat un website.“ Andrew Keen vine din interiorul sistemului şi, prin urmare, deşi doar parţial demonstrabilă şi plauzibilă, teza că *Internetul ar distruge cultura* devine alarmantă în termenii în care autorul o formulează: „Astăzi în web, în care toate vocile au aceeaşi valoare, cuvîntul unui înţelept face tot atîtea parale cît bîiguiala unui idiot. În acest cîmp egalitarist orice intelectual, fie acesta George Bernard Shaw, Ralph Waldo Emerson sau Jürgen Habermas însuşi, nu este decît o voce în plus în cacofonia generală“.

Printr-o ciudată coincidenţă, autorul german de mare succes Daniel Kehlmann oferă într-una dintre cele nouă povestiri ale recent apărutului său roman *Der Ruhm* („Gloria“), convingătoarea, sarcastica şi altminteri, literar vorbind, savuroasa mostră a *debilităţii emoţionale, intelectuale şi morale* la care duce consumul excesiv, dependenţa de Internet, parodiind monologul unui tînăr tehnocrat specializat în telecomunicaţii.

Aversiunea faţă de acest mediu nu este nicidecum de dată recentă şi cine-şi aminteşte de profeţiile şi avertismentele lansate de Neil Postman în cărţile sale în urmă cu un deceniu, nu are motive să fie surprins asistînd la expansiunea în progresie geometrică, odată cu viteza de dezvoltare a Internetului, a pagubelor pe care le produce în cîmpul *realei cunoaşteri* şi a autenticei *culturi*, fluxul de informaţii incontrolabile, neverificabile, revărsat asupra consumatorilor, un flux pe care ei înşişi îl amplifică la rîndul lor. În această ordine a faptelor Wikipedia este doar unul, poate numai aparent cel mai puţin ofensiv exemplu (deşi s-a soldat cu concedierea, în 2001 şi 2002, doar în Statele Unite a 300 de colaboratori ai ilustrei Enciclopedii *Britannica)*.

Se cuvine amintit că dispariţia în Germania a enciclopediei *Brockhaus* de pe suport tradiţional prin transferarea ei exclusiv pe suport electronic a costat nu doar pierderea unor locuri de muncă, ci a marcat începutul renunţării la o componentă identitară a culturii în sensul ei clasic, tradiţional, care asigurase prin studiu îndelungat o temeinică verificare, un înalt grad de fiabilitatea informaţiilor şi o structurare a cîmpului cunoaşterii.

Faptul că Internetul oferă fiecărui utilizator multiple posibilităţi de a se articula, inclusiv de a-şi inventa o identitate virtuală, nu pare a mai fi – după lectura cărţii lui Keen – un cîştig, ci o adevărată „cutie a Pandorei“ din care se revarsă *bullshit*-urile, fantasmagoriile, teoriile conspiraţioniste, exhibiţionismele, spam-urile, hackerii, obscenităţile, narcisismul maladiv, excesele şi aberaţiile sexuale, *blogosfera-bazar* umflîndu-se cu fiecare zi ce trece...

În ajunul unei conferinţe consacrate Internetului, la Berlin, cotidianul *Die Welt* publica o masă rotundă cu cîţiva reputaţi publicişti germani, autori de bloguri. Întrebarea la care invitaţii erau chemaţi să răspundă suna: *de ce bloguim?*

Nimeni altul decît Alan Posener, sociolog specializat în teoria comunicării, afirma că „bloguie“ pentru a fi înaintea celorlalţi, pentru a imprima o direcţie dezbaterilor. Henryk Broder, temutul polemist, îşi exprima încîntarea de a putea fi „citit“ instantaneu în oricare colţ al lumii. Toţi cei intervievaţi, recunoscînd riscul fenomenelor de dependenţă pe care acest mijloc de comunicare îl ascunde, pledau pentru menţinerea unui nivel calitativ al discursului, se exprimau împotriva exhibării oricărei intimităţi, întrevăzînd posibilitatea ca într-o bună zi blogurile „de calitate“ să poată fi accesate doar în baza unui abonament. Ideea ce stă la baza acestei ipoteze este cît se poate de simplă: calitatea costă.

Lenta distrugere a culturii este însă marele pericol pe care-l întrevede Andrew Keen în paginile cărţii sale, încercînd să-l explice. „Biblioteca totală“ imaginată de Jorge Luis Borges în 1939, nesfîrşită, fără centru, fără sistem, fără logică, o reţea hexagonală de coridoare labirintice, infinită, nu este altceva – crede autorul – decît Internetul de azi. Registrul comparaţiilor negative include şi celebra scriere a lui Orwell, romanul *1984*. Richard Thomas, şeful serviciului britanic pentru protecţia datelor personale, împărtăşeşte împreună cu experţii americani orwelliana teamă de a ne afla, fără să ne dăm decît tardiv seama, într-o societate a *totalei supravegheri*.

Ce-i de făcut? se poate întreba pe bună dreptate cititorul cărţii lui Andrew Keen. În numeroasele interviuri şi talk-show-uri la care este invitat, autorul însuşi se află în căutarea răspunsurilor. Keen admite că nu poate fi un duşman al noilor tehnologii digitale, indispensabile în secolul XXI. Evoluţia lor poate fi încetinită, dar nu oprită. Un tînăr doctorand american în filozofie – Larry Sanger – i-a făcut unui întreprinzător Internet propunerea creării unui blog pentru cultură, pornind de la premisa că Wikipedia ar putea funcţiona eficient doar dacă ar exista o autoritate care să verifice, să controleze şi să redacteze articolele anonime. Sanger şi-a dat seama că această reţea „Open-Source“ va fi iremediabil distrusă într-o bună zi de anonimii diletanţi, inculţi şi iresponsabili. Este necesară aşadar o enciclopedie virtuală avînd soliditatea istoricei *Britannica* şi energia participativă a Wikipediei. Astfel a luat naştere în 2006 aşa-numita Citizendium, purtătoarea speranţei într-o regenerare a aşa-numitei web 2.0. Aşa cum în contextul actualei crize, generată de lăcomie şi prostie, de încrederea oarbă în capacităţile pieţei de a se autoreglementa, ca şi în principiul creşterii economice infinite, se fac auzite vocile care solicită noi mecanisme de control, şi în anumite segmente ale Internetului – cum ar fi reţelele de tipul MySpace –, trebuie instalate sisteme de protecţie faţă de propagarea violenţei şi pornografiei.

Paul Virillo şi Peter Sloterdeijk deplîng, în registre şi împrejurări temporale diferite, o *accelerare a vitezei* activităţilor umane, cu consecinţe incalculabile atît pentru structura psihică a individului, cît şi pentru nivelul cunoaşterii: stres, dezorientare, superficialitate, suprasolicitare, simultaneitatea acţiunilor şi a operaţiilor, scurtarea timpului necesar reflecţiei, bombardamentul informaţional cu date noi şi reprimarea unor achiziţii cognitive şi culturale acumulate de-a lungul istoriei...

Keen nu este adeptul revoluţiei, ci partizanul reformei pentru ca „generaţia noastră să nu intre în istorie ca fiind cea care, îmbătată de idealul democratizării, a dat lovitura mortală mediilor tradiţionale şi, deloc în ultimă instanţă, culturii. Dacă vom demonta sensibilele ecosisteme ale mass-mediei profesioniste, ale scriitorilor, editorilor, agenţilor, jurnaliştilor, artiştilor, muzicienilor, actorilor, filozofilor, ingorînd dreptul la proprietatea intelectuală, atunci această distrugere se va răsfrînge asupra noastră“.

Finalmente, rechizitoriul pe care Andrew Keen îl face Internetului este o pledoarie pentru profesionism şi pentru eradicarea diletantismului care şi-a aflat tocmai în Internet un cîmp nelimitat de acţiune.

PUBLICITATE

„Revoluţia Dada vrea ca toţi să fim artişti“

– interviu cu Andrei CODRESCU –

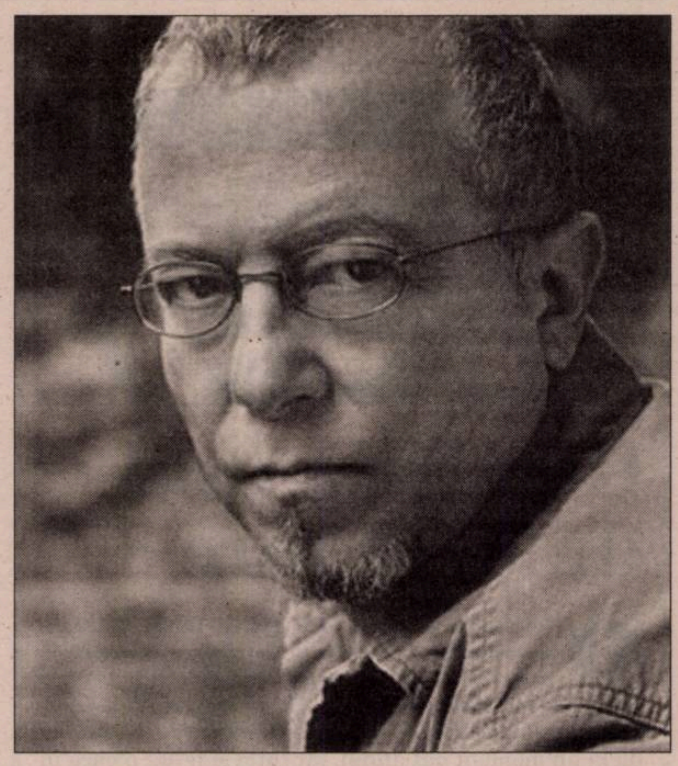

Poet, romancier, eseist, scenarist şi traducător, Andrei Codrescu (n. 1946, Sibiu) a emigrat în 1966 în Statele Unite, unde în prezent este Distinguished Professor *la Louisiana State University din Baton Rouge. Voce cunoscută şi apreciată la National Public Radio, Andrei Codrescu editează publicaţia online* Exquisite corpse. A journal of books & ideas *(www.corpse.org). În limba română i-au fost publicate mai multe cărţi, printre care:* Domnul Teste în America şi alte momente realiste *(1993),* Dispariţia lui „Afară“. Un manifest al evadării *(1995),* Gaura din steag *(1997),* Contesa sîngeroasă *(1997),* Poezii alese *(2000),* Casanova în Boemia *(2005),* Miracolul şi catastrofa *(2005),* Era azi *(2005),* Scrisorile din New Orleans *(2005),* Wakefield *(2006),* Mesi@ *(2006). La Editura Polirom i-a apărut o antologie de eseuri şi articole publicate iniţial în SUA:* Noi n-avem bun-gust, noi sîntem artişti.

Cum a luat naştere scenariul documentarului Road Scholar, *în care apăreţi şi ca protagonist?*

Dintr-un mesaj telefonic: un producător de la televiziunea publică WNET din New York m-a chemat să-mi propună un documentar despre o călătorie cu maşina prin kitsch-urile Floridei. I-am zis: atunci de ce nu prin toată America? Şi cu lecţii de conducere, căci nu ştiam să conduc. După trei ani de tăcere m-a chemat înapoi şi-a zis OK.

Pînă la urmă, n-am mai ajuns în Florida. Am schimbat itinerarul să treacă din New York la San Franciso, est-vest, pe drumul imigranţilor de două secole. Kitsch-ul de tip Florida-Disney nu mă interesa, era prea uşor de *băşcălizat* şi de ironizat. Aveam întrebări mai serioase despre America, despre diversitatea comunităţilor religioase, mici utopii, organizaţii în afara mainstream-ului familial şi kitschos. Filmul a fost realizat după căderea comunismului statal în Europa şi m-a interesat supravieţuirea comunismului la scară mică în America.

Cît de lungă e calea de la poezie, eseu şi roman la scenariu?

Nu-i cale lungă: tot vorbărie e, dar în public, fără note şi cu camera prezentă.

Cît de birocrată şi competitivă doriţi să fie lumea „de dincolo“?

Care *dincolo*? Al meu, al dvs.? Pentru mine *dincolo* înseamnă moartea şi-s sigur că nu există competiţie acolo, iar dacă există... Dumnezeu e sadic.

Există vreo diferenţă din punctul de vedere al percepţiei morţii, în cultura americană şi în cea autohtonă?

Probabil. În America am alungat moartea într-o zonă medicală, iar discuţia despre ea – în zona limbilor psihologice sau siropoase; nici în biserici nu se discută. Americanii nu cred în moarte: aşteaptă miracole de la medicină. În România cred că mai există rituri de trecere.

Lipsa simţului practic nu pare a fi un dezavantaj în oraşele dvs. utopice. Putem vorbi de sinestezii arhitecturale şi culturale perfect valide şi complementare, fără măcar să deranjăm estetica?

Oraşele mele utopice? Cum s-au utopizat? Eu trăiesc unde trăiesc cît pot de bine şi de practic; în romane transform ce nu-mi place în ce mi se pare interesant; acest proces se cheamă literatură. Sinteza, arhitectura, gogoaşe şi poveşti fac parte din bucătăria mea literară – iese tocană sau nu, dar estetica e numai în prezentare: farfurii frumoase, faţă de masă proaspătă, muzică bună, oaspeţi bineveniţi. Ce deranjează estetica? Un beţivan neinvitat? O catastrofă politică? Bănuiesc că te referi la faptul că locuiesc în oraşe diferite şi la ţară, şi că scriu unde pot – bon, aşa fac, dar cum se vede, nu-i treaba mea.

„Este un fel de combinaţie ciudată de Paris şi de Mexic aztec. Printre clădirile plasate alandala se află spaţii rituale: fîntîni, scene şi altare, iar forţa lipsei totale de simţ practic străluceşte deasupra întregului oraş utopic precum luna plină“ – scrieţi în romanul Wakefield. *Dacă, de exemplu, Oraşul Femeilor ar exista, aţi rezista să trăiţi permanent acolo, în viaţa reală?*

Realmente trăiesc în oraşul femeilor – de cînd m-am născut. Pe tata nu l-am cunoscut, iar bărbaţii mă plictisesc rapid. Înţeleg acum ce spui despre Wakefield: acest personaj caută într-adevăr un oraş (sau un context) construit din fragmente rituale de plăcere şi memorie, un spaţiu utopic. Sînt şi eu, ca Wakefield, atras de acest spaţiu, dar eu l-am găsit paradoxal la ţară, în sălbăticie, unde trăiesc acum parte din an.

Am încercat un pic de „piedaterrologie“, dar nu mi-a reuşit.

E mai plăcut să ai permanent o cameră unde-ţi place să te duci, decît să stai la hotel. E mai practic. Cum spune Frank O'Hara: *„Grace to be born / and live as variously as possible“.* Varietatea e vitamină.

„Viu şi picant uman“

Sînteţi în turneu, lansîndu-vă ultima carte apărută: The Posthuman Dada Guide: Tzara & Lenin Playing Chess. *Cum este receptată pînă acum? Ce itinerariu urmaţi şi cînd să aşteptăm o lansare şi în România?*

Acum sînt în Seattle, în drum către San Francisco; de acolo mă duc la Los Angeles, San Diego, Portland, mă întorc două zile la New Orleans, plec din nou la New York, Boston şi Princeton, şi ajung în sfîrşit pe 9 iunie la Zürich, în Elveţia, unde lansez cartea la Muzeul (!) Cabaret Voltaire, Spiegelgasse nr. 1, un sfîrşit simbolic pentru turneu. Cartea a fost bine receptată ca un ghid Dada pentru criza actuală şi un îndemn la joc într-o lume prea gravă şi deprimată. În România traducerea Ioanei Avădani va apărea la Editura Curtea Veche în toamnă.

Jocul de şah din Zürich dintre Tzara şi Lenin este practic unul între Dada şi comunism. Jocul dintre artă şi ideologie are învinşi? Care e rolul spectatorilor, dacă ei există?

Pînă cînd a căzut URSS în 1991, leninismul juca bine; după 1991 e clar că a învins Dada. Nu există spectatori nici pentru unul, nici pentru altul: revoluţia Dada vrea ca toţi să fim artişti, din plăcere; revoluţia comunistă ne-a silit pe toţi să participăm prin trudă cu ajutorul terorii.

Cum aţi defini post-umanitatea? Cît depinde ea de mediul artificial şi cît mai depinde de fiinţa vie şi naturală?

Dacă eşti 40% electronic, cu fire care-ţi ies din buzunare şi cap şi foloseşti acest mediu electronic pe care-l folosim noi, eşti post-uman. Dacă ai timp să te săruţi cu un străin într-o cafenea, într-o ţară a cărei limbă n-o vorbeşti, eşti viu şi picant uman.

Dacă fiinţa umană şi-a tehnologizat şi modelat raţiunea, ce părere aveţi despre simţurile ei muzicale, de exemplu?

Muzica şi matematica sînt acelaşi lucru, dar e ceva în plus în muzică ca şi în poezie, ceva uman şi preţios care trebuie respectat şi cultivat, chiar dacă nu avem nici o idee ce este.

Aţi scris poemul „A song for Average Joe“ împreună cu soţia dvs. Alice, în urmă cu zeci de ani. Expunînd amintirea într-un mod poetic şi altora, putem spune că memoria privată circulă, iar exterioritatea ei tot la sursă trebuie căutată?

Memoria circulă cînd e aţîţată de vreo madelenă sau o întrebare, dar sursa e problema istoricilor. Majoritatea detaliilor rămîn nedescrise şi private. Cînd eşti fericit şi scrii ceva cu cineva, trăieşti momentul – ce iese e o dovadă a momentului. Mai tîrziu, totul e exegeză – din nou, nu-i treaba mea.

Mai este puţin timp şi vine luna iulie, „cea mai nasoală lună pentru relaţii“. Să urmăm sfatul lui Frank Sinatra sau să dormim toată luna iulie?

În iulie să veniţi la New Orleans şi să asudaţi cum trebuie: eu predau două cursuri la NOSI (New Orleans School for the Imagination): „Sweat Management for Beginners“ şi „Sweat Management Advanced“. După aceste cursuri, o să înotaţi în efluviile proprii şi o să perfectaţi arta de a ghida fiecare picătură de sudoare unde vă face cea mai multă plăcere. Ruxandra Cesereanu, care ne-a vizitat în New Orleans în aprilie 2009, vrea să organizeze un Festival al Delirului în iulie, în New Orleans. Veniţi toţi, sper. Cursurile mele-s gratis şi vă pregătesc pentru cuptorul inevitabil.

a consemnat Andra ROTARU

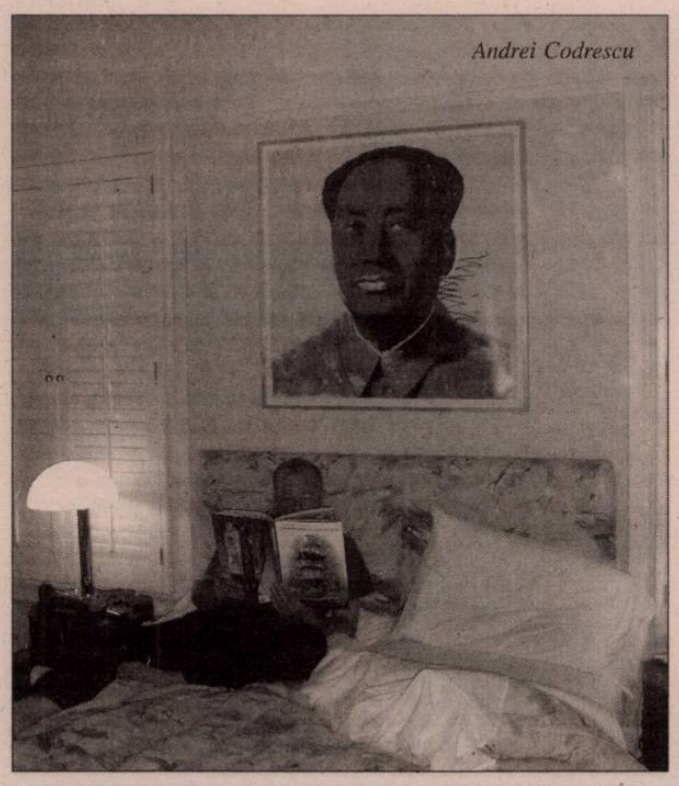

Andrei Codrescu

PUBLICITATE

ȘCOALA DE GHIZI

CURSURI DE PREGĂTIRE MONTANĂ

FUNDAȚIA DE TURISM MONTAN ȘI ESCALADĂ CHRISTIAN ADVENTURE, ÎN COLABORARE CU AGENȚIA DE TURISM CHRISTIAN TOUR

- Practica în agenția de turism și în autocar
- Tehnica operațiunilor de turism
- Noțiuni generale de montanism
- Cursuri de prim ajutor, alpinism și orientare
- Cursuri de geografie montană
- Noțiuni elementare în munca de ghid montan
- Drumeții, tabere și cantonamente

VINO CU NOI PE MUNTE!
- Înscrierea și cursurile sunt GRATUITE!
- Vârsta de înscriere este între 16 și 30 de ani
- Cursuri de week-end, durată 6 luni
- Cursuri teoretice în fiecare sâmbătă
- Câte o aplicație pe munte în fiecare lună

LOCURI LIMITATE

Școala de ghizi montani Christian Adventure a fost inaugurată acum 12 ani și este în prezent la a 22-a serie. Vei avea șansa să înveți o mulțime de lucruri despre munte, să călătorești, să înveți noțiuni de turism, să faci practică într-una dintre cele mai de succes agenții de turism din țară și să înveți fundamentele pregătirii unui ghid montan. **În primul rând însă, îți vei face foarte mulți prieteni.**

LOCURI LIMITATE!
ÎNSCRIEREA ȘI CURSURILE sunt GRATUITE
021 313 52 26
0743 105 695
0756 042 402

Elena STANCU

De bunăvoie şi nesilit de nimeni

– cu voluntarii la plantat de copaci –

În ultimii ani, termenul de „voluntariat“ a început să se audă tot mai des şi în România. Compromis de perioada comunistă şi de duminicile petrecute, obligatoriu, la „muncă voluntară“, conceptul a fost resuscitat şi a căpătat valenţe proaspete; tinerii, în special, se implică în acţiuni ecologice şi devin interesaţi de soarta mediului înconjurător. Ce îi motivează însă pe nişte adolescenţi să plece din faţa calculatorului într-o zi de week-end şi să meargă să planteze copaci?

Am ajuns în Bistriţa chiar în ziua în care Alin Uhlmann-Uşeriu, preşedinte la Tăşuleasa Social, aduna voluntari de la unul dintre liceele din oraş: în aprilie şi mai, asociaţia non-guvernamentală şi-a propus să planteze 20.000 de puieţi în zonele extraforestiere din judeţ. Tăşuleasa Social s-a bucurat de multă atenţie din partea presei anul trecut cînd, în cadrul proiectului „Verde 003“, a reuşit să adune peste 2000 de elevi şi, cu ajutorul lor, să strîngă 70 de tone de gunoi de pe cursul apelor Dorna, Bistriţa şi Siret. De data asta au organizat, fără fast şi camere de filmat, o acţiune de mici dimensiuni; constant, ei fac astfel de împăduriri la nivel local, iar voluntarii care participă sînt majoritatea adolescenţi.

Am intrat împreună cu Alin şi cu ceilalţi membri ai asociaţiei într-o sală de serbări cu draperii roşii, tocite, deasupra căreia trona – strîmb – stema României. Copiii s-au bulucit dezordonaţi şi zgomotoşi, bucuroşi că pot lipsi motivat de la ore. Elevii din clasele de liceu s-au aşezat cît mai în spate, să poată trece neobservaţi, iar cei de generală se jucau pe sub bănci cu telefoanele mobile. Plini de energie, proaspeţi şi complet dezinteresaţi; începeam să mă îndoiesc sincer că i-ar putea mişca un subiect ca protecţia mediului. Acompaniată de un zumzet constant, una dintre profesoare a ţinut un discurs lung şi egal, atît de familiar mie din anii de şcoală, şi a încheiat urîndu-le tuturor „o primăvară senină cu împliniri“. Toţi păreau din ce în ce mai plictisiţi.

Alin are părul lung, o prezenţă impunătoare şi o voce autoritară. E imaginea tipică a rockerului de modă veche care va prefera întotdeauna Van Morrison, în locul unui Muse agitat. „Voluntar înseamnă «de bunăvoie». Cine nu vrea să fie aici e liber să plece“ – a fost primul lucru pe care l-a spus. Zumzetul s-a oprit. Apoi, fără nici o urmă de formalism, el le-a vorbit despre mediu şi despre nevoia de împăduriri. Pe limba lor, glumind, adresîndu-li-se direct. A proiectat şi un film cu voluntarii din alţi ani ai asociaţiei, imagini cu focuri de tabără, chitare şi cu puieţii plantaţi de ei. Copiii l-au urmărit curioşi – reuşise să îi cucerească.

Sîmbătă dimineaţa, la locul de întîlnire, s-au strîns 250 de elevi, mult mai mulţi decît se aştepta cineva – aflaseră de acţiune de la colegi sau prieteni, vorbiseră între ei pe messenger, intraseră pe site-ul asociaţiei. A fost nevoie de un autobuz în plus care să-i transporte pînă la Miceştii de Cîmpie, acolo unde a avut loc acţiunea de împădurire.

Adolescentele îmbrăcate subţire, cu bluze decoltate şi blugi prespălaţi, cu talie joasă, s-au împrăştiat pe dealul arid trăgînd după ele găleţi cu apă şi puieţi, sărind cu cizmele de pînză peste gropi. Băieţii, gălăgioşi şi ostentativi, începeau să se organizeze şi se apucau de plantat. „Am venit pentru că-i fain la voluntariat, ne distrăm“ – îmi spune unul dintre ei. „Pentru noi, ziua asta era pierdută oricum. Şi am auzit de la alte clase, care au mai fost cu Tăşuleasa, că e mişto la împăduri“ – aud o voce de fată. „Nu au vrut să vină toţi colegii, unii ne-au zis că mergem sîmbăta să dăm cu sapa, în loc să dormim. Dar mie îmi place aici şi ştiu că e important să plantăm“ – îmi spune prietena ei. „Dar în cît timp o să crească puieţii ăştia?“ – întreabă o fată cu genele încărcate de straturi de rimel. „Cînd oi fi tu bătrînă şi n-o să-i mai placă lui Dan de tine“ – i se răspunde prompt.

Unii copii făcuseră deja bătături în palme pe care şi le arătau cu mîndrie unii altora; băieţii numărau cîţi puieţi au pus – toţi plantaseră mai mulţi decît colegii lor. În atmosfera de veselie generală, o fată plină de rîvnă se plînge cu seriozitate că unii dintre ei, în loc „să facă voluntariat“, stau şi discută. Alin se duce în mijlocul lor; nu aud ce le spune, dar după cîteva minute întregul grup începe să rîdă. Elevii se ridică, aleg cîţiva puieţi şi pleacă împreună cu el. Îi învaţă cum să-i pună în pămînt, cum să le facă un şanţ de protecţie şi, între timp, le vorbeşte despre focurile de tabără de la Tăşuleasa, despre muzică şi poluare. Un pic mai încolo, fetele din asociaţie împart sandvişuri şi turtă dulce, iar băieţii instalează boxele şi dau drumul la muzică.

Adolescenţii au lăsat în urma lor forme geometrice care miros a pămînt proaspăt. Lîngă mine, un grup de rockeri ascultă Metallica în timp ce plantează puieţi de stejar. Am început să rîd – un pic mai jos, tocmai trecusem pe lîngă nişte copii care ascultau, la telefon, manele. „E o situaţie pe care nu ai fi întîlnit-o niciodată în altă parte: rockerii şi maneliştii plantează puieţi pe acelaşi cîmp. Şi se simt bine...“ – îmi spune Paul, 21 de ani, unul dintre voluntarii mai vechi ai asociaţiei. „În liceu, ai tendinţa să te închizi într-un grup. Acesta a fost primul lucru care s-a schimbat la mine cînd i-am cunoscut pe cei de la Tăşu': m-am deschis.“

Paul era la liceu cînd a participat prima oară la una dintre acţiunile de împădurire ale asociaţiei. „Am venit cu mai mulţi prieteni pentru că eram curioşi. Toţi eram machiaţi, aveam belciuge şi tricouri cu Cradle of Filth şi Immortal. Aici a fost o pagină nouă pentru noi: l-am cunoscut pe Alin şi pe ceilalţi din asociaţie, ne-am împrietenit cu voluntari din Bistriţa şi Germania.“ El este acum student la Cluj, la Facultatea de Arte, şi încearcă să vină de fiecare dată cînd se plantează puieţi.

„Îmi place să lucrez cu tinerii pentru că la ei încă mai poţi schimba ceva“ – îmi spune Alin. „Chiar dacă nu înţeleg foarte bine conceptul de «voluntariat», sînt foarte receptivi. Încet, încet, învaţă să fie responsabili şi vor să se implice. La vîrsta lor au foarte multă energie care ar putea răbufni într-o direcţie greşită. Părinţii nu îi cunosc, profesorii nu se apropie de ei şi viaţa lor se împarte între şcoală şi meditaţii.“ Alin ştie să comunice cu ei: îi tratează cu respect şi se apropie de ei ca un prieten, nu ca un adult.

Prietenia cu Alin este unul dintre motivele care au făcut-o şi pe Monica, de 18 ani, să vină 11 ore cu trenul de la Galaţi şi să participe ca voluntar la împădurire. Primul ei contact cu Tăşuleasa a fost anul trecut, în cadrul proiectului „Verde 003“. „Cînd îi vezi pe ei cît suflet pun, nu ai

cum să rămîi indiferent“ – îmi spune. „Nimeni de aici nu îţi impune nimic, eşti influenţat indirect. Am început să fiu mai atentă la lucrurile din jurul meu şi să adun, de exemplu, peturile pe care le găsesc în pădure cînd fac drumeţii.“

Anul trecut, ea şi-a convins prietenele şi colegele să participe la „Verde 003“. „Ne-am dus să vedem locul, înainte de acţiunea propriu-zisă – la noi, pe malul Dunării, este o plajă plină de gunoaie“ – îmi povesteşte ea. „Cînd am ajuns acolo, colegii mei au tăcut şi tăcerea aceea mi s-a părut mai sinceră decît orice: toţi mergeam acolo şi, probabil, o parte dintre gunoaie erau şi ale noastre. Chiar dacă, în timp, se vor pune la loc, sînt sigură că nici unul dintre noi nu îşi va mai arunca ambalajul pe jos.“

Voluntarii s-au aşezat obosiţi între rîndurile de puieţi – plantarea era pe sfîrşite. Toţi păreau veseli şi mulţumiţi; au mai numărat încă o dată cîţi copaci a pus fiecare. Alin i-a strîns în jurul lui şi le-a mulţumit că au venit; însă a insistat să le explice cît de important este ce au făcut ei. „Nu poţi face voluntariat doar ca să salvezi Universul. Cei care au fost azi aici nu au venit să se îmbete spiritual, dar ceva tot s-a prins de ei. Aşa cum s-a prins şi de mine acum doi ani“ – îmi spune Paul.

De cînd a înfiinţat organizaţia, în 2001, Alin a lucrat deja cu cîteva mii de tineri. În mod surprinzător, el s-a lovit de multe ori de reticenţa părinţilor. „E un paradox; deşi companiile au început să le ceară voluntariat la CV, iar societatea întreabă mereu unde sînt ONG-urile, părinţii nu îi lasă: «Cum să mergi să munceşti pe degeaba?». Sau: «Las' că ştim noi ce e mai bine pentru tine!» Noi îi tratăm ca pe nişte persoane independente şi cred că asta îi şi atrage.“

Asociaţia devine din ce în ce mai populară în rîndul tinerilor care au povestit colegilor despre experienţa lor şi au scris despre Tăşuleasa pe bloguri. „E nevoie de farmec, de cîntec şi de petrecere, ca să îi atragi“ – îmi spune Paul. „Poate că azi au venit pentru că li s-a părut *cool* sau pentru că au vrut să fie împreună cu prietenii, dar măcar li s-a spus că e rău să arunce hîrtii pe jos şi că avem nevoie de păduri. Şi o parte dintre ei vor veni ca voluntari data viitoare.“

E greu să îi motivezi pe tineri vorbindu-le abstract despre ecologie; te poţi apropia însă de ei cu căldură, arătîndu-le că se pot şi distra făcînd voluntariat. Responsabilitatea faţă de mediu, la fel ca şi dorinţa de a te implica se educă – mai ales într-o ţară ca România. Exact asta face Tăşuleasa Social: peste 10 ani, vom avea cu 20.000 de copaci în plus şi cu 250 de români în minus dintre cei care aruncă gunoaie pe jos sau îşi lasă peturile în pădure, cînd se duc la iarbă verde.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

Un sat (ne)european

– Pomîrla, din Botoşani –

Prima comună din judeţul Botoşani în care nimeresc este Pomîrla. Primarul acesteia, ***Dumitru Chelariu,*** *figurează pe lista mea de sate europene, dar în dreptul unei alte localităţi: Ibăneşti, din acelaşi judeţ. Misterul se rezolvă rapid, la faţa locului: Pomîrla şi Ibăneşti sînt două comune „vecine şi prietene", care au „derulat" (ce-mi place mie cuvîntul ăsta, foarte cu ştaif în domeniu...) proiecte împreună. Au făcut drumuri, grădiniţe, stadioane. Doar că, atunci cînd a fost vorba de concursul pentru sat eruopean, în 2006, Ibăneştiul pur şi simplu „s-a mişcat mai repede."*

Aşa spune Dumitru Chelariu, primarul din Pomîrla. În nici un caz cu invidie, ci cu prietenie, pentru că cele două comune chiar au colaborat în toate cele. Şi mai adaugă ceva, de astă dată cu ironie, dar şi cu mîndrie: „Sîntem mai europeni decît ei". Are dreptate: cînd intri în Pomîrla, în parcul central, unde se află liceul şi biserica, ambele datînd de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, rămîi uimit. Ai aceeaşi senzaţie ca în Comloş, în Banat (comuna care a ieşit pe locul 1 la Concursul pentru Sate europene, din 2006): că nu te afli în mediul rural şi, eventual, nici în România. Pentru că totul e renovat şi curat, fără arhitectură kitsch şi gunoaie.

Aproape toate acestea se datorează boierului filantrop Anastasie Başotă şi familiei sale, seniorii locului: acesta a lăsat o avere impresionantă ca să se construiască o şcoală – după cum spune primarul – „pentru necăjiţii de la sate", prima de acest tip din mediul rural din Moldova. Prin 1870. Şcoala s-a făcut pentru copiii de ţărani şi alţi locuitori ai zonei cu posibilităţi financiare reduse. Cu profesori aduşi de prin Germania. Director a fost Samson Bodnărescu, scriitor şi poet, membru al Junimii. La el în vizită au venit Eminescu, Slavici, Creangă... Casa în care a stat Eminescu se păstrează pînă astăzi, însă, în momentul de faţă, e doar o faţadă în ruine, singura care face notă discordantă cu restul parcului îngrijit: în 1998 a fost un accident şi a luat foc. Se fac demersuri pentru a o restaura. Bustul lui Samson Bodnărescu tronează însă în parc, în faţa liceului.

Parcul de care vorbim, cu castani, a fost tot proprietatea boierului Başotă. Ce a rămas din ea (s-a mai diminuat, în timp, din cauza împroprietăririlor, dar s-a păstrat oricum o suprafaţă mare: 1808 ha de pădure şi 158 ha teren arabil) a devenit proprietatea liceului, cîştigată în instanţă. Sătenii nu l-au uitat însă pe Anastasie Başotă care nu le-a făcut decît bine: mormîntul său este în biserică, intelectualii satului vorbesc despre el cu orice ocazie. Şi, mai mult de atît, ziua lui de nume (22 ianuarie) este un fel de aniversare a satului şi se serbează în fiecare an.

Liceul s-a transformat, în 1966, în casă de copii (actualul Centru de plasament). Din 1998 s-a reînfiinţat sub formă de liceu. În 1966 erau mai mult de 300 de copii abandonaţi: zonă săracă, fără industrie, cu probleme. Atunci, prima soluţie era instituţionalizarea. Acum li se caută întîi familiile, chiar rudele îndepărtate, instituţionalizarea fiind ultima variantă. Sînt 98 de copii, împărţiţi între mai multe sedii.

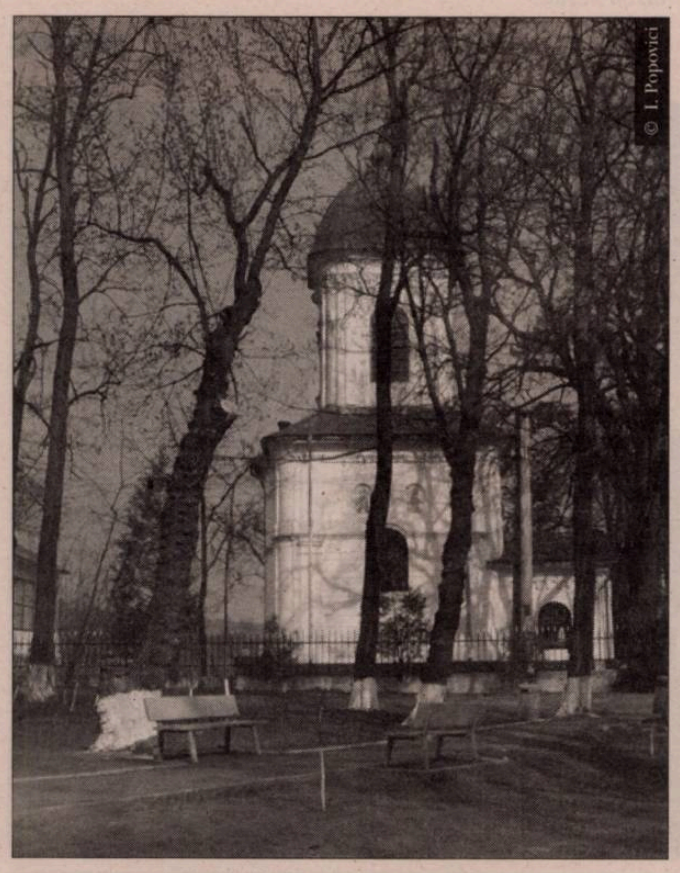
© I. Popovici

Tot în parc se află biserica ridicată între 1811-1813 de tatăl lui Anastasie, Ioniţă – după cum ne povesteşte părintele **Eugen Ioan Niţă:** „Tip navă şi, pe interior, uşor treflată, cu ziduri foarte groase din piatră masivă. La 1859 se ridică turnurile. Catapeteasma e sculptată în lemn de tei. Există, aici, policandre, cărţi, odăjdii valoroase. O evanghelie de la 1813 şi o alta de la 1867, din argint, lucrată doar cu un ciocănel, la Muzeul de Istorie din Bucureşti. Şi un epitaf, mai deosebit, de la 1867, din atelierele Kievului, în fir de aur şi argint, lucrat în relief, care îşi schimbă aspectul odată cu lumina soarelui. Başoteştii îşi au cripta aici. Ioniţă, Elena, Sofia, fiica lor, ce s-a înecat la 16 ani... Anastasie moare fiind ministru de Finanţe în Guvernul Cuza şi diplomat la Înalta Poartă: e îngropat tot aici".

Un sat îmbătrînit, dar cu oarece speranţe...

Dacă pomîrlenii (în cazul în care îi putem numi aşa pe locuitorii comunei...) stau bine şi altfel decît cei mai mulţi dintre compatrioţii lor – şi ai noştri – la capitolul memorie (tendinţa generală fiind să ne ignorăm înaintaşii şi să nu-i celebrăm în vreun fel), nu la fel se întîmplă şi cu dezvoltarea economică. Comuna cu trei sate adunînd 3000 de locuitori are o populaţie în scădere, îmbătrînită. Mulţi au plecat să lucreze în străinătate, pentru că mai toate fabricile de la Dorohoi au dat faliment: cele de sticlă, cărămidă, confecţii. Micile iniţiative private de-abia se construiesc. „Nivelul de trai e scăzut – pentru că nu avem nici o unitate de producţie, doar unele de desfacere. Plus că nimeni nu-ţi investeşte unde nu ai drum, gaz, apă. Dacă drumurile le-am mai făcut, aici nu avem apă (decît pe o mică suprafaţă în centru) şi nici gaze. Apa o luăm din fîntîni, ne încălzim cu lemn din pădure..." – explică primarul. Principalele ocupaţii sînt agricultura şi creşterea animalelor, dar la limita subzistenţei. Oamenii au cîte trei hectare unde-şi plantează ce le trebuie. Vînd minim, lapte sau alte produse animale, cît să-şi scoată banii pentru cheltuielile de arendă. Asociaţii, deocamdată, nu există, decît în comunele învecinate. Şi e păcat – continuă primarul – pentru că, faţă de alte ţări pe care le-a vizitat, cum ar fi Olanda sau Germania, unde se scoate o producţie mult superioară, solurile noastre sînt mai bune...

Totuşi, dl Chelariu e optimist: „Mulţi se vor întoarce din străinătate. Scopul lor nu e să rămînă acolo. Mă întreabă: faci drum în partea aia, ca să ştiu să-mi construiesc casă..." Pînă atunci, populaţia e îmbătrînită, majoritatea trece de 60. „Natalitatea e la pămînt. Anul ăsta nu e nici un botez. Înmormîntări însă – vreo 7. Semnul din carte e pus la înmormîntare" – adaugă părintele.

Din populaţia activă, pe lîngă cei 80% care lucrează doar în agricultură, oamenii îşi găsesc de lucru la Primărie, casa de copii, liceu, grădiniţă, dispensar veterinar, dispensar uman. „Nu sîntem chiar uitaţi de lume" – spune primarul. „Să vedeţi cum era cînd nu aveam medic. Nu erau asiguraţi oamenii, umblam nu ştiu cît numai pentru latura scriptică."

Sau cînd nu erau, deloc, drumuri şi te umpleai de noroi pînă la genunchi: „Pînă în satul nostru nu se putea ajunge. Nu se putea intra cu maşina, se circula cu căruţa, mai ales pe sezonul rece. Mai mult de asta am hotărît să intrăm în programul de dezvoltare rurală început prin anul 2000, şi pus în practică abia din 2004. Primii paşi au fost reabilitări de drumuri. Era un alt fel de a lucra, cu proiecte, nu centralizat: se muta decizia către comunitatea locală, era o analiză de nevoi, în care toţi oamenii erau chestionaţi asupra dorinţelor, a cerinţelor pe care le aveau". În asociere cu Ibăneştiul, Pomîrla a făcut peste 10 kilometri – două drumuri judeţene şi unul naţional.

Următorul pas înainte pentru Pomîrla ar fi să devină sat de graniţă. E vorba să se întîmple aşa ceva: „Există posibilitatea ca o parte din traficul de la Siret să se mute aici – din 2012. Asta ar presupune o benzinărie, o pensiune. Ar încuraja turismul local. Mai ales că zona are şi un alt atu: un mare potenţial de vînătoare. Mistreţi, căprioare. Pescuit sportiv – pe linia Prutului" (Dumitru Chelariu). Ca să nu mai vorbim de o serie de case memoriale importante la care se poate ajunge uşor: Enescu, Iorga, Luchian, Eminescu...

Grădiniţa şi Centrul de plasament: instituţii europene...

Primarul din Pomîrla spune, şi pe bună dreptate, că mai au vreo două motive serioase pentru care sînt europeni în fapt: colaborarea, începută de mult, cu două fundaţii din Italia şi voluntariatul: „Am făcut două grădiniţe cu asociaţiile Girotondo şi Kinder in Not. Una dintre ele duce

© I. Popovici

copiii de la Centrul de plasament cîte trei luni în Italia. Colaborarea înseamnă şi utilităţile de la grădiniţă" – explică primarul.

Silvica Bogdan, educatoare, cu o vechime de 38 de ani în învăţămînt, ne spune cum au evoluat lucrurile pentru pomîrleni în cealaltă direcţie – cea a voluntariatului: „Înainte de a lucra aici, grădiniţa funcţiona într-o casă particulară, fără curent electric, a unui cetăţean care nu locuia în ea: două camere, un hol mic. Din 1986 pînă în 2006. Ne încălzeam cu o sobă de teracotă, într-o singură încăpere. Îmi făceam programele la casetofon cu baterii. Atît cît ţinea lumina zilei.

În 2006, aveam şi copii din Centrul de plasament. Acesta avea legături cu Kinder in Not, fundaţie din Italia. Iniţial am încercat să obţinem de la ei nişte bani ca să ne punem curent electric. Şi mereu ne-am plîns că sîntem înghesuiţi. Atunci cei de la asociaţie ne-au făcut pur şi simplu grădiniţa pe care o vedeţi acum. În trei săptămîni. Fundaţia au turnat-o în primăvară. A venit o echipă, din nordul Italiei, Bolzano, unde sînt mai mulţi nemţi. Nu aduceau oameni care să stea degeaba: la urmă a venit instalatorul, care a făcut reţeaua, apoi centralistul. Îi sunau, şi soseau. Fiecare venea cînd era timpul lui. În luna iulie au terminat.

În 2005 m-au cooptat în asociaţia lor. Derulez un program de voluntariat: ajutam la început 10 familii cu 30 de copii, acum am 20 de familii cu 70 de copii. Ei trimit bani şi eu cumpăr alimente, îi ajut la naşteri. Sînt familii monoparentale sau cu mulţi copii şi posibilităţi reduse.

Cei de la fundaţie mi-au spus că, dacă sînt de acord să lucrez voluntar, îmi vor face o grădiniţă. Nu m-au condiţionat, dar m-au rugat. Şi mi-au făcut grădiniţă. În octombrie 2006 am inaugurat-o. Am 24 de copii. Patru grupuri de măsuţe, şase la masă. Sînt singura educatoare. Nu putem încadra un om de serviciu mai mult de două ore. Aşa că eu trebuie să primesc copiii, să-i îmbrac, să-i dezbrac. Am un sistem: cei mari îi ajută pe cei mici, zilnic sînt doi copii de serviciu, unul mic şi unul mare, prin rotaţie, care aduc cornul şi laptele, hainele, la sfîrşit. Le place să aibă responsabilităţi. Am şi patru din Centrul de plasament, foarte inteligenţi".

Victoria Crihan, şefa complexului de servicii pentru copii în dificultate (directoarea Centrului de plasament) – cum îi place să se numească – are o natură tot atît de fericită ca şi educatoarea. Sînt oameni care par să-şi facă treaba cu plăcere şi dedicaţie, infirmînd prejudecăţile (ce planează mai ales asupra personalului căminelor). Doamna Crihan vorbeşte foarte frumos despre copiii din centru, menţionîndu-i pe cei care au ajuns studenţi, dar şi pe aceia care nu se tem de muncă, lucrînd pămîntul cîte unui bătrîn din zonă, pînă i se întorc fiii plecaţi....

Pînă atunci, Pomîrla merge înainte, pe linia ei destul de europeană, deşi nu în scripte. E prima localitate din Dorohoi care a avut Internet – în 1998. Are deja o pensiune – La Nicuşor – deschisă de un tînăr întreprinzător local. Şi echipă de fotbal, în care e membru însuşi primarul, fost sportiv de performanţă şi jucător la FC Oneşti.

Ştiri nebăgate în seamă

● **El Bulli, din nou pe locul 1.** Pentru al patrulea an consecutiv, celebrul restaurant El Bulli (din Roses, un orăşel de pe Costa Brava, din Catalunia) a obţinut titlul de cel mai bun restaurant al anului. Clasamentul a fost realizat de celebra revistă britanică *Restaurant Magazine*. Ferran Adrià – *chef*-ul de la El Bulli – este iniţiatorul unui curent novator (adesea contestat) denumit „gastronomie moleculară". El extrage din diverse produse arome, culori, texturi etc. şi inventează feluri noi pe care le prezintă în forme vizuale ciudate. Esenţial în gastronomia moleculară nu e gustul, ci tehnicile de preparare şi impactul vizual al produsului final. Criticii spun că Ferran Adrià nu este un bucătar, ci un om de ştiinţă excentric care şi-a transformat restaurantul într-un laborator. Reproşul major care i se aduce catalanului e lipsa de respect pentru tradiţie, pentru şcolile „clasice" de gastronomie. În topul (cu 50 de restaurante) al revistei britanice, nici un bucătar-şef francez nu a reuşit să se plaseze printre primii cinci. Franţa are însă (la egalitate cu Statele Unite ale Americii) cele mai multe restaurante din top, adică opt. (după *Le Figaro)*

● **Etică sau religie?** În Germania, landurile au autonomie în ceea ce priveşte programa şcolară: fiecare stat al federaţiei îşi stabileşte singur direcţiile privilegiate de acţiune, conţinutul cursurilor, structura informaţiilor predate în şcoli – totul, bineînţeles, în limitele unui sistem comun de evaluare a elevilor şi de separare a nivelurilor de învăţământ. Aşa se face, de pildă, că în Berlin – spre deosebire de (toate) celelalte landuri – religia este, în învăţământul secundar, materie facultativă. Obligatorii sînt, în schimb, cursurile de etică. Săptămîna trecută, cetăţenii acestui land au fost chemaţi la referendum pentru a hotărî o reformă a sistemului de educaţie prin care religia devine materie opţională (obligatorie). În ciuda faptului că această iniţiativă a suscitat numeroase dezbateri înainte de referendum, participarea la vot a fost scăzută (sub 30%); rezultatul final a confirmat *statu quo*-ul: în Berlin, religia rămîne materie facultativă. Referendumul a arătat că în capitala Germaniei – un oraş cosmopolit, multicultural, multiconfesional – clivajul Est-Vest e mai pregnant decît diferenţierile economice, sociale, culturale: ex-comuniştii (foarte puţin religioşi) s-au mobilizat mult mai bine decît locuitorii cartierelor „burgheze" din Vest. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

CA DE FIECARE DATĂ, UN GUST VAG DE LUMINĂ RETORICĂ A ACAPARAT ŞTIRILE

● Decernarea premiilor UNITER a fost, ca de fiecare dată, un spectacol plăcut. Ar fi interesant de urmărit şi cum s-au modificat look-ul şi îmbrăcămintea actorilor premiaţi, de la primele ediţii şi pînă acum. Mie îmi par mult mai strălucitori astăzi decît erau în urmă cu 17 ani, chiar dacă au mai îmbătrînit. Comparaţia e posibilă şi pentru că premiaţii sînt mai mereu aceiaşi. Puţini, ca tot ce-i bun. (**A. M.**)

● Ştiindu-mă amator de asemenea chestii, colegul Matei Martin îmi trimite o ştire de pe Mediafax, din care am să redau aici (întocmai şi fără comentarii) o parte: „LONDRA / 18:47, 21.04.2009. Centrul Căii Lactee are gust de zmeură şi miros de rom, potrivit astronomilor care au descoperit în zonă urme de formiat de etil, studiul lor fiind prezentat în cadrul Săptămînii Europene a Astronomiei, care are loc la Universitatea din Hertfordshire (Marea Britanie), informează *The Guardian*. Analizînd existenţa substanţelor chimice din spaţiu care ar putea genera viaţă pe alte planete – aminoacizii –, cercetătorii au descoperit prezenţa formiatului de etil în mijlocul unui nor de praf şi gaze din centrul Căii Lactee. Formiatul de etil se obţine din acidul formic şi etanol, în prezenţa clorurii de calciu. Are un gust vag de zmeură şi un miros plăcut de rom. Descoperirea de aminoacizi în spaţiul cosmic este importantă pentru cercetători, pentru că poate indica posibilitatea existenţei sau apariţiei vieţii pe alte planete. «Formiatul de etil generează într-adevăr gustul de zmeură, dar este nevoie de multe alte molecule pentru a obţine zmeură spaţială», a spus Arnaud Belloche, unul dintre autorii studiului, astronom la Institutul «Max Planck» din Bonn". (**D. S.**)

● În fiecare an, la Înviere, constat că natura umană nu se dezminte în nici un fel de situaţii: într-o biserică din Valea Putnei, o băbuţă mică de statură, dar puternică, se împingea cu scop – să ia lumină între primii 20... (**I. P.**)

Cu ochii-n 3,14

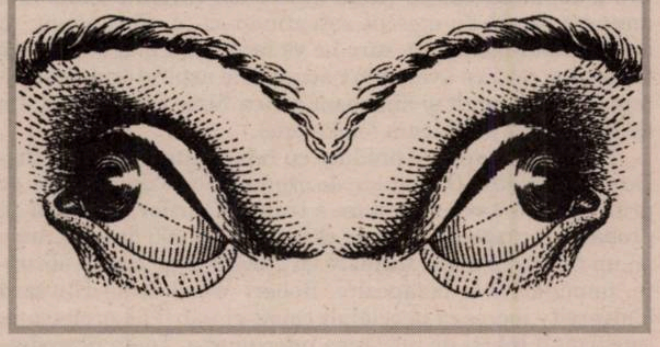

● „E de mirare că o ţară unde atît de puţini oameni au atît de multe remedii nu conduce lumea" – se (preface că se) miră Radu Paraschivescu într-un excelent editorial din *Evenimentul zilei* intitulat „Pretutindenarii". De mirare? Aiurea – simplă piruetă retorică: *toată lumea ştie* că, dacă nu conducem lumea, este din cauza comploturilor cărora le tot cădem victime *de milenii*.... (**a. l. ş.**)

● A apărut deja propunerea ca gripa porcină, a cărei răspîndire a acaparat ştirile de ultimă oră, să se numească „gripă nord-americană". Oare intenţia a fost să fie exonerate de răspundere animalele sau să se ofere o imagine acceptabilă a epidemiei? (**M. Ş.**)

O ALTĂ TAINĂ A UNUI INSTRUMENT DE GHEAŢĂ: ARGUMENTELE POT FI ÎNCURCATE

● Cu intenţia de a găti o sofisticată mîncare chinezească, am urmărit într-un hipermarket un grup de chinezi ca să mă lămuresc ce tip de orez folosesc. Oferta era mai mult decît variată: orez nemţesc cu bobul lung, orez italian basmati, orez sălbatic, orez thai, orez bob de bob. Chinezii au cumpărat vreo zece pungi cu cel mai ieftin orez românesc, din acela care mai demult era asezonat cu rahat de şoarece. O altă taină a globalizării culinare mi s-a descifrat: chinezu-i tot chinez, indiferent de orez! (**A. P.**)

● Un neurolog american a ajuns la concluzia că studiul unui instrument muzical dezvoltă nu doar calităţi greu cuantificabile, precum creativitatea şi sensibilitatea, dar, mai ales, amplifică, cu pînă la 25%, conexiunile cerebrale. Şi buciumul?! (**M. C.**)

● O veste tristă pentru dl Cosaşu: se pare că Oceanul Arctic va pierde banchiza de gheaţă mai repede cu pînă la 30 de ani faţă de previziunile de pînă acum, astfel că banchiza ar putea dispărea complet pe timpul verii între anii 2013 şi 2040. (**M. C.**)

● Adela Marcov, bloggera care a semnat în numărul precedent (271) al *D.v.* un text la temă, s-a văzut acuzată şi dintr-o parte, şi dintr-alta că „face jocurile"... (Cum „care jocuri"?! Jocurile *alea,* fireşte!) E o poziţie cît se poate de bună, adică de dilematică: şi *Dilema* (pe-atunci ne-*veche)* a fost suspectată – la-nceputuri – că e ba de-o parte, ba de alta. Probabil că, în ţara conspiratitei continue (vezi matricea *Mioriţa),* argumentele pot fi trase în orice direcţie ca gumilasticul, echilibrul e văzut doar ca echilibristică şi toată lumea aşteaptă să cazi şi să-ţi rupi gîtul, „confirmînd" pdv-urile anterioare. Iar dacă nu cazi, nici o problemă: există şi ceea ce se cheamă *brînci.* Brînciul la români este precum bătaia pe umăr la alţii: o formă de socializare, o „omenire". (**a. l. ş.**)

● Acum cîţiva ani, doamna Livia, bucătăreasă din Bihor, s-a angajat la o pensiune din Italia, unde le-a servit clienţilor japonezi plăcinte ardeleneşti cu brînză şi cartofi. Unii dintre ei au fost atît de impresionaţi de plăcinte încît, de fiecare Crăciun, îi trimit felicitări. La pensiunea din Ştei unde este acum angajată doamna Livia, am mîncat cea mai bună pizza din România, exact ca în Italia. Încurcate sînt căile globalizării culinare! (**A. P.**)

CU ALTE CUVINTE, CINEVA AR FI TENTAT DE MULŢIMEA MONDIALĂ?

● Imediat după micul scandal iscat de interzicerea accesului cu biciclete şi role în parcuri, am auzit la TV o ştire adorabilă: cică în nu-ştiu-care loc urmează să se construiască – atenţie – nici mai mult, nici mai puţin decît *600* de kilometri de piste. Cu alte cuvinte, aţi vrut biciclete, aţi făcut scandal, na-vă piste şi zbenguiţi-vă pînă n-oţi mai putea! (**R. T.**)

● De fiecare dată cînd văd emisiunile de divertisment, ştirile şi talk-show-urile de la noi, îmi doresc ca cineva să propună formatul unei emisiuni live cu titlul *Dive, politicieni, analişti şi preşedinţi de cluburi de fotbal mîncaţi în direct de crocodili*. (**M. C.**)

● Trecînd eu prin Piaţa Romană, m-am ales cu două flyere: unul îmi oferea o reducere la un „tratament facial şi corporal cu radiofrecvenţă tripolară", celălalt mă ispitea cu nişte masaje erotice: „ultra relaxing", „body sensual", „full erotic", „double erotic" şi „erotic show". Dacă n-ar fi trebuit să ajung la şedinţa de redacţie, m-ar fi tentat un „tratament double erotic tripolar". (**M. C.**)

● Am o dilemă. Oare ce va striga mulţimea adunată la mitingurile electorale ale Alteţei Sale Regale Radu? „Hohen-zol-lern"? „Ve-rin-gen"? Sau „Duuu-da, Duuu-da"? (**M. V.**)

● Asociaţia Mondială a Snooker-ului a amendat un jucător (deşi o asemenea faptă este pedepsită mult mai aspru, ajungîndu-se pînă la eliminarea respectivului din turnee) pentru că acesta a pariat o mare sumă de bani contra sa într-un meci susţinut la un campionat. De ce excepţia cu „doar" amendă? Pentru că, deşi a pariat contra sa, jucătorul a cîştigat meciul. Numele său este Ronnie O'Sullivan, campionul mondial *en titre*. Vorba reclamei: prietenii ştiu de ce... (**S. G.**)

Juan ENRIQUEZ

Un nou tu

Ingineria financiară ne-a adus în pragul ruinei, dar ingineria umană – evoluţia controlată – va remodela economia globală. Şi încă mai devreme decît credem. Într-un moment în care ţările şi industriile încep să fie copleşite de valurile de falimente, concedieri, restructurări, contracte eşuate şi bonusuri ruşinoase, s-ar putea să ne scape din vedere un al doilea tsunami, mai mare, care se formează la orizont. În timp ce economia este în scădere, tehnologia avansează într-un ritm şi mai rapid. Abilitatea de adaptare la ritmul accelerat al schimbării este cea care va decide cine supravieţuieşte. Ca să folosim jargonul de criză, cel puţin trei tehnologii importante sînt acum „proiecte la cheie": programarea ţesuturilor, posibilitatea de a modifica celule şi roboţii. Pe măsură ce aceste noi tehnologii şi altele converg, vom fi martorii unei restructurări masive a puterii economice globale.

Acum putem programa viaţa. Cu cîteva luni în urmă, cercetătorii de la Institutul de Genomică Sintetică „J. Craig Venter" au introdus şiruri lungi de ADN într-o celulă de micoplasmă, transformînd-o într-o specie total diferită. În ianuarie 2008, aceeaşi echipă a realizat cea mai mare moleculă organică din lume şi a introdus-o într-o celulă – este echivalentul unui pachet complet de soft pentru a programa celulele. Un an mai tîrziu, cercetătorii au produs mii de astfel de programe într-o singură zi.

Luate împreună, aceste descoperiri înseamnă că cineva poate concepe un cod genetic, manipula o celulă şi îndeplini o funcţie dorită. Înseamnă că putem transforma celulele în entităţi programabile care să realizeze ceva. Dar acest soft îşi construieşte propriul hard, care permite companiilor să înceapă să utilizeze bacterii pentru a produce substanţe chimice, combustibili, medicamente, textile, stocări de date sau orice serie de produse organice.

Aceste descoperiri şi noile aplicaţii se extind rapid. Cercetătorii de la Massachusetts Institute of Technology au asamblat un registru standard de segmente biologice. Este ca un fel de RadioShack pentru celule. Poţi găsi aici proteine de tip open-source ARN, ADN, regulatori şi terminatori. În 2008, sute de studenţi din 21 de ţări s-au întîlnit pentru a produce viaţă într-un mod incitant. Echipa de la Rice University a încercat să transfere resveratrolul (substanţa care face vinul roşu să fie bun pentru organism) în bere, ceea ce l-a făcut pe un judecător să exclame: „Wow, bere care ajută în lupta împotiva cancerului. Există Dumnezeu!". Echipa taiwaneză a fost un pic mai ambiţioasă. A încercat să modifice bacteriile din intestin pentru a le face să acţioneze ca un rinichi.

Un al doilea tsunami major constă în posibilităţile noastre din ce în ce mai mari de a crea structuri organice complexe, precum braţe, vezici urinare, inimi şi trahei. Toate organismele complexe se dezvoltă din celule nediferenţiate, pluripotente, ceea ce înseamnă că acele celule conţin un întreg genom şi au posibilitatea de a produce toate părţile corpului. Salamandrele axolotl – asemănătoare cu dinozaurii care trăiesc în Mexic – au proprietatea de a redezvolta părţi ale corpului, inclusiv segmente ale inimii şi creierului, precum şi membre în întregime. Unui copil foarte mic îi pot creşte din nou părţi ale degetelor. Ducînd acest concept un pas mai departe, Cliff Tabin creează pui cu mai mult de două aripi, la Harvard Medical School.

Şi, în curînd, acest lucru va fi posibil în absenţa unui corp, numai cu nişte celule. În ultimul an, cercetătorii au readus, prin şoc, celule umane în starea lor pluripotentă. Aceasta înseamnă că, în loc să folosim celule stem embrionare, putem dezvolta alte părţi ale corpului din celule de piele, din propriile noastre ţesuturi. Anthony Atala, de la Wake Forest University, creează vezici şi urechi umane în recipiente de sticlă. Unei femei din Columbia, bolnavă terminal de tuberculoză, i-a fost refăcută traheea din propriile celule. Iar Harald C. Ott, acum cercetător la Massachusetts General Hospital, a scos toate celulele din inima unui şoarece, lăsînd numai cîteva. Pe scheletul acestor celule, echipa sa a adăugat apoi celule stem ale şoarecelui, după care celulele s-au reorganizat, iar inima a început să bată. Se pare că viaţa poate fi produsă, iar noi nu facem decît să învăţăm regulile programării ei.

Şi în final, al treilea tsunami, unul pe care am obosit să-l aşteptăm: roboţii. Aceia dintre noi care au ajuns la o anumită vîrstă au crescut aşteptîndu-se ca, pînă acum, să aibă robotul-menajeră, care ne va face viaţa mai uşoară. Şi totuşi, tot ceea ce avem pînă acum este aspiratorul. Am aşteptat atît de mult şi am văzut atîtea filme SF, încît aşteptările noastre sînt acum foarte mici.

Dar schimbarea se produce cu repeziciune. Robotul BigDog de la Boston Dynamics, de exemplu, este deschizător de drum pentru o revoluţionare a transporturilor, logisticii şi, probabil, a războiului. Poate cără aproape 160 de kilograme pe un teren complex, inclusiv pe gheaţă şi pe creste abrupte, împădurite şi înzăpezite. Robert Wood de la Harvard University lucrează la celălalt capăt al scării de proiectare, construind roboţi de mărimea unor muşte. Toate procedeele actuale de supraveghere, transport şi comunicare sînt pe punctul de a fi schimbate pentru totdeauna de viitoarea eră a roboţilor. Cînd aceste evoluţii vor fi combinate cu procesarea miniaturizată, la scară de terabyte, descoperirile în domeniul ingineriei şi al procesării datelor vor fi extraordinare. Înainte să apucăm să ne dăm seama, roboţii vor fi peste tot.

(...)

Pe măsură ce inovatorii încep să citească, să reproducă şi să programeze viaţa, ei vor revoluţiona aproape toate principalele industrii existente pe planetă. Deja, majoritatea cerealelor pe care le consumăm sînt modificate genetic, iar hainele, medicamentele, materialele plastice, maşinile, combustibilii şi companiile care produc informaţii folosesc tehnologii bazate pe ştiinţa vieţii. Casoletele pentru alimente de la Wal-Mart sînt făcute din plastic biodegradabil care este cultivat în organismele plantelor. Companii atît de diferite precum L'Oréal, Procter&Gamble, Kaiser Permanente şi Intel au pariat o parte din propriul lor viitor pe ştiinţa vieţii. DuPont a investit peste 100 de milioane de dolari într-o uzină de fermentare care ajută la cultivarea, cu ajutorul bacteriilor, a materialului pentru costumele de jogging care permit pielii să respire şi să rămînă uscată. Divizia de „ştiinţa vieţii" de la Toyota realizează componente de maşini din plasticul extras din plante. Softul de cartografiere al Google ajută la afişarea genomilor de bacterii şi la navigarea printre aceştia, iar compania sprijină activitatea

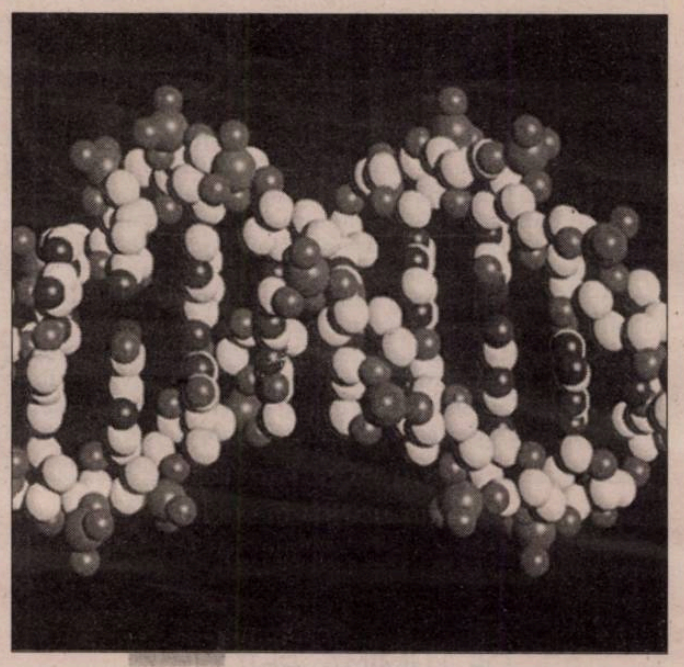

unui savant de la Harvard care încearcă să decodeze genomii a 100.000 de oameni. (...)

Codul vieţii şi alte tehnologii aplicate cum ar fi robotica sînt poate cele mai puternice pîrghii pe care oamenii le-au avut vreodată. Capacitatea de a adopta şi de a se adapta la aceste tehnologii va determina în cele din urmă cine devine sau rămîne puternic şi bogat la scară individuală, naţională şi regională. Este baza pentru viitorul Ford, Intel, Microsoft şi Google. Boston, San Diego, Rockville şi Silicon Valley, ca să nu mai pomenim de Beijing, Singapore şi Seoul, continuă să investească în acţiuni care au legătură cu ştiinţa vieţii, care sînt mai performante decît acţiunile în alte industrii.

Dar chiar şi suişurile şi coborîşurile naţiunilor şi regiunilor pot fi relativ mici în comparaţie cu scara finală a schimbării. Odată ce începem să scriem şi să citim codul vieţii, devenim, treptat, o specie diferită; evoluăm de la *Homo sapiens* la *Homo evolutis,* o fiinţă umană care îşi construieşte deliberat propria evoluţie şi pe aceea a altor specii. Şi acesta este ultimul tsunami.

Juan Enriquez, *autorul cărţii* As the Future Catches You, *este director de management la Excel Medical Ventures, o companie care investeşte în tehnologii de ştiinţa vieţii, dar şi cofondator şi acţionar al Synthetic Genomics.*

Fragmente dintr-un articol pe care îl veţi putea citi integral în Foreign Policy România, *care apare pe 11 mai.*

PUBLICITATE

DILEMATECA
ÎȚI DĂ DE CITIT!

Citește în numărul din MAI:

■ **DOSAR** Magda Rădută: „Pamfletul e tifla, și-i lectura cea mai plăcută"
■ **ANCHETĂ** Prima dată la cinematograf ■ **MERIDIANE** În țara europeană a hîrtiei
■ **FRAGMENTE** Ordinea naturală a lucrurilor, de António Lobo Antunes

• SCRIERI • AUTORI • LECTURI •

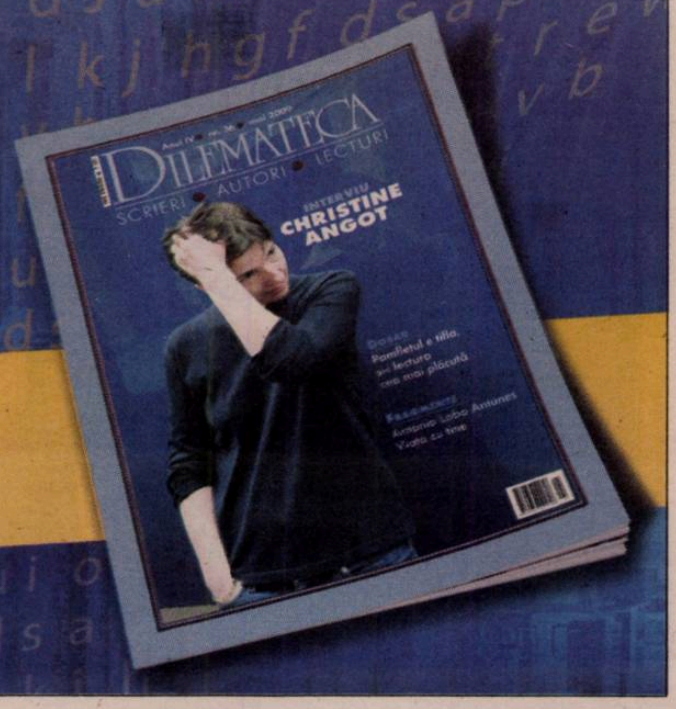

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **273** ● 7-13 mai 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

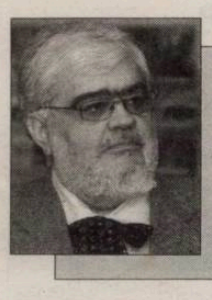

Andrei Pleşu
„Ce se întîmplă în România“

pagina **3**

Radu Cosaşu
„De la un inexistent colonel pensionar“

pagina **16**

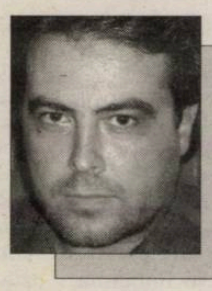

Adrian Cioroianu
„Portocaliu palid – la Chişinău“

pagina **24**

30 PORTRETUL UNEI GENERAȚII

© M. Ursu

„Primii patruzeci de ani din viață ne dau textul; următorii treizeci îi adaugă comentariul.“

ARTHUR SCHOPENHAUER

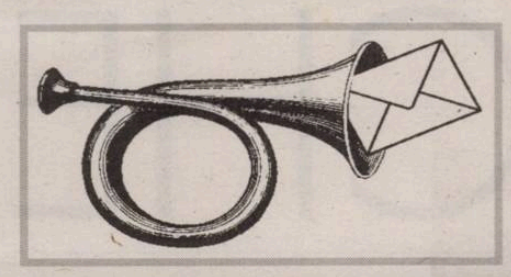

Nr. 269: *„Dreptul de a fi supravegheaţi“*

Quis custodiet ipsos custodes?

Nu am nici cea mai mică idee dacă întrebarea lui Iuvenal se referea la bunul mers al sistemului judiciar roman, ori o formulase cu scopul de a fi una dintre maximele supreme ale puterilor legislative şi judecătoreşti. Şi nici nu ştiu dacă Montesquieu a reflectat la ea cînd a meditat la separaţia puterilor în stat. Însă cunosc destule lacune care pun frîne bunului mers al sistemului în România, iar una dintre ele este tocmai modalitatea prin care au fost adoptate anumite acte normative extrem de importante, printre care se numără şi legea „Big Brother“...

Voi încerca să construiesc, în mod succint, o argumentaţie, fără a face abstracţie că sînt o infimă rotiţă a sistemului, căruia această lege i-a pus obstacole imposibil de trecut (şi mă voi referi doar la aspectul telefoniei mobile).

Aşadar... Sîntem o naţiune care stă foarte bine la capitolul teoretic („A, bineînţeles că ştiu cum trebuie procedat!...“), dar (omniprezenta noastră conjuncţie!) nu ne prea descurcăm cînd se impune să construim ceva temeinic („Hmm, nu-i nimic, o dregem noi...“).

Ştiaţi, spre exemplu, că această lege a fost adoptată de Camera Deputaţilor în două minute?!? Sigur, orice lege e perfectibilă. Cea în cauză trebuia adoptată – dacă nu mă înşel – pînă la data de 15.09.2007 şi, pentru că UE ne-a tras de mînecă, am rezolvat-o cu întîrziere în cel mai pur stil mioritic, pentru atingerea ţintarului acquis-ului comunitar. Deputaţii se gîndeau, probabil, la vacanţele de Crăciun şi la ce cadouri le va aduce Moşul...

Mai ştiaţi că aproximativ 65-70% dintre infracţiunile prevăzute de Codul Penal şi legile speciale sînt ocolite de acest act normativ? Efectul? Prevederile ei se referă doar la combaterea terorismului, infracţiunile de omor, spălare de bani, trafic de persoane sau droguri, ori infracţiunile pentru care pedeapsa minimă specială este mai mare de cinci ani. Concluzia? Dacă noaptea vi se fură mai multe telefoane mobile din casă, dacă sînteţi şantajat, violat, tîlhărit, indiciile oferite de *listing*-urile dvs. sau cele ale infractorilor nu pot fi folosite în cauzele penale pentru că aceste infracţiuni nu intră sub incidenţa legii.

A solicitat vreuna dintre persoanele care au participat la „crearea“ acestei legi o statistică a Poliţiei privind cazurile rezolvate cu succes prin exploatarea datelor furnizate de firmele de telefonie mobilă? Practica judiciară a relevat că, în peste 50-60% dintre cazuri, indiciile capitale au fost obţinute din *listing*-uri sau identificarea după IMEI (International Mobile Equipament Identity) a utilizatorului unui telefon mobil-corp delict.

În încheiere, un alt exemplu – dispariţiile minorilor (în stadiul primelor verificări, dacă nu sînt obţinute probe certe care să demonstreze contrariul) nu sînt infracţiuni. În condiţiile actuale, aproximativ 75-80% dintre minorii cu vîrste de peste 8-9 ani deţin un telefon mobil. Sînt curios ce explicaţie i-ar da un parlamentar din vechea legislatură unui părinte cu nervii la pămînt, dacă acesta ar solicita folosirea în anchetă a datelor despre telefonul mobil al copilului său dispărut?!?

Concluzia finală?... Ar fi frumos să reflectăm la principiul ultimei puteri din stat – doar ne pricepem de minune la dezbateri, nu-i aşa? – dar, pînă una-alta, Legea nr. 298/2008 este o lege foarte proastă!!!

Cu stimă,

Mihai MOISE
mihai.moise@gmail.com

P.S. Am fost neplăcut surprins şi dezamăgit de frenezia şi totala superficialitate cu care a fost abordat subiectul legii „Big Brother“, destui reprezentanţi exponenţiali ai mass-mediei, ai societăţii civile ori ai clasei politice doar perorînd despre pericolul „ascultării telefoanelor“, deşi nici unul dintre articole nu se referea la aşa ceva...

Nr. 270: *„A fost sau n-a fost revoluţie/ lovitură de stat la Chişinău?“*

Moldova, o Românie pentru o zi

Toţi cei care avem ceva habar de romanticul deceniu 9, de dominoul început de Walesa, am urmărit, cu oareşce *tremendous* lăuntric, toate secundele solide de timp ce se petreceau între Prut şi Nistru la început de aprilie. Eram captiv(i) ai unui timp pe care îl ştiam întocmai unui manuscris al viselor (of, unde eşti tu, mit al dărîmării Zidului), retrăiam spectacolul de lacrimi, de simţiri, poezia clipei de etern, pe care numai român trebuia să fii să îl percepi în 16-le de decembrie... Români cu întîrziere (moldovani de pe acolo) – spuneau unii mai cîrcotaşi, mineriada lui Voronin, frustrarea ştampilei, nu se ştie în cele din urmă ce, naivitatea alegătorului de familie moldavă cu simţ opozabil, dar care a votat disipat (tatăl – cu liberalii, mama – cu democraţii, iar copilul, cu Moldova Noastră, caz concret!!). Din păcate, presa noastră nu a ştiut decît să fie prezentă acolo doar pentru o zi. Atît. A doua zi, mai puţin, şi a treia zi... mai deloc – înapoi la Becali de *prime-time*. Apropo de cel de pe urmă, cînd ţi-e dat să-l auzi pe un Hurezeanu ridicîndu-i osanale, mai că-ţi vine să pui un „Haş mic“ în faţa sibianului scrobit. Ce mi-e Pavel, ce mi-e Emil!

Cei din Piaţa Ştefan cel Mare, cei care abia începeau să meargă în picioarele democraţiei au pierdut sprijinul mediatic în numai 24 de ore. Marea speranţă, marea aşteptare s-au dezumflat. Mă gîndesc că frustrarea celor de acolo a pornit pe două direcţii: noaptea arestărilor şi exmatriculărilor din facultăţi şi apoi lipsa sprijinului extern. Toţi cei care au manifestat în acel marţi frumos, cu steagul românesc, erau cu un ochi aţintit spre Bucureşti, mizînd că cei de acolo îi vor încuraja. Şi a fost doar o zi, o minune, o solidaritate de ore, cîteva hărţuiri de conjunctură, şi ne-am întors la ce ştim noi cel mai bine: EBA, Penescu, Becali, Popoviciu şi, cu voia dvs., ultimul pe listă, Băsescu. Să ne uităm însă la „comunismul“ lui Voronin, în nici un caz nu avem de-a face cu un comunism ceauşist, ci, mai degrabă, unul iliescist, de aprilie-iunie '90. Iar ce s-a întîmplat la Chişinău duce mai curînd la 13-15 iunie, decît la 16 decembrie, cum eronat am fost şi eu dus în ispita paralelismului sintactic, de presa momentului. Este aceeaşi naivitate de stil a studentului Serghei sau Vitali, cu esenţa utopiei că aici el clădeşte o zonă liberă de neocomunism, în detrimentul paternalistului nea Igor din Bălţi, aceeaşi naivitate ca a celor de la arhitectură *versus* lămpaşele dlui Cozma. Mineriada lui Voronin a reuşit mai grozav decît cea a prietenului Ion. Mineriada lui Voronin nici măcar nu a fost criticată de Europa, o Europă care nu şi-ar permite să supere nici pe departe Rusia cu gazele ei cu tot! Dezamăgirea Europei docile pentru un banal român, semnatar al acestor rînduri. A fost o mineriadă de catifea, batista pe ţambal, pacea socială, un pic de vize către români, doi ambasadori refuzaţi la import şi... gata, dragi prieteni, mandatul PCRM este tranşat cu drag şi cu hărnicie proletară. Voronin îi calcă pe urme dlui Iliescu, dacă nu deja i-a şi călcat, a întins pelerina peste oligarhia capitalistă – pardon, uitasem, mare mahăr în ale firmelor este chiar Voronin jr. –, partidele de opoziţie vor concepe, probabil, o Convenţie Democrată, în aceşti patru ani, şi s-ar putea să cîştige alegerile viitoare. Cam tîrziu, o spun eu, un român frustrat şi dezamăgit de Evul Mediu al politicii româneşti '90-'96 (Văcăroiu, Stolo sau Roman), şi de „Renaşterea“ palidă a lui Galbeni, Ţepelea sau Diaconescu. Ce să fie? Vreo zece ani mutilaţi, zece ani cu o cădere în penibil şi mediocritate, zece ani în care promovarea falsului doctrinar şi a semidocţilor politici şi economici a generat ciudăţeniile de prin 2000 încoace... A generat cea mai falsă şi cabotină ţară şi cel mai habotnic popor, care cu dreapta se închină, iar cu stînga se scarpină în... nas. România azi – un neexemplu de urmat pentru Moldova. O Românie care – s-a văzut – şi-a dat arama pe faţă în faţărnicie – într-o singură zi, toate televiziunile s-au plictisit de Chişinău, era prea atavic ce se întîmplă şi parcă nu avea rating. Altfel spus, şi antenele, şi realităţile, şi tevereurile s-au uitat „oleacă“ spre Vest şi au văzut că mineriada de catifea a lui Voronin este desuetă. Şi – ce şi-au zis – înapoi la EBA, la grevele noastre, la sindicatele care cer, la Guvernul care este fata cu ifose şi care nu dă. Apropo de sindicate, am eu o vorbă care îmi stă de mai mult timp în gît. S-au schimbat miniştrii, s-au schimbat cabinete, partide, alianţe, regi, preşedinţi, galaxii şi comete, dar un Costin, un Hossu, un Luca, un Cornea, parcă nu. Oare aceştia mai înseamnă sindicatele sau o nouă clasă biologic-politic longevivă? Dar poate că ăsta este un alt subiect de analizat. Nu ştiu cum este prin Basarabia, dar eu zic să nu înveţe exemplul nostru. Liderii de sindicat agricoli sau podgoricoli de acolo să se oprească totuşi pînă la un nivel anual de pubertate, în funcţie... orice matusalem devine des şi plictisitor în nesimţire.

Liviu POPESCU

redactor-şef, televiziunea VTV,
Rîmnicu-Vîlcea, liviupopescu13@yahoo.com

Nr. 271: Ion Ionescu, „Scrisoare către ţara mea“

Mie-mi place România. Fiindcă eu, care în majoritatea timpului sînt parte din populaţie (sau, dacă vreţi, *po....ţie,* cum scriu unii forumişti dăştept-freudieni) şi uneori avansez subit la rangul de cetăţean, mă simt bine reprezentată de guvernanţi. N-o să-mi iau o poză martirică şi să pretind că valoarea mea tînjea numaidecît după noocraţie. Am conducătorii pe care îi merit şi, mai mult decît atît, nu sînt deloc sigură că, pusă în locul lor, aş fi mai brează.

Pentru salvarea mea interioară, ţara în care trăiesc e cea mai bună piatră de încercare. În numele acestei salvări încerc să transform orice văd/simt/aud/miros, în posibile subiecte ale unor cărţi ce poate nu vor fi scrise niciodată, minunîndu-mă şi pălind de invidie în faţa nesecatei combinatorici de evenimente ale vieţii. Nu obosesc să văd figurile ades patibulare ale celor care ne îndeamnă duios să-i votăm, căci sînt prea ocupată să regret că nu am talentul şi virulenţa unui Bosch (nu firma). Nu obosesc să-mi contemplu statutul de victimă fiindcă aşa e corect politic. Nu obosesc să mă amuz de vehemenţa Demostenilor de bodegă, care îmi amintesc nesmintit de ce îmi plac nemţii. Salut pululaţia subumanităţii pe ecranul televizorului meu, întrucît mă face să mă dedau cu voluptate viciului solitar (nu, nu acela) al lecturii. Nu obosesc să observ dihotomia dintre „mulţimile de credincioşi“ (care le ajută pe televiziuni să-şi dea cucernic ochii peste cap în zilele cu miză religioasă) şi îmbelşugata colecţie de ghionturi şi apostrofe ale aceloraşi; persanii lui Montesquieu şi-ar trage singuri palme, stupefiaţi. Cum să mă obosească ieremiadele accesorizate cu tipice puseuri de ţîfnă (gen „Ce ai cu noi, mă? Pentru ce să dăm cu var?“) din marele război de uzură dintre conducători şi conduşi?

De ce să emigrez, dle Ionescu? Ce treabă am eu cu ordonata, curata, normala, dezvrăjita lume civilizată?

Mihaela BALDOVIN
Pătîrlagele, Buzău

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Vîrsta a treia**
- **Profesorul**
- **Ce a mai rămas din Cortina de Fier?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Omul cinstit

Efectele crizei asupra consumatorului obişnuit se văd mai dramatic în ţările dezvoltate decît în cele considerate oricum sărace. Cifra în scădere a automobilelor noi, vîndute în Statele Unite sau Italia, pare mai catastrofală decît procentul şomerilor din India. Şi odată cu compătimirea faţă de cei care îşi realizaseră visul „traiului bun“ şi sînt nevoiţi acum să cedeze cîte ceva din farmecele lui, creşte şi ura faţă de marii magnaţi – directori de bănci, de corporaţii, de fonduri de investiţii – ale căror cîştiguri „neruşinate“ sînt etalate pe paginile tuturor ziarelor. Acuzaţiile de inechitate inventează noi adjective alimentînd productiva invidie omenească şi încruntările marxiste pătrund din nou în discursul public, prevestind, iarăşi, moartea capitalismului.

Desigur, lăcomia grăbită a acestor dirijori şi profitori ai crizei este inacceptabilă: să îţi acorzi singur atît de mulţi bani pentru că ai dus la faliment societăţi întregi este o scamatorie care contează excesiv pe starea de hipnoză a spectatorilor (totuşi, plătitori). Oamenii au pierdut economiile de o viaţă, contribuţiile la fondurile de pensii private, certitudinile unei existenţe trăite după anumite reguli.

Dar la o socoteală mai aplicată se poate observa că oricît de mari ar fi fost cîştigurile nemeritate ale profitorilor crizei, cu ele nu pot fi acoperite imensele deficite ale fondurilor de pensii sau ale creditelor neachitate. Miniştrii de Finanţe din ţări cu economii puternice pun bugetele la grea încercare, ca să evite derapajele necontrolate, dar aşa cum arată acum lucrurile, pînă la urmă ieşirea din criză se va produce cu preţul sacrificiilor colective ale celor cu bani puţini, indiferent cîţi escroci vor ajunge la puşcărie.

În societăţile unde, înainte de a se plînge, oamenii sînt antrenaţi să găsească prin propriile eforturi ieşirile din situaţii dificile, excesele societăţii de consum sînt abandonate cu determinare: desigur, datele sînt anecdotice, dar, din SUA, de exemplu, răzbat tot mai multe ştiri despre iniţiativele comunitare, despre angajamentul civic, despre implicarea politică a tinerilor.

În cartierele unde se mută tinerele familii care se folosesc de creditele subvenţionate pentru a-şi cumpăra case se alcătuiesc grupuri unde se învaţă în colectiv cum să trăieşti fără datorii şi cum să te aperi de criminalitatea din împrejurimi. Criza economică nu poate fi ocolită prin asemenea strategii, dar ele pot face viaţa individului mai suportabilă.

Corupţia nu va dispărea după sentinţele date rapacităţii agresive. Priveliştea fostelor vedete sociale cu cătuşe la mîini oferă un coeficient de satisfacţie, dar nu foarte durabil. „Inteligenţa“ instituţională dă drept un adevăr de bun-simţ că oamenii care manevrează, în contul altora, mari sume de bani sau noţiuni abstracte (cum e dreptatea) trebuie foarte bine plătiţi ca să poată rezista ispitei. Discutabil. Sumele disponibile la furat sînt întotdeauna superioare celor care pot fi obţinute de la cea mai binevoitoare stăpînire.

Ar trebui cercetat ce se mai întîmplă cu o calitate omenească, existentă pe vremuri, nu doar în basme: se numea cinste. Unii nu furau nu pentru că aveau leafă mare, ci pentru că aşa erau ei – cinstiţi. Respectau regulile pentru că doreau ca şi ceilalţi să le respecte faţă de ei. A scăzut valoarea de întrebuinţare a acestei calităţi, s-a degradat reputaţia ei. După cum s-a dovedit, democraţia în sine nu e o pavăză împotriva corupţiei. Omul cinstit – poate fi. Cam simpluţ, nu?

globul cubic

Invitaţie la cină

De peste un an, David Bradley, un om de afaceri american destul de discret, îi invită la cină pe cei mai influenţi editorialişti (indiferent la simpatiile lor politice, exprimate sau nu) într-unul din luxoasele sale saloane din clădirea ce-i aparţine pe malul lacului Potomac, ca să stea de vorbă, într-un mod informal, cu unul dintre oamenii importanţi ai zilei; cei mai recenţi oaspeţi ai ziariştilor au fost Tim Geithner, secretarul Trezoreriei, regele Abdullah al II-lea al Iordaniei, Rahm Emanuel, cel mai apropiat consilier al preşedintelui Obama. Discuţiile sînt confidenţiale, deşi dacă interlocutorul acceptă, citatele pot fi reproduse. „Comunicarea noastră cu oamenii de la putere este atît de artificială, încît dorim să-i cunoaştem mai bine şi să aflăm ceea ce gîndesc într-adevăr“ – spune Jean Mayer de la *New Yorker*. Ruth Marcus de la *The Washington Post* spune că „întîlnirile au avut valoarea lor, pentru că se desfăşoară într-o atmosferă relaxată, nu sînt o suită de momente dintr-o pîndă“. Abordarea „paşnică“ l-a favorizat pe preşedintele Obama, ale cărui acţiuni au fost oglindite mai mult decît cele ale lui Bush jr. şi Clinton la un loc într-o perioadă asemănătoare. „Preşedinţia Obama a ocupat 28 de ore în primele 50 de zile, 58% dintre aprecieri au fost pozitive, pe ABC, CBS şi NBC, în comparaţie cu 33% pozitive pentru Bush jr. şi 44% pentru Clinton. În schimb, pe Fox News doar 13% dintre afirmaţiile despre Obama au fost pozitive. (...) Un contrast uimitor: calităţile personale ale lui Obama au fost mai bine apreciate decît intenţiile sau realizările sale politice – 32% pe CBS, 31% – pe NBC, 8% pe Fox“ *(The Washington Post,* 27 aprilie).

„Cît timp America a fost cuprinsă de exaltare emoţională, combinaţia de sobrietate şi optimism a lui Obama a avut efectul unui miracol. În cele din urmă, miracolul o să dispară şi mă tem că acest lucru se va petrece înainte de viitoarele alegeri“ – scrie Reihan Salam în *Daily Beast*.

E ciudat, dar un efect asemănător se poate înregistra doar în Rusia, unde prim-ministrul Putin şi partidul său continuă să obţină majorităţi semnificative, deşi politicile lor sînt criticate la toate colţurile. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Piaţa, viciul, criza

De ceva vreme, circulă „viral“ un banc de criză cu oarecare tîlc. În plină criză de lichidităţi („banii sînt speriaţi şi se ascund în timpurile astea“ – zic experţii), un tip cu bani – să zicem, un magnat rus ori un şeic – intră într-un hotel şi vrea să vadă camerele. Lasă la recepţie o bancnotă de 500 de euro şi porneşte, însoţit de valet, prin hotel. Directorul hotelului, presat de datorii, înşfacă bancnota fără să se gîndească prea mult şi se duce la firma de catering să-şi achite datoria. Directorul firmei de catering se bucură, evident, dar nu pierde timpul: ia bancnota şi se precipită spre crescătorul de animale de unde se aprovizionează cu carne pentru a plăti măcar o parte din datoria pe care o are la acesta. Crescătorul de animale răsuflă uşurat pentru că, iată, are cum să achite datoria presantă pe care o are la firma care-i livrează furaje pentru animale, aşa că nu trece mult şi bancnota ajunge în buzunarul omului cu furajele. La rîndul lui, acesta nu ezită prea mult şi achită datoria pe care o are prostituatei de lux pe care o frecventează cu regularitate. Zi mare şi pentru prostituată – avînd bancnota de 500 de euro, se poate duce la hotelul din centru să achite datoria discretă, dar fermă pe care o are la hotelier, pentru folosirea elegantelor camere în exerciţiul profesiei. Astfel, bancnota ajunge din nou pe tejgheaua recepţiei. Tocmai la timp, pentru că bogătaşul posesor de *cash* termină turul camerelor hotelului. E nemulţumit de ceea ce a văzut, îşi ia cei 500 de euro înapoi şi iese.

Acest banc spune că economia ar reporni cu o injecţie de *cash* – ceea ce nu e atît de sigur, dacă vedem rezultatele masivului desant de *cash* al Guvernului american asupra propriei economii. Totodată, bancul reaminteşte într-o manieră cît se poate de elocventă ceva ce am învăţat cu toţii în şcoală: banii sînt o convenţie unanim acceptată, o ficţiune, pînă la urmă, care ne ajută să circulăm mai repede şi mai eficient mărfurile şi serviciile între noi. Faptul că recirculare a unei ficţiuni ne poate redeschide mintea şi economia este prilej de amară speculaţie filozofică, fie şi numai pentru că ficţiunea pe care noi am creat-o anume pentru a uşura schimburile dintre noi le blochează acum. Dar ceea ce mie mi se pare cel mai interesant la acest banc este introducerea prostituatei şi a *bussines*-ului ei în circuitul economic legitim.

Nu e nevoie de cine ştie ce curaj să poţi spune acum, la începutul secolului XXI, că viciul este o afacere ca oricare alta. Cu trei sute de ani în urmă, Bernard Mandeville, pentru care Hayek va avea o preţuire aparte, a îndrăznit încă şi mai mult susţinînd că viciul individual lăsat să se manifeste liber contribuie la binele public. Cel mai la îndemînă este exemplul libertinului care, dacă nu e constrîns să se ascundă, dă de lucru croitorilor, bucătarilor, cîrciumarilor, hotelierilor şi, nu în ultimul rînd, prostituatelor – iar aceştia, culegînd bani de la libertin, vor da altora de lucru pentru diversele lor necesităţi. Pînă la urmă, banii trebuie să circule indiferent de natura morală a nevoii pe care o satisfac. E mai important să asiguri venituri unui lucrător şi familiei sale, decît să păzeşti, poate cu preţul înfometării acestuia, bunele moravuri. O generaţie sau două după Mandeville, Adam Smith va fi mai precaut în asemenea chestiuni. Da, interesul propriu al fiecărui jucător economic produce binele public („avem pe masă o cină nu pentru că măcelarul, băcanul şi patronul magazinului din colţ sînt milostivi, ci tocmai pentru că ei îşi păzesc cu străjnicie interesul propriu“ – sună celebra afirmaţie smithiană), dar acest interes nu poate fi, totuşi, imoral. Smith va debuta cu o carte mai degrabă preocupată de morală decît de economie, dar va continua scriind revoluţionar despre economie şi destul de stîngaci despre morală, atunci cînd va veni vorba.

Nici unul dintre marii gînditori ai secolului al XVIII-lea care contribuie la definirea spiritului capitalismului nu va putea face o legătură mai limpede, mai clară, între etică şi capitalism, aşa cum o va face, la începutul secolului al XX-lea, Max Weber.

În fond, există trei variante posibile de judecată morală asupra pieţei libere. Prima spune că piaţa e morală şi că oricine face profit în contextul pieţei libere, cu respectarea regulilor ei, este moral. Sancţiunea pieţei poartă, în această viziune, nu numai asupra eficienţei, priceperii şi muncii, ci şi asupra naturii morale a întreprinderii. Profiturile obţinute din înşelăciune sau din trişerie sînt, evident, imorale. Chiar dacă ele sînt obţinute „pe piaţă“ sau mai bine zis „în cadrul pieţei“, ele contravin pieţei şi sînt, pe cale de consecinţă, blamate.

A doua variantă posibilă spune că piaţa este amorală,

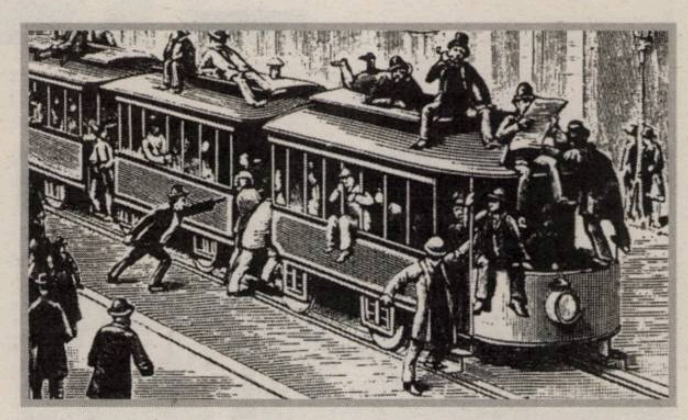

neutră din punct de vedere etic. Reuşita sau nereuşita unei afaceri în termenii profitului nu se poate măsura în axiologia eticii. Astfel, piaţa promovează după criteriile ei atît lucruri morale, cît şi lucruri imorale. Mulţi dintre cei care cred în caracterul universal al valorilor morale se opun acestei viziuni. Nimic din ceea ce e omenesc – deci, nici afacerile – nu este scutit de judecata morală. În fine, a treia variantă posibilă spune că piaţa este imorală prin natura ei. Tocmai pentru că nu se bazează pe valori morale, mecanismul de selecţie al pieţei nu are cum să fie moral. Cei care văd în piaţă promotorul stricăciunii susţin, de fapt, că orice mecanism de selecţie care nu pune pe prim-plan respectarea valorilor morale este imoral. În acest caz, capitalismul este esenţialmente rău şi îndreptarea lui nu se poate face decît împotriva lui însuşi.

ready made

„Din *Curierul Balasan* 1876. «...Sub semnatul vin în numele cetăţenilor Tîrgului Sculeni, şi vă mulţumeşte, pentru acest *intim* serviciu, şi tot o dată speră că şi în viitor la asemenea ocasiuni dacă s'ar mai întâmpla, veţi şti a vă sacrifica *cu aceiaşi activitate în restabilirea incendiului*.

Primariu C. Andriescu»“

(Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea“*,
Editura „Cartea Românească“, 1939)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Pas de deux

Un du(i)et alb de lebezi, unduiet (cum zice-s-ar, pesemne, în dulcele grai moldav), un duios cuplu unduios, adică, de unduiete/unduioase lebezi albe, care treceau uşor de la Albeniz la Albinoni sau Alberti, în funcţie de ritmul afundării capului dalb cu rostru stacojiu în unduioasa apă, în apa lacului (dar şi a lor), a „Lacului lebedelor", *Лебединое озеро,* în rusă, – ce era, de fapt, o simplă baltă (pe care un buldozer o săpase, cu vreo douăzeci de ani în urmă, în nu se mai ştia, acum, ce scop), – pe apa bălţii, aşadar, un desuet duet cycneu glisa agale spre-un *dîner* de gală, dat de undinele din *E* („... lances des glaciers fiers, rois blancs, frissons d'ombelles"!), unde erau poftite, de obicei, să joace *à tour de rôle,* cu schimbul, în *Leda şi Lebăda,* vechea idilă zoofilă, marele rol al Lebedei divine, al palmipedei, bineînţeles, – cestălalt putînd să fie, în definitiv, interpretat de orice *Lady.*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ghidonînd la stînga

Într-o seară, din goana maşinii am zărit în centrul Bucureştiului o bicicletă sprijinită neglijent de gardul care despărţea carosabilul de trotuar (ceva mai înainte, prin centrul Chitilei ocolisem un ţăran călare). Cu ghidonul cîrmit spre stînga şi un coş înalt de sîrmă în spatele şeii în care zăcea aruncată o jachetă albastră, bicicleta era o prezenţă de-a dreptul fermecătoare. Un simplu obiect (dar ce obiect) fără stăpîn care schimba complet aerul străzii. Imaginea ei ducea cu gîndul la un altfel de oraş, mai plăcut, mai calm şi la o altfel de societate, mai civilizată, mai europeană. Spre deosebire de ATV-ul căzut în prăpastie la Sinaia, cocheta „ţoaclă" ce-şi expunea sclipitoarele-i spiţe în lumina lunii nu era o ştire. Părea însă o adevărată sfidare la adresa şirului nesfîrşit de maşini prăfuite care treceau în viteză foarte aproape de ea şi, în acelaşi timp o graţioasă opoziţie a ideii de oraş nesigur în care e riscant să-ţi laşi obiectele nesupravegheate. Cineva nu voia să creadă nici în poveştile cu hoţi, nici în agresivitatea şoferilor bucureşteni. Ca o doamnă singură, noaptea pe străzi, aducea aminte de ţara bicicletelor şi a morilor de vînt. Am mai povestit cum la Amsterdam am perceput chiar un soi de aroganţă a bicicliştilor care păreau să-i intimideze pe automobilişti şi să-i domine pe pietoni cu pistele, semafoarele şi drepturile lor speciale (probabil că multul, oriunde şi de orice fel ar fi, tinde spre nesimţire). În libera şi civilizata Olandă, bicicleta e însă într-un fel simbolul independenţei personale, tot aşa cum la noi automobilul demonstrează prosperitatea recent cîştigată.

Or exista oare nişte legături neştiute între bicicletă şi gradul de civilizaţie? Să fie bicicleta un lucru a cărui delicateţe nu face faţă într-un mediu agresiv? Poţi recunoaşte aşadar o ţară necivilizată după numărul mic al bicicliştilor, tot aşa cum observi că porumbeii din pieţe se feresc sau nu de oameni, în funcţie de gradul de civilizaţie al locuitorilor? Să nu fie România, ca fostă ţară comunistă, încă destul de propice unor condiţii normale pentru biciclişti? Tot comunismul să poarte vina? Cum rămîne atunci cu milioanele de biciclişti din China, chiar şi în vremurile ei mai proaste? Grupuri mari de muncitori care fac drumul din cartierele de locuit pînă la fabrici şi înapoi, pedală lîngă pedală. Să mai fie şi o altă legătură între bicicletă şi solidaritate? Poate fi bicicleta un simbol al stîngii? (Ce-ar zice calul, cel prigonit de comunişti?) Şi dacă mă gîndesc bine, ghidonul bicicletei despre care pomeneam la început era întors chiar spre stînga... dar iată pe ce coclauri m-au condus cele două roţi.

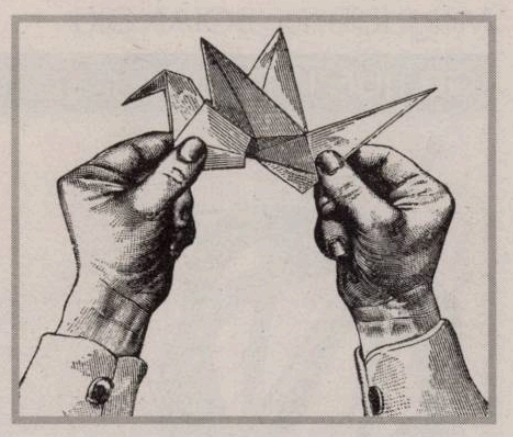

Cert e însă că săptămîna trecută primarul Bucureştiului (de stînga sau de dreapta?) a anunţat că limitează circulaţia bicicletelor în parcuri. Măsură destinată să-i protejeze pe cei care se plimbă prin parcuri, pentru că şi pietonii au drepturile lor, fiind chiar mai slabi decît bicicliştii. Primarul spune că în acelaşi timp va găsi o soluţie aşa încît şi bicicliştii să poată circula pe pistele construite fără cap de vechea administraţie locală. Pe moment însă, aceştia nu prea mai au loc să meargă pe nicăieri. O soluţie ar fi să iasă cu toţii şi să pedaleze încet şi curajos pe carosabil, chiar în faţa maşinilor, aşa încît şoferii să se obişnuiască cu ei. Ar fi o demonstraţie de stînga?

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Kepler pentru uz contemporan

Cînd Galileo Galilei a descoperit pe cer cu telescopul mai multe stele decît se văd cu ochiul liber, Kepler a avut o problemă: dacă cumva credinţa lui cu sistemul solar unic şi în centrul lumii e greşită? Kepler mergea pe o versiune cosmologică în care universul era finit, stelele erau toate la aceeaşi distanţă de Pămînt, iar descoperirea unora noi îi încurca gîndirea. Alţi astronomi îi dădeau tîrcoale cu idei neliniştitoare. Nu cumva stelele astea în plus erau de fapt unele mai îndepărtate? Şi, eventual, tot stelele astea erau în centrul unor alte lumi şi tot aşa, fără sfîrşit?

„Nu, sînt doar mai mici" a fost explicaţia nemţească a lui Herr Kepler. Foarte confortabil. Fără infinit, că e prea complicat şi tulburător. A fost cea mai simpatică teorie greşită bazată pe observaţie corectă. Steaua de mic litraj l-a scăpat pe Kepler din încurcătură, transpiraţii şi viziuni.

Asta facem şi noi în fiecare zi. În modelul nostru cosmologic, în care fiecare e în centrul Universului, unic şi perfect, pătrund din cînd în cînd dubii. Nu cumva ăla e de fapt mai moral, mai deştept, mai bun decît mine? Nu cumva greşesc aici cînd dau ţeapă la slujbă, arunc gunoiul pe pajişte, trec pe roşu, fur, mint, promit, înşel? Nu cumva ăla care nu face toate astea e mai mare ca mine, ca om?

La întrebările astea (pe care le pun eu din *off,* că ele nu apar aşa evidente şi nici prea des formulate în capul cetăţeanului), răspunsul lui Kepler e surprinzător de actual. Nu cumva ăla e mai mare şi mai bun ca mine?

Nu, e mai mic.

La fel se întîmplă în literatură: Manolescu nu poate fi mare pentru că a scris mult şi ordonat şi s-a înhămat la o treabă de un milion de semne: trebuie să găsim o greşeală aici, care să se bată cu succes cu stelele mici, dintr-odată vizibile cu telescopul cărţii lui.

După acelaşi principiu al jenei faţă de performanţă îi micşorăm pînă la uitare pe alţii care s-ar putea înscrie cumva la categoria „mai buni ca noi". Cît stă pe ecran o actriţă bună ca Ana Maria Marinca şi cît Sexy Brăileanca? Număraţi minutele şi vă veţi îngrozi de diferenţă. Ce ştie lumea de Radu Georgescu (singurul român care i-a vîndut lui Bill Gates un program de 30 de milioane de dolari) şi ce află zilnic de Gigi Becali, care ne-a vîndut tuturor poveşti şi terenuri ale altora? Cît ştiţi despre oamenii care învaţă să dea la Harvard şi să intre şi cît despre cei care învaţă să dea la poartă? Nu ştiţi, nu consumăm acel gen de valoare. Şi nici nu se înscrie în sistemul nostru, al lumii, în care, ca şi Kepler, nu lăsăm bunătate de fapte să ne strice teoria.

Dar care e teza cosmogonică pe care faptele nu trebuie cu nici un chip s-o contrazică?

E foarte simplu: credem că România e naşpa. E uşor să tragi concluzia asta, mai ales încălţat cu cizmele de cauciuc ale lipsei de apartenenţă la comunitate. România nu ne place, ştiu toate scrumierele şi ceştile de cafea peste care se revarsă, în intimitate, vorbele astea. Nu sînt pentru uz public: unul dintre defectele de pe listă e şi ipocrizia.

Şi de fapt, e greu să dovedeşti contrariul. La fel ca stelele supranumerare ale lui Kepler, faptele bune şi oamenii mari ai României sînt la distanţă şi nu se văd decît cu telescopul.

Să îi aduci aproape e, poate, prea devreme. Să presupui că Liiceanu e mai degrabă mai sus şi mai de urmat ca model decît Guţă te poate aduce în postura lui Giordano Bruno. Nu, n-o să te ardă pe rug ca pe el, însă te vor prăji la rating mic pe televizor şi circulaţie subţire în presa scrisă.

Cenzura, adevărata cenzură e cea a mulţimii, cu mult mai eficientă decît Inchiziţia. Trăim într-o lume dominată de gustul mediu, care crede şi nu cercetează. Lui Kepler i-ar fi plăcut aici, iar Galileo sigur ar fi fost nevoit să recunoască la un talk-show că Pămîntul e în centrul sistemului solar.

Aşa, cam cum e Botezatu între designeri.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Şi a fost 1 Mai...

– Ce însemna 1 Mai pentru dvs.?
– Un prilej de vacanţă. Ca şi acum...
– Dar ce anume făceaţi, aşa, specific?
– Specific? Nu cred că făceam ceva specific în afară de ceea ce v-am spus. Ieşeam totdeauna din Bucureşti, fie o luam pe drumul Rucăr-Bran, care era minunat la acel timp din an, fie mergeam la 2 Mai. Cam asta era, de 1 Mai mergeam la 2 Mai. Acum merg copiii mei...
– Nu mergeaţi la defilări? Sau la muncă patriotică?... întreabă jurnalista cu un început de disperare în glas.

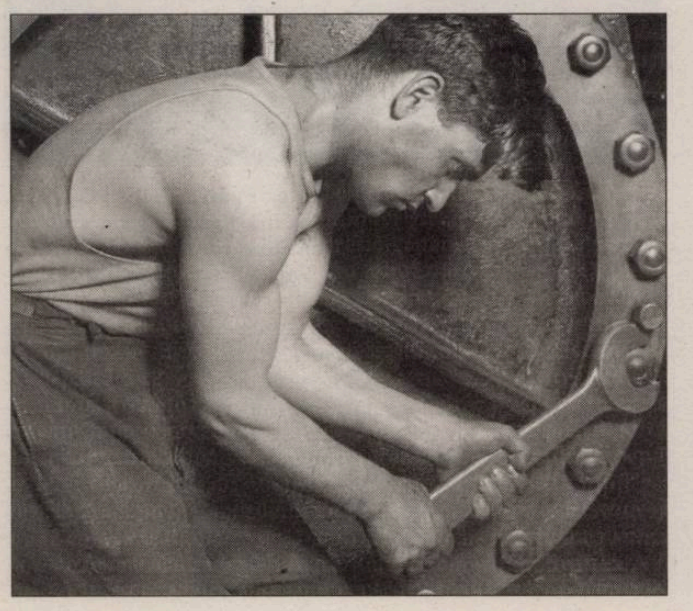

– Nu, de 1 Mai nu-mi aduc aminte să fi fost vreodată la o astfel de manifestare!, răspund eu sec, spre disperarea reporteriţei care aştepta ceva „specific“ de la mine, „ca specialist“. Specialist în ce, Doamne, iartă-mă!?

În orice caz, m-am uitat după aceea la televizor, nu am apărut, „m-au scos“. Trebuia probabil ceva nostalgie sau revoltă, silă sau milă, ceva „specific“ pentru amintirea comunismului. N-a fost să fie... N-a fost să fie nici la radio, nici la ziar, pe scurt, n-am amintiri memorabile despre 1 Mai, care să merite atenţia publicului. Dar zău că nici n-am spus vreodată că aş avea!

Curiozitatea în jurul sărbătorilor comuniste (sau conotate comunist, căci nici măcar 1 Mai nu este o sărbătoare inventată de „comunişti“) a început să fie însă tot mai mare, ba chiar *trendy*. Au început, cred, caţavencii, în urmă cu cîţiva ani, mai public, mai privat, mici aniversări ironice în stilul lor propriu (îmi aduc aminte că la o astfel de „înscenare“, un tînăr a întrebat, uitîndu-se la un bust mic al lui Lenin, „cine-i ăsta?“). Au urmat alte scenarii şi scenete, unele de-a dreptul nostalgice, majoritatea mai mult sau mai puţin şarjat umoristice. Zilele acestea, Vanghelie a tămîiat din nou Casa Poporului, precum şi poporul care a rămas acasă de 1 Mai, cu fum de mici stropit cu bere. La Clubul Ţăranului, Timpuri Noi a cîntat despre timpuri vechi, de mult apuse, pe seama cărora s-au făcut şi alte glume. Chiar şi la *Dansez pentru tine* a apărut un soi de dans tematic cu femei ale muncii, mult mai sexy în chiloţeii lor coloraţi decît cenuşiii *oameni ai muncii* de altă dată. Şi în toată ţara au răsărit micii şi berea, unde te aştepţi şi unde nu te aştepţi.

Nimic deosebit în toate acestea. Este o sărbătoare populară, nu? Interesant este însă că această sărbătoare, de care tot omu' se grăbeşte să se bucure după cum se cuvine, începe să fie tot mai mult folosită şi ca ocazie de rememorare, de explorare timidă, jumate serioasă, jumate băşcălioasă, a vremurilor comuniste despre care o parte tot mai mare a populaţiei noastre ştie tot mai puţine lucruri. Sau nu ştie ce să creadă. 1 Mai devine astfel un fel de fereastră prin care, între un mic şi o bere, sîntem invitaţi să tragem cu ochiul la lumea necunoscută a comunismului. Şi să rîdem! Căci ceea ce ne oferă regizorul, înainte de a trage la loc perdeluţa de la fereastra fermecată, este musai de rîs, este caraghios şi caricatural. După ce 20 de ani am fost invitaţi să ne cutremurăm în faţa tragediei comunismului atroce, acum se pare că gustul începe să alunece spre comedie şi vodevil, iar comunismul ni se înfăţişează ca ridicol şi inconsistent.

Nu ştiu de ce, printr-una din acele asociaţii inconştiente

care te surprind şi pe tine însuţi, toate acestea mă duc cu gîndul la acea nepricepere – altminteri cît se poate de ingenuă – a adolescentului, care nu ştie ce să facă, să ameninţe că se sinucide pentru că nu-l iubeşte Mimi, sau să-i pună piedică şi să rîdă cu colegii, doar, doar i-o atrage atenţia într-un fel.

Printr-o întîmplare, exact de acest 1 Mai am deschis cartea lui Gheorghe Florescu, *Confesiunile unui cafegiu*. Regăsesc în ea toată drama şi toată comedia comunismului, dar stăpînite de memoria unui om matur. Autorul nu are nimic de cîştigat din aceste confesiuni, căci, ca om, nu-şi creează un profil de erou. Este simpatic şi antipatic în acelaşi timp şi aceeaşi măsură. Dincolo de simpatie sau antipatie, Florescu îţi produce o involuntară empatie, mai ales dacă ai trăit acele vremuri. Te trezeşti că-ţi spui da, aşa a fost, ba chiar, poate, mai cumplit şi mai derizoriu decît am crezut. „Ameţitoare şi amuţitoare, revoltătoare pe cît de hipnotică, scrisă fără milă de ei şi cinic pentru noi – notează Dan C. Mihăilescu – cartea lui Gheorghe Florescu, legendarul cafegiu de pe Hristo Botev 10, unde venea floarea lumii literare, actoriceşti şi medicale, este compusă din-lăuntrul şi dinspre vîrful sistemului.“ Pe scurt, în cunoştinţă de cauză, dar fără a pleda pentru o cauză sau alta: comunism în stare pură.

Am avut senzaţia, pentru prima dată în aceşti 20 de ani de post-comunism, că poate începem să ne maturizăm...

Stela GIURGEANU

Crîmpei craiovean

Ziua de 29 aprilie a fost instituită şi oficializată, prin Înalt Decret Regal, ca Ziua Veteranului de Război, în 1902, de către Regele Carol I, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la declanşarea Războiului de Independenţă.

Dacă probleme birocratice şi legi stupide te-ar fi aruncat în dimineaţa zilei de 29 aprilie în Rapidul de 5,45 cu destinaţia Craiova, ai fi avut mari şanse să descoperi oraşul doljean în lumina caldă a unei festivităţi de care habar n-ai fi avut, dar pe care, la finele aceleiaşi zile, ai fi reţinut-o cu drag, ca pe un crîmpei de amintire colorată.

Ai fi coborît, la aproape trei ore de la plecarea din Bucureşti, pe peronul gării. Gara din Craiova e printre puţinele din ţară care au scăpat de marea debranşare. Renovată în proporţie de peste 90%, adică o restructurare de clădire, uşi cu senzori şi lămpi *trendy* care atîrnă de plafonul înalt, înăuntru totul e încă în şantier. Doar un spaţiu infim de a te mişca, de a trece cu bagajele dinspre sau înspre peron, restul ascuns privirilor de paravane şi anunţuri de genul: „pe aici nu se trece“. Dacă ai nevoie de o toaletă, o doamnă controlor puternic fardată te va trimite (după un îndelung oftat, ca şi cum informaţia divulgată conţinea un grad ridicat de confidenţialitate) să ieşi din gară, să mergi pe undeva prin spatele unui bufet care se află cam la 50 de metri de staţia de autobuze pe care o găseşti cum ieşi la stînga etc. etc... adică foarte complicat. Dacă ai fi fost pe picior de plecare, ai fi zis: aştept trenul, dacă nu, te-ai fi suit într-un taxi şi ai fi oprit la prima benzinărie.

Taxiurile galbene din faţa gării par mai de încredere decît cele care agaţă clienţi în faţa Gării de Nord din Bucureşti. Preţuri, imbatabile: doar 1,3 lei pe kilometru, cînd în Bucureşti nu găseşti sub 1,8. Un drum pînă în centru face cam 5 lei (iar dacă laşi 1 leu bacşiş, eşti privit cu multă simpatie).

În ziua respectivă ai fi descoperit centrul Craiovei plin încă de iepuri enormi, cu coşuri enorme, cu ouă pascale cam de aceeaşi dimensiune. În Piaţa Prefecturii ai fi remarcat fără îndoială fluturi uriaşi şi fundiţe de sărbătoare, de parcă Paştele nici n-ar fi părăsit meleagurile craiovene.

Dar pe lîngă toate acestea, ai mai fi remarcat un soi de agitaţie, de freamăt, un şir de oficiali, altul de preoţi şi foarte mulţi militari. Actuali şi foşti. Doi domni în etate care urmăreau de pe trotuar ce se întîmplă, vizibil emoţionaţi, s-ar fi grăbit să-ţi dea explicaţii. „Ziua Veteranului de Război“ – o festivitate care se sărbătoreşte în fiecare an, în toate oraşele din ţară, o amintire a celor care au luptat pentru un ideal, pentru o patrie, pentru ai lor.

Puţin înainte de ora 11 ai fi văzut cum militarii aşezaţi în faţa statuii lui Mihai Viteazu s-au mişcat, în dispozitiv compact, trei paşi mai la dreapta, unul mai în faţă. Apoi depuneri de coroane, garda de onoare, sunete de trompetă. Imnul. Discursuri. De pe o bancă, cu soarele de final de aprilie drept în cap, ai fi remarcat personajele unei piese istorice de demult: cîţiva veterani, cu baston, aproape nişte umbre în haine militare, încăpăţînîndu-se să stea în picioare lîngă tine. Alţii, care şi-au pierdut costumele de gală în lupta cu timpul, şi-au decorat reverele unor sacouri uzate, cu medalii grele.

Ai fi prins în ochii lor bătrîni o sclipire şi ţi i-ai fi imaginat luptînd în tranşee, cu priviri dîrze şi glasuri puternice. Acum fantome a ceea ce au fost, în aromă nostalgică de naftalină. Printre trecătorii opriţi să urmărească parada – mame cu copii, cîţiva studenţi – miştouri, tăceri, aplauze, emoţionaţi, stînd lîngă iepuraşii uriaşi, cu coşuleţe pline de flori, fluturi şi ouă, amintindu-şi o zi a lor.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Din nou la Bellu

Primăvara e aşa de frumoasă şi caldă că nu-ţi mai pare rău pentru cei care dorm în întunericul nesfîrşit peste care călcăm. Cimitirul e scăldat în soare şi au înflorit corcodușii (sau ce sînt). A venit şi rîndul liliacului şi, ca totdeauna, spre sfîrşitul lui aprilie, au înflorit şi castanii. Mai aprind o candelă, două. Un vînticel subţire se joacă, stingînd flacăra plăpîndă a lumînărilor.

Potecile între morminte s-au strîmtat, fiindcă mereu se sapă gropi noi, alături de cele vechi. Mă opresc la unele, ale prietenilor mai vîrstnici, la altele, ale celor cunoscuţi în copilărie sau din povestirile părinţilor, ori în sfîrşit la numele istorice. De pildă, mă uit cu tristeţe la două busturi – C.A. Rosetti şi soţia lui, Mary Grant, adusă aici, aşa de departe de insula ei natală, Guernsey – care sînt acoperite de o crustă de muşchi şi ace de brad, fiind împlîntate în mijlocul unei bătături. Sau la chipul de marmură al generalului Rasty, care seamănă cu Franz Joseph – toţi domnii cu favoriţi semănau cu bătrînul împărat –, avînd alături sabia şi

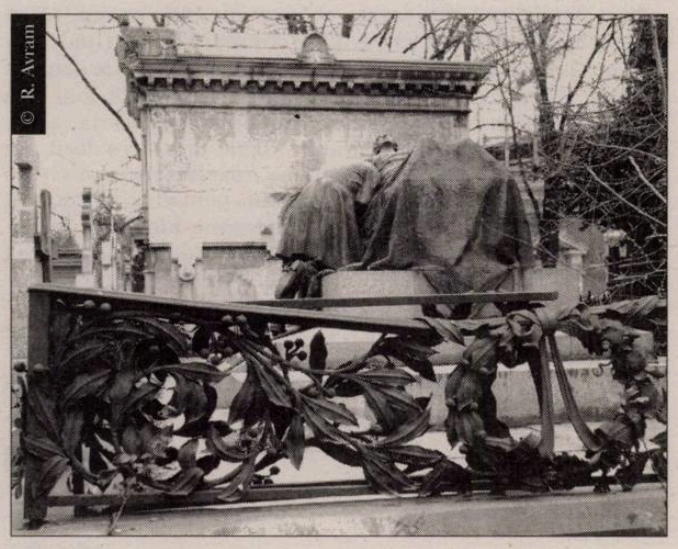
© R. Avram

mantaua, tot de marmură. El a fost prefectul de poliţie al Capitalei, pe vremea lui Carol I.

Acum caut, în spatele capelei, mormîntul lui Alexandru D. Xenopol. Mai întîi i-am găsit, din aceeaşi familie, pe un Filip şi pe Nicolae, scriitor şi ministru, în a căror criptă n-a mai fost loc pentru istoric. Acesta, la cîţiva paşi depărtare de fratele său, sub un salcîm, îşi împarte mormîntul cu nevasta, poeta Riria, care i-a supravieţuit 30 de ani, murind tocmai în 1951. Halucinantă traversare, această biografie care începuse pe cînd „iubitul maestru" se lupta cu „domnul Maiorescu", ca să se termine în altă ţară, ţara lui Gheorghiu-Dej! Îmi aminteam de piatra pe care văzusem cîndva gravat un relief în forma unui raft de bibliotecă, avînd înşirate volumele din *Istoria românilor în Dacia Traiană*. A dispărut! O simplă placă, doar cu numele celor doi, a înlocuit – cine ştie cînd ori de ce – lespedea grea, cenuşie, de altădată. Oricum, Academia, altfel grijulie cu păstrarea memoriei membrilor ei, n-a simţit nevoia să indice prin vreun semn locul de odihnă al unui înaintaş foarte onorat în timpul vieţii.

Îmi văd mai departe de drum, dar mă opreşte cineva: „Nu ştiţi unde e mormîntul lui Ion Dolănescu?". Astea sînt celebrităţile zilei. N-au trecut decît două săptămîni de la funeraliile naţionale ale cîntăreţului, cu discursuri înlăcrimate. Dar, mai încolo, altcineva mă întreabă de mormîntul Monseniorului Vladimir Ghika. Cu telefonul pe care-l scoate din buzunar, cere o informaţie mai precisă şi mă iau şi eu după acest domn, vizibil un cleric catolic. Ajungem la figura 19. Acolo sînt Ghiculeştii moldoveni, urmaşii lui Grigore-Vodă, ultimul cu acest nume, şi printre ei o coloană înaltă, încinsă cu tricolor, este probabil omagiul familiei pentru principele prelat. E adevărat că, în marginea aceleiaşi parcele, se ridică o cruce fără nume, o imensă cruce de lemn ars şi împietrit: mie mi se pare că aceea ar fi fost semnul de pietate pe care-l merita într-adevăr martirul. Cît despre faptul că el, preot catolic, îşi are locul de veci într-un cimitir ortodox, aceasta este, desigur, o problemă ce ţine de dialogul între Biserici, care se desfăşoară cu discreţie. De curînd, amintirea Monseniorului a fost rechemată de un

© R. Avram

volum care cuprinde scrisorile sale din anii 1948-1952 către fratele refugiat în străinătate: o mărturie istorică despre cum a fost nimicită vechea Românie şi un argument pentru procesul de canonizare căruia Vaticanul îi acordă toată atenţia.

Ieşind pe poarta cimitirului, trec pe lîngă două doamne bătrîne şi, fără voie, le aud conversaţia: „Ce număr porţi? Am o jachetă... Poţi să iei tot ce vrei, haine, tablouri...". După cîţiva paşi, sînt interpelat: „Ne ajutaţi şi pe noi cu o semnătură?". Înţeleg că semnăturile se strîng pentru o candidatură la Parlamentul European, poate chiar a drei Băsescu, dar n-am stat să întreb. Lîngă gardul bisericii italiene, un moşneag flămînd şi bolnav vinde cărţi ieftine. Mai încolo, o voce: „Vă dau o fată, 23 de ani...".

Bucureşti, oraş incomparabil, cu morţii şi cu viii tăi!

PUBLICITATE

OFERTĂ SPECIALĂ!

AZI, 7 MAI
MARA
DE IOAN SLAVICI

799 LEI
NUMAI CU ADEVĂRUL

Urmează:
- Idiotul - vol. I - Fiodor Dostoievski
- Idiotul - vol. II - Fiodor Dostoievski
- Mândrie și prejudecată - Jane Austen
... și multe altele

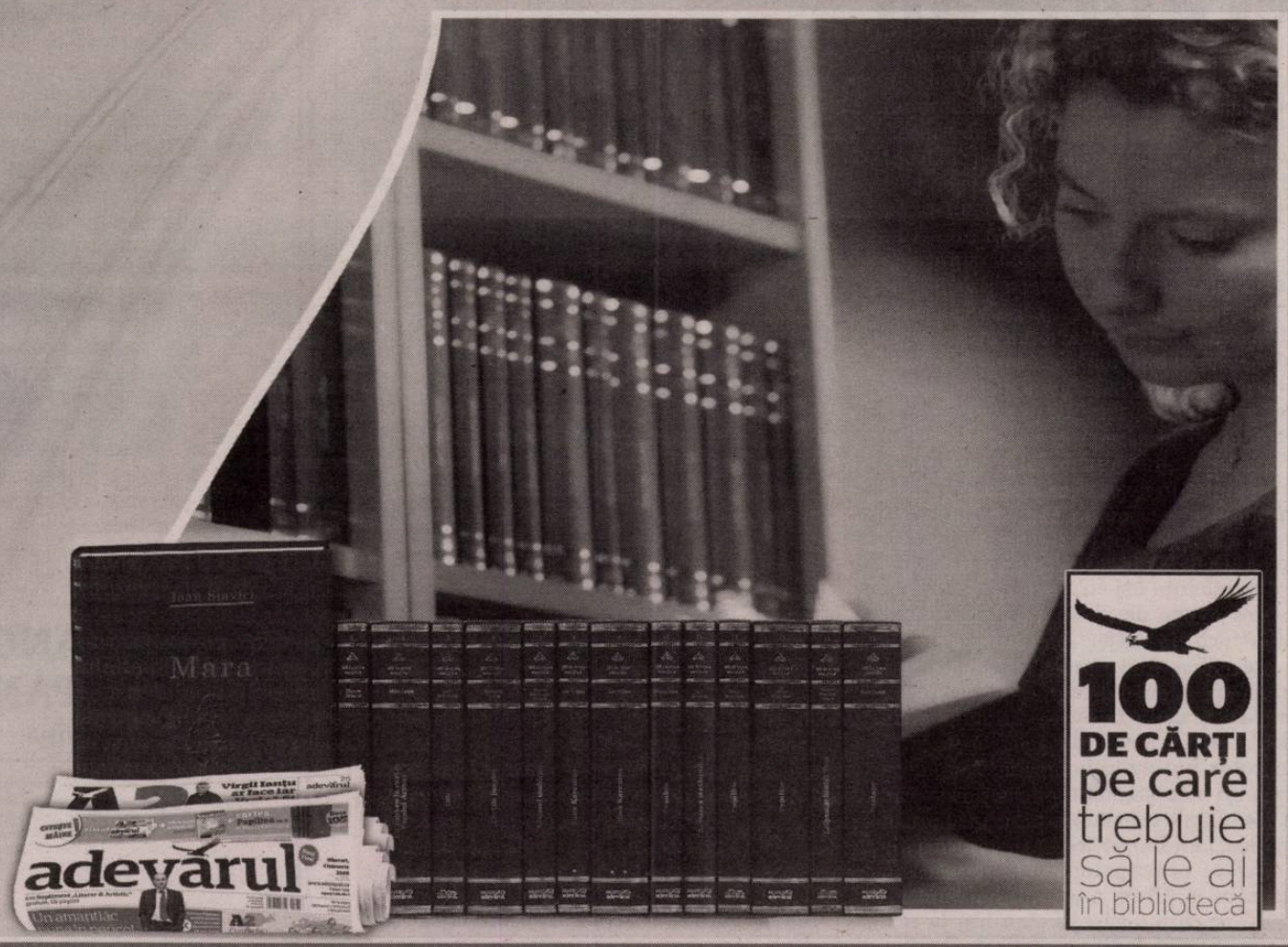

TEXTUL INTEGRAL AL OPEREI

Texte și opinii de: ● *Robert BĂLAN (regizor)* ● *Ciprian CIUCU (analist politic)* ● *Alexandru Al. ECOVOIU (genetician)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Adina ROSETTI (jurnalistă)* ● *Ana Maria SANDU (scriitoare)* ● *Mălina VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Generația lui Moș Crăciun, Chaplin și Bugs Bunny

Pentru noi, cei care aveam între 10 şi 15 ani la Revoluţie, amintirile din anii comunismului sînt puţin variate şi de multe ori identice, însă suficient de puternice şi de coerente ca să se poată constitui în nişte repere. Provocînd un remember colectiv împreună cu cîţiva „colegi de generaţie" am descoperit că una dintre primele amintiri comune este coada. Orele de stat la coadă – epuizante pentru un copil de 4-5 ani, „plasat" strategic de către părinţi sau bunici sau „tocmit" de către vecini pentru un pachet de unt sau cîteva banane în plus – ne-au marcat. „Prima mea amintire, de la 3 ani, a fost o coadă la cafea, undeva în cartierul Militari... ţin minte doar că eram cu ceea ce s-ar numi acum bona mea, femeia în grija căreia eram lăsat... nu pot vizualiza coada în sine, ci doar o imagine îndepărtată undeva la capătul cozii, la intrarea în magazin, un icon cu o ceaşcă de cafea aurie pe un fond negru... oare aşa se făcea reclamă la cafea, în comunism?" – a spus Mihnea, grafician, 32 de ani. Care sînt consecinţele de acum ale cozilor de atunci? „Nu suport să aştept nici măcar cînd sînt doar două-trei persoane în faţa mea... aproape tot ce cumpăr, cumpăr online. Comand mîncare online, fac rezervări la bilete de avion, la hotel, la orice... primesc extrasele de la bancă pe mail... n-am niciodată cash, iar card-ul mi se pare o invenţie minunată!" – a spus Dragoş, publicitar, 33 de ani. „La supermarket, cumpăr întotdeauna ca înecata, chestii de care nu am neapărat nevoie... pentru a nu mă duce a doua oară! Mă trezesc că am patru sau cinci şampoane diferite pentru toate tipurile de păr... arunc mîncare! Mersul la hipermarket în week-end e obligatoriu, însă mereu înainte cu o oră de a se închide... Soţul meu e la fel: îşi ia cinci tricouri odată, acelaşi model, doar culorile diferă!" – a mărturisit Dana, medic rezident, 31 de ani.

Cîteva lucruri care ne-au marcat...

Alte amintiri comune sînt legate de activităţile şcolare şi pioniereşti. „Nu eram bun la recitat poezii, aşa că mă puneau să fac lucruri mai simple... cum ar fi, să ţin steagul. Pentru că aveam autoritate printre oile negre ale clasei, ţiganii şi repetenţii, am fost numit de cîteva ori responsabil cu disciplina, trebuia să fac liste şi să-i pîrăsc pe cei care vorbeau în timpul orei" – a spus Mihnea. „Eu am condus acţiunea «Clasa noastră ca o floare!». De mic îmi plăceau sloganurile... eram fascinat de acel «Tot înainte!» pionieresc. Am avut şnur roşu, de comandant de grupă, apoi galben, de detaşament, iar Revoluţia m-a prins cu şnur azuriu, de locţiitor de unitate. Mă aştepta probabil un viitor luminos de Secretar de partid!" – rîde Dragoş. „Ţin minte că l-am întrebat pe taică-miu de ce am două mame. «De ce două?!», s-a mirat el. «Păi, mama şi tovarăşa Elena Ceuşescu! Eu am zis la şcoală că nu e mama mea şi că pe mama o cheamă Mioara şi tovarăşa s-a supărat!». El mi-a zis: «Să nu mai spui aşa ceva! Ai două mame!». Mi se părea ciudat de ce a doua mamă nu stă în casă cu noi!" – îşi aminteşte Dana.

Ne-am gîndit atunci la duplicitatea copilului care creştea în comunism. Duplicitate care e valabilă şi astăzi. „Eu ştiu să păstrez un secret şi cred că mi se trage de la: «Să taci, să nu spui la nimeni, să nu vorbeşti la şcoală ce vorbim noi acasă!» Şi acum fac o distincţie foarte clară între ceea ce mi se întîmplă la spital şi ceea ce mi se întîmplă acasă, între ce vorbesc cu soţul meu şi ce vorbesc cu colegii mei!" „Cred că e vorba de lipsa de iniţiativă şi de lipsa de tupeu. Mult timp după ce am început să lucrez, cînd am avut o idee, am tăcut, întrebîndu-mă: oare e bine s-o spun? Şi, în afară de asta, nu m-am putut desprinde de ideea de a munci «într-un cadru organizat», adică de a avea o tovarăşă, ceva, deasupra mea care să-mi dea indicaţii!" „Eu cred, dimpotrivă, că avem tendinţa să spunem tot! Pîra, asta ne caracterizează! Cînd nu ne iese ceva, dăm vina pe celălalt sau, dacă nu avem pe cine – pe job, pe sistem, pe ţară. Sîntem o generaţie de pîrîcioşi... doar că nu sîntem în stare să ducem la capăt lista aia!"

Rememorîndu-ne amintirile absolut identice ale vacanţelor cu părinţii, la munte şi la mare, cu bilete prin ONT sau prin sindicat, am recreat, de fapt, cuplul matrimonial din anii comunismului, Mama şi Tata, acea familie fericită. O matrice care astăzi este greu de reprodus, de multiplicat. „Mi-au creat un complex. Ai mei erau nedespărţiţi. Lucrau la aceeaşi întreprindere, veneau mereu împreună acasă de la serviciu, nu mergea nicăieri unul fără celălalt... aveau un grup de prieteni, însă pînă şi atunci cînd făceau parte din grup ei erau o entitate... cu secretele lor legate de carnea pe care le-o aducea domnul Dumitrache de la ţară, cu maşina de scris despre care nu trebuia să afle nimeni, cu discurile lor de jazz! Am tendinţa să-mi sufoc partenerul de viaţă... pentru că eu aşa concep o relaţie, prin interdependenţă!" Aşadar, comunismul îi transforma pe soţi în nişte aliaţi împotriva sistemului, era joncţiunea perfectă. „Nu i-am văzut certîndu-se sau cel puţin n-o făceau de faţă cu mine... poate că nu şi-au fost fideli, poate că au mai avut fiecare aventuri... însă pe vremea aia lucrurile astea nu aveau o prea mare importanţă pe lîngă Marea Aventură pe care o trăiam cu toţii. Mi-amintesc că a venit, la un moment dat, la mama o prietenă şi avea ochii vineţi. I-a spus, aparent în glumă: «M-a bătut bărbate-miu, aseară!». Mama a rîs şi n-a crezut-o, a luat-o la mişto!"

Restul amintirilor ne sînt fragmentate, ţin mai degrabă de gusturi, de mirosuri, de atmosfera dintr-o casă anume, de pozele din cărţile pentru copii. A reduce comunismul la o cutie de bomboane Cip sau la mentosane poate să pară o atitudine superficială. Însă tocmai aceste gusturi, mirosuri, senzaţii fac diferenţa între noi şi între cei care s-au născut după 1990. Pe ele putem da vina pentru confuzie, debusolare, eşecuri. Un timp netrăit îndeajuns, însă care nu se regăseşte cu nimic în prezent. O ruptură.

X, Y, Z

Fac parte din Generaţia X cei născuţi între 1964 şi 1978 (cele două „graniţe" variază de la o sursă la alta şi în funcţie de spaţiile geopolitice diferite) şi reprezintă 23% din populaţia ţării. Înaintea lor a fost generaţia *baby-boomers,* optimiştii perioadei postbelice care, mai puţin în România socialistă, au marcat o „epocă" a social-liberalismului şi a conservatorismului politic. După ei vine din urmă Generaţia Y, copiii „digitali", fascinaţi de Big Brother, de imagine şi de brand. Se vorbeşte deja despre Generaţia Z, o necunoscută în ecuaţie.

Dincolo de sintagme, se pare că cei care au astăzi în jur de 30 de ani sînt tradiţionalişti, obsedaţi de muncă şi de carieră, dependenţi de consum, însă atenţi la designul ambalajelor şi la calitatea produselor. Aparent, se constituie într-un target important pentru publicitari care nu-i consideră „o generaţie pierdută", datorită influenţelor din anii comunismului, ba dimpotrivă, cred despre ei că s-au adaptat rapid cerinţelor pieţei şi că „recuperează", transformîndu-se uneori în consumatori excesivi. Conform unui studiu recent realizat de Graffiti BBDO şi Proximity, în colaborare cu Mercury Research, românii care fac parte din Generaţia X au tendinţa de a respinge brandurile româneşti „cu tradiţie", cum ar fi Eugenia sau Gambrinus, dar şi branduri occidentale de tipul MTV sau Mc Donald's. Au o atracţie pentru brandurile de lux, ca Mercedes sau BMW sau pentru branduri care le inspiră o viaţă de familie fericită, ca IKEA. Le mai plac: Google, IBM, Sony şi Nokia.

Pe de altă parte, cei care au copilărit în comunism îşi cultivă nostalgiile. O Eugenia va avea în continuare pentru ei un gust aparte, pierdut şi, în acelaşi timp, regăsit, berea Gambrinus le va aminti de terasele cu mese de tablă de pe litoral, din timpul vacanţelor socialiste, vor aprinde măcar o singură dată o ţigară Carpaţi care îi va duce cu gîndul la focurile de tabără de odinioară sau la momentele în care fumau pe ascuns cînd erau „în practică", la cules cartofi. Deşi publicitarii încearcă să-i încadreze într-o categorie şi să-i eticheteze (folosind modelele de comportament ale reprezentanţilor Generaţiei X din Occident), consumatorii de 30 şi un pic, de la noi, sînt şi vor rămîne imprevizibili. În realitate, resping reclama şi, de multe ori, aleg anumite branduri în funcţie de o stare şi de o inspiraţie de moment, gusturile fiindu-le dictate, uneori, de sentimente şi duioşii inexplicabile, pe care le credeau uitate. Poate că aici se află şi explicaţia unei înclinaţii spre branduri culturale şi afinitatea cu personaje precum Moş Crăciun, Charlie Chaplin, Marlyn Monroe şi Bugs Bunny.

Pentru cei care au 30 de ani, locul de muncă e foarte important, totuşi sînt în permanenţă nemulţumiţi de salarii, le place să cîrcotească şi caută o stabilitate profesională, dar şi sentimentală. Una dintre devize ar fi: „Succes şi mulţi bani, cu puţin efort!". Femeia de 30 de ani depăşeşte cu greu un prag psihologic, căci deşi pare libertină şi independentă, în subconştient îşi doreşte o familie şi copii. Dacă nu-i are, intră în panică: o altă veste proastă este că fertilitatea scade treptat după 30 de ani, în ciuda faptului că vedetele fac copii la 40. De altfel, medicii susţin că Generaţia X a fost o generaţie privată de sex. Specialiştii de la Universitatea din Chicago spun că, iniţial, apariţia pastilelor anticoncepţionale şi a altor mijloace de contracepţie a dus la o stimulare a aventurismului sexual. Rezultatul a fost un număr mare de relaţii eşuate, fapt care a convins Generaţia X să se ferească de infidelitate în cuplu. La noi, au contribuit şi modelul „familiei perfecte" din comunism, dar şi pericolul infestării cu HIV sau volumul din ce în ce mai mare de muncă.

Managerii care surzesc

Vîrsta medie a cursanţilor unui program de MBA *(Master of Business Administration)* este de 30 de ani, în timp ce în cazul unui EMBA *(Executive Master of Business Administration)* media de vîrstă este de 33 de ani. Totuşi, managementul românesc este relativ tînăr, ceea ce face ca absolvenţii de EMBA din România să fie cu cîţiva ani mai tineri decît cei din afară. Încă de la 26 de ani, poţi ajunge într-un post de *middle management,* mult mai devreme ca în Occident. Potrivit unui studiu, „Total Remuneration Survey", realizat de compania de consultanţă Mercer, funcţiile de top sînt ocupate din ce în ce mai mult de persoane foarte tinere. În Occident, numai într-un caz de excepţie o persoană cu o carieră ieşită din comun poate ocupa o astfel de poziţie la vîrsta de 35 de ani, ceea ce este considerat un imens succes. Acelaşi studiu dezvăluie că managerii IT au un salariu de peste 3.000 de euro, un *sales manager* este plătit în medie cu 4.000 de euro, iar un director de marketing cîştigă aproximativ 3.200 de euro. În acelaşi timp, britanicii au ajuns la concluzia că cei mai expuşi falimentului personal sînt tinerii de 30 ani care se ghidează după principiul „Trăieşte acum, plăteşte mai tîrziu!".

Aşadar, credem în Moş Crăciun, dar şi în IKEA, ascultăm Beatles şi mîncăm Eugenii pe ascuns, visăm să conducem un Mercedes sau un BMW şi ne facem credite ca să ne împlinim visul, ne dorim o familie, dar nu facem sex, sîntem ambiţioşi şi obsedaţi de carieră, ocupăm posturi importante şi cîştigăm mulţi bani, însă ratele ne depăşesc salariile sau cîştigăm puţini bani, mai puţini decît meritäm şi sîntem depresivi, ne considerăm rataţi şi dăm vina pe comunism şi pe faptul că eram prea mici la Revoluţie ca să ne apucăm de afaceri. În plus, tot specialiştii ne aduc la cunoştinţă că, mai nou, după vîrsta de 30 de ani începem să ne pierdem auzul, din cauza telefoanelor la care vorbim tot timpul şi a diverselor zgomote repetate care ne-au invadat viaţa. O dactilografă în vîrstă de 35 de ani din Bucureşti care lucra la Tribunal a surzit din cauza zgomotului făcut de maşina de scris. (**Adina Popescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Robert BĂLAN

Jurnal (la 30 de ani)

30 de ani (fix): Sînt şomer pentru a doua oară în trei ani, dar sînt la Roma. Am primit cadou o mini-vacanţă. Ura! N-am timp de melancolii sau depresii.

30 de ani şi o zi: Gata cu vacanţa. Hai să văd dacă au mai apărut joburi pe net.

30 de ani şi 2 zile: Vorbesc cu tataia. Toată viaţa şi-a dorit să meargă „afară". Din cauză că e adventist, timp de 50 de ani a fost întotdeauna angajat doar ca muncitor necalificat. Anul trecut, cînd el avea 80 de ani, l-am dus la Berlin. Atunci era convins că de nu ar fi căzut comunismul, nu ar fi apucat niciodată să meargă cu avionul. Acum îmi spune la telefon că „era mai bine înainte".

30 de ani şi 4 zile: Observ prima oară că am riduri la ochi.

30 de ani şi 7 zile: Un amic este scos vinovat pentru un accident rutier la care, evident, nu avea nici o vină. După cinci ore petrecute la Poliţie, cel care a produs accidentul îi strigă din urmă: „Te-am făcut, frăţie!".

30 de ani şi 9 zile: Gătesc pentru prima oară felul acela de mîncare pe care nu-l suportam cînd eram mic: ciorba. Acum îmi place.

30 de ani şi 12 zile: O prietenă, care e în ultimul an la liceu, e deja studentă la o universitate OK din Anglia. N-a dat nici un examen. Singura obligaţie este să ia bacul. Pe vremea mea, nici măcar prin cap nu mi-ar fi trecut că pot să fac facultatea în altă ţară.

30 de ani şi 15 zile: Era să mă calce unul pe trecerea de pietoni. Urlu: „E verde!". Opreşte, deschide portiera şi pune mîna pe bîta din dotare. Semaforul se face verde pentru maşini şi celelalte vehicole pleacă şi ele de pe loc. Şoferul cu bîta e nevoit să meargă înainte. (Altfel, probabil că aţi fi citit aici un articol mai inteligent, scris de altcineva.)

30 de ani şi 19 zile: Îmi dau seama că folosesc tot mai des expresia „pe vremea mea...".

30 de ani şi 25 de zile: Bicicleta cedează din nou. Îmi aduc aminte de Pegasul meu din Drumul Taberei, care, chiar luat la mîna a doua, m-a ţinut cinci ani fără să trebuiască să îi fac nimic. Pe asta, refuz să o mai repar. Nu are nici un rost. N-ai cum să mergi cu bicicleta în Bucureşti.

30 de ani, 1 lună şi 1 zi: Hai să îl mai sun pe Mihai. Poate vrea să îi scriu la revistă despre dezbaterea asta cu traducerile. Mai iau şi eu cîteva sute de mii.

30 de ani, 1 lună şi 4 zile: Pentru prima oară, îmi cumpăr singur o cremă de faţă. Şi un contur de ochi.

30 de ani, 1 lună, 5 zile: Poate ar fi timpul să avem şi noi un copil. Poate ar trebui să îmi iau şi eu carnet de şofer.

30 de ani, 1 lună şi 8 zile: Am spectacol. 17 oameni în public. Asta e, o fi prost. Oricum, deja m-am plictisit de el şi n-am chef să-l mai joc. La final, încă un cunoscut îmi zice replica pe care am tot auzit-o din decembrie încoace: „Bă, da' tu chiar eşti bun". Asta se traduce prin: „Eu nu te credeam în stare să faci ceva vreodată şi ce ai făcut e OK". N-am să ştiu niciodată dacă e vorba de ceva mai mult sau e doar surpriza de a descoperi că nu sînt un *„loser* total".

30 de ani, 1 lună şi 11 zile: Nu mai pot. Nu se poate face nimic în ţara asta. Nu se poate trăi aici. Emigrez!!!

30 de ani, 1 lună şi 15 zile: În vizită la ai mei. Ca de fiecare dată cînd ajung în cartier, încerc să înţeleg cum de altă dată aveam loc să mă plimb cu bicicleta, aveam unde să joc fotbal, tenis cu piciorul, chiar tenis de cîmp, aveam loc de desenat frunza pe asfalt. Acum peste tot sînt numai maşini. „Auzi, mamă, da' tu de ce nu te angajezi la televiziune, că acolo se cîştigă bine?"

30 de ani, 1 lună şi 16 zile – 30 de ani, 1 lună, 23 de zile: Cu preţul unor certuri zilnice, din motive inexistente reuşesc să nu pun ţigara în gură timp de o săptămînă.

30 de ani, 1 lună şi 24 zile: Un domn îmi ţine o prelegere din care reiese că toţi artiştii tineri sînt pornografi. În mînă are un ziar care publică mare, pe prima pagină, nu una, ci două perechi de ţîţe.

30 de ani, 1 lună şi 25 zile: Oare o să am eu vreodată casă?

30 de ani, 2 luni şi 1 zi: Da, ştiu că tot mai mulţi oameni de 20 de ani mă iau cu „dumneavoastră", dar asta e deja prea de tot: un copil, vecin de scară, îmi zice „săru' mîna"...

30 de ani, 2 luni şi 29 de zile (adică la cîteva săptămîni după ce va fi apărut acest jurnal): Iar n-am cu cine vota.

Alexandru Al. ECOVOIU

O scrisoare către tinerii cercetători

Îţi scriu ţie, tînără sau tînăr care te apropii de 30 de ani şi care nu ştii sigur dacă mai merită să investeşti pentru a deveni om de ştiinţă, sau dacă a venit vremea să îţi întemeiezi o familie, ori... o afacere. Nu demult aveam vîrsta ta şi hotăram că nimic nu poate fi mai important decît cariera ştiinţifică.

La sfîrşitul anilor '90, situaţia economică din România era cel puţin tristă, iar cea ştiinţifică – aproape comică. Drept pentru care, lăsîndu-i în urmă pe cei care ţineau la mine, am plecat peste mări şi ţări, pentru a învăţa meserie. Genetică. Eram convins că nu mă voi mai întoarce prea curînd, poate chiar niciodată, pentru că sistemul românesc nu îmi promitea nimic serios. Însă, după ce am înţeles cu adevărat ce înseamnă cercetarea de performanţă, am revenit în ţară. Am aflat de la străini că marile succese ştiinţifice se bazează pe aceleaşi ingrediente ca în orice alt domeniu: pasiune, multă trudă şi răbdare de pescar. Desigur, dacă ai bani suficienţi pentru echipamente, reactivi, cărţi, reviste de specialitate, participări la conferinţe, dar – impardonabil pentru un cercetător – şi pentru casă, masă şi blugi, satisfacţiile profesionale vin mai repede.

Lovit de un romantism demn de o cauză mai bună, am hotărît că pot lucra şi în România, că pot contribui la dezvoltarea ştiinţei aici, unde aparent nu era nevoie de mine. Peste mulţi ani, se va putea aprecia în mod obiectiv dacă am reuşit sau nu, dar ceea ce îmi dă speranţă este faptul că mi-am găsit aliaţi. Extrem de puternici. Lucrează în laboratorul meu, lucrează în laboratoare din Facultatea de Biologie a Universităţii din Bucureşti. Masteranzi, doctoranzi, doctori în ştiinţă. Ei bine, aceşti colegi admirabili sînt tineri care se apropie de vîrsta de 30 de ani.

Sînt convins, tinere matematician, fizician, chimist, inginer sau artist de oriunde din România, că mă crezi, pentru că şi tu eşti ca ei, ai prieteni ca ei. Ştiu că ţi-e greu, ştiu că ai fost umilit de multe ori, ştiu că sfertodocţii şi dinozaurii încearcă să te ţină în umbră, ştiu că fondurile pentru cercetare au fost tăiate drastic din cauza minciunii economice. Aflu în fiecare zi ce greu îţi este să împarţi bănuţii între chirie şi o carte nouă, te cred cînd te gîndeşti foarte serios să emigrezi, aşa cum au făcut mulţi colegi de-ai tăi care au avut succes în Occident. Ai dreptate, acolo sistemul este bine pus la punct, este corect, aproape că te obligă să te pui în valoare. Şi poate chiar este păcat să nu profiţi de o asemenea oportunitate profesională. De aceea, numai tu poţi hotărî dacă este bine sau nu să rămîi în ţară. Dar dacă pleci, nu abandona ideea de a te întoarce într-o bună zi. Nu are legătură cu patriotismul de paradă. Cred că a fi patriot înseamnă a fi profesionist, şi reciproca.

Cu permisiunea ta, aş îndrăzni să îţi pun cîteva întrebări. Dacă sîntem de acord că sistemul nostru de învăţămînt şi cercetare este defect, cine şi cu ce vrei să îl înlocuiască? Crezi că gerontocraţia va face cel mai mic efort pentru a-ţi construi matricea în care să te poţi afirma? Nu te-ai săturat, draga mea colegă, dragul meu coleg, să vezi că şi în ştiinţă funcţionează clanuri şi cumetrii? Nu vrei să mă ajuţi să te ajut să ne ajutăm? Încă sînt la vîrsta la care pot pleca să îmi practic meseria în altă ţară, într-un laborator în care să am tot ce îmi trebuie. Dar nu vreau, nu mi se pare corect faţă de mine, faţă de tine... Pur şi simplu, e vorba de dreptul nostru de a încerca să fim fericiţi acolo unde ne-am născut. Fără ajutorul tău nu pot contribui la construirea unui sistem eficient de formare a valorilor şi voi ajunge să regret că nu am rămas cîndva printre străini.

Îndrăznesc a te ruga să nu laşi cartea din mînă, să nu pui fruntea în pămînt, să nu cazi pradă deznădejdii, să îţi păstrezi calmul şi speranţa. Continuă-ţi experimentele, citeşte şi scrie cît mai mult, nu accepta nici cea mai mică nedreptate, luptă-te chiar şi cu morile de vînt dacă simţi că ai dreptate, pentru că ai o vîrstă minunată. La 30 de ani eşti şi adolescent şi matur, şi dinamic şi înţelept, e vîrsta la care eşti o forţă. Sînt obligat să sper că generaţia ta va obţine măcar un Premiu Nobel pentru România. Generaţia mea doar s-a gîndit la el.

Îţi mulţumesc că ai avut răbdare să parcurgi aceste rînduri şi scuză, te rog, graba cu care le-am scris. Am vrut doar să ajungă la tine înainte să pleci, înainte să renunţi. De fapt, pentru că te respecţi, nu ai voie să renunţi. Aştept să te văd şi mîine în laborator...

Ana Maria SANDU

Scapă fiecare cum poate

Încep să cred din ce în ce mai mult că vîrsta nu e decît un număr, printre multe altele, n-are mare importanţă. Ne purtăm la 50 ca la 20 şi la 30 ca la 18, în unele situaţii. Se întîmplă să şi arătăm ca nişte cyborgi şi cu greu poate cineva să ghicească cîţi ani s-au adunat pe labele de gîscă din jurul ochilor, tratate generos cu botox.

Nimeni nu vrea să îmbătrînească şi asta ne face să ne crizăm cînd trecem peste nişte praguri psihologice. Ne-am făcut planuri, ne-am ridicat singuri bariere: „pînă la vîrsta x ar fi trebuit să-mi îndeplinesc nu ştiu cîte dorinţe". Totul în jur ne presează. Maturitatea e un mucegai care se depune pe oase şi nu mai avem scăpare.

Am copilărit în comunism şi ne-am trăit adolescenţa în cea mai liberă dintre lumile posibile, România de după Revoluţie.

În adolescenţă ai toate posibilităţile, la 30 îţi doreşti să îngheţi pe un singur drum. Să stai nemişcat. Tremuri de frică numai la gîndul că ai putea să pierzi ce ai. Revolta şi plictiseala apar mai tîrziu, atunci se produc marile cutremure şi ultimele schimbări radicale.

Oamenii aflaţi în jurul vîrstei de 30 de ani mă fac să mă gîndesc la buletinul hidrologic pe care îl ascultam hipnotizată în copilărie, la radio, fără să înţeleg nimic din ce se citea despre cotele apelor. Staţionar ca apele Dunării sau ca Siretul, aşa mi se pare segmentul acesta demografic. Fără turbulenţe, dar cu un plus de luciditate care face lumea să pară şi mai gravă. Vedem lucruri care altădată nu ne-ar fi interesat. Parcă ne-ar fi crescut încă o pereche de ochi şi măresc tot, ne dăm seama că viaţa e cumplit de nedreaptă, că marile afaceri nu se fac ca la carte, că în fiecare zi guvernanţii ne sfidează şi ne scuipă seminţe în cap.

Mult timp ne-am considerat nişte învingători: am copilărit în comunism şi ne-am trăit adolescenţa în cea mai liberă dintre lumile posibile, România de după Revoluţie. Ne-am lepădat de comunism ca de o haină răpciugoasă, cu orgoliul că nu ne-a atins, că n-a apucat să facă ravagii în minţile noastre. Că am fost salvaţi la timp.

Am călătorit prin toate colţurile lumii şi aşa ne-am răzbunat părinţii care au stat nemişcaţi 40 de ani. Le-am trimis fotografii în care ne-am pozat pentru ei şi-am zîmbit larg, cu monumentele importante în fundal, precum piticul din *Amélie*. Numai că nu e suficient, din păcate.

România e bolnavă şi nu există un vaccin pentru asta. Doar nişte supape, ca de fiecare dată: poţi să renunţi la televizor, la ziare, la tot bruiajul politico-mediatic. Dar autismul nostru ne va transforma într-o generaţie de 40 plus, iremediabil deprimată. Ne scriem cărţile, ne cultivăm grădina, ne pregătim pentru criză. Ne facem calcule şi vizionăm un film cu noi peste 10, 20 de ani, care nu e deloc *entertaining*.

O să rezistăm, desigur, parcă eram o generaţie norocoasă... Dar o să ne pierdem liniştea, şi asta mă înfioară. Luciditatea de acum devine absolut paralizantă, acaparatoare.

Lucrurile banale pe care le avem de făcut devin de fiecare dată extrem de complicate şi ne scot fire de păr albe. Şi ştiu că nu mai avem răbdare să facem un drum de 300 şi ceva de kilometri în opt ore pentru că nu sînt şosele. Dar unii au luat pentru aceste linii imaginare comisioane nerușinate.

Mimăm normalitatea. Bucuriile simple trebuie, uşor uşor, cîştigate. Anul trecut mi-am dorit într-o zi să stau pe iarbă şi mi-am dat seama că n-am unde, peste tot e cîte un gărduleţ cu un interzis mare cît capul motanului, un gardian care să te atenţioneze că „nu e voie să călcaţi spaţiul verde" şi, eventual, să te amendeze. A trebuit să ajung pînă la Mogoşoaia pentru moftul meu nevinovat.

De vreo două săptămîni mă tot gîndesc la bicicleta mea Pegas, pe care i-am împrumutat-o, la un moment dat, zugravului, el a intrat să bea ceva la cîrciumă, a lăsat-o în faţă, proptită de zid, şi cînd a ieşit n-a mai găsit-o.

Mi-aş lua alta, poate tot un Pegas, în amintirea bicicletei furate în urmă cu mulţi ani, dar cum nu sînt amatoare de sporturi extreme şi Bucureştiul e în continuare sufocat de maşini mari, poate că ar fi mai înţelept să mă răzgîndesc. Mulţi dintre prietenii mei s-au dovedit mai curajoşi. Sau mai sinucigaşi, cine ştie?

Altfel spus: prea tineri să fim puternici, prea copţi să ne mai facem iluzii deşarte. Scapă fiecare cum poate.

Mălina VOICU

30 de ani – generaţia de sacrificiu?

Pentru a găsi răspunsul la întrebare, încerc să fac un exerciţiu de imaginaţie şi să îmi închipui cum ar fi arătat viaţa celor născuţi la finele anilor '70, dacă în 1989 nu am fi trăit o schimbare de regim politic. Ce ar fi fost cel care este acum manager la o companie multi-naţională sau un psiholog? Dar medicul tînăr cum ar fi lucrat? În lumea gri, din spatele Cortinei de Fier, răspunsul ar fi probabil uşor de ghicit: tînărul manager ar fi fost un contabil sau economist obscur într-o întreprindere de stat, psihologul ar avea altă ocupaţie, iar medicul ar fi fost un stagiar la ţară. Viaţa celor trei ar fi arătat altfel, cu traiectorii profesionale mai predictibile poate, însă lipsite de prea multe oportunităţi şi de posibilitatea de a alege.

Sistemul totalitar controla îndeaproape vieţile tuturor cetăţenilor. La sfîrşitul fiecărui ciclu educaţional, „sistemul" era foarte eficient în a controla şi orienta vieţile individuale. Cei capabili să meargă mai departe (la liceu sau facultate, după caz) făceau acest lucru, iar ceilalţi erau repartizaţi, în funcţie de nevoile societăţii, în diverse locuri de muncă. Nu contau prea mult voinţa personală, abilităţile sau constrîngerile de ordin individual, „interesul social" prima în faţa celui individual. Mai devreme sau mai tîrziu, traiectoria fiecărui individ era hotărîtă de sistem şi soarta individuală era decisă de sistemul repartiţiilor de care nu putea să scape nimeni. Avantajul sistemului rezida în faptul că nimeni nu rămînea pe dinafară, toţi cei capabili să muncească primind un loc de muncă şi o serie de beneficii sociale asociate statutului de om al muncii (locuinţă de la stat, bilete la odihnă prin sindicat şi masă la cantina întreprinderii). Nu existau şomeri şi oficial nu existau nici oameni săraci, însă puţini erau cei care puteau să aleagă asupra traiectoriei individuale.

Căderea comunismului a adus după sine o creştere a oportunităţilor şi alternativelor oferite indivizilor, precum şi o multiplicare o riscurilor sociale. Scăpaţi de constrîngerile impuse de o societate totalitară, tinerii au avut posibi-

litatea de a alege nestingheriţi în viaţa profesională şi în cea personală. Nomenclatorul meseriilor s-a îmbogăţit considerabil în ultimii douăzeci de ani şi a apărut o serie de profesii la care nici nu visam în anii '80, precum cea de broker, psiholog sau de agent imobiliar. Fiecare este liber să îşi aleagă profesia care îi place, să muncească unde vrea şi să îşi schimbe locul de muncă atunci cînd doreşte.

Există şi o parte goală a paharului. Nu toată lumea beneficiază în mod egal de libertatea de alegere pe care o oferă noua ordine socială. Tranziţia are cîştigători şi perdanţi. Studiile arată că tinerii se numără mai degrabă printre cîştigători, în timp ce vîrstnicii fac parte mai degrabă din a doua categorie. Generaţiile vîrstnice au trăit cea mai mare parte a vieţii lor într-un alt tip de societate şi sînt mai puţin deprinşi cu democraţia şi economia de piaţă, de asemenea, capacitatea de învăţare şi adaptare este una mai scăzută, pe măsură ce înaintăm în vîrstă. În consecinţă, generaţiile respective sînt mai puţin pregătite să beneficieze de oportunităţile oferite de schimbarea socială postcomunistă.

Cei născuţi la finele anilor '70 aveau în 1989 în jur de 10 ani. Amintirile lor legate de sistemul comunist se reduc la costumul de pionier şi la bomboanele cubaneze pe care le primeau de sărbători. Ei şi-au petrecut cea mai mare parte a vieţii de pînă acum într-o societate caracterizată de oportunităţi şi riscuri multiple, fiind mult mai bine pregătiţi să fructifice şansele şi să facă faţă riscurilor care există într-o societate de tip capitalist. Vîrsta prezintă un atu în sine, pentru că le conferă o capacitate de adaptabilitate mai mare. În rîndul celor care au acum 30 de ani găsim mai degrabă „cîştigători" ai tranziţiei, oameni care au poziţii sociale bune şi au adoptat un mod de gîndire de tip modern şi postmodern. Cei de 30 de ani sînt mai degrabă suporteri ai democraţiei şi ai economiei de piaţă, sînt mai toleranţi şi mai deschişi în faţa diversităţii stilurilor de viaţă. Ei sînt mai aproape de Europa şi reprezintă un pilon important al integrării europene a României.

Revin la întrebarea din titlu, este acesta o generaţie de sacrificiu? Răspunsul este mai degrabă nu. Este o generaţie care a beneficiat de şansele oferite de schimbarea socială majoră produsă la începutul anilor '90, dar care a trebuit să descopere singură răspunsurile la multe dintre dilemele tranziţiei, în lipsa unei experienţe acumulate la nivel social.

Ciprian CIUCU

Nu am încredere în generaţia mea de politicieni

Nu m-aş putea raporta la acest subiect altfel decît personal şi de la bun început vă voi povesti o experienţă proprie. Am 31 de ani, adică fac parte din generaţia la care se referă acest număr al *Dilemei vechi*. Acum zece ani am intrat din convingere într-un partid, iar pe atunci îmi doream ca pe la 30 de ani să fiu un politician onorabil şi de succes. Nu s-a întîmplat aşa, nu am ajuns politician, dar o bună parte dintre colegii mei de atunci de la „tineret" au ajuns între timp miniştri, parlamentari şi chiar europarlamentari. Fac parte din generaţia care s-a format în perioada de după Revoluţie, din anii '90, şi căreia i se repeta pe atunci în mod obsesiv că reprezintă viitorul, că noi vom aduce schimbarea, şi asta pentru că eram primii formaţi în perioada de după comunism. Am intrat deci în politică, unde după o perioadă de acomodare, mi-am dat repede seama că nu o să schimbăm nimic nici eu şi nici unul dintre colegii mei de generaţie, pe care aveam să-i cunosc acolo. Nu spun aici că strugurii sînt acri, dar un tînăr venit de capul lui la un partid nu prea poate face mare lucru nici măcar după mult timp. Un partid, mai mult decît o organizaţie oarecare, are deja nişte valori şi nişte comportamente pe care le impune imperativ celor nou-veniţi. Iar practicile curente erau deja pervertite acolo. Imoralitatea, mijloacele folosite în lupta internă pentru putere, lipsa unor mecanisme meritocratice de promovare coroborate cu o competiţie găunoasă între membrii aceleiaşi organizaţii, între organizaţiile aceluiaşi partid, cu alte partide, nu au cum să nu-i formeze într-o logică de haită pe tinerii care rezistă o perioadă mai lungă de timp în partide. Nu neg importanţa unei *ucenicii în politică* sau rolul pe care îl poate avea o astfel de călire în lupta electorală internă. Cu toate acestea, am mari rezerve în ceea ce-i priveşte pe colegii mei de generaţie, a căror singură educaţie s-a rezumat la şcolile de vară ale partidului şi care şi-au demarat şi pus afacerile pe picioare prin contracte cu statul, şi nu prin performanţă pe piaţa liberă. Astfel de oameni cu merite şi competenţe nu foarte clare, propulsaţi de cîte un potentat (poate local sau din fruntea statului) sau altul s-au trezit miniştri, parlamentari şi lideri în instituţiile statului şi în mandatul trecut, şi în acesta. Chiuariu, Adomniţei, Udrea sînt doar cîteva dintre numele ce nu pot fi disociate de potentaţii la care făceam referire mai sus. Din păcate, realizările lor nu-i prea recomandă pe politicienii din generaţia mea. S-au grăbit, s-au crezut mai buni decît sînt, iar acum au compromis într-o bună măsură ideea generoasă că tinerii pot face faţă cu bine în poziţiile-cheie din ţara asta. Dar să nu fiu înţeles greşit: problema nu vine de la tineri, nu sînt ei cauza, ci partidele care reuşesc cea mai performantă contraselecţie pe care o pot realiza. Partidele sînt mecanismul prin care oamenii se asociază, se întrec şi cîştigă puterea politică. Dar aşa cum sînt ele astăzi, nereformate, „ieşirile" lor în termeni de resurse umane sînt cu precădere „mitocanii şi învîrtiţii" – după cum îi numea Octavian Paler pe politicienii noştri. Ceva se întîmplă acolo în procesul de selecţie care ar trebui să ofere ţării şi Europei oameni pregătiţi, acceptabili din punctul de vedere al integrităţii morale, capabili să fie o forţă modernizatoare, şi nu invers. Nu am încredere în generaţia mea de politicieni, nu pentru că nu ar fi capabili, ci pentru că au fost formaţi de o generaţie de politicieni comunişti şi securişti de la începutul anilor '90, care i-au învăţat cum să cîştige puterea nu prin muncă, merite oneste şi onestitate, ci prin a se asocia şi a-i elimina pe cei merituoşi din organizaţiile lor de bază, tocmai pentru ca în timp să nu aibă concurenţă.

La mai bine de zece ani de cînd nu am mai trecut pragul unui partid politic în calitate de membru, am stat de vorbă cu o tînără care este într-un partid politic aflat la guvernare şi – aşa cum mă aşteptam – lucrurile stau cam la fel în viaţa de partid: înainte de alegeri politicienii potentaţi financiar înscriu masiv ca membri studenţi şi cetăţeni pentru a-i vota în detrimentul celor muncitori şi competenţi, trădările şi şantajul sînt la ordinea zilei, la fel ca şi inducerea în eroare şi promisiunile neonorate. Tinerii care rămîn, cei care rezistă, devin protejaţii celor cu bani şi influenţă şi, dacă partidul lor cîştigă alegerile, au şanse la poziţii extrem de înalte în ierarhia statului.

Partidele politice se numără printre cele mai nereformate instituţii pe care le avem. Politicienii tineri proveniţi din pepiniera proprie, impregnaţi cu valori anacronice şi comportamente dintr-o perioadă pe care ne-o dorim trecută, nu pot gîndi democratic, ci doar pot mima discursul democratic. Dar ei sînt elitele noastre, în sens sociologic.

Alternativa pe care o au partidele este aceea de a atrage tineri care s-au remarcat deja în alte sectoare ale societăţii

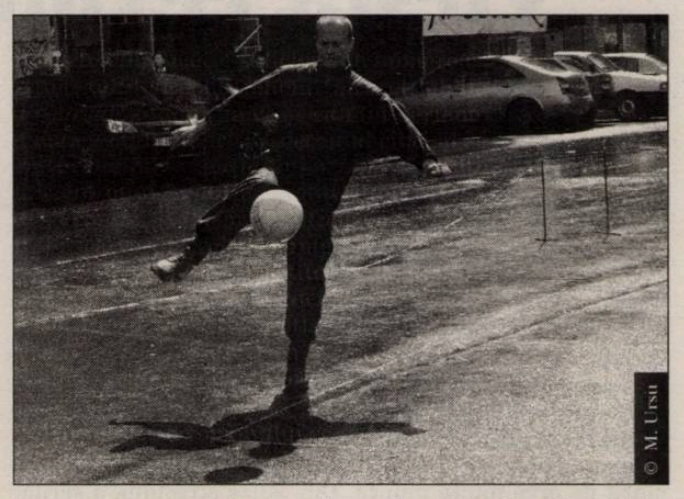

(neguvernamental, universitar, afaceri) şi de a le solicita competenţele şi în special imaginea, atunci cînd sînt la guvernare. Este cazul ministrului Culturii, tînărul Theodor Paleologu.

De aici se mai desprinde o categorie specială: tinerii falsă-portavoce a *societăţii civile* care servesc o perioadă partidele, tocmai în speranţa că vor fi recompensaţi la un moment dat cu o funcţie bună. T. Ungureanu şi C. Preda sînt sau au fost deja nominalizaţi în diferite funcţii sau pe locuri eligibile pentru europarlamentare. Ei nu pot fi bănuiţi de incompetenţă sau de lipsă de merite, dar nici credibilitate nu mai au acum, după ce au acceptat recompensele partidelor pe care le-au servit din postura de „independenţi".

Se menţine tendinţa, de cîţiva ani încoace, de a promova în poziţiile de top ale statului tineri cărora nu li se pot reproşa multe, vîrsta în sine şi lipsa experienţei neputînd fi motive de reproş. Un exemplu elocvent este preşedinta Camerei Deputaţilor, Roberta Alma Anastase, care urmează unui alt preşedinte al Camerei, crescut şi format în organizaţiile de tineret, liberalul Bogdan Olteanu. În cazul acestora, evidentă este dependenţa de alte personalităţi de prim rang, preşedintele României, respectiv fostul premier. Se concentrează astfel puterea, prin asemenea sisteme de dependenţe, în jurul unor poli ce controlează o arie mai largă de instituţii şi instrumente politice.

Nu vreau să fiu un disident al generaţiei mele, cu atît mai mult cu cît sînt conştient că este o generaţie valoroasă, cu mulţi oameni formaţi după comunism, cu nişte valori frumoase şi sănătoase şi care au muncit mult şi au avut succes. Doar că pe aceştia nu-i prea găsim în politică.

Stela GIURGEANU

Trei crize de treizeciste

Portret 1

Femeie. Mediul urban. Studii superioare. 30 de ani acum, la 20 de ani de la Revoluţie. 10 ani petrecuţi în comunism. Cînd îşi mai dă şi ea cu părerea despre „acele" vremuri, mulţi (mai în vîrstă) îi spun pe un ton superior: „Tu erai prea mică, ca să-ţi mai aduci aminte cum a fost pe atunci". Şi totuşi nu este aşa. Simte, ca pe un fel de piatră legată de picioare, ca pe o strîngere de inimă, acele amintiri. Care îi sînt de fapt negate. Cumva, n-are dreptul nici să le aibă, nici să spună că nu le are. Cu toate astea, reminiscenţele din toţi anii, de care psihologii spun că te formează ca om, au avut impact. Fizic nu se deosebeşte prea mult de o „tinerică din astea de 20". Ciudat, dar cam aşa e cu toate din generaţia asta, unii chiar îi dau mai puţin. Poate pentru că profită, acum, la 30 de ani, de ce n-a avut în copilărie şi adolescenţă. Că nu poţi spune că următorii ani de la Revoluţie au fost dintr-odată capitalism, ca acum. Nu, în adolescenţa ei, vremurile nu s-au schimbat prea mult, s-a mers ani buni în virtutea inerţiei. Aceleaşi lipsuri, aceeaşi nesiguranţă a zilei de mîine. Pe cînd cele născute după '89... dar să nu mai vorbim de ele *şi* aici. Aici se vorbeşte doar despre cele de 30. Cu toate că, uneori, o mai apucă aşa, o obidă, că ea nu s-a născut cu telefonul mobil la ureche sau cu Internetul la îndemînă. Şi, mai mult, nu s-a născut şi nu s-a format într-o perioadă în care să existe o perspectivă de realizare. Cînd era mică, avea o realitate. Realitatea supravieţuirii. În adolescenţă, următorii ani după căderea comunsimului, realitatea s-a schimbat din nou. Atunci a îmbătrînit subit. A trebuit să meargă mult timp pe nisipuri mişcătoare, să prindă oportunităţi care nu ştia exact unde vor duce. A fost o luptă pentru identitate.

Nici acum, la 30 de ani, nu poate spune că îşi poate asuma o identitate deplină, cu straturi mai profunde. Iar pînă la urmă, criza ei de treizeci este că startul în viaţă oricum şi l-a pierdut.

Portret 2

Femeie. 30 de ani. Concediu maternal. Al treilea, pentru că deja are doi îngeraşi blonzi, ca soţul. Ochii negri i-au moştenit de la bunicul din partea mamei, el avea aşa forma şi culoarea asta intensă. Este mamă prin alegere, nu prin accident. Ştie că multe dintre colegele ei de facultate s-au realizat, au joburi, nu doar „locuri de muncă", au cariere, maşini străine şi parfumuri scumpe. Ea şi-a dorit însă ca pînă la 30 să aibă „celălalt" tacîm. Şi-l are. Din plin. Nu îşi doreşte altceva, deşi multe de-un leat cu ea spun că ea este o smintită. O femeie de azi trebuie să fie egoistă, să se bizuie în primul rînd pe ea, nu pe ajutorul unui soţ. Dar ea crede totuşi în tradiţionala „femeie la cratiţă". Nu se poate lăuda ca altele cu contacte sau contracte, dar se bucură pentru copiii ei. O întristează doar faptul că nu-i este recunoscută fericirea. În gura lumii de azi ea n-are cum să fie mulţumită, dacă nu s-a realizat oficial, iar oficial azi înseamnă să ai carieră. Nimeni nu-i recunoaşte realizarea prin familie.

Dacă însă o întrebi de fetiţa ei, dacă îi doreşte să aibă aceeaşi viaţă... mama zîmbeşte, se gîndeşte puţin, cu ochii în jos, încercînd să-ţi dea răspunsul pe care să-l înţelegi. Nu e uşor să fii mamă, deci, din pur instinct matern, îşi doreşte pentru copila sa o viaţă uşoară. Adică o carieră la un birou, ferită de problemele femeii casnice care trebuie să pună întotdeauna fericirea celorlalţi înaintea propriei fericiri.

Portret 3

Femeie. 30 de ani. Provenienţă – mediul rural, stabilită la oraş după multe discuţii cu ai ei, după multe minitragedii şi emoţii şi frica de a nu reuşi. Pentru că n-avea prea multe şanse. Cînd era mică, obişnuia să-şi privească mama cum ţinea o casă întreagă, pe ea, pe fraţii ei, pe tatăl ei, pe părinţii ei. Pe lîngă munca la CAP, făcea ce făcea şi adăuga parcă zilei timp, ca să mai muncească şi prin casă. Ea la treburile casnice, tatăl ei la cîrciumă. Seara tatăl ei era cel obosit. Ştia despre mama ei că se măritase devreme, la 17 ani. Are mamă tînără, dar pare mult mai bătrînă. Nu voia să ajungă aşa. Atunci a venit Revoluţia. Atunci a crezut că a venit pentru că s-a rugat ea (doar în gînd, altfel n-avea voie) să nu ajungă ca mama. După Revoluţie totul s-a schimbat. Au primit pămînturile înapoi, a fost multă tensiune pe atunci în familie. Dar din toate astea nimeni nu s-a mai gîndit că ea trebuie să se mărite şi să-şi facă familie. Aşa că a terminat liceul şi a ajuns la facultate. La Bucureşti. De unde nimeni n-ar mai fi putut să-i spună că trebuie să fie ca maică-sa. Să nu fie înţeleasă greşit. O iubeşte ca pe ochii din cap, dar nu vrea să ajungă ca ea. Acum, la oraş, are o carieră, are maşină...

Doar bunica ei o mai întreabă: dar un bărbat ai în viaţa ta?

Şi, de fapt, n-are, dar nu-i spune că n-are. Bunica s-ar amărî. Ar zice că e deja fată bătrînă la 30, că nu s-a realizat şi că n-o să aibă nimeni grijă de ea la bătrîneţe. Cum însă să-i explice că are un fond de pensie privată, conturi în mai multe bănci, casă pe numele ei şi o perspectivă de carieră din ce în ce mai prosperă... şi că toate astea vor avea grijă de ea la bătrîneţe, mai bine decît ar face-o un soţ? Cum să-i explice că azi, o femeie la 30 nu mai are nevoie de un bărbat ca să fie fericită?

Adina ROSETTI

Vîrsta revoluţiilor ratate

Un caz emblematic

Acum doi ani – era în aprilie, înainte de Paşte – o ştire a zguduit pentru cîteva zile presa şi lumea virtuală. O tînără de aproape 30 de ani, angajată a unei companii financiare multinaţionale, a fost găsită moartă în casă de către şeful ei, într-o sîmbătă dimineaţa, cu două dosare de audit în braţe, după o perioadă de muncă intensă la serviciu. Tînăra se numea Raluca Stroescu şi este posibil, dacă aveţi în jur de 30 de ani, ca numele ei să vă fie cunoscut.

Deşi rapoartele medicilor au vorbit despre cauze explicabile ştiinţific, precum slăbire accentuată şi fibroză miocardică, verdictul sugerat de presă a fost repede preluat şi însuşit de opinia publică: nu încăpea nici o îndoială, fata a murit de prea multă muncă. Din cauza stresului, a serilor tîrzii şi a week-end-urilor petrecute la birou, lucrînd pentru mult aşteptata promovare, a dead-line-urilor imposibile. Despre stres se mai vorbise pînă atunci de nenumărate ori: în fiecare companie, în pauza de ţigară; la berea de după orele de birou; la aniversările cu tort mîncat în farfurii de plastic deasupra tastaturii; la coadă la supermarket şi duminica în familie, toată această generaţie învîrtindu-se în jurul vîrstei de 30 de ani şi a mediului corporatist vorbeşte despre stres, oboseală, lipsa timpului şi uneori, dacă discuţiile continuă după miezul nopţii în jurul unei sticle de vin, despre lipsa de sens a vieţii. Dar că toate astea ar putea provoca moartea cuiva, nimănui nu-i trecuse prin cap pînă atunci. Raluca Stroescu a devenit deodată un simbol şi moartea ei – „un caz" emblematic pentru o întreagă generaţie care s-a identificat cu ea. Au circulat e-mailuri, s-au tras „semnale de alarmă", forumurile ziarelor şi blogurile s-au umplut de comentarii în care alţi tineri, aflaţi în jurul aceleiaşi complicate vîrste de 30 de ani, îşi povesteau experienţele similare. Vorbeau despre „sistem", despre „programul infernal de lucru", despre „spălare pe creier", despre dorinţele false pe care societatea de consum le-a ţesut în jurul nostru, despre pierderea iluziilor. Cîteva zile a părut că se pune la cale o revoluţie; nu ar fi mirat pe nimeni dacă oamenii ăştia, atît de înflăcăraţi pe Internet, ar fi hotărît brusc să-şi dea a doua zi demisia de la companiile unde lucrau şi să meargă să se plimbe în parc, pur şi simplu. Dar nu s-a întîmplat nimic din toate astea...

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 mai la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ce faci cînd mai ai doar cinci ani de tinereţe?

La 30 de ani, începi să te gîndeşti – pentru prima dată cu luciditate – la drumul pe care ai apucat-o. E vîrsta la care te loveşte brusc revelaţia că nebuloasa aia plină de promisiuni şi incertitudini numită „viitor" (din care, la 20 de ani, nu reuşeai să deslueşti mare lucru) e deja prezentă. Îţi dai seama că, tot aşteptînd plin de nerăbdare să înceapă piesa de teatru, eşti deja pe scenă, în actul II, dar nu-ţi ştii prea bine replicile. Ai vrea să-l cunoşti pe tipul care a scris piesa asta şi să-i pui cîteva întrebări, să-i explici că ţi-a greşit rolul, că e o eroare pe undeva, nu voiai să fii o denumire complicată pe o carte de vizită, voiai să faci un copil, nu ţii morţiş să concepi reclame pentru detergenţi, ci mai degrabă să salvezi ultimele balene albastre, nu trebuia să vinzi asigurări, ci să pictezi globuri de Crăciun. Ai dat la o facultate ca să ai o diplomă, părinţii ţi-au tot repetat că viaţa e grea, economia de piaţă e dură, că trebuie să-ţi faci un viitor, că un apartament costă mult şi că acum nimeni nu te mai ajută, ai citit reviste glossy şi reviste de business, unde doamne şi domni îmbrăcaţi în costume impecabile explicau că, deşi muncesc mult, au totuşi timp şi pentru familie (ai vrea să le dai un SMS şi să-i întrebi cum de ziua lor are mai mult de 24 de ore), în fine, pînă acum nu ai avut prea mult timp de gîndire pentru că ai fost ocupat, au trecut cîţiva ani cu masterul, la început ai fost *assistant,* apoi *executive,* acum eşti manager sau chiar director (altfel, totul ar fi fost în zadar), dar iată că vine momentul ăla în care rămîi singur pe scenă (la 30 de ani e vîrsta bilanţurilor), trebuie să ţii un monolog şi, invariabil, începi să te plîngi: de ce nu mai sînt petreceri ca-n tinereţe, de ce nu discutăm decît despre rate şi maşini sau pamperşi şi grădiniţe, de ce n-am mai fost la mare de 1 Mai, de ce nimeni nu mai are timp, de ce vorbim cu prietenii doar pe e-mail sau *Facebook?* Timpul, după cum ştim, nu mai poate fi dat înapoi, iar sociologii spun că la 35 de ani tinereţea se termină oficial, mai ai deci cinci ani în care trebuie să recuperezi, celebra criză de 50 de ani s-a mutat mai devreme pentru că totul se întîmplă pe *fast forward* în zilele noastre. Aşadar, acum trebuie să găseşti rapid ceva care să dea sens (opţiuni: îţi faci blog, îţi dai demisia de la slujbă, îţi părăseşti jumătatea oficială, pentru că ţi-ai găsit sufletul-pereche pe Internet, pleci într-o călătorie exotică în Etiopia sau în Republica Dominicană, devii ecologist, dai admitere la Arte sau la Regie sau chiar la Silvicultură, te apuci de afacerea ta, faci un copil şi stai acasă doi ani în concediu de maternitate, te înscrii într-un ONG care militează pentru drepturile animalelor, te angajezi fotograf pe un vas de croazieră pentru că vrei să vezi lumea, începi să citeşti Biblia, mergi la psiholog, te apuci de grădinărit sau de cursuri de improvizaţie, scrii un articol în *Dilema veche* despre cum te simţi la 30 de ani). Sau, desigur, te trezeşti din vis, te îmbraci în costum şi porneşti către birou, înfrunţi traficul ascultînd muzică la iPod, mănînci la prînz, deasupra tastaturii, o salată fără prea mult gust (comandată online), ieşi în pauza de ţigară şi te plîngi de stres, de oboseală şi de lipsa de sens a vieţii la 30 de ani. După idealismul de la 20, în care vrei să muţi munţii şi să schimbi lumea, vîrsta de 30 e plină de dileme şi contradicţii, de paradoxuri care nu te lasă să dormi noaptea: urăşti efectele consumerismului, dar jobul îţi cere să creezi o nouă strategie de marketing pentru un produs de larg consum; eşti convins că familia e pe primul loc, dar continui să vii de la birou în miez de noapte şi îţi butonezi *blackberry*-ul în timp ce ieşi cu bebeluşul în parc. Eşti un copil prins în capcana unei vieţi de adult (desigur, dacă nu cumva te afli în Top 300 „Cei mai tineri oameni de afaceri români").

Generaţia X, dar cu întîrziere

Atunci cînd, în 1991, americanul Douglas Coupland scria romanul *Generaţia X,* noi eram ocupaţi să descoperim capitalismul la care visaserăm, pe cînd stăteam la coadă pentru ulei pe cartelă. În mai puţin de optsprezece ani, am recuperat diferenţa: poveştile lui Coupland despre tinerii care refuză înregimentarea în sistem (fenomen ce mai tîrziu a devenit cunoscut sub denumirea de *downshifting)* au devenit cult (& cool) şi la noi. Nu au fost însă cazuri în care vreun tînăr din România să renunţe la jobul super-bine-plătit şi să se mute într-o rulotă, aşa cum fac personajele din carte. Probabil asta ţine de diferenţa dintre viaţă şi literatură. Tot aşa cum, după înflăcărarea virtuală de acum doi ani din jurul fetei-care-a-murit-de-prea-multă-muncă, oamenii s-au întors la joburi, la treburi şi dead-line-uri, la ratele pe care le au de plătit, la stresul zilnic şi la discuţiile terapeutice despre lipsa de sens a vieţii, în jurul unei sticle de vin. Pe locul lăsat liber de Raluca Stroescu deja se dădea o bătălie pentru angajare între mai mulţi candidaţi dornici să rişte pentru a avea o carieră pînă la 30 de ani. Vîrsta la care unii, mai optimişti, sînt de părere că viaţa abia începe...

Constantin VICĂ

Femei, păpuşi şi diavoliţe

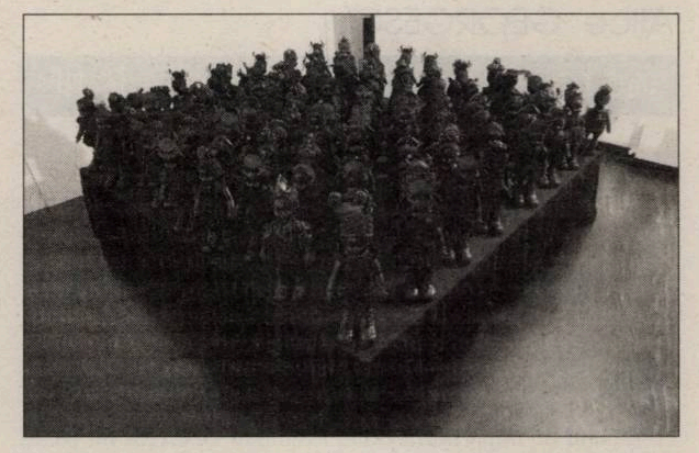

Aurul negru. Arantxa Etcheverria este o artistă bască şi prima ei expoziţie, numită „01“, are loc la Galeria H'art din Bucureşti. Centrală în expoziţie este o instalaţie – o armată de 150 de păpuşi negre, htonice, care execută un ritual nu chiar aşa de misterios pentru privirea noastră balcanică. Arantxa vine din cealaltă parte a Europei, dintr-o zonă în care autonomia şi independenţa au fost manifestările, uneori dramatice, ale unei suveranităţi culturale care îşi are originea în faptul că poporul basc e cel mai vechi de pe continent. Arantxa desfăşoară o mitologie personală, ale cărei origini se găsesc în mitologia cultural-religioasă bască. Cele 150 de păpuşi, care nu păzesc ceva din lumea materială, tangibilă, ci mai degrabă o poartă de trecere invizibilă, sînt păpuşi chinezeşti resemnificate şi puse să acţioneze în tăcere. Caracterul htonic se naşte şi din negrul-petrol în care au fost vopsite – păpuşi din adîncuri, care străbat prin materialitatea lor erele geologice, apoi pe cele mitologice şi în final pe cele antropologice.

Din plastic, dotate cu arme de jucărie, decoraţii de plastic sau alte mici chinezării, armata păpuşilor nu mişcă. E imobilă şi pare că întregul teritoriu din jurul ei i se supune. O armată de laminax, fiinţe ciudate, asemănătoare nimfelor greceşti? Legenda spune că au picior de raţă şi că au nevoie de oameni pentru a naşte. La intrarea în expoziţie apare Anubis, un cap de şacal aurit cu piuneze de tapiserie şi lipit de perete, pe care alte cîteva păpuşi îl vînează călare. Un zeu de aur, gata să îmbălsămeze şi să conducă morţii către lumea plină de laminax.

Petrolul e aurul negru – am învăţat la şcoală. Dar Arantxa Etcheverria propune mai mult: petrolul ca materie care traversează timpul pentru a readuce energiile într-o formă nouă. La fel cum mitologia traversează secolele pentru a conserva şi difuza energie spiritelor gata să o reinterpreteze. Arantxa Etcheverria e o artistă care descrie o lume de dinainte şi după dogmă & religiozitate, o lume în care materialitatea, povestea şi energia se alimentează reciproc.

She Devil *on tour*. La Muzeul Naţional de Artă Contemporană se desfăşoară o retrospectivă a primilor trei ani (2006-2009) de „She Devil“, o expoziţie de artă video realizată exclusiv de femei. Organizată şi concepută de Studioul Stefania Miscetti, „She Devil“ e o „muncă de grup“, un teren de joacă şi confruntare al femeilor, o platformă în care artistele folosesc *video-art*-ul, pentru a cerceta relaţiile dintre fapte, evenimente sau istorie, prin instrumentele interogaţiei şi criticii feminine. Pornind de la personajul Marvel, Shanna the She-Devil, expoziţia face aluzie ironică la un spirit diabolic-bizar, dar mai ales propune întrebări realiste despre corporalitatea feminină, reprezentarea socială a femeii şi chiar statutul intimităţii, într-o lume dominată de acumularea icon-urilor erotice feminine.

Nu mai puţin de 19 curatori şi 26 de artiste iau parte la acest proces continuu de (re)semnificare. Fiecare artistă are o altă abordare, atît la nivelul tehnicii de filmare, cît şi la nivelul interogării sociale. De la Kelly Dobson care explorează relaţia dintre tehnologie şi oameni, prin blenderul care reacţionează la vocea umană, la Almagul Menlibayeva care propune un film emoţionant despre identitatea femeii în stepa Kazahstanului (într-un stil numit „şamanism punk romantic“), se traversează o întreagă reţea de relaţii şi realităţi. Un film straniu este *Simbioză,* de Mary Zygouri, care surprinde o femeie scriind la maşină, într-o crescătorie de pui, cu mii de pui sărind pretutindeni. O critică a oprimării socioculturale a femeilor în societatea americană este propusă de Oriana Fox. Un video-art cult este *Raumsehen und Raumhören,* din 1974, în care Valie Export demontează mecanismul percepţiei şi diferenţei. A treia parte a expoziţiei cuprinde filmele prezentate în martie 2009, despre care nu o să scriu nimic. Le puteţi vedea pînă pe 31 mai la MNAC.

Mircea VASILESCU

eurocinema

Camorra văzută din interior

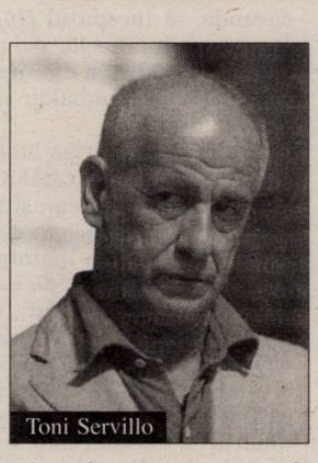
Toni Servillo

Prima secvenţă din *Gomorra* pare să anunţe un film de acţiune cu urmăriri, împuşcături şi efecte speciale: cîţiva bărbaţi sînt ucişi în stil mafiot (cu un glonţ în cap) în timp ce se bronzau într-un solarium. Ceea ce urmează este însă cu totul altceva: cinci poveşti paralele ale unor oameni din Napoli, un oraş în care legea o face Camorra, cea mai crudă dintre organizaţiile criminale italiene. Franco (interpretat de Toni Servillo, cel mai bun actor european la European Film Awards pentru acest rol) face afaceri cu deşeuri toxice – evident, sub controlul Camorrei; Don Ciro (Gianfelice Imparato) este un „submarin“: are sarcina de a distribui, discret, bani familiilor capilor mafioţi aflaţi în închisoare şi sfîrşeşte în mijlocul conflictului dintre clanuri; Totò, un puşti de 13 ani (interpretat de Salvatore Abbruzzese), vrea să intre într-o bandă a traficanţilor de droguri şi, după cîteva teste de curaj, este primit; Marco şi Ciro (interpretaţi de Marco Macor şi Ciro Petrone, doi tineri arestaţi ulterior pentru legături cu Camorra – deci cît se poate de autentici!) vor să lucreze pe cont propriu, fură arme de la un clan şi sfîrşesc ciuruiţi de gloanţe şi îngropaţi cu buldozerul în nisipul plajei; în fine, Pasquale (Salvatore Cantalupo), un croitor de *haute couture* la o firmă controlată de mafioţi, îi învaţă tainele meseriei, noaptea, pe concurenţii chinezi, care sfîrşesc într-o ambuscadă, iar el e nevoit să fugă din localitate. Filmul lui Matteo Garrone este o excelentă transpunere a cărţii lui Roberto Saviano *(Gomorra. O călătorie în imperiul economic şi în visul de dominaţie al Camorrei),* care a vîndut în Italia peste un milion de exemplare şi a fost tradusă în 33 de ţări (inclusiv în România, la Editura Univers).

Cine nu ştie mare lucru despre Napoli & Camorra ori n-a citit cartea lui Roberto Saviano s-ar putea să aibă impresia că aceste poveşti sînt deja văzute în alte filme cu mafioţi. Dar filmul lui Matteo Garrone (Marele Premiu al Juriului, Cannes, 2008, cinci premii ale Academiei Europene de Film) nu povesteşte, pur şi simplu, cîteva destine tipice pentru o lume controlată de crima organizată, din care autorităţile ori poliţia sînt ca şi absente. Filmul descrie, aproape rece, combinînd tehnicile ficţiunii cu un soi de documentar, *lumea* însăşi, cu aerul ei fatal căruia pare că nimeni nu i se poate sustrage. Jucat în mare parte de neprofesionişti (oameni de-ai locului, precum în filmele neorealiste de odinioară), *Gomorra* este interesant mai ales prin personajele de fundal: oameni amărîţi, pentru care viaţa nu poate fi trăită altfel decît în interiorul Camorrei (sau măcar acceptînd-o şi închizînd ochii). Aceasta este, de fapt, întreaga lume din Napoli, Caserta şi alte oraşe din Campania: o lume pentru care cuvîntul *arrangiarsi* („a se descurca“) este fundamental, o lume obişnuită cu violenţa, cu tăcerea, cu teama, visînd să iasă din mizerie prin cine ştie ce minune care nu se întrevede, o lume care se construieşte în jurul Camorrei. Camorra dă de lucru oamenilor în întreprinderile pe care le controlează, Camorra te ajută, dacă n-ai cu ce-ţi plăti datoriile, Camorra îţi bagă în cap de tînăr că nu poţi trăi în afara ei – după care te subjugă total, iar dacă te opui, te elimină rapid. *Asta* e ceea ce se vede în primul rînd în filmul lui Matteo Garrone. „Sinteza“ acestei lumi este exprimată cel mai bine de unul dintre locurile de filmare: „Le Vele“, un ansamblu de locuit din cartierul Scampia, inspirat de *les unités d'habitation* ale lui Le Corbusier, în care sute de familii ar fi trebuit – conform intenţiei arhitectului Franz di Salvo – să formeze o comunitate. În fapt, imobilul e urît şi degradat, iar locuitorii se supraveghează unii pe alţii, ajungînd un fel de prizonieri: nu doar ai propriei condiţii sociale, dar şi ai privirilor bănuitoare, ai tăcerilor cu subînţeles, ai agresivităţii permanente. Matteo Garrone însuşi spunea că, în timpul filmărilor, echipa era tot timpul supravegheată.

Gomorra este un film extraordinar pentru că evită toate clişeele filmelor „cu mafioţi“, deşi include tot ce am mai văzut pînă acum în astfel de pelicule (şantaje, extorcări, execuţii sumare, răfuieli între clanuri, boşi aroganţi şi cruzi etc.). Aceasta este însă doar suprafaţa faptelor, schema pe care avem impresia că o cunoaştem. Dar filmul lui Matteo Garrone nu e despre aşa ceva, ci despre pînza ţesută neîntrerupt, de organizaţiile criminale, din destinele oamenilor. Este o viziune din interior asupra Camorrei, în dimensiunea ei socială şi umană. Cele cinci poveşti, perfect construite şi montate, capătă sens deplin doar dacă ştim să privim şi personajele secundare, fojgăiala umană din fundal, fizionomiile abrutizate ale cîtorva mafioţi „episodici“, elementele „scenografice“ (precum vila neterminată a lui Walter Schiavone – autentică! – în care se întîlnesc membrii clanurilor) şi dacă ştim să ascultăm muzicalitatea (cînd brutală, cînd plîngăcioasă) a dialectului napoletan. Toate acestea alcătuiesc o tensiune unică, nemaîntîlnită în filmele cu şi despre Mafia.

Filmul Gomorra *(regia: Matteo Garrone) va deschide Festivalul Filmului European, organizat de Institutul Cultural Român, în perioada 7-31 mai, la Bucureşti, Braşov, Timişoara şi Iaşi. Programul complet şi detalii despre filme pe www.icr.ro şi www.festivalulfilmuluieuropean.ro.*

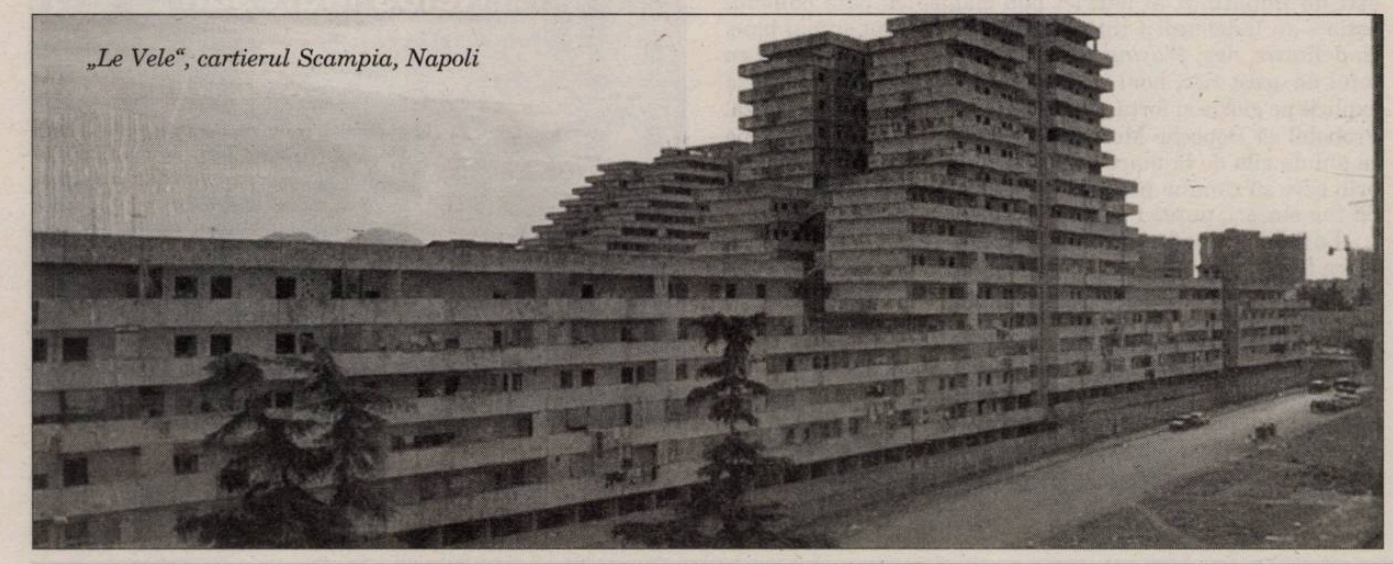
„Le Vele“, cartierul Scampia, Napoli

PUBLICITATE

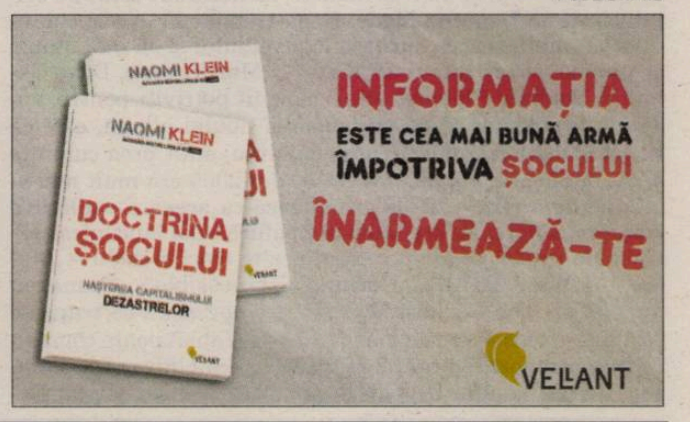

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Unde ne loveşte criza

Deşi s-a învechit oarecum (au trecut de-atunci vreo zece zile, adică, în formula comprimată în care ni se livrează, astăzi, timpul, vreo zece săptămîni!), un eveniment de importanţa Galei Premiilor UNITER nu poate scăpa, totuşi, necomentat, mai ales într-o rubrică dedicată existenţei cotidiene a teatrului şi a oamenilor săi. Faptul că m-am numărat printre participanţii activi la festivitate, ca beneficiar al unuia dintre premiile decernate de senatul Uniunii (şi anunţate în prealabil), mă obligă, desigur, să survolez graţios o serie de aspecte dizarmonice ale acestei pasiona(n)te reuniuni anuale a profesioniştilor scenei, dar, la fel de sigur, nu mă poate împiedica să emit observaţii sau aprecieri asupra altora. Am simţit nevoia să fac o asemenea precizare pentru că, în atmosfera de suspiciune morbidă şi de ţîfnă suburbană pe care o respirăm zilnic, orice atitudine publică, inclusiv (ori mai ales) expusă în presă, capătă pe negîndite conotaţii şi implicaţii ce hrănesc ulterior tot soiul de dispute oţărîte, alte suspiciuni şi alte ţîfne – şi tot aşa, în veacul vecilor. Ceea ce a început să devină foarte plictisitor.

La cea de-a 17-a ediţie a sa (prima s-a desfăşurat în primăvara lui 1993), Gala UNITER s-a mutat, în premieră absolută, pe teritoriul unuia dintre partenerii principali ai organizatorului, Televiziunea Română. Celor obişnuiţi să se întîlnească, pentru ocazie, într-un spaţiu rezervat *entertainment*-ului, fie acesta Teatrul Odeon, cum s-a întîmplat în primii doi sau trei ani, Opera Română din Bucureşti sau Sala Palatului, cum s-a încercat mai apoi, Teatrul Naţional din Bucureşti, cum începuse să prescrie tradiţia, sau chiar uriaşul cort înălţat vizavi de Teatrul Naţional din Sibiu (în 2007, cînd urbea transilvăneană a fost Capitală Culturală Europeană), celor obişnuiţi, aşadar, să simtă în jurul lor, reconfortantă, o atmosferă impregnată de atomii îmbătători ai *spectacolului*, amfitrionul Galei şi preşedintele UNITER, Ion Caramitru, le-a amintit că Studioul 3 al TVR a găzduit, în timp, montări TV în care au jucat actori faimoşi şi că, în consecinţă, „breasla" se află pe teritoriu prieten. Ideea a fost, de altfel, evidenţiată şi de regizorul Galei, Cornel Todea, care a „îmbrăcat" pereţii întrucîtva reci ai incintei cu imagini din aceste montări, dîndu-le celor prezenţi sentimentul că înaintaşii iluştri le sînt mereu alături. (Nu-mi dau seama cum s-au văzut acestea „pe sticlă". Bine, vreau să cred.) Nu mai puţin, preşedintele-director general al Televiziunii naţionale, Alexandru Sassu, invitat să înmîneze unul dintre premii, a promis că producţia de teatru TV va fi reluată şi că, în viitor, între zidurile istoricului studiou se vor mişca nu doar amintirile scenei, ci şi oamenii ei vii.

Că, pentru cei ce trăiesc arta scenei la persoana I, timpurile verbelor „existenţiale" se combină şi se confundă a demonstrat-o, din nou, unul dintre cele mai emoţionante momente ale Galei (şi care rămîne astfel de fiecare dată, indiferent de patimi trecătoare), acela al evocării colegilor dispăruţi în anul scurs de la precedenta sărbătoare. Acum, glasul adînc al Margaretei Pîslaru, invitată de onoare a evenimentului, a însoţit cu un bocet popular răscolitor perindarea pe ecran a imaginilor de actori, regizori, scenografi plecaţi Dincolo. Personal, am crezut întotdeauna că adevăratul omagiu meritat de *aceşti* morţi îl reprezintă aplauzele zgomotoase pe care le rîvneau cînd erau vii – şi, de aceea, mi s-a părut admirabil gestul lui Ion Caramitru cerînd ca Premiul Preşedintelui, decernat de el lui Ştefan Iordache, marea pierdere a teatrului românesc în 2008, să fie salutat nu printr-un moment de reculegere, ci printr-o salvă de asurzitoare bătăi din palme.

Dincolo de aceste cîteva episoade inedite, Gala din acest an a fost, dacă se poate spune aşa, una a surprizelor excluse. Astfel, numărului foarte mare de nominalizări – douăsprezece – obţinute de două teatre de limbă maghiară (Teatrul Maghiar de Stat din Cluj şi Teatrul „Tamási Áron" din Sfîntu Gheorghe), care sînt, totodată, două dintre cele mai bune teatre din România orei de faţă, şi de unii dintre minunaţii lor artişti, care sînt, totodată, şi unii dintre cei mai buni artişti din România de azi – nominalizări efectuate de un juriu alcătuit din criticii Magdalena Boiangiu, Victor Scoradeţ şi Ionuţ Socius –, le-a corespuns un număr mult mai mic de premii – două – acordate acestora de către juriul „final", alcătuit din actorul Mircea Rusu, regizorul Cornel Todea, scenograful Ştefan Caragiu şi criticii Ileana Lucaciu şi Ion Cocora. Cum nu am văzut, din păcate, toate spectacolele nominalizate, mă abţin de la alt gen de consideraţii şi presupun doar că unele nume figurînd la categoria premiilor de interpretare, nume, de-altminteri, ale unor actori extraordinari – Mariana Mihuţ, Valeria Seciu, Victor Rebengiuc – sfidează orice concurenţă posibilă nu doar în ochii publicului larg, ci şi în aceia ai specialiştilor. Oricum însă, insolitul discurs al lui Victor Rebengiuc la primirea distincţiei – un discurs de elogiere a „rivalului" Zsolt Bogdán – ar trebui să ne dea tuturor de gîndit. Dar Rebengiuc este nu numai un actor, ci şi un om excepţional. Adică, o excepţie.

La actuala ediţie au lipsit o serie de premii „speciale" (pentru circ, pentru teatrul de revistă etc.) stabilite de Senatul UNITER, după cum au lipsit şi oaspeţii „din branşă" cu nume şi/sau titluri răsunătoare sosiţi din străinătate. A fost, cum spunea Ion Caramitru, o Gală a unui an de criză. O criză multiplă, din nefericire. Dar dacă, aşa cum afirmă optimiştii, criza economică ne poate face să redevenim atenţi la alte valori ale vieţii, e de sperat că teatrul (arta, în general) va trage, cîndva, cumva, un ce profit de pe urma împuţinării banilor. Deşi adesea uităm asta, buzunarul este, totuşi, partea cea mai puţin dureroasă a făpturii noastre.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Bora Ćosić, *Rolul familiei mele în revoluţia mondială*, traducere din limba sîrbă de Georgina Ecovoiu, prefaţă de Corina Bernic, Editura Art, 2008.**

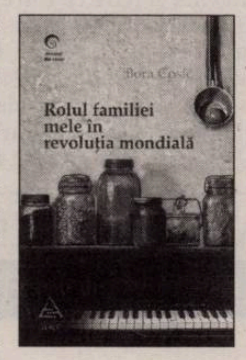

Romanul acesta a fost încheiat în 1969. De atunci încoace, autorul a avut timp să şi-l vadă transpus ca text dramatic de mare succes, să se vadă pe sine interzis (o vreme) ca scriitor, apoi (în 1992) să protesteze faţă de politica Belgradului, mutîndu-se de aici în Croaţia, iar de acolo – la Berlin, unde îşi trăieşte autoexilul şi astăzi.

Altminteri, cartea pare scrisă mai adineaori, ca de un scenarist al lui Kusturica. Un exemplu: garoafa înfiptă între fesele unei doamne „generoase", ce apare, ca imagine, într-o jumătate de rînd al romanului lui Ćosić, iar ca scenă de două secunde, în începutul *Underground*-ului lui Kusturica. Dar „înrudirea" celor doi stă nu atît în detalii, cît în dinamica frenetică a discursului, în hărmălaia de fond, în trepidaţia de tămbălău temeinic, chefliu, fustangiu şi socio-delirant.

Familia din cartea lui Ćosić e suficient de numeroasă (puştiul povestitor, tatăl alcoolic, mama văicăreţ-fabulatorie, unchiul *coureur* şi două mătuşi candid-aeriene), vremurile sînt suficient de smucite („deceniul cinci al secolului XX – puţin înainte şi puţin după"), iar figuraţia din fundal, suficient de învolburată („ofiţeri din armata regală, soldaţi germani, comisari politici, partizani şi tanchişti ruşi", başca vecini, colegi, profesori, personaje de cinema etc.), încît realitatea povestită să devină, pur şi simplu, suprarealistă. Scriitura halucinant de rapidă, cu flash-uri de tot hazul şi tot dramatismul, pune şi ea umărul la această istorie nebunească a casnicului sub caznele vremii, unde cea mai dificilă profesie e supravieţuirea.

Merită să intraţi în jocul romanului şi să-l citiţi ca pe o carte de mărturii, căci „onestitatea" lor – recunoscută în treacăt – e de o ironie ameţitoare: „Noi o să ne pierdem mai întîi minţile şi după aceea o să ne scriem memoriile".

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Universul blazat

● **Depeche Mode, *Sounds of the Universe*, Mute, 2009.**

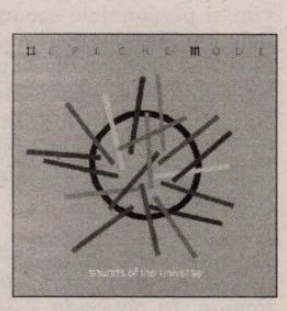

Titlul ăsta destul de pompos, *Sounds of the Universe*, prevestea un mare album. Şi asta dintr-un motiv relativ simplu: Depeche Mode a părut de-a lungul vremii una dintre puţinele formaţii în stare să construiască spaţii vaste, întunecate şi misterioase, să ridice miza synth-pop-ului cu mult deasupra unei nostalgii blajine, să descopere noi lumi şi noi civilizaţii, să se aventureze cu îndrăzneală acolo unde nimeni nu a mai ajuns înainte. În fine, de ajuns, or fi ajuns şi alţii (de la Kraftwerk şi kosmische musik lista e deschisă), numai că foarte puţini au ştiut să amestece cu adevărat ţinuta pop irezistibilă cu bizareriile electronice rafinate într-un fel atît de personal şi de convingător, ca acela brevetat de britanicii de la Depeche Mode. Dacă trebuia să existe cineva care să îmblînzească sunetele Universului şi să mai umple şi stadioanele cu lucrul ăsta, atunci Martin Gore, Dave Gahan şi Andrew Fletcher erau oamenii potriviţi pentru misiune. Problema, odată cu lansarea noului album, este că Universul sună cuminte, prea cuminte, mult prea cuminte şi că, bunăoară, *Playing the Angel* din 2005 era mult mai aproape de o miză atît de grandioasă ca aceea a explorării spaţiilor sonore. Pe acel album, în afară celor cinci piese extrase pe single, se aflau cel puţin alte cinci melodii – „Macro", „I Want It All", „Nothing's Impossible", „Damaged People" şi „The Darkest Star" – care dovedeau că trupa se află într-o formă de zile mari, că Dave Gahan poate concura cu brio compoziţiile lui Martin Gore şi că Universul, publicul, timpul se află de partea lor. Marca înregistrată Depeche Mode era la loc de cinste, doar că sunetul mult mai pregnant organic, densitatea, nervul şi tensiunea stilistică îi fereau pe împricinaţi de orice acuzaţie de conformism, autopastişă sau blat artistic, metehne specifice trupelor care continuă să cînte de atîta amar de vreme. La patru ani de la acel disc, amprenta inconfundabilă nu se dezminte, vocea lui Dave Gahan reverberează mai clar ca niciodată, însă compoziţiile nu dau semne că şi-ar dori să se scuture de inerţia ce le pîndeşte. Fără nervul şi tensiunea ce se găseau din plin pe albumul precedent, fără mize din caleafară de ridicate sau provocări inventive, cu un Matin Gore blazat şi lipsit de strălucire şi un Andy Fletcher aflat, ca de obicei, la datorie, *Sounds of the Universe* se găseşte undeva la jumătatea drumului între obligaţie profesională şi plăcere autentică, în acea zonă tampon, situată îndeobşte între o realizare pasabilă şi una clasică în cel mai bun sens al cuvîntului. Că aceşti termeni – „clasic" şi „pasabil" – se pot întrepătrunde face parte din regula jocului. În cele din urmă însă, chiar fără nuanţe sau chichiţe, este limpede că, în lipsa unei efervescenţe reale, multe dintre compoziţii sînt trase spre calapodul ştiut, în speranţa că magia de odinioară nu va întîrzia să apară. Este puţin, este la vedere, este previzibil. Cumva, printr-un tratament susţinut şi întocmai ca un produs farmaceutic, *Sounds of the Universe* poate conţine urme de magie. Tergiversarea îndelungată şi recursul la metodă nu sînt însă de mare ajutor la aflarea lor, dacă nu eşti un împătimit al istoriei pop-magice cu care oamenii ăştia s-au îndeletnicit timp de douăzeci de ani şi mai bine. În definitiv, deşi *Playing the Angel* părea să-i fi absolvit cu totul de acest risc, noul album este primul care se bazează explicit pe gloria şi forţa celorlalte pentru a-şi susţine cauza. Probabil că Depeche Mode trebuiau să ajungă şi aici, după ce ani de zile de la marele succes *Violator* au găsit formula prin care să rămînă proaspeţi, indiferent de vremuri şi stil. Să fim sinceri, putea fi rău, mult mai rău de atît.

La fel de inconfundabili ca întotdeauna, cu un Gahan în mare formă şi cu destule compoziţii bine ţintite, cu o piesă de deschidere inatacabilă, „In Chains", cu o închidere pe măsură, „Corrupt", *Sounds of the Universe* rezistă fără probleme şi are toate şansele să treacă rapid de proba unui turneu de anvergură. Primejdia nu se află acum şi aici, ci, probabil, peste alţi patru ani cînd Gore, Gahan şi Fletcher vor apărea cu un nou album. Dacă Universul acela va fi guvernat de aceleaşi reguli ca ale acestuia de acum, mi-e teamă că pe Depeche Mode îi aşteaptă soarta pulsarilor.

PUBLICITATE

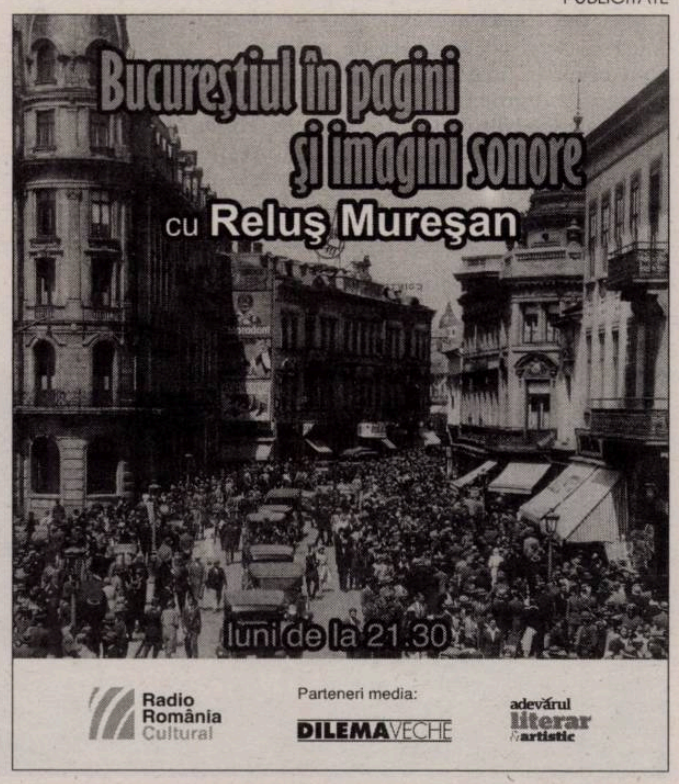

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cum poate fi cineva etnolog?

● ***Comment je suis devenu Ethnologue*, Anne Dhoquois (ed.), Le Cavalier Bleu, Paris, 2008.**

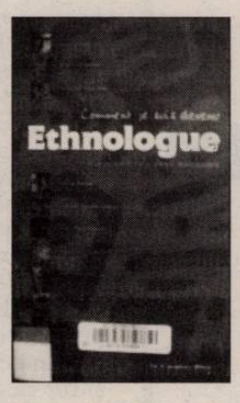

Există oameni cărora nu li se întîmplă niciodată nimic. Nu mă refer la cei care nu ajung să părăsească aproape deloc cartierul în care s-au născut. În acelaşi timp, simplul fapt de a fi umblat prin lume nu garantează predispoziţia spre întîmplare şi nu deschide automat uşi ale unei percepţii mai fine asupra varietăţii lumii. Nu pot să uit felul în care o rudă, proaspăt întoarsă dintr-un voiaj în Cambogia, dincolo de etalarea pozelor nu avea nimic de povestit, şi cum mi-a tăiat scurt întrebările, exclamînd pe un ton ce se voia edificator şi greu de sensuri: „Ce tot vrei, dragă: Asia!!!".

Probabil turistul vede lucrurile „în mare", el „face" Parisul, India sau Italia, lipeşte repede o etichetă după ce a bătut două-trei străzi, două-trei oraşe. Se pare că, pentru el, esenţial nu e ce a văzut, ci că a fost acolo. La rîndul lui, călător profesionist (în inima Africii sau, mai nou, în realitatea imediată), etnologul sau antropologul (distincţia este astăzi inoperantă) face parte din alt trib. Specialitatea lui este să ridice colţul etichetelor. Datoria lui este să vadă dincolo de crusta de banalitate ce acoperă suprafaţa întîmplărilor, a lucrurilor, a instituţiilor.

Chiar dacă fotografiază sau filmează, în tot ceea ce observă şi înregistrează, nu se poate sprijini pe nici un element mediator, exterior, de natură obiectivă, care să filtreze datele furnizate haotic de realitatea observată. El nu se poate baza decît pe sine însuşi, nu dispune de nici un alt instrument în afara faimoasei priviri de etnolog. Tocmai această privire etnologică delimitează sau chiar inventează terenul de cercetare, decupează un cadru, surprinde un detaliu care transformă o fotografie sau un film în document antropologic.

Datorită acestei priviri, etnologii se numără printre acei oameni care au şansa ca mereu să li se întîmple cîte ceva, sînt receptivi la toate numerele spectacolului cotidian. Şi asta pentru că au „darul" observaţiei şi o curiozitate decapantă. Oricum, nimeni nu se naşte etnolog, ci devine.

Lucrarea coordonată de jurnalista Anne Dhoquois restituie traseul parcurs de 12 etnologi francezi. Devenirea lor profesională se confundă cu evoluţia disciplinei. Acest efect este obţinut prin alăturarea a trei generaţii de specialişti. Mai întîi, sînt cei născuţi prin anii '30, cu o formaţie filozofică, influenţaţi de personalitatea lui Lévi-Strauss. Urmează tranşa *baby-boomer*, beneficiară a instituţionalizării disciplinelor antropologice prin crearea catedrelor de etnologie, dar şi martoră a valului contestatar şi a necesarelor reformulări şi schimbări de viziune, ca urmare a prăbuşirii sistemului colonial. Această generaţie evoluează în climatul intelectual de o extraordinară efervescenţă al anilor '70. „Nepoţii" sînt născuţi după anii '60 şi, în mare penurie de buni sălbatici, abandonează destinaţiile exotice reorientîndu-se spre o ştiinţă a cotidianului, desfăşurată în terenuri noi, în interiorul propriei culturi, într-o proximitate de neimaginat înainte. Spaima că ar putea să se trezească fără obiect de studiu a fost înlocuită cu jubilaţia că orice lucru poate suporta o interogaţie antropologică. Oricît de diferite ar fi terenurile de investigaţie (întreprinderi, delincvenţa periferiilor urbane, diverse subculturi, comportamente de consum, tehnici noi de comunicare, instituţii politice, reţeaua sanitară etc.), rămîne obligatorie metoda observaţiei participante, un permanent reglaj fin între empatie şi detaşare critică.

Cu timpul, aceşti specialişti ai alterităţii au dobîndit un aer de familie, *„un peu inadéquat au monde"* – constată Philippe Descola. Observaţia făcută de Marc Augé – *„il n'y avait que des marginaux dans ce métier"* – dobîndeşte în ultima vreme o actualitate preocupantă. Astăzi nu căutarea sensurilor se bucură de trecere, ci creşterea randamentului economic, evaluat din perspectiva unui utilitarism *à courte vue*. Cercetătorii din domeniul ştiinţelor umane şi sociale au manifestat împotriva reformelor impuse de această logică pragmatică, sub o lozincă amar autoironică: *„academic pride"*, punctul de plecare fiind, simbolic, *Maison des Sciences de l'Homme*.

În timp ce Lévi-Strauss e sărbătorit triumfal, profesiunea de etnolog respiră din ce în ce mai greu. În perspectiva mai mult sau mai puţin îndepărtată că această meserie ar putea să nu mai figureze în nomenclator, dispariţia s-ar produce la capătul unei misiuni îndeplinite, antropologia fiind, într-un fel, victima propriului succes. Un eventual epitaf ar consemna faptul că, deşi a avut o existenţă scurtă, lasă în urmă foarte, foarte mulţi urmaşi. În epoca globalizării, a inevitabilelor contacte interculturale şi a metisajelor de tot felul, profesiunile legate de comunicare, jurnalismul, critica literară, de film, sau, pur şi simplu, critica culturală, apoi istoricii în mod special, dar e vorba de mai toate disciplinele umaniste, ca să nu mai vorbim de scriitori, arhitecţi sau chiar medici, diplomaţi, politicieni, economişti, de la manageri la filozofi, cu toţii sînt tentaţi de secretul privirii etnologice şi constată că, pentru a putea face faţă unei tot mai solicitante confruntări cu alteritatea, e inevitabil să integreze în activitatea lor o dimensiune antropologică.

În aceste condiţii, cum mai poate fi cineva etnolog?

Dilema veche vă recomandă

● Expoziţia „Fidelitatea imaginilor. René Magritte şi fotografia" (la Muzeul Naţional de Artă al României). Produse cu un banal aparat Kodak între anii 1925-1955, o serie de imagini marca Magritte, pline de haz, nerv şi mister (în doze farmaceutic distilate), fidele aerului liber şi imaginaţiei neoprite. (Dan Stanciu)

● Din gîndirea lui Geronimo, căpetenia indienilor apaşi din Arizona, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, războinic îndeajuns de luminos dacă a obţinut pentru ai lui un teritoriu în Oklahoma: „Atunci cînd vom fi otrăvit ultimul rîu, cînd vom fi tăiat ultimul arbore, cînd vom fi pescuit ultimul peşte, atunci ne vom da seama că banii nu se mănîncă". (Radu Cosaşu)

● Două romane care-şi merită cu prisosinţă elogiile de pe coperta a patra: *Soţ şi soţie* (Editura Polirom) şi *Viaţa mea amoroasă* (Editura Humanitas), ambele în traducerea Ioanei Petridean, parte dintr-o trilogie semnată de extraordinara Zeruya Shalev, cea mai recentă revelaţie literară a mea. Cîteva sute de pagini – senzuale, profunde, şocante şi memorabile – despre Adevărul relaţiei de cuplu: sex, iubire, trădare şi suferinţă! Pe lîngă această israeliană, Elfriede Jelinek, Linda Grant şi toate scriitoarele franceze din ultima jumătate de secol par nişte şcolăriţe fistîcite scriind în debara despre propriile coditţe. (Marius Chivu)

● Noul site http://www.happyfish.ro. Vedeţi altceva şi altfel. (Mircea Vasilescu)

● 1) Nu rataţi Festivalul Filmului European. 2) Nu rataţi – în cadrul Festivalului Filmului European – filmele următoare: *Gomorra, Les plages d'Agnès, Il y a longtemps que je t'aime, Home, Wolke 9, Le silence de Lorna,* precum şi *3 maimuţe*. 3) Nu rataţi ocazia să vă exprimaţi pe site-ul nostru nemulţumirile în privinţa acestor titluri, întrucît eu le-am ales. (**a. l. ş.**)

PUBLICITATE

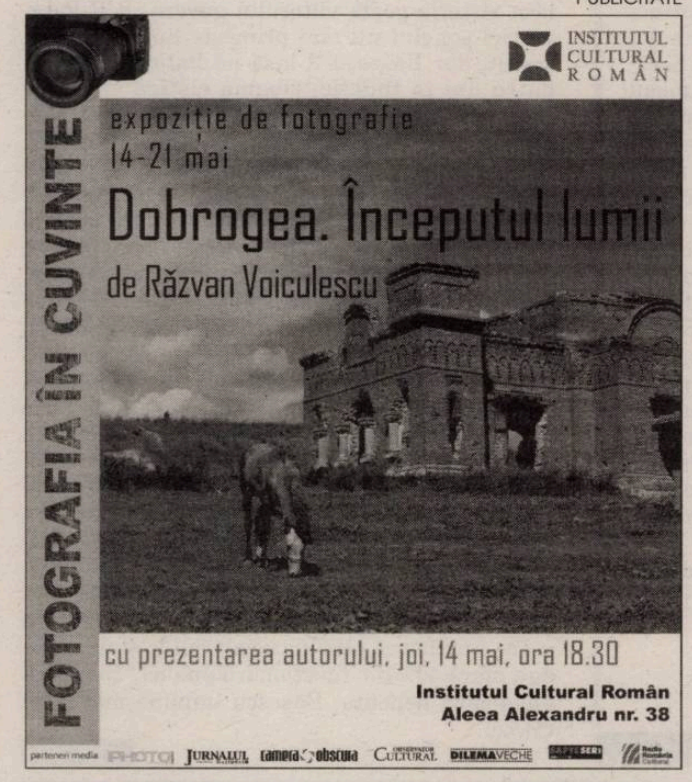

Andrei GORZO

dilematograf

Realismul rege

● ***Gomorra* (Italia, 2008), de Matteo Garrone.**

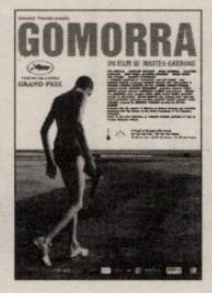

Într-un influent eseu din 1948, „Gangsterul ca erou tragic", criticul american Robert Warshow scria că gangsterul hollywoodian (al cărui prototip fusese fixat la începutul anilor '30) incarnează pulsiunile antisociale ale publicului, deci, indiferent de intenţiile cineaştilor, devine un obiect al admiraţiei şi al identificării. Dacă interlopii din toată lumea se simt îndeobşte flataţi de reprezentările hollywoodiene ale stilului lor de viaţă, asta nu e numai din cauză că sînt proşti. Un film ca *Naşul* chiar îi flatează; îi solemnizează; îi tratează ca pe nişte regi shakespearieni. Chiar şi gangsterii lui Scorsese din *Goodfellas,* care se vor mult mai puţin „glamoroşi" decît ai lui Coppola, mult mai apropiaţi de găinarii şi sociopaţii de pe stradă, sînt tot „glamoroşi" pînă la urmă, pentru că stilul în care îi descrie Scorsese – un stil superdinamic, amfetaminizat, care sacrifică observaţia lucidă în favoarea ţîşnirii neîntrerupte a adrenalinei – le flatează pretenţia că trăiesc mai intens decît restul lumii. Cît despre Tony Montana al lui Pacino din *Scarface,* o fi el un cocainoman ignorant, dar are *cojones* şi filmul îl glorifică pentru asta: la final, cînd duşmanii îi trimit pe cap zeci de asasini, el îi aşteaptă cu mitraliera lui falică *(„my little friend"),* iar regizorul Brian De Palma ne prezintă ultima lui bătălie ca pe un ultim şi glorios orgasm.

Gomorra e – în sfîrşit – un film de care nici un gangster din lumea reală n-ar putea să se simtă flatat. E un film care nu ne invită în lumea lor – a interlopilor din Napoli – ca să luăm de-acolo senzaţii tari, ci ca s-o observăm cu mintea cît mai limpede. Asta nu înseamnă că e vreun expozeu didactic. Dimpotrivă, dramaturgia lui e mai puţin explicativă, mai puţin didactică, decît a oricărui film hollywoodian. Deşi spune nu mai puţin de cinci poveşti (preluate din romanul-reportaj cu acelaşi titlu, publicat în 2006 de Roberto Saviano), regizorul Matteo Garrone nu ţine cont de legile construcţiei „eficiente" a personajelor, cum ar fi aceea care spune că personajul trebuie să-i strecoare spectatorului cît mai din timp informaţia esenţială despre ce învîrte şi ce vrea, sau aceea care echivalează complexitatea psihologică a unui personaj cu gradul de lizibilitate al psihologiei sale. Personajele lui Garrone nu ne strecoară din timp informaţia esenţială despre ele: trebuie s-o adunăm din mers (urmărindu-le la treburile lor obişnuite), ceea ce (dată fiind natura exotică a unora dintre aceste treburi) în unele cazuri durează. Şi, deşi unele dintre ele au conflicte lăuntrice – un copil care abia aşteaptă să intre în rîndul băieţilor mai mari, cu pistoale şi droguri, primeşte misiunea de a atrage o femeie neajutorată, care are încredere în el, în bătaia pistoalelor lor –, acestea nu sînt uşor lizibile. Estetica lui Garrone e o estetică – şi o etică – neorealistă extrem de evoluată, care se opune dramaturgiei psihologice clasice (cu personajele şi conflictele ei „bine construite"), aşa cum se opune majorităţii elementelor care aparţin ideii de cinema ca spectacol *construit*. Asta nu înseamnă că nu există surprize şi imagini „spectaculoase"; există – şi încă unele de neuitat. Dar e mereu spectacolul realului – nu un real reconstruit după nişte legi ale spectacolului (la Coppola – legile tragediei, la Scorsese – legile propriului stil, la OTV – legile jurnalismului tabloid), ci realul instituit în spectacol. Atunci cînd copiii care vor să intre în mafie trec printr-un ritual de iniţiere care constă în punerea unei veste antiglonţ şi încasarea unui glonte în piept, sau atunci cînd un croitor intră pentru prima dată în atelierul clandestin (neaşteptat de mare şi de curat) unde a fost chemat să dea lecţii şi toţi muncitorii (imigranţi chinezi) îl aplaudă şi-i spun „maestre", experienţa realului nu ne e nici deturnată în experienţa unui stil regizoral, nici vîndută ca o experienţă excitant-insalubră, nici parazitată de fantezii macho-gangstereşti – e descoperire pură. Cu inteligenţa lui morală, acest stil e cel mai înalt stil în care poate fi făcut un film cu gangsteri. Apropo, printre personaje se numără şi doi tineri emuli ai lui Pacino-Tony. Dar dacă la Hollywood se practică idolatria vedetei – care, înainte de a fi o idolatrie a actorului, e o idolatrie a personajului care iese din rînd –, neorealismul insistă pe inseparabilitatea actorului de fundal: dacă excedentul de *cojones* al lui Tony îl separă de fundal ca lumina unui reflector aţintit asupra lui, dacă acest excedent devine centrul universului filmic, băieţii din *Gomorra* rămîn pe acelaşi plan de importanţă ca şi restul fiinţelor şi lucrurilor din lumea lor şi, sub această privire de ansamblu, excedentul *lor* de *cojones* nu înseamnă nimic – doar un deficit echivalent de creier. Iar sfîrşitul lor – împuşcaţi de nişte burtoşi în şlapi – e opusul unui orgasm glorios; e o ejaculare precoce.

trecerea prin reviste

Corigent la orice materie

Mă întreb dacă, de cînd s-a inventat *copy & paste,* mai foloseşte cineva termenul de „notiţe“. Pe vremuri, notiţele erau preţioase, aparţineau de regulă categoriei tocilarilor şi se împrumutau în momentele de restrişte, pentru a folosi la confecţionarea fiţuicilor. Astăzi, clasicele notiţe s-au transformat în „referate la orice materie“ pe care le poţi descărca oricînd de pe net. Dai peste ele, aproape la orice căutare pe Google a unei informaţii oarecare, iar senzaţia pe care o ai este că ai nimerit într-un bazar cu mărunţişuri de proastă calitate, „trei la 1 leu“. Referate despre *„Chiriţa în provinţie* – demonstraţie“, „Sfîntul Pavel“, „Muzică norvegiană“, „Spirit fără trup“, „Fotodiode şi fotoelemente“. Mai nou, cu un singur click, poţi trece clasa.

Trei dintre site-urile care conţin referate se află în topul primelor 15 site-uri de pe trafic.ro, la categoria Educaţie/Învăţămînt: referat.ro, pe locul 2, referate.educativ.ro, pe locul 5: „Referate de nota 10, totul gratuit!“ şi e-referate.ro, pe 9: „Referate, pe bune!“. La prima vedere, aceste siteuri par utile, ca să nu mai punem la socoteală faptul că „fenomenul“ în sine e incredibil pentru şcolarii chiulangii de altădată. Referat.ro te „educă“ cum să faci bani cu lucrarea ta de licenţă. Postînd-o pe net. Nu ţi se sugerează în mod direct că vei fi victima unui plagiat, căci lucrarea ta va fi doar „un model de concepere a licenţei“, iar la fiecare download vei fi răsplătit cu 2 euro. „Ai făcut un referat bun pentru şcoală, iar profesorul ţi-a dat notă mare pe el?“ Site-ul te „instruieşte“ cum să-l pui pe net, pentru a cîştiga premii, precum boxe, un telefon mobil, un DVD player. Scopul este, desigur, unul caritabil: cel de a-ţi ajuta colegii. Dacă ai nevoie de un referat mai neobişnuit, poţi trimite informaţiile care-ţi sînt necesare, şi un necunoscut binevoitor din lumea virtuală va „scotoci“ pentru tine. Cîteva dintre referatele recomandate de referat.ro sînt „Monografia satului Totoreni din judeţul Bihor“, „Sistemul excretor“ şi „Viaţa înainte şi după revoluţia română din 1989“ care începe cam aşa (greşelile de ortografie sînt cele din textul original): „Chiar dacă erau multe parţi bune, existau totuşi şi parţi rele. Nu aveai libertate de exprimare dacă ziceai ceva nelalocul lui erai aspru pedepsit, nu aveai libertate de circulaţie adică nu avei voie să ieşi din ţară decît în ţarile comuniste si cu grupuri organizate. Casă poată plătii datoriile ţarii, Ceaşescu, a făcut mari restricţii la alimente, la curent şi la căldură. Televiziunea nu era decît cîteva ore pe zii, şi în fiecare zii erau numai ştiri, emisiuni de divertisment prin care se slăvea partidul şi şeful statului“. Ciudat! De acele „emisiuni de divertisment“ nu-mi amintesc!

Referate.educativ.ro îţi oferă referate la religie, economie, marketing, germană, muzică, psihologie şi la multe altele. Referatul de la filozofie despre violenţa stradală conţine mai puţine informaţii „filozofice“, cît părerile civice ale autorului, demonstrînd astfel că este pe cale de a-şi realiza propriul „sistem“: „La violenţă duce şi proasta, greşita şi rău înţeleasa democraţie cîştigate prin aşa zisa Revoluţie de la ’89, ineficienta şi incalificabila activitate a organelor de ordine poliţieneşti, precum şi de lipsa de educaţie a tinerilor“.

În categoria „Diverse“ a site-ului e-referate.ro găsim jocuri, sărbătorile de Paşti, calendarul creştin ortodox şi tezele naţionale 2009. Tot pe acest site m-a impresionat un poetic referat la română, intitulat sugestiv „Primăvara – armonie de sunet, lumină şi culoare“: „Primăvara a aşternut peste tot un covor multicolor. Cîmpurile şi dealurile au înverzit, iar livezile se pregătesc să dea în floare. În păduri, muşchiul copacilor e moale ca o pernă de puf, iar brazii care abia şi-au lepădat mantia de nea privesc mîndri către soare“. Compunerea poate fi într-adevăr utilă, căci profii nu se vor prinde că e luat cu *copy & paste* de pe net, „expresiile frumoase“ pe care le conţine reprezentînd pentru ei nişte repere valorice. Aşa că nu mă mai miră calitatea îndoielnică a aşa-ziselor referate care circulă pe net, din moment ce învăţămîntul românesc seamănă în continuare cu un *Recycle Bin.* (**A. P.**)

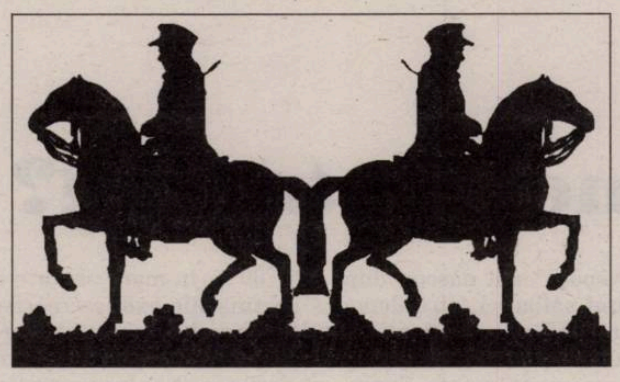

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

De la un inexistent colonel pensionar

Dragă Cosule – nu ţi-am mai scris de vreun an şi jumătate, dar sper să nu-ţi umilesc memoria reamintindu-ţi că sînt tatăl fostei logodnice a fiului tău, colonelul securist la pensie cu care te-ai fi putut încuscri*. Nu te-ai îndurat să-mi răspunzi, totuşi am continuat să te citesc, chiar dacă nu mi-ai ascultat sfatul: îţi pierzi humorul, dai o prea mare importanţă articolelor din *Scînteia* noastră a *tineretului,* trimise de fiica mea băiatului tău, naiba ştie de ce. Şi ce dacă se pierdeau între Polul Nord şi Rejkjavik? De unde atîta vanitate? Bine că „arborele verde al vieţii“ – cum îl numeam noi în seminarii – s-a dovedit ca de obicei mult mai bogat şi „materialele“ tale au ajuns într-un magazin de vechituri islandeze**. Cred că nu te vei înfuria dacă-ţi spun că mi se pare foarte nostim.

Aseară, fiică-mea – exact: editoarea acelei „antologii a ruşinii“ în care figurezi la loc de cinste – a făcut urît cînd i-am zis, chiar aşa, că este foarte nostim cum aţi ajuns în Islanda, tu, fiul tău şi articolele alea (după cum vezi, te citesc, deşi nu sînt de acord cu striptizul tău ideologic). Fata a avut reacţia aceea din romanele englezeşti, cînd eroina află că iubitul ei a fugit cu alta şi, în loc să leşine, se ţine bine, clipeşte des şi caută o replică dură, dar i-a sunat mobilul – altfel ca în *Mîndrie şi prejudecată* – şi a răspuns sever: „În jumătate de oră sînt la editură“. Poate că sînt un tată denaturat şi nu-mi dau seama ce a lovit-o mai rău: cum s-a încurcat fiul tău cu vicecampioana Islandei la bridge (de ajuns de aiurea, fie vorba între noi...) ori cum s-au rătăcit xeroxurile ei între nişte rîşniţe vechi. Niciodată nu i-au plăcut suprarealiştii.

E însă bine să ştii că cearta noastră nu a pornit de la tine şi al tău fiu – voi aţi fost *„secondo tempo“*. *„Primo tempo“* s-a legat de la cartea despre Răutu (tu ai citit-o? ce părere ai?), pe care mi-a găsit-o deschisă pe masă şi s-a prefăcut imediat uimită cum de o citesc; i-am spus adevărul, că-mi place; desigur că nu m-a crezut. Cum adică îţi place? I-am explicat: Răutu nu poate fi apărat, ce a făcut e incalculabil de grav, dar mie îmi place cum s-a răzbunat stilistic. Adică? – mi-a cerut ca pe vremuri, „la secţie“, cred că mai ştii glasul acela... Adică – i-am răspuns serios, crede-mă, ca la un seminar cu *Anti Dühring* – viaţa şi opera lui au fost supuse unei critici nimicitoare; aşa îi plăcea să facă praf orice duşman: nimicitor. Adora execuţiile nimicitoare. E distrugerea lui Răutu în stil Răutu... cea mai reuşită parodie. Ea m-a întrerupt şi m-a întrebat pe tonul celui mai încuiat conducător de seminar: „Şi cum altfel trebuia făcut? N-a fost un duşman al culturii române?“. Am reuşit să adopt cel mai blajin ton – acela cu care Caragiale zice că putem exprima cea mai mare scîrbă de viaţă – şi mi-am dus gîndul pînă la capăt: toată demascarea, oricît de vehementă, nu se ridică la definiţia dată de Mihai Şora, în convorbirea de la mijlocul cărţii: „Despre Leonte Răutu nu se spuneau bancuri“. M-a luat un avînt al rigorii profesionale, să-i dau exact citatul din carte, mi-a smuls volumul din mînă şi l-a aruncat pe masă, începînd să mă facă de toate cele, de la laşitatea pînă la duplicitatea mea, fireşte; am rugat-o: „fără violenţă!“ şi am ţinut să-i fie clar că fără duplicitatea în care am crescut-o, nu ar fi ajuns directoarea unei edituri anticomuniste; atunci, rapid şi inteligent, a schimbat subiectul şi a trecut la tine, la articolele alea pe care „nimeni nu trebuie să le uite, chiar dacă se refugiază într-o tîmpenie ca bridge-ul“ (ai înţeles aluzia...). Totul a culminat cu această replică: „Spune-i domnului Cosaşu al tău să fie mulţumit că nu-i public în antologie articolul în care-l slăvea pe Hruşciov“... Îţi recunosc: am rămas paf. Am lăsat-o să plece fără să ne îmbrăţişăm cum obişnuiam de cîte ori trecea pe acasă, în fond era prima noastră confruntare ideologică de după ’89. Cred că şi ultima.

Mă grăbesc să te întreb dacă mai ai articolul ăla în arhiva ta. Ştiu că a ieşit scandal, nu am fost la şedinţă, m-am dat plecat în delegaţie. Dacă îl mai ai, poate faci un xerox şi mi-l trimiţi – m-ar amuza teribil, monşer. Ţi-am scris că principala mea activitate ideologică a rămas amuzamentul.

Salut voios de pensionar!

Ioanide doi

(răspunsul ficţionarului în numărul viitor)

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 13 septembrie 2007.
** pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 15 ianuarie 2009.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Povestea anilor noştri tineri

Uite un subiect din august-septembrie 2008: criza economică americană. Nu crezi ce spun? Dă-te cu Hopa-Mitică, dă-te pe tobogan. (Înşiruirea nu respectă titlurile ziarelor sau ale televiziunilor, autorii; ne pasionează numai duşul de informaţii pe care îl primiţi.) E gratis, nu te teme. Ia vezi unde te duce media. Uite, iau un subiect. Vrei să vezi cum l-a tratat media? Eu vreau să mă las dus de tăvălug.

Se dă: *criza americană.* Criza imobiliară, căderea băncilor în America, nu la noi. O sămînţă de scandal se ţese în jurul compensaţiilor date bancherilor de la băncile falite. Se vorbeşte de depravare, de lux şi de valorile americanilor, cînd, din America crizată, vine, hop, „poneiul românesc şi roz cu zvastică pe fund“, ce e arta, Patapievici este patriot? Ce salariu are Patapievici, cu ce drept ne afişează el în America asta? Americanii sînt în criză, de asta le place poneiul, uite că americanii ne dau şi nouă criză: poneiul şi vechile blocuri ce scad în preţ, bine, dar cele noi sînt la căutare, ce uşurare! Blocuri noi se cumpără, dar nu sînt locuite. Sînt eroii noştri: căpşunarii! Nu se mai dau credite, ba se dau, dar – atenţie la condiţii! – banca are sau nu dreptul să mărească comisioanele în funcţie de inflaţie, BNR vrea test de stres, creşte euro, bursa se închide, se măresc pensiile, Raicu se desparte de Chirilă, se votează pe ascuns mărirea salariilor şi a pensiilor parlamentarilor, preţul la blocul nou este scăzut, dar nu cumpără nimeni, bun, dar blocul vechi? E aşteptat un semn din America, America trece la stat băncile în cădere, dar şi Europa face la fel, castravetele curbat şi morcovul noduros nu mai sînt interzise pe piaţa UE, din cauza crizei. Criza asta face din capitalism un socialism, unde e Ceauşescu să vadă? Parlamentul tot votează mărirea salariilor profesorilor. Tăriceanu: nu se poate, nu avem bani, intrăm în colaps, Băsescu, preşedintele, aprobă mărirea salariilor, Băsescu-populist, Guvernul-responsabil, bine, dar membrii Guvernului au votat şi ei mărirea salariilor, va fi criză ca-n ’29, se desecretizează contractul Patriciu-kazakstanezi, bine, dar Patriciu nu mai e cel mai bogat din ţară, dar cine? Becali. Se descoperă cea mai mare pensie din România, a unui aviator, care este în acelaşi timp şi şef al aviatorului şi şef de sindicat al aviatorului, dar cea mai mică pensie? A lui tanti Rozalvea de 3 lei – cum e posibil? Tăriceanu nu vrea mărirea salariilor profesorilor, dar totuşi divorţează Mihaela Rădulescu! Cu ce bani rămîne, nene?! Tăriceanu măreşte gradual salariile profesorilor. Băsescu: se pregăteşte o lovitură de stat. Euro în recesiune. Criză, criză în America, se dau maşini, case – înapoi băncilor, se schimbă Guvernul, nu putem lăsa visteria goală viitorului guvern, ICR-Patapievici-poneiul nu mai primeşte buget ca anul trecut, dar Băsescu îl lasă pe Patapievici încă patru ani în funcţie, Obama cîştigă alegerile SUA, criză la ei, criză la noi, dar Tăriceanu, premierul, e darnic şi vorbeşte aşa: „Dăm 10 miliarde de euro pentru investiţii în economie, pentru Programul Fermierul vor fi alocate, în plus, 500 de milioane de euro, vom continua să scădem taxele. CAS-ul va scădea la 30%, bonus de 5% pentru toţi cei care îşi plătesc impozitele la timp. Dragi români, ştiu că aşteptaţi ca politicienii să vă prezinte o Românie mîndră şi prosperă, eu astăzi am venit cu un program concret. Sînt mîndru că sînt român“. Geoană PSD vrea trimiterea de cosmonauţi pe Lună şi cîte 20.000 de euro fiecărui om întors în România, autostrăzi la fiecare colţ de stradă. Trec alegerile. Vin sărbătorile: românii au bătut din nou recordul la cumpărături. Băsescu numeşte Guvernul Boc. Şi-n numele crizei, cei ce s-au înjurat în campania electorală sînt aliaţi la guvernare. Băsescu se amestecă în conducerea lui Boc. Boc sau Băsescu nu poate mări salariile profesorilor. „Să fie daţi afară cei ce cumulează pensia cu salariul la stat! Să fie daţi afară 40% din funcţionarii publici.“ Şi Boc îşi angajează nepoata, Băsescu impune mafia lui Cocoş.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

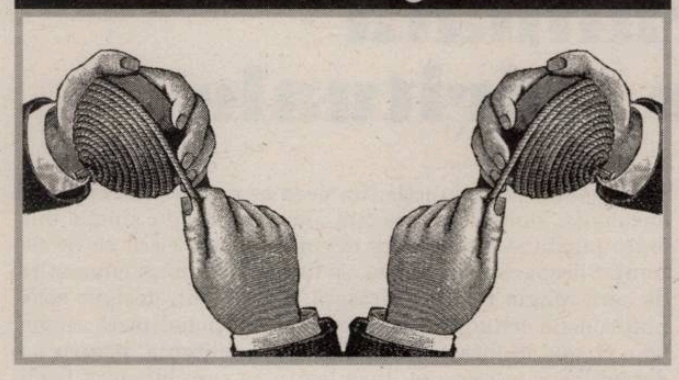

Corupţie, homosexuali, cutremur

Promiteam în articolul trecut să revin cu cîteva impresii de la conferinţa unde i-am pus pe eurocandidaţi faţă în faţă cu editorialişti şi ONG-işti. Au existat cîteva teme unde partidele prezente s-au înţeles perfect, cea mai clară fiind ridicarea restricţiilor pe piaţa muncii pentru românii din Occident şi discriminarea din Italia. Apoi, atît PD-L, cît şi PSD şi PNL şi-au propus să militeze pentru ridicarea monitorizării pe justiţie. Episodul a fost interesant pentru că a decurs în mod polemic, deşi opiniile tuturor candidaţilor mergeau spre aceeaşi soluţie. PSD a fost tot timpul împotriva monitorizării şi a acuzat Comisia Europeană (prin cîteva interpelări ale lui Adrian Severin) de dublă măsură. PD-L a fost în mod tradiţional cel care a asumat retoric lupta cu corupţia şi reforma în justiţie. Acum, PD-L asumă în mod oficial încetarea monitorizării ca una dintre cele patru priorităţi ale partidului pentru viitorul mandat din Parlamentul European. Dar asta nu înseamnă că cele două partide au idei similare despre domeniu. Diferenţa rămîne pregnantă, iar la conferinţă a fost vizibilă. PSD, prin Victor Boştinaru, rămîne la ideea că monitorizarea nu este eficientă şi că UE nu ar trebui să aibă treabă cu justiţia din România. PD-L, prin Traian Ungureanu la conferinţă, are mai degrabă o atitudine resemnată: monitorizarea ne costă în termeni de prestigiu în UE şi ar trebui să înceteze, deşi nu e limpede că vom continua eforturile în domeniu, fără supraveghere europeană. Acest consens pe soluţie este însă mai degrabă un efort de autoconvingere internă. Acum cîteva luni, scriam aici într-un articol despre exasperarea celor de la Bruxelles, care căutau să ataşeze noi sancţiuni mecanismului de monitorizare şi se gîndeau atunci la limitarea accesului la fondurile europene şi la amînarea aderării la euro şi la spaţiul Schengen. Între timp, decizia pare a se fi conturat: ne vor lovi unde ne doare, la bani. Aşa că acest consens intern pare a fi prea puţin, prea tîrziu. Luca Niculescu spunea la conferinţă despre opinia unor diplomaţi străini că, atîta vreme cît durează monitorizarea, România nu se poate aştepta la primirea unor posturi semnificative în Comisie şi Parlament. S-ar putea să fie aşa, şi probabil că ar trebui să ne orientăm efortul de lobby spre decuplarea celor două probleme: dacă tot nu ne-am îndeplinit promisiunile în domeniul justiţiei, ar trebui să spunem la Bruxelles că vom respecta un calendar viitor şi că asta nu ar trebui să ne afecteze prestanţa generală în UE. Nu sînt multe şanse să convingem, dar nu ştiu ce altceva mai poate fi făcut acum, monitorizarea pe justiţie va continua aproape cert.

Deşi discuţiile de la dezbatere au fost destul de aprinse (ba chiar cu scîntei între Cristian Preda şi Victor Boştinaru, de pildă), nu am identificat diferenţe doctrinare sau de valori serioase. Discuţia s-a cantonat la un moment dat în veşnica problemă a imaginii României. Aici s-a conturat o diferenţă între PSD-PNL, de o parte, şi PD-L, de cealaltă. Primii au reproşat PD-L că prin atitudinea critică pe justiţie afectează imaginea României, ceea ce a atras replici de la Cristian Preda şi Traian Ungureanu, pe ideea că „a spune lucrurilor pe nume nu înseamnă a face rău României" (C. Preda) şi „să punem capăt confuziei între poziţiile unui europarlamentar şi patriotism. Ideea după care trebuie să ne spălăm rufele în familie iar este o greşeală. Atunci trebuia să nu intrăm în Uniunea Europeană" (T. Ungureanu). Magor Csibi de la PNL şi-a menţinut totuşi opinia că „există o competiţie acerbă în PE între ţări, niciodată un deputat german nu va veni să vorbească despre problemele din Germania. Vor deveni procurorii mai eficienţi, dacă se ridică această problemă de către români în PE?". De unde revenim la chestiunea presantă a justiţiei şi la întrebarea dacă UE mai poate face ceva pentru noi în acest domeniu sau rămînem doar cu cucuie din perioada aderării.

Un participant i-a întrebat pe candidaţi ce părere au despre căsătoriile între persoane de acelaşi sex. Întrebarea a fost relevantă pentru că a devoalat situaţia ambiguă în care se găseşte PSD ca partid social-conservator acasă şi membru al unei formaţiuni „progresiste" la nivel european. Am mai discutat despre lideri ai PSD (Marian Vanghelie) care fac declaraţii despre homosexuali pentru care ar fi zburaţi din partid în Spania sau Anglia. Bineînţeles, reprezentanţii PSD în PE nu sînt Vanghelie şi nu exprimă asemenea opinii. Dar ambiguitatea există. Adriana Ţicău (care a ieşit cel mai performant europarlamentar român în vreo două evaluări şi mi-a făcut o impresie bună şi acum) a spus că se abţine să răspundă, iar Victor Boştinaru a dat un răspuns perfect ambiguu. Dovadă a fost că mi-am întrebat colega de la prezidiu ce a înţeles. Ea înţelesese că Boştinaru este de acord cu căsătoriile între homosexuali, eu am înţeles exact invers. Răspunsul, reprodus din memorie, a sunat cam aşa: eu, ca bărbat căsătorit şi ortodox, constat că în România există o normă şi cîtă vreme este în vigoare această normă sînt de acord cu ea, oricum nu se va lua la nivel UE o asemenea decizie, rămîne la latitudinea fiecărui stat membru, dar poziţia mea generală este împotriva oricărei discriminări. Este un non-răspuns perfect şi trebuie să apreciez spiritul diplomatic cu care a fost ocolită întrebarea. Dacă eşti de acord cu legea internă care interzice căsătoriile între homosexuali, nu e foarte limpede de ce mai încadrezi tema în aria discriminare/non-discriminare. Conservatorii americani şi europeni care se opun acestor căsătorii resping abordarea în termeni de discriminare, oferind homosexualilor posibilitatea unor uniuni civile, dar menţinînd căsătoria propriu-zisă în definiţia ei tradiţională. Legea românească interzice căsătoria, fără a oferi uniuni civile. Dacă tratezi problema în termeni de discriminare, atunci evident că legea noastră, care nu oferă alternativa uniunii civile, este discriminatorie şi atunci nu poţi fi de acord cu ea. În această logică, eu interpretasem răspunsul lui Victor Boştinaru ca opunîndu-se căsătoriilor între persoane de acelaşi sex. Ceva mai limpede a răspuns Cristian Preda, care a spus că nu se opune, dar că ele nu trebuie reglementate la nivel european, ci la nivel naţional. De altfel, el a ţinut să menţioneze că, deşi va activa în grupul popular, rămîne personal un liberal convins.

Nu, despre cutremur nu s-a vorbit nimic la conferinţă, cînd am scris titlul eram doar disperat după rating şi atenţie. A funcţionat?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

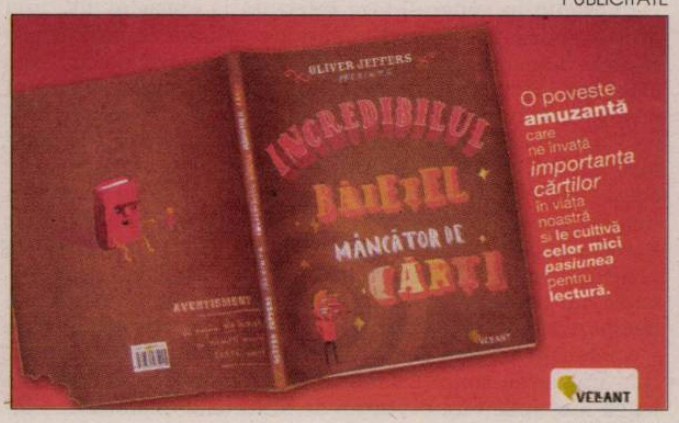

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

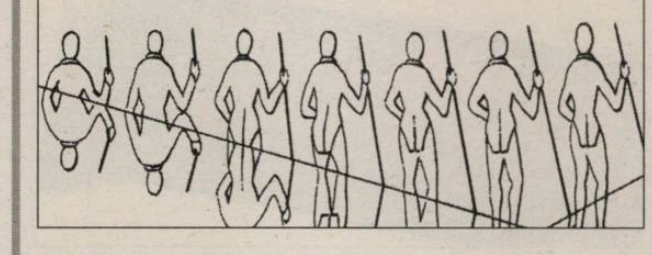

Magie

Cînd eram mică, ţin minte că vedeam, la circ, spectacole cu Iosefini senior. Erau ceea ce eu aş numi numerele clasice de magie, cu iepurele care ţîşnea din joben, eşarfele ce îşi schimbau culorile şi fata care ieşea întreagă din cutie, deşi aceasta era tăiată cu fierăstrăul la jumătate. Ca să nu mai vorbim de trucurile cu monedele publicului, ce tot apăreau şi dispăreau, şi de porumbeii ce forfoteau prin sală una-două...

Pe vremea aceea nu ştiam şi nu credeam că magia e altceva decît vrăjitorie pură: pe scurt, aveam naivitatea să-mi imaginez că trucurile de acolo se datorează unor cauze supranaturale, că puteai bate din palme şi lucrurile se împlineau una-două... Viziunea mea asupra existenţei era una, ea însăşi, mitico-magică: părinţii mei şi poveştile lor de lungă durată despre Zîna mării, care lăsa cadouri pe lampă în vacanţele de la Mangalia, şi ursul Nounourse, ce-mi trimitea scrisori la cantina Casei de Creaţie din Cumpătu, au contribuit la aceasta în bună măsură. Eram în stare să cred, de pildă, că jucăriile mele pot învia a doua zi sau că jocul de Lego primit din Germania o să se facă singur, pînă dimineaţa...

Cu un asemenea mod de gîndire, nu m-au preocupat niciodată şmecheriile din spatele trucurilor magice. Abia după ce copilul meu a devenit preocupat de domeniu şi şi-a cumpărat cărţi şi ustensile cu care să exerseze, mi-am dat seama cum stă treaba. Că miraculosul, în arta asta (cred că putem s-o numim aşa) este rodul unui exerciţiu de durată, al unei îndemînări înnăscute, dar şi îndelung dobîndite prin... practică.

Această „descoperire" nu m-a făcut mai puţin receptivă la spectacolele de magie. În fond, orice virtuozitate este aplaudabilă; şi orice încercare de a intra în graţiile supranaturalului, chiar cu mijloace cît se poate de naturale... În SUA, am nimerit la un spectacol al Asociaţiei Magicienilor, fascinant nu doar prin numerele în sine, ci şi prin ritm şi doza de spectaculos. La Paris, în Marais, pe rue Saint Paul, am descoperit un Muzeu al Magiei care, pe lîngă istoria fenomenului (în oameni şi dispozitive...), oferă, în fiecare din cele două zile cînd e deschis, cîte un spectacol. Trucurile prezentate acolo sînt mai aproape de cele pe care le-ar putea învăţa copiii (cu cărţile de joc, paharul şi bila, sforile...). Iar felul în care sînt prezentate – unul mai deschis, prin care spectatorii pot avea speranţe că sînt în stare să le înveţe şi ei...

Surpriza mea a fost însă aici, în România. După toate aceste „întîlniri internaţionale" (scuzaţi pompoşenia termenilor...) cu magia, nu credeam că se mai întîmplă ceva şi la noi în domeniu. Cu excepţia cutiilor de trucuri magice, nu prea observasem alte semne. M-am bucurat să văd că la Teatrul Nottara există, printre altele, un spectacol de magie. Realizat de o echipă de tineri magicieni, organizaţi în Teatrul de Magie, o asociaţie care îşi propune promovarea iluzionismului ca artă de spectacol. Fondator este Andrei Teaşcă, absolvent de actorie, dar pasionat de magie: el a înfiinţat şi Asociaţia Magicienilor din România. Alături de el, la spectacol mai participă Vlad Grigorescu, „mentalist", Paul Lungu, iluzionist comic, Ştefania Bănică, balerină şi Cristina Strecopitov, asistentă. Împreună, reuşesc un show de bună calitate, în opinia mea: cu substanţă, dar neostentativ, fără să cadă în grandomanii, excese sau kitsch.

Andrei Teaşcă merge pe linia clasică a magiei de scenă, prezentînd numere închegate, cu costume, muzică şi coregrafie adecvate. Sparte de momentele intelectuale şi creatoare de suspans ale lui Vlad Grigorescu, care reuşeşte să ţină cu sobrietate sala în priză. Şi de comicul, slavă Domnului, deloc vulgar, al numărului lui Vlad Lungu.

Cîrcotaşii vor spune, probabil, că tinerii „mai au de lucru" şi că e nevoie de ceva mai spectaculos. Eu sînt mulţumită şi aşa: mă bucur că există un început...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Acum 1700 de ani...

Am citit zilele trecute un *Elogiu al anarhiei făcut de doi chinezi excentrici* (Editions de l'Encyclopédie des Nuisances, Paris, 2004, în traducerea lui Jean Levi). E un text din secolul III d. Hr. care cuprinde disputele dialectice dintre diverşi magiştri, amintind, minus poezia orientală, controversele scolasticii latine. Tema, cu variaţiuni, se declina într-o serie de dualităţi etern valabile: anarhie sau stat organizat? Libertate sau cutumă strict codificată? Natură sau studiu? O singură impresie generală mi s-a impus, destul de stînjenitor pentru orgoliul european: China de după agitata eră a Regatelor Combatante descoperise deja categoriile sistemului politic modern. Iată dovada, extrasă din textul intitulat: „Despre natura înnăscută a dorinţei de a studia“:

„Bucuria şi mînia, tristeţea şi plăcerea, iubirea şi ura, dorinţa şi frica sînt emoţii prezente în orice om. Satisfacerea dorinţelor ne bucură, după cum neîmplinirea lor ne înfurie; certurile şi discordiile ne amărăsc, aşa cum ascultarea şi concordia ne mîngîie; îndrăgim tot ce-am zămislit şi crescut, după cum detestăm tot ce ne contrariază înclinaţiile; dacă ne este foame, căutăm să ne săturăm; ameninţaţi, simţim frica. Aceste opt sentimente sînt, pentru a relua expresia unui filozof, «daruri ale naturii, şi nu roade ale studiului»“.

„Pentru a se hrăni, înainte să fi deprins cum se găteşte duhoarea cărnurilor crude, primitivii sorbeau sîngele şi devorau hoitul animalelor, cu blană cu tot; acesta a fost începutul alimentaţiei. Odată ameliorat acest obicei prin lucrarea flăcării şi aportul condimentelor, oamenii s-au desfătat, căci deşi gustul descoperit nu le fusese cunoscut, el mulţumea aşteptările palatului. Pentru a-şi arăta bucuria, ei loveau o tobă din pămînt cu o bucată de argilă, se frecau pe burtă şi cîntau; atunci picioarele prindeau să bată măsura şi sfîrşeau prin a ţine cadenţa. Iată muzica originară. Însă de îndată ce i-au adăugat lemnul şi corzile şi i-au îmbiat arcuşuri împodobite cu pene, spectacolul, deşi nou, le-a fermecat urechile, de vreme ce li se potrivea pe deplin.

Desigur că omul e drept din fire, dar dacă indivizii trăiesc în societate fără să fi fost mai întîi educaţi, ei se lasă în voia poftelor, astfel încît voinţele lor se confruntă, provocînd înteţirea patimilor. Bucuroşi, ei vor face daruri, iritaţi, ei vor dori să pedepsească, fără să deţină armele trebuitoare pentru a-şi exercita autoritatea, nici recompensele ori titlurile capabile să le măsoare recunoştinţa. Nu vor avea nici mijloacele de a-i onora pe cei dragi, nici cele menite să-i îndepărteze pe adversari. Dacă atunci le-ar fi spus cineva: «Bastonul de bambus şi sandalele de iută vă vor servi pentru a vă arăta durerea; mlaştinile şi defileele, pentru a vă depăşi spaimele, arcul şi vîrfurile de fier ale săgeţilor, pentru a vă potoli mînia, bogăţiile şi bunătăţile, pentru a vă arăta generozitatea» – nu ar face-o cu faţa luminoasă şi inima plină de veselie, fără a mai avea trebuinţă de genţiană şi rizom marinat de papură spre a-şi limpezi spiritul?

Ziua veghem, noaptea, dormim; ne trezim la ziuă, ne odihnim în beznă, astfel încît omul urmează mişcările regulate ale cerului. Dar dacă, stînd într-o cameră cufundată în obscuritate, cineva zăreşte deodată pîlpîirea afumată a unei candele, vederea ei îl va vrăji fără să vrea. Nici lumina nu se va răspîndi mai slab, nici bucuria sa nu se va împuţina, dacă i se va spune că, odată cu zorile, uriaşul soare va străluci precum o poartă roşie! Ce să mai spunem de clipa cînd claritatea astrului diurn risipeşte tenebrele unei nopţi nesfîrşite şi, provocînd o furtună a sentimentelor, spulberă angoasa, stîrpind obscurantismul?

Iată de ce susţin că, fie şi privit ca un fenomen secundar, studiul corespunde unor simţăminte primordiale. Chiar dacă i ne dedicăm din calcul – dat fiind că ideea gloriei e strîns legată de clasici, astfel încît renumele şi profitul îi imprimă doza lor de falsitate – asta nu afectează cu nimic natura înnăscută a gustului pentru studiu.“

Anca MANOLESCU

Logica rafinată a tradiţiilor spirituale

În Săptămîna Mare, la emisiunea *Cap şi pajură,* domnul Cristian Tudor Popescu mărturisea tăios că, în opinia lui, obiceiurile culinare ale Paştelui sînt un scandal. Postul mai poate fi de înţeles ca pregătire spiritualizantă, deşi are ciudate excese mortificatoare. (Postul negru e *recomandat* totuşi de Biserică doar în Vinerea Mare, ca participare simbolică la moartea Domnului.) În schimb, belşugul de mîncare zdravănă care urmează nopţii Învierii i se părea în total contra-sens cu înălţimea evenimentului sărbătorit, cu trecerea spre o viaţă eliberată de grosolăniile materiei. În viziunea domniei sale, creştinii întîmpină sărbătoarea ca nişte fiinţe livide, sleite de puteri, ofilite de interdicţii, pentru a o trăi îndopîndu-se, exultînd că pot în sfîrşit să se îmbuibe, schimbînd abrupt asceza pe exces, uitînd – pare-se – tot rostul ascendent al Paştelui pentru care s-au pregătit. O lamentabilă cădere în substanţe pline de proteine, tocmai atunci cînd sărbătoarea le oferă zborul spre stări diafane.

N-am să insist asupra observaţiilor de bun-simţ că nimeni nu e obligat să dea năvală nici la post, nici la mîncare sau că ciorba de lobodă poate fi sorbită cu tot atîta lăcomie precum borşul de miel dres cu smîntînă multă. Ceea ce importă pînă la urmă este intenţia de a intra în metabolismul sărbătorii, este o minimă atenţie faţă de sensurile ei. Bucuria Învierii, *eficacitatea* ei covîrşesc oricum, cu anvergura lor trans-lumească, toate meritele şi pregătirile pe care, în finitudinea noastră, le-am putea achiziţiona. O spune *Cuvîntul pascal* al Sfîntului Ioan Gură de Aur: „cei ce aţi postit şi cei ce n-aţi postit, veseliţi-vă astăzi. Masa este plină, ospătaţi-vă toţi. Viţelul este mult, nimeni să nu iasă flămînd“.

Ce m-a uimit în declaraţia de la Realitatea TV a fost *logica simplificatoare, plană* cu care era judecat simbolismul hranei. A fost siguranţa bătăioasă cu care erau date de gol aparentele contradicţii ale unor comportamente religioase atît de larg împărtăşite, atît de bogat explicate şi interpretate totuşi în cultura eclezială şi comunitară. A fost, într-un cuvînt, *inadecvarea* plină de aplomb cu care era abordat un fenomen religios.

Logica cu care lucrează tradiţiile spirituale e mai complicată, mai vastă şi mai rafinată decît logica plană care ne stăpîneşte.

Fie că eşti în opoziţie, neutru sau angajat faţă de religie, poţi să-ţi dai cu părerea asupra credinţei şi a practicilor ei, le poţi analiza şi critica. Dar ca gestul tău critic să aibă o valoare, e necesar ca el să ia în seamă specificul obiectului de care se ocupă, tipul lui de logică, orizontul în care el îşi are locul. Altfel te lupţi doar cu propria imagine asupra obiectului în cauză, te lupţi cu propriile prejudecăţi.

Vorbind în general, fără referinţă la episodul TV, una dintre abordările reducţioniste ale religiei constă în a o clasa în domeniul „iraţionalului“, străin de legile logicii, cele care dau inteligibilitate realului şi sînt podoaba spiritului omenesc. Mai în serios, mai în deriziune, oponenţii credinţei îi adresează mereu întrebări de tipul: „Unde putea să-şi aibă locul Dumnezeu înainte de a crea lumea?“, „Cu ce se ocupa Creatorul înainte de a crea?“. Asemenea întrebări „logice“ presupun că divinul trebuie să se supună legilor spaţio-temporale, că realul nu admite rupturi de nivel, că principiile metafizice stau sub regimul manifestării lor sensibile, iar cauzele – sub regimul efectelor. Gîndită în asemenea perspectivă omogenizantă, eternitatea nu mai cuprinde – condensat – toată desfăşurarea timpului, ci devine eventual un fel de timp prelungit la nesfîrşit. Tensiunea care leagă multiplicitatea creaţiei de unitatea Creatorului e ignorată. Tot ignorată e ampla, subtila logică a coincidenţei contrariilor, a terţului necesar, a analogiilor inverse care îmbină între ele nivelurile lumii. Dat fiind că o anumită laicitate ofensivă reduce realul la un singur domeniu, lipsit de transcendenţă, religia are pentru ea doar calitatea unei credinţe consolatoare „inventate“ sau funcţie socială (de organizare sau de oprimare a societăţii, potrivit ideologiei la care aderă criticul).

Există de asemenea criticul de tip „reformator“ al religiei, care vede realul alcătuit din două etaje distincte – lume spirituală şi lume materială – fără posibilitate de mediere între ele, fără transpoziţii care le fac să comunice, să lucreze împreună, să se oglindească una în cealaltă. În acest caz, religia e înţeleasă preponderent ca morală, disciplină care exaltă demnitatea, nobleţea, responsabilitatea umanului, a spiritului său. Iar de vreme ce materia şi spiritul se află în disjuncţie, tot ceea ce e practică religioasă suculentă, simbolism ceva mai complicat decît o simplă ilustrare puritană a spiritului devine suspect, riscă să fie denunţat drept contradictoriu, să fie calificat drept superstiţie de care religia trebuie curăţată. Am evocat, desigur schematic, două atitudini care pretind să „raţionalizeze“ religia, să o cheme în faţa tribunalului logicii curente, pentru a o descalifica sau reforma. Însă logica cu care lucrează tradiţiile spirituale e mai complicată, mai vastă şi mai rafinată decît logica plană care ne stăpîneşte.

Ea se referă la ierarhia calitativă a nivelurilor de fiinţă, se referă la corespondenţele simbolice prin care polul suprem irigă toată această ierarhie. Ea compune imaginea realului observat din centrul terestru al cosmosului, cu ochii creaturii şi imaginea realului văzut din polul lui transcendent. Ea dezvoltă legile oglindirii, ale inversiunii care comandă trecerea de la o perspectivă la alta, de la un nivel la altul. Tema acestei inversiuni a fost recent reamintită publicului român de Andrei Pleşu, în *Despre îngeri* – cu capitolele „Lumea în oglindă“, „Nicăieri, peste tot, înăuntru, în afară“ –, a fost reamintită de H.-R. Patapievici, cînd, în volumul *Cum arăta cu adevărat lumea lui Dante?,* a descris geometria vizionară prin care sînt articulate nivelurile realului complet.

Or, simbolismul hranei participă din plin la această logică. În *Grădinile lui Adonis,* Marcel Detienne a demonstrat, de pildă, ce complicată reţea de corespondenţe făcea să comunice, în gîndirea Greciei vechi, codurile vegetale, astronomice, alimentare şi erotice, cît de riguros erau ele organizate de dubla polaritate a elementelor, ce transpoziţii operau ele între nivelul uman, cel cosmic şi cel divin. Ceea ce antropologii numesc „bucătăria sacrificiului“ pune în practica cea mai concretă legile transformărilor simbolice prin care viaţa superioară este împărtăşită entităţilor lumii. Eucharistia creştină, cu imensul ei simbolism, operează conversiunea exteriorului în interior, a hranei în contemplaţie, a umanului în divin. „Eu sînt hrana celor tari, creşte şi vei ajunge să mă mănînci; dar nu tu Mă vei schimba în tine, aşa cum schimbi hrana trupului tău, ci tu te vei schimba în Mine“ (Sf. Augustin, *Confesiuni* VII, 10).

Despre simbolica hranei – aşa cum e concepută şi practicată de o civilizaţie modelată de creştinism –, despre felul cum hrana face să comunice nivelurile lumii şi asigură solidaritatea în comunităţile tradiţionale tratează în limbaj antropologic o foarte izbutită secţiune a Muzeului Ţăranului Român. Ea se numeşte „Hrana care leagă“. Desigur, tot acest simbolism (şi simbolismul religios în genere) a pălit în cultura europeană actuală, a fost aproape uitat. Iată de ce – constată specialiştii în ştiinţele religiei – creştinismul şi-a diminuat capacitatea de a da sens actelor vieţii noastre curente, de a le integra acelei logici paradoxale şi rafinate, specifică tradiţiilor spirituale.

DILEMATECA

Alex. Leo Şerban
4 decenii, 3 ani şi 2 luni cu filmul românesc
Editura Polirom, 2009

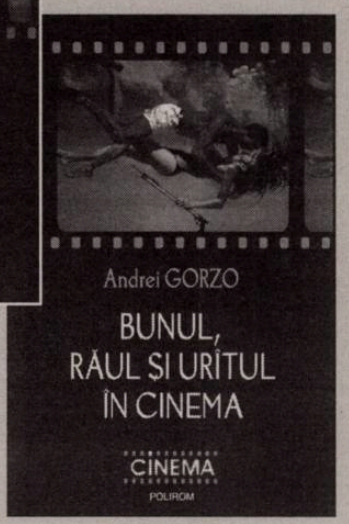

Andrei Gorzo
Bunul, răul şi urîtul în cinema
Editura Polirom, 2009

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Moderatorul care le ştie pe toate

Nu mă uit la talk-show-ul *3x3* de la Realitatea TV pentru că moderatorul Stelian Tănase este o adevărată catastrofă pentru televiziune, dar, cînd am văzut în promo-uri că este invitat prestigiosul critic de teatru George Banu, am aşteptat cu interes emisiunea. Speram că o personalitate cum e cea a lui George Banu o să salte nivelul, o să dea un sens producţiei întotdeauna lamentabile care e *3x3*. Din păcate însă, speranţa mea a fost deşartă. Am avut o bănuială că va fi aşa, de la începutul emisiunii, de cînd a fost prezentat celălalt invitat: Sorin Roşca Stănescu. Invitat ca jurnalist. Acum, să mă scuzaţi, dar dacă Sorin Roşca Stănescu este jurnalist (adică *mai este* jurnalist credibil) înseamnă că Nikita se va sinucide pînă la urmă, în direct, la Dan Diaconescu. Ce ar mai avea de spus directorul ziarului *Ziua* unui public care, totuşi, nu s-a născut ieri şi nu crede că tot ce zboară se mănîncă – aşa cum se zice că e publicul Realităţii TV? Apoi, ce ar căuta Roşca Stănescu lîngă George Banu, ce numitor comun ar putea avea ei? Desigur, unul foarte mic, mai bine zis *cel mai mic* (nu cel mai mare, cum am învăţat la matematică). Stelian Tănase, omul care se pricepe de minune să reducă pînă la zero orice discuţie şi să o transforme într-o plicticoşenie crasă, a reuşit să găsească în cei doi invitaţi şi acest cel mai mic numitor comun. Prin urmare, despre ce poţi să întrebi un om de cultură ca George Banu, atunci cînd ai ocazia să-l ai în studio? Păi, pentru că locuieşte în Franţa, despre Sarkozy, despre fiul lui Sarkozy sau despre Carla Bruni.

Mi se va replica, probabil: „Dar despre ce ai vrea să vorbească? Despre teatru, despre cultură? Şi-ar pierde automat audienţa!". Mă tem că publicul din România ar fi mai interesat chiar de cultură decît de politicienii de la Paris...

Stelian Tănase face parte din specia aceea de intelectuali români care spun: „Cultură? Prostii! Pe asta am fumat-o de mult! Acum politica e la modă!". Şi, după '89, nu prea mai fac altceva decît să chibiţeze steril pe marginea politicii, în timp ce adevăratul joc este în altă parte.

În plus – aşa cum spuneam şi altă dată – Stelian Tănase nu are nici în clin, nici în mînecă cu meseria de moderator de televiziune. El nu are întrebări, ci doar *pune* întrebări la care ştie dinainte toate răspunsurile. De aceea, nu aşteaptă intervenţia invitatului, că este gata oricînd să-l completeze. Drama lui e că joacă rolul de moderator şi nu de invitat. Ar putea, totuşi, să le propună celor de la Realitatea TV să aibă o emisiune în care el să fie unic invitat şi moderator, să împace şi capra, şi varza şi să se simtă şi el bine. Cred că cei de la Realitatea TV nu l-ar refuza, că oricum îl ţin în braţe nejustificat: pe toţi prezentatorii îi schimbă, Tănase însă e veşnic. Un hatîr în plus ar fi o nimica toată! (Apropo de ţinutul în braţe, pe vremea comunismului era mult mai uşor să identifici „a cui pilă e" nu ştiu ce incompetent; acum, în capitalism, criteriile s-au diversificat...)

Revenind la emisiunea cu George Banu, pe tot parcursul ei nu s-a făcut altceva decît să se vîneze muştele cu tunul. Adică un om de calibrul criticului de teatru a fost pus să discute despre prostioarele pe care moderatorul le găseşte interesante – şi care numai interesante nu sînt.

Spre deosebire de acest talk-show, a doua zi, duminică, am avut şansa să văd un altul cu adevărat viu şi incitant. Am avut şansa, pentru că nu a fost deloc promovat şi am dat peste el din întîmplare. Este vorba de emisiunea *Parte de carte,* unde erau invitaţi Alex. Leo Şerban şi Andrei Gorzo. Moderatorul Cristian Tabără şi-a declinat de la bun început competenţa în ale cinematografului, dar a pus nişte întrebări de bun-simţ. Şi, astfel, invitaţii – ofertanţi şi de data aceasta – au avut posibilitatea să se desfăşoare.

Ce e de preferat – moderatorul care le ştie pe toate sau cel care ştie doar să asculte?

Mădălina ŞCHIOPU

Britain's Got Talent

– propunere de antidot pentru televiziunile româneşti –

Spectacolul juraţilor

În primul rînd, juriul în sine este un spectacol. Sînt trei. Primul dintre ei este Piers. El joacă rolul tipului de treabă şi conservator. La dreapta, dacă am ţine să aplicăm cu tot dinadinsul stereotipurile ideologiei politice *mainstream*. Găseşte întotdeauna părţile bune ale participanţilor la concurs, are o înclinaţie naturală spre negociere şi compromis, vede partea în roz a vieţii, dar, pe de altă parte, este inflexibil cînd e vorba de calitate. Bunătatea lui nu-l împiedică să-şi spună părerea tranşant, dar în mod delicat, cu maxime precauţii. Absolut înşelător: te bazezi pe indulgenţa lui, dar nu ştii niciodată ce-i coace mintea. Prezenţă elegantă, costum de haine impecabil, îşi cîntăreşte cu greu cuvintele, principial pînă la capăt, în ciuda – sau în completarea? – bunătăţii lui fireşti. În mijloc este Amanda. Actriţă, cu experienţă în musicalul de teatru. Rochiile ei, turnate pe o siluetă fără cusur, sînt ravisante. Prezenţa ei în sine ar putea fi o replică postmodernă la romantismul unor prezenţe feminine din poemele unor Wordsworth sau Byron. Diafană, blondă, ochi verzi-căprui, ten fără cusur, decolteu generos, veşminte îndeosebi turcoaz, aquamarine sau violet, care-i pun în evidenţă calităţile naturale. Ca şi cînd toate astea nu ar fi de ajuns, te îndrăgosteşti de ea a doua oară cînd începe să vorbească: o inteligenţă şi un simţ artistic naturale, dublate de o sensibilitate pe măsură. Ea e cea care izbucneşte în lacrimi şi nu se teme de cuvinte mari cînt este copleşită de prezenţa artistică a unui participant la concurs. În sfîrşit, *last but not least,* îl vedem pe Simon Cowell. Producător muzical. El e cel mai exigent, tipul care nu se teme de verdicte definitive şi de sarcasm, dărîmătorul de canoane, cel care are ultimul cuvînt, spaima concurenţilor. Pentru că sîntem în ţara lui Shakespeare, dar şi în patria unor Beatles sau Sex Pistols. În acelaşi timp, e foarte arătos şi, în ciuda durităţii lui, nu se sfieşte să se recunoască învins atunci cînd este într-adevăr copleşit de talentul unui concurent (asta se întîmplă destul de rar). Nici o surpriză, deci, că este favoritul femeilor şi primeşte declaraţii de dragoste fie de la concurente, fie de la spectatoarele din public. El joacă rolul tipului dur, care poate fi însă îngenuncheat cu argumente pe măsură.

Ei sînt cei trei membri ai juriului emisiunii *Britain's Got Talent*. Din nefericire, spaţiul nu-mi permite să redau dialogurile dintre cei trei. Sensibilitatea Amandei e echilibrată minunat de acurateţea lui Piers sau de umorul devastator al lui Simon. Împreună, ei formează cel puţin jumătate din spectacolul emisiunii, care, în absenţa lor, n-ar mai fi aceeaşi.

Concurenţii

Din păcate, nu am acces la *Britain's Got Talent* pe cablu. Mă limitez, ca majoritatea telespectatorilor de pe mapamond, la fragmentele difuzate pe YouTube. Conceptul de emisiune e simplu: descoperirea talentului artistic care se adăposteşte, nevăzut de nimeni (poate cu excepţia familiei şi a prietenilor foarte apropiaţi), printre oamenii obişnuiţi. L-au imitat şi alţii: primii au fost, bineînţeles, americanii, care au făcut imediat un show TV copiat după cel britanic, intitulat *America's Got Talent*. Nu lipsit de promovare şi de *clou*-uri: au fost chemaţi în juriu fostul protagonist al serialului *Baywatch,* David Hasselhof, Sharon Osbourne, simpatica soţie a lui Ozzy, şi Piers însuşi, sosit din Marea Britanie ca să ofere un plus de autenticitate emisiunii de peste Ocean. În scurtă vreme, conceptul s-a răspîndit în toată lumea, din Orientul Mijlociu în Balcani; la noi s-a difuzat pe Prima TV şi a primit numele de *Megastar*. Dar nicăieri nu se apropie, nici pe departe, de originalul britanic.

Anul trecut, una dintre revelaţiile competiţiei a fost Connie Talbot. O fetiţă de 6 ani, cu un zîmbet şarmant, a cărui amprentă originală a fost oferită tocmai de dinţii din faţă lipsă. Piesa ei de rezistenţă: melodia *Over the Rainbow*. Aproape o blasfemie: cum să mergi pe urmele lui Judy Garland? La început, toţi au privit-o cu neîncredere pe cea mai mică participantă la concurs. Altă formă de *captatio benevolentiae* cu copii, s-a crezut. Cînd a început să cînte însă, publicul s-a ridicat în picioare, Piers a rămas nemişcat, Simon a început să privească siderat, în transă, şi Amanda a plîns. A plîns la preselecţie, a plîns în semifinală, a lăcrimat în finală. În runda finală, Amanda a explicat: „Connie, vocea ta m-a făcut o epavă emoţională. Cînd ne-am întîlnit pe hol, astăzi, mi-ai spus: o să te fac iarăşi să plîngi. Iată, ai reuşit". Simon, neiertătorul, a completat-o: „Connie, eu o să fac abstracţie de faptul că ai 6 ani şi n-o să te menajez. O să-ţi spun în faţă adevărul, ca unui om mare". Peste sală s-a aşternut liniştea. Ce-ar putea să urmeze? Niciodată nu ştii ce are de gînd Simon să spună. Şi bomba, pregătită cu minuţie, a explodat: „Connie, eşti ex-tra-or-dina-ră!". Suspansul, bine dozat, şi-a făcut efectul: publicul s-a dezlănţuit.

Cîştigătorul competiţiei a fost însă un tip pe nume Paul Potts, pe care, la preselecţie, toată lumea l-a luat peste picior. În primul rînd, din cauza numelui, a cărui pronunţie britanică seamănă cu a dictatorului cambodgian Pol Pot. Apoi, pentru că e genul de bărbat care pare obişnuit să joace, în viaţă, rolul *loser*-ului: supraponderal, timid pînă la ridicol, un anonim vînzător de telefoane mobile din Manchester. Cînd a spus că vrea să interpreteze o arie de operă, publicul a zîmbit neîncrezător, Piers i-a aruncat o privire care spunea prea sugestiv „scuteşte-mă!", Simon s-a strîmbat, Amanda a fixat, golită de orice expresie, peretele din faţă. Însă în mai puţin de un minut, cînd Potts a început să cînte *Nessun Dorma,* toţi s-au ridicat în picioare.

Se părea că în ediţia curentă, 2009, nimeni n-ar fi putut să-i egaleze. Greşit. Revelaţia emisiunii din acest an, care abia a depăşit faza preselecţiilor, se numeşte Susan Boyle. O fată bătrînă de 47 de ani. Grasă, cu o rochie ridicolă, banală, genul gospodină, tipul de femeie pe care nimeni nu dă doi bani. A cîntat „I Dreamed a Dream", din opereta *Les Misérables*. Din nou: o revelaţie. În cîteva zile, clipul cu melodia interpretată de ea, pus pe YouTube, a ajuns la cîteva zeci de milioane de vizitatori. Peste Ocean, a provocat o asemenea isterie, încît Jay Leno i-a dedicat, în emisiunea lui, o parodie. Au început să apară inclusiv teorii virusate de conspirativită, conform cărora Susan Boyle ar fi bărbat sau ar fi fost cunoscută cu mult înainte de emisiune, dar a fost ascunsă de elita masonică.

Foarte scurt excurs despre psihologia britanicilor sau declaraţie de dragoste

M-am întrebat de ce nici o emisiune inspirată de *Britain's Got Talent* nu se apropie, nici măcar aproximativ, de strălucirea originalului. De ce verva şi emoţia (reale!) care există acolo nu pot fi transplantate cu uşurinţă pe sol străin. Cred că există ceva tipic britanic în această emisiune. Ideea de forţă ascunsă existentă în omul obişnuit, de democraţie a talentului dăruit de natură, dar care nu alunecă nici în tezism, nici în emfază patriotardă. *Britain's Got Talent* este, printre emisiunile TV, ceea ce Churchill a reprezentat printre liderii politici: un conservatorism sănătos şi firesc, egal depărtat de concesii populiste şi de elitism.

Deşi originalul este greu de egalat, ar putea fi o sursă de referinţă pentru emisiunile noastre, care cad fie în capcana şantajului emoţional, cu povestiri de telenovelă (cazul *Dansez pentru tine),* fie a vedetismului cu orice preţ (varianta autohtonă a emisiunii britanice, *Megastar)*. Nu ar fi puţin lucru ca publicul larg să înceapă să fredoneze melodii de altădată sau arii de operetă, în condiţiile în care la noi şi musicalurile clasice sînt exilate după miezul nopţii, ca „filme artistice", va să zică „grele". E nevoie doar de imaginaţie, de curaj, de promovare şi de un realizator de emisiuni suficient de îndrăzneţ să-şi asume riscul.

PUBLICITATE

Nicolae DRĂGUȘIN

Miza simbolică a Basarabiei

Se vorbeşte că imediat după 1812, cînd Basarabia a fost anexată de Rusia, autorităţile imperiale şi-au trimis pe teren reprezentanţii, pentru a afla religia dominantă şi limba vorbită de băştinaşii teritoriului de curînd achiziţionat. Cu alte cuvinte, o (tot) mai mare forţă militară şi politică nu ştia nimic (sau, în orice caz, prea puţin) din ce se afla în imediata sa vecinătate. Chestiunea Basarabiei, ieri şi mai ales astăzi, aduce în lumină felul în care întîmplarea (ignoranţa administraţiei ţariste faţă de acest teritoriu, precum şi faptul că anexarea lui vine ca o confirmare a victoriei împotriva Porţii Otomane din cadrul războiului de şase ani întăresc acest lucru) devine, în timp, un capital simbolic pentru puterea Rusiei în lume. În afară de sudul Basarabiei (Bugeacul) care comporta în epocă (e vorba de a doua jumătate a veacului al XIX-lea) o semnificativă relevanţă geopolitică prin controlul gurilor Dunării, restul malului stîng al Prutului n-a avut nici o semnificaţie majoră pentru Moscova. Astăzi, cînd condiţiile globalizării, perfecţionarea armamentului militar şi a sistemelor de comunicaţie diminuează şi mai mult valoarea politico-militară a contextului geografic (într-un cuvînt, geopolitica), Basarabia prezintă o tot mai redusă importanţă pentru statul rus. Această afirmaţie generală se reflectă şi mai exact în situaţia peninsulei Crimeea. Dacă războiul desfăşurat aici a fost o adevărată piatră de încercare a echilibrului puterilor, fiind probabil după Congresul de la Viena din 1815 evenimentul cel mai important al secolului al XIX-lea, astăzi flota Mării Negre care staţionează acolo se află pe ultimele locuri în bugetul militar al Federaţiei Ruse. Totuşi, cum flota e puţin probabil să fie dizolvată în viitorul imediat (fapt ce izolează deci şi mai mult Simferopolul de Kiev), la fel de puţin probabil este ca Rusia să-şi slăbească influenţa asupra Chişinăului *via* Transnistria, adăpostul rămăşiţelor Armatei a 14-a, staţionate în ciuda promisiunilor şi acordurilor internaţionale de după 1991. De fapt, întreaga schiţă istorică realizată mai sus poate fi redusă fără greş la o singură interogaţie: ce foloseşte un petic de pămînt la o întindere de aproape o optime din cea a globului? Primul şi cel mai la îndemînă răspuns este că nu foloseşte la nimic. Cu toate acestea, din punctul meu de vedere, paradoxal (sau nu...) este că tocmai dimensiunea aceasta gigantescă a statului rus explică importanţa acordată oricărui metru pătrat de pămînt controlat. Tocmai mărimea acestui stat a făcut ca memoria istorică să devină un element central al noţiunii complexe de putere. Să mă explic. Puterea economică a oricărui stat porneşte de la resursele naturale sau de la atitudinea oamenilor faţă de muncă. Puterea militară stă în numărul soldaţilor sau, chiar mai mult, în capacitatea tehnologică. Puterea culturală – în suprafaţa şi adîncimea intelectuală a creatorilor de idei şi de frumos. În cazul Rusiei, mult mai probabil decît în al oricărui alt stat, puterea (în sensul tare al acestui termen) stă în memoria istorică. Pierderea oricărui metru pătrat care în trecut a fost înzestrat cu o valoare anume (pentru Crimeea, cum spuneam, semnificaţia a fost militară – argumentul superiorităţii armatei imperiale, iar Basarabia a fost unul dintre simbolurile victoriei asupra inamicului) este percepută ca un atentat la puterea statului, chiar şi în cazul în care celelalte categorii ale puterii funcţionează la cote înalte.

E bine sau nu să ai răbdare?

Puterea politică de la Chişinău, din opoziţie şi cu atît mai mult de la guvernare, reprezintă fructul unei istorii complicate, în care preocuparea Rusiei pentru conservarea influenţei se împleteşte cu lipsa de inspiraţie a Bucureştiului, atît în perioada interbelică, cît şi după 1989. Cu toate că nu e un lucru tocmai uşor de acceptat, între paranteze trebuie spus că nici sub vremelnica administraţie românească Basarabia nu s-a bucurat de o atenţie deosebită, numită fiind „Siberia României" şi considerată, în plus, ca un loc de exil al celor deveniţi indezirabili la Bucureşti, fie că vorbim de policienii puşi pe făraş, fie că ne referim la absolvenţii slabi de facultate. Puţini erau fericiţi să ajungă acolo. Totuşi, distanţa spirituală a Chişinăului a fost întotdeauna mult mai mare faţă de Moscova decît faţă de Bucureşti. Dovadă că – aşa cum recunosc cercetătorii străini (bunăoară Wim P. van Meurs) – sub aceeaşi administraţie românească, românii basarabeni s-au bucurat de cea mai prosperă perioadă din întreaga istorie a acestei provincii. În cadrul acestei istorii complicate, amprenta cea mai puternică a fost lăsată de modul sovietic de prezervare a memoriei istorice care, în condiţii perfect inteligibile, s-a dezvoltat prin opoziţie faţă de România. Cînd Basarabia aparţinea Regatului României, în partea de Est a frontierei pe Nistru (deci pe teritoriul Ucrainei) s-a inventat o republică care a germinat ideile unei naţiuni şi limbi moldoveneşti, distincte aşadar de cea românească şi care, de asemenea, a organizat răscoala de la Tatar-Bunar, ale cărei ecouri au ajuns pînă la cancelariile occidentale, într-un sens în care puţini au citit în această răscoală caracterul diversionist şi mulţi s-au grăbit să condamne intervenţia militară (deci nu doar poliţienească) a autorităţilor române. E adevărat că fiecare parte a Europei a avut intransigenţii ei. Aşa cum Occidentul a victimizat diversioniştii, românii aproape l-au diabolizat pe Nicolae Titulescu care a izbutit o relaxare a presiunii sovietice pe graniţa Nistrului.

Dacă forţele politice de la Chişinău (din sînul puterii, din opoziţia la putere şi din periferia puterii) par, aşadar, fructele unei istorii complicate, întotdeauna recentă, chiar şi cînd este cronologic foarte îndepărtată graţie preocupării Rusiei pentru păstrarea influenţei (mai ales în 1918, 1940, 1989-1991) şi umorilor variabile ale clasei politice de la Bucureşti, cine sînt tinerii care protestează? În ce categorie pot fi ei încadraţi? Răspunsul este cu atît mai necesar cu cît tinerii definesc o variabilă care din anii '60 nu mai poate fi ocolită în reflecţia asupra politicului. Într-un mod la fel de simplu spus ca şi înainte, tinerii pe care i-am văzut în acţiune la Chişinău sînt acei oameni care se servesc de toate mijloacele de comunicare, cu precădere de cele mai puţin supuse controlului, pe de o parte, şi de cele care asigură cea mai largă audienţă, pe de altă parte. În acelaşi timp, sînt acei oameni care nu au răbdare. Aceasta este o observaţie factuală care însă nu poate fi separată de o interogaţie valorică: e bine sau nu e bine să ai răbdare? Pe de o parte, este de înţeles această grabă pe care o respiră întrega mişcare a junilor: nimeni nu le poate lua dreptul la prosperitate şi dreptul la acea democraţie pe care o văd în Occident, fie prin contact nemijlocit (în situaţia în care viza poate fi obţinută uşor), fie prin intermediul acelor mijloace de care vorbeam mai înainte. Pe de altă parte, devine mai greu de înţeles şi acceptat graba, pe măsură ce observăm cîţi au participat la vot. Oricine a putut constata numărul mare de cetăţeni moldoveni strînşi la ambasadele din străinătate pentru a vota, dar cîţi alţii dintr-un motiv sau altul au rămas acasă? Scenariul a fost deja experimentat în România, cel puţin o dată după 1989. Cei care gîndeau altfel s-au refugiat în resemnare. Dacă vorbim de Moldova, faptul că, deşi manifestaţii asemănătoare, dar mult mai serioase au existat în 2001, iar comuniştii ar fi ieşit probabil învingători, chiar şi fără a frauda (desigur, în cadrul unei majorităţi relative), impresia asupra situaţiei este cu atît mai puternică şi cu valoare concluzivă.

Orfanii Europei?

În fine, cîteva cuvinte ar merita adăugate despre reacţia Occidentului care înseamnă Uniunea Europeană. În mod firesc, ar fi fost de aşteptat ca acest Apus – despre care noi am învăţat că este, înainte de toate, cerebral, că judecă cu mintea mai mult decît cu emoţia – să caute ieşirea dintr-o dilemă care nu e nouă: în definirea democraţiei contează cantitatea sau calitatea? Altfel spus, este suficient buletinul de vot pentru a valida democraţia sau acesta trebuie înzestrat cu valori, precum libertatea, drepturile omului şi ale cetăţeanului? Chiar şi în condiţiile în care nu toţi cei care au protestat au mers la vot, poate nega cineva caracterul universal al drepturilor la prosperitate şi democraţie (nu doar procedurală)? Ba mai mult, ce reacţie s-ar fi cuvenit să aibă aceste cancelarii faţă de încălcarea de către autorităţile de la Chişinău a celor mai elementare drepturi, afirmate în convenţiile asumate de către statul moldovean, precum tortura? Între Moldova ca simbol al influenţei Rusiei (chiar dacă unul pricăjit) şi Moldova ca stat membru al Consiliului Europei şi al Naţiunilor Unite, statele europene au demonstrat fără tăgadă că obsesia faţă de Rusia întrece discursul asupra drepturilor prin care aceeaşi Europă s-a dezis faţă de consecinţele războiului şi ale nazismului. S-a spus despre acei tineri că sînt orfanii Europei. Sînt şi vor fi, cîtă vreme Europa va încuraja Moscova să creadă că memoria sa istorică are o geografie variabilă. Altfel spus, copiii Moldovei vor rămîne orfani, iar strigătul lor va rămîne în deşert, cît timp capitalele europene vor încuraja Moscova să creadă că Europa este o peninsulă a Rusiei asiatice. Cînd Europa va întrezări picioarele de lut ale gigantului rus (criza economică şi financiară ar putea arăta şi mai clar acest lucru), atunci va face un prim pas către propria definiţie colectivă din care, negreşit, şi românii de dincolo de Prut fac parte.

PUBLICITATE

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce se mai întîmplă în România

Dacă privești de departe, dinspre apus, nu se întîmplă mare lucru. E criză, ca peste tot, cu un accent în plus, e drept, pe componenta electorală a crizei. Nu se caută atît soluții pragmatice, cît prilejuri de a hărțui adversarul. Știrile tari nu se referă, însă, la dificultățile economice. Ziarele preferă divagația picantă. Aflăm, de pildă, că taximetristul care a omorît două tinere brașovence („un Rîmaru al Brașovului“) a fost strangulat, la rîndul lui, de un coleg de celulă. Evident, informația cu privire la criză nu lipsește. Traian Băsescu recunoaște, de pildă, că nu trebuiau făcute, înainte de alegeri, anumite promisiuni care, acum, nu sînt sustenabile. În schimb, citim, ușurați, că unul dintre hoții care au furat mașina lui Gigi Becali s-a predat, de bunăvoie, Poliției. Mai citim că dl Cătălin Botezatu are un băiat și că, pe de altă parte (sau pe aceeași), i se pare onorant să fie iubit și de femei, și de bărbați. Bineînțeles, criza e mereu prezentă. Profesorii vor să intre în grevă, părinții se supără, elevii jubilează. Între timp însă, Elena Udrea e gata să încalece un cal din Herghelia Mangalia pentru a stimula profiturile din turism. Asta în vreme ce Uniunea Europeană pregătește unele sancțiuni pentru România din cauza deficitului ei bugetar. Ceea ce nu diminuează gravitatea unei știri medicale, din care rezultă că dacă te lovești la cap, riști să-ți pierzi simțul mirosului. Din nefericire, știrile medicale nu se opresc aici: vine peste noi gripa porcină. După boala aviară și cea a vacii nebune, primim, acum, o lovitură dură dinspre porci, față de care tusea măgărească e un fleac. Se pregătesc pisicile asasine, cîinii turbați și pițigoii cu gheara-n gît, din cauza depresiei. Între cobaii cărora le datorăm mari progrese terapeutice și șobolanii aducători de ciumă nu e decît un pas. Dar maimuțele de la care a pornit SIDA? Dar viermii intestinali? Dar căpușele? *„Animals are better than humans!“* – se constată, adesea, în timpul emisiunilor de pe Animal Planet. Animalele sînt mai bune ca oamenii. Într-adevăr, nimeni nu ucide cu atîta candoare. Cu asta ajungem la prietenia de veacuri dintre români și oi. La Huta Certeze, primii doi oameni din stat fac o baie de palincă printre ciobani și mioare. Evenimentul pare, totuși, marginal, dacă îl comparăm cu tapajul creat de apariția unei noi vedete de televiziune: e vorba de dl Luis Lazarus, care tocmai și-a cumpărat un Bentley și promite că o va căuta pe Elodia tot restul vieții, dacă va fi nevoie. Bineînțeles că e nevoie! Inventarul nevoilor e, însă, inepuizabil. Sîntem cu 130 de ani în urmă în chestia drumurilor, Tökes strigă că va fi autonomie, Voronin ne urăște.

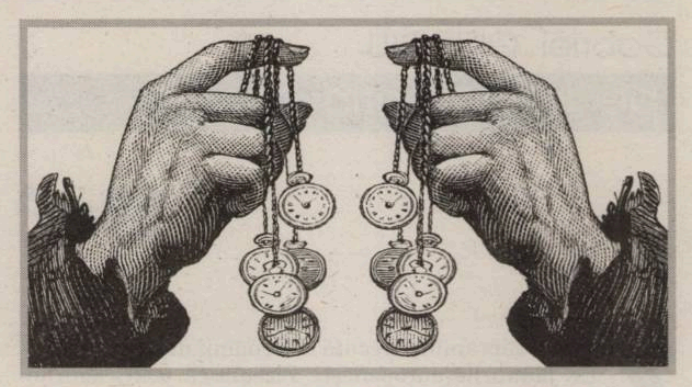

Din fericire, probleme au și alții: Berlusconi divorțează, Madam Obama face gafe, premierul Nepalului își dă demisia, un rus a încercat să violeze un raton. Noi însă altele avem în sufletul nostru. Domnii Băsescu și Paleologu se leagă de ziariști, domnul Cocoș face afaceri suspecte, numărul femeilor bătute de partenerii lor a crescut, în anul acesta, cu 45% față de anul trecut, iar o bunică și-a molestat nepotul cu un patent.

Care va să zică, în ciuda crizei, viața merge înainte. În România se întîmplă de toate și totuși nu se întîmplă mare lucru. Sîntem înconjurați de un soi de plictiseală pestriță, de o hărmălaie soporifică. Nici restul lumii nu e într-o stare mult mai brează. Lucrurile pendulează între apocalipsă și derizoriu. Ce se mai poate scrie pe un asemenea fundal? Și la ce bun? Mă mai gîndesc. Pînă săptămîna viitoare.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cum alegem candidații

„Divorțează sau taci!“ – o îndemna editorialul din *La Stampa* pe Veronica Lario, soția lui Silvio Berlusconi, după ce aceasta îl admonestase public pe premierul italian că a plasat pe listele de candidați la alegerile europene prezentatoare TV și foste *miss*. Berlusconi, senin, răspunsese că probabil consoarta lui fusese influențată de presa de stînga. Între timp, Veronica Lario s-a hotărît să divorțeze, iar pe unele site-uri italiene forumiștii dezbat de zor dacă Berlusconi va pierde voturi din această cauză.

Histrionic din fire și aflat la sfîrșitul carierei politice, Silvio Berlusconi oferă mai tot timpul subiecte de bîrfe și scandaluri: pare că se distrează provocîndu-i pe jurnaliști, după care le dă replici tăioase și se plînge că presa e „controlată de stînga politică“, de comuniști, cu alte cuvinte – dușmanii săi neîmpăcați, cu care se luptă în continuare. Însăși soția sa îl numea, în scrisoarea trimisă agenției naționale de presă ANSA, un „împărat“ care își satisface toate capriciile, inclusiv acela de a participa duminica trecută, la Napoli, la aniversarea de 18 ani a unei june aspirante la vreun titlu de *miss* sau la vreo figurație, în îmbrăcăminte sumară, la emisiunile de televiziune. Nu degeaba lui Berlusconi i se spune *il grande communicatore:* știe să „vîndă“ imaginea. Și nici nu-i mai pasă de consecințe. Așa încît, în numele „comunicării“ și al „imaginii“, pe listele de candidați la alegerile europene a plasat trei foste prezentatoare TV (lăsînd pe dinafară vreo două tinere actrițe, plus o fostă concurentă la *Big Brother,* care au sperat pînă în ultima clipă la un loc). Dacă soția lui Berlusconi nu ar fi reacționat, probabil că nu s-ar fi acordat atîta atenție „cazului“. Căci partidul premierului nu e singurul care utilizează astfel de trucuri de imagine. Și celelalte și-au ornat listele cu persoane cunoscute și iubite de public, care nu au nici o legătură cu politica. Partidul Democrat (de centru-stînga) o are pe listă pe Alessandra Sensini, campioană olimpică de *windsurfing*. Și – din altă paradigmă, dar tot pentru că „dă bine“ – pe Maria Flavia Timbro, studentă. Italia dei Valori (partid condus de fostul procuror Antonio di Pietro, protagonistul cazului marilor procese de corupție din anii '90) îi are printre candidați pe filozoful Gianni Vattimo, dar și pe Maruska Piredda, de profesie stewardesă la Alitalia. Uniunea Democrat-Creștină l-a pus pe listă pe Emanuele Filiberto di Savoia, nepotul ultimului rege al Italiei, afirmat pînă acum doar în calitate de *playboy*. „Lista comunistă și anticapitalistă“ (ca să fie clar, da?) e mai marcată ideologic: în afară de scriitorul de *fantasy* Valerio Evangelisti, nu cultivă vedetele, ci persoane a căror identitate „exprimă un mesaj“ – actrița romă Dijana Pavolovic și doi imigranți, palestinianul Bassam Saleh și somaleza Suad Omar.

E greu de găsit, în vreo altă țară europeană, un asemenea amestec – deși peste tot, de dragul imaginii, partidele defilează și cu oameni care n-au nici o legătură cu meseria de politician. În Italia (ca și în România) astfel de „pete de culoare“ dau bine și sînt, pînă la urmă, acceptate. Dar chiar și în țările noastre cu temperament latin și duh balcanic, nu plasarea vedetelor pe listă este, totuși, tendința cea mai importantă. Sînt două mari categorii de „incluși“ pe care le regăsim în aproape toate țările UE: 1) oameni credincioși partidului, eventual către sfîrșitul carierei, cărora li se oferă o răsplată pentru serviciile aduse și 2) activiști relativ tineri din structurile teritoriale care merită o avansare rapidă (tot pentru serviciile aduse...). Între aceste categorii, își găsește loc și aceea a europarlamentarilor „de profesie“, care au mai fost în PE și au avut o activitate bună. Între „deja obosiți“ și „novici“, e nevoie și de oameni care să facă treabă, nu? Cam așa s-a întîmplat și la noi: pe liste regăsim cîteva nume de europarlamentari care au făcut lucruri bune în legislatura trecută (Adina Vălean de la PNL, Adriana Țicău și Gabriela Crețu de la PSD, Marian Jean Marinescu de la PD-L și alții, plus Adrian Severin, care în politica europeană se simte în mediul său natural), o seamă de consilieri județeni ori viceprimari, te miri de pe unde, pe care partidele au găsit de cuviință să-i „arunce“ direct în politica europeană, cîțiva rămași fără loc la alegerile naționale din cauza uninominalului plus oarece „grei“ de tipul Norica Nicolai ori Teodor Stolojan, lipiți de partidele lor ca marca de scrisoare. Există și un mare absent: Daniel Dăianu. E cu totul penibil faptul că PNL nu i-a mai găsit un loc pe liste.

„Cazul“ italian ar putea fi destul de expresiv pentru noi, după ce ne-am agitat atîta pentru candidatura Elenei Băsescu. Cu vedete sau nu, partidele intră în campania electorală. Listele s-au făcut după criterii amestecate, iar în campanie se va vorbi foarte puțin despre teme europene, căci politicienii noștri nu prea se pricep la asemenea subiecte. Și cu siguranță baronii partidelor nu-i vor lăsa să vorbească pe cei cîțiva care se pricep. Alta e în sufletul domnilor Geoană, Vanghelie, Boc, Antonescu & co.: dacă Traian Băsescu va mai fi sau nu ales președinte. Așa că în această campanie își vor face încălzirea pentru marele război din ograda națională de la toamnă...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Să-i scriu? La prima ieșire, de dimineață rup și ascund marginea albă a unui ziar vechi ce servea de hîrtie igienică. Dar nu am creion, nici cerneală. Cu ce să scriu? Pot să înlocuiesc peniță cu o așchie de lemn. Cu unghiile, smulg una din scîndura care astupa ferestruica carcerii. Voi scrie, deci, cu așchia aceasta și cu sînge. Mijlocul cel mai ușor de a-mi procura sînge? Să-mi mușc mîna. Aleg un loc pe dosul mîinii stîngi. Între degetul mare și arătător. Acolo unde, cînd ții pumnul închis, carnea face o cută. O apuc cu dinții. Iau prea multă carne. Mă doare, dar dinții nu intră în carne. După mai multe încercări, fără îndoială prea timide, dar totuși dureroase, dinții refuză să muște. Faptul acesta mă scoate din sărite. Nu pot permite acestei cărni nenorocite să fie mai puternică decît voința mea. Mai puternică decît mine. Mă mușc din nou. Cu furie. De mai multe ori. Mușc din ce în ce mai tare. Întîi îmi smulg pielea. În sfîrșit, apare puțin sînge. Prea puțin. Mușc din ce în ce mai adînc. Sînge. O picătură. Încă o picătură. Încep să scriu. Cu prudență din cauza vizetei. Scriu un cuvînt. Mușc din nou. Încă un cuvînt. Îmi strîng dinții cu putere în jurul rănii și mai storc cîteva picături. Scriu numai cîteva cuvinte.“

(Lena Constante, *Evadare tăcută,*
Editura Florile Dalbe, 1995)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Da' noi cu cine votăm?

– din nou –

Ziceam săptămîna trecută că românii dezbat prea puţin planurile europeneşti. Ziceam că politicienii locali evită să se bage în subiect pentru că este tehnic, complicat şi prea puţin sexy. Că presa noastră face exact ca politicienii şi exact din aceleaşi motive. *„Beckham sells, Barroso doesn't"* – remarca acum cîţiva ani un raport al BBC despre acoperirea mediatică a chestiunilor dezbătute la Bruxelles. Mai apreciam că poziţia României în dosarul X sau Y este, în foarte mare măsură, stabilită de o mînă de tehnicieni decuplaţi de la vreo dezbatere naţională. Dădeam trei exemple: extinderea Uniunii, planurile energetice şi politicile agricole. În toate trei, vedeam că România este în aceeaşi barcă cu Franţa şi, mult mai rar, în poziţia de vot a anglo-saxonilor sau a flancului nordic.

Azi propun trei domenii în care ai noştri ar trebui să voteze altfel decît Franţa. Temele sînt extrem de diferite, cam ca agenda Uniunii înseşi. Încep cu politica externă şi atitudinea faţă de regimurile nefrecventabile, de tip Iran sau Coreea de Nord. Aparent, nu există indicii privind disensiuni majore sau despre formarea mai multor tabere înlăuntrul Uniunii. Totuşi, nuanţele există şi nu sînt de neglijat. De la bun început trebuie spus că politica externă nu este apanaj al Uniunii, ci al guvernelor statelor membre. Cînd cu intervenţia în Irak, diferenţele s-au văzut clar. La fel – cu ocazia recunoaşterii Kosovo. În ambele situaţii, România a fost de poziţie opusă Franţei. Chiar dacă preşedintele Sarkozy a restructurat din temelii liniile directoare ale politicii externe franceze, mai ales în raporturile cu NATO şi SUA, la o adică (o nedorită escaladare a tensiunii în dosarul iranian sau nord-coreean), am senzaţia că România (împreună cu Polonia şi celelalte ţări din „Noua Europă") ar tinde mai degrabă spre o atitudine *„hawkish"*, decît axa Paris-Berlin. E drept că avansul talibanilor înspre zone din ce în ce mai extinse din Pakistan şi pericolul ca armele nucleare ale ţării să pice în mîinile fundamentaliştilor nu par a fi subiect de conversaţie la Bucureşti, de parcă România ar fi o ţară aflată pe Lună. Asemeni, aventurierul dictator nord-coreean şi tragicomica lui epopee nucleară nu par să ne îngrijoreze defel. Pun pariu însă că, în cazul în care Statele Unite vor avea în intenţie o atitudine dură, România va fi în prima linie a taberei favorabile unei soluţii în forţă, indiferent de eventualele rezerve ale Parisului sau ale Berlinului.

Unul dintre cele mai interesante războaie mediatice din lumea occidentală este cel dintre partizanii şi oponenţii oribilelor, teribilelor şi îngrozitoarelor organisme modificate genetic. La noi nu se pune problema vreunui conflict. Fără discuţii aparent inutile, tabăra „puriştilor" a cîştigat. Nimeni nu a părut a pune la îndoială argumentele celor de la Greenpeace. Organizaţiile de agricultori au tăcut mîlc şi au acceptat (de exemplu) eliminarea culturilor de soia, înainte de termenul stabilit. Nu am auzit pe nimeni să ceară dovezi şi argumente, să pună în balanţă pretinsele pericole şi certele avantaje. Cred cu tărie că trecerea la metode şi tehnologii (inclusiv biotehnologii) de mare productivitate este în avantajul agriculturii româneşti. Bazaconia cu agricultura bio, ca şansă pentru România, se vîntură de ani de zile, în dulce armonie presă-politicieni. S-a consolidat atît de tare în societate încît nici măcar retorica întrebare „de ce am ajuns să importăm pînă şi ceapă verde?" nu mai zguduie pe nimeni. Aici, poziţia de interes naţional ar trebui să fie pusă în concordanţă cu cele ale Poloniei şi Spaniei. În nici un caz cu cea a Franţei. Altfel spus, tare mi-e teamă că am căzut victime colaterale (de fraieri) într-un război economic între urmaşii galilor şi cei de la institutele de tehnologie agricolă (dominate de americani). Fermierii francezi, bine îndopaţi de cinci decenii cu subvenţii agricole europene, îşi protejează întîrzierea tehnologică printr-o duioasă şi agresivă mişcare anti-OMG. Apoi, de fiecare dată cînd cercetătorii din Hexagon mai inventează un hibrid de porumb (bine modificat genetic şi el, altminteri), acesta este pus imediat pe lista albă a plantelor nepericuloase pentru „eco-diversitate". Între timp, noi înghiţim de zor gogoaşa cu agricultura ecologică şi menţinem fermierii într-o periculoasă întîrziere tehnologică şi de productivitate. Culmea, sîntem şi fericiţi cu asta. Deh, sîntem la modă, „pe linie" cu marile idei contemporane...

Nu pot să nu amintesc de politicile regionale. Declarativ, da, sîntem de aceeaşi părere cu Franţa, diferită de alde Germania. Adică, dorim păstrarea politicilor de solidaritate şi nu am fi încîntaţi de mutarea accentului spre competitivitate. Cu alte cuvinte, dorim să primim mai mult ajutor comunitar pentru că sîntem mai săraci, nu pentru că am fi pricepuţi. Astfel, nu sîntem de părerea nemţilor (care dau banii) sau a englezilor (care sînt pragmatici de felul lor), cum că banii daţi celor care nu au cultură antreprenorială sînt bani aruncaţi, risipiţi, cheltuiţi fără mare impact (vezi Grecia). Aici nu-mi vine în cap decît un citat din Florin Pogonaru: „ar trebui ca oamenii de afaceri români să aibă o atitudine schizoidă: la Bruxelles să o dea înainte cu solidaritatea, la Bucureşti să strige sus şi tare: competitivitate!". Din păcate, discuţiunea publică în România este numai despre „cît" cheltuim din banii europeni. Prea puţină dezbatere despre „cum" şi „în ce domenii" se duc banii. Este foarte clar că decalajul de infrastructură faţă de Occident trebuie redus, dar nu există riscul ca banii băgaţi azi în asfalturi să fie o ipotecă pe capacitatea de cercetare şi inovare a României de mîine?

V-am mai aruncat pe masă trei dosare europene, prea puţin răsfoite de înţelepţii neamului, în dezbateri publice. Pentru că, la prima vedere, par abstracte, plicticoase şi fără haz. De parcă securitatea nucleară a lumii, ce mîncăm şi pe ce cheltuim banii nu ar fi subiecte de conversaţie. De parcă nu ne-ar interesa pe ce lume trăim.

LUMEA DE DUPĂ CRIZĂ

Barry SCHWARTZ

Fericirea

Psihologii şi alţi specialişti în ştiinţe sociale (cu excepţia celor mai mulţi dintre economişti) au descoperit în ultimele decenii multe lucruri despre ce anume ne face fericiţi. Ei ne-au arătat că, în societăţile numeroase, banii nu cumpără atît de multă fericire precum se crede. Într-adevăr, pentru cei care trăiesc deasupra nivelului de subzistenţă, banii pot cumpăra foarte puţin.

Ei ne-au mai arătat ce anume ne influenţează bunăstarea mai mult decît banii: relaţia apropiată cu familia, prietenii şi cu comunitatea; munca semnificativă; securitatea (financiară, a jobului, şi cea privind sănătatea); şi democraţia.

Înainte de criza financiară, nimic nu ne oprea să căutăm să obţinem aceste lucruri care fac ca viaţa să merite trăită. Dar, consecvenţi rezultatelor unui număr substanţial de studii ştiinţifice, care arată că, în general, nu ştim ce este bine pentru noi înşine, atunci cînd existau bani, am preferat riscul, în detrimentul securităţii. Am sacrificat timpul petrecut cu prietenii şi cu familia, pentru a petrece mai mult timp la muncă, pentru a acumula bani, şi mai mult timp după muncă, pentru a face planuri cum să cheltuim banii. Tentaţiile pe termen scurt au fost prea mari pentru a le rezista.

Dar acum, cu toţii trebuie să strîngem cureaua. Necesităţile financiare ne-ar putea crea oportunitatea de a descoperi că timpul petrecut cu cei dragi este mult mai satisfăcător decît cel petrecut cu plasma TV *hi-fi* cu diagonala de 1,9 m. După ce trece criza, s-ar putea să nu mai fim tentaţi să ne întoarcem la modul de viaţă dinainte. Cel puţin dacă această opţiune va mai exista pentru milioanele de oameni care îşi pierd acum joburile, casele şi conturile de pensii.

Dacă norii trec, s-ar putea ca în urma lor să rămînă şi un alt beneficiu. S-ar putea să se schimbe felul în care societatea şi conducătorii apreciază bunăstarea. Poate deveni evident faptul că echivalarea bunăstării sociale cu Produsul Intern Brut nu este numai nepotrivită, dar, şi mai important, este de natură să ne inducă în eroare. Ne poate face să inventăm o unitate de măsură pentru Bunăstarea Internă Brută, care se va adăuga PIB-ului sau chiar îl va înlocui, ca principal instrument pentru măsurarea bunăstării şi a progresului social. Apoi, vom descoperi probabil că nu am fost niciodată prea fericiţi.

***Barry Schwartz** este profesor de psihologie la Swarthmore College şi autor al cărţii* The Costs of Living: How Market Freedom Erodes the Best Things in Life.

Howard GARDNER

Educaţie personalizată

În cea mai mare parte a istoriei, numai cei bogaţi au fost capabili să îşi permită o educaţie calibrată pentru fiecare individ în parte. Pentru noi, restul, educaţia a rămas un proces de masă, care are curriulum, pedagogie şi evaluări standardizate.

Criza financiară va schimba probabil această stare de lucruri. În condiţiile în care căutarea globală de competitivitate pe termen lung devine mai imperativă, educaţia este o prioritate pentru fiecare. Societăţile caută modalităţi de a face salturi cuantice în ceea ce priveşte viteza şi eficacitatea învăţării. Cît timp insistăm pe a preda tuturor studenţilor aceleaşi subiecte în acelaşi fel, progresul va fi modest. Dar acum, pentru prima dată este posibilă individualizarea educaţiei – a preda fiecărei persoane ceea ce doreşte şi are nevoie să ştie, după metodele care îi sînt cele mai confortabile şi mai eficiente, producînd o explozie calitativă în eficienţa educaţiei.

De fapt, avem deja tehnologia pentru a face acest lucru. Computerele bine programate – fie sub forma PC-urilor, fie a dispozitivelor de buzunar – au ajuns la dispoziţa fiecăruia. Oferă multe modalităţi de a învăţa diferite materii. Studenţii (sau profesorii lor, părinţii şi meditatorii) vor alege modurile optime de prezentare a materiilor. Vor fi implementate instrumentele potrivite de evaluare. Şi – cel mai mare avantaj – computerele sînt răbdătoare şi flexibile. Dacă o abordare, care pare bună, nu merge de prima dată, poate fi repetată şi, dacă tot dă greş, vor fi alte opţiuni la îndemînă.

Dar cum se va întîmpla acest lucru? Unde, cînd şi de către cine? Potrivit analizei expertului în afaceri Clayton Christensen, educaţia personalizată va începe, cel mai probabil, în afara şcolii obişnuite, printr-o combinaţie de întreprinzători, pe de o parte, şi studenţi şi părinţi ambiţioşi, pe de altă parte. Odată ce o educaţie mult mai eficientă şi mai utilă a fost modelată acasă şi în cluburi, acele şcoli, comunităţi şi/sau societăţi care au ambiţia, mijloacele şi dorinţa de a risca vor face acest pas. Aş paria că Singapore şi Suedia vor face acest lucru înaintea şcolilor publice din SUA. Îmi amintesc cuvintele lui Winston Churchill: „Poporul american face întotdeauna ce este bine, după ce a încercat toate celelalte alternative".

Oriunde şi oricînd va prinde rădăcini educaţia personalizată, lumea care va rezulta va fi foarte diferită. Mult mai mulţi indivizi vor fi bine educaţi, deoarece vor fi învăţat fiecare în felul în care i se potriveşte cel mai bine. Şi mai important, aceşti indivizi vor dori să continue să înveţe, pe măsură ce îmbătrînesc, deoarece ei au simţit gustul succesului şi sînt motivaţi să continue. Să sperăm numai că vom putea ţine pasul cu roboţii.

***Howard Gardner** este profesor la Catedra „John H. and Elisabeth A. Hobbs" de cunoaştere şi educaţie a Şcolii Postuniversitare de Educaţie de la Harvard.*

Parag KHANNA

Neomedievalismul

Mulţi văd criza economică globală drept o dovadă că trăim într-o singură lume. Dar în timp ce statele fac eforturi să îndrepte relele făcute de stăpînii corporatişti ai Universului, ele ne duc direct înapoi către un viitor care nu arată mai bine decît un nou Ev Mediu, acea perioadă de mai multe secole de conflicte amorfe, din secolul al V-lea pînă în secolul al XII-lea, cînd oraşele-state însemnau la fel de mult ca ţările.

Statul nu este astăzi un fenomen universal reprezentativ, în cazul în care a fost vreodată. Deja, miliarde de oameni trăiesc în conglomerate imperiale, cum ar fi Uniunea Europeană, Marea Sferă de Co-Prosperitate Chinezească şi emergenta Uniune Nord-Americană, unde capitalismul de stat a devenit ceva normal. Cel puţin jumătate dintre membrele ONU, circa 100 de ţări, abia dacă pot fi considerate suverane responsabile. Miliarde de oameni nu sînt siguri cine sînt adevăraţii lor lideri, dacă sînt lorzii feudali locali sau executivii corporatişti aflaţi la mare distanţă. În Egipt şi India, alegerile democratice s-au redus la licitaţii. Securitatea şi bunăstarea nu sînt numai promisiuni de campanie; ele sînt campania. Fragmentarea societăţilor din interior este clară: de la Bogotá la Bangalore, comunităţile împrejmuite cu gard şi cu sistem de securitate privată sînt din ce în ce mai multe.

Această lume difuză, fracturată va fi condusă mai mult de oraşe şi de oraşe-stat decît de ţări. Odată, Veneţia şi Bruges formau o axă care încuraja expansiunea comercială în Eurasia. Astăzi, numai 40 de oraşe-regiuni sînt responsabile pentru două treimi din economia lumii şi 90% din inovaţia sa. Puternica Ligă Hanseatică, o constelaţie de noduri comerciale bine înarmate de la Marea Nordului şi Marea Baltică din Evul Mediu tîrziu, va fi renăscută cînd oraşe precum Hamburg şi Dubai vor forma alianţe comerciale şi vor organiza „zone libere" în Africa, precum cele pe care le construieşte Dubai Ports World. Dacă vom adăuga fondurile de investiţii suverane şi contractorii militari privaţi, vom avea unităţile geopolitice agile ale unei lumi medievale. Chiar şi în timpul acestei crize financiare globale, corporaţiile multinaţionale populează în număr mare lista celor mai mari entităţi economice ale lumii; diplomaţia comercială a firmelor de pe pieţele emergente – cum ar fi cea chinezească Haier şi cea mexicană Cemex – au întors deja pe dos relaţiile Nord-Sud, mai repede decît a făcut-o Mişcarea Nealiniată.

Există feţe pozitive ale unei lumi unde fiecare om poate fi el însuşi o naţie. Echivalenţii postmoderni ai familiei Medici – cum sînt Bill Gates, Anil Ambani, George Soros şi Richard Branson – iau pe cont propriu tratarea epidemiilor, conduc oraşe corporatiste, subminează regimuri autoritare şi sponsorizează cercetarea pentru salvarea climei. Dar Evul Mediu a fost la bază o perioadă de frică, incertitudini, nenorociri şi violenţe. La fel şi perioada care a urmat. SIDA şi SARS, terorismul şi pirateria, cicloanele şi creşterea nivelului mării – nu mai este clar cum să investeşti în viitor sau în ce viitor să investeşti. Găsirea unui mod de a răspunde acestei noi lumi va lua cel puţin decenii. Viitoarea Renaştere este încă departe.

***Parag Khanna** este cercetător senior la New America Foundation şi autor al cărţii* The Second World: How Emerging Powers Are Redefining Global Competition in the Twenty-First Century.

(fragmente din ancheta „Marea schimbare care va urma"; o puteţi citi integral în revista Foreign Policy România, *care va apărea pe 11 mai)*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Ierusalim – o poveste cu oameni

Am ajuns în Ierusalim la începutul anului, cînd conflictele din Gaza ţineau prima pagină a agenţiilor de presă. Deşi avertizată cum să mă comport la intrarea în ţară, ce să-mi iau şi mai ales ce să *nu* îmi iau în bagaje, poate şi din cauza orei înaintate la care am aterizat pe aeroportul Ben Gurion, prima impresie pe care am avut-o a fost una strict meteorologică: aerul umed şi cald, în scurtele răgazuri cînd nu bătea vîntul, sau înţepător, în timpul zilelor următoare, cînd vremea s-a schimbat brusc – cineva chiar mi-a spus că pentru Ierusalim nu poţi cerceta vremea în avans pe Internet, pentru că aici, atît vremea, cît şi vremurile se schimbă de la o zi la alta. După cum bate vîntul, mi-a mai spus, uşor mucalit, mai mult melancolic, un domn în vîrstă, pe numele mic Iasher, colecţionar de ceasuri vechi, după cum mi s-a recomandat, învăţăcel pasionat al limbii române. De altfel, pe Iasher l-am întîlnit la Tîrgul Internaţional de Carte, la standul ţării noastre, căutînd nu atît să cumpere carte în limba română, cît să intre în vorbă cu vorbitori nativi. Aşadar, după cum mi-a prezentat situaţia, conversaţia avea să fie benefică pentru ambele părţi: el îşi exersa româna şi jocurile de cuvinte de care era foarte mîndru cînd îi reuşeau, eu aflam, de la un israelian get-beget, cum stau lucrurile pe acolo.

În primul rînd mi-a atras atenţia asupra numărului mare de români şi a magazinelor pline de produse româneşti (apa minerală Borsec fiind la mare căutare, drept pentru care este şi printre cele mai scumpe), iar pe etichete, preţurile apar atît în shekeli (moneda naţională), în dolari şi în euro, cît şi în leul nostru upgradat, adică RON-ul modern.

În Ierusalim oamenilor li se luminează faţa cînd aud că vii din România. Românii sînt priviţi aici ca nişte oameni faini, muncitori şi onești, oameni de bază... iar acestea sînt doar cîteva dintre multele complimente pe care le-am auzit la adresa conaţionalilor. Probabil singurul loc unde sîntem preţuiţi în asemenea cuvinte şi sentimente alese. (Surpriza mea a fost cu atît mai mare cu cît în Italia, în aceeaşi perioadă, aveau loc tot felul de atacuri la adresa noastră.)

Pe aici însă nu sînt *şi* aceste probleme. Problemele pe care le au oamenii de aici ţin de cu totul alt registru, depăşesc cu mult posibilitatea noastră de a percepe întreaga paletă de culori a traiului de acolo. Pe stradă, în magazine, în restaurante, în orice colţ al străzii, peste tot unde întorci capul, sînt oameni înarmaţi, soldaţi sau agenţi ai poliţiei comunitare, peste tot simţi că eşti privit, oamenii te cercetează, te analizează. În majoritatea incintelor nu poţi intra fără o minimă percheziţie: treci prin porţi cu senzori, dai geanta la control, eventual mai răspunzi şi la un mini interogatoriu.

Diferite moduri de a percepe siguranţa

„Dvs. vă simţiţi agresaţi cînd vedeţi atîţia soldaţi pe stradă, eu însă mă simt în siguranţă.“ Aşa am cunoscut-o pe **Suzane Klein,** o româncă născută la Mediaş în 1943, stabilită în Israel din anii '60, fosta şefă a Arhivelor Bibliotecii Naţionale din Israel.

„M-am înscris să plec în Israel încă de la Universitate. Era destul de greu, dar era o perioadă în care România vindea evreii. Nu ştiu cît s-a plătit pentru mine, dar erau preţuri diferite în funcţie de studii. Am hotărît că trebuie să merg într-o ţară unde pot să-mi spun părerea, unde pot vorbi liber.“

A sosit în Israel pe 5 februarie, în 1966, pe cont propriu. „Aveam 23 de ani. A fost un şoc venirea aici, dar un şoc în bine. Credeam că aici totul e pustiu, că nu sînt flori. Peisajul, în primul rînd, m-a umplut de speranţă.“ Părinţii săi, tatăl – ungur, mama – nemţoaică... „noi am crescut cu limba maghiară. Pînă în clasa I am vorbit în casă ungureşte, şi doar pe stradă săseşte. Mama nu vorbea germană acasă şi n-a vrut să vorbească niciodată cu noi această limbă, din cauza Holocaustului.“ Suzane Klein a învăţat, mai apoi, pe lîngă germană, ungureşte şi română, limbile engleză, ebraică, rusă şi franceză. (E de la sine înţeles că ştie şi latina.)

„Aici a trebuit să învăţ ebraica, iar după un an am făcut un curs de biblioteconomie, Şcoala de arhivari şi bibliotecari.“ Aşa a ajuns să lucreze la Biblioteca Naţională, unde a rămas 38 de ani. La un moment dat, a încercat să se angajeze în armată, imediat după Războiul de 6 zile, cînd i s-a oferit un post de traducător de limba rusă. „M-au întrebat însă unde îmi este familia, iar cînd am răspuns: România, mi-am dat seama că nu aveam nici o şansă. Nu luau pe nimeni care avea rude în ţările comuniste, de frica şantajului care ar fi putut avea loc. Se presupunea că autorităţile comuniste îţi puteau aresta oricînd un membru al familiei, iar tu trebuia să oferi informaţii contra eliberării sale.“

S-a întors în România de două ori. În 1972 şi în 2005. „N-am fost mai des din mai multe motive. În primul rînd, cînd eram tînără, nu aveam bani. Din banii pe care îi economiseam, trimiteam pachete. Cu cafea, supe, ciocolată, lapte praf, tot felul de lucruri alimentare...“ Ultima impresie pe care a avut-o din revenirea în Bucureştiul anilor 2000 a fost lăsată de gropile şi urîţenia Capitalei.

Acum e pensionară. Diferită de pensionarii de la noi. „Vreau să spun că sînt aşa de ocupată de cînd sînt pensionară că nu am timp să fac nimic. Mă gîndesc cum am putut face atîtea lucruri cînd eram angajată.“ Viaţa ei se desfăşoară între sala de gimnastică, întîlniri cu prietenii, colaborări cu diferite reviste şi călătorii.

Despre viaţa în general în Israel... „e extrem de grea. Avem o situaţie precară, nicăieri în lume nu există condiţiile care există aici şi nimeni nu are o înţelegere reală pentru poporul evreu“. Pe strada unde locuieşte au fost trei atentate, ea însăşi fiind supravieţuitoarea unui atentat care a avut loc la cafeneaua Bibliotecii Naţionale, primul după Războiul de 6 zile. Cu toate acestea, niciodată nu s-a gîndit să revină definitiv în România. Dacă aici se simte în siguranţă? „Siguranţa – mărturiseşte – este un fel de a spune... ne-am obişnuit. Dvs. vă speriaţi, dar eu cînd văd poliţie şi soldaţi pe stradă... atunci mă simt cu adevărat în siguranţă.“

Despre identitatea ei multiculturală mărturiseşte că, deşi gîndeşte româneşte, numără în ungureşte. Glumeşte zicînd că din cauză că ştie multe limbi, le vorbeşte pe toate „pe ungureşte“.

Acasă? „Aici, în Israel, mă simt acasă, dar cînd am fost întrebată de o prietenă unde plec anul acesta, în străinătate, am răspuns fără să mă gîndesc: nu mă duc în străinătate, mă întorc în ţară.“

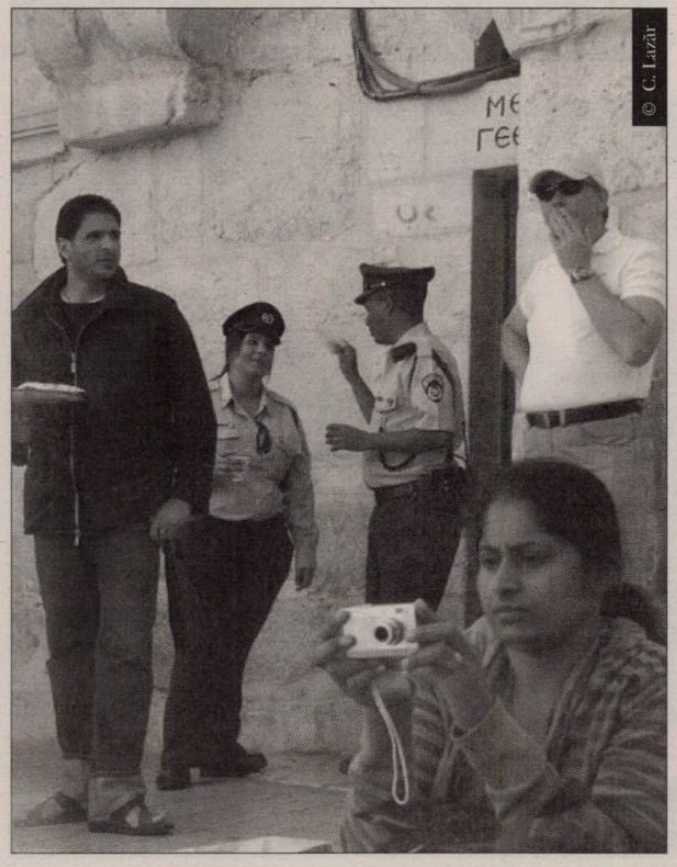

Cultura străzilor – Jaffa Road

La periferia Ierusalimului, numele străzilor sînt scrise doar în ebraică. Abia după ce desluşeşti nitel harta, după ce înaintezi spre centru, denumirile încep să fie bilingve. Adică ebraică şi engleză. Cu toate astea, cu cît colinzi mai departe de renumitul Jaffa Road, bulevardul care trece prin centru şi de care sînt legate mai toate destinaţiile urbane şi turistice, cu cît te pierzi pe străduţele pietruite, cu atît poţi simţi mai mult viaţa reală a Ierusalimului ne-turistic.

Tineri, bătrîni, mame cu copii, evrei ortodocşi cu haine lungi, negre, cu zulufii tradiţionali iţiţi de sub pălăriile înalte, dar şi cu căşti de iPod în urechi sau vorbind la celulare (nici ortodoxia lor nu pare a mai fi ce a fost), dughene simple, pline cu mirodenii sau chinezării, tricouri cu inscripţii, kitschuri sau obiecte de cult (marea parte a suvenirurilor pe care le poţi găsi aici sînt obiecte religioase) şi oameni. Oameni paşnici, zîmbitori, toţi vorbitori de limba engleză. „Eu sînt palestinian“ – povesteşte un proprietar de magazin, încercînd să-mi vîndă un tricou pe care scrie *„I love Israel“*. Întreb cum se împacă politica cu oamenii. Îmi răspunde: *oamenii* nu se împacă cu politica; el vrea doar să fie bine, dar, din păcate, sufletul oamenilor e prea învrăjbit de orgoliu, ca să se poată găsi acum o soluţie reală la conflictul din Gaza.

Pe cînd vorbeam, deşi viaţa acelei după-amieze obişnuite părea a decurge absolut normal, iluzia a fost dintr-odată spulberată cînd din senin alături de noi a izbucnit un simplu conflict stradal; nimic ciudat, însă în nici cinci minute, un grup de bărbaţi, în civil, apăruţi de nu se ştie unde, cu legitimaţii şi voci joase, s-au interpus între scandalagii, dezamorsînd pe loc situaţia.

„Poliţia secretă“ – îmi explică altcineva cînd întreb ce s-a întîmplat. În Ierusalim, rata criminalităţii este foarte mică datorită prezenţei acestor agenţi *incognito* pe stradă. Bineînţeles, totul se compensează. Poate nu chiar în Oraşul Sfînt, unde atentatele sînt mai puţine. „Aici sîntem *toţi“*, mai spune, referindu-se la cele trei mari religii existente aici, un vînzător la un magazin aflat pe Via Dolorosa, al cărui frate este dentist în Timişoara, căsătorit şi stabilit acolo de peste cinci ani. Vînzătorul îmi face chiar o reducere – necerută – tocmai pentru că „România este în inima mea“.

Interogatoriu de la revedere

„La plecarea din Israel, controlul este mult mai strict decît cel de la sosire“ – cu avertismentul acesta am pornit de la hotel spre Ben Gurion. De cum păşesc în interiorul aeroportului, sînt preluată de un agent de pază. „Unde merg?“ „Ce număr are avionul?“ „La ce oră pleacă?“

Sînt condusă mai apoi pe un culoar, unde intru în custodia altui agent. Aceleaşi întrebări, de data aceasta însă tonul părea mai inchizitor. Scopul vizitei? Tîrgul Internaţional de Carte? Dar bine, tîrgul de carte *nu* s-a terminat încă, de ce plec mai devreme? La răspunsul meu, legat de bani, mai precis de lipsa lor, masca agentului s-a clintit, doar niţel, într-o tentativă de surîs. Tentativa a fost blocată destul de repede de o altă atitudine, de data aceasta destul de agresivă. „Noi nu glumim aici, ce meserie spuneaţi că aveţi?“

Jurnalist... „Ce aţi scris în ultimul articol şi la ce dată a apărut? Dacă vă caut pe net, vă găsesc?“

Pare nemulţumit. Agentul îmi ia paşaportul. Pare nervos. Se îndepărtează puţin, la un birou unde se află un calculator şi de unde este sigur că îl pot vedea. Discută cu alţi trei agenţi, toţi îmi aruncă priviri neîncrezătoare, dau din cap ca şi cum „s-ar fi prins“ că de fapt vreau să provoc un atentat. Între timp mai vine o doamnă în uniformă, foarte amabilă, mă întreabă la ce oră am avionul, care este destinaţia... şi ce mai fac, aşa în general. După care şi aceasta se acreşte brusc şi-mi dă senzaţia că sînt o infractoare demascată.

După alte zeci de minute, la mine vine altcineva. Pare a fi un superior. Îmi ţine paşaportul în mînă, îl deschide, îl închide, îl întoarce pe toate părţile. Reia toate întrebările, de la numărul avionului la data apariţiei ultimului meu articol. Îmi urmăreşte calm şi atent orice reacţie, îmi priveşte degetele mîinii, limbajul corpului (dar chiar, de ce oare mă balansez de pe un picior pe altul?).

La finele interogatoriului însă, superiorul lasă capul în jos, mai priveşte o dată în paşaport, oftează, mă priveşte drept în ochi, îmi zîmbeşte uşor şi-mi spune, pe un ton resemnat, rece şi foarte amabil: „Ne scuzaţi pentru tot acest interogatoriu, dar ne este frică. Puteţi trece“.

Şi trec. Trec şi de ultimele controale, mai lejere, cumpăr nişte dulciuri, urc în avion. Timpul enorm pe care mi-l alocasem înaintea îmbarcării a trecut ca un minut. Oftez, uşurată pentru mine, cu inima plină totuşi de o greutate nedesluşită. Eu mă întorc în ţara mea, la problemele noastre sociale, la cîinii noştri comunitari şi la primarii care jumulesc parcurile. Şi-ar trebui să fiu fericită. Şi sînt. Mîine şi ziua de poimîine, şi cele care urmează îmi oferă acest minimum de normalitate.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Torturi muzicale.** Într-o neobişnuită manifestare publică, Societatea Americană de Muzicologie a denunţat public folosirea de către Statele Unite a muzicii în procedeele de tortură psihică şi fizică: „Noi, în calitatea noastră de cărturari şi muzicieni, care ne-am dedicat viaţa susţinerii culturii muzicale în lumea întreagă, protestăm împotriva contaminării culturii noastre prin însuşirea muzicii ca armă de tortură psihologică". Protestatarii pot aduce ca argument cercetări efectuate în secolul XX prin care s-a demonstrat că expunerea silită la cacofonii producătoare de dureri de cap şi ciocnirile traumatice între fragmente de sunet pot fi asimilate torturii. Salutînd iniţiativa, un membru al Asociaţiei de muzicieni, Ilias Chrissochoidis, nu se poate împiedica să observe că însişi muzicologii şi muzicienii au contribuit la transformarea armoniilor muzicale în dubioase elaborări sofisticate: „e mai lesne să te cţeri într-un post de profesor sub semnul ultimei mode hermeneutice, decît prin descoperirea unei capodopere uitate". *(The Chronicle Review*, 8 mai 2009)

● **Prezenţa facultativă.** Participarea militarilor sîrbi la manevrele NATO din Georgia a fost planificată din timp, în cadrul parteneriatului Serbia-NATO, şi contramandată în ultimul moment. La începutul săptămînii trecute, ministrul de Externe al Rusiei, Serghei Lavrov, a anunţat că Rusia nu-şi va trimite observatori în Georgia şi nu-i sfătuieşte nici pe alţii s-o facă. Moldova, Letonia, Estonia şi Kazahstan au dat curs sfaturilor şi în cele din urmă li s-a alăturat şi Serbia. Vuk Jeremici a explicat poziţia Serbiei prin faptul că „Federaţia Rusă consideră aceste manevre ca o ameninţare pentru securitatea proprie". *(Izvestia,* 30 aprilie 2009)

● **Tito Express.** Serbia nu e o destinaţie turistică de top, iar oraşul Belgrad nu intră pe harta preferinţelor de distracţie ale vesticilor. Şi totuşi, există vestici care vin cu plăcere la Belgrad: un studiu realizat de Biroul de Turism al Serbiei arată că cei mai mulţi turişti care vin aici sînt sloveni. Mai sînt şi germani sau italieni, dar ei vin cu afaceri, nu de plăcere; iar muntenegrenii sau kosovarii vin pe la rude – deci nu prea pot fi consideraţi turişti (şi, oricum, nu sînt „vestici"). Slovenii, în schimb, vin la Belgrad ca să se distreze: băutura e mai ieftină, oraşul „are personalitate" (se spune în acel studiu), iar fantoma lui Tito, de care slovenii sînt, se pare, îndrăgostiţi, apare la fiecare colţ de stradă. S-a înfiinţat şi o linie specială de agrement de la Ljubliana la Belgrad. E chiar trenul pe care l-a folosit dictatorul Tito: trei vagoane de dormit, două vagoane-restaurant, două vagoane de zi. Ca să apuci un loc în Tito Express, trebuie să-ţi rezervi locul cu luni înainte. (după *Die Welt)*

PENTRU O DOZĂ MICĂ DE CIRC, UNII EMIGREAZĂ ÎN INTERIORUL SOARELUI TURISTIC, DEVENIT OBIECT DE SOFISTICATE IERARHIZĂRI

● Zapînd într-o noapte în neştire, nimeresc şi pe OTV. Deşi n-am zăbovit prea mult, mi-am dat seama repede despre ce se băteau cîmpii în micul studio al dlui Diaconescu – foiletoanele acestei televiziuni se aseamănă foarte mult cu serialele americane gen *Tînăr şi neliniştit;* chiar dacă pierzi vreo 50 de episoade, nu-ţi ia mai mult de două minute să te prinzi ce s-a mai întîmplat între timp, în principiu nimic. OTV-ul îşi amintise, aşadar, că a fost odată o avocată pe nume Elodia, pe care au căutat-o, măre, preţ de vo' cîteva sute de episoade, fără prea mult succes. Primind o informaţie referitoare la locul în care ar putea fi ea îngropată, echipa s-a deplasat în teren pentru o doză mică de circ. Pe la 23,30, oamenii săpau de zor, convinşi fiind că vor găsi rămăşiţele pămînteşti ale femeii. Pe la 1, văzînd că senzaţionalul se lasă aşteptat, deveniseră uşor împiedicaţi, iar după încă o oră, mai că se plictisiseră să se tot joace cu lopăţica în nisip fără vreun rezultat care să-i dea peste nas şi celui mai înflăcărat sceptic. Nu o găsiseră nici pe la 3. Dle Lazarus, nu vă lăsaţi, speranţa este în dvs.! (**R. T.**)

● La vremuri de criză, unii au o şansă. Trebuie să ştie însă ce înseamnă cocoşescul *cock-a-doodle-doo* şi, bineînţeles, să înţeleagă şi găinescul *cluck*. *Cucurigu* şi *cotcodac* adică, pentru că (potrivit unui anunţ de la mica publicitate din *România liberă)* firma Avicola Crevedia „angajează personal de întreţinere şi curăţenie (studii primare, vorbitor de limba engleză)". (**A. M.**)

● Din ale vieţii valuri, la 2009: o trupă de femei joacă în travesti *Regele Lear* la Bucureşti şi o trupă de bărbaţi balerini dansează în travesti *Lacul lebedelor* la Paris. Sute de muncitori din cea mai săracă ţară a lumii, Bangladesh, emigrează şi îşi găsesc servicii prin restaurante şi benzinării în cea mai violentă ţară din lume, Irak. Iar tot ce-i tulburător, bulversant, emoţionant etc. se numeşte, din ce în ce mai des şi mai savant, paranormal. (**R. C.**)

● Nişte cercetători californieni vor să creeze o „stea artificială" care, folosind o cantitate infimă de hidrogen, să genereze temperaturi de peste 100 de milioane de grade Celsius. Un laser va concentra o energie echivalentă cu de o mie de ori toată electricitatea produsă în SUA într-a miliarda parte a unei secunde, care va produce o explozie, într-o cameră de reacţie specială, degajînd de zece ori mai multă energie. „Vom crea condiţiile care există în interiorul Soarelui", mărturiseşte optimist conducătorul experimentului, un tip pe nume Moses. Mie îmi plăcea mai mult viitorul din anii '60, cu nave spaţiale trimise pe planetele sistemului solar. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

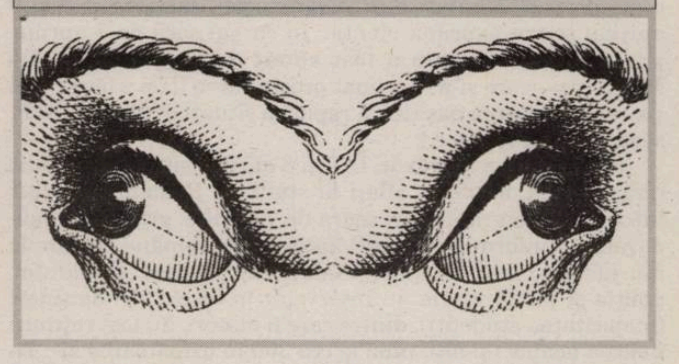

● După ce a dat publicităţii sloganul turistic al României, ministerul de resort a lansat şi un imn turistic al ţării noastre. Am impresia că turismul autohton seamănă din ce în ce mai mult cu *Cavalerul inexistent* al lui Italo Calvino: are principii, reguli de onoare, blazon, dorinţă de luptă, sete de glorie, dar – vai! – îi lipseşte trupul. (**M. Ş.**)

● Şpaga la români a devenit obiect de sofisticate ierarhizări. Ca să le descîlceşti, îţi trebuie un rafinament asemănător cu al teologului care distinge între cetele îngereşti. O prietenă care a născut de curînd mi-a povestit cum, a doua zi după cezariană, încă ameţită, a greşit plicurile: i-a dat medicului ce trebuia să ajungă la asistenta-şefă şi viceversa. Îmbujorată de ruşine, asistenta i-a înapoiat plicul, cu menţiunea: „Cred că m-aţi confundat, nu merit chiar atît. Probabil e cel pentru doctor". Aşadar, există smerenie după şpagă. (**M. Ş.**)

UN GRUP DE FANI DEVOTAŢI (NICI PORTOCALII, NICI ROŞII) ÎNCEARCĂ SĂ SE RECULEAGĂ PRIVIND UN NOU SHOW PLOUAT

● Duminică, spre prînz, la biserica Mănăstirii Agapia, un grup francofon încearcă să se reculeagă privind picturile lui Grigorescu. În faţa altarului, o călugăriţă zîmbitoare aspiră covoarele cu un zgomot... infernal. Francezii, stupefiaţi, închid ochii, încearcă să mediteze, aspiratorul urlă în spirale, pînă la urmă grupul renunţă şi se refugiază în magazinul de icoane din faţa mănăstirii. Nu e păcat să dai cu aspiratorul duminica? (**S. S.**)

● La ultima ediţie a Campionatului Mondial de Snooker, în meciul dintre John Higgins (campion *en titre)* şi Jamie Cope, cum scorul era foarte strîns, la un moment dat a fost nevoie de intervenţia paramedicilor. În sală, oamenii începuseră să leşine... unul se pare că a suferit chiar un atac de cord. Oare cei care au avut nevoie de îngrijirea medicilor erau fani devotaţi sau pariori pătimaşi? (**S. G.**)

● Genială declaraţia lui Radu Afrim – proaspătul laureat al Premiului Cultural Europa – cum că, în următorul său spectacol, va avea pe scenă 300 de pisici „sculptate şi colorate în toate culorile curcubeului". „De ce?", îl întreabă Gabriela Lupu de la *Cotidianul*. „Pentru că nu poţi în ţara asta să vopseşti o pisică într-o singură culoare, că se interpretează politic. N-ai voie nici portocalii, nici roşii, nici galbene, nici albastre. Aşa că le-am vopsit, democratic, în toate culorile." Ce păcat că în scris e mai greu. (**a. l. ş.**)

● Luis Lazarus, care cică va avea un nou show TV: „Nu voi renunţa niciodată s-o caut pe Elodia". Vorba lui De Gaulle, vast program... (**M. V.**)

● Pentru prima oară m-am bucurat că a plouat de 1 Mai. Mi-am imaginat, amuzată, micii năclăiţi de pe grătarele românilor, apoi gloata de pseudohippioţi alcoolizaţi de la Vama Veche cum înoată prin corturi, cu acel sentiment de satisfacţie al omului care sărbătoreşte 1 Mai prin muncă, în apartamentul său din Bucureşti. În urmă cu zece ani, urmăream prognoza înainte cu două săptămîni. Or fi semne de îmbătrînire sau de depresie? (**A. P.**)

UNDE SÎNT RÎURILE DE FRUMUSEŢE DESCHISE ALTĂDATĂ PENTRU VIZITATORI? AR PUTEA FI ÎN FUM DE MUNCĂ

● Un nene întreabă la un butic: „Aveţi frişcă la spray?". Unde sînt savarinele de altădată? (**A. P.**)

● Un centru de frumuseţe newyorkez asigură servicii de pedichiură folosind cîteva sute de peştişori Garra Rufa care, în jumătate de oră, înlătură bucuroşi tot ţesutul mort de pe mîini şi picioare. Provenind din rîurile unor ţări precum Turcia, Siria, Iran şi Irak, unde sînt folosiţi pentru a trata diverse boli de piele, peştişorii (denumiţi şi „micii dermatologi") sînt protejaţi prin lege. Îi puteţi vedea la lucru pe YouTube. (**M. C.**)

● La mînăstirile din nordul Moldovei am întîlnit un exemplu remarcabil de elocinţă didactică: una dintre măicuţele de la Suceviţa, pare-se, lasă, pur şi simplu, finalurile deschise pentru vizitatori. De pildă: „Din invidie, ce credeţi că i-au făcut boierii lui Petru Rareş? L-au mazi... lit!". (**I. P.**)

● Luis Lazarus (ex-OTV, actualmente Kanal D) a spus că nu va renunţa niciodată s-o caute pe Elodia... Ar putea fi versiunea telenovelizată & reality-showată a lui *Cherchez la femme*. (**a. l. ş.**)

● Frumoasă-i ţara, de 1 Mai, în fum de mici! Atîta frumuseţe şi atîţia mici, că unora le-au stat în gît. La ştiri, o doamnă de la serviciul de ambulanţă din Arad spunea: „Am fost solicitaţi pentru obstrucţie de căi aeriene cu un mic". (**D. S.**)

● Cu prilejul arestării preventive a omului de afaceri (şi totodată patronul clubului de fotbal FC Argeş) Penescu din Piteşti, a devenit clar ce este un capitalist bun, demn să fie apărat de salariaţii săi: să dea de mîncare şi locuri de muncă. Exact ca statul socialist. (**R. C.**)

Adrian CIOROIANU

Revoluţie de un portocaliu palid – la Chişinău

Rezultatele alegerilor legislative din 5 aprilie 2009 au fost de aşa natură încît, simultan, puteau mulţumi şi nemulţumi pe toată lumea. Cine ar fi bănuit în seara acelei zile, cînd s-au prezentat primele *exit poll*-uri, că Republica Moldova va ajunge pe *breaking news* la marile agenţii de presă (unde nu a mai fost de la începutul anilor '90)? Nu-i un paradox: tocmai această *ubicuitate a binelui şi răului* e caracteristică pentru ce se întîmplă, (geo)politic şi social, în (şi cu) Republica Moldova. Partidul Comuniştilor a obţinut victoria, cu 49,48% din voturi şi cu un loc mai puţin decît era necesar în Parlament, pentru a impune viitorul preşedinte (60 de mandate, în loc de 61). Aceasta era vestea rea pentru tabăra pro-europeană (şi parţial pro-românească). Vestea bună era, totuşi, că trei partide de opoziţie (Partidul Liberal: 13,14% voturi – 15 mandate; Partidul Liberal Democrat: 12,43% –15; Alianţa *Moldova Noastră:* 9,77% – 11) au intrat în Parlament – unde, teoretic, au 41 de locuri, dacă aparenta concordie dintre liderii lor nu se va sparge (cum s-a mai întîmplat în istoria opoziţiei locale), după inaugurarea sesiunii parlamentare.

Facebook & Twitter versus *poliția*

Noaptea de 5-6 aprilie 2009 a fost una agitată la Chişinău: asociaţii şi ONG-uri au lansat în *blogosferă* ideea unor manifestaţii de protest faţă de cea *de-a treia victorie consecutivă* a comuniştilor. Reţineţi rolul major jucat de Internet şi telefonia mobilă în realizarea acestei fibrilaţii protestatare – Owen Matthews, corespondentul *Newsweek* la Moscova, are dreptate subliniind impactul reţelelor gen *Facebook* sau *Twitter* în acea noapte şi următoarea (O. M., *„Fading to Black"*, în *Newsweek*, 20 aprilie 2009).

Acest entuziasm explică acumularea de participanţi (şi, în parte, radicalizarea cererilor) la mitingul *(de doliu naţional* – după formula opoziţiei) care a început în Piaţa Marii Adunări Naţionale spre sfîrşitul dimineţii de 6 aprilie. Aici, Vlad Filat, Dorin Chirtoacă şi Serafim Urechean (liderii opoziţiei) au pus sub semnul dubiului rezultatele alegerilor – firesc, date fiind disfuncţionalităţile în organizare şi seria de incorectitudini semnalate în secţii. Totodată, ei şi alţi lideri i-au chemat pe participanţi la o continuare a protestului, a doua zi, pe 7 aprilie. Dar este, din păcate, probabil ca în cursul acelei nopţi de 6 spre 7 aprilie *sistemul* Voronin să-şi fi pus la punct propriul plan de contraatac – nu în sensul pacificării manifestaţiei, ci în sensul *redirecţionării* ei, astfel încît tulburările să conducă la o victimizare a puterii.

A doua zi (marţi, 7 aprilie), cel puţin două curente de acţiune se intersectau în acest protest: *(i)* unul legat de legenda *Pieţei Universităţii '90* din Bucureşti; faptul că, în 2002 sau în 2009, studenţii din Chişinău au cîntat fără ezitare „Imnul golanilor", în lupta lor cu *sistemul* voroninian, nu-i o întîmplare. Al doilea curent, complementar, *(ii)* miza pe legenda est-europeană a *revoluţiilor colorate,* de rezonanţă în opoziţiile din statele post-sovietice. Ulterior, vicepreşedintele Dumei ruse, Serghei Markov, avea să spună: „[la Chişinău] e o încercare de înfăptuire a unei lovituri de stat portocalii". „Revoluţie" sau „lovitură de stat" – nuanţa depinde de tabăra dinspre care vine aprecierea. Dar în privinţa *culorii* toată lumea e de acord.

Pe acest fond, manifestaţia din 7 aprilie a început paşnic şi treptat a adunat în Piaţa MAN cca 30.000 de participanţi. Rapid, situaţia a scăpat de sub control, cu atît mai mult cu cît nici un partid anume nu organizase protestele. Primele obiecte aruncate în clădirile oficiale din piaţă au fost ouăle; curînd au apărut pietrele. Pe fondul unei pasivităţi inexplicabile a poliţiei (premeditată?), unii protestatari – cîteva zeci – au trecut la devastarea Parlamentului şi a sediului Preşedinţiei (în care au intrat uşor, după ora 14). Ciocnirile cu jandarmii (puţini şi total nepregătiţi) au degenerat, iar după-amiază Parlamentul a fost incendiat – şi pompierii vor interveni agale. Repetat, liderii opoziţiei au cerut calmarea spiritelor – şi tot ei au acreditat, în 7 aprilie, ideea existenţei unor provocatori în piaţă. În tot acest timp, televiziunile şi posturile de radio apropiate puterii şi-au urmat programul obişnuit şi au prezentat numai varianta guvernamentală asupra evenimentelor.

Provocatorul de serviciu: *România*

Faptul că manifestanţii au arborat steagul UE şi cel românesc pe clădirea Parlamentului avea să canalizeze reacţia oficialităţilor: din 7 aprilie, Vl. Voronin şi preşedintele Parlamentului, Marian Lupu, au glosat consistent pe tema amestecului României (ca *agent provocator)* în aceste „atentate la simbolurile de stat" şi „încercare de lovitură de stat". Ambasadorilor acreditaţi la Chişinău, Voronin le va spune că „din România au venit patru autobuze cu tineri" contestatari. Mesajele de implicare a României au fost preluate, ca ecou, de parlamentari din *Duma* Rusiei, care (pe 7, 8 şi 9 aprilie) se vor exprima identic. În cursul serii de 7 aprilie, preşedintele Voronin a fost sunat de preşedintele rus Medvedev – care şi-a exprimat preocuparea (!) şi a făcut apel „la reglementarea paşnică şi rapidă a situaţiei" (depeşă *AFP,* seara de 7 aprilie a.c.).

Rezultatele s-au văzut. În 7 şi 8 aprilie, sute de persoane (majoritatea, studenţi aflaţi la studii în România) au fost întoarse de la graniţă. În seara de 7 aprilie, grănicerii moldoveni au informat (verbal!) autorităţile române că vămile din judeţele Iaşi, Vaslui şi Galaţi sînt închise. În paralel, poliţia şi jandarmeria au intervenit în forţă: 193 de tineri (majoritatea studenţi), dintre care 8 minori, au fost reţinuţi în acea noapte (şi alţii pînă la cca 300 în următoarea zi). Tinerii au fost ridicaţi din stradă de persoane îmbrăcate civil (!), iar anchetele au fost extrem de dure. *Media* independentă vorbeşte despre doi morţi identificaţi (sau trei, după alte surse). Violenţele n-au ocolit jurnaliştii locali (v. cazul Nataliei Morar), iar jurnaliştii din România au fost expulzaţi. Una dintre enigmele acestei crize rămîne prezenţa în perimetru *a mai multor maşini cu număr de înmatriculare dublu* (de Chişinău şi de Tiraspol) – ceea ce ar conduce la ideea implicării unor structuri din Transnistria în aceste tulburări.

În cursul dimineţii de 8 aprilie, agenţia *Ria Novosti* anunţa, citîndu-l pe Vl. Voronin, că ambasadorului României la Chişinău, Filip Teodorescu, i s-a cerut să părăsească în 24 de ore teritoriul R. Moldova. Ministerul de Externe local detalia ulterior că statutul de *persona non grata* se extindea şi asupra consilierului diplomatic Ion Gaborean. Într-o declaraţie de presă, Vl. Voronin argumenta: „România e implicată în toate aceste procese, însă răbdarea are limitele ei. (...) Revoltele au fost planificate şi plătite de sponsori. Unul dintre ei, omul de afaceri Gabriel Stati a fugit, temîndu-se de urmări". Dar tot Voronin preciza, suspect de optimist, că „relaţiile cu România nu vor fi afectate. Republica Moldova este deschisă în continuare pentru dezvoltarea relaţiilor bilaterale" (!).

Ca paşi (?) în direcţia acestei „dezvoltări", regimul Voronin a trecut pe 8 aprilie la (re)introducerea regimului de vize pentru cetăţenii români (la preţul de 35 de euro/viză). Comisia Europeană s-a autosesizat: R. Moldova încălca flagrant acordul (în vigoare) privind facilitarea liberei circulaţii pentru cetăţenii UE *(y compris* români). Pe 9 aprilie, oficialii UE au cerut R. Moldova să ia măsuri concrete pentru normalizarea relaţiilor cu Bucureştiul. Ecoul acestor sugestii este cvasi-nul. Chişinăul nu e impresionat de mesajele *bruxelles*-eze. În lipsa unei dorinţe reale a regimului Voronin de a se apropia de UE, Bruxelles-ul sau Bucureştiul au puţine pîrghii prin care să influenţeze *normalizarea* comportamentului politic al R. Moldova.

Un risc pentru România, un test pentru Occident

În cursul dimineţii de 10 aprilie a.c., într-o discuţie cu ministrul român de Externe, l-am întrebat dacă există riscul ca parteneri ai noştri din UE sau NATO să creadă fie şi fragmente din retorica lui Voronin referitoare la *amestecul ilicit* al României în evenimentele de la Chişinău. Cum mă temeam, dl Diaconescu a confirmat.

În opinia mea, *aceasta este principala provocare apărută în faţa României, după criza de la Chişinău*. Bucureştiul nu trebuie să fie preocupat de soarta sistemului Voronin. Pe termen mediu, acesta va pierde oricum – istoria recentă a tuturor regimurilor post-comuniste europene arată că, odată pierdut sprijinul tineretului, urmează scadenţa politică. Deci, ceasul *ticăie* pentru sistemul Voronin.

În schimb, România trebuie să fie preocupată de ecoul pe care criza de la Chişinău l-a avut la Moscova. Deputaţii ruşi au preluat din mers teza voroniniană a amestecului românesc (şi occidental) în cele petrecute în Piaţa MAN. Pe fondul relaţiilor mai curînd reci româno-ruse, inculparea României nu trebuie să surprindă. Dar este de datoria noastră (ca şi a lui Voronin!) să ne întrebăm de ce (aproape) *aceiaşi membri ai Dumei ruse care luau apărarea Transnistriei în raport cu R. Moldova, acum au sărit în apărarea R. Moldova în raport cu România!*

Şi, mai ales, România trebuie să fie atentă ca aceste mesaje să nu-şi găsească creduli în rîndul ţărilor membre UE & NATO. Aceste acuze, reluate periodic – cu o amploare sporită prin poziţionarea Rusiei în spatele regimului de la Chişinău – ne pot aduce reale daune de credibilitate în viitorul apropiat.

Acest demers românesc de insistare pe propria versiune este cu atît mai legitim cu cît reacţia UE, în cazul acestei crize, a fost modestă (s-ar putea găsi şi alţi termeni: *The Economist* o numeşte ca fiind „fără coloană vertebrală" – „Protests in Moldova and Georgia. Street scenes", în *The Economist,* 18 aprilie 2009). Această „modestie" era previzibilă: pe 7 mai a.c., la Praga urmează să fie lansată *politica estică* a Uniunii Europene, drept care un conflict cu autorităţile R. Moldova era neindicat pentru Bruxelles. Nu-i exclus ca şi sistemul Voronin să fi mizat pe acest lucru.

Oricum, *va fi în avantajul României dacă, pentru prima dată în scurta sa istorie de membru al UE, ea nu ar mai prelua mimetic mesaje de la Bruxelles, ci ar persevera în a-i sugera Bruxelles-ului care-i interpretarea apropiată de realitate* a celor ce se petrec în Republica Moldova.

Mingea este în terenul nostru.

(fragmente din volumul Geopolitica Matrioşkăi. Rusia post-sovietică în noua ordine mondială, *ce va apărea în iunie la Editura Curtea Veche)*

PUBLICITATE

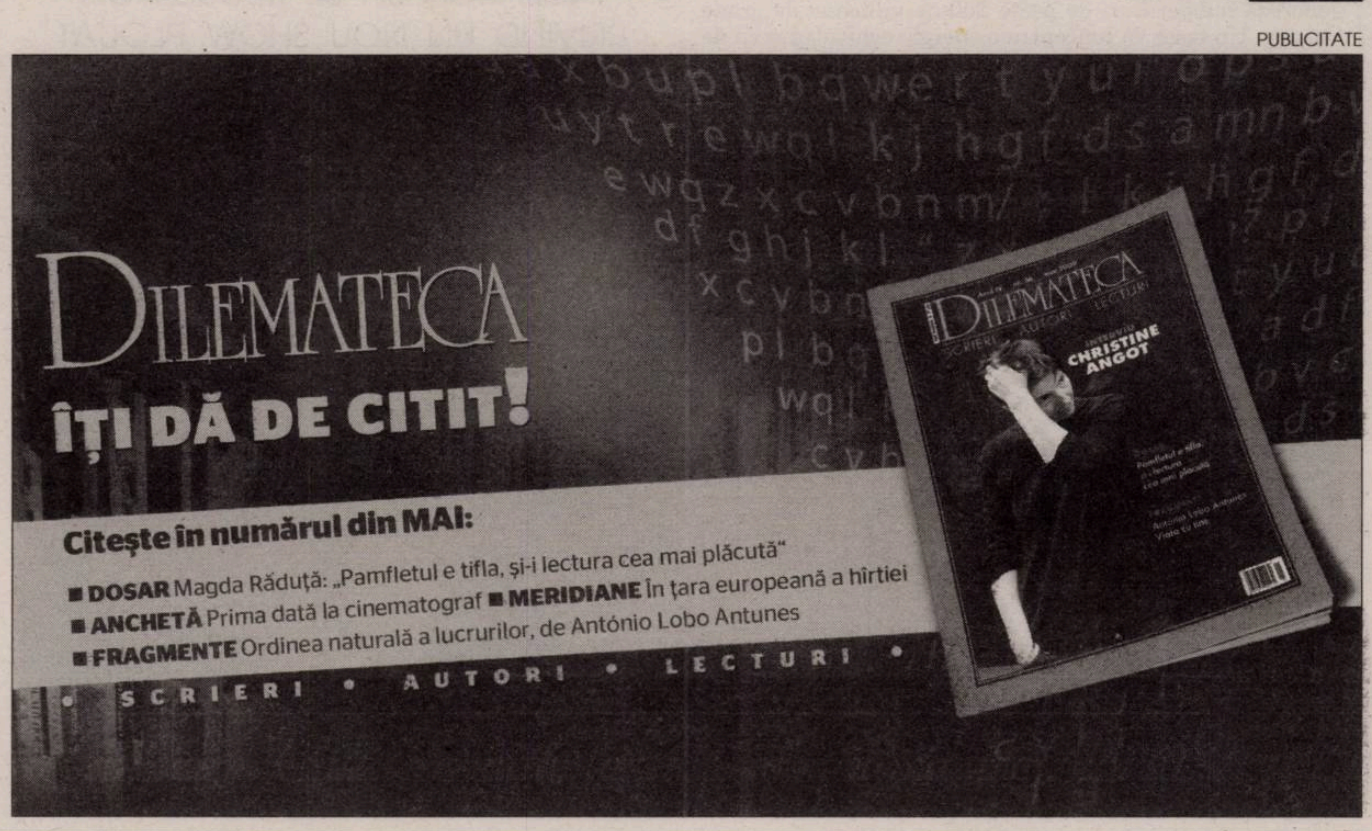

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 274 ● 14-20 mai 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

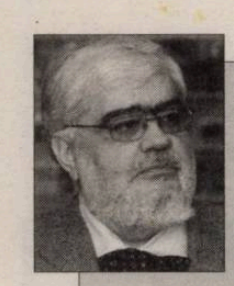

Andrei Pleşu
„De la Karl May la Karl Marx“
pagina **3**

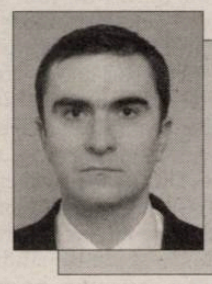

Mirel Bănică
„Reportaj la tîrgul Europa“
pagina **22**

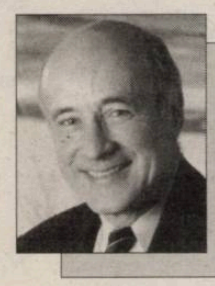

Joseph Nye
„Ce globalizare va supraviețui“
pagina **24**

BĂTRÎNEȚEA

instrucțiuni de folosire

„Țara noastră nu are ce face cu tineri îmbătrîniți; ei îi trebuiesc bătrîni, mulți bătrîni, însă tineri.“

TUDOR ARGHEZI

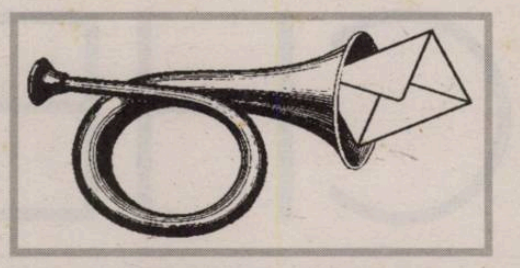

Nr. 270: Articolul lui Sever Voinescu, „Moldova, gata!“

Domnule deputat Voinescu,

Sînt o cititoare abonată dintotdeauna a revistei *Dilema*, pe vremuri simplă şi acum *veche*. M-am gîndit mult pînă m-am hotărît să vă scriu. Mă simt îndreptăţită s-o fac pentru că dvs. sînteţi autorul pe care îl citesc primul (ştiţi de ce? Din articolele dvs. mă răzbeşte şi o undă politică, pe care o căutăm noi şi pe care probabil că noul patron o interzice; vă fac un rău afirmînd asta?) şi sînt foarte bucuroasă cînd ideile noastre corespund cît de cît, aşa sînt cititorii. De data asta, m-a dezamăgit mult o parte din articolul „Moldova, gata!“ scris, poate, bine de *omul politic* Sever Voinescu (doar asta ar fi circumstanţa atenuantă, pe care eu însă n-o accept, cu toate că v-am votat).

Cum „să nu ne mai încurcăm cu ei“, dacă în ultimii 20 de ani asta am făcut? Noi – România – le-am dat burse, iar ei, nu puţini, au venit aici, au învăţat istoria adevărată, au văzut şi au simţit că limba lor este şi a noastră. Aceştia care au trecut pe la noi şi au fost fermentul de la Chişinău, ei, cei cu trupurile învineţite de furia lui Voronin, ce zic ei cînd dvs. le oferiţi un număr de telefon „Şi cînd or vrea, sună ei“. Ce zice primarul Chişinăului, Dorin Chirtoacă, care a făcut facultatea la noi? Ce zic toţi chinuiţii de la Chişinău? Ei sîntem noi, cei din iunie 1990, la indigo. Părinţii lor cei neinformaţi i-au scos în stradă cu votul lor inept şi acum plîng după ei, televiziunile difuzează ba nimicuri, ba ştiri trunchiate, după cum vrea Voronin, cum făcea şi Răzvan Theodorescu şi toţi cei care îl slugăreau pe Iliescu şi pe ai lui? De unde să vă dea telefon aceşti tineri, din puşcărie? Ei unde să mai fugă, cum au fugit atîţia tineri din România, dacă acum UE a devenit atît de sperioasă şi se declară „înfricoşată“?

Dvs. vorbiţi de interesele noastre, NATO, UE etc., dar cred că nu sîntem nimic în faţa lor şi nimic nu vom fi vreodată (decît dacă răspundem vreunui interes) din simplul motiv că nu avem demnitate. Poate că trebuia să ne limităm la ipocrite poduri de flori.

Le-am stricat sufletul acestor bieţi tineri români. Vă rog să nu mă consideraţi o „războinică“, doritoare de confruntare deschisă cu Voronin, Moscova sau UE, *nu, categoric nu,* dar doresc din tot sufletul ca toţi politicienii noştri să „fure“ ceva din demnitatea polonezilor, a finlandezilor etc. (noi = nici un foc de armă pentru Basarabia). Deci aş dori ca dvs., politicienii, să faceţi cît mai multe declaraţii în apărarea basarabenilor, cerînd ajutor şi obiectivitate de la cei care se laudă că apără drepturile omului. Ale cărui om? Ale non-europeanului convenabil, bătut la momentul electoral oportun? Vreţi, nu vreţi, sînteţi formator de opinie, nu se poate să ajutaţi nici indirect moara lui Voronin să-i macine.

Vai de cei a căror soartă a fost să se nască la graniţa asta, la gura celui mai lacom lup. Japonezii n-au închis conflictul legat de Insulele Kurile (citeam în ziar la 23 martie 2009), deşi acolo nu trăieşte nici un japonez. Şi noi ce facem? Pe calea asta ne aşteptăm să fim respectaţi? Deocamdată atît am de spus şi tot mai sper,

Eugenia-Rodica ARON
str. Castor nr. 2, bl. G2, ap. 10
Ploieşti

Răspunsul lui Sever Voinescu

Stimată doamnă Aron,

Vă mulţumesc mult pentru rîndurile pe care mi le-aţi scris, pentru fidelitatea faţă de revista aceasta şi, mai ales, pentru vot. După apariţia articolului meu despre Moldova am primit multe reacţii, unele critice, chiar mai critice decît reacţia dvs., dar şi altele, nu puţine, aprobatoare. S-ar zice că am provocat, din nou, spiritul dilematic. De fapt, am încercat să produc un şoc de luciditate de care, cred, avem mare nevoie cînd vorbim despre Moldova. Cred că ne legănăm în iluzii periculoase cînd ne raportăm la acest vecin îndurerat şi mai cred că ar fi mult mai bine, atît pentru noi, cît şi pentru Republica Moldova, să ne debarasăm urgent de aceste iluzii.

Rîndurile dvs. mă împing spre confidenţe. Am vrut să povestesc în articolul „Moldova, gata!“ o întîmplare care m-a tulburat, dar am renunţat pentru că mi s-a părut nepotrivit să aduc o experienţă personală în discuţie, imediat după represiunea manifestaţiilor de la Chşinău. O fac acum, cu speranţa că va îmbogăţi cu o nuanţă imaginea pe care o avem despre ce cred ei, cetăţenii Republicii Moldova, despre noi şi despre România. Acum vreo patru ani am avut ocazia să întîlnesc un cunoscut om politic moldovean, la o conferinţă în Polonia. Omul era unul dintre cei mai importanţi lideri ai celor pe care, cu duioşie uşor fanată, îi numim „unionişti“ şi am fost bucuros să pot petrece cu el ceasuri interesante, plimbîndu-ne prin parcurile înverzite ale staţiunii în care se organiza conferinţa. Am discutat, firesc, aproape tot timpul despre România şi Moldova. La un moment dat, mi-a spus chiar aşa: „Ştii care e problema cu România? Că nu e Germania Federală. Dacă aţi fi fost la fel de bogaţi şi la fel de darnici cu noi precum a fost Germania de Vest cu Germania de Est, cred că am fi venit alături de voi atunci, imediat după disoluţia URSS, cînd, probabil, se putea. Dar atunci şi voi tocmai ieşeaţi din regimul Ceauşescu, eraţi săraci – poate mai săraci decît ne lăsase URSS pe noi – şi nu eraţi deloc tentanţi. Apoi, noi am mers în jos, voi – în sus, şi nici vremurile nu au mai permis vreo discuţie serioasă despre unire“. Am fost, stimată doamnă Aron, profund jignit. Unul dintre cei care trec drept „fraţi“ îmi spunea că unirea s-ar fi produs dacă am fi avut bănet de dat. România, doamnă Aron, e o ţară săracă. Cred că ştiţi asta mai bine decît mine. Dar aşa săracă cum e, a făcut eforturi pentru a-i ajuta pe moldoveni. Dvs. aţi vorbit despre cîteva dintre ele. Eu mai adaug altele. În repetate rînduri, am livrat curent electric sau gaze pe gratis Moldovei cînd aceasta nu putea, pur şi simplu, să aprindă lumina sau să încălzească un ceai. „Pe gratis“ – vorba vine. Cineva a plătit. Şi vă pot spune şi cine. Dvs., eu şi toţi cei care plătesc impozite sau facturi de energie în România. Mai sînt şi alte asemenea exemple. Şi care e răspunsul acelor oameni? Nu sîntem Germania Federală. Nu dăm destul.

Eu nu spun nici o clipă că nu există un sentiment românesc autentic în Moldova. Spun, numai, că impresia mea este că e cu mult mai firav decît ne amăgim noi că este. Nu cred neapărat că România este un vis pentru ei, chiar şi pentru cei tineri. Uniunea Europeană, însă, da. Cred că sîntem interesanţi pentru tinerii despre care vorbiţi pentru că sîntem în UE, nu pentru că sîntem România. Şi mă grăbesc să adaug că nu văd nimic rău în asta.

Neîndoielnic, e de datoria noastră să încurajăm românismul acolo, atîta cît este şi unde este. Trebuie să-i protejăm cît de bine putem – inclusiv prin cetăţenie – pe acei moldoveni care pătimesc pentru că spun că sînt români şi se poartă ca atare. Dar nu voi înceta să atrag atenţia că peisajul uman moldovenesc este cu mult mai variat decît pare şi că haosul politic din tabăra „pro-românească“ se explică prin căderile de caracter ale celor mai mulţi dintre lideri. Aici vă dau dreptate. Moldova de azi seamănă leit cu România de acum 15-18 ani. La fel de noroioase sînt apele care se separă. La fel de greu sînt de găsit eroii adevăraţi.

Între timp, Parlamentul European a votat o Rezoluţie asupra situaţiei din Moldova şi mi se pare că exprimă poziţia politică potrivită. Mai puţin important, fără îndoială, în calitatea mea de şef al delegaţiei române la Adunarea Parlamentară NATO, am introdus deja în circuitul birocratic al Adunării o propunere de Declaraţie pe acelaşi subiect, pentru a fi adoptată la viitoarea sesiune plenară, la finele acestei luni. Chiar în aceste zile mă ocup intens cu asigurarea sprijinului politic al delegaţiilor din ţările NATO pentru această Declaraţie românească. Moldova nu trebuie abandonată, iar cetăţenii ei români, cu atît mai puţin. Ar trebui însă să îi lăsăm să respire o clipă şi ar trebui, mai ales, să-i lăsăm pe ei să ne spună ce vor de fapt. Pînă una-alta, ceea ce au spus la urne este cu totul altceva decît au spus în stradă. Ca în România anului 1990, cei din stradă – cei care au dreptate – sînt într-o minoritate vulnerabilă. Tocmai pe exemplul evoluţiei României mă bazez cînd spun că e bine să-i lăsăm pe ei să se decidă şi tot pe această similaritate mă bazez cînd spun că, mai curînd decît am crede, ne vor căuta ei.

Închei, nu înainte de vă transmite gîndurile mele bune.

Sever VOINESCU

P.S. Un amănunt biografic: mama mea este basarabeancă. Şi unul politic: nu voi înceta să vă ofer ceea ce vă bucură să găsiţi în textele mele.

© C. Ghinea

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Profesorul**
- **Ce a mai rămas din Cortina de Fier?**
- **Clasa de mijloc**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

De la Karl May la Karl Marx

Eric Hobsbawm este o celebritate. La 92 de ani, el are în spate nu numai o solidă carieră academică, ci şi o biografie unică. A fost martorul (şi analistul) tuturor catastrofelor istorice din veacul trecut şi are ghinionul (resimţit ca şansă ştiinţifică) de a fi contemporan şi cu prima mare catastrofă a veacului nostru: criza economică. E firesc să cauţi, în toate manifestările publice al venerabilului savant, explicaţii şi, dacă se poate, soluţii. Am deschis, prin urmare, febril, ultimul său interviu, apărut într-o publicaţie germană. Din păcate – o spun fără nici o satisfacţie – ceea ce am găsit e o alternanţă de presentimente apocaliptice şi de platitudini, perfect previzibile în cadrul opţiunii sale marxiste. La sfîrşit nu eşti nici mai optimist, nici mai lămurit.

În rezumat, ideile lui Hobsbawm sînt următoarele: de vină pentru toate nenorocirile ultimilor o sută de ani este economia de piaţă, adică sistemul capitalist. Piaţa e, prin definiţie, imorală. Ea încurajează, sub pretextul unui imperativ al libertăţii, obsesia profitului, a avantajului personal, a creşterii nelimitate. Lăcomia nu e, aşadar, cauza viciilor funcţionale ale capitalismului, ci efectul lor. *Ergo:* nu ne vom salva decît dacă vom demonta această „ideologie primitivă“, dacă vom reveni la un dozaj corect între piaţă şi stat. Înapoi la Schumpeter şi la Marx! Cîteva teme colaterale: „Nu învăţăm nimic din istorie!“. (Ştim!) Omul a devenit mai civilizat, dar din punct de vedere spiritual, moral şi politic, n-a evoluat, dacă nu cumva merge îndărăt. (Ştim!) Trebuie să ne întoarcem la cîteva mari întrebări decisive: „care sînt valorile adevărate ale vieţii?“, „de ce trăim?“, „şi la ce bun?“. Aşa e! Care ar putea fi, totuşi, soluţiile? Ca orice gînditor de stînga, Hobsbawm e foarte harnic în materie de analiză demolatoare, dar cînd e vorba de un proiect plauzibil, de efortul de a pune ceva în loc, devine romantic, sau utopic. Marx însuşi a priceput foarte bine „racilele“ capitalismului, dar n-a putut da nici un sfat urmaşilor săi, care încercau să întemeieze economia socialistă. Şi de altfel, nu spusese Marx însuşi că „toate revoluţiile n-au demonstrat, deocamdată, decît un singur lucru, şi anume că multe se pot schimba, numai omul nu“? Or – spune Hobsbawm – „cred, în mod apăsat, că omul poate fi şi altfel decît este“. Bun. Şi cum se poate opera această metamorfoză? Răspunsurile sînt aiuritoare: pentru ca omul să se schimbe, trebuie anulat capitalismul (cerc vicios) şi, mai ales, trebuie pus pe picioare un proiect grandios, de natură să provoace o schimbare fundamentală a conştiinţei umane. Acest „nou“ proiect ar putea fi protejarea mapamondului de pericolele degradării mediului! Iar din criza de azi nu există decît o singură ieşire, aceeaşi care a dizolvat şi marea criză de la începutul anilor '30: războiul. Războiul cui? Al Chinei împotriva Statelor Unite! „Va curge mult sînge!“

Hobsbawm vorbeşte foarte puţin despre cealaltă mare catastrofă a secolului XX. El admite că eşecul comunismului a răpit lumii singura alternativă la apologia mistică a pieţei. Dar nu se sfieşte să declare: „Undeva, în adîncul meu, dormitează încă visul Revoluţiei din Octombrie“. A devenit comunist încă de la 15 ani şi a rămas membru al Partidului Comunist Britanic pînă la dizolvarea lui, în 1991. Nu s-ar zice că istoricul Eric Hobsbawm a învăţat ceva din istorie. Cînd povesteşte cum răspîndea manifeste în Berlinul adolescenţei sale, recunoaşte că riscul asumat avea şi o componentă Karl May: simţea că se joacă de-a indienii (aşa o fi simţit şi Lenin în trenul spre Petersburg). Nu mam gîndit, pînă acum, la dimensiunea Winnetou a comunismului, dar aş fi vrut ca Hobsbawm să se oprească, măcar o clipă, şi la cauzele dezastrului de stînga. Să observe, de pildă, că, în vreme ce, în capitalism, oamenii pun în pericol sistemul, prin viciile lor structurale, în comunism sistemul îi destructurează pe oameni, prin viciile lui structurale.

Eric Hobsbawm povesteşte, într-o lucrare autobiografică, unde a citit, pentru prima oară, „Manifestul Partidului Comunist“. Ei bine, în biblioteca gimnaziului „Prinz Heinrich“, al cărui elev devenise în zorii nazismului. Era – spune Hobsbawm – un gimnaziu „elitist“, înclinat să cultive mîndria naţională, dar liber de orice contaminare hitleristă. Noi, cei feriţi, după 1945, de relele capitalimului, n-am fi putut visa niciodată să citim în biblioteca liceului manifeste anticomuniste. Iată o diferenţă de natură să tulbure niţeluş „visul revoluţiei“ care dormitează încă în adîncul istoricului.

„Dacă n-ai bătrîni, să-ţi cumperi!“ Depinde de bătrîni. Eu unul îl prefer pe Ralf Dahrendorf, tot om de stînga, care a împlinit de curînd 80 de ani.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Istoriile Europei

Vilnius, capitala culturală europeană din acest an, pare un oraş pustiu la acest început de mai. Probabil pentru că sezonul turistic e abia la început, probabil pentru că mulţi lituanieni au plecat în Occident (aproape un milion, mi se spune, din cei 3,7 milioane de locuitori ai Lituaniei). Sau pur şi simplu din cauza crizei economice – care a devenit acum o posibilă explicaţie pentru orice. În cele cîteva zile petrecute aici, nu m-a interesat însă să aflu mai multe despre cauze, ci m-am bucurat de efecte: plecat din isteria bucureşteană, am savurat străzile liniştite şi pieţele ample, amintind de grandoarea de altădată a Marelui Ducat.

La Vilnius a avut loc reuniunea revistelor culturale europene organizată de *Eurozine*. A 22-a ediţie. Ceea ce a pornit de mult într-un cerc de prieteni a devenit astăzi cel mai solid proiect de publicistică europeană. *Eurozine* (www.eurozine.com) este o reţea din care fac parte peste 70 de reviste din toate ţările Europei (iar de anul trecut, *Dilema veche* a fost invitată să se alăture reţelei), avînd drept „nod“ principal sediul de la Viena. Pe site-ul eurozine.com sînt publicate articole preluate din revistele partenere, iar acestea, la rîndul lor, pot publica textele care le interesează. Dar nu e vorba doar de un schimb de articole, ci şi de proiecte editoriale comune, concepute de echipa *Eurozine* şi realizate de intelectuali şi jurnalişti din toată Europa. Aşa este, de pildă, „European Histories“, un amplu dosar despre modul în care „noi, europenii“ ne vedem istoria recentă şi problemele ei controversate. Aceasta a fost şi tema reuniunii de la Vilnius, deschisă de Timothy Snyder, profesor de istorie la Yale University, specialist în istoria Europei de Est. Ideea sa este că o solidaritate europeană nu este posibilă fără o „regîndire a trecutului recent al Europei“, şi fără ca Occidentul „să înveţe mai multe de la est-europeni“. Pentru că acestora „le va fi greu să se considere parteneri cu drepturi depline în Europa atîta timp cît experienţele lor din a doua jumătate a secolului XX nu devin o parte integrantă a istoriei europene“. Timothy Snyder şi-a argumentat teza cu exemple din cele două regimuri totalitare ale secolului trecut: nazismul şi comunismul. Depăşind cu inteligenţă falsa dispută ideologică susţinută de atîta vreme de intelectualii (vest)europeni referitoare la comparaţia dintre nazism (bazat pe o ideologie „rea“) şi comunism (bazat, totuşi, pe o ideologie „bună“ şi pe idealuri înalte), profesorul de la Yale a identificat punctul comun al celor două regimuri în *the politics of killing people*. În opinia sa, şi nazismul, şi comunismul au conceput şi aplicat politici sistematice de ucidere în masă – acesta e elementul de legătură. Iar cel mai mare număr de victime a fost, şi în nazism, şi în comunism, în Europa de Est. Principalul simbol al Holocaustului în lume este Auschwitz; dar – spune profesorul Snyder, argumentînd cu date şi cifre – cei mai mulţi evrei au murit în ţările Europei de Est (inclusiv în Uniunea Sovietică), mulţi dintre ei prin împuşcare sau în timp ce erau deportaţi. Or, dacă în Vest s-a putut vorbi despre Holocaust, în ţările comuniste acest subiect a fost tabu timp de cincizeci de ani. Abia acum se poate discuta despre el, abia acum apar documente, astfel încît perspectiva asupra Holocaustului se schimbă, iar acel loc simbolic numit Auschwitz se dovedeşte a fi nu „centrul“, ci doar „periferia“ tragediei. La fel, represiunea comunistă a intrat în conştiinţa occidentală sub eticheta simbolică de „Gulag“; dar, demonstrează Timothy Snyder, lagărele din Siberia au făcut mai puţine victime decît celelalte metode folosite de Stalin pentru a scăpa de „duşmanii de clasă“, la care se adaugă, desigur, victimele din celelalte ţări comuniste. Istoria Europei de Est devine, astfel, un capitol central al unei posibile „istorii comune“ a Europei. Şi chiar dacă unii istorici sînt sceptici cu privire la posibilitatea de a scrie efectiv o astfel de istorie, una dintre concluziile acceptate de toată lumea, la reuniunea de la Vilnius, a fost că, în orice caz, Occidentul trebuie să-şi asume istoria recentă *şi* din perspectiva Estului.

Am avut ocazia, la secţiunea la care am participat, să constat că această dorinţă de asumare e reală, cel puţin printre intelectualii şi jurnaliştii prezenţi. Am prezentat, împreună cu Martin Symečka din Slovacia şi Thorsten Schilling din fosta Germanie de Est, situaţia accesului la arhivele serviciilor secrete comuniste. Realităţile, după cum se ştie, sînt diferite: Germania şi Cehia au rezolvat mult mai repede problema, România o scaldă de atîţia ani. În schimb, colegii mei au fost surprinşi să afle că, în România, am avut cîteva cazuri de mărturisire a colaborării cu Securitatea (precum al mitropolitului Nicolae Corneanu şi al lui Alexandru Paleologu); „în Cehia şi Slovacia nu-mi amintesc să fi avut aşa ceva“ – mi-a spus Martin Symečka, fost disident şi autor de literatură *samizdat*. Dar dincolo de experienţele diferite, problemele ţărilor noastre sînt comune, iar unele au fost inteligent semnalate de colegii noştri din Vest: de exemplu, în ce măsură poţi avea încredere totală în documentele create de poliţia politică (eventual manipulate, mincinoase etc.) şi în ce măsură acestea sînt utilizabile de către istorici. „E dramatic – a spus un participant din Vest – dar voi sînteţi în situaţia de a citi acum «istoria» pe care v-au scris-o serviciile secrete“. Mă întreb dacă nu cumva şi Vestul va avea de citit o „istorie“ asemănătoare, pe măsură ce noi documente din timpul Războiului Rece vor ieşi la iveală.

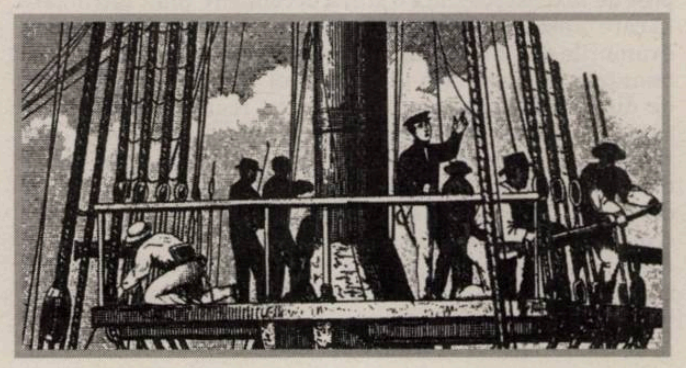

P.S. Despre reuniunea de la Vilnius şi despre „istoriile europene“, *Dilema veche* va publica un dosar în numărul din 29 mai.

PUBLICITATE

ANTHONY JULIUS

Transgresiuni. Ofensele artei

Dincolo de tabuuri, de canoane artistice şi chiar de lege: operele care au scandalizat lumea artei.

O istorie excepţional ilustrată a revoltelor artei, de la ***Dejunul pe iarbă*** al lui Manet până la controversata expoziţie ***Senzaţie*** a Academiei Regale din 1997.

arta pentru artă versus ***arta împotriva artei***. o carte dezbatere oferită de Vellant

VELLANT

ținerea de minte

„Dacă ar fi să comparăm cunoştinţele noastre cu cele ale anticilor, ne-am dovedi nişte mari înţelepţi. Dar de enigma dreptăţii veşnice ne-am apropiat la fel de puţin ca şi primul om, ca şi ucigaşul Cain. Progresul, civilizaţia, toate cuceririle inteligenţei umane nu au adus în acest domeniu nimic nou. Ca şi strămoşii noştri, ne oprim şi noi cu spaimă şi uimire în faţa priveliştei pe care ne-o oferă urîţenia, boala, sminteala, sărăcia, bătrîneţea, moartea. Tot ceea ce au făcut pînă în prezent înţelepţii a fost transformarea ororilor pămînteşti în problemă: s-ar putea, ne spun ei, ca tot ceea ce e înspăimîntător să fie numai în aparenţă înspăimîntător, iar la sfîrşitul drumului anevoios să ne aştepte ceva nou. S-ar putea! Dar omul contemporan, instruit, avînd acces la cele patruzeci de veacuri de înţelepciune din istoria omenirii, nu ştie despre acest lucru mai mult decît ştia amicul cîntăreţ ce rezolva problemele lumii pe riscul şi pe socoteala sa. Noi, copiii unei civilizaţii ce se stinge, noi, bătrînii din naştere, sîntem din acest punct de vedere la fel de tineri ca şi primul om.“

(Lev Şestov, *Apoteoza lipsei de temeiuri,*
traducere de Janina Ianoşi, prefaţă de Ion Ianoşi,
Editura Humanitas, 1995)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Cum să-i ajuţi pe cei mai fericiţi oameni din lume?

Obasanjo priveşte lung la okada lui şi nu îi vine să creadă. Copiii ăştia merită bătuţi măr. Motocicleta este căzută pe o parte, rezervorul e zgîriat, toba – spartă. Se scarpină înciudat în cap, bombăne şi începe să repare stricăciunile. Ar trebui să-i prindă pe dracii ăia mici, să le dea o chelfăneală, să nu mai joace fotbal în faţa casei. Dar Obasanjo nu are de gînd să facă nimic din toate astea. El şi-ar fi dorit doar ca Daniel, fiu-său, să fi fost între fotbaliştii cartierului... Din păcate, nu e. A avut ghinion, are polio. Stă în casă toată ziua. Tratament, de unde? Vaccinurile pur şi simplu nu se găseau pe vremea aia. Nu prea se găsesc nici pe vremea asta. Obasanjo pleacă la muncă. Dacă are noroc şi găseşte trei-patru clienţi în primele ore, se duce şi scapă de datoria către Samson, poliţistul de la bulevard. Are să-i dea taxa de protecţie pe luna trecută şi Samson l-a ameninţat că dă locul bun de la hotel, altuia. E în stare, nenorocitul. Noroc că motorul porneşte din prima, dar face un zgomot oribil, de la toba spartă. Poate are norocul de ieri şi mai prinde doi-trei chinezi, să-i ducă la plimbare. Eh, dacă merge okada, viaţa e frumoasă.

Obasanjo trăieşte în Yenagoa, capitala statului nigerian Bayelsa. În Nigeria, okada este o motocicletă utilizată pe post de taxi. Reprezintă o sursă decentă de venit într-o ţară în care oraşele sînt supraaglomerate, traficul este imposibil, drumurile sînt un coşmar. Planuri măreţe de reconstrucţie, anunţate cu mare tam-tam, au avut toate guvernele civile de după 1999, cînd s-a terminat cu regimul militar. Corupţia a înjumătăţit însă efectele proiectelor. Şpaga este regula, guvernarea bună pare a fi o excepţie. Mai vin, e drept, ajutoare externe, dar din ce în ce mai firave. Pe undeva, este firesc. Bayelsa este statul federaţiei nigeriene cu cele mai mari rezerve de gaze naturale şi petrol. Nigeria, la rîndul său, este un uriaş exportator de hidrocarburi. Pînă anul trecut, la 150 de dolari barilul, banii intrau în ţară pe bandă rulantă şi păreau că nu se mai opresc. În atari condiţii, de ce ar mai ajuta Vestul o ţară precum Nigeria? Doar pentru că holera, poliomielita şi malaria continuă să facă ravagii printre copiii ţării? Politicienii locali se îmbogăţesc, în timp ce reţeaua de spitale este la pămînt, iar medicii locali pleacă în Occident în căutarea unei vieţi decente. De ce ar fi Europa, de exemplu, obligată să ajute, dacă ei îşi fură singuri căciula?

Uniunea Europeană are standarde serioase în privinţa corupţiei şi a drepturilor omului. Nu îşi permite să trateze cu ţări cu probleme la aceste capitole. Societatea civilă din ţările membre este foarte atentă cu orice derapaj şi pune limite Bruxelles-ului în a ajuta multe state africane ca Nigeria, a cărei reputaţie în privinţa corectitudinii este execrabilă. Anul trecut, pe timpul barilului scump, Uniunea a încercat extinderea influenţei, din raţiuni lesne de bănuit. În Lagos (oraşul cel mai mare) şi în Abuja (capitala federală), delegaţiile Comisiei se intersectau cu alţi oaspeţi, veniţi de la mare depărtare: chinezii. Ei nu aveau nici o problemă cu drepturile omului sau cu corupţia. Valiza de bani cash era lăsată fără probleme la un ministru sau altul – povestesc diplomaţii străini. Nu era nevoie de chitanţă pentru decont. Vă închipuiţi frustrarea funcţionarilor de la Bruxelles. De dat ciubuc nu putea fi vorba. Cum să decontezi? Mai veneau şi cu lecţiile făcute de acasă şi mustrau gazdele pentru condiţiile din închisori sau pentru arestările abuzive. Apoi, întorşi în Place Schuman, li se cereau rezultate concrete în raportul de deplasare. Opinia publică europeană le solicita, pe de o parte, realism şi soluţii alternative pentru sursele clasice de gaz şi petrol, pe de alta, să nu trateze cu regimuri politice corupte.

În acest moment, vă propun un exerciţiu de imaginaţie. Să ne închipuim că trăim într-o ţară membră a Uniunii Europene, una dintre cele mai bogate zone ale lumii. Să ne imaginăm apoi, chiar în condiţii de criză, că am fi solicitaţi să ajutăm ţări sărace din Africa, America de Sud, Asia. Mai aflaţi apoi că Uniunea Europeană chiar are bugete serioase (constituite şi din impozitul nostru) pentru asemenea tip de ajutoare şi programe de asistenţă externă. V-aţi fi imaginat că noi ar trebui să dăm celor mai puţin norocoşi decît noi, chiar şi din alte ţări? V-a trecut prin cap în ultimii 20 de ani că România nu este cea mai nenorocită ţară din lume? Că sînt ceva miliarde de oameni în lumea asta pentru care traiul în Bucureşti, Iaşi sau Văscăuţi ar fi un vis frumos? De curînd, Alessandra Stoicescu, revenită din Bangladesh, povestea că viaţa unui copil de acolo poate fi salvată cu doar doi euro. Atît valorează şi un vaccin pentru un copil din Nigeria. Aţi da? V-aţi interesat pe Internet cum să faceţi o donaţie sau cum să vă înscrieţi într-un program de voluntariat? Mai mult, aţi întrebat către ce ţări se duc banii comunitari (deci şi ai noştri), în ce cantităţi şi la ce sînt folosiţi? Aţi verificat ce tip de regimuri politice au ţările acelea? Cred că toate întrebările de mai sus sună la fel de strident în România ca eşapamentul lui Obasanjo în Yenagoa. În ţările membre mai vechi, ar fi întrebări normale, care nasc dezbateri regulate în ziare, la televiziuni, în universităţi. Este încă una dintre diferenţele dintre noi şi cetăţenii mai vechi din UE. Gîndul că avem (şi) de dat, nu numai de luat.

Obasanjo fredonează în gînd un cîntec în ljaw, limba lui maternă. Are deja o comandă, ia un chinez de la Primărie şi îl duce la hotel. Iar Samson l-a păsuit încă două zile cu datoria la şpagă. Dacă okada merge, viaţa e frumoasă.

P.S. O cercetare a publicaţiei *New Scientist*, din 2003, realizată în mai mult de 65 de ţări, i-a indicat pe nigerieni ca fiind cei mai fericiţi oameni din lume. Pe ultimul loc în clasament s-a situat România.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

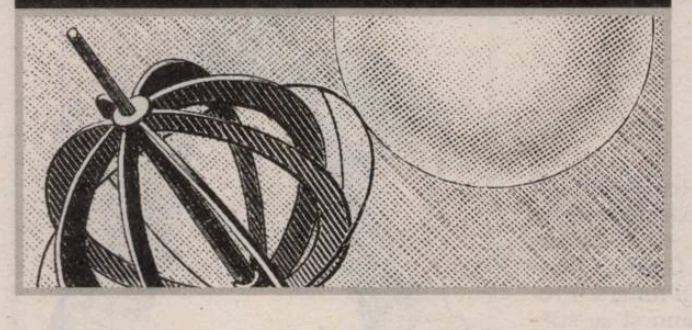

Modelul francez

Protestele studenţeşti din Franţa durează de cîteva săptămîni, cu o violenţă suficientă ca să enerveze, dar nu atît de gravă încît să scoată din minţi. Cursurile şi toate celelalte activităţi sînt blocate cam într-un sfert dintre cele optzeci şi ceva de instituţii de învăţămînt superior existente. Motivul: intenţia preşedintelui Sarkozy şi a echipei sale de a introduce o reformă necesară redării nivelului de competitivitate care a asigurat strălucirea şcolii franceze în lume. Autonomia universitară preconizată doreşte să impună evaluări regulate, să permită plata diferenţiată a cadrelor didactice şi modificări în domeniul taxelor şi burselor. Toate acestea contrazic conservatorismul tradiţional al şcolii de pretutindeni şi ameninţă egalitarismul – faţadă trufaşă a învăţămîntului francez. Faţadă, pentru că şi pînă acum, confruntaţi cu degradarea învăţămîntului public, cei care doreau într-adevăr să înveţe mergeau fie la universităţi private (dacă aveau bani), fie făceau eforturile necesare pentru a accede la „marile şcoli" ale Franţei. Învăţămîntul cu două viteze exista oricum, încercarea de a-l legifera naşte revolta.

Reminiscenţe ale lui Mai '68, climatul de insecuritate creat de consecinţele crizei economice (mai mult vorbite decît trăite), nemulţumirea profesorilor determinată de reducerea fondurilor pentru cercetare dau revoltelor studenţeşti o semnificaţie dincolo de revendicările reale ale manifestanţilor. De vreo lună nu se ţin cursuri, porţile şi uşile sînt blocate de scaune îngrămădite unele peste altele, negocierile sînt în impas, ajungîndu-se uneori la propuneri ridicole de genul sesiunea din vară fiind compromisă, toţi studenţii vor lua la examen nota 15/20. Xavier Darcors, ministrul Educaţiei Naţionale: „nu se vor da licenţe în greve, mastere în petiţii şi doctorate în blocaje, nu se vor da diplome celor care au împiedicat funcţionarea normală a universităţilor". Principalul sindicat studenţesc ripostează: „e o strategie a tensiunii şi o degradare iresponsabilă şi primejdioasă". Altfel spus, „putem să facem şi mai rău". Pe de altă parte, în unele universităţi, acolo unde se ţin cursuri, cîştigă votul secret în favoarea reluării activităţilor pedagogice *(Le Monde,* 11 mai 2009).

Pe acest fond fluid, grupările extremiste găsesc audienţă şi manifestanţii strigă lozinci împotriva preşedintelui şi Guvernului care îi favorizează pe oamenii de afaceri şi nu iau măsuri pentru înlăturarea efectelor crizei, împotriva ocupării de către Israel a Fîşiei Gaza, propunînd şi o dezbatere despre competenţa lui Putin ca lider al Rusiei. „Se porneşte cu un scop clar şi deodată te trezeşti vorbind despre războiul din Israel, despre gripa porcină şi restul. Apar rapid «activiştii» fără legătură cu studenţii şi evenimentele capătă un caracter brutal" – spune o studentă citată de ziarul american *The Washington Post*.

Paradoxal este că această nelinişte agită străzile oraşelor universitare, marile unităţi industriale, unde directorii sînt luaţi ostatici de către muncitorii mînioşi, în timp ce competenţii economişti anglo-saxoni scriu despre superioritatea modelului francez, mai bine pregătit să facă faţă situaţiilor de criză decît aventuroasele scheme financiare practicate de americani şi de britanici. Reglementările stricte, protecţia socială extinsă au alcătuit un strat protector care i-a ferit, în bună măsură, pe oameni de catastrofa pierderii locuinţei, a asigurărilor de sănătate sau a fondului de pensii. E momentul cînd aceste avantaje ar putea fi valorificate în aşa fel încît Franţa să redevină ceea ce a fost. E visul lui Sarkozy, al echipei lui, nu şi al poporului care l-a ales, cu speranţa că discursul despre schimbare nu va schimba nimic. Puterea propune o revoluţie nemulţumind un popor conservator. E o situaţie nouă, dar mai răspîndită decît se spune.

globul cubic

Lupul – paznic la oi

Soluţiile pentru ieşirea din criza economică, politicile de securitate comune sau separate, întrebările despre cine e superputere şi cine nu au înlocuit în dezbaterea publică una dintre temele majore ale dezbaterilor din secolul XX: raportarea la drepturile omului. Obiectivul major de atunci a devenit un ornament oratoric, un şir de cuvinte adăugate la sfîrşitul frazei, înainte de aplauze. Avertismentul fostului preşedinte ceh, Vaclav Havel, sună mai mult decît îngrijorător, situaţia descrisă de el este un simptom al adormirii conştiinţei de sine a lumii:

„Imaginaţi-vă nişte alegeri în care rezultatele se cunosc dinainte, iar despre toţi candidaţii se ştie dinainte că sînt nepotriviţi. Pornind de la asemenea premise, orice alegere democratică ar fi considerată o farsă. Şi totuşi, mîine (11 mai 2009, *n.r.)* Adunarea Generală a Naţiunilor Unite va declanşa asemenea alegeri, pentru locurile rămase libere în Consiliul Drepturilor Omului. 20 de ţări concurează pentru 18 locuri. (...) Se vede cum principiile au cedat în faţa căutării foloaselor. Guvernele au negociat locurile de la Drepturile Omului contra calităţii de membru în alte comisii ale Naţiunilor Unite, prevalînd consideraţiile politice. Absenţa competiţiei sugerează că nici statelor cărora le pasă de drepturile omului nu le pasă destul." În America Latină, Cuba candidează pentru reocuparea locului deţinut. Grupul asiatic sprijină necondiţionat cele cinci ţări din regiunea lor, printre care Arabia Saudită şi China. (...) În Europa de Est candidează Azerbaidjanul şi Rusia, ale căror politici în materie de drepturile omului „pendulează între discutabil şi oribil".

„Asemeni cetăţenilor din Azerbaidjan, Cuba, China, Rusia şi Arabia Saudită, eu ştiu ce înseamnă să trăieşti într-o ţară unde statul controlează discursul public, suprimă opoziţia şi blochează libertatea de expresie. De aceea e de două ori mai înfiorătoare pentru mine priveliştea ţărilor din America Latină sau Asia, unde voinţa democratică nu reacţionează confruntată cu pierderea credibilităţii şi a respectului pentru drepturile omului." (*The New York Times*, 10 mai 2009) (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

La frontierele UE

Mai întîi, a apărut Dimensiunea Nordică – o iniţiativă de cooperare a Uniunii Europene cu ţările din nordul spaţiului comun, adică Norvegia, Rusia şi Islanda. Deşi am fost preocupat mereu de teme care aveau o mai puternică legătură cu România, mărturisesc că am păstrat viu un oarecare interes pentru această iniţiativă pe care am urmărit-o, cu admiraţie, de departe. Este cea mai veche iniţiativă de acest gen a Uniunii Europene şi, nu numai de aceea, cea mai de succes. Încă de la prezentarea Dimensiunii Nordice ca proiect al Uniunii, la Consiliul European de la Luxemburg din decembrie 1997, aproape nu a existat nici un Consiliu European la care să nu se adauge valoare, substanţă şi experienţă acestui subiect. Promotorii săi – firesc, ţările din nordul UE – au ştiut mereu să convingă Uniunea de importanţa proiectului, să asigure finanţare şi sprijin politic necesar. Dimensiunea Nordică funcţionează bine pe domenii cît se poate de variate, de la cooperare economică, la securitate civilă şi de la gestiunea frontierelor la protecţia mediului. Sigur, nu trebuie să înţelegem faptul că, prin intermediul Dimensiunii Nordice, UE a reuşit să impună Rusiei un alt ethos politic. Spre deosebire de proiectul similar din Sud, Dimensiunea Nordică nu şi-a propus asemenea obiective enorme. Ci doar asigurarea unei convieţuiri civilizate în spaţiul nordic a actorilor care se întîmplă să fie acolo. Faptul că trei dintre actorii Dimensiunii – adică UE, Norvegia şi Islanda – sînt, în mod natural, promotorii unor valori cultural-politice similare stimulează succesul proiectului.

În 2005, UE lansează Parteneriatul Euro-Mediteranean (PEM), mai cunoscut sub numele Procesul Barcelona. Nu are viaţă lungă din multe motive, dar cel mai evident este apariţia în prim-planul liderilor europeni a ambiţiosului Nicolas Sarkozy. Încă în campania electorală pentru prezidenţialele franceze din 2007, Sarkozy a lansat ideea unei Uniuni a statelor mediteraneene. Imediat după victoria electorală, Sarkozy a început lucrul intens la acest proiect, numai că s-a întîlnit cu două opoziţii greu de înlăturat. Prima venea din afara UE. Liga Arabă, relativ mulţumită cu PEM unde era reprezentată prin secretarul ei general, s-a opus pentru că vedea în acest proiect spargerea solidarităţii şi crearea a două spaţii arabe: unul mediteranean, aflat în relaţii privilegiate cu europenii, şi celălalt din afara Mediteranei, ţinut la distanţă. A doua venea chiar din UE. Germania accepta o asemenea idee, numai dacă iau parte la această „Uniune" toate ţările UE şi numai dacă este construită pe bazele Procesului Barcelona, deja existent. Dincolo de ambiţia enormă de a fi el acela care rezolvă conflictul israeliano-palestinian, Sarkozy mai avea un gînd. Dorea ca Uniunea statelor mediteraneene să fie alternativa oferită Turciei în schimbul renunţării acesteia la aderarea la Uniunea Europeană. Aşadar, alături de Liga Arabă şi Germania, din motive diferite, visul lui Sarkozy mai avea un oponent puternic: Turcia.

Pe de altă parte, Sarkozy, extrem de abil, a sesizat că Procesul Barcelona se află în dificultate. Scopul său principal, acela de a asigura un climat de pace şi stabilitate în jurul Mediteranei, cu trimitere directă la conflictul israeliano-palestinian, nu a fost atins şi tot mai mulţi participanţi se arătau nemulţumiţi de mersul procesului. Urmărind cu tenacitate realizarea proiectului său, Sarkozy a renunţat public la ideea de a deturna astfel drumul Turciei spre UE şi, mai ales, a acceptat cererile doamnei Merkel, numai să-şi vadă visul cu ochii. Cu aceste piedici înlăturate, pe 13-14 iulie 2008, la Paris (sesizaţi legătura dintre dată şi loc), se lansează Uniunea pentru Mediterana. Nu mai era – aşa cum a vrut Sarkozy – o Uniune a Mediteranei, ci o Uniune pentru Mediterana, cu UE ca membru. Natură pragmatică, Sarkozy a înţeles că obiectivele Uniunii nu trebuie să fie ambiţioase, aşa cum erau cele ale Procesului Barcelona, ci cît mai repede realizabile, căci cele mari se realizează după mai multe împliniri mai mici şi mai punctuale. Astfel au fost asumate următoarele obiective: depoluarea Mediteranei, integrarea rutelor maritime cu cele terestre, protecţia civilă împotriva dezastrelor naturale sau produse de acţiunea omului, un plan mediteranean pentru energie solară (instalarea în jurul Mediteranei a unei reţele imense de panouri solare), o universitate euro-mediteraneană în Slovenia, un plan de dezvoltare a întreprinderilor mici şi mijlocii în spaţiul mediteranean. Apariţia acestei Uniuni pentru Mediterana vorbeşte mai degrabă despre ambiţia unui om: Nicolas Sarkozy.

A venit, iată, şi rîndul flancului estic al Uniunii. În mai 2008, Polonia, sprijinită de Suedia, a anunţat oficial proiectul, iar acum cîteva zile, la Praga, Parteneriatul Estic a fost inaugurat oficial. Subiectul acestui Parteneriat este relaţia politică şi economică a UE cu şase foste state sovietice: Belarus, Ucraina, Moldova, Georgia, Armenia şi Azerbaidjan. Au ridicat probleme prezenţa în Parteneriat a Belarusului – o ţară mult prea departe de valorile fundamentale ale UE, dar şi a Ucrainei, care are propriul mecanism de dialog cu UE. S-a ridicat iarăşi întrebarea dacă nu cumva acest Parteneriat este o anticameră a aderării sau, dimpotrivă, o alternativă la aderare. Dacă adunăm toate declaraţiile date de oficiali europeni pe acest subiect constatăm că este şi una, şi alta – situaţie solomonică în care relaţiile externe ale UE s-au aflat deja de multe ori.

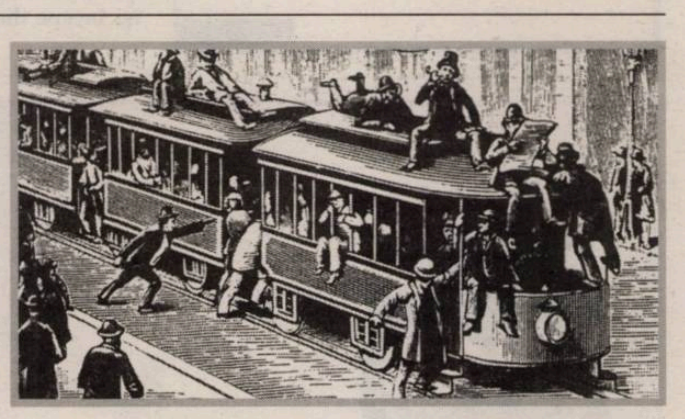

Pentru România, acest parteneriat are şi avantaje, şi dezavantaje. Avantajul este că oferă un mecanism eficient de dialog cu Ucraina, pe de-o parte, şi cu Moldova, pe de altă parte. Ceva ce nu am putea niciodată obţine în relaţia bilaterală cu Ucraina sau cu această Moldovă descreierată ar putea fi făcut obţinut prin acest parteneriat. Dezavantajul este că alte iniţiative regionale în care România are un profil mai ridicat, precum OCEMN (Organizaţia Cooperării Economice a Mării Negre) sau Forumul Mării Negre, sînt sufocate de acest masiv Parteneriat în care România este mai puţin influentă.

Aşadar, UE are acum toate flancurile acoperite, măcar din punct de vedere instituţional. Dar privind toţi aceşti vecini în ochi, mi-e teamă că vorba noastră după care Marea Neagră e cel mai bun vecin al României va avea corespondent la nivel comunitar şi vom auzi curînd, pe culoarele de la Bruxelles, că Atlanticul este cel mai bun vecin al UE.

ready made

„Afară de unitatea «om-minute» există şi unităţi mai mari şi anume: «om-ore» sau «om-zile». O unitate de «om-oră» se vede că corespunde cu 60 om-min.; pentru măsurarea consumului de lucru al maşinii sunt stabilite: «maşina-minute», «maşina-ore» şi «maşina-schimburi»."

(G.V. Liders, *Calea ferată,* Oficiul de Presă, Editură şi Documentare CFR, 1950)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Hypnerotomachia poliphili

Deoarece nu mai visa de la o vreme, adică nu *vedea* nimic de-a lungul unui somn opac, fără imagini, nici culoare, – pe mult prea lungile culoare ale căruia orbecăia de unul singur (fără, cel puţin, un baston alb), se hotărî să-şi lase,-n timpul nopţii, ochelarii de prezbit pe nas. Cum nu dormea pe-o rînă, ci pe spate, neagitîndu-se în somn, ochelarii-i rămîneau bine fixaţi în şaua nasului obişnuit cu ei. Începu, în fine, să viseze, să-şi *vadă* visele cu ochii, – dar cum văd zebrele, în alb şi negru. Tenebrele se înălbeau sporadic, ca paginile unui ziar sau ca afişele pe un perete cenuşiu, îngăduindu-i să le buchisească. Ceea ce, însă, nu-i făcea nici o plăcere, căci literele, astfel desluşite, aduceau tocmai cu acelea, anodine, de pe afişe sau din ziare... Dorindu-şi vise mai plăcute, începu cu ocultistele din urbe (întrucît onirologia e, totuşi, apanajul lor); nemulţumit, îşi aminti, în fine, de doamnele doctor oculiste (cunoştea cîteva celebre, – mai toate dintre ele domnişoare, minus una, soaţă de virtuoz), care, cu toatele,-i prescriseră drept antidot al prea-frustrantului acromatism oniric, mirifici ochelari de soare (de preferinţă, cu lenţile roz).

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Prin gard

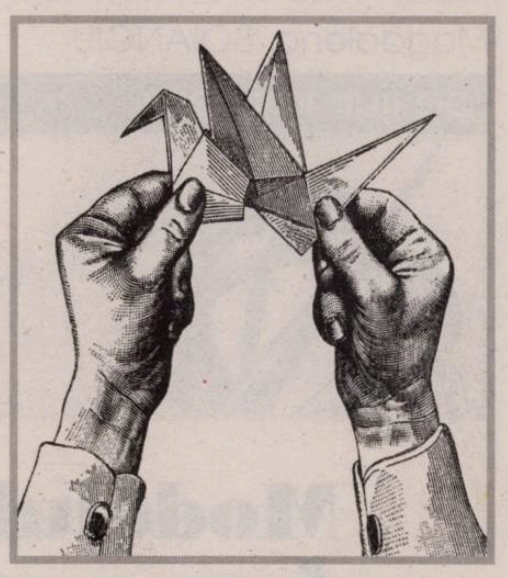

Sîmbătă, 9 Mai, de ziua Europei, în Herăstrău e mare zarvă. Se redeschide stagiunea Grădinii de vară (după 30 de ani) – mare succes directorial pentru Alexandru Arşinel. Primul spectacol – un concert cu Vlad Miriţă în rol principal, cîntînd arii cunoscute din opere. Mă nimeresc acolo pe la ora începerii. Anunţata intrare liberă a atras multă lume care se îngrămădeşte în faţa porţilor celor mari pe care paznicii se chinuie să le ţină doar întredeschise. Cîţiva oameni discută cu ei pe ton ridicat. Rezultă că fără invitaţie nu se mai poate intra. E clar. De-a lungul timpului aproape că m-am obişnuit cu ideea de spectacole doar pentru unii aleşi sau pentru cine apucă.

Gîndul mă duce la lungile cozi la Cinematecă, din anii '80, adesea fără happy endul intrării în sală şi la pumnii şi picioarele (unele mi-au fost destinate) din faţa sălii studenţilor „Grigore Preoteasa“ unde, în aceiaşi ani '80, încercam să intru la un spectacol umoristic cu tentă subversivă. Nu uit nici intrarea, reuşită în ultimul moment, la opera din Londra, unde însă, în blugi şi pulover fiind, m-am simţit din alt film faţă de restul spectatorilor care nu purtau decît smoking sau frac (noroc cu vecinul scoţian în kilt).

Dinăuntrul renovatei Grădini de vară răzbat luminile colorate şi rotitoare ale reflectoarelor. Încerc să prind ceva din atmosferă prin gardul verde de metal, alături de o mulţime de alţi curioşi. Alexandru Arşinel îşi începe discursul pe care-l aud fragmentat. Zice că va intra în istorie (cu autoironia de rigoare, îmi închipui). Apoi pomeneşte cîteva nume de primari care ar fi trebuit să-l ajute să redeschidă acea Grădină. Zice ceva de Traian Băsescu şi unii fluieră. Pronunţă numele Adriean Videanu şi se stîrneşte o adevărată huiduială. Zice şi de Sorin Oprescu, iar lumea începe să aplaude. Cîţiva tineri de la gard comentează: „Ăsta care vorbeşte e Arşinel“. „Da, e soţul Stelei Popescu... Bitănescu.“ „Nu sînt soţi, sînt doar parteneri de scenă“ – precizează o fată. Se bagă în vorbă şi un tip mai gras şi fornăit: „Nici vorbă de Arşinel, domnule. Mie mi se pare că e Horia Moculescu“. „Hai să fim serioşi – zice iar fata –, Moculescu e ăla care a apărut la OTV în pijama şi zicea că ia medicamente.“

Mi-aduc din nou aminte cum prin aceiaşi ani '80, am petrecut o noapte întreagă la priciuri, la Caraiman, cu nişte turişti necunoscuţi care spuneau pe întuneric bancuri cu Arşinel. Îl foloseau ca pe un nume de acoperire, ca să nu pronunţe nea Nicu sau Ceauşescu.

Pe scenă apare Ramona Bădescu. Îi auzim vocea afectată. Tinerii sînt nelămuriţi. „Cine mai e şi asta?“ „Una care stă prin Italia.“ „Cîntăreaţă?“ „Ea ştie cu ce se ocupă. Ronnie, stai cuminte! S-a speriat de zgomot, săracul.“ Căţeluşul negru şi păros al fetei se foieşte neliniştit în lesă. Îmi vine să întreb dacă joacă snooker.

Grasul cel fornăit se agită plin de nemulţumire: „De ce nu ne lasă ăştia şi pe noi să intrăm?“. Încearcă să-şi bage capul printre gratiile gardului metalic. Nu reuşeşte şi tot mai nervos răcneşte spre scenă: „Poponarilor! Să fiţi ai dracului de poponari!“. Lumea de la gard se amuză. De dincolo, orchestra începe un fragment din *Carmina Burana*. Ronnie scheaună...

Ceva mai departe, la poarta din spate, un băiat încearcă să-i dea bani unui om de ordine. Acesta refuză. Băiatul insistă şi paznicul izbucneşte: „Nu vezi că sînt cu şefu', nu pot să fac nimic“. *Şefu'* e la doi paşi, îmbrăcat în costum, cu mîinile la spate şi pare tare mîndru să audă că prezenţa lui împiedică tentativa de mituire.

Pe cerul aproape întunecat, deasupra Casei Scînteii se mai profilează nişte nori lungi. Mă îndepărtez de Grădina de vară şi muzica începe să se estompeze. Vlad Miriţă cîntă acum *Granada*, dar vocea i se intersectează cu başii dinspre Hard Rock Cafe. Din depărtare se aude din nou strigătul fornăit al nemulţumitului: „Poponarilor!“.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Încă un paradox românesc

Căutînd pe Google diverse reclame despre „mîncarea sănătoasă“, am avut surpriza să constat că există peste 1,1 miliarde de intrări pentru *sănătate*. Noul idol, sănătatea! – mi-am zis. Dar ce-o mai fi cu Dumnezeu, în aceste condiţii. Ei bine, Dumnezeu, sărăcuţul, nu mai provoacă nici jumătate din interesul virtual al sănătăţii, cu doar patru sute şi ceva de milioane de intrări. Nici în România lucrurile nu stau diferit, cu 13 milioane de intrări pentru *sănătate* şi doar 4,3 milioane pentru *Dumnezeu*.

Desigur, aceasta nu este o statistică, iar sănătatea are nevoie de multă reclamă, în timp ce Dumnezeu, nu – deci ar avea mai puţine motive să apară pe Internet. Mă rog, aşa aş fi înclinat să cred, deşi, dacă te uiţi mai departe pe ce-ţi oferă Internetul la capitolul divin, începi să-ţi schimbi părerea... În orice caz, aceste simple cifre aruncate în eter nu pot să nu te pună pe gînduri.

Obsesia sănătăţii şi a „tinereţii fără bătrîneţe“ a făcut din corp un nou „templu al lui Dumnezeu“ – spunea un personaj al unui film celebru, în urmă cu cîteva decenii. La rîndul său, vizionarul Baudrillard constata, tot în urmă cu cîteva decenii, că „timp de secole, a existat o străduinţă de a convinge oamenii că nu aveau (un corp, *n.n.);* astăzi există obstinarea sistematică de a-i *convinge de corpul lor*. O propagandă necontenită ne aminteşte (...) că nu avem decît un corp şi că trebuie să-l salvăm. (...)...totul probează astăzi că acest corp a devenit *obiect de mîntuire*. Acesta s-a substituit literalmente sufletului în această funcţie morală şi ideologică“. Şi parcă pentru a confirma aceste profeţii, societatea postmodernă a făcut din îngrijirea sănătăţii o responsabilitate de fiecare zi a fiecărui individ, aşa cum îngrijirea sufletului a fost – şi încă mai este, probabil – o sarcină cotidiană pentru orice credincios practicant.

Doar că această obsesie pare să aibă efecte perverse, întorcîndu-se chiar împotriva propriei mize. Este ceea ce Michael Pollan, un autor de succes în sfera „cărţilor de sănătate“, numeşte „paradoxul american“: cu cît sîntem mai preocupaţi de nutriţie, cu atît devenim mai puţin sănătoşi – afirmă acesta. Iar afirmaţia poate fi generalizată: cu cît facem mai multe „pentru sănătatea noastră“, cu atît ne e mai frică să nu o pierdem. Dar asta-i bine, îşi vor freca mîinile marile industrii din domeniu, căci vînzările sînt direct proporţionale cu îngrijorările!

Există şi în România un paradox, dar profund diferit. Vorba veche românească, încă actuală, spune că sănătate să fie, că de rest om mai vedea! Doar că această sănătate nu este în responsabilitatea fiecărui individ, ca la americani, ci la mila lui Dumnezeu, aşa că ce poţi să faci, mai bei un pahar şi spui „Sănătate să dea Dumnezeu!“. Toate sondajele de opinie plasează astfel sănătatea pe primul loc al „problemelor românilor“, dar îngrijirea sănătăţii nu este (încă) printre priorităţile concetăţenilor noştri. Mai mult, o complexă anchetă realizată anul trecut de *Discovery* printre tinerii din Europa dă o formă statistică acestui paradox: tinerii din ţara noastră se îngrijorează cel mai mult în legătură cu sănătatea, dar în acelaşi timp obţin şi cel mai mare procent de pe continent la întrebarea „sînt conştient că nu mă îngrijesc de sănătatea mea atît cît ar trebui“. Altfel spus, la categoria juniori, sîntem pe primul loc la îngrijorare şi pe ultimul loc la îngrijire.

Ce ne spune acest lucru? Păi, generalizînd puţin, s-ar zice că sîntem tot mai postmoderni (sau post-industriali, după preferinţă) în ceea ce priveşte temerile legate de propriul corp şi buna sa funcţionare, dar rămînem mai degrabă pre-moderni în ceea ce priveşte luarea în stăpînire a propriei sănătăţi, aceasta fiind în continuare pe seama divinităţii. Ne lăsăm încă în seama lui Dumnezeu, dar ne temem tot mai mult de rezultatele acestei încrederi. Pe de o parte, corpul devine deci tot mai mult un obiect de atenţie şi îngrijorare contingentă, ca la *trend-setter*-ii americani; pe de altă parte însă, el rămîne, în majoritatea cazurilor, un corp pre-modern şi ţărănesc, la care privim doar pentru a ne aminti, cu un fatalism imanent, de suferinţele inevitabile la care îl poate supune Dumnezeu. Paradoxală glocalizare!...

PUBLICITATE

Jamais CASCIO

Rezilienţa

Dacă am învăţat ceva din criza financiară este că sistemele fragile pot eşua catastrofal.

Cu fervoare din ce în ce mai mare începînd din anii '80, viabilitatea a fost noţiunea de bază pentru oamenii de ştiinţă, activiştii de mediu şi, într-adevăr, pentru toţi cei preocupaţi de sistemele complexe şi fragile de pe sfera pe care o locuim. A modelat dezbateri despre afaceri, proiecte şi stilul nostru de viaţă.

Viabilitatea este, aparent, un scop lăudabil – ne spune că trebuie să trăim cu mijloacele pe care le avem, economice, ecologice sau politice –, dar nu este suficientă pentru vremuri nesigure. Cum putem trăi cu mijloacele noastre, cînd chiar acele mijloace se pot schimba, iute şi pe neaşteptate? Avem nevoie de un nou model. Dacă privim în perspectivă, trebuie să luptăm pentru un nou mediu înconjurător şi o nouă civilizaţie, care are posibilitatea de a suporta schimbări neaşteptate, fără a ameninţa să se prăbuşească. O astfel de lume ar fi mai mult decît viabilă; ar fi regenerabilă şi diversă, bazată nu numai pe capacitatea de a absorbi şocuri precum spargerea balonului imobiliar sau creşterea nivelului mării, dar şi pe capacitatea de a evolua prin astfel de şocuri. Într-un cuvînt, ar fi rezilientă.

Viabilitatea este, inerent, o noţiune statică. Se presupune că ne putem menţine pe noi înşine şi lumea, iar odată ce găsim combinaţia corectă de comportament şi tehnologie, care ne permite, în oarecare măsură, stabilitatea, trebuie să rămînem acolo. O lume viabilă poate evita un dezastru iminent, dar va rămîne pe marginea prăpastiei pînă la şocul următor.

Rezilienţa, din contră, acceptă faptul că schimbarea este inevitabilă şi că, în multe cazuri, nu stă în puterea noastră, concentrîndu-se în schimb pe nevoia de a putea ţine piept neprevăzutului. Lăcomia, accidentele sau răutatea pot avea efecte negative, dar, cu excepţia a ceva cu adevărat apocaliptic, un sistem rezilient poate absorbi astfel de rezultate fără ca sănătatea sa generală să fie ameninţată. Ca şi viabilitatea, rezilienţa cuprinde atît strategia, cît şi proiectul, ghidînd modul de efectuare a alegerilor şi modul cum sînt create sistemele. În esenţă, se reduce la evitarea căderii în capcane – sau în propriile capcane – pe un drum al pierderii. Principiile rezilienţei includ: *diversitatea* – a nu te baza pe un singur fel de soluţii înseamnă a nu suferi din cauza unei singure greşeli; *redundanţa* – asigură-te mereu că ai rezerve. Să nu rămîi niciodată cu o singură cale de scăpare sau salvare; *descentralizarea* – sistemele centralizate par puternice, dar cînd eşuează, eşuează catastrofal; *colaborarea* – sîntem cu toţii în aceeaşi situaţie. Profită de tehnologiile care permit colaborarea, mai ales de acelea care oferă comunicare şi informare comună; *transparenţa* – nu îţi ascunde sistemele, transparenţa face mai uşor să descoperi unde anume poate exista o problemă. Discută cu alţii despre planurile şi proiectele tale şi ascultă atunci cînd oamenii îţi indică unele probleme; *greşelile graţioase* – se poate întîmpla să greşeşti, aşa că asigură-te că modul cum o faci nu va face lucrurile şi mai rele decît sînt deja; *flexibilitatea* – fii gata să-ţi schimbi planurile atunci cînd lucrurile nu merg aşa cum te aşteptai, nu conta pe faptul că lucrurile vor rămîne aşa cum sînt; *prognoza* – nu poţi prezice viitorul, dar îi poţi auzi paşii apropiindu-se. Gîndeşte şi fii pregătit.

Mai presus de toate, rezilienţa scoate în evidenţă abilitatea noastră de a rezista crizelor. Viabilitatea este o stare fragilă: schimbări neprevăzute (naturale sau nu) pot cauza uşor colapsul. Rezilienţa se referă la capacitatea de a învinge neprevăzutul. Viabilitatea reprezintă supravieţuirea. Scopul rezilienţei este să ai succes.

Jamais Cascio *este futurolog în domeniul ecologiei şi cercetător la Institute for Ethics and Emerging Technologies.*

Fragment din ancheta „Marea schimbare ce va urma“, pe care o puteţi citi integral în recentul număr al revistei Foreign Policy România.

PUBLICITATE

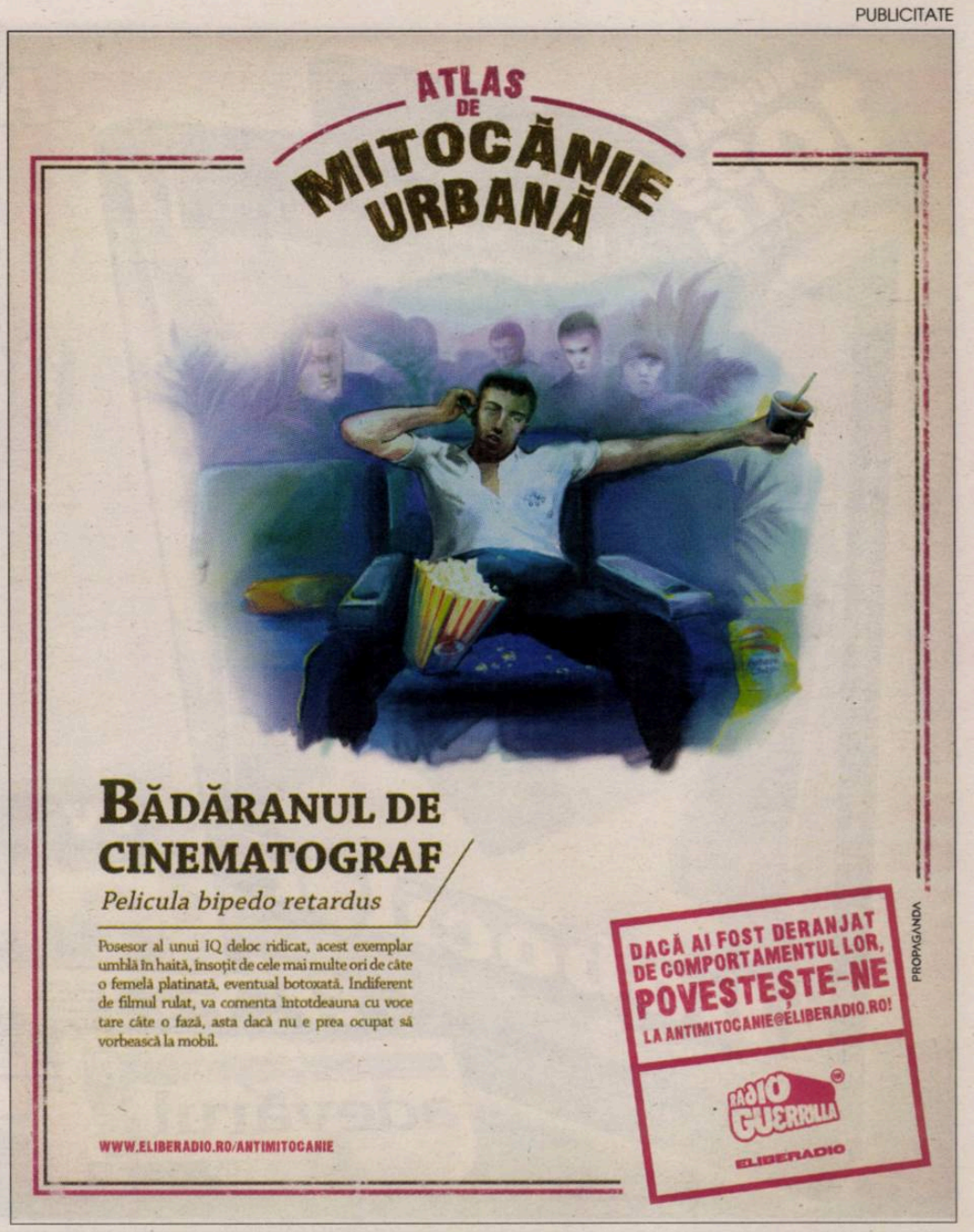

Andrei PIPPIDI

SOS București

Răsfoind presa

În Capitală şi chiar în provincie, presa a început să fie sensibilă la problema pe care o discutăm aici în fiecare săptămînă. În aceeaşi zi de 7 mai, *Curentul* şi *Evenimentul de Iaşi* atrag atenţia asupra unor cazuri de încălcare a regulilor de urbanism şi de agresiune contra monumentelor istorice.

Titlul „Palatul Ştirbei, distrus de nepăsarea autorităţilor şi interesele imobiliare ale proprietarului" e tare, dar nu e inexact, după cum o dovedesc fotografiile care ilustrează textul din *Curentul*. Aşa cum am mai avut prilejul să o spunem cititorilor *Dilemei vechi,* în iunie şi în noiembrie, anul trecut, recuperarea palatului domnesc din Calea Victoriei de către descendenţii lui Barbu Dimitrie Ştirbei şi cumpărarea de la ei a acestui monument istoric de către un prosper om de afaceri au avut ca rezultat o serie de proiecte care urmăresc exploatarea la maximum a terenului. Chiar dacă însăşi clădirea, datînd din 1835, cu modificările aduse în 1882, va rămîne neatinsă, o parte dintre anexele aflate în spatele palatului au fost demolate. Acolo fuseseră cîndva grajdurile şi remiza de trăsuri, despre care, în 1965, eminentul arhitect restaurator Horia Teodoru declarase că, pentru valoarea lor de „unicat în Bucureşti", trebuie păstrate. Alături erau depozite de vinuri, cu pivniţele lor, care nu-şi mai aveau rostul; ele au justificat avizul de demolare, semnat – a cîta oară? – de domnul Ştefan Damian. Sub regimul comunist, deci, cînd în palat era Muzeul de Artă Populară, aceste imobile au beneficiat de statutul de monument istoric, dar acum declasarea lor s-a făcut la cererea noului proprietar, care vrea să construiască un mall. Gropi au fost săpate, fără nici o descărcare de sarcină arheologică, unde, altădată, se întinsese grădina. După modelul clasic, casa era aşezată între grădină şi curte, dar curtea din faţa intrării principale a fost redusă prin anii 1930, pentru a se lărgi Calea Victoriei. Dacă pe strada General Budişteanu, care face legătura între catedrala catolică şi biserica Manea Brutarul, vor apărea turnurile plănuite, vechea casă va fi împresurată şi dominată de această disproporţie uriaşă. Articolul din *Curentul* ne informează că cel care a cumpărat ansamblul de clădiri, cu intenţia de a utiliza terenul, este administratorul sucursalei din România a unei firme *offshore* din Insulele Virgine, care deţine 76% din Petrolexportimport.

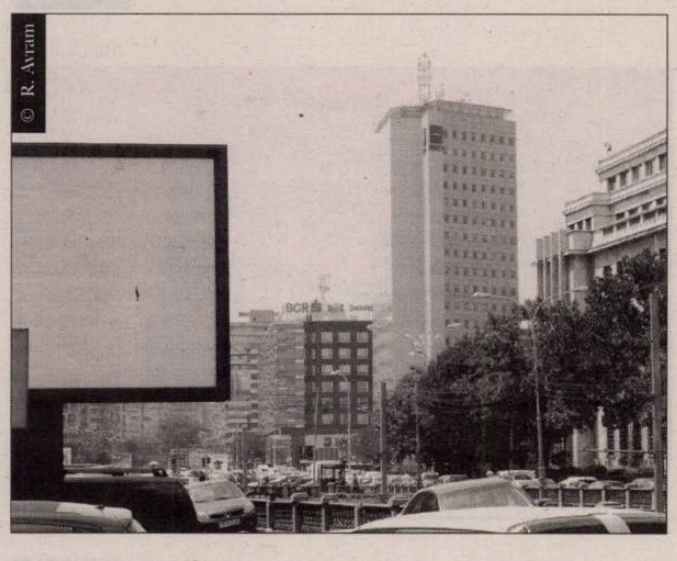

În cartea lui, *Podul Mogoşoaei,* Gheorghe Crutzescu, după ce descrie palatul Ştirbei, povestind cîteva amintiri despre familia care îl locuia, adaugă, conştient de soarta care aştepta asemenea monumente: „priveliştile fixate aci nu au decît valoarea unui inventar înainte de deces". Cuvintele scrise în 1943 s-au dovedit profetice.

Nu demult, am semnalat intenţia de a se înălţa, în zona dintre Dorobanţi şi străzile M. Eminescu şi General Broşteanu, un colos proiectat de un faimos cabinet de arhitectură din Londra. Imediat, în presă au apărut dezminţiri, ca şi cum ideea n-ar fi fost niciodată acceptată de edilii bucureşteni. Dar ni se dezvăluie o iniţiativă asemănătoare la Iaşi, unde Comisia de Urbanism a Primăriei se pregăteşte să analizeze condiţiile unei investiţii de 40 de milioane de euro. E vorba de a ridica pe strada Elena Doamna, pe terenul de 880 m^2 aflat acolo, completat cu încă 679 m^2 (proprietate a Consiliului Local al Municipiului), un imobil cu spaţii comerciale, birouri, parcări şi „funcţii complementare" (orice ar însemna această definiţie). Spaţiile subterane ar cuprinde opt niveluri, iar înălţimea viitorului turn a fost

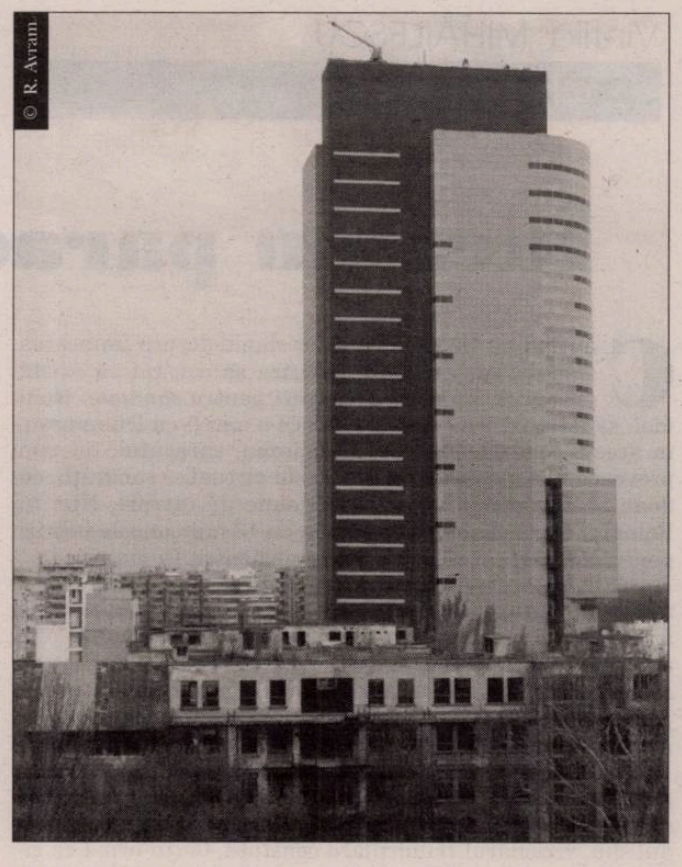

stabilită la 155 m. Nici investitorul, Invest Expert SRL, nici arhitectul, Dragoş Rugină, nu sînt aceiaşi ca la Bucureşti, însă epidemia se răspîndeşte. Credeam că după megalomania lui Ceauşescu nu ne mai loveşte alta, totuşi s-a dezlănţuit o concurenţă. La Iaşi e mult loc liber şi terenul nu este aşa de scump ca în Capitală, aşa că proiectul s-ar putea întinde pe orizontală. Oricum, circulaţia intensă din această zonă, coborînd din centrul istoric către cartierul Tudor Vladimirescu, n-ar permite amplasarea aleasă. Este singurul argument care i-a împiedicat pînă acum pe membrii comisiei să consimtă, deşi, după părerea unora, „ar fi foarte bine ca proiectul să fie realizat". Oameni buni, veniţi-vă în fire!

PUBLICITATE

Texte și opinii de: ● *Ana BĂLAȘA (sociolog)* ● *Alexandru BĂLĂȘESCU (antropolog)* ● *Livius CIOCÂRLIE (scriitor)* ● *Mona GOTTESZMAN (manager, Impact în Comunitate, United Way România)* ● *Alice NĂSTASE (jurnalist)* ● *Ioana POPESCU (etnolog)* ● *Constantin RUDNIȚCHI (jurnalist)* ● *Mihaela ȚÎNȚAȘ (strategic planner, Saatchi & Saatchi)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Numărul despre bătrînețe vine ca o prelungire mai aplicată a celui ce se intitula „Tinerețe fără bătrînețe". Dacă acela se ocupa în special de speranța de viață a omenirii și de aspirațiile reprezentanților acesteia spre un soi de tinerețe eternă, cel de acum pune accentul strict pe bătrînețe. Sau vîrsta a treia. Și a patra, pentru că deja specialiștii nuanțează lucrurile.

În România, există în continuare tendința să-i numim pe toți pensionari, fie că au 55 de ani, fie 80... Odată ce nu mai sînt „în activitate" (termen neplăcut al limbii de lemn), odată ce și-au pierdut contribuția socială, vizibilă, statutul și puterea, oamenii ieșiți la pensie devin invizibili. Sau, cel mult, utilizați în varii servicii familiale, cum ar fi supravegherea, transportul și alimentarea nepoților. Puțini se gîndesc la nevoile lor. La șocul pe care-l trăiesc, mulți dintre ei (dintre noi, de fapt, pentru că, dacă avem noroc, toți ajungem acolo...) atunci cînd, cel puțin aparent, sînt condamnați la o stare de vegetare fără speranță. Însoțită, în majoritatea cazurilor, de o diminuare semnificativă a veniturilor. Care, asociată cu cea a stării de sănătate, nu oferă o perspectivă prea roză...

Ce poți face la bătrînețe

Ideea numărului, izvorîtă mai ales dintr-o spaimă personală, este pur și simplu să vedem ce mai poate face un „simplu cetățean" după ce iese la pensie. Ce-și mai permite, ce i se oferă. Dacă are disponibilitate și posibilități de a face la bătrînețe ce nu a făcut niciodată la tinerețe: să învețe, să călătorească... În alte țări europene, de pildă în Danemarca, despre care pot vorbi dintr-o scurtă experiență, există chiar colegii destinate vîrstei a treia. Aceștia pot studia orice, de la artă modernă la Shakespeare și lucru manual. Și pot călători oriunde în lume și vedea ce nu au reușit în restul vieții ocupate.

În România, văd multe persoane în vîrstă prin parcuri: discutînd sau jucînd șah și table. Le mai văd plimbîndu-și nepoții. Sau ducîndu-se la băi, pe bilete reduse. Precum și la Cluburile seniorilor.

Cei din jur, cînd nu e vorba de propriii bătrîni, nu par să aibă, în multe cazuri, o atitudine prea favorabilă: știm cu toții faimoasa expresie cu „te caută moartea...". Precum și apelativele „tataie" și „mamaie".

Sînt puțini vîrstnici care reușesc să facă lucruri remarcabile. Cei care mai au, încă, și la această vîrstă, prestigiu, putere și bani. Sau o familie cu adevărat devotată.

*Numărul de față își propune să expună cîteva dintre aceste probleme. Cît despre soluții... (**I. P.**)*

Ioana POPESCU

Ni s-au terminat bătrînii

Pe vremea cînd mă ocupam de imaginarul copilăriei, eram fascinată de reprezentările de secol XIX ale vîrstelor omenești, pe treptele unei scări simbolice. În majoritatea gravurilor pe care le-am putut consulta, în prima jumătate a vieții omul urca patru trepte, și ajungea la maximum de putere pe treapta a cincea; apoi cobora, din ce în ce mai încovoiat, în baston și apoi în cîrje, ultimele patru trepte. Era frustrant pentru cercetătorul copilăriei, dar simptomatic pentru mentalitatea vremii, faptul că nu exista nici o treaptă destinată micii copilării, dar existau în schimb patru trepte destinate diferitelor etape ale bătrîneții. În mod cutremurător, dedesubtul primei trepte a vieții apărea un pătuț de copil, la fel cum, simetric, dedesubtul ultimei trepte apărea un pat mare în care se lăfăia moartea. Așadar, cu doar două secole în urmă, pentru cultura savantă a orașului, bătrînețea constituia o întreagă jumătate din viața omului, perioadă nicidecum rușinoasă, chiar dacă din ce în ce mai fragilă.

Mă întreb cum s-a ajuns în mai puțin de două secole la dispariția din lume a bătrîneții – prin eufemizare – sau cum s-a ajuns în România de la *cine n-are bătrîni, să-și cumpere*, la *te caută moartea pe-acasă, tataie!*

Cine are bătrîni e mai bogat. Bunica Irinei, Caterina, se făcuse tot mai puțină la bătrînețe, avea dureri reumatice cumplite, iar picioarele îi deveniseră de nefolosit. În schimb, mintea, dar mai ales limba, îi rămăseseră tinere și ascuțite. În fiecare dimineață, Caterina se gătea, se pieptăna și se farda și apoi era așezată de către ai ei pe canapeaua din mijlocul casei, de unde putea controla totul. Irina și-o amintea ca pe o păpușă de divan, cu fusta rotund aranjată în jurul trupului, arătînd nemulțumită cu degetul deformat de gută către lucrurile care nu mergeau cum trebuie în gospodărie, corectîndu-și și admonestîndu-și toți membrii familiei. Și nimeni nu îndrăznea să o bombăne cu voce tare, pentru că îi simțeau forța pe care i-o conferea bătrînețea.

Cine n-are e mai sărac. Într-un supermarket, o doamnă în vîrstă cu fiica ei fac cumpărături. O angajată care încearcă să așeze marfa pe raft o roagă pe tînără să aibă grijă de *a bătrînă*, să nu se împiedice în ambalajele de carton. Asta provoacă din partea fiicei un discurs indignat despre insulte și despre limbajul jignitor al tinerilor din ziua de azi; cum poți spune despre cineva că e bătrîn, cînd are doar 80 de ani! Mă uit în coșul de cumpărături alimentare: cam multe pliculețe viu colorate...

Cine a avut bătrîni i-a pierdut. În cartierul meu, pînă acum vreo cîțiva ani, mai existau bătrîni. Înainte ca pe stradă sau în apartamente să locuiască *persoane de vîrsta a treia*, toți vecinii îi cunoșteau pe *bătrîneii* despre care vreau să povestesc. Îi observam ori de cîte ori se plimbau pe stradă

ținîndu-se de mînă. El – foarte înalt și slab, ea – scundă și mult mai sprintenă. El era adus de spate destul cît să îi poată vorbi ei lîngă ureche. Nimeni nu știa exact în ce imobil locuiesc, dar știam că ne sînt vecini și cu toții ne opream din vorbă, zîmbind la vederea lor. Plutea între cei doi bătrînei un abur de tandrețe, iar în urma lor – speranța că putem îmbătrîni cu toții la fel. Întîlnirea cu cei doi, cu bătrîneii, îndemna la visare și la scenarii optimiste. Datorită lor, îți doreai să ajungi odată bătrîn și nu, ferească Dumnezeu, la a doua sau la a treia tinerețe. Într-o zi a apărut pe stradă el singur și de atunci l-am văzut din ce în ce mai rar; de fapt, uneori vecinii se întreabă dacă o mai fi în viață. Odată cu ei, pare că însuși cuvîntul *bătrîn* a ieșit din vocabularul conversației de cartier.

Scara vîrstelor cu capul în jos. Dacă cineva și-ar mai bate capul să imagineze astăzi viața omului pe treptele unei scări, ea ar fi reprezentată de un parcurs exclusiv urcător și în permanent progres, de la o copilărie intrauterină savant asistată, spre o mereu mai multiplicată tinerețe – a doua, a treia, un mare buchet de ghiocei. Conform acestui tipar impus de corectitudinea globală, în *penthouse*-ul simbolic, omul își trăiește o finală copilărie, absurdă, inutilă și monstruoasă.

Mă gîndesc cum ar fi dacă din icoane ne-ar privi niște sfinți de vîrsta a treia...

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 14 mai la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Mona GOTTESZMAN

Bătrîneţe, numele tău (mai) e demnitate!

Continua creștere a populației vîrstnice nu este un fenomen neprevăzut sau apărut pe neașteptate. Țări precum Anglia, Franța, Malta, Germania, analizînd din timp aceste schimbări, au pregătit planuri naționale de acțiune pentru un continuum de servicii adaptate acestora. Paradoxal, în România, deși baza legislativă este creată, dezvoltarea sistemului de asistență socio-medicală și comunitară pentru vîrstnici este redusă, cauzele fiind multiple: tradiția segregării de muncă a acestora, ineficienta cooperare între autoritățile locale și centrale responsabile și între ofertanții de servicii publici și privați, deficiențele în alocarea resurselor financiare.

Problemele cu care se confruntă vîrstnicii sînt diferite, de la dificultatea asigurării hranei, a medicamentelor, a întreținerii locuinței și pînă la depășirea sentimentelor de singurătate, inutilitate și dobîndirea stării de siguranță. Din această perspectivă, este absolut necesară o schimbare radicală a modului de abordare, de la unul axat prioritar pe oferirea de protecție și îngrijire, către un model bazat pe implicarea și participarea activă a vîrstnicilor la viața comunității. Astfel, pot coexista servicii de îngrijire la domiciliu (medicale și/sau sociale), cămine de bătrîni, cantină socială, mese acasă, îngrijiri paliative, dar și programe create și derulate de vîrstnici, gen Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor, Centre de zi; în care persoanele vîrstnice sînt încurajate și susținute să facă voluntariat (meditații pentru copii, predarea unor abilități de cusut, pictat, muzică etc.). Alte tipuri de programe care funcționează eficient în țările menționate anterior pun accent pe prevenirea instituționalizării vîrstnicilor și pe menținerea unei vieți active. Unul dintre programe vizează pregătirea persoanelor aflate în pragul pensionării pentru a depăși bariera psihologică și a cunoaște oportunitățile care să le asigure o îmbătrînire activă. Un altul asigură activități în comunitate pentru persoanele vîrstnice aflate la domiciliu (educație pentru sănătate, exerciții fizice, consiliere de grup), în vederea menținerii independenței acestora. „Universitatea pentru Vîrsta a treia" (U3A) – un program destinat și în multe cazuri derulat de vîrstnici – este o mișcare începută în Franța în 1972 și care s-a răspîndit rapid în toată lumea, astfel că în 1996 în lume existau peste 3000 de programe de acest fel (Vellas, 1997). În cadrul U3A se organizează cursuri (limbi străine, istorie, geografie, anatomie, muzică), precum și variate activități sociale pentru persoanele de vîrsta a treia.

Dezvoltarea unor servicii eficiente și adaptate nevoilor și așteptărilor populației vîrstnice trebuie strîns legată de cunoașterea concretă a grupului și de asigurarea unui proces dinamic și participativ de elaborare a politicilor în domeniu. Mai mult, promovarea unei imagini pozitive a acestei vîrste este de preferat menținerii unei atitudini de pasivitate și dependență.

Alice NĂSTASE

Reputaţie fără bătrîneţe şi iubire fără de moarte

E îmbrăcată în negru şi poartă ochelari. Arată ca o bunicuţă din poveşti. Doar că e mai ponosită, şi e tristă, mult prea tristă. Cerşetoarea de la semaforul de pe Cîmpineanu nu cere bani, nu îndrăzneşte să spună nimic, paralizată de ruşine. Aşteaptă, tace, cu privirea în pămînt. Nici n-ar trebui s-o numesc cerşetoare... Mi-am imaginat că are în jur de 75 de ani, dar pare mai împovărată de sărăcie, de necazuri. În ziua în care mergeam către Intercontinental s-o întîlnesc din nou pe Nina Cassian, i-am întins bunicuţei de pe Cîmpineanu, pe geamul maşinii, două hîrtii de 1 leu.

Nina Cassian: „Sînt aleasa dragostei lui tîrzii, sînt prada întineririi lui“

Nina Cassian, venită în România pentru a-şi aniversa cei 85 de ani, mă aştepta în apartamentul său de la Inter, copleşitoare prin farmecul ei, elegantă, plină de viaţă. Cu un pahar de whisky ţinut graţios între degetele lungi ale mîinii drepte, cu o ţigară stînd în echilibru între falangele celeilalte mîini, Nina Cassian a gesticulat şi mi-a spus: „La cei nici 40 de ani ai tăi, nu m-aş lăsa de visul iubirii pentru nimic în lume! Gîndeşte-te că eu m-am recăsătorit, cu acest superb partener, la aproape 80 de ani!“. Şi mi-a povestit cum şi-a cunoscut soţul, pe Maurice Edwards, fost director al filarmonicii din Brooklyn şi artist cunoscut în America, după ce amîndoi trecuseră bine de 70 de ani... Şi cum s-au îndrăgostit unul de celălalt. Citisem deja povestea lor în *Memoria ca zestre,* unde Nina Cassian scria: „Sînt într-adevăr binecuvîntată dacă, la optzeci de ani ai mei, am un om lîngă mine căruia să-i pot spune: «Iubitule, dragostea mea!». E melodia *en dehors* a vieţii mele. În poemul amintit, scriu: «Sînt aleasa dragostei lui tîrzii, / sînt prada întineririi lui, / mă pierd într-un miracol copleşitor / nu într-unul blajin, cum mi s-ar fi cuvenit la crepuscul...»“.

După ce ea şi-a terminat povestea, Maurice, care a sorbit-o tot timpul din ochi, i-a luat mîna din care paharul coborîse pe masă şi i-a spus, într-o românească cu accent hollywoodian: „Pisicuţa mea!“. Nina l-a privit în ochi, cu emoţie imposibil de ascuns, şi i-a răspuns, nemăsluit fericită: „Miau“.

Octavian Paler: „Nu știam că am cord, ci inimă“

L-am cunoscut pe Sabin Bălaşa cînd avea 73 de ani, şi am petrecut în atelierul său cîteva dintre cele mai frumoase ore din viaţa mea. Artistul Sabin Bălaşa, vorbindu-mi despre operele sale, răsfoind printre schiţe şi mutînd dintr-un loc în altul stive de tablouri, mi s-a arătat debordînd de tinereţe, fremătînd de lumină. Ar fi îndrăznit cineva să-l numească „bătrîn“?!!! Nici măcar soţia lui de atunci, mai tînără cu două decenii decît el, nu părea la fel de plină de viaţă. „Melania e o mamă tînără pentru copiii mei“ – mi-a spus. „Între noi e o diferenţă de 20 de ani, dar eu fac mereu gluma asta: «Ce mă fac eu cu baba mea?». Pentru că eu sînt mai tînăr ca fire decît ea“. Şi aşa s-a făcut că, în scurt timp după întîlnirea noastră, Sabin Bălaşa s-a îndrăgostit de „o babă“ şi mai tînără...

L-am întîlnit pe maestrul Marcel Guguianu în anul în care împlinise 84 de ani. Mi-a povestit despre muzele lui, despre frumuseţe, mi-a făcut curte în orele noastre de interviu, iar eu m-am simţit onorată, tulburată.

Octavian Paler avea 80 de ani cînd ne-a acordat un interviu pentru aceeaşi revistă, *Tango.* Şi cînd mi-a declarat că iubeşte, la timpul prezent. Şi în nici o secundă a întîlnirii noastre privilegiate nu am ghicit vreun semn de bătrîneţe. Doar o nedumerire, atunci cînd mi-a povestit cum i s-a arătat, pentru prima dată, ameninţarea cu îmbătrînirea. „Am făcut infarct aici, acasă, dar n-am ştiut pînă a doua zi, cînd m-am dus la spital. Nu mi-a venit să cred, în primul moment, am zis chiar: «Cum adică, eu am făcut infarct?» Aveam 74 de ani. Pînă la 74 de ani n-am ştiut că am cord. Ştiam că am inimă.“

A crea, a procrea

Avem vîrstele pe care ni le clădim, odată cu reputaţia. Anii ne doboară doar dacă îi dăm voie destinului să ne înroleze în marele popor de fiinţe comune, care se supun cronologiilor vetuste. Unii dintre noi, din neputinţă, din teamă, din blazare, ne mulţumim să iubim o singură dată. La 20 de ani. De pe urma iubirii de atunci ne căsătorim, naştem pui vii pe care îi hrănim cu lapte, apoi îi creştem, în timp ce ne lăsăm iubirea să moară... După care, ne creştem nepoţii, în vreme ce ne lăsăm şi ultimele ambiţii să se stingă, asumîndu-ne doar un trai anost de mamă ori bunică, de babac... La capătul unui asemenea destin, căptuşit, aproape inevitabil, cu resemnare, vine, obligatoriu, bătrîneţea. O bătrîneţe în care bunicul, bunica nu devin figura centrală, reperul respectat, ascultat al familiei, ci se transformă într-un personaj utilitar, pe care-l pui să şteargă praful, îl trimiţi să plătească facturile...

Personalităţile, în schimb, nu au vîrste comune. Artiştii iubesc deznădăjduit pînă dincolo de vîrstele octogenare, iar exerciţiul iubirii îi obligă să fie tineri. Femeile creatoare îşi păstrează prospeţimea, farmecul, puterea de a flirta sau de a se îndrăgosti cu toată nebunia feminităţii dezlănţuite. Bărbaţii artişti îşi reclădesc opera de pe temeiuri virile, curajoase. Maturitatea artistică, venită după alte orologii decît ale celei fiziologice, trage după sine, remorcă splendidă, resursele de prospeţime a spiritului şi a trupului. „A crea“ şi „a procrea“ se rostogolesc unul peste celălalt, în sensuri pline de nobleţe, în destine fabuloase, către care oamenii de rînd privesc cu invidie, cu tristeţe, cu părere de rău. Cu jind.

Alexandru BĂLĂȘESCU

Strălucirea bătrîneţii

„Conducem vreo 30 de mile pe autostrada spre San Diego şi ieşim spre est. După încă 5 mile vom ajunge.“ – îmi spune Andres, colegul meu din Bogota. Mergeam spre un *„retirement house“,* o casă de pensionari, unde ar fi trebuit să o întîlnim pe doamna Marlene Goldstein. Atunci, adică exact acum zece ani, dumneaei avea 96 de ani. Nu ştiu dacă mai trăieşte şi astăzi, bunul-simţ mă îndeamnă să cred că nu, dar niciodată nu poţi fi sigur de astfel de chestiuni. Mergeam pentru a înregistra istoria sa de viaţă – exerciţiu indispensabil devenirii unui antropolog. Dna Goldstein era dintr-o familie de evrei care a părăsit Germania în anii 1930 pentru a ajunge iniţial în Columbia. Marlene a fost singura din familie care s-a căsătorit cu un american şi a emigrat ulterior în Statele Unite.

Pe drum am tot schimbat impresii şi ne-am creat aşteptări asupra locului în care vom ajunge. Evident, nimic nu ne-ar fi putut pregăti pentru ce aveam să găsim sau să aflăm, însă anticiparea este un virus destul de răspîndit printre noi, oamenii. Soarele californian nu se dezminţea nici în acea zi, răsfăţîndu-ne la limita suportabilului, cu căldura şi lumina sa de platou cinematografic. Am luat exitul ştiut spre est şi, printre eucalipţi de import şi palmieri autohtoni, am zărit ce a mai rămas din ţinuturile ude (mlaştinile) ale Californiei de Sud – acum lacuri regularizate, amenajate şi înconjurate de cartiere de case standardizate. La un moment dat, un indicator ne conduce spre locul căutat. Intram pe sub o poartă de lemn, cu doi stîlpi înalţi care susţin o emblemă arcuită ce ne urează bun-venit. Dintr-o gheretă de lemn impecabilă, un domn în uniformă ne întreabă unde mergem şi ne verifică numele pe lista invitaţilor acelei zile; dna Goldstein, conform regulamentului, a anunţat vizita noastră din timp.

Odată trecuţi de acea poartă am intrat într-o lume a bătrîneţii sclipitoare. Complexul trebuie să fi avut cam cinci sau şase clădiri de apartamente şi cîteva vile locuite în totalitate de bătrîni de peste 70 de ani, o sală mare de mese cu terasă-ponton şi un centru medical de urgenţe. Personalul era în totalitate extern; pe acel perimetru destul de extins, care ar fi putut echivala cu suprafaţa unui mic cartier cochet, nu locuia nimeni în afara pensionarilor. Am intrat într-una dintre clădirile de apartamente şi ne-am îndreptat spre numărul 17, unde ne aştepta dna Goldstein. Venirea noastră a fost un eveniment important, aveam atunci 25 de ani, şi ea nu mai primise vizite de ceva timp. Infuzia de tinereţe a făcut-o pe gazdă să îşi cheme doi prieteni, un domn la numai 80 de ani şi o doamnă la fel de tînără prin comparaţie, care au participat la conversaţia noastră. Apartamentul doamnei era mai degrabă o garsonieră, vastă ca dimensiuni, cu o terasă ce dădea spre lac. Avea lucruri puţine care să-i fi personificat spaţiul, în afara celor standard ale stabilimentului. Dna Goldstein ne-a invitat la masă în cantina-salon de pe malul lacului. Era prea răcoare pentru companionii noştri, pentru a sta pe terasă. Salonul era cu autoservire şi am fost impresionaţi, Andres şi cu mine, de bătrînii care aşteptau disciplinaţi în rînd să îşi primească porţia de supă şi macroul marinat – nu prea rău de altfel, însă total lipsit de orice condiment, sarea fiind obiect de contrabandă într-un astfel de spaţiu. Singurii care erau serviţi la masă erau pensionarii ce nu se puteau mişca, asistaţi de personalul aproape invizibil în halatele albe. În acel moment, mi-am dat seama de două lucruri: uşoara gelozie din privirea celorlalţi faţă de gazda noastră şi faptul că, de cînd sosisem în California – o jumătate de an –, nu văzusem mai deloc bătrîni.

Cînd spun bătrîni nu mă gîndesc la persoane peste 80, ci peste 60 de ani. Mi-a fost dat să aflu mai tîrziu de ce această absenţă. Cei mai mulţi dintre ei se mută în Leisure City. Leisure City este un orăşel în care te poţi muta *numai* dacă ai vîrsta de peste 55 de ani şi ale cărui variante le găsim în toate regiunile bogate ale Statelor Unite. Închipuiţi-vă un oraş în care trotuarele sînt largi, în care se circulă cu maşini de golf şi în care oamenii de pe stradă te-ar privi jumătate amuzaţi, jumătate plictisiţi, de la distanţa celor şase decenii ale lor. Leisure City este foarte ordonat şi curat, ca toate celelalte orăşele care îl înconjoară – însă nu vă închipuiţi că este vorba de orăşel de tip european, cu centru, clădiri vechi şi farmec de demult, ci de un *„suburban sprawl“,* o întindere de case standard şi parking-uri comerciale. Mergînd pe străzile sale aveam sentimentul pregnant de a fi într-o altă dimensiune temporală, căci oraşul însuşi are un alt ritm, o fiziologie încetinită ca aceea a locuitorilor săi. Fosta mea profesoară de portugheză ne spunea cît de mult aşteaptă să se mute acolo, căci avea aproape vîrsta necesară. Era o persoană dinamică şi plină de viaţă, de origine braziliană. După şase luni de *„complete leisure“* s-a mutat înapoi în Tustin, unde stătea înainte.

Kurt Vonnegut, în *Abatorul 5,* are cîteva pagini extraordinare în care descrie atitudinea americanilor faţă de bătrîni văzută din exterior. El afirmă – şi cred că ştia despre ce vorbeşte – că America este singura ţară care a dezvoltat o cultură a dispreţului faţă de bătrîni, care nu mai sînt văzuţi ca depozitari ai înţelepciunii de la care poţi învăţa cîte ceva, ci ca un fel de persoane a căror utilitate socială este depăşită. Este o transformare culturală sesizată de Margaret Mead prin anii '50, aceea că tinerii stăpînesc mai bine codurile sociale, datorită rapidităţii schimbării lor, devenind astfel educatori ai părinţilor. E o tendinţă care se răspîndeşte şi în exteriorul Statelor Unite în ultimii 30 de ani. Împingerea acesteia spre extremă ar duce la inutilitatea socială a bătrîneţii care poate şi chiar generează două fenomene paralele: unul de izolare sau ghettoizare a bătrînilor (spaţială ca aceea descrisă mai sus sau psihologic comportamentală, cum găsim prin alte părţi şi probabil ca pe la noi), cealaltă de negare a îmbătrînirii prin mijloace cosmetice care au devenit deja o industrie de sine stătătoare: *health and beauty*. Rarii bătrîni din afara Leisure City pe care i-am văzut în California făceau jogging pe plajă, erau predominant femei şi aveau implanturi de silicon în sîni şi botox facial. Însă cel pe care nu îl voi uita niciodată era paznicul parcării din faţa campusului Universităţii. Avea 80 de ani. Îl vedeam doar noaptea.

„Nu mă îndur să nu-l citez pe Delavrancea, dintr-un motiv pe care imediat după aceea am să-l divulg:

«Bunicul stă pe prispă. Se gîndeşte. La ce se gîndeşte? La nimic. Înnumără florile care cad. Se uită în fundul grădinii. Se scarpină-n cap.»

Motivul e Vighiloiu. Iată-l comentînd:

«...se plictiseşte bunicul lui Delavrancea, e cam pe linie moartă, cum se spune, că la sat nu prea stai aşa ziua în amiaza mare şi, chiar dacă se întîmplă aşa ceva, sigur că cu bunicul lui Delavrancea e rău, o fi înnumărînd el florile de tei care-i plutesc pe dinaintea ochilor, asta nu neg, numai că mă gîndesc la faptul că bunicul e pe ducă, acolo la sat dacă nu mai poţi lucra eşti aproape de tot de baba cu coasa, sau altfel, poate bunicul din proza lui Delavrancea e sclerozat şi de aia îl ţin pe scaun să înnumere florile de tei...»“

(Livius Ciocârlie, fragment neinclus în cartea *Bătrîneţe şi moarte în mileniul trei,* Editura Humanitas, 2005)

Ana BĂLAȘA

Cum este viaţa vîrstnicilor români

Preocupările autorităţilor privind fenomenul îmbătrînirii şi cercetarea lui ştiinţifică sînt focalizate îndeosebi pe costurile pentru societate. Problematica pensiilor şi starea de dependenţă a vîrstnicilor sînt temele cel mai frecvent abordate în acest context. Rareori, la nivel administrativ, sînt solicitate teme precum calitatea vieţii vîrstnicilor, integrarea sau excluderea lor socială, nevoile, modul de viaţă şi sănătatea persoanelor vîrstnice, viziunile lor asupra lumii, valorile pe care le împărtăşesc, participarea la viaţa socială.

În cele ce urmează vom prezenta succint cîteva aspecte care privesc „starea" acestui segment de populaţie, legate de condiţiile de viaţă şi calitatea vieţii. Ne vom referi la standardul de viaţă (venituri, cheltuieli de consum, locuinţă), starea de sănătate şi viaţa relaţională. Datele de cercetare (sursa: Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii, Institutul Naţional de Statistică) atestă că unele reprezintă zone critice, iar altele – puncte de sprijin ale vieţii vîrstnicilor.

Standardul de viaţă. Datele obiective şi propriile evaluări conturează un tablou mai degrabă întunecat al vieţii vîrstnicilor români. Iată cîteva caracteristici:

Veniturile gospodăriilor de pensionari se află sub nivelul veniturilor tuturor celorlalte tipuri de gospodării, cu excepţia celor de şomeri. Mai mult de jumătate din persoanele vîrstnice caracterizează situaţia veniturilor familiilor lor ca fiind nesatisfăcătoare. Doar 10% o caracterizează ca fiind bună şi foarte bună. Veniturile familiei nu ajung nici pentru strictul necesar pentru 41% din respondenţi sau ajung numai pentru strictul necesar (39%). În acord cu datele obiective şi propriile evaluări, vîrstnicii se plasează pe panta negativă a scalei săraci-bogaţi, în proporţie de 90%.

Cheltuielile de consum (conform datelor Institutului Naţional de Statistică, 2006). Structura cheltuielilor de consum şi ponderea lor indică faptul că pensionarii (majoritatea vîrstnicilor) au un consum caracteristic stării de sărăcie. Consumul alimentar reprezintă peste 56%, cheltuiesc sub medie pentru îmbrăcăminte şi încălţăminte, transport, comunicaţii, recreere, cultură. Sub 6% din gospodăriile de pensionari reuşesc să se încadreze în limita bugetului disponibil şi să facă economii.

Persoanele vîrstnice declarau (sursa: Sondaj Metro Media, 2003) că nu-şi pot permite să cumpere: hainele necesare iarna (45%); haine noi (77%); medicamentele necesare (55%). Majoritatea nu-şi pot permite: înlocuirea mobilei uzate (87%); petrecerea unei vacanţe în afara localităţii (84%); invitarea unor prieteni la masă, cel puţin o dată pe lună (71%); să aibă zilnic un ziar (58%).

Cercetările atestă că viaţa vîrstnicilor a curs şi curge spre rău. Situaţia lor se înrăutăţeşte cu fiecare an, iar pentru viitor nu speră la schimbări importante.

Într-un contrast frapant apare nivelul de viaţă al vîrstnicilor europeni. După declaraţiile acestora (*„Les européens et la qualité de vie"*, Rapport, INRA, 2000) unul din cinci vîrstnici europeni estima că trăieşte mai degrabă confortabil; 28% aveau unele greutăţi, unul din doi declara că trăieşte mediu; 7 din 10 vîrstnici europeni declarau, în 2000, că se simt la adăpost din punct de vedere financiar.

Deţinerea unei locuinţe şi confortul acesteia reprezintă un element important al condiţiilor de viaţă. Locuinţele vîrstnicilor sînt vechi şi utilate sub nivel mediu. Confortul precar este în parte compensat de faptul că 95% deţin locuinţa în proprietate. Locuinţa este deci o importantă componentă de suport, chiar dacă aceasta este construită din materiale inferioare, este veche şi foarte slab utilată.

În 2006, 60% din vîrstnicii români îşi caracterizau locuinţa ca fiind bună şi foarte bună (în condiţiile în care 50% nu aveau instalaţie de apă caldă, 43% nu aveau canalizare, 50% nu aveau grup sanitar în interiorul locuinţei).

În ceea ce îi priveşte pe vîrstnicii europeni, răspunsurile pozitive privind satisfacţia faţă de locuinţa lor se etalează între 96% pentru Danemarca şi 83% pentru Portugalia (*„Les européens et la qualité de vie"*, Rapport, INRA, 2000).

Sănătatea. Starea de sănătate a vîrstnicilor români este unul dintre punctele critice cele mai grave ale calităţii vieţii lor. În 2006, doar 13% din vîrstnici declarau că au o stare de sănătate bună sau foarte bună. Un procent de 56% îşi caracterizau sănătatea ca fiind sub nivelul satisfăcător. Evaluarea propriei sănătăţi descrie o situaţie gravă, constantă în timp (1992-2006, în măsurătorile ICCV). Conform declaraţiilor, nimic nu s-a schimbat în bine în starea de sănătate a românilor din ultimii ani.

În raport cu celelalte categorii de vîrstă şi cu vîrstnicii europeni, sănătatea vîrstnicilor români este mult mai precară, fapt confirmat de datele obiective privind cheltuielile pentru sănătate şi alţi indicatori de sănătate a populaţiei (speranţa de viaţă, morbiditatea – raportul dintre numărul bolnavilor şi populaţia dintr-un anumit loc într-o anumită perioadă de timp – mortalitatea).

Alături de sănătatea fizică şi mentală, ***sănătatea socială*** este un element esenţial al definiţiei sănătăţii, utilizată de OMS. Ea se referă, în principiu, la numărul şi calitatea relaţiilor sociale. Vîrstnicii români au prieteni în afara familiei, au încredere în vecini, se simt bine în vecinătate şi în comunitatea locală. Prin comparaţie, societatea în general este departe, nesigură sau ostilă: guvernele nu le-au îmbunătăţit situaţia, preocupările pentru oamenii aflaţi în nevoie sînt considerate slabe.

Mai multe studii occidentale, realizate după întîmplările legate de canicula din Chicago în 1995 şi Paris în 2003, cînd sute şi mii de bătrîni au murit din cauza izolării sociale şi a lipsei oricărui ajutor, demonstrează că există o legătură puternică între reţeaua socială şi starea de sănătate. Persoanele care beneficiază de un bun anturaj familial, amical sau de vecinătate declară mai frecvent că au o sănătate bună decît cei care au puţine contacte familiale sau amicale. Relaţia este şi mai evidentă cînd este vorba de evenimente extreme, cum este canicula în mediul urban.

Viaţa de familie este, la rîndul ei, o componentă esenţială a calităţii vieţii şi se dovedeşte a fi un suport important şi o sursă de satisfacţie pentru vîrstnici. Relaţiile de familie sînt predominant bune şi foarte bune (75%). Un procent de 68% declară că sînt mulţumiţi sau foarte mulţumiţi de viaţa lor de familie.

Dincolo de suportul afectiv şi moral pe care şi vîrstnicii, la rîndul lor, îl oferă, relaţiile bune în familie sînt şi o premisă pentru acordarea, la nevoie, a sprijinului şi îngrijirilor necesare. Membrii familiei sînt, de departe, furnizorii cei mai importanţi de îngrijiri pentru vîrstnici. Familia se constituie în mediul principal de referinţă şi este suportul cel mai sigur, social şi afectiv. Peste 90% din vîrstnici au încredere în familia lor şi declară că aceasta este foarte importantă în viaţa lor.

Importanţa familiei pentru vîrstnici este cu atît mai relevantă cu cît aceasta a suferit o serie de transformări, similare cu cele privind familia din societăţile occidentale: relaţiile între generaţiile unei familii sînt mai puţin statuate, mult mai elective, ierarhia vîrstelor îşi pierde din importanţă, are loc o mai mare autonomie, se impun tot mai mult normele de separare rezidenţială şi de independenţă financiară. Legăturile verticale (între generaţii diferite) presupun o mai mare complexitate: între persoane din generaţii diferite, comunicarea este mai dificilă, nevoile nu sînt aceleaşi, valorile şi mentalităţile sînt diferite, chiar limbajul este diferit.

Datele de cercetare atestă deci că puţine componente ale vieţii vîrstnicilor români sînt puncte de sprijin, şi mai multe sînt zone critice. Vîrstnicii europeni, cu toate nemulţumirile lor, au, prin comparaţie, o viaţă la care românii pot doar aspira.

Iaromira POPOVICI

Imagini extreme

Fundaţia Crucea Alb-Galbenă oferă îngrijiri medicale gratuite, pe baza recomandărilor medicale, în cele şase sectoare ale Bucureştiului (şi plătite la cererea pacienţilor). Are statut de utilitate publică şi este primul furnizor acreditat şi autorizat pentru asistenţa la domiciliu. Printre finanţatorii ei se numără instituţii de stat (Consiliile locale, Ministerul Muncii, CASMB), dar şi private (United Way România). Unul dintre segmentele de populaţie căruia fundaţia i se adresează este cel alcătuit din vîrstnici imobilizaţi la domiciliu.

Asistenţii lor merg din casă în casă, avînd în custodie cazuri extrem de grave. Cei mai norocoşi au familii, alţii sînt singuri-cuc. Crucea Alb-Galbenă vine la ei în general de două ori pe săptămînă şi le acordă strict îngrijirile medicale. În cazul în care există, familiile duc greul igienei bolnavilor imobilizaţi... În cazul în care nu...

Monica Iorgulescu este asistentă de cîţiva ani buni la fundaţie. Îşi cunoaşte pacienţii aproape ca pe membrii propriei familii şi-i tratează ca atare: se vede că îi pasă de ei. Le ştie slăbiciunile, bunele şi relele... Cu maşina ei matusalemică facem cîteva curse într-o zonă în care unii dintre noi nu s-ar înghesui să calce: Rahova-Ferentari.

Despre prima doamnă la care mergem, Monica spune că e un caz fericit. Doar dintr-un singur punct de vedere: **Constanţa Popescu,** de 85 de ani, din Bucureşti, are o familie care o iubeşte, care stă cu ea şi-i acordă toate îngrijirile necesare. Din alt punct de vedere, ea trăieşte, de un timp bun încoace, cu o gaură în cap. Un carcinom, care a ajuns la os, şi nu mai poate fi operat încă o dată, pentru că doamna suferă de inimă şi nu ar rezista. Fiul ei îmi spune că pe acolo se vede creierul cum pulsează. În cameră pluteşte un miros îngrozitor, fără scăpare. De la aceeaşi rană. „Sînt de pe lîngă Piteşti, de lîngă Cîmpulung. Am lucrat greu, la cauciuc. Încălţăminte: bascheţi, tenişi... Soţul nu mai trăieşte, din 1986. Am fost la cuscra mea, am mîncat, şi după aceea..." – povesteşte Constanţa Popescu însăşi. E lucidă şi îşi aminteşte tot. Chiar tunsă foarte scurt, cum e acum, a rămas drăguţă.

„A avut o pată maronie, asta a evoluat, a început s-o mănince, a făcut o bubă pe dedesubt... După un an, s-a făcut cancer... Nu din ăla care se întinde. Radiaţii solare – mi-a zis doctorul. A fost operată la «Balthazar». I-a luat piele de la picior de acolo, i-a pus aici. Apoi a recidivat. După ce s-a deschis rana, a fost iar la operaţie. Atunci i-a scos o bucată de os. Acum, în martie, am găsit-o jos. Am dus-o la spital. Mi-a făcut o hemipareză. Nu e nici o soluţie. Trebuie doar să-i facă operaţie pe creier, dar nu ar rezista" – adaugă fiul ei.

Cea care se ocupă cel mai mult de ea e nepoata, fata fiului: spune că, dacă bunica i-a făcut acelaşi lucru cînd era mică, de ce să-i fie scîrbă de ea... Constanţa are şi un strănepot, Bubu.

Ce face toată ziua? Nu se poate da jos din pat. Se uită la televizor – spune fiul. „Stau cu ochii în tavan" – conchide ea.

Al doilea caz e, dacă se poate, şi mai grav. **Ahmet Assan,** de 60 şi ceva de ani, a trebuit să-şi amputeze ambele picioare. Locuieşte cu soţia, şi sînt turci amîndoi. Casa lor e curată şi îngrijită. Dl Assan e vioi şi vital. Aşa cum stă sub pătură, nu-ţi dai seama de nimic. Soţia lui e frumoasă.

Cînd începe să vorbească, vezi că a fost şi a rămas un luptător. Întîi, îmi povesteşte cum de o lună şi jumătate nu i-a venit pensia. Apoi, despre memoriile lui, pe care le tot scrie, deşi nu a primit niciodată un răspuns pozitiv: „Sînt turc de la Constanţa. În Al Doilea Război Mondial a pierit tata. Apoi şi mama. Am crescut orfan de război. Pentru că tata a murit în război, doamnei din Televiziunea 1, Andreea Marin, i-am făcut nişte hîrtii. În care am vrut să aflu unde e îngropat tatăl meu. Iar eu, pentru că sînt moştenitor, am dreptul la nişte facilităţi... Le-am trimis şi la Ministerul Apărării. Nu s-a rezolvat nici pînă acum, dar nu mă las..."

O altă obsesie a lui, şi pe bună dreptate, e căruciorul electric cu care îşi cîştigă pîinea. De cînd s-a stricat, nu mai poate ajunge cu el în locul în care, nu-i e ruşine să spună, se ducea cu un cîntar şi mai aduna şi el cîte 7-10 lei pe zi. Ar vrea să găsească pe cineva să i-l repare, i-a scris şi lui Becali... Mai ales că nu statul i l-a dat...

Dacă imaginile pe care le-am prezentat nu sînt decît unele extreme ale bătrîneţii, ele există, şi trebuie luate în seamă. Mai ales că sînt mai puţin vizibile cu ochiul liber.

● „Ce diferă la Dumnezeul celor două Testamente e, pare-se, vîrsta. Zarathustra: «Cînd era tînăr, acest Dumnezeu din Orient era dur şi însetat de răzbunare; a clădit un infern pentru a-şi distra favoriţii. Dar a sfîrşit prin a deveni bătrîn şi moale şi tandru şi compătimitor, semănînd mai mult cu un bunic decît cu un tată, dar semănînd încă mai mult cu o bătrînă bunică nesigură pe picioare.»

Ştiu eu? Dacă l-a născut pe Iisus la bătrîneţe, înseamnă că era încă viguros acel Dumnezeu. În schimb, suspicios cu fiul, pe el, pe Iisus, l-a făcut blînd ca un bunic. O nouă împrejurare cînd Nietzsche pare să-l confunde pe Dumnezeul creştin cu Iisus."

● „Pesimişti, indienii cherokee – şi, pare-se, nu numai ei – se aşteaptă ca lumea să îmbătrînească aşa cum îmbătrîneşte individul, încheierea fiind moartea ei: «Credinţa că inevitabila catastrofă este consecinţa fatală a *bătrîneţii* şi a decrepitudinii lumii pare destul de răspîndită. După indienii cherokee, *cînd lumea va fi veche şi uzată, oamenii vor muri; frînghiile se vor rupe şi pămîntul se va cufunda în Ocean*»."

(Livius Ciocârlie, fragmente neincluse
în cartea *Bătrîneţe şi moarte în mileniul trei,*
Editura Humanitas, 2005)

Constantin RUDNIȚCHI

Tinereţea risipită a sistemului de pensii

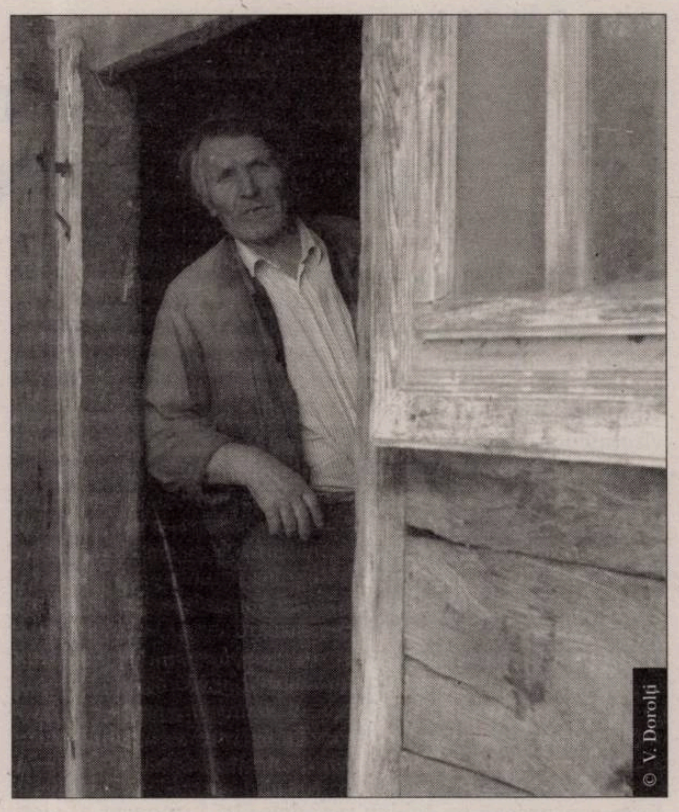

De la sistemul de pensii s-au aşteptat în ultimii ani cele mai multe minuni. Milioane de români şi-au dorit ca pensiile să crească. Din păcate, aşteptările le-au fost rar îndeplinite, şi niciodată pe de-a-ntregul. Toate datele fundamentale din economie arată că pensiile au şi vor avea probleme de creştere. Calculele reci, economice demonstrează că economia românească nu poate genera creşterea susţinută a fondurilor alocate pensiilor. O palidă consolare este că multe sisteme de pensii din Europa se confruntă cu dificultăţi asemănătoare cu cel românesc.

Să ne întoarcem aşadar la România. În acest moment, un salariat susţine prin contribuţiile pe care le plăteşte (el şi firma sau instituţia la care lucrează) un pensionar şi jumătate. Adică, astăzi, în România, sînt patru milioane de salariaţi şi şase milioane de pensionari. Cum s-a ajuns aici? Totul a început în anii '90, cînd în locul disponibilizărilor de personal s-a preferat să se facă derogări de la rigorile ieşirii la pensie (în sensul relaxării condiţiilor de pensionare). Rezultatul a fost că s-a salvat rata şomajului, dar a crescut numărul pensionarilor. Efectul economic a fost simplu: a scăzut numărul celor care cotizau la fondul de pensii şi a crescut numărul celor cărora trebuia să li se plătească pensiile. Din această ecuaţie a rezultat că statul a plătit pensii mai mici către tot mai mulţi. Este foarte interesant faptul că, dintre pensionarii actuali, doar ceva mai mult de jumătate au cotizat întregul stagiu (numărul de ani) prevăzut de lege. Economic, acest lucru a însemnat încă o mare problemă bugetară.

Sistemul de pensii, inventat de Bismarck şi evident adaptat de-a lungul timpului, se bazează în esenţă pe trei parametri importanţi: cîţi oameni cotizează, cît timp plătesc contribuţiile şi cîţi pensionari trebuie plătiţi. Cînd unul dintre aceşti factori se deteriorează (sau toţi trei) sistemul de pensii începe să scîrţîie. Evident, există şi un al patrulea factor, mărimea contribuţiilor, care dă elementul calitativ al sistemului de pensii: sumele colectate, care, pe cale de consecinţă, vor putea fi şi plătite.

România are, mai mult decît alte state, două teme specifice. Pe de o parte, este vorba despre crearea unui sistem privilegiat de pensionare. Există, ca şi în cazul salarizării, o serie de legi speciale care favorizează unele categorii profesionale. Cel mai cunoscut este cazul parlamentarilor. Dar ei nu sînt singurii. Un alt exemplu este cel al personalului din industria aviatică. Aceştia au fost beneficiarii unei aberaţii economice: au putut ieşi la pensie pe baza veniturilor salariale din ultimele trei luni de activitate. Legea prevede ca nivelul pensiei să ia în calcul întreaga durată a perioadei de cotizare la bugetul asigurărilor sociale, tocmai pentru a asigura un echilibru, dat fiind că, în mod inevitabil, salariul unui angajat creşte în timp, odată cu avansul pe scara ierarhică sau, pur şi simplu, prin vechimea în muncă. A lua în calcul doar ultima parte a activităţii este un avantaj important pentru viitorul pensionar întrucît modul de calcul al pensiei nu va fi ponderat cu cîştigurile, mai mici, obţinute în perioada de început a activităţii. Poate că aceste situaţii privilegiate nu sînt regula sistemului de pensii, dar, în orice caz, ele accentuează inechităţile dintre diferite categorii de pensionari.

Pe de altă parte, sistemul de pensii a trebuit să rezolve o serie de cazuri sociale: cele ale agricultorilor şi cele ale persoanelor care nu au cotizat de-a lungul vieţii la bugetul Asigurărilor sociale, fiind lipsite de venituri la vîrsta pensionării. Soluţia a fost oferirea de pensii mici ca şi cuantum, dar multe.

Şi un caz, cel al pensionarilor privilegiaţi, şi celălalt, al pensiilor plătite din raţiuni sociale, au dus către un singur rezultat: dificultăţi reale de finanţare a bugetului de pensii.

România a trecut, tîrziu şi cu mari ezitări, la implementarea aşa-numitului „pilon doi" de pensii, un sistem care muta o cotă parte din contribuţiile încasate de stat către administratori privaţi. „Pilonul doi" este aplicat în multe economii din lume tocmai pentru că se iau în calcul, în primul rînd, calităţile sistemului şi se au în vedere, într-o proporţie mai redusă, defectele. Calităţile „pilonului doi" sînt evidente: creează, pentru cei care contribuie, o alternativă la sistemul de stat (astfel, viitorii pensionari vor primi două pensii, una în contul contribuţiilor făcute de-a lungul activităţii către sistemul public, alta pentru plăţile făcute către sistemul administrat privat) şi este complet diferit de modul de funcţionare al sistemului de stat (pensionarii de astăzi primesc bani din contribuţiile salariaţilor de astăzi şi aşa mai departe, generaţie după generaţie) individualizînd banii plătiţi de fiecare salariat şi introducînd pentru fiecare un cont în care se acumulează sumele plătite. Administratorii privaţi gestionează fondurile încasate făcînd plasamente şi plătind pensiile datorate celor care au contribuit.

Toate sistemele publice de pensii suferă de diverse boli. În toate economiile, sistemul de pensii are fragilităţile lui şi toate pleacă în esenţă de la un fenomen simplu: dezvoltarea economică şi presiunile salariaţilor au redus, în ultimele decenii vîrsta de pensionare (adică au redus intrările de bani la bugete), în timp ce speranţa medie de viaţă a crescut (adică sistemele de pensii sînt obligate să plătească pe o perioadă tot mai lungă de timp).

Din păcate, criza aduce soluţii de criză: Guvernul maghiar îşi pune problema reducerii pensiilor. Dar adevăratele soluţii sînt cele care se discută tot mai intens în Uniunea Europeană şi ţin de creşterea vîrstei de pensionare şi, implicit, mărirea stagiului de cotizare. Acestea sînt soluţiile fundamentale, iar fără aplicarea lor sistemele de pensii riscă să ajungă să funcţioneze pe baza principiului jocului piramidal: se fac plăţile numai atîta timp cît sistemul este alimentat suficient de nou-veniţi. Numai că numărul celor care plătesc scade, iar numărul celor care primesc creşte. Să fim realişti, în materie de pensii, minunile nu există.

Mihaela ȚÎNȚAȘ

Despre bătrîneţe în 30 de secunde

În Ţara Reclamelor, locuitorii sînt tineri, frumoşi şi îmbrăcaţi bine, mereu la modă şi la curent cu ultimele tehnologii. Femeile sînt cele mai grijulii mame, cele mai perfecte gospodine în bucătărie şi cele mai sexy soţii în dormitor – deşi nu prea o să vezi aceeaşi femeie în toate ipostazele astea. Bărbaţii sînt fie romantici, fie eroi macho care se descurcă în orice situaţie, după caz; au cei mai tari prieteni cu care stau la bere, fac grătare sau merg la meci. Copiii sînt neastîmpăraţi şi se murdăresc întotdeauna după doar 3 secunde de joacă, dar îi iubim necondiţionat. Bătrînilor însă li se cam refuză intrarea. Într-o ţară care îşi selectează locuitorii după gradul de admiraţie invidioasă pe care pot să-l stîrnească celorlalţi, bătrînii sînt întorşi la graniţă.

Cu puţine excepţii. Ne plac, de exemplu, bunicii. Bunicii ne aduc aminte de copilărie, de vacanţe la ţară, de vremurile de demult în care eram lipsiţi de griji şi în care în primul rînd mîncarea avea gust. Gust de mîncare adevărată, cum numai bunicile – şi cîteva companii alese pe sprînceană – ştiu să facă. Bunica şi mama deja pensionară vor rămîne mereu expertele în bucătărit, păstrătoarele reţetelor „secret de familie", cele pe care le invoci de cîte ori presari delikat sau amesteci niţică smîntînă cu pătrunjel în oala cu ciorbă sau tocăniţă. Dar dacă gustul mîncării făcute în casă ne declanşează deseori dorul de mamă sau bunică şi ne face să punem mîna imediat pe telefon, femeile astea dragi pot deveni instant enervante cu sfaturile lor despre scos petele şi despre cum să obţii albul cel mai alb fără să strici ţesăturile delicate. Pentru că ele ştiu întotdeauna mai bine. Şi umblă mereu cu înălbitorul în poşetă. Şi orice ai face, tu nu reuşeşti niciodată să te ridici la înălţimea pretenţiilor lor (aici poate nu diferă chiar atît de mult de cele din viaţa reală).

Lăsînd însă bunicii deoparte, bătrînii care reuşesc să ajungă totuşi pe tărîmul minunat al reclamelor sînt cel mai adesea doar variante caricaturale ale bătrînilor care ne trezesc compasiunea pe stradă. Exagerarea şi stereotipurile sînt procedee mult prea des utilizate în publicitate, nu doar cînd vine vorba despre personajele mai în vîrstă – iar oricum reclamele în care apar bătrîni sînt de cele mai multe ori făcute tot pentru cei pînă în 35-40 de ani. Anul trecut febra pensiilor private obligatorii a scos la iveală multe din tiparele mentale în care îi încătuşăm noi pe cei de vîrsta a treia. Pensionarii sînt, în mod evident, oameni care nu au nimic de făcut decît să stea acasă, să se uite pe vizor, spionîndu-şi vecinii sau aşteptînd poştaşul, au prea mult timp liber şi un fetiş pentru şah, cărţi de joc şi bibelouri. Au casele pline de mobilă şi mileuri, iar pick-up-ul încă reprezintă pentru ei ultima noutate în materie de tehnologie. Sînt suspicioşi la culme, iar dacă nepotul le oferă un telefon mobil garantat pe viaţă ca într-o reclamă la Germanos au impresia că acesta le doreşte moartea grabnică. Ce mai, pensionarii de azi sînt exemple de aşa nu. Dar tu, cetăţeanul model al Ţării, vei fi altfel, vei putea, cînd ajungi la vîrsta lor, să te bucuri din plin de tot timpul liber. Dacă faci alegerea potrivită, poţi să ai o bătrîneţe frumoasă, „vei fi toată viaţa persoana care îţi doreşti să fii" – cum spune un astfel de fond de pensii.

Bătrîneţea e ceva de care fugim. La propriu, ca în reclama la Gerovital în care o femeie frumoasă care vrea şi merită să rămînă tînără fuge de propria ei variantă mai în vîrstă şi ridată, şi reuşeşte să scape de ea, lăsînd-o în urmă, captivă în metrou.

Pentru că ne displace şi ne înspăimîntă, bătrîneţea e unul dintre principalele lucruri pe care încercăm să le combatem. Sînt sute, mii de produse dedicate acestui scop. Sînt însă mult mai puţine produse destinate bătrînilor. Iar dacă în magazine poate găseşti mai multe, pentru că ne gîndim că cei care au nevoie de ele le vor căuta oricum, sînt şi mai puţine astfel de produse care „merită" să fie promovate pe micul ecran. În afară de războiul televizat între două mărci de adeziv pentru proteze, mai apare rareori cîte un medicament menit să aline suferinţele inimilor obosite sau ale articulaţiilor uşor ruginite.

Şi totuşi, deşi exagerînd ironizează, sînt cîteva reclame care prezintă altfel de bătrîni. Mai ţineţi minte administratorul de bloc dintr-o reclamă veche la Xnet care comenta şite-uri cu locatarii? Şi se plîngeau de cît de greu se încarcă în Flash? Sau chat-ul sătesc al MŢR? Dacă ne-am uita puţin mai mult în jur la bătrînii noştri (dacă rămînem la ideea că bătrîneţea începe pe undeva pe la vîrsta pensionării, oricît de greu ne-ar fi să admitem asta, părinţii noştri s-ar cam încadra în această categorie de nedorit), am observa că de fapt seamănă mai degrabă cu Madam Multemedia. Nu or fi atît de *gadget-freak* ca Madam Multemedia, nu cred că au 9 plasme în sufragerie. Dar mai mulţi decît vrem să credem şi-au luat calculator ca să vorbească pe Skype cu copiii şi nepoţii din străinătate, ne scriu mail-uri şi SMS-uri (chiar dacă le ia ceva timp), şi-au cam schimbat Daciile vechi, cu care ne duceau în vacanţă la mare, cu maşini mici „urbane" făcute pentru cei sub 25 de ani. Seamănă mai degrabă cu bunica din povestea reală transformată în spot pentru Untdelemn de la Bunica, cea care a luat avionul pînă în Italia ca să ajungă mai repede la nepot. Şi unor astfel de bătrîni cred că e momentul să le deschidem şi noi graniţele.

„Bataille: «Viaţa omenească nu poate observa fără să tremure – fără să trişeze – mişcarea care o duce spre moarte.» Nu confruntăm viaţa cu moartea decît în perioade de criză, cum ar fi o boală grea. Abia odată cu îmbătrînirea ne devine sensibilă apropierea morţii. Chiar şi atunci teama de moarte poate fi ocultată, măcar parţial, de teama că îmbătrînim. Nu e o prostie. Spectrul bătrîneţii excesive şi al degradării mintale mă înfricoşează mai mult decît certitudinea, în sfîrşit dobîndită, că voi muri."

(Livius Ciocârlie, fragment neinclus în cartea *Bătrîneţe şi moarte în mileniul trei*, Editura Humanitas, 2005)

„Blues-ul este întotdeauna despre adevăr“

– interviu cu Charlie MUSSELWHITE –

Duminică, 17 mai, Charlie Musselwhite, celebrul interpret de blues la muzicuţă, va cînta în premieră în Europa de Est la Hard Rock Café din Bucureşti. Concertul, a cărui deschidere va fi făcută de Marcian Petrescu & Trenul de noapte, face parte din seria Blue Moods *– iniţiată în 2007 de Event Plus (www.event-plus.ro) –, o platformă specială ce oferă iubitorilor de blues din România posibilitatea de a savura,* live *şi în locuri atent alese, concerte susţinute de legendele genului. Lansat la începutul anilor '60, Charlie Musselwhite (n. 1944, Mississippi) este unul dintre cei mai celebri muzicieni albi de blues. A cîntat la muzicuţă şi la chitară pentru bacşiş pe străzile şi prin cluburile de noapte din Chicago, s-a împrietenit cu John Lee Hooker, care i-a fost cavaler de onoare, iar după succesul legendarului* Stand Back! Here Comes Charley Musselwhite's Southside Band *(1966), au urmat peste douăzeci de albume de blues şi nenumărate colaborări cu nume sonore, de la Muddy Waters, Howlin Wolf, Eliades Ochoa (Buena Vista Social Club), Ben Harper şi Tom Waits la INXS şi Eddie Vedder (Pearl Jam). Printre altele, a fost nominalizat de şase ori la Premiile Grammy şi a fost distins cu Lifetime Achievement Award acordat de Monterey Blues Festival. Cel mai recent album al lui,* Rough Dried – Live at the Triple Door, *a apărut anul trecut. Mai multe aflaţi la www.charliemusselwhite.com.*

I-aţi văzut pe Elvis, pe Johnny Cash şi pe Jerry Lee Lewis debutînd pe scenele cluburilor de noapte; vă amintiţi cu exactitate momentul în care v-aţi dorit să deveniţi dvs. înşivă interpret de blues?

Nu, încă mai încerc să-mi dau şi eu seama cînd a început totul. Ştiu doar că a fi muzician profesionist nu a fost niciodată un ţel al meu. Eu am vrut doar să cînt blues, dar niciodată nu am visat că muzica ar putea deveni chiar meseria mea. Însă mă bucur că s-a întîmplat aşa.

V-a fost greu pînă să fiţi acceptat în lumea muzicienilor de blues negri? V-aţi confruntat cu prejudecăţi?

Toţi muzicienii negri m-au încurajat, m-au sprijinit şi mi-au fost de mult ajutor de-a lungul carierei mele. Singura prejudecată peste care am dat a venit de la oamenii care scriau despre muzică. Din fericire, majoritatea au fost blînzi cu mine.

Aveţi rădăcini choctaw sau cherokee? Cît de importantă este această moştenire şi cum se reflectă ea în muzica dvs.?

Mama mea spunea că e cherokee. Dar eu n-am ştiut niciodată prea multe despre această cultură – ca să fi fost influenţat în vreun fel în muzica pe care o cînt. Cel puţin, nu din cîte îmi pot da eu seama.

Dacă blues-ul cîntă despre adevăr – aşa cum aţi afirmat odată într-un interviu – mai poate fi acest gen atît de politic aşa cum era prin anii '50-'70? Pentru ce mai „luptă“ blues-ul zilele astea?

Pentru adevăr. Blues-ul este întotdeauna despre adevăr. Blues-ul cîntă despre tot ce înseamnă viaţa însăşi. Aş spune că blues-ul este ceea ce îţi aduce consolare în vremuri grele şi este tovarăşul tău în vremurile bune.

Ne-aţi putea vorbi despre problemele politice pe care le-aţi întîmpinat înregistrînd albumul Continental Drifter *(1999), alături de cvartetul cubanez Quarteto Patria?*

N-am avut nici un fel de probleme, asta e doar o legendă. Am făcut înregistrările în Norvegia doar pentru că ne aflam cu toţii acolo participînd la Bergen Blues and Roots Festival.

Aţi cîntat peste tot în lume, din State pînă în China, din Brazilia pînă în Australia; cum explicaţi faptul că blues-ul este atît de accesibil unor culturi muzicale atît de diferite?

Eu cred că această accesibilitate se datorează faptului că blues-ul se cîntă din suflet şi atunci cînd cineva ascultă blues, chiar dacă nu înţelege cuvintele, recunoaşte emoţia. Iar emoţia se naşte acolo unde există comunicare. De altfel, este interesant şi faptul că oamenii care cîntă din suflet pot cînta împreună, chiar dacă nu pot purta şi o conversaţie. Oameni de oriunde pot comunica atunci cînd o fac cu inimile.

Cum vă simţiţi cînd aceşti oameni din toată lumea vă consideră o legendă în viaţă a blues-ului? Sînteţi stînjenit, mîndru sau, poate, amuzat?

Nu ştiam că oameni din toată lumea gîndesc astfel despre mine. Dacă e adevărat, atunci sînt surprins pînă la fericire şi foarte flatat.

Sînteţi autorul din umbră al celui mai celebru şi mai adictiv solo de muzicuţă din istoria muzicii pop – pe cîntecul celor de la INXS „Suicide blonde“. Aţi anticipat succesul melodiei cînd aţi lucrat împreună cu fraţii Farriss? Cum au ajuns să vă ceară colaborarea?

Nu aveam nici o idee cine sînt INXS şi nici nu mi-a trecut vreodată prin cap că acel cîntec va ajunge atît de celebru. Eram într-un turneu prin Australia şi nu ştiu cum au făcut de mi-au dat de urmă, m-au sunat la hotel şi m-au întrebat dacă n-aş vrea să înregistrez cu ei. Îmi amintesc că ne-am distrat mult în studioul de înregistrări şi au fost cu toţii nişte tipi foarte, foarte simpatici.

Prietenia dvs. cu John Lee Hooker – care era mai mare decît dvs. cu 27 de ani – este notorie; care ar fi cel mai valoros lucru învăţat de la el?

M-a învăţat să nu ratez nici o ocazie pentru un rîs pe cinste. Lui John îi plăcea la nebunie să rîdă.

Colaborarea dvs. cu Eddie Vedder pentru coloana sonoră a filmului Into the Wild, *regizat de Sean Penn, este favorita mea. Cum a fost să lucraţi cu Eddie Vedder, el însuşi o legendă a* grunge*-ului, un supravieţuitor al unei perioade foarte tulburi?*

Eddie este un tip grozav. Un om foarte de treabă şi foarte relaxat. Nu pare niciodată că s-ar grăbi. Se bucură de viaţa pe care o are şi face totul pe îndelete. Probabil se află şi el printre cei care savurează un rîs pe cinste.

Muddy Waters, Howlin Wolf, Eliades Ochoa, Ben Harper, Tom Waits... aţi colaborat cu toţi aceştia şi cu mulţi, mulţi alţii. Există vreun muzician alături de care v-ar fi plăcut să cîntaţi şi, dintr-un motiv sau altul, n-aţi apucat s-o faceţi?

O, Doamne! Aş putea face o listă foarte lungă. Dacă m-aş putea întoarce în timp, mi-ar plăcea să-l întîlnesc pe Charlie Patton. Alt nume care îmi vine acum în minte este Magic Sam. Am fost buni prieteni şi am înregistrat împreună ca backing pentru Shakey Jake, dar mi-ar fi plăcut să fi lucrat cu el mult mai mult.

„Nu ştiu decît un singur cîntec, pe care îl cînt mai lent sau mai dinamic sau îi schimb tonalitatea, dar este exact acelaşi cîntec pe care l-am cîntat toată viaţa. E tot ce ştiu.“ Afirmînd aceste lucruri sînteţi doar modest sau continua reinterpretare este chiar esenţa blues-ului?

Aşa simt eu, aşa mi se pare mie. Sînt acest trup cu acest suflet şi cu această inimă care cîntă acest singur cîntec. Fiecare are propriul lui cîntec. Trebuie doar să-l găseşti.

O ultimă întrebare, indiscretă: problemele cu băutura pe care le-aţi avut pînă în 1987 v-au influenţat felul în care cîntaţi acum la muzicuţă?

Păi, îmi place să cred că acum cînt mai bine.

a consemnat Marius CHIVU

Daria GHIU

Acestea nu sînt nişte fotografii

„Fidelitatea imaginilor. René Magritte şi fotografia“, expoziţia deschisă între 30 aprilie şi 19 iulie la Muzeul Naţional de Artă al României, este fără doar şi poate unul dintre evenimentele vizuale cele mai importante ale anului. Născută în urma unui acord de cooperare bilaterală între România şi comunitatea franceză Valonia-Bruxelles, expoziţia apare la noi într-un moment în care, la nivel internaţional, René Magritte este protagonist: pe 9 iunie, la Bruxelles, se va deschide un imens muzeu dedicat marelui pictor suprarealist, ce va cuprinde cea mai vastă colecţie de tablouri ale sale din lume (170 de pînze) şi o zonă multimedia care va face posibilă, între altele, proiectarea pe geamurile muzeului a faimosului cer al lui Magritte, vizibil în permanenţă din exterior, de către oricine. Ca să vedem, în sfîrşit, cerul!

Cele 59 de fotografii realizate de către pictorul suprarealist între 1928 şi 1955 şi expuse, acum, la MNAR, reprezintă, pe de o parte, o frîntură însemnată din viaţa artistului belgian, şi, pe de altă parte, o sursă esenţială pentru o imagine mai cuprinzătoare asupra unui suprarealism belgian deosebit de bogat. Expoziţia de faţă este veche, ca asamblare, de 33 de ani, şi i se datorează lui Louis Scutenaire. El este cel care, în 1976, a pus alături aceste fotografii, iar titlul, „Fidelitatea imaginilor“, îşi are originea răsturnată în *Trădarea imaginilor,* pînza pictată în 1929 de către Magritte şi aflată azi la Los Angeles: celebra pipă reprezentată extrem de realist, aproape naiv şi didactic, sub care apare scris, caligrafic, *Ceci n'est pas une pipe.* Enunţ discutat şi răsdiscutat, posibilă definiţie a operei de artă, caligramă descompusă, aşa cum o numeşte Michel Foucault în eseul său din 1973, care demonstrează că „a picta nu este totuna cu a afirma“, a vedea nu este totuna cu a spune, semantica imaginii find diferită de semantica verbală.

Aşa cum aflăm din catalog, „Fidelitatea imaginilor“ trimite la publicarea în 1968, de către Marcel Mariën, a unei serii de 19 fotografii realizate în 1929 de Paul Nougé sub titlul „Subversiunea imaginilor“. În 1943, Nougé i-a consacrat lui Magritte un eseu intitulat „Imaginile interzise“. Scutenaire, Mariën, Nougé, Magritte reprezintă suprarealismul belgian, iar operele lor, fie ele literare sau vizuale, se întrepătrund şi se influenţează reciproc. Prieteni foarte buni încă din tinereţe, Mariën îi dedică lui Magritte prima monografie, iar Nougé îi este de-a lungul vieţii confident şi semnează principalele texte despre pictorul suparealist. În centrul intereselor lor se află tocmai această înţelegere a distincţiei real-reprezentare. Iar fiecare în parte este un personaj interesant în peisajul suprarealist european. Toţi se află în fotografiile expuse la MNAR. Alături de ei, poetul Paul Colinet, cel care a fost inspiratorul mai multor tablouri ale lui Magritte (printre care fresca murală *Domaine enchanté),* fratele său, Paul, şi, *pour toujours,* Georgette Magritte, soţia sa. Fizionomia şi liniile corpului lui Georgette sînt imediat recognoscibile după tablourile artistului belgian, ea i-a fost modelul perpetuu. Model permanent recreat.

Precizia visului

Ce sînt fotografiile lui Magritte? Sînt puneri în scenă, într-un continuu spirit ludic. Opriţi uneori parcă în drum (şi „aşezaţi“ în maşină, pe maşină, lîngă ea), apropiaţii pictorului sînt prinşi în instantanee pline de viaţă. Feţele le rîd mereu, pare că se abţin tot timpul să nu izbucnească în rîs şi că au făcut-o imediat după terminarea „pozei“. Îţi imaginezi un Magritte spontan care îşi opreşte brusc prietenii în loc pentru a-i fotografia, cu Kodak-ul său oarecare. Fotografiile lui sînt născute din impresii vizuale tranzitorii, din instantanee care, abia acumulate mental şi visate, pot forma ideea unui nou tablou, ducînd la apariţia autonomă, non-mimetică, a realităţii (tocmai de aici, onirica exactitate „fotografică“ a tablourilor sale).

Pentru Magritte, fotografia este o etapă, un studiu pentru viitoarea creaţie picturală, după ce va fi fost „developată“ prin precizia revelatoare a visului (doar în vis ideile noastre devin „clare şi distincte“). Pe de-o parte, aşezările în scenă ivite spontan, pe de altă parte, acele imagini calculate element cu element, ca o scenografie perfectă. Veţi recunoaşte în expoziţie *Dumnezeu, ziua a opta,* ce face ecou *Terapeutului.* Sau *Iubirea,* ce pregăteşte *Tentativa imposibilului,* din 1928, acea pînză care îl reprezintă pe Magritte pictîndu-şi modelul, născîndu-l sub privirile noastre, din pensula sa. Fotografia o reprezintă fidel pe Georgette, corp întreg, asupra căreia René se apropie cu pensula. În tablou, modelul nu este încă întreg, pictorul îi face tocmai acum o mînă pe jumătate deja zămislită: acelaşi joc real-reprezentare, obsesia magrittiană pe care această expoziţie reuşeşte s-o documenteze.

„Fidelitatea imaginilor“ este aura salutară a naşterii vizibilului, care te face să îţi doreşti să vezi pînzele lui Magritte. O expoziţie care cheamă, imagine din imagine, o alta, o invitaţie către o expoziţie de şi mai mari proporţii, pe care, virtual, o „vedem“ deja: o colaborare între viitorul Muzeu Magritte din Bruxelles şi MNAR. Ar fi o expoziţie impresionantă: „fidelitatea imaginilor“ alături de „trădarea“ lor, fotografie alături de tablou. Nu există realitate în afara imaginilor, dar imaginile trebuie visate.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

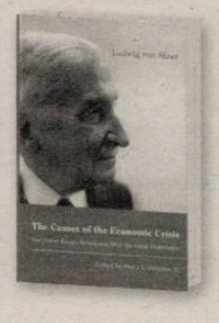

LUDWIG VON MISES
The Causes of Economic Crisis
204 pp., 89 lei

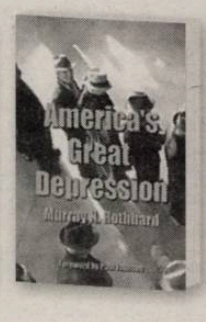

MURRAY N. ROTHBARD
America's Great Depression
368 pp., 119 lei

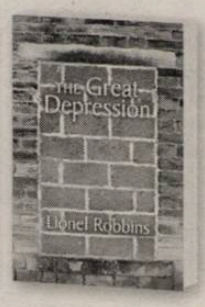

LIONEL ROBBINS
The Great Depression
254 pp., 89 lei

Libertas publishing

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Ana Maria ZAHARIADE

„Răbdarea tăcută a celor necesare“

● **Gabriela Tabacu, *Revista* Arhitectura, *studiu monografic şi indici. 1906-1944*, Editura Humanitas, 2009.**

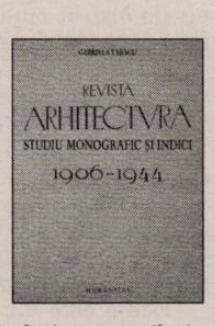

Au trecut trei ani de la prima ediţie a cărţii Gabrielei Tabacu, *Revista* Arhitectura, *studiu monografic şi indici. 1906-1944,* apărută la Editura Universitară „Ion Mincu“, în condiţii de difuzare foarte restrînse, din păcate. Publicarea la Editura Humanitas a unei a doua ediţii, revizuită şi adăugită (cu un indice esenţial – acela al autorilor de proiecte, construcţii, desene – şi cu o mai stînsă articulare a subiectelor) vizează o mai largă categorie de cititori (şi cercetători), ceea ce ar trebui să contribuie la necesara deschidere a culturii noastre de arhitectură, prea închisă între limitele „specializării“, limite pe care şi le-a stabilit din motive circumstanţiale felurite, poate şi din autosuficienţă, poate şi din comoditate... (desigur, toate analizabile şi interpretabile).

Am motive serioase să cred că aceste limite trebuie supuse unei dezbateri culturale mai largi. În fond, profesiunea modernă de arhitect s-a fabricat în laboratoarele umanismului Renaşterii, tocmai prin desfiinţarea unor limite, prin depăşirea graniţelor (şi obişnuinţelor) geloase ale *artelor vulgare* şi includerea arhitecturii în universul *artelor liberale,* operaţie culturală declanşată, prin Brunelleschi şi Alberti, din ambele direcţii. De atunci, se pot număra multe momente în care profesiunea s-a redefinit şi nuanţat prin confruntări cu mediile din afara frontierelor stricte ale specialităţii. Iar momentul actual, probabil de redefinire a activităţilor umane în general, se prezintă în întreaga lume şi sub forma unei dezbateri deschise, larg deschise, şi deosebit de serioase despre sensul profesiunii şi al arhitectului în contextul descumpănitor al societăţii contemporane. Ar fi trist ca mediul românesc (cultural şi strict profesional) să rămînă în afara acestei deliberări, iar studiul Gabrielei Tabacu poate fi un început plauzibil în acest sens, pentru cîteva motive pe care le reiau din scurtul cuvînt introductiv scris pentru ediţia din 2006.

În pofida eforturilor făcute de asociaţiile profesionale, de şcolile de arhitectură şi de cîţiva cercetători dedicaţi, în România, domeniul arhitecturii (şi profesiunea de arhitect) încă nu se prezintă cu un program cultural semnificativ şi închegat. Cultura profesională actuală, deşi liberă să se autodefinească critic, se amăgeşte clamîndu-şi reconectarea la o cultură interbelică pe care o cunoaşte încă prea puţin, căci studiul arhitecturii acestei perioade a fost în mare măsură prohibit în perioada comunistă, aşa că, oricît ar fi avansat cercetarea după 1989 – şi a avansat categoric –, un gol de cincizeci de ani este greu de umplut. De aceea, profesiunea pluteşte mulţumită într-o ţesătură încîlcită de „legende“ depăşite şi de reprezentări deformate despre propria existenţă, ezitînd parcă să se cunoască cu luciditate. Or, cum trăim un moment de reconstrucţie profesională, avem nevoie de un program cultural pe termen lung care să faciliteze introspecţia critică, dîndu-ne o imagine a ceea ce sîntem prin ceea ce am fost şi, poate, eventuale repere pentru ceea ce ar trebui să fim, un program care să depăşească specia eseistică – uneori strălucitoare, adesea tare vetustă – spre care s-ar părea că înclinăm cu uşurinţă. Nu prea avem un astfel de program, deşi există semne că începe şi sub auspicii instituţionale, cum ar fi programele de finanţări de proiecte culturale din taxa de timbru ale OAR (deja în al treilea an de derulare) şi UAR (în primul). Cartea Gabrielei Tabacu despre revista *Arhitectura* şi lumea profesională românească de pînă la Al Doilea Război Mondial este o excepţie şi apare cum nu se poate mai oportun. Cu atît mai oportun cu cît studiul se referă tot la o perioadă de construcţie instituţională şi culturală a profesiunii, întîia în sens modern în România, construcţie pentru care primii treizeci şi opt de ani ai revistei *Arhitectura* (oficial şi oficios al Societăţii Arhitecţilor Români) stau martor al voinţei fondatoare, dar şi al dificultăţilor şi fragilităţii acestei fundări. (Cartea se ocupă de aceşti primi ani. Şi despre anii de după Al Doilea Război Mondial ai revistei s-a mai scris şi s-au făcut cîteva cercetări, dar nu cu acelaşi scop sau ce aceeaşi consecvenţă metodică: Giurăscu, C. – *The Razing of Romanian Past,* una dintre cele mai atente citiri ale revistei; Zahariade, Ioan, Lascu – *Istorii reprimate, revista* Arhitectura *1952-1989* – cercetare CNCSIS, nepublicată, articolele „centenare“, care au parcurs evoluţia revistei, publicate de-a lungul întregului an 2006 în actuala revistă *Arhitectura.)*

Excepţia vine din mai multe direcţii. În primul rînd, această carte face parte dintr-un încăpăţînat şi coerent program personal de cercetare al autoarei: cartea continuă şi adînceşte cercetarea mai cuprinzătoare privind tot ce a însemnat periodic de arhitectură în România antebelică, studiu laborios început de mult şi a cărui primă formă (din 2000) este lucrarea de doctorat a Gabrielei Tabacu, *Arhitectura în periodicele româneşti de specialitate de pînă la Al Doilea Război Mondial* – încă nepublicată. Această consecvenţă nu este tocmai caracteristică culturii noastre profesionale şi cu atît mai puţin momentului actual, în care graba de a scrie despre tot şi orice împiedică investigarea minuţioasă în profunzimea unui subiect.

În al doilea rînd, dubla postură a autoarei este mai degrabă rară (dacă nu unică) în viaţa noastră de specialitate: Gabriela Tabacu este atît un arhitect practicant de fineţe şi profesor în şcoala de arhitectură, cît şi şef al unui departament care include şi Biblioteca Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“, pe care a reuşit să o reaşeze şi reordoneze, în ciuda tuturor dificultăţilor, deloc puţine. Din această din urmă poziţie, autoarea se apleacă asupra literei publicate şi cu atenţia tehnică a cunoscătorului, şi cu afecţiunea celui pentru care cartea este obiectul pe care îl îngrijeşte. Revista *Arhitectura* face obiectul unei investigaţii minuţioase, aparent strict documentară: mai întîi în „suprafaţa“ ei – neaşteptat de plină de semnificaţii şi deschizînd interesante întrebări –, apoi în „fond“, prin indexarea tematică – construită cu inteligenţă selectivă şi completată cu atenţie. Chiar şi numai atît ar fi fost suficient pentru a completa o lacună mare a literaturii noastre de arhitectură. Postura de arhitect (practicant şi profesor în acelaşi timp) o obligă însă pe autoare să pună temele identificate într-o perspectivă istorică şi culturală mai largă: fiecare capitol tematic depăşeşte descriptivul metodic, este discutat critic, dar cu ponderaţie, interpretarea lansează prudent ipoteze şi ocoleşte poncifele. Gabriela Tabacu îşi pune şi ne pune întrebările pe care studiul atent al revistei i le-a ridicat. *Revista* Arhitectura, *studiu monografic şi indici* este în acelaşi timp cartea unui „specialist în carte“ şi a unui arhitect care încearcă să afle unde se găseşte, căutînd să-şi înţeleagă propria istorie.

În al treilea rînd, studiul urmăreşte cu deliberare două ţinte pe care, în final, le atinge. Pe de o parte, putem citi o carte captivantă care, descriind revista *Arhitectura,* scrie într-un alt fel istoria profesiunii de arhitect în România, o istorie a cărei importanţă a fost trecută cu vederea de ceea ce s-a publicat pînă acum. Pe de altă parte, autoarea ne pune cu generozitate la dispoziţie un instrument de lucru, foarte util istoricilor (din toate domeniile) şi cercetărilor viitoare pe care le aşteptăm. Or, tocmai această postură de instrument de lucru, fie spus singulară în literatura de arhitectură de pînă acum (dar prezentă în alte domenii culturale), plasează cartea Gabrielei Tabacu şi în sensul unei continuităţi mai largi: continuitatea dorită a unui viitor al profesiunii ca act de cultură, acel viitor de construit cu migală, de urcat treaptă cu treaptă şi a cărui proiecţie nu o avem încă, dar de care avem nevoie. Chestiunea ar trebui să ne atingă – arhitecţi sau nu – mai mult decît oricînd, aşa cum îi atingea şi pe cei care au fondat în România profesiunea modernă de arhitect, odată cu revista *Arhitectura.*

Pare să fie un program pe termen lung, un program care cere consecvenţă, migală, răbdare. Nu demult, în frumoasa alocuţiune la lansarea cărţilor Ioanei Beldiman despre sculptura franceză în România între 1849 şi 1931 (ele însele un astfel de program), Dan Hăulică le-a înscris în *răbdarea tăcută a celor necesare.* Cartea Gabrielei Tabacu urmează şi ea această linie discretă şi ingrată (pentru că insuficient conştientizată ca necesitate şi, ca atare, puţin apreciată), dar în afara căreia e puţin probabil să se aşeze o cultură serioasă.

PUBLICITATE

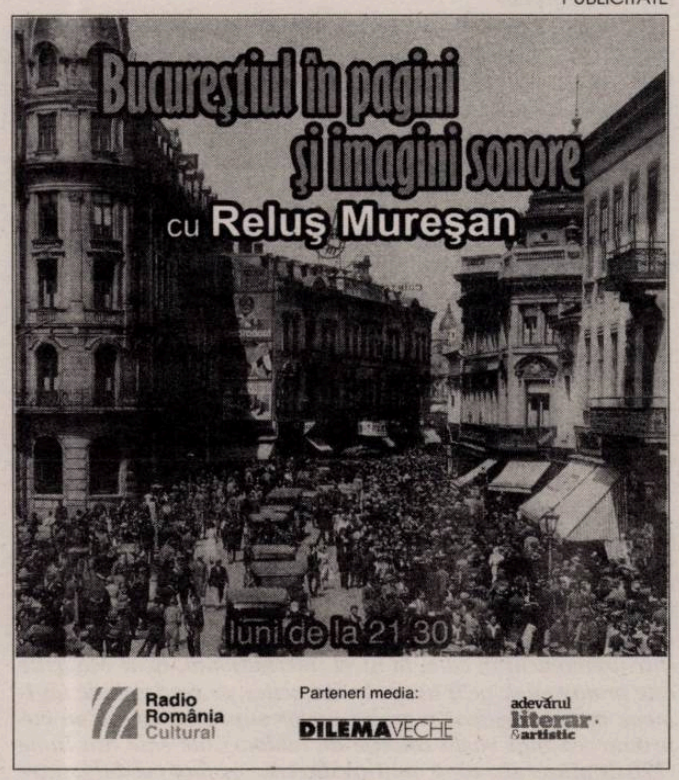

PUBLICITATE

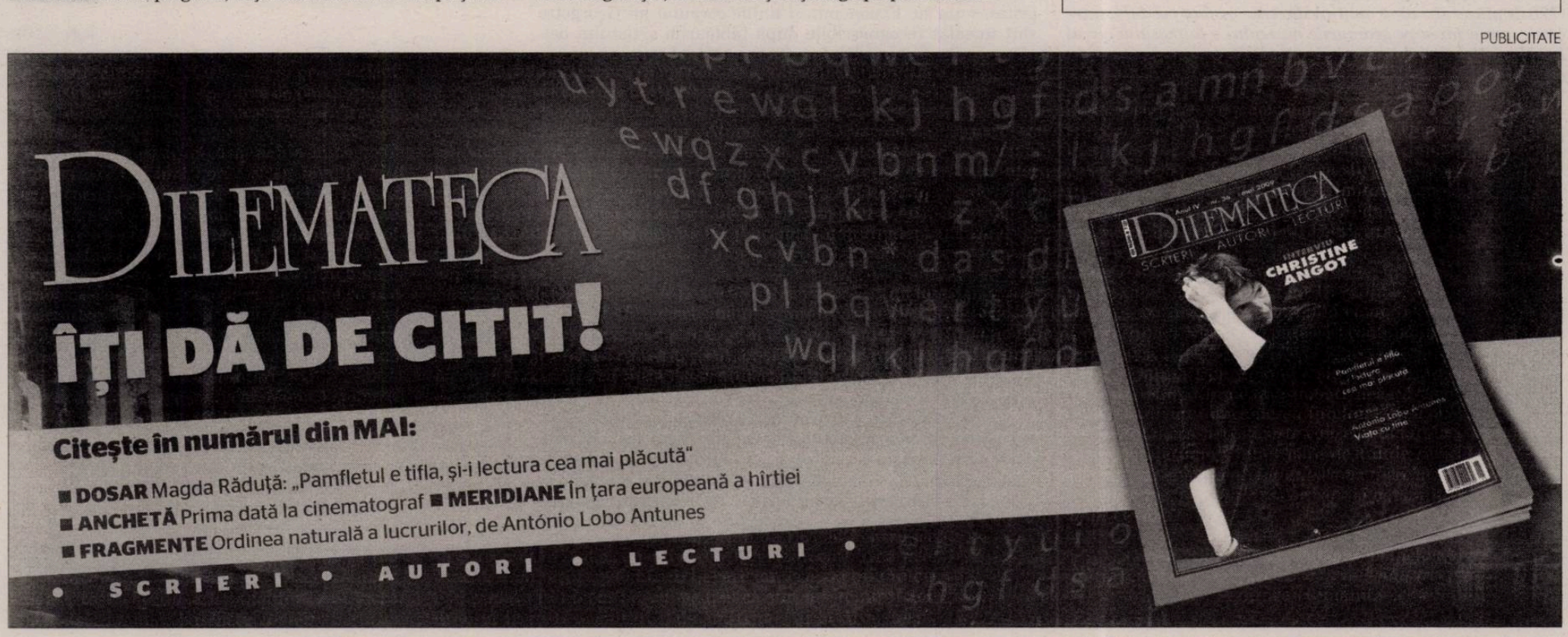

Marius CHIVU

feedbook

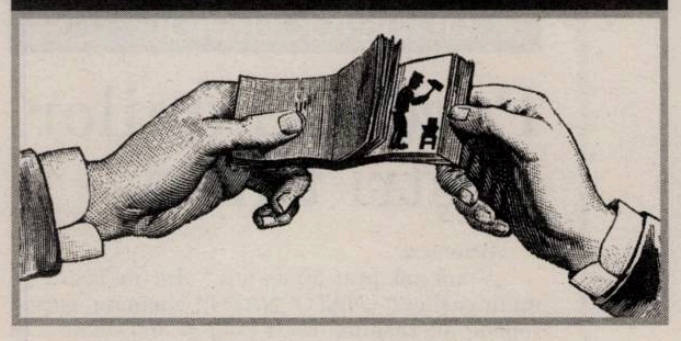

Un om pasional

● **Dan C. Mihăilescu, *Despre omul din scrisori. Mihai Eminescu*, Editura Humanitas, 2009.**

În mai puţin de doi ani de zile s-au scris cîteva cărţi foarte bune despre Eminescu, semn, zic eu, al unei destinderi şi deschideri culturale a mentalului critic de la noi, trecut după '89 prin nenumărate bătălii critice, teoretice şi ideologice de uzură, care au făcut ca istoria şi critica literară să resimtă tot felul de inhibiţii. Cu atît mai mult cu cît subiectul Eminescu a cunoscut toate formele de expunere publicistică şi pe toate tonurile posibile. S-a scris oricum, numai relaxat şi profesionist nu. Cel mai recent exemplu de publicistică ciudată fiind ancheta „Metamorfozele curentului anti-eminescian" realizată de revista *Discobolul* nr. 133-134-135, anchetă plină de confuzii, resentimente, patetisme şi inepţii, unde tot felul de nume obscure (există şi excepţii, firește) îşi aduc omagiile, îşi dau cu părerea, se lamentează şi-i afurisesc pe „antieminescieni" (oricine ar fi aceştia) într-un limbaj pamfleto-vindicativ-profetic, cel puţin ridicol. Din fericire, numai anul trecut au apărut cîteva cărţi care au revigorat exegeza eminesciană, cărţi inteligente, documentate, scrise altfel. Iulian Costache a adunat toate elogiile (şi premiile) cu *Eminescu – negocierea unei imagini* (Editura Cartea Românească), Ilina Gregori a revenit cu *Ştim noi cine a fost Eminescu?* (Editura Art), iar de curînd Ioana Vasiloiu a publicat un volum substanţial, îndelung aşteptat şi nepreţuit ca utilitate despre *Receptarea critică a lui Eminescu, pînă la 1930* (Editura MNLR). Practic, Ioana Vasiloiu a cercetat, analitic şi comparativ, şi a sistematizat toate textele critice (articole, prefeţe la ediţii, studii, notiţe etc.), ediţiile apărute în perioada 1866-1930, dar şi memorialistica şi corespondenţa contemporanilor, într-un volum care dă adevărata măsură a receptării şi editării lui Eminescu de pînă la 1930. Efortul trebuie să fi fost uriaş, dar reuşita este remarcabilă şi ar fi păcat ca autoarea să nu continue.

Despre omul din scrisori este însă, de departe, cea mai frumoasă carte care s-a scris despre Eminescu. Avînd la bază articolele, publicate în revista *22*, dedicate în anul 2000 celor 93 de scrisori inedite dintre Eminescu şi Veronica Micle („această postulare cvasitotalitară a erosului în cele mai naturale ipostaze ale sale"), volumaşul de faţă nu este atît un eseu, cît o incursiune personalizată, savuroasă, scrisă cu verva şi cu voluptatea stilistică binecunoscute, în intimitatea celui mai celebru şi misterios cuplu din literatura română. Ceea ce porneşte ca o pledoarie nostalgică pentru tipul de comunicare epistolară devine curînd o poetică a criticii histrionice care ar putea recupera publicul larg pierdut al literaturii, printr-o „reumanizare a trecutului": întoarcerea omului din spatele autorului prin reconsiderarea contextualului biografic şi amoros. Istoric bonom al vieţii literare şi mare amator de memorialistică, Dan C. Mihăilescu propune ca intrare în lumea literaturii culisele, bîrfa şi bileţelul („Numai recucerind Omul din autor, recucerindu-l cu farmec, dibăcie şi tot felul de bune ispitiri biografice, mai putem spera să trezim apetitul adolescentin de lectură şi exegeză adecvată"). Altfel spus, strălucirea textului artistic va fi posibilă prin devoalarea contextului uman. Metoda nu e originală, numai că la noi n-a prins. Literatura română este (supra)populată de personaje fascinante, dar, cu excepţia lui Mateiu I. Caragiale, scriitorii trecutului nu i-au ispitit pe criticii sau pe scriitorii prezentului să le valorifice potenţialul biografic. Ceea ce poate părea exces de impresionism, intimism şi biografism este, ca şi în cărţile Ioanei Pârvulescu, doar o formă personalizată superioară de a intra, cu multă înţelegere, în intimitatea umană a unor scriitori concuraţi în mentalul colectiv de propriile statui şi de prejudecăţile critice depuse în timp pe opera lor. Metafora „intrării dinspre grădină" este frumoasă tocmai

pentru că exprimă o blîndă indiscreţie. Căci, fără a cădea în trivialul şi privatul senzaţionalist desprins cu totul de artă, politic şi social şi, mai ales, fără a sacrifica informaţia documentară, istoricul literar indiscret, dar tandru conferă portretului scriitorului de manual viaţă (privată) şi autenticitate (emoţională). Dincolo de seducţia exercitată asupră-i de literatura epistolară, această apropiere de omul Eminescu din scrisori criticul o datorează, aşadar, intenţiei de eliberare şi de reumanizare a „poetului naţional", devenit „sluga ideologiei", depăşind atît de nocivele demersuri (de)mitizatoare. Salutînd „valurile de umanitate" din scrisori şi redîndu-i omenescul necesar empatiei cititorului, Dan C. Mihăilescu îi face lui Eminescu un serviciu uriaş.

Cu entuziasm şi cu vădite delicii detectivisto-voyeuriste, criticul realizează tot felul de digresiuni şi corespondenţe, cadrează şi pune în paralel (amendînd opiniile lui G. Călinescu şi reacţiile unor Cristian Tudor Popescu sau Laurenţiu Ulici), stabileşte cronologii, reconstituie cît mai mult din puzzle-ul sentimental, din naturaleţea, concretul şi profunzimea emoţional-erotică a cuplului „încremenit de zeci de ani în suprafaţa etichetelor de mit naţional, legendă istorico-literară, categorie etno-sentimentală etc.". Avînd mereu la îndemînă citate din scrisori, Dan C. Mihăilescu reface, de fapt, portretul amoros al lui Eminescu şi al Veronicăi (căreia îi reabilitează pe merit şi feminitatea, şi dragostea pentru poet) armonizînd contrariile şi contradicţiile pînă în punctul în care compară epistolarul amoros eminescian cu discursul personajelor caragialiene. Pus şi pe fundalul mentalităţilor şi moravurilor din epocă, iubirea celor doi este citită în cheia erotică din piesele scrise chiar în perioada aventurii cu cel de-al treilea partener al triunghiului amoros: Veronica apare ca o Zoe Trahanache, Eminescu, un fel de Rică Venturiano sau Chiriac. Astfel, criticul relevă deopotrivă „natura profundă a pasionalităţii" personajului caragialian şi „natura firească" a cuplului eminescian; mai mult, în secvenţa intitulată „Idei cu patimă", schiţează un veritabil tablou de epocă modernă românească pornind tocmai de la cuvîntul-cheie pentru înţelegerea adecvată a relaţiei celor doi: pasiunea. Aceasta fiind, de fapt, sursa relativului echivoc al relaţiei lor şi legătura dintre frivolitatea şi dramatismul care le-a definit dragostea.

Un ultim capitol se ocupă de strategiile discursului epistolar, pluralitatea eului poetului fiind urmărită atît în corespondenţa publică şi familială, cît şi în corespondenţa cu Veronica: „un eu caligrafic, în scrisorile către Maiorescu (adică armonios, impecabil în demonstraţii, îmbibat bibliografic, cu o maturitate accentuată responsabil), unul supus-administrativ, cînd vine vorba de familie, eul auctorial care corespondează cu Negruzzi, eul polemic, în situaţii de conflict profesional, iar la antipod, eul ludico-erotic, savuros ca o pastişă ghiduşă după romanele de amor ale vremii".

Despre omul din scrisori este un adevărat ghid de lectură a scrisorilor lui Eminescu şi a pasionalei iubiri pentru Veronica Micle. Restul e literatură.

Dilema veche vă recomandă

● Lucian Raicu, *Dincolo de literatură* (antologie şi comentarii de Carmen Muşat, Editura Hasefer, 2008). Una dintre cele mai bune căi de acces spre centrul incandescent al unei opere care, ca nici o alta, a dus critica literară românească în faţa (pen)ultimelor probleme ale cititorului modern. Carmen Muşat cercetează scrisul lui Raicu dîndu-i dimensiunea unui „discurs îndrăgostit de literatură", încărcat de o gravitate şi de un farmec rar atinse la noi. Pe 12 mai 2009, Lucian Raicu ar fi împlinit 75 de ani. Fie-i opera îndelung apăsătoare! (Radu Cosaşu)

●O foto-listă a locurilor minunate care nu vor mai fi, din motive de încălzire globală – aici: *http://travel.yahoo.com/p-interests27384279;_ylc=X3oDMTFxcWIyczFpBF9TAzI3MTYxNDkEX3MDMjcxOTQ4MQRzZWMDZnAtdG9kYXltb2QEc2xrA21hbGRpdmVzLTQtMjgtMDk.* Viitorul arată la fel de urît ca acest cîrnat de cifre şi litere... (Alex. Leo Şerban)

● Comedie umană de birou filmată sub forma unui documentar: *The Office* (cu un Steve Carell memorabil), unul dintre cele mai inteligente şi mai subtile seriale de comedie ale momentului. Pe Antena 1, de luni pînă joi, de la ora 1 noaptea. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Pur şi simplu

● ***Cea mai fericită fată din lume*** **(România, 2009), de Radu Jude.**

Eroina filmului de debut al lui Radu Jude, *Cea mai fericită fată din lume,* e o adolescentă din provincie, Delia (Andreea Boşneag), care cîştigă o maşină la concursul organizat de o firmă de băuturi răcoritoare şi vine la Bucureşti, împreună cu părinţii ei (Vasile Muraru şi Violeta Haret-Popa), ca să filmeze inevitabila reclamă: ea, la volanul maşinii, declarîndu-se cea mai fericită fată din lume şi bînd Bibo. Ajunsă la locul de filmare, intră mai întîi pe mîna macheuzei (Luminiţa Stoianovici), care, fără să se încurce în blîndeţuri, îi descurcă părul schingiuit cu fixativ în numele ideilor maică-sii despre eleganţă. Un pic mai tîrziu, producătoarea spotului (Diana Gheorghian) se ia de sandalele ei „de ţăţică", iar operatorul (Andi Vasluianu) se ia de vesta ei albastră, amîndoi vorbind nu către ea, dar în auzul ei – ca şi cînd ea n-ar fi acolo. La ordinele producătoarei, e debarasată brutal de puful ei de mustaţă. La ordinele firmei de răcoritoare, sucul pe care-l bea e amestecat cu Cola ca să aibă o culoare mai tentantă. Şi aşa filmează dublă după dublă, cu un regizor (Şerban Pavlu) care îşi tot exprimă dispreţul pentru ceea ce e pus să facă, fără a-şi pune problema că fata s-ar putea simţi inclusă în ceea ce dispreţuieşte el. Nimeni de-acolo nu-şi pune probleme din astea.

Nimeni, cu excepţia lui Jude, care a lucrat în publicitate şi care vrea ca spectatorul să înţeleagă că ceea ce i se întîmplă unui neprofesionist la o asemenea filmare e uneori o formă de abuz. Publicitatea e o ţintă uşoară pentru el şi o loveşte admirabil de curat, acumulînd cu cap probele de insensibilitate împotriva echipei de filmare, astfel încît nici una să nu pară scoasă din pălărie şi nici un personaj să nu se autocondamne chiar de fiecare dată cînd deschide gura. Regizorul spotului ţipă o dată la Delia, dar din cînd în cînd îşi aduce aminte că lucrează cu o neprofesionistă care trebuie dirijată cu tact; operatorul o mai încurajează şi el. Camaraderia dintre ăştia doi e clară; privită din alt unghi – adică nu din apropierea Deliei –, ar fi chiar o echipă simpatică. Dar Jude, care i-a fost asistent lui Cristi Puiu la *Moartea domnului Lăzărescu,* a învăţat de la el să fie extrem de atent la felurile cele de toate zilele în care oamenii se tratează prost unii pe alţii. Neorealismul acestor regizori nu e altceva decît era neorealismul originar al lui Cesare Zavattini şi Vittorio De Sica: e tot un umanism – dar unul mai dur, mai hîrşîit decît al lor. Nu că ei ar fi fost tocmai pioşi în atitudinea lor faţă de „omul obişnuit"; nu erau. Nici unul dintre marile filme italiene neorealiste nu pune răul exclusiv pe seama unei anumite organizări istorice, a unei anumite conjuncturi economice. Dar acele filme *lasă* mai mult loc pentru astfel de interpretări: după cum nota atunci criticul André Bazin, ambiguităţile lor „au fost utilizate atît de creştini-democraţi, cît şi de comunişti". E mult mai greu să ieşi de la un film neorealist românesc continuînd să crezi că omul e fundamental bun (şi că numai orînduirea îl strică) sau mai aproape de Dumnezeu decît celelalte vieţuitoare. Umanismul lui Jude – ca şi al lui Puiu – porneşte de la constatarea apropierii noastre de animalitate, de la constatarea imensei cantităţi de ferocitate din relaţiile de zi cu zi. E un protest împotriva ultrajelor care trec neobservate (un protest a cărui validitate e demonstrată de însuşi faptul că mulţi spectatori rămîn cu impresia că într-un film cum este *Cea mai fericită fată...* „nu se întîmplă nimic"), împotriva penuriei de delicateţe sufletească din lume. (Şi nu numai din lumea românească: e firesc ca asemenea proteste să iasă mai degrabă din societăţi semicivilizate cum e noastră, dar asta nu înseamnă că alte societăţi nu se pot recunoaşte în ele – ce-au fost, ce-au rămas sub stratul lor mai gros de civilizaţie, ce-ar putea din nou să fie). Publicitarii din film sînt animale de oraş mare – mereu zbîrlite (regizorul), mereu cu colţii la vedere (producătoarea) sau pur şi simplu solzoase, crustoase, cu pielea groasă (macheuza, reprezentantul firmei de răcoritoare); acestei ferocităţi şi acestei asprimi, ei le zic „competitivitate" şi „profesionalism". Părinţii Deliei sînt animale de provincie – mai puţin trufaşe, dar la fel de feroce în urmărirea propriei siguranţe; ei numesc asta „înţelepciune", „grijă pentru viitorul fetei". Vor să vîndă maşina chiar în aceeaşi zi şi, atunci cînd ea se opune, se pun pe ea cu tot ce au – şantaj sentimental, cazuistică, „dreaptă" mînie părintească. Cu ajutorul oferit de publicitari, o îndoaie pînă o rup. Clasic-neorealistă e frumuseţea pe care camera lui Jude o descoperă – şi ne invită s-o descoperim – pe chipul fetei: frumuseţea determinării ei de a le rezista şi unora, şi altora – de a nu semna vînzarea, de a nu claca în faţa echipei de filmare. Şi e o frumuseţe.

trecerea prin reviste

Fără ifose, vă rog!

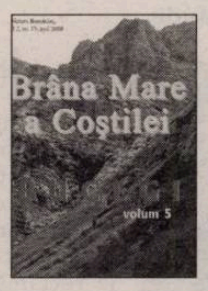

Celor care înţeleg sensul cuvintelor „traseu montan“ sau „drum forestier“ şi, în consecinţă, nu se aşteaptă să ajungă la peştera Gheţarul Scărişoara, de exemplu, măcar pe un drum asfaltat dacă nu pe o autostradă, celor care ştiu că munţii României 1) nu se „fac“ şi 2) nu se „fac“ pe ATV-uri zgomotoase sau în maşini simandicoase, celor pentru care muntele nu este un prilej de grătare, hărmălaie şi zbenguială la iarbă verde, în balerini, le recomand subiectul ultimului număr al revistei *Natura României*. O poveste transpusă pe hîrtie cu un simţ precis al detaliului, aşa încît, dacă pleci pe traseul propus, spre Brîna Mare a Coştilei din Bucegi, cu printul reportajului pe post de ghid, poţi fi sigur că în orice moment vei şti încotro trebuie s-o apuci mai departe, ce indicii trebuie să urmăreşti etc. Un traseu montan de 12 ore şi 30 de minute, care nu li se recomandă însă celor care nu au un minimum de experienţă şi antrenament în ascensiunea pe văile alpine cu grad ridicat de dificultate. Cum muntele nu este, aşadar, pentru oricine, autorul notează la finalul reportajului cîteva „observaţii“ de luat în seamă, de la sfaturi simple (de genul „traseul este de evitat în caz de vreme nefavorabilă, ceaţă, ploaie, ninsoare sau în cazul cînd terenul nu este uscat, existînd şi unele pasaje expuse unde cei care nu au experienţa necesară ar putea avea probleme“), pînă la detalii tehnice legate de diferenţele de altitudine dintre GPS şi documentaţiile de specialitate.

Călătoria spre Brîna Mare a Coştilei, povesteşte Radu Moroianu (unul dintre cei trei protagonişti), a început la 8,10 dimineaţa din Plaiul Fînului – punctul de intrare pe traseu – situat pe drumul dintre Buşteni şi Gura Diham. „După 12 minute eram deja echipaţi, am pornit GPS-ul şi, lăsînd autoturismul, am urcat prin pădure, pe marcajul turistic banda galbenă. Am ajuns pe la 9 şi 12 la limita Poienii Văii Cerbului. Privind către SV, am zărit în stînga, deasupra brazilor, deschiderea largă a Văii Mălinului, brodată în dreapta de creste zimţate. Se remarcă acolo Colţul Mare al Mălinului pe care aveam să-l admirăm de aproape după cîteva ore. Urcasem deja o diferenţă de nivel de 350 m de la Plaiul Fînului (950 m).“

Deşi reportajul conţine şi foarte multe fotografii care exemplifică fiecare „pas“ al traseului, ceea ce nu se vede direct în pagini – o hartă tridimensională a parcursului şi toate coordonatele necesare – se regăseşte într-o serie de fişiere care pot fi descărcate în calculator sau pe GPS (http://www.romania-natura.ro/node/229). În acest fel, oricine ar porni pe acest traseu va şti în permanenţă în ce punct se află şi va putea transmite date exacte în caz de accident sau orice alt incident neprevăzut.

Chiar dacă pare un pic obositor din cauza numărului mare de informaţii tehnice, cifre şi coordonate geografice, reportajul „Brîna Mare a Coştilei“ te captivează şi te face să vrei să cunoşti muntele şi altfel – de exemplu, ca pe un „cadou deosebit“: „Cam pe la ora 19,50, prin vălătuci de ceaţă şi cîţiva stropi de ploaie, am urmat poteca spre vest, de-a lungul Iadului V. Albe şi am întîlnit marcajul cruce roşie spre cabana Babele (ora 20,10). Cam după zece minute, destrămîndu-se ceaţa, am zărit linia de telecabină Buşteni-Babele. Cabina încă circula, ducînd jos turiştii rămaşi pe platou. Am telefonat imediat la staţia de telecabină şi am primit asigurarea că, dacă ajungem într-o jumătate de oră la Babele, prindem ultima cursă spre Buşteni. Am luat-o serios la pas, tăind potecile şi răsfirîndu-ne pe traseu. Fix la ora 21 coboram cu ultima telecabină către Buşteni, spre norocul nostru. Trecuseră 12 ore şi 30 de minute de la debutul turei, ne simţeam minunat, petrecusem o zi plină cum n-am avut niciodată de ziua mea. Pentru mine a fost un cadou deosebit.“ **(R. T.)**

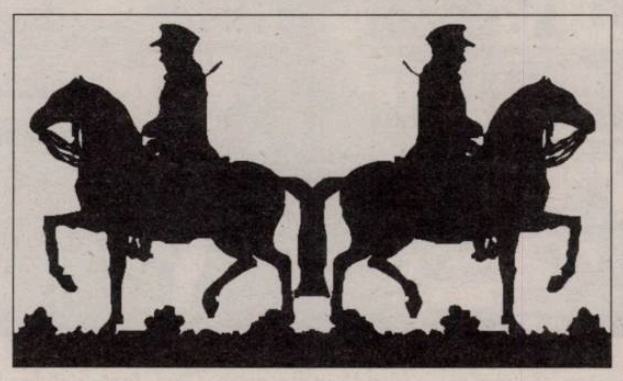

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Către un inexistent colonel pensionar

Colonele!, ţin minte scrisoarea ta din urmă cu un an, atît de bine încît nu mă feresc să-ţi spun că nu am avut chef să-ţi răspund; îmi urai să nu-mi pierd humorul, dar eram într-o perioadă cînd nu-l controlam cum trebuie; nu stau mai bine nici acum – fiul meu nu mi-a mai scris de trei luni... – însă de data asta ai fost mai epic, ai renunţat să-mi dai sfaturi şi să te mai crezi exemplar. Dacă vrei humor – ăsta-i cusurul tău: ai convingerea că eşti exemplar! Nimic nu e exemplar în lumea de azi – aşa cum mi-a scris-o, acum trei ani, fiu-meu (nu chiar) „de la facultate“ – precizare care, de asemenea, te poate încredinţa că mai ştiu ceva din Caragiale.

Ca atare, nu-ţi voi spune ce părere am despre cartea cu Leonte Răutu, mi-o păstrez pentru nuvelele mele, mă simt mult mai bine în literatură decît în direct. În privinţa articolului acela cu Hruşciov, nu te mint cînd îţi spun că nu-l am în colecţia mea, dar că mi-ai făcut poftă să-l recitesc; voi ruga pe cineva să se ducă la Academie şi să mi-l caute – există acum, dacă tot există „o trudă a memoriei“ (*„travail de mémoire“* îi zic francezii care nu te-ar lăsa să te amuzi de acest termen...), o specie de truditori specializaţi în căutarea de articole, mai mult sau mai puţin infamante, oameni care stau cu zilele spetindu-se să găsească – desigur contra-cost – pepitele de aur din păcătoşeniile trecute. Nu mi se pare nici inept, nici mîrşav. Doar defazat ca instinct şi în consecinţe. Fără aceşti proletari ai memoriei, cum ar fi editat fiica ta o utilă „antologie a ruşinii din presa românească“? Din cîte îmi aduc aminte – şi nu văd în asta nimic vanitos, ci doar un semn de sănătate mintală – articolul se numea „Esenţialul“, era scris în 1955, înainte deci de Congresul 21 de la sovietici, mă entuziasmase o cuvîntare a lui Hruşciov la plecarea unei mulţimi de comsomolişti să desţelenească pămînturile secătuite din estul Rusiei; a ieşit scandalul pe care zici că-l ştii, dar ceea ce nu ştie nimeni este că Dej, după ce l-a citit, a întrebat doar atît: „Cine-i gazetăraşul ăsta şi cine a dat drumul la porcăria asta?“. Cu puţin tupeu (dar de unde să-l iau?), aş putea pretinde că – dincolo de şabloane – articolul era instinctiv antistalinist prin elogiul adus lui Hruşciov şi prin urmare devenea antidejist, fiindcă „sus“, cu mult înainte de Congresul 21, nu-l suportau pe Nichituş. Intuiţiile lui Dej nu le-a avut nimeni în lagăr.

Apropo, pentru că tot vrei să ne amuzăm – poţi să-mi spui, ca fost ştab al învăţămîntului politic, cum s-a acceptat ca 40 şi ceva de ani cuvîntul rusesc *lagher* să fie tradus „lagăr“, lagărul păcii şi socialismului? Cenzura alerga după fiecare „şopîrlă“ şi lăsa liber asemenea dinozaur de greşeală politică. De cîte ori am spus cu toată naturaleţea că facem parte din lagărul păcii şi socialismului...!? Nu ajunsese Ungaria cea mai veselă baracă din lagăr? Prima întrebare pe care i-aş fi pus-o lui Răutu – era una dintre puternicile mele utopii să stau de vorbă cu el, măcar după '89 – ar fi sunat aşa: „Ca suprem responsabil peste toate cuvintele presei române, la gradul de vigilenţă al inteligenţei dvs., cum aţi putut admite ca să se traducă din rusă în română, *mot-à-mot, lagher?* Cum nu aţi auzit conotaţia?“. Poţi să-mi spui ce ar fi răspuns? Crezi că ar mai fi amuzant?

Eu sînt deja pe versantul celălalt: pe zi ce trece – îţi repet, fiul meu nu mi-a mai scris de trei luni... – îmi este din ce în ce mai clar că sînt tot mai puţine lucruri amuzante şi cu atît mai puţine situaţiile zguduitoare. La toate situaţiile îţi vine să urli *„Piano, piano!“*. E atîta ipocrizie – singura normalitate – încît nici sila, nici mila, nici plictisul, nici indignările selective nu mai sînt autentice. Ca să nu discutăm de dezastrele sinceităţii sau – şi mai şi – de adevărurile crude. Mi-ai scris, o ţin bine minte, că ai ajuns să combini bursa de la New York cu *Suflete moarte*. Eu sînt în altă fază, poate mai gingaşă – deşi, *gingăşie* e cuvîntul care, odată ce-l rosteşti, te faci singur de imbecil. De cîteva zile, nu foarte bune, sînt cu *Idiotul* şi îmi stă pe cap, fără să o pot dezvolta, această frază a Aglaiei Epanşcina: „În tine vorbeşte adevărul crud, prin urmare eşti nedrept“. Mă obsedează acest „prin urmare“. De ce „prin urmare“? Mă intrigă atît de mult încît nu pot rata o nemernicie: nu mai vreau adevărul crud, îl vreau pane! Apreciez demagogia ta: după ce mă acuzi de striptiz ideologic, vrei să-ţi trimit „Esenţialul“! O voi face, dacă îl voi găsi. Te salut în calitate de sergent major, avansat la excepţional în 1952.

Cosul

(corespondenţa cu inexistenţii continuă în nr. viitor)

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Povestea anilor noştri tineri

America

„V-am aşteptat 50 de ani.“ „Iar ne lăsaţi pe mîna ruşilor?“ „NATO! NATO!“ chemam, şi mai repede au răspuns *Coca-Cola şi McDonald's* în România. Pepsi Cola era aici de mult, de aceea, am înţeles bine gluma din spotul lor publicitar: *„Pepsi? La Litru? – Cine? Nea Nicu?“*. N-am priceput noi multe din *Furtună în Deşert,* nu era treaba noastră să-i judecăm, era şi tînără democraţia noastră şi departe războiul... oho, dar ce ne-am inflamat cînd *Iugoslavia* noastră vecină şi prietenă a fost bombardată de către americani, sanchi, forţele NATO, ştim noi că americanii conduc forţele astea... Şi ne-am inflamat şi ne-am inflamat pînă cînd am obţinut şi un beneficiu: micul trafic de frontieră, marea îmbogăţire din Clisura Dunării. Bani buni am făcut. Nu puteam să rămînem nepăsători în faţa embargoului impus. Americanii nu erau aşa hamburgeri – cum credeam – şi nu de puţine ori ne-au tăiat *Clauza cea mai favorizată,* ne dădeau ratinguri de ţară, rapoarte negative. Pe scurt, împreună cu UE, nedreptăţeau o naţie cu o istorie adevărată, nu ca a lor, şi mai ales cu nenumărate mineriade, lupte de stradă, adîncă instabilitate – cum ei nu vedeau decît în filme. Din seninul superbiei lor, au căzut avioanele peste *WTC*. Nu, nu eram nebuni să nu fim solidari. Am trăit pînă la lacrimă nu doar moartea atîtor oameni nevinovaţi, ci şi prăbuşirea mitului invincibilităţii. Am fost pe fază şi am răspuns prezent: da, vrem răzbunare! Vrem lichidarea terorismului. Şi forţele noastre armate şi astăzi mărşăluiesc prin *Afghanistan*. Da, vrem doborîrea arogantului *Saddam,* dictatorul, prietenul lui Ceauşescu. Şi, la fel, am participat la eliberarea Irakului din mîinile dictaturii. Nu, n-a fost degeaba. Am intrat aşa cum eram, aşa cum ne cunoşteam, aşa cum ne cunoşteau, în *NATO* şi, apoi, cît ai clipi, trecînd peste steguleţe, semnale negative, şi în UE. Obligatoriu, una fără alta nu se putea. Cerul a întîmpinat momentul divin: trimiţînd un *curcubeu*, de spuneau americanii că sînt la Hollywood. Am cîrîit că nu ni s-au ridicat *vizele*, că e nedreaptă „Loteria vizelor“, dar ce bucurie mai mare poate fi decît aceea ca *militarii americani* să mărşăluiască prin baza de la Kogălniceanu. Fete drăguţe în zonă sînt, vinul e aproape. Le arătăm noi americanilor! Visul s-a împlinit. Sînt dificultăţi privind un contract banal cu *Bechtel,* unul de construire a unei autostrăzi, care de patru ani e blocat, a fost ceva aromă de gîlceavă şi în omorîrea lui *Teo Peter* de către un puşcaş marin, dar şi în bănuiala repetată că noi am fi adăpostit prizonieri din închisorile CIA. Trec. Avem şi noi specificul nostru, un *„Yes, yes“* adresat repetat secretarului de stat de către *Ciorioianu, ministru de Externe*. Te pui cu ăia marii? Nu poţi, te spulberă. Uite, bă, au şi ei Caritasul lor, hahaha. Un *preşedinte negru* pe vreme de criză? Nu e prea îndrăzneţ? Atît avem de întrebat, a nu se înţelege altceva.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

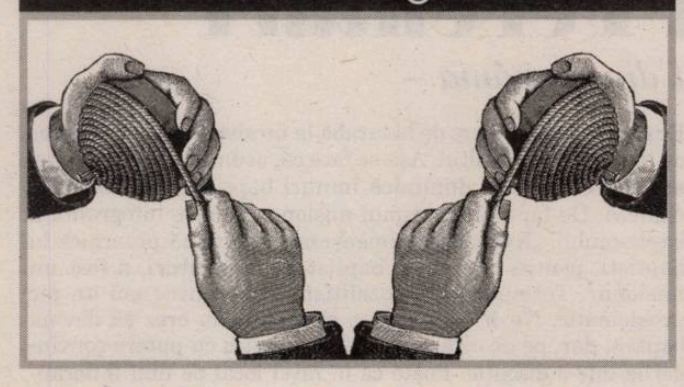

Doi bătrînei certăreţi şi încălzirea globală

În 2006, un bătrîn sărit de 80 de ani se uită împreună cu soţia sa Imme la filmul lui Al Gore, *An Inconvenient Truth*. Ea este impresionată pînă la lacrimi de previziunile cu urşii polari care se vor îneca. Îi spune bătrînului: „Tot ce mi-ai zis tu e greşit!" – la care el murmură oarecum încurcat: „Urşii polari vor fi OK!".

Bătrînelul este Freeman Dyson, un matematician şi fizician genial, născut în Anglia, trăitor de 50 de ani în America, la Princeton, unde pe vremuri făcea calcule complicate alături de alde Einstein, Fermi, Bohr, Oppenheimer. Este un fan al lui Obama, a protestat împotriva tuturor războaielor din trecut şi tot se mai luptă cu armele nucleare. Dyson nu este dintre aceia care neagă cu totul existenţa încălzirii globale, doar se războieşte cu manipularea ştiinţei şi isterizarea publicului, ceea ce îi provoacă probleme casnice cu Imme, soţia sa din 1958. Povestea lor este spusă de Nicholas Dawidoff în *The New York Times* (25 martie, găsit prin aldaily.com), articolul se numeşte *„The Civil Heretic"*. De ce eretic? Acum patru ani a declarat că toată agitaţia cu încălzirea globală este grosolan exagerată. Bătrînelul care abia a renunţat să se mai caţere prin copacii din Princeton şi să spere că va termina vreodată *Anna Karenina* spune că încălzirea globală „nu mă îngrijorează defel, problema a devenit o obsesie, un articol de credinţă pentru religia universal seculară care a devenit ecologismul". Iar orice religie are şi ereticii cuveniţi. Predicţiile bazate pe modele îndoielnice distrag atenţia oamenilor de la problemele serioase şi urgente – spune blajinul domn Dyson. Care nu doar că nu ne isterizează, dar ne şi spune că o încălzire de cîteva grade s-ar putea să nu ne dăuneze, carbonul fiind un fertilizator pentru creşterea pădurilor şi a plantelor, în general: „Cea mai mare parte din evoluţia vieţii s-a întîmplat pe o planetă semnificativ mai caldă şi mai bogată în dioxid de carbon decît în prezent". Cînd mă gîndesc că sînt unii care vor să incrimineze penal abaterile de la opinia lui Gore mă pufneşte rîsul la posibila imagine a lui Dyson îmbrăcat în zeghe şi strigînd „carbonul e bun, carbonul e bun!", ca-n filmul în care Woody Allen călătoreşte în viitor într-o lume care a descoperit că ciocolata şi fripturile fac, de fapt, bine la organism.

Dar, vai, preoţi ai încălzirii globale, adoratori ai zeilor eolieni, CO_2-ul nu e singura catastrofă care îl lasă rece pe bătrînelul nostru! Mai e şi cărbunele. Exact chestia aceea care ne omoară urşii polari şi cu care chinezii îşi cresc economia. Dyson spune că respectivul cărbune nu e chiar atît de rău, pentru că toţi şi-l pot permite: „Ştiţi cum se spune, ecologiştii sînt oamenii care nu trebuie să-şi facă griji pentru plata facturilor. Mulţi dintre ei sînt prietenii mei. Dar scoaterea chinezilor şi a indienilor din sărăcie ar trebui să fie realizarea istorică a acestui secol. Şi fără cărbune nu se poate întîmpla". OK, asta nu înseamnă că sus-numitul cărbune e ceva de dorit în sine. În sine, cărbunele e naşpa, face smog şi-ţi înnegreşte cămaşa la guler – cum bine ştie Dyson din tinereţea sa londoneză. Dar tot Londra arată că este doar o etapă intermediară pînă la dezvoltare, ulterior oamenii adoptă energii mai puţin ruşinoase pentru cei care nu au probleme cu facturile. În 50 de ani – pronosticheză Dyson – energia solară va fi ieftină şi evident că va fi preferată cărbunelui. Deocamdată este de vreo cincisprezece ori mai scumpă.

Dar ce caută un fizician să-şi bage nasul în mediu? Deşi se pare că ecuaţiile sale de fizică teoretică erau geniale, Dyson s-a plictisit şi a început să studieze aplicaţiile practice ale ştiinţei. Şi e uimitor cîte idei are, de la cum să colonizăm alte planete, la cum să reduci supraaglomerarea urbană făcînd satele autosuficiente prin Internet şi manipulare genetică. Interesul său în ce priveşte mediul datează din 1976. S-a alăturat atunci unui grup de meteorologi şi biologi care studiau efectele dioxidului de carbon din atmosferă. A avansat ideea că în caz de urgenţă respectivul gaz poate fi înmagazinat în „bănci de carbon" sau absorbit de copaci special modificaţi genetic. A calculat de cîţi astfel de pomi ar fi nevoie ca să elimini tot carbonul din atmosferă şi i-a ieşit aproximativ un trilion. Şi încă mai afirmă flegmatic că „se poate face".

Dyson şi Imme s-au uitat din nou la filmul lui Al Gore, împreună cu reporterul de la *NYT*. Gore spune de profesorul său de la Harvard, Roger Revelle, care le-a atras atenţia asupra problemelor climatice, continuă cu zăpezile lipsă la apel de pe Kilimanjaro, topirea gheţarilor şi nivelurile de carbon care ies din grafice. „Aşa-zişii sceptici găsesc asta OK" – se răsteşte Gore în film, iar Imme se întoarce spre scepticul de lîngă ea şi-l întreabă: „Cît trebuie să mai crească oceanele ca să spui şi tu că nu e în regulă?"; „Pînă cînd vedem dovezi sigure" – îi răspunde bătrînelul, şi eu pufnesc în rîs citind şi-mi aduc aminte de cum îl prindea bunica pe bunicul cu cinzeaca de ţuică ascunsă după dulap. „E prea tîrziu atunci" – îi spune ea. „Costurile a ceea ce ne spune Gore să facem sînt extrem de mari" – răspunde el. „Pentru a reduce CO_2 am face viaţa prea scumpă şi am face rău oamenilor. Eu mă gîndesc la chinezi." „Aştia sînt cei mai mari poluatori" – se enervează Imme de parcă ar vorbi de Costel a lu' Costandina, complice la băutul ţuicii. „Dar tot ei îşi schimbă rapid nivelul de trai, scapă oamenii de sărăcie, şi asta e important" – zice Dyson deloc spăsit.

Gore merge mai departe şi prezice uragane tot mai violente, dă exemplul cu Katrina. Imaginile sînt cutremurătoare, dar Dyson rămîne tot calm: „Desigur, ăsta e un nonsens, cînd cu Katrina pagubele au fost produse pentru că nu s-a găsit nimeni să facă diguri ca lumea. Să faci legătura între Katrina şi încălzirea globală este manipulator". Urmează apoi scenele arctice cu gheaţa care se topeşte şi urşii polari care se îneacă. Dyson e tot rece: „În cea mai mare parte din istorie, regiunea arctică nu a fost acoperită de gheaţă. Anul trecut, cînd am fost în Groenlanda, oamenilor le plăcea la nebunie". Pare a fi primul argument care o înduplecă pe Imme: „Erau aşa de mîndri, acum pot cultiva şi ei varză!". Filmul se termină: „Gore e foarte bun la ceea ce face. Cred că pentru foarte mulţi oameni e foarte convingător, dar eu l-am cunoscut pe Roger Revelle, şi el era un sceptic, de fapt. Dar a murit, nu poate să mai zică nimic".

Ăsta e cusurul bătrînilor, au prea multe amintiri.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

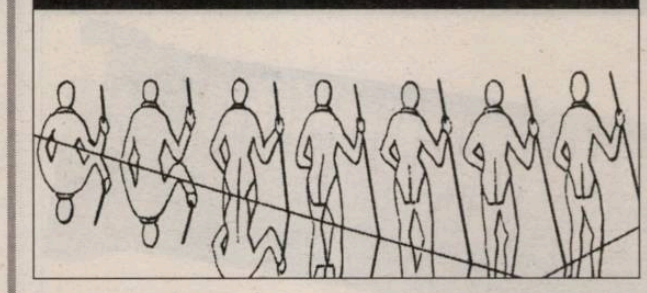

Elevii şi teatrul antic

Un elev de liceu, îmbrăcat într-un cearşaf alb, nu prea lung, cu o cunună pe cap intră pe scenă. Are un joc voit neglijent şi o mişcare scenică agilă, foindu-se de colo pînă colo. În jurul lui roiesc o grămadă de fete, unele dintre ele interpretînd bărbaţi, în aceleaşi cearşafuri, înviorate de cîte un element vestimentar colorat deasupra. Vorbesc despre patriotism, cultură, misiunea noastră istorică... Lucruri actuale, iubite şi contestate, reale sau demagogice. Abia mai tîrziu ne dăm seama că personajul iniţial este Romulus cel Mare, din piesa cu acelaşi nume de Dürenmatt. Iar actorii nu sînt profesionişti, ci elevi ai Colegiului Naţional „Horea, Cloşca şi Crişan" din Alba Iulia, coordonaţi de profesoara Ileana Corodeanu.

Ei sînt pe scenă (cea a Liceului „Cervantes", din Bucureşti) în cadrul unui festival de teatru antic pentru elevi: „Antic Fest". Evident, un festival inspirat din Antichitatea greco-romană. El se adresează, în mod special, elevilor din clasele VIII-XII, care studiază limbile clasice sau neogreaca, italiana şi, „indirect, elevilor claselor mai mici, ca şi celor de la alte profile decît cel uman, care pot fi interesaţi de tema aceasta – uşor exotică" – explică site-ul festivalului. Cuvîntul „exotic" mi-a atras atenţia: e adevărat, în „ziua de azi" (sintagmă folosită, în general, de bătrîneii nemulţumiţi de timpurile prezente şi nostalgici ai unora apuse), Antichitatea greacă şi romană, cu tragediile şi comediile ei extraordinare cu tot, poate fi considerată drept ceva... ciudat şi marginal. Cînd – şi spun deja un loc comun – teatrul de azi nu ar fi fără Eschil, Sofocle, Euripide, dar şi Plaut şi Terenţiu, e trist să presupui că majoritatea elevilor contemporani nici măcar nu au auzit de anterior menţionaţii.

Evident, nu e cazul celor participanţi la festival. Mai ales datorită profesorilor lor, deţinători ai unei culturi în domeniu şi dedicaţi meseriei, elevii par pasionaţi în mod real de ceea ce fac şi îndrăgostiţi de personajele lor: „Mi-a plăcut suferinţa prin care trece Hecuba. Mi se par foarte deosebite piesele cu rol principal feminin în care e o tragedie puternică. Cel mai mult m-au atras trăirile." **(Angelica Opăliciuc);** „A trebuit să fac un pic pe lovita – orice femeie are orgoliul ei – nici nu văd un alt personaj în afară de Elena care mi s-ar fi potrivit." **(Bianca Patricia Mihali);** „Cassandra mi-a plăcut pentru că mă identificam cu personajul – viziuni premonitice şi niciodată înţeleasă." **(Oana Giurgiu)**

Elevii de mai sus sînt actorii piesei *Troienele* de Euripide, care a cîştigat concursul pentru cel mai bun spectacol. Ei învaţă la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Baia Mare. „Aparţin Cercului de Teatru al liceului, sînt copii dintr-a IX-a şi a X-a. Şi-au luat rolurile foarte în serios. Ideea să punem în secnă piese antice a venit din partea profesorului de latină Lucian Voinea. Nu li s-a părut ciudat pentru că citesc foarte mult. Nu există o graniţă faţă de literatura latină. La orele de română facem şi literatură universală, şi multă mitologie" – spune **Daniela Căprar,** profesoara de limba română, coordonatoarea lor şi regizoarea spectacolului.

Din discuţia cu ei şi profesoara lor mi-am dat seama că studiul limbilor clasice nu e fără speranţă, dacă e încurajat cum trebuie. Şi anume – nu prin vechile metode prăfuite, din care reiese că Antichitatea greco-romană e echivalentă cu o gramatică aridă şi greu de memorat (de fapt, nici aici lucrurile nu stau chiar aşa, dar asta e o altă discuţie...); ci prin activităţi normale şi plăcute unor copii de 15-16 ani. Teatrul este una dintre ele, din păcate, neinclusă decît la nivel de ore opţionale în programa şcolară.

Luminiţa Gheorghiu, profesoară la Colegiul Naţional „Gheorghe Şincai" din Bucureşti, cea care a „inventat" festivalul acum doi ani, a înţeles acest lucru. Şi, în opinia mea, a reuşit să ofere un prim exemplu. Aşteptăm următoarele iniţiative în domeniu.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

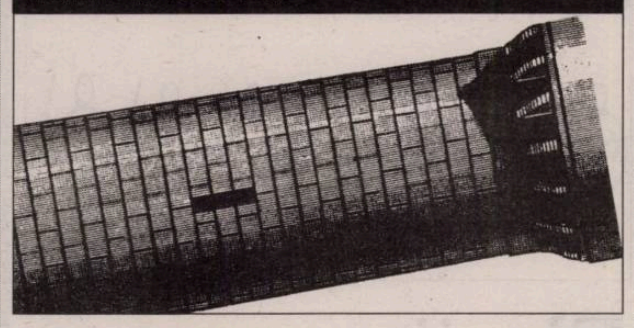

Gînduri

Fiecare generaţie îşi alege un obiect de revoltă. S-ar spune că recurenţa acestor insurecţii oferă un argument în favoarea progresului: să nu lăsăm lumea aşa cum am găsit-o, nu? Ea poate fi ameliorată. În realitate, putem doar să limităm răul, atunci cînd violenţa lui ne periclitează demnitatea elementară. Cred că regula potrivit căreia „fiecare generaţie schimbă ceva esenţial“ funcţiona şi înainte de 1789. Ea a devenit însă mult mai vizibilă odată cu epoca revoluţiilor. De la bătălii între elite, s-a trecut în stradă. E doar o diferenţă de scară.

Generaţia mea a reacţionat împotriva comunismului care se transformase într-un cancer social. Mă întreb însă care va fi obiectul de revoltă al tineretului român născut după 1989? Dacă noi (cei născuţi la începutul anilor '60) ne-am dorit dispariţia comunismului – şi am trăit-o euforic, înaintea unor dezamăgiri previzibile – cei de azi nu par să-şi fi cristalizat programul. Pînă la criză, consumau. Acumulau. Călătoreau. Îşi schimbau jobul cu unul mai bine plătit. Trăiau bucuria de a iubi, de a petrece cu prietenii o seară agreabilă. Acum, distanţa lor hedonistă faţă de soarta politică a ţării şi scîrba faţă de establishment-ul de tranziţie vor costa mult mai usturător. Nimeni nu a pregătit o elită alternativă. Nimeni nu s-a gîndit că pestriţa „renaştere capitalistă“ a unei Românii care urcă încet, dar sigur, poate degenera într-un coşmar făcut din şomaj, incertitudine, datorii insolvabile şi lipsa oricărui obiectiv asumabil.

Un amic din Anglia, întors pe meleagurile natale, îmi spunea că a regăsit (cel puţin la Bucureşti) atmosfera unei „menajerii cu maimuţe turbate“. Nu vă mai spun la ce se referea, mai ales dacă v-aţi păstrat obiceiul de a vă uita pe canalele de televiziune autohtone. Pe acest fond zoologic, mă întreb dacă revolta actualului tineret român va fi comodă şi sterilă sau, dimpotrivă, creativă şi eficientă. În primul caz, ea va servi doar formule expirate. Cineva e de vină: tehnocraţii de la Bruxelles, capitalismul, partidele parlamentare, mass-media, toate la un loc. Să contestăm deci totul, să ne repliem iarăşi în fantasme mesianice, extremiste, obscurantiste, fundamentaliste, izolaţioniste. În al doilea caz, revolta va găsi pe lîngă ţinte şi cîteva soluţii: mobilizare civică asupra unor proiecte clare, participare electorală lucidă, decizii de angajare în viaţa politică, solidarităţi de grup în interiorul unor elite emergente, conştient modernizatoare. Habar n-am care strategie va prevala. Personal, o resping pe prima şi o recomand pe a doua. Însă sîntem un neam destul de leneş, subjugat de fascinaţia orientală a minimului efort. Nu este deci exclus ca hăul autarhiei să ne înghită iarăşi, deşi sîntem membri ai Uniunii Europene.

Zilele trecute, o jurnalistă încă independentă propunea un nou paşoptism. Ea părea să nu ştie că orice formă istorică perimată – şi totuşi reluată, fie şi în spirit – produce rezultate toxice. Nu de un curent neo-paşoptist avem nevoie, chiar dacă ţara e colonizată de o gloată mereu mai zăpăcită şi descalificată (moral, intelectual, profesional). E nevoie de o revoltă mai curajoasă. Una vie. Capabilă să tranşeze, pentru cel puţin un secol, dilemele identitare, complexele de inferioritate, viciile majore, sechelele remanente ale totalitarismelor şi îngîmfarea prostească de a crede că Dumnezeu ne datorează ceva.

Îmi aduc aminte de pesimismul istoric al unui Octavian Paler, accentuat în ultimii săi ani de viaţă. Regret să spun că văd în atitudinile de acest soi („poporul român, redus la starea de populaţie, se pregăteşte să dispară“) doar trista expresie a unui „sultanism“ metafizic deloc superior eticii mioritice pe care o acuzăm, altminteri, de toate neîmplinirile noastre. Ne trebuie altceva, răsunător, coerent, palpitant, adevărat şi raţional. Ca orice luptă majoră, cea pe care am dus-o noi a fost (parţial) pierdută. Cine o va pierde glorios pe următoarea şi pentru ce?

Mădălina ŞCHIOPU

Biserica din Ferentari

– cine sînt baptiştii din România –

Clădirea mare, zugrăvită în culori deschise, cu curtea curată, contrastează cu casele mizere din Ferentari. Se numeşte Biserica Baptistă „Providenţa“, dar pastorul Otniel Bunaciu spune că mai toată lumea o cunoaşte de ani întregi ca „biserica din Ferentari“, fiind singura de acest fel din zonă. Este Duminica Floriilor, pe care baptiştii din România au hotărît de multă vreme să o celebreze alături de ortodocşi, deşi în ţările cu majoritate protestantă sau catolică urmează calendarul acestora. Aceasta fiindcă baptiştii reprezintă o comunitate puternic descentralizată, de la regiune la regiune şi de la ţară la ţară, şi care se mîndreşte cu acest lucru. Toată lumea e îmbrăcată în haine „de duminică“: dacă nu ai şti scopul pentru care se află acolo, ar putea fi foarte uşor confundaţi cu participanţii la o conferinţă. Înainte de începerea slujbei, este recomandată ora de studiu biblic. Într-o cameră sînt preşcolarii. Fiindcă ar fi greu, la vîrsta lor, să discute şi să se concentreze exclusiv asupra dialogului biblic, alături de supraveghetor au parte şi de alte activităţi, cum ar fi desenul. Acum sînt complet absorbiţi de creioanele colorate şi de foaia de hîrtie. În altă cameră sînt cei de vîrsta şcolară. Într-o altă încăpere pot fi întîlniţi adolescenţii, care tocmai fac repetiţii pentru un concert de imnuri religioase la chitare. În sfîrşit, în sala mare, unde urmează să aibă loc adunarea, este ora de studiu biblic a adulţilor. O încăpere spaţioasă, cu locuri, şi jos, şi la balcon. Într-un colţ este pregătit sintetizatorul pentru acompaniamentul muzical. În faţă, la un pupitru, cineva citeşte din Biblie, se pun întrebări şi se comentează, dîndu-se ascultare mai ales membrilor în vîrstă ai comunităţii. Pe perete poate fi urmărit şi un *slideshow* cu versetele biblice respective.

Înainte de începerea slujbei, din celelalte săli se revarsă şi enoriaşii tineri. Sala se umple. Se cîntă cu entuziasm, se predică, se vorbeşte despre semnificaţia intrării lui Hristos în Ierusalim. La un moment dat, un cuplu, prezentat ca Anthony şi Claudia (el britanic şi ea româncă) îl înfăţişează în faţa comunităţii pe cel de-al doilea băiat al lor, Philip, de cîteva luni. Doar îl înfăţişează: fiindcă una dintre caracteristicile principale ale baptiştilor, datorită căreia se diferenţiază de alte Biserici protestante, este refuzul de a boteza copiii de vîrste mici. Doar cei care sînt capabili să-şi mărturisească conştient credinţa, ca pe o alegere personală, pot fi botezaţi.

Filiera germană

În lume trăiesc 110 milioane de baptişti – cea mai mare comunitate de creştini evanghelici pe plan mondial, dintre care 38 de milioane, doar în Statele Unite. În România sînt 140.000 de membri – povesteşte pastorul Bunaciu, în acelaşi timp preşedinte al Uniunii Bisericilor Baptiste din România, dar şi decanul Facultăţii de Teologie Baptistă. Asta înseamnă doar cei care şi-au mărturisit credinţa şi au devenit astfel pregătiţi să primească botezul, pentru că mai sînt peste 60.000 de „prieteni“ sau „aparţinători“: fie copii de vîrste mici, fie dintre cei care, deşi născuţi în familii baptiste, s-au răzgîndit sau nu se consideră pregătiţi sufleteşte. Sînt mulţi care se răzgîndesc? – întreb. „Mai mulţi decît ne-ar plăcea“ – răspunde cu un zîmbet amar pastorul. Totuşi, secularizarea n-a atins în proporţii prea mari comunitatea, poate şi fiindcă, minoritari fiind şi adesea priviţi cu suspiciune, trebuie să fie uniţi şi au un simţ puternic al identităţii religioase. „Dacă avem o comunitate de 300 de baptişti, cel puţin 200 vin la biserică duminică de duminică“ – spune pastorul.

Istoria lor în România depăşeşte un secol. Au apărut în Bucureşti, dar mai ales în Transilvania, pe vremea cînd era parte a Imperiului Austro-Ungar, în zona din extremul vest al ţării – unde şi astăzi se află cea mai mare comunitate de baptişti. Majoritatea români, dar şi 10.000 de maghiari. „Prima biserică baptistă deschisă în Bucureşti a fost făcută de germani în 1856, a funcţionat multă vreme exclusiv cu germani, după care s-au alipit şi cîţiva români. Biserica există şi acum. Germanii veniseră din Hamburg pentru afaceri. Unul dintre aceşti români s-a dus la Seminarul teologic de la Hamburg şi s-a întors în ţară. A doua mişcare a început în Transilvania, tot prin germani, dar şi prin maghiari. Avem şi acum povestiri despre un vînzător de Biblii, Mihai Cornea, din Salonta, care venea şi predica prin sate, îl considerăm un pionier al credinţei. Una dintre povestiri spune cum Mihai Cornea a fost închis de săteni, furioşi din cauza misionarismului său, într-un grajd cu un taur sălbatic. El s-ar fi apropiat de taur, l-a mîngîiat şi l-a îmblînzit şi a fost găsit dimineaţa dormind alături de animal. Mihnea Cornea a botezat mii de oameni. Cred că baptismul puternic din Transilvania se datorează diversităţii religioase de acolo. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, a existat acolo o căutare religioasă prin intermediul cultelor protestante. Fiindcă nemţii erau în majoritate luterani şi maghiarii – reformaţi, românii-protestanţi s-au regăsit mai ales în baptism“.

În aceeaşi clădire unde, în 1856, a început istoria baptismului în Capitală, acum funcţionează şi un loc de adunare pentru chinezi. Au venit în urmă cu cîţiva ani nişte baptişti din Anglia, ei înşişi de origine asiatică, şi au început să facă misionariat printre chinezii din Bucureşti. Inclusiv în angroul Europei, unde au mers de la tarabă la tarabă, de la un vînzător de haine ieftine la altul. Aşa se face că, acum, în săli separate, se cîntă în fiecare duminică imnuri baptiste în română şi chineză. De fapt, entuziasmul misionar e parte integrantă a baptismului. „Există şi o dimensiune misionară puternică la baptişti, pentru că fiecare baptist, la începuturi, a fost un misionar. Termenul de prozelitism este pentru noi un pic problematic. Nu îi dau cuiva o ciocolată sau orez să devină baptist, dar, pe de altă parte, eu îmi susţin cu putere convingerile într-o discuţie. Poate că la nivel local pe unii îi deranjează acest fapt“.

Liberali sau conservatori?

Baptismul a început să se dezvolte în Anglia, în secolul al XVII-lea. Din cauza persecuţiilor religioase, mulţi s-au refugiat în Olanda, apoi au început să plece în număr mare în Statele Unite. Şi de aici derivă o altă caracteristică a lor: afirmarea libertăţii şi a independenţei faţă de autorităţi, descentralizarea şi viaţa comunitară care respinge orice ingerinţe din exterior. Pînă acolo încît mulţi refuză fondurile de la stat, inclusiv plata pastorilor. „În general nu primim bani nici măcar pentru construcţia de biserici, deşi se poate întîmpla la nivel local. Mai ales în partea de vest a ţării, unde sînt comunităţi baptiste numeroase şi cu o influenţă mai mare asupra autorităţilor locale. Dar în Bucureşti, unde sîntem mai puţin de 5000, nu avem această putere – afirmă pastorul.“ În schimb, tradiţia întrajutorării în comunitate este foarte puternică. Aveam s-o constat şi în cadrul adunării de la biserica Providenţa, unde fiecare participant a cotizat: pentru familii nevoiaşe sau cu mulţi copii, pentru bătrîni şi bolnavi. În plus, din iniţiativa bisericii a fost construită în apropiere Şcoala Rut, unde vin mai ales copiii săraci din zonă, îndeosebi romi. „În biserica pe care o păstoresc eu, sîntem 350 de membri, şi în anii '90, pentru că sînt mulţi romi în zonă, unii dintre ei analfabeţi, am făcut Şcoala Rut. Este 100% o iniţiativă locală. Acum avem susţinere şi din străinătate, din Anglia, din SUA, dar propunerea şi proiectul au venit de aici, de la cîţiva tineri din biserică. Fiecare biserică are un program de întrajutoare, listă de săraci şi de bolnavi, şi în funcţie de capacitate şi de putere facem cîte ceva pentru ei. În biserica mea, dacă un enoriaş este internat în spital, biserica dă neapărat ceva, cît ne permitem. De Paşti, de Crăciun, se face o colectă specială, şi de la 350 de membri se adună în jur de 25-30 de milioane de lei vechi. Avem cazuri cum ar fi cel al unei familii cu 8 copii, tatăl a murit şi de patru ani biserica dă un fel de ajutor lunar de cîteva milioane mamei.“

În sfîrşit, o altă trăsătură a baptiştilor, pe care o împărtăşesc cu alţi protestanţi, este citirea şi studiul Bibliei, *sola scriptura*.

Sînt baptiştii din România scindaţi între un curent liberal şi unul conservator? Prea puţin – răspunde pastorul. Cei mai mulţi sînt fideli conservatorismului, atît teologic, cît şi comportamental. Unul dintre motive este că perioada comunistă a îngheţat relaţiile cu coreligionarii de peste graniţe. Merită amintit însă că baptiştii britanici au acceptat ca femeile să fie pastori cu peste 80 de ani în urmă, înaintea Bisericii Anglicane. Au urmat unele comunităţi din Germania, însă fără repercusiuni la nivel internaţional: baptiştii sînt descentralizaţi şi fiecare comunitate e responsabilă pentru propriile decizii.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

După blocuri, la Realitatea TV

Duminica trecută, voiam să urmăresc emisiunea *După bloguri* de la Realitatea TV (prezentată de Teo din trupa Deko şi realizată de Ana Maria Caia) şi, cînd colo, peste ce dau? Exact la ora la care era anunţată *După bloguri,* începe o *Ediţie specială,* cu Bogdan Chirieac, specialistul nostru în telecomunicaţii speciale, pe post de invitat. Oare ce lucru extraordinar se întîmplase, să dea peste cap programul anunţat dinainte, afişat chiar şi pe site-ul Realităţii? Grozăvie mare!! Politicienii din coaliţia de guvernare, aflaţi de două zile în campanie electorală pentru europarlamentare, începuseră să-şi trimită săgeţi. Mircea Geoană spusese: „Tot noi sîntem chemaţi să ctitorim România. Ceilalţi sînt nişte mici, pitici". Europarlamentarul PSD Adrian Severin atacase preşedintele: „Discursul demagogic băsescian de tip schizofren. În faţa lui, o minte raţională şi suficient de sănătoasă rămîne în stare de şoc". Roberta Anastase, preşedinta Camerei Deputaţilor, zornăia şi ea armele: „Sîntem obligaţi să cîştigăm pentru a nu lăsa această ţară pe mîna şmecherilor şi profitorilor, pe mîna agramaţilor şi prostănacilor". În timp ce erau date imagini cu discursurile celor de mai sus, cei de la Realitatea TV scriau pe tot ecranul cuvintele belicoase: „mici, pitici", „schizofren", „agramaţi şi prostănaci". Lume, lume, vezi şi te minunează! Politicienii noştri se zgîndăresc unii pe alţii cu băţul, printre ulucile gardului! (De parcă nu fac asta tot timpul, spre deliciul presei, pentru ca apoi să se bată pe burţi în culise!...) Deci e rost de scandal! Iar televiziunea, cum adulmecă miros de încăierare, îşi freacă fericită mîinile şi simte că începe din nou să trăiască. Emisiunile care se construiesc din scandal au prioritate zero, dau tot traficul obişnuit peste cap, ca un tren cu încărcătură nucleară. Sau, mă rog, chimică. Bogdan Chirieac – după ce a ascultat discursurile războinice: „În campania electorală pentru prezidenţiale, se vor folosi toate armele, inclusiv cele chimice!". Chiar că e groasă, vai şi-amar de noi! (În paranteză fie spus, în privinţa afirmaţiilor lui Adrian Severin, a avut un comentariu la fel de interesant: „De obicei, Adrian Severin ştie ce spune". Nu că le grăieşte adînc domnul cu transmisiunile?)

În timp ce moderatoarea tot încerca să obţină de la invitat concluzia că partidele din coaliţia de la guvernare stau pe un butoi cu pulbere, care iată că explodează sub ochii noştri, invitatul s-a lansat într-o analiză a cuvintelor „mici, pitici" şi în hermeneutica „clanţei" (termenul lui Bogdan Chirieac, preluat apoi, cu voioşie, şi de moderatoare). Pe tot parcursul emisiunii, s-au perindat pe ecran mai multe titluri, la fel de mobilizatoare: mai întîi „Coaliţia ciocnirilor", apoi „Îmbrînceli în coaliţie", apoi „Tensiuni în coaliţie", apoi „Faulturi de campanie". În fine, variaţiuni pe temă dată, dovedind o inventivitate ieşită din comun.

Pe site-ul Realităţii TV (acolo unde înregistrarea acestei *Ediţii speciale* a fost pusă la emisiunea *După bloguri),* putem citi la secţiunea „Despre noi": „Realitatea TV s-a născut dintr-o necesitate a publicului românesc: aceea de informaţie proaspătă, corectă, obiectivă şi documentată. Misiunea postului Realitatea TV este aceea de a respecta nevoia de informaţie a publicului său. Sîntem sursa de ştiri cea mai credibilă şi mai demnă de încredere din piaţa media din România, formator de opinie în termeni de obiectivitate şi acurateţe a relatării jurnalistice".

Ce frumos spus, aproape că-mi dau lacrimile! Numai că Realitatea TV o fi fiind „formator de opinie în termeni de obiectivitate şi acurateţe bla-bla", dar iată că transformă emisiunea *După bloguri* în „După blocuri". De ce face asta? Păi, simplu: pentru că „după blocuri sîntem noi care te facem pe tine!". Te-ai prins?

Răzvan MARTIN

În 2008, libertatea de exprimare a primit bocanci în gură

Acum cinci ani, Agenţia de Monitorizare a Presei (AMP) lansa raportul său anual privind libertatea de exprimare la Centrul Cultural American, în prezenţa ambasadorului SUA şi a şefului Delegaţiei Comisiei Europene. Sala era arhiplină, jurnaliştii abia încăpînd în spaţiul generos oferit de gazde. Era perioada neagră a presei, victimă a obsesiilor manipulatorii ale lui Adrian Năstase şi ale baronilor locali. În 2009, acelaşi raport trece aproape neobservat, fiind lansat într-un cvasianonimat şi ignorat de majoritatea presei. Să fie acest dezinteres motivat de faptul că libertatea de exprimare nu mai constituie o problemă în România? Sau există şi alte cauze, unele dintre ele legate de problemele interne ale presei?

După 2005, am avut de-a face cu o nouă putere politică ce a învăţat ceva din reţeta eşuată a regimului Năstase – poţi cumpăra presa, dar nu poţi cumpăra şi electoratul. Drept urmare, mediul politic a slăbit presiunile şi a renunţat la generoasele contracte de publicitate ce anesteziau orice critică la adresa puterii; rămîne de văzut dacă această slăbire a presiunilor politice a adus cu sine o mai mare libertate de exprimare. Desigur, însăşi natura regimului politic post-2004 a contribuit la creşterea diversităţii punctelor de vedere transmise de media. Publicul a avut ocazia să-şi aleagă informaţia sau opiniile, ceea ce înainte de 2004 necesita un oarecare efort.

O cauză a acestui dezinteres faţă de chestiunea libertăţii de exprimare poate fi mutarea atenţiei în ultimii ani asupra problemelor interne ale presei, de la interesele patronale, la goana după audienţă sau la gravele carenţe etice şi profesionale din redacţii. Au apărut pe piaţă „mogulii", marii oameni de afaceri cu interese politice şi economice, unii dintre ei avînd şi probleme în Justiţie. Aceştia au pompat saci de bani în entităţi media care nu întotdeauna aduc şi profit, ceea ce ridică semne de întrebare privind motivaţia reală a unora dintre aceste întreprinderi. Dar aceste investiţii au adus cu sine şi o situaţie mai „călduţă" a jurnaliştilor, cu precădere a celor din Capitală, prin creşterea considerabilă a veniturilor din presă. Reversul medaliei a fost decredibilizarea actului jurnalistic, ilustrată inclusiv de reacţiile necontrolate ale preşedintelui care transformă simple opinii critice în conspiraţii mogulistice şi etichetează ca „tonomat" orice jurnalist ce-şi permite să nu-i admire talentul politic.

O altă explicaţie poate fi degradarea accentuată a actului jurnalistic, efect al dispreţului generalizat faţă de normele etice şi profesionale ale meseriei. Anul trecut am crezut că s-a ajuns la un maximum al sacrificării normelor profesionale pe sfîntul altar al ratingului. Menţionez în treacăt cazurile cele mai grave, acela al profesoarei de franceză executată public de presă pentru modul în care a ales să-şi trăiască viaţa sexuală în spaţiul ei conjugal sau al fetiţei violate şi a cărei identitate a fost făcută publică, fără nici un fel de reţinere, atît de presă, cît şi de ministrul de atunci al Sănătăţii. Din păcate, 2009 este la fel de generos în spectacole mediatice dezagreabile, cum ar fi cele legate de moartea lui Marian Cozma, arestarea lui Becali sau recentul cutremur.

Dar ce a adus nou 2008 în materia libertăţii de exprimare? Un summit NATO, prilej cu care autorităţile au comis abuzuri ce l-ar face invidios şi pe Voronin. România nu s-a mai confruntat cu astfel de încălcări ale unor drepturi fundamentale de la mineriadele anilor '90: cetăţeni ai UE cărora nu li s-a permis accesul în ţară, zeci de tineri privaţi de libertate şi bătuţi de forţele de ordine fără nici un motiv, oameni ridicaţi de pe stradă şi duşi la secţiile de poliţie pentru că purtau însemne considerate suspecte de poliţişti, politicieni de rang înalt care au aplaudat aceste abuzuri şi o presă care a pregătit terenul, făcînd jocul autorităţilor, prin publicarea unor articole panicarde şi dezinformate ce asociau toţi protestatarii cu extremismul şi violenţa.

Dacă reacţiile forţelor de ordine nu surprind, ţinînd cont de proximitatea trecutului comunist, este şocant modul în care jurnalişti şi importanţi lideri de opinie au tratat acest caz. Multe materiale de presă păreau decupate din *Adevărul* sau *Dimineaţa* anului 1990: „Anarhiştii intenţionează să îşi facă simţită prezenţa în Capitală prin distrugerea unor magazine şi testarea vigilenţei forţelor de ordine" (Realitatea TV, 1 aprilie 2008); „Sparg geamuri, dau cu pietre şi cocktail-uri Molotov şi iau cu asalt barierele de securitate" (Realitatea TV, 21 martie 2008); „Anarhiştii vor neapărat bătaie" *(Evenimentul zilei,* 29 martie 2008). Mai vreţi? „Tembelii din presă varsă lacrimi de crocodil de mila «anarhiştilor» germani pe care vameşii nu i-au lăsat, la graniţa cu Bulgaria, să intre în ţară. Păi, e posibil aşa ceva?! Dacă oamenii vor să vină să ne spargă geamurile, să ne împroaşte zidurile caselor cu vopsea roşie, îmbibaţi în ura de clasă a bărboşilor Marx, Engels şi Lenin, n-au decît să vină!... Se ştie prea bine cine finanţează mişcările «ecologist-pacifiste»" *(Evenimentul zilei,* 31 martie 2008). Nu, ultimul citat nu-i aparţine lui Darie Novăceanu. Nici lui Sergiu Andon. E semnat de un om cu pretenţii liberale, care a simţit pe pielea lui, cîteva luni mai tîrziu, ce înseamnă o campanie susţinută de denigrare. E vorba de Mircea Mihăieş, vicepreşedinte al Institutului Cultural Român. Care ICR s-a trezit lovit din toate direcţiile pentru că a avut curajul să promoveze în străinătate şi altceva decît folclor şi sarmale. Cine a lovit? Tot o anumită parte a presei, care a instigat public la cenzurarea unor opere de artă pentru că unii jurnalişti nu le consideră demne a reprezenta România. Sau pentru că le displace conducerea ICR şi orientarea sa politică. Urmarea: o expoziţie vandalizată de cîţiva demni apărători ai românismului şi moralei creştine.

Încheiem cu un citat reprezentativ pentru situaţia libertăţii de exprimare în România anului 2008: „discuţia este de ce nu s-a intervenit mai agresiv, pentru că ar fi mai bine să facem o nedreptate, decît să îngăduim o dezordine" (Puiu Haşotti, vicepreşedinte PNL, referindu-se la intervenţia forţelor de ordine împotriva protestatarilor anti-NATO).

Răzvan Martin *activează în cadrul Programului FreeEx la ActiveWatch – Agenţia de Monitorizare a Presei (vezi Raportul anual „Libertatea Presei în România" pe www.mma.ro).*

PUBLICITATE

„Nu dorim să facem filme care să placă la toată lumea“

– interviu cu Radu MUNTEAN şi Alexandru BACIU –

Regizorul Radu Muntean (n. 1971, Bucureşti) şi scenaristul Alexandru Baciu (n. 1977, Bucureşti) au lucrat împreună la filmele Hîrtia va fi albastră *(2006) şi* Boogie *(2008); pentru acesta din urmă, la Festivalul Internaţional de Film de la Hampton (New York) de anul trecut, au împărţit cu Răzvan Rădulescu premiul pentru cel mai bun scenariu.*

Amîndoi aţi terminat Regia, cum aţi ajuns acolo?

Alexandru Baciu: De mic îmi doream. *(Rîde.)* Glumesc. Cred că am fost pur şi simplu preocupat de film de la un punct încolo. Mi s-a părut un pas firesc. Vedeam filme pe pîine, dar n-aş putea să spun că aveam o cultură foarte mare. Asta se formează în timp şi cred că e un proces care nu se încheie niciodată. Doar că m-a interesat asta la un moment dat şi a fost mai degrabă o chestie de „de ce nu“. Am intrat destul de tînăr. La 18 ani. Nu cred că sînt mulţi care la vîrsta asta să ştie exact ce vor să facă în viaţă. Am fost destul de dezamăgit de facultate. Aşa că, după ce am terminat-o, m-am înscris şi la Comunicare. La Litere. Şi în primul an, m-am angajat la *CSVD* (*Ce se vede*, un săptămînal scos Media Pro) şi acolo am fost coleg cu Răzvan Rădulescu. L-am cunoscut cu puţin timp înainte să debuteze ca scenarist cu *Marfa şi banii*. Am avut întîi un business împreună şi, în timp, relaţia noastră s-a legat, în mare parte prin pasiunea noastră pentru film.

Radu Muntean: Aşa ne-am şi cunoscut, prin Răzvan, cu care eu mă ştiam mai demult, de cînd lucrasem împreună la o firmă de scenarii care ţinea de Media Pro. Eram mai mult colaboratori amîndoi. Am vrut să scriu un scenariu cu el, iar Răzvan mi-a propus să scriem în trei, şi cu Alex.

A. B.: Ei sînt cumva „naşii“ mei ca scenarist. Răzvan, în primul rînd, şi Radu, că a acceptat. Nu vreau să ştiu ce-a fost în mintea lui cînd i-a propus Rădulescu să scriem în trei. *(Rîde.)*

R. M.: Eu am fost deschis. Am avut la un moment dat o oportunitate de producţie, la vreo patru ani după ce terminasem *Furia*, eram foarte entuziasmat şi curios să văd cum iese cu Răzvan şi cu Alex. Şi uite că a ieşit. Sau noi aşa credem, de vreme ce am scris deja al treilea scenariu împreună.

Cum scrieţi împreună?

A. B.: Sîntem oameni cu gusturi comune şi foarte clare în ceea ce priveşte cinema-ul. Ce-ţi spun eu acum s-ar putea să nu se aplice oricărui om cu care am lucra. E esenţial că ştim nişte lucruri, de fapt ştim ce căutăm şi atunci e foarte simplu să ne amendăm unii pe alţii. Foarte pe scurt, lucrurile stau cam aşa: 99% din timp se discută şi 1% se scrie. Dar cînd se scrie, se cam ştie totul. Doar că nu sînt dialogurile puse în pagină. Ne petrecem foarte mult timp discutînd şi învîrtind lucrurile pe toate feţele. Şi după ce scenariul e gata, îl împărţim în trei bucăţi egale. Fiecare scrie bucata lui, cu dialog cu tot.

Cum de vă ies dialogurile atît de bine şi de unitare?

A. B.: Bine... fiecare intervine ulterior pe părţile celuilalt. Îşi spune părerea şi chiar mai rescrie din replici. Dar cred că secretul stă în faptul că nouă ne place în cinema un anumit tip de firesc, şi-atunci e normal să scriem cam în acelaşi stil.

R. M.: Şi atunci cînd ne apucăm de scris scenariul, ştim fiecare ce avem de făcut. Ultimul scenariu l-am scris într-o lună şi jumătate. Apoi am mai intervenit un pic pe el şi acum e la al doilea draft. Şi nu cred că o să se mai modifice prea mult pînă în noiembrie-decembrie cînd sper să începem filmările.

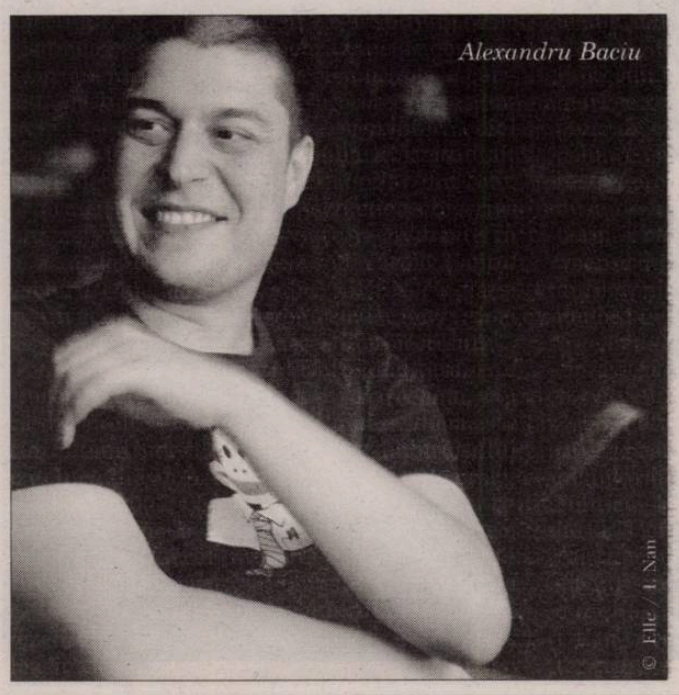
Alexandru Baciu

© Elle / I. Nan

Despre ce e filmul ăsta?

R. M.: Despre adulter. Despre un bărbat care iubeşte două femei şi se găseşte în imposibilitatea de a face o alegere bună.

De unde vă vin ideile?

A. B.: Cu temele vine regizorul, de obicei.

R. M.: Da, pentru că regizorul trebuie să facă filmul pînă la capăt. Şi eu spun lucrurile care mă preocupă pe mine şi despre care aş vrea să vorbesc în următorul meu film. În unele cazuri e ceva mai precis – cum a fost la *Hîrtia...*, unde ne-am dorit un anumit tip de poveste –, în alte cazuri, cum a fost la ultimul scenariu, există doar o zonă destul de vagă care mă preocupă şi 100.000 de variaţii şi de discuţii în jurul ei.

A. B.: Şi la *Boogie* am discutat mult. Am fost chiar şi în prospecţie de 1 mai la mare, toţi trei. Atît ştiam la început, că trebuie să fie despre 1 mai la mare.

R. M.: Şi despre un grup de prieteni şi criza lor de la 30 de ani.

A. B.: Şi încet-încet ajungi la paşii ăştia – ce înseamnă de fapt 1 mai la mare, cum te raportezi tu cel de-acum la mersul la mare de atunci şi încet-încet lucrurile se strîng.

R. M.: Sînt nişte filme personale şi îmi place să cred că nu sînt personale doar pentru mine. Sau doar pentru noi trei.

A. B.: Cred că e obligatoriu ca, atunci cînd serveşti, ca scenarist, un film de autor, să crezi în lucrurile pe care le scrii, să te reprezinte pe tine.

Aveţi o temă personală?

R. M.: La un moment dat, ni s-a „arătat“ că am vrea să facem trei filme despre despărţire. *Boogie* a fost despre despărţirea de tinereţe şi următorul e tot despre despărţire...

A. B.: Ele vorbesc despre pierderea inocenţei. Poate *Hîrtia...*, cel mai mult şi cel mai direct. Dar, de fapt, personajele trec în toate scenariile noastre printr-un fel de criză din care ies transformate. Dar asta e ceva atît de general şi valabil pentru atît de multe filme, încît e greu să spui că e tema „noastră“.

Atunci, în ce constă stilul vostru?

R. M.: Asta ar trebui să determine criticii. Cred că e foarte important, cînd faci film de autor, să fii onest cu proiectul pe care ţi l-ai propus. Eu nu îmi doresc să fac film comercial. Fac destulă publicitate. Mă exprim acolo comercial. Fac ce îmi place în film, şi ce cred că pot să spun. Lucruri care nu sînt valabile doar pentru mine, ci pentru cît mai multă lume dintr-un anumit target. Ce facem noi funcţionează ca un fel de terapie. Pentru noi şi pentru spectatori.

„Nici cinema comercial, nici cinema angajat“

Trăiţi din film?

R. M.: Noi nu. Pentru că filmul de autor nu e un business în România. Şi nici chiar în Europa.

A. B.: Filmul, în general, nu e un business în România.

Ce îi lipseşte filmului din România?

A. B.: Îi lipsesc spectatorii şi sălile, ca să poată deveni un business.

Atunci de ce nu prea funcţionează, comercial vorbind, filmul românesc pe plan internaţional?

A. B.: Un punct concret slab este limba. Oamenii renunţă să mai cumpere filme vorbite în altă limbă decît engleza. Cumva e un pericol comercial. Sînt din start mai greu vandabile decît un produs în engleză.

R. M.: Şi-n plus, cu genul de cinema pe care îl facem noi, există o problemă. Pentru că nu e nici cinema comercial, nici cinema social/angajat. În mod întîmplător, cu *Hîrtia...* am tratat o temă istorică, să zicem...

A. B.: Care e mai degrabă un pretext.

R. M.: Problema cu filmele astea este că nu pot fi etichetate atît de uşor şi vîndute ca produs de agenţii distribuitori.

A. B.: Da. Se pare că ne alegem subiecte greu vandabile în ziua de azi.

R. M.: Avem o nişă, un public-ţintă – publicul care se identifică cu tipul de emoţie pe care îl creăm noi, cu nostalgiile noastre şi tipul de cultură pe care îl avem noi etc. Eu cumva sînt împăcat cu ideea asta. Că filmul de autor pînă la urmă are destinul pe care îl are o expoziţie într-un muzeu sau un album de muzică electro-jazz, să zicem. N-am cum să sper şi nici nu-mi doresc neapărat să fac filme care să placă la toată lumea.

Răzvan Rădulescu tocmai şi-a terminat filmul. Alex, tu de ce nu faci film?

A. B.: Eu sînt sau încerc să fiu un om serios. Nu sînt scenarist conjunctural pentru că nu pot să fiu regizor. Am hotărît că vreau să fiu scenarist. Cred că sînt mai multe poveşti de scris decît poţi să regizezi. Şi că e o meserie foarte

Radu Muntean

© Elle / I. Nan

importantă dacă nu o faci din frustrare, dacă ţi-o asumi şi dacă ştii să-ţi iei o anumită distanţă din momentul în care scenariul e gata. Să poţi să te uiţi la filmul făcut după scenariul tău şi să accepţi că, în mod inevitabil, diferă măcar un pic de viziunea ta.

Mai interveniţi pe scenariu în timpul filmărilor?

A. B.: De cîte ori putem şi avem timp. Situaţia e atipică. Sîntem foarte apropiaţi ca gust şi, în plus, relaţia noastră profesională e dublată de o relaţie personală. Eu nu mai ştiu dacă mă duc la Radu pentru că am scris împreună un scenariu sau pentru că e prietenul meu, Radu, care filmează. Sînt mai multe motive pentru care mă duc acolo şi pentru care sînt implicat şi dincolo de scrisul scenariului.

R. M.: Alex a fost parte din echipă la *Boogie*. A mîncat şi el la catering ca noi toţi. Şi dacă am vreodată dubii vizavi de vreun cadru/dublă, primul om la care mă duc e el. Sau Răzvan, care a stat mai mult la *Hîrtia...* decît la *Boogie*. Dar la *Boogie* n-am intervenit deloc în scenariu. Poate doar un pic la repetiţiile cu actorii, dar după aia am filmat strict ce am scris.

Aveţi un film preferat? Ce autor v-a influenţat cel mai tare?

A. B.: Cînd eram puşti, îmi plăcea *Brazil* (regia Terry Gilliam). Acum nu ştiu ce părere aş mai avea despre el. Lucrurile se schimbă. Niciodată n-o să poţi să zici „ăsta e cinema-ul!“. Există poate doar autori care m-au influenţat şi pe care i-am urmărit.

R. M.: Mie îmi plăcea *Portocala mecanică* (regia Stanley Kubrick) în studenţie. Însă noi ne schimbăm, deci şi reperele noastre cinematografice se schimbă; experienţa acumulată influenţează preferinţele pe care le ai la un moment dat.

A. B.: Regula e că ne plac cei care ne-au influenţat pozitiv şi ăia ne-au rămas ca un fel de repere chiar dacă, revăzînd acum filmele, nu ni se mai pare că stau la fel de bine. Ne plac cineaştii din zona spre care vrem şi noi să ne ducem. Ne place cum funcţionează personajele lui Cassavetes, de exemplu, şi-aşa mai departe.

Din filmele recente, vă place vreunul în mod deosebit?

A. B.: Aseară am fost la ultimul film al lui Guy Ritchie, *Rock'n'rolla*. Eu am rezistat cam o oră şi am ieşit. Ei au rămas şi...

R. M.: Eu am ştiut la ce mă duc. Am ieşit în oraş pentru distracţie, nu pentru altceva.

A. B.: Dar nu te-ai prea distrat! *(Rîde.)*

R. M.: A fost mult sub ce mă aşteptam, care oricum era foarte jos. Dar, asta e. Nu m-am deprimat. Nu mă aşteptam să-mi schimbe Guy Ritchie percepţia despre cinema.

Dar Slumdog Millionaire?

R. M.: Mi se pare o porcărie. Mai degrabă i-aş fi dat lui *Benjamin Button*, chit că şi ăla e un film slab...

A. B.: Ăla era măcar mai aproape de emoţie decît ăsta...

Ce vine pe primul loc în vieţile voastre?

A. B.: E utopic să zici că filmul vine pe primul loc.

R. M.: Cred că fericirea personală. *(Rîde.)*

A. B.: Sînt ca urările alea de zi de naştere. Ne dorim sănătate, fericire şi bani.

R. M.: Mie îmi place să fac film, dar am ajuns la înţelepciunea asta, să nu mai consider că e o chestiune de viaţă şi de moarte. Poate pentru că am copii şi mi se pare că există şi alte lucruri pe lume. Sînt foarte pasionat de meseria pe care o fac, dar, dacă, Doamne fereşte, n-aş mai putea face film, aş fi un om mai trist, dar aş putea să supravieţuiesc.

Pentru final, ziceţi-mi ceva fiecare despre celălalt.

R. M.: Nu ne cere de-astea. Sîntem foarte buni prieteni, na...

A. B.: Întreabă-ne cînd ne certăm. Acum nu putem să spunem nimic rău unul de celălalt. *(Rîde.)*

(varianta integrală a interviului va apărea pe www.dilemaveche.ro)

a consemnat Miruna VASILESCU

Cristina HERMEZIU

Țara în care sponsorul e Dumnezeu

Pentru două săptămîni, mi-am luat vacanţă de Franţa şi m-am scufundat în moravurile româneşti cu nostalgia celui care n-a crescut într-un incubator occidental, ci într-o „ogradă“ obişnuită din Estul Europei. Pentru că – după cum spune o vorbă pe cale de a deveni clişeul preferat al emigraţiei româneşti – e adevărat: trebuie să pleci de acasă ca să-ţi fie dor de România. Problema apare cînd te izbeşte mai întîi România de care nu ţi-e dor. Îţi sar în ochi gesturile excesive sau, dimpotrivă, absenţa oricărui gest în situaţii în care s-ar cere curajul unei opinii. Mecanismul dorului e însă perfid şi, adesea, după cîteva zile, se produce o miraculoasă dizolvare în peisaj, reîmbraci gesticulaţia „locală“ şi capitulezi, eşti din nou îngăduitor, mai întîi cu tine, apoi cu ceilalţi, cu toată lumea, la urma urmei, ăsta sînt, ăştia sîntem.

Cine sîntem, de fapt? Probabil ceea ce rămîne agăţat pe retină după ce am asimilat (şi inutilizat?) buna doză de îngăduinţă, livrată odată cu dorul, „la pachet“. Sîntem ceea ce facem şi azi, şi mîine, în pătrăţica noastră, iar gesturile de fiecare zi ale unui popor, tocite, adică intrate în firescul trupului şi al minţii, îi trădează firea, îi conturează şi perpetuează personalitatea, îl diferenţiază sau apropie de specificul altui popor.

Francezii exersează cultura siguranţei exterioare, terestre, cotidiene.

Timp de două săptămîni am „recuperat“ deci din gesturile cu pricina. M-am plimbat de mai multe ori cu tramvaiul şi, cum astfel ajungi să fii, la propriu, mai aproape de oameni o bună legănare de timp, am privit spectacolul gesturilor largi, dezinvolte şi uşor repezite prin care-şi făceau semnul crucii, ori de cîte ori vagonul trecea prin faţa unei biserici. Iar la Iaşi evlavia are motive să se dea pe faţă la fiecare doi paşi.

Mi-am făcut apoi eu însămi cruce. În faţa blocului pentru care plătisem peste o mie de euro, alături de miile altor locatari, pentru a fi refăcută faţada, într-un verde proaspăt, luminos. M-am uitat prostită la rezultatul final, la rînjetul faţadei spoite doar două treimi, restul arătînd un cenuşiu violent, ca o carie la vedere. Mi-am făcut cruce la cutremur şi mai ales la cutremurul nesfîrşit de pe ecrane, unde o moderatoare îi întreba pe invitaţii fără nici o competenţă dacă ar putea lămuri cineva care e diferenţa dintre scara Richter şi scara Mercalli. Mi-am făcut cruce la povestea unei prietene al cărei băiat, prea năzdrăvan la şcoală, devenea dintr-odată cuminte în aprecierile învăţătoarei, după ce mama rezolva corect tema pentru acasă pe care i-o sugera cadrul didactic: „Eu nu port argint, doar aur“. Mi-am făcut cruce, de nenumărate ori, în faţa televizorului: la ştirile despre accidente şi poveşti morbide, mană cerească pentru jurnale, unde sîngele gîlgîie din abundenţă fiindcă trei martori îţi repovestesc ceea ce reporterul îţi spune deja a doua oară, după rezumatul complet din titlurile zilei; la Gala UNITER, transformată într-o penibilă Gală a (Ultimilor) Sponsori, cu reverenţe nesfîrşite în faţa „boierilor“ care aruncă cu talanţi printre artiştii îngenuncheaţi; la agresivele spoturi publicitare pentru fundaţiile miliardarilor binefăcători şi pentru spectaculoase campanii anti-mitocănie. Inevitabil, voi fi însoţit gestul respectiv cu altele din aceeaşi arie semantică, mi-am pus mîna la gură şi am clătinat imperceptibil din cap, în faţa fatalităţii care ne guvernează vieţile. Asta sînt şi ăştia sîntem.

Sîntem ceea ce facem în fiecare zi în pătrăţica noastră, iar pasul „în afara cadrului“ – atunci cînd trăieşti un timp în altă ţară – îţi dă măsura acestor gesturi cotidiene, altfel topite firesc în măruntele noastre vieţi. Iar de „cîrtit“, cîrtim în două lumi, nici una perfectă. Spre exemplu, n-am să contest apetitul pentru fapt divers al francezilor, care savurează la rîndul lor foiletonul mediatic al unor procese de vestiţi asasini sau se înfioară, tot mediatic, de tragedia cîte unui părinte care, în drum spre serviciu, a uitat să-şi lase copilul la creşă, abandonîndu-l o zi întreagă pe bancheta din spate a maşinii, în plin soare. Numai că unghiul de abordare al acestor nefericiri umane nu se reduce la factual, la sîngele care înroşeşte ecranul, ci merge către analiză şi către relevanţa faptului în plan psihologic, social sau politic, dacă e cazul. De pildă, despre accidente rutiere se vorbeşte din plin şi la radiourile din Franţa, dar e o informaţie punctuală, livrată la cald, pentru ca oamenii interesaţi să evite zonele implicate, pentru a nu se ajunge la agravarea situaţiei. Pînă la jurnalul de seară, actualitatea acestor tragedii cotidiene se topeşte pe drum sau se transformă, eventual, într-un dosar despre siguranţa în trafic. Evident, ceea ce în România e o supra-temă mai mult sau mai puţin explicită – „fatalitatea“ –, în poveştile din mass-media franceză lipseşte cu desăvîrşire. Iar semnul crucii făcut întruna, exhibat cu un firesc deconcertant pe plaiurile mioritice are – dacă vreţi – un echivalent la fel de ostentativ, dar de sens opus, în laica republică franceză: evitarea programatică şi mînioasă a oricărei explicaţii spirituale, calificată drept mistică sau de-a dreptul „sălbatică“.

Românii afişează o cultură a siguranţei interioare, paradisiace, proiectată în eternitate.

În dimineaţa unui orăşel francez care vibrează nu de clopotele bisericilor, ca într-un tîrg oarecare din România, ci de sirenele ambulanţelor, realizez că diferenţa dintre cele două lumi e ca de la „pămînt“ la „cer“. Francezii exersează cultura siguranţei exterioare, terestre, cotidiene. Românii afişează o cultură a siguranţei interioare, paradisiace, proiectată în eternitate. Dacă încerc să numesc cele două (posibile) moduri nu e pentru a le ierarhiza în vreun fel, ele coexistă, variante de fiinţare în era confortului şi a securităţii. Una pare o cultură a urgenţei raţionale, cealaltă – o cultură a pasivităţii contemplative. Comparaţie începe însă nu atît în natura gestului stîrnit de întîmplările lumii în care trăim, ci în gradaţia acestui gest. Oriunde în lume există oameni nefericiţi, se întîmplă tragedii de tot felul, oriunde există oameni corupţi şi peste tot sînt oameni generoşi. Dar parcă nicăieri discreţia nu e luată drept prostie ca în ţara crucilor largi, şi nicăieri generozitatea sau năpasta nu se exhibă pe scenă cu atîta indecenţă ca în ţara în care *sponsorul* e Dumnezeu.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA FILIALA BUCUREȘTI
ANUALA DE ARHITECTURA
BUCUREȘTI 2009
DEZBATERE:
PRIVATIZAREA SPAȚIULUI PUBLIC
eveniment organizat de Institutul Cultural Român în parteneriat cu OAR București
Luni 18 mai, ora 18.00, la sediul ICR din Aleea Alexandru 38
Parteneri media: DILEMA VECHE Radio România Cultural rfi

PUBLICITATE

Nicholas Mosley
Monștri plini de speranță
O sofisticată poveste de dragoste și un tur de forță prin istoria intelectuală a secolului XX.
Einstein, Hitler, Jung sau Wittgenstein devin personaje secundare ale istoriei trăite de Max și Eleanor. În evoluția violentă a istoriei, doi monștri plini de speranță găsesc iubirea.
Un roman total, distins cu premiul Whitbread în 1990.
VELANT

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România
POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ȘI IDEI
Cea mai citită revistă de politică internațională din lume. Acum și în România
CITIȚI ÎN NUMĂRUL 10 AL FOREIGN POLICY ROMÂNIA!
Ce ne așteaptă după criză?
MAREA SCHIMBARE CARE VA URMA
De ce timpurile grele pot conduce la idei mari?
Viața artificială - piese de schimb pentru oameni
Un nou tu
[DIN 11 MAI, LA TOATE CHIOȘCURILE]

Mirel BĂNICĂ

Europa. Angroul Europa

– note dintr-un carnet de reporter –

Atacăm angroul Europa prin spate. Strada Laviţei, colţ cu Invalid Suligă este calea spre paradisul promis de cei doi prieteni care mă însoţesc, „europeni“ cu vechi state de serviciu. Strada cu pricina este plină de găuri obscene în asfalt. Sau, mai bine spus, ceva asfalt printre găuri. Tăbliţe ruginite pe care scrie „service auto“, în română şi chineză. Un chinez mic călăreşte concentrat o bicicletă şi mai mică, acel model care se frînge în două, pentru a fi uşor transportat în tren sau maşină. O bicicletă cu roţi de trotinetă. *Fii atent, aici lizele* [cărucioare transport mărfuri] *omoară!* este ultimul sfat pe care-l primesc înainte de a intra în Europa. Europa de la porţile Bucureştiului.

Maţ cu ardei iute

Primul restaurant (tip cantină) chinezesc. Într-o jumătate din spaţiul disponibil se mănîncă, în cealaltă se vînd diferite produse chinezeşti pentru bucătărie. Cumpăr sos dulce-acrişor, ambalat în borcan mic de plastic roşu, sos de soia şi una pereche de mănuşi de bumbac albe. Extrem de utile pentru a lua *wok*-ul încălzit de pe foc. Cu ele în mîini, semăn cu un poliţist britanic detaşat în Burma. Intrăm în restaurant. Prietenul meu comandă o specialitate imposibilă, un fel de maţe de porc gătite cu ardei iute tăiat bucăţi, plus inegalabilul orez jasmin. De fapt, comanda nu se preia, ea se urlă printr-o lucarnă de o doamnă de etnie romă care lucrează ca şef de sală. Un şef de sală polivalent: debarasează mesele, ajută clienţii în alegerea meniului şi, repet, urlă comanda bucătarului chinez îmbrăcat într-o tunică neverosimil de albă pentru mediul din jur. *Maţ cu ardei iute* – cere amicul. *Ma-tze, ma-tze?* – ghilotinează cuvintele, gesticulînd alert bucătarul chinez. *Maţe* – spunem toţi trei în cor, mîngîindu-ne cu gesturi elocvente abdomenele trecute de treizeci de ani, asupra cărora berea a început să-şi arate colţii calorici. Şefa de sală ne ajută şi spune şi ea, accentuînd, *Muţu, muţu,* iar comanda este adusă la masă cu o viteză care ar face să pălească de invidie orice restaurant cu pretenţii din Bucureşti. Mîncăm în tăcere, cuceriţi de amestecul subtil de arome. Sub lumina de var a neoanelor suspendate cu fire neizolate de tavan, gîndul mă duce la Patrick Süskind şi celebrisimul său roman, *Parfumul*. Uneori, cele mai subtile arome se găsesc acolo unde alţii nu văd decît urîciune şi respingere. Privesc în jur: chinezi grăbiţi, *affairés,* sorb supă din boluri spectaculoase, fabricate dintr-un fel de argilă parcă arsă la soare. Fascinant de urît mănîncă: mai întîi omogenizează supa cu beţişoarele din dotare, apoi amestecă bine totul, pastele se sug cu buzele făcute tub, apoi restul se bea. Un rîgîit final, satisfăcut. Totul nu durează decît patru-cinci minute. Nu sîntem singurii români care gastronomizează acolo. O doamnă grasă, cu pieptul apăsat de greutatea unei cruci de aur, vorbeşte tot timpul la telefon. Telefonul are ca semnal acustic o melodie de Guţă. Un tînăr de cartier, cu şapcă şi ochelari de soare imenşi, facies de lăcustă corcită cu un extraterestru, manevrează cu mare dexteritate beţigaşele de lemn. Sau poate este chinez şi nu-i văd ochii din spatele mini-parbrizelor pe care le poartă. Prea sculptează bine cu beţişoarele în munţişorul de orez din bolul din faţă.

Terminăm primul fel de mîncare şi facem conversaţie cu şefa de sală. Ne spune că se simte minunat printre chinezi. Motivul invocat: se înjură reciproc cu poftă şi nu se înţeleg unul pe altul. O complicitate a înjurăturii, cu alte cuvinte. Arde de nerăbdare să-şi arate patrimoniul lingvistic şi-mi spune: *Domnu', dacă vreţi vă înjur în chineză, da' să nu vă supăraţi!* Dă-i drumul, îi spun, nerăbdător, să văd primul rom din viaţa mea înjurînd în chineză: *Ţa-ţa-pi*, îmi spune, apoi fuge fericită la bucătărie, să-şi mărturisească isprava chinezilor. După ce se întoarce aflăm semnificaţia înjurăturii, dar şi soarta portretului fostului preşedinte Ion Iliescu, care – după cum îşi amintesc amicii mei, obişnuiţi ai locantei – trona pînă acum ceva vreme deasupra sălii de mese, în compania unui peisaj cu cascade violete şi copii de plastic. *Acum este în birou la Şefa', îl iubeşte foarte mult*. Superstiţioşi cum îi cunosc, nu m-ar surprinde să aflu că aceşti copii ai Asiei i-au găsit fostului preşedinte al României virtuţi mistico-financiare, de înmulţire rapidă a banilor.

Icoane chinezeşti

La ieşirea din cantina chinezească, remarc armata de telali arabi care schimbă nestingheriţi orice valută în lei grei şi viceversa. Poartă în permanenţă cu ei un fel de genţi mici de voiaj, pătrate şi grele. Fiii Orientului au priviri grele şi temătoare. Este ultimul loc din lume unde aş dori să fac o fotografie, de exemplu. Mai sare în ochi un telefon public împestriţat cu roşu, ca şi cum sîngele cuiva s-ar fi împrăştiat pe zid şi pe liniştitul aparat devenit inutil din cauza telefoniei portabile. Privesc de aproape, cu atenţie: nu este sînge, ci doar vopsea roşie. Tot în zonă mai observ o cameră video cocoţată pe un stîlp; un sistem de avertizare rapidă – bănuiesc.

Ce se mai vinde, ce se mai cumpără în Europa? Pot scrie fără nici o ezitare: totul! O mică descriere a unei picături într-un ocean: acolo puteţi găsi hîrtie de muşte aşa cum aveau bunicile pe vremuri. Urîtă şi inestetică, dar de o inegalabilă eficacitate. Sau cascade multicolore cu jocuri de lumini, papagali care mişcă din coadă şi aripi. Staţie meteorologică marca *Century,* un monstru multimedia *european* care arată concomitent temperatura, presiunea aerului, ora exactă şi, bănuiesc, presiunea sanguină, dacă i se cere. Totul pe fondul verde smarald al unei păduri tropicale dominate de o cascadă lăptoasă. Blugi, de toate formele şi modelele posibile. Mi-a atras atenţia maniera de expunere inteligentă a mărfii dintr-un stand. Zeci de manechine din plastic ieftin, îmbrăcate în blugi, dar fără nimic deasupra taliei. O viziune postmodernă a celebrei armate îngropate compuse din soldaţi de argilă a primului împărat din dinastia Qin. În fine, cel mai „tare“ stand pe care l-am vizitat era profilat pe obiecte religioase. Imagine de neuitat: vînzătorul care spintecă cu un gest precis o cutie mare şi obosită de atîta drum, pe care scria mare „Made in China“. Din ea încep să se reverse icoane „ortodoxe“ ferecate în ţiplă ieftină. Erau în bună companie: veşminte preoţeşti din plastic moale şi nuanţe tari *(piersică,* aşa cred că se numeşte materialul), candele de plastic, candele de stearină ambalate în saci, diverse accesorii liturgice. Fiecare înţelege ce vrea, dar personal mă înspăimîntă ideea că toate aceste kitschuri enorme, aceşti minivampiri distrugători de substanţă teologică vor ajunge în biserici şi case.

Şarpe şchiop

Al doilea restaurant (cantină) chinezească. Baraca cu colţunaşi*/jiaozi*. Aici fierb, neîntrerupt, cei mai proaspeţi şi gustoşi colţunaşi din oraş – mă asigură pe un ton de cunoscători amicii mei. Mi-e greu să descriu acest spaţiu hibrid. Sala de mese este dominată de un televizor vechi. Dar vechi! Semăna cu celebrele „televizoare color“ de la sfîrşitul anilor '80, aparate falnice care te făceau să te simţi un om realizat, alături de apartament, video şi Dacia 1310. Se transmite un jurnal televizat oficial. Îl urmăresc cu ochii cît cepele, în timp ce mănînc colţunaşi pe o faţă de masă atît de lipicioasă, încît nici muştele nu ar mai fi putut decola dacă ar fi atins-o. Primele cinci minute sînt dominate de figurile grave din CC al PCC, ochelari cu ramă serioasă şi costume mortuare, impecabile. Apoi totul revine la normal. Este prezentat cu multe detalii şi reproduceri gen „ficatul lui Cristi Minculescu“ un accident rutier. Din imagini, înţeleg că o macara s-a prăbuşit peste un autocar plin de turişti. Restul nu mai prezintă importanţă; cred că era vorba de un fel de ştiri de la ora cinci în variantă chineză. Jurnalul se termină cu baschet, mult baschet, preluat din campionatul american. Un chinez cu o oală mare de lut plină de roşii se trage mai aproape de televizor şi începe să le cureţe codiţele. Acestea ajung direct pe podea. Podeaua este măturată fără aplicaţie de o doamnă de etnie romă care se uită cu ochi curioşi la noi şi se întreabă cum am aterizat într-un astfel de pîntece gastronomic. O întreb cum se numeşte „restaurantul“. Pare teribil de mirată. *Cum să se numească bre, nu are nume. Este locu' unde se mănîncă, aşa îi spune*. Un şarpe şchiop – îmi spun în gînd. Aspectul cel mai interesant mi se pare însă a fi fantastica simbioză care s-a creat între romii din zonă şi chinezi. Am văzut romi care tocau mărunt carne cu satîrul şi o găteau apoi în vasul *wok*, în cel mai pur stil chinezesc. Alţii debarasau mesele sau făceau curăţenie, totul cu vădită plăcere. Plătim. Preţul este destul de mare (casele de marcat au mărit preţurile – şopteşte unul dintre amicii mei cu regret), dar cantitatea şi calitatea pe măsură. După ce plătim, patroana chinezoaică numără banii şi îi aşază în ordinea valorii într-un portofel gigant de piele, cu gesturi pline de dragoste. Aproape că mîngîia biletele de plastic. Urmărindu-i gesturile, am învăţat mai multe despre geniul comercial al acestui popor decît din lectura unui tratat pretenţios şi fad de management intercultural.

Alte impresii vizuale. Graffiti imens cu dragoni şi litere mari de aur, cu inscripţia *Vision of China*. Totul era acompaniat de cîteva caractere chinezeşti desenate de o mînă stîngace, evident non-chineză. Trenuleţul galben-pai care face legătura între diferitele complexe comerciale vopsite roşu-aprins, numite în limbajul local „dragoane“. Pe scăriţa de urcare în vagon stă scris „nu urcaţi cu lize şi bagaje voluminoase“. Se urcă deci în micul trenuleţ şi cu lize, şi cu bagaje voluminoase. Reclama pentru Fetească Regală produsă de o celebră podgorie românească este scrisă în chineză, pe un fond, cum altfel, galben ţipător. Gri este însă trenul care face legătura între Gara Obor şi Gara Europa. Da, există o gară Europa lîngă Bucureşti, deservită de un trenuleţ de *banlieu* adus din Franţa, *second-hand,* pe care francezii l-au botezat chiar aşa, *le petit gris* (micul gri). Ca un alint şi o formă de afecţiune pentru forma sa de cutie de conservă cu eticheta smulsă. Peronul improvizat din panouri de beton oferea adăpost şi ocrotire contra vînticelului vîrtos de primăvară unui Romeo şi unei Juliete în variantă romă; cei doi se strîngeau cu disperare în braţe, în aşteptarea *miculuigri,* printre sacoşe de plastic şi saci de rafie. Vînzătoarea de gheare de tigru şi alte remedii homeopate chinezeşti care fabrica cu o infinită răbdare cărţi de vizită scrise de mînă. Un nou magazin de produse chinezeşti, iar ca puncte de reper erau indicate *Polita cica 7* şi *Magasin Bucu Obor*. Va trebui ca într-o bună zi să scriu neapărat un reportaj despre angroul Europa... Acum habar nu am cum aş putea să găsesc un final acceptabil pentru o astfel de întreprindere gazetărească. Ba nu, ştiu. Aş propune angroul Europa ca obiectiv turistic major al Capitalei. Nu glumesc. Sînt sigur că ar avea mai mult succes decît multe dintre „frumuseţile“ altoite cu termopane de pe cuprinsul ţării. Şi ştiţi de ce? Pentru că aici şi mizeria, şi amestecul de culturi şi de rase sînt naturale şi fireşti.

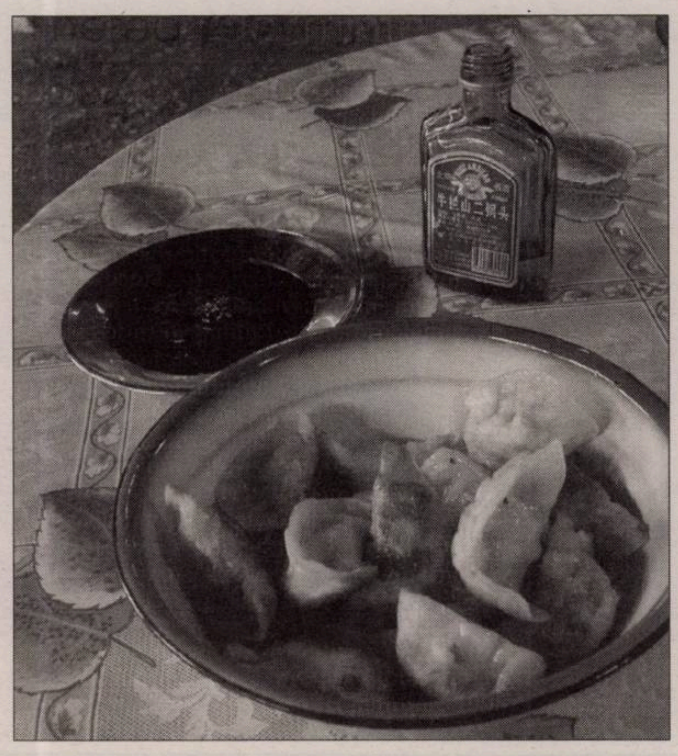

Ştiri nebăgate în seamă

● **Istorie aproximativă.** Preşedintele Obama apelează adeseori la istorie cînd vrea să susţină o teză. Singura problemă – după cum observă britanicul *Times* – e că nu o ştie prea bine. A spus că unchiul lui a făcut parte „din trupele americane care au intrat la Auschwitz". Lagărul nazist de la Auschwitz a fost eliberat, la sfîrşitul celui de Al Doilea Război Mondial, de trupele sovietice. În altă împrejurare l-a citat pe fostul premier Winston Churchill interzicînd serviciilor britanice să practice tortura. Nu există nici un fel de înregistrare oficială prin care Churchill să fi interzis tortura – postează pe bloguri o mulţime de istorici.

● **Paintball-ul interzis?** Guvernul Federal al Germaniei vrea legi mai stricte în ceea ce priveşte regimul armelor. E o reacţie politică la tragedia petrecută în urmă cu două luni la Winnenden, unde tînărul Tim K. a ucis 15 persoane – elevi şi profesori. O primă măsură este asigurarea rastelurilor pentru armele deţinute în locuinţele personale: de acum încolo, posesorilor de arme li se cere să folosească la rasteluri încuietoare cu dispozitive biometrice. O altă măsură îi obligă să accepte vizite inopinate din partea autorităţilor. În fine, o a treia măsură se referă la interzicerea jocurilor de „simulare a uciderii": printre acestea, *paintball* şi *laserdrom*. (după *Der Spiegel)*

● **John Demjanjuk, expulzat din SUA.** Statele Unite ale Americii l-au expulzat către Germania pe John Demjanjuk, fost gardian al unui lagăr nazist acuzat că a participat la exterminarea a mii de evrei. Demjanjuk a fost ofiţer în lagărul de la Treblinka (1942-1943)) şi în cel de la Sobibor (martie-septembrie 1943). În 1951 a emigrat în SUA, unde, în urma unor investigaţii, i se constată trecutul de criminal. În 1986 este trimis în Israel: după un proces care a durat aproape doi ani, primeşte pedeapsa capitală. La recurs, Curtea Supremă stabileşte că nu există probe irefutabile că John (Ivan) Demjanjuk a participat, într-adevăr, la crime în masă, aşa că este retrimis în SUA. În 2001, autorităţile americane cer din nou expulzarea lui Demjanjuk, însă acesta nu părăseşte ţara pentru că nici un alt stat nu acceptă să-l primească. La începutul acestui an, Germania anunţă că este gata să-l primească pe Demjanjuk: pe fostul ofiţer nazist, acum în vîrstă de peste 90 de ani, bolnav de leucemie, îl aşteaptă un nou proces. (după *Libération)*

DUPĂ CE A DECLARAT
LA UN SEMINAR DEDICAT
UTILIZATORILOR DE ANUNŢURI
CĂ FAPTUL DE A TE APROPIA
VERTIGINOS DE ININTELIGIBIL
S-A TRANSFORMAT ÎNTR-O FRENEZIE
(DIN CAUZA UNUI DISPOZITIV
ATAŞAT GROPII), CINEVA
DIN PUBLIC SPUNE SĂ FIE RELUATĂ
ACOLO CULTURA RĂDĂCINOASELOR

Cu ochii-n 3,14

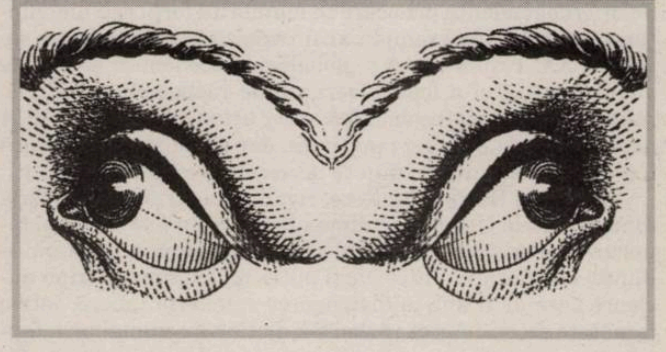

● Un judecător saudit a devenit subiect al curiozităţii internaţionale după ce a declarat la un seminar dedicat violenţei domestice că femeile care cheltuiesc prea mult merită să fie bătute de soţi. Ciudat, o ştire de anul trecut povestea cum familia regală saudită, în călătorie prin Occident, i-a lăsat pe mulţi cu gura căscată prin cheltuielile exorbitante, de milioane de dolari dintr-un foc. Pînă şi vînzătorii din buticurile de lux, altminteri obişnuiţi cu extravaganţa, s-au cam speriat. Acum, în tradiţia poveştii cu piatra, cine-ar trebui să ridice primul pumnul? (**M. Ş.**)

● Românii au urcat cu 16 poziţii, într-un singur an, în topul mondial al utilizatorilor de Second Life (o lume virtuală în care fiecare îşi poate crea personalitatea şi viaţa dorită), aflîndu-se în prezent pe locul 15. Dacă o ţinem tot aşa, băşca gripa (incorect politic numită porcină) şi criza, probabil că în curînd ne vom muta cu toţii în virtual. Numai să nu ni se impună şi aici vize... (**S. G.**)

● Dacă la „Prestări servicii" prestatorii prestează servicii, dacă la „Cumpărări diverse" cumpărătorii cumpără diverse, dacă la „Vînzări diverse" vînzătorii vînd diverse, dacă la „Comemorări" comemoratorii comemorează, dacă la „Citaţii" citatorii citează, iar la „Licitaţii" licitatorii licitează, ce se-ntîmplă la „Meditaţii"? Vineri, 8 mai 2009, deschid *Jurnalul naţional* la pagina de anunţuri şi citesc, la rubrica „Meditaţii": „Arestat, internat forţat, datorită politicienilor pentru descoperiri vitale existenţei umane". (**D. S.**)

● Într-un (excelent) interviu recent din *Lire,* intratabilul critic Pietro Citati îşi „stabileşte" interlocutorii în prezentul italian literar: „Îl vedeţi pe Umberto Eco printre contemporanii dvs.? Nu. Pe Claudio Magris? Aşa şi-aşa. Pe Tabucchi? A fost un scriitor excelent. Acum se repetă". Există şi avantaje considerabile în faptul de a te apropia vertiginos de 80 de ani. Deşi cine spune, în chestiunile esenţiale, ce gîndeşte (e şi cazul lui Pietro Citati) o spune de la început. (**S. S.**)

● Într-o dimineaţă, ieşind din casă pentru o scurtă cumpărătură din Amzei (piaţă din nou ameninţată cu re-locarea sau chiar desfiinţarea!), m-am trezit acostat de o fătucă sexy-*chic,* care mi s-a adresat ininteligibil. Am rugat-o să repete. „Am un site de street-fashion", mi-a spus ea din nou, „aţi fi de acord să vă pozez?" „Acum!?", m-am mirat eu. Nici pomeneală! Luasem pe mine, la repezeală, ce-mi picase sub mînă, eram nepieptănat etc., deci în nici un caz n-aveam de gînd să mă las „imortalizat" – nici măcar pe un „site de street-fashion"... Dar nu m-am putut împiedica să mă gîndesc: eram, oare, *chic* fără să-mi dau seama? Chestie care ar merita continuată, întrucît atunci cînd îmi dau osteneala nu mă opreşte nimeni pe stradă, sau „cercetaşii street-fashion-ului" chiar n-au nici un gust, ceea ce ar explica multe. Din această dilemă n-am putut ieşi. (**a. l. ş.**)

● Epopeea urşilor din Cumpătu continuă: dacă pînă mai deunăzi un ursuleţ sărea gardul vilelor mai dinspre pădure, acum acesta s-a transformat într-un urs mare care deschide porţile şi intră, tacticos, pe ele. Noaptea şi fără tam-tam. (**I. P.**)

● În plină criză, face furori la Londra un poster: cu litere albe, pe fond roşu, stă scris *„Keep calm and carry on"* („Păstraţi-vă calmul şi continuaţi"). A fost lansat în 2005, fără tam-tam, de o mică librărie din Alnwick, dar acum a ajuns la vreo 40.000 de exemplare vîndute. Cele două Camere ale Parlamentului, unitatea strategică a prim-ministrului şi numeroase ambasade l-au comandat într-o frenezie. Iniţialele KCACO sînt înscrise pe T-shirt-uri, pe sacoşe, pe butoni de manşetă. Şi cînd te gîndeşti că acest poster are exact 70 de ani, fiind creat în 1939 pentru a-i linişti pe englezi în caz de invazie germană, nu poţi decît să continui a zîmbi britanic. (**R. C.**)

● Săptămîna trecută, pe OTV era anunţat un interviu în premieră cu soţii Ceauşescu aflaţi în viaţă sub nu ştiu ce nume, în nu ştiu care ţară; Ogică urma să o dezgroape pe Elodia, cu riscul declanşării unei explozii din cauza unui dispozitiv ataşat gropii; un medium se pregătea să-i contacteze pe soţii Ceauşescu pe lumea cealaltă (probabil, muriseră între timp); apoi acelaşi Ogică era suspectat de a fi ucis o prezentatoare... Dacă asta e televiziunea cu cel mai mare rating naţional, memorabila sintagmă a lui Brucan mi se pare un duios alint! (**M. C.**)

● În week-end-ul trecut am încercat, cu un prieten, să ne lămurim care ar fi elementele esenţiale care diferenţiază laptele stocit/covăsit/bătut, iaurtul (de băut), sana, chefirul şi airanul. Nu ne-am lămurit. Poate ne ajută cineva din public. (**M. C.**)

● Hotnews l-a prins pe Călin Popescu Tăriceanu că a minţit: a zis că nu a putut merge la o sindrofie a lui Crin Antonescu pentru că era la TVR la o emisiune, doar că emisiunea fusese înregistrată. OK, nu e frumos să minţi, dar mie mi-l face simpatic. Nu a vrut omul să meargă, îi este ciudă şi a tras o minciună. Na, se mai întîmplă! Cît despre ce spune acum cu privire la nevoia de deficit bugetar, acolo nu mai e simpatic, rămîne cum am stabilit: să-i fie ruşine! (**C. G.**)

● Parlamentul a adoptat o lege prin care Consiliul Judeţean Braşov primeşte un teren de 200 de hectare pentru a construi un aeroport. Mulţi parlamentari nu sînt însă deloc siguri că pe această suprafaţă (foarte mare) se va construi în cele din urmă un aeroport. Aşadar, au decis că, dacă în cinci ani nu răsar avioane, să fie reluată acolo cultura rădăcinoaselor. (**A. M.**)

AM DOUĂ COMENTARII:
1) POATE CĂ PROCESUL
DE FORMARE A GÎNDURILOR
SEMĂNA CUMVA
CU UN MOMENT ARUNCAT ÎN GOL;
2) AR FI MAI BINE
DACĂ SENTIMENTUL DE OPTIMISM
AR FI TRANŞANT

● „UE are zece idei împotriva şomajului" – sună titlul unei ştiri. Am două comentarii: 1) poate că zece sînt cam multe; 2) ar fi mai bine dacă UE ar avea nu idei, ci altceva. Idei avem şi noi, dar n-avem cu le „implementa"... (**M. V.**)

● Nişte savanţi japonezi au creat un dispozitiv care reproduce imagini reprezentînd procesul de formare a gîndurilor şi a viselor. Altfel spus, în curînd se vor putea înregistra şi repeta imaginile pe care oamenii le percep ca vise. Dezvăluirea secretelor viselor (şi ale altor procese cerebrale) va fi, nu peste multă vreme, o realitate. Această „dez-visare a lumii" nu mă lasă cîtuşi de puţin visător. Dimpotrivă. (**M. C.**)

● La cît de urît s-a jucat meciul Steaua-Dinamo (douăzeci de ameţiţi au frecat o minge într-un mod care semăna cumva cu fotbalul), ambele echipe meritau să fie depunctate. O consecinţă a faptului că fotbalul românesc e condus de două decenii de aceiaşi indivizi dubioşi, arbitrii sînt corupţi, iar conducătorii de club – nişte măscărici agramaţi. (**M. C.**)

● Cred că am devenit girafă: duminică am fost invitat la prînz la „Joe Allen", un restaurant trendy la doi paşi de staţia Etienne Marcel din Paris. Patroni americani, afişe din show-biz-ul american pe pereţi – plus o poză cu Marilyn (firească). La un moment dat, cine intră şi se aşază la o masă? Dl Vincent Cassel în persoană, actor francez şi – mai ales! – soţ al splendidei Monica Bellucci... Am tot aşteptat, mi-am tot lungit gîtul să văd cînd va apărea minunata. Ghinion: aceasta nu s-a arătat. Am rămas doar cu V.C., care a mîncat cu şapca pe cap. Probabil că aşa credea el că e trendy. Sau că e incognito. De ce nu putea fi EA incognito!? Aş fi recunoscut-o oricum... (**a. l. ş.**)

● Pe site-ul zigonet.com se transmite că, în provincia chineză Wenzhou, un măgar care se chinuia într-o carieră de piatră, transportînd zilnic, ore-n şir, bolovani şi pietroaie, s-a săturat de munca sa istovitoare, s-a deshămat cum a putut şi s-a aruncat în gol de la marginea falezei aflate lîngă locul de izbeliştе. Titlul ştirii: „Un măgar deprimat s-a sinucis". În antropomorfismul nostru reducţionist, de mult am admis că şi măgarii sînt oameni. (**R. C.**)

● Ca să ne mai treacă un pic sentimentul de tip „ca la noi, la nimeni", precizez pe această cale că săptămîna trecută, la Vilnius (frumos oraş!), am văzut, în centrul istoric, clădiri din secolele XVII-XVIII pe care se montaseră – ţineţi-vă bine! – termopane. Vedeţi că nu sîntem singuri sub soare? (**M. V.**)

● „Optimism pe piaţa ambarcaţiunilor din România" – glăsuieşte o ştire venită cu *newsletter*-ul de la *DailyBusiness.ro.* Eu zic să răsuflăm uşuraţi: dacă au crescut creditele la case şi se obţin greu, ne luăm bărci. În definitiv, şi la Amsterdam sînt oameni care trăiesc pe canale, în ambarcaţiuni. Chiar şi unul dintre fiii reginei a experimentat acest mod de viaţă. Noi de ce n-am putea? Nu-mi veniţi, vă rog, cu *Lacustra* lui Bacovia... (**M. V.**)

● Prin zona Gării de Nord, am văzut un birt care se numea „Robin Food". Cred că, în traducere haiducească autohtonă, echivalentul ar fi Andrii-Papa. (**M. Ş.**)

● O cunoştinţă a apelat la serviciile unui medic foarte cunoscut şi ale unei clinici particulare (cu renume, dar şi cu preţuri pe măsură) pentru o anumită intervenţie chirurgicală, dar a fost operată de cu totul altceva. Întrebat cum de a fost posibil aşa ceva, medicul în cauză a răspuns scurt: „Nu vă faceţi griji. Luaţi-o ca pe un noroc al pacientei – i-am rezolvat o problemă de care nu ştia". Dar pe care nici nu o solicitase. Oricît ai încerca, aşadar, să înţelegi „răceala" doctorilor (defect profesional – de acord, aşa îi formează meseria – corect), felul tranşant în care unii aleg să explice anumite gafe medicale, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, este de-a dreptul revoltător. (**R. T.**)

despre putere și dreptate

Joseph S. NYE

Ce globalizare va supraviețui?

Economia mondială va descreşte în acest an pentru prima oară din 1945, iar unii economişti sînt îngrijoraţi că actuala criză economică ar putea însemna sfîrşitul globalizării. Vremurile economice dificile sînt corelate cu protecţionismul, cîtă vreme într-o asemenea situaţie fiecare ţară o învinovăţeşte pe cealaltă şi îşi protejează locurile de muncă de acasă. În anii '30, această strategie, de tip „sărăceşte-ţi vecinul", a înrăutăţit situaţia. Dacă liderii politici nu rezistă acestei tentaţii, trecutul ar putea să se repete.

Totuşi, în mod paradoxal, o asemenea perspectivă sumbră nu ar însemna sfîrşitul globalizării, definită ca dezvoltare a reţelelor de interdependenţă internaţionale. Globalizarea are mai multe dimensiuni şi, cu toate că economiştii consideră adesea că aceasta şi economia mondială ar fi unul şi acelaşi lucru, alte forme de globalizare îşi fac simţite şi ele efectele – nu toate benigne – asupra vieţii noastre cotidiene.

Cea mai veche formă este cea a epidemiilor şi a mediului înconjurător. Prima epidemie de variolă a fost înregistrată în Egipt – în 1350 î. Chr. A ajuns în China în anul 49 d. Chr., în Europa în anul 700, pe continentul american – în 1520 şi în Australia – în 1789. Ciuma bubonică sau „moartea neagră" a început să se manifeste în Asia, iar răspîndirea ei a ucis aproape o treime din populaţia Europei în secolul al XIV-lea.

Rivalitatea strategică globală dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică a împărţit lumea în două alianţe; fiecare putea să folosească arme nucleare care ar fi dus la distrugerea celeilalte, într-o jumătate de oră.

Europenii au dus cu ei boli în America în secolele al XV-lea şi al XVI-lea, care au distrus pînă la 95% din populaţia băştinaşă. În 1918, o epidemie de gripă, provocată de un virus manifestat iniţial la păsări, a ucis în jur de 40 de milioane de oameni în toată lumea, mai mulţi decît în războiul mondial care se încheia în acel an. Unii oameni de ştiinţă contemporani avertizează asupra posibilei repetări a unei epidemii de gripă aviară similare.

Începînd cu 1973, au apărut 30 de boli infecţioase necunoscute anterior, iar alte maladii cunoscute s-au răspîndit pe noi arii geografice în alte forme, rezistente la medicamente. De cînd a fost identificat virusul HIV/SIDA, acum peste 20 de ani, acesta a ucis 20 de milioane de oameni şi a infestat alţi 40 de milioane. Unii experţi consideră că acest număr se va dubla pînă în 2010. Răspîndirea unor specii de plante şi animale pe arii geografice noi a dus la extincţia unor specii locale, ceea ce ar putea avea drept consecinţă pagube economice de miliarde de dolari anual.

Schimbarea climatică globală va afecta viaţa oamenilor de pretutindeni. Mii de savanţi din mai mult de 100 de ţări au raportat recent că există dovezi noi şi puternice, conform cărora încălzirea observată în ultimii 50 de ani poate fi atribuită activităţii umane, iar temperatura medie globală în secolul XXI se preconizează să crească cu 2,5-10 grade Fahrenheit. Rezultatul ar putea să fie variaţii climatice severe, cu prea multă apă în unele regiuni şi cu prea puţină în altele.

Printre efecte, s-ar putea număra şi furtunile mai puternice, uraganele, inundaţiile şi căderile de teren. Temperaturile în creştere au dus la lungirea anotimpului călduros în multe regiuni, iar gheţarii se topesc. Rata de creştere a nivelului mării în ultimul secol a fost de zece ori mai rapidă decît media din ultimele trei milenii.

Apoi, există o globalizare militară, care constă în reţele de interdependenţă prin care se manifestă forţa sau ameninţarea cu forţa. Un exemplu ar fi războaiele mondiale ale secolului XX. Prima epocă a globalizării economice şi-a atins vîrful în 1914 şi a fost întreruptă de războaiele mondiale. Astfel, integrarea economică nu a atins nivelul din 1914 decît jumătate de secol mai tîrziu, dar globalizarea militară a crescut constant, în timp ce aceea economică a încetinit.

În timpul Războiului Rece, rivalitatea strategică globală dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică a fost acută şi binecunoscută. Nu numai că a împărţit lumea în două alianţe, dar fiecare dintre părţi putea să folosească arme nucleare care ar fi dus la distrugerea celeilalte tabere, într-o jumătate de oră. Acest război s-a distins nu numai prin faptul că era cu totul nou, dar şi prin dimensiunea şi viteza fără precedent ale potenţialului conflict. Astăzi, Al-Qaeda şi alte organizaţii similare transnaţionale au format reţele operative globale, schimbînd abordările tradiţionale ale apărării naţionale cu ceea ce a fost numit „războiul asimetric".

Apoi, există o globalizare socială care constă în răspîndirea oamenilor, culturilor, imaginilor şi ideilor. Migraţia este un exemplu concret. În secolul al XIX-lea, în jur de 80 de milioane de oameni au traversat oceanele spre noi pămînturi. La începutul secolului XXI, 32 de milioane de rezidenţi din SUA (11,5% din populaţie) sînt născuţi în străinătate. În plus, circa 30 de milioane de vizitatori (studenţi, oameni de afaceri, turişti) intră în ţară în fiecare an.

Circulaţia ideilor reprezintă un aspect la fel de important al globalizării. Tehnologia face mobilitatea fizică mai uşoară, dar reacţiile politice locale împotriva imigraţiei s-au amplificat chiar înainte de criza economică de astăzi.

Pericolul este ca măsurile protecţioniste închistate, reacţie la criza economică, să oprească acea globalizare care a răspîndit dezvoltare economică şi a scos din sărăcie sute de milioane de oameni în ultima jumătate de secol. Dar această formă de protecţionism nu va stăvili celelalte tipuri de globalizare.

Tehnologia modernă înseamnă şi faptul că agenţii patogeni se pot răspîndi mai uşor decît în trecut. Călătoriile mai lesnicioase plus vremurile economice grele pot duce la o rată accelerată a imigraţiei, pînă în punctul în care fricţiunile sociale să covîrşească beneficiile economice. În mod similar, vremurile economice dificile pot înrăutăţi relaţiile dintre guverne, la fel cum conflictele locale pot duce la o escaladare a violenţei.

În acelaşi timp, teroriştii internaţionali vor continua să beneficieze de pe urma tehnologiei informaţionale moderne, cum ar fi Internetul. Şi, în vreme ce depresiunea economică ar putea să micşoreze într-o anumită măsură cantitatea de gaz de seră din atmosferă, va încetini în acelaşi timp genul de programe costisitoare care pot diminua efectul nociv al acestuia asupra mediului.

Aşadar, dacă guvernele nu cooperează pentru a-şi stimula propriile economii şi a rezista tentaţiei protecţioniste, lumea ar putea descoperi că actuala criză economică nu înseamnă sfîrşitul globalizării, ci doar al aspectelor ei pozitive, lăsîndu-ne să trăim în cea mai rea dintre lumile posibile.

Joseph S. Nye, *profesor la Harvard, a fost recent desemnat unul dintre cei mai influenţi intelectuali ai ultimilor 20 de ani, de către experţi în relaţii internaţionale.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

GUVERNUL ROMÂNIEI

Comunicat de presă

Localitatea București, data 29.04.2009

Finanțare nerambursabilă pentru proiectul
„MODERNIZARE CLINICA OFTALMOLOGICĂ PRIN ACHIZIȚIA DE ECHIPAMENTE MEDICALE LA S.C. INFOSAN S.R.L. BUCUREȘTI "

S.C. INFOSAN S.R.L. anunță începerea activităților proiectului **„MODERNIZARE CLINICA OFTALMOLOGICĂ PRIN ACHIZIȚIA DE ECHIPAMENTE MEDICALE LA S.C. INFOSAN S.R.L. BUCUREȘTI "** Cod SMIS: 1058

Proiectul va fi implementat prin intermediul unei finanțări nerambursabile acordate prin Regio-Programul Operational Regional 2007 – 2013, axa prioritară 4 "Sprijinirea dezvoltării mediului de afaceri regional și local", domeniul major de intervenție 4.3 "Sprijinirea dezvoltării microintreprinderilor".

S.C. INFOSAN S.R.L. a încheiat un contract de finanțare cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Locuinței, în calitate de Autoritate de Management și cu Agenția pentru Dezvoltare Regională București-Ilfov în calitate de Organism Intermediar pentru Programul Operațional Regional la nivelul regiunii București-Ilfov.

Proiectul va fi derulat în localitatea București, în perioada 22.04.2009-21.10.2010, și are o valoare totală de **663.554,10 RON** din care finanțarea nerambursabilă este de **382.672,50 RON.**

Prin acest proiect Clinica Oftalmologică Infosan ridică nivelul consultațiilor pentru adulți, copii și sugari, precum și cel al intervențiilor chirurgicale pentru cataractă, strabism, pleoape și pol posterior la vârful tehnicii oftalmologice internaționale.

Pentru detalii suplimentare: Dr. CIUBOTARU CALIN, Manager de proiect, tel. 021-211.40.67; mobil: 0788.260.524, e-mail calin@infosan.com.ro; www.infosan.com.ro

Regio
Inițiativă locală. Dezvoltare regională.
www.inforegio.ro

PUBLICITATE

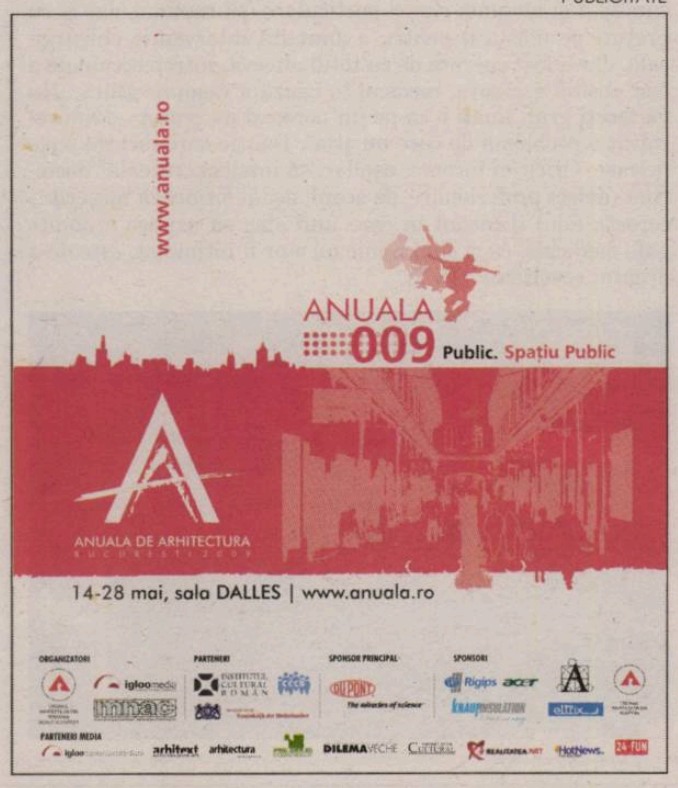

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **275** ● 21-27 mai 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

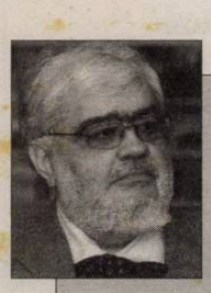

Andrei Pleşu
„Despre educaţie“
pagina **3**

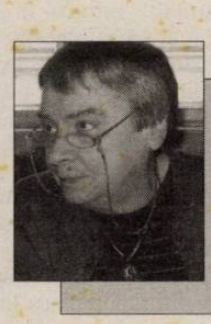

Madgalena Boiangiu
„Pisicile din China“
pagina **5**

Lucia Terzea-Ofrim
„Vorbele şi cifrele domnişoarei Chanel“
pagina **15**

PROFESIA DE PROFESOR

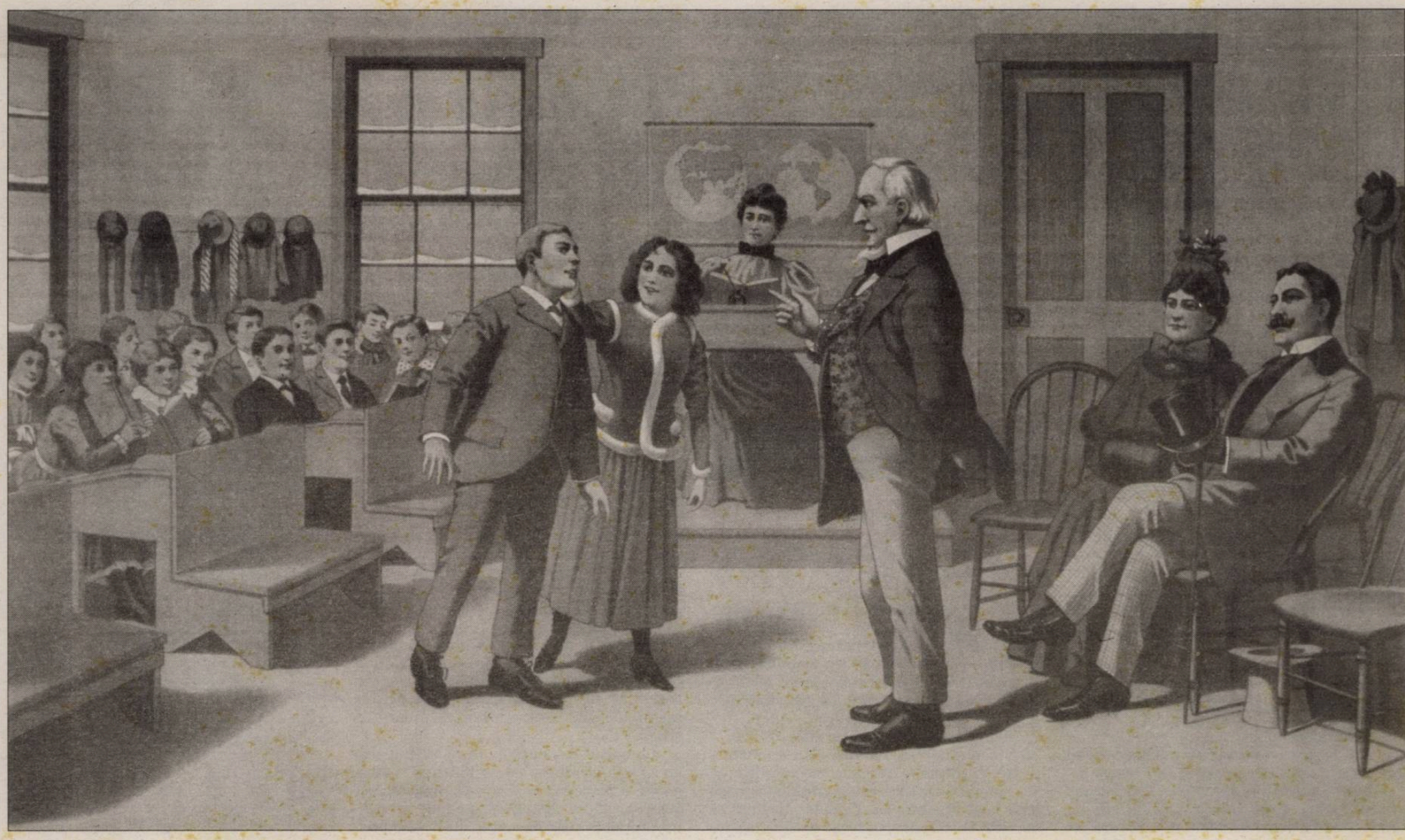

„O tînără numită profesoară într-un colegiu gigant își propunea să-și iubească elevii“

GELLU NAUM – „TATĂL MEU OBOSIT“

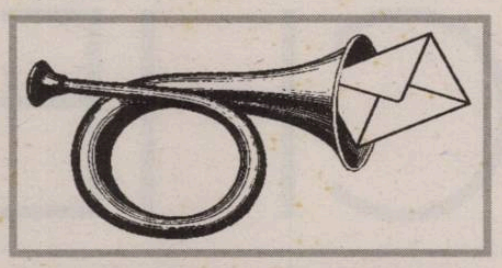

Nr. 266: Articolul lui Andrei Pippidi, „A fi bucureştean“

„Nu mă dau dusă din Titan...“

Stimate domnule Pippidi,

Citesc de obicei cu drag rubrica dvs. „SOS Bucureşti“ din revista *Dilema veche* şi de multe ori pun la suflet cele sesizate de dvs.; şi acum le-am pus la suflet, dar din păcate m-aţi mîhnit, la graniţa jignirii.

Dacă „a fi bucureştean“ înseamnă că după 50 de ani de locuit în acest oraş sînteţi „pierdut“ în ceea ce cu dispreţ uşor mascat numiţi cartierele „noi“ ale oraşului e destul de trist.

Am 28 de ani şi am întîlnit aceste afirmaţii cînd şi cînd pe la colegi de generaţie, în genere copii de securişti mutaţi în case naţionalizate şi care se căinau fals că pentru ei Militari, Titan, Drumul Taberei etc. sînt zone albe pe hartă şi nici nu ştiu să ajungă, lucru ce mie mi se pare mai mult penibil decît de bon-ton.

Mă întreb din ce poziţie condamnaţi copilăriile unor generaţii ca fiind nesemnificative din punct de vedere al apartenenţei, căci „călătoria zilnică spre centru şi înapoi sau cutreierarea pe poteci întortochiate între blocuri n-au dat nimănui sentimentul că «este de acolo»“. M-am născut din părinţi bucureşteni, născuţi în Titan, şi primii 7 ani i-am petrecut în Rahova. Am bătut de mînă cu bunicul maidanele proaspete, lăsate de marile demolări din anii '80, am şi cunoscut astfel un obraz al Bucureştiului. Am cunoscut ce mai rămăsese din mahalaua zonei şi din farmecul ei. Apoi am ajuns în Titan, lîngă parcul IOR şi Titanii de care se leagă alte amintiri. La 14 ani am pornit-o spre centru cu 311, la Liceul „Mihai Viteazul“, şi am descoperit zona Pache pînă la Rosetti, teritoriul nostru, al celor de la „Mişu“. Bunicii mei au venit în '38 în Bucureşti, din Bucovina, Măgura, Braşov şi Bulbucata, oameni de toată isprava, ingineri, învăţătoare, ofiţeri sau pur şi simplu soţii.

Sînt de aici, domnule Pippidi, Bucureştiul este oraşul meu în nenumărate feluri, nu sîntem venetici toţi cei care nu avem bunici născuţi în Bucureşti şi procopsiţi cu vreo casă prin centru. De acord cu dvs. că Bucureştiul este un oraş fără identitate, dar separatismele cu o uşoară tentă snoabă nu îl vor unifica prea curînd.

Cu stimă,

Alina NEGRILĂ MARIN
locuitor din Titan
anegra12345@yahoo.com

P.S. Am intrat de un an de zile în proprietatea unui apartament de pe Str. Icoanei. Ei bine, spre surprinderea proprie nu mă dau dusă din Titan în ţigănia, praful şi lipsa de verdeaţă de pe acea stradă centrală (e vorba de capătul Icoanei, înspre Vasile Lascăr).

Răspunsul lui Andrei Pippidi

Scumpă doamnă,

Îmi pare foarte bine că v-am dat prilejul de a scrie această scrisoare, chiar dacă ascuţişul ei este întors spre mine. E frumoasă fiindcă arată sinceritate şi sensibilitate. Vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău ceea ce, şi pentru mine, era mărturisirea unor amintiri din copilărie. Înţeleg că am fost nedrept cu unii ca dvs. (cine ştie cît de mulţi?!). Dar n-aţi făcut altceva decît mine cînd aţi evocat propriile dvs. sentimente faţă de anii care se îndepărtează. N-am nici eu bunici născuţi în Bucureşti, nici măcar părinţii: tatăl – la Craiova şi mama – la Vălenii de Munte. Asta nu mă face să iubesc mai puţin acest oraş. Cu atît mai bine dacă mă asiguraţi că cineva poate simţi la fel, oriunde ar fi crescut.

Chiar mustrat de dvs., vă încredinţez de gîndurile mele cele mai bune,

Andrei Pippidi

Nr. 268: Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Antropologul şi blogul“

Covoare... sandale...

Iată un mic exerciţiu de atenţie cotidiană.

Hotărît lucru, a venit în sfîrşit primăvara. Cîteva dovezi incontestabile...

Din stradă, prin geamul unui magazin vezi tinere candidate la entorsa de gleznă probînd avîntat cele mai uimitoare sandale cu talpă-platformă. Pe aceeaşi vitrină, anunţuri îmbietoare despre ieftinirea tuturor încălţărilor de iarnă.

Mai încolo, cîteva cafenele fandosite şi-au scos mesele pe trotuar, iar clienţii stau tolăniţi în aerul călduţ şi inhalează voluptuos praf şi gaze de eşapament. Cîte un cîine trece pe trotuar, cu aerul preocupat şi grăbit pe care îl au toţi cîinii urbani, care par mereu să se îndrepte spre nişte misterioase treburi.

Printre blocuri, sunetul constant la orice oră este cel al bătutului energic de covoare, de către gospodarii frenetici întru curăţenia de Paşte. Mici colective cu simţ civic activează pe spaţiile verzi, văruind pomi şi tăind crengi uscate. Toţi au un aer foarte aferat şi responsabil. În fundal, o conversaţie de mierle, deloc monotonă; schimbă fraze lungi, fiecare replică are altă intonaţie.

Nemaivorbind de acele mici frunzuliţe care apar pe gardul viu de lîngă bloc, pe care mă ambiţionez să le supraveghez în fiecare an şi care mă surprind întotdeauna apărînd înverzite într-o bună zi, oarecum pe nepusă masă, după ce au stat firave o grămadă de vreme. Şi desigur, tot inventarul de pomi înfloriţi, pînă şi magnoliile, care ar trebui să vină mai pe urmă. Iar acum, spre seară, o melodramatică lumină violet aurie după ploaie.

Prea seamănă a compunere şcolărească, nu-i aşa?

„Primăvara asta totuşi / Nu-i decît o copie...“

Ioana BRUDAŞCĂ
Cluj-Napoca
ioanabrudasca@yahoo.com

Nr. 273: *„30 de ani – portretul unei generaţii“*

Un răspuns copleşitor

Recunosc că încep să regret faptul că nu am plecat definitiv din ţară atunci cînd am avut ocazia.

Teama pentru preţul care trebuia plătit (să accept să fiu catalogat, pentru tot restul vieţii, emigrant), comoditatea şi, din păcate, speranţa că lucrurile se vor îmbunătăţi acasă m-au făcut să-mi refuz acest lucru, atunci cînd acest pas era mult mai simplu de făcut.

Acum, cînd este tot mai limpede că „acasă“ este o noţiune nefundamentată în realitate, ci alimentată strict cu amintiri şi sentimente personale sau, mult mai rar, colective, aş vrea să plec. Realizez în sfîrşit că de acest loc nu mă mai leagă nimic, însă lucrurile s-au complicat.

Desigur că există voci care acuză această atitudine. Ele invocă necesarul sentiment de patriotism, *„progresele evidente ale României“*, faptul că dacă nu punem toţi umărul, nu se va întîmpla nimic.

Ultimul argument însă mă face să zîmbesc. Îl aud atît de des din partea socrului meu... Însă după ce îmi explică enervant de redundant, minute în şir, că trebuie să mă implic şi să nu accept tot ce mi se pune în farfurie, deviază de la subiect şi îmi recomandă că, pentru a putea avea un viitor financiar bun, ar trebui să mă alătur cît mai curînd unei găşti politice.

Se vede faptul că pînă şi cei care mai speră în schimbare încep să aibă fisuri în logica proprie, cotidianul alterîndu-le principiile adînci!

Eliberat de speranţă, ştiu sigur că pentru copiii mei a pleca în *„străinătate“* este de departe o alegere bună. Acest lucru le va permite să aibă parte de o educaţie mai bună, de un acces mai larg la justiţie, de servicii medicale mai bune, de o viaţă mult mai liniştită, în general.

Însă nu ştiu dacă voi avea această putere, mai ales că sînt atît de aproape de o viaţă călduţă aici. Viaţa mea *vs* viaţa lor! Asta este alegerea pe care locul ăsta mă obligă s-o fac!

Nu găsisem circumstanţe atenuante la această situaţie, pînă acum.

Aseară însă, în jurul orei 23,00, încercam să fac tot felul de scamatorii pentru a-mi adormi fetiţa. După numere complexe de prestidigitaţie care nu au avut nici un rezultat, am abandonat şi m-am abandonat, pentru scurt timp, în faţa televizorului.

Primul buton pe telecomandă este TVR 1, aşa că am apăsat fără a fi pregătit pentru ceea ce urma. Ei bine, la ora aceea, în care majoritatea programelor TV fac rating cu violenţă şi sex, pe postul naţional de televiziune era emisiunea culturală *Nocturne*, redactor Oana Cucurezeanu, producător TV Marina Constantinescu.

(În paranteză fie spus, prin toamna lui 2008 această emisiune fusese sistată temporar din grila de programe. Nu era suficient de comercială. Probabil că schimbarea politică a adus noi oameni în această instituţie apolitică şi plătită de contribuabili, pentru a nu depinde de rating, ci exclusiv pentru a fi o „televiziune naţională“. De curînd, emisiunea Nocturne *şi-a reluat existenţa.)*

Invitată era Măriuca Vulcănescu, fiica cea mică a scriitorului Mircea Vulcănescu.

Am reţinut două idei mari în acele 45 de minute eliberate de explozii, ştiri apocaliptice sau calupuri interminabile de reclame. Una dintre idei este o circumstanţă atenuantă la situaţia în care a ajuns locul acesta, iar a doua – confirmarea faptului că memoria afectivă legată de noţiunea de ţară ne poate face viaţa amară.

La începutul emisiunii, Măriuca Vulcănescu face o afirmaţie colosală: „Înainte, ţi se dădea o ţară – România. Acum ţi se dă lumea, or, acest acest lucru este copleşitor“.

Cînd ţi se dădea o ţară, fiecare avea sentimentul proprietăţii şi încerca să gestioneze cum putea mai bine ceea ce era al lui.

Acum, cînd ţi se dă lumea largă, este ca la CAP. Totul este al nostru, însă nimic nu este al tău. Oamenii devin uşor coruptibili, neavînd nimic de pierdut.

Din cauza aceasta, la adăpostul promisiunii lumii întregi, cei care conduc ţara aceasta au devenit de mult nişte marionete, iar noi, cei care privim de mult peste gard la vecini, am uitat să ne uităm în propria ogradă.

La întrebarea pusă de Oana Cucurezeanu: „Cum se simte astăzi Măriuca Vulcănescu, o persoană crescută de oameni care şi-au sacrificat viaţa pentru o idee în spiritul preţuirii valorilor naţionale?“ – răspunsul a venit prompt: *Măriuca Vulcănescu nu mai poate să plîngă!*

contact@acspot.net

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ce a mai rămas din Cortina de Fier?**
- **Clasa de mijloc**
- **Subculturi şi stiluri de viaţă alternative**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre educaţie

Despre criza învăţămîntului şi despre consecinţele acestei crize asupra educaţiei se vorbeşte peste tot în lume. Criză avem şi noi, cu singura deosebire că, la noi, ea nu e subiect de dezbatere publică. În cel mai bun caz, vorbim despre precarităţile materiale ale „sistemului“: salarii mici, infrastructură şubredă. Din cînd în cînd, se pomeneşte cîte ceva şi despre calificarea tot mai discutabilă a profesorilor sau despre diminuarea autorităţii lor asupra unor elevi tot mai „emancipaţi“. Dar problemele de fond, consecinţele imensei rupturi dintre exigenţele lumii de azi şi educaţia de tip tradiţional, reconfigurarea „modelelor“, redefinirea şi redistribuirea valorilor pe care vrem să le asumăm de-aici înainte rămîn, pentru ambianţa autohtonă, teme marginale, futilităţi.

E limpede că, în momentul de faţă, idealul clasic al formării tinerilor nu mai poate acoperi nevoile, reflexele, ritmurile impuse de spiritul timpului. Această evoluţie, bună sau rea, e inevitabilă. Ea implică însă o sumedenie de „daune colaterale“, de care trebuie să fim conşienţi şi cu care trebuie să ne confruntăm cît mai avantajos. Una dintre ele e stingerea treptată şi, uneori, galopantă, a ideii de „cultură generală“. Ceea ce mediul academic al înaintaşilor noştri numea *„Studium Generale“* sună desuet. I-au luat locul specializarea, criteriul utilitar, funcţionalitatea imediată. Se vorbeşte deja despre *entrepreneurial* (sau *enterprise) universities,* adică despre transformarea instituţiilor de învăţămînt superior în adevărate fabrici producătoare de *meseriaşi* intelectuali, a căror ideologie şi metodologie sînt simple derivaţii ale economiei de piaţă: eficienţă promptă, concurenţă acerbă, profit. Exigenţa „educaţiei“ e uzurpată de o exigenţă nouă: cea a „competenţei“ (Winfried Schulze), competenţa nemaifiind o înzestrare difuză, gratuită, definitorie pentru profilul umanităţii generice şi al omului individual demn de umanitatea sa, ci o „tehnică“ cu aplicabilitate imediată, un set de informaţii achiziţionate pentru obţinerea unui efect specific, pentru atingerea unui scop bine determinat. Sursa acestor informaţii nu mai este biblioteca, ci Internetul. Iar „răsfoirea“ Internetului cere alte însuşiri decît cele ale cititorului tradiţional: veghe critică sporită, de importanţă vitală pentru separarea falsului de autentic, a aproximaţiei de exactitate, disciplină mentală, necesară pentru evitarea arbitrarului şi a abundenţei excesive a informaţiei disponibile în reţea, o altă organizare a timpului etc. A apărut, astfel, o departajare surprinzătoare între două concepte care, pentru deprinderile generaţiilor mai vechi, erau departe de a se exclude reciproc: omul educat e suspect de incompetenţă, iar competentul se dispensează, nu fără o umbră de dispreţ, de „fasoanele“ educaţiei.

O altă consecinţă a acestei evoluţii este atenuarea „sensibilităţii morale“ (Friedrich Wilhelm Graf), dispariţia, de pe agenda educatorilor, a unor principii formative de tipul „tăriei de caracter“, al „responsabilităţii“, al unui anumit

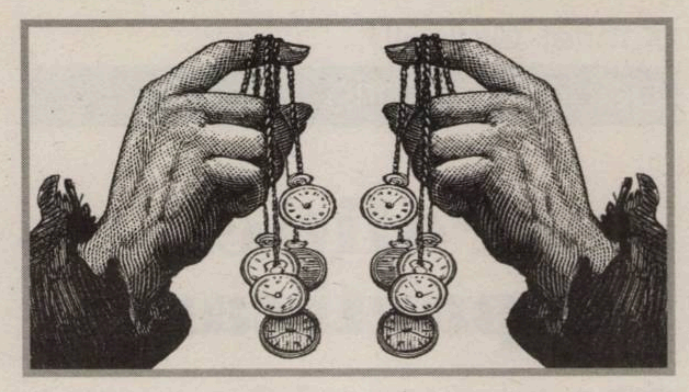

canon etic. „Succesul profesional“ nu se mai suprapune cu „reuşita umană“. Excesul de sentiment, de scrupul, de modestie, de curiozitate cognitivă dezinteresată începe să fie resimţit drept handicap. În plus, prestigiul unor autorităţi care, pînă nu de mult, erau repere ale bunei conduite (Biserica, de pildă, sau, în alt plan, familia) e în cădere liberă.

Săptămîna aceasta, Uniunea Fundaţiilor pentru Ştiinţa Germană *(Stifterverband für die Deutsche Wissenschaft)* organizează, la Berlin, un seminar public pentru dezbaterea unor subiecte de felul celor de mai sus. Contemplu, melancolic, programul dezbaterilor şi mă gîndesc, vreau-nu vreau, la ţărişoară. Şi noi avem probleme. Dar prevalează spectrele corupţiei (diplome pe bani, învăţămînt paralel, pe bază de meditaţii, adică tot pe bani), enervările sindicaliştilor şi glumiţele pe socoteala ministrului. Începe şcoala sau nu? Dăm teză sau nu? Facem grevă sau nu? Ce să zic? Au şi aceste nelinişti justificarea lor. Doar că, din cauza lor, nu mai avem timp să cădem pe gînduri.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Omul şi preşedintele

Vizita preşedintelui Traian Băsescu în Franţa putea fi considerată un succes încă înainte de a începe. Pentru simplul fapt că *a avut loc.* Altminteri, preşedintele nostru nu prea se bucură de invitaţii din partea omologilor săi europeni, iar acum cîteva luni, cînd se afla la un Consiliu European, le-a declarat jurnaliştilor că nu prea îi place să plece de acasă, se simte stingher printre străini.

Era sincer şi, din punct de vedere uman, scuzabil. Dar în vizitele din străinătate (care intră în „fişa postului“ oricărui şef de stat) nu pleacă omul Traian Băsescu, ci preşedintele României. Or, una dintre însuşirile dlui Băsescu este suprapunerea perfectă a celor două entităţi, omul şi funcţia. În rol de preşedinte, domnia sa este autentic şi direct, „fără fasoane“, aşa cum era şi ca primar al Capitalei. Se vede că îi plac „băile de mulţime“ nu pentru că e politician şi are nevoie de voturi, ci pur şi simplu pentru că relaţia directă cu oamenii *îi face bine:* se comportă natural, vorbeşte „ca orice om“, fără să-şi aleagă prea bine cuvintele, mai face cîte o glumă, mai ironizează presa ş.a.m.d. Iar presa se dă în vînd după astfel de ieşiri în public ale personajului Traian Băsescu, pentru că din această naturaleţe a preşedintelui are mai totdeauna de pescuit cîte un „subiect“ bun să dreagă audienţa. Un nou exemplu ne-a fost oferit zilele trecute: la o sărbătoare populară în Maramureş, preşedintele a simţit nevoia să le facă o bucurie oamenilor adunaţi şi le-a promis că va păstra „la Cotroceni“ clopul, traista şi bundiţa primite cadou, şi anul viitor va reveni cu ele, „ca să nu fiţi nevoiţi să-mi daţi altele“. Imediat televiziunile s-au aruncat într-un fel de efort hermeneutico-semiotic aplicat, despicînd în 4x4 fraza cu pricina şi încercînd să interpreteze această amabilitate a preşedintelui faţă de gazdele sale ca pe un fel de anunţ voalat al candidaturii pentru un al doilea mandat, după logica: din moment ce va păstra lucrurile la Cotroceni şi va reveni cu ele se cheamă că va reveni în calitate de preşedinte, nu?

Dar vizitele oficiale în alte ţări funcţionează după alt regim decît cel „al bundiţei şi traistei“. După ce, în primul an al mandatului, dl Băsescu încă mai avea o bună imagine în Uniunea Europeană datorită felului în care a cîştigat alegerile (în ciuda aşteptărilor) şi datorită discursului său compact anticorupţie, relaţiile abia înfiripate s-au răcit. Au rămas fixe în calendar doar întîlnirile comune ale liderilor europeni, cu protocolul de rigoare. Plus *summit*-ul NATO de la Bucureşti din 2008. Dar nici preşedintele nostru nu a fost invitat în prea multe vizite bilaterale, nici prea mulţi şefi de stat europeni n-au ajuns la Bucureşti. Agende încărcate? Să zicem. Dar şi o anume neglijenţă din partea dlui Băsescu faţă de problemele europene şi faţă de cultivarea relaţiilor externe. Mă tem că aici *omul* Băsescu joacă în defavoarea preşedintelui. Pe cît de activ este în ocuparea spaţiului intern – începînd cu vizitele prin ţară şi sfîrşind cu nepotrivitele şi desele intervenţii în direct la televiziuni atunci cînd în vreo emisiune se spune ceva ce nu-i convine – pe atît de indiferent se arată preşedintele faţă de dobîndirea unui statut printre liderii europeni. E adevărat, de mai multe ori ne-a anunţat, ca pe un succes, „menţinerea pe agenda europeană a Republicii Moldova şi a politicilor la Marea Neagră“. Dar nu s-a întîmplat nimic mai mult decît o simplă „menţinere“ (şi aceea neclară, după cum s-a văzut cu ocazia evenimentelor de la Chişinău, cînd UE a avut o poziţie reţinută). În rest, dl Băsescu vorbeşte rar şi în termeni foarte generali despre subiecte ori politici europene şi despre poziţia României în legătură cu acestea. Printre altele, pentru că *nu există* o poziţie clar formulată a României în tot felul de probleme, după cum nu există o colaborare sistematică în cadrul UE cu ţări care au interese asemănătoare cu ale noastre. În plus, dl preşedinte nu reuşeşte să se întîlnească cu ambasadorii ţărilor europene acreditaţi la Bucureşti, cu aceeaşi asiduitate cu care frecventează serbările populare de prin ţară. E limpede, omul Băsescu se simte bine printre „ai săi“ şi nu-l lasă pe preşedintele Băsescu să deprindă obiceiurile (ceva mai apretate, ce-i drept) prin care poate lega relaţii mai strînse cu ceilalţi lideri europeni. Aşa

încît pare mai degrabă ignorat pe plan european, fiind depăşit (din alte motive) doar de preşedintele Poloniei. Pînă şi preşedintele ceh Vaclav Klaus, care ţine să-şi joace pînă la capăt rolul antipatic de „eurosceptic de serviciu“, se bucură de mai multă atenţie. Am impresia că singurul lider european cu care empatizează dl Băsescu este Silvio Berlusconi – posesor, de asemenea, al unui „naturel“ mai degrabă atipic. Dar – vai! – privit şi el cu tot mai multă răceală de omologii săi.

Aşa încît vizita în Franţa, cu care avem parteneriat strategic, a fost un succes prin simplul fapt că a avut loc (deşi Nicholas Sarkozy l-a primit pe preşedintele nostru doar la un dejun de lucru, fără să fie urmat de declaraţii pentru presă). Pe cînd era preşedinte, dl Emil Constantinescu spunea că „tranziţia s-a încheiat“ şi că România a devenit „o putere subregională“. După aproape zece ani, dl Traian Băsescu este preşedintele unei ţări care ocupă locul şapte în UE ca mărime, dar n-a reuşit, într-un întreg mandat, să-i convingă pe omologii săi că România se poate comporta ca un stat european. Poate va reuşi în al doilea (şi ultimul!), cînd se presupune că nu ar mai trebui să fie atît de ocupat să le dea replici dlor Geoană, Tăriceanu, Crin Antonescu sau Valentin Stan...

PUBLICITATE

ţinerea de minte

„Aleargă pînă-n colţ la băcănie
Şi spune-acolo că eu te-am trimis,
Îmi cumpără speteze şi hîrtie
Şi-o sticlă sigilată de anis.

Vom face zmeu în noaptea sinilie,
Să-l înălţăm peste-un oraş ucis,
Să zbîrnîie semnale-n galaxie
Şi somn s-aducă sub polog închis.

Nu vei afla şi nu vei înţelege
Cînd din înalt, urmînd o altă lege,
Căde-va pe pămînt un măr rotund.

Eu însă, oglindit la mii de leghe,
Voi sta cu sticla de anis de veghe
În întuneric, gata să răspund.“

(Leonid Dimov, „Pe malul Styxului“)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Politici bipartizane

Tot citind prin reviste ca *The Economist* relatări despre politica americană, m-a uimit o expresie care se tot repeta prin articole: politici bipartizane. Înţelegeam din prima despre ce era vorba, mă prindeam din context cam care este spilul: e, care va să zică, o poziţie comună a democraţilor şi republicanilor, pe o temă publică importantă pentru societatea americană. Imediat, cădeam pe gînduri, puneam revista pe birou şi, pe fond sonor de Realitatea TV sau Antena 3 (că astea merg non-stop pe un televizor la care nu se uită nimeni), intram în reverii sociopolitice locale. La noi, care să fie temele potrivite unei poziţii bipartizane? Care să fie mizele pentru care Hrebe, Videanu, Norica şi Verestoy (patru nume luate relativ la întîmplare) să poată să lucreze împreună? Ar fi bine să le facă la vedere sau discret? Care ar fi riscurile, care ar fi cîştigurile? Cunosc destul de bine moravurile politicienilor locali. Ştiu cît de mare este distanţa între vehemenţa din timpul emisiunii şi cordialitatea amicală de la machiaj sau de după, cînd pleacă împreună să bea o bere. Genul acesta de comportament schizoid este, cumva, în firea luptei politice. El nu se găseşte numai la noi, pare universal. De la celebra campanie Nixon-Kennedy, din momentul în care televiziunea a căpătat un rol important în vînzarea ideilor politice şi în construcţia de imagine, politicianul este obligat să se afişeze într-un anumit fel la televizor (conform ideii lui sau a consultantului privind reţeta de succes la electorat). Dacă şi în activitatea de zi cu zi, în Parlament sau în Executiv, politicienii ar avea aceeaşi atitudine, necesarul compromis pentru soluţii mai bune ar fi mult mai greu posibil. Această schizofrenie are avantaje (oferă dezbatere publică uşor mimată, dar creşte eficienţa actului de administraţie în anumite dosare) şi dezavantaje (făcute publice, înţelegerile transpartinice dau impresia de ipocrizie, electoratul are senzaţia de înşelăciune). Cu atît mai mult, temele ajunse la înţelegere bipartizană trebuie imediat anunţate public şi argumentate. De obicei, acestea sînt cele în care partidele se află în postura unui *„win-win situation"*. Este foarte posibil ca aceste situaţii să fie înspre cîştigul societăţii, în ansamblu.

Imediat începi să cauţi prin memoria afectivă cazurile de acest gen de pe la noi. Cea mai recentă amintire este celebrul vot pentru mărirea cu 50% a salariilor din învăţămînt. Este acesta un caz de politică bipartizană? Şi da, şi nu. Investiţii publice mai mari în educaţie? Toată lumea de acord. În ce moment? În prag de criză, cu preconizate scăderi ale intrărilor la buget? Ar fi iresponsabil. Guvernul s-a opus, deşi propriii parlamentari votaseră pentru. Asta nu mai este politică bipartizană sută la sută, ci mai degrabă o tactică politică pe termen scurt, mai cunoscută la noi (şi prin toată lumea democratică) prin denumirea ceva mai neutră: „politici populiste inerente perioadelor pre-electorale".

Rămînînd la subiectul criză, propun două teme pe care le consider demne de a fi abordate bipartizan. Una este de comunicare, cealaltă ţine de influenţa externă a ţării. Ambele ar aduce, cred, beneficii întregii societăţi. Prima este responsabilizarea unui partid sau a altuia pentru necazurile financiare actuale. Ce vedem la televizor? PDL-işti (mai agresivi) şi PSD-işti (mai soft) care acuză PNL-ul de iresponsabilitate bugetară în anul 2008. PNL-işti care sar la gîtul PSD-iştilor să dea banii promişi profesorilor, cu un ton transparent-*schadenfreude*. Cu alte cuvinte, atît Puterea, cît şi Opoziţia încearcă să cîştige din dificultăţile crizei. Opoziţia vrea să erodeze popularitatea arcului guvernamental (ceea ce e logic), Puterea bagă texte cu „greaua moştenire" (la fel de logic). În opinia mea, atitudinea aceasta e perdantă pentru ambii dansatori ai tangoului politic. Criza economică nu a pornit din România. Fără excesele din America, economia românească ar fi rămas pe creştere încă ani buni. Cred că, la o bere şi un mic (de exemplu), alde Hrebe, Videanu, Norica şi Verestoy (am păstrat, din comoditate, cele patru nume alese relativ la întîmplare) pot decide să nu se mai atace reciproc pe tema crizei economice. Că răzgîndirea, în urma modificării condiţiilor economice, este naturală, şi nu neapărat dovada irefutabilă a demagogiei politice. Nu poţi creşte salarii indiferent de cum evoluează lumea, doar pentru că ai promis acum opt luni. Poate urma, apoi, dezbaterea eventualelor soluţii şi strategii anti-criză. Actuala strategie mi se pare *lose-lose* şi totalmente contraproductivă social, economic şi politic. Nu face decît să dea apă la moară curentelor *anti-establishment* de tip Vadim-Becali.

Pun în antiteză „gargara acuzistă" pe axa „Demagogilor!" – „Greaua moştenire", cu atitudinea guvernatorului BNR. Tehnic, dar nu plicticos, prudent, dar nu pesimist, discret, dar prezent copios în comunicarea publică. Recent, guvernatorul a (mai) făcut un admirabil gest. A lăsat să „scape" informaţia privind pariul pe care l-a făcut, vezi Doamne, cu membri ai Consiliului de Administraţie al BNR, cum că România va termina anul cu creştere economică. Nu ştiu cine l-a sfătuit (personal, cred că a fost ideea lui), dar efectul este admirabil. Dă încredere în economie, bifează un punct în campania de imagine externă (luptă care părea pierdută acum cîteva luni), dă un semnal optimist. Nu putea să livreze un comunicat oficial, nu era cazul. Aşa, un pariu cu apropiaţii din bancă, nostim, uman, un gest mărunt, veţi zice, este cel mai potrivit. Lumea a ciulit urechile, în ţară şi în străinătate, a băgat la cap şi a acţionat (a se citi „a investit") în consecinţă. Datele par a-i da dreptate guvernatorului. Deficitul comercial s-a micşorat, exporturile şi-au mai revenit, investiţiile străine nu par a fi scăzut dramatic, celebra Dacie Logan se vinde frenetic în tot vestul. Spre deosebire de politicienii standard care nu se mai opresc din acuze demoralizante, guvernatorul a transmis subtil şi eficient un mesaj de încredere. Abilitatea aceasta îmi aminteşte că aceasta nu este prima criză românească pe care o trăieşte Mugur Isărescu şi că, din celelalte, ne-a cam scos cu bine. Este cel mai longeviv şef de autoritate monetară din lume şi a căpătat deja, acum cîţiva ani, titlul de „guvernator al deceniului", din partea FMI. Astfel ajung la a doua propunere a mea privind o eventuală mişcare bipartizană pentru politicienii români: promovarea lui Mugur Isărescu într-o funcţie „cît mai executivă" posibil la Banca Centrală Europeană, cînd va fi cazul. Mai este pînă să adere România la zona euro, dar socot că timpul nu trebuie pierdut. Nu sîntem o ţară care să capete uşor un post de decizie la o asemenea instituţie, dar cu demersuri solide şi profesioniste (nu neapărat publice, mai degrabă discrete), se poate reuşi. Pe ici, pe colo am auzit replica: „şi noi cu cine să rămînem?". Am răspuns imediat că Bătrîna Doamnă din strada Doamnei a crescut, în aceşti ani, mulţi profesionişti adevăraţi. Acolo ai de unde alege un succesor, nu ar fi o problemă. De unde se vede că politica bipartizană dusă abil, decenii la rînd, de Mugur Isărescu, a dat roade. Adică, după el, ai de unde alege.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

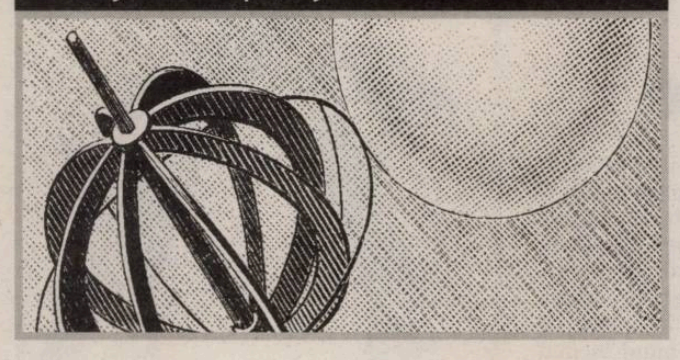

Pisicile din China

Speranţa că puternica economie a Chinei se va putea decupla de problemele începute în SUA pe piaţa locuinţelor s-a dovedit a fi o himeră. „Ţara care a fost trei decenii un amestec de Karl Marx şi Adam Smith s-a întors la John Maynard Keynes ca să-şi accelereze ieşirea din recesiune“ (Larry Elliot, *The Guardian)*. Desigur, cifrele trebuie examinate în perspectiva lor reală: aşa lovită cum e, China tot va realiza o creştere economică de 8%; e adevărat, mult mai puţin decît promisese. Prezenţa statului în multe sectoare economice permite Guvernului să manevreze direct pîrghiile creşterii şi să cheltuiască rapid banii injectaţi în economie. „Un proiect de infrastructură care în Marea Britanie poate dura ani de zile pînă se realizează, în China se face imediat“ (Peter Williamson, profesor la Judge Institut of Management, Cambridge). Tot datorită acestei caracteristici, China a reuşit să redistribuie rapid banii spre domeniile atinse de criză. În haosul creat de profeţiile sumbre şi de optimismul stupid, veştile din China par a sugera că există soluţii raţionale, ceea ce permite acestui gigant emergent să emită tot mai decis pretenţii de putere mondială, atacînd hegemonia americană. Economistul Jeffrey Sachs crede că în anul 2050 economia Chinei va fi comparabilă cu cea a Statelor Unite.

Dar pînă în 2050, rămîn problemele prezentului, multe dintre ele nerezolvate şi, din această cauză, cu un potenţial de efecte surprinzătoare. Şi observatorii străini, şi analiştii chinezi se întreabă dacă structura politică a ţării favorizează o creştere sustenabilă. China rămîne condusă de partidul unic dispus să folosească orice mijloc pentru a impune disciplina ideologică. Frica în faţa schimbării politice poate ţine economia pe loc. Creşterea şomajului, în special printre posesorii de diplome de învăţămînt superior, poate aduce milioane de oameni protestînd pe stradă, într-o ţară unde, deşi este interzis să se evoce evenimentele din 1989 din Piaţa Tienanmen, memoria lor este încă vie: şi pentru cei care ar vrea să le continue, şi pentru cei care consideră represiunea justificată. Este uimitor cum acolo unde poliţia memoriei lucrează atît de minuţios, unde tradiţia secretului este atît de bine înrădăcinată, ca în poveştile pentru copiii cuminţi, adevărul găseşte fisurile prin care pătrunde.

Cu două săptămîni înainte de 4 iunie, cînd se împlinesc 20 de ani de la masacrul de la Tienanmen, a fost tipărită la Hong Kong cartea fostului secretar al Partidului Comunist Chinez, Zhao Ziyang, înlăturat de la putere în mai 1989, decedat în 2005, după 16 ani de arest la domiciliu. Cartea se numeşte *Prizonier al statului: Jurnalul secret al lui Zhao Ziyang* şi este pentru prima oară cînd un conducător comunist chinez se ridică împotriva Partidului şi a sistemului instaurat de el. De dincolo de mormînt.

Elaborate în condiţii vitrege, memoriile lui Zhao au fost înregistrate pe casete şi ascunse, de frica unor mai mult decît probabile confiscări. Povestind cronologia evenimentelor de atunci, Zhao descrie de fapt lupta pentru putere aşa cum se ducea ea la nivelul cel mai înalt, cinică, brutală; ordinul de masacru, morţii, persecuţiile ce au urmat nefiind decît un instrument al grupului „dur“ pentru conservarea locurilor în ierarhie. Zhao Ziyang era convins că s-ar fi putut discuta cu protestatarii, ameninţările formulate de ceilalţi n-au făcut decît să-i radicalizeze pe moderaţi impunînd legea marţială şi legitimarea masacrului care a urmat. Versiunea oferită de Zhao coincide (cu o singură excepţie) cu cea desprinsă din *Documentele Tienanmen*, procese-verbale ale şedinţelor conducerii superioare de partid, ajunse pe căi obscure, în 2001, la Hong Kong.

Răfuiala continuă şi după moarte. Cartea demolează statuia lui Deng Xiaoping, considerat arhitectul reformei economice, set de măsuri care a permis ţării să renunţe la dogma comunistă economică, fără a înlătura dictatura politică. China a aplicat reforme structurale, fără a trece prin instabilitatea politică din fostele ţări comuniste, ceea ce o transformă într-un partener de dialog preferabil altora, cu succese pe calea democratizării, dar cu o economie mai puţin atractivă. Dincolo de ideologii, se confirmă principiul reformei chineze: „noaptea toate pisicile sînt negre, important e să prindă şoareci“.

globul cubic

Cîteva fleacuri utile

Cînd nu irită vreo rivalitate internă, alegerile pentru Parlamentul European nu provoacă nicăieri mari agitaţii politice. Deşi prin asigurarea standardelor de aderare a unor ţări la Uniunea Europeană, partide politice au cîştigat alegeri şi reputaţie internaţională şi în continuare argumentul european este folosit în susţinerea sau negarea unor iniţiative legislative, alegerile europene stîrnesc puţine pasiuni. Este greu de combătut sau de anulat convingerea electoratului că nu poate influenţa sau participa la deciziile care îl privesc. La acest deficit democratic se referă într-un articol din *The Guardian* (29 aprilie 2009), Timothy Garton Ash: el crede că pentru o Europă democratică, eficientă economic, importante sînt alegerile naţionale, dacă guvernele rezultate din ele au sau nu proiecte europene: „Popoarele Europei votează nemergînd la vot. Cînd li se cere să discute despre Europa, nu vorbesc despre Europa. Să fim sinceri: nu există o democraţie europeană, extinsă, efectivă, legitimă şi nici nu va exista prea curînd. Unii sînt într-adevăr îngrijoraţi, ei cred că, dacă în Europa ar exista mai multă legitimitate democratică, Uniunea ar fi mai eficientă. Alţii se folosesc de acest «deficit democratic» ca de o altă bîtă cu care să se poată da în cap «Bruxelles-ului». I-ar da şi mai tare în cap, dacă ar fi mai democratică. Sînt cîteva lucruri simple, atractive, de exersat pe frontul democratic: alegerea directă a preşedintelui Comisiei Europene ar fi unul dintre ele. Dacă Tratatul de la Lisabona ar intra în vigoare, alegerea directă a preşedintelui Consiliului European ar fi altul. Dar aceste mişcări nu vor modifica structura fundamentală a UE, hibrid al legitimităţii democratice derivat din legitimitatea democratică a ţărilor participante şi doar în mod secundar din elementele democraţiei directe. (...) Nu vom avea prea curînd o democraţie europeană unică şi sigură. Există o comunitate a democraţiilor europene. Legitimitatea acestei comunităţi va spori dacă va face ceea ce oamenii îşi doresc şi nu va mai fi atît de preocupată de modificarea procedurilor sau a instituţiilor, schimbări nedorite de cetăţeni, care nu le vor, nu le înţeleg şi nu sînt interesaţi de ele în nici un fel. E nevoie de politici concrete: elaboraţi o politică energetică, definiţi relaţiile cu Rusia şi cu China, spuneţi ce facem cu modificările climatice, cu imigraţia, coordonaţi politicile economice naţionale pentru menţinerea locurilor de muncă în condiţiile recesiunii economice, apăraţi libertatea cuvîntului împotriva intimidărilor şi menţineţi sub supraveghere gripa porcină. Legitimitatea se va impune odată cu performanţa“. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Europa faţă cu Rusia

De multă vreme, Uniunea Europeană are o voce moale în privinţa celor mai serioase provocări la adresa securităţii globale. Mai grav, tonul anemic se menţine şi cînd e vorba despre ameninţări la adresa securităţii Europei înseşi. Politica externă şi de securitate a UE se articulează greu, iar mult aşteptata politică unică a Europei în această materie este, mai degrabă, un deziderat îndepărtat, decît o realitate strategică. Putem lesne înţelege de ce. În cadrul Uniunii Europene există cîteva mari puteri, sensibil egale ca pondere strategică şi militară, iar interesele naţionale de securitate ale acestora nu se armonizează atît de uşor. Observatorii lucizi ai procesului de integrare europeană au anticipat pe bună dreptate că în domeniul securităţii numitorul comun va fi foarte greu de atins şi, chiar dacă va fi atins, va fi atît de mic încît vocea UE în problemele securităţii globale se va limita la enunţarea unor principii generale şi va fi dominată de o prudenţă excesivă pentru a nu compromite chiar şi minimul agreat. Problema care apare imediat este lesne de anticipat. În faţa unor provocări extrem de dure, precum islamismul radical ori expansionismul rus, poziţia UE va fi ineficientă.

Probabil că această slăbiciune se vede cel mai bine cînd evenimentele devin arzătoare chiar pentru securitatea Europei. Iar Rusia – va trebui să admitem cu tristeţe – nu este deloc un partener al proiectului unei securităţi continentale bazate pe democraţie, pe rigorile statului de drept, pe principiile dreptului internaţional. A fost criza repetată a gazelor. A fost, apoi, invazia teritoriului georgian. Rămîne, în continuare, prezenţa militară rusă pe teritoriile naţionale ale altor ţări. În fine, agresivitatea politică a Kremlinului la adresa celor mai mulţi dintre vecinii europeni este, de asemenea, o constantă care face parte din peisajul obişnuit. Motivele pentru care Rusia are acest comportament contează mai puţin pentru abordarea pe care vreau să o sugerez acum. Rusia rămîne Rusia. Mă interesează, în acest scurt text, motivele pentru care Europa nu este capabilă să reacţioneze la crizele induse de Rusia în temeiul principiilor pe baza cărora s-a constituit şi pe care asumă programatic să le apere.

Se citează cel mai adesea dependenţa Europei de resursele ruseşti. Se adaugă imediat implicarea, la vedere ori mai discret, a capitalului rusesc în mari companii europene. Tot despre bani vorbesc şi observatorii atenţi care nu ezită să evoce interesele economice directe, personale, ale anumitor lideri europeni – cazul Gerhard Schroeder fiind cel mai evident. Analiştii mai subtili amintesc şi anti-americanismul unor ţări influente de pe „bătrînul continent“. În fine, nu e de neglijat şi o anume teamă pe care europenii de astăzi o resimt cînd privesc în ochii, uneori crînceni, ai Rusiei. Toate acestea sînt, la un loc, perfect adevărate. Sînt ingredintele care, în dozaje diferite de la ţară la ţară, produc o îngăduinţă poate excesivă faţă de Rusia. Însă am impresia că mai există un element greu în toată această chimie politică.

Există printre mulţi europeni o admiraţie enormă pentru Rusia, care compune chiar un tip de snobism european. Rusia este, pe bună dreptate, admirată pentru minunatul Sankt Petersburg, pentru Dostoievski şi Tolstoi, pentru Ceaikovski şi pentru Şostakovici, pentru şcoala supremă de balet şi pentru Sviatoslav Richter, pentru teatrul rus şi pentru cinematograful de la Eisenstein încoace. O mare cultură, fără nici o îndoială! Rusia mai este admirată şi pentru întinderea ei – fascinaţia depărtărilor siberiene îl încearcă pe orice european înghesuit în oraşul său aglomerat. Mai există şi mitul „sufletului slav“, un fel de infinit profund în care sentimentul are intensitate supraumană şi vibraţie cosmică. Pentru europenii ceva mai antrenaţi spiritualiceşte există şi ortodoxia rusă, masivă şi subtilă, în acelaşi timp. În fine, Rusia este o realitate care pare multora a fi sondabilă, mai degrabă cu poezia şi muzica, decît cu rigorile civilizaţiei obişnuite. Cuiva prins în această admiraţie i se pare firesc să admită un excepţionalism rusesc. De ce, adică, să judecăm Rusia, ca actor major pe scena relaţiilor internaţionale, după aceleaşi criterii cu care judecăm America ori Marea Britanie ori Israelul? Nu vedem că Rusia e *altceva?* Prin urmare, ideea că America e îndreptăţită la o sferă de influenţă în cel mai *realpolitik* sens cu putinţă e inacceptabilă, la fel ca şi ideea că Israelul ocupă teritorii în jur, din evidente raţiuni de securitate. Dar ideea unei sfere de influenţă ruseşti sau a unei ocupaţii ruseşti nu e la fel de revoltătoare. O Rusie care domină dincolo de graniţele ei este ceva ce ar putea îngrijora, dar se poate discuta.

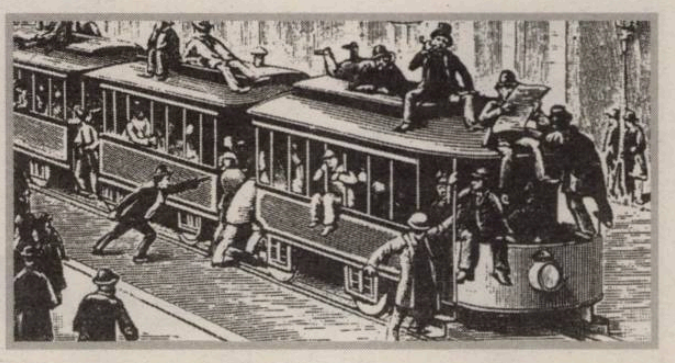

Atitudinea marilor puteri europene faţă de îngrijorările Poloniei ori ale ţărilor baltice este, adesea, stupefiantă. Solidaritatea UE nu mai este un principiu de bază cînd vine vorba despre Rusia.

ready made

(G. Bengescu-Dabija către Nicolae Petraşcu)

„Iubitule prieten,

Vorba bună e tot d'auna bine făcătoare şi vorba ta despre marele nostru Haşdeu atât de bună o văz eu, că'ţi trimit şi eu ţie, vorba mea cea mai bună şi-a nevestii.

Al tău,
G. Bengescu-Dabija
Controlor General al Armatei
Str. Surorilor 11“

(I.E. Torouţiu, *Studii şi documente literare,* vol. VI, *«Junimea»,* Institutul de Arte Grafice „Bucovina“, 1939)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Vara, pe un blog de gheaţă!

Un blog de locuinţe, cvasivechi, cu cca 90 de blogatari. La et. V, ap. 24, un elev se chinuie să-nveţe, la istorie, despre aşa-zisa *Blogadă* a lui Napoleon, *continentală*. Răstimp în care, tac-su, fără chef, răsfoieşte un blognotes gros, iar maică-sa îl iscodeşte pe băiat din ce dă, mîine, teză la română. „Din Lucian Bloga" zice, trist, băiatul. „De ce eşti trist?" întreabă mama. „Pen'că, la teză, mă bloghez." „Ei, asta-i!" zice mama, şi-şi sună pe mobil colega de la et. VIII, ap. 33, profă de rusă, actualmente de rumînskii: „Ce faci, tu?" „Mă lupt cu nişte stihuri de Alexandr Blog, pentru că ştii că fii-mea este la secţia rusă. Te resun eu, mai pe seară. Pa!" „Blogodariu vas!", o persiflează vechea ei amică. Se aude soneria, în antreu. Doamna *deblogheză* încuietoarea uşii. În prag, e baba de alături. „Maică, venii să-ţ cer un kil de zaăr. Mîine,-s *Blogoveşteniile,* Buna-Vestire; îm fac şi io fo doo turte." „Blagoveşteniile!" o corectează doamna,-n gînd. Apoi, închide şi reintră-n living, unde Vasile Bloga, pedelistul, se vede, fără să se-audă, – iar în fotoliu-i larg, în pijama, bărbatu-său dezleagă integrame. „Dragă, zi-mi repede: *cadou...*" „Din cîte litere?" „Din şase." „*Blogon!*" zice nevastă-sa şi iese, ţîşnind pe uşă ca din blogstart. Uitasem să vă spun că, de vreo oră, se pregătea să plece în oraş. Scările blogului, murdare („murdare ca de obicei!"). O singură, totuşi, noutate: la intrare, scris bolduit, pe-o foaie de blognotes, lipită cu plasture pe geam: **ROG NU BLOGAŢ EŞIREA!**

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Afaceri de familie

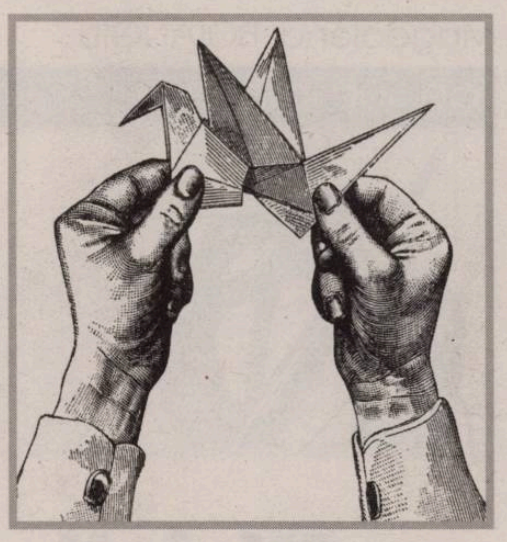

Un cunoscut mi-a povestit cum a fost ajutat pe vremea regimului comunist să nu divorţeze. Era prin anii '80. Locuia într-un sat cu pretenţii de suburbie, de la marginea Bucureştiului. Avea o soţie tînără şi frumoasă, dar cu care, din diverse motive, începuse să nu se mai înţeleagă. Apăruseră, zicea el, unele incompatibilităţi. După ce-a răbdat o vreme situaţia, omul şi-a găsit o altă parteneră şi a început a-şi neglija familia. Dădea tot mai rar pe acasă. Soţia l-a luat la întrebări şi un timp a tot minţit-o. În cele din urmă însă, într-o discuţie aprinsă, i-a explicat că are pe altcineva şi că vrea să divorţeze. La ţară, pe atunci (şi de bună seamă că şi astăzi), faptul că bărbatul avea o ibovnică se mai trecea cu vederea, dar chestiunea cu divorţul era de-a dreptul inacceptabilă. Aveau doi copii şi familia nevestei considera că ar fi rămas singură şi „de ruşinea satului". Disperată, femeia s-a sfătuit atunci cu un văr de-al ei care le era vecin şi lucra la Bucureşti. Bărbatul îl cunoştea bine pe acel văr al nevestei cu care uneori mai bea cîte o bere. Ştia în acelaşi timp şi că e un mare securist. Aşa de mare, că uneori îl zărea la televizor în filmările cu Nicolae Ceauşescu, pe undeva prin planul al doilea.

Şi s-a făcut ca în toiul crizei conjugale, vărul nevestei să-l invite la o plimbare pînă în Bucureşti. I-a spus că nu-i funcţionează maşina şi l-a rugat să-l repeadă pînă la locul unde lucra şi unde musai ar fi trebuit să ajungă. Au pornit spre Bucureşti cu maşina soţului care şi conducea.

Locul de muncă al securistului s-a dovedit a fi chiar somptuosul sediu al Ministerului de Interne (cu vedere atunci către Calea Victoriei). Vărul nevestei a insistat să intre şi soţul în clădire, să nu aştepte pe afară. Au străbătut mai multe culoare, au coborît nişte scări la subsol, iar securistul l-a introdus într-o sală de sport unde l-a rugat să aştepte. Destul de nedumerit, omul tocmai începea să devină bănuitor cînd... pe uşă au năvălit doi zdrahoni care l-au înşfăcat cît ai zice peşte şi l-au legat cu mîinile întinse, cu faţa la perete, de unul din spalierele aflate în sală. Total impasibili la protestele şi strigătele sale, au scos dintr-o cutie două instrumente ciudate. Erau – îmi povestea omul – un fel de mingi de oină în care era înşurubat cîte un resort metalic asemănător aceluia de la şanurile de pantofi.

S-au postat în spatele lui şi cum stătea aşa, aproape atîrnat de barele spalierului, a simţit cum încep să-l lovească uşurel în şale cu acele bile. La început s-a mirat de delicateţea cu care zdrahonii făceau operaţia şi a crezut chiar că e o glumă proastă. Frecvenţa micilor lovituri era însă foarte mare şi după cîteva minute în care nu s-a auzit decît acel *tîc-tîc-tîc, tîc-tîc-tîc* produs de contactul bilelor cu trupul său, senzaţia a devenit de-a dreptul insuportabilă. Îşi aminteşte că pur şi simplu îi venea să muşte din lemnul spalierului.

Cînd credea că leşină, uşa s-a dat de perete şi cei doi s-au oprit. Intrase vărul nevestei care, într-un cu totul alt rol, a început să-l dojenească pentru comportamentul lui de soţ: „Mai pleci, măi, nenorocitule, de acasă? O mai chinuieşti, mă, pe vară-mea? Mai divorţezi? Vezi la ce m-ai obligat? Să-mi faci tu mie una ca asta..." Omul spunea că pînă atunci nu vorbise niciodată cu vărul nevestei despre problemele din căsnicia lui. I se părea revoltător ce i se întîmpla, dar de durere şi de spaimă, şi-a înăbuşit toată ura şi a jurat, aşa cum i s-a cerut, că nu va mai călca strîmb şi că va sta toată viaţa lîngă nevastă-sa. Atunci l-au dezlegat, i-au dat să bea apă, l-au şters de transpiraţie cu nişte prosoape şi l-au pus pe picioare.

Vărul nevestei l-a însoţit la maşină şi i-a cerut să-l conducă înapoi acasă (îşi terminase treaba de la serviciu). „În drum spre casă – mi-a povestit omul – mă gîndeam să bag maşina cu partea dreaptă într-un copac să-l omor. I-am spus şi lui că pot să fac asta. Mi-a răspuns calm că ştie bine că nu voi face nimic. Şi n-am făcut. Nenorocitul mai vine şi astăzi pe la noi pe acasă şi eu nu sînt în stare nici măcar să-i amintesc acel episod." Cei doi soţi şi-au reluat căsnicia ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Lung îi *drumul vinului*!...

Avînd două zile pentru a ajunge cu maşina de la Cluj la Bucureşti, m-am lăsat în voia ispitei mele favorite, luînd-o cînd la dreapta, cînd la stînga, pe drumuri secundare care se pierdeau printre colinele spaţiului mioritic ardelenesc. Şi uite aşa am nimerit pe „drumul vinului". Văzusem de mult plăcuţele indicatoare care flanchează peste tot drumurile patriei, dar nu avusesem niciodată răgazul să caut ce se ascunde în spatele lor. Şi nici gîndul să mă întreb dacă se ascunde într-adevăr ceva. Acum, dacă tot mă întîmplasem pe un astfel de drum, aveam timp şi afară era frumos, am pornit în căutarea viilor şi vinului cu care ne ademeneşte pe toţi faimoasa ofertă turistică a României. Şi n-am găsit mai nimic! În orice caz, nimic din ceea ce s-ar putea numi „ofertă turistică".

Am ajuns astfel, la un moment dat, la o veche cetate medievală, unde paznicul mi-a explicat că în butoaiele din bătrînul beci nu mai e nici un strop de vin, de douăzeci de ani, de cînd s-a băgat libertatea la români, şi, pentru a o sărbători, sătenii au golit tot. De atunci nu au mai fost umplute niciodată. Dar cetatea era tare frumoasă. Am trecut apoi printr-un sat cu nume viticol unde, pe nişte dealuri frumos expuse soarelui, se mai vedeau urmele unor vrejuri de vie, pîrjolite şi încolăcite printre ierburi. Puţin mai încolo, am ajuns la un fost conac, gata să cadă în propria sa părăsire. În fundul curţii sale se înălţase însă un alt „conac", frumos şi elegant, aşezat peste un beci ca la vechile case înstărite. *Poate aici o fi ceva* – mi-am zis eu, salivînd preventiv, căci locul era mirific. Doar că pe poartă era pus un lacăt şi prin împrejurimi nu era nimeni. În final – şi capăt de drum – am dat de o cramă. Am intrat în curte, ne-am uitat de jur împrejur şi am descoperit, la umbra unui nuc, un foişor cu nişte mese şi scaune. *Pentru degustat* – m-am gîndit eu, aşa că am căutat pe cineva să ne servească şi pe noi. În final, a apărut un tractorist:

– Putem să degustăm şi noi nişte vin? – am întrebat eu, timid.

– Cîte tone vreţi să cumpăraţi? – ne-a măsurat omul din cap pînă-n picioare.

– Păi, nu vrem decît să degustăm un pahar...

– A, nu, noi nu vindem decît pentru firme, cel puţin o tonă, mai puţin nu se poate! – a venit prompt răspunsul.

Aşa că am plecat mai departe, să ne ondulăm peste deal şi vale.

Şi uite aşa, urmînd drumul vinului, am ajuns la Ighiu, un sat ca oricare altul, nu departe de Alba Iulia. O firmă colorată înfiptă pe un zid ne-a făcut cu ochiul, aşa că am intrat în curte. Şi am rămas acolo cît am putut, cu gîndul de a ne întoarce ori de cîte ori vom mai putea.

Hanul Sfîntu Gheorghe din Ighiu este un colţ de rai răsărit în urmă cu peste zece ani de zile din ruinele unui vechi conac năruit. Ridicat cu un perfect bun gust, integrînd bucăţi de piatră şi cărămidă aparentă din vechea clădire, de o curăţenie impecabilă, hanul are cîteva camere ornate cu grinzi masive de lemn, o cramă generoasă şi o terasă. Dar, mai presus de toate, o grădină uriaşă presărată cu flori peste covorul de iarbă îngrijit fir cu fir şi străbătut de mici alei cu pietriş. În mijloc, o piscină după cele mai exigente standarde hoteliere din lume. M-am lăsat să cad într-un hamac din fundul curţii, sub cerul la care se urca mirosul salcîmilor şi din care picura dangătul unui clopot din depărtare. *C'est midi au paradis* – vorba cîntecului lui Marie Laforêt. Nu m-am dat jos din hamac decît pentru a merge la masă. Şi ce masă! Puteţi încerca în cele mai pretenţioase restaurante italieneşti din Bucureşti şi nu cred că veţi găsi ceva de acest nivel. Seara, înainte de culcare, mi-am aprins narghileaua sub o boltă de trandafiri. Pe cer se ridicase luna, iar peste împrejurimi se pogorîse liniştea satelor ardeleneşti.

În afara unor excelente vinuri italieneşti, hanul din Ighiu nu are nici o legătură cu „drumul vinului". Cine-a pus cîrciuma-n drum nu avut nici o treabă cu *acest* drum şi nici cu managerii turismului românesc. Este pur şi simplu o iniţiativă individuală (italiană), cum mai există şi altele, mai mult sau mai puţin reuşite, răspîndite prin ţară, pe unde te aştepţi şi pe unde nu te aştepţi. Aşa cum ar putea să existe foarte multe, nu neapărat cu piscină, ci doar cu pajişti îngrijite, care să vîndă liniştea şi miresmele satului. Nimic mai mult – sau nu mult mai mult de atît!

Această întîmplare este simptomatică pentru starea turismului românesc. Pe de o parte, o iniţiativă naţională, o formă fără conţinut, o idee bună în burduf de cîine, care nu a reuşit să mobilizeze o minimă organizare în spatele plăcuţelor şi hărţilor cu „drumul vinului". Pe de altă parte, iniţiative individuale, „conţinuturi" răzleţe, care nu reuşesc să-şi dea o „formă", să se adune într-o reţea coerentă de locuri turistice atractive şi credibile. În lipsa unei viziuni de ansamblu, care să se coaguleze într-o strategie naţională, instituţiile vizate de soarta turismului în ţara noastră delegă practic iniţiativa la nivelul indivizilor, păstrînd pentru ele doar vagi iniţiative electorale, care mai de care mai fanteziste şi rupte de realitate. Rezultatul este un peisaj pestriţ de bune (şi rele) practici turistice individuale, presărate printre case făloase şi dezolare. Rămîne consolarea că avem, ce-i drept, o ţară frumoasă,...

Pe cei care doresc să o (re)descopere, îi sfătuiesc deci să urmeze „drumurile vinului", ieşind astfel din marile artere de circulaţie şi rătăcind pe drumurile mai puţin umblate ale patriei. Cu o condiţie: să nu caute şi vinul promis pe reclame de către managerii turismului românesc!

Alex. Leo ŞERBAN

Poliţist, adjectiv; Cannes, festival

Trei ani după ce cîştiga Caméra d'Or (cel mai important premiu pentru debut) cu *A fost sau n-a fost?*, Corneliu Porumboiu s-a întors pe Croazetă cu noul său film, *Poliţist, adjectiv*. A schimbat doar secţiunea: din „Quinzaine des réalisateurs" a trecut în „Un certain regard", urmînd pas cu pas traseul lui Cristi Puiu – care a debutat tot în „Quinzaine..." (cu *Marfa şi banii*, în 2001), trecînd apoi în „Un certain..." (şi cîştigîndu-l) cu *Moartea domnului Lăzărescu*, în 2005.

Thierry Frémaux (delegatul general al festivalului) a insistat, în toate interviurile sale, că plasarea unui film în secţiunea oficială paralelă a fost determinată nu doar de numărul mare de nume grele care au trimis filme pentru competiţie (Almodóvar, Ang Lee, Loach, Resnais, Tarantino, von Trier), ci şi de dorinţa de a nu „dezechilibra" secţiunea paralelă, incluzînd şi aici filme puternice „care ar fi putut face parte oricînd din secţiunea principală" etc. „Oricînd", dar nu acum; cu toată diplomaţia dlui Frémaux (care l-a făcut totuşi pe Ford Coppola să se retragă din „secţiunea principală" – unde i se oferise un slot în afara competiţiei pentru *Tetro* – în „Quinzaine..."), nu poţi să nu te întrebi dacă Porumboiu n-ar fi fost mai la locul lui în competiţie decît Isabel Coixet sau Brillante Mendoza...

Deocamdată, să ne bucurăm totuşi – căci filmul vasluianului e departe de a fi trecut neobservat: odată pentru că, la urcarea treptelor spre sala Debussy de către echipa filmului (cu regizorul anturat de Vlad Ivanov şi Ion Stoica), Croazeta a răsunat de şlagărul Mirabelei Dauer care se aude (de trei ori!) în film, şi a doua oară pentru că mai toate cronicile apărute a doua zi sînt superlative (...). Şi nu doar cronicile scrise, ci şi cele orale: la cîteva ore după proiecţie, intrînd în aceeaşi sală Debussy pentru a vedea *Taking Woodstock* al lui Ang Lee (un film minunat), cei doi critici importanţi cu care m-am întreţinut (Nick James, redactorul-şef de la *Sight & Sound* şi J. Hoberman, principalul cronicar de la *Village Voice*) vorbeau despre *Poliţist, adjectiv* ca despre cel mai bun film văzut pînă atunci.

Poliţist, adjectiv (pe care l-am vizionat, graţie lui Porumboiu, acum cîteva luni la Bucureşti, încă fără generic) este nu doar cel mai impresionant „follow-up" al unui film de debut (înscriindu-se în linia Puiu-Mungiu), ci şi poate cea mai radicală propunere cinematografică românească de la *Marfa şi banii* încoace. O poveste care te pune pe gînduri despre conştiinţă individuală *versus* obligaţie profesională, despre politică şi poliţie, despre cuvînt şi reprezentare. Un film „despre timp" – spune Porumboiu în caietul de presă. Ba chiar despre micro-timp, aş adăuga eu: acel timp în care un şlagăr sau un dicţionar devin personaje principale, telescopînd micro-evenimente semnificative... Cei care vin la TIFF se pot convinge, căci filmul a fost inclus în competiţie.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Răsfoind presa (II)

Cu același dispreț pentru istorie, ca și pentru sentimentele populației, de care au dat dovadă cu prisosință în ultimii ani, edilii bucureșteni au programat pentru anul acesta, din care abia a mai rămas jumătate, lărgirea străzilor Buzești și Berzei. O anunță *Adevărul* în ediția de seară din 11 mai și într-un articol apărut a doua zi. Se va începe, deci, croirea cu buldozerul a unei artere care ar fi să lege Piața Victoriei de Calea Rahovei.

Proiectul exista din anii '80. Încă o dată, vom asista la triumful postum al planurilor marelui urbanist care a fost Ceaușescu. Atunci, era vorba ca ambele laturi ale străzii Buzești să cadă sub loviturile demolatorilor; acum, se zice că va fi sacrificat doar frontul vestic, așadar zona dinspre gară. După declarațiile dlui Ștefan Damian, directorul Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național a Municipiului, nu există încă avizul legal de declasare pentru cele trei monumente istorice condamnate. Acestea sînt, unul după altul, fosta librărie din colțul cu Calea Griviței, împreună cu fostul cinema „Feroviarul" (arătînd ca o fortăreață în ale cărei ruine a crescut o vegetație luxuriantă), hotelul „Marna" și, la nr. 5, căsuța în care au locuit vremelnic Veronica Micle și „Eminul ei iubit". În total, 80 de imobile ar trebui să dispară, dintre care numai cele trei au titlul care le-ar fi dat dreptul de a supraviețui. Urmează, de partea cealaltă a Căii Griviței, Piața Matache Măcelaru (odinioară Stan Țăranu), construită la 1880, monument istoric și ea. Dacă distrugerea se va adînci, ca toporul în pădure, va veni și rîndul fostului cinema „Dacia" („Marconi"), despre a cărui dărăpănare intenționată am scris de curînd. Adevărul este că, judecînd după criterii obișnuite în alte capitale europene, valoarea clădirilor pe care le vom pierde este totuși îndoielnică, doar cu excepția colțului Buzești-Griviței, lăsat de multă vreme în ruină.

Problema este alta. Desigur, dintre cele două maluri ale albiei pe care o reprezintă strada Buzești, cel stîng, venind dinspre Piața Victoriei, este cel mai interesant. Dar ele împreună formau o unitate, sau, mai degrabă, aparțineau aceluiași cartier cu Popa Tatu și Calea Griviței, dacă trecătorul întoarce spatele gării și se îndreaptă către centru. Căsuțele în care s-au aciuit cîteva prăvălii de antichități – nimic remarcabil, toate obiectele fiind resturile unor interioare burgheze, nici prea vechi, nici de soi – seamănă ca în oglindă cu frontul opus. Din momentul în care o latură a străzii va fi reconstruită „modern" – beton, sticlă și, cel puțin, șapte etaje, sub care se vor săpa inevitabile parkinguri – discrepanța față de acest fragment vetust al orașului tradițional va fi atît de stridentă încît va impune și distrugerea, în continuare, a zonei, care datează din ultimii ani ai secolului al XIX-lea.

O adevărată catastrofă este însă desființarea Pieței Matache. O lovitură, nu numai pentru comunitatea care locuiește în împrejurimi. Vine multă lume din tot orașul, fiindcă găsește aici alimente mai ieftine și prezentate în forma de altădată, dar mai curat. Acești oameni vor fi siliți să cumpere de la „Carrefour" sau de la alte supermarketuri. E tocmai ce se dorește: sîntem împinși în secolul XXI cu picioare în spate. Așa că o să dispară, de pildă, firma „La omul bun", care vinde haine „second-hand", dar cu precizarea „marfă nouă"... Ultima piață a vechiului București va pieri odată cu demolarea halei de acolo, căci de Piața Amzei nu mai poate fi vorba: în dosul parapetelor care s-au ridicat se construiește încă un mall. Se desăvîrșește ruptura între orășeni și țărani, cu consecințe psihologice de a căror gravitate nu pare nimeni conștient. Deja asta este altă țară decît aceea pe care o tot proslăvim la fiecare aniversare a Unirii sau a Independenței. Fiindcă asta știm cel mai bine să facem, să aniversăm. De acum înainte, va fi chiar alt popor.

Și mai e ceva. Auzim din toate părțile că am intrat în criză și că trebuie suportate economii. Deocamdată, dintre imobilele care urmează să fie expropriate în cartier, pînă în prezent au fost expropriate doar nouă. Cheltuiala pe care o presupun lucrările care stau să înceapă a fost calculată la 250 de milioane de euro. Cum vi se pare?

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *● Ioana BOT (prof. univ., Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca) ● Ciprian CIUCU (specialist în politici educaţionale) ● Monica COLUMBAN (profesoară) ● Andra DUSU (coordonatoare proiect Coaliţia pentru Universităţi Curate) ● Ovidiu OLAR (doctorand) ● Violeta PICULESCU (doctor în economie) ● Alina MUNGIU-PIPIDDI (preşedintă S.A.R.) ● Adina ROSETTI (jurnalistă) ● Achim STOIAN (profesor) ● Carmen STOIAN (profesoară) ● Anca URSA (profesoară) ● Andreea VASS (lector universitar) ● **Coordonatoarea temei:** Stela GIURGEANU*

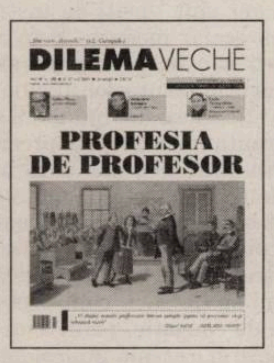

„Educaţia este şi va rămîne un domeniu prioritar al societăţii româneşti" – a declarat la finele anului trecut fostul ministru al Educaţiei, Cristian Adomniţei. Ca de altfel fiecare ministru care s-a tot perindat pe la conducerea ministerului şi care s-a erijat de fiecare dată într-un soi de „connaisseur" al sistemului educaţional, un fel de „salvator" care ştie mai bine decît oricine ce îi trebuie de fapt sistemului. Aşa se face că după 20 de ani încă se spune că învăţămîntul în România are nevoie de un nou start, este bombardat cu reforme şi decade din ce în ce mai mult. Cine e de vină? Se pare că în nici un caz guvernanţii, care de fiecare dată au avut de dus o „grea moştenire", care ştiau foarte bine ce implementează şi

Ţapul ispăşitor şi reformele ratate

cărora le este la îndemînă să se eschiveze din faţa unui eşec. Rămîn aşadar profesorii.

Acei „trepăduşi" de la firul ierbii, blamaţi ba de miniştri, pentru „evazionism fiscal", ba de mass-media care, cum prinde un zvon de scandal, dă apă la moară opiniei publice în direcţia blamării întregii categorii. Deunăzi, chiar preşedintele ţării i-a atacat într-o conferinţă, susţinînd că o mulţime de elevi de liceu nu ştiu să scrie şi să citească corect, contracarînd de fapt problemele salariale. Pentru că aici stă nodul problemei. De aici începe reala lipsă de motivaţie, care duce în timp la scăderea calităţii şi în viitor la un colaps intelectual. Pentru că profesorii buni, cei formaţi în zeci de ani de predat la catedră, se află în prezent în pragul pensionării, iar cei tineri, pentru un salariu de mizerie şi pentru o carieră blamată, nu se prea înghesuie să îngroaşe rîndurile viitorilor grevişti.

Iar grevele se ţin lanţ. Un fel de frecţie la piciorul de lemn, pentru că de la o grevă la alta, nu se rezolvă nimic, doar imaginea profesorului rămîne una derizorie: „iar fac ăştia grevă", „ăştia" fiind în final reduşi la stadiul unor şantajişti de doi bani, care, în loc să-şi rezolve revendicările, se trezesc şi cu salariul tăiat pe zilele de grevă – pe care, nu-i aşa, trebuie să le recupereze în timpul liber –, şi cu imaginea compromisă.

*E posibil însă ca aceşti ţapi ispăşitori să-şi ia la un moment dat tălpăşiţa, să devină pragmatici, lăsînd în urmă doar un gol imens. Nimeni nu e nevoit să intre în învăţămînt. Ce ne vom face atunci fără profesori? Pe cine vom mai blama? (**S. G.**)*

Ioana BOT

Profesor, astăzi: din ce motive?

Am sperat zadarnic, în ultima săptămînă, că evenimentele care au stat pe prima pagină a ştirilor îmi vor ancora articolul promis în alte realităţi decît cele „dintotdeauna mie ştiute", despre meseria de profesor în ţara românească, azi, ieri şi mai ales mîine. Dar n-a fost aşa: ele n-au făcut decît să mă readucă la nelinişti vechi, de care nu mi se arată să mă despart prea repede. A fost greva profesorilor din secundar – ezitantă, prost organizată şi incoerentă, ridicînd un segment social împotriva celuilalt (elevii şi părinţii deveneau, într-o logică săracă, victimele profesorilor care, sindicalizaţi, aveau nişte revendicări către guvernanţi, într-un an de criză, cînd mişcările sociale sînt previzibile); am aflat astfel că profesorii ţin la menţinerea pe viaţă a unei titularizări (indiferent de calitatea muncii prestate după obţinerea ei), am aflat aşadar că au reflexele omului speriat, nesigur de sine şi de sistem, temător de schimbare şi obosit de continua înnoire a criteriilor de performanţă. Cînd nu a fost aşa? Am văzut că presa noastră nu se pricepe la problemele învăţămîntului, pe care le tratează cînd în termeni de scandal şi de corupţie (directorul X a furat, elevii copiază, ministerul e corupt sau incapabil etc.), cînd în nici un fel de termeni. Tot astfel cum problemele reale ale educaţiei – şi, prin extensie, ale profesoratului – nu „fac ştiri", am mai constatat că propunerilor coerente de reformă în domeniu nu li se creează cîtuşi de puţin cadrul civic şi civilizat necesar unor dezbateri (a se compara prezenţa în media a discuţiilor *substanţiale* despre recentul „pachet Micle" de legi în domeniu, cu spaţiul acordat epopeii eroi-comice a lui Becali, de pildă). Cînd a fost altfel? Incidentul cu teza unică de la clasa a VIII-a şi încurcătura dintre Ghiţă Niţescu şi Niţă Ghiţescu (involuntar, de un superb efect caragialian, întrucît repeta însuşi spiritul textului...) ne-a demonstrat că responsabilii cei mai înalţi cu evaluarea performanţelor şcolii româneşti 1) nu deosebesc o ediţie filologică de o „carte de lecturi" pentru uzul elevului sărman, 2) nu cunosc opera lui Caragiale şi 3) nu ştiu să-şi facă meseria. Dar, dincolo de ridicolul momentului, nimeni nu se mai miră, pentru că de ani de zile asemenea gafe se ţin lanţ, indiferent de ministrul în al cărui mandat se petrec ele. Întotdeauna a fost aşa; deşi în ultimele săptămîni s-a vorbit ceva mai mult, în jurul nostru, despre învăţămîntul românesc, nimic nu e fundamental nou şi nimic nu dă semne că s-ar schimba în bine într-un viitor nouă perceptibil.

De ce să devii profesor, în România de azi? Ce ai avea de cîştigat?

Nu ştiu de nici o construcţie credibilă, destinată a restitui prestigiul unei bresle* fără de care nu se poate, *dar de care nu îi mai pasă nimănui, cu atît mai puţin ei înseşi.

Prestigiu social? Mă îndoiesc – categoria profesorilor este, de la căderea comunismului încoace, într-o continuă pierdere de prestigiu, la care contribuie nu numai cozile de topor din propria pădure, ci şi incoerenţele sistemului de învăţămînt (care îi subminează constant credibilitatea la marele public, „beneficiar obligat" al său) sau – mai grav, pentru lumea unde totul se validează pe sticlă – creatorii de opinie. De la justiţiarul prim-ministru Tăriceanu, anunţînd că va începe stîrpirea marilor evazionişti fiscali cu profesorii din secundar care dau meditaţii acasă nedeclarat, la fostul elev Băsescu, nostalgizînd pe tema fumatului în toaleta şcolii, peisajul rămîne decepţionant. Nu ştiu de nici o construcţie – mediatică, instituţională sau intelectuală – credibilă, destinată a restitui prestigiul unei bresle *fără de care nu se poate,* dar de care nu îi mai pasă nimănui, cu atît mai puţin ei înseşi.

Un minim confort financiar? Pentru mulţi ani, un debutant într-ale profesoratului are de înfruntat salarii la limita decenţei, precariatul suplinirilor, lipsa de „plasă de susţinere" social-economică pentru a rămîne pe post în mediul rural; or, opţiunile esenţiale de viaţă şi de carieră ale majorităţii se fac în aceiaşi ani. Familia, copiii, rădăcinile, apartamentul – toate atîrnă în balanţă greu şi determină plecări din sistem în primii ani. În medie, după doi ani de stagiu, foştii mei studenţi, care revin la universitate pentru a-şi da examenul de definitivare în învăţămînt, reprezintă cam un sfert din numărul absolvenţilor promoţiei lor, şi se divid destul de limpede în cei care au rămas în învăţămînt pentru că nu au avut unde pleca (inerţi, slab pregătiţi, mediocri), şi cei care se simt însufleţiţi de o chemare pentru profesorat, ca un fel de „intrare într-un ordin" (iluminaţii, admirabili şi exemplari, dar vulnerabili tocmai prin această opţiune vocaţională exclusivă, pentru care societatea nu are criterii valorizante şi nici sisteme de protecţie adecvate). În afară de orice alte consideraţii despre absenţa aproape totală a unei „categorii mediane" din tablou, o meserie fundamentală pentru sănătatea societăţii, în care profesioniştii sînt la extremele calităţii (sau foarte slabi, sau foarte buni), este din start ameninţată şi vulnerabilă.

Învăţămîntul secundar românesc continuă să meargă rău, iar educaţia de calitate să se facă frecvent „împotriva sistemului"

Siguranţa postului la stat? Tot mai mult, lumea noastră valorizează recalificările de-a lungul vieţii adulte, schimbările de opţiune profesională la vîrste la care ai fi zis că totul a fost deja decis, precariatul şi portofoliul eclectic de competenţe profesionale. A face, fie şi numai 20 de ani, aceeaşi meserie (dintr-un total de vreo 45 de ani de viaţă activă) nu mai e pe val. Şi oricum e criză: demografică – se închid şcoli, economică – îngheaţă salariile şi angajările, poate că nici un post la stat nu mai e, de fapt, sigur, „ca înainte". De unde revendicarea grevei recente...

Încurajarea instituţională, prin politici susţinute şi de durată, a calificării continue în învăţămînt? Sună bine, dar nu se regăseşte în realitatea românească. Ar însemna ca instituţiile legitimatoare ale învăţămîntului, de stat sau private, să-i îndemne pe profesori nu doar să intre în învăţămînt, dar şi să rămînă acolo, să se perfecţioneze periodic, să aibă parte de libertate de decizie la clasă şi de recunoaştere efectivă a performanţei educaţionale. Dacă încă mai există premii salariale, gradaţii de merit, salarii de merit în învăţămînt (dar criza bate la uşă...), criteriile de obţinere a acestora nu încurajează buna-credinţă şi performanţa reală.

Mai mult timp liber (vacanţele şcolare) şi puţine ore de muncă la clasă (norma e de aprox. 20 de ore de predare)? Dintre toate motivele posibile, acesta mi se pare cel mai nerealist (îmi vin în minte gafele recente ale unor Năstase sau Sarkozy, fiecare la casa lui spunînd că profesorii lucrează scandalos de puţin faţă de ceilalţi funcţionari publici, creînd astfel opinii defavorabile breslei, din nou, şi fracturi sociale periculoase...). Un profesor nu munceşte numai în cele 50 de minute din clasă, ci şi în multe alte ore de pregătire a lecţiilor, ca să nu mai adăugăm activităţile adiacente, educative, calitatea prezenţei în faţa elevilor etc. În spatele fiecărei ore de predare se ascund în medie alte două de pregătire, ceea ce dă o săptămînă de lucru de 60 de ore... şi boli profesionale.

Cred că am epuizat lista motivelor posibile. Nu mai sînt (din 1990) eu însămi profesoară în secundar, dar predau istoria literaturii române, la universitate, unor potenţiali viitori profesori în secundar. Sînt convinsă că, pentru asemenea meserii, exemplul personal contează enorm, că profesoratul e mai mult decît o „simplă" meserie (nici o meserie făcută cu drag nu e simplă, dar aceasta, anume, nu poate fi decît făcută cu drag de ea...). Mie însămi nu îmi e uşor să constat că, dincolo de propria pasiune, motivele pentru a-i atrage de partea „dăscăliei" pe studenţii mei sînt greu de găsit. Deşi peste el s-au rostogolit reforme peste reforme şi compatibilizări europene peste racordări internaţionale, învăţămîntul secundar românesc continuă să meargă rău, iar educaţia de calitate să se facă frecvent „împotriva sistemului" (care va fi fiind acesta). Desigur că ne aflăm la anilumină de restricţiile legislative comuniste: obligativitatea stagiului de trei ani, oraşele închise, *numerus clausus* la admiteri în facultăţi, politizarea obligatorie a învăţămîntului. Dar părem a nu observa că nici libertatea, nici democraţia nu sînt garanţii ale inteligenţei, civismului sau competenţei profesionale, ce trebuie construite în procese lungi, lente, riscante, bine gîndite în perspectivă. M-aş bucura să pot recomanda propria meserie unor tineri care, nu neapărat însufleţiţi de idealuri mesianice, să caute o profesie onestă, sigură, reconfortantă măcar social, dacă nu şi economic. Evoluţia din ultimele decenii (sau din ultimele săptămîni, ca o oglindă metaforică mai mică a epocii) a şcolii româneşti îmi deconstruieşte, în continuare, toate argumentele pragmatice. Rămîn cele idealiste – mai frumoase, dar şi mai fragile. Degringolada actuală nu se poate „corecta" numai prin acţiunea unor personalităţi eroice, a unor „dascăli pe modelul Goga", cărora sistemul să le ridice, apoi, statui pe morminte. Cu toate acestea, singurul motiv pe care l-aş putea invoca pentru a-mi convinge studenţii – şi pe oricine – să devină profesori este că vor putea construi oameni din copiii ce le vor trece prin mînă. Şi că societatea (a lor, a noastră, oricare...) are nevoie de oameni întregi. Întrebarea e dacă îi pasă cuiva de asta. Doritorii să ridice mîna.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 mai la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

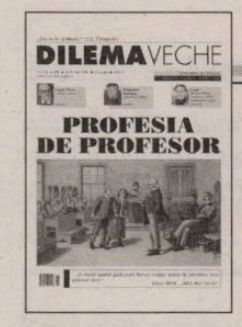

Ciprian CIUCU

Statutul profesorilor

– o privire utilitaristă –

În dezbaterea despre *status*-ul cadrelor didactice şi în mai noua polemică privind legea unică de salarizare a bugetarilor (se vorbeşte zilele acestea despre echivalarea funcţiei de general de armată cu cea de profesor universitar), problema e pusă în mod greşit: printr-o remunerare mai bună a profesorilor nu trebuie să ierahizăm această categorie profesională în raport cu oricare alta, ci trebuie să aflăm cît de mult societatea noastră valorizează educaţia. La acest moment se pare că valorizează mai mult sectoarele care deţin instrumentele forţei fizice (armata, poliţia, jandarmeria, justiţia), în detrimentul sectoarelor care se ocupă de pregătirea viitorului societăţii, cum sînt educaţia şi sănătatea. Statutul profesorilor în societate e reflectat de condiţia lor economică şi socială, de recunoaşterea importanţei profesiunii didactice şi de imaginea de care se bucură această categorie profesională. Avem tendinţa să credem că scăderea atractivităţii carierei didactice e o problemă românească. Nu este aşa. Recesiunea profesiunii didactice, inclusiv a *status*-ului profesorilor este de ceva timp o caracteristică comună majorităţii statelor dezvoltate. Problema a fost conştientizată de ţări precum Franţa, Marea Britanie, SUA, care au investit substanţial în politici de resurse umane ce vizau creşterea atractibilităţii acestei profesii, în special prin recompense financiare acordate pentru acoperirea cu personal calificat a zonelor aflate în declin. Justificarea acestor instrumente vine, după cum simplu se observă, dintr-o necesitate, şi nu dintr-un moft al unei categorii profesionale care se vrea valorizată numai de dragul că se îndeletniceşte cu treburi onorabile, cum ar fi educarea tinerilor. Logica e simplă: decăderea statutului social al profesorilor (şi vom vedea că acesta e un fenomen relativ normal) duce la scăderea atractibilităţii profesiei, care, la rîndul său, duce la dificultăţi în selecţia şi recrutarea de resurse umane bine calificate pentru acest domeniu. Se creează un cerc vicios, deosebit de periculos pentru o societate: profesori mai prost pregătiţi, mai nemotivaţi şi nededicaţi carierei diactice înseamnă generaţii întregi de elevi mai prost pregătiţi, atît în ceea ce priveşte asimilarea valorilor dezirabile social (civice), cît şi în termeni de competenţe achiziţionate. Mai puţine competenţe dezvoltate (inclusiv în ceea ce priveşte învăţămîntul profesional şi tehnic) înseamnă, peste doar un ciclu de învăţămînt, productivitate mai scăzută a economiei.

Spuneam mai devreme că decăderea *status*-ului cadrelor didactice e un fenomen relativ normal, explicabil în primul rînd printr-un proces obiectiv: masificarea educaţiei şi lărgirea accesului la educaţie. Profesorii îşi doresc astăzi un statut cu care erau tratate generaţiile anterioare, de acum 50 sau chiar 100 de ani. Îşi doresc să fie trataţi cu respect şi veneraţie, aşa cum erau pe vremea părinţilor noştri sau pe vremea părinţilor lor, atunci cînd ei erau mult mai puţini şi reprezentau elitele satelor şi oraşelor. Acum în sistemul nostru de educaţie găsim aproximativ 260.000 de angajaţi care practică meseria de profesor. Scăderea calităţii unor servicii e întotdeauna asociată cu masificarea şi răspîndirea pe scară largă a respectivelor servicii, în cazul nostru, serviciile de educaţie.

Şcoala ca organizaţie şi directorul ca manager sînt lipsiţi de instrumente specifice managementului şcolar modern.

Pare paradoxal să constatăm scăderea calităţii educaţiei, din moment ce Ministerul Educaţiei raportează succese nebănuite în politica sa de resurse umane, precum scăderea numărului de profesori necalificaţi, de la 9% în 2002 la aproximativ 2% în 2007. Mulţi sînt însă factorii care duc la scăderea calităţii educaţiei şi nu toţi vin din afara sistemului educaţiei reprezentat de minister şi de toate instituţiile sale subordonate sau coordonate. În primul rînd, e vorba de o lipsă acută de viziune a politicienilor asupra politicilor de resurse umane care s-au perindat la conducerea Ministerului Educaţiei în ultimii 20 de ani. Corpul nostru profesoral e îmbătrînit iar primele semne ale deficitului de resurse umane pentru învăţămîntul preuniversitar au început să se arate încă de anul trecut, cînd au fost readuşi în sistem profesori pensionaţi.

Cu riscul de a suna ca o generalizare gratuită, puţini mai sînt astăzi profesorii din şcoala românească care performează cu adevărat. Vina nu trebuie aruncată pe grupul profesoral, ci, iarăşi, pe politicile de resurse umane falimentare, bazate pe instrumente precum sistemul de recrutare orientat pe carieră, gradaţia (şi implicit remuneraţia) bazată pe vechime şi definitivatul pe post. Şcoala ca organizaţie şi directorul ca manager sînt lipsiţi de instrumente specifice managementului şcolar modern. Este absurd să credem că un ministru sau inspector general judeţean poate asigura managementul resurselor umane în şcoli despre care poate că nici nu ştie că există. *Status*-ul social al profesorilor nu poate fi garantat printr-o lege precum *Statutul personalului didactic*. Nu ştim încă nici dacă modelul anglo-saxon, în care şcolile se comportă ca nişte organizaţii economice, concurîndu-se şi urmărind să angajeze pe cei mai buni candidaţi de pe piaţă, e potrivit României. Oricum, este cert faptul că nu trebuie să folosim aceleaşi instrumente de management public (termen cam pretenţios, raportat la sistemul nostru de educaţie) pentru un liceu de prestigiu dintr-un oraş mare şi o şcoală profesională din satele şi suburbiile patriei. Instituţiile de învăţămînt performante trebuie descentralizate şi lăsate să se descurce singure (o pot face mai bine), cu sprijinul autorităţilor locale, pe cînd cele neperformante trebuie asistate pînă ajung la un nivel de performanţă satisfăcător. Din pricina principiului accesului egal la educaţie prost înţeles, folosim aceleaşi măsuri şi mijloace de administrare, indiferent de situaţia în care se află şcolile. Există două feluri în care nişte cuie bătute într-o masă pot fi aduse la acelaşi nivel. În primul, iei ciocanul şi le baţi pe toate în masă, iar în al doilea, ceva mai anevoios, dar mai util cazului nostru, iei o teslă şi le ridici pe cele de mai jos la nivelul celor mai înalte.

Statutul social al cadrelor didactice este important nu pentru că această profesiune e supercentralizată şi hipersindicalizată, ci pentru că educaţia ar trebui să fie o prioritate dintr-un punct de vedere pur utilitarist: este cheia către o societate şi o viaţă mai bună.

Nevoia de modernizare şi ţinta prezentă în toate discursurile mimetice ale politcienilor – economia bazată pe cunoaştere – nu pot fi atinse continuînd să ignorăm corpul profesoral. Ministerul Educaţiei va trebui să vadă cum va reuşi să facă atractivă cariera didactică, să dezvolte competenţele profesorilor, să recruteze şi să-i menţină în şcoală pe profesorii performanţi. Cînd va reuşi aceste lucruri, statutul cadrelor didactice nu va mai fi o problemă în societatea noastră, şi nici greve aşa multe nu vor mai fi.

Adina ROSETTI

Vieţile secrete ale domnului profesor

Domnul profesor se trezeşte de dimineaţă şi porneşte cu troleibuzul spre şcoală. Acolo îl aşteaptă treizeci de elevi. Ştie dinainte că n-are rost să-şi bată capul cu ei, pentru că elevii ăştia îşi butonează telefoanele în timpul orei şi se hlizesc unii la alţii. Nu vor să înveţe, aşa că vor primi note mici pentru că asta merită. Noroc că au părinţii lor bani ca să-i trimită la meditaţii. Acolo e adevărata bătaie de cap! Cum să obligi loaza să citească *Baltagul* sau *Răscoala?!* Domnul profesor o face cu bună ştiinţă: intră în grevă, tocmai acum, în prag de teze, şi nu are nici un fel de remuşcări şi procese de conştiinţă. Pentru că şi el are copii care-şi doresc telefoane şi haine fiţoase. Pentru că s-a săturat să se înghesuie în troleibuz, în timp ce elevii sînt aduşi cu maşina la scară. Pentru că Guvernul i-a promis şi apoi s-a făcut că plouă. Domnul profesor e obosit şi enervat. Nu simte că are misiunea sfîntă de a lumina minţile. Se gîndeşte la bani şi la rate, la troleibuz şi la situaţiile în care s-a simţit umilit de chicotelile elevilor care nu vor să citească *Baltagul* cu nici un chip. Domnul profesor zîmbeşte, căci acum are o armă – şantajul – şi are de gînd să o folosească!

...Asta cred unii părinţi despre domnul profesor. Şi nu se sfiesc să spună indignaţi că „profesorii le-au golit buzunarele în sportul naţional ale meditaţiilor condiţionate“ şi că acum, cu greva asta, „mizează cu nerușinare pe presiunea părinţilor asupra Guvernului“. Desigur, se aud şi voci care susţin că „au şi profesorii dreptul să se gîndească la propria familie“, pentru că sînt „săraci, prost plătiţi, huliţi de massmedia şi batjocoriţi de clasa politică“. Cît despre meditaţii, „e vina părinţilor că dau şpagă şi că nu cer mai multe de la sistemul de învăţămînt“. Da, spun primii, dar profesorii „dau special note mici ca să le vină copii la meditaţii“, şi-apoi, dacă sînt aşa mari grevişti, „de ce nu fac, domnule, grevă la meditaţii?“. E simplu – sar imediat apărătorii dascălilor –, pentru că „nu au lefuri mari, privilegii, vile şi maşini“. Aha – sînt contracaraţi imediat –, deci cine nu are vilă şi maşină trebuie să facă grevă, fără să-i pese că-şi bate joc de nişte copii nevinovaţi. Mai ales că, oricum, „să fim serioşi, profesorii au salarii prea mari pentru cîte ore muncesc şi ce eforturi depun“. Păi, e vina lor că elevii nu vor să înveţe şi nici măcar nu pun mîna să citească o carte, iar „despre obrăznicie, ce să mai vorbim, cîte nu îndură săracii la ore?!“. Dar, pînă la urmă – sînt de acord atît apărătorii, cît şi acuzatorii –, toată această încîlcită stare de fapt este vina „societăţii şi a sistemului“. Pentru că, în fond, „şcoala este oglinda societăţii“.

Pentru un puşti de 12 ani, profesorii se împart în două categorii bine definite: cei pe care-i urăsc şi cei „bestiali“ (ceea ce, în limbajul lor, înseamnă o mare apreciere). Iar pentru asta există două criterii simple: dacă le dau teme multe şi note mici, puştii îi urăsc pe profi. Dacă îndulcesc toate astea cu cîteva glume şi un aer relaxat la ore, atunci sînt „bestiali“. Puştii n-au nici cea mai mică idee despre ce ar putea fi în mintea, sufletul şi viaţa unui prof; de fapt, nici nu-şi imaginează că profii ar putea avea o viaţă în afara orelor de şcoală. Dacă îi pui să facă asemenea exerciţii de imaginaţie, răspund simplu: „Nu-mi pasă“. Profesorul este o fiinţă special creată pentru a sta în spatele unei catedre şi a da note şi teme. Uneori, copiii descoperă cu uimire, cînd merg la meditaţii, că profii au şi ei copii, canapele, televizor, stau în papuci prin casă, nu merg cu catalogul la baie, deci sînt oameni ca toţi ceilalţi. Însă odată ce intră pe uşa clasei, se metamorfozează ca prin farmec în acele creaturi care simt o plăcere sadică să „te ardă la notă“ sau să „te ia la mişto în faţa clasei“. Cu cîteva mici excepţii, după cum spuneam: profii „bestiali“.

Studenţii au avut timp să-şi dea seama ce e cu viaţa asta şi în jurul căror valori se învîrte totul. La fel ca ceilalţi din jur, profii „sînt nişte ahtiaţi după bani“. Nu îi înduioşează deloc argumentele lacrimogene cu salariile mici: „ce, i-am pus eu să se facă profesori? Dacă nu le convine salariul, de ce nu se angajează în altă parte?“. Probabil că profii nici n-ar putea să-şi găsească vreun job mai de Doamne-ajută, avînd – în opinia studenţilor – nişte „mentalităţi învechite şi demodate“, neadecvate la „lumea în care trăim“. „E şi vina sistemului“ – explică alţi studenţi, cu vederi mai largi –, „sînt programele depăşite şi fără nici o legătură cu realitatea!“.

Dar e limpede că, pentru a fi respectat şi ascultat, un prof trebuie să deţină obligatoriu o doză (cît de mică) din acea însuşire inefabilă numită *coolness*. Un „prof *cool*“ are, dacă nu blog, măcar un ID de mess (unul care nu ştie să folosească computerul e clar „de pe altă planetă“), îşi presară discursul academic cu expresii şi referinţe culturale ale vremurilor noastre (expresia „pe vremea mea“ îi este cu totul străină), nu se scandalizează la vederea ţinutelor de discotecă ale domnişoarelor studente şi cunoaşte măcar cîteva terase la modă din oraş. Abia atunci poate începe dialogul cu studenţii, altfel este etichetat drept „dinozaur“ şi tratat în consecinţă. Dacă aduci în discuţie clişeul cu „vocaţia de profesor“, toţi pufnesc în rîs şi nu poţi spune că n-au dreptate, după ce îţi povestesc despre ore întregi de „luat notiţe după dictare“.

Oricum ar fi, viaţa de dincolo de şcoală a profesorilor rămîne pentru cei mai mulţi un secret şi nici nu le-a trecut vreodată prin minte să-l descifreze. Unii cred că, din pricina sărăciei, sînt nevoiţi să facă taximetrie, iar alţii, dimpotrivă, că s-au îmbogăţit pe seama meditaţiilor „pe bandă rulantă“. O puştoiacă dintr-a VII-a mi-a spus că poate ar fi vremea ca profii să-şi facă, în sfîrşit, bloguri, „ca să ştim şi noi cu ce se ocupă în restul timpului, cînd nu dau note mici şi teme imposibile“. Ea, una, are blog încă din clasa a V-a...

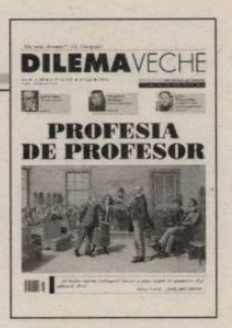

Cine şi de ce se mai face/nu se mai face profesor în România?

Monica COLUMBAN
profesoară, Cluj-Napoca

Îmi cer scuze, înainte de toate, că am acceptat să răspund la acest chestionar, cu orgoliul nemăsurat de a crede că ştiu răspunsul la cele două întrebări dificile: De ce s-ar mai face cineva profesor în România de azi? sau – reformulat – De ce *nu* se mai face nimeni profesor în România de azi? De cîteva zile, caut formulări precise pentru răspunsuri cuprinzătoare, găsesc şi elimin unghiuri din care ar putea fi abordată problema, selectez argumentele raţionale şi le disociez de cele afective. Mi se părea că am primit o misiune importantă, că poate una dintre formulările mele va fi acel răspuns pe care îl aşteaptă societatea întreagă, pentru a înţelege statutul dascălului, pe care de aproape două decenii nu se poate decide dacă să-l respecte sau să-l deteste. Tocmai eram gata să încep, cînd – deja prea preocupată de reformulări – o întrebare perfidă mi s-a strecurat în minte: De ce s-ar fi făcut cineva profesor în România de ieri sau de alaltăieri?, adică în România tinereţii mele, a anilor ceauşişti în al doisprezecelea ceas al lor, în cîntecul lor de lebădă chinuită în foame şi în întuneric, în cozi interminabile şi în umilinţe greu de rememorat. Şi iată-mă încercînd să răspund la această întrebare, fiindcă altfel nu pot face pasul mai departe, adică nu pot ieşi din trecut, în prezentul despre care mi se cere să vorbesc.

Era deci în 1986. Terminasem Facultatea de Filologie şi primisem repartiţia guvernamentală într-un sat de negăsit pe vreo hartă, dar aşezat totuşi în Ardealul meu natal. Scăpasem de spaima că mă aşteaptă vreo lotcă prin Delta Dunării şi că va trebui să îmi înfrunt fobia de apă. Nu scăpasem însă de neliniştea că lăsam acasă un soţ singur, pe care urma să-l văd maximum o dată pe săptămînă, pentru că un alt fel de navetă era de neimaginat. Cei 125 de kilometri puneau între noi vreo şase ore de drum, cu trei trenuri şi o „drumeţie“ de un ceas-un ceas şi jumătate, depinde de cît de adînc şi de... clisos era noroiul. Satul în care mergeam să-mi fac apostolatul era din „categoria a treia“, după clasificarea studenţilor filologi (adică unul prin care nu trecea trenul, nici nu se auzea, dar în care se auzise de tren). Au trecut aşa aproape trei ani, care azi îmi par a face parte din viaţa altcuiva.

Închei aici povestea anilor de salam cu soia, neculpabilizîndu-i deloc pe cei care nu l-au mîncat. Ies din trecut, întrebîndu-mă ce îl diferenţiază fundamental de prezent. Nu salarizarea, nu calitatea elevilor, nu aspectul şcolilor, nu dotările. Marea problemă a dascălului în România de azi este dispariţia stimei sociale pentru această profesie. De lipsa respectului nu se fac vinovaţi numai dascălii, deşi au – probabil – partea lor de vină. Să recapitulăm însă ce s-a întîmplat în anii postrevoluţionari. În primul rînd, s-au ivit buticuri şi buticari, apoi privatizaţi, mai mici sau mai potentaţi, apoi magnaţi agramaţi, arătînd, de-a valma, că *nu*

educaţia sau cultura ar fi chezăşia succesului în viaţă. S-au succedat guverne care au încercat zeci de reforme în sistem: ale programelor şcolare, ale ciclurilor de şcolarizare, ale manualelor, ale sistemului de titularizare, ale modalităţilor de evaluare, şi enumeraţia ar putea continua. Nimeni nu s-a preocupat însă de reformarea reală a cadrului didactic, de integrarea lui într-un proces ritmic şi coerent de formare continuă. Au venit apoi prim-miniştri care au deschis marea bătălie anticorupţie, cu ameninţări împotriva periculoşilor evazionişti fiscali – nimeni alţii decît profesorii de două-trei discipline – care subminează economia naţională. Au urmat politicieni în campanie electorală, care nu s-au ferit să afirme că, dacă ar fi părinţi de şcolari din X localitate, nu ar ezita să vină cu furca la şcoală, în această „ţară de doi bani“. S-au instalat miniştri ai învăţămîntului care nu ştiau să numere stele şi preşedinţi de stat care mărturiseau cu seninătate cîte ore au petrecut fumînd prin cotloanele şcolii şi ce groază le provoacă încă vederea unui profesor. Iar aceştia nu sînt „produsele“ învăţămîntului de azi.

De ce s-ar mai face cineva profesor în România de azi? Pentru că ne imaginăm că avem această vocaţie, chiar dacă uneori ne înşelăm. Pentru că, aşa cum putem într-o lume defectă, stimaţi părinţi dilematici, vă apărăm copiii, chiar şi fără să fim plătiţi pentru asta. Pentru că trebuie să rămînă întotdeauna cineva să lupte cu morile de vînt.

Carmen STOIAN şi Achim STOIAN
profesori, Sibiu

Pasionaţi fiind, încercăm să elaborăm o listă cu elemente care ar putea identifica specia pe cale de dispariţie a pasionaţilor, deci a idealiştilor din învăţămînt. Atît timp cît mai apar cîteva din următoarele simptome, mai există şansa prezervării sau pericolul continuării sîcîitoarei prezenţe a lor:

1) aleg această profesiune, deşi ar putea avea altele;

2) cumpără şi citesc ziare, reviste şi, mai ales, cărţi, percepute drept periculoase, subversive, „vîndute“, le duc la şcoală, le arată şi le dau elevilor spre citire, distrugîndu-le anticorpii sănătoşi generaţi de economia de piaţă;

3) afirmă existenţa binelui în lume şi predau texte despre supremaţia acestuia, despre autocombustia răului, despre utopiile care ne pot guverna viaţa;

4) scriu teste, manuale, cărţi, articole, fără să ştie să negocieze un contract, fără să ceară drepturi de autor, fără să vizeze un profit material;

5) aşteaptă să li se răspundă la salut, să nu fie culpabilizaţi în media sau de colegi, să fie onoraţi moral şi apoi material;

6) nu recunosc că îmbătrînesc şi că o pensionare la 60-65 de ani este un orizont care se respectă, adică intangibil;

7) privesc oamenii în faţă şi fac zilnic exerciţii de sinceritate, deranjînd constant;

8) declară sursele din care citează şi pot întocmi o bibliografie;

9) au prieteni, nu cunoştinţe;

10) nu doresc să devină nume de străzi şi statui, nici să intre în istorie;

11) nu ştiu să refuze rugăminţile în care văd o urmă de raţiune;

12) ştiu că au onoarea de a munci cu oameni/ le place să meargă la şcoală;

13) cultivă autoironia.

Anca URSA
profesoară, Cluj-Napoca

Spre deosebire de cei mai mulţi dintre colegii mei de facultate, eu am ştiut încă de la admitere că urmez Literele pentru a deveni profesoară de limba şi literatura română. Prin urmare, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să ajung un profesionist: două masterate, un doctorat în literatură, obţinerea gradului I, multe cursuri de învăţare a metodelor didactice noi. După zece ani la catedră, mi-am luat o perioadă de concediu fără salariu, prilej şi de a-mi regîndi statutul profesional. M-am întrebat dacă merită în continuare să-mi consum o copleşitoare parte din energie încercînd să rezist agresivităţii celor trei P:

● Profesionistul-din-sistem: reprezentant fetofag al Ministerului Educaţiei, pogorîtor, ca Sfîntul Duh, o dată pe an, în şcoală, oftînd din stomac „cînd eram eu la catedră, profesorii îi pregăteau mai bine pe elevi“, organul de decizie care consideră că banii trebuie investiţi în infrastructură, nicidecum în dascăli.

● Părintele-plătitor-de-impozite: şi, prin urmare, îndreptăţit să dispună de soarta celui care primeşte un salariu exclusiv datorită taxelor pomenite; aici reacţia variază de la împărtăşirea unui plan bine gîndit despre ce trebuie făcut la clasă, pînă la ţipetele adresate mai de dimineaţă şi vînzătoarei, „pentru că trăim într-o societate de in-com-petenţi!“.

● Prietenul-lucrător-la-bancă: omul de succes, cu o milă adîncă, de neconsolat, pentru profesorul perdant social, „bătut de elevi, unde o s-ajungem?“ căruia îi explici inutil că filmele de gen de pe YouTube nu reprezintă realitatea cotidiană din şcoli.

Pînă în acest punct e evident că nu se poate vorbi de carieră în învăţămîntul românesc, atîta timp cît cariera înseamnă şi o formă de recunoaştere şi împlinire socială. Dar în acest an, avînd distanţa necesară pentru o perspectivă obiectivă, am constatat cît de greu cîntăresc ceilalţi trei P:

1) Premiantul, nu neapărat cu notele cele mai mari, ci elevul – şi nu sînt puţini – care citeşte „enorm şi vede monstruos“, care te obligă să fii la curent cu ultimele apariţii editoriale şi merge iar la olimpiadă, că altfel „ar lenevi aiurea“.

2) Profesorul-de-top, colegul de sală profesorală care n-a renunţat încă, se ia la trîntă cu sistemul, e scînteietor la catedră şi fără ambiţii ierarhice într-un grup profesional un-de nu prea există o astfel de miză.

3) Plăcerea de a face zilnic ceva creativ, de a putea expedia hîrţogăria într-o bucată mică de septembrie, de a lucra cu elevii, inepuizabili în umor şi în capacitatea de a-ţi ierta delicat inconstanţele umorale.

Prin urmare, sînt aproape hotărîtă să mă întorc în sistem, pentru un traseu profesional modest. Dvs. ce aţi face în locul meu?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Deficitul de profesori în România

Conform unor date ale Institutului Naţional de Statistică, dacă după Revoluţie – vorbim de perioada 1995-2001 – în ceea ce priveşte personalul didactic situaţia se încadra în parametrii normali, după 2001, numărul profesorilor a început să scadă semnificativ. Mulţi dintre ei fie au migrat spre învăţămîntul particular, unde salariile erau cel puţin duble, fie înspre sectorul privat, recalificîndu-se, schimbîndu-şi meseria. Cauza majoră: salariul foarte mic, în raport cu costurile din ce în ce mai ridicate ale traiului cotidian. Cel mai mare deficit de dascăli s-a înregistrat în Bucureşti în 2004, cînd 417 catedre au rămase neocupate, Ministerul apelînd în ultimă instanţă fie la profesorii pensionari, fie angajînd profesori necalificaţi. În acelaşi an, topul catedrelor rămase neocupate a fost completat de către judeţele Cluj (cu 250 catedre vacante), Caraş-Severin (256), Bacău (220), Bistriţa-Năsăud (169), Iaşi (121) şi Maramureş (121). În anul şcolar 2006-2007, România avea 277.318 de cadre didactice.

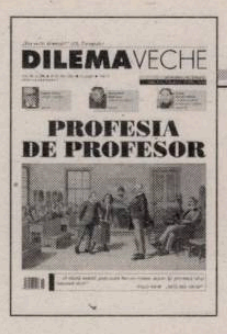

De ce nu iau românii Premiul Nobel

– interviu cu Alina MUNGIU-PIPPIDI, preşedintă S.A.R. –

Coaliţia pentru Universităţi Curate a întocmit, la începutul anului, Topul Integrităţii Universităţilor. Evaluarea celor 42 de universităţi de stat (de la monitorizare fiind excluse universităţile de artă, academiile militare etc.) a dat la iveală faptul că nici o universitate nu a îndeplinit toate criteriile, 6 dintre ele neîndeplinind nici un criteriu. Analiza s-a axat pe transparenţă, corectitudine administrativă şi academică, calitatea guvernanţei şi management financiar.

De ce au fost controlate doar universităţi publice, nu şi cele private?

Problema integrităţii publice se pune doar unde sînt bani publici. Din punctul meu de vedere, dacă se găsesc amatori care să dea bani pe diplome fără valoare, de la privat, şi alţii care să îi angajeze cu asemenea diplome, treaba lor. Noi ne ocupăm de *integritate,* de care nu se ocupă nimeni, şi e treaba ARACIS să practice controale de *calitate* şi să asigure standarde academice unitare. Integritatea şi calitatea sînt doar parţial corelate, pentru că există universităţi noi, cu oameni tineri, destul de „curate“, dar care încă nu au lucrări de mare anvergură.

Opinia publică, studenţimea, profesorimea, rectorii... sînt dispuşi să ia în seamă acest top? Aţi mizat pe un impact?

Impact este. Chiar în timpul procesului de evaluare am văzut progres, multe universităţi începînd să se poarte mai transparent. Cei care au ieşit bine se bucură, cei care au ieşit prost strigă că sîntem impostori. Am afişat chestionarul şi coaliţia a votat unanim rezultatele. În ce o priveşte pe doamna ministru Andronescu, în mod cît se poate de academic şi-a dat cu părerea înainte de a fi citit studiul, şi s-a plîns că Politehnica a luat doar trei stele. Dar chiar în universităţile care au ieşit prost sper că există oameni care vor să se schimbe situaţia şi cred că acei oameni au acum o armă în plus contra discreţiei administrative şi corupţiei care îi înconjoară. Dacă asemenea antreprenori locali nu există, dacă există o complicitate generală şi toată lumea profită din lipsa de standarde (nimeni nu publică lucrări de calitate, toţi plagiem şi ne ducem la ore doar cînd avem chef), atunci ne-am pierdut vremea. Dar eu nu cred. Există oameni de valoare în universităţile noastre şi istoria e de partea lor, dar e o mare bătălie de dus, ca numărul lor să crească şi pentru a instituţionaliza normalitatea.

Rezultatele evidenţiază faptul că nici o universitate nu a reuşit să obţină punctaj maxim. Ce înseamnă acest lucru în România, dar şi în context european?

Nu e o întîmplare că nu sîntem în Top 500 şi nu avem nici un Premiu Nobel. Pe vremuri, credeam că fiecare dintre cei care învaţă într-o ţară în curs de dezvoltare are de ales între a fi primul om care ia Premiul Nobel din ţara lui, sau primul om cu carte care pune umărul să cureţe gunoiul. M-am lămurit: nu e nici o alegere la mijloc, poţi lua Premiul Nobel numai dacă te muţi într-o universitate occidentală, altfel vei fi îngropat în gunoi literalmente. Ca să ajungem la Premiul Nobel pentru economie, ar trebui să începem prin a avea măcar o lucrare ISI pe an publicată de ASE, nu? Şi dacă acela care reuşeşte să o publice îşi petrece viaţa ca lector ţinînd douăzeci de ore pe săptămînă sau e făcut să-şi ia bagajele şi să plece, şansele scad simţitor. Aici e legătura între calitatea academică şi felul în care funcţionează universităţile, şi la asta se uită metodologia construită de mine, la transparenţă, corectitudine, obiectivitate administrativă.

Premiul pe care l-aţi acordat pentru normalitate poate fi un stimulent real pentru celelalte universităţi?

Eu cred că da. Cercetarea noastră arată că omul face locul. Universităţi cu tradiţie au ieşit prost, pentru că au ajuns pe mîna unora care preferă să facă afaceri imobiliare, mai curînd decît cercetare pe terenul dedicat acestui scop. Curtea de Conturi sau chiar OLAF au găsit nereguli la o mulţime de universităţi. Dar altele par să funcţioneze. Universitatea din Iaşi, de exemplu, are reguli foarte clare privind plagiatul, sau interdicţii privitoare la predarea în universităţi particulare, care ar trebui imediat generalizate, fie prin emulaţie de alte universităţi, fie prin politica ministerului. Asta e cel mai simplu, să pui pe cei care stau prost să copieze pe cei care stau bine, dacă nici asta nu face dna Andronescu înseamnă că voinţa politică este zero. Nu e vorba să ne comparăm cu Oxford, ci cu Europa de Est, care are universităţi în Top 500, să cerem un minim standard tuturor, să controlăm abuzurile care au loc sub steagul autonomiei universitare. Şi în alte ţări europene există probleme, dar nu veţi găsi nicăieri o universitate care are numai familii în componenţă sau zero lucrări internaţionale pe şcoală doctorală. Asemenea universităţi ar fi închise imediat.

Fondurile mai mari ar rezolva ceva?

După părerea mea, întîi trebuie rezolvate problemele de reformă şi integritate, ca să ne alegem cu ceva din bani. Dacă luăm granturile CNCSIS pe ultimii doi ani, vom găsi o corelaţie între facultăţile corupte şi mari sume alocate care nu se regăsesc în vreo publicaţie notabilă, de exemplu la medicină sau sociologie. Banca Mondială a dat în trecut împrumuturi mari, pe care le mai plătim şi azi, dar care nu au dus la creşterea calităţii academice, să ne spună soţii Zamfir sau Cristian Preda cîte publicaţii ISI au rezultat din milioanele luate de la Bancă. Nu are sens să subvenţionăm impostura academică şi relele practici, în continuare. Dacă tot rămîne regula şi nu putem face mare lucru contra lor, măcar să fie ieftine, nu scumpe.

Veţi reface acest top la anul?

Da. Dar în loc să ne uităm la zece ani de istorie, cum am făcut acum, scăzînd din punctajul general penalităţi pentru lucruri foarte grave (diplome false, anchete etc.), ne vom uita pur şi simplu la cum s-au implementat recomandările evaluatorilor. Dacă sînt implementate, sînt mari şanse ca universităţile să îşi îmbunătăţească scorul. Dacă Universitatea Bucureşti, de exemplu, va avea acelaşi site Internet ca acum, de pe care lipsesc lucruri fundamentale, va lua acelaşi scor. Un alt exemplu, decanii şi şefii de catedră sînt obligaţi prin lege să îşi afişeze şi declaraţiile de avere şi interese, ceea ce la majoritatea universităţilor nu se întîmplă deocamdată, îi aşteptăm pînă la anul să intre în legalitate.

Evaluatorii universităţilor

Obiectivul proiectului CUC (Coaliţia pentru Universităţi Curate) nu a fost denigrarea învăţămîntului superior – mi-au declarat, în mare, patru dintre cei 40 de evaluatori ai proiectului. N-au fost întrebări directe despre corupţie, accentul căzînd pe cazuri de plagiat, nepotism sau organizarea concursurilor pe posturi, rezultatele reflectînd abuzul în funcţie sau lipsa unor mecanisme instituţionale funcţionale.

Andra Dusu, coordonatoarea proiectului, declară că în primul rînd există o mare diferenţă între felul de a pune problema în sistemul nostru faţă de cel din Vest. „Pe cînd la noi accentul cade pe cantitate, în sistemul extern stimulentele vin din dorinţa de a dobîndi o educaţie bună, şi nu doar de a obţine o diplomă.“ Împreună cu alte douăsprezece organizaţii, s-a construit metodologia de evaluare a universităţilor. „Metodologia a fost adaptată contextului local, modelul fiind luat după evaluările internaţionale. Au fost 42 de universităţi de stat, din totalul de 56, metodologia neputînd fi aplicată universităţilor de specialitate. De asemenea, n-au fost evaluate universităţile private, pentru că evaluarea a pornit în baza legii 544/2001, care se aplică instituţiilor publice. Au fost selectaţi 40 de evaluatori, cadre didactice sau cercetători cu experienţă în străinătate, cerinţă necesară pentru a putea compara diferenţele cu sistemul extern.“ Evaluările s-au desfăşurat pe o perioadă de patru luni, octombrie 2008 – ianuarie 2009, timp în care echipele au contactat conducerile unviersităţilor, programînd întîlniri cu studenţi, sindicate, profesori. „Am avut parte de reacţii pozitive, de laudă a demersului, dar şi suspicioase, chiar extreme, unde evaluatorii n-au fost primiţi sub nici o formă. Universităţile trebuie însă să înţeleagă că demersul se vrea a fi unul constructiv, nu de denigrare. Evaluările CUC au scos la iveală anumite probleme de integritate, care pot fi rezolvate în unele cazuri chiar printr-un minim efort, şi anume postarea pe pagina de Internet a unor declaraţii de avere.“

Metodologia CUC a fost o analiză a problemelor de transparenţă, corectitudine şi integritate. „Universităţile sînt responsabile prin lege să răspundă în termen legal de 10 zile, or majoritatea au răspuns la 4-5 luni distanţă de la solicitare. Este probabil ceva ce ţine de mentalitate, dar poate e şi o problemă de sistem.“

Cît priveşte sistemul, **Andreea Vass,** lector universitar dr. la ASE, consilier personal al premierului, declară că „în mediul academic românesc se tolerează de prea multe ori plagiatul. Nepotismul e în floare. Tinerii competenţi nu sînt lăsaţi întotdeauna să ocupe posturi de profesori şi conferenţiari şi migrează înspre universităţi de renume mondial. Calitatea actului educaţional scade“. Din culisele procesului de evaluare? „La o universitate am fost constant însoţiţi de o doamnă (mîna dreaptă a rectorului), care a refuzat să ne asigure confidenţialitatea informaţiilor oferite de către cadrele universitare interlocutori. Tot aici, am găsit familii întregi de profesori universitari, fii sau fiice doctoranzi, coordonaţi de către propriul părinte. La alta, rectorul îşi pasa argumentele pentru care închide oblonul comunicării cu noi, la decan şi viceversa. Nu am găsit nici măcar o catedră care să-şi asume deschis fenomenul plagiatului şi al nepotismului. Unii profesori, cazuri individuale totuşi rare, recunoşteau că atît colegii lor, cît şi studenţii copiază fără a fi sancţionaţi. Cînd apare vreun caz izolat de repercusiuni împotriva plagiatului e vorba, de fapt, despre răzbunări şi conflicte personale între cadrele universitare. Studenţii sînt primii care conştientizează efectele viciilor structurale şi personale din sistem, declarînd că pot copia la majoritatea examenelor, îşi pot cumpăra lucrări de licenţă şi masterat, punîndu-ne la dispoziţie şi costurile «operaţiunilor».“ Cît priveşte profesorii... „resimt şi ei acut răsturnarea raportului normal dintre merite şi cariera universitară. Vocile care reclamă abuzurile sînt însă, de cele mai multe ori, marginalizate şi chiar expulzate din universitate. Cei mai buni pleacă în mediul privat sau în universităţi din străinătate.“

Cariera universitară devine adesea o activitate aproape auxiliară.

Doctorand la Paris (EHESS, *Histoire et civilisations),* **Ovidiu Olar,** al treilea evaluator cu care am vorbit, declară că „dacă vrem să ne redresăm, e vitală o reformă autentică a sistemului de învăţămînt“, reformă care, deşi „îndelung trîmbiţată“, rămîne încă o himeră, „în pofida eforturilor unor entuziaşti“, consecinţele fiind însemnate – rămînem sau emigrăm?

Despre experienţele de evaluator îmi spune că, spre deosebire de alţi colegi de coaliţie, nu a întîmpinat probleme majore. „Doar într-un singur caz am avut de depăşit indiferenţa, ba chiar ostilitatea conducerii universităţii respective, care nu înţelegea de ce se amestecă societatea civilă în afacerile sale, de altfel foarte bănoase. În rest, iniţiativa CUC a fost primită bine, întrucît venea în întîmpinarea revendicărilor de transparenţă, corectitudine academică şi bună gestiune a resurselor umane şi financiare.“

Atitudinea faţă de corupţie în universităţi? „Nu este uniformă nici printre studenţi, nici printre cadrele didactice. Din păcate, mulţi profită de pe urma coborîrii standardelor de calitate şi moralitate, iar multora faptul li se pare normal sau chiar exemplar. Diplome cumpărate, lucrări plagiate, substituiri de persoane la examen, nepotisme, concursuri cu dedicaţie, matrapazlîcuri financiare – iată doar unele dintre «tradiţiile» care trec din folclorul universitar în societate şi retur. Nici Uniunea Europeană, nici Statele Unite nu sînt lipsite de prihană. De aici pînă la a nuanţa la infinit şi a pretinde drept legitim un comportament deviant e totuşi cale lungă.“

Violeta Piculescu a terminat Facultatea de Cibernetică Economică din cadrul ASE, Bucureşti, obţinînd doctoratul în economie la Universitatea din Göteborg. „Am considerat că proiectul CUC oferă o oportunitate ideală de diagnosticare sistematică a dificultăţilor din sistemul de învăţămînt românesc. Am evaluat trei universităţi din Bucureşti, şi în toate aceste cazuri am întîmpinat cel puţin reticenţe la nivelul conducerii superioare. La nivelul rectoratelor, am avut întîlniri formale unde ni s-a oferit retorica dorinţei de transparenţă. Reticenţele au intervenit cînd solicitam documente care puteau proba afirmaţiile făcute, oferite în mod selectiv şi însoţite de tergiversări birocratice, sugerînd faptul că universitatea preferă mai degrabă să fie evaluată pentru lipsa de transparenţă, decît să ofere documentele solicitate.“

În pofida reticenţelor rectoratelor, majoritatea cadrelor didactice au fost foarte receptive. „Membrii corpului profesoral au fost deschişi discuţiilor, ajutîndu-ne să înţelegem universitatea, să identificăm nu doar problemele, dar şi performanţele reale, compatibile cu standarde internaţionale. În consecinţă, oamenii se concentrează pe strategia de supravieţuire şi obţinere a promovărilor în condiţii minim necesare. Cariera universitară, deşi necesară pentru menţinerea postului şi a poziţiei sociale, devine adesea o activitate aproape auxiliară. Profesorii noştri sînt mai uşor de găsit profesînd în alte instituţii publice sau în domeniul particular. Ei poate au de cîştigat din punct de vedere personal, însă de pierdut, pierdem cu toţii. Şi generaţiile prezente, şi cele viitoare.“

pagină realizată de Stela GIURGEANU

„Să fim sinceri şi să vedem“

– interviu cu Ion GRIGORESCU –

„Cel ce se pedepseşte singur. Ştefan Bertalan, Florin Mitroi, Ion Grigorescu: arta şi România în anii '80-'90“ – o expoziţie „de stări“, apăsătoare şi în acelaşi timp eliberatoare. Deschisă pînă pe 15 mai la Centrul Cultural Palatele Brâncoveneşti, expoziţia curatoriată de către Erwin Kessler s-a focalizat asupra anilor '80, anii cei mai acuţi din istoria noastră recentă, şi asupra perioadei imediat următoare, anii '90. „Frescă amplă a istoriei româneşti recente“, „Cel ce se pedepseşte singur“ prezintă lucrările inedite ale unor artişti nereprezentativi pentru acei ani, artişti „în contra curentului“, a căror existenţă şi operă s-au născut dintr-un orizont lipsit de orizont, artişti ce şi-au trăit arta pînă la delir, fără limite, luînd realitatea acelor vremuri ca realitate a vieţii lor, autopedepsindu-se voluntar – aşa cum declară curatorul Erwin Kessler. Ion Grigorescu (n. 1945) este artistul regăsit, figură deja mitică pentru arta contemporană românească. Autor prolific de fotografie experimentală, video şi performance, Ion Grigorescu s-a închis în anii '80 într-un spaţiu domestic al solitudinii, în care a continuat să lucreze ca artist. Grigorescu a fost singurul artist român prezent la Documenta (ediţia a XII-a, 2007), unul dintre cele mai importante evenimente de artă contemporană din lume.

Ce înseamnă această expoziţie pentru dvs.?

Pune lucrurile la punct. Politica trebuie pusă odată la punct. Chiar după 20 de ani. Eu am început să fac asta pe propriile picioare chiar din '91, am încercat să pun cărţile pe masă, să arăt, ca artist al unei epoci trecute, cum m-am descurcat. Dar chestia a trecut fără nici un ecou. Toate expoziţiile mele din anii '90 au fost pe tema asta, a sincerităţii, să fim sinceri şi să vedem: a fost într-adevăr o opoziţie? Sau o supunere? Sau un compromis? Ce a fost pe vremea aia? Toată lumea discută, acoperă lucrurile, le ascunde. Iar lucrările de artă sînt ambigue, sînt imagini, nu au cuvinte să spună cum a fost. E necesar un fel de conceptualism foarte sec, ca să-i arăţi omului clar. De ce spun asta? Pentru că situaţia mea era idealizată, eram aşa, un fel de model de opoziţie... Lucrurile, în realitate, sînt mult mai complicate şi trebuie luate de la operă la operă. Un artist care a expus totuşi nu poate fi idealizat şi atît. Deşi am mai primit şi şuturi, am mai fost criticat, am fost şi acceptat, am fost apreciat...

Cum a fost pînă în anii '90? Aţi putut expune sau eraţi practic închis în spaţiul casei şi, implicit, în cel al „atelierului“ dvs.?

De ce să nu pot expune? Oricine putea să expună. Problema începe de la *ce* să expui. Problema primă, cînd am debutat eu, era, după părerea mea, asta: mai prezentau oare artiştii realitatea? Nu, toţi erau nişte evazionişti, se îndreptau spre poezie, spre trecut, spre ţărani. Era foarte greu să arăţi lucrurile luate din realitate. Îmi aduc aminte de o lucrare a mea cu care am forţat relaţiile: fotografii după televizorul alb-negru care difuza demonstraţia de 23 August. Şi totul prezentat într-o expoziţie din 1974 intitulată „Arta şi istoria“, în care majoritatea lucrărilor erau cu voievozi... Culmea e că nici voievozii ăia nu au plăcut. Atît de întoarsă pe dos era lumea. De fapt, se luptau generaţiile între ele. Profitînd de situaţiile politice, de revoluţia culturală iniţiată de Ceauşescu, generaţia veche încerca să răstoarne generaţia actuală care conducea Uniunea. Atunci, expoziţia asta a devenit ţinta criticilor, încercarea unora de a submina şi a altora de a rezista pe poziţii. Iar eu eram generaţia care vine şi care trebuia să-şi spună şi ea punctul ei de vedere aparte...

Eraţi tînăra generaţie care încerca să se afirme...

Să se afirme şi să mai şi reteze din crengile pe care se suiseră alţii.

Ce reacţii a stîrnit lucrarea dvs.?

Lucrarea era inexpugnabilă, nu se puteau atinge de ea, din cauză că avea fotografii, documente incontestabile, avea texte luate din *Scînteia* şi din discursurile lui Ceauşescu, care erau monolit, nu puteau fi negate. Însă, în discuţiile particulare, s-a hotărît imediat ca nimeni să nu mai fie admis cu asemenea iniţiative. Astfel de documente nu puteau veni decît dinspre oficiile de propagandă. Nu, aşa, să vină oricine şi să le insereze. Era clar că nu era punctul *lor* de vedere, ci era un punct venit dinafară. Se putea deduce din selecţia de texte o intenţie critică.

Pentru autorităţi era în acelaşi timp o capcană, nu puteau refuza o asemenea lucrare. Cum funcţiona cenzura?

În situaţii, de exemplu, cînd artistul declara ceva clar *contra*, lucrarea trebuia scoasă, era ca şi cum erai de acord că ai greşit, că ai avut o intenţie rea. Dar erau şi alte situaţii, cum e cazul portretului triplu al lui Ceauşescu pe care l-am realizat în 1980. Ăla a fost o comandă de portret cadou. Am fost aleşi vreo zece artişti de renume – cine mi-a făcut-o, nu ştiu *(rîde)*. Am fost chemaţi la Comitetul de Partid, ni s-a dat tema, ni s-au dat fotografii după care să ne inspirăm, şi a venit momentul cînd am prezentat lucrarea. Eu am făcut trei ipostaze ale lui Ceauşescu: voiam să reprezint cum e el singurul care îşi face autocritica, singurul care

poate să-şi spună „nu, nu e bine, trebuie să schimbăm“. Se ştia că în acea perioadă el modifica foarte des planul Casei Poporului. Cei care au văzut lucrarea au fost nişte intermediari. Cînd a văzut, şeful expoziţiilor din UAP a spus „nu merge, e prea realist, într-adevăr, are o mînă grea, groasă, cînd ţi-o dă e ca o plăcintă. Dar trebuia puţin mai idealizat. Nu poţi să ştergi pe ceilalţi doi şi să laşi unul singur?“. Atunci m-am dus acasă, i-am şters pe cei din margine şi l-am lăsat pe cel care dădea cu degetul în jos. Dar n-a mers nici ăla. Pentru că am păstrat partea de anatomie...

Cum era expresia feţei?

Era o epocă în care el, Eroul nostru, începea să aibă un fel de vinişoare, se vedea că începe să îmbătrînească. Şi avea un fel al lui de a fi, aşa, puţin umflat... Realismul ăsta nu a plăcut. Aşa că am fost din nou refuzat.

„Îmi fac arta acasă. Acasă e mai greu“

Ce aţi făcut apoi cu pictura? Aici, în expoziţie, apare un martor al ei, o fotografie.

Am distrus-o. Am făcut raţionamentul următor: dacă o păstrez şi mă găseşte, mă întreabă „Ce faci tu cu asta, tovarăşe? Cine ţi-a dat voie să-l ai aici?“. Portretele dictatorului nu existau decît în birouri. Nu era nimeni nebun să-l aibă acasă. Decît dacă voia să-şi bată joc de el. Pe urmă, peste ani, mi s-a întîmplat să vină Coposu să-mi ceară să-i fac o restaurare. Avea un portret al lui Maniu, care fusese probă la dosar şi împachetat. L-am desfăcut şi am văzut că pe spate era dat cu alb. Ca să-l îndrept, a trebuit să văd ce e acolo. Pe spatele lui Maniu, cineva îl pictase pe Stalin. Era o chestie oarecum similară: păstratul unui portret pe care nu ai voie de fapt să-l păstrezi. Poate chiar Coposu găsise soluţia asta. Cînd vine Securitatea, să-l întoarcă şi să fie Stalin. Dar cine să-l creadă pe Coposu că îl are pe Stalin? *(rîde)*. Şi probabil tot Securitatea l-a vopsit cu alb.

Un adevărat pentimento*! Care a fost momentul cînd viaţa de artist a devenit foarte dură?*

De la sfîrşitul anilor '70. Plecarea masivă de intelectuali a enervat autorităţile foarte mult. Plecînd vîrfurile, noi cei care rămîneam, rămîneam fără prieteni şi izolaţi. E foarte greu, de la o anumită vîrstă, să-ţi refaci prietenii, de unde să-i mai scoţi, iar într-o atmosferă de suspiciune, nu poţi să ştii cu cine ai făcut prietenia.

V-aţi gîndit să plecaţi vreodată din ţară, în acei ani?

Am fost pur şi simplu întrebat. Eram la Paris în '77, şi Mihnea Berindei mi-a zis: „Nu vrei să rămîi? Nu vrei să acţionezi de aici?“. I-am spus: „Nu, prefer să mă duc acasă. Îmi fac arta acasă. Aicea e oarecum prea simplu, prea fără gust. Acasă e mai greu...“.

„Drumul abrupt spre credinţă“

Ce aţi făcut acasă? Cum au fost anii '80? Cum v-aţi descurcat?

În '82 am avut ultima expoziţie. Deşi lucrările mele nu mai cuprindeau nimic politic, au prins ceva, aşa, o scînteie contra mea, am primit critici foarte aspre în revista *Contemporanul* şi m-au obligat să ies. Plus, încercarea asta de portret pe bani nu a reuşit, bani nu mai erau, erau greutăţi în familie. Şi atunci mi-am adus aminte că făcusem ceva restaurare de pictură murală în biserici. A fost o alegere foarte bună pentru că era un mediu liniştit, eram liber. În plus, era o atmosferă de sinceritate... unde mai găseai aşa ceva în instituţii, în învăţămînt, la Uniune, în expoziţii? Era imposibil. Şi atunci am rămas pe aceste şantiere, m-am simţit foarte bine, pînă la Revoluţie.

Cum s-a simţit momentul Revoluţiei în arta dvs.?

Într-un fel, m-au scos nişte tineri, au venit cu laude exagerate, eu eram creştinul, omul moral *(rîde)*. Ei nu ştiau prin ce greutăţi trecusem, de fapt. Drumul spre credinţă fusese un drum nu foarte linear, ci mult mai abrupt.

Într-o discuţie pe care aţi avut-o cu Lia Perjovschi şi cu Adrian Notz, publicată în catalogul expoziţiei „Dada East? Românii de la Cabaret Voltaire“ de la Stockholm, 2007, spuneaţi că „e foarte creştineşte să cauţi părţile bune“, şi vă refereaţi atunci la relaţia cu dictatorul.

E o temă foarte complicată şi foarte importantă, în acelaşi timp. Ca s-o lichidăm repede, toţi sîntem oameni, dar nu în sensul că toţi sîntem nişte proşti şi nişte mutre, om înseamnă ceva foarte înalt, un *summum*, un vîrf al realităţii. Apropo de asta, tocmai am văzut la Lille un video (este vorba despre proiectul video „Women's Bathhouse“ al artistei poloneze Katarzyna Kozyra, din expoziţia *„Les frontières invisibles“* din cadrul Festivalului de artă „Europe XXL“, deschis pînă pe 12 iulie la Lille; *n. red.)*, în care artista a filmat pe ascuns în baia turcească din Budapesta. Aparent, fiind vorba de oameni bătrîni, diformi, ai fi zis: „Uite, o lume decrepită“. Dar reacţia mea a fost exact pe dos. Mi s-a părut o imagine magnifică. Oamenii aceia bătrîni, o anatomie extraordinară, de o mare frumuseţe. Oamenii aceia care se ajutau unii pe ceilalţi, cu toate defectele lor, specifice bătrîneţii, lucruri pe care, într-un fel, le cunoşteam din desenele lui Holbein sau Da Vinci. Filmul lui Kozyra e extraordinar de frumos, şi la asta contribuie şi decorul somptuos al băii, atmosfera de linişte şi pace, aspectul paradisiac al apelor, al pavajelor. Aşa se întîmplă de multe ori. Vrei să iei în derîdere ceva şi îţi iese pe dos, îţi iese un elogiu.

a consemnat Daria GHIU

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Sugestie de la un cititor

După cum se ştie, oraşele mici, îndeobşte numite „de provincie“, au născut, graţie încrengăturilor complicate în care se adună şi se despart relaţiile dintre locuitori, graţie arhitecturii lor obosite (întotdeauna, indiferent de situarea spaţială ori temporală), graţie acelui inefabil aer melancolic alcătuit din apusuri somptuoase, arbori seculari, caldarîm accidentat, ciripit de păsărele şi cucoane (scuze pentru barbarism!) andimanşate, au născut – zic – o întreagă literatură. Exemplul obligatoriu e, firește, *Madame Bovary*, dar el este precedat şi urmat de o adevărată legiune. Din punctul de vedere al rubricii de faţă, interesante pot fi însă numai oraşele mici posesoare de teatru – iar din cîte ştiu eu, această categorie nu a născut nimic specific în cîmp literar, cu excepţia unui *policier* nemţesc (*Krimi*, ca să mă exprim adecvat) al cărui titlu, firește, îmi scapă acum. Această indiferenţă a autorilor faţă de subiect e regretabilă, pentru că fie şi numai viaţa actorilor din asemenea oraşe oferă o veritabilă comoară de teme, conflicte şi tipuri, numai bune de „nemurit“. Din fericire, omisiunea poate fi, totuşi, oricînd remediată.

Regretul pentru pomenita absenţă m-a invadat nu demult, pe cînd traversam în marş forţat zona centrală a oraşului Eger, dinspre castel spre teatru. Pentru că la Eger, urbe de cca 60.000 de suflete, situată în nord-vestul Ungariei, într-o renumită zonă viticolă, există şi un castel, şi un teatru. Legătura subtilă dintre ele este asigurată de Géza Gárdonyi, scriitor din secolul al XIX-lea, al cărui nume figurează atît pe frontispiciul teatrului, cît şi pe coperta unui foarte popular roman, *Stelele din Eger*, pe care întîmplarea face ca eu să-l fi citit, tradus în românește, la o vîrstă foarte fragedă, cînd poveştile unde eroismul şi dragostea se întîlnesc îţi produc o impresie – cum se zice – de neşters. De aceea, cînd teatrul din Eger a invitat reprezentanţi ai scenelor-partenere din NETA (New European Theatre Action) la un „show-case“ cu producţii de-ale sale din ultima vreme – „microstagiune“ se cheamă asta în jargonul autohton de profil – nu am ezitat nici o clipă să-mi pregătesc bagajul. (Deşi drumul pînă acolo nu a fost tocmai simplu. Dar despre călătoriile „prin teritoriu“, comparativ, în România şi în alte ţări, poate că voi bate cîmpii cu altă ocazie.) Iată-mă, aşadar, la Eger.

Teatrul „Gárdonyi Géza“ a fost construit, în forma actuală, la începutul secolului trecut. Renovările succesive l-au dotat, pe lîngă sala de peste cinci sute de locuri, cu o mică sală de tip studio, unde am şi văzut primul spectacol, *Neguţătorul din Veneţia* de Shakespeare, în regia unui copil teribil al regiei maghiare actuale, Sándor Zsótér, totodată actor de teatru şi, mai ales, de film. În viziunea sa, tragicomedia shakespeariană despre „diferenţă“ şi efectele funeste ale urii absurde dintre oameni devine o dramă de cameră – la propriu, pentru că acţiunea este strămutată într-o încăpere de apartament oarecare dintr-un bloc oarecare, dintr-acelea cu care socialismul a împodobit toate ţările pe unde a trecut –, o dramă sordidă şi grotescă, al cărei final „fericit“ nu aduce, de fapt, împăcarea. Decorul halucinant – un perete circular compact şi foarte înalt ce reproduce imaginea binecunoscutelor faţade „de cartier“ – îi obligă pe actori să intre şi să iasă din scenă pe sus, escaladînd şiragurile de balcoane identice, într-o probă de rezistenţă care nu-i doar fizică; impecabil antrenaţi şi la unison foarte buni, aceştia joacă susţinut, sec, „rece“. Deşi o traducere simultană nu mi-ar fi prisosit deloc, spectacolul mi se pare tulburător; şi foarte amar.

Trupa de la Eger a făcut dovada bravurii sale şi în alte două spectacole pur teatrale – *Ţarul Ivan îşi schimbă meseria* de Mihail Bulgakov (regia: Menyhért Szegvári)..... şi *Alice*, după (evident) *Alice în ţara Minunilor* de Lewis Carroll (regia: András Dömötör) –, dar şi într-o insolită montare aducînd împreună cele două secţii ale instituţiei, cea de teatru şi cea de balet, pe care regizoarea Dóra Bartha le-a pus, pe deasupra, în slujba copiilor: *Spărgătorul de nuci*, unde, pe un scenariu extras din povestirea fantastică a lui E.T.A. Hoffman şi pe fragmente din muzica lui Ceaikovski, actorii dansează şi dansatorii declamă, spre încîntarea sălii (în care pînă şi copii de trei-patru ani stăteau cuminţi şi atenţi în scaune). Într-un cuvînt, amintirea trainică pe care am căpătat-o la Eger a fost aceea a unei excelente trupe actoriceşti, în care, în plus, cîteva personalităţi se impuneau prin înzestrare multiplă şi farmec.

Este ceea ce am văzut adeseori în teatrele din oraşe mici – în România şi sub alte ceruri. Actori de calitate egală – uneori, superioară... – aceleia pe care le-o recunoaştem, de regulă, vedetelor. Actori capabili să „închege“, prin simpla lor prezenţă pe scenă, spectacole pe punctul de a se dezmembra sub ochii noştri. Actori capabili să treacă pe neobservate şi fără nici un efort vizibil de la comedie la tragedie şi invers. Actori capabili să „umple“ spaţiul şi să-i dea formă şi consistenţă. Actori care, cîteodată, ajung capete de afiş în oraşele mari cu teatru (şi, cîteodată, chiar şi în oraşele mari cu teatru mare). Actori care, cîteodată, se întorc de unde au plecat, în oraşele mici cu teatru (şi, cîteodată, în oraşele mici cu teatru mic). Actori pe care, de multe ori, nici nu prea ştim cum îi cheamă. Acestor actori mi-ar plăcea ca un scriitor, undeva, cîndva, să le dedice o poveste unde eroismul şi dragostea se întîlnesc.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● William Golding, *Dublu limbaj*, traducere din limba engleză de Dana Covăceanu, Colecţia „Cotidianul. Literatură“, Editura Univers, 2009.

William Golding a murit înainte de a-şi fi finisat acest ultim roman. Povestea pare, adică, pusă integral în pagină (într-un singur loc se menţionează că ar lipsi „un pasaj“ din text), doar „bibilurile“ rămînînd, pesemne, în şantier (acordurile şi racordurile fine, care va să zică). Asta e, va trebui să ne mulţumim cu o carte de o frumuseţe nespusă pînă la capăt – o carte doar frumoasă.

Sîntem în Grecia străveche, guvernată deja de romani, iar octogenara Arieka îşi istoriseşte viaţa ei de Pythie la oracolul din Delphi. Vreme de 60 de ani, ea avea să fie „mediumul“ prin care întrebările oamenilor îşi aflau răspunsurile date de zeul Apollo. Ritualul acesta „mediumnic“ îşi are misterele sale, cu penumbre fascinante, dar încă mai misterios este adevărul din mesajele transmise de Arieka. Iar asta, din varii motive: micimea întrebărilor (prea mărunte, prea meschine pentru atenţia unui zeu), decăderea prestigiului de „centru al lumii“ de care se bucura cîndva oracolul din Delphi, ateismul Marelui Preot care conducea acel lăcaş, presiunile politice (cu consecinţe în „regizarea“ sau „măsluirea“ ceremonialului), plus propriile incertitudini ale Ariekăi (sigură doar de momentele în care se simte abandonată de zei, niciodată sigură de prezenţa acestora). Iar peste toate – forma însăşi a răpunsurilor: ambigue ca o ghicitoare, şi în hexametri. Aici se află şi cea mai frumoasă nedumerire a cărţii: „Hexametrii nu erau foarte buni, cu toate că Apollo era zeul artelor, al poeziei! Oare de ce versurile sale erau inferioare celor ale lui Homer? Oare de ce o mulţime de poeţi puteau crea versuri mai bune decît Apollo?“.

Dacă Golding ar mai fi avut timp să-şi şlefuiască romanul, nedumerirea aceasta – „delicat blasfemiatoare“ – ar fi răsunat şi mai puternic. Într-un fel, a fost oprit la vreme.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Cîteva întrebări alternative

● Omul cu Şobolani, *Dansăm legaţi la ochi cu spatele la zid*, Razna Music, 2009.

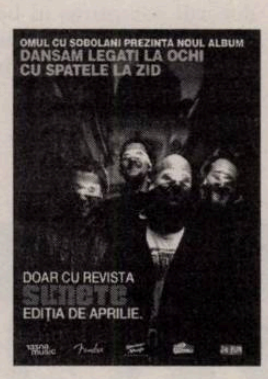

Ce ar fi de spus? Că cel mai mediatizat moment din istoria de 10 ani a trupei Omul cu Şobolani a fost cel în care vocalul trupei, Dan Amariei, a adormit pe scenă la un concert? Că numai atunci cîteva ziare şi reviste pe care le găseşti în cabinetele dentiştilor au aflat că există rock alternativ în România? Că rockul alternativ din România continuă să fie privit, după 10 ani şi mai bine, ca un bau-bau cu oameni beţi pe scenă? Merită oare să te întrebi de ce, după 10 ani de muzică şi cîteva albume care au dat sentimentul normalităţii, nici o casă de discuri nu s-a arătat interesată să producă *Dansăm legaţi la ochi cu spatele la zid?* Că acest album a ajuns să fie distribuit împreună cu revista *Sunete,* în lipsa oricărei alte oferte decente? Oare pretenţiile noastre au ajuns atît de ridicate încît să reproşezi formaţiei că nu aduce nimic nou? Sau, dimpotrivă, să nu fie nimeni interesat de puseurile *grunge* filtrate prin standarde britanice tip Muse, Placebo sau, în definitiv, de ce nu?, Coldplay? Să nu fie nimeni care să nu observe că cele mai bune versuri în limba română sînt cîntate, în momentul acesta, de Omul cu Şobolani? Chiar să nu existe cale de mijloc între lălăielile fără cap şi coadă şi evadarea orgolioasă în elitismul cu rădăcini progresive? De ce ar trebui ca această cale de mijloc să fie ignorată total, de o parte, şi bagatelizată cu dispreţ, de cealaltă? Ne putem pretinde suficient de ştiutori încît să dăm la o parte un demers atît de limpede şi de concret precum cel propus de Omul cu Şobolani, doar pe motiv că nu au avut curajul, ştiinţa sau ambiţia să vină cu ceva cu deosebire nou? Să privim cu îngăduinţă realitatea muzicală din patria noastră, ca să observăm că ce au însemnat Timpuri Noi, pentru anii '90, a fost continuat în bună măsură de Omul cu Şobolani, în anii 2000? Are rost să vorbim de schimbări majore în compoziţiile de pe noul disc? Se cuvine spus că toată menajeria de gorile, fantome, curve, virgine se află la locul ei? Este oare important că sunetul este mai compact, mai percutant, că s-a despărţit în bună parte de acele cîteva pasaje de umplutură care se odihneau pe albumul precedent, *Superparanoia?* Să fie oare tenta mai întunecată, accentele mai personale, ludicul ceva mai puţin prezent semnele unei maturizări? Şi dacă se poate vorbi de o maturizare, duce ea altundeva decît în locurile cu care ne-a obişnuit pînă acum? Să ne temem că nu, să ne temem că da? Poate fi adusă teama în discuţie, atunci cînd dansăm legaţi la ochi cu spatele la zid într-o dulce lenevală nepăsătoare? Să nu aşteptăm chiar nimic? Dar dacă după colţ ne aşteaptă mai mult? Dacă melodia de deschidere, în ciuda unei sonorizări nu tocmai fericite, împreună cu cea de-a doua, „Încă o glumă proastă“, şi cu alte două-trei din totalul celor unsprezece, chiar înseamnă ceva mai mult şi chiar pot fi alăturate altora occidentale, fără pretenţii de inventivitate sau orgoliu naţional, pe un playlist cît se poate de cochet şi de trendy? Dacă pînă la urmă ratăm o idee simplă, aceea că, inspiraţi sau fluctuanţi, Omul cu Şobolani au asigurat de un deceniu un sunet plin de bun-simţ şi ardoare care nu are legătură cu patria în care trăim, decît prin unele teme sau versuri?

Poate că cel mai important lucru, dincolo de toate aceste întrebări mai mult sau mai puţin retorice, este că Dan Amariei, Cezar Panait, Mihnea Dobrotă şi Nicolae Aramă continuă să cînte exact aşa cum simt, exact aşa cum le place. De dovedit că lucrul ăsta e cel care trebuie, au dovedit încă din 2001, odată cu *Ne punem în cap*. Povestea nu s-a schimbat prea mult de atunci, în afara faptului că, da – era să uit – Dan Amariei a adormit pe o scenă. În rest, pe Şobolani îi găsiţi cam în acelaşi loc. Să fie bine? Să fie rău? *S-o luăm din nou Razna,* să *Ne punem în cap,* să rămînem cu *Mîinile sus,* să privim cu luare-aminte la *OCS TV,* ca să ne cuprindă *Superparanoia?* Să *Dansăm legaţi la ochi cu spatele la zid?* În defintiv, de ce nu? Avem multe alte alternative?

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Destinul fabulos, vorbele şi cifrele domnişoarei Chanel

● **Coco Chanel, *Citations*, choisis par Sylviane Degunst, Les Editions du Huitième Jour, Paris, 2008**

Domnişoara. Aşa ţinea să i se spună: *Mademoiselle*. Chiar şi la 71 de ani, cînd, în 1954, după 15 ani de exil tăcut în Elveţia, revine la Paris, hotărîtă să-l recucerească. După încă aproape două decenii de succes trăit în singurătatea unui apartament, la ultimul etaj al hotelului Ritz, Place Vendôme, se stinge în iarna anului 1971, într-o duminică – ziua pe care se spune că o detesta pentru că e dedicată repausului şi familiei. Elveţienii îi fac un monument funerar somptuos, cu cinci lei sculptaţi. Cinci. Numărul ei norocos.

În 2008, la 125 de ani de la naştere, Coco Chanel este celebrată printr-o monedă jubiliară, de 5 euro, cu chipul ei în efigie desenat de Karl Lagerfeld. Fapt trecut cu totul neobservat, în afara cîtorva colecţionari care nu au ezitat să dea 5900 de euro pe o astfel de monedă turnată în metal preţios. Mult mai mare a fost vîlva în jurul Soniei Rykiel, care anul trecut aniversa 40 de ani de activitate, Muzeul Artelor Decorative dedicîndu-i o expoziţie omagială. Despre *Mademoiselle* au apărut ceva cărţi, albume şi s-a difuzat în decembrie un telefilm biografic în două părţi, în a doua fiind interpretată de Shirley MacLaine. Cam cu acelaşi succes cu care o imita, cu ani în urmă, într-un muzical pe Broadway, Katherine Hepburn, unde, fiind invitată de onoare la premieră, Coco Chanel presimte dezastrul şi nu îşi face apariţia în loja ce-i fusese rezervată. Ocazie cu care ar fi spus: „Inovaţia ratată e penibilă; reconstituirea e sinistră".

În acest an, un nou val de reconstituiri. La toamnă, probabil în preajma lansării noii colecţii, ni se promite un film intitulat *Coco Chanel şi Igor Stravinski*. Acum, la sfîrşit de primăvară, a apărut pe marile ecrane, anunţat cu surle şi trîmbiţe, *Coco avant Chanel,* un lungmetraj din care o parte este *tweed,* iar restul este croit din stofa unei eroine din cu totul alt balot, cîndva simpatica Amélie Poulain. Aşadar, Audrey Tatou, această femeie-cireaşă, e pusă la greaua încercare de a interpreta o fiinţă despre care Colette spunea că ar fi avut aerul unui *„petit taureau noir"*. Nu doar că această metamorfoză ar fi fost imposibilă, ea nu a fost nici măcar dorită. Vom vedea de ce. După cum anunţă şi titlul, povestea se rezumă la anii de formare, la perioada anterioară succesului, însă ratează sistematic să surprindă evoluţia interioară, accentele care prefigurau o existenţă de excepţie, statutul de unicat al unei făpturi care a inventat silueta femeii moderne. Coco Chanel a împrumutat multe elemente din garderoba masculină, dar reuşea mereu să le transforme în detalii revelatoare ale feminităţii. În film, personajul are mai tot timpul aerul trist şi nehotărît al unui travestit oprit la jumătatea drumului, aduce a Charlot de carnaval, ezită între o expresivitate perplexă de manechin stîngaci şi elocvenţa fadă a unei eleve silitoare ce recită fără să clipească replici învăţate pe de rost. Sînt vorbele de spirit lansate de Coco Chanel despre care aş fi vrut să scriu acum, dacă nu s-ar fi întîmplat între timp ceva care m-a intrigat, ca să nu zic indignat.

Pe 5 mai, la două săptămîni de la ieşirea acestei pelicule de o desăvîrşită platitudine, observ că filmul avea o cu totul altă miză decît fidelitatea faţă de ilustra *Mademoiselle* şi că ar fi fost mult mai cinstit să se cheme *„Coco avant Chanel N° 5"*, fiind de fapt o simplă uvertură de operetă, o gimnastică de încălzire, un aperitiv cu rol de *mise en bouche*. Aşadar, cu puţin înainte de 5 mai a.c., iată ce se putea citi pe site-ul Chanel: *„Cliquez ici et soyez les premiers à voir le film Chanel N° 5, le 5 Mai"*. E vorba de noul spot publicitar, menit să menţină acest produs în poziţia celui mai bine vîndut parfum.

După reuşita episodului anterior, în care Nicole Kidman dădea cam tot ce putea ea, e nevoie de o supralicitare şi, după o logică de tip *potlach,* se caută o artilerie şi mai grea. Filmuleţul are un titlu – *Train de nuit* –, un *story* care să ambaleze fantasmatic flaconul în cearceafurile de mătase ale Orient-Expresului în direcţia Paris-Istanbul, efluvii, adulmecări devoratoare şi dorinţe în contratimp, întîlniri ratate, şi un *happy-end* imaginar, pe fundalul sonor al melodiei *„I am a fool to want you."* Realizatorul este un regizor cunoscut, Jean Pierre Jeunet, autorul filmului *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain*, care ţine (oare de ce?) să precizeze că a avut o totală libertate de creaţie: „este un scurtmetraj al meu finanţat de Chanel", şi pronunţă cu seninătate cuvîntul „mecenat". În principiu, dificultatea majoră consta în găsirea unei înlocuitoare de calibru pentru Nicole Kidman, care acum îşi pune graţiile şi gropiţele la dispoziţia noilor băuturi Schweppes, oh, sper că nu cu gust de Chanel! Nici vorbă de dificultate – ne asigură regizorul; în secunda în care i s-a propus „mecenatul" a ştiut exact cine poate întruchipa geniul ascuns în sticluţa celebrului parfum: nu putea fi decît Audrey Tatou!

Perfect, Jeunet pierde pe mîna lui, spotul e un fiasco total. Cu aerul ei de fecioară aseptică, oricît şi-ar expune subţiorile perfect epilate, Audrey Tatou nu reuşeşte să comunice sugestia unor feromoni doborîtori. Stropii de parfum se risipesc inutil într-un decor retro-oniric colorat şi iluminat cu meşteşugul celui mai duios kitsch cu putinţă.

Bun, pînă aici mai nimic deosebit, însă nu am putut să cred în sinceritatea răspunsului dat de Jean Pierre Jaunet la întrebarea dacă vede o legătură între faptul că actriţa interpretează personajul Coco Chanel şi devine în acelaşi timp imaginea unui produs Chanel. „E o coincidenţă amuzantă" – surîde regizorul. Probabil şi faptul că magazinul Saks Fifth Avenue din New York a decretat ziua de 5 mai *Chanel N°. 5 Day,* că o parte din celebra stradă a purtat timp de cinci zile numele de *Avenue N°5,* că vitrinele reluau serial cadre din spotul publicitar *Train de nuit,* refăcînd butaforic Orient-Expresul, că filmuleţul rula pe toate monitoarele din magazin şi că se împărţeau generos eşantioane de parfum or fi tot atîtea coincidenţe, nu? Nu, nu e vorba de o campanie mamut, orchestrată în cele mai mici detalii, nu, nu a contat că filmul *Amélie* a avut un destin fabulos în Statele Unite şi în Japonia, adică în locurile în care parfumul Chanel N°5 se bucură de cel mai mare succes de piaţă. Desigur, e o simplă coincidenţă că acest rapel publicitar readuce în prim-plan figura unei actriţe ataşate unui personaj ce deţine un capital sigur de simpatie, numai bun de reciclat în valoare comercială. Ce bonus grozav la export aduce exclamaţia rostită de ex-Amélie în toate interviurile: „Acest parfum, Chanel 5, e atît de franţuzesc!". Vădind sau, mai grav, mimînd cam acelaşi grad de inteligenţă, regizorul Jean Pierre Jeunet îi ţine isonul şi se întreabă, la rîndul lui: „Este chintesenţa Franţei?". Era să uit, despre Coco Chanel o să scriu data viitoare.

Dilema veche vă recomandă

● Milioane de pămînteni, nu sîntem dispuşi la nici o concesie în faţa celor care nu ne suportă. Evenimentul capital al săptămînii viitoare este finala Cupei Campionilor Europeni la fotbal, între măreţul Manchester United şi măreaţa Barcelona. Pe PRO TV, miercuri, la 21,45. (Radu Cosaşu)

● Vasile Ionescu, *Istoria trece, cuvîntul rămîne...* (Editura Casa Radio) – mărturiile dramatice (acoperind perioada 1916-1944, apoi cei 13 ani de puşcărie comunistă) ale ultimului director al Radioului de pînă la comunism. Îngrijit de Adrian Cioroianu şi de Liliana Muşeţeanu, acest volum – însoţit şi de un CD cu un interviu din 1974 – este o contribuţie nepreţuită pentru a înţelege miza istorică a Radioului. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Dinozaur

● ***Carol I* (România, 2009), de Sergiu Nicolaescu.**

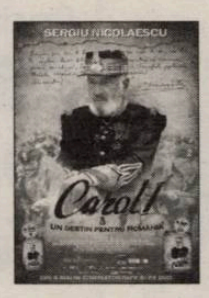

Pe la mijlocul noului film al lui Sergiu Nicolaescu, *Carol I,* vine un moment în care Sergiu Nicolaescu, în rolul lui Carol I, ne informează că Războiul de Independenţă „n-a fost aşa" cum l-a descris Grigore Brezeanu în filmul său din 1912, *Independenţa României,* ci aşa cum l-a descris Sergiu Nicolaescu în filmul *său* din 1977, *Pentru patrie*. Chiar aşa? Chiar aşa. Chiar şi cu bărbile alea care păreau tăiate cu foarfeca din preşuri şi pături şi care ameninţau să se dezlipească de pe feţele actorilor în mijlocul discursurilor celor mai înflăcărate? Chiar şi cu ele – ce naiba, regele însuşi o spune! Contaţi pe Nicolaescu să deturneze omagierea lui Carol I înspre omagierea propriei persoane. Filmul e o combinaţie de secvenţe, turnate acum (cu el în rolul bătrînului rege, Marina Procopie în rolul Elisabetei, Răzvan Vasilescu în rolul lui Brătianu etc.), cu imagini de arhivă şi cu secvenţe din filme mai vechi de-ale lui Nicolaescu, pentru care regizorul pretinde, după cum aţi înţeles, un statut egal cu al imaginilor de arhivă: pentru el au acelaşi grad de autenticitate. Nu sînt doar secvenţe din *Pentru patrie,* ci şi secvenţe – tot de bătaie – din *Triunghiul morţii* (1998), pe care bătrînul rege al lui Nicolaescu le vede cu ochii minţii în timp ce mută nişte steguleţe pe o machetă. E clar că e un mare strateg: ce e haos pentru spectator e limpede ca lumina zilei pentru el, cum era şi pentru Stalin în filmele alea sovietice în care o singură privire aruncată de el pe hartă era de-ajuns ca să hotărască soarta unei bătălii. Dimpotrivă, nu e deloc clar dacă, în momentele acelea, regele lui Nicolaescu anticipează bătăliile de la Mărăşeşti-Mărăşti-Oituz (care aveau să se dea la trei ani după moartea lui) sau dacă reconstituirile bătăliilor de la Mărăşeşti-Mărăşti-Oituz, filmate de Nicolaescu pentru *Triunghiul morţii,* sînt folosite aici ca să ilustreze bătălia de pe Marna (în care caz nu e deloc clar ce se alege din pretenţiile lor de autenticitate). În orice caz, e greu să nu sesizezi mîndria cu care autorul îşi prezintă – din nou – vechile bătălii. E greu să n-auzi, peste vocea auctorială care-ţi spune: „Uite ce-a făcut Carol!", o voce mai puternică, tot a autorului, care-ţi spune: „Uite ce-am făcut *eu!*". Nicolaescu nu poate să-l omagieze pe Carol decît legîndu-i realizările de propriile lui realizări. E inutil să-i ceri lui Nicolaescu să-ţi arate ce fel de om a fost Carol şi cum anume a modernizat România. Nicolaescu nu încearcă să *ajungă* la Carol (ca actor, nici măcar nu încearcă să-l imite). Ce face Nicolaescu este să-l tragă pe Carol spre el, să-l coboare la nivelul lui. Nu-i o întîmplare că ce-l atrage pe el în mod deosebit la rege (pe lîngă partea de pac-pac) e faptul că, la sfîrşitul domniei, acesta devenise un dinozaur în ochii lupilor tineri din Guvern (problema era loialitatea sa faţă de Germania). Regele lui Nicolaescu e doar o altă fantezie de-a lui Nicolaescu despre sine, cum era şi prinţul lui din *Orient Express* (care la un moment dat se declara „un model vetust", înţelegînd prin asta că e prea mare pentru spiritele meschine ale generaţiilor mai tinere) sau comisarul lui din *Supravieţuitorul* (care la rîndul lui se prezenta ca un anacronism, înţelegînd prin asta că oameni de calibrul lui nu se mai fac). În fanteziile lui, el a fost întotdeauna *the king* – de fapt, King Kong: un uriaş care e singurul din specia sa, care, supravieţuind, a ajuns într-un timp care nu e timpul său, într-o lume care nu-l mai vrea etc. Asemenea fantezii îl împiedică pe fericitul lor prizonier să se cunoască. Îl împiedică să-i cunoască pe alţii. Îl împiedică să facă un film valabil despre un rege real. Îl împiedică să fie un artist (fie el documentarist sau ficţionar). Dacă un artist se foloseşte pe sine (experienţa sa, sentimentele sale) ca să-i înţeleagă şi pe alţii, Nicolaescu se foloseşte de alţii (de regi şi prinţi reali sau fictivi) ca să-şi poleiască ideile măgulitoare despre sine, ca să-şi pună într-o lumină nobilă propriul dinozaurism.

O face cu o stîngăcie rizibilă. Filmul se vrea un amestec de documentar şi dramă istorică, dar, în cea mai mare parte a timpului, dramatizarea nu există (scena discuţiei dintre rege şi Guvern, pe tema intrării noastre în Primul Război Mondial, e o simplă lectură pe roluri dintr-un manual de istorie), iar, atunci cînd există eforturi firave în această direcţie (cum ar fi o scenă în care regele şi regina stau de vorbă la masă), mai bine n-ar exista („Ar trebui să ne luăm cu toţii de mînă şi să zburăm la cer" – psalmodiază regina. Nu mai ţin minte ce-i răspunde regele, dar ce putea să-i răspundă? „Dă-mi şi mie sarea"? „Cum spui tu, dragă"? „Taci din gură sau chem Salvarea?" Dialogul lui Nicolaescu şi al co-scenaristului său, Silviu Biriş, e pur şi simplu „nerostibil".) Filmul nu e doar lipsit de valoare artistică şi needificator ca portret al lui Carol. E „melbrooksianism" involuntar.

trecerea prin reviste

Oameni dispăruţi, generaţii şi amintiri

În numărul ei de primăvară, revista *Lettre Internationale* ne aminteşte că se împlinesc o sută de ani de la naşterea lui Eugen Ionescu, ocazie cu care Adrian Mihalache compune un savuros „blog-notes din lumea cealaltă" al scriitorului: „Da, pînă şi eu, Eugen Ionescu, Eugène Ionesco, dacă preferaţi, chiar şi eu am murit. Sînt *trépassé,* complet trecut, răposat, odihnit. Omul care nu ştie că va muri este un infirm, cel care o ştie este un nefericit. N-ar trebui să fac atîta caz, în fond toată lumea moare...". Acelaşi spirit al lui Ionesco „transcris" de Adrian Mihalache reacţionează la criticile de după moartea sa: „Refuzul meu de a mă lăsa confiscat de istoria literaturii române este taxat de Marta Petreu drept o probă de «mitocănie românească» (?!?): n-aş fi după dînsa decît un mitocan român ajuns în Academia Franceză. Eu cred că sînt un scriitor valabil pe plan universal şi niciodată nu-mi reneg scrierile redactate în româneşte".

Într-un alt text, Ion Vianu ne conduce în abisul unor vechi amintiri din copilăria sa, legate de familie. „În ce mă priveşte, cea mai veche amintire este următoarea: sînt în biroul negru al casei din Mureşanu. Un bărbat tînăr îmi zîmbeşte (nu-mi amintesc faţa lui, numai zîmbetul, parcă suspendat în aer, ca al pisicii de Cheshire din *Alice în ţara minunilor),* iar tata îmi spune: «Uite, el e Alecu...». Aici e un gol, dar fără îndoială ştiu că Alecu e fratele mai tînăr al tatei. Scena următoare se petrece peste cîtva timp. Au trecut luni, ani. Sîntem la masă, în sufragerie. Cineva pronunţă numele «Alecu». Întreb: «Dar unde e Alecu?» Se aşterne tăcerea... o tăcere pe care o simt grea. Tăcerea universală... Întrebarea mea a mers în primul rînd către tata. Pe el îl văzusem atunci cu fratele lui. Tatăl meu tace, tăcerea devine şi mai adîncă. Atunci răspunde mama mea, ea îşi asumă sarcina penibilă de-a evoca insuportabilul. Spune: «A murit». Atît spune. Iar eu întreb: «N-o să-l mai vedem niciodată?», şi mama răspunde înăbuşit: «Nu». Nu mai e nici o îndoială ce fel de lucru e moartea, o despărţire fără întoarcere."

Scriitorul german Bernard Schlink evocă problemele generaţiei sale născute în preajma războiului, care a crescut apăsată de istoria Holocaustului. „În formarea celor mai mulţi dintre noi, trecutul celui de-al treilea Reich şi al Holocaustului a fost determinant. S-a aflat în centrul conflictului cu generaţia părinţilor şi al distanţării noastre de ea; imaginea noastră despre istoria germană s-a închegat la umbra lui; iar în străinătate, ţintuiţi în discuţii despre acest trecut, am fost nevoiţi să ne asumăm că sîntem germani. Confruntarea cu acest trecut, fie că a jucat ori joacă un rol mai mare sau mai mic în activitatea noastră, face parte din felul în care ne percepem şi ne reprezentăm." Scriitorul crede că: „acolo unde biografia nu este corectă, nici conştiinţa de sine, şi nici relaţia cu ceilalţi nu concordă" şi explică tinerei generaţii, care doreşte să fie mîndră de germanitatea sa, că „nu poţi să fii mîndru decît de ceea ce realizezi, şi nu de ceea ce eşti".

La rîndul său, Adam Michnik spune într-un interviu că ieşirea din comunism a fost pentru polonezi afacerea secolului, dacă nu chiar a mileniului. El susţine că ultimele două decenii au fost mult mai bune decît se aştepta: „Acum 20 de ani nu mi-ar fi trecut prin cap că tot acest proces va decurge atît de armonios, curat şi liniştit (....) Nu ne-a ieşit chiar totul, n-au mers toate aşa cum am visat, dar nici nu s-a întîmplat ceva îngrozitor. Generaţia noastră a trecut incomparabil mai bine examenul libertăţii şi democraţiei. Societatea s-a dovedit mult mai matură". **(A. M.)**

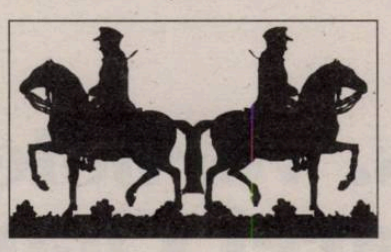

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

De la o inexistentă Veronică din Afula

Relule drag, m-ai topit! Te citesc pe computerul meu de ani de zile, dar nu am îndrăznit să-ţi scriu, nu mă întreba de ce. Aseară am văzut ce i-ai scris colonelului pensionar – nu-i aşa că e Roibu de la viaţa de organizaţie UTM? Nu am dormit toată noaptea, de parcă aveam 20 de ani. Ca să-i scrii ce a spus Gheorghiu-Dej după ce a citit „Esenţialul" înseamnă că nu m-ai uitat după 50 de ani şi ceva. Nu se poate ca atunci cînd ai pus pe hîrtie cuvintele acelea să nu te fi gîndit la mine. Eu ştiu şi azi cînd ţi le-am spus, ţi le-am spus la Arad, cînd ne-am dus „pe teren", la Astra vagoane, ca să mă înveţi cum se scrie un reportaj, fiindcă vroiai să mă convingi să plec de la secretariatul conducerii. Ziceai că eşti sigur de talentul meu şi eu te rugam să nu glumeşti cu mine. Îmi dădeai să citesc Camil Petrescu, ca să învăţ să scriu aşa cum vorbesc. Ne-am dus la un meci de fotbal, dacă îţi spun că mai ştiu cine juca – UTA cu o echipă din Bacău –, o să zici că sînt nebună. Mi-ai cumpărat ghiocei fiindcă a bătut UTA cu care ţineai, ne-am dus la judeţeană să ne vizăm delegaţiile şi, pînă am plecat din Arad, m-am gîndit ce să-ţi dau şi eu. Seara, în tren, în compartimentul de întîia, ţi-am spus de telefonul de la CC de unde i s-a transmis lui Mihăileanu ce a întrebat Gheorghiu-Dej: „Cine-i gazetăraşul ăsta? Cine a dat drumul la porcăria asta?". Rămăsesem pe fir, după ce am făcut legătura. Nu era voie, dar eu aşa am simţit. Mihăileanu a ştiut, dar nu m-a sancţionat. Avea încredere în mine, dovadă că atunci cînd am plecat definitiv i-am dat telefon să-i spun la revedere şi ne-am întîlnit două minute la bufetul Expres de lîngă Lido. Mai ştii ceva de dînsul? Am văzut la Tel Aviv un film francez a cărui acţiune se petrecea în Israel şi scria că regizorul se numeşte Radu Mihăileanu. E fiul lui? Era un film foarte bun.

De ce-ţi scriu toate astea? În primul rînd, ca să nu mai trimiţi pe cineva să-ţi caute ziarul cu „Esenţialul". Probabil că te-ar costa, nu e nevoie. Săptămîna viitoare cînd o să-mi treacă criza de sciatică, mă duc să-ţi fac un xerox după articol. Eu l-am luat cu mine cînd am plecat. L-am recitit azi-dimineaţă. Încă e foarte omenesc. O să găseşti în colţul lui, sus, cuvintele bileţelului pe care ţi l-am trimis în şedinţa în care te-au criticat pe tine şi pe Ţic, şi nu v-aţi făcut autocritica. Am şi schiţa lui, „Decoraţia", ţi-o trimit şi ai să vezi ce bună e. Pe bileţel ţi-am scris: „dacă vrei să-ţi spargi capul, fă-l să sune". Îmi face plăcere să scriu din nou aceste cuvinte, mai ales că m-ai ascultat. A sunat de am fost mîndră de mine şi de tine, chiar dacă, după ce te-au dat afară, nu ne-am mai văzut pînă la plecarea mea din 1960. Am vrut să te sun şi pe tine, dar mi-a fost frică să nu se spună că am legături cu „elemente duşmănoase". Aşa auzisem că ţi s-a trecut în cartea de muncă. Puteau să ne retragă paşaportul şi mie, şi lui Marcel. Acum pot să-ţi scriu că, dacă nu te-am luat este fiindcă mama spunea da, ia-l pe Marcel, că evreii nu-şi bat nevestele, dar Cosaşu ăsta are prea multe cărţi în cap. Dacă nu ştii, Marcel mi s-a prăpădit la un an după ce am trecut la iudaism şi m-a lăsat cu un băiat excepţional la toate materiile. L-am crescut frumos cît am făcut secretariat la ziarul românesc din Tel Aviv şi după ce m-am pensionat şi ne-am mutat în nord, la Afula. Băiatul a ales sportul, nu l-am oprit şi a ajuns campion al ţării la înot şi patinaj, acum e masor la echipa de hochei pe gheaţă a Israelului care se antrenează la noi, la Afula, unde au patinoar artificial. Aici e un banc: singurul lucru pe care Biblia nu l-a prevăzut este că în Israel se va patina pe gheaţă. Iartă-mă că nu-ţi mai pot scrie, mă doare tare rău mîna, cred că sciatica a trecut pînă la braţ.

Reiau scrisoarea după trei zile, timp în care a avut loc o minune şi mă simt mai bine. Eu nu cred în Dumnezeu, dar cred că Lui nu-i pasă şi se ocupă de mine. Un rabin mi-a zis că sînt multe cazuri. Aşa că „ai să rîzi!" – cum zicea Beno la orice veste extraordinară. Băiatul meu a venit să mă anunţe că pleacă peste o săptămînă în Islanda, într-un schimb de experienţă pentru masori sportivi. Imediat m-au lăsat durerile şi mi-a venit ideea să-l trimit la fiul tău, pe care îl va găsi foarte repede dacă e cu o vicecampioană la bridge, şi să-l ducă la magazinul cu articolele tale. Nu se poate să nu-l servească, băiatul meu ştie româneşte şi perfect engleza. Vreau să mi le cumpere ca să le am aici, la mine, cum am de ale tale şi altele de ale altora (în paranteză: am şi toate discurile cu şlagărele de atunci). Erau scrise cu atîta suflet! Noi eram prea neştiutori, ca să nu vrem decît binele. Că după aceea a ieşit prost, nu mă mai interesează, deoarece nimeni nu m-a întrebat. Nu are rost să ne învinovăţim mai mult decît trebuie. L-am avut aici multă vreme ambasador român pe Titi de la politic şi tot aşa i-am spus, la o recepţie de 23 august. Să nu crezi că m-a dat afară – a zîmbit şi a ciocnit cu mine o cupă de şampanie. Cînd o să bem împreună şampanie? Închei cu un vers învăţat de la tine: „Cu o dragoste care a atins sublimul prieteniei, Veronica de la conducere."

(răspunsul ficţionarului în nr. viitor, dar nu înainte de a corecta un lapsus al aceluiaşi din textul săptămînii trecute: în 1956, Congresul Partidului Comunist din URSS a fost al XX-lea, nu XXI...)

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Apostolul, Salvatorul, Mesianicul

Nu am fost lipsiţi de figuri publice dornice să facă dreptate, să se lupte pentru adevăr. Un gînd plin de recunoştinţă.

Marian Munteanu: liderul Pieţei Universităţii 1990, avînd crezul lui Avram Iancu: „Noi nu ne-am luptat pentru jucării". A ţinut sus flacăra luptei împotriva comunismului, a unei lumi noi croite prost, după asemănarea noilor guvernanţi de după 1989. Atît de multă ură s-a adunat în bîtele celor ce au înăbuşit mişcarea Piaţa Universităţii, încît a fost tocat bestial de mineri în luptele de stradă din 13-15 iunie 1990 şi a fost arestat de către organele de ordine, chiar pe patul de spital, plin de răni şi ghipsuri. Rămînînd „în aer" condamnarea sa, devine întîi lider al partidului „Mişcarea pentru România", cu tendinţe ferme de dreaptă naţionalistă. Timpul vindecător l-a făcut om de afaceri, specialitatea: comerţul cu arme. Şi, apoi, Virgil Măgureanu, fostul şef al serviciului de informaţii ce a controlat îndeaproape înăbuşirea fenomenului Piaţa Universităţii, a revăzut în Marian Munteanu un lider, de data asta pentru scopul salvării neamului, din punctul lui de vedere. Astfel încît fostul lider candidează la Preşedinţie, din partea partidului lui Virgil Măgureanu. S-a retras la vechile afaceri în ultima clipă. Comparat cu Iisus Hristos pe vremea cînd ţinea trează pînă la ore înaintate în noapte Piaţa Universităţii, s-a jucat în plină zi cu ispita de a conduce o ţară. I-a plăcut. Azi, are ore de folclor la Litere şi e acţionar minoritar în două firme de consultanţă. Consultanţă de origine şi practică necunoscute.

Generalul Florică: şef al Gărzii Financiare, demis sau demisionat, autor al unei greu de uitat liste „a lui Florică", în care erau acuzaţi de corupţie peste douăzeci de demnitari ai guvernelor Roman şi Văcăroiu. Afacerea importului de păcură, dosarul „Apartamentul" (repartiţiile preferenţiale de vile de protocol şi de apartamente către demnitarii postdecembrişti şi clienţii acestora), afacerea „Megapower", vînzarea flotei comerciale şi de pescuit oceanic, cumpărarea unor avioane Airbus în timpul guvernării Roman, importurile de zahăr infestat şi de grîu mucegăit, dezvăluite de general, au dus la înfiinţarea, în mai 1993, a Comisiei parlamentare de anchetă, condusă de senatorul Romul Vonica. Raportul final al comisiei anticorupţie a fost încheiat după aproape un an şi jumătate. Membrii acesteia, care reprezentau opoziţia, au acuzat muşamalizările operate de şeful comisiei şi au întocmit un raport separat. Pe 6 octombrie 1994, cele două rapoarte, însumînd o mie de pagini, erau citite în Parlament. În unele vagi cazuri, se propunea urmărirea penală, în rest – amnezie. Pe parcursul anchetei, generalul(r) Florică totuşi n-a stat degeaba. S-a privatizat, ocazie cu care a fost arestat pentru trafic de ţigări pe filieră arabă.

Valerian Stan: militar de carieră, membru în mişcarea de democratizare a armatei CADA (1990), pedepsit pentru acest lucru şi trecut în rezervă de către generalul Stănculescu, ministrul de atunci al Apărării. În 1997, timp de opt luni, a fost şef al departamentului de control al Guvernului Ciorbea. A descoperit şi a dat publicităţii, fără să-şi consulte şefii, nereguli ale unor demnitari din coaliţia guvernamentală, parte de găsit şi în raportul Florică – locuinţe atribuite abuziv, vînzarea flotei. Destituit de premier ca urmare a scandalului din sînul coaliţiei. Viaţa lui Stan a curs firesc: pentru vehemenţa sa şi reamintirea permanentă a faptelor sale de glorie, a fost dat afară din tot soiul de comisii şi comitete. Pînă la transformarea sa în site pe Internet.

(fragment din cartea în curs de apariţie la Editura Polirom)

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

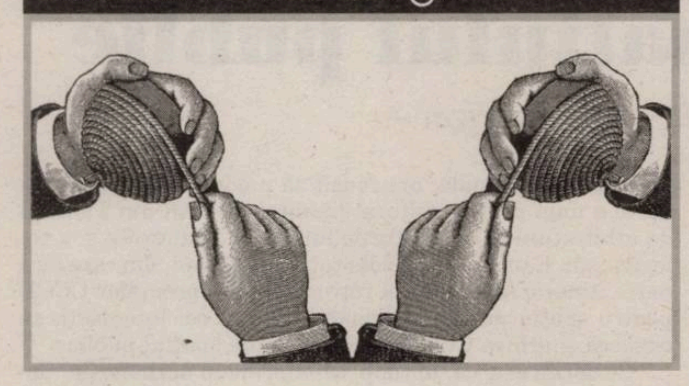

Povestea cărţilor mele triste

Nu e vina lor, ci a mea. Prea multe e-mail-uri, prea multe joburi, prea multe ziare, prea mult Internet. E vina mea că nu am răbdare cu ele. Se adună pe noptieră şi nu am curaj să le mut definitiv în bibliotecă, mi-e frică să nu îmi fi scăpat ceva, să nu le nedreptăţesc. Sînt cărţile mele triste, cele pe care le-am început, care mi-au zis ceva, dar nu am putut să le termin. Mai jos sînt doar cîteva dintre ele.

● Nathan Sharansky, *Defending Identity – It's indispensable Role in Defending Democracy,* 2008 („În apărarea identităţii – rolul său indispensabil în apărarea democraţiei"). Am citit cartea precedentă a lui Sharansky – *The Case for Democracy* – şi am făcut o pasiune pentru ea. Rămîne pentru mine genul de carte pe care i-aş da-o fiului inexistent, înainte să-i fac vînt în lume să-şi facă un rost. Se înţelege că, atunci cînd am auzit că Sharansky a mai scos un volum, trebuia să-l citesc. Se poate deci ca *Defending Identity* să fie victima pasiunii mele exagerate pentru *The Case for Democracy*. Ea în sine nu este o carte proastă, dar am păţit ca la un film de mare succes al cărui *sequel* nu justifică extazul aşteptării. Deşi îmi plac toate filmele din seria *Războiul stelelor,* nimic nu mai poate egala entuziasmul primelor bătălii cu săbii-laser. Şi aici Sharansky jonglează între amintiri din închisoarea sovietică şi evenimente la zi, din bătălia sa politică în Israel. Dar direcţia nu e nici la fel de clară, şi nici miza la fel de evidentă. Apărarea identităţii este pentru Sharansky urmarea logică a pledoariei pentru democraţie. Teza cărţii poate fi rezumată cam aşa: cultul postmodernist şi multicultural al individului dezbrăcat de valori şi identitate nu face decît să slăbească democraţia, pentru că democraţia se construieşte cu indivizi care au identităţi clare şi sînt siguri pe valorile lor. Experienţa din închisoare şi interogatoriile KGB-ului l-au învăţat pe evreul Sharansky că se poate baza pe acei colegi de temniţă care credeau ferm în ceva, fie ei naţionalişti ucraineni, tătari sau religioşi penticostali. De acolo plecînd, Sharansky se luptă cu diversele teorii moderne care atacă identităţile naţionale şi religioase ca fiind doar construcţii culturale. Doar că am obosit la un moment dat, mi se părea că se învîrte în cerc. M-am oprit pe la pagina 140, dar tot voi cumpăra viitoarea sa carte, aşa cum ciulesc urechile cînd aud că George Lucas se mai apucă de cîte un film.

● Bernard-Henri Lévy, *Left in Dark Times* („Stînga în vremuri întunecate"). Este a doua carte a lui BHL pe care o las neterminată. Recunosc, am vrut să-l citesc din spirit de gaşcă. El este liderul şi vedeta găştii „noilor filosofi" din Franţa. Adică a acelor intelectuali foarte vocali şi foarte inteligenţi, foşti, în majoritatea lor, maoişti sau troţkişti prin anii '60 şi care din anii '80 încoace fac frondă faţă de dominaţia clişeelor stîngiste în presă şi academie. Dintre ei, preferatul meu este André Glucksmann (tradus şi în româneşte la Humanitas), dar în America şi Anglia, Lévy trece drept vedeta grupului, un fel de Michael Jackson al intelectualităţii franceze. Cartea sa din 2006 – *American Vertigo* – este o călătorie pe urmele lui Tocqueville, lăudată intens prin presa de toate culorile. Pe mine m-a dezamăgit. Mi s-a părut că a căutat stridenţele cu orice preţ şi cartea era mai mult despre mirările sale, decît despre America. Aşa cum *Left in Dark Times* e mai mult despre Lévy, decît despre stînga. Ne povesteşte cu lux de amănunte cum l-a sunat Sarkozy să-i ceară sprijinul în campania electorală, fapt care produce o rememorare *à la* Proust (nu mă întrebaţi dacă am terminat *În căutarea...!)* a iubirii nebune şi a divorţului dintre BHL şi stînga. Urmează o prea lungă serie de imagini mentale adunate în decenii de reflex pavlovian, tip „stînga bună – dreapta rea", cu decriptarea de rigoare. Ar fi trebuit să-mi placă, ştiindu-mi orientările politice, dar a fost prea mult pentru răbdarea mea. M-am plictisit să caut idei printre amintirile personale şi exprimările patetic-poetice.

● Nassim Nicholas Taleb, *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable* („Lebăda neagră – impactul lucrurilor foarte improbabile"). Mi-am cumpărat cartea pentru că am citit în *Sunday Times* un interviu cu autorul şi m-a distrat foarte tare. Tocmai începea criza financiară şi Taleb părea un bătrîn hîtru care învîrte mătănii (nu e metaforă, chiar face asta) şi rîde de bancherii de pe Wall Street. Cu *Black Swan* am o poveste interesantă: m-am apucat s-o citesc, m-a prins, am citat din ea în argumentul temei „Se duce dracului capitalismul?" şi am promis chiar atunci o recenzie *in extenso*. Am fost imprudent. Cam după 70 de pagini mi s-a părut că se repetă aceeaşi idee în forme nu foarte variate: încercările oamenilor de a calcula viitorul şi modelele economice extrase de aici sînt apă de ploaie. Cîtă vreme Taleb ne ţinea în poveşti şi parabole mi-a plăcut. Cînd a dat-o pe teorie, a devenit doar pedant. Ştiu că nu mai aştepta nimeni recenzia, dar trebuia să mărturisesc public că v-am înşelat aşteptările. Să nu mă votaţi!

● De la Naomi Klein şi *Doctrina şocului – naşterea capitalismului dezastrelor* nu am avut mari aşteptări. M-a impresionat însă profesionalismul echipei de PR a editurii care a făcut traducerea românească. Un adevărat desant printre editorialiştii cu valenţe intelectuale – aşa se face vîlvă pe lîngă o carte! Iată-mă deci pornit să citesc. Dacă aş fi de stînga, aş face tot posibilul să nu mă las reprezentat de Klein, atît este de aberantă şi de uşor de demontat. Din cele 120 de pagini cît m-a ţinut masochismul, am înţeles ideea de bază că marile corporaţii, CIA, economiştii din Şcoala de la Chicago, Bush şi restul ticăloşilor profită de diverse dezastre sau uneori chiar le provoacă, pentru a reforma economiile ţărilor respective, adică pentru a introduce dereglementări şi liberalizare. Este o demascare furibundă a nu se ştie exact ce. Însă vinovaţii sînt clari. Doar un exemplu: „războiul din 1982 purtat de Marea Britanie în Insulele Falkland a servit unui scop similar al Guvernului Thatcher: dezordinea şi naţionalismul fervent pe care le-a stîrnit au permis acestuia să facă uz de forţă excesivă pentru zdrobirea minerilor aflaţi în grevă, precum şi lansarea unei adevărate frenezii a privatizării fără precedent într-o democraţie occidentală". Nu vedeţi legătura între atacul argentinienilor şi privatizări? Probabil că aţi fost spălaţi pe creier de CIA care a dezvoltat nişte tehnici deosebite descrise de Klein în capitolul următor. Apoi sărim la Şcoala de la Chicago – nişte economişti care au scris programul de control al planetei, prin teroare şi privatizare. Obsesia autoarei pentru Milton Friedman ar putea fi bănuită că ascunde ceva ură erotică, dacă săracul om nu ar fi fost mort cînd s-a scris cartea.

Gata, acum, că m-am autodenunţat, pot să le mut în bibliotecă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

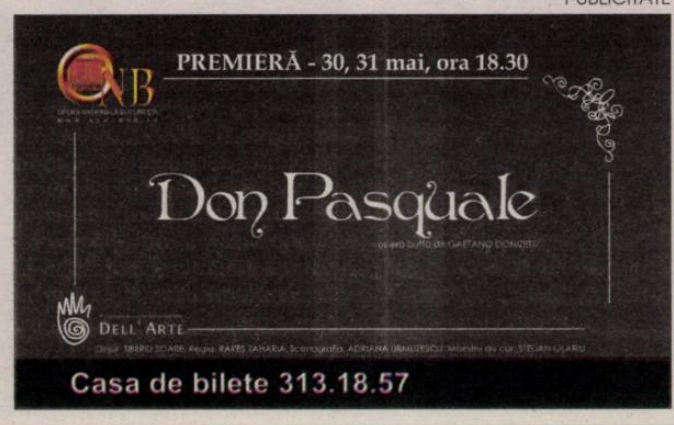

Iaromira POPOVICI

bazar

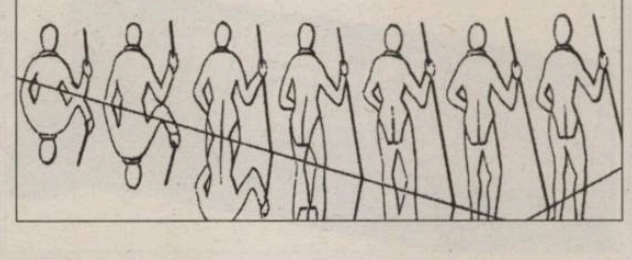

Drum şi joc

Un drum pe jos, cel puţin prin Bucureşti, nu e de ici, de colo. Ci de-a dreptul iniţiatic. Sigur, depinde foarte mult de zona/zonele prin care îl faci şi de dispoziţia călătorului. Dar, oricum, e o experienţă de viaţă: ieşi altul, poate mai înţelept, dar cu siguranţă mai abil/agil, la sfîrşitul lui. Altfel nu supravieţuieşti.

Am scris, mai demult, că umblatul prin oraşul meu, al nostru e precum o cursă cu obstacole, o tablă de joc sau un joc pe computer, gen vechiul Hercules, de pildă. E o luptă intensă, fizică, să ajungi la capătul lui: în primul rînd, nu există, decît în mică măsură şi pe alocuri, trotuare, datorită maşinilor parcate; dar şi a cîinilor care latră din curţile prin faţa cărora treci. Ceea ce nu ar fi nimic, dacă, în acelaşi oraş, poziţia lor pe tabla de joc nu ar fi... aleatorie. Ca în *Jumanji* (jocul din filmul cu acelaşi nume, ale cărui personaje înviau şi atacau), cîinii bucureşteni sînt unul dintre cele mai perfide elemente ale cursei: ei pot oricînd ieşi din curţile în cauză, fiind înzestraţi de către stăpînii lor cu o doză de libertate (asociată cu cea de nesimţire din partea acestora din urmă) care îi face să confunde uşor domeniul privat cu cel public. Ceea ce îi face să nu atace pe faţă, atunci cînd ajungi – să zicem – în dreptul căsuţei cu numărul 57, unde sînt trecuţi în joc, ca să te trimită două pătrăţele mai în stînga: ci practic oriunde, lipsiţi de *fair play*. Uneori fără cale de scăpare: cînd vine spre tine un dulău isteric, lătrînd, singura soluţie e traversarea; dar dacă acolo se nimereşte să treacă o maşină în viteză?!...

Veţi spune că rămîne, oricînd, varianta cu aripioara magică a albinei sau a furnicii (zburătoare, conform lui Harap Alb...). Nu: cartea cîştigătoare este... antrenamentul. Aşa cum şi în Hercules micul bursuc prezent în joc îl pune pe marele erou să se antreneze, admonestîndu-l de fiecare dată cînd o dă în bară, tot aşa şi călătorul bucureştean trebuie să se pregătească. Dacă va face mai multe astfel de drumuri, va şti, cu timpul, să pre-vadă cîinii, cerberi sau pechinezi, de la distanţă, şi să facă un slalom echidistant printre urmaşii lui Bubico şi maşini, exact la distanţa optimă cît să scape din fiecare.

Cîinilor li se adaugă elementul uman, şi el în mare parte acelaşi, dacă străbaţi zona ziua, spre prînz. Pe stradă sînt omniprezenţi cerşetorii, de diverse vîrste şi tipuri, mai mult sau mai puţin insistenţi. De la cei tăcuţi, dar exasperanţi în demnitatea lor mută (dacă nu le dai, te simţi ultimul om, ei şi-au păstrat decenţa şi tu...), pînă la puradeii milogi sau doamnele plîngăcioase care se ţin scai după tine...

Cel mai interesant şi incredibil (dar adevărat...) este momentul cînd liniştea jocului e întreruptă de ceva în afara tablei obişnuite, dacă pot spune aşa, *hors* traseu... De pildă, acum vreo săptămînă, în plină zi, trecînd prin faţa unui bloc din zona Căii Victoriei, aproape de Sala Palatului, aud un urlet, indescifrabil. Pe stradă, puţină lume. Mă întorc şi văd un puşti de vreo 20 de ani, în gri, fugind mîncînd pămîntul. Mă gîndesc că el e agresatul, că cineva îl urmăreşte. Cînd colo, strigătele capătă contur: o voce feminină articulează „Hoţul! Prindeţi hoţul!". Nevenindu-mi, încă, să cred că mie mi se întîmplă acest lucru, îl las să treacă pe lîngă mine, fără pic de simţ civic... Apoi o văd pe doamna care iese din scara blocului: la vreo 50 de ani, civilizată şi oripilată. Ca tot românul, după necaz, stăm de vorbă: „Doamnă, a intrat cu mine şi mi-a smuls lanţul de la gît. Putea să mă şi omoare..." – povesteşte păgubaşa. Îi dau dreptate, şi întreb într-o doară: „Era din aur?". „Vai, doamnă, cum să fi fost? Gablonţ. Îl luasem de la Paris...".

Nu are importanţă. Gestul contează. Drumul meu a fost palpitant şi mi-a dovedit, din păcate, un lucru: oricît te-ai antrena – cu sau fără bursuc –, elementul-surpriză va fi nelipsit. În Bucureşti. Dar eu merg înainte.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Ce îngăduim

Cititorii *Dilemei vechi* ştiu prea bine că ignoranţa e *radix malorum*. Tot aşa cum observă că trăim într-o ţară tolănită pe pragul barbariei. Avem aici o problemă socio-profesională majoră şi – la limită – una de supravieţuire a identităţii care ne mai dă dreptul la limba română. Tranziţia postcomunistă n-a făcut decît să agraveze tarele sistemului moştenit. Îndoctrinarea ideologică a dispărut, dar a lăsat urme durabile într-un „corp didactic" deja condiţionat de absurdităţile, distorsiunile cognitive şi reducţionismele specifice regimului comunist. Lozinca – pastilă de stupiditate programată – are viaţă lungă. Concepţia despre „lume şi viaţă" a două generaţii fusese deja mutilată, iar inerţia ei, susţinută biologic, nu a fost limitată nici printr-o reformă clară, nici printr-o voinţă politică ajutătoare. Au apărut centre alternative de spălare a creierelor. Pe locul defilărilor, al muncii patriotice şi al stagiilor de „împletire a învăţămîntului cu practica", s-au instalat noile mijloace de comunicare în masă, cumpărate de foşti securişti sau de afacerişti veroşi, care-şi doresc o societate incultă, ameţită de vulgaritate şi, prin urmare, uşor manipulabilă. Cu asemenea goluri zgomotoase a crescut o tinerime şocată de schimbări nedigerate, adeptă a formalismului caricatural şi dedată la un mimetism „occidental", deopotrivă lipsit de resurse şi de clasă.

Exponenţii intelectuali ai fiecărei vîrste au căutat după '89 atît reajustări individuale, cît şi soluţiile unui progres aşteptat ca dar divin sau fabricat în eprubeta civismului embrionar. Nu le-a prea reuşit. Pentru că autismul, dedublarea şi sindromul paranoic de identificare cu „modelul" Celui Mai Iubit au înfrînt nevoia de dialog, urgenţa de a regăsi raţiunea colectivă şi pariul nobleţei spirituale (ca scop al oricărei vieţi împlinite). Ne-am minţit reciproc, în vacarmul monologic al prezumpţiei de omniscienţă. Mai grav. Am fost în continuare minţiţi, copleşiţi cu false bune intenţii, hoţii, nepotisme şi alte metode preluate din lunga carieră a impostorii autohtone.

Prea multe adjective, într-un text prea nervos? E posibil. Uitaţi-vă totuşi în jur fără iluzia că mai aparţineţi, cu micul dvs. cerc personal, unei lumi civilizate. Tot mai mulţi analfabeţi (care spun *viral* în loc de *vital* şi *pionieraj* în loc de *pionierat)* pătrund, sub toate etichetele disponibile, în sfera deciziei. Tot mai numeroşi interlopi se aleg cu numiri prin administraţie şi ministere. Tot mai multe „staruri", ieşite la lumina notorietăţii mediatice direct din bezna mahalalelor, ne dau lecţii de gust, de înţelepciune sau de amor. Tot mai mulţi jurnalişti leneşi la documentare şi repetenţi la deontologie atacă, pentru a-şi primi leafa, personalităţile adevărate, care îndrăznesc să mai deschidă gura în public. Şi tot mai mulţi români, purtători clandestini de valoare, vor să emigreze, întrucît nu mai ştiu cînd îşi vor mai putea realiza proiectele, pe o piaţă a ideilor şi o scară a competenţelor demne de acest nume.

Mai poate stopa cineva o asemenea kermeză pseudodemocratică? De ce vocile acelei *majorităţi tăcute,* pe care o speram încă sănătoasă, cu tot cu bunul ei simţ, şi-au pierdut orice rezonanţă? De ce scîrba faţă de atmosfera creată nu izbuteşte să schimbe tonul şi direcţia? Cum să credem că încă o comisie – care produce încă un raport – va putea extirpa din mediul şcolar buruiana unui naţionalism idiot, balastul clişeului xenofob şi zgura obscuratismului cu pretenţii pioase? Eram nu demult în biserică la Paris, nu la Poplaca: o doamnă mi-a susurat indignarea ei faţă de prezenţa unui candelabru cu şapte braţe, chestionîndu-mă candid: da ce, noi sîntem evrei? N-am scăpat bine cu explicaţia că „Biserica e fiica Sinagogii", şi iată că mă preia un domn foarte ortodox, care îmi aminteşte, peremptoriu, că romanii au venit „la noi" doar ca să fure aurul dacilor... Credeţi-mă: *pătimim exact ce îngăduim.*

Augustin IOAN

În favoarea spaţiului public

– (re)construcţia în vremea crizei –

A început expoziţia anuală de arhitectură a Ordinului Arhitecţilor din Bucureşti (OAR Bucureşti). Criza se vede şi aici: raportul dintre clădiri edificate şi/sau terminate deja în ultimul an, pe de o parte, şi proiecte nerealizate (încă?) gravitează din ce în ce mai vizibil în favoarea celei de-a doua secţiuni. La fel – şi raportul dintre pragmatismul primelor şi inventivitatea „încremenită în proiect" a celor din a doua tranşă. În fine, vom avea timp să mai comentăm arhitectura ce se face azi: în definitiv, ce altceva vom mai face pe căldura mare şi pacea aşternută peste şantiere? „De lucru" nu mai e, jucăria imobiliară nu mai are haz, investitorii şi-au luat jucăriile şi ne-au lăsat cu nostalgii. Eh, ce vremuri acelea cînd puteau publica şi jurnalele cîte un turn pe zi ameninţînd, va să zică, urbele noastre virginale!

„La astfel de sindrofii se invită primarele, iar domnia sa, indiferent cine umple funcţia la momentul respectiv, nu apare. Intelectualii prezenţi oftează superior şi se scufundă în vorbiri grele."

Dar, ca de obicei, prietenii de la *Igloo* nu ne lasă doar cu nostalgiile şi cu schiţele, ci sînt pro-activi şi pe criză. Tema Anualei de Arhitectură deştept formulată: „Public. Spaţiu public". Dincolo de găselniţa jurnalistică, titlul ne atrage atenţia asupra faptului că spaţiul public este o funcţie a publicului însuşi. Că, dacă e să protestăm de la început şi împotriva a tot ce mişcă sau miroase a dezvoltare, măcar să o facem în faze, cînd un asemenea protest are temei legal şi şanse de reuşită (dacă există şi argumente, nu numai ţîfnă protestatară). În fine, că există şi alte forme de a participa la (re)construcţia spaţiului public decît a fi contra din principiu: a negocia, prin punerea în comun de politici urbane sectoriale elaborate în grupuri de expertiză. Experţii nu se vor lega cu lanţuri de clădiri. Nici nu vă vor spune că Manhattan este oraşul cel mai îngrozitor din lume pentru că are clădirile cele mai înalte. Pe ei nu îi veţi vedea acţionînd, dezinteresat, cu inocenţă sau manipulaţi, pentru a lubrifia schimbarea de acţionariat de la Roşia Montană. Nu.

Or, e mai simplu, încă, de scris „pe ficat", cîtă vreme publicul spaţiului public este încă anesteziat şi dezinformat cu sistemă, iar el se lasă.

În acest context vine şi propunerea noastră, la care vă invit, dacă acest text apare aşa cum sper, la vreme, pentru ca invitaţia să aibă sens (http://www.anuala.ro/2009/spatiul_public_contemporan). Pentru colegii de la arhitectură, o sesiune cu prietenii noştri de felurite zone de expertiză, de la Centrul de Cultură Contemporană de la Barcelona (CCCB), vineri 22 mai, începînd cu ora 9,30, la UAUIM. Pentru publicul amator, dar avizat, sîmbătă, 23 mai, de la ora 10,30, în sala Dalles, în cadrul Anualei. Expoziţia CCCB (http://urban.cccb.org/prize), deschisă în format redus în Anuală, am reuşit să o aduc la Bucureşti ca parte a unui proiect cultural finanţat de OAR din Timbrul de arhitectură şi cu eforturile lui Bruno Andreşoiu şi a colegilor săi. E un proiect colaborativ de trei ani, din care face parte itinerarea expoziţiei retrospective a premiilor CCCB pentru spaţiu public. Recomand, pentru cei interesaţi, să citească şi arhiva CCCB de texte despre spaţiul public.

Ce dorim este ca, în timp, să imprimăm dezbaterilor despre spaţiul public trei dimensiuni, care sînt relativ absente pe-aici, prin patria noastră: 1) expertiza discursului; 2) interdisciplinaritatea şi 3) caracterul negociat al spaţiului public, ca rezultantă a celor două perspective anterioare, plus cotidianitatea vieţilor noastre, acelea care se consumă în atributele (bune sau rele) ale spaţiului public. De obicei, la astfel de sindrofii se invită primarele, iar domnia sa, indiferent cine umple funcţia la momentul respectiv, nu apare. Intelectualii prezenţi oftează superior şi se scufundă în vorbiri grele. De data aceasta, proiectul e diferit: invitaţiile sînt orizontale, adresate colegilor noştri din felurite profesiuni care pot contribui la formularea de politici ale spaţiului public. Abia după ce ne vom fi făcut temele şi vom fi reuşit să concretizăm astfel de politici, vom ieşi cu ele în spaţiul public şi le vom pune la mijloc, spre consultarea partenerilor din ONG-uri şi din zona decizională, a administraţiei şi a politicii. Ca urmare a proiectelor de felul acestora, veţi găsi publicate şi, deci, citabile, bune practici de altundeva (şi Barcelona este o colecţie de astfel de exemple), politici serioase de dezvoltare urbană şi proiecte de viitor responsabile. De cît de multă lume – mai cu seamă din rîndurile ONG-urilor precupate de Bucureşti – va lua cunoştinţă de calitatea premiilor pentru spaţiu public ale CCCB poate să depindă şi calitatea viitoare a intervenţiilor noastre „în favoarea spaţiului public" (cum sună titlul expoziţiei).

Anuala de Arhitectură din Bucureşti „009. Public. Spaţiu Public" organizează vineri, 22 mai, cu începere de la ora 9,30, în Sala Frescelor a Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", conferinţa „Spaţiul Public Contemporan", iar sîmbătă, 23 mai, de la ora 10,30, la sala Dalles, în cadrul expoziţiei „Flavour of Public Space", masa rotundă Spaţiul Public Contemporan, precedată de prezentarea filmului *Piaţa Universităţii*, comentat de co-realizatorul Mirel Bănică. Evenimentele vor fi moderate de Mircea Ochinciuc (arhitect, preşedinte Ordinul Arhitecţilor din Bucureşti), Bashkim Shehu (scriitor, Barcelona) şi de Augustin Ioan (arhitect, coordonatorul proiectului), iar printre participanţi se vor număra Jodeph Ramoneda (director al Centrului de Cultură Contemporană din Barcelona), Andrei Ţăranu (analist politic), Jordi Punti (scriitor), Lluis Ortega (arhitect) şi Itziar González (arhitect şi consilier pentru districtul Ciutat Vella din Barcelona).

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

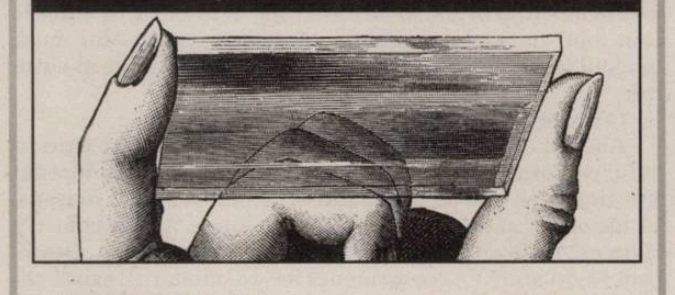

ABBA chiar e cultură!

Duminica trecută, am petrecut şi eu un *Weekend ABBA,* alături de VH1. Luat pe sus de amintiri şi de cunoscutele melodii ale trupei suedeze, nu mă mai săturam să privesc şi să fredonez „Dancing Queen", „SOS", „Knowing Me, Knowing You", „Mamma Mia" sau „Fernando" (deşi nu mi-am propus niciodată să învăţ versurile acestor piese, mai ştiam şi acum din ele, după atîta timp.)

Îmi amintesc întrebările din *acea* perioadă. „De care-ţi place mai mult – de ABBA sau de Boney M?" Lucrurile funcţionau dual. Îmi plăceau şi „Rivers of Babylon" sau „Rasputin", dar parcă nu se comparau cu melodiile lui Benny. Tot dual funcţionau lucrurile şi în privinţa celor două soliste: „De care-ţi place – de cea blondă sau de cea brunetă?". Eu am avut perioade în care uneori îmi plăcea de cea blondă, alteori – de cea brunetă. Dar de cele mai multe ori preferata mea era cea blondă, Agnetha. Frida era ea drăguţă, dar părea mai rece decît Agnetha.

Singurul lucru care mă intriga era ce a găsit blonda la tipul ăla cu faţă de maimuţă, Bjorn, şi de ce nu-l preferase pe Benny... Deh, prostii!

„Despre ce scrie ăsta aici?" – se vor întreba puriştii culturii. „Despre o fomaţie de muzică pop? Asta e ceva comercial, brrr!, nu e cultură! Şi şi-a mai pus şi titlul ăsta de rubrică. Auzi tu: «cultura pe stică»! Dacă asta e cultură înseamnă că a înnebunit lumea. Rău am mai ajuns! Nţ, nţ, nţ!"

Îmi pare rău să-i inoportunez pe cei cu degetul lipit de tîmplă, dar trebuie s-o spun: trupa ABBA şi melodiile ei *chiar* înseamnă cultură. Din punct de vedere muzical (componistic şi interpretativ), piesele sînt fără cusur. Mai mult, au un sound aparte şi au impus o stilistică. E adevărat, sînt foarte accesibile şi comerciale. Dar de cînd accesibilitatea e un lucru rău?

Pe de altă parte, nu orice este comercial e şi lipsit de valoare (ar fi simplu să fie aşa şi am putea să împărţim lucrurile în alb şi negru – după cum sîntem tentaţi să facem întotdeauna, pentru a ne economisi efortul intelectual). Mărturisesc că există lucruri comerciale, faţă de care mulţi oameni de cultură cu scaun la cap strîmbă din nas, pentru care însă eu am tot respectul. De pildă, chestii ca *Războiul stelelor* sau *Harry Potter* sau – iată – ABBA (ca să dau exemple din domenii diferite). E adevărat, filmele lui George Lucas sînt previzibile, cu eterna luptă dintre bine şi rău, sînt construite după nişte reţete comerciale. La fel şi romanele lui J.K. Rowling. Da, sînt comerciale, chiar *foarte* comerciale – dar nu sînt doar atît. Nu e de ajuns să creezi după reţetele pieţii, pentru a avea un aşa de mare succes, pentru a reuşi chiar să influenţezi mentalul colectiv. Nu orice lucru comercial are o aşa de mare forţă de a se impune şi de a modifica reprezentările sau percepţiile. Îţi mai trebuie şi ceva în plus – şi aici nu putem vorbi decît despre valoare. *Războiul stelelor, Harry Potter* sau melodiile trupei ABBA au creat o lume coerentă, au impus realităţi mentale noi – şi asta nu e puţin. Dacă ar fi aşa uşor, am avea pe toate drumurile astfel de lucruri care să stîrnească milioane de fani, pentru că mai toată lumea îşi doreşte succes, glorie şi, mai cu seamă, bani. Iată însă că nu e aşa. Există o mulţime de produse artistice realizate după şabloane comerciale. Dar foarte puţine reuşesc să se desprindă de pluton şi să treacă în eşalonul întîi, la nivel mondial.

Îi auzi pe mulţi oameni de cultură sclifosiţi: *„Harry Potter?* E rudimentar şi prost scris". Numai că ei nu ar putea să scrie ceva cu o asemenea forţă. „ABBA? E o muzică uşurică, inconsistentă." Foarte bine, dar nu ar fi în stare să compună şi ei astfel de melodii, care să mai şi reziste atîta timp. Nu că nu şi-ar dori – aşa cum te asigură cu un aer superior. Pur şi simplu, nu pot. Atunci de ce să nu-i aplaudăm pe cei care pot?

Lucian POPESCU

Ziarele îşi strigă deznădejdea: vor cotizaţii de la cititori

Site-urile de presă sînt disperate în toată lumea. Se simte acest lucru şi din tonul declaraţiilor, şi din soluţiile pe care le propun. Actuala criză a dublat, de fapt, o criză proprie a presei scrise, care se făcea simţită de peste cinci ani. Ziarele şi agenţiile de presă au eşuat în căutarea unui model de afaceri care să le ofere venituri comparabile cu cele obţinute pe vremea cînd Internetul nu exista. Iar acuzaţiile privind calitatea produsului de presă curg pe bandă rulantă.

După anunţarea situaţiilor financiare pentru cel de-al patrulea trimestru al anului 2008, toată suflarea site-urilor *mainstream* de ştiri a intrat în panică, în SUA. Pentru mulţi, veniturile din publicitate au scăzut sub nivelul costurilor, multe ziare locale s-au desfiinţat, bugetele au fost tăiate „la sînge", mii şi mii de jurnalişti şi-au pierdut slujbele şi nu există încă vreun semn că lucrurile vor reveni la normal. Dimpotrivă chiar. Ironia sorţii – studiile arată că, datorită Internetului, niciodată ziarele nu au avut o audienţă mai mare ca acum şi niciodată nu au fost citite de atît de mulţi tineri.

De la începutul anului pînă azi, discuţiile pentru găsirea unei soluţii salvatoare s-au înteţit şi probabil vor continua să se aprindă şi mai tare. Şi aşa s-a născut uimitoarea idee de a se introduce plăţi pentru accesarea a o parte sau a întreg conţinutului unui site de ştiri. Fie utilizatorul va plăti un abonament anual modic (pentru *New York Times* s-a propus, de pildă, o sumă cuprinsă între 55 şi 100 de dolari pe an), fie va fi introdus un sistem de microplăţi, cititorul urmînd a plăti doar pentru articolul pe care doreşte să-l citească (undeva între 5 şi 10 cenţi per articol). Oricît i-ar părea ea de neverosimilă unui utilizator veteran de Internet, care asociază aproape axiomatic web-ul cu gratuitatea, ideea a fost luată în serios şi a fost foarte viu discutată în ultimele două luni.

Şi a apărut şi pionierul care să o încerce efectiv. *Wall Street Journal* s-a hotărît să introducă în această toamnă un sistem complex de microplăţi, astfel încît cititorul să poată accesa conţinutul unui articol doar dacă plăteşte o anumită sumă de bani (la o căutare pe Google cu termenii *Micropayments + Wall Street Journal* apar peste 150 de mii de rezultate, ceea ce spune ceva despre cît de importantă a fost considerată această ştire).

Ai plăti ca să citeşti ştiri pe Internet? Acum un an părea de neconceput o astfel de propunere. Mai jos am făcut o sinteză a principalelor argumente pro şi contra, legate de această discuţie.

Argumente pro

1. Redacţiile ziarelor produc conţinut – adică ştiri, reportaje, analize, opinii etc. Aceasta este „marfa" pe care o livrează ele cititorilor. Iar astăzi, pe Internet, această „marfă" este gratis. Banii încasaţi de ziare din ediţiile online provin doar din publicitate, şi nu din vînzarea directă a „mărfii" către cititor, aşa cum se petreceau lucrurile pe vremea cînd oamenii îşi făceau abonament la un ziar sau îl cumpărau de la chioşc. S-a ajuns, prin urmare, ca ziarele să întreţină o legătură mai strînsă cu regiile de publicitate, decît cu propriii cititori. Iar acest lucru a dus la o scădere dramatică a calităţii materialelor jurnalistice, scădere tradusă fie prin tabloidizare, fie prin reticenţa editorilor de a mai cheltui pentru materiale jurnalistice ce necesită multă muncă, cum ar fi, de pildă, investigaţiile jurnalistice.

Reintroducerea unui sistem de plată pentru lectura ziarului online ar reînnoda legătura jurnalistului cu cititorul şi ar stimula editorul să investească în efortul de amploare al jurnalistului. Jurnalistul, la rîndul lui, ar fi motivat să producă articole de valoare, dincolo de valoarea lor de piaţă imediată. Ar scădea numărul de cititori, bineînţeles, dar veniturile şi calitatea ar creşte. Iar investitorii ar deveni şi ei mai interesaţi, decît pînă acum, *să facă* afaceri în media online (vezi *Walter Isaacson* în time.com, 5 februarie 2009).

2. Site-urile *quality* de ştiri pierd venituri importante din publicitate din cauza site-urilor care agregă ştiri. De pildă, un site care adună articole despre creşterea copiilor preşcolari, din publicaţii *quality* generaliste – deci, un site cu cheltuieli redacţionale minime – va fi favorizat de regiile de publicitate, pentru că are un public mai bine targhetat şi cere de zece ori mai puţini bani pentru un banner, decît sursa iniţială. Un sistem de plată per articol ar face posibile asemenea preluări doar între site-urile care-au stabilit acorduri în acest sens. (vezi şi *Steve Brill* în poynter.org, 10 mai 2009) De altfel, Associated Press a anunţat, la începutul lunii aprilie, că tuturor celor ce preiau în mod neautorizat conţinut de pe site-ul agenţiei le va cere o parte din veniturile realizate.

3. Pînă acum, plata pentru conţinut online nu a funcţionat, pentru că nu au existat sisteme de plată de încredere, uşor de accesat şi adaptate microplăţilor. Nimeni nu ar pierde jumătate de oră, ca să transfere 10 cenţi unui site pentru a citi un articol. Succesul obţinut de Apple cu aplicaţia iTune, un sistem prin care utilizatorul plăteşte dintr-un cont virtual aproape instantaneu 99 de cenţi pentru fiecare melodie pe care o descarcă reprezintă însă un model promiţător şi pentru publicaţiile online. Alt model propus este cel al televiziunii prin cablu. Utilizatorii ar putea plăti providerului de Internet o sumă de bani pentru a accesa site-urile de ştiri.

4. Utilizatorii care fac parte dintr-o elită profesională ar fi dispuşi să plătească pentru articole foarte specializate, articole ce interesează prea puţin marele public (vezi şi journalism.org, „The States of News Media" pe 2009).

Argumente contra

Argumentele contra sînt mult mai numeroase decît cele enumerate mai jos, dar le-am ales pe cele care dau o replică directă argumentelor pro:

1. Nu gratuitatea conţinutului este problema; în fond, înainte de Internet, abonamentele şi vînzările la chioşc nu acopereau nici măcar costurile cu tiparul şi hîrtia, grosul veniturilor provenind şi atunci, ca şi acum, tot din publicitate.

2. Sistemul microplăţilor nu ar rezolva nimic în ceea ce priveşte calitatea jurnalistică. Managerul publicaţiei ar avea o evidenţă precisă asupra profitabilităţii fiecărui articol scris şi ar ajunge să „optimizeze" munca jurnalistului în funcţie de rentabilitatea materialului de presă.

3. New York Times a făcut un experiment timp de doi ani (2005-2007), cerîndu-le cititorilor să plătească o sumă modică pentru lectura editorialelor online. Suma încasată a fost infimă, cu mult mai mică decît ar fi încasat din publicitatea online, şi ziarul a renunţat la experiment.

4. Nu există pînă acum nici un indicator în sensul că lumea ar fi dispusă să plătească marilor site-uri pentru nişte ştiri pe care e foarte probabil să le găsească pe bloguri.

5. O măsură de acest tip ar trebui adoptată simultan de majoritatea publicaţiilor importante. Altfel, cea care ar adopta-o prima şi-ar pierde pentru totdeauna cititorii. În plus, publicaţiile *mainstream* deja pierd teren constant în faţa blogurilor şi a publicaţiilor independente, de nişă. Exemplul *Wall Street Journal* nu e concludent, pentru că publicaţia nu a renunţat niciodată la abonamente pentru conţinutul online premium, acum 7% din încasările publicaţiei provenind din aceste abonamente.

6. Faptul că ziarele nu s-ar mai putea cita între ele ca pînă acum şi acela că nu va mai exista oceanul de linkuri de pînă acum vor reduce traficul pe site-urile mari de ştiri.

Mergînd pînă la absurd, dacă ziarelor le-ar reuşi un astfel de plan de afaceri, de ce să nu introducă şi yahoo.com o plată pentru serviciul de e-mail sau Facebook să nu ceară un dolar pe an pentru a-ţi menţine pagina personală?

Cred că pînă la urmă ideea aceasta a plăţilor pentru ştiri online va fi abandonată, poate doar se vor introduce unele servicii speciale plătite sau se vor cere bani pentru conţinut premium, precum analize detaliate, destinate elitelor de profesionişti. Mult mai interesantă este însă ideea preluată deja de aproape toate site-urile marilor cotidiene europene de a crea magazine online pentru propriile comunităţi de cititori. Singura problemă e – care comunităţi? Deocamdată, nici un ziar nu a mai investit semnificativ în crearea şi menţinerea lor, iar peste noapte nu prea e posibil să apară.

PUBLICITATE

Redescoperirea tangoului

– interviu cu Gilbert ISCU, fondator al şcolii „TangoTangent“ –

O seară la restaurantul cu specific sud-american Villa Rodizio, din zona Grădina Icoanei. La parter, sosesc clienţii, care se uită preocupaţi pe lista de meniuri. Cînd urci la etaj însă, intri într-o altă lume: e ca o ruptură de nivel a existenţei. Pe ritmurile nostalgic-languroase ale tangoului, în lumina slabă, perechile se perindă alene, îmbrăţişate, pe ringul de dans.

Joia este zi de milonga, *de petrecere, pentru cursanţii şcolii „TangoTangent“, şi nu numai. Alături de ei este şi unul dintre fondatorii şcolii, Gilbert Iscu, care, în urmă cu cinci ani, nici nu se gîndea că în viaţa lui va apărea acest oaspete din Argentina. În interviul de mai jos se găseşte povestea lui, dar şi a felului în care o lume tot mai stresată şi grăbită s-a reîndrăgostit de dansul bunicilor noştri.*

De la PR la dans

Cum v-aţi întîlnit cu tangoul?

La un moment dat, cînd împlinisem 30 de ani (acum cinci ani), iar jobul mă acaparase cu totul – eram consultant în relaţii publice –, mi-am pus o întrebare: cînd începe viaţa mea? Am încercat să răspund găsindu-mi un hobby. Pe lîngă clasicele preocupări, cum ar fi lectura şi călătoriile, am vrut să găsesc şi ceva care să includă mişcare, să mă menţină în formă. Am început cu dansul sportiv. După un an de cursuri, am mers cu prietenii să dansez într-un loc public şi mi-am dat seama că învăţasem zece dansuri, dar de fapt nu puteam dansa nici unul prea bine. Atunci am încercat să găsesc altceva, care să mi se potrivească. Pe vremea aceea, tangoul era predat în Bucureşti de un cuplu de profesori care ajunseseră chiar pînă la Buenos Aires. Am mers la recomandarea unui prieten, Dan, împreună cu soţia mea, să vedem cum este. Şi am descoperit tangoul argentinian.

Soţia dvs. cu ce se ocupa?

Ca şi mine, era consultant în relaţii publice. Mie mi-a plăcut din primul moment, ei la început nu i-a plăcut defel. Ne-a luat cam o lună pînă ne-am acomodat cu atmosfera, pînă am descoperit dansul. Partea cea mai frumoasă este că fiecare dans, fiecare tango este unul improvizat. Chiar dacă dansezi cu aceeaşi persoană şi pe aceeaşi melodie, de fiecare dată dansezi altfel. E ca un fel de mîncare, care nu îţi iese de două ori absolut identic şi îl consumi atunci, o singură dată, după preparare. Tangoul se naşte şi se „consumă“ pe loc.

Dar există totuşi şi o tehnică, nişte paşi de bază.

Paşii de bază sînt doar trei, chiar doi, după părerile unor alţi profesori. Nimic special, totul e foarte firesc. Noi încercăm să-i învăţăm pe oameni să danseze firesc. Nu e cu mult mai complicat decît a merge, doar că trebuie să fii atent şi la muzică, să încerci să conduci întregul dans al cuplului pe muzică, să ai grijă de partenera cu care dansezi, să ai grijă de cuplurile care dansează în jurul tău.

Cît de frecvent mergeaţi la cursuri?

O lecţie şi o practică pe săptămînă, apoi două lecţii şi o practică pe săptămînă. Tangoul se învaţă destul de repede, doamnele îl învaţă de obicei mai repede decît domnii, asta pentru că aceştia trebuie să înveţe să conducă.

Cînd aţi început să predaţi chiar dvs.?

La începutul anului 2006, după un an de curs la şcoala respectivă. Am început să studiem noi, să căutăm surse, resurse, metode de predare şi să ne formăm o părere proprie despre tango. Cu cei doi paşi de bază şi cu înţelegerea dansului poţi să-l recreezi, să-l recompui şi chiar să-l predai.

Cum aţi înfiinţat şcoala?

Iniţial, la cursurile de dans sportiv am mers împreună cu soţia mea, Amalia, şi cu un prieten, Daniel Mândiţă. Apoi şi tango am învăţat tot împreună, iar şcoala am deschis-o împreună ca membri fondatori. Şcoala se numeşte „TangoTangent“. Şi numele are o poveste: am ales să dansăm un pic altfel decît la cursuri, să ne exprimăm în stilul nostru personal; iar profesorul nostru a remarcat schimbarea şi ne-a spus că sîntem „tangenţi la tango“. Ni s-a părut amuzant şi am hotărît să folosim expresia. Într-adevăr, şcoala noastră de tango e puţin altfel faţă de celelalte.

Prin ce este altfel?

E vorba de atitudine şi de ceea ce încercăm să le transmitem elevilor: şi anume, că poţi să dansezi tango relaxat, bucurîndu-te. După părerea noastră, dansul trebuie să fie o activitate distractivă, pe care s-o faci din plăcere.

Aţi renunţat la slujba veche?

Între timp, eu şi soţia mea ne-am înfiinţat propria firmă de relaţii publice, şi asta ne-a permis să avem un program flexibil şi să ne organizăm munca de zi cu zi în jurul tangoului. N-aş putea spune că tangoul s-a transformat într-o profesie în sine, dar numărul elevilor care vin la cursuri creşte, activităţile conexe şcolii de tango au crescut ca număr şi amploare – de exemplu, organizăm periodic petreceri cu tango, seminarii internaţionale şi festivaluri de tango, unde îi invităm pe cei mai buni profesori din lume, am organizat concerte de tango şi proiecţii de filme etc.

Un fenomen care ia amploare

Cum au început să vină primii elevi şi unde se desfăşurau cursurile?

Se desfăşurau undeva pe Lipscani, în incinta unui hotel. Îmi amintesc cu plăcere că prima grupă de cursanţi a fost formată exclusiv din prieteni. Nimeni n-a crezut, pînă la primul curs, că vom deschide o şcoală de tango, cu toate că ne încurajau mult. Au venit cca 20 de oameni, ne-am simţit bine. Dan Mândiţă este cel care a creat metodele de predare pe care ne bazăm de la începuturile „TangoTangent“ şi pînă acum. Amalia se ocupă de partea de relaţionare şi comunicare cu cei care vin la cursuri, iar eu – de partea organizatorică şi de promovarea şcolii.

Am promovat foarte bine şcoala pe Internet, prin site-ul şcolii – www.tangotangent.ro – şi prin portalul de tango, www.milonga.ro. *Milonga* sînt petrecerile de tango argentinian, adică ceea ce puteţi vedea în această seară aici. În principiu, există un grup mare de dansatori în Bucureşti, sînt cîteva sute şi, în afară de faptul că vin la cursuri, în timpul săptămînii, ne întîlnim şi dansăm în grup, în locuri ca acesta, la Villa Rodizio, o dată pe săptămînă, joia. Vin de fiecare dată peste 50 de oameni. Pentru că fenomenul capătă amploare şi avem cursuri în fiecare zi a săptămînii, am înfiinţat un studio de tango argentinian, se cheamă Estudio Tango Real, pe str. Sfîntul Ştefan la nr. 21. Sîntem patru cupluri de profesori care predau, cei nou-veniţi pot alege să urmeze cursuri în orice zi a săptămînii. De ceva vreme am început să organizăm *milonga* şi duminica, la Clubul Ţăranului.

Corporatiştii îndrăgostiţi de tango

Ce fel de oameni vin la tango?

Cei mai mulţi au peste 30 de ani, sînt oameni care muncesc mult, zi-lumină, cu joburi serioase, aşa-zişii „corporatişti“. Fiecare dintre ei a dorit să facă ceva în timpul liber, au aflat de noi de la prieteni sau colegi, au descoperit tangoul şi l-au îmbrăţişat.

De obicei sînt oameni singuri?

Nu neapărat. E adevărat că poţi veni la tango fără partener, însă mulţi vin şi împreună cu partenerul, chiar dacă dansează la curs cu altcineva. În tango dansezi cîteva melodii cu o persoană, după care îi mulţumeşti şi schimbi partenerul.

În străinătate, şcolile de tango au cunoscut un boom *în ultima vreme. Se întîmplă şi la noi la fel?*

Da, mai ales în ultimul timp, tangoul a început să fie predat şi în alte locuri în Bucureşti sau în ţară, s-au format o serie de alţi instructori. E interesant pentru că fiecare are abordarea proprie, poţi să alegi profesorul, modalitatea de predare, stilul de tango.

De ce vor atîţia oameni să vină la tango, la dansuri de societate, în general?

Cred că societatea actuală merge într-o direcţie care accentuează individualismul, iar tangoul aparţine curentului contrar. Vedem cum se „dansează“ în cluburi şi discoteci, fiecare individ dansează singur, muzica e „plată“, e doar ritm, nu şi armonie. La tango dansezi cu un partener, în doi, şi trebuie în primul rînd să ai grijă de cel cu care dansezi, să comunici cu el, fără cuvinte, doar prin atenţie. După cîteva luni de curs, bărbaţii pot deveni nişte lideri veritabili, pot conduce în paşi de dans orice parteneră, chiar dacă ea abia descoperă frumuseţea dansului. Doamnelor, tangoul le dă o altă posibilitate de exprimare, de expresie personală; chiar dacă ele îşi urmează partenerul în dans, există multe momente în care personalitatea lor este pusă în valoare prin felul în care se mişcă şi păşesc cu graţie. Mai mult, tangoul le dă posibilitatea să fie elegante, feminine şi naturale.

Cei care vin la curs se schimbă în vreun fel?

Absolut. Cum vă spuneam, vin cursanţi care aparţin tipului corporatist şi petrec ziua la birou, în stres. La început sînt timizi, se uită cu neîncredere, de parcă n-or să reuşească niciodată să danseze şi, după un timp, îi vezi cum vin zîmbind, cu bucurie şi încredere în ei, transformaţi. Descoperă că, în afară de companionul lor, calculatorul, există oameni şi lucruri frumoase în jur.

De altfel, mulţi dintre cursanţii de la tango călătoresc mult în străinătate prin natura serviciului şi îşi iau cu ei pantofii de dans în bagaj, merg şi dansează cînd au timp la *milongile* de-acolo. Pentru mine, ca instructor, e interesant să văd această transformare.

Se leagă prietenii?

Sigur. Mai întîi devii amic cu cei cu care dansezi, apoi poţi să-ţi faci chiar şi prieteni. Iar ca să vă ofer un detaliu „picant“, acum, în iunie, o să aibă loc căsătoria unui cuplu care s-a cunoscut la tango. Şi am mai auzit şi de alte situaţii asemănătoare.

Sînt şi cursanţi care renunţă, care spun „nu mă descurc, nu mă pricep“?

Bineînţeles. Depinde ce cauţi cînd vii aici. Dacă vii la „TangoTangent“ şi vrei să te simţi bine, să-ţi faci prieteni şi să dansezi, o să-ţi placă. Dacă vii cu ideea că o să înveţi repede să-ţi ridici picioarele pe sus, acrobatic, şi o să devii în scurtă vreme mare dansator, n-o să-ţi placă. Încercăm să ţinem totul la un nivel de normalitate, fără să promovăm un tango de show sau de spectacol. Pur şi simplu, sîntem liniştiţi şi normali. Ceea ce ne propunem este să oferim tangoul, unui număr cît mai mare de oameni, să le deschidem apetitul. Un curs de începători durează trei luni, un modul intermediar durează un an, cel de avansaţi nu se termină niciodată.

Întîlnirea cu Răzvan Mazilu

Spuneaţi că vin şi invitaţi din străinătate.

În octombrie anul trecut, am avut invitate la Bucureşti trei perechi considerate printre cele mai bune cupluri de profesori şi dansatori din Buenos Aires – Mariano Chicho Frúmboli şi partenera sa Juana Sepulveda, Sebastian Arce şi Mariana Montes, Damian Rosenthal cu Celine Ruiz. Ei se numără printre dansatorii şi profesorii care au studiat tangoul tradiţional şi au început să-l schimbe, să-l recompună, să propună nişte metode de predare care să-l deschidă total. Fiind printre preferaţii noştri, i-am invitat la Bucureşti, au susţinut seminarii, demonstraţii, au avut avanpremiere de show-uri, pe care ulterior le-au prezentat în toată Europa. Acum, pe 29-31 mai, îi avem invitaţi pe Juan Fossati şi Luiza Paes, o pereche de profesori tineri, dar foarte buni. I-am cunoscut la Buenos Aires în ianuarie, am fost la nişte lecţii susţinute de ei, absolut fenomenale; pot să-ţi transmită în cîteva ore o mulţime de elemente, şi de substanţă, şi de improvizaţie. Încercăm preponderent să invităm la noi profesori foarte buni.

Aţi participat şi la spectacolul lui Răzvan Mazilu de la Teatrul Odeon, Un Tango Más. *Cum s-a întîmplat?*

Am avut această şansă de a fi invitaţi de Răzvan să dansăm alături de el în acest spectacol. La o *milonga,* acum trei ani, Răzvan Mazilu a venit cu o prietenă comună. I-a văzut pe Dan şi Amalia dansînd, i-a plăcut foarte mult: la anumite cupluri de dansatori, există o chimie, ceva care se vede, se simte, se transmite. La sfîrşit, cînd am făcut cunoştinţă – pentru că noi nu-l cunoşteam –, ne-a spus: vreau să fac un spectacol de tango cu voi, mă ajutaţi? Noi am crezut că e o glumă. Iată că n-a fost. Am lucrat şi am repetat cu Răzvan, cu Monica Petrică şi cu Alexandru Dabija, cot la cot, la Odeon, uneori şi în timpul nopţii. Spectacolul se joacă în continuare cu casa închisă, după trei ani. Am fost şi în turneu, la Ierusalim, la Budapesta, în Italia, la Madrid, invitaţi îndeosebi de ICR şi instituţii de cultură din oraşele respective.

Vă extindeţi şi în ţară?

E un fel de a spune. Am început deja să promovăm tangoul şi în alte oraşe. Pe 23 mai vom aniversa şcoala de tango argentinian „Libertango“ care activează de un an în Braşov. Am sprijinit-o, cît am putut, pe Mirela Muntean, instructor de tango, fondatoarea şi sufletul acestei şcoli, şi iată că a reuşit să creeze un nucleu de dansatori şi iubitori de tango care dansează regulat la Braşov. La Timişoara, la începutul lunii martie, am organizat Zilele Tangoului Argentinian, am predat acolo două zile, am prezentat şi spectacolul *Un Tango Más.* Avem multe solicitări din ţară să venim, să predăm, dar deocamdată timpul nostru este limitat şi nu ne permitem prea multe deplasări în ţară.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

despre putere și dreptate

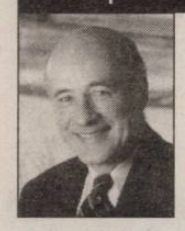

Joseph S. NYE

Reconsiderarea promovării democrației în lume

Președintele George W. Bush e cunoscut pentru că a proclamat drept punct central al politicii externe americane promovarea democrației. El n-a fost unic în acest demers. Cei mai mulți președinți, de la Woodrow Wilson încoace, au făcut declarații similare.

A fost așadar șocant să-l auzim pe actualul ministru de Externe, Hillary Clinton, expunînd în Congres noul concept promovat în politica externă, numit „3D" – apărare, diplomație și dezvoltare (**d**efense, **d**iplomacy, **d**evelopment). Notabilă este tocmai absența D-ului de la democrație, ceea ce sugerează o schimbare de politică din partea administrației Obama.

Atît Bill Clinton, cît și George W. Bush se refereau frecvent la efectele benefice pe care le au democrația și securitatea. Ei citau adesea studii din științele sociale, care arătau că statele democratice intră rareori în război unele cu altele. Dar, specialiștii mai arată și că democrațiile *liberale* nu intră aproape niciodată în război unele cu altele, ceea ce ar putea să însemne că o cultură constituțională liberală e mai importantă decît simpla libertate a alegerilor.

Alegerile sînt importante, dar democrația liberală înseamnă mai mult decît „electoralitatea". În absența unor reguli constituționale și culturale, alegerile pot produce violențe, așa cum s-a întîmplat în Bosnia sau la Autoritatea Palestiniană. Iar democrațiile neliberale pot ajunge să se bată între ele, așa cum s-a întîmplat în 1990 cu Ecuador și Peru.

În ochii multor critici din Statele Unite și din alte țări, excesele administrației Bush au pus în umbră ideea promovării democrației în lume. Invocarea democrației de către Bush, pentru justificarea invaziei din Irak, a implicat ideea că democrația poate fi impusă pe calea armelor. Democrația din lume a fost asociată cu varianta sa particulară americană și a primit o conotație imperialistă.

Mai mult, adesea retorica exagerată a președintelui Bush n-a coincis cu practica și a dat apă la moară acuzațiilor de ipocrizie. S-a observat că era mult mai ușor pentru el să critice Zimbabwe, Cuba sau Birmania, decît Arabia Saudită sau Pakistanul, tot așa cum s-a observat că tonul criticilor aduse Egiptului a fost curînd înmuiat.

Există acum pericolul unei reacții supradimensionate la eșecul administrației Bush. Dezvoltarea democrației nu e ceva impus din partea Americii și ea poate lua multe forme. Dorința unei mai largi participări a oamenilor se răspîndește odată cu dezvoltarea economiilor și cu modernizarea. Democrația nu e în retragere. Dacă la începutul administrației Bush, Freedom House, o organizație non-guvernamentală, avea pe listă 86 de țări libere, la sfîrșitul mandatului Bush, numărul acestora crescuse la 89.

Democrația rămîne un țel valoros și larg răspîndit, dar e important să se facă diferența între un scop și mijloacele folosite pentru a-l atinge. E o diferență între o promovare agresivă și o sprijinire blîndă a democratizării. Evitarea coerciției, a alegerilor premature și a retoricii ipocrite nu închide calea unei politici răbdătoare, bazate pe asistență economică, diplomație de culise și forme diversificate de ajutor pentru dezvoltarea societății civile, a statului de drept și a unor alegeri bine organizate.

La fel de important pentru metodele de politică externă folosite la sprijinirea democratizării de peste hotare e modul în care noi o practicăm acasă. Cînd încercăm să impunem cu forța democrația, aruncăm o pată asupra ei. Cînd revigorăm cele mai bune tradiții democratice ale noastre, putem stimula emulația și putem crea o putere soft de atracție. Acest tip de abordare este ceea ce Ronald Regan numea „strălucirea orașului de pe deal".

De exemplu, mulți oameni, atît din interiorul cît și din exteriorul Statelor Unite, au devenit cinici în legătură cu sistemul politic american, spunînd că e dominat de puterea banului și închis pentru cei dinafară. Alegerea lui Barack Hussein Obama în 2008 a creat o mare șansă de a reface puterea soft a democrației americane.

Terorismul este o formă de teatru. El are efect nu prin distrugeri fără seamăn, ci prin dramatizarea unor atrocități săvîrșite împotriva civililor.

Un alt aspect al exersării interne în America a democrației liberale, mult dezbătut astăzi, este legat de modul în care Statele Unite trebuie să abordeze chestiunea amenințării terorismului. În climatul de mare teamă de după atacurile de la 11 septembrie 2001, administrația Bush s-a angajat în interpretarea legilor interne și internaționale pentru a legaliza forme de tortură, ceea ce a murdărit democrația americană și i-a diminuat puterea soft.

Din fericire, presa liberă, sistemul juridic independent și pluralismul politic au ajutat la aducerea acestor practici în dezbaterea publică. Obama a declarat că va închide, în decurs de un an, centrul de detenție de la Guantanamo Bay și a declasificat rapoartele folosite pentru justificarea a ceea ce acum este în mod general privit drept tortură asupra deținuților.

Dar felul în care trebuie combătut terorismul nu e doar un lucru ce ține de istorie. Amenințarea rămîne vie și e important să ne amintim că oamenii care trăiesc în democrație doresc libertate și securitate deopotrivă.

În momente de mare spaimă, balanța atitudinilor înclină către securitate. În timpul războiului civil, Abraham Lincoln a suspendat principiul care dădea dreptul deținuților să atace în instanță închiderea lor, iar în primele zile din Al Doilea Război Mondial, Franklin Roosvelt i-a închis pe cetățenii americani de origine japoneză. Cînd unii dintre membrii rezonabili ai administrației Bush sînt astăzi întrebați cum au putut avea pozițiile pe care le-au avut în 2002, ei invocă atacurile cu antrax care au urmat atentatelor din septembrie 2001, rapoartele serviciilor secrete despre un iminent atac cu materiale nucleare și teama larg răspîndită că ar putea urma un al doilea atac asupra cetățenilor Statelor Unite. În asemenea circumstanțe, între democrația liberală și nevoia de securitate apare o tensiune.

Terorismul este o formă de teatru. El are efect nu prin distrugeri fără seamăn, ci prin dramatizarea unor atrocități săvîrșite împotriva civililor. Seamănă cu *ju-jitsu*. Adversarul mai slab folosește contra celui puternic propria forță a acestuia.

Teroriștii speră să creeze un climat de teamă și insecuritate care să ne provoace daune prin subminarea calității propriei noastre democrații liberale. Prevenirea unor noi atacuri teroriste, în același timp cu înțelegerea și evitarea greșelilor trecute, va fi esențială pentru păstrarea și sprijinirea democrației, acasă și peste hotare. Aceasta e dezbaterea pe care administrația Obama o conduce în prezent în Statele Unite.

***Joseph S.Nye**, profesor la Harvard, a fost recent desemnat unul dintre cei mai influenți intelectuali ai ultimilor 20 de ani, de către experți în relații internaționale.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

Solidaritate între generaţii

– un proiect al Fundaţiei Principesa Margareta a României –

În Grozăveşti, liceul UCECOM (Grupul Şcolar de Arte şi meserii „Spiru Haret" – denumirea oficială). În liceu, o încăpere. Nici mică, nici prea mare, dar... caldă. Cu genul de atmosferă nonformală, nepretenţioasă, avînd mici obiecte decorative presărate pe ici, pe colo, desene pe pereţi... Ca într-o grădiniţă mai sobră. De fapt, e o sală de clasă. Iar obiectele respective – haine, pui galbeni tip ciucuri, goblenuri, chiar şi picturile – sînt făcute de ocupanţii locului. Seniori (cum le spune ***Sorin Marinescu,*** *coordonatorul Centrului) şi adolescenţi. Ba chiar şi cîţiva copii.*

Numele oficial al locului este Centrul Comunitar Generaţii. Şi îi reflectă adecvat scopul: acela de a aduce laolaltă, într-o nouă „abordare" (cuvînt aparţinînd pliantului de prezentare şi mult iubit de limbajul tehnic organizaţional) persoane aparţinînd unor generaţii diferite. Vîrstnicii, pe de o parte, copiii şi tinerii proveniţi din centre de plasament sau din familii sărace şi dezorganizate, pe de alta. Într-un proiect al Fundaţiei Principesa Margareta a României, înfiinţat în octombrie 2007. Sorin Marinescu ne povesteşte care au fost etapele acestui centru: „Primele sosite au fost persoanele vîrstnice. În octombrie, au venit 100 de persoane. În anul 2008, am continuat cu tinerii şi copiii. (Fundaţia plăteşte pentru 30 de tineri taxele şcolare – UCECOM-ul este un liceu privat – şi le asigură materialele pentru şcoală.)

Vîrstnicii au o anumită experienţă de viaţă, pe care ar putea să o împărtăşească şi altora; iar tinerii pot veni cu pasiunea şi entuziasmul lor. Punînd toate aceste valori împreună, iese ceva frumos. Considerăm că sîntem pionieri în acest domeniu".

Evident, generaţiile nu au interacţionat armonios chiar de prima dată, la comandă. Şi unii, şi alţii veneau cu probleme de acasă. Nu doar adolescenţii crescuţi fără părinţi sau în familii destrămate. Ci şi vîrstnicii, oameni care descopereau că, la pensie, nu numai că veniturile nu mai sînt ce-au fost odată, ci şi că lipsa de activitate constantă poate fi alienantă. Ca să nu mai vorbim de pierderea, în multe cazuri, a partenerului de viaţă, odată cu retragerea din toate cele. Toate acestea produc traume afective serioase, poate nu la fel de grave precum cele ale copiilor care nu au crescut cu părinţii lor, dar oricum... Centrul a avut meritul de a pune laolată toate aceste probleme, sperînd într-o soluţie prin interacţiune:

„La început, a fost un pic mai greu. Cînd au venit tinerii, şi i-au văzut pe seniori, au zis ce vor ăştia aici, îi caută moartea pe-acasă... La fel, seniorii, cînd i-au văzut, au zis: ce e cu golanii ăştia, cu cercei în urechi, tricouri pînă la buric, vocabular care lasă de dorit... Unii dintre seniori chiar au plecat, la primele întîlniri... Pînă la urmă însă, s-au împrietenit. Acum joacă table, scrabble, şah, Monopoly sau remy, împreună. Fac obiecte decorative, anul trecut am strîns peste o sută de asemenea obiecte: hăinuţe, pantaloni, puişori, goblenuri... În fiecare luni e curs de calculator. Cei care au nepoţi deja şi locuiesc în aceeaşi casă cu aceştia vor şi ei să ştie. Le oferim şi cursuri de limbi străine, de engleză şi franceză, de gimnastică. De asemenea, la Coaforul Speranţei, făcut în colaborare cu L'Oréal, care asigură toate produsele, şi cu liceul, care vine cu baza materială, tinerii (avem şapte care fac frizerie şi coafură şi cărora noi le plătim taxele) le coafează pe seniore. La cantina socială mănîncă şi unii, şi alţii, împreună (85 de persoane, dintre care 23 sînt vîrstnici cu pensii de 3-5 milioane).

Anul trecut în iunie am fost într-o tabără cu 10 vîrstnici,

peste 20 de copii, 15 tineri şi vreo 10 voluntari. Undeva pe lîngă Sf. Gheorghe. A fost foarte frumos. Am făcut piese de teatru împreună. Scufiţa Roşie era o doamnă în vîrstă, de pildă... Acum trei săptămîni, am participat la un concurs de dans, cu Clubul seniorilor din sectorul 1, şi am cîştigat locul 1. Şi cu dansul a fost simpatic: pentru că nu erau destui bărbaţi, am format perechi mixte, între doamne şi adolescenţi. S-au descurcat de minune... Mergem la teatru, operă, muzee, în excursii. Duminică am fost la plantat pomi împreună cu Asociaţia Terra Ecologică" – completează Sorin Marinescu lista de activităţi.

Seniorii

Vîrstnicii care vin la Centru, sînt, în general, cu venituri şi pregătire de la nivel mediu în sus. Pensii pornind cam de la 8-10 milioane. Oameni care au avut o activitate intensă în timpul vieţii – profesori, ingineri, contabili... Se văd preocupările lor în discuţiile despre artă, cultură. Majoritatea sînt oameni singuri. Doar puţine cupluri. Mai multe femei, decît bărbaţi.

„La prima întîlnire pe care am făcut-o era *full,* nu aveai loc să treci, veniseră vreo 300 de seniori. Aşteptările lor iniţiale erau legate de chestii materiale: poate primesc ceva. Dar noi nu ne axăm pe asta: ci pe distrugerea barierei între generaţii. Cred că am reuşit. Unii mi-au spus chiar că se bucură că i-au cunoscut pe tineri.

Fondurile vin de la Fundaţia Principesa Margareta a României, care mai are şi patru reprezentanţe în afară. Multe fonduri le primim şi de aici, din ţară, din sponsorizări. De pildă, avem un parteneriat cu cei de la Velvet Dental, să le asigure beneficiarilor lucrări de bază, o plombă..." – completează Sorin Marinescu.

Una dintre „beneficiare" (termenul standard folosit de personalul fundaţiei pentru cei cărora le oferă serviciile) este **Eugenia Răducanu,** casieră, pensionară din 1997. O doamnă drăguţă, îngrijită şi modestă. În general, mulţumită calm de toate: „Am o fiică şi un ginere, cu care locuiesc. Sînt văduvă. Chiar fiica m-a încurajat să mai ies, să nu stau toată ziua închisă în casă... Frecventez şi Alianţa pensionarilor. De la ei am aflat şi despre fundaţie. Acolo avem şedinţe joia, cîte două sectoare pe săptămînă. A patra joie din lună se organizează cîte o excursie, la restaurant. Şi cîte un seminar, pe teme medicale.

Aici vin de doi ani şi ceva. Cu lucrul de mînă, cu goblenul. Se tricotează, se joacă şi remy. Şi cu tinerii. Participăm şi noi la pictură. Rezultatul final al lucrului îl predăm. Se face expoziţie. Am fost într-o singură excursie, la Sinaia. De 8 Martie ne-au invitat la restaurant, la Pui de urs. Idile? Sînt văduvă de 15 ani, dar nu mi-a fost în obicei să mă ataşez de cineva.

Am cunoscut-o şi pe Principesa Margareta. E foarte simpatică.

Ne întîlnim mai multe prietene. De fapt, sînt prietenă cu toată lumea pentru că e un colectiv foarte atrăgător. Şi acasă am activitate: o mai ajut şi pe fiică-mea, fac cumpărături."

Adriana, pensionară, de 79 de ani, nu are o familie la fel de armonioasă. Nu se înţelege prea bine cu fiul, care nu a vizitat-o de mult. Soţul a murit, şi, practic, e singură. A avut o viaţă interesantă, a fost referent de specialitate la Inveţii, a lucrat şi la revista care se publica acolo; şi a călătorit mult, împreună cu soţul: practic, a văzut lumea. La fundaţie e atrasă mai curînd de latura intelectuală: „Aici m-a recomandat cineva şi sînt foarte încîntată. Avem posibilitatea şi să citim. Sînt cărţi din desfăşurarea activităţii şi vieţii regelui. Primim ziarele zilnic. Iau parte la diverse comentarii privind evenimentele istorice.

Principesa Margareta a venit şi a fost alături de noi în zilele istorice. Ne-a dus la restaurant. Sîntem trataţi cu cafea, ceai şi diferite gustări. Ni s-au făcut şi daruri".

Gheorghe Pifu, în vîrstă de 60 de ani, e unul dintre puţinii bărbaţi implicaţi în acţiunile de la Centru. A ajuns aici întîmplător: s-a întîlnit, pe stradă, cu o doamnă care venea la Centru de 8 Martie, şi a intrat cu ea, pur şi simplu... A fost inginer mecanic la „Semănătoarea". Povestea vieţii lui nu e tocmai veselă: i-a murit fata, cînd avea 26 de ani şi urma să nască un copil. Acum vine aici în fiecare miercuri şi vineri, şi pare a fi sufletul grupului. Sau, oricum, unul dintre suflete...

Adolescenţii

Tabita e o fată nu foarte vorbăreaţă şi timidă, cel puţin cu străinii. Se aşază la mine la masă şi-mi spune că face, aici, meditaţii pentru Bac, pictează ouă şi mărţişoare. Participă la cursuri de bucătărie, şi este unul dintre copiii cărora fundaţia le plăteşte cheltuielile de şcolarizare. Se înţelege foarte bine cu doamnele mai în vîrstă care vin acolo.

Despre lucruri personale nu pare dispusă să vorbească. Cum ar fi familia ei, sau lipsa acesteia.

Daniel Păun, care face a doua oară clasa a XI-a, dar pentru prima dată aici, la secţia Tehnici de calcul, povesteşte că a fost înfiat. La fel **Liliana Constantin** – de la 4 ani. **Laura Mihai,** în clasa a IX-a a aceluiaşi liceu, locuieşte cu părinţii, şi cu cei încă cinci fraţi ai ei. **Radu Ionuţ Firan,** tot într-a IX-a, împarte un apartament social cu alţi patru băieţi. Fac menajul cu rîndul. Fundaţia îi plăteşte, ca şi celorlalţi, şcolarizarea, printr-un contract care îi cere să nu aibă mai mult de 30 de absenţe pe an şi media generală peste 7. Ionuţ e dezgheţat, spune tot timpul bancuri, tachinează... Vrea şi el să fie bucătar, învaţă tehnici de servire, igienă şi face practică la Hilton. E în echipa de fotbal a liceului. Cînd îl întrebi despre viaţa şi familia lui, devine autoironic, reuşind să se detaşeze: de la 3 ani într-un centru de plasament, cu 20 de copii în cameră, a trecut prin tot ce se poate trece. Nu mai are rost să vorbească, spune singur: acum e rai faţă de ce a fost. Tot singur îşi aminteşte cît de retras şi de neadaptat era la început şi cum s-a schimbat acum... Îl tachinează mereu pe colegul său mai retras, **Aurel Ionescu,** care locuieşte cu sora şi fratele lui şi e într-un centru de plasament de la 8 ani.

În ceea ce priveşte relaţia cu vîrstnicii, toţi copiii sînt de acord că se înţeleg foarte bine. Nu par să (mai) aibă prejudecăţi la adresa lor. Problema nu e, în nici un caz, aici: ci în amintirile lor, şi referirile, de orice fel, la viaţa de familie, pe care încearcă să le evite.

O meserie...

Directorul liceului, **Gabriel Zorzini,** spune că e bucuros de colaborarea cu fundaţia, care a început în urmă cu trei ani. Liceul său, privat acum, nu se plînge de lipsă de cereri: are cam 2000-2500 de elevi pe an, deşi taxa şcolară e de aproximativ 1800-2000 de lei anual. Are elevi pentru că oferă numai meserii care se caută, cu acoperire pe piaţa muncii: frizerie, coafură, manichiură, pedichiură, ospătari, bucătari, mecanici, tinichigii, opticieni şi chiar... tehnicieni mecatronişti, specialişti în robotică. Deşi sună SF, se pare că tocmai la capitolul acesta sînt cei mai buni din ţară. Toate acestea la nivel liceal şi postliceal, şi într-un centru de recalificare profesională pentru adulţi. Liceul datează din 1952, cînd ţinea de Cooperaţia meşteşugărească, iar după 1990 s-a privatizat. Avantajul cel mai serios al liceului este că elevii acestuia au şi angajarea asigurată...

Între timp, copiii şi bunicii de împrumut (dacă mulţi nu au părinţi, de ce n-ar avea bunici?) se mai obişnuiesc cu mine. Tabita stă mereu pe lîngă ceilalţi intervievaţi, ascultă ce spun. Îmi arată tablourile şi-mi indică în mod special ce a făcut ea. Îmi aduce un pui galben-gălbior, ghemotoc de beteală (parafrazînd una dintre poeziile Otiliei Cazimir, pare-mi-se), cu aceeaşi replică. Una dintre doamne îmi arată goblenul ei, cît a făcut şi ce mai are, uite – aici, cu alb... În camera colorată pluteşte un soi de pace ambiguă: un statu quo *pe sub care se simt drame, traume, frustrări şi sentimente. Important e că posesorii acestora sînt ajutaţi să le ţină sub control. Şi să facă ceva util cu ei înşişi.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Un tunel prea lung.** A ieşit recent la iveală un vechi proiect cehoslovac evocat de ziarul ceh *Lidove Noviny*: în 1975, inginerul Karel Zlabek a lucrat la planurile unui tunel cu o lungime de 410 kilometri, pentru un tren de mare viteză, legătură directă între Ceske Budejovice, oraş din sudul Boemiei şi portul Koper, astăzi în Slovenia. Pe lîngă facilităţile pentru transportul de materii prime şi pentru turism, tunelul ar fi putut lega două ţări socialiste, fără ca pasagerii să fie nevoiţi să facă tranzit printr-o ţară capitalistă, ispitindu-şi ochii şi mintea. Proiectul n-a fost lansat şi, în cele din urmă, dărîmarea Zidului, plasat mai la Vest, s-a dovedit, din toate punctele de vedere, mai profitabilă.

● **La mica ciupeală.** În Marea Britanie, scandalul declanşat de presă în legătură cu cheltuielile personale ale parlamentarilor (mobilă, deplasări, reparaţii casnice) decontate din bani publici continuă. S-a crezut că, după ce se returnează sumele în discuţie (ceea ce s-a întîmplat) şi după ce unii au demisionat, iar alţii au fost demişi, scandalul se va calma. Poziţia iniţială susţinută de cei incriminaţi, conform căreia situaţia e legală, dar imorală, este contestată de autorităţi: Serviciul Metropolitan de Poliţie şi Serviciul de Urmărire al Coroanei vor discuta despre posibilitatea iniţierii anchetei penale. Un grup de campanie s-a alăturat celor de la ziarul *Daily Mail* în strîngerea de fonduri pentru declanşarea unor sesizări private, dacă autorităţile vor da înapoi. Un sondaj comandat de *BBC* a sugerat că, din trei alegători, doi consideră că ar trebui anunţată cît mai repede procedura alegerilor generale. (*BBC*, 15 mai)

● **Amendă la preşedinte.** Preşedintele Paraguay-ului, Fernando Lugo, a plătit o amendă de 104 dolari pentru că a depăşit nereglementar pe autostradă un automobil. La controlul actelor s-a dovedit că nu avea autorizaţie de circulaţie pentru anul 2009. Şeful patrulei de pe autostradă care i-a aplicat amenda a declarat, la un post de radio, că preşedintele n-a protestat şi s-a retras de la volan, cedînd locul unui om din pază. Fost episcop romano-catolic, Lugo a fost ales în 2008, după o intensă campanie anti-corupţie. *(Associated Press)*

Cu ochii-n 3,14

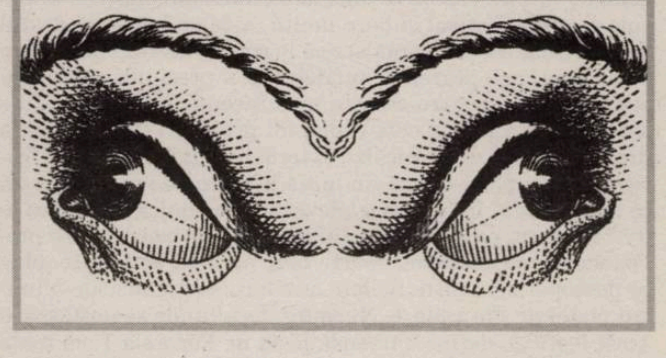

TITLURI, VORBA ROMÂNULUI, INCREDIBIL DE POZITIVE: 1) „CICĂ GENERAŢIA LUI PLUS INFINIT A DECLANŞAT REVOLTA CUCOANELOR VERZI"

● Titluri, vorba românului, incredibil de pozîtive, luni de dimineaţă, după Noaptea Muzeelor: „Zeci de mii de oameni au aşteptat la cozi interminabile în faţa instituţiilor de cultură din ţară" (în *Evenimentul zilei* – care are grijă să specifice că „oltenii şi moldovenii au preferat să stea acasă"). Şi mai violent: „Bucureştenii s-au călcat în picioare la Noaptea Muzeelor" *(Cotidianul)*. Două explicaţii. Una de bine: influenţa străinătăţii, unde turistul român a aflat că e de bon-ton să bată muzeele. Alta, mai abruptă: intrarea a fost pe gratis. Şi care-i dilema? Las-o cum a căzut. (**R. C.**)

● Cică lacul din spatele Circului a secat din cauza unui bloc care se construieşte acolo şi a cărui adîncă parcare de beton a obturat izvoarele naturale care alimentau lacul. Cine s-a gîndit că va avea apartament pe malul lacului nu va avea probabil decît apă în parcare. La fel ca aceia care s-au gîndit să înceapă să taie pădurea de la Băneasa ca să-şi facă loc de casă la pădure sau ca tot mai mulţii „deştepţi" care, fericiţi că s-au mutat pe malul lacului Snagov, s-au gîndit să-l umple cu propriile dejecţii. (**A. M.**)

● Se spune despre generaţia mea că îşi doreşte „să cîştige mulţi bani, cu puţin efort". Zilele trecute, pe Calea Moşilor, o fetiţă în jur de 9 ani, curată, bine îmbrăcată, cu un ghiozdan roz în spate (pe care era desenată o *Barbie Girl)*, oprea trecătorii pentru a le cere, cu o voce îngerească, bani ca să-şi cumpere o shaorma, căci îi era foame. Concluzia ar putea fi că Next Generation (cică aşa se numeşte) vrea să cîştige bani fără nici un efort. I-am dat un leu, fiindcă mi-am dat seama că nu are nici un sens ca aceşti copii să fie încurajaţi să creadă în vreun sistem de valori, din moment ce în România merge şi aşa. (**A. P.**)

● În ultimul timp, pe unde merg (diverse reportaje...) tot aud „zicale" despre România: cineva mi-a spus că este „o ţară a cazurilor sociale"; altcineva – una „a limitelor, a lui plus infinit şi minus infinit"... Frumos şi fără scăpare. (**I. P.**)

● La penultima proiecţie bucureşteană a Festivalului Filmului European, *Goodnight, Irene*, film portughez din 2008, cu un subiect mai degrabă dramatic (deşi fusese anunţată o comedie), gagurile s-au ţinut lanţ: de două ori, în momente-cheie, „s-a rupt filmul", apoi, cînd lucrurile păreau să se sfîrşească lin, aerul condiţionat dat la maximum a declanşat revolta cucoanelor de la Cinema Studio. Păcat, săptămîna fusese aproape perfectă... (**S. S.**)

● Am avut un week-end plin de cai verzi. În primul rînd, din faţa Universităţii au dispărut aranjamentele ierbale în formă de căluţi cu trăsură. Investigaţiile au dus la o descoperire logică: acei căluţi de iarbă au fost găsiţi în camionetele unor angajaţi de la ridicări de vehicule parcate ilegal. A doua zi, pe strada Matei Voievod am descoperit o terasă, „Green Horses on the Wall". De ce denumirea asta într-o engleză în care sintagma nu înseamnă nimic? Pentru că – am experimentat – dacă-i spui taximetristului să vină să te ia de la „Cai verzi pe pereţi", o să-şi spună că-ţi baţi joc de el, deci nu va veni. Dacă însă o faci în engleză... (**S. G.**)

2) „CICĂ ZONA DEPRESIEI (CARE OSCILA HALUCINANT ÎNTRE EXPLICAŢII) ARE ÎMPĂRAT, NU REGE"

● Un cip implantat în zona cortexului orbito-frontal va stimula centrii afectaţi de anhedonie care nu mai descriptează corect plăcerile mîncatului şi sexului. Acum cîţiva ani, un astfel de dispozitiv implantat în creier a transformat o femeie fără apetit sexual într-o nimfomană. Cipul a trebuit să fie îndepărtat, dar pînă în 2015 oamenii de ştiinţă promit că vor elabora şi o telecomandă pentru reglaj. Nerezolvată va rămîne însă situaţia în care cele două persoane implicate în actul sexual vor prefera diferite grade de intensitate. (**M. C.**)

● Ce mai caută oamenii pe Yahoo! (conform topului de alaltăieri): 1) Melissa Rycroft; 2) Eva Longoria; 3) reţete de slăbire; 4) Notre Dame; 5) telescopul Hubble; 6) idei pentru prînz; 7) serialul *Survivor;* 8) Joe Biden; 9) simptomele depresiei; 10) *dealeri* de maşini. Se poate înţelege din asta încotro se îndreaptă lumea? (**M. V.**)

● *Cotidianul* a mai descoperit un mare specialist în modă, după ce băiatul acela care oscila halucinant între modă, studii iraniene şi geopolitică a dispărut din peisaj. Pe ăsta îl cheamă Nicolas Vartan şi „a fost consilier de imagine personală pentru oficiali de la Paris şi Bruxelles şi pentru diplomaţi UNESCO. A colaborat pe probleme de imagine cu companiile Lafarge şi Renault". Serios? Pentru oficiali din Paris? *Wow*. Lafarge? *Wow*. Tare la modă amicul. Şi un bădăran incredibil. Vede el din poze că Monica Macovei are păr slinos, Renate Weber are un păr nefeminin, Norica Nicolai trebuia să poarte palton (femeia se dă jos din maşină în poza comentată, poate paltonul e la şofer sau poate îi era cald, mitocanule!), Corina Creţu nu are voie să poarte cruciuliţă pentru că „puterile în stat sînt separate" (încă un semn că acum proştii tind să fie laici, deci nu mai e nici un farmec în asta; acum un secol, cînd proştii tindeau să fie religioşi, merita să fii contra). În fine, nu pentru fiţele astea m-am enervat, ci pentru că acest consilier al fabricilor de ciment decretează că nu se poartă cămăşi în carouri la televizor. Ca fan al acestor cămăşi, decretez şi eu: „Pînă aici! Hai sictir!". (**C. G.**)

● La Centre Pompidou, la expoziţia Kandinsky (prefer categoric ultima perioadă, anii '40, primeia, anii '10-'20!); la un moment dat, apare un grup format dintr-un domn în vîrstă, în fotoliu pe rotile, însoţit de două doamne (una pare să fie soţia dînsului) şi de un bărbat ceva mai tînăr, care împinge fotoliul şi dă explicaţii (un fel de ghid privat). Figura domnului îmi e clar cunoscută – şi, nu peste mult timp, mi se aprinde beculeţul: este un fost secretar general ONU, un domn cu nume spaniol... Cuellar? Ajuns acasă, îl googlez imediat, îmi apare figura domnului (aceeaşi ca la Beaubourg) şi numele întreg: Javier Perez de Cuellar. Bingo! (**a. l. ş.**)

● Marţi dimineaţă, la ştirile Antenei 1, se anunţa vizita prinţului Akishino şi a prinţesei Kiko sub formula „cuplul regal". Apoi se povestea cum jurnaliştii au fost instruiţi în legătură cu complicatul protocol japonez. Eu zic că, pentru ştiriştii români, e deja foarte complicat să ţină minte că Japonia are împărat, nu rege, iar prinţul şi soţia sa n-au cum să fie un „cuplu regal". Cît despre protocol, Antena 1 e obişnuită cu „stilul" Valentin Stan... (**M. V.**)

3) „CICĂ SIMPATIA FAŢĂ DE TRADIŢII PURTA ŞAPCĂ"

● O frază auzită în treacăt la radio: „Chiar de la apariţia ei, în secolul XIX, bicicleta s-a bucurat de simpatia românilor". Se vede mai ales la Elena Udrea, o Miţa Biciclista cu mop Vuitton. (**D. S.**)

● Uniunea Europeană de Fotbal (UEFA) a lansat o campanie dură: toleranţă zero faţă de rasism. În această lumină, arbitrului german Florian Mayer, invitat să conducă meciul Steaua-Rapid, i-au fost traduse din timp cuvintele româneşti „ţigan", „cioară", „negru", pentru a putea pricepe, de va fi cazul, scandările rasiste ale galeriei Stelei la adresa celor din Giuleşti. A fost cazul, cu prisosinţă. În vuietul tribunelor, nu se ştie dacă arbitrul le-a auzit şi le-a trecut în raportul său. E însă cert că ochii săi şi cunoştinţele sale de limba română nu au putut citi şi traduce bannerele larg desfăşurate în tribune, ca acestea: „Antonescu de trăia / Pe ţigani îi omora..." sau „Suspendaţi-ne, urîm ciorile!". Şi dacă i le-ar fi tradus cineva? Imposibil – ar fi fost linşat, căci rasiştii urăsc şi turnătorii. (**R. C.**)

● Arabii cu petrodolari vor să construiască în apropiere de Abu-Dhabi propria versiune a Grădinii Edenului: vor fi aclimatizate cîteva mii de animale şi păsări tropicale, deşertul fiind transformat într-o junglă vest-africană şi malaieziană, cu păduri de mahon, ferigi, orhidee şi bananieri ce vor înconjura un sătuc cu „emisii de dioxid de carbon reduse". Cele trei „raiuri" din zona Golfului vor fi impregnate de cultura arabă: tradiţii, poezie şi artă, spune celebrul proiectant de grădini artificiale Tim Smit, arhitectul biomurilor Eden din Cornwall, Marea Britanie. (**M. C.**)

● S-a aflat de ce actorul Vincent Cassel purta şapcă în restaurantul „Joe Allen" (vezi „3,14"-le din numărul precedent): nu pentru că ar fi vrut să fie trendy, amărîtul, ci fiindcă joacă într-un film pentru care a trebuit să se radă în cap şi să-şi radă şi sprîncenele... Ştirea a fost făcută publică la Cannes, unde a sosit şi actorul – care a interzis fotografilor să-l pozeze. Mă rog, e dreptul lui, dar mi se pare total aiurea: în fond, în film va apărea *tot aşa,* nu?! Că doar asta e ideea. Şi tot la Cannes este şi soţia lui Cassel, Monica Bellucci, care – din fericire – n-a trebuit să-şi taie nimic. (**a. l. ş.**)

Raluca NAGY

Cum devine tortura spectacol

– trei zile la Festivalul „Rock am Ring“ –

Îmi aduc aminte de tabăra de la Blăjoaia unde am simțit prima dată și parcă cel mai tare necesitatea/obligația acelor vremuri de a fi rocker sau depeșar. Nu eram nici una, nici alta, ambele tipuri de muzică mi se păreau plicticoase și debile. Aveam un văr în clasă cu mine, care mă tortura cu Megadeth și Slayer de cîte ori treceam pe la el și încercam cu stoicism să prind șpilul muzicii, pentru că mi se părea că, dacă vreodată, dintr-un accident, aș avea înclinație spre una din cele două, ar fi mai degrabă metalul, decît ciudățeniile pe care le cîntau frezații bob de la Depeche. Metallica era OK, deși „Nothing Else Matters“ făcea parte din lunga serie de blues-uri, împreună cu „November Rain“ a lui Guns'n'Roses, la care trebuia să ai mare grijă cu cine te arunci să dansezi, că dura o veșnicie. Spun toate astea ca să se știe de la început în ce calitate de nespecialistă descriu cel mai mare festival de rock din Europa.

Am urcat în mașină către „Rock am Ring“ mai mult dintr-un soi de inerție călătorească a lunii mai și pentru că m-am gîndit că trei zile n-o să mor. Ideea de 80 de mii de oameni în același loc, la dracu' cu coarne în Germania, sincer, nu mă încînta prea tare, de fapt, mă obosea numai gîndul. Am plecat cu mașina burdușită de corturi, saci de dormit, scaune pliante, lămpi de gătit și alte artefacte, plus noi, patru eșuați ai genului. Eu am beneficiat și de cel mai inconfortabil loc; am stat la coadă cinci ore să intrăm într-un camping, iar trei dintre noi am avut hipnotic în fața ochilor apțibildul cu *Grossewinkleman* de pe autoturismul din față. După cîteva beri și ture în jurul mașinii noastre și ale celorlalte, am adormit și m-am trezit direct pe post de santinelă la încărcătura din mașină, aruncată în viteză într-un șant din apropierea intrării în camping. Unul dintre noi parca mașina iar ceilalți doi s-au dus să ridice corturile. Eu, care eram mai adormită, am rămas să fac față tuturor ciudaților care treceau pe drum și să protejez comoara mobiliară a micii noastre comunități. A fost chiar haios, trecătorii erau uimiți cînd le ziceam că sînt din România, n-a fost unul să nu mă întrebe cum de am venit atîta amar de drum special pentru festival. Nici chiar așa, să nu exagerăm – venisem din țara vecină și prietenă, cîteva ore cu mașina.

„Pipi management“ la Nurburgring

Vineri, concertele au început la ora două. Am ajuns și noi cu greu pe la 5 jumătate, că pe la două abia ne treziserăm; în secunda în care ne-am găsit un loc lîngă scena principală, în plin The Hives – suedezii pe care i-am văzut ulterior în repetate rînduri –, a început să toarne. O vreme a fost bine, după care n-a mai fost. The Hives, în schimb, au fost foarte energici și s-au descurcat bine. După ce i-am ascultat un pic, am luat-o la goană spre Suzuki Alternastage unde se desfășura cu grație Gogol Bordello. I-am ratat la București cu o zi, așa că m-am bucurat tare să-i văd la RaR. M-am chinuit ceva să ajung pînă la scenă, așa că am prins doar sfîrșitul. Solistul, pe numele lui absolut neașteptat Eugene Hütz, era îmbrăcat într-un slip galben și o pălărie de paie. Și era absolut spectaculos. Nu mi s-a părut că sună a Sex Pistols cum ziceau cronicile... mai ales că ei se declară *gypsy punk* și zic că *„I traveled the world looking for information (...) I stay rock'and'roll“*. Cred că apartenența la un gen e prea puțin importantă pînă la urmă.

La sfîrșitul prestației, am luat-o la picior împreună cu puhoiul către Centralstage să-mi recuperez prietenii. Sau, mai bine zis, să mă recupereze ei pe mine. Am avut cîteva atacuri de panică că nu-i găseam, iar mobilele deveniseră inutile la densitatea de populație de lîngă scenă, dar pînă la urmă am văzut geaca roșie a celui mai înalt dintre noi și m-am liniștit. Mi-am jurat că nu mă mai mișc de lîngă ei, cu sau fără Gogol Bordello. Ploaia nu se oprise nici măcar o secundă și mă felicitam că am trecut pe la toaletă, înainte să mă avînt în mulțime.

Unul dintre cele mai importante lucruri pe care le înveți cînd convietuiești cu 80 de mii de oameni este „pipi management“-ul. De obicei, te duci la toaletă cînd simți că ai nevoie și, fiind festival și bere multă, asta se întîmplă destul de des. Singura problemă era că la cozile interminabile care se formau, așteptarea semnalelor și a presiunii vezicii nu era o opțiune, pentru că asta ar fi însemnat să faci pe tine așteptînd. La ploaia care cădea nu prea mai conta, pînă la urmă te puteai chiar încălzi, și totuși... Pînă la sfîrșitul festivalului, după ce era să fiu luată la bătaie de vreo două ori că m-am băgat în față ca o adevărată balcanică pentru că efectiv făceam pe mine (da, știu, și ceilalți!), reușisem să previzionez și să gestionez foarte bine această activitate, plus că descoperisem niște toalete auxiliare și ascunse de-a lungul pistei de Formula 1. Nurburg, locul unde se desfășoară acest festival, deține o imensă pistă de Formula 1, cu toate facilitățile necesare, pe numele ei Nurburgring. Ideea de a o recicla în evenimente culturale mi s-a părut genială. Loc este, slavă Domnului – o sumedenie de campinguri pentru toate literele alfabetului, iar scenele sînt plasate de-a lungul pistei, astfel încît nu se riscă aglomerări și gîtuiri stupide.

Pe cînd m-am regăsit cu prietenii mei, tocmai au început să cînte Muse care au fost, cel puțin pentru noi, surpriza cea mai plăcută a festivalului. Au fost extraordinari. Cu o prezență scenică incredibilă pentru vremea de afară, cu un melanj de cîntece mai vechi și mai noi, atît pentru mine, care îi cunoșteam destul de puțin, cît și pentru fanii lor britanici, complet fanatici. Dacă aveți ocazia să-i revedeți (au fost *déjà* la București) pe simpaticii din Glastonbury, eu zic să n-o ratați.

Sub ploaia îndesită, au continuat primii din lista marilor vedete ale festivalului, Linkin Park. La ora respectivă, eram deja amorțiți de bere și de ploaie, băiatul cu rezervorul de bere în spate trecea din ce în ce mai des și împărțea jeturi în stînga și-n dreapta, direct în paharele de plastic anti-accident. Linkin Park au fost exact așa cum îi știam de la televizor, numai buni de cîntat împreună cu ei cît te țineau baierele, cu melodiile lor simpluțe și ușor patetice, de liceeni americani loviți, dar mi-au plăcut.

Ne-am mutat repede pe Alternastage, am mai prins un pic din Arctic Monkeys și pe urmă The White Stripes în toată splendoarea lor. Am să vorbesc puțin de a treia scenă, Coca-Cola Soundwave Club Tent, care – așa cum îi spune și numele – era un cort unde accesul era limitat în funcție de umplere. Și deci enervant. Am ajuns la cort absolut înghețată și epuizată și aveam impresia că mi-e udă pînă și șira spinării pe interior.

Diferențe culturale pe ritmuri hard-rock

Sîmbătă am avut două obiective în viață, pardon, trei. Un duș, Kaiser Chiefs *(„We are the nu-știu-ce, we read the papers every day“)* și The Smashing Pumpkins. Primii au fost minunați, în fața unui public care nu-mi dau seama dacă îi iubea pe băieții din Leeds pentru rezonanța numelui sau pentru tămbălăul fonic delicios pe care îl făceau. Recunosc că între ei și „Dovleci“ ne-am ocupat și noi cu alimentarea personală. Diversele chioșculețe mai mult sau mai puțin *slow-food* ofereau o gamă destul de largă și aparent inepuizabilă de alimente. Cum naiba or fi reușit să hrănească toată mulțimea aia de oameni, nu-mi dau seama. În timp ce mîncam, îi vedeam pe ecranele imense pe Mando Diao care sunau și ei binișor. Ne-am retras o vreme în bărulețul brazilian, care era o insulă de meli-melo între atîta rock, cu rol de pîine sau de apă pentru degustătorii de vin și cu niște mojitos și cube libre *à la* Germania, adică alcool peste alcool, un strop de Cola, jumătate de cub de gheață și o frunză de mentă. Splendid.

Atmosfera festivalului a fost relaxată și jovială. Berea nemțească e multă și ieftină, iar frica mea de lanțuri și pantaloni de piele a fost absolut nejustificată. Publicul german era majoritar, dar am întîlnit și o mulțime de alte diferite soiuri. Cel mai tare m-au impresionat campingurile cu echipamentele și accesoriile respective. Am avut senzația de Portița sau de 2 Mai, oameni cu scaune pliante și case pe roți, dotate cu generatoare care produceau muzică, încălzeau apă și aspirau în același timp. Grătare, concursuri de bere și karaoke. M-a tulburat puțin principiul concursurilor lor – în general, la noi ideea e să-l faci pe celălalt să bea cît mai mult. Aici concursurile se bazau pe cicălirea adversarului încercînd să-i îngreunezi accesul la alcool. În sfîrșit, diferențe culturale.

Înapoi spre „lumea civilizată“

Ne-am așezat din timp cît de aproape am putut de scenă, pregătiți să intrăm în atmosferă și să vedem un grup mare ca Smashing Pumpkins, așa cum se cade. Ei bine, la pomul lăudat... era să adorm. Nici o interacțiune cu publicul, aroganți, iar ultimele lor melodii n-au nici o treabă cu ideea de *live*. Aveam impresia că aștept metroul sau că sînt la un concert de-al lui Jean Michel Jarre. Deziluzie totală. Din care doar Slayer de pe scena Suzuki au reușit să mă scoată. Absolut fabuloși. Exact așa cum îi țineam minte din copilărie, nu s-au schimbat un milimetru. Vederea era mult mai bună pentru că scena era în pantă. Am dansat rock pe absolut toate cîntecele lor, pe care acum, după atîția ani, cumva le-am înțeles. M-a pufnit rîsul cînd unul dintre ei a anunțat că urmează o piesă romantică, dar au început să zdrăngăne ca nebunii, cu bărbile lor înnodate și blugii strîmți. Am uitat să precizez că sîmbătă n-a mai plouat. Deloc. Altfel cred că aș fi tolerat mult mai greu prestația deplorabilă a Dovlecilor.

Duminică n-am văzut mare lucru pentru că aveam la 6 ultimul autobuz spre Koblentz și spre lumea civilizată, luni dimineață trebuind să fiu la datorie. N-a fost deloc mai ușor sau mai rapid decît cu mașina. Am auzit puțin din Good Charlotte în timp ce așteptam la punctul de informații să văd exact ce trenuri am. Îmi pare tare rău că i-am ratat pe Scissor Sisters și pe Korn, se pare că au fost foarte pe față. La fel ca inegalabilii Megadeth.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conține suplimentul gratuit *DILEMATIX*

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **276** ● 28 mai – 4 iunie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

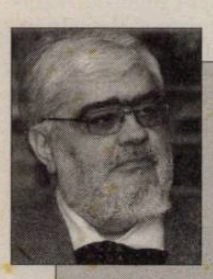

Andrei Pleşu
„Din polul plus...“
pagina **3**

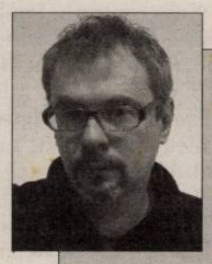

Alex. Leo Şerban
„Cannes 62: Baloane colorate, sex & sînge“
pagina **21**

DILEMATIX
Tema suplimentului „Copilul universal“

Ce a mai rămas din Cortina de Fier

Tot două Europe plus Rusia?

5 948467 000247 22

„Doar turma și elita pot fi atrase instantaneu de totalitarism. Masele trebuie cîștigate prin propagandă.“

HANNAH ARENDT

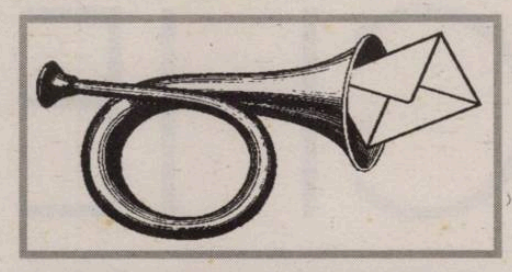

Nr. 274: *„Bătrîneţea – instrucţiuni de folosire“*

Un pensionar încă tînăr

Foarte inspirat numărul dedicat bătrîneţii, cu atît mai interesant cu cît din texte rezultă că a fost scris exclusiv de tineri. Mă întreb doar dacă un Neagu Djuvara nu ar fi avut şi el ceva de spus? În rest, bătrîneţea a fost scrutată sub toate cusăturile şi din toate punctele de vedere: subiectiv, obiectiv, ca soartă inevitabilă, bătrîneţea „la noi“ şi „la ei“ etc. În toate articolele publicate, autorii studiază fenomenul bătrîneţii prin lentilele unui microscop, la cele două capete ale microscopului aflîndu-se două lumi diferite, poate chiar antagoniste: tinerii şi bătrînii. Fenomenul bătrîneţii a fost analizat ca obiect de studiu exterior, de parcă nu ar avea nici o legătură cu autorii articolelor în cauză. Ei se plasează desigur de partea „tînără“ a microscopului, împărţind lumea în „noi“ şi „ceilalţi“. Ceea ce îmi aduce aminte de subtitlul sartrian *„l'enfer c'est l'autre“* şi de unde aş putea deduce că: dacă tinereţea este „noi“, atunci bătrîneţea este... *„l'autre“*? Prefer să nu mă mai gîndesc şi mă întorc la hebdomadar.

Oare „bătrînii“ sînt o altă categorie de oameni? Care poate şi trebuie să fie analizată diferit de restul omenirii? Unii dintre ei strălucesc, alţii sînt grabatari şi sînt împinşi de colo-colo, iar dacă un Paler, un Bălaşa sau o Nina Cassian se poartă normal, iubesc, simt, creează (unii chiar procreează, cum a făcut şi Chaplin la vremea lui), atunci sînt prezentaţi ca *excepţii* aflate în contradicţie cu starea *„normală“* de bătrîneţe a băbuţei de 75 de ani, cerşetoarea de la semaforul Cîmpineanu!

Bătrîneţea e ceva „de care fugim, ne displace şi ne înspăimîntă“... Aşa să fie?

Eu însumi sînt... pensionar. Din cauza conotaţiilor şi a interpretărilor (politic incorecte), refuz cuvîntul „bătrîn“. Bătrîneţea face parte din noi, iar noi nu doar că nu ar trebui să fugim de ea (ceea ce este imposibil, de altfel), ci ar trebui să ne rugăm să putem deveni bătrîni. „E adevărat că bătrîneţea este urîtă, dar nu cunosc nici un alt mijloc de a trăi mult“ – spunea cineva. Bătrîneţea este o fază a vieţii la care ajungi imperceptibil, „fără a prinde chiar de veste“. Ea nu începe în momentul ieşirii la pensie, ci în momentul în care „te simţi bătrîn“. Însuşi Octavian Paler spunea cu puţin înainte de a „trece dincolo“ că doar după necazurile sale cu sănătatea s-a simţit „bătrîn“, înainte fiind doar „în vîrstă“.

Din păcate, la noi se *„iese“* la pensie, sau se spune că cineva a *„ieşit din viaţa activă“*. Recte tinerii sînt „înăuntru“, în timp ce un pensionar (un *bătrîn*, deci) este „afară“, „a ieşit“ şi nu mai face parte dintre „ai noştri“, a devenit un *„outsider“*, un „cineva“ fără drept de opinie, un inutil care a „ieşit din joc“. Deşi în familiile tradiţionale, de la ţară, unde însăşi noţiunea de „pensie“ nu era cunoscută, „bătrînii“ nu „ieşeau din viaţa activă“ decît odată cu moartea (lucrul cel mai cert din lume... precum impozitele) aşa cum remarcă elegant Livius Ciocârlie, (doar) citat în acelaşi număr. Înseamnă deci că în tradiţia profundă, bătrînii erau preţuiţi pentru experienţă, pentru echilibru, pentru activitatea îndelungată şi fără pauze, de unde zicala „cine nu are bătrîni, să-şi cumpere“. Însă odată cu lumea modernă, cu activitatea salarizată, cu invenţia pensiei, cu sfărîmarea familiei monolitice de trei generaţii, odată cu *obligaţia* legală de „a ieşi“ la pensie la o vîrstă dată, pensionarul a devenit o povară pentru familie, a devenit un altcineva, un străin din afară, un obiect de studiu, un obiect al comizeraţiei şi al disprețului. Nu rareori auzim diverse „animatoare“ (mi-ar fi greu să le numesc „jurnaliste“) de la diverse posturi TV vorbind despre cîte un „bătrîn de 61 de ani care....“, toată atitudinea ei arătînd clar că ar fi vorba despre un exemplar dintr-o specie ciudată, probabil pe cale de dispariţie.

Dar cine sînt bătrînii şi ce vor ei?

În realitate, bătrînii sînt părinţii noştri (care mai sînt în viaţă), sîntem noi, pensionarii, şi sînt (la modul potenţial) însişi autorii articolelor respective... peste cîţiva ani. Iar tot ce vor ei este (să fie lăsaţi) să fie la curent cu evenimentele, să participe la viaţa cetăţii, să fie băgaţi în seamă, să iubească, să aibă opinii, să participe, să ajute, *ergo* să trăiască!

Spre *memento*, în loc de concluzie, în atenţia tinerilor (de azi) aş parafraza un vechi slogan: „Tinerii de azi, bătrînii de mîine!“.

À bon entendeur salut...

Gheorghe GRÜN
pensionar, încă tînăr
ggrun2000@yahoo.com

Nr. 273: *„30 – portretul unei generaţii“*

„A te realiza...“

Am început anul acesta cu emoţii, bucurii şi dileme... Maternitatea mi-a schimbat viaţa (ce clişeu desuet, dar adevărat!), aşa cum nu bănuiam în urmă cu cîţiva ani cînd îmi intrase în cap ca pînă la 30 de ani e musai să mă... realizez. „A te realiza“ este încă un concept bine definit de generaţia bunicilor şi a părinţilor mei, adică „a fi cineva“, „a te face domn“.

Cum nu am nici pregatirea, nici capacitatea de a inventa sau a descoperi ceva extraordinar care să salveze sau măcar să ajute omenirea, tot ce reuşisem să fac pînă la 29 de ani stătea sub semnul prozaicului (licenţă, slujbă, casă). Doar publicarea unui mic volum de versuri mă mai scosese la un moment dat din cotidian, oferindu-mi bucuria de a-mi îndeplini o dorinţă din adolescenţă. Naşterea fetiţei însă a schimbat totul, făcînd ca pe lîngă sentimentele fireşti să mă pricopsesc din nou cu dileme: cum va fi copilul? Voi avea ce să-i ofer? Voi putea s-o învăţ să simtă/gîndească/viseze?

Nu ştiu dacă îi va folosi la ceva, dar am început să-i „construiesc“ o mică bibliotecă comandînd cărţi pentru copii pe net, cumpărînd majoritatea cărţilor apărute prin *Adevărul, Cotidianul* şi *Jurnalul naţional*, cu speranţa (naivitatea?) că generaţia ei nu va nega chiar de tot valorile trecutului şi că tinerii nu vor refuza cu vehemenţă cărţile în favoarea computerului sau a altor minunăţii ce se vor mai inventa între timp.

Acum, că mă îndrept către 30 de ani, mă întreb: oare ei ce dileme vor avea? Oare vor avea?

Nicoleta TUDOR
moon_nicol@yahoo.com

P.S. Cred că e de prisos să spun că la nici 4 luni ea este cel mai dorit, iubit, frumos şi cuminte copil!

Sfîrşitul tinereţii?

Săptămîna aceasta împlinesc 35 de ani. Nu simt că aş trece vreun prag teribil. Ca fiecare, am mulţumiri, supărări, iubiri, dezamăgiri. Nu le regret pe nici unele.

Vreau să cred că cele mai multe puncte le acord elementelor pozitive: o copilărie specială, singur la părinţi, cu gustul grisinelor, al halviţei şi al eugeniei dintr-un colţ al Ploieştilor anilor '80, rămas peren în memorie; cele peste 250 de trepte urcate la Breaza pentru pregătirea viitorului militar de carieră; munţii Bucegi, acoperiţi de parfumul primilor fiori ai dragostei; rigoarea cazonă din instituţiile de învăţămînt de specialitate; nepăsarea vîrstei dedicată imbatabil evenimentelor din Decembrie '89, cînd sigur am avut ceva mai bun de făcut (şi dacă pare cinic, aşa s-a întîmplat); dragostea împărtăşită, minunea naşterii unui înger, studiile aprofundate, integrarea într-un sistem.

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

O viaţă comună. Pentru cei din afara eului meu. De ce aş aduce alături regretele sau dezamăgirile derulate cu o viteză de peste 370 de paşi pe minut? Că mă doare? Nu e firesc şi asta? Sigur că mă doare. Cînd sînt „făcut de la brîu în jos“ de diferiţi incompatibili cu intelectul. Cînd cei mai mulţi cred că puterea cailor viteză este suficientă pentru a pune în mişcare propriul lor sistem, invadîndu-mi chiar şi liberul arbitru. Cînd a spune că ai o stare de *spleen* înseamnă pentru mulţi un afront deschis, o înjurătură. Cînd seara, pe terasa casei mele, uitîndu-mă la Carul Mare, îl văd structurat ca un grafic de plăţi la bancă.

Cu toate acestea, cred că noi, această generaţie 30, avem încă puterea de acoperire, înţelegere şi dezvoltare a principiilor Generaţiei X. Cred că încă ne tremură sufletul la zîmbetul copiilor noştri, încă reuşim să tranzităm lejer de la televizorul Venus la gadget-urile de orice tip, încă mai considerăm invitaţia la cofetărie, cu florile aferente, ceva romantic, încă reuşim să uităm fluturarea nopţii după lectura unui Asimov (re)găsit în spatele manualelor de jurnalism, încă avem puterea să refuzăm dialogul suburban.

Sînt fericit sau doar mulţumit? Dacă toate cele de mai sus, şi multe altele – doar ale mele – le văd ca etape în propria definire, pot să spun... Nu sînt nici una, nici alta... Sînt doar eu... Suficient de tînăr... Nu vreau să iau fiecare an ca un alt prag descendent.

În metrou, luni dimineaţă, printre copii, mame, chinezi, muncitori, manageri, zîmbesc şi fredonez uşor: „Am doar 18 ani / Sînt nebun, iubesc şi nu am bani...“.

Sorin SĂFTOIU
jurnalistul@gmail.com

Nr. 268: O combinaţie

„Un subiect prea dificil...?“

Stimată redacţie,

Aţi avut amabilitatea să publicaţi în numărul 268, sub titlul „O combinaţie“, întrebarea mea: „Cum îmi fac copilul să citească?“. Combinaţia se referea la un moment în care băiatul meu asculta în căşti muzică de operă şi juca la computer un joc de o extremă duritate, *wrestling*. Cred că am aflat un posibil răspuns şi aş vrea să-l împărtăşesc. Se poate?

Scrisoarea mea nu a dorit a fi un gest singular, dar nu am avut infatuarea de a crede că voi lansa o dezbatere reală. Pentru că port în suflet bănuiala că subiectul, deşi arzător de real, pare a nu fi destinat unei discuţii pe măsură. E prea dificil, prea fără soluţii. Dar intenţionez să fiu sincer pînă la capăt: sînt dezamăgit de reacţiile, doar două la număr, stîrnite. Nu le comentez, le mulţumesc celor care s-au lăsat provocaţi şi mi-au scris. Am sperat să-i aud pe unii confirmîndu-mă în perplexitatea întrebării fără răspuns, pe alţii perpelindu-se la foc mic în căutarea soluţiilor sau pe cei pentru care acest aspect nu reprezintă o problemă, ca şi pe cei care nu se confruntă cu aşa ceva. Am crezut că voi putea să-mi fac o idee despre modul cum se manifestă acest fenomen în diferite contexte familiale, pe un spaţiu mai larg decît cel din imediata mea apropiere, în medii mai cultivate sau mai puţin cultivate.

Absenţa reacţiilor, aşteptate poate în mod nerealist, m-a făcut să văd că răspunsul se afla lîngă mine. Băiatul meu a renunţat, pînă la urmă, la *wrestling*. Dar nu a renunţat la muzica de operă. Şi mi-a comunicat, astfel, că poate unicul mod de rezolvare posibil îl reprezintă miracolul exclusiv al copilului. Nu al părinţilor lui. Aşa că am încredere în copilul meu.

Cu stimă,

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

DILEMATIX
Copilul universal
supliment pentru copii editat de Dilema veche

Mai întîi, aş dori să le mulţumesc copiilor care au încercat să-mi reamintească cine sînt. În aprilie, am primit foarte multe mesaje şi texte despre presupusa mea identitate, pe care le-am citit cu atenţie, sperînd că voi găsi indicii despre un trecut din care nu-mi amintesc decît frînturi. Din nefericire, memoria îmi joacă în continuare feste, încă nu ştiu, de pildă, unde m-am născut, de ce semăn cu o bufniţă sau, mai ales, cum am ajuns în redacţia revistei *Dilema veche,* în schimb copiii mi-au fost de mare ajutor: mi-am amintit că în urmă cu mulţi ani am fost un călător. E posibil să fi fost chiar un glob-trotter sau să fi călătorit şi pe alte planete sau în alte galaxii... asta chiar nu mai ştiu! Cu siguranţă, însă, ştiu că am fost în deşert, fiindcă în urmă cu cîteva săptămîni, cînd mergeam pe stradă sau mai degrabă mă strecuram printre roţile maşinilor blocate în trafic, am auzit o voce care mă striga:

– Hei, Dilematix, unde ţi-e cămila?

La mine se holba un băiat care îmi părea grozav de cunoscut. După cîteva zeci de secunde în care l-am privit năuc, imaginea oraşului a dispărut din faţa ochilor mei, fiind înlocuită cu cea a unei întinderi uriaşe de nisip fierbinte. Brusc, mi-am simţit gura uscată, deşi tocmai băusem la redacţie două fresh-uri de portocale.

– Tu eşti Mihai, nu-i aşa? am spus, într-un tîrziu. Şi m-ai salvat, cîndva, într-un deşert unde mă topeam şi mă stingeam de sete! Dar... ce căutam eu în deşert!?

– Ce vremuri! a rîs Mihai. Mai ţii minte ce bine ne-am distrat după aceea în Oaza Ascunsă? Bine, mai mult eu, căci tu te-ai postat lîngă o cişmea şi n-ai mai plecat de acolo... ţi-era frică să nu-ţi fure cineva apa!

– Eram des-hi-dra-tat, ce vrei!

Mi-am amintit atunci că Mihai îmi fusese un prieten foarte bun şi un vechi tovarăş de drum. De aceea, l-am rugat să meargă în locul meu la întîlnirea cu copiii de la librăria Cărtureşti şi să le dea premii. M-aş fi dus chiar eu, însă vă rog să mă credeţi că sînt un ins timid şi am prostul obicei să mă bîlbîi în public. Am încercat să-mi scriu un discurs şi să-l recit în faţa oglinzii, însă n-a mers! În momentul în care îmi imaginam că în locul oglinzii sînt treizeci de copii care se uită la mine ca la un personaj extrem de important, m-am înroşit şi m-am blocat.

– Du-te tu, Mişule! Tu ai talente din astea... actoriceşti! Eu unul sigur mă voi face de rîs.

Mihai a venit foarte încîntat de la întîlnire.

– Habar n-ai tu, fraiere, ce copii deştepţi scriu la Dilematix!

– Cum să nu ştiu?! Doar le citesc textele...

– Ar trebui să-i cunoşti!

I-am promis că o voi face cu prima ocazie, apoi, fiindcă tot a venit vorba de copii şi se apropia ziua de 1 iunie, l-am întrebat pe Mihai ce părere are despre următoarea temă la care mă gîndisem pentru revista.

– Îi mai ştii, Mihai, pe copiii cu care ne-am împrietenit în călătoriile noastre? E ciudat că nu-mi amintesc mai nimic despre oameni şi locuri, însă pe copii n-aş putea să-i uit niciodată. Viaţa, chipurile şi jocurile lor erau atît de diferite şi, totuşi, erau atît de asemănători! Cred că e suficient să cunoşti un singur copil ca să-i cunoşti pe toţi!

– Şi tu eşti un copil, Dile! a zîmbit Mihai. Ştiu la ce te gîndeşti. La o temă despre copilul universal.

Avea dreptate. După ce am pus la punct detalii legate de temă, am lansat-o şi am aşteptat textele. Multe dintre ele m-au surprins, căci erau mai mult decît nişte simple poveşti (compuneri, cum le spuneţi voi, copiii!), aveau o profunzime la care, sincer, nu mă aşteptam.

– Poate că îi ajută părinţii. Sau profesorii..., mi-a sugerat cineva din redacţie.

Nu, nu sînt uşor de păcălit! O fetiţă mi-a trimis o poveste care nu-i aparţinea, era tradusă din limba engleză. S-a dat singură de gol, căci uitase în text cîteva cuvinte în limba originară.

– Trebuia să precizezi o limită de vîrstă! mi-a atras atenţia Mihai.

Ei bine, o precizez acum: Dilematix este un supliment care se adresează în primul rînd copiilor cu vîrste cuprinse între 7 şi 14 ani. Să pornim împreună într-o călătorie imaginară în jurul lumii!

Insula 1 Iunie

De cînd lumea s-a născut, a apărut Insula 1 Iunie, o insulă a viselor.

Toţi copiii, fie săraci, copii ce nu aveau haine să poarte şi nu mergeau la şcoală şi nu ştiau să scrie sau să citească, fie bogaţi, cei ce aveau şcoală şi mai mereu purtau haine noi, de 1 Iunie, se culcau cît de devreme puteau.

Programul insulei 1 Iunie era:

19,00 – răsare soarele pe insula 1 Iunie;

21,25 – excursie prin pădure;

02,40 – balul „1 Iunie".

07,00 – apune soarele pe insula 1 Iunie.

Regulile de aur:

- Nu contează vîrsta, toţi au 10 ani, cu excepţia ghidului;
- Nu contează dacă eşti bogat sau sărac;
- Nu contează dacă ştii sau nu ştii carte;
- Nu contează naţionalitatea.

Întîi şi-ntîi Markos (Africa), Agata (România), Goblen (Polul Nord), Cica (Italia), Richard (New York) şi Kira (India) au adormit.

Peste un minut, toţi aceşti copii s-au trezit în pătuţurile lor din bambus uscat, îmbibat cu miros de portocale şi banane proaspete. Tavanul era acoperit cu frunze de eucalipt care miroseau întîmplător a nucă de cocos.

Agata s-a trezit mai vioaie ca toţi. A zis cel mai frumos „Bună-dimineaţa!". Markos şi Richard, cei mai somnoroşi, şi-au pus imediat pernele-n cap, după ce-au auzit-o pe Agata.

Goblen împreună cu Agata, Cica şi Kira au apucat fiecare ce le-a venit mai repede la mînă. Agata a luat o pernă, Cica – un cearceaf, Kira – o pernuţă şi Goblen a luat plapuma de pe Richard. Toţi s-au apucat să facă un mare tărăboi. Markos şi Richard s-au trezit după un timp. Aşa... cam pe la ora 20,35.

– Poştaaa! zise poştaşul.

– În sfîrşit! zise Agata. Trebuia să vină.

– Super! Am cîştigat o invitaţie la Balul „1 Iunie". Acum trebuie să ne pregătim, va începe la ora 02,40. Trebuie să fim acolo! – spuse Kira, entuziasmată.

Pînă s-au pregătit, s-a făcut ora 02,25. Băieţii şi-au luat costume negre cu papion roşu, iar fetele şi-au luat nişte rochii albastre cu sclipici.

Imediat, cei şase şi-au adus aminte de excursie, nu s-au mai schimbat de hainele lor de „gală" şi s-au dus imediat la excursia prin pădure.

Ghidul lor se numea Alexander (Asia) şi avea douăzeci de ani.

Ei au început să meargă prin pădure. Au întîlnit un cerb de sticlă într-o minge de cristal. Mingea era moartă şi cerbul era viu. Au găsit cel mai vechi copac care avea vreo 1978 de ani. S-au plimbat mai peste tot. Întîmplător, cei şase s-au cam rătăcit de ghidul lor.

Ghidul a luat-o prin mijloc, fetele n-au fost atente şi-au cam luat-o pe poteca din stînga, iar băieţii, ca de obicei, tot vorbeau între ei şi-au crezut că Alexander e pe poteca din dreapta, pe care tot au mers. Norocul lor era că se rătăciseră temporar, doar pentru zece minute, în care s-au speriat grozav de tare. Drumurile duceau toate la acelaşi capăt. S-au bucurat foarte tare cînd s-au revăzut.

– Ah, să fim atenţi! a spus Richard.

– Nu ne vom mai despărţi niciodată! a spus Hindy, care nu mai credea că se vor regăsi vreodată.

– Dar acum? Doar n-aţi uitat! spuse Alexander. Haideţi, vă conduc eu la bal!

– Mulţumim! spuseră cu toţii în cor.

Au ajuns în timp util la bal, unde s-au revăzut cu toţi prietenii cunoscuţi.

A fost o petrecere foarte frumoasă, cu dansuri, veselie multă, creată de clovnii Richard şi Markos. Toţi au servit tot ce şi-au dorit, distrîndu-se tot timpul rezervat balului.

După ce s-a terminat balul, fiecare s-a reîntors la locul lui, şi-au urat noapte bună, trezindu-se din frumosul vis.

Asta vă spun eu, c-am fost acolo.

Alexandra ŢURŢULEA
clasa a IV-a, Şcoala Generală nr. 75
„Leonardo Da Vinci", Bucureşti

Iulia BADEA, clasa a IV-a,
Şcoala Generală nr. 130 „Luceafărul", Bucureşti

Oana mi-a trimis o povestire amuzantă despre un copil care trăieşte la ţară. Cred că s-a inspirat un pic din *Amintiri din copilărie,* căci poznele lui Cătălin seamănă cu cele ale lui Nică. Horaţiu a scris despre copiii din Norvegia, care uneori sînt mai înţelepţi decît oamenii mari. Cele două texte sînt diferite, însă după ce le-am citit m-am tot gîndit că, pînă la urmă, copiii lumii, fie că locuiesc la Polul Nord sau în satul de peste deal, îşi trăiesc la fel de intens copilăria.

Un copil de la ţară

Era pe la începutul verii... Soarele aştepta plictisit sus, pe cerul fără urmă de nor, să se scoale şi leneşul de Cătălin. Restul familiei se dusese la tîrg, pentru a cumpăra un viţeluş dolofan, ca să-l gătească Doina, mama lui Cătălin, cum ştia ea mai bine.

Cătălin se sculă din pat, pe jumătate adormit şi cu claia de păr bălai zburlită. Ieşi în curte, umplu un lighean cu apă, îşi lepădă hainele cam strîmte, cu care dormise, şi îşi turnă apă în cap. Apoi, gîndindu-se că ar trebui să se şteargă, luă de pe sfoara pe care mumă-sa pusese ţoalele la uscat, o cămaşă mai nouă de-a tatei şi, într-o clipită, el fu uscat şi cămaşa udă. O aruncă în coteţul găinilor cu speranţa că părinţii nu o vor găsi şi intră în casă pentru a-şi lua pantalonii peticiţi şi cămaşa murdară de iarbă şi colb.

O apucă apoi desculţ spre curtea lui moş Gheorghe, ca să culeagă un pumn de merişoare necoapte din mărul care-şi pleca crengile peste gardul curţii sale. Dar nu făcu zece paşi, şi îşi dădu seama că el nu mai îmbucase nimic de noaptea trecută, cînd luase pe furiş o roşie, un colţ de pîine şi o bucată mare de brînză sărată, din merindele pe care le pregătise mama lui pentru a le lua ziua următoare la tîrg. Aşa că, băiatul se întoarse din drum.

Avea poftă de ouă fierte. Intră fără zgomot în coteţul găinilor şí luă toate ouăle pe care le găsi. Cu această ocazie, mama nu mai trebuia să intre acolo şi să vadă cămaşa murdară a tatei. Ţinea cam greu toate acele ouă şi, de aceea, Cătălin nu mai fu atent în jur şi călcă o găină care stătea culcuşită lîngă uşiţa subţire de lemn a coteţului. Aceasta sări cotcodăcind şi toate celelalte găini (şi cocoşi) se speriară şi începură să zboare în jurul lui Cătălin. Fulgii zburau în toate direcţiile. Ouăle din mîinile băiatului se spărgeau unul cîte unul, iar cînd acesta reuşi să iasă de acolo, era plin de gălbenuş de ou.

Cătălin o tuli spre baltă, speriat să nu vină vreun vecin îngrijorat din cauza zgomotelor auzite. Băiatul, fugind, lăsă în urmă o dîră galbenă, întreruptă în unele locuri.

Acum îi era într-adevăr foame... Trecu pe lîngă curtea mătuşii Florica şi văzu că de o creangă mai subţirică a unui pom era agăţată o bucată de brînză dulce, pusă la scurs. Băiatul sări gardul, se urcă în pom şi încercă să ia brînza. Însă pînza în care era înfăşurată se agăţase într-o bucată de scoarţă ieşită în relief. Cătălin, temîndu-se să nu vină mătuşa Florica, se lăsă păgubaş. Cînd coborî din pom, pe trunchiul închis la culoare al acestuia era numai gălbenuş de ou.

Băiatul o porni agale mai departe. „Îmi lipseşte norocul!“ – îşi zise el. Trecînd pe lîngă curtea lui moş Costache, un miros îmbietor îl mîngîie tandru. Era aroma dovleacului copt, proaspăt scos din cuptor. Se uită peste gardul şubred, şi pe prispa casei văzu o tavă mare cu plăcintă de dovleac. Băiatul îşi aduse aminte că tată-său îi spusese seara trecută că şi moş Costache merge cu ei la tîrg.

„Ăsta da noroc!“, îşi zise Cătălin. Deschise portiţa mică, cu vopseaua cojită şi se îndreptă spre casă. Dar... mai exista un sufleţel înfometat. De după casă se iţi capul negru al unui dulău cu ochi mari şi portocalii ca văpăile focului înfuriat. Amîndoi grăbeau pasul pentru a ajunge înaintea celuilalt la plăcinta îmbietoare. Din păcate, Cătălin se împiedică de o buturugă pusă în mijlocul curţii din cine-ştie-ce motiv, şi dulăul se înfruptă din plăcintă cu poftă, privindu-l cu interes pe băiatul supărat foc.

Îmbufnat, Cătălin o porni cu pas apăsat înapoi spre

casă. Dar... din urmă îl ajunse vocea tatălui său. Băiatul o luă atunci la fugă, ca să nu-l vadă părintele său aşa, murdar de gălbenuş. Ajunse repede acasă, dar... ce să vezi: mama ajunsese deja acasă, lîngă ea aflîndu-se mătuşa Florica, care probabil văzuse gălbenuşul de pe pom şi bănuise cine a fost cel ce lăsase acea urmă. Cele două găsiseră ouăle sparte, ligheanul vărsat, cămaşa murdară a tatei şi, ca să pună capac, îl văzură şi pe Cătălin care arăta groaznic.

Părinţii hotărîră drept pedeapsă ca, pentru o săptămînă, neastîmpăratul lor băiat să spele rufele, să adune ouăle şi să o ajute pe soţia lui moş Costache să facă plăcinte (deoarece tot Cătălin fusese acuzat că a mîncat plăcinta).

Aşa se întîmplă, la un moment dat, cu toţi băieţii neastîmpăraţi... sînt prinşi cu mîţa-n sac (chiar dacă uneori nu e vina lor). Mai bine fiţi cuminţi şi astfel veţi evita neplăcerile!

Oana CIOBANU,
clasa a VI-a, Şcoala Generală nr. 39, Bucureşti

Drumul spre Sud

Era odată, în nordul Norvegiei, lîngă nişte fiorduri, un sat numit Balsfjord. Abia dacă trăiau 200 de oameni acolo.

Odată, veni o iarnă mai rece ca oricînd, cu temperaturi de -35° C. Atunci, primarul satului, Jacob Verson, le spuse tuturor localnicilor să se adune în faţa Primăriei pentru a asculta un anunţ de maximă importanţă. Veniră 190. Primarul îşi începu discursul:

– Dragi localnici, am de făcut un anunţ foarte important. Peste trei zile vom pleca din Balsfjord la Femund, un orăşel mai din sud şi mai puţin afectat de frig. Există cineva care este împotrivă?

– Dacă ne rătăcim?

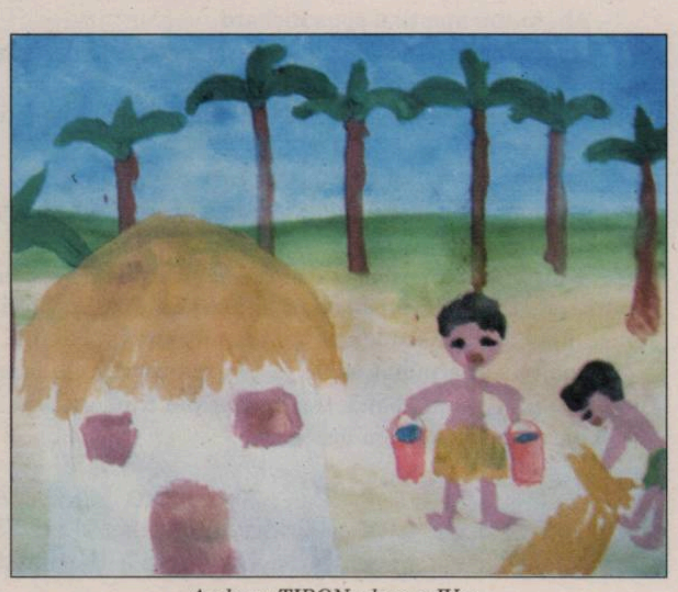

Andreea TIRON, clasa a IV-a,
Şcoala Generală nr. 130 „Luceafărul“, Bucureşti

– Nu ne rătăcim! Ştiu eu drumul!

Odată detaliile puse la punct, fură anunţaţi şi cei zece care nu veniseră. Aceştia erau copii, care jucau o partidă de *SnøFotball* (Fotbal pe zăpadă). Peste trei zile, la ora 9 dimineaţa plecară. Din cauza iernii polare, era întuneric ca noaptea. În Balsfjord, singurele maşini erau cea a primarului, care fusese zdrobită de grindină, şi cea cu care erau aprovizionate magazinele, care nu mai pornise din cauza frigului. Aşa că porniră pe jos. Din nefericire, prea sigur pe el şi fără să consulte nici o hartă, primarul porni spre est, în loc să meargă spre vest.

După prima zi de drum, se cazară într-un sat cam de mărimea Balsfjordului: Nourgam, o localitate de frontieră. A doua zi, pe acelaşi întuneric, porniră mai departe, tot în direcţia greşită. Vremea era frumoasă... cît de frumoasă poate fi la -30° C! Noaptea se cazară la Kirkenes. A treia zi porniră tot spre est şi, fără să ştie, trecură graniţa în Rusia. În Rusia găsiră cinci maşini, cu care îşi continuară drumul. Stăteau patruzeci în fiecare maşină. Zece stăteau înghesuiţi în maşină, cinci pe capotă, cinci pe portbagaj, şi restul se ţineau de ce şi de cine apucau. În următoarele cîteva zile, merseră spre sud. Trecură, fără să îşi dea seama, prin Belarus şi Ucraina. Se opriră la Dnepropetrovsk, să facă plinul:

– Umpleţi rezervoarele la toate maşinile! zise primarul în norvegiană.

Avu surpriza să nu fie înţeles. Vînzătorul îi răspunse în ucraineană:

– Ai zis ceva rău de mine?

Primarul plecă lăsîndu-l pe vînzător să vorbească singur. În timpul acestui stop, cei zece copii care jucau fotbal pe zăpadă, văzură un panou pe care scria: *„Welcome to Kiev!“*. Unul dintre copii era singurul om din sat care ştia engleză. Le spuse şi celorlalţi ce înseamnă. Primarul neştiind ce înseamnă acel *Welcome,* văzu oraşul şi, crezînd că este Femund, îi strigă pe toţi să vină la el:

– Am ajuns la Femund! Acest oraş care se întinde în faţa noastră este Femund!

Copilul care ştia engleză strigă că acolo scrie *„Welcome to Kiev!“*, ceea ce înseamnă „Bun venit în Kiev!“. Primarul nu-l luă în seamă. Cei zece copii, convinşi că acolo nu e Femundul, se despărţiră de grup fără să fie văzuţi. Atunci cînd cei 190 de oameni rămaşi intrau în oraş, ei o luară pe la margine. Merseră cîţiva kilometri pe lîngă centura Kievului. Unul dintre ei văzu în zare fluturînd steagul Norvegiei. Se îndreptară spre el. Aceea era Ambasada Norvegiei. Intrară în clădire. Îl întrebară pe un norvegian:

– Unde sîntem?

– La Kiev, în Ucraina. Cum de nu ştiţi?

– Am venit pînă aici împreună cu toţi locuitorii satului Balsfjord, conduşi de un primar cam lunatic.

– Şi ceilalţi unde sînt?

– În oraş. Noi am venit pe centură.

– Păi... intraţi şi aşteptaţi aici! – zise ambasadorul arătînd spre o uşă.

Între timp, primarul, însoţit de restul satului, se dusese la Primăria Kievului să ceară găzduire. Desigur că nu i-a înţeles nimeni. Primarul norvegian fu dus la Poliţie pentru cercetări. Unul dintre poliţişti era ştiutor de norvegiană, aşa că situaţa se rezolvă. Copiii se întîlniră cu restul satului. Cei 200 fură duşi cu avionul la Oslo. În timpul călătoriei de întoarcere, primarul gîndi cu voce tare:

– Ce prost am fost că nu i-am ascultat p-ăştia!

Horaţiu CHEVAL,
clasa a V-a, Liceul Bilingv
„Miguel de Cervantes“, Bucureşti

Călătorie prin Univers

O nouă zi ca toate celelalte a început. Dar Ana ştia că ceva se va întîmpla. Îşi dăduse seama pentru că părinţii ei nu erau acasă, toate ferestrele erau deschise şi nimeni nu era pe străzile cartierului ei. Se duse să ia micul dejun, dar în nici un dulap nu era nimic. Cu burta goală, se duse să se-mbrace, dar dulapurile erau şi ele goale. Ieşi afară, pe străzile pustii, şi observă că pavajul din piatră de pe strada ei era acum din cărămidă.

Dintr-odată se împiedică de o cărămidă şi, ca să se oprească din cădere, îşi duse mîna stîngă la faţă. Se juli în palmă, dar nu păţi nimic grav.

Ajunse la intrarea pasajului subteran care traversa tot oraşul şi începu să coboare treptele.

Le numără cum făcea de obicei, dar îşi dădu seama că erau mai multe decît înainte şi încă se vedeau multe trepte în faţa ei, ca şi cum nu s-ar sfîrşi niciodată.

Ana vru să urce înapoi, dar scările pe care le urcase erau înghiţite de întuneric. Intră în panică, dar încercă să nu-şi iasă din fire.

Coborî scările în continuare, gîndindu-se cum putea fi aşa ceva posibil. Probabil era un vis... unul foarte urît.

La un moment dat, auzi din depărtare multe voci şi multe sunete diferite. Şi dintr-odată totul în jurul ei se desfăcu în mii de bucăţele. Ana se trezi într-o piaţă uriaşă plină cu oameni. Nişte copii alergau şi se jucau pe lîngă ea şi unul dintre ei îi zise, făcîndu-i cu mîna:

– *Salut! Viens avec nous!*

Ana a înţeles ce au spus, aşa că îi urmă.

Toţi alergau, aşa că îi era greu să ţină pasul cu ei. Curînd ajunseră la Tour Eiffel. Copiii se urcară, dar Ana ezită.

Atunci cînd au ajuns sus, copiii au început să-i stropească pe oamenii de jos cu un pistol cu apă. Ana rîse cu poftă, dar tot ce era în jurul ei se descompuse, şi ea se văzu iar pe treptele nesfîrşite din pasaj. Coborî în continuare mirată, gîndindu-se că totul fusese doar în imaginaţia ei, din cauza oboselii.

Dar alunecă pe o treaptă udă şi, atunci cînd se ridică în capul oaselor, văzu în jurul ei mulţi zgîrie-nori şi o grămadă de lume care se îmbulzea. Toate blocurile aveau afişe cu reclame la Coca-Cola şi la Colgate. Dintr-un fast-food ieşi un băiat cam dolofan care înfuleca un hamburger. Abia atunci Ana îşi dădu seama cît îi era de foame.

Băiatul se-ndreptă spre ea şi se scotoci prin buzunare. Scoase un biscuit plin de scame şi lipicios şi îl dădu Anei. Din politeţe, muşcă puţin din el.

– Mmmmm... zise ea prefăcut.

– *This biscuit is my favourit kind of biscuits,* zise el cu gura plină.

Ana dădu doar din cap şi îşi lipi nasul de o vitrină. Atunci totul se desfăcu în miliarde de bucăţele şi ea se trezi iar pe scările ude şi reci. Coborî, gîndindu-se unde o să mai ajungă.

Şi totul în jurul ei se descompuse iar, şi ea ajunse în deşert.

Era îngrozitor de cald şi tot ce vedea în jurul ei era nisip... nisip, nisip şi iar nisip. Şi cîţiva cactuşi uriaşi. De după un cactus înflorit veniră nişte copii cu tenul închis la culoare, care duceau nişte cămile aurii în urma lor. Păreau atît de însetaţi, încît Anei i se făcu milă de ei. Dar şi ei îi era sete.

Atunci cînd copiii, un băiat şi o fată, ajunseră aproape de ea, îndrugară ceva ciudat şi căzură în genunchi. Apoi se ridicară.

Ana porni în faţă şi copiii se luară după ea. Ajunseră obosiţi şi cu greu la o oază. Copiii se repeziră imediat înspre apă şi atunci cînd Ana era gata să bea apă, se întîmplă ce ea spera să nu se-ntîmple: ajunse înapoi pe treptele infinite.

Coborî... coborî în continuare. Şi tot tunelul se umplu cu

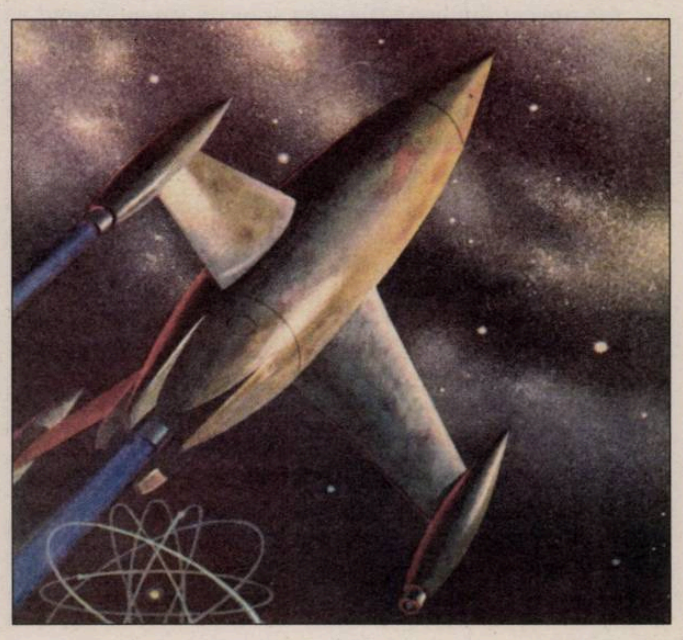

apă, treptele îi dispărură de sub picioare şi pereţii – la fel. Ciudat, dar ea putea să respire, şi încă foarte bine. Alge şi scoici apărură peste tot şi Ana văzu mai mulţi copii cu cozi de peşte, în loc de picioare, care se gîdilau unii pe alţii cu algele şi care se jucau cu scoici.

O fetiţă cu păr lung veni spre ea şi deschise gura. Din ea ieşiră bule de aer cu litere în ele.

Ana încercă să citească ce scria în ele: VBENUNTIANTÎANLTATNDAI!

Ea aranjă literele în ordinea corectă şi îi ieşi: BUN VENIT ÎN ATLANTIDA!

Mereu a vrut s-ajungă în Atlantida, ţara subacvatică. Ana înotă cu noii ei prieteni-sirenă, călări căluţii de mare şi mîngîie scoicile, ca un adevărat copil al mării. Dar bineînţeles, totul dispăru şi ea ajunse înapoi pe bine-cunoscutele scări.

Şi merse mai departe. Atmosfera deveni mai umedă, dar şi mai caldă. Totul se topi şi ea ajunse fix în mijlocul junglei. Lianele îi veneau în ochi şi deasupra capului ei zburau păsări exotice şi papagali coloraţi.

De după un copac veniră doi copii îmbrăcaţi în piei de animale cu un pui de panteră în braţe. Băiatul se agăţă de o liană şi se balansă, aşa încît să ajungă lîngă Ana. Dădu mîna cu ea şi îi întinse o banană. Ana o mîncă cu poftă şi se duse să mîngîie pantera. Alergă prin toată jungla împreună cu cei doi copii şi se jucară cu o nucă de cocos pe post de minge. Dar şi această imagine dispăru ca toate celelalte.

Ana fugi pe treptele nesfîrşite şi în jurul ei se materializa un loc foarte bine cunoscut: cartierul ei neschimbat.

Dar nu mai era pustiu, ci plin de lume zîmbăreaţă care îi făcea cu mîna. Şi părinţii ei erau acasă. În acea seară, Ana adormi repede cu gîndul la ce se întîmplase în acea zi de neuitat. Şi speră ca următoarea să fie la fel de interesantă.

Ana GHENCIULESCU, clasa a IV-a,
Colegiul German „Goethe", Bucureşti

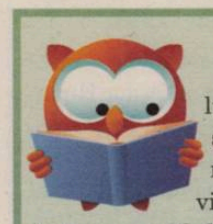

Ana şi-a imaginat o călătorie în jurul lumii şi a călătorit prin junglă, în deşert, la New York şi la Paris. Pînă la urmă a ajuns chiar şi în Atlantida. Iar Silvia s-a gîndit la un schimb de experienţă între un copil din Groenlanda şi unul din New York. Concluzia: cel mai bine te simţi acasă!

O experienţă de neuitat

Era o zi călduroasă de mai. Soarele începuse să aibă putere, iar razele sale fierbinţi înconjurau cu dragoste locuitorii aglomeratului New York. Copacii îşi descărcaseră coroana de flori, iar locul acestora a fost luat, ca printr-un miracol, de fructele mici şi verzi, aşteptînd parcă să devină mari, roşii şi parfumate.

Un băieţel, pe nume Mike, stătea la marginea ferestrei, plictisit şi fără pic de vlagă. Era convins că viaţa lui este urîtă şi că oriunde s-ar duce ar fi mai bine decît acasă, deşi părinţii lui îi ofereau toate condiţiile pentru ca el să fie mulţumit. A doua zi, la şcoală, doamna dirigintă le-a prezentat copiilor un program interactiv pentru un schimb de experienţă. Acest program urma să se desfăşoare între două ţări de pe continente diferite. Mike a fost foarte încîntat de idee şi, imediat ce a ajuns acasă, le-a povestit părinţilor şi i-a rugat să-l lase şi pe el să participe. Aceştia, fiind convinşi că ar putea fi ceva benefic pentru băiat, au acceptat. În acest timp, un băiat din Groenlanda şi-a convins şi el părinţii să semneze participarea lui la acest schimb de experienţă.

După o săptămînă, amîndoi aveau bagajele făcute şi erau pregătiţi pentru prima aventură a vieţii lor. Cînd Mike a ajuns în ţara-gazdă, a fost pur şi simplu speriat de munţii de zăpadă şi de gerul năprasnic. Frigul îi pătrundea adînc în oase, iar gerul îi lipea nările. După un drum lung pînă acasă, băiatul a adormit, dar peste noapte s-a trezit deoarece soba se răcise, iar frigul începuse să îşi facă simţită din ce în ce mai tare prezenţa în cameră. În acest timp, Kevin – căci aşa se numea băiatul din Groenlanda – a ajuns la noul apartament din New York unde urma să-şi petreacă următoarele trei săptămîni. Faţă de Mike, acesta avea aici tot ceea ce îşi putea dori un băiat de vîrsta lui. A doua zi, pentru a putea ajunge la timp la şcoală, Mike a trebuit să se trezească foarte devreme şi să meargă pe jos aproape doi kilometri prin nămeţi şi printr-un ger cumplit. După cîteva ore de curs, a sosit ora mesei şi a rămas foarte surprins cînd a auzit că va trebui să-şi pescuiască singur peştele pe care urma să-l mănînce. El era obişnuit să găsească, fără nici o greutate, întotdeauna o mîncare caldă, la cantina şcolii unde învăţa. Nemîncat şi obosit, după drumul lung pe care l-a străbătut pînă a ajuns înapoi acasă, el a crezut că trebuie doar să-şi facă temele şi apoi să se odihnească, dar nu a fost aşa. După ce a terminat de mîncat, a trebuit să-l ajute pe tatăl lui Kevin să dea zăpada din curte, iar pe mama acestuia – la treburile casnice. În New York, Kevin a avut o zi mult mai uşoară. A mers cu maşina la şcoală, a mîncat la cantină, iar după ce a ajuns acasă, şi-a făcut temele şi a avut timp să se joace şi la calculator.

În felul acesta au continuat şi celelalte zile petrecute de cei doi băieţi în noile lor locuinţe.

Totuşi, deşi Kevin avea în noua sa locuinţă tot ce-şi dorea, iar părinţii lui Mike încercau să-i facă cît mai plăcută şederea, acestuia îi lipseau liniştea şi calmul de acasă, nu se putea obişnui deloc cu vacarmul din metropola americană. Spre sfîrşitul experienţei, amîndoi îşi doreau să ajungă cît mai repede acasă, să-şi poată relua viaţa de dinainte. Ajunşi acasă, au trebuit să facă cîte un referat despre perioada petrecută departe de familie şi prieteni. În acel referat, Mike a zis că, de acum încolo, îşi va aprecia mai mult familia şi condiţiile pe care ea i le oferă, iar Kevin a fost de părere că experienţa a fost foarte plăcută şi că ar mai vrea să mai participe încă o dată la o asemenea acţiune.

Silvia Daniela GANEA,
clasa a V-a,
Şcoala Generală nr. 142, Bucureşti

Elisa VOICULESCU, clasa a II-a,
Şcoala Generală nr. 75 „Leonardo da Vinci", Bucureşti

Andreea a povestit viaţa unui băiat de la poalele munţilor Himalaya, care îşi doreşte să fie şerpaş, la fel ca tatăl său. Mulţi copii de la noi ar trebui să fie mulţumiţi că nu trebuie să pescuiască zilnic şi că, în viitor, nu vor avea drept job escaladarea unui munte.

Chemarea muntelui

Gerul aspru îmi izbea faţa şi vîntul rece, ce purta şoaptele pierdute ale muntelui, îmi vîjîia enigmatic la ureche. Eram în vîrful muntelui. În acel moment am închis ochii şi, cînd i-am deschis, eram într-un pat acoperit de o pătură subţire, cu petice pe alocuri şi mîncată de molii, iar capul mi se odihnea pe o pernă umplută cu paie. Pielea îmi tremură uşor zgribulită. Linişte! Nu se auzea decît viscolul izbindu-se haotic de geamul pe unde pătrundea încet şoapta de gheaţă a muntelui veşnic visător.

Uşa se deschide cu un scîrţîit lung şi se auziră paşi pe podeaua tocită. Deodată am simţit că cineva îmi atinge umărul şi mă scutură insistent.

– Taomi!

Eu casc adormit şi mă întorc pe cealaltă parte, înfingîndu-mi degetele în perna caldă şi strîngînd-o la piept.

– Taomi! mai strigă o dată. Trezeşte-te!

Deschid ochii şi privesc ameţit. Acelaşi chip cu ochi înguşti, negri, cu disperarea citindu-i-se în ei şi faţa cu riduri adînci trecută prin toate încercările vieţii. Cu respiraţia sacadată şi apăsată, cu părul ciufulit tresărindu-i pe fruntea încreţită şi pielea rece şi aspră – acel veşnic chip.

Mi-am muşcat buza privindu-l duios şi încercînd să-i zîmbesc. Inspiră adînc şi-şi trecu mîna prin părul meu negru ca negura nopţii. M-am ridicat şi-am luat pe mine paltonul din blană groasă de capră, bocancii grei şi căciula ce-mi acoperea fruntea. Am ieşit afară şi-am simţit aceeaşi briză rece din Nepal izbindu-ne în faţă şi muşcîndu-ne obrajii.

– Haide, Taomi! spune tata poruncitor. Dacă vrei să mănînci, trebuie să te mişti mai repede.

– Da, tată... îngăimam eu.

În faţă era lacul Gosainkunda. Nu se auzea nici un sunet şi în adîncurile misterioase şi străvezii domnea o linişte eternă. Am urcat în barca ce stătea pustie pe malul lacului, cufundată în mîlul greu. Ştiam ce am de făcut... Am luat o vîslă şi am cufundat-o în apa rece, împingînd-o cu greu, auzind cum se izbeşte de apă ca de un perete nesfîrşit de gheaţă. Priveam cum se îndepărtează malul alb. În curînd nu am mai văzut decît o mare pustie de apă şi murmurul de gheaţă al lacului veşnic adormit.

– Haide, Taomi!

Am luat undiţa, m-am lăsat pe spate şi-am aruncat-o cu putere înainte, privind-o cum zboară şi cade în gol. Am văzut-o şi pe a tatei şi plonjonul ei în lacul pustiu. Şi-apoi am aşteptat... Urmăream tremurul apei ondulîdu-se lin şi m-am întors spre tata privindu-l adînc.

El îmi zîmbi blînd şi trist şi mă strînse la piept.

Am simţit undiţa cum se scufundă încet şi am văzut aţa subţire cum tremură.

– Taomi! strigă tata vesel. Ai prins!

Am tras cu înfrigurare de firul subţire. În cîrlig era agăţat un peştişor cenuşiu cu ochii pustii şi goi.

– Bravo, Taomi! Am prins şi eu unul!

– Acolo trebuie să se fi adunat o mulţime de peşti, haide, grăbeşte-te, mai aruncă undiţa o dată!

Am gîfîit sugrumat de liniştea ameţitoare şi-am privit din nou plonjonul undiţei şi din nou am aşteptat...

Barca se clătină uşor, cu sunet sec şi rece, pe undele lacului. Dar aşteptarea ne-a fost lungă şi în zadar.

– Taomi, se pare că nu avem noroc azi. Să plecăm!

Aceeaşi grabă inexplicabilă, deşi nu avea nici un drum de urmat, nici o destinaţie, căci eram în mijlocul pustiului şi fiecare drum se pierdea în nicăieri.

Am apucat din nou vîsla grea şi tocită şi-am început să vîslesc. În spate se auzea respiraţia tatei şi în faţă se descifra cu greu imaginea înceţoşată a ţărmului alb. Am închis ochii şi deodată barca se izbi de gheaţa rece, ce se crăpă cu un sunet ascuţit şi sumbru.

Am sărit în apă şi i-am simţit asprimea muşcîndu-mi sălbatic tot corpul. Cu greu am ajuns pînă la mal. Tata scoase o bucată de pînză şi înfăşură peştii pe care-i vîrî într-o traistă ce-o ţinea întotdeauna cu el.

desen de Andreea VOICU

O zi fără noroc

Ne-am îndreptat spre casă. Am ajuns în vîrful dealului cu iarbă scurtă, de un verde pal, pe care se scurgeau lin picături de rouă. De acolo se vedeau o mulţime de colibe împrăştiate pe cîmpia întinsă. Am coborît dealul, strecurîndu-ne printre ele. Din depărtare am văzut un omuleţ mergînd apăsat, cu mers legănat şi visător. Pe măsură ce ne-am apropiat, am văzut că-mi face cu mîna. Era Kay... Am privit rugător înspre tata şi acesta a dat din cap şi a zîmbit forţat. Am alergat către el, şi el către mine, şi cînd ne-am întîlnit, ne-am strîns puternic în braţe şi ne-am tăvălit în iarbă rîzînd veseli şi copilăroşi.

– Ai fost la pescuit?

– Da... cu tata.

– Şi?

– N-am avut noroc.

– Ca şi ieri....

– Şi alaltăieri....

– Da... Dar de ce mai spui „n-am avut noroc“, că niciodată nu prea aveţi noroc? mă privi întrebător Kay cu ochii mici şi negri ca doi cărbuni.

– Aşa spune tata...

„Azi n-am avut noroc“, zîmbesc eu trist. Sper să vină şi o zi a norocului – mai spun plecîndu-mi capul melancolic.

Kay zîmbi jucăuş, încercînd să mă înveselească, apoi mă împinse în iarba umedă şi am început trînta, jocul cuceririi, cînd fiecare încercam să-l învingem pe celălalt.

Tata s-a îndreptat agale către o colibă din vîrful unei coline. O femeie înfăşurată cu un şal roşu, peste o rochie de pînză lungă, cu părul ca abanosul căzîndu-i într-o ploaie neagră pe umerii drepţi, îi ieşi în întîmpinare. Îl strînse iubitor în braţe şi-l sărută pe obraz.

– Unde-i Taomi?

– E cu Kay.

– Aţi prins ceva?

– N-am avut noroc, zise Lamar privind în gol.

Keya îl privi cu ochii trişti.

– Haide! Să mergem înăuntru, zise Lamar şi-şi puse mîna grea după gîtul ei, acoperit de părul negru.

Peste puţin timp, chemarea tatei m-a smuls din braţele jocului. Am intrat în coliba sărăcăcioasă. Mama trudea ca-n fiecare zi, să ne facă viaţa un pic mai frumoasă. Pe masa joasă ne aşteptau bolurile cu dal-bhat-tarkari. I-am mulţumit lui Shiva şi aproape cu pioşenie am început să mîncăm... Cine ştie cîtă vreme ne vor mai ajunge orezul şi lintea... Cine ştie cîtă vreme mai puteam prinde peşti... Abia aveam ce mînca, şi iarna aspră din Nepal încă nu venise...

desen de Andreea VOICU

Cea mai grea meserie din lume

Viaţa în Himalaya era atît de grea! Zile nesfîrşite de ger... Zile cînd vîntul aspru urla printre bîrnele cabanei, de parcă ar fi vrut să ne alunge de acolo... Zile cînd mama privea cu durere şi îngrijorare cum tata se pregăteşte iarăşi să înfrunte muntele... Era şerpaş – „cea mai grea meserie din lume“, cum obişnuiau să spună adesea turiştii care îl angajau, dar care nu se sfiau să-l plătească atît de puţin...

Înfruntarea dintre munte şi tata era un ritual: mama aprindea beţe parfumate şi îl invoca pe Shiva; tata ne privea cu mare atenţie pe fiecare, ca şi cum ar fi vrut să ne ia chipurile cu el, îşi lua vechea traistă şi urca pe cea mai înaltă colină a satului şi, minute întregi, pentru mine lungi ca veşnicia, privea muntele. Chipul îi devenea de cremene, şi nici gerul, nici baloturile neînchipuit de grele, pe care urma să le care, nu îl mai puteau clinti. Cînd se pierdea pe cărarea de munte, mă întrebam mereu cu teamă dacă se va mai întoarce.

Într-o zi, l-am întrebat:

– De ce ţii tot timpul traista aceea cu tine? Ce ai în ea?

Tata privi spre desagă, ca şi cum ar fi văzut-o pentru prima oară.

– Ţin în ea... zise el şi se încruntă concentrat... amintiri. Da, amintiri... mai murmură o dată, încet şi rătăcit... amintiri de şerpaş. Cînd car bagajele turiştilor, cînd ne înfruntăm cu muntele, de fiecare dată sînt la hotarele morţii. Şi traista asta, cusută de mama ta, am avut-o mereu cu mine şi nu ştiu de ce, dar parcă îmi aduce noroc, parcă mă apără de moartea de gheaţă şi mă ajută să mă întorc la voi...

Am izbucnit în plîns.

– Taomi! Taomi! Ascultă-mă! zise el, luîndu-mi capul micuţ în mîini. Nu trebuie să te laşi înfrînt de munte niciodată! Nu trebuie să-ţi vadă slăbiciunea căci vei pieri! Numai cei foarte puternici îi pot fi tovarăşi.

Atunci am privit muntele cu alţi ochi. Se înălţa deasupra satului, grandios şi neliniştitor. Mereu acolo, parcă îmi spunea că, în afară de el, nimic altceva nu mai există. Piscurile sale străpungeau cerul, zăpada strălucea orbitor pe piatra aspră, neagră. Umbra sa maiestuoasă ne veghea satul şi-l învelea în tăceri misterioase. Umăru-i ascuţit, abrupt era ca o fortăreaţă de neînvins. Mă ademenea şi mă înfiora, în acelaşi timp.

În Nepal moartea pîndeşte pretutindeni! E moarte pe munte, care la cea mai mică dovadă de slăbiciune te nimiceşte. E moarte în sat, cînd foametea şi gerul se luptă să ne alunge dintre cei vii, dar eu sînt copil şi am învăţat de la mama să privesc cerul ce se odihneşte pe umerii muntelui, să privesc iarba ce luptă cu frigul şi cu piatra, să rîd şi să mă bucur de fiecare clipă pe care o pot petrece cu prietenul meu Kay.

Acum ştiu că voi fi un adevărat şerpaş şi că voi cuceri vîrful muntelui Himalaya. Aici povestea noastră începe şi se sfîrşeşte. Pe acoperişul lumii, visul meu va deveni realitate. Îmi voi îndeplini destinul şi în mine se vor împlini şi speranţele tatălui meu.

Sînt fiul lor, fiul lui Lamar din Nepal şi al Himalayei.

Andreea VOICU,
clasa a VI-a,
Şcoala Generală nr. 3, Moreni, Dîmboviţa

Ca un basm...

Era liniște... doar un lotus mai vibra ușor din cauza cîntecului stins în imensitatea palatului. Se putea simți în aer toată bucuria ce învăluia azi Kyongbokkung-ul. Era o zi specială, a noastră, doar pentru noi. Jang Ri-in îmi spusese odată cît de frumoase sînt sărbătorile aici. Acum puteam să văd aceeași poveste.

Ziua copiilor avea să înceapă la răsăritul lunii pline, mai devreme decît oriunde, într-o primăvară. Erau toți împreună ca întotdeauna, aceeași familie pînă la a patra generație... și eu. Nu conta că sînt străină; în Coreea, prieteni sînt peste tot, ai nevoie doar de respect.

Ne adunam pe pod nerăbdători să vedem luna. Mă întrebam cît trebuie să aștept, dar era deja acolo. Arăta palidă pe cer și totuși sclipitoare în undele de apă. Apoi petrecerea prinse suflu în casa de joacă. Auzeai doar trei instrumente clar și tare: taepyongso (un fel de oboi), claegeum (flaut), kkwaenggwari (gong). Micii muzicanți erau Lee Chae Yeon, Uhne Yung-hwa și Kim Min-ki, moștenitorii familiei regale. Cel mai mare era Kim Min-ki, avea vreo doisprezece ani. Într-o zi avea să devină rege, dar acum era doar un copil fericit. Mai erau și alți copii, zeci, toți cu sînge nobil și totuși doar copii fericiți. Așa mă simțeam și eu. Totul era diferit și frumos.

Ziua copiilor sau noaptea era o sărbătoare importantă. Nu din cauza petrecerii sau a întregii distracții, ci pentru că avea un simbol. Era un întreg ritual închinat copiilor, pentru că în ochii lor se găsesc pace și iubire, pentru că ei sînt viitorul și dovada că cei mari au existat pe pămînt. Cîntecul de început era o invitație pentru bătrîni să-i răsplătească deoarece există. Fiecare bunic dădea nepoțelului cîte o bancnotă. Totul era special pentru că numai acum cei mici puteau să vadă, să simtă și să folosească bani. Și mai bucuroși, începeau să danseze jeongjaemn. Era minunat să vezi micuțele domnișoare mișcîndu-se cu grația lor unică. Purtau veșminte colorate, de sărbătoare. Am încercat și eu să dansez. Era ciudat, dar m-am încadrat perfect în ritmul a cîtorva zîmbete.

– Îți place? mă întrebă Younha cu vocea lui subțire.

– E ca un basm! am răspuns eu, încercînd să mă gîndesc dacă există vreun cuvînt suficient de frumos pentru a descrie ce simțeam.

– Daa... e frumos, spuse ca o încuviințare la cuvintele mele. Cum e în altă parte?

– Dacă aș putea, aș călători prin toată lumea doar ca să aflu răspunsul la această întrebare...

– În Egipt... continuă el.

– Nu m-am gîndit niciodată.

– Eu da, de multe ori, și zîmbi.

– Și ce ți-ai imaginat? am întrebat eu, așezîndu-mă pe treapta de la intrare.

El veni lîngă mine și șopti...

– Deșertul... mulți copii îmbrăcați în costume asemenea zeilor antici... și o cursă. Băieți care se întrec pentru a deveni faraoni.

– Și-un soare strălucitor.

– Sau o lună nouă, spuse el în visare.

Younha mi se părea cel mai visător băiat dintotdeauna. Era uituc, naiv și prietenos. Era înalt pentru un copil de vîrsta lui și avea ochii negri.

– M-am mai gîndit la o întrecere, dar nu în Egipt! zise după un moment de tăcere.

– Atunci unde? am fost curioasă eu.

– Acolo unde e mereu frig, la Polul Nord. Mi-am imaginat copii îmbrăcați cu haine groase încercînd să construiască cît mai repede oameni de zăpadă. Aici nu ninge niciodată...

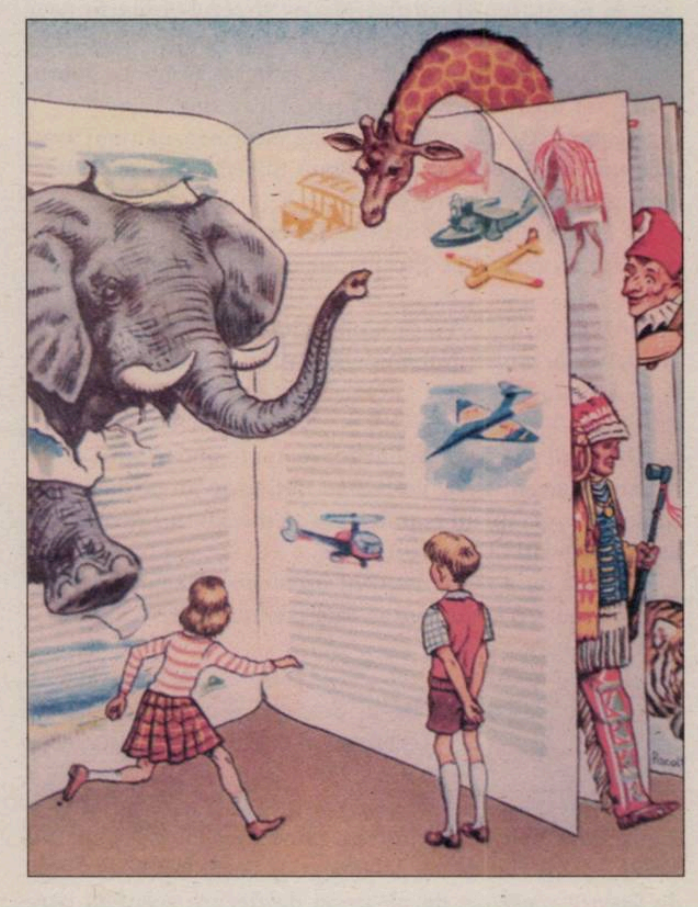

– Eu am văzut zăpadă, de mai multe ori, dar iubesc căldura pentru că sînt îndrăgostită de soare.

– Mie mi-ar plăcea să găsesc un loc unde sînt amîndouă.

– Faimosul New York, i-am sugerat eu.

– Nu! Nu mi-ar plăcea să fiu un copil dolofan, îndopat cu chips-uri și hamburgeri, hipnotizat în fața unui televizor sau prins între munți gigantici de sticlă, îmi mărturisi dezgustat. Apoi se strîmbă, scuturîndu-se din toate încheieturile. Am uitat să vă spun cît era de amuzant.

– Aici e frumos... ca o poveste, îmi aminti el.

– Ca un basm!

– Mai e puțin... Haide!

Mi-am adus aminte ce-mi spusese Jang Ri-in despre finalul acestei sărbători. Fetele, împreună cu mamele lor, iar băieții – cu tații construiau o bărcuță de lemn pe care o pictau și o decorau cu flori și pietre prețioase. Mama sau tata scria pe o bucățică de hîrtie toate dorințele și speranțele ce le avea pentru copilul său. Din părul copilului se tăia o șuviță mică cu care se lega hîrtia, asemenea unui pergament. El era așezat în bărcuță, iar după patru ore, douăzeci de minute și o secundă, bărcile erau lansate pe apă. Pergamentul era aprins, iar fumul trebuia să ajungă la cer. Nimeni nu putea să le privească. Copiii trebuiau să fie în pat, cu ochii închiși, înainte ca focul să se stingă. Părinții mergeau la templu să se roage.

Eu am rămas. Le-am privit pînă au dispărut sau pur și simplu s-au înecat în vreo umbră. Și așa s-a terminat. Era liniște... doar un lotus mai vibra ușor din cauza cîntecului stins în imensitatea palatului.

Diana ȚIGĂNILĂ,
clasa a VII-a,
Școala Generală nr. 109, București

Diana a scris despre copiii din Coreea, o țară unde, chiar dacă ești străin, îți poți face prieteni peste tot. N-a precizat dacă era vorba despre Coreea de Sud sau Coreea de Nord, o țară în care nici acum nu este un regim democratic. Andreea, în schimb, s-a pus în pielea lui Juan, un băiat care trăiește într-un stat totalitar. Este vorba de o experiență pe care au trăit-o cei nu cu mult mai în vîrstă decît voi.

Un copil ca și voi

Bună! Numele meu este Juan și am paisprezece ani. Locuiesc într-un colț de lume pe care Dumnezeu l-a dăruit cu frumusețe, dar pe care oamenii, în marea lor dorință de a domina, l-au năruit.

Aici ducem o viață mai grea decît voi, cei din restul lumii. Libertatea noastră este limitată. Toți copiii ca mine ar vrea să-și petreacă timpul după bunul lor plac. Dar, după cum știți – pe aceste meleaguri nu se prea „practică“ democrația. Obligați de împrejurări, trebuie să ne maturizăm mai repede, nu sîntem lăsați să copilărim prea mult.

Lucian BACIU, clasa a IV-a,
Școala Generală nr. 130 „Luceafărul“, București

Avem un program foarte încărcat la școală: multe ore, multe teme. Din cauza situației precare a multor familii, majoritatea copiilor ca mine își găsesc un loc de muncă.

Noi, elevii de aici, vă transmitem un singur mesaj: prețuiți ceea ce aveți, adică această copilărie care nouă ne este răpită.

Voi aveți voie să credeți, pînă la o vîrstă mai înaintată decît a noastră, că totul e frumos și pur, pe cînd noi ne lovim de responsabilități foarte devreme.

Sîmbăta, sîntem chemați la școală, într-o sală nu foarte încăpătoare, 100-150 de copii, spre a repeta pentru o reprezentație care se petrece o dată la șase luni. Practic, sîntem obligați, altfel ne va fi afectată nota la purtare. Stăm acolo și repetăm de dimineața pînă seara, timp în care am putea să facem orice altceva, ca voi.

Ziua de duminică trece foarte repede. O „petrecem“ scriind temele, care – cum v-am mai spus – nu sînt puține.

Așadar, vedeți și voi că avem libertatea limitată, dorința noastră de a copilări cît mai mult ne este constrînsă. Considerați-vă norocoși că puteți visa cu ochii deschiși, că vă puteți exprima doleanțele.

Eu, fiind printre elevii foarte buni ai școlii, am avut ocazia de două ori să navighez pe Internet. Am citit foarte multe lucruri și mi-am dat seama că alții ca mine au foarte multe uși deschise. Din păcate, eu nu prea am. Trebuie să aștept să împlinesc vîrsta majoratului, ca să pot începe un drum mai încolo.

Peste ani, se va vedea foarte bine la mine faptul că acea pură și inocentă copilărie mi-a fost furată de alții, fără nici un drept. E ca și cum nu mai am aer să respir. Banalele jocuri, glume, zîmbete ne sînt luate fără nici un scrupul.

Profitați de această șansă pentru că acum vi se demonstrează că nu toți copiii o au. Într-un stat totalitar îți sînt răpite multe dintre momentele în care ai putea fi fericit, ai putea rîde.

Aici nu poți să ieși în parc fără ca oamenii să nu te considere periculos, fără ca forțele de ordine să nu te analizeze din cap pînă în picioare, chiar fiind copil.

Sper ca într-o bună zi să se schimbe situația și la noi, dar pînă atunci nu rămînem decît cu speranța. Cum zice toată lumea: „Speranța moare ultima!“.

Andreea TĂTARU, clasa a VIII-a, Școala Generală nr. 176, București

PUBLICITATE

Cele patru pietre misterioase

Pe o insulă dispărută, nedescoperită de nimeni, era un trib pe nume Phiteria. Această insulă era aşezată lîngă un golf. În acel golf trăiau numai peşti micuţi, corali şi multe alte minunăţii. De aceea, copiii şi oamenii de pe insulă stăteau toată ziua în apă şi prindeau peşti.

Dar să nu credeţi că acel trib nu avea şi o căpetenie care să-i conducă. Storius, căpetenia, organiza în fiecare an concursuri de strîns nuci de cocos şi altele de genul acesta, dar cel mai important era acela de a găsi cele patru pietre pierdute de zei.

Şi iată că veni şi ziua în care un grup de patru copii trebuia să găsească pietrele. Un băiat pe nume Misterio îşi alese două fete şi un băiat să-i fie coechipieri. Pe una dintre fete o chema Fili, iar pe cealaltă o chema Miga, iar băiatul se numea Ankar.

Pietrele le ascundea tribul unde dorea. De această dată, tribul alese Peştera Petra, cea mai înfiorătoare peşteră, pentru unii. Acest concurs avea unele niveluri de trecut. Însă membrii tribului nu ştiau de unele pericole din peşteră. În sfîrşit, copiii intrară în peşteră, dar puţin clănţănind din dinţi.

– Misterio, nu crezi că e cam înspăimîntător pe aici? întrebă Ankar.

– Dacă apare vreun pericol, sîntem împreună.

Dar nici nu termină bine de zis, că opt guri mari ieşiră din peretele peşterii şi începură să arunce apă rece ca gheaţa.

– Aceasta este prima capcană! spuseră cele două fete în cor.

– Controlaţi-vă!

Toţi făcură nişte mişcări, dar trecură testul cu bine.

Mai merseră, ce mai merseră şi văzură un perete făcut din piatră pe care trebuiau să se caţere.

– Ne va fi uşor să îl trecem pe acesta, spuse Ankar.

Dar nu a fost aşa. Cînd au vrut să urce, noroi a început să cadă din tavanul peşterii. Dar cei patru prieteni au reuşit să treacă şi de această capcană. După regulament, mai aveau o singură capcană. Aceasta consta în a trece pe un pod foarte şubred.

Copiii, fără nici o ezitare, trecură podul, aproape să cadă.

– Uite, văd pietrele! spuse Miga.

Dar, ca prin minune, un om ciudat apăru în faţa lor.

– Cred că asta nu face parte din plan!

– Bravo! Aţi trecut de toate probele pe care vi le-a pregătit Storius. Sînteţi nişte copii curajoşi. Eu mă numesc Iarok şi sînt paznicul peşterii. Nimeni nu a aflat de mine pînă acum, deoarece nimeni nu a putut trece de toate cele trei probe. Însă, pentru că aţi ajuns pînă aici, trebuie să păstraţi secretul.

– Îţi promitem!

– Ştiu, dar trebuie să treceţi prin nişte încercări în care fiecare va părăsi jocul.

– Nu! strigă Fili. Cum o să ne mai găsim?

– Cel care va ajunge la sfîrşit îi va găsi pe prietenii lui acolo.

– Bine!

Plecară toţi şi – exact cum spuse Iarok – la sfîrşit rămase numai unul, adică Ankar. Băiatul trebuia să rezolve un puzzle de întrebări. Acesta îşi aminti ce învăţase de la marele învăţător al satului Mizan şi rezolvă foarte uşor puzzle-ul. Cînd termină, era deja lîngă piatra lîngă care erau aşezaţi cei trei prieteni ai lui şi Iarok. Copiii se îmbrăţişară, iar apoi auziră glasul gros al lui Iarok.

– Bravo! Aţi trecut şi de această încercare, dar mai aveţi încă una de care nu o să vă spun nimic. Luaţi pietrele şi aveţi grijă de voi! La revedere!

O explozie mare îi aruncă pe copii în nisip. Cînd îşi reveniră, îl văzură pe Storius iar ei erau aşezaţi pe malul mării.

– Unde aţi fost? Vă căutăm de aproape o lună.

– Atît de mult?! Nouă ni s-a părut a fi doar o zi.

– Aţi adus pietrele?

– Da!

Dar cînd se uitară în buzunare, nu le mai găsiră.

Aceste aventuri se petreceau în fiecare an pe data de 1 Iunie. Pietrele nu au mai fost găsite niciodată, iar copiii au fost sărbătoriţi la fiecare 1 Iunie.

Storius nu a mai organizat asemenea concursuri deoarece îi era frică să nu mai piardă nici un copil.

Ioana DICU,
clasa a IV-a, Şcoala Generală nr. 75
„Leonardo da Vinci", Bucureşti

Ileana, o mai veche colaboratoare a suplimentului, a scris povestea unui copil din Cambogia, care îşi doreşte să plece în altă ţară, pentru că la ei, prin lege, nici un băiat nu mai trebuie să aibă buze roşii. Emma şi-a imaginat povestea unui băiat din Fîşia Gaza care visează la o lume fără războaie. Ioana ne propune o aventură tribală, de pe o insulă misterioasă care mie mi se pare inspirată dintr-un joc pe computer.

Ajjhsghgjkctor!

Sînt un băieţel din Cambodgia care vă cere tuturor ajutorul. A trebuit să încep scrisoarea într-o limbă de cod, să nu mă prindă ai mei. Probabil vă întrebaţi „dar de ce tocmai *părinţii* tăi, dintre toţi oamenii Planetei ăsteia atît de mari?". Păi, răspunsul mi-e şi povestea vieţii, care e tragică şi comică, veselă şi tristă... Ştiţi doar cum e în viaţă! Dar eu o să încerc să vă spun partea veselă şi ceva din aia comică! Bine, bine, da, treeeebuie să vă spun şi de ce am cerut ajutor!

În primul rînd, tatăl meu este ministrul de Interne şi e un om extrem de dur şi cinstit. Problema lui e că, pe cît e de cinstit – şi pot să vă asigur că e extreeeeem de drept –, pe atît e de „dus cu submarinul" la Palatul Portocalei Prăzulii din Oceanul Pacific.

Să vă povestesc unul dintre lucrurile pe care le-a făcut cînd a avut o criză. Săracul Chamroeun Ouch, tatăl meu, s-a enervat foarte tare pe mine pentru că am ratat într-o zi vaporaşul care mă duce spre şcoală şi a luat un parfum de damă din camera mamei mele, Mach Chey, crezînd că e spray de omorît gîndaci şi a început să facă fîs! drept spre mine. Vă închipuiţi cît de jignit m-am simţit cînd am aflat că el credea că acela era un gaz de sufocat insecte! Adică, am ajuns aşa de rău încît să fiu considerat un gîndac?! Hmpf! (Şi trebuie să menţionez că trei zile după aceea am fost luat în rîs la şcoală de toţi pentru că miroseam a Lacoste! Şi nu oricare, cel de damă!!!)

Dar cu povestea asta n-ar fi nimic grav, în comparaţie cu ceea ce s-a întîmplat săptămîna trecută, cînd Chamroeoun a făcut o boacănă şi mai mare! Ca să n-o spunem aşa de sincer, am să vă zic eu că s-a dus, împreună cu subalternii săi, într-un local şi au pus mîna pe-o arie largă de sticle cu diverse lichide într-însele şi le-au cam... Ştiţi voi... dat gata! Nu, cititorule, nu aceasta e toată povestea! N-ar fi nimic dacă doar s-ar fi îmbătat... pardon, *mon cheri!* Problema e că le-a venit în cap să pună în vigoare o nouă lege! Şi anume, că băieţii nu mai aveau voie să aibă buze roşii! Şi cînd te gîndeşti că numele tatălui meu înseamna de fapt „prosperitate"...!

Bun, iarăşi v-aţi gîndit că e foarte uşor să foloseşti un ruj de altă culoare, dar nu e aşa simplu cînd trăieşti pe-un lac şi trebuie să înoţi sau să mergi cu barca, pentru a te deplasa spre orice loc! Machiajul n-ar ţine mai mult de două secunde!

Iarăşi aveţi să-mi puneţi o întrebare, nu? Păi, înţeleg şi de ce! E normal ca cei care pun în vigoare legi să poată să le şi anuleze, nu? Da – pentru unii, nu – pentru alţii. Cambodgia s-ar încadra în categoria „alţii" pentru că sînt mai tradiţionalişti. „Precum moleculele, care ţin acest Pămînt în picioare, nu se despart, ceea ce facem noi nu se destramă!" Cu tristeţe vă anunţ că acesta este motto-ul ţării mele. Aşa că eu sînt pregătit să plec singur... în altă parte... cît mai departe... singur... sau împreună cu toţi băieţii din ţară! O, şi ce bucurie, deja am ajuns! Unde ne cazăm?

Ileana ZIRRA, clasa a VII-a, Liceul Teoretic
„Alexandru Vlahuţă", Bucureşti

Vis de copil

Stelele strălucesc ca nişte mici diamante pe vălul negru al cerului. Luna, regina infinitului, parcă îmi zîmbeşte, scăldîndu-mi faţa în razele ei reci. Aş vrea să fiu astronaut, pentru a putea vedea mai bine strălucirea stelelor şi paloarea dulce a lunii. Sau, mai bine, astronom! Sau... doctor. Sau...

Un strigăt îmi întrerupe momentul de reverie:

– Fiule, vino repede! Sîntem atacaţi din nou!

Fug către adăpostul improvizat, aruncînd din nou o privire stelelor.

Mă întreb dacă le voi mai vedea vreodată. Trăind în Fîşia Gaza, nu am nici garanţia zilei de mîine. Fiecare pas pe care îl fac, fiecare cuvînt pe care îl spun şi fiecare zîmbet ce îmi luminează faţa ar putea fi ultimul. Mă aşez pe banca din adăpost, alături de tatăl şi sora mea. Ea a fost rănită acum o jumătate de an, dar încă nu şi-a revenit complet. E atît de mică! Mă priveşte cu ochii ei mari şi albaştri ca marea.

– Cînd voi fi mare, voi pleca în America. Sau... în Europa. Sau...

Nici nu îi pot spune că aceasta poate fi ultima noastră zi. Că s-ar putea să nu ajungă niciodată unde doreşte şi că nici eu nu voi deveni astronaut. Am fost în Europa acum vreo cinci ani, înainte ca ea să se nască. Am văzut copii plîngînd, care voiau ultimul joc pe calculator, apărut. Sau, poate, ultimul telefon. Toate acestea păreau pentru ei un capăt de lume. Singura grijă pe care eu îmi permit să mi-o fac este cea a zilei de mîine. Totuşi, cred că sînt mult mai fericit decît ei. Nu am televizor, telefon mobil sau jocuri. N-am văzut în viaţa mea un calculator. Nici nu-mi mai amintesc de ultima oară cînd am plîns sau am fost supărat. Nici nu pot fi mai fericit. Mă bucur de fiecare clipă de soare, de fiecare picătură de ploaie şi de fiecare secundă care trece.

Cînd am fost în Europa, am văzut copii pentru care pierderea serialului preferat ar fi însemnat sfîrşitul lumii. Eu n-am văzut niciodată un serial. Sînt de părere că acei copii sînt forţaţi să crească mai repede, să îşi asume grijile caracteristice, mai degrabă, oamenilor mari.

Mulţi oameni sînt de părere că zona în care locuiesc este înapoiată, din punctul de vedere al evoluţiei tehnologiei. Aşa şi este. Dar poate tehnologia avansată să justifice pierderea inocenţei atîtor copii şi maturizarea lor timpurie? În acest colţ uitat de lume, nu am uitat să fiu copil.

Somnul îmi apasă pleoapele, iar sufletul meu se pregăteşte să zboare printre stele. Visez că acest război se termină, iar toţi sîntem fericiţi. O văd pe sora mea vindecată şi pe mama mea vie. A murit cînd eram foarte mic, dar încă o mai simt lîngă mine. Era foarte bolnavă, iar ultimele cuvinte pe care mi le-a spus au fost: „Visează! Nimic nu e imposibil pentru tine!". Da, visez... la o lume fără războaie. Mă revoltă felul în care unii oameni se luptă pentru putere, în timp ce alţii mor.

M-am trezit, iar atacul s-a terminat. Unor oameni le trebuie nenumărate bunuri materiale pentru a fi fericiţi. Eu sînt fericit că trăim şi nu îmi mai trebuie nimic altceva. Iar tu, cel care citeşti, bucură-te de viaţa pe care o ai şi de compania celor dragi. Nu vreau viaţa ta. Eu sînt mai fericit, deoarece nu depind de tot felul de aparate, cum ar fi telefonul sau televizorul. Sînt stăpîn pe viaţa mea. Sînt fericit. Sînt copil. Sînt tu.

Emma MIHĂESCU, clasa a VIII-a, Şcoala Generală nr. 176, Bucureşti

Cîţiva autori nu s-au limitat doar la copiii de pe Terra şi şi-au imaginat poveşti despre copii de pe alte planete. Extraterestrul Bip al Simonei a venit pe Pământ ca să se distreze, iar extraterestrul Avei e poliglot, ştie chiar şi chineză. Miruna, în schimb, a preferat povestea unui băieţel din Alaska.

Wo shi ni de peng you!

Nina este o fetiţă ascultătoare, de 11 ani, care nu uită niciodată ce-şi propune. Ea iubeşte matematica. Singura ei problemă e că nu poate să se concentreze la un singur lucru, aşa că mama ei, mare matematiciană, i-a sugerat să facă un caiet în care să scrie ce îşi doreşte.

În ora de geografie, profesoara le vorbea despre planeta Marte, planetă unde s-a tot spus că ar fi extratereştri. Pe cînd doamna Stănculescu prezenta cîteva teorii ce privesc existenţa lor, Nina a început să-şi imagineze aceşti extratereştri ca fiind roşii, cu pete albastre şi trei antene în vîrful capului, iar în rest ca oamenii, doar că au cinci ochi.

Din acea zi, ea a hotărît că trebuie să ajungă pe planeta Marte şi a notat asta în caietul său cu vise. Seara a adormit, sigură că dorinţa i se va împlini curînd, dar nici nu s-a aşezat bine în pat, şi a văzut cum camera ei se luminează, dar în bleu, nu în alb. S-a dus să vadă ce face mama ei, însă nu a găsit-o în pat. S-a gîndit că are halucinaţii şi a adormit iar.

Dormea cînd a simţit pe faţă apă şi, speriată, a deschis ochii. În faţa ei a văzut un fel de cîine galben, cu patru antene, în loc de urechi, ochii violeţi şi foarte mari.

Nina s-a speriat, dar şi-a recăpătat repede calmul şi a întrebat-o pe ciudata creatură:

– Eşti cumva Spike, cîinele vecinilor?

– *Wo shi ni de peng you!* îi răspunse cu o voce foarte ciudată acel cîine extraterestru.

Nina, înfricoşată, ţipă şi fugi din cameră. Cînd ajunse la uşă, observă că nu mai are pământ sub picioare şi că era în spaţiu.

Fetiţa nu ştia cine este acea creatură şi se gîndi mai atent la ce îi spusese: „*Wo shi ni de peng you!*“. Realiză însă repede că e vorba de chineză, una dintre limbile pe care le ştia de la tatăl său. „Îţi sînt prieten, nu vreau să-ţi fac rău!“ – îi sună în minte, cu aceleaşi tonuri stridente.

Curioasă, îl întrebă dacă ştie română sau engleză, iar extraterestrul îi spuse:

– Nu ştiu engleză, doar română!

– Bine! Acum, că ne înţelegem, îmi poţi spune unde mergem?

– Pe Marte!

–Aaaaaa! începu fetiţa să ţipe, îngrozită.

Deodată se ciocniră de ceva şi Nina căzu la pământ, pe covorul moale.

A ieşit din cameră şi în faţa ei se conturau imagini ce greu pot fi descrise în cuvinte: planeta Marte. A mers puţin şi a ales un gheizer mai ciudat decît celelalte. S-a strecurat încet...

– Surpriză!

Chipurile vesele ale rudelor şi ale prietenilor au lăsat-o fără cuvinte.

– Dar ce faceţi voi pe Marte? întrebă fetiţa.

– Nu sîntem pe Marte, dragă, este terasa! îi zise mama ei. Ce zici de surpriza noastră? Sau ai uitat că azi ai împlinit 12 ani?

Nina clipi de două ori şi descoperi că visase. Şi totuşi fusese pe Marte, iar vocea spartă a micuţului extraterestru cunoscător de română şi chineză încă îi răsuna în minte!

Ava SPĂTARU,
clasa a V-a, Liceul Teoretic „Ion Neculce“, Bucureşti

Băieţelul din Alaska

Totul s-a petrecut acum un an. Întîmplarea a fost atît de ciudată, încît trebuie să v-o spun şi vouă.

Era o zi călduroasă de vară, o zi din aceea cînd animalele şi oamenii se ascundeau să nu-i vadă soarele. Eu stăteam în casă şi mîncam cea de-a treia îngheţată din ziua respectivă. De fapt, toată ziua mîncasem îngheţată şi, în rest, doar lenevisem. Fusese cea mai solicitantă zi!

În final, seara se lăsă încetişor peste oraş. Cu greu am reuşit să adorm, la cele peste 30 de grade.

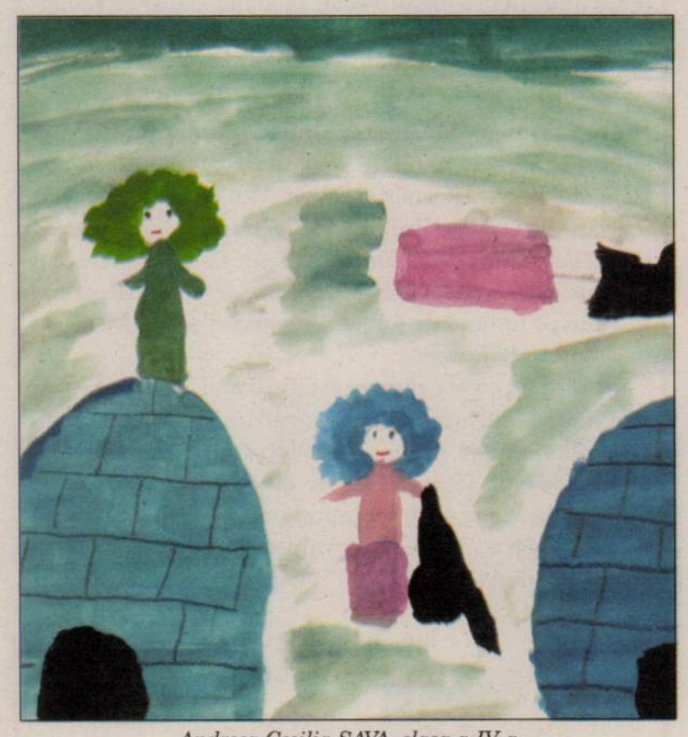

Andreea Cecilia SAVA, clasa a IV-a, Şcoala Generală nr. 139 „Mircea Sântimbreanu“, Bucureşti

Deodată, m-am trezit tremurînd de frig. Pentru cîteva secunde am crezut că sîngele îmi îngheaţă. În faţa mea era un iglu, aşa cum văzusem în enciclopedia primită cadou de la verişoara mea din Canada. Gheaţa strălucea precum diamantele în razele soarelui. Eram în Alaska!

Curioasă, m-am strecurat în interior. În iglu nu erau prea multe lucruri: o masă, la care se afla o familie formată din părinţi şi un băiat; o sobă şi cîteva haine groase aşezate într-o margine.

Băiatul m-a invitat să mă aşez şi eu la masă. Am mîncat supă, tocăniţă şi, la desert, îngheţată, toate făcute din peşte. Nu credeam că aş fi putut să mănînc vreodată aşa ceva!

După-masă, băiatul mi-a împrumutat una dintre hainele lui şi am ieşit împreună să-mi arate împrejurimile. Prima dată am văzut şcoala, un iglu mai mare în care se aflau 10-11 copii care, probabil, învăţau alfabetul. Apoi am mers să vedem pinguinii. Erau cu miile şi făceau o zarvă cumplită. Era o privelişte extraordinară.

Fără să-mi dau seama, a venit noaptea. Cerul se asemăna cu o mare de catifea plină de culori care parcă dansau. Brusc, mi-am adus aminte că văzusem acest spectacol de lumină şi în enciclopedie, era aurora boreală. Am stat aşa şi am admirat acele culori, pînă cînd am adormit.

Cînd m-am trezit, eram din nou în patul meu. De afară se auzeau rîsete de copii. M-am dus să văd ce se întîmplă şi am văzut că vecinii noştri aveau musafiri care se jucau în piscină. Printre aceştia am zărit un copil pe care îl cunoşteam, era băiatul din Alaska.

A fost cea mai ciudată şi interesantă experienţă.

Miruna MOROCA, clasa a V-a,
Şcoala Generală nr. 56 „José Martí“, Bucureşti

Bip, un copil din Cosmos

Este noapte. Stelele sclipesc pe cer, ca nişte beculeţe. Andrei este fascinat de planete, stele şi de Cosmos. Acum este în parcul de distracţii. Acolo, mirosul de vată pe băţ te introducea într-o adevărată lume a basmului.

Andrei se uită la stele. Deodată vede o stea căzătoare.

– Iiiiiiiiiiooooooooo! se aude în urma căderii stelei.

Îşi pune o dorinţă. „Îmi doresc... Oricum, nu cred că se va îndeplini.“

Băiatul se duce la un tonomat cu răcoritoare. Deodată, se aude ceva căzînd din cer.

– Booooooom!

El se duce să cerceteze. Nu mare îi e mirarea cînd vede un extraterestru în carne şi oase. Ei, bine, după cum arăta, era cam fără oase.

– Oau! Ce super e piciul acesta mic! Seamănă cu mine! Bună! Tu cum te numeşti? Eu sînt un copil de pe Terra.

– A ve să di se!

– Ce?

– Am ven să distre!

– Ce-ai zis?

– Am venit să mă distrez!

– Oau! Vorbeşti!

– Abia acum ţi-ai dat seama, pămînteanule?

– Sssssst! Nu trebuie să te vadă nimeni!

– Bip! Bip!

– Uite o să-ţi spunem Bip! Bine?

– Bip!

– Deci, Bip, tu ai televizor acasă?

– Bip! Eu nu televizor.

– Ce păcat!

– Eu am *home* cinema!

– Super! Radio ai?

– Bip! Eu nu radio!

– Urît!

– Eu staţie karaoke.

– Ce super!

– Bip! Bip!

– Hai să mergem la „Vasul lui Hook“! Aici trebuie să fie un echipaj şi un căpitan. Tu vei fi căpitanul. Pune-ţi ochelarii, ca să te vezi pe mare. Tu dai comenzile! Gata?

Extraterestrul era foarte drăguţ. Avea pielea vernil şi ochii bulbucaţi şi negri.

– Bip! Repede! Om Bip peste bord!

Andrei sare-n „apă“.

A doua oară:

– Bip! Bip! Repede, om Bip peste bord!

Băiatul sare în „apă“.

A treia oară:

– Bip... Re...

El sare în „apă“.

– Rechini! spuse Bip.

Andrei rîde.

– Gata, du-te şi ia un Snickers. Bine?

– Da.

Bip, la un magazin:

– Aveţi multe, foarte multe, batoane Snickers?

– Nu! Încearcă la celălalt magazin!

Peste cinci minute, la un alt magazin:

– Aveţi multe, dar multe, foarte multe batoane Snickers?

– Da, cîte doreşti?

– Unul, vă rog!

Seara aproape că se încheiase, iar Bip trebuia să plece acasă. Andrei nu voia. Însă decizia era luată. Şi atunci, o lumină puternică, de parcă ar fi venit Soarele pe Pământ (la ora 3 dimineaţa), se ivi pe cerul încă găurit de stele. Bip plecă. În inima lui Andrei se făcu o gaură neagră ce-l desprinse de Pământ şi-l purtă pînă în Cosmos. Poate peste vreo douăzeci de ani, el va deveni un astronaut care va descoperi dovezi despre extratereştri.

Simona Diana CHIRU, clasa a V-a,
Şcoala Generală nr. 39, Bucureşti

În lumea copilăriei

Copii din Jamaica, de la Polul Nord, din New York, din Kenya sau de la Paris. Vorbesc limbi care nu au nici o legătură una cu altă, trăiesc în lumi izolate sau „conectate" la ultimele tehnologii, bunicii lor le spun cu totul alte poveşti şi, totuşi, au ceva în comun: copilăria. Mi-am dat seama: cu mult timp înainte de apariţia globalizării, copiii au împărţit aceeaşi lume, fără să le pese de diferenţe.

● Jamaica este o insulă din Marea Caraibelor. Palmierii înalţi şi plajele cu nisip fin sînt doar unele dintre minunăţiile acestei ţări. Mai este renumită pentru faptul că adăposteşte unele dintre cele mai frumoase cascade din lume. Turiştii merg prin cascade, urcînd „scările" pe care acestea curg. Pe insulă se găsesc şi: munţi înalţi, acoperiţi de valuri de ceaţă, peşteri, văi, izvoare reci, rîuri ce se strecoară prin păduri şi minunate lacuri săpate în munte.

Viaţa copiilor din Jamaica este bună, frumoasă şi mai ales simplă. Felul jamaicanilor de a fi este impresionant: ei se bucură de viaţă şi trec cu zîmbetul pe buze peste orice obstacol al vieţii.

Copiii fac tot ceea ce facem şi noi, doar că într-un mod mai relaxat şi mai binevoitor. Serile şi le petrec într-un hamac legat de doi palmieri, pe plajă, urmărind splendidele apusuri şi ascultînd muzică reggae. Dar nu pot să nu se ridice să se legene şi să dea din şolduri în ritmurile lui Bob Marley! Lor le place să inventeze jocuri cu multele pietricele care se găsesc pe jos. Important este să zboare pe aripile vîntului şi să ajungă pe Muntele Albastru. Pe drum, zburdă alături de bufniţele jamaicane. Din vîrf, strigă cu bucurie: „Te iubesc, Jamaica!". Apoi se întorc cu sufletul atins de vîrfurile ţării lor drage.

În Jamaica cresc multe plante şi fructe tropicale. Una dintre cele mai frumoase flori este cea de hibiscus. Impresionante sînt şi orhideele. Fructul naţional al Jamaicăi este fructul de ackee sau „mărul jamaican". Alt fruct special este fructul de pîine. Jamaicanii fac delicioase mîncăruri şi salate cu aceste fructe care cresc la ei.

A fi în Jamaica înseamnă a lăsa totul în urmă şi a deveni un om mai bun!

Miruna COSMESCU, clasa a V-a,
Şcoala Generală nr. 197, Bucureşti

● Lumea copiilor la Polul Nord este foarte frumoasă. Aici, în această lume, toţi copiii se joacă încontinuu. Unora le place să manevreze sănii, altora – să prindă peşti, iar celor mai mulţi le place să se joace cu bulgări de zăpadă. Toţi copiii trăiesc în igluuri.

Odată, toţi copiii dormeau, numai unul era treaz şi nu avea ce face. El a început să construiască un om de zăpadă şi l-a terminat în mai puţin de o oră. Deja se plictisise şi nici somn nu avea. A început să dea în igluurile copiilor cu bulgări. Atunci, toţi s-au trezit.

– De ce arunci cu bulgări? întreabă unul dintre copii.

– Nu am somn şi nici nu am ce face! Hai să ne jucăm!

– Bine, cum să nu! Ne jucăm împreună!

Chiar dacă era 3 noaptea, copiii se jucau fericiţi. Prima dată s-au bătut cu bulgări, apoi au organizat o cursă cu sănii trase de cîini. Fiecare concurent avea cîte opt cîini care trăgeau sania.

– Cîştigătorul cursei voi fi euuu!

– Nuu! Ba euuuu!!

– Baa euuuuuuu!!!

Aşa se auzeau veseli copiii.

Această cursă a fost cîştigată de Dănuţ, copilul unui român stabilit pentru cercetări la Polul Nord. El îi chemase la joacă.

Copiii de pretutindeni nu simt cînd trece timpul! De ce ar obosi, atunci, cei de la Pol? Aşa este lumea lor!

Eduard MIREA, clasa a IV-a,
Şcoala Generală nr. 139
„Mircea Sântimbreanu", Bucureşti

● În luna decembrie am fost, pentru prima dată, la Paris. Nu am prea văzut copii, ocupată fiind cu vizitele prin oraş şi cu conferinţele mamei. Voi face deci un exerciţiu de visare şi de imaginaţie, pentru a descoperi cum îşi petrec copiii parizieni ziua de 1 Iunie...

Poate că unii dintre ei joacă fotbal pe peluza verde de la Champ de Mars, încercînd să şuteze fix printre picioarele metalice ale Turnului Eiffel (vă daţi seama, le-ar trebui – cred – vreo zece portari!).

Alţii se rostogolesc, poate, pe colina de sub Sacré-Cœur, ocolind, în drum, şevaletele pictorilor din Montmartre (trebuie să fie un parcurs tare amuzant!!!).

Poate că alţii fac baloane imense de săpun, aşa cum am făcut şi eu, pe Pont des Arts. Sau curse cu bicicleta pe Champs-Elysées, de sus în jos, dar mai ales invers, spre Arcul de Triumf. Ce sosire... triumfătoare!

Şi ce ar fi dacă alţii ar pescui pe malul Senei? În felul ăsta, s-ar şi distra, dar ar şi aduce ceva de mîncare acasă!

Sau poate alţii, în fine, mai curajoşi, aleg să se întîlnească cu Mickey Mouse sau cu Pluto, în căsuţa lui Alice la EuroDisney... Super!

Ce ziceţi? Veniţi cu mine data viitoare cînd merg în Franţa? De 1 Iunie?

Ioana-Smaranda VLAD, clasa a IV-a,
Şcoala Generală „Gheorghe Ţiţeica",
Constanţa

● Anul trecut aşteptam, ca de obicei, ziua de 1 Iunie, cu mare nerăbdare. La şcoală – nici o lecţie, numai prăjituri, baloane şi un mare carnaval. Eu, fiind costumat în Edmund, am primit, ca premiu pentru cel mai frumos costum, un inel galben şi, punîndu-mi-l pe deget, parcă s-a umplut toată lumea de o ceaţă groasă, s-o tai cu cuţitul, şi am apărut la Cair Paravel (costumat). Eu fiind costumat în Edmund, am fost confundat cu adevăratul rege Edmund. Fireşte, nu am avut curajul să spun adevărul curat, aşa că m-am prefăcut mut. Narnienii m-au dus în sala tronului şi mi-au spus să aştept. După cinci minute, mi-au adus o masă bogată şi îndestulătoare. Mult timp m-am gîndit şi apoi am adormit. Un narnian, jumătate om, jumătate cal, adică un centaur, mă scuală cu blîndeţe şi îmi spuse:

– S-a anunţat război la Beruna cu Calormen şi cu Telmar, aşa că trebuie să ne pregătim, maiestate!

O luptă crîncenă s-a iscat. Văzînd că armata noastră scade cu fiecare pas, duşmanii luptau cu şi mai multă încredere în ei. Cînd ne-am pierdut şi ultima speranţă, Archenul ne veni în ajutor. Singurul care nu s-a predat, văzînd oastea regelui Lune, a fost Yelmin Tarkaan, care s-a refugiat în munţi. Eu am fost rănit grav, dar datorită Reginei Lucy şi a miraculoasei sale licori din sticluţa de diamant, am fost vindecat. Ziua următoare au sosit la Cair Paravel Regina Susan, Regele Peter şi Regele Edmund cel adevărat. Aslan însuşi era cu ei. M-a întrebat cum am ajuns în Narnia şi mi-a spus ca altădată să nu ascund adevărul.

Spre seară m-a trimis acasă, suflînd uşor spre mine. Mi-am petrecut ziua de minune!

Matei-Gabriel RADU, clasa a III-a,
Şcoala Generală nr. 11, Bucureşti

● Micuţul Samir locuia împreună cu mama lui într-o colibă făcută din trestie, pe malul Lacului de Nectar, în India. Trăise aici dintotdeauna. Se obişnuise să vadă dimineaţa apele lacului poleite de aurul revărsat de soare, iar la apus să privească stelele sclipind în catifeaua nopţii. I se păruse mereu că lacul este o imensă oglindă de aur, deoarece în apropiere se înălţa fantasticul Templu de Aur, străjuit de ziduri masive şi de optsprezece porţi gigantice. Micuţul se obişnuise să privească convoaiele de oameni care veneau să se roage la templu. Mama îl învăţase că aici în templu se afla cartea sfîntă a credinţei, *Guru Sahib,* conţinînd şapte mii de imnuri. Din zori şi pînă seara răsunau numai vocile preoţilor cîntînd din ea: aceasta era muzica sacră a copilăriei lui. Micuţului îi plăcea să se scalde în Lacul de Nectar, fiindcă legenda spunea că cei care se spală acolo trăiesc veşnic şi sînt atotştiutori. Samir era un copil visător care îngrijea o floare de lotus cu petale de un alb strălucitor ce răspîndeau o mireasmă magică. Pentru el, aceasta era floarea copilăriei, iar parfumul ei îl făcea să plutească spre tărîmul poveştilor, pentru a-i întîlni pe Rama şi Sita, eroii poemului îndrăgit *Ramayana*. Trăia, alături de ei, teama, atunci cînd erau urmăriţi de regele demonic care avea zece braţe înarmate.

În curînd, Samir va merge la şcoală, însă pentru el educaţia era deja dată. El ştia acum că la început a fost mitul care trăieşte în fiecare suflet de copil...

Sorin George MARIN, clasa a V-a, Şcoala Generală nr. 3, Moreni, judeţul Dîmboviţa

● Într-un sat uitat din Kenya trăia o femeie săracă ce avea doi copii: Şlomo şi sora sa, Kiara. Acolo duceau un mod de viaţă anevoios: apa se cumpăra cu bani mulţi, se hrăneau cu insecte, îşi odihneau trupurile noaptea pe pămîntul tare, aveau haine ponosite şi încălţăminte – deloc. Datorită bolilor contagioase, copiii mici erau trimişi în Israel ca să fie salvaţi. Astfel s-au văzut cei doi fraţi despărţiţi de mama lor. În oraş au stat mai întîi la un orfelinat, dar Şlomo nu a trecut uşor peste despărţirea de familia lui. Îi venea greu să-i suporte pe cei din jur şi uneori se lua la bătaie. Nu mai împărţea dragostea nimănui, căci Kiara a fost adoptată. După o vreme, a fost luat şi el de o familie ce avea încă doi copii. Zece ani a dormit Şlomo în patul lor şi a mîncat cu ei la masă, însă tristeţea nu i-a dispărut din suflet. Părinţii adoptivi i-au ascultat dorinţa şi l-au înscris la Facultatea de Medicină. A terminat cu succes, dar asta tot nu i-a adus fericire.

Într-o zi, a cerut să fie trimis în satul lui natal, pentru a ajuta oamenii bolnavi. Printre ei a văzut o femeie bătrînă ai cărei ochi exprimau o durere cunoscută. Chiar aşa îl privise mama lui acum mulţi ani, cînd s-au văzut ultima dată. Şi-a dat seama că a găsit-o în sfîrşit şi a spus cu glas şoptit „mama".

Au fost bucuroşi că s-au întîlnit, dar să ţinem minte această poveste şi să nu-i uităm pe cei nefericiţi.

Ioana TODEA, clasa a III-a,
Şcoala Generală nr. 195, Bucureşti

Copiii și fotbalul

● Sînt un copil de 10 ani din Brazilia. Locuiesc în Porto Alegre. Mă numesc Antonio Albertinho. Ador fotbalul. Echipa mea de suflet este Gremino. De fiecare dată cînd joacă acasă, mă duc la meci. Fac parte din galerie. Mereu fac şi eu parte din cei care aruncă cu confetii alb-albastre în teren şi care fac pe stadion un vacarm, din cauza cîntecelor. Visul meu este să ajung un mare atacant şi driblor. Vreau să ajung măcar ca Ronaldinho, dar nu cred că voi reuşi, aşa că m-aş mulţumi şi dacă aş fi ca Robinho de la Manchester City.

● Sînt un copil de 11 ani, englez. Locuiesc în Manchester. Ţin cu Manchester United. Camera mea, vopsită în roşu, este plină de postere cu United, Cristiano Ronaldo, Wayne Rooney şi Edwin Van der Sar. Locuiesc aproape de Old Traford, aşa că mă duc mereu la meci şi cînt *„Glory Glory Man United"*. Vreau să ajung ceea ce îi lipseşte naţionalei Angliei: un bun portar. În fiecare zi mă duc pe terenul de fotbal din parcuri şi mă joc cu un prieten: Andy Robson.

● Sînt un copil egiptean şi am 10 ani. Ţin cu Al Ahly, una dintre cele mai bune echipe africane, cîştigătoare a CAF Champions League în 2008. Îmi place mult fotbalul. Joc mult fotbal în curtea din faţa casei. Vreau să ajung mijlocaş în echipa Egiptului. Cred că naţionala va ajunge departe, poate chiar va juca un rol important la Cupa Mondială din 2010.

Horaţiu CHEVAL, clasa a V-a,
Liceul Bilingv „Miguel de Cervantes",
Bucureşti

Floarea Florilor

După ce Diana Ţigănilă m-a încîntat cu adaptările ei moderne după basmele clasice, m-am gîndit că n-ar fi rău să existe în continuare în supliment basme scrise de copii. Aghata a scris o poveste despre o împărăţie blestemată care va fi salvată doar de cei ce vor găsi Floarea Florilor. Iar Irina ne-a dezvăluit secretele lumii fermecate în care ea este regină.

A fost odată ca niciodată – că dacă n-ar fi fost, nici nu va mai fi – o împărăţie fără de copii. Împăratul cel Bun fusese blestemat, de o prinţesă din Ţinutul Scorpiilor, să îşi vadă poporul îmbătrînind fără a avea copii, deoarece nu a vrut să se însoare cu Scorpia cea rea. A fost blestemat, dar Zîna Zînelor a dezlegat pe jumătate vraja.

Blestemul va fi durat pînă cînd o fetiţă cu părul bălai şi un băieţel cu stea-n frunte vor aduce, de pe Muntele Zînelor, Floarea Florilor din Grădina Grădinilor.

Toţi oamenii din această împărăţie erau tare trişti, atît de trişti încît nu ar fi rîs nici la cele mai hazlii glume. Şi aşa au trecut zeci şi zeci de ani, în care tristeţea se întindea ca o pecingine.

Într-o zi, în casa unui negustor din împărăţia Prinţesei Negre, se născu o fată cu părul bălai şi pielea albă ca laptele. Prinţesa Neagră era o femeie foarte rea. Îşi obligase supuşii să vopsească totul în negru, încît toţi aveau părul negru, pielea neagră, hainele negre. Totuşi, această fetiţă nu putea fi vopsită cu nici un chip în negru.

Pielea ei tot albă rămînea, părul – tot bălai, iar orice lucru negru ce se afla lîngă ea devenea dintr-odată alb. Din această cauză, Prinţesa Neagră a alungat-o din împărăţia ei cînd avea doar trei ani.

A umblat mult şi bine, pînă cînd, într-o zi de vară, a ajuns pe o pajişte minunată unde a întîlnit un băieţel cu o stea-n frunte, ce se odihnea de atîta hălăduit prin lume, aşteptînd-o parcă pe ea.

Fata l-a întrebat de unde vine, iar el i-a răspuns că vine din ţinuturile Împăratului Verde şi că ursitoarele i-au prezis la naştere că va fi fericit toată viaţa, doar dacă la vîrsta de şapte ani va porni spre Sud în căutarea norocului.

Copiii au mers împreună ce-au mers, pînă au ajuns la porţile unui castel uitat de vreme. Au bătut la poartă şi a ieşit un bătrînel cu barba pînă la brîu. Purta în mîinile îmbătrînite o suliţă ruginită, care nu l-ar fi ajutat la nimic în faţa unor duşmani.

Acesta îi invită în castel, deschizîndu-le larg porţile. Totul era prăfuit şi învechit. Îi duse în sala tronului. Pe tron şedea alt bătrînel, cu o privire blîndă, dar tristă, ce purta pe umeri o mantie decolorată şi învechită. Pe tronul alăturat, stătea iubita lui soţie, albită de vremuri şi tristeţe.

– De ce eşti trist, împărate? întrebă micuţa.

– Copila mea, tu nu ai văzut că în împărăţia mea nu există nici un copil, nici un sprijin pentru bătrîneţile noastre?

– Ce s-a întîmplat, dragă împărate? întrebă, iarăşi, fetiţa.

– A venit vreun zmeu sau altă lighioană şi v-a răpit copiii? vru să afle băiatul.

– Nu, dragii mei copii. Cînd eram mic, ca voi, tatăl meu a hotărît, din raţiuni de stat, să încheie o alianţă cu Împăratul Scorpiilor. Acesta avea o fiică, pe cît de frumoasă, pe atît de rea şi răzbunătoare. Tot atunci au hotărît părinţii ca, la vîrsta însurătorii, să mă căsătoresc cu Prinţesa Scorpia. Dar eu, m-am îndrăgostit de Zîna Florilor şi m-am căsătorit cu ea, iar Scorpia m-a blestemat să nu mai văd picior de copil în întreaga împărăţie. Însă Zîna Zînelor, care este naşa iubitei mele soţii, a reuşit să schimbe pe jumătate blestemul Scorpiei, prezicînd că regatul nostru va întineri, doar atunci cînd o fetiţă cu părul bălai şi un băieţel cu stea în frunte vor aduce de pe Muntele Zînelor, Floarea Florilor din Grădina Grădinilor.

– Şi uite că aţi venit, dragii noştri copii! zise Împărăteasa, cu lacrimi de fericire în ochi.

– Vă îndurați de bătrîneţile noastre şi porniţi la drum în căutarea acelei flori minunate şi nemaivăzute? se interesă Împăratul.

– Dar unde este muntele şi cum ajungem la el? întrebară copiii, aproape într-un glas. Şi cum vom recunoaşte Floarea Florilor?!

Împărăteasa le spuse să meargă spre soare-răsare, pentru a găsi muntele, iar odată ajunşi acolo, să urce pe cea mai înaltă creastă a muntelui, oricît de anevoios ar fi drumul. Grădina Grădinilor, în mijlocul căreia vor găsi Floarea, îşi va deschide porţile larg şi-i va primi cu drag.

– Dragii mei, nu vreau să vă sperii, însă trebuie să ştiţi că drumul este lung, tare lung şi istovitor. Veţi străbate Pădurea Căpcăunilor, apoi veţi trece prin ţinuturile Împăratului Crud. Ielele vor încerca să vă abată din drum, dar voi trebuie să rezistaţi ispitelor cu care vor încerca să vă ademenească. Oricît de greu va fi drumul, voi să rămîneţi nedespărţiţi şi niciodată să nu vă pierdeţi bunătatea faţă de oameni şi, mai ales, speranţa că veţi izbîndi împreună.

După ce s-au mai odihnit un timp la palat, copiii şi-au luat ziua bună de la împărat şi împărătească şi au pornit în primejdioasa lor călătorie, hotărîţi să nu se întoarcă pînă ce nu vor reuşi.

Au mers ani şi ani, tot către soare-răsare, au trecut împreună peste toate primejdiile ce le-au fost prezise de

către Împărăteasa cea Bună şi în sfîrşit au ajuns pe cea mai înaltă creastă a muntelui. Porţile grădinii s-au deschis larg şi Zîna Zînelor le-a ieşit în întîmpinare, zîmbind. Avea în mînă Floarea Florilor. O floare albă, mică, cu petale catifelate ce străluceau în lumina soarelui de amiază.

– Bine aţi venit, dragii mei. Aceasta-i floarea pe care o căutaţi de atîta amar de vreme. Luaţi-o şi duceţi-o în Împărăţia Bunilor Împăraţi, căci o meritaţi pe deplin. Să vă iubiţi mereu şi să fiţi fericiţi, le mai spuse zîna şi dispăru într-un nor strălucitor, parfumat.

Ca prin farmec, cei doi tineri s-au trezit la porţile castelului. Împăratul şi Împărăteasa i-au primit ca pe propriii lor copii, îmbrăţişîndu-i cu drag. Atît de mult au crescut în acest timp, încît mai-mai să nu-i recunoască nici unul. Erau acum doi tineri frumoşi şi înalţi.

S-a adunat, în scurt timp, la palat mulţime de oameni care, de cum atingeau floarea minunată, deveneau tineri şi veseli. Vestea minunatei flori s-a răspîndit în lume.

Chiar şi Împăratul şi Împărăteasa au întinerit. Din recunoştinţă pentru binele făcut, le-au propus celor doi tineri să rămînă lîngă ei, în Împărăţia Bunilor şi să domnească în locul lor, după ce ei vor porni către ţinuturile verzi, din care nimeni nu s-a mai întors.

În scurt timp, au pornit o nuntă împărătească care a durat zece zile şi zece nopţi, ca-n poveştile cele minunate ale copilăriei, la care au participat Feţi-Frumoşi şi zîne, prinţi şi prinţese de pe tot pămîntul.

Am mai aflat că-n anul următor, Zîna Zînelor a fost naşa unei fetiţe vesele şi dolofane, născută la castelul Bunilor Împăraţi. I-a ursit să fie frumoasă, deşteaptă, milostivă, cu oamenii năpăstuiţi de soartă, şi ascultătoare, încît să facă bucurie părinţilor ei şi celorlalţi pămînteni. Ba, am aflat chiar că toate zînele bune au fost invitate în împărăţie, să boteze zeci şi zeci de copii, hărăzindu-i cu cele mai alese însuşiri.

Pare-se că noi, copiii de astăzi, sîntem urmaşii urmaşilor acelor copii născuţi în acel an fericit, de poveste.

Iar eu, dacă mă uit mai bine la mine cît sînt de veselă şi dolofănică, mai că-mi vine să cred că sînt stră-strănepoata acelei fetiţe botezate de Zîna-Zînelor în castelul Bunilor Împăraţi. Voi ce credeţi, copii?

Agatha Cristiana GEORGESCU, clasa a V-a,
Școala Generală nr. 152 „Uruguay", București

Lumea mea

Ştiţi, în mintea fiecărui copil există un loc magic, minunat, un loc în care copiii sînt şefii. Voi povesti cum este în lumea mea, locul meu special. În fiecare loc există cîte un conducător, iar pe „planeta" mea, eu sînt regina.

Palatul meu este de cristal şi safire, cu acoperişul de rubine, cu şiruri de diamante, cu grădini de smarald, cu flori de aur. Pe „planeta" mea, cînd plouă, plouă cu mărgele care, cum ating pămîntul, se transformă în apă.

În mijlocul grădinii se află un lac în care soarele şi calul meu Scarlett se oglindesc mereu. Copacii sînt înalţi, frunzele sînt roşii ca sîngele, iar pe ramurile lor se găsesc cuiburile păsărilor paradis, nişte păsări bleu, cu aripile roz bonbon. Pe „planeta" mea nu folosim maşini, ci folosim calești şi fiecare caleaşcă este trasă de cîte zece unicorni de diferite culori. La palat, în loc de bodyguarzi, folosim manticorii. Manticorul este un leu cu coadă de scorpion şi ochi de viperă. Deşi sînt foarte ciudaţi, mi-am luat şi eu unul şi am avut mare grijă de el, de cînd era doar un puiuţ. La vîrsta de un an, deja mergeam cu el la lacul „Nufărul Alb", cel mai mare lac de pe „planetă". Acest lac este numit aşa deoarece este plin de nuferi mari şi frumoşi pe care broscuţele cele mici ţopăie, mereu vesele.

Astăzi, de dimineaţă, manticorul s-a pierdut în Pădurea Zînelor, dar nu are orice fel de zîne. Acestea sînt foarte frumoase şi fermecătoare, dar sînt mai aspre şi mai rele decît oricine de pe lume; numai o singură zînă este şi frumoasă, şi deşteaptă, dar are şi un suflet bun. Fără ea, cred că nu-l mai găseam pe bietul meu manticor, al cărui nume este Manty. Aşadar, l-am recuperat pe Manty şi am pornit-o spre casă, deoarece marele bal avea să înceapă. La acest bal vin toţi regii, prinţii, împăraţii, reginele, prinţesele şi împărătesele. Tema balului este ceva gen *Cenuşăreasa,* deoarece în poveste este vorba şi de un bal foarte frumos. Într-o oră trebuia să fiu gata, dar nu ştiam ce să port.

– Ce mă fac, Manty? întreb eu.

Manty mîrîie neştiutor. M-am împotmolit foarte tare pentru că aveam de ales între o grămadă de rochii superbe, făcute de croitorul nostru Pierre. El face cele mai frumoase rochii, ţesute dintr-un fir subţire ce se obţine din petalele unei flori superbe numite Sassafrass. Este o floare de diferite culori, cu un parfum divin, ale cărei petale se rup foarte uşor. Din petalele ei sînt făcute ţesături şi chiar îmbrăcăminte de foarte bună calitate. Aceste ţesături sînt foarte moi şi catifelate, încît ai zice că sînt perne pe care să pui capul şi să te culci. Dar – revenind la subiect – încă nu mă hotărîsem ce să port. Deodată, m-am gîndit să iau rochia cea albastră cu cele două şiruri de diamante roz şi voalul de culoarea cerului.

La balul cel mare, am fost cea mai frumoasă fată, iar toţi au fost uimiţi de strălucirea mea. Eu cred că este minunat să ai o astfel de lume imaginară în care să ai tot ce îţi doreşti, să faci tot ce îţi doreşti... Este foarte distractiv! Şi, într-o lume ca a mea, n-ai cum să te plictiseşti, pentru că am atîtea locuri minunate ce ascund mii de secrete ce trebuie aflate şi este foarte distractiv să le cauţi, dar în timpul acesta, aventura devine foarte palpitantă şi nu o să mai poţi să te desparţi de locul acesta. În plus, sînt şi multe animale interesante cu care să te poţi juca în fiecare zi... şi am uitat: avem chiar şi un parc marin unde se află mii de animale marine, cum ar fi delfinul, balena, chiar şi foci, urşi (şi polari, şi de munte), avem un „sanctuar" al păsărilor în care ţinem struţi, pupeze, pinguini... şi în ocean avem chiar şi sirene. Este o lume minunată şi sînt fericită că e a mea.

Irina DEACONU, clasa a V-a,
Școala Generală nr. 39, București

De la „a fost sau n-a fost“, la „bunul gust al libertății“

N-am avut ce face, a trebuit să dedic aceste două pagini, intitulate „Dilematix cum laude!“, unor copii care m-au uimit, fiindcă gîndesc şi scriu de parcă ar fi absolvit cel puţin Academia Bufniţelor şi Şoarecilor din Antile. Alexandra mi-a trimis un eseu despre libertate şi alte cîteva texte care vor apărea în numerele viitoare.

Nu mi-am propus să scriu un eseu despre libertate în care să adun date istorice, să vorbesc despre Revoluţia din 1989, ce a fost, ce nu a fost, şi nici nu voi face o analiză a situaţiei actuale. Nici nu aş putea, întrucît sînt elevă în clasa a VI-a, şi cele mai multe date îmi lipsesc. Apoi, despre Revoluţie am văzut mai multe filme, unul dintre ele m-a amuzat, dar m-a şi întristat, în acelaşi timp. Începea cu o imagine a Vasluiului, centrul mi se pare, şi era făcut de un tînăr al cărui nume îl aud des la rubrica „Sport“ la TV, cu toate că nu aş crede că era un fotbalist... Se numea chiar aşa: „A fost sau nu a fost?“.

Eu voi vorbi despre experienţele mele. Muzicale. Cînd în clasa a V-a doamna profesoară de română (care-mi este şi dirigintă) ne-a cerut să scriem o compunere despre o experienţă iniţiatică, eu am vorbit despre concertul Rollingilor unde fusesem cu tatăl meu şi unde o sumedenie de oameni şi-au venerat zeii, patru tipi cu chitări şi riduri şi care, pentru majoritatea, însemnau emblema libertăţii înainte de 1989. Doamna dirigintă mi-a pus nota 10, a spus că e o lucrare originală (cum să nu!) şi mă gîndesc că i-a plăcut mai mult finalul, în care arătam că, de cîte ori sînt nemulţumită ori nu-mi iese ceva, îngîn încetişor „I can't get no satisfaction“.

Dar nu doar despre asta vreau să vorbesc. În casă la noi sînt multe rafturi cu muzică, cărţi, reviste. În rîndul doi (apropo, am citit undeva că există şi cărţi de rîndul doi, multe dintre ele scrise înainte de 1989) sînt un fel de cutii negre, paralelipipedice, pline cu benzi de magnetofon. Numai muzică bună, de la Chuck Berry, Doors, Led Zeppelin, pînă la Whitesnake, Pink Floyd, Vangelis, Deep Purple, Miles Davis, Gentle Giant ş.a., tot ce a adunat tata în timpul studenţiei. Am şi un magnetofon care, în acele timpuri – cum spunea Mircea Cărtărescu – mergea non-stop. Le păstrăm în casă, chiar dacă între timp pe rîndul din faţă stau CD-uri şi DVD-uri cu filme şi concerte, apoi cărţile pe cotorul cărora citesc nume de edituri: Humanitas, Polirom, Curtea Veche, Rao, Institutul European, Anastasia.

Îmi place enorm cînd părinţii mei îmi povestesc cum a fost înainte de „a fost sau n-a fost?“, cum anume tata în 1987 a venit în fugă din Piaţa Unirii şi a spart un geam ca să intre în căminul T17 şi apoi s-a băgat îmbrăcat în pat pentru că securiştii controlau fiecare cameră, să vadă cine a fost în centrul Iaşiului şi cine a avut îndrăzneala să strige în luna februarie, cînd aveau sesiune: „Vrem apă să ne spălăm / Şi lumină să-nvăţăm!“.

Multe lucruri de atunci mi se par amuzante, dar foarte multe de neînţeles. De exemplu, ce era „Cîntarea României“? Cum puteai să spui lucruri în care nu credeai, minciuni gogonate, clişeele acelea care mă amuză teribil „cel mai iubit fiu al poporului“ ori să cînţi „Partidul, Ceauşescu, România“, „epoca de aur“. Apoi nu pot să înţeleg cozile la alimente, programul de două ore la televizor sau textele patriotice din manualele de atunci, care-mi fac, pur şi simplu, greaţă.

De ce oamenii nu au protestat, de ce nu au făcut grevă, de ce nu s-au răzvrătit?

Cînd eram mică, auzeam o voce gravă la televizor, uneori noaptea-tîrziu, apocaliptică parcă, ce spunea despre închisori şi execuţii. Apoi, cînd aveam şapte ani, am vizitat cu părinţii închisoarea de la Sighet. Am şi o poză acolo, în celula în care a fost ţinut Iuliu Maniu (nu ştiu foarte bine cine este, evident, o personalitate politică). Cînd am ieşit afară şi am văzut cerul, am putut respira.

Şi atunci... mă gîndesc, ce era muzica (rock, în special) pentru generaţia părinţilor mei? Era probabil o modalitate de a respira. Aer curat, pur. Era probabil ca un antidot luat pentru a nu se contamina şi a nu lăsa să li se spele creierul. Era o formă de rezistenţă la incultură, prostie şi minciună.

După Rollingi, am fost la aproape toate concertele mari împreună cu tatăl meu şi prietenii lui, şi de unde ne întorceam răguşiţi. Şi la Whitesnake, şi la Def Leppard, şi la Deep Purple, şi la Leonard Cohen. De Ziua Americii mergem la Santana, ba ne-am luat bilete (vai!) şi la AC/DC.

Pentru mine aceasta înseamnă libertatea. Să ascult muzică bună, acum mă interesează psihedelica şi progresiva; să ascult (cînd pot, măcar prin intermediari) „Discuri de cinci stele“ de pe Radio Cultural. Să merg cu prietenii şi colegii în Mall la Cărtureşti, să-mi iau tricouri cu Led Zeppelin de care să fiu foarte mîndră, să caut cărţi, să-mi cumpăr cărţi şi discuri. Fără să-mi fie frică, fără să fiu urmărită, să spun ce gîndesc, ce-mi place şi ce nu-mi place, să merg la petreceri cu prietenii şi să mă simt bine. Să învăţ engleză, germană, eventual franceză, şi să simt că sînt cetăţean al acestei lumi. Să sper că, poate, voi putea face studii superioare într-o universitate de renume. Să călătoresc, aşa cum scrie în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, că toţi oamenii au dreptul de a circula în mod liber. Să sper că eforturile mele de a reuşi prin propria muncă nu vor fi zădărnicite...

În camera mea, pe pereţi îi am pe Robert Plant şi Jimi Page, alături de Petre Ţuţea; apoi Deep Purple al căror album *Made in Japan* l-am ascultat pînă cînd părinţii au spus că mă dau afară din casă. Mai jos este Cioran în faţa căruia am pus un glob pămîntesc pentru că era prea încruntat. Apoi un afiş de la Humanitas cu un fel de om sub formă de libelulă, cu aripile făcute din pagini scrise, pe care scrie „Humanitas – bunul gust al libertăţii“. Nu pot să argumentez doct dacă 1989 a însemnat drumul către libertate şi probabil ar fi şi plictisitor. Ştiu însă că mă pot bucura nemijlocit de multe lucruri, comparativ cu ce era înainte de 1989. Pot citi cărţi bune (cel mai mult îmi place Cărtărescu – „Arhitectul“, „Mendebilul“, ori savuroasa „Baroane“, cu moara Dîmboviţa şi Iliuţă, minerul). În casă la noi se citeşte de cincisprezece ani *22*, acolo mă duc prima dată cu privirea la Perjovschi, *Dilema veche*, unde încep de la „Cu ochii în 3,14“ şi apoi selectez celelalte titluri (deh, după puterile fiecăruia!). Mă uit cu interes la desenele lui Devis Grebu din *Idei în Dialog* (la care nu mă pot apropia decît de titluri, cel mult). Apoi *Dilemateca*, *Observator Cultural* (tot titluri). Joi seară, Patapieviciu – cum îi spune sora mea – apoi *Garantat 100%*, filme, cărţi şi multe altele.

Oare toate aceste lucruri minunate care descriu pe geografia minţii mele cărări şerpuitoare, grădini cu miresme îmbietoare de litere, munţi maiestuoşi, cerul plin de stele, nu sînt libertate? Muzica pe care o ascult, concertele la care merg, visele pe care pot să le am, oare toate acestea nu sînt posibile datorită acelui 1989? Sigur, povara libertăţii nu este uşoară. E ca atunci cînd mama-mi spune „Faci ce vrei!“, şi eu nu ştiu ce să fac, ba chiar nici ce vreau. Aş prefera să-mi spună ea, să mă pună să fac, ba chiar să mă admonesteze. Pentru că atunci nu ar trebui să mă implic, ci doar să urmez orbeşte regulile prescrise de altcineva.

Cred că libertatea are şi o parte apăsătoare în care te simţi singur şi în care trebuie să dai seamă pentru ceea ce faci. Şi ţi-e teamă să nu greşeşti.

Am văzut odată un film în care, în final, o femeie căra un tablou mare, mult mai mare, în comparaţie cu fragilitatea ei. Dar nu accepta să o ajute cineva. Uneori se mai clătina, alteori se oprea să se mai odihnească, transpira, dar nu ceda. Aşa cred că este şi povara libertăţii noastre. Important este să nu cedăm, chiar dacă uneori ne clătinăm sub povara ei.

Uitasem. Am aşteptat în ultimii ani Şcoala de Vară de la Sighet. Limita era de treisprezece ani. Nu că aş fi fost neapărat selectată, dar măcar aş fi încercat. Am văzut că trebuie să mai aştept doi ani. Nu-i nimic. Timp este, răbdare – la fel. Pînă atunci, mai citim, ascultăm muzică şi învăţăm, învăţăm, învăţăm...

Cine spunea asta?

Alexandra FULOAGĂ, clasa a VI-a,
Colegiul Naţional „Costache Negruzzi“, Iaşi

PUBLICITATE

Marţienii şi oamenii care se trag din pisici

Eugen mi-a propus cîteva reflecţii mai mult sau mau puţin filozofice despre creier, oameni şi extratereştri, mituri şi destine. Mi-a plăcut cea despre suflet. I-aş invita şi pe alţi copii care poate mîzgălesc în jurnalele lor întrebări la care caută răspunsuri să ne trimită texte de opinie despre ceea ce îi frămîntă.

Despre creier

Creierul ne permite să aflăm diverse lucruri. De exemplu, eu, în acest moment, scriu o reflecţie de-a mea îndelungată. Creierul îmi permite să gîndesc aceste lucruri şi să le scriu apoi. Datorită lui, noi ne putem desfăşura activităţile obişnuite (rutina) şi cele neobişnuite. Creierul comandă tuturor organelor din sistemele omului. Creierul, de fapt, este persoana. Noi sîntem subordonaţii săi.

Sentimentul de *déjà-vu* este o viziune pe care creierul ne-o transmite (din viitor, bineînţeles), probabil atunci cînd este mai relaxat, poate cînd dormim. Fiindcă nu are ce să facă altceva, îşi întrece limitele permise, reuşind să ne trimită mesaje din viitor, care se adeveresc.

Originile omenirii

V-aţi uitat vreodată cu atenţie în ochii albaştri ai unui om? Aţi observat, poate, că în jurul irisului este ceva galben. Ei bine, cugetînd puţin, mi-a venit ideea că poate noi ne tragem din pisici!

Şi oamenii cu ochii negri – la fel. Nu au acel cerculeţ galben, dar există pisici şi cu ochii negri. Mai sînt pisici cu ochii de culoare albastră şi verde. De aceea m-am gîndit la această posibilitate.

Mituri

Dacă s-a demonstrat că gorila de munte nu e un monstru, atunci poate că Bigfoot, Yeti şi celelalte bestii submarine şi terestre din mitologie sînt de fapt nişte specii de animale necunoscute. Dacă dragonul de Komodo s-a descoperit ca fiind o reptilă uriaşă, atunci poate că monstrul din Loch Ness este tot o specie de reptilă imensă. Cine ştie? Poate e un dinozaur care a supravieţuit în adîncurile lacului şi acolo s-a înmulţit. Poate că e hermafrodit, sau poate că au supravieţuit exemplare de sexe diferite.

Eu cred că Loch Ness e mult mai adînc decît se ştie şi are deschizături în scoarţa terestră. Oare cînd se va afla adevărul? Să sperăm că destul de curînd. Dacă, în mod excepţional, monstrul din Loch Ness s-ar înmulţi abuziv, şi dacă ar fi amfibian, atunci ar putea distruge întreaga specie umană.

Marţienii

Teoria mea cu privire la extratereştri este că marţienii au fost odată, poate, ca noi, pămîntenii. Dar planetei lor, Marte, i s-a evaporat atmosfera. De aceea este aşa de roşie: în lipsa atmosferei, soarele a pîrjolit-o. Marţienii s-au retras în mijlocul planetei, rîvnind la planeta noastră care, probabil, era încă sub stăpînirea apelor.

Marţienii ori sînt războinici – cum le spune numele, ori sînt paşnici şi vor să convieţuim în armonie. Cine ştie? Cine va şti vreodată?

Destine

Părerea mea despre destinele oamenilor este că fiecare dintre noi are mai multe sorţi. Dumnezeu ne-a dat fiecăruia posibilitatea de a alege. Spre exemplu, un fiu care face parte dintr-o familie de doctori nu vrea să urmeze medicina, chiar dacă are posibilităţi. Să zicem că vrea să se facă muzician. Vedeţi? Şi-a schimbat singur soarta.

Sufletul

Oare ce este sufletul? Dar, mai important, unde se află situat acesta? Ei bine, toate organele din corpul fiecărei vietăţi (în afara celor inferioare) sînt controlate de creier, nu-i aşa? Dar şi creierul trebuie condus de ceva (sau cineva). Acesta este sufletul.

Sufletul este eul care efectuează mişcările propriu-zise. Este influenţat de bine sau de rău, depinde de dorinţa sa. Sufletul e imposibil de înţeles, chiar dacă reuşim să ne depăşim limitele creierului.

Emoţiile sînt lucruri pe care sufletul le trăieşte. De exemplu, dragostea este manifestată printr-un sentiment de bucurie sau prin alte sentimente ce nu se pot înţelege. Ura se manifestă sub forma unei furii şi a unui dispreţ aparte. Tot aşa şi cu tristeţea sau alte trăiri ale omului, adică ale creierului, adică ale sufletului.

Totuşi, dacă există sufletul, trebuie să existe şi influenţele care îl determină pe suflet să comande creierului ceva anume. Aceste influenţe sînt binele şi răul, îngerul şi demonul. Dar cine le comandă acestora? Păi, şefii lor, bineînţeles: Dumnezeu atotştiutorul – bunătatea pură şi Diavolul – răutatea pură.

Eugen DEDIU-SANDU, clasa a VI-a,
Şcoala Generală nr. 5 „Corneliu M. Popescu“,
Bucureşti

PUBLICITATE

Tabere Externe

OFERTA SPECIALA

Turcia - Kusadasi
Pret de la 150 € - la 275 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Tabara in Grecia
Pret de la 150 € - la 245 €
1 gratuitate la 6 persoane platitoare

Austria - Semmering
Pret 495 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Croatia
Pret 280 € + 299 lei
1 gratuitate la 10 persoane platitoare

Vacanta la Paris
Pret 375 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Vacanta in Italia
Pret 395 €
1 gratuitate la 5 persoane platitoare

Antts Tours - Agentie Tour operatoare
Adresa: Bd-ul Ferdinand, nr. 128, corp C, Sector 2
Telefon: • Fix: 021/ 252.01.43; 252.01.72
• Fax: 021/ 252.01.73
• Mobil: 0728.070.526; 0766.263.816
E-mail: office@anttstours.ro; loredanamihai@anttstours.ro
Web: www.anttstours.ro

PUBLICITATE

Click pe verde!
ECDL European Computer Driving Licence
Permisul european de conducere a computerului

Click pe verde!
Certificările ECDL îţi asigură viitorul.
Participă la concursul "Şcoala verde" lansat de ECDL ROMANIA pe perioada verii. Construieşte o pagină web care să susţină tema concursului şi trimite-o la marketing@ecdl.org.ro în perioada 01 iunie şi 31 august 2009 . Poţi câştiga premii foarte atractive.

Detalii despre concurs şi cum te poţi înscrie găseşti pe www.ecdl.org.ro

ECDL ROMANIA,
Str. Mendeleev, Nr. 7-15, Mezanin,
Tel: 021 316 99 22
www.ecdl.org.ro

O profeție îngrozitoare

În seara aceea, la cină, în jurul mesei nu am fost decît eu, mama şi James. Se părea că pe micuţa Mary o supărase stomacul, aşa că Jack şi Ellie o duseseră la culcare mai devreme, dar bănuiam că fratele meu mai mare nu era deloc încîntat de tot ce se petrecea la fermă, şi se ţinea deoparte.

Mama era veselă şi ea a fost cea care a menţinut conversaţia, dar, de fapt, numai James îi răspundea. În cele din urmă, se duse şi el la culcare, lăsîndu-mă singur cu mama.

– Ce te frămîntă, fiule? mă întrebă ea.

– Sînt nedumerit, mamă.

– Nedumerit?

– Da. Păi, uite, să luăm vrăjitoarele... Chiar avem nevoie de ele? Este limpede că îi tulbură pe Jack şi pe Ellie, şi, dacă nu erau ele, mai mult ca sigur că Vraciul ar fi venit cu noi în Grecia.

– Îmi pare rău, fiule, dar avem nevoie de ele. În primul rînd, sînt nişte luptătoare grozave, mai ales Grimalkin, iar în bătălia care ne aşteaptă o să avem nevoie de toate forţele pe care le putem aduna. Ordul este un loc înspăimîntător, şi vrăjitoarele din Pendle sînt singurele creaturi pe care le ştiu eu care nu se vor teme prea mult să intre acolo. Toată lumea are rolul său bine stabilit.

– Şi darurile lui Grimalkin, tăişul şi dorinţa întunecată? A spus că tu ai fost de acord să mi le dea. Cum poate fi bine sau sigur să folosim ceva care vine din Întuneric? Tu m-ai trimis să fiu ucenicul domnului Gregory şi acum mă faci să mă ridic împotriva a tot ceea ce m-a învăţat el.

Am văzut cum ochii mamei se umplu de tristeţe.

– Numai tu poţi hotărî dacă vei folosi sau nu aceste două daruri, fiule. Şi eu fac lucruri pe care aş prefera să nu le fac. Dar le fac pentru a cîştiga o mare victorie. Poate că, la un moment dat, şi tu va trebui să le faci. Asta e tot ce pot să-ţi spun. Porţi pumnalul?

– Nu, mamă, e în sacul meu.

– Poartă-l, fiule. Pentru mine. O s-o faci?

– Da, mamă. Dacă asta vrei tu, atunci va trebui să o fac.

Mama mi-a cuprins faţa între palmele ei şi şi-a aţintit privirea în ochii mei, vrînd să înţeleg adevărul a ceea ce-mi spunea.

– Dacă dăm greş, Comitatul va suferi cumplit. Apoi va urma restul lumii. Ordeen va fi liberă şi susţinută de puterea Diavolului. Avem nevoie de tot ce putem găsi, pentru a opri acest rău. Nu e momentul acum să ne întrebăm de unde vine ajutorul. Trebuie să-l apucăm cu amîndouă mîinile, pentru binele suprem. Tot ce-mi doresc e să îl conving pe magistrul tău să vadă lucrurile la fel ca mine. Nu, fiule, trebuie să mergem în Grecia şi să luăm cu noi vrăjitoarele din Pendle. Nu avem de ales.

Din acea zi, am făcut aşa cum îmi ceruse mama, am purtat pumnalul sub cămaşă, fixat la ceafă. Cum puteam să o refuz? Dar simţeam că intru într-o perioadă a vieţii mele mult mai întunecată decît fusese cea de ucenic al lui John Gregory.

În ziua următoare, cu vreo două ceasuri înainte de apusul soarelui, m-am îndreptat către pajiştea dinspre miazăzi, pentru a-mi ţine promisiunea făcută lui Alice.

Am văzut-o, aplecată deasupra unui foc de lîngă şirurile de tufişuri care mărgineau pajiştea, la ceva distanţă de ceilalţi. Se părea că stătea mai retrasă, evitînd prezenţa celorlalte vrăjitoare. Asta m-a făcut să mă simt mai bine. Nu voiam să fie sub influenţa lor.

Iepurii erau pe proţap, şi grăsimea picura din ei în foc.

– Ţi-e foame, Tom?

– Sînt mort de foame, Alice. Iar iepurii ăştia miros delicios!

Am mîncat amîndoi în tăcere, dar zîmbindu-ne din cînd în cînd. După ce am terminat, i-am mulţumit lui Alice şi am lăudat-o pentru masă. Un timp, n-a spus nimic, şi eu am început să nu mă mai simt în largul meu. Înainte, găsisem întotdeauna o mulţime de lucruri să ne spunem, dar acum, pentru că ne împărtăşisem toate veştile cu o zi în urmă, conversaţia noastră lîncezea. Simţeam o distanţă stînjenitoare între noi.

– Ţi-a mîncat pisica limba? zise în cele din urmă Alice.

– Păi, dacă e aşa, a mîncat-o şi pe-a ta! am replicat eu.

Îmi zîmbi tristă.

– Nimic nu mai e la fel ca mai înainte, nu-i aşa, Tom?

Am ridicat din umeri. Ce spusese ea era perfect adevărat. Cum mai putea fi ceva ca înainte?

– S-au întîmplat foarte multe, Alice. Totul pare să se fi schimbat.

– Schimbat?

– Ucenicia mea la domnul Gregory s-a încheiat, mama a pecetluit o alianţă cu unele dintre vrăjitoarele din Pendle, cît despre tine, cea mai bună prietenă a mea, se dovedeşte că eşti fiica duşmanului meu.

– Nu, zise ea, nu spune asta.

– Iartă-mă.

– Ascultă, dacă mergem în Grecia şi biruim, atunci înseamnă că totul s-a terminat cu bine, nu-i aşa? Eu o să-ţi dovedesc ţie şi domnului Gregory că nu sînt deloc asemenea tatălui meu. Şi poate că atunci cînd Moşul Gregory va înţelege în cele din urmă că mama ta a încheiat înţelegerea cu vrăjitoarele pentru binele Comitatului, te va primi înapoi şi îţi vei putea continua învăţătura.

– E posibil, am spus. Dar nu mă simt bine. Sînt neliniştit. Sînt multe lucruri de înţeles.

– A fost rău pentru amîndoi, Tom. Dar o să trecem noi şi de asta, nu-i aşa? Întotdeauna am făcut-o, pînă acum.

– Sigur că o să trecem, i-am spus, cu afecţiune.

Ne-am despărţit prieteneşte, dar mi se părea ciudat să o las pe Alice pe pajişte, alături de vrăjitoare. Era ca şi cum noi doi aparţineam unor lumi diferite. Simţeam nevoia să-mi mai dezmorţesc picioarele, aşa că am urmat hotarele fermei, către miazănoapte. Soarele tocmai cobora sub linia orizontului şi, cînd am ajuns la hotarul dinspre Dealul Spînzuraţilor, am văzut trei siluete aşteptînd în umbră, dincolo de gard. Apropiindu-mă, le-am recunoscut: erau Mab şi surorile ei, trei vrăjitoare din clanul Mouldheel.

Mab stătea rezemată de un copac, cu privirea aţintită asupra mea. Îmi aduceam aminte de ea ca o fată destul de drăguţă, dar cea care mă privea acum era de-a dreptul minunată, cu un zîmbet orbitor, ochi verzi strălucitori şi părul auriu.

Noroc că mi-am amintit la timp de cele două vrăji întunecate – *farmecul* şi *seducţia*. Prima făcea ca o vrăjitoare să pară mult mai atrăgătoare decît era ea în realitate; cea de-a doua înrobea un bărbat la fel cum o hermină subjugă cu privirea un iepure, şi astfel putea fi uşor manipulat să creadă orice îi spunea vrăjitoarea vicleană. Fără îndoială că Mab folosea aceste două magii asupra mea, aşa că am rezistat, am tras adînc aer în piept şi m-am concentrat asupra elementelor mai puţin atrăgătoare din înfăţişarea ei – veşmîntul maroniu ponosit şi picioarele goale, murdare.

Cînd am ridicat din nou privirea, părul ei deja părea mai degrabă spălăcit decît auriu, iar zîmbetul i se stingea. Surorile ei, Beth şi Jennet, stăteau aşezate lîngă ea, cu picioarele încrucişate. Erau gemene şi, cu sau fără farmec şi seducţie, nu erau nici pe departe la fel de atrăgătoare ca sora lor mai mare. Aveau nasuri coroiate, feţe ascuţite şi ochi reci şi pătrunzători.

– N-ar trebui să fiţi aici, Mab, i-am spus, încruntat. Mama vrea să rămîneţi pe pajiştea dinspre miazăzi pînă plecăm.

– Nu pari prea prietenos, Tom, spuse Mab, bosumflată. N-am venit decît să te salutăm. În definitiv, sîntem de aceeaşi parte acum, nu? Şi n-ai de gînd să-mi mulţumeşti pentru că ţi-am salvat viaţa?

M-am uitat la ea nedumerit. Despre ce vorbea?

– Menada aia te-ar fi omorît dacă nu eram eu, spuse ea. Am văzut-o în oglindă şi i-am zis lui Alice să te avertizeze. Ştiam că nu te-ai fi uitat la mine într-o oglindă. Sper doar că acum putem fi din nou prieteni, asta-i tot.

Nu fusesem niciodată prieteni, şi mi-am adus aminte că Mab putea să fie nemiloasă şi primejdioasă. Cînd eram în Pendle, nu numai că o ameninţase pe micuţa Mary, dar avusese de gînd să o omoare pe Alice. Asta mă scîrbea cînd era vorba să am de-a face cu vrăjitoare malefice. Cele mai multe foloseau magia cu sînge sau oase. Se puteau descurca şi cu animale, dar preferau să folosească oameni.

– Spune-i lui Tom ce-ai mai văzut în oglindă, Mab! zise Beth, ridicîndu-se în picioare şi rămînînd lîngă sora ei mai mare.

– Oh, da, spune-i. Vreau să-i văd faţa cînd află! adăugă şi geamăna ei, Jennet, sărind în picioare de cealaltă parte a lui Mab.

– Nu sînt prea sigură că ar trebui să-i spun, şovăi Mab. Asta doar o să-l întristeze pe bietul Tom. Dar poate că nu atît cît l-ar fi întristat în trecut – în definitiv, nu mai e atît de apropiat de Alice. Acum nu mai sînt aşa de buni prieteni, nu? Dar *eu* aş putea să-ţi fiu prietenă, Tom. Mai apropiată de tine decît a fost vreodată cineva pînă acum. Aş fi...

– Ce-ai văzut în oglindă? am întrerupt-o.

Mab îmi dovedise deja că putea să se folosească de o oglindă pentru a citi viitorul. Eram îngrijorat. Ce văzuse în legătură cu Alice?

– Am văzut-o pe Alice Deane murind! spuse Mab, şi ochii îi sclipiră încîntaţi. O vrăjitoare lamia sălbatică o ţinea în gură. O tîra în bîrlogul ei întunecat, apoi îi sugea tot sîngele, pînă cînd inima i se oprea.

– Minţi, m-am răstit la ea, simţind cum o gheară puternică îmi strînge inima şi mă sufocă.

Profeţiile lui Mab se adeveriseră pînă acum. Gîndul că aşa ceva i se putea întîmpla lui Alice era de nesuportat.

– N-am de ce să mint, Tom. Ăsta e adevărul – aşa cum vei descoperi şi tu destul de curînd. Am văzut-o acum două săptămîni. Am folosit sînge proaspăt – şi era şi sînge tînăr. Rareori mă înşel cînd e aşa sîngele. O să se întîmple în Grecia, în călătoria către Ord. Dacă vrei, poţi să-i spui. Nu va conta cîtuşi de puţin.

– Tu nu mergi cu noi în Grecia! m-am răstit la ea, furios. O să-i spun mamei despre tine. Nu vreau să te văd lîngă mine sau Alice!

– Poţi să-i spui ce vrei, dar ea n-o să mă alunge. Mama ta are nevoie de mine. Putinţa ei de a citi viitorul e tot mai slabă, dar a mea e încă mare. E nevoie de mine ca să descopăr ce gînduri au menadele. Nu, n-ai să te descotoroseşti de mine aşa uşor!

Fără nici un cuvînt, i-am întors spatele lui Mab şi surorilor ei şi am pornit-o înapoi către fermă, spumegînd de furie.

Ea strigă în urma mea, cu o voce ascuţită şi răutăcioasă:

– O să fie o vară proastă pentru tine, Tom Ward! Or să se întîmple o mulţime de lucruri urîte. Iar tu o să fii mult mai nefericit decît ai fost vreodată pînă acum!

Începînd cu acest număr, vom publica constant fragmente din cărţi pentru copii în curs de apariţie. Pentru început, Editura Corint Junior ne-a propus un capitol din cartea a şasea a seriei *Cronicile Wardstone*, de Joseph Delaney – „Sacrificiul vraciului". Este vorba despre o serie de romane fantasy terifiante care deja au o mulţime de fani printre voi (sau cel puţin aşa reiese din mesajele pe care ni le-aţi trimis).

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 276
28 mai – 4 iunie 2009
Coordonator:
Adina POPESCU
Viniete: shutterstock
Corectură:
Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
Corina MÎŢĂ
Secretar de redacţie:
Ruxandra TUDOR

O carte cu puteri magice

– Cartea timpului *de Guillaume Prévost* –

Am citit şi eu cartea pe care ne-o prezintă Ioana. Şi mie mi-a atras atenţia coperta roşie, misterioasă, care, în interioul ei, conţine o hartă. Printre atîtea romane fantasy pline de vrăjitori şi de dragoni, *Cartea timpului* de Guillaume Prévost este o veritabilă carte de aventuri. Vorba unui alt copil: unde sînt cele 20.000 de leghe sub mări de altădată?

Dragă cititorule,

Mereu mi-au plăcut librăriile. E frumos să fii înconjurat de atîtea cărţi noi, de atîtea poveşti care aşteaptă să fie descoperite.

Ei bine, mie îmi plac cărţile de aventură, cu multă ficţiune, genul acela de cărţi în care copiii capătă puteri magice sau trec cu bine peste toate obstacolele. De obicei, îmi aleg cărţile în funcţie de copertă şi de poveste, bineînţeles! Astfel, acum ceva timp, mi-am cumpărat o nouă carte. Avea o supracopertă roşie pe care, dacă o despătureai, descopereai o hartă, iar povestea mi s-a părut destul de interesantă şi captivantă: un tînăr al cărui tată a dispărut şi acesta încearcă să-l salveze, descoperind o piatră misterioasă ce reprezenta cheia dispariţiei. Cartea se numeşte *Cartea timpului* şi este scrisă de Guillaume Prévost, doctor docent în istorie, care predă ca profesor la un liceu din Paris, aflat la primul său roman destinat tinerilor. *Cartea timpului* are trei părţi: *Piatra sculptată, Cele şapte monede* şi *Cercul de aur*.

Povestea – după cum am mai spus – îl are ca personaj principal pe Sam, un tînăr de 14 ani pasionat de judo, al cărui tată a dispărut de zece zile. Intrigat, acesta se duce la librăria tatălui său şi descoperă o cameră secretă, apoi o carte veche, roşie şi o stranie piatră sculptată. Atingînd-o, Sam este teleportat pe neaşteptate pe insula Iona, ameninţată de vikingi. Aşa încep aventurile eroului nostru. Pe parcursul seriei, el descoperă mai multe lucruri despre carte şi piatră, se teleportează în mai multe locuri şi îşi face noi duşmani.

Datorită faptului că autorul este specializat în istorie, cartea beneficiază de multe lucruri adevărate, de exemplu: Sam călătoreşte în Iona, o insuliţă atacată de vikingi – ceea ce a fost real –, ajunge împreună cu verişoara sa, Lili, în momentul în care Vezuviul este pe cale să explodeze, şi-l salvează pe tatăl său din mîinile lui Vlad Ţepeş.

Îmi pare tare rău că a treia carte nu este încă tradusă şi sper să fie gata cît mai repede. Citind prima carte, aflăm că Sam călătoreşte în diferite locuri şi descoperim mai multe informaţii despre piatră, cum ar fi faptul că numai dacă pui nişte discuri speciale, care seamănă cu nişte monede găurite, poţi să pleci din locurile unde te-a teleportat piatra, că acea carte roşie pe care a găsit-o reprezintă un fel de jurnal în locurile în care piatra călătoreşte şi că tatăl său este ţinut captiv de Vlad Ţepeş. În cartea a doua se povesteşte despre cum Sam încearcă să găsească şapte monede, pentru a putea ajunge la Castelul Bran, unde, odată ajuns, îşi găseşte tatăl aproape mort într-o temniţă. Cartea a treia promite o altă misiune, aceea de a o salva cu ajutorul unei brăţări pe mama lui Sam, pe care toţi o credeau moartă. Numai că Samuel are de-a face şi cu noul duşman pe care şi l-a făcut în cartea a doua, un vechi prieten de-al tatălui său.

Mie mi se pare o carte plină de suspans şi de multe lucruri interesante. Se prezintă detaliat călătoriile lui Sam, felul în care el reuşeşte să treacă peste obstacolele puse de alte personaje, de faptul că nu găseşte monede pentru a se întoarce acasă şi chiar de natură. De asemenea, se prezintă şi viaţa lui Sam, care are o verişoară de 12 ani pe care o consideră imatură, dar pe care încet-încet începe să o vadă cu alţi ochi, relaţia sa cu bunicii cu care locuieşte, dar şi cu mătuşa sa, care nu-l are la inimă, şi „duşmanul" său de la şcoală, care îi face viaţa amară, dar pe care îl învinge la competiţia de judo.

Nu are rost să povestesc prea mult despre carte, numai dacă o citeşti îţi poţi da seama cît de palpitantă este. Are multe lucruri interesante şi captivante, care te vor face să nu laşi cartea din mînă decît după ce o termini. O carte în care se prezintă anumite evenimente istorice, lucruri misterioase despre carte şi piatră, dar şi despre tatăl lui Sam şi, desigur, evoluţia personajului principal.

Cred că ţi-am stîrnit curiozitatea şi sper să incluzi acest titlu pe lista ta de lecturi particulare!

Ioana Alexandra ZIDARU, clasa a VII-a,
Şcoala Generală nr. 198, Bucureşti

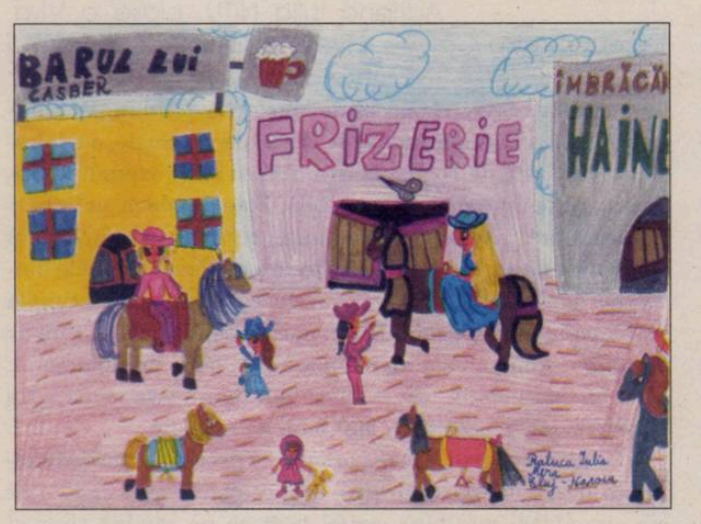

Raluca Iulia MERA, clasa a III-a,
Şcoala Bob, Cluj-Napoca

PUBLICITATE

BIBLIOTECA adevărul PENTRU COPII

În fiecare LUNI
25 mai - 1. Cartea Junglei
1 iunie - 2. 101 Dalmaţieni
8 iunie - 3. Mica Sirenă
15 iunie - 4. Aladin
22 iunie - 5. Frumoasa Adormită
29 iunie - 6. Peter Pan
6 iulie - 7. Alice în ţara minunilor
13 iulie - 8. Cenuşăreasa
20 iulie - 9. Frumoasa şi Bestia
27 iulie - 10. Albă ca zăpada şi cei şapte pitici
3 august - 11. Doamna şi vagabondul
10 august - 12. Bambi

Colecţia cu cele mai frumoase poveşti Disney

Cadoul ideal de 1 lunie pentru copiii cititorilor

adevărul

Colecţia Disney Clasic

doar 11,99 lei ziar + carte

101 DALMAŢIENI

Luni, 1 iunie

Numai cu ziarul

Colecţie publicată de Adevărul Holding în colaborare cu editura EGMONT

© Disney

Zmei, dinozauri şi secretele fetelor

● Dintre cărţile citite de mine în ultimul timp, există una care mi-a plăcut foarte tare: *Hugo Pepper*. Este o carte fantastică, plină de mister, poveşti uimitoare şi personaje fabuloase. Hugo este băiatul unor exploratori ştiinţifici care călătoreau pe tărîmuri îndepărtate, în căutarea cunoaşterii. Ei umblau cu stăruinţă după aflarea lucrurilor noi, colecţionînd poveşti interesante şi, cînd se întorceau acasă, scriau despre toate în ziare şi reviste trimestriale. Părinţii lui au continuat munca începută de bunicul matern al lui Hugo, cînd acesta s-a hotărît să se retragă de la călătorii, deoarece era bătrîn. El a călătorit în toată lumea – Estul Exotic, Sudul Însorit, Vestul Sălbatic, Nordul Îngheţat – şi a înfiinţat „Institutul de poveşti de călătorie", care în timp a devenit editorul revistei *Trimestrialul licuriciului*. Aşa că într-o zi, cei doi soţi şi copilul lor abia născut (6 luni) pornesc într-o călătorie spre Nordul Îngheţat, într-o trăsură aeronautică de zăpadă. Aici sînt atacaţi de urşii polari, dar Hugo a fost salvat de Uriaşii Zăpezii. Doi păstori de reni l-au crescut şi l-au învăţat totul despre creşterea renilor şi despre viaţa de la Nord. Pe la zece ani, Hugo găseşte, în şopron, trăsura aeronautică ce l-a adus în Nord şi descoperă busola rotundă, strălucitoarea „busolă a inimii". Aceasta avea inscripţionat pe ea cele patru colţuri ale lumii, dar şi destinaţia „acasă". Atunci hotărăşte să plece acasă şi ajunge în palpitantul oraş Înălţimile Portului. Aici descoperă un grup de prieteni speciali, o serie de poveşti nemaipomenite, o legendă despre piraţi, un secret îngropat, o comoară, dar şi un laş duşman.

Această carte este foarte interesant concepută. Desfăşurarea acţiunii este întreruptă în mod repetat, pentru a relata povestea individuală a personajelor care se succed şi se leagă de şirul evenimentelor. Astfel ai mereu cîte ceva de descoperit.

Mi-ar plăcea să am şi eu un covor fermecat şi un prieten, asemeni lui Hugo, să pornim împreună în căutare de poveşti fantastice, aduse de departe din lumea largă.

Dragi prieteni, cartea *Hugo Pepper*, scrisă de Paul Stewart şi ilustrată de Chris Riddell, este valoroasă şi merită citită!

Sebastian LIPAN, clasa a III-a,
Liceul Teoretic „Gheorghe Şincai", Cluj-Napoca

P.S. Această carte a fost tematica pentru clasa a III-a la Concursul „Anul Cărţii", organizat de Şcoala ELF din Cluj-Napoca, în colaborare cu Inspectoratul Şcolar din Cluj. Am participat la acest concurs, am primit un premiu special şi o menţiune. Am avut de susţinut un discurs prin care să promovăm o carte, la alegere, demonstrînd că aceasta merită citită. Modul în care copiii rosteau cuvinte frumoase despre cărţile citite îţi transmitea un interes deosebit, o provocare la lectură. La proba scrisă, am avut de realizat o compunere cu o temă dată din *Hugo Pepper*.

● Vă plac poveştile? Sau vă simţiţi prea mari pentru clişeele „A fost odată ca niciodată... Ileana Cosînzeana... Făt-Frumos... Au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţi..."? V-aţi gîndit că, poate, basmele nu au decurs aşa cum se spune?

Mircea Cărtărescu dezvăluie în *Enciclopedia zmeilor* întîlnirile lui „de gradul al III-lea" cu puţinele rase şi varietăţi de zmei vii existente în ziua de astăzi. Aflăm astfel că există o latură nebănuită a tuturor basmelor româneşti şi o surprinzătoare asemănare cu lumea modernă.

Avînd de-a face cu o enciclopedie, în prima parte ni se oferă descrierea amănunţită a fiecărei specii de zmeu. Cu mult umor şi argumente (aproape) ştiinţifice, facem cunoştinţă cu Zmeul zmeilor, Cîinele de zmeu, Muma zmeilor (întotdeauna mascul!) şi Animicştiutorul... Aflăm lucruri nebănuite despre: anatomia lor (gîndesc cu doi ganglioni situaţi în fese), civilizaţie (zmeii se nasc cu toate cunoştinţele necesare, aşa că la şcoală merg doar cei bătrîni, care au uitat aproape totul...), ştiinţe (numerele sînt considerate superstiţii – nici un zmeu nu ştie cîte degete are), arte („cînd zmeul cîntă nu-i a bună. Cînd dansează e nenorocire"!).

Pentru că cele mai controversate dispute au avut loc între Zmei şi Voinici pe subiectul prinţeselor, a doua parte a enciclopediei redă poveşti din literatura zmeiească originală: Povestea doftorului Chung, Zurba lui Zurbalan, Povestea lui Zumm, Muma zmeilor.

Altfel de cum ştim din basmele cunoscute, varianta Zmeului e aşa:

1. Zmeul localizează prinţesa prin simţul Prinţesoreceptor;
2. Se deplasează spre palatul domniţei;
3. Zmeul supune oastea împăratului şi ia prinţesa ca tribut;
4. O duce în castelul său şi o vrăjeşte;
5. Cu ajutorul simţului Voinicoreceptor, zmeul detectează un Voinic.
6. Ajutat de prinţesă, îl răpune;
7. Trăiesc fericiţi pîn-la adînci bătrîneţi.

Aici am o copie fidelă a mesajului tipic lăsat de cosînzene voinicilor: „NU MAI MĂ CAUTAŢ DE POMANĂ CĂ MA FURAT ZUM DAL IUBESC".

Personaje, datini şi obiceiuri din lumea zmeilor găsim şi la noi. Citind această carte veţi avea şansa de a călători în adîncurile misterioasei ştiinţe a zmeologiei, de a face descoperiri proprii şi de a fi răsplătit cu nepreţuitul certificat de zmeolog amator.

Tudor RUSAN, clasa a V-a,
Colegiul Naţional „Moise Nicoară", Arad

● Cartea lui Jules Verne *Douăzeci de mii de leghe sub mări* este cartea mea preferată, deoarece m-a impresionat cu luxul de detalii pe care le găsim despre modul de funcţionare a submarinului, despre fauna şi flora mării. Toate acestea îi erau necunoscute lui Jules Verne atunci cînd a scris cartea şi, totuşi, toate s-au dovedit a fi adevărate. Socotită ca fiind o carte SF pe atunci, azi este una dintre cele mai valoroase poveşti de aventuri, dacă nu cea mai valoroasă carte din lume. Totuşi, foarte puţini oameni citesc cărţile lui şi se orientează spre altele mai noi – cum ar fi *Harry Potter*. Acest lucru se datorează faptului că poveştile lui Jules Verne sînt pline de date geografice, de specii de animale, de ştiinţă, dar nu de mai puţină aventură. Acum, copiii preferă aventura pură, fără a trage multe învăţăminte din ea, doar „de distracţie" şi refuză minunatele cărţi ale lui Jules Verne. Odată ele erau best-seller-uri, acum abia dacă mai împrumută cineva de la bibliotecă o carte de-a lui, împins de nevoia de a face o documentare pentru o temă la şcoală, în nici un caz pentru relaxare.

Cristian ALEXANDRU, clasa a VI-a,
Liceul Bilingv „Miguel de Cervantes", Bucureşti

● „Povestea" pe care am să v-o spun este cu siguranţă reală. Cartea în care am citit-o este o enciclopedie. Titlul ei este *Totul despre dinozaurii* şi este o carte uimitoare!

Nu aş fi crezut vreodată că o specie de animale, dispărută de mii de ani, poate fascina o lume întreagă doar prin simplul fapt că toată lumea a auzit de ea, dar nimeni nu a văzut dinozauri în realitate.

Se spune că dinozaurii erau nişte animale periculoase şi rele şi că toate celelalte animale se speriau de ei. Poate din cauza mărimii lor considerabile sau din cauza dinţilor foarte ascuţiţi şi mereu gata de atac... Oricum, nu putem şti sigur de ce. Cert este că nu toţi dinozaurii erau la fel. Unii, în ciuda mărimii, greutăţii şi înfăţişării lor, nu ar fi făcut rău nimănui şi, cu toate acestea, toată lumea se ferea de ei, şi nu este drept. Cred că au fost izolaţi degeaba.

În prezent, oamenii fac studii pe scheletele dinozaurilor care au fost găsite şi aşa s-a ajuns la concluzia că ei erau reali, că viaţa lor era reală. Nu se ştie exact din ce cauză au dispărut. Sînt mai multe teorii, dar nici una nu dovedeşte care ar fi realul motiv al dispariţiei lor. Şi poate că este mai bine că ei nu mai sînt acum. Sincer, cred că ar fi fost foarte „tare" să vedem un dinozaur adevărat. Cu siguranţă ar fi fost nişte „animale de companie uimitoare"...

Acum putem şti cu aproximaţie cum arătau ei şi ce personalitate aveau, datorită unor enciclopedii ca aceasta care spune totul ca pe o poveste a vieţii de demult, a acestor fiinţe frumoase şi deosebite.

M-am bucurat foarte mult fiindcă din ce în ce mai mulţi copii mi-au scris despre cărţie pe care le-au citit. Eu cred că oricare dintre voi ar putea să aibă o părere sinceră şi pertinentă despre o carte. De aceea, invitaţia mea de a le recomanda celor de vîrsta voastră cărţi care v-au plăcut în mod deosebit rămîne valabilă.

Enciclopedia este, de fapt, o incursiune în viaţa a cinci sute de astfel de animale. Şi chiar dacă nu le-am văzut în realitate, ci doar am auzit de ele, povestea lor este cu siguranţă reală; sînt nişte animale neobişnuite care au reuşit să uimească o lume întreagă prin simplul fapt că au dispărut înainte de a le cunoaşte secretul, ascuns în viaţa dinaintea erei noastre...

Adriana Iulia NIŢU, clasa a VI-a,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

● Cartea *Secretele fetelor* de Macfarlane Aidan, McPherson Ann, prezintă întîmplările din viaţa lui Susie, o adolescentă în vîrstă de 16 ani, care a hotărît să-şi expună jurnalul cu toate impresiile şi secretele. Este deschisă să împărtăşească tuturor fetelor, pasiunile, certurile cu părinţii şi depresiile de care are parte în fiecare zi. Poate că unele dintre noi s-ar plictisi, deoarece sînt lucruri care ni se întîmplă aproape mereu şi poate ne-am obişnuit deja cu ele, cum ar fi, spre exemplu, cele mai cunoscute dileme de dimineaţă: cum să mă pieptăn azi, cu ce să mă îmbrac, cu ce pereche de cercei mi se asortează mai bine hainele etc.

Pe de altă parte, Susie vorbeşte şi despre certurile (cîteodată inevitabile) cu părinţii, despre notele mici şi cum să ne organizăm mai bine, astfel încît să ne rămînă timp şi pentru întîlnirile cu prietenele.

De asemenea, ni se dezvăluie şi anumite secrete legate de cele mai cunoscute boli ale unei anumite vîrste, cum ar fi anorexia. Apar şi emoţiile de dinaintea examenelor şi sugestii despre ce este de făcut, ca să le depăşim.

Susie are multe prietene la şcoală, dar cel mai bine se înţelege cu Bovril, pisicuţa ei. Referitor la acest lucru, există un capitol şi despre drepturile animalelor.

Pot să spun că încă mai citesc cu multă plăcere această carte şi o recomand tuturor fetelor care vor să se cunoască mai bine.

Elena Maria NIŢU, clasa a VI-a,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

P.S. Există şi *Secretele băieţilor*, aceiaşi autori, aceeaşi editură.

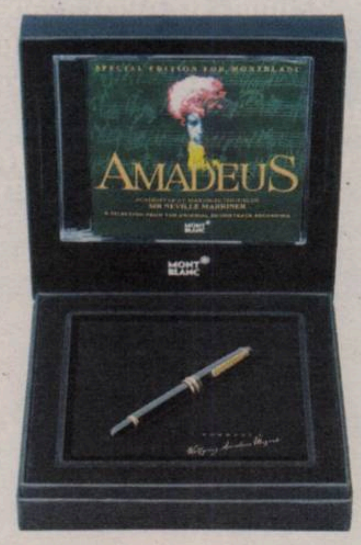

Orice scriitor adevărat trebuie să aibă
cel puţin un stilou care să se potrivească stilului său.
Mont Blanc va premia cel mai bun text
sîmbătă, 30 mai, ora 13,30, la librăria Cărtureşti
(str. Arthur Verona 13-15), cu ocazia
lansării acestui număr al suplimentului Dilematix.

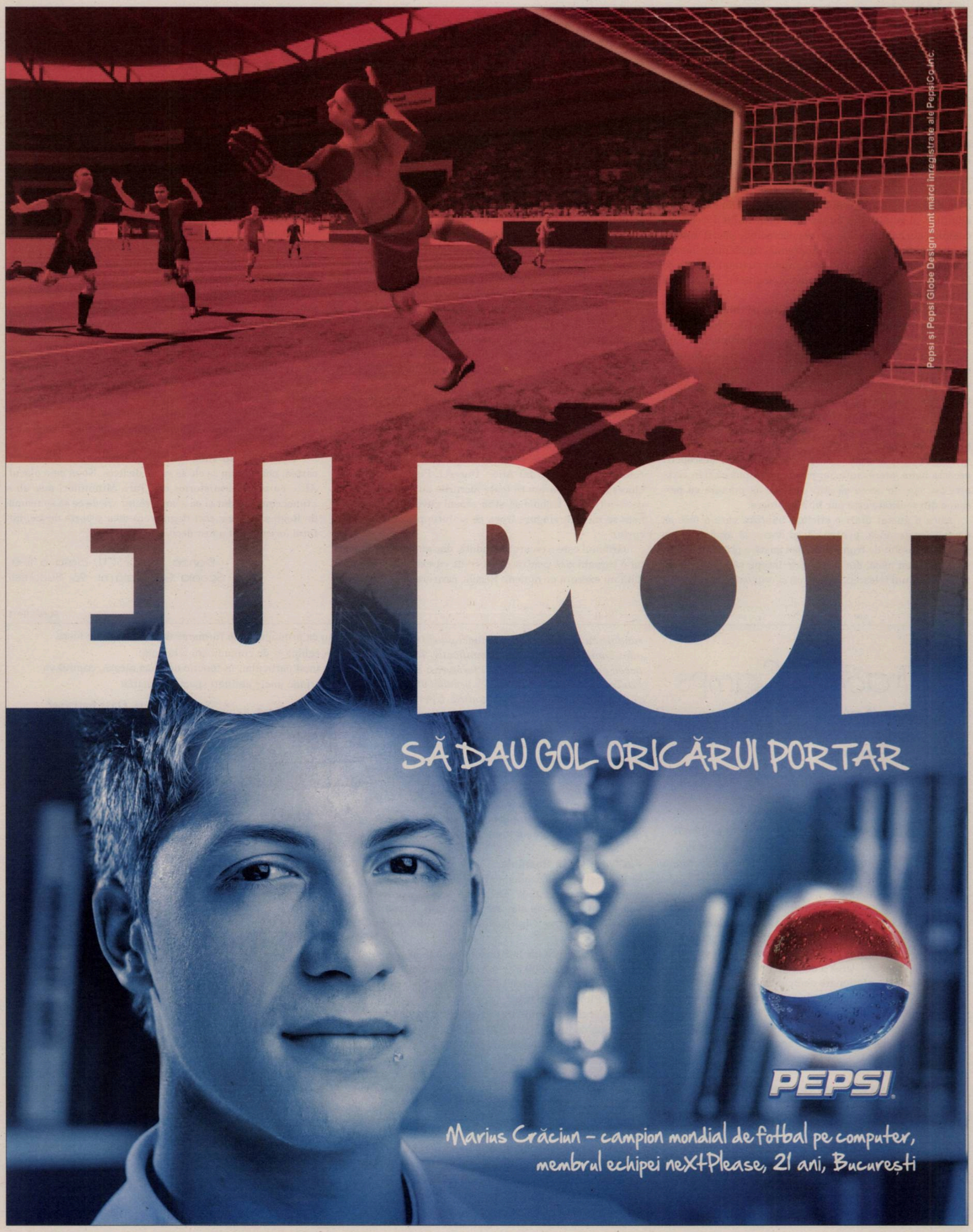
Pepsi și Pepsi Globe Design sunt mărci înregistrate ale PepsiCo, Inc.
EU POT
SĂ DAU GOL ORICĂRUI PORTAR
PEPSI
Marius Crăciun - campion mondial de fotbal pe computer,
membrul echipei neXtPlease, 21 ani, București

De ce Alice în Ţara Minunilor?

Cartea pe care ne-o recomandă Bianca este una cu totul specială, pentru că: 1) o poţi citi la orice vîrstă şi de fiecare dată înţelegi altceva din ea; 2) nu ai cum să nu te identifici la un moment dat cu personajul principal, adică cu Alice, chiar dacă eşti băiat, melc sau cameleon; 3) te face să rîzi, dar, în acelaşi timp, te cuprinde un sentiment de tristeţe! Aşa că eu aş numi-o o carte de referinţă.

Dragi cititori, nu trebuie să vă miraţi că vă recomandăm să citiţi o carte pentru copii. Eu şi sora mea geamănă am citit-o în clasa a II-a, la recomandarea adulţilor.

Alice în Ţara Minunilor de Lewis Caroll este o carte destinată copiilor, dar înţelesurile acestei cărţi ar putea fi mult mai bine descifrate printr-o „lectură colectivă". „Lectură colectivă" înseamnă ca un fel de şezătoare în care am putea să citim, copii şi adulţi, împreună. Atunci, cu siguranţă am avea multe de învăţat unii de la alţii: copiii, din experienţa adulţilor, şi adulţii, din fantezia copiilor. Multe lucruri incredibile din această carte ar deveni credibile pentru toţi, ca şi cum am fi scris noi cartea împreună. Am fi putut învăţa cum se scrie o carte, cum capătă înţeles cuvintele, unele de la altele, şi cum se schimbă sensul cuvintelor înşirate pe hîrtie, la fel ca şi omul.

Alice în Ţara Minunilor este un titlu pe care l-am putea citi şi scrie sub altă formă, adică „Alice în Ţara Nebunilor", ceea ce ar fi mai vesel. Atunci multe comportamente, care nouă ni se par ciudate, ale personajelor din această carte ar deveni normale, iar pentru noi, citirea acestei cărţi ar deveni un lucru foarte amuzant. Dacă te identifici cu Alice, adică devii copil, vei putea descoperi o lume hazlie şi ciudată pe parcursul călătoriei pînă în grădina de la capătul tunelului săpat de Iepurele Alb, unul dintre personajele misterioase ale acestei cărţi.

Odată cu Alice, noi – eu şi sora mea – am descoperit această lume interesantă, iar mama ne-a spus că şi în viaţă este tot aşa, de aceea să ştiţi că orice asemănare cu persoane din realitate este pur întîmplătoare.

Alice a gustat dintr-o sticluţă băutura care o face să devină foarte mică, pentru că îşi dorea să ajungă într-o grădină deosebit de frumoasă. Apoi gustă o prăjitură, ca să se facă şi mai mică, dar din păcate începu să se lungească asemenea unui telescop, la fel cum şi unii oameni, care sînt mici, ar vrea să crească instantaneu, ca un telescop.

Pentru Alice totul pare ciudat şi se întreabă de multe ori cine este ea, dacă este tot fetiţa de pînă atunci sau s-a schimbat şi de aceea toate lucrurile îi par ciudate. De multe ori, ne întrebăm şi noi ce se întîmplă în jurul nostru şi de ce adulţii fac atîtea lucruri pe care noi nu le înţelegem.

Ne-a amuzat şi Bill, şopîrla, adică „bileţel" – cum îi spunea stăpînul său. Alice a observat că el făcea aproape tot ce îi dicta stăpînul său. Cînd a fost să coboare pe horn, el a acceptat fără să se întrebe de ce. Totuşi, nu am înţeles dacă era ascultător sau era prost şi nu făcea decît ceea ce îi spuneau alţii să facă.

La Pălărier, la masă, unde beau ceaiul Iepurele de martie, Pălărierul şi Bursucul, Alice participă la conversaţia lor fără nici un înţeles. Acolo se vorbea mult şi fără sens despre ceas şi despre trecerea timpului fără folos. Pentru cei de la masă, timpul se oprise în loc la ora ceaiului. Masa era tot timpul pusă pentru servit ceaiul. Se spuneau poveşti absurde şi se luau hotărîri caraghioase. Nici Alice nu a înţeles de ce ei încercau să îl bage pe bursuc în ceainic, adică la apă – am zice noi cu vorbele adulţilor.

Alice ajunge în sfîrşit şi în grădina cea frumoasă, printre flori strălucitoare şi fîntîni răcoroase. Dar şi aici, ce să vezi: în grădină erau personajele de pe cărţile de joc şi se ocupau cu vopsitul trandafirilor albi cu vopsea roşie, iar Regina poruncea mereu să se taie capul cuiva, degeaba: celor trei grădinari, lui Alice, Ducesei, Pisicii zîmbitoare. Ducesa este de părere că toate lucrurile au o morală; în tot ce se întîmplă, trebuie să ştim sensul cuvintelor, căci vorbele se încurcă singure (ceea ce se întîmplă şi în această carte).

Grifonul este o creatură ciudată, dar gîndeşte clar: regina e caraghioasă pentru că ea crede că execută, dar niciodată nu execută pe nimeni. Regele, care era şi Judecător, îi graţia pe toţi oaspeţii de la jocul de cricket, pe care îi condamna Regina. Oricum, acolo juraţii scriau pe tăbliţe orice se spunea şi se discuta în sală, după cum sunau cuvintele mai bine, iar procesul nu avea nici un sens, iar cei doisprezece juraţi, înainte de începerea procesului, îşi scriau numele pe tăbliţe, de teamă să nu îl uite pînă la sfîrşitul procesului.

Domnul Omidă era calm şi înţelept, singurul personaj care vorbea cu sens. Aşezat pe ciuperca lui, el fuma din narghilea. Din înţelepciunea lui, Alice a învăţat care este rostul călătoriei sale spre grădina minunată şi al schimbărilor prin care trecea şi care o îngrijorau – aşa cum vă îngrijorează şi pe voi, adulţii, schimbările vieţii: „Eu ştiu clar, zise Domnul Omidă, că eu voi fi crisalidă şi într-o bună zi voi fi fluture şi nu îmi mai fac atîtea probleme că voi fi altă persoană".

Chiar dacă nu v-am convins cu aceste rînduri să citiţi cartea, noi sperăm ca ele să vă fie de folos. Nouă ne-a plăcut Alice cu visul ei misterios din Ţara Minunilor, mai ales atunci cînd şi-a dat şi ea seama că nu are de ce să se teamă de Regina cea rea, căci Regina era doar o carte de joc, iar totul, oricum, nu a fost decît un vis de copil.

Bianca STOICESCU, clasa a III-a,
Şcoala Generală nr. 96, Bucureşti

PUBLICITATE

FasTrack® Camps

Programul special de vară pentru lunile Iulie şi August

Copiii sunt viitorul nostru. Dar te-ai gândit vreodată cum arată viitorul lor? Sunt ei pregatiti de către sistemul nostru educational traditional pentru a face fată provocărilor din societatea actuală şi cea viitoare?

Pentru a-şi contura personalitatea şi pentru a deprinde abilităţile fundamentale necesare atât în viata şcolară cât şi după aceea, **FasTracKids International** cu sediul central în Denver – USA a dezvoltat o serie de programe educationale revolutionare dedicate copiilor cu vârsta cuprinsă între 3 şi 8 ani. De la lansarea primei academii în anul 2002 şi până în prezent peste 40.000 de copii din întreaga lume au luat contact cu lumea FasTracKids dezvoltându-şi o permanentă dragoste pentru învătare şi descoperire.

FasTracKids un program de exceptie
Calitatea programelor FasTracKids a fost recunoscută nu doar de către părintii "beneficiari" ci şi de către grupuri de experti care au desemnat FasTracKids timp de 3 ani consecutiv ca fiind numărul 1 în lume în domeniul programelor educationale pentru preşcolari.
"*Oricât de bine structurat şi fundamentat ştiintific ar fi un program educational dacă personalul didactic nu este la rândul său unul de exceptie atunci plusul de valoare adus copiilor nu va fi unul semnificativ. Tocmai de aceea procesul de recrutare şi formare a educatorilor FasTracKids este unul complex urmând etape precise şi traininguri intensive de metodică. Ulterior pregătirii teoretice orice instructor este monitorizat pentru o perioadă de timp pentru a se măsura gradul în care el foloseşte în sala de curs tot ceea ce a învătat şi exersat în conditii de laborator pe perioada trainingurilor la care a participat. Totodată la FTK ne propunem să creăm un mediu sigur în care copiii să-şi poată exprima liber opiniile, scotând la suprafată zonele în care manifestă abilităti deosebite*"
(Silvia Bulai – regional trainer FTK pentru Europa)

FasTracKids în România
În Romania prima academie FasTracKids a fost deschisa în martie 2007. De atunci şi până astăzi alte 8 academii FTK s-au alăturat retelei în Bucureşti, Timişoara, Braşov, Cluj-Napoca, Constanta, Sibiu şi Tulcea.
Oficialii FasTracKids în România anunţă că până în luna Septembrie 2009 alte 4 Academii educationale sub licentă FTK vor fi deschise în Cluj-Napoca, Piteşti, Ploieşti şi Bacău.
Până la acel moment toate academiile deja deschise le propun copiilor (indiferent dacă sunt sau nu cursanti FasTracKids) un program inedit ce se va desfaşura în perioada verii.

FasTrackSummerCamp – programul special de vară în lunile IULIE şi AUGUST 2009
Programele de vară de la FasTracKids se desfăşoara în perioada în care şcolile şi grădinitele intră în vacantă. Alături de educatorii FTK, copiii vor petrece 3 ore pe zi făcând experimente, utilizând statia interactivă de învătare şi participând la sesiuni de videotaping. Fiecare dintre temele propuse pentru perioada verii au ca principal scop formarea deprinderilor de lucru în echipă şi de comunicare eficientă.
În mod particular, în functie de tema aleasă, copilul va deprinde unele abilităti specifice, astfel:

TEMA 1

• **"Savanti tineri, Oase batrane"**
ii vei oferi ocazia copilului tau sa faca o incursiune in trecut, in lumea dinozaurilor. Pe langa continutul de informatii copilul tau va invata sa-si gestioneze si sa-si prioritizeze resursele atunci cand urmareste un scop.

TEMA 2

• **"Anatomia mea"**
copilul tau va putea sa afle o multime de lucruri interesante despre corpul uman. Dincolo de aceasta va dobandi deprinderi de igiena si viata sanatoasa.

TEMA 3

• **"Gata de calatorie"**
il vei "trimite" pe copilul tau intr-o calatorie imaginara in jurul lumii. Inafara informatiilor despre diferite tari si regiuni de pe glob copilul tau va invata cum trebuie sa se pregateasca atunci cand urmeaza sa faca o calatorie.

Pentru a afla mai multe detalii părintii pot accesa pagina de internet: **www.ftk.ro** sau ii pot contacta telefonic pe reprezentantii oricărei academii FTK:
Bucureşti 1 – 021 335 81 99 (Zona Unirii – Tineretului)
Bucureşti 2 – 031 710 29 27 (Zona Alba Iulia)
Bucureşti 3 – 021 230 84 63 (Zona Doroban?i)
Braşov 1 – 0268 472 127
Cluj-Napoca 1 – 0364 809 455
Constanta 1 – 0241 691 050
Sibiu 1 – 0269 250 045
Timişoara 1 – 0256 434 034
Tulcea 1 – 0240 523 280

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Din polul plus...

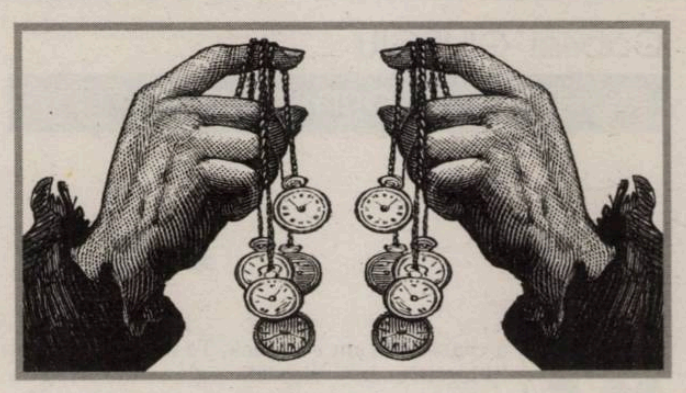

Acum două săptămîni, am publicat, la această rubrică, un comentariu despre opiniile politice ale lui Eric Hobsbawm, exprimate într-un interviu din revista Stern. *Între timp, aceeaşi publicaţie a tipărit reacţii ale cititorilor la interviul cu pricina. Toţi – entuziaşti! Odată mai mult, lumea apuseană şi lumea noastră apar, cel puţin pe anumite teme, drept ireconciliabile. Degeaba a căzut Cortina de Fier. Rămîne activă, între noi, o deasă cortină de limbaj, de gîndire şi de experienţă istorică, pe care e musai să o contemplăm cu luciditate. Constat că am încercat asta, tot în* Dilema, *în februarie 1997. Iată textul de-atunci:*

De cîte ori intelectualul (sau politicianul) estic stă de vorbă cu un intelectual (sau politician) din Vest, el e silit să constate că, la un moment dat, discuţia devine imposibilă. Aceleaşi cuvinte desemnează, pentru fiecare, realităţi distincte, aceleaşi evenimente se înscriu, pentru fiecare, în altă istorie. Cînd e vorba de „stînga“, „dreapta“, „comunism“, „capitalism“, „drepturile omului“ etc., reprezentările esticului nu au aproape nimic în comun cu cele ale apuseanului. Şi una din piedicile (neglijate) ale integrării noastre europene e tocmai această frustrantă experienţă a *intraductibilului:* o barieră de limbaj, care exprimă experienţe istorice diferite, tradiţii politice diferite, convingeri ireconciliabile. Orice încercare de a căuta, în această ruptură, vinovăţii, obtuzităţi locale, şanse şi ghinioane istorice, e – în cel mai bun caz – naivă. Fiecare din cei doi interlocutori îşi are îndreptăţirile sale. Se poate perfect înţelege de ce, în mod spontan, noi refuzăm stîngii orice perspectivă de onorabilitate, în vreme ce tendinţa Vestului „luminat“ e de a refuza orice perspectivă de onorabilitate dreptei. Pentru noi, stînga e mai mult sau mai puţin comunistă, după cum pentru occidentali, dreapta e mai mult sau mai puţin fascistă. Pentru noi, comunismul e un cimitir, pentru occidentali, el e, încă, un experiment benign, un proiect plauzibil. Cîtă vreme ne vom confrunta de pe aceste baricade incompatibile, dialogul Est-Vest va rămîne o utopie. Trebuie să căutam împreună, cu luciditate, un *alt* punct de contact, un *alt* unghi de vedere. Balansul Est-Vest trebuie „fixat“ într-un „nord“ edificator, echidistant faţă de ambele. Prin aceasta, nu ne referim la o „a treia cale“. Pentru fostele ţări comuniste, nu exista altă soluţie decît capitalismul liberal. Dar această unică soluţie trebuie asumată fără idolatrie, fără aşteptări euforice, fără cultul triumfalist al miracolului. „De foarte sus, din polul plus“, capitalismul nu se vede ca o depăşire *pe verticală* a comunismului, ci ca o corecţie realistă a lui, operată însă *în acelaşi plan*. Amîndouă admit prestigiul *economicului,* chiar dacă îl grădinăresc diferit. Amîndouă sînt ipostaze ale unei lumi *secularizate,* mitologii ale paradisului *terestru*. Comunismul – în ciuda respectului său pentru materie – nu e decît un idealism apter, reductibil fie la candoare entuziastă, fie la demagogie interesată sau, direct, prostie (ca să nu pomenim de bestialitatea sa istorică). Capitalismul – în ciuda respectului său pentru valori liberale – e un materialism subtil, vag ipocrit, reductibil, în cazul cel bun, la individualism performant şi subzistenţă civilizată, iar în cazul rău, la mercantilism cinic, competitivitate egoistă, bunăstare obnubilantă. Să nu se uite că încăpăţînarea *gauche*-istă, excesele ridicole ale „corectitudinii politice“, maoismul, terorismele roşii şi legenda însăşi a comunismului imaculat sînt, toate, produse ale contextului capitalist. Asta poate însemna, firește, că lumea capitalistă e liberă, dar poate însemna şi că ea are o insidioasă componentă nevrotică. E drept, lumea aceasta, cu nevrozele ei cu tot, e infinit preferabilă smintelii comuniste. Ni se cere doar să o adoptăm cu simţul relativităţii, fără ezitare, dar fără iluzii. Ar fi singurul avantaj pe care l-am putea extrage din faptul, altfel mai curînd descurajant, că am ajuns, în paradisul capitalist, ultimii.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Vot pe nevăzute

Înainte de a vota pentru Parlamentul European, să recapitulăm situaţiunea. Partidele nu şi-au dat prea multă osteneală în campania electorală. Niscaiva afişe şi bannere prin oraşe, făcute la repezeală, cu sloganuri cam neinspirate sau ambigue. PSD ne spune „Alegeţi bine!“. Ne-am prins unde bate – parafrazează vorba lui Traian Băsescu „Să trăiţi bine!“. Cîtă subtilitate!... Cîtă imaginaţie!... Ce efort creativ!... Numai că mesajul e valabil şi pentru cei care vor vota cu PNL sau PDL – pentru ei, tot bine va fi. PDL a scris pe nişte bannere „La Bine şi la Greu“. Majusculele ar trebui să accentueze cei doi termeni, am priceput (adică ne e greu de tot – deh, criză!...), dar perechea e formată ilogic: ori „la bine şi la rău“, ori „la uşor şi la greu“. PNL ne anunţă de pe un afiş cu pozele cîtorva candidaţi puse în plan secund de cea a lui Crin Antonescu (asta ca să-i sporească notorietatea prezidenţiabilului liberal) că „Europa este liberală“. În ce sens? Grupul liberal din Parlamentul European nu e foarte numeros. Partide liberale ca al nostru (care se consideră de dreapta, susţine capitalismul *à outrance,* piaţa cît mai puţin reglementată etc.) nu prea mai există, iar în Alianţa Liberalilor şi Democraţilor Europeni din PE sînt cîteva partide mai degrabă „centriste“, dacă nu chiar trecute binişor spre stînga. În ţările UE, nu prea îi găseşti la putere pe liberali. Şi atunci, cum vine asta: „Europa este liberală“? Probabil în sensul „generic“ al termenului: ce-i drept, sistemul politic european e întemeiat pe ceea ce se cheamă *democraţii liberale.* Dar nu-i un sens prea general pentru o – totuşi – campanie electorală?

Dacă mesajele de acest gen sînt mai degrabă încropite, afişele cu figurile candidaţilor sînt rare şi îi prezintă doar pe cîţiva cu şanse de a prinde locuri în PE. O să votăm pe nevăzute, dar din moment ce alegerile se fac pe liste, putem să înţelegem faptul că, în vremuri de criză, partidele au economisit banii de poze şi afişe. PSD însă iese în evidenţă la acest capitol. Prin Bucureşti pot fi văzute nu doar pozele euro-candidaţilor, dar şi ale eternilor Neculai Onţanu şi Marian Vanghelie, care îl recomandă pe Adrian Severin. „Tehnica“ aceasta a fost folosită şi la alegerile parlamentare din toamna trecută, cînd dl primar Vanghelie, om cu liceul făcut din mers, o susţinea pe dna prof. dr. ing. Ecaterina Andronescu. Acum, primarul sectorului 5 a avansat: îşi pune obrazul pentru dl Adrian Severin, fost preşedinte al Adunării Parlamentare a OSCE (2000-2002) şi preşedinte emerit al aceleiaşi (2002-2004). Presupun că invenţia aceasta o fi a vreunui „consultant de imagine“ care a învăţat la repezeală lecţia despre *testimonial* din vreun curs scurt de publicitate şi a aplicat-o mecanic *(du mécanique plaqué sur du vivant,* nu?): se ia un personaj cunoscut şi se pune pe afiş pentru a „depune mărturie“ în favoarea unui produs nou sau mai puţin cunoscut, astfel încît ceva din notorietatea sa să se răsfrîngă asupra produsului. Ce va fi simţind „necunoscutul“ Adrian Severin văzîndu-se recomandat de un primar care şi-a vopsit sectorul în culori vii e exclusiv treaba domniei-sale. Noi rămînem cu „distracţia“.

Cîrpeala sloganurilor şi a afişelor este perfect întregită de amorţeala profundă a „dezbaterilor“ electorale. Care sînt subiectele europene discutate? Imposibil de răspuns. Care sînt temele care fac diferenţa între partide şi candidaţi? C'eşt' copil? Toţi candidaţii o ţin una şi bună: vor reprezenta interesele cetăţenilor români la Bruxelles. Ceea ce este o semi-gogoaşă vîndută la preţ redus, căci parlamentarii europeni nu se ocupă în primul rînd cu reprezentarea *naţională,* ci cu elaborarea unor politici comune pentru toate statele membre UE. Şi nu lucrează „pe ţări“, ci în grupuri alcătuite după doctrine politice. (Dar să nu ne autoflagelăm: şi în alte ţări, din Est şi din Vest, candidaţii le fredonează alegătorilor acelaşi cîntecel cu „reprezentarea intereselor la Bruxelles“...)

Avea dreptate Monica Macovei: „nu sîntem obişnuiţi să discutăm teme europene“. Şi nici nu sîntem dispuşi să învăţăm prea repede. În toate sondajele, românii declară că au mare încredere în Parlamentul European, sînt bucuroşi că România a intrat în UE şi aşteaptă de la „Europa“ marea cu sarea, fondurile, laptele şi mierea. Pentru o ţară atît de euro-optimistă (şi nu de acum, ci încă din anii '90, în toate sondajele şi „în toate camerele“...), căderea în euro-indiferenţă e greu de explicat altfel decît prin vorba bătrînească „ne-am văzut cu sacii-n car...“.

Pe 7 iunie, unul din trei cetăţeni va merge la vot şi va pune ştampila pe nişte liste prezentate de partide ori pe vreun candidat independent. Partidele vor vedea cum stau în preferinţele electoratului şi se vor întoarce la principala lor ocupaţiune mintală: Băsescu. Încă un pas pe calea integrării europene...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Nu cred că pricepem legile ce guvernează revenirea trecutului, a spus Austerlitz, dar din ce în ce mai mult mi se pare că timpul nici nu există, ci că există diferite încăperi întortocheate şi vîrîte unele într-altele după o stereometrie superioară, şi între care viii şi morţii pot circula încolo şi-ncoace după bunul lor plac, şi cu cît mă gîndesc mai mult la asta, cu-atît mai mult mi se pare că noi, cei care mai sîntem încă în viaţă, nu sîntem în ochii morţilor decît nişte fiinţe ireale, ce devenim vizibili doar cîteodată, în anumite condiţii de lumină şi atmosferice. Atît cît pot privi îndărăt, a spus Austerlitz, m-am simţit întotdeauna ca şi cum nu mi-aş avea locul în realitate, ca şi cum nici n-aş exista.“

(W.G. Sebald, *Austerlitz,*
traducere din limba germană şi note
de Irina Nisipeanu, Editura Curtea Veche, 2008)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

La o ţuică

„La coasă? Aia nu e muncă. Te duci pe cîmp şi îţi legeni c...le“ – zice Gheorghe. Rîdem toţi cu poftă, bine-mpinşi la hlizeală şi de păhărelele de ţuică pe care le-am înşirat pîn-acum. „Cînd îi aud pe alţii că se plîng că aia, că aialaltă... Păi, ce, le zic, aia-i muncă? Te duci pe cîmp şi-ncepi să-ţi legeni c...le.“ Rîdem iar şi Florică ne zice s-o lăsăm mai moale, că-i pomană, nu-i nuntă. Gheorghe ne arată mişcările de bază, cu noua lui coasă, Anda. Aşa face el, toate coasele primesc nume de femei. Unele-s mai grele, altele mofturoase, unele mai harnice, altele mai încăpăţînate. Anda e nouă că, acum două săptămîni, Dan a pus ochii pe aia veche, l-a prins pe Gheorghe pe lîngă gard şi i-a zis: „Dă-o, Gheorghe-ncoace un pic pe Lavinia, să văd ce-o tot lauzi atît“. Gheorghe i-a dat-o şi Dan i-a întins repede un pumn de bancnote. „Ia banii, Gheorghe, şi pleacă, n-o mai vezi pe Lavinia decît la mine. N-am ce să mai discut cu tine, decît dacă mai vrei bani pe ea. Coasa nu ţi-o mai dau.“ A rîs Gheorghe, a luat banii şi i-a pus coadă Andei, ăsteia noi. A-nceput deja sezonul de cosit şi toţi au de treabă. Dar azi e duminică şi, în afară de Marcel pocăitu', care ţine cu Universitatea Craiova, nu munceşte nimeni, că nu sîntem între păgîni.

Mă reped în ei, de dragul conversaţiei. „Măi, Mihaie, Dane, nea Puiu, toţi aţi fost prin Bucureşti, la muncă. Anu' trecut în toamnă, ştiţi cît era para la aprozar, la mine-n cartier? 6 lei. Gutuia era vreo 10 lei. Aci putrezeau prin şanţ. Nu puteai să mergi pe drum, călcai în mere, pere, caise şi gutui. Juma' de sat nici n-aţi terminat de strîns merele. Mă, voi nu vreţi bani, nu vă trebe.“ „Da, da' prunele le-am strîns toate“ – zice nea Parfumel. Rîdem toţi, ştim noi de ce. Într-adevăr, prune nestrînse au fost mult mai puţine. Chiar şi-aşa, ţuică de vînzare acum, în mai, nu mai are decît tanti Felicia. Restul stocurilor s-au dus de pe la Crăciun. „Da, domnu' Gabi – mă aprobă toţi – şi mai ştii şi mata c-ale noastre nici nu-s stropite. Naturale toate, fără conservanţi, fără soiuri d-alea genetice. Da' cine să le ducă la Bucureşti?“ „Păi, Marian are un papuc, Dan are altu', nea Neluţă face rost oricînd de un microbuz, cum cine să le ducă? Strîngeţi cu mîna 80-100 de kile de pere, dar cu mîna, nu d-alea căzute şi lovite, că nu le ia nimeni, puneţi-le în maşină şi hai cu ele. Mergem acum, din timp, vă tocmiţi cu trei, patru aprozare de cartier şi daţi-le la vînzare. Aveţi mere, pere, gutui, caise. Oricum, prunele nu le ducem la aprozar, că e păcat de ele.“ Dau cu toţii aprobator din cap. Cum să vinzi prune? Alea-s prea valoroase.

Nu-i las. Continui. „Mă, da' la APIA v-aţi înscris?“ „Unde, la a lu' Bîrzoi?“ „Care Bîrzoi? Io zic de APIA, e jos, în Pucioasa, lîngă biserica nouă.“ „Păi, da, la Bîrzoi, că el e şef acolo. Nu, ce eram proşti? Să ne mărească impozitu'?“ Rămîn perplex. „Ce impozit, bre, ce-are impozitu' cu subvenţia pe hectar? Te duci acolo, completezi formularu', dai cu carioca pe poza din satelit, îţi faci un cont în bancă şi gata, vine banu'. Cam o sută de euroi pe an la hectar şi creşte de la an la an. Da' ce să vă mai zic, că e clar că nu vă trebuie bani“, îi şicanez mai departe. „Păi, dacă nu ne zice nimeni. Uite d-aia e bine că mai veniţi voi, bucureştenii, p-aci, mai stăm la o vorbă, mai aflăm.“ Asta era nea Puiu Ursaru, tip gospodar, altfel. „Pleacă, Puiule d-aci, vezi dacă te uiţi la Ote-Veu?“ – zice nea Neluţă gestionarul.

Tocmai ce-ncheiaseră de vreo zece minute o discuţie, că nea Neluţă nu pricepea ce găseşte Puiu de văzut la OTV. „Stai, Neluţă, lasă-l cu OTV-ul lui în pace, că nici măcar asta nu e. Puiule – îl întreb eu scurt – măcar pe la Liliana ai fost, devale?“

Aici i-am prins. Liliana are un magazin cu de toate, cîrciumă şi băcănie. E ultima oază de cumpărături utile (un pate de ficat, o apă minerală mai bună, ţigări mai variate) de la asfalt, din Glodeni, pînă s-o iei pe drumul desfundat de trei kilometri pînă-n Maluri. Neluţă are şi el magazin sătesc aici, în Maluri (becuri, chibrituri, bere, apă minerală, pîine), dar nu se compară cu alde Liliana. Toţi opresc acolo cînd coboară în Pucioasa, mai stau la o vorbă, mai beau două, trei, cinci beri departe de ochiul satului. „Da, am fost, normal c-am fost“ – zice Puiu. „Păi şi n-ai văzut ditai afişu' cu actele şi ce trebuie să faci la APIA să-ţi iei banii? E cum intri, pe stîlpul din stînga. Poţi să-l citeşti cît stai la masă.“ „Ete, că el se duce la Liliana ca la bibliotecă, să citească, te pomeneşti“ – zice Gheorghe şi pufnim în rîs. Iar se enervează Florică şi ne aminteşte că sîntem la pomană, totuşi, nu la cumetrie.

Pîn' la urmă s-a dovedit că numai mama lui Dan, adică soacra lui Mihai, îşi băgase actele la APIA. Restul, ioc. Media proprietăţii era de 4-5 hectare la cei din jurul mesei. Majoritatea lucrează în construcţii prin Bucureşti, Ploieşti sau Moreni. De fapt lucrau, pentru că în ultima vreme nu prea mai merge. Criza. Mai nou, de cînd am venit noi, bucureştenii, se mai găseşte cîte ceva de făcut şi prin sat. Ăla îşi face chioşc de grătar, altul îşi sapă fîntînă, cîţiva îşi fac chiar case de la zero. Mereu e nevoie de cineva priceput să taie pomii şi viţa, să cosească prin curte sau să ajute la pus răsaduri. Unii, destul de mulţi, au fost prin Spania la lucru. De vreun an, au început să vină înapoi, ca Marian, cumnatul lui Mihai. Sînt meşteri destul de buni, lucrează relativ bine şi destul de ieftin. Alţii, ca Gheorghe, care are gospodărie grea, cu doi cai, cu vite şi porci (plus o nevastă ambiţioasă), au rămas locului şi s-au descurcat pe plan local. Nici unul nu este extrem de prosper. Ei au ceea ce s-ar chema „ferme de subzistenţă“. Trăiesc decent din ce cultivă, din fructe, legume, mai taie o găină, mai ţin o vacă. Sînt mîndri că tot ce produc este nestropit, ecologic. De fiecare dată le zic: „Corect. Nestropite şi ecologice putrezesc în şanţ, toamna“.

Pînă la urmă o să-i conving să nu mai asculte prostiile pe care le aud la televizor de la politicieni şi ziarişti cum că şansa lor (şi a agriculturii româneşti) e să rămînă ca-n vremea lui tataie, cu soiuri dubioase de pomi, altoite unul de la altul după ureche şi să doarmă liniştiţi că fac agricultură ecologică. Cu APIA cred că am reuşit. Puiu şi nea Parfumel (socrul lui Gheorghe) au jurat că săptămîna asta se duc să-şi facă actele. Nici nu o să-ncerc să le sugerez să se asocieze, să facă aşa, ca un fel de cooperativă, să vîndă mai bine fructele, la toamnă. Nu vreau să-mi risc bruma de credibilitate şi respect invocînd ideea de asociere. Uşurel. Toate la rîndul lor.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Explozia de luni

Cu o anume regularitate, Coreea de Nord declanşează un act de sfidare a cancelariilor şi popoarelor: singur împotriva tuturor, conducătorul nord-coreean Kim Jong-Il anunţă că el există, că nu stă cu braţele încrucişate şi că ştie cum să se facă luat în seamă de cei mari care contează. Luni, Coreea de Nord a detonat un dispozitiv atomic cu o magnitudine egală cu cea a bombei americane de la Nagasaki. Scopul: „în apărarea naţiunii, a ţării şi a socialismului". Nici una dintre acestea nu fusese atacată sau nu fusese în primejdia de a fi atacată şi chiar includerea Coreei de Nord pe convenţionala „axă a răului" nu a fost reluată de preşedintele Obama. „Coreea de Nord reprezintă un exemplu clasic de dileme implicate în rezolvarea problemelor cu un stat al cărui comportament este în mod previzibil imprevizibil. Regula de bază în discuţiile cu asemenea state e că nu există nici o regulă. Dar de o importanţă majoră este puterea lor. În 2002, Libia a putut fi convinsă să renunţe la programul secret de înarmare nucleară pentru că era slabă şi expusă. Conform Institutului Internaţional de Studii Strategice, armata Coreei de Nord numără acum un milion de oameni, peste 4000 de tancuri şi aproximativ 18.000 de piese de artilerie. Toate acestea nu se află la mare distanţă de Seul, capitala Coreei de Sud" (Paul Reynolds, *BBC,* 14 aprilie 2008).

Acţiunea de luni a provocat reacţii de protest unanime, chiar Rusia şi China – care de obicei recomandă moderaţie cînd vine vorba despre Coreea de Nord – şi-au exprimat „opoziţia hotărîtă". Majoritatea comentatorilor sînt de părere că testul a fost făcut pentru opinia publică internă: recentele zvonuri despre sănătatea precară a liderului pun sub semnul întrebării succesiunea, şi anumite mişcări în conducere ale unor fii şi cumnaţi par să confirme tulburări ierarhice. Blindat de teste nucleare, chiar dacă poporul său suferă din cauza absenţei alimentelor de bază şi electricităţii, orice om bolnav devine ceva mai sănătos. Există un punct de vedere conform căruia gesticulaţia atomică a Coreei de Nord este pură butaforie, că ţara nu are capacitatea de a ataca sau de a face vreun rău vecinilor sau unor puteri mai îndepărtate.

Acesta însă este cazul cînd tocmai slăbiciunea devine argumentul de forţă. Testul ratat din urmă cu cîţiva ani tocmai asta dovedea: pericolul e foarte mare cînd oameni nesiguri pe ei şi pe produsul lor comandă acţiunea unor dispozitive cu potenţial ucigaş sigur. Atunci racheta cu încărcătură atomică a căzut în mare. Se putea întîmpla să fie un centru populat, să se declanşeze o alarmă atomică ale cărei consecinţe ar fi dificil de evaluat. Este cert că liderul nord-coreean, conducătorul unei ţări fără prieteni, doreşte să intre direct în clubul celor mari, să se impună în tratative la care, în mod normal, nu l-ar invita nimeni şi să obţină avantaje economice de pe urma unor concesii reale sau ipotetice.

Rezoluţia Consiliului de Securitate e formulată în termeni destul de hotărîţi pentru a-i demonstra lui Kim Jong-Il că nu are aliaţi, nici făţişi, nici ascunşi. Dar este suficient? Într-o lume atît de agitată de lupta împotriva superputerilor (reale sau în devenire), se dovedeşte că o ţară practic fără nici o putere poate încerca să-şi impună propriii termeni şi poziţia de forţă de pe care să continue discuţiile. Conform doctrinei internaţionale în funcţiune, în treburile ei interne nu se poate amesteca nimeni şi orice încercare de clătinare a poziţiilor liderului ar stîrni valuri de indignare. Nimeni nu ştie la ce se gîndesc şi ce intenţionează oamenii, supuşii lui Kim Jong-Il, reduşi la condiţia lor elementară de consumatori ai unui strict necesar, măsurat cu parcimonie. Nimeni nu ştie de ce are într-adevăr nevoie ţara asta, naţiunea asta, socialismul ăsta fără pîine, dar cu arme atomice.

globul cubic

La vatră

Prezenţă impresionantă la paradele marcînd într-o solidară devălmăşie sărbătorile ruseşti şi sovietice, defilările Armatei Roşii din ultimul timp sugerează că Rusia redevine ceea ce a fost, o mare putere, gata să-şi impună punctele de vedere prin bravii ei ostaşi. În presa rusă se scrie mult despre restructurarea şi modernizarea armatei, semn sigur al relùării rolului Rusiei în dialogul despre pace. Ce fel de pace se poate asigura, fără armate puternice?

Mai rău stau lucrurile pentru cei care părăsesc armata după ani de serviciu credincios. Într-un reportaj publicat de cotidianul american *The Washington Post* şi realizat în Siberia, la Ussuriysk, Philip P. Pan povesteşte ce a aflat de la foştii militari, acum în rezervă. „Planul de modernizare a armatei şi de construcţie de locuinţe i-a afectat pe militarii ruşi, dar cîrtelile se fac tot mai auzite pe măsură ce, confruntat cu efectele crizei economice, preşedintele Dimitri Medvedev se străduieşte să ducă la bun sfîrşit cea mai ambiţioasă restructurare a forţelor armate ale ţării de la cel de Al Doilea Război Mondial. Eliminînd mii de unităţi, concepute pentru concentrarea recruţilor în timp de război, structură bazată pe brigăzi, Medvedev intenţionează să reducă dimensiunile corpului ofiţeresc de la 350.000 la 150.000; prin această măsură ar putea fi scoşi din cadrele armatei 200 de generali, 15.000 de colonei, 70.000 de maiori". Tot acest efort gigantic se împiedică în problema locuinţelor. „Lăsaţi la vatră", foştii militari nu prea găsesc vatra. Conform legii, ofiţerii în retragere au dreptul să ceară locuinţe oriunde în Rusia sau să-şi păstreze apartamentele repartizate pe vremea cînd erau în serviciu. În practică, nimeni nu aplică nici o lege. Mulţi ofiţeri continuă să locuiască în garnizoanele militare răspîndite prin ţară, avanposturi izolate, fără apă curentă. După ce unităţile vor fi desfiinţate nu va mai rămîne nimic, decît aceşti ofiţeri: „Fără trupe, fără serviciu, fără nimic". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pentru o politică francofilă

Faptul că recenta vizită a preşedintelui Băsescu în Franţa s-a axat pe dimensiunea energetică a parteneriatului strategic dintre cele două ţări nu ar trebui să surprindă. Chestiunile legate de securitatea energetică ocupă, de multă vreme, agenda liderilor europeni. Deşi europenii continuă pe drumul greşit al „salvării individuale" – retorica despre o politică energetică unică la nivelul Uniunii fiind urmată de acţiuni politice care ţintesc aranjamente bilaterale cît mai favorabile cu diverşii exportatori de resurse energetice – preocupările sînt aceleaşi pentru toţi: pe de-o parte, se caută surse energetice multiple şi, dacă se poate, invulnerabile la turbulenţe politice, pe de altă parte se doreşte o producţie „curată" de energie. Vizita s-a încheiat cu o importantă înţelegere în privinţa cooperării nucleare între România şi Franţa. Se ştie, Franţa este campioana energiei nucleare în UE. *Electricité de France* deţine 59 de centrale nucleare, care produc 88% din energia electrică franceză, o bună parte din aceasta fiind exportată. Statul francez deţine un control strict al EDF, avînd în proprietate cam 75% din acţiunile companiei şi dezvoltă în ritm alert programul nuclear energetic. În cadrul UE, Franţa este un susţinător aprig al asigurării independenţei energetice a Uniunii prin dezvoltarea sectorului nuclear. Energia nucleară este cel mai bun răspuns pe care civilizaţia noastră îl poate da barbariei petrolului şi gazelor. Centralele nucleare produc energie relativ autonom şi mult mai „curat" decît orice altă variantă clasică.

A spus-o de multe ori pe toate vocile posibile, România este extrem de interesată în forjarea unei politici energetice comune care să fie centrată pe ideea independenţei energetice. În prezent, Europa depinde energetic de Rusia şi este cît se poate clar că această dependenţă alterează capacitatea politică a Uniunii. România a susţinut intens proiectul Nabucco. Acest proiect, însă, se află într-un stadiu incert. El este asumat politic de UE, este finanţat, chiar dacă mai degrabă discret, dar nu se materializează. Costul de 10,1 miliarde de euro ar putea fi acoperit, numai că marea sa problemă rămîne sursa gazelor. Ambasadorul rus la UE glumea săptămîna trecută pe seama Nabucco, spunînd „o conductă impresionantă, dar fără gaze în ea". Nabucco, despre care merită să scrii o carte întreagă, este exemplul perfect de proiect gigantic despre care toţi cei mari au vorbit cu entuziasm, fără să vrea, de fapt, să-l realizeze. Îmi propun să revin la Nabucco în acest colţ de pagină în viitorul imediat. De asemenea, investiţia în transportul lichefiat de gaze pare non-profitabilă. Un stat mic, dar extrem de bogat din spaţiul arab a propus României, la un moment dat, un parteneriat în acest sens. S-a spus că nu ne putem permite, totuşi, investiţia, deşi eu cred că ne-a lipsit curajul de a intra într-un proiect cu totul special, dar, admit, cu oarecare grad de risc. În aceste condiţii, trecerea treptată a României pe energie nucleară este singura soluţie. În acest domeniu, România nu poate avea un partener mai bun decît Franţa. Avem, cu Parisul, un parteneriat strategic semnat şi mi-e greu să găsesc printre dimensiunile concrete ale acestui parteneriat un alt domeniu mai interesant pentru noi decît acesta, al cooperării pe linia energiei nucleare.

În final, un cuvînt despre pecepţii. La Bucureşti, în mediile jurnalistice şi politice, o posibilă înţelegere franco-română pe teme nucleare este întîmpinată cu suspiciune valahă. Sigur, ştiu „iniţiaţii", francezii vor să ne vîndă ceva (eventual chiar o centrală nucleară) la un preţ demolator şi noi, de dragul unei vizite construite mutual pentru a fi vîndută public drept un succes, am acceptat imediat. Nu e greu de înţeles de unde ne vine această suspiciune. Ea confirmă traumele pe care le avem. Traume rezultate din experienţe reale şi nu visate, mă grăbesc să subliniez. De multă vreme credem că e mai uşor să cumpărăm decît să binemeritäm puncte în jocul relaţiilor internaţionale. Un drac din noi înşine ne învaţă un fel de „înţelepciune practică" care spune că, pe lumea asta, totul se cumpără şi

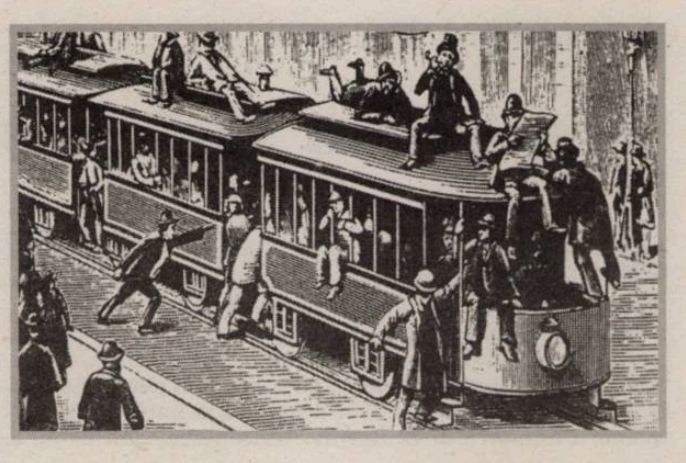

se vinde. Inclusiv reputaţia şi influenţa internaţională. Am avut guverne, precum cel al dlui Adrian Năstase, care au excelat în construirea politicii externe pe asemenea practici. Uitînd că a urma sfaturile dracului e cale sigură spre iad, mulţi politicieni par a fi convinşi că *aşa se face*. Nu e de mirare, deci, să găseşti oameni din jurul politicii care cred aceleaşi lucruri cu politicienii. Dar, dincolo de toate acestea, soluţia nucleară şi, pe cale de consecinţă, soluţia cooperării strînse cu Franţa mi se pare cea mai bună politică energetică pe care România o poate urma.

ready made

„E însă mai juridic sifonul mic decît sifonul mare, şi ar putea deveni juridic detot, după un studiu serios, sifonul care nu curge deloc. Dintre un sifon plin şi unul gol, incontestabil că cel mai juridic este sifonul gol, întrucît el poate fi asimilat cu absenţa lui, cu lipsa de sifon, şi întrucît lipsa de sifon echivalează cu inexistenţa totală a sifonului, care fiind o apă minerală artificială, necunoscută şi inexistentă, nu poate intra în domeniul juridic, existent."

(Tudor Arghezi, „Tablete din Ţara de Kuty",
în *Scrieri,* vol. 14, Editura pentru Literatură, 1967)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

ACRONIMENI

IBRD ● WB ● IMF ● IFC ● IDA ● ITU ● UPU ● IAEA ● ICAO ● ITO ● ILO ● WHO ● FAO ● UNESCO. – Adică: International Bank for Reconstruction and Development ● World Bank ● International Monetary Fund ● International Finance Corporation ● International Development Association ● International Telecommunication Union ● Universal Postal Union ● International Atomic Energy Agency ● International Civil Aviation Organization ● International Trade Organization ● Internatonal Labour Organization ● World Health Organization ● Food and Agricultural Organization ● United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. – Adică: Banca Internaţională pentru Re-construcţie şi Dezvoltare ● Banca Mondială ● Fondul Monetar Internaţional ● Corporaţia Financiară Internaţională ● Asociaţia Internaţională de Dezvoltare ● Uniunea Internaţională a Telecomunicaţiilor ● Uniunea Poştală Universală ● Agenţia Internaţională a Energiei Atomice ● Organizaţia Internaţională a Aviaţiei Civile ● Organizaţia Internaţională a Comerţului ● Organizaţia Internaţională a Muncii ● Organizaţia Mondială a Sănătăţii ● Organizaţia pentru Hrană şi Agricultură ● Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură. – Adică: BIRD ● BM ● FMI ● CFI ● AID ● UIT ● UPU ● AIEA ● OIAC ● OIC ● OIM ● OMS ● OHA ● ONUESC.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cu linia la palmă

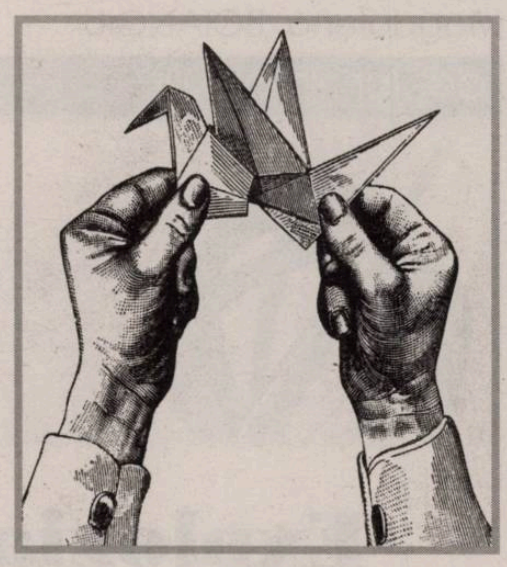

Împreună cu nişte amici am trecut în revistă metodele „disciplinare“ aplicate de profesori în şcolile prin care fiecare dintre noi a trecut înainte de Revoluţie. În general, motivul pentru pedepsirea unui elev putea merge, atunci, de la fumatul în şcoală şi indisciplina în clasă pînă la neefectuarea temelor pentru acasă sau lipsa cordeluţei, ori a numărului matricol cusut pe mîneca uniformei. Şi am aflat, dincolo de ce ştiam, o serie de „procedee“ ingenioase.

Astfel, cică o profesoară îi apuca pe elevii reclacitranţi de guşă (chiar dacă nu aveau) cu două degete. Îi strîngea de acolo cît putea de tare şi apoi trăgea cu putere în stînga şi în dreapta zgîlţîindu-le tot capul. Se pare că senzaţia celui tratat în acest mod e de-a dreptul cumplită. Copilul simte că-şi pierde reperele în spaţiu, nu mai ştie ce-i cu el şi are impresia că-i ies ochii din cap. De bună seamă că metoda era învăţată de la un „profesionist“.

Altă „schemă“ era înşirarea cu spatele lipit de tablă a celor care ar fi trebuit pedepsiţi. Elevii erau apoi plesniţi pe rînd, peste obraz, aşa încît să se lovească şi cu capul de tablă (cică din vina lor). Efectul sonor era o serie succesivă de plici-poc.

Lovitul palmelor cu rigla era un obicei întîlnit aproape zilnic. Mai neobişnuit era însă ca rigla, de plastic, flexibilă, să fie şi comandată în mod special (ca să nu cumva să se rupă) chiar la tatăl unui elev, care lucra la fabrica de mase plastice...

Mai erau clasicul urecheat, tragerile de păr şi de perciuni, castanele, rotitul unei gume de şters în cap, ciupitul cu unghiile, ţinutul în picioare, trimisul la colţ, datul afară din clasă sau mai rafinata pocnire peste degete şi unghii cu un creion. Catalogul cel mare şi cartonat folosea şi el adesea la turtirea capului copiilor. Am auzit şi cum unii profesori, enervaţi de cîte un elev care mesteca chewing gum în timpul orei, îl puneau s-o scuipe şi i-o lipeau apoi în păr.

O metodă originală era înşirarea în faţa clasei a elevilor de pedepsit, care erau apoi obligaţi să se apuce unul pe altul de perciuni. Primului i se dădea semnalul să-l tragă pe al doilea care, din reflex, trăgea şi el de perciunii celui de-al treilea şi tot aşa. Durerea se transmitea în lanţ şi cu cît erai tras mai tare, cu atît aveai tendinţa de a trage, la rîndul tău, mai zdravăn. Un exerciţiu semnificativ pentru ceea ce părea să încurajeze întregul sistem de atunci: dezbinarea, răspîndirea răutăţii şi a terorii, într-un mediu general de culpabilizare inoculat cetăţenilor de la o vîrstă cît mai fragedă.

În prezent se vorbeşte despre „violenţa în şcoli“ (anul trecut, un raport OMS plasa România chiar pe primul loc în Europa la acest capitol). Nu înseamnă că profesorii continuă să-şi bată elevii. E o violenţă mai „democratică“ (şi uneori taman profesorii sînt victimele). Oricîte s-ar putea spune despre profesorii de azi, cert e că nu mai aplică pe scară largă pedepse fizice, aşa cum se întîmpla înainte de Revoluţie (chiar dacă nici atunci, oficial, nu era voie să-i baţi pe pionieri sau pe *utecişti)*. Nu erau neapărat mai răi profesorii pe atunci şi mai buni acum, dar s-au schimbat atmosfera şi „moda“ din învăţămînt. S-au schimbat şi standardele de apreciere a relaţiilor din şcoli. „Corecţiile fizice“ sînt astăzi doar nişte excepţii care pot duce la pierderea slujbei şi la scandaluri mediatice.

E un domeniu în care copiii nu mai au ce „învăţa“ de la profesori. Înainte, pentru băieţi, după terminarea şcolii, de obicei lucrurile continuau în armată cînd, în prima fază, intrau pe mîna cîte unui „căprar“ care se pricepea de minune să-i chinuie în fel şi chip. Cînd deveneau la rîndul lor gradaţi, tinerii aveau, în sfîrşit, ocazia să se descarce de toate suferinţele îndurate pînă atunci, asupra celor nou veniţi pe care-i supuneau unor „proceduri“ temeinic deprinse pe propria piele. Aşa funcţiona sistemul.

Constantin VICĂ

Dispariţia logicii şi sfîrşitul educaţiei

Joi, 21 mai, la ora 12,00, în faţa Ministerului Educaţiei, Cercetării şi Inovării (MECI) a avut loc un protest bizar: aproximativ o sută de liceeni şi cîţiva studenţi la filozofie au manifestat împotriva eliminării materiei Logică şi Argumentare din programa de liceu. Protestul, neautorizat, a fost iniţiat de un profesor de filozofie al Colegiului „Sfîntul Sava“ din Bucureşti, Gabriel Săndoiu, şi e un răspuns direct la lipsa de reacţie a MECI. Pînă acum s-au înaintat mai multe memorii ministrului Ecaterina Andronescu, alături de o petiţie online semnată de peste 1800 de cetăţeni, iniţiată de şase facultăţi şi departamente de Filozofie, Societatea Română de Filozofie şi Academia Română. Ministerul Educaţiei se dovedeşte la fel de inovativ ca predecesorii săi comunişti – aceştia au eliminat treptat logica din liceu, social-democrata Ecaterina Andronescu o face brusc, înlocuind-o cu o materie inexistentă, *Educaţie pentru societate*. Planul iniţial, aflăm de pe blogul *Logica e bună* (logicaebuna. word press.com), prevedea şi eliminarea psihologiei, economiei şi filozofiei. Deocamdată, prima victimă e ora de logică şi argumentare.

Protestul nu a durat mult pentru că în timp record a sosit un echipaj de jandarmi care să restabilească ordinea şi liniştea publică. Pericolul public reprezentat de o sută de elevi care purtau pancarte roşii cu diferite mesaje simpatice („Nu schimbărilor ilogice!“) a fost înlăturat, ministrul şi funcţionarii ministerului putînd să-şi ia prînzul în linişte, netulburaţi de prea tinerii cetăţeni fără drept la voce. Jandarmii, antrenaţi în luptele cu galeriile echipelor de fotbal, au început să intimideze elevii desăvîrşind prima oară de *educaţie pentru societate* din viaţa acestora. Elevii au văzut Statul în acţiune: orice protest trebuie să fie autorizat de acesta (printr-o procedură la fel de obscură ca deciziile MECI), şi chiar dacă va fi autorizat, orice protest nu-şi are rostul deoarece deciziile se iau ideologic, nu logic şi în acord cu nevoile indivizilor contemporani. Orientarea socialistă a actualului ministru explică inovaţia instituţională numită „Educaţie pentru societate“. Dar de ce nu se testează varianta pilot a acestui curs pe chiar angajaţii ministerului sau pe parlamentarii români? De ce se preferă eliminarea unor materii şcolare care pot duce la dezvoltarea unor indivizi responsabili, dotaţi cu simţ critic, care vor formula argumente corecte şi vor lua decizii raţionale? Un răspuns, susţinut şi de alte anomalii ale sistemului educaţional românesc (omniprezenţa orelor de religie, creaţionism în cadrul orelor de biologie etc.), ar fi opţiunea clasei politice şi administrative care preferă o populaţie iraţională, credulă, lipsită de reacţii critice, o populaţie controlabilă, care se va hrăni spiritual din OTV, va lua credit pentru maşină şi va ieşi în week-end la sărbătorile populare cu mici şi bere. În Europa cunoaşterii, românii vor fi doar consumatori. Totuşi, răspunsul e mult mai simplu: clasa politico-administrativă e doar inconştientă, iar ministrul şi Ministerul Educaţiei nu constituie o excepţie. Nu e teorie a conspiraţiei, ci doar o atitudine iraţională: totuşi, o mare parte dintre funcţionari şi ministrul însuşi *nu* au făcut ore de logică în liceu!

Profesorul care a iniţiat protestul a primit o amendă de 1000 RON pentru că: „a organizat o adunare nedeclarată şi neînregistrată, pe trotuarul din faţa MECI, solicitînd *păstrarea în programa de învăţămînt a materiei LOGICA*, blocînd trotuarul şi tulburînd ordinea publică“. Probabil cea mai ciudată amendă din lume, dovada scrisă a faptului ca educaţia în România poate fi subiect de desene animate. Următorul protest va avea loc pe 12 iunie, iar informaţii despre cum evoluează cazul Logică şi Argumentare vs. Ministerul Educaţiei pe http://logicaebuna.wordpress.com.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Elegie pentru liderul necunoscut

– Nu are nici o şansă, îl mănîncă ăştia cu fulgi cu tot!
– Punem pariu că nu rezistă mai mult de trei luni?
– Nu punem, că nu cred să reziste nici trei luni...

Şi uite aşa, între colegi, îl bîrfeam – şi compătimeam – pe unul „de-ai noştri“, devenit relativ de curînd persoană importantă în aparatul de stat. Cu toţii eram de acord că, profesional, ba chiar şi uman, este o persoană absolut deosebită. Cei mai versaţi în ale puterii nu îi dădeau însă nici o şansă, mai ales după ce unul dintre ei adusese argumentul suprem: a refuzat să aibă şofer:

– Primul lucru pe care l-a făcut cînd şi-a luat funcţia în primire a fost să se ducă la şofer şi să-i spună că nu vrea să-l deranjeze, că el preferă să meargă pe jos. Doar aşa, în cazuri excepţionale, o să-l roage dacă poate să-l ducă undeva... Îţi dai seama că peste un minut ştiau cu toţii şi nu mai dădeau doi bani pe el – mai comentează, scandalizat, colegul meu. Ăştia te miros de la o poştă, ca animalele, dacă eşti slab! – vine şi explicaţia.

Mi-am adus aminte de această întîmplare petrecută cu ceva timp în urmă, acum două săptămîni, cînd am fost rugat să particip la un training de „leadership“. Se voia altceva decît cursurile tehnice în care ţi se spune cum să devii lider în trei zile şi fericit în patru. Aşa că mi-am permis să dezvolt, retoric, *idealul liderului anonim*. Şi am început cu amintirea *dirigului,* profesorul nostru de muzică şi lider spiritual necontestat din liceu. Era un personaj periferic în establishment-ul liceului „de elită“ în care eram, dar îi ştiam pe dinafară poeziile pe care ni le acompania la chitară şi pe care toţi le înregistraserăm pe magnetofon; iar repetiţiile la piesele pe care le punea în scenă erau un adevărat regal. Am fi mers oriunde ne-ar fi chemat şi ne simţeam profunzi aruncînd în discuţii, de faţă cu vreun nou venit, crîmpeie din aforismele „dirigului“, pe care ajunseserăm să le considerăm, cu timpul, propriul nostru tezaur de înţelepciune. Într-o zi, cînd eram invitaţi la el acasă, unul dintre noi a emis cu emfază o filozofare profundă, pe care toţi ceilalţi au recunoscut-o ca fiind unul dintre gîndurile pioase ale dirigului. Soţia lui, om cu picioarele mai pe pămînt, l-a apostrofat, mai în glumă, mai în serios: „Nu vezi, măi Aurele, că ai ajuns folclor?“. Aurel a roşit uşor de plăcere, căci reproşul voalat al soţiei era pentru el cel mai mare compliment.

Am fost întrebat apoi de către coordonatorul seminarului respectiv dacă ţara noastră a avut lideri adevăraţi. Mi-a venit să rîd: nu există societate fără „lideri adevăraţi“, fie ei mai mulţi sau mai puţini, mai buni sau mai superficiali. Doar că nu trebuie să fie toţi fişaţi în manualele de istorie. Consecvent cu linia pe care o adoptasem, am dat aşadar exemplul dascălilor de ţară, al căror nume nimeni nu-l mai ştie – în afară, poate, de cel al lui Spiru Haret, liderul acestor lideri anonimi – şi care au construit, tăcuţi şi devotaţi, naţiunea română de la temelii.

Morala fabulei era simplă: leadership-ul, sau cum s-o mai numi el, este o problemă de maturitate, de menire asumată care, bine temperată şi „în vremuri de pace“, ca să spun aşa, ajunge să „devină folclor“. Altminteri este doar un biet cult al personalităţii, mai mult sau mai puţin ratat. O variantă de infantilism, care se joacă de-a mama şi de-a tata, gesticulînd vehement pentru a vedea cei din jur că şi noi sîntem oameni mari. Era, adică, o critică a *leadership*-ului de faţadă, simplu exerciţiu de *imagine* a puterii, care a ajuns să pună stăpînire pe sticla vieţii noastre publice. Nu ştiu însă cîţi au înţeles...

Cealaltă morală a fabulei, mai actuală şi „realistă“, a venit în urmă cu cîteva zile: am aflat că prietenul nostru care nu voia să-l deranjeze pe şofer tocmai a fost demis.

Rodica BINDER

Sărăcie pentru toţi!

Plimbîndu-mă într-o frumoasă zi de primăvară la Köln, pe malul Rinului, mi-a sărit în ochi, înscris cu litere albe de tipar pe asfaltul cenuşiu, un slogan care revendica, nici mai mult, nici mai puţin decît... „Sărăcie pentru toţi!“. Formulată imperativ şi provocator într-o Germanie care se numără încă printre ţările cele mai înstărite de pe glob, formula dă de gîndit.

În încercarea de a interpreta un enunţ care putea fi şi un strigăt de necugetată disperare, dar şi de cinism nesăbuit, mi-am reamintit că, în urmă cu cîţiva ani, un vlăstar scăpătat al unei familii princiare lansase pe piaţă o carte de mare succes intitulată *Arta de a sărăci cu stil*. Cărţulia i-a adus autorului un venit frumuşel, avînd asupra cititorilor un efect consolator.

Şi chiar dacă banii nu aduc fericirea, nu mai puţin surprinzătoare decît anonima inscripţie mi s-au părut opiniile unuia dintre cei mai mari scriitori germani în viaţă, Martin Walser. Recent, el a mai obţinut un prestigios premiu literar (Corina – oferit de landul Bavaria) pentru ultimele sale romane. Într-unul dintre ele, apărut în 2006 sub titlul *Angstblüte (Frica în floare),* autorul preaslăveşte arta de a face bani care, în opinia sa, nu ar fi cu nimic mai prejos decît talentul muzical sau literar...

Mai nou, fidel aceluiaşi crez, Martin Walser, care nu s-a ferit niciodată de subiectele fierbinţi în dezbaterile publice, a intervenit şi în cea generată de scandalurile de corupţie ale unor mari firme. În articolele publicate în revistele *Capital* şi *Cicero,* invocînd avantajele unui uzual şi nevinovat *captatio benevolentiae,* scriitorul se face „avocatul diavolului“, oferindu-le marilor manageri incriminaţi unele circumstanţe atenuante. Or, abia la vîrsta senectuţii a ajuns Martin Walser să dea de gustul banilor, permiţîndu-şi astfel să le facă germanilor şi cîteva recomandări pecuniare. De pildă – să renunţe la vechiul lor obicei de a strînge la ciorap bani albi pentru zile negre şi să mizeze în schimb, cu orice risc, pe acţiuni bursiere. În viziunea scriitorului, laureat între altele şi al Premiului Păcii, banii sînt o *pîrghie a libertăţii*. Aşadar, dacă ei nu aduc fericirea, aduc măcar libertatea care – cum bine se ştie – este mai presus de orice... Decît că neavînd bani, sărăcimea, „precariatul“ (cum eufemistic este denumită în Germania, printr-un substantiv colectiv, pătura tot mai densă a celor defavorizaţi) nu prea mai are parte nici de libertate.

Se afirmă că bogăţia şi sărăcia sînt relative: săracul din Germania poate trece drept bogat în periferiile sordide din Calcutta. Dacă bogăţia nu cunoaşte limite, săracul poate ajunge rapid „lipit pămîntului“. Un stat bogat, democratic, civilizat şi asistenţial se va îngriji să facă măcar „suportabilă“ viaţa celui lovit de sărăcie, fără a-i leza demnitatea.

Şi totuşi, pe fundalul dezbaterilor despre sărăcie, ministrul de Finanţe din Senatul berlinez indică suma zilnică de 4,28 euro, pe care beneficiarul adult al ajutorului social minim cunoscut sub denumirea de *Hartz IV* are voie să o cheltuie şi enumeră meniul care poate fi compus în limitele date: la micul dejun două brioşe, una cu brînză, una cu marmeladă, plus un măr, la prînz spaghetti bolognesi, iar seara o felie de salam cu salată de cartofi şi o jumătate de castravete murat. Cînd potrivit statisticilor, ca întotdeauna discutabile, 18% din populaţia Germaniei – după unii, 13% – după alţii, trăieşte în sărăcie, mă întreb dacă nu cumva sloganul „Sărăcie pentru toţi!“ înscris pe aleea asfaltată de pe malul Rinului, la Köln, nu ar echivala cu nu prea elegantul, dar neaoşul gînd rău: „Să moară şi capra vecinului!“...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

13 septembrie, 13

Numărul spînzură strîmb de poarta care deschide aleea de intrare. În jur, un maidan pe care doar ciulinii se îndeamnă să crească şi pe care maşini odihnesc în praf. Clădirea monumentală, pe care sînt uitate două macarale (cum au să mai coboare de acolo?) seamănă cu Casa Poporului de peste drum sau cu ministerele care se aliniază mai încolo, în acelaşi stil de cazarmă pentru birocraţi în care se întîlnesc Palazzo Pitti şi Universitatea Lomonosov. Scara lată de marmură este închisă cu un lanţ care nu lasă decît un loc de trecere, îngust, acolo unde treptele sînt acoperite de un covor verde. Sus, la capătul acestei scări măreţe, s-au tolănit cîţiva maidanezi toropiţi de căldură. Pe uşile de sticlă e lipit un anunţ că nimeni nu poate pătrunde înăuntru fără a se legitima cu un act de identitate. Din fericire, nici cîinii, nici portarii nu par să ia în serios aceste măsuri de straşnică pază. Încă un pas şi sîntem într-o sală imensă, care pînă acum un an-doi nu era încă tencuită. Mai departe, scări care urcă şi coboară, coridoare care cotesc spre direcţii neaşteptate şi ascensoare care se opresc unde vor ele, indiferent de rangul foarte înalt al ocupanţilor. Pe uşile unor cabinete secrete scrie „Defect“ sau ele sînt prevăzute cu cîte o găleată cu apă. Deşi lucrul la ea era început de acum 20 de ani, construcţia nu este încă terminată. Şi cum între timp o logică proprie a pus stăpînire pe planul iniţial, probabil că nici nu va fi vreodată.

Această adresă, după cum ştiu toţi şoferii de taxiuri din Bucureşti, este a Casei Academiei. De cîte ori sînt întrebat ce-i acolo, răspund: birouri, biblioteci, institute de cercetare, o editură, o librărie, redacţii de reviste. Aici se face ştiinţă, adică economie, filozofie, arheologie, balcanologie, tracologie, literatură ş.a.m.d. De fapt, nimeni nu ştie exact. Deunăzi am aflat că undeva există şi un cabinet de ginecologie. Ba se zice că pe acolo ar fi şi sediul Fundaţiei Dan Voiculescu. Casa a apărut fiindcă intelectuala regimului de atunci a vrut să adune la un loc o mulţime de instituţii care aveau fiecare locul lor în oraşul vechi.

Academia Română era şi este încă în Calea Victoriei nr. 125, unde a fost întîi găzduită în două case boiereşti, Rosetti şi Bellu, donate de proprietarii lor. În perioada interbelică li se adăugase edificiul din fundul curţii, opera arhitectului Duiliu Marcu, cu săli de lectură moderne ca şi designul mobilierului. Casa Bellu, în care funcţiona Editura Academiei, era aproape de gardul spre Calea Victoriei, ca un copil cu faţa lipită de grilaj. Securiştii, care supravegheau trecerea zilnică a cortegiului lui Ceauşescu pe lîngă acest punct de observaţie, cerînd să se închidă ferestrele la acea oră, au impus, ca o precauţie suplimentară, să fie dărîmată bătrîna casă. Din nevoia de a cîştiga spaţiu şi prestigiu care se simţea în anii sfîrşitului de veac, cu banii Băncii Naţionale, s-a construit noul corp de clădire, despre care mai bine să nu zic nimic, de-a lungul bulevardului care leagă Piaţa Romană de Calea Griviţei. E numai una dintre expresiile unei trufii de parvenit prin care s-a remarcat dublul mandat al celui de-al treilea preşedinte pe care şi l-a ales Academia, încă nedezmeticită, după 1990.

Ceea ce fusese intenţia Elenei Ceauşescu, de a concentra activitatea institutelor într-un singur imobil, exista deja la Belgrad, unde, în 1977, cercetătorii îi spuneau Castelul lui Kafka. Acum am ajuns şi noi în aceeaşi situaţie. Spre deosebire de palatul Academiei Sîrbe care se află pe una dintre străzile centrale de acolo, aici, Casa Academiei e atît de izolată încît, de la cea mai apropiată staţie de metrou, ai

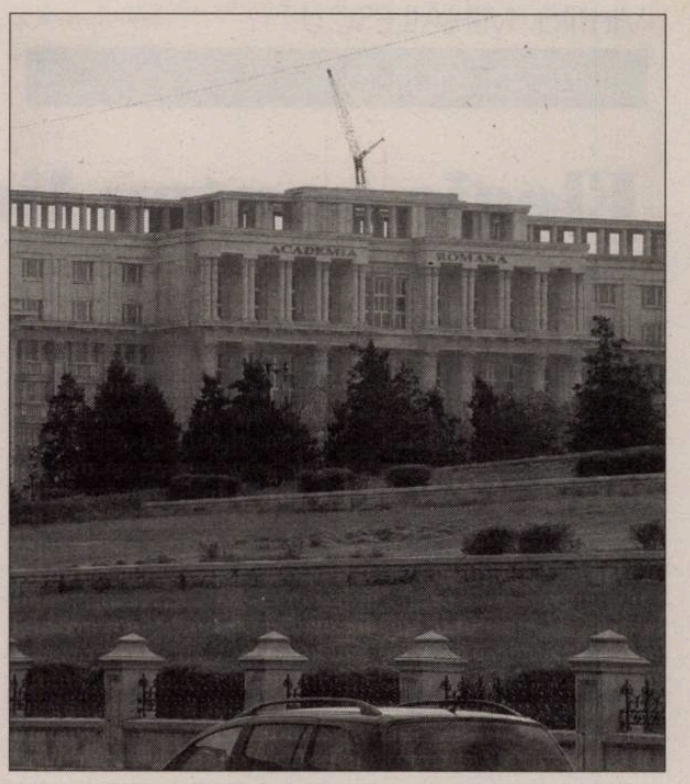

de umblat o jumătate de ceas. Ani de zile, institutele mutate nu au avut cum să-şi desfacă bibliotecile, care au zăcut împachetate în subsoluri, astfel că drumul la serviciu era oricum inutil. Zilele trecute, auzeam două femei care, ieşind din clădire, spuneau că, pînă acasă, fac o oră şi jumătate, schimbînd nu ştiu cîte tramvaie. Condicile de prezenţă pe care oricine le semnează mai conţin, ca pe vremuri, rubrica în care trebuia notate minutele de întîrziere. Savanţii străini care vin în vizită descind la noi ca într-o expediţie etnografică, se strecoară printre maidanezii academici şi rătăcesc ca printr-un labirint din adîncul unei piramide.

Nu e o lamaserie, nici locul potrivit pentru jocul cu mărgelele de sticlă. Duhul nefast a rămas în clădirea ai cărei locatari, cu sutele, locuiesc şi azi în coşmarul pe care l-a imaginat fondatoarea. Cu doi de 13, cum să nu fii superstiţios?

PUBLICITATE

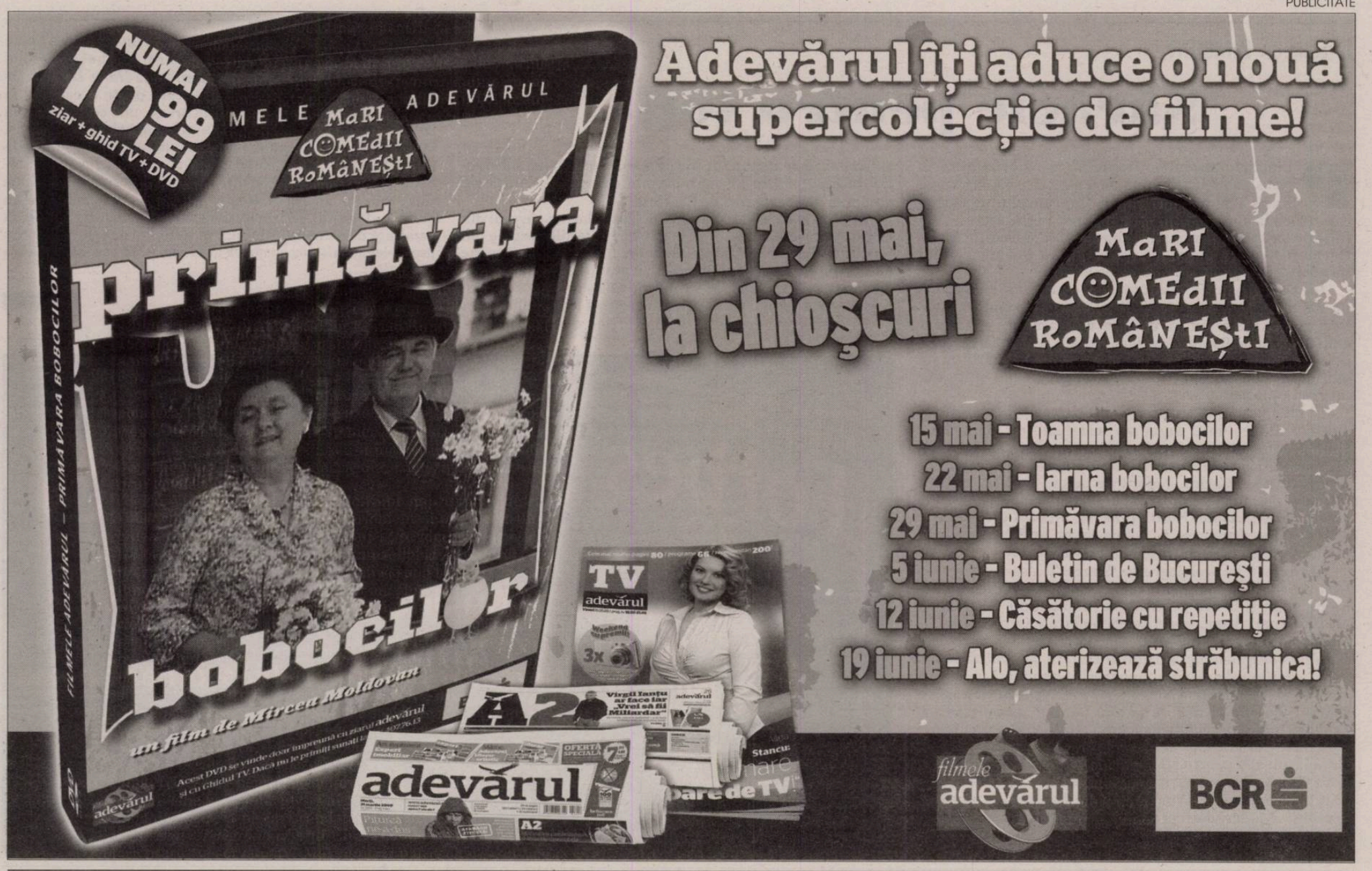

Texte şi opinii de: ● *Adrian CIOROIANU (prof. univ., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Walter FAMLER (redactor-şef al revistei* Wespennest, *Viena)* ● *Dina KHAPAEVA (director ştiinţific, Smolny College, Sankt Petersburg)* ● *Timothy SNYDER (prof. univ., Yale University)* ● *Martin ŠIMEČKA (scriitor, editor la săptămînalul* Respekt, *Bratislava)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Istorii europene

Eurozine, reţeaua revistelor culturale europene din care face parte şi Dilema veche *(www.eurozine.com), a organizat la Vilnius o nouă întîlnire a editorilor şi jurnaliştilor de la publicaţiile membre (a 22-a ediţie). Tema generală a fost „Istorii europene", iar colocviul a fost grupat în jurul cîtorva subiecte importante ale trecutului recent. Prima secţiune a marcat „momentul" 1945 (cînd Vestul şi Estul au „pornit" în direcţii diferite) şi a fost deschisă de profesorul Timothy Snyder de la Yale University. Teza sa fundamentală este că o istorie europeană comună este posibilă dacă Vestul va reconsidera rolul şi importanţa Estului în cele două mari tragedii care au marcat secolul trecut – Holocaustul şi Gulagul – şi dacă va accepta să discute istoria dincolo de cele două ideologii totalitare, nazismul şi comunismul. O altă secţiune a marcat celălalt an important pentru evoluţia europeană: 1989. Am prezentat aici, alături de Martin Šimečka (din Slovacia) şi Thorsten Schilling (din fosta Germanie de Est) „peripeţiile" accesului la dosarele fostelor servicii secrete din ţările noastre. Colegii din Vest au pus întrebări ca la un seminar în care aveau ceva de învăţat. O a treia secţiune a discutat despre viaţa evreilor în Europa de Est. Irena Veisaite, evreică salvată în timpul războiului de la deportare pentru că a fost adoptată de o familie de lituanieni, acum profesoară şi critic de teatru, a avut o prezentare foarte documentată a diverselor atrocităţi comise împotriva evreilor în cîteva ţări est-europene în timpul războiului, dar a accentuat şi faptul că, în aceste ţări, în timpul regimurilor comuniste, nu s-a putut discuta deschis despre Holocaust. Abia acum, după căderea Cortinei de Fier, este posibil acest lucru, ceea ce modifică perspectiva asupra deportărilor, împuşcărilor în masă, persecuţiilor de tot felul la care au fost supuse numeroasele comunităţi evreieşti din această parte a Europei.*

*După 20 de ani, s-ar părea că din Cortina de Fier au rămas cîteva aşchii care vin din istorie, din experienţele şi perspectivele noastre diferite asupra trecutului, din prejudecăţi şi stereotipii. Grupajul tematic din paginile următoare încearcă să semnaleze diferenţele, prin opiniile cîtorva dintre participanţii la reuniunea de la Vilnius. (**M. V.**)*

Timothy SNYDER

Vest-europenii mai au încă de învăţat de la est-europeni

Una dintre dificultăţile majore în construcţia unei „culturi comune europene" este aceea a „diferenţelor culturale" dintre diferitele zone ale Europei, delimitate încă din timpul Războiului Rece. Cum se poate împăca atunci proiectul de „extindere" europeană cu cel de aprofundare a solidarităţii? Una dintre abordări consideră că solidaritatea este o chestiune ce ţine mai degrabă de morală şi de acţiunea pozitivă, decît de o simplă redistribuţie echitabilă a bunurilor. Acelor europeni pentru care solidaritatea contează, îmi permit să le semnalez o problemă şi totodată o şansă: absenţa unei istorii comune a Estului şi a Vestului Europei.

Deşi ar fi dificilă trasarea unor corelaţii precise, pare destul de clar că ideea solidarităţii europene s-a dezvoltat concomitent cu conştientizarea unei istorii europene comune. Într-o anumită măsură, este vorba de istoria unor evenimente şi epoci care au avut relevanţă pentru întregul continent, de tipul celor reprezentate astăzi pe bancnotele europene. Mai precis însă, este vorba de istoria comună pe care ţările membre ale Uniunii Europene au dezvoltat-o de la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial pînă astăzi. Deşi fiecare naţiune în parte are o interpretare proprie a acestei istorii comune, nu cred că am greşi prea mult dacă am rezuma istoria postbelică a Vestului Europei astfel: Al Doilea Război Mondial ne-a arătat limpede că trebuie să domnească pacea. Procesul de integrare europeană urma să promoveze atît pacea, cît şi prosperitatea.

Ce ar putea fi greşit în aceast rezumat? Precum se întîmplă cu toate istoriile, momentul de început e crucial. În acest caz, începutul e 1945 – un an în care, într-adevăr, s-au tras nişte învăţăminte şi totodată momentul optim în care se putea începe reconcilierea franco-germană, şi astfel, proiectul european. Acelaşi an însă semnifică lucruri total diferite în Europa de Est, pentru cei mai mulţi dintre locuitorii statelor admise în Uniune în 2004 şi 2007. Pentru aceştia, 1945 înseamnă doar trecerea de la o ocupaţie la alta: de la cea nazistă la cea sovietică. Este de fapt începutul a două generaţii de conducere comunistă, nu tocmai o sursă de progres pentru cei mai mulţi oameni. Tot în 1945, Germania – dar şi Austria într-o măsură mai mică – a obţinut şansa unui nou început istoric. Participarea Germaniei de Vest – Germaniei de azi – la proiectul european s-a contopit cu încercarea de a absolvi naţiunea de atrocităţile comise în timpul războiului. Această încercare a însemnat dezvoltarea unei relaţii speciale cu statul Israel, dar şi un *Ostpolitik* cu Uniunea Sovietică şi sateliţii ei est-europeni, purtată atît de creştin-democraţi, cît şi de social-democraţi. După şaizeci de ani, efortul germanilor, dacă nu încheiat, a fost făcut într-un mod onorabil, astfel încît se poate considera că şi-au cîştigat dreptul de a spune că istoria lor a reînceput în 1945.

Pentru puţini est-europeni, însă, lucrurile stau la fel. După Holocaust, centrul istoriei politice evreieşti s-a mutat în Israel, nu în Estul Europei, iar încercările Germaniei de a avea o relaţie corectă cu Israel (şi cu alte comunităţi evreieşti) a avut puţine reverberaţii în Est. Mai mult, *Ostpolitik* nu a fost o încercare de a se adresa societăţilor estice, cît una de îmbunătăţire a relaţiilor cu regimurile comuniste, în special cu Uniunea Sovietică şi Germania de Est. Dacă aceasta a fost o abordare oportună la acel moment, rămîne de discutat – în opinia mea, per total, a fost o opţiune corectă. Dar *Ostpolitik* nu oferă nimic generos într-o Europă de Est eliberată de comunism. Aceleaşi politici care i-au putut convinge pe germani că o pot lua de la capăt în 1945 sînt neconvingătoare în Est.

Mai mult, est-europenii ştiu cîteva lucruri importante despre ocupaţia germană care au fost omise de istoriografia vestică. Ei ştiu, de exemplu, că frontul de est a fost mult mai important decît cel de vest în stabilirea deznodămîntului războiului. De asemenea, ei ştiu că ocupaţia germană în est a fost mult mai brutală decît în ţările vestice. Ei ştiu, mai mult, că Holocaustul nu epuizează bilanţul victimelor civile ale nazismului. Nici un polonez sau evreu, de exemplu, n-ar putea să confunde insurecţia din ghettoul evreiesc din 1943 cu răscoala din Varşovia din 1944, ceea ce se întîmplă frecvent în vest. Faptul că francezii nu ştiu despre revolta din Varşovia denotă o anumită lipsă de interes în ceea ce priveşte dimensiunea rezistenţei faţă de nazişti. Dacă germanii n-au auzit de ea însemnă că nu sînt conştienti de faptul că trupele germane au omorît zeci de mii de civili, culcînd apoi la pămînt un cartier al unei capitale europene.

Istoricii germani şi elitele germane ştiu, desigur, toate aceste lucruri. Problema este însă una de educaţie publică. Atîta timp cît istoriografia Vestului Europei va rămîne nemodificată, oamenii din Vestul Europei vor avea mereu probleme în a înţelege acţiunile celor din Est. De exemplu, decizia polonezilor de a trimite trupe în Irak (o greşeală, am putea spune acum, împreună cu întreaga populaţie poloneză) nu poate fi înţeleasă fără a avea o idee despre istoria poloneză postbelică. Experienţa comunistă a polonezilor i-a făcut mai sensibili la argumentele despre libertate, de tipul celor propuse de America. De asemenea, împotrivirea polonezilor faţă de un muzeu care să-i comemoreze pe etnicii germani expulzaţi din ţară vine tot dintr-o anumită experienţă istorică.

În ambele cazuri, absenţa unei istorii comune europene, care să cuprindă atît Estul, cît şi Vestul, duce la neînţelegeri şi lipsă de solidaritate. Reacţia franco-germană la politica poloneză faţă de războiul din Irak a subliniat proamericanismul fără discernămînt al polonezilor. De fapt, acest sentiment faţă de America s-a dezvoltat, natural, pe baza experienţelor poloneze din timpul Războiului Rece. Se aude frecvent din gura germanilor, uneori chiar a unor universitari germani, că polonezii nu sînt în stare să discute despre expulzarea germanilor pentru că ar fi un subiect tabu. Mai mult, problema e considerată un semn de naţionalism polonez. De fapt, polonezilor le e teamă de faptul că germanii chiar nu înţeleg cît de vaste au fost expulzările operate în timpul naziştilor şi a celor două ocupaţii sovietice. De asemenea, polonezii cred că germanii nu au ajuns încă la o înţelegere exactă şi o acceptare totală a evenimentelor de dinainte de 1945, care au dus de fapt la expulzări.

Viitorul solidarităţii europene depinde de o reinterpretare a trecutului recent. Fără o cunoaştere istorică profundă a Estului, publicul larg european va putea fi oricînd manipulat de argumente simpliste generate de prejudecăţile naţionale. Liderii europeni, chiar dacă ştiu aceste adevăruri istorice sau nu, vor fi tentaţi să folosească asemenea argumente naţionaliste pentru a influenţa dezbaterile politice din ţările lor. Mai mult, va fi foarte greu pentru est-europeni să se considere membri deplini ai proiectului european, atîta timp cît experienţele lor din ultima jumătate de secol nu se vor regăsi într-o istoriografie europeană mai cuprinzătoare. Aceste experienţe istorice sînt suficient de similare în Est şi suficient de diferite faţă de Vest, încît extinderea Uniunii de după 2004 să ducă la noi dificultăţi. Europenii trebuie să găsească o cale de a rescrie istoria astfel încît atît Vestul, cît şi Estul continentului să fie corect reprezentate. Acest demers presupune însă acceptarea a două mari adevăruri: o dată, faptul că epicentrul suferinţei în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost în Est, nu în Vest, apoi faptul că timp de patru decenii, cetăţenii ţărilor din Est au trecut prin jugul comunist, nu prin integrare europeană. Ar trebui să fie simplu totuşi să putem accepta dimensiunea exactă a terorii naziste şi comuniste. Uniunea Europeană e pînă la urmă o construcţie anti-totalitară. În practică însă, acest lucru necesită un efort de umilinţă. Se spune frecvent azi că America poate învăţa de la europeni unde duc războiul total şi teroarea politică, pentru că aceştia din urmă au experimentat din plin ororile secolului XX. E foarte adevărat. Dar, la fel de bine, şi vest-europenii mai au încă de învăţat de la est-europeni.

Timothy Snyder *este profesor la Yale University, specializat în istoria Europei de Est. A publicat, între altele, volumele* The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999 *(Yale University Press, 2003);* Sketches from a Secret War: A Polish Artist's Mission to Liberate Soviet Ukraine *(Yale University Press, 2005);* The Red Prince: The Secret Lives of a Habsburg Archduke *(Basic Books, 2008).*

traducere de Florin POENARU

(text apărut iniţial în *Index on Censorship* şi obţinut prin *Eurozine)*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Democraţia şi libertatea nu au venit pentru mine în mod natural“

– interviu cu Martin ŠIMEČKA –

Cum o spune chiar el, „s-a născut disident“: tatăl său a fost comunist în tinereţe, iar după „Primăvara de la Praga“ a devenit un oponent al regimului. Martin Šimečka a publicat literatură samizdat, *iar în vara lui 1989 a fost expulzat de autorităţi. A revenit în Cehoslovacia o dată cu „Revoluţia de catifea“. Romanul său* Anul broaştei *a fost tradus în mai multe limbi şi a luat mai multe premii literare internaţionale. Martin Šimečka a fost redactorul-şef al celui mai influent cotidian slovac,* SME, *între 1999-2006. Din 2006 pînă în 2009, a condus săptămînalul* Respekt, *care a publicat documentul din care rezulta că Milan Kundera şi-a reclamat la poliţie, în 1950, un coleg, acesta fiind apoi condamnat la închisoare.*

Spuneaţi că acum, după 20 de ani, nu se mai poate vorbi de o barieră între Est şi Vest, ci de două Europe – cea de Est şi cea de Vest. De ce?

O diferenţă între ţările ex-comuniste şi cele occidentale există în continuare, dar nu mai este la fel de mare ca în anii ’90. Se poate vorbi mai mult de o barieră mentală. România, spre exemplu, este membră a Uniunii Europene, nu mai are graniţe, dar cu toate acestea nu se află în spaţiul Schengen; alte state est-europene au intrat deja în spaţiul Schengen. Generaţia tînără din ţările noastre este complet europenizată – observ acest lucru, de exemplu, la fiul meu. Eu locuiesc în Bratislava, Viena este la 60 de km distanţă – un drum de o jumătate de oră cu maşina. Dacă ajungi acolo, nu observi nici o schimbare – satele austriece nu sînt cu nimic diferite faţă de cele din vestul Slovaciei, zona cea mai dezvoltată a ţării. În anii ’90, înainte de a intra într-un bar, în Viena, pentru a bea o cafea, trebuia să mă gîndesc dacă am destui bani pentru a o plăti. Acum, fără a fi un om bogat, pot intra într-un restaurant vienez pentru orice – o bere sau o cină – fără să mi se pară un lucru extraordinar. Acum nu te mai simţi în Europa de Vest ca un cerşetor – un sentiment pe care l-am avut cu toţii în trecut.

Revenind acum la dezbatere, ţările Europei Centrale şi de Est – noi membre ale Uniunii Europene – sînt tratate corect. Să luăm exemplul Poloniei: se întîmplă uneori ca liderii polonezi să nu spună lucruri bune sau politicoase, dar sînt respectaţi, pentru că Uniunea Europeană tratează toate ţările cu acelaşi respect. În ceea ce priveşte politica, se poate vorbi despre linii comune mai degrabă între ţări mai mari sau mai mici, decît între Est şi Vest. Există legături, de exemplu, cu Marea Britanie şi cu Olanda, ceea ce arată că interesele comune depăşesc barierele geografice. Dacă facem o comparaţie cu ceea ce se întîmpla în anii ’90, diferenţa este foarte mare.

Eu sînt optimist şi cred că în zece ani vom putea vorbi de o istorie comună.

Noi, în Est, ne plîngem tot timpul de trecutul comunist şi avem impresia că vesticii nu ne înţeleg aşa cum ar trebui. Este o diferenţă din acest punct de vedere?

Este o diferenţă care nu are neapărat de-a face cu democraţia statelor vestice, ci cu tradiţiile lor. Mulţi intelectuali din Vest credeau în trecut în ideile marxiste; destui universitari din Vest încă merg pe principiile marxiste, iar în criza prin care trecem marxismul revine, pentru unii, în actualitate – lucru imposibil de imaginat în ţările din Est. Înţelegerea răului provocat de comunism este un proces de durată – *ei,* şi nu noi, au nevoie de timp pentru a înţelege ce s-a întîmplat cu adevărat şi unde au greşit în decriptarea ideologiilor. Din acest punct de vedere, sîntem cu mult înaintea lor. Pînă acum, încercările ţărilor din Est de a convinge Vestul că nazismul şi comunismul au fost două regimuri totalitare au eşuat. Pentru prima dată, pe 2 aprilie 2009, Parlamentul European a dat o rezoluţie referitoare la acest lucru; asta demonstrează acceptarea faptului că există, într-adevăr, o problemă care merită dezbătură. Dacă în aceşti 20 de ani am crezut că ţările din Vest ne vor împărtăşi opiniile a fost o greşeală. Nu ne rămîne decît să ne bazăm pe generaţiile viitoare, pe faptul că tinerii vor privi această problemă cu alţi ochi şi că nu se vor mai simţi jenaţi de trecutul propriilor convingeri şi viziuni marxiste. Din acest punct de vedere, bariere între Est şi Vest încă mai există, dar nu mai sînt la fel de mari ca în trecut. Eu sînt optimist şi cred că în zece ani vom putea vorbi de o istorie comună: Vestul va înţelege şi va accepta pe deplin răul provocat de comunism.

Ce aţi vrut să spuneţi mai exact cînd aţi afirmat că generaţia fiului dvs. este, cu siguranţă, europenizată?

Fiul meu este doctorand la Oxford, trăieşte de ani buni

Martin Šimečka, Thorsten Schilling şi Mircea Vasilescu

în Marea Britanie, vorbeşte engleza aproape mai bine decît slovaca, vrea să-şi dea doctoratul şi să-şi continue cariera academică pe specialitatea lui – sudii ruseşti. Cu toate acestea însă, vrea să se întoarcă în Slovacia. Vestul, aşadar, nu este pentru el un „miracol“ – dacă ar fi să aleagă, ar alege cu siguranţă ţara lui. Nu este nici pe departe un patriot – aş exagera dacă aş spune că îşi iubeşte ţara; pur şi simplu îi place să trăiască acasă. Probabil că face, instinctiv, o comparaţie între cele două stiluri de viaţă şi nu vede nici o diferenţă. Dacă ar avea de ales, ar alege Bratislava. Nu sînt convins, dar ştiu sigur că măcar îşi pune problema.

Viaţa noastră din dosare

Un alt subiect al dezbaterii de la Vilnius a fost accesul la arhivele fostelor servicii secrete comuniste. S-au exprimat puncte de vedere, s-au lansat întrebări, colegii noştri din Vest şi-au spus opiniile. Totul a decurs firesc. Vă aşteptaţi la alt gen de reacţii?

Pentru colegii din Vest, respectiv pentru cei care nu cunosc problema în profunzime, cred că a fost un fel de seminar care le-a plăcut pentru că au aflat lucruri de care nu ştiau. Mă aştepam însă ca discuţia dintre noi, nu dintre mine şi dvs., ci dintre toţi participanţii, să fie mai aprinsă. Desecretizarea dosarelor este o problemă spinoasă şi chiar mă aşteptam ca vreunul dintre noi să se ridice şi să spună că scoaterea lor la lumină este o prostie, o pierdere de vreme şi că arhivele ar trebui, pur şi simplu, îngropate. A fost o discuţie calmă, reconciliantă, fără puncte de vedere „revoluţionare“. Dacă stau să mă gîndesc, mi-a făcut plăcere chiar şi aşa pentru că, cel puţin acasă, în Slovacia, sînt sătul de discuţii aprinse!

Dvs. ce credeţi – ar trebui desecretizate dosarele sau împărtăşiţi opinia lui Adam Michnik, care consideră că ele ar trebui „lăsate în pace“?

De la bun început am fost pentru desecretizare. Înţeleg îngrijorările pe care le presupune acest proces, dar nu-mi schimb părerea. Da, sînt de acord, dosarele nu ne aparţin, sînt ale „lor“, ale serviciilor secrete, dar sînt despre vieţile noastre. Dacă privim problema din această perspectivă, nu putem fi de acord să ne încredinţăm viaţa unui regim pe care l-am urît şi pe care, în final, l-am dat jos de la putere. Ar fi absurd! În Cehia, Slovacia şi, mai ales, în Polonia dosarele secrete sînt folosite ca arme între adversarii politici. Problema dosarelor este foarte complexă şi greu de înţeles. În multe ţări, cel al cărui nume se regăseşte în arhivele securităţii este etichetat drept informator, iar societatea se mulţumeşte cu atît, nu îi dă ocazia să-şi dovedească nevinovăţia sau măcar să arate ce s-a întîmplat cu adevărat. Partea obscură a desecretizării dosarelor este faptul că unii oameni pot fi răniţi, în sensul propriu al cuvîntului, neavînd, de fapt, nici o vină: nimeni nu ia în considerare circumstanţele în care cineva, la un moment dat, şi-a pus semnătura pe un dosar. Cînd se întîmplă astfel de lucruri, eu, ca jurnalist, încerc să duc cazul pînă la capăt, să-i dau posibilitatea „informatorului“ să vorbească. Desigur, mulţi dintre ei refuză să povestească, dar asta este o altă problemă. Eu am fost de la bun început pentru desecretizarea dosarelor şi cred că de aici a pornit şi disputa mea cu Adam Michnik, care a scris de mai multe ori că ele conţin viaţa noastră *aşa cum a fost scrisă* de poliţia politică, deci ar fi mai bine să le uităm. În ziua de azi, într-o democraţie, nu poţi pur şi simplu să închizi dosarele într-o încăpere şi să aştepţi să treacă 50 de ani pentru a le deschide. La începutul anilor ’90, multe persoane care colaboraseră cu serviciile secrete aveau funcţii politice, iar faptele lor au pus în pericol oamenii şi ţara. Şi în Slovacia sînt persoane care au colaborat: singurul lor interes era să intre în politică şi, avînd o funcţie publică, să aibă acces la dosare şi să le manipuleze tocmai pentru a le muşamaliza. Singura posibilitate de a obţine dovezi ale acestor fapte este să le desecretizăm, să le digitizăm, să vorbim şi să scriem despre ele. Din păcate, instituţiile se mişcă prea încet, iar acest lucru se întîmplă peste tot în Est.

„Cu ce sînt informatorii mai răi decît mine?“

Aţi cunoscut însă şi oameni care, deşi apăreau în dosare, nu erau propriu-zis informatori ai poliţiei politice. Cazul Kundera, spre exemplu, pare să fie de acest gen...

În privinţa lui, nu am avut nici o dilemă. Am aflat de dosarul lui, am discutat în redacţie ce ar trebui să facem cu el, dar am ştiut de la bun început că nu era vorba de o colaborare cu serviciile secrete. Documentul pe care ziarul *Respekt* l-a făcut public şi în urma căruia tînărul Miroslav Dvorácek a fost trimis la închisoare data din anii ’50, este autentic, dar atunci nu se punea problema colaborării cu serviciile secrete. Era o reclamaţie făcută la *miliţie,* la o secţie obişnuită dintr-un cartier. În acei ani, miliţia nu avea nici un interes să manipuleze oamenii şi dosarele; din acest motiv, nu ar trebui să avem nici un dubiu că dosarul ar fi fost greşit întocmit. Pe vremea aceea, Kundera era student şi e plauzibil să fi făcut reclamaţie din pură convingere. Dacă ar fi fost vorba de un dosar al serviciilor secrete, m-aş fi întrebat dacă nu cumva a fost manipulat, dar nu este cazul de faţă. Am stat de vorbă cu mulţi istorici care aveau păreri diferite – cum spuneam, cu Adam Michnik am avut o dezbatere aprinsă. Unii mi-au spus că avem de-a face cu un document autentic pe care trebuie să-l tratăm ca atare pentru că altfel ignorăm munca istoricilor. Trebuie să înţelegem ce s-a întîmplat în acea zi, ce a însemnat dosarul şi faptele descrise acolo pentru acea perioadă. Eu sînt convins că ceea ce este descris în dosar s-a întîmplat cu adevărat – Kundera era comunist şi a făcut ceea ce scrie în dosar doar pentru că a crezut că face o faptă bună pentru ţara lui. Cred că asta ar fi trebuit discutat, de fapt: ce folos îi aducea sistemului colaborarea tinerilor cu securitatatea? De ce apar în dosare? Nu cumva pentru că doreau să-şi servească ţara? Cred că o astfel de dezbatere – şi nu dacă dosarele ar trebui sau nu desecretizate – formează portretul unui sistem. Problema mea nu a fost aşadar dacă Kundera a colaborat sau nu cu securitatea, ci cum să explic acest lucru. Discuţia despre „cazul Kundera“ a fost greşită, din punctul meu de vedere, s-a început prin argumentele pro şi contra dosarului său, dar nu s-a dezbătut nimic pe fond.

Am stat de vorbă cu persoane pe care le cunosc şi despre care am aflat că au dat note informative la serviciile secrete – inclusiv despre mine! Multe dintre ele îmi sînt foarte apropiate şi le-am înţeles motivele pentru care au colaborat: se temeau pentru viaţa lor, dar mai ales a copiilor, unii au fost şantajaţi şi obligaţi să colaboreze. Înţelegi şi ierţi, deşi – dacă te gîndeşti mai bine – nici nu cred că se pune problema de iertare. Cu ce sînt informatorii mai răi decît mine, de exemplu? Mă gîndesc ce aş fi făcut eu, dacă aş fi fost în locul lor – cred că am avut noroc că „m-am născut disident“ (căci tatăl meu a fost în tinereţe comunist, iar după Primăvara de la Praga a devenit disident) şi astfel am putut rezista sistemului. Nu este drept să vorbim de informatori, să-i catalogăm drept aceia care au făcut lucruri grave. De acord, unii au greşit, alţii au luat decizii pripite, dar majoritatea încearcă să-şi repare greşelile. O spun din nou: sper ca generaţiile tinere să fie mai înţelegătoare. Noi, cei trecuţi prin acel sistem, şi care avem încă un mod comunist de a gîndi, împărţim oamenii, foarte uşor şi poate fără argumente, în buni şi răi.

De ce spuneţi acest lucru tocmai dvs. – un fost disident, care a luptat împotriva sistemului comunist?

Tocmai pentru că democraţia şi libertatea nu au venit pentru mine în mod natural, ca aerul pe care îl respir, ci a trebuit să mă lupt pentru ele. Pentru un om normal, aceste două lucruri – democraţia şi libertatea – ar trebui să fie firesc. De fiecare dată cînd trec graniţa spre o altă ţară europeană, mă încearcă un sentiment plăcut: nu mai sînt graniţe, lumea este liberă. Dar, tocmai pentru că am acest sentiment, nu mă pot considera un om normal!

Vilnius, 10 mai 2009

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 mai la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Pentru o istorie cosmopolită a suferinţei

– interviu cu Dina KHAPAEVA –

După ce a studiat la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Dina Khapaeva a fondat, la Sankt Petersburg, împreună cu Nikolai Kopossov, Smolny College (www.smolny.org), unde este director ştiinţific şi ţine cursuri de istorie. A conferenţiat, între altele, la Duke University şi la New School for Social Research din New York. Se ocupă de istoria ideilor, relaţia dintre istorie şi memorie, istoria Uniunii Sovietice. În 2007 a publicat volumul Societatea gotică: morfologia unui coşmar.

În intervenţia dvs. la reuniunea revistelor culturale europene de la Vilnius, aţi spus că între comunism şi fascism există o serie de asemănări şi că acestea sînt „interşanjabile". Puteţi explica?

Ceea ce am vrut să spun este că cele două regimuri nu ar trebui comparate doar din perspectivă istorică, ci că ar trebui să se ia în considerare şi coexistenţa lor în timp, asemănările dintre mijloacele lor, dintre atrocităţile comise de ele. Este important ca lumea contemporană să admită că şi comunismul a fost un regim criminal care trebuie condamnat. Nu cer o vînătoare de vrăjitoare sau un proces al comunismului asemănător celui de la Nürnberg. Oricum, mulţi dintre vinovaţi au murit. Dar cred că este important din punct de vedere ideologic să eliberăm atmosfera de acel gen de compromisuri pe care, la toate nivelurile, oamenii continuă să le facă cu ideologia comunistă şi cu moştenirea sovietică. Este esenţial, în special pentru ţările Europei de Est şi pentru Rusia, să solicite comunităţii internaţionale condamnarea regimului comunist în locul încercărilor de a-i diminua crimele ori de a le justifica. Condamnarea comunismului este importantă din două motive: în primul rînd, pentru că el justifică relativismul istoric care domneşte în Rusia contemporană. În al doilea rînd, pentru că dăunează democraţiei ca proiect politic. Admir cartea lui François Furet, *Le passé d'une illusion,* în care arată că atît comunismul, cît şi fascismul au aceeaşi rădăcină şi au fost răspunsuri la problema participării politice a maselor, apărută în secolele XIX-XX. Este important de înţeles că moştenirea comunistă conservă într-un anumit fel un mesaj foarte periculos, ca orice ideologie care cheamă la o politică radicală. Cred că, în special pentru Rusia, faptul că regimul comunist nu a fost judecat rămîne un element important în înţelegerea transformărilor de acum ale ţării. Oricum, aş vrea să precizez că pentru Rusia de astăzi ar fi mult mai importantă condamnarea moştenirii regimului sovietic decît interzicerea actualului partid comunist.

Aşa cum ştiţi, în Vest sînt dispute între modurile de a percepe fascismul şi comunismul: una dintre diferenţele invocate, printre altele, este că, în timp ce fascismul este rău, comunismul are o ideologie bună – solidaritate, dreptate socială...

Mă voi întoarce la prezentarea lui Timothy Snyder, care a arătat această mitologie: cum comunismul părea că luptă împotriva fascismului şi părea menit să alunge răul ce fusese adus de acesta în lume. Cel de-Al Doilea Război Mondial – şi rolul URSS în acest război – a fost considerat un asemenea proces de alungare a răului. Cred că este important să înţelegem că ambele regimuri erau la fel de nocive. Faptul că un regim îl distrusese pe celălalt nu însemna că vreunul dintre ele avea scopuri sau idealuri diferite. Ar trebui să ţinem minte despre comunism că, potrivit marxismului (care e, într-un fel, scenariul cel mai pur al acestui regim), vorbea despre dictatură şi despre excluderea unor grupuri sociale în favoarea altora. Ceea ce trebuie să reţinem este că mesajul idealist construit de marxism şi comunism este capabil să revitalizeze, în zilele noastre, aceleaşi iluzii, şi, într-un anume sens, aceleaşi tragedii pe care omenirea le-a încercat deja din cauza regimurilor comuniste.

De la victimizare la amnezie

Aţi vorbit, într-o conferinţă la The New School for Social Research din New York, despre „amnezia istorică" din Rusia. Nu credeţi că şi Europa suferă de aceeaşi maladie?

Tabloul european este puţin mai complicat. „Lucrul asupra trecutului", pentru a utiliza celebra expresie al lui Theodor Adorno, a dus la crearea, în Germania, Franţa, Italia, a unui înalt grad de consens intelectual în legătură cu fascimul: *Never again!* Europa nu e amnezică în această privinţă. La fel şi în privinţa Holocaustului. În ceea ce priveşte comunismul, situaţia e diferită. Sînt două motive pentru care europenii nu se grăbesc să condamne comunismul: mai întîi, lunga poveste romanţată a intelectualilor vestici, care au călătorit în Rusia sovietică din Franţa, Anglia, Italia, America, şi care au investit speranţe şi iluzii în ideologia comunistă. În al doilea rînd, pentru că statele din vestul Europei au o istorie a colaborării lor, timp de 70 de ani, cu regimul sovietic, şi cred că aceasta este o afacere neterminată.

Pe 9 Mai (Ziua Europei, dar şi a victoriei coaliţei aliate în Al Doilea Război Mondial) am văzut la televizor că în Moscova a fost o mare paradă militară. Ce semnificaţie îi acordaţi?

Această paradă a devenit un ritual central pentru că celebrează un mit fondator foarte important, probabil singurul care a rămas pentru a menţine unitatea „naţiunii ruse": un mit despre Al Doilea Război Mondial. Nu spun că războiul este un mit şi nu neg că a fost o mare tragedie care a adus suferinţe teribile poporului. Spun doar că atît în vremea sovietelor, cît şi acum este utilizat în scopuri politice. Mitul serveşte ca baricadă sau oblon care să îi împiedice pe compatrioţii mei să înţeleagă că Uniunea Sovietică şi Al Doilea Război Mondial nu înseamnă numai sacrificiul eroic al poporului sovietic. Ei nu vor să realizeze că Al Doilea Război Mondial, şi în special ceea ce se numeşte Marele Război Patriotic, a fost şi o mare crimă pe care guvernul sovietic, partidul comunist şi generalii sovietici au comis-o împotriva propriilor soldaţi şi a propriului popor. Acest mit îl transformă pe Stalin în erou de război care a învins răul numit fascism şi justifică atrocităţile şi crimele comise de regimul sovietic pentru că armata sovietică „a eliberat lumea de cel mai mare rău". Pe cale de consecinţă, apărătorii acestui mit consideră că cine denunţă regimul sovietic denunţă şi Marea Victorie, umileşte poporul sovietic care s-a sacrificat şi a suferit şi, deci, comite un sacrilegiu. Acest mit împiedică reflecţia asupra naturii criminale a stalinismului şi, astăzi, este folosit ca principalul vehicol pentru revizionismul istoric în Rusia. Dar în timpul regimului sovietic acest mit avea şi o altă funcţie importantă: permitea canalizarea tuturor suferinţelor îndurate de oameni în timpul puterii sovietice, în timpul Teroarei Roşii, în timpul marii epurări şi după război în această unică naraţiune despre suferinţă. Folosind o frază a lui Şostakovici, datorită Marelui Război Patriotic, poporului sovietic îi era în sfîrşit permis „să plîngă şi să jelească aşa cum simte": să vorbeşti despre război era singurul mod legitim de a-ţi exprima tristeţea şi amărăciunea în legătură cu rudele care au murit ori au fost persecutate de puterea sovietică.

Aceasta creează ceea ce aţi numit „false amintiri"?

„Falsele amintiri" sînt amintiri inventate despre trecut, a căror existenţă istorică e îndoielnică, dar oamenii au diverse motive de a crede în ele. În acest sens, actuala amnezie din Rusia, lipsa de dorinţă de a rememora crimele regimului sovietic şi de a asuma o responsabilitate pentru ele reprezintă o „falsă amintire". La începutul anilor '90, din diverse motive pe care nu le voi aminti acum, populaţia postsovietică şi-a negat complet orice responsabilitate istorică pentru crimele comise în regimul sovietic. Totodată, Federaţia Rusă este moştenitoarea fostei Uniuni Sovietice. Dar responsabilitatea pentru crimele comise pe teritoriul ei de către predecesorii direcţi nu a fost niciodată un subiect de discuţie. Dezbaterea istorică şi controversa care au avut loc în Germania după război nu s-au întîmplat niciodată în Rusia. A existat doar o scurtă perioadă de acuzaţii la adresa stalinismului. Oamenii s-au considerat „victime ale totalitarismului". Victimizarea s-a transformat apoi foarte uşor în amnezie şi în lipsa dorinţei de a vorbi despre trecut.

„Falsificarea istoriei" şi gustul libertăţii

Principalul subiect al acestei conferinţe au fost istoriile europene: concluzia a fost că a avem încă două viziuni diferite, una vestică şi una estică, în privinţa trecutului recent. Care este poziţia Rusiei în această schemă? Are o „a treia istorie"?

Sînt foarte sceptică în privinţa creării istoriei naţionale ca naraţiune istorică. Pentru că noţiuni precum „naţiune" trec printr-o criză. Coceptul de „naţiune" nu mai funcţionează. Momentul şi condiţiile intelectuale în care au fost scrise istoriile naţionale au trecut. Istoria naţională pe care Pierre Nora o numeşte *roman national* a fost întotdeauna considerată un soi de evoluţie progresivă a unei aşa-numite fiinţe naţionale care permitea supuşilor unui anume stat naţional să-şi proiecteze propriile aşteptări şi propria maturitate în această naraţiune. Această glorioasă istorie patriotică a naţiunii a creat identităţi naţionale pozitive. Nu cred că există, cel puţin în Europa, vreo ţară capabilă să mai producă o asemenea naraţiune din propria-i istorie consumată. Şi cred că în lumea contemporană nu mai e nevoie de o asemenea istorie. În orice caz, pentru un istoric atent la problemele metodologice ale disciplinei sale, este imposibil să scrie o astfel de istorie. Cred că putem scrie împreună o istorie a suferinţei, dar aceasta nu poate fi naţională, ci cosmopolită.

Poate exista însă o „mare naraţiune europeană"? Sînt discuţii privind crearea unei identităţi europene şi, pentru aceasta, avem nevoie de o istorie comună. Există posibilitatea de a aduce laolaltă atîtea ţări într-un soi de „roman european"?

Se poate întîmpla ca o asemenea naraţiune să fie creată, dar sînt sceptică în ceea ce priveşte o atare posibilitate. Nu cred că este un proiect realist. Lumea tinde să devină cosmopolită.

După 20 de ani, credeţi că încă mai există Cortina de Fier? Pentru că vorbim în continuare despre tot felul de deosebiri între Est şi Vest. Credeţi că după 20 de ani aceste diferenţe continuă să fie importante?

Cred că da, şi am realizat după această conferinţă că nu îmi dădeam seama cît de diferită este situaţia din ţările Europei de Est faţă de cea din Rusia: în cele dintîi, se discută cum să se deschidă dosarele fostelor servicii secrete, cum să se publice, în timp ce în Rusia documentele acelea sînt închise din nou, şi Dumnezeu ştie pentru cît timp. Aici se discută despre cum să livrezi mesajul, cum să spui adevărul dureros despre trecut, în timp ce în Rusia situaţia este opusă. Recent, a fost creată o comisie prezidenţială pentru a preveni „încercările de falsificare a istoriei în detrimentul Rusiei". Această simplă formulă pune în pericol libertatea de expresie şi libertatea academică. Şi mai important, va promova un fel de memorie pe seama celorlalţi, ceea ce cu siguranţă este periculos pentru democraţie. Europa de Vest reprezintă o altă dimensiune în această istorie foarte complicată. Diferenţele sînt reale şi există şi nimeni nu ar trebui să le subestimeze. Singura mea speranţă este că, după aceşti 20 de ani şi în ciuda tuturor problemelor cu care se confruntă Rusia, oamenii s-au obişnuit să trăiască într-o lume deschisă. Şi sper că gustul libertăţii va rămîne întotdeauna important pentru ei.

Vilnius, 10 mai 2009

Istoria şi perspectivele ideologice

– interviu cu Walter FAMLER –

Editor al revistei Wespennest *(http://www.wespennest.at), Walter Famler este şi director al unui prestigios centru cultural din centrul Vienei, Alte Schmiede Kunstverein, organizat într-o veche fierărie din secolul al XVIII-lea. E pasionat de jazz (la reuniunea revistelor culturale europene desfăşurată la Sibiu în 2007 a făcut un* jam session *cu trupa de jazz dintr-un club) şi de Iuri Gagarin, a cărui figură o studiază în ultimii ani.* Wespennest *a publicat un număr important de traduceri din literaturile est-europene, inclusiv din literatura română.*

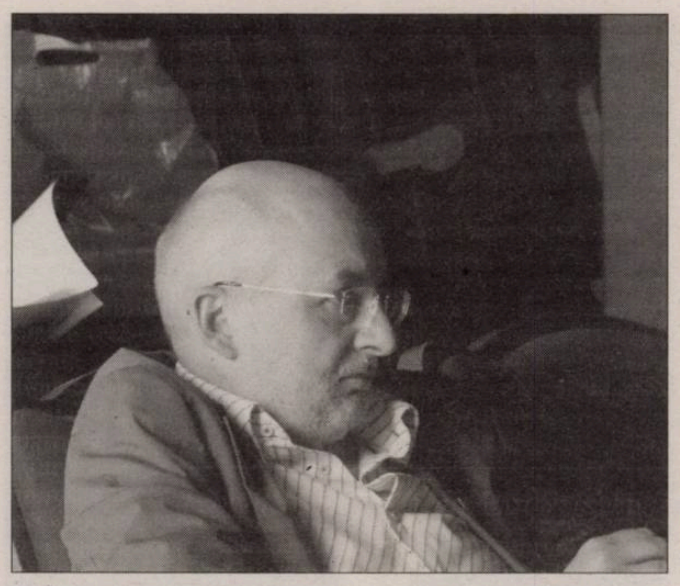

Recuperarea trecutului

Trăiţi la Viena, care este – şi a fost şi în timpul Războiului Rece – un fel de placă turnantă între Est şi Vest. Cum se văd, din acest punct, după 20 de ani, „resturile" Cortinei de Fier? Mai există?

Din perspectiva noastră, Cortina de Fier nu mai există. Barierele nu au dispărut doar fizic, ci şi în percepţia oamenilor. Desigur, asta s-a întîmplat după doar cîţiva ani în domeniul schimbului internaţional, atît la nivelul statului, cît şi al afacerilor. Există însă mentalităţi conturate diferit, ceea ce are legătură cu comportamentul în societate. Asta se vede mai puţin la tinerele generaţii, dar printre cei mai în vîrstă se observă, în Est, o anume dependenţă de Stat şi de ajutoarele sale: oamenii vor ca Statul să îi sprijine. Dar cred că noile tehnologii şi mass-media anulează diferenţele. Televiziunile comerciale, de exemplu, sînt la fel – în Vest şi în Est. Modul în care oamenii sînt „construiţi" de noile tehnologii ale comunicării este acelaşi: există o tendinţă generală de a adopta noul, bazată pe competenţe şi „facilităţi", ceea ce creează un anume tip de egalitate între Est şi Vest, dar – paradoxal – generează şi inegalităţi, pentru că felul de a se adapta la noile tehnologii depinde încă de formaţia individuală, de diferenţele între bogaţi şi săraci şi de altele. Cine spune că nu mai există diferenţe de clasă spune o mare minciună. Socialismul şi comunismul au fost bazate strict pe diferenţele dintre clase, ceea ce a fost, desigur, şi un instrument de propagandă pentru nomenclatură, dar a fost şi un fel de iluzie în care oamenii au ajuns să creadă. Acum, oamenii te privesc ciudat cînd vorbeşti despre diferenţele de clasă, pentru că există această nouă „ideologie" a individului care se poziţionează într-o anume ierarhie. Şi există societatea de consum, în Est şi în Vest...

Cuceriţi fiind de noua tehnologie şi de societatea de consum, vi se pare că tindem să ne uităm trecutul recent? Dincolo de ce ne leagă astăzi, amintirile noastre sînt diferite, istoriile sînt diferite...

Şi interpretarea istoriei e diferită, în special în privinţa Holocaustului – aşa cum s-a văzut şi la această reuniune de la Vilnius. În Vest, dezbaterile despre Holocaust au început în anii '60, au existat cîteva mari procese ale celor care au săvîrşit crime. Ce-i drept, puţini dintre criminali au fost judecaţi şi condamnaţi, mulţi au dispărut pur şi simplu, alţii au murit între timp. Dar tot acest fenomen de dezbatere şi asumare a Holocaustului a culminat, în anii '90, cu un fel de entuziasm memorial de stat. Asta se poate vedea foarte bine în Memorialul Holocaustului de la Berlin, al cărui design e, după părerea mea, pur şi simplu greşit: apar acolo sicrie de beton – e ca şi cum ai pune o lespede turnată din ciment peste memorie. Sigur, la mijloc e multă cercetare istorică şi expertiză, dar ea rămîne doar la nivel academic, cine merge la acel monument nu vede decît beton turnat. Dincolo de cercetările academice şi de rituri memoriale, educaţia publică s-a făcut în spiritul recunoaşterii şi asumării istoriei recente. În Germania şi în Europa de Vest în general au existat, şi la nivelul marelui public, dezbateri, pagini întregi din ziare ori filme documentare despre crimele de război. Acestea din urmă fac, paradoxal, şi un fel de propagandă nazismului, pentru că vezi în ele oameni mărşăluind, fragmente din discursurile lui Hitler, scene de război, *Wehrmacht*-ul în ipostaze eroice şi altele. Sigur, scenele sînt comentate, iar comentariul nu e favorabil nazismului. Dar limbajul imaginilor e diferit de cel verbal. Există în Austria noi mişcări de extremă dreaptă care, în întrunirile lor, reiau şi imită scenele văzute în astfel de documentare şi refac tot ritualul militar nazist. Au şi site-uri pe Internet şi unii dintre membrii acestor „cercuri ideologice" au ajuns chiar să deţină funcţii importante în administraţie şi politică. Există apoi cazul Jörg Haider, liderul unui partid de extremă dreaptă, fost guvernator al provinciei Carinthya, care a murit într-un accident de maşină produs din vina sa: era beat şi mergea cu 247 de km/h. După moarte, a fost „eroizat" şi privit ca o victimă, iar acum există un număr destul de mare de oameni convinşi că a fost ucis de agenţii Mossad. Aici acţionează un fel straniu de antisemitism, pentru că cei mai mulţi nici nu ştiu exact ce este Mossad, ştiu doar că e o agenţie evreiască. Dar noile mişcări de extremă dreaptă tocmai pe asta ştiu să mizeze – pe ceea ce oamenii au în minte într-un mod destul de confuz. În Austria, de pildă, mulţi tind să revalorizeze dimensiunea „socialistă" a naţional-socialismului, gîndind foarte simplist: e adevărat că eram liberi şi naziştii ne-au ocupat, e adevărat că nazismul a omorît mulţi evrei şi nu trebuia s-o facă, dar era totuşi o formă de socialism – s-au construit autostrăzi, nu exista şomaj, locurile de muncă erau sigure etc. Un astfel de discurs a fost reciclat de partidul lui Haider timp de 25 de ani. În Ungaria a apărut Garda Naţională, care a omorît mai mulţi romi. Dar opinia publică nu pare foarte neliniştită din cauza unor fenomene de acest gen: trăim într-un fel de *leisure society,* oamenii nu vor să privească dincolo de imaginile şi percepţiile de suprafaţă. Iar la suprafaţă totul pare că funcţionează bine. Problema este însă cum *proiectezi* o societate, dincolo de aparenţa de succes.

Comunismul – o foarte ciudată religie...

În Est se discută nu doar despre crimele nazismului, dar şi despre ale comunismului, şi se cere condamnarea regimului comunist. Sînteţi de acord?

Sînt de acord cu cele mai multe argumente în favoarea condamnării comunismului şi nazismului. Dezbaterea de la Vilnius a fost foarte interesantă din acest punct de vedere. Am fost impresionat de intervenţia doamnei Irena Veisaite – care a supravieţuit Holocaustului, dar este şi o personalitate foarte puternică. Toată familia sa a murit într-un lagăr de concentrare. La sfîrşitul discursului său, se întreba dacă poate avea loc un proces împotriva comunismului, asemănător celui de la Nürnberg. Cred că e imposibil aşa ceva. Procesul de la Nürnberg a fost „ghidat" şi condus de armatele aliate. Nu se poate face aşa ceva acum. Şi apoi, despre care crime ale comunismului vorbim? Despre cele de după război? Despre cele de după 1917 şi din vremea stalinismului? Pe care şi cum le aducem în faţa instanţei? Este vorba de o istorie care îşi are rădăcinile în secolul al XIX-lea. Şi atunci, ca să mergem pînă la capăt, ar trebui să judecăm şi alţi oameni, şi chiar partide. E prea complicat. Bineînţeles, crimele trebuie discutate şi analizate, arhivele serviciilor secrete trebuie deschise. Dar nu numai în Est: şi la noi, în Vest, pot apărea lucruri interesante. De exemplu, despre rolul CIA în Războiul Rece. Recent, în Austria s-a permis accesul la documente de arhivă din anii '40-'50. Acum cîteva săptămîni, a apărut o relatare, pe baza acestor documente, despre un important editorialist de la *Die Presse,* un jurnalist foarte respectat în vremea sa (acum decedat). S-a dovedit că avea dese contacte cu agenţi CIA şi îşi scria articolele şi comentariile la sugestia lor şi exprimînd punctul lor de vedere. Nu era plătit de CIA, dar avea o colaborare strînsă cu agenţia americană. S-a mai aflat că CIA a finanţat unele societăţi literare austriece. Pe de altă parte, după război, pînă în 1955 (cînd Austria şi-a declarat neutralitatea), sovieticii au influenţat şi ei multe lucruri, au arestat ori şantajat oameni, pe unii politicieni i-au corupt ş.a.m.d. Aşa încît, dacă vorbim despre istorie, trebuie să avem în vedere toate aceste episoade, privite din perspective ideologice diferite. Şi cred că e bine să ne declarăm de la început poziţia ideologică. Eu, de pildă, recunosc că vorbesc din punctul de vedere al unui social-democrat.

Dintr-o perspectivă estică, există senzaţia că, tocmai pentru că mulţi intelectuali vestici sînt marxişti, este refuzată condamnarea comunismului.

Cred că *intelligentsia* de stînga trebuie să gestioneze această problemă uzînd de o trăsătură care îi e caracteristică: spiritul critic. Cunosc destui intelectuali, scriitori, universitari şi ştiu pe ce poziţii erau în anii '60, aşa că ei nu condamnă comunismul pentru că au fost cîndva maoişti, troţkişti etc. Pe de altă parte, cred că este şi o problemă a „generaţiei '68" (căreia eu nu îi aparţin, sînt ceva mai tînăr, dar de care am fost puternic influenţat în adolescenţă), care trebuie reanalizată din alt unghi. Istoria intelectuală a Vestului din ultimii 50 de ani este şi o istorie politică, pentru că începînd cu anii '60 publicul intelectual occidental a fost politizat din direcţia stîngii. Apoi intelectualii au fost, într-un fel, „adoptaţi" de Sistem şi au devenit agenţi ai schimbării. Există, de exemplu, cazul foarte interesant al lui Joschka Fischer, care dintr-un stîngist radical a devenit ministru de Externe al Germaniei. Iar ca ministru nu putea fi, evident, un stîngist radical. El a repus pe agenda publică problema trimiterii de trupe în afara ţării, iar acum avem soldaţi germani în Afganistan. Această transformare e de fapt un fel de convertire – aşa cum au fost atîtea, în orice societate. E un fapt religios, deşi se discută despre astfel de convertiri în termeni politici. E de fapt şi o problemă de credinţă: oamenii cred în ceva, inclusiv în ideologii. Comunismul a fost şi el o foarte ciudată religie – de exemplu, pentru comuniştii sovietici Kremlinul avea rolul unei Catedrale. Mă ocup de o vreme de studierea lui Iuri Gagarin, care după părerea mea a fost, în URSS, transformat într-o figură religioasă, într-o icoană.

Credeţi că, în societăţile noastre de astăzi, invadate de prezent, mai există – în special din partea tinerilor – dorinţa de a afla mai multe despre trecutul recent?

Sînt foarte sceptic în această privinţă. În copilărie, eram înconjurat de istorie. Cunoşteam oameni care făcuseră războiul şi rămăseseră blocaţi mental în acea perioadă: vorbeau tot timpul despre război. Bunicii noştri ne povesteau despre trecut, aşa încît creşteam cu astfel de poveşti. Sînt născut în 1958 şi am cunoscut oameni care îl văzuseră pe Hitler – aşa încît am aflat destule despre el într-o vreme cînd accesul la documente care îl priveau nu era posibil. În copilărie, ne jucam cu arme rămase din război şi asta ne stîrnea curiozitatea. Aveam o relaţie directă cu trecutul şi cu istoria. Acum nu se mai întîmplă aşa ceva. E o problemă majoră. Oamenii sînt „antrenaţi", prin cultura de masă, să-şi piardă anumite însuşiri, inclusiv aceasta: curiozitatea faţă de trecut.

Vilnius, 10 mai 2009

interviuri realizate de Mircea VASILESCU

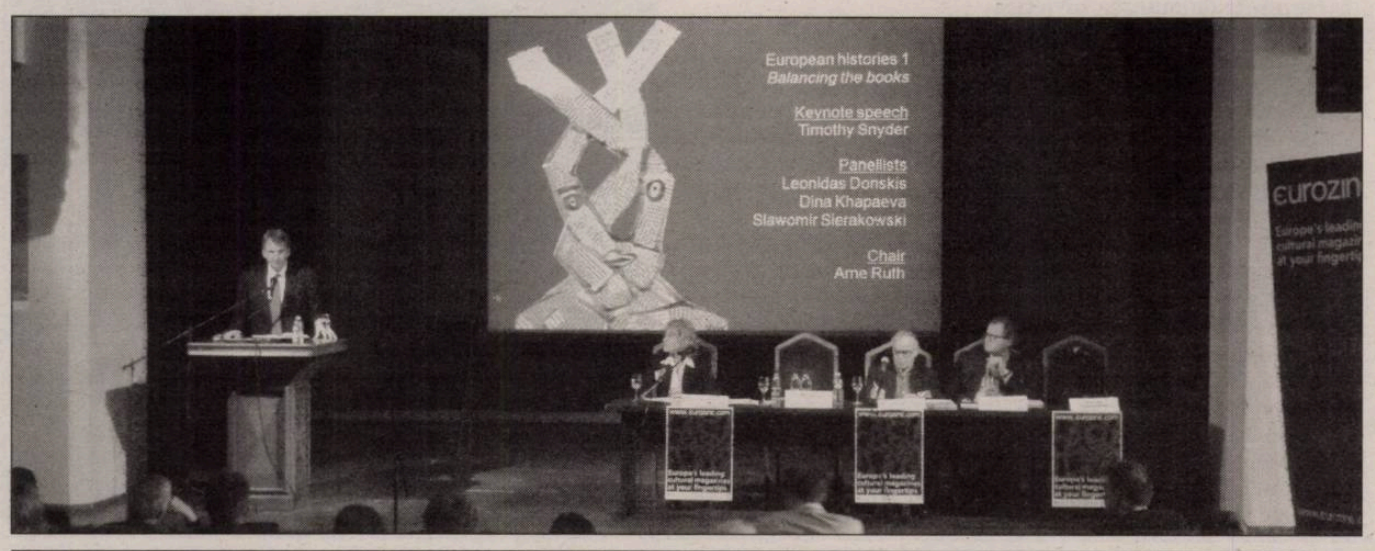

Adrian CIOROIANU

Rosturile (şi costurile) legitimatoare ale Istoriei

Cu cît prezentul pune mai multe probleme, cu atît mai mult se speră că soluţia-panaceu ar putea veni din trecut. Fie că-i vorba despre credibilitatea internă a regimurilor politice sau despre relaţiile cu vecinii, fie că e menită să vorbească despre prieteni sau despre adversari, Istoria primeşte – premeditat – un rol legitimator şi este însărcinată să arate care dintre versiunile privind prezentul şi viitorul sînt de preferat. În linii mari, acestea sînt coordonatele istoriografiei *romantice* de secol XIX – şi ale sistemelor educaţionale şi politice contemporane cu ea. Aşa spune teoria – pentru că realitatea prezentă arată cît de insidios poate fi, şi astăzi, un anume *neo-romantism* ce trece graniţa cărţilor şi plonjează direct în geopolitică.

Să luăm exemplul a două state vecine. Nu România şi Ungaria (despre care s-a vorbit frecvent), ci Rusia şi Ucraina. Istoria lor comună, lungă şi complexă, ar trebui să le predispună la calm şi complementaritate – spune teoria. Realitatea spune altceva: tocmai istoria lor comună le îngreunează destinul de azi şi deschide mugurii incompatibilităţilor politice.

Taras Bulba în luptă cu NATO

Mai nou, totul pare a fi plecat de la o aniversare. În 2009 se împlinesc 200 de ani de la moartea lui Nikolai Gogol. În cinstea jubileului, Ministerul rus al Culturii a investit (de-a lungul ultimilor trei ani) 20 de milioane de dolari într-o ecranizare a romanului *Taras Bulba*. Pe 3 aprilie a.c. superproducţia a avut premiera la cinematograful „Octombrie" din Moscova şi succesul a fost pe măsură. Ca şi în roman, cazacul Taras Bulba din film luptă vitejeşte să-i alunge pe polonezi de pe pămînturile sale strămoşeşti. Dat fiind că polonezii erau invadatorii occidentali (şi catolici) ai acelei epoci, iar *Rusia mică* (şi ortodoxă) de atunci acum se cheamă Ucraina, nu sînt greu de intuit „ramificaţiile ideologice şi geopolitice" ale acestui film (spune analistul Taras Kuzio în *Eurasia Daily Monitor*, 6 mai a.c.). Poate că „vina" e a lui Gogol: ucrainean prin naştere şi parte a culturii ruse prin creaţie, el nu a intuit nici o clipă că la 200 de ani de la naştere va fi pion într-un război cultural-politic între două state ai căror conducători au o viziune total diferită privind prezenţa NATO în zonă.

Nici Ucraina n-a stat cu mîinile în sîn. Acum cîţiva ani, autorităţile de la Kiev au susţinut o amplă campanie (istoriografică şi propagandistică) menită să demonstreze că foametea declanşată de Stalin în Ucraina la începutul anilor 1930 a fost de fapt un autentic genocid etnic. Nu pe clasa kulacilor se răzbuna Stalin, ci pe rasa ucrainenilor – acesta era mesajul. În 2007, delegaţia Ucrainei pe lîngă UE a deschis o expoziţie cu această temă la Bruxelles; am fost unul dintre vizitatori şi, la plecare, am primit cadou un DVD cu documente privind foametea din 1932-'33. Autorităţile de la Moscova nu agreează această interpretare. Drept care în februarie a.c. Ministerul de Externe rus a scos şi el un DVD (şi urmează să scoată cîteva volume adiacente de documente) menit a demonstra că foametea din Ucraina a fost îndreptată împotriva ţăranilor în genere, fără deosebire de etnia lor. Nu despre Istorie e vorba aici, ci despre prezent.

Paradă militară cu Eurovision

Şi măcar de Rusia ar avea probleme numai cu Ucraina. Recent, pe 9 mai, în Piaţa Roşie din Moscova, sub privirile preşedintelui şi prim-ministrului locali, s-a desfăşurat cea mai mare paradă militară din ultimele două decenii. 9000 de soldaţi au defilat în pas de gîscă, o fanfară cu peste 1000 de muzicanţi a încălzit atmosfera, 70 de avioane şi elicoptere au brăzdat cerul, 110 piese de armament (tancuri, transportoare, baterii de tunuri, lansatoare de rachete nucleare) de ultimă oră au trecut pe sub ochii admirativi ai publicului. Potrivit *The Economist* (16 mai a.c.), pregătirea evenimentului ar fi costat cca 94 de milioane de dolari; şi nu despre celebrarea sfîrşitului Războiului Al Doilea Mondial era vorba acolo, ci despre pregătirea Rusiei de a face faţă oricînd – azi sau în viitor – unui alt război. În cuvîntul său, preşedintele Medvedev a spus că lecţiile istoriei rămîn valide mai ales în faţa „celor ce încearcă noi aventuri militariste" împotriva ţării sale – trimitere directă la un alt stat vecin: Georgia lui Mihail Saakaşvili, cu care Rusia s-a aflat în război în august 2008. După paradă, Medvedev s-a dus la Kremlin, fiind gazda unei recepţii cu veteranii din 1941-'45. Iar premierul Putin s-a dus să inspecteze pregătirile care, la Arena Olimpică din Moscova, se făceau pentru găzduirea festivalului muzical *Eurovision* – o ediţie la care Georgia nu avea să participe, din moment ce piesa propusă de ea a fost refuzată de organizatori. Motivul nu ţinea de muzică, ci de text: cîntecul purta străveziul titlu *„We don't wanna put in!"* Somaţi să schimbe refrenul, georgienii au refuzat – şi au privit festivalul la televizor (ca şi parada).

În fine, să mai spun că instrumentalizarea trecutului se pune în calea fericirii nu numai în acest triunghi non-amoros Rusia-Ucraina-Georgia. Pe blogul său, preşedintele Medvedev denunţa recent „falsificatorii istoriei", iar Duma rusă a adoptat o lege prin care cei care caricaturizează „victoria sovietică în Al Doilea Război Mondial" sînt pasibili de amendă sau de închisoare. În ultimul deceniu, în sistemul de învăţămînt rusesc a apărut o schimbare de ton: opoziţia internă şi analişti externi au vorbit despre o treptată reabilitare a lui Stalin (al cărui rol pozitiv în război, prin subliniere, ar fi menit să-i camufleze păcatele), ca şi despre controlul direct al autorităţilor asupra manualelor şcolare. O ţintă prin ricoşeu a acestor reglementări o reprezintă toţi acei vecini ai Rusiei (Ţările Baltice mai ales, dar nu numai) care se încăpăţînează să spună că Armata Roşie a venit ca „ocupant"; în viziunea Moscovei, termenul corect pe care fostul soldat sovietic îl merită este acela de „eliberator". În 2007, această problemă a dus la un conflict diplomatic între Rusia şi Estonia – atunci cînd autorităţile de la Tallin au decis mutarea unui monument al ostaşului sovietic, iar Moscova a interpretat gestul ca fiind o provocare. Din întîmplare sau nu, în săptămînile următoare acelui diferend sistemul informatic al Estoniei a fost ţinta mai multor atacuri cibernetice concertate – nici acum nu se ştie din partea cui (dar nu lipsesc bănuielile).

O reţea a memoriei rănite

Aşadar, Istoria păstrează în acest perimetru multe răni deschise. Răni ale memoriei, răni ale politicii, răni ale orgoliului. Nu toate sînt plăgi ale trecutului; unele au un acut apetit pentru infestarea prezentului. De exemplu, mă tem că recenta diatribă a preşedintelui Băsescu împotriva „celor ce se fac părtaşi cu Ribbentrop-Molotov" s-ar putea să deranjeze nu numai la Moscova, ci şi la Berlin. Pentru că aceste răni sînt uniform distribuite şi surprinzător de interconectate. Rana unuia este şi rana celuilalt. Zgîndăreşti una şi se simte durerea în toate.

PUBLICITATE

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE FILM TRANSILVANIA
www.tiff.ro
EDIȚIA 8, 29 MAI – 7 IUNIE 2009, CLUJ-NAPOCA
prezentat de:
vodafone
URSUS

Cu sprijinul:
MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR
CONSILIUL JUDEȚEAN CLUJ
PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL CLUJ-NAPOCA
MEDIA
TAROM

Sponsori:
IULIUSMALL
ZENTIVA
MasterCard
TNT
NESCAFÉ
BANCA TRANSILVANIA
upc
LG
Electrogrup
Mercedes-Benz
Credit Europe Asigurari

Parteneri media:
Europa FM
TV5MONDE
adevărul
adevărul de seară
TV adevărul
ELLE
JOY
VIVA!
HBO
24-FUN
DILEMA VECHE
Dilematica
Click!
Click! Femei
Forbes
cinemax
NewsIn
HotNews
cinemagia
PORT.ro
acasă.ro
FEEDER.RO
trilulilu

Cristi LUCA

Plimbări pe plaje

– *Festivalul Filmului European* –

Ediţia a XIII-a a Festivalului Filmului European a avut loc anul acesta în patru oraşe: Bucureşti (7-17 mai), Braşov (15-17 mai), Timişoara (21-24 mai) şi Iaşi (28-31 mai). Organizat de Institutul Cultural Român, cu sprijinul ambasadelor şi al centrelor culturale ale ţărilor europene, festivalul nu s-a mai concentrat pe o tematică anume, mizînd pe diversitate în toate formele ei – după cum a declarat consilierul pentru selecţie Alex Leo Şerban.

Gomorra – *Italia*

Cîştigătorul Premiului Juriului la Cannes a deschis ediţia din acest an a festivalului. Transpunere a romanului cu acelaşi nume, scris de Roberto Saviano, filmul regizat de Matteo Garrone e o incursiune în universul mafiot italian. Ce deosebeşte *Gomorra* de alte filme cu gangsteri (cele ale lui Scorsese, Coppola sau De Palma) e faptul că aici, orice mişcare a camerei e în primul rînd o chestiune ce ţine de moralitate, conform teoriei lui Godard. Singurul mod posibil de a prezenta Răul nu e să-l înfrumuseţezi şi să-l faci digerabil publicului, ci să-l priveşti fix în faţă, fără menajamente şi fără grija excesivă pentru estetic. Tocmai asta dă întreaga măreţie a filmului. Cele cinci poveşti din Napoli sînt poveştile unor oameni din lumea interlopă, care ucid sau sînt ucişi într-un mod stupid, brusc şi violent, fără explicaţii inutile, care înşală sau sînt înşelaţi, fără acel cod al onoarei omniprezent în filmele de gen. Personajele de aici nu mai apucă să-şi facă cruce înainte de a trage, ca-n *Cidade de Deus*. Apasă pe trăgaci şi au grijă să nu clipească.

Cu susu-n jos – *Macedonia*

Filmul lui Igor Ivanov (încă o ecranizare) e un fel de *Rebel fără cauză,* varianta balcanică. În locul lui James Dean, avem un brunet pozînd drept un mare neînţeles într-o lume fără pic de iubire (evident). Îi place circul (cui nu-i place?), ştie un număr de acrobaţie cam de 2 lei (stă pe o scară, fără sprijin) şi se îndrăgosteşte de o fată, genul de zînă inaccesibilă. Deşi te prinzi de la începutul filmului că e un basm care se încheie prost, rămîi totuşi pironit în scaun, fermecat de ritmul alert şi de naturaleţea stîngace. Pentru amatorii de cinema de artă e cam puţin, dar pentru un clip muzical (cam lung, e drept – 120 de minute), nu e rău.

Fraţii Karamazov – *Rusia*

Nimic altceva decît o piesă de teatru după romanul lui Dostoievski. Metafore grele, culori sumbre şi o nefericire vecină cu disperarea. Cu siguranţă admiratorii autorului rus vor fi încîntaţi de acurateţea punerii în scenă, numai că drumul spre peliculă nu implică doar o filmare făcută într-un spaţiu neconvenţional (o hală industrială) şi o interpretare plină de patos.

Tatăl Giovannei – *Italia*

Un film a cărui eleganţă nu vine din scenografia superbă sau măiestria cadrelor, ci din delicateţea cu care sînt prezentate suferinţa şi sacrificiul unui părinte (Silvio Orlando) rămas singur să-şi îngrijească fiica bolnavă psihic. Adevărul filmului lui Pupi Avati nu e unul care să-ţi sară în ochi şi să te bruscheze. E cel al unei inimi generoase, care bate discret.

Acasă – *Elveţia*

Tot despre familie e şi *Acasă,* regizat de Ursula Meier. Deşi protagoniştii sînt toţi ţicniţi (a se citi nevrotici) sau în pragul ţicnelii, ceea ce pune capac nu sînt relaţiile lor disfuncţionale, ci o autostradă aflată fix lîngă curtea casei lor. Paradoxal, în loc să abdice şi să caute un loc mai liniştit (la propriu), eroii găsesc tot felul de soluţii ingenioase şi pline de umor pentru a se adapta situaţiei delicate de a nu-şi putea trăi viaţa privată. Dincolo de critica asumată la adresa societăţii ce ne invadează intimitatea, *Acasă* e în primul rînd un film despre supravieţuire. Din interiorul familiei şi din afara ei.

Plajele lui Agnès – *Franţa*

Prezent anul trecut la Festivalul de Film de la Veneţia, documentarul autobiografic al regizoarei Agnès Varda e o minunăţie. Preţ de o oră şi 50 de minute ne sînt prezentate amintirile din viaţa ei publică (fotograf, scenarist, cineast, artist plastic) şi privată. Contribuţia ei la istoria celei de-a şaptea arte e dată de numărul mare al filmelor iubite atît de public, cît şi de critică *(Cleo de 5 à 7, La pointe courte, Sans toit ni loi, Le Bonheur).* Mai presus de importanţa operei ei (incontestabilă) stă acel spirit ludic mereu în căutarea poeziei şi a tandreţii unei lumi pline de viaţă. Fiecare amintire îşi are logica ei, o logică ce nu ţine doar de construcţia unui film, ci mai ales de emoţia pe care autoarea vrea să ne-o transmită. Există o secvenţă în care doi pescari, filmaţi în tinereţe de Agnès Varda, se văd la bătrîneţe pe un ecran mobil de cinema, purtat pe drumul unui sat. Nu e nimic facil sau demonstrativ în acea secvenţă. E pur şi simplu un omagiu splendid adus Cinematografiei, dar şi oamenilor, locurilor şi iubirilor ce au definit-o pe Agnès. Dacă în prima parte a filmului, asistăm la o rememorare jucăuşă a unei tinereţi puse în slujba creaţiei (expoziţii de fotografie, începuturile Noului Val francez, instalaţii de artă, întîlnirea şi lucrul cu artişti celebri – Deneuve, Godard, Jane Birkin, Depardieu, Jim Morrison), în cea de-a doua parte, în care moartea îşi face discret simţită prezenţa, eleganţa cu care aceasta e sugerată spectatorilor ţine de un rafinament desăvîrşit. Filmul nu are tonul unui testament, nu e plin de învăţăminte şi gînduri metafizice, e doar unul în care există un singur regret. Acela de a nu-şi termina călătoria împreună cu partenerul ei de-o viaţă, regizorul Jacques Démy *(Les Demoiselles de Rochefort).* Lui Agnès i-au rămas oglinzile de pe plajele pustii, în jurul cărora copiii şi nepoţii ei dansează balet.

Cea mai fericită fată din lume – *România*

Debutul în lungmetraj al regizorului Radu Jude e printre cele mai bune din România ultimilor ani. În ciuda unor momente în care acţiunea trenează, povestea unei tinere care cîştigă o maşină în urma unei campanii promoţionale la un suc e înduioşătoare. Delia (Andreea Boşneag) reuşeşte să te facă din primul moment să fii de partea ei în lupta pe care o duce cu părinţii dornici să-i sustragă premiul printr-un şantaj emoţional jenant (tradus prin „binele întregii familii").

În al nouălea cer – *Germania*

Cel mai provocator film din întreg festivalul, *În al nouălea cer* e povestea unui triunghi amoros la vîrsta a treia, în care regulile sînt încălcate cu bună ştiinţă. În locul unei pelteli plicticoase în care protagoniştii (doi bătrîni) s-ar fi plimbat romantic prin parcuri şi ar fi hrănit porumbeii, apariţia unui al treilea personaj (amantul) face ca trăirile tuturor să devină extrem de puternice. Neconvenţionalul filmului stă tocmai în felul radical în care soţia se vede nevoită să-şi părăsească soţul şi să intre într-o relaţie într-un mod complet dezinhibat, nespecific vîrstei. Atîta timp cît decizia ei implică un puternic sentiment de vină şi totodată pierderea unei iubiri de-o viaţă, adulterul ei nu e ceea ce am putea numi un capriciu extravagant.

Tăcerea Lornei – *Belgia*

Fraţii Dardenne *(Rosetta, L'Enfant)* au fost mereu printre favoriţii criticilor şi ai regizorilor. Adepţii unui realism social, cei doi au făcut filme care stau mereu sub semnul interogaţiei morale. Ce-i deosebeşte de alţi regizori e felul firesc în care reuşesc mereu să te întoarcă la o realitate dură, unde prejudecăţile sau verdictele nu-şi au rostul. Lorna, o tînără albaneză nevoită să se mărite cu un junkist pentru a obţine cetăţenia belgiană, fiind prinsă apoi în jocurile mafiei, ajunge într-un punct în care înţelege că nu va primi niciodată bilet de voie din iadul în care trăieşte. Singura scăpare e fuga şi, deşi nu e o soluţie ingenioasă, e una perfect umană.

Te iubesc de mult – *Franţa*

Dupa 15 ani de închisoare, Juliette (interpretată fabulos de Kristin Scott Thomas) reapare în familie. Încearcă să se adapteze şi să-şi cîştige demnitatea, ajutată de sora ei, Lea. Modul în care cele două femei relaţionează e extrem de fin: fiecare îmbrăţişare stingheră, fiecare schimb de priviri, fiecare gest trădează o iubire necondiţionată. Toată această reconstrucţie fragilă are graţia mersului pe sîrmă, iar regizorul filmului, scriitorul Philippe Claudel, ne face părtaşi la ea. Tocmai acest mers pe sîrmă e motivul pentru care avem impresia la final că am asistat la un miracol.

Cele trei maimuţe – *Turcia*

Alt preferat al criticilor – Nuri Bilge Ceylan – e genul de regizor care oricît de bine intenţionat ar fi (imagini în sepia, cadre lungi cu oameni răvăşiţi emoţional privind în depărtare, subiecte majore ale omenirii) reuşeşte să te obosească teribil. Ultimul său film – *Cele trei maimuţe* – îţi dă senzaţia că te afli mai degrabă într-o vizită la o expoziţie cu fotografii splendide, date pe *fast-forward,* avînd ca principală temă suferinţa.

Sfîrşit: Pe lîngă diversitatea tematică a filmelor, acest Festival s-a bucurat şi de un alt fel de diversitate – cea a reacţiilor spectatorilor. Bucurie, indiferenţă, enervare sau plîns – cum a fost cel al unui bărbat rămas în sală singur, după terminarea proiecţiei filmului *Te iubesc de mult.*

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

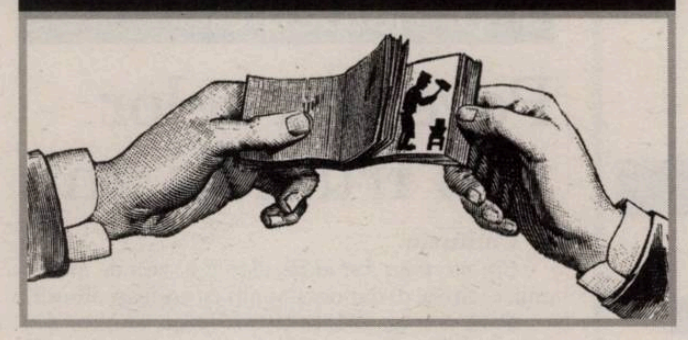

Complexe paterne

● **Dan Coman, *Dicţionarul Mara*, Editura Cartier, 2009.**
● **Claudiu Komartin, *Un anotimp în Berceni*, Editura Cartier, 2009.**
● **Radu Vancu, *Monstrul fericit*, Editura Cartier, 2009.**

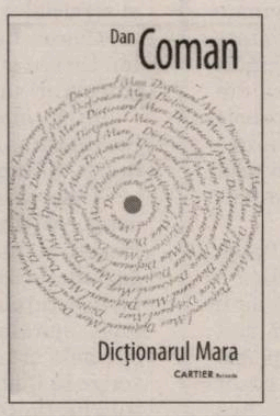

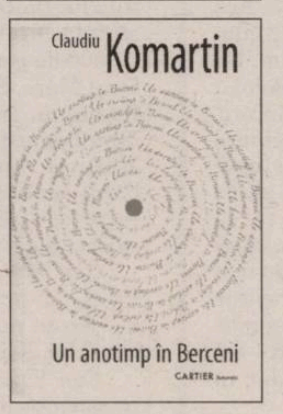

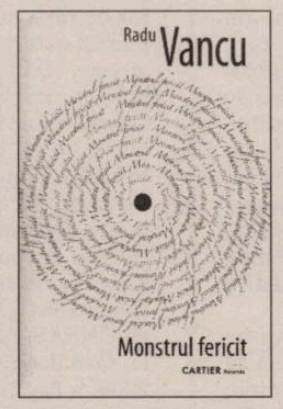

Încă ducem lipsă de o editură serioasă de poezie. Vinea, Pontica, Timpul şi Paralela 45 (ultimele două cu un tempo mult scăzut faţă de anii trecuţi), adică editurile unde s-au publicat majoritatea cărţilor bune de poezie din ultimul deceniu, au făcut treaba doar pe jumătate: tiraje meschine, distribuţie ca şi inexistentă, condiţii grafice deplorabile. Brumar şi-a făcut un renume din eleganţa grafică, dar promovarea a rămas o mare problemă, în timp ce Corint a renunţat cu totul să mai publice poezie după numai cîteva antologii. În 2005, Cartea Românească făcuse vizibilă (şi vandabilă) o colecţie în care cărţile erau însoţite şi de CD-uri cu vocile poeţilor citindu-şi poemele, dar între timp titlurile s-au rărit şi valoarea lor s-a diluat mult. Acum, Editura Cartier din Chişinău pare să revitalizeze Colecţia Rotonda coordonată de scriitorul Emilian Galaicu-Păun publicînd trei tineri poeţi care şi-au făcut un nume încă de la debuturile premiate de USR şi de Fundaţia „Anonimul" sau distinse cu Premiul Naţional „Mihai Eminescu". Să sperăm că va dura.

Aşa cum Ioana Nicolaie înregistra, în *Cerul din burtă* (Paralela 45, 2005), experienţa sarcinii cu schimbările de tot felul prin care trecea viitoarea mamă, Dan Coman scrie în acest volum, subintitulat „ghidul tatălui: 0-2 ani", despre adaptarea la viaţa de părinte a unui proaspăt tătic. *Dicţionarul Mara* nu vorbeşte atît de micuţa care creşte de-a lungul cărţii, cît despre tatăl care se acomodează treptat noului ritm casnic, consemnînd – cu delicateţe, uimire, dar şi cu îngrijorare sau chiar frustrare – schimbările din casă şi pe cele interioare. Nopţile de nesomn şi oboseala acumulată, veghea şi teama, grija şi disponibilitatea permanentă faţă de micuţa, fragila şi capricioasa Mara, toate acestea îi transformă pe cei doi părinţi în două personaje decorporate (de unde şi nenumăratele metafore carnale) ce execută, ca într-un vis, ritualurile creşterii. Convieţuirea celor doi într-o tăcere protectoare, gesturile stîngace şi maimuţărelile pentru distracţia micuţei, constrîngerile şi evitarea obiceiurilor dăunătoare cum e fumatul, bărbatul tatonînd pe întuneric corpului iubitei cu care nu s-a mai iubit de luni de zile, primirea rudelor şi a prietenilor în vizită şi temperarea comportamentului lor de turmă entuziastă, toate aceste gesturi şi scene sînt surprinse de Dan Coman într-un balet domestic al contrariilor: graţios-mecanic, duios-ridicol, iritat-buimac. Cei doi tineri părinţi sînt, rînd pe rînd, „omuleţi de pluş", „nişte părinţi fericiţi stînd foarte aproape unul de celălalt", „două mamifere greoaie şi fără nici un chef" sau „nişte mecanisme sigure de îngrijit mara", iar pe măsură de trec lunile bărbatul îşi învaţă propria fetiţă, îşi descoperă noul eu, se adaptează unei curioase existenţe, îşi reconsideră dragostea. Totul este, în egală măsură, inedit, solicitant, bizar şi emoţionant, iar *Dicţionarul Mara* – una dintre cele mai delicate cărţi de poezie pe care le-ar putea scrie un bărbat.

Dacă poezia lui Dan Coman m-a convins încă de la prima carte *(anul cîrtiţei galbene,* 2003), în schimb Claudiu Komartin mi s-a părut că a primit destule puncte din oficiu. Iar acest volum improvizat nu te lămureşte prea mult. Ciclul „Poemelor cu tătuca" – întunecat şi apăsător, scris în regionalisme expresive şi grele –, mi se pare a fi tot ce-a scris mai bun pînă acum, dar cincisprezece poeme sînt totuşi prea puţin. Or, restul cărţii este alcătuit din poeme inegale: unele banale (cele de dragoste), altele obscure, snobisme lirice cu titluri în engleză şi ecouri din ce-a mai scris sau din ceva la care n-a ajuns încă. Întorcîndu-mă la „Poemele cu tătuca", acestea se deschid cu o teribilă veghe forţată la căpătîiul tatălui muribund, un „sicriu de carne" care „nu lasă pe nimeni să doarmă" şi pe care familia nu-l regretă cîtuşi de puţin. Mai mult, îi refuză compasiunea şi-i aşteaptă sfîrşitul cu satisfacţia chinului prelungit şi a urii aproape viscerale cu care, aşa cum spune un vers, se vor sili să şteargă orice urmă a trecerii lui prin lume. Trecutul lui de bărbat puternic, vanitos, brutal şi beţiv („un grădinar al nefericirii") se reconstituie din detalii strecurate în versurile cinice, groteşti şi vindicative ce-i însoţesc descompunerea trupului în mijlocul unei familii deopotrivă răzbunate de implacabila lui dispariţie, dar şi apăsate de propria istorie, îngrozite de spectrul damnării, de pedeapsa sau destinul unei supravieţuiri maladive. Păcat de acest ciclu, puternic şi expresiv, care ar fi meritat dezvoltat! Ar fi fost, poate, cea mai bună carte de pînă acum a lui Claudiu Komartin.

Din cauza temei alcoolului, poezia lui Radu Vancu are efect dacă e consumată în măsuri mici, în shoturi lirice, dacă mă pot exprima aşa. Altfel, devine o „beţie" redundantă şi plictisitoare, aşa că aşteptările mele faţă de acest volum erau incerte. În prima parte a cărţii, „Etilografii", dependenţa aspirînd la damnarea etilică pendulează însă între două teme care concurează pe acelaşi traseu al neîmpăcării cu sine: sinuciderea tatălui şi dragostea pentru Cami. Poemul „Oglinzi"-lor abominabile este, din acest motiv, textul cheie care pune faţă în faţă regretul şi obsesia trecutului cu vinovăţia şi depresiile prezentului. Din păcate, ciclul nu este omogen, e construit cam haotic, cu registre amestecate (jocuri de limbaj forţate şi glumiţe politice alternează cu introspecţii dramatizate), cu texte uneori contradictorii care ignoră transformările. Alcoolul este agentul lucidităţii care deschide şi mai mult realitatea, pentru ca doar peste cîteva pagini să se bea „fără epifanie". Din fericire, a doua parte a cărţii este o excelentă addenda în proză sub forma unei confesiuni-eseu pe tema alcoolismului în genul *Amintirilor despre nebunie* ale lui William Styron. Radu Vancu scrie cîteva pagini admirabile despre consistenţa alcoolică a realităţii, glosează despre concepte precum hipermnezia şi cataliza alcoolice sau descrie, cu pasiunea, acurateţea şi savoarea unui *connaisseur,* o serie de alcooluri în cîteva pasaje memorabile care surprind natura specifică fiecărei licori. Aceste mărturii ale unui fost alcoolic închid rotund cartea „monstrului fericit că-şi poate privi amintirile fără dezgust & ură" într-o notă nostalgică şi cu un elogiu adus lui Cami şi tuturor soţiilor de băutori. Suferinţele au fost povestite „cu eroice amănunte" într-o cărticică ce poate aspira, în anumite cercuri, chiar la statutul de cult.

Trei cărţi de poezie bună (fiecare cu momentele ei) care tratează – parţial, în chei diferite şi cu reuşite variabile – cele trei complexe paterne sugerate de mine mai sus. Un motiv în plus să le citiţi împreună.

Dilema veche vă recomandă

● Duminică, 31 mai, pe Mezzo şi la Radio România Muzical, zi lungă pînă-n seară cu Haydn, la 200 de ani de la dispariţia aceluia pe care mulţi melomani îl consideră „tatăl taţilor" sau – conform unei indicaţii părinteşti către un copilaş, la ieşirea de la Ateneu – „cînd nu ştii dacă-i Mozart sau Beethoven, fii sigur că e Haydn". (Radu Cosaşu)

● Trei motive imbatabile pentru care merită să beţi lapte – aici: http://wimp.com/drinkmilk. (Marius Chivu)

Erată

În „dilematograful" din numărul precedent – o cronică la *Carol I* al lui Sergiu Nicolaescu – s-a strecurat o eroare regretabilă. Numele co-scenaristului lui Nicolaescu *nu* e Silviu Biriş. Silviu Biriş e un actor nevinovat, care nici măcar nu apare în film. Numele vinovatului e Emil Slotea.

Andrei GORZO

dilematograf

Un sfinx

● ***Te iubesc de mult / Il y a longtemps que je t'aime* (Franţa, 2008), de Philippe Claudel.**

Te iubesc de mult nu e un film foarte bun, dar e o ocazie foarte-*foarte* bună de a studia alura unuia dintre sfincşii de prim rang ai scenei şi ecranului de azi: Kristin Scott Thomas. Aceasta joacă rolul unei anglo-franţuzoaice între două vîrste, Juliette, care se mută temporar în casa surorii ei (Elsa Zylberstein), a soţului acesteia şi a celor doi copii ai lor, în oraşul Nancy. Regizorul-scenarist Philippe Claudel ne livrează informaţiile esenţiale cu o zgîrcenie studiată – picătură cu picătură: abia prin preajma minutului 15 ni se spune clar că Juliette şi-a petrecut ultimii 15 ani în închisoare; abia pe la minutul 25 reiese că şi-a omorît copilul în vîrstă de 6 ani; şi abia la sfîrşitul filmului ni se dezvăluie motivul crimei. Motivul respectiv e cel mai puţin şocant, cel mai „înghiţibil" dintre toate motivele imaginabile pentru care o mamă şi-ar putea ucide copilul şi majoritatea spectatorilor vor ghici cu mult înainte de termen cam despre ce-ar putea fi vorba – vor ghici cu mult înainte de termen că regizorul e dispus să speculeze fascinaţia sinistră a unui subiect ca infanticidul fără a fi dispus să-şi neliniştească publicul cu adevărat. *Te iubesc de mult* e un film convenţional, deşi convenţionalitatea lui franţuzească tot e cu cîteva clase peste convenţionalitatea hollywoodiană. Diferenţa e că nu ne înghesuie: misterul nu e ţinut tot timpul sub presiune, parcursul terapeutic al eroinei nu e marcat insistent – există tot felul de digresiuni şi detururi, în special prin biblioteci şi muzee, prin marea artă. Eroina e o fostă doctoriţă. Sora ei e profesoară de literatură. Atunci cînd o duce pe eroină la nişte prieteni de-ai ei, prietenii vorbesc despre Racine şi Rohmer. Parfumul ăsta de cultură înaltă poate părea o simplă afectare, dar cred că e felul în care Claudel (aflat la debutul său în regie, dar cunoscut în Franţa ca romancier) îşi afirmă – şi încearcă să-şi chestioneze – credinţa în capacitatea artei de a ne explica pe noi nouă înşine. Acest discurs devine un pic cabotin în secvenţa în care sora eroinei îşi varsă nervii pe un student în mijlocul unui curs despre Dostoievski: „Ce ştii tu despre crimă şi criminali? Şi Dostoievski ce ştia? Doar ipoteze, construcţii simpliste care nu sînt nimic pe lîngă viaţă!". Ho, mai uşor! Un film care păstrează un secret sinistru pînă în ultimul minut, după toate regulile melodramei, nu se află într-o poziţie din care să-l poată acuza pe Dostoievski de artificialitate. Şi ipotezele *lui* puteau fi *foarte* inconfortabile pentru public, ceea ce nu se poate spune despre explicaţia infanticidului de-aici. Dar, chiar şi aşa cum e – oarecum superficial, oarecum complezent –, discursul aluziv al lui Claudel despre consolările artei nu face nici un rău; măcar e discursul unui om civilizat.

Cu toate astea, filmul nu prea ar merita discutat dacă n-ar avea-o pe Scott Thomas. Cu ea în rol, posibilitatea ca eroina să fie un monstru – posibilitate cu care Claudel se joacă într-un fel destul de găunos, sub-hitchcockian, doar de dragul efectului – are o greutate pe care n-ar fi avut-o cu multe alte actriţe: cu Charlotte Rampling (dar acum 10 ani), cu Tilda Swinton, dar nu cu multe altele. Ca şi Rampling (tot o actriţă anglo-franceză) sau Swinton, Scott Thomas e rezervată într-un fel care ţine vie posibilitatea monstruosului. La masă cu prietenii surorii ei, eroina e bombardată cu întrebări: unde a fost pînă acum? Cum se face că sora ei nu le-a vorbit niciodată de ea? Ea tace şi zîmbeşte, tace şi zîmbeşte, pînă cînd, pe cel mai sec ton posibil şi tot cu zîmbetul pe buze, le trînteşte adevărul. Urmează un moment de stupoare, după care ei încep din nou să rîdă. Ea continuă să zîmbească pentru cîteva clipe, după care se scuză de la masă. Ce e în spatele acestei demonstraţii de sînge rece? Un preaplin de suferinţă sau un prea mare gol? Scott Thomas o dă – şi o menţine – exact la mijloc. Şi ce e de făcut cu elementul de umor maliţios (un fel de „na-vă adevărul, să vă văd ce faceţi cu el") care-i însoţeşte decizia de a arunca bomba? E semn că e complet lipsită de afect sau, dimpotrivă, e semn că afectul îi revine? Cum poate avea umor în situaţia ei? Pe de altă parte, cum altfel ar putea să revină la viaţă? Chiar dacă, în general, sforile lui se cam văd, Claudel are suficientă fineţe (secretul eroinei o fi el cultivat şi rezolvat destul de artificial, dar, după cum spuneam, măcar nu se apasă prea tare pe el, după cum nici traseul pe care ea revine la viaţă nu e excesiv marcat, deşi unele borne – de exemplu, sinuciderea poliţistului căruia îi dă raportul – sînt un pic prea „puse") – suficientă fineţe ca să-i asigure actriţei firul subţire de care are nevoie pentru echilibristica ei de înaltă clasă.

trecerea prin reviste

Peste o mie de 22

Revista *22* a sărbătorit, de curînd, apariţia numărului 1001. Televiziunile au dat la ştiri nu-ştiu-ce despre prezenţa lui Traian Băsescu la eveniment – căci asta e grija ştiriştilor noştri, să-l mediatizeze pe preşedinte. Şi totuşi, adevăratul eveniment a fost faptul că *22* a „trecut de prima mie". Felicitări!

Între timp, a apărut şi numărul 1002, cu o grafică schimbată, dar cu aceleaşi semnături „tari" cu care ne-a obişnuit. Pe lîngă comentariile semnate de Andreea Pora, Rodica Palade, Armand Goşu, Dan Suciu, Dragoş Paul Aligică, acest număr conţine şi un interviu cu Mircea Miclea („O lege a educaţiei ori e radicală, ori mai bine lipsă") şi un interesant supliment *22 plus* care îi are drept protagonişti pe Monica Macovei, Cristian Preda şi Traian Ungureanu, membri ai Grupului pentru Dialog Social, candidaţi din partea PD-L la alegerile pentru Parlamentul European. O dezbatere la sediul şi în stilul GDS i-a pus pe cei trei în situaţia de a răspunde din partea „cealaltă" a baricadei. Reproducem cîteva opinii.

Monica Macovei: „Pentru că sînt destul de des întrebată despre independenţă, dacă am pierdut-o, dacă o mai am, ţin să vă spun că sînt aceeaşi persoană. După cum vedeţi, vorbesc exact la fel, aşa o să vorbesc şi aşa o să mă port tot timpul. Independenţa înseamnă cum te raportezi tu însuţi la cei din jur, la persoane, la situaţii: atitudinea critică pe care o ai, minciuna sau adevărul pe care le spui. (...) Vreau să fac politică europeană şi mi se pare absolut normal, onest şi logic să vorbim deschis. Voi face politică europeană la fel cum am făcut politică în România în perioada în care am fost ministru al Justiţiei".

Traian Ungureanu: „Cred că problema României e asta: interesul comun al românilor nu e slujit de nimeni. Cu cîteva excepţii. Pentru mine, aceste excepţii sînt PD-L şi Traian Băsescu. Nu am ascuns niciodată această opţiune. (...) Mă tentează Comisia de politică externă, dar îi tentează pe mulţi Comisia de politică externă. Şi de asemenea mă tentează Comisia de cultură. Însă Comisia de cultură, să nu ne ascundem după deget, nu e aşa impunătoare şi eficientă. Aşa că o să văd acolo".

Cristian Preda: „Sîntem articulaţi, din punctul de vedere al cuvintelor şi al experienţei de viaţă, şi n-o să începem nici să vorbim ca Vanghelie, nici să negociem ca Hrebenciuc şi Piedone. Dăm un alt sens negocierii, care nu e uneltirea şi nu e aranjamentul penibil, ci o negociere raţională, care e proprie politicii europene. (...) Dacă voi fi ales, vreau să lucrez în Comisia de afaceri externe... Cred că e nevoie în politica externă de o construcţie intelectuală solidă şi intru acolo cu gîndul de a participa la elaborarea unei politici externe şi de securitate ceva mai coerente decît pînă acum".

Ioan Stanomir: „Dacă Traian Ungureanu sau Cristian Preda se află în Parlamentul European şi Marian Vanghelie devine un simbol al social-democraţiei, înseamnă că alegerile europarlamentare nu au sens. De Piedone scăpăm gradual în momentul în care cantitatea de piedonism din spaţiul public va fi redusă. Şi cred că asta este miza alegerilor europene". (**M. V.**)

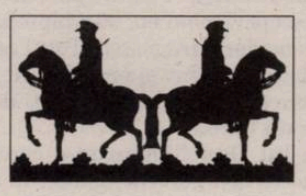

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Către inexistenta Veronică din Afula

Dragă, dragă Veronică, de ieri, de cînd am primit ce mi-ai trimis – „Esenţialul" meu şi „Decoraţia" lui Nae Ţic – mă întreb dacă printre discurile tale vechi ai şi „Nu te pot uita". Poate că te vei necăji, dar în afara acestei melodii, nu ştiu cum să-ţi vorbesc; nu ne-am văzut de peste jumătate de secol. E foarte mult. Nu ştiu cum să te iau – cu glume sau fără –, nu mai ştiu cum eşti. Din scrisoare, îmi dau seama doar că ţi-au rămas generozitatea şi naivitatea; nu mai sînt obişnuit cu ele. Puţini le mai au în jurul meu – nu cunosc care e situaţia la Afula. Oricum, poţi fi sigură – dacă ai nevoie de siguranţă fără să mă jur ca altădată – că m-am gîndit la tine şi la noi cînd i-am povestit colonelului nostru (o să rîzi, l-ai ghicit, e Roibu de la Viaţa UTM!) cum a fost cu Dej. Fii sigură că am revăzut Aradul, ghioceii, trenul. Singura ta inexactitate a fost aceea că UTA atunci nu a învins o echipă din Bacău, ci din Ploieşti. Altfel, îţi recunosc că nu mai ţineam minte de Camil Petrescu pe care ţi-l dădeam de exemplu pentru scris; m-am gîndit imediat: „Şi ei i-am bătut capul cu Camil...?". Totuşi, ceva ţi-a rămas din lecţiile acelea: sînt nu ştiu cîte amănunte – bileţelul din şedinţă, vorbele mamei tale, perfect îndreptăţite – care m-au topit, cum bine zici, şi pe mine. Adevărul este că atunci cînd am auzit că pleci cu Marcel în Israel, am vrut şi eu să vă caut, dar m-am abţinut din aceeaşi cauză: să nu vă compromit plecarea ca „element ostil orînduirii".

Sînt însă dator să-ţi spun că de cîte ori am fost în Israel – din 1970, am ajuns la ai mei nu o dată –, nu v-am căutat pentru că mă împiedica o nevroză foarte urîtă: nu puteam să ies din casă neînsoţit; chiar dacă aş fi aflat că sînteţi la Afula, pe cine să fi obligat să mă ducă pînă acolo? Am trăit penibil. Credeam că am ceva grav la inimă, cînd colo eram bolnav la cap. Am scăpat de această nevroză care a durat 20 de ani, la o lună după ce a căzut Ceauşescu. Mă crezi sau nu, azi vorbesc de această boală ca de o gripă. Aşa că nu-ţi fă griji – nu te pot considera nebună. Nu am nici o bază. După cum nu am nici un temei în a vă judeca plecarea sau trecerea ta la iudaism. Eu nu m-am gîndit niciodată să rămîn în Israel, deşi poate că îmi dădeau drumul atît de des convinşi că, la cîtă familie am acolo, nu mă mai întorc. Din prima zi, de cum am pus piciorul în Tel Aviv, un necunoscut, prietenul cel mai bun al unei verişoare, la 18 ani deja ziarist, foc de frumos ca un înger brunet, m-a luat cu maşinuţa lui, undeva, într-un loc pustiu din afara oraşului şi mi-a spus într-o franceză de acasă: „Ştiu ce vrea familia ta, să rămîi aici, dar tu eşti scriitor, lucrezi cu cuvintele, nu ai voie şi nici de ce să rămîi aici...". Mi s-a părut un semn magic, cred în asemenea fenomene mai ales dacă au loc în pustiu. Acum îl văd foarte des la un post de televiziune francez, e corespondentul la Paris al unei televiziuni israeliene; m-am gîndit de multe ori să-i scriu, dar nu am făcut-o niciodată. E felul meu de a fi – tot aşa m-am abţinut să-i scriu lui Amos Oz la care ţin foarte mult, dar în tăcere. Ai citit ceva de Amos Oz?

Trebuie să-ţi spun că după ce ţi-am citit scrisoarea şi după ce mi-am recitit „Esenţialul" din '55, m-ai „topit" prin amintiri şi m-ai îngheţat prin idei. Tot ce e prea exact mă îngheaţă – nu mai pot trăi între exactităţi sentimentale, ideologice, cu atît mai puţin politice; îmi scrii că articolul de acum 50 de ani e încă foarte omenesc. Poate prin eroare. Acolo – ca de atîtea ori în tinereţea noastră – m-am entuziasmat de ceea ce urma să fie o catastrofă. Desţelenirea pămînturilor din Kazahstan de către mii de comsomolişti trimişi de Hruşciov a produs un dezastru natural, a format un deşert cu furtuni de nisip şi nori de praf pînă în Ucraina şi România. Ştiai asta? Am aflat-o peste cîţiva ani, nu s-a scris nimic, dar articolul a rămas, iar mie, de ieri, îmi bîzîie în minte melodia filmului făcut în cinstea acestei expediţii – „Trenul merge spre răsărit". Îl mai ţii minte? (L-ai văzut cu mine?)

Îmi scrii că eram prea naivi ca să fi ştiut tot ce va urma şi să nu ne învinovăţim mai mult decît trebuie. Dar cît trebuie? Pînă unde? Pînă la ruşine? Pînă la dezgust? Nu ne-a întrebat nimeni – scrii tu –, dar ne putem întreba noi înşine: ce facem cu un ideal înecat în sînge şi minciună? Mai păstrăm ceva din el? Ce? Îl uităm? Vorbim despre el ca de o boală venerică a tinereţii? Îl dăm dracului ca să avem succes în societate? Mi se impută că nu pot trăi şi scrie fără aceste întrebări. Nu răspund. Port doar în casă un tricou, primit din Tel Aviv, pe care scrie: *Chen ve lo**. Îmi pare rău că nu l-am inventat eu; nu-l port în oraş, chiar dacă l-aş traduce, nu s-ar înţelege, la noi nu se gîndeşte în da şi nu. E, într-adevăr, foarte greu.

Prin urmare, fără să-ţi dau multe explicaţii, *te rog să nu-l trimiţi pe fiul tău să cumpere acele articole ajunse la Rejkjavik*. Tu vrei să le păstrezi – fiul meu le socoteşte mizerabile. Iartă-mă că ţi le-am subliniat, dar pentru mine e f. important. Aşa cum îl cunosc, ar puteă ieşi un scandal. Hotărît, nu-l doresc. Sper că mă vei asculta şi că mi-ai suportat nesiguranţa cu care ţi-am scris. Ia-mă la braţ şi spune-mi tu...

* pentru nonficţionari: în ivrit, „da şi nu".

(în numărul viitor, pe ficţionar îl păleşte un dor după fiul său)

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Povestea celor mai frumoşi ani

Confuzia

Cîţi morţi au fost la Revoluţie? a) zeci de mii, b) unii, c) cîţiva, d) dar de ce veniţi cu aceleaşi obsesii?

Cum se trăgea? Iată cîteva scene: a) Voce din balconul Revoluţiei: „Uite teroriştii! Ordon foc împotriva Bibliotecii". Tunarii, crezînd că e generalul Voinea, trag şi ia foc Biblioteca Centrală Universitară. Nu era nici urmă de terorist în sala de lectură. Dar nici Voinea nu dăduse ordin. b) La Otopeni, militari în termen de la Cîmpina chemaţi să apere aeroportul sînt masacraţi. Cadavrele sînt lăsate într-o magazie vreo patru zile. c) Trei ABI-uri primesc ordin să se deplaseze pentru a apăra MApN. Pe drum, se defectează unu şi rămîn două. Pe drum, cele două sînt prinse de tancuri. Mor şapte oameni.

Revoluţie sau lovitură de stat? a) loviturăţie, b) călcarea în picioare din Decembrie, c) bătaia de joc din Decembrie, 4) omorîrea porcilor din Decembrie, 11) revoluţie, 23) lovitură de stat, o spune fostul şef al serviciului secret, Virgil Măgureanu.

Cine a chemat minerii de trei ori? a) nimeni, b) Ion Iliescu şi SRI-ul, c) minerii nu au fost în Bucureşti, d) să aşteptăm să facă dreptate Justiţia.

13-15 iunie: 40 de cadavre neidentificate la Străulești. a) nu se ştie cine sînt, cînd şi de ce au murit, b) vagabonţi, ce căutau pe stradă?

Tîrgu Mureş: Românul e tolerant. Cu toate astea, există un 15-20 martie 1990. În judeţul Harghita, maghiarii aniversează Revoluţia ungară de la 1848. Se arborează steagul maghiar pe instituţiile publice, primării, case de cultură, şcoli, spitale, case particulare. Se schimbă însemnele şi textele de pe monumentele armatei scrise în limba română. La Sovata e dată jos statuia lui Bălcescu, iar la Tîrgu Mureş e profanată statuia lui Avram Iancu. Din Ungaria veniseră 10.000 de persoane care au provocat incidente la Satu Mare, Sovata, Tîrgu Mureş, au strigat anti România. În replică, românii se organizează. Manifestaţiile se transformă în violenţă pură. Morţi şi răniţi. Mihăiţă Cofariu, un român, e bătut bestial de unguri. Scena e filmată de un reporter străin, o transmite în întreaga lume cu explicaţia: ungur schingiuit de români.

Cîte mandate a avut preşedintele Ion Iliescu? Unul, două, trei? Dacă-s trei e ilegal. Ce conteză? Acum nu mai e preşedinte. Ce-i poţi cere acum? Să dea mandatul înapoi?

Dan Voiculescu în 1990 este identificat drept „moştenitorul" conturilor lui Ceauşescu şi fost ofiţer de rang superior în Securitate, lucrînd în comerţul exterior. În 2006, într-un interviu din *Caţavencu*, Dan Voiculescu spune că e o confuzie la mijloc: există un alt Voiculescu despre care se spunea că ar fi lucrat cu conturile lui Ceauşescu, dar nu e el. În 2007, CNSAS dezvăluie că Dan Voiculescu nu era doar ofiţer, ci şi turnător al Securităţii, cu apelativul Felix. Dosarul are cîteva note informative semnate Felix, în care Dan Voiculescu „îşi povestea" colegii, cunoştinţele. Deşi exista un verdict că Voiculescu este turnător, Voiculescu cîştigă în instanţă altceva: schimbarea legii CNSAS, făcînd din CNSAS o instituţie formală, fără decizie şi influenţă morală. Mai mult, în 2008, a fost în umbra unei comisii parlamentare ce a scos la iveală că Ceauşescu n-a avut nici un fel de conturi în străinătate. Care e adevărul?

Băsescu a băut şpriţ. a) ca preşedinte s-a urcat la volan, deci nu conducea el, ci SPP-ul îi elibera cele trei cărări, b) există apă minerală cu aromă de vin alb, c) n-are importanţă, a) şi b) vedeţi-vă de treabă.

Cum omorîm porcul şi mielul? a) cu cuţitul, b) prin electroşoc, c) cu blîndeţe, conform normelor UE.

Există o lege ratificată de preşedinte privind dublarea salariilor profesorilor: a) o uităm, că e criză, b) a fost o regretabilă eroare, c) profesorii să sufere, ce i-am făcut noi profesori?, d) a fost o luptă preşedinte-Guvern.

(fragment din cartea cu acelaşi titlu, în curs de apariţie la Editura Polirom)

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

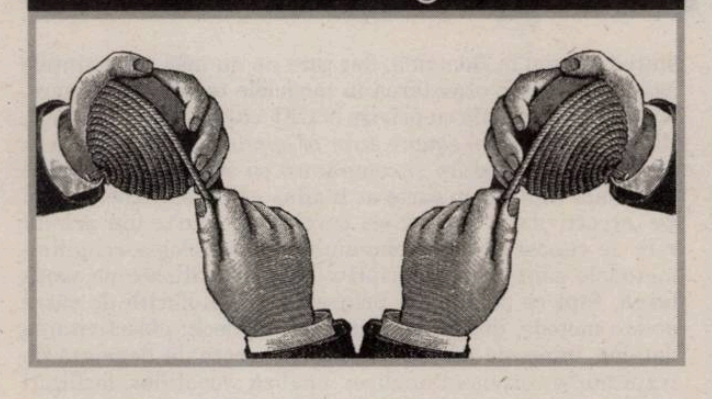

Rușinea parlamentarilor britanici

O caricatură din *Sunday Times* face trimitere la anunțurile de prin Londra cum că „hoți de buzunare operează în această zonă". În caricatură se vede în fundal celebra clădire Westminster a Parlamentului și un tip care citește o pancartă cu „atenție: parlamentari operează în această zonă". Laburistul Tony Wright spune că „de-a lungul vremii am avut Parlamentul cel Lung, Parlamentul de Cioturi, Parlamentul cel Bun. Dacă nu sîntem atenți, noi vom sfîrși prin a fi Parlamentul din Șanț sau Parlamentul de Bălegar". Cam aceasta este starea de spirit după două săptămîni de scandal în care parlamentarii britanici au fost prinși că au decontat cheltuieli personale din banii contribuabililor.

Ministrul Justiției, Shakid Malik, a cerut bani de chirie, deși nu avea dreptul. El spune că avea acest drept și că a procedat un milion la sută corect, dar este suspendat din funcție pînă se termină ancheta și se stabilesc procentele exacte. Elliot Morely, un parlamentar cu experiență, a demisionat pentru că a cerut 16.000 de lire pentru o ipotecă ce fusesese deja achitată. Liderul conservator David Cameron l-a concediat pe Andrew MacKay – consilierul său politic și parlamentar în același timp – pentru că a încasat alocații pentru două case.

În unele cazuri nu este vorba despre case, ci de mărunțișuri. Ceea ce e chiar mai enervant pentru unii: oamenii ăștia își pot deconta toate prostiile și nimicurile? Un aristocrat și-a plătit din banii Parlamentului un expert silvic care inspecta copacii de pe moșie. Un altul pentru a-i fi curățat șanțul și un altul pentru a-i fi luat bălegarul (de unde Parlamentul din Șanț sau al Bălegarului). Printre chitanțele depuse de ministra de Interne erau și două filme porno (s-a spus imediat că au fost vizionate de soțul doamnei, ceea ce mi se pare o discrimnare de gen bazată pe un clișeu sexist: dacă sînt filme porno, bărbatul e de vină). David Willetts, membru în cabinetul din umbră conservator, poreclit „Două creiere" pentru că era considerat inteligent, a cerut 115 lire pentru schimbarea a 25 de becuri. Ceea ce pune într-o nouă lumină vechiul banc: „De cîți polițiști e nevoie ca să schimbi un bec?". Laburistul Sir Gerald Kauffman a încasat 1851 de lire pentru un covor adus tocmai de la New York și a mai încercat să încaseze 8000 de lire pentru o plasmă tv, care i-a fost refuzată.

Cînd m-am oprit din numărătoare, parlamentarii înapoiaseră 145.000 de lire, iar scuzele însoțite de cecuri continuau să vină. Un amic îmi spune: „ai văzut ce au făcut? și ce mai aere își dădeau!". Pare a fi un sentiment răspîndit, l-am simțit și prin presa americană: englezii ăștia și celebrul lor Parlament!!!

Eu citesc altfel evenimentele. Sînt impresionat de rușinea care a pus stăpînire pe Parlament și pe Regat. Imaginea atîtor oameni care se obișnuiesc cu ideea că-și pot deconta orice și fac prostii nu mă miră deloc. „Decontul" reprezintă o practică magică în lumea modernă, fie că ești funcționar, ong-ist sau lucrător la multinațională. Aș paria că dacă iei 500 de oameni obișnuiți din Anglia sau România care au decont la liber, parlamentarii britanici ar ieși bine prin comparație. Nu avem decît încă un caz în care teoriile instituționaliste se dovedesc corecte: dacă regulile sînt proaste și răsplătesc furtul și nesimțirea, oamenii vor fura și vor fi nesimțiți, indiferent de rasă, nație și statut social.

Important e ce se întîmplă cu o societate atunci cînd furtul și nesimțirea ies la suprafață. Rușinea britanicilor a fost spectaculoasă. Nu s-a vorbit conspirationist (scandalul a fost pus la cale de X – opoziția, serviciile, evreii, masonii, regina, Băsescu – pentru a compromite pe Y). Discuția a fost despre cine și ce a făcut și cui trebuie să-i fie rușine. Deși modul în care a plecat scandalul ar fi predispus la scenarită. *Daily Telegraph*, ziarul care a publicat totul, este de orientare conservatoare. Mai mult, a plătit cîteva sute de mii de lire pentru informații, cineva din interiorul Parlamentului a făcut bani buni din asta. De fapt, dacă am înțeles eu bine, îmi pare că ziarul a plătit pe informații mai mult decît au avut de înapoiat toți parlamentarii. E un caz în care vorbim totuși despre sume mici, mai mare e rușinea (ce-o mai rîde domnul Marian Vanghelie, care nu e în pericol să fie poreclit „Două creiere", cînd o auzi cu ce sume lucrează pateticii de britanici, el tocmai a spart 250.000 de euro ca să pună camere video la un magazin). Discret, Scotland Yard a început o investigație privitoare la scurgerea de informații. Dar astea sînt informații minore și au fost tratate ca atare față de chestiunea esențială: foarte mulți parlamentari au fost nesimțiti.

Îmi amintesc, și mă enervez de fiecare dată, de scandalul caltaboșului. Atunci am avut un film care arăta cum se negociază o șpagă și tema principală la televiziuni a fost de unde a avut TVR acel film și ce interes are Băsescu în caltaboșii lui Remeș. Nu am simțit atunci rușinea în acțiune, doar scenarita, acea boală plecată din resemnare care merge pe logica: toți fură, de ce începem tocmai cu X?

Un parlamentar britanic povestește la ziar cum s-a dus la măcelărie ca să cumpere o pulpă de miel și măcelarul i-a zis: „Presupun că o decontezi din banii contribuabilului, nu?". Ceilalți oameni din magazin au rîs și parlamentarului i-a venit să intre în pămînt de rușine. Cei cîțiva care și-au publicat de bunăvoie pe Internet cheltuielile înainte de scandal sînt indignați pentru că lumea crede că toți parlamentarii sînt la fel. În Camera Comunelor este o atmosferă, cum zice un membru, ca în Republica de la Weimar. Fiecare încearcă să afle ce se va întîmpla cu el și cînd sună telefonul speră să nu fie o voce de ziarist care să-i spună: „Aș vrea să vorbim despre cheltuielile dvs.". Președintele Camerei Comunelor și-a dat demisia, prima retragere prematură a unui Speaker în ultimii 320 de ani. Speaker-ul este tipul îmbrăcat într-o uniformă combinație de popă, mason și Mikey Mouse, care dă cuvîntul în Cameră și pe care nu e voie să-l critici, prin tradiție. Scandalul cheltuielilor a rupt și acest tabu: parlamentarii și-au criticat Speaker-ul, rușinea era prea mare.

În 1640, Parlamentul cel Lung a început conflictul cu Charles I, care va sfîrși decapitat. Totul a pornit de la cheltuielile făcute de rege. Cîteva sute de ani, o revoluție industrială, un imperiu și o globalizare mai tîrziu, șeful Guvernului Majestății Sale anunță că Parlamentul își va pierde dreptul de autoguvernare asupra cheltuielilor proprii și totul va fi reglementat și verificat de comisii independente de experți. Care comisii, *of course,* vor acționa în numele Majestății Sale. Ceea ce mi se pare o ironie istorică.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

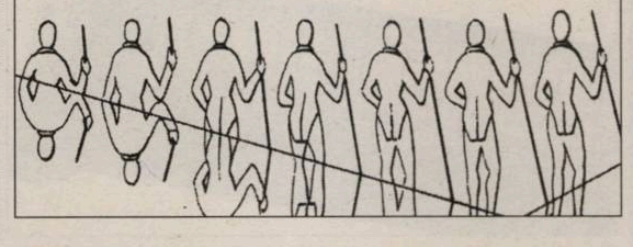

Filme și eșecuri

În week-end, eventual „cu gașca", există încă prejudecata (care și ea corespunde, de fapt, unor nevoi reale ale publicului, de destindere fără cine știe ce problematizare) că e bine să vezi filme „ușoare": de aventuri, polițiste sau SF, pe linia masculină, comedii romantice – pe cea feminină. Aplicînd rețeta masculină, de data asta (pentru că nu am găsit cine știe ce pe cea feminină) am dat peste producții hollywoodiene care nu numai că nu m-au „destins", ci m-au făcut să fiu nostalgică față de vremea cînd mă duceam, la grădina Modern, să văd filme gen *Aventuri în Marea Nordului;* și să am o viziune mai *gloomy* decît în momentul de față (dacă se poate) asupra existenței.

Cele trei filme văzute au fost: *Îngeri și demoni*, în regia lui Ron Howard, cu Tom Hanks; *Star Trek: un nou început,* regizat de J.J. Abrams și *X-men de la origini: Wolverine,* regizor Gavin Hood, cu Hugh Jackman. Așteptările mele, legate de toate trei, erau cel puțin... ludice. Voiam ca fiecare dintre ele – unul pe linia misterelor oculte, altul pe cea stelară și ultimul în cheie fantastică – să mă cufunde în cîte-o lume imaginară a cărei convenție să fie atît de puternică încît să mă absoarbă. Să-mi propună cîte un joc atît de subtil construit încît să intru în el uitînd, pentru o oră și jumătate, datele inițiale ale problemei.

Cu nici unul dintre ele nu s-a întîmplat așa. Ceea ce m-a deranjat, la toate trei în egală măsură, a fost tocmai convenția la vedere. În loc să fie niște jocuri bine unse, erau niște manuale *how to do it* cu indicațiile vizibile. Cred că cel mai bun exemplu e *Star Trek: un nou început.* Acolo poți auzi unele dintre teoriile legate de spațiu și univers; cu singura deosebire că sînt prezentate – așa cum orice îndrumar care se respectă recomandă, de altfel – în situații concrete. De pildă, e vorba despre o planetă care se duce de rîpă deoarece în mijlocul ei a fost provocată o gaură neagră, care o soarbe din interior. Se întîmplă lucruri interesante acolo, dar nu ca într-un film cu suspans, ci asemenea unui documentar Discovery despre „tainele universului". Din cauza aceasta, deși avem de-a face și cu o călătorie în timp, și cu o idilă, nimic nu ne mai atinge (pe noi, spectatorii cu sufletul la gură de altă dată ai serialului *Star Trek...):* personajele nu au puterea să se apropie de noi afectiv, rămîn doar niște actori în uniforme stelare ce recită articole de dicționar...

Articole de enciclopedie rostesc și cei din *Îngeri și demoni,* o altă „capodoperă" a lui Dan Brown ecranizată, și, din păcate, tot cu Tom Hanks (unul din actorii mei preferați, cu roluri geniale la activ, dar care aici e doar... corect). *Codul lui Da Vinci,* filmul, m-a plictisit excesiv. *Îngeri și demoni* e atît de plat încît nu mai are nici capacitatea asta. Iarăși religie și jocuri interbisericești, *à la Numele trandafirului,* dar în interiorul Vaticanului. Secrete, documente vechi, papi în devenire, sete de putere, teorii științifice (și aici!) cu două tăișuri... Fără pasiune, sentimente umane reale și umor. Singura scenă pe care mi-o amintesc și care mi-a plăcut pur și simplu ca imagine este cea în care cerul de deasupra Vaticanului se luminează și locțiitorul Papei, momentan bun, dar de fapt criminalul, coboară cu parașuta în mijlocul mulțimii...

Pe linia supereroilor, de astă dată, nici *X-men de la origini: Wolverine* nu iese cu mult din tiparul ratărilor. E adevărat, îl are pe Hugh Jackman, care rămîne spectaculos (pentru doamne cu gusturi *hard),* și ceva pasiune: relații contorsionate de familie, un amor cu devotamente dincolo de moarte și trădări... Precum și o multitudine de supereroi, fiecare inițiat în altceva: buni de adăugat la lista de ciudați, pentru colecționari. În rest...

Concluzia, tristă și absolutistă, la îndemînă, ar putea fi că genurile în cauză s-au epuizat. De fapt, probabil că nu a fost decît o coincidență, o simplă suprapunere a unor eșecuri... concertate.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

O figură uitată

Dacă acuzaţi o uşoară greaţă contemporană, faceţi arheologia figurilor uitate din secolul al XIX-lea. Europenii acelei perioade erau lenifiaţi de puritanismul victorian tot aşa cum sîntem noi scîrbiţi de telecraţie. Şi uneori, la fel de rar ca şi astăzi, se revoltau. Un asemenea erou al anti-tendinţei va fi fost Richard Burton, nu soţul recurent al Lizei Taylor, ci aristocratul aventurier care a fugit din Anglia Bătrînei Doamne oriunde, numai să scape de stupidul convenţionalism al Imperiului Britanic din vremea maşinii cu aburi. Am descoperit acest personaj ataşant prin intermediul reacţionarului meu favorit, Ghislain de Diesbach, care i-a consacrat de curînd o biografie, la Presses Universitaires de France.

Richard Burton (1821-1890) avea corpul oţelit, o piele întunecată de sicilian şi o frunte de zeu, completată printr-o mandibulă „demonică". Etala darul limbilor (a învăţat vreo 30, printre care araba, persana, hindi sau diverse dialecte africane) şi manifesta cinismul superior al insului care percepe realitatea fără fardul idealismului eurocentric. La Oxford, prefera pugilatul şi îşi corecta profesorii de latină. Muşcat de ţînţarul exotismului, maniac al deghizarii şi campion al unui rasism soft, cu accente profetice, Burton a devenit pionierul globalizării, dar nu ca agent al Occidentului, ci ca spirit spenglerian *avant la lettre*. Profet, Burton? Da, în sensul că a prevăzut revolta anticolonialistă a popoarelor subjugate de albi, de îndată ce aceştia le vor fi predat îndeajuns Drepturile Omului...

Participant la războiul din Crimeea, unde nu i-a scăpat mediocritatea ofiţerilor britanici, a fost primul european ajuns la Mecca şi Medina, travestit în negustor arab. Cînd Levantul i s-a părut excesiv de apropiat, s-a repliat – împreună cu viitorul său rival preferat, Speke – spre o fabuloasă expediţie la gurile Nilului (Burton a descoperit, practic, lacul Tanganyka). A cercetat India, lăsîndu-ne preţioase descrieri antropologice, în pofida dezgustului faţă de mizeria furnicarului uman descoperit la Bombay. Dar unde n-a călcat căpitanul nostru în existenţa sa de nomad impenitent? A căutat aur în Africa de Vest şi Dahomey sau Guineea, pe drumuri jalonate de cranii şi victime ale malariei. A fost oaspetele multor suverani canibali, cu fetele cărora era cît pe ce să se însoare. A străbătut Statele Unite, producînd cel mai echilibrat (şi simpatetic) raport despre poligamia mormonilor din Salt Lake City. Cariera consulară i-a permis afectări sud-americane, din Brazilia pînă în Paraguay, şi numeroase alte numiri, de la Damasc pînă la Trieste, trecînd prin Islanda. Nu era niciodată la post. Îl fixa la ghişeu pe un viceconsul rodat într-ale birocraţiei şi o ştergea în mereu alte expediţii, spre exasperarea bravilor gentlemeni de la *Foreign Office*... Mulţi „colegi" au încercat să-l demoleze prin rapoarte calomnioase: încă o dovadă a faptului că ura faţă de excepţie e generală şi permanentă.

Seducător în continuă alertă şi dezangajare, a fost întrebat de tatăl unei pretendente ce fel de „intenţii" nutreşte. Burton a răspuns: „perfect necinstite, desigur"... Se lăuda că a comis toate păcatele interzise în Decalog şi, chestionat odată, de cutare lord, cu privire la cum s-a simţit după ce a ucis un om, a ţinut să întoarcă amabilitatea: „foarte bine, dar dumneavoastră?".

Din atîtea călătorii, Burton a extras nu doar colecţii minerale, de arme sau de animale împăiate, ci şi zeci de cărţi, veritabile truse eclectice de note, citate, comentarii, digresiuni fără legătură cu tema, descrieri etnologice şi răbufniri anti-burgheze. Uneori, publicaţiile acestea uşor fantasmatice i-au sporit notorietatea deja apreciabilă. Însă niciuna dintre pomenitele opere nu a depăşit succesul repurtat graţie traducerilor din *1001 de Nopţi* şi *Kama Sutra*, pe care le-a asezonat cu picante adnotări dedicate moravurilor sexuale ale orientalilor. Nu e de mirare că matusalemica regină Victoria i-a conferit titlul de *Sir*, anticipînd gestul strănepoatei sale faţă de Beatles...

Mirel BĂNICĂ

România religioasă

● Mălina Voicu, *România religioasă*, Editura Institutul European, Iaşi, 2007.

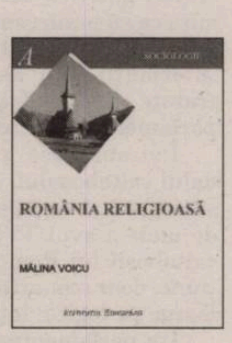

Cartea sociologului Mălina Voicu, cercetător ştiinţific principal la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii, Academia Română, reprezintă o noutate în peisajul studiilor dedicate sociologiei religiei în România şi, într-un context mai larg, a faptului religios contemporan. Un domeniu dominat mai degrabă de analize fugare cu iz de investigaţie jurnalistică, culegeri de texte, teorii ale conspiraţiei, oftaturi cu iz slavofil şi, din vreme în vreme, traduceri ale marilor clasici ai disciplinei. Obiectivul urmărit de către autoare este clar enunţat încă din introducerea intitulată explicit „Secularizare şi schimbare religioasă în epoca modernă": o privire asupra gradului de religiozitate al românilor şi în ce măsură secularizarea a afectat societatea românească. Cît de „intensă" este practica religioasă în România? Tot atîtea teme dificile şi greu de cercetat şi în ţări cu o mai lungă şi mai acută practică a sociologiei religiei decît ţara noastră.

Este imposibilă evaluarea gradului de religiozitate sau de practică a unei populaţii în lipsa unui etalon. Iată una dintre dificultăţile „fondatoare" ale studiului, agravată – dacă putem spune astfel – de lipsa unei tradiţii susţinute în domeniu, atît în timpul perioadei comuniste, cît şi a anilor de tranziţie de după 1990. Mălina Voicu răspunde acestei provocări prin comparaţia cu alte ţări europene şi prin utilizarea inteligentă a datelor rezultate din sondaje de opinie similare, la realizarea cărora (înţelegem, în mod indirect, din studiu) autoarea a participat de-a lungul timpului. Tot în introducere, Mălina Voicu îşi precizează clar opţiunea pentru *metodele cantitative* de investigaţie a domeniului, asumînd deschis restricţiile impuse de acest tip de abordare, cum ar fi, de pildă, aprecierea nivelului de educaţie religioasă sau conformitatea cu învăţătura (dogmele) Bisericii Ortodoxe.

Cui se adresează această carte? O întrebare inevitabilă, deschisă, dar la care mărturisesc că îmi este greu să furnizez un răspuns punctual. Aş putea spune că este vorba de un instrument interesant şi util pentru toţi cei interesaţi de înţelegerea faptului religios contemporan din România ultimilor 20 de ani, capabili să accepte şi o viziune profesionistă asupra barometrului religiilor. O atitudine şi o etică a cercetării care uneori s-ar putea să contravină cu „vulgata" ţinută la mare preţ, în aceste momente, de „apologeţii" emoţional-mediatici ai Ortodoxiei. Mai apoi, prin bogata sa bibliografie (în care se întîlnesc nume mari şi studii clasice ale genului), cartea mai poate constitui un bun punct de plecare pentru oricine este interesat de domeniul secularizării şi al sociologiei religiei.

Conţinutul este structurat în şapte capitole complementare, dintre care citez doar cîteva, pentru elocvenţa titlurilor şi interesul prezentat: „Impactul religiei în spaţiul public şi privat", „Religiozitate şi revitalizare religioasă în perioada de tranziţie" şi, în fine, „Încrederea în Biserică: insecuritate existenţială şi credinţă religioasă". Primul capitol se referă la metodele cantitative de analiză şi la folosirea lor în context. Astfel, relaţia dintre credinţă şi practica religioasă este similară cu cea dintre valori/credinţe şi comportament. „Valorile", la fel ca şi „credinţa", sînt realităţi latente. Ele nu pot fi măsurate direct – ne avertizează autoarea. Pentru a putea măsura o *valoare*, religioasă sau nu, este nevoie de un set de indicatori de atitudine sau comportamentali. Pentru exemplificare, ritualul religios al căsătoriei. Cineva doreşte să se cunune religios, cu tot fastul de rigoare. Gestul în sine nu este un indicator al faptului că persoana în cauză este una religioasă, ci 1) ea consideră că acest gest ritual este important pentru căsătoria civilă (dar complementar!) sau 2) se doreşte respectarea unei tradiţii în care însă poate să nu creadă neapărat.

Datele utilizate în analiză au fost publicate de către EVS (*European Values Study* – http://www.europeanvalues study.eu), WVS (*World Values Survey* – http://www. world valuessurvey.com) şi Barometrul de Opinie Publică, realizat de Fundaţia Soros de două ori pe an. Trei baze de date masive, necesare în efortul comparativ, dar care în opinia noastră nu pot suplini pe deplin absenţa unei anchete sociologice de amploare la nivel naţional în domeniul religiei. Principalii indicatori valorici ai analizei au fost practica religioasă (spaţiul privat şi public), afilierea religioasă (dublată de folosirea unor indicatori de non-afiliere) şi religiozitatea, „realitate inaccesibilă măsurării directe" – după cum ne avertizează Mălina Voicu.

Înainte de prezentarea rezultatelor analizei, cîteva observaţii punctuale asupra metodei utilizate în carte şi a modului de prezentare a rezultatelor finale. Cu riscul de a mă repeta: cartea *România religioasă* este utilă atît pentru specialiştii în ştiinţele sociale, cît şi pentru cei „pasionaţi" de starea religiei în România, dar care nu au însă cunoştinţele avansate pentru orientarea în modelele teoretice necesare. Explicaţii minimale cu privire la CFI *(comparative fit index)*, RMSEA *(root mean square error of approximation)*, dar şi la alţi indici de ajustare şi comparare pe structuri şi analiza factorială utilizaţi în carte ar fi adus un plus de coerenţă şi de „atractivitate" pentru cei care nu fac parte din primul cerc de cunoscători ai domeniului. În sociologia religiilor, metodele cantitativ-descriptive au fost utilizate pe scară largă, fapt ce se explică prin avantajele oferite de către aceste metode, dintre care nu enumăr decît: obiectivitatea datelor, impresia de „onestitate" intelectuală degajată de rezultate şi corpus-ul analizei, analiza variaţiilor, facilităţi tehnice etc. Cu toate acestea, studiul de faţă reprezintă – cred – (şi) o pledoarie indirectă pentru echilibrul dintre cantitativ şi calitativ (interviul, observaţia participativă, monografia, povestea vieţii etc.), despre avantajele şi inconvenientele celor două mari curente de cercetare.

Deosebit de interesante sînt paginile în care este dezbătut gradul de afiliere (apartenenţă) religioasă al populaţiei României, raportat la alte ţări europene. După Malta (stat insulă cu numai 400.000 de locuitori), România apare ca fiind statul în care proporţia celor care declară că nu aparţin nici unei religii are ponderea cea mai redusă (circa 2%). La polul opus, se situează, în ordine, Olanda, Cehia şi Estonia, cu scoruri de non-afiliere cuprinse între 54 şi 75%. Atenţie însă, non-afiliere religioasă nu înseamnă şi lipsa (dispariţia) credinţei, ci mai degrabă acea formă specială de *believing without belonging* (a crede fără a aparţine), pusă în evidenţă de sociologul britanic Grace Davie în studiul său devenit un clasic al sociologiei religiilor, *„Religion in Britain since 1945: Believing Without Belonging"* (Blackwell, 1994). Considerînd gradul de afiliere ca un important indice al secularizării şi analizînd datele avute la dispoziţie şi din perspectivă „longitudinală" (între 1993 şi 2003), autoarea scrie că „putem spune că în timp ce în Europa Centrală şi de Est perioada 1990-2000 aduce o revitalizare a religiozităţii marcată de creşterea afilierii religioase, în Europa de Vest secularizarea avansează încet, dar sigur".

În opinia mea, cel mai util capitol al cărţii este cel dedicat „Impactului religiei în spaţiul public şi privat". După ce remarcă existenţa unei relaţii cauzale între valorile religioase şi cele politice, ale muncii şi de gen, Mălina Voicu scrie că „se pare" că în România religia încă mai influenţează atitudinile oamenilor faţă de democraţie şi de cultura politică democratică. Conform rezultatelor obţinute, un nivel scăzut al religiozităţii duce la scăderea sprijinului pentru democraţie şi la preferinţa pentru alternative non-democratice de guvernare. „Datele confirmă că între credinţa religioasă şi democraţie nu este mereu o relaţie de suport reciproc." Situaţia se complică în cazul integrării femeilor pe piaţa muncii; ca efect al politicilor promovate de regimul comunist de angajare a femeilor în viaţa activă, binomul religiozitate crescută-integrare redusă este contrazis. Este avansată explicaţia internalizării acestei norme, inclusiv în cadrul segmentului cel mai tradiţionalist, populaţia rurală. În schimb, se poate constata, în urma diagramelor prezentate şi în volum, că regimul comunist nu a reuşit „să rupă legătura dintre politic şi religios", impactul valorilor religioase asupra altor valori fiind încă foarte puternic în ţara noastră.

Dintre ideile tari prezente în concluzia cărţii, am ales să mă opresc doar la una singură, legată de „etica ortodoxă" şi de tipul de relaţie şi societate existente în România şi în ţările ortodoxe, în general. Împotriva ideilor preconcepute, un fel de contrapondere la ariditatea cercetării cantitative practicată în volum, autoarea scrie că Ortodoxia nu a reprezentat „fermentul modernizării" în societăţile unde este religie dominantă, dar acest fapt nu înseamnă însă că „statele majoritar ortodoxe sînt condamnate să suporte regimuri autoritare sau să rămînă tributare unor relaţii economice de tip feudal". Iar în contextul european actual, marcat de eşecul proiectului de Constituţie european, creşterea ameninţării extremismului islamic şi a structurării identităţii pe baze religioase, „religiozitatea românilor nu constituie un dezavantaj, ci din contră" – ţine să ne reamintească, chiar la final, Mălina Voicu.

România religioasă reprezintă un prim şi mare pas înainte în domeniul sociologiei religiilor din România. Chiar dacă argumentaţia folosită nu este prea „îndrăzneaţă" şi metoda cantitativă devine uneori greoaie şi dificil de urmărit pentru cititorul neobişnuit cu subtilităţile tehnice ale domeniului, lucrarea are toate meritele deschizătorului de drumuri, o „baliză" de care va trebui să se ţină seama în viitor. Lucrarea îşi va atinge cu adevărat scopul (radiografia valorilor religioase ale românilor) abia atunci cînd şi alţi cercetători, la fel de îndrăzneţi, vor decide să intre în universul mereu plin de capcane al sociologiei religiei, pe drumul deschis de cei ca Mălina Voicu. Să fim optimişti!

***Mirel Bănică** este cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor, Academia Română.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Audienţe: lista fruntaşilor

În general, cînd ne referim la emisiuni culturale, ne-am învăţat să nu avem pretenţia la ratinguri mari. Într-adevăr, nu poţi cere unor astfel de producţii de televiziune să aibă succesul la public pe care-l au divertismentul şi meciurile de fotbal. Asta nu înseamnă însă că nu trebuie să ne intereseze audienţele emisiunilor culturale. Una e dacă mesajul tău ajunge la o sută de mii de oameni şi cu totul alta dacă interesează numai cîteva mii. Cînd ai o audienţă mică, toată ştiinţa ta, deşteptăciunea şi toate cele nu fac nici cît o ceapă degerată din punctul de vedere al televiziunii. Degeaba ştii multe dacă nu reuşeşti să le şi transmiţi. Iar sticla televizorului e o barieră redutabilă, pe care mulţi nu reuşesc s-o treacă. Cînd e vorba de televiziune, nu e de ajuns să fii un specialist în domeniul tău, trebuie să ai şi alte calităţi.

În *Adevărul literar şi artistic* de miercurea trecută a apărut o anchetă despre emisiunile culturale de la televiziunile noastre (semnată de colegii mei, Nicoleta Zaharia şi Dan Boicea). Cu ocazia acestei anchete, am făcut rost de audienţele şi de profilul telespectatorilor emisiunilor culturale, pentru perioada 1 aprilie – 17 mai anul curent. Ne-au interesat producţiile cu apariţie regulată, ca astfel să putem face o medie.

Cifrele ne spun, de exemplu, că cea mai de succes emisiune culturală de la televiziunile noastre este *Omul care aduce cartea*. Pastila lui Dan C. Mihăilescu a avut, în perioada menţionată, o medie de 150.000 de telespectatori din mediul urban pe minut (şi au existat şi ediţii în care a depăşit 200.000 de telespectatori pe minut – 251.000 în data de 21 aprilie sau 229.000 în data de 7 aprilie). Pe locul doi, în privinţa audienţei, este *Parte de carte:* 125.000 de telespectatori din mediul urban pe minut. Aceste cifre sînt explicabile prin puterea brandului PRO TV, dar nu numai: cele două emisiuni sînt pur şi simplu bune. Sînt dinamice, nu bat apa-n piuă şi pun problemele în mod inteligent. Sînt şi accesibile – dar asta fără să facă rabat de la calitate. În plus, Dan C. Mihăilescu şi Cristian Tabără au amîndoi o anumită charismă jovială – ceea ce înseamnă foarte mult la televizor. Nu e nici unul vreun Adonis, dar iată că au prins la public (ca dovadă că acest criteriu, al aspectului fizic, deseori invocat în televiziune, nu funcţionează aşa de tiranic cum s-ar crede).

Pe locul trei, în topul audienţelor, se află talk-showul Eugeniei Vodă de la TVR 1, *Profesioniştii,* cu o medie de 91.000 de telespectatori pe minut (şi cu vîrfuri chiar de 200.000). De data aceasta, emisiunea nu mai este susţinută de brandul postului, ci se bazează exclusiv pe talentul moderatoarei şi pe calitatea invitaţilor.

Tot rating bun are şi o altă emisiune de la TVR 1: *Garantat 100%.* O medie de 68.000 de telespectatori din mediul urban pe minut – cam cît tirajul *Evenimentului zilei,* ceea ce e o performanţă pentru o producţie cu mesaj exclusiv cultural. Aceste cifre de audienţă nu reprezintă nici o surpriză: după cum am mai scris şi-n alte rînduri, emisiunea lui Cătălin Ştefănescu este una foarte bună, cu o formulă adaptată perfect mediului televizual.

Dacă vorbim de profilul telespectatorului, ar fi de observat că, în general, publicul feminin e mai interesat de emisiunile culturale decît cel masculin (cu o singură excepţie: *Garantat 100%,* unde ponderea pe sexe este egală). Cea mai urmărită de către femei este emisiunea *Profesioniştii,* la care se uită numai 37% bărbaţi. Talk-showul Eugeniei Vodă deţine şi un alt record: e urmărit de cel mai mare număr de oameni în vîrstă – 70% de persoane peste 55 de ani. Iar *Omul care aduce cartea* are cel mai mare procent de telespectatori cu studii primare şi medii – 70% –, ceea ce dovedeşte că e, într-adevăr, o emisiune de cultură care ajunge la mase.

Cam atît despre fruntaşi. Săptămîna viitoare ne vom ocupa de cei din coada listei.

Florin DUMITRESCU

În spot cu duşmanul

Cam acum un an, telespectatorii puteau vedea, ce-i drept niciodată în acelaşi calup, două reclame în care era vorba de gunoi, amîndouă frizînd transgresiunea socială.

Unul dintre spoturi era al ROSAL-ului şi era difuzat (desigur, nu întîmplător) la emisiunile care îl aveau invitat pe Silviu Prigoană. Mai mult decît o simplă recomandare comercială pentru eventualii clienţi administrativi, celebra firmă de servicii ecologice transmitea o declaraţie de forţă coercitivă: un mitocan care arunca gunoi din maşină era înşfăcat prin portieră de către o echipă de salubrizatori şi aruncat într-o mare ghenă verde. Un mesaj de putere al vizionarului din Pantelimon, cu o componentă de educaţie prin ameninţare („dacă altfel nu merge la români!..."), precum şi cu o nuanţă socială (dacă nu chiar politică), de satisfacere a cetăţenilor civilizaţi, aceia „mulţi" care nu aruncă pe jos şi care se simt uneori neputincioşi în faţa mîrlăniei. Pentru ei, ROSAL e mai mult decît o firmă de curăţenie urbană, e un aliat puternic în lupta de curăţire a moravurilor. Purtătorul acestui mesaj făcea mai mult decît să îşi prezinte serviciile: lansa un apel. Ridica un stindard. Propunînd un duşman de clasă (mîrlanul murdăritor) şi reprezentînd pedeapsa exemplară a acestuia, ROSAL intenţionează o coagulare socială. În jumătate de minut, poate mai puţin, e stîrnită revolta şi realizată defularea. Oamenii se simt solidari cînd au un inamic comun. Şi se simt puternici cînd acesta le apare dintr-o dată vulnerabil.

A doua reclamă era la Neogen, un website de întîlniri juvenile. De data asta, mitocanul pe roţi se trezeşte sancţionat de către un pieton adolescent (menit fără îndoială să întruchipeze publicul-ţintă), prin deşertarea unui tomberon prin geamul deschis al portierei. Pe cît se pare, „băiatul cel finuţ" nu a mai suportat ostentarea de kitsch şi mîrlănie a „duşmanului de clasă" şi l-a trimis pe acesta acolo unde chipurile i-ar fi locul: printre resturi şi deşeuri. În cazul acesta, gunoiul este cel basculat peste inamic, iar tomberonul este ridicat şi mînuit ca o armă: un plus de atitudine pe placul tinerilor internauţi. În fond, e un gest virtual, o răzbunare în gînd, o – vorba psihologilor – compensare. „Sătul de gherţoi?" – vine întrebarea supraimprimată pe ecran, trimiţînd implicit către site: în comunitatea Neogen – se subînţelege – scapi de „gherţoisme", ba chiar poţi milita împotriva lor alături de alţi „finuţi" ca tine. Aceeaşi coagulare-coalizare prin învrăjbirea faţă de un inamic comun. Funcţie educativă? De unde! Gherţoii care s-ar întîmpla să vadă spotul n-ar înţelege nimic din el (ce-a avut, bre, ciudatu' ăla cu săracu' om!?). Mesajul e codificat exclusiv pentru o autopretinsă elită – cea a tinerilor cu criterii estetice şi comportamentale radicale, care au nevoie de comuniune ca de aer; care tînjesc după înrolare în mode sau tendinţe; şi cărora li se promite astfel învestirea cu puterea de „a face legea în oraş".

Iată doar unul dintr-o serie mai largă de spoturi pentru Neogen, dintre care unele, contravenind normelor televizuale, au fost destinate diseminării virale pe web. În ele sînt agresaţi fel de fel de manelişti, emoioţi, prezentatoare TV blonde şi tîmpe... Nimeni nu se aşteaptă ca toate aceste categorii să se autosesizeze şi să „îşi revizuiască atitudinea". Dar toate acestea pot deveni topicuri de bîrfă savuroasă între „neogenici". Primăvara asta, vederea bucureştenilor a fost frapată, printre altele, de un ditai panoul din Piaţa Dorobanţi, în care era înfăţişat într-o caricatură cu vag fason taxonomic „Mîrlanul de Dorobanţi". Fauna care-şi face veacul între Strada Beller şi Mario Plaza era denumită şi zugrăvită clar, vădit, mai ceva ca pe tăbliţele cuştilor de la zoo. În dreapta jos, în chip de ştampilă, se ţinea logoul Radioului Guerrilla. Nedumerirea n-a durat mult: publicaţiile trustului Realitatea-Caţavencu s-au umplut de machete, pe cîte o pagină, cu toate speciile cuprinse în aşa-zisul „Atlas de Mitocănie Urbană" (toate cu denumiri compuse, după modelul „şobolanul de cîmpie" sau „pîrşul de pădure"): cică Bădăranul de Cinema, Piţipoanca de Mall etc., în total vreo duzină de ipochimeni, descrişi după aspect şi comportament, într-un mod ce parodia manualele de zoologie, ba chiar avînd şi cîte o fantezistă denumire latinească, menită să accentueze efectul comic (de pildă Mitocanul de Birou aparţine cică genului Multinationalis)... Sporadicele spoturi radio şi TV evocau stilul molcom, dăscălitor, al *Teleenciclopediei*. Finalitatea numai molcomă nu era: ascultătorii de Guerrilla erau îndemnaţi să denunţe pe email cazuri de mitocănie, mîrlănie, ţopîrlănie etc. din viaţa cotidiană.

Ar fi o naivitate să crezi declaraţiile Radioului Guerrilla, cum că o atare „campanie de bun-simţ" ar fi menită să asaneze moravurile şi să şlefuiască necioplirea urbană. Nimeni nu-şi face iluzii. Nimeni, dar absolut nimeni, nu se aşteaptă ca mîrlanii şi paraşutele din Dorobanţi să se ruşineze brusc, recunoscîndu-se în panoul de deasupra lor; să li se deştepte conştiinţa şi să li se reveleze calea către propăşire etico-estetică.

Mai mult chiar, ca o culme a (auto)ironiei, graficianul tocmit pentru acest proiect a avut năstruşnicia de a schiţa, la modul subtil, trăsăturile arogante şi schimonosite de frustrări ale unor vedete Guerrilla şi *Caţavencu,* cu trabucurile lor erecte şi fălcile lor îngîmfate, disimulîndu-le abil chiar în mutrele aşa-ziselor „specii dăunătoare" combătute de campanie. Şi, în definitiv, un atlas complex al mitocăniei urbane nu ar trebui să-i omită pe Mucosus Matinalis, pe Infatuatus Vacuum... nu-i aşa?!

Este clar că Guerrilla şi-a dorit să acţioneze acelaşi resort al delimitării publice şi al învrăjbirii sociale. Campania s-a dorit una de fidelizare şi de „strîngere a rîndurilor". O dată ce s-a lăudat că e prea premium ca să dai premii, Elibe-Radioul a fost nevoit să caute alte modalităţi de a-şi fideliza ascultătorii. Un premiu de ordin moral precum plăcerea de a denunţa un ghiolban ar trebui chipurile să egaleze mîndria de a descoperi şi cataloga, precum Linné, o specie nouă. Nimic nu se rezolvă pe plan social, decît poate un plus de activare a publicului, un plus de fason civic, cu care să se împăuneze guerrilleroş-ii pe la Gălile Societăţii Civile şi în alte contexte unde – se ştie – hainele împăratului sînt admirabile, sublime, dar...

Campania cu accente negative e o lecţie pe care comunicatorii comerciali au învăţat-o în ultimii ani de la cei politici. Atunci cînd nu ai ceva de zis, atacă. Învrăjbeşte. Iscă zîzanie. Iar cum legea nu permite raportarea explicită la ceilalţi concurenţi din piaţă, atacurile vor viza celelalte grupuri de public, neinteresate de marfa ta (şi deci neinteresante pentru tine în calitate de comerciant). O atitudine prea polemică, prea înverşunată, prea lipsită de umor, nu doar că nu convinge; dar dăunează şi brand-ului pe termen lung. Cel mai mult însă dăunează sănătăţii sociale. E poate ceea ce ar trebui adăugat, după fiecare reclamă în care cineva deştept, frumos şi *cool* îl loveşte cu parul pe altcineva, despre care ni se spune că e duşmanul nostru comun.

PUBLICITATE

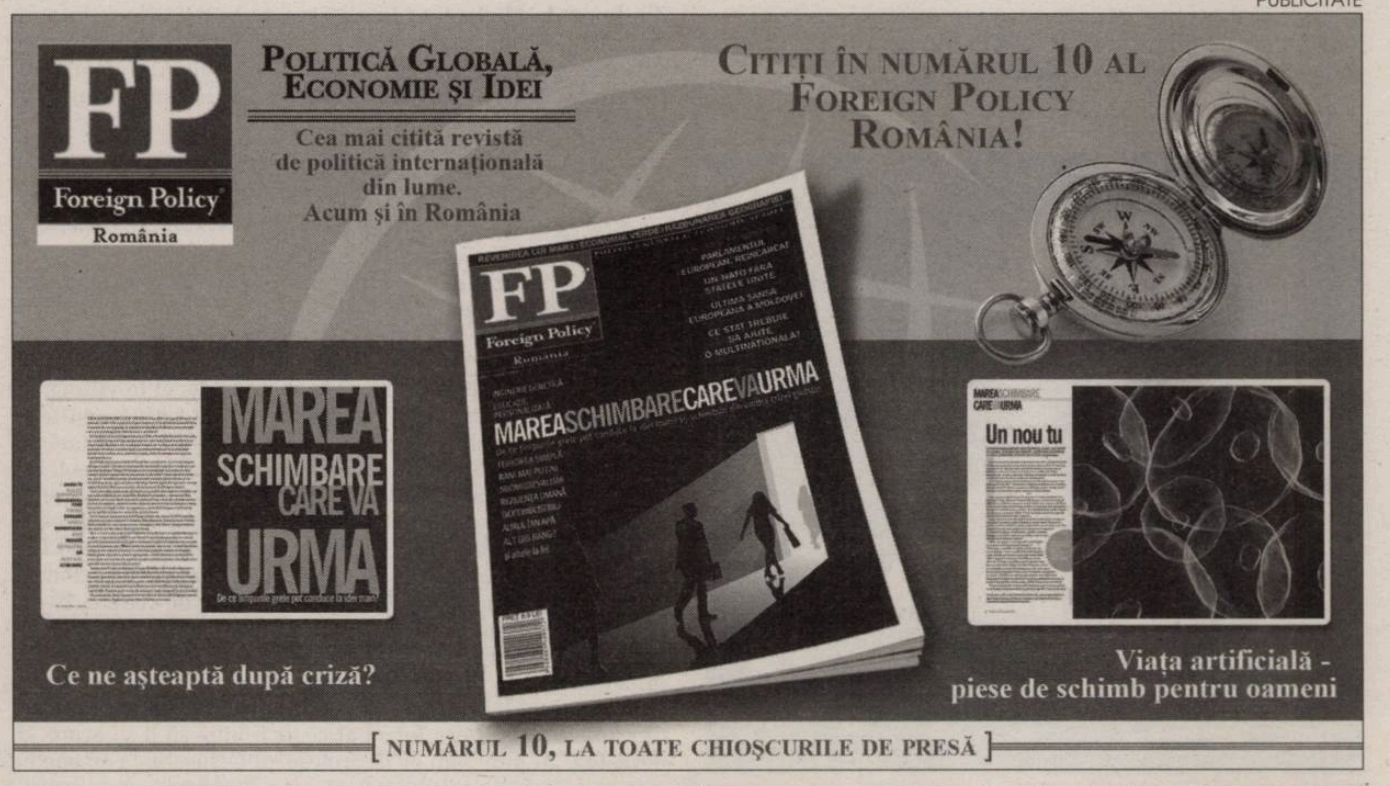

Un geniu printre invidioşi

– interviu cu dr. Dan GAVRILIU –

Chirurgul Dan Gavriliu are astăzi 94 de ani. În 1951, a descoperit o metodă de înlocuire a esofagului care îi poartă numele şi se foloseşte în întreaga lume. În 1976, Royal College of Surgeons din Anglia l-a considerat chirurgul numărul 1 pe plan mondial. Recunoaşterea internaţională i-a adus o oarecare protecţie în perioada comunistă, dar şi multe hărţuieli şi invidii din partea colegilor şi a şefilor. Şi în Statele Unite, un medic a încercat, fără succes, să-şi atribuie paternitatea metodei Gavriliu. În vremuri de restrişte, cînd autorităţile comuniste i-au suspendat salariul pe perioada unor verificări ale dosarului său (avea origini „nesănătoase"), Dan Gavriliu a fost nevoit să lucreze ca hamal, după orele pe care le petrecea la spital. S-a retras după 67 de ani de activitate, în 2002, iar în 2004 a publicat o carte de amintiri, captivantă şi plină de umor, în care sînt incluse şi experienţe teribile din perioada cînd a fost trimis, ca tînăr medic, pe frontul din Caucaz. Astăzi se ocupă de grădinărit în curtea casei sale din Bucureşti, unde am stat de vorbă cu el şi cu soţia sa – dr. Mihaela Gavriliu.

Prin ce calitate credeţi că aţi reuşit acea mare descoperire de înlocuire a esofagului cu o parte a tubului digestiv? A contat pregătirea dvs., inspiraţia, curajul de a aplica ceva nou?

Dan Gavriliu: Am reuşit probabil pentru că am avut tenacitate şi putere de stăpînire şi mi-am iubit foarte mult meseria. Am fost pasionat. Dar s-a întîmplat ceva foarte interesant. După ce eu am ieşit la pensie, nimeni n-a mai fost interesat să facă asemenea chirurgie esofagiană. Nu mai vorbesc de înlocuirea esofagului. Oamenii au vrut să se împăuneze cu titluri, să aibă glorie, să lucreze cu mine într-o clinică sub o asemenea titulatură (chirurgie digestivă superioară), să aibă o trambulină de lansare, dar nimeni nu s-a mai înhămat propriu-zis la o asemenea muncă.

Şi această metodă nu se mai foloseşte în România?

D.G.: Nu. Iar înlocuirea de esofag prin metoda Gavriliu n-a mai fost făcută niciodată de nimeni altcineva cu succes, în România. Ea se aplică însă în străinătate. Imediat după Revoluţie, cînd eram încă la spital, am avut un catalog în care scriau toţi cei care veneau din străinătate la noi pentru a se instrui în această metodă. Printre ei, şi un student din Burkina Fasso, care a făcut facultatea în România şi s-a specializat la mine. După ce s-a întors în ţara lui, mi-a scris că face înlocuire de esofag la un spital din Burkina Fasso. Acolo se poate.

Cum se explică totuşi că nimeni nu mai vrea să facă această operaţie la noi?

D.G.: Este o chirurgie foarte grea pentru care îţi trebuie o pregătire excepţională în anatomie, trebuie să stăpîneşti foarte bine actul chirurgical, suturile sînt extrem de delicate. Intri printr-o latură a toracelui, la o adîncime foarte mare, cu vizibilitate proastă şi lucrezi într-o zonă ultrasensibilă, între plămîni, cord, aortă, vasele mari ale plămînului şi inimii, vene, plexuri nervoase importante. Organismul e viu şi mai sîngerează, mai mustreşte, mai are ţesuturi grăsoase. Trebuie să ştii exact unde te duci şi foarte repede, pentru că nu poţi ţine un bolnav 30 de ore sub anestezie.

Cam cît dura o astfel de operaţie?

D.G.: Eu o făceam în două ore şi zece minute. Şi am făcut în toată cariera cam 1000 de înlocuiri de esofag, iar în total am avut peste 4500 de intervenţii pe esofag, plus zeci de mii de diverse alte intervenţii chirurgicale. Acum, cine are nevoie de asemenea intervenţii pe esofag şi are bani sau posibilităţi de finanţare din partea Ministerului Sănătăţii se poate opera în afară. În România, nu.

„Coseam esofagul cu aţă de Săvineşti"

Mai ştiţi ceva de primul pacient căruia i-aţi înlocuit esofagul în 1951, în acea operaţie demonstrativă?

D.G.: Bică Văduva – aşa-l chema – a venit la mine, la vreo 30 de ani după operaţie. Era deja trecut de patruzeci de ani şi nici nu l-am recunoscut pînă nu mi-a spus cine e. Cînd l-am operat era mic, avea un metru şi patruzeci, acum se făcuse un om cît toate zilele, voinic, cu nişte mîini mari ca nişte baroase. Era sănătos, n-a mai fost bolnav, avea copii mari şi mi-a spus că e sobar de meserie. Dar era o perioadă în care rezecabilitatea, adică posibilitatea de a scoate un cancer esofagian sau esogastric, ajunsese la 40%. Un procent care astăzi e de neatins. Speranţa de viaţă a pacienţilor era mult mai bună atunci (primeam scrisori de la oameni pe care-i operasem în urmă cu 15 sau 20 de ani de cancer esofagian). Asta, deşi acum arsenalul chimio-terapeutic e mult îmbunătăţit, iar pe atunci nu aveam nici ace atraumatice, care să aibă adică aţa aceea fină înglobată în codiţă (fără urechi prin care să treacă şi care să-i tripleze grosimea şi deci să traumatizeze mai mult ţesuturile). Existau, dar nouă nu ni se aduceau niciodată şi coseam mereu esofagul cu aţă de Săvineşti, singura disponibilă. Uneori pacienţii n-o suportau, făceau alergie.

N-a existat nimeni care să vrea să vă urmeze, să vrea să continue acest tip de operaţie?

D.G.: Nooo. Ba mai mult, după Revoluţie au vrut să desfiinţeze şi clinica. Au vrut să aducă un alt şef de secţie. Eu abia reuşisem s-o înfiinţez. M-a salvat presa, pentru că un ziarist de la *Zig-zag* (cum se numea pe atunci o revistă) a prins de ştire ce se întîmplă. Acum se cheamă *Clinică de chirurgie digestivă superioară,* dar se operează acolo colon, hemoroizi, ca în orice clinică de chirurgie, nu mai e ceva special.

Mihaela Gavriliu: Să nu te superi, dar sînt convinsă că după ce vei muri îţi vor pune bustul ăla pe care l-a pus acum Oprescu la subsol şi se va numi *Clinica „Dan Gavriliu"*. Asta i-au făcut şi bietului Denischi, că după ce moare omul, ei vin să se laude că au lucrat cu el şi au făcut şi au dres...

D.G.: Dacă cineva ar vrea să asiste astăzi la asemenea operaţii, trebuie să meargă în afară. Nu mai are de unde să recupereze acest lucru în ţară. Prin anii '90 am primit un fax de la un american a cărui fetiţă urma să se nască cu o malformaţie letală, fără esofag. A aflat că şansa cea mai bună o are cu o operaţie prin metoda Gavriliu, adică de înlocuire a esofagului cu tub digestiv, nu cu o porţiune de colon, cum se mai face, dar cu rezultate proaste. A apelat acolo la metoda mea şi fetiţa e acum bine sănătoasă şi face sport. Tatăl a deschis un site în care îi sfătuieşte pe toţi părinţii aflaţi în această situaţie să apeleze la metoda Gavriliu şi să nu încerce altceva.

Cum aţi reuşit să transmiteţi în străinătate această metodă în anii comunismului?

D.G.: Am publicat-o într-o revistă românească de specialitate şi am fost invitat apoi la o mulţime de congrese în toată lumea, pe unele le-am şi prezidat. Peste tot mi se propunea să rămîn să lucrez acolo. N-am rămas din cauza mamei care era singură. Dacă eu aş fi plecat, ei i s-ar fi luat casa, care era pe numele meu. Aşa se proceda atunci. Ar fi fost dusă la azil probabil, că nu mai avea pe nimeni. N-ar fi suportat aşa ceva şi eu n-aveam sufletul s-o las. Dar am primit invitaţii de a rămîne la cea mai importantă clinică din lume, la Mayo din Minnesota sau la Belo Horizonte, în Brazilia, să conduc serviciul de chirurgie digestivă de acolo. Am fost invitat să lucrez şi cu profesorul Pietro Valdoni, chirurgul Papei de la Vatican, invitat, de asemenea, am fost şi la Paris...

Cel mai mare chirurg din lume

Ştiu că obstacolul cel mai mare de care v-aţi lovit mereu a fost invidia profesională din partea colegilor.

D.G.: Toată lumea era pornită împotriva mea. Nu prea aveau ce să-mi facă, dar era o hărţuială permanentă. Profesorul Burghele, de exemplu, a condus multă vreme destinele medicinei, în calitate de rector sau de ministru. La un moment dat, un coleg care voia să-mi ia locul la clinica de chirurgie s-a dus la el şi i-a spus: „Da' termină odată cu Gavriliu ăsta! Ştii tu cum să-l manevrezi şi ce să-i faci, ca să se ducă naibii la ţară". Burghele i-a răspuns: „Nu pot, bă, că-i prea cunoscut". Pe de altă parte, lor le plăcea să se şi laude cu cîte cineva. Politic, eu nu prezentam nici o problemă pentru ei. Am fost făcut membru de partid în mod formal, ca să pot fi şef de secţie, dar nu mi-am dorit niciodată funcţii, nu eram incomod din punctul ăsta de vedere. N-am fost niciodată şef de catedră, n-am făcut parte din senatul universitar. Dar, un fost profesor de la Spitalul universitar mi-a povestit ce se întîmpla cînd veneau delegaţii de străini şi erau aduşi la Municipal (fiindcă era cel mai mare spital din România). El era întrebat ce ar fi bine să li se arate. Şi povestea: „Îi plimbam pe la profesorul Denischi, la ortopedie

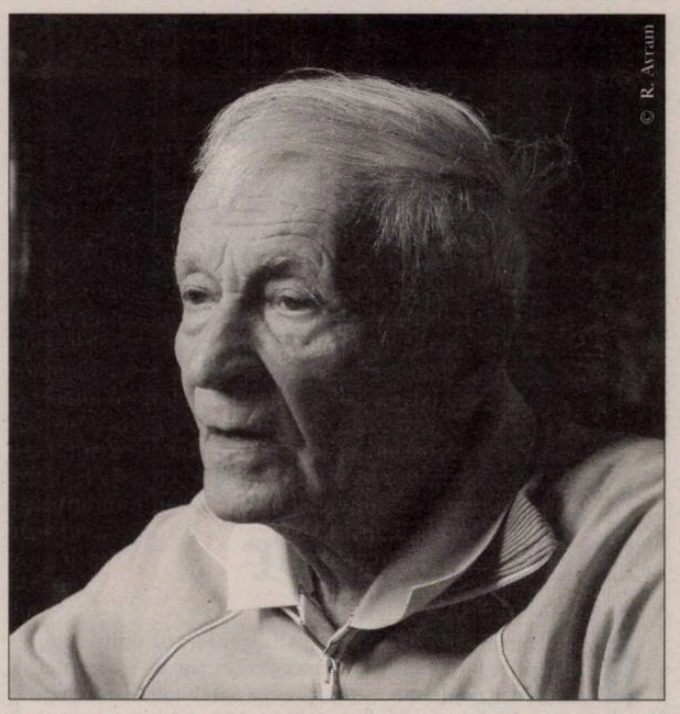

că făcea nişte intervenţii mai deosebite, pe la terapie intensivă că era secţia mai modernă, pe urmă îi duceam, normal, la Gavriliu şi apoi îi urcam pe terasă şi le arătam Bucureştiul".

Eraţi ţinut în vitrină?

D.G.: La congrese internaţionale, statul mă lăsa să plec, îmi dădea viză, dar nu plătea nici un cent. Totul era pe banii celor care mă invitau şi care se purtau foarte frumos cu mine. M-au făcut profesor la International College of Surgeons unde mi-au plătit şi demonstraţiile operatorii şi conferinţele. În Occident se fac regulat nişte topuri. În Marea Britanie există o fundaţie veche de sute de ani – Royal College of Surgeons. Potrivit tradiţiei, aceasta se deschide în fiecare an cu o conferinţă a chirurgului socotit numărul 1 în lume, indiferent că e patagonez sau ostrogot. Regula a fost stabilită de cel care a înfiinţat fundaţia, lordul Moynihan, iar în 1976 eu am fost invitat acolo în calitate de chirurgul numărul 1 în lume, să ţin o conferinţă de o oră. Conform ceremonialului, am purtat roba originală a lordului Moynihan.

Calul alb cu targă

Dincolo de realizările profesionale şi de necazurile venite din partea colegilor, aţi trecut şi printr-o altă experienţă teribilă... Frontul din Caucaz, din 1941, cînd v-au trimis chiar în linia întîi.

D.G.: M-am supus ordinului, n-aveam încotro, dar, de fapt, nu puteam face mai nimic acolo sub gloanţe şi obuze, cu trei feşe, două atele şi o sticluţă de iod. Pe deasupra, mi-au dat şi o targă trasă de un cal alb. Iar cum ruşii veneau mereu peste noi de sus din munte, şi calul alb se vedea – vorba aia – şi de la Tbilisi, a trebuit să-i fac o îmbrăcăminte din foaia mea de cort, ca să-l camuflez. Era o organizare... românească, chiar şi atunci. Am stat acolo patru luni.

Aţi luat chiar şi un prizonier, aţi fost apoi decorat.

D.G.: Da, la început nici n-a fost prea clar cine pe cine a luat prizonier. Era un armean care nu mai voia să lupte alături de ruşi şi prefera să fie prizonier al trupelor române. Nu mai ştiu ce o fi păţit săracul apoi, după ce ruşii au ocupat România şi, la ordinul lui Stalin, au început să-i împuşte pe toţi ai lor, care căzuseră prizonieri.

Dar, revenind la front, după 33 de atacuri ale ruşilor în zece zile, de oboseală şi de foame, am adormit pur şi simplu pe cîmp. M-am trezit după mult timp într-un peisaj în care erau numai morţi, gropi de obuze şi copaci făcuţi praf. Nici păianjenii nu mai trăiau acolo. Eram singurul în viaţă. Am mîncat rădăcini şi frunze. După un timp, m-a găsit sergentul de legătură, Surdu: „Dom' premedic, dom' premedic, vino repede că te cheamă colonelul". Şi l-am însoţit la doi kilometri unde era comandamentul regimentului şi mi s-a înmînat o telegramă în care eram înştiinţat că trebuie să mă întorc acasă. Mă salvase mama care protestase pe lîngă Marele Stat Major că au trimis unicul fiu al unei văduve în linia întîi. I-a convins şi că, fiind chirurg, aş fi mai de folos în interior, decît pe linia frontului.

În afară de povestea cu frontul, aţi trecut şi printr-un naufragiu.

D.G.: Da, la Balcic, înainte de război, aveam o mică ambarcaţiune cu care cutreieram marea. Şi, într-o noapte cînd eram în larg de unul singur, m-a surprins o furtună. N-am mai putut controla barca şi am fost aruncat de valuri pe nişte stînci unde eram practic imobilizat. M-au descoperit nişte călugări care se uitau după resturile aruncate de mare la mal. Eram intern pe vremea aceea. Dar viaţa mea a fost tumultuoasă şi unele lucruri ca acesta, petrecute aşa de demult, abia dacă mi le mai amintesc...

a consemnat Andrei MANOLESCU

Alex. Leo ŞERBAN

Cannes 62: Baloane colorate, sex & sînge

Parcă pentru a ridica un pic moralul festivalierilor, pregătiţi să-şi lege strîns centurile de siguranţă înaintea unei ediţii „sex & sînge", al 62-lea Festival de la Cannes s-a deschis cu un film de animaţie producţie Pixar: Up *– coregizat de Pete Docter & Bob Peterson – a fost cea mai veselă uvertură de festival de muuultă vreme şi, în mod cert, singura atît de imponderabilă...*

Sus

O deschidere „la înălţime" (la propriu şi la figurat), căci filmul americanilor povesteşte călătoria fantastică a unui moşuleţ de 78 de ani (împreună cu un băieţel de 8) pînă în America de Sud, la „bordul" vechii sale case ameninţate cu demolarea şi pe care o ridică în stratosferă cu ajutorul a mii de baloane colorate legate de horn!

Up este o minune de film – inteligent, amuzant şi emoţionant – pentru care e nevoie doar de o pereche de ochelari 3D primiţi la intrarea în sală şi restituiţi la ieşire. Pixar s-a ferit, totuşi, să facă o simplă demonstraţie de tehnologie: efectele sînt strict funcţionale, aproape „discrete", povestea este totul. Iar povestea are toate ingredientele pentru a transforma *Up* într-un clasic-instant: gustul aventurii, nostalgia unor vremuri pline de inocenţă, „ştafeta" vîrstelor (bătrînii şi copiii „sar", semnificativ, peste generaţia pur mercantilă a adulţilor) şi, nu în ultimul rînd, grija pentru echilibrul ecologic. Nu este, însă, nici o secundă moralizator sau dulceag în binecunoscutul stil Disney! Este deştept, te surprinde la fiecare două minute, are fineţe psihologică şi poante de calitate. Un regal.

Filmele (sus & jos)

Spring Fever (al chinezului Lou Ye) a deschis competiţia într-un mod destul de şocant: printr-o incursiune sexplicită în intimitatea unui cuplu gay, care apoi devine triunghi mixt (cu a 3-a poziţie variabilă). Ye a filmat cu o cameră digitală, ceea ce a permis o mai mare apropiere de intimitatea scenelor/actorilor. Deşi inspirat de un roman din anii '20, decorul şi mentalităţile sînt contemporane; un film frumos, trist şi cumva wongkarwaiesc (vezi *Days of Being Wild*). Regizorul a avut interdicţie de a filma timp de cinci ani – după politic-incendiarul *Summer Palace* din 2006 –, dar s-a descurcat cu bani francezi şi hongkonghezi.

Fish Tank (al doilea lungmetraj al englezoaicei Andrea Arnold) este o felie de viaţă *„working class"* à la Ken Loach, excelent jucat, dar mai puţin pasionant decît anteriorul *Red Road* (care avea în centru suspansul furnizat de CCTV) şi mai mult un fel de „fată Billy Eliott aşteptînd să fie dezvirginată"... Katie Jarvis (interpreta adolescentei) e senzaţională.

Thirst (al sud-coreeanului Park Chan-wook) e absolut dement: un preot catolic se contaminează de o boală infecţioasă undeva în Africa, apoi se vindecă miraculos, aşa că bieţii ologi de pretutindeni vin în pelerinaj să-i vindece şi pe ei, doar că la un moment dat îţi dai seama că preotul-sfînt e niţel cam vampir... P.C.-w. schimbă registrele, e rînd pe rînd comic, grotesc, suprarealist, dramatic, poetic şi – deşi scade un pic spre final (are totuşi două ore şi un sfert) – reuşeşte să te ţină în transă cu graţie.

Bright Star (al neo-zeelandezei Jane Campion) a fost prăjiturica ediţiei. O poveste bibilită şi dichisită despre dragostea dintre poetul John Keats şi tînăra Fanny Brawne, pusă parcă sub o cutie de cristal, într-un muzeu, cu semnul „Nu atingeţi!" deasupra... Frumos şi fad: zahărul era zaharină, iubirea era castă, admiraţia e un căscat.

L'Epine dans le coeur (al francezului Michel Gondry, în afara competiţiei), documentar despre mătuşa lui, Suzette, fostă învăţătoare – un film curat şi sincer în care „gondrysmele" se reduc la o scenă în care copiii unei clase ies în curte să joace volei îmbrăcaţi în haine invizibile. Gondry reuşeşte să spună o poveste care este *şi* despre familia lui, şi despre Franţa ultimilor 50 de ani într-un mod ce te face să uiţi că e omul din spatele celor mai inventive clipuri din ultimii 15 ani.

Taking Woodstock (al lui Ang Lee) e o privire plină de nostalgie şi umor înspre o epocă *(hippy)* ce poate fi văzută astăzi drept ultima utopie – cu idealurile sale măreţe, cu inocenţa sa topită la primul contact cu banii şi cu ecologismul său în floare care a devenit, astăzi, un *business* la butonieră... Impecabil scris (de James Schamus, după cartea protagonistului Elliot Tiber), regizat şi jucat (cu Imelda Staunton genială în chip de *yiddish mamma),* cu imaginea lui Eric Gautier la fel de frumoasă şi de funcţională ca în *Les herbes folles* al lui Alain Resnais şi cu muzica lui Danny Elfman suplinind inspirat absenţa formaţiilor ce-au concertat la Woodstock.

Un prophète (al francezului Jacques Audiard) a fost filmul cel mai admirat – şi pe bună dreptate. O dramă de închisoare solidă şi puternică făcută sobru, fără înfloriturі, dar totuşi cu mici momente de poezie, parcă spre a ne reaminti că în orice beznă fără speranţă există o lucarnă de lumină ce se aprinde atunci cînd închizi ochii, numită vis. Tahar Rahim, interpretul principal, are o forţă şi o naturaleţe care ard ecranul.

Kinatay (al filipinezului Brillante Mendoza) a fost gafa actualei ediţii: un film insultător de primitiv şi revoltător de permisiv cu reprezentarea violenţei. Toată „povestea" se împarte în două: drumul tînărului student de la poliţie pînă la „locul faptei", noaptea, într-o furgonetă, şi „fapta" propriu-zisă – adică violarea, uciderea şi dezmembrarea trupului unei prostituate, filmate în timp real... Într-un fel, a fost pandantul lipsit de orice subtilitate al filmului lui Porumboiu – şi, deşi nu merită nici măcar un joc de cuvinte, i-am zis *Poliţist, aBjectiv*.

Vengeance (al hongkonghezului Johnnie To) e doar un film de serie B, a cărui prezenţă în competiţie s-a datorat faimelor combinate ale autorului şi ale vedetei Johnny Hallyday – care-a preluat rolul destinat, iniţial, lui Alain Delon (referinţa la *Samuraiul* este explicită). Scenariul este rizibil, interpretările – neglijabile, iar scena cea mai spectaculoasă (o înfruntare între gangsteri vizualizată ca o luptă à la Kurosawa) este singura cu care rămîi.

Agora (al spaniolului Alejandro Amenabar, în afara competiţiei) a fost surpriza ediţiei 62. Nu doar pentru că e ceea ce se cheamă un „peplum", ci pentru că povesteşte un episod puţin cunoscut al Istoriei (începutul domniei creştine în Alexandria) şi restituie portretul fascinant al Hypatiei, fiica lui Theon (directorul Bibliotecii), care a fost o astronoamă renumită în epoca ei. Rachel Weisz o joacă plină de dăruire, iar comparaţiile cu epoca noastră (fundamentaliştii creştini, *palabalani,* ca nişte fanatici islamici de azi) fac filmul extrem de pasionant.

Antichrist (al danezului Lars von Trier) a fost filmul cel mai controversat de la Cannes, în special din cauza scenelor de (auto)mutilare genitală de la sfîrşit. Dar, pînă acolo, L.v.T. reuşeşte o splendidă parabolă despre Durere & Disperare filmată dumnezeieşte, pe muzica lui Haendel, cu momente onirice de neuitat... Capodoperă ratată sau film inegal, dar profund personal şi *intim,* mai ales, *Antichrist*-ul – dincolo de metafizica lui sforăitoare şi provocatoare – rămîne totuşi o operă a cărei amintire te urmăreşte: un titlu-kamikaze care trebuia să fie o terapie pentru disperatul regizor danez...

Looking for Eric (al britanicului Ken Loach) a fost filmul cel mai aplaudat – *et pour cause:* în el apare, *„as himself"*, Eric Cantona în persoană, spunînd vorbe de duh (în general proverbe) poştaşului amărît care se numeşte tot Eric... Film de comandă (a fotbalistului), este nu mai mult decît o comedioară telefonată gen *Notting Hill („men-only")* care dă publicului exact ceea ce merită: glume de bodegă şi *feelgood* final.

Vincere (al italianului Marco Bellocchio) seamănă un pic cu *Agora,* fiind povestea unei femei, Ida Dalser, care a fost nevasta lui Mussolini – repudiată cu fiu cu tot. Surprinzător din pdv vizual, cu neaşteptate „anvoleuri" de operă, interpretări flamboaiante (tot ca în operă) şi multe imagini de arhivă.

Los abrazos rotos (al spaniolului Pedro Almodovar) a cucerit o parte a criticii şi a publicului, deşi este unul dintre (puţinele) filme slabe ale autorului. O poveste (alambicată, ca de obicei la Almodovar, şi cu nesfîrşite *flashback*-uri) despre facerea unui Film şi despre complicaţiile (familiale şi sentimentale) din spatele lui.

Les herbes folles (al francezului Alain Resnais). La aproape 87 de ani, Monsieur Resnais a oferit unul dintre cele mai jubilatoare filme ale competiţiei – o ecranizare (foarte liberă) după un roman de Christian Gailly care e mai mult un pretext pentru un „decolaj" fermecător în *fantasyland*-ul marca Resnais, unde întîlnirea întîmplătoare dintre un cincuagenar distrat (André Dussolier) şi o cincuagenară dentistă avînd ca hobby pilotarea avioanelor (Sabine Azéma) pare să împrumute *mood*-ul distant-capricios şi eleganţa aeriană a acesteia.

Inglourious Bastards. Quentin Tarantino s-a întors la Cannes cu această poveste obraznic de simplă şi de eficace, în care rescrie Istoria omorîndu-i pe Hitler, Göring, Goebbels şi toată şleahta într-un cinema parizian. Impecabil jucat (cu o menţiune specială pentru austriacul Christoph Waltz – revelaţia Cannes-ului!), cu dialoguri brici şi scene antologice, *Inglourious Bastards* nu este un „film mare", dar este – ca toate filmele lui Q.T. – intoxicant.

Das Weisse Band (al austriacului Michael Haneke) a fost unul din cele mai bune filme ale ediţiei, confirmînd statura lui Haneke de mare cineast cu o poveste în alb-negru, plasată într-un sat protestant, chiar înaintea declanşării Primului Război Mondial. De o violenţă surdă, cu un ton care nu se abate nici o clipă de la tictacul rece al unui ceas invizibil, filmul pare ecranizarea unui mare roman – deşi este un scenariu original, scris de regizor ca o explorare a temei perversităţii infantile antamate în anteriorul *Caché*...

The Time That Remains (al palestinianului Elia Suleiman) a fost o uşoară decepţie pentru admiratorii minunatului său *Divine Intervention* din 2002. Există, şi aici, mici viniete absurd-amuzante, dar această autobiografie familială pare în prea multe momente „făcută", mai interesată să nu divagheze de la Stilul Autorului decît de adevărul amintirilor, cu prezenţa mută a lui Suleiman punctînd momentele cheie ca un fel de *reminder* auctorial ce virează, pînă la urmă, în autopastişă.

The Imaginarium of Doctor Parnassus (al britanicului Terry Gilliam, în afara competiţiei) e „Imaginariumul doctorului Gilliamus" – un proiect cît p-aci să fie abandonat (precum *Don Quijote*-le aceluiaşi) la moartea lui Heath Ledger în timpul turnajului şi care ajunge la destinaţie neaşteptat de rotund. După un început cam hurducăit (precum căruţa pe care e toată scena „Imaginariumului"), filmul devine un delir amuzant/fascinant de incursiuni onirice (în pictura lui Dali, Magritte şi în – spre final – *A Matter of Life and Death,* filmul lui Powell & Presburger), făcut credibil graţie interpretărilor lui Christopher Plummer, Lily Cole, Tom Waits şi – fireşte – *the late* Heath Ledger...

Enter the Void (al franco-argentinianului Gaspar Noé) a fost filmul cel mai ambiţios al ediţiei: o poveste despre „Viaţă & Moarte" & despre „Viaţa *după* Moarte!" O probă de anduranţă fizică pentru spectator (2 ore şi 45 de minute), dar şi o mostră de virtuozitate regizorală impresionantă: Noé povesteşte totul ca un *continuum,* cu o fluiditate incredibilă, renunţînd la tăieturile de montaj subliniate sonor (ca în celelalte filme ale sale) şi optînd pentru un procedeu de tip „sucţiune", cînd camera pare aspirată de diverse obiecte – de regulă rotunde – în scena următoare. Un avort, o scenă de sex din perspectiva unui vagin şi o ilustrare gen Discovery a traiectoriei unui spermatozoid completează (şocant în primul caz, comic în celelalte) îndrăznelile acestui film, care-l recomandă pe Noé drept singurul urmaş demn al lui Lars von Trier.

Map of the Sounds of Tokyo (al spanioloaicei Isabel Coixet) a fost cel mai prost film al selecţiei – rizibil în pretenţiile sale de a acoperi siropul poveştii cu filmări fiţoase. Şi probabil că va rămîne drept cel mai prost rol oferit vreodată unui actor extraordinar precum Sergi Lopez.

Palmares

- Marele premiu Palme d'Or – „Das weiße Band", regia Michael Haneke (Austria).
- Marele Premiu al Juriului – „Un Prophete", regia Jaques Audiard (Franţa).
- Cea mai bună interpretare masculină – Cristoph Waltz (Germania) pentru rolul (neprincipal) din „Inglorious Basterds" de Quentin Tarantino.
- Cea mai bună interpretare feminină – Charlotte Gainsbourg (Anglia-Franţa) pentru rolul din „Antichrist" de Lars von Trier.

Plîngerea şezutului meu

11 filme de peste 2 ore + 5 filme de 2 ore + 2 filme de 2 ore jumate + 2 filme de peste 2 ore jumate... Pînă unde vei întinde, Cannesilina, răbdarea noastră!? Ştiu că avem două buci, dar timpul în care stai pe ele nu se împarte la două. Iar dacă vorba bătrînului Hitchcock te lasă rece (aceea că orice film trebuie să ţină cont de băşica omenească), atunci măcar gîndeşte-te la fundurile noastre şi încetează să mai gîndeşti cu fundul...

Roxana LUPU

O nouă formă de tranzacţionat copii

– mama purtătoare –

Cuplurile care nu pot avea copii plătesc cu zeci de mii de euro femei-incubator, care la naştere predau bebeluşul, conform unui act notarial.

În România ultimilor ani a luat amploare o nouă practică ce are drept paravan vidul legislativ: tranzacţii de copii pe zeci de mii de euro cu ajutorul unei mame purtătoare. Actorii acestui troc cu fiinţe umane sînt, pe de o parte, cuplurile care îşi doresc un urmaş, dar, din motive medicale, femeia nu poate duce sarcina la termen, deşi este fertilă, şi, de cealaltă parte, femeile cu o condiţie financiară precară, care acceptă să ducă sarcina şi să predea bebeluşul la termen, pentru zeci de mii de euro.

În România nu există nici o prevedere legală cu privire la această practică, astfel că lucrurile se întîmplă la mica înţelegere: între cele două părţi se semnează un act notarial prin care mama purtătoare renunţă, încă înainte de a naşte, la toate drepturile asupra copilului şi se obligă ca, la momentul sorocului, să dea copilul spre adopţie părinţilor biologici. Legea adopţiei interzice însă adoptarea unui copil în mod preferenţial. Cu toate acestea, actul notarial circulă nestingherit prin spital şi însoţeşte mama purtătoare. În cele din urmă, cu acordul tacit al medicilor, notarilor şi judecătorilor, aparent toată lumea are de cîştigat: cuplul rămîne cu copilul mult dorit, mama purtătoare – cu banii, spitalul – cu onorariul de 3000 de euro – pentru o astfel de intervenţie. Nimeni nu are nimic de pierdut pentru că ceea ce nu e interzis prin lege, este permis.

Incognito: caut şi mă ofer mamă purtătoare

„Caut mamă purtătoare, din Bucureşti sau împrejurimi, cu vîrsta 20-35 de ani. 17.000 de euro. Rog seriozitate.“ Am dat curs unui astfel de anunţ, de la mica publicitate. M. este o femeie de 40 de ani, titrată, bine poziţionată social şi financiar. Îşi doreşte de mult timp un copil, dar n-a putut să-l facă din cauza unei operaţii chirurgicale nereuşite, care a lăsat-o fără uter. S-a decis să apeleze la o mamă purtătoare. S-a sfătuit cu un medic renumit în fertilizare in vitro şi cu o bună prietenă, de profesie notar, astfel că mai are nevoie doar de „incubator“ pentru a porni lucrurile. „Tu nu trebuie să îţi faci griji, mă ocup eu de tot. Va trebui doar să semnăm un act la notar prin care tu renunţi la copil de la bun început şi mi-l dai mie din start spre adopţie“ – spune M. Cînd vine vorba de bani, propun suma de 25.000 de euro pentru „serviciu“. „Dacă sarcina decurge bine şi eu mă văd cu copilul, mi se pare în regulă“ – spune M.

A. este o tînără de 21 de ani din Piteşti care a postat într-un ziar următorul anunţ: „Tînără, sănătoasă, mă ofer mamă purtătoare. Rog seriozitate“. A. a venit la întîlnirea cu potenţialul finanţator doritor de copil, împreună cu soţul ei. Este însărcinată cu propriul copil, în octombrie va naşte, şi este dispusă să rămînă însărcinată cu copilul altuia luna următoare. „Am început şi noi să ridicăm o casă şi nu mai avem bani s-o terminăm. Am avea nevoie de vreo 20.000 de euro… cam aşa. Avem o prietenă care a făcut la fel. Şi-a luat garsonieră“ – spune A. timid. Îmi dă apoi toate asigurările că va fi foarte atentă pe parcursul sarcinii, se va odihni şi va avea o alimentaţie echilibrată. Dacă primeşte banii, îmi va preda la sfîrşit un copil sănătos.

Medicii recomandă verişoare şi mătuşi drept „incubator“

Din punct de vedere medical, procedura este efectuată ca orice fertilizare in vitro, cu diferenţa că embrionul care îi va fi implantat mamei purtătoare aparţine cuplului care îşi doreşte copilul. În lipsa unui cadru legislativ care să prezinte sau să sancţioneze modul de desfăşurare, practica rămîne la aprecierea medicilor. „În situaţia în care există o mamă purtătoare, se corelează ciclurile menstruale ale celor două femei, mama biologică începe o procedură de stimulare a ovarelor, ca să putem recolta ovulele, mama purtătoare e pregătită în paralel cu un tratament hormonal pentru uter, ca să devină favorabil implementării embrionului“ – spune Laura Dracea, şefa Departamentului de Reproducere Umană Asistată de la Maternitatea Giuleşti.

Medicii cunosc improvizaţia actului notarial la care recurg cele două părţi. Ba chiar le recomandă cuplurilor să facă rost de o mamă purtătoare din familie – o verişoară, o mătuşă sau o cumnată – pentru a evita eventualele neplăceri precum şantajul sau fuga cu copilul, deoarece, la naştere, copilul este înregistrat pe numele mamei care i-a dat viaţă.

„Noi putem să furnizăm un document legal din care să reiasă că bebeluşul a fost conceput in vitro şi care sînt părinţii biologici ai copilului. Există şi acest consimţămînt notarial, dar noi le recomandăm să facă actele împreună cu un avocat, pentru ca ulterior copilul să fie dat cu prioritate spre adopţie părinţilor biologici“ – mai spune medicul.

Problema este că o astfel de prevedere contravine legilor adopţiei. „Cînd un copil este declarat adoptabil de către instanţă, i se se caută familia potrivită, deci practic se caută familia pentru copil, şi nu copilul pentru familie. În procedura de adopţie, nu se iau în seamă posibilele dorinţe ale unora sau altora pentru un anumit copil, iar un act notarial în ceea ce priveşte darea spre adopţie a copilului născut este nul“ – spune Gabriela Petrescu, secretarul general al Oficiului Român pentru Adopţii.

Colegiul Medicilor: „Ar trebui gîndită o lege“

Preşedintele Colegiului Medicilor – Vasile Astărăstoaie – consideră că situaţia mamei purtătoare este una foarte delicată din punct de vedere legal, dar mai ales etic, deoarece copilul este privit ca un bun de tranzacţionat, iar mama – ca un incubator fără sentimente. „În dezbaterea etică care se poartă la nivel mondial se consideră că mama purtătoare este exploatată, pentru că ea devine, dintr-o femeie, un incubator viu, pentru că poartă un produs de concepţie al altcuiva, contra cost. Nimeni nu ţine cont că în timpul sarcinii apar nişte relaţii, inclusiv psihologice, între cea care poartă sarcina şi viitorul copil“ – subliniază Vasile Astărăstoaie. Preşedintele Colegiului crede că ar trebui gîndită o lege care să protejeze toţi actorii implicaţi în acest proces, un compromis între cei care doresc copilul, societate şi lumea medicală.

Proiectul de lege a fost lăsat de izbelişte de parlamentari

O astfel de lege a fost gîndită la un moment dat, în 2005, dar a fost respinsă de Curtea Constituţională, la sesizarea unor ONG-uri şi a societăţii civile. Legea privind sănătatea reproducerii şi reproducerea umană asistată medical avea unele articole considerate de mulţi absurde. Conform acesteia, mama purtătoare cedează cuplului asistat medical printr-un contract notarial, toate drepturile legale asupra copilului, nu are voie să avorteze din proprie iniţiativă şi este obligată să avorteze dacă cuplul i-o cere. De asemenea, ea se obligă să nu consemneze datele sale de identitate în certificatul de naştere al copilului căruia i-a dat viaţă.

Cu toate acestea, legea a trecut de Senat şi de Camera Deputaţilor şi era pe punctul de a fi adoptată, dacă trei organizaţii civice – Centrul de Resurse Juridice, Asociaţia „Accept“ şi Centrul Parteneriat pentru Egalitate – nu ar fi sesizat Curtea Constituţională. „Am cerut respingerea acelui proiect de lege pentru că era prost întocmit din multe puncte de vedere. Vorbim de viaţa unui copil care se tranzacţionează în biroul unui notar, de încălcarea dreptului fundamental al mamei de a dispune de propriul trup. Partea etică nu a fost deloc luată în seamă“ – susţine directorul Centrului de Resurse Juridice, Georgiana Iorgulescu.

Comisia de Bioetică a Colegiului Medicilor, prin Vasile Astărăstoaie, preşedinte al comisiei la acea vreme, a susţinut protestul împotriva legii. „Cei care propun legi nu cunosc fiziologia naşterii, nu înţeleg că acest contact senzorial, cînd mama ţine copilul la piept, e un contract afectiv. Copilul se simte protejat, iar mama se simte iubită“ – spune Astărăstoaie. El acuză parlamentarii că au lăsat legea de izbelişte şi nu s-au mai preocupat să găsească o formă acceptabilă. „După ce legea a fost respinsă, s-a făcut o promisiune că, în decurs de cîteva luni, prin dezbateri publice, se va redacta o nouă lege. Nu s-a făcut nimic. Poate nu s-a făcut din interes, acolo unde nu e lege, nu e nici restricţie“ – conchide V. Astărăstoaie.

■

● ***Cea mai prolifică mamă surogat din lume.*** Carole Horlock, o femeie de 42 de ani din Anglia, este deţinătoarea recordului mondial de „cea mai prolifică mamă-surogat“. Ea a dat naştere la 12 copii în 13 ani, iar anul trecut în martie a adus pe lume chiar tripleţi. Intervievată de ABC, femeia îşi explică statutul: „Cînd am început să fiu mamă-surogat, m-am gîndit că va fi pentru o singură dată. Dar mi-a plăcut atît de mult! Înainte de a naşte copilul doream să rămîn însărcinată din nou“. Pentru meseria pe care o practică, femeia primeşte aproximativ 25.000-30.000 de dolari per naştere, dar îşi lărgeşte veniturile prin popularizarea poveştii ei în ziarele de scandal. Tabloidele nu au fost foarte generoase cu ea, lucru pe care Carole nu îl înţelege: „O faci o dată şi eşti un înger. O faci de mai multe ori şi eşti un monstru. Dacă este considerată o faptă bună prima dată, de ce nu continuă să fie considerată aşa?“. Singura rugăminte pe care Carole o adresează noilor părinţi cărora le-a „făcut cadou“ un bebeluş este să îi trimită fotografii cu micuţii şi să o asigure că sînt bine. În rest, ea este împăcată cu ea însăşi: „Unii oameni sînt cercetători, poate caută leacul unor boli incurabile sau poate că au construit primul avion. Eu, cînd voi privi în urmă, la sfîrşitul vieţii mele, voi putea spune că am schimbat vieţile unor oameni“.

● ***Cinci în loc de unul.*** O altă poveste care a ţinut primele pagini ale ziarelor a fost cea a unei mame surogat care, în loc de unul, a dat naştere la cinci bebeluşi. S-a întîmplat acum patru ani, în Phoenix, Arizona. Un cuplu de emigranţi mexicani, care s-au străduit ani de zile să facă un copil, s-au trezit pînă la urmă cu cinci dintr-un foc. Mamei surogat i-au fost implantaţi cinci embrioni, pentru ca măcar unul dintre ei să fie cu succes. Cînd mama purtătoare a aflat că toţi cinci sînt cu noroc, a renunţat la pretenţii financiare suplimentare din partea părinţilor biologici, motivînd că oricum cuplul se va confrunta cu cheltuieli însemnate pe viitor datorită lărgirii familiei. Enrique, Jorge, Gabriel, Victor and Javier s-au născut în nu mai puţin de cinci minute şi mama purtătoare a primit 15.000 de dolari pentru efortul depus. Părinţii nu ştiu cum vor face faţă financiar noilor membri ai familiei dar, după cum au mărturisit, au încredere că Dumnezeu îi va ajuta.

● ***Legislaţie confuză la nivel mondial.*** Surogaţia este încă subiect de dezbatere la nivel etic, psihologic, medical şi legal. Puţine dintre statele lumii au o abordare coerentă, care să ia în calcul toate cele patru – sau, poate, mai multe – aspecte ale procedeului. Majoritatea nu au prea multe idei despre cum să se poziţioneze vizavi de această situaţie delicată. În SUA nu există o poziţie unanimă faţă de problematica mamei surogat. Fiecare stat are legea lui proprie cu privire la această situaţie, astfel că există următoarele abordări: *interzicerea* – statul acordă pedepse civile şi penale persoanelor care sînt parte a unui astfel de proces sau ajută, într-o manieră sau alta, la îndeplinirea lui; *inacţiune* – statul refuză să descrie legi specifice situaţiei de surogat, precum stabilirea drepturilor părinţilor biologici sau a mamei surogat; *regulament de stat* – doar cuplurile care respectă anumite reguli impuse de către autorităţi primesc recunoaşterea unor drepturi derivate din acest statut; *libertatea contractului* – statul recunoaşte orice contract în acest sens încheiat de individ pe piaţa liberă, dar îşi limitează intervenţia prin reglementări legislative sau clarificări de orice natură. În acest moment nu există în America nici o lege federală (care să fie valabilă pentru toate statele) cu privire la acest aspect, tocmai din cauza inconsistenţei abordărilor.

În Anglia, Ţara Galilor şi Insulele Anglo-Normande, mama surogat este considerată ca fiind singura ce are responsabilitate părintească asupra copilului pe care l-a născut. Prima consecinţă este faptul că legea britanică îi ţine pe părinţii biologici într-o situaţie de nesiguranţă pînă după naşterea copilului. Înainte ca micuţul să se nască, cuplul nu poate întreprinde nici o acţiune legală care să le ofere drepturi asupra lui. Astfel, dacă mama se hotărăşte să păstreze banii primiţi pentru această sarcină, dar şi copilul, părinţii sînt neputincioşi din punct de vedere legal. Abia după naştere, procesul de adopţie poate începe.

În Israel, procedeul este recunoscut, dar este condiţionat de îndeplinirea a două criterii majore: mama surogat trebuie să aibă religie iudaică şi să fie căsătorită. Israel este singurul stat din lume care pune religia drept condiţie *sine qua non*.

(documentare cu ajutorul cărţii *Surrogate Motherhood, International Perspectives*, de Rachel Cook, Shelley Day Sclater, Felicity Kaganas)

Ştiri nebăgate în seamă

● **„E ostil şi ineficient“** – aceasta e concluzia popularizată de echipa de tehnicieni ruşi după ce au studiat datele scutului anti-rachetă urmînd a fi instalat de NATO în Republica Cehă şi Polonia. Raportul înregistrează marile avansuri tehnologice făcute de Iran în ceea ce priveşte uzinele de procesare a uraniului, dar se crede că ar fi nevoie de cel puţin cinci ani pentru ca o rachetă cu un asemenea dispozitiv să-şi poată atinge ţinta, utilajul iranian fiind tarat de caracterul vetust al celui nord-coreean, de unde a fost importat (ilegal). Israelul susţine că Iranul se poate dota cu o bombă în opt luni. Experţii americani şi ruşi cred că acest lucru se poate întîmpla doar în cazul unei asistenţe străine şi e puţin probabil ca şi într-un asemenea caz rachetele instalate în Republica Cehă şi Polonia să le poată intercepta pe cele iraniene. „Urgent ar fi să se găsească o soluţie de cooperare între Rusia şi Statele Unite.“

● **MZ trăieşte.** MZ – adică Motorenwerke Zschopau – este o marcă legendară de motociclete din RDG. Uzina a continuat să funcţioneze, într-un regim redus, şi în cele aproape două decenii de la reunificare; pînă în ianuarie 2008, cînd concernul malaiezian care a preluat-o, Hong Leong, a decis să sisteze producţia. Cerere prea mare pentru aceste motociclete cu design învechit şi depăşite tehnologic nu prea era. Doar cîţiva nostalgici mai cumpărau cîte una, dar şi aceia preferau să cumpere şi să le vîndă mai departe. Fanaticii au creat şi un site: www.mzlebt.de (adică mz trăieşte). Impresionat, un investitor local s-a hotărît să „reînvie“ cu adevărat uzinele MZ. Şasiul şi motorul pentru următorul model există deja: ele au fost proiectate cu ani în urmă. Martin Wimmer, noul patron, vede un avantaj în consumul scăzut şi emisiile reduse. Vrea să facă motociclete „cum se făceau odată, să te ţină o viaţă“. Şi este convins că chiar şi pe termen mediu, va reuşi să găsească pieţe de desfacere la export. Pe şasiu vrea să graveze „made in Germany“, ca o garanţie (recunoscută internaţional) a fiabilităţii. Însă pentru că lucrează într-un domeniu concurenţial, este nevoit să caute piesele cele mai ieftine: motorul e made in China. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung*)

ÎNTR-O ŢARĂ CU CAPUL PE UMERI, NENOROCUL COMUN NU POATE FI ASOCIAT DECÎT CU BALADA

● Din ciclul „Succesuri de almanahe“: pe afişe atîrnate de stîlpi, candidatul la europarlamentare Adrian Severin, fost preşedinte al Adunării Parlamentare a OSCE, este „recomandat“ de primarii de sector Neculai Onţanu, Marian Vanghelie şi Piedone. Într-o ţară cu capul pe umeri, n-ar fi trebuit (eventual) să fie invers? (**M. V.**)

● La orice căutare de citate sau vorbe celebre pe Internet, găseşti invariabil o mulţime de aforisme de un anume Valeriu Butulescu. Prezentarea sa pe Wikipedia apare cu atenţionarea „acest articol are multe probleme“ şi relevă ocupaţia cea mai importantă a domnului Butulescu (pe lîngă cele de dramaturg, poet şi consilier judeţean în Hunedoara) ca fiind compunerea de aforisme şi publicarea lor pe Internet. Nenorocul lui e doar că nu-l cheamă Mark Twain sau Albert Einstein. (**A. M.**)

● Într-o zi, la metrou, am citit un anunţ care m-a pus pe gînduri: „Este interzisă utilizarea scărilor rulante de către persoanele cu probleme de echilibru sau cu handicap locomotor, care folosesc cîrje, beţe sau scaune cu rotile“. Asta în situaţia în care respectiva staţie nu avea decît două căi de acces, nici una prevăzută cu rampe speciale. Oare oamenii aceştia cum călătoresc? Avînd în vedere că mijloacele de transport în comun duc lipsă în proporţie de 99% de metode de acces adaptate celor cu nevoi speciale, întrebarea firească ar fi, poate: călătoresc în vreun fel? Cînd aţi văzut ultima dată o persoane cu dizabilitate fizică într-un tramvai, autobuz, troleibuz, metrou? (**R. T.**)

● Vineri, 22 mai 2009, pe prima pagină a unui ziar care nu poate fi asociat decît cu libertatea de a spune orice prostie, un oarecare Nicolae Guţă (rege prea încoronat al manelelor) declara, după ce trecuse – pare-se cu succes – printr-o operaţie la nas: „Agăţ femeile cu nasul cel nou“. Era exact vestea pe care o aşteptam. (**D. S.**)

● Mă sună un post de televiziune (nu spui care, una importantă!), la o oră după primirea premiului „Un certain regard“ de către Corneliu Porumboiu, şi-mi cere cîteva impresii despre premiul primit de *Ciprian* Porumboiu… Sîntem în direct? – îi întreb. Nu – mi se răspunde. Mai bine – zic. Dar nu vreţi să vi-l dau chiar pe *Corneliu* Porumboiu să vă spună două vorbe? Îi pasez telefonul şi-i zic: „Cornele, e pentru tine. Cîntă-le «Balada»!“. (**a. l. ş.**)

DACĂ IUBIREA ÎNCEPE SĂ LATRE, POSESORII DE IDEI SE RECUNOSC ÎNTRE EI DUPĂ NECHEZAT, CHIAR DACĂ NU GÎNDEŞTI REPEDE

● Urcînd pe o scară rulantă din staţia de metrou Piaţa Victoriei, am văzut un abţibild lipit pe perete: *„Love starts here“*. Dacă iubirea începe acolo, oare unde s-o termina? (**S. G.**)

● În Bucureşti se pare că nu contează dacă e centru sau periferie, *environment*-ul e riscant (aproape) oriunde: în faţa Teatrului Naţional, sîmbătă pe la prînz, aşteptam pe cineva. Mă aşez pe o bancă, regulamentar. În primele două minute, doi aurolaci de vreo 20 de ani trec pe lîngă mine, calmi, cu punga, spre tufişurile din faţă. În următoarele două minute, doi cîini vagabonzi, dintre care unul şchiop, se îndreaptă spre tufişurile aurolacilor şi încep să-i latre şi să-i atace pe aceştia. Se pare că oamenii şi patrupedele aveau de reglat nişte conturi mai vechi. Cetăţenii cuminţi de pe bănci au trebuit să se mute mai încolo. Locul, deşi public şi central, era deja luat. (**I. P.**)

● Compania telefonică israeliană Bezeq a pus în vînzare, în Israel, primele cartele telefonice *cuşer* care vor bloca numerele aflate pe o listă interzisă elaborată de un consiliu rabinic. Posesorii acestor cartele nu vor putea suna, de pildă, la linii erotice şi nu vor putea primi telefoane de la diferite companii, considerate indecente, cum ar fi televiziunile comerciale. N-ar fi fost mai simplu să li se pună la dispoziţie evreilor ultraortodocşi chiar respectiva listă? Nu de alta, dar telefoanele cu pricina s-au schimbat deja şi nu vor mai fi date în grabă publicităţii… (**S. S.**)

Cu ochii-n 3,14

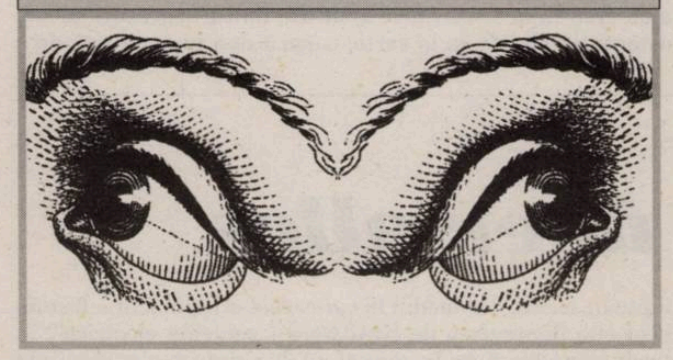

● Am citit pe Hotnews despre site-ul www.stickk.com, folosit cu mare succes ca metodă de slăbit. Garantezi acolo cu o sumă de bani că vei slăbi cît îţi propui şi, dacă nu îţi ţii angajamentul, suma îţi este ridicată din cont şi donată unei organizaţii alese de tine. Site-ul nu este unul de slăbit, cum se înţelege din articol. De fapt, poate fi folosit la multe scopuri, de la lăsat de fumat la schimbări în carieră. Dar cum era vorba de slăbit în acest caz, mi-au plăcut motivaţiile: se pare că, dacă alegi o organizaţie care militează pentru o cauză cu care nu eşti de acord, şansele să slăbeşti cresc. Zice unul dintre iniţiatorii site-ului: „Alegem societăţi de caritate cu proiecte controversate: *încălzirea globală, încurajarea avortului sau căsătoriile dintre homosexuali*. Ideea este că, alegînd o societate cu ale cărei idei nu eşti deloc de acord, eşti mult mai motivat să îţi îndeplineşti promisiunile“. Ador ideea. (**C. G.**)

● Dacă pînă acum se credea că numai oamenii au capacitatea de a-şi identifica semenii după voce, ei bine, un studiu recent a demonstrat că şi caii se recunosc între ei după nechezat şi se pot recunoaşte fără să se vadă. Mi se pare o neghiobie să cheltuieşti bani cu experimente pentru a descoperi ce animal extraordinar e calul. Eu aş iniţia o lege a prezumţiei de complexitate la cai şi, cu banii de cercetare, aş construi hipodromuri în fiecare ţară. (**M. C.**)

● Auzită la Cannes de la Vlad Ivanov, care o ştia de la Bucureşti – unde acum, iată, se întoarce, căci ar fi fost păcat să se piardă: „În dragoste e bine să fii dezinteresat, chiar dacă nu obţii nimic“. (**a. l. ş.**)

● Suspectat într-o anchetă de corupţie, fostul preşedinte sud-coreean Roh-Moo-Hyun s-a sinucis, aruncîndu-se într-o prăpastie. Prea omeneşte şi, mai ales, românesţe, nu se poate să nu te gîndeşti repede care om politic de la noi, apăsat de o asemenea bănuială, ar fi comis un asemenea gest. Cine… ăla? A, ălălalt? Fii serios şi bate-te peste gură. (**R. C.**)

ERA MAI BINE PE FIRMAMENTUL NOSTRU LIMPEDE

● În metrou, doi puştani în jur de 16 ani care se întorceau de la fotbal discutau despre faptul că „era mai bine cu armata obligatorie“. Unul dintre ei, cel care ţinea mingea, i-a spus celuilalt că „nu se mai poate din cauza legilor europene“. „Mai bine nu eram în UE!“ – a tras acesta o concluzie. „Tot ce hotărăsc proştii ăia acolo, ne implică şi pe noi… Tu nu vezi că ce a făcut Ceauşescu s-a distrus în 20 de ani?!“ Apoi a continuat, aparent fără legătură, cu o teorie a sa legată de gripa porcină, un virus scăpat din laborator de americani ca să-i oblige pe ţăranii români să-şi taie porcii, „ca mai apoi să importăm carne din State!“. O mamaie din apropiere îi asculta şi dădea din cap aprobator, privindu-i cu admiraţie. Viitor de aur ţara noastră are! (**A. P.**)

● Pe lîngă A.S. Ambianţa Valea Ciorii şi A.S. Alto Gradimento Albina, un nou nume străluceşte pe firmamentul echipelor de fotbal din diviziile regionale: A.S. Nova Mama Mia Becicherecul Mic. Dacă nu ştiţi nimic despre această localitate, vă spun eu că e atestată documentar la 1232 sub numele Terra Potkerequ. Mai multe informaţii la www.becicherecu-mic.ro. (**M. C.**)

● Acea inefabilă nuanţă în precizia cu care spiritul nostru valah de observaţie îşi face datoria: „L-am văzut pe X… Arată rău, nu foarte rău“. (**R. C.**)

● „Autor eclectic şi risipit, aflat mereu în afara părţii consacrate a culturii pariziene“, „genul de autor a cărui operă nu poate da naştere tematicii unui curs academic“, „autor expirat“, „un lăutar cîntînd pe mai multe registre fără a apuca să adîncească vreunul“, „[fără el], sanatoriului ideologic al Franţei postbelice i-ar fi lipsit o piesă clinică de primă mărime“, „încropeşte variante de interpretare pe care le-a furat de la alţii“, „dezamăgitor prin stupizeniile pe care le declamă“, „suficient de inspirat ca să cînte melodia de succes a epocii postbelice: marxism împănat cu psihanaliză şi cu un damf de ifos suprarealist“. Am citat cîteva dintre calificativele pe care Sorin Lavric i le aplică lui Georges Bataille, într-un text intitulat „Autorul fără viitor“ din *România literară* nr. 19 (15 mai 2009). Şi mă întreb de ce în *România literară*, cînd aceste verdicte goale, în care se simte limpede un damf de *Porunca vremii*, ar fi fost mai nimerite în *România Mare* – unde opera lui Sorin Lavric ar putea da naştere tematicii unui curs academic despre virtuţile salivei necontrolate. (**D. S.**)

Marina DUMITRESCU

Fenomenul *Gran Torino*

– în marginea Festivalului de la Cannes –

Între premiile Oscar decernate în februarie şi Festivalul de la Cannes din luna mai – un veritabil fenomen cinematografic ne joacă, pe teren francez, o festă cu tîlc..: Este vorba de ultimul film al lui Clint Eastwood, *Gran Torino,* ieşit pe ecrane, ca un făcut, în plină frenezie mediatică a decernării statuetei hollywoodiene 2009, fără a candida pentru obţinerea ei. Ieşit „gata glorios" din găoace, acest film testamentar s-a impus, în Franţa cel puţin, fulgerător. *Mine de rien,* în cele trei luni de cînd rulează pe marile ecrane, pelicula ocupă săptămînal, locul I în topul criticii din Pariscope (referinţă în domeniu!) cu menţiunea superlativă *trei stele,* acordată de 9 din cei 11 critici. O performanţă rară, fiindcă în general filmele cotate atît de bine nu rezistă pe o asemenea poziţie mai mult de două-trei săptămîni. Semnificativ e însă faptul că ultima creaţie a lui Eastwood se plasează la fel de bine în topul box office al primelor 20 de filme din ultimele 12 luni, unde ocupă constant locul II (cu peste 1 milion de bilete vîndute), neîntrecut decît de succesul comercial *Madagascar 2*. Tocmai această dublă izbîndă contrastează sugestiv cu faptul că *Gran Torino* nu a participat la Festivalul de la Cannes (unde intră în competiţie filme care au rulat doar în ţara de origine). Un contratimp interesant – indiferent că e întîmplător sau, cine ştie, voit – care face ca filmul „să planeze" cumva deasupra vînzolelii mediatice a paieţelor, atingîndu-şi publicul fără medierea festivităţilor. Direct. Prin el însuşi. Cu prestanţa rezervată veritabilei maturităţi creatoare, care-şi permite luxul de a naviga singură.

Ce anume face însă din *Gran Torino* un mare film? Tot ceea ce, oricînd, defineşte creaţia de valoare: aliajul impecabil între conţinut şi expresie, legătura organică între o viziune perfect coerentă şi forma artistică pe care o ia, fără a da vreo clipă senzaţia de artificiu, lipitură, gratuitate sau ostentaţie. Şi, tot ca la carte, capacitatea unei poveşti de a deveni, implicit, parabolă. De a ridica particularul la universal. În cazul dat, aparent banala poveste a unei vecinătăţi dintr-o suburbie americană de *middle class,* între un veteran de război şi o familie de imigranţi chinezi, declanşează mai multe filoane paralele de acţiune şi reflecţie: psihologic, social, multicultural, moral, spiritual – împletite într-un scenariu care ne duce, cu sufletul la gură, crescendo, evitînd prin economia de mijloace orice clişeu, către un deznodămînt statuar. Vecinătatea dușmănoasă de la început se transformă treptat în apropiere, apoi, firesc, în prietenie, pînă la a deveni identificare paternă între bătrînul (...anti-erou) şi cei doi descendenţi (candizi) ai clanului chinez. Implicare dusă pînă la sacrificiu – climaxul din perspectiva căruia *Gran Torino* devine o parabolă a *jertfei* ce neutralizează simultan crima, răzbunarea şi sinuciderea. Transformînd moartea în renaştere.

Prin ultimul său film care – absent fiind de la apelul anual al Festivalul de la Cannes – transcende simbolic agitaţia de pe Coasta de Azur, octogenarul Clint Eastwood ilustrează traseul binecuvîntat al artiştilor care îmbătrînesc *îmbunătăţindu-se;* decantînd şi iar decantînd, pînă la atingerea clarităţii universale (dar irepetabile) a capodoperei.

Berti BARBERA

Kraftwerk über alles

Kraftwerk, legendara trupă germană de muzică electronică, va susţine un concert la Sala Palatului vineri, 12 iunie, într-un eveniment marca Emagic.

Wothan, zeu al războiului, dar şi sursă a înţelepciunii, a aruncat provocarea chemînd cele mai creative minţi să încerce Valhalla prin experimente sonore şi un limbaj muzical nou, dezvoltat la sfîrşitul anilor '60 printr-un curent numit, mai mult sau mai puţin ironic, *krautrock*. Kraftwerk, Ash Ra Tempel, Faust, Can, Tangerine Dream, Popol Vuh, Amon Düül, Guru Guru au activat sub acest titlu generic care aduna mintea şi talentul germanului de pe urmă, pentru a schimba puţin atmosfera culturală şi pentru a alunga fantomele unui război aberant. Intelectualii şi-au găsit punctul de sprijin în muzică, în ideea de progres prin experiment, de izbăvire prin avangardă, încercînd să consolideze un curent devenit esenţial în structura muzicii noi. Muzica rock şi-a găsit un ajutor în intenţia acestor pionieri de a pune alături de baterie, chitară şi bas, tot felul de console care generau sunete prin mînuirea unor butoane. Muzica clasică, jazz-ul, rock-ul erau curajos îmbinate, din convingerea că o explozie de orice fel ar mai trezi simţurile celor sătui de şabloane. S-au petrecut cîteva mici explozii, au mai fost şi rateuri, dar cel mai important lucru s-a întîmplat atunci cînd Kraftwerk au trecut de la blockflöte şi percuţie la ritmuri sintetice şi teme emise de claviaturi. Din tot acest delir cultural german, Kraftwerk au continuat pe un drum care le-a asigurat unicitatea şi rolul esenţial în tot ceea ce acum denumeşte în muzică raportul dintre om şi maşină.

Muzica electronică şi-a arătat cu mult înaintea lor potenţialul, instrumentele electronice începuseră să fie luate în serios, dar modul în care acest echipament a fost folosit sub denumirea de Kraftwerk („centrală electrică", în traducere), maniera în care ei au dus sinteza şi stereotipia sunetului în zona creativă, i-a distanţat definitiv de ceilalţi colegi de generaţie. Noţiunea de muzică electronică era de mult vehiculată în grupul de muzicieni care au încercat serios limitele explorărilor sonore în secolul al XX-lea şi a trecut prin multe experienţe care au fost şi rămîn bizare. Matematica şi aparatele alimentate cu curent electric erau frecvent utilizate în lucrările unor compozitori precum Iannis Xenkis, John Cage, Karlheinz Stockhausen, La Monte Young sau Terry Riley. Înainte de Kraftwerk au existat mulţi care au dorit să dea sens undelor şi vibraţiilor generate de aparate, dar nimeni nu a obţinut un produs atît de influent. *Autobahn* (1974) este primul album din seria producţiilor revoluţionare, din perioada „clasică", alături de *Radioactivity* (1975) şi *Trans-Europe Express* (1977).

Sînt folosite instrumente reale, dar pentru prima dată concepţia s-a bazat pe folosirea maşinăriilor. Ideea folosirii de sunete din mediul cotidian şi atracţia pentru procesele electro-mecanice care au stat la baza muzicii sintetice au dus în mod natural la ideea pieselor care dau titlurile acestei trilogii istorice. Interesul faţă de tehnologie se combină cu nostalgia metodelor clasice. Rezultatul este o călătorie ilustrată sonor, din care se remarcă efectele sonore, ritmul şi toate secvenţele repetitive care au devenit amprentă sonoră şi subiect de *sample* pentru sute de urmaşi. Spre deosebire de alte producţii dedicate drumului sau ştiinţei, aici motorul este vedeta, nicidecum şoferul. O relaţie om-maşină care a definit ulterior un gen dominant în muzica nouă. Ideea de minimal se contura din ce în ce mai clar, aplicată la scena pop. Obţinerea unui întreg muzical prin folosirea unui spectru retrîns de mijloace de exprimare. Minimalismul textelor, armonia clasică, nealterată, inocenţa temelor, melodicitatea lor, stereotipia ritmică erau folosite cu un incredibil efect artistic şi comercial. Se întîmplau puţine, dar totul era atît de descriptiv şi original, postmodernismul fiind tras pe linia principală prin şabloane pop. Multe titluri vizau traiul urban postbelic, decadenţa europeană tratată nostalgic, călătoria cu trenul sau cu maşina, radioactivitatea şi din ce în ce mai mult folosirea calculatorului, cu mult înainte ca acesta să fie găsit în orice casă.

Ritmica devenise total electronică, aspect evident pe albumele *The Man-Machine* (1978) şi *Computer World* (1981), unde sunetul evolua, descriind aceeaşi lume modernă şi paradoxală, în care tehnologia aduce bucurie şi alienare în acelaşi timp. O celebrare a vieţii noi, dar şi un avertisment cu trimitere directă la dublul ei tăiş. Influenţa lor este atît de complexă încît e foarte greu de trasat o schemă. David Bowie a abordat un stil instrumental spaţios, pe albumele sale *Low* (1977) şi *Heroes* (1977), înregistrate la Berlin. Cum ar fi sunat Depeche Mode, Gary Numan sau Pet Shop Boys fără efectul de domino provocat de Kraftwerk? Grandmaster Flash, Afrika Bambaataa sau producătorii techno din Detroit au folosit din plin sunetele Kraftwerk în muzica lor. Multe sînt luate drept compoziţii noi, neştiindu-se că e vorba de un *sample* de la tătici. Ca să nu mai vorbim de noii epigoni, de la The Orb pînă la Chemical Brothers care recunosc influenţa „kling klang" pe producţiile lor. Coldplay au luat, cu credit, tema din „Computer Love" pentru piesa „Talk", asta pentru a oferi un exemplu relativ recent.

Kraftwerk au pregătit sunetele pentru noul secol şi sînt foarte pregătiţi să-i facă faţă. Sînt foarte curios să ştiu ce ar zice „electroniştii" despre acest fenomen, dar mai ales dacă îi interesează acest lucru. Ce sens are muzica pentru cei care nu consideră important acest nume? Mi-ar plăcea să-i văd pe toţi cei care azi cîştigă şi bani din butoane venind la acest concert ca la un eveniment important din viaţa lor.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 277 ● 5-11 iunie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

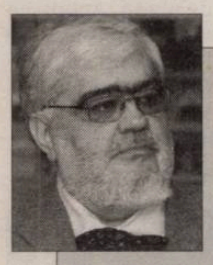

Andrei Pleşu
„Chipuri ale răului“
pagina **3**

Interviu cu magicianul **Andrei Teaşcă**
pagina **20**

Interviu cu **Wang Dan**
fost lider al protestatarilor din Piața Tienanmen
pagina **24**

CLASA DE MIJLOC

Criză de creștere sau criză pur și simplu?

5 948467 000247 23

„Banii sînt preferabili sărăciei, fie și din considerente financiare.“
WOODY ALLEN

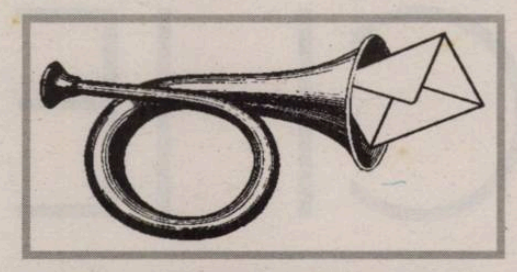

Nr. 275: *„Profesia de profesor“*

Furnizori de educaţie şi formare profesională într-o şcoală de hîrtie

...sau, mai simplu, profesor în România. Dar, pentru că e România, nimic nu e simplu şi orice simplitate, spre care vom aspira în educaţie, va deveni un proces complicat.

Sînt profesor de doi ani. Am absolvit facultatea în 2007 şi diploma eliberată în 2009 poate confirma, în sfîrşit, acest lucru. Ce mă împinge să vă scriu este o groază ce m-a cuprins demult şi care s-a actualizat, dar şi acutizat cu prilejul numărului trecut al *Dilemei vechi*. Îmi vine în minte o frază din *Harun şi marea de poveşti,* a lui Rushdie, de la care voi şi pleca: „Ce avem la dispoziţie aici e o scurtătură, o evitare a procedurilor birocratice, o modalitate de a scăpa de hîrţogăraie“. Sau, cu alte cuvinte: „Secolul XXI va fi al birocraţilor sau nu va fi deloc“.

Outsider-ii sistemului educativ ne blamează pentru programul scurt şi vacanţele lungi. Realitatea, în schimb, e diversă. Profesorul trebuie să aibă mereu pregătit pentru orice doritor (şef de catedră, director, inspector) un portofoliu. Cazul se complică dacă eşti şi diriginte, unde mai ai nevoie de un alt dosar.

Dosarul profesorului trebuie să conţină: un CV (etimologia se pierde în timp, curriculum vitae devenind un simplu *si vi),* copii după actele de studii (în 2007 eşti absolvent, în 2009 primeşti diploma), programa şcolară specifică fiecărui ciclu (listată, deşi există la orice oră pe site-ul Ministerului), planificări anuale şi planificări pe unităţi de învăţare, testele iniţiale, interpretarea testelor iniţiale care înseamnă grafice (sau colocvial, plăcinte colorate), iar, *post hoc ergo propter hoc,* fişe de reglaj (care spun ce măsuri ai luat pentru ridicarea intelectuală a *şcolerului).* Pentru nici una dintre actele anterioare nu primeşti nici o explicaţie. Nu există curs sau minte care să te pregătească pentru dezastrul acesta, dar nici să le cuprindă („Nu cerceta aceste legi / Căci eşti nebun de le-nţelegi“).

Dacă eşti profesor de probă, începător, situaţia se complică şi mai mult (?!). La fiecare lecţie, profesorul va pregăti un plan de lecţie. Acum să facem un calcul: 18 ore minimum pe săptămînă, în jur de 30 de săptămîni pe an. Şi lista nu se termină aici, aşa că voi începe întrebările pentru care aştept răspuns.

Ce demers didactic se poate rezuma la o oră? Ce altă clasă socială (în afară de medici, dar nici ei aşa de des) dă, în fiecare an, cu exactitatea unui ciclu menstrual (şi cu durerea şi greaţa aferente) un examen naţional de titularizare? Şi în urma acestui examen, ce senzaţie mediatică, ce răsunet! Toţi vorbesc despre profesorii cu note mici, dar nimeni despre absurditatea unui barem sau despre cei care, în ciuda acestui barem, iau note de 9,8 şi totuşi nu se titularizează. Şi toate acestea pentru o remuneraţie care se învîrte în jurul a 200 de euro...

Complicat, ...nu? „Un PPCDE. E un Proces Prea Complicat De Explicat“ (ironic destul, şi Iff era furnizor de apă de poveşti) pentru a fi circulari. De ce să mai devii profesor în România anului 2009? La fel de complicat...

Marcela Cristina IUGA
iugamarcela@yahoo.com
Blaj

„Sînt un caz unic!“

Dragă Dilemo,

Dacă sînt calm, nu sînt în stare să scriu două cuvinte... Aşa că, dacă îndrăznesc să te abordez acum, înseamnă că sînt nervos. Şi încă rău de tot, după numărul pe care l-ai dedicat „Profesiei de profesor“. Nu mă întreba de ce! Mi-ar fi greu să-ţi explic. Lasă-mă doar să-ţi povestesc şi vezi tu ce şi cum!

Să fii universitar, oricît de mic, într-un oraş de provincie e o chestie... E cam ca şi cum ai fi funcţionar la primărie, asistentă la chirurgie ori „tablagiu“ la circulaţie, doar că un picuţ mai „fancy“. Ca şi în celelalte cazuri, ai de-a face cu o grămadă de lume care are sau nu impresia că are nevoie de tine... Tot românu' are un fiu, nepot etc. etc. sau se are pe sine doritor de o diplomă acolo... Aşa cunoşti lume multă, pestriţă, îţi faci relaţii şi la primărie, şi la chirurgie, şi la poliţie... Toţi te iau cu „să trăiţ'!“, că, de, tu eşti ăla care face de fapt ceea ce şefii fac doar din gură (hai că aduce a film cu mafioţi!) şi, în plus, nu se ştie cînd sar din schemă „ăi bătrîni“ şi ajungi mare. Te mai căinează unul sau altul că ai leafa mică, dar nu pare să-şi ia vorbele prea în serios, fiind, de fapt, convins că-ţi mai pică ceva.

Cam aşa mă gîndeam acum ceva ani (deja prefer să nu-mi aduc aminte cîţi), cînd, glorios şi plin de planuri, terminam facultatea. Mă mai gîndeam şi că mi-ar veni la îndemînă să discut cu tineri care, avînd curiozităţi similare, vor alege aceeaşi specializare (nu contează care; oricum, „fancy“ şi ea). Dar ăsta era un detaliu... Acum nu mai e nici măcar atît...

Prin urmare, am făcut pe dracu' în patru să *mi* se scoată şi mie un post la concurs. Un an şi mai bine am fost, vorba tutelarului nene, „rîndaş, spălătoreasă, şi vizitiu şi bucătar, şi sofragiu şi fată-n casă“. Dar, mă rog, toate astea au trecut; de atunci mi s-au mai scos posturi la concurs şi aş putea avea, la rîndul meu, vistavoi, mă salută şi băieţii de la circulaţie, şi fetele de la chirurgie şi, cîteodată (chestie de democraţie), şi cele de la primărie.

Ce-am făcut eu în anii de profesoreală universitară? Rog să se consemneze! Recunosc! *Nimic!* Am luat ceva bani, nu prea mulţi, dar nici umilitor de puţini! Rigolaţi, dragii mei studenţi! Rigolaţi, stimaţi contribuabili! Declar de bunăvoie şi nesilit de nimeni: *i-am luat degeaba!* Şi ca nu cumva să aveţi impresia că sînt vreun turnător abject, ţin să precizez: *sînt un caz unic!* Toţi colegii mei îşi fac treaba cu sîrguinţă, au rezultate didactice şi ştiinţifice remarcabile şi sînt plătiţi nedrept de prost.

Sînt singurul resemnat că nu se poate face nimic cîtă vreme îmi vin „bacaloriaţi“ care scriu „ştinţă“, n-au auzit de Nicolae Iorga şi nu ştiu cît face f(2) atunci cînd f(x) = 2x. Să dau vina pe profii de liceu? Ei o vor pasa la colegii din gimnaziu, care, la rîndu-le, o vor rostogoli pînă la creşă. Haideţi, fraţilor, să ne unim şi să acuzăm la unison încălzirea globală!

Aşa că nu mă simt nicicum să fac ore pe sărite, pentru că, uneori, nu vin studenţii (e ori prea devreme, ori prea tîrziu, ori prea aproape de vreo vacanţă) şi pentru că, alteori, sînt eu prins cu altceva. Ce altceva în învăţămînt?

Păi, de exemplu, mai trebuie să copy-pastuiesc de pretutindeni fraze cît să încropesc vreun articol ori vreo comunicare. Mai trebuie să editez şi o revistă bine cotată CNCSIS, ISI, FBI etc. etc., pe care n-o citeşte nimeni, dar de care avem nevoie... În cazul ăsta, trebuie să am mareee grijă ca toate articolele să aibă 8-10 pagini într-o limbă străină, 3-5 rînduri de abstract şi 5-7 keywords. În plus, trebuie să-mi cenzurez orice poftă de a mă lega de conţinutul lor, căci ar fi etichetată ca o încălcare a libertăţii de exprimare.

Cercetare... Recunosc că n-am făcut niciodată! Am în schimb la activ vreo două-trei basculante de aplicaţii, rapoarte de cercetare, devize, dări de şi băgări în seamă. Sînt un fel de Balzac sau, după gust, Proust al materiei...

Sau... pur şi simplu... sînt prins cu şmecherii administrative... Dacă nu eu, atunci cine să modifice de cinci ori pe an planurile de învăţămînt şi statele de funcţii, astfel încît să bată cu cerinţele aracisoide? Cine să facă rapoarte de autoevaluare în care să-şi descrie bordeiul ca pe un Palat de Iarnă şi mujicii ca pe nişte ceapaievi ori gagarini?

Trebuie, însă, să am grijă să nu mă extenuez... Urmează o vară grea, cu o sesiune de admitere în care trebuie să promit celor proaspăt absolvenţi de liceu: frecvenţă facultativă, note mari, burse Erasmus, viitor glorios după... Trebuie să strîng cel puţin 50 de muşterii, ca să ne iasă şi nouă normele şi o lecuţă de plată cu ora (că de cumul se pare că ne-am cam lins pe bot). Dacă nu vin la mine, se duc la concurenţa privată, ai cărei conducători, de cînd i-am făcut hoţi, comunişti şi analfabeţi, nu-mi mai dau ore.

Recunosc, în final, că mai întorc, din cînd în cînd, capul după studente (jur că doar atît!) şi că, la viaţa mea, am luat şpagă, de două ori, cîte un pachet de ţigări!

Acestea fiind zise, dragă Dilemo, conchid că mă aflu în treabă!

Sper că nu te-am prost dispus!

Mai enervează-mă, dacă poţi!

Radu BURUIANU
raduburu@yahoo.fr

P.S. Fac pariu că mi se va reproşa că am semnat într-o publicaţie nerecunoscută CNCSIS!

Cum nu m-am făcut profesoară

Dorinţa mea să devin profesoară a fost trecătoare. Am terminat o facultate cu profil umanist. Logic, trebuia să ajung profesoară. În liceu, nu mă gîndisem prea mult dacă vreau să intru în învăţămînt. Mă gîndeam că asta era o posibiliatte, dar că mai am timp să mă hotărăsc ce vreau să fac.

În facultate, am descoperit dragostea pentru presă. Am văzut că mi se potriveşte stilul certăreţ, că îmi place să descopăr lucruri şi să întîlnesc oameni. Dar cu toate acestea, aveam mici îndoieli că vreau să devin jurnalist. Luasem nişte interviuri ziariştilor cu experienţă şi aflasem că presa înseamnă tot timpul tău, fără viaţă personală. Aşa că am zis să încerc, totuşi, să fiu profesoară. În educaţie, lucrezi mai puţin, ai vacanţe la discreţie. Zis şi făcut. După ce mi-am luat licenţa, mi-am făcut dosarul şi am mers la inspectorat să mă înscriu la concursul de dascăli, care se dădea prin luna iulie. Acolo am întîlnit-o pe inspectoarea de filozofie, cu care am intrat în vorbă. M-a întrebat ce am terminat şi ce fac. I-am spus că sînt jurnalist, lucram în colaborare la un ziar, dar că vreau să dau şi examenul de intrare în profesorat. Sinceră, inspectoarea mi-a spus că n-am nici o şansă, că eu pot să lucrez undeva, de exemplu în presă, dar sînt alţi tineri care n-au altceva de făcut decît să fie profesori. Fără o mie de euro nu se intra în profesorat, mi-a spus voalat inspectoarea. Am renunţat la examen, mi-am retras dosarul. Şi m-am apucat de presă. Acum, ca ziarist, am avut ocazia să o reîntîlnesc pe inspectoarea de filozofie. Probabil că examenul de titularizare nu s-a schimbat prea mult.

Andreea OFIŢERU
andreeaofiteru@gmail.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Subculturi şi stiluri de viaţă alternative**
- **Curentul conservator în România**
- **Turismul**
- **Sponsorizare, mecenat**
- **Pacient în România**
- **Dispreţul**
- **Civilizaţia selenistică (40 de ani pe Lună)**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Chipuri ale răului

La Bagram (Afghanistan), la Guantánamo şi la Abu Ghraib, trupele americane au torturat prizonieri (preponderent) irakieni, prin metode sugerate şi aprobate la cel mai înalt nivel. Acum cinci ani, întreaga lume a putut vedea, stupefiată, fotografii explicite ale torturilor, iar preşedinţia lui George W. Bush s-a văzut – pentru a cîta oară? – compromisă. Săptămîna trecută, revista germană *Stern* a publicat un amplu documentar al litigiului, pornind de la ezitările lui Barack Obama de a tranşa lucrurile, aşa cum promisese în campanie. Lectura acestui documentar provoacă cititorului din Estul european sentimente amestecate. Am încercat să le sistematizez pe patru categorii de argumente:

1) Un profesor american de origine irakiană mi-a mărturisit, acum trei ani, că pentru poporul irakian, tapajul cu fotografiile şi cu torturile pe care aceste fotografii le ilustrează e de neînţeles. A fost război. Dictatura din Irak a pierdut războiul, iar învingătorii i-au tratat fără menajamente. *„What's the big deal?!“* Ce mare lucru?! Păi să vedeţi torturi pe vremea lui Saddam Hussein! Să vedeţi cum îşi chinuia şi executa supuşii dictatorul irakian care, de regulă, trimitea familiilor corpurile tăiate în bucăţi ale prizonierilor recalcitranţi. El, nu americanii, a construit puşcăria de la Abu Ghraib, pentru a încartirui oponenţi ai regimului său. E ridicol ca, dintr-o dată, Saddam (şi suporterii lui) să apară drept victime, iar americanii drept *„the bad guys“*.

2) Americanii, la rîndul lor, ies în faţă, în mod legitim, cu cei trei mii de morţi de la World Trade Center (11 septembrie 2001). Nu era firească o reacţie în forţă pentru a descuraja alte asemenea atacuri? Şi nu era normal să se recurgă la procedee de anchetă cît mai eficiente (chiar dacă nu tocmai ortodoxe) pentru a obţine informaţii care să prevină nenorociri de acelaşi calibru? Cînd trebuie să-ţi protejezi familia şi compatrioţii de terorişti, stai, scrupulos, pe gînduri şi faci seminarii cu infractorii despre drepturile omului?

3) Şi totuşi! E greu să digeri suficienţa cinică cu care fostul vicepreşedinte american Dick Cheney a proclamat, după căderea turnurilor: „E timpul să ne asumăm partea noastră întunecată!“ *(our dark side)*. Părerea lui a rămas neschimbată şi astăzi: „Ar fi fost imoral, ne-etic, să nu facem ceea ce am făcut!“ (e vorba de anchetele sub tortură). Nici ordinul lui Donald Rumsfeld către serviciile secrete („Fără mănuşi!“) nu sună prea onorabil. Echipe întregi de jurişti au fost puse să găsească moduri de a eluda Convenţia de la Geneva şi să fabrice acoperirea juridică necesară pentru a face „legală“ folosirea torturii „din raţiuni militare“. Guantánamo a fost anume ales pentru a fi în afara teritoriului şi a jurisdicţiei americane. „Geniul“ acestui eşafodaj al legitimării a fost John Yoo, fiul unui emigrant sud-coreean. „Băiat bun“, fost profesor la Berkeley, militant pentru dreptul la avort şi pentru căsătoriile între inşi de acelaşi sex. Din ingeniozitatea şi zelul său au ieşit cîteva reguli de tortură *(„enhanced interrogation methods“* – metode de anchetă intensificate) foarte riguroase: simpla inducere a durerii nu se consideră tortură decît dacă duce la moarte, la invalidare organică sau la vătămarea unor funcţii corporale importante; nu se îngăduie anchete care să-l împiedice pe cel anchetat să doarmă, decît în limitele a unsprezece zile la rînd; anchetatul poate fi lovit peste faţă sau peste partea inferioară a corpului, dar numai cu palma şi numai după ce anchetatorul a îndepărtat orice inel sau bijuterie; dacă anchetatul e stropit cu apă rece, temperatura apei nu va coborî sub +5 grade Celsius; indicaţii speciale se referă la aşa-numitul *„Waterboarding“*, care e o simulare a înecului: din 40 în 40 de secunde, anchetatului i se permit, totuşi, trei mişcări respiratorii, iar întreaga şedinţă nu poate dura mai mult de două ore. Nu e de mirare că au existat ofiţeri superiori şi înalţi oficiali care s-au derobat, şocaţi, de la astfel de procedee şi au încercat să le oprească. E, de pildă, cazul lui Richard Shiffrin, adjunctul departamentului juridic al Pentagonului, care a declarat, în 2003: „În Al Doilea Război Mondial, am condamnat japonezi la moarte exact pentru ceea ce facem noi acum!“.

4) E, pe de altă parte, imposibil pentru cititorul est-european, păstrător al memoriei Gulag-ului, cvasi-contemporan cu „experimentul“ Piteşti, cu Aiudul, Canalul, Gherla, Periprava etc. să nu fie cuprins de perplexitate, oroare şi melancolie. Torturile din închisorile americane sînt inadmisibile şi prin ele însele, şi prin pedanteria penibilă a reglementării lor. Dar existau, totuşi, reglementări. Concret vorbind, relele fotografiate la Guantánamo şi Abu Ghraib constau mai ales în „înjosiri“ (prizonierul e ţinut gol în celulă), bătăi la fund cu sticle goale de plastic, „poziţii de stres“, impunerea stării de veghe, ameninţarea cu cîini, asurzirea prin muzică dată la maximum, simularea înecului, expunerea alternativă la temperaturi foarte joase sau foarte înalte. Deţinuţii lagărelor comuniste pot povesti însă lucruri mult mai „tari“. Pentru majoritatea, nu există fotografii... Şi nici proteste radicale la scară mondială, cu demonizarea făptaşilor. Dar a încerca să „clasifici“ răul, să vorbeşti de gradele lui, de un rău imprescriptibil şi de un rău scuzabil, dacă nu chiar legitim e, pînă la urmă, a te înscrie în cataloagele lui. Nu există ură dreaptă şi nu există răzbunare justă. E concluzia colonelului Steven Kleinman, care, martor al unor scene de tortură în Irak, a putut spune: „Oricît ţi-ai dori răzbunarea, trebuie să ai integritatea de a spune nu“. Colonelul Kleinman a fost, în consecinţă, evacuat din Bagdad.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Brînza, codurile şi Umberto Eco

Refrenul pe care îl auzim cel mai des de la guvernanţi, primari, demnitari de tot felul şi funcţionari publici, atunci cînd trebuie să justifice vreo lege sau vreo măsură oarecare este „aşa ne cere UE“. Ne-am obişnuit atît de mult cu această formulă încît mă tem că am ajuns să o presupunem noi înşine, fără să ne-o mai spună nimeni. Orice schimbare am vedea în jurul nostru – de la înlocuirea bordurilor pînă la introducerea autobuzelor ecologice – o presupunem ca fiind „cerută de ăştia de la UE“. Şi, dacă „am intrat la o idee“, greu ne-o mai scoate cineva din cap...

Cazul cel mai „strigător la cer“ (cum ar spune dl Gabriel Liiceanu), dar şi cel mai „curat caraghioz“ (cum ar fi spus dl Caragiale) a fost – n-am să încetez niciodată s-o repet – marele război al brînzei de acum doi ani. Ciobanii s-au trezit peste noapte că nu mai au voie să vîndă telemeaua decît în localităţile lor. Ba nu, şi pe o rază de vreo 30 de km! Ba nu, în judeţul de baştină! „Aşa ne cere UE“, au spus autorităţile sanitar-veterinare. Pînă la urmă, s-a revenit de tot: au voie în toată ţara. Cineva pricepuse că formula *local market* din documentele europene înseamnă „piaţa *din localitate*“, cînd de fapt înseamnă „piaţa *dintr-o ţară* anume“, în opoziţie cu *european market* (piaţa comună europeană). „A tradus-o“ greşit, mă-nţelegi, în amorul pentru UE...

Alt caz era cît pe-aci să se întîmple recent şi se referă la „o brînză“ mult mai importantă decît telemeaua. Codurile (penal, de procedură penală, civil, de procedură civilă) urmau să fie adoptate prin asumarea răspunderii Guvernului, pentru că – a spus-o însuşi preşedintele ţării – ne-o cere UE, care urmează să publice raportul privind justiţia din România şi acesta trebuie „să iasă bine“. În fapt, UE ne cere de ani întregi, în esenţă, o justiţie corectă şi eficientă. (Simplific, desigur...) Cum ajungem la ea ar trebui să fie problema noastră. Şi nu e. Dezbatem chestiunea de i-am pierdut şi sensul, sînt pline ziarele de „puncte de vedere“, din cînd în cînd se mai „face dreptate“ pe la televiziuni printr-o arestare în direct a vreunui potenţial corupt, după care revenim liniştiţi la locurile noastre: avem o justiţie ineficientă, o „moştenire grea“ a comunismului, dar „vom face totul“... Mai ales că „ne cere UE“. Pînă la urmă, o iniţiativă a cîtorva organizaţii civice a făcut ceea ce se mai putea face: o negociere cu comisia juridică a Parlamentului a articolelor problematice şi modificări pe ici, pe colo, în punctele esenţiale. Asta chiar că „ne cere UE“: dezbatere publică, negocieri între autorităţile statului şi societatea civilă, armonizarea intereselor şi opiniilor actorilor sociali. Dar noi am intrat la ideea că UE ne cere adoptarea grabnică a codurilor.

Există însă şi cazuri cînd, sub acoperirea refrenului „ne cere UE“, devenim mai catolici decît Papa şi ne ornamentăm birocraţia şi îngustimea specific naţionale cu briz-brizuri occidentale. De exemplu, în învăţămînt – domeniu care ţine *de competenţele fiecărui stat membru,* Uniunea fixînd doar un cadru foarte general. În numele „alinierii la standarde europene“, s-au inventat tot felul de proceduri în materie de doctorat, de promovarea cadrelor universitare etc. Cele mai multe sînt strict birocratice şi cantitative – şi nici acelea aplicate consecvent. Conţinuturile specifice ale educaţiei şi *calitatea* au rămas pe dinafară. La facultăţile cu profil artistic, li s-a pus sula în coaste unor actori, regizori, pictori sau muzicieni care ţineau cursuri să-şi dea doctoratul, altminteri nu vor mai putea preda. În numele „standardelor europene“, desigur. Numai că, în diverse facultăţi cu profil artistic din diverse ţări europene, ţin cursuri diverşi artişti importanţi (care au şi calităţi pedagogice) şi nu-i obligă nimeni să-şi dea doctoratul. Un exemplu concludent – şi „transeuropean“ – este Răzvan Rădulescu: ţine cursuri de scenaristică la o universitate germană. În România nu poate – v-aţi prins, nu are doctoratul... Un exemplu şi mai concludent este Umberto Eco (asta ca să iau un nume cunoscut). El n-ar putea fi angajat permanent de către o universitate din România – eventual,

doar ca asistent sau maximum lector. Nu are doctoratul. În vremea sa, în Italia nu exista doctorat: oricine termina o facultate devenea (şi avea înscris pe diplomă) *dottore* (sau *dottoressa*, la feminin). Sistemul european de doctorate s-a introdus în 1987, dar italienii nu l-au aplicat „retroactiv“, aşa că marii profesori care îşi practicau meseria de decenii nu au fost obligaţi să bifeze rapid un examen de doctorat sub ameninţarea dării afară. Nouă însă ne-au intrat (prost) în cap „standardele europene“: nu-l putem angaja pe Umberto Eco (profesor la cea mai veche universitate din lume, cea din Bologna, înfiinţată în 1184), în schimb semi-analfabetul Nicolae Mischie a putut deveni doctor şi prorector al importantei universităţi din Tîrgu-Jiu.

Şi ce-i cu asta? – o să-mi spuneţi. Nimic. Doar constat. Refrenul „ne cere UE“ a picat la fix pentru a justifica lenea, prostia şi lipsa de responsabilitate a funcţionarilor, administratorilor de instituţii, politicienilor români. Numai că acest tip de discurs riscă să creeze antipatie faţă de Uniunea Europeană şi un discurs eurosceptic emoţional, pornit din enervări faţă de atîtea „cerinţe“. Din euro-entuziaşti, tindem să devenim euro-plictisiţi. N-ar fi bine ca UE să ne ceară să gîndim cu capetele noastre? Poate aşa...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Şi acuma, dă-mi voie să-mi fac o mică apărare personală. Îmi imputaţi că n-am în scrierile mele destulă iubire de *paysage,* de natură moartă, şi destul de liric. Eu (nu că vreau să vă contrazic sistematic) cred că n-oi fi având, din toate astea, prea, foarte mult sau mult, dar cred că am destul; şi mai cred că, peste *destul,* în artă, nu mai trebuie *deloc*. Pitorescul naturii însufleţite şi moarte, precum şi lirica, ele în de ele, aşa cel puţin socotesc eu, fac obiectul altor arte decît arta povestirii; şi, astfel, eu le cred numai nişte ajutoare ale acesteia, al cărei obiect este cel mai interesant fenomen *quant à nous:* împrejurările asemănătoare, în general, cu ale noastre.“

(I.L. Caragiale către M. Dragomirescu, la 10.12.1907, în *Corespondenţă,* ediţie îngrijită de Barbu Cioculescu, Editura pentru Literatura Naţională, 2004)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

La o căpşunică

„S-o potriveşti cu mîna şi nu nimerea“ – zice Tata'On. Stăteam în curte, la un pahar de căpşunică, sub gutui. Tocmai căzuse o poamă, direct în cana de vin. Cald. Căldură de august, lipicioasă, prăfuită, la cîţiva kilometri de Bucureşti, în Vidra. Căpşunica din butoiul lui Tataie era rece, potrivit de rece. De vizavi, de la chioşc, vine o muzică greu de definit. E o amestecătură de la radioul patroanei (Antena Satelor), cu maneaua unuia cu o Dacie, care a venit să-şi ia bere la pet. La masă combatem guvernul şi-i urăm mulţi ani lui Tataie. Tocmai împlinise 99 de ani. Era puţin înainte de 2007, înainte de Marea Aderare.

La masă mai e Tata'On, zis şi Divizie (ginerele lui Tataie) şi nea Vasile Şurub, vecin şi prieten de-o viaţă. Mai vorbim de una, de alta, de primar, de ţiganii din Sinteşti, de drumul făcut zob, de casele alea pagodă care s-au întins pînă la Monument. Ajungem la angrou. „Tot părăsit, tot gol e“ – zic, să anim conversaţia. „E gol, tată, că nu se bagă nimeni pe el, îl ţinăia de la sere, de la 30 Decembrie, să facă numai ei bani cu el.“ Trag aer în piept, să le explic. „Tataie, nu e al ălora, e făcut de nemţi, aparţine Ministerului Agriculturii care, acum, vrea să scape de el, să-l predea cuiva.“ „Adică, să ni-l dea nouă?“ Brusc, doza de interes creşte. „Păi, cam da. Să vi-l dea vouă, dar numai dacă faceţi o asociaţie de legumicultori, să-l luaţi în primire.“ „Aaaaaa, ştiam noi că-i o hoţie, că nu-i treabă curată.“

Angroul este o clădire modernă, cu termopane, reţea de net şi paznic la poartă. A fost construit de mult, înainte de anul 2000, împreună cu alte cinci clădiri similare (cîte una pentru fiecare sector al Bucureştiului), de nemţi, printr-un program de asistenţă bilaterală, de modernizare a agriculturii şi infrastructurii serviciilor agricole. Cele şase construcţii ar fi trebuit să fie burse agricole locale, pe model nemţesc. Altfel spus, fermierii de lîngă oraş nu ar mai fi fost obligaţi să meargă cu marfa, fiecare în parte, spre pieţele din Bucureşti. De generaţii întregi, oamenii din Vidra trăiesc din legumele pe care le vînd în Obor, Militari, Titan, Muncii, Progresu'. Vara, în sezon, se trezesc pe la 4 dimineaţa, urcă în Papucul tocmit din timp lăzile (Fe-uri, în jargon) cu roşii, castraveţi, ceapă verde, ardei gras sau varză şi pleacă spre una dintre pieţe. Acolo închiriază o tarabă şi încep vînzarea. Nu dau toată marfa într-o zi, că iau multe lădiţe, încarcă maşina la maximum, că-i scumpă. Sînt obligaţi să doarmă adesea sub tarabă, pe sacii de marfă, să nu-i fure cineva. Cîteodată (foarte rar), cedează ispitei şi vînd totul cîte unui intermediar, la preţ mai mic. Din banii scoşi vara în piaţă, trăiesc tot anul. Îşi cumpără porc de Crăciun, îşi iau lemne pentru iarnă, fac o nuntă, plătesc un botez, organizează înmormîntarea. Ba mai trimit şi copiilor, cînd cer. Ce să faci, copilu-i copil. În tinereţe, Tata'On se ducea cu trenul la Baia Mare sau la Arad, că era preţul mai bun. La momentul sărbătoririi aproape-centenarului lui Tataie, avea deja cam 80 de ani şi nu mai putea să bată ţara. Asta nu înseamnă că nu se ducea în Obor toată vara cu marfă. La fel şi nea Vasile Şurub. La fel, toată comuna.

Dincolo, în Germania, sistemul e diferit. Acolo, ţăranul îşi încarcă de dimineaţă Fe-urile în remorcă, le duce 2-3 kilometri pînă la bursa de legume a zonei, le predă la preţul zilei şi, după o oră, este înapoi acasă, cu banii în cont. Are timp să mai trebăluiască prin gospodărie, să fugă poate la oraş, la copii sau, pur şi simplu, să se uite la televizor. Bursa de legume este proprietate colectivă, aparţine adică fermierilor, organizaţi într-o asociaţie locală numită (ptiu!), cooperativă. De acolo, marfa se distribuie restaurantelor, reţelelor de magazine sau fabricilor de conserve, în funcţie de calitate. Membrii cooperativei cumpără împreună folia, îngrăşămintele, răsadurile, seminţele, ierbicidele. Pentru că fac achiziţii în cantităţi mari, negociază în forţă cu producătorii industriali.

Zic toate astea lui Tata'On şi lui nea Vasile. Nu am pronunţat „cooperativă“, ce-s fraier? Am zis asociaţie. Ei cad pe gînduri. „Nu e bine, că ne fură.“ „Cine să vă fure, bre?“ „Cum cine, asociaţia.“ „Păi, asociaţia sînteţi voi.“ „Păi, da, dar ne fură la contabilitate.“ „O pui pe nevasta matale, că a fost toată viaţa contabilă.“ „Şi mai rău, ne fură sigur, că femeia e femeie.“ Rîd toţi. „Şi mai e şi preţul. Sigur nu scoatem cît am scoate-n piaţă.“ „Păi, nu, daţi mai ieftin, că scăpaţi odată de toată marfa.“ E clar că linia asta de argumentaţie nu ţine. Toţi clatină din cap, sceptici. Îmi vine altă idee. „Da, dai mai ieftin, dar scapi de dormitul sub tarabă. Cît dai acum, bre, bani pe medicamentele de reumatism, de inimă, de oase, că te-ai chinuit toata viaţa cu lăzile prin pieţe. Cît cîştigi, atîta dai, te mai şi chinui cu sănătatea.“

Rămîn pe gînduri. Aici nu mai au ce să spună. Da, pare o idee, asta cu asociatul şi cu luatul angroului în primire. După vreo două minute de foială, Tata'On zice: „Şi ce fac dup-aia toata ziua-n curte? Stau să mă cert cu femeia? Aşa, mă duc în Obor, beau o vişinată la juma de preţ, stau la taclale cu clienţii, cu vecinii de tarabă. Mai ies şi io-n lume“. Nu mai am argumente. Îmi dau seama că, de fapt, ar trece (deşi nu uşor) peste neîncrederea în ideea de asociere. S-ar organiza, cu chiu cu vai, cu stîngăcii de început şi bursele de legume. Dar cine să o facă? Bărbatul (numit şi Omul) are un statut clar. El se chinuie cu marfa la piaţă şi aduce bani în casă. Ăsta îi e rostul, asta îl legitimează. În plus, ce să facă toată ziua-n bătătură? Să stea cu muierile la poartă, la divan?

Rămîn doar cu o nelămurire. „Tata'On, cum adică vişinată la juma' de preţ? Ai reducere la bufetul pieţei, că eşti client vechi?“ „Etee, nici vorbă. Acolo e veceul. Intrarea e 5 mii. Dacă iei o vişinată care e zece mii, te duci gratis la veceu, că eşti client. Aşa, de zece mii, beau şi vişinată şi mă şi rezolv. Scot băutura la juma de preţ, cum ar veni.“ Rîdem toţi. A mai căzut o gutuie din pom, dar n-a mai nimerit cana. S-a rostogolit cuminte pînă spre poartă. Ăla cu Dacia a plecat şi acum se mai aude doar Antena Satelor. E mai bine.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

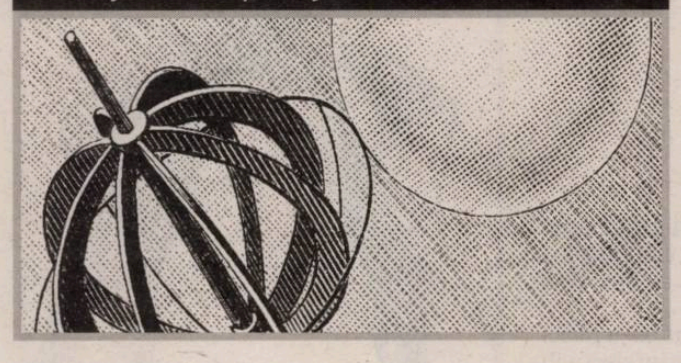

Numele de la mijloc

Cei care le ştiu pe toate şi pe care nimeni nu-i poate înşela îţi spun cum îl cheamă – Barack Hussein Obama –, accentuează numele din mijloc şi se miră cum de nu crezi că de fapt acest om de culoare musulman, devenit preşedintele Statelor Unite, va conduce cea mai mare putere economică şi militară a lumii acolo unde vor s-o vadă coreligionarii săi din lumea întreagă. „Nu e musulman" – încerci să spui şi urmează privirea cu „proasto!". Pentru că unii sînt atît de inteligenţi şi ceilalţi atît de proşti, discursul de joi de la Cairo a fost aşteptat cu atenţie şi descris, chiar înainte de a fi rostit, drept „un mesaj istoric către lumea musulmană". Amir Taheri, un comentator avizat *(Times Online,* 2 iunie) al problemelor lumii musulmane, arată că „Obama este primul lider major occidental, după Bonaparte, adresîndu-se Islamului ca unui bloc unitar, adoptînd viziunea unui Islam unic, împărţind lumea conform convingerilor religioase. Se ignoră astfel diversitatea conflictuală a celor 57 de naţiuni majoritar musulmane şi se confirmă iluzia, întreţinută de oameni ca Osama ben Laden şi Mahmoud Ahmadinejad, că Islamul este unul şi indivizibil şi va trebui într-o bună zi să se unească într-un Califat unic".

În campania sa electorală, Barack Obama a reuşit să-şi convingă ascultătorii americani că experienţa lui de viaţă între religii, tradiţii familiale şi şcoli diferite îi asigură abilităţile necesare unui dialog pragmatic, cînd nevoile minorităţilor sînt respectate fără ca majorităţile să se simtă vinovate. Dar, în Statele Unite, există un public gata să recepţioneze acest mesaj şi care, chiar dacă nu-l acceptă în integralitatea sau în toate nuanţele sale, nu-l respinge. Alegînd Cairo pare a răspunde unei necesităţi politice: Obama dă importanţă unei ţări care după ce a recunoscut Israelul mai are un rol de jucat în relansarea procesului de pace în teritoriile palestiniene. Dar pe de altă parte, prin distanţa faţă de politica democratizării dusă de administraţia Bush, discursul lui Obama îi poate încuraja pe tiranii de la putere, descurajînd mişcările reformiste, anulînd, de fapt, aspiraţia spre libertate şi spre o guvernare decentă a unor oameni care nu ştiu sau nu pot să se organizeze politic.

Eşecul instalării democraţiei în Irak prin forţă (forţa s-a văzut, democraţia – nu prea), tribulaţiile militare din Afganistan, fragilitatea politică a Pakistanului impun necesitatea adoptării unor alte politici faţă de o lume unificată doar de existenţa unui adversar. Dar dacă această politică va facilita în mod făţiş poziţia Iranului ca „jandarm local" asigurînd susţinerea regională pentru regimul khomeinist, stabilitatea (cu totul relativă) va fi doar cealaltă faţă a resentimentului provocat de alianţele momentului.

Cînd după 11 septembrie 2001, şocaţi de violenţa atacurilor teroriste, americanii cu lecturi dostoievskiene au început să se întrebe „de ce ne urăsc", răspunsurile au fost diferite, mergînd de la umilinţa maximă pînă la deşănţata laudă de sine.

După cum s-a dovedit şi în lupta cu regimurile comuniste, angelismul drepturilor omului şi al libertăţilor democratice nu-şi exercită fascinaţia în mod automat, susţinerea logistică şi de altă natură impune complicităţi uneori jenante. Fie că şi-o doresc, fie că nu, Statele Unite reprezintă cea mai reuşită democraţie a lumii (departe de perfecţiune) şi de cîte ori mesajul politicienilor săi se desparte de valorile acesteia, începe să devină important şi semnificativ cum îi cheamă pe aleşii săi.

globul cubic

Normalitatea

Festivităţile aniversare dedicate celor 20 de ani de cînd Polonia a rupt într-un mod atît de spectaculos cu regimul comunist se desfăşoară în oraşe diferite: la Varşovia, desigur, cele „oficiale", oraş „prin nimic deosebit de o capitală standard a Uniunii Europene, doar că pe aici mai e voie să fumezi şi, spre deosebire de Londra, se conduce pe altă parte a drumului" – conchide regizorul de film Marek Drazewski. La Gdansk, unde au fost plănuite iniţial serbările, atmosfera e destul de mohorîtă din cauza închiderii şantierelor navale. Swidnik, oraşul unde în iulie 1980 au început protestele, are o rată foarte mare a şomajului. Primarul reprezintă Partidul Legii şi Justiţiei, de dreapta. Polonia anticomunistă a scos la iveală mai multe Polonii cu aspiraţii şi resentimente diferite: „Deşi bogăţia este inegal împărţită şi relativă – PIB este cam o treime din cel al Marii Britanii –, polonezii sînt mai bogaţi decît în urmă cu 20 de ani. Guvernul Platformei Civice e puternic şi relativ stabil şi bazele sistemului politic nu prea sînt contestate". „Nimeni nu contestă rezultatele alegerilor" – susţine un lider al stîngii – constatînd că Polonia rezistă destul de bine chiar şi crizei economice, înregistrînd, pînă anul trecut, o creştere de 6%. De fapt, semnificaţia alinierilor, adeseori definite artificial, nu maschează consensul larg. „Nu există o stîngă reală şi atît spectrul politic, cît şi dezbaterea sînt situate la dreapta" – spune Cezary Kowanda, analist al revistei *Polityka,* citat de britanicul *The Observer*. „Predomină o dispoziţie pragmatică şi după dramele schimbării din anii '80, polonezii, în majoritatea lor, sînt mulţumiţi că nu mai trăiesc în vremuri atît de interesante. Săptămîna trecută, întrebaţi care este cea mai mare schimbare de după '89, 94% dintre răspunsurile la un sondaj au pomenit modul cum sînt aranjate mărfurile pe rafturile magazinelor. 41% dintre cei 38 de milioane de polonezi nu au idee despre ceea ce se sărbătoreşte luna asta." **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Marele nord

Efectele încălzirii globale cuplate cu fenomene vulcanice şi seismice neobişnuit de numeroase în ultimii ani grăbesc topirea gheţii din jurul Polului Nord. După cum se ştie, spre deosebire de spaţiul Antarcticii, spaţiul arctic este doar o imensă calotă de gheaţă care pluteşte pe Ocean. Specialiştii ne spun că nu e deloc imposibil ca, în timpul vieţii noastre, să vedem un Ocean Arctic eliberat de gheţuri, cel puţin pe durata verii. Mă grăbesc să precizez, pentru liniştirea ecologiştilor, că nu trebuie să ne blestemăm rasa ori să ne răstignim specia din cauza acestui fenomen. Sigur că încălzirea globală este potenţată de o anume nesăbuinţă a civilizaţiei noastre, dar fenomenul este mai degrabă consecinţa unui fel de ciclu climatic a cărui desfăşurare este cu mult peste puterile noastre de gestiune. Pămîntul a mai cunoscut asemenea fenomene. De pildă, legende vikinge precum cea a lui Erik cel Roşu, dar şi altele a căror acţiune are loc în Groenlanda spun că, în jurul anului 1000 d.Chr., spaţiul arctic era cu mult mai cald decît este acum. Ferme cu activitate agricolă susţinută se găseau în Groenlanda de astăzi şi asigurau hrana unei întregi civilizaţii. Această perioadă de căldură medievală a fost urmată, relativ rapid, de o perioadă de glaciaţiune care a făcut ca, în cîteva sute de ani, Groenlanda să fie cuprinsă de gheţuri, iar coloniile de origine scandinavă să dispară. De altfel, îmi amintesc bine, acum vreo 30 de ani, scenariile catastrofei climatice vorbeau despre glaciaţiune globală şi nu despre încălzire globală. În orice caz, acum 1000 de ani, ne spun probe arheologice serioase, traseele maritime care se deschid astăzi prin topirea gheţii, adică pasajul nord-est şi pasajul nord-vest, erau explorate şi chiar folosite. Din punct de vedere comercial, faptul că gheţurile arctice se topesc şi eliberează culoare de navigaţie noi reduce cu aproape jumătate timpul unui transport între, să zicem, Japonia şi Marea Britanie, iar dezvoltarea economică a unor zone acum defavorizate, precum nordul Siberiei sau nordul Alaskăi şi al Canadei, va fi absolut certă. Însă aceste trasee navale care apar sub ochii noştri astăzi ridică serioase probleme strategice pe care nimeni nu le-ar fi putut închipui acum 1000 de ani.

Apele dezgheţate ale Oceanului Arctic trebuie împărţite, juridic, între ţările de pe maluri. În plus, se vorbeşte despre resurse însemnate de gaze şi petrol, la care topirea gheţurilor enorme favorizează accesul. Iar dacă privim lista ţărilor care au dreptul la mare teritorială şi zonă economică exclusivă în Oceanul Arctic, înţelegem tensiunea: Canada, Danemarca (reprezentînd teritoriile Groenlanda şi insulele Faroe), Finlanda, Islanda, Norvegia, Rusia, Suedia şi Statele Unite. Avem, cu alte cuvinte, 5 membri NATO, 3 membri UE şi Rusia. Aceste ţări sînt, acum, grupate în Consiliul Arctic. Cum de au ajuns Statele Unite parte legitimă a acestui Consiliu şi, pe cale de consecinţă, jucător al uneia dintre cele mai mari mize strategice a viitorului – căci asta înseamnă împărţirea nordului Arctic – este o ironie a istoriei. Probabil că decidenţii ruşi de astăzi adaugă la şirul enorm de frustrări care îi macină în relaţia cu Vestul şi pe aceasta.

SUA sînt parte a jocului pentru că din componenţa confederaţiei americane face parte şi statul Alaska, începînd cu 1959. Pînă în 1959, Alaska a avut diferite organizări sub suveranitatea SUA, putere juridică sub care a intrat începînd cu 1867. Atunci, un calcul strategic arăta Rusiei că inamicul principal, Imperiul Britanic, reprezentat solid chiar lîngă Alaska, de Columbia Britanică, ar putea cuceri foarte uşor teritoriul slab apărat al Alaskăi. O victorie facilă care ar fi avut un impact public şi politic negativ asupra reputaţiei Rusiei. Iar Rusia, mai ales după abia încheiatul război al Crimeei, nu-şi putea permite aşa ceva. În plus, dificultăţile financiare ale Rusiei de atunci l-au dus pe ţarul Alexandru al II-lea la concluzia că mai bine vinde Alaska. Ţarul ar fi vrut să provoace un fel de licitaţie la care să-i atragă şi pe britanici, şi pe americani şi ar fi vrut ca americanii să cîştige această licitaţie. Puţini îşi mai amintesc astăzi că, în războiul civil american (1861-1864), britanicii au sprijinit sudiştii, iar Rusia a fost alături de Uniune. În orice caz, Imperiul Britanic s-a arătat cu totul dezinteresat de oferta rusă, aşa că americanii au putut cumpăra imensa întindere de pămînt îngheţat (azi, Alaska este cel mai întins stat american), cu 7,2 milioane de dolari. Afacerea a fost destul de criticată în America. *The New York Times* a contestat vehement această achiziţie a unui teritoriu pe care nu era nimic, nu se putea face nimic şi nu trăia aproape nimeni. „O sălbăticie îngheţată" care nu merita nici măcar să fie primită cadou, spuneau despre Alaska editorialiştii newyorkezi ai timpului. Încăpăţînarea secretarului de stat american de atunci, William Seward, cel care a depus eforturi mari pentru finalizarea achiziţiei, a fost, de fapt, viziune istorică genială. Avînd în vedere perspectivele economice, comerciale şi militare care se deschid în viitor odată cu creşterea accesibilităţii spaţiului nordic, nu m-ar mira ca, în

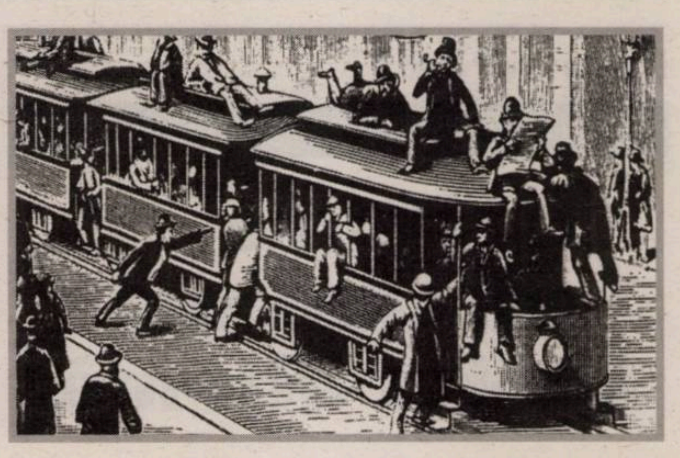

curînd, analiştii să ajungă la concluzia că aceea a fost cea mai bună afacere din istorie pentru cumpărător şi cea mai proastă pentru vînzător.

Deocamdată, rezultatele cooperării arctice arată bine. O cooperare înţeleaptă, pas cu pas, se constituie. Acordurile referitoare la pescuit, la protecţia mediului, ca şi înţelegerea de principiu a non-militarizării zonelor acum nemilitarizate (sînt curios să văd cum îşi va ţine Rusia acest angajament) aşază fundamentele unui viitor bun. Va veni însă momentul împărţirii spaţiilor marine şi, cu el, mă aştept la o oarecare tensionare a relaţiei dintre nordici. În plus, gestul Rusiei de a pune steagul naţional pe fundul Oceanului, exact la Polul Nord, în august 2007, nu-mi miroase a bine...

ready made

„În 1956 glasul de primăvară al piţigoiului (súcii-súcii) s-a auzit la 26/I în parcurile Bucureştiului, indivizii fiind încă tuciurii, murdăriţi, ca şi vrăbiile, de funinginea locurilor în care se adăpostesc noaptea. După aceea însă, s-a întîmplat ca iarna să se aştearnă grea, între 2/II – 15/III, aşa încît piţigoiul a amuţit din nou; abia în a doua jumătate a lui martie, au răsunat iar parcurile Bucureştiului de cîntecul lui înviorător."

(Mihai C. Băcescu,
Păsările în nomenclatura şi viaţa poporului român,
Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Paradă

Acrobaţi aprobaţi (după ce-au fost probaţi), elefanţi eleganţi, tigri gri (pedigri garantat!), lei, lei, lei-paralei (de la *Cirque du Soleil),* flautişti autişti (reţin sunetu-n ei), cai mascaţi demascaţi, pardosèle cu piei de ghepard sau de pardos, meciuri şi scheciuri cu aligatori (aleşi, eligibili şi alegători), funambuli lunambuli, funambule-ambulante-n *tutu*-uri bufante, cabotine-n botine (trag cu ochiul la tine!), circusanţi circulanţi, zigoţi vizigoţi (pentru toate şi toţi), dresùri de şerpi suri, ereţi îmbăiaţi şi-mpăiaţi pe pereţi, papagali galicani, panglicari anglicani, demoazele gazele & aragazele, girafe pe roţi (cu, pe cap, girofar), Pierroţi fără far, Colombine bambine, Polichinellu' lui Polly şi Nellu, Aladini baladini, morse experte-ale codului Morse, balene alene, Elene scalene, urşi polari bipolari, una focă pescară (prinde peşte pe scară şi-l încuie în şpais), Oscar Prize (în premieră!) pentru boscarii oscarizabili, cîini fără mîini, paiaţe cam grase trase de aţe, cuţite-ascuţite-nghiţite pe ochi şi scoase pe gură, inşi fără figură, un claun, doi clauni, trei clauni, cinci clauni, opt claune,-n cerc, pe nouăşpe scaune,-n circ (pe cînd fauna-n saună schiaună-n dauna celor ce miaună), scamatori amatori de, exclusiv, numere şi fenomene ce par anormale fi'nd paranormale, – şi aşa mai la vale, o vale în care cad ouă ca două ovale...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Intelectuali şi preşedinţi

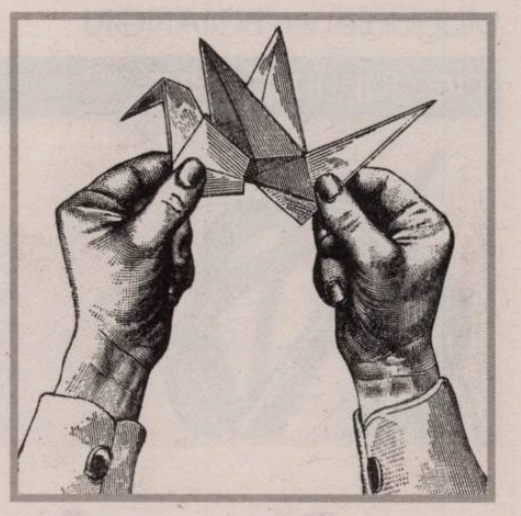

La sfîşitul săptămînii trecute, Emil Hurezeanu a declarat că-l va da în judecată pe preşedintele Băsescu pentru insinuarea acestuia că jurnalistul ar fi colaborat cu Securitatea. Ameninţarea survine după ani buni în care Emil Hurezeanu a fost un comentator cît se poate de favorabil lui Traian Băsescu. E un alt intelectual (lider de opinie) care se depărtează, definitiv se pare, de Cotroceni. Preşedintele mai are încă destui aliaţi în această categorie, a intelectualilor (care poate nici nu e definită foarte clar), dar fenomenul se conturează tot mai clar: rîndurile se subţiază. Din ce în ce mai mulţi dintre aceia care au mers pe mîna preşedintelui încep să fie jenaţi de stilul lui. Dar ceea ce i se întîmplă după aproape cinci ani de mandat lui Traian Băsescu i s-a întîmplat lui Emil Constantinescu mult mai repede. Şi el a fost susţinut iniţial de mulţi intelectuali şi oameni de valoare. A fost însă brusc părăsit de aproape toţi cei pe care şi-ar fi dorit să conteze (în multe cazuri chiar înainte de a se instala la Cotroceni).

E evident că susţinerea intelectualilor nu are o valoare cantitativă. Ca număr de voturi e prea puţin importantă. Calitativ însă, un asemenea sprijin poate să conteze chiar şi în condiţiile de astăzi în care ne văităm că întreaga ţară s-a manelizat (sau becalizat), iar presa şi televiziunile s-au tabloidizat. Intelectualii pot încă forma un curent de gîndire favorabil unui candidat înainte de alegeri şi pot furniza idei şi consiliere, dînd consistenţă mandatului unui preşedinte. De regulă, efectul unei asemenea susţineri (sau nesusţineri) se face simţit după o vreme.

Dacă Ion Iliescu nu s-a putut baza niciodată, cu adevărat, pe o sumă de intelectuali importanţi şi necompromişi, Emil Constantinescu a avut de partea lui o mulţime, cel puţin formal. La un moment dat însă, s-a spus că „i-a dezamăgit", ca şi pe o mare parte a electoratului. De altfel, foarte multă lume ataşează şi astăzi în mod reflex fostului preşedinte formula „a dezamăgit", care se dovedeşte unul dintre cele mai bine fabricate clişee politice de după 1990. Fără să fi fost o persoană cunoscută pînă în 1992, el însuşi profesor universitar şi absolvent a două facultăţi, Emil Constantinescu putea emite pretenţia că face parte din tagma intelectualilor. Probabil tocmai asta a deranjat sensibilităţile multora pe care el îi considera confraţi şi care au evitat „să se pună în slujba lui". În acea perioadă am descoperit de exemplu, fără să înţeleg, cum doi faimoşi intelectuali români de la Paris erau aproape indignaţi de faptul că Emil Constantinescu îi sunase personal la telefon, să le ceară un sfat în nu mai ştiu ce chestiune: „Cum, domnule, ditamai preşedintele a ajuns să apeleze tocmai la părerea noastră? Nu are consilieri?".

Există şi multe alte cazuri de oameni valoroşi care au refuzat oferta de a lucra pentru CDR sau pentru preşedintele abia ales în 1996. Cei 15 mii de specialişti la care candidatul Convenţiei Democrate făcuse atîtea referiri existau, poate (chiar fără să fi fost aşa de mari specialişti pe cît îşi închipuiau unii), în mod potenţial. Preşedintele de atunci şi CDR-ul n-au reuşit însă să-i atragă şi să-i pună la treabă în folosul lor politic decît în mică măsură.

O vreme, Traian Băsescu s-a dovedit mai abil în a-şi conserva sprijinul din partea intelectualilor. Fără a emite el însuşi pretenţii de mare învăţat, a părut a lăsa în jurul lui destul loc liber în care să se desfăşoare orgoliile intelectualilor recunoscuţi. Iar aceştia au dovedit că le e mai lesne „să ajute", cu ştiinţa lor, un fost comandant de vapor decît le fusese „să se subordoneze" unui confrate cultivat. Lîngă acest preşedinte nu mai putea fi vorba de nici o concurenţă, ci, în cel mai bun caz, de o complementaritate. Dacă nu le-a plăcut genul sobru (poate chiar scorţos), au fost în schimb fascinaţi de tipul flamboaiant şi imprevizibil. Totul se poate încheia însă atunci cînd comandantul corabiei se apucă să le verse în poală gamelele cu ciorbă fierbinte.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

De ce nu mai am nici o dilemă

Vine o vreme cînd începi să te uiţi în retrovizor mai des decît priveşti înainte: ce naiba am făcut de-am ajuns aici? Ăsta e drumul? Şi ce scria pe indicatorul acela mic, la care n-am fost atent? „Intenţii bune, următorii 200 km"?

Poate scria ceva mai simplu. Slobozia. Afumaţi. Urziceni. Sau: Zarand, Metalici, Trăscău, Gilort. Ăştia sînt munţii. Asta îmi mai amintesc din geografia patriei. Stau de 40 de ani într-o cuşcă de nume, toate ale mele, ale naţiei mele, şi nu mă pot hotărî să mă despart de ele. Nu mă pot decide la Flagstaff, Arizona. La Bruxelles, Belgia. La Naiba în Praznic, Planeta Pămînt.

De vreo cîteva săptămîni nu vă mai scriu nimic. Poate aţi văzut că textele sînt vechi (dar poate că nu aşa de obosite). Sînt aşa pentru că nu mai e mare lucru de spus în anul în care un băiat de cartier numeşte miniştri şi directori. În anul în care circul aduce femeia cu barbă să dea lecţii de normalitate.

Nu mai am nici o dilemă pentru că am obosit să mă mir. Am abandonat surpriza în hangarul cu avioane dezafectate. Are prea multe ore de zbor şi fabricantul a dat faliment: nu mai găseşti piese, chiar să vrei s-o repari. Am lăsat şi mirarea naturală, de casă, în dulap. O pusesem la maşina de spălat, să se mai cureţe puţin, şi-a rămas mică. Nu mă mai încape, cum nici pe voi: de-aia nici nu ne mai interesează mult ce se întîmplă.

Bine, nici naivitatea nu mai ştiu pe unde e: ultima oară am purtat-o la o convenţie a Ligii Studenţilor, cred că prin 1992. Oi fi băut prea multe cafele la alea cinci pachete de ţigări. Ştiu doar că m-am trezit fără ea, într-o dimineaţă fără soare, într-un hotel ieftin şi mirosind a egalitarism. Mai ales în baie.

Ce-am mai pierdut de cînd scriu la *Dilema?* Sentimentul că poţi face ceva. Lucrurile de care ne plîngem cu toţii (eu din 1999, uite, fac zece ani) sînt tot acolo, numai că azi primesc premii. De popularitate, de obicei în bani, de multe ori în stimă publică. Ţine pe cineva sus zece ani şi lumea crede că e înalt: asta s-a întîmplat cu mitocănia, cu impostura. Cu absolventul de şcoală de meserii care astăzi se pricepe la toate meseriile. Cu fetişcana care s-a jucat zece ani în spatele blocului şi azi e înăuntru, în toate televizoarele.

Nu mai am dileme şi pentru că nu mai am timp. El, ştiu precis unde e, pentru că mi-a spus un fizician: în sensul invers celui în care merg eu. L-am abandonat în portbagajul ultimei maşini ieftine, lăsată fără remuşcări în garaj, deşi mirosea a cele mai frumoase drumuri din viaţa mea. Am lăsat timpul în gesturi inutile, în butoane apăsate, în ore pe net furate cărţilor şi în cărţi ieftine furate şi ele tomurilor importante pe care n-am să le citesc niciodată, deşi am să pretind mereu.

Am pierdut ani ca şi cum erau clipe. Am pierdut oameni ca şi cum erau poze. Am pierdut prieteni ca şi cum n-aş avea nevoie niciodată de cuvinte, doar de cifre. De rapoarte. De numere de cont.

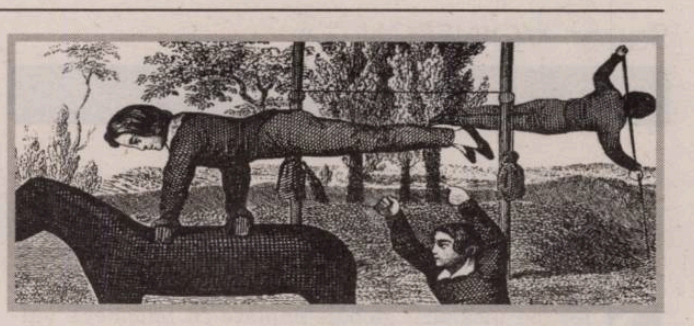

În ultimii zece ani, m-am pierdut pe mine. Identitatea: decreţel. Sexul: masculin. Cetăţenia: română. Întrebarea la care nu pot să mai răspund:

Cine eşti?

P.S. Cine mai e în situaţia asta poate să-mi scrie la lucian@signfactor.ro. Cred că sînt totuşi acolo.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Gospodăria difuză *reloaded*

„Toată lumea asta de aici, pe strada asta, toţi au copiii la Bucureşti“ – povestea o femeie. „Au copii şi vin de la oraş şi-i aduce. Dar mie cine să-mi aducă? E greu...“ „Vin copiii, vin (la muncile cîmpului), asta e literă de Evanghelie, cum se zice“ – afirmă un altul. „Primăvara şi toamna, cînd sînt muncile agricole, venim şi din două-n două săptămîni“ – explică, la rîndul său, un „copil“ de la oraş. „Ne mai aranjăm concediile în aşa fel încît să ne luăm toamna două săptămîni, primăvara o săptămînă, la sapă, la cules...“ „Cînd mi-o trebui mie sau la fată bani, vînd porumbul“ – explică un bătrîn. „Păi, eu pentru cine muncesc, pentru cine trăiesc? Îmi opresc doar pentru mica cheltuială. Mi-aduce fata de acolo carne, şuncă, ce-mi trebuie, aşa, alimente. Dacă îmi vine, îmi spală pentru o lună de zile. Iarna mă ia şi pe mine acolo.“ În schimb, majoritatea celor de la oraş îşi trimit copiii la ţară pe perioada vacanţelor: „Ş-apoi aduce micuţii ăia... Am vreo zece, i-aduce toţi aicea. Le mulg lapte, le dau lapte, brînză, ouă, acolo, ce am şi eu prin bătătură, ca să poată şi ei să trăiască, să mai adune şi ei bani, să mai facă şi cîte ceva la Bucureşti, acolo“. Membrii „gospodăriei difuze“ nu sînt neapărat părinţi şi copiii lor, relaţiile putînd cuprinde şi nepoţi, fraţi, surori, mătuşi, unchi, veri etc.: „Păi, vine şi cumnatu' meu, vine şi văru' de la Bucureşti, ce să facă şi ei?“. Sau: „Eu, aici, pe bătătura mea, de bine, de rău, găsesc ce mînca, dar el, la oraş, trebuie să stea cu banu' în mînă. Fratele lui are trei copii, fratele meu de la Giurgiu are soţia de nu lucrează, trebuie să-l ajut şi pe el. Ăla de la Slobozia, vorba aia, vine la mine, îi dau o pasăre, lapte, ce am şi eu pe bătătură.“ Nemaifiind reglementate prin practici şi norme cotidiene, aceste relaţii şi schimburi sînt adesea conflictuale: „Hai să zicem că vin trei zile pe săptămînă, de vineri pînă duminică. Dar pe lîngă cît consumă cînd vin, mai iau şi-n-tr-o geantă, brînză, carne, ouă, mălai, făină, aproape tot. Cenuşa dacă s-ar lua, ar lua-o şi p-aia!“ – izbucneşte cu năduf alt sătean.

Am găsit, întîmplător, aceste relatări din primii ani de post-comunism, reprezentative pentru ceea ce numeam la vremea aceea *gospodăria difuză:* o unitate domestică funcţională, rezultată din dispersarea membrilor gospodăriilor rurale, dar păstrînd anumite forme de schimburi materiale şi relaţii emoţionale gravitînd în jurul unui nucleu rural de rudenie. În mod paradoxal, deşi produse ale industrializării şi migraţiilor interne generate de aceasta şi vizînd, printre altele, erodarea solidarităţilor ţărăneşti, aceste gospodării difuze au reîntărit, de fapt, rudenia, chiar dacă într-o formă selectivă şi permanent renegociată. Pe de altă parte, această formă de gospodărie rurală a generat ceea ce un antropolog american numea *„domesticirea industriei“:* muncitorii industriali, recrutaţi din rîndul ţărănimii şi presupuşi a alcătui noul proletariat, deturnează adesea, la propriu şi la figurat, scopurile şi resursele industriei de stat în funcţie de nevoile şi interesele gospodăriilor rurale private. De la alegerea locului de muncă astfel încît să permită cît mai mult timp de lucru şi în gospodărie, pînă la concedii şi învoiri care deturnează timpul de producţie industrială în timp de muncă agricolă şi furtul propriu-zis din avutul de stat al întreprinderii, membrii acestor gospodării difuze apelează la o diversitate de strategii de exploatare a resurselor sociale şi materiale ale industriei socialiste în scopuri domestice. „Ţăranul român“ în comunism nu poate fi înţeles astfel în afara industriei socialiste – conchideam eu.

Dar „ţăranul român“ în post-comunism?

Mă uitam zilele trecute la televizor, unde erau prezentate rude ale celor plecaţi la muncă prin diverse colţuri ale Europei. Veneau cu sarsanale la autocarele ce bat drumurile migraţiei, trimiţînd, prin intermediul şoferilor, copiilor, soţilor sau cumnaţilor lor slană şi brînză şi alte lucruri d-ale gurii din gospodărie. „De cînd cu criza, trebuie să-i mai ajutăm şi noi, cu ce avem pe lîngă casă“ – explica un bătrînel ducînd în braţe un pachet bine legat cu sfoară.

Îmi suna teribil de cunoscut! Desigur, contextul este cu totul altul, dar mecanismele gospodăriei difuze par a se fi adaptat şi acestui tip diferit de criză şi a fi renăscut astfel pe măsura nevoilor actuale. Pentru lumea rurală cel puţin, rudenia pare să rămînă o haină de zile rele, o resursă cu geometrie variabilă, pusă la lucru ori de cîte ori e nevoie. Gospodăria, chiar difuză, îşi păstrează astfel la rîndul ei forţa metabolică: aşa cum a reuşit să „domesticească“ industria socialistă în ciuda intenţiilor şi controlului Partidului, tot astfel acum îmblînzeşte migraţia, conferindu-i dimensiuni „gospodăreşti“. Aşa cum puterea comunistă spera ca prin industrializare să producă o proletarizare integrală a ţărănimii, mulţi se aşteptau acum ca mecanismele de piaţă ale migraţiei internaţionale să producă în ritm alert şi definitiv o (post)modernizare a satului românesc. În schimb, acesta s-a umplut de „case făloase“, un soi de gospodării votive, transformînd capitalul economic de pe piaţa mondială într-un capital simbolic de pe piaţa locală a lumilor rurale. Iar acum, din cauza crizei, vechile reţele de schimb ale gospodăriei difuze par se cunoască o nouă tinereţe.

Nimeni nu spune că industrializarea comunistă a lăsat satul românesc aşa cum l-a găsit, nereuşind să-i afecteze structura şi valorile. Şi nimeni nu poate să creadă că mai recenta mondializare şi migraţie în masă nu şi-au pus deja amprenta asupra majorităţii satelor româneşti actuale. Dar toate aceste procese nu sînt univoce, cu sens unic, determinisme masive care rad totul în calea lor. Ordinea satelor are încă mari resurse de reacţie şi adaptare, modelînd la rîndul ei aceste presiuni ce se exercită asupra ei din lumea largă.

Loreley PETROIU

Gone TIFF-ing

Există un TIFF pentru fiecare, iar calitatea de TIFF-ar nu se măsoară neapărat prin numărul (mare) de filme văzute într-o singură zi, prin ora cît mai matinală la care se postează cineva în faţa sălii de cinema sau prin colecţia de bilete adunate şi păstrate cu sfinţenie de-a lungul ediţiilor trecute – cele mai palpabile „criterii“, amintite şi în publicaţia festivalului. M-am trezit şi eu o dată la ora 8 ca să ajung la un film de la 10. Într-o zi de week-end – precizare esenţială, s-ar zice. Cred că numărul maxim de filme văzute într-o zi a fost de patru sau cinci – dar de la trei încolo, aproape nici nu mai contează. Mi s-a întîmplat şi mie să-mi iau cîteva zile de concediu la o ediţie, iar sprîncenele ridicate iscoditor de colegii de serviciu desigur că n-au făcut decît să-mi întărească şi mai mult senzaţia aceea că această experienţă scapă muritorilor de rînd. Da, TIFF-arii sînt o specie aparte. Dar mi s-a întîmplat şi să rămîn cu bilete neconsumate din abonament, deşi în programul ultimei zile de festival mi-ar mai fi încăput lejer vreo cîteva filme.

Primele două ediţii mi-au scăpat, mi-ar fi scăpat şi a treia dacă n-aş fi primit pe stradă un pliant cu programul filmelor. Pe ăsta îl mai am şi acum (suvenir preţios, cum altfel?). Primul film văzut la TIFF: *Happy Together* (regia Wong Kar Wai), la Republica, o proiecţie în timpul zilei, sala aproape goală. Şi de aici a început nebunia, deşi în primele momente nici nu-mi dădeam prea bine seama ce mi se întîmplă. Şi cînd zic primele momente, nu mă limitez doar la durata celor 96 de minute ale filmului amintit, ci şi la mirarea de după, că e posibil şi aşa ceva, că am acces la aşa ceva – *aşa ceva*, pentru că exultarea mea de atunci era atît de aiuritoare încît se sustrăgea automat de la termenii lumeşti de forma „un festival de film“, „un film asiatic, apoi unul brazilian, apoi unul islandez, apoi, apoi...“. Nu, era mai mult, mult mai mult. Era aşa: alergătura cuminte între Arta şi Victoria şi Republica, un triunghi în centrul oraşului format din trei locuinţe noi, *atît* de primitoare, şi trecerile mele entuziaste dintr-una în alta. Filmele bifate cu pixul în program, singurele repere absolut esenţiale ale unei zile: dacă între ele mai încăpea şi o masă frugală sau o cafea, OK, dacă nu, nici n-aveam timp să observ. Saltul de multe ori deconcertant dintr-o poveste în alta, cînd uneori impresia lăsată de un film era un pic prea puternică pentru a-mi permite să plonjez cu maximă inocenţă în următorul. Chiar dacă nu-mi trebuia mai mult de zece minute între un cinema şi altul, tot aş fi avut nevoie de măcar o jumătate de oră de tihnă după un film, ca să mi se aşeze, să-l simt digerat cum trebuie.

Semnele TIFF ochite zîmbind pe stradă, mici coduri care defilau în văzul tuturor, dar pe care ştiam că doar unii au cheia să le descifreze: tricourile roşii ale voluntarilor, ecusoanele fluturînd la gîtul unora, genţile TV5, un AperiTIFF luat de vînt pe trotuar, frînturi de conversaţii cinefile surprinse în trecere pe stradă, termeni aparte (*Supernova*, *Umbre*, *3X3*), afişul festivalului, care ascundea atîtea promisiuni, numai de mine ştiute (mă rog, şi de alte cîteva sute de oameni). Terasa Muzeului de Artă, un loc îndrăgit mult înainte de existenţa festivalului, şi de care mă pot bucura acum tocmai & numai datorită lui. Trişez şi aştept festivalul nu doar pentru filme, ci şi pentru că sînt singurele zile din an în care ştiu că mai pot să intru la o cafea acolo – altfel, curtea e închisă şi pustie.

Cînd mă întîlnesc cu alţi TIFF-ari, entuziasmele ni se încalecă ca într-un concurs cu sloganul „TIFF-ul meu e mai tare ca al tău!“ – dar nu asta contează: fiecare-şi are setul său personal de revelaţii ori descoperiri cinefile (şi nu numai), iar declamarea lor mai mult sau mai puţin zgomotoasă nu e neapărat şi măsura unicităţii lor. Păstrez şi eu în memorie mici întîmplări plăcute sau amuzante din perioada ediţiilor trecute (şi uneori le relatez mai departe, fără să mă blocheze teama că poate ar plictisi), dar de vreo două ediţii încoace m-am văzut nevoită să-mi mai temperez lăcomia: oricum nu pot vedea 100 de filme în cîteva zile, de ce să nu mă relaxez? Azi am renunţat la două filme din programul meu de seară, şi-am dat fuga acasă ca să scriu textul acesta. La unul dintre ele, AperiTIFF-ul preciza: *must see!*

Dorin TUDORAN

Absolut de centru

Nu am înţeles niciodată nici mîndria, nici timiditatea unora de a se declara de stînga ori de dreapta. A fi de-o parte ori de alta a centrului iluzoriu nu constituie, în sine, nici o virtute, nici un păcat. Ideea că un prost de dreapta este mai periculos decît un dobitoc de stînga şi amîndoi sînt mai de temut decît un idiot de centru este falimentară.

Prea fericită nu este nici socoteala de a produce struţo-cămile cu speranţa că în felul acesta vei primi mai multe voturi şi, odată ajuns la putere, vei putea mulţumi ori păcăli pe toată lumea. Dînsa, adică lumea, este cum este: nu neapărat mereu de stînga, nu neapărat constant de dreapta. Nu iubeşte mereu acelaşi lucru, nu urăşte consecvent alte lucruri şi, mai ales, nu îşi rezolvă problemele ţopăind inutil în centrul deseori lipsit de greutate al eşichierului politic.

O mai atentă privire împrejurul şi mai ales înlăuntrul nostru ne ajută să pricepem că hoţia nu este implacabil de dreapta, cum demagogia populistă nu este genetic de stînga şi că un centru care se dilată sau se contractă nu în funcţie de propriile-i argumente, ci de teama ori de dragul stîngii ori dreptei, nu e nici el mai breaz.

Gargara electorală are şi scopul de a induce ideea că atît năravurile, cît şi virtuţile au culoare politică. Dacă lucrurile ar sta cum le prezintă trupeţii şi feldmareşalii campaniilor electorale, toţi cei de stînga ar fi nişte cai de povară, săraci lipiţi pămîntului, muncitori şi copleşiţi de bun-simţ social, în vreme ce toţi cei de dreapta ar fi nişte armăsari de lux, cu potcoave de aur, corupţi şi aroganţi.

Iluzia că centrul este o valoare în sine, în vreme ce stînga şi dreapta sînt doar nişte anomalii, devieri de la cursul firesc al lucrurilor este la fel de pernicioasă ca orice utopie. Mă uit, deseori cu uimire şi mai tot timpul cu interes, la centrul politic al unui loc ori al altuia şi-mi pare că definiţia lui cea mai exactă este acel „Nu ştie stînga ce face dreapta“. Noroc că ştim noi, ceilalţi.

Mai are rost să mărturisesc că eu, unul, sînt absolut de centru?

Andrei PIPPIDI

SOS București

Patrimoniofobie

Legile şi regulamentele pentru protejarea patrimoniului cultural naţional au mai multe categorii de adversari. Una este, după cum ştiu de mult cititorii acestei rubrici, a noilor proprietari, care au cumpărat o casă veche, cu sau fără statut de monument istoric, pentru a clădi în locul ei cinci etaje, zece sau chiar douăzeci, după cît sînt în stare să investească în vederea profitului viitor. Altă categorie o formează chiar o parte dintre vechii proprietari, care şi-au recuperat locuinţa după ce statul jefuitor a lăsat-o să se degradeze timp de o jumătate de secol. Fie că au de gînd şi ei să se despăgubească, vînzînd-o oricui, fie că n-au mijloacele să o restaureze, fie că n-au voie, dacă e „patrimoniu", să-i aducă unele modificări pe care ei le consideră necesare pentru confortul lor (de obicei, e vorba de o generaţie mai tînără, mai puţin ascetică) – rezultatul e acelaşi. Deteriorarea monumentelor nu-i emoţionează pe toţi reprezentanţii autorităţilor publice cărora le revine sarcina de a le apăra, deoarece ei invocă insuficienţa mijloacelor destinate întreţinerii sau restaurării. Nici nu sînt toţi insensibili la ispita unui comision de la cumpărătorii de avize de demolare. Printre duşmanii pe care-i număr acum sînt şi arhitecţii nerăbdători să-şi arate talentul şi conectarea la mode din Occidentul european sau transoceanic şi interesaţi de perspectiva unui cîştig substanţial. În sfîrşit, nu vreau să-i uit pe şoferii de taxiuri, care, fiind exasperaţi de sufocarea circulaţiei pe străzile noastre strîmte, moştenite de pe vremea trăsurilor, se bucură de orice lărgire a intersecţiilor unde se dărîmă clădiri vechi. De la ei, deşi au fost întotdeauna avangarda intelectuală a clasei muncitoare, nu putem aştepta să se simtă solidari cu trecutul căruia îi aparţin casele ameninţate.

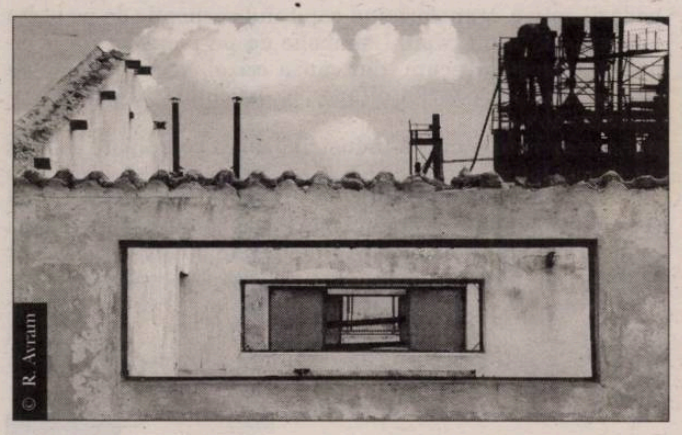
© R. Avram

Preocuparea de a păstra cît mai mult din zestrea de monumente istorice a oraşului este, deci, impopulară la noi. Cum e în alte ţări? În Franţa, prezervarea şi valorizarea celor 42.000 de imobile clasate depinde de colaborarea dintre stat (bugetul Ministerului Culturii rezervă în acest scop circa 300 de milioane de euro pe an, cu toate că lucrările de consolidare necesitau, în 2007, suma de 11 miliarde!) şi acţiunea colectivă, adică iniţiativa privată. Obligaţia proprietarului particular de a deschide pentru vizitare, parţial sau temporar, castelul sau ferma atrage resurse care le întreţin şi le fac locuiesc cu succes pe acelea pe care statul e incapabil să le ofere. Să ne amintim că, în toate variantele în care fusese pregătită Legea Patrimoniului, erau prevăzute nu numai scutirea de impozite pentru proprietar, ci şi un ajutor din partea statului în vederea reparaţiilor impuse de starea clădirii şi că, de fiecare dată, Ministerul de Finanţe n-a aprobat legea decît cu condiţia ştergerii acestei clauze. În Germania, vizitarea unui oraş presupune oprirea la Primărie, gotică sau barocă, la muzeul municipal, care, cînd nu debutează cu preistoria, începe de la Hohenstaufeni, la bisericile medievale, la un palat episcopal sau princiar de Renaştere, care, dacă a fost ars în 1945, este acum refăcut pe deplin. Castelele convertite în hoteluri nu se mai numără. În jurul Berlinului se pot vedea cîteva reşedinţe ale primilor regi ai Prusiei, după ce, sub regimul comunist, au fost o fabrică de explozibile sau o casă de oaspeţi a Partidului. Lîngă aeroportul Tegel, familia Humboldt locuieşte din 1776 într-un elegant conac neoclasic, care poate fi vizitat

© R. Avram

lunea. Interesul pentru istoria unor regiuni care au fost germane pînă la ultimul Război Mondial a produs o serie de albume de fotografii: Silezia, astăzi dincolo de frontiera cu Polonia, este prezentată cu toate monumentele ei. Dar în Ucraina? Acolo, numai statul veghează asupra siturilor istorice şi ele sînt exploatate ca material didactic al îndoctrinării patriotice. În faţa cutărei cetăţi a domnilor Moldovei, pe malul Nistrului, străjuiesc statui ale hatmanilor cazaci, iar altă cetate, în care polonii au rezistat eroic asediului turcesc, parcă ar fi de o mie de ani... ucraineană. Dispreţul pentru autenticitate, remodelarea trecutului sînt proprii naţionalismelor celor mai tinere. În fiecare sat e cîte o statuie de revoluţionar sau de partizan. Vorba cuiva care se refugiase de două ori din Basarabia, în 1940 şi în 1944: „Tăticule, ăştia se bat şi acum cu nemţii!".

În România, auzim din ce în ce mai des că patrimoniul asigură dezvoltarea turismului şi că, deci, este o sursă de venituri pentru stat, deşi nu se spune dacă aceste fonduri urmează să întărească fragilitatea bugetului monumentelor. Alt colac de salvare ar fi, se zice, descentralizarea. Aici, cel puţin, ştim că ar fi o nenorocire: experţi în materie de patrimoniu sînt încă prea puţini pentru a supraveghea situaţia în provincie, iar consiliile locale sau judeţene vor avea alte priorităţi decît întreţinerea sau reabilitarea clădirilor de valoare istorică aflate în jurisdicţia lor.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Matei BADEA (arhitect)* ● *Ciprian CIUCU (analist politic)* ● *Cristina CRĂCIUN (consultant, Unlock Research)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Marian IVAN (curator, Ivan Gallery)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Dan POPA (jurnalist de business)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Clasa de sacrificiu

Am făcut calcule, am consultat tabele, m-am analizat. Fac parte din clasa de mijloc şi, conform predicţiilor, ţara mea se bizuie pe mine, iar eu ar trebui să fiu împăcat cu viaţa mea. Eu contribui la bunăstarea ţării, iar ţara îmi dă înapoi fericire socială.

Locuiesc într-un mic apartament din Giuleşti, cumpărat de părinţii mei după ce şi-au vîndut apartamentul lor şi s-au mutat la ţară, vecinii mei aruncă prezervative şi chiştoace pe geam şi ignoră capacul de la tomberon atunci cînd nu lasă gunoiul lîngă... Aleea din faţa blocului este spartă o dată pe an din cauza aceleiaşi ţevi, primarul sectorului 6 amenajează cîte o parcare şi instalează cîteva leagăne pentru copii între blocuri de fiecare dată cînd sînt alegeri (în rest, nu-mi amintesc să mai facă ceva), colectez materialele reciclabile în containere lăsate să dea pe-afară, iar oraşul e atît de poluat încît în anumite momente ale zilei pot vedea aerul pe care îl respir. Se taie copaci, se dărîmă case de patrimoniu, se ridică mall-uri în centru, iar în parc n-am voie să mă aşez pe iarbă să citesc o carte. Nu se poate trăi sănătos în Bucureşti, dar nici nu poţi pleca din el pentru că rişti să rămîi exilat în trafic pe viaţă. În pieţe, oameni cu nostalgii comuniste; în troleibuze, oameni nespălaţi; în taxiuri, conspiraţii capitaliste; pe stradă, oameni care scuipă pe jos; în cartiere, manele. În metrou, mă izbesc zi de zi de sute de oameni cu priviri tulburate pentru care e foarte greu de înţeles că scările se urcă şi se coboară mereu pe partea dreaptă şi că mai întîi se iese din vagoane şi abia apoi se intră. La TV, mizerii şi gunoaie pe post de divertisment; în ziare, piţipoance goale, fapt divers şi sudoku; la radio, farse la telefon. Politicienii sînt aceiaşi, între ei, pentru ei, acum şi pentru Europa. Nişte demagogi vulgari şi agramaţi care îi *votăm pentru că avem* decît *aceste opţiuni. Banca îmi ia din cont comisioane pentru operaţii pe care nu le face; plătesc taxele şi impozitele la timp şi integral, dar în fiecare an impozitul se calculează în defavoarea mea. Şi ca şi cum toate acestea n-ar fi fost de-ajuns, echipa mea de fotbal joacă mai prost decît celelalte care oricum joacă foarte prost, iar asta deoarece preşedinţii de cluburi sînt nişte interlopi pentru care clubul de fotbal e un fel de automobil de lux.*

OK, fac parte din clasa de mijloc. Şi la ce-mi foloseşte? Mi se spune că e tranziţie, că asta e România, că e criză. Cum ar trebui să mă simt? ***(M. C.)***

Mircea KIVU

Clasa de mijloc, tîrîş-grăpiş

Ce să fie clasa de mijloc? Ceva care nu este nici clasa săracilor, nici cea a bogaţilor. Adică, acea categorie de oameni care nici nu trăiesc de pe o zi pe alta, dar nici nu au ajuns la acea autosuficientă bunăstare care se numeşte huzur. Tocmai pentru că nu au ajuns să aibă tot ce şi-ar dori (sînt motivaţi), şi pentru că sînt scutiţi de grijile traiului de zi cu zi (dispun de mijloace), ei sînt cei care iau iniţiative – adică fac lumea să se mişte (au făcut Revoluţia Franceză, dar, de asemenea, l-au adus la putere pe Hitler).

Anul acesta, în februarie, *The Economist (The new middle classes in emerging markets. Burgeoning bourgeoisie – The Economist*, Feb 12th, 2009) ne-a adus vestea cea bună: pentru prima dată în istorie, mai mult de jumătate din populaţia lumii face parte din clasa de mijloc. Motivul principal ar fi schimbările din economia „ţărilor emergente" – India şi China, mai ales. Pentru economişti, definiţia operaţională a apartenenţei la această clasă este: o treime din venitul total rămas ca venit discreţionar după satisfacerea necesităţilor de bază (hrană, locuinţă etc.). Desigur, un reprezentant al clasei de mijloc din China (3.000 dolari pe an) nu îndeplineşte standardele venitului minim din Marea Britanie, dar asta este irelevant. De aici, şi distincţia care se face în „ţările emergente" în cadrul clasei în discuţie: una este „clasa de mijloc globală" – cea care se încadrează în standardele oricărei ţări (un venit între cel al unui brazilian şi cel al unui italian mediu, să spunem) şi se confundă în plan local cu noţiunea de „bogat"; cealaltă, mai numeroasă, corespunde doar standardelor ţărilor respective.

În România, lucrurile nu par să fie atît de clare. Lipsa clasei de mijloc este un temei constant de lamentaţie: „Pînă cînd să n-avem şi noi faliţii noştri?" – falitul fiind, prin definiţie, un membru al *mittelklasse*. Între timp avem falimente (puţine, ce-i drept) şi politicienii promit în toate programele electorale, de la stînga la dreapta, sprijin pentru clasa de mijloc, pe care însă o tratează ca pe o desăvîrşită abstracţie. Ceea ce este determinant pentru apartenenţa la această clasă este mai ales un stil de viaţă şi un sistem de valori şi atitudini proprii, mai uşor de detectat decît nivelul veniturilor. O asemenea atitudine poate fi considerată tocmai percepţia asupra propriilor venituri. Putem constata că la întrebarea „Cum apreciaţi veniturile actuale ale gospodăriei dvs.?" (întrebare frecvent utilizată în studiile sociologice), cea mai mare parte a respondenţilor din România aleg variantele: „Ne ajung numai pentru strictul necesar" sau „Nu ne ajung nici pentru strictul necesar". De regulă, aceste răspunsuri grupau mai bine de trei sferturi dintre cei intervievaţi.

Pentru prima dată, în anul 2007, ponderea acestor răspunsuri a scăzut în sondaje sub pragul de 70% (*Barometrul de opinie publică*, Fundaţia Soros România, 2007). În schimb, atinsese nivelul de 30% ponderea celor care spun că „Ne ajung pentru un trai decent, dar nu ne permitem cumpărarea unor lucruri mai scumpe" sau că „Reuşim să cumpărăm şi unele bunuri mai scumpe, dar cu restrîngeri în alte domenii" – aceasta ar fi atitudinea definitorie pentru clasa de mijloc. Aceasta înseamnă că, tîrîş-grăpiş, o parte a societăţii româneşti (cei 30%) începea să scape de spectrul sărăciei şi se pregătea să constituie îndelung clamata clasa de mijloc. E drept, într-o ţară normală clasa mijlocie ar acoperi grosul populaţiei – de unde se vede că România este eminamente subţirică la mijloc.

Dacă îi identificăm pe cei 30% menţionaţi mai sus ca fiind o posibilă clasă mijlocie (desigur, e o simplificare, dar deocamdată ne putem mulţumi cu aproximări), constatăm că ei sînt în general tineri (sub 40 de ani), că au preponderent ocupaţii intelectuale sau sînt funcţionari, că utilizează cu mare frecvenţă Internetul şi email-ul. Se declară mulţumiţi de serviciul pe care-l au în mai mare măsură decît ceilalţi (un job stabil şi mulţumitor este îndeobşte considerat caracteristic pentru apartenenţa la acest grup). Cei mai mulţi dintre ei au călătorit în străinătate şi au de gînd să o mai facă, dar nu pentru muncă, ci pentru turism. Asta înseamnă că există deja în România o nişă în care se poate munci, cîştiga şi trăi decent – nişă de care beneficiază mai ales tinerii cu pregătire profesională bună şi, mai ales, adaptată cerinţelor pieţei.

Întrebaţi de ce ai nevoie în primul rînd pentru a reuşi în viaţă, respondenţii pe care i-am considerat ca făcînd parte din clasa mijlocie se referă mai frecvent decît ceilalţi la *inteligenţă* şi *muncă*. Nu sînt însă neapărat *workaholici* (ahtiaţi după muncă), pentru că atunci cînd sînt întrebaţi ce lucruri sînt importante pentru ei, se diferenţiază de restul eşantionului mai ales prin atenţia pe care o acordă timpului liber (considerat *foarte important* sau *destul de important* de către 85% dintre membrii clasei mijlocii, faţă de 72% – pentru restul eşantionului).

Cine sînt ei? Marx le-ar zice proletari, Troţki – aristocraţie proletară, iar Charles Wright Mills – gulere albe. Sînt concentraţi în marile oraşe. Cel mai adesea relativ tineri, buni profesionişti, salariaţi, de preferinţă în firme mari, multinaţionale; densitatea cea mai mare o au în domeniile înflorite după 1989: bănci, consultanţă, informatică, publicitate. Şi-au început cariera profesională în anii '90, cînd se căutau debutanţi dinamici şi dispuşi să muncească 14 ore pe zi. Încet-încet, au urmat cursuri de management şi soft-skills, au promovat în ierarhii, înlăturîndu-i uşor din cale pe cei mai vîrstnici şi mai greu adaptabili. Micii întreprinzători se regăsesc mai rar printre ei – aceştia ori au ajuns în categoria superioară, ori sînt atît de strîmtoraţi de un mediu economic tot mai potrivnic încît abia-şi duc zilele.

Deşi mulţi au trecut prin Piaţa Universităţii şi au depăşit tentative de a schimba faţa politică a ţării (vă amintiţi URR?), s-au îndepărtat repede de acest subiect total neproductiv. S-au convins că mediul politic funcţionează după nişte reguli greu de înţeles, că dispune de un sistem solid de respingere a valorilor individuale. Preferă să se ţină departe, ca de o zonă urît mirositoare şi potenţial generatoare de infecţii.

Probabil, pornind de la această auto-excludere a categoriei celei mai productive, am putea înţelege multe dintre tarele sistemului nostru politic.

Schiţă de identificatori-tip ai claselor sociale – România 2009

	Sărăcime	**Clasa de mijloc naţională**	**Clasa de mijloc globală, bogaţii**
locuinţă	bloc în Pantelimon	vilă în Roşu, apartament ANL	malul lacului Snagov, Satul Francez
vacanţă	la ţară (la rude), camping neorganizat	Bulgaria, Turcia, Vama Veche	safari în Africa, Coasta de Azur
week-end	grătar şi bere	pe autostradă, spre/dinspre litoral	city-break (shopping) la Milano
prînz cotidian	pachetul adus de-acasă	fast-food, catering	restaurant de fiţe
cumpărat haine	piaţă, second hand, magazine de discount	mall, de preferinţă în sezonul de reduceri	niciodată din România
maşină	Dacia berlină (sau deloc)	Renault Megane, Volkswagen Golf	Mercedes, gipan (minimum Nissan)
comunicaţii	telefon mobil	telefon mobil	telefon mobil
aspiraţii	emigrare	promovare	Topul Forbes

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Criza i-a readus cu picioarele pe pământ“

– interviu cu Cristina CRĂCIUN –

În urma studiilor de piaţă pe care Unlock Research, compania unde sînteţi consultant, le-a făcut pentru diverşi clienţi, trebuie că aveţi suficiente date pentru a defini clasa de mijloc din România...

Da, putem spune că în ultimii ani am văzut clasa de mijloc formîndu-se sub ochii noştri, iar acum o vedem confruntîndu-se şi cu prima criză. Există două abordări cu ajutorul cărora putem discuta despre clasa de mijloc, prin prisma informaţiilor socio-demografice sau ca *lifestyle* şi valori. Dacă acum cîţiva ani venitul era factorul determinant, acum ni se pare mai relevantă educaţia şi stilul de viaţă.

Să începem atunci cu studiile, cariera, veniturile...

Cei din clasa de mijloc sînt absolvenţi de studii superioare, deseori post-universitare; ei sînt primii care, după Revoluţie, au făcut studii de master şi au plecat la burse în străinătate. Sînt oameni educaţi, fără a fi obligatoriu şi intelectuali. Au între 26-40 ani, şi-au făcut cariere în companii de renume, în acele multinaţionale devenite clişeu; în general joburi de birou pentru care sînt bine pregătiţi. Sînt şi foarte informaţi, sînt activi, mobili, dinamici, au multe oportunităţi, iar o parte dintre ei lucrează în departamente din străinătate devenind acei expaţi. Mulţi dintre ei au ajuns foarte buni în ceea ce fac şi şi-au deschis propriile firme, mai mici, dar independente. Veniturile lor sînt de minimum 300 de euro net pe membru de familie...

Cum arată familiile lor?

Pentru că pun preţ pe carieră, fac copii în jur de 30 de ani şi nu mai mult de doi, la creşterea cărora îi mai ajută şi bunicii, deşi nu locuiesc în aceeaşi casă. Mulţi îşi permit să plătească bonă. Calitatea educaţiei copiilor e importantă, astfel că preferă grădiniţele private şi chiar şcolile private. În plus, îşi duc copiii să facă sporturi, să deprindă arte şi/sau să înveţe limbi străine.

Pe ce cheltuiesc banii?

Pe mîncare, pe haine, cheltuieli cu casa şi îmbunătăţirea spaţiului de locuit. Ei sînt cei care şi-au pus termopane, care au spart pereţi în casă pentru a lărgi spaţiul... Copiază un model occidental, deşi locuiesc la bloc, cel mult în cartiere noi. Sînt împrumutaţi la bănci pentru apartamente, maşini şi nevoi personale, dar plătesc conştiincios ratele pentru că sînt oameni echilibraţi şi responsabili.

Cum îşi petrec timpul liber?

În general nu au foarte mult timp liber, iar dacă sînt căsătoriţi îl petrec mai mult cu familia. E vorba de ceea ce noi numim *quality time*. Ies mai mult cu familia în parcuri şi în oraş, merg cu prietenii la restaurant, iar în week-end blochează DN1 cu maşinile. Nu pleacă departe de casă, dar preferă să iasă din oraş. Îşi petrec cel puţin o vacanţă pe an în străinătate, nimic exotic, Italia, Grecia, Turcia. Citesc, mai ales femeile, cărţi şi presă, mai degrabă reviste şi publicaţii de nişă, decît tabloide. Cum ziceam, sînt oameni informaţi şi aşteaptă zilele în care ziarele se distribuie împreună cu DVD-uri sau cu cărţi...

Sînt ataşaţi de branduri?

Brandul este un mod de a reflecta ceea ce sînt şi caută acele branduri care să le confirme standardul de viaţă. Adică vor calitate la preţ optim, nu ţin să epateze, nu-i interesează imaginea sau prestigiul. Sînt, în general, oameni decenţi.

Cum se raportează la clasele de sus şi de jos?

Chiar dacă aspiră la mai mult, clasa de sus nu este pentru ei un model de urmat. Clasa de sus este mediatizată ca fiind constituită din parveniţi, or, ei caută modele reale de succes. În ceea ce priveşte clasa de jos, realizează că au avut mai multe oportunităţi şi sînt mîndri de ei, fără însă a-i desconsidera pe cei mai puţin norocoşi.

Ce comportament social are clasa de mijloc?

Accesul la informaţie îi face tot mai responsabili social, sînt mai atenţi faţă de mediu, economisesc resursele şi energia, iar acum învaţă şi să recicleze. În spaţiul public au un comportament mai politicos şi vor să dea un exemplu bun. Nu sînt însă şi suficient de responsabili din punct de vedere politic. Nu-i interesează prea mult politica, dar asta şi pentru că sînt o clasă în căutare de modele politice de încredere.

Cum i-a afectat criza?

E-adevărat că, deşi la sfîrşitul anului trecut nu resimţiseră criza, acum nu mai sînt atît de dinamici şi de întreprinzători, riscă mai puţin, nu mai sînt dispuşi să-şi schimbe joburile atît de uşor şi sînt mult mai legaţi de companiile unde deja lucrează. Nu mai caută atît provocarea, cît stabilitatea. Cheltuiesc mai puţin în timpul liber, au devenit mai economi şi mai precauţi, dar nu şi pesimişti. Unii spun chiar că această criză este benefică pentru că i-a readus cu picioarele pe pământ.

a consemnat Marius CHIVU

Stela GIURGEANU

Căruţa sau teleguţa?

– clasele clasei de mijloc –

Dacă ar fi ca la carte, locatarul clasei de mijloc ar avea o educaţie care i-ar permite o profesie care i-ar acorda un statut social şi un nivel economic *decent*. Iar de aici începe discuţia. Pentru că dacă la alţii (mai vestici) „decenţa“ înseamnă posibilitatea achiziţionării unui autoturism (luat cel puţin în leasing), un apartament (de cele mai multe ori obţinut în urma unui credit bancar), pe care să şi-l renoveze (măcar o dată pe an), să-şi permită o viaţă socială (ieşiri la terase, la film sau teatru), ieşirile de week-end şi concediile în străinătate – la noi această decenţă echivalează de cele mai multe ori cu opulenţa: cel care îşi permite toate acestea nu e deloc mediu, fiind văzut cu mult peste linia celor „de jos“, dar în imediata apropiere a celor „de sus“.

Autoidentificarea

Cum se auto-clasează, în funcţie de venituri şi statut social, cei aflaţi legitim în această clasă, îndeplinind condiţiile de bază – studii superioare, de cele mai multe ori facultatea sau cel puţin studii postliceale, trai urban, nevoie de autorealizare? Potrivit Institutului Naţional de Statistică, în octombrie 2007, numai 215.000 de angajaţi cîştigau peste 400 de euro net pe lună, deşi numărul celor cu studii superioare se apropia de 2 milioane. Cu alte cuvinte, studiile superioare nu atrag după sine şi statutul financiar. Un alt sondaj, aparţinînd de data aceasta ICCV, din 2006, relevă faptul că 32,3% dintre români se autopoziţionau în clasa de mijloc; 0,9% în clasa de sus, 40,7% în clasa muncitoare şi 24,4% în ţărănime. În spatele auto-percepţiei lor stă însă realitatea socială, care ia la bani mărunţi erijarea în această clasă, arătînd că, de fapt, doar 23,6% s-ar putea încadra, pe drept cuvînt, în clasa de mijloc.

Clasa săracă a clasei de mijloc

Diferenţa între percepţie şi realitate este dată, fără doar şi poate, de raportul financiar-social. De o parte stă clasa săracă a clasei medii, bugetarii, unde avem de-a face cu o autoidentificare fără fond. Mulţi din această categorie nu se consideră a fi printre cei de sus, dar nici printre cei de jos şi se încadrează definiţiei prin statutul profesional. Adesea veniturile îi aruncă fără drept de apel *sub* clasa muncitoare, făcîndu-i chiar de multe ori să viseze la salariul unui om de serviciu sau al unui tarabagiu din piaţă. Încadrîndu-se portretului robot al locatarului de clasă medie, definiţia se frînge la capitolul financiar, fapt care provoacă de multe ori angoase şi frustrări. „Probabil că dacă ar fi să-mi schimb meseria, să mă duc vînzătoare undeva, aş fi refuzată pe motiv că sînt prea calificată“ – mărturiseşte o profesoară de şcoală generală. Devenind prizonierii propriilor studii, dar şi ai clişeelor personale despre statutul social, mulţi se văd uzurpaţi financiar din clasa de care aparţin de drept. Îmi povesteşte despre o colegă de breaslă, o învăţătoare, care prin '96 a lăsat baltă învăţămîntul şi a plecat la cules de căpşune în Spania. Acum are maşină şi garsonieră şi lucrează în comerţ. Adică s-a făcut vînzătoare. Stresul mai mic, salariul mai mare. Dar ea, personal, nu s-ar lansa în această aventură. E vorba şi de vîrstă (profesoara în cauză are peste 40 de ani), dar mai mult de mentalitate. *N-a făcut o facultate de pomană*. Dacă ai o anumită pregătire nu poţi să te auto-retrogradezi de bunăvoie. E ca la maşină, dacă schimbi viteza cînd n-ai turaţia potrivită, „dai în nas“. Iar treapta de viteză la bugetari e de multe ori în neconcordanţă cu turaţia. „Sîntem plătiţi mai prost ca o femeie de serviciu care dă cu mopul la nu ştiu ce holding multinaţional“ – îşi varsă oful un medic rezident. „Noi sîntem de fapt lucrători la stat, iar la stat este o enormă plantaţie pe care trebuie să serveşti fără nici cea mai mică crîcneală, altfel eşti catalogat ca şpăgar, om fără onoare, care s-a făcut medic doar ca să-şi umfle buzunarele. În realitate, în ţara noastră doctorii nu sînt clasa medie, ci sînt trataţi ca un fel de slujbaşi de mîna a doua, şi de către stat, şi de către opinia publică.“

Reala clasă medie

Pe lîngă bugetari (clasă medie doar în acte), în ultimii ani a apărut şi la noi reala clasă de mijloc, anume, cei care lucrează în mediul privat. Dar şi aici se iţeşte o problemă de autoidentificare. Deşi traiul pe care îl au i-ar situa fără probleme între „mijlocii“ din Vest, la noi, prin comparaţie, se simt mult mai sus financiar profesorilor, inginerilor sau doctorilor, se consideră a fi pe o treaptă superioară. Ceea ce este adevărat. Dacă însă în primul caz avem de-a face cu o apartenenţă dorită, aici avem una mai mult sau mai puţin renegată. Mulţi din această categorie ar putea fi chiar miraţi dacă ar afla că, teoretic, un profesor sau un doctor sau un inginer se află pe aceeaşi treaptă cu ei. S-ar mira pentru că pînă la urmă veniturile şi nu statutul dictează clasa în România.

„Teoretic nu fac parte din clasa de top, ci din cea de mijloc. Practic însă, datorită banilor, sînt acolo“ – declară **Dan M.,** *manager*. La 32 de ani, departe de sistemul bugetar, deşi a terminat o facultate care l-ar fi trimis direct în ghearele sistemului de învăţămînt, e convins că în acelaşi rînd cu el ar trebui să se afle mai mulţi dintre cei care formează elita intelectuală. „Din păcate însă aceştia, la noi, nu sînt consideraţi nici măcar pătura de mijloc, din cauza lipsei resurselor financiare.“

„Clasa medie nu e formată în România din salariaţi bugetari, sau altfel spus clasa de mijloc bugetară moare de foame. Ăsta e adevărul. Nu se poate compara cu clasa de mijloc din ţările normale, nici acum, la 20 de ani după Revoluţie. Trist e că nu se va compara nici în următorii 20.“ Merge de două ori pe an în străinătate, vara pe vreun litoral exotic, iarna pe pîrtiile austriece. Este director IT la o firmă de soft, are 42 de ani şi din punct de vedere financiar se consideră a fi cu mult peste mediu, însă nu se consideră ca făcînd parte din „crema societăţii“. „E o chestiune ciudată. La noi elita e formată mai mult din vedete de carton şi nu din oameni capabili să conducă ţara. Probabil că acest decalaj ne şi trage înapoi. Să fii în clasa de sus este doar o problemă de avere, nu şi de prestigiu. Iar la noi prestigiul ţi-l conferă banul.“

Ciprian CIUCU

Nereprezentaţi & neglijabili

Oricine vrea să poarte o discuţie despre clasa de mijloc simte nevoia ca mai întîi să o definească, să se ştie despre ce vorbeşte. Aici ne vom referi la clasa de mijloc care merită această dezbatere şi care merită (raportat la contribuţia pe care o aduce societăţii noastre) să fie şi reprezentată. Fără a emite vreo pretenţie sociologică, clasa de mijloc de care îmi pasă mie răspunde la doar două criterii: este educată peste medie şi are venituri uşor peste medie. Nu-mi pasă cît de reprezentaţi sînt îmbogăţiţii de suburbie care nu leagă cum trebuie subiectul de predicat, care au un consum cultural limitat la manele şi care conduc zilele acestea prin oraşe maşini germane puternice, invariabil albe. Clasa de mijloc care ne-a mai rămas este şi aceasta împărţită în două categorii: cea întreprinzătoare şi cea care lucrează la stat. În România avem dintotdeauna un aparat de stat supradimensionat care permite unui număr foarte mare de oameni să trăiască foarte bine din leafa de bugetar. Nici acestei categorii nu-i voi arăta o prea mare deferenţă în acest articol, şi acesta pentru că nu duce lipsă de reprezentare, atît politică, dar mai ales sindicală. Categoriile largi de funcţionari la stat din domeniile nereformate cum ar fi educaţia sau sănătatea sînt hipersindicalizate şi capabile de presiune politică. Restul funcţionarilor, aceia pe care îi găsim pe poziţii medii şi înalte în administraţia locală şi centrală, merită cu atît mai puţin atenţia noastră, şi asta pentru că marea majoritate sînt foarte bine reprezentaţi, la nivel individual, de partidele care i-au pus acolo. Cei mai nereprezentaţi, cei mai exploataţi, cei mai taxaţi şi hăituiţi sînt aceia din sectorul privat, numiţi în general cu singura calitate pe care o au în faţa politicienilor, aceea de contribuabili. Aceia dintre noi care nu au aşteptat nimic de la stat şi care au crezut în visul lor, aceia care s-au decis să riște puţinul pe care-l strînseseră şi care au ajuns acum, la 20 de ani de la Revoluţie, să mai dea de lucru la încă 5 sau 50 de oameni care au familiile lor, ei sînt cei pe care mi i-aş dori mai bine reprezentaţi. Şi alături de ei i-aş vrea reprezentaţi şi pe cei care şi-au petrecut tinereţile prin căminele studenţeşti, care au învăţat şi sînt acum în poziţii de *middle* sau *top* management în marile corporaţii.

Este un truism să afirmi că astăzi clasa de mijloc (aceea de care ne pasă în acest articol) nu este reprezentată de nimeni, deci nu vom insista prea mult cu demonstraţia: PSD nu-şi propune să reprezinte clasa de mijloc, se declară de stînga, în timp ce ai lor se îmbogăţesc nesăţios; PNL – proaspăt plecat de la guvernare – a dinamitat bugetul de stat cu cheltuieli iresponsabile cu pensionarii şi bugetarii, în timp ce a ratat toate punctele de reformă de pe agenda Alianţei DA (autoasumată la plecarea PDL din Guvern); PDL, din frunta Guvernului şi a Ministerului Finanţelor, concurează astăzi micii întreprinzători pe piaţa bancară împrumutîndu-se tot mai mult pentru a putea plăti categoriile asistate şi întreţinute de stat, în timp ce antreprenorii se văd sufocaţi în lipsa lichidităţilor. Exemplele de politici şi măsuri antipiaţă, antiresponsabilizare economică, antireformă sînt multe şi proprii fiecăruia dintre cele trei mari partide politice pe care le mai avem şi care mai contează.

Nu ştiu mulţi oameni care să creadă sincer că liberalilor li se datorează creşterea economică din timpul guvernării lor.

Dar totuşi, PNL este partidul care se proclamă partidul clasei de mijloc şi nu a reuşit să convingă de acest lucru, ba dimpotrivă. PNL este astăzi un partid de dreapta liberal pentru că peneliştii spun că PNL este un partid de dreapta liberal. Atît şi nimic mai mult. Doctrina se probează prin politici atunci cînd eşti la guvernare. Din acest punct de vedere, PNL a eşuat lamentabil. Partidul care tot promitea să schimbe ţara a fost la guvernare de unul singur. Şi ce s-a întîmplat? Nimic. Din punctul de vedere al eficienţei guvernării, putea foarte bine să guverneze Guvernul lui Văcăroiu din anii '90 şi tot aia ar fi fost. Nu ştiu mulţi oameni care să creadă sincer că liberalilor li se datorează creşterea economică din timpul guvernării lor. Principalul lor merit, dacă se poate vorbi despre aşa ceva, este inacţiunea: nu au intervenit prea mult şi nu au stricat conjunctura economică emergentă şi datorată aderării la spaţiul european. Dar la sfîrşitul guvernării lor, nici autostrăzi nu am avut, nici educaţia şi administraţia nu au fost descentralizate, şi nici bani în vistierie nu au mai rămas. PNL a mărit numărul de lucrători la stat. PNL a mărit cheltuielile publice în Sănătate şi Educaţie, dar nu a făcut nimic să reformeze aceste domenii şi să crească calitatea serviciilor de educaţie şi sănătate. A fost lauda lor principală la congres: am mărit cutare cheltuieli publice. Să mai spunem că pentru un partid pro-piaţă veritabil, aceasta este o ruşine şi nu o laudă?

Categoria de oameni responsabili care plătesc impozite din salariile sau veniturile lor cît să mai ţină cel puţin un salariat de la stat (sau chiar o duzină, după posibilităţi) nu reprezintă o ţintă electorală şi, prin urmare, nu sînt reprezentaţi de partide din două motive: (1) sînt mai greu de prostit pentru că în general sînt mai educaţi şi sesizează incoerenţa politicilor economice şi prin urmare (2) au un comportament electoral neglijabil. Pur şi simplu nu se prezintă la vot. În ceea ce priveşte strategia sa electorală, PNL a făcut aceeaşi alegere facilă, bună doar pe termen scurt, pe care a făcut-o şi PSD-ul. A mulţumit categoriile de oameni mai uşor de mulţumit pe termen scurt, pompînd bani în pensii şi bugetari. Procentul de aproape 20% cît a luat la alegeri este profund înşelător. PNL a devenit un partid votat de o pătură foarte subţire de alegători urbani din Bucureşti şi din vest şi de o masă mare de ţărani din sud şi din est. Adică a luat o halcă din electoratul dependent de stat, ce fusese în mod tradiţional al PSD. Toate partidele, indiferent de orientarea politică, cînd vor fi la guvernare vor guverna în folosul acelora care fac efortul şi le cer socoteală, adică merg la vot. Bugetarii şi pensionarii sînt dintre cei mai activi votanţi, în timp ce clasa de mijloc, de care îmi pasă mie, stă acasă sau îşi planifică minivacanţe de alegeri.

Dar ce ar vrea un contribuabil din economia reală şi ce l-ar face să se obosească să voteze dacă vreun partid politic (poate PNL?) s-ar hotărî să recîştige acest electorat latent, dar atent la semnalele din politică? În primul rînd ar vrea coerenţă şi un comportament previzibil la guvernare care să-i garanteze că: banii ce îi sînt luaţi de stat vor fi cheltuiţi cu grijă, că nu vor mai creşte salariile bugetarilor decît raportat la creşterea veniturilor; că va scădea deficitul bugetar, ceea ce va permite în continuare absorbţia fondurilor europene programate; se va face tot ce este posibil pentru ca să adoptăm şi noi euro în 2014; sindicatele vor fi trimise mai des la plimbare şi că reforma educaţiei şi cea a sănătăţii vor avea loc mai ales în direcţia descentralizării şi încurajării investiţiilor private în aceste domenii; se va îngriji ca fondul de pensii să nu mai fie excedat; va construi autostrăzi mai ales pe banii firmelor care vor putea pune taxe pe drum sau din banii europeni dedicaţi acestui obiectiv şi care zac prin conturile statului şi aşa mai departe.

Matei BADEA

„Să-mi fac un rost“

Cînd m-a sunat Marius Chivu şi m-a întrebat, fără vreo introducere sau vreun preaviz, „tu crezi că faci parte din clasa de mijloc?“, am răspuns afirmativ în mai puţin de o secundă. A fost vorba mai mult de o autoplasare într-o clasă socială, decît de un răspuns bazat pe cunoştinţe de sociologie. Cred că acesta e un răspuns general în România. Dacă-i întrebi pe români din ce clasă socială fac parte, cei mai mulţi îţi vor răspunde astfel. Totuşi, aproape acelaşi procent de români îţi vor spune că această clasă este cea mai importantă şi că este aproape inexistentă la noi.

Sînt arhitect stagiar, salariat. Am făcut şcoala în ţară şi nu lucrez la compania lu' taică-meu. Am făcut şcoala de şoferi pe Dacie veche cu instructor apelat „Nea“. Nu conduc vreun SUV, ci un Logan (despre care, dacă ar fi să fac o comparaţie într-un test de inteligenţă, aş spune că este pentru maşini la fel cum este garoafa pentru flori). Nu împart iubite cu Poponeţ, nu sînt mogul, baron local, nu merg la Bamboo, prefer iarba cocainei şi berea whisky-ului. Ştiu cît costă un bilet de autobuz, dar şi o excursie la Paris sau la Istanbul. N-aş putea să spun cît costă o pereche de şlapi chinezeşti, nu ştiu dacă sau cînd s-au scos ţigările Carpaţi de pe piaţă şi nici n-aş putea să precizez cu exactitate dacă Vertu face genţi sau telefoane. La fel cum studiile superioare făcute la mişto şi o slujbă plătită prost nu cred că te încadrează în clasa de mijloc, nici un telefon sau o geantă nu te ridică pe o treaptă superioară.

Îmi place că locuiesc într-un oraş aglomerat pentru că sînt dependent de oameni variaţi, de cluburi cu muzică alternativă, de cinematografe unde, pe lîngă Hollywood, mai rulează şi festivaluri de film sau de animaţie; sînt dependent de mîncarea chinezească, de concerte – altele decît Voltaj sau Fuego de ziua oraşului –, de muzee şi expoziţii, de diverse evenimente urbane, nerecomandate neapărat de Radio Guerilla. Departe de a vedea oraşul aglomerat ca pe un sinonim al mitocăniei, al traseelor de o oră jumate pînă la serviciu, al băieţilor şi fetelor de cartier camuflaţi sub look-uri emo, creste punk, haine strălucitoare, manele şi house – toate într-una, nu mi-ar displăcea să locuiesc în Londra, Barcelona, Amsterdam sau Paris. Pînă una alta sper să mă mut într-o garsonieră cu chirie lîngă Cişmigiu.

Trăiesc într-o ţară condusă de un guvern democrat-liberal-socialist-conservator avîndu-i în opoziţie din nou pe liberali împreună cu UDMR. Poftim?! N-o să insist prea mult pe asta. Aştept discursurile electorale despre importanţa consolidării clasei de mijloc. Cei patru ani de caterincă ating data scadentă şi, încet, îşi fac loc seriozitatea şi promisiunile, scandalul şi telenovela dinainte de alegeri. Îmi pare totuşi că, dacă ai simţul umorului şi reuşeşti să ridici foarte sus bariera toleranţei personale la frustrare, acesta e cel mai amuzant număr pe care îl poţi primi de la oamenii ăştia. Te aşezi relaxat în fotoliu şi-i urmăreşti pe Geoană sau pe Băsescu în loc de Nikita sau Naomi, pe Turcescu sau pe Gîdea în loc de Capatos sau Dan Diaconescu.

Îmi doresc mai toate stereotipurile gen „să-mi fac un rost“: să am o familie cu doi copii, o nevastă frumuşică şi un labrador, să avem „maşină mică“, să stau într-o casă la curte proiectată de mine. Îmi doresc să am o casă de vacanţă la mare unde să locuiesc, dacă s-ar putea, toată vara. Să mă fofilez pe cît posibil de la lucrul cu acte, cu cifre, cu ore fixe, de la discuţiile cu oameni plictisitori, plîngăcioşi sau îngîmfaţi. Să nu urmăresc niciodată ştirile de la ora cinci, emisiunile politice şi, dacă aş reuşi să ajung atît de departe (mi-e totuşi greu să cred), să renunţ cu totul la televizor.

Fie. Una peste alta, cred că am răspuns pertinent la întrebarea amicului Chivu.

„E criză, ne căsătorim!“

„Cînd, anul trecut, la băcănia din Les Ulis (Franţa) a crescut preţul baghetei pentru a treia oară în şase luni, Anne-Laure Renard şi Guy Talpot şi-au cumpărat un aparat de făcut pîine. Cînd motorina a devenit cea mai mare cheltuială făcută în luna ianuarie, au decis să vîndă unul dintre cele două automobile pe care le posedau. Acum, de cînd totul, începînd cu laptele pentru sugari pînă la desertul de ciocolată, nu face decît să ridice costurile vieţii, Renard – profesoară şi Talpot – poştaş şi-au propus să-şi schimbe radical stilul de viaţă: vor să se căsătorească pentru ca să plătească un impozit mai mic. (În Franţa, pînă la o anumită vîrstă, cuplurile căsătorite plătesc mai puţin la stat decît persoanele singure. În acest caz, criza a fost mai tare decît morala creştină – n.t.) «N-am crezut că o să ajung vreodată în situaţia asta, să socotesc fiecare cent şi dacă eu, ca profesoară, nu mă descurc, ce se fac alţii?» Nu sînt săraci, dar sînt nervoşi.

De-a lungul şi de-a latul Europei, oamenii din stratul mijlociu al forţei de muncă – de la funcţionarii din birouri pînă la slujbaşii publici şi muncitorii calificaţi – se obişnuiesc cu gîndul că sînt împinşi spre marginea societăţii, cum nu li s-a mai întîmplat vreodată, consecinţă a combinaţiei dintre creşterea preţurilor şi a salariilor blocate, erodînd puterea de cumpărare. Creşterea vizibilă a preţurilor bunurilor de consum, de la benzină la lapte, depăşeşte creşterile salariale oficiale, legate de rata inflaţiei. Familii care aveau pe vremuri un stil de viaţă plăcut, susţinut de două venituri, găsesc că, în ultimul an, creşterea accelerată a preţurilor i-a împins la limita suportabilului. Mulţi europeni economisesc firfirici la mîncare, la bunurile de consum zilnic, renunţînd la plăcerile excepţionale cum ar fi biletele de cinema sau vacanţele în afara ţării. Mai îngrijorător este faptul că o generaţie întreagă de muncitori europeni se luptă cu senzaţia de nedreptate pe măsură ce realitatea devine tot mai greu de suportat, perspectivele lor fiind mai rele decît cele avute de generaţia părinţilor.“

Acest articol – publicat în *International Herald Tribune* în urmă cu an (29 aprilie 2008) – înregistra începutul unui fenomen care de-atunci îşi etalează efectele nocive. În ţările capitaliste dezvoltate, la falimentul economic, la pierderile concrete suferite de unele (multe) familii, teoretic în afara oricărui pericol, se adaugă componentele unei anxietăţi colective exprimate în revolte fără obiect, în impulsurile de radicalizare ale opţiunilor politice, în terenul cîştigat de doctrinele xenofobe. Dezechilibrul clasei mijlocii imprimă o stare de nesiguranţă întregii societăţi, introducînd o dinamică proprie efectelor crizei. (**M. B.**)

Dan POPA

Clasa de mijloc, banca de la geam

Motto: „Cine ridică creditul, de credit va pieri"

Dragostea a venit pe nesimţite. Nimeni nu poate spune cum s-a înfiripat ea şi cine a invitat primul, pe cine, la masă. Cert e că s-au trezit în pat, iubindu-se năvalnic. Jurăminte de dragoste, promisiuni de eternă fidelitate, minciuni nevinovate s-au amestecat de-a valma pînă la ivirea zorilor. Cînd dimineaţa a venit şi cei doi au văzut fiecare faţa celuilalt, nu mai ştiau pe unde să fugă. Bancherii au văzut că nici clasa de mijloc nu e atît de frumoasă cum li se păruse la beţie, în vreme ce de partea cealaltă, sentimentul era simetric. În unele cazuri s-a lăsat cu despărţiri *à l'italienne,* cu reproşuri şi invective. În altele, despărţirea a fost pe cale amiabilă, pentru că, nu-i aşa?, *noblesse oblige.*

În prima fază, băncile s-au întrecut în a se lăuda cu potenţa lor în faţa virginelor IMM-uri (sau persoane fizice, dacă e să defalcăm), arătîndu-le munţii de bani care aşteaptă să fie cheltuiţi. Fete mari, firmele din clasa de mijloc s-au lăsat seduse, aducînd zestre care ce putea. Am întîlnit un caz în care o bancă, pentru a-şi arăta „virilitatea", a dat 600.000 de euro credit unei firme care a garantat banii cu (citez din referatul de credit) „drum betonat în suprafaţă de 500 mp, păşune, post trafo, fosă septică, atelier, vestiar, şopron din lemn, puţ, casă pompă, pivniţă" şi altele asemenea. Nu mai spun că firma în cauză era înregistrată în Centrala Incidentelor de Plăţi cu 7 Bilete la ordin. Dar cînd dragostea e mare, nu te împiedici de asemenea amănunte. Acum, firma în cauză şi-a schimbat numele şi s-a refugiat în braţele unui alt amant (bancă), în vreme ce bancherul care a acordat creditul aleargă să-şi mai recupereze cîte ceva din pagubă. Aceste situaţii adulterine sînt, din fericire, rare. Cel mai des întîlnit caz este cel în care declaraţiile de dragoste au fost seci, dar ferme. Banca şi firma s-au „luat", dar după un an sau doi au început scandalurile în casă. Banca voia mai mult de la partenerul ei, mărindu-i dobînzile unilateral. Compania se jura pe mama ei că nu are de unde şi că nu acceptă perversiunile, chiar dacă sînt căsătoriţi. De cele mai multe ori divorţul se producea pe cale amiabilă, compania achitînd datoria şi mutîndu-se la altă bancă.

Un antreprenor care a lucrat cu una din băncile din top 5 bancar îmi sintetiza relaţia clasei de mijloc-bănci mult mai plastic. „Dom'le, în toată lumea asta, băncile ajută clasa de mijloc să urce conştiente că, dacă ajunge mai puternică, fac afaceri mai mari cu ea şi cîştigăm amîndoi. La noi, din clasa de mijloc te bagă în clasa de jos, prin costurile şi dobînzile pe care le practică" – îmi spunea antreprenorul. Lucrurile merg prost pentru că nici unul dintre parteneri nu ar recunoaşte în ruptul capului că e vorba de un mariaj din interes. Băncile trăiesc ca să facă bani, indiferent pe spinarea cui. Au ţinte de profit stabilite de acţionari, iar dacă ţintele nu sînt atinse, se lasă cu demiteri. În foamea după profit, nu s-au mai uitat la „background-ul" miresei, trezindu-se că în loc de fată mare, s-au ales de multe ori cu o prostituată, nici aceea de lux măcar.

De partea cealaltă, reproşurile sînt şi ele întemeiate. După ce au primit promisiuni de bani mulţi şi ieftini, s-au trezit cu bani puţini şi scumpi. Unii au refuzat să-i ia, încercînd să se întindă cît le e plapuma. Alţii însă s-au lăcomit şi au luat credite pe care acum le rambursează tot mai dificil. Unii vor crăpa, vorba preşedintelui BCR. Alţii vor rezista, dar vor ieşi slăbiţi din criză. Indiferent de care parte a uşii te afli, relaţia dintre bancheri şi clasa de mijloc nu e una normală în România.

Zilele acestea am primit rezultatele unui focus grup bancar, care încerca să analizeze chiar relaţia dintre clienţii persoane fizice din clasa de mijloc şi băncile româneşti. Răspunsurile sînt mai mult decît concludente. „Am avut acum un an un card de credit, atît eu, cît şi soţia. Întrucît urma să plecăm pentru o lună în Italia, am achitat ceea ce aveam de achitat, ca să nu ne trezim cu surprize neplăcute la întoarcere sau că, Doamne fereşte, ne blochează cardurile chiar în concediu. Nu ni le-au blocat, e drept, dar la întoarcere tot am găsit o hîrtie prin care eram anunţat că am de plătit penalităţi. Am întrebat pentru ce, iar doamna de la ghişeu mi-a trîntit o literă dintr-un articol din contractul pe care-l aveam cu ei. M-am dus acasă, am căutat contractul şi nici măcar nu exista articolul acela, darmite litera nu ştiu care. Le-am scris pe email. Nu mi-au răspuns. După două săptămîni, i-am sunat din nou să le spun. Răspunsul lor: nu discutăm la telefon, veniţi la sediu. Păi aşa se fac afacerile, din vîrful buzelor?"

Dacă tragi linie şi aduni, relaţia bănci-clasa de mijloc poate fi sintetizată aşa: dragostea a venit pe nesimţite şi, pentru unii, în stadiul de nesimţire a şi rămas.

Reproşurile bancherilor adresate clasei de mijloc:

- Nu ştiu să facă un *business plan.*
- Vor bani ieftini, indiferent de condiţiile din piaţă.
- Dacă nu le aprobăm creditul, sîntem răi. Dacă le cerem să-şi achite la timp ratele, sîntem inflexibili.
- Au probleme în a-şi restructura şi eficientiza business-ul.

Reproşurile clasei de mijloc adresate bancherilor:

- Ţin dobînzile sus, ca să cîştige ei cît mai mult, chiar dacă în UE nivelul dobînzilor e foarte scăzut.
- Nu informează corect clienţii cînd vine vorba de costurile unui credit.
- Nu te sprijină în business.
- Sînt inflexibili în negocieri, după principiul „Vrei ca mine, bine. Nu vrei, du-te la altă bancă".

„Piaţa de artă a scăzut mai puţin decît bursa"

– interviu cu Marian IVAN –

Există la noi o clasă de mijloc interesată de arta contemporană?

Cred că există o anume atenţie pe care clasa de mijloc o acordă artei contemporane. La vernisaje ai să găseşti mai degrabă membrii clasei de mijloc decît „elite" intelectuale sau oameni foarte bogaţi. Elite între ghilimele, bineînţeles. Artele vizuale au fost cumva, la noi, întotdeauna pe ultimul loc. Iar atunci cînd li s-a dat atenţie, acest lucru s-a făcut într-o direcţie convenţională, conformistă, „convenabilă". Şi oricum „arta de salon", nicidecum avangardele. Or, arta contemporană este prin esenţă legată de tot ce e nou, revoluţionar, non-conformist, reformator.

Însă ceea ce am văzut în ultimii doi ani la noi este o atenţie sporită spre ceea ce se întîmplă în galeriile de artă sau muzeul de artă contemporană tocmai din partea unor oameni dintr-o posibilă clasă de mijloc. Zic posibilă, pentru că la nouăsprezece ani de la Revoluţie, această clasă socială nu e în continuare bine definită.

Investeşte această posibilă clasă de mijloc în artă? Cine, mai exact?

Angajaţi ai firmelor de publicitate, tineri manageri (care tot din clasa de mijloc fac parte, pînă la urmă), angajaţi ai băncilor, în general cei care au avut o bursă în străinătate sau care au lucrat afară şi au văzut colegii de acolo făcînd asta. Mimetismul, în acest caz, este benefic. Trebuie să ai o anume deschidere spre nou şi curiozitate să vezi ce se întîmplă în jurul tău ca să poţi fi interesat de arta contemporană. Şi să-ţi şi placă.

Cei din clasa de mijloc au mai mare încredere în deciziile lor cînd vor să cumpere ceva dintr-o galerie, îşi asumă riscuri. Oamenii cu bani, de exemplu, vor să aibă o garanţie a investiţiei, un nume mare sau cunoscut care să „endorseze" achiziţia. De accea şi sfîrşesc de multe ori cu tot felul de prostii. Nu poţi numi o adunătură de tablouri/sculpturi/obiecte o colecţie. Ei spun totuşi, dacă sînt întrebaţi, că sînt colecţionari. Apoi, dacă tot vorbeam de mimetism, cei care au lucrat în străinătate au copiat obiceiurile de acolo, însă fac alegeri în funcţie de ce le place.

Dar există la noi o piaţă de artă relevantă?

Relevantă nu, dar o piaţă de artă s-a conturat deja în ultimii trei ani. Din păcate, situaţia financiară actuală ne afectează mai mult decît se vede. Probabil ne vom reîntoarce la situaţia de dinainte de 2002, cînd piaţa de artă era ca şi inexistentă. Mă refer strict la România.

Exista cinci-şase galerii bune de artă contemporană în toată ţara – iar cînd spun „bune" mă refer la program coerent, strategie, direcţie curatorială – şi poate 40-50 de artişti promovaţi de aceste galerii. Nu este o piaţă relevantă pentru că majoritatea clienţilor galeriilor de artă contemporană din România sînt clienţi din alte ţări. Foarte puţini români cumpără artă contemporană, adică lucrări prezente în galerii, dar ai să fii surprins să afli că, din aceşti români care mai cumpără şi artă, mulţi fac parte din clasa de mijloc. Sînt mai deschişi spre a înţelege ce se întîmplă în artă acum, în timpul lor, cu artiştii timpului prezent.

O clientă fidelă a micii mele galerii este o tînără doamnă bugetară. De multe ori şi-a achitat lucrările în rate, la salariu. Pot spune că pînă la ora asta a făcut o investiţie foarte bună. Sînt încîntat să văd în galerie astfel de oameni pentru că viitorii colecţionari adevăraţi în ţara asta vor fi copiii acestor oameni, cei care vor creşte de mici în spaţiul intim cu lucrări de artă contemporană.

Chiar aşa, cît de benefică este investiţia în artă, în general, şi acum, pe vremuri de criză, în mod special?

Avînd în vedere că o lucrare cumpărată anul trecut de la mine din galerie cu 1.000 de euro, anul acesta, cu toată criza, o poţi vinde probabil cu 1.500, eu cred că e o investiţie bună. Problema apare în momentul în care preţul sare de 5.000-6.000 de euro, cînd şi gradul de lichiditate scade. Găseşti mai greu client, dar în final tot nu ieşi în pierdere. Dacă ne uităm la rezultatele de la casele de licitaţii, o să vedem un fenomen interesant: în momentul în care o lucrare bună apare acum pe piaţă, apar şi potenţiali cumpărători. Bani există, doar că acum toată lumea se gîndeşte cel puţin de trei ori înainte să cumpere ceva. Speculaţia a trecut, la propriu.

Deşi s-a produs o reaşezare a preţurilor şi pe piaţa de artă, în sensul că preţul unor lucrări a mai scăzut, scăderea nu e atît de drastică ca în cazul bursei sau al pieţei imobiliare. Exemplu: un apartament cu două camere într-o zonă bună îl cumpărai în 2002-2003 cu preţul unui Pallady; anul trecut, dacă vindeai fie apartamentul, fie Pallady-ul, aveai cam acelaşi cîştig. Dar dacă atunci cumpărai cu sume foarte mici tineri pictori debutanţi care abia începeau să expună, cu siguranţă făceai o investiţie mult mai bună. Problema se pune: ce anume cumperi, cum alegi între tinerii pictori debutanţi? Şi aici intră în scenă galeristul... Nimeni sau foarte puţini români se gîndesc la astfel de investiţii. Eu personal ştiu doar trei colecţionari adevăraţi de artă contemporană în ţara asta. Colecţionari în adevăratul sens al cuvîntului. Acum doi ani toată lumea cumpăra terenuri, nimeni nu cumpăra artă.

Un alt exemplu, care poate fi bun pentru a ilustra un anumit grad de risc existent, ca în orice altă investiţie: un artist bine cotat în 2007 pe care l-ai cumpărat cu 4.000 de euro nu reuşeşti să-l revinzi anul acesta nici cu 2.000 de euro. Ce a determinat scăderea, te întrebi? Păi, e simplu: artistul nu a avut, din punct de vedere artistic/expoziţional, o evoluţie semnificativă, ci, din contră, o producţie artistică mult mai slabă.

Cum stau ţările din restul fostului bloc comunist?

Slovenia cred că stă cel mai bine, nici Cehia nu o duce rău, la fel Polonia... În Ungaria piaţa de artă modernă/clasică este chiar bine dezvoltată, mai puţin însă pe partea contemporană. În Bulgaria abia acum încep să răsară galerii care să fie prezente şi pe scena internaţională. Oricum, în orice tip de clasament, nu sîntem pe ultimul loc. Noroc cu bulgarii...

***Marian Ivan** este proprietarul şi curatorul galeriei de artă contemporană Ivan Gallery (www.ivangallery.com).*

a consemnat Marius CHIVU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 5 iunie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Sanda WATT

Cu mîinile curate

În calitate de ceramist pe piaţa contemporană de artă, te simţi ca biciclistul în faţa puhoiului de maşini, „hei, noi am fost primii pe aici“. Artelor frumoase (dacă mi se permite să le numesc aşa astăzi), ceramica le-a împrumutat noţiunile care le-au edificat statutul de perfecţiune formală, prin care acestea s-au despărţit de ceea ce se numeşte condescendent „arte decorative“. Deşi, dacă ar fi să gîndim istoria artei din perspectiva studentului pierdut între măreţia predecesorilor şi perspectivele absolvirii, „pînă la urmă, erau toate comenzi, şi Capela Sixtină, şi bustul lui Balzac“. Şi cînd, în sfîrşit, artele s-au eliberat de patronaj şi utilitar, în secolul XX, ceramica este devansată de adoraţia industrialului.

Deşi majoritatea lucrărilor de istorie a artei neglijează perspectiva diacronică, exprimarea noţiunilor de „simetrie“, „echilibru“, „necesitate formală“ şi, înainte de orice, „corelaţia dintre conţinut şi semnificaţie“ (Max Raphael, *Prehistoric Pottery and Civilization in Egipt,* 1947) vine din preistorie, unde s-au manifestat în Paleolitic, prin modelarea lutului, şi abia mai tîrziu, în Neolitic, prin şlefuirea pietrelor. Din perspectivă diacronică, dar nu şi anacronică, am putea spune că ceramica reprezintă „avangarda preistoriei“, fiind prima care rezonează la răscoala tehnică din 5000 î.e.n., cînd a fost inventată roata (utilizată iniţial în olărit şi mult mai tîrziu pentru locomoţie). Obiectele de lut ridicate pe roată trebuie să fi fost, pentru a recurge la o marotă contemporană, adevărate „instalaţii“, cu mult mai *cool* decît picturile rupestre. Dar de aici, pînă la politica din anii '60 a Muzeului de Artă Contemporană din New York de a accepta în colecţiile sale numai obiecte de ceramică realizate industrial, şi nu manual (cf. Mark del Veccio, *Postmodern Ceramics,* 2001), este un salt pe care nici cea mai protocronistă teorie a artei nu îl poate fonda.

De aceea, împreună cu ceramista Crina Cranta, am propus de Ziua Porţilor Deschise la Facultatea de Arte Decorative şi Design (FADD) un experiment de rememorare, pe care l-am numit *„Lut Conceptual: ceramica, de la ritual & utilitar la estetic şi conceptual“.* Între instalaţiile secţiei de scenografie şi parada celor de la modă am „instalat“ şi noi un sit preistoric: am adus pietroaie pentru încadrarea sitului, o claie de fîn pe care am cocoţat trei găini, iar în mijloc, un morman de pămînt (gresie, mai precis), pe care l-am lăsat la dispoziţia vizitatorilor. Trebuie să recunoaştem că pînă la amiază, cînd s-au retras la umbră, găinile au fost în centrul atenţiei, dar pînă la sfîrşitul zilei, cei mai mulţi au plecat cu mîinile murdare de lut, lăsînd în urma lor o serie de piese „art brut“ ce vin în contradicţie cu ideea că obiectele de ceramică „deşi sînt de regulă admise ca obiecte de artă, nu au nici o concepţie artistică şi nici intenţia de a exprima ceva“ (Dabney Townsend, *An Introduction to Aesthetics,* 1997). Ba mai mult, am aflat cu mare satisfacţie că imaginarul omului contemporan nu este populat nici de oale, nici de elemente decorative, ci de telefoane, flori, maşinuţe, forme contorsionate care să exprime personaje gălăgioase ş.a. Un tip pe la 30 de ani, extrem de retras, a frămîntat atît de secretos pumnul lui de lut, pe care l-a lăsat cu atîta discreţie înainte de a-şi lua la revedere, încît abia mai tîrziu am văzut cu cîtă fidelitate îşi oglindise timiditatea şi ursuzenia într-un minuscul bust autoportretistic.

Scos din contextul pieţei, lutul revine la conceptual, reiterînd perspectiva recuperată graţie antropologiei: „sentimentul formei a pătruns în conştiinţa umană prin degete, iar ceea ce degetele au modelat cu luciditate senzorială a fost perceput şi acceptat de ochi“ (Herbert Read, *Icon and Idea,* 1955). Lutul recapătă astfel semnificaţia de (mass)media, pe de o parte imediată, adică de la idee la formă, şi pe de alta de document prin care ni s-au transmis informaţiile pe care le avem despre originile civilizaţiei. Iar posibilităţile informaţionale, chiar informatice, ale lutului vor fi explorate în experimentul „Efigii Contemporane“, programat pentru luna septembrie.

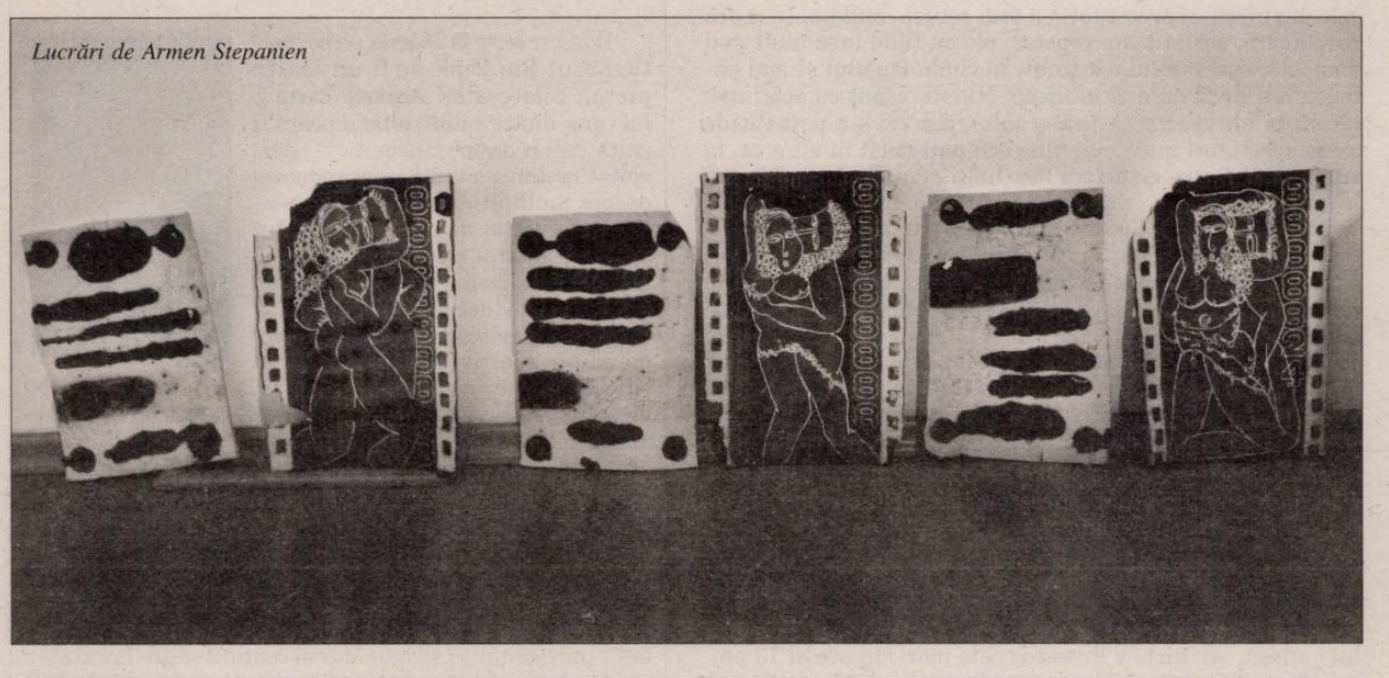

Lucrări de Armen Stepanien

Bogdan CREŢU

Poezia română la Istanbul

Între 12 şi 16 mai a avut loc la Istanbul cea de-a doua ediţie a Festivalului Internaţional de poezie *(II. Uluslararasi Istanbul Şiir Festivali,* pentru cunoscători), la care au participat în jur de 40 de poeţi, de prin toate colţurile lumii, de la Franţa, Spania, Anglia, la Palestina, Irak, Vietnam şi, *helas!,* România. În 2010, oraşul de pe Bosfor va deveni capitală culturală europeană, astfel încît un astfel de eveniment a fost organizat de Primărie cu maximă atenţie şi seriozitate. Bun, ce am căutat eu acolo, v-aţi putea întreba, de vreme ce pînă şi amicii apropiaţi au uitat versurile cu care mă făceam de rîs la cenaclu pe vremuri? Este foarte simplu: prin eforturile Institutului Cultural Român „Dimitrie Cantemir“ din Istanbul, tema principală a acestui festival a fost poezia română modernă. Mie mi-a revenit sarcina de a prefaţa o antologie a poeziei noastre de la Vasile Alecsandri la Doina Ioanid (tipărită, într-un tiraj de 5000 de exemplare, la Editura Özgür) şi de a le vorbi poeţilor invitaţi despre autorii români pe care, firește, nu îi cunoşteau. Nu m-am mirat să văd că mai nimeni nu ştie că scriitori acreditaţi la nivel european, precum Eugen Ionescu, Tristan Tzara, Benjamin Fondane, Paul Celan, Gherasim Luca ş.a.m.d. au debutat ca poeţi români, s-au format într-o cultură care le-a facilitat accesul la formele avansate pe care ulterior revolta lor împotriva inerţiilor literare le-a atins. Cît despre Eminescu, Bacovia, Arghezi, Ion Barbu, Blaga, nici vorbă să fi ştiut cîte ceva. De aceea, cred că astfel de ocazii nu ar trebui ratate; colocviile, festivalurile de poezie, dublate de antologii bine realizate şi bine traduse ne pot readuce în circuit. Mai ales că, discutînd cu organizatorii şi cu unii dintre poeţii participanţi, mi-am dat seama că există destulă deschidere şi curiozitate pentru literaturile care nu au beneficiat de o audienţă intensă. Dacă reuşim să profităm de aceste „capete de pod“ pe care le avem în marea cultură europeană (scriitorii pe care nu întîmplător i-am pomenit mai sus), e posibil să avem şansa să impunem şi alte valori, cu o condiţie însă: să ştim să le argumentăm.

Dar să trec şi la festivalul propriu-zis. Poeţi precum Anzhelina Polonskaya, din Rusia, Astrid Lampe, din Olanda, Breyten Breytenbach, din Africa de Sud, Emilio Coco, din Italia, Fadhil Al-Azzawi, din Irak, Jordi Virallonga, din Spania, Luis Garcia Montero, tot de pe acolo, Mateja Matevski, din Macedonia (care mi-a vorbit emoţionat despre Gellu Naum, Ştefan Aug. Doinaş, Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu etc.), Mourid Barghouti, din Palestina, Niels Hav, din Danemarca, Philippe Beck, din Franţa, Tal Nitzan, din Israel, plus mai bine de zece poeţi turci au citit din textele lor în tot felul de locuri din Istanbul, bine gîndite, plasate strategic în puncte frecventate de turişti sau de localnici. În plus, organizatorii au avut buna idee de a dubla lecturile de concerte ale unor artişti cu mare căutare printre tinerii din Turcia, astfel încît audienţa a fost, de fiecare dată, una copleşitoare. România a fost bine reprezentată de Doina Ioanid şi Sorin Gherguţ, poeţi autentici, care au atras atenţia aşa cum merită. În plus, Istanbulul vizitat în compania lor mi s-a părut înzecit mai fermecător şi mai prietenos, în ciuda aspectului de balamuc încîntător care, deşi iniţial m-a cam speriat, imediat m-a cîştigat. Să nu uit să mai pomenesc un lucru important, la Istanbul literatura română mai beneficiază de un avantaj deloc de trecut cu vederea: la editura care a editat şi antologia pomenită lucrează o foarte energică şi volubilă traducătoare, Sheilla Iaia, care s-a născut şi a crescut în Constanţa şi care acum beneficiază, din cîte înţeleg, alături de alţi tineri din toată lumea, de o bursă acordată de ICR tinerilor traducători. E un proiect care va face mult bine literaturii noastre şi care, în bună parte, şi-a demonstrat eficacitatea şi cu ocazia acestui Festival, printre tartorii căruia s-a numărat şi Sheilla.

M-am întors din Istanbul cu multe cîştiguri: noi prieteni, precum Doina, Sorin, Silvana, Sheilla, dar şi cu experienţa unor discuţii care, trag nădejde, vor face bine literaturii noastre.

Gina ŞERBĂNESCU

Spaţiul – emanaţie interioară

„Să ne imaginăm o încăpere, o locuinţă – nu mare, ba chiar destul de strîmtă, iar în ea – mai multe persoane. Să privim ce se întîmplă după ce va trece ceva timp...“ – aceasta e motto-ul spectacolului 48/4, *prezentat de curînd la Centrul Naţional al Dansului din Bucureşti, partener al Institutului Polonez.* 48/4 *a avut premiera în 2007, este un experiment coregrafic imaginat de Ryszard Kalinowski şi susţinut de Teatrul de Dans din Lublin, Polonia. Interpreţii spectacolului sînt Beata Mysiak, Anna Zak, Ryszard Kalinowski şi Wojciech Kapron, muzica este semnată de Piotr Kurek, iar regia de lumini (cu un rol fundamental în spectacol), de Aleksander Janas.*

48/4 este un eseu în mişcare despre condiţia omului contemporan, despre relaţiile interumane gîndite prin prisma spaţiului înţeles în egală măsură ca entitate exterioară şi ca emanaţie a unor structuri lăuntrice. Ce ni se arată? Un spaţiu simplu, „populat“ de patru personaje şi o canapea. Întîlniri, respingeri, alternative de viaţă adunate în gesturi simple, integrate în fraze de mişcare cu un sens clar şi percutant: noi, cei de fiecare zi, înghesuiţi pe canapeaua existenţei noastre. Agorafobi – cînd ne scapă sensul spaţiului deschis; claustrofobi – cînd propriul spaţiu devine ringul de dans al unor prezenţe angoasante. Iubire prezentă în gesturi simple care anunţă totuşi resentimentul. Ură mocnită cînd intervine un pericol paradoxal: singurătatea nedorită care nu exclude nevoia de a fi singur. Pătrate de lumină despre care nu ştim exact dacă sînt existenţe interioare sau emanaţii lăuntrice ale personajelor. Dorinţa de a dansa într-un perimetru minuscul ca şi cum el ar fi lumea întreagă. Exact aşa cum ni se întîmplă cînd, presaţi de alte prezenţe, închidem ochii şi, din interior, ne construim un spaţiu alternativ în care respiraţia devine posibilă. Un spaţiu în care primim pe cine vrem noi şi din care excludem tot ceea ce ne-ar limita.

Experienţă fundamentală a spaţiului, spectacolul este un mod de a deveni conştienţi că, în relaţiile de zi cu zi, ne uităm corpul şi abandonăm sensul lui în diverse tipuri de angoase. *48/4* este şi un spectacol existenţialist: ne arată cum sensul se creează doar din noi înşine şi se distruge tot acolo, pledează pentru suprimarea unei transcendenţe salvatoare, în condiţiile în care singurul paradis sau infern poate fi generat de cei cu care convieţuim pe canapeaua îngustă a vieţii noastre. Din altă perspectivă, spectacolul este o oglindă bine şlefuită a unei condiţii neproblematice, pe care o experimentăm zilnic, de la viaţa de cuplu, pînă la aglomeraţia din mijloacele de transport în comun. Pe lîngă toate aceste semnificaţii pe care le putem resimţi acut doar dacă acceptăm ideea de invadare a spaţiului propriu, dansatorii din Lublin ne-au oferit şi o lecţie de dans. Ne-au expus o modalitate eficientă de a privi chestiuni simple într-un limbaj supus cu naturaleţe unor rigori estetice şi conceptuale.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii!

Întrucît am pierdut socoteala articolelor purtînd acest titlu – după modelul capitolelor „evazioniste“ botezate astfel de John Steinbeck în a sa *Joia dulce* –, nu mai numerotez nicicum comentariul de faţă. Pentru a-l deosebi, totuşi, de vreun posibil omonim producător de confuzii, pentru a-i da, care va să zică, personalitate, menţionez că s-a ivit, din observarea unor întîmplări tulburătoare şi inexplicabile, în faţa cărora, ca să nu-ţi pierzi cumpătul, nu ai altceva de făcut decît... să baţi cîmpii. La drum, aşadar!

● Întrebat, acum cîţiva ani (vreo zece, cred), de o persoană din „branşă“, într-o ocazie neprotocolară, cum de reuşeşte să se păstreze într-o formă (fizică, intelectuală, profesională) nealterată – ba, parcă, ameliorată – de trecerea anilor, extraordinarul Radu Beligan a răspuns, cu inimitabila umbră de zîmbet care-i însoţeşte cele mai paradoxale declaraţii serioase, doar atît: „Am făcut pact cu Diavolul!“. Desigur, Maestrul glumea, cu aluzie limpede, pentru cunoscători, la faimosul tîrg încheiat de Faust cu Mefisto – tinereţea veşnică în schimbul mîntuirii sufletului – într-una dintre cele mai cunoscute (măcar după nume...) piese ale literaturii universale. „Desigur“? O serie de incidente, ba chiar de accidente survenite ulterior în existenţa acestui adevărat magician, prin inteligenţă şi talent, al scenei şi care ar fi scos din joc (adică, din viaţă) persoane aparent mult mai solide te împing, aproape, să-ţi pui întrebarea de nerostit „Dar dacă, totuşi...?“. Ştiind, evident, că baţi cîmpii. Sau nu?... Totuşi, *cum face*? Alături de farmecul unic al marelui actor, dorinţa de a lămuri acest mister aduce săptămînal tot mai mulţi spectatori la casa de bilete a Teatrului Naţional din Bucureşti, unde Radu Beligan joacă *Egoistul* de Jean Anouilh. Ca pe vremuri la unt ori lapte, coada se formează de la 7 dimineaţa şi ajunge pînă în stradă; în urma unor reclamaţii de speculă, numărul tichetelor ce pot fi cumpărate de o singură persoană a fost limitat prin dispoziţie emisă de direcţiune; serviciul de ordine şi pază al teatrului se mobilizează prompt la faţa locului... Prin culise se şopteşte că Maestrul ar fi declarat că vrea să sfîrşească pe scenă, asemenea lui Molière. Dar, pe scenă, Radu Beligan e nemuritor.

● Unul dintre spectacolele de rezistenţă ale Festivalului Internaţional de Teatru de la Sibiu din acest an a fost *Metamorfozele*, după Ovidiu, produs de Teatrul Naţional „Radu Stanca“ în colaborare cu instituţii şi entităţi culturale din străinătate şi regizat de Silviu Purcărete. Spectacolul se joacă, la Sibiu, într-un mare bazin cu apă, construit special în parcarea de lîngă teatru, în aer liber; pe 28 mai, seara, asupra frumosului oraş medieval s-a lăsat un frig neverosimil pentru respectiva dată calendaristică; de parcă n-ar fi fost destul, curînd s-a pornit şi o ploaie în rafale. Spectatorii, în majoritate oameni de meserie şi tineri neconformişti, s-au înghesuit strîns pe gradene, s-au înfăşurat în tot soiul de pulovere, pardesie, prelate, pungi de plastic, au deschis umbrelele şi au aşteptat. Ce? Să înceapă spectacolul, firește. În faţa lor, în bazinul descoperit şi plin cu apă rece (nu există instalaţie de încălzire), unul dintre actori stătea nemişcat, sub ploaia interminabilă. Aşa era rolul. Cînd, după mai bine de jumătate de oră, s-a anunţat că spectacolul se suspendă, publicul a protestat, bătînd din picioare. Actorul din bazin a rămas în continuare nemişcat. În cele din urmă, reprezentaţia a fost, totuşi, anulată. În seara următoare, situaţia s-a repetat; ploaia fiind însă mult mai domoală, spectacolul s-a ţinut, în ciuda frigului şi mai pătrunzător decît cu o zi în urmă. Nu am văzut cu ochii mei (eram la alt spectacol, într-o sală), dar mi s-a povestit de către spectatori mult mai bine echipaţi decît în ajun că, la sfîrşit, doi dintre actori au fost luaţi cu ambulanţa şi duşi la spital.

● De curînd, o foarte tînără şi foarte promiţătoare actriţă şi-a uluit colegii, „angajatorii“, regizorii spectacolelor în care juca sau repeta dîndu-şi demisia din teatrul unde fusese nu demult angajată (un teatru bucureştean de mărimea întîi) spre a se dedica unei vieţi închinate Bisericii. Semnele începuseră mai demult să se arate: refuza să vină duminica la repetiţii şi încerca să ocolească indicaţiile regizorale socotite de ea neconforme unei existenţe conduse de credinţă. Autorul moral al acestei dramatice schimbări de destin este, pare-se, un duhovnic care, frecventînd spectacolele ei, i-a revelat potenţialul nociv al acestora – şi, fără îndoială, al profesiunii de actor. Ce îi va fi spus, oare? Că actorul, creînd viaţă pe scenă, intră în competiţie cu Dumnezeu? Că Teatrul, făcîndu-i pe oameni să-şi cerceteze conştiinţa şi să interogheze Necunoscutul, face concurenţă Bisericii, care te îndeamnă să crezi fără a pune întrebări? Că, lucrînd, după puteri, la producerea catharsis-ului, acea redempţiune laică prin care sufletul se curăţă de patimi, o fiinţă ce se preface în faţa altora că e altă fiinţă ofensează divinitatea? Că a-i bucura pe oameni e un păcat? Că, rămînînd nemuritor în personajele sale (şi-atît de tînăr, cîteodată...), actorul face, necondiţionat, pact cu Diavolul?

De fapt, n-aş vrea să aflu răspunsul la toate aceste întrebări.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Rui Zink, *Banca de rezerve*, traducere din limba portugheză şi note de Anca Milu-Vaidesegan, Colecţia „Byblos“, Editura Curtea Veche, 2009.

Dacă ar scrie la *Dilema veche*, portughezul Rui Zink ar fi un foarte preţuit colaborator. Această carte a lui (una dintre multe altele) poate fi citită ca un dosar „dilematic“ – dezvoltat la dimensiunile unui roman – despre multiplele înţelesuri ale posturii de „jucător de rezervă“. Punctul de pornire este, evident, un meci al Benficăi Lisabona, iar complicaţiile care urmează (declanşate de moartea unui copil lovit de maşina unui comentator sportiv) ar putea furniza suficient material pentru o telenovelă medie, de 200-300 de episoade. Nu va fi însă o telenovelă, ci un mereu imprevizibil joc literar, pornit să iscodească ideea de „rezervă“ acolo unde nici nu te aştepţi (inclusiv, de pildă, în bibliotecile portugheze, unde cărţile „erau jucătorii de rezervă ai ziarelor“). Discursul lui Rui Zink joacă, expert şi inventiv, în registre dintre cele mai diverse, e analitic, ludic, sarcastic, oniric, eseistic, poematic, gazetăresc, e turbulent şi „turbo-lent“, are fineţuri de filatelist şi iuţeli de karateka în schimbarea perspectivelor (de altfel, autorul e nu doar profesor universitar, ci şi deţinător al centurii negre la karate).

Aşa încît povestea de aici – despre cîteva personaje, dar, în general, despre fotbal, regim rutier, justiţie civilă sau divină, moravuri portugheze, vîrste, „spinarea mare“ a timpului sau „barcarola de chiverniseli“ ale lumii – are coerenţa frîntă a metrului de tîmplărie, modulabil în varii geometrii. E imposibil să nu te laşi furat de unele dintre ele, după cum tot imposibil e să le prizezi pe toate. Ceva însă tot rămîne. De exemplu, această dilemă din scena înmormîntării copilului: „La un moment dat a sunat un celular. Era pentru gropar. Trebuie să fi fost Dumnezeu – cine altcineva ar mai telefona în timpul unei slujbe de înmormîntare? Să fi fost Dumnezeu? Şi ce să spună? *I'm sorry?*“.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Dispariţia şi apariţia lui Richey Edwards

● Manic Street Preachers, *Journal for Plague Lovers*, Columbia, 2009.

La 1 februarie 1995, Richey Edwards o ştergea englezeşte, lăsînd în urma sa versurile unui album răvăşitor de întunecat, o maşină abandonată şi cîteva dileme. S-a ridicat la ceruri sau, dimpotrivă, a coborît în adîncuri, plonjînd în gol de pe podul Severn? A fost doar o scamatorie de magician sastisit de public care caută o viaţă mai bună în paradisul terestru din Goa sau Edwards a hotărît să dea o raită prin acele locuri în care Elvis, Lennon, Cobain şi alţii ca ei se adună uneori ca să ţină concerte pe care nu le mai aude nimeni? Şi dacă ar fi aşa, cu ce i-ar putea ajuta Richey Edwards pe aceşti muzicieni dispăruţi? Să cînte la chitară ritmică? Să fim serioşi, pînă şi în viaţa reală mima lucrul ăsta fără convingere, şi asta doar pentru că domnii din Manic Street Preachers erau prea îngăduitori ca să se supere din atîta lucru. Să scrie versuri deznădăjduite, obscene şi intelectuale, înţesate cu trimiteri docte spre istorie, politică şi literatură? Pentru cine? Elvis n-ar fi tocmai genul care să guste aşa ceva, Lennon s-ar descurca foarte bine pe cont propriu, iar Cobain ar fi suficient de turmentat el însuşi încît să mai plece urechea la suferinţele unui coleg, mult mai britanic şi mai livresc ca să-i fie cu adevărat pe plac. Să-i fi îndeplinit cineva dorinţa, aşa cum îşi dorea pe *Holy Bible*, şi să-l fi ajutat să devină atît de slab încît să dispară pur şi simplu din peisaj? E posibil ca Edwards să păşească acum prin zăpadă fără a lăsa urme şi fără a-i pîngări puritatea, aşa cum intona James Bradfield refrenul acela atît de personal din „4st 7lb“? Sau, precum în versurile de la „William's Last Words“, de pe *Journal for Plague Lovers*, cîntate de mult mai baritonalul şi mai puţin talentatul vocal Nicky Wire, Edwards a reuşit să adoarmă şi să se trezească, în sfîrşit, fericit? Greu de spus. În orice caz, anul trecut, familia a dat un răspuns mult mai sec şi mai limpede decît orice presupunere poetică: după 13 ani de la dispariţie, căutările au luat sfîrşit, iar Richey Edwards este mort. În aceşti 13 ani, un sfert din cîştigurile pe care le-au avut Manic Street Preachers au ajuns într-un cont deschis pe numele său. Dacă în timpul vieţii, doar primul album, *Generation Terrorists* din 1992, s-a bucurat de un oarecare succes comercial (şi asta mai ales datorită imaginii rebele promovate de Edwards, al războiului declarat noului val din Manchester condus de Stone Roses şi al single-ului „Motorcycle Emptyness“), după dispariţia sa, albumele *Everything Must Go* şi *This Is My Truth Tell Me Yours*, din 1996, respectiv, 1998 au dobîndit suficientă faimă comercială încît Edwards să fi trăit fără griji. Judecînd după versurile şi angoasele sale, lucrul ăsta ar fi fost cel puţin imposibil. Viu sau mort, contul a rămas neatins. Un alt lucru ar putea fi cert: nici *Everything Must Go*, nici *This Is My Truth*... n-ar fi fost pe placul lui Edwards. Toată drama viscerală de pe *Holy Bible*, mizantropia, înnegurarea, accentele punk, sunetul brut, dur, compact, lipsit de nuanţe pop, toată vigoarea percutantă care ţintea plexul ascultătorului a fost dată la o parte pentru a face loc liniilor îmblînzite, ferchezuit britanice, curate pînă la transparenţă şi neobişnuit de prietenoase cu publicul larg. The Manics, aşa cum sînt alintaţi galezii, n-au trădat neapărat viziunea apocaliptică a lui Edwards, ci au schimbat-o pentru ceva aparent mai simplu, însă mult problematic de atins: melodia. Aici, Bradfield, Moore şi Wire, fără a avea atitudinea cool a celor de la Blur, fără umorul Pulp sau blazarea jucată tip Oasis, fără postmodernism de prisos, au reuşit din plin, dovedind pe doar două albume (şi jumătate, dacă punem la socoteală şi amestecatul *Know Your Enemy* din 2001) că sînt în stare să compună unele dintre cele mai melancolice şi înălţătoare piese ale decadei. Ca mai toate chestiunile incerte şi doar aparent stăpînite, inspiraţia a dat semne de repliere, iar noul secol şi albumele *Lifeblood* din 2004 şi *Send Away the Tigers* din 2007 au arătat semnele clare ale apusului. Probabil că The Manics ar fi fost o altă formaţie răpusă de vremuri, dacă Richey Edwards nu şi-ar fi făcut apariţia. *Journal for Plague Lovers* nu este doar un album cîntat pe versurile sale regăsite, ci un recurs la metoda directă, biciuitoare şi plină de patimă de pe *The Holy Bible*. Fără grandoarea damnată din 1994, fără vitalitatea magică de atunci, *Journal for Plague Lovers* are suficientă ardoare însă pentru ca Manic Street Preachers să supravieţuiască cu demnitate. Este, poate, cel mai important lucru.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

100 de ani de stil Coco Chanel

● Coco Chanel, *Citations*, choisis par Sylviane Degunst, Les Editions du Huitième Jour, Paris, 2008.

Prima oară cînd am auzit cuvîntul „Chanel“, prin 1980, acesta a fost pronunţat, ca să zic aşa, cu un sens opus. Făcînd liceul sanitar, a venit la un moment dat şi rîndul practicii la maternitate. Mai mult priveam, dar iată că într-o zi, o moaşă, pe care o ştiam glumeaţă, mă trimite singură în sala de naşteri, spunîndu-mi: „Vezi că te aşteaptă o Șanel“. Probabil din pricina grimasei abia schiţate am bănuit imediat că „mă aşteaptă“ vreo junǎ conlocuitoare, cu straturi imemoriale pe tălpile ridicate în aer. În timp ce îmi puneam masca şi mănuşile, am dedus că „Șanel“ trebuie să fie numele vreunui parfum al naibii de celebru, de vreme ce putea ţine locul ideii de miros, ba chiar se preta atît de uşor la utilizarea lui ca antifrază.

Într-adevăr, simptomul marelui succes este această „cădere“ a numelui unui produs în limbajul comun şi evocarea lui cu valoare de etichetă calificativă, în cele mai diverse contexte, la îndemîna tuturor. Presupun că moaşa pusă pe glume nu ştia că *Mademoiselle* comandase un parfum complex, în care să nu se recunoască uşor componentele, aşadar un miros care să fie cu totul altceva decît obişnuitele arome florale (lăcrămioare, violete, trandafiri etc.). Ea dorea un parfum nou, o sinteză artificială, în ideea că e total lipsit de interes ca o femeie să fie confundată cu o plantă, o femeie trebuie să degaje, fără echivoc, un miros de femeie. Un astfel de miros trebuia inventat.

De fapt, în această căutare a naturalului prin intermediul artificiului stă toată subtilitatea stilului Coco Chanel: „O haină cade bine atunci cînd dă senzaţia că femeia e goală pe dedesubt“. Ţinutele Chanel nu sînt nici lungi nici scurte, nici largi nici mulate, nu acoperă şi nici nu dezvăluie, ci redau iluzia corpului în libertatea şi splendoarea lui firească, par concepute pentru femeile înşelător slabe, vorba lui Camil.

Exigentă, perfecţionistă, *Mademoiselle* lucra direct pe tinerele manechine şi dacă se întîmpla să dea peste un proaspăt colăcel de grăsime, nu ezita să înfigă adînc acul, în timp ce întreba: „Ce este asta?“. Ştia exact ce voia: „Nu rochia îmbracă femeia, ci femeia trebuie să îmbrace rochia“. Eu văd aici un avertisment, înţeleg că femeia trebuie să fie mai frumoasă decît rochia pe care o poartă. Ce poate fi mai trist decît o urîtă fastuos împodobită? De altfel, hainele excesiv de încărcate nu avantajează pe nimeni. În cazul femeilor frumoase stînjenesc exprimarea, ecranează calităţile, deturnează atenţia.

Mademoiselle a găsit o soluţie pentru toată lumea. Rochiţa neagră – *la petite robe noire* numită şi *la Ford de Chanel* – a fost din primul moment un succes absolut pentru că, infinit versatilă, acordă spaţiu de expresie fiecărei femei. Coco Chanel pune capăt epocii *frou-frou,* impune linia epurată, veşmîntul simplu, fundal pentru accesorii în contrapunct şi bijuterii: „Toată arta mea a constat în a înlătura ceea ce alţii adăugau“. Acest minimalism nu i-a scăpat lui Christian Dior, care observa cu uimire că „*Mademoiselle* a reuşit să revoluţioneze moda cu un pulover negru şi un şirag de perle“. Ca orice inventator, ea a avut darul sintezei, acea receptivitate genială de a sesiza potenţialul detaliilor ignorate. Făcea asociaţii improbabile în ochii celorlalţi, pentru că doar ea intuia noua coerenţă, ideea nouă despre eleganţa feminină la început de secol XX.

Eleganţa e un raport global între elementele ce compun o siluetă. Despre o haină pe umeraş, oricît ar fi de frumoasă, nu se poate spune că ar fi elegantă. Elegant este doar corpul. Mai precis, corpul în mişcare. Iată şi definiţia pe care o dă Coco Chanel: „Eleganţa este libertatea de a te mişca“. Dincolo de iluzia simplităţii şi de exigenţa confortului, hainele imaginate de ea dau senzaţia că sînt crescute din corp, realizează supremul artificiu al unei siluete unitare, desenate dintr-o singură linie, dintr-o singură materie, vie, gînditoare, şi – revenind la vorbele lui Camil – cu inflexiuni sexuale. Cel care dezbracă o astfel de femeie ar putea încerca o umbră de vinovăţie, surprins de plăcerea dată de senzaţia că smulge, una după alta, petalele unei flori.

Cu adevărat extraordinar este însă faptul că o bună parte din această esenţă de feminitate a fost obţinută prin preluarea elementelor din îmbăcămintea masculină, de la jerseul lenjeriei de corp la *tweed*–ul costumului de vînătoare, de la tricoul marinarilor la vestonul militar cu patru buzunare şi, nu în ultimul rînd, forma pălăriei. Coco Chanel şi-a început cariera exact acum 100 de ani, în 1909, cînd deschide primul ei magazin de pălării.

După moartea Domnişoarei, *La Maison Chanel* îşi continuă marşul comercial triumfal, însă dimensiunea inovatoare s-a stins. Gadget-urile Chanel, noile zorzoane, baticurile şi mai ales ochelarii cu dublul „C“ supradimensionat pe ramă au ajuns să ilustreze doar ostentaţia, întrunind cele trei calităţi ale *bling-bling*-ului: aspect strălucitor-bătător la ochi, material prost şi preţ exorbitant, datorat exclusiv numelui trecut la vedere. Oare ce ar spune *Mademoiselle* dacă ar vedea că logo-ul a ajuns pînă şi pe cornete de îngheţată!? Nu vreau să închei în nota acestui prost-gust de napolitană, aşa că o să mai adaug ceva.

În volumul despre modă, publicat în 1928, referindu-se la autoritatea, prestigiul şi puterea absolută cu care *Mademoiselle* dicta, sezon după sezon, noul canon al siluetei feminine, Prinţesa Bibescu dă un nou sens expresiei *noblesse de robe.* Mai mult, pentru a găsi un echivalent al capacităţii acestei creatoare de a-şi impune influenţa dincolo de orice graniţe, în pofida oricăror obstacole, o situează în descendenţa minunatelor *Dames de Nouveauté*. Este vorba de nişte păpuşi pe care le văzuse într-un muzeu londonez, numite şi *French Dolls of Fashion,* care datau de prin 1675. În timpul războaielor navale purtate în timpul Regelui Soare între Franţa şi Anglia, o dată la trei luni se dădea ordin de încetare a focului, pentru a permite unui mic vapor să traverseze Canalul în deplină siguranţă. La bord, în chip de preţioasă încărcătură, se află micile păpuşi îmbrăcate după cea mai recentă colecţie pariziană. Odată ajunse pe ţărmul inamic, pe fondul sonor al tunurilor ce reîncep să bubuie, negustorii se grăbesc să le răspîndească în toate colţurile Angliei, unde noile modele erau aşteptate cu sufletul la gură.

Şi astăzi moda stîrneşte acelaşi interes ca odinioară, dar ce păcat că a pierdut puterea de a opri un război, fie şi pentru cîteva ceasuri.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

ERNEST BERNEA
Civilizația română sătească
168 pp., 16,35 lei

LELIA ZAMANI
Comerț și loisir în vechiul București
184 pp., 19,62 lei

GRAZIELLA DOICESCU
Captivantul București interbelic
112 pp., 16,35 lei

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Dilema veche vă recomandă

● Încîntătorul profesor de vicleană minimalistică, dl Livius Ciocârlie, în ultimul număr al *României literare* (nr. 21): „Au năvălit deodată în casă atîtea reviste şi cărţi interesante încît nu le-aş putea dovedi decît, lucru inadmisibil, scoţînd turneul de la Roland Garros din program“. Şi cînd te gîndeşti cîţi mai caută cu disperare o definiţie a inadmisibilului! (Radu Cosaşu)

● Pentru cei ca mine, care deschid televizorul doar pentru a vedea documentarele cu ştiinţă, bătălii, animale, biblii şi planete (uneori cîte 3-4 pe noapte), un nou canal a intrat în grilele de programe ale UPC – Da Vinci Learning. „O televiziune inteligentă. 24 de ore din 24“, zice sloganul, care se ocupă cu istoria, biologia şi tehnologiile difuzînd biografii, documentare şi tot felul de experimente pe bandă rulantă. *Edudivertisment* pentru întreaga familie! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Legea morală

● *Tăcerea Lornei* / *Le silence de Lorna* (Belgia, 2008), de Luc şi Jean-Pierre Dardenne.

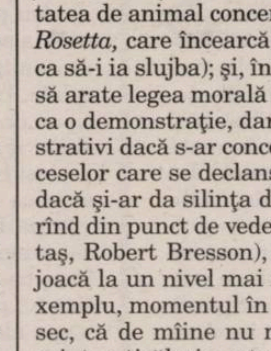

Lorna (Arta Dobroshi), o tînără albaneză ajunsă în Belgia, la Liège, e măritată cu Claudy (Jérémie Renier), un toxicoman cu un picior în groapă. Căsătoria e una aranjată, iar aranjamentul a fost făcut de un taximetrist interlop, Fabio (Fabrizio Rongione). De îndată ce obţine cetăţenia belgiană, Lorna ar urma să divorţeze de Claudy (acesta urmînd să primească dublul sumei pe care a primit-o ca s-o ia de soţie) şi să se recăsătorească, tot formal, cu un mafiot rus, şi el dornic de cetăţenie belgiană şi dispus să le plătească, ei şi lui Fabio, o sumă foarte generoasă. Cu profitul obţinut, Lorna intenţionează să deschidă un local împreună cu prietenul ei, albanez ca şi ea. Numai că Fabio nu mai e dispus (dacă a fost vreodată) să meargă pe varianta divorţului. Moartea drogatului e o variantă mai sigură. Şi dacă drogatul nu-şi administrează singur inevitabila supradoză, Fabio e dispus să i-o administreze el. În orice caz, Lorna nu trebuie să stea în drum – nu trebuie să ridice un deget în ajutorul soţului ei. Întrebarea e dacă poate fi atît de surdă la chemările lui de ajutor. Poate să nu-i cumpere medicamentul necesar atunci cînd el se chinuie? Poate să nu-i ţină cana cu apă atunci cînd mîna lui tremură prea rău? Poate să nu-l ajute să se interneze la dezintoxicare atunci cînd el însuşi i-o cere plîngînd? Şi, dacă nu face destul ca să-l salveze, poate merge înainte cu planurile ei?

Crimă şi penitenţă: acesta e arcul dramatic al noului film de fraţii Dardenne, *Tăcerea Lornei*. Este şi arcul dramatic al altor filme de-ale lor, precum *Rosetta* (1999) şi *L'enfant* (2005) – ambele premiate cu Palme d'Or. Pariul lor e mereu acelaşi: în prima fază (care e relativ uşoară), să arate cît de departe poate merge o persoană cu iresponsabilitatea (tatăl din *L'enfant,* care îşi vinde nonşalant propriul copil) sau cu ferocitatea de animal concentrat pe supravieţuire (adolescenta din *Rosetta,* care încearcă să-şi distrugă singurul prieten numai ca să-i ia slujba); şi, în a doua fază (partea dificilă a pariului), să arate legea morală reafirmîndu-se în acea persoană. Sună ca o demonstraţie, dar ei nu sînt demonstrativi. Ar fi demonstrativi dacă s-ar concentra pe explicaţiile psihologice ale proceselor care se declanşează în personajele lor în faza a doua, dacă şi-ar da silinţa de a face căinţa lor plauzibilă în primul rînd din punct de vedere *psihologic*. Or (ca şi marele lor înaintaş, Robert Bresson), ei sugerează că esenţialul partidei se joacă la un nivel mai misterios decît cel al psihologiei. De exemplu, momentul în care Rosetta îşi sună şeful şi-l anunţă, sec, că de mîine nu mai vine la slujba pe care a obţinut-o printr-o ticăloşie, este, după criteriile dramei psihologice convenţionale, un moment insuficient pregătit: e clar de mai înainte că în fata aceea fierbe ceva, dar ce şi cum şi de cînd şi de unde pînă unde – toate lucrurile pe care autorii de drame psihologice convenţionale ar încerca să le explice cît mai convingător – toate acele lucruri rămîn aici învăluite în mister. Spre deosebire de autorii de drame psihologice convenţionale, care pretind că ştiu cum se desfăşoară orice fenomen interior (şi care bineînţeles că nu-şi ştiu decît propriile explicaţii – interpretările proiectate de *ei* şi reflectate de actori după specificaţiile *lor),* fraţii Dardenne nu ştiu, ci *cred:* cred că undeva înlăuntrul omului, la un nivel inaccesibil unui ochi din afară, există o lege morală. Existenţa ei nu poate fi demonstrată. Filmele lor reuşesc pentru că nu se vor convingătoare ca demonstraţii, ci ca mistere. Acţiunile personajelor lor (spre deosebire de ale personajelor lui Bresson) pot fi citite şi psihologic, dar nu pînă la capăt, şi frumuseţea filmelor e în acele spaţii insuficient de citeţe. Arta Dobroshi e fenomenală în rolul Lornei tocmai pentru că *nu* are o faţă deosebit de expresivă: reflectă inteligenţă, reflectă calcul (aproape tot timpul), reflectă cîte o furtună sau cîte o însorire interioară de scurtă durată, dar tulburările interioare majore ajung cu greu la suprafaţă. Chiar de-aceea sînt credibile: o actriţă mai „expresivă“, pe al cărei chip compasiunea sau isteria s-ar iscăli mai clar, n-ar face decît să ne demonstreze o interpretare impusă de autor, pe cînd ea ne demonstrează un mister. Putem accepta sau nu axioma legii morale, dar misterul rămîne mai acceptabil decît orice interpretare impusă. Nu există nimic coercitiv în stilul regizoral al fraţilor Dardenne, nimic subliniat sau pus în italice (cu excepţia ideii de bani: pe parcursul filmului există mai multe planuri-detaliu cu bani). Folosesc punctul final (tăietura de la sfîrşitul unei secvenţe) cu o fermitate neegalată de alţi autori şi mulţi regizori comerciali ar avea de ce să-i invidieze pentru a tehnica lor de a da informaţiile importante din viteză şi totodată încetul cu încetul. Sînt puţini maeştri ca ei.

trecerea prin reviste

Bărbatul *gentleman*

Cumpăr revista *GQ (Gentleman's Quarterly),* bucurîndu-mă că mai descopăr încă una pentru bărbaţi. De cîte ori citesc asemenea publicaţii e ca şi cum aş vedea lucrurile de partea cealaltă a gardului, din celălalt interior (vorbeam acum, în termenii delimitaţi pe sexe ai revistelor pentru bărbaţi şi femei). Aflu, de aici, cine sînt şi cum mai gîndesc bărbaţii români (în cazul de faţă, se pare, de un anumit nivel, dat fiind *„gentleman"*-ul din titlu). În privinţa dorinţelor lor posibile, constatăm, din primele pagini, că printre acestea s-ar situa: un cîine mecanic fără cap, pentru ascultat CD-uri, pare-se, intitulat „Woofers"; un regenerator de ţesuturi, în care „intri, apeşi pe buton, şi ţesuturile tale încep să întinerească"; un jilţ „de fiţă" al casei pariziene Ventury, din care au fost produse între 5 şi 150 de exemplare (amintind de cele aflate în casa directorului de la Plastac, din filmul lui Jacques Tati, *Mon oncle...).*

Dar nu e vorba numai de obiecte. Bărbatul-*gentleman* are voie să-şi aplice şi tratamente cosmetice: Botox-ul, de pildă, testat de Ovidiu Buta, se dovedeşte util şi cu efecte vădite (relaxarea muşchilor feţei); la fel peeling-ul chimic şi microdermoabraziunea. Nu contează exact ce înseamnă, ci că au fost preluate şi de bărbaţi. Mentalităţile s-au mai schimbat, vizibil... Despre „colăcei" se poate vorbi, brusc, şi cu bărbaţii: „Aşa numiţii colăcei sau mînerele dragostei nu sînt deloc sexy cînd vine vorba de plajă. Din păcate, din ce în ce mai mulţi bărbaţi sînt afectaţi de acest sindrom generat în mare parte de poziţia şezut, din faţa monitorului". Incredibil! Şi eu care crezusem, ani de zile, că diminutivul *horror* „colăcei" este unul dintre multele defecte caracteristice femeilor, împotriva căruia trebuie să lupte acerb... Mai mult de atît, bărbaţii discută, pe faţă, despre cum să scape de părul de pe corp şi kilogramele în plus, ba chiar despre cum să se autobronzeze! Nu degeaba am văzut, an după an, filmul *Mrs. Santa Claus* pe Hallmark (cu nevasta lui Moş Crăciun, care devine feministă): în sfîrşit, ceva s-a schimbat. Plăcutele chinuri ale cosmeticii nu ni se mai adresează doar nouă, femeilor, cu mesajul de vinovăţie implicită (dacă nu îndepliniţi toate aceste ritualuri, nu veţi mai fi frumoase, bărbaţii nu o să vă mai placă şi specia se va duce de rîpă...), ci şi lor, bărbaţilor, altfel neînfricaţi eroi luptători cu viaţa de toate zilele... Îmi şi imaginez, în loc de tipicele două blonde stînd de vorbă, picior peste picior, despre ce măgării le-au mai făcut iubiţii, în timp ce aşteaptă la epilat, doi bărbaţi cu colăcei şi păr rebel pe spate trăncănind aşijderea: ia, uite, prietene, iubi nu mai vrea să facem sex de vreo două săptămîni, să fie burta asta de vină?

În aceeaşi revistă, bărbaţii cer şi sfaturi sexuale. Asta nu ar fi decît de la sine înţeles, conform prejudecăţilor sexiste: dar nu şi atunci cînd acestea sînt mai curînd... sentimentale: „De ceva vreme, soţia mea îmi tot bate apropouri să mă întîlnesc cu alte femei, şi nu ştiu cum să interpretez chestia asta. Tu ce crezi?"; „De trei săptămîni tot flirtez cu o fată care mă atrage foarte tare. Există chimie între noi, dar încă nu am sărutat-o şi mi-e teamă că alunecăm pe panta prieteniei", scriu la rubrica „Sex. Dosarele XXX", doi cititori. Primul sărut, prietenie, nesiguranţă în relaţia cu nevasta? Adică şi bărbaţii, chiar dacă doar cei *gentlemani,* cărora li se adresează revista, sînt fiinţe umane... Măcar pentru această (re)descoperire, revista merită semnalată. **(I. P.)**

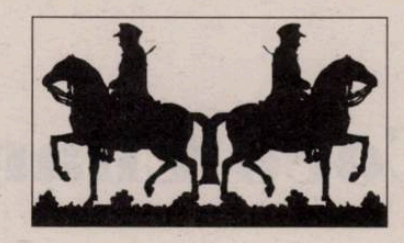

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Către fiul inexistent din Reykjavik

Fiule – nu mi-ai mai scris de vreo patru luni şi sînt foarte îngrijorat. În lumina preţioaselor tale indicaţii, ar fi un semn că nu-ţi merge bine; sînt deja la o vîrstă cînd ştiu să pun răul înaintea, dar şi în centrul oricărui sentiment. Ce ţi s-a întîmplat? Ai trecut de faza de chibiţ şi ai început să joci? Am uneori vedenii şi îmi închipui că îi eşti partener. Cîte şlemuri ai ratat? (Presupun, totuşi, că o vicecampioană nu poate să ignore legea lui Albaran: jucătorul bun nu ţipă la partener!) Cîte impasuri nu ţi-au ieşit? De cîte ori ai avut convingerea că eşti un imbecil fiindcă nu i-ai înţeles o defosă? Ajung să mă întreb ce defosă foloseşti? Mai grele sînt zilele cînd mă gîndesc la cît ţi-a afectat criza relaţiile cu ea? Încă mai pun existenţa, materia, la baza ideilor – îţi sună prost? Marxist? Ce dracu, trăieşti în Islanda cea mai lovită de criză şi prima din lume în clasamentele libertăţii de expresie; mi s-a părut că te-am văzut printre miile de islandezi protestatari la falimentul băncilor – să mă fi înşelat? Pe aici s-a scrîşnit din dinţi că în alegeri v-a ieşit stînga şi aveţi ca prim-ministru o social-democrată lesbiană – tu cum ai privit problema? Vicecampioana cu cine a votat? Nu zîmbi sau, dacă zîmbeşti, crede-mă – nu scap nici o ştire venită de la Reykjavikul tău, acum şi al meu; nu ştiu dacă şi tu eşti la fel de curios cu Bucureştii mei în care, strict personal, am trăit un eveniment pe care ţin neapărat să ţi-l povestesc, ca altădată filmul cu Nanuk, pînă m-am decis să te duc să-l vezi. (Apropo, domnişoara care mi-a scris că te-a întîlnit pe un aeroport guatemalez şi căreia i-ai spus că nu-mi scrii fiindcă fac prea multă politică mi-a dăruit un DVD cu Nanuk!)

Am primit de la Paris şi am citit ultima carte a lui Kundera – „socrul" tău i-a scris, cum avea de gînd?* – unde, chiar dacă nu le numeşte „exerciţii de admiraţie", asta erau, două eseuri care mi-au dat cîteva zile incomensurabile. Unul despre Malaparte, pe care-l discută ca geniu al romanului (nu ţi-am dat niciodată *Kaput?)* şi un altul despre Anatole France şi romanul lui *Zeilor le e sete* (cu siguranţă nu ţi l-am dat). Negru pe alb, Milan K., mereu acelaşi K. venit de la Praga, scrie că la 19 ani, în 1948, cînd era un comunist convins – omul nu se fereşte s-o spună în 2009 – romanul acesta despre Revoluţia Franceză a fost prima carte care i-a deschis ochii spre ceea ce avea să urmeze în acea orînduire nouă „pe care o visase, o dorise" (textual!) şi care începuse să-şi întruchipeze ideile şi valorile ei (prea) grandioase, într-o practică tot mai nefericită şi urîtă. Pentru el, Anatole France – cel pus pe listele negre ale scriitorilor prea ironici, prea uşurei, prea frivoli, prea puţin tragici – este cel care a descoperit „coabitarea, pînă la ridicol, a Istoriei insuportabil de dramatice cu cotidianul insuportabil de banal". Fără multă subtilitate ipocrită, Milan îl trăgea pe France spre el, spre arta lui obsedată de sincera ironie şi falsa uşurătate – dar, ţie pot să ţi-o spun, şi spre mine. Căci, printr-o coincidenţă deloc misterioasă, cu cîteva zile înainte de a citi eseul lui, într-o anchetă privitoare la cărţile care mi-au marcat scrisul, puneam pe primul loc exact *Zeilor le e sete*. Sînt zile – repede trecătoare – în care îţi este permis să nu te bagatelizezi în faţa celor pe care îi ţii pe perete.

Iartă-mă, dacă te mai reţin, nu am terminat cu cartea lui K. Obsedat cum e de problema ironiei, el are un lung paragraf despre felul cum clişeul „marelui scriitor" lucrează împotriva artei lui literare. K. îl citează pe Thomas Mann: din cauza importanţei sale în cultura germană, nu se mai dă importanţă ironiei la care ţinea cel mai mult în scrisul său; tot aşa, Maxim Gorki (!): din cauza realismului socialist care-l consacrase ca model printr-un roman „revoluţionar", dar nul literar – zice Milan – ca *Mama,* romanele lui mult mai libere de dogmă şi „mai frumoase decît se crede" (cum e *Clim Samgkim,* zic eu) nu mai sînt luate în seamă. Al treilea exemplu m-a buimăcit: Soljeniţîn. K. scrie negru pe alb că recunoscîndu-l ca pe o mare personalitate ale cărei poziţii curajoase le-a susţinut şi le-a aplaudat, nu i-a citit nici un roman. De ce? „Fiindcă ştia ce vor spune..." Scurt şi punct. De cînd am închis cartea, nu mă jenez să-ţi spun, şi sper să nu te jeneze nici pe tine, acesta e evenimentul, singurul, care mă urmăreşte cît soarta ta: Kundera nu a citit nici un roman al lui Soljeniţîn! E de crezut? Minte? De ce ar minţi? Ce înseamnă că „ştia dinainte ce vor spune"? Ce ştia, adică, antisovietismul? Nu e o rămăşiţă a bătrînilor comunişti care niciodată nu au suportat anticomunismul? L-am întrebat pe cel care mi-a dăruit cartea, un om care-l iubeşte pe Kundera cît mine şi care-i de acord cu ipoteza mea că scandalul cu Milan – informator în '50 – este o nuvelă încă nescrisă de el. Omul m-a invitat la el, la Paris ca să mergem împreună la K. şi să-l întrebăm de ce nu a citit niciodată *Pavilionul..., Stejarul şi viţelul...* I-am răspuns că la Paris – unde nu am călcat niciodată, de teamă să nu mor de fericire – nu m-aş duce decît cu fiul meu din Reykjavik. Nu l-am minţit. Tu mă crezi?

(această scrisoare va primi, în nr. viitor, o replică dură)

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 257 din 15.01.09

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

După 20 de ani

Cercetătorii. Cei români nu prea au bani să cerceteze, aşa că ei nu descoperă mai nimic, în schimb cei americani, cei europeni ne uimesc: *„Marea majoritate a bătrînilor americani ar putea fi imuni faţă de virusul gripal* de origine porcină H1N1, anunţă publicaţia *Washington Post.* Descoperirea ar putea fi folositoare în cazul producerii unui vaccin împotriva acestui tip de virus, dar şi pentru cunoaşterea priorităţilor de distribuire a acestui vaccin în cazul în care el va fi disponibil..." *„Melodiile ritmate combat stresul*, iar cele vesele binedispun, făcîndu-i pe oameni să creadă că toţi cei din jurul lor sînt la fel de fericiţi ca şi ei, au descoperit cercetătorii britanici. Coordonatorul acestui studiu, britanicul Joydeep Bhattacharya, a testat efectul produs de 120 de cîntece asupra stării de dispoziţie a 46 de voluntari. Aceştia au fost rugaţi să asculte, vreme de 15 secunde, pasaje din diverse melodii, după care cercetătorii le-au arătat pozele cîtorva persoane şi i-au rugat să le încadreze în trei categorii: «vesel», «trist» şi «neutru»..." *„Consumul moderat de cafea* poate ajuta la prevenirea cariilor dentare, datorită unor molecule conţinute de pudra maronie. Ultimele studii ale Societăţii Americane de Chimie arată că boabele de cafea prăjite au activitate antibacteriană împotriva microorganismelor precum Streptococcus Mutans – cauza principală a cariilor dentare..." *„Persoanele care au probleme cu greutatea cîştigă de cinci ori mai mult decît colegii lor* cu statură atletică, dezvăluie un studiu realizat în Australia. Este pentru prima oară cînd s-a încercat să se stabilească un raport între greutate şi banii cîştigaţi. Practic, s-a demonstrat astfel că a fi gras, chiar obez, nu mai e o problemă la locul de muncă. Profesorii Andrew Leigh, de la Australian National University, şi dr Michael Kortt, de la University of Sydney, au luat în calcul mai mulţi factori, printre care venitul, dinamica muncii etc. Şi angajaţii mai înalţi cîştigă mai mult decît colegii lor mai scunzi, a mai arătat studiul, acest fapt fiind demonstrat şi de cercetări americane..." *„Oamenii de ştiinţă germani au efectuat recent un studiu care demonstrează că aerul condiţionat cu circuit deschis* de la automobile reduce cu aproape 80% existenţa microbilor, bacteriilor şi a sporilor fungici din aerul exterior, dovedindu-se extrem de util pentru persoanele care au probleme respiratorii sau suferă de diverse alergii. Studiul a fost prezentat luni la Helsinki, în cadrul Congresului European de Microbiologie Clinică şi Boli Infecţioase, care reuneşte timp de patru zile peste 8000 de experţi în virusologie şi microbiologie..." „Cercetătorii americani sfătuiesc cetăţenii să dea nume cît mai comune copiilor lor, pentru ca aceştia să nu ajungă nişte criminali. Un studiu realizat de cercetătorii de la Shippensburg University, în Pennsylvania, a concluzionat că există o legătură strînsă între un prenume ciudat, rar întîlnit, şi predispoziţia de a comite crime." Cercetătorii americani au mereu o explicaţie.

Marginea. Viitura a lovit în podul de beton vechi de peste 35 de ani, aflat în reabilitare. Pînă la urmă, podul a căzut şi astfel, aşezarea din judeţul Suceava a fost ruptă în două. Odată cu ruperea podului au început şi necazurile oamenilor. La opt luni de la potop, podul tot nu a fost reparat aşa cum au promis autorităţile în iulie 2008. Între timp, drumul ocolitor a devenit impracticabil. Sătui de promisiunile autorităţilor în privinţa refacerii podului distrus de ape, sătenii au construit un pod într-o singură zi, 7 februarie 2009. Numai că imediat autorităţile statului au deschis dosar penal celor ce au au avut iniţiativa. Ca să înceteze conflictul, mărginenii şi-au desfăcut podul. Autorităţile n-au construit pînă în iunie nimic în schimb.

(fragmente din cartea cu acelaşi titlu în curs de apariţie la Editura Polirom)

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

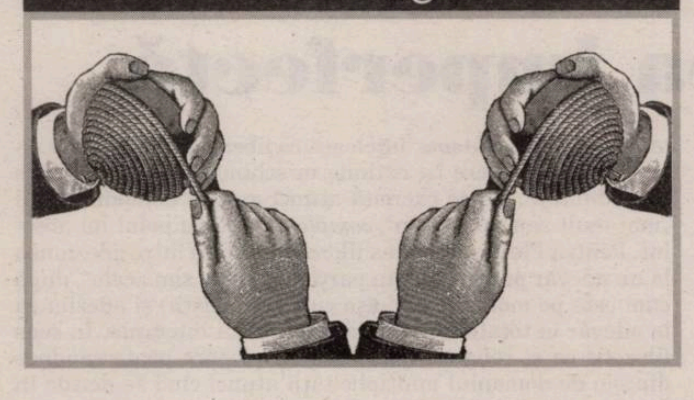

Politicienii lui Pavlov. Testvot.eu

Sigur ştiţi despre cîinele lui Pavlov cu ajutorul căruia s-au demonstrat experimental reflexele condiţionate. Există în politică unele idei şi cuvinte care funcţionează ca în experimentul lui Pavlov. Cînd le aud, politicieni, ziarişti, făcători de zgomot la galerie se reped imediat. Remarcabil în acest caz este faptul că exprimarea lor este total disjunsă de un proces de gîndire raţională. Auzi cuvîntul – clink! – ai o opinie. Este un reflex politic condiţionat. Politica modernă şi televiziunea încurajează oamenii să reacţioneze precum cîinele lui Pavlov. Sînt aşa de multe teme de dezbatere, atît de multe emisiuni şi televiziuni încît atunci cînd devii unul dintre cei aflaţi permanent la televizor şi în vizorul opiniei publice nu mai ai timp să gîndeşti. Aşa apar consultanţii politici, acei indivizi de gen Bogdan Teodorescu sau Dan Andronic care nu se pricep la nimic anume, doar la generat reflexul pavlovian potrivit. Astfel încît politicienii primesc dimineaţa de la firme specializate liste cu reflexe: dacă auzi „Băsescu“, bagi „dictator“; dacă auzi „FMI“, bagi „şomaj“, dacă auzi „cod civil“, bagi „Europa“. Ca să fii funcţional la cele două talk-show-uri şi trei dezbateri pe zi trebuie să memorezi bine perechea stimul/idei-reflexe. De aceea au devenit televiziunile de ştiri insuportabil de plicticoase, cîinii lui Pavlov au fost interesanţi prima dată, cînd au ajutat ştiinţa să evolueze, dacă îi vezi zilnic nu îţi mai spun nimic.

Pe lîngă clopoţeii zilnici, un politician în vogă mai trebuie să reţină nişte clopoţei macro, nişte reacţii care pot fi utile pe termen lung şi nu se schimbă uşor. De pildă, în cazul lui Crin Antonescu, un politician tocmai bun să-ţi zdruncine încrederea de sine – te poţi întreba serios cum de ai putut să crezi ani în şir că este un tip inteligent. A zis Elena Băsescu că dacă PE va recomanda legalizarea drogurilor uşoare, ea va fi de acord. De aici, Crin Antonescu a simţit nevoia să reacţioneze. Deci, a sunat clopoţelul cu droguri? Deci, droguri, deci, nasol. Deci, te încrunţi. Deci expectorezi reflexul cu poporul care moare de foame şi „pipiţa“ care se gîndeşte la droguri. Zice Antonescu: „Elena Băsescu le promite românilor legalizarea drogurilor, asta le lipseşte românilor. Asta trebuie să facă românii fără serviciuri, să ia nişte droguri uşoare, asta ne mai lipsea în România“. A se observa elanul muncitoresc, agramatismul amar în context şi vîna fesenistă cu care pune mîna în şold. Este partidul care în 1990 făcea figură de club select al oamenilor care au dreptate împotriva curentului. Nu ideea în sine mă enervează, ci stilul vadimist-poporanist: Crin Antonescu ştie el ce vrea poporul muncitor şi reacţionează pavlovian.

Nu există o dezbatere serioasă la nivelul Parlamentului European privind legalizarea drogurilor uşoare, aşa cum lăsa să se înţeleagă întrebarea lui Victor Ciutacu către Elena Băsescu (care arată măcar că deşi nu are habar, nu şi-a format încă reflexele pavloviene). Dar atunci cînd apare discuţia, grupul liberal din PE este cel mai favorabil relaxării legilor în domeniu. Chris Davis, fostul lider al grupului ALDE în Parlamentul European (din care face parte PNL), a promovat la nivel european politica liberal-democraţilor britanici de legalizare a posesiei de marijuana şi s-a lăsat chiar arestat în cadrul unui protest organizat, într-un gest de nesupunere civică. Ce mai palmă muncitorească i-ar trage năvalnicul Crin Antonescu dacă l-ar prinde pe aici cu aşa idei!

M-am lungit cu acest caz de salivare în spaţiul public cînd de fapt mă pornisem să scriu despre excelentul site www. testvot.eu. Este o platformă online unde vizitatorul poate răspunde la 40 de întrebări privind politicile europene. Domeniile sînt diverse, de la modalitatea desemnării preşedintelui Comisiei la politicile energetice sau de extindere, la subvenţiile agricole. După ce răspunzi, primeşti nişte scoruri şi vezi cu care dintre partidele româneşti te potriveşti cel mai bine. Este un exerciţiu personal pe care vă îndemn să-l faceţi înainte de alegerile de duminică. Văzînd însă cum se plasează partidele pe diverse dezbateri, nu m-am putut abţine să nu constat acelaşi gen de reacţie pavloviană la multe întrebări. Sînt anumite cuvinte care declanşează idei-reflex. În unele cazuri cei care au răspuns la întrebări din partea partidelor nu prea au habar ce au făcut europarlamentarii aceluiaşi partid, dar au răspuns pavlovian. Deşi ALDE se tot luptă cu măsurile antiteroriste pe care le acuză de limitare a drepturilor individuale, iar Renate Weber este unul dintre campionii grupului liberal european în domeniu, PNL este mai degrabă de acord că trebuie introdusă „o politică comună pentru toate statele membre de supraveghere mai strictă a indivizilor, inclusiv prin limitarea unor drepturi“ în scopuri antiteroriste. Culmea, PDL (parte din grupul popular) şi PSD (socialişti) nu sînt de acord cu această afirmaţie. În Parlamentul European legislaţia respectivă a trecut printr-un compromis între populari şi socialişti, cu opoziţia acerbă a liberalilor.

La întrebarea dacă „Uniunea Europeană trebuie să introducă un nivel unic de impozitare a companiilor, comun în toate ţările membre“, nedumerirea este totală. Se manifestă în acest moment o ruptură între Vestul şi Estul UE pe această temă. Esticii au taxe mai mici pentru companii. Vesticii cred că asta se cheamă dumping fiscal şi ar dori o egalizare a taxelor. Evident, substratul este că „egalizare“ ar însemna mărirea taxelor în Est. Polonia, Cehia, Estonia au respins vehement ideea respectivă şi România le-a sprijinit în mod oficial. Ce răspund partidele noastre acestei întrebări? PNL şi PDL sînt de acord cu o taxare unică europeană pentru companii. De ce? Aici cred că reacţia pavloviană a fost de genul: taxă unică e de bine, UE e de bine, hai să fim de acord. Chiar dacă ar însemna anularea avantajului competitiv faţă de Vest. Culmea, PSD pare a fi trecut răspunsul la această întrebare printr-un filtru raţional. Stînga europeană din Vest este de acord cu ideea. PSD este pus să aleagă între solidaritate politică cu colegii de acolo şi interesul competitiv al României. Aşa că răspund neutru, nu zic nici da, nici nu. PRM este singurul partid care se opune – am putea crede că PRM face politica oficială a României, dar cred că acolo este un reflex pavlovian de sens contrar: „Europa vrea ceva unic, huo!“.

Ceva asemănător pare a se fi produs la întrebarea „Uniunea Europeană trebuie să încurajeze producerea de alimente modificate genetic ca mijloc de a se combate criza de produse alimentare?“. Din nou, PDL şi PNL salivează contra, pe ideea: „modificat genetic, vai, o să ne crească încă o ureche!“.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

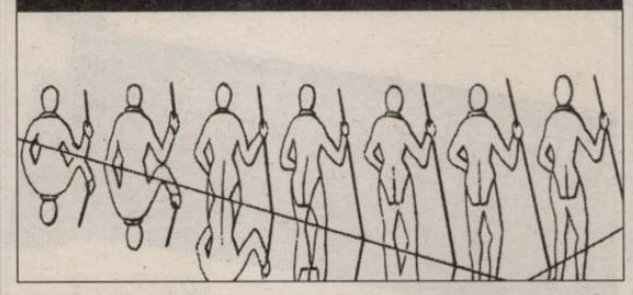

Cultul muncii de trei lei

S-a tot discutat că la noi, românii, cultura muncii nu se prea conturează. Există, şi aici, workaholici, oameni preocupaţi excesiv sau numai de carieră, dar, conform opiniei publice *off the record,* nu e ceva serios, nu se compară cu ce se întîmplă în Europa de Vest sau în SUA.

Dacă eşti turist român, pe Valea Prahovei, constaţi însă altceva: conaţionalii noştri sînt interesaţi de locul de muncă şi de relaţiile cu şeful. Pergamentele de 3 lei (la propriu) ce se vînd la tarabe se pare că au înlocuit, mai nou, divagaţiile sexy cu unele legate de cultura organizaţională. Printre altele, poţi cumpăra „Reguli la locul de muncă“, „Regulament de ordine interioară“ (care nu e nicidecum un ghid de autodesăvîrşire spirituală personală, ci un îndreptar al relaţiilor cu... şeful) şi „De ce e mai bine la puşcărie decît la locul de muncă“.

Conţinutul celor trei pergamente (sînt scrise pe o hîrtie mai groasă, rulată pe nişte beţe şi cu posibilitatea de a fi agăţate) este uşor de intuit: o băşcălie a cultului muncii în stilul şi limbajul bancurilor de almanah de altădată. O înţelepciune la îndemînă fragmentată în maxime şi proverbe al căror sens e, în general, reversat, într-o cheie ironic-sentenţioasă. Pentru că ele rămîn categorice: deşi par să nu ia nimic în serios şi să adopte un ton şugubăţ, în realitate modul în care sînt formulate te face să le percepi ca pe nişte afirmaţii sau îndemnuri fără drept de apel.

Căci acestea sînt cele două categorii din care maximele de pergament fac parte: „Ce poţi face azi nu lăsa pe mîine, mai bine lasă pe poimîine, poate atunci nu va mai fi nevoie“. Cine e acel generic „tu“, subiect inclus presupus? Mic funcţionar, eventual al unei multinaţionale, care, cel puţin în viziunea scriitorului de sentinţe, o lălăie zece ore într-un birou, la un computer... Dacă tot eşti (acest „tu“ generic) obligat să stai acolo, măcar să te salvezi psihologic: să nu te laşi umilit şi exploatat, să nu faci mai mult decît ţi se cere, să nu fii un fraier dedicat „pe bune“ muncii tale, ci un şmecher capabil să se descurce, să-şi perie şeful pe faţă şi, în mod real, să-l tragă în piept cît poate. Un soi de Lache şi Mache ai zilelor noastre, agenţi de vînzări sau *assistant manager*-i în loc de, pur şi simplu, funcţionari: „Cine lucrează la noi mult, acela departe nu ajunge“; „Un lucru important poate aştepta şi 30 de zile, poate între timp se rezolvă de la sine“; „În timpul muncii nu trebuie să te grăbeşti, deoarece unii uită că ai lucrat“.

Viziunea *hard,* uşor stîngistă a problemei o oferă un alt pergament – „De ce e mai bine la puşcărie decît la locul de muncă?“. Această anti-utopie de tarabă are chiar accente tragice şi un oarece sîmbure de adevăr: „La puşcărie, majoritatea timpului îl petreci într-o celulă de 8 pe 10 m. La locul de muncă, majoritatea timpului îl petreci într-o gaură de 6 metri pe 8; La puşcărie, primeşti mîncare de trei ori pe zi. La locul de muncă ai o singură pauză de masă, şi mai şi plăteşti mîncarea; La puşcărie sînt gardieni, adesea sadici şi nebuni. La locul de muncă, aceştia se numesc manageri“.

Singura soluţie să rezişti, pentru tine, insectă fără de speranţă a culturii organizaţionale, este, conform pergamentelor, să-ţi linguşeşti şeful. Evident, fără să crezi în atotputernicia lui, ci pur şi simplu de dragul propriului confort: „Şeful are întotdeauna dreptate; Subalternul este dator să facă eforturi fizice şi intelectuale să pară mai prost decît şeful; La şef se intră cu păreri personale şi se iese cu părerile lui; Dacă îţi critici şeful, îţi critici norocul“.

Cu o asemenea filozofie vremurile „de aur“, ale epocii comuniste în care trăgeam mîţa de coadă şi ne jucam de-a planurile cincinale par să se fi păstrat, măcar în spirit. Contextul, doar, diferă, dar se pare că deosebirile nu sînt esenţiale. Cît priveşte autorul (sau autorii) filozofiilor în cauză, rămîn anonimi...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

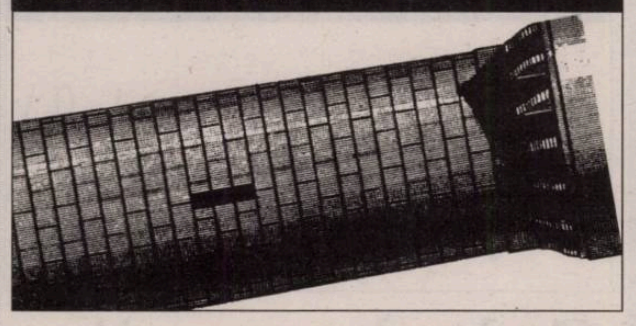

Caietul Cioran

Editions de l'Herne, fondate la inițiativa românului Constantin Tacou și preluate de fiica sa, Laurence Tacou, și-a făcut din *Caietele* omonime cea mai prestigioasă imagine de marcă. *Les Cahiers de l'Herne* sînt de mult cunoscute publicului cultivat de la noi. Fiecare număr celebrează, *in quarto,* personalități intelectuale majore ale modernității, cu accent pe secolul XX.

Mozaicuri, texte & comentarii, iconografie, inedite. Poate că echivalentul autohton al respectivului concept „monografic" ar putea fi găsit în revista *Manuscriptum,* scoasă sub egida Muzeului Literaturii Române. Caietele de la Paris se bucură fireşte de avantajul francezei (menit să le asigure o difuzare pe măsură) şi de semnătura unor colaboratori arhicunoscuți. Asta nu înseamnă că se află pe altă planetă. Drept probă stă chiar ultimul număr, dedicat lui Emil Cioran. Descoperim în sumar contribuții românești – nimic mai natural într-un asemenea turnir – precum şi sprijinul financiar al ICR Bucureşti, implicat în proiect spre binevenita enervare a nulităților care continuă să-i nege performanța.

„Caietul" (un fel de a spune, pentru că numără 541 de pagini) cuprinde opt secțiuni: „Scrieri politice", „La şcoala paradoxului", „A propos de stil", „O gîndire fără teorie", „Portrete încrucişate", „Ritm şi Armonie", „Cuvinte" şi „Corespondență". Interpretarea surprinde esențialul: de la complicitățile ideologice juvenile, taxate fără complezență (şi fără condamnări apriorice), pînă la genealogia aforismului cioranian. De la genialul nivel stilistic, pînă la trama biografiei, cu toate dramele sale jucate, trăite, disimulate, exhibate sau indicibile. Filozoful nu e nici redus la derivele naționaliste, nici transformat în apostatul oportunist al unor adeziuni pe cît de utopice, pe atît de autentice în exaltarea lor. Hermeneuții (printre care Michel Onfrey) l-au citit pe Cioran, îl admiră şi încearcă prin urmare să-l descifreze dincolo de reducționismul etichetei şi de procesul moral, în deplinătatea personalității sale uneori ludice, alteori tragice, mereu sclipitoare şi reputat „nihiliste": se caută surse, de la Bach şi budism, pînă la romanticii germani şi Nietzsche. Avem la îndemînă textele cele mai pregnante, cu mărturia lor potențată de libertatea inconsecvenței, de magia supremei exactități a formulărilor şi de joaca metafizică a gînditorului care-şi maschează pudic angoasele, dezvăluindu-şi *elegant* tribulațiile solitare.

Cred că printre meritele „Caietului Cioran" se cuvine semnalată elucidarea legăturilor sufleteşti dintre autor, România (în fapt Sibiul) anilor '30 şi Franța postbelică, pe care a iubit-o şi detestat-o, dăruindu-i sau refuzîndu-i totul, pe fondul unui madrigal îndrăgostit şi decadent. Cioran – îngrozit de sterilitatea Comentariului şi de zădărnicia Elogiului. Cioran vital, în vibranta depresie indusă de „superstiția eşecului". Jucăuş în elanurile sale negative. Polemist al neantului, inapt în fața seriosului ultim, dar şi incapabil de frivolitate.

Mereu proclamata mizantropie cioraniană se recompune în elitism grație secțiunii epistolare a Caietului. Autorul îşi căuta pe furiş rudele spirituale, nu discuta cu oricine şi nu-i scria oricui. Însă nu disprețuia dialogul atunci cînd se găsea în compania unor Henry Miller, Alphonse Dupront, Henry Corbin, Gabriel Marcel, Samuel Beckett, Jean Paulhan, Saint-John Perse, Ernst Jünger, Margueritte Yourcenar sau Henri Michaux: specialişti ai sacrului, poeți hermetici, barzi ai paradisurilor artificiale, vîrfuri ale romanului şi dramaturgiei: iată seraiul secret al unui necredincios fidel, obsedat de *pertinența* marilor mistici şi de funcția revelatorie a literaturii ca sacerdoțiu.

De vreme ce ICR a sprijinit apariția volumului la Paris, sper că se vor găsi sponsori francezi dornici să ajute traducerea lui în românește. Merită din plin. Sper totodată că *vom apuca* să recitim textele lui Cioran în Bibliotheque de la Pléiade.

Anca MANOLESCU

Liberul arbitru sau libertatea imperfectă

Oameni ai modernității tîrzii, am ajuns să funcționăm mental după modelul pieței. Ne descoperim la fiecare pas angrenați în mecanismul ofertei şi al cererii. Se vorbeşte pe drept cuvînt despre o „piață a ideilor", în care cunoaşterea creşte şi se rafinează datorită circulației şi liberei concurențe a produselor intelectuale. Se vorbeşte despre o „piață a bunurilor simbolice", unde individul îşi poate tîrgui după plac ingredientele propriei viziuni asupra lumii. Tradițiile spirituale se văd concurate în „supermarketul religiilor" de inventivitatea unor nou-venite, a căror atracție stă tocmai în noutatea lor eclectică, într-o religiozitate de nivel accesibil, într-o ofertă „individualizată". Pentru a „rezista pe piață", marile religii îşi regîndesc strategiile de comunicare, modalitățile de prezență şi de influență publică, îşi înmulțesc gesturile simbolice pregnante. Dacă, aşa cum argumenta H.-R. Patapievici, modernitatea acordă valoare supremă noutății, modernitatea tîrzie a organizat – prin mondializare, circulația informației, atotputernicia reclamei – producția noutății torențiale. Sîntem puşi mereu în situația de a *alege* pe o plajă bogată de produse, fie ele intelectuale, artistice, spirituale sau de larg consum. Ca experiență comună, de fiecare zi, libertatea tîrziu modernă este mai ales *libertate de alegere*. Ea presupune şi potențează multiplicitatea ireductibilă, de unde să ai din plin de ales ceea ce convine cît mai bine *singularității* tale.

În Grecia veche, *eleutheria* pare să aibă, potrivit etimologiei sale, două dominante semantice. Ea exprimă pe de o parte ideea de *alegere* pusă în relație cu *voința*: în limitele condiției umane şi ale legilor cetății, voința omului e suverană, neconstrînsă, nestînjenită în opțiunile ei. Libertatea revine la a „merge unde vrei", la „a-ți orîndui propriul fel de viață, după cum îți e pe plac", cel puțin în regimul democratic *(Republica,* 557b şi 359b). Cicero: „Ce înseamnă libertatea? Puterea de a trăi cum *vrei*". În genere, libertatea este înțeleasă ca *libertate de alegere,* iar sensul comun al celei din urmă rămîne referit în lumea greco-romană nu atît la rațiune şi discernămînt, cît la voință.

Aşa cum le face să apară, în tradiția ebraică şi creştină, episodul inaugural al Genezei, libertatea omului şi responsabilitatea lui sînt legate tot de tema alegerii. Şi, deşi în Paradis alegerea e mai curînd de ordinul cunoaşterii – amăgită de şarpe, Eva judecă greşit –, componenta „voință" nu este mai puțin prezentă prin neascultarea şi transgresiunea avertismentului divin. Pe această componentă a ființei umane vor insista autorii creştini atunci cînd vor trata, iarăşi şi iarăşi, alegerea: cea spirituală, dar mai degrabă cea morală între bine şi rău, virtute şi păcat, ceresc şi pămîntesc, suflet şi carne. „Ceea ce fac nu ştiu... căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc" (Romani 7, 15 şi 19). Deşi cunoaşterea, rațiunea, discernămîntul au evident primul rol în identificarea justă a situației în fața căreia omul are de ales, voința este cea care face efectiv gestul alegerii, ea este cea care – ca voință liberă – realizează suveranitatea *(autexousia)* omului sau – ca voință aservită constrîngerilor ori patimilor – îl face pe om să decadă din autonomia lui.

În arhitectura tradițională a ființei umane, voința ocupă totuşi un loc secund, de mijloc între intelect şi rațiune pe de o parte, şi facultățile sensibile şi de acțiune, pe de alta. Or, fiind atît de strîns asociată cu o facultate mediană, libertatea de alegere ni se înfățişează şi ea pînă la urmă drept *nesupremă,* avînd mai degrabă un rol funcțional, instrumental, slujind pentru atingerea unui alt nivel şi înțeles al libertății. Potrivit formulării Sfîntului Augustin, care sistematizează o concepție larg răspîndită, voința este o facultate a sufletului mediană şi totodată mediatoare, „ea dobîndeşte pentru om cele dintîi şi cele mai înalte bunuri, deşi în sine este un bine mediu". În ciuda extraordinarului relief pe care îl primeşte în definirea autonomiei umane, atît în mediu greco-roman, cît şi în cel ebraic şi în cel creştin, libertatea de alegere este o libertate imperfectă. Dacă, în Geneză, liberul arbitru este chipul dintîi în care se manifestă libertatea umană, acesta nu este totuşi chipul ei desăvîrşit. Liberul arbitru situează deja ființa la răscrucea dintre unu şi dualitate, o „atrage" spre domeniul multiplicității, al schimbării, al disjuncțiilor (şi ca atare al limitărilor), al netotalității. Cîtă vreme libertatea de alegere tinde să se conserve cu orice preț, să-şi rămînă sieşi suficientă, ea menține ființa umană în domeniul diversității, acolo unde alegerea se poate exercita, unde alternativa subzistă, unde separările sînt cu putință, unde autonomia umană poate deveni autonomie față de absolut, autonomie absolută.

Redusă la ea însăşi, libertatea de alegere ne plasează „cu necesitate" în domeniul lui „mai mult sau mai puțin" potrivit lui Cusanus, în domeniul lui *„dies und das"* conform expresiei lui Eckhart, în teritoriul particularului cu nesfîrşite posibilități, cu indefinite creşteri şi descreşteri. Ea riscă să devină libertatea de a te *instala* în domeniul multiplicității, de a te mişca liber de la o variantă de limitare la alta. *Orientată spre dincolo de sine,* înțeleasă ca libertate funcțională, libertatea de alegere îşi extinde în schimb imens cîmpul de aplicabilitate. Ea se exercită atunci asupra domeniului lui „mai mult sau mai puțin", *completat* însă cu polul lui absolut. Pentru Platon, alegerea filozofică se face între adeziunea la un adevăr particular sau parțial („acesta sau acela", după cum este pe moment util, aşa cum fac sofiştii) şi adeziunea la adevăr în totalitatea lui, în ordinea lui integrală. În sens filozofic ca şi religios, libertatea de alegere poate conduce dincolo de domeniul multiplicității atunci cînd se decide în favoarea totalității, iar nu a fragmentului; atunci cînd concepe virtutea nu atît ca opusă viciului, ci în principiul ei, spre care îndreaptă *dinamica* subiacentă oricărei virtuți; atunci cînd optează pentru dimensiunea transcendentă a persoanei, dar înțeleasă nu în opoziție cu dimensiunea ei orizontală, ci comandînd-o şi înglobînd-o pe aceasta din urmă. În geometria ei, crucea este imaginea alegerii care eliberează de dualitatea disjunctivă. Cu pregnanța celor două dimensiuni ale sale, crucea ne pune în față, potrivit lui Andrei Pleşu *(Trei fragmente despre Cruce):* „schema inefabilă a *totalității,* imaginea arhetipală a contrariilor conciliate... A-ți purta crucea e a mobiliza în jurul fiecărui episod de viață, în jurul fiecărei experiențe, oglindirea întregului: întregul ființei tale particulare, întregul lumii reale şi întreaga încărcătură de posibil pe care realul o presupune".

Or, un alt model după care a fost înțeleasă libertatea în Grecia veche se leagă tocmai de tema totalității, a împlinirii. Libertatea e asociată ideii de *creştere,* de dezvoltare pînă la capăt a posibilităților prezente într-o entitate. Ea este echivalată cu creşterea desăvîrşită (a unei plante, a unui om, a unei cetăți, a unui popor) neîmpiedicată de vreo constrîngere exterioară care să greveze asupra principiului intern de dezvoltare. Una dintre problemele puse de o astfel de libertate este cea a modelului care orientează creşterea şi dă măsura împlinirii ei.

Revelația tradițiilor monoteiste a înfipt modelul în străfundul omului. Omul creşte nu numai potrivit chipului divin după care a fost făcut, ci e lucrat din adîncul lui de acest model, e „crescut" de modelul care îl locuieşte. Tematizînd această a doua linie semantică a libertății – cea a dezvoltării nestingherite, complete – Sfîntul Pavel (Galateni 4, 4-7) vorbeşte despre trecerea de la condiția de copil/rob la cea de fiu/moştenitor, capabil să asume ereditatea divină înscrisă în ființa lui, să colaboreze la actualizarea ei, pentru a participa în Christos la libertatea Lui infinită.

Pentru această participare Eckhart a folosit, între alte imagini, imaginea comercială a pieței unde divinul caută suflet doritor de infinitatea Sa. Potrivit metafizicii eckhartiene, trăsătura cea mai proprie a lui Dumnezeu este să se dăruiască, să se dăruiască fără rezerve, în totalitatea sa infinită. Pe piața libertății desăvîrşite, El este unicul ofertant *(geber).* Iar sufletul care *alege* să se golească, prin umilitate, de „dies und das" îi este receptorul *(nemer)* potrivit.

Oameni ai modernității tîrzii, am ajuns să funcționăm mental – în orice domeniu - după modelul pieței. E un model ca oricare altul, perfect valorificabil din punct de vedere spiritual. Dumnezeu este „pe piață" cu libertatea lui.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

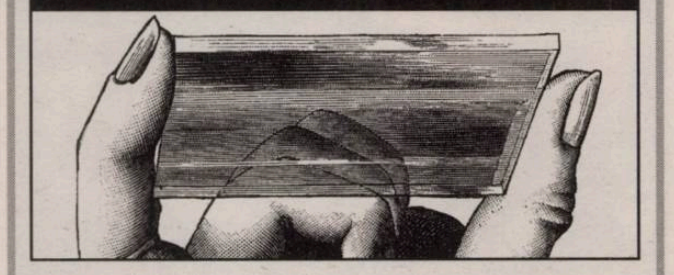

Audienţe: lanterna roşie

Scriam săptămîna trecută despre audienţele sau despre profilul telespectatorilor emisiunilor culturale de succes, din perioada 1 aprilie – 17 mai. Promiteam tot atunci că o să revin şi cu cele care se află în coada clasamentului.

Aşa cum spuneam şi săptămîna trecută, producţiile TV culturale nu sînt incompatibile cu ideea de audienţă. „Pe mine nu mă interesează ratingul, ci standardele mele de calitate" – îl auzi pe cîte un realizator de emisiune culturală. Ce te faci, însă, cînd standardele tale de calitate nu mai interesează aproape pe nimeni, cînd sînt aruncate în eter pur şi simplu şi nu prea mai au adresant?

Dacă la emisiunea ta se uită numai o mie de oameni – chiar că ai o problemă, înseamnă că e cu adevărat proastă. Comparativ, tirajul unei cărţi de la Editura Polirom este de minimum 2000 de exemplare (chiar şi pentru un volum cu şansele cele mai mici de succes la public). Or, o carte cere anumite „sacrificii" din partea cititorului – trebuie să iasă din casă s-o cumpere, să dea bani pe ea şi, în cele din urmă, să facă efortul s-o citească. Televiziunea nu-ţi cere decît pasivitate: stai relaxat în fotoliul tău, iar ea face totul. Ei bine, dacă şi-n aceste condiţii audienţa unei emisiuni este depăşită de tirajul minim al unei cărţi înseamnă că emisiunea aceea chiar că nu interesează pe nimeni. Cei care se uită la ea o fac fie din inerţie şi plictiseală, fie că sînt rude sau cunoscuţi ai celor care apar pe ecran. Sau lasă televizorul deschis, să meargă singur, în timp ce se ocupă de alte activităţi prin gospodărie.

În cadrul unei anchete dedicate culturii la televizor, apărute de curînd în *Adevărul literar şi artistic,* Daniela Zeca-Buzura, directorul TVR Cultural, se declara mîndră de emisiunile-vedetă ale postului, adică de *Înapoi la argument* moderată de H.-R. Patapievici şi de *La porţile ceriului* prezentată de Grigore Leşe. Ei bine, ratingul acestor două emisiuni n-ar trebui să fie deloc motiv de mîndrie pentru managerul unui post de televiziune – oricît de „de nişă" ar fi acesta.

În perioada 1 aprilie – 17 mai, audienţa medie a emisiunii *Înapoi la argument* a fost 7000 de telespectatori din mediu urban pe minut (cu un minimum de 3000 de telespectatori din mediul urban pe minut, în medie, pentru ediţia din data de 2 aprilie). *La porţile ceriului* are o medie pe toate ediţiile mai mare – 14.000 de telespectatori din mediu urban pe minut –, dar minime şi mai interesante: 2000 de telespectatori în medie pe minut pentru emisiunea din 12 aprilie şi chiar 1000 de telespectatori în medie pe minut pentru emisiunea din 26 aprilie. Sub 5000 de telespectatori pe minut, aparatele de rating indică 0. De la 6000 în sus, încep să înregistreze 0,1.

Vorbim, deci, despre emisiunile-vedetă ale postului TVR Cultural, nu despre cele anonime, de umplutură, aşa cum sînt multe la acest canal...

Cu aceste cifre, orice discuţie despre structura publicului este inutilă. O putem face, totuşi, pentru amuzament: emisiunea moderată de Patapievici are cel mai numeros public feminin, dintre toate emisiunile culturale de la noi – 65%. Tot ea este urmărită preponderent de oameni în vîrstă: 64% telespectatori peste 55 de ani şi 78% peste 45 de ani. E adevărat, 65% au studii superioare.

În privinţa emisiunii *La porţile ceriului,* 15% au doar şcoală generală, 39% liceu şi 45% studii superioare (este şi emisiunea culturală cu cel mai numeros public între 4 şi 14 ani: 10%). După calitatea publicului, ai spune că e o emisiune populară. Dezinteresul publicului, însă, nu o recomandă pentru o asemenea caracterizare.

Cînd vine vorba de audienţe, cei de la TVR Cultural îţi servesc o scuză: „Sîntem post de nişă şi, în plus, facem cultură". Este lăudabil că TVR Cultural e un post de nişă – şi Discovery sau Mezzo sînt astfel. Cît despre faptul că face cultură – asta încă trebuie demonstrat.

Adina POPESCU

Despre nevoia de poveste şi „şcoala" OTV

Pe la mijlocul anilor '90, în perioada boemă a presei scrise, cînd numărul publicaţiilor de toate genurile devenise sufocant, căci se cumpăra şi se citea aproape orice, iar jurnalismul se făcea la cîrciuma de vizavi de redacţie, redactorii-şefi care nu deveniseră încă *editors in chief,* dar şi patronii de ziare încurajau mai degrabă articolele de senzaţie inventate, decît unele bazate pe fapte reale. Erau aşa-zisele „burţi" (nu ştiu dacă termenul exista în realitate sau era vehiculat doar de ziariştii autohoni), care umpleau pagini întregi de gazete, fantezii cu iz de reportaje, în care personajele fictive nu aveau nume, ci doar iniţiale, iar poveştile erau doar inspirate din realitate. „Modelul" era deja unul consacrat: găina care naşte pui vii a lui Cristoiu, iar cititorii „înghiţeau" aproape orice, fără să pună la îndoială onestitatea textelor, fiindcă pe vremea aceea exista încă convingerea că „tot ce se scrie la ziar este purul adevăr". Respectînd cîteva reguli de bun-simţ, orice scriitoraş cu un stil îndoielnic sau orice mitoman cu condei putea să ajungă angajatul unui ziar. Unele foloseau taximetrişti sau portari drept „surse" şi le plăteau generos colaborări.

Totuşi, pentru a publica o „burtă" credibilă, nu aveai nevoie doar de imaginaţie, trebuia să te specializezi şi să capeţi o oarecare experienţă. În primul rînd îţi plasai întîmplarea într-un loc comun, oarecare, de preferat într-un oraş mare, căci dacă precizai numele vreunui sat sau al unei aşezări mai mici, se puteau „sesiza" autorităţile locale cărora le trecea prin minte să verifice şi te trezeai cu dezminţiri. Apoi, existau nişte şabloane pe care puteai să le aplici: bătăile cu săbii ninja şi focuri de armă aveau loc „la ieşirea dintr-o discotecă" (nu spunem care, că e reclamă!), filmele porno se făceau „într-un apartament de bloc din cartierul Berceni", violurile se petreceau „într-un vechi cimitir", „la marginea unui drum de ţară", „într-o binecunoscută pădurice de lîngă Timişoara", consumatorii de droguri şi-o trăgeau în venă în curtea şcolii (nu spunem care, căci ne protejăm sursele!). Personajele principale: I. M., A. L., V. D. sau „Alina, o fată de 16 ani" nu erau persoane publice şi aveau meserii dintre cele mai banale: zugrav, picoliţă, muncitor necalificat, asistentă medicală. Personajele secundare erau aproape inexistente: „vecinii au auzit...", „femeia de serviciu a blocului a declarat...", se foloseau frecvent formule de genul „se spune că", „prietenii apropiaţi ai victimei cred că..." etc. Apoi, trebuia să-ţi inventezi o întreagă armată de psihologi, poliţişti sub acoperire, avocaţi şi alte persoane cu autoritate în anumite domenii care să-şi dea cu părerea şi, pe atunci, numele lor nu puteau fi verificate pe net. Presărai întreaga povestioară cu mici indicii care puteau să-l ducă pe cititor cu gîndul la o întîmplare reală. Toate aceste fantasmagorii apăreau cu succes în reviste şi ziare de mare tiraj care, la nevoie, puteau să-l inventeze şi pe John Doe.

Am trăit o astfel de experienţă în redacţia unei reviste de „crimă şi mister", o tîrzie *Infractoarea mov,* prin anul 2000, lansată cu ceva tam-tam şi cu un spectacol stradal cu cascadorii. Făcea parte dintr-un obscur „trust" de presă, a cărui „locomotivă" financiară era o revistă erotică. Toţi ziariştii din redacţie, foarte tineri, unii talentaţi, alţii care după cîţiva ani şi-au găsit un alt drum în publicitate, erau puşi în postura condeierului lui Llosa. Nimeni nu te întreba dacă era adevărat reportajul pe care îl scriai, important era să „produci" mult, să umpli paginile şi să le stropeşti, pe alocuri, cu sînge. În rest, publicaţia mai era împănată cu ştiri reale de pe Mediafax.

Niciodată nu vorbeam între noi despre „burţile" noastre, fiecăruia îi era jenă să recunoască că în momentul în care era singur în faţa computerului îşi imagina poveşti cu prostituate şi peşti, cu satanişti sau cu femei răpite şi vîndute pe undeva prin Argentina. Cel mai fericit era ziaristul care se ocupa de paginile cu „teoria conspiraţiei" pentru că putea să fabuleze în voie, fără să respecte nici o normă. Ceilalţi se străduiau să nu sară prea tare calul şi să nu se repete.

O singură dată, şeful ne-a sugerat mie şi unui alt coleg să scriem împreună un reportaj despre groparii din cimitirele bucureştene. Ne-am întîlnit jenaţi pe la ora 9 dimineaţa în faţa cimitirului Bellu. Vreo oră ne-am plimbat printre morminte, era iarnă, zăpadă şi soare, era chiar frumos, am vorbit despre cu totul alte lucruri, apoi ne-am privit conspirativ şi am plecat fiecare acasă. Mai tîrziu, ne-am conversat la telefon. „Scrii tu de data asta şi-l semnăm amîndoi? Îţi rămîn dator cu un cover story cu vedete de filme porno săptămîna viitoare...".

Am întîlnit colegi care reuşeau să vîndă o „burtă" la nesfîrşit. O publicau într-o revistă, apoi îşi reluau povestea pe care o reinventau într-o altă publicaţie, dezvoltau personajele, le reciclau. Astfel, se năşteau adevărate romane, unele dintre ele chiar valoroase şi scrise cu stil, care s-au pierdut printre tonele de maculatură tipărită şi vîndută în anii '90. Cînd i-am spus unei vînzătoare că „scrisorile" dintr-o revistă cu „poveşti adevărate" şi „destine" care o emoţionau pînă la lacrimi, în lungile nopţi pe care şi le petrecea în dugheana de tablă a buticului, sînt inventate, nu m-a crezut şi a continuat să-şi cumpere revista. „Undeva tot o fi un dram de adevăr!" – mi-a replicat, privindu-mă plină de speranţă. Da, exista un dram de adevăr: erau poveştile vecinilor mei, ale prietenilor din copilărie sau pur şi simplu poveşti de viaţă, auzite întîmplător într-o călătorie cu trenul.

Într-adevăr, astăzi aproape nimeni nu-şi mai cîştigă astfel existenţa. Au apărut blogurile, oricine poate să inventeze, să relateze, să povestească, de fapt avem la dispoziţie mai multe poveşti decît am putea citi. Singurii care au rămas fideli „burţilor" sînt cei de la OTV, însă o fac fără stil şi la un mod grosier. Totuşi, atunci cînd butonezi telecomanda şi dai întîmplător peste aceste „falsuri" jurnalistice, aceste scenete bulevardiere prost interpretate, rămîi pentru un moment fascinat. Într-un timp în care jurnalismul din România face eforturi să devină profesionist, tocmai pentru că şi-a pierdut din credibilitate şi nu se mai „citeşte" chiar orice, OTV-ul are ceva anacronic, căci continuă să hrănească nevoia de senzaţional şi de poveste a unor oameni care au trăit aproape 20 de ani în lumea „infractoarei mov" şi a „destinelor adevărate".

PUBLICITATE

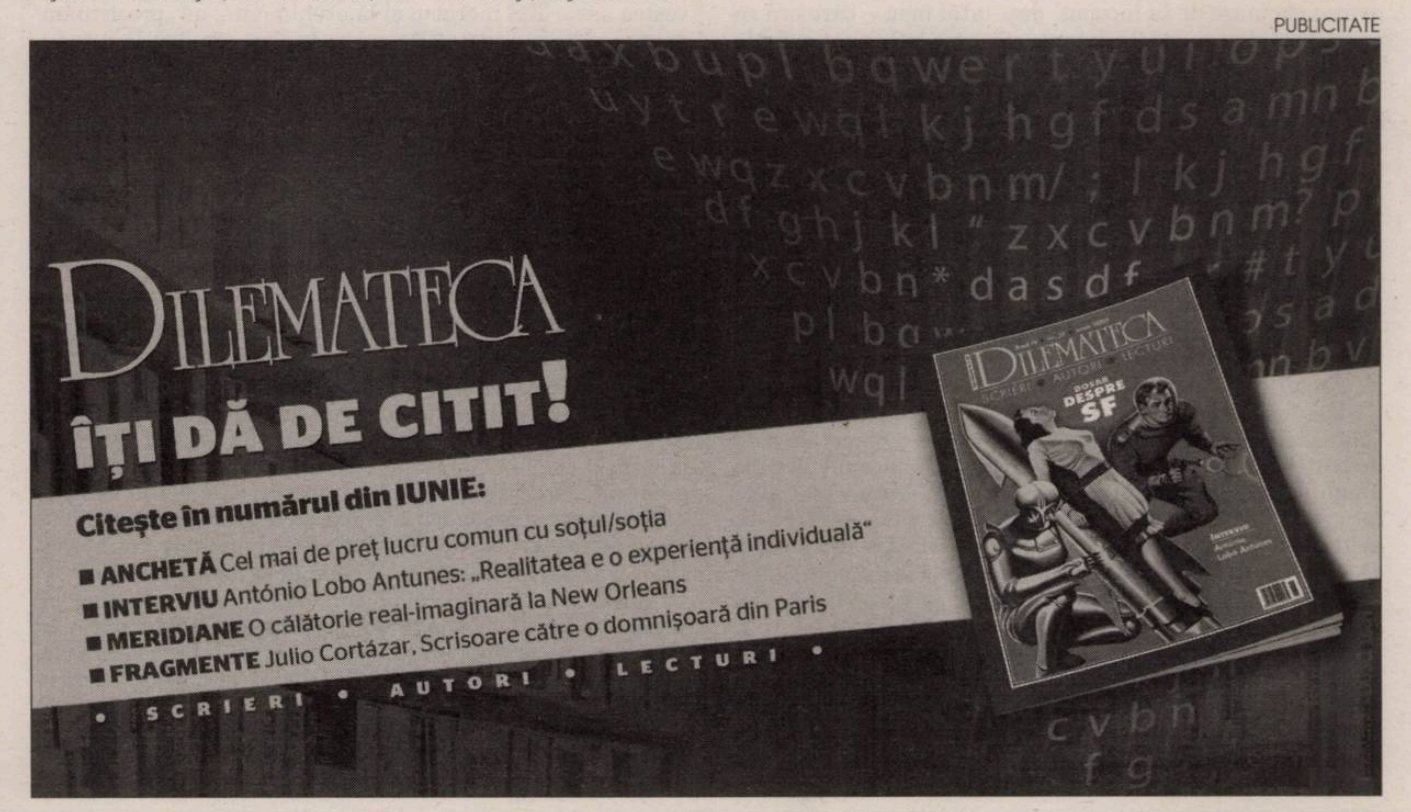

„Îmi plac foarte mult iluziile!“

– interviu cu Andrei TEAŞCĂ, magician –

Andrei Teaşcă s-a născut în Bucureşti, pe 13 octombrie 1972, „o dată magică“, spune el. În 1999, a absolvit UNATF, secţia Actorie, la clasa lui Mircea Albulescu. Între anii 2000 şi 2007 a avut contracte cu Disneyland, Seul şi cu teatre de magie şi cazinouri din Seul, Turcia şi Grecia. În 2007, s-a întors în ţară unde împreună cu alţi doi magicieni a înfiinţat Asociaţia Magicienilor şi Iluzioniştilor din România, al cărei preşedinte a fost timp de doi ani. În 2009, a luat fiinţă Teatrul de Magie „Andrei Teaşcă“, un ambiţios proiect personal, unic în România.

Scamator, magician, iluzionist, prestidigitator... Care dintre aceste denumiri reprezintă cel mai bine profesia dvs.?

Dacă spunem scamator, ne gîndim la acel scamator de la bîlci de acum 100 de ani care făcea mici trucuri cum ar fi să meargă pe sîrmă sau să aprindă o flacără şi s-o înghită. Bineînţeles că şi acel scamator era un artist la vremea aceea. Astăzi, noţiunea de scamator s-a degradat şi pe bună dreptate, fiindcă timp de mulţi ani, la noi în ţară, magia, iluzionismul au fost ţinute la un nivel foarte jos, de „scamatorism“. Eu cred foarte tare în noţiunea de magician şi o folosesc mereu, pentru ca oamenii să înţeleagă că magicianul este acel actor care prestează un act artistic cu trucuri din arta iluzionismului. Putem să-i spunem şi iluzionist, putem să-i spunem şi magician, eu consider că cele două denumiri au aceleaşi nuanţe. Însă denumirea de magician este cea mai complexă dintre toate, căci magicianul este un artist, un creator în zona aceasta a iluzionismului. Şi aici există mai multe stiluri şi clasificări cum ar fi mentalismul, în zona de comunicare şi de citire a gîndurilor sau *bizarre magic*, o zonă care te duce cu gîndul la o magie reală.

Prestidigitatorul este acel iluzionist care prin iuţeala mîinilor, cu o tehnică desăvîrşită, creează momente de „magie“, de suspans, te surprinde cu ceva, însă şi el face parte din aceeaşi tagmă, cea a magicienilor. Prestidigitatorul este un specialist în manipularea obiectelor mici şi este un tehnician foarte bun.

Un magician are un talent nativ sau este unul dobîndit?

În 1850, Robert Houdini spunea că magicianul nu e un clown, că este un actor care interpretează un rol, cel al magicianului. În orice domeniu artistic, dacă nu ai talent, nu poţi exista. În arta magiei ai nevoie în primul rînd de talent actoricesc, însă pe lîngă acest talent, îţi mai trebuie şi îndemînare, fiindcă iluzionismul este o îmbinare între prestidigitaţie şi act actoricesc. Una fără alta nu se poate. Dacă nu am talent de actor, pot să am o îndemînare ieşită din comun, să fiu tehnic foarte bun, dar voi deveni un robot. Dacă am talent şi nu am îndemînare, iar nu e bine, căci spectacolul meu va semăna cu unul de teatru.

Din punctul meu de vedere, noi, în România, sîntem abia acum în anul 1850, cînd s-a făcut pasul către magia modernă. Noi de-abia acum înţelegem şi învăţăm anumite lucruri.

„Sînt aproape zece ani de cînd nu mai pot trăi fără magie!“

Cînd eraţi copil, vă doreaţi să deveniţi magician, le făceaţi trucuri sau farse prietenilor?

Nu. Eu am descoperit magia mult mai tîrziu. Nu am avut o chemare de la început, deşi tatăl meu – care era regizor de teatru şi de televiziune – m-a tot îndrumat spre domeniul artistic, însă eu mi-am văzut de ale mele. Pînă la urmă, am intrat la facultate, la Actorie, însă mi-am dat seama, cu timpul, că actoria clasică nu mi se potriveşte. Am „evadat“ în trupa lui Dan Puric, mi-am dat seama că teatrul fără vorbe, pantomima, mă impresionează foarte tare şi mi-am zis: asta e o „fereastră“ către ceva care îmi place! Apoi am plecat în străinătate, pentru că în perioada aceea chiar nu puteam să fac nimic aici, eu nu credeam în teatrul de vorbe, credeam în ceva nou, în spectacol, în show. Pe atunci nu prea ştiam ce înseamnă acest cuvînt: show! După ce am plecat din ţară, am descoperit dintr-odată toată povestea cu iluzionismul. A fost o nebunie.

Există studii de magie?

Da, însă eu nu am avut unde să fac cursuri de magie. Cînd am descoperit magia, simţeam că din momentele mele de teatru, de pantomimă lipsea ceva şi am început să caut, m-am apucat de jonglerie, de fachirism. Aveam pe atunci un contract la Disneyland, în Coreea de Sud, şi acolo am avut ocazia să primesc foarte multe informaţii. Am început să studiez trucuri, am comandat prin intermediul altor magicieni, căci există o întreagă reţea, cărţi, DVD-uri. Aşa a început totul.

Mi-a fost greu pentru că am învăţat de unul singur şi am pierdut nişte ani. Dacă aş fi avut un profesor care să-mi spună vezi că asta nu-i bine, vezi că cealaltă nu se face aşa, mi-ar fi fost mult mai uşor! Există profesori, sînt şcoli în America, în Franţa şi în general în toate marile capitale europene, este una chiar şi în Ucraina, în cadrul unei şcoli de circ.

Îmi doresc să întemeiez o academie de magie, în momentul în care Teatrul de Magie va exista ca instituţie, va avea o sală de spectacol. Noi avem în România doar prestidigitatori şi doar actori, însă nu avem magicieni în adevăratul sens al cuvîntului. Am înfiinţat, la un moment dat, împreună cu alţi doi colegi o asociaţie a magicienilor. A fost un început activ şi plin de energie, dar mi-am dat seama treptat că n-am cu cine să stau de vorbă. Sau că vorbim limbi diferite. Ei au preluat de la mine „formula“ cu iluzionismul ca artă de spectacol, fără să ştie de fapt ce înseamnă. Erau la mijloc alte interese, de genul: hai să adunăm cît mai multă lume, ca să putem încasa cît mai multe cotizaţii! În România sînt în jur de 70-80 de pasionaţi, dar cei care practică şi trăiesc din magie, dacă sînt opt în toată ţara. Într-un timp destul de scurt mi-am dat seama că eu sînt singurul nebun care vrea să promoveze magia ca artă, aşa că m-am separat de ceilalţi pentru că mi-am spus că eu trebuie să-mi continui drumul meu. Şi uite că sînt aproape zece ani de cînd nu mai pot trăi fără magie.

„Ca artă de spectacol, magia nu e o afacere“

Dar cum e magia ca business?

Magia ca business este o meserie foarte bănoasă, din punctul de vedere al tehnicianului. Un magician, chiar dacă nu e un mare artist, cîştigă foarte bine, fiindcă nu-l găseşti pe toate drumurile, e ceva special. Munca lui reprezintă nişte ani de experienţă pe care îi are în spate, iar show-urile de magie sînt scumpe. Şi aici, şi în străinătate. Sînt foarte scumpe materialele şi utilajele, trucurile pe care le folosim. În arta magiei, există şi inventatori, cei de la care cumpărăm trucurile. Eu fac parte din două organizaţii internaţionale de magie din SUA şi sîntem într-o comunitate. Se trimit reviste, se trimit invitaţii la convenţiile noastre, se vînd şi se cumpără trucuri noi. Acum există şi tot felul de magazine prin străinătate de unde poţi cumpăra trucuri mai mărunte. După ce cumperi un truc îi creezi o prezentare, pentru că nu-i frumos să-i copiezi pe alţii. E ca la Shakespeare, dacă vrei: ai piesa, iar tu ca regizor te gîndeşti la concept, la viziune, la interpretare. Aşa e şi la noi.

Ca artă de spectacol, magia nu e o afacere. În 2004, cînd m-am întors prima oară în ţară, am încercat să fac un spectacol de magie, dar toate uşile erau ferecate. Nimeni n-a fost receptiv. De curînd însă lucrurile au evoluat, am început să întîlnesc oameni deschişi şi bucuroşi în clipa în care le-am povestit despre acest proiect, Teatrul de Magie. De exemplu, primarul Oprescu a reacţionat foarte bine sau Mircea Diaconu, directorul Teatrului Nottara, ne-a dat voie să existăm ca spectacol în incinta teatrului pe care îl conduce. Deocamdată, nu avem un sediu, nu existăm ca instituţie şi încă avem nevoie de fonduri, de un ajutor, căci nu putem supravieţui din vînzare de bilete, deşi s-au mai deschis nişte uşi şi am prins mai mult curaj. Eu am investit aproape 200.000 de dolari în zece ani şi tot investesc, fiindcă probabil că voi muri dedicat iluzionismului ca formă teatrală şi ca artă, ca expresie de cultură. Numai ultimul nostru spectacol, *Magic Show*, m-a costat aproape şase mii de euro şi abia dacă am scos o mie şi ceva.

Nu ştiu cît voi mai putea să susţin din buzunar toată povestea asta. Mai mergem şi la evenimente, ne „prostituăm“ pentru că asta-i viaţa! De exemplu, ieri am fost la un eveniment al unui ziar tabloid şi am făcut un mic show. Mai mergem şi pe la aniversările copiilor, peste tot. Nu sînt fericit, cum nici un actor care face o reclamă nu e fericit, dar trebuie să trăim din ceva! Există magicieni care merg numai la evenimente şi o duc destul de bine.

„Spectatorul acceptă convenţia, vrea să fie păcălit!“

Care este publicul dvs.? Cine vine la spectacolele de magie?

Publicul de aici e un public destul de dificil, pentru că vine cu neîncredere la spectacol. Oamenii, în momentul în care îşi cumpără biletele, nu prea ştiu la ce să se aştepte, e ceva cu totul nou. Unii dintre ei ne ştiu, pentru că ne-am mai făcut reclamă, am mai apărut pe la televizor ca să ne promovăm spectacolele. Mulţi dintre cei care vin cu neîncredere pleacă bucuroşi, nerăbdători să le spună şi altora. Însă copiii au fost cei care au venit fără nici un fel de reţinere şi şi-au tras părinţii după ei: „Vreau la teatrul de magie!“.

Avem spectacole pentru copii, dar şi unele pentru copii şi pentru adulţi. *Magic Show* e un spectacol destinat şi adulţilor, o incursiune în lumea magiei, căci prezentăm cîte puţin din toate stilurile, de la trucuri mai mici, la mentalism şi iluzii elaborate.

Care sînt trucurile cele mai populare? Mai prind trucurile clasice?

Cu siguranţă. Este foarte adevărat că nu le mai poţi prezenta la modul clasic. Trebuie să vii cu ceva nou. Trebuie să-l surprinzi pe spectator. Trucul în sine poate să fie unul vechi de o sută de ani, dar dacă nu-i aduci ceva nou, nu-l mai impresionezi pe spectator. Îmi scoţi şi mie un porumbel din pălărie? Sigur că da, dar faci o mică explozie în pălăria goală, de exemplu, sau apar doi porumbei în loc de unul şi din start e altceva. Îi dai un alt mister. Folosim şi vom folosi aceleaşi trucuri care stau la baza artei magiei, însă sînt altfel împachetate, sînt prezentate modern.

Există un truc care vă place în mod deosebit?

Îmi plac foarte mult iluziile. Adică cutiile care sînt prezentate goale, în care intră o asistentă şi după aceea se întîmplă ceva, cutiile se micşorează, mai intră şi 2-3 săbii înăuntru... Pentru spectator e aparent ilogic. Asta e întrebarea pe care el şi-o pune în permanenţă: cum e posibil aşa ceva? Tot apar pe la televizor diverşi indivizi care vor să şocheze pentru că nu au un spectacol, nu au un fond şi atunci mişcă o lingură şi spun că au nu ştiu ce puteri. Eu promovez o artă de spectacol şi nu voi spune niciodată că am puteri magice sau că mă folosesc de bioenergie. Însă spectatorul trebuie să plece fascinat, să se întrebe cum e posibil aşa ceva. Noi creăm o convenţie, ca la teatru. Romeo şi Julieta au murit, însă n-o să creadă nimeni că ei au murit de-adevăratelea pe scenă. Aşa e şi cu magia! Spectatorul acceptă convenţia, vrea să fie păcălit.

Şi un truc pe care încă nu l-aţi realizat, dar la care visaţi...

Sînt cîteva momente artistice pe care încă nu le pot realiza. Îmi doresc ca atunci cînd vom avea o sală de spectacol să pot realiza nişte momente speciale de levitaţie. Mi se par uluitoare şi sînt pe sufletul meu.

„Mi se mai întîmplă să dispar!“

Aţi trişat vreodată la cărţi?

Nu... ba da. N-am trişat de cînd sînt magician „cu ştate“, dar trişam înainte, cînd eram mai puşti. Culmea! Acum mi-ar fi mult mai uşor, dar mi-ar fi ruşine. În amintesc că jucam whist cu nişte prieteni şi, la un moment dat, mi-au spus: „Nu mai mînări cărţile!“.

Acum mi se pare ieftin şi de aceea eu nu fac trucuri la masă. Sînt magicieni care cu asta se ocupă, întreţin atmosfera. Mi se pare foarte ieftin să întreţii o atmosferă, la cererea altora: „Fă-mi şi mie ceva! Surprinde-mă!“. E ca şi cum i-ai spune unui actor sau unui balerin: „Spune-mi şi mie o poezie sau fă-mi două piruete!“. E meschin şi umilitor. Am mai dat un interviu unui jurnalist şi mi-a zis: „Trebuie neapărat să-mi faci ceva!“. I-am spus să vină la spectacol şi să vadă acolo atmosfera pe care eu încerc să o creez. Şi l-am sfătuit că dacă se mai întîlneşte cu vreun magician, niciodată să nu-i mai ceară aşa ceva, pentru că îl jigneşte.

Aţi dispărut vreodată?

Mi se mai întîmplă să dispar. Dar realitatea pe care o trăim mă readuce repede cu picioarele pe pămînt. Aş vrea să trăiesc tot timpul în cealaltă lume, în lumea mea, să nu mai am de-a face cu telefonul, cu maşina, cu banii, să nu mai depind de nimic material. Mi se pare extraordinar să poţi să te retragi într-un loc, aşa cum visez eu un spaţiu pentru Teatrul de Magie. Cred că aş dormi acolo, nu m-aş mai duce acasă. Aşa am trăit o perioadă la Disneyland. Acolo poţi să te rupi şi să uiţi de absolut tot. Mi-amintesc că după primul an în care am avut un contract acolo, am venit cu avionul de la Seul şi cînd am ajuns la Bucureşti şi am aterizat la Otopeni, pur şi simplu s-a dărîmat ceva în sufletul nostru, căci nu mi s-a întîmplat numai mie, eram mai mulţi. Era pe la începutul lui ianuarie, iarnă, întuneric, nu erau lumini pe pistă. Simţeam că sînt picat dintr-o cu totul altă lume. Astea sînt, de fapt, dispariţia şi apariţia despre care m-ai întrebat. Am aterizat din lumină în întuneric. Am stat două săptămîni în ţară, apoi am zis: „Hai să ne facem viza cît mai repede şi să ne întoarcem!“.

a consemnat Adina POPESCU

Anatol MORARU

Reportaj din Bălți

I-am invidiat dintotdeauna pe cei care au avut precizia să se nască în Paris, Londra, New York, Viena, Roma, Tokyo, Rio de Janeiro, Shanghai şi tot aşa. Acum, dacă un bucureştean, din te miri ce acces de curiozitate patriotică sau turistică, ar dori să se documenteze despre frumuseţile oraşului Bălţi din Republica Moldova, lectura tardivă a volumului lui Geo Bogza, *Basarabia Ţară de Pământ,* l-ar putea face knock-out. Aflat în 1934 într-o „călătorie de plăcere" prin „pământul negru şi grosolan" al Basarabiei, autorul corozivelor *Poeme invective* califica Bălţiul drept: „un oraş din infern, tot ce poate fi mai îngrozitor pe faţa pământului". Imaginile urbei „filmate cu încetinitorul" sînt oribile: „Închipuiţi-vă un cîmp pe care s-ar afla o sută de mii de cadavre de cai intrate în descompunere. Cuiva i-a dat prin minte să clădească deasupra acestui cîmp un oraş. E Bălţi. Cîrduri de ciori, zeci de mii de ciori, se rotesc fără încetare deasupra oraşului. De cum porneşti de la gară, pe strada care duce spre centru, un văl de putoare pestilenţială, de cadavru intrat în descompunere, te ia în primire şi nu te mai lasă pînă ce nu părăseşti oraşul. (...) Municipiu e Bălţi, dar un municipiu al foamei, al mizeriei şi al deznădejdii. Oraş mai bîntuit de atîtea flagele, mai canceros şi mai penibil, nici că se poate (...). Ce sensibilitate omenească va putea rezista caselor pipernicite, strîmbe, scălîmbăiate, îngrozitor de murdare, îngrozitor de urîte, prin ale căror ferestre sparte se zăresc întotdeauna interioare mizere şi macabre, paturi în care chiftesc sute de mii de ploşniţe, alături de obraze omeneşti diformate, supte pînă la os de foame şi de deznădejdi cumplite?". Ce mai, *Infernul* lui Dante este, comparativ, o staţiune balneară. Îmi imaginez ce bucurie ar umple figura vreunui Big Brother, venit postbelic din adîncurile Rusiei, cînd ar putea citi volumul lui Bogza. Omul slav, care a uitat să se întoarcă în taiga, ar avea încă un argument greu, cît munţii Ural, că anume el a transformat prin zilnică trudă stahanovistă municipiul „cu case pipernicite... îngrozitor de murdare" într-un „paradis" socialist din beton armat...

Străzi sexuale

Cînd URSS a murit oleacă, Bălţiul, pornit ca şi alte aşezări basarabene în direcţia inversă, spre capitalismul necoafat, s-a market-izat, boutique-zat, coca-cola-lizat, Internet-izat. Reînviat, Bogza l-ar putea totuşi recunoaşte pentru că... ciorile (aceleaşi sau rudele lor?) rotesc şi astăzi „aripă în aripă" deasupra oraşului, iar mirosul nesuferit (specialitatea urbei!) invadează porii bălţenilor de îndată cum se întîmplă (des) vreo avarie la staţia de epurare sau la Combinatul de produse alimentare. De unde şi orăşenii iubesc într-un fel anume roza vînturilor. Apoi, mă tem că Bălţiul are cele mai sexuale străzi din republică: atunci cînd pilotezi, te fereşti de o groapă şi dai într-un hop şi, dacă mai ţii o domnişoară în braţe, eşti fericit. Ce-i drept, gropile sînt „plombate" anual înainte de 9 Mai, cînd funcţionarii Primăriei şi veteranii care au eliberat oraşul, republica, Europa, lumea sărbătoresc Ziua Victoriei asupra fascismului, iar la 22 Mai, Hramul oraşului, dar pînă şi diletanţii au înţeles că operaţiile pe asfalt sînt o modalitate de spălare a banilor publici, pentru că prin septembrie, octombrie, noiembrie, drumurile îşi arată iarăşi lenjeria. Bălţenii sînt şi ei din bălţi. Datele ultimului recensămînt anunţă o întîietate a etniei române: din cei 127 de mii de locuitori ai urbei, 66 de mii s-au declarat moldoveni, 2298 – români, 30 de mii – ucraineni şi 24 de mii – ruşi, dar în transportul public, în magazine, la poştă, în oficii se vorbeşte rusa. Bălţenii votează cu fidelitate partidul comuniştilor, astfel că oraşul de pe Răut este considerat o citadelă roşie şi un teren pe care se experimentează iniţiative gen introducerea în licee a „limbii moldoveneşti".

„Patologie înnăscută"

Oraşul are o televiziune municipală – BTV (Beliţcoe televidenie) – cu 90% dintre emisiuni în limba rusă, un ziar – *Golos Bălţi* şi, respectiv, *Vocea Bălţiului* în „moldovenească", toate finanţate din bugetul Primăriei comuniste şi, evident, cu o politică editorială uşor prognozabilă. Prezenţa mediatică a Rusiei este copleşitoare şi în Bălţi. TVR 1 a fost eliminată, cum se ştie, din spaţiul mediatic basarabean, în chioşcuri nu mai găseşti de ani de zile publicaţii din ţară, iar *România literară, Dilemateca,* revista *22,* care ne vin la catedră prin bunăvoinţa colegilor şi prietenilor de peste Prut, poartă însemnele lustraţiei, camuflate de o ştampilă aplicată cu regularitate pe plicuri: „A parvenit deteriorat". PRO TV Chişinău, postul de radio Vocea Basarabiei, publicaţiile *Timpul, Jurnalul de Chişinău, Ziarul de Gardă, Contrafortul* sînt instituţiile media care mai diluează atmosfera poluată de comunism.

Posibil unul Dumnezeu ştie cum a putut să se constituie „grupul de la Bălţi" pe care Vitalie Ciobanu îl plasează generos (vezi „Turnătorul de medalii sau aventuri în casa de sticlă", *Viaţa Românească,* nr. 3-4, 2009), alături de „grupul de la Braşov". Ca să nu mă autoreferenţializez atîta, îl voi cita pe bunul nostru coleg de la *Contrafort:* „Iată lista, incompletă, a acestor scriitori-universitari: Maria Şleahtiţchi, Nicolae Leahu, Anatol Moraru, Lucia Ţurcanu, Margareta Curtescu, Ghenadie Nicu, Mircea V. Ciobanu şi Adrian Ciubotaru (ultimii doi, deşi mutaţi cu traiul la Chişinău, tot cu acest grup continuă să se identifice). Grupul redactează revista *Semn* (susţinută, ca şi *Contrafort,* de Institutul Cultural Român) şi are o prezenţă editorială constantă şi consistentă.

Aşezaţi într-o poziţie defensivă, «bălţenii», mai ales bărbaţii, profesează realismul, satira, ironia şi stilul literar-flamboaiant. Oamenii cred «în scrisul frumos», «căutat», încărcat de metafore razante, cu funcţie ludică şi parodică – este mai degrabă efectul izolării, o predilecţie psihanalizabilă, un sistem de apărare sofisticat în faţa agresivităţii mediului, decît o estetică asumată". Nu mai citez şi alte caracteristici apreciative, că oricum nu am încăput în cele cinci secole de literatură ale lui Manolescu. Vreau să vă mărturisesc că am nişte colegi minunaţi şi studenţi nu tocmai leneşi.

După evenimentele din 6-7 aprilie, lucrurile s-au schimbat în rău. La o întîlnire electorală din 26 martie la Bălţi, preşedintele Vladimir Voronin a clasificat activitatea profesorilor din Republica Moldova şi, implicit, din municipiul Bălţi drept fascistă: „În colegii, există foarte mult putregai – începînd de la directori şi profesori. La fel şi în universităţi. E foarte mult naţionalism. De parcă pe acest tînăr nu trebuie să-l învăţăm să cunoască o profesie, să aibă o specialitate, nu trebuie să-l educăm patriot, dar facem din el naţionalist şi duşman al statalităţii. Ce fel de profesori sînt aceia care nu înţeleg acest lucru? Dacă în cazul unora este vorba despre o patologie înnăscută, ei trebuie să se vindece. Pur şi simplu, trebuie să mergi să te tratezi, dacă ai o asemenea patologie, românism, naţionalism şi alte patologii... Acest nazism înfloreşte la fel şi în colegii. Pentru că ele au fost date pe mîna unor astfel de directori. Noi vom ajunge şi la ei, neapărat, vom face ordine".

Solidari cu cei de la Chişinău, studenţii de la Litere au protestat pe 7 aprilie în faţa Primăriei, scandînd *Jos comuniştii, Ne-aţi furat voturile! Vrem un alt destin* etc. etc., ieşire care i-a revoltat grozav pe funcţionarii din monumentalul edificiu. Noi, profesorii, am fost alături de învăţăceii noştri. Seara, pe la orele 18,00, studenţii de la Universitate şi de la liceele şi colegiile din oraş au continuat revoluţia în faţa Primăriei, trecînd apoi în marş pe Ştefan cel Mare. Din păcate, ca şi la Chişinău, s-au găsit provocatori care au răsturnat cîteva tomberoane, „crimă" pentru care Poliţia a arestat 40 de protestatari. Peste două zile, am fost vizitaţi la Facultate de angajaţii Poliţiei care ne-au somat să dăm explicaţii: cine ne-a permis să protestăm, cîţi lei am plătit studenţilor pentru participarea la revoltă etc.

Toate acestea nu ne-au speriat, fireşte. Ne nemulţumesc însă opţiunile care au fost ratate. Nu sînt specialist în probleme geostrategice, dar anumite lucruri le înţeleg şi eu. România, care a avut şi are mult mai multe interese şi argumente decît Rusia pentru a se implica economic, politic, cultural în Basarabia, a irosit, inexplicabil, sute de ocazii. Nu s-a impus economic, n-a „cucerit" piaţa mediatică, investind în actori politici dubioşi precum liderul PPCD Iurie Roşca, care, iată, a făcut saltul de la unionism la comunism. Prestaţia liderilor politici români (Iliescu, Constantinescu...) în soluţionarea problemei Basarabiei a fost lamentabilă. Şi acum gafele curg cu nemiluita. România, membră cu acte în regulă a UE, care ar trebui să blocheze inepţiile şi bădărăniile comuniştilor, tace diplomatic. Ministrul de Externe Cristian Diaconescu anunţă că va sancţiona comportamentul mojicesc al clicii lui Voronin, opunîndu-se participării Republicii Moldova la parteneriatul cu UE, apoi, peste noapte, renunţă, invocînd faptul că vor avea de suferit oamenii simpli. Chiar nu se cunoşte în Ţară că milioanele UE, destinate „oamenilor simpli", alimentează, fortifică de opt ani comunismul? Intervenţia preşedintelui Traian Băsescu a fost mai promptă, iar decizia de a simplifica procedura de acordare a cetăţeniei române, una aşteptată de majoritatea basarabenilor. Dar... pericolul invocat – perspectiva invadării de către un milion de cetăţeni moldoveni a bunăstării Europei – i-a speriat nu numai pe Voronin, Medvedev, Putin, dar şi pe funcţionarii de rang înalt ai UE. Şi s-a început menuetul comunist – un pas înainte şi doi înapoi. România a cedat, se pare, presiunilor, iar prim-ministrul Emil Boc liniştește luminatul Apus, precizînd că vor fi acceptate doar douăzeci-treizeci de mii de solicitări. Cînd Rusia acordă lejer cetăţenie osetinilor, abhazilor sau transnistrenilor, Europa îşi pune ochelari de soare. Numai ţară mică şi independentă să nu fii!

Ne-a mirat reacţia exaltată a unor persoane şi personalităţi din Ţară care s-au grăbit, în seara zilei de 5 aprilie, să zică un „Adio, Republica Moldova!," sau să se întrebe profund nedumeriţi/indignaţi: „Cum de s-a putut?". Cred că pînă şi englezii sau francezii ar înţelege de ce o parte dintre basarabeni, manipulaţi şi terorizaţi zilnic de un regim criminal, votează iarăşi şi iarăşi comunismul, mai şi fiind îndemnaţi de preoţii Mitropoliei Moldovei s-o facă. Pe cînd ai noştri... De parcă Ceauşescu a fost conducătorul iubit al cubanezilor. Îmi amintesc de suprema iritare a lui Petre Ţuţea, provocată de alegerea în scaun a lui Ion Iliescu: „Un tîmpit mai mare ca mine nu există. Să faci 13 ani de temniţă pentru un popor de idioţi. De asta numai eu am fost în stare".

Nu sîntem mai buni sau mai răi, nu sîntem eroi şi nici campioni, am vrea să cultivăm minţi şi suflete şi să scriem literatură română de calitate.

***Anatol Moraru** este scriitor şi profesor universitar la Universitatea din Bălţi. Versiunea integrală a acestui reportaj o puteţi citi pe site-ul www.dilemaveche.ro.*

PUBLICITATE

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE FILM TRANSILVANIA
www.tiff.ro
EDIȚIA 8, 29 MAI – 7 IUNIE 2009, CLUJ-NAPOCA
prezentat de: vodafone
URSUS
Cu sprijinul: MINISTERUL CULTURII ȘI CULTELOR; CONSILIUL JUDEȚEAN CLUJ; PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL CLUJ-NAPOCA; MEDIA; TAROM
Sponsori: IULIUSMALL; ZENTIVA; MasterCard; TNT; NESCAFÉ; BANCA TRANSILVANIA; upc; LG; Electrogrup; Mercedes-Benz; Credit Europe Asigurari
Parteneri media: fm Europa; TV5MONDE; adevărul; adevărul de seară; TV adevărul; ELLE; JOY; VIVA!; HBO; 24-FUN; DILEMA VECHE; Dilematica; Click!; Click! femei; Forbes; cinemagia; NewsIn; HotNews.ro; cinemagia; PORT.ro; acasă.ro; FEEDER.RO; trilulilu

Stela GIURGEANU

Criza din cercetare

Pentru România, cercetarea e importantă cînd e vorba de vreun dezastru. Cînd e să fie un cutremur, toată lumea apelează Institutul de Fizică a Pămîntului. Dacă e secetă, politicenii fac vizite la Institutele de Cercetare Agricolă. Dacă sînt inundaţii, Institutul de Meteorologie e în prim-plan. Cînd guvernanţii au de dezvoltat proiecte de evaluare sau de impact, apelează în mod necondiţionat la institute. Însă condiţiile financiare pentru a le menţine sînt ignorate şi, deşi prin statut cercetarea e un „motor al economiei", o „prioritate", obligaţiile asumate politic în campanii electorale s-au uitat destul de repede, au fost trecute la capitolul „...mai vedem". În prezent, în contextul crizei mondiale, cînd ştatele europene anunţă o creştere substanţială a investiţiilor în domeniul cercetării, în România se decide... reducerea bugetului. Pentru că, nu-i aşa, la fel ca educaţia, domeniu de perspectivă, din care cîştigul nu e imediat, cercetarea mai poate aştepta. Sau poate că nu?

Ionel Andrei, directorul de programe în cadrul Autorităţii Naţionale pentru Cercetare Ştiinţifică (ANCS) declară că în prezent „ne confruntăm cu mai multe probleme. A existat o prevedere legală pentru a creşte investiţia în cercetare, în acord cu reglementările europene, prin care se prevedea alocarea graduală a 1% din PIB. Am pornit de la 0,2%, ajunseserăm la aproximativ 0,7 în 2008, anul acesta ar fi trebuit să atingem 0,86. Realitatea e că, per total, la nivel de sistem, bugetul alocat în 2009 e de 0,27%, reducîndu-se astfel investiţiile la practic 50% faţă de anul trecut. Este recunoscut faptul că *mai ales în perioada aceasta bugetul trebuie să fie alocat în funcţie de priorităţi*. Noi susţinem însă că domeniul cercetării *este* o prioritate, potenţialul şi capacitatea fiecărei ţări, vizibilitatea ei pe termen lung fiind direct legate de *cît* se investeşte în educaţie, cercetare şi inovare". Lipsa de fonduri implică, la prim nivel, reducerea numărului de cercetători şi parteneriatele cu mediul privat. Cît priveşte tinerii, mulţi pleacă în străinătate sau pur şi simplu nu mai sînt tentaţi să intre în domeniu, căutîndu-şi de lucru în alte direcţii. „Azi a dispărut resursa umană pentru domeniul de cercetare în domeniul privat, trebuie recreată dacă dorim să avem un mediu de afaceri propice" – declară **Rolanda Predescu,** director adjunct ANCS.

„Asistăm la un paradox: pe de o parte se investeşte în inovaţie achiziţionîndu-se tehnologie care în multe cazuri e de ultimă oră, însă nu se investeşte în capitalul uman. Nu se poate exista la infinit doar prin investiţia în echipamente. Ceea ce azi e foarte nou mîine devine învechit, deci dacă nu se investeşte şi în oamenii care să ştie să le folosească, este inutil."

Reducerea fondurilor nu descurajează numai tinerii, dar şi parteneriatele cu mediul privat. „Companiilor care au început activităţile de cercetare în parteneriat sau prin programul «inovare» li s-a redus finanţarea pe contracte la subjumătate. Au tendinţa firească de a se retrage din proiect. Din punctul de vedere al efectelor, pe resursa umană şi pe firme, acestea vor fi rapide şi importante."

Proiectele de inovare realizate în programul de parteneriat trebuie să fie finanţate, în parte, de stat, în parte, din efortul celui care solicită un asemenea proiect. Reducerea finanţării a lovit însă foarte mult şi aici. „La proiectele de inovare cam 46% înseamnă efortul agentului economic, pentru restul intervine Statul. Cînd finanţarea din partea statului a fost redusă drastic – a devenit 20% în loc de 50% – este evident că efortul lui e pus sub semnul întrebării, agentul economic privat nu-şi mai poate îndeplini planul de afaceri, trebuie să îşi reorienteze forţa de muncă, să renunţe la ea etc. Deşi aceste proiecte au fost iniţial încurajate, acum reducerea finanţării anulează această iniţiativă" – declară şi directorul ANCS, Ionel Andrei. „Riscul e că marea parte a cercetătorilor foarte buni şi foarte tineri şi-ar putea găsi finanţatori la nivel european unde investiţia în cercetare a fost menţinută şi chiar ridicată, fondurile disponibile în străinătate sînt accesibile şi foarte atractive. Acesta e pericolul apropiat."

În privinţa viitorului, Rolanda Predescu se declară însă şi optimistă: „Sperăm că situaţia e tranzitorie. România trebuie să îşi onoreze obligaţiile asumate în contextul strategiei Lisabona şi ca întotdeauna credem că va urma tendinţele europene ca investiţia să crească în condiţiile de criză".

Ce se va întîmpla totuşi în cazul unui scenariu extrem, în care cercetarea va fi finanţată doar „de ochii lumii"? Azi, nimic, mîine, cu siguranţă, un dezastru. Vom importa tehnologie şi nu vom şti ce importăm, nu vom mai ieşi pe piaţă cu produse competitive, şi, per total, nu vom mai reuşi să ţinem pasul cu restul lumii. Vom fi depăşiţi de o situaţie care pe plan internaţional va fi de mult schimbată şi abia atunci vom înţelege care sînt, de fapt, domeniile prioritare. Sau, după caz, care au fost.

Reducerea fondurilor

– interviu cu Roxana BOJARIU –

Sînteţi directorul departamentului de cercetări meteorologice la Institutul Naţional de Meteorologie. Cum comentaţi decizia reducerii bugetului alocat cercetării în momentul cînd lumea întreagă anunţă investiţii majore?

Nicăieri în lumea civilizată nu se repară problemele crizei cu banii tăiaţi de la cercetare-dezvoltare. Dimpotrivă, investiţiile în acest sector cresc, în speranţa intensificării transferului de creativitate dinspre comunitatea ştiinţifică spre restul societăţii, transfer care generează oportunităţi economice salvatoare. La prima vedere reducerea fondurilor în cercetare pare a fi un lucru surprinzător, deşi se înscrie în logica vieţuirii de pe-o zi pe alta, fără proiecţii în sensul interesului general. În contextul nostru e cît se poate de normal ca reducerile bugetare să se facă acolo unde, de bine, de rău, proiectele sînt cîştigate prin competiţii publice, derulate într-o transparenţă neîntîlnită în alte sectoare. Nu spun că procesul de evaluare funcţionează perfect în selecţia pentru finanţare a proiectelor ştiinţifice, dar procedurile prin care trec cercetătorii nici nu se compară cu cele dedicate clientelelor politice care se înfruptă din banul public. În acest an, reducerile cele mai drastice (de pînă la 70%) s-au făcut tocmai la contractele de cercetare cîştigate prin competiţie, că doar nu erau să taie de la încredinţările directe şi licitaţiile cu aşa-numiţii investitori strategici.

Unde poate duce lipsa de perspectivă?

Pe termen scurt, cei mai loviţi sînt tinerii cercetători. Lipsa de predictibilitate a unei cariere ştiinţifice în mediul academic e agravată de subfinanţare. Tinerii părăsesc domeniile de activitate ştiinţifică sau pleacă din România. Pe termen mediu şi lung, credibilitatea statului român va fi puternic afectată, astfel încît revenirea la o finanţare decentă nu va însemna şi atragerea specialiştilor în ţară, oricît de generoase ar putea fi programele dedicate cercetării.

Care sînt domeniile cele mai vitregite şi ce va declanşa o asemenea criză în toate domeniile?

Cele mai lovite sînt centrele de excelenţă, unde încă se face cercetare de performanţă, ca, de exemplu, institutele aflate pe Platforma Măgurele, lîngă Bucureşti. Există insule de excelenţă ştiinţifică şi în cele cîteva centre universitare cu tradiţie. Subfinanţare înseamnă cercetători daţi afară sau care părăsesc sistemul din cauza salariilor micşorate sau neplătite la timp. Resursa umană în cercetare se reface foarte greu.

Cît de importantă e pentru dezvoltarea socio-economică investiţia în cercetare?

Efectul reducerii bugetului cercetării asupra economiei va fi cu siguranţă unul negativ, atît din cauza reducerii calificării forţei de muncă, cît şi a lipsei oportunităţilor de dezvoltare tehnologică create de cercetare. În timp, toate acestea vor face din România o colonie ştiinţifică şi tehnologică incapabilă să-şi controleze eficient răspunsurile la efectele globalizării. Impresia mea e că politicienii şi chiar unii lideri de opinie întocmesc agenda publică neglijînd interesul general, de aceea nici cercetarea sau dezvoltarea tehnologică nu reprezintă teme aduse în faţa opiniei publice acum, cînd în Europa se vorbeşte despre economia cunoaşterii.

Cît sînt de încurajate iniţiativele private în cercetare şi care ar fi motivele pentru care cineva ar mai intra în acest domeniu?

E firesc pentru cercetarea fundamentală să fie finanţată preponderent de la bugetul statului. Un nucleu funcţional de cercetare fundamentală creează însă atît cerere în domeniul dezvoltării tehnologice, cît şi oferta de forţă de muncă calificată în segmentele de cercetare aplicativă, controlate de firmele cu capital privat. O dezvoltare sănătoasă a sistemului academic şi de cercetare, proiectată printr-o strategie naţională coerentă, aplicată consecvent, atrage iniţiativele private. Din păcate, într-o colonie ştiinţifică şi tehnologică, cum este pe cale să devină România, nu există motivaţie economică serioasă pentru iniţiativele private în domeniul cercetării.

a consemnat Stela GIURGEANU

Adrian STĂNICĂ

De ce are nevoie de bani cercetarea?

Cercetătorii sînt puţini: atunci cînd au făcut un protest abia au reuşit să umple o stradă. Sînt neimportanţi: chiar dacă i-ai convinge pe toţi din ţară să te voteze, nu ar fi destui ca să te bage în Parlament. Nu atrag atenţia: cîte poveşti despre ei vei găsi în presa română? Nu sînt nici măcar periculoşi: ce faci cu bătrînii şi cu slăbăturile astea? Dacă ar fi fost acolo cîteva mii de mineri, cu răngile pregătite de atac, ar fi meritat să îi iei în seamă, dar aşa...? Unii zic despre ei că ar fi elitele ţării. Care elite? Vai de mama lor, că n-au nici Merţane, nici Gipane... Şi parcă vezi că nici în cluburi nu merg...

Cînd le-a fost retezat bugetul, unii au sărit în sus şi au zis că e dramatic, că statul nu îşi respectă promisiunile. Că prin angajament solemn, la Uniunea Europeană, banii publici alocaţi cercetării trebuia să fi ajuns la 1 procent din PIB la anul, în 2010. Ce dacă? Aia e abia la anul, iar pînă la anul mai e. Şi poate amînăm termenul cu încă vreun an-doi. Anul ăsta mai strîngem un pic şurubul, să nu uite de unde au plecat – să îşi aducă aminte şi cum era în anii 1990. Ar trebui să mulţumească – tot se poartă retro. Şi ce mai vrea şi UE? Păi, acum nu or vrea să ne şi ţinem de cuvînt – şi să ne încadrăm şi în timp? Ce, ei cred că e aşa uşor să fim mereu la coadă? Netrebnicii ăştia de cercetători începuseră să scoată capul în lume, încet, începuseră să intre în publicaţiile mari ale planetei. Culmea, anul trecut ajunseseră să aibă la fel de multe articole mari pe cap de cercetători ca ungurii – care or fi ei mai puţini, dar au acelaşi număr de cercetători cu noi. Dacă ar fi ţinut-o aşa, ar fi trebuit să îi bagi şi pe ăştia mai mult în seamă. Ia să terminăm odată!

Unii zic că retezarea banilor pentru programele de cercetare deja aprobate ar fi o decizie catastrofală. Că ne-ar întoarce în timp. Că am arunca în aer tot ce s-a făcut pînă acum. Ei, aş. Păi uite şi dumneata pentru ce doreau bani. Astea-s programe? Idei! Păi oamenii cu idei sînt periculoşi. Cine ştie ce le mai trece prin cap? Parteneriate! Ce e aici? Agenţie de matrimoniale? Cum? Parteneriate între instituţii pentru a face cercetare de vîrf? Păi, acum şi-au găsit? Pe criza asta? Cine ştie ce mai descoperă... Capacităţi? Asta ce mai e? Structuri de cercetare de vîrf? Extraordinar... ţara arde şi baba se piaptănă. Ca să nu mai zic că poate fac şi vreo gaură din aia neagră de vine Sfîrşitul Lumii... Resurse umane? Păi, de ce să le dau bani să facă cercetare? Mai bine s-ar băga la vreo firmă privată. Ar lua banul grup, fără să ne bîrîie cu cuvinte grele, precum „cunoaşterea". Să pregătesc tineri români în universităţile mari ale lumii şi să îi aduc îndărăt? Să îi aduc acasă pe unii dintre cei care au plecat mai demult – sau chiar străini care s-ar stabili aici? Culmea – să îi stimulez pe cercetători să aibă curaj, să iasă în prim-planul lumii ştiinţifice internaţionale? Planuri periculoase...

Cinci, şase ani au primit din ce în ce mai mulţi bani (şi ei, cercetătorii, cîrcotaşi cum sînt, au comentat că sînt tot „nimic virgulă ceva") – şi pe ce? Că un produs făcut de ei nu am văzut. Bine, mi-au zis mai mulţi că nici un produs nu poate fi lansat atît de rapid – şi că nu e treaba statului să finanţeze doar aşa ceva. Dar nu îi cred – să arate pe ce au luat banii!!! Articole ştiinţifice? Ce dacă sînt ajunse în reviste de vîrf? Tot hîrtie e – pe aia s-o mănînce! Cum? Nimeni din lume nu a putut reforma un sistem în cinci, şase ani? Trebuie ani şi ani de zile pentru reaşezarea scării valorilor umane, dar şi a obiectivelor cercetării? Să fie la ei acolo...

Se aud din ce în ce mai multe voci cum că, dacă nu se suplimentează urgent banii, majoritatea centrelor de cercetare se vor închide. Iar cei care nu se vor reprofila vor pleca din ţară. Şi că nimeni nu va mai avea încredere în cuvîntul României atunci cînd va veni vorba despre cercetare (şi nu numai). Că vom ajunge un stat furnizor doar de mînă de lucru ieftină, slab educată şi calificată. Că, după ce am intrat în cea mai mare şi puternică piaţă comună a lumii, ne ratăm – singuri – şansa de a exploata cele mai importante materii prime ale zilelor noastre: inteligenţa şi cunoaşterea. Că ne vor trebui decenii – şi bani infinit mai mulţi – pentru ca procesul să fie reluat. Dacă va mai putea fi reluat. Ei, şi?

Şi chiar. De ce are nevoie de bani cercetarea?

***Adrian Stănică** este jurnalist de ştiinţă şi cercetător ştiinţific la Institutul Naţional de Geologie şi Geoecologie Marină – GeoEcoMar.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Georgette se vinde, Matrioşka – nu!** După cum transmite agenţia RIA-Novosti, pe 31 mai a avut loc Moscova, la cinematograful Hudojestvennîi, dezvelirea unui monument dedicat primului bilet de cinema emis în Rusia. El a fost cumpărat pe 10 noiembrie 1909 şi era valabil pentru intrarea la filmul *Georgette*, dramă jucată de actorii de cinema francezi. Acum, în cadrul festivităţii ce i se dedică, va putea fi cîştigat la licitaţie şi, firește, oricît va costa nu se va putea intra nicăieri pe această bază. O altă veste din Rusia: a scăzut dramatic producţia de păpuşi cunoscute în toată lumea sub numele de Matrioşka, păpuşile de lemn care se bagă una în alta. Fabricile, lovite de criza economică, de competiţia cu jucăriile chinezeşti, cer sprijin guvernamental arătînd că nu e vorba doar de bani şi locuri de muncă, ci de prestigiul Rusiei. N-au reuşit să convingă. Georgette se vinde, Matrioşka – nu!

● **Urmaşul dictatorului.** Liderul nord-coreean Kim Jong-Il şi-a desemnat succesorul: e vorba de fiul său cel mai mic, Kim Jong-Un, în vîrstă de 26 de ani. Deşi multe medii europene pariau pe această decizie (de vreme ce a fost numit, recent, în fruntea Comisiei pentru politică externă), tînărul este aproape necunoscut. Tot ce se ştia e că mama lui a fost dansatoare, că este ultimul dintre fiii recunoscuţi ai dictatorului şi că a studiat în Elveţia. Săptămînalul *L'Hebdo* a dezvăluit recent mai multe detalii despre moştenitorul tronului nord-coreean: a studiat International School of Berne, unde a fost înscris sub un nume fals, Chol Pak; autorităţile elveţiene nu au fost niciodată informate cu privire la prezenţa fiului dictatorului în ţară şi nici nu li s-a solicitat ajutorul pentru protecţia lui; faptul că era mereu dus şi adus cu limuzina nu dădea de bănuit – mai mult de jumătate dintre elevii acelei şcoli fiind copii de diplomaţi sau înalţi funcţionari ai instituţiilor reprezentate în Elveţia; a învăţat franceza, engleza şi germana, pe care le stăpînea destul de bine, din amintirile profesorilor săi; avea amici printre copiii americani; mergea adesea la schi şi la baschet; a fost într-o ţară din Europa de Est, împreună cu trupa de teatru a şcolii – se pare că a fost un coşmar să i se obţină viza; nu şi-a mai dat bacalaureatul, ci s-a întors în ţara sa înainte de terminarea clasei a XII-a.

Kim Jong-un este, din cîte se ştie, a doua opţiune pentru succesiunea la conducerea Coreei de Nord. Dictatorul, bătrîn şi bolnav, a mizat iniţial pe primul născut, acum în vîrstă de 37 de ani. Însă Kim Jong-Nam l-a dezamăgit: acum cîţiva ani, a fost prins de autorităţile japoneze avînd asupra sa un paşaport fals, emis de Republica Dominicană; voia să viziteze, incognito, Disneyland, la Tokyo.

Cu ochii-n 3,14

AFIRMAŢIA „AICI MINTE POPULAŢIA...“ CUPRINDE ŞI O OARECARE DOZĂ DE ADEVĂR: ACOPERIREA GURII ESTE O VICTORIE RECE ŞI UN PROCES DE TÎMPIRE ÎN MASĂ

● Am observat hazliul afiş în care C.V. Tudor şi G. Becali, umăr lîngă umăr şi zîmbet lîngă zîmbet, ne promit că „Doi creştini şi patrioţi / Vor scăpa ţara de hoţi“. Afirmaţia cuprinde şi o oarecare doză de adevăr: e foarte posibil ca răufăcătorii, la vederea sloganului, să moară de rîs. (**M. Ş.**)

● Înainte să vină ploile, Realitatea TV titra mare în josul ecranului: „România se usucă“. La B1 TV scria, tot în partea de jos a ecranului: „Am găsit conturile lui Ceauşescu“. La Antena 1, fosta nevastă a lui Horia Moculescu se supunea în direct unui test cu detectorul de minciuni: „Îl mai iubeşti?“ „Pe dobitocul ăla? Nu!“ „Regreţi că te-ai măritat cu el?“ „Da!“. „Aici minte...“, zicea operatorul de la aparat. O ţară în care nu ne vom plictisi niciodată (**A. M.**)

● Cu ocazia primei tulpini de gripă porcină în România (o doamnă care a fost lăsată bine-mersi să meargă acasă, după ce s-a constatat că domnia sa nu ar fi un pericol pentru sănătatea publică), am urmărit ore de emisiuni şi talk-show-uri, în care medici şi oficiali din Ministerul Sănătăţii, analişti şi vedete, unul mai alarmist decît altul, au fost lăsaţi să-şi dea cu părerea despre caracterul nemilos al pandemiei. Cea mai amuzantă, după toată această desfăşurare de forţe mediatice, mi s-a părut concluzia: „Populaţia nu trebuie să intre în panică“. E ca şi cînd ţi s-ar spune: „E posibil să mori în zilele următoare. Dar – hei! – nu ai nici un motiv de îngrijorare“. (**M. Ş.**)

● Foarte utilă campania Ministerului Sănătăţii prin care sîntem informaţi cum să ne ferim de „gripa nouă“. Se recomandă acolo nişte reguli minimale de igienă (precum spălatul pe mîini şi acoperirea gurii şi nasului cu o batistă în caz de tuse/strănut) pe care n-ar fi fost rău ca poporul român să le fi cunoscut/respectat mai de mult în istoria sa multimilenară. Dar ni se spune şi să evităm aglomeraţiile. Ei, aici e-aici! Cum putem face asta în oraşele mari, în care sîntem nevoiţi să mergem cu metroul sau cu autobuzul? Singura soluţie ar fi, probabil, (tot) retragerea în codru... (**M. V.**)

● În atenţia tuturor celor care au jubilat atunci cînd legea propusă de preşedintele Sarkozy, „Internet et Création“, nu a trecut: din fericire – în cele din urmă – ea *a trecut!* (Cum va putea fi aplicată, asta e altă chestiune.) Este o victorie a legalităţii şi un avertisment la adresa tuturor acelora care confundă libertatea cu anarhia, proprietatea cu colectivismul şi care consideră copyright-ul o rămăşiţă „romantică“. (**a. l. ş.**)

● Dintre calităţile sintetizate în portretul-robot al unui „proiect de preşedinte român“ desenat de peste 30.000 de votanţi pe site-ul realitatea.net alături de *Cotidianul,* întru totul demne de atenţie mi se par acestea: „mai degrabă tăcut şi eficient“ (53%) decît „guraliv“ (47%); şi mai tranşant – „temperament rece şi calculat“ (68%) preferabil celui „energic şi impetuos“ (32); şi mai şi – „pro-european“ (75%)! „Măi să fie!“, exclam spontan, cu o naturaleţe incomensurabilă. (**R. C.**)

● Uitaţi ce citesc într-un interviu din *Cotidianul:* „Fără să generalizez, cred că divertismentul a devenit o lălăială plină de ageamii. Trist e că ştirile se iau după acest pseudodivertisment şi devin o struţocămilă, adică nici informaţie, nici distracţie. Şi se vine cu scuza ipocrită că «asta vrea poporu'!». Dar eu nu ştiu pe nimeni care să fi întrebat poporu'. În schimb, prin desele şi lungile mele deplasări prin ţară, am stat de vorbă cu oameni care-mi spuneau că nu se uită la televizor pentru că, pur şi simplu, nu mai au ce vedea şi ce învăţa de acolo! E un proces de tîmpire în masă, iar dacă va persista situaţia asta, va fi ca la politicieni. Adică îţi va fi ruşine să spui că eşti prezentator TV. Eu sper, spre sănătatea neamului meu, că România nu este cea care apare acum la televizor, în show-uri“. Dau o ladă de şampanie cui ghiceşte cine spune asta. Cum? Nu, nu e Cezar Paul-Bădescu. Nu, nici Leo. Nu vă mai chinui. Este Mircea Radu însuşi. Vă daţi seama cît de jos a ajuns televiziunea?! Omul de la *Din dragoste* e un filozof scîrbit pe lîngă ăştia mai tineri. (**C. G.**)

CÎND UN GRUP DE PERSOANE ÎNŢELEG CĂ E MUSAI SĂ FIE SLĂVITE PRIN CÎNT, STILUL LOR CAPĂTĂ CEVA APROAPE IDENTIC

● În următorii ani, poliţiştii britanici vor adapta metodele de studiere a vieţii oceanice pentru a identifica autorii anonimi ai diferitelor texte pe baza stilului de redactare. Se pare că aprecierea distanţei dintre arealul speciilor poate „deconspira“ mediul din care provine delincventul. Cînd un grup de persoane îşi scriu reciproc, stilul lor de redactare capătă similarităţi, e de părere lingvistul Tim Grant. De cînd cu sms-urile, asta înseamnă că sîntem cu toţii una şi aceeaşi naţiune, perfect camuflată în spatele aceluiaşi scris?! (**M. C.**)

● Consiliul General al Capitalei a aprobat înfiinţarea unei chestii care se cheamă „Serviciul Operativ Parcuri“ (cu 359 de angajaţi şi 10 şefi). Această entitate ar urma să se ocupe cu „paza şi monitorizarea a cinci parcuri din Bucureşti: Herăstrău, Cişmigiu, Tineretului, Carol şi Unirii“. Înţeleg că situaţiunea e critică şi trebuia intervenit fefe urgent, iar întru convingerea cetăţenilor că autorităţile sînt puse pe treabă s-a importat acest termen din limbajul serviciilor secrete, cu un aer misterios şi eficient: „operativ“. Apreciez. Dat fiind că după fiecare ploaie nu te mai poţi deplasa ca simplu pieton pe trotuarele iubitei noastre Capitale, aştept cu nerăbdare înfiinţarea „Serviciului de Urgenţă Bălţi şi Băltoace“. (**M. V.**)

● După imnul turistic închinat României, acum s-a făcut şi imnul lui 112! Numărul de urgenţă va avea parte de un imn interpretat de cîntăreaţa Monica Anghel. Ca toate lucrurile care par imposibile la noi, după multe strofocări, realizarea lor pare a fi atît de eroică încît e musai să fie slăvite prin cînt. Aşteptăm, în această ordine, imnul creşterii salariale la profesori, al pensiilor, imnul trecerii cu bine peste criză, imnul anticorupţie etc., etc... (**S. G.**)

● Dacă luaţi Tarom-ul pentru a merge la Paris şi vă întoarceţi cu Air France-ul, trebuie să ştiţi că meniul e mult mai bun pe Tarom (pe Air France am primit o salată de paste şi felul principal tot cu paste – şi cu acelaşi sos!) şi poţi (re)vedea o comedie din anii '80, *Alo, aterizează străbunica,* cu Adela Mărculescu, Adina Popescu (nu colega noastră!), Ileana Stana Ionescu, Sebastian Papaiani şi adorabila „străbunică“ Mimi Enăceanu (pe care am şi cunoscut-o cînd eram mic, era o prietenă de familie). Ah, şi încă ceva (dedicaţie specială pentru toţi cei care se plîng că „3,14“-urile mele sînt pline de *name-dropping):* în cursa AF cu care m-am întors călătorea şi maestrul Gheorghe Zamfir – tot la „economy“! Se pare că e o modă dictată de recesiune: Andrei Creţulescu a zburat de la Nisa la Roma cu Willem Dafoe, înghesuit între doi „economişti“... (**a. l. ş.**)

● Revista *Nature* a publicat rezultatele unui studiu conform căruia somnul protejează şi recondiţionează memoria. În ciuda a ceea ce se credea pînă acum, se pare că activitatea cerebrală din cortexul prefrontal se reproduce, în timpul somnului, aproape identic în hipotalamus, unde are loc „recuperarea datelor“. Ştia ce ştia Eminescu: „Las' să dorm, să nu ştiu viaţa ce dureri îmi mai păstrează...“. (**S. S.**)

NU-MI DAU SEAMA CÎT SÎNT DE MICI ASPECTELE SEMNALATE CU MARE INTERES

● Nu-mi dau seama cît sînt de corect sau incorect politic în problemele Orientului Mijlociu şi extrem de complicat, dar mi-a făcut plăcere să aflu că, în Israel, o societate internaută pune la dispoziţia crescătorilor de vite date precise privind calităţile vacilor şi taurilor din peste 50 de ferme, pentru o eventuală şi fericită împerechere. De mult nu am mai avut dinspre păşunile de acolo asemenea veşti paşnice, aproape nostime. (**R. C.**)

● Demagogi, ipocriţi şi, mai ales, misogini, politicienii români (dintre care cel mai guraliv a fost Crin „Serviciuri“ Antonescu) au sărit pe Elena Băsescu ţipînd că, vai, fătuca asta vrea să legalizeze drogurile cînd ţărişoara are atîtea probleme. În realitate, EBA nu vorbea de droguri, ci doar despre marijuana, un subiect deloc scandalos dat fiind faptul că, numai în Europa, ţările în care se pot fuma şi deţine legal în cantităţi mici marijuana şi haşiş sînt în număr de şapte: Belgia, Danemarca, Elveţia, Italia, Olanda, Portugalia şi Spania. Li se adaugă, din restul lumii, Argentina, Australia, Canada şi Mexic. Deocamdată, EBA are votul meu! (**M. C.**)

● Din *Foişorul de foc,* publicaţie editată de Consiliul Local al sectorului 2 (nr. 19, mai 2009), un fragment ilustrativ pentru opera edilitar-epistolară a lui Neculai Onţanu, întîiul gospodar al sectorului: „Către ANDRAX BEST. La sesizarea înregistrată pe infopublice@ps2.ro, la Primăria Sectorului 2 cu nr. [...], privind montarea unor stîlpişori pe trotuar în Str. Pache Protopopescu nr. 82, vă comunicăm că aspectele semnalate de dumneavoastră se confirmă, proprietarul imobilului din Str. Pache Protopopescu nr. 82 plantînd, fără aprobare, un număr de 6 stîlpişori, pe trotuar, fapt constatat şi de Direcţia Control – Serviciul Disciplina în Construcţii din cadrul Primăriei Sector 2, care l-a somat pe proprietar să demonteze stîlpişorii. De asemenea, a fost transmisă adresa de informare la A.D.P. Sector 2 pentru luarea măsurilor de demontare a stîlpişorilor, în cazul în care proprietarul nu-i va demola de bună voie“. (**D. S.**)

● Surprind, într-o zi, o fetiţă răsfoind o carte despre istoria României. Dădea, tacticos, pagină după pagină, se uita la fotografii şi citea cîte un pasaj pe care, mai apoi, îl „comenta“ cu mare interes cu doamna care o însoţea. Cînd ajunge la „regimul comunist“, respectiv la Revoluţia din '89 şi la cîteva poze care exemplificau executarea lui Ceauşescu, copila exclamă uimită: „Uite, mamaie, un om mort!“ şi zvîrle cartea cît colo. Bunica dă să o liniştească – „Nu-i, maică, mort, ce te sperii aşa?“ –, dar copila insistă: „Da' ce-i, bre?! Că n-o fi dormind. Tataie nu-i aşa urît cînd doarme şi nici nu se bagă în pat îmbrăcat ca nenea ăsta!“. (**R. T.**)

„Tinerii chinezi nu îndrăznesc să se intereseze de istorie“

– interviu cu Wang DAN, disident chinez –

Acum douăzeci de ani, România scăpa de comunism, iar undeva, într-un colț uitat al Pieței Universității, o inscripție pe care scria „Tienanmen 2“ ne aducea aminte de speranțele unor studenți aflați la mii de kilometri depărtare și care ne împărtășiseră visele și speranțele lor. Puțini își mai aduc aminte de inscripția acum dispărută, așa cum puțini chinezi își vor aminti de comemorarea a douăzeci de ani de la masacrul de pe 4 iunie 1989 din Tienanmen. Wang Dan (n. 1969) este chiar unul dintre liderii mișcării studențești de atunci. Devenit inamicul public numărul 1 în urma eșecului de a schimba regimul comunist de la Beijing, a fost arestat și încarcerat timp de mai mulți ani. În 1998, cu puțin timp înainte de vizita președintelui american Bill Clinton, a fost eliberat temporar pe motive de sănătate. Norocul i-a surîs și a reușit să fugă în Statele Unite, unde și-a continuat studiile la Harvard devenind unul dintre cei mai puternici susținători ai unui regim democratic în China, fiind nominalizat de trei ori la Premiul Nobel pentru Pace. Este președinte al Chinese Constitutional Reform Association, *iar din 2003 are interdicție de a mai intra în China. Venit pentru o conferință dedicată studenților chinezi la Universitatea din Essex, a avut bunăvoința de a răspunde la cîteva întrebări.*

Începînd cu 1989 economia Chinei a crescut semnificativ de la an la an; există oare vreo legătură între evenimentele de pe 4 iunie și această creștere economică?

Timp de două decenii autoritățile chineze au folosit constant creșterea economică ca pe un mijloc de a distrage atenția populației de la problemele politice. Din păcate, există o singură limitare. Nici o țară nu poate susține la nesfîrșit o creștere într-un asemenea ritm. Într-o bună zi, China se va confrunta cu o criză economică, iar atunci conflictul social va reieși la suprafață. Speranța este în societatea civilă, fiindcă fără nici un fel de presiune socială China nu va avea parte de reforme politice. Este singura modalitate de a împinge guvernul în această direcție. Mișcarea noastră s-a concentrat pe reforme politice și nicidecum pe cele economice, care deja demaraseră la începutul anilor '80. S-ar putea spune că impactul a fost apelul pentru reformă politică al populației, care a speriat guvernul suficient cît să accelereze o parte a reformelor economice, însă atît cît să poată distrage atenția de la alte probleme de fond.

În ce măsură credeți că evenimentele din 1989 din China le-au influențat pe cele din Estul Europei?

Ce s-a întîmplat în China în 1989 cu siguranță a avut un ecou și în Europa de Est. Fiindcă represiunea sîngeroasă a protestelor a atras critici și presiuni din partea comunității internaționale, mulți lideri au avut în vedere ceea ce s-a întîmplat în Tienanmen și au încercat să evite un deznodămînt similar. De fapt, mișcarea noastră studențească a fost cumva modelată de cele care avuseseră loc pînă atunci în Estul Europei. Personal, am citit o mulțime de articole din ziare care mi-au încurajat dorința de reformă. Cred că, pînă la urmă, a fost vorba de o influență reciprocă. Anul 1989 a fost unul crucial în istorie și a existat un fenomen global în cererea pentru progres politic, cu excepția Chinei. Este foarte trist pentru noi că ceea ce s-a întîmplat în Europa de Est nu a avut același rezultat și la noi, deși am făcut aproape același lucru. La sfîrșitul lui 1989, cînd eram deja în pușcărie, am reușit să aflu din ziare ce s-a întîmplat în România și în Europa de Est și am realizat că mișcarea noastră trebuie să fi contribuit la desfășurarea evenimentelor de acolo.

Ce părere aveți despre noua generație din China și cum vă explicați lipsa de interes față de evenimentele de atunci?

Într-adevăr, noua generație nu a aflat niciodată ce s-a întîmplat cu adevărat în Tienanmen și nici nu are pasiunea pe care am avut-o noi pentru a „dezgropa“ adevărul. Din păcate, nu este o generație idealistă, cum am fost noi, ci mai degrabă una materialistă. Motivul este că pur și simplu nu au mediul potrivit. Discuțiile publice despre problemele politice sînt periculoase în China, astfel că oamenii încearcă să le evite. Oricum, nu ar trebui să fie responsabilitatea lor, ci a Guvernului. Într-o bună zi, dacă mediul politic se va schimba și va exista libertatea de exprimare, generația tînără va fi interesată de istorie. E greșit spus că nu sînt interesați de istorie, mai corect ar fi că nu îndrăznesc să fie interesați de ea.

Un trend curent în politica mondială este retenția datelor informatice personale transmise pe Internet, multiple legi naționale fiind adoptate în acest sens, inclusiv de țări ale Uniunii Europene, printre care și România. Cenzura pe Internet este un subiect pentru care China este notorie în lume, fiind ajutată în acest sens de companii din Occident precum Cisco, Yahoo, chiar și Google. Cum vedeți viitorul în aceste condiții?

Sînt într-adevăr companii care colaborează cu sistemul dictatorial și acest lucru este dezamăgitor. Personal, cred că aceste companii sînt imorale și nu doresc decît să facă mai mulți bani, fără să țină cont de efectele pe care le produc. Nu pot decît să mă declar îngrijorat de standardele drepturilor omului în țările din Vest, care au fost coborîte. Folosirea Internetului este un subiect complex și poate fi o sabie cu două tăișuri. Guvernul din China încearcă să îl monitorizeze și să îl folosească pentru a-și controla poporul, dar în același timp există și reversul medaliei, Internetul fiind folosit pentru a promova ideea de democrație și de a permite oamenilor să se exprime. Probabil că singura soluție pentru a evita formarea altor regimuri totalitare și de a le slăbi pe cele existente este o cooperare globală în lupta pentru libertate și drepturile omului, unde fiecare ar trebui să aibă propria contribuție.

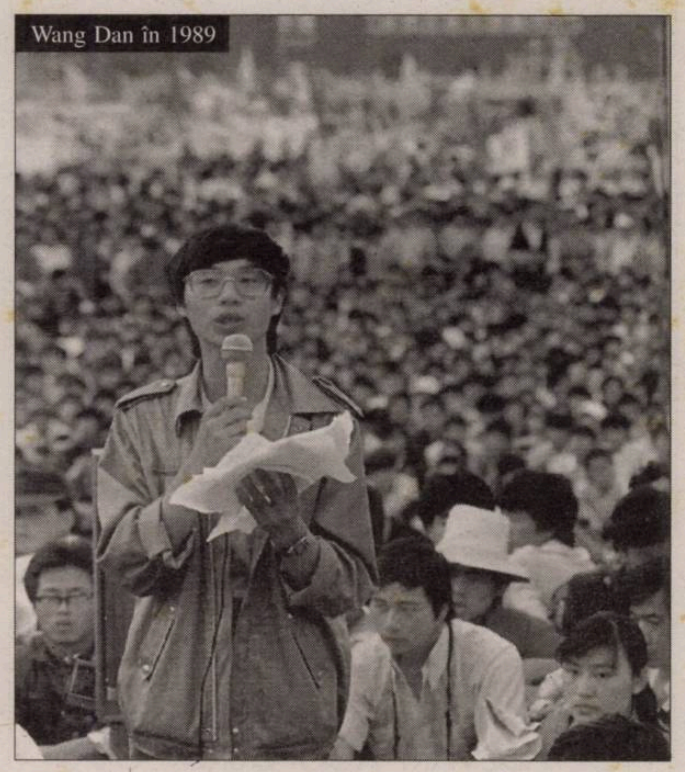
Wang Dan în 1989

a consemnat Filip PITARU

Burse „GE-NEC III“

*New Europe College (NEC) anunță concursul pentru bursele de cercetare **„GE-NEC III“** pentru universitari/cercetători din România, angajați în proiecte privind domeniul artelor vizuale. Acest program va fi axat pe cercetări legate de artele vizuale în România în intervalul 1945-2000.*

Condiții de participare: 1) Candidatul(a) trebuie să fie înscris(ă) la doctorat sau să aibă titlul de doctor. 2) Au prioritate candidații sub 40 ani și cei care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC. 3) Se așteaptă de la candidați o bună cunoaștere a cel puțin una dintre limbile străine de circulație internațională.

Condiții ale bursei: Bursa se acordă pentru unul sau două semestre în intervalul **octombrie 2009 – februarie 2011**. Programul bursierilor presupune prezența obligatorie în București la toate întîlnirile programate în cadrul acestui proiect. Bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună, în țară și în străinătate, în directă legătură cu proiectul de cercetare propus. Valoarea bursei lunare este echivalentul în lei a 500 USD (neimpozabili), la care se va adăuga suma destinată stagiului de cercetare.

Modalități de înscriere și termene privind concursul: Formularul de participare și instrucțiunile de completare pot fi obținute de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la abuculei@nec.ro; tot aici se găsește o prezentare generală a programului, de care candidații sînt rugați să țină seama în elaborarea proiectului lor. Formularul poate fi de asemenea ridicat, ca și celelalte documente, de la sediul New Europe College în zilele de **luni-vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poștă (în cazul candidaților din provincie).**

Termenul limită de depunere a dosarului complet: *15 iulie 2009 (inclusiv).*

Relații suplimentare se pot obține la tel. (021) 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: abuculei@nec.ro [Ana Buculei]

New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 București

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 278 ● 12-18 iunie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

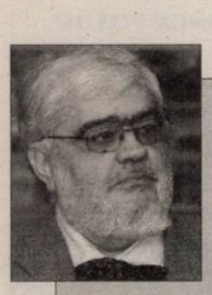

Andrei Pleşu
„Votul obligatoriu“
pagina **3**

Ioana Bot
„Din nou despre editarea electronică a lui Eminescu“
pagina **14**

Mădălina Şchiopu
„Lars Vilks, provocatorul“
pagina **22**

SUBCULTURI
ŞI STILURI DE VIAŢĂ ALTERNATIVE

„În materie de revoltă, nici unul dintre noi nu trebuie să aibă nevoie de strămoşi.“

ANDRÉ BRETON

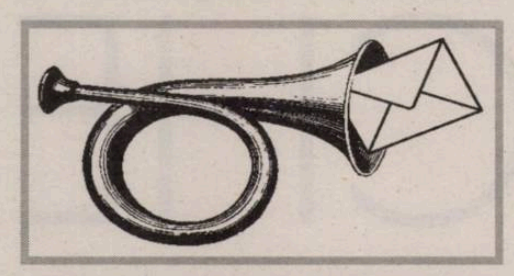

Nr. 275: *„Profesia de profesor“*

Naivitatea – calitate sau defect?

Mărturisesc că nu-mi place declamaţia, că nu posed arta de a declama, nu prefer stilul declamator, ci simpla declaraţie. Aşa că nu voi scoate în evidenţă calităţile sau defectele acestei categorii sociale, pentru că nu e nici timpul şi nici locul potrivit, şi pentru că ar fi un demers – dificil pentru mine, delicat pentru colegi şi inoportun pentru clasa politică.

În schimb, voi vorbi despre una dintre deformaţiile profesionale ale dascălilor – naivitatea. Deformaţie care, atunci cînd alunecă spre profesie, este benefică pentru toată lumea, iar în sens invers le aduce numai necazuri şi prejudicii personale. Este deformaţia de pe urma căreia sistemul şi societatea au numai de cîştigat, iar dascălii – numai de pierdut.

Iată cîteva argumente:

● *Noi acceptăm ideea* că şcoala este o piesă de teatru în care personajele principale sînt elevii, dascălii şi părinţii, că fiecare dintre ei îşi joacă mai bine sau mai puţin bine rolul, dar sîntem convinşi că unul fără altul nu ne-am putea juca „rolul vieţii“. Aşa încît bunul-simţ şi toleranţa ne însoţesc şi în şcoală, şi în viaţă. Vezi eşecul recentei greve suspendate, cînd noi, dascălii, încercînd să ne arătăm nemulţumirea faţă de tot şi de toate, ne-am lovit de supărarea părinţilor de a rata anul şcolar şi de bucuria elevilor de a-şi prelungi vacanţa. Şi tot noi am fost cei care am cedat. Deşi nu ne-a fost uşor.

● *Noi sîntem conştienţi* (poate singurii) că, dacă un segment important al unui popor (în cazul nostru, o pătrime) ar scăpa de sub influenţa instrucţiei, a educaţiei şi civilizaţiei, ar fi slabe speranţe ca acel popor să-şi păstreze identitatea şi imaginea sa în lume. Iar noi facem ca acest lucru să nu se întîmple. Şi nu e deloc puţin.

● *Noi sîntem convinşi* că dintr-un pustiu intelectual, susţinut de un neant educativ şi un deşert cultural, nu poate să rezulte decît un vid economic şi un haos social. Iar noi încercăm „să umplem“ acest vid şi „să ordonăm“ acest haos. Şi ştiind că educaţia este „gimnastică pentru corp şi instrucţie pentru suflet“, încercăm să-i învăţăm pe copiii noştri cîte ceva din orice şi, mai apoi, pe cît posibil, orice din ceva. Ceea ce nu e nici uşor şi nici puţin.

● *Noi avem curajul* să spunem că în educaţie sînt foarte mulţi oameni capabili şi dornici să găsească soluţii pentru rezolvarea problemelor pe care nu ei le-au creat. Fapt pentru care trebuie învăluiţi într-un parfum de respect, prietenie, dragoste şi speranţă, pentru tăria de a nu se lăsa antrenaţi în „dansul impudic din jurul unei bare turnate din propriile frustrări“ (A. Pleşu). Şi care refuză să penduleze între rea-credinţă şi prost-gust şi preferă să rămînă în punctul de echilibru al bunului-simţ. Şi ne iluzionăm că am ales o carieră în care doar satisfacţiile morale sînt importante, că sacrificiul de sine şi dăruirea sînt atribute ale dascălului şi că nu e decent să vorbim de recompense materiale. Noi nu vrem salarii mai mari, nu vrem tichete de vacanţă. Noi vrem doar recunoştinţă. Şi nici pe aia n-o avem.

● *Noi suportăm* – numai noi ştim cum, la 70 de ani de cînd F.D. Roosevelt făcea cunoscute lumii cele patru libertăţi fundamentale ale omului: libertatea cuvîntului şi a religiei *(freedom of speech, freedom of religion)* şi libertatea de a nu suferi de sărăcie şi de frică *(freedom from want, freedom from fear)* – faptul că nu beneficiem decît de primele două, pentru celelalte luptîndu-ne fără prea mari şanse de izbîndă în viitorul apropiat.

Sînt motive pentru care cerem partenerilor noştri – părinţi, guvernanţi şi, mai ales, politicieni – *să accepte, să fie conştienţi, convinşi* şi *să aibă curajul* să renunţe la vorbele sibilinice şi la expresiile ludice prin care, speculînd naivitatea noastră, îşi fac propria reclamă. *Şi să-nveţe să-i asculte* şi pe cei care tac, pentru că cei care tac ştiu ei de ce tac.

Şi să recunoască faptul că dascălii ştiu să facă ceea ce fac, dar sînt puşi în situaţia de a se întreba de ce mai fac ceea ce fac şi în imposibilitatea de a explica cum se face de-o mai fac.

Şi asta pentru că dilema noastră cu ei îmbracă un chip tragic (orice am face iese rău), iar cea cu noi înşine – unul tonic, în care orice am face nu poate să iasă decît bine. Aşa încît dilema din titlu rămîne valabilă.

prof. Gicu BUTOI
scoaladesa@yahoo.com

Nr. 266: *„Distracţia în comunism“*

Ce n-am avut şi ce-am pierdut

În vremile cînd eram tovarăşi fără tovărăşie, distracţia – de la *distragere* – era ca un Cico băut, cu sughiţuri, după o Eugenia: în dorul a *ceva bun*. Pînă şi jucăuşeniile micii copilării zac în amintire devastate de acel „Ai grijă ce şi cu cine vorbeşti!“. Transferat, mai tîrziu, într-o amară ţinere la distanţă – cîte prietenii eşuate prin dosarele Securităţii!... Distracţia ne-întreagă, furişată, subversivă, lăsa gustul *pe sub mînă,* învăţat odată cu *se bagă,* asezonat cu fragilele desprinderi ale cîte unui *„Je t'aime. Moi non plus“*. Iar cînd fondul a devenit frig-foame-frică, doar latura ei şopîrlească ne mai adia sufletul. Distracţia ca fugă în ultima cămară a cochiliei loc-timp, pe care-o găseam nemaculată, unde arăta ca bucuria ludică a mustăţilor puse *tovarăşului* pe oricare dintre fotografiile epocii. Pregătite, parcă, să apară pînă şi pe hîrtia igienică. Arătam ca nişte ghiocei, învingînd iarna, cu capetele-clopoţei răsărite doar pentru a se apleca pînă la ne-rupere. Unii reuşeau să fie brînduşe de toamnă-primăvară. Drepte, însă pline de o bacoviană otravă violet. Rar, cîte una albă. Ne însoţeam cu Bulă, elevul ultimei bănci, în bancuri pe tema *tot-toate-toţi*. Pulberea nimicului umplea nădejdile dezghiocate. Ne amuzam, *zicînd că*. Zisul şi nefăcutul. Arătăm, astăzi, cam şleampăt? În parte e şi pentru că, atunci, ne-am distrat cum ne-am distrat: cu uşurătate. Mai mult pe sub mască. Mare înşelătură cu băşcăliile noastre distractive!... *Meistens**, ne-am tîrît distracţiile ca pe un neg, ca pe o ciupercă ori ca pe o bătătură. Pe ascunselea. Am dansat un tango fără sentiment.

Dar *ei, ei* oare cum se distrau *în anii lor?*

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

* de cele mai multe ori

Alina IORDACHE
doramandru@yahoo.com

P.S. Merge *jucăuş* cu *computer?!*

Nr. 274: *„Bătrîneţea – instrucţiuni de folosire“*

Cînd şi cum am devenit bătrîn

Anul 1998. Aveam 59 de ani, eram văduv de 8 ani şi eram proaspăt pensionar. Eram încă zglobiu şi-mi fugeau ochii după fete.

S-a născut nepoata. M-am bucurat foarte tare, dar apoi mi-a picat fisa: o să-mi zică „tataie“; şi dintr-odată m-am simţit bătrîn. Încet, încet m-am obişnuit cu gîndul, iar astăzi, cînd vine de la şcoală şi mă strigă de jos „tataie!“ ca să mă anunţe că a sosit, simt o plăcere deosebită.

Dimineaţa pe la ora 8,00, cînd mă duc la piaţă, văd între blocuri bătrîni şi tineri care-şi plimbă cîinii. Prezumtivii bunici nu mai au grija nepoţilor, căci cei tineri nu mai fac copii şi uite aşa, şi unii, şi alţii au grija cîinilor. S-a întors lumea cu fundul în sus!

Despre pensionari. Mulţi au pensii mici şi, dacă mai cumpără şi medicamente, vai de capul lor! Dar sînt şi alţii care au pensii ce le-ar îngădui un trai decent, dacă ar şti să se gospodărească. Eu cheltuiesc pe mîncare (statistica 2008) 390 de lei/lună, angaralele (impozite, taxe, întreţinere) mă costă 200 de lei/lună, iar pentru alte mărunţişuri mai cheltuiesc 100 de lei/lună (dintre care 55 de lei pe ziare). Îmbrăcăminte nu cumpăr căci, înainte de a ieşi la pensie, m-am dotat corespunzător pentru 20 de ani (am fost optimist!). De medicamente m-a ferit Dumnezeu (să bat în lemn!).

Gogonele, ardei gras, sfeclă roşie, gogoşari, zarzavat pentru ciorbe. Nu mi-a lipsit, de la masa de prînz, ciorba. Şi mai fac şi curăţenie, şi mai calc şi rufe (şi acum apretez cămăşile şi lenjeria de pat). Şi bineînţeles, am grijă şi de nepoată. Timp? Am destul, dacă ştiu cum să-l folosesc. Eu nu-mi pierd vremea căutînd-o pe Elodia! La TV mă uit mai puţin de două ore pe zi, din care o oră seara între 21,00 şi 22,00, căci TV-ul este cel mai bun somnifer. La 22,00 mi se închid ochii, apăs butonul şi adorm imediat. Dorm şase ore neîntors şi mai dorm o oră după-amiaza.

Cu stimă,

M. COSTEA
Ploieşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Curentul conservator în România**
- **Turismul**
- **Sponsorizare şi mecenat**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Votul obligatoriu

Sînt pentru. Nu în principiu, nu din raţiuni teoretice, ci cu gîndul la circumstanţele particulare ale vieţii politice româneşti. Cred că e preferabil să consolidăm, prin lege, anemicul simţ civic autohton, decît să fim campionii absenteismului european şi să ne lăsăm conduşi de opţiunile (aproximative) ale unei minorităţi active sau manipulate. Cred că nervii sînt mai buni decît lehamitea, că îndeplinirea unei obligaţii antipatice e mai utilă decît satisfacţia unei libertăţi fără reguli. S-a spus că votul celor care merg la urne constrînşi e, oricum, nesemnificativ. Sînt de altă părere: chiar dacă o parte dintre alegători depun, intenţionat, un vot alb sau unul nul, vom avea o mai corectă imagine a ceea ce sîntem şi a rezultatului electoral, decît încercînd să ne imaginăm ce ar fi votat cei care n-au votat. Dacă 60% dintre cetăţenii ţării votează nul, aflu ceva mai semnificativ despre judecata lor politică, decît dacă 60% dintre ei nu votează deloc (din motive infinit diferenţiate şi deci nesistematizabile: dezgust, plictiseală, lene, apolitism, tembelism, somnolenţă, mahmureală etc). În România, uneori, pentru a fi responsabili, oamenii trebuie, din păcate, să fie provocaţi, aţîţaţi, împinşi de la spate. Multe alte ţări au introdus votul obligatoriu (nu întîmplător multe ţări din America Latină). Unele l-au abandonat, dar după decenii întregi de funcţionare „pedagogică“. Nu văd de ce la noi ideea ar fi contraproductivă. În definitiv, ceea ce trece drept necesar în Belgia ar trebui să fie bun şi pentru România. (Dacă ar fi după mine, aş merge cu legiferarea şi mai departe, date fiind condiţiile specifice ale ambianţei locale: aş interzice prin lege – cu sancţiunile aferente – scuipatul pe stradă, aruncarea gunoaielor în alte locuri decît în coşurile de gunoi, vorbitul răstit în locurile publice, tipărirea, pe forumuri, a mesajelor în care abundă greşelile grosolane de gramatică sau înjurăturile birjăreşti. Aş reglementa prezenţa muzicii şi a televizoarelor în restaurante, aş cere restrîngerea dreptului de emisie pentru posturi ca OTV, aş suspenda cursele de automobile pe străzile Capitalei şi dreptul unor şmecheri de cartier de a asculta manele cu sonorul la maximum, obligînd astfel străzi întregi, vecini şi instituţii să asculte ce le place lor. Şi multe altele...).

Propunerea dnei Adriana Săftoiu (cu privire la obligativitatea votului) mi se pare, deci, raţională. Cum era de aşteptat, foarte mulţi politicieni reacţionează prost. N-am înţeles prea bine comentariile dlui Crin Antonescu. În schimb, declaraţia dlui Geoană e de o limpezime caracteristică. Amuzant ca de obicei, dl Geoană a ales stilul patriotic: „Românii nu răspund la constrîngeri, ci la convingeri“. E genul de bla-bla care nu spune nimic. Sau spune ceva doar despre emiţător. Dl Geoană ar fi bine sfătuit să nu mai cultive acest fel de generalizări simpatice. Lasă că bieţii români au răspuns, vreme de 45 de ani, numai la constrîngeri, dar dl Geoană însuşi s-a încurcat de cîteva ori în convingerile proprii: cînd pro-iliescist, cînd pro-constantinescist, cînd iar pro-iliescist, dovedind, astfel, cît de „imparţial“ poate fi românul cînd poftește la o savarină. Convingeri? Care va să zică să las derbedeul să scuipe pe trotuar pînă cînd un cutremurător Damasc îl va aduce la convingerea că un asemenea comportament e inestetic, neigienic şi necetăţenesc? Dl Geoană crede că regulile de bună purtare sînt chestie de „convingeri“. Poate. Dar abia după ce au fost chestie de dresaj: în familie, la şcoală, în viaţa socială. Alţii cred că democraţia este *triumful facultativului* la toate nivelurile: eşti liber să faci tot ce-ţi trece prin cap şi să nu faci nimic impus din afară. O asemenea „convingere“ poate duce la anarhie, la balamuc egolatru, la frenezia arbitrarului, numai la normalitate democratică nu. Apologeţii facultativului trăiesc într-o utopie a nedeterminării: din „convingerea“ că pot face orice (dacă vor), ei deduc, adesea, voluptatea de a nu face nimic. Livrat facultativului, românul adoarme, legănat de micile plăceri ale lui Mitică. Un pic de legiferare n-are cum să-i strice. Evident, legile trebuie să fie clare, inteligente, nuanţate, permisive la excepţia rezonabilă şi, mai ales, respectate. În rest, constrîngerile pot fi, e drept, tiranice, dar, practicate cu înţelepciune şi bună credinţă, pot fi şi formative. Chiar şi dl Geoană ar avea numai de profitat, dacă şi-ar administra, din cînd în cînd, mici porţii de autocenzură. Pentru asta nu trebuie să aştepte să ajungă la vreo convingere.

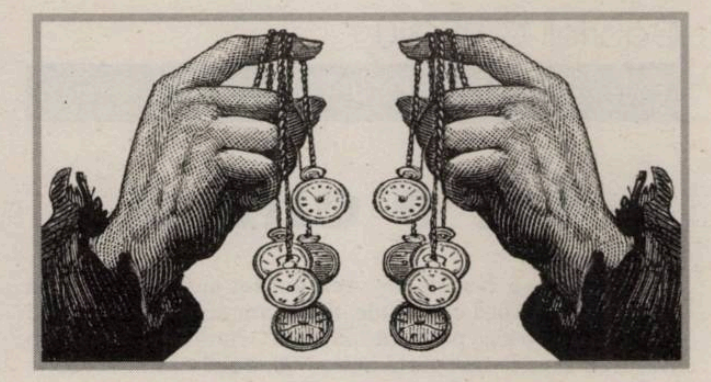

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Aleşi şi nereprezentaţi

A apărut marţi dimineaţa pe HotNews.ro şi pe EurActiv.ro (două site-uri foarte serioase) şi de acolo a fost preluată şi de alţii – de la diverşi bloggeri pînă la tecucionline.ro. Marţi pe la prînz, Google dădea deja peste o mie de rezultate la căutare şi nu mă îndoiesc că, pînă la apariţia acestui articol, „răspîndirea“ se va amplifica, ba s-ar putea ca dl Mihai Gâdea să-i dedice o „dezbatere“, iar dl Cristian Tudor Popescu – un editorial. E o ştire de cîteva rînduri, cu titlul „Imaginea României în UE, în varianta BBC: o bătrînă ţigancă“, însoţită de o fotografie din ziua alegerilor: o – într-adevăr – ţigancă în vîrstă introduce buletinul de vot în urnă. Comentariile cititorilor sînt amestecate: unele intolerante, altele stupide, altele „conspiraţioniste“ (cineva, cu intenţie, vrea să ne facă iar ţărişoara de rîs) etc. Cîteva reproşează BBC că n-a găsit o „imagine mai reprezentativă“ pentru România. Din nou, chestiunea identitară ne doare, iar obsesia imaginii în lume pulsează neliniştită în sufleţelele noastre de proaspeţi cetăţeni ai Uniunii Europene. Altminteri, fotografia e bună ca fotografie de presă.

Ce este însă „reprezentativ“ pentru România după alegerile europene? Să zicem că „o ţigancă bătrînă“ – nu. Atunci ce? Să ne întrebăm, coane Fănică: alegerea lui Gigi Becali şi a lui Vadim în Parlamentul European? Traian Băsescu venit seara la sediul PD-L „s-o ia acasă pe aia mică“? Mircea Geoană anunţînd, hodoronc-tronc, taman în ziua alegerilor, că se retrage din CSAT (unde insistase atît de mult să intre)? Dan Nica, ministrul de Interne, anunţînd senin la emisiunea lui Robert Turcescu cît costă un vot în România? diverşi politicieni demascînd, unul după altul, tentative de fraudă electorală? autobuze cu alegători cutreierînd frumuseţile patriei, de la o secţie de votare la alta? trei sferturi din electorat stînd acasă? PSD şi PD-L declarînd că au cîştigat alegerile ca doi copii care se contrazic („ba eu!“, „ba eu!“), pentru ca apoi să-şi trădeze gîndul ascuns – cine desemnează comisarul european? Nici acestea nu sînt reprezentative?

Poate că nu. Dar, deocamdată, sînt – măcar – caracteristice pentru peisajul nostru public şi pentru democraţia noastră. Alegerile europene au fost un bun prilej de a constata eşecul politicii *à la roumaine*. Participarea redusă la vot se înscrie într-un context mai larg, caracteristic mai multor ţări din Est: aderarea la UE a creat, în alegători, o oarecare stare de relaxare, pe fondul unei senzaţii mai vechi că pentru noi, esticii, oricum totul „se decide la Bruxelles“. Cetăţenii ţărilor postcomuniste nu s-au obişnuit cu ideea că sînt participanţi cu drepturi egale la tot ce se întîmplă în Europa, aşa încît nu prea au priceput rostul alegerilor europene. Dar, pe lîngă acest motiv general est-european, în cazul nostru cred că este vorba şi despre un eşec al partidelor politice: nu reuşesc să mobilizeze cetăţenii la vot, pentru că sînt interesate de tot felul de jocuri şi manevre subterane. O bună parte din electorat nu mai votează din lehamite faţă de „ăştia“, din orice partid ar fi ei: obsesiv prezenţi la televizor, preocupaţi prosteşte de „imagine“, războindu-se permanent în declaraţii ţîfnoase pe tot felul de fleacuri, dar aliindu-se transpartinic „pe dedesubt“ atunci cînd interesele o cer, politicienii români au ajuns – cred – să nu fie deloc interesaţi de o prezenţă masivă la vot. Dimpotrivă. Dacă votează puţini, mai poţi „drege“ cîte ceva cu două-trei autobuze de alegători mutate de colo-colo; dacă s-ar prezenta la vot – să zicem – 90% din populaţie, ar fi mai complicat de influenţat votul: ar fi nevoie de garnituri de tren ticsite de electori, şi tot n-ar ajunge.

Dincolo de chestiunea prezenţei la vot, ziua de 7 iunie 2009 (cînd românii au votat pentru prima dată împreună cu ceilalţi europeni) a scos în evidenţă mediocritatea politicii româneşti şi inadecvarea la ceea ce înseamnă Uniunea Europeană. Sigur, în PE vor ajunge cîţiva oameni de calitate. Dar „războiul“ se va petrece în continuare aici, cu glumiţe şi atacuri stupide, cu obsesia „imaginii“, cu permanenta hăituială pe la televiziuni, cu preşedintele Traian Băsescu rîzînd caracteristic „pe deasupra tuturora“, cu jurnalişti preocupaţi de scandaluri mărunte (dar, cică, aducătoare de audienţă) şi cu un electorat tot mai pasiv. Institutul pentru Politici Publice a estimat că, dacă tendinţa de neprezentare la vot continuă la parametrii de pînă acum, peste două mandate nu va mai merge nimeni să voteze. BBC-ul n-o să mai poată publica, atunci, poza cu „o ţigancă bătrînă“, nereprezentativă pentru România. Vom fi cu toţii „nereprezentativi“ şi „nereprezentaţi“. Nu ne va rămîne decît să întemeiem „a doua republică“...

P.S. Pînă am terminat de scris articolul, poza „nereprezentativă“ a dispărut de pe site-ul BBC. O fi fost autosesizare sau reclamaţie?

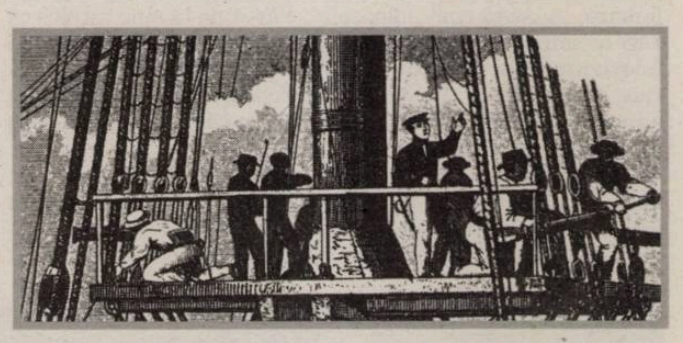

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

ERNEST BERNEA
Civilizația română sătească
168 pp., 16,35 lei

LELIA ZAMANI
Comerț și loisir în vechiul București
184 pp., 19,62 lei

GRAZIELLA DOICESCU
Captivantul București interbelic
112 pp., 16,35 lei

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

ținerea de minte

„Pentru că avea un curişor minunat şi pentru că era atît de afurisit de inaccesibil, mă gîndeam la ea ca la Pons Asinorum. Orice şcolar ştie că Pons Asinorum nu poate fi traversat decît de doi măgari albi, mînaţi de un orb. Nu ştiu de ce trebuie să fie aşa, dar asta-i regula şi a fost stabilită de bătrînul Euclid. Era atît de doldora de carte, pungaşul bătrîn, încît într-o bună zi – presupun că pentru a se amuza – a construit un pod pe care nici un muritor să nu-l poată trece. L-a botezat Pons Asinorum pentru că el era proprietarul a doi măgari albi, şi ţinea atîta la măgarii ăştia, că nu i-ar fi dat niciodată nimănui altcuiva. Aşa încît a urzit un vis în care el, orbul, avea să mîne într-o zi măgarii peste pod, trecîndu-i pe fericitele meleaguri de vînătoare pentru măgari. Ei bine, aşa stăteau oarecum lucrurile şi cu Veronica. Era atît de mîndră de curişorul ei alb şi frumos, încît nu s-ar fi despărţit de el pentru nimic în lume. Cînd avea să sosească momentul, voia să-l ia cu ea în paradis.“

(Henry Miller, *Tropicul Capricornului*, traducere de Antoaneta Ralian, Colecţia „Cotidianul“, Editura Univers, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

La o cafea

„Nea Nucule, aş vrea din tot sufletu' să fiu de acord cu matale, dar n-am argumente." Gogu o zice prefăcut îndurerat, cu un zîmbet pe sub mustaţă. E pe la începutul anilor '90, e şedinţă de redacţie la Ştiinţă-Economic-Agrar, în TVR, şi, cu cîte o cafea în faţă, combatem sumarele. La *Viaţa satului* sînt patru realizatori şi nu pot cădea la pace pe ce să zică în emisiuni. Au căzut de acord doar că nu pot fi de acord, aşa că fiecare face cîte o ediţie pe lună. Gogu şi cu mine stăm mai la margine. El e de la Ştiinţă, eu de la Industrie, nu avem treabă în discuţia lor, dar ne distrăm băgînd strîmbe.

Nea Nucu e omul de stînga. E supărat că nu înţelegem că distrugerea CAP-urilor e o tîmpenie. Că nu se poate cultiva grîu sau orz pe cîte un pogon. Că fură lumea de rupe, ba un tub de irigaţii, ba cărămizile, acoperişul şi uşile de la sediu. Că se duce naibii o plusvaloare. Nu e nebun să pretindă că fostele CAP-uri trebuie să funcţioneze ca pe vremuri, dar îl bate la cap pe Lulu să laude în emisiuni virtuţile asocierii.

Lulu nici nu vrea s-audă. „Întîi să le dea pămîntu' înapoi, dup-aia n-au decît să se asocieze cît vor, cînd vor, care-o vrea." E un fel de liberalul de serviciu. Are o viziune *„mitteleuropäisch"*, crede în agricultura „de burg", cu servicii bine puse la punct, cu un soi de burghezie rurală puternică. Dispreţuieşte sistemul socialist, dar îi foloseşte din plin rămăşiţele. Pe vremea aia, existau încă puternice direcţii agricole judeţene, aşa că unele dacii break cu care se pleca la filmare pentru *Viaţa satului* aveau suspensiile spate ranforsate, să poată ţine „foloasele". Părea de la sine înţeles ca IAS-ul sau CAP-ul să doneze una-alta „pentru băieţii de la televiziune", la sfîrşitul filmării. Mai în glumă, mai în serios, cînd se făcea cîte o agapă în redacţie, cel însărcinat să aducă apa minerală bombănea pentru că era singurul care era pus la cheltuială.

„Bine, Lulule, cu ce mai munceşte dup-aia asociaţia, dacă ăştia fac praf ce le-a rămas de la cooperativă, că fură toţi de rup?" Acum îi sare ţandăra lui nea Martin. „Ba să fure, că nu fură, de fapt, e dreptul lor, e tractorul lor, au furat comuniştii 40 de ani de la toţi. Oamenii îşi recuperează doar ce-i al lor, nu fură. Să radă tot, să nu mai rămînă semn pe faţa pămîntului din toate cooperativele lor, dup-aia să vină popa şi să facă o slujbă, să nu mai fie nici un semn că acolo a fost o drăcovenie de CAP." E radical nea Martin. Acum un an, la locale, o comună de prin Maramureş l-a propus primar. Era cît pe ce să se ducă să candideze. Nea Martin vrea o întoarcere totală la un soi de România interbelică, zglobie, rozalie, tip Ciuleandra. Să se restituie totul şi astfel să ne întoarcem, ca prin minune, printr-un soi de teleportare, înainte de comunism. Pînă la un punct, Lulu şi Martin sînt pe aceeaşi baricadă. Nucu e convins de dreptatea lui şi caută sprijin la nea Radu, al patrulea coleg. Numai că Radu se fereşte de răspunsuri clare. E un tip blajin, molcom, bonom. E bucuros că face emisiuni şi atît. Toate opiniile lui sînt de genul: „Şi tu ai dreptate, şi tu ai dreptate, dar nea Martine, nu le mai zice şi mata aşa arţăgos, că enervezi lumea".

„Păi, cum, Radule, să nu fiu arţăgos, nu l-ai văzut duminica trecută, îl luase pe Iliescu-n braţe cu prostia aia a lui, că să nu se mai dea pădurile-napoi, că o să le taie ţăranii. Cum să nu fiu arţăgos, nu-l vezi cum slujeşte partidu'?" „Haide, băi, că-mi pierd vremea cu voi – replică Nucu – ăla era un citat dintr-un raport de la Banca Mondială, că restituirea pădurilor o să crească tăierile ilegale. Comunişti sînteţi voi cu ideile voastre fixe. Idei puţine, dar fixe, asta aveţi." Grig şi Ionuţ încep să se foiască în scaune, uşor amuzaţi. Ei sînt reporteri, lucrează cu toţi patru, pe rînd, şi nu prea îşi permit să-şi dea cu părerea în asemenea şedinţe. Totuşi, Ionuţ face o încercare de propunere de sumar. „Ce ziceţi de magazinele alea tip Comaico, s-a deschis unul lîngă Bucur, adică magazinele producătorilor. Pare o idee." „Aaaaa, clar că e o idee bună. Scăpăm de intermediari, scad preţurile" – sare nea Nucu. Instinctiv, simt că nu e defel bună ideea, dar nu îmi dau seama de ce şi, oricum, nu mă bag, pentru că e treaba lor, de la Agrar. Cad la pace pe subiect. Lui Lulu îi surîde, că asta înseamnă susţinerea unei infrastructuri comune sat-oraş. Nea Martin nu vede vreo maşinaţiune fesenistă, aşa că tace şi el. Nea Radu e de acord, bineînţeles. Gata. Am terminat cafelele, s-a terminat şi şedinţa.

După o grămadă de ani, îmi dau seama că fiecare avea partea lui de dreptate. Trebuia să se distribuie titluri de proprietate. Numai că hîrtiile alea (date greu, căznit, după ani şi ani de scandaluri şi frecuş) nu au fost defel bilete de intrare în paradisul agriculturii eficiente. CAP-urile au fost „trecute-n nefiinţă", dar prea puţine forme de asociere le-au luat locul. Productivitatea e slabă, tehnologiile sînt de pe

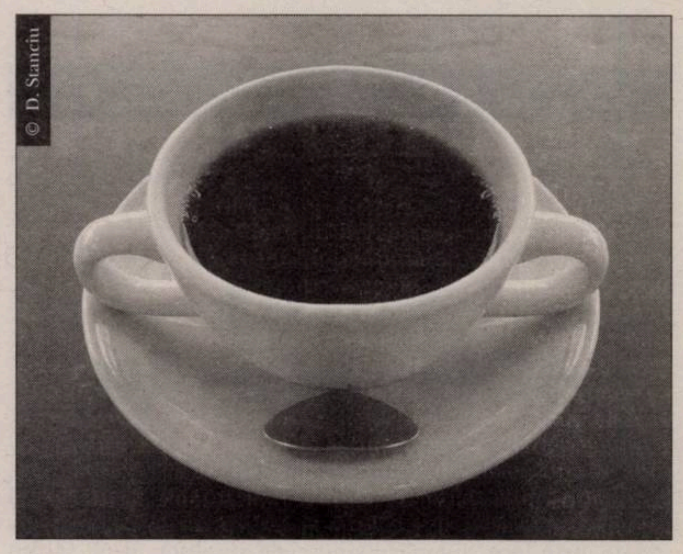

vremea războiului. Prin magazine vedem uimiţi cum apar (pînă şi) corcoduşe de import. Pădurile s-au dat proprietarilor, după cum trebuia. E drept că lăcomia şi sărăcia au dus, pe alocuri, la defrişări păguboase. Paradoxal, exact ideea cu care fuseseră toţi de acord – aia cu magazinele de producător – s-a dovedit o prostie. Pare-se, meseria de fabricant este diferită de cea de negustor şi e greu să le faci bine pe amîndouă.

Între timp, Lulu a divorţat a treia oară, s-a recăsătorit şi, după ce a făcut emisiuni cu poliţia la PRO TV, a ajuns în Deltă, unde şi-a deschis o pensiune de lux. Nea Martin a murit. Nea Radu a ieşit la pensie. Ionuţ a emigrat în Canada. Grig lucrează cu mine emisiuni despre Europa. Nea Nucu a lucrat cîţiva ani în asigurări şi acum a revenit. Face tot emisiuni „de agrar". Gogu a rămas în TVR, acum e director de departament. Şedinţe editoriale nu se mai fac. Nici la noi, nici în alte televiziuni, din ce ştiu eu.

P.S. Articolul „La o ţuică" (v. *Dilema veche*, nr. 276, 18 mai 2009) mi-a adus o bere de la nea Neluţă, gestionarul, în semn de respect că am ţinut minte. Gheorghe a supărat pe toată lumea în Maluri. A luat acasă la el exemplarul din revistă pe care i l-am dat lui Mihai şi nu-l mai dă înapoi. Puiu nu şi-a completat încă formularul de APIA. În final, o erată: Parfumel este *tatăl* lui Gheorghe, nu *socrul*. În rest, rămîne cum am vorbit.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la: .....
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

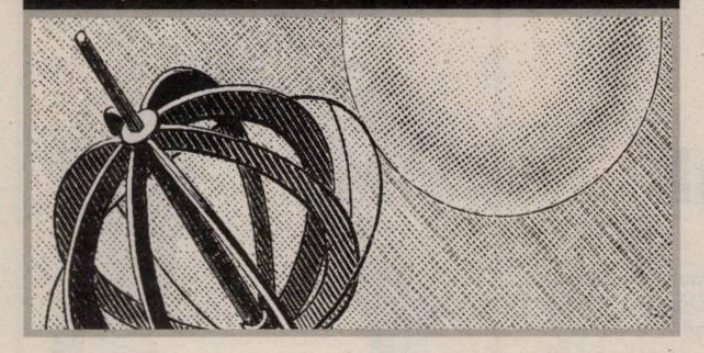

Ce voia Hitler

Cei 65 de ani scurşi de la debarcarea aliaţilor occidentali pe plaja Normandiei au prilejuit din nou mari desfăşurări în spaţiu: oameni şi arme, şefi de state şi servicii secrete, veterani în cărucioare cu rotile, zăngănindu-şi vechile decoraţii, tineri mereu aliniaţi, cu privirea aţintită în viitor. Viitor despre care se speră că nu va mai impune asemenea sacrificii: au murit atunci 10.000 de oameni – americani, britanici, canadieni – pentru eliberarea Europei de armatele naziste. Pentru foarte mulţi tineri, această zi a fost ultima din viaţa lor. Pentru cei care au supravieţuit, viaţa n-a mai fost niciodată aceeaşi. Cînd preşedintele de azi al Statelor Unite, Barack Obama, a omagiat generozitatea, detaşarea de sine, altruismul *(selflessness)* celor de atunci, n-a făcut decît să consemneze dimensiunea unei datorii imposibil de plătit. Încă mulţi americani cred că *D-Day* a însemnat sfîrşitul războiului, că a fost ziua cînd a triumfat democraţia în Europa şi par să nu observe că, pentru o jumătate de continent, războiul s-a terminat cu o nouă formă de totalitarism. Tot ceea ce s-a întîmplat după încheierea conflictului militar – Războiul Rece însoţit de atîtea „războaie calde", decolonizarea Africii şi a Asiei – modifică schema inerentă victoriei: „băieţii buni i-au învins pe băieţii răi"; o analiză mai aplicată a alianţelor şi a consecinţelor acestora ar explica mai adecvat avatarurile postcomunismului în Europa Centrală şi de Est, evoluţiile politice ale stîngii occidentale.

Autorităţile din Rusia abordează problema, fără complexe: s-a creat o „Comisie de luptă împotriva falsificării istoriei în dauna intereselor ruseşti". Din chiar denumirea Comisiei reiese – aşa cum se observa recent într-un articol din *Izvestia* – că nu e nici o dramă dacă istoria se falsifică, de dragul intereselor Rusiei. Invers – e rău. Pe acest val al reinterpretărilor, Kirill – Patriarhul Moscovei şi al întregii Rusii – consideră că numărul mare al victimelor din Al Doilea Război Mondial nu este decît expresia pedepsei lui Dumnezeu pentru rătăcirile poporului rus, în perioada stalinistă. Oficialităţile care nu obosesc în lustruirea imaginii lui Stalin, ca strateg de geniu, ar ezita să-şi însuşească o asemenea viziune. Colonelul Serghei Kovaliov, istoric militar, e preocupat de imaginea lui Hitler: „Ştie toată lumea, Al Doilea Război Mondial s-a declanşat din cauză că Polonia nu a satisfăcut pretenţiile Germaniei. Dar e mai puţin cunoscut ce anume a vrut Hitler. Pretenţiile Germaniei erau foarte moderate: includerea coridorului Danzig în cel de-al III-lea Reich, necesar pentru construirea de drumuri care să lege Prusia orientală de restul teritoriului german". Kovaliov nu crede că asemenea pretenţii ar fi cu totul „neraţionale" deoarece „majoritatea locuitorilor nemţi de pe acest teritoriu, rupt de Germania – conform Tratatului de la Versailles –, dorea să fie legată de patria lor istorică". Deci „ştie toată lumea". Într-adevăr, pînă în urmă cu cîteva luni, toată lumea ştia că Polonia a fost o victimă a invaziei hitleriste, că pretenţiile teritoriale ale Germaniei nu au fost formulate pentru a fi satisfăcute, ci pentru a motiva ocuparea Europei. Articole de genul celor semnate de Kovaliov – un istoric de provincie, fără renume, care îşi spune şi el părerea, nereprezentînd o poziţie oficială – nu sînt decît baloane de încercare: Rusia îşi croieşte straie noi de mare putere, sărbătorind cu fast propriile victorii, recuperînd ceea ce se poate din hainele vechi, prilej pentru puţinii veterani rămaşi în viaţă să-şi zăngăne decoraţiile şi să-i jelească pe cei morţi.

globul cubic

Lupta continuă

De cînd s-a declarat în mod oficial încheiată lupta cu terorismul, organele de securitate din Rusia combat extremismul. Într-un articol din *Ejednevnîi Jurnal*, reluat în *The Moscow Times,* Irina Borogan, expert în serviciile secrete, arată că „începînd din această primăvară, mii de ofiţeri de poliţie din toată ţara au fost obligaţi să se ocupe de detectarea extremiştilor. Dar este evident că numărul ofiţerilor îl depăşeşte pe cel al extremiştilor şi, în consecinţă, autorităţile au fost obligate să exagereze numărul extremiştilor pentru a justifica existenţa noii direcţii din Ministerul de Interne (MVD)". În concepţia Ministerului de Interne, cei mai de temut extremişti sînt activiştii pentru drepturile omului. Printr-o şmecheră trăsătură de condei, cauza drepturilor omului susţinută de Occident este persecutată în numele luptei pe care Occidentul o duce împotriva terorismului. „Justiţia – continuă Borogan – a refuzat să recunoască existenţa extremismului în peste jumătate din cazurile aduse la cunoştinţă şi acum organele MVD se concentrează asupra prevenţiei". Prevenţia implică monitorizarea convorbirilor telefonice, a scrisorilor, urmărirea prin ţară şi în străinătate a unor indivizi consideraţi de autorităţi „potenţial extremişti"; se alcătuiesc „liste negre" cu numele acestor oameni, fie că au fost puşi vreodată sub învinuire, fie că nu, listele coexistînd în bazele de date cu cele al delincvenţilor. Existenţa acestor practici a fost confirmată în procesul intentat lui Serghei Şimolov, preşedintele Societăţii pentru drepturile omului din Nijnii Novgorod, şi în cel al lui Roman Dobrohotov, alt membru al Mişcării pentru drepturile omului. În instrucţiuni speciale, ofiţerilor li se dă un ghid de comportare pentru contactul cu aceşti cetăţeni „chiar în situaţiile cînd aceşti indivizi nu sînt suspecţi de delicte". Conform acestor instrucţiuni, „potenţialii" sînt opriţi pe stradă sau coboriţi din tren, cînd sînt în drum spre vreo manifestaţie. „Cel mai înfricoşător este faptul că autorităţile pot include pe oricine doresc, în aceste liste. Tribunalele au declarat listele «absolut legale»." **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Noroc cu melancolicii

Lui Matei Călinescu, la aniversare

„15 iunie 1974. Patruzeci de ani şi-n suflet aceeaşi adolescenţă amară: am trecut prin tot soiul de situaţii, dar felul meu de a fi şi a reacţiona a rămas acelaşi. Anii mei nu se adună, ci fug, se risipesc, iar fiinţa mea adîncă e la fel de vulnerabilă ca la douăzeci de ani. Nu mă pot împiedica să cred că atîta vreme cît îmi resimt vîrsta ca pe-o abstracţie, totul e bine (acest bine fiind însă şi el tot o abstracţie). Ionel îmi scria mai de mult că sînt un om norocos – ca toţi melancolicii. Are dreptate, numai că melancolia mea e extrem de eficace în a goli norocul, sau percepţia lui, de sensul realităţii. Reală rămîne doar melancolia."*

Melancolicii se plasează, întotdeauna, la o graniţă. Ei sînt oamenii frontierei. Ei nu aparţin niciodată, pe de-a-ntregul, unei singure lumi. Biografiile lor îi ţin prizonieri într-o parte, dar sufletul şi mintea lor sînt, cel mai adesea, în partea cealaltă. Ei sînt purtaţi în viaţa lor, care se derulează evenimenţial într-o anumită lume, de dorinţe, reverii, nostalgii sau remuşcări din cealaltă lume. Oamenii aceştia au noroc – spune prietenul lui Matei Călinescu. În fond, ghinionul e atît de legat de context, de o anumită lume şi numai de ea, încît cei care sînt între două lumi nu pot fi loviţi din plin. Există mereu o bună parte din fiinţa unui melancolic care, în lumea cealaltă fiind, este inaccesibilă ghinionului, tocmai de aceea. Acesta este, poate, norocul melancolicului. Norocul înţeles ca lipsă a ghinionului, dar nimic mai mult.

Matei Călinescu stă la mai multe graniţe deopotrivă şi, de aceea, melancolia lui e cu adevărat spectaculoasă. Mai întîi, el stă la graniţa dintre lumea americană şi lumea românească. Ani la rînd a locuit într-una din cele două lumi şi a vibrat interior la cealaltă. Apoi, Matei Călinescu stă la graniţa dintre spaţiul cotidianului şi literatură. Vedeţi, evit cuvîntul „realitate" în acest binom, pentru că, luat repede, n-aş şti să spun dacă există o altă realitate în afara povestirilor, scrise ori nu, despre ceea ce trăim noi ori alţii. Acesta e spaţiul literaturii în sens american *(fiction)*. Ce altceva există cu adevărat în afara sa îmi e neclar. La limita acestui spaţiu al naraţiunii-literatură, acolo unde el se opreşte şi începe viaţa înţeleasă ca voinţă sau ca ambiţie sau ca epifanie sau cum vreţi dvs., îşi are foişorul de observaţie Matei Călinescu. În fine, Matei Călinescu stă la graniţa dintre lumea scriitorului şi lumea criticului şi a profesorului. Autorul lui *Zacharias Lichter,* dar şi al unor volume de poezii (sper să nu comit o indiscreţie dacă mărturisesc că, acum cîţiva ani, discutînd cu el despre identitatea sa intelectuală, mi-a spus fără ezitare: „de fapt, eu sînt poet") este şi un mare comparatist, autorul unor contribuţii majore la teoria lecturii sau la înţelegerea relevanţei operei scriitorilor moderni, a lui Mateiu Caragiale, a lui Mircea Eliade, a lui Eugène Ionesco.

Plasat astfel, Matei Călinescu ştie mai multe decît ne spune şi înţelege mai mult decît transmite. Nu am să ştiu niciodată de ce Matei Călinescu nu vrea să ne spună mai mult din ceea ce ştie. Şi, ciudat lucru, cu cît îmi dau seama de asta, cu atît îmi este mai drag...

Cînd împlinea 40 de ani, acum exact 35 de ani, Matei Călinescu mărturisea „în suflet, aceeaşi adolescenţă amară". Nu cred că l-a părăsit. Melancolicii nu se schimbă niciodată.

„La ultimul curs, vorbindu-le studenţilor despre estetica lui Proust şi citindu-le cu glas tare fragmente ilustrative din *Le temps retrouvé,* m-a izbit – ca acum cîţiva ani, la Bucureşti, cînd ţineam cursul special despre simbolism – neiertătorul lui pesimism, din perspectiva căruia singurul lucru adevărat, în afara acelor faimoase «impresii» sau senzaţii de eternitate (atît de capricioase şi de neprevăzute ele însele, atît de efemere) pe care le reînvie memoria involuntară, e scrisul. Scrisul conceput ca o asceză. Plăcerile, pasiunile – chiar cele mai dezinteresate – nu sînt decît jocuri ale iluziei. Bunăoară, prietenia. În acele momente calme, aparent privilegiate, cînd stăm de vorbă cu prietenii noştri, e ca şi cînd am sta de vorbă cu nişte mobile – ca anumiţi nebuni care atribuie viaţă materiei inerte. Izbitor pasaj. Sîntem prizonierii iluziei, sîntem singuri, pierdem timpul, ne pierdem în timp. Dar despre ce altceva se poate scrie, decît despre timpul pierdut? Şi ce altceva putem spera să regăsim? Cum tot am ieşit din logica lui Proust, mă întreb de ce n-ar fi şi scrisul o pierdere, o a doua pierdere, pînă la urmă tot o iluzie, fie ea şi superioară altor iluzii? Căci uităm repede ce-am scris şi memoria involuntară nu mai e, în acest caz, de nici un ajutor. Evident, putem citi, reciti. Dar să fie asta salvarea? Scriu, deci sînt, pare a spune Proust. Scriu: folosesc timpul pentru a construi o «catedrală», o imagine a lumii, o lume în afara lumii, un loc de reculegere şi regăsire de sine. Scrisul e o asceză, dar o asceză constructivă. Pesimismul lui Proust mă atrage, exercită asupra mea o ciudată seducţie. Acest pesimism e atît de dogmatic (cu excepţia teoriei scrisului), încît e aproape la îndemîna oricui să-l respingă şi chiar să-l ia în rîs (unele din formulările lui, cum ar fi cea despre prietenii-mobile, devin comice cînd sînt scoase

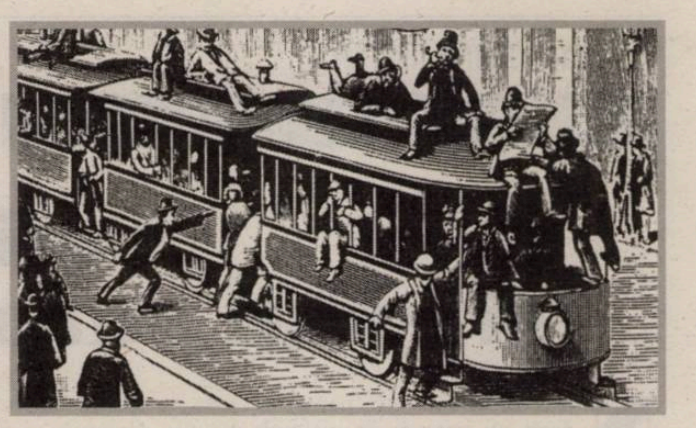

din context). Reacţia studenţilor la lectura cu glas tare a pasajului despre iluzia prieteniei a fost una de uimire şi de abia stăpînită ilaritate. Asta m-a iritat şi, întrerupîndu-mă din lectură, am încercat să le demonstrez că, integrată ansamblului, afirmaţia lui Proust devine perfect *normală,* în ambele sensuri posibile: corespunzînd normei şi dătătoare de normă. Luată separat, aserţiunea e desigur o enormitate. Dar nu-i treaba scriitorului – parafrazîndu-l pe Rimbaud – să transforme enormitatea în normă?"*

Şi nu e treaba melancolicului să fructifice cumva norocul plasamentului său privilegiat? Există, desigur, melancolici rataţi şi melancolici împliniţi. Mărturiile lui Matei Călinescu, venite din spaţiul atîtor graniţe şi atîtor întretăieri de drumuri, îl împlinesc pe deplin şi transferă privilegiul norocului asupra noastră, a celor care ţinem la el, îl preţuim şi îl vom citi/reciti mereu.

* *Un altfel de jurnal. (1973-1981)* de Matei Călinescu, Editura Polirom, 2005.

ready made

„Clasa netoţilor, robiţi acum cîţiva ani, dintr-un simţimînt de umanitate boierească, de către cîţiva boieri pe care nu-i voi numi, spre a-i vinde Vistieriei cu prăsila lor în cincisprezece ani cîte zece galbeni sufletul. Mare sacrificiu în interesul umanităţii! În timpul robirei netoţilor, astă clasă vagabondă se compunea, dupe cum se zicea pe atunci, de vr'o douăzeci mii individe."

(Cezar Bolliac, *Opere,* vol. II, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Anunţuri importante

Stimaţi şi dragi concetăţeni, – în locul primelor de altădată, li se vor da, cu-ncepere de mîine, proprietarilor de automobile, dar şi celor mai buni prieteni ai lor, anume *prietonii,* mici premii de profil: mascote, iconiţe şi fanioane. Marele premiu va consta, lunar, într-o canistră de benzină *Premium* şi o ştergătoare de geamuri, din meşină. – În consecinţă, cumpăraţi-vă maşină! Numai maşina vă asigură benzina, recte marele premiu-n *Premium*... Depuneţi aşadar, la orice bancă de credit sau din parcul de alături, începînd de mîine dimineaţă, cîte-o jumătate de chenzină. Lucrînd cîte-o duzină de zile, în uzină, fără să v-atingeţi de chenzină, vă puteţi lua o limuzină, dintr-o generaţie mai nouă, chiar mezină, mai rezistentă decît o drezină, în decurs de mai puţin de un deccenium. – Numai maşina vă asigură benzina: marele premiu *Premium*.

◊

Atenţiune, atenţiune: în curînd, – noi romane de capă şi spadă, de crapă şi pradă, de scapă şi adă, de mapă şi ladă, de ceapă şi mladă, de pleoapă şi noadă, de sapă şi-nnoadă, de grapă şi-ogradă, de groapă şi stradă, de trapă şi nadă, de ţeapă şi sfadă, de iapă şi iadă, de-otreapă şi-ocheadă de schioapă şi fadă, de ţoapă şi smeadă, de apă şi cadă... În curînd, – noi romane de capă şi spadă!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Unul mai tare ca altul

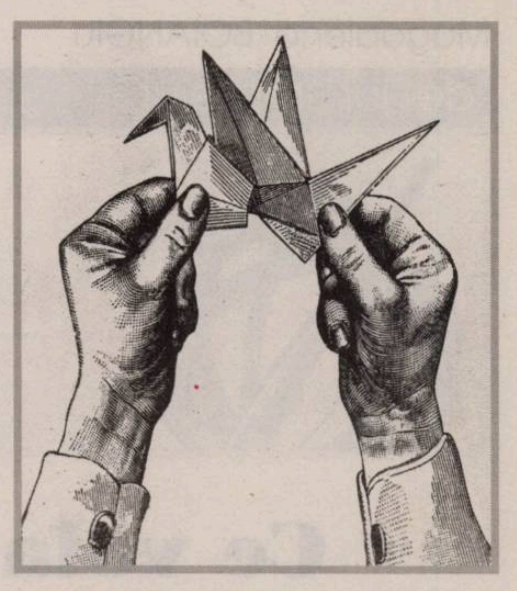

Roger Federer a cîştigat duminică primul său titlu la Roland Garros. Dar nu pe bietul Sölderling l-a bătut de fapt. El a egalat recordul de 14 trofee de mare şlem deţinut de Pete Sampras (care nu a cîştigat niciodată pe zgura de la Roland Garros). Toată lumea face azi comparaţii între cei doi mari jucători. Unul născut în 1971, celălalt – cu zece ani mai tîrziu. Pînă acum, datele sînt neverosimil de apropiate. Unul a dominat ultimul deceniu al secolului trecut, celălalt a dominat primul deceniu al secolului acesta. Fiecare a pierdut în carieră cîte 26 de finale în turnee ATP. Federer a cîştigat 67, iar Sampras – 66. Amîndoi au aceeaşi înălţime – 1,85. Şi unul, şi celălalt sînt jucători de tip rafinat. Şi unul, şi celălalt au avut cîte un challenger important, cam pe acelaşi tipic (cu lovituri dure şi costumaţie nonconformistă) care, de-a lungul întregii cariere, le-a mîncat zilele. A fost Agassi pentru primul, e Nadal pentru al doilea.

Şi Federer, şi Sampras fac figură de băieţi buni. Nici unul nu are grimase de luptător, nici unul nu scoate strigăte indecente de atac. Amîndoi au trecut prin cîte un rar episod uman de plîns pe teren. Altminteri, forţa naturală le stă ascunsă sub multe straturi de civilizaţie şi bun-simţ. Mi-l amintesc pe Sampras elogiind cu fairplay (inexplicabil pentru mulţi) un adversar care-l bătuse într-o finală la US Open – Lleyton Hewitt. Tot aşa, îmi persistă în faţa ochilor figura jenată de duminică a lui Federer, cînd un spectator zărghit a sărit pe teren încercînd să-i pună de gît steagul Elveţiei.

Între cei doi există, de bună seamă, şi nişte diferenţe. Sampras a stat în total aproape şase ani în fruntea clasamentului mondial, faţă de cei doar cinci ani de supremaţie ai lui Federer. Sampras a cîştigat de şapte ori turneul turneelor, Wimbledon, pe care Federer l-a cîştigat de „doar" cinci ori. Federer a fost însă cel care i-a curmat lui Sampras, în sferturile de finală din 2001, o serie neîntreruptă de 31 de victorii la Wimbledon. Acela a fost, de altfel, primul şi singurul meci oficial dintre cei doi, şi nimeni nu cred c-a perceput atunci anvergura momentului, schimbarea de ştafetă. Altfel, ei nu s-au mai întîlnit decît în turnee demonstrative.

Federer a fost parcă gratulat cu mai multe superlative. Despre el se spune mereu că e perfecţiunea întruchipată, că e precis ca un ceas elveţian. Totuşi, din punct de vedere tehnic, ceasului îi cam lipseşte o limbă. Adică un rever pe măsura celorlalte lovituri. Deşi atît de mare campion, Federer e un tip care se fereşte ca un începător de această lovitură (cu preţul a kilometri în plus de alergare). Nici Sampras nu lovea cu reverul aşa cum dădea cu dreapta (mai ales celebrul său forehand din alergare). Şi el era chinuit de adversarii care-i căutau permanent partea stîngă a terenului, dar nu refuza niciodată provocarea loviturii pe rever, care era totuşi redutabilă, cu braţul întins, ca de spadasin (nu crispată ca a succesorului său).

Federer are lovituri cu mult efect, de o extraordinară eficienţă. Sampras lovea mai plat cu un plus de spectaculozitate. Serviciul lui Sampras era o idee mai puternic şi mai elegant, în vreme ce al lui Federer e mai incomod pentru adversar (care nu poate intui unde va ajunge mingea). Federer mai are ceva vreme să depăşească într-un mod mai convingător recordurile lui Sampras. Acesta din urmă însă i-a recunoscut deja titlul neoficial de cel mai mare tenisman al tuturor timpurilor. Şi într-adevăr, Federer e probabil cel mai eficient jucător văzut vreodată pe un teren de tenis. Mie însă, trebuie să mărturisesc, mi-e dor de talentul şi eleganţa lui Sampras, de încîntătorul lui joc la fileu şi de smash-ul din săritură care făcea deliciul publicului.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Caligula şi calul europarlamentar

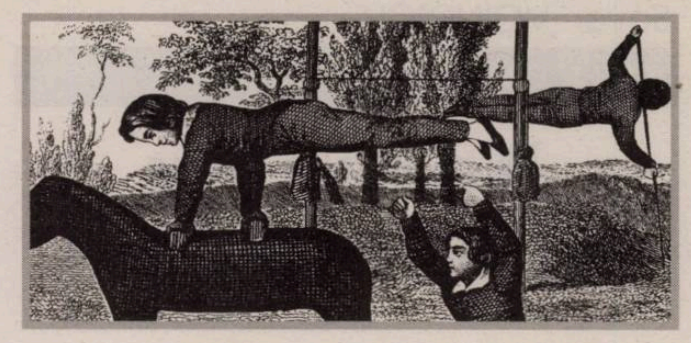

Nu e nimic mai bun pentru o carte de istorie hazlie decît un imperiu în ultimele lui zile. Caligula şi-a promovat calul, Hitler s-a însurat, General Motors a lansat prototipul maşinii electrice, iar Nicolae Ceauşescu s-a dus în vizită în Iran, să strîngă relaţiile. Pe ultima sută de metri a Uniunii Europene, se întîmplă la fel: dinspre sateliţii mici, îndepărtaţi şi ciudaţi, se reped spre centru tot felul de personaje, pe lîngă care calul ajuns senator nici nu mai pare aşa incompetent. Şi nici cu mult mai comunicativ.

Nu ne mai întrebăm cum de-am ajuns aici, că e clar. Problema e ce să facem ca să nu fim judecaţi după aşa panarame. Aici, veştile sînt mai degrabă bune.

Prima: cel mai bun aliat al nostru e ignoranţa lor. Un prost care nu ştie limbi străine nu e nici pe departe aşa periculos ca unul care a învăţat. Prostul care dă din mîini are, pînă la urmă, un repertoriu limitat. Iar în privinţa asta, Becali e europarlamentarul perfect: n-are să apuce să ne facă de rîs pentru că nu poate să spună nici o tîmpenie în altă limbă decît română, iar tîmpeniile din română sînt, cu voia lui Caragiale şi Eminescu, intraductibile.

Al doilea: oamenii ăştia n-au timp de Parlament. Cei mai ciudaţi dintre cei proaspăt aleşi sînt ca duhul din cartea Doinei Ruşti *(Zogru,* pentru cine n-a citit): îşi pierd vlaga cînd trec Dunărea sau munţii. De-aia preferă să piardă vremea pe aici, decît să cîştige 200 de euro pe zi la Bruxelles. Ăia oricum sînt bani de benzină pentru Gigi.

Al treilea: politica nu mai e ce-a fost nici pe la alţii. Sînt ţări care trimit exponate la fel de bune pentru Casa Ororilor, departamentul Idei Trăsnite. L-aţi văzut pe naţionalistul olandez care voia să taie banii pentru România? Aşa l-au ales, fără să se gîndească la viitorul boicot al florăreselor din Piaţa Amzei (apropo, în mod abuziv închisă de curînd)!

În fine, un mare avantaj al europarlamentarului nostru care nu se pricepe ce e disciplina. Pe vremea cînd primul român mergea în spaţiu, o glumă spunea că, la întoarcere, Prunariu avea mîinile roşii. Ruşii i-ar fi dat tot timpul peste mînă cînd încerca să pună mîna pe butoane. Aşa şi cu cei proaspăt aleşi: să fim mulţumiţi dacă o să asculte de liderul grupului, care la mai toate partidele e unul cu experienţă şi care ştie mersul, amplasarea cafenelelor şi cea mai bună brutărie din apropiere.

Şi nu, dacă mă întrebaţi, n-am băgat-o pe Eba în toată gloata asta. Am să difer aici de opinia generală a nasurilor fine ale inteligenţiei. Eba îmi place, dar nu cînd încearcă să fie altcineva, ci atunci cînd e ea însăşi. Eba poate să scoată un tînăr din casă să voteze şi asta e cel mai important. Mai bine să voteze cu ea, decît să-şi facă tricou cu Vadim, în postură de Che Guevara creştin şi patriot. Totul e să nu încerce să ne aburească cu alt limbaj decît cel al generaţiei ei.

Apropo de generaţii: mulţi dintre cei care mi-au scris despre destinul decreţeilor (la provocarea din ultimul articol) sînt oameni fie trişti că au rămas în ţară, fie trişti că au plecat. Pe nici unul nu-l mişcă alegerile, Europa, devenirea ţării şi planurile de dezvoltare. Toţi par înfrînţi de dezvoltarea fără plan: cei care stau în ţară o văd mergînd spre o mare scenă de manele, cei care au plecat şi mai fac o vizită aici o văd împietrită în ale ei.

Lotul 2009 de europarlamentari exprimă exact această din urmă tendinţă: nu doar că nu se prind obiceiurile bune ale altora, dar cele rele par să treacă spre următoarele generaţii. Oameni care aveau cam doi anişori la vremea primelor imprecaţii ale tribunului l-au votat ca pe un *newcomer, cool* şi spectaculos. Povestea întoarcerii lui Vadim Tudor în politică merită ecranizată de regizorul lui *Jurassic Park*. Va costa şi mult mai puţin, întrucît dinozaurii noştri sînt deja vii şi nu consumă decît fripturi, n-ai nevoie să-i bagi în priză, poate doar să-i scoţi...

În rest, fireşte că a fost un week-end frumos. Iar faptul că cei mai mulţi l-am sărbătorit prin apăsarea butonului *reject* nu înseamnă absolut nimic. Nu-i lăsaţi pe analişti să vă facă să vă simţiţi vinovat. Sau să vă explice c-aţi dat prin asta vreun mesaj.

Nu mai e nimic de spus. Spectacolul trebuie privit exact ca opera: sigur că doamna aceea grasă n-are 18 ani şi nu iubeşte pe nimeni. Închide ochii şi ascultă muzica. Guţă, zici şi tu ceva?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Femeia britanică

Femeie la Londra? Nimic mai *natural!* Chiar mă mir că nu am văzut pe nicăieri o astfel de reclamă, de *logo,* de stindard, mă rog, de ceva care să afirme clar şi fără complexe acest lucru care îţi sare în ochi de cum pui piciorul în Londra.

Sorry ladies, dar trebuie să spun că am văzut şi femei mai frumoase la viaţa mea. Ştiu că asta sună „sexist" şi „Eastern European", mi-aţi spus-o în repetate rînduri în aceste cîteva zile petrecute în capitala imperiului britanic, dar ce să fac, nu mă pot stăpîni, cred că e ceva „cultural" la mijloc! Dar o să spun imediat şi că nu am văzut nici ceva mai amuzant şi mai *touching!*...

Dacă un designer de modă – sau pur şi simplu o femeie obişnuită din Bucureşti – ar sta cu picioarele în apă rece, fiind bine plătit pentru a imagina cele mai nepotrivite combinaţii de culori şi de piese vestimentare, cred că nu ar putea egala imaginaţia, în acest sens, a londonezelor. Trecem peste gaura din ciorapi sau din cot, e deja banal. Dar chiar şi pentru mine, care de abia ştiu cu ce mă îmbrac eu însumi, stilul londonez este şocant. Începe cu culorile, combinate adesea ostentativ „nepotrivit", de genul roz bonbon şi verde prăzuliu sau toate culorile curcubeului combinate în stilul sorcovă. Continuă apoi cu accesoriile: am în faţa ochilor, de pildă, o fată mai plinuţă (la noi, machiştii balcanici, s-ar fi chemat obeză), îmbrăcată într-o fustă cloche, foarte largă, asortată cu o fundă roz imensă pe şoldul stîng şi zîmbind fericită pe bicicleta ei. Era ca un tort onomastic – şi chiar asta cred că dorea să spună. Se încheie apoteotic prin piese vestimentare insolite sau combinate insolit: fata aceasta subţirică, de pildă, îmbrăcată cît se poate de *casual* şi cu un joben mic pe vîrful capului sau apariţia aceasta în rochie albă de mireasă, ieşită parcă de la un azil, cînd de fapt e studentă la Goldsmith. Mai ales la sfîrşit de săptămînă, se adaugă apoi tot felul de sărbătoriri sau alte evenimente cu îmbrăcăminte tematică: grupul acesta de piraţi sau acela de dovleci sau, mai încolo, cele patru fete cu peruci roşii care rîd şi rîd şi rîd... Şi toată lumea se distrează pe rupte.

Recunosc, din cultura mea balcanică, probabil, face parte şi faptul că am o anumită aversiune faţă de femeile bete. Dar fetele din Londra o fac atît de rapid şi de „natural", încît nu ai timp să te superi. Şi apoi, rîd atît de fericite în timp ce îşi caută echilibrul pe stradă sau şi-l adună de pe jos, încît te apucă şi pe tine rîsul şi le ajuţi să meargă mai departe, în timp ce ele îţi repetă *thank you, thank you*... şi rîd mai departe. Iar rîsul acesta îl poţi auzi la trei străzi de jur împrejur.

Din acelaşi repertoriu de „naturalețe" face parte şi căscatul: niciodată ele nu pun mîna la gură, aşa cum m-a învăţat pe mine mama că e politicos: am văzut mai multe guri căscate, în aceste cîteva zile, decît un dentist într-o lună supraaglomerată!

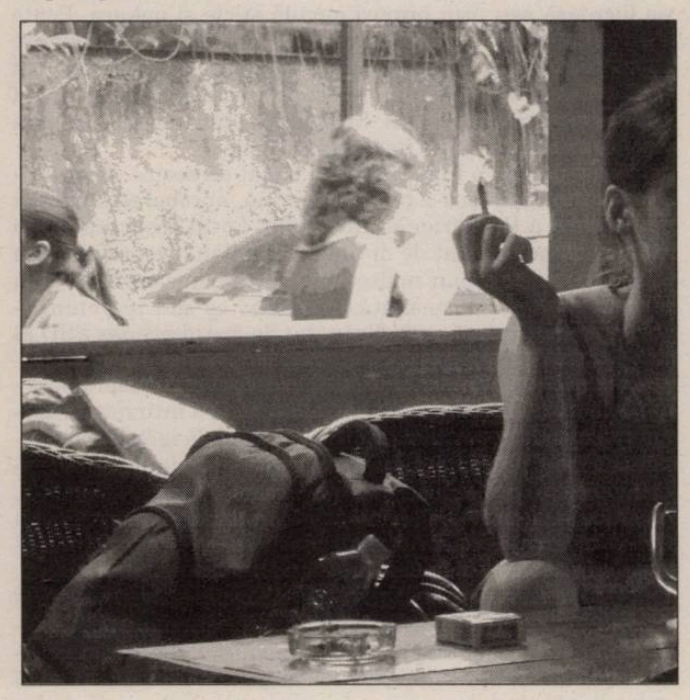

Nu trebuie înţeles din toate acestea că e vorba de un soi de exotism de gen, că aşa e „femeia britanică" de cînd a apărut ea pe lume. Evident că nu toate femeile sînt la fel şi mai ales că lucrurile sînt mai complicate şi cu rădăcini profunde în societatea britanică, în general. Să nu uităm că englezii au produs o serie lungă de ceea ce antropologii numesc „rituri de răsturnare", de la Hyde Park la *underground* (care se pronunţă la fel din Franţa sau Germania pînă în România), trecînd prin *beat generation* şi tot ce a însemnat aceasta pentru lume. Însoţind toate acestea şi cu o bibliografie bine asortată, precum filmul *If,* de pildă, pentru cei care vor să înţeleagă mai multe. Femeile din Londra actuală sînt astfel un fel de carnaval de fiecare zi (cînd nu sînt prea obosite...), jucînd „răsturnarea" cotidiană a uneia dintre cele mai conservatoare societăţi din Europa, într-o „naturaleţe" ostentatorie, dar nu lipsită de detaşarea necesară unei doze bune de autoironie. Cînd aceasta dispare, apar revolta şi răsturnarea „pe bune"...

Mergînd să-mi beau cafeaua de adio în Russell Square, am dat peste o plăcuţă comemorativă discretă, prinsă în cuişoare pe o bancă din parc: *In memory of Nellie Brown (née Murphy), 1912-2004 and Tom Brown, 1908-1968, London lovers who lived and worked in Bloomsbury*. Reversul medaliei, la fel de „natural" şi el...

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

EDITURA INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN, LA BOOKFEST

Standul nr.4, Pavilion 16, ROMEXPO

Programul lansărilor de carte:

VINERI, 19 IUNIE

ora 17.00

Album *Cel ce se pedepseşte singur*
Ştefan Bertalan, Florin Mitroi, Ion Grigorescu
Arta şi România în anii '80-'90

Prezintă:
Erwin Kessler
Ruxandra Demetrescu
Ion Grigorescu

SÂMBĂTĂ, 20 IUNIE

ora 12.00

Gabriela Omăt
Modernismul literar românesc
in date (1880-2000) şi texte (1880-1949)

Prezintă:
Paul Cernat
Paul Cornea

ora 14.00

Album *Florin Ciubotaru*

Prezintă:
Gyuri Vida
Henry Mavrodin

ora 15.00

Marina Dimitropoulos şi colecţia ei de artă românească

Prezintă:
Pavel Şuşară
Mihai Sârbulescu

SAPTE SERI DILEMA VECHE Radio România Cultural

35% reducere pentru toate titlurile prezente la stand

PUBLICITATE

Ne place să ne punem întrebări şi să găsim răspunsuri incomode

Doctrina şocului

Perspectiva de nicăieri

Ne place să ne lăsăm furaţi de poveşti în romane care nu pot fi lăsate din mână

Monştri plini de speranţă

Trebuie să vorbim despre Kevin

Ne place să ne lăsăm fermecaţi de frumos şi să-l admirăm în albumele noastre de artă

Oglinda lumii. O nouă istorie a artei

Transgresiuni Ofensele artei

Ne place ne place să redescoperim copilăria în cărţi pe care le poţi citi la orice vârstă

Prinţese date uitării sau necunoscute

Gauguin şi culorile tropicelor

Ne-ar plăcea sa ne întâlnim la **bookfest 2009** in perioada **17- 21 iunie, ROMEXPO** şi pentru a dovedi asta am pregătit **preţuri speciale la standul nostru.**

VELLANT

Andrei PIPPIDI

SOS București

Crima din strada Maria Rosetti

Sună ca un titlu de roman poliţist, dar aşa trebuie să se vorbească despre ce s-a întîmplat în Bucureşti pe 23 mai. O jumătate de oră a fost de ajuns pentru a distruge încă una dintre casele de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, puţine cîte au mai rămas ca să ne aducă aminte de adevăratul chip al oraşului nostru. Fiindcă, nu încetez s-o repet, un oraş nu poate să nu aibă o fizionomie caracteristică, iar în acest caz ea este dată de stilurile care s-au succedat în arhitectura bucureşteană între Independenţă şi sfîrşitul ultimului Război Mondial. Este ceea ce au încercat să păstreze zonele protejate, stabilite prin legea 422, o lege încălcată zilele trecute prin demolarea imobilului din str. Maria Rosetti, nr. 38.

Ceea ce a sfărîmat buldozerul era o clădire nobilă şi discretă, a cărei viaţă cuprindea cinci generaţii omeneşti. Înlocuirea ei printr-un P+9, de felul celor care au început să răsară în cartier, e o faptă ticăloasă. Ştim cine a săvîrşit-o:

se cheamă „Trei lacuri SRL“ şi o anchetă judiciară ar trebui să fi aflat pînă acum numele cui se ascunde sub acea firmă.

Planul urbanistic de detaliu (PUD) care a permis ilegalitatea, fără a avea nici avizul Direcţiei de Cultură, nici un PUZ (plan urbanistic zonal) care să admită o derogare de la înălţimea maximă prevăzută prin PUG (plan urbanistic general), poartă data de 4 noiembrie 2008. Autorizaţia de desfiinţare vine la 30 decembrie, zi în care, în mod normal, nu se lucrează sau prin birouri circulă sticle şi pahare. Poate euforia generată de licorile Anului Nou i-a făcut să semneze pe primarul Onţanu şi pe o dnă Bagdasar – fost arhitect-şef al sectorului 2 şi îndeplinind acum funcţia de inspector-şef adjunct pentru Bucureşti. Se vede că sînt unii care numai şefi pot să fie, oriunde i-ar aşeza soarta.

Numai după o lună, cineva a băgat de seamă că autorizaţia era ilegală şi s-a cerut, de formă, aprobarea Direcţiei de Cultură a Primăriei Municipiului. Locul acela era, la 29 ianuarie, încă ocupat de dl Ştefan Damian, despre care am avut prilejul să spun multe lucruri rele, dar care, de astă dată, a refuzat să consimtă. Un motiv ca să-l regretăm acum, cînd postul său a fost căpătat de fostul primar PSD al sectorului 3, Eugen Pleşca.

Personajul căruia-i va reveni de azi înainte răspunderea patrimoniului Capitalei este, cum presa n-a întîrziat să dezvăluie, un securist care a parcurs drumul de la uslaş la slujbaş corupt. Cunoştinţele sale în materie de artă şi literatură nu sînt decît cele pe care le-a putut dobîndi în liceu, demult, dar îşi datorează numirea algoritmului politic şi protecţiei acelui Caliban pe care-l vedem zilele astea pe afişele electorale.

Informaţiile de mai sus şi altele, de notorietate publică şi ele, impun concluzia că nimic nu mai poate apăra trecutul aşa cum se întrupează el în vechile clădiri. Nici Comisia Monumentelor Istorice, redusă de atîta timp la un rol consultativ, deci decorativ, nici ministrul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului, deşi a alergat imediat să oprească de-

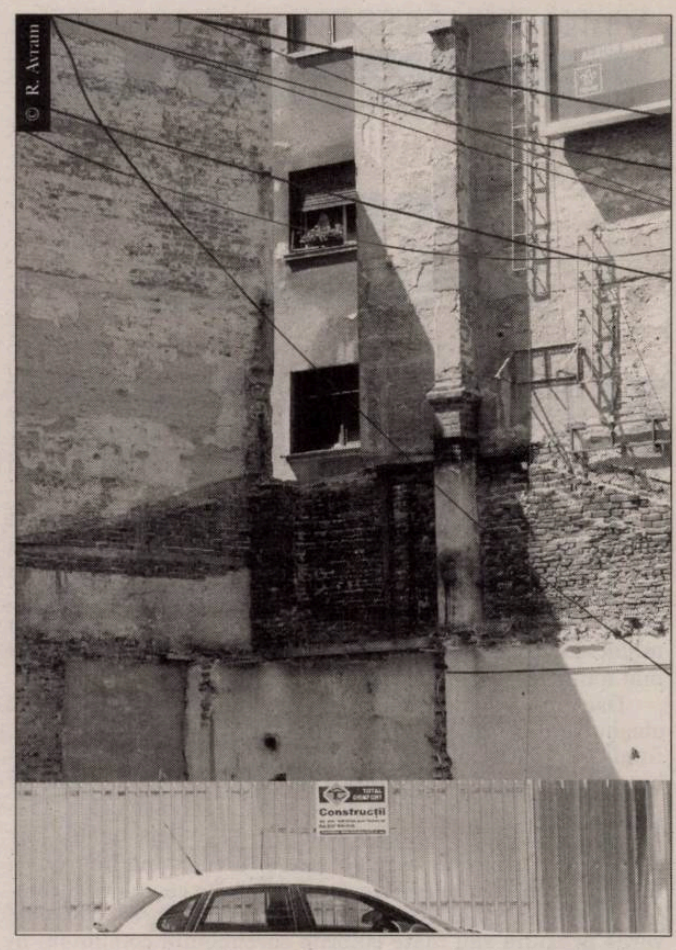

molarea, cînd a fost înştiinţat de ea. Ba chiar, fiindcă nu şi-a ascuns nemulţumirea faţă de numirea lui Pleşca, a auzit mîrîieli ameninţătoare de la dulăii partidului.

Am crezut că, de cînd cu criza, pericolul pe care-l reprezintă investitorii în construcţii va scădea. Ei bine, statisticile spun că, dimpotrivă, în primul trimestru al acestui an, numărul de construcţii noi a crescut cu 3,1%, în raport cu situaţia din aceeaşi secţiune a anului trecut. Nu e mult? E adevărat, dar ne aşteptam la o reducere abruptă. Asta e: la români, nici criza nu e ca la alţii.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Paul BREAZU (jurnalist)* ● *Andrei CODRESCU (scriitor)* ● *Maria IANCU (masterand, Antropologie şi Dezvoltare Comunitară, Universitatea Bucureşti)* ● *Selma IUSUF (jurnalistă)* ● *Tommi LAITIO (jurnalist, Finlanda)* ● *Radu MĂLUREANU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

„Subcultură: grup social, etnic, regional, economic care prezintă modele de comportament specifice, ce îl disting de alţi membri ai unei societăţi sau culturi mai largi." Aceasta este definiţia din dicţionarul online Merriam-Webster dată termenului care constituie subiectul numărului de faţă.

De obicei, termenul „subcultură" este asociat mental de către majoritatea vorbitorilor, cu ideea de underground *sau clandestinitate. Comunităţi marginale, care îşi cultivau diferenţele faţă de majoritate, au existat dintotdeauna: din anii '60 încoace însă, de la mişcarea* hippie*, odată cu răspîndirea fără precedent a mijloacelor de comunicare în masă, protestul şi revolta, diferenţa şi alteritatea au devenit populare, preluate şi exploatate de industrie, transformate în* entertainment*. La sfîrşitul anilor '80, sociologul francez Michel Maffesoli a conferit un nou sens definiţiei clasice, odată cu crearea expresiei „triburi urbane", în cartea sa* Vremea triburilor: declinul individualismului în societăţile postmoderne*. Volumul a oferit o nouă perspectivă asupra fenomenului: deşi declanşată de motivaţii individualiste, afilierea la grupuri urbane subculturale riscă să recadă în tribalism.*

Între timp, a devenit tot mai limpede că toleranţa faţă de grupurile diferite – prin stil de viaţă, vestimentaţie, preferinţe muzicale etc. – s-a transformat, din excepţie, în normă. Iar aceste grupuri nu se mai simt ele însele marginale. În marile oraşe europene sau americane, cupluri de punkeri, grungeri, goth sau emo, ţinîndu-se romantic de mînă, vizitează muzeele şi se duc la spectacole de teatru sau operă. Poate ultimul grup care a provocat oarecare vîlvă, prin atitudinea considerată violentă, a fost cel al hip-hopper*-ilor. Şi aici lucrurile s-au schimbat: în articolul său „A fi european în experienţa tinerilor", jurnalistul finlandez Tommi Laitio povesteşte cum, odată venită pe bătrînul continent din SUA, muzica rap a căpătat culori regionale şi naţionale, de neînchipuit la apariţia sa. Tinerii turci au preluat-o din Germania, unde părinţii lor au plecat să muncească, olandezii, austriecii şi portughezii o cîntă în dialecte, iar polonezii o folosesc pentru versuri patriotice. Mai mult: marii producători de haine şi încălţăminte, mass-media, ba chiar şi instituţiile publice folosesc frecvent* hip-hop*-ul odinioară protestatar, pentru a atrage un public din ce în ce mai tînăr.*

Aşadar, întrebarea dacă subculturile pot fi tolerate de către majoritate sau dacă ele mai pot reprezenta un simptom al conflictului dintre generaţii a devenit de prisos. Singura noastră problemă în ceea ce le priveşte – mai cu seamă dacă revenim la realitatea românească, unde sistemul de învăţămînt şi preocuparea generală faţă de adolescenţi şi tineri pot fi sintetizate în cunoscutul „să se descurce, că şi eu m-am descurcat la vremea mea" – este ca stilul de viaţă diferit să nu se transforme, din simplă alternativă, în unică şansă. ***(M. Ş.)***

Cum se globalizează diferenţa

Identitatea de grup – de la alternativă la unica şansă

– interviu cu Radu MĂLUREANU, sociolog –

Ce factori contribuie la formarea unui grup subcultural?

Dincolo de apartenenţa şi simbolurile comune, se formează un gen de loialitate faţă de modelele din acel grup. După mine, acesta ar fi cel mai important mecanism psihologic de aderare la un grup, la o subcultură: un model împărtăşit. Sigur, există motivaţii personale pentru fiecare dintre cei care aspiră să fie membri, dar pînă la urmă fidelitatea faţă de un gen de muzică, un stil de viaţă, cred că ţine de relaţiile interpersonale şi de dorinţa de a fi aproape de o persoană, de un model, de cineva dezirabil de acolo.

Subcultura nu presupune marginalitate

Valorile unui astfel de grup sînt definite întotdeauna în opoziţie cu ale majorităţii?

Nu neapărat. Subcultura nu presupune obligatoriu marginalitate. Dacă vorbim de grupuri de tineri, de adolescenţi, există adesea şi un element de rebeliune, dar asta nu transformă un grup, automat, într-unul marginal.

Această dorinţă de a aparţine unui grup, de a-ţi marca într-un fel sau altul o identitate de grup ţine de o anumită vîrstă?

Da, e mai greu de imaginat că o persoană la 50 de ani ar vrea să facă parte dintr-un grup care să se deosebească de majoritate. Dar depinde într-o mare măsură şi de experienţa personală, de gusturi, de familie. Există grupuri marginale în care nu pot intra orice tineri, ci unii care vin dintr-un anumit mediu social, în funcţie de ce resurse deţin familiile lor, de ce contacte personale sau reţele de cunoştinţe au, unde interacţionează social. Într-o şcoală unde – să zicem – profesorii nu-şi dau silinţa pentru elevii lor este mai probabil ca aceştia să formeze grupuri deviante, decît într-o şcoală unde disciplina este altfel definită.

Observaţi vreo diferenţă între felul în care se manifestă aceste grupuri în România şi în Occident?

Ca dinamică şi reguli generale de psihologie socială a grupului nu sînt diferenţe. Probabil cele de aici au un element specific local, în măsura în care aşa se manifestă peste tot, îmi imaginez că şi în Budapesta grupurile urbane de acest tip prezintă unele particularităţi faţă de cele de la Viena sau Bruxelles. Dacă sînt diferenţe, ele ţin de specificul populaţiei din România, nu pentru că am avea noi ceva special.

Există riscuri ca astfel de grupuri să fie folosite din punct de vedere politic?

Întotdeauna. Dacă ne referim la grupuri care pot fi considerate marginale, pornesc de la premisa că sînt grupuri cu resurse financiare scăzute şi, în consecinţă, vulnerabile la orice tip de mesaj demagogic. Pentru că există şi grupuri care dispun de resurse financiare, şi fenomenele de tip Dorobanţi – copiii de bani gata – formează subgrupuri în cadrul tineretului bucureştean, şi aceia au un stil de viaţă aparte, un stil de consum specific etc. Dar şi ei sînt vulnerabili în faţa unor mesaje politce. Însă dacă aş fi politician, n-aş încerca prea mult să-i atrag, fiindcă este puţin probabil ca ei să fie şi genul de cetăţeni care să se ducă la vot, miza ar fi prea mică şi prea multe resurse ar fi de investit într-o campanie de atragere a unor astfel de subgrupuri. Dar, cu toate acestea, ei rămîn vulnerabili în faţa mesajelor politice demagogice, poate într-o măsură mai mare decît cei „neali-niaţi" la astfel de subculturi.

Există perioade istorice mai vulnerabile la apariţia unor astfel de mişcări?

Depinde şi de geografia locului. Nu ştim mai nimic despre ce se întîmplă în Indonezia sau India. În Europa au fost perioade cînd s-au format anumite mişcări de emancipare culturală, etnică etc., iar unele au pornit de la astfel de grupuri minoritare care pînă la urmă au coagulat mişcări importante.

Fenomenul globalizării subculturilor se va extinde în continuare?

Depinde de conservatorismul fiecărei societăţi în parte. România nu este o ţară izolată şi aspiră la tot ce este dezirabil ca structură europeană, occidentală. Şi la noi, aproape fiecare metrou are desenat un graffiti sau o încercare de graffiti. E clar că aceste obiceiuri au pătruns prin globalizare şi comunicare internaţională. Dar e mai greu de imaginat că va apărea prea curînd o grupare feministă în Iran sau de cultură şi de activism civic în Coreea de Nord sau în alte ţări unde se manifestă un deficit de democraţie. Dar în spaţiul european, da, fenomenul se extinde de la o ţară la alta.

În apărarea hip-hopper-ilor

În privinţa curentului hip-hop, de exemplu, este uluitor ce repede şi natural a fost împrumutat la noi de către tinerii din cartierele periferice ale oraşelor importante. Asta înseamnă că există şi nişte condiţii sociale asemănătoare cu cele de acolo. Dacă era ceva complet străin, ar fi fost respins.

Da, condiţii sociale asemănătoare: mediu urban, sărăcie, industrializare accelerată – nu numai comunismul s-a remarcat prin industrializare forţată. SUA ar fi un bun exemplu, fosta centură de rugină şi cărbune, nord-estul Statelor Unite, toate acele oraşe au avut astfel de zone urbane sărace. Evident, cultura hip-hop nu putea apărea într-un orăşel burghez de pe Valea Loarei, ci în zona săracă a unei metropole.

Există neapărat un potenţial mai ridicat, în cazul acestor grupuri, să se manifeste violent, în comparaţie cu restul societăţii?

Nu. Omul are nişte constante în orice circumstanţe: chiar dacă sîntem agresivi, avem şi un instinct de apărare în faţa agresivităţii. Nu există nici un deziderat universal de a fi violent, ci doar în măsura în care o cer condiţiile exterioare. O cultură a violenţei se poate naşte numai în context psiho-social violent. Valorile lor nu se definesc neapărat violent, e vorba mai degrabă de o valorizare, în anumite cazuri, a expresiei violente. Cel puţin formaţiile cunoscute de hip-hop din România nu atacă „societatea" în ansamblu, ci politicienii sau agresivitatea organismelor de control, gen poliţie, parvenitismul. Sigur, se poate pune întrebarea dacă nu sînt cumva lupi moralişti, dar asta e deja altă discuţie. Pot să amintesc, de exemplu, o expoziţie de artă contemporană din Varşovia, foarte apreciată de intelectuali, de oamenii de cultură, în care artistul s-a filmat fiind sodomizat de dobermanul lui (erau efecte speciale, nu ceva real, dar oricum...). Toată lumea aplauda pentru că era vorba de un artist contemporan. Cred că era ceva mai agresiv decît toate versurile hip-hopper-ilor noştri. Oricum, există alte genuri de muzică mult mai vulgare prin mesaj, deşi nu folosesc cuvinte cu puncte-puncte şi steluţe. Vorbesc de genul „să moară duşmanii mei / că am faimă, bani, femei". Chiar i-aş apăra pe hip-hopper-i, din acest punct de vedere.

Stiluri muzicale şi preferinţe comune

De ce mai ales stilurile muzicale au forţa să coaguleze în jurul lor subculturi?

Fiindcă muzica este accesibilă şi poate transmite uşor un mesaj. Mai ales în cazul adolescenţilor, care ascultă muzică mult mai des decît adulţii. Iar fiind atît de accesibilă, e uşor să fie împărtăşită de cît mai mulţi, şi astfel se formează grupuri, în funcţie de preferinţele comune. E un proces natural. E mai greu de imaginat că se poate forma un astfel de grup în jurul unui film sau al unui scriitor. Muzica e mai la îndemînă, cel puţin din punctul de vedere al comunicării în masă.

Formarea unor astfel de grupuri este simptomul unui eşec la nivel social?

Nu, e ceva natural. Însă ce se întîmplă cu ei, ce resurse au la îndemînă pentru creativitatea proprie, pentru o viaţă normală şi frumoasă ar putea reprezenta un eşec la nivel naţional, fiindcă România – e limpede – are o problemă în privinţa educaţiei. Poate fi considerat un eşec, vorbind din nou de cazul României, cînd apartenenţa la un grup devine, dintr-o simplă alternativă, unica şansă. Dar altminteri, cîtă vreme reprezintă doar o alternativă, cît timp nu este singurul lucru din viaţa unui tînăr, formarea şi existenţa acestor grupuri cred că ar trebui chiar încurajate. Dacă şi familia este funcţională, şi şcoala, şi oraşul (un tînăr are unde să se plimbe, să se ducă la un spectacol etc.), iar viaţa lui nu se desfăşoară în întregime într-un context restrîns, identitatea de grup nu reprezintă o problemă.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Selma IUSUF

O lume mare

„Ptiu! Doamne, Maica Domnului! Copii fără căpătîi!“ Îşi strînge sacoşa de rafie la picioare şi se cuibăreşte mai bine în scaunul de metrou, ca la spectacol. Fata are părul negru, tuns scurt, cu franjuri. Bretonul inegal îi acoperă complet un ochi. Celălalt se vede fardat dramatic în negru copios. Pe ceafa dezgolită, un tatuaj cu o foarfecă deschisă. Să aibă vreo cinşpeşaişpe ani. Grăsulie, tricou negru, o speli de farduri, îi pui o rochiţă, îi strîngi părul – o să arate ca premianta clasei. Ea e emo. Tanti cu rafia care se holbează la copilă e din altă subcultură. Pe emo îi miştocăresc rockerii şi punkiştii. Pe rockeri şi punkişti i-ar bate maneliştii. Hippioţii nu se bagă. Pe toţi îi judecă şi-i ironizează *post-modern* urbanul, hipsterul, metro-übersexualul, ăla care e din categoria „nici o categorie“. Subculturile majore occidentale sînt acum destul de bine reprezentate în România şi pare că şi-au găsit cît de cît locul real. Asta pentru că, în ultimii ani de comunism, în tivul cel mai dur al unei Cortine de fier prin care greu trecea ceva informaţie, tendinţele manifeste „dincolo“ ajungeau în România într-o formă mai mult sau mai puţin distorsionată şi diluată. Dacă erai punk în Marea Britanie, dormeai şi stăteai pe străzi să facă turiştii poze cu tine, dacă măsura teribilismului stătea în seringa cu heroină şi-n sexul haotic, şi-n Sex Pistols asurzitor, în România aveai mai degrabă punkeri paradoxali de week-end, de cînd nu era mama acasă, de cînd plecai la mare cu prietenii. Nu aveai cum să „o arzi pe stradă“. Te ridica miliţia. Nu aveai cum să mergi la şcoală cu creastă, ţinte sau cu ace de siguranţă în urechi. La şcoală aveai uniformă. Şi matricolă. Subcultura punk născută în Occident, în medii sociale mai degrabă defavorizate, ajunge în România întîi la cei care au acces la informaţie, adică la cei cu un oarecare status social. Tot aşa cu restul curentelor din epocă. Hippioţi, rockeri, depeşişti ai anilor ’80 se strîngeau grămadă în jurul vreunei Rolling Stone sau Bravo ferfeniţite dincolo de recunoaştere. Se strîngeau în jurul unei anume muzici şi legau prietenii în funcţie de asta. Subcultura ca o formă colectivă de rebeliune ar fi găsit – teoretic – un imbold fantastic într-o dictatură. S-a manifestat evident din plin în democraţii care i-au permis să inverseze valori, să le deconstruiască şi să le construiască şui la loc, i-au permis să pună altfel de întrebări şi să ajungă la legitimitatea maturităţii prin anomie. Sigur, în România rebeliunea culturală a stat şi în samizdat, în partide de bridge şi beţie prin 2 Mai-ul anilor ’70, de regulă în boema scriitoricească şi artistică. O privire asupra tendinţelor secolului XX poate schiţa destul de clar drumul subculturilor ajunse tradiţie, dar şi al celor care au rămas nelegitimate. Sfîrşitul Primului Război Mondial aduce dezordinea şi „întîmplarea“ dadaistă iscată în Zürichul neutrei Elveţii. Învăţăm azi la şcoală despre Tristan Tzara şi Marcel Iancu; cei care şi-au propus să „zguduie“ educaţia, bunul-simţ şi muzeele. Urmează suprarealismele bretoniene, laolaltă cu societăţile de nudişti germani. În America, se cîntă jazz şi swing, pe Wall Street se întîmplă crahul, iar pămînturile folosite pînă la epuizare de fermieri se revoltă, seacă şi se afundă în grozave furtuni de praf. Cel mai mare dezastru ecologic american naşte subcultura aşanumiţilor „oakies“, refugiaţii din Oklahoma – aceiaşi care culeg *Fructele mîniei* şi un Pulitzer pentru John Steinbeck. După Al Doilea Război Mondial, timp în care avangardele înfloresc şi diversele „-isme“ dau capodopere în literatură şi-n artă, cafenelele pariziene sînt cuprinse existenţialist de greţuri sartriene. Subculturile, oricare or fi fost ele, n-au însemnat, evident, doar o anume boemă. Au fost asociate, de pildă în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, reţelelor de delincvenţă. Celor care „făceau piaţa neagră“ cu produsele de negăsit sau cu cele prohibite. Cu băieţii răi. După război, în America începe a se naşte curentul şi subcultura beat. Prin ’47 Jack Kerouac punea Statele Unite *Pe drum,* alături de bunul său prieten Allen Ginsberg şi de William S. Burroughs. Cele mai bune creiere opiate ale generaţiei lor vor retrăi mai tîrziu în mişcarea hippie. Părul lung va fi revolta imaginii tunse corect, scurt, milităreşte. Hainele colorate şi şuchii vor fi opusul uniformelor soldăţeşti. Woodstock *versus* Hue, Vietnam. De treceai Atlanticul, în Marea Britanie, pe la sfîrşitul anilor ’50 apar aşa-numiţii „mods“ (prescurtare de la *modern).* Pantaloni strîmţi şi drepţi, umeri vătuiţi, călare pe celebrele scutere Vespa italieneşti. Verii buni ai băieţilor spălăţei care ascultau indie-ul anilor ’90 şi care au acum tricouri de la „Arts and Letters“. Skinhead-ii coborîtori din punkişti sînt radicali, naţionalişti şi rasişti. Corespondent în România de acum ar putea avea în aşa-numita mişcare legionară. Sînt băieţii care flutură steaguri tricolore cînd îşi sărbătoresc ungurii ziua naţională. Mai apoi, anii ’80 înseamnă disco, muzică electronică şi poate unul dintre cele mai abominabile stiluri vestimentare. Anii ’90 sînt grunge şi Nirvana. Iar 2000, orice, de la subcultura goth – lugubri, mistici şi victorieni – la sensibilii emo cu varianta mai agresivă screamo. Am văzut acum cîţiva ani, pe aeroportul din Amsterdam, un cuplu goth. El, pantaloni strîmţi negri, cămaşă albă cu un jabou bogat şi un soi de frac. Păr foarte lung, unghii asemenea, vampireşti. Se ţinea de mînă cu o ea care purta cu graţie obosită o rochie pînă-n pămînt, neagră, dantelată. Amîndoi purtau bocanci înalţi şi grei care au înnebunit detectoarele de metal din aeroport. Mîncau cu naturaleţe nişte biscuiţi. Mi-au plăcut. Cei care le făceau poze erau est-europenii. Iar ceva cu adevărat surprinzător vizual e de găsit în Japonia. Cîteva stiluri subsumate tot atîtor subculturi pot şoca ochiul european. *Visual kei* e stilul asociat unui gen de rock local. *Glam rock* occidental la pătrat. Frizuri nebuneşti, piese de îmbrăcăminte potrivite neaştep-tat, machiaje abracadabrante. *Harajuku girls* sînt fetele care, de pildă, nu se sfiesc să iasă pe strada Harajuku din Tokio, cu o pereche de mănuşi din blană sintetică verde, cu gheare. Iar pe lolitele gotice, Nabokov le-ar repudia. În contemporaneitate, subculturile reprezentate în România au cîte ceva şi din goth-ul şi emo-ul occidental, mult mai puţin vizibile însă. E posibil să aibă de-a face cu un grad de toleranţă mai scăzută. Pentru cine riscă să se hiperventileze de indignare în faţa alterităţii neînţelese, avem însă şi corporatişti, manelişti, bloggeri, PR-iste (o derivaţie din genul corporatist), ţărani de la oraş şi orăşeni plecaţi la ţară, rockeri, hippie, mahalagii, clubberi şi boschetari cu casă. O lume mare.

Paul BREAZU

Muzica şi revoluţiile ei sociale

– de la beat *la* rave *şi retur –*

Rave-urile sînt astăzi organizate de corporaţii multinaţionale, laserele descriu contururile unor logouri comerciale atent stilizate, iar triburile urbane ale sociologului Michel Mafesolli au părăsit zonele cvasimarginale ale societăţii, pentru a se alinia unui *mainstream* aparent neproblematic – *The Summer of Love* profesionalizată şi pentru toată lumea. Dar n-a fost întotdeauna aşa.

În anii ’80, Marea Britanie era insula unor pelerini subversivi care urmau trasee cel puţin ciudate – într-un infatigabil joc de-a şoarecele şi pisica cu poliţia engleză –, situate de-a lungul faimoasei *M25 London Orbital*. Era vremea party-urilor ilegale, a extazului tehno-tribal şi a Ecstasy-ului, dar şi a naşterii unei subculturi care avea să influenţeze radical cultura populară a ultimului sfert de secol.

În fapt, *rave*-urile nu erau o noutate în lumea haitelor anti-sistem. Cu trei decenii înainte, subculturile *beat* şi *mod* îşi apropriaseră şi ele termenul. The Small Faces, unul dintre grupurile *mod* esenţiale, marcau, în cîntecul „Lazy Sunday“, frontierele identitare ale (sub)culturii care inunda rapid Londra acelor ani: *„Wouldn’t it be nice to get on with me neighbours? / But they make it very clear they’ve got no room for ravers“*. („N-ar fi drăguţ să mă-nţeleg cu vecinii mei? / Dar ei spun limpede că n-au loc pentru raver-i“) Totul este scris în aceste două versuri: diferenţă, refuz, opoziţie. Etichete şterse pe măsura trecerii timpului. Sau topite de acceptare, împlinită atunci cînd rebeliunea a fost îmblînzită de cultura dominantă şi cînd veşnica adolescenţă, deci veşnica nesupunere, a unor The Who *(„I hope I die before I get old“* („Sper să mor înainte să îmbătrînesc“) – spuneau ei pe *My Generation,* în 1965), de exemplu, s-a dovedit a fi doar o frumoasă utopie. Muzica, cea care o însoţise încă de la apariţie şi care-i cultivase autenticitatea, a şi părăsit-o în scurt timp, abdicînd de la principiile fondatoare: reacţia împotriva unei culturi *old-fashioned,* conformiste, obosite şi infertile.

Şi The Small Faces, şi The Who şi-au renegat mai tîrziu ascendenţa. Cercul se închidea, lăsînd însă urme mai mult decît vizibile în cinematografie, în modă, în televiziune, pentru a se deschide în altă parte: venea rîndul epocii *hippie,* a „proletariatului freudian“ – cum o numea cineva –, marca socială insulară a următorului deceniu, plecată la mijlocul anilor ’60 din Statele Unite ale Americii. Un alt paradis miltonian, bîntuit de viziuni psihedelic-LSD-istice pe coloana sonoră performată de acoliţii extravagantului club The Red Dog Experience (Jefferson Airplane, The Grateful Dead, The Charlatans, The Marbles etc.), pierdut în momentul în care revoluţia sexuală se încheia cu un succes discutabil, în care i se punea punct obsedantului război din Vietnam şi în care găştile turbulente de *punks* invadau ambele maluri ale Atlanticului, cu dizarmoniile lor sonore, cu teatralitatea lor vestimentară, care era ea însăşi un vehicol de discreditare a autorităţii, cu propensiunile lor anarhice, cu confuzia lor politică…

„Don’t know what I want / But I know how to get it“ („Nu ştiu ce vreau / Dar ştiu cum să obţin“) era strigătul ideologic al zilei şi crezul unei generaţii excedate de pacifismul cu flori în păr, fie el şi militant, al fraţilor mai mari, şi seduse de o estetică profund radicală. În fapt, *punk*-ul, ca şi subculturile relaţionate muzical care l-au precedat, nu era altceva decît imaginea răsturnată a momentului social pe care îl trăia, o contracultură care punea zgomotos în discuţie *establishment*-ul, oferind, în acelaşi timp, un proiect – încă unul! – pentru cea mai bună lume dintre cele posibile. Deloc în van se pare, contrarevoluţia capetelor ţepoase avînd să reuşească pe 7 iunie 1977, atunci cînd „God Save the Queen“, caricatura imnului Marii Britanii, semnată de Sex Pistols, avea să ajungă pe primul loc în topurile muzicale. Exact clipa în care *punk*-ul, o subcultură pînă atunci eminamente *underground,* ieşea din subterane, cu tot cu elementele de *lifestyle* care o completau, pentru a face o glorioasă carieră în cultura de masă. Acele de siguranţă nu mai erau bizarerii agăţate de hainele tinerilor furioşi de la periferia culturală a lumii, ci însăşi moda acelei zile şi a celor care vor urma. Generaţia lipsită de speranţă, generaţia *punk*-ului avea acum un viitor. *„No future“* devenise brusc inactual, iar periferiile erau vedete TV.

Ceva din etosul reacţionar al *punk*-ului şi din militantismul boem al epocii *hippie* avea să se reîntoarcă în vieţile noastre, după ceva mai mult de un deceniu. La începutul anilor ’90, Generaţia X refuza ştampila extazului consumist al deceniului anterior printr-un manifest *anti-fashion,* purtat laolaltă cu jeanşii rufoşi, puloverele lălîi şi bocancii scîlciaţi, şi îşi rupea privirea dezabuzată de pe televizoarele comutate etern pe MTV. „Leneşii“ se dezlipeau de canapele şi de consolele Nintendo şi îşi făceau auzite, pentru prima oară, vocile. Purtătorii lor de cuvînt se numeau Kurt Cobain sau Eddie Vedder, iar „Come as you are“ era refrenul preferat şi parola de acces într-o subcultură a sincerităţii amar-furioase a comunităţii plecate din înnoratul Seattle, să cucerească şi să schimbe lumea. Acelaşi MTV a prins ideea din zbor, iar designeri – precum Calvin Klein, Donna Karan sau Marc Jacobs – i-au adus pe eroii zilei printre noi, transformîndu-ne definitiv. *Grunge*-ul tocmai fusese înghiţit de vortexul culturii populare, odată cu glonţul care l-a trimis pe Cobain undeva, departe, în timp ce răzvrătiţii copii ai clasei de mijloc se pregăteau de următoarea revoluţie, oricare ar fi fost ea.

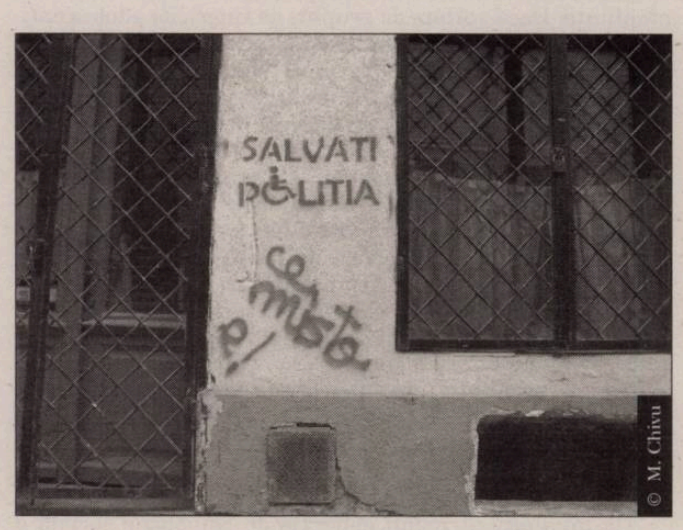

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 12 iunie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andrei CODRESCU

New Orleans: buricul secret al Americii

– multiculturalitatea contraculturii –

Prietenul meu Dave Brinks m-a sunat la o oră imposibilă, ca de obicei, să-mi comunice febril că a descoperit un articol scris de Walt Whitman pe cînd a trăit şi lucrat în New Orleans după Războiul Civil, în care poetul îşi declara înaripat iubirea pentru o femeie căsătorită întîlnită la un bal în jurul Carnavalului. Apoi, Whitman a avut o relaţie scurtă cu muza eseului, iar rezultatul a fost un fiu. Dave a înţesat răbdător o serie de note autobiografice şi biografice din care reiese că Whitman a vizitat des oraşul să-şi vadă o „rudă", un tînăr care, pentru Dave, nu putea decît să fie odrasla poetului, din care deducem că un descendent al tatălui poeziei americane şi a lui *„counter-culture"* trăieşte azi în New Orleans, iar Dave n-ar fi deloc surprins dacă nu-i o cunoştinţă comună. Pauză. De aici, eu sînt cel aşteptat să prind firul şi să deduc simplu că descendentul lui Whitman e... Dave Brinks. În asta nu-i nimic fantastic... decît faptul că-i adevărat. Dave Brinks, dacă n-aţi ghicit, e poet, proprietar al barului *„The Gold Mine Saloon"* în Cartierul Francez, unde au loc serate săptămînale de poezie, serate care în momentul actual produc şi au produs cei mai iluştri poeţi ai culturii de rezistenţă neoficiale din America şi... chiar din România. În aprilie 2009 am citit la *„Gold Mine"* cu Ruxandra Cesereanu din poemul nostru scris în colaborare, „Submarinul Iertat". Poeţi din Nigeria, Franţa, Mexic, America de Sud trec prin *„Gold Mine"*, şi de aici pornesc şi festivităţi şi festivaluri de tot felul, inclusiv un „Festival Sheherezada" în curs de conspirare între Dave Brinks şi Ruxandra Cesereanu. O listă a activităţilor ar fi superfluă, e suficient de spus că *„The Gold Mine"* e situat în buricul oraşului şi e buricul poeziei americane contemporane. Nu am pus „rezistenţă" şi „neoficiale" între ghilimele, fiindcă poezia americană este *de facto* o *„subculture"*, o „contracultaralitate", un *„underground"*. (Interesant este faptul că aceste cuvinte rămîn mai semnificative în română – un studiu al temei e necesar!) În oraşul Carnavalului, poezia e la fel de necesară ca măştile, mărgelele, sînii goi, dansul şi muzica.

Enfin, New Orleans este acum şi buricul culturii artistice americane, din cauza: 1) istoriei, 2) uraganului Katrina, 3) renaşterii artistice produse de tineri artişti şi scriitori care s-au mutat în oraş după potop. Înainte de Katrina, eu am scris despre New Orleans în acest sens, cu dovezi de tot genul care demonstrau că New York şi alte oraşe cu foste boeme au cedat New Orleans-ului, poziţia principală, o poziţie descrisă ca un TAZ *(Temporary Autonomous Zone),* o noţiune aparţinînd cercetătorului sufist Hakim Bey; un TAZ este o zonă liberă şi nomadă care apare subit în inima unei ordini îngrădite şi îşi face de cap pînă e distrusă de forţele ordinii surprinse.

TAZ-ul New Orleans-ului datează aproape de la fondare şi, deşi scufundat din cînd în cînd, e semipermanent aici. Oraşul a fost înfiinţat de cavalerul De Bienville într-un blid mlăştinos situat între marele fluviu Mississippi şi Lacul Pontchatrain, al zecelea printre cele mai mari lacuri din lume, şi nu numai: fluviul şi lacul stau *deasupra* oraşului! Din toate peticile de pămînt care-i stăteau la îndemînă, Bienville l-a ales pe cel mai absurd, paradoxal şi imposibil; din acel moment, New Orleans (numit după Orleans, sub semnul fecioarei Joan d'Arc) a suferit calamităţi nemiloase, naturale şi de sorginte umană: ciumă, holeră, potopuri cinicinale, pieţele cele mai crude de sclavi din bazinul caraibian, fronde stradale, corupţie masivă, schimbări violente de administraţie, o serie de limbi şi steaguri „oficiale". Cu fiecare val de nenorocire, a izbucnit o înflorire tropicală de muzică, poezie, visuri donquijoteşti, idei radicale de tot soiul, inclusiv bucătăreşti (New Orleans-ul a produs singura gastronomie americană: bucătăria creolă!). Zbuciumul sclavilor a dat naştere jazzului, muzica Americii. În anii '20 şi '30, de la jazz la Marea Depresiune, s-a născut literatura modernă americană: William Faulkner şi-a scris aici primul roman la vîrsta de 23 de ani, F. Scott Fitzgerald a scris *This Side of Paradise,* Erskine Caldwell şi alţii au lucrat pentru programul WPA, scriind un *ghid colectiv* al oraşului. În anii '50, Tennessee Williams a inventat aici teatrul modern american, iar în anii '60 oraşul a devenit un mare centru al culturii hipiote exemplificate în filmul *Easy Rider.* În cafenelele oraşului au fost plănuite conspiraţii ca ale lui Jack Butler, care a cucerit de două ori Nicaragua şi Costa Rica, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, şi s-a declarat „împărat" (pînă a fost înlăturat de forţe navale trimise de SUA), şi multe altele, între care asasinarea preşedintelui Kennedy de Oswald, cetăţean al oraşului. Luptele pentru drepturi civile din sudul anilor '60 au avut centrul în New Orleans. La mijlocul secolului al XIX-lea a apărut şi primul roman care a vorbit deschis şi în detaliu despre homosexualitate (a ambelor sexe) şi despre conflictele rasiale şi religioase din oraş, combinate cu elemente de magie, o sută de ani înainte de G.M. Márquez. Se cheamă *The Mysteries of New Orleans,* de Baronul von Reizenstein, serializat în limba germană în ziarul *Louisiana Staat-Zeitung.* Deci, primul roman al oraşului american fondat de francezi, ocupat de spanioli, cedat Marii Britanii şi cumpărat de Thomas Jefferson pentru SUA a fost scris în limba germană – un roman pe care l-am pus în poziţia centrală a literaturii din New Orleans în *A New Harvard History of American Literature,* scrisă de mine... un român (va apărea în 2010 la Harvard University Press).

Cu fiecare dezastru apare un nou nivel artistic produs de zguduirea şi destrămarea geografiei şi a ordinii publice. În 2009 s-a înfiinţat la New Orleans Prospect 1, o bienală de artă după modelul veneţian (Veneţia e sora noastră din Lumea Veche), în care ruinele oraşului au fost transformate în întregime într-o operă de artă: artişti din SUA şi din străinătate – împreună cu mulţi localnici – au transformat case şi cartiere distruse în instalaţii artistice care au fost vizitate de mii de spectatori înarmaţi cu o hartă primitivă de la CAC *(Contemporary Arts Center).* Mulţi spectatori au ajuns în cartiere periculoase dominate de gangsterii drogurilor, care au declarat pace pe durata festivalului. Şi în acest domeniu, New Orleans este centrul contraculturii: e cel mai periculos oraş din lume, cu cele mai numeroase omoruri violente din SUA. Către acest cazan fierbinte de crimă şi artă se îndreaptă în fiecare săptămînă cel puţin zece artişti şi scriitori din alte zone, încîntaţi de posibilitatea de a re-gîndi proaspăt întrebări esenţiale: Ce-i un oraş? Ce-i arta?

Maria IANCU

Tribul urban şi mişcarea politică

Pentru mulţi spanioli, *okupa* sînt acei tineri ce stau abuziv în edificii părăsite, consumă droguri şi duc o viaţă inactivă sau marcată de ilegalităţi. Okupa a început ca alternativă pragmatică de locuire pentru cei care nu-şi permiteau să stea cu chirie şi au ales să se aşeze în spaţii abandonate – fie acestea case părăsite, hale sau curţi dezafectate. Începînd cu anii '80, mişcarea a ajuns să înglobeze mai mult decît locuirea temporară, okupa a devenit exponent pentru un anumit stil de viaţă şi o puternică atitudine de protest, o morfologie alternativă la stilul de viaţă consumist. Întîlnirea cu tinerii okupa nu a fost nici pe departe terifiantă în sensul în care mă aşteptam, ci o experienţă demnă de ţinut minte. Am reuşit să surprind un fragment de viaţă alternativă, o parte din gîndurile şi nădejdile lor. O lume suspendată temporal, unde ritmul cotidian se risipeşte în visele anacronice, în fumul de ţigară şi în sticlele de bere.

Treceam zilnic în drumul meu pe lîngă o curte okupa din oraşul spaniol Granada. Am aflat ulterior că asemenea aşezare are echivalent termenul *squat* din engleză. Steagul şi titulatura de „Centru Social Okupa" par pretenţioase pentru zidul plin de cicatrici. Gardul înalt şi lacătul de la intrare lasă impresia că ascund o lume în care puţini au acces. Mă fascina ideea de a descoperi ce se ascunde înăuntru, pe de altă parte, o teamă difuză mă reţinea să mă apropii prea mult. Luam în calcul posibilitatea ca cei de aici să fie periculoşi într-un sens sau altul. Persoana mea de legătură a fost Laura, o studentă spaniolă de la Facultatea de Sociologie. Laura cunoştea cîteva persoane din Centrul Social şi mergea uneori în vizite la aceştia. Ne hotărîm să mergem împreună, în final. Pe drum, Laura îmi povesteşte că în Centrul Social ar sta aproximativ 20 de persoane. Personal, îmi imaginez vizita ca pe o culegere de informaţii de teren pentru un antropolog. Îmbrăcată cu tricou şi cu eternii tenişi în picioare, am impresia persistentă că sînt prea conformistă faţă de *ceilalţi*.

„Centrul Social Okupa" e situat undeva în apropiere de gara din Granada, fiind curtea unui fost depou feroviar. Din stradă se vede un zid înalt, acoperit de slogane şi de graffiti cu figuri albastre. Deasupra zidului crăpat tronează steagul roşu cu simbolul okupa – un cerc negru tăiat de o săgeată spre dreapta. Reuşim să intrăm, în cele din urmă. Curtea dă mai degrabă impresia că ar fi abandonată. Şi totuşi, cărucioarele de supermarket pline de sticle goale, saltelele vechi de pe jos, scheletul metalic al unei foste dube, albul murdar al scaunelor de plastic aruncate la întîmplare îţi spun că aici locuieşte cineva. În curte erau în acel moment doar trei tineri – doi băieţi şi o fată. Ţinuta e dezordonată, cu tricouri negru-spălăcit şi rupte, pantaloni largi, părul ras în stil punk sau codiţe jamaicane. Lîngă ei, doi cîini pe care îi au în îngrijire. În fundul curţii par a fi foste hale ale companiei feroviare, însă acum ei locuiesc aici. Au reuşit să facă din acest spaţiu un loc pe care alţii cu greu l-ar putea numi „acasă". Utilităţile sînt minime, cîteva fire de electricitate racordate, o ţeavă de apă şi o butelie.

„Idee bună, dar pusă greşit în practică"

În timp ce eu încerc să cuprind cît mai mult din imaginea locului, Laura stă de vorbă cu amicii săi. Unul dintre ei, Ángel, îmi întinde trei abţibilduri cu sigla „Stîngii Anticapitaliste", o mişcare politică emergentă în prezent în Spania. Simptomatic – mă gîndesc – pentru o ţară aflată zeci de ani sub o dictatură considerată de dreapta. „Alege o culoare" – îmi zice Ángel. „Poţi opta între roşu pentru că Stînga Anticapitalistă este o mişcare feministă, verde pentru că este ecologistă sau violet pentru că este revoluţionară." Nu preget prea mult, aleg la întîmplare violet, abţibildul îl voi păstra ca amintire. Îl întreb ce crede despre trecutul comunist din România. Răspunsul lui Ángel mi-a sunat clişeistic: „Ideea a fost în sine bună, dar pusă greşit în practică". Nu insist prea mult cu întrebările, răspunsurile ar fi fost previzibile.

Cu toate acestea, implicarea lor mă trimite cu gîndul la atitudinea tinerilor faţă de mersul societăţii. Chiar dacă nu locuieşte cu aceştia, Laura e destul de apropiată de ideile anticapitalisto-stîngiste ale okupa. E o viitoare absolventă de facultate şi, ca mulţi alţi studenţi, are o atitudine hotărîtă şi acţiuni clare, în oricare direcţie ar fi acelea. Sînt tineri care refuză blazarea şi îşi canalizează energia către scopuri anume, pe care nu aş vrea să le ierarhizez în termeni valorici. Mă gîndesc la mişcările alternative din ţară sau la implicarea studenţilor în viaţa civilă din România. Prin comparaţie, mult mai slabe în vigoare, dar şi dirijate pe alte linii de acţiune. O bună parte a celor româneşti au o tentă naţionalistă – de tipul organizaţiilor „Noii golani" sau „Basarabia, pămînt românesc". Diferenţele de context sociopolitic dintre România şi Spania sînt dincolo de orice dubiu. Însă deficienţele endemice la nivel instituţional şi normativ din România ar necesita o îmbunătăţire graduală, printr-o mai pronunţată implicare din partea societăţii civile şi a tinerilor, în special.

Centrul Social Okupa vizitat nu este unica aşezare de acest tip din oraş. Presa a denumit grupările okupa „triburi urbane", pentru viaţa lor seminomadă, ce transgresează normele acceptate de locuire. Denumirea nu face totuşi referinţă la atitudinile non-convergente pe care aceştia le au faţă de modelele sistemice mondiale. Viaţa unor okupa pare o luptă neîncetată. Pe de o parte, cu „sistemul actual", faţă de care se raportează mereu în mod critic. Pe de altă parte, continue tensiuni cu municipalitatea, cu posesorii spaţiilor şi cu vecinii. Proprietarii de drept ai caselor au migrat către oraşe mai prospere, lăsînd locuinţele goale, cu posibila intenţie de a reveni acasă. Etica okupa impune să nu fie ocupate spaţii care nu au fost părăsite de mai puţin de 20 de ani. În realitate, această normă a fost rar respectată. Încercările de evacuare a tinerilor au fost mereu violente şi nu întotdeauna au izbutit. Desigur, evacuarea a însemnat o bătălie cîştigată de proprietari, însă doar o victorie temporară pentru municipalitate, „tribul" punînd stăpînire ulterior pe alte spaţii.

Tinerii okupa susţin că se încearcă o decontextualizare a mişcării lor prin separarea acţiunilor, pe care le comit, de ideile anarhice, anticapitaliste sau de extremă stîngă, pe care le susţin. Sau, pur şi simplu, li se neagă vreun caracter politic. Au site-uri pe Internet, organizează uneori evenimente la centrele sociale. Cu toate acestea, atitudinea lor de revoltă a convins prea puţină lume. Delicte precum violarea proprietăţii, consumul de droguri sau jaful nu fac casă bună cu discursul politic. Stilul de viaţă rămîne cea mai puternică voce prin care okupa se revoltă simbolic împotriva consumismului şi a cosmopolitismului.

Cîteva zile mai tîrziu eram într-un supermarket, aşteptînd la coada de la casă. În faţa mea un tînăr, după aparenţe un posibil okupa – îmi imaginez. Nu mică mi-a fost mirarea să văd că plătea cu cardul.

Tommi LAITIO

A fi european în experienţa tinerilor

– identitatea locală prin subculturi –

Tommi Laitio este un ziarist finlandez care scrie frecvent despre cultura pop şi influenţa ei la nivel social. Textul de mai jos, publicat de Eurozine, *descrie un fenomen în plină dezvoltare: deşi inspiraţi iniţial de modele americane, tinerii de pe vechiul continent dezvoltă un specific naţional şi regional, foarte european în acelaşi timp, în curentele care le definesc stilul de viaţă, de la hip-hop la moda străzii. Marile companii comerciale, presa, dar şi instituţiile publice şi politicienii încearcă să ţină pasul cu ei. Aşadar, traseul cunoscut cultură pop-public a suferit o deviere neaşteptată, adăugîndu-i-se elemente care ţin, indubitabil, de identitatea europeană. Deşi sosite în Europa ca forme fără fond, subculturile tinerilor îşi găsesc, treptat, conţinutul. (**M. Ş.**)*

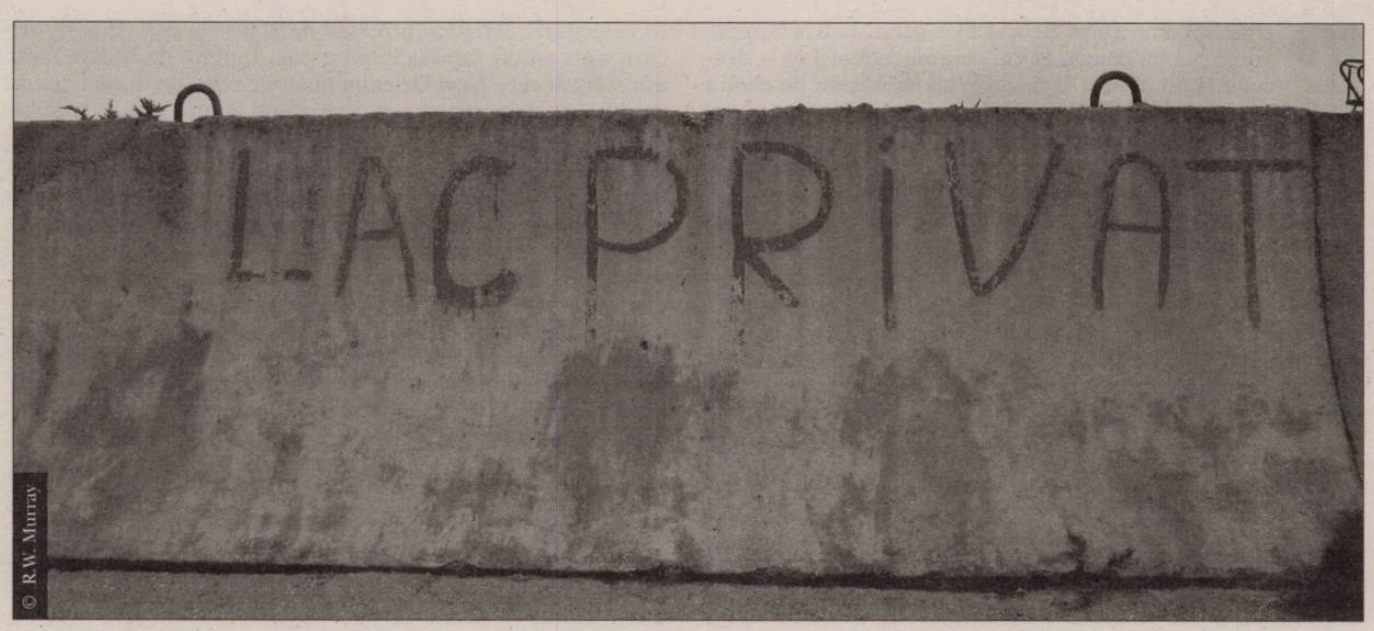

Din New York la dialecte europene

Termenul „hip-hop" se referă la o mişcare muzicală şi culturală care îşi are originea în comunităţile urbane afro-americane din New York. Naşterea curentului poate fi plasată în anii '70. Încă de la început, el a cuprins elemente de protest social şi analiză critică a societăţii, iar istoria sa este legată de aspecte ale mişcării pentru drepturile civile ale comunităţii de culoare. O subcultură în care problema inegalităţii rasiale a fost întotdeauna prezentă.

Hip-hop-ul european a apărut acum 15-20 de ani, ca o imitaţie a celui american. Iniţial, cei mai mulţi rapperi au ales versurile în engleză: cuvîntul „ghetto" apărea destul de frecvent în ele. Europenii încercau din răsputeri să fie mai americani decît americanii. Dar în ultimii ani au început să arate semne de maturizare. „Acum, cei mai mulţi artişti hip-hop olandezi îşi scriu versurile în olandeză şi vorbesc despre experienţe olandeze" – scrie jurnalistul Saul van Stapele în ziarul *NRC Handelsblad,* încercînd să explice această schimbare. Radna Rumping, care are un program de hip-hop la radioul public olandez, NPS, e de acord. Ea a fost şi martora unor noi tipuri de a jongla cu limba olandeză. „Artişti cum ar fi DuvelDuvel şi oamenii din jurul său folosesc frecvent cuvinte de origine surinameză sau chiar îşi inventează propriile cuvinte, pe care le combină cu cele olandeze."

Olanda nu e unicul caz de apariţie a culorii locale în cadrul subculturilor. În Austria, se poate vedea o tendinţă de creştere a importanţei scenelor regionale, iar versurile sînt scrise direct în dialectele locale. În Portugalia – ca şi în Olanda – trecutul colonial al ţării e foarte prezent pe scena hip-hop. Rui Miguel de Abreu – jurnalist la ziarul *Blitz* – spune că, în prezent, cei mai cunoscuţi rapperi portughezi combină portugheza cu congoleza, de exemplu. „Am văzut o incredibilă explozie a hip-hop-ului local în ultimii ani" – comenteză De Abreu.

Iar diferenţele încep să fie şi mai interesante dacă adăugăm alte ţări pe listă. În Polonia, hip-hop-ul este un mijloc de exprimare popular pentru aşa-numiţii „băieţi de cartier", şomeri albi, tineri, de la periferia oraşelor. În Finlanda, cei mai populari rapperi sînt bărbaţii albi din suburbiile capitalei Helsinki, ale căror versuri vorbesc de obicei despre inegalitatea socială şi şomaj.

Turcia oferă exemplul unui altfel de specific. Ziarista Pinar Ogunc, de la publicaţia *Radikal,* spune că hip-hop-ul a venit în ţară odată cu copiii acelor *Gastarbeiter,* turci care au lucrat vreme îndelungată în Germania. Ogunc descrie primele versuri rap ca fiind foarte conservatoare, naţionaliste pe alocuri. Hip-hop-ul – la origine stilul muzical al marginalilor – a fost folosit la început pentru a sprijini ideea de stat turcesc. „A trecut ceva vreme pînă cînd scena s-a deschis şi în faţa minorităţilor" – afirmă ziaristul, dar acum acest lucru se întîmplă tot mai frecvent. Statutul iniţial al hip-hop-ului american ca muzică de culoare a putut fi transferat în realitatea turcească – spune Ogunc: „Iar negrii Turciei, în acest caz, sînt kurzii."

Hip-hop-ul este una dintre cele mai populare căi prin care tinerii europeni pot accepta diversitatea specific europeană. Influenţele străine sînt puse în mixer şi amestecate cu subiecte şi tradiţii locale. Moda străzii se amestecă cu tradiţiile naţionale, cu hainele *vintage,* cu gecile second-hand de pe piaţa locală şi cu moda de lux, iar rezultatul este o declaraţie ce poate fi înţeleasă şi în cadru local, şi global. Vechiul şi noul, modernul şi tradiţionalul sînt constant redefinite de indivizi, artişti şi industrie. În Serbia, trupa Bad Copy se plimbă pe scenă cu pantofi confecţionaţi din etichete de bere sîrbească şi membrii acesteia îşi servesc publicul, în pauze, cu *sarma* – mîncarea tradiţională din carne tocată învelită în frunze de varză. Gecile de fîş lucitoare, ieşite din modă la sfîrşitul anilor '80, şi-au făcut din nou intrarea pe scenă în ultimii ani.

Regional şi global sau metamorfoza şosetelor de lînă

Culoarea locală este celebrată şi, în acelaşi timp, tinerii se pot conecta la un context mai larg. Unii rapperi olandezi se lansează în dezbateri despre integrarea naţională, dar, simultan, înregistrează duete cu colegii americani. De-a lungul Europei, site-uri şi reviste de specialitate încep să laude creativitatea artiştilor din Berlin, Roma sau Praga. Ziarista poloneză Zuzanna Ziomecka spune că motivul pentru care a lansat revista muzicală *Eksklusiv* la Varşovia a fost acela de a arăta că din Occident nu vin numai lucruri bune. „Am vrut să accentuez că există calitate şi aici, în Polonia. Încă există tendinţa de a spune că tot ce vine din Vest e minunat; eu vreau să lupt împotriva acestei prejudecăţi."

Există mulţi oameni ca Ziomecka, ce au iniţiat pagini web şi publicaţii care arată arta şi moda străzii din anumite oraşe europene. Tinerii şi artiştii se arată mîndri de scena locală, dar în acelaşi timp vor că creeze legături cu alte subscene din ţara lor. Universalul, naţionalul şi localul nu se mai găsesc în conflict. Şosetele de lînă de pe vremea buncii fac legătura cu tradiţiile de familie, dar acum sînt foarte la modă şi în mişcarea retro internaţională. Reviste ca *Eksklusiv* sînt în acelaşi timp regionale şi parte a scenei internaţionale, prin albumele la care scriu cronici şi designerii pe care îi promovează.

Teamă şi curiozitate

Logica culturii tinerilor nu este diferită de cea a curentelor artistice de avangardă şi experimentale. Instituţiile publice şi establishment-ul au făcut paşi timizi în recunoaşterea valorii artistice a acestor subculturi. Din păcate, interesul lor, atît cît există, este declanşat mai degrabă de teamă, decît de curiozitate autentică. Se relatează despre fenomen doar cînd tirajele ziarelor sînt în scădere, posturile de televiziune publice îşi pierd audienţa în rîndul adolescenţilor, în favoarea canalelor TV comerciale, iar media de vîrstă a vizitatorilor muzeelor se apropie de cea a vîrstei de pensionare.

Marile companii se află înaintea organismelor publice în ceea ce priveşte rivalitatea pentru cîştigarea publicului tînăr. Heineken sponsorizează de ani întregi concerte hip-hop, iar Adidas a lansat încălţăminte care poate fi purtată de tinerii ce participă la astfel de concerte. Pepe Jeans, Diesel şi mulţi alţii lansează tot mai des serii de haine ce urmează moda străzii, create în colaborare cu artiştii şi designerii tineri. Nike şi-a redefinit imaginea de brand, sponsorizînd un catalog ilustrat de tineri desenatori din Turcia; firma Converse a finanţat o serie de concerte pop alternative. Brandurile faimoase se situează simultan în centrul subculturilor şi în afara lor, făcîndu-le cunoscute unui public mai larg.

Mass-media se află şi ea în deficit în ceea ce priveşte abordarea culturii tinerilor. Încrederea nu poate fi clădită atît de uşor, după ani întregi de ignorare a fenomenului. Redactorul Pawel Gozlinski – de la *Gazeta Wyborcza* – admite că deschiderea spre stilul de viaţă al tinerilor nu este uşor de realizat. „Sînt cazuri în care ne dăm seama că aceşti artişti nu vor decît să testeze dacă le vom publica provocările." Pentru cunoscuta publicaţie poloneză, una dintre cele mai fascinante experienţe a constat într-un proiect în care tinerilor artişti li s-a cerut să redea prin muzica lor fragmente din Biblie. „Mi-am dat seama cu stupoare că o parte a versurilor hip-hop sînt pur şi simplu poezie, şi încă de bună calitate. Nu ar trebui să le ignorăm."

Text apărut în *Eurozine (www.eurozine.com)*

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

„Acum cinci ani, tinerii musulmani de pe întreg teritoriul Statelor Unite au început să citească şi să-şi împrumute unul altuia un roman fotocopiat, cu titlul *The Taqwacores,* despre o trupă punk imaginară din Buffalo, formată din musulmani.

«Această carte m-a ajutat să-mi creez o identitate» – spune Naina Syed, 14 ani, proaspătă elevă de liceu din Coventry, Connecticut. Născută în Pakistan, Naina spune că şi-a petrecut ore întregi la telefon ascultînd-o pe sora sa mai mare, care îi citea pagini din roman. «Cînd, în cele din urmă, am reuşit să fac eu însămi rost de carte, a fost o experienţă uluitoare.»

Romanul a devenit *De veghe în lanul de secară* pentru tinerii musulmani, afirmă Carl W. Ernst, profesor de studii islamice la Universitatea Carolina de Nord. Scrisă de Michael Muhammad Knight, cartea i-a inspirat pe tinerii americani de religie musulmană să-şi formeze propriile trupe punk şi să-şi construiască o subcultură specifică.

Succesul volumului a fost sursa unui film cu buget redus, care se bazează pe povestea din carte.

«Citirea acestei cărţi a fost ca o eliberare pentru mine» – povesteşte Yreej Zufari, 34 de ani, musulman şi profesor de literatură la Valencia Community College în Orlando, Florida. Zufari spune că a ascultat multe trupe punk în copilăria sa petrecută în Arkansas şi a descoperit cartea acum patru ani.

Printre personajele cărţii se numără Rabeya, o fată revoltată care cîntă la chitară pe scenă, în timp ce poartă îmbrăcăminte tradiţională islamică, Fasiq, un *skater* care fumează iarbă, şi Jehangir, amator de băutură."

(„Tinerii musulmani şi-au format o subcultură pornind de la o carte", articol de Michael Maag, *The New York Times,* 22 decembrie 2008)

„Realitatea e un fel de materie brută pentru contemplaţie“

– interviu cu Gabriela MELINESCU –

A urmat Liceul „Gh. Şincai“ şi Institutul Pedagogic, iar în 1967 a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii Bucureşti. În 1959, ***Gabriela Melinescu*** *a debutat cu versuri în revista* Luceafărul. *A fost redactor al revistelor* Femeia *şi* Luceafărul, *iar pînă la plecarea din ţară (1974) a publicat volumele de poezie (selectiv):* Ceremonie de iarnă *(1965),* Fiinţele abstracte *(1967),* Boala de origine divină *(1970),* Jurămîntul de sărăcie, castitate şi supunere *(1972),* Împotriva celui drag *(1975), volumul de proză* Bobinocarii *(1969), cartea pentru copii* Catargul cu două corăbii *(1969) şi volumul de reportaje* Viaţa cere viaţă *(împreună cu Sânziana Pop, 1975). În limba suedeză a publicat mai mult proză (selectiv):* Zeul fecundităţii *(1977),* Copiii răbdării *(1979),* Lupii urcă în cer *(1981),* Regina străzii *(1988),* Omul pasăre *(1991),* Schimbare de pene *(1988),* Acasă printre străini *(2003). După 1989, i-au fost publicate în ţară mai multe antologii de poezie, cea mai recentă fiind* Puterea morţilor asupra celor vii *(2005), i-au fost traduse cîteva romane, au apărut patru volume de* Jurnal *(2000-2008), precum şi volumul de proză* Ghetele fericirii *(2006), toate la Editura Polirom. A tradus în limba suedeză poezie românească, iar în limba română a tradus cărţi de August Strindberg, Emanuel Swedenborg, Birgitta Trotzig şi Katarina Frosterson. În Suedia a fost distinsă cu Premiul „De Nio“ al Academiei Suedeze (de două ori), Premiul „Albert Bonniers“ pentru Opera Omnia şi Premiul pentru introducerea literaturii suedeze în străinătate, acordat tot de Academia Suedeză. În ţară, anul trecut i-a fost acordat Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu“ pentru Opera Omnia. În prezent, activează ca voluntar la Centrul de Presă din Stockholm. Luna trecută, Galeria „Dialog“ de la parterul Primăriei Sectorului 2 i-a găzduit o expoziţie de desene şi pictură, aproape 100 de desene, gravuri, tuşuri sau guaşe.*

„Ce miracol că viaţa nu se opreşte la viaţă“ – scrieţi la un moment dat în Jurnal suedez. *Ce şansă – aş zice eu – că scrisul nu se opreşte la scris. Sau că poezia nu se opreşte la poezie, în cazul dvs. Fiindcă poezia dvs. a trecut în proză, în jurnal şi în desene. Care este pentru dvs. relaţia dintre literatură şi desen?*

Într-adevăr, scrisul prin el însuşi este un act abstract şi deci nu se poate opri la viaţă. Şi desenul, fiind prima formă a exprimării, a scrisului, e tot un fel de comunicare majoră abstractă, simbolică. Trebuie să spun de la bun început că eu nu fac nici o distincţie între poezie, jurnal, proză... Poate că romanul îşi cere o structură cu început şi sfîrşit, dar noi ştim că marile romane trec dincolo de limitele stabilite de critici, de cercetători... Putem foarte bine să începem de la mijloc sau de la sfîrşit şi să terminăm cu începutul.

Tot în Jurnal suedez *vorbiţi despre desenul făcut cu mîna liberă „care a uitat că ştie să deseneze“. Vi s-a întîmplat, scriind, să aveţi aceeaşi senzaţie – că aţi uitat că ştiţi să scrieţi?*

Da, acestea sînt momentele cele mai fericite ale scrierii, cînd textul se scrie el însuşi. Sînt mulţi scriitori care au recunoscut că momentele cele mai bune de inspiraţie sînt cînd ai uitat de tine, ai uitat unde te afli, printr-o profundă concentrare. Dintr-odată simţi cum totul te duce, repede ca un şuvoi, se declanşează atunci un fel de automatism şi nu e nevoie să ştii să scrii. Există acolo, undeva, o altă ipostază, un alt *ego*, omul interior, care scrie în locul tău. Astea sînt cele mai fericite momente: cînd scrii fără să ştii să desenezi, dar asta după o experienţă îndelungată şi a scrisului, şi a desenului, momente pe care le-am putea numi simplu o profundă concentrare.

Dar poate că la acest nivel, de a scrie uitînd că ai învăţat să scrii, se ajunge doar învăţînd foarte bine să scrii şi trecînd prin experienţa de „muncitor“ al scrisului.

Absolut! Exact aşa cum trebuie să tragi mai întîi mult ca să sari peste o ştachetă înaltă. Realitatea însăşi e un fel de materie brută pentru contemplaţie şi trebuie să te obişnuieşti că urechea nu e numai ureche, că ochiul nu e numai ochi. Şi e o mare bucurie cînd descoperi lucrul ăsta.

Ce declanşează la dvs. momentul cînd uitaţi că ştiţi să scrieţi?

O stare ca şi cum aş fi fost catapultată undeva, într-un vid care trebuie umplut cu desene, cu puncte, cu linii şi cuvinte... E chiar locul dinaintea Genezei.

Şi la acea stare cum ajungeţi?

La starea asta se ajunge cînd lucrezi foarte mult, ore-n şir, şi uiţi că tu scrii. Deodată toată istoria se derulează din ea însăşi. Asta pentru proză. Pentru poezie, sînt momente, clipe intense care trebuie neapărat însemnate cît de cît, cum fac compozitorii aproape. Poate că e aceeaşi tehnică. Cel puţin în ce mă priveşte. Trebuie să scriu cuvîntul autentic care mi-a declanşat o trăire puternică. Să scriu cît de cît, ca să-mi aduc apoi aminte de el şi să construiesc ceva pe el.

„Creaţia e o descindere în abis“

Deci faceţi totuşi o distincţie între poezie şi proză.

Deşi n-o fac, totuşi îmi dau seama, amintindu-mi cum am început să scriu, că trăirile sînt altfel în proză. Dar creatorii nu-şi fixează reguli, ci învaţă foarte mult din experienţa proprie. William Blake a scris *Cîntecele Experienţei,* Rilke a vorbit şi el despre experienţă. O experienţă care nu se învaţă la şcoală, foarte importantă ca să te descurci şi să te orientezi în lume. E lucrul cel mai greu să trăieşti. Şi să mai şi scrii.

Am mai spus asta: actul creaţiei e ca o descindere în abis. Acolo unde este ceva de salvat. Nu numai pentru tine şi pentru semenii tăi, ci poate chiar pentru Creator. Cabaliştii aveau această idee, să-l ajute pe Dumnezeu care şi-a pierdut din sceptrul Lui scînteile şi trebuie să-i fie aduse înapoi. Descinderea în abis se face cu mari riscuri. Dar noi am ales asta şi ne-am asumat riscul de a deveni ridicoli, de a pierde inspiraţia, de a ne rătăci... Multe se întîmplă cu vocaţia unui scriitor. Inclusiv să nu poţi găsi nici o scînteie ca s-o salvezi. Nici pentru tine, nici pentru lume şi nici pentru Dumnezeu. Dar actul creaţiei cred că este comun tuturor oamenilor. În tot ce fac ei de dimineaţa pînă seara, este creaţie. Ei duc mai departe lumea, care nu e terminată. Trebuie făcută în fiecare clipă. Şi asta este creaţia. Iar un poet autentic scrie mai departe – ce greu e să spui asta! – şi atunci cînd este refuzat. Şi revin la William Blake. El n-a fost recunoscut. Nici ca poet, nici ca gravor, ca desenator de elită. Abia după 200 de ani l-au recunoscut şi acuma apar peste tot ediţii, super-ediţii, i se comentează originalitatea şi tot ce-a descoperit el în gravură şi-n poezie. Avem şi noi William Blake ai noştri. Această descindere în abis e foarte periculoasă. Societatea te poate ştampila, îţi pune o etichetă care e mortală. Tu te răneşti şi devii nebun de-adevăratelea.

Dar tot dvs. spuneţi undeva în Jurnal suedez *că nebunia nu face rău nimănui.*

Nu face rău nimănui. Pentru că, în ce mă priveşte, dacă eu scriu, scriu şi desenează copilul şi nebunul din mine.

Şi aţi şi vrut să vă intitulaţi cartea Jurnalul unui nebun...

Jurnalul unui nebun, titlu pe care Gogol l-a dat unui jurnal al lui. Sublim titlu! Nebun în sensul creator. Pentru că e nebun cel care vrea să-l salveze pe Dumnezeu, cel care vrea să caute lumina în abis, să coboare acolo şi să-şi piardă viaţa acolo. E clar că o mare parte dintre ei sînt victime ale descinderii într-un spaţiu tenebros, imposibil. Asta este şi descinderea, sau vizita lui Orfeu în căutarea poeziei, a iubitei lui.

„Scriitorul e suspect mereu“

Poate că „nebun“ înseamnă şi „străin“ – ca să ne apropiem de altă temă a dvs.

Da, întotdeauna este străin unul care e suspect. Întotdeauna se lipeşte de scriitor ceva dintr-o anume atmosferă... Nu din „a fi“, ci din „a nu fi“. Eu spun mereu că mă simt bine pentru că trăiesc cu morţii, în prezenţa morţilor, ca să zic aşa. I-am şi dat unei antologii titlul *Puterea morţilor asupra celor vii,* a apărut la Editura Polirom. Cei care-am fost avem putere asupra celor care sînt. Şi vom avea putere asupra celor care vor veni. Chiar dacă tinerii ne-o refuză atîta timp cît sîntem încă vii. Cînd vom dispărea, această putere şi influenţă vor fi şi mai mari.

Aţi avut vreodată senzaţia de respingere din partea unor oameni tineri?

Nu prea mă interesează să fiu admirată de persoane care văd că n-au ajuns la nici un fel de maturitate – pentru ei înşişi, nu pentru mine. Oamenii vor, în mod curios, să fie admiraţi de cei pe care îi disprețuiesc şi îi critică. Aceasta este o perversitate. Asta e în firea paradoxală a omului.

Vorbiţi foarte mult despre cele două limbi în care scrieţi, româna şi suedeza, despre calitatea de a fi străin înăuntrul limbii suedeze, dar poate şi despre calitatea de a fi străin în interiorul limbii române acum, întorcîndu-vă.

Da, da, sigur... Este o stranietate. Un lucru care te face suspect pînă la urmă chiar în faţa ta. Devii străin chiar pentru tine. Tema asta e superbă la Knut Hamsun, la August Strindberg. O temă scandinavă – cînd eşti străin pentru toată lumea. Scriitorul e suspect mereu. Şi la poliţie, şi peste tot. Strindberg, de pildă, mergea pe stradă şi se uita la feţele oamenilor ca să vadă după ochii lor dacă îl urăsc şi-l resping sau dacă cineva îi arunca o privire plăcută. Măcar plăcută. Avea impresia că toată lumea îl urăşte. El stătea şi scria ore-n şir, după care ieşea să-i vadă pe semenii lui, de care voia să se apropie prin ceea ce scrisese. Şi dădea numai peste expresii pline de ură. El, dintr-o frică de oameni, spunea cît rău este în om! Şi a scris mult în micul roman *Singur* despre această ură care izbucneşte din frustrare, poate.

Asta i se întîmplă străinului, care este mereu refuzat. Oricît de bine s-ar adapta el într-un spaţiu în care ştie să se orienteze, oricît de bine ar învăţa limba, rămîne pentru totdeauna un străin. Care nu se va apropia niciodată de aşa-zisul suflet scandinav, care este înconjurat de ceţuri nordice, şi la care numai privirea întreprinzătoare a celor care s-au născut de multe generaţii aici poate avea acces. E un cod nescris şi neelucidat.

La ce lucraţi acum?

Am terminat, în fine, un roman, care trebuia să apară puţin mai devreme. Dar am acceptat să mai scriu şaizeci de pagini pentru că editorul meu mi-a cerut asta. Şi a fost spre binele meu. Recitindu-l după un anumit timp, am văzut nişte lucruri care nu mi-au mai plăcut, nu erau grave de tot, puteam să le las, dar am avut altă inspiraţie. Nu am schimbat prea mult, dar am mai scris şaizeci de pagini, care fac ca sfîrşitul să nu fie un sfîrşit. Poate un început. Din superstiţie nu vreau să spun cum se cheamă romanul. În orice caz, are un titlu care va stîrni controverse. Este legat de copilăria mea în România şi de figura mamei mele. Va apărea la Editura Bonniers la începutul anului viitor.

a consemnat Adela GRECEANU

PUBLICITATE

Ioana BOT

Nervi academici, calm dilematic

– din nou despre editarea electronică a lui Eminescu –

Dl academician Eugen Simion găseşte cu cale să răspundă articolului meu, „Manuscrisele eminesciene, între fantasmă culturală şi obiect de studiu“ (apărut în *Dilema veche,* nr. 272, din 30 aprilie 2009), în *Cultura,* sub titlul „Nervi de primăvară“ (http://www.revistacultura.ro/_EUGEN_SIMION/ Nervi_de_prima...). Nu trimite la textul *Dilemei vechi,* contrar practicilor curente ale polemicii, întrucît o acuză că e angajată dintotdeauna în campanii de contestare a valorilor actuale ale culturii române, inclusiv a domniei sale: „Nu îmi aduc aminte ca, în ultimii 20 de ani (sau, mă rog, de cînd apare revista), să fie pomenit numele meu altminteri decît însoţit de adjective ce pot ruşina chiar şi pe îngeri“. Fraza aceasta ar trebui să dea măsura „înălţimii etice“ şi a pretenţiei de adevăr a „Nervilor de primăvară“; în fapt, indiferent despre ce ar scrie, *Dilemei vechi* nu îi stau în fire cuvintele „ce pot ruşina chiar şi pe îngeri“ pentru că vulgaritatea nu e dilematică. Dar – înainte de a răspunde obiecţiilor ce i le adresam – E.S. construieşte un întreg scenariu al dilematicilor („procurorii de serviciu din presa românească“) care, în opinia domniei sale, ar desfăşura „atacuri sîngeroase la persoană“ împotriva marilor ctitori de cultură. Întrucît articolul meu nu era nici sîngeros (?), nici nu folosea cuvinte necuviincioase pentru urechile (de înger??) ale filologilor specialişti în ediţii genetice, pot spune, cu o frază plăcută şi lui E.S., că tot acest incipit războinic-lamentos al textului său „nu e în chestie“. Îl rog, totuşi, să producă dovezile concrete şi exacte ale incriminatelor cuvinte de ruşine, publicate despre domnia sa, în *Dilema veche,* pentru a nu da impresia că îşi croieşte o aură de erou pe neadevăruri.

La fel, cred că „nu sînt în chestie“ detaliile şi aluziile alunecoase, bagatelizante, „din auzite“, la competenţele ştiinţifice şi poziţiile academice ale celor vizaţi de răspunsul său: „Mircea Vasilescu, actualul şef al Catedrei de literatură română, păstorită altădată de G. Călinescu“ (ce decădere, se înţelege...), respectiv subsemnata, „profesoară universitară şi, după cîte aud, conducător de doctorat şi prodecan sau decan al Facultăţii de Litere, acolo unde au fost mari profesori... Mircea Zaciu şi Marian Papahagi“. Dl academician, de data asta, nu a auzit chiar bine, dar ce contează, important e să „sugerăm“ că universitatea se duce, nu-i aşa, de rîpă, cu asemenea oameni... Abilitatea lui E.S. de a construi discursuri insinuante reuşeşte întotdeauna să mă surprindă. Dincolo de uimire, şi în primul rînd din respect pentru cititorii *Dilemei vechi,* voi încerca să răspund punctual „Nervilor de primăvară“. Nu e uşor, pentru că – deşi îşi numerotează paragrafele ca şi cum ar vrea să-mi dea o replică exactă şi tehnică – E.S. nu răspunde, efectiv, obiecţiilor, ci doar le ia în rîs ca neprofesioniste şi calomnioase. Discuţia alunecă abil de la calitatea unui efort editorial (discutabil), făcut pe (mulţi) bani publici – ceea ce este, deocamdată, ediţia anastatică a caietelor eminesciene – la alte aspecte, colaterale, nici ele redate exact.

1. Într-adevăr, deplîngeam starea ediţiilor critice complete ale operelor scriitorilor români, mari şi mici; îmi menţin opinia că sînt puţine, incomplete, neterminate, că peisajul filologic românesc este, din unghiul acesta, în continuare descurajant. Optimist şi revoltat, dl academician enumeră ediţiile Eminescu, Creangă, Caragiale (neterminată, totuşi), Slavici (nepublicată, încă), Barbu, Bacovia, Cantemir, conchizînd că „Doamna prodecan n-a numărat bine steagurile“. Sînt invocaţi şase autori clasici. Şi gata. *Să zicem că ar fi şaisprezece, şi tot sînt puţini, prea puţini pentru un secol de ediţii filologice moderne.* În schimb, e involuntar sugestivă figura „numărării steagurilor“, pentru lista pe baza căreia E.S. însuşi se declară mulţumit de starea de fapt a ediţiilor noastre critice: şase autori, dintre care doi cu ediţii incomplete, deci – destui, mulţi, în sfîrşit, să trăiască!

2. Nu revin asupra lipsei de profesionalism a multora dintre ediţiile *ne varietur* ale autorilor literaturii române recente şi contemporane. Fără să generalizez (unele ediţii sînt apreciabile, altele – multe – nu, spuneam), dau doar referinţa exactă a exemplului pe care îl invocam: Şt. Aug. Doinaş, *Opere,* vol 1-3, Bucureşti, Editura Naţional, 2000, Colecţia „Opere fundamentale ale literaturii române“, coord. Dan Chiriac, Violeta Borzea, tehnoredactor Răzvan Soare. Design-ul volumelor aminteşte de *Pléiade,* nu întîmplător. În schimb, ediţia nu are nici un aparat critic, doar indică (la cuprins) anii de apariţie (nu şi locul) volumelor antologate: din punct de vedere filologic, este inutilizabilă. Îi invit pe cititori să se convingă singuri.

3. Nu am afirmat că ediţia Perpessicius este „perfectă, ireproşabilă, de neclintit“, cum îmi răstălmăceşte E.S. opinia, nici că „tot ceea ce este în această ediţie e sfînt şi bătut în cuie“, ci – repet – că „Oricîte observaţii şi critici ar avea specialiştii la adresa «ediţiei Perpessicius» *(şi ele sînt remarcabil de puţine,* faţă de dimensiunile materialului restituit, de durata procesului de editare – pe majoritatea le-a sintetizat însuşi Petru Creţia, unul din prestigioşii coordonatori ai proiectului editorial, în vederea unei reeditări viitoare), ea este de acum «Referinţa», pentru textul eminescian, conform practicilor generale ale filologiei“. Dl academician îmi răspunde polemic acolo unde nu e cazul, insistînd însă a numi „editare a manuscriselor lui Eminescu sub formă de facsimile“ ceea ce a publicat domnia sa în volumele în discuţie; de fapt, a făcut doar o fotocopiere cu mijloace tehnice actuale, lipsită de orice aparat filologic.

4. Aşa cum o dovedeşte însăşi retorica „Nervilor de primăvară“, a discuta despre discursul politizant, care abureşte în continuare editarea profesionistă a manuscriselor eminesciene, „este în chestie“, oricît ar protesta E.S. Departe de „a vitupera împotriva celor care au susţinut în Parlament sau în presa literară proiectul academic“, observam că dezbaterea despre necesitatea, forma şi finanţarea acestui proiect s-a făcut în medii (politice, de presă) de nespecialişti. Adaug că specialiştii continuă să tacă despre această măreaţă realizare, cu excepţia lui M. Cimpoi, N. Georgescu şi C. Barbu (întrupări inegale ale aceluiaşi „tip de eminescolog“, despre care am scris cu alte ocazii). Oamenii politici nu pot constitui referinţa legitimantă (deocamdată, singura) a calităţii ştiinţifice a proiectului. Emoţia unui critic literar bibliofil care poate răsfoi *acasă* copia facsimilată a manuscriselor (40 de volume a 50 de euro bucata, adică 2000 de euro pentru o emoţie privată completă) nu compensează stînjeneala specialistului care nu are la îndemînă o ediţie genetică la standarde actuale, nicăieri.

5. A-mi reproşa că neg („oripilată“?) utilitatea copierii cu metodele tehnicii de azi a originalelor, devenite astfel mai accesibile, este o altă răstălmăcire a criticii mele. *Această copie nu este altceva decît o copie* (dacă formula „pictorial cu poze ale manuscriselor“ nu îi place coordonatorului, să îi zicem „un xerox mai performant“): E.S., de altfel, repetă mereu ce anume „ediţia“ sa *nu* este – „nu-i o ediţie filologică şi nici nu şi-a propus să fie“; subînţelegem că e o copie anastatică, destinată protejării manuscriselor originale. Atît. Ea este necesară, dar îmi menţin părerea că *nefiind o adevărată ediţie, modalitatea în care a fost realizată, ca şi cheltuielile implicate nu se justifică.* Nici preţul de vînzare: dacă tot e pe bani publici şi invocă raţiuni patriotico-democratice, de ce nu e descărcabilă gratis, de pe Internet, ca atîtea alte ediţii genetice din literatura universală? Ediţia nu se vinde (am aflat de la unii librari că au returnat, după trei ani, seria, fără să fi vîndut un singur exemplar, şi refuză acum volumele noi); Biblioteca Filialei Academiei din Cluj (de pildă) nu a reuşit să îşi completeze nici ea colecţia, deşi s-a adresat nu doar „cu încredere Bibliotecii Academiei Române“, ci şi cu insistenţă. Există o listă a bibliotecilor publice cărora Academia le-a oferit, gratuit, seria completă şi care o au?

6. Referitor la realizarea propriu-zisă a „ediţiei“, observ că E.S. nu explică inconstanţa referinţelor la lecţiunile din ediţii preexistente, pe care o semnalam în primul articol (de ex.: „de ce colofonul vol. XVI indică *Diamantul Nordului* dacă în manuscrisul 2278 scrie *Diamant de Nord?* Ce realitate se respectă în atari situaţii? De ce unele exerciţii prozodice sînt identificate de colofon ca *dicţionar de rime,* iar altele nu?“). Nu cred că are cum. Cît despre profesionismul suportului electronic, recomand lectura articolului lui Constantin Vică din *Dilemateca* nr. 37/2009, „E-minescu“, care, neştiutor de umorile dlui academician, desfiinţează CD-ROM-urile cu argumentele specialistului în electronică şi digitalizare; nu le reiau aici, ci constat că „tehnicianul obiectiv“ confirmă nemulţumirile filologului angajat să distrugă marile ctitorii ale... etc. Cu exemple (accesibile gratis) de reuşite în domeniu, precum www.hypernietzsche.org, www.bovary.fr, www.perseustufts.edu, http://gallica.bnf.fr/Zola, http://www.hull.ac.uk/hitm, poate că şi răspunsul la întrebarea Dlui academician despre ce voiau specialiştii de la proiectul său este mai clar – măcar pentru cititorii *Dilemei vechi,* dacă nu şi pentru E.S.

7. Totodată, Constantin Vică indică mai răspicat, decît o făcusem eu, una dintre problemele mari ale proiectului lui E.S. Dacă cea mai complexă ediţie genetică şi electronică, cea a operei lui Nietzsche, a costat doar 900.000 de euro, de ce a fost nevoie de 2,41 milioane de dolari (sumă vehiculată în dezbaterile parlamentare despre finanţarea proiectului lui E.S.) pentru a copia în format *jpeg* caietele eminesciene, în vederea unor viitoare ediţii de specialitate? Constantin Vică o numeşte „o glumă proastă, pe bani publici“. Într-un act ratat splendid, chiar şi E.S. e surprins „că, după atîtea argumente, Doamna IB nu ne trimite direct la DNA“. După atîtea divergenţe, mă bucur să îl asigur că, asupra acestui punct, îi împărtăşesc mirarea.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

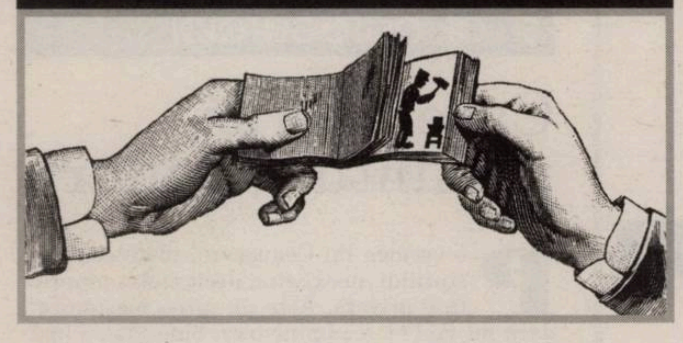

Întîmplări din copilărie

● **Florin Lăzărescu, *Lampa cu căciulă*, Editura Polirom, 2009.**

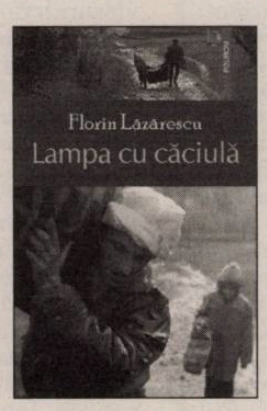

Spre deosebire de Dan Lungu sau de Lucian Dan Teodorovici, colegi de generaţie în toate sensurile termenului, Florin Lăzărescu este mai puţin (re)cunoscut pentru proza scurtă. Volumul de debut a apărut într-un tiraj meschin la o editură minusculă *(Cuiburi de vîsc,* Outopos, 2000), iar a doua carte de povestiri a fost editată în format electronic *(Şase moduri de a-ţi aminti un cal sau şase povestiri,* Liternet, 2003). Apoi, scurtmetrajul din 2006 al lui Radu Jude, *Lampa cu căciulă,* a cîştigat peste treizeci de premii la festivalurile internaţionale de gen, şi era normal ca povestirea pe care Florin Lăzărescu o transformase în scenariul omonim să aibă şi un destin literar.

Lampa cu căciulă este un volum de povestiri construit după principiul „something old, something new, something borrowed...". O povestire este reluată din volumul de debut, alta din cel electronic, cîteva schiţe/secvenţe narative au apărut iniţial în *Suplimentul de cultură* sau în *Esquire* pentru ca acum să se regăsească integrate în texte mai mari, cele mai multe (şi, de altfel, şi cele mai bune) din povestiri fiind însă noi. Alcătuirea cărţii este pe deplin justificată de tema copilăriei la sat. Inegale ca valoare, povestirile sînt unitare stilistic şi alcătuiesc un volum perfect omogen. Aşa cum „Paişpe ţigări" este un text compozit alcătuit din paisprezece întîmplări/secvenţe narative al căror protagonist (un băieţel simpatic) migrează dintr-o schiţă în alta, întregul volum „consimte" la perspectiva aceluiaşi narator. Cu trei excepţii – între care chiar „Lampa cu căciulă" –, povestirile sînt la persoana întîi şi, în afară de una singură, toate prozele sînt poveşti de familie sau întîmplări din copilăria naratorului nenumit.

Volumul se deschide cu „Ursoaica Lili şi balena Goliat", povestea primei vizite la bîlci a unei fetiţe curajoase şi amorezate (mama naratorului) care, rătăcită de bunic şi cu cîţiva bănuţi în buzunar, este absorbită de spectacolul vesel şi pestriţ al atracţiilor tîrgului. Urmează cîteva povestiri mai scurte în care ludicul şi eroticul, inocenţa şi dramaticul mixează secvenţe, întîmplări şi istorii variate din lumea copiilor de la ţară: între două jocuri cu sfîrleze şi titireze, copiii îşi examinează curioşi cocoşeii şi păsăricile („Cîrtiţa"), directorul îi obligă pe elevi să aducă la şcoală cîte zece kilograme de brusture uscat în schimbul cărora primesc o distincţie pionierească („Lumea interlopă a brusturelui"), băiatul găseşte în urma aratului un obuz de tanc rămas neexplodat pe care se apucă să-l lustruiască cu un pietroi, prilej pentru mai multe istorii de război auzite de la bunici şi de la vecinii din sat („Amintirile mele din al doilea război mondial"), copiii deconspiră o femeie din sat deghizată în Moş Crăciun („Poveste de Crăciun"), pentru ca în „Paişpe ţigări" să avem, cum ziceam la început, o suită de schiţe din lumea deopotrivă crudă şi candidă a celor mici, cea mai reuşită fiind a unsprezecea, „Muzică şi dans", în care eroul nostru trebuie să execute nişte dansuri populare, să cînte, să recite poezii patriotice, să primească diploma, cărţile, coroniţa şi laudele de la tovarăşul învăţător pe scena serbării de sfîrşit de an şcolar, toate acestea în timp ce abia se abţine să nu se scape pe el (o replică în cheie comică a fragmentului moromeţian de manual cu Niculaie apucat de friguri în momentul în care i se înmînează premiul întîi).

Ultimele patru povestiri sînt şi cele mai bune din acest volum al cărui vîrf îl reprezintă, fără îndoială, călătoria tatălui şi a băiatului, plecaţi pe ploaie în zori şi întorşi acasă seara tîrziu, după ce au cărat toată ziua televizorul într-o pătură pentru a-l repara la oraş. „Lampa cu căciulă", această frumoasă poveste despre sacrificiul şi complicitatea dragostei paterne, marchează de altfel partea secundă a volumului, mult mai consistentă narativ şi care vrea ceva mai mult decît să-şi distreze cititorul. „Nea Mihai şi tovarăşul Dumnezeu" este povestea bătrînului paznic al unui iaz pe care-l păzeşte de braconieri călare pe o motocicletă. Iazul este creaţia lui: mai întîi a făcut propunerea la o şedinţă de partid, apoi l-a săpat cu un buldozer, Centrul l-a populat cu peşte, iar la inaugurarea lui a venit Ceauşescu însuşi, care a ţinut o cuvîntare şi la final i-a strîns mîna lui Nea Mihai, încredinţîndu-i paza iazului, pe viaţă. Acum, cînd Nea Mihai e bătrîn, iar singurătatea l-a ajuns şi se întreţine cu un crap botezat Iliuţă, Tovarăşul îi apare lîngă barcă şi-l ia cu el păşind peste apă. „Titanicul" este proza cu desfăşurarea celor mai multe personaje şi e construită în jurul Nanei Lenţa, femeia rea de gură deghizată în Moş Crăciun cîteva povestiri mai devreme. Nana Lenţa are pe cap o droaie de nepoţi, este cam nesuferită şi se pileşte cu rom în aşteptarea unui anunţat decret de eliberare care i-ar putea aduce acasă pe cel mai mic dintre băieţi, închis de cîţiva ani pentru furt de vite. La sfîrşitul zilei (nici cele mai întinse povestiri ale lui Florin Lăzărescu nu depăşesc durata unei singure zile), decretul îi aduce băiatul acasă, familia se adună în curte, se pun pe poveşti şi petrec cu toţii la lumina farurilor unui tractor, numai că fericirea atît de aşteptatei reuniuni este prea mult pentru Nana Lenţa. „Titanicul" este proza cu cel mai mare potenţial cinematografic din carte.

În lumea săracă şi simplă de la ţară, cu oameni, vorbe şi gesturi din alte vremuri, involuntar amuzantă, stîrnind deopotrivă simpatie, duioşie şi compasiune, în această lume plină de istorii curioase, copiii găsesc mereu motive pentru a se minuna şi a-şi pune întrebări. Băieţelul din povestirile lui Florin Lăzărescu este mai degrabă un copil solitar, se joacă singur, uneori în propria imaginaţie, atunci cînd nu inventează jocuri prostuţe sau jucării precare, este iscoditor şi sensibil, descoperă şi gîndeşte lumea în felul lui. „Maimuţa", ultima proză din carte şi una dintre cele mai emoţionante, este o povestire tocmai despre singurătatea copilului refugiat în propria lume de seriozitatea celor mari, al căror martor fidel este, dar pe care nu-i înţelege şi care, uneori, îl agasează. La un anumit nivel, volumul lui Florin Lăzărescu este un puzzle al vîrstei copilăriei în care naivitatea şi curiozitatea, cruzimea şi comicul copiilor contrastează cu oboseala trecutului care-i apasă pe cei bătrîni. Umorul şi nostalgia merg mînă în mînă, aşa cum preistoricul televizor cu lămpi căruia îi ia două minute să se aprindă este acum comic, dar stîrneşte şi nostalgii.

Din păcate, Florin Lăzărescu nu şi-a numit personajul – ar fi meritat o identitate – însă Nana Lenţa şi Nea Mihai sînt memorabili şi stau alături de cele mai reuşite personaje de la ţară din prozele unor Lucian Dan Teodorovici şi Sorin Stoica (cu umorul căruia şi cu a cărui ştiinţă a dialogului are multe în comun). Singurul reproş l-aş aduce ritmului narativ uneori prea alert. Florin Lăzărescu sacrifică deseori atmosfera, incursiunile colaterale şi textura epică, interesat fiind mai mult de anecdotă şi, astfel, ratînd dacă nu adîncimi mai profunde, atunci un text ceva mai substanţial. Păcat că n-are răbdarea lui Teodorovici! Din acest punct de vedere, Florin Lăzărescu este un povestitor pe cît de bun, pe atît de risipitor. O spun cu frustrarea cauzată de povestirile uneori prea scurte. Aş fi citit mai mult, dar prozatorul s-a grăbit.

Dilema veche vă recomandă

● Luni, 15 iunie, pe Viasat History, la ora 20, şi marţi, 16 iunie, pe Discovery World, la 15,40, două documentare ample despre Winston Churchill (1874-1965). În atenţia celor interesaţi, o propunere pentru un eventual motto la toate nonconformismele acestui *zoon politikon,* în război cald şi rece cu toată lumea: „Cum vă explicaţi vitalitatea dvs.?" „Sportul! Nu am făcut sport niciodată". (Radu Cosaşu)

● OK, deci aţi ratat TIFF-ul, dar nu aveţi nici un motiv să rataţi şi retrospectiva TIFF de la sala „Elvira Popescu", care a început miercuri şi care continuă pînă joia viitoare. Nu este decît cam 5% din ce s-a văzut la Cluj, dar tot e mai bine decît nimic! De bifat, neapărat, norvegianul *Nord* (două premii, duminica asta, la ora 16), surprinzătorul *Treabă de bărbat* (finlandez, la 20), amuzantul *Nuntă la ţară* (islandez, filmat de Anthony Dod Mantle, miercuri, la 18), deranjantul *Choke* (după Chuck Palahniuk, cu Sam Rockwell & Anjelica Huston, joi, la 20,30) şi, dacă sînteţi cuminţi, cel mai controversat film de la Cannes, devenit cel mai căutat (= adorat/detestat...) film de la Cluj, pentru care „tiffarii" au stat claie peste grămadă la proiecţia în aer liber. (Alex. Leo Şerban)

● Albumul de jazz *Being Green* o are drept protagonistă pe Ruxandra Zamfir, a cărei voce vibrantă (de o forţă invers proporţională cu aparenţele firave ale cîntăreţei) e acompaniată de Mircea Tiberian la pian şi de Sorin Romanescu la chitară. Albumul conţine 11 piese care parcă reîntorc un timp muzical uitat, din secolul trecut. De altfel, şi cîntăreaţa, fostă jurnalistă, se întreabă în textul de lansare al albumului dacă *new sound*-ul actualităţii e în măsură să ne facă să uităm „fiorul patetic, trăirea «desuetă» ce ne cuprinde atunci cînd ascultăm cu atenţie cuvintele scrise pentru Billie Holliday sau Stevie Wonder". (Andrei Manolescu)

Andrei GORZO

dilematograf

Ceva graţios

● ***JCVD* (Franţa-Belgia, 2008), de Mabrouk El Mechri.**

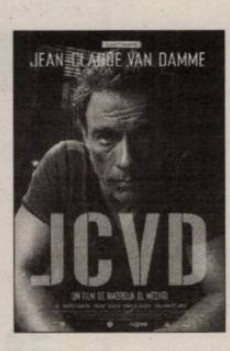

În *JCVD,* un star al filmelor cu arte marţiale de serie B, pe nume Jean-Claude Van Damme (interpretat de un star al filmelor cu arte marţiale de serie B, pe nume Jean-Claude Van Damme), se întoarce în Bruxelles-ul lui de baştină, aterizînd direct în mijlocul unui jaf de bancă. Şi *nu* salvează situaţia. În orice caz, nu cu talentele lui de luptător. Dimpotrivă, se lasă mînat de spărgători încoace şi încolo. Se lasă folosit de ei ca om de paie atunci cînd jaful se transformă într-o criză cu ostatici, poliţişti care cred că el e şeful bandei şi fani care îi scandează numele. Ca negociator, JCVD nu e complet lipsit de idei. Şi din cînd în cînd mai pledează pe lîngă unul dintre spărgători, care se întîmplă să-i fie fan, pentru eliberarea ostaticilor. Dar, în cea mai mare parte a timpului, mintea (atîta cîtă mai are după 48 de ore de nesomn şi o schimbare de fus orar) îi stă mai degrabă la procesul de custodie pe care tocmai l-a pierdut în California, la banii pe care i-i datorează avocatului şi la faptul că, de fiecare dată cînd se dă la TV vreun film cu el, fetiţa lui trebuie să suporte mîştourile colegilor de şcoală. La un moment dat, se desprinde total de ce e în jurul lui şi începe să vorbească direct în cameră despre cît de slăbănog era înainte de a se apuca de karate, despre autenticitatea comunităţii de „artişti marţiali" şi falsitatea Hollywood-ului, despre numeroasele lui divorţuri şi despre problemele lui cu droguri. Nu ştiu cît din această izbucnire e scenarizat şi cît e, pur şi simplu, Van Damme dînd totul afară. Regizorul Mabrouk El Mechri ne asigură că JCVD interpreta un text, dar felul în care ies cuvintele din el – de-a berbeleacul, busculîndu-se la ieşire, unele rătăcindu-se în busculadă şi amestecîndu-se cu altele, care ar fi trebuit să iasă după ele – nu-mi sună ca şi cînd ar fi fost scenarizat. Oricum, e unul dintre cele mai tulburătoare spectacole pe care le-am văzut în ultima vreme. JCVD nu e primul star care, într-un acces de umilinţă, să declare că nu poate suporta gîndul că pe lume există atîţia oameni nevoiaşi, care probabil că au merite mai mari decît ale lui. Dar, dincolo de termenii lui bombastici („Ce-am făcut eu pentru lumea asta? Nimic!"), există acolo ceva de substanţă, un efort real, însoţit de usturimi reale şi de scrîşnete de dinţi reale, de a privi în faţă o mediocritate reală. *JCVD* e mai mult decît o glumiţă. E o psihodramă – un ritual terapeutic organizat, după regulile unui spectacol dramatic, pentru a-l ajuta pe pacientul-actor să se elibereze de o povară psihică. În cazul lui Van Damme, de povara gesticulaţiei eroice – de povara de a pretinde, prin această gesticulaţie, că nu e mediocru.

Faptul că spectacolul nu degenerează în exhibiţionism sau în cruzime se datorează iubirii inteligente pe care regizorul-scenarist i-o poartă lui JCVD. În primul rînd, El Mechri nu-l pune în ipostaza de ostatic neputincios înainte de a ne oferi o mostră „clasică" de JCVD în acţiune – *JCVD* se deschide cu el turnînd un plan-secvenţă extrem de solicitant fizic dintr-un film hollywoodian. În al doilea rînd, dacă un regizor mai grosolan l-ar fi făcut să calce în toate strîchinile, astfel încît să fie exact opusul eroilor săi, El Mechri îl lasă adesea să se retragă pur şi simplu în planul doi, cu gîndurile lui, uşurat că gangsterii care se ciondănesc în planul unu nu-i acordă momentan nici o atenţie. Stînd acolo şi neintervenind, JCVD e cu siguranţă comic (muşchii ăia care-i umplu tricoul degeaba), dar are şi mai multă demnitate decît a avut vreodată – are gînduri. Ce se întîmplă în bancă (între spărgători şi ostatici) şi afară (între poliţişti şi gură-cască) e prezentat ca un fel de *happening* stradal (modelul trebuie să fi fost *O după-amiază de cîine:* unul dintre spărgători e leit John Cazale, complicele lui Pacino din filmul lui Sidney Lumet) şi teatrul ăsta lumetian are meritul de a menţine într-un cadru formal terapia lui Van Damme. Care merge pînă la capăt: arestat pentru că a încercat să profite de situaţie ca să facă rost de bani pentru avocatul lui, pacientul pare să-şi găsească pacea dîndu-le lecţii de karate colegilor săi de pîrnaie. Fanul El Mechri şi-a salvat eroul: i-a pus la dispoziţie un cadru în care să se împace cu propria mediocritate şi să scoată din această împăcare ceva graţios – ceva care să ne inspire nu numai pe noi, cei care sîntem acum de-o vîrstă cu regizorul (în jur de 30) şi care prin '91-'92 ştiam pe dinafară toate filmele lui JCVD (aţi fi surprinşi cîţi sîntem numai în aceste pagini: nu numai eu, ci şi Marius Chivu, şi Matei Florian, şi-l suspectez şi pe Cristian Ghinea), ci pe oricine. Mediocritatea – cum te împaci cu ea – e o problemă de interes general şi în cinema nu există mulţi artişti care să fi îndrăznit s-o pună ca şi cînd ar putea fi şi problema *lor*. Iată că unul dintre artiştii ăia puţini este JCVD.

trecerea prin reviste

Întîlnire în Retiro

Feria del Libro, sărbătoarea cărţii de la Madrid, a început anul acesta pe 29 mai şi se va încheia abia pe 14 iunie, avînd ca temă principală cultura franceză, iar Cantabria ca regiune autonomă invitată. Cele două mari suplimente de cultură – *ABC Cultural* şi *Babelia* (suplimentul ziarului *El País)* şi-au disputat întîietatea în a reflecta, inevitabil parţial, cele două săptămîni de lansări, conferinţe, dezbateri asupra (crizei) industriei cărţii, dar şi mese rotunde dedicate, *simplemente,* cărţilor scrise în ultima vreme.

În ediţia sa electronică, *El País,* cu sprijinul celor de la *Babelia,* a postat mai multe înregistrări video cu autori şi cititori prezenţi la salonul de carte madrilen. Cu acest site intens accesat, *El País* a cam luat crema relatărilor monocorde din restul revistelor spaniole ce aşteaptă închiderea ediţiei, pentru a face bilanţul. Mai mulţi scriitori importanţi ai momentului au fost invitaţi să citească un fragment dintr-o carte care le-a marcat destinul sciitoricesc şi să-şi motiveze alegerea:

● Scriitorul mexican Ignacio Padilla, recentul laureat al Premiului Málaga pentru eseu, îşi aminteşte uluirea pe care i-a produs-o prima lectură a cărţii lui Cervantes, *Don Quijote:* „Am citit tîrziu romanul lui Cervantes şi cred că el este marele roman al prieteniei".

● Carmen Iglesias, autoarea unui eseu despre istoria Spaniei – intitulat *No siempre el peor es cierto/Lucrul cel mai rău nu e întotdeauna şi real* – vorbeşte despre mereu diferita experienţă a tîrgurilor de carte madrilene din parcul Retiro: „Aceste întîlniri din fiecare primăvară între scriitori şi cititori dau o nouă viaţă cărţilor care altfel ar rămîne mai mult timp în depozite şi în rafturile librăriilor. Pentru mine este un prilej de regăsire a cărţilor unor vechi prieteni – anul acesta, de pildă, Carlos Fuentes sau Javier Marías – şi de noi cunoştinţe în lumea, mereu deschisă, a literaturii".

● Poetul, eseistul şi prozatorul columbian Darío Jaramillo le recomandă cititorilor salonului madrilen volumul lui Wade Davis, *Rîul,* o biografie inedită şi foarte bine scrisă a etnologului Richard Evans Schultes, explorator al junglei amazoniene: „E o carte care are un singur defect, acela că nu o poţi lăsa din mînă, nu poţi face nimic altceva o dată ce ai început-o. E o carte de aventuri, de istorie, de etnobotanică, o biografie a unui mare profesor de la Harvard care a scăpat cu totul de restricţiile vremurilor sale".

● Scriitorul basc Bernardo Axaga, prezent la Madrid pentru lansarea ultimului său roman *Siete casas en Francia / Şapte case în Franţa,* le recomandă cititorilor madrileni *Confesiunile* lui Rousseau: „Aceasta este cartea care ne vorbeşte cel mai bine despre subiectivitatea proprie, cea care a marcat esenţial toate cărţile de confesiuni, de memorii, despre interiorul propriu ale vremurilor mai noi".

● Isaac Rosa, cîştigătorul Premiului Fernando Lara pentru cel mai bun roman al anului trecut *(El país del miedo / Ţara fricii)* recomandă cartea lui Camus – *Primul om:* „Această carte postumă este o autobiografie neterminată care ne pune în situaţia de a ne imagina, după anumite note, după anumite afirmaţii din alte cărţi, cum ar fi trebuit să se încheie demersul scriitorului, îl face pe cititor să colaboreze nemijlocit cu scriitorul. Ne aflăm astfel la cenaclul lui Camus".

● Scriitoarea gallegă Lola Beccaría (tradusă şi la noi cu romanul *Dezgolita),* cîştigătoarea Premiului Azorín pentru romanul *El arte de perder / Arta de a pierde* – recomandă romanul lui Stefan Zweig – *Scrisoare de la o necunoscută:* „o carte care ne arată enormul interes al scriitorului meu preferat pentru sufletul feminin, un roman psihologic extrem de modern". **(S. S.)**

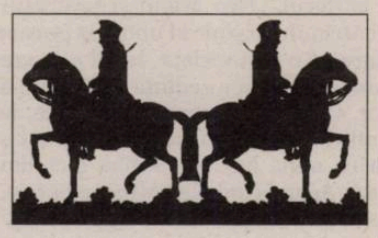

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la mama inexistentă a fiului inexistent

Îmi este greu să-ţi descriu cît de rău ai căzut cu ultima ta scrisoare; nu-mi găsesc cuvintele, dacă ţi-aş scrie că ai fost penibil nu ar fi suficient. Scrisoarea ta a sosit cînd el se întorcea de la magazinul „cuscrului" nostru unde, de dimineaţă, primul client fusese un israelian care cumpărase rucsacul cu toate articolele tale; s-a dus direct la raftul rîşniţelor vechi, nu s-a tocmit, bătrînul era foarte mulţumit de vînzare pe criza asta, i-a povestit încîntat afacerea. Fiul tău şi al nostru a telefonat imediat la toate hotelurile din Reykjavik, la poliţie, la aeroport şi a aflat că israelianul era masorul echipei de hochei a Israelului, într-un schimb de experienţă, şi zburase de o oră spre Tel Aviv. Nu-ţi voi descrie nici cum arăta băiatul – era desfigurat, nu l-am văzut niciodată aşa. Am încercat, ca o mamă proastă, să-l liniştesc, i-am zis că nu are rost să se necăjească, oricum socotea articolele alea o ruşine... Nu mi-a răspuns şi s-a dus să-şi deschidă computerul; a găsit scrisoarea ta, a citit-o în cîteva minute, a scos-o, a mototolit-o, cred că a vrut s-o şi rupă, l-am împiedicat, i-am luat-o, a acceptat şi m-a lăsat s-o citesc, spunîndu-mi atît: „Omul ăsta e insuportabil"... După ce am citit-o, cred că e cuvîntul care exprimă adevărul pe care nu-l mai vrei crud, ci pane (te citesc din cînd în cînd, mi-a rămas ideea..)*. Ţi-l prepar pane.

E insuportabil ca soarta fiului tău să te obsedeze cît întrebarea de ce Kundera nu a citit romanele lui Soljeniţîn. Aşa ai scris şi nu ai şters. Nu pot trece peste fraza asta şi nici peste „zilele incomensurabile" pe care ţi le-a dat un eseu despre Anatole France. Incomensurabilă a fost şi este furia fiului tău citindu-ţi enormităţile. Insuportabil este ca o jumătate din scrisoare să fie despre ce crede Kundera în legătură cu Thomas Mann şi Maxim Gorki, la care te adaugi cu vanităţile tale de a avea aceleaşi preferinţe ca ale lui. Nu auzi că asemenea răsfăţuri nu se pun pe hîrtie nici cînd îi scrii fiului tău? Te dai îngrijorat că nu ţi-a scris de 4 luni, dar nu ştii ce este un cuvînt normal, de tată. Ştiu că mă exprim ca o „mamă din Cişmigiu" – cum m-ai ironizat ultima oară la „Codrii Cosminului", şi nu ţi-am răspuns, slab, decît că «mă doare în cot...»" – dar tu ce griji incomensurabile ai în privinţa lui? Dacă te mai socoteşte materialist... Cum priveşte el Guvernul islandez... Dacă vrea să meargă cu tine la Paris... (Mă mir că nu i-ai fredonat *„J'aime flâner...",* ca bibliografie muzicală.) Ţi se pare inteligent, tandru, uman. Nu eşti. Insuportabil, da. Tu nu poţi înţelege decît ce-ţi trece prin cap – o ştiu asta de o viaţă, ai egolatria sălbatică. Întotdeauna după – recunosc, tu m-ai învăţat folosirea acestui adverb... – treceai la eseuri orale despre Don Quijote, Mîşkin, Ladima şi mie îmi plăcea, în loc să te zvîrl din pat sau să te las singur în parc, în pizzerie. Ar fi trebuit să ştiu unde te va duce literatura ta, să am altă reacţie la toate glumele tale şi la toate teoriile chibritului privitoare la lipsa mea de humor – ştiu, acum o să spui că-ţi scriu ca o mamă din Berceni reumatică şi îndurerată că a fost o fată proastă. Încetez – dar încetează şi tu să mai fii Ştefan Gheorghidiu povestind în pat istoria filozofiei celei de lîngă el! Eşti la o vîrstă cînd ar trebui să ştii a te teme de ridicol, care nu ucide pe loc, dar e ca diabetul; suferi de ridicol grav.

Ca garnitură la aceste adevăruri pane – sînt de două săptămîni la Reykjavik, cît timp Gruna lui e la un turneu în Spania; mai multe nu meriţi să ştii despre fiul tău.

O mamă, furioasă mamă.

Răspunsul tatălui ficţionar

Fiindcă m-ai încîntat la ce grad de dezinhibiţie ai ajuns punînd tu, cu mîna ta, pe hîrtie acel „după", îţi ofer, ca după, bibliografia muzicală: Aznavour *„Tu exagères"* (şi anume: cît mine!) Barbara *„La plus belle leçon de littérature, c'est vous".* Nimeni ca tine nu mi-a dat, *după,* lecţii de literatură şi morală ca ale tale: cum să nu mă prostituez scriind pentru *Urzica* (mai ţii minte unde eram?), pentru televiziune... cum să citesc *Idiotul,* fără a deveni idiot... Nu erai deloc o fată proastă. Şi ce volubilă erai şi tu, *după!* Mai ţii minte ce mi-ai spus după ce ai citit *La plaisanterie* a lui Kundera, imediat ce am primit-o de la Tel Aviv, trimisă de mama mea, dulce mamă? Eu nu îndrăznesc să pun pe hîrtie nici azi acele vorbe ale tale.

Oricum, te rog să-i spui fiului meu şi al tău să nu se necăjească: cunosc adresa acelui israelian care a cumpărat articolele mizerabile din magazinul „socrului" nostru – expresia asta a ta ar fi un semn bun cu privire la mariajul lor; îl asigur că voi face totul ca xeroxurile acelea să se întoarcă de la Afula la Reykjavik. Oricît sînt de furios – dar şi nevinovat! – pentru dispariţia lor din Islanda, nu pot să nu mă bucur că ţinea să le păstreze lîngă el. Chiar şi rana lăsată de un fiu e un semn de iubire. Deocamdată atît.

(ficţionarul minte: nici vorbă de un „deocamdată atît")

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 14.05.2009.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Case, fabrici, pămînturi, păduri

Pe vremea lui Ceauşescu, toate erau ale statului, neexistînd decît izolat proprietate privată. Asta da „grea moştenire", dacă nu vrei să o administrezi bine. Aşa a apărut obsesia *restitutio in integrum* dizolvată într-o descurcăreală. Limbajul afacerilor a consemnat cu plăcere: *„Ţi-ai tras fabrică?", „Te rezolv pe legea 10? Te rezolv pe 112? Ai luat pe Lupu?".* Sînt formule normale în vînzările de succes de dinainte de 2008, astfel cumperi ieftin şi, peste puţin timp, aranjînd actele în favoarea ta, vinzi scump, sau cumperi extravilan şi „te rezolvi la Primărie", într-o clipă, vînzînd intravilan. Totul, fără multă lege şi minte, cu asentimentul organelor locale. În cazul fabricilor, s-au făcut vînzări ieftine de către stat, noii proprietari, în ciuda promisiunilor contractuale, au falimentat întreprinderea, au concediat angajaţii, au vîndut totul la fier vechi şi au speculat imobiliar terenul. Legile proprietăţii, apărute chiar contorsionat şi greu, s-au aplicat doar politic. Politica a contat mai mult decît proprietatea. Adevăraţii proprietari? Cine, băşinoşii? Prea vechi, supărători prin sorgintea lor, prin apelul la un timp despre care n-are sens să ne amintim. De accea, aceştia au fost plimbaţi în justiţie ani de zile. Cînd s-au dat sentinţe favorabile, cîştigătorii trebuia să dea afară chiriaşii de acum (normal, săraci) ai caselor. Nici aşa nu e bine. Vedeţi la ce duce proprietatea? De vină fiind proprietarii rapace, burghejii, nu primăriile care n-au construit locuinţe pentru astfel de cazuri. În cazul pămînturilor, nu s-au dat încă actele de proprietate „cu tricolor" în totalitate. Dar dacă ai vîrstă, bani şi avocaţi pe bani buni, îţi recuperezi averea. Arhivele sînt blocate? Judecătorii se fac că nu înţeleg ce vrei? Avocaţii ştiu filierele. Sînt şi acum numeroase procese pe rol. Sînt şi acte false ce au făcut din escroci proprietari, deoarece nu adevărul contează, ci interpretarea actelor, veşnica misie a avocaţilor. Puţinii adevăraţi proprietari, supravieţuitori fizic ai anilor din urmă, care şi-au căutat dreptatea la Curtea Europeană de Justiţie, au primit despăguri uriaşe, puţin probabil plătibile de către stat. În mărinimia lui, Guvernul a inventat utopia *Fondului Proprietatea* (247/2005), un fond de acţiuni în care îţi arăţi averea fostă, ea e convertită în acţiuni la afaceri de stat. Dar nici după treipatru ani Fondul nu este funcţional, sau Fondul a listat multe afaceri de stat pline de bube bine administrate. La ţară, oamenii s-au bătut un pic pe pămînt, ca apoi să-l lase pradă bălăriilor. Aşa că iarăşi şi iarăşi, chiar şi din piepturile lor s-a auzit chicotul de bucurie la venirea imobiliarelor. Au spus un bun-venit prietenos vreunui italian descălecător care a dat mese lungi cu bucate şi vinuri numărate, încheiate cu promisiunea „de acte ne ocupăm noi, matale semnează aici". Pădurea? Cum puteam s-o uit. Pădurea se exploatează ilegal de către toată lumea, de aceea n-o păzeşte nimeni: nici Ocolul silvic şi nici proprietarii. Ocolul şi Poliţia nu se pun rău cu localnicul, iar proprietarul se plînge Ocolului şi Poliţiei. „De furi din codru-o rămurea, ce-i pasă codrului de ea, ce-i pasă lumii-ntregi de hoţia mea?"

Catastrofa

Luptele de stradă din decembrie 1989 şi mineriadele soldate cu zeci de morţi, dar nici un vinovat. Căderea avionului de la Baloteşti. Fără găsirea cauzelor reale. Explozia camionului cu material inflamant de la Mihăileşti (2004), în urma căreia nimeni n-a plătit, nici cu puşcărie prea multă şi nici cu bani, moartea a 18 oameni. Inundaţiile de o furie înspăimîntătoare, cu multă moarte plutind, la vreo doi ani o dată, fără ca nimeni să tragă vreo concluzie şi să se simtă o pavăză împotriva unei noi urgii.

(fragment din cartea în curs de apariţie la Editura Polirom)

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

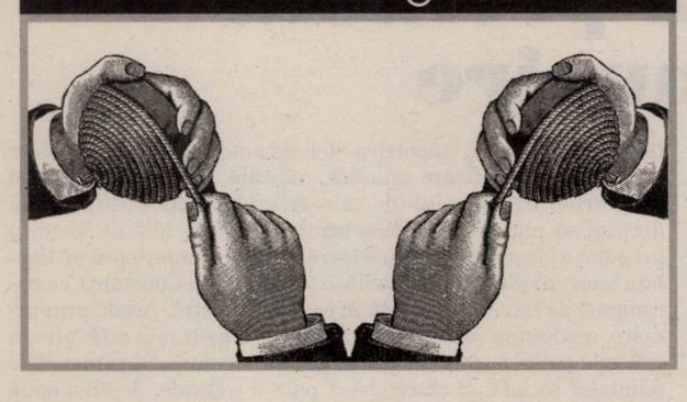

O propunere enervantă în PE

S-a tot spus înaintea acestor alegeri europene că stînga politică va fi întărită de criză. Era oarecum logic: capitalismul trebuie pedepsit pentru această criză, piaţa şi-a arătat faţa sa hidoasă, oamenii vor suferi şi se vor întoarce către aripa protectoare a statului – ştiţi poezia. Nu a fost deloc aşa, grupul popular din Parlamentul European îşi păstrează de departe prima poziţie, în timp ce grupul socialist pierde semnificativ. La ora cînd scriu acest articol, socialiştii par a ajunge undeva în jurul a 160 de europarlamentari, de la 215, cît aveau pînă acum. În cîteva cazuri, electoratul a fost necruţător cu centru-stînga, care a pierdut teren în acelaşi timp în cele cinci state mari – Germania, Marea Britanie, Franţa, Italia şi Spania. Spre deosebire de România, unde coaliţia populari-socialişti regăseşte egalitatea de la alegerile interne, în Germania, partidul de dreapta al dnei Merkel s-a distanţat cu zece procente în faţa socialiştilor, alături de care guvernează. Socialiştii din Franţa au obţinut doar 16%, la egalitate cu ecologiştii. Berlusconi îşi menţine dominaţia în Italia, în ciuda tuturor scandalurilor, iar în Spania socialiştii aflaţi la putere au obţinut 38%, un scor onorabil în comparaţie cu alte ţări, dar cu patru procente în urma popularilor. În Marea Britanie, Partidul Laburist a luat doar 16%.

În Estul Europei, scăderea stîngii este chiar mai pronunţată. Socialiştii bulgari au luat doar 18%, pe cînd cele două partide de opoziţie afiliate popularilor europeni au însumat 33%. Ungaria a înregistrat un şocant 57% pentru centru-dreapta din FIDESZ, cu socialiştii aflaţi încă la guvernare avînd doar 18%.

Doar în Grecia se poate spune că stînga a cîştigat alegerile europene, cu socialiştii din PASOK avînd 36%, cu trei procente peste partidul de centru-dreapta care guvernează. În acest context, scorul obţinut de PSD în România este unul bun şi ar trebui să întărească poziţia partidului din România în grupul socialist european, dacă echipa Geoană-Severin va şti să fructifice prilejul.

Care este deci explicaţia? De ce a pierdut stînga în Europa? Nu cred că există o explicaţie globală. Întrucît dezbaterile au fost diferite în fiecare ţară, şi explicaţiile depind de la un stat la altul. Bineînţeles, dacă stînga ar fi cîştigat, s-ar fi vorbit lejer despre o palmă transcontinentală dată capitalismului. Cum nu este cazul, stăm cu picioarele pe pămînt şi observăm fie pedepsirea guvernelor naţionale de stînga (Ungaria, Marea Britanie), fie reconfirmarea unor guverne de dreapta (Polonia, Italia). Adică nimic deosebit, semn că această criză economică nu schimbă totuşi mare lucru în comportamentul electoratului.

Chiar şi recrudescenţa extremismului, despre care se vorbeşte, este mai degrabă o sperietoare fără substanţă. Extremismul de stînga rămîne minuscul pe plan electoral, iar capitalismul atît de compromis scapă cu bine. Cît despre extremismul de dreapta, pericolul este profund exagerat în comentariile din presă. În primul rînd, vorbim de partide foarte diferite. Sînt greu de găsit elemente comune între grupul Libertas (tentativa eşuată de a crea un partid pan-european anti-UE), Partidul Libertăţii din Olanda şi PRM sau Frontul lui Le Pen din Franţa. Presa europeană le aplică tuturor eticheta simplistă de extremişti, forţînd realitatea: a fi eurosceptic sau a dori politici de control al emigraţiei nu te face automat fascist. Chiar şi considerînd toate aceste grupuleţe ca omogene, marea „recrudescenţă" a extremiştilor de dreapta înseamnă undeva în jur de 20 de locuri din cele 736. Cu greu se poate spune că stafia fascismului bîntuie Europa. Asta nu ne împiedică însă să ne isterizăm de fiecare dată faţă de pericolul fascist, mai ales cînd ne oferă pretexte facile pentru a face ceea ce aveam oricum de gînd să facem.

Şi aici ajung la propunerea enervantă din titlu. Nici nu fuseseră comunicate rezultatele oficiale ale alegerilor europene, că preşedintele Partidului Popular European, Wilfried Martens, a propus socialiştilor şi liberalilor realizarea unei mari coaliţii în PE, pentru a bloca ascensiunea „populiştilor şi a euroscepticilor".

Mie mi se pare o propunere indecentă. Este indecent să le ceri alegătorilor din Europa să vină la vot şi apoi tu să propui o mare alianţă, încă înainte de a se stabili ce anume ar trebui concret votat. Adică facem alegeri pentru PE, dar indiferent de ce iese, popularii şi socialiştii vor face „marele tîrg", ca de obicei. Parlamentul European şi-a făcut un obicei din a funcţiona prin această mare coaliţie. Textele de legi sînt negociate şi răs-negociate, şi în 70% din voturi cele două partide mari cad la pace. Este unul dintre motivele pentru care Parlamentul European este o instituţie plicticoasă. În ultimele trei legislaturi, cel puţin, marea coaliţie a împărţit totul frăţeşte, indiferent de ponderea de voturi. Scaunul de preşedinte al PE este împărţit jumi-juma, doi ani şi jumătate socialiştii, doi ani şi jumătate popularii. Distribuţia şefiilor de comisii se face printr-o grilă proporţională care anulează deliberat diferenţa între primele două partide, fiecare ia cam acelaşi număr de scaune importante. Atunci, pentru ce se mai fac alegeri pentru Parlamentul European, din moment ce orice ar ieşi de acolo, popularii şi socialiştii se aliază mereu între ei? Scăderea de acum a grupului socialist ar fi lăsat loc unei schimbări masive de logică politică. PPE ar fi putut face o alianţă cu liberalii şi cu diverse grupuri de la dreapta lui. Creşterea ponderii partidelor neafiliate după aceste alegeri (de la „piraţii" suedezi la partidele rusofone din ţările baltice) ar fi lăsat PPE spaţiu de manevră, pentru a negocia punctual fiecare vot. Astfel, ştiam că s-a ales ceva din votul nostru, înţelegeam mai limpede miza şi taberele politice de acolo. Şi aş fi spus asta şi dacă stînga ar fi cîştigat: PE are nevoie de mai multă politică partizană.

În mare parte, marea coaliţie permanentă din PE se explică prin lupta de gherilă în care Parlamentul este angajat cu Consiliul UE. Prezumţia este că, dacă Parlamentul este unit, poate cîştiga mai multă putere (aşa s-a cîştigat dreptul de a respinge nominalizarea preşedintelui Comisiei, făcută de Consiliu – am descris această luptă de gherilă dusă de Parlament într-un articol din ultimul număr al *Foreign Policy* România). Deci, în această optică, Parlamentul European trebuie să fie unit spre a putea (de pildă) rezista presiunilor dinspre Consiliu pentru acceptarea nominalizărilor pentru Comisie. Sau pentru a forţa alegerea procedurii de reglementare favorabilă Parlamentului. Marea coaliţie face deci Parlamentul mai puternic. Dar cu ce cost? Devenind mai puternic între instituţiile UE, Parlamentul riscă să uite de alegători. Pentru ce mai votăm, dacă, indiferent cine iese, aceeaşi coaliţie se face acolo? Este ca şi cum, indiferent cine ar ieşi la alegerile naţionale, PSD şi PD-L ar guverna în mod sigur următorii douăzeci de ani. Cum spuneam, un tîrg enervant.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

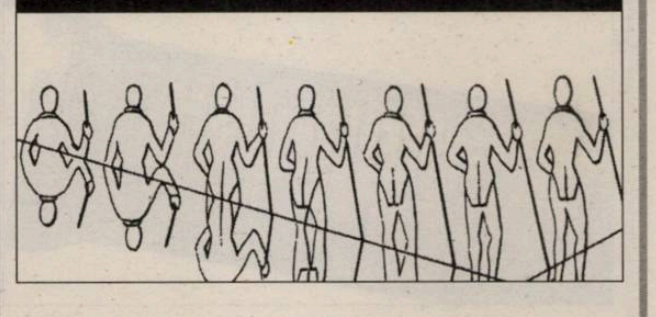

Filme şi familii

Un adolescent întunecat, sora lui grăsuţă şi mama fără soţ mănîncă, tăcuţi, seară de seară, un fel incert, amestecat, cu sos. Vorbesc între ei minim, lucruri de strictă utilitate. Mama este doar formal interesată de problemele copiilor. Scena în care fetiţa familiei îşi mîngîie interminabil iepurele, în căutarea unei fărîme de afecţiune, este relevantă. La fel şi cea în care fratele străbate în lung şi-n lat bazinul de înot, fără să poată interacţiona cu vreunul dintre colegi. Atunci cînd o face, recurge direct la infracţiuni: îi spionează, apoi îi şantajează pe aceştia şi e gata să devină criminal.

Toate acestea se întîmplă într-un film: *Prima zi de iarnă,* în regia lui Mirko Locatelli (Italia, 2008), prezentat la Festivalul Internaţional de Film Transilvania de anul acesta. Senzaţia cu care ieşi din sală e... o lipsă totală de speranţă. O golire emoţională mai gravă decît o trăire dramatică, de tipul plîns în hohote la moartea unui personaj – pe care o trăim la filmele alb-negru, vizibil polarizate. De acelaşi vid afectiv pare să sufere şi personajul din *Anchetatorul,* în regia lui Attila Gigor (Ungaria, 2008, în cadrul aceluiaşi festival). Cosmetician de... cadavre, lucrător la morgă, Tibor Malkav apare drept incapabil de sentimente şi contacte umane. Singura persoană ce contează pentru el e mama lui, care l-a crescut singură şi e bolnavă de cancer. Pentru ea, printr-o logică inversă dusă la extrem, e în stare să facă orice. Chiar să ucidă. Ceea ce şi face, într-un ciudat amestec de sînge rece şi spirit justiţar. Din această excentrică formulă, dincolo de clasicele reguli maniheiste, Tibor îşi (re)găseşte (şi omoară, în acelaşi timp) restul familiei (cea din partea tatălui), identitatea şi afectivitatea.

Nici în filmele româneşti – scurt sau lungmetraje – prezente în festival, nu veţi întîlni familia fericită. Chiar în *Cea mai fericită fată din lume,* în regia lui Radu Jude (România, 2008), mama, tatăl şi fiica adolescentă au, în ciuda titlului, mai curînd relaţii de parteneri de afaceri, decît de iubire. Fata (Andreea Boşneag) a cîştigat, trimiţînd nişte etichete de pe sucuri, o maşină. Părinţii (Vasile Muraru şi Violeta Haret-Popa) încearcă să o convingă să o vîndă şi să le dea lor banii, pentru a-şi începe o afacere. Dialogul tragicomic dintre fată şi părinţi ajunge, pînă la urmă, o tocmeală despre cît din bani să păstreze fiecare. Privatul se mută în sfera publicului, iar sentimentalul – în cea a economicului.

Acelaşi egoism abrutizant în relaţiile de familie apare şi în cazul personajului Alex, din *Renovare* (regizor Paul Negoescu), plictisit de relaţiile cu mama, bunica şi prietena lui. Cauza acestei nepăsări sau inerţii pare să fie una mai profundă, dincolo de preocuparea excesivă pentru sine şi propriile interese: o incapacitate cronică de interacţiune emoţională... Într-un alt scurtmetraj, *Nunta lui Oli* (regizor Tudor Jurgiu), relaţia dintre tatăl rămas în România şi fiul care se însoară în America este marcată de aceleaşi discrepanţe în comunicare. Tatăl priveşte nunta fiului pe Internet: situaţia în sine face ca replicile să fie de prisos, cele convenţionale pur şi simplu presupunîndu-se...

Nu e nevoie să ai copii ca să nu poţi comunica în familie. În *Poliţist, adjectiv,* Corneliu Porumboiu reuşeşte să surprindă esenţa acestui vid. În scena în care eroul (Dragoş Bucur), un tînăr poliţist de provincie, ajunge acasă, unde soţia sa (Irina Săulescu), probabil profesoară de română, ascultă la infinit o melodie a Mirabelei Dauer, „Nu te părăsesc", ale cărei versuri le comentează apoi, absurd, împreună: „Ce-ar fi marea fără soare / Ce-ar fi cîmpul fără floare / Ce-ar fi astăzi fără mîine / Ce-ar fi viaţa fără tine?". Ironia lor e evidentă. Şi cred că acestea constituie cea mai bună explicaţie a abisului sentimental: înaintea lui s-a spus totul şi nu au mai rămas decît locurile comune, siropoase şi mincinoase...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

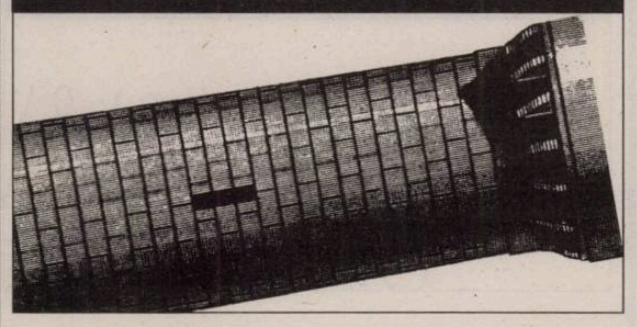

Sfinţenia geniului

Bibliografia pascaliană e un fluviu care-şi sapă albia în absenţa modernă a divinităţii. Aproape ignorat pe timpul vieţii, cînd faima sa nu depăşeşte cercul savanţilor de Curte, Pascal beneficiază în schimb de o posteritate obsedantă, căci imparabilă. Opera editată rezultă din vastul bricolaj postum aplicat manuscriselor, amintind metafora babilonică a şantierului neterminat. Permanenta „cusătură" a textelor corespunde cumva Memorialului cusut de Pascal în propria manta şi pe care un servitor, scotocind hainele stăpînului mort, ni l-a predat ca relicvă...

Fiu al acelui veac XVII – semi-uitat, semi-necunoscut şi complet ecranat de următoarele – Pascal reprezintă mai mult decît întîlnirea scolasticii cu barocul şi a pietismului cu geometria. În formidabila sa inteligenţă transpare ultima expresie a supranaturalului. Ne putem chiar întreba de ce nu l-a canonizat Biserica romană pe autorul *Cugetărilor?* S-a temut ea de spiritul sectar al jansenismului? Dacă rezerva Curiei faţă de metafizica fabricată la Port-Royal putea fi justificată în era dogmatică a Contra-Reformei, sau în secolul al XIX-lea, cînd catolicismul reacţionar combate spiritul laicizant al Revoluţiei, e straniu că Pascal şi-a păstrat condiţia de „sfînt clandestin" şi după Conciliul II Vatican, sub impulsul căruia Biserica romană se pune de acord cu filozofia profană, recuperează, se deschide spre lume... Cu un singur amendament: sfinţenia nu e universală, ci doar ortodoxă, indiferent de locul şi modul în care aceasta din urmă e definită. „Geniul sfinţeniei", evocat de cutare teolog rus, e deci cu totul altceva decît sfinţenia Geniului. Oare degeaba să fi mărturisit Simone Weil că două cuvinte – *anathema sit!* – au forţat-o să nu accepte botezul?

Deşi numeroşi exegeţi i-au sistematizat *a posteriori* gîndirea, Pascal rămîne o fiinţă secretă, dornică să descurajeze atentatul biografic. Încă din tinereţea dedicată matematicii şi mondenităţilor variabil erotice, „geniul înfricoşător", celebrat de Chateaubriand, se antrenase pentru o viaţă lăuntrică menită să evite caricatura etichetei şi indiscreţia comentariului social. E posibil să fi cochetat cu ocultismul. E aproape sigur că va fi fost atras de glorie – „cea mai joasă pasiune" – ca şi cum ar fi dorit să-şi contureze, din păcate, viitorul profil de penitent. „Dumnezeu este ascuns, dar se lasă descoperit de cei care îl caută." Marea Apologie a creştinismului, schiţată în *Cugetări,* atinge desăvîşirea inerentă fragmentului tocmai pentru că exprimă nesfîrşitul travaliu implicat de credinţă.

Eternul nucleu al căutării spirituale se divulgă într-un simbol fără frontiere: drumul. De la *Filocalia,* deloc studiată, pînă la Kierkegaard, nici măcar imaginat, scrisul pascalian fixează un paradox: Dumnezeu este iubire şi totuşi sîntem vinovaţi dacă ne facem iubiţi. Durerile de dinţi şi de cap? Surorile bigote, care-l atrag pe încă tînărul Blaise dinspre Marais – locul alchimic – spre Luxembourg, locul graţiei şi al predestinării? Directori de conştiinţă care-şi amînă răspunsul? Slăbiciunea inventatorului precoce, ofilit la lumina lumînărilor? Nu cred că o analiză contextuală ni-l restituie pe Pascal, aşa cum nu recomand, spre deosebire de Lucien Goldman, lectura *Provincialelor* din perspectiva luptei de clasă... Pascal psihanalizat? Pascal tradus în sfera politică? Nu s-ar putea comite vreo mai gravă eroare hermeneutică. El trebuie citit cu fervoare agapică, în convulsivă empatie, ca într-un act de acuplare mistică. E unicul autor modern care-i poate ajuta pe creştinii prezentului să nu se mai ruşineze de Christos, ca şi cum ar ascunde după uşă o rudă de la ţară, sosită intempestiv. Nu sîntem geniali şi e sigur că nu vom gusta gloria altarelor, însă nimic nu e pierdut din adevărata vocaţie a Europei, atîta vreme cît îl avem cu noi pe Pascal, al cincilea evanghelist.

Valentin STÂNGĂ

Tradiţia ca preludiu la nemurire

● **Mihail Neamţu, *Elegii conservatoare. Reflecţii est-europene despre religie şi societate,* Editura Eikon, 2009.**

Reunind alerte intervenţii de gazetă, dar şi texte mai ample, cu o firească respiraţie erudită, recenta colecţie de *Elegii conservatoare,* iscălită de Mihail Neamţu şi publicată la editura clujeană Eikon, opune amărăciunilor neconsolabile, derivelor flamboaiante şi exaltărilor proteice o noimă luminoasă, un model de a fi viu, prezent, actual care, în mod paradoxal, se articulează printr-o superbă retorică a *melancoliei.* Nu e vorba însă, aici, de un oftat baroc, obidit sau de ditamai păsul romantic. Din contră, timbrul auctorial reface nimbul *speranţei* prin concursul unei tristeţi seminale, fără perspectiva, sumbră, a blazării. Tonul elegiac e apanajul unei luciditâţi şcolite, ce denunţă medical paralogisme, depravări, idolatrii şi strîmbătăţi, dar care nu-şi îngroapă, resemnată, herburile. Străin de orice *lamento* afectat, de cearcăne dezolante şi de truisme reciclate, discursul tînărului eseist seduce lesne prin maturitate, scrupul şi dantelă, prin referinţa chibzuită şi prin anvergura procesiunii conceptuale, amintind de verva similară, ingenios curtenitoare, a unui Teodor Baconsky sau Andrei Pleşu.

Cartea poate fi citită, fără îndoială, ca propedeutică la pragmatica *tradiţiei.* Însă nu o tradiţie gîndită ca trecut pur şi simplu sau ca enorm florilegiu muzeal. De fapt, o asemenea raportare la tradiţie nu poate semnala decît propriul fiasco hermeneutic. Departe de a fi o dimensiune revolută, un clasor de valori fosilizate, tradiţia e, înainte de toate, rînduială, dispunere, aşezămînt, adică *datul,* premisa constituirii culturale a oricărei persoane. Nu vechimea dă prestigiul tradiţiei, ci caracterul ei originar, fondator, premergător în raport cu libertatea omului. De aceea, conservatorismul nu trebuie confundat cu obstinaţia paseistă sau cu fetişismul perucilor teatrale. Conservator e cineva care, la ceasul delirului revoluţionar sau în plină agonie a cutumelor, refuză să-şi anuleze memoria, chipul şi umanitatea. Asta nu înseamnă că gîndirea conservatoare anatemizează orice detentă inovatoare, pledînd tenace pentru imobilism şi reverie arhaizantă. Plasticitatea şi prospeţimea sînt, în fond, ingrediente ce intră în reţeta *continuităţii* tradiţiei. Ceea ce repudiază conservatorismul e, telegrafic spus, ideea potrivit căreia descendenţii lui Adam îşi pot confecţiona un Rai secular, după instrucţiunile cîtorva scheme în care Liderul, Progresul, Raţiunea, Tehnica sau Partidul sînt vocabulele-vedetă. La antipodul mesianismelor colectiviste, utopiilor anarhiste, dar şi al vehemenţelor libertariene, conservatorismul se defineşte prin profesarea unei deschideri *nucleate,* prin protejarea şi ritualizarea libertăţii *înrădăcinate* şi prin exersarea perseverentă a discernămîntului. Pentru conservator, aşadar, tradiţia nu e altceva decît nobila determinare a libertăţii educate, combustibilul necesar oricărei profilări de destin individual şi politic.

Apărînd persuasiv, cu exemple pertinente, canonul liberal de la John Locke la Friedrich von Hayek, *Elegiile* nu decretează, totuşi, *absolutul* libertăţii civile. Există o neatîrnare superioară, *in intimo meo,* obţinută printr-o tenace gospodărire de sine, după imperativul şi stilistica ethosului antic al virtuţilor. Emanciparea lăuntrică de himere, vulnerabilităţi, paragini şi manii, dublată de cultivarea unei „mondenităţi" *pe verticală,* primeneşte sufletul pentru libertatea politică şi responsabilitatea cetăţenească. Împotriva ideii de autonomie fără frontiere – un soi de revendicare smintită, radicală, alăturată pululaţiei drepturilor de tot soiul (de ce n-ar avea cîrtiţa postmodernă dreptul să plutească destins printre acvile?), Mihail Neamţu propune o elegantă joncţiune între libertatea interioară (articulată teonom) şi libertatea civilă *(à la* Benjamin Constant), ca paradigmă de convieţuire justă în cetatea terestră. Avem, prin urmare, un discurs ce restaurează salutar importanţa *sufletului* în reflecţia politică, oarecum în răspăr cu vocabularul şi metodele ştiinţelor sociale, al căror obiect pare a coincide, de vreo două veacuri încoace, cu societatea „diavolilor raţionali" imaginată de Kant în *Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf* (1795).

Merită amintite aici şi migăloasele consideraţii despre elite, ce deschid problematica educaţiei, investigată în prima parte a cărţii în datele ei autohtone şi surprinsă, apoi, într-o răzgîiată şi deja previzibilă avangardă, populară în diverse instituţii de învăţămînt occidentale. În timp ce şcoala românească e tot mai departe de scenariile pedagogice clasice, abandonînd numeroase catedre în grija sterilă a unor dascăli abulici sau impostori ghiduşi, meleagurile apusene ascut lupta de *clasă culturală,* încurajînd deconstrucţia bezmetică a panteonurilor longevive, contestarea ludică sau feroce a prestigiilor epocale şi perpetua renegociere semantică a noţiunilor regulatoare, surse de maniere, de datină, de stil. Acestei deontologii carnavaleşti, autorul îi alătură, melancolic, exigenţa formării auguste, sub tutela ireproşabilă a magistrului atins de har, a personalităţii excepţionale, pentru care superlativul profesional şi miza anagogică sînt mai presus de orice vanitate iconoclastă, crispare sezonieră sau moft conjunctural. Etatismul aţos, isteriile corectitudinii politice, mediocritatea copioasă, filistinismul licenţiat şi protocoalele fade sînt tot atîţia demoni pe care Mihail Neamţu i-ar vedea aruncaţi mai bine în turma de porci a gadarenilor... La limită, exorcizarea spaţiului didactic şi consolidarea familiei tradiţionale (cadrul învăţării incipiente) pot fi argumentate ca soluţii *sociologice:* criza hectică a învăţămîntului, conjugată sinistru cu friabilitatea căminului şi amurgul nupţialităţii secretă, pletoric, hormonii falimentului comunitar.

În fine, tema creştinismului desfăşoară un adevărat spectacol interpretativ, în care sapienţa patristică face altoi pe sonda fenomenologică, iar adnotarea mustoasă şi detaliul istoric se alătură, fără stridenţă, panseului duhovnicesc, cules din literatura teologică a veacului trecut (Florenski, Stăniloae, Scrima...). Aflăm în aceste eseuri o apologie a virtuţilor sufleteşti din care lipseşte orice îndîrjire colerică, poză triumfalistă ori declaraţie de superioritate religioasă. Cînd apără curajul transfigurat eroic, munificenţa discretă, nepervertită electoral, nădejdea orientată eshatologic, dreptatea molipsitoare, prudenţa rodată, cumpătarea smerită şi credinţa stăruitoare, Mihail Neamţu măsoară coeficientul de *operativitate socială* al acestor virtuţi. Pacea, solidaritatea, filantropia, convivialitatea sau fidelitatea conjugală, derivate firesc din spiritualitatea creştină, circumscriu un *agreabil* spaţiu civic, pe care teologul îl recunoaşte ca *preludiu* la exerciţiul „cetăţeniei" veşnice. Acestui preludiu îi sînt devotate, cu peremptoriu talent, tristeţile şi speranţa *Elegiilor.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Căldură mare, monşer!

Grea şi frustrantă trebuie să fie viaţa unui jurnalist de la o televiziune de ştiri! El vrea în permanenţă să ne împărtăşească pulsul fenomenului epocal, iar realitatea – cruda realitate – se dovedeşte a nu fi la înălţimea aşteptărilor sale.

Bunăoară, de alegeri. Cu o zi înainte, jurnalistul televiziunii de ştiri intră în trepidaţii. Urmează una dintre zilele acelea!... Redacţiile frisonează, se alertează, se isterizează. Se împart febril sarcinile, se distribuie planurile de atac. Fiecare trebuie să se afle de la primele ore ale dimineţii la locul său, să fie *„eficace, ecitabile, speditiv, iust“*.

Şi vine ziua cea mare. Reporterii, răspîndiţi în teren, la secţiile de votare, transmit harnici. Ce transmit? Mai nimic. Faptul că s-au deschis secţiile de votare şi că acestea îşi aşteaptă alegătorii. Mersi, asta ştiam şi noi. Ceva nou? Ăăă... păi... şi că oamenii trebuie să vină la vot. „Numai cei care îşi vor exercita astăzi dreptul inalienabil de vot vor putea să-i tragă de mînecă pe parlamentarii aleşi“ – ne spun cei de la Realitatea TV. În timp ce zic asta, jurnaliştii privesc dîrz înainte, cam ca pionierii care, călăuziţi de partid, vedeau viitorul luminos cum se deschide în faţa lor.

În plus, harnicii noştri jurnalişti au pregătite o groază de surprize. De exemplu, aşteaptă la Liceul „Jean Monnet“ să pice vreun politician. Cînd se anunţă că vine vreunul, se bagă *Breaking news* şi toată lumea îşi ţine respiraţia, cîteva minute bune, pînă apare în imagine personajul. În final, acesta ajunge, însoţit de familie. Politicianul dă buletinul, primeşte fluturaşul, ştampila şi merge în cabina de vot. Cît stă în cabină, reporterul ne turuie fericit că politicianul a dat buletinul, a primit fluturaşul şi ştampila şi a mers în cabina de vot.

După ce iese, politicianul păşeşte radios către urnă, ţinînd la vedere buletinul de vot, şi introduce hîrtia prin fantă. (De fapt, politicianul nu aruncă pur şi simplu buletinul înăuntru, ca orice alegător, ci întîrzie cîteva zeci de secunde cu foaia împăturită în dreptul fantei, pentru ca fotografii acreditaţi să poată imortaliza momentul.) Apoi se lasă asaltat de stolul de microfoane, care-l întreabă gureşe pentru ce a votat. Politicianul zîmbeşte şi spune că a votat pentru România sau pentru o viaţă mai bună sau pentru viitor.

Şi uite aşa, din politician în politician şi din îndemnuri în îndemnuri, trece ziua cea mare. Frustrant, nu? E foarte frustrant, pentru că jurnalistul *„eficace, ecitabile, speditiv* şi *iust“* ştie multe, dar legea nu-l lasă să ne împărtăşească toată ştiinţa lui. Tot ce poate să ne spună e procentul prezenţei la vot. Care – desigur – este foarte mic.

Lumea nu e interesată de vot şi, prin urmare, nici de înotul sincron în apă mică al televiziunilor de ştiri din ziua alegerilor. Dar jurnaliştii sînt deja cu motoarele turate la maximum şi nu se mai pot opri.

Duminica trecută, Antena 3 şi Realitatea TV au început să se bîţîie de nerăbdare cu vreo 20 de minute înainte de ora 21, cînd puteau anunţa rezultatele *exit poll*-urilor. Asta, deşi ştiau că prezenţa la vot fusese de doar douăzeci şi ceva la sută. Pe la fără un sfert, la Realitatea a apărut scris cu galben *Breaking news* şi am fost anunţaţi: „Avem rezultatele!“. La Antena 3, Gâdea era şi el la fel de impacient: avea rezultatele şi nu le putea da. „În mai puţin de nu ştiu cîte minute, vă vom comunica rezultatele“ – ni se spunea din timp în timp. Ecranele celor două televiziuni au fost împărţite în trei şi în dreptul fiecărei secţiuni cifrele procentelor se învîrteau haotic. Aceeaşi grafică, acelaşi mod de a crea suspansul. Şi ce suspans! Cam ca la Revelion, „la cumpăna dintre ani“. Cînd a venit momentul epocal, şampania, deşi agitată bine înainte, a făcut doar un mic fîs. În vremea asta, românii erau pe la terase, scoşi din case de prima zi de caniculă, şi ciocneau halbele lor de bere.

Tudor Călin ZAROJANU

8 iunie 2009: după alegeri

7 iunie 2009. Un electorat de aproape patru sute de milioane de oameni din 27 de state votează pentru 785 de locuri în Parlamentul European, singura instituţie supranaţională ai cărei membri sînt aleşi prin vot universal direct. Momentul este marcat de cel puţin două dimensiuni speciale: temerile privind un absenteism masiv şi, pe cale de consecinţă, o delegitimare a instituţiei, respectiv a întregii construcţii europene; aşteptările şi emoţiile legate de eventuala adoptare, cît mai curînd, a Tratatului de la Lisabona, substitutul pentru eşuata Constituţie Europeană.

În România, prezenţa la urne a confirmat previziunile pesimiste. Nici n-avea cum să fie altfel, cîtă vreme, în timpul campaniei electorale, nu s-au pus aproape niciodată singurele două întrebări ale căror răspunsuri ar fi putut interesa electoratul: a. *la ce foloseşte* să ai parlamentari europeni?; b. *de ce ar fi mai bun, ca parlamentar european,* candidatul X faţă de candidatul Y şi de ce ne-ar reprezenta mai bine partidul Z faţă de partidul W?

Cum-necum, a trecut. Desigur, fiecare a interpretat diferit rezultatele. Adaug şi eu un foarte scurt comentariu: profitînd de absenteism, UDMR a obţinut un scor mult peste procentul maghiarilor din România, PRM aproape şi-a dublat scorul de la alegerile interne, iar independenta Elena Băsescu n-a avut probleme în a obţine un loc în PE. În toate cele trei cazuri a contat disciplina electoratului propriu. Cît despre mult amintita „majoritate tăcută“ care, prin neprezentare la urne, „a sancţionat întreaga clasă politică“ – să fie sănătoasă! Peste cîţiva ani am putea avea un partid neonazist care să prindă Parlamentul din cauză că majoritatea tăcută e ocupată cu sancţiuni colective.

Mi s-a părut interesantă – ca şi altă dată – „fotografia“ primei pagini a ziarelor centrale de a doua zi, 8 iunie.

Cotidianul: „România pleacă cu circul la Bruxelles“; „Geoană vrea război cu Băsescu în Irak, ca să cîştige la Bucureşti“; „Fidesz, 67% în Ungaria“; „Vasluiul a împărţit TIFF-ul cu Norvegia“; „Lucescu jr. a învins Lituania cu o naţională alcătuită din 11 jucători de la 11 echipe“; „Iranienii de pe stradă nu cred în discursul adresat de Obama musulmanilor“.

Adevărul: „Aşa au votat românii!“; „Loto 6 din 49: 8,2 milioane de euro la Galaţi!“; „Trei condiţii pentru un miracol: calificarea la Cupa Mondială din 2010“; „Lech Walesa: «Pe Ceauşescu să-l judece istoria!»“; „Santana: «Chitara nu m-a dezamăgit, femeile – da“; „Iulian Apostil, gladiatorul din Bărăgan“.

Jurnalul naţional: „Aliaţii de guvernare, un scor aproape egal“; „Claudia Cardinale, dincolo de cinema“; „Căldură mare, mon cher!“; „Turneu: Zece întîmplări în zece oraşe“ *(Florin Chilian – n. TCZ).*

Evenimentul zilei: „Vadim şi Becali, bufoni de Bruxelles“; „Geoană se cere afară din CSAT“; „Un debitor din cinci are restanţă la bancă“; „Cum evităm bolile bătrîneţii“; „Sarmizegetusa de sub pămînt“; „«Au uitat să-mi fixeze motorul maşinii»“.

Gândul: „Varză de Bruxelles: EuroBecali şi EBA lui tata reprezintă România“; „Federer a cîştigat Roland Garros-ul“; „PSD şi PD-L, cîştigători la mustaţă“.

Ziua: „Mircea Geoană dezertează din CSAT“; „SRI în Radio şi TVR“; „Miting anti-Becali în Ghencea“; „Patriciu l-a cununat pe Roman“.

România liberă: „PSD-31%, PDL-30%, PNL-16%“.

(Nu am mai prins ziarul la chioşc, iar din ediţia online nu se poate deduce – nici la celelalte ziare – din ce e compusă prima pagină.)

Nu am notat acţiunile de autopromovare, iar dintre trimiterile la articole din interior le-am reţinut pe cele centrale, scoase în evidenţă.

Ce-ar fi de remarcat:

- aproape nici o referinţă la ce şi cum s-a votat în restul Uniunii Europene!;
- în vreme ce destule ziare au rămas captive jocurilor ieftine de cuvinte („Varză de Bruxelles“), au început să apară şi titluri normale („Aliaţii de guvernare, un scor aproape egal“), ca oriunde în lumea civilizată, conţinînd doar informaţie, nu şi comentariul ei (mîştocar);
- o singură ştire culturală, deşi tocmai se încheiaseră cel puţin două mari manifestări, ambele în Transilvania: TIFF la Cluj şi Festivalul de Teatru de la Sibiu. În ambele cazuri, erau multe de semnalat!;
- o singură menţiune a rezultatului de la Roland Garros (chiar şi acolo unde au existat ştiri sportive, considerate însă mai importante, precum cea despre gladiatorul din Bărăgan...);
- în mod uimitor, ediţia naţională din *Ziua* pe care am cumpărat-o eu nu avea rezultatul alegerilor.

Care sînt personajele principale ale realităţii româneşti şi internaţionale, conform titlurilor din prima pagină a ziarelor, a doua zi după alegerile europarlamentare? Mircea Geoană (3), Traian Băsescu, Mircea Lucescu jr., Barack Obama, Lech Walesa, Nicolae Ceauşescu, Carlos Santana, Iulian Apostil, Claudia Cardinale, Corneliu Vadim Tudor, Gheorghe Becali (3), EBA, Roger Federer, Dinu Patriciu, Petre Roman. Varza asta nu e de Bruxelles.

Care sînt principalele subiecte? Euroalegerile (8), vedete (4), demisia lui Mircea Geoană din CSAT (3), fotbal (3), TIFF (1), tenis (1), probleme sociale (1), probleme medicale (1), istorie (1), probleme auto (1), mondenităţi (1).

Vi se pare că lipseşte ceva? Celebrissima criză financiar-economică pentru care, nu cu mult timp în urmă, se cînta prohodul celor şase miliarde şi-un pic de pămînteni nu mai e prezentă decît printr-o ştire colaterală, referitoare la datoriile faţă de bănci.

Dar de ceva numit gripă porcină aţi auzit? Gata, hai că s-a dus şi asta. Nu mai e de prima pagină.

Avionul dispărut în Atlantic a rămas dispărut, ce să mai vorbim atît despre nimic clar?

Preşedintele celui mai puternic stat din lume (cel puţin deocamdată – căci umblă vorba că după criză China va fi în top) face un gest fără precedent, vorbind despre necesarele bune relaţii dintre lumea occidentală şi cea musulmană. Evident, nu întîrzie reacţiile, pro şi contra. Un singur ziar consideră că ăsta ar fi un subiect major.

În schimb, încă ne mai gîndim că ne-am putea califica la mondialele de fotbal! Păi, nu e nevoie de „trei condiţii pentru un miracol“, e suficientă una: să nu se prezinte ceilalţi.

PUBLICITATE

„Sînt oameni care consideră că adevărurile sînt numai de o parte“

– interviu cu Monica MOCANU, președinte executiv al ARDOR –

Este profesoară de matematică la Buzău. În același timp, este președinte executiv la ARDOR – Asociația Română de Dezbateri, Oratorie și Retorică. ***Monica Mocanu*** *coordonează proiectul de conferințe civice ARDOR – „Despre buna folosință a democrației“ – în țară, din 2006. Are 39 de ani și face naveta între Buzău și București.*

Eu vă știu drept „doamna de la ARDOR“, o asociație cu care am fost în cîteva licee să susținem dezbateri în fața elevilor, de unde m-am întors cu amintiri plăcute. Dvs. vă recomandați drept profesoară. Ce sînteți în primul rînd?

În primul rînd sînt femeie. Glumesc. Îmi plac amîndouă posturile în care mă situez, atît cea de profesor, cît și aceea de ong-ist. Exersez meseria de profesor de aproape 15 ani și în ultimul timp parcă e mai greu decît înainte. Cu ARDOR m-am intersectat în 1996, cînd am participat la un curs al Fundației pentru o Societate Deschisă în care am jucat primul meu meci de *debate* (ratat de altfel, pentru că nu sînt dintre cei mai buni vorbitori în public) și am învățat cum e cu rolurile *speaker*-ilor într-o dezbatere educațională, cum e cu argumentarea și care sînt diferențele între un discurs bun și unul slab, într-un *debate*. Între timp, am lucrat vreo zece ani cu clubul de dezbateri din oraș, în decurs de cîteva promoții, așadar. O parte dintre foștii elevi sînt și prieteni buni ai mei și sînt încîntată că s-a întîmplat așa. Am intrat practic în asociație cam tot de atîta timp de cînd sînt profesoară, alături de mine sînt zeci de profesori din țară, studenți sau absolvenți pe care ne-a prins acest „virus“ al dezbaterilor educaționale. Formularea poate să sune cam pretențios și rigid, dar este așa pentru că noțiunea de dezbatere a fost capturată și bruiată de tot felul de formule-surogat. Dezbaterile chiar au un rost esențial într-o societate democratică și abia în ultimul timp ele sînt privite și în România ca un instrument de identificare a unor soluții valide și funcționale pentru chestiuni de interes public. De aproape patru ani conduc asociația, la nivel administrativ, de reprezentare și de parteneriate. Uneori am răgaz să coordonez diverse proiecte: cel de conferințe civice îmi este cel mai apropiat în această perioadă. Practic, activitatea este centrată în jurul profesorilor/studenților care se întîlnesc în week-end-uri cu elevii lor, pregătind cazurile „afirmator“ și „negator“ în diverse moțiuni.

Un „exercițiu destabilizator“?

Definiți puțin termenii aceștia: ce înseamnă afirmator, negator, moțiune? Ce înseamnă debate*, de fapt?*

Debate-ul este un exercițiu educațional simplu, la prima vedere, dar care pune în mișcare mecanisme intelectuale și de relaționare umană extrem de fine. Este o expresie formalizată și competițională a unei controverse. Pe scurt, e vorba de felul în care două echipe se întîlnesc timp de aproape o oră, avînd fiecare pledoarii pro, respectiv contra, pe o temă dată. După discursurile care se succed în pereche, un arbitru dă un verdict la final, în funcție de niște criterii bine stabilite. E vorba despre felul în care se (poate) produce o stare de emoție și de concentrare care provoacă pledoarii spectaculos de bine argumentate, într-un interval de timp foarte strict. Lucrul ăsta se exersează și are efecte pe termen mediu și lung, pentru că pune laolaltă gîndirea critică, organizarea ideilor și persuasiunea, pe lîngă multe alte lucruri. Dezbaterea surprinde de la început cu provocarea de a susține, ca un avocat, ambele părți ale unei poziții. La prima vedere, mecanismul este ipocrit. La o privire mai atentă, se exersează găsirea de motive de „viață“ pentru fiecare dintre părțile valide ale fiecăreia dintre echipe, pregătit fiind să contracarezi argumentele opozante, reușind să scoți la lumină punctele slabe ale unei viziuni sau ale alteia. „Probarea“ acestora se face în timp real, prin forța argumentelor aceluia care este în tabăra adversă. În același timp, viteza de reacție pe care acest exercițiu o propune este una care îl apropie mai degrabă de un sport, în care mușchii unui jucător de tenis trebuie să fie încordați, pentru a respinge lovitura dată în colțul neașteptat. Moțiunile sînt extrem de diverse: de la pedeapsa capitală, la legalizarea eutanasiei, de la federalizarea Uniunii Europene, pînă la discriminarea pozitivă. Practica dezbaterii nu prea rămîne neobservată: ori stîrnește simpatie necondiționată, ori antipatie atroce. Eu încă sper ca părinților elevilor cu care lucrăm să le stîrnească reacția din prima categorie. Sînt sigură că nu e simplu să fii părinte al unui tînăr care are o viteză spectaculoasă de reacție și care găsește brusc argumente convingătoare.

Spuneați despre antipatie atroce. Cum se manifestă ea? Aveți niște exemple?

Antipatiile de genul acesta sînt de regulă manifestate de persoane care consideră că acest exercițiu este unul „destabilizator“ și periculos pentru tineri. Sînt oameni care consideră că adevărurile sînt numai de o parte și, în plus, că au o responsabilitate de a proteja tinerii, de influențe „americane“. Cred însă că rezervele pe care le au sînt mai degrabă împotriva abordării anumitor teme și abia apoi asupra practicii propriu-zise. Și nici nu au răbdare să afle. Știu destulă lume care consideră că e nepotrivit să discuți cu adolescenți de 17 ani despre – de exemplu – legalizarea prostituției, ca și cum brusc, cînd ar avea 18 ani, ar trebui să deschidem cutia cu lucruri accesibile oamenilor mari. Sau despre prezența icoanelor în școli. De regulă, sînt găsite pretexte legate de maturitatea elevilor și de chestiunile prea complicate care se pun în discuție. În compensație, sînt mai mulți cei care, mai ales practicînd, știu ce înseamnă atuurile pe care ți le dau rigoarea unui raționament, cercetarea făcută în liniște asupra unei chestiuni controversate, negocierea cu partenerii de echipă și, deloc în ultimul rînd, participarea pur și simplu la spectacolul unui meci de *debate* reușit.

Argumentarea nu e un scop în sine, ci un mijloc de a ajunge la un consens sau de a lua o hotărîre.

Există opinia că prin formalizarea dezbaterii și prin posibilitatea ca o persoană să susțină fie opinia x, fie opinia opusă, încurajăm oamenii să nu mai creadă în nimic. Recunosc că eu însumi pot susține cu greu în public idei în care nu cred de fapt și de aceea, cînd m-ați invitat să particip, am spus că îmi aleg poziția în dezbatere, astfel încît să cred în ea. Vă propun să facem un debate *despre* debate*. Ne încurajează să nu credem în nimic?*

Nu cred. Dezbaterea e într-adevăr o armă ascuțită care trebuie utilizată cu discernămînt. În primul rînd, vă reamintesc că, referitor la „chestiunile treburilor omenești“, rareori bunul lor mers presupune o singură parte a monedei. De fapt, așa se și definește o chestiune controversată, cînd există (măcar) două puncte de vedere diferite asupra ei. În plus, regulamentul de *debate* nu presupune tratarea „frontală“ a anumitor poziții contrare, ci le aduce în poziția în care una dintre ele prevalează, dintr-un anumit punct de vedere (numit criteriu), bine conturat de către fiecare dintre echipe. Putem discuta, de exemplu, despre nesupunerea civică, dacă e justificată într-un sistem democratic. Ei bine, chiar dacă personal m-aș situa împotriva acestor practici, aș putea, printr-o cercetare serioasă, să găsesc situații în care, într-un sistem democratic în care toate pîrghiile sînt epuizate, ar putea exista motive întemeiate pentru care o persoană sau un grup de persoane să apeleze la acest gest extrem, de nerespectare a legii, chiar și în mod simbolic. Depinde de felul în care propui definițiile, criteriul. Apoi, sînt destule situații în care prin cercetare afli punctele slabe ale propriilor aprecieri și îți conturezi mai clar o opinie în cunoștință de cauză. Sînt și standarde etice pe care o dezbatere trebuie să le respecte și mă refer nu doar la nefalsificarea dovezilor sau atitudinea de *fair-play* față de adversarul de idei. Argumentarea nu e un scop în sine, ci un mijloc de a ajunge la un consens sau de a lua o hotărîre. Nu în ultimul rînd, dezbaterile nu pun în discuție orice. Nu pun în discuție teorii precum negarea Holocaustului sau chestiuni de ordin confesional.

Un „sport“ cu campioni europeni și mondiali

Din cîte știu, vă ocupați de asociație, dar mergeți și la Buzău, unde predați matematica. Vreți neapărat să rămîneți profesoară? Sînteți o profă cool?

La fel de bine ați putea să mă întrebați dacă am de gînd să rămîn ong-istă. Cu profesoratul e poate o chestiune de familie, apoi de relație bună cu colegii mei de la liceu. Dincolo de asta, elevii mei îmi dau uneori senzația că agreează teoremele pe care le explic și într-o vreme credeam că e singurul lucru pe care îl fac bine. Nu prea cred că sînt *cool*, am impresia că sînt destul de conservatoare la catedră, asta neînsemnînd că mă leg de elevii care poartă cercei. Nu știu ce voi face, dacă mă veți întreba peste vreo cinci ani probabil voi avea un răspuns mai clar. Asta ar putea însemna că practicarea *debate*-ului m-a făcut mai nehotărîtă sau că nu m-a transformat într-o persoană radicală. Depinde de unde privești.

Am văzut că încercați să deschideți cluburi de dezbateri în licee unde nu există. Cum se distribuie ele în teritoriu, unde apar? Ce anume face diferența? Calitatea elevilor, profesorii, directorul?

Sînt diverse soluții de dezvoltare care s-au încercat. Unele au funcționat mai bine, altele mai puțin. Proiectul de conferințe civice prin care invităm persoane publice să dezbată în echipe mixte cu elevii este o variantă de a promova această practică. Dar sînt și altele, de la evenimente publice mediatizate și cursuri pentru profesori, pînă la proiecte în parteneriate cu asociații non-guvernamentale importante, care prețuiesc libertatea de expresie a tinerilor. Relația cluburilor ARDOR cu școlile lor este una care ar merita să fie mai mult decît aceea de program extrașcolar. Spun asta pentru că un club de dezbateri într-o școală este un semn foarte bun al încurajării unor opinii argumentate și curajoase, care ar trebui să fie dintre cele mai de dorit atitudini la tinerii cu care lucrăm. Asta în condițiile în care ești pregătit, ca adult, să îți argumentezi, la rîndul tău, pozițiile și opiniile. În plus, și asociația noastră a parcurs multe secvențe în toți anii ăștia. S-a întîmplat așa și pentru că practica principală a membrilor săi este contraargumentarea. Multe decizii administrative au fost contestate, destule au fost dezbătute la nesfîrșit și a durat destul pînă am ajuns la un echilibru și o formulă eficientă și transparentă de funcționare.

Sportul acesta place foarte mult tinerilor.

Adică dezbaterea a dăunat eficienței? Pe ce v-ați „certat“?

Erau niște chestiuni legate de transparența unor decizii referitoare la niște campionate internaționale, din cîte îmi amintesc. Asta a arătat că nivelul de luare a deciziilor trebuia reglementat. A fost o dezbatere destul de aprinsă, pînă la urmă punctele de vedere rezonabile au avut cîștig de cauză, pe termen mediu, plus reglementările de organizare. Soluția descentralizării a fost una fericită, acum există practic șase asociații independente juridic, suprapuse cumva cu regiunile istorice ale țării. Nu știu dacă din motive geografic-culturale, dar am remarcat că sîntem foarte diferiți între noi și concurența care există între diversele cluburi din regiuni diferite este una interesantă și suculentă. Sînt regiuni în care există o pasiune pentru un anumit stil de dezbatere și se participă la campionate internaționale, sînt alte regiuni care „dețin“ în palmares campioni mondiali și europeni, în campionate de studenți. E cazul colegilor mei de la Cluj – Nicoleta Lupea și Dan Cristea – care au reușit anul trecut să cîștige trei campionate internaționale de top, în limba engleză. În alte țări, dezbaterea este începută în colegiile preuniversitare, apoi preluată și „îngerată“ de zona universitară, transferînd în sălile de conferințe academice dezbaterile din societate. Sportul acesta place foarte mult tinerilor. Vine în întîmpinarea nevoii de viteză, de spectacol și de consistență de care are nevoie generația asta.

a consemnat Cristian GHINEA

Alin FUMURESCU

Amintiri din viitor: scrisul vorbit

Mai întîi, faptele: în a doua parte a anilor '90 am citit şi corectat multe lucrări ale studenţilor de la Facultatea de Studii Europene (FSE) din cadrul UBB Cluj. Acum, în a doua jumătate a anilor 2000 ('00?), citesc şi corectez lucrările studenţilor de la Ştiinţe Politice, Indiana University at Bloomington. Şi unele şi altele erau cursuri de filozofie politică. Şi într-un caz şi în celălalt, subiectele au fost concepute de subsemnatul, aşa că diferenţele în termeni de formulare a subiectelor sau de grad de dificultate au rămas – sper – nesemnificative. Diferenţa de scriitură însă, între atunci şi acum, e una de la cer la pămînt. La FSE, chiar dacă absenţa lecturilor se făcea adeseori simţită printre rînduri, ideile erau grijuliu formulate, uneori chiar cu excese de preţiozitate. Studenţii chibzuiau înainte de a scrie. Încercau să impresioneze. Încercau să suplinească, prin excesul de formă, absenţa fondului. Aici şi acum, scriitura se deteriorează văzînd cu ochii, de la un an la altul. Fondul e cum e – uneori mai bun, alteori mai şchiopătat – pînă aici, nimic nou sub soare. Nu sîntem egali decît în faţa lui Dumnezeu. În materie de formă însă, corectarea lucrărilor la fiecare sfîrşit de semestru îmi lasă un gust din ce în ce mai amar. Pentru că, da – după cum bine sugera Umberto Eco şi după cum o ştie orice corector –, fiecare text are un gust – la propriu – iar între miere şi fiere se află o gamă întreagă. De bună seamă, există de fiecare dată excepţii: texte pe care le citeşti pe nerăsuflate sau măcar texte grijuliu redactate, în care poţi identifica, de bine de rău, o introducere, un cuprins şi o încheiere. Texte cu cap şi coadă. Cu fiecare semestru însă, excepţiile devin – ca să zic aşa – tot mai excepţionale.

Studenţii nu mai scriu. Vorbesc. Studenţii povestesc. Nu, nici măcar nu mai povestesc informaţia, *dude!* Asta făceau povestaşii de odinioară, care ţineau loc de carte. Ei scriu ce le vine la gură. Asta e descrierea cea mai potrivită: „ce le vine la gură". Nu vorbesc aici despre faptul că nu mai realizează că între profesor şi student ar fi vreo distanţă ce merită cumpănită înainte de a apăsa tastatura. Virgulele, majusculele şi altele aidoma sînt deja poveşti pe care nimeni nu mai catadicseşte să le spună. Vorbesc despre faptul că şi-au pierdut instinctul de a recunoaşte că între vorbit şi scris există o diferenţă. Nu e vorba despre o ierarhie între persoane, ci despre o ierarhie între modurile de comunicare. Una e scrisul, alta – vorbitul. Vorbesc despre sfiala impusă de *verba volant, scripta manent*. Aceeaşi informaţie se cuvine transmisă altfel, nu doar în funcţie de primitor, ci şi în funcţie de – iertată-mi fie vorba proastă – canalul de comunicare. Scris-vorbit. Vorbit-scris. Nu e acelaşi lucru, după cum, dacă biletul de tren de la Cluj la Bucureşti ar trebui să fie la acelaşi preţ precum biletul invers, „distanţa" de marţi pînă miercuri nu e aceeaşi cu „distanţa" de miercuri pînă marţi. Chestie de comunicare.

Şi acum, posibilele explicaţii, după sistemul testelor grilă (pe care îl urăsc): (a) am îmbătrînit cu zece ani şi, ca urmare, pretenţiile mele au devenit exagerate; (b) nostalgia mea are o justificare: cum-necum, „pe vremea noastră se făcea carte" sau măcar se punea mai mult pe preţ pe convenţia scrisului, a examenului – e, aşadar, o problemă de generaţie; (c) există o diferenţă marcantă între sistemele de învăţămînt din România şi, respectiv, din Statele Unite; (d) nici una dintre variantele de mai sus. După ultima tură de

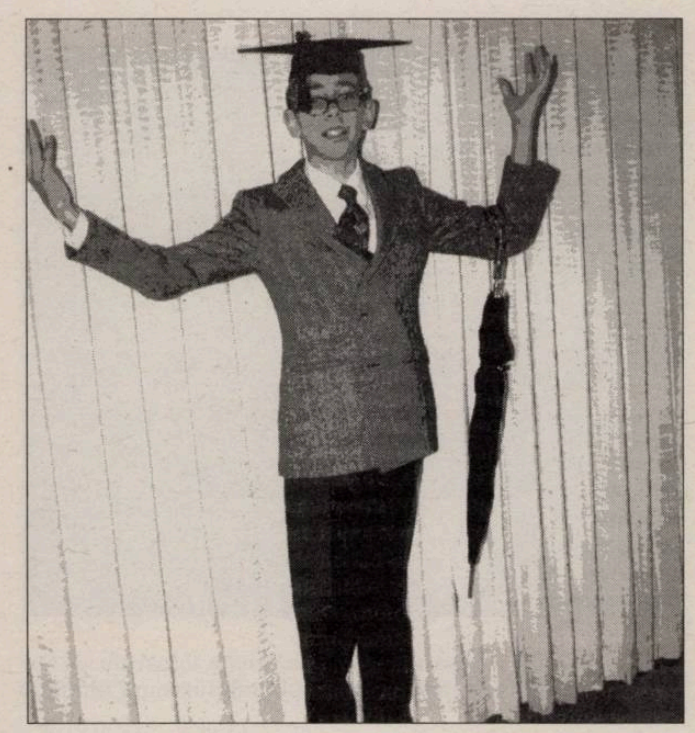

examene corectate, după discuţii cu alţii din ţară (unde situaţia pare să se deterioreze într-un ritm cel puţin asemănător) şi după ce mi-am vîrît nasul prin compunerile copiilor mei – care acoperă o plajă largă (clasa a IV-a, a VIII-a şi a XII-a) – am ajuns la explicaţia (d). Da, e vorba de o diferenţă de generaţii, dar nu, asta nu se poate explica prin nostalgia unei vîrste de aur şi nici măcar printr-o diferită lentilă de receptare a „realităţii".

Studentul nu se schimbă. Nu s-a schimbat de la Glaucon-ul lui Platon pînă la Villon, şi nici de la Villon pînă la Havel. Pentru student, o formulare de genul „iarna nu-i ca vara" nu-şi are rostul – iar asta nu din cauza platitudinii. Studentul se adaptează. E, fără să ştie, precum budiştii Zen. Întrebat de către discipol cum să facă, prin meditaţie, să se ridice deasupra neplăcerilor lumeşti ale căldurii sau ale frigului, maestrul a răspuns: „Ce să facem? Vara transpirăm, iarna tremurăm". Şi nu, de vină nu e (neapărat) nici sistemul (deşi aici ar fi mai multe de spus). Explicaţia e mult mai simplă şi se găseşte în noile tehnici de comunicare. În e-mail-uri şi-n messengers, în bloguri şi-n *twitter*. Aici, graniţele dintre comunicarea orală şi cea prin scris încep să se şteargă. Scrii – ziceam – cum îţi vine la gură. Răgazul impus de redactarea unei epistole scrise cu pana de gîscă înmuiată în cerneală s-a contractat, aidoma unei piei de shagri, de la stiloul inventat (zice-se) de către un român, pînă la pixul inventat (zice-se) de către un ungur, de la e-mail, la messenger, şi de la messenger la *twitter* – un gînd (sau o „revoluţie" precum cea din Moldova) – în 120 (140?) de semne. Dacă nu scrii „natural", cum îţi vine la gură, n-ai şanse să te impui ca o voce „autentică". Forma, care odinioară a păcătuit prin exces, a ajuns să fie repudiată printr-un alt exces. Pare-se că asta e soarta formei – să supravieţuiască între extreme.

Să ne-nţelegem: nu dau cu piatra. Cu piatra dă David. Cu piatra dau neprihăniţii. Or, eu nu sînt nici David, şi nici neprihănit. Am bloguri, scriu e-mail-uri. Dacă sînt ceva, sînt doar o amărîtă de pietricică. Pietricica aia din *La Dolce Vita* aruncată în aer, căreia, dacă i-ai şti rostul, ai fi Dumnezeu. Pietricica aia din bocanc, care – vorba lui Schopenhauer – te obligă să gîndeşti.

În fine, dar nu în cele din urmă, concluziile: surîsul Giocondei poate fi astăzi, cu uşurinţă, transpus printr-un :-). Zîmbiţi?

Burse „GE-NEC III"

New Europe College (NEC) anunţă concursul pentru bursele de cercetare ***„GE-NEC III"*** *pentru universitari/cercetători din România, angajaţi în proiecte privind domeniul artelor vizuale. Acest program va fi axat pe cercetări legate de artele vizuale în România în intervalul 1945-2000.*

Condiţii de participare: 1) Candidatul(a) trebuie să fie înscris(ă) la doctorat sau să aibă titlul de doctor. 2) Au prioritate candidaţii sub 40 ani şi cei care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC. 3) Se aşteaptă de la candidaţi o bună cunoaştere a cel puţin una dintre limbile străine de circulaţie internaţională.

Condiţii ale bursei: Bursa se acordă pentru unul sau două semestre în intervalul **octombrie 2009 – februarie 2011**. Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti la toate întîlnirile programate în cadrul acestui proiect. Bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună, în ţară şi în străinătate, în directă legătură cu proiectul de cercetare propus. Valoarea bursei lunare este echivalentul în lei a 500 USD (neimpozabili), la care se va adăuga suma destinată stagiului de cercetare.

Modalităţi de înscriere şi termene privind concursul: Formularul de participare şi instrucţiunile de completare pot fi obţinute de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la abuculei@nec.ro; tot aici se găseşte o prezentare generală a programului, de care candidaţii sînt rugaţi să ţină seama în elaborarea proiectului lor. Formularul poate fi de asemenea ridicat, ca şi celelalte documente, de la sediul New Europe College, în zilele de **luni-vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).**

Termenul limită de depunere a dosarului complet: *15 iulie 2009 (inclusiv).*

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: abuculei@nec.ro [Ana Buculei]

New Europe College, str. Plantelor, nr. 21, 023971 Bucureşti

PUBLICITATE

Mădălina ŞCHIOPU

Lars Vilks, provocatorul

– sau varianta suedeză a caricaturilor daneze –

Expoziţia

Pînă în 2007, faima lui Lars Vilks – artist contemporan şi profesor de teoria artei – nu depăşise cu mult graniţele lumii artiştilor plastici şi ale Suediei natale, unde, ce e drept, se bucura de o apreciere considerabilă. În vara lui 2007, a fost invitat să participe la o expoziţie obscură, într-un orăşel de provincie, cu tema „Cîini". Genul de expoziţie la care atît participanţii, cît şi publicul se recrutează cu preponderenţă din categoria doamnelor de vîrsta a treia, care poartă pălării cu flori. Mai mult, manifestarea trebuia onorată şi de prezenţa unui medic veterinar, care urma să ţină un expozeu despre îngrijirea cîinilor şi importanţa celui mai bun prieten al omului în viaţa noastră. Vîrstnicele doamne expozante au hotărît că evenimentul are nevoie şi de puţină picanterie şi provocare. În viziunea lor, provocare ar fi fost, de exemplu, ca expoziţia să conţină o lucrare care să-l reprezinte pe George W. Bush cu trup de pisică, aşa cum se întîmplase la precedenta ediţie, cu tema „Pisici". Aşa că s-au gîndit la Lars Vilks, cunoscut pentru năstruşnicia lucrărilor sale. De exemplu, la un moment dat, în faţa unui juriu, în vreme ce toţi ceilalţi artişti s-au prezentat cu picturi şi desene, el s-a oferit pe sine ca obiect artistic. Ceva mai tîrziu, tot în faţa unui juriu de specialitate, i-a luat la întrebări pe membrii acestuia. După care a oferit spre ascultare acest interviu multiplu ca operă de artă. Apoi, a „ocupat" o porţiune de pămînt aflată la cîţiva kilometri de locuinţa lui, pe care şi-a construit tărîmul artistic personal, botezat Ladonia. Printre altele, Ladonia găzduieşte o replică a Bienalei de la Veneţia, în care Lars Vilks îi imită pe toţi artiştii care expun la evenimentul din oraşul italian. Scopul: să demonstreze că se pot face lucrări mai bune decît la Veneţia şi că artiştii contemporani, în ciuda spiritului lor anarhic-inovator, în ultima vreme s-au cam ramolit.

Cîinele din sensul giratoriu

Aşadar, acesta era omul chemat să expună în tîrguşorul de provincie. La început, a refuzat: „Ştiţi, cred că nu sînt genul vostru de artist. Căutaţi un tip mai de treabă". De partea cealaltă, s-a insistat: „Nu sîntem aşa de încuiaţi cum credeţi dvs. Noi acceptăm şi provocarea. Ne place, chiar". Pesemne Vilks, în tradiţia nonconformismului care îl caracterizează, şi-a şoptit în barbă – „bine, atunci provocare o să aveţi". Încă de acum cîţiva ani, în Suedia deveniseră populari aşa-numiţii „rondellhund", cîinii din sensul giratoriu. La intersecţii, unde există un spaţiu gol în mijloc, ca să înfrumuseţeze atmosfera, fuseseră puşi nişte hazlii cîini din lemn. Vilks a desenat un astfel de patruped, numai că, în loc de cap, a pus chipul profetului Mahomed.

Expoziţia l-a acceptat. Poate că gestul ar fi provocat rumoare doar pe plan local, dacă n-ar fi sosit şi un ziarist care, în plicticoşenia generală, a observat isprava lui Vilks (care, ce e drept, rareori trece neobservat). Desenul a fost preluat de un ziar. Atunci, la doi ani de la povestea caricaturilor din ziarul danez *Jyllands Posten,* s-a dezlănţuit haosul. Din fotoliul casei sale de la ţară, Vilks privea cum steagul Suediei este ars, de mulţimea înfuriată, în capitalele ţărilor musulmane, de la Islamabad la Teheran. Primejdia putea însă veni din partea numeroasei comunităţi musulmane din Suedia şi s-a manifestat la început prin demonstraţii, dar şi ameninţări cu moartea şi încercări de violenţă fizică la adresa artistului. Vilks a cerut sprijinul serviciilor secrete şi al poliţiei, dar acestea au afirmat că nu-i pot oferi pază la locuinţa proprie. I-au sugerat să-şi schimbe domiciliul şi să trăiască o vreme în anonimat. Partea cu anonimatul nu era genul lui, plus că nu voia să se despartă de Ladonia, aşa că a rămas acasă. Presa a publicat o vreme fotografii cu un Vilks derutat, care căuta bombe sub autoturismul din faţa casei.

© M. Şchiopu

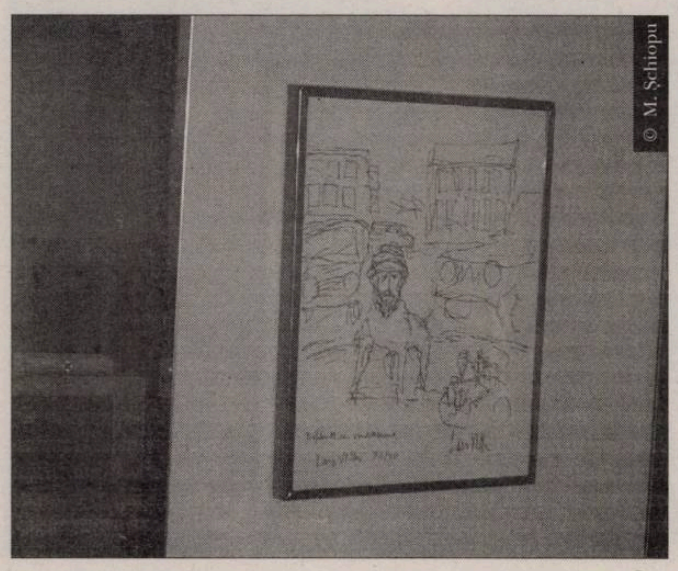
© M. Şchiopu

În final, ca să evite revoltele pe scară mare, arderea ambasadelor suedeze din străinătate şi chiar potenţialele victime, cum se întîmplase după caricaturile din Danemarca, premierul suedez însuşi i-a invitat la o discuţie pe ambasadorii tuturor statelor musulmane şi pe reprezentanţii comunităţii islamice din Suedia. Motivul: să reitereze specificul Suediei, ca ţară care respectă toate comunităţile etnice şi religioase, dar în care nici un oficial nu poate pedepsi un artist. Se pare că dialogul a avut efect: violenţele s-au oprit în acest punct. Doar Vilks a continuat să primească, multă vreme după aceasta, ameninţări cu moartea şi telefoane furioase.

Un profesor liniştit

La peste un an şi jumătate de la tumultuoasele evenimente, Vilks continuă să trăiască în casa lui de la ţară, aflată în preajma Helsingborg-ului, lîngă graniţa daneză. Casa este plină cu rafturi de cărţi despre artă şi albume, de desene şi picturi, fie personale, fie ale prietenilor artişti. Pe un perete se află şi o copie după acum deja faimosul cîine-Mahomed. A început în tinereţe să picteze în stil clasic şi încă are lucrări din acea perioadă: spre deosebire de alţi artişti contemporani, nu se ruşinează de începuturile tradiţionaliste. Nu pare nici pe departe genul artistului revoltat: arată ca un profesor universitar, poartă ochelari şi are o voce domoală. Doar ironia nu îl părăseşte niciodată: e greu să spui cînd vorbeşte serios şi cînd nu. De altfel, n-a plecat niciodată cu totul din mediul academic. Este invitat încă să-şi spună părerea în presă, mai cu seamă cînd e vorba de scandaluri din mediul artistic. Ultimul caz de acest fel: o tînără a simulat o criză de nebunie pe cînd se afla în custodia poliţiei şi a fost internată la psihiatrie. Apoi, a dezvăluit că este artist contemporan şi pretinsa nebunie făcea parte dintr-un proiect artistic. Prilej de discuţii în mass-media: unde începe şi unde se termină arta? Unde trasăm limita între – ca să ne menţinem în interiorul subiectului – artă şi nebunie?

Libertate şi limite

De fapt, care a fost motivaţia lui Vilks în privinţa desenului din 2007? În nici un caz nu a vrut să provoace comunitatea musulmană – spune el. Ţinta au constituit-o colegii lui din establishment-ul artistic, care afirmă că astăzi se poate face orice, dar sînt terorizaţi de corectitudinea politică. „Totul se învîrteşte în jurul subiectului: ce e posibil să faci în artă, fiindcă libertatea artistică este mult mai limitată decît se crede îndeobşte. Tot ce am vrut să fac a fost un mic desen al unui cîine, şi dintr-odată te trezeşti că ai depăşit limitele. Asta am vrut să demonstrez. Şi cîtă dreptate am avut. Dar proiectul meu a depăşit lumea artistică şi a ajuns în lumea propriu-zisă, şi atunci lucrurile devin mai complicate. În Suedia aveam o atitudine detaşată faţă de religie, nimănui nu-i păsa prea mult de chestiunile religioase, şi dintr-odată trebuie să le luăm în considerare. Chestiunea musulmană a adus în dezbatere un aspect pe care îl credeam depăşit de multă vreme. Iar suedezii vor să fie politicoşi şi respectuoşi. Eşti izolat din motive morale dacă faci ceva ce este considerat greşit, eşti arătat cu degetul ca un om rău. Aşa e chiar mai eficient decît dacă am avea legi care să ne condamne."

Totuşi, în ciuda faptului că Vilks cunoştea foarte bine lumea artistică şi academică, tăcerea şi condamnarea din partea confraţilor l-au surprins chiar şi pe el. Probabil această descoperire a fost mai dureroasă decît ameninţările cu moartea. Cu atît mai mult cu cît nimeni nu-l putea bănui pe Lars Vilks de extremism politic: ca majoritatea artiştilor (şi nu numai) suedezi, e un om moderat, de stînga. „Am considerat întotdeauna că trebuie să fiu de partea celor slabi, aşa că din acest punct de vedere puteţi să mă plasaţi la stînga. Dar tocmai cei de la stînga m-au surprins: nu ştiam că au o agendă atît de puternică. Credeam că, din cîte-i cunoşteam, şi-au păstrat un oarecare simţ am umorului, pentru că – la urma urmelor – să-l faci pe profetul Mahomed ca pe un cîine din intersecţie e atît de absurd încît devine amuzant. Dar nu, sînt al naibii de serioşi. Şi oficialii la fel. De curînd ar fi trebuit să am o expoziţie personală într-un muzeu suedez, o retrospectivă a lucrărilor mele pînă în 2006, deci se oprea înainte de desenul cu Mahomed, care n-ar fi făcut parte din expoziţie. Guvernatorul provinciei însuşi a intervenit pe lîngă conducerea muzeului să oprească expoziţia. Se întîmplă rarisim ca un guvernator să intervină, să se ducă la directorul muzeului şi să ceară oprirea unei expoziţii sau să formuleze judecăţi despre un artist. Aici s-a ajuns."

Erou fără voie

Totuşi, am fi nedrepţi să spunem că toată lumea l-a ostracizat: asta au făcut îndeobşte confraţii în ale artei. Însă alţii – e drept că mai puţini – l-au transformat în erou al libertăţii de exprimare. Desenul s-a răspîndit cu repeziciune pe Internet, a fost preluat pe bloguri şi site-uri personale, iar pagina web a lui Lars Vilks a cunoscut un boom al vizitatorilor. Cel mai mult l-a supărat însă faptul că unii au încercat să dea întregii poveşti o tentă politică. „Am fost folosit mai mult sau mai puţin greşit. Şi m-am trezit şi cu nişte «prieteni» de care nu sînt chiar aşa de bucuros. Pentru că extremele sînt şi ele interesante în această situaţie, iar unii fanatici din zona conservatorismului extrem, şi ei mă consideră, din păcate, un erou. N-am nici o problemă cu felul în care oamenii interpretează ce fac, asta se întîmplă cu proiectele artistice, tu le oferi, şi ceilalţi iau din ele ce vor. Dar, personal, nu vreau să iau nici o poziţie în jocul ăsta, eu vreau doar să susţin libertatea de exprimare fiindcă fără ea nu se poate face artă. Arta trebuie să aibă o arenă liberă de exprimare şi are dreptul să critice lumea în care trăim. Asta e totul, nu văd nimic politic aici."

Proiectul continuă

Nu demult, faimosul desen a fost prezentat într-o expoziţie la Lausanne, Elveţia, acoperit cu un văl, şi alături de el a fost scris un avertisment pentru vizitatori, de parcă ar fi conţinut cine ştie ce oroare. Absurd şi în acelaşi timp ironic, tocmai pe placul lui Vilks. De fapt – spune el –, reacţiile la micul desen sînt ele însele parte a proiectului artistic; lucrarea în sine n-ar fi însemnat nimic fără ele. Apoi, alături de un prieten compozitor, a scris un musical teatral despre povestea desenului, intitulat *Dogs.* N-a putut fi prezentat nicăieri: doar cîteva scurte fragmente, în cadrul unui seminar despre libertatea de exprimare. În rest, doar refuzuri. I se pare amuzant: „E foarte bine că se întîmplă aşa. Cînd nu poţi să atingi un cartof fierbinte înseamnă că e al naibii de fierbinte. Mulţi or să înceapă să se întrebe de ce e aşa". Semn că proiectul artistic merge mai departe.

© M. Şchiopu

Cadou de la un coleg artist: posibilă inscripţie funerară, dar şi un alt început, după scandalul din 2007

Ştiri nebăgate în seamă

● **Spioni pro-cubanezi arestaţi în SUA.** Un fost funcţionar al Departamentului de Stat şi soţia sa au fost arestaţi în SUA pentru spionaj în favoarea Cubei. Walter Kendall Myers (72 de ani, *alias* agentul 202) şi soţia sa, Gwendolyn Steingraber (71 de ani, *alias* agentul 123) au fost identificaţi graţie unui ofiţer FBI sub acoperire, care s-a dat drept agent cubanez. Conform înţelegerii, soţii Myers i-au furnizat informaţii confidenţiale cu privire la agenda unui viitor summit al Organizaţiei Statelor Americane la care urma să participe şi preşedintele Obama. Pentru a transmite informaţiile, cei doi s-au întîlnit cu presupusul agent de legătură într-un supermarket şi au făcut schimb de cărucioare de cumpărături. Specialist în politica europeană, Walter Kendall Myers a fost angajat la Departamentul de Stat în 1977 apoi, între 1988 şi 1999, a lucrat periodic în cadrul biroului de informaţii şi cercetare al ministerului: funcţia îi oferea acces la informaţii clasate „top secret". După declaraţiile sale, Walter Kendall Myers a acceptat să spioneze în favoarea Cubei, la şase luni după o vizită la Havana, în 1978. Ajutat de soţia sa, transmitea periodic informaţii agenţilor cubanezi, prin unde scurte, folosind alfabetul morse şi diverse metode de criptare. În 1995, a avut o întrevedere privată, de patru ore, cu El Lider Maximo: atunci, ca să nu dea de bănuit, a ajuns la Havana, cu acte false, trecînd prin Mexic. Doar în ultimul an, se presupune că soţii Myers ar fi transmis cubanezilor nu mai puţin de 200 de documente clasificate. Se ştie deja că serviciile cubaneze nu îşi plătesc spionii-colaboratori. Şi soţii Myers au lucrat, se pare, pe gratis: au făcut-o din convingere. Serviciile americane au dat publicităţii şi cîteva fragmente din jurnalul lui Walter Kendall Myers, în care acesta denunţa „abuzurile sistemului nostru", „absenţa unui sistem de sănătate decent", „companiile petroliere şi indiferenţa lor cu privire la nevoile americanilor". În schimb, scria el, „nimic nu sugerează că oamenii simpli din Cuba ar abandona libertatea personală în favoarea unei securităţi materiale". Revoluţia castristă „a eliberat imensul potenţial al spiritului cubanez". Pensionarii sperau să plece cu iahtul în Cuba şi să se stabilească acolo. (după *Le Figaro)*

● **Duminica nu-i o zi bună de mers la spital.** Rata mortalităţii în spitalele germane e sensibil mai mare în week-end, comparativ cu celelalte zile ale săptămînii. Un institut de cercetare care a analizat calitatea serviciilor a ajuns la această concluzie după ce a studiat cifrele de internare, reinternare şi deces, în mai multe clinici din landurile federaţiei. Concluzia era oarecum aşteptată, pentru că rata mai mare a mortalităţii duminica e un fenomen prezent în mai multe ţări europene; institutul a oferit însă şi explicaţii: lipsa personalului calificat în zilele libere şi număr (mai) mare de pacienţi cu urgenţe majore – cei cu simptome „slabe" aşteaptă, de regulă, o programare la specialist. (după *Die Welt)*

Cu ochii-n 3,14

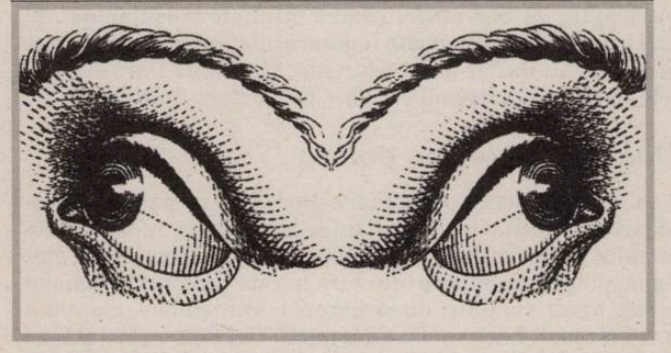

PE STRADA NAPOCA, UNDE VOIA SĂ ÎMPARTĂ CADOURI PENTRU TOATE GUSTURILE, MIROSUL UNUI OM RAŢIONAL MERGEA ŞI DORMEA ÎN ACELAŞI TIMP, ÎN RITM DE SIESTĂ

● La Cluj, aproape totul mi s-a părut mai civilizat decît în Bucureşti: oamenii, maşinile, restaurantele... Cu excepţia bisericilor nou-construite, într-un stil avangardist-*horror*. Într-una dintre ele, cred că de pe strada Napoca, o icoană era atît de înspăimîntătoare încît nu am putut s-o sărut. (**I. P.**)

● Unuia dintre viitorii candidaţi la preşedinţia României, Nati Meir, i s-a interzis accesul în penitenciarul Jilava, unde voia să împartă cadouri deţinuţilor (cîteva zeci de televizoare). Bănuiesc că la un orfelinat sau la un azil de bătrîni ar fi fost mai mult decît binevenit. Bineînţeles, cadoul ar fi rămas fără capital electoral. (**S. G.**)

● Numai la TIFF poţi vedea filme atît de diferite, practic, pentru toate gusturile. Vrei să vezi *Shirin* (iranian, o oră jumate de privit chipurile a 113 femei privind un ecran), te duci la *Shirin;* vrei Van Damme, te duci pe autostradă şi vezi *JCVD* în regim *„drive-in";* vrei Porumboiu, ai *Poliţist, adjectiv;* vrei Lars von Trier, ai *Antichrist* (şi aici merită consemnată replica unui spectator atunci cînd Ea – Charlotte Gainsbourg – îi bate un piron în picior Lui – Willem Dafoe: „Pup-o, măăă!")... Eu am văzut, în aceeaşi după-amiază, două documentare: *Cetăţeanul Havel* şi *Valentino* („haute-couturier"-ul) şi pot spune că al doilea mi-a plăcut mai mult. Iar pe o doamnă – care *ştiu* că citeşte *Dilema veche!* – am auzit-o spunîndu-i alteia, la ieşire: „Ce minunăţie..." Am fost 100% de acord cu ea. (**a. l. ş.**)

● În timp ce PETA, celebra organizaţie pentru drepturile animalelor, le cerea celor de la Pet Shop Boys să schimbe numele trupei în Rescue Shelter Boys, pentru a sublinia „cruzimea implicată în comerţul cu animale", Morrissey, fostul vocal de la The Smiths, părăsea scena festivalului californian Coachella din cauza grătarelor încinse în camping. „Simt mirosul de carne arsă şi sper că e de om", a zis rockerul înainte să-şi întrerupă definitiv concertul la mijlocul unei piese dedicate fetelor grase. Dacă vi s-ar cere, la ce muzică favorită aţi renunţa pentru carne? (**M. C.**)

● Geert Wilders, liderul Partidului Libertăţii din Olanda (care s-a clasat al doilea la alegerile europarlamentare din această ţară), a declarat că România şi Bulgaria ar trebui excluse din Uniune, fiindcă sînt „ţări corupte". Nu discut aici convingerile politice ale lui Wilders: ele ar putea constitui subiectul unei dezbateri separate. Fapt este că, la auzul declaraţiei, mulţi români, de la politicieni la bloggeri, au luat foc şi l-au muştruluit cum se cuvine pe „extremist". Însă episodul doi aduce reacţia liderilor politici români după rezultatul alegerilor europarlamentare de la noi: practic, fiecare partid important le-a acuzat pe celelalte de fraudă electorală masivă, furt la scară mare, transport de microbuze cu turişti electorali, măsluirea listelor de votanţi etc. Nici în alte ţări politicienii nu se poartă cu mănuşi; dar chiar să-şi strige reciproc „Hoţilor!", în văzul tuturor, în zi de alegeri, ei bine, asta depăşeşte puterea de înţelegere a unui om raţional. Dacă aş fi în locul lui Wilders, pur şi simplu aş prezenta o casetă, în plenul Legislativului european, cu discursurile politicienilor români după aflarea rezultatelor: sînt convinsă că, inclusiv în rîndurilor celor mai fervenţi susţinători ai României, s-ar aşterne o linişte desăvîrşită. (**M. Ş.**)

● Zilele trecute, şoferul unui camion din provincia spaniolă Burgos era cît pe-aci să dea peste un copilaş de doi ani care mergea la ora 8 dimineaţa pe un drum naţional. Şoferul a alertat Guardia Civil şi Poliţia din zonă, după ce a constatat cu stupoare că micuţul mergea şi dormea în acelaşi timp. Autorităţile au localizat părinţii puştiului somnambul, care dormeau liniştiţi în casa lor dintr-unul din satele zonei. Eroul zilei a traversat casa prevăzută – zic spaniolii – cu uşi de siguranţă, apoi grădina, întreg satul, a făcut încă un kilometru şi a intrat pe şoseaua N1, mergînd, pînă să-l vadă şoferul, încă 500 de metri. Ghicitoarea satului, *la vidente,* a fost de părere că Poliţia a greşit: copilul trebuia lăsat în pace, fiindcă, evident, plecase cu o treabă. (**S. S.**)

● Numai la TIFF (capitala cinematografică a Clujului) mai poţi auzi pe stradă, la un semafor – semafoarele, la Cluj, se schimbă în ritm de siestă –, o replică precum asta (spusă convingător de o fătucă locală, cu accent cu tot): „Măi, nu mai vin, nu te supăra, că o-nceput TIFF-u' şi îs filme *atît* de faine...". (**a. l. ş.**)

SIMŢIM CU TOŢII ENORM SIMBOLUL OBOSIT CARE ÎŢI IMPUNE SĂ FII UNIC

● Gigi Becali *dixit:* „Eu ştiu engleza, o simt în mine. O mai repet puţin, cam o lună, şi gata". Cu Gigi în Parlamentul European şi cu engleza „din el", o să simţim cu toţii enorm şi o să vedem monstruos... (**M. V.**)

● Michelle Obama i-a încredinţat decorarea apartamentelor din Casa Albă lui Michael S. Smith (vezi www.michaelsmithinc.com), unul dintre cei mai buni designeri de interior din lume. Între altele, a amenajat casele lui Dustin Hoffman, Steven Spielberg, Rupert Murdoch, Cindy Crawford etc., drept care este supranumit „designerul Hollywood-ului". Încă o dovadă că – totuşi – Barack Obama („primul preşedinte de culoare", „simbolul schimbării" etc.) nu este decît un produs al sistemului. (**M. V.**)

● Un deputat rus a declarat că România acţionează în Republica Moldova ca un elefant într-un magazin de porţelanuri. Nu-i aşa că e tare? Tocmai un demnitar rus să pomenească de delicateţe! E poanta săptămînii. Apropo, în ultima vreme, cum spune cineva ceva pe la Moscova – şi nu Putin sau celălalt preşedinte, ci orice politolog, politruc, policrat sau alt polivalent –, face valuri în presa de la Bucureşti. Şi cele mai multe sînt prostii conspiraţioniste. Pardon, produse ale şcolii politologice ruse. Eu am obosit. Barem pe vremea lui Stalin se ştia cine vorbeşte şi cine trebuie băgat în seamă. (**C. G.**)

● Acum, fiindcă tot s-a terminat campionatul de fotbal, cea mai apăsătoare întrebare – la care, curios, nimeni nu s-a gîndit – rămîne cea formulată de Radu Banciu privitor la năpăstuitele competiţiei: de ce naiba n-ar fuziona Steaua şi Dinamo? (**R. C.**)

● Un amendament la normele conduitei comune: deseori, bunul-simţ îţi impune să fii nesimţit la mizeriile debitate de cel din faţa ta. (**R. C.**)

● Un flyer cu chipul lui Beethoven mă invită la un „spectacol unic de muzică şi poezie" intitulat *Eminescu 2009*, unde invitat special va fi „poetul Adrian Păunescu", iar „muzica, dansul şi voia bună" vor fi asigurate de Ansamblul folcloric „Dacia" din Braşov. Eveniment organizat de Uniunea Generală a Industriaşilor din România. Aţi vrut cultură!? (**M. C.**)

N-A PĂRUT SĂ DERANJEZE PREA MULT FAPTUL CĂ AVIONUL A GREŞIT RUTA ŞI CĂ MEDUZA NU E VERDE

● S-a făcut din nou mare scandal din cauză că Elena Băsescu a trecut la PD-L a doua zi după alegeri, dar n-a părut să deranjeze prea mult pe nimeni faptul că Becali a ajuns din puşcărie în Parlamentul European (să facă ce?). Mie Becali (acum îmbrăcat şi el în alb) şi Vadim, acest cuplu de naţionalişti-neuro-interlopi de OTV, mi se par mult mai nocivi. (**M. C.**)

● La Porto erau 24 de grade, din cînd în cînd ploua cu soare, seara norii se îngrămădeau deasupra estuarului dinspre care bătea un vînt plăcut, cu miros de scoici putrezite. La Frankfurt ploua mărunt. Am trecut cu bine printr-o furtună, deasupra Cîmpiei Panoniei, şi ne-am bucurat: cu această ocazie, stewardesele au venit cu încă un rînd de băuturi. Am aterizat la Otopeni şi am nimerit brusc într-o etuvă. 40 de grade, nu se mişca nici o frunză. În faţa aeroportului, doi taximetrişti, o femeie şi un bărbat, aproape că s-au luat la bătaie care să ne ducă în centru, la preţul „oficial". Un străin ar fi crezut, probabil, că avionul a greşit ruta şi că a ajuns undeva în lumea a treia, în Africa Ecuatorială. Noi ştiam însă că ne-am întors în România, o ţară care, mai nou, îşi caută şi o identitate climatică. (**A. P.**)

● Din seria „Denumiri scornite cu maximum de inspiraţie", a se consemna: Centrul de cercetări „Gîlma", Farmacia „Pilula" şi Centrul de înfrumuseţare „Meduza". (**R. T.**)

● Pe coşurile de gunoi din oraş, un îndemn către bucureşteni: „Păstrează Capitala verde". Întreb şi eu aşa, ca să mă aflu-n treabă: cum poţi păstra verde ceva care nu e verde? (**D. S.**)

Carmen GAVRILĂ

Only in Iran

Iranienii merg pe 12 iunie la urne să îşi aleagă preşedintele pentru următorii 4 ani. Este o alegere care poate influenţa doar în mică măsură politica internă, la capitolul libertăţi sociale. Politica externă e decisă de liderul spiritual suprem Ali Khamenei, iar cea internă este ghidată de norme care sînt de cele mai multe ori dincolo de puterea de influenţă a preşedintelui, care este mai degrabă un administrator, un fel de premier, şi poate interveni relativ puţin. Oricum, accentul în campania electorală a fost pe economie şi politica externă, şi mai puţin pe libertatea de expresie ori drepturile femeilor, ca în alţi ani. Doar candidaţii reformişti au promis libertăţi mai mari şi funcţii publice mai multe pentru femei, ca să atragă intelectualii şi tineretul la urne. Indiferent de rezultatul alegerilor, iranienii au găsit şi vor găsi mereu metode să se strecoare printre regulile republicii islamice, mai ales tinerii sub 35 de ani care reprezintă aproape 70% din populaţia Iranului. Aşa cum îmi spunea un prieten iranian, „aici totul ţine de interpretare", în buna tradiţie şiită, nu doar din punct de vedere religios. „Only in Iran" – *îmi spune amicul, parafrazînd o expresie dintr-un film american.*

Ia-mi, Doamne, kilogramele!

Iranul e ţara paradoxurilor. Tinere rujate, cu poşete Prada, şaluri franţuzeşti aruncate lejer pe cap ca să se vadă părul, şi cu ochelari de soare Dior, pot fi văzute alături de femeile tradiţionaliste, acoperite din cap pînă în picioare în *chador* negru, la altarele sfinţilor şiiţi. Aşa cum românii ortodocşi merg în pelerinaj la icoane făcătoare de minuni ori la izvoare miraculos vindecătoare, aşa merg şi iranienii la altarele imamilor ori ale unor ayatollahi sau mullahi consideraţi sfinţi. Femeile îşi scriu pe bucăţele de hîrtie dorinţele, pentru ce se roagă – aşa cum facem noi cu acatistele. Pe lîngă clasicele cereri de sănătate, Allah sau sfîntul respectiv e implorat să le dea ori un soţ bun, ori un copil sau bani, ori, uneori, cînd nimic altceva nu funcţionează, să le ia ceva, nu să le dea: de exemplu, kilogramele în plus, celulita ori petele şi coşurile de pe faţă. Mariam, o tînără modernă dintr-o familie bogată, care îşi face vacanţele în SUA, adică ultimul om de la care m-aş fi aşteptat să îmi spună aşa ceva, îmi explică ferm convinsă că, pentru ea, cererile scrise către un imam şiit s-au concretizat în mare proporţie: „Aveam probleme mari cu tenul, orice făceam nu îmi trecea o roşeaţă urîtă; după ce am fost la imam şi am dat de pomană la moscheea lui, mi-a trecut, apoi am întîlnit şi un bărbat bun şi m-am logodit".

Reţetă americană în căutarea fericirii

Strada Enqelab din Teheran e poreclită „strada cu cărţi". Librăriile înşirate una lîngă alta, aproape de Universitatea Teheran, sînt afaceri profitabile. Iranienii citesc mult, de la clasicii persani, la traduceri ale unor *best-sellers* internaţionale gen *Codul lui Da Vinci,* pînă la ultimele apariţii de genul *Cum să ai succes în viaţă, Cum să avansezi la locul de muncă, Cum să fii fericit.* Sînt ori traduceri, ori formule locale inspirate tocmai de reţetele „Marelui Satan" – cum e numită America în discursul public în Iran. „Titlurile astea gen *Cum să ai succes* ori *Cum să ai o căsătorie fericită* se vînd grozav, dispar imediat de pe raft şi se fac reeditări peste reeditări" – explică proprietarul unei librării. Şi tot în stil american, se organizează seminare, cu săli umplute pînă la refuz, la care oameni ca Ahmad Hellat, superstarul iranian al sfaturilor, oferă contra cost lista de paşi spre succes în orice domeniu. Ca în orice business serios, Hellat vinde CD-uri şi DVD-uri, are un site şi o revistă – *Movafaqiat* („Succes"), cu un tiraj ameţitor de peste 400.000 de exemplare.

Coca Cola şi fast-food

Cea mai populară băutură în Iran este Coca Cola, alături de o imitaţie a sucului american numită Zam Zam. Variantele locale sînt mult mai dulci, pe gustul iranienilor, pentru care o zi fără zahăr e o zi neagră. Şi cum unei sticle de cola îi stă bine lîngă un burger (evident, nu cu carne de porc), *fast-food*-urile sînt la tot pasul. Aici găseşti un amestec iraniano-american, de burgeri şi kebab ori frigărui. Pizzeriile sînt şi ele la loc de cinste. Apetitul iranienilor pentru *fast-food* a ridicat brusc numărul de persoane care suferă de obezitate şi de diverse probleme de sănătate din cauza mîncării „rapide", exact opusul felurilor iraniene gătite cu migală şi îndelung – cu orez, legume şi carne mai puţin grasă. Statisticile au speriat autorităţile aşa de tare încît unii ayatollahi chiar au emis decrete religioase – *fatwa,* prin care recomandă iranienilor să nu mănînce la *fast-food.* Problema e că o astfel de mîncare e foarte la îndemînă şi e ieftină. Bunătăţile pot fi şi la distanţă de un telefon, la orice oră din zi şi din noapte. Livrările la domiciliu sînt o invenţie relativ recentă aici. Şi tot la orice oră, dacă stai acasă şi ai „cunoştinţe", poţi uda kebabul, burgerul ori pizza cu bere, whisky, vodcă sau vin. Da, cu alcool, pe care îl livrează, la cerere, de obicei armenii, inclusiv din producţia proprie, în casă, de vreme ce republica islamică ţine cont că în ritualul creştin se foloseşte vin şi le permite consumul de alcool.

Barbie vs *Sara, Ken* vs *Dara*

Acum cîţiva ani, toate fetiţele iraniene vroiau o păpuşă Barbie şi, dacă se putea, însoţită de Ken. Au fost şi scandaluri declanşate de imaginea cu totul neislamică a blondei venite de la cel mai mare duşman al Iranului, America. Ba chiar a fost interzisă şi ca orice lucru interzis, în Iran, a stîrnit o şi mai mare pasiune şi a creat afaceri bune pe piaţa neagră. Nu cenzura a detronat-o pe Barbie, ci rivala ei iraniană – Sara, care reprezintă o fetiţă de 8 ani şi se vinde la jumătate din preţul lui Barbie. Evident că e o păpuşă cu şal, dar e îmbrăcată cu o mulţime de variante de ţinute viu colorate, pe care micuţele iraniene le adoră, costume populare specifice triburilor şi regiunilor iraniene. Păpuşa se vinde cu tot cu o poveste – mama ei este casnică, iar tatăl e oficial guvernamental şi – cum spune reclama – „spre deosebire de nerușinata Barbie, Sara e modestă, deşteaptă şi înţeleaptă, un bun model pentru micuţele musulmane". Şi mai e ceva... Sara nu poate fi dezbrăcată, hainele sînt lipite. Şi Ken al lui Barbie are concurenţă. Îl cheamă Dara şi e fratele Sarei, nu prietenul – cum e Ken pentru Barbie.

Dulciuri incorecte politic

Cînd vine vorba de dulciuri şi produse de patiserie, iranienilor nu le mai pasă dacă nu se încadrează în politica regimului şi devin sclavii papilelor gustative. Îngheţată italiană, plăcinţele daneze (din ţara în care profetul Mohamad a fost jignit cumplit, după părerea iranienilor), ciocolată franţuzească. Nici o zi nu e completă aici fără o plăcintă ori un foetaj după reţetă daneză, în drum la ori de la serviciu sau în timpul plimbărilor prin parc. Pînă la scandalul caricaturilor, ele se numeau *şirini danemarki,* apoi au devenit *gol-e Mohammad,* „Floarea lui Mohamad". O schimbare de nume în semn de protest, după modelul american care a transformat *french fries* în *freedom fries.* Un alt popas zilnic, vara, este pe la tonetele ori magazinele de îngheţată, unde eşti întrebat dacă vrei *sanati* – adică tradiţională, sau *orupoyi* – europeană. Cea tradiţională este o minunăţie de arome din fructe şi esenţă de trandafiri, foarte dulce, iar cea mai populară este cu fistic. La fel, nici o zi nu poate trece fără ceva energizant. La fiecare pas sînt mici tonete cu suc de fructe proaspăt stors sau fructe tocate la pahar cu fulgi de gheaţă.

„Să nu vă doară mîna"

Iranul este patria politeţii. Nimic nu funcţionează fără *taarof* – numele dat multitudinii de expresii de politeţe şi reguli de comportament pentru fiecare situaţie. Ambasadorul României la Teheran, Cristian Teodorescu, un iranist care a absolvit limba şi literatura persană la Universitatea Teheran, spune că nici după 30 de ani de contact permanent cu cultura iraniană nu are o traducere adecvată pentru fenomenul numit *taarof.* „Cel mai bine l-aş defini ca o

introducere în atmosfera momentului începerii unei relaţii, cu nuanţe elaborate, sofisticate; uneori presupune întrebări care în alte culturi ar părea indiscrete, de exemplu întrebări despre sănătatea fiecărui membru al familiei." Introducerile acestea pot dura minute bune. La fel, despărţirile. Într-o lume modernă, a comunicării rapide, la care iranienii sînt bine racordaţi, reuşesc totuşi să păstreze *taarof*-ul, să găsească timp pentru arta conversaţiei politicoase care, prin excesele ei, dinafară pare inutilă şi o risipă. *Taarof*-ul se foloseşte şi cînd vrei să cumperi ori să vinzi ceva, şi în familie, şi cu amicii, şi în afaceri, şi chiar în tratativele politice. *Taarof*-ul e dus de oficialii iranieni în străinătate la negocieri, unde de multe ori creează nedumerire, surpriză şi chiar suspiciune. De exemplu, atunci cînd dai un obiect unui iranian, un pahar cu apă sau un creion, el îţi va răspunde, în loc de mulţumesc, *dast-e shoma dard nakone* – adică „să nu vă doară mîna". Imaginaţi-vă cam ce crede un politician european cînd întinde o mapă unui iranian şi aude un astfel de „mulţumesc"! Sau atunci cînd, într-o conversaţie, un iranian vă anunţă că e gata să se sacrifice pentru dvs. – *gorbonet beram.* Ori dacă un iranian vă cere o informaţie e posibil să auziţi şi un *haste naboshid* adică „să nu vă obosiţi!". Ambasadorul Teodorescu spune că un cinic ar zice că „de fapt, *taarof*-ul oferă timp de gîndire, de evaluare a intenţiilor celuilalt". Dacă vreţi să cumpăraţi ceva de la magazin sau să plătiţi taxiul, în loc de preţ, mai întîi auziţi *qabel nadore* – „e gratis". Nu vă lăsaţi înşelaţi, e doar *taarof,* e politeţe. Au fost cazuri cînd turişti inocenţi au luat de bună oferta şi s-au trezit cu vînzătorul fugind după ei. La fel, dacă se întîmplă să intraţi în casa unui iranian şi să admiraţi ceva – o vază, mobilă sau cămaşa de pe gazdă – veţi auzi „e a dumneavoastră". Pentru că evident oferta nu e reală, răspunsul politicos este „stă bine unde se află". *Taarof*-ul e mai mult decît o mulţime de cuvinte, e şi setul de reguli de comportament care trebuie respectat, de exemplu, la o primă vizită la cineva sau cînd oferi un cadou. Nu poţi avea un prim contact cu un iranian şi să vii cu mîna goală. Aici se spune că, dacă înţelegi *taarof*-ul, înţelegi Iranul.

Carmen Gavrilă *este corespondent Radio România în Iran.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 279 ● 18-24 iunie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

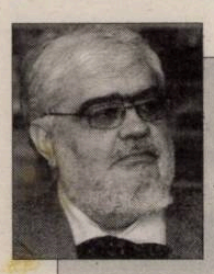

Andrei Pleşu
„Învăţământul, filozofii şi ospătarii“

pagina **3**

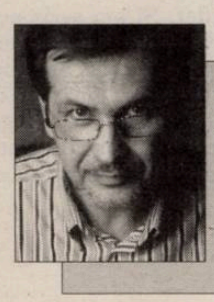

Mircea Vasilescu
„Primarul pe un cal alb“

pagina **3**

Andrei Gorzo
despre *Poliţist, adjectiv*

pagina **15**

TURISMUL ROMÂNESC „PE CAI MARI“

„Turismul n-ar da rezultate la noi decît dacă s-ar generaliza un mod de teleportare a turiştilor, aşa încît ei să ajungă în faţa frumuseţilor patriei fără să aibă nevoie de drumuri, de hoteluri şi de servicii în general.“

ANDREI PLEȘU

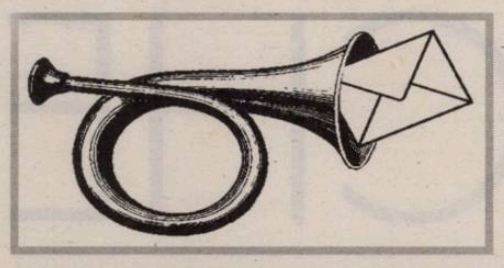

Nr. 275: *„Profesia de profesor“*

Domnului profesor, cu dragoste

Dintre toţi, probabil că îi datorez cel mai mult dlui Profesor Ion Chiţescu. Tot cu literă mare, da, şi mai am încă vreo trei, patru care o merită (fără a-i socoti pe tata, adică profesorul meu din gimnaziu, şi pe dl Ţugulea, profesorul meu din liceu – acestea sînt capitole absolut speciale). Dar ca să nu devin redundant sau plictisitor sau enervant în aceste zile ale egalitarismului care triumfă stupid (deşi nu a cîştigat niciodată nici o bătălie, decît poate pe aceea cu bunul-simţ, şi asta doar pentru că prea mulţi pitecantropi isterici l-au asaltat pe acesta pînă să-l distrugă), n-o să mai folosesc litera aia mare. Aşa, ca să nu se supere *homo erectus,* nu de alta, dar îndată te poc-neşte cu un pietroi din poziţia lui „mai“ superioară. O să le zic simplu tuturor celor despre care îmi voi mai permite să povestesc: profesori, o specie oricum pe cale de dispariţie, mult ajutată în acest sens şi de surprinzătoarele (în sensul cel mai rău) reforme ale învăţămîntului.

Am mai spus-o şi, dacă n-am mai spus-o, o repet (vorba căpitanului nostru din armată, altminteri un om mai de treabă ca alţii din tagma lui): nu ştiu dacă să îndrăznesc. Ei, cum vedeţi, mi-am luat inima-n dinţi să scriu despre aceşti oameni extraordinari, pe care am avut şansa să-i întîlnesc în viaţa mea (e un roman); sper să nu se supere. Îi rog să mă ierte că-i fac astfel de ruşine (nu glumesc); dar poate va duce şi asta la ceva bun. Sau poate nu, dar nu vreau să mă gîndesc. Sînt un murdar, din specia celor pe care-i denunţ. Sînt un om.

Dl Chiţescu m-a luat într-o zi deoparte, cam prin mijlocul anului I sau poate către sfîrşitul acelui an, să fi fost prin mai, să fi fost pe vremea cînd mă mai tunsesem o dată la zero, oricum era sigur pe vremea cînd o luasem razna. Nu ştiu de unde aflase domnia sa că nu mi-s toate acasă şi nu ştiu de ce m-a întrebat atunci de sănătate şi dacă îmi lipseşte ceva şi dacă am nevoie de ajutor. (Ştiu că ne era un fel de diriginte, căci aşa funcţionau lucrurile pe atunci, avea un soi de responsabilitate faţă de grupa noastră, chiar dacă eram la facultate, mă rog, necunoscute erau căile sistemului aberant şi diabolic în care trăiam, vrînd-nevrînd. Eu – nevrînd.)

Astfel că a venit dl Chiţescu la mine şi m-a întrebat: „Ori ţi-e foame, ori ţi-e sete? Ori ţi-e dor de codrul verde?“. Adică, de fapt: „Ai nevoie de ceva ajutor? Am putea face noi ceva pentru dumneata? Eu aş putea să te ajut cumva?“. Mi-aduc aminte ca acum: se întîmplau aceste evenimente jos, în holul facultăţii de matematică, iar eu eram un prost. Dar demn, mîndru şi decis să fiu prost pînă la capăt: „A, nu, nu am nevoie de nimic“. Aşa i-am răspuns, de parcă tocmai mă întrebase dacă vreau să fiu ars pe rug, încet, după ce am fost supus picăturii chinezeşti trei zile şi trei nopţi în şir. Trag nădejde că măcar mulţumesc i-oi fi spus atunci, barem atît să-mi mai salveze onoarea. Şi adevărata demnitate.

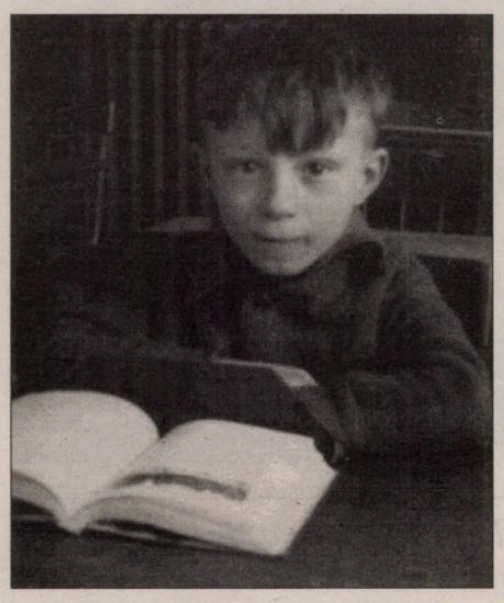

Au trecut anii. La început, nu prea mulţi, deşi schimbările păreau imense. Apoi au trecut o grămadă de ani, dar schimbările par să nu fie deloc. Ha! Ha! N-aţi înţeles nimic din aceste superbe mostre de înţelepciune marin-predian-moromeţiană, nu? Staţi numai puţin, că-ndată vă explic.

Mai întîi, au trecut vreo trei ani. Asta a însemnat că de la comunism am trecut la capitalism, cu contribuţia de neuitat a dlui Iliescu (cel care avea să semneze, ani mai tîrziu, o diplomă pe numele meu; altă poveste de spus, dar cine ştie dacă voi mai apuca, dacă vom mai apuca). Aşa că vindeam de acum felicitări şi mărţişoare la Eroilor, în cel mai pur spirit capitalist. Şedeam acolo cu o măsuţă pliantă şi un panou plin de multicolore mărunţişuri oarecum fine, oarecum kitsch, înveselitoare ochiului trecătorului şi destul de căutate la vremea aceea (nu ştia nimeni de criză; omenetul răspundea fericirii care părea să emane din porii obosiţi ai oraşului, care totuşi era mult mai liniştit atunci: liniştea dinaintea furtunii) într-o seară de (se vede treaba) martie, eu şi amicul/colegul/prietenul meu, un fel de intendent al afacerii. Lucram împreună, dar el era mai sus ca mine – cum să vă spun eu, măi, ca să mă înţelegeţi? Cine vinde Avon cred că ştie mai bine. Stăteam deci acolo şi ne cam pregăteam să plecăm, fusese o zi bună, pe vremea aia toate zilele păreau bune. Cînd, ce să vezi? Cine apare? Aţi ghicit: dl profesor Chiţescu; trecea, se uita, examina curios şi naiv exponatele, care erau cumplit de multe (şi de variate, dar foarte la fel, cine ştie ştie), panoul şi măsuţa noastră erau unul şi una dintr-o sută. A ajuns inevitabil şi la ale noastre, inexorabil m-a văzut şi pe mine. L-am salutat, mi-a cam fost ruşine (nu pentru că munceam, ci pentru că nu făceam ce trebuie) şi l-am auzit spunîndu-mi, cu tristeţe, cu regret, cu resemnare: „Am înţeles“. Avea dreptate să spună asta (acum, după atîţia ani de cealaltă parte a catedrei, ştiu). Atunci, în seara molcomă de martie, cînd parcă vieţile noastre se schimbaseră (dar se va vedea că nu, ştiţi bine), nu l-am crezut că a înţeles, l-am suspectat că doar parţial ştie ce-i în capul meu.

Dar azi, mulţi ani trecuţi, cînd e limpede că totul a rămas aceeaşi Mărie cu altă pălărie şi cînd eu văd în ochii unui copil de vîrsta mea de atunci tot ce vrea el să ascundă, inclusiv ce ar vrea să ascundă de el însuşi, azi ştiu c-avea dreptate şi că înţelesese mai mult chiar decît înţelesesem eu. Azi ştiu că ziua aceea e importantă pentru mine.

Şi cum să nu înţeleagă? E primul om care mi-a făcut cunoştinţă cu *rigoarea,* cu *logica,* cu *disciplina* în gîndire (după capitolele speciale ale formării mele pe care le-am menţionat anterior). Primul care m-a făcut să mă gîndesc serios la sensurile cuvîntului „există“. Profesorul la al cărui curs (pentru un an mai mic) m-am dus într-unul din anii următori doar pentru a asista la frumosul, sublimul spectacol al unei expuneri desăvîrşite a conceptelor fundamentale ale analizei matematice. Şi, deloc în ultimul rînd, pentru însuşi spectacolul prezenţei calme şi discrete (şi care ne dădea încredere în adevărul matematic) a dlui profesor. Nu, nu avea cum să nu înţeleagă. Şi pentru asta, şi pentru cursuri, şi pentru seminarii, pentru toate nu vreau decît să-i mulţumesc. Ce altceva aş putea să fac?

Acum au trecut anii aceia mulţi şi ne aflăm într-un impas mai mare ca oricînd. Impasul lăcomiei, al egoismului şi al lipsei de iubire. De *iubire,* mai ales – dar eu nu ştiu prea multe despre asta, doar atît cît să-i sesizez lipsa; pot pune nota 3, nu mă pricep la diferenţa între 6 şi 7, de exemplu, aşa că nu mă întrebaţi. (Şi veţi vedea că nimeni nu ia nici o măsură în acest sens.) Prietenul meu, cu care vindeam felicitări şi mărţişoare multicolore, s-a dus. Eu însumi nu mă simt prea bine, dar am amintiri frumoase. Cu toate că a însemnat enorm pentru mine faptul că profesorul Chiţescu m-a întrebat într-o zi din mai 1988 de sănătate, asta nu m-a făcut să nu mă simt razna; astfel mă aflu şi în zilele noastre, ceea ce *nu* vă doresc şi dvs. Dar am amintiri frumoase – cum spuneam – unele dintre ele despre un profesor extraordinar, la orele căruia *mi s-a dăruit* să asist. Şi despre un prieten cu care nu mă voi mai întîlni niciodată. Am învăţat cîte puţin de la fiecare, am păstrat multe în suflet. Şi am scris aceste rînduri, poate pentru prieten, poate pentru profesor, poate doar pentru mine. Ştiu sigur însă că dlui Chiţescu îi datorez mai mult decît oricărui alt profesor din facultate şi-l rog să mă ierte că n-am fost în stare să mă prezint, după atîta amar de vreme, decît cu un titlu copiat.

Marian TETIVA
Bîrlad

Nr. 274: *„Bătrîneţea – instrucţiuni de folosire“*

„O bătrîneţe plină de bucurii“

În mod sigur e o plăcută etapă a vieţii. Multele griji, frămîntări şi emoţii au rămas în urmă. Un pic de calm şi înţelepciune tot se lipeşte de om. Am fost o colerică, dar acum nu mai sînt. Mulţi (vîrstnici) – majoritatea – au destule bucurii şi satisfacţii de la copii şi nepoţi, realizaţi, bogaţi, plecaţi (sau nu). Dar unii au avut parte şi de tragedii pierzînd copii sau nepoţi, mult mai dureros decît invers. Adică, a-ţi pierde bunicii şi părinţii e în ordinea firească, mai ales dacă asta se întîmplă la vîrste înaintate (matusalemice). Oricum, chiar dacă tragediile, frustrările şi necazurile de tot felul fac parte din viaţă, acum acestea nu fac parte din vinovăţie. Tînăr fiind, regreţi că n-ai fost mai îndrăzneţ, mai perseverent, mai dat dracului. Acum, calmul, echilibrul, micile plăceri pot fi savurate fără remuşcări. Nu recomand tuturor drumeţii pe dealuri împădurite – spun doar că sînt foarte plăcute. Dincolo de arbori, ierburi şi flori, aer curat (parfumat uneori), niscai concerte oferite de păsări (l-aş asigura pe Matei Florian că sînt minunate), poţi trăi şi momente rarisime. O singură dată în atîta vreme am văzut ciocîrlia urcînd în tărîi. Am văzut un pui de veveriţă alb prin frunziş şi veverite adulte negre. Desigur, căprioare. Şi am auzit privighetoarea (o singură dată). A fost un moment unic. Prietenele ştiu de ce. Ne putem oferi bucurii călătorind. Fie şi cu turma de turişti. Vă asigur că înseamnă mult. Revezi pe History filmul despre regina Izabela. În timpul domniei Izabelei a fost cucerită Granada. Ne spune filmul şi ne-a spus şi ghidul că regina l-a trimis pe Cristofor Columb în călătoria în care a descoperit America (1492). Dar tot Izabela a pretins evreilor şi musulmanilor să se creştineze, cei care au refuzat au fost expulzaţi. Şi văzînd apoi Salonicul, afli că o parte dintre cei expulzaţi s-au stabilit aici. Regina Izabela îşi doarme somnul de veci undeva lîngă Alhambra, aşa cum a dorit. E un singur exemplu şi mă opresc. Mai sînt micile animale de companie şi îi compătimesc pe cei ce nu iubesc aceste făpturi frumoase şi graţioase uneori, dar simpatice oricînd. Mai există revista *Rebusache* şi am noroc de o prietenă cu care împart plăcerea dezlegării acelor careuri (uneori dificile). Cineva drag din familie mi-a împrumutat *Jurnal* (1929-1945/1958-1990) de Arşavir Acterian. Vă asigur că lectura a fost plăcută şi ofertantă. Există o pagină în care autorul este plăcut impresionat de Andrei Pleşu, pe atunci uşor trecut de 20 de ani. Şi cred că şi dl Andrei Pleşu este acum mai bogat decît era atunci. Avînd la activ mai multe satisfacţii decît atunci, la 20 de ani.

Ieri m-au sunat de la *Texte şi pretexte* (Radio România Cultural). Mi-au cerut adresa să-mi trimită o carte pentru un răspuns la o întrebare simplă (unde este mormîntul lui D. Cantemir?). Aşa că... există şi o bătrîneţe plină de bucurii.

Maria NICULESCU
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Curentul conservator în România**
- **Sponsorizare şi mecenat**
- **Pacient în România**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?" (I.L. Caragiale)

Învățământul, filozofii și ospătarii

În ședința de guvern la care a participat, Traian Băsescu s-a referit, între altele, la reforma învățământului. Dacă am înțeles bine, președintele deplînge faptul că școala livrează prea multe cunoștințe inutile și, în fond, accesibile oricui pe Net (cum ar fi cele despre păpădie, salată și Herodot), și nu pregătește specialiști în domenii vitale ale economiei naționale, cum ar fi tinichigeria, ospătăria etc. Ca de obicei, afirmația președintelui a fost mană cerească pentru gazetarii mereu în pană de subiecte tari și mereu la vînătoare de gafe prezidențiale. Mai timizi, băsescienii au vorbit de răstălmăcire, scăpări minore, excese de interpretare.

În ce mă privește, împărtășesc, în mare, opinia lui Traian Băsescu. Cred și eu că e nevoie – urgent – de o reformă masivă a învățămîntului. Sînt și eu de părere că asistăm la o decădere galopantă a meseriilor, că nu mai avem meșteșugari competenți pentru o sumedenie de dexterități tradiționale, încă foarte utile. Cîțiva oameni pricepuți și responsabili (nu destui) – dl arhitect Șerban Sturdza, de pildă – și-au pus deja această problemă și au imaginat soluții plauzibile. În rest însă, trebuie să constat că felul prezidențial de a pune problema e pripit și născător de confuzie. Cu alte cuvinte, nu pot fi de acord tocmai cu „filozofia" președintelui. Și încă și mai puțin cu *logica* Domniei Sale. Pe filozofie te poți supăra, treacă-meargă. Dar riscul de a te debarasa de logică se plătește ceva mai scump.

O inadvertență logică este cuplarea importantei teme a meseriilor cu metafizica, istoria antică și științele naturale. Ar rezulta că nu mai avem tinichigii pentru că ne ocupăm prea mult cu botanica, cu trecutul și cu ideile. E fals. Nu liceul (gîndit să fie o instituție de *cultură generală)* e cel care are datoria să producă, în linie directă, ospătari sau instalatori. Pentru asta există școli specializate, iar ele nu trebuie să înlocuiască instrucția gimnazială clasică. Aș spune mai mult: liceul nu produce nici filozofi. Liceul nu e răspunzător de repartiția ulterioară, pe specialități, a elevilor. El e un loc al *formației,* al modelării *integrale* a personalității: el produce – în mod ideal – caractere, personalități, deschidere intelectuală. În ce direcție vor fi investite virtuțile dobîndite în liceu e o chestiune care depășește agenda învățămîntului secundar. Discuția trebuie mutată în spațiul psihologiei individuale, al opțiunilor private, al sociologiei, al politicilor de ramură. A spune profesorilor de liceu (și ministrului lor) „dați-ne mai mulți ospătari!" înseamnă a amesteca lucrurile. Da, stăm prost cu meseriile. Foarte grav e că a dispărut ideea de „onoare a meseriei", ca și exigența lucrului bine-făcut, în speță mîndria de a fi perfect și respectabil, de la o generație la alta, într-o îndeletnicire manuală sau alta. Dar problema aceasta are o legătură foarte vagă cu „reforma învățămîntului". Ea are cauze mai adînci și mai subtile, greu de găsit pe *Google*...

Falsă este și ideea președintelui că pregătim prea mulți filozofi și aceia greu încadrabili în cîmpul muncii. Eu unul n-am senzația că trăim în inflația filozofilor. Poate că dl Băsescu îi numește, generic, „filozofi" pe toți cei care sînt la antipodul meseriilor „adevărate", dînd astfel curs, în mod psihanalizabil, unei idiosincrasii personale față de „intelectuali", pe care nu pune mare preț, chiar atunci cînd, bieții de ei, îl susțin.

Trec rapid peste conceptul prezidențial al culturii în genere: recursul la Internet pentru a te lămuri ce e cu Herodot dovedește o anumită candoare. Pe de altă parte, nu înțeleg, în acest context, de ce dna ministru al Învățămîntului e invitată să păstreze neapărat în program orele de sport. În logica Cotroceniului, am putea obiecta spunînd că gimnastică sau fotbal poți să faci și acasă, în timpul liber. Ce rost are să livrezi trupuri alerte, cînd e o asemenea criză de tinichigii?

Dl Băsescu e, de multă vreme, preocupat de reforma învățămîntului. Îmi amintesc că, și pe vremea ministeriatului dlui Andrei Marga, el avea, ca ministru al Transporturilor, tot soiul de obiecțiuni la propunerile colegului său clujean. Preocuparea aceasta e mai mult decît lăudabilă. Dar pentru a-i da substanță și a o expune convingător, buna intenție nu e suficientă. E nevoie și de nițică... filozofie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Primarul călare pe un cal alb

La un an după ce a fost ales (doar de vreo 300.000 de bucureșteni; cam puțini, dar asta-i legea!), primarul Sorin Oprescu și-a prezentat rezultatele și și-a reluat promisiunile. Ziarele le-au comentat în detaliu și au tras concluzia: raportul între realizări și promisiuni se menține în continuare în favoarea acestora din urmă. Desigur, mai sînt încă trei ani din mandat, iar dl primar i-a invitat pe cetățeni să aibă răbdare. Oricum, n-au încotro.

Există însă o stilistică deșănțată a promisiunii în aparițiile publice ale dlui primar. Atît în campania electorală, cît și după aceea, dl Sorin Oprescu a afișat o siguranță de sine dusă pînă la aroganță, inclusiv – sau mai ales – cînd promitea enormități. De exemplu, popularea unui spațiu verde cu căprioare. Sau autostrăzi suspendate. Sau – la puțină vreme după preluarea funcției – desființarea teraselor din Herăstrău. Căprioarele încă n-au apărut și nici măcar respectivul spațiu verde n-a fost amenajat. Autostrăzile suspendate au fost re-promise zilele trecute, deși nimeni n-a dovedit pînă acum necesitatea/utilitatea lor, iar în unele orașe europene care au construit astfel de „străzi tangențiale" sau „inele interne", în anii '60-'70, există proiecte de desființare: sînt urîte, fac viața grea locatarilor din zonă, iar între timp dezvoltarea transportului public a descurajat deplasarea cu mașina în oraș. Cît despre „cazul Herăstrău", după ce dl primar a năvălit cu buldozerele peste o terasă și și-a arătat fermitatea la TV, s-a liniștit. Celelalte terase au rămas pe loc. Oricum, ideea ca în ditamai parcul să nu existe nici o terasă e o stupiditate, iar eventualele hibe contractuale pe care dl primar le reproșa patronilor terasei trebuiau puse deopotrivă pe seama funcționarilor Primăriei. Probabil că dl Sorin Oprescu n-a mai găsit nimic de demolat la TV, căci chioșcurile fuseseră deja dărîmate în vremea mandatului lui Traian Băsescu (ce-i drept, cu mai multă consecvență).

Acum, cu același aplomb și repetînd tot timpul că funcționarii incompetenți și corupți din Primărie „vor fi nevoiți să plece" (unii au plecat de bunăvoie – inclusiv dintre oamenii săi de încredere), dl primar promite din nou că vor fi terminate pasajul de la Băneasa și cel de la Basarab, că se va încheia renovarea Centrului istoric etc. Toate sînt proiecte vechi și întîrziate. Proiecte noi? Aceleași din campania electorală. Plus cîteva respinse de Consiliul General (o fîntînă arteziană cîntătoare, plantarea de arbori exotici și altele asemenea). Ceea ce dl primar nu e capabil să prezinte – așa cum nu au fost în stare nici predecesorii săi – este o viziune coerentă despre viitorul Capitalei: în ce fel de oraș vom trăi peste cîțiva ani? Mă îndoiesc că dl Oprescu personal ar putea da un răspuns (căci ceea ce a spus și a făcut pînă acum în întreaga sa carieră politică demonstrează că nu e capabil de vreo viziune pe termen lung), dar dacă tot s-a străduit să-și creeze aura de om independent, dedicat doar bucureștenilor, ar putea măcar să adune în jurul său o echipă de experți independenți, să intre în dialog cu organizațiile civice care se ocupă de soarta orașului și să țină cont de părerile și de expertiza lor. Bucureștiul nu e în situația altor capitale europene, unde lucrurile funcționează bine de multă vreme; este un oraș înapoiat din punct de vedere urbanistic, cu probleme grave moștenite și tărăgănate de decenii, fără o rețea de transport public suburban, cu străzi neadecvate traficului actual și cu cetățeni tot mai indiferenți. În acest peisaj, lăudăroșenia primarului e excesivă: degeaba tot numără școlile pe care le va repara și străzile pe care le va reasfalta – acestea nu sînt decît lucrări de rutină, firești pentru orice municipalitate. Dar viziunea politică și administrativă a domniei sale nu pare să bată mai departe de cîrpeli.

Între timp, Capitala devine cel mai mare inamic al locuitorilor săi. Rețeaua de transport public nu mai e nici măcar la nivelul din vremea lui Ceaușescu, traficul e sufocant, rețelele de utilități sînt învechite. Demolările de clădiri istorice continuă, în locul lor apărînd construcții care, în cel mai bun caz, nu arată rău în sine, dar sînt total neadecvate în context (blocuri de sticlă între case vechi boierești). Primarii de sector se poartă ca niște mici feudali și își „ornamentează" moșia după gusturile lor primitive: Piedone a

amplasat te miri pe unde animăluțe făcute din tufe ori din tuburi fluorescente, Onțanu a făcut fîntîni arteziene placate cu plăcuțe colorate de ceramică, de parcă ar fi băi publice, Vanghelie a colorat blocurile în stil „postmodern" etc. Și, mai nou, toți au o fixație cu parcările: dl Oprescu se chinuie să le ia de la firma Dalli, iar primarii de sector au făcut (în combinație cu firme private „prietene") o afacere frumușică din ridicarea mașinilor „parcate ilegal". Dat fiind că în aglomeratele cartiere de blocuri nu există locuri de parcare, singurul efect al acestei „măsuri" este că oamenii și-au urcat mașinile pe fiecare colțișor de trotuar liber și au ajuns să se ia la bătaie pentru vreun pătrățel de asfalt din spatele blocurilor. În „Capitala noastră europeană", ne tribalizăm pe zi ce trece, iar dl primar general pozează la televizor în cavaler fără pată și fără prihană, care va face și va drege. Ca să fie consecvent cu sine însuși, îi sugerez să inaugureze viitoarele autostrăzi suspendate, călare pe un cal alb...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Am mai auzit despre o asemenea creatură care a fugit din pat în cămașă, cu mințile zdruncinate de tortura pricinuită de gîlmele infectate, trei la număr în cazul lui. Și-a încălțat pantofii și a dat să-și pună și mantaua, dar infirmiera i s-a împotrivit și i-a smuls mantaua de pe el. Omul a doborît-o la pămînt, a trecut peste ea, a alergat pe scări în jos și apoi s-a năpustit în stradă, în cămașă de noapte, drept spre Tamisa. Infirmiera, alergînd după el, a strigat la paznic să-l oprească. Dar paznicul, speriat de smintit și temîndu-se să-l atingă, l-a lăsat în voie. Omul a coborît treptele spre rîu, și-a zvîrlit cămașa de pe el, s-a cufundat în apă și, fiind un bun înotător, a pornit să străbată fluviul înot. Curentul apei împingîndu-l spre vest, a ajuns la debarcaderul Falcon Stairs și a urcat la țărm. Întrucît era în puterea nopții, nu se afla țipenie de om pe străzi și a început să alerge hai-hui, gol pușcă. După un timp, apa venind iarăși mare, omul se aruncă din nou și înotă îndărăt. Se urcă iar la țărm, o luă la goană pe străzi și țuști în pat. Și această extraordinară experiență l-a lecuit de boală."

(Daniel Defoe, *Jurnal din Anul Ciumei,* traducere și note de Antoaneta Ralian, Editura Art, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Patrimoniul orgoliilor noastre

„Cea mai sigură cale de a distruge un oraş este bomba atomică. Pe locul doi vine un sistem de chirii subvenţionate şi impozite nediscriminatorii.“ Acesta este un citat aproximativ dintr-un economist care a luat un Nobel. La el mă gîndeam în timpul unei conferinţe organizate la ICR, de un grup de organizaţii non-guvernamentale. Manifestarea voia să răspundă la o întrebare: „Mai avem un oraş?“ şi se referea la soarta clădirilor de patrimoniu, la politicile de urbanism ale Capitalei şi la o iniţiativă legislativă de modificare a Legii 422. Era un alt fel de abordare (sub formă de conferinţă, aşadar) a celor povestite săptămînal de dl Andrei Pippidi în rubrica sa din *Dilema veche*.

Participanţii au fost cei care, într-un fel sau altul, sînt legaţi de aventura urbanistică a Bucureştiului: ONG-uri interesate (ProDoMo, Pro Patrimonio, Freedom House), autorităţi centrale (senatorul Anca Boagiu, autor al iniţiativei legislative) şi organizaţii de breaslă (Ordinul Arhitecţilor), cetăţeni. Au lipsit oamenii care să spună punctul de vedere al dezvoltatorilor imobiliari (că „developeri“ nu îmi vine să le zic) şi reprezentanţi ai primăriilor (cu o excepţie, o doamnă de la Urbanism, sector 1). Nu am aflat dacă au fost invitaţi şi nu au venit sau, pur şi simplu, nu au fost consideraţi interesanţi de către organizatori. Oaspete de onoare a fost un domn din Franţa, Pierre Housieaux, preşedinte al Asociaţiei pentru Salvarea Patrimoniului şi a punerii în valoare a Parisului – PARIS HISTORIQUE (www.paris-historique.org). Acesta ne-a arătat cum au salvat ei, acum 40 de ani, un cartier vechi parizian, Le Marais, şi a încercat să sugereze căi de acţiune pentru activiştii noştri din domeniu. Nu fac rezumatul manifestării, interesante de altfel. Încerc doar să schiţez portretul-robot al celor care, într-un fel sau altul, sînt direct interesaţi de soarta clădirilor valoroase ale Bucureştiului. Urmează o înşiruire de şabloane simplificatoare.

Oaia neagră numărul unu este funcţionarul public. El este văzut ca un tip corupt sau incompetent. Sau amîndouă. Habar nu are de urbanism, este influenţat de „grupuri de interese economice obscure“ şi brambureşte orice încercare a societăţii (civile sau nu) de a face ordine. Funcţionarul public se apără. „Nu am legi potrivite, sînt legat de mîini şi de picioare, organizarea administrativă a Bucureştiului este o aiureală, cu şase sectoare tăiate la întîmplare pe o hartă.“ „Bine, trebuie modificată legea“ – se oftează a uşurare. Oaia neagră numărul unu poate fi arhitect-şef de sector sau lucrător la Ministerul Culturii.

Oaia neagră numărul doi pare a fi dezvoltatorul. El este un tip plin de bani, mînat doar de profit, fără scrupule, degrabă împărţitor de foloase necuvenite, către oile negre numărul unu. Dezvoltatorul este român sau străin şi apare rar la televizor. Este bănuit de puternice legături politice la nivel foarte înalt, ceea ce explică apariţia şantierelor lui pe terenuri dezirabile, centrale, scumpe.

Cavalerul alb numărul unu este ONG-istul. El luptă cu abuzul, cu corupţia şi apără statul de drept. Se vede în permanentă bătălie cu oaia neagră numărul unu. În unele cazuri, rar, reprezintă chiar cetăţenii unei zone ameninţate de oile unu şi doi (vezi cazul Şcoala Centrală). În altele (tot rar), este un tip cu viziune şi oarece dare de mînă, care a reuşit să facă profit, lucrînd împreună cu oamenii locului, păstrînd şi punînd în valoare o zonă veche (vezi cazul fericit al vechii Burse de Mărfuri).

Cavalerul alb numărul doi, aliat natural al numărului unu, este arhitectul de bun-gust, cu nume sofisticat, cu o cultură impresionantă, frecventabil. Admite fără mare bucurie că şcoala românească de arhitectură nu produce urbanişti buni. Recunoaşte cu jumătate de gură că odioşeniile construite pe locul fostelor clădiri de patrimoniu sînt semnate de colegi de breaslă. Se cam enervează cînd i se aminteşte că oile negre numărul unu sînt, cel puţin în parte, tot colegi de meserie (arhitecţi-şefi).

Personal, nu sînt un mare admirator al organizării administrativ-politice de rit francez. Îmi pare prea de stînga, prea dirijist, prea „regie autonomă“, în gînd şi faptă. Cu toate astea, Pierre Housieaux m-a impresionat. A insistat pe cuvintele-cheie „punere în valoare“, din titulatura organizaţiei sale. A menţionat că rostul unei asemenea asociaţii nu este să fie neapărat în permanent conflict cu autorităţile. Colaborarea poate fi mult mai eficientă. A refuzat să demonizeze dorinţa de profit a dezvoltatorului. A amintit că

o politică potrivită de taxe/impozite, amenzi şi deduceri fiscale poate da rezultate spectaculoase. Cele mai multe dintre ideile aduse de el, admit, erau mult mai cu picioarele pe pămînt, mai la obiect, mai liberale şi înţelegătoare cu interesul „celuilalt“, decît ale prea-radicalilor noştri. Reţeta conservării şi *punerii în valoare a patrimoniului* este, în opinia experimentatului parizian, o combinaţie de deduceri fiscale pentru proprietarul de clădire veche care se apucă de renovare, impozite diferenţiate în funcţie de zona în care se află proprietatea (centrul vechi fiind cel mai scump, evident) şi transparenţa administrativă care să oblige la consultarea comunităţii. A nu se uita penalităţile (mergînd pînă la expropriere) pentru proprietarii care lasă de izbeliş-te clădirile protejate. Astfel, dezvoltatorul poate fi tentat să cîştige mai mulţi bani şi prestigiu din renovare decît din demolare plus construcţie odioasă.

În plus, nu cred că vreuna dintre componente ar reprezenta vreun obstacol procedural major. În unele cazuri, e nevoie doar de o decizie de consiliu local. Ingredientul cel mai important îmi pare însă a fi colaborarea, în nici un caz conflictul perpetuu, desconsiderarea, afişarea orgolioasă şi condescendentă a deţinerii unei feliuţe de adevăr absolut, întru snoabă complezenţă şi plicticoasă împărţire a lumii în buni absoluţi şi răi definitivi.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

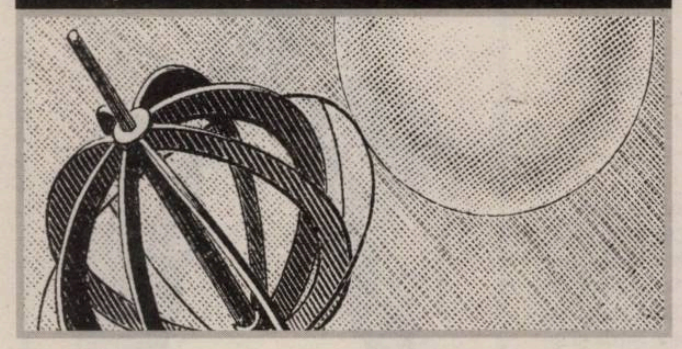

O scrisoare

Reorientarea politicii americane faţă de restul lumii, aşa cum e planificată de echipa Obama, deşi părea îndelung aşteptată de cei care-l considerau pe preşedintele Bush jr. blestemul SUA, e departe de a fi întîmpinată cu aprobări unanime. Şi, probabil, cel mai greu de ţinut e echilibrul între balanţa aliaţilor obiectivi – interesaţi în anularea duşmanilor înarmaţi cu arme şi dogme – şi a celor sincer devotaţi idealurilor în numele cărora trăieşte sau ar vrea să trăiască America. Unul dintre punctele cele mai fragile priveşte relaţia cu Rusia: putere doritoare să treacă în prim-planul politicii mondiale, deşi la ora de faţă nici structura politică, nici puterea economică nu îndreptăţesc asemenea pretenţii.

Autoritarismul echipei Putin-Medvedev (sau invers) ajunge la episoade de *commedia dell'arte,* cînd Putin a aruncat cu un stilou spre miliardarul Oleg Deripaska pentru a-l obliga să semneze un contract pentru reluarea producţiei de ciment în oraşul Pikalyovo, asigurînd că Guvernul va plăti salariile restante. „Mii de oameni au devenit ostaticii ambiţiilor dumneavoastră, ai lipsei de profesionalism – sau pur şi simplu lăcomiei" – i-a spus Putin lui Deripaska, în prezenţa femeilor adunate să vadă ce-o să iasă. Conform revistei *Observer* (7 iunie 2009), ştirile despre asemenea proteste răzbat frecvent de pe întinsul teritoriu al Rusiei şi pactul cu rușii conform căruia Putin a guvernat însoţit de aplauzele Occidentului – eu vă asigur un nivel de trai acceptabil, voi staţi în banca voastră – se destramă.

Într-un asemenea context, îndemnurile venind dinspre Casa Albă în legătură cu reîntoarcerea la *realpolitik*, considerînd că înrăutăţirea relaţiilor a decurs „din insistenţa Statelor Unite de a lega politica de valori", îi îngrijorează pe cei care mai ţin minte cum era pe vremea convergenţei sistemelor. „Noua relaţie ar trebui să fie întemeiată pe apărarea intereselor comune, blamînd tendinţa fostului preşedinte de a-i «învăţa» pe ruşi cum să construiască democraţia, preşedintele Obama urmînd să trateze Rusia ca pe o ţară incapabilă de o transformare democratică. Deşi în Rusia există sentimente antidemocratice puternice, ele nu sînt ubicue. De fapt, aproape două treimi dintre ruşi ar vrea să vadă o Rusie democratică şi să trăiască într-un stat de drept, aşa cum reiese dintr-un sondaj realizat de Institutul Levada în 2008. Elita conducătoare se opune dezvoltării instituţiilor democratice, dar cheia situaţiei este că membrii acestei elite sînt gata oricînd să se integreze în lumea occidentală pe baza unor avantaje individuale, obţinute datorită averilor lor; ei vor face tot ce le stă în putere ca să «protejeze» societatea rusă de pericolele unei asemenea integrări". Scrisoarea din care am preluat acest fragment, apărută în ediţia din 9 iunie a ziarului *The Washington Post,* nu se rezumă doar la a enumera consecinţele unei politici permisive faţă de apucăturile dictatoriale ale conducătorilor ruşi pe plan intern, ci şi la avansurile acaparatoare ale Rusiei sub semnul pacificării (atît de evidente la marginile fostului Imperiu): „Considerăm că în asemenea probleme, cum sînt neproliferarea, Iranul sau comerţul, cooperarea poate fi utilă dacă e întemeiată pe încredere. Dacă administraţia Obama preferă să îi asculte doar pe «realişti», în loc să-şi îmbunătăţească într-adevăr relaţiile cu Moscova, eforturile vor duce, în cel mai bun caz, la o intensă dezamăgire reciprocă. Relaţiile proaste cu Statele Unite limitează întotdeauna spaţiul liberalizării din Rusia. Noi sîntem convinşi că Rusia are mare nevoie să-şi extindă integral relaţiile cu Statele Unite şi cu Occidentul, dar această cooperare nu trebuie plătită de către Statele Unite prin refuzul înţelegerii sistemului politic rusesc şi prin «reîmpachetarea» vechilor concepte prezentînd manevrele tactice drept o nouă strategie a politicii externe". Scrisoarea este semnată de Lev Gudkov, Igor Kliamkin, Georghi Satarov, Lilia Şevţova, cercetători legaţi de existenţa unor organizaţii non-guvernamentale funcţionînd – încă – la Moscova.

globul cubic

Urmaşul

Există doar o singură fotografie şi o singură informaţie precisă: fotografia este cea a unui băieţel de 11 ani, despre care oficialii din Coreea de Sud cred că va moşteni cel mai imprevizibil regim dotat cu armament nuclear. Pe băiat îl cheamă Kim Jong-un şi este fiul lui Kim Jong-il, liderul bolnav al Coreei de Nord. Fotografia a fost făcută în 1994 sau 1995, deoarece data naşterii este misterioasă: unii zic 1983, alţii – 1984. Informaţia vine de la un bucătar japonez, iscălind Fujimoto: acesta spune că în 2003 a dat mîna cu tînărul, pe atunci în vîrstă de 7 ani, îmbrăcat în uniformă militară; adjuncţii tatălui său îl numeau „prinţul". „Nu pot să uit privirea lui. Părea că spune: «ăsta e un japonez mîrşav»; era favoritul tatălui său şi îi semăna teribil". Se pare că prinţul s-a împrietenit cu mîrşavul.

Informaţiile imprecise colportează imaginea unui tînăr de înălţime medie, supraponderal, predispus la hipertensiune, suferind de diabet, semănînd la caracter cu tatăl său. Un cercetător de la *Sejong Institute* de lîngă Seul (Coreea de Sud) crede că Kim Jong un este „un tînăr autoritar, politician iscusit, precoce şi ambiţios". Andrei Lankov, de la *Koomkin University* din Seul: „Nu ştim mai nimic despre acest tînăr, fără vreo experienţă administrativă, fără «oamenii lui» – n-a avut timp să-şi creeze o bază de putere. O să fie o marionetă în mîinile celor care au făcut lobby pentru numirea lui. Cine sînt aceştia? Sincer, habar n-am". După ce trece în revistă şi alte informaţii *second hand,* Choe-Sang-Hun şi Martin Fackler scriu în ziarul *The New York Times* (15 iunie): „Instalarea unui tînăr în fruntea unui regim beligerant, dominat de jocurile puterii prestate de veteranii septuagenari, ridică foarte multe probleme". Încă un episod citat de dl Fujimoto, bucătarul japonez: se plimba împreună cu fiul, fumînd într-un automobil. În vîrstă de 18 ani, tînărul ar fi spus: „Am jucat baschet, am călărit cai, am condus Jet Skis, ne-am distrat. Dar cum trăiesc oare oamenii de rînd?". Bună întrebare pentru urmaşul urmaşului unui lider comunist.

Adina SĂDEANU

Bunul simţ şi noua dezordine mondială

Criza financiară declanşată în vara anului trecut în Statele Unite s-a născut dintr-o sumă de erori umane. În plină psihoză şi voluptate a retoricii crizei, poate ar fi util să aruncăm o privire spre rădăcina erorilor care au reuşit să îngenuncheze corporaţii, guverne şi mituri. Să încercăm un dialog „la rece" despre modul în care lipsa de vigilenţă a subjugat simţul datoriei faţă de acţionari, declanşînd ceea ce specialiştii au numit cel mai mare tsunami financiar din ultimul secol.

În octombrie 2008, Alan Greenspan, cel mai longeviv şef de bancă centrală din SUA, recunoştea public că s-a înşelat crezînd atît de mult în puterea de autoreglare a pieţelor. În faţa Congresului SUA, el spunea spăsit că a greşit crezînd că băncile, conduse de propriul interes, „vor face ceea ce este necesar pentru a-şi proteja acţionarii şi instituţiile". Şi cum lucrurile au stat exact pe dos, Greenspan constata cu amărăciune că este vorba despre „o eroare a modelului *(n.r.* – de funcţionare a pieţei), care arată lumea în care trăim".

Plecînd de la vorbele lui Greenspan, laureatul Premiului Nobel, Joseph Stiglitz, a mers şi mai departe, afirmînd recent că este nevoie de un rol mai puternic al guvernului, de administrarea pieţelor, de stabilirea unor reguli ale jocului. Chiar dacă este nevoie de o regîndire *a unora* dintre regulile jocului, am serioase dubii că un guvern lăsat să-şi bage nasul prea adînc în economie/pieţe ar comite erori mai puţin periculoase decît pieţele.

Dacă punem cap la cap declaraţiile de mai sus, se poate spune că incapacitatea pieţelor de a se corecta la timp pare a fi marea eroare din „sistem". În final, ele s-au corectat – însă la un preţ uriaş. Întrebarea este ce anume a împiedicat corecţia pieţelor înainte ca procesele să devină ireversibile? Ce i-a determinat pe managerii băncilor şi pe alţi jucători din piaţă să ia decizii în detrimentul acţionarilor, periclitîndu-şi propriile poziţii? Putem vorbi despre o limită dincolo de care urmărirea interesului propriu *cu orice preţ* se poate întoarce împotriva pieţelor? Ţin erorile care au generat criza de slăbiciuni fundamentale ale pieţelor sau sînt doar scăpări grave ce pot fi rezolvate prin reglementări şi reguli mai stricte?

Nu există *un singur* răspuns la aceste întrebări. Criza actuală este dovada dureroasă a faptului că, fără o corectă evaluare a riscurilor, profiturile sînt asemenea unui cal troian. Multe din aceste profituri nu aveau un fundament *real* pentru că fuseseră create pe o *falsă plus-valoare*. La baza lor, *riscul recompensat nu era cel real, asumat, ci un risc cosmetizat,* ascuns în spatele unor scheme financiare complexe. Ulciorul cu bani a mers la apă pînă s-a spart, iar cioburile au fost pasate contribuabililor.

Actuala criză a fost generată, printre altele, şi de perpetuarea unui model de business bazat pe elemente *rupte de realitate*. Altfel spus, pe *extirparea bunului simţ din logica profitului*. Este aproape o blasfemie să aşezi bunul simţ prea aproape de noţiuni precum piaţă, profit, credite etc. Şi totuşi, această criză obligă la o reevaluare a modului în care pieţele, băncile, jucătorii au evaluat riscul. Orbiţi de un optimism profitabil, paznicii oilor (corporaţiilor/averii acţionarilor) nu numai că au ignorat lupul, dar şi-au imaginat că nu există. Recompensele executivilor din sistemul financiar-bancar au devenit mai importante decît datoria lor faţă de acţionari. În numele libertăţii pieţelor, cultul banului a mutilat cultura capitalistă.

Într-un articol publicat de revista *Time* după crahul din 1987, şi republicat de Michael Lewis în cea mai recentă carte a sa *(Panic),* autorul citează o veterană a jocului la bursă, Katherine Bonner: „Nu sînt deloc deşteaptă. Am doar ceva bun-simţ" – spunea Bonner, o fostă artistă şi farmacistă care a reuşit să facă avere din jocul pe bursă. Tot despre un anume bun-simţ vorbea recent şi Paul O'Neill, fostul şef al Trezoreriei americane în Guvernul Bush, în perioada 2000-2002. O'Neill afirma recent la CNN că cele 19 instituţii financiare din SUA ar trebui să-şi facă publice modalităţile de evaluare a activelor. „Dacă nu poţi evalua anumite active, atunci nu le cumpăra cu banii mei" – afirma O'Neill.

Asemenea oricărui sistem viu, economiile, pieţele nu pot funcţiona în afara unor legi, să le spunem universale. Minciuna are picioare scurte, inclusiv în pieţele financiare. Logica bunului simţ nu face bani, dar te poate feri de pierderi dramatice. Iar refuzul de a pune întrebări incomode sau de a căuta răspunsuri se plăteşte scump, mai devreme sau mai tîrziu.

Ar fi periculos să punem la zid sistemul capitalist pentru o sumă de imperfecţiuni şi erori. Criza actuală nu pune în discuţie capitalismul, ci anumite *mecanisme de creare a plus-valorii*. Globalizarea a făcut ca slăbiciunile, minciuna şi erorile din spatele unor mari instituţii financiare să fie împrăştiate în tot sistemul financiar global, contaminîndu-l. Statele, guvernele au devenit peste noapte deţinătorii unor mari corporaţii falimentare, dînd, cu sau fără voie, apă la moara intervenţionismului în economie. Acestea sînt două din cele mai mari capcane ce pot tranforma criza economică globală într-o mare dezordine mondială.

Începînd cu Fareed Zakaria şi terminînd cu Thomas Friedman, analiştii vorbesc tot mai mult despre o reaşezare a ordinii mondiale din punct de vedere economic, strategic, politic. America îşi pierde hegemonia, în ciuda influenţei mondiale încă puternice, Europa gîfîie dominată de prea multe schisme, în timp ce o parte a ţărilor emergente (China, India, Brazilia, Rusia) cîştigă putere economică şi influenţă la nivel global. Acesta este contextul în care sîntem obligaţi nu doar să supravieţuim crizei, dar să ne gîndim la *cum* vom ieşi din ea. Pînă vom reuşi să descifrăm lecţiile acestei crize, putem încerca însă un exerciţiu de igienă mentală, o întoarcere la ceea ce este fundamental în orice economie de piaţă, la acele valori care nu şi-au pierdut locul în capitalism. Aruncînd la coşul de gunoi aceste valori, odată cu toate criticile la adresa artizanilor crizei, riscăm să transformăm o criză economică globală într-o mare dezordine mondială.

N. red.: *Dl Sever Voinescu îşi va relua rubrica săptămîna viitoare.*

ready made

„Pe asemenea considerente, ve rog, Domnule Preşedinte, a'mi accorda demissia şi a regula şi eliberarea salariului cuvenit mie pe luna Februare în sumă de doă sute cinci zeci lei cursul tesaurului, quăci preved necessitatea aquésta din mai multe punte de vedere, quare essercită o mare influenţă asupra intereselor melle şi quare negligeate nu me vor putea feri de òre quare consequante relle. [...]

M.G. Eminovicz"

(Augustin Z.N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu,* Editura Sport-Turism, 1978)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Si tacuisses

Termen aristotelician de căpătîi, *entelécheia,* alias *entelehia,* e, după Hegel, scop şi, totodată, realizare a acestuia... Exemple: scopul piciorului, să zicem, e ciorapul, care, mulîndu-se pe dînsul, îl îmbracă. Entelehia,-n cazul ăsta, ar purta numele de *piciorap*. Simplificînd, s-ar putea spune că piciorapu-i un obiect entelehial. *Ciubotinele,* însă, nu-s un astfel de obiect, pentru că şi ciubota, şi botina au, ambele, acelaşi scop: anume să îmbrace gambele umane de la degetele împiciorapate pînă la talpă, la călcîi şi gleznă. Entelehia,-n ocurenţă, se blochează într-un soi de du-tevino fără noimă, „tautotelic" şi steril. Să trecem, deci, la alte cazuri. Scopul spadei e asasinatul, încît, entelehial vorbind, un purtător de spadă e un *spadasasin*. (Tot astfel, spada folosindu-se la scrimă, el este şi un *scriminal*.) Scopul (lăuntric) al oricărei urechelniţe *(Forficula auricularia)* e urechea; în cazul că e vorba de urechea unei chelneriţe, urechelniţa devine *urechelneriţă,* – entelehialmente, se-nţelege, sau, mai simplu, finalisticeşte... Tezaurul ce e un soi de „foarte aur", e astfel doar în graiul hexagonal: *trésor*. În fine, dacă boul ar fi-ncălţat ca vaca, bocancul s-ar chema *boucanc*. – Iar dacă astea pot să dea impresia de fantazii sau, cel mult, jocuri de cuvinte, iată un termen strict entelehial, aparţinîndu-i limbii ruse. E vorba de *şàhmatî*, i.e. „şah". E inutil să mai adaug, cred, că, scopul jocului de şah fiind, prin excelenţă, matul, – *şàhmatî* e un termen, iată, entelehial prin excelenţă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Alergînd

La şcoală, cînd unii din clasă strigau „Hai, Dinamo!", steliştii răspundeau cu promptitudine „la baie, la IOR". Parcul şi lacul IOR sînt tot acolo şi tot aşa li se zice, după numele întreprinderii din zonă care încă mai funcţionează. Cînd e foarte cald, unii se încumetă chiar să facă baie în lacul cu fund mîlos. E pe gratis, nu pe bani, ca la ştrandul din apropiere. Lîngă poarta pe care intru în pas alergător a fost instalată o toaletă ecologică pe care cineva a scris cu spray negru: „Rezervat, Costi căcat". Înainte nu erau toalete ecologice, după cum nu era nici gardul de metal. Al treilea element din inscripţie era însă din belşug, şi atunci, ca şi acum, prin toate tufele şi pe toate pajiştile. Pe atunci mai era şi păpuriş pe malul lacului şi cîntau broaştele. Totul părea mai misterios şi mai sălbatic. De mult de tot nu exista nici „Everestul", adică movila cea mai înaltă din parc. La un moment dat, au venit multe basculante însoţite de nori de praf şi au vărsat acolo tone de pămînt şi nisip, într-un scop neclar. Movila a rămas aşa şi cu timpul a înverzit. Ba chiar au crescut şi copaci pe ea. Iarna se face derdeluş.

Un tip a ieşit la plimbare cu doi cîini, unul foarte mare şi unul foarte mic. Cel mic îşi face treburile, iar privirea stăpînului rămîne îndreptată spre două doamne, aproape în vîrstă (probabil surori) care, întinse pe un cearceaf, îşi expun pielea la soare. Exact pe acel loc a fost odată un avion mare şi alb, adus din cine ştie ce motive acolo şi care după o săptămînă, din alte nu ştiu ce motive, a ars şi s-a făcut negru. Mult timp după aceea, noi, copiii, găseam prin iarbă tot felul de piese.

Trec pe lîngă crucea de pe mal pe care scrie *Nica Ion*. Un tînăr s-a înecat acolo mai de mult. Pe terenurile de fotbal de curînd amenajate se agită mulţi bărbaţi încercînd să stăpînească o minge roşie. Vorbesc mult şi se referă întruna la membrul lor cel mai de preţ. În faţa mea aleargă o fată cu căştile iPod-ului în urechi. Partea de sus din spate a pantalonilor ei albi de trening are un diametru de-a dreptul impresionant şi se zbate în toate direcţiile. Mă oboseşte numai gîndul la transportul permanent al unei asemenea piftii. O depăşesc.

Vaporul adus imediat după Revoluţie şi pe care era odată un local dubios se tot micşorează. Nişte muncitori îl taie cu flexul şi-l demontează bucată cu bucată. A rămas doar partea de jos a carenei metalice. Urc pe podul care vuieşte cînd trece tramvaiul pe el. E plin de oameni cu emoţii care dau acolo examenul auto. Pe partea cealaltă a lacului au pus deja nişte bănci. Probabil că în vreo două sau trei decenii, jumătatea sudică şi mai sălbatică a parcului va ajunge să semene cu un parc englezesc. Dacă n-o veni între timp vreun război, vreun comunism sau vreun primar care să facă blocuri.

Trec pe lîngă locul de unde lansam la apă bărcuţe cu pînze construite de noi. Cumpăram un vaporaş de plastic de la librărie, îi scoteam accesoriile inutile şi-i puneam pînze. Îi dădeam apoi drumul pe lac, legat cu o sforicică înfăşurată pe un mosor pe care-l ţineam în mînă. Fusese la un moment dat cea mai fantastică joacă a noastră. În acel golf, se bălăcesc acum nişte raţe sălbatice.

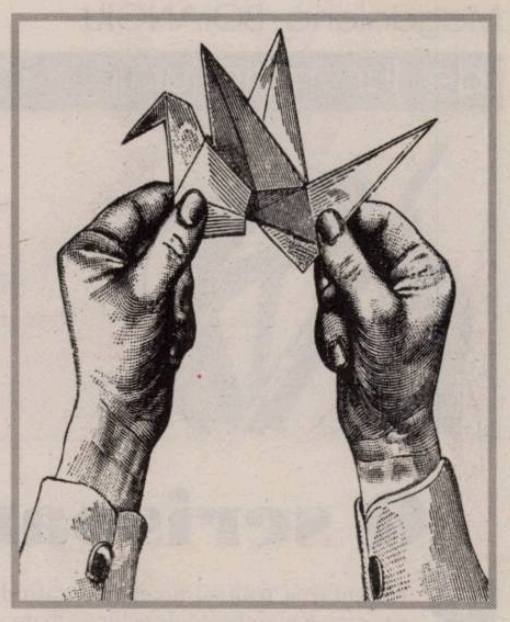

Pe o bancă, o doamnă i se plînge unui domn: „Ce i-o fi chinuind pe copiii de acuma cu BAC-ul ăsta la multe materii?". „Ei, să ştiţi că nu e aşa de..." Ultimele cuvinte ale răspunsului se pierd în sunetul propriilor mei paşi. Ajung acolo unde într-o zi de 1 ianuarie s-a rupt gheaţa cu mine. Mă udasem pînă la brîu şi un coleg îmi spusese să nu mă duc acasă aşa ud că mă ceartă părinţii. Mă sfătuia să stau în scara blocului, lipit de calorifer, pînă mi se usucă pantalonii.

În sfîrşit, revin de unde am plecat, la toaleta ecologică de la ieşirea din parc. Dinspre grădiniţă se aude muzică. În curtea din spate, sub privirea atentă a unei educatoare cu mîinile în şold, vreo 15 copilaşi cu pelerine verzi dansează ţinînd în mîini umbrele transparente. Îmi amintesc de *Umbrelele din Cherbourg*. Copiii repetă pentru serbarea după care totdeauna vine vacanţa...

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Sîntem cam trişti

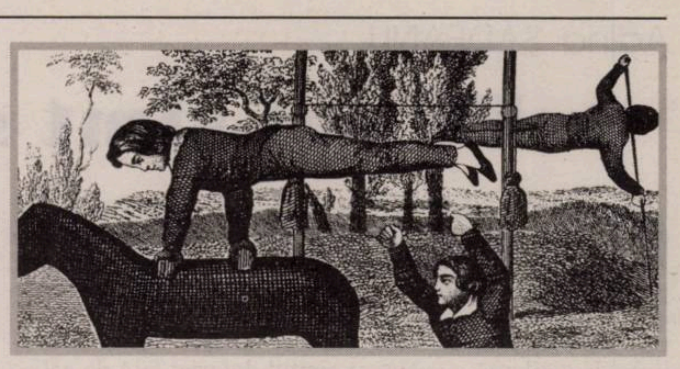

Noi, ăştia de-am plecat... Uite ce zice Ana Tomitana (firește, unde mai poţi purta nostalgia României, dacă nu în afara ei?) despre cine sîntem. Întrebarea, vă aduc aminte, era, „cine mai sîntem, noi, ăştia, decreţeii?" Am stat şi-am deschis e-mail-uri şi iată, pe roluri, ce-am găsit:

Ana: Exact asta mă întrebam şi eu azi, în drumul meu cu maşina de la serviciu (un superb spital din Melbourne) – pînă acasă la mine, casa mult-visată, un pic retro şi un pic hippy, cu piscină, flori şi verdeaţă...

„Ce naiba am făcut de am ajuns aici şi de ce?"

Să nu mă invidiezi.

Lucian: Ba te invidiez. Sînt român, nimic din ce-i românesc nu mi-e străin. Iar invidia... ei, asta e singura statuie sinceră pe care am putea s-o ridicăm în Bucureşti!

Ana: Şi eu am pierdut ani, clipe şi prieteni. Şi eu mi-am abandonat naivitatea undeva, pe drumul meu lung cu avionul din România în Noua Zeelandă şi pe urmă în Australia. Am ştiut însă că nu am de ales. *Trebuia să plec din mizeria aia*. Muream încet în spitalele româneşti, sufocată de umilinţa de a trăi din şpăgi şi de lipsa de perspective.

Nu ştiu dacă am făcut bine sau rău. Am un masterat, sînt medic într-un spital la care mulţi medici australieni visează. Dar, cum îţi spuneam mai sus, nu mă invidia. Tu ai avut timp de copii, eu nu. Iar dacă ar fi să o iau de la început şi să pun în balanţă tot ce am cîştigat aici – dpdv carieră şi *lifestyle* – cu ideea de a mă fi rezumat la o carieră de mămică fără mari pretenţii în România, înconjurată de prichindei gălăgioşi şi veseli, crede-mă că azi nu ştiu ce aş alege."

Lucian: Ba ştii... pentru că nu tu ai ales, ci alegerea te-a găsit pe tine...

Ana: Şi, cum îţi spuneam, în drumul meu spre casa-visurilor-mele, conducînd Toyota-visurilor-mele pe autostrada-visurilor-mele, de la spitalul-visurilor-mele, peste un pod cu vedere spre o pădure de yachturi plutind superb în apusul de soare melbournez, la mii de kilometri depărtare de Bucureştiul meu stresant şi jegos, m-am trezit că mă întreb dacă nu cumva toată viaţa mea a fost greşită şi trebuie resetată din momentul în care am ales emigrarea...

Şi, ca să mă oglindesc un pic în cuvintele tale, o să-ţi spun că şi eu m-am pierdut pe mine. Identitatea? – ambiguă. Cetăţenia? – dublă: română şi neozeelandeză. Rezidenţa? Australiană. Cine sînt? Rămîne să stabilesc la o dată ulterioară.

Lucian: Ana e mai mică puţin decît generaţia noastră, a decreţeilor, înfiptă cu rădăcinile în atît de puţin generosul an 1967. Vedeţi că nu ştie cine e. La 42 de ani, eu ştiu sigur că nici nu va afla, deşi, poate, copii se mai pot face.

Tot din străinătate, Carmen Ştefan crede că vîrsta rămîne aceeaşi, din momentul în care te-ai definit. Carmen, aşa e: dacă eşti adolescent în România, e definitiv!

Carmen: Vorbeam odată cu psihologul meu (vizitat mai ales ca rod al iubirii pentru Dostoievski – de ce simt nevoia să mă scuz, parcă, de a fi avut unul?) despre maturizare ca pierdere a naivităţii. Nu ştiu ce mare lucru am învăţat în final despre mine, dar ştiu că acum, la 47 de ani, sînt exact în acelaşi punct în care eram în adolescenţă: îmi caut o profesie, îmi caut un soţ, învăţ despre o lume nouă (în Montréal, unde trăiesc acum, învăţ de fapt despre Lume). Dacă o luam pe cealaltă cale, oare aş fi realizat mai mult?

Lucian: Drumul, Carmen, nici măcar el nu mai e ce era. Uită-te la drumurile noastre: aer, prin care din cînd în cînd trece cîte un avion. Tot din cînd în cînd, sîntem în el. Şi asta e tot, nu mai există nici acasă şi nici departe...

În fine, singurul care vine cu un răspuns real la problema identităţii noastre e Vlad. Îl are pentru că nu-l mai caută.

Vlad: Nu mă uit la televizor şi nu urmăresc ştirile. (Aflu cîte ceva, dar nu aprofundez niciodată.) Desigur că aş putea fi acuzat că sînt un ignorant. Am aflat de faptul că au fost alegeri, abia ieri, ascultînd un podcast. Nu sînt la zi nici cu ştirile, nici cu ultimele melodii. Cu toate astea, viaţa îmi continuă şi încă sînt chiar mulţumit de ea. Citesc, învăţ şi mă întîlnesc cu prieteni. Fac sport şi călătoresc. Mi-e bine.

Ceea ce vreau să spun este că şi eu am o lipsă de dileme. Cel puţin din acelea la care te referi tu. Mă găsesc în aceeaşi situaţie cu tine, doar îmi e bine. Lipsa de dileme îţi dă timp. Îmi dau seama că poate nu e ăsta răspunsul pe care îl căutai, dar se vrea a fi o îmbărbătare. Un îndemn către relaxare.

Lucian: Vlad, am adormit deja. E bine?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

România rustică

– Ăsta nu-i di pi la noi!... – zice omu' către mine, plecînd nedumerit, după ce a examinat oul pe toate feţele şi l-a rîcîit puţin cu unghia ca să vadă ce-i cu el.

Păi, ce să fie, e „oul lui Flutur" – cum îi zice lumea – „cel mai mare ou tradiţional pictat din lume", plasat în piaţa centrală din Suceava, să-l vadă şi să-l admire tot poporul. Şi mai ales tot turistul, că doar nu degeaba a venit el pe aceste „plaiuri de legendă"! Şi ca lucrurile să fie şi mai clare, puţin mai încolo, un indicator precizează: Paris x km, Londra y km, dar *Uniunea Europeană: 0 kilometri!* Care va să zică aşa: aici este kilometrul zero al europenismului, în acest ou uriaş se află începutul şi pe aici trece axul lumii europene. Bravos naţiune, halal să-ţi fie!

În rest, piaţa cu pricina este cea mai mare sorcovă ofilită pe care mi-a fost dat să o văd vreodată. Însoţind, probabil, marele ou tradiţional, cîteva gherete oribile de lemn vînd obiecte la fel de „tradiţionale". Puţin mai încolo, o statuie poleită îşi desfăşoară aripile simbolice sclipind în soare. În extrema cealaltă, Casa de cultură a sindicatelor este înfăşurată pe toată suprafaţa imensă a faţadei sale cu un cearşaf publicitar care acoperă, pe o latură cel puţin, totala părăsire şi paragină a instituţiei. Doar discoteca şi barul de pe altă latură par a mai anima puţin (iar noaptea chiar puţin mai mult) lucrurile. De jur împrejur, plăcile sparte şi crăpate ale promenadei comuniste lasă să crească iarba, printre cariile lor înnegrite de vreme. Puţin mai încolo există însă şi o serie de părculeţe îngrijite, ba chiar prea îngrijite, de mîna unui „artist", cu fîntîniţe şi coşuleţe de lemn, din care se revarsă izvoraşe şi floricele. Aceasta este inima Bucovinei, de aici pleacă şi aici se întorc turiştii ademeniţi să admire patrimoniul universal al mănăstirilor „care este". Cu o condiţie: să găsească drumurile care duc spre ele, căci indicatoarele sînt invers proporţionale cu tradiţiile. Aceasta este localitatea care a urcat incontestabil pe primul loc în *top ten,* topul meu personal de *kitsch* autohton.

Dar să ne întoarcem la „oul lui Flutur" şi la hermeneutica acestuia.

Inspiraţia a venit, probabil, de la tradiţionalele ouă de struţ, încondeiate cu sîrg de bucovinence recente şi achiziţionate cu pioşenie de funcţionarii Ministerului Afacerilor Externe pentru pachetele lor de protocol. Primul pas, de la găină la struţ, fusese deci deja făcut. Şi cum e moda recordurilor *Guinness* (cel mai mare cîrnat din lume, cea mai mare omletă din lume...), ce şi-au zis edilii Sucevei, hai să facem noi cel mai mare ou pictat din lume, că altfel ne-o iau alţii înainte.

Nimic extraordinar în toate acestea, puţin prost gust şi atît. Problema mea începe însă din momentul în care acest prost gust se revendică, pios şi cu lacrimi în ochi, din „sfînta şi minunata noastră tradiţie" şi se impune, în scurt timp, ca paradigmă a acesteia.

Fenomenul este mult mai răspîndit şi i se poate da şi un nume: *rusticizarea României*. Elemente sau aspecte izolate ale vieţii rurale româneşti, supraponderale şi rupte din contextul lor firesc, sînt aşezate pe altarul, domestic sau public, al iubirii de tradiţional şi autentic – de „rustic", pentru prieteni. Lemnul, de pildă, este epifania însăşi a tradiţiei româneşti, astfel încît năpădeşte toate spaţiile şi ia toate formele. Intrările în judeţe, instituţii şi case sînt străjuite de „porţi de lemn", crengi şi rădăcini bine lustruite ornează tot felul de spaţii interioare, miniaturi de căruţe, roţi, găleţi şi alte ustensile rurale se instalează în grădini şi parcuri. Iar mobilierul şi pereţii e bine să fie măcar placate cu lemn, dacă nu-ţi permiţi să pui lemn masiv. Şi, poate mai presus de toate, întreaga suflare drept credincioasă din România pare să fie străbătută de fiorul mistic al unei revelaţii mobilizatoare: nici un spital, cazarmă sau cartier de blocuri, fără o biserică tradiţională (evident, din lemn)!

Toate acestea – şi multe altele asemenea – creşteau pînă acum haotic, precum bălăriile după ploaie, fără noimă

şi consens. Acum au un stindard şi un ideal: oul lui Flutur! Rusticizarea României poate deveni de acum un proces planificat şi bine manageriat: cu Oul nostru în frunte, vom avea succesuri multe!

Nu-mi rămîne decît să înalţ şi eu o rugă pioasă către cer, poate or auzi şi edilii noştri de pe pămînt: apără-mă, Doamne, de prietenii tradiţiilor, că de duşmanii lor m-oi apăra şi singur!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

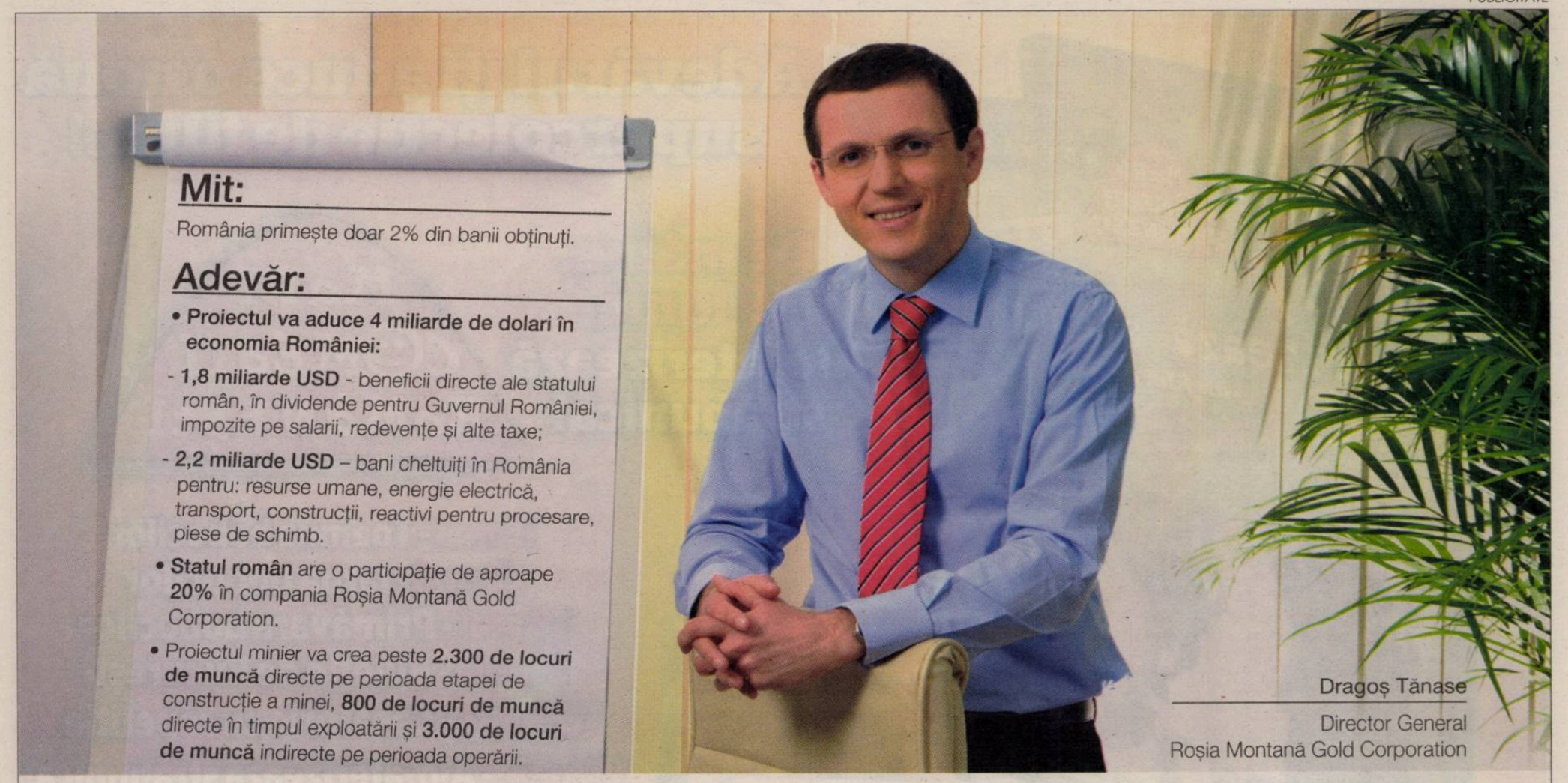

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa generalului

În sectorul 1, la nr. 20 de pe strada General Ernest Broşteanu, se găseşte o clădire a Asigurărilor Allianz-Ţiriac, despre care se poate spune că e un exemplu reuşit de arhitectură modernă. Într-adevăr, este un imobil nou, de numai cîţiva ani. Pînă în 2005 se afla acolo casa celui care a dat numele său străzii, un nume asociat pentru totdeauna cu un moment de răscruce din istoria României.

La intrarea lor în Basarabia, în ianuarie 1918, trupele române care au asigurat libertatea Sfatului Ţării, ameninţată de bolşevicii ucraineni, erau comandate de generalul Ernest Broşteanu (1869-1933). Cariera sa militară, care începuse din 1890, ca sublocotenent, înregistrează gradele superioare în vremea Primului Război Mondial: colonel în 1916, a primit comanda unei brigăzi în 1917, fiind înaintat general de divizie în 1919. Ceea ce romanii numeau *honesta missio,* adică retragerea la pensie, a venit la împlinirea a 40 de ani sub arme, în 1930. Între timp, acest distins ofiţer îşi construise o locuinţă pe strada care se chema pe atunci Precupeţi, de la numele bisericii Precupeţii Noi care e şi astăzi principalul reper al cartierului ce se întinde între străzile Polonă, Dorobanţi şi Eminescu şi care, înconjurată de o grădină, a rămas ca o insulă paşnică de care se sparg valurile celor mai îndrăzneţe afaceri imobiliare. Este o zonă protejată, statut legal îndreptăţit de existenţa unor case foarte frumoase, care creează o atmosferă patriarhală şi senină. Toate datează din cel dintîi deceniu al perioadei interbelice.

Casa Broşteanu a apărut în 1922, pe o parcelă alungită în interior care, în 1911, îl avea drept proprietar pe un oarecare Grigore Oprescu. Cum am mai spus altădată, Dorobanţi şi împrejurimile fuseseră, pe drumul către marginea de nord a oraşului, un cartier semirural, de locuinţe modeste şi prăvălii, care cunoştea de la începutul secolului o rapidă ridicare în grad prin implîntarea unor case de mare burghezie. În general, ele au adoptat fie un stil eclectic, împrumutat din capitalele străine (Paris sau Viena), fie stilul „naţional", ca în cazul de care e vorba. Peste un demisol înalt, destinat spaţiilor de servicii anexe (bucătărie, spălătorie, depozitare), casa de la nr. 20 era formată din parter şi etaj, acesta din urmă adăpostind servitorii, la acelaşi nivel cu podul. Se intra pe o scară alipită de-a lungul faţadei orientate către grădină, într-un vestibul încadrat de primele două ferestre. Latura scurtă a dreptunghiului, pe care începeau numai trei ferestre, era cea dinspre stradă. Garajul din fundul curţii reprezenta o exigenţă a vieţii moderne.

Familia Broşteanu n-a pierdut casa decît în 1977 şi a recuperat-o de la ICRAL în 2003, după care a vîndut-o. Aşa se face că astăzi blocul Allianz-Ţiriac înlocuieşte una dintre clădirile cu semnificaţie simbolic-memorială a căror dăinuire ar mai fi îngăduit o relaţie directă cu istoria. Nu e păcat numai deoarece strada întreagă a avut un caracter cu totul diferit, pe care îl vor ştirbi şi alte iniţiative de reconstrucţie: de pildă, chiar peste drum de nr. 20 se munceşte – şi duminica – la un şantier „în regie proprie", pentru demantelarea unei case vechi, căreia i s-a smuls acoperişul şi i se sfărîmă ultimul zid cu stucaturi. E păcat de nepăsarea faţă de umbra celui care a adus steagul românesc în Chişinău, faptă care i-a dat Basarabiei un sfert de veac de libertate.

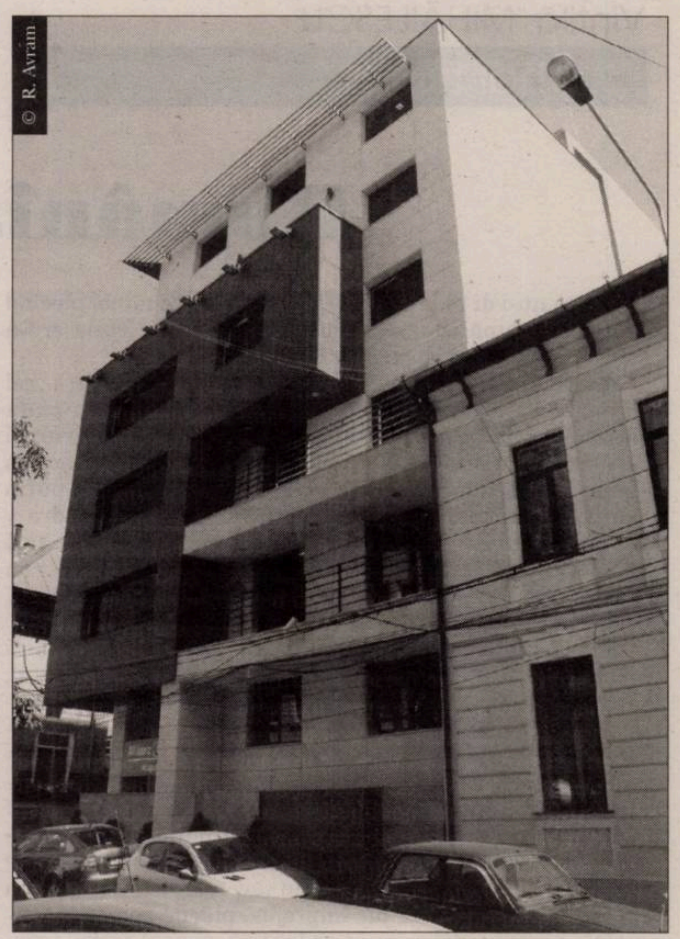

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Gabriela ADAMEŞTEANU (scriitoare)* ● *Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Florin DUMITRESCU (copyrighter)* ● *Filip FLORIAN (scriitor)* ● *Radu Pavel GHEO (scriitor)* ● *Vintilă MIHĂILESCU (antropolog)* ● *Carmen MUŞAT (redactor-şef,* Observator cultural) ● *Dora PAVEL (scriitoare)* ● *Alina RADU (scriitoare)* ● *Maria STOIAN (directoarea Asociaţiei Naţionale de Turism Rural şi Ecologic)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

De cînd s-a reînfiinţat Ministerul Turismului, nu e zi să nu vezi/auzi/citeşti o ştire legată de relansarea turismului românesc; ca şi cum turismul autohton, inexistent pînă ieri, ar trebui reinventat de la lingură şi furculiţă, sau, dimpotrivă, ca şi cum el ar putea să fie brusc inventat într-o ţară fără şosele, cu căi ferate dilatate şi zboruri interne deviate, după cum bate vîntul, mai ales (aţi remarcat?) spre Constanţa.

Aşa încît, ne-am ales nu numai cu un imn turistic al României – land of choice – *sau cu sibilinice concursuri pentru „brandul de turism al României", dar şi cu lansări fastuoase în faţa Primăriei pariziene (unde tot francezul îşi caută următoarea destinaţie estivală) sau cu proiecte glamoroase precum „cele şapte noi minuni ale lumii", în care a intrat şi Parcul Naţional Retezat, la concurenţă cu Pădurea Amazoniană, Parcul Puerto Princesa din Filipine sau Christmas Island din Australia.*

Land of (ultimate) choice

La Ministerul Turismului pare să existe, de o vreme încoace, o efervescenţă demnă de ubicuitatea noii ministrese – la Sulina (desculţă, pe plajă), la Paris (la meciul între Ilie Năstase şi Peter McNamara), la Moscova (la o întîlnire cu turoperatorii din Federaţia Rusă). După programele de primăvară „De Paşte în Bucovina", „Goran Bregovic la mare", după cele cîteva tîrguri de turism şi concursuri de fotografie, Elena Udrea a convocat Consiliul Consultativ al Turismului pentru două chestiuni esenţiale: elaborarea pînă la toamnă a Legii Turismului şi mult discutatul „program de promovare internă a României ca destinaţie turistică" numit – cum altfel? – „Turist în România".

Cine-şi poate imagina ce va aduce Legea Turismului într-o ţară guvernată prin ordonanţe de urgenţă şi cu infrastructură în curs de dezvoltare, în ţara ciubucurilor şi a tranzacţiilor pe sub masă? Cine are suficientă imaginaţie să prevadă desfăşurarea programului „Turist în România", într-o ţară în care numai cine e obligat (de vîrstă, finanţe, nostalgii) nu pleacă, măcar în vacanţă, din România? Iată cel puţin două dileme din care nu vom putea ieşi prea repede. ***(S. S.)***

Florin DUMITRESCU

Vila-vitrină şi hotelul-incubator

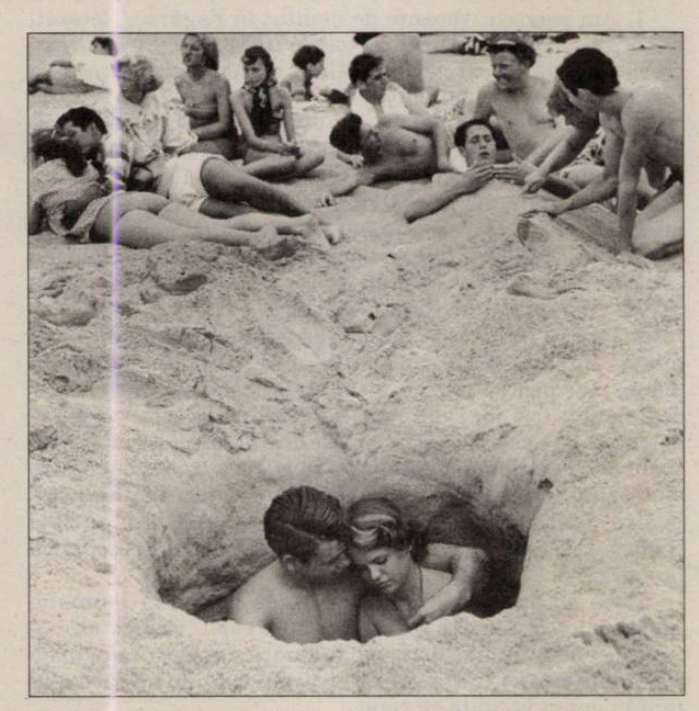

S-a tot repetat ideea, pînă a devenit loc comun, că deceniile comuniste au fost o stază nefericită în viaţa naţiunii; care ne-ar fi deturnat din mersul nostru firesc, din „devenirea noastră istorică". În ultimii ani, subsemnatul a încercat să se desprindă public de această teză fatalistă, măcar şi pentru a o pune la încercare.

Chestiunea turismului românesc se potriveşte însă într-atît acestui model teoretic, al parantezei istorice fatale, încît merită un rabat de la consecvenţă. O derulare diacronică poate că nu ne-ar arăta cum românaşii noştri, natural născuţi ospitalieri, se smintesc treptat, transformîndu-se în sălbatici fără inimă; dar ne-ar putea spune de ce, în România de azi, turist a ajuns sinonim cu vacă de muls.

Se vorbeşte, ca despre un nou fenomen social, despre făţoasele şi costisitoarele case de oaspeţi pe care şi le construiesc ţăranii români în multe zone ale patriei. De fiecare dată, edificiul de faţadă ascunde la spate casa mai modestă, integrată restului gospodăriei, locul în care locuieşte zi de zi familia ţărănească. Sărăcia şi simplitatea caselor „de locuit" contrastează flagrant cu luxul şi ostentaţia caselor „de primit". O adevărată casă-vitrină: pe care şi-o înalţă cum a văzut el la oraş sau cum i-a plăcut lui în Spania... Studiile vorbesc despre spiritul de competiţie dintre săteni, despre emulaţie şi mîndrie; dar o tentativă mai serioasă de înţelegere nu are cum să neglijeze tocmai mobilul iniţial – găzduirea. Înainte de a-şi dori să-şi copleşească vecinul cu o casă mai arătoasă ca a acestuia, proprietarul castelaşului doreşte să-şi copleşească eventualii musafiri. Pînă să fie un simbol al înavuţirii prin privaţiuni sau al kitsch-ului arhitectural, neo-vilişoara rurală e un templu adus ospitalităţii.

Un tip de stabiliment complet diferit îl constituie marile hoteluri comuniste; fostele şi actualele centrale ale industriei de odihnă şi agrement. Să punem deoparte campingul, căsuţele de pitici şi vilele cu circuit închis: hotelurile comuniste reprezintă prin excelenţă instituţia de cazare şi alimentare publică a vilegiaturii româneşti. Înrudit cu sanatoriul, hotelul comunist era (şi continuă să fie) un soi de spital pentru oameni sănătoşi: menit să adăpostească, să hrănească şi să controleze mii de suflete în ale sale camere-incubator, cu grad de confort suprasolicitat (trei stele pentru igrasie şi aer condiţionat stricat, cinci stele, dacă numai se aude prin pereţi sau se înfundă closetul).

Marea masă a turiştilor veneau în concedii organizate de sindicate. Îndeobşte se plătea cu bonuri valorice şi se mînca în serii, meniuri de cantină minimal diversificate (cosmopolit denumite *à la carte).* Inclusiv în paginile acestei reviste au fost evocate vacanţe mai vechi sau mai noi, marcate de atmosfera promiscuă, de lagăr cu privelişte la fereastră, a „unităţilor" din circuitul ONT.

Pe celălalt versant, e interesant să ne punem în pielea lucrătorului în turism, cel care era (şi continuă să fie) legat de instituţia hotelului comunist, într-un mod mai hotărîtor şi mai profund trăit. Acest anume prestator de servicii turistice a fost învăţat de-a lungul deceniilor că, deşi nu e bine plătit oficial, îşi poate rotunji salariul cu ciupeli din acaretul hotelier; sau cu traficul de favoruri. „Lucrează în turism, deci se aranjează el (ea), îţi dai seama..."– se spunea cîndva despre „învîrtiţii" din ONT, OJT sau BTT... Ieri două kile de cartofi de la bucătărie, azi un cearşaf-plic, mîine o găleată de vopsea... De la învăţămînt politic au aflat că sînt bunuri ale întregului popor.

În fond, turismul nu făcea excepţie de la micul jaf comunist difuz şi generalizat, din întreaga economie naţională. Se fura de la hotel aşa cum se fura din orice uzină sau combinat. Deosebirea dintre ele e că uzinele s-au privatizat mai uşor. Cine lucrează azi în marele turism românesc – cu a sa reţea hotelieră şi de retail – pare să fie condiţionat în mod fatal de nevoia cronică de „ciupit", de vechiul contract tacit al „ciugulitului", în scopul întregirii veniturilor. Dacă mai ieri însă piguleala difuză din avuţia statului era suportată relativ uşor de lumpen-turişti (îndemnaţi de un întreg folclor al blatului să mai şutească cîte un tacîm de la masă ori cîte un prosop din baie), colimatorul s-a fixat azi exclusiv pe buzunarul clientului. Turistul, mai mult sau mai puţin lumpen, e azi singura vacă de muls pentru hotelieri, horecari şi toată liota de panglicari care „se învîrtesc în turism".

Azi, oricine optează pentru o vacanţă în România în mastodonţii industriei de odihnă şi agrement, îşi acceptă rolul de victimă a înşelăciunii, a speculei şi a relelor practici. Turistul de azi pare să aibă eticheta de fraier lipită pe frunte. Dacă în Marea Neagră nu mai sînt rechini e pentru că s-au mutat toţi pe litoral. De la recepţionerul din lobby pînă la vînzătorul ambulant de pe plajă, toţi par să aibă în ochi acea licărire de foame disperată. E o situaţie pe care vacanţierii români au acceptat-o de decenii, din lipsă de alte opţiuni (azi însă tot mai puţin...); azi încă o mai acceptă, dintr-un ataşament nostalgico-patriotic faţă de peisaje şi senzaţii devenite idiosincrazii; sau uneori dintr-un spirit de confruntare al blatistului care se crede el „mai şmecher". Turiştii străini acceptă tot mai puţin această situaţie; o fac unii, poate doar din spirit de aventură. Turismul în România e o haltă intermediară pe ruta spre turismul în focare de război.

Să spunem ceea ce se cere spus, anume că şi în turism, ca şi în alte domenii, există mulţi profesionişti oneşti şi devotaţi. Doar că, privind fresca în ansamblu, acţiunile lor benefice sînt zădărnicite de ceea ce am postulat iniţial: trauma postcomunistă care a urmat stazei din turmentatele decenii.

Bref, pe de o parte avem piramidalele vile rustice pentru musafiri, temple private şi individualizate ale cultului ospital, moştenit prin tradiţie şi exacerbat de tranziţie. Pe de altă parte avem combinatele industriei hoteliere şi de agrement „comuniste", instituţii ale repausului popular oficial, dar şi ale redistribuirii neoficiale, „la mica ciupeală", a bunurilor „întregului popor". Se poate considera un moment zero (oricînd după '89), cînd cele dintîi erau arhipustii şi celelalte absurd de pline. Se poate postula că viitorul turismului românesc constă tocmai în rebalansarea treptată a celor doi poli: golirea treptată a lumpen-hotelurilor comuniste şi popularea, dimpotrivă, a vilişoarelor rustice, devenite pensiuni agroturistice. Este o mişcare naturală, legică şi logică (cum ar zice marxiştii), în conformitate cu marea căutare dată mai nou turismului rural.

Aberaţia dintre parantezele epocii revolute s-ar rupe ca o vrajă în momentul în care statutul de turist, ajuns sinonim în tranziţie cu prada, va fi înlocuit definitiv cu statutul de oaspete. Acela va fi momentul final, cel în care turistul nu va mai fi privit ca un asistat al unui sistem, ca un internat într-un sanatoriu, ca o vacă de prăsilă; ci ca un seamăn care îţi trece pragul.

Atîta timp cît turismul va fi privit exclusiv ca o oportunitate de afaceri, va rămîne o bişniţă păguboasă. În momentul în care va precumpăni plăcerea comerţului natural de gînduri şi sentimente omeneşti, vom avea şanse să reintrăm în străvechea civilizaţie a găzduirii.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 iunie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Vacanţe ideale, vacanţe reale

Fiecare dintre noi avem „vacanţe de neuitat", destinaţii ideale şi amintiri care ţin mai mult de vremuri care nu vor reveni. Am întrebat mai multe persoane care sînt marotele lor turistice şi viitorul (turistic) ideal:

1. Aţi petrecut o vacanţă de neuitat vreodată în România? Cum a arătat ea?

2. Cum ar trebui să arate locul în care v-aţi duce copilul în prima lui vacanţă?

3. Unde o să vă petreceţi vacanţa în acest an?

Gabriela ADAMEŞTEANU

Într-un orăşel elveţian

1. Am petrecut vacanţe de neuitat în Făgăraş, Retezat, şi Parîng, cu cortul, depăşind zonele cu cabane şi urcînd sub creastă, lîngă lacuri glaciare. Cred că cea mai frumoasă a fost în Retezat, cînd am avut şi un permis de intrare în rezervaţie, o zonă neumblată, cu o vegetaţie enormă. Organizarea şi iniţiativele erau ale soţului meu (fost), eu eram o simplă membră a echipei, iar plăcerile acelei vieţi în afara cadrului „civilizat" le plăteam mergînd cu o greutate enormă în spate. Dar de-a lungul vieţii, mi-am amintit cîteodată cu nostalgie acele seri-nopţi la gura cortului, zărind cum se întunecă creasta, sub un cer luminos de stele, în liniştea ciudată a unei căldări glaciare.

2. Pentru copiii crescuţi la oraş este foarte important să ajungă într-un spaţiu cît mai natural, cu animale, copaci, plante. Iar pentru părinţi locul acela trebuie să fie cît mai confortabil (cît mai aproape de confortul cu care sînt ei obişnuiţi de acasă). Dacă aş avea destui bani, l-aş duce într-un orăşel elveţian cu periferie rurală, cum este Zug, unde sînt acum. Oile, vacile, păsările de apă, locurile de joacă pentru copii mi se par foarte potrivite, iar părinţii au şi ei ce face. Pot merge chiar şi la lacul Genevei, să se simtă ca la mare.

Dacă aş avea bani mai puţini, aş merge la Mamaia, unde plaja este foarte plăcută pentru copii. Oricîte alte avantaje au staţiunile, dacă fundul mării are pietre sau plaja nu are un nisip fin, staţiunea respectivă nu mi se pare tentantă pentru vacanţe cu copii.

E drept că litoralul românesc are stridenţe de vulgaritate şi s-ar putea să nu fie mai ieftin decît cel bulgăresc sau cel turcesc, dar pe acestea eu nu le-am văzut.

Şi mai rămîne satul, care mi se pare (din experienţa mea de părinte) un loc obligatoriu pentru vacanţele copiilor, cu toate că eu sînt esenţialmente urbană. Sau poate tocmai de aceea.

3. Aş putea spune că vacanţa mea este în Elveţia, unde sînt acum, numai că lucrez destul de mult, aşa că nu prea profit de această şansă... Şi cum încă voi mai lucra la roman şi după ce mă întorc în ţară, tocmai caut un loc la munte unde să fie răcoare. Şi firesc, ceva confort, ceea ce acum se găseşte mai uşor ca înainte.

Mircea CĂRTĂRESCU

La Sîngeorz-Băi

1. Am petrecut multe vacanţe de neuitat, dar nu prea-mi mai aduc aminte de ele.

2. Dacă-l întreb pe el, o combinaţie de Disneyland, Legoland şi un laptop cu Wi-Fi. Nisip, tobogane, bazin cu apă, un pistol care face baloane de săpun, puzderie de McDonald's şi Kentucky Fried Chickens, prietenul lui, Edi, şi prietena lui, Clara, eventual mami şi tati. Cam asta ar fi combinaţia.

3. Pentru că n-a fost însă prea cuminte anul ăsta, îl ducem în cel mai frumos loc de pe pămînt, la Sîngeorz-Băi, unde din toată combinaţia va trebui să se mulţumească doar cu mami şi tati.

Adrian CIOROIANU

Un mic secret

1. Era vară şi mai era şi un păr în curte cu nişte pere zemoase şi mari (pere timpurii, de iulie), nu mai contează că pe vremea aceea nu-mi plăceau perele (şi mai nimic din ce era comestibil în România socialistă, cu excepţia gumei de mestecat – care nu se prea găsea), aveam zece ani şi jucam fotbal toată ziua cu alte creaturi asemenea mie, în rest, trăgeam cu praştia în răstimpul în care nu jucam fotbal şi mai ţin minte că într-una dintre acele zile m-a muşcat de picior un cîine pe care-l chema Chiper (se scrie pe româneşte, dar se citeşte pe englezeşte – fusese botezat de un văr de-al meu mai mare) şi care era chiar cîinele gospodăriei alor mei (aici trebuie să adaug faptul că am ţinut ascuns incidentul, drept care nu am făcut nici injecţii antirabice – dar aş spune că muşcătura m-a imunizat, pentru că de atunci nu am mai avut conflicte cu nici un cîine dintre cei cu patru picioare), şi mai ţin minte că în acea vară aşteptam să vină poştaşul, aşa, pe la ora patru după-amiaza, punea în cutie ziarul *Scînteia,* eu îl luam imediat, nu am senzaţia că-l citea cineva din familie (cu excepţia mea, bineînţeles, pentru că eram efectiv fascinat de evenimentele excepţionale de la rubrica *Faptul divers),* dar ziarul era foarte bun la împachetat tot felul de lucruri de prin casă, apoi mai ştiu că în vara aceea am petrecut o bună parte din timp (minus orele de fotbal şi cele de praştie) cocoţat într-un nuc, era foarte răcoare în umbra lui, tot acolo am văzut într-o zi un şarpe cam de jumătate de metru, s-a tîrît o vreme pe pămînt şi s-a dus unduit într-o gaură de pe la rădăcina nucului, şi, în fine, mai trebuie să recunosc faptul că uneori, acolo, sub nuc, aprindeam cîte un foc de vreascuri – iar bunicu-meu mă vedea de departe, din prispa casei, şi-l auzeam cum îi spunea bunicămii *Auzi, cre' c-ar fi bine să nu-i mai lăsăm chibrituri pe mînă!,* dar nu mi le luau niciodată şi mereu aveam în buzunar cîte o cutiuţă care-mi zornăia discret (brichetele erau mult mai rare pe-atunci), iar zilnic, aşa, pe la şase spre seară, veneau la noi la poartă doi dintre pretenarii mei şi mă strigau piţigăiat *Adrieenee!, Adrieenee!* şi eu le răspundeam tot piţigăiat *Ho, că viiin!* şi chiar mă duceam şi, poate nu v-am spus, jucam apoi fotbal sau trăgeam cu praştia. Erau banalele vacanţe de vară la bunici, în România ultimilor ani '70, într-un sat din sudul Olteniei; extraordinar este numai faptul că tataie şi mamaie erau în viaţă.

2. La mare sau la munte, pe timp de vară sau pe timp de iarnă, în ţară sau în afară, în Europa sau pe un alt continent – acestea sînt detalii. Importanţi sînt, în acele prime vacanţe – cum spuneam şi mai sus – mai ales bunicii. Pentru că există în viaţă un mic secret, pe care niciodată nu-l ştii cînd eşti mic şi-l afli doar atunci cînd deja e tîrziu: plajele tuturor mărilor te-aşteaptă în acelaşi loc de-a lungul întregii vieţi pe care o ai în faţă; dar bunicii, nu.

3. Pentru că bravul Chiper nu mai e în viaţă (şi nici cei pe care el, teoretic, îi păzea), e mai mult decît probabil că voi căuta vreun mal de mare.

Vintilă MIHĂILESCU

„Prima la stînga, a doua la dreapta"

1. Toate vacanţele din copilărie au fost în munţii patriei şi toate au fost de neuitat – ca şi copilăria! Mama mea mergea în prospecţiune cu cîteva luni înainte şi ochea un canton de pădurari sau un cătun cît mai pierdut, unde mergeam apoi cu toţii, pentru două-trei săptămîni. Ultima săptămînă o petreceam cu cortul, pe un traseu ales de tatăl meu, care ne punea să facem minimum 30 de kilometri pe zi.

2. Dat fiind că am ajuns la vîrsta la care copiii sînt cei care ne iau pe noi, eventual, într-o scurtă vacanţă, îmi e cam greu să-mi mai imaginez...

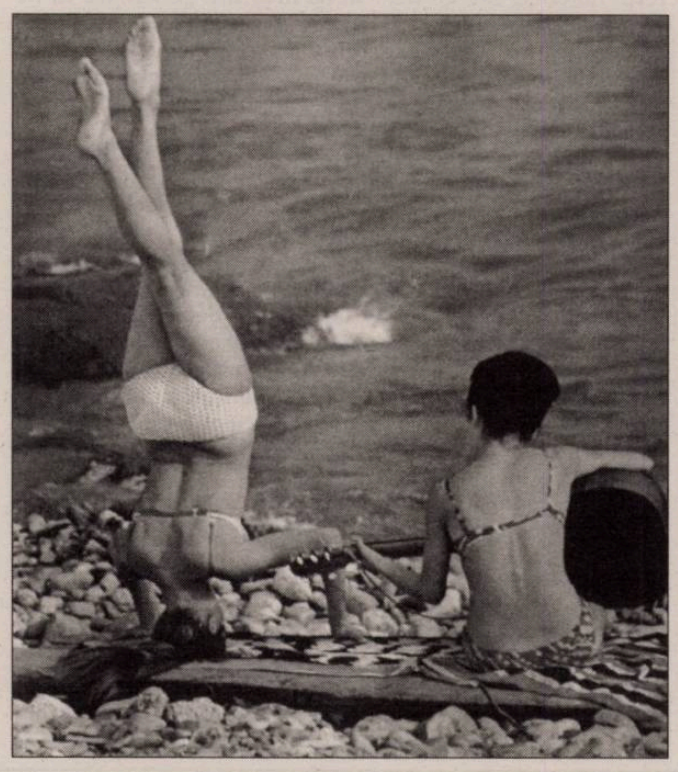

3. De cîţiva ani buni nu mai am „vacanţe" propriu-zise, ci îmi prelungesc cum pot şi cît pot diversele „treburi". Aşa că anul acesta o să zăbovesc cît voi putea de mult pe lîngă o şcoală de vară la Konitsa, în Grecia, şi o să-mi împănez cîteva terenuri în ţară cu drumuri de întoarcere cît mai lungi. Strategia „prima la stînga, a doua la dreapta" a dat totdeauna rezultate neaşteptate, cu surpriza de a descoperi locuri din ţară de care nici nu auzisem.

Carmen MUŞAT

Nervozitatea, iritabilitatea, lipsa de respect

1. Vacanţe de neuitat am petrecut în România doar la casa noastră din Piatra Arsă. Vecini cu munţii şi cu pădurea, acolo am avut parte de zile minunate, indiferent dacă afară era soare, dacă ploua sau ningea. Lungi plimbări prin pădure, ieşiri în Sinaia, la Cumpătu, spre Braşov, Sibiu şi Sighişoara, întîlniri cu prietenii şi discuţii în cerdacul din curte sau, iarna, în faţa şemineului. Am încercat, pînă prin 1999, să ne petrecem vacanţele în diferite locuri din România – hoteluri, pensiuni. Am renunţat din pricina drumurilor foarte proaste, a traficului infernal şi a serviciilor care îţi pot strica tot cheful de a-ţi vizita ţara. Şi e păcat, pentru că există în România locuri în care aş vrea să-mi duc copiii. Am fost acum cîţiva ani la Peştera Dîmbovicioara şi experienţa a fost neplăcută: gunoaie, paraginǎ, nici o preocupare de a pune în valoare şi de a proteja un dar al naturii. Aceeaşi lipsă de interes şi la Sarmisegetuza, deşi ne batem cu pumnul în piept că sîntem patrioţi. Faptele însă par să ne contrazică pretenţiile.

2. Civilizat, curat, fără difuzoare din care să se reverse tot felul zgomote (de la manele la reclame sau la „glumiţe" inepte), un loc unde să nu fii agresat la tot pasul de mitocănie şi de gunoaiele lăsate în urmă de cei care au trecut pe acolo înaintea ta. Copiii văd şi înregistrează atitudini, gesturi, nu doar cuvinte. Ei sînt foarte receptivi la ambianţă şi asta are o mare influenţă asupra dezvoltării lor. Prefer să-mi duc copiii în locuri unde nu doar natura are ceva de oferit, ci şi oamenii. Or, la noi, nota comună este nervozitatea, iritabilitatea, lipsa de respect. Aş vrea să mă înşel, dar... Mi-am dus deja copiii în Grecia şi în Italia.

3. Pentru că vrem să vedem Troia şi Efesul, anul acesta vom merge la mare în Turcia şi, probabil, vom ajunge şi la noi la munte. Apoi, spre toamnă, am vrea să vizităm Scoţia.

Dora PAVEL

Somn în Luvru

Din păcate, această „vacanţă de neuitat" a fost una dezastruoasă. Pe la mijlocul deceniului nouă, cînd fiica noastră era încă elevă, plănuisem o săptămînă la Sinaia. Ne-am cazat la hotelul cu acelaşi nume, într-o cameră de la etajul trei. Dar chiar în prima noapte, în baie, aveam să dăm nas în nas cu un... şobolan, care ieşise din coşul de gunoi, răsturnîndu-l, fugind spre o spărtură din zid, aflată undeva, sub chiuvetă. Firesc, a urmat o noapte albă, cu uşi baricadate... mutarea de a doua zi... Oroarea acelei prime nopţi ne tăiase însă tot elanul. Am părăsit staţiunea după trei zile. De atunci, orice tentaţie a vreunei vacanţe în ţară s-a stins.

Este şi motivul pentru care m-aş fi refugiat, în toate concediile, doar în fabuloasa mea casă părintească, din Deva, de pe strada Eminescu, dacă ea n-ar fi fost demolată bestial în '82. E şi motivul pentru care m-aş duce mereu doar la Paris. Unicul loc în care regenerarea mea poate fi la fel de posibilă. Totală. Cu acele colţuri magice ale lui, în care eu am izbutit să aţipesc. Nu de oboseală, nici din plictis, ci toropită de sublim. Nicăieri ca acolo nu mi s-a mai întîmplat asta. Să trebuiască, pur şi simplu, să dormitez o vreme, ca în Jardin de Tuileries, de exemplu, pe o bancă din apropierea micului bazin... cu raţele sălbatice zburîndu-mi pe deasupra... sau lîngă statuile şi sculpturile ei animaliere... Sau în Luvru. În primul sejur parizian mă uimise şi chiar mă scandalizase somnul tihnit, aproape în masă, al tinerilor turişti, pe băncile circulare de pe culoarele lui. Ca apoi să o păţesc şi eu. Să învăţ că, în contactul cu ferocitatea perfecţiunii, de la un moment dat încolo pare obligatoriu să-ţi refaci forţele pentru a putea continua să existi... Acest somn în Luvru i l-aş oferi nepotului meu!

Cît despre anul 2009, dacă nu survine vreo invitaţie-surpriză, voi rămîne bucuros acasă, să călătoresc în noul meu roman, tocmai încheiat. Să încerc să-l supun eu însămi, înaintea altora, celor mai dure probe de rezistenţă.

Alina RADU Radu Pavel GHEO

Vacanţă în Croaţia

– un text la patru mîini –

Acum trei ani am ajuns în Rijeka. Înainte de asta, cîţiva dintre prietenii noştri mai fuseseră în Croaţia şi ne povestiseră multe, dar nimic din poveştile lor nu ne-a pregătit cu adevărat pentru momentul în care am ieşit din şirul de tuneluri de pe autostradă, săpate în munte de un popor mai puţin balcanic decît al nostru, şi ne-am trezit scăldaţi de lumina golfului Kvarner. Era acolo Europa Centrală, cu acoperişurile ei de ţiglă roşie, limba pe care o auzeam în jur ne era familiară de acasă, de la sîrbii şi croaţii noştri bănăţeni, dar mai era şi ceva în plus: eleganţa arhitectonică italiană adăugată soliditătii austro-ungare. Şi Adriatica, aşa, cu plaje de pietriş, fără nisipul nostru fin de Mamaia, care îţi mîngîie pielea, dar ţi se şi vîră în toate pliurile şi orificiile corpului, fără valuri spectaculoase, dar cu puzderia ei de insule. Nouă ni s-a părut cel mai frumos loc din lume: un fel de Banat într-o ţară central-europeană slavă, balcanică, dar şi catolică, cu un *„touch“* italian şi cu litoral. *Ar mai fi şi partea practică, pragmatică, materialist-vulgară, dar importantă pentru orice turist, din orice colţ al lumii. Nu dispreţuiesc – nu dispreţuim – litoralul românesc, frumoşii noştri munţi, mănăstirile din Nordul Moldovei şi minunata Deltă a Dunării, dar concediul, vacanţa sau cum vrem să-i mai spunem e o perioadă în care vrei să te simţi liber, destins, golit de griji şi lipsit de probleme. Din pricina asta evităm deocamdată să ne manifestăm patriotismul în mod turistic. Înainte de a pleca în Croaţia, am aruncat o privire la tarifele de pe litoralul românesc şi ne-am speriat: preţurile erau mult mai mari, la nişte condiţii... să zicem mult mai mici. Preţuri imense la cazare, la restaurante, la orice. De fapt nu doar pe litoral: o cafea băută pe terasa unui hotel de patru stele, în centrul Opatijei, staţiune renumită încă din secolul al XIX-lea, e mai ieftină decît una băută pe o terasă oarecare din Piaţa Unirii, în Timişoara. Ce să mai vorbim de localurile turistice!* Da, şi ne-a mai plăcut că n-a trebuit să ne cazăm la un hotel de oricîte stele şi nici măcar să ne facem rezervare undeva. Majoritatea locuitorilor de pe coastă au măcar un apartament – de obicei cu intrare separată – construit special pentru închiriere, pentru turişti. *Teoretic, asta ar semăna cu cazarea „în gazdă“ la Mamaia, Constanţa sau Costineşti. Dar nu seamănă nici pe departe, că am încercat-o odinioară şi pe asta.* Adică în momentul în care aterizezi în Croaţia şi închiriezi o cameră sau un apartament, primeşti practic o minigospodărie la dispoziţia ta. Şi nimeni nu te mai bate la cap pînă în momentul în care pleci şi plăteşti – la sfîrşit, fireşte. *Poţi în schimb să-i baţi tu la cap: să-ţi schimbe prosoapele, aşternuturile, să-ţi repare, să-ţi dea...* E ca şi cum ai avea casa ta la mare: pentru şase zile, zece, cît vrei, eşti acasă. Dacă ai chef să faci pe gospodina sau gospodarul (n-a fost cazul!), ai o bucătărie utilată mai dihai ca la tine: de la cafetieră pînă la forme de prăjituri, de la farfurii şi tacîmuri pînă la oale.

Preţurile sînt într-adevăr decente – sau erau – în toţi cei trei ani cît am fost în Croaţia. Anul trecut, în plin sezon, adică exact la începutul lui august, cînd dădeau năvală nemţii şi italienii, în Opatija, căreia ei îi zic „perla litoralului

croat“, am stat într-o garsonieră cu bucătărie incorporată, baie proprie, intrare şi terăsuţă separată şi vedere spre mare, cu 35 de euro pe zi. Şi pe terasă mai aveam şi pisici. Bonus. *Bun, dincolo de detaliile de pliant informativ, mai e şi ceea ce se povesteşte greu: e FRUMOS! Frumos cum litoralul românesc nu mi s-a părut niciodată. Şi nu-i vorba doar de frumuseţea naturală, pe care o are şi Marea Neagră. E vorba de ambianţă. Stai într-un orăşel mediteranean, cu clădiri de piatră, cu acoperişuri de ţiglă, orăşel construit în pantă, pe dealul ce coboară abrupt pînă la malul mării. Te plimbi pe străduţele înguste, printre palmieri, leandri...* măslini, chiparoşi, parcuri superbe, clădiri somptuoase cu gargui, vile de secol XIX cu grădini cu statui... *Cîteodată aveam impresia că nu noi, ci ei sînt urmaşii Romei. E plin litoralul croat de vestigii romane. Nici n-am apucat noi să le vedem pe toate. Acum trei ani, cînd am fost cu Adela şi Lucian Teodorovici pînă în Pula/Pola, ne-am plimbat uimiţi prin Colloseum-ul roman, construit acolo la începutul secolului I, înainte ca romanii să cucerească Dacia. Mă întreb ce-a mai rămas din vestigiile greceşti din Dobrogea. Sau din satele turceşti sau tătărăşti, care îşi aveau farmecul lor şi ţineau de specificul locului. Ce s-a ales din clădirile istorice din Constanţa sau Brăila? În Croaţia totul se păstrează, se restaurează sau se reconstruieşte.* Ca să se mire proştii ca noi. *Da, că la alţii se poate. Aşa cum se poate să faci sute de kilometri de autostradă cocoţată pe munţi.* Sau scobită în stîncă. Poduri de sute de metri lungime. Tuneluri. Şi totuşi e Croaţia, nu Germania.

Cred că din cauza asta avem reţineri cînd e vorba să ne facem concediul în România. Nu sîntem siguri că ajungem acolo unde vrem să ajungem, nu sîntem convinşi că o să ni se ofere ceea ce ni s-a promis şi că vom primi ceea ce americanul numeşte „my money's worth“. *Preferăm un loc unde clientul e chiar stăpîn.* Bine, nu-i genul ăla de serviciu cu zîmbetul strălucitor pe buze şi care te sîcîie din secundă în secundă, ca să afle dacă te simţi bine. *Şi e cumva mai balcanic.* Dar fără doza de obrăznicie sau nepăsare care ne scoate din sărite în România. Acolo e chiar balcanic în sensul bun. Vezi că sînt oameni, nu păpuşi mecanice. *Le place pur şi simplu să se simtă bine. Şi n-au nevoie să urle şi să pună muzica la maximum, ca să le dovedească tuturor că se simt bine.*

Imaginea noastră despre Croaţia estivală e aşa: o terasă pe care zac la cafele inşi de toate vîrstele, într-un fel de lene armonioasă, de comuniune fericită. *Şi muzica tot curge.* Aici ne-au şi nimerit, că e muzica tinereţii noastre. În anii '90, la chefurile din Timişoara se asculta exact ce asculta o gaşcă de puştani care veneau astă-vară din Zagreb cu trenul spre litoral: rock sîrbesc, croat şi bosniac, fără nici o discriminare. Războiul a trecut de mult. *Asta mai înseamnă ceva. Aşa cum aici, pe la chefuri, se mai asculta muzică din aia – mă rog, pe atunci îi ziceam iugoslavă –, în fostul Regat se asculta muzică grecească sau orientală (bulgărească nu, dar bulgarii alimentau Muntenia cu programe TV). Iar acum, dacă s-ar face o statistică, s-ar vedea că majoritatea românilor care merg în Croaţia sînt din vechiul Imperiu, iar majoritatea celor care merg în Grecia, Turcia, Cipru, Bulgaria sînt din vechiul Regat.* Ce-i drept, aici mai funcţionează şi criteriul distanţei. Noi din Timişoara pînă în Croaţia sau Muntenegru ajungem în mai puţin de o zi. Marea Neagră e chiar mai departe. De Grecia sau Turcia nici nu mai vorbim. *Da, afinităţile de care vorbeam nu sînt numai culturale. E vorba şi de uşurinţa cu care ajungi într-un loc sau altul. De fapt, cele două sînt combinate: există un fel de memorie culturală a traseelor sau legăturilor între lumile astea. Balcicul e un exemplu bun: românii merg acolo fiindcă e şi al lor – măcar cultural, dacă nu politic. Croaţia şi Serbia le sînt mai familiare bănăţenilor decît Turcia sau Bulgaria.* Măcar şi pentru că le auzi toată ziua limba aici, pe stradă, la vecinii tăi, la prieteni. *Senzaţia de străinătate, de stranietate nu mai e aşa de mare. Nu mai e aproape deloc.* Pînă la urmă, cred că asta ne-a fermecat la Croaţia – era un „acasă“ aşa cum ţi l-ai visa: familiar, dar mai curat, mai îngrijit, mai funcţional. Şi cu climă mediteraneană, şi cu mare! *Şi mai destins. E ceva ce contează foarte tare. Mergi în concediu într-un loc unde muzica e pretutindeni la un volum minim, oamenii nu urlă, nici nu scuipă seminţe pe jos* (de fapt, nici nu mănîncă seminţe – sau n-am văzut noi), *nu te strivesc cu jeep-ul sau cu ATV-ul pe plajă, nici nu se iau la harţă din te miri ce.*

Eu am totuşi nostalgii legate de litoralul românesc, dar ele sînt legate de o anumită vîrstă. Aveam şaişpe-şaptespe ani, puţin îmi păsa că nu-i apă caldă la duşuri la Costineşti (mergea perfect şi aia rece), mîncarea proastă de la cantină nu mă supăra (mi se părea că pot trăi şi fără mîncare), personalul obraznic făcea parte din universul familiar (nici nu mi-l imaginam altfel). Îmi ajungea discoteca de două-trei ore de la Ring şi petrecerile de la căsuţele insalubre, construite pentru tineretul patriei. *Dar pe atunci nu aveam opţiuni. Adică opţiunea era să mergi sau să nu mergi – şi să stai acasă.* Iar cînd ai peste treizeci de ani, începi să ai nevoie de „chestii“. De mai mult confort. Şi-apoi, după ce ai muncit un an de zile şi ai strîns cu greu nişte bani, nu prea îţi arde să îi arunci într-un loc unde „merge şi-aşa“. *De fapt, concediul înseamnă o alegere simplă: mergi unde îţi place. Nouă ne place atît de mult Croaţia, încît am merge doar acolo.* Mai avem ce vedea: au vreo cinci mii de kilometri de coastă, cu castele medievale, palate romane, parcuri şi rezervaţii naturale adevărate, nu doar pe hîrtie *(că acolo nu se bagă cine vrea cu drujba-n pădure)...*

Ştiţi, se zice că nu poţi să conservi amintirile, că degeaba pozezi şi filmezi, fiindcă nu obţii decît o copie palidă a momentului pe care ai vrut să-l iei cu tine. Noi avem totuşi o bucăţică de seară păstrată ca în *Invenţia lui Morel,* romanul lui Bioy Casares. E o înregistrare video făcută cu telefonul mobil de nişte prieteni la o terasă în Volosko-Opatija, la cinci metri de malul mării. Ne reînsufleţim de fiecare dată cînd dăm drumul la înregistrare: îmbrăcaţi în alb, cu degetele de la picioare respirînd bucuroase din sandale şi cu nişte pahare de băutură în faţă. Se aude cum clincăne gheaţa pusă în pahar şi, la o masă mai încolo, un grup de tamburaşi, rătăciţi de la un festival de muzică local, cîntă pentru plăcerea lor o melodie superbă, într-un cor perfect armonizat, de patru voci bărbăteşti. Cînd o vedem, redevenim pentru cîteva secunde cei de-acolo şi de atunci. E perfect. *E vacanţa.*

Elena Udrea vrea să organizeze un circuit al herghelliilor

Ministrul Turismului, Elena Udrea, a declarat sîmbătă că intenţionează să organizeze un circuit al herghelliilor din România, cu scopul de a promova turismul românesc şi de a atrage cît mai mulţi turişti. „Sînt pentru a doua oară în ultimele trei zile la o herghelie de cai. Poate fi un proiect turistic extrem de interesant. Încercăm chiar să organizăm cu sprijinul Ministerului Agriculturii un circuit al herghelliilor, prin care acestea să fie date în exploatare turistică“ – a declarat Udrea, prezentă sîmbătă la herghelia din Mangalia.

Ministrul Turismului a precizat că aceste produse ar trebui promovate în principal pe piaţa internă. „Nu cred că o să vină turistul străin special pentru herghelie, însă, dacă sînt deja prezenţi pe litoral, turiştii ar putea să vină la Mangalia pentru a face echitaţie sau ar putea asista la spectacole“ – a precizat Udrea.

Elena Udrea a îndrăznit chiar să încalece un cal, pe care l-a şi hrănit cu zahăr pentru ca acesta să se calmeze. Herghelia din Mangalia are peste 316 cai, iar o lecţie de echitaţie costă între 40 şi 60 de lei. Vineri noaptea, la Mamaia, a fost lansat, în prezenţa preşedintelui Traian Băsescu şi a Elenei Udrea, imnul turistic al României, compus de Marius Moga şi interpretat de Loredana Groza, Felicia Filip, Aurelian Temişan şi Smiley.

(Bloombiz, 3 mai 2009)

Declaraţii de ministru

● „Sper ca numărul turiştilor străini care vor veni în România anul acesta să crească în acest an cu cel puţin 10%, în urma campaniilor de promovare pe care le vom face. Am ales Parisul pentru debutul acestei campanii, pentru că legăturile României cu Franţa sînt foarte strînse. Bucureştiul era numit odată Micul Paris.“ (Paris, 5 iunie 2009)

● „Lucrăm la o lege a turismului pe care intenţionăm să o ducem în Parlament pînă la terminarea acestei sesiuni.Vom fi foarte nepopulari pentru operatorii din turism pentru că vor fi introduse sancţiuni noi, de la penalizări, pentru faptul că nu-şi deschid unităţile pe litoral pe 15 mai, pînă la amenzi pentru că nu respectă obligaţiile pe care le au faţă de clienţi şi faţă de nivelul de clasificare.“

● „Nu poţi să pretinzi turistului să meargă pe litoral în extrasezon cînd, la noi, hotelurile sînt închise pînă pe 1 sau chiar 15 iunie. Nimeni nu vine pe litoral să trăiască ca (sic!) în filmul *Shining,* unde atmosfera este sumbră, totul este pustiu şi gunoaiele zboară pe plajă.“ *(Bloombiz,* 10 iunie 2009)

● „Daţi-vă la o parte, că acum sînt chiar pe cai mari!“

(Elena Udrea, ministrul Turismului)

Filip FLORIAN

Delta Dunării albastră, mov şi verde

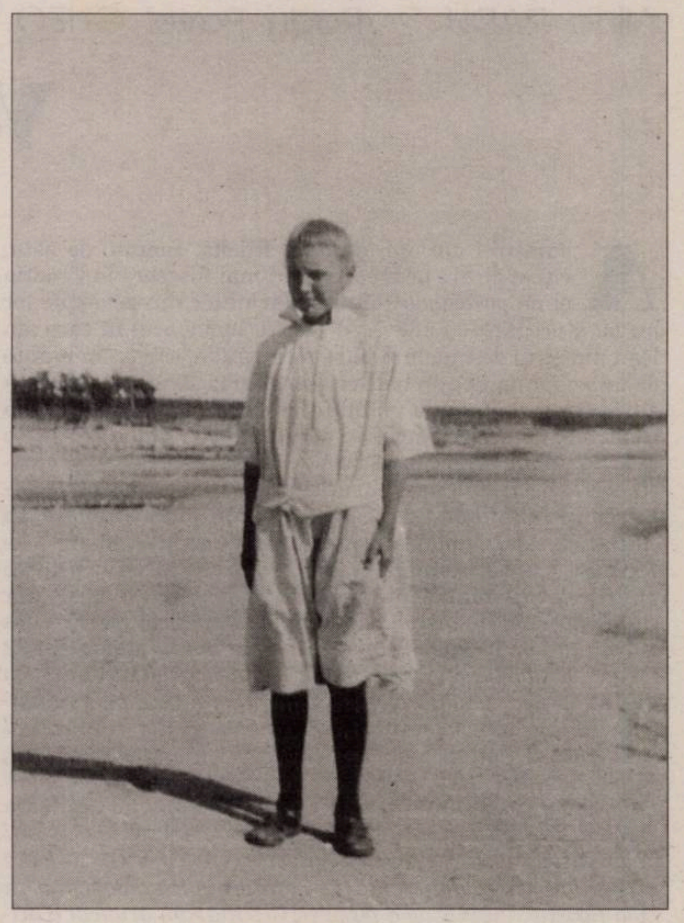

Nenorocirea s-a întîmplat pe la zece fără un sfert. Seara. După ce descoperisem încă de la prînz, golind rucsacul şi scotocind prin cort, că mi-a rămas un singur pachet de ţigări. Jalnic e că, înainte de-a arunca ultimul chiştoc (şi de-a-l strivi cu cizma), mă amăgisem ore întregi că voi fuma mai rar, cu un fel de raţie. Şi n-am izbutit, fireşte, pentru că timpul, în Deltă, s-a lungit, fără măsură, de cîţiva ani, s-a tot umflat şi s-a lenevit de cînd peştele a început să dispară.

Cum era sfîrşit de octombrie şi senin sticlă, se lăsase un frig colţos. Cu haine groase, am tropăit pe mal neatent la lansete şi la sunetele apei, am ronţăit doi pumni de seminţe şi am încercat să mă conving că dimineaţa, cînd urma să strîngem tabăra, nu e departe. La lumina lanternei şi la capătul unei săptămîni de pescuit, am răscolit iarăşi bagajele, fiindcă totdeauna se ascund lucruri neştiute într-un mare balamuc. N-am găsit ce căutam, dar am dat peste nişte bomboane cleioase, cu mentă, risipite printre medicamente. Nişte porcării. Apoi, cînd a trecut de unsprezece (sau doar mi s-a părut), m-am suit în barcă.

Altfel, ca să ştiţi, un prieten adevărat nu moţăie cînd e lună plină şi nici nu ţine teorii anti-tabagice pe grinduri pustii. Ernest s-a urcat şi el în barcă, poate de mila mea, poate în amintirea zilelor în care fuma ca turcul, poate de dragul nopţilor în care, tihnit, încă visează cum trage dintr-o ţigară nesfîrşită. Am ieşit în mijlocul Dunării fără zgomot, am privit în susul şi în josul apei, am şuşotit o vreme, nu mult, neştiind încotro s-o apucăm, către focul care se zărea la vale, cam la doi kilometri, sau către satul aflat în cealaltă parte, la o distanţă de trei ori mai mare. Tot aşa, ca să ştiţi, prietenii au cîteodată păreri diferite, iar mirajul tutunului, printre sălcii şi întinderi de stuf, e de neîmblînzit. Am pornit, aşadar, pe curent, eu – încrezător şi grăbit, el – sigur că facem o prostie. Iar punctul acela mic, gălbui a tot crescut, pînă cînd n-a mai fost doar un punct sau o pată licăritoare, ci un foc în toată regula. Aşa, din barcă, de la zece metri de mal, am dat bună seara şi am vorbit cu oamenii trîntiţi în iarbă. Erau nefumători. Toţi. Ce oameni!

Cît am vîslit spre sat, un ceas, un ceas şi jumătate, luna s-a ridicat în vîrful cerului. Era al naibii de frig, simţeam mai ales la brîu şi la ceafă, dar frigul n-a fost în stare să încurce socotelile lunii. Şi luna, jur, s-a apucat de scamatorii. Mai întîi a acoperit Dunărea cu o pulbere aurie, scînteietoare, pe urmă a făcut ca doi copaci uscaţi, încă în picioare, să pară un moş şi o babă stînd la taclale, ne-a scos în cale o lebădă cenuşie şi nişte cai încinşi de-a binelea, alergînd, a dat vîntului puterea să poarte foşnetele bălţii, ţipetele păsărilor de noapte şi mirosul izmei, a şters din mintea noastră şi din peisaj toate păcatele Deltei de azi (invazia motoarelor, a gunoaielor, masacrul făcut de braconieri, cîte şi mai cîte). Pe deasupra, în timpul acela lung, umflat şi leneş, timpul în care eu vîsleam, iar Ernest stătea tolănit în coada bărcii, cred că luna a reuşit un număr de iluzionism uimitor. Ne-a făcut fericiţi.

Mai tîrziu, după ultimul cot al Dunării, Mila 23 a apărut în sfîrşit. Fiind la rame, stăteam cu spatele către sat, aşa că l-am văzut pe prietenul meu săltîndu-se pe banchetă şi arătînd cu degetul. A spus doar atît: Las Vegas! Las Vegas, nenică! M-am răsucit şi am dat cu ochii peste o mulţime de lumini albastre, mov şi verzi, care se aprindeau şi se stingeau ritmic, ca la o reclamă uriaşă. A fost un şoc. Electric.

Abia în dreptul becurilor acelora zvăpăiate am cercetat locul în toată oribilitatea lui. O pensiune scumpă şi urîtă, un gard pieptos ca un buldog, o alee cu dale pe digul de pămînt, un podeţ din fier forjat, un ponton cu felinare, băncuţe şi balustrade lucioase, iar jos, aliniate ca la carte, şase şalupe vînjoase, un fel de jeepuri fără roţi. Deasupra trona firma mare, multicoloră, apucată de streche. Flashurile aruncate din secundă în secundă treceau Dunărea la vechea cherhana, ca să fie limpede că nici acolo nu mai e ce-a fost, ci un hotel adormit. Dincolo de miezul nopţii, pensiunea părea o fondantă pe colivă. Am străbătut satul pe mijlocul apei, cît să-l pot privi în voie. Dacă în urmă cu opt ani nu exista nici o casă cu etaj, acum sînt cu zecile, dacă la fiecare poartă erau priponite bărci de lemn şi numărai cinci-şase motoare, acum e pe dos, parcă lotcile au ajuns piese de muzeu. În rest, fiindcă şi înălţimea contează pe lume, s-au ivit o antenă gigantică şi un hotel cu cinci niveluri, ca la munte.

Am ajuns la cîrciumă chiar cînd tanti Mariţa punea lacătul la uşă. Căsca de zor, dar s-a întors din drum şi mi-a vîndut tot ce-am vrut. Am fumat trei ţigări la rînd, pe bolovanii de la mal. Cîndva, nu ştiu la a cîta ţigară, Ernest mi-a zis: bă, ce-am îmbătrînit!

Turism rural în vremuri de criză

– interviu cu Maria STOIAN, directoarea Asociaţiei Naţionale de Turism Rural şi Ecologic (ANTREC) –

ANTREC a împlinit anul acesta 15 ani de la înfiinţare. Cum aţi proiectat asociaţia şi ce a ajuns ea să reprezinte în turismul românesc de azi?

Ideea înfiinţării unei asociaţii de turism rural, ecologic şi cultural la nivel naţional a apărut după ce am avut ocazia să cunosc experienţa din domeniu a altor ţări europene.

În anii 1992-1993 am fost invitată la cîteva reuniuni ale EuroGites (Federaţia Europeană de Turism Rural), unde am cunoscut reprezentanţi ai turismului rural din Franţa – Gites de France, Germania, Belgia. Am văzut că, în aceste ţări, proprietarii de pensiuni erau organizaţi la nivel naţional, pentru a face lobby şi pentru promovare. Pe de altă parte, am fost invitată şi în SUA, prin USAID. Acolo am văzut cît sînt de importante asociaţiile profesionale din turism: ASTA (American Society of Travel Agence) şi Asociaţia de Ecoturism.

În România de-abia apăruseră primele pensiuni agroturistice, nu existau reglementări în domeniu şi de aceea, cu un grup de inimoşi, de pasionaţi ai turismului rural, am organizat întîlnirea de înfiinţare, pe 28 august 1994, la Moieciu.

ANTREC a reuşit ca, la 15 ani de la înfiinţare, să fie recunoscută pe plan naţional şi internaţional ca un lider în dezvoltarea turismului rural românesc, în încurajarea conservării ecologice şi a păstrării culturii tradiţionale româneşti. Avem un parteneriat constant cu Ministerul Turismului şi Ministerul Agriculturii, dar colaborăm pe diverse probleme şi cu alte organisme guvernamentale şi neguvernamentale. În ţară sîntem membri FPTR, Camera de Comerţ şi avem o colaborare foarte bună cu ANAT, iar la nivel european sîntem membri EuroGites.

Care e, de fapt, conceptul de bază al asociaţiei pe care o conduceţi?

Conceptul de bază al ANTREC este acela de a identifica şi promova potenţialul turistic rural, pe de o parte prin sprijinirea membrilor săi (proprietari de pensiuni), iar pe de altă parte prin promovarea conceptului de turism rural, a satului românesc ca destinaţie turistică. Realizarea acestui obiectiv general are în vedere organizarea unor cursuri de pregătire profesională pentru gazde, agenţii de turism rural, dar şi seminarii, cursuri de scurtă şi lungă durată, schimburi de experienţă cu organizaţii similare din ţară şi din străinătate. De asemenea, se organizează campanii de publicitate pentru unităţile clasificate şi omologate, incluse în reţea, prin mass-media şi prin participarea la evenimente specifice importante, atît pe plan intern (regional şi naţional), cît şi extern (tîrguri şi burse de turism), cu o ofertă diversă.

Promovăm o serie de programe tematice („Trăieşte natural", „Natură şi cultură", „Pe urmele lui Brâncuşi", „Drumul vinului", „Incursiune în Ţara brînzeturilor", „Sănătate şi răsfăţ") şi festivaluri cu specific rural („Festivalul Păstrăvului", „Festivalul Secerişului", „Răvăşitul Oilor" ş.a.). În Duminica Floriilor sărbătorim Ziua Naţională a Turismului Rural, ocazie cu care lansăm în fiecare an concursul „Margareta de Aur".

Ce înseamnă pentru ANTREC, dar şi pentru alţi actori din industria turismului, reînfiinţarea Ministerului Turismului?

Consider că este binevenită reînfiinţarea Ministerului. Problemele cu care se confruntă turismul, în general, şi cel rural, în particular, sînt diverse, multe sînt de resortul altor ministere şi altfel se discută la nivel de ministere.

Sperăm ca, în perioada următoare, problemele cu care se confruntă proprietarii de pensiuni să fie soluţionate cu sprijinul Ministerului Turismului (reducerea taxelor pentru obţinerea avizelor şi uşurarea înscrierii unei pensiuni în circuitul turistic).

Conduceţi, de cinci ani, şi o revistă dedicată turismului ecologic şi cultural, Vacanţe la ţară. *Care este publicul-ţintă al acestei reviste, ce ecouri aveţi?*

Revista a fost o idee pe care am avut-o încă de la început, dar pe care am reuşit să o pun în aplicare numai în urmă cu cinci ani. Revista se adresează iubitorilor de natură, de călătorii, de turism, în general, precum şi celor care practică turismul rural sau care intenţionează acest lucru. Este adevărat că noi ne orientăm mai mult pe partea de turism rural, de aici şi titlul revistei, dar încercăm să acoperim o arie cît mai mare a ceea ce înseamnă turism în ţara noastră.

În paginile revistei prezentăm pensiuni care fac parte din ANTREC, dar şi obiective turistice – mănăstiri, cetăţi, case memoriale, arii protejate etc., în rubrici cum ar fi „Călător prin România", „Lada de zestre", „Pagina cu bunătăţi", „Oaspeţi de suflet". O altă componentă importantă o reprezintă festivalurile organizate de asociaţie şi la care participăm din postura de parteneri media, pentru ca turiştii să vadă exact ce presupune o astfel de manifestare şi, eventual, să meargă la următoarea acţiune de acest fel.

Cei interesaţi pot găsi unele dintre informaţiile care apar în revistă şi pe site-ul nostru – www.vacantelatara.ro sau în Scrisoarea editată periodic, înscrierea făcîndu-se tot pe site.

Există şi o componentă internaţională ANTREC prin EuroGites? Ne puteţi vorbi despre ea?

Sîntem membri din 1994, de la înfiinţare, am găzduit şi o Adunare Generală a EuroGites şi o conferinţă internaţională în 2004, odată cu aniversarea a 10 ani ANTREC. Intenţionăm ca şi în această toamnă să organizăm, împreună cu Ministerul Turismului, o conferinţă europeană. Am avut onoarea să conduc EuroGites timp de doi ani de zile, în anii 1997-1999, poziţie din care am putut să fac cunoscute mai uşor atuurile turismului rural românesc. Fiind membri EuroGites, avem ocazia să fim la curent cu noutăţile şi tendinţele din acest domeniu la nivel european.

Într-un editorial, îl citaţi pe Klaus Ehrlich, preşedintele EuroGites: „turismul şi vacanţele sînt o parte din stilul de viaţă al cetăţenilor europeni – aceştia îşi pot reduce cheltuielile cotidiene atunci cînd le scad veniturile, dar vor continua să călătorească, numai că vor face acest lucru cu un buget mai mic". Credeţi că des pomenita criză va ajuta turismul rural?

La ultima reuniune EuroGites, care a avut loc în Elveţia în luna mai, s-a ajuns la concluzia că această criză financiară este o oportunitate pentru turismul rural, nici o ţară europeană nefiind afectată negativ de criză şi nu s-a resimţit o scădere a numărului de turişti. Cîteva exemple concludente în sprijinul acestei afirmaţii ar fi faptul că, în Austria, Farm Holidays (vacanţele la fermă) au cu 30% mai multe rezervări decît înaintea declanşării crizei economice, în special din Germania. În Franţa situaţia este similară, o particularitate fiind faptul că nu se mai pleacă foarte departe de casă. În Anglia s-a constatat o creştere a sejururilor, însă cu o frecvenţă mai redusă, iar în Elveţia, deşi sejururile s-au scurtat puţin, se solicită tot mai mult vacanţele la fermă. La fel ca şi la noi, în Ungaria se organizează foarte multe tîrguri şi festivaluri cu specific tradiţional, iar turismul rural nu a avut de suferit deocamdată. Vacanţele la ţară rămîn în continuare în topul preferinţelor europenilor.

a consemnat Simona SORA

Constantin VICĂ

Acest oraş e în grija locuitorilor săi

Două evenimente au deschis vara în Bucureşti: „Noaptea Albă a Galeriilor“ şi „*Street Delivery*“. „Noaptea Galeriilor“ a ajuns la a treia ediţie, iar „*Street Delivery*“ a închis strada pentru maşini şi a deschis-o pentru oameni, pentru a patra oară. Sînt evenimente care dezvoltă un cîmp cultural nou, în care participarea şi interacţiunea sînt termenii de bază. Totul pentru redobîndirea spaţiului public şi a spaţiilor de reflecţie publică. Aceste evenimente dau sens unor comunităţi spontane, ele combină elemente sociale, culturale şi ideologice care în general sînt slab reprezentate în oraş. Accentul pus pe colaborare şi reţea – ambele sînt evenimente de reţea, cu participanţi care se auto-coordonează, nu sînt centralizate şi fixate într-o singură direcţie – le transformă în instituţii temporare, în care regulile se pot rezuma simplu: deschidere şi acces liber. În acest an, cele două evenimente-platformă s-au intersectat în seara de vineri spre sîmbătă, cînd traseul propus de „Noaptea Galeriilor“ a inclus şi strada Verona, unde se aflau cîteva dintre spaţiile de expunere. Aceste platforme îşi dovedesc vitalitatea într-o zonă culturală în care nici statul şi nici domeniul privat nu excelează. Sînt interstiţii sociale care vor genera următoarea mutaţie culturală a oraşului. Într-o retorică a crizei, aceste două evenimente, un mix de solidaritate şi interes cultural privat, demonstrează că economia înrederii e singura funcţională.

Reţeaua invizibilă a lumii vizuale

„Noaptea Albă a Galeriilor“, desfăşurată în noaptea de vineri (12 iunie) spre sîmbătă, a ajuns la a treia ediţie. Dacă nu poţi ajunge la toate spaţiile de expunere înseamnă că platforma s-a extins, depăşind cadrul comunităţii artistice: 28 de spaţii deschise, proiecţii de filme în aer liber şi peste 100 de artişti au compus traseul nopţii albe. Eu am început călătoria de la *Atelier în tranziţie*, un spaţiu temporar, într-un subsol de pe Edgar Quinet. La intrare, pe zidurile dintre două blocuri, street-artiştii (IRLO, ZangaKid) erau la muncă. Peste stradă, la Centrul de Introspecţie Vizuală, puteai vedea expoziţia „Am dubii“, o serie de filme video ale artiştilor Jesse Jones şi Declan Clarke, curator: Ştefan Tiron. Nu puteai să nu remarci vocile şoptite care citeau din Manifestul Partidului Comunist. La CIV puteai să faci o călătorie audio prin zonă (parte a proiectului „Ars Telefonica“ de anul trecut, prin care s-a lansat Centrul) sau să participi la lansarea catalogului „Ars Telefonica“. La un an după lansare, coerenţa acestui spaţiu non-comercial de expunere, unitatea vizuală şi deschiderea către arta contemporană din estul european fac din el un proiect special şi reuşit.

Am continuat traseul spre „UNA Galeria“, unde erau expuşi premianţii Universităţii Naţionale de Arte din Bucureşti, promoţia 2008-2009. Din păcate, lucrările erau expuse (la) comun, într-o configuraţie care cu siguranţă nu putea fi opera unui curator: genuri, tehnici, intenţii şi atitudini diferite reunite fără nici un concept, în acelaşi spaţiu. La ALERT Studio, aflat la o stradă distanţă, oamenii socializau în faţa celor două cămăruţe cu instalaţii şi lucrări (artişti: Emanuel Borcescu, Alina Buga, Cătălin Burcea, IRLO, NOPER). Pe Christian Tell s-a deschis acum cîteva luni spaţiul Laika, o galerie într-o cameră. Am vizitat expoziţia lui Dan Beudean, o lume cu accente mistice şi ironice, cu instalaţii din obiecte reciclate, colaje şi intervenţii pe lucrări existente de design interior comunist.

Călătoria a continuat la galeria H'art unde expoziţia de „pictură obsedată de centralitate“ a Ancăi Mureşan, „Pînă la urma zilelor“, e una dintre cele mai plictisitoare văzute în acea noapte. La *point contemporary*, expoziţia „lih“ a lui Gili Mocanu, chiar dacă e prezentată într-un mod inovator, e probabil

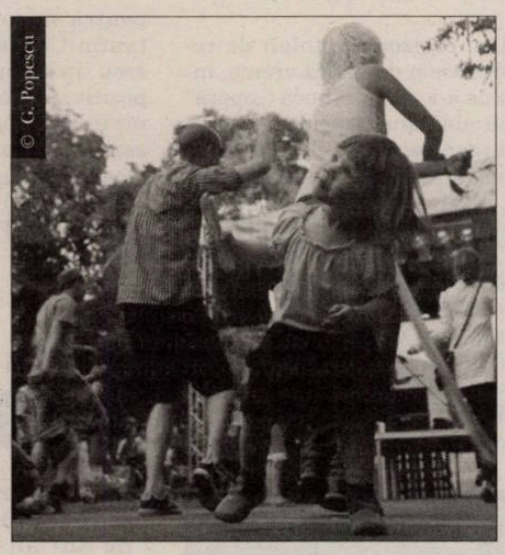

la fel de plictisitoare. *point contemporary* e o galerie comercială nouă, pe două niveluri (Strada Icoanei, nr. 15), cu o atitudine *glamour* pentru colecţionarii care tocmai se nasc şi în România. La Galeria Posibilă au fost proiectate trei piese video-art: *Bob's your uncle* (Nicu Ilfoveanu & Michele Bressan), *A.S.B.T* (Matei Bejenaru) şi *Felicia spune* (Răzvan & Irina Botea), se bea socată şi se mînca budincă cu cireşe şi căpşune. Am ajuns la Paradis Garaj (un spaţiu alternativ într-un fost garaj pe strada Batiştei, organizat de Claudiu Cobilanschi şi Ştefan Tiron) unde tineri şi adolescenţi schimbau colecţii de surprize Turbo şi sărbătoreau un revelion ad-hoc. Am lăsat party-ul în urmă şi am ajuns la Cărtureşti, unde se află prezentat conceptul pavilionului românesc de la Bienala de Arhitectură de la Veneţia de anul trecut: *Bolt*, sau scaunul în trei picioare.

Am încheiat traseul pe lîngă Gara de Nord, la Galeria Andreiana Mihail. Expoziţia „Nimic mai de preţ ca valoarea zilei“ (artişti: Adrian Ghenie, Ion Grigorescu, Ciprian Mureşan, Mona Vătămanu şi Florin Tudor, curator: Magda Radu) examinează trecutul comunist din mai multe puncte de vedere şi prin optica unor artişti din generaţii diferite, utilizînd medii diferite. Montajele fotografice şi litografiile lui Ion Grigorescu, *Manifestul Partidului Comunist în păsărească* (Ciprian Mureşan) şi instalaţia video a Monei Vătămanu şi a lui Florin Tudor sînt cîteva lucrări care nu trebuie ratate.

Îmi pare rău că nu am ajuns la Galeria 29 (într-un bloc de la capătul oraşului) – un proiect al artistului Mircea Nicolae, la Centrul Naţional al Dansului – un *performance* de Manuel Pelmuş şi „Cartea cu desene“, şi nici la Galeria 26 unde expunea Nicolae Comănescu *3 în 1: Muştar, Cenuşă & Noroi*. În aceeaşi noapte a fost lansat site-ul www.memoriecolectiva.org care vrea să reunească amintirile anilor 1950-2000 într-un „aer de familie“. Au fost proiectate imagini din colecţie la Muzeul Ţăranului Român şi pe faţada Teatrului Naţional de Operetă.

„Noaptea Albă a Galeriilor“ e un eveniment necesar pentru stabilirea unei reţele active de artişti, curatori şi public în Bucureşti. Cele 28 de spaţii de expunere sînt de două ori mai multe ca anul trecut şi probabil mai puţine ca anul viitor. Această platformă, iniţiată de Suzana Dan şi Silvia Rogozea, face posibil un mediu de interacţiune în Bucureşti, pe care altfel nici administraţia publică, nici mediul privat nu-l pot oferi.

Spaţiul public reinventat

„*Street Delivery*“ ar trebui să se întîmple săptămînal, nu doar pe 12, 13 şi 14 iunie. Ajuns la a patra ediţie, e o platformă care militează pentru recîştigarea spaţiului pietonal şi transformarea străzii Arthur Verona într-o axă culturală a oraşului. Mixul de patrimoniu, producţie contemporană, inovaţie, solidaritate, concerte şi arta străzii este revigorant într-un Bucureşti pierdut din punct de vedere urbanistic. Avînd la un capăt librăria Cărtureşti (care, pe zi ce trece, devine un centru cultural complex găzduind spaţii expoziţionale, librărie, ceainărie şi terasă cu verdeaţă) şi în celălalt – parcul Grădina Icoanei, lîngă care a fost amplasată o scenă, „*Street Delivery*“ a adunat pentru trei zile cele mai diverse stiluri de viaţă şi de expresie.

Carte, dar şi biciclete. În grădina Cărtureşti s-a organizat o bibliotecă în aer liber, unde puteai citi o carte la umbră sau puteai primi *stickere* şi manifeste anarhiste. De altfel, o parte dintre cărţi aveau ca temă anarhismul. În acelaşi spaţiu exista şi un *free shop*, loc în care puteai face trocuri instant sau pur şi simplu lăsai obiecte culturale şi luai altele (CD-uri, cărţi, haine, electronice). Pe stradă exista şi un atelier de legătorie manuală pentru cei pasionaţi de epoca Gutenberg, dar şi spaţii amenajate pentru lectură: lîngă expoziţia de bandă desenată, unde copiii răsfoiau intens cărţile, sau la un vechi *pick-up* unde sîmbătă *Alice în Ţara Minunilor* făcea o audienţă de invidiat. Sîmbătă şi duminică mai mulţi poeţi (Marius Ianuş, Cosmin Perţa, Teodor Dună), la invitaţia lui Răzvan Ţupa, au compus poeme relaţionale: vorbeai cu poetul şi acesta îţi scria poemul. *Vis-à-vis* era o mică scenă *electro*, iar la cîţiva paşi street-artişti umpleau, pentru al patrulea an, zidurile. În acest an, pe zidul clasic va sta tolănit chiar omul contemporan. Noi şi noi tipuri de biciclete străbăteau strada, vedeta fiind un Pegas roşu, ca-n copilăria ultimilor ani comunişti, a primilor ani capitalişti. Diferite organizaţii care militează pentru mersul pe bicicletă (Portocala mecanică, Bate şaua să priceapă iapa) erau prezente şi împărţeau informaţii despre rolul bicicletei în viaţa urbană.

O casă în stradă, cu pat, cadă, dulapuri; teatru de păpuşi şi teatru relaţional de obiecte; un tip cîntînd la acordeon; spaţiu verde de pe care puteai călca doar descălţat. Trebuia doar să întorci privirea şi ajungeai în reprezentări diferite ale spaţiului public. Oameni dansînd, oameni jucîndu-se cu focul, oameni jucîndu-se toate jocurile copilăriei (Ţările, leapşa etc.), saltimbanci şi clovni, pompieri şi îngeri în icoane vesele. În grădina Ordinului Arhitecţilor au existat în fiecare zi sesiuni gastronomice *(Circulinar)*, cu bucătari amatori, dar de a căror mîncare te îndrăgosteai iremediabil. Din loc în loc diferite expoziţii de arhitectură, urbanism sau *landscaping*. Am făcut o călătorie în timp urmărind instalaţia cu diferite planuri urbanistice din ultimii 150 de ani ai Bucureştiului *(Urban Time Travel)*. Am făcut o călătorie în prezent cu instalaţiile din materiale reciclate, semnal asupra sub-ecologizării oraşului. Aproape de scenă au existat standuri cu haine vintage, dar şi cu obiecte de antichităţi, semn că o cultură a reciclării poate funcţiona la orice nivel.

Băutura străzii a fost limonada, iar banii colectaţi vor fi donaţi Spitalului „Marie Curie“ pentru copiii bolnavi de cancer. Duminică seara a avut loc concertul *Biluna Jam Session* al copiilor de la Centrul Comunitar pentru Educaţie şi Artă Activă laBOMBA din Rahova, un concert jazz cu influenţe orientale. Momentul în care copiii au cîntat la un xilofon imens nu poate fi uitat. De aceea cred că primul rezultat vizibil, pînă la deschiderea permanentă a străzii Verona, este acest climat solidar, în care trocul, dăruirea, atenţia şi respectul diversităţii reinventează un oraş. „*Street Delivery*“ părea o utopie acum patru ani. Astăzi e o instituţie alternativă a spaţiului public din Bucureşti.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Primăvara, la Sibiu

În viaţa teatrală românească – şi, încet-încet, în cultura teatrală românească (noţiuni adeseori disjuncte, din păcate) –, ideea de festival a început să capete nu doar contur, ci şi consistenţă. Se dovedeşte, astfel, din nou, valabilitatea adagiului „Nevoia te învaţă“: cînd nu a mai avut bani pentru turnee, cînd a constatat că „ordonatorul de credite“, oricare ar fi el, e mai sensibil, adică mai darnic, la „eveniment“ decît la producţia curentă, cînd, în fine, a descoperit că oricît de proastă i-ar fi stagiunea, festivalul îi salvează imaginea „managerială“ în ochii ziariştilor şi chiar ai criticilor, tot directorul de teatru cu un minimum de inventivitate s-a pus pe (re)făcut defilări de spectacole. Mai bune sau/şi mai proaste. Iar cînd a observat că, îndesindu-se acestea (defilările, nu spectacolele) peste măsură, comentatorii devin mai pretenţioşi, mai greu de mulţumit şi, cumnecum, mai pricepuţi (lăudătorii fără rezerve de la începuturi s-au rărit pînă spre dispariţie, în ziua de azi), acelaşi director inventiv – personaj generic, sper că se înţelege asta – s-a pus pe învăţat, pe studiat ograzile vecine, mai bine utilate, pe căutat colaboratori experimentaţi ş.a.m.d., izbutind să transforme destul de monotonele şi oarecum informele parade iniţiale în mici (sau mari) întîmplări teatrale cu fizionomie caracteristică, ofertă variată, punct culminant şi deznodămînt. Cu alte cuvinte, într-un fel de scenariu *sui generis*, avînd desfăşurare autonomă (pînă la un punct, şi automată), personaje principale şi secundare (toate, la fel de necesare) şi, în general, o viaţă independentă de aceea a teatrului-gazdă (pe care îl parazitează, totuşi, cu blîndeţe). Ceea ce, una peste alta, e bine.

E bine chiar şi privind lucrurile dintr-un unghi mai puţin obişnuit. De exemplu, din unghiul aceluia care, neputînd, din diverse motive, să urmărească pas cu pas desfăşurarea festivalului, îşi poate da seama de calitatea de ansamblu a reuniunii fie şi după numai cîteva reprezentaţii văzute. Ori chiar după una singură, cum mi s-a întîmplat mie anul acesta cu Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu. Cum zonele de interes major se situau, pentru mine, în perioade discontinue, îmi făcusem „judiţioasa“ socoteală, vorba lui Caragiale, că mă voi plimba între Bucureşti şi Sibiu în funcţie de acestea – şi fără probleme. Probleme, din nefericire, au existat însă – cele majore, în orarele şi „prestaţiile“ SNCFR, dar asta e altă poveste –, aşa încît, pînă la urmă, a trebuit să mă mulţumesc cu un singur spectacol. Dar ce spectacol!

Despre Eimuntas Nekrošius, regizor lituanian de renume internaţional, auzisem şi citisem de multă vreme, încă dinainte de 1989, dar ocazia de a-i vedea munca („opera“ s-ar potrivi mai bine) mi s-a ivit abia anul trecut, la excepţionalul Festival Shakespeare, organizat de Emil Boroghină. Trei spectacole – *Macbeth*, *Hamlet* şi *Othello* –, subtil asemănătoare şi totuşi diferite mi-au revelat atunci un artist deopotrivă lucid şi sensibil, cu „viziune“ copleşitoare şi mijloace sofisticate, apelînd nu atît la înţelegerea raţională, cît la empatie: senzorială, senzuală, sentimentală, spirituală. Credeam că ştiu totul despre Nekrošius. Acum, la Sibiu, *Livada de vişini* de Cehov mi-a arătat alt chip al regizorului – un chip purtînd, anume, masca lui Cehov: crud şi melancolic, ironic şi trist. Timp de peste patru ore, cît a durat spectacolul (patru ore şi patruzeci de minute, mai exact!), pe scenă s-a născut şi a pierit o lume, o lume a cărei existenţă, aproape neîntrerupt ritmată de muzică, te făcea, succesiv şi uneori concomitent, să plîngi şi să rîzi, dar mai ales să simţi înţelegînd şi să înţelegi simţind şi oamenii, şi viaţa, şi moartea, şi dragostea, şi ce înseamnă *niciodată*. Un spectacol din rasa extrem de rară a acelora care te împacă şi cu alţii, şi cu tine, şi, mai ales, cu teatrul.

© Scott Eastman

„Metamorfozele“ lui Purcărete

Cu acest unic spectacol, festivalul de la Sibiu a devenit, pentru mine, un moment crucial al stagiunii, iar Constantin Chiriac, directorul şi selecţionerul festivalului, un erou (în sensul literar-teatral al cuvîntului, fireşte) nu doar pozitiv, ci şi exemplar. Pînă şi faptul (despre care am pomenit în articolul trecut) că frigul şi ploaia m-au împiedicat să asist la o reprezentaţie pentru care venisem special (*Metamorfozele*, după Ovidiu, în regia lui Silviu Purcărete – vezi şi fotografia) nu a mai însemnat, în context, decît un ghinion minor. Pentru că, deşi rareori, cu o floare se poate face primăvară.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andrés Barba, *Sora Katiei*, traducere din limba spaniolă de Luminiţa Voina-Răuţ, postfaţă de Adriana Popescu, Editura Vellant, 2009.**

Andrés Barba e un scriitor spaniol tînăr, cu vreo şase romane la activ. Cel mai recent – *Mîinile mici* (2008) – l-ar interesa probabil foarte tare pe Filip Florian, autorul *Degetelor mici*. În afară însă de această potriveală a titlurilor, nu cred că se mai poate face vreo apropiere între cei doi prozatori. Cu siguranţă nu la nivelul scriiturii, pentru că Andrés Barba nu e un calofil, ci un cuviincios frust. Criticii spanioli vorbesc, în privinţa lui, de un ton autentic şi de un stil realist – ceea ce nu-i puţin lucru, bineînţeles, dar nici întotdeauna destul.

De pildă, în cazul romanului *Sora Katiei*, unde autorul propune un joc de-a ingenuitatea atît de „autentic“ şi de „realist“ încît frazele lui uită să se mai joace. Rezultatul: o ingenuitate rece şi impersonală, de o acurateţe rareori provocatoare.

Ingenua este, fireşte, sora Katiei. Împlineşte 14 ani şi, spre deosebire de celelalte personaje, nu are un nume al său, ci doar pe acesta, „mediat“; ea se consideră urîtă, iar lumea o consideră înceată la minte; îi place să se uite la documentarele TV despre animale şi la turiştii din Plaza Mayor; are o mamă prostituată, o bunică atinsă de Alzheimer şi o soră, Katia, care, dedîndu-se prostituţiei şi drogurilor hard, face şi mai apăsător aerul general de decădere al lumii povestite; de asemenea, ingenua visează să se regaleze cu un pahar de suc de roşii, vis ce-i va fi împlinit (nu fără complicaţii) de un tînăr anglofon, purtător al unui ecuson pe care scrie: „Isus te iubeşte“. Restul e nu atît candoare, cît tristă decenţă.

Sora Katiei ar fi putut să fie un roman minunat, dar nu reuşeşte să fie decît unul cuminte, viciat de scriitura sa corectă şi neutră.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Maturitate

● **Luna Amară, *Don't Let Your Dreams Fall Asleep*, 2009. Distribuit împreună cu revista *Sunete*.**

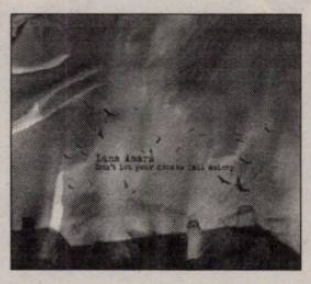

Există un vechi proverb amero-indian (sau, dacă nu există, ar trebui inventat acum) care spune că „luna e amară cînd ploaia e departe“. Cu proverbele, chiar şi inventate, nu e bine să te pui. Cu amero-indienii, cu atît mai puţin. Cel mai bine ar fi să le dai dreptate şi, cu tot neajunsul feţei tale palide, prea puţin obişnuite cu bizonii, lupii şi ploaia, să vezi că luna e într-adevăr mai amară ca oricînd, şi asta în ciuda tuturor acelor meteorologi care ne flutură la răstimpuri codurile lor galbene. Indienii ar şti, de bună seamă, ce e cu luna asta atît de amară, dar, cum rezervaţiile lor se află cam departe de aici, nu ne rămîne decît să ne bizuim pe propriile presupuneri. Nu-i exclus ca această amărăciune a lunii, una mai plină ca niciodată, să n-aibă de-a face cu ploaia, ci mai degrabă cu realităţile secetoase de pe aici. E foarte posibil ca atunci cînd lucrurile se urnesc greu, se prefac că se urnesc sau nu se urnesc deloc, lucrurile să devină împovărătoare, iar soluţiile – puţine. În definitiv, atunci cînd muzica – să zicem – se complace să bată pasul pe loc, se ascunde pe scene tainice sau e împinsă de la spate în locuri îndoielnice, se poate întîmpla ca nişte oameni plini de talent – să zicem Mihnea Blidariu, Nick Fagadar, Sorin Moraru, Răzvan Ristea, Vali Deac sau, mai nou, Mihnea-Andrei Ferezan – să găsească drept refugiu melodia în esenţa ei simplă şi orgolioasă, să descopere melancolia ca supravieţuire demnă, să refuze orice fel de moment ludic trecător şi să se îndrepte, hotărît, pe calea pretenţioasă a demonstraţiei totale. Riscurile unui astfel de drum nu sînt puţine: vanitatea, pedanteria, excesul sau ermetismul stau la pîndă în preajma temelor grave, gata să le paraziteze la cea mai mică abatere. În astfel de construcţii laborioase, din care jumătăţile de măsură sînt excluse, singurul reazem rămîne sinceritatea, patima şi ardoarea, chestiuni fără de care orice lună, oricît de amară, ar fi amară degeaba. Or, această Lună Amară care, între timp, a ajuns la cel de-al treilea album al ei, s-a împlinit suficient încît să lumineze de una singură toate acele cotloane rămase în penumbră. Nu ştiu care ar fi părerea indienilor despre asta, dar la felul cum se aud lucrurile pe *Don't Let Your Dreams Fall Asleep*, frăgezite acustic, cultivate alternativ, subtile progresiv şi pasionale melancolic, amărăciunea pare sa-şi fi găsit dozajul corect de vitalitate, explozie ţinută sub control, eliberare presimţită şi stare meditativă. Mi-e greu să cred că ar putea exista voci acuzatoare, care să le reproşeze celor de la Luna Amară că au îmblînzit peste măsură chitara electrică şi au trimis-o pe un plan secund, ca vasal al sunetului acustic, cînd forţa, chiar dacă nu explicită, degajată de piese ca „Transitions“, „No Return“ sau „Floodmoses“ sugerează prezenţa celui mai pur şi mai virulent filon rock. Apoi, lirismul scotocitor al acestui album nu alunecă nici o clipă în păşunism, ci, susţinut îndeaproape de trompeta lui Mihnea Blidariu, călătoreşte, dincolo de enunţul iniţial, cel acustic-alternativ, într-o zonă pretenţioasă care îţi solicită, aproape total, simţurile, participarea afectivă.

Leagănul lăsat în suspensie, lătratul cîinilor, oraşul care se îndepărtează în înserare de pe „Little Sun“ este locul cel mai îndepărtat nostalgic în care Luna Amară au păşit pînă acum. Au reuşit asta, coborînd încet, piesă după piesa, în inima melodiei. O călătorie care, la o audiţie superficială, ar părea trenantă, abandonată pe o linie continuă, fără suişuri şi coborîşuri evidente, egală cu ea însăşi, cu starea de graţie anunţată de la bun început de „Into Another“ şi şlefuită pînă la perfecţiune de „Chihlimbar“. Odată intrat însă în cochilia acustică, poteca muzicală se adînceşte în ea însăşi, iar ascultările repetate te vor duce acolo pînă la acel leagăn însingurat, locul din care visele nu trebuie să dispară. Nu de inocenţă este vorba aici, nici măcar de amărăciune. Dacă au reuşit să parcurgă drumul ăsta pînă la capăt, un drum asemănător cu cel făcut de Urma pînă nu demult, nu se mai poate invoca altceva decît maturitatea. Aş vrea să găsesc un proverb amero-indian despre maturitatea unei luni amare, dar, sincer, în momentul ăsta, nu-mi trece nici unul prin minte. Sînt convins, de fapt, că nici nu mai contează.

PUBLICITATE

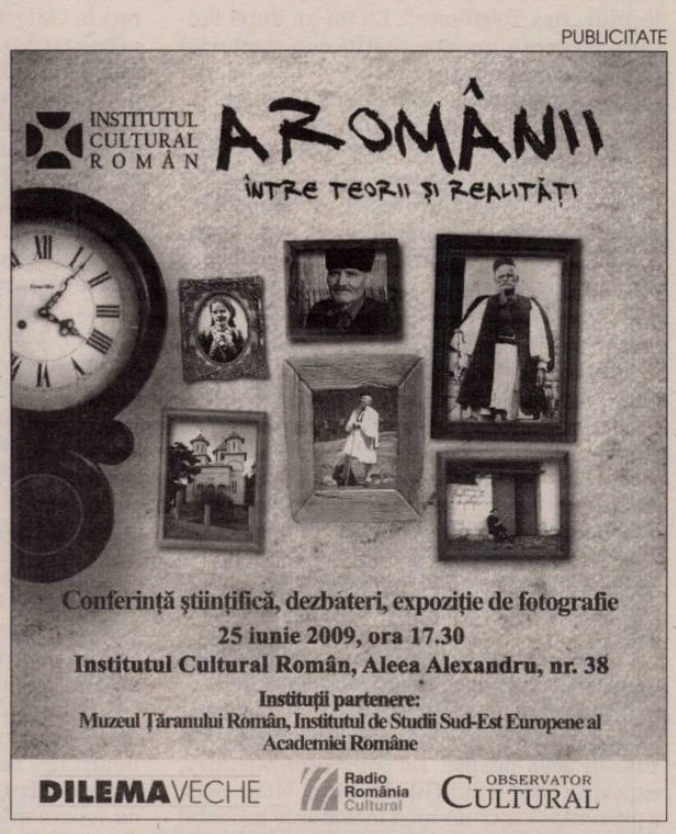

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Gustul ignoranţei – o întîmplare cu analfabeţi

● **Jean Teulé, *Mangez-le si vous voulez*, Julliard, Paris, 2009.**

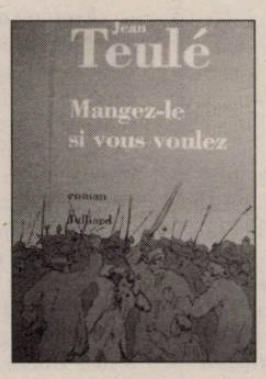

Lucrurile despre care scriu acum s-au petrecut în realitate, într-un sat din Franţa. Nimic nu anunţa oroarea ce avea să se deruleze timp de două ceasuri, într-o după-amiază de august a anului 1870. Ar fi putut fi o zi oarecare de tîrg, cu sute de oameni veniţi cu treburi sau doar gură-cască, e adevărat, pe o căldură cu adevărat înnebunitoare.

Imediat după prînz, Alain de Monéys, un tînăr aristocrat proaspăt ales în unanimitate adjunct de primar în satul vecin, ajunge la acest tîrg anual care se ţine în mica şi liniştita localitate Hautefaye, situată la limita departamentelor Perigord şi Limousin. Se bucură în sinea lui că se va întîlni aici cu toţi prietenii şi abia aşteaptă să facă cunoscut proiectul de asanare a unei mlaştini, pe care tocmai îl pusese la punct în cursul dimineţii. Mai avea de gînd să cumpere o junincă pentru o femeie nevoiaşă şi să ajute un vecin să-şi cumpere cele trebuitoare pentru repararea acoperişului distrus de un incendiu. Peste o săptămînă urma să plece pe front, în războiul franco-prusac. Ar fi putut evita recrutarea, fiind puţin şchiop, însă din considerente patriotice insistă să fie încorporat. E un tînăr educat, politicos, simpatizat de toată lumea, bine cunoscut în întreaga regiune, fără duşmani, cu o viaţă liniştită dusă la conacul părinţilor lui.

Deşi la tîrg e mai multă lume decît în alţi ani, şase, poate şapte sute de persoane, atmosfera pare mai puţin veselă decît de obicei. Căldura teribilă, seceta, care ţine de luni de zile, lipsurile cauzate de război şi spectrul ameninţător al foametei sînt subiectele principale de discuţie. La han, spiritele se mai înviorează odată cu sosirea ziarului local *L'Echo de la Dordogne*. Problema e că aproape nimeni nu ştie carte, dar iată că un domn bine îmbrăcat se oferă să citească cu voce tare noutăţile aşteptate cu nerăbdare. Alain de Monéys se apropie pentru că recunoaşte vocea vărului său. Veştile sînt proaste. Foarte proaste. Armata franceză înregistrează înfrîngere după înfrîngere în faţa trupelor prusace. Sătenii ascultă nemulţumiţi şi neîncrezători. Nu pot să conceapă că francezii pot fi înfrînţi, că şansa nu mai surîde preaiubitului lor Împărat. Enervaţi, încep să bombăne „Nu se poate!“, „Ăsta nu ştie să citească nici cît ştim noi!“, „Vorbeşte prostii!“.

Pentru că nu simpatiza cu Napoleon al III-lea, avînd idealuri republicane, cel care citise nu se dă în lături să întărîte mulţimea ignorantă, strigînd: „Gata cu Împăratul, nu mai are gloanţe, nimic nu mai poate opri înaintarea prusacilor!“. Cercul ascultătorilor se face tot mai strîmt în jurul lui, dar înainte de a se închide complet, reuşeşte să se strecoare printre case şi să dispară din zona spiritelor încinse. Alain de Monéys intervine, vrînd să dizolve tensiunea: „Ce se întîmplă? Liniştiţi-vă, oameni buni!“. Dar e deja prea tîrziu. Mecanismul deformărilor e amorsat: „Cum să ne liniştim, vărul matale a strigat «Trăiască Prusia!»“. Alain de Monéys protestează: „Nici vorbă, doar am fost aici, am auzit ce a zis. Apoi, îl cunosc destul de bine, vărul meu nu ar striga niciodată «Trăiască Prusia», ar fi ca şi cum ar spune. «Jos Franţa!»“. Greşeală fatală. Imediat, cineva strigă: „Aţi auzit?! Omul ăsta a zis« Jos Franţa!»“.

Protestele uimite ale lui Alain de Monéys nu mai sînt ascultate de nimeni. Vorbele îi sînt strivite de primii pumni primiţi în plină figură. Sîngele începe să curgă. Huiduielile se înteţesc. Insulte. Acuzaţii. Delirul: „E trădător!“, „Ba nu, e prusac!“, „Da, precis e prusac!“. Îi sucesc mîinile la spate, o lovitură în stomac îl îngenunchează. „Veniţi să vedeţi, au prins un prusac!“ Vestea se răspîndeşte în tot tîrgul şi lumea se adună ca la urs. În zadar tînărul caută privirile celor din jur şi repetă: „Oameni buni, sînt eu, Alain de Monéys, mă cunoaşteţi de cînd m-am născut...“ Se găsesc cîţiva care încearcă să convingă mulţimea, care se înfierbîntă din ce în ce mai tare, că omul căzut la pămînt e vecinul lor, adjunct de primar, ce, au înnebunit? De unde au scos-o că ar fi prusac, doar îl ştiu de-o viaţă, au fost colegi de şcoală, nu demult au votat pentru el... şi acum ce i-a apucat? Inutil. Cei care încearcă să îl apere sînt prea puţini şi sînt imediat îndepărtaţi cu brutalitate. Raţiunea cîtorva e neputincioasă în faţa setei de sînge a celor mulţi şi disperaţi: „E prusac, e un duşman, trebuie făcut să sufere!“, „Loviţi-l, poate o să plouă!“. Mecanismul implacabil al cruzimii se pune în mişcare. Bice, bîte, furci, topoare, pietre, orice obiect care poate să lovească, să înţepe, să taie sau să strivească e pus cu metodă la treabă, pe rînd, de sute de mîini. Mîini de bărbaţi, de femei, de copii; mîini de prieteni, de vecini, de cunoscuţi. Cînd mîinile obosesc, picioarele cu saboţi de lemn aplică ţintit sau la nimereală şuturi date cu sete, cu ură, cu plăcere. Nu e destul. Tîrînd „prusacul“ dintr-un loc în altul al satului, alaiul torţionarilor ajunge şi la atelierul fierarului. Aici găsesc instrumente pentru a-i smulge degetele de la picioare şi au ideea de a-l potcovi.

Sînt mulţi şi fac cu schimbul, astfel că pînă să le vină din nou rîndul să lovească au destul timp să tragă o fugă la han şi să dea pe gît o duşcă de răcorire. Preotul satului le pune la dispoziţie tot vinul bisericii în speranţa că, răpuşi de băutură, vor lăsa trupul schingiuit în plata Domnului. Calcul greşit. La rîndul lui, primarul, total depăşit de situaţie, îşi pune mîinile în cap şi spune excedat: „Faceţi ce vreţi cu el, n-aveţi decît să-l mîncaţi!“. Asta nu le trecuse prin minte. Încă nu. Deocamdată se bucură că resturile acelea de trup omenesc mai respiră şi pot astfel să îl ardă de viu. Mai era încă loc pentru durere.

Flăcările se înalţă, rugul viu fumegă, rănile se prăjesc. Grăsimea se topeşte, e fierbinte, se scurge aproape ademenitoare. Nu era păcat de ea? Oricum, părea îndeajuns de apetisantă încît mamele să scoată din traistă felii de pîine şi să le înmoaie în ea, oferindu-le apoi copiilor flămînzi, nu înainte de a-i preveni, grijuliu: „Aveţi grijă, frige!“. Nu doar copiii s-au înfruptat din Alain de Monéys. Mulţi dintre cei care au simţit nevoia să lovească trupul viu au dorit să-i simtă apoi şi gustul.

Am aflat amănunte despre această întîmplare, care nu a durat decît două ore, din reconstituirea istorică făcută în romanul lui Jean Teulé. Volumul se citeşte tot în două ore, pe nerăsuflate. Doar umorul macabru – o specialitate a autorului – face suportabilă lectura acestor orori. Analiza ştiinţifică a acestui episod de violenţă colectivă, declanşată într-un moment de criză, asupra unei victime ispăşitoare poate fi găsită în lucrarea istoricului Alain Corbin *Le village des „cannibales“*. La explicaţiile şi ipotezele pe care le avansează Corbin aş mai adăuga o observaţie: iată ce se poate întîmpla cînd oamenii nu ştiu să citească!

Dilema veche vă recomandă

● Adriana Babeţi, *Prozac. 101 pastile pentru bucurie* (Editura Polirom, 2009). Pesimişti intratabili, cioranieni ifosativi, nihilişti de serviciu, grav înrăiţi – abţineţi-vă! În ultimii douăzeci de ani p(r)ostrevoluţionari, nu am citit în literatura română o carte de o asemenea intensitate a bucuriei inteligente şi impertinente de a trăi fiecare mărunţiş vital, fiecare banalitate feerică, toate nimicurile care laolaltă spulberă, fie şi pentru cîteva secunde binecuvîntate, clişeele urîtului prostesc şi ale inculturii sufleteşti. *Bonjour, allégresse!* (Radu Cosaşu)

● La Muzeul Ţăranului Român, printre multele minuni expuse sau care se petrec zilnic, nu e de ratat expoziţia „Dobrogea“. O selecţie de fotografii ale unor amatori ce au urmat cursurile *şcolii de poetică fotografică* ţinute de Francisc Mraz şi Gyuri Ilinca. Fotografii diferite făcute de persoane diferite, în aceleaşi locuri. Imagini cu ţărani, feţe arse de soare, copii, pisici, orătănii, măgari, garduri de piatră, case de chirpici, bărci trase la mal, birturi, sticle de băutură... Dobrogea. (Andrei Manolescu)

● Andrei Petrescu are şapte ani şi este trimis de tatăl lui într-o vacanţă londoneză la unchiul ajuns un tenor faimos. Sînt anii '30, Corneliu Zelea Codreanu este profet în ţara lui, iar Andrei nu ştie ce înseamnă să fii evreu şi nici nu va mai afla nimic despre părinţii lui rămaşi acasă într-un orăşel din Moldova. Asta pentru că vacanţa lui se va întinde pe durata unei vieţi, iar Andrei va creşte – cu viitorul salvat, dar rătăcit de propriul trecut – în lumea trivială, inocentă şi strălucitoare a operetei, alături de fascinantul său *„Unchi Rudolf“*. Dramatic şi emoţionant şi plin de umor, romanul este scris de britanicul Paul Bailey şi va fi lansat la tîrgul de carte: vineri, ora 17,30, la standul Editurii Humanitas. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre îndrăzneala lui *Poliţist, adjectiv* (1)

„Timpul real“ din filmul lui Corneliu Porumboiu, *Poliţist, adjectiv* (premiera: 3 iulie), nu e chiar timp real. Atunci cînd eroul – un poliţist jucat de Dragoş Bucur – e silit să aştepte în biroul său timp de 10 minute, pînă începe şedinţa de la care vrea să chiulească, spectatorul nu trebuie să aştepte cu el *toate* cele 10 minute. Atunci cînd el aşteaptă în faţa uşii închise de la biroul unei colege, după ce ea i-a spus la telefon că se întoarce în 10 minute, spectatorul – iarăşi – nu trebuie să aştepte cu el *toate* cele 10 minute. Dar, în ambele cazuri, spectatorul stă cu el şi aşteaptă pentru *o bună parte* din timpul anunţat.

În 1971, filmul hollywoodian *Filiera franceză* a fost lăudat pentru că reprezenta onest acele părţi din munca de poliţie – lungile aşteptări în faţa cîte unei case puse sub supraveghere sau vizavi de restaurantul de lux în care se întîlnesc doi suspecţi – pe care filmele poliţiste obişnuiesc să le treacă sub tăcere. Dar evident că regizorul *Filierei...*, William Friedkin, avea grijă să facă asta fără a pune în pericol ritmul alert al filmului său; pe el îl interesa să transmită *ideea* de aşteptare, ceea ce făcea cu maximă economie de timp, prin cîteva elipse. Pe Porumboiu îl interesează nu ideea, ci *faptul* aşteptării. Nu ideea că un poliţist aşteaptă îndelung în faţa unei case puse sub supraveghere, ci faptul că aşteaptă îndelung – suficient încît să fumeze o ţigară întreagă sub ochii spectatorului. Nu ideea de filaj (care se poate transmite eficient prin cîteva cadre cu filatul şi filatorul), ci faptul filajului (care presupune cadre lungi cu un om mergînd pe stradă şi un alt om mergînd, la ceva distanţă, în urma lui). Nu ideea că poliţistul mănîncă în bucătăria apartamentului său în timp ce soţia lui ascultă muzică într-o altă cameră, ci faptul că el mănîncă, iar ea ascultă muzică. Înainte de a încerca să explicăm de ce optează astfel, hai să observăm cu cîtă artă o face. Filmul începe cu o secvenţă de filaj: una lentă, cu foarte puţine tăieturi de montaj şi fără muzică de nici un fel (d-apoi din aia „thriller-ească“), dar, oricum, un filaj – un tip (eroul) urmărind un alt tip (un licean care merge la şcoală). Deci Porumboiu are grijă să-i dea spectatorului un minimum de elemente care să-i trezească interesul şi să-l ducă spre secvenţa următoare. Secvenţă în care spectatorul află că urmăritorul e poliţist. Odată ce s-a clarificat acest lucru, lentoarea filmului, neobişnuit de slaba lui prezentare la rubrica „acţiune“ (cel puţin aşa cum o înţeleg acele ghiduri TV care dau filmelor steluţe pentru acţiune, erotism, umor etc.) capătă o anumită tensiune comică: dacă e un film poliţist, s-ar putea să fie unul dintre cele mai lente filme poliţiste din toate timpurile. Această posibilă comedie cu poliţişti de provincie nu se declară niciodată comică, dar această comedie care nu se declară, care nu se împlineşte prin gaguri, rămîne în aer, rămîne posibilă, iar uneori (atunci cînd eroul îşi vizitează colegii de la Cazier, Paşapoarte şi Evidenţa Populaţiei, de la care are nevoie urgentă de cîte ceva şi care nu se grăbesc nici unul să-l ajute), pare pe punctul de a se declara. În plus, există un anumit *aranjament* al pasajelor în care „nu se întîmplă nimic“ – „aranjament“ chiar în sensul muzical al cuvîntului. Intenţia lui Porumboiu este să permită publicului să se acomodeze cu ele şi chiar să ajungă să le aştepte, ca pe pasajele de maximă dificultate ale unui virtuoz. Lunga secvenţă în care eroul îşi ia cina *(toată* cina) sub ochii spectatorului, în timp ce, în afara cadrului, soţia lui ascultă iar şi iar un vechi şlagăr de-al Mirabelei Dauer (îl pune de la început de două ori), e pregătită de o altă secvenţă – cum ar veni, una de încălzire – în care Porumboiu doar *ameninţă* că îl va obliga pe spectator să se uite, în timp ce eroul ia masa. (În acea primă secvenţă, eroul n-apucă decît să-şi toarne ciorba în farfurie, să-şi dumice pîine şi să soarbă cîteva linguri.) Promisiunea telefonică a colegei eroului cum că se va întoarce în 10 minute îl anunţă pe spectator (intrat de-acum în a doua oră de film) că urmează un nou pasaj „de nimic“. Încă o dată, există un umor submersat în toate aceste „anunţuri“ (eroul trebuie să aştepte *10 minute* ca să poată ieşi fără riscuri din birou; colega lui revine în *10 minute;* colegii lui de la Cazier, Paşapoarte etc. l-ar ajuta dacă i-ar găsi nişte informaţii *pînă-n prînz:* dialogul tot atrage atenţia asupra timpului care trece fără să se întîmple nimic). Dar nu e vorba doar despre o plăcere de a tachina spectatorul. Umorul acesta însoţeşte un efort serios de a-l educa pe spectator în acceptarea faptelor (sau a non-faptelor) înseşi în locul prescurtărilor cu care lucrează limbajul cinematografic convenţional.

Ce-are Porumboiu împotriva limbajului cinematografic convenţional? Despre asta – săptămîna viitoare.

trecerea prin reviste

Epoca imaginii

S-a deschis Bienala de la Veneţia (7 iunie – 22 noiembrie 2009). Anul acesta expoziţia se numeşte *„Making Worlds“* şi a fost încredinţată curatorului Daniel Birnbaum. *Specchio+*, supliment lunar al cotidianului italian *La Stampa*, realizează cu această ocazie o „Contrabienală“ – o dezbatere despre „ce mai înseamnă *a privi*“ şi o prezentare a tinerilor artişti italieni care ar merita să ajungă la Bienală. Pe copertă – o fotografie a unui artist albanez stabilit în Italia, Adrian Paci: o scară de avion aflată în mijlocul unei piste de aterizare, pe care stau la coadă imigranţi de toate felurile şi naţiile; nu-i aşteaptă nimeni, nu vor decola spre nicăieri. Editorialul lui Stefano Chiodi (care a şi îngrijit acest număr din *Specchio+)*, istoric de artă, profesor la Universitatea Roma Tre, porneşte chiar de la această fotografie: „Condensînd în formă de alegorie trauma plecării şi imposibila întoarcere la o casă deja pierdută, Adrian Paci nu «portretizează», desigur, «realitatea» imigraţiei, ci mai degrabă pune în scenă (pe un aeroport californian şi cu ajutorul unui grup de figuranţi) o concentrare eficace la modul dramatic, face povestire, nu reportaj. Ceea ce face această imagine atît de intensă este tocmai fixarea într-o formă exemplară, «frumoasă» am putea spune – dacă acest cuvînt n-ar fi atît de controversat – a unei părţi din Italia lipsită de «imagine», invizibilă, în ciuda reprezentării invariabil dramatice difuzate de mass-media. Frumuseţea ca rezistenţă şi ca punere la distanţă, ca stil, nu ca adeziune imediată la «adevăr». Ca libertate de a inventa şi de a reinventa, de a extrage din continuum-ul lumii un nucleu semnificativ, atît estetic, cît şi politic. În acest caz, real este ceea ce încă nu ştim, ceea ce poate nu am vrea să ştim, ceea ce încă nu am văzut“. Pe de altă parte însă – constată Stefano Chiodi –, într-o epocă de triumf al imaginarului, „realul“ nu mai e un dat natural, ci „un produs“: este „fructul unui lung proces de virtualizare care, de la inventarea fotografiei şi apoi a celorlalte medii – de la televiziune pînă la Internet – a transformat experienţa perceptivă într-o paralelă la construirea de realităţi artificiale reproduse de tehnologia informaţiei. (...) «Discursul neîntrerupt» al mass-media, puterea fascinaţiei sale vizuale şi pasivitatea pe care aceasta o induce în spectatori/consumatori sînt teme care au ieşit de mult din dezbaterea specialiştilor şi au devenit, pentru cetăţenii lumii postindustriale, materia unor opţiuni cotidiene şi a competiţiei politice“.

Ce mai înseamnă, aşadar, *a privi?* Stefano Chiodi porneşte de la experienţa comună, pentru a ajunge la cîteva consideraţii generale: „a arunca ocheade rapide şi superficiale, constrînşi să trecem tot timpul de la o imagine la alta, de la o ficţiune la alta, capturaţi de un flux indistinct de stimuli mereu reînnoiţi, dar interşanjabili, în care dispare necesitatea de a alege, de a recunoaşte, de a înţelege ceea ce se scurge prin faţa ochilor“. Într-o epocă inundată de imagini, în care toată lumea face/vede fotografii, „inflaţia vizuală“ are diverse consecinţe asupra artei. Una dintre ele este „pierderea încrederii moderne în dispozitivele vizuale ca instrumente de cunoaştere capabile să descopere, dincolo de teatrul lumii, «adevărata» realitate. Opoziţiile prin care modernitatea gîndea realul (adevărat/fals, material/imaterial, original/copie, nou/vechi) apar astăzi ruinate, de nefolosit. În epoca postumă pe care o traversăm, imaginile sînt în mod constitutiv ambigue, suspendate între fascinaţia imediată şi «ne-văzut», între construcţia şi disiparea sensurilor“. Continuaţi, aşadar, să faceţi/priviţi fotografii... **(M. V.)**

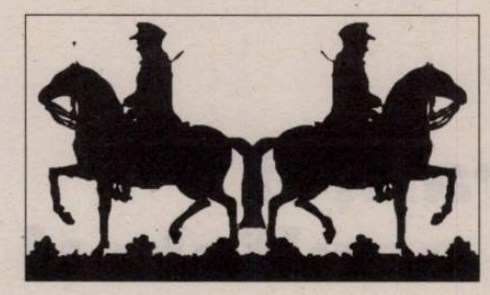

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

Către mama inexistentă a fiului inexistent

Ştefan Gheorghidiu „al meu“ mă presează să-ţi adaug următoarele precizări la cele scrise săptămîna trecută: am făcut din literatură o problemă atît de intimă încît nu o pot împărtăşi decît cu tine şi cu cel pe care l-am dus la Nanuk, la Stan şi Bran, cu care am stat nopţi întregi să-i explic *Educaţia sentimentală* (probabil fără consecinţe!), acelaşi care mi-a lăsat, înainte de a pleca la Polul Nord, *Muntele vrăjit* deschis la ultimele pagini; nu cred că l-a citit pe sărite; egolatru sălbatic cum sînt, mă gîndesc că după experienţa lui din Piaţa Universităţii*, numai Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor (SMOC) i-a pus în mînă cartea aceea, indiferent dacă l-a plictisit sau nu. Acum, dacă el a ajuns să spună că îi este insuportabil ca tatăl lui să vadă un eveniment în a-l citi pe ultimul Kundera, asta nu mai e vina mea, arză-m-ar focul cu toată natura mea culpabilă!

E o nenorocire – pune-o tu între ghilimele! –, dar pentru mine nu mai există nimic livresc, expresia care ne teroriza cît intelectualismul. Merg în lift, în taxi, la pizzerie cu Camil, Caragiale, Molière, Mîşkin (o permanenţă a ridicolului asumat), Sebastian (cel din *Jurnal* şi din redacţia *Cuvîntului),* autori şi personaje de-a valma – toţi cei pe care-i ştii din eseurile mele de după. Merg cu ei, dar şi ei după mine. Nici unul nu mă lasă singur. Imaginaţia n-o fi „la putere“ în politică – deşi mai ştii? –, însă precis a ajuns în baie, sub duş, la incinerări, la radiografii, în farmacii, la dentist, în bancomate, la fiecare colţ de stradă, cum o vroia Bogza, tot „al meu“..., pentru a impune reportajul. Care reportaj? În orice metrou, toţi sînt reporteri doar privind sau discutînd pe larg nimicurile sau epopeile din blocurile lor; nici unul nu ştie cînd face roman, poezie, dramă sau pamflet, şi peste toate cinema, televiziune. E frumos? E urît? Nu interesează esteticul... eticul. Urît şi frumos trăiesc în nespălatul care doarme pe stradă, lîngă caloriferele Megaimage-ului, purtînd un tricou murdar pe care încă scrie, între pete, „viitorul e acum“. Ridicoli, pentru mine, sînt toţi acei care nu pricep fenomenul numit de mine, păcătosul, literaturicidul. Literatura a fost ucisă pentru ca ea să se întoarcă precum Comandorul, iar Leporello, înfricoşat, de sub masă, îi explică lui Don Juan paşii statuii, ritmînd: pam-pam-pam. Ridicolul şi rezonabilul sînt totodată. Deci: mă mai iubeşti?

Către inexistenta Veronică din Afula

Veronică, nu mai ştiu cît de dragă; nu-ţi ascund că m-ai necăjit foarte rău – nu ar mai trebui să-ţi scriu, dar e o urgenţă. Cei 50 şi ceva de ani de cînd nu ne-am mai vorbit probabil că se răzbună; numai aşa îmi explic cum de nu ai dat atenţie acelor cuvinte pe care ţi le-am subliniat, deşi, o clipă, mi se păruse o indelicateţe din partea mea. Uneori, indelicateţile au scuzele lor. E adevărat că noi, la *Scînteia tineretului,* nu am avut vreo campanie împotriva indelicateţei – noţiune prea mic-burgheză. Dar ce ai făcut tu nu ţine de vremurile acelea şi de melodiile pe care le-ai luat cu tine. Te-am rugat să nu-l trimiţi pe fiul tău să cumpere acele articole ajunse la Reykjavik. Ţi-am spus că ar putea ieşi un scandal şi într-adevăr a ieşit, aşa cum m-am temut. Fiul meu e 100% convins că eu am organizat transportarea în lumea mare a acelor articole cu care nu am de ce să mă laud, bune de ascuns acolo, între gheţarii şi rîşniţele Islandei. Neştiind cine eşti şi ce ai în cap, ştiind doar cine sînt – unul care nu vrea să admită că prin ce a scris a adus comunismul în România (asta ca să-ţi rezum ce-i în capul lui) – hotărît să nu mă ierte, oricîte i-am explicat, el vede în toată această recuperare o nouă dovadă a orgoliului meu la fel de mizerabil ca articolele scrise în urmă cu 60 de ani. Nu-mi mai scrie, mă socoteşte insuportabil – şi el, şi mama lui, aflată acum lîngă el. Nu ai avut cum s-o cunoşti, lucra la revistele pentru străinătate, a trecut cu mine prin toate aiurelile vieţii mele de „comunist protestant“, pentru unii, de „javră mic-burgheză“, pentru alţii. Băiatul nostru – poate vei înţelege ceva – a fost conceput în noaptea cînd sovieticii au intrat în Praga. Ne iubim nu „fără margini“, ci – cum se cerea la seminarii – „în spirit critic“, adică îl iubeşte pe băiat mai mult decît pe mine. Sînt prea nervos ca să-ţi explic mai multe. Ţi-am scris cît m-au impresionat generozitatea şi naivitatea ta. Să mă fi înşelat? Din nou? Iar nu mă pricep la oameni? Nu este prima oară, mai grav ar fi să nu fie ultima. Pe scurt şi urgent te rog – fără sublinieri: caută la ambasada Islandei adresa exactă a acelui magazin de vechituri din Reykjavik – cred că asta nu e o problemă în Israel – şi trimite înapoi, la Reykjavik, pachetul acela blestemat. Fă-mi acest bine.

Răspunsul Veronicăi din Afula

Să vină el să le ia de la mine. Vreau să-l văd la faţă şi să-i spun cîteva, bine simţite. Ştiu şi eu să fiu rea şi a dracului. Ţie îţi trimit încă un tricou cu „chen ve lo“.

(ficţionarul presimte că e pe drum o necunoscută)

*pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 204 din 10.01.08

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

După 20 de ani

E – Eroii

Eroii morţi ai Revoluţiei sînt morţi (pentru ei doar Stănculescu şi Chiţac ispăşesc din 2008, cei doi ar fi dat ordine de ucidere a lor în timpul Revoluţiei din 1989).

Eroii vii ai Revoluţiei şi-au creat privilegii, precum legea ce le acordă un spaţiu comercial, un hectar de pămînt şi prioritate la repartiţia de casă. Şi aici s-au luat la ceartă fiindcă unii au luat, alţii n-au fost pe faţă.

Eroi fără voie – Frumuşanu şi Crăiniceanu, împuşcaţi în mineriada din 1991, fără o soluţie astăzi în dosarul lor.

Eroi la datorie sînt puţini. Inginerul Mănucu a întîrziat cu cîteva ore, pe 14 iunie 1990, sosirea minerilor în Capitală, decuplînd calea ferată de la curent. Destituit, reangajat, pensionat. Cel care l-a destituit şi a dat drumul mai departe minerilor a fost Dobre, devenit ministru al Transporturilor în 2004. A nu se uita Bunică din 2007, fotbalist la Buzău. Gloria, echipa locală, este „una satelit“ a Stelei lui Gigi Becali şi atunci partidele de fotbal „sînt aranjate“ să se termine ori cu victoria Stelei, ori remiză. Bunică însă primeşte mingea în careul Stelei şi, întrucît antrenorul uită să-i spună cum e aranjat meciul, bagă gol. Becali ameninţă că taie sponsorizarea Buzăului. Bunică este trimis, ca represalii, la o echipă inferioară din Rîmnicu Sărat.

Eroi sînt numiţi şi militarii ce luptă şi mor în războiul din Irak şi din Afganistan. Ei pleacă voluntar, pe o soldă mai bună decît cea din ţară.

Eroi sînt post-mortem puţinii poliţişti care, într-un acces civic inexplicabil pentru cetăţeni, sînt împuşcaţi de către diverşi infractori. Care? Cîţiva. Puţini. Nu i-am reţinut.

F – Femeia

Ne învîrtim în jurul Elenelor. De la *Elena Ceauşescu* „sinistra“, „ea l-a adus în halul ăsta pe Nicolae“, s-a ajuns la *Elena Udrea* în 2009, pentru care Băsescu a creat un Minister al Turismului în Guvernul Boc şi la *Elena Băsescu,* fiica sa, pentru a cărei „competenţă politică“ se pune el însuşi garant.

Mult timp, femeia română nu şi-a cîştigat faimă decît prin mijloace specifice: trasul sforilor. Bun, se vorbea de *Nina,* soţia discretă a lui Iliescu („era bine făcută în tinereţe“ – îşi va aminti totuşi fostul preşedinte), de *Rodica Beclean,* femeia de la TVR care-i ridica în slăvi activitatea politică a lui Iliescu, de *Dina,* soţia lui Cîmpeanu Radu, de *Mioara,* soţia lui Petre Roman, de tanti *Viorica,* nevasta lui Ion Diaconescu, sau de *surorile Coposu*. Se vorbea de majoritatea lor ca de intrigante, nu? De ultimele două ca martire, s-au sacrificat o viaţă pentru cariera politică a fratelui Corneliu. Televiziunea şi-a întins braţele ceva mai tîrziu. Încurcînd apariţiile teve cu aventurile cerceilor, modiste, pline de „e falsă, dragă, Zîna Surprizelor“ sau de gafe ale *Andreei Esca, Andreei Marin şi Mihaelei Rădulescu*. Publicul a fost cu sufletul la gură. Femeia tăcută – mulţimea „gospodară“ – a creat audienţe maxime telenovelei sud-americane.

Politica s-a plîns formal de absenţa femeii în posturi importante. Traian Băsescu a fost bărbat pînă la capăt, a promovat, cu adevărat, prima femeie: *Boagiu,* ministru al Transporturilor, cînd el a devenit primarul Bucureştiului (2000). Apoi, a scos-o pe *Mantale Mioara* din joben şi a pus-o prefect. Ajuns preşedinte, o ia pe *Pufuleţ,* Adriana Săftoiu, consilieră pe problemă de imagine, purtătoare de cuvînt. Culmea, de fiecare se desparte în clipa în care vreuna eşuează. Ce trebuie să facă o fiinţă băsesciană? Să fie în preajmă, să reziste şpriţului şi să-i fie un *alter ego*. Vezi Elena Udrea. Sigur, PSD a reacţionat imediat: *Puwak* cea cu coc la Integrare, *Stănoiu* la Justiţie. PRM prin *Olguţa Vasilescu, Daniela Buruiană,* PNL prin *Turcan* ori *Nicolai*. Greu însă fără un bărbat în spatele tău. Greu doar să dai cu gura.

(fragmente din cartea cu acelaşi titlu apărută la Editura Polirom)

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

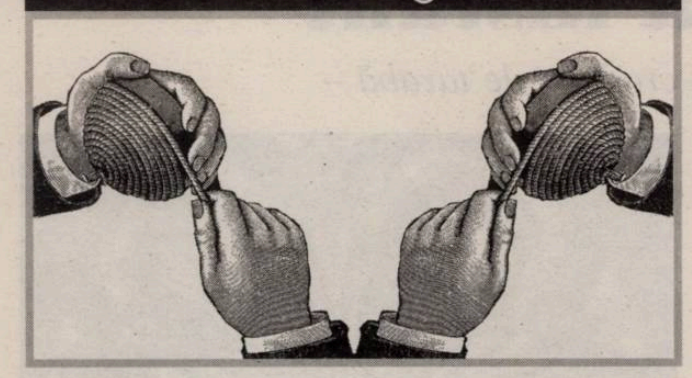

Alesul papal faţă cu popoarele europene

Adunaţi în şedinţă de partid după alegerile europene, socialiştii europeni au decis ferm că se vor opune nominalizării lui Manuel Barroso pentru încă un mandat în fruntea Comisiei Europene. Socialiştii se alătură acum ecologiştilor, care au declanşat încă de acum cîteva luni o campanie agresivă numită chiar aşa: „Opriţi-l pe Barroso!“. Liberalii oscilează, grupurile mai mici nu au exprimat opţiuni nici ferme, nici congruente, nu e limpede deci dacă Barroso are sau nu o majoritate în Parlamentul European. Şi totuşi, el este marele favorit şi tot adună declaraţii de susţinere din partea şefilor de guverne din UE. Pentru ca totul să fie complicat, este susţinut şi de şefi de guverne care sînt de stînga: socialistul spaniol Zapatero îl susţine din solidaritate iberică, iar portughezul Socrates îl susţine din solidaritate portugheză. Barroso însuşi se arată iritat cînd i se spune că este un politician de dreapta şi tot afirmă că el este de centru – adică şi de stînga, şi de dreapta – sau de nici un fel. În Parlament a apărut deja o alternativă la Barroso în persoana lui Guy Verhofstadt, fost premier belgian.

Cine alege deci şeful Comisiei? Răspunsul tradiţional era simplu: şefii de state adunaţi în Consiliul UE. Consiliul European din 18-19 iunie ar trebui deci să desemneze persoana. Tradiţional, şefia Comisiei se negocia într-un pachet mai larg: ia tu Comisia, îi dăm francezului şefia FMI şi neamţului Banca Centrală Europeană. Doar că apare o problemă: alegerile europene. E ciudat să chemi oamenii să voteze şi şeful executivului UE să fie desemnat într-un fel de conclav papal: se adună şefii de guvern, negociază pînă cad sub masă şi ies de acolo cu anunţul: *Habemus Papam*. Pardon, comisar-şef. Bineînţeles, cei care văd UE ca pe nimic mai mult decît o formă de colaborare interguvernamentală au un răspuns legitim: şefii de guverne aleşi democratic au legitimitatea necesară pentru a alege comisarul-şef, deci procedura este perfect legitimă. Aşa este într-o logică interguvernamentalistă, dar această logică nu are răspuns la întrebarea: de ce mai facem alegeri europene?

Apare astfel un conflict deschis între cele două forme de democraţie în UE: democraţia directă, unde alegătorii sînt reprezentaţi de Parlamentul European, şi democraţia indirectă, unde alegătorii sînt reprezentaţi de şefii de state adunaţi în Consiliu. Tradiţional, democraţia indirectă e mai tare: în Consiliu se decid posturile din Comisie. Doar că Parlamentul a tot recuperat teren. Pînă la tratatul de la Maastricht, PE nu era decît anunţat în ce priveşte desemnarea Comisiei: noi, şefii de stat, ne-am adunat şi l-am pus pe X-lescu comisar-şef, apoi ne-am numit fiecare cîte un comisar, deci cu ăştia trebuie să lucraţi, succes! Parlamentul European a fost ales pentru prima dată în mod direct în 1979. Între 1979 şi 1993, europarlamentarii erau anunţaţi la acest mod. Vă daţi seama că s-au enervat. Pentru că tot făceau scandal şi amînau alte decizii, şefii de stat le-au dat ceva de lucru în tratatul de la Maastricht, care zice că preşedintele Comisiei este numit „după consultarea Parlamentului European“. Nici nu părea mare lucru: îi consultăm şi pe ăştia, dar tot noi decidem. Doar că Parlamentul s-a făcut că înţelege altceva din cele patru cuvinte. S-au adunat aproape toţi – socialişti, populari, liberali – şi au votat o normă de interpretare a tratatului (aşa-numita „regulă 32“). În opinia PE, consultare înseamnă aşa: Consiliul ne propune un şef de Comisie şi noi votăm. Dacă îl aprobăm, rămîne acesta, dacă îl respingem, Consiliul trebuie să numească altul. Şi s-au jurat ca, indiferent de grupul politic şi de opţiuni, o propunere odată respinsă să rămînă respinsă indiferent ce presiuni fac şefii de state. Cum era o evidentă diferenţă între ce spunea tratatul şi ce spunea regula Parlamentului, lucrurile au fost lămurite în tratatul de la Amsterdam, care zice: „nominalizarea pentru preşedintele Comisiei trebuie aprobată de Parlamentul European“. Parlamentul a cîştigat. Consiliul desemnează şeful Comisiei, dar Parlamentul îl poate respinge, îi poate cere să schimbe propunerile de comisari făcute de şefii de guvern (cum s-a întîmplat în 2004 cu propunerea făcută de Berlusconi) şi poate demite Comisia ca întreg.

Bun, dar tot nu ne-am lămurit cum este cu rezultatul alegerilor europene. Nu votăm pentru comisari, nu? Pronosticul meu (şi nu doar al meu) este că în viitorul apropiat vom avea direct candidaţi la funcţia de comisar-şef (Barroso a fost asumat de PPE chiar la aceste alegeri). Dar nu sîntem încă acolo. Tratatul de la Lisabona spune că preşedintele Comisiei este numit ţinînd cont de rezultatele alegerilor europene. Ce înseamnă asta în practică? Ar putea însemna că cei din Consiliu vor ţine cont de rezultatul alegerilor europene? Dar de ce era nevoie să se spună asta în tratat? Nu puteau să ţină cont oricum, aşa, din bun-simţ? De fapt, va însemna mai mult decît atît. Eu mă aştept ca, după ce va fi aprobat tratatul, PE să dea o interpretare proprie: Consiliul va fi obligat să îl nominalizeze strict pe cel propus de o majoritate din PE. Poate mă grăbesc, dar mai aduc un argument: pe 7 mai 2009, aproape nebăgat în seamă, PE a votat o rezoluţie despre efectele tratatului de la Lisabona asupra funcţionării UE. Care spune că alegerile europene „vor juca un rol primordial în alegerea preşedintelui Comisiei“. Mai mult, PE propune şi o procedură de desemnare care presupune consultarea obligatorie a grupurilor politice din Parlament, înainte de o desemnare în Consiliu. Deja Sarkozy şi Merkel par a semnala că nominalizarea noului şef al Comisiei ar trebui amînată pînă după intrarea în vigoare a tratatului de la Lisabona. Cînd *Dilema veche* iese la standuri, Consiliul European tocmai a început. Conclavul se adună. Luaţi popcorn, uitaţi-vă ce fum iese pe horn.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

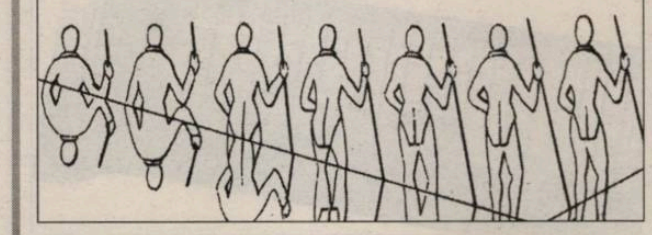

Familia, în (micro)realitate

În articolul trecut am scris despre imaginea familiei în filmele prezentate la TIFF, românești sau străine (ideea era că multe dintre ele descriau o stare de alienare a membrilor acesteia). După care am realizat că propria mea familie, cea din viaţa reală, este un exemplu grăitor pentru schimbarea percepţiei asupra acestui grup social: din copilărie şi pînă azi s-au petrecut schimbări radicale şi fulgerătoare...

În propria copilărie, familia era alcătuită, ca în abecedare sau în primele lecţii din mai vechile manuale de limbi străine, din: mama, tata, bunicul şi bunica. Desigur, există varianta cu fraţi, surori (aveam şi eu o soră, dar nu locuiam împreună) sau încă doi bunici. Dar acest quartet era reprezentativ pentru „formula fericirii“ în familie. „Bunicul“ reprezenta figura înţeleptului patriarhal, sfătos şi priceput la toate. „Bunica“ venea cu varianta feminină, mai soft, a bunicului: dacă acesta meşterea prin curte şi grădină, ea se pricepea la treburile de interior, păstrînd tradiţia într-ale gătitului şi cusutului; în timp ce bunicul putea oferi sfaturi de viaţă, bunica era mai curînd o sursă de mîngîieri şi vorbe bune...

Bunicii mei se integrau cît se poate e bine în categoriile tradiţionale. Ţin minte şi acum că, atunci cînd îmi făceam lecţiile la ei, bunica venea cam la o jumătate de oră să mă întrebe dacă nu vreau ceva de mîncare. În timp ce bunicul îmi repara orice jucărie spartă, făcea scaune şi bănci din te miri ce, planta roşii şi zugrăvea pereţii... Prin anii '90, cînd am văzut primele filme gen Hallmark cu bunici americani, m-am minunat că, de multe ori, bunica de acolo arăta aproape de aceeaşi vîrstă cu eroina, era la fel de blondă, purta blugi şi-şi găsea cîte un iubit.

Cînd s-a născut copilul meu, mi-am dat seama că nu va mai avea bunicii, ca la carte, pe care i-am avut eu. Acesta avea (şi are) o singură bunică, care se apropie mai curînd de varianta Hallmark (deşi nici aici nu aş încadra-o), decît de cea a lui Teodoreanu. Cînd ea însăşi i-a citit băiatului meu o poezie în care se spunea că bunicile au părul alb, împletesc şi fac dulceţuri, nepotul a fost foarte mirat: bunica lui era umblătoare, activă, mondenă... Şi, mai nou, globală.

Cum bunica ajunsese mai umblătoare chiar decît părinţii, în căutare de stabilitate, tradiţionalism, dar şi ajutor, am apelat la bone. Nu o să mai amintesc decît în treacăt de toate „dădacele cu surprize“, în număr de vreo şase, pînă la doamna Jeni (bona cea mai stabilă, care a fost cu noi timp de vreo şase ani): ele au fost ca-n „Zece negri mititei“ – una a căzut pe balcon şi şi-a rupt o coastă, alta a luat-o razna, o a treia a dispărut, pur şi simplu... Doamna Jeni a plecat în Elveţia, de unde ne dă telefon şi ne trimite ultimele noutăţi în materie de copii, modă şi... civilizaţie.

Aşa că, la capitolele deja menţionate – stabiliate şi tradiţionalism – am cam dat greş. A, da, mai avem rude, dar ar fi o performanţă să le adunăm: sora mea e în Australia, iar unul dintre copiii ei – în Japonia; verişoara mea primară e la Belgrad, iar vărul meu – în America; naşa mea se află, de mult, în Germania...

În aceste condiţii, e greu să mai reconstitui atmosfera de adevărată familie, pe care o simţeam altădată, cînd mergeam cu bunica la verişoara ei, din Bucureşti (la două staţii de tramvai depărtare), Cuţica, unde mîncam dulceaţă şi găluşti cu prune... Chiar şi în ceea ce sociologii numesc „familia restrînsă“ e greu să se mai adune trei oameni la un loc o dată: şi atunci cînd o fac, fiecare e pe laptopul lui...

Nu am vrut să fiu nici melancolică, nici nostalgică. Cred că totul mi s-a tras de la ziua băiatului meu: şi-a serbat-o la Lasermaxx, la City Mall. Copiii au venit şi s-au simţit foarte bine. Cît despre părinţi, puţinii care au apărut au stat ascunşi într-un colţ şi nu au vrut nici măcar tort. Ca să nu cumva să ne îndoim că, azi, lumile şi atribuţiile sînt clar repartizate.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

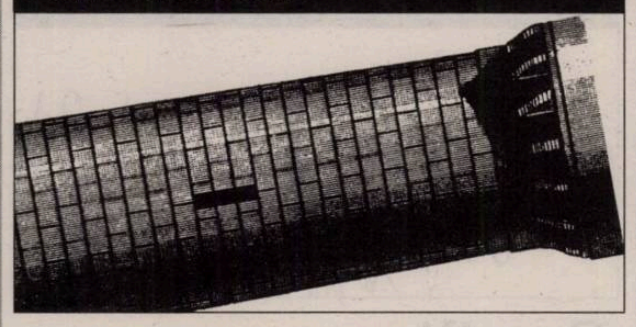

Dilema veche

Romanii elogiaseră *virtutea,* ca însuşire virilă a cetăţeanului responsabil. Secolul al XVII-lea francez s-a mulţumit să afirme profilul „moralistului" care, oricît ar părea de paradoxal, evită tocmai lecţia de morală. După 15 secole de creştinism reînsufleţit prin Renaştere, dislocat prin Reformă şi rafinat prin angoasa Barocului, nimeni nu mai avea, cel puţin la umbra Regelui Soare, pretenţia de *a modela* comportamentul omenirii. La Rochefoucauld şi ceilalţi seniori nu s-au ocupat cu „morala" pentru a îmbunătăţi societatea, ci doar pentru a-i distruge iluziile. Pe linia lucidităţii introspective, lansată de Augustin şi reluată de Montaigne, Curtea se vedea pe ea însăşi ca microcosmos al comediei umane: eterne vicii, transmise de la o generaţie la alta, prin indivizi muritori, esenţialmente ridicoli. Puterea nestinsă a vanităţii, spectacolul bufon al măştilor, exemplare, iată materia primă a „moralistului", în sens modern.

Revoluţia franceză, romantismul, revoluţia industrială, socialismul, anarhismul, nazismul, comunismul şi toate celelalte ideologii cunoscute au înlocuit revelaţia divină prin sîngeroasa utopie a binelui prefabricat. Idioţenia omului pervertit de societate, care poate fi „îndreptat" precum fierul pe nicovală, şi teza omului intrinsec pervers, care trebuie transfigurat cu forţa, se dovedesc inoxidabile. Sîntem singura specie care, mereu nesatisfăcută de ea însăşi, e totuşi incapabilă să decidă, pozitiv, dacă reprezentanţii săi se nasc sub semnul fericirii, al progresului sau al blestemului. Nietzsche socotea că morala marchează decadenţa, de vreme ce viciile şi virtuţile sînt *consecinţe,* nu cauze. O gîndire subtil creştină, în pofida glazurii nihiliste... Pentru că religia creştină a dezvoltat cea mai pesimistă antropologie. Şi tot ea e responsabilă, pe fondul unei stranii ambivalenţe, de angelizarea omului. Cele două propoziţii rămîn antagonice. Un om de la sine rău, prin păcatul originar, are vocaţia de a ajunge Dumnezeu după har. Vast program!

Să jubilăm, astăzi, pe mormîntul moraliştilor? Nu ştiu. Cert e că, în plin consumism, hedonism, narcisism, individualism, postmodernism şi pocniţi, de deasupra, de criza economică, ne e greu să mai cerem ceva precis, *celorlalţi,* atîta vreme cît noi înşine plutim în ipocrizie, fals consens şi efectivă disensiune interumană. Credinţa singură naşte fanatism, imbecilitate agresivă, spirit retrograd, animalizare „sublimă". Credinţa însoţită de raţiune descoperă, în schimb, propria relativitate: e o cale printre altele, la fel de nesigură, la fel de probabilă, la fel de obscură. Raţiunea fără credinţă e subit dezumanizantă, deci iraţională, căci lipsită de protecţia non-contradicţiei. Ce fel de figură putem acredita, de vreme ce facultăţile noastre *inerente* sînt atît de violent dizarmonice? Să tai, dar ce? Să arzi, dar pe ce soi de foc?

Ieşiţi o secundă în afara istoriei imediate. Întrebaţi-vă ce fel de făptură încarnaţi. Căutaţi un răspuns, dar nu în sfera teodiceei, ci în aceea a propriei naturi. Faceţi binele? De unde ştiţi că *e bine,* de vreme ce fariseismul, amorul propriu sau interesul meschin îl pot deopotrivă motiva şi travesti? Comiteţi răul? Atunci cum de vă mai puteţi lăuda cu apartenenţa la umanitatea idealizată pe care ne-o pictează manualele, hagiografia, paradele filantropice şi retorica organismelor internaţionale? Secunda a şi trecut! Istoria imediată revine, ne copleşeşte comod, ne desfată atîta timp cît ne ascunde vidul... Dacă la vară o să asistăm, după Georgia anului trecut, la un show pirotehnic israelo-iranian, cu cine veţi ţine, pe cine veţi blama, cum vă veţi mai trăi pacea, dincolo de mărunţişurile vieţii curente? Ce mituri ne mai pot camufla deriva, frica de necunoscutul pe care-l gestăm, ca pe o sarcină toxică? De ce nu reuşim, cu tot cu memoria, tehnologia, ştiinţa, arta, morala şi profetismul nostru, să înţelegem, definitiv, ce *destin* etic ne aşteaptă? Nu mă luaţi în serios. Mă joc şi eu, ca iepuraşul.

Mădălina ŞCHIOPU

Mîntuirea instant

– sau cum se prezintă credinţa de tarabă –

Laura D. este ingineră, are 30 şi ceva de ani şi toţi cunoscuţii au considerat-o pînă de curînd o persoană raţională, cu capul pe umeri. Din punct de vedere religios, era nu numai sceptică, ci chiar, în anumite momente, un critic de neînduplecat al manifestărilor religioase tradiţionale şi al credinţei instituţionalizate. La un moment dat, a fost la cîteva cursuri ale unei firme de vînzare a produselor cosmetice, de igienă şi de curăţenie casnică, comercializate prin reţeaua proprie de distribuitori. În scurtă vreme a devenit distribuitor al acestor produse – nu cu prea mare succes, ba mai degrabă în pierdere, căci uneori nu reuşea să le vîndă pe toate şi mai trebuia să dea şi bani cîştigaţi din salariul profesiei de bază. Ceea ce i-a şocat însă pe membrii familiei şi pe prietenii ei nu a fost neapărat încăpăţînarea cu care se agăţa de o afacere evident păguboasă, ci discursul pe care l-a împrumutat de la cursurile respective: nu o simplă strategie de marketing pentru a reuşi să vîndă, ci o cuvîntare cu accente religioase. Pasămite, prin cooptarea ei în reţeaua de distribuitori, îşi găsise liniştea sufletească, drumul spre autoperfecţionare şi totodată sensul existenţei. „În sfîrşit, sînt fericită" – obişnuieşte ea să spună. Cîteodată, după ce vine cu sacoşa de la „centru", înşiră produsele pe masă şi se uită pierdută, într-o stare de extaz, la şirul de creme, detergenţi şi tuburi de pastă de dinţi.

„Născuţi credincioşi"

Laura nu este un caz singular. Rămîne un mister de ce oameni care altminteri critică ideea de post se alătură unor guru New Age şi devin vegetarieni sau vegani, atîţia relativişti în ale credinţei citesc cu religiozitate horoscopul zi de zi (un studiu făcut recent în Hexagon arăta că aproape jumătate dintre franţuzoaice au mai multă încredere în zodiac decît în partenerul de viaţă), persoane care fac apoplexie la auzul expresiei „desăvîrşire spirituală" urmează îndeaproape sfaturile dintr-o carte de *self-help philosophy* de tipul „Zece paşi spre fericire" sau – exemplul clasic – intelectuali sceptici ajung să se alăture entuziast cultului Conducătorului iubit. Cunoscuta maximă care spune că oamenii care nu cred în Dumnezeu sînt gata să creadă în orice (sau – în varianta ironică a lui G.B. Shaw – „Nu ne-am pierdut credinţa, doar am transferat-o dinspre Dumnezeu spre profesia medicală") îşi găseşte adesea corespondent în realitate.

Revista *New Scientist,* ediţia din februarie 2009, analizează fenomenul în articolul „Născuţi credincioşi: cum îl creează creierul nostru pe Dumnezeu" (semnat de Michael Brooks): „«Religia este o consecinţă de neînlăturat a reţelei prin care funcţionează creierul nostru» – spune Paul Bloom, psiholog la Universitatea Yale. Cercetătorul Olivera Petrovich, de la Universitatea Oxford, adaugă că şi adulţii care se descriu ca atei şi agnostici au înclinaţii spre gîndirea supranaturală. Un fenomen observat şi de Jesse Bering, de la Queen's University, Belfast. Cînd unul dintre studenţii săi a intervievat mai mulţi atei, a devenit limpede că adesea, în mod tacit, ei atribuie un înţeles evenimentelor semnificative sau dureroase din viaţa lor, ca şi cînd un agent ar interveni ca ele să se întîmple. «Ei nu exorcizează complet umbra unui Dumnezeu – doar o reduc la tăcere» – spune Bering. Faptul că traumele personale sînt adesea responsabile pentru aceste manifestări oferă un răspuns de ce este atît de dificil pentru adulţi să renunţe la credinţa înnăscută în divinitate, afirmă Scott Atran, de la Universitatea Ann Arbor, Michigan. Problema constă în ceea ce el numeşte «o tragedie cognitivă». Oamenii au capacitatea unică să anticipeze evenimentele viitoare, să-şi amintească trecutul şi să-şi dea seama ce ar putea merge greşit – inclusiv propria moarte, fapt greu de acceptat. «Trebuie să te gîndeşti la o soluţie, altminteri eşti copleşit», spune Atran. Cînd procesele naturale ale creierului ne oferă o soluţie de ieşire din fatalitate, o acceptăm. (...) Aşadar, un grup de copii crescuţi în completă izolare şi-ar crea spontan propriile credinţe religioase? «Cred că răspunsul e da» – spune Bloom".

„Noua vrăjitorie a corporaţiilor"

Un alt aspect este acela că îndeosebi oamenii educaţi au tendinţa să îmbrăţişeze neo-religiile comerciale. Probabil o explicaţie ar fi şi aceea că aspirantului, supus unui ritm de viaţă trepidant, i se oferă o soluţie rapidă şi facilă: aşa cum există cafea instant şi alimente semipreparate, de data asta ţi se promite un fel de mîntuire la minut. Simplu, la pachet, cu un ambalaj atrăgător, acum într-o nouă prezentare. „O explicaţie a vulnerabilităţii unor oameni educaţi în faţa ofertei comerciale neo-religioase este că aceştia îşi trăiesc mai intens angoasele şi autoreflecţia este mai puternică în cazul lor – spune sociologul Radu Mălureanu. Ei se întreabă mai des «ce caut eu pe lumea aceasta?». Aşadar, totodată relativizează ceea ce li s-a oferit ca valoare absolută, Dumnezeul prezentat de biserică şi de religia tradiţională, din familie. Un guru de dată recentă le poate oferi cîteva argumente la îndoielile pe care le aveau. Apoi, persoanele educate, tocmai pentru că problematizează mai mult, au tendinţa să treacă mai greu peste anumite obstacole ale vieţii – un divorţ, un serviciu sub aşteptări etc. Nu cred neapărat că sînt fericiţi cei săraci cu duhul, dar observ că sînt mai înclinaţi spre nefericire cei care nu sînt săraci cu duhul. E mai greu ca un om care trăieşte într-un mediu tradiţional, cum ar fi satul, să-şi schimbe brusc modul de viaţă. Pe lîngă astfel de neo-religii, există şi ceea ce colegul mei Liviu Chelcea, care este şi antopolog, numeşte «noua vrăjitorie a corporaţiilor». Sînt companii care comunică un mesaj ce în esenţă este pur comercial ca şi cînd i-ai oferi subiectului nu ştiu ce revelaţie, un discurs care depăşeşte cadrul vînzării unui produs şi se apropie de cel religios. Pînă la urmă, omul este manipulat pentru că i se oferă iluzia fericirii. Cînd spun aceste lucruri, nu fac o judecată morală. Vînd şi ei la fel de bine ca orice emisiune TV, carte siropoasă sau revistuţă proastă."

Moda Kabbala sau credinţa marca Hollywood

Printre cei mai influenţi agenţi ai curentelor neo-religioase se află persoanele cunoscute din showbiz, numite îndeobşte vedete. Moda a fost lansată de cei patru Beatles, deveniţi discipoli, pe calea căutării spirituale, ai lui Maharishi Mahesh Yogi, urmaţi de o întreagă generaţie hippie. Mai aproape de noi, s-au răspîndit scientologia, apoi budismul (înţeles de fiecare cum se pricepe, în funcţie de guru). La un moment dat, Madonna, după ani de practicare a yoga, a răspîndit ideea că studiul Kabbalei face minuni pe calea cunoaşterii de sine şi a lumii. A urmat o pleiadă de starlete care s-au adîncit şi ele în studiul faimoasei cărţi mistice. Reprezentanţii oficiali ai iudaismului au privit toată povestea mai degrabă cu umor. „Kabbala e o lucrare mistică, şi una foarte serioasă – afirmă primul-rabin al României, Shlomo Sorin Rosen. Există voci în iudaism care spun că nu ai voie să o studiezi pînă la 40 de ani, după ce ai trecut prin alte etape. Şi de fapt nu se «învaţă» propriu-zis, nici măcar în instituţiile de studii rabinice. Fiind o operă mistică, e foarte uşor de interpretat greşit pentru că este complexă, şi să nu uităm că ea vine ca o completare a unei biblioteci imense de lucrări, Biblia, Talmudul (el însuşi o lucrare uriaşă, extraordinară), plus supracomentariile la Biblie şi Talmud. Cine vrea să ajungă la Kabbala trebuie să treacă prin foarte multe. Nu se încurajează această idee comercială, «hai să studiem Kabbala», chiar dacă are priză la public. Din nefericire pentru aceste vedete, cred că relaţia e inversă – nu studiul Kabbalei te va face înţelept, ci după ce devii înţelept eşti capabil să studiezi Kabbala".

Cu mai bine de un secol înainte de articolul din *New Scientist,* Ralph Waldo Emerson vorbea astfel despre credinţă, ca permanenţă a condiţiei umane, şi despre felul în care înţelegem să ne raportăm la ea: „Un om se va închina întotdeauna la ceva, să nu vă îndoiţi de asta. Dacă ne închipuim că putem să credem doar în secret, în spaţiile întunecate ale inimii noastre, să nu ne înşelăm: va ieşi la suprafaţă. Ceea ce stăpîneşte imaginaţia şi gîndurile noastre ne va hotărî viaţa şi caracterul. Aşadar, ţine de noi să fim atenţi ce venerăm, fiindcă ce venerăm înseamnă ce devenim".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Un instrumentat dezamăgitor

În romanul lui Joey Goebel, *Torturaţi-l pe artist,* personajul narator propune la un moment dat unei televiziuni un canal de artă. În faţa mefienţei celor din consiliu, omul ia telecomanda şi începe să zappeze demonstrativ pe o plasmă. Comentariul lui este o lungă trecere în revistă a nimicului pe care-l transmit televiziunile. Iată o mostră: „Reclame, desen animat, reclame, telenovelă cu actori latino-americani tineri şi pasionali... Reclame – poftim. QVC. Există un canal de shopping, dar nu vreţi un canal de artă... Reclame. Am putea, vă rog, să nu mai avem spoturi publicitare în care în fundal se aude o tipă care are orgasm, şi cînd colo descoperi că mănîncă ciocolată sau se spală pe cap?..." În fine, discursul continuă aşa pe două pagini şi caracterizează foarte bine, prin enumerare, ce se poate vedea la televizor. În general, numai prostii. După cum spunea, într-un sinucigaş acces de sinceritate, preşedintele director general al canalului francez TF1, Patrick Le Lay, rostul televiziunii este să ajute Coca-Cola (sau alte mărci) să-şi vîndă produsul. „Or, pentru ca mesajul publicitar să fie perceput, creierul telespectatorului trebuie să fie disponibil. Transmisiunile noastre au calitatea că-l fac disponibil: adică îl distrează, îl destind, pentru a-l pregăti între două mesaje" – spunea Patrick Le Lay acum cîţiva ani, la sfîrşitul mandatului, cînd nu mai avea nimic de pierdut.

Reclame, reclame şi, între ele, producţii TV care să-ţi spele creierul şi să ţi-l facă disponibil. Ceea ce se numeşte divertisment. Vii seara acasă, obosit, de la serviciu, te trîntesti în fotoliu şi dai drumul la întîmplare la televizor. Nu mai eşti în stare să te uiţi la emisiuni care te-ar învăţa ceva, ci vrei doar să te relaxezi. Şi alegi divertismentul, pe care-l consideri cel mai puţin solicitant. În realitate, astfel de programe, majoritare la televizor, sînt cele mai invazive. Nu simţim asta pentru că acţionează subliminal, dar ele nu fac altceva decît să ne transforme în nişte marionete care acţionează la comandă. Sîntem nişte bieţi cîini ai lui Pavlov... Ar exista alternativa emisiunilor culturale, dar cele mai multe dintre ele sînt prea blegi şi inadecvate mediului televizual, pentru a face chiar şi o minimă concurenţă divertismentului.

Aşa stînd lucrurile, mai surprinde pe cineva că, în spaţiul acestei rubrici, sînt cu precădere critic, că de cele mai multe ori strîmb din nas? Mi s-a reproşat ba că am ceva cu PRO TV, ba cu Realitatea TV, ba cu Antenele, ba cu TVR Cultural. Acum vreo două săptămîni, un director al unui canal mă acuza la telefon chiar că aş fi instrumentat de cineva anume să scriu de rău de postul lui. (Desigur, ideea conspiraţiei şi a aranjamentelor de culise este foarte reconfortantă atunci cînd te afli în culpă. E ceva în genul politicianului ajuns la DNA şi care declară, invariabil, că e victima maşinaţiunilor politice.)

Interesant e că nu m-a acuzat nimeni pînă acum că aş avea ceva cu OTV sau cu Taraf TV. Nici n-ar avea de ce, pentru că, totuşi, nu mă afund aşa de jos în mocirla televiziunilor. Scriu despre lucruri care contează, nu despre orice tîmpenie. O emisiune care apare la această rubrică, chiar dacă e criticată, are un anumit standard, aici discutăm numai despre liga superioară. În plus, trebuie să mărturisesc că, uneori, formulez obiecţii şi în legătură cu producţii TV pe care le apreciez, în mare. Le apreciez, dar îmi pare rău că au şi probleme. Şi atunci semnalez problemele respective.

Desigur, treaba asta pe care-o fac, de cronicar TV, îmi aduce numai neplăceri. Pe lîngă faptul că – vreau, nu vreau – trebuie să mă uit la televizor (ceea ce nu e deloc o fericire), îmi fac şi o mulţime de duşmani. La rîndul lor, unii cititori comentează la sfîrşitul articolelor mele, pe Internet, că sînt dezamăgitor. Asta-i viaţa! Am ajuns un instrumentat dezamăgitor. Nu ar fi mai bine să laud deşănţat, ca toată lumea să fie mulţumită?

Mihnea DUMITRU

Alegerile din România şi Internetul

Au fost alegeri pentru Parlamentul European! Cum, n-aţi aflat de pe *twitter?* Conturile de *facebook* ale candidaţilor nu v-au informat? Blogurile la care vă abonaţi n-au discutat programele electorale ale partidelor? N-aţi văzut nici măcar vreun clip pe *youtube?*

Democraţia în stare pură

Cu o zi înainte de alegerile europarlamentare, noul site al PD-L înregistra, conform datelor publicate de către administrator, aproximativ 10.000 de vizitatori unici. Împărţit la cele două săptămîni de existenţă, ar însemna în jur de 714 accesări pe zi. Pentru un site nou apărut, datele nu sînt dezamăgitoare, avînd în vedere faptul că site-ul PSD, de mult apărut în norul internaut, a avut o medie similară în ultima săptămînă, conform trafic.ro. PNL.ro nu prezintă date publice, PNŢCD are în jur de 220 de vizitatori unici pe zi, tot conform trafic.ro, PRM – vreo 160, iar traianbasescu .ro are aproximativ 240 de vizitatori pe zi.

În esenţă, acesta este interesul pe care-l dedicăm politicii româneşti pe Internet, în plină perioadă electorală: cîteva sute de curioşi zilnici, dintr-un electorat de aproximativ 17 milioane. Pe linia prezenţei la vot, din datele oficiale, avem în jur de 4.600.000 de cetăţeni, adică traficul pe care-l înregistrează primele 10 site-uri din România (care sînt despre fotbal, tabloide şi joburi) în decursul a trei zile. Bineînţeles, adăugăm în ecuaţie faptul că pătrunderea Internetului în România este de aproximativ 40%, în principal din mediul urban şi cu preponderenţă tînăr. Asta ne duce la 7 milioane de oameni, un număr din care cu greu am putea identifica tinerii care au participat la vot. Tot din acest punct de vedere, nu ar trebui să ne mire rezultatele pe care le-au înregistrat unii candidaţi la aceste alegeri, în linie cu statisticile sus-amintite.

Succes la singular

Există puţine exemple de succes în cadrul acestei campanii pentru Parlamentul European. În ciuda listelor, unii candidaţi au obţinut, cel mai probabil, mai mult trafic decît partidele lor, iar acest fapt ţine mai mult de persoanele în sine, decît de ideile politice evidenţiate, Internetul reprezentînd doar o mică faţetă a interesului public şi general. Elementul online a existat în această campanie, uneori chiar cu ataşamente interesante la aceleaşi site-uri sau bloguri fidele mesajelor fără esenţă din viaţa reală. Cîţiva candidaţi chiar au preferat nişele oferite de aplicaţii precum *facebook* sau *twitter,* unde cîteva zeci sau sute de fani au putut urmări activităţile lor şi ideile prezentate de aceştia.

Dacă, aşa cum s-a vehiculat în presă şi în cadrul unor cercuri politice, aceste alegeri au reprezentat doar un fel de pregătire a terenului electoral dinaintea scrutinului din toamnă, atunci proporţia mesajelor transmise pe Internet în cadrul acestor cîteva săptămîni, înmulţite sau chiar însutite, nu ar reprezenta o masă fantastică sau vreo influenţă majoră în intenţia de vot a electoratului. Pînă şi candidaţii independenţi (Elena Băsescu fiind exemplul perfect de campanie online nedezvoltată) nu au surprins, în vreun fel, cu militantismul internaut. În cazul de faţă, apariţia unei tînăr politician pe Internet, într-o campanie independentă, ar fi reprezentat baza perfectă pentru folosirea mediului. Or, acest lucru nu s-a întîmplat, prezenţa candidatei fiind fadă, standard şi banală.

Şi nu la toamnă

Ultimele luni nu au fost fără evenimente importante, însă. Prezenţa online a partidelor şi a politicienilor aferenţi acestora a crescut. Astfel, există 132 de bloguri PSD, 89 la PD-L, 87 din partea PNL, 11 membri ai Partidului Conservator pe Internet şi două bloguri în limba română din partea UDMR. Acestora li se adaugă 276 de comentatori, adică non-membri de partid care scriu aproape zilnic pe teme politice, şi 127 de ziarişti. Per total, blogosfera politică românească, adică suma tuturor blogurilor politice, a înregistrat o creştere de aproximativ 12% faţă de ultimele alegeri. Mediul se apropie de maturitate, iar următorul pas logic ar fi obţinerea de fonduri pentru campania de pe Internet. Aceasta ar fi măsura după care am putea judeca, cu adevărat, succesul oricărei campanii internaute, independente sau partinice, deoarece toate celelalte metode de publicitate şi comunicare – virale, bloguri, *twitter, facebook* şi Dumnezeu mai ştie ce – au fost, deja, folosite fără vreun succes răsunător.

Bineînţeles, există oricînd şi cealaltă concluzie, la fel de logică: nici pe Internet nu ne interesează politica.

Mihnea Dumitru *scrie pe codexpolitic.us despre influenţa Internetului în politica românească.*

DILEMATECA

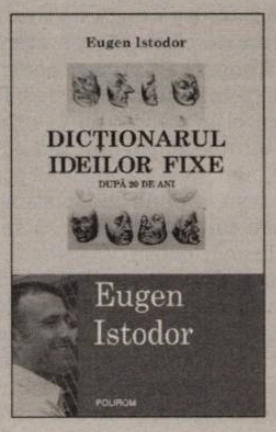

Eugen Istodor
Dicţionarul ideilor fixe. După 20 de ani
Editura Polirom, 2009

PUBLICITATE

Statutul de actriţă

– interviu cu Oana IOACHIM, actriţă –

A fost, mulţi ani, actriţă la Teatrul Mic. Şi acum e tot actriţă, dar freelancer. *Şi nu doar de teatru, ci şi de film. Oana Ioachim a scris, recent, şi un scenariu: cel al scurtmetrajului* Icre negre *(în regia lui Răzvan Săvescu), ce va fi gata în curînd. Şi a avut curajul să facă încă ceva foarte diferit de meseria ei: să preia un salon de cosmetică (şi înfrumuseţare...) în Pipera.*

Teatru, film, cosmetică

Să vă prezentaţi... Ştiu că, în ultimul timp, aveţi mai multe „pălării".

Mama Soniei, soţia lui Răzvan (Săvescu), actriţă *freelancer*. Am avut premieră, pe 2 iunie, cu *Desculţ în parc,* de Neil Simon, în regia lui Ştefan Bănică jr., un proiect independent.

Am jucat incredibil de mulţi ani, aproape 20, la Teatrul Mic, încă din facultate (în *Don Juan* al lui Galgoţiu). Acesta reprezintă o mare parte din viaţa mea, cu unele roluri foarte iubite... S-a terminat cu un divorţ nu pot să-i zic trist, pentru că de fapt sînt fericită: cel mai trist e să stagnezi. Decît să ies la pensie de la Teatrul Mic, şi asta să fie o chestie extraordinară... Atunci cînd lucrurile nu au mai avut pentru mine nici o valoare, am ieşit din joc. Cînd părăseam teatrul, mi s-a deschis un drum legat de film. Radu Jude, un tînăr regizor, m-a chemat la un casting pentru un scurtmetraj, *Dimineaţa,* după care am făcut *Alexandra,* tot în regia lui, care a luat şi nişte premii pe la festivaluri.

Aţi mai jucat în filme pînă atunci?

Nu, pentru că în anii '90, cînd am terminat eu facultatea, filmul nu era ce-i în prezent. Acum a apărut o generaţie care chiar face lucruri incredibile. Faptul că deja de şapte ani sîntem prezenţi la Cannes şi dominăm tot mi se pare fantastic.

Urma să joc într-un lungmetraj, dar după un scandal la CNC, în vară, nu s-a mai făcut. Atunci m-am hotărît să scriu şi eu (mai făcusem asta, demult, pentru televiziune). Am scris un scenariu, se numeşte *Icre negre*. Drumul scurtmetrajelor este să parcurgă nişte festivaluri: să sperăm că va fi bine văzut cumva, că va atrage atenţia. Doar aşa pot eu, după aceea, să depun un proiect pentru un lungmetraj. Altminteri e greu să intri în sistem. Am fost foarte fericită cînd am cîştigat cu el la CNC: una la mînă, sînt femeie, şi trăim totuşi într-o lume misogină. Mă şi gîndeam: ce-o să zică ăştia? Ia uite, actriţa s-a apucat să scrie... Dar am luat o notă bună, am ieşit a doua la scurtmetraj... Îmi doresc foarte mult să scriu lungmetrajul şi să se facă. E adevărat că, Bănică sunîndu-mă, pentru *Desculţ în parc,* nu i-am închis telefonul în nas. E o altă satisfacţie la actorie, în teatru: faptul că se întîmplă atunci, acel tip de energie, ce simţi din sală în alea două ore nu se compară cu nimic. Filmul e interesant pentru că rămîne, teatrul – fiindcă e efemer: ai jucat, şi ce ai jucat în seara aceea nu se mai repetă.

Aţi deschis, relativ recent, şi un salon de cosmetică...

Da. E în Pipera şi e un salon preluat. Coafează, aranjează, slăbeşte, face tratamente faciale, corporale, masaj.

Mate-fizică şi comedie

Eraţi o elevă foarte bună în liceu, premiantă. Şi totuşi, aţi ales o meserie mai puţin... academică. Cum v-aţi hotărît să deveniţi actriţă?

Tata fiind actor (Paul Ioachim), am văzut teatru de la trei ani. La liceu am fost la Sava, la mate-fizică: chiar mi-au plăcut matematica şi fizica. Mult timp m-am întrebat la ce mi-au folosit. După o vreme, am ajuns la concluzia că mi-au fost utile: eu cred în actorul inteligent, nu instinctiv. Cred că pînă şi la salonul de cosmetică mi-a folosit.

Visam, dintotdeauna, să fiu actriţă la Teatrul Mic. Mă duceam să văd spectacolele Cătălinei Buzoianu, ale lui Purcărete: era pe departe cel mai tare teatru din Bucureşti, atunci. Erau, pe vremea lui Ceauşescu, patru locuri la fete şi patru la băieţi la ATF (IATC pe atunci), la actorie. Examenul era cumva o loterie, trebuia să poţi spune pe loc ce ţi se cerea. Ţin minte şi acum că, după examen, am stat trei zile cu ochii pe pereţi, de nu ştiau ai mei ce să creadă... Am avut noroc că a luat Ion Cojar clasă, şi m-a plăcut, în mod real. A fost, de departe, cea mai importantă întîlnire a mea. Ce am învăţat în cei patru ani de la Cojar îmi foloseşte şi acum.

V-aţi specializat într-un anume tip de rol? (Cu toţii avem tendinţa să ne autoetichetăm...)

Eram blondă, ingenuă. Am jucat mai mult comedie. E drept că mi-a şi plăcut: e mai greu să joci comedie, în ciuda aparenţelor. Reacţia la comedie e pe loc: dacă în momentul ăla nimeni nu a rîs, eşti într-o situaţie foarte grea pe scenă. Pe cînd la o dramă – îţi vezi de rolul tău, e linişte în sală, şi cu asta basta.

Rolurile mele preferate, începînd din facultate, au fost Miţa Baston, apoi, la Teatrul Mic, cele din *Mătrăguna,* pusă în scenă de Dan Micu, *Şcoala femeilor,* în regia lui Alexandru Dabija, *Cercul*, de Arthur Schnitzler, regizor Dragoş Galgoţiu. Cel mai mult cred că mi-a plăcut cel din *Trei jobene,* pus în scenă de Răzvan Săvescu. Au mai fost *Popcorn* (tot cu Răzvan Săvescu regizor) şi *Cum iubeşte cealaltă jumătate,* în regia Sandei Manu.

Mitul Teatrului Mic

Aţi intrat în Teatrul Mic în 1990, exact la începutul schimbărilor de acolo. Cum era atmosfera? Îşi mai păstra din aura de pe timpul lui Ceauşescu?

Deja nu mai era ce fusese înainte, începuse să se strice. A urmat o avalanşă de directori, se schimbau foarte repede. Pentru mine, singura perioadă bună a fost cea cînd era doamna Poldi (Leopoldina Bălănuţă) directoare: a fost însă foarte scurtă, de un an. Dar în acel an a pus în scenă patru spectacole superbe, în special pentru tinerii din teatru. Pe vremea aceea chiar eram o echipă. Încă erau aici, printre alţii, Cristian Iacob, Florin Piersic jr., Irina Movilă, Cătălina Mustaţă... După ce a murit doamna Poldi şi a venit Florin Călinescu, nu a mai existat nici un proiect pentru nimic. Cred că asta a fost prin 1999. Totul era haotic. Irina Movilă şi Cătălina Mustaţă au plecat primele. A urmat Florin Piersic jr., Iacob şi cu mine am mai rămas, am greşit... Uşor, uşor, lucrurile s-au degradat, pînă am plecat şi noi.

Celebritate şi repere

Meseria de actriţă îşi are locurile ei comune (trebuie să fie frumoasă şi uşor frivolă, suceşte minţile bărbaţilor...). Mai sînt valabile şi astăzi?

Cred că aşa se întîmpla pe vremuri, şi nu era un lucru rău. Pe atunci, actriţele aveau strălucire, făceau parte dintr-o altă lume. Era ceva pozitiv. Acum, lucrurile sînt foarte amestecate. Să fii actriţă de teatru cred că e o mare umilinţă şi o mare sărăcie. De aceea toată lumea fuge către televiziuni: acolo, ai bani şi te recunoaşte lumea pe stradă... Că şi asta e o problemă.

În cazul ăsta, ce se mai întîmplă cu teatrele?

Eu cred în teatrul de proiecte. Acolo, spre deosebire de celelalte teatre, există şi concurenţă reală. Dacă ar fi să mă reîntorc în teatru, m-aş duce la Teatrul Act sau la Metropolis. Cred că teatrele ar trebui privatizate.

V-aţi mai alege meseria asta dacă ar fi să daţi acum la facultate?

Dacă aş avea 18 ani, acum, nu aş mai da la teatru. Pentru că nu mai există repere. Atunci aveam: o văzusem cum joacă pe Valeria Seciu, voiam să joc la Toca (Alexandru Tocilescu)... Aveam nişte idealuri şi modele foarte clare. Acum n-aş mai şti cine aş vrea să fiu. Nu mai ai repere, nu mai ştii unde e valoarea... E un amestec şi o disperare colectivă.

Şi totuşi, mai sînt destui tineri care dau la teatru...

Poate îşi doresc să apară la buletinul meteo, la televizor. Ştii ce m-a întrebat un student în anul III la Actorie, la o repetiţie: „Doamnă, unde-i Teatrul Bulandra?".

Sînt şi mulţi tineri care lucrează pe proiecte. Cred că cei care au ceva de spus or să spună în continuare.

Despre film aveţi însă o altă părere. De unde povestea dvs. cu Icrele negre?

Icre negre e un scurtmetraj de ficţiune după o poveste adevărată. E un tip care îmi aduce mie icre. Nu negre, ci de Manciuria, de la Galaţi. Pe acest om, în vîrstă cam de 30 de ani, l-am văzut îmbrăcat în negru, la un moment dat: îi murise soţia. Vrînd să plece în Spania, aceasta a avut un accident. A rămas cu o fetiţă de 8 ani. Pe mine m-a impresionat. Am încercat să-l mai ajut: e greu să rămînă un tată tînăr cu un copil... Într-o zi mă sună, să se sfătuiască cu mine. Zice: s-a deschis aici, la Brăila, o şcoală de manechine; s-o dau şi eu acolo pe fiica mea? Că m-am gîndit aşa: tot e ea emotivă, introvertită, mai scapă de toate astea şi mai cîştigă şi ea nişte bani. Fetiţa avea 8 ani... Atunci mi-am dat sema că acest om chiar îi dorea binele copilului, şi pentru el, binele era ăsta... Moni (Columbeanu) a devenit, pare-se, pentru unii, reper: sînt copii care îşi doresc să fie Moni...

Eu pe fetiţa mea nici la reclame nu o duc, nu sînt de acord.

Cum s-a terminat povestea?

Fetiţa a făcut şcoala de manechine şi aşteaptă să fie solicitată. Am chemat-o şi pe ea la probe, cînd am făcut filmul, dar nu a fost cazul. Oricum, la mine în film copilul nu vrea să facă şcoala.

Alte (posibile) profesii

În prezentarea iniţială, cel mai puţin aţi vorbit despre salonul de cosmetică. Mie mi se pare un gest curajos, să începi ceva fără nici o legătură cu meseria ta..

De patru ani locuiesc în Pipera, şi acolo e şi salonul. Noi ne-am făcut acolo un colţ de rai, dar împrejurimile mi se par foarte urîte, făcute fără cap: case de lux cu gropi şi noroaie... Salonul exista acolo, într-o zonă unde recesiunea nu a ajuns. Eu îi eram clientă. Anul trecut, în august, am auzit că patroana vrea să-l vîndă pentru că pleacă în străinătate. Am decis să-l iau, ca să-mi ofere o siguranţă materială, pentru că, totuşi, meseriile noastre sînt nesigure. Am adus şi o grămadă de aparate noi, pentru slăbit, de pildă Ultralipo, care topeşte grăsimile cu ultrasunete. Tratamente de lifting facial, ce să-ţi mai spun... Patru luni m-am chinuit să înţeleg cum merge business-ul ăsta: şi a mers. Acum m-am mai relaxat, dar am fost destul de stresată. La început m-am dus zilnic acolo şi am ascultat problemele tuturor.

Dacă ar fi să vă alegeţi o altă meserie, care ar fi aceea?

Cercetare în medicină. Din păcate, mi-e frică de spitale, şi atunci nu a fost o opţiune reală. Dar mi se pare o chestie cu adevărat importantă... Că un rol îţi iese sau nu, şi toate fiţele astea legate de televiziune, să apari în reviste etc. mi se par derizorii faţă de un om care salvează o viaţă. Să descopăr leacul cancerului mi s-ar părea ceva esenţial. Sigur, e bine să faci şi nişte oameni să rîdă două ore, e şi asta o formă de terapie...

a consemnat Iaromira POPOVICI

Alex. Leo ŞERBAN

Două scrisori de la TIFF

Dragă Andrei Dăscălescu,

m-am bucurat mult că ai primit premiul pentru debut pentru *Constantin şi Elena!* Nu l-am mai văzut de la premiera de la Bucureşti de-acum cîteva luni, cînd m-ai invitat, dar filmul tău mi-a rămas în amintire ca un *„Pod de flori“* (tot un documentar foarte frumos, al lui Thomas Ciulei) între tine şi bunicii tăi.

Cred că premiul ăsta ar trebui să te bucure cu atît mai mult cu cît este dat de un juriu de străini. Într-adevăr, nu cred că cineva – din Islanda şi pînă în SUA, trecînd prin Sri Lanka – nu ar fi deopotrivă interesat, amuzat şi emoţionat de acest film! E în el atîta adevăr uman, cum se spune, atîta tandreţe, fineţe şi devotament – devotamentul de a *păstra* imaginea bunicilor tăi – încît îţi merge la suflet.

Am înţeles că, deşi este primul tău film (iar tu nu te consideri regizor, cum ai declarat şi pe scenă; lol, vorba'ceea), nu a putut fi inclus în competiţie pentru că nu este pe peliculă de 35mm... Dă-mi voie să mă indignez şi să spun: Dar ce păzeşte CNC-ul?! Cum e posibil să nu se găsească bani pentru a transpune pe peliculă *acest* film, în schimb se găsesc bani (mulţi!) pentru atîtea sub-filme? Cred că, în cazul unor debuturi atît de convingătoare – cum este al tău şi cum a fost cel al lui George Dorobanţu cu *Elevator,* anul trecut –, CNC-ul are *datoria* de a le trece pe 35mm fără să mai aştepte indicaţii speciale! Iar televiziunile (multe, alea care sînt) ar trebui să se bată să le obţină.

Ce mai fac bunicii tăi? Ştiu că s-au emoţionat văzîndu-te la televizor, te rog spune-le că ei ne-au emoţionat pe toţi, pe ecran mare! Ce frumos este momentul ăla cînd bunica ta Elena stă pe pat cu nepoata ei, care-o ţine în braţe pe fetiţa ei, şi le explică la amîndouă ce nume poartă fiecare floare din covorul de pe perete, ţesut de ea... E ca un poem al fericirii lucrat de ea – lucrat preţ de o viaţă, căci şi florile alea, şi fetele care stau şi-o ascultă sînt fructul trudei ei iubitoare. Te uiţi la acel moment şi-nţelegi că, orice s-ar spune, merită să trăieşti cîtă vreme ţi se îngăduie atîta frumuseţe.

Cu bine.

Dragă Claudiu Mitcu,

vroiam să-ţi mulţumesc şi pe această cale pentru bucuria numită *Australia.* Trebuie să-ţi mărturisesc că era cît p-aci să ratez documentarul tău (ştii şi tu cum se suprapun filmele la TIFF, lăsîndu-te mereu frustrat că nu poţi să vezi tot ce ai vrea), noroc cu Andrei Creţulescu care a insistat, discret... Am stat acolo în rîndul 3, cu Maria Dinulescu, şi am jubilat la unison. Nu ştiam mare lucru despre povestea fotbaliştilor fără adăpost, îi văzusem pe fotbaliştii „noştri“ (cineaştii, actorii... inclusiv tu!) luînd bătaie de la ei în meciul de dinainte – cu Radu Muntean (ex-*homeless)* dînd gol în poarta lui Radu Muntean (regizorul) – şi, deşi nu mă pricep la fotbal, consider că „neadăpostiţii“ au jucat mult mai bine.

Cred că băieţii ăştia, pe care i-ai urmărit – cu camera – pînă în Australia şi-napoi, sînt nişte eroi adevăraţi. Nu pentru că „şi-au depăşit condiţia“ (cum se spune, cu o uşoară condescendenţă), nu pentru că joacă bine fotbal (doar au învins şi echipa SUA!) şi nu pentru că, din canale, au ajuns *down under,* la Melbourne – nu; ci pentru că nu le e teamă să spună cu voce tare, în faţa camerei de filmat, ceea ce gîndim toţi.

Cred că filmul tău, împreună cu *Constantin şi Elena* al lui Andrei Dăscălescu, ar trebui trimise la pachet ICR-urilor noastre de pretutindeni pentru a fi proiectate românilor de acolo; al lui este România profundă – aia aproape neschimbată, mitică, un pic idilică –, al tău este România străfundă – aia necunoscută, sub-urbană, cinic-ironică, deşi băieţii au o candoare în stare să se bată cu orice cinism... Replicile lor sînt rupătoare, s-a aplaudat pe rupte, la scenă deschisă – şi îmi pare sincer rău pentru cei care vor vedea *Australia* la televizor, pe HBO: vor trebui să aplaude singuri, fără amplificările unei săli întregi.

Nu pot decît să vă doresc să mergeţi cu documentarul vostru peste tot pentru că, sînt convins, veţi avea succes peste tot!

Toate cele bune şi felicitări încă o dată.

Dana ENULESCU

Iar aţi văzut filmele alea?

– TIFF 2009, ediţia a 8-a –

Cluj Sonata

TIFF-ul, ca Făt-Frumos din lacrimă, creşte într-un an ca alte festivaluri în cinci. După o ediţie cu peste 200 de filme, sentimentul dominant este acela de frustrare: nu am văzut 40 de filme, am pierdut 160! În fiecare zi încercam cu îndîrjire să creez ceva ordine în haosul din mintea mea şi să găsesc un „fir roşu“ care să lege filmele văzute, o temă recurentă care să mă ajute să supravieţuiesc şi să diger pasiunea cinefilă care ne leagă pe noi toţi, prietenii şi susţinătorii Festivalului din Transilvania. Mi-am adus aminte de cuvintele rostite anul trecut de directorul artistic al Festivalului de la Veneţia, Marco Müller, care spunea că la fiecare ediţie este posibil să găseşti acest *„filo rosso“.*

Filmele de la TIFF subliniază în mod exemplar dimensiunea interpretativă a spectatorului.

Cred că la TIFF 2009 această temă poate fi incomunicabilitatea, dezadaptarea unor personaje care locuiesc la marginea societăţii. Este desigur o interpretare subiectivă, care depinde de filmele pe care le-am ales, de multe ori din întîmplare, alteori ascultînd sugestiile persoanelor în care am încredere. Orice film se pretează la o analiză interpretativă, dar unele opere, prin complexitatea lor, cer acest lucru şi de multe ori accesul la semnificaţie este obscur. Filmele de la TIFF subliniază în mod exemplar dimensiunea interpretativă a spectatorului. Am văzut pelicule în care protagoniştii sînt inadecvaţi să trăiască într-o lume în care domneşte violenţa verbală şi cea a faptelor *(Gomorra),* o lume cu reguli rigide, în care există diferite puncte de vedere, ca modalitate pentru a transforma întregul mecanism într-unul represiv. Am văzut filme care interoghează şi interpretează societatea contemporană prin regii riguroase, clinice, distante, reflecţii asupra unei lumi etice *(Poliţist, adjectiv),* dar şi estetice, filme care preferă cuvintele *(Eşti Marlon şi Brando)* şi filme care preferă faptele *(Copoiul),* imagini care învăluie peisaje de singurătate, disperare şi indiferenţă. Am văzut filme *(Foame)* care au capacitatea de a denuda corpurile, fizicitatea, una dintre principalele posibilităţi ale cinematografiei contemporane; filme în care imaginea succesivă o şterge pe cea precedentă, suprapunîndu-se *(Despre Elly).* Filme în care conştiinţa durerii provocate şi trăite va împiedica viaţa aşa cum era înainte *(Vinyan, Ruptura, Ape tulburi).* Filme care revelează o lume impenetrabilă în care adolescenţii supravieţuiesc între casă şi şcoală, între casă şi piscină *(Prima zi de iarnă).* Portrete de adolescenţi emancipaţi şi cinici, trasate cu participare sinceră, dar critică *(Involuntar).* Alienarea ca singurătate a excluşilor, cu originea într-un nucleu social cu reguli rigide de apartenenţă *(Machan, Copilul din Kabul, Tărîmul pieilor roşii,* şi, pe alt plan, *Fata în casă* şi *Marea neagră).* Oameni solitari în încercarea de a descoperi o sexualitate proprie *(Un profesor de ţară)* sau în căutarea unei identităţi precise *(Gata să explodez).* Filme care nu ascund realitatea şi cărora nu le e teamă să se apropie de tragedie *(Revanşa).* Filme despre elaborarea doliului, în care fiecare alege cum să înfrunte o pierdere: zăcînd în pat *(Nord)* sau aşteptînd să treacă furtuna pentru a se vindeca *(Haos liniştit).* Reflecţii intimiste asupra vieţii şi a morţii, oameni care se refugiază aşteptînd să fie loviţi de durerea pe care nu reuşesc să o simtă. Mi-a plăcut *Toţi ceilalţi,* i-am înţeles pe acel arhitect frustrat şi pe acea femeie nonconformistă care se confruntă sub masca unor conversaţii care pun în evidenţă respectivele manii şi diferenţe caracteriale. Să ridice mîna cine nu a trăit pe propria piele o astfel de psihodramă amoroasă neurlată, într-un cotidian simplu/banal, cu tensiuni care se nasc printre rînduri. Mi-a plăcut *Cealaltă,* povestea unei nebunii, aceea a dorinţei pentru un bărbat pe care nu-l mai vrei, dar nici nu vrei să-l vrea o altă femeie. Am văzut filme cu familii disfuncţionale în care lucrurile nespuse cîntăresc mai mult decît cele spuse *(Cea mai fericită fată din lume, Tokyo Sonata).* Am văzut filme care mi-au plăcut.

O istorie completă a eşecurilor mele festivaliere

Unde sînt „succesuri“, sînt şi „eşece“: mi-au plăcut spotul festivalului, mai ales rostogolirea pe deal, petrecerile care încurajează consumul (i)responsabil de bere Ursus, *Constantin şi Elena,* Ştefan Giurgiu căruia de cîte ori îi spuneam „Ciao!“ arunca cu un ursuleţ în mine, discursul lui Dorel Vişan de la ceremonia de la Teatrul Naţional, care semăna periculos de mult cu şlagărul Mirabelei Dauer din *Poliţist, adjectiv;* nu mi-au plăcut scurtmetrajul cu şobolani şi Lili Marleen, actriţa poloneză din *Ruptura,* de o urîţenie care nu există în natură, ploaia, scaunele de la Republica (vă rog, participaţi în masă la campania „Salvaţi Cinematograful Republica!“), coafura Claudiei Cardinale (un cuib de rîndunici?), faptul că l-am ratat pe Van Damme pe autostradă (mama, care a citit în ziare despre TIFF, m-a întrebat: „Dar de ce s-a dus lumea pe autostradă, nu mai erau bilete în sală?“), dezbaterile post-alegeri europene (despre EBA), identice cu cele din Italia („Mă lăsaţi să vorbesc?“, „Eu nu v-am întrerupt!“).

În ultima noapte a festivalului, am avut un vis (subtitrat în engleză!): eram la Cluj, în prima zi de iarnă, ploua, înotam prin ape tulburi, mă duceam la hotel şi mă gîndeam: la noapte dorm la Hollywood şi reuşesc să citesc 4 decenii, 3 ani şi 2 luni cu filmul românesc! Plimbîndu-mă pe jos de la Republica la nord, înspre Arta, mă cuprindeau fiorii tinereţii şi mă simţeam cea mai fericită fată din lume. Mă opream la librărie să caut în *DEX* poliţist, adjectiv. Mi se făcea foame şi mă opream involuntar la Casa Ardeleană (toţi ceilalţi se duceau la Roata) să mănînc; nu costa mult, „doar“ $9.99. Mă întîlneam cu il divo Kiri, mincinosul, care-mi spunea că sînt şi filme dudă, dar nu era adevărat. Şi mă gîndeam: dragul meu TIFF, ai devenit un festival-mamut, iar eu te iubesc de mult!

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

Lecţie de optimism

„Da, de mîine nu voi mai fi la fel. Mîine voi fi «operat». Scriu operat ca să sune mai frumos. Voi ştiţi, de fapt, ce înseamnă asta. M-am ras, m-am dat cu iod, mi-am învelit piciorul în nişte bandaje foarte groase, apoi mi-am tras peste ele un fel de ciorap elastic care să ţină bandajele cît mai bine. Da, astăzi ştiu precis că mîine nu voi mai fi acelaşi. Mă îmbrăcam mai devreme şi mi-a trecut prin minte că va fi ultima dată cînd îmi voi trage pantalonii pe ambele picioare. Sau cînd mă voi încălţa în amîndouă picioarele. Mă uit la mine şi-mi văd ambele picioare. De mîine va fi doar unul.“

Rîndurile de mai sus au fost scrise în urmă cu 30 de ani, pe 3 august, într-un spital din Paris. Autorul lor este un bărbat pe care l-am cunoscut întîmplător. Am aflat povestea lui. Şi m-am hotărît să v-o spun.

Stabilim să ne întîlnim într-o dimineaţă. Insistă să vină să mă ia cu maşina. Şi accept.

La ora şi locul unde ne-am înţeles, vine cu o maşină condusă chiar de el. E un autoturism automat, cu un sistem de pîrghii, care-i permite să acţioneze cu mîna şi ambreiajul, şi acceleraţia. Mă simt liniştită pe locul din dreapta. N-am nici un moment sentimentul că n-aş fi în siguranţă în traficul nebun. Deşi maşina în care mă aflu e condusă de un om, practic, fără picioare. De la scrisoarea trimisă de la Paris familiei, în urmă cu 30 de ani, dl Ciobănel a pierdut şi celălalt picior. Sau, mai exact, a paralizat.

Pe parbriz şi pe lunetă este lipit un abţibild care arată o persoană într-un scaun cu rotile. Sînt curioasă dacă asta ajută cu ceva în trafic, dar aflu că, de fapt, sînt puţini cei care observă acel semn.

Ajungem la o şcoală unde dl Ciobănel predă, voluntar, nişte cursuri.

Povestea începe de la o fotografie. O fotografie veche, în care cîţiva bărbaţi aleargă pe un stadion. „Eu sînt cel cu mingea în braţe. Aveam 30 de ani. Iar acum sînt cel de lîngă dvs. La 70 de ani...“ Şi zîmbeşte.

Spitalul din Franţa

Pe cînd era student, Paul Ciobănel a început să joace rugby. Un sport care avea să aibă un rol important în viaţa lui. Mai ales prin cei trei ani, cît a jucat în Fr anţa.

Avea 39 de ani. Într-o zi, cade şi-şi rupe un picior. Spune şi astăzi că se bucură de întîmplarea aceea. „Altfel, n-aş fi aflat că am cancer osos, undeva, deasupra genunchiului. Sau aş fi aflat foarte tîrziu.“ Chiar şi aşa, doctorii i-au spus că singura soluţie este să-i amputeze piciorul. Şi medicii din Franţa, unde fusese ajutat să ajungă, de Federaţia de rugby, au fost de aceeaşi părere. Aşa că Paul Ciobănel ia calea Parisului, unde avea să fie „operat“.

A stat în spital mai bine de două luni.

Pe 26 iulie 1978, îi scria familiei, îmbinînd explicaţiile legate de greutăţile bolii şi ale spitalizării cu glume către prieteni sau observaţii de om venit dintr-o ţară comunistă:

„Medicii mi-au spus că e posibil să-mi cadă părul din cauza unor injecţii. Dar să nu vă faceţi griji, o să crească la loc. Ieri am făcut duş şi am fost îngrozit de cît păr mi-a căzut cînd m-am spălat pe cap. Şi dimineaţa, pe pernă, e mai mult decît de obicei. Dacă va continua, voi fi chilug total, în scurt timp. Cred că aş fi foarte dezagreabil în postura de Kojak... Altă noutate – ieri mi-au dat cîrje metalice. Deja m-am obişnuit cu ele şi sînt şi eu un pic mai elegant.“

„Scrieţi-mi des, banalităţi. Pentru mine, orice îmi scrieţi e foarte important. Vreau să ştiu tot ce faceţi şi-mi voi imagina că sînt cu voi. (...) Eu ştiu foarte bine ce am de făcut, dar mă deranjează aşteptarea asta. Vreau să mă scol dimineaţa şi să mă duc la serviciu, să am grijile şi problemele zilnice! Vreau să am un petic de pămînt pe care să-l îngrijesc. O să fac asta, fără doar şi poate.“

„Băi, Lia, un singur lucru voi regreta după ce voi pleca de aici. Vinul ăsta roşu şi bun. Pînă acum am băut apă doar cînd îmi luam pastilele. De cîteva zile refuz «litruţa» care intră în meniul zilnic, căci am primit un vin bun, vechi, negru, din 1970. O să vă aduc şi vouă cînd vin acasă, să vedeţi cu ce m-am chinuit. Pe de altă parte, să ştiţi că niciodată nu m-am lăfăit în atîtea pachete de Kenturi. Şi ca să-i atac şi pe copii... peste tot e gumă de mestecat la discreţie.“

Au trecut de atunci 30 de ani. Mi se pare că, după atîta timp, interlocutorul meu face un pic pe viteazul. În sensul că tot spune: „Am avut cancer. Ei şi? Mi-am amputat piciorul în ’78 şi de atunci am trăit bine merci!... pînă în 2003, cînd am făcut un cancer de prostată şi am paralizat de la brîu în jos. Dar şi azi trăiesc bine merci. Ca un om normal. Singura mea tristeţe, ca fost sportiv, a fost – şi este – că nu pot să alerg. Atît. În rest, am făcut de toate. Am avut grădină de zarzavat, pe care am muncit-o singur, am îngrijit de stupi, dansam la petreceri... ai mei cred că au şi uitat, la un moment dat, că eu nu aveam un picior.“

Cred că, de fapt, tot optimismul ăsta m-a făcut să scriu despre Paul Ciobănel. Ca despre o lecţie de supravieţuire...

Cărţi lecuitoare

„Aş minţi dacă aş spune că n-am fost speriat cînd am aflat că urma să rămîn fără un picior. Am fost foarte speriat. Şi eu, şi familia mea. Chiar le scriam prietenilor că, dacă se întîmplă ceva cu mine, îi rog să aibă grijă de copii şi de soţia mea. Îmi doream să mai trăiesc măcar cinci ani, pentru ca fata mea cea mare, care avea pe atunci 11 ani, să mai crească şi să o poată ajuta şi pe cea mică, de 6 ani. Dar haideţi să vă spun ce mi-a dat curaj. E vorba de două cărţi pe care mi le-au adus foştii colegi de la rugby, cînd eram în spital. Una dintre ele se cheamă *24 de cazuri*. Sînt prezentate acolo 24 de poveşti ale unor oameni care au avut cancer, în diferite forme. Din cei 24, toţi trăiau. Iar la sfîrşit, scria că dacă nu ne-au convins cele 24 de cazuri, ne mai prezintă unul. Şi era vorba de o femeie simplă, de la ţară, care avea cancer generalizat. Medicii i-au spus că nu mai există nici o şansă şi au recomandat familiei să o ia acasă. Ei bine, acasă s-a întîmplat ceva. Lunile treceau şi femeia se simţea din ce în ce mai bine. Şi a trăit, ca şi mine, bine merci. Eu citeam cartea asta, cînd eram în spital, în pat, cu piciorul tăiat, şi mă întrebam... «Dom’ne, ce s-a întîmplat cu femeia asta?». Sînt credincios, dar nu cred în miracole, în minuni... Şi am ajuns la concluzia că s-a întîmplat ceva cu sufletul ei. Cred că acasă nu s-a mai gîndit la boală, la medicamente, la atmosfera din spital, la tot ce spuseseră medicii. Şi s-a regăsit, pur şi simplu, în casa ei simplă, liniştită, plină cu lucruri dragi, în intimitatea ei. Şi cred că, pur şi simplu, azi gîndea că se simte mai bine decît ieri, era recunoscătoare pentru asta... şi tot aşa!“

Din acel moment, Paul Ciobănel a spus familiei: „Stop! Nu mai plîngeţi, nu vă mai văicăriţi, eu voi veni acasă şi voi fi bine!“.

„Acum nu mă uit decît în faţă. Am o poftă nebună de a trăi, de a fi activ, de a munci, de a fi ca înainte! Mai am din cînd în cînd reacţii ale nervilor tăiaţi. Nu mă doare absolut deloc. E ca un curent electric care trece fie prin gleznă, fie prin talpă sau prin degetele de la picioare (care nu mai există). Mă deranjează căci sînt fără posibilitate de remediere. Dar gata, să termin cu plîngerile şi să vorbim despre altceva, mai frumos (despre mine...).“

Şi continuă scrisoarea către un prieten vorbind despre infirmierele drăguţe care-i dădeau tîrcoale (spune el!): „Ce mai! Am avut un succes nebun, chiar şi la fetele care făceau curat. Las’ că-ţi povestesc să te oftic, cînd vin acasă! Şi odihneşte-te! Cînd vin acasă, o să avem seri lungi şi grele. Se face vinul şi trebuie să facem aprovizionare de la Buzău“.

Scrie şi despre „piciorul“ nou pe care urma să-l aibă: „Am dat peste un tehnician dornic să-mi facă «un picior bun», în timp scurt, să mă înveţe să merg... a spus că o să-mi dea şi «piese de schimb» cînd plec acasă. Eram într-o încăpere vreo zece persoane, fără pantaloni, aşteptam cu cioturile la vedere să ni se ia amprenta pentru proteze. Parcă eram într-un atelier de cizmărie sau într-un magazin de pantofi, unde clienţii stau pe bancă şi aşteaptă să li se aducă pantofii ceruţi, alţii probează...“. (6 septembrie 1978)

A doua carte despre care spune Paul Ciobănel că l-a ajutat foarte mult se intitulează *Supravieţuitorii* şi a fost scrisă de un fost rugbist, care plecase cu familia într-o vacanţă. Avionul lor se prăbuşeşte, jumătate dintre pasageri mor, iar ceilalţi supravieţuiesc 76 de zile, în carcasa avionului, în plină iarnă, într-un loc izolat, fiind nevoiţi, la un moment dat, să mănînce carnea cadavrelor. „Era amiază, citeam. Eu – la Paris, imobilizat la pat. O infirmieră îmi aduce mîncarea la pat, pe o tavă. Totul arăta impecabil, cu paharul de vin alături – căci francezii beau vin la fiecare masă! Şi atunci m-am întrebat din nou: «Eu mă plîng?!». Şi am ajuns la concluzia că e important întotdeauna cu ce te compari şi cum gîndeşti.“

Întoarcerea

Eu sînt iarăşi neîncrezătoare şi-i spun că... da, pare simplu să citeşti două cărţi şi să spui că asta a fost determinant. Sînt unii care citesc o bibliotecă întreagă şi de-abia atunci încep să înţeleagă cîte ceva. „În realitate, cred că a fost mult mai greu“ – insist eu, de parcă aş fi vrut să-mi spună poveşti lacrimogene! „Spuneţi că aţi plîns o singură dată. Dar, seara, cînd închideaţi cărţile acelea, cînd se stingeau luminile în spital... la ce vă gîndeaţi?“

„De-abia aşteptam să plec acasă! Dumneata ştii că am venit din Franţa pînă-n România singur, cu un autoturism pe care l-am condus eu. Era, bineînţeles, o maşină automatică. Mi-am făcut un plan: cît merg în fiecare zi, unde mă opresc şi tot aşa! La un moment dat, era şi amuzant că rămîneam la cîte un motel pe drum şi nu-mi lăsam proteza în maşină, de teamă să nu mi-o fure cineva! Şi intram în motel mergînd cu ajutorul cîrjelor şi cu piciorul sub braţ! Era chiar amuzant!...“ – şi, într-adevăr, rîdem amîndoi, imaginîndu-ne scena.

Drumul de întoarcere din Franţa a durat patru zile, pe

etape. Familia l-a întîmpinat la Drobeta Turnu Severin şi se aştepta să vadă o persoană neajutorată. Cînd colo, un excursionist vesel! Cumpărase pe drum din Italia aperitive, iar din Franţa – butoiaşe de vin roşu. De-abia aştepta petrecerea de acasă, cu prietenii. Îşi aminteşte că au stat la poveşti toată noaptea şi au cîntat cu mare plăcere atunci, în prima seară, un refren care suna cam aşa: „Mai daţi-le-ncolo de chinuri şi griji / Viaţa e frumoasă, băieţi!...“

Odată întors acasă, viaţa a revenit la normal. A fost directorul Întreprinderii de produse ortopedice şi protezare şi a trăit tot timpul cu impresia că a reparat nu picioare sau mîini, ci suflete. Pentru că – spune el – dacă reuşeşti să pui un om pe picioare, îl ajuţi de fapt să facă tot ce-i plăcea sau avea nevoie să facă. Şi e mai fericit. Acolo, la întreprindere, împreună cu nişte maiştri pricepuţi, a făcut şi a omologat nişte mecanisme pentru maşinile automatice, astfel încît o persoană cu handicap să poată deveni cît de cît independentă, să nu mai depindă atît de mult de cei din jur, ci dimpotrivă, să fie ei de folos. Există cîteva sute de astfel de maşini în toată ţara. Mai puţine sînt însă locurile speciale de parcat. Şi ar mai fi o problemă: dacă o persoană care nu are piciorul stîng, de exemplu, cumpără din străinătate o maşină cu cutie automată, Registrul Auto nu recunoaşte această maşină ca fiind una adaptată pentru o persoană cu handicap, iar Ministerul de Finanţe impune plata taxei de primă înmatriculare.

Paul Ciobănel nu se plînge, dar e clar că Bucureştiul, cel puţin, nu e un oraş prietenos cu persoanele cu handicap. Numai dacă luăm în calcul modul în care au fost făcute rampele de la trotuare sau faptul că o persoană cu handicap nu poate circula cu metroul, de exemplu. Chiar dacă sînt mecanisme speciale în trei staţii, acestea sînt degeaba, pentru că se află în interior, unde nu se poate ajunge cu un cărucior.

Paul Ciobănel *a fost timp de 12 ani membru al celei mai bune echipe naţionale de rugby a României, între 1961-1972. Echipa sa a învins Franţa de trei ori în anii ’60 şi, a rămas neînvinsă timp de patru ani. A jucat la CCA Bucureşti şi, din 1970, pentru Angoulême, în Franţa.*

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **„Criza căsătoriilor".** În Iran, aşa-numita „criză a căsătoriilor" a bătut în importanţă în campania electorală problema bombei nucleare. Cum sexul înainte de căsătorie este tabu şi întîlnirile sînt foarte riscante (rişti să fii obligat să te însori cu respectiva), căsătoria rămîne singura soluţie. Cum populaţia Iranului este foartă tînără, există o criză gravă de locuinţe pentru tinerele cupluri. „Bomba sexuală e mult mai periculoasă decît bombele şi rachetele inamicilor" – spune preşedintele Organizaţiei Naţionale a Tineretului din Iran. Amir Hekmati, un funcţionar din Teheran, zice pe şleau: „Dacă femeile ar fi de acord să meargă cu noi doar la întîlniri, nu am mai fi forţaţi să ne căsătorim". Preşedintele Ahmadinejad a propus anul trecut un plan numit „căsătorie semi-independentă". Adică tinerii să se căsătorească, dar să locuiască în continuare fiecare cu părinţii lui. A fost un scandal, mai ales femeile s-au opus, spunînd că bărbaţii ar obţine sex legal şi gratis, iar femeile nu s-ar alege cu nimic, în ce priveşte siguranţa şi respectul social. Ceea ce sună chiar logic. Guvernul a renunţat la plan. (după *Time)*

● **Elveţia renunţă la secretul bancar.** Deocamdată, e vorba doar de o modificare parţială şi punctuală a legislaţiei cu privire la secretul bancar: un act bilateral semnat cu Guvernul francez obligă autorităţile elveţiene să ofere detalii exacte cu privire la conturile deschise de cetăţenii francezi. Acest acord a fost gîndit ca o armă „împotriva fraudei şi evaziunii fiscale" – susţine Guvernul francez. Conform standardelor definite de Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică, Elveţia (şi, pînă nu de mult, Luxemburg) se află pe lista „gri" a paradisurilor fiscale din Europa. Pentru a ieşi din „zona gri", Elveţia trebuie să semneze, pînă la sfîrşitul anului, alte 12 acorduri bilaterale de acelaşi tip. (după *Le Monde)*

● **Piane la mîna a doua...** 70% dintre germani ar vrea să înveţe să cînte la pian – se arată într-un studiu recent. Cu o clientelă (potenţială) atît de mare, producătorii de instrumente muzicale ar trebui, cel puţin teoretic, să o ducă bine. Însă nu e chiar aşa. Blüthner este un producător (mediu) de piane. Fabrica a fost înfiinţată cam pe la jumătatea secolului al XIX-lea – asta înseamnă, pentru piaţa germană, că e o companie relativ recentă. Anul trecut, firma a produs 13.500 de piane şi a avut – din spusele directorului – o cifră de afaceri mulţumitoare. Mulţumitoare, dar nesatisfăcătoare, în comparaţie cu vînzările din trecut: acum un deceniu, acelaşi producător vindea peste 20.000 de piane anual (cele mai multe, atunci, ca şi acum, merg la export: piaţa internă reprezintă doar 10% din totalul vînzărilor). Problema e – spun negustorii – că pianele nu se strică. Există mii de piane vechi foarte bune, iar cei care vor să-şi ia pian în casă preferă să le ia la mîna a doua, decît să plătească o grămadă de bani pe unul nou. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

PROFUND. IMPRESIONANT. FOAAARTE ADEVĂRAT: CÎNDVA, ŢARA NOASTRĂ AR PUTEA DEVENI O PUNTE DE LEGĂTURĂ ÎNTRE VARIANTA RELAXATĂ (FĂRĂ PARDOSELI DE DREAPTA) ŞI ININTELIGIBILUL NECESAR (CUM SPUNEA CINEVA)

● Proaspăt reales eŭroparlamentar, dl Adrian Severin încearcă să explice, în *Jurnalul naţional* (16 iunie), de ce stînga e „marea învinsă" a acestor alegeri: „Ea a ajuns atît de puţin credibilă, încît nu a putut profita nici de erodarea la guvernare a unora dintre partidele dreptei. Singura explicaţie a paradoxului poate fi găsită în comunicare sau mai exact în vectorii comunicării – liderii politici. Viaţa şi limbajul lor – al cuvintelor şi trupului – nu coincid cu valorile pe care le clamează. Sînt prea oportunişti, prea egoişti, prea ipocriţi şi prea aroganţi spre a mai putea inspira autenticitate şi solidaritate. Nu stînga democrată a pierdut, ci «stînga caviar»!". Profund. Impresionant. Foaaarte adevărat. În schimb, apărînd pe afişe alături de Marian Vanghelie şi Piedone, dl Severin a cîştigat. „Stînga almanahe" rezistă eroic! (**M. V.**)

● Cîndva, în secolul 20, Malraux socotea că un tiraj de peste 10.000 de exemplare la o carte are la bază o neînţelegere. Dar, în secolul 21, un fotbalist la 93 de milioane de euro, precum Cristiano Ronaldo, cumpărat de Real Madrid, ce-o fi? (**R. C.**)

● Ambasadorul Algeriei în România a declarat recent, citat de RFI, că ţara noastră ar putea deveni o punte de legătură între Europa şi Africa. Asta pentru că, a spus domnul ambasador, România nu are un trecut colonial, ca alte ţări europene şi, în plus, are multe asemănări cu un stat african. Îmi închipui că oficialii români care au asistat la acest discurs s-au făcut negri de bucurie. (**A. M.**)

● Un *pattern* uşor de observat la şantierele din Bucureşti: se încep mai multe deodată, muncitorii părînd a fi tot aceiaşi, mutaţi de colo-colo, cu rezultatul că lucrările durează la nesfîrşit... Vă spuneam acum ceva timp despre muncile care-nu-se-mai-termină de pe strada Viitorului; nu s-au terminat nici acum, în schimb tocmai a început un şantier similar *şi* pe str. Tunari! Ceea ce-nseamnă că puteţi scoate str. Tunari de pe harta dvs., cel puţin doi ani. *Idem* la Metrou Romană: unul dintre escalatoare nu mai funcţionează de cel puţin trei ani; acum, a fost acoperit şi cel care funcţiona, chipurile, pentru „reparaţii", şi s-au început lucrări *şi* la cel de la Piaţa Charles de Gaulle. Muncitorii bucureşteni (sau, mă rog, şefii lor) reinventează mitul lui Sisif în varianta relaxată: fără bolovan de cărat pînă-n vîrf (care „vîrf"!?) ce se rostogoleşte, fără Sisif şi fără muncă. Totul e să începi cît mai multe şantiere deodată, ca să dai, cică, impresia că „se lucrează". Of, verbele astea impersonale... (**a. l. ş.**)

● *Din limba de oţel a pazei şi a ferelii de necazuri.* 1) Pe un vehicul, numele unei firme care pune la dispoziţia clientelei „sisteme de securitate reală": 6 ALARMA! (cu adresa de web www.sasealarma.ro). După numele ales, pare să fie vorba mai curînd de nişte sisteme care asigură scăparea hoţilor. 2) Pe alt vehicul, numele altei firme, cu alt obiect de activitate: UNIFY – „Pardoseli epoxidice technifloor. Injecţii stop apă, protecţii la foc". (**D. S.**)

● Pe străzile Londrei, un grup viguros de tineri a manifestat vehement împotriva alegerii în Parlamentul European a unui extremist de dreapta englez, rasist şi antisemit: *„Not in my name!"*. Nu ştiu dacă erau extremişti de centru, dar mi-ar fi plăcut să fiu în mijlocul lor. (**R. C.**)

● Săptămîna trecută, fermierii au mărşăluit prin Capitală, încercînd un miting inteligent şi trăgînd după ei o vacă bolnavă pe care au şi lăsat-o să zacă în soare, la o căldură de peste 30 de grade, în faţa Ministerului Agriculturii. N-am auzit de proteste din partea asociaţiilor de protecţie a animalelor (care în ceea ce priveşte drepturile cîinilor vagabonzi sînt mereu prezente), ceea ce mă lămureşte încă o dată: în România, mai bine cîine decît vacă. (**S. G.**)

Cu ochii-n 3,14

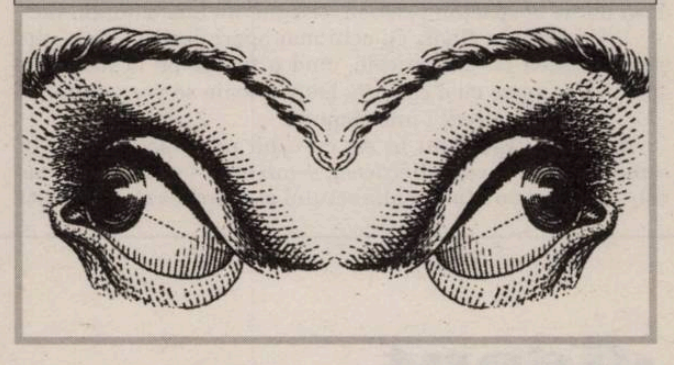

● Zeci de firme din Anglia şi din State testează deja partenerii suspecţi de infidelitate, cu ajutorul probelor genetice. Cei care au suspiciuni că sînt înşelaţi trimit ba un cearşaf pătat, ba un fir de păr sau o periuţă de dinţi, iar firma se ocupă de descifrarea ADN-ului. Cîtă vreme nu există şi un ADN ideatic cu care să ne fie testate dilemele interioare, lumea îşi păstrează ininteligibilul necesar. (**M. C.**)

● La „Residencial Quasar", pensiunea la care am stat, undeva între Porto şi Matosinhos, o singură recepţioneră ştia engleză, cu celelalte te înţelegeai prin semne. În aproape 10 minute am reuşit să-i explicăm uneia dintre ele că lăsaserăm o sacoşă de la supermarket în frigiderul pensiunii, ceva de genul *„nous avons un sac cu chorizo, in your refrigerator!"*. Se uita zîmbind şi clipea des. *„Calmo!"*, a spus cînd a observat că ne pierdem răbdarea, căci veneam dintr-o „ţară mică şi nervoasă", cum spunea cineva pe net. Însă prietenosul domn cu alură de profesor de matematici care era „de serviciu" în fiecare noapte a înţeles perfect cînd i-am zis pe româneşte că s-au terminat bateriile la telecomandă. Portugheza e o limbă asemănătoare, dar de neînţeles. (**A. P.**)

PROFUND. IMPRESIONANT. FOAAARTE ADEVĂRAT: PLIMBÎNDU-SE DESCULŢĂ PRIN APA MĂRII, O „MIORIŢĂ" UPGRADATĂ CREEAZĂ CERCURI DE BULE SUB APĂ PE CARE APOI ÎNCEARCĂ SĂ LE ŞI ÎNVÎRTĂ DEGEABA (ÎMPREUNĂ CU ALTE NOUĂ PERSOANE CUNOSCUTE), DINTR-UN FEL DE PATRIOTISM ANGRO

● Plimbîndu-se desculţă prin apa mării, dna Elena Udrea a observat cîţiva peştişori şi (scrie presa) a spus: „Uitaţi, sînt peştişori! Se fac ei mari şi îi mîncăm după aceea!". Morala: peştele cel mare îl înghite pe cel mic, dar numai după ce, la rîndul lui, se face mare. (**M. V.**)

● În ultima vreme, s-a răspîndit o modă printre VIP-urile autohtone: de cîte ori se simt scîrbite şi nedreptăţite de realitatea (adeseori şi de Justiţia) românească, se refugiază cu tristeţe la Monte Carlo. „Retragerea în Monaco" se transformă în replica mondeno-penală a exilului sfîşietor. Primul a fost Ion Ţiriac Jr. care, după scandalul „cocaină pentru VIP-uri", acuzat fiind de consum şi deţinere de droguri, a ales să-şi ostoiască durerea pe bd. Princess Grace. A urmat Mihaela Rădulescu care, în scrisoarea a IV-a sau a V-a, a anunţat plebea că, mîhnită de comportamentul compatrioţilor, ia calea surghiunului spre micul principat din sudul Franţei. În sfîrşit, ultimul (deocamdată) este Gigi Becali, care a cerut Justiţiei păsuire pentru a-şi petrece concediul în principatul monegasc. Motivul ar stoarce lacrimi şi pietrelor: e locul preferat de vacanţă al familiei, iar Justiţia nu poate fi atît de haină încît să priveze o familie de soţ şi tată, în cel mai fericit moment (din punct de vedere laic, cel puţin) al anului. Pesemne peste o generaţie-două, vom avea o „Mioriţă" upgradată, în care baciul moldovan, cel înstărit şi invidiat, îşi va lansa testamentul nupţial în varianta „cazinouri mii / şi stele făclii". (**M. Ş.**)

● Delfinii de la Seaworld, renumitul acvariu din Florida, creează cercuri de bule sub apă pe care apoi încearcă să le şi învîrtă, totul în schimbul rîsetelor şi aplauzelor privitorilor de dincolo de geam. Chestiunea e cu atît mai înduioşătoare cu cît această tehnică ludică nu le-a fost predată de vreun instructor, ci au învăţat-o unul de la celălalt. Totuşi, credeţi că vor să ne transmită ceva? (**M. C.**)

● Joi, 11 iunie, Organizaţia Mondială a Sănătăţii a decis ridicarea gradului de alertă pentru virusul AH1N1 de la 5 la 6, declarîndu-se astfel pandemie de gripă porcină. Concomitent cu declaraţiile publice ale dnei Margaret Chan, director general al OMS, la sediul Ministerului Sănătăţii a avut loc o conferinţă de presă a dlui ministru dr. Ion Bazac. Următoarea afirmaţie a dlui ministru mi-a atras în mod special atenţia: pandemia de gripă porcină este „un *challenge*" pentru ei, cei din minister. Cu alte cuvinte, ce dacă dă boala-n noi – e o ocazie perfectă pentru ei să dovedească, vezi Doamne, că nu stau degeaba! E îngrijorător că numai o pandemie te poate face să te gîndeşti la profesionalism. (**R. T.**)

● Compania Aerofox promite să-i ajute pe cei care vor să-şi cumpere propriul avion, dar nu le ajung banii. „Cu doar 5000 de euro", avionul la care devii coproprietar, împreună cu alte nouă persoane, te va aştepta în propriul hangar, dacă, între timp, te-ai gîndit să-ţi cumperi unul. Dacă nu, nu-i nimic, are Aerofox şi hangare, şi piloţi experimentaţi, chiar şi senzori cu magnet care se lipesc frumos pe carlingă, nu ca în cazul Airbus-ului 330 ce venea de la Rio. (**S. S.**)

● Nu se ştie încă dacă sînt un efect al noilor schimbări climatice, dar e cert faptul că în mai multe locuri din lume au fost observaţi nori ce nu seamănă cu nici una din formaţiunile cunoscute. Pentru aceşti nori de forme ireale Societatea Meteorologică Regală din Marea Britanie a propus drept nume latinescul „Asperatus" („aspru"). Dacă încă se mai inventează nori, trăim vremuri cît se poate de interesante. (**M. C.**)

● Mărturisesc că *nu* l-am votat pe Brâncuşi printre cei mai mari artişti ai secolului 20 – despre care un articol din *Evenimentul zilei* zicea că a fost „retrogradat" în topul Saatchi... „Retrogradarea" înseamnă că Brâncuşi e pe locul 16, fiind însă primul sculptor într-un clasament majoritar de pictori (inclusiv vreo 3-4 de secol 19!). Nu l-am votat nu pentru că nu mi-ar „plăcea" (îmi place), ci pentru că modul ăsta de a „vota un român" înseamnă fix asta: *votezi un român*, nu un artist, dintr-un fel de patriotism angro. Nu cred că românii care l-au votat mor după arta lui. Şi mă-ndoiesc că un francez, un englez, un neamţ sau un american votează artiştii preferaţi în funcţie de naţionalitatea lor! O să-mi spuneţi că da, dar ei au mai mulţi, noi îl avem „decît pe Brâncuşi". Nu contează: tot provincialism se cheamă. Aşa că am votat, într-adevăr, pictorul meu preferat (= Picasso), spre onoarea mea şi oroarea diletanţilor care-au înroşit comentariile articolului din *Ev. zilei* şi care consideră că cel mai mare pictor al secolului 20 este Dalí... Să fim serioşi. (**a. l. ş.**)

Margareta ȘIPOȘ

Merge şi aşa

Citesc o tabletă a lui Teodor Mazilu, cu titlul de mai sus. L-am cunoscut în timp ce lucra, plin de voie bună şi de neglijenţă, la o reparaţie oarecare. N-am să intru în amănunte tehnice, vreau numai să precizez cu cîtă blajină uimire a ripostat la protestele mele:

– Lasă, domnule, merge şi aşa... Ce, neapărat trebuie să fie o bijuterie?!

Da, mi-am spus. Cîte justificări există la noi, la români, pentru lucrul făcut de mîntuială! În afară de „merge şi aşa“, care e sentinţa supremă, mai există ghiduşa afirmaţie „nu se vede din avion“, şi şmechereasca înţelegere între cei deştepţi „mulţi vede, puţini pricepe“. Şi or mai fi şi altele.

A vrut vreun coleg de breaslă al lui Mazilu să ilustreze prin fapte adevărul amarei lui observaţii?

Mazilu a stat o mare parte a vieţii la Mogoşoaia, cînd aceasta aparţinea Uniunii Scriitorilor. Şi cum altă locuinţă nu mai avea, s-a hotărît ca o placă memorială cu numele lui să fie pusă în Str. Zefirului, nr. 5, la locuinţa fiicei lui, unde scriitorul s-a retras în ultimul an de viaţă.

În urmă cu cîteva luni, aşa, mai pe seară, un reprezentant al Uniunii Scriitorilor sau al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, nu ştiu exact cui aparţine iniţiativa instalării plăcilor memoriale, a apărut cu placa de marmură. Spre stupoarea mea, data morţii scriitorului era, în loc de 1980, 2004. Cineva îi dăruise lui Mazilu încă 24 de ani de viaţă.

– Nu-i nimic, a spus imperturbabil domnul cu pricina, adăugînd că a avut foarte multe asemenea plăci de instalat şi n-a reuşit să urmărească execuţia tuturor lucrărilor. Nu-i nimic, refacem placa întorcînd-o pe partea cealaltă.

Am obiectat şi asupra faptului că lipsesc diacriticele. „Vieţii“ devenise „VIETII“, şi era „si“ etc.

Domnul (autor şi dînsul de cărţi) mi-a spus că firma care executase lucrările – e vorba de toate plăcile memoriale instalate cu prilejul acestei campanii – nu are diacritice. Firmă germană, de, la ce i-ar folosi diacriticele?

Şi nu se găsea o altă firmă? mă întreb.

În sfîrşit, placa a fost luată, domnul se grăbea să pună o placă asemănătoare pe clădirea în care a locuit STEFAN BANULESCU, aflată nu departe de strada Zefirului.

Am spus însă destul de ritos că mai bine fără nici un fel de placă decît cu una incorectă, că aceşti „salahori ai scrisului“ (l-am citat pe Fănuş Neagu) merită să le fie respectată truda.

Mi s-a răspuns că şi Nichita Stănescu apare pe placa memorială Stanescu. *Tant pis!* cum ar spune francezul.

...Au mai trecut cîteva luni. Marmura a fost, probabil, întoarsă pe partea cealaltă. (Nepotul scriitorului spune că atunci cînd casa asta veche va cădea sau va fi dărîmată, urmaşii vor fi în mare încurcătură văzînd că bunicul lui a murit de două ori, la distanţă de 24 de ani. Ce să-i faci? Să se descurce şi ei.)

Tot aşa, pe înserate, domnul cu pricina a revenit. Data morţii scriitorului era cea corectă, virgulele şi căciuliţele de rigoare erau la locurile lor. Domnul şi cu mine ne împăcam şi, dacă nu ne despărţim prieteni, oricum, nu duşmănindu-ne.

...Un prieten tînăr, cu ochi mai ageri decît ai mei, care ştia povestea cu diacriticele, cînd a trecut pe la noi, mi-a spus: „Sînt puse cu o cariocă. După ploaie se vor şterge“.

– Nu pot să cred! i-am răspuns.

Am stat săptămîni în şir cu ochii pe acele litere şi pe semnul grafic cuvenit fiecăreia, semn care – spune dicţionarul – însoţeşte o literă a alfabetului şi marchează o anumită

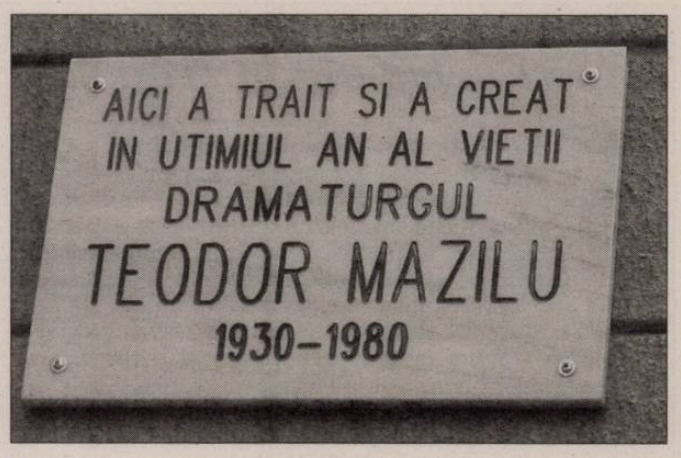

valoare fonetică. După două-trei ploi, s-au şters cu totul sau au pălit pînă au devenit invizibile.

Povestea începea să semene a înşelătorie şi asta m-a dezarmat. Am refuzat să mai ridic ochii spre peretele pe care fusese fixată bucata de marmură greşit inscripţionată.

Şi, dacă totul s-ar fi încheiat aici, resemnată, aş fi spus şi eu ca personajul mazilian: „Merge şi aşa“.

Cineva, intrînd pentru prima oară în curtea noastră, după ce a citit textul de pe placa memorială, m-a întrebat:

– Ai citit atent ce scrie acolo?

Urmărind cum dispar după ploaie semnele cu pricina, nu mai citisem rînd cu rînd tot textul. Iar acum, simţind că mi se face frig sub soarele de primăvară, silabisesc: „Aici a trăit şi a creat în UTIMIUL an...“

Ce-aş mai putea spune? Să acopăr placa memorială cu o pauză? Poate că trebuie să adopt formula: „Nu-i nimic, nu se vede din avion“, aşteptînd să văd ce va spune breasla scriitorilor.

Matei MARTIN

G de la gigant

– un spectacol de pantomimă în Portul Cultural Cetate –

În prelungirea Festivalului de Teatru de la Sibiu, o companie mixtă a lansat un turneu internaţional în ţările din bazinul Dunării. Artişti din Japonia, Italia şi Elveţia au realizat un spectacol intitulat *3G* în care încearcă să demonstreze că sursele şi resursele de umor sînt universale. *3G,* adică trei giganţi...

Trei mari artişti caută trei dimensiuni ale rîsului. Dimitri (Marele Clovn al Elveţiei), Alessandro Marchetti din Italia (artist şi teoretician, un continuator al *commediei dell'arte)* şi Sennojo Shigeyama, supranumit „prinţul comediei tradiţionale *kyogen*“. Spectacolul e de fapt un montaj din mai multe piese scurte: monologul lui Marchetti despre eroii clasici din *commedia dell'arte* este urmat de un moment de pantomimă susţinut de artistul elveţian de origine rusă şi de două momente de teatru japonez *kyogen*. Similitudinile dintre cele trei „şcoli“ sînt surprinzătoare, şocante...

Cea mai evidentă asemănare ţine chiar de alcătuirea pieselor de teatru: şi momentele de *commedia dell'arte,* şi cele de teatru japonez au structura unor farse, cu un moment comic şi o morală la final; apoi, şi în *comedia dell'arte,* şi în teatrul *kyogen* se satirizează tipologii sociale: nobilul, ţăranul, militarul, clericul, doctorul etc.; şi teatrul european, şi cel japonez foloseau mijloace simplisime şi povestesc drame mărunte, credibile, ale acestor oameni din popor; în *commedia dell'arte,* la fel ca în *kyogen,* întreaga construcţie dramatică se bazează pe trei elemente: foamea, frica de moarte, amorul. „Sursele umorului sînt universale“ – spune Alessandro Marchetti, cel care a avut şi iniţiativa acestui proiect. Cu cît circulă mai mult prin lume, Marchetti descoperă tot mai multe interferenţe interesante. De pildă, Dragonul şi Maimuţa dintr-un spectacol tradiţional pe care l-a văzut în Bali ar fi asemănătoare cu personajele Pantalone şi Arlecchino din teatrul italian. Sursa umorului – acolo, ca şi în Europa – este relaţia dintre personaje, relaţia dintre stăpîn şi servitor. Şi Sennojo Shigeyama crede că cea mai la îndemînă metodă de a-i face pe oameni să rîdă e să le vorbeşti despre eroi dominanţi şi dominaţi.

Însă era prea puţin dacă artiştii s-ar fi mărginit să descopere doar asemănările structurale. Aşa că au mers chiar mai departe, identificînd şi asemănări estetice între personaje. Există un ritual şi coduri bine definite, o gestică specifică teatrului de comedie, un ton care pare că se repetă...

Spectacolul *3G* este susţinut în întregime de Ministerul japonez al Culturii, care a planificat o ofensivă culturală niponă în ţările dunărene: Japonia vrea să se (re)afirme ca mare cultură în centrul Europei, cu un spectacol despre *commedia dell'arte* şi *kyogen*. Demersul poate părea stîngaci, chiar complexat pentru că se promovează apropierea dintre culturi, şi nu diferenţa. De fapt, ideea e mult mai subtilă, pentru că teatrul *kyogen* însuşi e în căutarea propriei identităţi. Pînă nu de mult, cam toate companiile nipone care ajungeau prin Europa propuneau versiuni *No* sau *Kabuki* ale unor spectacole clasice. Chiar şi în Japonia, *kyogen* (o şcoală veche de 700 de ani) se redescoperă, după o lungă perioadă în care a fost neglijat. De data aceasta, responsabilii culturali încearcă să facă racordul direct – adică fără să mai recurgă la Shakespeare, Molière & co. Cei trei giganţi desemnaţi pentru această misiune sînt suficient de puternici ca să convingă.

Turneul dunărean a început din Portul Cultural Cetate şi va continua în Bulgaria, Serbia, Ungaria şi Austria – ultimul popas fiind la Linz, Capitala Culturală Europeană de anul acesta.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 280 ● 25 iunie – 1 iulie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

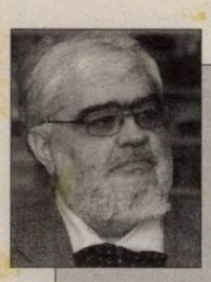

Andrei Pleşu
„Note berlineze“
pagina **3**

Teodor Baconsky
„Presa, încotro?“
pagina **18**

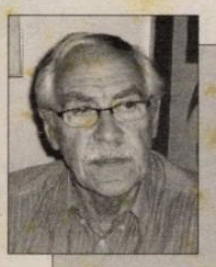

„Ce limbă vorbim şi ce matematică învăţăm“, interviu cu **Wiggo Kilborn**
pagina **20**

CONSERVATORISMUL ROMÂNESC AZI

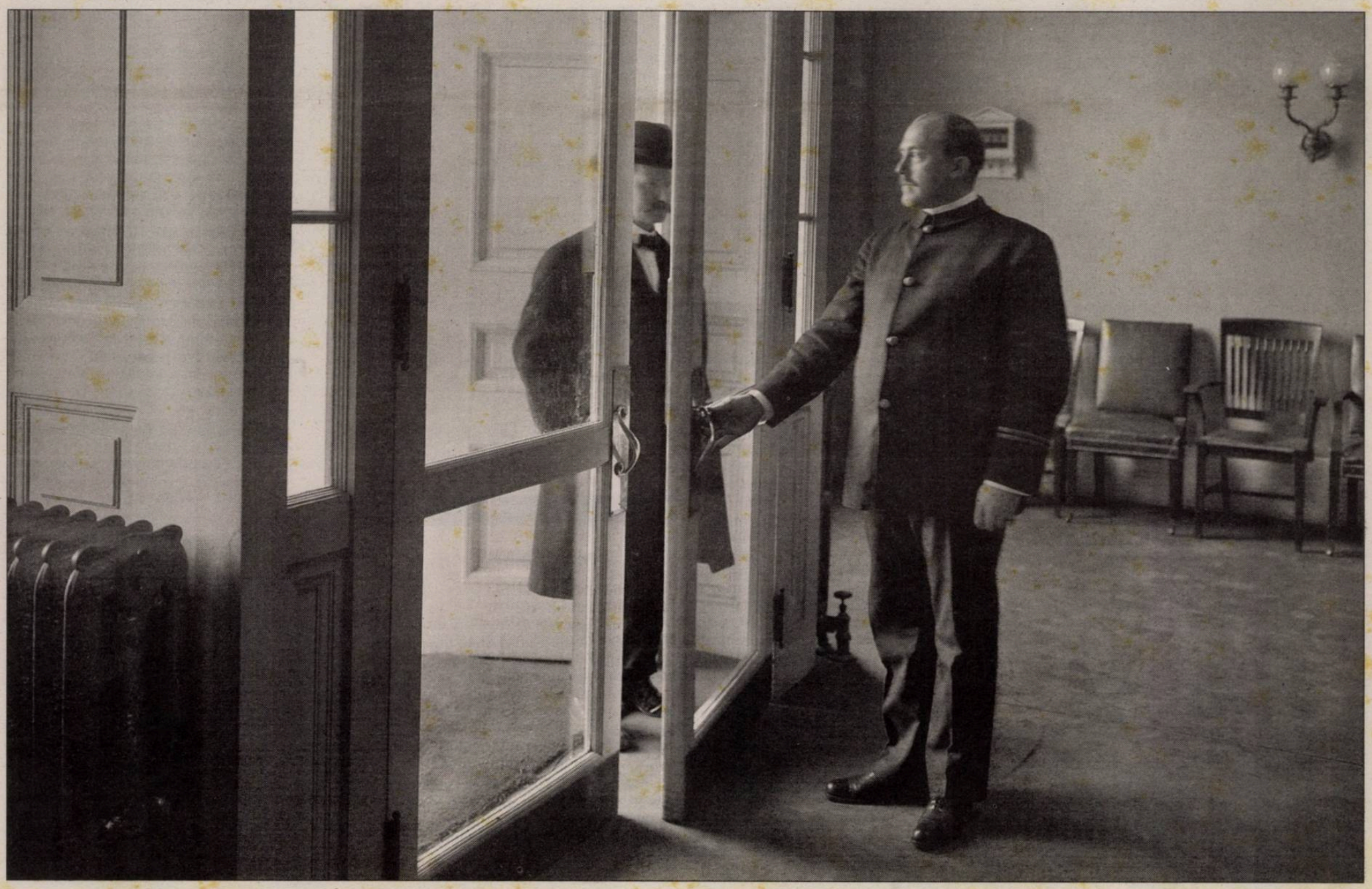

„Vrem o societate în care oamenii sînt liberi să aleagă, să greşească, să fie generoşi şi compătimitori. Asta înţelegem prin societate morală; nu o societate în care statul este responsabil pentru toate, dar nimeni nu este responsabil pentru stat.“

MARGARET THATCHER

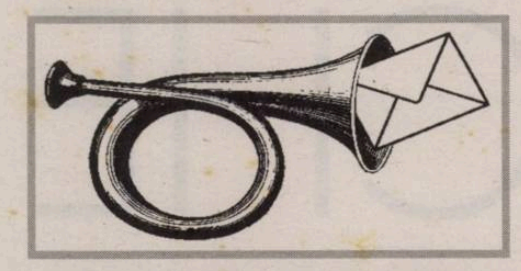

Nr. 277: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „De ce nu mai am nici o dilemă“

Dragă Lucian
(sper că îmi permiţi),

îţi scriu ca răspuns la articolul care a apărut în *Dilema veche*. E un articol – sper să nu exagerez – cutremurător, poate mai ales pentru o persoană ca mine. S-ar putea spune că sîntem atît de diferiţi, şi totuşi... Similarităţile s-ar putea opri la numele pe care amîndoi îl purtăm, dar nu e tocmai aşa. Sînt mai tînăr decît tine, ne despart mai bine de zece ani. Lumea prin care am trecut eu e total diferită de cea prin care ai trecut tu. Şi totuşi...

Sînt fizician şi am ales (mai mult forţat de dragostea pentru studiu) să plec din România. Sînt plecat mai mult sau mai puţin de şase ani. Ai putea spune că sînt fericit, că îmi urmez visul şi aşa mai departe. Şi totuşi... În fiecare an îmi dau seama că eu cresc, mă dezvolt şi ţara din care am plecat rămîne împietrită în obiceiurile ei bune sau proaste, tradiţionale sau nu. Această împietrire o văd de fiecare dată în ochii prietenilor mei, împietriţi şi ei odată cu locul în care trăiesc. Din păcate, mai văd şi cum se amăgesc că cei patru pereţi ai cutiei de chibrituri, pentru care s-au angajat la plată o viaţă întreagă, înseamnă normalitate şi în sfîrşit o casă. Mă uit la ei şi nu înţeleg cînd îmi spun că nu acceptă un job în afară din cauza familiei, a apartamentului cu chirie pe care abia l-au luat, a prietenilor. Aceste noţiuni nu mai există pentru mine...

Viaţa mea pînă acum doi ani a fost într-o valiză. Germania, Olanda, SUA... patru ani şi o valiză. Am cunoscut oameni, am fost prieten cu unii dintre ei... dar mai devreme sau mai tîrziu eu sau ei ne luam valiza şi plecam mai departe pe drumul nostru. Acum doi ani, m-am mutat dintr-o valiză într-o cameră. A fost prima dată cînd am avut patul meu şi atunci am înţeles cît de tare lumea se ataşează de lucrurile din jur. Cîteodată mă întreb dacă, ataşîndu-ne de lucruri şi de oameni noi, nu devenim ei.

În anii ăştia, am învăţat că nu sînt german, nici american, nici olandez... şi ştiu că urmează să îmi dau seama că nu sînt nici elveţian, nici francez. Cel mai grav e că nu mai sînt nici român. Da... nu mai sînt român căci de fiecare dată cînd dau prin România mi se spune că trebuie să îmi las gărgăunii în străinătate. Să nu cer restul la casă căci nu se cade, să îi fac loc pe şosea şmecherului care îmi dă flash-uri din spate din cauză că eu sînt într-o maşină mai slabă şi mai ieftină decît a lui (deşi conduc în sat la limita de viteză şi în zona cu linie continuă... am fost învăţat că nu contează), să nu ceri bon, să nu ceri lumii să stea departe de tine la bancomat sau la casa de bilete ş.a.m.d. Deci nu mai simt că sînt român căci se pare că, deşi m-am născut şi am trăit în această ţară, am uitat toate aceste obiceiuri pămînteşti. Cireaşa de pe tort e cînd mă plîng de ce văd că se întîmplă în ţară şi primesc răspunsul: „Auzi, nu te mai plînge că tu nu trebuie să trăieşti aici!“.

Sînt pierdut între ţări. Sînt pierdut între culturi. România, pe care o ştiam eu, a îngheţat în trecut, şi eu nu o mai înţeleg. Mai am cîteva dileme... mă întreb pînă cînd. În curînd, o să iau şi România aşa cum am luat China cînd am vizitat-o. O să o iau ca atare fără să mă întreb de ce, fără să mă revolt la absolut nimic. O să constat sec ca o ştire a BBC-ului noua situaţie şi o să-mi trăiesc viaţa într-o valiză imensă, ca un fel de iceberg pe marea culturilor. Nici eu nu ştiu cine sînt. Probabil că am ajuns să fiu un fel de nomad, probabil că ăsta e viitorul lumii. Mă opresc aici înainte de a da într-un pesimism şi mai exagerat. Pesemne nu te aşteptai să primeşti scrisori de la cineva despre care probabil crezi că e încă la începutul vieţii.

Toate cele bune,

Lucian ANCU
lucian.ancu@gmail.com
Radboud University Nijmegen

Nr. 275: *„Profesia de profesor“*

Cocoloşirea

Nu găsesc alt termen mai bun pentru a ilustra ceea ce facem zi de zi, de ani buni, la şcoală.

S-o iau de pe vremea lui Ceauşescu, cînd, fără să se spună explicit, exista comandamentul de promovabilitate %. Repetenţi nu erau pentru că eşecurile nu se mărturiseau. Poate mai rămîneau corigenţi pe toamnă, cînd chiar nu mai aveai ce să faci, după ce trăseseşi de ei cît se putea, ca să le pui un 5 nu din burtă, ci să-i convingi să deschidă cît de cît gura şi să zică după tine ceva. Dar în toamnă treceau toţi, fără multe mofturi, pentru că nu mai era clasa de faţă, martoră că elevul nu ştie nimic pe lume, nici măcar cît ştia în iunie. Puteai oricînd să pretinzi că acolo, în *tête-à-tête* cu comisia, a ştiut bine. Pe foaia de la scris, goală, îi puneai 4. La oral se deştepta şi îi dădeai 6. Apoi îl mai tîrai după tine un an şi încă trei, îi mai înghiţeai obrăzniciile şi cheful de a pălăvrăgi fără pauză – că doar de aia ţi-ai ales această meserie –, pînă cînd răsuflai uşurat că ai scăpat de el şi-l trimiteai la Liceul Agricol sau la Liceul Şantierului Naval. Nici nu vreau să mă gîndesc cum o fi pe acolo.

Dacă elevul nu venea la şcoală, trebuia să umbli pe la el pe acasă, să scrii într-un caiet că te-ai dus şi să descrii cum ai încercat să-l convingi. Mi se părea interesant să mă duc şi să văd multe bordeie şi multe obiceiuri, un tătic rotofei, dezbrăcat pînă la brîu, care călca un morman de rufe cu o bere alături, puradei în pielea goală jucînd ţonţoroiul într-un apartament răpănos şi încins, vitrine cu pachete de Marlboro şi cutii de săpun Fa, uşi cu lemnăria niciodată spălată, mame muncite alăptînd între schimburi, mirosuri de mîncare, viaţă de mahala numită vag „Kilometrul 4-5“. Liniar nu e o întindere mare, dar în profunzime se găseau destule.

Şi pînă la urmă copiii din 4-5 treceau toţi, terminau cu toţii o şcoală şi fiecare făcea ceva. Multă vreme m-am temut să merg cu troleibuzul pentru că cel mai slab elev al meu s-a făcut şofer de troleibuz, dar n-am auzit vreodată de vreun accident. N-aş vrea să nimeresc vreodată la Spitalul Judeţean, pentru că multe fete care n-au învăţat deloc sînt asistente acolo, însă văd că spitalul lucrează în continuare. Una e doctoriţă şi are de mulţi ani un cabinet stomatologic în cartierul meu, dar n-am intrat niciodată. Alta e vînzătoare la un supermarket şi văd cu uimire că pare stăpînă pe ea şi ştie să manevreze aparatele de încasat. Unul mă strigă de pe un acoperiş la care lucrează. Văd că acoperişul nu se dărîmă. Nu vreau să mănînc pîine, pentru că ştiu cine lucrează la Fabrica de Pîine. Dar nimeni nu s-a intoxicat cu pîine. Înseamnă că ceva tot s-a prins? Că nici nu le-a trebuit mai mult? Dar de limbi străine e clar, n-a avut nici unul nevoie. Ani de zile i-am chinuit şi m-am chinuit degeaba. Timp pierdut, viaţă pierdută.

Încep să cred că şcoala de dinainte era totuşi bună la ceva. Treceau toţi, dar cu 5. Notarea era de la 3-4 la 10. Iar unii chiar ştiau de 10 curat.

Azi notarea e de la 8 la 10. Sau de la 9 la 10. Aşa e la şcoala unde lucrez eu şi cel puţin la încă una, unde toţi au note umflate. Şi cred că aşa o fi şi în alte părţi. Cataloagele de la şcoala primară sînt pline de *foarte bine* de la cap la coadă. Toţi sînt eminenţi, premiaţi de-a valma pe la concursuri, plini de diplome de excelenţă şi de felurite premii. Părinţii cred despre fiecare că al lui e cel mai deştept şi şcoala i-o confirmă fiecăruia, că doar ce ne costă. Buni şi elevii, buni şi profesorii, calificativul *foarte bine* şi nota 10 la toate materiile. Calificativul *suficient* e rezervat ţigănuşului clasei, care de zece ori nu vine la şcoală, iar a unsprezecea oară, cînd vine, doarme tun cu capul pe bancă, dar trebuie să facă şi el opt clase că altfel nu poate să ia permis de conducere. Analfabetul clasei are media 9 chiar şi la tezele cu subiect unic, nu îndrăznesc să întreb cum se face una ca asta. Tezele astea sînt cauza, de-am scăpa odată de ele! Tezele şi media din cei patru ani de gimnaziu, care trebuie să fie mult peste 9, aşa, pe la 9,80 dacă se poate. Pentru asta nici unul dintre elevi nu-şi dă silinţa mai mult decît altă dată (degeaba mă bucuram eu la început că o să le pese de note!), ci se poartă cerşitul, negociatul fără sfîrşit. Vin părinţi şi vin bunici disperaţi, pentru că unde s-a mai pomenit un 5 la lucrare? Nici nu mai îndrăzneşti să-l treci în catalog, mai bine îl mai întrebi la oral, unde *verba volant,* şi ai tactică şi strategie să-l faci pe fiecare să pară că ştie – nu-i aşa – doar ai experienţă, nu-i greu să convingi pe nimeni că ştie, e greu să-l convingi că nu ştie, pe el şi pe părinţii lui, şi că ar trebui să mai înveţe. E o inflaţie de note mari, 9 şi 10 la matematică. Toţi! 9 şi 10 la română, toţi! Mai îndrăzneşti să dai alte note, să nu te aliniezi? Toţi au 10 la purtare, indiferent ce ar face. Nici un diriginte n-ar mai scădea în ziua de azi nota la purtare, mai ales dacă e vorba de un copil de familie, care vizează un liceu bun. Toate absenţele se motivează. E normal ca părinţii să-şi ia copilul şi să plece cu el timp de trei săptămîni în Hawai sau în Caraibe, drept în mijlocul semestrului, ce dacă tocmai se predă împărţirea? Nici nu i se pun absenţe, e învoit, nimeni n-are nimic împotrivă. Părinţii au un hotel, e cît se poate de normal să plece şi ei undeva, după ce s-a închis sezonul aici. Să fim înţelegători, să le facem pe plac la toţi, să-i cocoloşim cît putem, dragii de ei. Altminteri ne pleacă copiii, se duc la altă şcoală, rămînem fără ei. Să-i atragem, să-i minţim cu note şi laude umflate, să-i linguşim pe părinţii care atît aşteaptă! Cui folosesc toate acestea? Se pare că tot nouă. Ca să mai avem şi la anul aceeaşi pîine amară, fără care ar fi şi mai rău.

Michaela ROŞIORU
mrosioru@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Mesaje

Între oameni buni

Stimaţi domni,
Oameni buni,

Vă mulţumesc! Mi-a venit inima la loc! V-aş ruga să-mi permiteţi să mai adaug că am întîlnit în viaţă tineri cu faţă îmbătrînită şi bătrîni cu sufletul mereu tînăr, ceea ce mă face să cred că, fie că e vorba de tinereţe, fie că e vorba de bătrîneţe, ele sînt aşa cum reuşim să ni le făurim fiecare. A fi tînăr sau a fi bătrîn e în mîna noastră. Ele ne reprezintă pe fiecare.

Mă bucur şi totodată vă mulţumesc că pot citi *Dilema veche,* că pot să aflu răspuns la dilemele care mi-au frămîntat viaţa şi care mă silesc să-mi pun mereu întrebări.

Vă mulţumesc,

Nicolae COSTANGIOARĂ
str. Fabricii nr. 4, bl. 15 E, ap. 86,
Bucureşti

28 florar 2009

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Sponsorizare şi mecenat**
- **Pacient în România**
- **Copyright şi copyleft**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

De aproape două luni de cînd sînt la Berlin, caut semnele crizei. Se simte? Nu se simte? O poţi adulmeca pe stradă, în magazine, în ziare, în politică? Evident, nu sînt bine plasat să văd corect: privesc din afară, n-am acces la detalii, la structurile şi evenimentele de profunzime. Pe de altă parte, la cît tapaj se face, ar trebui – chiar şi eu – să percep cîte ceva, să detectez adierea malefică, să identific toxina. Cinstit vorbind, nu simt încă mare lucru. În ziare, da. Subiectul e la ordinea zilei. Şi în politică. Se apropie alegerile şi tot ce are legătură cu falimentarea unor firme, cu ameninţarea şomajului, cu şubrezirea băncilor, cu preţurile şi impozitele se foloseşte masiv în campanie. Protejăm Opel-ul? Doamna Merkel zice da, alţii zic nu. Susţinem marea linie comercială Karstadt? Va plăti partidul social-democrat (SPD) preţul crizei, pierzînd calificarea de „partid popular“? Eu însă, simplu trăitor sezonier în marele oraş, nu simt nimic. Autobuzele continuă să-şi respecte la centimă graficul de mers, magazinele sînt pline – aceleaşi magazine pe care le ştiu de ani de zile –, cafenelele şi restaurantele sînt abundent frecventate de clienţi bine-dispuşi. Noutăţile, cîte sînt, nu mi se par spectaculoase. Uneori, în cîte un supermarket, te frapează numărul scăzut de vînzători: altădată, după primii paşi, te abordau prompt ca să-şi ofere serviciile. Acum îi cauţi cu lumînarea. Vrei să întrebi ceva şi n-ai pe cine. La casierie se nasc mici cozi, unele lucruri sînt niţeluş mai scumpe ca de obicei. Pentru o masă bună, berlinezul preferă, mai mult, parcă, decît anul trecut, restaurantele mai ieftine. Nu ştiu dacă de sărăcie, din spirit de economie sau din zgîrcenie. În orice caz, o bodegă grecească, unde capeţi ouzo gratis, iar porţiile sînt enorme, devine alegerea optimă pentru cetăţeanul local, aflat „în criză“. Dacă ar trebui, totuşi, să enumăr lucruri ceva mai îngrijorătoare, m-aş opri la două: mai întîi şantierele stradale durează mai mult (probabil prin subţierea mîinii de lucru) şi apoi dimensiunile cîinilor de companie au scăzut vizibil. Pînă anul trecut, cîinii scoşi la plimbare erau impozanţi: întîlneai la tot pasul Dogul german, Cîinele Lup, Dobermann-ul, Setter-ul (Gordon), Greyhound-ul, Labradorul, Dalmaţianul, Afganul, Boxerul, Braque-ul. Dintr-odată, priveliştea parcurilor şi a străzilor s-a schimbat. Au cîştigat Cocker-ul, Basset-ul, Beagle-ul, Schnauzer-ul, Pudel-ul, Tekel-ul pitic, Chihuahua, Pekinezul, Bichon-ul, Foxul Terrier. Semn că nici criza nu e democratică şi unanimă. Unii pierd, alţii au dinainte marea ocazie.

La Institutul berlinez de Studii Avansate, profesorul Luc Steels de la Universitatea Vrije din Bruxelles vorbeşte despre originea limbajului, o chestiune lăsată nerezolvată de Darwin. Specialistul belgian vrea să găsească soluţia recurgînd la neurobiologie, genetică, lingvistică, biologie evoluţionistă etc. Metoda este experimentală: se construiesc cîţiva roboţi humanoizi, capabili să comunice între ei printr-un sistem sofisticat de sunete. Unul arată ceva şi zice „woduba“. Celălalt confirmă (sau nu) adecvarea dintre „woduba“ şi obiectul arătat. Conferenţiarul admite ca n-a găsit încă răspunsul potrivit la întrebarea sa, dar simte că e pe drumul cel bun. Sînt prea neinstruit în materie ca să pricep ceva. Mă întreb doar de ce trebuie să fie roboţii antropomorfi şi – dacă trebuie – de ce sînt atît de urîţi?

Ibrahima Thioub, profesor de istorie la Universitatea din Dakar, spune lucruri amuţitoare, din punctul meu de vedere, despre instituţia sclavajului în localitatea Saint-Louis din Senegal (secolele XVIII şi XIX). Administraţia colonială franceză se străduieşte, după 1831, să legifereze abolirea muncii servile şi să suspende traficul de sclavi, opoziţia locală e masivă, căci toţi trăiesc din comerţ, iar acesta nu funcţionează fără aportul sclavilor. Dar opoziţia locală nu e majoritar europeană! Cei mai rezistenţi sînt proprietarii de sclavi autohtoni (de culoare sau metişi). De asemenea, sclavii înşişi. Spre deosebire de omologii lor de pe plantaţiile americane, sclavii senegalezi, asimilaţi, îndeobşte, familiilor care îi deţin, au o viaţă blîndă. Adesea, jumătate din produsul muncii lor le revine, aşa încît oricare dintre ei poate ajunge la o bunăstare suficientă ca să-şi cumpere el însuşi sclavi! Într-una din limbile locale *(uolove)*, există termeni specifici pentru „sclavi“ *(diams)*, apoi pentru sclavii sclavilor *(diamates)* şi pentru sclavii sclavilor altor sclavi *(diamartis)*. Problema sclavajului şi a colonialismului capătă, astfel, nuanţe „incorecte“ politic. Profesorul Thioub îşi dă seama şi povesteşte amuzat cîteva din reacţiile publicului la una dintre conferinţele sale pe teme asemănătoare. Europenii îi spuneau *sotto voce:* „Ştiam că aşa stau lucrurile, dar noi n-o putem spune, ca să nu fim acuzaţi de rasism“. O prudenţă simetrică arătau ascultătorii de culoare: „Da, aşa e! Dar chestiile astea nu trebuie spuse în faţa albilor!“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ce înseamnă „teme europene“

Delegaţia Comisiei Europene la Bucureşti, condusă de legendarul domn Jonathan Scheele (aud că se va pensiona în curînd; nu-i organizăm o sărbătorire?), a devenit acum, de cînd sîntem ţară membră a Uniunii Europene, Reprezentanţă. Şi, conform reglementărilor, ca toate reprezentanţele din ţările membre, nu mai este condusă de un străin, ci de un român – dl Nicolae Idu, fost director al Institutului European din România, un om care cunoaşte ca puţini alţii temele şi dilemele integrării europene. Spre deosebire de Delegaţie (care trebuia să supravegheze cum stăm cu *acquis*-ul comunitar), Reprezentanţa de acum are mai degrabă atribuţii de comunicare. Grea misie să le comunici unor cetăţeni euforici admişi în sfîrşit în UE că, de fapt, de-abia acum începe totul!

Şi totuşi... S-a întîmplat să particip, recent, la două programe realizate sub egida Reprezentanţei UE la Bucureşti. Săptămîna trecută, la Braşov, a avut loc un seminar practic cu jurnaliştii din presa locală, organizat de DC Communication, pe tema „cum scriem despre subiectele europene“. Zilele trecute, chiar la sediul Reprezentanţei, Agenţia de Monitorizare a Presei Active Watch a prezentat rezultatele unui studiu asupra campaniei electorale pentru alegerile europene. Monitorizarea principalelor cotidiene şi a televiziunilor care au transmis dezbateri electorale a arătat, cu probe şi cifre, că am avut o campanie inconsistentă, în care s-au atins multe „subiecte europene“, dar risipit şi grăbit, fără ca discursul candidaţilor să se „adune“ ori comentariile jurnaliştilor să creeze cu adevărat o dezbatere. Cel mai vizibil personaj al campaniei a fost Elena Băsescu, urmată la distanţă de Monica Macovei. Cele două candidate au avut parte şi de cele mai multe atacuri din partea adversarilor. Dar – în ansamblu – spaţiul TV dedicat alegerilor europene a fost redus, partidele s-au mulţumit cu o campanie la minima rezistenţă (şi din motive financiare, căci o campanie costă foarte mult – spunea la dezbatere un consultant politic), iar cetăţenii n-au aflat mare lucru. Drept pentru care au votat cîţi au votat.

Cum ar putea afla însă mai mult şi mai repede? Şi – la urma urmei – ce înseamnă „subiecte europene“? Am impresia că sîntem cu toţii, în continuare, victimele unui „halou“ creat în ani întregi, care ne împiedică să vedem clar şi să gîndim eficient, cînd vine vorba de Europa. Pînă în 2007, despre aderarea la UE s-a vorbit şi s-a scris tehnicist şi lemnos, în termeni precum „capitole de negociere“, „economie de piaţă funcţională“, *acquis* etc. – ceea ce a creat, în public, senzaţia că „subiecte europene“ sînt doar cele legate de legislaţie, de reformă, de aspecte pe care trebuie să le ştie doar „ei“, politicienii şi guvernanţii. La un moment dat, a apărut un val de subiecte aflate la polul opus, care au dus la un fel de tabloidizare a „temelor europene“: sînt cele din seria „cipuri la vaci“, „nu mai avem voie să facem ţuică“, „UE interzice zaibărul“ şi altele asemenea. Tratate adesea greşit, dar mizînd pe senzaţional, ele au indus ideea că de la Bruxelles ne vin tot felul de interdicţii şi reguli absurde, dar asta e – dacă vrem în UE, trebuie să le acceptăm. Ambele categorii de subiecte (cu tratarea lor superficială cu tot) au creat o anume pasivitate a publicului, o scădere a interesului faţă de „temele europene“. Şi, probabil, impresia că astfel de teme necesită nu ştiu ce competenţe pentru a pricepe „ce se hotărăşte la Bruxelles“. Pe de altă parte, nici politicienii nu au reuşit (cu foarte puţine excepţii) să gîndească mai mult decît atît: cînd vine vorba despre Europa, spun doar generalităţi banale, în cuvinte abstracte.

Acum însă sîntem stat membru al Uniunii Europene, aşa încît s-ar cuveni să ieşim din pasivitate şi din impresia dominantă că viaţa ni se hotărăşte „acolo“, iar noi nu trebuie decît să aplicăm, cuminţi, directivele şi normele elaborate de alţii. „Temele europene“ sînt la tot pasul şi, dat fiind că aproximativ 70% din legislaţia aplicată în ţările UE este de competenţa Parlamentului şi a Comisiei, putem întîlni o „sursă“ europeană în foarte multe lucruri care ţin de viaţa noastră cotidiană. Jurnaliştii nu trebuie decît să descopere legăturile dintre viaţă şi „normele UE“, iar şefii jurnaliştilor (în special cei din televiziuni) să abandoneze prejudecata că a vorbi despre

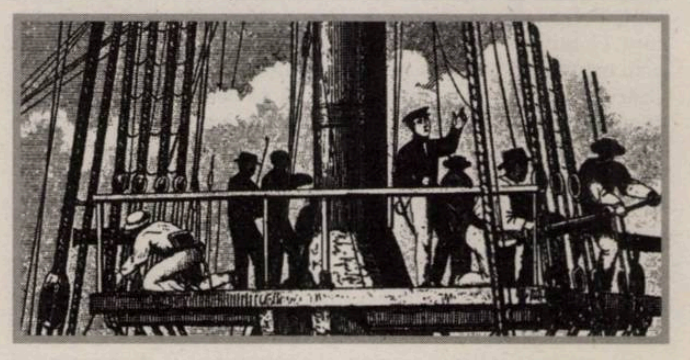

UE este plictisitor şi omoară audienţa. Depinde cum vorbeşti: dacă aduci doi profesori de drept constituţional să analizeze Tratatul de la Lisabona, va ieşi ceva plicticos pentru majoritatea publicului; dacă, în schimb, reuşeşti să explici ce consecinţe va avea Tratatul asupra vieţii oamenilor, s-ar putea ca o bună parte a publicului să devină interesată. Restul e ambalaj jurnalistic, inventivitate, documentare, dorinţă de a comunica. Pînă la urmă, misiunea de a-i informa pe cetăţeni în legătură cu Uniunea Europeană nu poate – şi nu trebuie – lăsată doar pe seama instituţiilor. Fac acelaşi lucru, de pildă – altfel, pe alt plan, dar *eficient* – cei care au lucrat în Italia sau Spania şi, la întoarcere, le povestesc vecinilor experienţele lor. Empiric şi subiectiv, desigur – dar credibil.

Pentru a comunica însă mai bine, trebuie să ieşim din stereotipiile care ne fac să credem că „temele europene“ sînt ceva sofisticat şi greu accesibil. Şi să renunţăm la pasivitatea de a crede că Europa e „acolo“, la Bruxelles, unde „se decide totul“. Ani întregi ne-am dorit să intrăm în Uniunea Europeană. Mă întreb dacă ne trebuie tot atîţia pentru a ne da seama că aderarea a avut loc...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„O fată a vrut să ştie cum a fost *pe bune* în zilele alea cînd am zis că m-am simţit *super*. La chestiile pe care le-am transcris cu italice m-au luat nişte mici fiori. I-am întrebat dacă vor să afle pe bune ce s-a întîmplat pînă la starea super. Au răspuns că vor. Fiindcă cei mai mulţi nu erau timişoreni, le-am reconstituit teatrul de operaţiuni: piaţa cu balconul operei şi fosta judeţeană de partid, actuala prefectură; mulţimea care stătea neclintită, asculta, scanda jos, striga li-ber-ta-te ş.a.m.d. Pe măsură ce povesteam, simţeam cum mă ambalez, cum devin tot mai patetică. Mi-am amintit brusc tot soiul de amănunte. Cum ar fi bărbatul cu cipilică şi bicicletă care făcea curse tur-retur pentru ca revoluţionarii de la operă şi cei de la judeţeană să ştie unii de alţii. La faza cu bicicleta, unul din băieţi s-a ridicat şi a zis că vrea să-mi pună o întrebare. Te rog, i-am spus. Cè urmează e citat cuvînt de cuvînt: Doamna profesoară, eu nu înţeleg un lucru. Pauză. Te rog, i-am spus. De ce trebuia omu' acela să facă atîtea ture cu bicicleta? Nu era mai simplu să trimită un semeseu? Am rămas trăsnită, în timp ce amfiteatrul aştepta cuminte un răspuns.“

(Adriana Babeţi, *Prozac. 101 pastile pentru bucurie*, Editura Polirom, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Drumul

„Șase-a patra cincizeș'unu." „Măi, mă lași, ăsta chiar le știe. Ia zi: tanti Lucreția?" „Patru-a zecea douăș'opt, trei ani înainte de nea Puiu a lu' Dan." „Calculator curat, dom'le, aici nu mai trebuie evidența populației, nici birou electoral." Asist la obișnuita demonstrație de memorie aplicată a lui nea Neluță, gestionarul. Știe datele nașterii tuturor, pe o rază de vreo zece kilometri. Cîteodată, mai vine unul și întreabă cînd s-a născut exact nași-sa, că ar fi cam luna asta și nu mai știe data precis, să nu facă vreo gafă, să știe cînd să-i ducă o floare. Oricum, centrul social din Maluri e la cîrciumă. Nu e vreo surpriză. Așa e prin toate satele europene, din ce știu eu. În Maluri, cîrciuma este și magazin cu ofertă minimală de produse, că nea Neluță are un frigider, dar e unul obișnuit, un Arctic, nu e vitrină d'aia mare, să poată pune mezeluri sau carne sau iaurturi. În frigiderul cu pricina stau doar berea și trei-patru sticle de vin alb (supraevaluat în raportul preț-calitate, dacă mă întrebați pe mine).

Cîrciuma este chiar lîngă biserică și vizavi de tanti Felicia. De aceea, nea Neluță are doi concurenți serioși. Duminica nici nu vine la magazin. E zi de sărbătoare, e zi de slujbă și nu se cade să vinzi băutură la ieșirea de la liturghie. Nu i-a cerut nimeni asta, așa a decis el. Concurentul doi este, într-un fel, tanti Felicia. Ea vinde cea mai bună țuică din sat. Nu-i vorbă, cam 11 luni pe an, este și *singura* țuică din sat. Ce se fierbe prin octombrie nu prea rezistă în butoaiele oamenilor pînă la Crăciun, decît în cazuri speciale, că se bea. Zice-se că e bine să vii să cumperi țuică de la tanti Felicia atunci cînd acasă e doar nea Ionică, soțul. Cică iei mai ieftin (am încercat, așa e). În după-amiaza aia, stăteam la o bere cu Dan Ciobanu', cu Mihai Vecinu' și cu Gheorghe. Mai erau doi, dar nu-i cunoșteam la vremea aia. De fapt, venisem să cumpăr țuică și pîndeam poate pleacă tanti Felicia de-acasă și rămîne nea Ionică. Am rămas mofluz, că era în vizită fratele lui tanti Felicia, profesor universitar în București și nu era să plece în timpul unei asemenea vizite.

Beam bere ieftină, așadar, asistam uimit la demonstrația de memorie a lui Neluță și mă gîndeam că aici ar fi prilej de comunitate adevărată, care să facă una-alta, să lucreze împreună ceva, să se strîngă laolaltă pentru un motiv, un scop, o îmbunătățire a lucrurilor. Ascultam și nu prea mă băgam în vorbă (greu pentru mine). Toți localnicii se știu între ei, ar fi și greu să nu fie așa, sînt vreo 60-70 de case cu totul. Depind administrativ de Pucioasa, nu au Primărie proprie. Asta îi descumpănește. Orașul nu bagă mai nimic din bugetul local în zona asta, că deh, interesul e prea mic. Nu merită electoral. Curent electric „li s-a băgat" de-abia în '92, pînă atunci luminau cu gaz. Viața e destul de grea, fără a fi însă dramatică. Locul este la doar trei kilometri de asfalt, lîngă Pucioasa. Drumul desfundat, prost, tip forestier, reprezintă însă blestemul și binecuvîntarea locului. Blestem pentru localnici, deoarece copiii trebuie să facă distanța pe jos, zilnic, să meargă la școală sau la grădiniță, fie iarnă, fie vară. Pentru că nu sînt locuri de muncă, pentru că își rup scuterele prin gropi și pentru că trebuie să facă drumul ăsta pentru te miri ce hîrtie de la Primărie sau Renel. Bucureștenii sînt avantajați. Noi am găsit pămînt relativ ieftin, într-un loc neatins de bubele Văii Prahovei (aglomerație, mitocani, zgomot dezagreabil). Nu avem nici măcar acoperire pentru telefonie mobilă. Drumul ar putea fi obiectul unui proiect care să-i strîngă laolaltă pe oamenii ăștia. Ar putea să lucreze chiar voluntar, pe schimburi, să mai curețe un șanț, să întindă piatră, să astupe o groapă. Dar nu au nici un chef. De vină sînt și autoritățile locale. S-au dat bani guvernamentali pentru reparație, dar au fost păpați (nu știu pe ce). Acum vreun an, Marcel și Mihai îmi tot spuneau că Drumul figurează ca reparat, dar banii au fost furați. „Fugiți măi, d-aci, nu se poate. Cine poate avea atîta tupeu, atîta curaj, să declare un drum nefăcut, ca făcut? Doar se vede. S-o fura în România, dar mai cu știaf, nu în halul ăsta. Astea-s legende." Nu erau. Am luat hîrtiile de la capăt, să influențez de la București o alocare (nu mare, vreo 10 miliarde). Am aflat astfel că nu se poate face nimic, că Drumul figurează ca reparat de vreo zece ani.

Atunci, la Neluță, mă gîndeam să-i conving pe oameni că nu e totul pierdut și că, unde Primăria a furat, ei pot repara. Să vorbesc cu cei gospodari (care nu sînt puțini) și să încercăm ceva, să facem Drumul să arate mai bine. Ar fi Mihai Vecinu', care a lucrat cîțiva ani în Spania, e priceput la betoane, dar are familie, au pornit să-și repare casa, au mult pămînt de cosit, nici el, nici Valentina (nevasta lui) nu au serviciu stabil, e greu. Ar fi Gheorghe, dulgher bun, dar și el are gospodărie grea, animale să le dea de mîncare, casă de reparat, pămînt de cosit. El s-ar mai descurca cu banii cît de cît, că mai dulgherește cîte ceva pe la bucureșteni. Dar nu are timp. Și Marcel Pocăitu' ar putea pune mîna pe sapă. E fîntînar priceput.

Are și timp că nu are nevastă, nici copii. Are și entuziasm (în vorbe), tot zice cît de mult ține el la Maluri. Să mai fie și Sorin? El e caz deosebit. A făcut pușcărie grea pentru jaf și crimă. A ieșit și acum zice că vrea să se-ndrepte, să-și facă o viață. S-a însurat, a făcut doi copii și acum construiește o căsuță pentru ei. Unii zic că ar merita a doua șansă. Alții sînt sceptici. E semi-izolat de restul oamenilor. Tanti Mărioara (bunica Valentinei), tanti Felicia și restul doamnelor în vîrstă (nu vreau să scriu „babele satului", mi s-ar părea total necuviincios), cele care sînt depozitarele bunului-simț și al bunei-cuviințe în comunitate, nu au dat încă un verdict în cazul lui Sorin. Îl mai țin sub observație. Nu l-au iertat încă. L-o fi iertat statul. Satul mai are de gîndit.

Cine-ar mai fi? Ar mai fi destui, că sînt mulți tineri (încă) în Maluri. Am mai fi și noi, bucureștenii, din ce în ce mai mulți. Dar noi sîntem doar pe week-end și sîntem al naibii de diferiți. Cei mai mulți nu ies din curtea proprie. Sînt bucuroși că scapă de serviciu și de iadul Capitalei și se izolează în spatele gardurilor. Le ajunge aglomerația de zi cu zi, aici vor liniște și cît mai puțini oameni în jur. Nu-i pot condamna prea tare.

De-aia e greu să îmi închipui un cor din adunătura asta de solișți. Tare mi-e că Drumul va mai sta așa, nereparat, ani buni. La Neluță însă, Comunitatea dă semne că funcționează. „Nea Sandu a lu' Pricop?" „Trei a treia cincizeci, asta a fost ușoară că e-n aceeași zi cu nevastă-mea." Și mai luăm un rînd. De bere, că tanti Felicia are musafiri și nu se cade s-o deranjezi.

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

A învăţa să conduci

Sondajele din multe democraţii arată că cetăţenii nu sînt mulţumiţi de liderii lor. Lucrul este valabil mai ales în Marea Britanie, unde un număr de parlamentari au folosit banii de cazare daţi de Parlament pentru a-şi rotunji veniturile – uneori legal, alteori nu. Unii analişti prezic că numai jumătate dintre parlamentarii englezi vor fi realeşi în mandatul viitor.

Dar, indiferent de comportamentul anumitor legislatori britanici, problemele merg mult mai departe decît posibilitatea ca votanţii să-i „azvîrle pe ticăloşi afară". Există şi întrebarea cît de bine predată şi învăţată este o conducere bună într-o democraţie. O democraţie validă presupune o conducere larg răspîndită, de la guvernanţi la societatea civilă. Cetăţenii care-şi exprimă îngrijorarea privind conducerea trebuie să înveţe nu doar cum să o evalueze, ci şi cum s-o practice ei înşişi.

Mulţi observatori spun că a conduce e o artă mai mult decît o ştiinţă. O conducere bună ţine de situaţie. În cartea mea, *The Powers to Lead*, numesc acest meşteşug „inteligenţă contextuală". Abilitatea de a mobiliza eficient un grup de oameni este, în mod cert, o artă mai degrabă decît o ştiinţă previzibilă şi ea variază în funcţie de situaţii, ceea ce nu înseamnă că nu poate fi studiată şi însuşită în mod profitabil.

Muzica şi pictura se bazează în parte pe talente înnăscute, dar şi pe exerciţiu şi practică. Iar artiştii pot beneficia nu doar de cursurile propriu-zise, ci şi de lecţii de apreciere artistică ce-i introduc în repertoriul complet al unor maeştri mai vechi.

Învăţarea conducerii poate lua diverse forme. A învăţa din experienţă este cea mai obişnuită şi cea mai solidă. Ea produce acea cunoaştere tacită care este crucială în momente de criză. Însă experienţa şi intuiţia pot fi întărite de cunoaşterea analitică, acesta fiind scopul cărţii mele. Aşa cum observa Mark Twain, o mîţă care a stat o dată pe o sobă încinsă nu va mai sta pe o sobă încinsă, dar nici pe una rece.

În consecinţă, a învăţa să analizezi situaţiile şi contextele este un talent important atunci cînd vrei să conduci. Armata Statelor Unite comprimă învăţarea conducerii în trei cuvinte: „Fii, ştii, fă". „Fii" se referă la modelarea caracterului şi a valorilor şi provine în parte din exerciţiu, în parte din experienţă. „Ştii" se referă la analiză şi talente, care pot fi educate. „Fă" se referă la acţiune şi presupune atît exerciţiu, cît şi practică de teren. Cel mai important lucru rămîne însă experienţa şi faptul de a învăţa din greşeli – un proces continuu care rezultă în ceea ce militarii numesc „observaţii post-acţiune".

Învăţarea se poate face şi în sălile de clasă, fie prin studii de caz sau abordări istorico-analitice, fie prin lecţii experimentale care simulează situaţii permiţînd elevilor să-şi sporească nivelul de autoevaluare, să distingă rolurile şi să se folosească de ei înşişi ca de un barometru în înţelegerea unui grup mai larg. În mod similar, elevii pot învăţa din rezultatele studiilor ştiinţifice, oricît de limitate ar fie ele, şi prin observarea întregii game de comportamente şi contexte pe care le pun în lumină episoadele istorice.

Evident, puţini oameni ocupă – în practică – poziţii de vîrf în grupuri sau organizaţii. Cei mai mulţi oameni „conduc de la mijloc". O conducere eficientă de la mijloc presupune adesea a-i atrage şi convinge pe cei de deasupra ta, de sub tine şi cei aflaţi cot la cot cu tine.

Liderii din mijloc se găsesc de multe ori într-o situaţie de vacuum politic, cu puţine directive clare de sus. Unii îşi ţin capul plecat, se feresc de riscuri şi evită, astfel, criticile. Alţii, mai oportunişti, se folosesc de prilej pentru a-şi consolida poziţia, mai curînd decît pentru a-l ajuta pe lider sau pe ceilalţi.

Întreprinzătorii birocratici, pe de altă parte, profită de astfel de oportunităţi pentru a promova politici. Problema morală cheie este dacă, şi în ce moment, activitatea lor antreprenorială depăşeşte limitele politicilor stabilite mai sus. Întrucît le lipseşte autoritatea legitimă dată de alegeri sau de numiri la nivel înalt, întreprinzătorii birocratici trebuie să ţină cont de necesitatea de a echilibra propria iniţiativă cu loialitatea.

Liderii trebuie să încurajeze antreprenoriatul de acest tip ca un mijloc de creştere a eficienţei celor care îl practică. În fond şi la urma urmei, secretul unei conduceri de succes este să te înconjori de oameni competenţi, să le delegi autoritatea cînd e nevoie şi apoi să pretinzi recunoaştere pentru realizările lor.

Pentru a face să meargă această formulă e nevoie însă de multă putere de catifea *(soft power)*. Fără aceasta – care produce atractivitate şi loialitate faţă de scopurile liderului –, întreprinzătorii o iau în toate direcţiile, risipind astfel energiile grupului. Puterea de catifea face, dimpotrivă, ca energia celorlalţi să întărească liderul.

Conducerea se împarte egal în democraţiile sănătoase şi toţi cetăţenii trebuie să înveţe diferenţa dintre un lider bun şi unul prost. Liderii potenţiali, la rîndul lor, pot învăţa mai multe despre sursele şi limitele puterii de catifea, despre IQ-ul emoţional, despre viziune şi comunicare, pe lîngă talentele politice şi organizaţionale de tip „hard".

De asemenea, ei trebuie să înţeleagă mai bine natura inteligenţei contextuale, să-şi educe flerul şi să susţină strategiile puterii inteligente. Cel mai important lucru, în era globalizării în care trăim cu toţii, a tehnologiei revoluţionare în materie de informaţie şi a participării democratice tot mai largi, cetăţenii acestor democraţii trebuie să înveţe mai mult despre natura şi limitele noilor cerinţe în materie de conducere.

Joseph S. Nye, Jr. *este University Distinguished Service Professor la Harvard. Cea mai recentă carte a sa este* The Powers to Lead.

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Iranul de mîine

Fareed Zakaria îşi începe articolul din *Nesweek* (http://www.newsweek.com/id/202979, postat pe 20 iunie a.c.) cu o frază tranşantă: „Asistăm la căderea teocraţiei islamice în Iran". Nici mai mult, nici mai puţin. Apoi continuă: „Nu vreau să spun cu asta că regimul iranian este pe cale să se prăbuşească. S-ar putea întîmpla – sincer, sper să se întîmple –, dar regimurile represive pot rezista în lumea de astăzi pentru multă vreme. De fapt, asistăm la prăbuşirea ideologiei care stă la baza Guvernului iranian". Teza lui Zakaria este că protestele care au urmat alegerilor din 12 iunie dovedesc că, pentru iranieni, puterea nu mai este expresia voinţei divine, aşa cum o impun ayatolahii, ci expresia voinţei populare exprimată la urne. Imaginile cu miile de oameni care protestează în stradă sub lozinca „Unde e votul meu?", contestînd corectitudinea procesului electoral, dovedesc pe deplin observaţia reputatului analist american.

Într-adevăr, e imposibil de anticipat dacă protestatarii de pe străzile Teheranului şi mişcările de opoziţie iraniene vor avea succes în demersul lor de a reface alegerile din 12 iunie. Dar e sigur că direcţia pe care se va înscrie Iranul de acum înainte nu va mai fi aceeaşi.

Recent, s-au împlinit 20 de ani de la mişcarea pro-democratică a studenţilor chinezi din piaţa Tienanmen. A fost – ar putea spune mulţi – o mişcare înfrîntă. Represiunea sălbatică a unui regim de mînă forte a curăţat piaţa, i-a arestat sau împins spre exil pe toţi organizatorii şi a readus „calmul" în China. Numai că, după Tienanmen, China nu a mai fost aceeaşi. Deschiderea spre capitalism s-a accentuat şi, chiar dacă nu a fost niciodată însoţită de refome politice democratice, a aerisit China, a dat marii ţări o altă faţă, a deschis drumul spre o anumită evoluţie internă care, chiar dacă îi nemulţumeşte pe bună dreptate pe susţinătorii libertăţii, este un evident pas înainte faţă de China de dinainte de 1989. Avem toate motivele să credem că aşa se va întîmpla şi cu Iranul.

Pînă acum, analiştii avertizau că Iranul este un caz special de regim totalitar. Ni se spunea că e un regim cu imensă susţinere populară pentru că, deşi guvernează în forţă, populaţia nu e săracă (după standardele regiunii, evident), corupţia nu a atins sistemul de putere, iar populismul economic al guvernanţilor nu e deloc vorbă goală. Mai mult, identitatea apăsat religioasă a regimului era un avantaj în confruntările internaţionale, din moment ce ţările cu care Iranul are relaţii tensionate nu mărturisesc o religie majoritară similară. Tot ceea ce se putea spera în Iran era un lider ceva mai flexibil decît cel mai radical fundamentalism. Dar nici chiar aceste speranţe nu erau temeinice după administraţiile Khătami şi Rafsanjani, cînd aceşti lideri, socotiţi ceva mai temperaţi, nu s-au putut emancipa de sub puterea totalitară a sistemului teocratic.

Din cînd în cînd, tensiunile din Iran au luat forma protestelor de stradă – singurele manifestări de opoziţie pe care Occidentul le poate detecta în această societate despre care, de fapt, ştie atît de puţin. În 1999 şi în 2003 studenţii iranieni au ieşit în stradă pentru democraţie şi libertate. Atunci, condiţiile politice erau, paradoxal, mai puţin propice decît acum, pentru o schimbare fundamentală. Şi în 1999 şi în 2003, preşedintele Iranului era Seyed Mohammad Khătami, un politician considerat reformist în ansamblul clasei conducătoare iraniene. După ezitări, Khătami a decis să rămînă de partea *establishment*-ului şi asta a slăbit mişcarea pro-democratică. Spun „paradoxal", pentru că şansele de reuşită ale unei mişcări pro-democratice, mai ales a uneia

care a ajuns în stradă în confruntare violentă cu puterea, sînt mai mari dacă regimul este mai dur. Întreaga experienţă a anilor 1989-1990 ne arată că regimurile dictatoriale sînt cu atît mai vulnerabile în faţa mişcărilor de stradă cu cît sînt mai totalitare. Prezenţa unui lider reformist pune o surdină pe vocile critice. Dimpotrivă, prezenţa unui lider radical precum este Mahmud Ahmadinejad creşte şansele de succes ale mişcărilor pro-democratice pentru că ascute confruntarea şi probabilitatea represiunii violente, ce duce la şubrezirea autorităţii.

Prin urmare, privesc cu speranţă actualele proteste din Iran şi cred că, cu fiecare victimă politică pe care o face, regimul teocratic iranian se apropie de sfîrşit.

În plan internaţional, o schimbare la Teheran este tot ce poate fi mai bun. Iranul a devenit de multă vreme o ameninţare reală la adresa securităţii regionale şi, implicit, la adresa păcii internaţionale. Vecin cu Irakul şi Afganistanul, parte a jocurilor strategice ale Rusiei şi angajat într-o aventură nucleară extrem de periculoasă, Iranul islamist a devenit o problemă pe care comunitatea lumii libere nu părea în stare să o rezolve. Caracterul agresiv al regimului Ahmadinejad-Khamenei, asociat cheltuirii enorme de resurse occidentale în Irak şi Afganistan, pune Vestul într-o tristă stare de neputinţă. Cu un Iran raţional şi deschis cooperării internaţionale, lumea va fi un loc ceva mai sigur decît este acum. Iar un astfel de Iran – vedem bine – poate fi realizat numai de iranienii înşişi.

PUBLICITATE

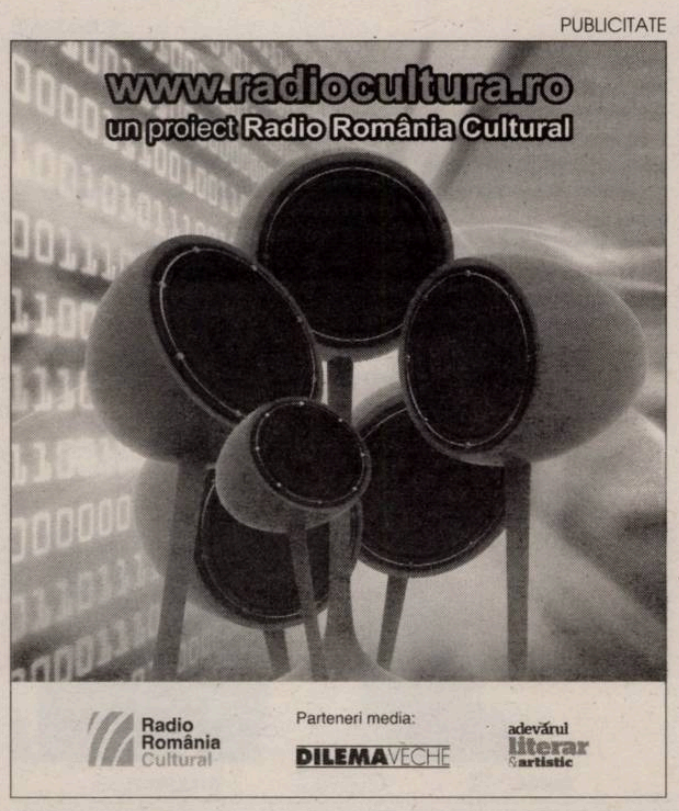

ready made

„Am eşit afară fiindcă a eşit luna. Îi adresai salutarea-m obişnuită, adică un oftat şi mă coborîi iar în salon pe a căruea uşă erea scris în 3 limbi ce suferi dacă tragi ciubuc."

(C.A. Rosetti, *Jurnalul meu,* Editura Dacia, 1974)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

MVNDVS SCAENA

Cînd, de la „cucurigul“ unui teatru, – ajunşi, acolo, din nevoia de-a fi, un ceas, un ceas şi jumătate, sub un acelaşi, amîndoi, acoperiş, alături şi incognito, ca regii, printre ucenici şi soldatesc㠖 opaci, noi toţi, la searbădul spectacol (ce nu era nici, baremi, o piesă propriu-zisă, ci un cor într-un decor de pînză roşie), şi atrăgîndu-mi, tu, atenţia asupra frontispiciului de aur (sau, mai degrabă, de aurolac), anume MVNDUS SCAENA (în timp ce eu, ca să te-amuz, răstălmăceam inscripţia astfel: MVNDUS OBSCENUS SCAENA IMMUNDA), – făceam (fără ca tu, iubita mea duminicală, să iei seama), jucîndu-mă şi într-o doară, un homeoteleuton, un chiasm şi, totodată, o paronomază: o dublă falsă etimologie (căci *ob-*, pe lîngă *scaena*, şi *i[m]-*, pe lîngă *mundus*, sînt, numai, nişte pseudoprefixe, – ceea ce, însă, duce, totuşi, la un nostim desinenţial dezechilibru, cîtă vreme masculinul *mundus* consună,-n dezacord şi discordanţă, cu adjectivul feminin abject *immunda,* iar *scaena,* cu *obscenus!),* – lucru de care sînt, şi astăzi, mîndru; şi, mai cu seamă, ţie, mereu îndatorat...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

O corabie printre dune

După vreo oră şi jumătate de mers cu barca prin canale cu ape limpezi şi întunecate, pline de stuf unduitor, de nuferi albi şi galbeni, de stîrci, pelicani, egrete şi alte păsări graţioase, zărim cele două turle argintii ale bisericii din Letea. Debarcăm la marginea satului unde într-o căruţă ne aşteaptă două femei tinere, Olimpia şi Mara. Barcagiul le-a anunţat la telefonul mobil că venim. Ne întîmpină şi ne întreabă dacă vrem tradiţionala ciorbă de peşte, înainte sau după plimbarea prin pădure. Le spunem că după. Urcăm în căruţa trasă de doi cai – Mircea din stînga şi Mircea din dreapta –, Mara se suie pe capră, ia hăţurile în mîini şi porneşte destul de vijelios, dîndu-ne pe spate. Ne ţinem bine cu mîinile de banchetele improvizate din scîndură. Îşi cere scuze pentru inconvenientele transportului. Străbate uliţele satului cu casele lui ca de muzeu, vopsite în alb şi albastru, acoperite cu stuf. În dreptul casei Olimpiei opreşte şi o lasă să coboare, ea va pregăti ciorba. Părăsim satul şi ne apropiem de pădurea despre care de multe ori am citit în presă că e în mare pericol de a fi distrusă. Nu văd nicăieri vreo urmă de defrişare.

Mara ne spune că înainte, localnicii intrau şi îşi luau lemne cît le trebuia pentru iarnă. Acum, de cînd au înconjurat întreaga pădure cu un gard de sîrmă ghimpată, oamenii primesc cîte o cotă de lemne, şi nu mai au voie să-şi ia singuri. Prin locurile în care nisipul e mai mare, caii trag mai greu, căruţa încetineşte, apoi demarează iar în trombă, atît însă cît să nu-şi piardă pasagerii. Mara ne spune că în satul lor nimeni nu are un *loc de muncă*. „Trăim din pescuit, din agricultură (dar de cînd nu mai prea plouă, e cam rău) şi mai plimbăm şi turişti care s-au înmulţit în ultima vreme. Vin şi din afară.“

După vreo doi kilometri de mers în căruţă, printre arborii crescuţi parcă direct din nisip, ajungem într-o poiană cu iarbă şi nisip. Aflăm că localnicii spun acestor poieni *hasmacuri*. Mara sare de pe capră, leagă hăţurile de o creangă mai zdravănă şi ne face semn s-o însoţim. „Mai sînt şi alţii“ – ne spune, arătînd spre o camionetă verde şi înaltă, „parcată“ în mijlocul *hasmacului*. Neobişnuită ca şi fauna Deltei, pare făcută din piese adunate de la mai multe maşini. În remorcă sînt instalate banchete pe care au stat probabil turiştii aduşi la pădure. Peste cîteva minute ne apare în faţă şi grupul. Vreo 20 de englezi, în frunte cu un entuziast, un fel de Paganel care poartă pe cap o caschetă cu urechi şi ţine în mînă o plasă de prins fluturi. Cu toţii par a fi într-o veşnică uimire de orice văd în jurul lor.

Mara se afundă în pădure, călcînd apăsat prin nisip cu şlapii ei albaştri, de plastic. Noi o urmăm. Blondă şi într-un trening roşu, se distinge uşor în peisaj. Ne duce la cel mai vechi arbore din pădure, un stejar scorburos „despre care bătrînii spun că ar avea 700 de ani“. Ajungem şi la fîntîna cu cumpănă, zisă „a lui Omer“, un om foarte voinic care ar fi trăit singur şi ar fi murit prin anii '70. Se spune că venea cu cîte un sac mare de făină în spate, de la zeci de kilometri, tocmai de la Sulina. El ar fi săpat şi fîntîna. „Astăzi, oamenii nu mai sînt aşa mari – ne spune Mara –, ne-am corcit cu toţii şi ne-am micşorat.“ E lipoveancă şi acasă vorbeşte ruseşte. „Înainte, aici erau sate de ruşi, cum e Letea, şi sate de

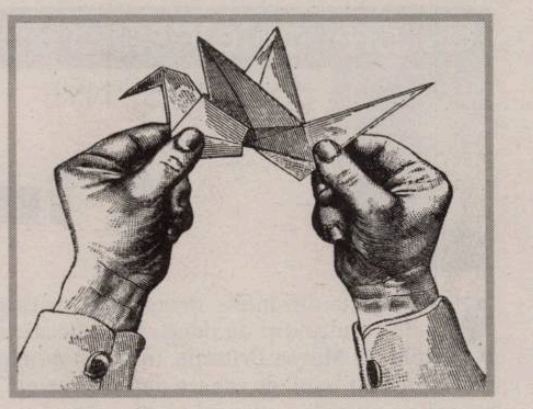

moldoveni, cum e C.A. Rosetti. Acum ne-am mai amestecat.“

Ca ghid, Mara ştie să aştepte pînă cînd ne adunăm toţi lîngă ea şi devenim atenţi la ce vrea să ne spună. Nu vorbeşte niciodată mult, lăsîndu-ne răgaz să admirăm singuri peisajul. E modestă şi pare uşor stingherită că trebuie să dea informaţii unor oameni „cu şcoală“, de la Bucureşti. Ne priveşte atent încercînd să vadă cît sîntem de obosiţi şi ne întreabă dacă vrem să mai mergem şi la dune. Vrem. Şi descoperim că e un fel de *hasmac* mai mare cu dune de nisip şi puţină iarbă. „Aici, a fost odată marea“ – ne spune ea. „Aşa că noi cei de aici, o să fim primii inundaţi dacă mai vine vreun potop. Şi uite, acolo a fost găsită o corabie. I-au găsit întîi vîrful... nu ştiu cum îi zice.“ „Catargului?“ „Da, da, aşa.“ „Şi de cînd era corabia?“ „Păi, cred că... de cînd s-a creat lumea. De la Potop.“ „O fi fost tocmai corabia lui Noe?“ Mara simte că e o capcană şi bate în retragere: „Nu ştiu eu aşa de bine lucrurile astea“.

Ne văităm de greul urcuşului pe dune, prin nisip. „La munte nu-i tot aşa?“ – ne întreabă. „La munte e piatră sau pămînt mai tare, nu ţi se afundă piciorul. N-ai fost niciodată?“ „Nu, – recunoaşte ea uşor ruşinată – cel mai departe, am fost odată pînă la Tulcea...“

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Căldura

M-am născut în Orient. Bucureşti, 1967. Era cald pe 15 septembrie – aşa mi s-a spus. Poate şi de aceea am iubit-o mereu. Pe ea, căldura, dogoarea, înăbuşeala Bărăganului vărsată peste un oraş nimerit nici el nu ştie cum, aici.

Abia cînd am cumpărat aer condiţionat am realizat că nu vreau să cîştig bătălia cu ea. Căldura e parte din sufletul meu: raiul mi se pare un binoclu cu care te uiţi la orizont, pe un cîmp, să vezi cum pîlpîie, în depărtare, grîul şi copacii şi stîlpii de cale ferată. Frumuseţea mi se pare un termometru dat peste cap. Transpiraţia e mir cu care o ungem pe trupul ei de foc şi văpaie. Aşa spun reporterii la televizor, parcă.

Iubesc deci căldura şi mă îmbăiez în ea. O aştept din octombrie pînă în mai, îi ridic templu în cap, din iunie şi pînă în septembrie. Mă rog de ea să vină mai repede şi mă plîng şi bodogănesc la prima brumă cînd realizez că, totuşi, nu pe mine mă iubeşte şi trebuie să plece.

Căldura e în firea lucrurilor aici în România. Şi nu e vorba de clişeul acela cu sufletul. E vorba de pietre şi copaci, de cîini vagabonzi şi asfalt cu urme de roţi. E vorba de cumpăna fîntînii care scîrţîie, cînd vrei să scoţi mai repede o cană cu apă rece, în august. E vorba de nisipul dunelor cu ierburi rare şi păsări ciudate de la Vadu, adulmecate de mare, niciodată sărutate cu răcoare. E vorba de mînerul de la tramvai, încins de trupuri încă din aprilie. De cînd ştiu oraşul ăsta, căldura se întinde peste noi de dimineaţă, să le facă în ciudă cisternelor care dau cu apă încă din copilăria mea, se lăfăie între betoane la prînz, nu se mai lasă dusă nici cu întunericul, pe care puştanii îl aşteaptă între blocuri, ascunşi în fumul de ţigară.

Căldura ne cheamă să ne spună ceva: vorbele ei cresc fructele în pomi şi aripile fluturilor în crisalide, ridică mîinile îndrăgostiţilor la frunte, să se vadă din vreme la întîlnire, cheamă Salvarea pentru hipertensivi şi trag jaluzelele în clădirile de birouri ieftine, unde oamenii se prefac că muncesc, iar patronul le mai promite că le pune aer şi anul ăsta.

Căldura mea e chiar viaţa, pe care n-am timp s-o trăiesc. Mă ascund de ea în maşină, o îmbrăţişez pe bicicletă, o aştept în fiecare iarnă cu fiecare pas mai aproape de casa plină de copii şi cu centrala dată la maximum.

În vremea comunismului mi-a fost foarte frig. În apartamentul cu două camere în care stăteam cu mama, frigul ştia să intre în fiecare seară, ca un spărgător plictisit, convins că n-are ce să fure de la săracii ăştia. De Bobotează, peretele se umplea de steluţe de gheaţă. Afară, tramvaiele mergeau cu drapele roşii, la fel ca nasurile oamenilor, la fel ca obrajii mamei, obosită şi ea de atîta luptă cu frigul. Roşul e de atunci rece pentru mine.

Tocmai de asta îmi place să mă aşez de-a curmezişul şinei de tren pe care vine căldura şi să mă las călcat. Îmi place să intru în magazinele mici de la parterul blocurilor, unde căldura smulge ce e mai rău din oameni şi marfă şi face un melanj de mirosuri care mie unul îmi spune un singur lucru: acasă.

Acolo unde e cald: acolo e patria mea. Acolo unde e praf şi năduşeală, unde sînt nervi şi atacuri de cord, unde lumea îşi face vînt cu ziarul, în care fete dezbrăcate îşi fac şi ele vînt spre celebritate. Patria mea e vara, şi aici visez să mă stabilesc cîndva, fără să mai fie nevoie, în fiecare an, să fac, odată cu Pămîntul şi-a lui orbită înclinată, drumul spre

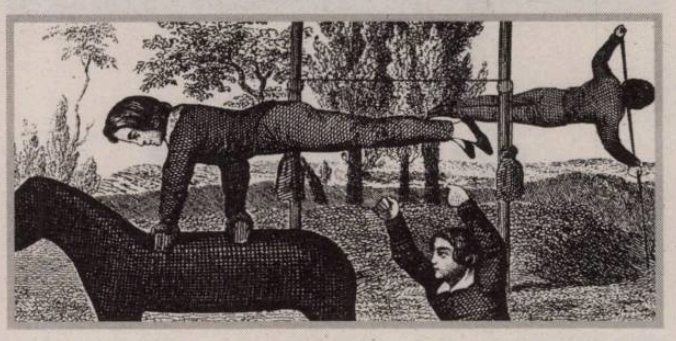

nord, spre răcoare, spre moartea termică şi bradul cu luminiţe, nici una de la capătul tunelului.

Vă place cald? Vă îmbie fierbinte? Credeţi în soare? Spuneţi-mi!

lucian@signfactor.ro

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Învăţământul ca joc de putere

„De ce sînt scandalurile din învăţămînt aşa de mari? Pentru că mizele sînt atît de mici!“ – ar fi zis, se pare, cîndva, Henry Kissinger. Ei, Kissinger nu cunoştea învăţămîntul românesc postcomunist, unde mizele pot fi şi ceva mai mari... Dar tot circumscrise unui cerc limitat de oameni, care se uită cam peste gard la Piaţa cea mare, unde e bătaia peştelui. Aceasta şi este – sau ar fi trebuit să fie – şi raţiunea mai recentelor transformări structurale din învăţămîntul internaţional: o mai bună inserare a acestuia în piaţă şi adaptare la cerinţele ei, prin trecerea de la o gestiune „academică“ la una „managerială“ a universităţilor, capabilă să remedieze relativa lor autarhie.

Ce s-a întîmplat însă la noi?

Reglementările europene au venit şi în învăţămînt aşa cum au venit şi în alte domenii şi au fost implementate în aceeaşi manieră. Ele au schimbat multe lucruri, dar nu neapărat în sensul pentru care fuseseră imaginate. Dar nu despre pervertiri autohtone şi alte forme fără fond vreau să vorbesc aici, ci despre o polarizare pe care aceste schimbări au produs-o în lumea universitară românească, mai degrabă neintenţionat: gîlceava *parohialilor* cu *managerii*.

Parohialii vor să aibă parohii pe care să le conducă, sînt patriarhali şi vor să fie respectaţi ca nişte capi de familie sau de clan ce se află. Vor să aibă mulţi asistenţi şi mulţi studenţi pe care să-i păstorească. Nimic surprinzător! Într-o societate în care ţara este împărţită între baroni locali, presa între moguli, iar armata şi biserica îşi văd liniştite de stăpînirile lor sub acoperirea sondajelor, de ce nu ar avea şi învăţămîntul „feudalii“ săi? În fond, sînt şi ei din acelaşi aluat şi luptă şi ei, cu mijloacele lor, pentru putere! Iar pentru aceasta se sprijină reciproc, se revoltă în haită şi se reproduc precum pisica din care orice s-ar naşte, tot şoareci mănîncă.

Doar că noile reglementări europene au venit să tulbure această linişte patriarhală. Au cerut profesorilor-parohi să aibă publicaţii recunoscute *internaţional,* să se supună unor criterii generale de *calitate,* să-şi schimbe strategiile de predare şi recrutare a cadrelor etc. Or, majoritatea nu fac faţă acestor exigenţe – sau nu le convin. Dar au învăţat rapid să se „descurce“. Am asistat, de pildă, la o scenă în care un „baron local“, trecut pe „linia moartă“ a învăţămîntului, s-a revoltat că i se cer cărţi pentru a fi numit profesor. „Vreţi cărţi, o să vă dau cărţi!“ – s-a enervat el. Şi în mai puţin de două luni a venit cu cîteva cărţi, publicate la edituri din parohia sa, cu ISBN în regulă şi toate celelalte. Nu mă întrebaţi cum a făcut, aveţi suficientă imaginaţie ca să răspundeţi şi singuri. Pe de altă parte, şi exigenţele europene, poposind în ograda noastră, s-au mai înmuiat şi ele, că oameni sîntem! N-or fi două publicaţii internaţionale, dar măcar patru naţionale-spre-locale, şi aşa mai departe. Şi uite aşa, parohialismul nici nu s-a predat, nici nu a murit, ci continuă lupta.

Pe de altă parte sînt *managerii,* care s-au adunat în jurul noilor stăpîni şi care nu sînt tineri lupi, cum poate v-aţi aştepta, ci maturi „experţi“, recoltaţi tot din rîndul profesorilor. Aceştia implementează sistemul Bologna, principiile sale *manageriale* şi criteriile sale de *calitate*. Pentru mulţi dintre ei, aceasta a echivalat, cel puţin la început, cu o binevenită primenire a învăţămîntului superior, prin înlăturarea parohilor şi a parohialismului universitar, incompatibile cu noile reglementări. Doar că strategiile manageriale s-au convertit rapid în practici contabile, iar adaptarea la Piaţă a devenit o marketizare a învăţămîntului: este un bun manager cel care aduce mai mulţi bani şi face mai multe investiţii imobiliare. În ceea ce priveşte „calitatea“, nou-înfiinţatele „comisii pentru calitate“, un soi de CTC universitar, duc mai departe lupta între cele două tabere: controlul calităţii devine un instrument de putere, prin care se exercită puterea *noastră* împotriva puterii *lor*. Dar, dincolo de luptă, toţi aceştia cad de cele mai multe ori la pace, precum politicienii noştri din partide opuse, după ce ies din sala de şedinţe sau de la un talk-show. Încă o dată, şi profesorii fac parte din aceeaşi societate...

Ceea ce nu s-a discutat însă practic niciodată, în mod temeinic, este natura însăşi a acestor principii manageriale, de performanţă şi calitate, care constituie viitorul luminos al întregii Europe. „Sînteţi, ca de obicei, provinciali!“ – mi-a aruncat, zîmbind, S., un faimos antropolog occidental în trecere prin Bucureşti. „Ce se întîmplă la voi este încă o adiere de reformă. Chiar şi la noi sîntem de-abia la început.“ Şi mi-a povestit un detaliu al acestui „început“ în universitatea sa, unde nu există *o* comisie de calitate, ci vreo douăzeci, specializate şi incoruptibile. Una dintre ele, de pildă, urmăreşte comportamentul de gen al profesorilor, pentru a asigura egalitatea de şanse. Vine la ore şi numără de cîte ori ai vorbit cu fete şi de cîte ori ai vorbit cu băieţi, dacă te-ai adresat pe acelaşi ton ambelor categorii etc., iar în final face o statistică a bibliografiilor din publicaţiile tale, ca să vadă dacă nu îi favorizezi cumva pe bărbaţi. Iar cînd pleacă această comisie, vine alta... Totul trebuie să fie cuantificat pentru a putea fi transformat în parametri de eficienţă şi productivitate, de la numărul de pagini publicate, la cantitatea de atitudini pozitive. Puterea de judecată a profesorilor este înlocuită cu tehnicile de audit ale experţilor, iar încrederea – cu transparenţa: cîţiva sociologi vorbesc deja despre generalizarea *culturii de audit,* care pune stăpînire şi pe învăţămînt. Dar despre toate acestea, „managerii“ noştri nu vorbesc (sau nici nu sînt conştienţi de ele). Se mulţumesc cu faptul că Europa le-a oferit astfel un instrument de putere şi exersare legitimă a controlului.

Problema structurală şi de principiu a învăţămîntului şi a educaţiei în secolul XXI se transformă astfel, şi ea, într-o luptă de putere între tabere adverse, un scandal mare pentru mize care nu sînt mici, dar rămîn meschine.

Nicolas DON

Servicii pe dos

Am făcut o prostie... am cumpărat o maşină. În leasing. Nu ştiam că voi deveni astfel nu numai şofer, ci şi prestator de servicii. Atît pentru firma de leasing, cît şi pentru propria mea bancă. Mi-am început noua carieră după primirea unui e-mail de la firma de leasing. Un jargon din care nu am înţeles nimic, în ciuda unor lecturi repetate, cu atenţia încordată la maximum. Mi-au trebuit două telefoane jenante cu prieteni mai ageri la minte şi încă două cu autorul misivei electronice, ca să pricep că nu mai pot plăti ratele ca înainte.

Trebuia schimbat tot sistemul, adică toate biletele la ordin pe care le semnasem la cumpărarea maşinii şi graţie cărora mi se scotea din bancă o sumă de bani fixă, în fiecare lună.

Naiv, nu m-am gîndit nici o secundă că *eu* trebuie să modific de fapt totul, adică să refac *toate* biletele la ordin. Blajin, dar ferm, vorbindu-mi cu grija şi răbdarea necesare unui copil de 8 ani cu dizabilităţi, angajatul marii companii de leasing m-a avertizat că, dacă nu mă conformez pînă pe 1 iunie, voi fi penalizat fără milă. Conştientizam faptul că trăiesc în România, dar tot nu-mi venea să cred ceea ce aud.

Aşadar, am mai făcut o prostie: l-am întrebat de ce s-a făcut această schimbare şi ce vină am eu în toată chestia asta. Bineînţeles, a ţîşnit instantaneu invariabilul „să vedeţi, nu noi“: sistemul, computerul, BNR-ul, celelalte bănci, circuitul financiar, fluctuaţia leului, criza economică etc... Nu lipseau decît Traian Băsescu şi europarlamentarele. Resemnat, am închis încet telefonul, retrăind lungile, interminabilele momente petrecute pentru a semna, data şi ştampila cum se cuvine zeci de hîrţoage. În dublu exemplar, firește. Cu multă indulgenţă pentru propria-mi laşitate, am amînat aşadar la maximum şedinţa de autografe de la bancă.

Ajuns la locul faptei, mi se cere solemn să comunic numărul exact de bilete la ordin solicitate şi să nu cumva să greşesc completîndu-le pentru că va trebui să o iau de la capăt cu cererea scrisă, pentru a înlocui documentele necorespunzătoare. Toate astea pe un ton care îmi aminteşte instantaneu de tovarăşa învăţătoare din clasa a IV-a.

Descumpănit, cu teancul de hîrtiuţe în mînă, întreb dacă nu mă poate ajuta cineva la completat, avînd în vedere sumedenia de cifre şi litere care mi se cer în *patruzeci* de exemplare. Răspuns: ne pare rău, nu avem voie să facem asta în locul clientului. Înjur în gînd, dîndu-mi seama cît timp o să pierd numai la bancă. Urmînd apoi să duc fiţuicile în partea cealaltă a oraşului, la faimoasa societate de leasing. Încep să scriu şi, bineînţeles, greşesc. La un moment dat, totul se amestecă: numele, adresa, numărul de cont, formatul IBAN, agenţia bancară... Pătrăţelele de pe formular îmi fac în ciudă: ba-s prea multe, ba prea puţine pentru ce am de scris. Pixul o ia razna. Contam pe el ca pe un pilot automat. Aiurea! Şi e cald. Vineri după-masă, clienţi puţini, miroase a week-end... Angajaţii fac planuri, discret, pe mobil. Singurul care trudeşte pentru binele băncii sînt eu, clientul, atent urmărit de o tînără cu ochelari, cea cu apucături de învăţătoare torţionară. Din cînd în cînd, pe furiş, mă opresc din lucru şi o privesc cu teama-n suflet: nu seamănă oare cu Elena Ceauşescu tînără? Nu, dragi tovarăşi! Să fim raţionali. Acele vremuri blestemate au apus pentru totdeauna, acum 20 de ani. Mă aflu într-o clădire modernă, sucursală a unei importante bănci europene. Am un cont aici, ei cîştigă de pe urma mea, trebuie să se comporte deci ca atare. Banca îmi acordă servicii pe care le plătesc. Şi nu invers. Înviorat, consider că mă pot duce liniştit la ghişeu, să schimb biletele greşite. Mă pot duce... dar nu e bine. Mimica duduiei este cît se poate de expresivă. Mă pun pe scris şi iar greşesc. Iar mă scol de la masă şi mă duc la ghişeu. Iar îmi dă de înţeles că societatea capitalistă are şi ea limitele ei şi că nu poate pune colegii pe drumuri pentru că un idiot ca mine e incapabil să completeze corect un amărît de formular. Deoarece persoana care eliberează formularele cu pricina trebuie să vină de fiecare dată de la etajul de jos, cu exemplare virgine.

Pun, în fine, teancul terminat pe ghişeu şi dau să semnez. Altă prostie. Nu trebuie, zice dînsa înţepată. Asta-i tot. Cum nu trebuie, mă răzvrătesc brusc, dacă nu le semnez cine le autentifică? Nu-i nevoie, repetă ea şi mai încruntată. Simţind că mă paşte apoplexia, o întreb de ce m-a ţinut două ore la bancă, cerşind formular după formular, cînd puteam să le completez liniştit acasă şi să le duc direct la oamenii de la leasing.

Răspunsul tună ca o sentinţă divină: fata se ridică de pe scaun, ridică ochii şi mă fulgeră prin ochelari: n-aveţi voie, trebuie să vă supraveghem în timpul operaţiunii, acesta este regulamentul. Îmi vine să pocnesc din călcîie şi să răcnesc „să trăiţi“.

În loc de asta, bolborosesc un „la revedere“ şi ies ca după o scenă de o banală normalitate. Mi-au trebuit cîteva minute bune pînă să realizez că am comis astfel o ultimă prostie.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Poveste despre două oraşe

Ca să ne iubim oraşul trebuie să-l cunoaştem, nu numai cum este în prezent, ci şi cu trecutul lui cu tot. Iar această cunoaştere are nevoie să fie lărgită prin comparaţia cu ce a fost alături, la vecini. Nu pentru a găsi motive de mîndrie – ce bine cînd sînt! –, ci pentru a vedea ce drum au parcurs alţii ca să ne ajungă sau ca să ne întreacă. Exemplul la care ne vom opri astăzi este Beograd, pentru noi Belgradul sîrbilor.

Situaţia sa de cap de pod la confluenţa Savei cu Dunărea, apărat aşadar de ape atît la nord, cît şi la vest, a făcut să fie acolo o cetate încă din epoca romană. Asediul din 1456 ne este cunoscut, fiindcă atunci rezistenţa eroică a lui Iancu de Hunedoara a zădărnicit eforturile cuceritorului otoman. Dar steagul care a rămas să filfîie deasupra zidurilor era unguresc, pînă în 1521 cînd au intrat turcii. Acest colţ de Serbie a fost militarizat şi a devenit paşalîc. Numai la 1815 s-a cîştigat, prin lupte grele, o autonomie, care a crescut din 1830-1833 către statutul de principat dependent faţă de Poartă. Spre deosebire de români, a căror libertate era mai puţin înfrînată chiar în vremea fanarioţilor, în afară de trei puncte strategice pe malul stîng al Dunării, sîrbii erau încă sub controlul unor garnizoane turceşti, dintre care cea mai mare ocupa citadela care domină Belgradul. Tunurile de pe Kale-Megdan au tras pentru ultima oară în locuitorii creştini de la poalele dealului în 1862, dar în 1867 s-a obţinut, de către prinţul Mihail, prietenul lui Cuza, evacuarea fortăreţelor din toată Serbia, un pas însemnat către independenţă, aceasta fiind dobîndită, ca şi a noastră, prin tratatul de la Berlin, la sfîrşitul Războiului din 1877-1878. Apoi, la un an după ce România se proclamase regat, acelaşi act de autoritate a încoronat dinastia sîrbă, deşi contestată şi avînd să fie chiar înlăturată sîngeros în 1903.

Pentru capitala de pe Dunăre, modernizarea n-a urmat o linie scurtă şi dreaptă. Nici la Bucureşti, însă. În secolul al XIX-lea, Belgradul era mai oriental, din cauza trecutului otoman, şi mai ţărănesc, fiindcă societatea din Serbia era mai omogen rurală. În 1834, doar 6% din populaţia ţării locuia în oraşe, cifră care a sporit pînă la începutul veacului următor la 14%, dintr-un total de trei milioane, pe cînd în România recensămîntul de la 1900 a găsit 18% populaţie urbană din şase milioane. Prin urmare, proporţia celor care se ocupau cu agricultura şi creşterea vitelor era cam aceeaşi în ambele ţări. Ştiinţa de carte ar putea fi socotită un privilegiu al orăşenilor, cu toate că o parte din locuitorii tîrgurilor nu era mai dusă la şcoală decît ţărănimea: analfabetismul în România acelei vremi reprezenta 87%, iar în Serbia ajungea la 95%. Aşadar, la Belgrad reperele peisajului erau încă minaretele geamiilor, şi bazarul – principalul centru de comunicare, producţie şi comerţ. Transformarea care a avut loc în ultimul sfert al secolului al XIX-lea şi de care erau impresionaţi călătorii occidentali i-a dat centrului înfăţişarea unui oraş de funcţionari în jurul reşedinţei regale, cu clădiri de afaceri de-a lungul singurului bulevard. Dar populaţia scăzuse, prin retragerea musulmanilor, la numai 7000 de locuitori, ca să atingă cifra de 100.000 abia în timpul războaielor balcanice. Bucureştenii erau atîţia încă de la Regulamentul Organic, păstrînd avansul aşa încît, în anul jubiliar 1906, statistica anunţa numărul de 300.000. Din 5100 de locuinţe, cîte erau atunci la Belgrad, jumătate erau case scunde, cu curte şi grădină, înconjurate de anexe (bucătărie de vară, spălătorie, grajd).

Cea mai impunătoare clădire era hotelul „Moskva“, construit în 1906. La acea dată, case cu un etaj erau 736 în tot oraşul. La Bucureşti, unde numărul caselor trecea de 10.000, de pe la 1840, şi cifra se dublase încă de la Independenţă, imobilele cu un etaj care apăreau în fiecare an erau şi cîte o mie sau mai multe. O reducere a adus criza financiară de la 1900, după care perioada neutralităţii, 1914-1915, va provoca un adevărat „boom“ în construcţii.

Acestea sînt deci punctele de plecare pentru cele două capitale. Astăzi, situaţia lor demografică se aseamănă: au trecut prin „rurbanizare“, cu noii veniţi aduşi de la ţară pentru industrializare. Desigur că faza finală a crizei iugoslave a împins în capitala fostei federaţii şi un mare număr de refugiaţi din cele cinci regiuni care s-au despărţit de Serbia. O nouă generaţie va trebui să ia de la capăt, şi acolo, şi aici, restructurarea. Cine a fost la Belgrad ştie că un oraş nou fusese creat de Tito lîngă cel vechi, refăcut şi el după nimicitoarele bombardamente din 1941 şi 1944. La Bucureşti, sacrificarea memoriei culturale duce mai departe devastarea din ultimul deceniu comunist.

Alexandru CIZEK

Eutanasiaţi-i pe cei bătrîni!

Olga Cizek *in memoriam*

În ce fel să scăpăm, fraţilor, mai repede de cei bătrîni? Din ce în ce mai numeroşi, sîcîitori şi longevi, care ne mănîncă de pe acum pensiile, pe care oricum n-o să le mai avem? În Germania, actualmente, pensionarii numără 20 de milioane, adică un sfert din populaţia ţării! Este o problemă europeană, este mai degrabă de o problemă eternă pe care omenirea activă a rezolvat-o în decursul timpului în chip diferit, mai brutal sau mai cu mănuşi, diferenţiat în funcţie mai puţin de considerente morale sau religioase. Mai curînd, şi în situaţii de criză, sub imperativul unui instinct darwinist.

Să luăm, ca pildă, *fabliau*-ul medieval *La housse partie (Pătura înjumătăţită)* cu trei actanţi reprezentînd trei generaţii succesive ale aceleiaşi familii: tataia neputincios, tatăl în puterea vîrstei şi băiatul *teenager*. Pe o iarnă grea cu viscol şi foamete fără sfîrşit, tatăl îi cheamă pe ceilalţi doi. – „Tataie, nu te mai putem hrăni, du-te singur în lume, tataie. Domnu' să te aibă în grijă! Iar tu, băiete, ia pătura aia mare, pune-i-o pe umeri şi du-l afară din ogradă“. Ordinul se execută fără crîcnire, dar băiatul se întoarce cu jumătate din pătură... – „Ce-ai făcut, băiete, cu cealaltă jumătate?“. – „Cealaltă, tată, e pentru tine, cînd ai s-ajungi şi tu neputincios!“.

Spuneam rezolvare *diferenţiată*, întrucît unii bătrîni sînt *mai puţin bătrîni* decît ceilalţi. Gerontocraţia a funcţionat diacronic în cele mai diverse medii şi cadre social-politice, începînd cu casta şamanilor pînă la secretarii generali ai sovietismului, ca să nu amintim de instituţia papală şi de aiatolahi... Astfel de bătrîni sînt excluşi de la rezolvarea lichidatoare. Altminteri stau lucrurile cu masa celor de rînd sau nu deajuns de răsăriţi ca să beneficieze de nişe gerontocratice. În multe societăţi din „lumea a treia“, se aplică în primul caz alternativa: lichidare expeditivă, ca în *fabliau*-ul amintit, pe viscol sau pe timp frumos, sau cu încetinitorul prin închisul în casă, în lîncezeală, pînă la un sfîrşit natural sau grăbit depinzînd de mărinimia, respectiv de nerăbdarea celor în putere ce-i au în grijă. Noi, cei umani şi civilizaţi, avem, pentru ei, nu-i aşa, aziluri, însă cu tarife foarte diferite, care le pot grăbi sau încetini procesul dispariţiei fizice.

După zecii de ani de mari frustrări provocate de un egalitarism colectivist forţat, cînd avuţia sau proprietatea, cît de mică, erau privite – după cum bine ştim – ca un stigmat social, societatea postcomunistă a revenit repede la instincte de rapacitate fără pereche, la un capitalism *„sans rivage“* acceptat cu acelaşi „stoicism“ ca mai înainte paradisul egalitarist. Printre alte specii ale acestei faune de răpitoare, se numără, la loc de cinste, şi „vînătorii“ proprietăţilor de bătrîni neputincioşi sau fără discernămînt. Avem de-a face cu jivine proteiforme care adulmecă, cu instinctul cel sigur al hienei, încă de departe mirosul de leş în devenire... Dacă nu-i nici o ocrotire, se aruncă şi-şi sfîşie hulpavi victima: Raskolnikov s-a folosit de topor. Dacă totuşi apar riscuri, se comportă cameleonic vîrîndu-se cu încetul în casa şi-n sufletul victimei, precum Tartuffe-ul lui Molière: pe de o parte utili, dar mai ales drăgăstoşi şi alintători cu cîte un „pisi... pisi“ înduioşător, în stare să adoarmă orice neîncredere firească; pe de altă parte, mîrîind, ghierind şi muşcînd vîrtos, ei îi îndepărtează pe toţi apropiaţii şi rudele victimei. Ţes o pînză deasă de minciuni şi clevetiri, în care-şi învăluie victima sugîndu-i cu încetul şi seva materială: economii, pensie, casa în care locuieşte. Cu abilitate, totul intră în posesia vînătorului cu sau fără fustă, mai cu şpagă, mai pe cale legală. Vai, însă, de biata făptură dacă cumva se trezeşte, din păcate tîrziu, din mrejele anestezice şi începe să se zbată ca să scape din strînsoare, să revoce dania, încă reversibilă... Primeşte, amărîta de ea, înţepătura letală, tocmai la ţanc, cînd şi cum trebuie... Iar jivina, dacă se-ntîmplă să mai fie şi bisericoasă, vede în aceasta lucrătura lui Dumnezeu.

Ce credeţi, fraţilor, despre astfel de cazuri – după cum se tot spune – tipice pentru democraţiile noilor europeni? Nu este cumva un mod ingenios şi, desigur, demn de eutanasiere a bătrînilor atît de ancombranţi? Societatea toată are numai de profitat de pe urma unei atît de abile rezolvări a problemei bătrînilor! Vor fi mai puţine pensii de plătit, vor fi bani scoşi de sub strujac ca să circule aducînd dobînzi grase nu numai hienelor. Vor fi şi locuinţe bine făţuite în aşteptare de investori faliţi şi de nădejde.

Există, oare, o justiţie imanentă, precum în *fabliau*-ul de mai sus? Căruia i s-ar potrivi adagiul horaţian *Aetas peior pessimam tulit?* Ceea ce în traducere liberă ar suna: „Părinţii ticăloşi îşi găsesc naşul în odrasle şi mai ticăloşite“.

Inch' Allah!

Texte şi opinii de: ● *Florin ABRAHAM (istoric)* ● *Cornel BAN (doctorand)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Mihail NEAMŢU (teolog)* ● *Ioan STANOMIR (profesor Ştiinţe Politice)* ● *Sever VOINESCU (deputat)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

Ce avem de conservat?

Cuvîntul „conservator" nu e deloc cool. Unul dintre colaboratorii noştri de astăzi spune că acesta e un rezultat al deceniilor de condiţionare mentală în comunism, cînd conservatorismul era curentul politic al moşierimii exploatatoare. S-ar putea să fie şi asta adevărat, deşi nu explică de ce cuvîntul are o patină „ne-cool" peste tot prin lume. Un coleg de redacţie căruia i-am spus că gîndeşte conservator aproape că s-a vexat, deşi fusese o constatare-compliment din partea mea.

Oricine asistă la dezbaterea publică şi politică din România şi o compară cu cele din America şi vestul Europei va constata uşor că sîntem foarte conservatori pe aproape toate temele pe care le dezbat ei: drepturi pentru minorităţi de toate felurile, noile tehnologii, religia. Poate că de aceea nu avem un partid conservator (nu consider că e necesar să explic de ce partidul-televiziune al lui Dan Voiculescu nu merită discutat la această temă).

Conservatorismul este prin natura sa o reacţie, nu o stare naturală. Marea revoluţie conservatoare a lui Reagan în America a venit ca reacţie la decenii de ofensivă culturală şi politică a mişcării de la '68. Conservatorismul britanic revigorat de doamna Thatcher a fost o reacţie la decenii de politici dirijiste şi cheltuitoare ale laburiştilor. Ce trebuie remarcat este că, deşi conservatorismul reacţionează la ceva anume, niciodată societatea nu se întoarce la punctul iniţial. America de după Reagan era profund schimbată faţă de America lui Nixon, deşi mişcarea a dorit stoparea schimbărilor bruşte şi riscante în sistemul politic şi social american. Anglia moştenită de Tony Blair de la conservatori nu se compara cu Anglia lui Churchill. Ce relevanţă au aceste comparaţii pentru România?

*Poate că nu avem conservatorism ca atare pentru că nu ne-am hotărît ce merită conservat şi în faţa cui. Nu există la noi o mişcare serioasă politic de schimbare a simbolurilor sociale, religioase şi familiale. Drepturile homosexualilor, de pildă, sînt susţinute de cîţiva oameni şi au fost recunoscute pentru alinierea oficială la norme occidentale, nu dintr-un impuls intern. Nici un partid politic nu îşi asumă această agendă, candidatul Băsescu a fost invadat de reacţii homofobe chiar dinspre stînga politică, în 2004, cînd a deschis subiectul. Cam la fel stă situaţia cu laicitatea, minorităţile culturale şi naţionale, valorile familiei – şi cam toate temele noii stîngi occidentale. În schimb, există mişcări dure de conservare a tot felul de aberaţii moştenite din comunism sau din tranziţie – privilegii ale unor caste de funcţionari sau angajaţi ai statului, sisteme de pensii paralele, sisteme de sănătate croite în beneficiul medicilor şi finanţate prin şpagă, sindicalism furibund, categorii sociale apte de muncă, dar dependente de stat. Ce să conservăm deci în România? Şi de ce? Acest număr a plecat dintr-o curiozitate şi o frămîntare personală. (**C. G.**)*

Sever VOINESCU

Un proiect conservator pentru România

Există cîteva – nu multe! – puncte de consens în România. Unul dintre ele: toată lumea e de acord că ţara trece printr-o gravă derivă morală. Consensul dispare însă cînd începe discuţia despre locul crizei morale în complexul de crize specifice (i.e. criza economică, criza instituţională, criza sistemelor de educaţie, sănătate, justiţie etc.) care alcătuiesc criza mare, generală, istorică, a României acestor ani. Cei mai mulţi spun că criza morală este un epifenomen, o consecinţă, poate, a altor crize. Criza morală ar fi un fel de criză produsă de alte crize pe care le potenţează ea însăşi, printr-un *feed-back* otrăvitor. Alţii spun că, dimpotrivă, criza morală este cauza principală a mulţimii de crize pe care le constatăm peste tot. Dintre aceştia, se aleg conservatorii.

Conservatorii detestă egalitarismul şi ţin să ducă ideile pînă la cele din urmă consecinţe. Prin urmare, conservatorii resping prostia repetată pînă la saţietate, anume pentru a i se conferi rang de truism, după care este firesc în democraţie ca politicienii să fie precum poporul. Ideea că politicienii sînt un eşantion reprezentativ al poporului nu este nimic altceva decît alibiul (i)moral al actualei clase politice, care îşi scuză viciile şi diformitatea prin aceea că şi poporul le are. Mai întîi, nu e atît de sigur că poporul chiar suferă de toate bolile politicienilor. Dar, cu adevărat important, conservatorul crede, dimpotrivă – că politicienii sînt elita unei naţiuni. Prin urmare, au alte trăsături decît cei mai mulţi fără a fi însă o cu totul altă specie. Cea mai importantă diferenţă între politician şi simplul cetăţean este aceea că primul are capacitatea interioară de a asuma responsabilităţi mai mari decît cel de-al doilea. Deocamdată, prea puţini oameni politici români au dovedit că posedă această trăsătură distinctivă. Prin aceasta, prea puţini oameni politici de astăzi sînt oameni politici cu adevărat. Ei sînt ca toţi ceilalţi cetăţeni – poate chiar mai rău decît ei – şi deţin demnităţile publice oarecum fraudulos. Ei au participat la o competiţie politică fără să fie eligibili şi au sfîrşit prin a fi aleşi pentru că nu au funcţionat criteriile preventive preliminare lansării în cursa democratică pentru demnitate. Astfel, criza clasei politice de la noi este, înainte de orice, o criză de responsabilitate. Puterea politică este privită de prea mulţi politicieni ca un spaţiu al scutirii de responsabilitate, ca un loc în care se evadează din lumea responsabilităţilor fireşti. Nicidecum ca un loc în care se asumă toate responsabilităţile cetăţeanului obişnuit şi altele, grele, în plus. Încăpăţînarea cu care un vast grup de deputaţi se opune accesului justiţiei la fostul prim-ministru Adrian Năstase ne spune tocmai asta. La fel, ascunderea parlamentarului sub votul grupului său politic sau a întregii Camere din care face parte. Cazul Adomniţei, care a votat ca deputat mărirea salariilor cadrelor didactice – deşi, ministru al Educaţiei fiind, era împotrivă –, sub motivaţia că întreaga Cameră a fost luată de val şi el singur nu s-a putut opune este, şi el, revelator.

România trebuie să treacă printr-un moment conservator. Un moment de regăsire a unui sine de mult uitat. Şi, totodată, un moment de edificare. România mi se pare pregătită pentru un asemenea moment. În mod constant, sondajele de opinie arată opţiunea naţiunii pentru setul de valori conservatoare: familie, credinţă, justiţie (nu neapărat socială!), ordine publică, şcoală etc. În mod constant, această naţiune a schimbat puterea politică de cîte ori a fost chemată la urne. Aşadar, românii nu par a fi conservatori în sensul refuzului schimbării, ci conservatori în sensul căutării neliniştite a acelei guvernări care să consoneze cu valorile şi aşteptările lor.

Proiectul pe care conservatorii ar trebui să-l propună României trebuie să urmărească liniile de forţă ale *statului minimal în economie şi maximal în etică*. Concret, asta înseamnă un stat care este preocupat în primul rînd de propăşirea sectorului privat, şi nu de propria dezvoltare. Mai departe, statul maximal în etică nu înseamnă deloc că statul devine un educator etic, un arbitru al moralei sau şi, mai grav, un judecător moral. Pur şi simplu, guvernanţii asumă ideea hegeliană după care statul este o *realitate etică*. Mai precis, guvernanţii sînt pe deplin conştienţi că orice gest al statutului, fie formalizat în legi, hotărîri de guvern sau ordine ministeriale, fie neformalizat, în declaraţii publice, răspunsuri, comentarii, explicaţii ori puncte de vedere, are o încărcătură etică formidabilă. Înainte de a furniza soluţii prin politici publice sau odată cu aceste politici, statul emană o anumită etică. Un anumit semnal etic însoţeşte şi transcende orice act guvernamental. Această etică se impune imediat în socialul românesc, vulnerabil şi extrem de influenţabil cum este. Vorba veche care spune că „peştele de la cap se-mpute" explică perfect starea României de azi. După ce vreme de aproape un secol statul român a nesocotit cu totul dimensiunea etică a acţiunii sale sociale, economice şi politice, e firesc să trăim într-o societate debusolată moral, în care ierarhiile binelui şi răului sînt fluide.

Mesajul conservator este acela că nu poţi fi eficient şi imoral în acelaşi timp.

Aşa se face că aşteptarea publică în ceea ce priveşte orice guvernare se rezumă la vorbele „să fure, domn'e, că nu le zice nimeni nimic, dar să şi facă ceva". Nimic mai înspăimîntător pentru orice conştiinţă cît de cît vie! În pandant, sîntem sub puterea unei alte prejudecăţi nocive: se spune că nu poţi fi eficient, dacă eşti moral, şi că nu poţi fi moral, dacă eşti eficient. Imoralitatea eficienţei cunoaşte şi o variantă blîndă: amoralitatea eficienţei. Dacă întrebi, foarte mulţi români îţi vor spune că nu sînt interesaţi de un guvern moral, ci de un guvern eficient. Mesajul conservator este acela că nu poţi fi eficient şi imoral în acelaşi timp. Mai exact, eficienţa imorală are respiraţie scurtă, iar ceea ce se construieşte astfel devine, pe termen lung, dăunător. Mai sînt unii care îl aplaudă pe Hitler pentru că a construit drumuri sau pe Ceauşescu pentru că a construit blocuri. Şi totuşi, lumile construite de Hitler şi de Ceauşescu au produs atîta suferinţă şi atîta moarte! Mesajul conservator, pe de altă parte, asumă riscuri. Riscul luciditătii, al claritătii morale este imens pentru orice politician actual. Şi totuşi, România are acum mai mult decît oricînd nevoie de o asemenea guvernare. Pînă la urmă, bunul simţ şi prudenţa sînt cuvintele cheie pentru un conservator. Iar succesul unei guvernări sensibile la rigorile bunului-simţ este garantat. Chiar dacă este o guvernare riscantă în sens populist.

Conservatorii sînt cei care cred că lumea e unitară, şi nu spartă în bucăţi. Tocmai de aceea, conservatorul nu va privi niciodată prezentul ca atare. Societatea este, din punctul de vedere al conservatorului, suma celor care au fost, a celor care sînt şi a celor care vor fi. De aceea, pentru o decizie cu magnitudine, acordul celor prezenţi este o condiţie doar necesară, însă nu şi suficientă. Aici se distanţează conservatorul de liberalul de dreapta, care idolatrizează contractul şi ridică libertatea voinţei ca rang de principiu ordonator, cam cum e în dreptul civil napoleonian. Liberalii cred că acordul de voinţă al părţilor, al guvernanţilor şi guvernaţilor într-o ipoteză politică permite orice. Orice decizie luată cu acest acord este perfect legitimă. Conservatorii au reticenţe în faţa acestui fel de a guverna, pentru că ei cred că există ceva dincolo de voinţele noastre, ceva ce trebuie respectat. Se cheamă tradiţie, în unele abordări, alţii îi spun Dumnezeu, sînt şi dintre cei care vorbesc despre natura umană imuabilă sau despre ordinea naturală a lumii. Acum, eu îi spun „bun-simţ". Oricum s-ar numi, existenţa unei realităţi paradigmatice superioare, care cenzurează deplina libertate a voinţei este de esenţa viziunii conservatoare şi marchează, cred, cea mai importantă diferenţă faţă de liberalii de dreapta. Liberalii ar spune că orice este negociat şi acceptat este permis. Conservatorii spun că produsul unei astfel de negocieri trebuie să fie conform unor principii fundamentale care trebuie asumate ca atare. În momentul în care un liberal spune, din raţiuni de principiu, „nu se poate", unei soluţii acceptate de toate părţile, devine conservator.

Adesea, propaganda oricărui totalitarism spune că viitorul e mai important decît prezentul şi îi cheamă pe cei prezenţi să se sacrifice pentru viitor. Adesea, propaganda totalitară spune că cei mai virtuoşi oameni din trecut s-au sacrificat pentru noi şi tocmai de aceea sînt virtuoşi. O atare viziune se află în afara conservatorismului. O guvernare conservatoare nu poate chema pe nimeni la sacrificiu. Pur şi simplu, o guvernare conservatoare spune limpede că tot ceea ce s-a acumulat în trecut trebuie să stea la baza acumulărilor viitoare, chiar dacă e vorba despre o reformă. Ideea că politicienii conservatori nu sînt reformişti este, iarăşi, un fals odios. Nu cred că Marea Britanie a cunoscut vreo reformă mai profundă în secolul trecut decît cea impusă de Margaret Thatcher, iar Statele Unite – un reviriment moral, economic, politic şi social mai spectaculos decît cel din vremea celor două administraţii Reagan.

În România, încă se aud voci care cer să uităm trecutul. E imposibil! Conservatorii ştiu că oamenii nu uită la comandă. Mai sînt şi unii care spun că trebuie să ne pese numai de prezent. E la fel de fals. Orice om este produsul prezent al trecutului său şi trăieşte în prezent sub determinarea proiectelor, a speranţelor sau ambiţiilor sale mereu orientate spre viitor.

În esenţă, conservatorismul este un recurs la luciditate. O lepădare de iluzii. Transformarea speranţei în iluzie este foarte periculoasă şi tocmai asta spune conservatorul. De asemenea, delirul luciditătii dus pînă la inuman, cam ca la Nietzsche sau la Cioran, ori aşa cum guvernează Caligula în celebra piesă a lui Albert Camus, este la fel de dăunător ca şi legănarea în iluzii şi angajarea în proiecte de „inginerie socială". Lumea nu se schimbă cu program politic. Lumea se schimbă de la sine, iar conservatorul tocmai acest gen de schimbare susţine şi protejează.

De fapt, conservatorul propune o relaţie respectuoasă, serioasă şi decentă cu realitatea.

Sever Voinescu *este deputat din partea Partidului Democrat-Liberal.*

Mihail NEAMȚU

Modestia normalităţii

Conservatorismul nu s-a născut ca o ideologie sau dintr-un calcul politic, ci reprezintă un stil de viaţă. Adepţii săi practică realismul epistemic, apelul la memorie şi onestitatea morală, sub titlu de exerciţiu matinal. Conservatorul autentic nu se lasă definit de negativitatea adversarului; în locul revoltei obositoare şi al împotrivirii fanatice, care cer demascarea „cu timp şi fără timp" a neorînduielilor veacului, sensibilitatea conservatoare vrea să aducă lumină prin efecte secundare. Căci ce altceva este respectul pentru tradiţie decît simţămîntul natural al evlaviei pentru cei care, înainte ca tu să fi biruit capriciile adolescenţei sau angoasele tinereţii, au zidit ceva temeinic şi stăruitor peste atîtea generaţii? Un atribut mai potrivit al acestei partide, aşadar, mi se pare „purtarea de grijă" şi refuzul insomniac al uitării. Conştiinţa conservatoare se teme să piardă, aşa cum se întîmplă şi astăzi, chiar fără regrete sau doliul cuvenit, *patrimoniul* decenţei şi *capitalul* bunului-simţ, păstrate de-a lungul secolelor prin vigilenţa unor paznici de far. Pentru a ilustra acest adevăr, aş oferi trei exemple.

Nu poate fi conservator insul care se răsteşte întruna, vociferează idiosincratic ori tropăie pe mormintele aproapelui său.

În plan economic, vocea situată la centru-dreapta va da glas raţiunii care spune: omul întreprinzător – de la vînzătorul de cireşe pînă la şeful de corporaţie *high-tech* – nu trebuie împovărat cu zeciuieli, ci stimulat pentru mai multă creativitate, inovaţie şi muncă. Eşti liber şi demn, apoi, atunci cînd îţi asumi riscul de-a pierde, respecţi cultura legii, îţi onorezi partenerii de afaceri şi respecţi clauzele contractuale, alegînd singur, fără intruziunea statului, viitorul propriilor tale investiţii financiare. Cunoscînd regulile pieţei libere, conservatorul este avertizat asupra corelaţiei naturale între venituri şi cheltuieli. Cînd trăieşti excesiv pe datorie, trebuie să-ţi schimbi stilul de viaţă – iar nu să implori taxarea populistă a bogaţilor, socotindu-ţi propria meserie o menire indispensabilă pentru întreaga umanitate. Evident, ataşamentul faţă de lucrurile materiale este corectat printr-o conectare la ordinea transcendentă, unde legea spiritului înfrînge boldul cărnii. Pe scurt: confruntarea lucidă şi neresemnată a limitelor proprii face parte din reţeta înţelepciunii practice, anticipînd elogiul luminos al caritătii şi al moderaţiei.

În sfera educaţiei, apoi, conservatorul va deplînge monopolul pedagogiei etatiste, deconectarea faţă de specificul culturii locale şi descurajarea ministerială a oricărei iniţiative private. La vîrsta formării caracterelor nu poţi reteza zborul spre virtuţile înalte, subminînd apoi ideea de cultură generală printr-o falsă şi oportunistă „specializare", de tipul termitei. Acumularea haotică de informaţii disparate nu se compară cu achiziţia temeinică şi răbdătoare a instrumentelor de cunoaştere a lumii: gramatica limbii materne, ştiinţele naturii, logica, retorica, dreptul, istoria naţională, literatura comparată, limbile străine, filozofia. Este absurd ca „orele opţionale" cu oferte derizorii să sufoce „viziunea elitistă" despre canonul ştiinţei sau un minim *cursus honorum*. În sfîrşit, oamenii s-au iubit şi au legat prietenii, chiar şi fără orele obligatorii de educaţie sexuală – o iniţiativă menită să compenseze în cheie biologistă şi într-o stilistică gregară dispariţia frumuseţii pudice, a memoriei poetice, a imaginaţiei literare sau, pe scurt, a misterului persoanei. Îndepărtaţi de arta conversaţiei elevate ori de pelerinajul prin marile biblioteci, dar intoxicaţi prin televizor şi limitaţi la un vocabular cu tracţiune de asin, studenţii noştri vor distinge mai greu între nesimţire şi candoare, între impostură şi cinste, între erudiţia substanţială şi savantlîcul de pomadă. Aşa se naşte dictatura „experţilor" guvernamentali, superstiţia consilierilor de imagine şi alte mituri urbane ori dogme monden-seculare.

În sfîrşit, pe plan social, conservatorul preţuieşte familia. Nu vorbim aici despre un ritual lăcrămos-fotografic ori despre nişte sloganuri de mobilizare împotriva unei alarmante natalităţi negative. Vorbind despre familie, conservatorii păstrează în primul rînd reflexul gratitudinii faţă de cei prin care şi noi, şi ei am ajuns cu toţii oameni. Păzind ordinea firii, fără să accepte perversitatea dorinţei fără stăpîn şi recuzînd faustismul tehnologiei reproductive, apologetul monogamiei tradiţionale dispreţuieşte reinventarea omului de către om. Sînt mult mai multe lucruri de cîştigat din dragostea pentru geometria indicibilă a relaţiilor afective care, deopotrivă spontan şi miraculos, comunică între copil, mamă, tată şi bunici. A fi conservator înseamnă să accepţi lecţia acestei experienţe inepuizabile a continuităţii între generaţii, pe care inteligenţa noastră nu oboseşte s-o contemple între leagăn, anii maturităţii, prima pensie şi ultimul parastas. Apărarea familiei revine la protejarea unei incomparabile experienţe umane, în absenţa căreia ne condamnăm la suicidul demografic, lent şi sigur. Refuzînd cosmopolitanismul unei „diferenţe" sterpe, fără direcţie sau identitate precisă, conservatorii propun opţiunea fidelităţii. *Ş.a.m.d.*

Rezumînd, aşadar: conservatorismul este un mănunchi de opţiuni plurale care, deşi intersectează cîmpul reflecţiei teologice, refuză să devină o religie politică, presărată cu decizii infailibile ori ambiţii imperiale. Oricare ţi-ar fi setul de principii doctrinare, în fond, o agendă devine convingătoare numai prin stilul persoanei şi onestitatea unei prezenţe nemijlocite. Da: respectul pentru valorile perene, libertatea individuală, proprietatea privată şi integritatea morală sînt opusul progresismului isteric, al colectivismului sindicalist, al intervenţionismului guvernamental şi al omniscienţei birocratice. Dar chiar dacă ventilează prin agora „valorile tradiţiei", nu poate fi conservator insul care se răsteşte întruna, vociferează idiosincratic ori tropăie pe mormintele aproapelui său. Intransigenţa unor convingeri religioase nu exclude supleţea expresiei libere. Ataşamentul sincer faţă de familie poate evita sacralizarea unui „noi" exclusivist-tribal ori fetişizarea idolatră a săculeţului cu pămînt natal. Emoţiile patriotice rămîn genuine atunci cînd sînt controlate de autoironie, respectul pentru vecini şi raţiune critică.

Conservatorii, pe scurt, vor cîştiga aderenţi în spaţiul public doar redescoperind minţi şi inimi capabile de gîndire clară, bunătate inteligentă, civilitate şlefuită, răbdare neobosită, tonul calm al rostirii şi punctuaţie riguroasă într-un mesaj al speranţei.

Mihail Neamţu *este cercetător la Woodrow Wilson Center, Washington DC şi autor al volumului* Elegii conservatoare *(2009).*

Ioan STANOMIR

O formă de moderaţie politică

Conservatorismul românesc este grevat de ipoteca a două elemente care nu pot fi ignorate, în momentul cînd s-ar realiza un posibil bilanţ, din unghi de vedere politic şi intelectual. În primul rînd, o persistentă critică de stînga a asociat ideile şi politicile conservatoare cu interesele unei clase opuse „progresului" şi înfeudate „reacţiunii" – este vorba de moşierime şi de marea proprietate. În al doilea rînd, postcomunismul însuşi a complicat şi mai mult posteritatea acestei linii politice, introducînd, graţie uzurpării intelectuale girate de Dan Voiculescu, un tip de complicitate maculantă. De aici, reticenţa asumării publice a unei identităţi de natură conservatoare, în măsura în care riscul unei confuzii terminologice şi politice ar fi fost unul evident.

Ceea ce momentul actual impune, în ordine intelectuală, este abandonarea poncifelor pe care deceniile de comunism le-au pus în circulaţie.

Şi totuşi, dincolo de strategii de apropriere lipsite de onestitate, dincolo de propria sa „legendă neagră" imaginată de liberalii radicali sau de comuniştii români, conservatorismul se întemeiază, în cazul românesc, pe o tradiţie care mizează pe valorile duble ale moderaţiei şi gradualismului. Prin ceea ce a avut mai profund, conservatorismul românesc a generat, pînă în pragul anului 1938, un tip de filozofie politică ce a mizat, în mod programatic, pe refuzul rupturii revoluţionare, încercînd să ofere alternativa unei evoluţii în economia căreia preţuirea tradiţiei să joace un rol privilegiat.

Înainte de a fi un set de locuri comune, vehiculat, dar prea puţin analizat, conservatorismul românesc este parte din marele trunchi al liberalismului conservator occidental, trunchi ce include familiile intelectuale engleză şi franceză, de la Burke pînă la Guizot şi „doctrinarii francezi". De aici, o formă mentalitară care este afină celei occidentale – confruntaţi cu provocarea modernizării, conservatorii români au modelat o conduită publică a cărei finalitate era adaptarea progresului la solul unei societăţi definite de propriile cutume şi practici instituţionale. Exemplul junimist este unul paradigmatic, căci relevă potenţialul de echilibru, luciditate şi maturitate al unei analize întemeiate pe premisele liberalismului conservator european. Împotriva revoluţiei, dar în favoarea constituţionalismului, împotriva masificării politice, dar insistînd asupra virtuţilor guvernării descentralizate şi libere: temele junimiste sînt teme liberal-conservatoare clasice.

Aşadar, ceea ce momentul actual impune, în ordine intelectuală, este abandonarea poncifelor pe care deceniile de comunism le-au pus în circulaţie, creionînd imaginea unui conservatorism românesc închistat, ruginit şi lipsit de orizont în reflecţia sa politică. Se poate argumenta că, de la Titu Maiorescu la Ioan C. Filittti şi N. Iorga, mişcarea conservatoare, plurală intelectual, a rămas fidelă unui spirit care poate inspira un tip de gîndire conservatoare, în datele României de astăzi. Rezerva faţă de marile planuri de societate imaginate raţional şi cu ignorarea realităţii, accentul pus pe un patriotism în marginile adevărului sînt mărcile unui conservatorism care îşi are rădăcinile înfipte în această experienţă auhohtonă, întinsă pe aproape şapte decenii.

Şi aceasta cu atît mai mult cu cît intervalul comunist a confirmat ipoteza burkeeană, validînd viziunea unei Revoluţii ca ritual demonic. Între tradiţia locală a moderaţiei şi profilul liberalismului conservator occidental, conservatorismul românesc poate aspira să ofere o alternativă la modelul de dezvoltare al României de după decembrie 1989. Sugestiile unei politici la scară umană, în prelungirea viziunii lui Wilhelm Roëpke, trimit la redimensionarea proiectului politic şi intelectual. Proprietatea şi difuzarea ei reprezintă singurul antidot la extinderea pauperizării, ca sursă a populismului. Imaginea revelioanelor şi a mitei electorale, în anii din urmă, este indisociabilă de această extindere necontrolată a mizeriei umane. Sărăcia – şi aceasta este o temă liberal-conservatoare – răpeşte omului demnitatea, reducîndu-l la stadiul de fiinţă decerebrată ce populează sărbătorile politice ocazionale. Proprietatea este cea care îi dă un sens existenţei, oferind o cale de vertebrare interioară. Domnia legii devine elementul capital de structurare a unei societăţi. Previzibilitatea, eliminarea arbitrariului statal, limitarea patronajului politic sînt teme de pe o agendă conservatoare.

Din această reinventare a comunităţii, prin abandonarea populismului, se naşte, în mod organic, un nou patriotism, centrat pe ataşamentul faţă de conunitatea locală şi imun la seducţia tiraniei şi a xenofobiei. Recitite astăzi, pledoariile lui P. P. Carp şi Titu Maiorescu în favoarea autonomiei locale rezonează cu un fond contemporan. Populismul se va servi, inevitabil, de un stat corupt şi fragmentat, în fibra căruia descentralizarea şi sensul patriotismului să fie descurajate. Pauperizarea este dublată, previzibil, de tentaţia resuscitării naţionalismului tribal.

În acest punct al evoluţiei spiritului public, linia liberal-conservatoare poate invoca un trecut al reflecţiei conservatoare româneşti. Junimismul este cărămida pe care se poate ridica o nouă comunitate politică. Una care să privilegieze decenţa în faţa delirului demagogic, aspirînd la moderaţie, patriotism şi domnia legii.

Ioan Stanomir *este profesor universitar la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii Bucureşti. A publicat mai multe volume individuale şi colective, unele dintre ele tratînd tematica conservatorismului:* Reacţiune şi conservatorism *(2000);* Conştiinţa conservatoare *(2004);* Spiritul conservator – de la Barbu Catargiu la Nicolae Iorga *(2008).*

Cornel BAN

De ce nu îi invidiez pe conservatori

Cum, din fericire, paleoconservatorismul pare terminat, pe termen scurt, ca resursă politică semnificativă în România, cred că două sînt opţiunile ideologice reale ale conservatorilor români în 2009: liberal-conservatorism şi conservatorism comunitarist. Simplificînd, prima opţiune presupune mariajul între priorităţile conservatorismului cultural (naţionalism civic, moralitate tradiţională, rezistenţa la secularizarea spaţiului public, accent pe represiunea poliţienească a criminalităţii, scepticism faţă de „ingineriile sociale" etc.) şi ale neoliberalismului economic. În ciuda istoriei sale recente, liberal-conservatorismul domină deja cîmpul intelectual şi pare a stăpîni marile partide de centru-dreapta, însă impresionanta sa ascensiune şi-a cam pierdut dinamismul şi se află la o cotitură istorică. Care ar fi opţiunile?

Calea liberal-conservatoare

...domină la nivel de discurs programatic în România. La nivel de practică, lucrurile sînt mai ambigue. S-au adoptat reforme ce ţin de o agendă economică care ar fi posibilă pentru centru-dreapta occidentală, doar în spaţiul fanteziei („taxa" unică este exemplul clasic). În acelaşi timp, guvernele de dreapta nu au dezmembrat sistematic amărîtul sistem românesc de protecţie socială, ba pe alocuri chiar l-au mărit. Aceste din urmă măsuri sînt o expresie a limitării agendei liberale dure de către jocul democratic.

La dreapta acestui curent politic se află un grup mic, dar foarte activ, de economişti, grupuri de reflecţie, intelectuali publici, oameni de afaceri şi cîţiva politicieni, apropiaţi, la nivelul discursului, de libertarianismul economic. Definind impozitarea ca furt şi declarînd incompatibilitatea între capitalism şi protecţie socială, discursul acestei orientări atacă legitimitatea oricăror politici publice în economie. În acelaşi timp, definind criza capitalismului occidental actual nu ca pe o manifestare a problemelor reţetelor neoliberale, ci a unui presupus amestec de etatism şi cartelizare din economiile Europei şi Americii de Nord, libertarienii nu îşi văd contestate ideile, de către criza economică. Este un diagnostic controversat, ce merita o critică sistematică, pentru care însă nu este suficient spaţiu aici. Amintesc doar că localizarea cauzelor actualei crize în intervenţionismul macroeconomic (politica banilor ieftini, promovată de marile bănci centrale) este făcută cu ignorarea micului adevăr istoric, potrivit căruia, în paralel, a avut loc o dereglementare radicală a pieţelor financiare (reţeta *laissez-faire* clasică) şi, în special, eliminarea legislaţiei (intervenţioniste) care impunea condiţii riguroase, celor tentaţi să cumpere o locuinţă pe credit. Şi chiar lăsînd la o parte problemele intelectuale ale libertarianismului, traducerea în practică a sugestiilor sale, în condiţiile sistemului democraţiei reprezentative şi ale integrării europene, pare să fie la fel de bine specificată precum mecanismele concrete ale trecerii la comunism în marxismul ortodox. La fel, eleganţa dezbaterii conceptuale propusă de acest tip de liberalism economic sau invocarea clasicilor libertarieni ar cam trebui însoţită de analize *empirice* riguroase ale economiei actuale, în care ipotezele alternative sînt luate în serios, şi în care s-ar vedea o confruntare onestă (fără actuala supradoză de simplificări), cu producţia intelectuală a „opoziţiei", de la economişti (neo)keynesieni, la sociologi şi antropologi ai economiei.

Aripa stîngă a liberal-conservatorismului are impact politic mai mare. În ea se află politicieni de dreapta, universitari, oameni de *think-tank* cu agenda concretă, care înţeleg limitele instituţionale ale unei agende economice dure, de dreapta, şi sînt adepţii unui neoliberalism centrist, unde legitimitatea rolului statului ca producător de bunuri publice (educaţie, sănătate, infrastructura de transport) este acceptată într-o oarecare măsură. În spaţiul confruntării electorale, stînga liberal-conservatorismului este în postura incomodă de a concura pe acest teren al conservatorismului cultural nu doar cu paleoconservatorii, ci şi cu discursul PSD. Însă problema cea mai mare a susţinătorilor acestui curent este criza în plină desfăşurare a modelului de dezvoltare neoliberal, adoptat nu fără dificultăţi de către centru-dreapta, începînd cu mijlocul anilor '90. În timp ce liberal-conservatorii cu înclinaţii libertariene se pot refugia în bula lor intelectuală schiţată anterior, liberal-conservatorii moderaţi trebuie să digere cumva ceea ce se întîmplă, pentru ca – în loc să vadă peste tot etatism în *statu quo*-ul economic din „Occident" – ei se identificaseră explicit şi destul de necritic cu acest *statu quo*. Trebuie să fie destul de dureroasă ajustarea la o realitate în care ţări-model ca Irlanda sau Estonia se află într-un colaps economic tragi-comic şi în care figuri proeminente ale neoliberalismului recunosc că ceea ce a salvat sistemul economic mondial de la implozie au fost tocmai instituţiile intervenţioniste (garanţii de stat pentru depozite bancare, injecţii de capital cu bani publici etc.) pe care obişnuiau să le critice.

Calea social-conservatoare

De la Margaret Thatcher încoace, conservatorii britanici au dat tonul în ceea ce înseamnă ultima modă în materie de liberal-conservatorism. Povestea politicilor economice neoliberale adoptate de guvernele conservatoare, britanice, în ciuda rezistenţei sindicale, este chiar miezul mitului politic al virajului spre dreapta al conservatorilor, în cursul anilor '80. Din insula doamnei Thatcher bate însă un vînt revizionist. Chiar înainte de actuala criză, David Cameron, noul şef al Partidului Conservator *(Tories)*, a început repudierea explicită a unei părţi importante a moştenirii thatcher-iste. La congresul din 2006 al partidului, acesta îi înştiinţa pe delegaţi că noul conservatorism *nu* mai înseamnă promovarea privatizării sistemului medical, preferinţa pentru reduceri de impozite în detrimentul investiţiei în servicii publice, flexibilizarea pieţei muncii (eufemism pentru insecuritate şi program de lucru prelungit), scepticism faţă de politici ecologice care afectează sectorul privat sau entuziasm faţă de băile de acid administrate sistemului de protecţie socială. Mai mult decît atît, Cameron şi unii dintre greii partidului sînt actualmente consiliaţi de Philip Blond, un profesor de teologie cu o viziune despre conservatorism care ar tulbura destul de mult apele la Bucureşti. Blond critică atît neoliberalismul, cît şi liberalismul keynesist al decadelor postbelice. Astfel, într-un articol foarte prizat din revista *Prospect* („Rise of the red Tories", februarie 2009), acesta arată că stînga laburistă a creat un stat managerial-corporatist ineficient, a distrus vechile structuri de solidaritate ale clasei muncitoare, a transformat în marfă sexualitatea şi corpul uman, a sacralizat relativismul cultural şi a echivalat modernitatea cu individualismul.

Sunînd ca nişte liberali progresişti (din tradiţia deschisă de Disraeli), Cameron şi Blond vorbesc de punerea mecanismelor capitalismului la dispoziţia societăţii, şi nu invers.

La rîndul ei, pronunţînd falimentul paradigmei managerial-corporatiste, Thatcher a „sărit peste cal" în direcţia opusă, punînd statul în serviciul exclusiv al patronatului, construind prosperitate pe datorie pentru clasa mijlocie, pauperizînd marea masă a salariaţilor şi concentrînd acumularea de bogăţie spre vîrful piramidei sociale. Mai mult – zice Blond – în loc de marea de mici investitori din mitologia liberalismului economic, Anglia s-a ales cu monopoluri private. Care este alternativa propusă? Un fel de cooperatism conservator cu efecte localizante: un stat activist care descentralizează sistemul financiar-bancar şi încurajează trusturi de investiţie locale, achiziţii şi servicii publice reorientate spre consumul local, recapitalizarea salariaţilor (a căror porţie din bogăţia naţională – excluzînd proprietăţile imobiliare – a scăzut de la 12% în 1976 la 1% în 2003), neimpozitarea celor cu venituri mici (nici vorbă de „taxa" unică!) etc.Totul cu speranţa reinventării valorilor conservatoare comunitariste: comunitate locală, familie, disciplină socială, tradiţie. Mai mult, pentru salvarea capitalismului de propria oligarhie se vorbeşte deschis despre ruptura de Partidului Conservator, de marile corporaţii şi de reţelele lor cartelizate. Sunînd ca nişte liberali progresişti (din tradiţia deschisă de Disraeli), Cameron şi Blond vorbesc de punerea mecanismelor capitalismului la dispoziţia societăţii, şi nu invers.

Evident că *Tories* rămîn un partid de dreapta (programul partidului este încă plin de poziţii antisindicale, propatronale şi aşa mai departe). Bineînţeles că, dacă s-ar încerca transformarea în politici publice a acestui discurs politic actual, conducerea de acum şi-ar asuma riscul scindării partidului. Evident că influenţa lui Blond nu trebuie exagerată. Şi sigur că trebuie să fie neplăcut pentru conservatorii români ca, tocmai cînd politicile neoliberale au prins rădăcini în România, partidul care a dat tonul schimbării în Europa, începînd cu anii '70, îşi pune la index puncte cardinale din propriul trecut, iar discursul lui cel nou sună pe alocuri ca al unui partid de stînga. Însă, dată fiind tendinţa de imitaţie culturală specifică elitelor de (semi-)periferie şi în contextul estompării discursului neoliberal în marile centre ale capitalismului mondial, o deschidere locală spre această variantă de conservatorism nu este exclusă în viitor. Aici apar însă o serie de probleme. Conservatorismul comunitarist a degenerat adesea în poziţii autoritariste şi chiar fascizante. Şi nu doar în context românesc. Apoi, dată fiind slăbiciunea statului român şi relaţiile incestuoase între stat şi marile firme, relaţii ce irită clasa micilor antreprenori, ideea de descentralizare economică şi poziţia anti-cartelizare „dau bine". Însă gradul năucitor de corupţie locală şi sărăcia organizaţională a comunităţilor locale din România pun probleme insurmontabile traducerii conceptului de „capitalism localizat", propus de noii *Tories*.

Conservatorismul cultural pretins sau autentic moderat este în mod evident suprasolicitat de competiţia ameţitoare cu populismul paleoconservator şi cu cel de extremă dreaptă.

Pe termen scurt, conservatorii pot găsi surse de relaxare politică în blocajul intelectual al social-democraţiei şi în incapacitatea stîngii socialiste, comuniste şi ecologiste, de a mobiliza majorităţi consistente, în ciuda celei mai serioase crize de sistem economic din ultima jumătate de secol. Însă e greu de negat că vechea rezervă discursivă de liberalism economic ortodox este slăbită de dezastrul economic în plină desfăşurare. La fel, conservatorismul cultural pretins sau autentic moderat este în mod evident suprasolicitat de competiţia ameţitoare cu populismul paleoconservator şi cu cel de extremă dreaptă, ambele aduse în prim-plan de alegerile europene, pînă şi în sisteme politice „de manual" (Marea Britanie, Olanda etc.). În ce priveşte recenta tendinţă a unor proeminenţi conservatori români de a prefera conservatorismul occidental dur ca sursă de cadre de interpretare – pe teme ca locul religiei în spaţiul public, rasă sau sexualitate – şi de a le hibridiza cu complexe culturale de periferie dunăreană, aş risca să remarc că tendinţa în chestiune are foarte puţin de a face cu spiritul mai degrabă liberal care anima producţia intelectuală la centru-dreapta, la începuturile tranziţiei. Ceea ce nici nu ar fi chiar aşa deprimant, dacă acea perioadă nu ar fi folosită cu atîta hărnicie ca simbol al constituirii unui spaţiu de idei în care se făcea critica ideologiilor etnocrate şi a practicilor autoritarismului cultural.

Cornel Ban *este doctorand în politologie la University of Maryland. Teza sa de doctorat îşi propune să studieze evoluţia tipurilor regionale de capitalism în Europa, cu accent pe Peninsula Iberică şi Europa de Sud-Est.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 iunie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adrian CIOROIANU

La trecutu-ţi mare, ce prezent debil!

– neo-conservatorismul românesc, între P.P. Carp şi parada gay *–*

Tradiţia, în sine, nu e deloc o garanţie – aceasta-i prima constatare pe care ţi-o prilejuieşte istoria recentă a neo-conservatorismului nostru, al cărui prezent mi se pare ancorat undeva între periferic şi debil. Afirmaţia, unora, li se va părea nemeritat de categorică. Dar pentru un partid cu istoria celui conservator al lui Petre P. Carp sau Take Ionescu, e de la sine înţeles că aşteptările, azi, ar fi mari. În realitate, e greu de spus dacă partidele-clone aşa-zis conservatoare, apărute la noi în deceniul trecut – la fel de înrudite cu tradiţionalul conservatorism românesc precum năuca oiţă Dolly –, au şi altceva în comun decît o tristă (dar la fel de bine aş putea spune hilară) coincidenţă de nume cu partidul care altădată dădea miniştri ca Titu Maiorescu, Lascăr Catargiu sau Alexandru Marghiloman şi care a fost, cu toate limitele sale, unul dintre cele două partide care au articulat România modernă.

Cineva mi-ar putea obiecta: renaşterea unui partid conservator român mai era posibilă (sau logică) după 1990? Poate că nu – deşi tocmai România a fost ţara, în Europa postcomunistă, în care partidele istorice au revenit miraculos la viaţă. Da, steaua conservatorismului politic românesc apusese de mult, de aproape trei generaţii. La drept vorbind, la noi Partidul Conservator, în secolul trecut, nu a fost victima comunismului – ci a propriei inadaptări la provocările de după 1918. Or, după 1989, noi am devenit o naţie de „reformatori" – indiferent ce înţelegeam fiecare prin aceasta – deşi, fatalmente, cei mai mulţi dintre noi eram conservatori sadea (dar fără s-o ştim): românii anilor post-1990 ar fi dorit ca beneficiile capitalismului să vină la pachet cu stabilitatea socialismului. Capra şi varza, leul şi gazela – asta ne-am fi dorit noi să împerechem atunci şi, o vreme, chiar am încercat-o din răsputeri. Şi ne-a luat ceva timp pînă ne-am dezmeticit. Prin 1860, apărea la Bucureşti un ziar „politic, comercial şi literar" care se chema *Conservatorulu progresistu;* el şi-a încetat apariţia după vreun an şi cîteva zile. Românii, pe atunci, pesemne că erau mai deştepţi.

Ei bine, eu cred că un conservatorism autentic şi actualizat ar fi fost binevenit pentru igiena socială a României de după căderea comunismului. Şi nu mă refer numai la politică, ci şi la lumea *ideilor & artelor* (admirabil reprezentată la noi, în secolul al XIX-lea, de intelectuali conservatori).

Cum de a fost posibil, în România acestui început de mileniu, ca un „ex-comunist" precum C.V. Tudor să condamne expoziţii gen ponei roz pe pereţi, iar un „neo-conservator" precum H.R. Patapievici să le apere?

O mulţime de subiecte sau teme ridicate de reintrarea noastră în Europa ar fi avut nevoie şi de o perspectivă conservatoare: de la problema relaţiei dintre stat şi ţărani şi pînă la problema recunoaşterii (sau nu) a mariajelor celor de acelaşi sex. De la paradele *gay* pînă la demografia în declin. De la simezele expoziţiilor pînă la televiziunile transformate în grile de exhibare a unor realizatori onanişti. De la criza culturii şi pînă la criza şcolii – ambele, *cultură* şi *şcoală*, ajunse subiecte de ironii din partea unor dame de consumaţie cosmetizate peste noapte (!) în „dive". De la relaţiile cu Republica Moldova şi pînă la imigraţia asiatică ce nu va întîrzia să ajungă şi la noi. În anii '90, noi am avut *(i.e.* am mimat) o *corectitudine politică,* dar n-am avut şi un real conservatorism intelectual. Din nefericire, multe dintre temele pe care ar fi trebuit să le preia conservatorii (politici sau intelectuali), la noi au fost preluate de naţionalişti deghizaţi. Realitatea, la noi, nu au dezbătut-o oameni de factură liberală *versus* conservatori, ci „pro-occidentali" *versus* „cripto-naţionalişti". Ca spirit liberal ce mă revendic, nu ştiu dacă am polemizat cu vreun congener *intelectualmente* conservator, dar e cert că am avut probleme cu o droaie de post-securişti, post-comunişti sau post-legionari. Desigur, fiecare dintre noi – ca orice european – are, azi, partizanatele şi complicităţile sale; dar peste ani, nepoţii noştri s-ar putea să pună problema ceva mai franc: şi să ne întrebe cum de a fost posibil, în România acestui început de mileniu, ca un „ex-comunist" precum C.V. Tudor să condamne expoziţii gen *ponei roz pe pereţi,* iar un „neo-conservator" precum H.-R. Patapievici să le apere. Ce le veţi spune? Că România e paradoxală? Mersi, ştiam.

Aşadar: nu numai lipsa unui partid conservator mi se pare, la noi, nefericită, ci şi lipsa unui autentic şi coerent curent de gîndire conservator. Atenţie: nu trebuia să importăm conservatorism cu linguriţa din Marea Britanie. Noi l-am avut, aici, şi ceva mă face să cred că multor români, dacă le zgîrii puţin obrazul, tot de el dai. A fost o vreme, în această ţară, în care – spunea regretatul Zigu Ornea, parcă – la ziarul *Timpul* intrau în redacţie, aproape simultan, Caragiale, Eminescu şi Slavici. Iar Eminescu se războia în ziare cu Ion Brătianu! Ce vremuri! Atunci a intrat România în Europa – nu acum, cînd isteriile şi mîrlăniile lui Valentin „Laptop" Stan se bat cu nepoatele şi bombeurile lui Emil „Premier" Boc.

Aşa că, onorabililor Ion Stanomir & H.-R. Patapievici & Cătălin Avramescu & Mihail Neamţu şi care veţi mai fi: dacă mai aveţi ceva vlagă intelectuală în voi şi dacă pasagere episoade de carieră sau de partizanat încă nu v-au mancurtizat, poate ar fi bine să reflectaţi dacă nu cumva există în bătătura dintre zările noastre intelectuale anumite steaguri ce ar merita ridicate din nou.

***Adrian Cioroianu** a fost ministru de Externe liberal.*

Florin ABRAHAM

Confuziile sînt încă dominante

Încercarea de a clarifica relaţiile dintre conservatorism şi opoziţia faţă de el – aşa cum par a fi ele în societatea românească – se poate dovedi un demers la fel de dificil precum organizarea unei curse de viteză într-un labirint. Să pornim de la etichete. În România există un Partid Conservator, fost Umanist, dar care a participat în ultimele trei alegeri parlamentare (2000, 2004, 2008) pe liste electorale comune cu social-democraţii. În faţa unei asemenea situaţii, mintea unui englez s-ar afla pe un contrasens logic, dacă ar încerca să înţeleagă realitatea de la Bucureşti cu reperele de la Londra. Soluţia pentru englezul nostru este simplă: are nevoie de un curs intensiv în teoria formelor fără fond şi lucrurile vor fi mult mai limpezi.

Pe un alt nivel de complexitate şi importanţă se află relaţia dintre valorile cetăţenilor şi reprezentarea politică a acestora, prin partide. În teorie, lucrurile par a fi simple: dreapta, fie că e vorba de cea creştin-democrată sau conservatoare, reprezintă filonul tradiţionalist, acei oameni care cred că lucrurile trebuie lăsate să evolueze natural, iar stînga (social-democrată sau socialistă) este motorul schimbărilor continue, al progresului realizat prin acţiunea indivizilor şi a comunităţilor. Conservatorii consideră că viitorul se găseşte în păstrarea valorilor tradiţionale, în neschimbare. Dimpotrivă, „reacţiunea", fără a-şi nega istoria, consideră necesară o continuă deschidere a societăţii spre ideile de avangardă. O asemenea dihotomie schematică între curentele conservatoare şi progresiste funcţionează în Occident în ceea ce priveşte viziunile privind organizarea societăţii.

Nucleul electoral al stîngii româneşti (PSD) este reprezentat încă de grupuri sociale ale căror valori sînt de tip conservator.

În România situaţia este relativ diferită, iar confuziile sînt încă dominante. Este cunoscut faptul că sistemul comunist a determinat o relativă uniformizare a societăţii, iar schimbarea de sistem politic de acum două decenii a fost însoţită de apariţia şi consolidarea unor diferenţieri masive, pe criterii de *status* social. Principala linie de fractură din sînul societăţii româneşti s-a produs între perdanţii şi cîştigătorii tranziţiei. Iar tranziţia românească a însemnat, în mod esenţial, transformarea proprietăţii de stat în proprietate privată şi formarea unei clase cu veleităţi de capitalişti. Costul principal al tranziţiei a fost plătit de muncitorimea industrială şi de ţărani. „Clasa muncitoare" din perioada comunistă şi-a pierdut importanţa politică odată cu reducerea sa numerică. Foştii „ţărani cooperatori" au devenit după 1989 „fermieri", dar recîştigarea proprietăţii asupra terenului agricol nu a însemnat şi un salt spre fermele organizate pe criteriul eficienţei economice, ci s-a revenit la agricultura de subzistenţă şi autoconsum anterioară perioadei comuniste.

Categorii sociale avînd un capital social peste medie, orientate spre modernitate, care în Europa de Vest ar fi votat cu partidele de stînga, şi-au găsit reprezentarea politică într-un partid „naţional-ţărănesc".

Atît muncitorimea industrială care a mai rămas în urma procesului de dezindustrializare, cît şi ţărănimea în creştere numerică în anii '90 aveau nevoie de ajutorul statului, protecţie care nu a însemnat în sine o transformare radicală pozitivă, ci conservarea situaţiei. În acest fel s-a produs simbioza organică între valorile şi aşteptările conservatoare ale perdanţilor tranziţiei, categorii care au un capital social redus, şi mesajul social al stîngii. Aşa poate fi explicat faptul că nucleul electoral al stîngii româneşti (PSD) este reprezentat încă de grupuri sociale ale căror valori sînt de tip conservator. Însă procesul general de sincronizare cu Uniunea Europeană, în contextul eforturilor de aderare la aceasta, a generat şi social-democratizarea stîngii româneşti sub aspect doctrinar. La nivelul elitelor social-democraţiei româneşti, este uşor detectabilă asumarea şi internalizarea ideologiei progresiste a stîngii occidentale, însă o parte din temele acesteia (de exemplu, problemele de gen, laicitatea) sînt inadecvate pentru o parte a nucleului electoral al PSD, deoarece în lumea rurală şi mediul urban mic valorile dominante sînt conservatoare. Există, aşadar, o tensiune naturală între valorile nucleului electoral al stîngii şi o parte din proiectele stîngii progresiste. Legătura de fidelizare dintre stînga politică şi nucleul său electoral conservator se realizează prin ansamblul de idei şi proiecte legate de teoria redistribuirii avuţiei naţiunii, respectiv a intervenţiei statului prin politici de tip asistenţial şi regulator.

Nu numai stînga se găseşte în situaţia de a exista o tensiune fundamentală între valorile bazei electorale şi doctrina partidelor politice, ci şi ceea ce se autodenumeşte „dreapta românească". Poate părea surprinzător, dar în ultimul deceniu al secolului trecut categorii sociale avînd un capital social peste medie, orientate spre modernitate, care în Europa de Vest ar fi votat cu partidele de stînga, şi-au găsit reprezentarea politică într-un partid „naţional-ţărănesc", principalul susţinător al ideilor conservatoare în România. După anul 2000 şi mai ales după trecerea PD de la stînga la dreapta din anul 2005, confuzia dintre doctrine şi valorile bazei electorale s-au adîncit, ca urmare a competiţiei pentru obţinerea monopolului asupra „dreptei". PD-L ezită în asumarea condiţiei de partid „conservator", „creştin-democrat" sau „liberal", mizînd pe formula eclectică de „popular".

Explicaţiile succinte pentru situaţiile de confuzie între valorile afişate ale partidelor şi valorile profesate ale votanţilor se află în prelungirea inerţială şi insidioasă a clivajului „anticomunişti *versus* neo-comunişti", în faptul că o parte a elitelor intelectuale româneşti nu şi-au depăşit complexul de inferioritate pentru refuzul disidenţei în perioada comunistă, precum şi în situaţia că importanţa reală a doctrinelor pentru viaţa internă a partidelor tinde spre zero. Dacă partidele din România ar încerca să-şi pună într-un acord profund valorile afişate cu valorile nucleelor lor electorale, s-ar afla în situaţia dificilă de a-şi îndepărta o parte dintre votanţi sau chiar de a-şi schimba bazinele electorale. Este însă realist scenariul în care PSD ar prelua prin mesajele sale progresiste electoratul din marile oraşe, iar dreapta, oricare ar fi ea, ar pătrunde masiv în lumea satelor şi a micilor oraşe? În opinia mea, o asemenea dinamică ar fi corectă şi necesară din perspectivă teoretică, dar improbabilă din punct de vedere practic. Deocamdată, clivajele de la începutul tranziţiei domină mentalul politic românesc.

***Florin Abraham** este director de cercetare la Institutul social-democrat „Ovidiu Şincai". În 2006 a publicat volumul* România de la comunism la capitalism / 1989-2004.

„Nu mă consider un autor de cinema“

– interviu cu Radu JUDE –

Premiera oficială a filmului Cea mai fericită fată *– debutul în lungmetraj al lui Radu Jude (n. 1977, Bucureşti) – a avut loc luna trecută la Festivalul Filmului European organizat de Institutul Cultural Român. Filmul a participat la Festivalul de la Cannes în cadrul ACID Programme, a fost deja recompensat de două ori cu Premiul Fipresci la Festivalurile Internaţionale de la Sofia şi Lisabona şi a obţinut Premiul C.I.C.A.E. (Confédération Internationale des Cinémas d'Art et d'Essai) la Festivalul Internaţional de Film de la Berlin.*

În scurtmetrajele Lampa cu căciulă *(2006) şi* Alexandra *(2006), dar şi în lungmetrajul de debut, vă concentraţi asupra relaţiilor de familie...*

Alegerea acestor teme vine din încercarea de a înţelege propriile mele relaţii cu oamenii apropiaţi. Problemele pe care le am eu vin din zona asta, sînt lucruri pe care le cunosc, într-o anumită măsură, şi mi-e uşor să vorbesc despre ele. Mi-ar plăcea să fac filme despre multe alte lucruri, doar că sînt un scenarist prost şi mi-e foarte greu să scriu. Probabil că aş funcţiona mai bine într-un sistem cum era Hollywood-ul clasic, unde regizorul primea un scenariu şi trebuia să-l execute. Mi-aş dori să filmez scenarii scrise de alţii, la care, eventual, doar să colaborez. Poate că asta nu înseamnă cinema de autor, dar eu nici nu mă consider un autor.

De ce nu v-aţi considera autor?

Nu am calităţile unui bun scenarist. Eu mă chinui să scriu, să găsesc subiectul şi, de fapt, reţeta nu e garantată de sinceritatea poveştii. Istoria îmi arată că multe filme sînt nişte produse mai mult sau mai puţin făcute la comandă, de oameni care nu au fost la originea proiectelor respective. Eu aş fi mulţumit să primesc un scenariu, să fac filmul şi să primesc un salariu pentru treaba asta. Aş fi cel mai fericit. Vorbesc la modul ideal.

Dar nu aveţi orgoliul cineastului care se vrea scenarist şi regizor?

Am orgoliul, dar nu am calităţile necesare. Din păcate.

Să înţeleg că veţi mai lucra cu Florin Lăzărescu, scenaristul Lămpii cu căciulă*?*

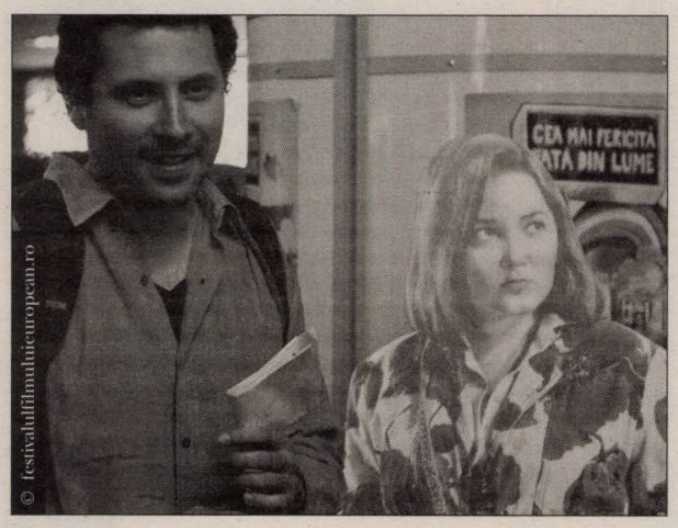

© festivalulfilmuluieuropean.ro

Sper că voi mai lucra cu toţi cei cu care am colaborat la scrierea scenariilor. Cu Florin Lăzărescu, în primul rînd, dar şi cu Augustina Stanciu, Andrei Butică sau Corina Sabău.

De ce castingul pentru rolul interpretat de Andreea Boşneag în Cea mai fericită fată *a durat atît de mult?*

A durat vreo patru-cinci luni. Nu e chiar aşa mult. Personajul ei are 17-18 ani, aşa că trebuia să fie o actriţă neprofesionistă. Sigur, se putea face şi altfel, se putea lua o tînără studentă la actorie sau o tînără absolventă, dar cred că s-ar fi pierdut ceva din autenticitate. Aşa că am făcut casting prin licee, în Bucureşti şi în provincie. Am văzut destul de multe fete, peste 1000, m-am hotărît, în cele din urmă, pentru Andreea. Probabil că un regizor mai bun decît mine ar fi intuit potenţialul ei mult mai repede, dar mie mi-a luat ceva timp.

În ce măsură lipsa de experienţă a unui actor facilitează relaţia regizor-actor?

Depinde de actor, depinde de regizor. Nu ştiu. Tot ce ştiu este că, în anumite situaţii, pentru mine este mai uşor să lucrez cu actori amatori decît cu profesionişti. Poate e vorba, iarăşi, de limitele mele ca regizor.

Cum v-a influenţat perioada în care aţi lucrat ca asistent la Moartea domnului Lăzărescu*?*

Experienţa de lucru a fost pentru mine fundamentală. Îl consider pe Cristi Puiu cel mai bun regizor român, şi nu numai. Nu sînt format de şcoala nefericită de film pe care am urmat-o, ci de munca de asistent de regie. Din cărţile pe care le-am citit, din ce am trăit. Şi nu e vorba de nici un fel de modestie. Pur şi simplu aşa stau lucrurile, cheltui o grămadă de timp şi energie filmînd spoturi publicitare. Şi îmi place, doar că mi-aş dori să mă pot ocupa mai mult de film.

Munca în publicitate v-a influenţat în realizarea acestui lungmetraj?

Evident. În primul rînd, scenariul acestui film e inspirat dintr-o situaţie reală pe care am experimentat-o la una dintre primele mele filmări. Mai mult, munca în acest domeniu m-a făcut să mă gîndesc că, din punct de vedere moral, o reclamă şi implicit filmarea ei sînt discutabile la nivel moral: se creează un produs artistic sau o afirmaţie verbală scrisă care sînt menite să vîndă un produs. Din momentul acela, activitatea care urmează nu mai ţine cont de calităţile reale ale acelui produs, ci, într-un fel sau altul, încearcă să vrăjească consumatorul. De aici putem deduce că e discutabilă din punct de vedere moral. Pe de altă parte, nu cred că e atît de grav, cîtă vreme publicul deja ştie care este jocul social. Problema cred că apare la oamenii care nu au educaţia necesară să înţeleagă acest tip de joc.

E şi cazul personajului Delia Frăţilă din Cea mai fericită fată*, care se lasă într-un fel păcălită...*

Nu ştiu dacă în cazul ei este vorba despre o manipulare, mi-ar plăcea să cred că e ceva mai profund şi mai uman în drama ei. Dar există oameni care se lasă realmente prostiţi văzînd o reclamă în care nu ştiu ce suc, care e de fapt foarte chimic, e vîndut ca produs din fructe adevărate. Acesta este un mod de a-i minţi pe cei care nu au pregătirea să înţeleagă ce li se oferă.

Sacrificaţi cinema-ul în favoarea spoturilor publicitare?

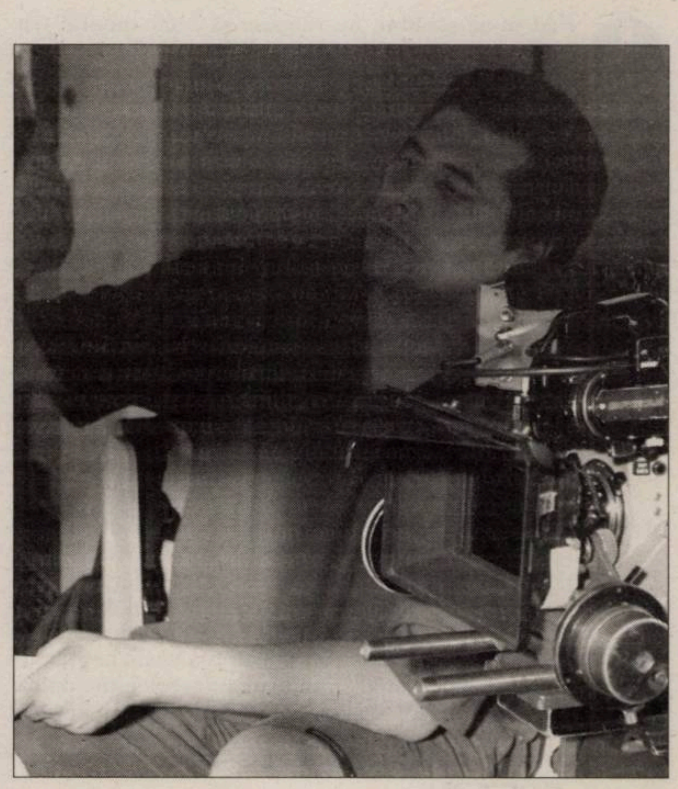

Nu e nici un fel de sacrificiu. Asta este meseria mea.

Din cinematografie încă nu se poate trăi?

Ba cred că se poate, dar trebuie ori să fii mai bun decît sînt eu, ori să fii şi producător. Eu nu am reuşit să fac asta, să fiu şi producător, şi regizor.

Aţi declarat undeva că multe filme bune nu au primit premii şi că acest tip de validare nu reprezintă mare lucru. Ce filme româneşti ar fi meritat să fie premiate şi n-au fost?

Premiile reprezintă ceva normal, mai ales într-o cinematografie chinuită ca a noastră, doar că ţin şi de conjunctură, iar asta nu trebuie uitat. Nu am ţinut o contabilitate a premiilor luate de filmele româneşti, dar, ca să vă răspund, cred că documentarele Ilenei Stănculescu sau *Bricostory* de Andreea Păduraru ar fi meritat mai multă atenţie.

Un istoric al filmului v-ar putea enumera şi alte cazuri din cinematografia mondială. Există o grămadă de filme pe care eu le apreciez mult şi care n-au luat cine ştie ce premii. Toate filmele lui Yasujiro Ozu, primele documentare ale lui Errol Morris sau *Lost, Lost, Lost* de Jonas Mekas, un film destul de puţin cunoscut, dar care, în opinia mea, e o capodoperă.

În ce ţări va rula Cea mai fericită fată*?*

Deocamdată, sigur va fi distribuit în Franţa şi în Germania, la cinema. Mai sînt şi cîteva televiziuni, în Japonia, spre exemplu, la HBO şi la TVR.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

Daria GHIU

Fragilitatea vieţii şi a expunerii ei

Oricît m-aş strădui, nu reuşesc să refac mental traseul expoziţiei *„Fragility of Being“* (lucrări din colecţia Museum der Moderne, Salzburg) pe care am văzut-o cu exact două săptămîni în urmă la Muzeul Naţional de Artă Contemporană (unde va rămîne deschisă pînă pe 16 august)! Să fie oare doar vina mea? Mă uit pe fotografiile fotografiilor din expoziţia *„Fragility of Being“*, recitesc *statement* cu *statement,* o iau iar de la capăt. Evit textul, caut doar fotografia. Apoi invers. Mă las în voia memoriei afective, natural selectivă, şi-mi dau seama că, dacă expoziţia ca întreg, ca operă curatorială, rămîne neclară, am foarte clar în minte cîţiva artişti: Inge Morath, Seiichi Furuya, Valie Export şi „Acţionismul Vienez“. În rest, impresii şi gînduri fragile, ce se sparg imediat ce încerc să le rostesc. Imagini frînte, ale izolării, ale singurătăţii, ale atît de puţinelor obiecte de care avem nevoie într-o viaţă, ale gesturilor umane împiedicate, stîngace, repetitive, ale strategiilor digitale care „corectează“ imaginea reală.

O expoziţie despre fragilitatea existenţei – ea însăşi construită fragil. O expoziţie care îşi propune să devină un „eseu mediatic în 9 capitole“, cu selecţia, de către Margit Zuckriegl, a creaţiilor fotografice şi video ale celor 33 de artişti din Colecţia de fotografie a Austriei, a cărei directoare este. Odată instalată, *„Fragility of Being“* îşi pierde coerenţa unui studiu. Cele nouă teme sînt mult prea vaste pentru un singur proiect expoziţional, numărul impresionant de artişti excedează, în cazul acesta, capacitatea de percepţie şi de retenţie. Tematicile abordate sînt gîndite ca staţii într-o „plimbare prin istoria artei moderne austriece“, plimbare care, dacă vrem să respectăm cronologia, ar trebui să înceapă de la etaj, dintr-un colţ al spaţiului de la MNAC, or, spectatorul nu este ghidat în nici un fel! Drumul prin expoziţie devine excesiv şi total dizolvant postmodern, o luăm de unde vrem noi, nimic nou în asta, totuşi dăunător unei expoziţii în care capitolele sînt numerotate, iar temele – clar marcate. „Cronicarii singurătăţii“ – Inge Morath, Franz Hubmann şi Harry Weber – aparţin fotografiei clasice şi celei documentare de orientare jurnalistică. Excelente fotografiile muzicienilor ţigani opriţi din drumul lor spre o nuntă, în Rucăr, realizate de către Morath în 1958. Tema „deşerturilor urbane“ – reprezentată prin fotografiile lui Ralf Hoedt, Bernhardt Fuchs şi Hanns Otte – priveşte periferia ca spaţiu la graniţa dintre spaţiul public şi cel privat: locuri „între“, a căror fragilitate e generată tocmai de acest statut incert, de spaţiu creat pentru om, dar părăsit. Depopulat, oraşul îşi potenţează paradoxal viaţa, o viaţă a obiectelor şi a clădirilor care îmbătrînesc, pe care abia astfel o observi, ca atunci cînd surprinzi schimbările de pe faţa prietenului drag pe care îl revezi după multă vreme.

„În căutarea identităţii“ este una dintre tematicile cele mai sensibile din expoziţie: în *Ultima călătorie la Veneţia,* Seiichi Furuya (japonez care în prezent trăieşte şi activează la Graz) face o succesiune de portrete soţiei sale, Christine, pe care o fotografiază prima dată în 1978 şi, de atunci, aproape zilnic. Fotografiile veneţiene ale soţiei, din 1985, sînt imaginile dinaintea morţii, căci în acelaşi an Christine se va sinucide în urma unei adînci depresii. Insistenţa vieţii, tocmai prin captarea ei continuă, redundantă.

Miezul tare al expoziţiei îl constituie „Experienţa singurătăţii“, faimosul „Acţionism Vienez“ născut în anii '60, odată cu acţiunile lui Günter Brus şi Rudolf Schwarzkogler. Ei folosesc fotografia cu un pronunţat caracter pictural. Brus face tranziţia de la autodecodare şi mutilare fictivă la cea reală, corpul său devine literal artă în *Autopictare I* (din 1964, la 26 de ani, şi nu din 1946, la 8 ani, extrem de timpuriu, cum ne lasă să credem afişul expoziţiei!): trasează cu pensula o linie neagră pe faţa sa şi dincolo de aceasta, e înconjurat de obiecte precum securi şi foarfeci. Schwarzkogler îşi înfăşoară corpul în bandaje şi demonstrează hipersensibilitatea şi instabilitatea trupului în relaţiile pe care le creează între obiecte, culoare şi corpul uman. *Hyperbulie,* acţiunea provocatoarei artiste Valie Export, din 1973, împinge limitele corpului dincolo de posibilităţile sale fizice. Trupul gol al artistei intră în contact cu structura de fire de sîrmă conectată la electricitate.

Transformîndu-se în simplă „simeză“ pentru cîteva puncte tari, asupra cărora ar fi fost de preferat să se concentreze depăşindu-şi simpla ambiţie cantitativă, *„Fragility of Being“* este o expoziţie-almanah, depăşită, din păcate, de propria miză.

Paul BREAZU

Timpul sintetizatoarelor

Patru concerte (deocamdată) într-o vară plină de chitare, de la Franz Ferdinand la Manowar, trecînd prin The Killers, Motörhead, Placebo, Limp Bizkit şi Faith No More.

Meine Damen und Herren... Die Mensch-maschine. Kraftwerk – 12 iunie, Sala Palatului, Bucureşti. Fără îndoială, cel mai important concert al anului în România este cel al Madonnei. În termeni financiari şi muzicali, dar mai ales din considerente de iconografie *pop*ulară & *pop*ulistă. Dar dacă ar fi să mă întrebaţi doar pe mine, evenimentul lui 2009 s-a întîmplat deja în mult hulita Sală a Palatului: concertul colectivului Kraftwerk, inventatorul distopianului *technopop* şi mitul întemeietor al tuturor subgenurilor care orbitează infatigabil în jurul muzicii electronice de dans. Trupa germană a venit la Bucureşti fără Florian Schneider, unul dintre cei doi membri fondatori, plecat din grup la sfîrşitul anului trecut, dar cu Ralf Hütter, celălalt iniţiator, care a performat memorabil – în faţa unei săli arhipline şi în delir – alături de Henning Schmitz, Fritz Hilpert şi Stefan Pfaffe.

Dans, agonie şi Ecstasy. Basement Jaxx – 27 iunie, Arenele Romane, Bucureşti. În 1999, muzica electronică de dans avea un trecut cert şi un viitor ceţos. Toate acele libertine şi hedoniste „anotimpuri ale iubirii“ se topiseră în lumina raidurilor poliţiei şi a invaziei comercialului, iar big beat-ul şi trip-hop-ul – genuri care salvaseră a doua jumătate a anilor '90 – răsuflau epuizate. Era nevoie de o gură de aer proaspăt, iar el a venit din sudul Londrei, locul în care Felix Buxton şi Simon Ratcliffe manipulau sunete şi *sample*-uri în lungile nopţi clubiste. În anul de care vorbeam, cei doi DJ-i/producători lansau un album, *Remedy,* sub titulatura Basement Jaxx, şi odată cu el reactivau un gen muzical, house-ul, colîndu-l fără pic de ruşine şi prejudecată cu sunete luate dintr-un peisaj foarte generos. Anii care au urmat le-au mai adus încă trei albume (cel de-al cincilea, *Scars,* e pe drum, urmînd a fi lansat în septembrie), iar vara lui 2009 îi aşteaptă în România, alături de Moderat şi Aeroplane.

Corpuri de iluminare. Moby – 2 iulie, Romexpo (în cadrul B'Estfest), Bucureşti. Inutil să mai spun ce înseamnă, cantitativ vorbind, Richard Melville Hall, *alias* Moby, în muzica electronică. Deopotrivă geniu şi şarlatan – sau poate că mai corect era şarlatan de geniu –, artistul născut în Harlem, New York, a creat întotdeauna muzică cu apetenţa pentru referinţe a unui şoarece de bibliotecă. Şi fie că vorbesc de influentul *Play,* excelentul omagiu adus bluesului şi gospel-ului, fie că amintesc de nememorabilul *Last Night,* şchioapa reverenţă în faţa exuberantului disco, opera vegetarianului chelios s-a împărţit întotdeauna între uriaşul ei succes comercial şi popular, talentul şi pretenţiile vizionariste şi mesianice ale autorului ei. Pe care n-aveţi de ce să-l rataţi în concert, în cea de-a doua zi a B'Estfest-ului.

Orbital. Aripa dreaptă. Orbital – 3 iulie, Romexpo (în cadrul B'estfest), Bucureşti. După o pauză de cinci ani, fraţii Hartnoll – Phil şi Paul – au concluzionat că n-ar fi tocmai

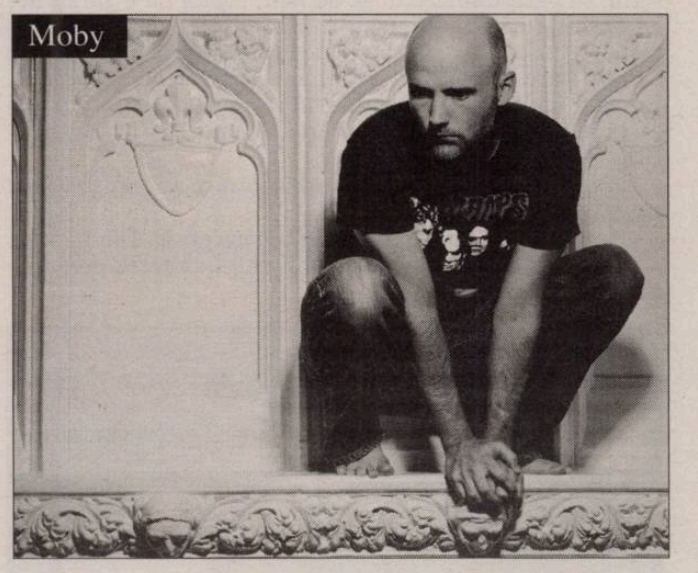
Moby

rău să trezească din hibernare Orbital, proiectul lor muzical născut către sfîrşitul erei rave din muzica electronică britanică. Cele şapte discuri de studio ale duo-ului – tot atîtea incursiuni provocatoare în imaginarul recluziv al techno-ului clasic, hrănit cînd cu sample-uri din Butthole Surfers şi Bon Jovi, cînd cu un riff al lui Kirk Hammett, cînd cu trilurile fragile ale lui Alison Goldfrapp – ar trebui să fie suficiente pentru a vă aduce la B'Estfest pe 3 iulie.

PUBLICITATE

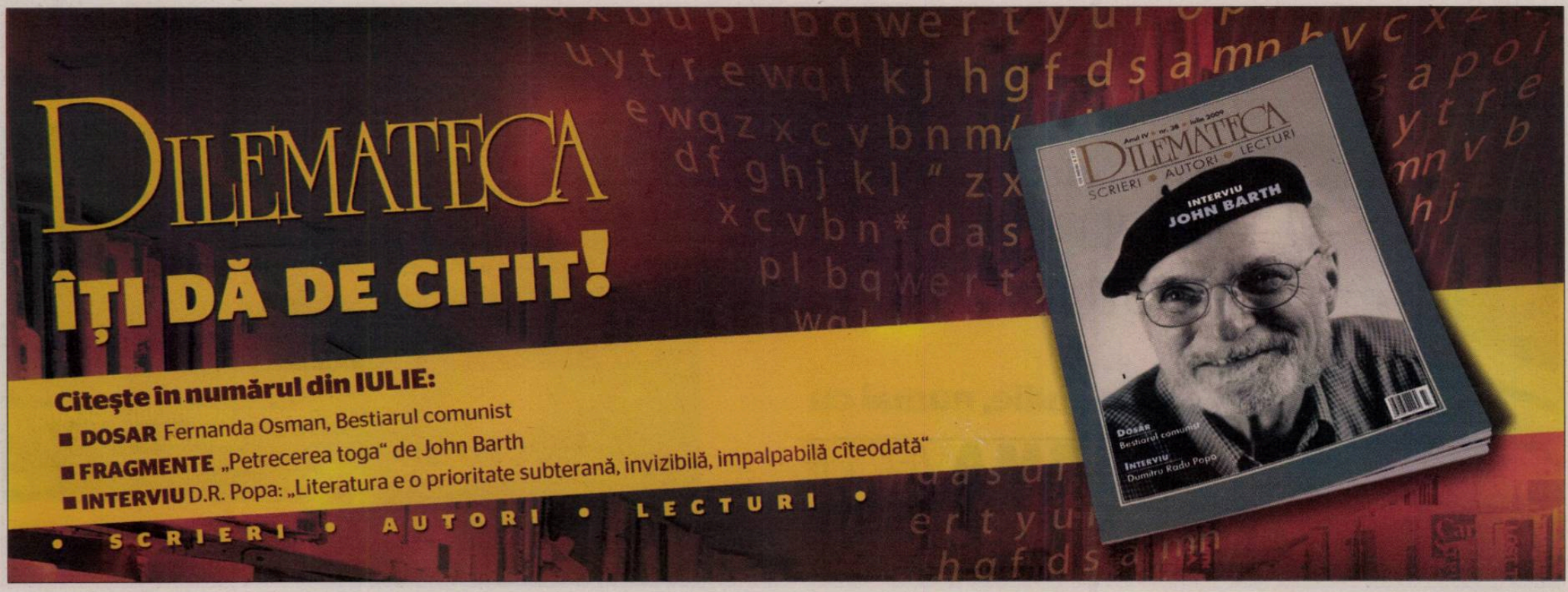

Marius CHIVU

feedbook

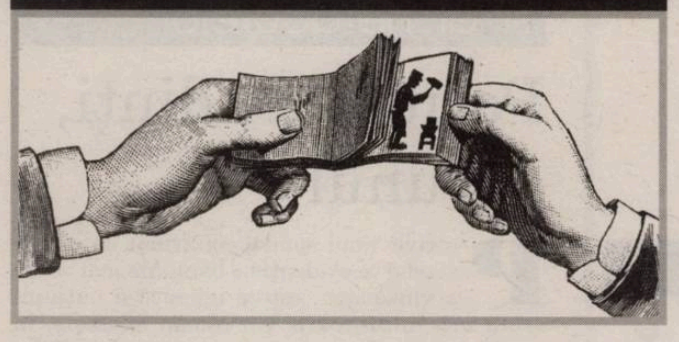

O moarte care nu rezolvă nimic

● Radu Ţuculescu, *Stalin, cu sapa-nainte*, Editura Cartea Românească, 2009.

Pe cît de prolific, pe atît de discret este mureşeanul Radu Ţuculescu, un dramaturg şi un prozator interesant, mult mai bun decît alţii care au deja o cotă critică, un scriitor care nu s-a bucurat de atenţia pe care o merită talentul său nici măcar din partea mea, care, din lene şi prejudecată, recunosc că l-am citit mult mai tîrziu decît am avut ocazia.

Noul său roman este construit în doi timpi paraleli, un timp al trecutului în care copilăria este evocată secvenţial, în salturi, oprindu-se doar asupra unor momente, imagini şi întîmplări semnificative biografic, şi un timp al prezentului în care naratorul Adrian Loga îşi consemnează pe calculator, într-un jurnal electronic, o zi din viaţa lui de bărbat divorţat şi tată al unei adolescente. Cele două faţete ale naraţiunii alternează, astfel că, pe măsură ce aflăm cîte ceva din trecutul lui îndepărtat, sîntem şi martorii prezentului – faţă şi revers care, deşi se scriu concomitent, nu se condiţionează reciproc: cele două discursuri narative sînt diferenţiate grafic, au propriile stilistici şi ritmuri narative, nu se intersectează şi sînt perfect autonome pînă la secvenţa finală cînd, dintr-odată, se suprapun.

Adrian Loga a trecut printr-un divorţ în urmă cu cîţiva ani. Plecată la muncă în Spania pentru a strînge banii necesari construirii unei case de vacanţă, soţia lui s-a îndrăgostit de un spaniol şi nu s-a mai întors acasă. Bărbatul a rămas singur cu fata lor, Adelina, aflată la vîrsta independentă a studenţiei, pe care o iubeşte foarte mult, de a cărei prezenţă este dependent şi faţă de care se arată excesiv de grijuliu şi de protector, suspectîndu-se singur chiar de o anume gelozie. Nu şi-a refăcut viaţa amoroasă şi, în general, nu ne spune mai nimic despre viaţa lui de bărbat divorţat (pîndit, poate, de criza vîrstei mijlocii), în afară de gîndurile pentru fiica plecată să înveţe împreună cu o colegă de facultate: „dracu să le ia de întrebări postume. am divorţat şi basta. acum nici în cur nu mă doare. m-am redresat. mă enervează doar tastatura asta neagră. are cîteva litere pe care trebuie să le apăs de două ori ca să apară pe ecran. uneori naiba ştie ce ating şi-mi sar rîndurile ori dispar spaţiile dintre ele. am citit undeva că e bine să ţii un jurnal cînd nu prea ai cu cine comunica şi eşti mai mult singur“. Rămas singur acasă, în sevraj patern, gîndurile lui Adrian Loga sînt bruiate de maneaua care se aude tare din blocul vecin, manea al cărei vers obsedant „ofofooof viaţa mea“, reluat mereu şi mereu, se impune ca un refren al propriei poveşti ce avansează imprevizibil printre „rîndurile sărite“ ale memoriei şi în „spaţiile“ timpului trecut.

De cealaltă parte a povestirii, propria copilărie şi adolescenţă sînt ilustrate prin mai multe decupaje ansamblate cronologic şi, deşi lipsesc multe piese, imaginea trecutului are suficientă coerenţă. Salturile peste ani sînt marcate prin enunţul „Şi am mai crescut puţin“, astfel că fiecare episod este încărcat de semnificaţia pierderii treptate a inocenţei. Căci incursiunea în trecut este o suită de istorii (de familie) ce vorbesc, în fond, despre candoarea copilăriei în vremuri complicate. Unul dintre primele momente rememorate este legat de moartea lui Stalin şi de un distih („Stalin, cu sapa-nainte! / Trece vesel printre morminte“), cine ştie cum inventat de micul Adrian care, la cinci ani, se apucă să-l cînte pe stradă cît îl ţin puterile, spre enervarea mamei care-şi pierde cumpătul. Mama este o femeie de la ţară, fără şcoală, gospodină supusă bărbatului, în schimb doctorul Dumitru Loga este una dintre personalităţile orăşelului de pe Mureş. De altfel, imaginea tatălui este cea mai pregnantă din carte. Om religios, care nu se sfia să-şi afişeze credinţa în contextul politic al anilor ’50, Dumitru Loga este un doctor muncitor şi responsabil, dar un soţ taciturn, cu multe tabieturi, şi un tată sever, deşi nu lipsit de puseuri tandre. Micul Andrei îi ştie de frică: este plesnit de fiecare dată cînd spune greşit rugăciunea înaintea mesei, iar cînd face vreo prostie, pentru a fi iertat, trebuie să-i sărute mîna impregnată de mirosul de spital („Gîndul acesta mă îngrozea de-a dreptul. Îmi producea oroare, greaţă la stomac“). Deşi sub spectrul furiei şi a pedepsei paterne, copilăria lui Andrei – atunci cînd nu citeşte cărţi sau nu exersează la vioară – este totuşi plină de peripeţii şi de năzbîtii: fuge de acasă cu o şatră de ţigani, împreună cu prietenii lui de joacă aruncă balegi uscate pe geam în case la oameni, la şcoală freacă clanţa de la clasă cu usturoi, iar la un moment dat plănuiesc chiar să dea drumul unui şobolan în biserică, în timpul slujbei de Înviere, pentru ca în cele din urmă doar să se îmbete cu vin şi să cînte în pivniţă: „Stalin, cu sapa-nainte! / Trece vesel printre morminte! / Cu moartea pre moarte călcînd / Viaţă dăruindu-le...“.

Poveştile copilăriei se desfac, aşadar, ca un puzzle al inocenţei a cărui imagine se suprapune parţial peste întîmplările grave cu înţeles necunoscut: închisoarea pe care o făcuse Pintea, poetul homosexual, plecarea familiilor de evrei din ţară şi atacul asupra unei sinagogi strigîndu-se „comunişti împuţiţi!“, discuţiile despre „exploatatorii şi duşmanii poporului“ sau despre Radio Europa Liberă. Nu lipsesc nici micile iniţieri erotice: de la descoperirea primelor instincte erotice în preajma Bubei, sora prietenului său (una dintre cele mai frumoase secvenţe din carte), pînă la prima iubire pentru evreica Ileana (căreia îi promite s-o ia într-o călătorie în jurul lumii cu tractorul) sau prima experienţă sexuală ratată şi care îi lasă urme la propriu.

Revenind în prezent, divorţatul Adrian Loga primeşte vizita studentei Kuki care, constrînsă de împrejurări familiale şi financiare nefericite, vinde din uşă în uşă albume de artă. Bărbatul o primeşte în casă şi îi propune s-o plătească pentru sex. Dezinhibată, volubilă, tupeistă şi versată sexual, dar nicidecum vulgară, fata acceptă, mai mult, preia chiar controlul şi îi oferă o felaţie memorabilă. Cînd Kuki îmbracă halatul Adelinei şi i se substituie fiicei absente, sugestia incestului simbolic îl irită (saul îl excită) pe bărbat care se comportă bădăran şi violent, o tratează pe fată cu o condescendenţă morală improprie, mai mult, o umileşte gratuit forţînd-o să-şi recunoască, inutil şi nedrept, condiţia de curvă: „sînt o cîrpă pentru şters sperma bărbaţilor. sînt doar cîteva găuri în care să-şi dea drumul“. Cu corpul şi orgoliul masculin satisfăcute, bărbatul realizează c-a fost mitocan, îşi regretă vorbele şi vrea să se revanşeze, numai că răul a fost făcut şi fata clachează sau se răzbună (pe el, pe sine?) sinucigîndu-se în baie unde este descoperită tocmai de Adelina, întoarsă acasă mai devreme. Singurătatea „curvei“ de ocazie iese învinsă din confruntarea orală, la propriu şi la figurat, cu singurătatea frustrată a bărbatului divorţat.

Scris limpede şi cursiv, deşi fără pretenţii stilistice, cu o structură simplu şi bine construită, dar cu un conţinut oarecum improvizat, alternînd poveştile comice ale copilăriei cu secvenţe dramatice şi erotice, nu toate inspirate, romanul pare că-şi inventează o miză pe ultima sută de metri, prin sinuciderea lui Kuki, cu cît mai imprevizibilă şi mai echivocă, cu atît mai dramatică. *Stalin, cu sapa-nainte* nu este, aşadar, un roman mare, dar este o carte cît se poate de agreabilă (ar putea şi ar merita să se vîndă bine), oricum mult mai bună decît ce a premiat USR acum cîteva săptămîni.

Dilema veche vă recomandă

● Cum, n-aţi văzut încă *Up!?* Nu, nu e o „simplă animaţie pentru copii“ (sau e: pentru copiii de la 7 la 77 de ani!) şi nu vă culcaţi pe-o ureche că-l puteţi recupera pe DVD: acasă nu aveţi ochelari 3D... (Alex. Leo Şerban)

● Din numărul apărut săptămîna trecută al *Observatorului cultural* (18-24 iunie), de o densitate excepţională, două texte de maxim interes pentru cei – cîţi or fi!? – care vor să ştie ce se mai gîndeşte în vecinătatea noastră: cuvîntarea de o inteligenţă ironică, entuziasmantă a lui Péter Esterházy la Festivalul literar de la Neptun şi o discuţie între criticul literar rus Lev Danilkin şi Vasile Ernu, în care se ajunge la „strania discrepanţă dintre trăirile ascunse ale ruşilor şi faptele istorice care ne stau la dispoziţie“. (Radu Cosaşu)

● Decît să vă irosiţi timpul, neuronii şi pofta de viaţă citind cine ştie ce bloguri în pauzele de nefăcut nimic, mai bine intraţi aici şi daţi click să faceţi *de la musique*: http://lab.andre-michelle.com/tonematrix. Atenţie, e adictiv (dar cît se poate de amuzant şi de liniştitor)! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre îndrăzneala lui *Poliţist, adjectiv* (2)

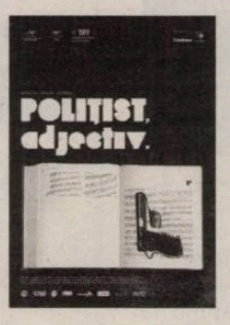

Săptămîna trecută descriam demersul lui Corneliu Porumboiu din *Poliţist, adjectiv* (premiera: 3 iulie) ca pe un efort de a-l educa pe spectator în acceptarea faptelor înseşi în locul prescurtărilor cu care lucrează limbajul filmic convenţional. Dacă un film obişnuit vrea să transmită ideea că eroul său poliţist a stat îndelung la pîndă în faţa unei case, filmul respectiv o va face cu maximă economie de timp, fără a-şi obliga spectatorul să aştepte minute în şir alături de erou: o serie de elipse ar transmite eficient ideea de aşteptare îndelungată. Dar ar fi numai *ideea* de aşteptare. Ce se pierde, într-o asemenea prezentare, e realitatea solidă a *faptului* aşteptării. Dimpotrivă, Porumboiu alege – sistematic – să lase faptelor pe care le prezintă cît mai mult din soliditatea lor de fapte. Care e problema lui cu limbajul filmic convenţional? Însuşi faptul că e un limbaj convenţional – nu în sensul de „banal“, ci în sensul că e un sistem de simboluri convenţionale. În acest sens, imaginea unui ceas care sună şi a unei mîini care bîjbîie după el e un simbol – un semn care reprezintă trezirea cuiva din somn. Majoritatea regizorilor nu au de ce să insiste pe faptul trezirii. Legile după care gîndesc ei cinema-ul sînt legi ale spectacolului dramatic, or, după aceste legi, faptul trezirii din somn nu are valoare dramatică; semnul ei e suficient. Limbajul cinema-ului comercial e alcătuit din astfel de semne. Filmele care ajung la cei mai mulţi oameni, inclusiv filme pe care cei mai mulţi le acceptă drept „realiste“, sînt pline, de fapt, de abstractizări: în imaginea pe care am dat-o ca exemplu nu e vorba despre o mînă şi despre un ceas, ci despre *ideea* trezirii din somn. Majoritatea filmelor sînt pline de lucruri care de fapt sînt semne pentru alte lucruri; sînt pline de lucruri care funcţionează într-un fel înrudit cu felul în care funcţionează cuvintele în limbajul verbal. Şi chiar această înrudire trezeşte suspiciunea lui Porumboiu.

O secvenţă-cheie e cea în care poliţistul mănîncă, în timp ce soţia lui ascultă iar şi iar o melodie de-a Mirabelei Dauer. Poliţistul n-are deloc organ pentru limbajul metaforic al Mirabelei: „Ce-ar fi marea fără soare? Ce-ar fi cîmpul fără floare? etc.“ Ce-ar fi? „Tot mare, tot cîmp“ – spune el. Soţia, care e profesoară, încearcă să-i explice că marea e un simbol al infinitului, floarea – un simbol al frumuseţii etc., dar el nu vrea să audă: de ce nu-i zice pur şi simplu infinit?, de ce nu-i zice pur şi simplu frumuseţe? Porumboiu e alături de el aici: din punct de vedere estetic, filmul lui e exact opusul cîntecului. Ce-l enervează pe poliţist – să vadă cum lucrurile îşi pierd soliditatea lor de lucruri, cum cîmpul nu mai e cîmp, floarea nu mai e floare – îl nelinişteşte şi pe Porumboiu. Filmul lui e o constatare neliniştită a alunecoşeniei limbajului. Şi nu doar a limbajului metaforic care, pentru textierii Mirabelei – şi nu doar pentru ei –, se confundă cu însuşi Limbajul artei, singurul posibil. În ultima parte a filmului, examinarea se extinde asupra acelor cuvinte cu pretenţii maxime de soliditate şi stabilitate, a acelor cuvinte care chiar pretind că ţintuiesc lucrurile: cele din dicţionar. Ce se întîmplă este că, în ochii superiorilor săi, poliţistul trage prea mult de cazul unui licean fumător de haşiş; e un caz simplu – trebuie să-l rezolve. Dar singura rezolvare rapidă e arestarea puştiului şi forţarea lui să-şi denunţe furnizorul, care e probabil fratele său. Iar poliţistul nu e dispus s-o facă. Nu e dispus să riste traumatizarea puştiului. Atunci cînd intră în biroul superiorului său, lucrurile acestea – statutul acelui puşti, propriul lui statut – sînt solide pentru el; atitudinea lui are un sens. Atunci cînd iese, nu-l mai are. Ce i-a făcut superiorul? N-a făcut decît să-l readucă la *DEX* – la definiţiile cuvintelor „conştiinţă“, „morală“, „poliţist“. Acolo, lucrurile sînt solide, sînt ele însele; sensul lor e ăla pe care li-l dă *DEX*-ul. Sensul pe care li-l dăduse el nu s-a regăsit acolo. Dar oare, în *DEX*, lucrurile sînt chiar solide, sînt chiar ele însele? Nu sînt ele însele; sînt semne convenţionale. Şi, după cum a indicat Porumboiu mai devreme, într-o secvenţă în care poliţistul află de la soţia sa că „nici o“ nu se mai scrie „nici o“, ci „nicio“, ele nu sînt stabile. Şi, după cum demonstrează involuntar însuşi superiorul, corectînd cu nonşalanţă o definiţie din *DEX*, sensul lor depinde adesea de cine are în mînă dicţionarul (şi puterea). Dar dacă sensul obiectiv al lucrurilor nu e cel pe care li-l dă *DEX*-ul, atunci care e? Există vreunul? Porumboiu nu oferă un răspuns şi nici n-are datoria de a oferi unul. Datoria morală a unui artist de cinema, ajuns în acest punct cu meditaţiile sale, este să prezinte lucrurile abţinîndu-se pe cît posibil de la a le impune un sens care nu e sensul lor (sau lipsa lor de sens), de la a le transforma în semne. Acesta e miza realismului lui Porumboiu.

trecerea prin reviste

Forbes

Am citit ultimul număr din *Forbes* într-un context care iniţial mi s-a părut total nepotrivit, dar care la un moment dat a început să mă amuze. Personalul Bucureşti-Braşov face două ore pînă la Cîmpina (dintre care o oră şi ceva doar pînă la Ploieşti), un timp suficient pentru a parcurge din scoarţă în scoarţă o revistă *glossy* despre afaceri, în care nici un articol nu este mai scurt de 14.000 de semne. *Forbes* este un brand despre care probabil că nu vor auzi niciodată vecinii mei de compartiment: un bătrînel cu alură de medic pensionar care citea dintr-un manual de „engleză rapidă", un altul care făcea integrame şi o femeie în jur de 45 care răsfoia *Cancan* (cu un titlu de prima pagină care le vorbea cititorilor despre business, pe limba lor: „Am tras elicopterul în faţa hotelului, ce p...a mea!"), în timp ce molfăia o prăjitură „Măgura".

Încă de la prima apariţie, m-a atras la *Forbes* România faptul că majoritatea textelor sînt scrise de jurnalişti autohtoni şi că se referă la mediul de afaceri de la noi, la profesionişti din anumite domenii care nu sînt cunoscuţi pentru că „nu apar pe sticlă", la oameni cu idei cărora li se creionează, cu onestitate, portete „umane". Nu se lucrează cu copy & paste, poţi găsi texte de analiză economică decente, pe care probabil că le-ar pricepe şi doamna cu „Măgura", cu un pic de efort sau reportaje scrise cu nerv şi cu stil.

Pe la Bucureşti Triaj, am aflat că tocmai s-a lansat *Forbes* India, într-o ţară în care în urmă cu doar cîteva luni erau interzise publicaţiile de afaceri (deşi PIB-ul depăşeşte aici 1000 de miliarde de dolari) şi ştirile din străinătate. Italianul Francesco D'Ambrosio pretinde că nu are concurenţă în România în ceea ce priveşte uniformele pentru personalul hotelurilor de cinci stele şi ale marilor cazinouri; în urmă cu cinci ani, a venit aici ca să construiască săli de cinematograf şi a sfîrşit prin a îmbărca portarii de la Howard Johnson şi Hilton. Tocmai trece naşul „de personal", cu eterna cămaşă albastră, mototolită, a ceferiştilor şi cu pantalonii negri şi tociţi care cad de pe el. Pe ei de ce nu-i îmbracă nimeni?

David Bowen, un director financiar din Dallas, spune că în afaceri, dar şi în viaţa de zi cu zi, totul se negociază, important este să ştii să lansezi o provocare de genul: „Ce-mi oferi dacă plătesc cash?". Într-adevăr, tinerii care au urcat la Chitila au negociat „la sînge" cu naşul şi, pînă la urmă, i-au dat doar 5 lei de căciulă pînă la Braşov. Violeta Costin Găbulici, creatoare de modă şi de brand – RVL, a crezut că afacerea i se va duce de rîpă atunci cînd s-a deschis într-un mall primul magazin *Zara*. Femeia din faţa mea care a terminat de citit *Cancan* se descalţă cu un oftat de şlapii chinezeşti de plastic şi îşi întinde picioarele pe banchetă.

Pe la Buftea, am aflat despre Talent Gate, o bază de date online cu tinerii de perspectivă din România care va fi pusă la dispoziţia marilor companii. Tinerii care au urcat la Chitila încep să scuipe coji de seminţe pe coridor, trenul se opreşte pentru cîteva minute în cîmp, perspectiva de a ajunge în final la Cîmpina e din ce în ce mai îndepărtată. Pe la Dîrza, citesc despre vinuri cu tradiţie din Spania care se pot cumpăra la preţuri accesibile, îmi face poftă un vin sec Godeval, „cu o esenţă parfumată asemănătoare petalelor de trandafir sfărîmate, aromei de grapfruit şi condimentelor exotice", în timp ce moşuleţul cu integrame trage o duşcă dintr-un sticlă cu un lichid maroniu, dubios, care pute de-ţi mută nasul. „O bucată de pămînt pierdută într-un ocean, brăzdată de labirinturi grandioase de calcar, cu petice verzi de iarbă, cu plaje liniştite şi oameni primitori." Acestea sînt Insulele Aran, de pe coasta vestică a Irlandei. Mă uit pe geam la cîmpul necultivat, plin de gunoaie şi la rămăşiţele unui trecut industrial. Ne apropiem de Ploieşti. Lectura revistei *Forbes* în personalul de 14,11 mi-a dat din nou senzaţia că în România există de fapt două lumi, total incompatibile, între care nu există nici măcar un punct de tangenţă, aşa că nu se vor uni niciodată într-una singură, care ar putea să se numească normalitate. (**A. P.**)

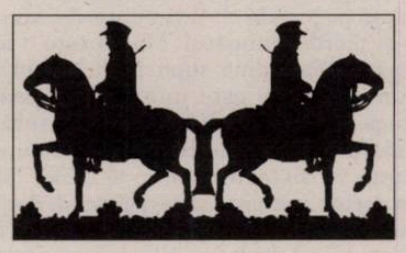

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la o inexistentă agentă literară

Stimate domnule Cosaşu – sînt cea de-a doua fiică a colonelului pensionar Roibu, de profesiune agent literar; e o meserie pe care – după cum o ştiu de la tatăl meu – nu o agreaţi. Vă înţeleg, totuşi nu doar în această a doua calitate vă scriu. Ca o cititoare care a avut la dispoziţie „biblioteca inteligentă" cu care tata se mîndreşte pe drept*, vă cunosc atît *Supravieţuirile,* cît şi vieţuirile mărunte, impure şi simpliste prin care aţi încercat să existaţi literar între cele două războaie mondiale, al doilea, propriu-zisul, şi al treilea, cel rece. Nu e cazul aici să vă spun ce cred despre ele – am o anume intuiţie în ce priveşte veleităţile dvs. de a ajunge pe piaţa mondială. O păstrez pentru mine – „e o problemă întrucîtva psihologică", după expresia inenarabilului general Epanşcin din *Idiotul*. Această trimitere îmi permite să vă comunic că în casă eram numită „rusoaica familiei", fiindcă nu acceptam pe nimeni mai presus de Gogol, Tolstoi, Dostoievski şi Cehov, plus cei din raftul al doilea – un Lermontov, un Turgheniev, un Cernîşevschi din care (nu o să vă supăraţi, pe mine m-a bucurat) se inspiră teoria dvs. despre frumosul şi urîtul care trăiesc şi fecundează în fiecare lift şi la fiecare colţ de stradă.

Cred că această sumară autoreferinţă e un bun punct de plecare pentru a vă transmite o informaţie de ultimă oră, sperînd să vă economisesc din complicaţiile morale şi poştale în care vă zbateţi. Am fost aseară la un eveniment, cum vă place să numiţi tot ce trăiţi: lansarea primului volum (1948-1956) din *Antologia ruşinii în presa românească* (1948-1989). Era adunată acea lume bună profund anticomunistă în care străluceau deja cheliile unor personalităţi care demult, demult, colaboraseră intens în presa ceauşistă mai mult sau mai puţin intelectuală. Au vorbit bine, între ţeapăn şi vehement, fără să atingă indecenţa: un specialist cîndva într-un Gramsci asezonat copios cu citate din gîndirea social-politică a tovarăşului; apoi o autoritate în antimarxism căreia prin anii '70 i se topise un studiu despre Marx cel tînăr; un proaspăt oxfordian despre care nu ştiam decît că pentru el *Muntele vrăjit* e „o salată de fructe" faţă de *Pavilionul canceroşilor* şi, în final, editoarea antologiei, sora mea mai mare. E adevărat că nu ar fi fost absolut necesar să fiu de faţă. Ne-am certat încă din faza de proiect a antologiei, cînd ea îmi propusese să încep promovarea în străinătate a acestei „realizări nepereche în fostele ţări comuniste"; am refuzat-o de la rău început. Nu eram de acord ca în secolul XXI să mai tratăm, în afara contextului istoric, ruşinile din secolul XX – m-a făcut de marxistă; i-am propus măcar să citească – dacă nu s-o citeze într-o prefaţă... – *Lumea de mîine* a lui Ion Biberi din '46-'47: de la Enescu şi Sadoveanu pînă la Pandrea – îngrijorat doar că spiritul mic-burghez ar putea altera o dictatură a proletariatului – şi Geo Dumitrescu, toţi vedeau fără ruşine viitorul ca o victorie a ideilor antifasciste şi socialiste; m-a făcut de imbecilă care nu pricepe tradiţiile oportunismului românesc; mi-a ţipat că degeaba am făcut amîndouă Piaţa Universităţii. I-am replicat că ea şi ai ei sînt din aceeaşi tradiţie cînd îi iartă pe toţi cei trecuţi la dreapta după ce s-au rinocerizat cu stînga. Am avut imprudenţa să-i spun că m-ar interesa să propun în Vest, dacă ar exista, o carte despre rinocerizările de dreapta şi de stînga, indiferent cît au durat, 4 ani sau 40. Am vrut să-i explic mai pe larg ideea, dar m-a întrerupt calmă şi cu atît mai revoltător: „Înţeleg – vrei să-l aperi pe tata!". Am decis să nu mai discut cu ea nimic politic, nici o idee; m-am ţinut de această hotărîre – „respectată" şi de ea – chiar cînd am auzit că i-a trimis fiului dvs. articolele cu care v-aţi rinocerizat tinereţea. Deşi i-am interzis, soţul meu – un doctorat la Lyon obţinut cu „Nihilismul contemporan" – i-a telefonat şi i-a spus că dacă el, în '45, la 15 ani, ar fi fost evreu, cu siguranţă s-ar fi înscris în UTC. Nici pînă azi nu a vrut să-mi spună ce i-a răspuns ea, într-o discuţie care nu a durat mai mult de cinci minute. Dacă mă veţi întreba de ce m-am dus totuşi la lansare, nu voi ocoli replica din bătrîni: ca să-i spun să nu conteze pe mine.

Fireşte că sînteţi prezent în antologie; dintre cele trimise în Groenlanda v-au fost selectate trei articole – despre colectivizarea în Luna de Jos, despre frumuseţea zilei de 23 august, despre mîndria de a fi ostaş în Armata populară. E cert că extremismul dvs. de centru nu vă dă dreptul de a fi iertat; nu daţi suficientă garanţie că aţi fi, curat, de dreapta; vă autoculpabilizaţi cu o forţă care – spre binele ei! – e permanent sabotată de caragialismul nostru genetic. Dacă strict literar îmi place, ideologic nu sînt de acord: aveţi ambiguitatea enervantă. Fiţi mai econom în „da şi nu", mai viclean, deşi cel mai potrivit termen este acela folosit de Leuwen tatăl în sfaturile sale către fiu. Îl ştiţi, nu-l mai pun pe hîrtie. Prin urmare, vă supun atenţiei două proiecte: pe termen scurt, nu vă mai cheltuiţi energia cu xeroxurile israelo-islandeze – trimiteţi-i fiului dvs. *Antologia ruşinii,* vă va găsi acolo, *in integrum;* pe termen lung, faceţi o nuvelă din povestea asta prea documentară, treceţi la ficţiune, la imaginaţie, într-un cuvînt: la literatură. În cazul unei reuşite, vă asigur că puteţi conta pe mine.

Răspunsul ficţionarului. Econom în explicaţii – nu.

(în numărul viitor intervine un corespondent perfect existent din Franţa)

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* din 13.9.07.

Eugen ISTODOR

dicţionarul ideilor fixe şi al nefăcutelor

Periuţa de dinţi, săpunul

Potrivit unui sondaj confirmat de un alt sondaj ce evidenţia o bănuială mai veche a vînzărilor, starea igienică a naţiunii arată urît mirositoare. Un român foloseşte, în medie, într-un an, patru săpunuri şi patru kilograme de detergent. E o medie, presupune că există persoane pentru care investiţia în igiena personală este şi mai mică. Şi poate nu sîntem prieteni cu săpunul şi fiindcă accesul la apă este limitat de nivelul de dezvoltare al ţării, în condiţiile în care abia se prevede, abia pentru 2012, acces la apă pentru 80% din populaţie şi canalizare, pentru 69%. 90% dintre români nu sînt suficient de bine informaţi în domeniul dentar, iar peste 50% dintre ei merg foarte rar la dentist. Oamenii ajung la stomatolog doar atunci cînd apar carii, dureri, iar dintele nu mai poate fi salvat. Un român consumă, în medie, cel mult două tuburi de pastă de dinţi pe an, adică de cinci ori mai puţin decît un cetăţean german. Mai mult, oamenii folosesc o periuţă de dinţi doi-trei ani şi există familii în care o periuţă este folosită de toată familia. Într-un an, românce le folosesc de 5 ori mai puţine deodorante decît englezoaicele, de 3 ori mai puţine deodorante decît nemţoaicele şi de 2 ori mai puţine decît unguroaicele. Oricum, aproape 10 milioane de români nu cumpără niciodată deodorant.

Personajul de primă pagină

Antonescu – profesor de istorie, pletos, dar nu prea zelos ministru al Tineretului şi Sportului, liberal. Nu prea prezent deputat, dar cel mai colţos în luptele liberale cu Băsescu. Absent din orice funcţie executivă, cît a fost PNL la Putere, prezent preşedinte PNL, sprijinit de Patriciu, cît a trecut partidul în opoziţie.

Băsescu – a ras tot, cînd şi-a propus, în politică. Autoritar de pe vremea cînd era ofiţer de marină. Cu o mimică dezinvoltă ca ministru al Transporturilor (1991-1992, 1998-2000). Omul gesturilor simbolice, şocante, spectaculoase: autosuspendare pentru ca Parchetul să-l poată ancheta, candidatură din senin la Primăria Capitalei şi intrarea, cu lacrimă, în cursa pentru preşedinţie în 2004. Preşedinte PD, copreşedinte Alianţa DA, împreună cu Stolojan. Primarul Bucureştiului (2000-2004), în care calitate face curat pe străzi de dughene şi cîini vagabonzi. Omul gesturilor meschine: îşi atribuie legal, dar imoral, o casă. O bagă pe Elena Băsescu în politică. Preşedinte al României, greşit, preşedinte-jucător al României, creînd o sarabandă de divergenţe cu prim-ministrul Tăriceanu, cîteva încercări vehemente de a reforma sistemul politic şi multe întîlniri la restaurantul Golden Blitz, toate amestecate aducîndu-i suspendarea sa de către Parlament în 2007. Trecînd peste acest impas, redevine preşedinte al României, în continuare, şi ceea ce-şi dorea de la începuturile prezidenţiei: conducerea Guvernului, a Guvernului Boc.

Becali – stăpîn de oi, patron de fotbal, redutabil jucător de barbut şi table, creaţie a televiziunii PRO TV. A vrut tot mai mult. Avere – nenumărată, filantropie – fudulă, palat – fără seamăn, maşină – singura din ţară, pricepere – nemăsurată, învăţătură – puţină, după ureche, şoptită de profesorul Dan Pavel, cu Dumnezeu înainte, să moară hahalerele care i se opun. A fost prins cu mîţa în sac, pardon, şpagă în valiză, a scăpat urlînd mai tare decît justiţia, i-a căzut piaţa imobiliară, s-a declarat sărac, n-a prins loc în Parlament, s-a declarat scîrbit. A fost băgat la mititica, televiziunile l-au declarat nevinovat.

(fragment din cartea apărută la Editura Polirom)

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

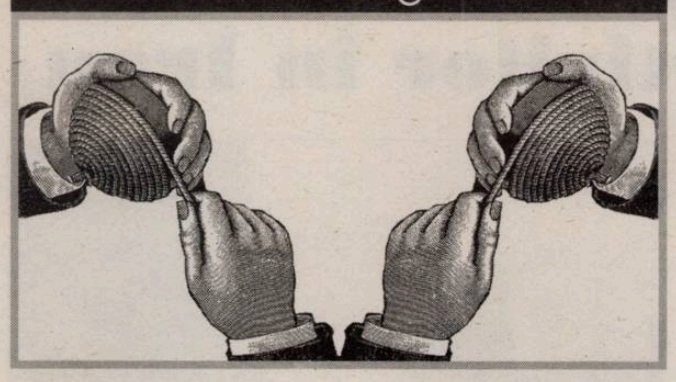

Barroso mai stă o tură. Gol pentru Parlament

Ziarele au titrat că liderii guvernelor din Uniunea Europeană îl susţin în unanimitate pe Manuel Barroso pentru un nou mandat la şefia Comisiei. Avem papă, deci. Sau nu.

Săptămîna trecută comparam alegerea şefului Comisiei cu Colegiul cardinalilor care alege un nou pontif: se adună nişte tipi (e drept, aici sînt şi tipe) într-o cameră şi ies cu noul papă. Cînd am văzut titluri cu „unanimitate pentru Barroso“, gîndul m-a dus imediat la un film excelent de prin 2006. Se numea chiar aşa *Conclavul* (The Conclave), şi este despre alegerea unui papă, cîndva prin perioada Renaşterii. Cardinalii se închid într-o sală, voturile sînt destul de strînse, aşa că au loc mai multe tururi, fiecare scrie pe o hîrtie numele preferatului, iar hîrtiuţele sînt arse imediat. Doi cardinali se confruntă pe tot parcursul filmului – un francez fudul şi nesuferit (care şi conduce lucrările) şi un italian gras, bădăran şi simpatic. După ce pe parcursul filmului încearcă să-l corupă şi, cînd nu reuşeşte, îl face „ţărănoi“ şi „analfabet“, francezul nostru încearcă să măsluiască voturile. Nu reuşeşte. În final, la al nu-mai-ştiu-cîtelea tur de scrutin, apare diferenţa salvatoare. Italianul cîştigă. Francezul nostru numără voturile, se apropie de italian, cade la pămînt strigînd „Sfinte Părinte!“ şi îi pupă piciorul.

Cam aşa şi cu Barroso. După ce l-au fiert la foc mic şi i-au administrat de fapt o aspirină amară, au anunţat susţinerea în unanimitate. Cum se face că 27 de oameni atît de diferiţi au ajuns la concluzii unanime? Noi nu reuşim aşa ceva nici măcar la şedinţele asociaţiei de proprietari, unde mizele sînt mult mai mici. Este simplu: aşa s-au învăţat, aşa e tradiţia. Ce nu am avut loc să vă spun săptămîna trecută cînd am vorbit despre meciul Consiliu – Parlament în desemnarea şefului Comisiei este următorul fapt: pînă în 2003, Consiliul trebuia să voteze în unanimitate persoana desemnată. De fapt, nu se vota niciodată propriu-zis, ci se negocia enorm, cu sabia lui Damocles deasupra capului: oricine dintre cei prezenţi putea bloca găsirea unei soluţii. Ceea ce făcea ca negocierile să decurgă într-un anumit fel. Ce s-a întîmplat în 2003? A intrat în vigoare Tratatul de la Nisa. Care tratat schimbă regula: nu mai este nevoie de unanimitate, şeful Comisiei poate fi desemnat prin majoritate calificată în Consiliu. Iar asta a schimbat logica negocierilor. Acum nu mai trebuie să convingi pe toată lumea, trebuie doar să faci alianţe majoritare şi să-i ameninţi pe refractari că treci la vot şi îi laşi în minoritate. Este exact ceea ce s-a întîmplat la alegerea primului şef al Comisiei de după Nisa: Barroso în 2004. Barroso a fost candidatul lui Tony Blair. Preşedintele francez de atunci, Chirac, nu l-a vrut, în primul rînd pentru că era candidatul britanicilor şi apoi pentru că susţinuse războiul din Irak ca premier al Portugaliei. Dacă regula unanimităţii mai exista, Barroso ar fi dispărut rapid din peisaj, nu îl vor francezii şi basta. Dar regula nu mai exista, Franţa ar fi fost depăşită la voturi. S-au certat ce s-au certat şi Tony i-a spus prieteneşte francezului fudul şi nesuferit: *frère Jacques,* chiar vrei să votăm? Iar Chirac nu a vrut să intre în istorie ca primul şef de stat care se opune deschis desemnării unui comisar-şef. Aşa că nu au mai votat, ci au ieşit de acolo zîmbăreţi, semnînd comunicatul că Barroso este desemnat în unanimitate. Amănunte despre meciul Blair – Barroso au ieşit ulterior pe căi neoficiale.

Cum ziceam: forma legală a creat obişnuinţă, care supravieţuieşte cînd norma legală se schimbă. Şi a supravieţuit şi acum: liderii europeni îl susţin unanim pe Barroso, vom auzi zilele următoare pe surse cine cu cine s-a contrat în spatele acestei unanimităţi.

Dar, staţi puţin, am zis că în 2004 l-au desemnat pe Barroso, în timp ce acum au anunţat că îl sprijină. Care este diferenţa? Este enormă. Tot săptămîna trecută am scris despre cum a ajuns Parlamentul European, prin luptă de gherile instituţională, să fie în poziţia de a putea respinge persoana desemnată de Consiliu. Acum Parlamentul vrea şi mai mult. Pe 7 mai 2009, a votat cu o majoritate largă o rezoluţie cu nume lung şi plicticos. Acolo, Parlamentul pune piciorul în prag: trebuie să fim consultaţi în ce priveşte persoana desemnată (deci nu doar puşi în faţa unui vot formal de acceptare sau respingere). Pentru acest Consiliu care a trecut, rezoluţia cerea Consiliului să se consulte cu grupurile parlamentare înainte de a desemna pe cineva. Grupurile parlamentare nici nu s-a constituit bine după alegerile din iunie şi în orice caz nu au putut fi consultate înainte. Care erau opţiunile Consiliului? Avea două soluţii majore: a) să-l desemneze imediat pe Barroso în mod oficial şi să trimită desemnarea la Parlament, aşa cum el a tot cerut şi a fost susţinut şi de Preşedinţia suedeză a UE şi b) să dea un semnal de susţinere politică doar. Varianta a) ar fi enervat Parlamentul, care a dat semnale aproape explicite că se va mobiliza împotriva lui Barroso, dacă va fi trimis pur şi simplu în faţa sa, pentru un vot formal. Deşi ziarele au titrat mesaje triumfătoare ameţite de unanimitatea oficială, de fapt Barroso a pierdut la acest Consiliu European. Cum era singurul candidat, putea fie să cîştige categoric şi să obţină desemnarea, fie să nu obţină desemnarea. Şi nu a obţinut-o. Liderii europeni şi-au manifestat de fapt doar sprijinul politic, iar concluziile Consiliului vorbesc despre faptul că şefii de guverne „au agreat în unanimitate persoana pe care *intenţionează* să o nominalizeze“. Deci Barroso este o intenţie. De ce nu au trecut direct la nominalizare? Consiliul va vedea dacă există o majoritate parlamentară în favoarea lui Barroso. Dacă există, atunci vor merge mai departe şi îl vor nominaliza formal (tot prin unanimitate, bineînţeles). Dacă nu există… Atunci nu mi-e clar ce se va întîmpla, următorul punct din concluzii spune că „în lumina consultărilor“ cu Parlamentul, Consiliul va lua o decizie în ce priveşte nominalizarea formală. Doar atît. Deci dacă Parlamentul nu îl vrea, fie îl schimbă, fie forţează nota şi îl trimit la un vot formal în Parlament, dar nu cred aşa ceva. Momentul-cheie este pe 9 iulie. Atunci, şefii de grupuri parlamentare din PE se adună şi trag concluziile: avem majoritate pentru Barroso sau nu?

Asta se negociază acum. Deocamdată, pare că Barroso va avea o majoritate. Cert este că avem un nou precedent: Consiliul nu mai desemnează şeful Comisiei înainte de a vedea opinia majoritară în Parlament. Legislativul a pus din nou piciorul în prag. Gherila parlamentară continuă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

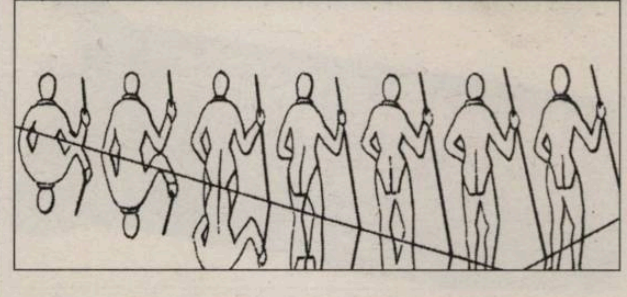

Călător român...

Călătoriile prin ţară, indiferent de zonă, rămîn la fel de uimitoare şi imprevizibile... Începînd cu trenurile, niciodată la fel, şi cu numerotarea şi luarea în stăpînire, anarhică, a locurilor: vor exista mereu un factor de instabilitate şi o tendinţă de a confunda spaţiul public cu cel privat, de a nu accepta nici un fel de repartizări oficiale, pe principiul „totul se negociază“... Aşa, nu ai cum să te plictiseşti, chiar dacă e vorba de o călătorie de şase ore. Ce ţi-ai mai putea dori?

Poate doar o cameră uriaşă, cea mai mare pe care ţi-o poţi imagina în România, dar şi – pe alocuri – în străinătate: la pensiunea Violeta, din Saschiz, arhitectul care a făcut proiectul s-a întrecut pe sine şi şi-a permis să nu ţină cont de limitele spaţiale concrete. A conceput încăperi uriaşe, aerisite, cu holuri lungi şi băi regale, precum în apartamentele de lux ale blocurilor bucureştene nou construite. Cu mobilă sobră, elegantă într-un stil minimalist. Totul impecabil, poate doar prea impecabil pentru contextul rural din jur, în care vacile încă se întorc (singure) de la păscut, găinile îşi cotcodăcesc ouăle şi se mai scoate apă de la fîntînă...

Dar lumea evoluează, şi mediul rural e, cu atît mai mult, sediul contrastelor. Hotelul Ciprian, din zona Turdei, care avea în fiecare baie jacuzzi, nu mai e o excepţie... Nu departe de Saschiz, în Daneş, la complexul Dracul (scris cumva pe lîngă a-ul din Daneş, ca să dea Dracula...), se află o piscină în toată puterea cuvîntului. Printre ingredientele tradiţionale, turiştii eco-agrari circulă, şiroind, în costume de baie...

De altfel, zona Saschiz-Laslea, de pe lîngă Sighişoara, e cît se poate de cosmopolită şi avangardistă: în primul rînd, pe oriunde am trecut, ne-am nimerit pe urmele prinţului Charles, care a cumpărat o casă în zonă. Poveştile legate de vizitele lui pe la meşterii satelor culminează cu întrebarea unui localnic, devenită istorică: „Şi mama dvs. ce mai face? Sănătoasă?“. Alteţa sa nu e singurul reprezentant al naţiei lui în Saschiz: iniţiatorii nebuniei cu gemul de rubarbă (produs tradiţional local) sînt doi englezi de la fundaţia ADEPT... Iar printre producătorii locali, de astă dată de murături picante, un alt fel tradiţional, se numără un francez din Bordeaux, care vorbeşte fermecător românеşte şi-şi cultivă cu mîna lui legumele pentru murături... Ţesătoarea de covoare ne arată poze de la Casele Parlamentului, din Londra, iar dogarul din Laslea ne povesteşte cum nu a fost acasă cînd a venit să-l viziteze prinţul Charles, pentru că era Paşti, frumos afară, şi nu i s-a spus exact ce şi cum. Învăţătorul din Laslea şi-a făcut, pe la 50 de ani, facultatea de psihologie pe e-mail şi are drept animale de casă – printre altele – o siameză şi un pui de rîndunică ce zburătăceşte nebunatic prin tindă.

Totul pare posibil, veţi spune. Pînă acum, într-un fel fericit. Există însă şi reversul: vrem să ajungem din Alba Iulia la Zlatna (la vreo 35 de kilometri de acesta). Doamna din autogară nu ştie nimic concret şi răspunde cu „da“, politicos, dar gol, la orice întrebare. Cînd, în sfîrşit, nimerim un microbuz în direcţia aceea, avem o confirmare, ce-i drept derizorie şi la scară subminimală, a ideii de „baron local“: şoferul, un maimuţoi ascultător de manele, îşi gestionează locurile din maşină. Conform principiului fiecare e stăpîn pe moşia lui şi îşi face propria lege acolo unde poate, el spune pasagerilor că locurile din faţă sînt rezervate. Motivul a ieşit la iveală mai tîrziu: scaunele acelea sînt destinate posibilelor flirturi, dacă se nimeresc...

Dacă îl iei tare, tace şi te lasă să stai unde vrei. Contează însă că un asemenea specimen există şi că anumiţi oameni îl iau în seamă. El nu face decît să întregească imaginea unui spaţiu în care nu te plictiseşti niciodată, cu riscul ca, la un moment dat, să clachezi...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Presa, încotro?

După Nietzsche, *fiecare cuvînt e o prejudecată* (scuze, dar un aforism atît de inteligent se cuvenea atribuit, în pofida efectului pedant). Dacă autorul *Ştiinţei vesele* are dreptate, gîndirea însăşi e o superstiţie, iar ghicirea viitorului – o aventură circulară. Situat ca atare, subiectul meu de azi – moartea presei scrise – nu are semnificaţia unui necrolog, ci mai curînd pe cea, mai puţin solemnă, a ipotezei de lucru. Tema e inspirată de ultimul număr al săptămînalului *Courrier International*. Sub titlul „Presa, încontro?“, publicaţia franceză reuneşte analize focalizate pe mutaţia presei clasice în era IT. Principala schimbare priveşte explozia presei gratuite, în reţea, un serios concurent al presei pe hîrtie, mai ales de cînd ultima s-a tabloidizat, din raţiuni comerciale. Publicitatea a migrat pe web, magnetizată de site-uri, al căror conţinut „scandalos“ generează trafic, şi de numeroasele titluri click-accesibile. În afara unui public de nişă, capabil şi dispus să plătească pentru conţinut informaţional de calitate, ziarele generaliste, concurate digital, vor sucomba lent: reducere a tirajului, redimensionare a standardelor, discrete restructurări interne, soldate cu evacuarea celor mai slabi sau măcar a corespondenţilor din străinătate... Se va întîmpla şi la noi aşa, deşi producţia de pseudo-jurnalişti, licenţiaţi ai pletoricelor facultaţi de profil, creşte direct proporţional cu prostia, trivialitatea şi incompetenţa finalmente victorioase.

Patronii autohtoni se vor adapta la nouă eră mediatică. Probabil că peste cinci ani (hai 10, ca să respectăm ritmul local), chioşcurile vor fi pline cu orice altceva decît cu ziare: săptămînale? Da, ele vor rezista, sub formă de fan-cluburi ambulante. Romane de gară, pline cu floricele, crimuşoare, dormitoare şi intriguţe? Mda, genul alifie are consumatori intratabili. Colecţii de vulgarizare enciclopedică, tip broşurică plus DVD? E loc, dat fiind că mulţi părinţi investesc în cultura generală a odraselor, sperînd că *Minunile Lumii Antice* (şapte episoade) l-ar putea deturna pe micuţ de la obsedantul *World of Warcraft 5*. Timbre fiscale? Puţin probabil, în faţa iminentei plăţi a dărilor online. Timbre, pur şi simplu? Nici atît, de vreme ce mail-ul a învins poşta, într-un brownian norişor de sms-uri...

Personal, nu sînt deloc îngrozit de respectiva prognoză. În fond, presa modernă se reazămă pe tandemul economic public-publicitate. Dacă publicul se autosatisface cu fast-food subcultural, nu mai putem salva nimic din vechea ordine a cotidianului burghez, citit dimineaţa, cu cafea şi corn, sau seara, cu trabuc şi coniac. Iar dacă publicitatea urmează publicul, nu-i putem reproşa nimic, de vreme ce orice business se orientează, pe toate căile, spre „client“. Cînd anticipezi decesul unor monştri sacri – *The New York Times, Le Figaro, Frankfurter Algemeine Zeitung* sau *Corriere della Sera* – ai motive de tristeţe: se îngroapă odată cu ele un secol-două de istorie euro-americană, cu tot cu bătăliile, evoluţiile, dramele şi succesele aferente. În schimb, dispariţia celor mai multe ziare româneşti ar fi o binefacere democratică, o soluţie de asanare a unei mlaştini „civice“ tot mai fetide. Din păcate, se va schimba doar *suportul* minciunilor, al manipularilor şi articolelor după ureche, croite din *cut & paste*. Borhotul mediatic îşi va păstra toxicitatea, pierzînd în schimb *autoritatea* ziarului clasic. Argumentul lui Trahanache, Farfuridi *and Friends* („aşa e domnule, am citit eu la gazetă“) se va dizolva în vacarmul egalitar, anarhist, cacofonic şi obiectiv înjositor al netului, unde blogosfera, blenoragia cerebrală şi blegeala revoltei în eprubetă rimează tot mai redundant. În locul „adevărului“ (deghizat consensual prin ipocrizia capitaliştilor sau a guvernelor), vom recepţiona, pînă la vomă, spasmodicul iureş al părerilor „personale“, care se anihilează reciproc. Dispariţia lentă a ziaristului profesionist e numai unul dintre simptomele decadenţei modelului occidental, prezentată, nefericit, ca triumf al democraţiei.

Carmen GAVRILĂ

Mord parast sau cultul martirilor în Iran

Picturi uriaşe împodobite cu lalele roşii ca sîngele, portrete de tineri cu figuri încremenite sau uşor zîmbitoare, portrete ale imamului Hossein, ucis la Kerbala, şi ale liderului revoluţiei islamice, Ruhollah Khomeini. Sînt martorii tăcuţi ai vieţii care pulsează zi de zi în oraşele iraniene. Iranienii trăiesc contemplînd moartea, contemplîndu-i pe martiri. „Sîntem *mord parast,* ne venerăm morţii; fie că au murit acum 1400 de ani, ca imamul Hossein, fie că sînt rudele noastre căzute în războiul cu Irakul, morţii noştri sînt cu noi în fiecare clipă“ – îmi spune o prietenă iraniană. Cei morţi în războiul cu Irakul sînt *shahid,* adică martiri, la fel ca imamul Hossein, după modelul lui.

Industrie pentru morţi şi vii. În jurul cultului martirilor, în republica islamică s-a dezvoltat o adevărată industrie. Străzile poartă nume de martiri din războiul cu Irakul. Fiecare zid de clădire gol este imediat acoperit de o pictură care să le aducă permanent aminte iranienilor că, pentru ei şi pentru credinţă, au murit taţi, soţi, fraţi. În marele bazar din Teheran se vînd goblenuri şi postere ale imamului Hossein, atît de îndrăgit de iranieni. Nu există magazin ori prăvălie fără un portret al imamului Hossein ori al liderului revoluţiei, Khamenei, fie cu priviri impunătoare, fie cu un zîmbet cald, norişori albi în fundal, flori şi mult verde – culoarea islamului. Femeile îşi recunosc în şoaptă pasiunea pentru acest imam tînăr şi frumos, ucis mişeleşte de califul Yazid: „Nu le putem ierta sunniţilor că ni l-au ucis pe imam, era atît de tînăr, atît de credincios şi de frumos, un bărbat adevărat“ – spune o femeie în *chador* şi scoate de sub faldurile negre un medalion cu portretul imamului. Un bărbat tînăr, cu o coamă bogată neagră, sprîncene arcuite, îmbinate deasupra nasului acvilin, buze fine, ochi pătrunzători, tenul alb ca laptele. În păr are o pană verde, culoarea islamului, şi în mînă – o lance. În parcuri şi în spaţiile verzi, din loc în loc numele lui Hossein e format din rînduri de lalele ori trandafiri roşii.

Sînge de Ashura. Iranienii nu uită sîngele vărsat. De Ashura, pe străzi, în piaţete, se joacă *ta'zieh* – mici piese de teatru în care sînt retrăite bătălia de la Kerbala şi ultimele clipe ale imamului Hossein. Pe clădiri flutură drapele negre de doliu, timp 30 de zile, în luna *moharram,* noaptea la porţi se aprind luminiţe colorate. În public, oamenii plîng sincer, femei care bocesc ca şi cum tocmai le-ar fi murit o rudă, bărbaţi cu lacrimi în colţul ochilor. Cînd actorii ajung la momentul morţii lui Hossein, mulţimea strigă într-un glas „Nu muri, Hossein!“. Patimile lui Hossein sînt trăite cu asemenea intensitate încît nu de puţine ori se întîmplă ca femeile să leşine. Pe străzi se derulează *sine zani,* procesiuni însîngerate, bărbaţi îmbrăcaţi în negru, raşi în cap, care se lovesc pe spate cu bice cu capete de metal care sfîşie şi muşcă din piele. Întreg Iranul se scufundă sub un vaiet de durere. A plînge pentru imam înseamnă a plînge pentru tine însuţi, pentru toate durerile şi necazurile tale, lacrimile le spală pe toate, şi ieşi mai curat din luna *moharram.* La fel se întîmplă la comemorarea liderului revoluţiei islamice, Ruhollah Khomeini, părintele republicii, ayatollah *marja* – sursă de ispiraţie spirituală pentru şiiţii din întreaga lume. „Pentru noi este ca şi cum ar fi murit ieri“ – îmi spune un bătrîn venit din provincie la mormîntul lui Khomeini. Peste mulţimea strînsă în jurul mormîntului zboară stropi de apă din ţîşnitori instalate pe margine, dar căldura rămîne insuportabilă în mulţimea care se mişcă asemenea unui corp uriaş, cu un vaiet care se aude din depărate. Şiiţii merg mereu în pelerinaj la locuri sfinte. Musulmanii sunniţi îi privesc cu dispreţ, spun că sînt nişte idolatri. Fiecare mormînt al unui imam şiit ori al unui sfînt sau al unui derviş sufi este pentru şiiţi loc de pelernaj, unde vin să îşi spună necazurile, convinşi că miracolele sînt posibile, lasă ceva bani şi bucăţi de hîrtie, ca acatistele creştinilor ortodocşi, pe care îşi scriu rugăciunile şi dorinţele.

Pomeni şi parastase. În Iranul şiit, pomenile şi parastasele se fac la acelaşi interval de timp ca la noi, în creştinismul ortodox. În bucătării se simte aceeaşi frenezie a gătitului. Munţi de orez cu sosuri gătite cu migală, îndelung, *kubideh* care sfîrîie prospăt şi fraged în tigăi, fructe confiate sau proaspete, dulciuri, alviţă iraniană cu fistic, migdale în glazură cu seminţe de susan. În faţa prăvăliilor, pe cîte un scaun se pune un vas cu dulciuri sau cu fructe confiate, mai ales curmale moi, pomană pentru trecători. Cei cu stare închiriază separeuri în restaurante sau apartamente de hotel. Se trimit invitaţii scrise cu auriu şi negru, pe hîrtie scumpă. La masă, din loc în loc, Coranul în miniatură. Nimeni nu mănîncă pînă nu se termină *rouzeh,* rugăciunea cîntată a mullahului. Şi, bineînţeles, este pomenit imamul Hossein.

Istoria este acum. În anul 632, odată cu moartea profetului Mohammad, se declanşează o aprigă luptă pentru putere, pe baza interpretărilor religioase căutîndu-se un răspuns la întrebarea: „cine să fie succesorul?“. Încă de la început este un conflict politic, mascat de motivaţii religioase. Grupul de camarazi ai profetului reclamă succesiunea pe baza unui verset din Coran, iar familia profetului, pe baza altui verset, susţine că Mohammad ar fi dorit ca succesiunea să se facă pe linie de sînge. Vărul şi ginerele lui Mohammad, Ali, este înfrînt de Abu Bakr, socrul profetului, care devine calif. Apoi, Ali pierde puterea din nou în faţa califilor Omar şi Osman. 25 de ani mai tîrziu, califul Osman este asasinat, iar Ali devine în sfîrşit calif. Dar nu pentru multă vreme. După cinci ani este asasinat, ceea ce declanşează un conflict deschis între Omayazi sau sunniţi, adică cei care urmează *sunna* – tradiţia lui Mohammad – şi şiiţi, „partizanii lui Ali“. După mortea lui Ali, fiul său Hassan încheie un acord cu omayazii. Dar în anul 680, Hassan moare, iar fiul său Hossein reclamă califatul, ca urmaş de sînge al profetului. Pretextul apare cînd locuitorii din Kufa îi cer să-i elibereze de califul Yazid din Damasc, renumit pentru depravarea lui. Hossein îşi adună o mică armată, dar pînă ajunge la Kerbala, locul bătăliei, pierde sprijinul locuitorilor din Kufa, după ce Yazid le cumpără bunăvoinţa. Hossein şi luptătorii lui se trezesc izolaţi şi înconjuraţi de armata lui Yazid, departe de orice sursă de apă şi mult depăşiţi numeric. Hossein refuză să se predea, să fie dezonorat. Pleacă să caute apă împreună cu camarazii săi şi cade într-o ambuscadă. Este ucis, iar capul îi e tăiat şi dus la curtea lui Yazid. Povestea mi-a fost spusă la timpul prezent de un prieten iranian. Hamed e tînăr, sub 30 de ani, cu căştile de la iPod atîrnate pe piept, îmbrăcat modern, vorbitor de trei limbi străine. Nu mă aşteptam. Mi-a povestit totul ca şi cum s-ar fi întîmplat ieri.

De vorbă cu martirii. „Moartea aici în Iran face parte din viaţă, noi ne iubim morţii, vorbim cu ei, fie că sînt sfinţi sau rude“ – îmi spune Hamed. „Vezi că nimic nu se spune aici fără a pomeni de *shahid,* de martiri; fie că e vorba de imami, fie de iranienii morţi în războiul cu Irakul, rana e încă deschisă.“ Mulţi tineri iranieni s-au născut după revoluţia islamică, pentru ei este un eveniment istoric cu care nu pot relaţiona. Nu la fel este războiul cu Irakul, pentru că nu există familie în Iran care să nu fi pierdut atunci măcar un membru. Rănile sînt vizibile şi azi, republica islamică le poartă de grijă, prin fundaţii religioase, văduvelor şi copiilor ucişi pe frontul cu Irakul şi celor care îşi scuipă şi acum plămînii din cauza gazelor lui Saddam. Urmaşii martirilor au locuri gratuite în universităţi. Toată populaţia masculină a Iranului s-a mobilizat atunci, inclusiv copiii de 11-12 ani. După o instrucţie sumară, plecau la război înarmaţi de multe ori doar cu un mic portret al imamului Hossein şi cu o cheie de lemn, cu care urmau să deschidă porţile raiului. Aceşti tineri şi copii erau cei care se aruncau peste mine, ca să facă drum trupelor şi transportoarelor iraniene. „Nu era sinucidere, era felul lor de a lupta, făceau cale liberă pentru soldaţi, sinuciderea este un mare păcat în islam“ – îmi atrage atenţia Seyyed Abtahi, de la Institutul pentru Dialogul Religiilor. În cimitirele martirilor din oraşele iraniene, pe morminte sînt fotografii care stau mărturie: feţe de adolescenţi, cu obraji rotunzi copilăreşti, fără un fir de păr în barbă, ochi senini. Mame şi surori vin în fiecare zi de joi să pună flori, să le cureţe mormintele, să le ude cu apă de trandafiri. Femeile stau de vorbă cu morţii. Le povestesc ultimele întîmplări din familie ori din cartier, cine cu cine s-a mai căsătorit, ultimele zvonuri... şi plîng. Împart de pomană dulciuri, migdale şi fistic, îţi povestesc, dacă oferi o ureche binevoitoare, ce erou, ce martir a fost copilul lor.

Carmen Gavrilă *este corespondent Radio România Actualităţi în Iran.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

PRO TV transformă în aur tot ce atinge?

Iulian Comănescu, a cărui semnătură ați putut-o întîlni și în această pagină, și-a lansat la Bookfest un foarte interesant volum, intitulat *Cum să devii un nimeni*, cu subtitlul „Mecanismele notorietății, branduri personale și piața media din România“ (apărut la Editura Humanitas). În această carte, Comănescu face, printre altele, o excelentă analiză a celui mai notoriu brand de la televiziunile noastre, Andreea Esca. El trece în revistă toate etapele transformării fostei prezentatoare a televiziunii de opoziție SOTI, de la celebra frază „Bună seara, România, bună seara, București!“, cu care a început în 1995 emisia postului din Pache PROtopopescu, la PROdusul strategiilor americane de marketing pe care le-a pus în aplicare Adrian Sîrbu, la moda „tunsorii Esca“ pe care se străduiau s-o copieze coafezele pentru clientele lor și, în fine, la imaginea de astăzi, „ireproșabilă pînă la enervare“ (după cum scrie autorul cărții). „Andreea Esca este personificarea unui stil de branding personal agresiv, care la rîndul lui personifică un construct de business, postul și grupul media care au consacrat-o“ – observă Iulian Comănescu. Esca este efigia PRO TV – și de aceea s-a pompat cel mai mult în imaginea ei –, dar nu e singura care a beneficiat de mașinăria de vedetizare rapidă marca PRO.

Am mai scris despre *star system*-ul PRO, cea mai eficientă fabrică de vedete de la noi. La prima vedere, trustul media condus de Adrian Sîrbu transformă în aur tot ce atinge – sau, mă rog, în paiete care *par* de aur, numai bune să sclipească de să-ți ia ochii sub lumina reflectoarelor. Apari pe sticlă la PRO TV – ești automat vedetă; apari la alte televiziuni – poți fi vedetă, dar cel mai des ești una de rangul doi, dacă nu chiar doar un individ pe care-l vede lumea la televizor, fără să exerciți vreo fascinație specială asupra publicului. Într-o vreme, mai toate vedetele de televiziune lucrau sau trecuseră la un moment dat pe la PRO TV, de la Divertiși, la Andrei Zaharescu și Andreea Berecleanu, la Florin Călinescu sau la Cristina Țopescu. Chiar și guru-ul ziaristicii românești – Cristian Tudor Popescu – și-a început aventura lui de atoateștiutor încruntat tot la PRO TV.

Interesant e că, atunci cînd au ieșit de sub umbrela trustului lui Adrian Sîrbu, unele personaje și-au pierdut destul de repede aura pe care-o aveau sub culorile PRO. Cele mai evidente cazuri sînt Florin Călinescu, Vacanța Mare și Teo Trandafir. Ca personaj de televiziune (nu discutăm despre actorul de teatru), Călinescu nu mai contează nici cît o ceapă degerată, în afara PRO TV. La fel și cei de la Vacanța Mare. Cu Teo însă, lucrurile se schimbă. Înainte să vină la postul din Pache Protopopescu, ea avea deja un public care o aprecia, iar acest public rezona cu inteligența ei. Fanii lui Teo nu erau din aceeași categorie cu fanii lui Măruță, cel care a înlocuit-o. Odată ce a ajuns la PRO TV, traiectoria brandului ei a avut, într-o primă perioadă, o creștere spectaculoasă, dată de brandul postului. Apoi, cînd i-au fost îngrămădiți în emisiune tot felul de maneliști și de Mame Omida, față de care inteligenta Teo trebuia să-și declare dragostea, lucrurile au început s-o ia la vale. Vechiul ei public nu o mai recunoștea, iar cel nou, cel care ar fi putut fi cîștigat cu maneliști, simțea că Teo aparține de fapt unei alte lumi. Cu Măruță nu s-a întîmplat așa: el era aproape un nimeni cînd a venit la Sîrbu, nu avea o personalitate formată, așa că a putut fi modelat mai ușor – și de aici succesul pe care-l are acum. Cînd a plecat de la PRO, steaua lui Teo era deja apusă. Ea a fost un experiment eșuat de branding al PRO-ului: ca în cazul reacțiilor alchimice, ceea ce a rezultat a fost nu aur, ci o materie destul de urît mirositoare.

În fine, cu bunele și cu relele lui, *star system*-ul PRO aproape că mă face să fiu nostalgic astăzi, cînd cel care alimentează celelalte televiziuni cu vedete a ajuns să fie OTV.

Ioana AVĂDANI

Legea și tocmeala

Unde-i lege, nu-i tocmeală – spune un vechi proverb. Vechi, de bună seamă, căci starea actuală a lucrurilor în România ne îndeamnă să credem că legea a ajuns mai degrabă o indicație regizorală, care suferă – ba nu, invită la – interpretări personale.

Epopeea proiectelor de coduri juridice din ultimul timp a adus la vedere un element care s-a bucurat pînă acum de o oarecare discreție, din partea participanților, și de un val gros de ignorare (și, cu tot respectul, ignoranță), din partea publicului: tocmeala pe lege. Ceea ce ar fi trebuit să fie un proces de consultare – publică, politică, la nivel de experți – urmat de o negociere flexibilă, în interesul public, a debutat cu un pumn în masă: „asta e pohta (juridică) ce-am pohtit!“. Așa că, popor, fii drăguț și vezi-ți de treabă, că oricum nu are cum să-ți pese (de ce ți-ar păsa taman acum?) și doar nu crezi că te pricepi.

În mod paradoxal, ceea ce a permis demontarea (fie și parțială, fie și insuficientă) a acestui demers a fost calitatea, uneori chestionabilă, a textului, destrămăturile din țesătura juridică și – pe alocuri, logică – a Codurilor Civil și Penal. Acolo unde factorul decizional s-a arătat neconvins de utilitatea unei consultări publice sincere (la care, de altfel, îl obligă legea, o lege adoptată într-un moment de mai mare luminare democratică), a funcționat puterea exemplului: iată ce gogoriță se află în texul pe care vă pregătiți să-l validați, mai sînt și altele, hai să vorbim, poate le dregem/dregeți.

Din discuțiile (lungi, multe și unele chiar de bună credință) la care am participat, pe marginea articolelor care tratează libertatea de expresie, trei sînt concluziile care mi-au rămas. Prima și cea mai tristă este că, pentru autorii Codurilor (acționînd și ei în limitele tezelor și mandatelor politice), libertatea de exprimare nu este una dintre valorile fundamentale ale societății. Deși stipulat în Constituție, dreptul la liberă exprimare nu era cuprins în textele Codurilor. Ceea ce ne-ar fi lăsat pe noi, pe toți, fără instrumentul legal intern care să ne apere în cazul în care dorința noastră de a ne exprima liber ar fi fost îngrădită. Chiar dacă nu are o aplicare practică ușor de imaginat, propoziția „orice persoană are dreptul la liberă exprimare“ este fundamentală unei democrații – și ea lipsea din forma inițială a Codurilor.

Mai mult, documentele europene în materie (Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene care derivă din aplicarea Convenției) fac libertatea de exprimare dreptul prevalent, care poate fi limitat în anumite condiții, pentru protejarea unor alte valori, în anumite condiții și cu teste de interes public. Întreaga arhitectură a Codurilor noastre era însă construită pe protejarea altor valori: viață privată, demnitate umană, onoare și (vai nouă!) reputație. Cu alte cuvinte, dacă CEDO consideră că te poți exprima liber pînă acolo unde începi să atingi drepturile altora (și dincolo de acea limită, dacă o cere interesul public), în concepția românească te poți exprima liber doar după ce toate celelalte drepturi au fost protejate. Ar fi ușor să-i blamăm pe autorii textelor de Coduri (ca persoane) pentru această punere inversă de accent. Din păcate, construcția lor reflectă o stare de fapt la nivelul societății românești, pentru care libertatea de exprimare nu este o valoare care se cere protejată social și juridic. Ceea ce este paradoxal – și oarecum trist – în cazul unui popor care de-abia și-a regăsit dreptul de a vorbi și de a gîndi fără opreliști, control și pedepse (căci, la scara istoriei, 20 de ani sînt puțini, foarte puțini...)

O a doua constatare este că, în materie de liberă exprimare, partea cea mai „gravă“ rămîne, în opinia autorilor Codurilor – și a parlamentarilor care le-au dezbătut și amendat – vorbirea. Limba engleză, în înțelepciunea ei, face distincția între *„freedom of expression“* și *„freedom of speech“*, lăsînd exprimării și alte forme. Arta (chiar și – sau mai ales – cea *underground*), muzica, moda, atitudinea, stilul de viață – toate acestea sînt modalități ale „exprimării de sine“ acoperite cum se cade de legislația europeană. În Codurile noastre, accentul (cu precădere cel represiv) se pune pe exprimarea verbală (cu formele sale „transcrise“ – textul scris sau imaginea). Aș zice că, la nivel pragmatic, este mai bine așa, că nu s-au apucat legiuitorii să ne spună ce și cum să facem în acest domeniu. Dar, la nivel teoretic, nu pot să nu remarc această concentrare pe cuvînt – și vom vedea mai departe de ce.

O a treia și ultimă constatare este că, deși Codurile juridice vin să reglementeze relațiile dintre persoane, „indivizi“, fiind direct și general aplicabile tuturor cetățenilor, articolele referitoare la libertatea de exprimare (sau la limitarea ei) vizau cu precădere actul de presă. Nu ca atare și nu direct, dar în dezbaterea anumitor soluții, în discuțiile din comisiile speciale, exemplele invocate erau, mereu, legate de ziariști. Acest automatism manifestat în timpul dezbaterilor ne-a lăsat să credem că, și la momentul scrierii lor, Codurile au avut ca țintă jurnalistul și împiedicarea lui de a face una sau alta dintre faptele incriminate.

Drept este că aplicările textului de (viitoare) lege la situații din presă au ajutat la vizibilitatea demersului de contestare a formei inițiale a Codurilor. Că poporul telespectator mai degrabă vibrează la ideea că nu va mai putea vedea *Mondenii* decît la amenințarea cu o presă incapabilă de investigații serioase. Tot drept este că aceste exerciții de simulare a aplicării legii au dus și la capacitarea presei în a relata discuțiile pe Coduri, căci o amenințare directă de aceste dimensiuni este cu mult mai stimulativă decît confruntarea de argumente teoretice și încrucișarea de cazuri în jurisprudența CEDO.

Că nimeni nu-i iubește pe jurnaliști a devenit oarecum de domeniul evidenței. Cum la fel de evident a devenit și că există din ce în ce mai puține motive vizibile pentru a-i iubi (căci diluarea și degradarea calității jurnalismului din România sînt greu de combătut zilele acestea). Cu toate acestea, libertatea presei este – sau ar trebui să fie – dincolo de „accidentele de parcurs“ ale breslei și industriei. Această înmuiere a unui principiu fundamental în democrație, această relativizare a argumentelor în funcție de persoane și de cazuri concrete este ceea ce m-a pus, mai mult ca de obicei, pe gînduri. Căci eu cred că legea (mai bună, mai proastă) este singura referință stabilă într-un stat democratic. Că legile bune sînt cele care se aplică în mod egal și cu rezultate predictibile și „drepte“ tuturor. Mai ales celor care nu ne plac.

PUBLICITATE

Ce limbă vorbim şi ce matematică învăţăm

– interviu cu Wiggo KILBORN, pedagog şi profesor de matematică, Suedia –

Wiggo Kilborn are 70 de ani şi este lector la Universitatea din Göteborg. A predat matematică şi a condus cursuri de training pentru profesorii de matematică din numeroase ţări ale lumii, din Islanda pînă în Mozambic, este autor şi coautor al unui număr important de manuale de matematică şi lucrări pedagogice. Practic, şi-a petrecut toată viaţa încercînd să găsească răspunsul la întrebarea: care este cea mai bună metodă de a-i învăţa matematică pe copiii noştri, începînd din clasa I?

În cîte ţări din afara Suediei aţi predat matematica, pentru elevi şi profesori, şi vreme de cîţi ani?

Lăsaţi-mă să număr: la început am fost invitat în Islanda, în 1971, şi am rămas cîteva luni. A urmat Portugalia, între 1981-1985, unde predam vreme de două luni pe an, în Lisabona. Între timp mă duceam anual în Mozambic, începînd din 1980, atît pentru training-ul profesorilor, cît şi pentru predare – am fost implicat în patru proiecte diferite în şcoli din această ţară şi am continuat să mă duc acolo vreme de 19 ani. Este o ţară africană unde se vorbeşte portugheza, limbă cu care mă familiarizasem în timpul petrecut în Portugalia. A urmat Guineea-Bissau, alt stat african de limbă portugheză, unde am petrecut aproape două luni pe an, vreme de patru ani. După care a trebuit să vin acasă fiindcă în Guineea-Bissau a avut loc o schimbare violentă de regim. Vreme de cinci ani, am lucrat în Zimbabwe, dar aici funcţia mea de trainer pentru profesorii şi învăţătorii de acolo a fost întreruptă, de asemenea, de un război civil. Vreme de şase ani, am fost implicat în proiecte similare privind predarea matematicii în şcoli în Africa de Sud, unde petreceam cam două luni pe an. Au urmat doi ani în Tanzania, apoi o perioadă în Namibia. Am fost în Salvador de două ori şi am fost implicat în proiecte privind predarea matematicii şi testarea elevilor în cadrul Departamentului Educaţiei. Acolo mi s-a propus să rămîn şi să lucrez la acest departament, dar aveam familia aici, în Suedia, aşa că a trebuit să mă întorc.

Cum aţi ajuns ca pedagog şi profesor de matematică în atîtea ţări? Au fost programe de schimb cultural ale Guvernului suedez sau aţi lucrat prin organizaţii internaţionale?

Depinde de la caz la caz. De exemplu, în Islanda, prima ţară în care am ajuns, am fost implicat într-un program UNICEF. Islanda trecea printr-un proces de reformă a învăţămîntului şi implicit îşi schimbau curricula de matematică, aşa că am fost invitat să ofer asistenţă în domeniu. Lucrasem la schimbarea curriculei de matematică în şcolile elementare din Suedia, deci aveam experienţă. În Portugalia am ajuns printr-un schimb între Guvernul suedez şi cel portughez, pentru că şi în această ţară, în urma transformărilor de după regimul Salazar, se schimbau manualele şi metodele de predare a matematicii. Eu am oferit expertiză în privinţa schimbării manualelor la clasele VII-IX. Ei aveau probleme foarte mari fiindcă după reforma învăţămîntului, majoritatea elevilor obţinuseră sub media acceptabilă la testele naţionale de matematică. Greşeala fusese următoarea: pur şi simplu, la introducerea noilor manuale, se traduseseră *mot-à-mot* manuale din Franţa, care avea un alt sistem de învăţămînt.

Ce complicat e să numărăm...

Acum lucraţi la o carte care, pornind de la experienţa dvs. de profesor şi trainer în diferite ţări, îşi propune să arate cum influenţează limba pe care o vorbim felul în care înţelegem matematica, începînd din clasele primare. Ce puteţi spune despre aceast fenomen?

Mulţi oameni cred că matematica este aceeaşi în toată lumea. E adevărat dacă ne referim la cea de nivel universitar, dar dacă vorbim de matematica predată în şcoală, în special din clasele I-VIII, diferenţele sînt foarte mari. Sînt două tipuri de diferenţe. Unul dintre ele e legat de limba noastră maternă în sine, pentru că numerele, numeralele sînt construite în moduri diferite, de la limbă la limbă. Cea de-a doua categorie de diferenţe ţine de cultura în care am crescut. Aceste diferenţe sînt uneori atît de mari, încît copiii care se mută dintr-o ţară în alta sau li se predă în altă limbă decît cea maternă ajung într-o stare de confuzie şi nu mai ştiu ce să înţeleagă. Un exemplu: cînd am lucrat în Mozambic, limba de predare în şcoli era portugheza, dar aproape nici un copil dintre cei cu care am vorbit nu vorbea portugheza acasă, ci dialecte bantu. În portugheză, dacă ajungem la numerele 11, 12, 13 şi aşa mai departe – *onze, doze, treze, catorze* – e greu să le înţelegi dacă nu e limba ta maternă, fiindcă sînt prescurtări. În italiană la fel – *undici, dodici, tredici* etc. – sînt prescurtări de la unu+zece, doi+zece. Tot în portugheză, cînd ajungi la 16, se inversează numerotarea, avem de-a face cu prescurtări de la zece+şase, zece+şapte *(dezasseis, dezassete)* etc. Dacă limba ta maternă e portugheza, eşti obişnuit cu aceste numere de cînd înveţi să vorbeşti. Dar sînt limbi cu alte sisteme de numerotare. În majoritatea dialectelor *bantu,* ei numără astfel: 1, 2, 3, 4, 5, apoi 5+1, 5+2 şi aşa mai departe, pînă la 10. Iar 26, de exemplu, va arăta astfel: 2 zeci+5+1. Sînt limbi în care nu există nici o ordine anume, din punct de vedere al compunerii numeralelor, pînă la 20. De exemplu, în limba arabă (şi avem mulţi imigranţi în Suedia a căror limbă maternă este araba), numărul 20 se numeşte *ishroon* şi nu spune nimic despre cum este compus, apare pentru prima dată în sistemul numeralelor şi nu este format din numerale anterioare. Ca imigrant, dacă treci brusc la un alt tip de a număra, devii foarte confuz, inclusiv în cazul operaţiilor aritmetice de bază. Se vede mai ales în situaţia copiilor de vîrstă şcolară. De aceea scriu această carte, pentru a le arăta profesorilor, învăţătorilor şi părinţilor unde sînt diferenţele.

Diferenţele culturale nu sînt uşor de trecut

Ideea dvs. despre felul în care obişnuinţele noastre lingvistice influenţează învăţarea matematicii este acceptată de sistemul de învăţămînt din Suedia sau e doar începutul?

În Suedia trăiesc foarte mulţi imigranţi, cei mai mulţi veniţi în ultimul deceniu. Există şcoli în Stockholm sau la periferia Göteborg-ului unde poţi întîlni pînă la 90% clase de imigranţi. Şi avem nevoie tot mai mult de o pregătire specială a profesorilor, care să înţeleagă ce se întîmplă cînd copiii obţin rezultate slabe la testele de matematică. Acum 13 ani am lucrat într-o şcoală din nordul Suediei, cu o mulţime de elevi din familii de imigranţi, şi am înregistrat pe casete foarte multe ore cu ei, întrebîndu-i despre numărare şi cum se fac operaţiile aritmetice de bază în ţările lor. Am descoperit astfel că, de exemplu, în clasa a VI-a erau 53 de copii şi aveau 16 feluri diferite în care făceau o operaţie elementară precum scăderea, pentru că astfel fuseseră pregătiţi de sistemul de învăţămînt primar din ţările lor.

E o încercare grea pentru un profesor să lucreze într-o astfel de clasă, bănuiesc.

Întrebarea este: ce ar trebui să faci, ca profesor, dacă întîlneşti un copil care are o metodă diferită de a face o scădere simplă şi s-a obişnuit cu ea? De aici rezultă un potenţial conflict, între metoda profesorului şi cea cu care s-a obişnuit copilul. În Suedia am fost obişnuiţi cu o anumită retorică în privinţa imigraţiei, în sensul că este bine ca într-o clasă să fie reprezentate cît mai multe culturi pentru că diferenţa îmbogăţeşte. Într-un anumit sens e adevărat, dar în privinţa altor obiecte de studiu, nu a matematicii. Şi pentru că ne e teamă să spunem că imigraţia poate avea şi consecinţe nedorite, nu am făcut aproape nimic cînd am întîlnit aspecte mai puţin plăcute, cum ar fi cel menţionat. Cred că acest lucru s-a întîmplat şi în cazul altor ţări europene.

Dar trebuie să recunoaştem că există dificultăţi, pentru ca învăţătorii şi profesorii să devină conştienţi de ele. Cînd am fost în Mozambic, am asistat la peste 80 de ore de predare a matematicii şi am încercat să înţeleg ce făceau copiii în clasă, ce vorbeau, cum se purtau elevii şi profesorii, unii faţă de alţii, şi cum priveau ei predarea matematicii etc. Şi am adus experienţa de acolo aici, în Suedia, pentru ca profesorii suedezi, care au de-a face cu copii de imigranţi, să înţeleagă cum pot aborda problemele care apar. În Mozambic, copiii vorbeau acasă o limbă şi la şcoală li se preda în portugheză – inclusiv matematică –, în ideea că astfel se vor obişnui cu limba şi, după ciclul primar, vor învăţa natural în această limbă. Dar nu e adevărat, e ca şi cum ai vorbi cu propriii copii sau ai face declaraţii de dragoste într-o a doua limbă. Şi cu felul în care numărăm se întîmplă la fel.

Estul European şi sistemul sovietic de învăţămînt

Ca elev în România – şi cunosc mulţi alţi români în aceeaşi situaţie –, deşi matematica era o parte importantă a programei de învăţămînt, am considerat-o aproape din primul moment neatrăgătoare. Este oare din cauza felului în care este predată, începînd în clasa I?

Acum cîţiva ani am asistat la o serie de ore de matematică în Serbia şi am vorbit şi cu colegi din Rusia, Polonia, Ungaria etc. Cred că în Estul Europei sistemul de învăţămînt a fost foarte mult influenţat de cel sovietic, care priveşte matematica ca pe ceva foarte abstract şi formal. E ciudat să le insufli copiilor acest sentiment, fiindcă matematicienii ar spune că matematica este un joc, unul cu reguli multiple, desigur, dar foarte atrăgător, care te „prinde". Aşa se face că în aceste ţări, unde sistemul sovietic de învăţămînt a lăsat sechele (dar nu numai în ele), deşi există o mulţime de matematicieni valoroşi, majoritatea populaţiei nu priveşte cu plăcere matematica. Aş spune că acest conflict între matematica pură şi cea „de zi cu zi" are rădăcini mai vechi în Europa, începînd din secolul al XVII-lea, odată cu „algebrizarea" ei, cînd matematica a ajuns să se confunde cu algebra şi să fie predată astfel. Sigur că, în acelaşi timp, a fost o perioadă minunată în privinţa descoperirilor matematice fără precedent, dar aceasta a devenit tot mai abstractă pentru oamenii obişnuiţi. Vechii greci se raportau în alt fel la matematică, era considerată o parte a armoniei şi înţelegerii universului, nu o abstracţiune. Acest lucru am încercat să-l reliefez în cărţile mele privind metodele de predare a matematicii.

Dar există diferenţe semnificative între Est şi Vest, în felul în care se predă matematica?

Aici, în Suedia, intenţia este să ai grijă de fiecare copil şi nici un elev să nu rămînă în urmă. În alte ţări – dar şi la noi cu ani în urmă, în copilăria mea – profesorii erau preocupaţi cam de 80% dintre elevi, iar cei consideraţi codaşi erau lăsaţi în urmă, pentru că aceştia oricum ar fi repetat anul. Din păcate, şi sistemul nostru are un dezavantaj, în sensul că ideea aceasta, „nici un copil în urmă", ne face să predăm matematica atît de încet, într-un ritm atît de lent, încît elevii ajung să înveţe lucruri simple cînd e foarte tîrziu. Mai sînt şi profesorii care spun „să nu mai insistăm atît de mult în programa şcolară pe operaţiile de bază, fiindcă, oricum, mai tîrziu copiii vor folosi calculatorul". Dar dacă nu ştiu operaţiile aritmetice elementare, nu vor şti să folosească nici calculatorul. Soluţia nu constă în predarea cu încetinitorul a unor noţiuni, ci în a îmbunătăţi metodele de predare a matematicii.

În ultima vreme, a început o discuţie controversată şi aprinsă în comunitatea ştiinţifică, despre posibile diferenţe ale coeficientului mediu de inteligenţă între diferite grupuri etnice şi rasiale. După experienţa dvs. de predare a matematicii în atîtea ţări, aţi observat astfel de diferenţe?

Nu. Totul depinde foarte mult de cultura în care ne-am născut. Dezvoltăm anumite abilităţi, în funcţie de necesităţile culturii noastre, aşa cum se întîmplă şi din punct de vedere lingvistic – de ce în anumite limbi există cuvinte care denumesc realităţi ce nu sînt familiare vorbitorilor dintr-o altă societate. Dezvoltăm acele cunoştinţe matematice care se potrivesc culturii noastre şi necesităţilor noastre zilnice. Într-o zonă sub-dezvoltată a lumii nu ai nevoie să foloseşti noţiuni de ordinul miliardelor, fiindcă nu deţii atît de mult. Dacă însă lucrezi în industria IT într-o ţară dezvoltată, ai de-a face cu astfel de cifre imense şi înveţi să le foloseşti; se pot da multe exemple de acest tip. Iar în funcţie de aceste exigenţe sociale, dezvoltăm şi expresiile matematice, numerele şi algoritmii de care avem nevoie.

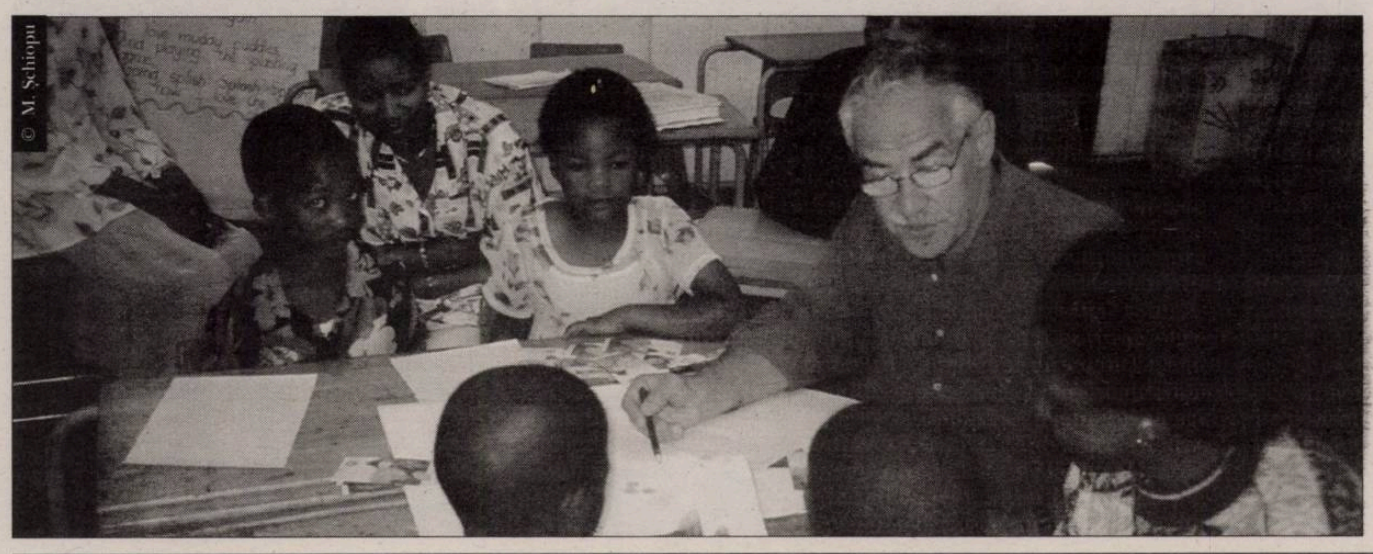

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Adina POPESCU

São Mamede de Infesta

– viața într-o „parohie“ portugheză –

Oraşele mari înseamnă, de cele mai multe ori pentru locuitorii lor, un singur cartier, o stradă, împrejurimi, vecinătate. Cunosc bucureşteni care nu au fost niciodată în Rahova sau habar nu au cum ar putea să ajungă în Piaţa Sudului. Astfel, oraşul devine spaţiul din imediata apropiere a casei noastre şi nu se întinde pe o distanţă mai mare de o jumătate de kilometru. Avem drept repere Mega Image-ul din intersecţie sau restaurantul Odobeşti care nu mai există de aproape 10 ani, străbatem zilnic acelaşi trotuar, mergem seară de seară la aceeaşi terasă unde vedem mereu aceleaşi feţe. Toate aceste detalii urbane dau naştere unor tabieturi şi dependenţe care fac parte dintr-o rutină ce ne creează senzaţia că aparţinem unui loc. După o vreme, ne va fi greu să ne mutăm chiar şi pe o altă stradă sau într-un alt cartier.

Am regăsit aceeaşi senzaţie, de data aceasta neaşteptată şi surprinzătoare, în locuri departe de casă. Cele mai vii şi mai dragi amintiri nu sînt legate de obiective turistice bifate pe o hartă, ci de camere de hotel, cuvintele într-o limbă necunoscută care ajung la tine, dimineaţa, intră pe fereastră odată cu briza sau cu mirosul de ploaie, de Irish Pub-ul unui tînăr senegalez de vizavi, *a clean, well lighted place* pentru un *last drink* înainte de culcare, de sporovăiala vînzătorilor de fructe, chiar şi de o banală parcare pe al cărei asfalt îşi dau întîlnire doi pescăruşi. Acestea sînt lucrurile mărunte care te fac să te simţi de *acolo*.

„Oraşul“ de pe coastă

Am crezut la început că am nimerit într-un cartier care leagă Porto de Matosinhos, două municipalităţi distincte. Am aflat, după aceea, de pe Wikipedia, că este vorba despre un „oraş“ portughez, deşi un termen mai potrivit ar fi cel de parohie, care aparţine de *concehlo* (municipiul) Matosinhos, la o jumătate de oră de mers pe jos de Porto. Însă atmosfera e într-adevăr una „de cartier“. Un cartier cu 23.000 de locuitori. Aceştia consideră că trăiesc „undeva, la ţară“ şi, dacă ţii morţiş, poţi descoperi vagi asemănări cu, de pildă, comuna sau „oraşul“ Voluntari. Strada Amial, „uliţa“ principală, trece la un moment dat peste un pod unde bate un vînt cu iz sărat de ocean, iar jos poţi vedea linii de cale ferată şi o bucată de cîmp necultivat, de fapt, un maidan cu iarbă înaltă şi cîteva parcele împrejmuite; pe una dintre ele, în fiecare dimineaţă, paşte nepăsător un cal. Dincolo de pod, este centrul comercial al „oraşului“ care e alcătuit dintr-o clădire nouă a municipalităţii, un restaurant Pizza Hut, două supermarketuri, cîteva magazine de încălţăminte şi o piaţă „municipală“ pe care, în ciuda indicatoarelor cu săgeţi, n-am reuşit să o identificăm.

Strada Amial este lungă şi dreaptă, mărginită de case cu cel mult un nivel, unele dintre ele tradiţionale, acoperite cu mozaic sau cu plăci de faianţă colorate, altele cu prăvălii la parter. Doar două clădiri ies în evidenţă: într-una dintre ele, albă şi impunătoare, în mijlocul unei grădini luxuriante, se întîlnesc Martorii lui Iehova, cealaltă este un vechi hotel în paragină, cu ziduri crăpate şi năpădite de plante agăţătoare, care te duce cu gîndul la oraşele coloniale din America de Sud.

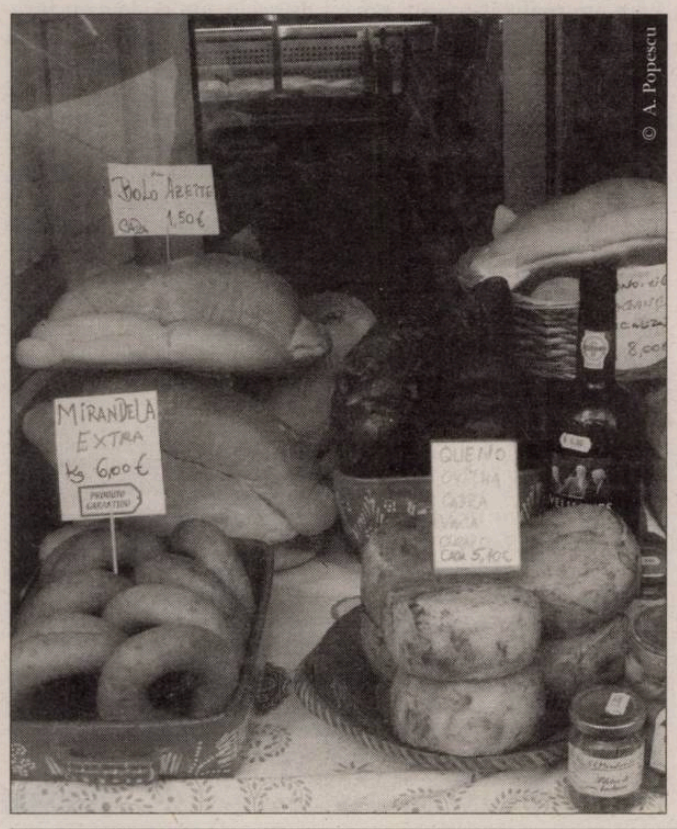

© A. Popescu

Ne-am închipuit că denumirea „oraşului“, São Mamede de Infesta, are legătură cu vreo sărbătoare religioasă, însă originea ei este cu totul alta. În vechea portugheză, termenul de *enfesta* desemna un loc înalt, pe o coastă. Ne-a luat cîteva zile ca să reţinem şi să pronunţăm corect numele, pentru a reuşi să-i ghidăm pe taximetriştii care ne duceau „acasă“ din peregrinările noastre prin Porto. Însă toţi acei domni respectabili, între 50 şi 65 de ani, care conduceau Mercedesuri cu banchete îmbrăcate în piele, pentru un tarif de 14 cenţi pe kilometru, în timp ce ascultau transmisii sportive la radio („F.C.Porto e din nou campioană“, „Portugalia se pregăteşte pentru meciul cu Albania, din grupe“, „Un meci extraordinar de handbal aici, la Lisabona!“, „Românul Mutu a declarat...“) se încăpăţînau să nu priceapă, aşa că ne îngînau surprinşi, cu un accent total diferit de-al nostru: „São Mamede de Infesta?!“. Abia după aceea dădeau aprobator din cap şi porneau „ceasul“, demarînd cu prudenţă pe străduţele înclinate şi înguste despre care îţi închipuiai că doar Smart-urile le-ar putea străbate.

Dimineţile străzii Amial

Pe o distanţă de o sută de metri, de la pensiune şi pînă la prima intersecţie, găseşti cam tot ce-ţi imaginezi că ar trebui să existe într-un cartier. Prima pe stînga e o brutărie, de pe la ora 8 aroma chiflelor calde se amestecă cu cea de cafea proaspăt prăjită, căci în a doua încăpere, cea din spate, poţi să-ţi iei şi un mic dejun frugal: un espresso, pe model italian, cît un degetar şi o brioşă „şantieristă“, pe model românesc, cu salam. Chiar vizavi de brutărie este o mică *barberia:* tuns, bărbierit, frezat în văzul comunităţii, căci cele două scaune sînt postate chiar în faţa geamului. De acolo, din sfert în sfert de oră, ies „oameni ai muncii“, cu un aer proaspăt şi fericit, fredonînd cîte un cîntecel fără cuvinte. Puţin mai sus, pe dreapta, e măcelăria unde viţelul de lapte cu patru euro şi ceva kilogramul e atîrnat în vitrină, iar carnea se transformă în cotlete, sub ochii tăi. Apoi, dai peste aprozar, cu o copertină deasupra lădiţelor stivuite pe trotuar, cu fructe şi legume ce-şi păstrează prospeţimea la umbră, căci la ora 9, lumina albă, năucitoare – care pare să vină de peste tot – a soarelui din Sud deja se reflectă puternic în plăcile de faianţă albastre de pe zidurile caselor, grăbind paşii localnicilor care au ieşit la cumpărături. Un domn cu o pălărie albă se opreşte în dreptul lădiţelor şi întinde mîna, strigîndu-i vînzătorului, în loc de salut: „Pot să iau o căpşună?“. Pe la ora 11, la pescăria de pe colţ deja nu mai e nici un peşte, s-a vîndut tot, inclusiv acel cod sărat „tradiţional“ – *bacalhau* şi care seamănă cu nişte prea puţin îmbietoare fîşii de piele albă, tăbăcită. Alături, este magazinul chinezesc cu „de toate“, în general mărunţişuri. Un tînăr chinez se plictiseşte, afacerea lui nu are un mare succes aici, deşi preţurile pe care le practică sînt mici. Citeşte un ziar portughez şi ridică plin de speranţă privirea, atunci cînd clopoţelul de la intrare anunţă, cu un clinchet plăcut, prezenţa unui potenţial cumpărător care cercetează preţ de cîteva minute unghierele şi şlapii, apoi iese dezamăgit. Tot pe la 11, în vitrina de la *Casa das bifanas,* într-un ceaun începe să fiarbă ceva misterios şi ispititor.

In São Mamede de Infesta par să locuiască numai bătrîni care forfotesc de colo-colo. Ele sînt nişte bunicuţe fragile, negricioase, cu părul prins în coc, cu un mers nesigur şi crăcănat. Traversează strada cu paşi mărunţi, fluturînd sacoşele. Ridurile şi expresiile îţi povestesc cîte ceva despre o viaţă nu tocmai uşoară, despre posibile regrete după fostul regim, cel dictatorial în care invariabil o duceau mai bine, pentru că pur şi simplu erau mult mai tinere, dar şi despre o mulţumire sufletească pe care rareori o vezi la noi pe chipul unui bătrîn. Ei sînt ceva mai înalţi, au feţe de foşti slujbaşi la Stat sau de paznici de noapte în vreun depou de tramvaie, iar mersul lor energic urmează un drum dinainte ştiut care se opreşte de regulă în faţa vreunui birt, măcar pentru o ţigară. Tinerii nu îndrăznesc să-şi facă apariţia sau muncesc undeva într-un alt „oraş“, într-o altă „parohie“.

Dimineaţa se încheie cu îmbulzeala de la *Casa das bifanas,* un local cît sufrageria unui apartament socialist, unde fiertura din geam îşi va dezvălui în sfîrşit secretele. La cele cinci mese stau claie peste grămadă muncitori între două vîrste, apăruţi de niciunde, îşi tăvălesc cartofii prăjiţi prin sosul de carne, unii mănîncă în picioare la tejghea sandvişuri unsuroase, vorbesc tare, cu gura plină, spunîndu-şi unii altora poveştile lor portugheze.

Mătuşa Julia şi jucătorii de cărţi

Un portughez de condiţie medie îşi permite să mănînce „în oraş“ de trei-patru ori pe săptămînă. „În oraş“ reprezintă, de fapt, birturile din cartier, căci în Porto, de pildă, în zona turistică, poţi plăti pentru un fel de mîncare mai

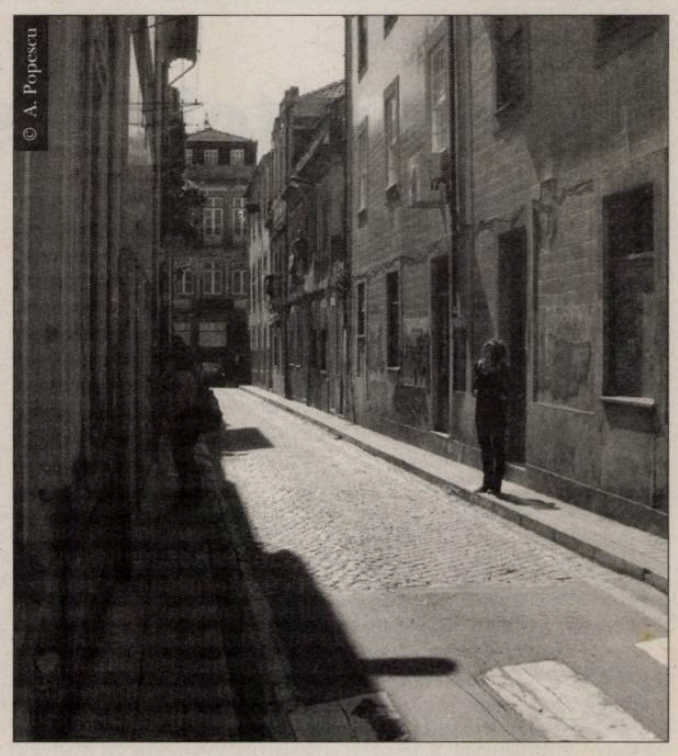
© A. Popescu

pretenţios sau exotic chiar şi 20 de euro.

Seara, în São Mamede de Infesta, familiile se strîng în jurul mesei, la *Portuguesa de Amial*. Restaurantul este o combinaţie de local familial cu fast food, căci zîmbetele angajaţilor şi uniformele lor au ceva din „şcoala“ McDonald's. Servirea e mai mult decît promptă, de parcă ar aştepta să-ţi umpli burta cît mai repede şi să pleci, pentru ca locul tău să fie ocupat de altul. Dacă vrei sare şi piper, trebuie să insişti, căci nu sînt pe masă şi nu vei fi privit ironic doar dacă ceri *piri-piri*, un sos pe bază de ardei iute *made in China*.

La *Portugeusa de Amial,* am văzut o familie de condiţie modestă, cu trei copii, înfruptîndu-se dintr-un pui fript de 9 euro şi ingurgitînd cantităţi uriaşe de cartofi prăjiţi, trei muncitori sfrijiţi, genul „drumuri şi poduri“ împărţind frăţeşte o sticlă de whisky şi un început de idilă, la o sticlă de *vinho* verde, între o femeie trecută de 40 şi un bărbat ceva mai tînăr, masiv, cu cîteva rînduri de bronz jupuit pe braţe, care te provoca să ţi-l imaginezi lucrînd undeva, pe un vapor. Sorbeau din pahare cu înghiţituri mici, tăceau şi se priveau, de parcă masa lor ar fi fost o insulă în mijlocul unei mări zgomotoase şi agitate.

Pomba Douro este, în schimb, un local familial în adevăratul sens al cuvîntului. O bombă. Primul salon seamănă cu acele cofetării de pe la începutul anilor '90 unde se serveau şi băuturi alcoolice. Aici stau, de obicei, de dimineaţa pînă seara (cu excepţia siestei), cei de-ai casei, „la una mică“. Sînt răsfiraţi în grupuri mici, pe la mese, se uită la cele două televizoare, la meciurile de pe Eurosport, tinerii îşi butonează laptop-urile, Internetul e inclus în preţ.

Am nimerit pe terasa din spatele casei, amenajată într-un soi de şopron pe al cărui acoperiş se aleargau pisicile, la ora prînzului, iar Julia, bucătăreasa, a încercat să se scuze în limba ei pentru mizeria din jur. Mesele din plastic erau pătate cu vin şi pline de scrum de ţigară, o parte dintre scaune erau răsturnate într-un colţ, mirosea pătrunzător a peşte stricat. „Nu facem curat decît spre seară... aici nu stă nimeni ziua, dar dacă voi insistaţi!“ – a spus şi Antonio, un tînăr cu ochi negri şi cu un început de chelie, în timp ce ne ştergea cu un şervet o masă. Ne-a izbit o atmosferă „de cîrciumă“ cum n-am mai văzut de multă vreme în România, am observat un caiac care era destul de clar că avusese o utilitate de-a lungul timpului, nu era pus doar pe post de ornament, şi un steag mare al Portugaliei care acoperea unul dintre pereţii şopronului. Pisicile erau costelive şi păreau nemîncate. S-au bătut pe oasele noastre de peşte.

„N-ar merita să ţinem localul, dacă n-ar veni în weekend grupuri de tineri din împrejurimi care să mănînce şi să bea. La noi organizează petreceri, îşi serbează zile de naştere. Abia atunci scoatem un profit“ – ne-a zis Antonio.

Am revenit în fiecare seară pentru că cina devenise deja un ritual. Mătuşa Julia, cu care comunicam doar prin gesturi şi zîmbete, ne aşeza cu delicateţe pe masă antreurile, cîteva măsline şi cuburi de brînză topită, „din partea casei“. Era o femeie mărunţică, fără vîrstă, cu capul acoperit cu o bonetă de tifon care îngîna mereu cîte un cîntec atunci cînd servea la masă, de fapt, doar un murmur melodic. „Pot să gătesc orice le face plăcere!“ – îi spunea ea lui Antonio să ne comunice în engleză, deşi tocmai începuse să spele pe jos în bucătărie, căci era trecut de miezul nopţii.

La masa alăturată erau jucătorii de cărţi, mereu aceiaşi. Mîncam, în timp ce ei jucau într-o linişte absolută, tulburătoare. La un moment dat, izbucneau. Un cor de strigăte, o ceartă plină de patimă, un scandal. Abia în ultima seară am înţeles că, de fapt, îi dădeau explicaţii despre joc unuia dintre ei care era surd.

Şi tot în acea seară mi-am dat seama că São Mamede de Infesta este, de fapt, un loc căruia îi aparţin, chiar dacă probabil nu mă voi mai întoarce aici niciodată.

Iaromira POPOVICI

Suferinţele – şi speranţele – oraşului Zlatna

Cînd vii dinspre Alba Iulia spre Zlatna, peisajele sînt impresionante. Odată intrat în oraş, senzaţiile devin contradictorii: clădiri şi biserici vechi, de pe vremea Mariei Teresa, pe de o parte; pe de alta, ruinele fostului combinat de cupru, care a poluat zona ani de zile (pînă în 2004, cînd a fost închis, dar efectele sale, mai ales asupra solului, pot fi încă resimţite). La fel de contradictorii sînt şi opiniile oamenilor de acolo, dintre care există destui preocupaţi de „salvarea" oraşului: sînt bucuroşi că s-a închis combinatul şi copiii lor trăiesc într-o atmosferă aproape normală; dar, în acelaşi timp, nu mai au locuri de muncă (rata şomajului, în 2004, era de 93%), majoritatea populaţiei lucrînd fie la Alba Iulia, fie în străinătate. Un grup de intelectuali locali, adunaţi la PAPI (punct de acces public la informaţie), îmi împărtăşesc istoriile lor despre oraş şi posibilele soluţii. Au cu toţii un atu comun: par cu adevărat devotaţi oraşului lor, cu bune şi rele...

O lecţie de istorie locală

Melania Forosigan, economistă, e o mare cunoscătoare şi iubitoare a istoriei oraşului. Vorbeşte cu sufletul la gură, să nu-i scape ceva: „O localitate foarte veche, de 2000 de ani, cu o atestare de la 1851. Ampeia sau Ampella, nume preluat de romani şi devenit Ampellum. Denumirea romană a fost *Auraria minor*.

Cucerirea Daciei de către romani ne-a adus într-o situaţie foarte favorabilă. Împăratul Traian a aşezat legiunea 13 Gemina la Alba Iulia. Nu întîmplător, ci pentru exploatarea aurului de aici. Zlatna a devenit centrul administraţiei miniere şi conducătorul acesteia, *procurator aurariarum,* a fost stabilit aici. Un alt procurator a fost Neptunaris, monumentul funerar al soţiei sale a fost găsit aici. Încă unul – Savianus – este cel căruia îi datorăm apeductul pe care l-au construit romanii. Se păstrează vestigii, dar nu la noi, ci la Alba, la Budapesta şi Viena. Vrem să avem şi aici un muzeu.

După retragerea romanilor, a urmat perioada năvălirilor: cei care şi-au lăsat cel mai puternic amprenta au fost slavii. Ei au preluat numele de *Auraria minor* şi i-au spus *Zolot* sau *Zolota,* care înseamnă aur. Şi de atunci noi ne legitimăm ca oraş cu bogăţia noastră. Nu a existat imperiu care să nu-şi fi făcut tezaur din aurul nostru, al zlătnenilor: şi austro-ungarii, şi ruşii, şi romanii...

Anul 1600. Principele Gabriel Bethlen a organizat un colegiu reformat unde a adus profesori din toată Europa. Unul dintre ei s-a numit Martin Opitz şi a fost silezian. Silezianul a preferat viaţa din Zlatna. Şi a lăsat cel mai frumos poem al ei.

1700. Epoca austriacă. Una din cele mai grele pentru noi, pentru Ţara moţilor. Atunci am devenit iobagi. Şi Maria Tereza ne-a impus să trecem la catolicism. În 1760 s-a ţinut primul sinod al ortodoxiei din Transilvania unde s-a făcut o scrisoare de 8 puncte prin care ortodocşii îşi cereau libertatea de religie. După aceea ne-au distrus mînăstirile, supăraţi că vrem să ne menţinem religia. Tot atunci l-am avut pe Horea, care a trecut şi prin Zlatna: aici pe pod, în centru, au fost premiaţi toţi vînzătorii lui, de către nepotul lui Bruckenthal.

© I. Popovici

1848. Cel mai mare erou al Zlatnei: Petru Dobra, prefect, a răspuns de Legiunea 6 submontană: a dat una dintre cele mai mari lupte din regiunea Transilvanei, în 23 octombrie, cînd toată Zlatna a ars. În biserica romano-catolică unde trebuia să se ridice un drapel austriac, a apărut unul negru, cu cap de mort. A început revolta. Toate bisericile au ars. Cea mai veche este din 1424, unde s-a ţinut sinodul. Avem o biserică reformată, zidită prin 1660, o biserică romano-catolică din 1770-1775 şi alta ortodoxă unde găsim multe cruci. Mai deţinem un liceu din 1895: acolo, la Şcoala de arte şi meserii, a învăţat Corneliu Medrea. Un aşezămînt de bătrîni, în cea mai veche clădire din Zlatna, de pe vremea Mariei Tereza. Uzina, care a funcţionat din 1747. Fosta cămară de schimb, unde azi e spitalul. Aici a învăţat Avram Iancu – era un gimnaziu cu predare în limba latină, unde acesta a obţinut numai calificative de excelent".

Felul în care dna Melanica – cum i se spune – prezintă istoria oraşului, unul afectiv şi implicat, şi uşor naţionalist, e înduioşător. Te face să priveşti altfel pînă şi coşurile, pînă atunci vag ameninţătoare, ale combinatului.

Combinatul de cupru: pîine şi poluare

Tot de la ea am aflat că pînă la urmă tot Maria Tereza e de vină şi în ceea ce priveşte înfiinţarea uzinei: ea a deschis-o, în 1747. „Iniţial a fost o topitorie de aur, cupru şi argint. În perioada comunistă s-au adăugat secţii noi: cea de sulfat de cupru, sulfat de magneziu şi sulfat feros a fost programată, şi s-a realizat cea mai mare uzină de prelucrare auriferă. Investiţiile de atunci: 3,5 miliarde de lei. 1200 de oameni lucrau aici înainte de începerea uzinei noi" – adaugă ea. **Nicodim Păşculeţ,** fost inginer la combinat, ne explică mai amănunţit: „Primele cuptoare au apărut în 1747. Se topeau minereurile cuprifere, se scotea cupru. La început erau vechile cuptoare, tradiţionale. Pe parcurs, aici se folosea tot ce era nou: a fost un centru, dar şi cu partea de poluare. Aceasta a început masiv în 1965, cînd au fost montate două convertizoare orientale. Ca să obţinem metalele, cuprul, eliminam sulful. SO_2-ul era eliminat în atmosferă. Normal, trebuia să fie preluat de o fabrică de acid. Ca produs secundar, se putea obţine acidul sulfuric, care s-ar fi putut comercializa. Foarte puţin ajungea însă acolo... Pe lîngă gaz, se degaja şi praful volatil, care practic polua: era ca o ninsoare de plumb, zinc...".

„A fost poluare" – continuă dna Forosigan. „Pentru copii, mai ales: o mai slabă imunitate, o mai slabă dentiţie...". „Intoxicaţia cu plumb poate avea efecte complexe neuro-locomotorii, despre care nu-ţi dai seama de unde vin: probleme cu dinţii, căderi de calciu, afecţiuni locomotorii, lipsă de memorie..." – adaugă dl **Adrian Puiuleţ,** preşedintele Organizaţiei de Turism şi Ecologie Trascău Corp.

În momentul de faţă, după închiderea combinatului, în 2004: „Am scăpat doar de poluarea din aer. Efectul unei poluări de 260 de ani asupra solului nu se poate înlătura în cîţiva ani. Vor trebui minimum 25-30 de ani să se refacă solul. Ar fi necesară o decopertare a lui, ceea ce e imposibil. Se încearcă alte soluţii, tratarea lui".

Ileana Miclea, educatoare, face, în prezent, acţiuni de ecologizare, împreună cu elevii ei: „Avem un parc al nostru pe care l-am făcut împreună cu asociaţia de femei Cristal. Noi, cei de la Grădiniţa nr. 2, îl îngrijim. Plantăm brazi, spălăm băncile...". Tot ea îşi aduce aminte de vremea cînd combinatul încă funcţiona: „Natura resimte poluarea: pădurea s-a ofilit, nu a mai crescut. Copiii erau palizi, nu aveau poftă de mîncare. Cînd venea gazul, intram în casă: nu ne puteam juca afară. Între orele 11 şi 12, se vedea cum venea. Acum, pădurea a început să-şi revină, nu mai e galbenă".

Eugenia Lupşa, profesor consilier la Şcoala generală, nu ştie dacă faptul că a trebuit să înfiinţeze trei clase speciale, cuprinzînd 35 de copii cu dificultăţi la învăţat, se datorează, în vreo măsură, şi efectelor poluării. Plumbul din sînge – spune ea –, care era de trei ori peste limita admisă, putea da un uşor retard... În mod sigur însă se datorează problemelor economice, generate de închiderea aceluiaşi combinat: „Părinţii copiilor au plecat la muncă în străinătate, lăsîndu-i pe aceştia cu rude îndepărtate. Mai ales la copiii care au ambii părinţi plecaţi se cunoaşte: devin mai violenţi, sînt mai stresaţi, fac abandonuri şcolare. Copiii sînt decăzuţi moral din cauza lipsei părinţilor: la clasele speciale programa e mai lejeră, şi ne străduim să termine opt clase. Dacă nu e familia care să-i impulsioneze, nu putem noi, şcoala, să facem totul".

Un posibil potenţial

Efectele poluării se vor duce în timp. Vorba dlui Păşculeţ: „Să nu credeţi că aici a fost vreo Hiroshima sau vreun Nagasachi...". Între timp, localnicii fac planuri să iasă din situaţia de criză şi să reabiliteze Zlatna: Organizaţia dlui Puiuleţ are proiecte: „Dezvoltarea turismului. Zonele protejate din imediata lui apropiere, opt la număr, la o oră de

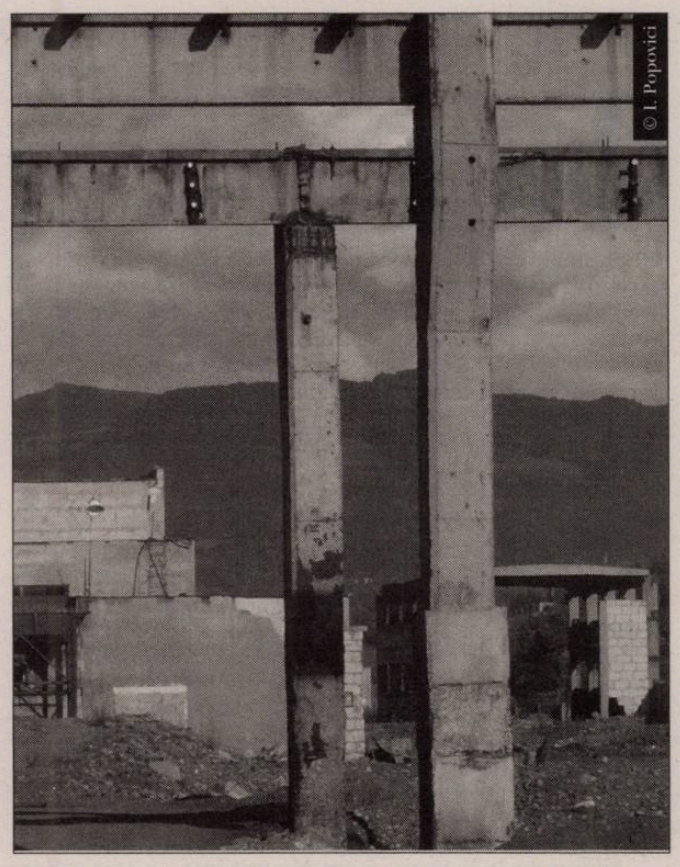
© I. Popovici

mers cu maşina, sînt deosebite. E nevoie de la infrastructură, de marcarea de trasee, participarea la festivaluri. Sînt proiecte care speculează vechile galerii de mină. Se pot face turism de aventură, escalade, speologie... Turism istoric: drumul aurului, vizitarea monumentelor. Facem acţiuni anuale la Poiana narciselor din Negrileasa, avem diferite parteneriate, inclusiv cu Primăria Bucium, care vrea să facă o pîrtie de schi, cu Primăria Zlatna, care are în plan să construiască o telegondolă (ce urmează să facă legătura între fostul combinat şi gurile de mină de la Haleş)".

Silviu Ponoran, primarul Zlatnei, are şi el un proiect în şapte puncte, care-i poartă numele. Singura problemă cu care se confruntă o reprezintă... finanţările: „Am elaborat, în 2004, o strategie, planul Ponoran. Am pornit de la refacerea mediului, a ecosistemului şi a infrastructurii. În 2004 s-au închis unităţile poluante, şi combinatul, şi exploatarea minieră. Nu credeam niciodată că vor face acest lucru fără să pună ceva în loc. Atunci aveam 93% şomeri. Am găsit o soluţie de finanţare la Sulfina Barbu, pe atunci ministrul Mediului. Am făcut şapte proiecte mari, care au însemnat 53 de milioane de euro pentru Zlatna. Liberalii, după ce m-au exclus din partid, mi-au blocat finanţările. Lucrez la toate, dar fără bani. Anul trecut am rămas cu o datorie de 172 de miliarde de lei. Nu mi-au mai dat bani din luna iulie.

Cele şapte planuri sînt: refacerea ecosistemului pe 1364 ha; reabilitarea fostei albii a rîului Ampoi, o alee pietonală frumoasă, cu bază sportivă, ştrand, patinoar, fîntîni arteziene, mobilier urban; ecologizarea uzinei de cupru, pe care am realizat-o – am ras tot de acolo, am ecologizat terenul şi l-am transformat într-unul pentru un parc industrial; reabilitarea şi extinderea sistemului de canalizare, care cuprinde şi toate satele din aval, pe 54 km; extinderea reţelei de apă potabilă şi aducţiunea de apă potabilă Feneşasa –Zlatna; sistemul de salubrizare a oraşului prin construirea unei staţii de sortare şi transfer pentru deşeuri menajere, care e făcut; regularizarea albiei Ampoiului şi a afluenţilor cadastrali. Avem noi studii de fezabilitate cu care vrem să dezvoltăm în continuare zona turistică Zlatna-sud – pe fostul traseu de funicular, pe unde se ducea minereul: să punem o telegondolă care să ducă pînă în Plai; acolo – o pîrtie de schi şi o ministaţiune de 500 de locuri, pînă la mină; este acolo o galerie de coastă de 3100 m, şi cu o maşină de extracţie, unică în lume, pe care le-am cerut, s-o transformăm în muzeu".

Deşi presărat cu mulţi termeni tehnici, planul primarului sună... optimist şi posibil. Zlătenii par bine intenţionaţi, şi patrioţi locali. Iar dacă nu (încă) oraşul în sine, împrejurimile sale par să aibă perspective. În ceea ce priveşte poluarea, nu sînt total lămurită; înţeleg că, în timp, se va remedia... Mai rămîne problema locurilor de muncă. Speranţa zlătenenilor este în parcul industrial, şi în turism. Deocamdată, printre ruinele fostului combinat, au răsărit: o fabrică de mobilă, într-o magazie de altădată, una de sulfat de cupru şi... un salon de nunţi. Roz bombon. Din combinat s-a mai păstrat uzina de pulbere de aluminiu, care s-a privatizat şi funcţionează cu vreo 60 de locuri de muncă.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Învingătorul este... popa de inimă roşie.** Statul Arizona este unul dintre ultimele state americane care s-au alăturat Uniunii (în 1912). Înapoierile se simt şi astăzi, nu doar la nivel economic sau social, ci şi la nivel legislativ: convieţuirea este normată pînă în cele mai absurde detalii, în vreme ce unele aspecte ce ţin de practicile democratice sînt în continuare ignorate. De pildă, legea spune clar: dacă abaţi un cactus, eşti pasibil de pedeapsa cu închisoarea pînă la 25 de ani; refuzul de a oferi un pahar cu apă unui om însetat constituie, de asemenea, infracţiune; iar în Tucson, femeilor le este interzis să poarte pantaloni. În schimb, chestiuni „abstracte", ce ţin de disputele electorale, îşi găsesc soluţii *out of the box*. De pildă, la alegerile pentru Consiliul local al orăşelului Cave Creek din Phoenix, Arizona, s-a ajuns la un impas democratic. Doi candidaţi îşi disputau un mandat de consilier rămas disponibil. Adam Trek (25 de ani, student la Drept) şi Thomas McGuire (64 de ani, pensionar, fost învăţător) au obţinut fiecare exact 660 de voturi. Renumărarea voturilor nu a stabilit învingătorul, iar un nou tur de scrutin ar fi fost prea costisitor pentru comunitate. Aşa că judecătorul a propus ca mandatul să fie atribuit prin tragere la sorţi. Cei doi au fost de acord cu propunerea şi au convenit că cea mai corectă metodă e „cartea cea mai mare". Cel care a amestecat şi a servit cărţile a fost chiar judecătorul. McGuire a tras 6 de inimă roşie. Trenk a tras popa de inimă roşie. (după *Die Welt)*

● **Lege anti-cagule.** În Franţa a fost adoptată o lege care interzice participanţilor la manifestaţii publice să-şi acopere faţa (cu eşarfe sau cagule) pentru a nu fi identificaţi. Preşedintele Sarkozy a explicat că legea e necesară în „lupta împotriva derbedeilor şi a delincvenţilor". Iniţiativa ar fi o urmare directă a violentelor mişcări de protest înregistrate în această primăvară, în timpul summit-ului NATO de la Strasbourg. După spusele preşedintelui, „aşazişi pacifişti au venit acolo să lupte pentru pace înarmaţi cu drugi de fier". Noua lege pedepseşte cu o contravenţie în valoare de 1500 de euro orice persoană care, cu prilejul unei manifestări publice, îşi „ascunde în mod voit faţa, cu scopul de a nu fi identificată, în circumstanţe în care e pusă în pericol ordinea publică". Recidiva în decurs de mai puţin de un an atrage cu sine dublarea valorii amenzii. Sînt prevăzute şi excepţii: de pildă, „atunci cînd disimularea feţei e determinată de un motiv legitim". Nu se ştie exact dacă riposta autorităţilor cu gaze lacrimogene constituie sau nu un „motiv legitim" de a-ţi ascunde faţa în batistă. (după *Le Figaro)*

ÎN CIUDA APARIȚIEI UNOR TIGRI ALBI LA INTRAREA ÎN SCOARȚA NOASTRĂ CEREBRALĂ, SINGURUL OM CU MULTĂ EXPERIENȚĂ ÎN PUNCT A ȚINUT MORȚIȘ SĂ IGNORE CAPITOLUL IUBIRE ETERNĂ

● În ciuda apariţiei unor vile vopsite în culori de hîrtie igienică şi a altor construcţii fără nici o noimă, a unui primar despre care localnicii spun că nu face nimic în afară de „afaceri" liberale şi de faptul că inventează sensuri giratorii acolo unde nu e cazul, a şmecherilor de capitală cu maşinile lor cu tot şi în ciuda psihozei legate de urşii cu care te întîlneşti la colţ de stradă, Sinaia a rămas, pe alocuri şi prin anumite cotloane, un loc fermecător. De pildă, la cofetăria de pe strada Aosta, „s-a băgat" *parfait,* acel „dulce" sofisticat şi greu de găsit al copilăriei mele. Au fost suficiente o linguriţă şi o ceaşcă de cafea pentru *un jour parfait.* (**A. P.**)

● Dacă pînă acum existau tigri albi, urşi panda roşii şi broscuţe transparente, în Lacul Calcasieu (Louisiana) a fost filmat un delfin roz. *Rozfinul* are ochii roşiatici şi înoată întotdeauna alături de familia sa care numără patru delfini normali. (**M. C.**)

● La intrarea în comunele patriei, au apărut nişte chestii oribile (plastic, culori ţipătoare, steagurile RO şi UE) cu numele şi urarea de bun-venit. Pe unele însă mai scrie şi „Dumnezeu să vă binecuvînteze", pe altele nu. Încă un pas spre reforma administrativă: comunele s-au împărţit în laice şi religioase. (**M. V.**)

● Pentru ca solstiţiul de vară (21 iunie) să nu fi trecut degeaba pe lîngă scoarţa noastră cerebrală, să fixăm pe o circumvoluţiune a ei această declaraţie de certă însemnătate a părintelui José Gabriel Funes, directorul iezuit al Observatorului astronomic de la Vatican: ştiinţa, şi mai ales astronomia, fiind compatibile cu preceptele religioase, teoria naşterii Universului în urma Big-Bang-ului primordial este „cea mai rezonabilă" explicaţie pentru ceea ce Biblia numeşte Facerea Lumii. (**R. C.**)

● Un deputat maghiar din Parlamentul European a trimis un mail intern grupului popular, în care întreabă (pe bună dreptate) dacă Partidul Popular European este gata să susţină deschis nepotismul, prin acceptarea Elenei Băsescu. Domnişoara Băsescu s-a enervat (curînd o să facă militărie prin partid!) şi a declarat că de vină este Andreea Vass, care l-a influenţat pe respectivul. Andreea Vass este consilieră a premierului Boc şi cam singurul om din partid care a avut cele necesare să declare public că trimiterea domnişoarei Băsescu în PE ar putea dăuna partidului şi preşedintelui (şi a avut dreptate). Dacă Vass a zis ceva de rău şi are nume de unguroaică, iar un ungur a zis ceva de rău, Vass e de vină, bineînţeles. De unde se vede că paranoia se învaţă mai uşor decît gramatica. (**C. G.**)

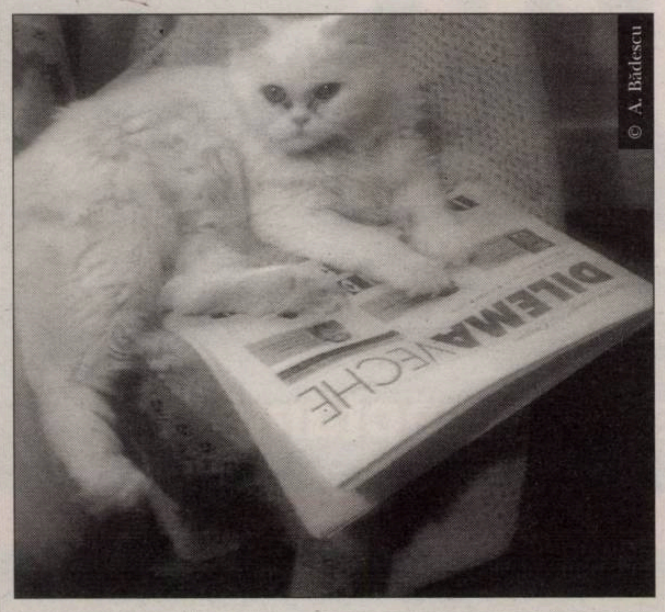

Cu ochii-n 3,14

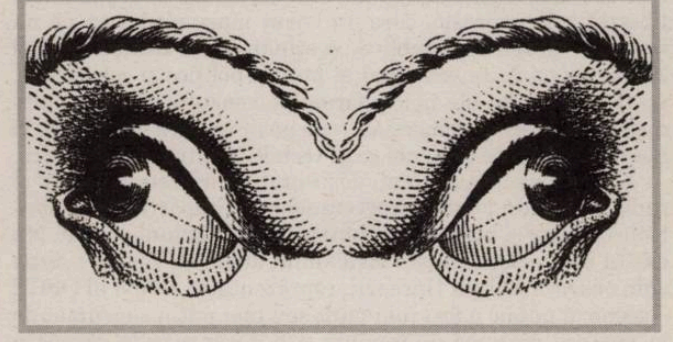

● Ca să vezi schimbarea gărzii, nu trebuie să te duci neapărat la Buckingham Palace: o poţi vedea şi la cetatea din Alba Iulia. Parţial călare, din oră-n oră şi în uniformă austriacă. (**I. P.**)

● Se ştie că posturile trustului PRO au descoperit cheia marilor succese: reclamele lungi şi dese. Luni, postul Sport.ro transmitea un meci de fotbal (Germania- Anglia) de la campionatul european de fotbal U21 (sub 21 de ani). O reclamă la propria firmă, Sport.ro, a întrerupt însă transmisia partidei. În reclamă, un tip spunea la tribunal că a pierdut sfîrşitul unui meci din cauza unei femei. Ei bine, în timp ce pe ecran se derula acest spot, Anglia tocmai înscria golul egalizator. (Fie vorba între noi, doar transmiterea Wimbledon-ului înainte de amintita partidă de fotbal m-a făcut să mă uit pe acest canal.) (**A. M.**)

● Dintr-o lungă discuţie, la o bere, despre monarhie, am reţinut o singură replică: „A milita pentru reinstaurarea monarhiei în România e ca şi cum ai încerca să construieşti un cuib de pasăre măiastră într-o ţară de ciori". (**A. P.**)

● Primesc pe e-mail o ofertă de „handsfree pentru copiat". Ce vremuri! Generaţia mea copia cu metode mai oneste. (**M. C.**)

● Mi-a povestit cineva: într-o cafenea de fiţe din Piaţa Romană, unde cea mai ieftină cafea costă 10 lei, a intrat o bătrînică îmbrăcată modest, dar curată, care a umplut tejgheaua cu monede de 10 şi 50 de bani, mărturisindu-i vînzătoarei că le-a strîns timp de aproape o lună, într-o puşculiţă, căci prietena sa cea mai bună o informase că acolo găseşte cea mai bună prăjitură din Bucureşti. Şi-a luat prăjitura, s-a aşezat la o masă, a mîncat-o în cîteva minute, după care a plecat. Chiar dacă nu am văzut scena, m-am gîndit ceva vreme la ea ca la unul dintre acele momente nebăgate în seamă, fără de care un sentiment în mare parte uitat ar dispărea cu desăvîrşire. Nu este vorba despre milă, ci despre duioşie. (**A. P.**)

● Nu vă puteţi imagina cîtă rusă am putut să aud în Sicilia! Dacă, la Roma, a doua limbă vorbită e româna, la Catania & Taormina e rusa, clar. Zici că s-a spart conducta cu ruşi şi curge în loc de lavă prin canalele Etnei, că tot era fără activitate anul ăsta... (**a. l. ş.**)

● Miercurea trecută, în drum spre o carte (pe care aveam de gînd s-o iau din raft), mi se opreşte privirea pe ecranul televizorului, unde şedeau frumos un nume şi o funcţie: „Păunel Galoş, purtător de cuvînt Curtea de Apel Oradea". (**D. S.**)

● Vă amintiţi unul dintre regretele literare ale începutului anilor '90? Nu mai exista literatură veritabilă de amor, nu mai aveam romane de dragoste, stăteam prost şi la capitolul iubire eternă... După ultimele statistici ale *Feriei* de la Madrid, se pare că ne putem linişti. Pe piaţa spaniolească au apărut, doar în această primăvară, peste 50 de titluri – romane, eseuri, poeme – despre amor şi mulţi alţi demoni. Şi cum toate lucrurile bune ne vin, de cîteva decenii, din Vest, în cîţiva ani o să raportăm şi noi un bilanţ (amoros) pozitiv. (**S. S.**)

CE N-AM ÎNȚELES ESTE DE CE FRAIERUL PARȚIAL CĂLARE A PIERDUT SFÎRȘITUL (E CA ȘI CUM AI ÎNCERCA SĂ CONSTRUIEȘTI VREMURI ÎNTR-O PUȘCULIȚĂ FĂRĂ NUME)

● Blue Air-ul e OK: personal tînăr, amabil, avioane confortabile etc. Ce n-am înţeles este de ce trebuie să plăteşti *taxă pentru bagaje,* separat?! Sau, mă rog, n-au decît s-o includă în preţul biletului, nu să te pună, cînd îţi faci *check-in*-ul, să te duci la alt ghişeu să plăteşti. Nu plata în sine mă deranjează (deşi...), ci faptul că trebuie să mai stai la o coadă. P.S. Apropo: aşa-zisul „aeroport" Băneasa este *sinistru!* (**a. l. ş.**)

● În Alba Iulia, la Hotel Cetate, în camera 409, am fost confruntată cu o dilemă existenţială. Sticla de apă minerală din mini-barul camerei fusese golită, reumplută cu apă de la robinet şi pusă cuminte înapoi pentru fraierul ce avea să se confrunte cu respectiva dilemă. Mă gîndeam, stînd aşa, cu sticla în mînă, dacă să spun sau nu la recepţie, dacă am fost prima descoperitoare a înşelătoriei de 3 lei bucata, dacă voi fi crezută sau nu, pusă sau nu să plătesc găinăria. Dar mai presus de toate mă chinuia dilema: dacă aş fi atacat de la bun început doza de bere, aş mai fi avut oare o asemenea dilemă? (**S. G.**)

Judith VIDAL-HALL

Slujitoare a democraţiei sau teren de joacă al tuturor?

– mass-media în Europa Centrală şi de Est, 20 de ani după 1989 –

„Noi am cerut libertate şi voi ne-aţi dat piaţă" – a afirmat, sec, scriitorul ceh Ivan Klima în primul deceniu de liberalizare a ţărilor din Estul şi Sudul Europei. Acum, la a douăzecea aniversare a căderii Zidului din Berlin, mulţi dintre colaboratorii la dosarul privind mass-media postcomunistă devin ecouri ale afirmaţiei lui. Problemele incipiente de atunci sînt astăzi privite ca endemice. Aniversările sînt momente arbitrare, şi nici acesta nu face excepţie: nu marchează doar împlinirea unei vîrste, ci şi un timp al evaluării şi afirmării. Şi mai ales al întrebărilor: a fost o idee bună ca modelul mass-mediei euro-americane să fie transferat într-un mediu străin? Ar fi fost posibil ca resursele dedicate *training*-ului de către guvernele şi organizaţiile mass-media vestice – aproximativ 1,4 miliarde de dolari anual – să fi fost mai bine adaptate nevoilor şi circumstanţelor locale? – se întreabă Veran Matici, fondator al postului de radio B 92. Cum pot fi reconciliate într-o nouă democraţie funcţiile jurnalismului cu exigenţele pieţei? Sînt nerealiste aşteptările ambelor părţi?

Multiplele aşteptări fireşti legate de căderea Zidului se caracterizau, pe de o parte, printr- o lipsă aproape totală de experienţă în ceea ce „democraţia", „piaţa" şi „libertatea" implicau în mod real; şi, pe de altă parte, printr-o ciudată amnezie: în multe ţări din Europa occidentală, democraţia este recentă şi totuşi haosul şi dificultăţile tranziţiei au fost uitate. Pentru Occident, lăsînd de-o parte compasiunile democratice, totul se raportează la piaţă. Pentru conglomeratele mass-media împletindu-se sub povara globalizării şi sub ameninţarea noii tehnologii, cu expansiunea locală inhibată de legislaţia anti-monopolistă, aceasta era ceea ce aşteptau. La Est de Occident, aşteptarea era de libertate în toate manifestările ei; în realitate, puţinii care s-au mişcat repede au întors în avantajul lor libertăţile economice, în timp ce libertăţile politice ale multora au rămas ipotetice. Conflictul era acolo de la început; a urmat şocul recunoaşterii.

Piaţa a adus, desigur, bani şi investiţii în zonă, dar aceştia au fost orientaţi spre puţini şi au adus puţine beneficii grosului populaţiei. Corupţia a ajuns de sus în jos spre crăpăturile birocraţiei şi societăţii. Resursele statelor comuniste au trecut, în cel mai bun caz, în mîinile comuniştilor reformişti, în cel mai rău – în cele ale vechilor membri neregeneraţi ai vechiului partid; au apărut oligarhii noii distribuiri şi mafia şi-a ridicat capul. În afara situaţiilor în care capitalul străin a exercitat controlul, metodele trecutului au dominat managementul noului.

Pe frontul intelectual a fost puţin diferit. Nu exista un Plan Marshall şi vechii intelectuali, acum ideologi fără ideologie şi fără să ştie cum să se tranforme în mărfuri, s-au poziţionat sub patronajul vechii nomenclaturi, aceasta chiar concurînd pentru o supremaţie asigurată democratic. Ce trecea drept dezbatere publică, odinioară domeniul inteligenţiei, era doar ciorovăiala şi propaganda partidelor competitoare; dialogul cu oamenii – cu excepţia celui prin care le solicitau voturile – nu exista.

Aşa că unde au plasat toate acestea mass-media, încă o marfă a pieţei între altele? Inflamată de înţelegerea că libertatea de expresie e un concept democratic fundamental, mass-media timpului – presa, radioul, televiziunea – a trecut rapid la procesul de transformare început imediat după '89 în majoritatea ţărilor foste comuniste. Presa a fost descentralizată şi privatizată. Sute de publicaţii au fost create, literalmente, ca să dea faliment imediat ce banii lor s-au terminat. Presa de calitate a început să piardă bătălia reclamelor; între timp, majoritatea publicaţiilor au îmbrăţişat calea tabloidizării. Multe publicaţii sau posturi de radio şi televiziune şi-au legat stindardele de cîte un catarg politic; altele au primit finanţări de la fundaţii din Vest, doar ca, mai tîrziu, să cadă pradă capcanelor de piaţă, odată ce acestea au fost retrase. Cele care şi-au luat în serios angajamentul libertăţii de expresie, care au văzut mass-media ca pe un forum al dezbaterii publice, susţinătoare a democraţiei şi cîinele de pază convenţional al puterii politice şi comerciale, au devenit ţinte ale noilor forme de cenzură. Forţele unite media – politice şi comerciale – au găsit căi de a le readuce la tăcere, tot atît de eficiente ca şi vechile instituţii ale cenzurii.

Cînd ţările din zonă au desfiinţat vechile sectoare TV şi radio deţinute de stat, frecvenţele s-au împărţit între emiţători privaţi şi noile televiziuni şi radiodifuziuni de stat. Nu exista nici o experienţă a sistemului dual din Vest şi – după cum observă Miklos Haraszti, reprezentatul media al OSCE – sectorul public a fost mai mult sau mai puţin sugrumat de la naştere de lipsa de fonduri şi a devenit ruda săracă a posturilor comerciale.

Imediat după 1989, sectorul comercial nu a dus-o nici el mai bine. În vreme ce capitalul local se împuţina, apariţia multora dintre corporaţiile internaţionale, în special a celor germane, elveţiene şi austriece, în Europa Centrală şi de Est, a fost întîmpinată cu căldură. A adus investiţii masive de capital, de care era mare nevoie, precum şi inovaţii tehnice şi profesionale. În absenţa legislaţiei adecvate, concentraţia mass-media, pe orizontală şi verticală, a proliferat pînă la saturaţie în unele dintre aceste ţări. Pe măsură ce unele dintre corporaţii au investit în mai multe ţări, a apărut şi concentrarea transfrontalieră.

În timp ce vechile resurse mass-media au fost vîndute, s-au născut oligarhii media locale şi orice separare a puterii s-a pierdut din cauza hotărîrii politicienilor de a păstra controlul prin alte mijloace: politica şi mass-media au sfîrşit în aceleaşi mîini; acolo unde piaţa politică s-a ciocnit cu încercările de a construi o media democratică, cîine de pază şi a patra putere în stat, cea din urmă a cedat. Societatea civilă încă mai trebuia să-şi precizeze rolul, iar arena publică, pînă atunci a intelectualilor finanţaţi de stat, a fost abandonată, pentru că mulţi dintre aceştia s-au înscris pe statele de plată ale partidelor şi ziarelor, frecvent aceleaşi. În multe părţi, foştii politicieni au avut parte de o întoarcere la fel de uşoară în viaţa politică. După primul şuvoi de iniţiative democratice, vechile obiceiuri îngropate superficial au ţîşnit la suprafaţă prin lustrul subţire de peste fundaţii fragile. Aşa cum comentatorul media Peter Gross afirma, nu e vorba numai de trecutul recent: „atitudini şi comportamente comuniste şi pre-comuniste încă prezente în perioada postcomunistă sînt exemplificate în natura mass-media, în relaţiile din interiorul media şi dintre media şi alte instituţii: lipsa de transparenţă a instituţiilor publice şi private, incluzîndu-le pe cele media, lipsa de încredere şi toleranţă" (Peter Gross, „Back to the (uncertain) future: politics, business and the media in Romania" în *Global Media Journal – Polish Edition,* No 1(4) 2008).

Ar fi pripit să afirmăm că se poate vorbi de un tablou unitar în toată zona. În ciuda problemelor cu care se confruntă cei care au colaborat la dosarul privind media – majoritatea dintre ei jurnalişti, unii dintre ei profesori şi cel puţin unul factor de decizie în politicile mass-media – situaţia diferă de la o ţară la alta. Ungaria, Republica Cehă, Slovacia, Polonia poate au probleme, dar nu de acelaşi tip ca cele întîlnite în majoritatea ţărilor din Balcani. Mass-media din Serbia şi Croaţia încă se reface după traumele războiului, cînd devenise instrument de propagandă. S-au făcut mari progrese, dar mai e încă mult de recuperat. Acei jurnalişti care vor să-şi facă corect treaba trebuie să se lupte cu autorităţile – şi să plătească inevitabil preţul.

Unul dintre semnele evidente că nu se întîmplă ceea ce ar trebui vizează abuzul şi uciderea jurnaliştilor. Miklos Haraszti are dreptate cînd afirmă că guvernele care nu-i aduc pe criminali în faţa justiţiei sînt părtaşe la crimă. Cazuri de asasinări ale jurnaliştilor au rămas nerezolvate în Serbia, Croaţia şi Bulgaria. Dar dacă e adevărat că aceste crime reprezintă cenzura extremă, ele sînt doar vîrful iceberg-ului. După cum afirmă scriitorii croaţi Slavenka Drakulici şi Victor Ivancici, există şi alte modalităţi de a distruge o publicaţie sau un program. Interesele mascate şi suprapuse ale politicii, ale afacerilor şi mass-media pot omorî sau mutila un program sau o publicaţie, tot la fel ca un glonte.

Dar, în ciuda diferenţelor, este interesant de observat că problemele ce apar în ţări diferite – precum Serbia, Ungaria, Republica Cehă sau Croaţia – au destule puncte comune. Acestea sînt centrate pe rolul pieţei, condiţia precară a posturilor publice de radio şi televiziune şi continua intervenţie politică. Este cea dintîi într-adevăr bestia omnivoră despre care vorbeşte Jaromir Volek din Republica Cehă? Doresc guvernele să găsească o formulă prin care să finanţeze fondurile de stat? Ar trebui ca UE să aibă un rol mai insistent printre membrii săi: folosind puterea sa paşnică pe lîngă cîinele de pază OSCE, pentru a pune capăt corupţiei din politică şi industrie, ce anume face ca intervenţiile din mass-media să fie endemice?

Nimeni nu pune la îndoială schimbările profunde de după 1989. Un nou peisaj media a apărut atunci, în general modelat după un sistem euro-american idealizat. Dar într-un moment cînd mass-media din toată lumea este tulburată, mai este acest model relevant?

Şi dacă nu, ce alte modele se mai pot găsi? Întrebările şi căutările vor continua, dar cred că e loc şi de felicitări. Jurnaliştii din zonă au dezvoltat o remarcabilă capacitate de a se opune. Uneori, au mers pe marginea prăpastiei, dar nu s-au lăsat; ideea unei prese democratice în slujba societăţii civile a prins rădăcini şi nu le va fi uşor furată. Vor mai trece, probabil, alţi 20 de ani, pentru a duce practica la nivelul aspiraţiilor, dar trecutul e depăşit; deşi, poate, nu cu totul şi nu încă.

apărut în *Eurozine.com*

traducere de Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE